BIBLIOTECA NAZ
Vittorio Emanuele III
XLVII
G
7
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

HISTORIA
ECCLESIASTICA
DISSERTATIONIBUS
ILLUSTRATA.

XLVII.

Digitized by Google

Digitized by Google

R. P. NATALIS
ALEXANDRI
ORDINIS FF. PRÆDICATORUM,
PROVINCIÆ PARISIENSIS EJUSDEM ORDINIS EXPROVINCIALIS,
IN SACRA FACULTATE PARISIENSI DOCTORIS
ET EMERITI PROFESSORIS

HISTORIA ECCLESIASTICA VETERIS
NOVIQUE TESTAMENTI

Ab orbe condito ad Annum poſt Chriſtum natum milleſimum ſexcenteſimum:

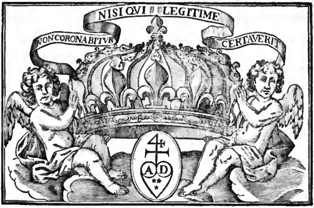
Et in loca ejuſdem inſignia Diſſertationes Hiſtoricæ, Chronologicæ, Criticæ, Dogmaticæ.

IN OCTO DIVISA TOMOS.

Ante quidem per partes, nunc autem conjunctim & accuratiùs edita:

Rerum novarum acceſſione, Scholiis, & Indicibus locupletiſſimis aucta, illuſtrata, ornata.

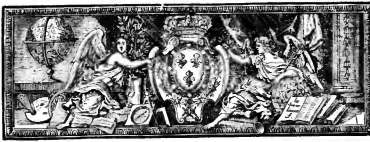
TOMUS PRIMUS.

PARISIIS,
Sumptibus ANTONII DEZALLIER, in vico San-Jacobæo, ſub ſigno Coronæ Aureæ.

M. DCC. XIV.

Cum Privilegio Regis Chriſtianiſſimi.

REGI CHRISTIANISSIMO

LUDOVICO MAGNO,

VICTORI, TRIUMPHATORI,

PACIFICO.

HISTORIAM ECCLESIASTICAM *ab orbe condito ad noſtrum uſque ſæculum, novâ methodo adornatam, ſelectiſque Diſſertationibus illuſtratam, membratim editam antea, nunc in unum corpus redactam offero Majeſtati tuæ*, REX CHRISTIANISSIME, *debitum convenienſque munus. Quæ enim pars hoc in Opere vacare laudibus tuis poteſt? Veræ ſcilicet Religionis Hiſtoria eſt, cujus amorem Chriſtianiſſimo pectori tuo Deus indidit, cujus tuitionem Tibi commiſit. Hæreſum damnationem, confutationémque complectitur, quas averſaris, præfocas, extinguis. Summorum Pontificum geſta ac Decreta commemorat, quorum auctoritatem revereris, Sedis Apoſtolicæ Conſtitutiones zelo qui Filium Eccleſiæ Primogenitum deceat, executioni mandari jubens. Hoc in Opere Conciliorum Acta & Canones exponuntur: Nonne verò omne ſtudium tuum in id confers, ut ſincera Chriſti fides & Apoſtolica doctrina in Regno tuo incorrupta ſervetur, ut ſanctior diſciplina refloreſcat? Quod quidem veris Chri-*

ſti cultoribus maximè optandum bonum optimo Epiſcoporum pietate doctrináque præſtantium delectu procuras quantùm potes. Auctorum Eccleſiaſticorum Opera expendo, è quibus plurimos Eccleſiæ Gallia tua dedit ad defenſionem & illuſtrationem veritatis : MAJESTAS *verò* TUA *Litteratos omnium ordinum viros, qui ſtudia lucubrationéſque ſuas in Eccleſiæ conferunt utilitatem, æſtimatione ſua; tuitione ac favore dignandos ducit; ut jure optimo Litterarum parens (qui magnis etiam Regibus glorioſus titulus eſt) appellari merearis. Imperatorum tandem ac Regum præclara facinora, virtutéſque bellicæ, politicæ, Chriſtianæ hoc in Opere celebrantur, quarum in Te connexionem ſummam atque conſenſionem orbis admiratur univerſus.*

Imperatores quoſdam ac Reges rerum bellicarum gloriâ magnos; quoſdam pace ac juſtitiâ ſummos; alios Religione præſtantes Hiſtoria commendat : TU BELLO MAGNUS, PACE MAJOR, RELIGIONE MAXIMUS. *Gloriam quippe tuam bellum annunciat, pax vindicat, Religio coronat. Bellum geſſiſti multiplex, fortitudine, ſapientiâ, celeritate, proſperitate incredibili : Hiſpanicum, Belgicum, Hollandicum, Germanicum, Italicum, Turcicum, Barbaricum. Sed illud ut difficilius atque diuturnius, ſic tuæ glorioſius Majeſtati,* REX INVICTISSIME, *quod ab ipſa poſtremò confectum eſt. Tanti belli molem Tu ſuſtinuiſti unus contra potentiſſimos Europæ Principes in Majeſtatem tuam fœderatos : quo incomparabilis ſapientia & magnanimitas tua, ad omnium gentium admirationem; Ducum à Te delectorum in mandatis tuis exequendis prompta fidelitas, prudentia, vigilantia, intrepidi Militum animi, ad terrorem hoſtium; Regni tui vires in prœliis, oppugnationibus, navalibus pugnis, totiúſque belli inſtrumentis & apparatu, ad ſtuporem & invidiam æmulorum; Dei Optimi Maximi de ſacro tuo capite, rebus ac Regno ſingularis cura, ad Eccleſiæ gratulationem ac benedictionem eluxerunt, quæ Religionis causâ tantam in Te tempeſtatem noverat primùm excitatam. Munitiſſimas urbes debellatas, arces hominum opinione inexpugnabiles à Te expugnatas, victorias terrâ maríque reportatas; erecta ad Rhenum, ad Moſam, ad Moſellam, ad Scaldim, ad Padum, ad Mare Oceanum, Mediterraneum, Ægæum trophæa vix juſtus Panegyricus, nedum brevis Epiſtola complecteretur. Longos Annales implebit rerum à Te bello præclarè & mirabiliter geſtarum commemoratio, quarum ſtupenda magnitudo ſi fidem apud poſteros vix inveniat, ipſis in anteceſſum ignoſcendum eſt.*

Quamvis autem bello ſis Magnus, REX POTENTISSIME, *pace tamen longè Major es. Bellum ſic à Te ſemper ſuſceptum, ut nihil aliud niſi pax quæſita videretur. Pacis conditiones æquiſſimas ante obtuliſti hoſtibus, quàm bellum indiceres; victus etiam Triumphator obtuliſti; lætiorem te futurum ſignificans ſi pacem ſapientiâ, & juſtitiâ firmares, quàm ſi bellum per acies conficeres. Auguſtiſſimo Nomini tuo maximè quidem glorioſum quod poſtremò confeciſti bellum; veruntamen pax Galliæ non ſolùm tuæ, ſed Europæ data glorioſior. Fœderatorum Principum numero plerumque ſuperiores exercitus toties viciſſe, re vera quidem magnum: ſed ſe ipſum viciſſe, longè majus. Bello demonſtraſti neminem eſſe tantæ potentiæ, fortitudinis, prudentiæ, virium denique tantarum, quem vincere non poſſes: pace comprobaſti à nemine Te vinci poſſe niſi à Teipſo. Gloriæ militaris cupiditatem, quæ noviſſima Heroibus exuitur, Dei gloriæ, populi tui felicitati, Europæ tranquillitati immolaſti. Verùm pace in medio victoriarum tuarum curſu, nulla rerum tuarum neceſſitate, ſed unâ Chriſtianæ Reipublicæ utilitate factâ, nomen tuum gloriæ commendaſti ſempiternæ. Magnam olim nupérque gloriam comparaſti Regni finibus propagatis : ſed majorem ac ſolidiorem conſecutus es iiſdem divina prope moderatione circumſcriptis. Qui victorias olim tuas, cùm Viennam Imperii caput Ottomanus pre-*

meret exercitus, retardare maluiſti, ne vincendi celeritate Chriſtianæ rei vel minimùm obeſſes; id beneficii Religioni contuliſti maturando pacem, ut Chriſtianis Principibus nullo jam alio bello diſtentis via pateat ad communem Hoſtem ex Europa exterminandum, niſi & ipſe pacem æquis, glorioſis, opportunis Imperio, Poloniæ, Venetorum Reipublicæ, Chriſtianóque Nomini conditonibus vel invitus confecerit.

Quanta verò bona ex recenti pace, quàm ſuaves fructus ſubditis tuis ſperare licet, REX PACIFICE, *quibus tam jucunda eſt recordatio beneficiorum, quæ pacatis olim temporibus Regno contuliſti. Proponunt ante oculos inſtauratum commercium, invectam in Gallias rerum omnium copiam, Leges novis Codicibus ſapientiſſimè conſtitutas vel emendatas, litium præciſas ambages, artes & ſtudia litterarum florentia, emeritis Invalidiſque Militibus ſuſtentandis Regia munificentia fundatam domum, Nobilibus Puellis piè ac ſapienter educandis & inſtituendis ædificatum ac dotatum Parthenonem, nihil ut Regno ad felicitatem deeſſe videretur.*

Verùm tot ac tanta auguſtiſſimi Nominis tui decora aliis commendanda reliquerim, REX OPTIME; *in tua præcipuè Religione, qua certè Maximus es, prædicanda & veneranda verſari Auctorem Eccleſiaſticum decet.* MAJESTATIS TUÆ *ſumma laus eſt, quòd æternum adversùs hæreſes ac periculoſas novitates bellum gerat. Janſenii Yprenſis Epiſcopi erroribus ab Apoſtolica Sede ad Relationem Epiſcoporum Regni tui olim damnatis, Pontificias Conſtitutiones* MAJESTAS TUA *promulgari juſſit, executioni mandari curavit, tumultuantium ingeniorum motus ac diſſidia Regia Auctoritate compreſſit, extinxit. Calvinianam deinde Hæreſim, multis ſenſim labefactatam Edictis, è Regno ditionibúſque tuis maturo tempore exterminaſti, profanis delubris ſolo æquatis, quæ perduellio temerè extruxerat; conventiculis prohibitis, quæ Schiſma nefariè congregabat; pulſis Sectæ Miniſtris, ut ad Catholicam fidem & Romanæ communionem Eccleſiæ plebs infœliciter decepta faciliùs revocaretur. Id auctore Deo, Tuæque Pietatis auctoritate in multitudine propemodum infinita factum, quàm feſtivo plauſu cœleſtis Curia, quàm læta gratulatione militans in terris Eccleſia proſecuta eſt! Novos errores Religionis concutientes fundamenta ſpurii quidam Myſtici nuper diſſeminabant: quòd ut primùm cognovit Majeſtas tua, ſanctis & eruditis Epiſcopis de præſenti periculo commonentibus, ſollicitudinem omnem operámque adhibuit ne peſtis illa ſerperet, eò exitialior, quò pietatis & perfectionis heroicæ, nullóque ferè operæ pretio (ut ipſi ſpondent) conſequendæ ſpecie illuſi ſunt & illudunt novæ meritóque ſuſpectæ Myſtagogiæ Auctores: dumque ſublime ſapere docent incautas animas, & ſermonis infauſto fulgore præſtringunt, venena propinant mortifera in poculis melle conditis. Hac occaſione demonſtraſti nihil tibi charius eſſe Religione, ſive cùm zelo Sacerdotali non minùs quàm Regio admoneres eos quibus conſulendum & cavendum eſſe noveras, ut Eccleſiæ doctrinæ & antiquæ fidei conſtanter adhærerent, ſtultas & ſine diſciplina quæſtiones viſitarent, novitatem averſarentur; ſive cùm propulſando & avertendo periculo efficacia remedia providenter adhiberes.*

Tuorum in Religionem meritorum amplitudinem infinitam fruſtra percenſere velim, REX MAXIME; *verba contumeliæ in ſanctum Dei nomen Edictis tuis vindicata, duellorum veſaniam ſeveritate Legum coërcitam, Chriſtianæ fidei propagationem apud Sinas & Siamenſes tui Nominis auctoritate, Regiáque munificentiâ promotam; ut* DEVOTUS ECCLESIÆ SANCTÆ DEFENSOR ET ADIUTOR *(quo nomine Carolus Magnus gloriabatur) ſis optimo jure prædicandus. Ad Religionis tandem tuæ laudem pertinet,* REX PIISSIME, *quòd in præſentia* MAJESTATIS TUÆ *impietas improbique mores erubeſcant; quandoquidem in Aula tua pateris neminem cujus diſſoluta ſit conſuetudo, cujus vita ſit offenſioni. Illos contra honoribus & beneficiis auges qui pietatem ſincerè &*

Digitized by Google

ſunt, certus eos nulli erga MAJESTATEM TUAM *defuturos officio, qui omnia ſua erga Deum officia ſummo ſtudio impleverint. Religionis tuæ præmia ſunt tot beneficia Tibi à Deo collata, propter quæ gratias ipſi perpetuas refers; potentia, dominationis diuturnitas, ſubditorum fides, amor, conſtans obſequium; victoriæ, pax, domeſtica felicitas;* FILII *Te parente digni, Nepotúmque Sereniſſimorum dotes imperio pares; gloria auguſtiſſimi Nominis tui nullis niſi orbis terrarum finibus circumſcripta. Hæc pignora ſunt majorum æternorúmque bonorum, quæ Deus Regibus in timore ſibi ſervientibus, Religionem Eccleſiámque diligentibus, adjuvantibus ac defendentibus præparavit. Hæc præ omnibus deſiderat Chriſtiana ſpes tua: ad hæc Religio tua operibus immortali vitâ dignis contendit.*

Quid optet ultra felix Imperio tuo Gallia, REX MAXIME, *quàm ut* MAJESTATEM TUAM *ad multos annos Deus ſervet incolumem, diuturnáque pace frui donet, ut Sereniſſimos Nepotes ad belli pacíſque artes inſtituas, ad Religionis pietatíſque ſtudium informare pergas, ad Fidei Eccleſiæque tuitionem præceptis exempliſque tuis accendas; ut diſciplinâ tuâ exculti, Deíque inprimis gratiâ, cujus in manu cor Regum ac Principum eſt, adjuti, avitorum meritorum ſpirantem imaginem virtutibus ſuis ac præclaris facinoribus ſuo ſæculo exhibeant?*

SACRÆ MAJESTATIS TUÆ,

Devotiſſimus, obſequentiſſimus, fideliſſimúſque
ſubditus ac ſervus
F. NATALIS ALEXANDER,
Ordinis FF. Prædicatorum.

PRÆFATIO GENERALIS.

NOVÆ huic Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ab Orbe condito ad annum Chriſti ſexcenteſimum ſupra milleſimum Editioni multis præfari non eſt opus. Prodit illa ſecundis curis emendatior ac locupletior. Nam præter Obſervationes plurimas quas ſcribendo proficiens paſſim addidi, Diſſertationes aliquot ſeorſim ante vulgatæ ſuis quæque locis opportunè inſertæ ſunt, ſcilicet de Confeſſione Scramenrali adversùs Libros Joannis Dallæi Calviniani Miniſtri: De divina Epiſcoporum ſupra Preſbyteros eminentia adversùs Blondellum: de Chorepiſcopis: De Sacrorum Miniſtrorum Cœlibatu & Paphnutii Hiſtoria: De Vulgata Scripturæ Sacræ Verſione: Diſſertationis ejuſdem Vindiciæ ſeu Anticritica adversùs eruditum Ordinis FF. Minorum Theologum Pariſienſem, variáque Opuſcula critica & encomiaſtica Doctorem Angelicum S. Thomam Aquinatem ſpectantia. Nova etiam Diſſertatio his maximè neceſſaria temporibus acceſſit adversùs errores Beguardorum in Quietiſtis redivivos, quâ ſpuriorum Myſticorum fanaticum Syſtema funditus evertitur, periculoſa dogmata refelluntur.

Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Sæculi Quarti Appendicem de Canone quadrageſimo ſeptimo Concilii Carthaginenſis tertii, ſeu de Libris Canonicis in prima Editione ſubjunxeram, nondum inito conſilio de ſcribenda Teſtamenti Veteris Hiſtoria: in qua cùm uberiùs & accuratiùs à me tractata ſint ſuis locis ſingula quæ Libros ſacros Veteris Teſtamenti ſpectant, quæ verò ad Novi Teſtamenti Libros attinent convenientiùs tractata ſint in Synopſi Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Sæculi I. Cap. XI. Articulo II. Appendicem illam, quæ ſuperflua jam videretur, hac in Editione prætermiſi.

Scholia quod ſpectat paſſim intertexta (ſi pauca exceperis Hiſtoriam Veteris Teſtamenti illuſtrantia) his occaſionem dedit Indiculus Anonymus Religioſorum Cenſorum, mihi primùm benevolè oblatus ab Eminentiſſimo Cardinali, quem ſingulari cum nominis encomio & grati animi ſignificatione appellarem, niſi ejus Eminentia prohibuiſſet; Româ tandem ad me miſſus poſt obitum Innocentii Undecimi ſanctæ memoriæ Pontificis Maximi. Hoc in Indiculo mihi tribui plurima à verbis plerumque meis & mente planè aliena, multa per ſe innoxia reprehendi, quæ Hiſtoricè dumtaxat tracto ac refero perſæpè acerbis criminationibus impeti, quaſi aſſerta eſſent ut dogmata inconcuſſa fide ab omnibus tenenda; nonnulla mihi affingi contra debitam Sanctæ Sedi Apoſtolicæ & Chriſti Jeſu in terris Vicario omniúmque Chriſtianorum Patri obſervantiam, cùm perſpexiſſem Religioſo-

rum Cenſorum Notas uno veritatis elucidandæ ſtudio, juſtæque defenſionis causâ, quàm modeſtiori ſtylo potui, diluendas ſuſcepi, Scholiis ad ſingula capita, Diſſertationes, Quæſtiones vel Articulos, in quibus aliquid cenſoria animadverſione dignum æſtimarunt, ſubjunctis. Id nemo, ut ſpero, improbabit veritatis & æquitatis amator. Accuſatis enim Auctoribus Scripta ſua editis Apologiis tueri ſemper licuit. Dionyſium Alexandrinum, Hieronymum, Oroſium, Julianum Toletanum Patres Sanctiſſimos priſcis Eccleſiæ ſæculis: Alphonſum Toſtatum Abulenſem deinde Epiſcopum, Joannem Picum Mirandulanum Comitem, aliòſque Scriptores Illuſtres, & inter illos Ludovicum Thomaſſinum recenti memoriâ, Apologeticas Reſponſiones edidiſſe ut Operum ſuorum Cenſoribus ſatisfacerent, res eſt doctis omnibus explorata. Sanctos illos Patres & celebres Auctores imitatus, Religioſorum Cenſorum in Hiſtoriam meam Eccleſiaſticam Notas Scholiis diluo, mentem meam, ſicubi obſcura fortè viſa eſt, explico; agnitam defendo veritatem, cui præſcribere nihil poteſt; quod meum eſt, agnoſco ſincerè; quod alienum, rejicio; quod hiſtoricè dumtaxat, non dogmaticè à me ſcriptum eſt, ita ſcriptum declaro, ita accipi rogo; quod in opinione poſitum eſt, ut opinionem propono, tametſi nec privatam, nec novam: quàm Catholicè, quàm magnificè ſentiam de ſumma Romani Pontificis toto orbe Chriſtiano poteſtate ac privilegiis à Chriſto collatis, vel ab Eccleſia univerſa agnitis, ubi opus eſt, expono, meámque erga ſanctam Sedem Apoſtolicam obſervantiam confirmo. Non ſum tam amenter ſuperbus, ut nulla in re me erraſſe confidam. Scribendo me profeciſſe docti fortè agnoſcunt: à perfectione ſine ullo errore ſcribendi in iſta etiam ætate longè me abeſſe ipſe agnoſco, palamque profiteri non erubeſco: ſed intereſt quantum & in quibus erretur, & quàm facilè quiſque vel quantâ pertinaciâ ſuum defendere conetur errorem. Securum me exiſtimo, Cathedræ Sancti Petri, unde unitas Sacerdotalis exorta eſt, ex qua veritatis oracula funduntur, & Doctrinæ Fidei, Morum Diſciplinæ, quæ in eâ prædicatur & traditur, ab Apoſtolis acceptæ, & ad nos uſque per continuam Pontificum ſucceſſionem derivatæ, firmiter adhærens: Eccleſiæque Romanæ omnium Eccleſiarum Matris & Magiſtræ, ac Summi Pontificis doctrinarum omnium ac librorum ſupremi Cenſoris ac Judicis examini & judicio hoc Opus, cæteráque à me edita, vel deinceps edenda, ut humilis filius ac diſcipulus ſumma reverentiâ & devotione ſubjiciens: UT EJUS AUCTORITATE QUÆ SUSCIPIENDA SUNT APPROBENTUR, ET QUÆ CORRIGENDA SUNT, EMENDENTUR.

S. Anſelm. in Præfat. Libri de Fide Trinitatis.

EPISTOLA

EMINENTISSIMI DOMINI A. CARDINALIS

CIBO,

INNOCENTII UNDECIMI

BEATÆ MEMORIÆ PONTIFICIS MAXIMI

NOMINE AC MANDATO SCRIPTA AD AUCTOREM.

ADMODUM Reverende Pater. . . . . . PRIDEM acceperam Libros Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ nuper à te editos, cùm pervenerunt ad me illi quoque quos ad Sanctitatem ſuam miſiſti; à qua illi perbenignè excepti ſunt tanquam filialis obſervantiæ tuæ pignus. Ea occaſione oſtendit Sanctitas ſua præclarè ſe de tua pietate & Catholicæ Fidei zelo ſentire, ſibique perſpectum eſſe non defuiſſe te occaſionibus reipſa declarandi quàm conſtanter Sanctiſſimi Ordinis tui placitis tum in diſciplina, tum in doctrina adhæreas, ubi præſertim de hujus Sanctæ Sedis auctoritate & dignitate agatur. Injunxit autem mihi Sanctitas ſua, ut paternæ ſuæ erga te benevolentiæ teſtem Apoſtolicam benedictionem tibi Pontificiis verbis amanter elargirer. Quod dum exequor, plurimas prò ſimili munere ad me miſſo gratias humanitati tuæ ago, libentiùs etiam data opportunitate relaturus. Romæ, die 15. Julii 1682.

PATERNITATI TUÆ,

AD OFFICIA

A. CARDINALIS CIBO.

R. Patri NATALI ALEXANDRO
Ordinis S. Dominici. Pariſios.

APPROBATIO DOCTORUM
Sacræ Facultatis Pariſienſis.

NOs infra ſcripti Doctores Pariſienſes Socii & Sorbonici, legimus librum Latinè ſcriptum, cui titulus eſt : *Selecta Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ capita, & in loca ejuſdem inſignia Diſſertationes Hiſtoricæ, Chronologicæ, Criticæ, Dogmaticæ.* Quo quidem in opere nihil deprehendimus quod ſeu cum fide Catholica, ſeu cum Chriſtiana morum diſciplina ullatenus pugnet. In Sorbona die 18. Martii anno 1676.

PETITPIED.
DESPALUNGUE.

COQUELIN.

Digitized by Google

APPROBATIO THEOLOGORUM ORDINIS.

LIber qui inſcribitur: *Selecta Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Capita, & in loca ejuſdem inſignia Diſſertationes Hiſtoricæ, Criticæ, Dogmaticæ*; fons eſt doctrinæ purus & perennis, ex quo non tyrones modò, ſed & eruditi quique reconditiorem ſapientiæ aquam haurire poſſint, quare cùm nihil à Catholica fide alienum, verùm multa tum ex SS. Patribus cùm ex veteribus Eccleſiæ monumentis, ſtudiosè conquiſita & accuratè elaborata complectatur, quibus juvari Reſpublica literaria plurimùm poſſit, ad æternum ejus ornamentum & decus illum luce publica digniſſimum judicavimus. Pariſiis die decima-octava Martii 1676.

THEBAULT. HERVE.

FACULTAS R. P. JOAN. THOMÆ DE ROCABERTI, *totius Ordinis Prædicatorum Magiſtri Generalis.*

NOs Fr. Joannes Thomas de Rocaberti, Sacræ Theologiæ Profeſſor, Ordinis FF. Prædicatorum humilis Magiſter Generalis & ſervus. Tenore præſentium, & noſtri auctoritate officii, tibi R. P. Magiſtro Fr. Natali Alexandro, Collegii noſtri Sancti Jacobi Pariſienſis Regenti, licentiam concedimus & facultatem in lucem edendi ac typis mandandi Diſſertationes in Hiſtoriam Eccleſiaſticam à te compoſitas &c. dummodo videantur, & approbentur à RR. Patribus Magiſtris FF. Carolo Thebault, & Antonino Hervé, ſervatis aliis de jure ſervandis. In quorum fidem &c. Datum Romæ die 11. Maii anni 1675.

FR. JOAN. THOM. DE ROCABERTI,
Magiſt. Ord. *Regiſt.* fol. 22.

FR. STHEPHANUS DE THORO,
Magiſt. & Socius.

INDEX

INDEX

ARTICULORUM, DISSERTATIONUM, Propoſitionum, Aſſertionum, Capitum, & Paragraphorum, quæ in hoc primo Volumine continentur.

ÆTAS MUNDI I.

A TEMPORIS PRINCIPIO AD DILUVIUM.

HISTORIÆ SYNOPSIS.

ART. I. *HUJUS Ætatis exponitur Hiſtoria ut in Sacris Literis traditur*, Pag. 3

Art. II. *Hujus Ætatis Hiſtoria, ut à JOSEPHO illuſtrata vel interpolata; & Hebræorum ac Arabum fabulis adulterata*, 7

Art. III. *Hujus Ætatis Hiſtoria, ut ab Ethnicis Scriptoribus confirmata vel interpolata*, 12

Diſſert. I. *De Opificio ſex Dierum*, 17

Art. I. *Quid nomine Principii, in quo Deum Cælum & Terram creaſſe Moſes ſcripſit, intelligendum veniat?* ibid.

Prop. I. *Cælum & Terram* in Principio *creata ſcripſit Moſes, ut ante omnia & in ipſo Mundi ac temporis exordio condita ſignificaret*, ibid.

Prop. II. *Principii nomine Filius Dei congruè intelligitur in hoc Geneſeos Exordio:* In principio creavit Deus Cælum & Terram: *Eaque expoſitio apud Antiquos pervagata eſt*, 19

Art. II. *De Opere primæ Diei*, 21

Prop. I. *Cæli ac Terræ nominibus, ſive Materiam informem intellexerit, ſive ſupremum Cælum, ſive Cæleſtium Orbium Syſtema, cùm Terra elementari, ſententiam propugnabis probabilem. Poſtrema tamen interpretatio ſcopo Moſis convenientior videtur*, ibid.

Prop. II. *Spiritum Domini, qui ſuper aquas in Mundi exordio ferebatur, ſive Aerem aut ventum, ſeu vitalem ſpiritum, aut efficaciam intellexeris, probabilem interpretationem affers: Antiquis verò Patribus longè probatiſſimam, ſi Spiritum Sanctum deſignari cenſeat*, 23

Prop. III. *Lucem prima die Mundi à Deo conditam, ſi vel Angelicam naturam, vel Gratiam quâ illuſtrata & ornata eſt, intellexeris, à Fidei Regula non aberras: Si corpoream lucem interpreteris, conſonam certè Moſaicæ narrationi propugnas ſententiam*, 25

Art. III. *De Opere ſecundæ Diei*, 27

Prop. I. *Quid Firmamenti nomine, quod ſecunda die conditum eſt, Moſes intellexerit, an Cælum Sydereum, an intervallum Aëris, in quo nubes coguntur, Cælum inter & Aquas inferiores expanſum, haud liquidò conſtat*, ibid.

Prop. II. *Etſi Firmamenti nomine Cælum Sydereum intellexeris, ſupra illud veras aquas admittere oportet, Scriptura Sacrâ, Patribuſque perſuadentibus*, 29

Art. IV. *De Opere tertiæ Diei*, 31

Prop. I. *Aquarum inferiorum in ſua conceptacula collectio, ipſarum condenſatione, quæ antea rariores erant & in nubem attenuatæ; & immenſis receptaculis alveiſque ad eas excipiendas & continendas excavatis, facta intelligi veriſimiliter poteſt; & Maris etiam ſupra Terram eminentia explicari*, ibid.

Prop. II. *Plantas & Arbores tertiâ die cauſaliter tantùm & in ſemine creatas probabile S. Auguſtino fuit: Aliis Patribus & Interpretibus meritò probabilius videtur, actu & reipſa ſtirpes omnes, atque ſata jam grandia & matura prodiiſſe, cum fructibus ad uſum aptis*, 32

Art. V. *De Opere quartæ Diei*, 33
Prop. unica. *Solem & reliqua Sydera qui prima die eum primigenia luce condita volunt, opinionem tuentur Moſaicæ narrationi minimè conſentaneam*, ibid.
Art. VI. *De Opere quintæ Diei*, 35
Prop. unica. *Quinta die tam piſces quam aves ex aquis prodiere*, ibid.
Art. VII. *De Opere ſextæ Diei*, 36
Prop. I. *Sextâ die omnis generis animalia Deus ex terra produxit: in quibus nullum per ſe noxium aut inutile eſt*, ibid.
Prop. II. *Homo ad imaginem Dei ſecundùm Animam conditus eſt. In quo ſita ſit, non una eſt Patrum ſententia*, 38
Art. VIII. *Utrum ſex dierum intervallo Mundus ſit conditus? & quâ Anni Tempeſtate?* 42
Prop. I *Etſi propter S. Auguſtini reverentiam nulla ſit inurenda nota erroris illi ſententiæ, quæ myſticam & figuratam, non propriam putat ſex dierum, quibus Mundum à Deo conditum Moſes narrat, ſignificationem; longè certè probabilior eſt, & Scripturæ Sacræ magis conſentanea ſententia, quæ ſex dierum intervallo perfectum à Deo Mundi opificium interpretatur*, ibid.
Prop II. *Autumno conditum eſſe Mundum probabilius eſt, quàm Vere primo*, 45
Diſſert. II. *De Paradiſo*, 46
Art. I. *De Loco & Situ Paradiſi*, ibid.
Prop. I. *Paradiſus corporeus quidam locus fuit, oculis ac ſenſibus ſubjectus; arcanarum licèt ac ſpiritualium rerum adumbrans rationes. Meritò igitur ſunt erroris à Patribus damnati, qui in Moſaïca Paradiſi deſcriptione nihil propriè, ſed allegoricè omnia intelligenda putarunt*, ibid.
Prop. II. *Quâ in regione conſitus fuerit Paradiſus, obſcura certè quæſtio; probabilior eorum ſententia, qui in Arabia Felice, vel Meſopotamia, aut circa Babyloniam in Meſopotamiæ limite collocatum fuiſſe cenſent*, 48
Prop. III. *Utrum Paradiſus terreſtris etiamnum ſuperſit, incertum; probabilius eſt non extare ampliùs quoad cultum & amœnitatem loci*, 53
Art. II. *De Arboribus Paradiſi*, 54
Prop. I. *Cujus ſpeciei fuerit Arbor ſcientiæ boni & mali, incertum eſt. Ab eventu nomen accepiſſe, quàm à vi quadam naturaliter indita, longè probabiliùs*, ibid.
Prop. II. *Arbor vitæ ita ab effectu nuncupata eſt, quòd ad vitam in perpetuum propagandam conduceret, non naturali virtute, ſed divinitus accepta: Eaque Arbor corporea licèt ac ſpectabilis, ſimul erat ſacramentalis*, 56
Diſſert. III. *De Adamo & Eva*, 57
Art. I. *Utrum Adam primus omnium Hominum fuerit? an verò fuerint homines Præadamitæ?* ibid.
Aſſert. unica. *Præadamitarum Syſtema verbo Dei planè contrarium eſt, nec ullo probabili nititur argumento*, ibid.
Art. II. *De Evæ Creatione*, 66
Aſſert. unica. *Quod à Moſe narratur de Mulieris productione ex coſtâ Adami, hiſtoricè & ſecundùm literæ ſenſum intelligendum eſt; & Cajetani ſententia, ad metaphoricum & parabolicum ſenſum narrationem illam detorquentis, ut minùs conſona verbo Dei meritò rejicitur*, ibid.
Art. III. *De Adami & Evæ Tentatione, Lapſu, Pœnitentia*, 68
Aſſert. I. *Eva ſeducta eſt à Diabolo veri ſerpentis organo utente. Unde nec S. Cyrilli Alexandrini ſingularis opinio probatur, ſpeciem dumtaxat & ſimulacrum Serpentis Evæ à Diabolo exhibitum fuiſſe tradentis, non veri Serpentis corpus ad tentationem aſſumptum; & error Cajetani rejicitur, aſſerentis, tentationem Evæ internâ tantùm ſuggeſtione peractam à Dæmone, qui Serpentis nomine à Moyſe metaphoricè ſignificatur*, ibid.
Aſſert. II. *Etſi Adam eo modo ſeductus non fuerit quo Eva, quodam tamen modo & ipſe deceptus eſt ſuperbiæ merito, ut in apertam inobedientiam laberetur*, 71
Aſſert. III. *Adamum peccato ſuo per pœnitentiam expiato ſalutem æternam conſecutum, dogma Catholicum eſt, contra Tatianum & Encratitas Scripturæ Sacræ & Traditionis autoritate confirmatum Per Fidem verò Chriſti Mediatoris, cujus ipſi facta poſt lapſum promiſſio à Deo eſt, ipſum ſalvatum nemo dubitet*, 73
Diſſert. IV. *De Polygamia Lamechi*, 74
Prop. unica. *Inſolens Lamechi Polygamia, qui plures ſimul Uxores primus duxiſſe legitur, Patriarcharum qui poſt Diluvium vixère exemplis à crimine vindicari non poteſt, ut nec illorum Polygamia Lamechi exemplo damnari*, ibid.
Diſſert. V. *De Raptu, & Prophetia Henochi*, 78
Prop. I. *Henoch mortuus non eſt, ut Rabbini quidam aſſerere non dubitarunt, ſed à Deo tranſlatus vivit: Quo in loco, incertum*, ibid.
Prop. II. *Quamvis Henoch Propheta fuerit, & ſuæ Ætatis hominibus ultimum Judicium vaticinatus ſit, Librum tamen Henoch à Veteribus quibuſdam Patribus laudatum, velut Apocryphum conſultiùs alii rejecerunt*, 81
Diſſert. VI. *De Cibo Antediluviano*, 83
Prop. unica. *Carnium eſum Antediluvianis Hominibus inſuetum, etſi plerique Patres aſſerant, à Deo tamen prohibitum fuiſſe, ex Scriptura Sacra certò colligi non poteſt*, ibid.
Diſſert. VII. *De filiis Dei cum filiabus*

Hominum

Hominum commixtis; & de Gigantibus Antediluvianis ex illa copula genitis, 85

Prop. I. *Veterum Patrum plurimi Angelos mulierum ſpecie captos, ſtupri cum iis conſuetudinem habuiſſe ſenſerunt, & ex nefando illo concubitu ortos Gigantes; ſed hunc errorem & Scripturæ Sacræ, & aliorum Patrum convenientiùs cum ea ſentientium Autoritas refellit*, ibid.

Prop. II. *Antediluvianos Gigantes Dæmones ſub humana ſpecie fuiſſe, abſurdum commentum. Homines enim fuere, non robore ſolùm, feritate, violentiâ, aliiſque vitiis inſignes, ſed inſolenti ſtaturâ & corporis proceritate ab hominibus reliquis diſtincti*, 89

Diſſert. VIII. *De annis Patriarcharum Antediluvianorum*, 91

Prop. unica. *Hebraïci Textûs Chronologiæ potiùs adhærendum, quàm LXX. Interpretum calculis*, 95

Diſſert. IX. *De Patriarcharum Longævitate*, 103

Prop. unica. *Annos Patriarcharum à Moſe numeratos tam breves fuiſſe, ut decem ex illis unum ex noſtris non ſuperarent, falſiſſimum eſt; hujuſque ſententiæ falſitas documentis evidentiſſimis oſtenditur. Pares ergo fuêre noſtris. Neque tamen incredibilis eſt Moſis de tanta longævitate narratio*, 104

Diſſert. X. *De Arca Noë, & Diluvio*, 106

Art. I. *De Arcæ Amplitudine*, ibid.

Prop. unica. *Quamvis Moſes nec geometricos, nec ſacros cubitos, ſed communes & vulgares in deſcribendis Arcæ dimenſionibus intellexerit, tanta nihilominus fuit Arcæ capacitas & amplitudo, ut omnium ſpecierum tot animalia, quot in eam introducta Scriptura commemorat, cum alimentis congruis, Noë ac familiam, cum annona, & utenſilibus, facilè contineret*, 108

Art. II. *De Arcæ Myſtica ſignificatione*, 150

Prop. unica. *De Arca atque Diluvio nec illis eſt conſentiendum, qui ſolam hiſtoriam recipiunt ſine allegorica ſignificatione; nec illis qui ſolas figuras defendunt repudiatâ hiſtoriæ veritate. Arca porro typus mirabilis fuit Chriſti & Eccleſiæ, ſicut aquæ Diluvii Baptiſmi figura extitêrunt*, ibid.

Art. III. *Utrum his Dei Verbis* (*Geneſ.* VI.) Eruntque dies illius centum viginti annorum: *Vitæ humanæ duratio, an Temporis ad agendam Pœnitentiam hominibus ante Diluvium conceſſi definitum ſit intervallum?* 113

Prop. unica. *His verbis non vitæ humanæ duratio, ſed temporis ante Diluvium hominibus ad agendam pœnitentiam conceſſi intervallum definitum eſt*, ibid.

Art. IV. *De Univerſalitate Diluvii Noëtici*, 110

Prop. unica. *Noëticum Diluvium Univerſale fuit, non Paleſtinæ ſolius, ſed totius Terræ*, ibid.

Art. V. *De Æterna illorum Hominum ſorte qui Diluvio perierunt*, 125

Prop. unica. *Quòd aliqui, ex iis qui Diluvio perierunt, damnationem æternam evaſerint, gratis aſſeritur*, ibid.

ÆTAS MUNDI II.

A FINE DILUVII, AD VOCATIONEM SEU PROFECTIONEM ABRAHAMI.

HISTORIÆ SYNOPSIS.

CAP. I. *Hujus Ætatis exponitur Hiſtoria ut in Sacris Literis traditur*, 129

Cap. II. *Exponitur hujus Ætatis Hiſtoria ut Ethnicorum fabulis adulterata & Judæorum, vel Chriſtianorum etiam quorumdam Scriptorum figmentis & falſis opinionibus deformata*, 132

Cap. III. *Hiſtoria Exotica hujus Ætatis exponitur*, 137

Diſſert. I. *De ordine Filiorum Noë; & quis ex illis ſit primogenitus*, 541

Prop. unica. *Japhetum ortûs principatu Semo præponendum probabilius eſt*, ibid.

Diſſert. II. *De Noachidarum Præceptis*, 143

Diſſert III. *De Noachi Ebrietate, & Prophetica Filiorum Benedictione*, 146

Prop. I. *Ebrietas Noë non ſolùm innoxia, ſed & myſtica fuit*, ibid.

Prop. II. *Hæc verba Noë filiis benedicentis:* « Dilatet Deus Japhet, & habitet in tabernaculis Sem, « *Propheticam continent de Eccleſia & vocatione Gentium*, 147

Diſſert. IV. *De Cainan Arphaxadi Filio in Vulgata Editione memorato, an verus ſit, an inſititius?* 548

Prop. unica. *Cainan, qui in Semi Genealogia inter Arphaxad & Sale habetur, irreptitius ac ſuppoſititius eſt*, ibid.

Diſſert. V. *De Babelica Linguarum confuſione; cujus occaſione diſquiritur, Quæ ſit Lingua omnium prima & antiquiſſima*, 151

Prop. I. *Babelicæ Turris Ædificatores graviter peccarunt, eorumque ſuperbiam ac faſtum Deus confuſione Linguarum juſtè punivit*, ibid.

Prop. II. *Quamvis communis ſit Veterum Patrum Sententia, Linguas ex Babelica*

confuſione ſeptuaginta circiter vel paulò plures natas eſſe, minùs tamen probabilis eſt. Earum numerum definiri non poſſe, longè probabilius, 151

Prop. III. *Ante Babelicam confuſionem una erat omnium hominum Lingua*, 153

Prop. IV. *Priſtinam illam & primigeniam Linguam, quæ ante Babelicam confuſionem obtinebat, fuiſſe Linguam Hebraïcam, eamque Mundo ipſi coævam eſſe, & Adami priorumque Patriarcharum uſu concelebratam, & poſt Babelicam Linguarum diviſionem in familia Heber integram ad Abrahamum uſque & Iſraëliticam Gentem perſeveraſſe, ſententia eſt Sanctorum aliquot Patrum autoritate, & veriſimilibus rationibus firmata*, 154

Diſſert. VI. *De Anno Natali Abrahami, & Profectionis ejus in Terram Chanaan*, 156

Prop. unica. *Abraham à Deo vocatus, cùm eſſet in Meſopotamia, ſeu in Ur Chaldæorum Regione, juſſus à Deo relinquere patriam, profectionem in Terram Chanaan adornavit cum patre Thare, Sarà uxore, & Loth nepote. Cùm autem Harane aliquandiu ſubſtitiſſent, Thare ibi defuncto, Abraham in Chananæam abiit anno ætatis ſuæ ſeptuageſimo-quinto; adeòque anno Thare centeſimo trigeſimo ipſum natum eſſe demonſtratur*, ibid.

III. MUNDI ÆTAS.

A PROFECTIONE ABRAHAMI

IN CHANANÆAM,

AD EXITUM FILIORUM ISRAEL

EX ÆGYPTO.

HISTORIÆ SYNOPSIS.

Cap. I. *HUjus Ætatis exponitur Hiſtoria ut à Moſe deſcripta*, 161

Art. I. *De Abrahamo*, ibid.

Art. II. *De Iſaaco*, 167

Art. III. *De Jacob, ejuſque Filiis*, 169

Art. IV. *De Jobi Hiſtoria*, 173

Art. V. *Summa Hiſtoriæ Sacræ à morte Joſephi, ad Exitum uſque Iſraëlitarum ex Ægypto*, 174

Cap. II. *Exponitur hujus Ætatis Hiſtoria ut ab Hebræis vel Exoticis Scriptoribus interpolata vel confirmata*, 180

Art. I. *De Abrahamo*, ibid.

Art. II. *De Iſaaco*, 183

Art. III. *De Jacob & ejus Filiis*, 184

Art. IV. *De Moſis Initiis*, 187

Cap. III. *Quod tertiæ Mundi Ætatis Exoticam Hiſtoriam complectitur*, 189

IN III. MUNDI ÆTATEM

DISSERTATIONES SELECTÆ.

Diſſert. I. *UNde numerandi ſint Anni* CCCCXXX. *Peregrinationis Hebræorum, qui tertiæ Ætatis Mundi periodum conſtituunt*, 197

Prop. unica. *A Promiſſione facta Abrahamo Geneſ. XII. ſecundùm quam ſtatim Charane exiens in Chananæam profectus eſt, ad exitum Iſraëlitarum ex Ægypto, anni quadringenti & triginta numerandi ſunt: Quo temporis ſpatio definitur tertia Mundi Ætas. Quamobrem audiendi non ſunt qui hunc annorum numerum ad ſervitutem Iſraëlitarum in Ægypto referunt*, ibid.

Diſſert. II. *De Raptu Saræ*, 202

Prop. unica. *Abraham uxorem ſuam Sarai ſororem vocavit abſque mendacio aut imprudentià: Eamque cùm à Pharaone, tum ab Abimelecho Regibus intactam recepit*, 203

Diſſert. III. *De Melchiſedecho*, 206

Prop. I. *Melchiſedechus nec fuit Virtus cœleſtis Chriſto major, neque Spiritus Sanctus*, 207

Prop. II. *Melchiſedech Angelus non fuit humanà ſpecie Abrahamo aſpectabilis*, 208

Prop. III. *Melchiſedech non eſt Filius Dei, qui in carne aſſumptà ad tempus Abrahamo apparuerit, ſed merus homo; non tamen Sem filius Noë, ſed Rex Salem, idemque Dei Altiſſimi Sacerdos*, ibid.

Prop. IV. *Sacrificium Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtià, oblatione panis & vini à Melchiſedecho ſignificatum eſt*, 213

Diſſert. IV. *De Terræ-promiſſæ finibus à Deo deſcriptis; & de Sacrificio cujus oblationem Abramo Deus imperavit in promiſſionis Argumentum*, 216

Prop. I. *Quamvis totum illum Terrarum tractum, qui ab Ægypti fluvio ad Euphratem interjacet, nuſquam poſſederint Hebræi, ſtat nihilominus divinæ promiſſionis inconcuſſa veritas*, 217

Prop. II. *Sacrificium in ſignum Terræ-promiſſæ Abramo à Domino præſcriptum, & Prophetica futurorum figura fuit, & ſolemnis pactio fœderis Deum inter & Patriarcham humano more initi*, 219

Diſſert. V. *De Abrami cum Agarà ancillà copulatione*, 220

Prop. unica. *Abrami cum Agarà ancillà copulatio nec ipſius Patriarchæ, nec Saræ uxoris reſpectu inhoneſta fuit; illamque à Sara traditam accepit uxorem abſque intemperantiæ labe, aut infidelitatis*, 221

Diſſert.

Diſſert. VI. *De divina Circumciſionis Inſtitutione, & Antiquitate,* 222

Prop. unica. *Circumciſionem neque Abrahamus ſuo conſilio ad Ægyptiorum exemplum ſuſcepit: Neque Deus ei ut Ægyptiorum Superſtitionibus addicto præſcripſit: Unde abſque temeritate aſſeri non poteſt, Circumciſionem ab Ægyptiis ad Hebræos perveniſſe,* ibid.

Diſſert. VII. *De facto Lot filias Sodomitarum libidini exponentis, ut cœleſtes Hoſpites à ſtupro tueretur: Necnon de illius ebrietate & inceſtu,* 227

Prop. I. *Lot Angelis hoſpitio ſuſceptis, à Sodomitis vim paſſus, utramque filiam illorum libidini illicitè ac imprudenter obtulit,* 228

Prop. II. *Lothi ebrietas, & cum utraque filia inceſtus, à crimine excuſari non poſſunt,* 229

Diſſert. VIII. *De Abrahami Sacrificio,* 232

Prop. unica. *Abrahami promptus & alacer ad Filium ſuum immolandum animus nullo prævio Ægyptiorum, vel Gentium aliarum exemplo obſcurari poteſt,* ibid.

Diſſert. IX. *De facto Jacob Benedictionem Paternam ſurripientis, ſeque Primogenitum aſſerentis,* 236

Prop. unica. *Si litterali Scripturæ ſenſui inhæreamus, Jacob à mendacio vix aut nullo modo excuſari poteſt: At ſi ſenſus figuratus attendatur, & graviſſimorum Patrum autoritati hac in Quæſtione cedendum ſit, magiſque communi ſacrorum Interpretum & Theologorum ſententiæ, aſſerendum eſt Jacob paternam benedictionem accepiſſe abſque fraude & mendacio,* 237

Diſſert. X. *De filiorum Jacob facinore, quo Sichimitas, ob ſtuprum Dinæ ſorori à Sichem Regionis Principe illatum, peremerunt,* 239

Prop. unica. *Sichimitæ à filiis Jacob ob Dinæ raptum iniquè perempti ſunt,* 240

Diſſert. XI. *De Judæ & Thamaris Hiſtoria,* 242

Prop. I. *Jus Leviraticnis, quo frater defuncti fratris Viduam ducere tenebatur, & fratri ſemen excitare, ante Legem inſtitutum erat, & à Sanctis Patriarchis obſervabatur, Deo (ut credere par eſt) Autore; non Ægyptiorum, Chananæorum, aut vicinarum Gentium exemplo,* ibid.

Prop. II. *Incertum eſt an Judæ & Thamaris Hiſtoria ante vel poſt venditionem Joſephi contigerit,* 243

Prop. III. *Thamaris cum Juda concubitus à peccato excuſari nulla ratione poteſt,* 245

Prop. IV. *Scortationem ante Legem prohibitam non fuiſſe, Maimonides, aliique Hebræorum Magiſtri, & poſt illos Marshamus, perperam aſſerunt,* 247

Diſſert. XII. *De Oraculo quod Judæ filio moriens Jacob edidit,* 250

Prop. I. *Hoc Oraculum,* NON AUFERETUR SCEPTRUM DE JUDA, &c. *venturi Meſſiæ prædictionem continet,* ibid.

Prop. II. *Oraculum illud Jacobi morientis, Judæ editum, in Domino* JESU *completum eſt,* 252

Prop. III. *Jacobæum Oraculum:* Non « auferetur Sceptrum de Juda, & Dux « de femore ejus, donec veniat Qui « mittendus eſt, & Ipſe erit Expecta- « tio Gentium, *non ad ſolam Tribum « Judæ, ſed ad totam Gentem Judaicam pertinet,* 256

Diſſert. XIII. *De Hiſtoria, & Libro Job,* 262

Prop. I. *Vera eſt Jobi Hiſtoria, non fabuloſa vel parabolica, ut Thalmudiſtæ, Maimonides, R. Schem Tob, Anabaptiſtæ, & Lutherus impiè delirarunt,* ibid.

Prop. II. *Jobum Idumæum fuiſſe, ex genere Eſau ortum, longè probabilius eſt, quàm Chananæum extitiſſe,* 267

Prop. III. *Liber Jobi Sacer eſt & Canonicæ Auctoritatis,* 268

Prop. IV. *Quis ſit Autor Libri Job, incertum eſt,* 272

Diſſert. XIV. *De cæde Ægyptii Hebræum vexantis à Moſe perpetrata,* 274

Prop. unica. *Moſes Ægyptium inſultantem Hebræo interficiens, homicidii reus non extitit,* ibid.

Diſſert. XV. *De apparitione Dei Moyſi in Rubo facta, ejuſque in Ducem ac Liberatorem Iſraelitici Populi Electione,* 275

Prop. unica. *Æquè probabilis eſt utraque ſententia, tùm aſſerentium ipſum Filium Dei Moyſi in Rubo apparuiſſe, tum propugnantium Angelum fuiſſe qui ipſi apparuit, legationem Dei obeuntem,* 276

Diſſert. XVI. *De Inſtitutione, Celebratione, & Ritu Judaici Paſchatis,* 279

Art. I. *De Paſchæ Nomine,* ibid.

Art. II. *De Tempore Paſchatis,* 280

Art. III. *De loco ubi celebrandum erat Paſcha,* 281

Art. IV. *De Paſchalis Sacrificii Miniſtris,* 282

Art. V. *De Convivis Agni Paſchalis,* 283

Art. VI. *De Ritibus Sacrificii, & convivii Paſchalis,* 284

Art. VII. *De Paſchalis Agni Myſterio,* 286

IV. MUNDI ÆTAS,

AB EGRESSU ISRAELITARUM EX ÆGYPTO, AD ÆDIFICATIONEM TEMPLI.

Cap. I. Hujus *Ætatis exponitur Hiſtoria, ab Exodo uſque ad mortem Moyſis, ut in Sacris Literis traditur,* 289
Art. I. *De egreſſu Iſraëlitarum ex Ægypto, primiſque quatuor eorum Manſionibus,* ibid.
Art. II. *De ſecutis Iſraëlitarum Manſionibus uſque ad Deſertum Sinai, & miraculis in iis patratis,* 291
Art. III. *De Manſione duodecima, & rebus in ea geſtis,* 294
§. I. *De Legis Promulgatione,* ibid.
§. II. *De Rebus aliis ad Montem Sinai geſtis,* 296
Art. IV. *De Manſionibus XIII. & XIV. rebuſque inibi geſtis,* ibid.
Art. V. *De Manſione XV. & reliquis uſque ad trigeſimam-ſecundam,* 297
Art. VI. *De Manſione XXXIII. & reliquis uſque ad XLII. & rebus per hæc temporum intervalla geſtis,* 298
Art. VII. *De Manſione XLII. rebus in ea geſtis, & Moſis obitu,* 299
Cap. II *De Joſuë, & ejus Geſtis ut in Sacris Literis narrantur,* 301
Art. I. *De Tranſitu Jordanis, Joſuë Duce,* ibid.
Art. II. *De Terræ Chananeæ occupatione,* 302
Art. III. *De Terræ Chananeæ Diſtributione, & Joſuë obitu,* 303
Cap III. *De Regimine Judicum,* 305
Art. I. *De Interregno poſt mortem Joſue,* ibid.
Art. II. *De Judicum munere, numero, anniſque Principatûs,.* ibid.
Art. III. *De Geſtis Judicum,* 306
Cap. IV. *De Regibus Hebræorum, & eorum Geſtis uſque ad jacta Templi Fundamenta,* 311
Art. I. *De Regiæ Dignitatis apud Hebræos Inſtitutione, & de Saule Regum primo,* ibid.
Art. II. *De Davidis Regno ac Geſtis,* 314
Art. III. *De Salomonici Regni initiis,* 317
Cap. V. *De Hiſtoria quartæ Ætatis, ut ab Hebræis confirmata vel interpolata,* 318
Art. I. *De Moſis Hiſtoria,* ibid.
Art. II. *De Joſuë Hiſtoriâ ut ab Hebræis interpolata vel confirmata,* 328
Art. III. *De Judicum Hiſtoria ab Hebræis interpolata,* 330
Art. IV. *De Regum Saulis & Davidis Hiſtoria ut ab Hebræis interpolata, vel confirmata,* 333
Cap. VI. *De Hiſtoria quartæ Ætatis ut ab Ethnicis Scriptoribus confirmata vel interpolata,* 336
Art. I. *De Moyſe, & Rebus ab eo vel ſub eo geſtis,* ibid.
Art. II. *Quòd Ethnicorum Theologia ex Hiſtoria Moſis derivata ſit,* 341
Art. III. *De Ritibus, Legibus, Moribuſque Gentium ex Lege, Libriſque Moſis derivatis,* 344
Art. IV. *De Hiſtoria Joſuë ab Ethnicis interpolata,* 347
Art. V. *De Hiſtoria Judicum ab Ethnicis interpolata,* 348
Art. VI. *De Hiſtoria I. & II. Libri Regum ab Ethnicis interpolata,* 350
Cap. VII. *De Hiſtoria Exotica quartæ Mundi Ætatis,* ibid.

IN IV. MUNDI ÆTATEM

DISSERTATIONES SELECTÆ.

Dissert. I. De *Exitu Iſraëlitarum ex Ægypto,* 363
Art. I. *De ſpoliis Ægyptiorum ab Iſraëlitica Gente ex Ægypto migrante ablatis,* ibid.
Prop. unica. *Hebræi ſpoliis Ægyptiorum abſque furti crimine ditati, ex Ægypto egreſſi ſunt,* ibid.
Art. II. *De admirabilis Tranſitu Maris Rubri,* 366
Prop. I. *Circuitum dumtaxat in Mari Rubro feciſſe Hebræos, non ab uno littore ad oppoſitum littus tranſmiſiſſe, improbabile recutitorum hominum figmentum eſt,* ibid.
Prop. II. *Tranſitus Hebræorum non Refluxui Maris, quem obſervaverit Moyſes rerum naturalium peritiſſimus, alterive cauſæ naturali, ſed Miraculo tribuendus,* 367
Diſſert. II. *De Præceptis Moralibus Legis Moſaicæ; ſive quæ Decalogo continentur, ſive quæ ad illum revocantur; & de pœnis in prævaricatores conſtitutis,* 370
Art. I. *De Extenſione & Ordine Præceptorum Decalogi,* ibid.
Prop. unica. *Omnia præcepta Legis Naturæ necnon omnia Præcepta Moralia Veteris Legis, in Decalogo continentur, vel ad illum revocantur. Sic autem ordinata ſunt Decalogi Præcepta, ut tria ad primam Tabulam, ſeptem ad alteram pertineant,* ibid.
Art. III. *Explicatio Decalogi,* 372
§. I. *Præceptum I.* ibid.
§. II. *Præceptum II. Decalogi,* 377
§. III. *Tertium Decalogi Præceptum,* 380

§ IV. *IV. Decalogi Præceptum*, 386
§. V. *V. Decalogi Præceptum*, 388
§ VI. *VI. Decalogi Præceptum*, 391
§. VII *VII. Decalogi Præceptum*, 396
§. VIII. *VIII. Decalogi Præceptum*, 401
§. IX. *IX. & X. Decalogi Præceptum*, 403
Diſſert. III. *De Ceremonialibus Legis Moſaicæ Præceptis*, 404
Art. I. *De Rituum Moſaicorum diviſione, & rationibus*, ibid.
Prop. I. *Veteris Legis Ceremoniæ convenienter dividuntur in Sacrificia, Sacramenta, Sacra, & Obſervantias*, ibid.
Prop. II. *Ceremonias Moſaicæ Legis ratione deſtitutas qui dixerit, ſeipſum ratione deſtitutum probat*, ibid.
Prop. III. *Ceremonialia Præcepta ob eam præcipuè cauſam Hebræis Deus tradidit, ut eos ab Idololatria averteret. Eaque vel ipſorum Rituum ratio eſt, quos è Gentium Moribus in Legem tranſcriptos nonnulli perperam ac falsò aſſerunt*, 406
Art. II. *De Legibus Ceremonialibus Sacrificiorum*, 416
§ I. *De Sacrificiorum Ratione*, ibid.
Prop. unica. *Sacrificia Iſraëlitis non ſolum permiſit Deus, sed præcepit: Illa tamen non exegit, tanquam iis indigens, aut quaſi per ſe ei grata ac jucunda eſſent; ſed aliarum rerum gratiâ, ſcilicet ad Idololatriam abolendam; ad Chriſti Sacrificium adumbrandum; ad ſpiritualia Sacrificia, quæ exigebat ab hominibus, ſignificanda*, ibid.
§. II. *De Sacrificiorum Materia*, 423
§. III. *De Sacrificiorum fine, variiſque ſpeciebus*, 427
Art. III. *De Legibus Ceremonialibus Sacrorum*, 431
§. I. *De rationibus hujuſmodi Legum*, ibid.
Prop. I. general. *Ad reverentiam ſingularem Deo, ejuſque Sacris, ac Miniſtris conciliandam, nec non ad Myſteria Chriſti ſignificanda, latæ ſunt Leges Ceremoniales Sacrorum*, ibid.
§. II. *De Tabernaculi Origine*, 432
Prop. II. *Tabernaculum ex profanâ Gentium Religione originem non duxit, ſed ex Dei ſapientiâ & voluntate*, ibid.
§. III. *De Structura Tabernaculi, ſeu præcipuis illius Partibus, Arcâ, Cherubim, Altaribus*, 435
§. IV. *De Veſtibus Sacerdotalibus, ac de Urim & Thummim*, 442
§. V. *De Solemnitatibus Veteris Legis*, 454
Art. IV. *De Legibus Ceremonialibus Sacramentorum Veteris Legis*, 461
§. I. *De Circumciſione*, ibid.
§. II. *De Conſecratione Sacerdotum Veteris Legis*, 462
§. III. *De Paſchalis Agni Manducatione*, 463
§. IV. *De Panum Propoſitionum & aliorum Conſecratorum Eſu*, 464
§. V. *De Purificationibus ac Luſtrationibus, variiſque Legalium Pollutionum ſpeciebus*, ibid.
§ VI. *De Expiatione Generali Iſraëlitarum, & de Hirco Emiſſario*, 472
Art. V. *De Legibus Ceremonialibus Veteris Legis Obſervantias ſpectantibus*, 477
§. I. *De Legalibus Obſervantiis Sacerdotes ſpectantibus; quoad Matrimonia præſertim & Funera*, ibid.
§. II. *De Obſervantiis Populum univerſum ſpectantibus, & primo de Ciborum diſcrimine*, 479
§. III. *Lex de Sexûs utriuſque apparatu & veſtitu non confundendo*, 484
§. IV. *Lex veſtem ex lino & lanâ mixtam prohibens*, 486
§. V. *Lex de Fimbriis & Philacteriis*, ibid.
§. VI. *Lex diverſorum ſeminum commixtionem prohibens*, 487
§. VII. *Lex de primis agrorum incultorum fructibus per tres annos non comedendis*, ibid.
§. VIII. *Lex de Solutione Decimarum*, 488
§. IX. *Lex Animalium diverſi generis conjunctionem prohibens*, 489
§. X. *De aliis quibuſdam circa Animalia Obſervantiis Moſaica Lege præſcriptis: Scilicet de ore Bovi trituranti non alligando: De Hædo in lacte Matris non coquendo*, 450
Diſſert. IV. *De Judicialibus ſeu Forenſibus Legis Moſaicæ Præceptis*, 493
Art. I. *De Præceptis Judicialibus ſpectantibus Principes; & de Theocratico Iſraëlitici Populi Regimine*, ibid.
Art. II. *De Præceptis Judicialibus ſpectantibus Populares & Concives ad invicem comparatos*, 496
Art. III. *De Præceptis Judicialibus Extraneos ſpectantibus*, 501
Art. IV. *De Præceptis Judicialibus Converſationem domeſticam ſpectantibus*, 503
Diſſert. V. *De Vitulo aureo ab Aarone conflato*, 507
Prop. I. *Ad Ægyptiacæ Superſtitionis imitationem Vitulus aureus ab Aarone conflatus eſt, non ad Cherubim ſimilitudinem*, ibid.
Prop. II. *Aaronem graviſſimi peccati fuiſſe reum, cum Vitulum aureum conflavit Populi deſideriis obſecutus, & publicè colendum propoſuit, Scriptura Sacra probat: Quamobrem temerè ab Hebræis, & Monæo excuſatur*, 508
Prop. III. *Vituli aurei combuſtio, comminutio, in aquam injectio, Populique ex pulvere aquæ immixto potatio, Idololatriæ deſtructionem, Gentiumque converſionem ad Chriſtum ſignificavit*, 509

INDEX.

Diſſert. VI. *De æneo Serpente à Moſe erecto*, 510

Prop. unica. *Serpens æneus, non ad exemplum Præſtigiarum Ægyptiacarum à Moyſe conflatus & erectus eſt, nec Taliſmanus fuit excantatione aliquâ vel magicâ vi ad medendum ſerpentum morſibus adhibitus, ſed ſignum à Deo inſtitutum in typum Chriſti crucifixi, homines oculis Fidei ipſum aſpicientes à lethiferis Serpentis antiqui morſibus ſanantis*, 511

Diſſert. VII. *De Miraculo in Aſinâ Balaami facto; & de ejuſdem Balaami Vaticinio*, 513

Prop. I. *Aſinam Balaami ſermone humano ſimili Dominum ſuum eſſe allocutam, minimè incredibile eſt*, ibid.

Prop. II. *Balaamus, vir licèt nequiſſimus, de Populo Dei, & de Chriſto vaticinatus eſt Spiritu Sancto afflante*, 515

Diſſert. VIII. *De Morte Moyſis*, 518

Prop. unica. *Mortuum eſſe Moyſen, ſalvâ Fide negari non poteſt*, ibid.

FINIS.

ÆTAS

HISTORIA ECCLESIASTICA VETERIS TESTAMENTI

A PRIMA MUNDI ORIGINE AD NATALE CHRISTI IN SEX ÆTATES DIVISA, ET SELECTIS DISSERTATIONIBUS ILLUSTRATA.

PREFATIO.

ECCLESIASTICA Hiſtoriâ ad annum ſexcenteſimum ſupra milleſimum perductâ, vix manum è tabulâ ſubduxeram, dilatâ in aliud fortè tempus, ſi vitam Deus commodaverit; vel aliis relictâ rerum hoc ſeculo geſtarum tractatione, cum aliquid deeſſe Operi à me ſuſcepto exiſtimavi, & operæ pretium me facturum, ſi Eccleſiaſticam Teſtamenti Veteris Hiſtoriam ſelectis etiam Obſervationibus ac Diſſertationibus illuſtrarem: ſic enim demum completum fore & integrum totius Hiſtoriæ Sacræ, novâ, nec antea tentatâ methodo adornatæ corpus. Id penſi literarii eò quidem lubentiùs à me ſuſceptum eſt, quòd nemini ingratum fore intellexerim, utile verò futurum ad Scripturarum Divinarum intelligentiam, ad quam ſuos Candidatos & Baccalaureos accuratiùs informari Sacra Facultas Pariſienſis ſapientiſſimis Decretis edixit, approbante Rege Chriſtianiſſimò LUDOVICO MAGNO, Religionis ac Literarum Reſtauratore, Conſervatore, Protectore. Atque eò delectabiliùs huic me Operi addixi, quòd nova inde mihi detur occaſio Scripturam Sacram relegendi, ſcrutandique, ac Divina Eloquia meditandi, præ favo mellis dulciora. Id autem Opus in ſex Epochas ſeu Ætates diſtribuo, & uno, Deo dante, Volumine in folio complectar. Prior Ætas ab initio temporis ad Diluvium excurrit. Altera à fine Diluvii ad vocationem *Abrahami.* Tertia à vocatione

Abrahami ad egreſſum Iſraëlitarum ex Ægypto. Quarta ab egreſſu Iſraëlitarum ex Ægypto ad ædificationem Templi Salomonici. Quinta ab ædificatione Templi ad captivitatem Babylonicam. Sexta à captivitate Babylonica ad Nativitatem Chriſti; qui homines è duriori longè & infeliciori captivitate eruit. Eandem autem ſector methodum, quam in Eccleſiaſtica poſt Chriſtum Hiſtoria ſum ſecutus. Primò ſcilicet exhibeo Synopſim Hiſtoriæ Sacræ ut in Libris Canonicis ſcripta eſt. Deinde ut à *Joſepho* illuſtrata, vel ab illo, Hebræiſque reliquis interpolata. Demum ut ab Ethnicis Scriptoribus confirmata vel adulterata. Synopſim ſubjicio Hiſtoriæ exoticæ ac profanæ ad ſingulas Ætates pertinentis. Poſt Hiſtoriæ compendiariam tractationem, in argumenta difficiliora Hiſtoriam, Chronologiam, Criticam, ſpectantia incumbo; eáque ſelectis Diſſertationibus pro modulo meo conor illuſtrare. Deùm precor immortalem, ut gratiæ ſuæ radiis tenebras meas illuminet, quò id Operis ad ædificationem Eccleſiæ perficere valeam; cujus, & Sanctæ Sedis Apoſtolicæ judicio, illud quâ par eſt, humilitate, obſervantiâ, & devotione ſubjicio.

ÆTAS MUNDI I.

A TEMPORIS PRINCIPIO AD DILUVIUM,

Annos MDCLVI. complexa.

HISTORIÆ SYNOPSIS.

ARTICULUS PRIMUS.

Hujus Ætatis exponitur Hiſtoria ut in Sacris Literis traditur.

Tertull. cont. Marcion.

DEUS Optimus Maximus, cùm ab æterno ſibi ipſi eſſet *Mundus, & locus, & omnia*, nullius indigus, propter ſemetipſum *in principio creavit cælum & terram.* Qood temporis principium incidit in noctis illius initium, quæ diem Octobris XXIII. præceſſit, anno Periodi Julianæ DCCX. ante Æram Chriſtianam quater milleſimo quarto.

Genes. 1.

Primo ſæculi die, Cælum, hoc eſt, cæleſtes orbes univerſos, infimumque hunc globum ex Aquis & Terra conflatum Deus creavit, concinentibus & collaudantibus eum omnibus Angelis ſimul creatis, juxta illud *Job.* XXXVIII. *Ubi eras quando ponebam fundamenta terræ? .... Quis poſuit menſuras ejus, ſi noſti: vel quis tetendit ſuper eam lineam? Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt? Aut quis dimiſit lapidem angularem ejus, cùm me laudarent ſimul Aſtra matutina, & jubilarent omnes filii Dei?* Porro cùm Terra eſſet inanis & vacua, id eſt, omni cultu & ornatu deſtituta, & tenebræ eſſent in ſuperficie Abyſſi, Spiritu Domini interim aquis incubante, Deus imperiali verbo Lucem produxit, quam à Tenebris dividens, appellavit diem, & illas noctem. Factuſque eſt ex veſpera (quo nomine primigenias illas tenebras intelligere nihil vetat) ſuccedente luce, dies unus.

II. Altera die fecit Deus Firmamentum, qood Cælum appellavit, ſeu creatis priùs cæleſtibus orbibus, munus illi tribuit dividendi Aquas ſupe- A riores ab inferioribus terræ circumfuſis, inſtar ſepti cujuſdam & muri. Quanquam & Aer Cælum & Terram inter expanſus Firmamenti nomine intelligi non incongruè poſſit.

III. Tertia die, Aquis inferioribus unum in locum juſſu Dei confluentibus, Terra emerſit arida. Aquarum conceptacula Creator Maria appellavit. Emiſit & fluvios qui in Mare refluerent, juxta illud Eccleſiaſtis 1. *Omnia flumina intrant in Mare, & Mare non redundat: ad locum unde exeunt flumina revertuntur, ut iterum fluant.* Terram omne genus herbas & plantas eadem die germinare juſſit ac fecit Deus, cum ſeminibus & fructibus. Paradiſum etiam, ſeu hortum vo- B luptatis in Eden plantis ornavit, in quibus arbor vitæ, & arbor ſcientiæ boni & mali. Paradiſum alluebat fluvius, inde in quatuor capita, ſeu quatuor alios fluvios diviſus, quorum nomina, *Phiſon*, *Gehon*, *Tigris*, & *Euphrates*.

IV. Quarto die, Solem & Lunam, ac reliqua Sydera Deus condidit, eſſéque juſſit in ſigna & tempora, & dies, & annos: In ſigna utique ſerenitatis, pluviæ, tempeſtatum, & id generis aliorum, quibus agricultura, medicina, nautica, & pleræque vitæ partes gubernantur, non verò in ſigna fortuitorum eventuum, ut Aſtrologi & C Genethliaci ariolantur, quorum vanitatem redarguunt ac refellunt SS. Patres, *Baſilius* Homilià 6. in *Hexaëmeron* cap. 4. *Auguſtinus* Lib. IV. *Confeſſionum* cap. 3. Lib. *Quæſtionum octoginta-trium* Quæſt. XLV. Lib. V. *De Civitate Dei*, Capp. 1. 2. 3. 4. 5. 6. & 7. *Theodoretus* Quæſt. XV. in *Geneſim*; & alii.

V. Quinto die, piſcium & volucrum genera ex aquis à Deo producta ſunt, & fœcunditate donata.

VI. Sexta die, terreſtria animalia creata ſunt, tum gradientia, tum repentia. Demùm omnipo-

tens Artifex Hominem creavit ad imaginem ſuam, tum ſecundùm mentem, ratione cognitionis & ſcientiæ, ſecundùm illud Apoſtoli ad Coloſſenſes III. *Expoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis, & induentes novum, eum qui renovatur in agnitionem, ſecundùm imaginem ejus qui creavit illum.* Tum ſecundùm voluntatem, ratione liberi arbitrii, ut *Tertullianus* Lib. II. contra *Marcionem*, cap. V. *S. Hieronymus* Epiſtolâ CXLVI. *Titus Boſtrenſis* Lib. II. contra *Manichæos*, *S. Joannes Damaſcenus* Lib. II. Cap. XII. *S. Bernardus* Lib. *De Gratia & Libero Arbitrio*, docent: & ratione ſanctitatis, ſecundùm illud ad Epheſios 4. *Renovamini autem ſpiritu mentis veſtræ, & induite novum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt in juſtitia & ſanctitate veritatis.* Et corpus quidem hominis ex terra finxit, *non imperiali verbo, ſed familiari manu, etiam verbo blandiente præmiſſo: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram:* ut *Tertullianus* ait Lib. II. contra *Marcionem*, Cap. IV. *Rationalem* quippe *naturam cum conſilio factam*, his verbis ſapientiſſimus Artifex indicavit (inquit *S. Gregorius* Lib. IX. Moralium, Cap. XXVII.) Cùm verò corpus vitæ & ſenſûs expers finxiſſet, tum illi ſpiraculum vitæ inſpiravit, id eſt, animam indidit immortalem. Quò ſpectat & illud Eccleſiaſtis XII. *Et revertatur pulvis in terram ſuam unde erat, & ſpiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.* Homo reliquis animalibus ad ſe adductis, ut dominus eorum deſignatus, nomina impoſuit, in quibus cùm adjutricem ſibi ſimilem non inveniret, Deus coſtâ ex dormientis latere eductâ, Mulierem ex eâ condidit, atque in ſociam & uxorem illi tradidit, conjugio in officium naturæ inſtituto: Tum utrique benedicens, illos fœcunditate donavit. Hic verborum iſtorum ſenſus: *Creſcite & multiplicamini, & replete terram.* Quibus præceptum contineri Hæretici continentiæ, cœlibatûs, & votorum hoſtes inſcitè & temerè affirmarunt; cùm eâdem verborum formulâ Deum piſcibus & avibus benedixiſſe *Moyſes* referat; præcepti licèt incapacibus. Ad hæc, dominium in animantia univerſa novis conjugibus datum, ex quo & jus utendi, an & edendi?

VII. Septima die, cùm Deus Mundum condidiſſet, diſtinxiſſet, ornaſſet, hominique incolendum ac utendum dediſſet, quievit ab omni opere, & benedixit diei ſeptimo, & ſanctificavit illum. Unde poſtea conſtitutus eſt hic dies ſignum ſanctificationis noſtræ in hoc ſeculo, Exod. XXXI. *Videte ut ſabbatum meum cuſtodiatis: Quia ſignum eſt inter me & vos in generationibus veſtris: Ut ſciatis quia ego Dominus qui ſanctifico vos.* Conſtitutus eſt etiam hic dies in ſignum æterni illius ſabbatiſmi, quo in futuro ab omnibus peccati reliquiis, ab omnibus perturbationibus, & ærumnis plenam liberationem, pacémque perpetuam expectamus. Unde Apoſtolus ad Hebræos IV. *Ingrediemur enim in requiem, qui credidimus: quemadmodum dixit: Sicut juravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam: & quidem operibus ab inſtitutione Mundi perfectis. Dixit enim in quodam loco de die ſeptima ſic: Et requievit Deus die ſeptimâ ab omnibus operibus ſuis. Et in iſto rurſum: Si introibunt in requiem meam. .... Si eis Jeſus requiem præſtitiſſet, nunquam de alia loqueretur, poſthac, die. Itaque relinquitur ſabbatiſmus populo Dei. Qui enim ingreſſus eſt in requiem ejus, etiam ipſe requievit ab operibus ſuis, ſicut à ſuis Deus. Feſtinemus ergo ingredi in illam requiem.*

Gen. 2. VIII. Creatum hominem Deus in *Paradiſum voluptatis*, locum ob inſignem amœnitatem ita nuncupatum, introduxit cum uxore, quam in Paradiſo creatam ex Scriptura ſacra non liquet. Nam ſecundo Geneſeos capite, quo mulieris formatio narratur à *Moyſe*, poſtquam *Adamum* in Paradiſo collocatum dixit, ordo temporis non explicatur in divinis operibus obſervatus, ſed epilogus operis ſex dierum, & recapitulatio eorum quæ capite primo dicta ſunt, accuratiórque deſcriptio creationis *Adami & Evæ* continetur. Et niſi ita ſe res haberet, ſequeretur Deum mulierem condidiſſe, poſtquam ab omni opere ſuo quieverat. Novis conjugibus in horto voluptario poſitis, Deus præcepta dedit, & illud inprimis, quod *Matricem omnium præceptorum Dei* Tertullianus appellat, ut à fructu Arboris ſcientiæ boni & mali temperarent, idque ſub mortis interminatione.

Gen. 3. Haud longa fuit hominis fœlicitas; ipſi quippe Diabolus invidens, mulierem ad divini violationem præcepti per Serpentem, quo velut organo uſus eſt, ſollicitavit: Quam ob rem Satanas in Sacris Literis *Serpens antiquus* appellatur (*Apocal.* XII. & XX.) Mulier per Serpentem ſeducta, vir per Mulierem illectus, affectu & complacentiâ maritali pronus fuit ut crederet, *ſe venialiter tranſgreſſorem fore præcepti, ſi vitæ ſociam non deſereret in ſocietate peccati*, ut *S. Auguſtinus* ait. Hinc Apoſtolus I. ad Timotheum II. *Adam non eſt ſeductus, mulier autem ſeducta in prævaricatione fuit.* Ad Dei tribunal vocatis & convictis, pœnæ impoſitæ: quas Deus miſericors ſpirituali temperavit ſolatio, promiſſione ſcilicet Seminis benedicti mulieri factâ, quod Serpentis caput contriturum eſſet, id eſt, Chriſti, qui opera Diaboli eſſet diſſoluturus, de quo I. Joannis III. *In hoc apparuit Filius Dei, ut diſſolvat opera Diaboli.* Et ad Romanos XV. *Deus autem pacis conterat Satanam ſub pedibus veſtris velociter.* Primi parentes pelliceis veſtibus à Deo amicti, Paradiſo pulſi ſunt, eodem, ut plerique conjiciunt Eruditi, quo inducti fuerant die, aut certè poſt breve temporis intervallum. Cherubim cum flammeo gladio atque verſatili à Deo poſitus eſt ad cuſtodiam viæ quæ ad lignum vitæ ducebat, hominéſque ab ejus aditu arcendos. Cherubim autem nomine alii ſpectra & terribiles animalium formas intelligunt, ut *Theodoretus*, Interrogatione XL. in Geneſim; alii probabiliùs Angelos gladio verſatili & flammeo armatos.

Gen. 4. & 5. IX. Ad hanc Ætatem pertinent decem Patriarchæ, ſcilicet *Adamus*, *Sethus*, *Enos*, *Cainan*, *Malaleel*, *Jared*, *Enoch*, *Mathuſala*, *Lamech*, *Noë*. ADAMUS verè & propriè primus hominum ſator, non typicè tantùm per oppoſitionem ad ſecundum *Adamum*; non Judæorum dumtaxat, ſed omnium prorſus; in quo exordium habuit Eccleſia, paulò poſt lapſum *Cainum* genuit, deinde *Abelem*.

Gen. 4. CAINUS impius fuit, variiſque criminibus deditus, unde *S. Judas* in Epiſtola Canonica de impiis & pſeudo-didaſcalis, ſermonem faciens, eorúmque crimina, & inter alia defectum fidei ac ſanæ doctrinæ corruptionem enumerans, ait: *Væ illis, quia in via Cain abierunt.*

ABEL juſtitiam colebat, ac pietatem, Deum fide promerebatur. Hinc illius ſacrificia Deo grata, cui & ipſe acceptiſſimus: *Caini* verò munera, ob impietatem offerentis, Deo inviſa & ingrata. *Reſpexit Dominus ad Abel & ad munera ejus: ad Cain verò & ad munera illius non reſpexit.* (Geneſis IV.) Hinc & *S. Paulus* ad Hebræos XI. *Fide plurimam hoſtiam Abel quàm Cain obtulit Deo, per quam teſtimonium conſecutus eſt eſſe juſtus, teſtimonium perhibente muneribus*

ribus ejus Deo: & per illam defunctus adhuc loquitur.

Abel Paſtor erat ovium, *Cain* Agricola: Hic de fructibus terræ, ille de primogenitis gregis ſui & de adipibus eorum munera Domino obtulit. *Abel* non ſolùm victimas obtulit pecuarias, ſed ſeipſum; ideo fide plurimam hoſtiam obtulit Deo quàm *Cain*, qui *malè dividebat, dans Deo aliquid ſuum, ſibi autem ſeipſum*: ut ait *S. Auguſtinus* Lib. xv. *De Civitate Dei*, Cap. vii. Idque ſignificari ait à S. Joanne Epiſtolâ 1. Cap. iii. ſcribente: *Hæc eſt annuntiatio quam audiſtis ab initio, ut diligatis alterutrum. Non ſicut Cain qui ex maligno erat, & occidit fratrem ſuum. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera ejus maligna erant, fratris autem juſta.* Quod Deus ſacrificium *Abel* acceptum habuiſſet, ſacrificium autem *Caini* deſpexiſſet, *non dubitandum eſt potuiſſe cognoſci ſigno aliquo, atteſtante viſibili.* Quodnam verò illud? Probabile eſt ignem fuiſſe de cælo delapſum, quo oblatio Abel conſumpta eſt, *Caini* oblatione intactâ. Suffragatur Verſio *Theodotionis*, & *S. Hieronymi* Commentatio in Traditionibus Hebraicis. *Unde* (inquit) *ſcire poterat Cain, quod fratris ejus munera ſuſcepiſſet Deus, & ſua repudiaſſet, niſi illa interpretatio vera eſſet, quam Theodotion po-*

C [1. Paralip. 7.] „*ſuit*: Et inflammavit Dominus ſuper Abel & ſu-
„per ſacrificium ejus; ſuper Cain verò & ſuper
[3. Reg. 8.] „ſacrificium ejus non inflammavit? *Ignem autem ad ſacrificium devorandum ſolitum venire de cælo, & in Dedicatione Templi ſub Salomone legimus, & quando Elias in Monte Carmelo conſtruxit Altare.* Eadem eſt *S. Cyrilli Alexandrini* Lib. 1. Glaphyrorum in Geneſim, *Procopii* in Commentario, *Fauſti Regienſis* Lib. ii. De Libero Arbitrio, Cap. vi. ſententia. *Statim ut coli Deus cœpit, invidiam Religio ſortita eſt*, (inquit *Tertullianus*) Fraternam

D cædem invidiâ irâque percitus *Cainus* meditatus & executus eſt. Clamor ſanguinis ejus ad Deum aſcendens de terra, pœnas in caput ipſius arceſſivit, divino judicio vagus & profugus oberravit, accepto ſigno à Numine, ne quicunque ipſum obvium habuiſſet, illum occideret. Quod quidem ſignum tremor fuit totius corporis, & furiatæ mentis agitatio præ conſcientiâ ſceleris, ut *S. Hieronymus* & *Theodoretus* conjiciunt. Ille Epiſtolâ cxxv. ad *Damaſum*, in qua ſic loquentem *Cainum* inducit: *Ejicior à conſpectu tuo, & conſcientiâ ſceleris tremebundus, lucem ipſam ferre non*

E *ſuſtinens, abſcondar ut latitem: eritque omnis qui invenerit me, occidet me, dum ex tremore corporis & furiata mentis agitatu eum eſſe intelligit, qui mereatur interfici.* Hic verò Quæſtione xlii. in Geneſim: *Ipſa Dei ſententia, qua prohibebat illum occidi, ſignum erat: & ipſa membrorum concuſſio notum manifeſtúmque eum reddebat.*

Abelem cœlibem obiiſſe, probat Scripturæ Sacræ ſilentium nullam illius generationem enarrantis. *Cain* ex uxore ſua, quam & ſororem fuiſſe neceſſe eſt, genuit *Henoch*, cujus nomine conditam à ſe civitatem inſignivit. Occiſus eſt *Abel* ab

F impio fratre anno Mundi cxxx. quo *Adam* alterum ex *Eva* filium genuit, (Geneſ. v.) *Vixit autem Adam centum triginta annis, & genuit ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, vocavitque nomen ejus Seth.* Certè nullum alium filium *Evam* peperiſſe inter cædem *Abelis* & conceptionem *Sethi*,
[Gen. 4.] colligitur ex his illius verbis: *Poſuit mihi Deus ſemen aliud pro Abel, quem occidit Cain.* At ſi alium filium interim genuiſſet poſt cædem *Abelis*, dicendus ille fuiſſet pro *Abele* datus, potiùs quàm *Sethus*. Vixit *Adamus* annos nongentos & triginta.

X. Duo illi fratres *Abel* & *Cainus*, duas fecere

A myſticas civitates, nimirum civitatem Dei, & civitatem Diaboli. *Abele occiſo*, civitatis Dei princeps fuit *Sethus*. Utraque civitas in Caïnitis & Sethitis continuata & propagata eſt. Illi *ſecundùm hominem*: iſti *ſecundùm Deum vivebant*. Illi cives
„ſeculi; iſti peregrini in ſeculo, gratiâ pertinentes ad civitatem Dei, gratiâ prædeſtinati, gratiâ „
„electi, gratiâ peregrini deorsùm, gratiâ cives „
„ſursùm. Unde *Cain* condidit civitatem, quã de „
„re non cogitavit *Abel*, futuram inquirens. *Superna eſt enim Sanctorum civitas*. Hæc *S. Auguſtini* obſervatio eſt Lib. xv. *De Civitate Dei*, Cap. 1.

B Ex *Enocho* Cainita natus eſt *Irad*, ex Irad *Maviael*, ex Maviael *Mathuſael*, ex Mathuſael *Lamech*, primus Polygamus, quem occidiſſe *Cainum* non adeo certum eſt, quantumvis probabile ſit, cùm *Moyſes* virum & adoleſcentulum à *Lamecho* occiſos commemoret, *Cainum* ob eo interemptum diſertè non aſſerat. Ex duabus uxoribus ſuis, quarum uni *Ada*, alteri *Sella* nomen, genuit *Jabel*, *Jubal*, *Tubalcain*, filiamque *Noema*. *Jabel* pater fuit habitantium in tentoriis atque Paſtorum; non ſimpliciter inventor paſtoritiæ, ſiquidem Abel paſtor fuit ovium, ſed primus qui
„pecudes pavit in locis deſertis, & ſub tentoriis „

C degens, loca mutabat pro ratione paſcuorum „
„gregis ſui, ita ut paſcuis in uno loco abſumptis, „
„in alio loco figeret tabernaculum ſuum. Sic ex- „
„plicat Rabbi Salomon. *Jubal* pater fuit canentium cytharâ & organo, ſeu Muſicæ organicæ inventor. *Tubalcain* fuit malleator & faber in cuncta opera æris & ferri. Invenit ferri & æris polituram, uſúmque ampliorem, & faciliorem, fortè & noxium armorum, quod ex *Joſepho* Judaicarum Antiquitatum Lib. 1. Cap. iii. colligitur, Ex *Jubale* & *Tubalcaino* Apollinem Muſicæ parentem, & fratrem ejus Vulcanum ferrariæ & ærariæ artis au-

D ctorem Mythici Scriptores expreſſerunt. *Tubalcaini* ſororem *Noëmam*, ob eximiam pulchritudinem, quam nomen ipſum ſignificat, celebratam, lanificium & texturam reperiſſe conjiciunt *Lipomanus* in Catena, *Genebrardus* in Chronicis, & *Voſſius* De Origine & Progreſſu Idololatriæ Lib. 1. Cap. xviii. quòd tribus præclararum rerum inventoribus *Jabel*, *Jubal*, & *Tubalcain* conjungatur. Ex ea Minervam lanificii invento celebrem finxere Fabulatores. Unde & in *Plutarchi Libello De Iſide*, & *Oſiride* Minervam dictam Νεμαν, hoc eſt *Noëmam*, Viri eruditi obſervarunt; eam-

E que diluvio Ogygio antiquiorem fingi à Poëtis notat *S. Auguſtinus* Lib. xviii. *De Civitate Dei*, Cap. viii. In *Caini* generationibus fœminam commemoratam obſervat *S. Auguſtinus* Lib. v. *De Civitate Dei*, Cap. xvii. ut ſignificaretur *Terrenam civitatem uſque in ſui finem carnales habituram generationes, quæ virorum fœminarúmque conjunctione proveniunt.*

XI. *Seth*, cujus poſteri *Filii Dei* vocati ſunt, ut Cainitæ *Filii hominum*, anno vitæ ſuæ quinto ſupra centeſimum genuit *Enos*. Vixit annos duodecim ſupra nongentos.

F XII. *Enos cœpit invocare nomen Domini*, ut habet Vulgata noſtra; publicum ſcilicet cultum inſtituit, ritúmque certis temporibus ad publicas preces & ſacrificia conveniendi. Hunc ſenſum adſtruunt Textus Hebraicus & Samaritanus; *Tunc cœptum eſt invocari nomen Domini*: autore utique *Enoſo* viro religioſo & pio. Septuaginta habent: *Hic ſperavit invocare nomen Domini Dei*; quod eundem ſenſum reddere videtur, quòd nimirum nominis Dei invocatione ſe à malis liberatum iri ſperaverit. Vel ſignificatur ipſum prædixiſſe ortum populi, qui ſecundùm electionem gratiæ nomen Dei eſſet invocaturus. Sic interpretatur

S. Auguſtinus Lib. xv. *De Civitate Dei*, Cap. xviii. *Quid ſibi hoc vult, Speravit invocare, niſi quia prophetia eſt, exorturum Populum, qui ſecundùm electionem gratiæ invocaret nomen Domini Dei? Hoc eſt quod per alium Prophetam dictum, Apoſtolus de hoc populo intelligit ad Dei gratiam „ pertinente.* Et erit omnis qoicumque invocaverit „ nomen Domini, ſalvus erit. *Hoc enim ipſum quod dicitur* : Et nominavit nomen ejus Enos, *quod interpretatur homo : ac deinde additur*, Hic ſperavit invocare nomen Domini Dei: *Satis oſtenditur quòd non in ſe ipſo ſpem ponere debeat homo.* Maledictus enim omnis qui ſpem ſuam ponit in homine : *ac per hoc nec in ſe, ut ſit civis alterius civitatis, quæ non ſecundùm filium Cain dedicatur hoc tempore, ſed in illa immortalitate beatitudinis ſempiternæ.* Atque ut ſpei ſuæ in Deum monumentum ederet, fortaſſis filios ſuos ac poſteros *Filios Dei* appellari voluit, ut non minùs appellatione, quàm moribus, à Cainitis diſcernerentur. Quò ſpectat Verſio illa Aquilæ: *Tunc cœptum eſt vocari ex nomine Domini.* Quam expoſitionem probat *Theodoretus* Quæſtione xxvii. in Geneſim: *Significat autem ſermo ille* (inquit) *quòd propter pietatem primus hic divinam appellationem ſortitus eſt; & à cognatis vocatus eſt Deus. Unde & qui ex eo nati ſunt, vocati ſunt* Filii Dei : *quemadmodum & nos quoque ex nomine Chriſti Domini nuncupamur Chriſtiani:* Rabini plerique vertunt: *Tunc profanatum eſt invocando nomen Domini*, illud nimirum falſis Diis tribuendo. Et Targum *Onkeloſi*, ſeu Chaldaica Paraphraſis eundem ſenſum exprimit : *Tunc in diebus ejus ſuperſederunt filii hominum ab invocando nomen Domini.* Quo loco *Seldenus*, & alii Antediluvianæ Idololatriæ Aſſertores nituntur, infirmo certè præſidio, ut aliàs fortè explicabimus in Diſſertationibus. Sed etſi res ita ſe habuiſſet, non ideo accuſandus eſſet idololatriæ *Enos*, vir cumprimis religioſus & pius, quemadmodum ipſum *R. Maimonides* & alii accuſant. *Enos* anno ætatis nonageſimo genuit *Cainan*. Obiit anno ætatis quinto ſupra nongenteſimum.

Joel. 2. Rom. 10.

Jerem. 17.

XIII. *Cainan* genuit *Malaleel* anno ætatis ſeptuageſimo. Vixit annos decem ſupra nongentos. Sepultum eum apud Indos, ac ibidem ſepulchrum ejus oſtenſum *Alexandro Magno* fabulantur Hebræi, ut in Libro *Juchaſin*, & apud *R. David Zamach* legere eſt.

XIV. *Malaleel*, cujus ſauſtum nomen *Laudatorem Dei* ſonat, *Jaredum* genuit anno ætatis ſexageſimo-quinto. Vixit annos octingentos nonaginta-quinque.

XV. *Jared* genuit *Enochum* anno ætatis centeſimo ſexageſimo-ſecundo. Vixit annos nongentos ſexaginta duos.

XVI. *Enochus* vitæ ſanctitate, ſpiritu Prophetico, & tranſlatione miraculoſa conſpicuus, *Mathuſalam* genuit anno ætatis ſexageſimo-quinto. Ad Deum vivus raptus eſt, cùm annos trecentos ſexaginta-quinque in terris vixiſſet: Ejus Prophetiæ *S. Judas* Apoſtolus atteſtatur in Epiſtola Canonica: *Prophetavit autem & de his ſeptimus ab Adam Enoch.* De illius verò tranſlatione *S. Paulus* ad Hebræos xi. *Fide Henoch tranſlatus eſt ne videret mortem, & non inveniebatur, quia tranſtulit illum Deus : ante tranſlationem enim teſtimonium habuit placuiſſe Deo. Sine fide autem impoſſibile eſt placere Deo. Enocho* itaque injuriam faciunt *Jarchius*, & alii Hebræi in *Bereſchit Rabbah*, aſſerere non veriti, Sanctum illum Patriarcham fuiſſe *hypocritam*, aut certè *levem & inconſtantem*, qui citò ad malum deflecteret, idcòque Deum, tempore quo cum Deo ambulabat, ipſum citò ſuſtuliſſe, ne rurſus ad impietatem deficeret.

XVII. *Mathuſala* genuit *Lamechum* anno ætatis centeſimo octogeſimo-ſeptimo. Omnium Patriarcharum maximè longævus fuit *Mathuſala*: ut qui nongentos ſexaginta-novem annos vixerit; non tamen xiv. annis ultra Diluvium, ſed anno ipſo Diluvii mortuus, ut in Diſſertationibus probabo. Vixit cum *Adamo* annos trecentos quadraginta novem, ab eòque tam præſentis quam futuræ vitæ multa accipere potuit documenta, quæ poſteris traderet.

XVIII. *Lamech* genuit *Noë* anno ætatis centeſimo octogeſimo-ſecundo : idque nominis ipſi indidit prophetico ſpiritu, [a] dicens : *Iſte conſolabitur nos ab operibus & laboribus manuum noſtrarum in terra cui maledixit Dominus.* Quænam verò illa conſolatio & quies, quam a NOACHO futuram vaticinatus eſt *Lamechus*? An quies à prima terræ maledictione poſt *Adami* peccatum? Sed hæc ipſi incumbit uſque ad illud tempus quo creatura vanitati ſubjecta liberabitur à ſervitute corruptionis ; nec prohibuit *Noë* ne terra ſpinas & tribulos germinaret, & ne homines in ſudore vultus ſui panem ex ea pararent. An conſolatio illa in eo poſita eſt, quod per *Noachum* reſuſcitatus eſt mundus, ut explicat *Abeneſra* : & terra inundata diluvio poſtliminio per eum culta, & nitori priſtino reſtituta eſt? ſed ad *Lamechum* & eos qui ejus ætate vixerunt, hoc beneficium non redundavit. An filio nomen à quiete ideo impoſuit *Lamechus*, quòd in filio poſt diluvium ſuperſtite futuro, & genus humanum, Eccleſiamque propagaturo expectaverit Semen benedictum, Meſſiam, Mundi Salvatorem, qui maledictionem omnem & peccatum expiaturus eſſet? Id quidem omnium maximè probabile, & *S. Epiphanium* autorem habet, Libro i. adversùs Hæreſes, Tom. ii. Hæreſi xxx. *Chriſti* (inquit) *figuram Noemus olim prætulit, is quem natum pater ut vidit, prophetico quodam afflatu Noemum appellari voluit : Quoniam*, inquit, *iſte requiem dabit nobis à peccatis noſtris ; hoc eſt, laborioſis noſtris operibus. Atqui Noëmus nullam à peccatis requiem attulit, ut intelligas de Chriſto vaticinatum eſſe Lamechum, in quem etiam ipſa nominis ratio convenit. Noemus enim requiem ſignificat. Quod apprimè Chriſto congruit, in quo Pater cum Spiritu Sancto requieſcit, requieveruntque Sancti ad unum omnes, poſteaquam à peccato deſiterunt.* Vixit *Lamech* annos ſeptingentos ſeptuaginta ſeptem.

[a] *S. Chryſoſt. homil. 20. in Geneſ.*

XIX. *Noë*, quem *Virum juſtum & perfectum* Moyſes prædicat, juſtitiæ divinæ, ac pœnitentiæ præconio, fide, vaticiniis, Arcæ fabricâ, mirâ in diluvio conſervatione, propagatione novi orbis, inſtauratione divini cultûs illuſtris, Deo credidit, Diluvium poſt annos centum & viginti futurum denuntianti, & Arcæ fabricam interim imperanti. Diluvium decrevit Deus ob profligatam Cainitarum impietatem, ob Sethianorum ad ipſos defectionem, contractâque cum ipſorum filiabus laſcivâ pulchritudine eximiis connubia, & promiſcuam venerem, quo ex commercio Gigantes orti; ob univerſorum denique hominum, demptâ Noëmicâ familiâ, corruptionem, ut ex Cap. vi. *Geneſis* diſcimus, Arca ex ligno *Gopher*, ſeu Cupreſſum, ſeu aliud intelligamus, bitumine obductum ædificata. Ejus longitudo trecentorum cubitorum, quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta cubitorum altitudo : capacitas tanta, quanta capiendis omnium generum animalibus, ſeptenis mundis, duobus immundis, octo hominibus, Noë ſcilicet cum uxore, tribus filiis, & eorum conjugibus, omniſque alimentis ſufficeret. *Octo* duntaxat *Animæ in Arcâ ſalvæ factæ ſunt*, ut docet *S. Petrus* in Epiſtola i. Canonica

Cap

Cap. III. Elogium *Noë* legimus Epiſtolæ *S. Pauli* ad Hebræos, Cap. XI. ℣. 7. *Fide Noë, reſponſo accepto, de iis quæ adhuc non videbantur, metuens, aptavit Arcam in ſalutem domus ſuæ, per quam damnavit Mundum: & juſtitiæ, quæ per fidem eſt, heres eſt inſtitutus.* De eodem *S. Petrus* Epiſtolâ II. Cap. II. *Et originali mundo non pepercit* (Deus,) *ſed octavum Noë juſtitiæ præconem cuſtodivit, diluvium Mundo impiorum inducens.* Eccleſiaſtici XLIV. his verbis commendatur: *Noë inventus eſt perfectus, juſtus, & in tempore iracundiæ factus eſt reconciliatio. Ideo dimiſſum eſt reliquum terræ, cum factum eſt diluvium, Teſtamenta ſeculi poſita ſunt apud illum, ne deleri poſſit diluvio omnis caro.* Ezechielis denique XIV. *Et ſi fuerint tres viri iſti in medio ejus, Noë, Daniel, & Job, ipſi juſtitiâ ſuâ liberabunt animas ſuas, ait Dominus Exercituum.* Quibus Scripturæ Sacræ oraculis refelluntur *Philo Judæus* Lib. *De Abrahamo*, nonnullique alii Rabbini, qui *Noë* comparatè duntaxat, non abſolutè juſtum dictum fuiſſe aſſerunt, reſpectu reliquorum ſuæ ætatis hominum, qui in graviſſima ſcelera lapſi erant. Quod commentum, Sancto Patriarchæ injurioſum, refellitur præterea teſtimonio *Joſephi* Lib. I. *Antiquitatum Judaicarum*, Cap. IV. *Noachi* ſanctitatem commendant & SS. Patres, *Epiphanius* in Ancorato, *Chryſoſtomus* Homiliâ XXIII. in Geneſim, *Ambroſius* Lib. de Arca & Noë, Cap. IV. *S. Hieronymus* Lib. De Traditionibus Hebraicis in Geneſim, *S. Auguſtinus* Lib. XV. *De Civitate Dei*, Cap. XXVI. ubi ait: *Noe homini juſto, & ſicut de illo Scriptura veridica loquitur, in ſua generatione perfecto (non utique ſicut perficiendi ſunt cives civitatis Dei in illa immortalitate, quâ æquabuntur Angelis Dei, ſed ſicut eſſe poſſunt in hac peregrinatione perfecti,) imperat Deus ut Arcam faciat.* Tunc primùm liberis operam dare cœpit *Noë*, cum annorum eſſet quingentorum. *Semum* primogenitum ejus non fuiſſe, ſed *Japhetum*, in Diſſertationibus probabimus. Diluvium cœpit anno mundi MDCLVI. menſe ſecundo, 17. die menſis, hoc eſt, Decembris noſtri octavo, anno ſexcenteſimo vitæ *Noë*. Quadraginta diebus & quadraginta noctibus pluvia cecidit. Obtinuerunt aquæ terram centum quinquaginta diebus: qui utrum ab initio diluvii, an a fine quadragenariæ pluviæ numerandi ſint, quæſtio eſt. Primum viſum eſt Hugoni Victorino, Auctori Hiſtoriæ Scholaſticæ, & Nicolao de Lyra; alterum Joſepho, S. Joanni Chryſoſtomo, Homiliâ XXV. in Geneſim, Toſtato, & Cajetano. Requievit Arca ſuper aliquo ex Gordyæis Armeniæ montibus, menſe ſeptimo, vigeſimo-ſeptimo die menſis, ſexto Maii noſtri reſpondente. Poſt Corvi & Columbæ emiſſionem ex Arca, vidit Noë terram exſiccatam eſſe menſe ſecundo, die vigeſimo-ſeptimo menſis, id eſt, Decembris noſtri 18. Feriâ ſextâ, qua Noë cum Familiâ ſuâ de Arcâ egreſſus eſt. Hic finit prima mundi Ætas.

XX. Inſignes duas Jeſu Chriſti figuras prima hæc Mundi exhibuit Ætas, *Adamum*, & *Abelem*. Adamum fuiſſe typum Chriſti venturi docet Apoſtolus, qui eum *formam futuri* appellat; & hanc inter ipſos comparationem inſtituit *ad Romanos* V. 14. 18. 19. *Igitur ſicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, ſic & per unius juſtitiam in omnes homines in juſtificationem vitæ. Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi; ita & per unius obeditionem juſti conſtituentur multi.* Et I. ad Corinthios XV. *Nunc autem Chriſtus reſurrexit à mortuis, primitiæ dormientium: quoniam quidem per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum. Et ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur..... Factus eſt primus homo Adam in animam viventem; noviſſimus Adam in ſpiritum vivificantem..... Primus homo de terra, terrenus: ſecundus homo de cælo, cæleſtis. Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cæleſtis, tales & cæleſtes. Igitur ſicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem cæleſtis.* Sexto die creatus eſt Adamus: Sexto die mortem ſubiit Jeſus. Ad imaginem Dei creatus eſt Adamus: Jeſus *eſt imago Dei inviſibilis, ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus, & ſpeculum ſine macula Dei majeſtatis, & imago bonitatis illius.* (Coloſſ. I. 15. Hebr. I. 3. Sap. VII. 26.) De terra virgine formatus eſt Adamus: de puella Virgine natus eſt Jeſus: cujus Virginis typum & Eva prima generis noſtri Mater exhibuit. *Tertulliani* verbis Lib. *De Carne Chriſti*, Cap. XVII. jucundiùs ac luculentiùs id exprimam quam meis. *Novè*, inquit, *naſci debebat novæ nativitatis Dedicator; de qua ſignum daturus Dominus ab Iſaia prædicabatur. Quod eſt iſtud ſignum?* Ecce Virgo concipiet in utero, & pariet Filium. *Concepit igitur Virgo, & peperit Emmanuëlem, nobiſcum Deum. Hæc eſt nativitas nova, dum homo naſcitur in Deo; in quo homine Deus natus eſt, carne antiqui ſeminis ſusceptâ, ſine ſemine antiquo, ut illam novo ſemine, id eſt, ſpiritaliter reformaret, excluſis antiquitatis ſordibus expiatam. Sed tota novitas iſta, ſicut & in omnibus de veteri figurata eſt, rationali per Virginem diſpoſitione Domino naſcente. Virgo erat adhuc terra, nondum opere compreſſa, nondum ſementi ſubacta: ex ea hominem factum accepimus à Deo vivam animam. Igitur ſi primus Adam de terra traditur; meritò ſequens, vel noviſſimus Adam, ut Apoſtolus dixit, proinde de terra, id eſt, carne nondum generationi reſignatâ, in Spiritum vivificantem à Deo eſt prolatus. Et tamen ne mihi vacet incurſus nominis Adæ, unde Chriſtus Adam ab Apoſtolo dictus eſt, ſi terreni non fuit cenſus homo ejus? Sed & hic ratio defendit, quòd Deus imaginem & ſimilitudinem ſuam à diabolo captam æmulâ operatione recuperavit. In virginem enim adhuc Evam irrepſerat verbum ædificatorium mortis. In Virginem æquè introducendum erat Dei Verbum exſtructorium vitæ: ut quod per ejuſmodi ſexum abierat in perditionem, per eundem ſexum redigeretur in ſalutem. Crediderat Eva ſerpenti: credidit Maria Gabrieli. Quod illa credendo deliquit, hæc credendo delevit. Sed Eva nihil tunc concepit in utero ex diaboli verbo. Imò concepit. Nam exinde ut abjecta pareret, & in doloribus pareret, verbum diaboli illi ſemen fuit. Enixa eſt denique diabolum fratricidam. Contra, Maria eum edidit, qui carnalem fratrem Iſraël interemptorem ſuum, ſalvum quandoque præſtaret. In vulvam ergo Deus Verbum ſuum detulit bonum fratrem, ut memoriam mali fratris eraderet.* Temperare mihi non poſſum quin ejuſdem Patris locum alterum referam, typum Chriſti in Adamo exponentem Lib. *De Reſurrectione Carnis*, Cap. VI. ubi de primi hominis ex limo formatione ſic loquitur: *Recogita totum illi Deum occupatum ac deditum, manu, ſenſu, opere, conſilio, ſapientiâ, providentiâ, & ipſâ in primis adfectione, quæ lineamenta ducebat. Quodcunque enim limus exprimebatur, Chriſtus cogitabatur homo futurus quod & limus & caro; Sermo quod & terra tunc. Sic enim præfatio Patris ad Filium:* Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. *Et fecit hominem Deus, id utique quod finxit: Ad imaginem Dei fecit illum, ſcilicet Chriſti. Et Sermo enim Deus, qui in effigie Dei conſtitutus, & non rapinam exiſtimavit pariari Deo. Ita limus ille jam tunc imaginem induens Chriſti futuri in carne, non tantùm Dei opus erat, ſed & pignus.* Adamum

juſſit

juſſit Deus dominari *piſcibus maris*, *& volatilibus cæli*, *& univerſis animantibus quæ moventur ſuper terram*. (Geneſe I. 28.) Jeſus de ſe ipſo ait: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra*. (Matth. XXVIII. 18.) Conjugium Adami & Evæ individuum Chriſti Jeſu & Eccleſiæ connubium referre docet *S. Paulus*, ad Epheſios V. 31. 32. *Propter hoc relinquet homo patrem*, *& matrem ſuam*, *& adhærebit uxori ſuæ: & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum eſt*, *ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia*. Per lignum mortis nos tradidit Adamus: per lignum vitæ nos reſtituit Jeſus. Fructum arboris ſcientiæ boni & mali Adamus degustavit: de Chriſto ab Iſaia prædictum eſt: *Butyrum & mel comedet*, *ut ſciat reprobare malum*, *& eligere bonum*. (Iſaiæ VII. 15.) Nudus peccavit Adamus: Nudus peccatum in Cruce expiavit Jeſus. Poſt commiſſum peccatum, terreſtri Paradiſo excluſus eſt Adamus: Poſt expiatum peccatum in cæleſtem Paradiſum aſcendit Jeſus. Ex latere Adami dormientis formata eſt Eva: Ex latere Chriſti morientis nata eſt Eccleſia. Ex Adamo & Eva homines naſcuntur: Ex Chriſto & Eccleſia homines renaſcuntur.

XXI. Alter in *Abele* Chriſti typus occurrit. Abeli integerrimo viro *Caini* fratris invidiam eximia pietas conflavit: Jeſu Chriſto Sancto Sanctorum divinæ virtutes fratrum Judæorum odium pepererunt. Fuit Abel Paſtor ovium: Chriſtus Jeſus Paſtor hominum. Joann. 10. *Ego ſum*, inquit, *Paſtor bonus*. Hebr. XIII. 20. *Deus autem pacis*, *qui eduxit de mortuis Paſtorem magnum ovium in ſanguine Teſtamenti æterni*, *Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum*, *aptet vos in omni bono*. 1. Petri II. 25. *Eratis enim ſicut oves errantes*, *ſed converſi eſtis nunc ad Paſtorem & Epiſcopum animarum veſtrarum*. Abeli mortem paravit Cainus: Mortem Jeſu quæſierunt Judæi. Abelem foras eduxit Cainus, ut ipſum occideret: Jeſum Chriſtum Judæi ad ſupplicium extra Hieroſolymam rapuerunt. Vox ſanguinis Abel ad Deum clamavit de terra contra Cainum qui ipſum fudit: Vox ſanguinis Chriſti meliùs clamavit, pro Judæis qui ipſum fuderunt, veniam petens: Hebr. XII. 24. *Acceſſiſtis ad Teſtamenti Novi Mediatorem Jeſum*, *& ſanguinis aſperſionem meliùs loquentem quàm Abel*. Hanc criminis pœnam Caino irrogat Deus, ut maledictus ſit ſuper terram, quæ fraternum ſanguinem de manu illius ſuſcepit: Judæi qui ſanguinem Chriſti fuderunt, ubique execrabiles, ſed in Eccleſia præſertim Chriſtiana, quæ Jeſu Chriſti ſanguine lota ac mundata eſt. Caino futurum prædixit Deus, ut terram fraterno ſanguine fœdatam vanis laboribus exerceret, nullos ipſi fructus daturam: (*Geneſ.* IV. 12.) Judæi abrogatos Moſaicæ Legis ritus fruſtra concelebrant, nihil ipſis ad ſalutem profuturos. Exilio Cainum mulctat Deus; ſic tamen ut ei vitam ſervet: Judæi profugi paſſim & extorres errant, nec tamen penitus exſcinduntur. Signo quodam Cainum notavit Deus, ne quis ipſi mortem inferret: (*Geneſ.* IV. 16.) Judæi variis in locis certo colore vel notâ juſſu Principum inſigniti, ut ab aliis omnibus diſcernantur. Lege *Rupertum* Abbatem Lib. III. Commentariorum in Geneſim, Cap. VI.

ARTICULUS II.

Hujus Ætatis Hiſtoria, ut à JOSEPHO illuſtrata vel interpolata; & Hebræorum ac Arabum fabulis adulterata.

I. REctè obſervat *Joſephus*, primo Homini nomen impoſitum, *Adam*, ab *Adama*, quæ vox ſignificat Hebræis *Terram rufam*, eamque *virginem & puram*. Eandem nominis etymologiam confirmat *S. Hieronymus* Lib. *De Nominibus Hebraicis*. Qua in re carnis Chriſti ex Virgine formatæ figuram præceſſiſſe *Tertullianus* docet, Lib. *De Carne Chriſti*, Cap. XVII.

II. Kabbaliſtæ, nomine *Adama*, revolutionem animarum ſignificari commenti ſunt, nempe ex tribus Hebraicæ dictionis literis per eam ſpeciem Kabbalæ, quam vocare ſolent *Notaricon*, fecerunt *Adam*, *David*, *Meſſias*; Atque hinc fabulantur, Adami ſpiritum in Davidem; Davidis in Meſſiam migraſſe. Meliùs Patrum nonnulli (quanquam nullo in Scriptura ſacra fundamento) dixerunt, nomen Ἀδὰμ Græcis literis ſcriptum, deſignare quatuor orbis partes, quòd harum initiales literæ eædem ſint, quæ in nomine Ἀδὰμ. Nam Ἀνατολὴ dicitur *Oriens*, Δύσις *Occidens*, Ἄρκτος *Septentrio*, Μεσημβρία *Meridies*. Ex his ſcilicet quatuor orbis partibus ſumptam eſſe terram, è qua formatus fuit *Adamus*: Et in eaſdem quatuor Mundi partes *Adami* poſteritatem diſtribuendam eſſe. Sic Author Libri *de Sina & Sion*, editi inter opera *S. Cypriani*, & *S. Auguſtinus* Tractatibus IX. & X. in Evangelium *S. Joannis*.

III. Thalmudiſtæ in *Gemara Sanhedrim* Cap. IV. Sect. II. R. *Jochanam*, & R. *Abenezra*, hæc verba Creatoris: *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram: ad familiam ſupernam*, ſive ad Angelos dicta commenti ſunt. Hoc eorum commentum facilè refellitur, quòd creatio Dei proprium ſit opus, non Angelorum. Job. 10. *Manus tua fecerunt me*, *& plaſmaverunt me*, Et *Iſai. XLII.* v. 5. *hæc dicit Dominus Deus*, *creans cælos*, *& extendens eos; firmans terram*, *& quæ germinant ex ea: dans flatum populo qui eſt ſuper eam*, *& ſpiritum calcantibus eam*. Et cap. XLV. v. 12. *Ego feci terram*, *& hominem ſuper eam creavi ego*. . Et infrà: *Hæc dicit Dominus creans cælos*, *ipſe Deus formans terram*, *& faciens eam*, *ipſe plaſtes ejus* . . . Et Cap. LXIV. *Et nunc*, *Domine*, *Pater noſter es tu*, *nos verò lutum; & fictor noſter tu*, *& opera manuum tuarum omnes nos*. 2. Quia non una eſt imago Angelorum & Dei. 3. Quia Deus in opere creationis nullius creaturæ conſilio uſus eſt. Iſai. XL. *Quis menſus eſt pugillo aquas*, *& cælos palmo ponderavit? Quis appendit tribus digitis molem terræ*, *& libravit in pondere montes*, *cælos in ſtatera? Quis adjuvit Spiritum Domini*, *aut quis conſiliarius ejus fuit*, *& oſtendit illi?* 4. Non ad imaginem Angelorum, ſed Dei unius factus eſt homo. Geneſ. Cap. 1. *Et creavit Deus hominem ad imaginem ſuam: ad imaginem Dei creavit illum*, *maſculum & feminam creavit eos*. Cap. V. *In die qua creavit Deus hominem*, *ad ſimilitudinem Dei fecit illum*. Cap. IX. v. 6. *Ad imaginem quippe Dei factus eſt homo*. Ad Filium igitur hæc dicta: Coloſſ. 1. *Qui eſt imago Dei inviſibilis*, *& primogenitus univerſæ creaturæ*. Qui dixit: *Ego & Pater unum ſumus*. Et, *Philippe*, *qui videt me*, *videt & Patrem*. Legantur *S. Baſilius* Homilia IX. in Geneſim, *S. Joannes Chryſoſtomus*, Homilia VIII. *S. Auguſtinus* Lib. XVI. *De Civitate Dei*, cap. VI. *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. I. Adverſus Julianum, *Theodoretus* Interrogatione XIX. in Geneſim.

Geneſim, & paſſim alii Patres, pluralitatem Divinarum Perſonarum contra Judæos, & Filii divinitatem contra Arianos ex hoc oraculo probantes. *Saadias* Deum facit loquentem juxta conſuetudinem Regum, perſonam ſingularem in plurali numero exprimentium. Sed commentum iſtud *Theodoretus* luculentè refellit loco mox laudato. *Inſani* (inquit) *non animadvertuntur, quòd plurima Deus omnium effari ſoleat ſingulari numero.* „Tempus enim, *inquit*, omnis hominis venit „coram me: *&*, penitet me feciſſe hominem: „*&*, Delebo hominem. *Item:* Non erunt tibi Dii „alii præter me: *&*, Ecce ego facio nova, quæ „nunc orientur: *&*, Aperiam in montibus fontes, „& in collibus flumina. *Et in univerſa planè Scriptura Divina licet audire Deum omnium ſingulari numero loquentem. Raro autem pluraliter ſermonem format, niſi cùm innuit numerum Perſonarum Trinitatis. Etenim cùm linguas confunderet,* „*non dixit ſingulariter*, Deſcendam; *ſed*, Venite „deſcendentes confundamus ipſorum linguas. *Et hoc igitur loco, quoniam Deus animal rationale formabat, quod poſtea renovaturus erat poſt multas generationes, Sanctæ Trinitatis invocationibus ſacroſanctum baptiſma inſtituens, cùm fabricaturus eſſet naturam cui hæc myſteria crederentur, obſcurè identitatem ſubſtantiæ, & Perſonarum numerum aperuit. Dum enim inquit:* Dixit Deus, *communionem divinæ naturæ indicavit: ſubjungens autem illud,* Faciamus, *expreſſit numerum perſonarum. Similiter cùm iterum ſingulari numero dixit* Imaginem, *eandem eſſe naturam oſtendit. Cùm autem dixit,* noſtram, *numerum Hypoſtaſeon manifeſtavit.*

Geneſ. 6. Deuteron. 32. Iſai. 4. Iſai. 41.

IV. *Adami* corpus biforme à Deo conditum, Rabbini complures fabulantur, *R. Samuel* in *Bereſchit Rabbah*, *Manaſſe Ben-Iſraël* Conciliatione in Geneſim, *Maimonides* in *More Nevochim*, p. II. cap. XXX. ubi Magiſtrorum opinionem approbat, qui aſſerunt, *Quòd Adam & Eva creati ſunt ſicut unus, & tergis vel dorſo conjuncti. Poſteà verò à Deo diviſi ſunt, qui dimidiam partem accepit, & fuit Eva, & adducta eſt ad ipſum.* Mirum eſt quod huic fabulæ aſſenſum præbuerit *Eugubinus* in *Coſmopæa*, cùm Scripturæ Sacræ tam apertè repugnet, quæ *Adamum* ſolum creatum fuiſſe docet, deinde cùm non inveniretur ipſi adjutor ſimilis, Deum coſtam ex ejus latere tuliſſe, & in mulierem compegiſſe. *Non eſt bonum eſſe hominem ſolum: Faciamus ei adjutorium ſimile ſibi . . . Ædificavit Dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam, in mulierem: & adduxit eam ad Adam.* Quæ ſanè tuerent, ſi in eodem corpore compacti eſſent vir & mulier. Neque huicce commento favent verba illa Gen. I. v. 27. *Ad imaginem Dei creavit illum, maſculum & fœminam creavit eos.* Si enim *Adamum* Androginum eſſe creatum Moyſes intellexiſſet, quidni dixiſſet potiùs: *Maſculum & Fœminam creavit illum?*

V. Thalmudici in Libro *Sanhedrin* aſſerunt, *Adamum* creatum fuiſſe *à fine mundi uſque ad finem.* Cúmque per peccatum ſuperfluxiſſet, & putruiſſet, Deum manum ſuam ſuper eum poſuiſſe, & uſque ad centum ulnas ſtaturam ejus depreſſiſſe. Sed & inter Chriſtianos *Joannes Lucidus*, Lib. I. *De Emendatione Temporum*, cap. IV. opinatur *Adamum* proceritate corporis fuiſſe Gigantum omnium, qui unquam extiterint maximum. Et ad figmentum iſtud confirmandum abutitur loco illo *Joſue* XIV. cap. v. 15. *Nomen Hebron ante vocabatur Cariath Arbe: Adam Maximus ibi inter Enacim ſitus eſt.* Verùm *Adami* gigantæa proceritas ex eo loco perperam colligitur, cùm nomen iſtud ibi proprium non ſit, ſed commune, & hominem ſignificet, ſitque hujus loci ſenſus; propterea urbem *Hebron* olim civitatem *Arbe* nuncupatam, quòd *Arba* maximus homo fuerit inter Enacinos, ſeu nominis celebritate, ſeu ſtaturâ, ſeu principatûs amplitudine, aut rerum geſtarum gloriâ, ſeu quòd illius urbis conditor fuerit, aut ob aliam ſimilem rationem. Unde Textus Hebraicus ſic ad verbum reddi poteſt: *Nomen Hebron olim Chiriath Arbah: Homo magnus in Hanachim ipſe.* LXX. Interpretes magnitudinem illam ad *Arba* referendam non cenſuerunt, ſed ad civitatem ipſam. Μητρόπολις τῶν Ἐνακὶμ αὕτη *Metropolis ipſorum Enacim hæc.* Paraphraſis Caldaica ſic habet: *Et nomen Hebron ab antiquis Kiriath-Arbagh, homo magnus in fortibus ipſe.* Verſio Arabica: *Nomen autem Hebronis erat olim civitas Arbe, hominis ſcilicet ingentis ſtaturæ inter gigantes.*

VI. Zabæi *Adamum* ex viro & muliere prognatum fabulantur, & ante ipſum nominant *Janbuſar*, *Tzagrith* & *Roane*, de quibus etiam in Libro *Coſri*, Editionis *Buxtorfii* pag. 27. Nec id mirum, cùm æternitatem Mundi ſtatuerint. Author *Speculi-Ardentis* Cracoviæ excuſi, cujus meminit idem *Buxtorfius* in *Synagoga Judaïca* cap. II. *Lilitham* primam *Adami* conjugem fecit, *Evam* ſecundam uxorem. In Libro *Ben Sira*, quem Judæi Conſtantinopoli edidêre, duæ illæ uxores *Adami* recenſentur. *S. Auguſtinus* Lib. *Contra Adverſarium Legis & Prophetarum*, hanc Judæorum *Deuteroſim* de duabus primi Hominis uxoribus ſugillat. Non minùs ineptum eſt Autoris nuperi de Præadamitis figmentum; quod in Diſſertationibus exſufflabimus.

VII. Thalmudiſtæ fabulantur, *Samaël*, qui ipſis eſt Satanas, accedentem ad *Evam* ut eam falleret, inequitaſſe Serpenti, qui magnitudine camelum æquaret. *Erátque* (inquiunt) *Samaël equitans ſuper ſerpentem, & Deus erat ridens ſuper camelum, & ſuper equitantem in eo.* Ita *R. Maimonides*, in *More Nevochim*. Tentationis *Evæ* hiſtoriam ſic adulterant in Bereſchit Rabba: *Dixerat Deus, Gen.* 2. v. 17. In die quippe comeſtionis tuæ ex eo morte morieris; *Ipſa verò mulier nequaquam ſic retulit, ſed ait Geneſ.* 3. v. 3. Dixit Deus, non comedatis ex eo, nec accedatis ad ipſum. *Cúmque vidiſſet ſerpens quod mentiebatur, tulit eam, & impulit ſuper illud lignum, dixitque illi: Ecce hinc ſicut non es mortua propter acceſſum ejus, ſic non morieris propter eſum ejus: ſed quia Deus ſcit quòd in die comeſtionis veſtræ ex eo aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut Dii ſcientes bonum & malum: De arbore enim iſta comedit ipſe, & creavit Mundum; proinde ipſe dixit vobis, Ne comedatis ex ea, ne creetis alios Mundos. Omnis quippe homo artifex odit coartificem ſuum.* Hæc & alia Rabbinorum deliria refert *Raymundus Martini* in *Pugione Fidei* III. P. Diſt. II. Cap. V.

VIII. *Joſephus* Lib. I. *Antiquitatum Judaicarum*, cap. II. in referenda ſerpentis pœna ſeu maledictione, à Scriptura ſacra immaniter aberrat. Scribit enim: *Deus ſerpenti vocem ademit, iratus ob malitiam quâ erga Adamum eſt uſus; venenúmque linguæ ejus indidit, & hoſtem eorum declaravit . . . Ad hæc pedibus privatum trahi per terram & volvi fecit.* Serpentem vi propriâ locutum, æquè fabuloſum eſt, ac illud quod Plato in *Politico* tradidit; Seculo aureo, cùm rerum *Saturnus* potiretur, etiam cum beſtiis hominem colloquia miſcuiſſe, quod & *Euſebius* refert Lib. XII. *De Præparatione Evangelica*, cap. IX. Vox igitur non eſt adempta ſerpenti, quam nunquam habuit; venenum poſt *Evæ* ſeductionem linguæ ejus inditum non eſt, quo nunquam caruit; pedibus mutilatus non fuit,

quibus nunquam inſtructus eſt: ſed quæ erant ipſi naturalia, per maledictionem à Deo inflictam evaſere pœnalia, quatenus ejus horrorem homini indiderunt. Mirum quòd *S. Baſilius*, Homilià De Paradiſo, *Joſephi* commentum de pedibus ſerpentis amplexus ſit: *Serpens* (inquit) *tum non erat horrendus, ſed mitis ac manſuetus, nec terribiliter in telluris ſuperficie velut natans reptabat, ſed ſublimis & erectis pedibus inſiſtens ingrediebatur.* Meliùs *Theodoretus* Interrogatione xxiv. in Geneſim *Maledictionem Deus propriè intulit ei, qui malum perpetravit. Nam & ille Serpens quoque appellatus eſt... Sed & ipſum animal quoque ad hominum utilitatem maledictionem recepit. Itaque videntes ſerpentem repere & volutari ſuper terram, maledictionis antiquæ recordamur, & diſcimus quanta mala peccatum accerſat, non ſolùm his qui illud admittunt: ſed & illis qui ſubſerviunt. At ipſe quidem ſerpens nullum inde damnum accepit, cùm ita gradi natus ſit. Hanc enim habet à naturâ motùs ſpeciem. Nihil autem naturale moleſtum videtur eſſe. Homo verò multùm inde commodi conſequitur.*

IX. Rurſus fabulantur Rabbini, *Adamum* poſt mortem *Abelis* ſe ab uxore ſua ſeparaſſe centum triginta annis, eóque intervallo *Evam* concepiſſe & peperiſſe Spiritus ſeu dæmones maſculos, & *Adam* ſpiritus fœmineos. Propterea ſcriptum eſſe II. Regum VII. v. 14. *Quem, cùm depravatus fuerit, arguam in virga hominum, & in plagis filiorum Adam: filiorum Adam Antiquorum.* Hæc in *Bereſchit Rabba*, ſuper illud *Geneſ.* III. v. 20. *Et vocavit Adam uxorem ſuum Eva, quia ipſa fuit Mater omnis viventis.* Idem delirium habetur in Thalmude Babylonicô, Lib. *Erubin*, id eſt, *De commixtionibus*, cap. II. Legatur clariſſimus *Voſſinus* Obſervationum in Prœmium *Pugionis Fidei*, pag. 25.

X. De *Caini* & *Abelis* ſacrificio ſcribit *Joſephus* Lib. I. *Antiquitatum Judaicarum*, cap. III. *Cùm viſum eis eſſet ſacrificare Deo, Cain agri & arborum fructus obtulit, Abel lac & primogenita pecorum. Hujus ſacrificium Deo fuit acceptius, quod ſponte natura genitis conſtaret, quàm ea quæ homo avarus & induſtrius per vim quamdam à natura extorſerat.* Sacrificium *Caini* diſplicuiſſe Deo ratione rerum oblatarum *Joſephus* ſignificat, contra Scripturæ ſenſum. *Abelem* obtuliſſe ſcribit lac & primogenita gregis, cùm lactis nulla fiat in ſacro Texto mentio, nec hujuſmodi oblatio in Populo Dei unquam fuerit uſitata. Præterea *S. Paulus* ait, *Abelem* obtuliſſe Deo *pluerimam Hoſtiam* πλείονα θυσίαν. Hoſtiæ porro nomen pecudibus quæ mactantur, non lacti quod libatum eſſet, convenire manifeſtum eſt. Tandem ratio *Joſephi* nulla eſt. Cùm enim Deus oblationes inſtituerit ex primitiis, perperam fingitur has Divinæ Majeſtati acceptas non fuiſſe, ubi rectè fierent.

XI. Thargum Hieruſolymitanum narrat colloquium *Caini* & *Abelis* hunc in modum. *Et dixit Cain ad Abel fratrem: Veni & egrediamur foras. Et accidit, cùm egreſſi eſſent ambo in agrum, reſpondit Cain: Non eſt judicium, nec judex, nec ſeculum aliud, nec merces bona pro juſtis, nec pœna pro impiis. Nec Dei miſericordiâ creatus eſt Mundus, nec Dei miſericordiâ regitur, eò quòd ſuſcepta eſt oblatio tua cum beneplacito. Reſpondit Abel: Eſt judicium: Eſt judex: Eſt ſeculum aliud: Eſt merces pro bonis, & pœna pro impiis: Miſericordiâ quoque Dei Mundus creatus eſt, & miſericordiâ Dei gubernatur; quia verò meliora ſunt opera mea tuis, ſuſcepta eſt oblatio mea cum beneplacito; tua autem non eſt ſuſcepta.* Hanc orationem fabuloſam eſſe nemo non odoratur. Quin & hæc verba *Caini* ad

A *Abel*, quæ in Vulgata noſtra leguntur: *Egrediamur foras*, ſive ut habent LXX. Interpretes; *Tranſeamus in agrum:* additiția eſſe, nec ad ſacri Textûs integritatem pertinere, cenſet *S. Hieronymus in Traditionibus Hebraicis.* Illa enim verba: *Et dixit Cain ad Abel fratrem ſuum*, enarrans, ait: *Subauditur, ea, quæ locutus eſt Dominus. Superfluum ergo eſt, quod in Samaritanorum & noſtro Volumine reperitur:* Tranſeamus in campum.

XII. Fingunt Rabbini apud R. *Elizer* in *Pirke*, genitas eſſe cum *Caino* & *Abele* gemellas; primam vocatam fuiſſe *Azrum*, alteram *Auvinam*. Idem figmentum in Annales ſuos retulit *Saidus Patricides*
B Patriarcha Alexandrinus. Eadem fabula ad Arabes à Judæis manavit, ut probat *Seldenus* ex vetuſto Autore Libri *De generatione Mahumet.* Rabbinos porro ad hoc figmentum impulit neceſſitas conjugii primorum fratrum cum ſororibus. Commenti ſunt enim primos parentes ſtatuiſſe ne gemella ſoror gemello fratri nuberet, ſed ei qui altero partu fuiſſet editus. Addidere veteres Cabaliſtæ, *Caini*, & *Abelis* æmulationem ex eo natam, quòd *Adamus* formoſiorem filiarum *Abeli* deſponderit. Eandem fabolam Hiſtoriæ ſuæ in-
C ſeruit *Eutychius* Alexandrinus Patriarcha, cujus hæc verba ſunt, Prout ea *Pocockius* ex Arabico tranſtulit. *Cùm jam provectiores facti eſſent pueri, dixit Adam Evæ: Ducat Cain Ouvain, quæ unà cum Abele nata eſt. Abel autem Azrum, quæ cum Caino nata. Dixit autem Cain matri ſuæ: Ducam ego ſororem meam, & ducat Abel ſororem ſuam. Quippe pulchrior erat Azrum Ouvainâ. Quod cùm audiſſet Adam, malè admodum ipſum habuit, dixitque: Hoc eſt contra præceptum, ut ſororem tuam gemellam ducas. Et fuit Cain Agricola, Abel Paſtor ovium. Dixitque illis Adam: Accipite de fru-*
D *ctibus terræ, & de fœtu ovium, & conſcenſo Montis hujus ſacri faſtigio, offerto munera veſtra, deinde uxores veſtras accipietis. Attulit ergo Cain de fructibus terræ in oblationem Deo, optimos, ſelectiſſimos; Abel è primogenitis ovium ſuarum optimas, ſelectiſſimas. Interea autem dum cacumen Montis aſcenderent, indidit Satanas in mentem Caino, ut fratrem ſuum Abelem occideret, ſororis ſuæ Azrum gratiâ. Ideóque non acceptam habuit Deus oblationem Caini. Quare magis in Abelem irâ & æſtu commotus Cain invidit fratri ſuo, cúmque de Monte deſcendiſſent, in ipſum irruens, ac lapide*
E *caput ejus feriens, ipſum interfecit.*

XIII. De ſigno poſito in *Caino*, ne ipſum interficeret ullus ex iis qui ipſi occurriſſent, multa etiam Rabbini fabulantur. Quidam ipſius fronti ſignum ex nomine ſuo impreſſiſſe aiunt, ut R. *Salomon Jarchi*. Alii, in *Tanchuma*, divinant ſignum hoc fuiſſe *Sabbatum*, quod in remiſſionis ſignum *Adamo*, & poſtmodum *Caino* datum eſt. Alii, unam fuiſſe ex Alphabeto Hebraico literam brachiu *Caini* impreſſam, ut *R. Eliezer*, in *Pirke*, Cap. XXI. Quidam partem circumſtantis terræ tremuiſſe. Nonnulli fuiſſe cornu. Sic figmentum
F quiſqoe ſoum obtrudit.

XIV. De *Caino*, poſt latam in eum à Deo juſto judice ſententiam, ſcribit Joſephus: *Cain autem multas regiones unà cum uxore emenſus, tandem Naida condidit (Id loci nomen eſt) atque illic ſedem optavit, ubi etiam liberos procreavit.* De *Naida* urbe à *Caino* conditâ nil habet ſacer Textus, ſed tantùm, *Egreſſum à facie Domini, habitaſſe profugum in terra ad orientalem plagam Eden.* Et verò *Naid* terræ aut urbis nomen non eſſe, ſed profugum & errantem ſignificare, *S. Hieronymus* rectiùs admonet. Quanquam hîc ignoſcendum *Joſepho*, qui LXX. Interpretum Verſionem ſequitur: *Et habitavit in terra Naid.* Sic porro *S. Hieronymus*,

Lib. v. De Jur. Naturæ & Gentium, Hebr. Cap. 8.

vonymus, in *Quæſtionibus Hebraicis* ſuper Geneſim. *Quod ſeptuaginta* Naid *tranſtulerunt*, *in Hebræo* Nod *dicitur*, *& interpretatur* σαλευόμενος, *id eſt*, *fluctuans*, *& inſtabilis*, *ac ſedis incerta. Non eſt igitur Terra Naid*, *ut vulgus noſtrorum putat: ſed expletur ſententia Dei*, *quòd huc atque illuc vagus & profugus oberravit.* Quæ ſubdit *Joſephus*, aut veriora ſunt, aut vero ſimiliora. *Cæterùm tantum abfuit ut hac caſtigatione in melius vitam mutaverit*, *ut pejor etiam ſit factus*, *ſuis voluptatibus vel cum aliorum injuriâ indulgens*, *& facultates domeſticas per vim ac rapinas accumulans*, *accitis undecunque latrociniorum ac nequitia ſociis*, *magiſter illis ad facinoroſam vitam eſt effectus. Ad hæc*, *ſimplicem hactenus vivendi rationem*, *excogitatis menſuris & ponderibus immutavit*, *priſtinámque ſinceritatem & generoſitatem ignaram talium artium in novam quamdam verſutiam depravavit. Primus agrorum terminos fixit.* Addit urbem ab eo extructam & munitam, *Enoſa nomine impoſito ab Enoſo liberorum natu maximo.* Ἐνῶσαν ἀπὸ τοῦ Ἐνώσου τοῦ πρεσβυτάτου υἱοῦ, Memoriâ lapſus eſt *Joſephus*, cùm *Enos* non Caini, ſed *Sethi* filius maximus natu fuerit.

XV. Cainitarum & Sethitarum ſeparationem *Patricides* Arabum figmentis interpolatam ita refert: *Poſt mortem Adami*, *ſubduxit ſe familia Sethi à familia Caini maledicti. Seth ergo aſſumptis ſecum filio primogenito Enoſcho*, *& Kainano Enoſchi filio*, *& Mahaliele Kainani*, *unà cum uxoribus & liberis ipſorum*, *traduxit in Montis faſtigium*, *ubi ſepultus eſt Adam. Cain verò omneſque ipſius filii infra ſubſtiterunt in valle ubi occiſus eſt Abel. Coluerunt autem filii Sethi in iſto Monte puritatem & ſanctimoniam*, *vocem Angelorum*, *à quibus propè aberant*, *audientes*, *unàque cum ipſis Deum laudantes & celebrantes; appellatique ſunt ipſi cum uxoribus & liberis ſuis filii Dei. Neque erat ipſis opificium*, *nec ſeges*, *nec meſſis; ſed victum præbebant arborum fœtus: Nec ullus apud ipſos locus invidiæ*, *injuſtitiæ*, *aut mendacio; juramentum ipſorum erat:* Non, per ſanguinem Abelis. *Quotidie autem faſtigium Montis ſancti conſcendentes*, *proni Deum adorabant*, *& corpus Adami viſendo*, *benedictionem captabant. Cùmque jam appropinquaret Sethi mors*, *filios ſuos per Abelis ſanguinem adjuravit*, *Neminem ex ipſis de Monte iſto ſancto deſcenſurum*, *nec permiſſuros ſe ut quiſpiam è liberis ſuis ad Caini maledicti prognatos migraret.*

XVI. De filiis & nepotibus *Seth* ſcribit *Joſephus* Lib. I. *Antiquitatum Judaicarum*, Cap. III. *Syderalem ſcientiam*, *ac cœleſtium rerum cognitionem excogitaverunt. Ne autem inventa ſua ex hominum notitia delaberentur*, *& prius perirent quàm pernoſcerentur; cùm Adamus rerum omnium exterminationem prædixiſſet*, *unam incendio*, *alteram diluvio*, *excitatis duabus columnis*, *utrique ſua inventa inſcripſerunt: ut ſi lateritia diluvio deleretur*, *lapidea ſuperſtes hominibus diſcendi copiam faceret*, *& quæ inſcripta continebat*, *ſpectanda exhiberet: ſimul & quia lateritiam aliam poſuiſſent. Quæ tamen lapidea permanet hactenus in Syria.* Pſeudo-Euſtathius in Hexaëmeron, fuiſſe eam ſcribit *in terra Seiriad*, ad ſua uſque tempora. Cedrenus: *Quæ ſervatur*, *ut teſtis eſt Joſephus*, *in Syrida Monte ad hoc tempus.* Totum id fabulam redolet, cùm nec Scripturæ Sacræ, nec alterius probati Authoris teſtimonio nitatur. Et ſi demus temporibus *Joſephi* adhuc in Syria viſam columnam lapideam, quis præſtare poteſt eam à *Sethi* filiis ac nepotibus poſitam eſſe? In ea certè nulla inſcriptionis veſtigia fuiſſe argumento eſt, quod *Joſephus* hanc inſcriptionem, aut ſuperſtites characteres non inſeruerit Hiſtoriæ ſuæ, ad fidem rei memoriâ dignæ faciendam, & ad dirimendam quæſtionem curioſam de literis primorum Patriarcharum conducibilem. Hæc fabula affinis alteri *Manethonis*, apud *Euſebium* & *Georgium Syncellum* aſſerentis; *Mercurii* columnas ante Diluvium extitiſſe in Siriadica Terra.

De primis Patriarchis multa hujus generis & ab Hereticis conficta. De Sethianis ſcribit S. Epiphanius: *Certos libros Clariſſimorum Virorum nominibus inſcriptos circumferunt. Ex quibus ſeptem omnino Setho tribuunt.* Eadem fingendi libidine Catholici quidam Pſalmos duos ſeu Cantica velut ab *Adamo* edita publicarunt, unum poſt creationem *Evæ*; aliud Pœnitentiale poſt admiſſum crimen, à miſeris conjugibus alternis pronuntiatum, quæ ex MS. Bibliothecæ *S. Laurentii* in Scoriali deſcripſit *Nierembergius* Lib. II. *De Origine Sacræ Scripturæ*, Cap. XIII. Nec majorem huic figmento auctoritatem addunt *B. Amadei* Revelationes, dubiæ & ipſæ fidei. Sanè cum hujuſmodi Cantica plurimis utriuſque Teſtamenti ſententiis juxta Vulgatam Editionem Latinam conſtent, ſuæ ſuppoſitionis ac novitatis evidentia præbent argumenta. Eodem numero & loco habendi ſunt, liber inſcriptus: *Generationes Adami*, & alter *De Divinitate*, nec non *Revelatio Adami*, *cùm Deus ſoporem in illum immiſit.* Hæc enim Thalmudiſtarum & Rabbinorum pura puta figmenta ſunt. Nec pluris ſunt facienda *Alphabetha Adami & Sethitarum*, quæ ex Vaticana Columnæ literarum octava memorant *Angelus Roccha* in Deſcriptione Vaticanæ Bibliothecæ, & *Laurentius Schaderus* in Monumentis Italiæ. In hunc etiam ordinem redigendus eſt liber, de quo Author *Operis Imperfecti* in *S. Mathæi* Evangelium, inter *S. Chryſoſtomi* Opera editi, Homilia II. ad hæc verba: *Vidimus ſtellam ejus in Oriente*, ita ſcribens: *Audivi aliquos referentes de quadam Scriptura*, *etſi non certa*, *tamen non deſtruente fidem*, *ſed potius confirmante: quoniam erat quadam gens ſita in principio Orientis circa Oceanum*, *apud quam ferebatur quædam Scriptura inſcripta nomine Seth*, *de apparitura hac ſtella*, *& muneribus ejus*, *nempe Chriſto hujuſmodi offerendis.*

XVII. De *Caini* cæde fabulantur Hebræi & Arabes, cum ille ætate gravis, cæcus, inter dumeta lateret, *à Lamecho* venationi indulgente occiſum, monente puero, feram eſſe. Deinde verò *Lamechum* irâ percitum occidiſſe & puerum, quem *Tubalcainum* fuiſſe volunt. Ita inter Rabbinos *Jarchiai*, inter Arabes *Patricides*. Sed ne quidem certum eſt *Cainum* occiſum fuiſſe à *Lamecho*, cùm Scriptura Sacra id non doceat, ſed ex unâ Hebræorum Traditione habeatur, quam *S. Hieronymus* commemorat Epiſtolâ CXXV. ad *Damaſum*, Quæſtione I. *Majorum noſtrorum* (inquit) *iſta ſententia eſt*, *quòd patent in ſeptima generatione à Lamech interfectum Cain*, Et infra: *Lamech*, *qui ſeptimus ab Adam*, *non ſponte*, *ut in quodam Hebræo Volumine ſcribitur*, *interfecit Cain*, *ut ipſe poſtea confitetur. Quia virum occidi in vulnere meo*, *& juvenem in livore meo: Quoniam ſepties vindicabitur de Cain: de Lamech autem ſeptuagies ſepties. Hic quidem de Cain*, *quòd in ſeptima generatione à Lamech interfectus ſit*, *& juxta aliam editionem*, *pœnam ſui ſceleris dederit*, *quòd tot generationibus gemens & tremens viveret ſuper terram*, *nihil obſcuri arbitror remanſiſſe.* At hanc Hebræorum Traditionem velut fabulam rejicit *Theodoretus*, Interrogatione XLIV. in Geneſim. *Non duos* (inquit) *ut quidam putaverunt*, *neque ipſum Cain*, *ut alii fabulati ſunt: ſed unum*, *& hunc juvenem.* Virum enim, *inquit*, occidi in vulnus meum,

meum, & adoleſcentulum in livorem meum: *Hoc eſt, virum agentem juvenilem ætatem. Pœnam tamen evaſit propter peccati confeſſionem, & contra ſe ferens ſententiam, evitavit ſententiam divinam.* Suidas Rabbinicam fabulam non nihil immutavit, *Lamechum* duos *Enochi* fratres interfeciſſe ſcribens, & propterea *Enochum* fide ad Deum orantem, ne talem mortem videret, exauditum fuiſſe, & à Deo tranſlatum. Certè *Cainum* oceiſum non fuiſſe confici videtur ex Scriptura Sacra. Dicenti enim Caino: *Omnis igitur qui invenerit me occidet me*: Reſpondit Dominus: *Nequaquam ita fiet; ſed omnis qui occiderit Cain, ſeptuplum punietur. Poſuitque Dominus Cain ſignum, ut non interficeret eum omnis qui inveniſſet eum.* Fruſtratum porro Dei promiſſum ac verbum videretur, ſignúmque illud non præſtitiſſe ad quod poſitum à Deo fuerat, ſi *Cainus* à *Lamecho*, vel ab alio quopiam fuiſſet oceiſos. Dicete veſò quòd caſu, non ſponte *Lamech* ipſum occiderit, divinare eſt.

XVIII. Præter octo homines, *Noë* ſcilicet, ejus uxorem, tres filios *Noë* & illorum uxores, Hebræi in *Beriſith Rabba* fabulantur, Gigantes aliquos & pleroſque Dæmones, ex iis qui in aëre iſto caliginoſo verſantur; in Arca fuiſſe ſervatos. Ex animalibus verò Rhinocerotem ingreſſum non fuiſſe in Arcam; ſed ad illam alligatum. Eóque ineptè trahunt verba illa *Job* XXXIX. 10. *Nunquid alligabis Rhinocerota ad arandum loro tuo, aut confringet glebas vallium poſt te?*

ARTICULUS III.

Hujus Ætatis Hiſtoria, ut ab Ethnicis Scriptoribus confirmata vel interpolata.

I. DE Mundi opificio ita diſſerunt Gentiles Philoſophi & Poëtæ, ut dubium nullum eſſe poſſit, quin ex *Moſis* Hiſtoria hortos ſuos irrigarint. Deum ſupremum rerum opificem agnoſcunt *Plato* in Timæo, & *Timeus* ipſe *Locrus*; Mundúmque ab eo creatum ad exemplar ſive ideam æternam in mente ejus expreſſam. Ideas ſuas quomodo à *Moyſe* ſumpſerit *Plato*, docent *S. Juſtinus* in Parænesi, *Clemens Alexandrinus* Lib. V. Stromatum, *Euſebius* Lib. II. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. XIII. *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. VIII. contra *Julianum*. Chaos illud in rerum origine, ab *Heſiodo* in Theogonia, ab *Appollonio* in Argonautis, ab *Ariſtophane* in Avibus; apud *Lucianum* in *Philopatride*, & *Suidam*; à *Pſeudo-Orpheo*, aliiſque agnitum; rudis illa indigeſtáque moles antequam Sol Mundo illuxiſſet, ab *Ovidio* initio Metamorphoſeon decantata, nonne terram inanem & vacuam, ac tenebras abyſſo circumfuſas, prout à *Moſe* Cap. I. Geneſeos deſcribuntur, pene exprimunt? Noctem unam priorem fuiſſe die reſpondit olim *Thales Mileſius*, referente *Diogene Laërtio*. Noctem Deorum & hominum matrem *Pſeudo-Orpheus* cecinit. *Moſem* ſcilicet de primigeniis tenebris legerant, illúmque ſcripſiſſe meminerant, *Factum eſt veſpere & mane dies unus.* Hinc factum conjiciunt Viri Eruditi * ut Gentes olim quædam ſpatia temporis non dierum, ſed noctium numero definirent: Quod de Numidis in Lybia refert *Nicolaus Damaſcenus* apud *Stobæum* Serm. CLXV. de Gallis à Druidibus inſtitutis, *Julius Cæſar* Lib. VI. *De Bello Gallico*, de Germanis *Cornelius Tacitus*, De ipſorum Moribus, Lib. III. Cap. II.

* *Grotius Lib. 1. De Verit. Relig. Chriſt. in Obſervat.*

Finem hunc ſibi in Mundi productione propoſuiſſe Deum ait *Plato* in Timæo, ut optimum opus & bonitatis ſuæ particeps conderet, quod ubi

A perfectum vidit, mirificè delectatus eſt. Legerat nempe apud Moyſem: *Viditque Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.* De prima rerum origine ita diſſerit *Sanchuniato* à *Philone Biblio* laudatus, apud *Euſebium* Lib. I. *Præparationis Evangelicæ* Cap. X. Phœnicum Theologiam explicans, ut ipſum à *Moyſe* accepiſſe, quem ſub *Taauti* nomine indigitat, ſit manifeſtum. *Principium hujus univerſitatis ponit Aërem tenebroſum ac ſpiritu ſætum, ſeu mavis, tenebroſi Aëris flatum ac ſpiritum, chaóſque turbidum, altaque caligine circumfuſum. Hæc porro infinita eſſe, nullúmque niſi longo ſeculorum intervallo terminum habere. Verùm ubi Spiritus, inquit, amore principiorum ſuorum flagrare cœpiſſet, eúmque ſimul eſſet mixtio conſecuta, nexum hunc mutuum Cupidinem appellarunt. Is quidem rerum omnium procreationis principium fuit. Spiritus verò ſuam ipſius procreationem minimè agnoſcebat. Ex hac illius conjunctione prodiit Mot; id quod limum nonnulli, alii aquoſæ mixtionis corruptionem eſſe volunt, ex qua ſequuta productionis ſemina, ipſaque adeo rerum univerſarum generatio extiterit.* Et infra: *Hæc in Taauti de Mundi ortu Commentariis ſcripta reperta ſunt, quæ quidem ipſe cum argumentis & conjecturis, quas mentis acie perviderat, excogitavit; tum eorum quoque facem nobis lumenque prætulit.* Porro *Taautus* Phœnicum idem eſt ac *Moyſes*, ut demonſtrat Vir Clariſſimus ac Doctiſſimus *Daniel Huëtius*, Demonſtrationis Evangelicæ Cap. III. Spiritu Dei infuſam rebus vitam canit & *Virgilius* Lib. VI. Æneidos. Aſtra ad determinanda temporis ſpatia condidiſſe Deum ait *Plato*, ipſis pene verbis *Moſis* uſurpatis; Quod & *Chalcidius* ad *Platonis Timæum* obſervavit, & *Theodoretus* refert Lib. *De Græcorum Affectionibus curandis*, Sermone IV. *De Materia & Mundo.* Idémque metro *Aratus* expreſſit, *Phænomenon* initio.

Anaxagoras Moſis de creatione ac diſtinctione rerum ſententiam his verbis expreſſit: *Cum res omnes confuſa ſimul permixtaque ab initio forent, Mens penitus ab illa perturbatione in ordinem elegantiamque vindicavit.* Ita refert *Euſebius* Lib. X. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. XIV.

Diodorus Siculus Lib. I. Bibliothecæ Hiſtoricæ pag. 7. Mundi rerúmque primam originem ex Ægyptiorum Philoſophorum ſententia ita deſcribit, ut appareat de ſacris *Moſis* fluentis ſuam illos Philoſophiam temperaſſe, ſicut & *Euripidem* Anaxagoræ diſcipulum, cujus ex *Menalippe* hos verſus refert idem *Diodorus*.

Sic una cælo forma cum terra fuit.
Sed fecerant à ſeſe ubi divortium.
Mox cuncta gignunt, inque lucem dant feras,
Aves, ſolóque quæ vivunt & arbores,
Mortaliúmque genus.

Ex eodem fonte derivata ſunt, quæ habet *Macrobius* Lib. VII. Saturnalium, Cap. XVI. *Si concedamus*, inquit, *ut ab adverſa parte dictum eſt, hæc quæ ſunt ex tempore aliquod ſumpſiſſe principium, natura primùm ſingula animalia perfecta formavit. Deinde perpetuam legem dedit ne continuaretur procreatione ſucceſſio. Perfecta autem in exordio fieri potuiſſe, teſtimonio ſunt nunc quoque non pauca animantia, quæ de terra & imbre perfecta naſcuntur, ut in Ægypto mures, & aliis in locis ranæ, ſerpentéſque, & ſimilia.* Quæ de Mundi origine ſcripta reliquit *Moyſes*, eadem & Indis Brachmanes tradiderunt, quorum ſententiam his verbis *Megaſthenes* exprimit apud *Strabonem* Lib. XV. *De multis eos cum Græcis ſentire, ut quòd Mundus & ortus ſit, & interiturus; quòd eum opifex ejus*

&

& gubernator Deus univerſum pervadat: Univerſarum rerum diverſa eſſe primordia, Mundi autem facti aquam. Ipſius verò *Megaſthenis* hæc verba è tertio *Indicorum* deprompta legimus apud *Clementem Alexandrinum* Lib. I. Stromatum. *Omnia quæ antiquitus de rerum natura dicta ſunt, etiam apud eos tradita fuere, qui extra Græciam ſunt philoſophati, quales apud Indos Brachmanes, in Syria verò hi qui dicuntur Judæi.*

Univerſitatem rerum à Deo creatam & conſervatam cùm *Socrates* & *Pythagoras* conſiderarent, Dei vocem audire ſibi videbantur: or dixiſſe illos tradunt *Ariſtobulus* Judæus, Philoſophus Peripateticus, apud *Euſebium* Lib. XIII. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. XII. & *Clemens Alexandrinus* Lib. V. Stromatum. *Ariſtobuli* verba ex *Euſebio* ſubjicio. *Divinam quippe vocem accipere nos ſic oportet, non ut ſermonem aliquem conceptis incluſum expreſſúmque verbis, ſed ut operum ipſorum molitionem, quo planè ſenſu creationem Mundi univerſam, Legiſlator ille Moyſes Dei vocem appellavit. Nam de ſingulis operibus ita pronuntiat,* Dixitque Deus, & factum eſt. *Id quod ego Pythagoram, Socratem, ac Platonem, cùm noſtra omnia curiosè rimati eſſent, omnino ſequutos exiſtimo, cùm ſe ſe Dei vocem exaudire dicerent, in illa univerſi molitionis, quæ tam accuratè à Deo perfecta, ſui ſemper ſimilis integráque perſiſteret, contemplatione defixos.* Legerant ſcilicet apud *Moſem*, verbo Deum res univerſas, condidiſſe: *Dixitque Deus, Fiat lux, & facta eſt lux.* Eundem legerat *Dionyſius Longinus*, Zenobiæ Palmyrenorum Reginæ à Conſiliis & Studiis, in Libro *De ſublimi dicendi genere*, Sectione VII. ubi cùm præmiſiſſet de Deo loquentes curare debere, ut eum nobis magnum ſincerúmque & impermixtam exhibeant, ſubdit: *Sic egit & Judæorum Legiſlator, vir minimè vulgaris, ut qui Dei poteſtatem dignè, & conceperit, & loquutus fuerit, ſtatim in principio Legum hæc ſcribens: Dixit Deus. Quid? Fiat lux, & facta eſt.* Eòdem ſpectant & hi verſus ex Orphicis:

Illa mihi teſtis vox ſit, quæ prima Parenti
Edita, cùm totum fundavit juſſibus orbem.

II. Quod *Moyſes* dixit, Deum formaſſe hominem de limo terræ, *Heſiodus* expreſſit, in *Operibus ac diebus.*

Mulciberúmque morat jubet omnes ſolvere, & undas
Commiſcere ſolo, atque humanam imponere vocem.

Expreſſit *Euripides*, Supplicibus:
Jam ſinite terræ mortuos gremio tegi:
Res unde quæque ſumpſerat primordium,
Eò recipitur. Spiritus Cœlo redit,
Corpúſque Terræ.

Hinc apud *Callimachum* in Scazonte, *lutum Prometheum.* Hinc *Cenſorino* teſte, *Democrito Abderitæ ex aqua limóque primùm viſum eſt homines procreatos. Nec longè ſecus Epicurus.*

De Cœli & Terræ creatione, primique hominis formatione, Sinenſes aliquid olim à *Noachi* nepotibus inaudiviſſe, conſtat ex gentis illius Scriptoribus. Memorant enim quòd Cœlum horam noctis undecimam inter & duodecimam conditum fuerit; Terra verò horam noctis primam inter & ſecundam. Quòd primus Homo conditus ſit inter tertiam & quartam matutinam. Fœmina, poſt meridiem, tertiam inter & quartam. Item primum illum hominem (quem *Puon-Cu* nominant,

A & ſepultum dicunt in urbe *Tan-Cheu* Provinciæ *Nan Kim*, aut, ut alii in Provincia *Pe Kin* in territorio urbis *Ho-Kien*) ex ſterili terrâ prognatum, & admirabili rerum ſcientiâ fuiſſe inſtructum, dominatúmque omnibus: originem tamen illius ignorari.

III. Animam *Divinæ particulam auræ* vocat, Horatius: *Æthereum ſenſum*, Virgilius: *Senſum à cœleſti dimiſſum arce*, Juvenalis. Animas noſtras partem eſſe Cœli, *Hipparchus*, teſte Plinio, Lib. II. Cap. XXVI. Hæc ſcilicet verba *Moſis* legerant: *Inſpiravit in faciem ejus ſpiraculum vitæ: & factus*

B *eſt in animam viventem.* Secundùm *Moſem*, ad imaginem Dei conditum hominem, Philoſophi & Poëtæ Ethnici ſcripſere: Hinc Platonicæ Ideæ, quas cum Moſaicis optimè convenire demonſtrant *Philo Judæus*, & *Clemens Alexandrinus* Lib. VI. Stromatum, quorum loca deſcripſit *Euſebius Cæſarienſis* Lib. XI. *Præparationis Evangelicæ* Capp. XXIV. & XXV. Quod & ipſe egregiè præſtitit Cap. XXIII. Hinc *Euryſus* Pythagoreus Lib. *De fortuna*, ſcripſit: *Hominem corpore ſimilem reliquis, quippe ex eadem conſtantem materia; ſed ab optimo effectum Artifice, qui in eo faciendo ſemetipſum habuit*

C *exemplar.* Ex eodem fonte *Ovidius* I. Metamorphoſeon.

Sanctius his animal, mentiſque capacius altæ
Deerat adhuc, & quod dominari in cætera poſſet:
Natus homo eſt: ſive hunc divino ſemine fecit
Ille Opifex rerum, mundi melioris origo,
Sive recens tellus, ſeductaque nuper ab alto
Æthere, cognati retinebat ſemina cœli:
Quam ſatus Japeto, mixtam fluvialibus undis,
Finxit in effigiem moderantum cuncta Deorum.
D *Pronáque cum ſpectent animalia cætera terram,*
Os homini ſublime dedit, cœlúmque videre
Juſſit, & erectos ad ſidera tollere vultus.

Amelium Platonicum Philoſophum qui audierit, non ſolùm *Moſem*, ſed & *S. Joannem* Evangeliſtam, quem & Barbari nomine indigitat, audire ſibi videbitur, aſſerentem per Verbum omnia facta eſſe. Verba ejus apud *Euſebium* Lib. XI. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. XIX. & *S. Cyrillum Alexandrinum* Lib. VIII. contra *Julianum* legere eſt. *Atque hoc planè Verbum erat* (inquit) *per quod,*

E *ſempiternum cùm eſſet, exiſtebant omnia quæ fiebant, quemadmodum Heraclitus loqueretur: Quod ipſum videlicet Barbarus etiam ille, apud Deum in principii gradu ac dignitate conſtitutum, imò & Deum ſimul eſſe pronuntiat: per quod facta ſimpliciter omnia ſint, in quo quidquid factum eſt, & vivens, & vita, & aliquid pro ſua quodque naturâ fuerit. Idem porro in corpora delabi tradit, & carne indutum, humanam ſpeciem præ ſe ferre, ſic tamen ut ſuæ interea naturæ Majeſtatem oſtendat: Adeóque ſolutum ubi jam fuerit, Dei locum denuo capeſſere, ac Deum prorſus eundem eſſe, qui erat, priuſ-*

F *quam in corpus atque in carnem hominémque deſcenderet.*

IV. Hiſtoriam de Molieris ex *Adami* coſta formatione à Moſe deſcriptam interpolavit *Plato*, cùm primum hominem Androgynum commentus eſt, quem bifariam, Jupiter ſecuerit. *Platonis* in *Convivio* locum deſcripſit *Euſebius* Lib. XII. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. XII. Ex Paradiſo terreſtri ab *Homero* confictus *Hortus Alcinoi*, & fons qui *toto diffunditur horto*, ut oſtendit *S. Juſtinus* Martyr in Cohortatione ad Græcos. A *Platone* in Convivio *Jovis hortus* allegoricè expreſſus, ut *Euſebius* obſervat Cap. VI. ejuſdem Libri. *Sub ipſa*, inquit, *conditi Mundi cunabula, Dei Paradiſum*

aliquem extitiſſe, ubi homo à ſerpente per mulierem in fraudem inductus fuerit, Moſes arcana quadam oratione commemorat. Hujus verba palam tantùm & apertè non immutata, audi ſis quemadmodum in Sympoſio Plato allegoricè expreſſerit. Quem enim ille Dei Paradiſum, hic Jovis hortum appellavit: Serpentis ac fraudis per eum concinnatæ loco, inſidiantem paupertatem introduxit: Primi hominis vicè, quem Dei conſilium ac providentia, tanquam filium paulò ante natum produxerat, Porum quemdam Metidos, (hoc eſt conſilii) filium ſubjecit: Pro eo denique ut conditi Mundi ſub cunabula diceret, ſub Veneris ortum dicere maluit, ut hac allegoriæ genere mundi ſpeciem ac pulchritudinem adumbraret.

Idem ante *Euſebium* obſervaverat *Origenes* Lib. IV. contra *Celſum*, hæc *Platonis* in *Sympoſio* verba de Jovis horto referens. *Quando nata eſt Venus, parato convivio diſcubuerunt Dii, & inter cæteros Porus affluentiæ Deus, Metidis filius. Poſt cœnam Penia mendicatura cibum, obverſabatur pro foribus aulæ in qua epulabantur. Interim Porus, ebrius nectare (nondum vinum erat) Jovis hortum ingreſſus, edormiebat crapulam. Ibi Penia quærenti inopiæ ſuæ remedium in mentem venit clam & per inſidias obrepere Poro, procreandorum liberorum gratiâ. Itaque juxta illum accubuit, & ex eo concepit: Inde natus eſt amor.* Subdit Origenes: *Id Platonis figmentum eò libentiùs appoſui, quia Jovis Hortus cujus meminit, videtur habere nonnihil Paradiſo Dei ſimile, ſicut inſidiatrix Penia ſerpentem referre, Porus verò per ejus inſidias deceptus circumventum hominem. Nec ſatis liquet caſúne fortuito Philoſophus in hanc ſimilitudinem inciderit: an (ut quidam putant) quæ dum in Ægypto peregrinaretur à Sapientibus didicerat, partim ita ut acceperat reddiderit, partim mutarit, ne Græcos offenderet.*

V. *Pandora* fabulam ex Hiſtoria Moſaica creationis & lapsûs *Evæ* expreſſam docet *Origenes* Libro quarto contra *Celſum*. *Ergo*, inquit, *allegoriam admittis fabulæ Heſiodi tui divinitus afflati, de muliere quam Jupiter ignis vice magnum malum dedit hominibus: Hæc verò mulier de ſopiti latere deſumpta & ædificata à Deo, videtur ſub externo involucro nihil reconditioris ſensûs tegere? At cujus candoris eſt, illa non videre ut nugas, ſed admirari ut myſterium philoſophicum obvelatum fabulâ; hæc verò verbis tantùm inhærendo naſo ſuſpendere, & nullius æſtimare pretii? Si enim propter verborum ſimplicitatem accuſandum eſt quod tegit latentem ſenſum egregium, vide ne Heſiodus Numine, ut ais, afflatus, tuis ſannis magis ſit obnoxius qui ſic canit:*

Huic Pater infenſus, nubes qui cogit aquoſas,
Terrifico tales protulit ore ſonos:
O nimis & plus quàm par eſt verſute Prometheu,
O nimis in pœnas ingenioſe tuas!
Lætus es, & celebrem volvis ſub corde triumphum,
Quòd cautâ ſummum luſeris arte Jovem.
Cur rutilum puris ignem ſubduxeris Aſtris,
Subdolus æthereas auſus inire vias.
Heu nociture tibi, ſeriſque nepotibus, iſtâ
Quò ruis in clades calliditate tuas?
Tale genus peſtis celſo mittetur Olympo,
Omnes quod cupidâ ſumere fronte volent,
Perniciémque ſuam circumplectentur amanter,
Ah nimis exitii neſcia turba ſui?
Sic fatus riſit Divûm Pater atque hominum Rex,
Nec mora, Vulcano talia juſſa dedit.
I celer, & terram miſce fluvialibus undis,
Materia hæc operi apta futura tuo eſt.
Ex hac formoſæ fingetur imago puellæ,
Quæ referat ſuperas ore habitúque Deas,
Nec non dulciloquam cum viribus addito vocem,
Poſſit ut humanos promere blanda ſonos.
Tu quoque de noſtro Pallas prognata cerebro,
Protinus hanc donis imbue Diva tuis.
Edoceas tenui percurrere pectine telas,
Atque operoſa rudes ducere penſa manus.
Affundet capiti pulchram Diva aurea formam,
Quæ fuit è ſpumis progenerata maris.
Ut deſiderio curiſque voracibus omnes
In deſiderium concitet illa ſui.
Tu quoque Nate tuo non inficiande parenti,
Argi quo cecidit percutiente caput,
Fallaces indas mores, mentémque caninam,
Expers ne poſſit muneris eſſe tui.
Dixerat, aſſenſere omnes, ac juſſa faceſſunt
Illius, excelſi qui regit aſtra Poli.
Lemnius è madidâ format tellure puellam,
Cujus adæquabat forma venuſta Deas.
Dotibus hanc Pallas claris, & arte polivit,
Inſtruxit variis pectora docta modis.
Aurea marmoreo poſuere monilia collo
Peitho, & cum geminâ blanda ſorore Charis.
Nec non auricomæ vernis de floribus Horæ
Fecerunt nitidis roſea ſerta comis.
Aſt ornamenta aptavit muliebria membris,
Quæ Dea de patris vertice nata ſui eſt.
Atque à Mercurio, vigilem qui ſuſtulit Argum,
Inſidè didicit linguâ decente loqui.
Indidit hic mores vafros, teneróſque lepòres:
Inſtituit variis pectora vana dolis.
Quódque, ut divino mandarat Jupiter ore,
Contulerant dotes Diique Deæque ſuas,
Mercurius rectè Pandoram nomine dixit,
Dulce ſimul cunctis exitiale malum.
Nam priùs humano generi mala nulla fuerant,
Expers ſolliciti vita laboris erat.
Morborúmque aberant vultu pallente catervæ,
Qui ſenium cunctis debile ferre ſolent.
Fœmina ſed nocuo dum tollit opercula vaſe,
In mundum peſtis provolat omne genus.
Sola labris urnæ dum fortè hæreret in imis,
Non illo movit ſpes ſua caſtra loco.
Nam priùs injecit, quàm ſpes evadere poſſet
Tegmina, conſilium Virgo ſecuta Jovis.

Idem docet *S. Cyrillus Alexandrinus* Libro III. contra Julianum. *Vis tu*, inquit, *comparatis iis quæ de Mundi ortu ſcripſit Heſiodus, cum Moſis Geneſi, ſcrutemur ea quæ tu perinde ac tui majores admiraris? Ille Muſas adprecatus, petitáque, ut ait ipſe amabili cantione, putidas nobis & exoletas fabulas congeſſit. Natum quippe ſcribit è Terra & Cœlo Cœum & Hyperionem, & præter hos Japetum ac Prometheum quemdam hujus filium, qui niſi ignem ab Jove furatus eſſet, mulier in lucem haud prorſus edita fuiſſet, quam fabricatus eſt quidem utroque pede ille claudicans, hoc eſt, Vulcanus: vario autem ornatu decoraſſe dicitur Pallas fortè patre prognata, & pulchrum malum dediſſe mortalibus. At ſi Fœmina defuiſſet, quam ab irato Jove, ut ipſi perhibent, habuimus, quomodo conſtitiſſet genus hominum? Aut quo pacto Dii Deorum aliqui fuiſſent opifices, immortali mortale attexentes, ut Platoni viſum eſt. Hæc ſapientiſſimi Moſis ſcriptis opponere non exhorruerunt: tametſi præſtabat Moſaica ſanctis acclamationibus proſequi.* Et infra: *Quid ergo, vir egregie, formatam à Deo mulierem, quæque de illa ſcripta ſunt à Moyſe, ut minùs decora rejiciemus? Heſiodi verò pandoram admittemus?*

II. Innocentiæ ſtatus, & primorum hominum in Paradiſo fœlicitas, ſub aurei ſeculi fabulis ab *Heſiodo*, & *Ovidio* decantata, à *Platone*, in *Politico* his verbis explicata eſt: *Illos paſcebat Deus*,

tum eos, per ſeſe regens, quomodo nunc homines divinioris animantis naturam ſortiti, alia quadam inferioris ac deterioris conditionis animalia paſcere conſueverunt. Quo dum ipſe munere fungeretur, nullæ dum reſpublica erant, nec ducebantur uxores, nec liberi ſuſcipiebantur. Verùm iſta cùm abeſſent omnia, fructuum affatim ex quercubus, aliiſque paſſim arboribus ſuppetebat, utique quot ſine ullo cultu ipſa ſponte terra profunderet. Nudi praterea, nulliſque ut plurimùm ſtragulis ſub dio paſſim degebant: Hunc locum deſcribit *Euſebius* Præparationis Evangelicæ Lib. xii. Cap. xiii. Primos homines aurea illa ætate cum beſtiis familiari ſermone congreſſos, cùm idem Philoſophus aſſerit, ex ſerpentis cum *Eva* colloquio quod Moſes commemorat, figmenti ſui ſumpſit argumentum. Lege *Euſebium* Cap. xiv. ejuſdem Libri. Indis etiam veteribus nota utcumque fuit illius ſtatûs felicitas, ut diſcimus ex *Strabone* Lib. xv. ubi *Calanum* Indum ſic loquentem inducit: *Olim omnia ita plena erant farinâ ex tritico & hordeo, ut nunc pulvere. Fontes fluebant, aquâ nonnulli, lacte alii, rurſum alii vino ac melle. Sed homines præ copiâ rerum de deliciis ad contumeliam ſe tranſtulere: Quem ſtatum exoſus Deus omnia ea abolevit, aliudque vitæ genus per laborem agenda inſtituit.* Adami, Evæ, Arboris vetitæ, ſerpentis Hiſtoriam apud Indos idololatras fuiſſe pervagatam notavit *Maimonides* in *More Nevochim* P. iii. Cap. xxix. In antiquis Græcorum Myſteriis acclamatum Εὔα, ſimúlque monſtratum Serpentem, meminere *Plutarchus* in Alexandro, *Clemens* in Protreptico, *Chalcidius* ad Timæum *Platonis*, cujus hæc ſunt verba: *Juxtàque Moyſea Deus vita Primigenis interdixit, ne edulibus arborum, ex quibus notitia boni malique animis eorum obreperet, veſcerentur.* Et in alio loco: *Quibus Hebræi concinunt, cùm dicunt homini quidem à Deo datam eſſe animam ex inſpiratione cæleſti, quam rationem atque animam rationalem appellant: Mutis verò & agreſtibus ex ſylva, rationis expertem, juſſu Dei vivis animalibus & beſtiis terræ gremio profuſis: quorum in numero fuerit etiam illa Serpens, quæ primitias generis humani malis ſuaſionibus illaqueaverit. Sic & Demoſthenes* in Oratione de Coronâ: *Interdiu præclaros illos cœtus per viam ducens... Serpentes quas parias vocant allidens, & ſupra caput efferens, & clamitans Evoe Saboë, mercedem pro iſtis muneribus capiebas.* Sic & Catullus: *Evoe Bacchantes, Evoe capita inflectentes, pars ſeſe tortis ſerpentibus incingebant, pars obſcura cavis.* Sic & *Virgilius* de *Helena*, Æneidos, L. 6. *Illa chorum ſimulans, Evantes Orgia circum, Ducebat Phrygias.* Quæ omnia ſpectans *Clemens Alexandrinus* loco ſuprà laudato ait, *Dionyſium Manolem orgiis Bacchi celebrant, coronati Serpentibus, ululantes Evam: Evam illam per quam error & omnigena inde mala in mundo ſunt conſecuta.* Sed & *Pherecides Sirus* Pythagoræ diſcipulus, ὀφιονέα *Serpentem* mali autorem commemorat, qui adverſas acies in cælo inſtruxerit. Ita *Origenes* refert Lib. vi. contra Celſum. *Vide*, inquit, *an non iſte, qui nobis impium errorem impingit ut Ænigmata malè intelligentibus, ipſe manifeſtè fallatur, non intelligens quòd Moſaica literæ multò antiquiores vel Heraclito, vel Pherecyde, vel Homero etiam, narrant de malo illo qui è cœlo expulſus eſt. Nam Serpens ille à quo Pherecydes ſuum denominavit Ophionæum, qui fuit in cauſa ut primus homo ex Dei Paradiſo ejiceretur, ſub Ænigmatum involucris tale quiddam ſignificat, oſtentatâ divinitatis & potioris conditionis ſpe decipiens feminam, quæ ſecum maritum quoque traxit in eandem perniciem.*

VI. *Enoch* ab Arabibus *Edris*, ab Hebræis *Adris* aliquando nominatur. Conjicit Druſius, *Edris* vel *Adris* dictum, quaſi *Adlis* vel *Atlis*, hoc eſt, *Atlas.* Nam *Euſebius* ex *Eupolemo* vetuſto Scriptore docet, *Enoch* Græcis *Atlantem eſſe.*

VII. Frequentiam & magnitudinem delictorum Deum, & famulantes ei Mentes ab hominum familiari commercio abalienaſſe, poſt Græcos plurimos refert *Catullus* in Epithalamio *Pelei & Thetidis.*

Sed poſtquam Tellus ſcelere eſt imbuta nefando,
Juſtitiámque omnes cupida de mente fugarunt:
Perfudere manus fraterno ſanguine fratres,
Deſtitit extinctos natus lugere parentes;
Optavit genitor primævi funera nati,
Liber ut innuptæ potiretur flore Novercæ:
Ignaro Mater ſubſternens ſe impia nato,
Impia non verita eſt divos ſcelerare Penates.
Omnia fanda, nefanda malo permiſta furore,
Juſtificam nobis mentem avertere Deorum.

Sic interpolarunt id quod apud Moſem legerant: *Dixit Deus, Non permanebit Spiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt... Videns Deus quòd multa malitia hominum eſſet in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum omni tempore, pœnituit eum quòd hominem feciſſet in terra.* Id à *Grotio* obſervatum Lib. I. *De Veritate Chriſtianæ Religionis.*

VIII. In hiſtoriâ diluvii fermè omnium gentium memoria deſinit. Unde & *Varroni* omne id tempus ignotum vocabatur, de quo Cenſorinus: *Nunc verò*, inquit, *id intervallum temporis tractabo, quod Hiſtoricum Varro appellat. Hic enim tria diſcrimina temporum eſſe tradit, primum ab hominum principio ad Cataclyſmum priorem, quod propter ignorantiam vocatur* ἄδηλον. *Secundum à Cataclyſmo priore ad Olympiadem primam: Quod quia in eo multa fabuloſa referantur,* μυθικὸν *nominatur. Tertium à prima Olympiade ad nos: Quod dicitur* ἱστορικὸν *quia in eo res geſtæ veris Hiſtoriis continentur.*

Diluvii Noëtici Scriptores vetuſtiſſimi ex Ethnicis meminerunt, ſcilicet *Beroſus* Chaldæus, de quo *Joſephus* Libro I. contra Apionem: *Hic Beroſus*, inquit, *antiquiſſima ſcripta ſecutus, eadem quæ Moſes narrat de facto diluvio, hominúmque per id interitu, ac de Arca, in qua Noachus generis noſtri auctor ſervatus eſt, cùm ea ad cacumina Armeniorum montium ſe applicuiſſet.* Et Libro I. *Antiquitatum Judaicarum*, Cap. vi. *Hujus autem Diluvii & Arcæ meminerunt omnes Barbaricæ Hiſtoriæ Scriptores, & in his Beroſus Chaldæus. Narrans enim de hoc Diluvio, ſic fermè ſcribit:* "Fertur autem & navigii hujus pars in Armenia apud montem Gordyæorum ſupereſſe, & quoſdam bitumen inde abraſum ſecum reportare: Quo vice amuleti loci ejus homines uti ſolent. *Meminit horum & Hieronymus Ægyptius, qui Antiquitates Phœnicum ſcripſit, & Mnaſeas, & alii plures.*

Abydenus Aſſirius, apud *Euſebium* Libro nono *Præparationis Evangelicæ*, Cap. xii. *Huic*, inquit, *tum alii plerique, tum etiam Siſithrus in Imperio ſucceſſit, qui cùm Saturnus imbrium vim maximam decimo quinto menſis Deſii, fore prædixiſſet, & quicquid literis comprehenſum erat, id totum apud Heliopolim Sipparorum occultari ſeponique juſſiſſet: Is Dei mandatis obſecutus, continuo navigationem Armenios verſus inſtituit, in qua repentino divinæ prædictionis eventu occupatur. Tertio autem die quàm tempeſtas remitti cœperat, aves emittit explorandi gratiâ, ſicubi terram undis everſam atque exiſtentem viderent. Quæ cùm immenſum in pelagus inci-* diſſent,

diſſent, nec quò ſuccederent omnino quicquam occurreret, ad Siſitrum denuo revolarunt, aliaque poſtea ſimiliter emiſiſſe. At cùm tertiò idem feciſſet, votique compos evaſiſſet (quippe volucres aliſdima plenis redierant) illico, Deûm numine hominum ſocietati oculiſque ſubducitur; navigium autem ad Armeniam appulſum, amuleta ſais è lignis confecta, quæ de collo ſuſpenſa geſtarent, indigenis ſuppedisavit. Siſithrus, ut & Ogyges, & Deucalion, nomina ſunt Noachum gentibus aliis ſignificantia. Eundem *Abydeni* locum refert *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. 1. contra *Julianum*.

Alexander Polyhiſtor, apud *S. Cyrillum*, ibidem, ait: *Otiarte mortuo filium ejus Xiſuthrum regnaſſe annos duodeviginti: ſub eo magnum aiunt fuiſſe Diluvium; deinde ſervatum fuiſſe dicit Xiſuthrum cùm Saturnus ei futurum prædixiſſet, nempe fabricandam eſſe Arcam, & unà cum animalibus omne genus, jumentis, & reptilibus ſuſcipiendam in ea navigationem.* Platonem diluvii meminiſſe, quod terræ univerſæ vaſtitatem importaverit, quam effugere potuerint *Montani duntaxat Paſtores aliquot, qui ſummis in cacuminibus, tanquam exigua quædam generis humani ſemina relicti ſervatique conſtiterint*, ex principio Librorum ipſius *De Legibus* probat *Euſebius* Lib. XII. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. XV.

Lucianus, Libro *De Dea Syria*; cùm de templo vetuſtiſſimo, quod erat Hierapoli, agere cœpiſſet, ſubdit: *Plerique à Deucalione ſtructum aiunt hoc Templum, eo ſcilicet Deucalione, cujus ætate vis aquarum fuit maxima. De eo autem Deucalione in Græcia audivi quod Græci narrant. Eſt autem ſermo talis: Hoc quod nunc eſt hominum genus non ab initio extitiſſe, ſed id periiſſe ſtirpitus: qui verò nunc ſunt homines ſecundi eſſe generis, quod ortum à Deucalione paulatim in ingentem multitudinem excrevit. De illis autem qui antè fuerant hominibus hæc ſunt quæ memorantur. Contumelioſi homines cùm eſſent, iniqua facinora perpetrabant: nam neque jusjurandum ſervabant, neque excipiebant hoſpites, neque curabant ſupplices: ob quas res maxima eis ſupervenit calamitas. Statim enim terra plurimum aquæ de ſe extulit, tum verò plurimi de cælo cecidere imbres: flumina quoque ultra modum exundavere, & mare ipſum ſuperfuſum eſt terris, ita ut res omnes aqua fierent, homines verò perirent omnes. Solus tunc ad ſecundi generis exordium Deucalion relictus eſt, prudentiæ & pietatis ergo. Servatus autem hoc modo eſt. In Arcam magnam quam habebat, liberos mulieréſque domûs ſuæ impoſuit, ipſeque eam ingreſſus eſt: quod cùm faceret, venêre apri, & equi, & leonum genera & ſerpentes, & alia quæ in terra paſcuntur, bina quæque: ille hæc ad ſe animantia recepit omnia, quæ nihil nocuere, ſed magna ei cum illis divinitus amicitia obvenit: unáque in Arca navigarunt omnes, quandiu aqua ſuper terras fuit. Hæc ſunt quæ de Deucalione referunt Græci. De iis vero quæ poſt acciderunt, fertur ab aliis qui Hierapolim habitant res admirabilis, in ſua regione terram fuiſſe hiatum, qui aquam abſorpſerit omnem. Id ubi factum eſſet, à Deucalione poſitas Aras, & Junonis Templum ſuper illo hiatu. Hiatum ipſe vidi. Valde exiguus eſt ſub Templo quod dixi. An olim major fuerit, contractúſque ſit cum tempore, equidem neſcio. Id ſcio, quod vidi, parvulum eſſe. In hiſtoria hujus ſignum quod agunt, hoc eſt, Bis anno ex mari aqua in Templum defertur. Ferunt aquam non Sacerdotes tantum, ſed omnis Syria, Arabiáque. Quin ab Euphrate uſque eunt ad Mare homines, omnéſque aquam ferunt, eam primùm effundunt in Templum. Deſcendit in hiatum aqua: & is hiatus, quamvis parvus, immenſam vim aquæ recipit. Hoc cùm faciunt, ritum hunc aiunt à Deucalione inſtitutum, in calamitatis ſimul & ſalutis partæ memoriam. Talis eſt vetus de Templo hoc ſermo.* Noachum pariter *Deucalione* expreſſit *Apollodorus*, Lib. 1. ejuſque navigium λαρνακα, Arcam appellavit.

Melo quoque in opere adversùs Judæos, ut refert *Alexander Polyhiſtor*, apud *Euſebium* Lib. IX. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. XIX. *Virum quemdam qui cum filiis Diluvium effugerat, ab indigenis Armeniâ pulſum, ædibúſque ac poſſeſſionibus ejectum ſuis, intermedia regione peragratâ in deſertos Syriæ montes ſeceſſiſſe commemorat.*

Nicolaus Damaſcenus, Libro XCVI. Hiſtoriæ univerſalis, referente *Joſepho* Lib. 1. *Antiquitatum*, Cap. IV. de Diluvio hæc habet: *Eſt ſuper Minyada ingens in Armenia Mons Baris dictus, in quo fama eſt ſervatos ex Cataclyſmo multos; unum verò in Arca vectum ad ſummum ejus jugum appuliſſe, diúque lignorum ejus Arcæ manſiſſe reliquias. Hic, credo, is fuerit, cujus Moſes meminit, qui Judæis Leges condidit.*

Americanos Diluvii notitiam habuiſſe, *Joſephus Acoſta*, & *Antonius Herrera* teſtantur.

IN

IN MUNDI
PRIMAM ÆTATEM
DISSERTATIONES
SELECTÆ.

DISSERTATIO I.

De Opificio ſex dierum.

ARTICULUS I.

Quid nomine Principii, in quo Deum Cælum & Terram creaſſe Moſes ſcripſit, intelligendum veniat?

PROPOSITIO I.

Cælum & Terram in principio *creata ſcripſit Moſes, ut ante omnia & in ipſo Mundi ac temporis exordio condita ſignificaret.*

I. HANC intelligentiam juvant locutionis ſimplicitas, modúſque loqoendi apud homines uſitatus, qui ſi de Architecto
B dicant, In principio fundamenta poſuit, ipſum initio operis ante omnia poſuiſſe fundamenta, ſive à fundamentis opificium cœpiſſe ſignificant. Sic *Tertullianus* expoſuit Lib. contra *Hermogenem* Cap. XIX. *Nos autem unicuique vocabulo proprietatem ſuam vindicamus, principium initium eſſe, & competiſſe ita poni rebus incipientibus fieri. Nihil enim quod fieri habet, ſine initio eſſe, quin initium ſit illi ipſum dum incipit fieri. Ita principium ſive initium inceptionis eſſe verbum, non alicujus ſubſtantiæ nomen. Jam nunc ſi principalia Dei opera cælum & terra ſunt, quæ ante omnia Deus fecit ſuorum eſſe propriè principium, quæ priora ſunt facta, meritò ſic præfatur Scriptura:* In principio fecit Deus Cælum & Terram. *Quemadmodum dixiſſet,*
C In finem Deus fecit Cælum & Terram, *ſi poſt univerſa feciſſet.* Quanquam & principii nomine *principatum* vel poteſtatem etiam intelligi poſſe dicat Tertullianus. *In principatu suum & in poteſtate Deus fecit Cælum & Terram.* Sed priorem expoſitionem planiorem eſſe nemo non videt.

II. Sic exponit & *S. Baſilius*, quamvis & alias non improbandas interpretationes ſubjiciat, Homiliâ 1. in Geneſim. *Hinc propriè aggreſſus ſermonem de mundo Sapiens, nos his verbis edocet ejus originem:* In principio fecit. *In eo nimirum principio, quod ſimul fuit cum tempore.* Non tamen ſimpliciter ante omnia Cælum & Terram Deum

A condidiſſe cenſet *S. Baſilius*, cùm Angelos priùs creatos exiſtimet, ſed ante cæteras aſpectabilis hujus mundi partes. Tum varias principii notiones explicat, & ſingulas huic loco optimè convenire docet. *Principium ſanè dicitur primaria quævis motio, ut in illo:* Principium viæ bonæ eſt facere juſta. *A juſtis enim actionibus primùm movemur ad beatitudinem. Dicitur rurſus principium quoque unde quidvis conficitur, cùm hoc ipſum principium inexiſtit operi quod moliris; tale quid eſt in ædibus fundamentum, & carina in navi. Juxta eam acceptionem dictum eſt:* Principium ſapientiæ timor Proverb. 1.
Domini. *Eſt item principium eorum operum quæ arte conficiuntur, ipſa ars, ut ſapientia Beſeleelis principium fuit totius ornatûs, qui circa Tabernaculum conviſebatur. Principium denique actionum non rarò dicitur perutilis & accommodus finis eorum quæ fiunt. Exempli gratiâ, Eleemoſyna principium ſpes eſt laudis & gratiæ apud Deum ineundæ. Tot igitur modis dici cùm ſoleat principium; conſideres velim, eâne vox ſingulis ſignificatis accommodari queat. Etenim diſcere utique poſſis, quo primùm tempore conſtiterit Mundi origo: ſi quidem ex hodierno die ad ſuperiores retrogreſſus ætates, ſtudio contenderis diem invenire quo ſubſtitit primùm. Hoc enim pacto invenies, unde primaria illa motio acceſſerit tempori. Ad hoc deprehendes, cælum & terram quaſi fundamenta quædam univerſi prius jacta fuiſſe & præſtructa. Subinde occurret menti Verbum illud rerum artifex, quo præeunte in ſuum quæque ordinem oculis ſubjecta atque conſpicua diſtincta ſunt. Velut vox ipſa principii tibi nihil obſcurè indicat non temerè nec fruſtra excogitatam eſſe mundi fabricam; ſed ad eum finem, qui non modicam allaturus eſſet utilitatem, nec mediocre emolumentum his quæ complectitur. Erudiendis ſiquidem animabus ratione præditis officina eſt haud dubiè accommodatiſſima; & eiſdem ad cognitionem Dei provehendis totius eruditionis domicilium appoſitiſſimum, per hæc viſibilia ſenſibiliáque præſtruens viam ad inviſibilium contemplationem, juxta verba Apoſtoli:* Inviſibilia ipſius à creatura mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur.

III. Ita quoque *S. Ambroſius* Lib. 1. Hexaëmeron,

ron, Cap. III. *Principium aut ad tempus refertur, aut ad numerum, aut ad fundamentum .... Ad tempus refertur, ſi velis dicere in quo tempore Deus fecit cælum & terram, id eſt, in exordio mundi, quando fieri cœpit, ſicut ait Sapientia:* Cùm pararet cælum, cum illo eram. *Ad numerum autem ſi referas, ita convenit ut accipias: In primis Deus fecit cælum & terram, deinde colles, regiones, fines inhabitabiles. Vel ſic: Ante reliquas viſibiles creaturas cælum & terram fecit. Si verò ad fundamentum referas, principium terræ fundamentu„ eſſe legiſti, dicente Sapientiâ:* Quando faciebat „ fundamenta terræ, eram penes illum cuncta diſ- B „ ponens.

IV. Ita *S. Auguſtinus* Lib. De Geneſi ad literam imperfecto, Cap. III. *An ideo dictum in principio eſt, quia primum factum eſt?* Et Lib. contra Adverſarium Legis & Prophetarum, Cap. II. *Ut principium ſit, ex quo eſſe cœperunt, non enim Deo coæterna ſemper fuerunt: ſed facta, initium ex quo eſſe inciperent acceperunt.* Eadem eſt *S. Cyrilli Alexandrini* ſententia Lib. II. contra *Julianum.* Hunc ſenſum exprimit Verſio Arabica: *Primum quod creavit Deus fuit cælum & terra.* Hic ſenſus ex paralellis Scripturæ Sacræ locis confirmatur. Proverb. VIII. *In initio viarum ſuarum, antequam* C *quidquam faceret à principio.* Pſ. CI. *Initio tu, Domine, terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cæli.*

Sic intellexit Concilium Lateranenſe IV. Cap. FIRMITER, *De Summa Trinitate & Fide Catholica,* definiens Deum *ab initio temporis* ſimul utramque de nihilo *condidiſſe creaturam, Angelicam & Mundanam.* Legatur *S. Thomas* I. P. Quæſt. XLVI. Art. III.

V. Objicies, pleroſque Patres ante cælum, corporaque omnia, conditos Angelos aſſerere; adeó- D que hæc verba: *In principio creavit Deus cælum & terram*, non ſignificare, ante omnia, & in ipſo temporis initio.

Antecedens eſt certiſſimum. Ita quippe cenſent *Origenes* Homiliâ I. in Geneſim, & Homiliâ X. in Matthæum, *S. Baſilius* Homiliâ I. in Hexaëmeron, *S. Gregorius Nazianzenus* Oratione XXXVIII. quæ eſt de Natali Chriſti, & Oratione XLII. *Severianus Gabalitanus* Oratione IV. De Mundi opificio. *Cæſarius* Dialogo I. Interrogatione LXI. & Dialogo III. Interrogatione CXXIII. *Anaſtaſius Sinaïta*, Lib. VI. Hexaëmeron, & cap. IV. ἀδηγῦ E *Zacharias Mitylenæus* ſub finem libri de Mundi Opificio: *S. Joannes Damaſcenus* Lib. II. de Fide Orthodoxa, cap. III. Et Lib. IV. cap. XIV. Ex Patribus Latinis in eadem ſententia verſantur *S. Ambroſius* Lib. I. in Hexaëmeron cap. V. & Præfatione in Pſalmos. *S. Hieronymus* in cap. I. Epiſtolæ *S. Pauli* ad Titum. *Caſſianus* Collatione VIII. cap. VII. Atque his verbis *Job.* XXXVIII. nitebantur: *Ubi eras quando ponebam fundamenta terræ? Cùm me laudarent ſimul Aſtra Matutina, & jubilarent omnes filii Dei.*

VI. Reſpondetur I. Alios Patres contrarium F cenſere, Angelos nempe ante cælum & corpoream omnem creaturam non eſſe conditos. Ita docet *S. Epiphanius* Hæreſi LXV. *Illud enim*, inquit, *evidenter divinus ſermo declarat, neque poſt ſidera productos Angelos, neque ante cælum terrámque conſtitutos. Eſt enim certa illa & immutabilis ſententia, ante cælum & terram nihil omninò conditarum rerum extitiſſe: Quoniam in principio creavit Deus cælum & terram, ut illud ſit creandi principium, ante quod creatis ex rebus omnino nulla fuerit.* Ita *Theodoretus* Interrogatione III. in Geneſim. *Incircumſcriptum ſolam*, inquit, *eſſe divinam naturam didicimus, quippe quæ increata ſit, & A principii expers, & æterna. Quæ enim eſſe cœperunt, habent illa prorſus eſſe circumſcriptum. Quare licet expertem corporum fateamur Angelorum eſſe naturam, circumſcriptam tamen illorum ſubſtantiam dicimus. Quomodo enim millia millium & decies centena millia, juxta divinum Danielem intelligere quiſquam poſſit, niſi unumquemque in propria circumſcriptione concipiat? Quod autem Angeli ſubſtantiam habeant circumſcriptam, nemo, ut arbitror, repugnabit.... Quod ſi verum eſt illud, ſicuti profectò eſt, loco utique opus habebunt. Nam ſola Divinitas veluti minimè conſcripta, loco non eſt* B *obnoxia. At ſi quod circumſcriptum eſt, in loco eſt: qui fit ut Angelos ante cælum & terram extare arbitrentur? Nam ſi non ſit in rerum naturâ quod ferat, quomodo eſſe poſſit quod feratur?* Et interrogatione IV. *At vero*, inquit, *quo miniſterio fungebantur Angeli, qui creationem præcedebant, cùm nullus eſſet qui indigeret eorum opera? Quod enim ad miniſterium hominum Deo univerſorum inſerviant, idoneus rei teſtis eſt divinus Apoſtolus, inclamans:* Nonne omnes ſunt adminiſtratorii „ Spiritus, in miniſterium miſſi propter eos qui „ hereditatem capiunt ſalutis? *Conſtat igitur quod „ nos quidem illorum operâ indigemus, Deus verò* C *nullius indiget. Cùm autem ſit bonitatis abyſſus, voluit iis qui omnino non erant, elargiri facultatem ut eſſent. Cæterùm qui Angelos præcedere cælum & terram adſtruunt, pro firmo & invicto fundamento nobis proponunt illud, quod ipſi Job Deus omnium conditor dixit:* Quando creabam Aſtra, lauda- „ bant me omnes Angeli mei: *Et non advertunt, „ die quarta unà cum Sole & Luna Deum omnium Aſtra produxiſſe. Veriſimile autem eſt, Angelos unà cum cælo & terra creatos eſſe, ut lucem de nihilo factam contuentes, & firmamentum in medio aquæ* D *compactum, & humidam ſubſtantiam à terra diſcretam, ac terram ſolo Dei verbo generum omnium germinibus exornatam, aliáque omnia Dei nutu perfecta; ſe ipſos pariter ex iis quæ cernebant, intelligerent creatam habere naturam, à Deóque ut eſſent accepiſſe. Nam & Divinus Apoſtolus Mundo illos adjungit, dicens:* Spectaculum facti ſumus Mun- „ do, & Angelis, & hominibus. *Cæterùm hæc ego „ non aſſeveranter dico. Temerarium enim ſit de iis pronuntiare, de quibus Sacra Scriptura apertè nihil tradit. Sed quod piis ſenſibus congruere viſum eſt, poſui. Illud porrò ſcire neceſſe eſt omnia quæcunque* E *extant, exceptâ Sanctâ Trinitate, naturam habere creatam. Hoc autem conceſſo, ſi quis Angelorum turbas ante cælum & terram conditas eſſe dixerit, non offendet verbum pietatis.* In eandem ſententiam iverunt *Baſilius Seleucienſis* Oratione I. & *Procopius Gazæus* Commentario in Geneſim. E Latinis verò *S. Auguſtinus* Lib. XXII. contra Fauſtum, cap. X. Lib. II. *De Geneſi ad literam*, cap. VIII. & Lib. XI. *De Civitate Dei*, cap. XIX. Angelos primo die conditos cenſet, & lucis etiam nomine intelligendos. Quanquam cap. XXXII. rem in medio relinquat. *Dum tamen Angelos Sanctos in* F *ſublimibus cæli ſedibus, non quidem Deo coæternos, ſed tamen de ſuâ ſempiternâ & verâ felicitate ſecuros & certos eſſe, nemo ambigat.* Cum cælo ac terra productos pariter cenſent *Junilius Africanus* Lib. II. cap. II. & Autor Commentarii in Geneſim *S. Eucherio* adſcripti. In eadem ſententia eſt *S. Gregorius Magnus* Lib. XXXVIII. Moralium, cap. VII. *Quia*, inquit, *prima in tempore condita natura rationabilium Spirituum creditur, non immeritò Matutina Aſtra Angeli vocantur. Quod ſi ita eſt, dum terra eſſet inviſibilis & incompoſita, dum tenebræ eſſent ſuper abyſſum, venturum diem ſubſequentis ſeculi per lucem ſapientiæ exiſtendo prævenerunt.* Cum *S. Auguſtino* ſentit *Rupertus* Abbas,

Hebr. 14

Job. 38

bas Lib. I. *De Trinitate*, cap. x. & Lib. III. *De Glorificatione Trinitatis*, cap II. Poſt cælum & terram creatos Angelos pariter cenſent *Gennadius Maſſilienſis* Lib. *De Dogmatibus Eccleſiaſticis*, cap. x. Autor Commentariorum in Pſalmos, inter opera *S. Hieronymi* editorum, in Pſalmum CXXVII. *Anſbertus* in *Apocalypſim* Lib. v. cap. XII. *Hugo Victorinus* Tractatu II. Summæ Sententiarum: *S. Thomas* I. P. Q. LXI. Art. III. Etſi probabiliorem judicet Sanctorum illorum Doctorum ſententiam, qui Angelos ſimul cum creatura corporea creatos docent; aliorum tamen opinionem Patrum ab errore procul remotam aſſerit. In Reſponſione ad ſecundum Argumentum, *S. Hieronymum* loqui ait ſecundùm *ſententiam Doctorum Græcorum, qui omnes concorditer ſentiunt, quòd Angeli ſunt ante Mundum corporeum creati.* At aliquos non obſcuri nominis, *S.* præſertim *Epiphanium*, & *B. Theodoretum* excipiendos obſervavi.

VII. Reſpondetur ſecundò: Etſi ſecundùm illorum Patrum ſententiam, qui Angelos ante mundum hunc aſpectabilem & corporeum conditor cenſent, hæc verba: *In principio creavit Deus cælum & terram*, non ſignificent quòd ante omnes creaturas, & in ipſo temporis intelligibilis initio Deus cælum terrámque condiderit, ipſa tamen à Deo creata ſignificant ante cætera corpora, & in ipſo temporis noſtri, quod motûs omnium corporum, rerúmque periturarum menſura eſt, initio. Hanc reſponſionem ex *S. Baſilio* colligimus Homiliâ I. in *Geneſim*, ubi ſtatum quemdam anteriorem omni tempore, congruentem cæleſtibus ſubſtantiis adſtruit. (Ævum Philoſophi, Theologique Scholaſtici nominant) in quo omnes Angelorum Ordines Deus condiderit, qui inviſibilis mundi ſubſtantiam complent: Eóque flectit verba illa *S. Pauli* ad Coloſſenſes I. *Quoniam in ipſo creata ſunt omnia, ſive viſibilia, ſive inviſibilia, ſive Throni, ſive Dominationes, ſive Principatus, ſive Poteſtates, ſive Virtutes, ſive Angelorum exercitus, ſive Archangelorum Præfecturæ.* Quo de ſtatu nihil *Moſem* literis mandaſſe ait, quòd rei tantæ cognitio parum idonea parvulis rudioribúſque videretur, qui lacte doctrinæ initiandi, & Fidei rudimentis imbuendi ſunt. At res mutationum viciſſitudini obnoxias, tempori quoque congeneres, affirmat. *Hinc*, inquit, *propriè aggreſſus ſermonem de Mundo Sapiens, nos his verbis edocet ejus originem: In principio fecit: In eo nimirum principio, quod ſimul fuit cum tempore. Neque enim juxta rationem antiquioris aut primigeniæ conditionis conteſtatur, Mundum hunc ea quæ facta ſunt omnia antegredi, dicens in principio factum eſſe: Sed poſt ea quæ non oculis iſtis, ſed intellectu ſolo percipiuntur, principium narrat & originem rerum iſtarum, quæ viſu queunt, aut alio quovis ſenſu percipi.* Illi duplicis temporis diſtinctioni favet etiam *S. Auguſtinus* Lib. imperfecto *De Geneſi ad Literam*, cap. III. etſi inquirendo magis quàm affirmando ſcribat: *An in temporibus iſtis dictum eſt, ut eſſent luminaria, quæ tempora homines intervallis morarum in corporis motione metiuntur? Hæc enim tempora, ſi nullus motus corporum eſſet, nulla eſſent, & ipſa ſunt hominibus manifeſtiora. Quod ſi admittimus, quærendum eſt, utrum præter motum corporum poſſit eſſe tempus in motu incorporeæ creaturæ, veluti eſt anima, vel ipſa mens: quæ utique in cogitationibus movetur, & ipſo motu aliud habet prius, aliud poſterius, quod ſine intervallo temporis intelligi non poteſt. Quod ſi accipimus, etiam ante cælum & terram poteſt intelligi tempus fuiſſe, ſi ante cælum & terram facti ſunt Angeli. Erat enim jam creatura, quæ motibus incorporeis tempus ageret.... Sed quoquo modo hoc ſe habeat, (res enim ſecretiſſima eſt, humanis conjecturis impenetrabilis) illud certè accipiendum eſt in fide, etiamſi modum noſtræ cogitationis excedit, omnem creaturam habere initium, tempúſque ipſum creaturam eſſe, ac per hoc ipſum habere initium, nec coæternum eſſe Creatori. Poteſt enim cælum & terra pro univerſâ creaturâ poſitum videri.... An Cælum omnis creatura ſublimis atque inviſibilis dicta eſt; Terra verò omne viſibile, ut etiam ſic poſſit hoc quod dictum eſt:* In principio fecit Deus cælum & terram, *univerſa creatura intelligi? Fortaſſe quippe non incongruè in comparatione inviſibilis creaturæ, omne viſibile Terra dicitur, ut illa Cæli nomine nuncupetur.*

PROPOSITIO II.

Principii nomine Filius Dei congruè intelligitur in hoc Geneſeos Exordio: In principio creavit Deus Cælum & Terram: *Eaque expoſitio apud Antiquos pervagata eſt.*

VIII. HÆc interpretatio aliis Scripturæ Sacræ locis confirmatur. Chriſtus enim ſe ipſum principii nomine indigitat, Joannis VIII. *Principium qui & loquor vobis.* Idem Evangeliſta omnia per ipſum condita initio Evangelii ſui docet: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.* Hinc Apoſtolus ad Hebræos cap. I. ait, Deum noviſſimè diebus iſtis locutum eſſe nobis *in Filio, quem conſtituit heredem univerſorum, per quem fecit & ſæcula.* Ac de ipſo exponit verſum illum Pſalmi CI. *Tu in principio, Domine, terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cæli.* Et cap. I. Epiſtolæ ad Coloſſenſes: *Qui eſt imago Dei inviſibilis, primogenitus omnis creaturæ: quoniam in ipſo condita ſunt univerſa in cælis & in terrâ, viſibilia & inviſibilia.*

IX. Ita hunc Geneſeos locum plerique Patres explicant. *Tertullianus* Libro contra Praxeam, cap. v. *Aiunt quidem & Geneſim in Hebraico ita incipere: In principio Deus fecit ſibi Filium.*

Origenes Homiliâ I. in Geneſim: *Quod eſt omnium principium, niſi Dominus noſter & Salvator omnium Chriſtus Jeſus, primogenitus omnis creaturæ? In hoc ergo principio ſuo, hoc eſt, in Verbo ſuo, Deus Cælum & Terram fecit.*

S. Baſilius, Homiliâ I. in Geneſim, dicit nomine principii ſignificari etiam *Artifex Verbum*, quòd aſpectabilium rerum ordinationi præfuit.

S. Ambroſius, Lib. I. Hexaëmeron, Cap. IV. *In hoc ergo principio, id eſt, in Chriſto, fecit Deus Cælum & Terram: Quia per ipſum omnia facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.*

S. Auguſtinus Lib. XI. Confeſſionum Cap. VIII. & IX. *Cur, quæſo, te, Domine Deus meus, utcunque video, ſed quomodo id eloquar, neſcio, niſi quia omne quod eſſe incipit & eſſe deſinit, tunc eſſe incipit & tunc deſinit, quando debuiſſe incipere vel deſinere in æterna ratione cognoſcitur, ubi nec incipit aliquid nec deſinit? Ipſum eſt Verbum tuum, quod & principium eſt, qui & loquitur nobis. Sic in Evangelio per carnem ait.... In hoc principio, Deus, feciſti Cælum & Terram, in Verbo tuo, in Filio tuo, in virtute tuâ, in ſapientiâ tuâ, in veritate tuâ, miro modo dicens, & miro modo faciens.* Id confirmat Libro XII. Cap. XIX. XX. & XXVIII. Item Libro. I. De Geneſi ad literam, Cap. VI. *Quemadmodum in ipſo exordio inchoata creaturæ,*

quæ cæli & terræ nomine, propter id quod de illâ perficiendum erat, commemorata eſt, Trinitas inſinuatur Creatoris: Nam dicente Scriptura, In principio fecit Deus Cælum & Terram: *Intelligimus Patrem in Dei nomine, & Filium in principii nomine, qui non Patris, ſed per ſeipſum creatæ primitùs ac potiſſimùm ſpiritualis creaturæ, & conſequenter etiam univerſæ creaturæ principium eſt: Dicente autem Scriptura:* Et Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas: *Completam commemorationem Trinitatis agnoſcimus: Ita & in converſione atque perfectione creaturæ, ut rerum ſpecies digerantur, eadem Trinitas inſinuatur; Verbum Dei ſcilicet, & Verbi Generator, cùm dicitur:* Dixit Deus: *Et Sancta bonitas, in qua Deo placet quicquid ei pro ſuæ naturæ modulo perfectum placet, cùm dicitur:* Vidit Deus quia bonum eſt.

Idem Lib. 1. contra Adverſarium Legis & Prophetarum, Cap. II. *Aut ergo ſic intelligendum eſt quod ſcriptum eſt:* In principio fecit Deus Cælum & Terram, *ut principium ſit ex quo eſſe cœperunt: Non enim Deo coæterna ſemper fuerunt, ſed facta initium ex quo eſſe inciperent, acceperunt; Aut certè quia in principio ſibi coæterno fecit Deus Cælum & Terram, hoc eſt, in Unigenito Filio. Ipſe eſt enim Sapientia de qua dicit Apoſtolus:* Chriſtum Dei Virtutem & Dei Sapientiam. [1. Corinth. 1.] *Et Deo, qui fecit cælum & terram, dicitur in Pſalmo,* Omnia in Sapientia feciſti. [Pſalm. 103.] *Aut ſi de Pſalmo iſte non vult accipere teſtimonium, Apoſtolum audiat de Chriſto loquentem:* Quia in ipſo condita ſunt omnia in cælo & in terra, viſibilia & inviſibilia. [1. Coloſſ. 1.]

Idem Sermone 1. aliàs XIV. *De Diverſis*, ubi Manichæis reſpondet, calumniantibus contrarium eſſe illud Evangelii, *Omnia per ipſum facta ſunt*, his verbis Geneſeos; *In principio creavit Deus cælum & terram:* hæc habet; *Hoccine contrarium eſt, an potiùs ſibimetipſis contrarii ſunt, qui ea quæ non intelligunt, cæcitate reprehendere, quàm pietate quærere maluerunt? Quid enim dicturi ſunt, cùm ipſum principium Filium Dei eſſe reſpondero, in quo Deum feciſſe Cælum & Terram Geneſis loquitur? An fortè hoc probare non potero, cùm de ipſo Novo Teſtamento, cui, velint nolint, fracta ſuperbiæ cervice ſubduntur, teſtes mihi præſto eſſe cognoſcam? Ait enim Dominus incredulis Judæis:* Si crederetis Moyſi, crederetis & mihi: ille enim de me ſcripſit. *Cur ergo non ipſum Dominum intelligam, in quo principio fecit Deus Pater Cælum & Terram? Nam,* In principio fecit Deus Cælum & Terram, *Moyſes ſcripſit, quem utique de Domino ſcripſiſſe, ipſius Domini voce firmatur. An fortè non eſt etiam ipſe principium? Neque hinc dubitare oportebit, loquente Evangelio, ubi Judæi cùm à Domino quæſiiſſent quis eſſet, reſpondit:* Principium, qui & loquor vobis. *Ecce in quo principio fecit Cælum & Terram. Cælum ergo & Terram fecit Deus in Filio,* Per quem facta ſunt omnia, & ſine quo factum eſt nihil: *Ut etiam Evangelio concordante cum Geneſi, ſecundùm Teſtamenti utriuſque conſenſum teneamus hereditatem, litigioſáſque calumnias exheredatis Hæreticis relinquamus. Nullo modo autem veſtram prudentiam movere debet, quòd Joannes Evangeliſta non dixerit: Omnia in ipſo facta ſunt, ſed,* Omnia per ipſum facta ſunt: *& non legamus in Geneſi,* Per principium fecit Deus Cælom & Terram; *Sed,* In principio fecit Deus Cælum & Terram. *Dicit enim Apoſtolus:* Ut oſtenderet nobis myſterium voluntatis ſuæ ſecundùm bonam voluntatem ſuam, quam propoſuit in illo in diſpoſitione plenitudinis temporom inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cælis ſunt, & quæ in terris in ipſo. [Epheſ. 1.] *Quemadmodum itaque hic audis quod ait,* In ipſo, *ut intelligas* & per ipſum; *ſic in eo quod dicit Joannes,* Omnia per ipſum, *etiam in ipſo intelligere cogeris.*

S. *Hieronymus* initio Traditionom Hebraicarum in Geneſim, eundem ſenſum approbat. *Plerique*, inquit, *exiſtimant, ſicut in altercatione quoque Jaſonis & Papiſci ſcriptum eſt, & Tertullianus in Libro contra Praxeam diſputat, nec non Hilarius in expoſitione cujuſdam Pſalmi affirmat, in Hebræo haberi:* In Filio fecit Deus Cælum & Terram: *Quod falſum eſſe, ipſius rei veritas comprobat. Nam & Septuaginta Interpretes, & Symmachus, & Theodotio,* In principio, *tranſtulerunt: & in Hebræo ſcriptum eſt,* Bereſith: *quod Aquila interpretatur,* In Capitulo: *& non,* Heben, *quod interpretatur,* In Filio. *Magis itaque ſecundùm ſenſum, quàm ſecundùm verbi tranſlationem, de Chriſto accipi poteſt: Qui tam in ipſa fronte Geneſeos, quæ caput Librorum omnium eſt, quàm etiam in principio Joannis Evangeliſtæ, Cæli & Terræ conditor approbatur. Unde & in Pſalterio de ſe ipſo ait:* In capite Libri ſcriptum eſt de me, *id eſt, in principio Geneſeos. Et in Evangelio:* Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.

S. *Methodius* apud *Photium* in Bibliotheca, *Cod.* CCXXXV. docet, *in illis verbis:* In principio creavit Deus Cælum & Terram: *Eum qui principium dixerit ipſam eſſe Sapientiam, non aberraturum. Dicitur enim apud quemdam è cœtu Sacro Scriptorum ſic de ſe ipſa loqui:* Dominus condidit me initium viarum ſuarum ad opera ſua: Ante ſeculum fundavit me. [Proverb. 8.] *Erat enim conſequens & decentius, omnia quæ creata ſunt, eſſe hac poſteriora, cùm per eam facta ſint.*

X. Objicit *Joannes Philoponus* Libro 1. *De Mundi Opificio*, Cap. III. Si hæc interpretatio admittatur, non poſſe inde probari Mundum exiſtendi initium habuiſſe: cùm tamen *Moſes* hujos productionis initium indicare velit. Deinde quod dicitur, In Filio factum eſſe Cælum & Terram, detrahere aliquid de eo, quòd etiam alia opera in illo facta ſunt. Nam de ſolo cælo, terraque dictum illud eſt, *In principio*: non de iis omnibus quæ Mundo continentur. Denique, quòd conſentaneum magis fuerit ſcribere, *Per ipſum.*

Verùm hæc argumenta futilia ſunt, nulliuſque ponderis. Nam cùm dicitur, *In Principio*, id eſt, *In Filio* creavit Deus Cælum & Terram, ſatis creandi verbo ſignificatur, Mundum exiſtendi initium habuiſſe. Non ſequitur, etiamſi Cælum & Terra in Filio facta ſunt, quòd alia opera non ſint ab ipſo condita: Quia Cæli ac Terræ nominibus tota rerum creatarum univerſitas ſignificatur, ut *S. Auguſtinus* exponit Lib. 1. contra Adverſarium Legis & Prophetarum, Cap. 10. Denique, eadem vis eſt horum verborum, *In Filio*, & *Per Filium* omnia condita ſunt, ut idem Sanctus Doctor aſſerit ac probat contra Manichæos, Sermone XIV. *De Diverſis*, ſuperiùs laudato.

SCHOLION.

Solus Deus ante omne tempus, immutabilis, æternus, ad opus novum, non novum ſed ſempiternum adhibuit conſilium, nec pœnitendo, quia prius ceſſaverat, cœpit facere quod non fecerat. Sed etſi priùs ceſſavit, & poſteriùs operatus eſt (quod neſcio quemadmodum ab homine poſſit intelligi) hoc procul dubio, quod dicitur priùs & poſteriùs, in rebus priùs non exiſtentibus & poſteriùs exiſtentibus fuit. In illo autem non alteram præcedente altera ſubſequens mutavit aut abſtulit voluntatem, ſed unâ eâdemque ſempiternâ & immutabili voluntate res quas condidit, & ut priùs non eſſent egit, quamdiu non fuerunt, & ut poſteriùs eſſent, quando eſſe cœperunt: mirabiliter [S. Auguſtinus Lib. 11. De Civitate Dei, cap. 17.]

oſtendens

„ oſtendens, quàm non eis indigueris, ſed eas gratuitâ boni„ tate condideris, cum ſine illis ex æternitate initio carente, „ in non minore beatitate permanſiſſes. *Ante primordia ſæculorum tu es, & Deus es, Dominuſque omnium quæ creaſti* (inquit S. Auguſtinus.) *Et apud te rerum omnium inſtabilium ſtant cauſæ; & rerum omnium mutabilium immobiles manent origines, & omnium irrationabilium & temporalium ſempiternæ vivunt rationes.*

S. Auguſt. Lib. 1. Confeſſ. c. 6.

ARTICULUS II.

De Opere primæ Diei.

PROPOSITIO. I.

Cæli ac Terræ nominibus ſive Materiam informem intellexeris, ſive ſupremum Cælum, ſive Cæleſtium Orbium Syſtema, cum Terra elementari, ſententiam propugnabis probabilem. Poſtrema tamen interpretatio ſcopo Moſis convenientior videtur.

I. PRiorem ſententiam *S. Auguſtinus* variis in locis propugnavit, hoc Scripturæ Sacræ loco fretus, Sapientiæ xi. *Non enim impoſſibilis erat omnipotens manus tua, quæ creavit orbem terrarum ex materiâ inviſa, &c.* Ea de re audiendus Lib. I. De Geneſi contra Manichæos, Cap. v. *Sed*, inquit, *illud quod dictum eſt:* In principio fecit Deus Cælum & Terram: *Cæli & Terræ nomine univerſa creatura ſignificata eſt, quam fecit & condidit Deus. Ideo autem nominibus viſibilium rerum hæc appellata ſunt, propter parvulorum infirmitatem, qui minùs idonei ſunt inviſibilia comprehendere. Prima ergo materia facta eſt confuſa* D *& informis, unde omnia fierent, quæ diſtincta atque formata ſunt, quod credo à Græcis Chaos appellari. Sic enim & alio loco legimus dictum in lau-* „ *dibus Dei:* Qui feciſti Mundum de Materia „ informi. *Quod aliqui Codices habent*, De Ma„ teria inviſa.

Ex iſta materia omnia facta eſſe docet Cap. vi, & tamen Deum ex nihilo illa feciſſe: *Quia etiamſi omnia formata de iſta materia facta ſunt, hæc ipſa materia tamen de omnino nihilo facta eſt. Informis ergo illa materia, quam de nihilo Deus fecit* (inquit Cap. vii.) *appellata eſt primò Cælum & Terra, & dictum eſt:* In principio fecit Deus Cælum E & Terram: *Non quia jam hoc erat, ſed quia hoc eſſe poterat. Nam & Cælum ſcribitur poſtea factum. Quemadmodum ſi ſemen arboris conſiderantes, dicamus ibi eſſe radices, & robur, & ramos, & fructus, & folia, non quia jam ſunt, ſed quia inde futura ſunt. Sic dictum eſt,* In principio fecit Deus Cælum & Terram, *quaſi ſemen Cæli & Terræ, cum in confuſo adhuc eſſet Cæli & Terræ materia. Sed quia certum erat inde futurum eſſe Cælum & Terram: Jam & ipſa materia Cælum & Terra appellata eſt.* Addit, etiam aquam appellari eandem materiam. *Hæc ergo nomina omnia, ſive* F *Cælum & Terra, ſive terra inviſibilis & incompoſita, & abyſſus cum tenebris, ſive aqua ſuper quam Spiritus ferebatur, nomina ſunt informis materiæ: ut res ignota notis vocabulis inſinuaretur imperitioribus, & non uno vocabulo, ſed multis: Ne ſi unum eſſet, hoc putaretur eſſe quod conſueverant homines in illo vocabulo intelligere. Dictum eſt ergo Cælum & Terra, quia inde futurum erat Cælum & Terra. Dicta eſt aqua, quia facilis & ductilis ſubjacebat operanti; ut de illa omnia formarentur: ſed ſub his omnibus nominibus Materia erat inviſa & informis, de qua Deus condidit Mundum.* Idem argumentum tractat Lib. 1. De Geneſi ad A literam, Cap. xiii. xiv. & xv. Et Lib. xii. Confeſſionum, Cap. iii. iv. v. vi. & viii. *Tu enim, Domine*, inquit, *feciſti mundum de materia informi, quam feciſti de nulla re pene nullam rem, unde faceres magna, quæ miramur filii hominum. Valde enim mirabile hoc Cælum corporeum, quod firmamentum inter aquam & aquam, ſecundo die poſt creationem lucis dixiſti:* Fiat; *& ſic factum eſt. Quod firmamentum vocaſti Cælum, ſed Cælum terræ hujus, & maris quæ feciſti tertio die, dando ſpeciem viſibilem informi materiæ quam feciſti ante omnem diem. Jam enim feceras & Cælum ante om-* B *nem diem, ſed Cælum Cæli hujus, quia in principio feceras Cælum & Terram. Terra autem ipſa quam feceras, informis materies erat, quia inviſibilis erat, & incompoſita, & tenebræ erant ſuper abyſſum. De qua terra inviſibili & incompoſita, de qua informitate, de quo pene nihilo faceres hæc omnia, quibus iſte mutabilis mundus conſtat, in quo ipſa mutabilitas apparet, in quo ſentiri & dinumerari poſſunt tempora, quia rerum mutationibus fiunt tempora, dum variantur & vertuntur ſpecies, quarum materia prædicta eſt terra inviſibilis.* Legi poteſt ea de re & liber *De Fide & Symbolo*, Cap. ii. Hanc interpretationem amplexi ſunt *Albinus* C *Flaccus*, *Beda*, *S. Iſidorus* Hiſpalenſis Lib. 1. *De Differentiis*, Cap. ix.

II. Unum hac in ſententia difficultatem faceſſit non levem, quod concipi vix poſſit, quomodo priùs extiterit informis illa materies quàm res omnes ex ipſa procrearentur. Verùm huic difficultati *S. Auguſtinus* occurrit Lib. 1. De Geneſi ad literam, Cap. xv. ubi materiam informem, cujus Sapientiæ liber meminit, formatis rebus tempore priorem fuiſſe negat, *Cùm ſit utrumque ſimul concreatum, & unde factum eſt, & quod* D *factum eſt. Sicut enim vox materia eſt verborum, verba verò formatam vocem indicant; non autem qui loquitur priùs emittit informem vocem, quam poſſit poſtea colligere atque in verba formare; Ita Creator Deus non priorem tempore fecit informem materiam, & eam poſtea per ordinem quarumcunque naturarum, quaſi ſecundâ conſideratione formavit: formatam quippe creavit materiam, ſed quia illud unde fit aliquid, etſi non tempore, tamen quadam origine prius eſt quàm illud quod inde fit, potuit dividere Scriptura loquendi temporibus, quod Deus faciendi temporibus non diviſit. Si enim quæratur* E *utrum vocem de verbis, an de voce verba faciamus, non facilè quiſquam ita tardo ingenio reperitur, qui non potiùs verba fieri de voce reſpondeat. Ita quamvis utrumque ſimul, qui loquitur, faciat, quid unde faciat, naturali attentione ſatis apparet. Quamobrem cùm ſimul utrumque Deus fecerit, & materiam quam formavit, & res in quas eam formavit, & utrumque à Scripturâ dici oportuerit, nec ſimul utrumque dici potuerit, prius illud unde aliquid factum eſt, quàm illud quod inde factum eſt, dici debuiſſe, quis dubitet?* Idem non minùs dilucidè explicat Libro xii. Confeſſionum, Cap. xxix. F ubi modum diſtinguit quadruplicem, quo aliquid alterum præcedit: Æternitate, ſicut Deus omnia; tempore, ſicut flos fructum; electione, ſicut fructus florem; origine, ſicut ſonus cantum. Subdit, primum & ultimum eſſe intellectu difficillima. *Namque rara viſio eſt & nimis ardua conſpicere, Domine, æternitatem tuam incommutabiliter mutabilia facientem, ac per hoc priorem. Quis deinde ſic acuto cernat animo, ut ſine labore magno dignoſcere valeat quomodo ſit prior ſonus, quàm cantus? Ideo quia cantus eſt formatus ſonus, & eſſe utique aliquid non formatum poteſt, formari autem quod non eſt, non poteſt. Sic eſt prior materies quàm id quod ex ea fit: Non ideo prior quia ipſa*

 efficit,

efficit, eùm potiùs fiat, nec prior intervallo temporis. Neque enim priore tempore ſonos edimus informes ſine cantu, & eos poſteriore tempore in formam cantici coaptamus aut fingimus, ſicut ligna quibus area, vel argentum quo vaſculum fabricatur. Tales quippe materia tempore etiam præcedunt formas rerum quæ fiunt ex eis. At in cantu non ita eſt. Cùm enim cantatur, auditur ſonus ejus. Non priùs informiter ſonat, & deinde formatur in cantum. Quod enim primò utcunque ſonuerit, præterit, nec ex eo quicquam reperies, quod reſumptum arte componas, & ideo cantus in ſono ſuo vertitur, qui ſonus ejus materies ejus eſt. Idem quippe formatur ut cantus ſit, & ideo prior materies ſonandi, quàm forma cantandi; non perficiendi potentiâ prior. Neque enim ſonus eſt cantandi artifex, ſed cantanti animæ ſubjacet ex corpore, de quo cantum faciat. Nec tempore prior, ſimul enim cum cantu editur. Nec prior electione: non enim potior ſonus quàm cantus, quando quidem cantus eſt non tantùm ſonus, verùm etiam ſonus ſpecioſus. Sed prior eſt origine, quia non cantus formatur ut ſonus ſit, ſed ſonus formatur ut cantus ſit. Hoc exemplo, qui poteſt, intelligat materiam rerum primò factam & appellatam cælum & terram, quia inde facta ſunt Cæli & Terra, nec tempore primò factam, quia forma rerum exerunt tempora; illa autem informis.

III. Supremum Cælum, quod Angelorum ac Beatorum domicilium eſt, & quod *Cælum Cæli* Scriptura nominaverit, his verbis, *In principio creavit Cælum*, Patres aliqui intelligendum volunt. Pro hac ſententia laudatur *S. Baſilius* Homiliâ III. in Geneſim, *Diodorus Tarſenſis*, apud *Lipomanum* in Catena, *Severianus Gabalitanus*, Homiliâ I. dicens: *Primo die Cælum, quod non erat condidit: Non hoc quod videmus, ſed ſuperius. Hoc enim ſecunda die factum eſt. Fecit Deus Cælum illud, de quo David dicit:* Cælum cæli Domino. *Eſt autem ſuperior iſta contignatio.* Idem cenſet *S. Joannes Damaſcenus* Lib. II. Fidei Orthodoxæ, Cap. VI. *Beda* in Hexaëmeron, aliique Eccleſiaſtici Tractatotes.

IV. Cæteri demùm cenſent, Cæli nomine non aliud hoc loco intelligi, quam quod videtur à nobis, hoc eſt, Syſtema cæleſtium orbium, qui ſupra nos volvuntur, ac terram ambiunt. Sic *Theophilus Antiochenus* Lib. II. ad Autolycum. *Homo*, ait, *qui in infima Mundi regione ſitus eſt, à terra ædificare incipit, nec niſi fundamento jacto tectum conſtruere poteſt. Dei verò in hoc potentia monſtratur, ut ex iis primò quæ non extant, creata omnia pro voluntate ſua faciat. Quæ enim penes homines impoſſibilia ſunt, penes Deum poſſibilia ſunt. Idcirco Propheta dixit, primò Cæli fabricationem eſſe factam, quòd tecti inſtar eſſet, loquens ſic:* In principio fecit Deus Cælum, *hoc eſt, per principium factum eſſe Cælum.* Eandem interpretationem ponunt *SS. Gregorius Nyſſenus, Baſilius*, & *Ambroſius* in Hexaemeron, & alii. Atque Moſaicæ narrationi, quæ ſimplex & hiſtorica eſt, ejúſque conſilio ſenſus iſte magis convenit. Illi enim Propoſitum fuiſſe plerique Veterum exiſtimant, Judæos ab ea Gentium perſuaſione abducere, quæ cæleſtibus corporibus divinitatem, æternitatémque tribuebat. Porrò nec Angelicam creaturam, nec Materiam informem, nec Cælum ſupremum, quod Empyreum vulgò nuncupamus, colebant Ethnici, ſed cæleſtes alios orbes, quos oculis corporeis intuemur, in quibus Sol ac Sydera reliqua volvuntur. Quo de cælo Pſalmo CI. dicitur: *Initio tu, Domine, Terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt Cæli. Ipſi peribunt, Tu autem permanes, & omnes ſicut veſtimentum veteraſcent; & ſicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur.* De quo Deus *Abrahamo* loquitur Geneſ. XV. *Suſpice Cælum, & numera ſtellas, ſi potes.* De quo Apocal. XIV. *Adorate eum qui fecit Cælum & Terram, Mare & fontes aquarum.* Illa etiam terra accipienda eſt, quam Dei imperio ex aquis emerſiſſe, plantas & herbas omne genus germinaſſe, animalia tam gradientia quàm ſerpentia produxiſſe, & ex cujus limo conditum hominem *Moſes* commemorat, de qua dicitur Pſalmo CIII. *Qui fundaſti terram ſuper ſtabilitatem ſuam, non inclinabitur in ſeculum ſeculi. Abyſſus ſicut veſtimentum amictus ejus.* Quam nimirum aqua in B Mundi exordio circumquaque cooperiret, & quaſi veſtiret, nuſquam ut videri poſſet aut apparere, donec aquæ unum in locum eſſent collectæ. *S. Hieronymi* ſuffragio hæc interpretatio confirmatur, Epiſt. CXXXIX. ad *Cyprianum* ſcribentis, *Eorum duntaxat quæ viſibilia ſunt* creationem *Moſem* in Libro Geneſeos enarraſſe. His jungendus *S. Ambroſius* Lib. I. in *Hexaëmeron*, Cap. VII. ubi quærentibus cur non initio *ornatus congruos aſſurgentibus donavit elementis* Deus? reſpondet: *Potuit utique, ſed ideo primò facta, poſtea compoſita declarantur, ne verè increata & ſine principio* C *crederentur, ſi ſpecies rerum velut ingenerata ab initio, non poſtea addita viderentur. Incompoſita terra legitur, & iiſdem à Philoſophis æternitatis, quibus Deus, privilegiis honoratur. Quid dicerent, ſi ab æterno ejus pulchritudo vernaſſet? Demerſa aquis deſcribitur, velut cuidam principiorum ſuorum addicta naufragio: & adhuc à nonnullis facta non creditur: Quid ſi decorem primogenitum vindicaret?* Nec movere nos plurimùm debet *Philaſtrii* Brixienſis Epiſcopi autoritas, Lib. *De Hæreſibus*, inter Hæreticos numerantis eos, qui aliam terram nolunt agnoſcere ab ea quam cal- D camus, eam ſcilicet, *Quæ veluti matrix eſt omnium rerum, univerſáque continet, quæ quaſi vivo id eſt, materia reperitur in Scripturis, quæ eſt inviſibilis & incompoſita, quæ à Deo facta eſt in primodie. Hæc autem, in qua habitamus, ſuper aquam fundata oſtenditur.* Cui *Philaſtrii* loco è regione oppoſitus eſt ille *Tertulliani* adversùs *Hermogenem* Cap. XXV. & XXVI. *Vult igitur duas proponi terras in iſta Scriptura: unam, quam in principio Deus fecit, aliam materiam ex qua fecit, de qua dictum ſit, Terra autem erat inviſibilis & rudis. Nobis autem unus Deus, & una eſt terra, quam in principio Deus fecit.*

E V. Quod verò *Sapientiæ* XI. dicitur Deum orbem terrarum ex *materia inviſa* creaſſe, huic expoſitioni non officit, hoc enim nomine materiam primam formâ prorſus omni deſtitutam intelligere minimè neceſſe eſt, ſed corpus rude ac impolitum, ſui tamen generis, ex materia & forma creatum; putà terram, & aquam, ex quibus ſupremus Opifex molem hanc univerſitatis extruxerit, abſolutaſque rerum ſpecies formaverit. Hæc enim elementa cùm minùs actuoſa ſint, materiæ nomine commodè ſignificantur. Certè cæ- F los ex aqua concretos cenſent *Novatianus* Lib. *De Trinitate* inter Opera *Tertulliani* edito, Cap. VIII. *S. Cyrillus Hieroſolymitanus* Catecheſi IX. *S. Cæſarius* in *Dialogo* Quæſt. LXIV. LXV. & LXVI. *Theodoretus* Interrogatione XI. in Geneſim, *S. Chryſoſtomus* Homilia IV. in Geneſim, *S. Hieronymus* Epiſtolâ LXXXIII. ad Oceanum, *Severianus Gabulitanus*, Venerabilis *Beda*, & alii. Piſces ex aqua conditos, cætera ex terra, certum eſt. Hæc itaque duo elementa materiæ nomine intelligi poſſunt, quæ initio inviſa erat; terra quidem, quia aquis cooperta; aqua verò, quia tenebris obſita, & caligine *quaſi pannis infantiæ* obvoluta, ut dicitur *Job* XXXVIII. Utraque verò informis, id eſt,

incompoſita

incompoſita & inornata, ut exprimit Verſio LXX. A Interpretum.

VI. Gravior hinc enaſcitur difficultas, quòd Deus ſecundo die juſſerit fieri firmamentum, ut *Moyſes* refert: Dixit Deus: *Fiat firmamentum in medio aquarum, & dividat aquas ab aquis... Et fecit Deus firmamentum... Vocavitque Deus firmamentum Cælum.* Qood itaque prima die vel ante omnem diem Cælum creatum eſt, non eſt illud quod videtur à nobis, quod Solem ac Stellas continet, quod ſuper capita noſtra volvitur.

Reſponſione duplici hæc dilui poteſt difficultas. Vel enim dicendum, firmamentum primo die, B ſeu ante omnem diem, ſecundùm ſubſtantiam creatum, ſecunda die novo miniſterio aptatum, & ad aquas dirimendas velut ſeptum quoddam ac murum adhibitum fuiſſe. Quæ *S. Joannis Chryſoſtomi* ſententia eſt, Homiliâ IV. in Geneſim: *Dixitque Deus: Fiat firmamentum in medio aquæ. Quid eſt, Fiat firmamentum? Quaſi quis dicat humanâ linguâ: Fiat paries quidam & interſtitium in medio dividens & ſeparationem faciens.* Huic ſententiæ ſuffragatur *Severianus Gabalitanus*, unum Cælum admittens, idque primo die productum. Cui opinioni de cæleſtium orbium creatione primo die, favent admodum verba illa *Moſis* Cap. II. Geneſis. *Iſta ſunt generationes Cæli & Terræ, quando creata ſunt, in die quo fecit Deus Cælum & Terram.* Vel dicendum, prima illa Geneſeos verba: *In principio creavit Deus Cælum & Terram*, non ſignificare peculiare aliquod opus, ſed Mundi totum opificium complecti, ac docere totam illam aſpectabilem rerum univerſitatem Deum initio fabricatum eſſe, poſtea vero cunctas opificii partes ſigillatim, eo quo ſunt elaboratæ ordine, à *Moſe* deſcriptas. Hanc ſententiam laudat, tametſi non ſequatur, *S. Baſilius* Homiliâ III. & *S. Ambroſius* Lib. II. in Hexaëmeron, Cap. III. Hanc & *S. Auguſtinus* Lib. I. contra Adverſarium Legis & Prophetarum, Cap. X. velut probabilem commemorat: *Sive*, inquit, *per Cælum & Terram generaliter priùs inſinuata ſit ſpiritalis corporaliſque natura: ſive aliquid aliud, quod hîc ſalvâ Fidei regulâ intelligi poteſt.* Eandem refert Libro XII. Confeſſionum Cap. XVII. *Nomine, aiunt, Cæli & Terræ totum iſtum viſibilem mundum priùs univerſaliter & breviter ſignificare voluit, ut poſtea digereret dierum enumeratione quaſi articulatim univerſa, quæ Sancto Spiritui placuit ſic enuntiare. Tales quippe homines erant rudis ille atque carnalis populus cui loquebatur, ut eis opera Dei non niſi ſola viſibilia commendanda judicaret.* Ita ſentit & *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. II. contra *Julianum*. Eandémque ſententiam *S. Joanni Chryſoſtomo* tribuit *S. Thomas* I. P. Quæſt. LXVIII. Art. I. in reſponſione ad primum Argumentum. Secundùm hanc opinionem, non aliud eſt Cælum, de quo *Moyſes* initio Geneſis dixit: *In principio creavit Deus Cælum & Terram*, aliud *Firmamentum, quod ſecundo die conditum eſt.*

PROPOSITIO II.

Spiritum Domini, qui ſuper aquas in Mundi exordio ferebatur, ſive Aerem aut ventum, ſeu vitalem ſpiritum, aut efficaciam intellexeris, probabilem interpretationem affers: Antiquis verò Patribus longè probatiſſimam, ſi Spiritum Sanctum deſignari cenſeas.

I. PRIOREM expoſitionem affert *Severianus* Gabalorum Epiſcopus Oratione I. De creatione Mundi. *Deinde*, inquit, *& aer audi quando creatus eſt:* Et Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas. *Spiritum enim hunc, non ipſum Spiritum Sanctum dicit. (Non enim quod increatum eſt, creatis connumeratur.) Sed ſpiritum vocat aeris motum. Ac ſicut in Elia Propheta ſcriptum eſt:* Et cælum contenebravit nube & ſpiritu: *ita hic quoque ſpiritum aëris naturam dicit.* Et infra: *Et Spiritus Dei* III. Reg. cap. 16.
C *ferebatur ſuper aquas. Spiritum vocat ventum, quemadmodum alio loco dicit:* In ſpiritu vehementi conteres naves Tharſis: *Nempe ſpiritum aëris agitationem vocant. Ut verò ex ſpiritûs indole oſtendatur ventum aëris eſſe motum, propterea illa voce uſus eſt, ſuperferebatur. Proprium enim venti eſt, ut creatura, rebúſque Mundo hoc inferiori ſupervolitet ac ſuperferatur.*

Eandem interpretationem probabiliorem putat *Theodoretus* Interrogatione VIII. in Geneſim quærens, *Qualiſnam Spiritus ferebatur ſuper Aquam?* Et hunc in modum reſpondens: *Qui-*
D *buſdam videtur fuiſſe Spiritus Sanctus, qui vivificabat & fœcundabat aquarum naturam, deſignans quodam modo gratiam Baptiſmi. Verius autem putaverim, quod hic aerem vocet ſpiritum. Nam cùm dixiſſet Deum creaſſe cælum & terram, & aquarum meminiſſet ſub nomine abyſſi, neceſſariò aëris mentionem fecit, à ſuperficie aquæ ad cælum uſque permeantis. Aëris enim natura eſt, ut circa inferiora corpora feratur & agitetur. Aptiſſimè autem non dixit,* incumbebat, *ſed* ferebatur, *quia verbum iſtud,* ferebatur, *ſubſtantiam aëris mobilem indicat. Quod ſi quis huic orationi non aſſentitur, propterea quod ſcriptum eſt,* Spiritus Dei ferebatur
E ſuper aquam; *audiat beatum David dicentem de Deo omnium conditore,* flabit ſpiritus ejus, & fluent aquæ. *Quòd verò ventum ita vocaverit, etiam me tacente manifeſtum eſt. Siquidem Euro aut Noto flante, aqua congelata diſſolvi ſolet, & liqueſieri.* Hanc expoſitionem ut probabilem referunt *S. Baſilius*, *S. Ambroſius*, Lib. I. in *Hexaëmeron*, cap. VIII. & *S. Auguſtinus* Lib. de Geneſi ad Literam imperfecto. His omnibus *Tertullianus* prævivit Lib. adversùs *Hermogenem*, cap. XXXII. *De ſpiritu*, inquit, *æquè Amos:* "Qui
F ſolidat tonitruum, & condit ſpiritum, & ad- "
nuntiat in homines Chriſtum ſuum. "*Eum ſpiritum conditum oſtendens, qui in terras conditas deputabatur, qui ſuper aquas ferebatur, librator & adflator, & animator univerſitatis: Non, ut quidam putant, ipſum Deum ſignificari Spiritum, quia Deus Spiritus. Neque enim aquæ Dominum ſuſtinere ſufficerent: Sed eum ſpiritum dicit, de quo etiam venti conſiſterunt, ut ait per Eſaiam, Quia ſpiritus à me exivit, & flatum omnem ego feci.* Sanè ventum ſpiritûs nomine ſæpè in Scripturis ſignificari, non allatus duntaxat à *Theodoreto* locus, ſed & alia ipſi planè gemina probant: Exodi XV. *Flavit ſpiritus ejus, & operuit eos Mare.*

In

In Cantico trium puerorum : *Benedicite omnis imber & ros Domino, Benedicite omnis ſpiritus Dei Domino.* Iſaiæ xxx. *Exſiccatum eſt fœnum, & cecidit flos, quia ſpiritus Domini ſufflavit in eo.* Ita quoque ex Hebræis interpretantur *R. Moſes Maimonides*, & *R. Aben Ezra.* Ita & Targum Onkelos: *Et ſpiritus à conſpectu Dei inſufflabat ſuper faciem aquarum.* Ita & Verſio Arabica: *Et venti Dei flabant ſuper faciem aquæ.*

II. Secundam expoſitionem recenſent *S. Ambroſius* Lib. I. in *Hexaemeron* cap. VIII. & *S. Auguſtinus* Lib. De Geneſi ad Literam imperfecto, cap. IV. B *Poteſt autem*, inquit, *& aliter intelligi, ut ſpiritum Dei vitalem creaturam, quâ univerſus viſibilis mundus atque omnia corporea continentur & moventur, intelligamus: cui Deus omnipotens tribuit vim quamdam ſibi ſerviendi ad operandum in iis quæ gignuntur. Qui ſpiritus cùm ſit omni corpore æthereo melior, quia omnem viſibilem creaturam omnis inviſibilis creatura antecedit, non abſurdè ſpiritus Dei dicitur. Quid enim non eſt Dei ex iis quæ condidit? Sed tunc poteſt iſte ſpiritus ſic intelligi, ſi quod dictum eſt*, In principio fecit Deus Cælum & Terram, *tantùm de viſibili creatura dictum ſentiamus, ut ſuper materiam rerum* C *viſibilium in exordio fabricationis earum ſuperferretur inviſibilis ſpiritus, qui tamen etiam ipſe creatura eſſet, id eſt, non Deus, ſed à Deo facta atque inſtituta natura.* Huic interpretationi ſubſcripſerat *S. Joannes Chryſoſtomus* Homiliâ III. in Geneſim. *Quid*, inquit, *ſibi vult quod dicit*, Et Spiritus Dei ſuperferebatur ſuper aquam? *Mihi videtur hoc ſignificare, quòd adfuerit efficax quædam & vitalis operatio aquis: & non fuerit ſimpliciter aqua ſtans & immobilis, ſed mobilis, & vitalem quamdam vim habens. Nam quod immobile, omnino inutile eſt: quod verò movetur, ad* D *multa conducit. Ut igitur doceret nos beatus ille Propheta, Aquam illam magnam & ineffabilem habere vim quamdam vitalem dicit:* Et ſpiritus Dei ſuperferebatur ſuper aquam. *Idque non abſque ratione Scriptura divina præveniendo dicit, eò quòd poſtea dicturus eſt nobis, quòd animalia ex aquis iſtis juxta præceptum Dei omnium conditoris producta ſint, propterea auditorem hîc ante docet; Quòd non ſimpliciter aqua illa ſit condita, ſed ita ut moveatur, & diſcurrat, & omnia alluat.*

III. Tertiam interpretationem his duabus anteponunt mox laudandi Patres. *Tertullianus* Li- E bro *De Baptiſmo* cap. III. *Habet homo in primis ætatem venerari aquarum, quòd antiqua ſubſtantia; dehinc dignationem, quòd Divini Spiritûs ſedes, gratior ſcilicet cæteris tunc elementis. Nam & tenebræ tota adhuc ſine cultu ſyderum informes, & triſtis abyſſus, & terra imparata, & cælum rude: ſolus liquor, ſemper materia perfecta, læta, ſimplex, de ſuo pura, dignum vectaculum Deo ſubjiciebat.*

S. Baſilius Homiliâ II. in Geneſim: *Et Spiritus Dei ferebatur* (inquit) *ſuper aquas. Sive hunc dicat ſpiritum diffuſſionem fuiſſe aëris, accipe tibi Moſen horum autorem, Mundi ſingulas partes enumerantem: Quia fecit Deus cælum & terram, aquam & aërem, & hunc diffuſum jam ac diffluentem. Sive, quod & verius eſt, & à majoribus noſtris probatum, Spiritus ille Spiritus Dei Sanctus dictus eſt: Propterea quòd obſervatum eſt, tamen de illo peculiari modo Scripturam præcipuéque facere mentionem, & nihil aliud Dei Spiritum appellare, quàm ipſum Spiritum Sanctum, qui Divinæ Beatæque Trinitatis numerum complet. Hanc quoque ſententiam ſi admiſeris, majorem ex hoc utilitatem fueris conſecutus. At quonam pacto, dixeris, ſuper aquas hic ferebatur? Equidem non meam* A *tibi, ſed Viri cujuſdam Syri ſententiam recenſebo, qui tantùm à ſapientia Mundi diſtabat, quantò verarum ſcientiæ rerum propinquior erat. Aiebat igitur ille, Syrorum vocem ſignificationem atque evidentiorem eſſe, & ob affinitatem quam habeo cum Hebraica lingua, ſententias aliquo modo Scripturarum propriùs attingere. Itaque hanc eſſe hujus dicti ſententiam. Verbum hoc*, Ferebatur, *pro* confovebat, vitalémque fœcunditatem aquarum naturæ præbebat, *ſumunt atque interpretantur, ad ſimilitudinem aviculæ incubantis, vimque vitalem quamdam imprimentis in ea quæ ab* B *ipſa foventur. Talem hunc is prædicabat eâ voce ſenſum ſignari: Super aquas, inquam, Spiritum Dei ferri, id eſt, ad fœcunditatem vitalem aquæ naturam ipſum Spiritum Sanctum præparaſſe. Quare ſatis per hoc id oſtenditur, quod quæritur à nonnullis, nec ab actu creandi Spiritum Sanctum abfuiſſe.*

S. Ambroſius Lib. I. in *Hexaemeron*, Cap. VIII. *Et Spiritus Dei ſuperferebatur ſuper aquas. Quem etſi aliqui pro aëre accipiunt, aliqui pro ſpiritu quo ſpiramus, & carpimus auram hujus vitalis ſpiritum: Nos tamen cum Sanctorum & Fidelium ſententia congruentes, Spiritum Sanctum accipimus,* C *ut in conſtitutione Mundi operatio Trinitatis eluceat: Præmiſſo enim, quòd in principio fecit Deus cælum & terram, id eſt, in Chriſto fecit Deus, vel, Filius Deus fecit; vel, per Filium Deus fecit. Quia omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil: Supererat plenitudo operationis in Spiritu, ſicut ſcriptum eſt:* Verbo Domini cæli firmati ſunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum. *Itaque quemadmodum in Pſalmo docemur operationem Verbi, quod eſt Verbum, Dei & virtutem quam dedit Spiritus Sanctus: Ita hic Propheticum reſultat Oraculum, quia Deus* D *dixit, & Deus fecit, Spiritus quoque Dei ſuperferebatur ſuper aquas. Ornando enim polo cæli, germinaturis terris pulchrò Spiritus ſuperferebatur: quia per ipſum habebant novorum partuum ſemina germinare, ſecundùm quod dixit Propheta:* Emitte Spiritum tuum, & creabuntur, & renovabis faciem terræ. *Denique Syrus, qui vicinus Hebræo eſt, & ſermone conſonat in pleriſque & congruit, ſic habet:* Et Spiritus Dei fovebat aquas: *Id eſt, vivificabat, ut in novas cogeret creaturas, & fœtu ſuo animaret ad vitam.*

S. Hieronymus Libro Traditionum Hebraica- E rum in Geneſim: *Et Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas. Pro eo quod in noſtris Codicibus ſcriptum eſt*, Ferebatur, *in Hebræo habet*, Merahefeth, *quod nos appellare poſſumus*, incubabat, *ſive* confovebat, *in ſimilitudinem volucris, ova calore animantis. Ex quo intelligimus, non de ſpiritu Mundi dici, ut nonnulli arbitrantur, ſed de Spiritu Sancto, qui & ipſe vivificator omnium à principio dicitur. Si autem vivificator, conſequenter & conditor: Quòd ſi conditor, & Deus. Emitte enim, ait, Spiritum tuum, & creabuntur.* Et Epiſt. LXXXIII. ad Oceanum. *Rudis Mundus nec dum* F *Sole rutilante, nec pallente Luna, nec Aſtris micantibus, incompoſitam & inviſibilem materiam, Abyſſorum magnitudine, & deformibus tenebris opprimebat. Solus Spiritus Dei in aurigæ modum ſuper aquas ferebatur, & naſcentem Mundum in figura Baptiſmi parturiebat.*

S. Auguſtinus Lib. XIII. Confeſſionum, cap. V. VI. & VII. *Tenebam jam Patrem in Dei nomine, qui fecit hæc; & Filium in principii nomine, in quo fecit hæc, & Trinitatem credens Deum meum, ſicuti credebam, quærebam in Eloquiis Sanctis ejus, & ecce Spiritus tuus ſuperferebatur ſuper aquas. Ecce Trinitas Deus meus, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, Creator univerſæ*

creatura.... Jam hinc ſequatur qui poteſt intellectu A *Apoſtolum tuum dicentem, Quia charitas tua diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum qui datus eſt nobis, & de ſpiritualibus docentem & demonſtrantem ſupereminentem vium caritatis, ideóque ab initio ſupereminens ſuperferebatur ſuper aquas. Cui dicam, quomodo dicam de pondere cupiditatis in abruptam abyſſum, & de ſublevatione caritatis per Spiritum tuum, qui ſuperferebatur ſuper aquas? Cur dicam? Quomodo dicam? Mergimur, & emergimus. Quid ſimilius, & quid diſſimilius? affectus ſunt, amores ſunt, immunditia ſpiritus noſtri defluens inferiùs amore curarum, &* B *ſanctitas Spiritûs tui attollens nos ſuperiùs amore ſecuritatis, ut rurſum corda habeamus ad te, ubi Spiritus tuus ſuperferatur ſuper aquas, & veniamus ad ſupereminentem requiem, cùm pertranſierit anima noſtra aquas quæ ſunt ſine ſubſtantia.* Eandem interpretationem tradit Libro de Geneſi ad Literam imperfecto, ubi & id cavendum eſſe docet, *Ne quaſi ſpatiis Dei Spiritum ſuperferri materiæ putemus, ſed vi quadam effectoria, & fabricatoria, ut illud cui ſuperfertur efficiatur & fabricetur. Sicut ſuperfertur voluntas artificis ligno, vel cuique rei ſubjectæ ad operandum, vel etiam* C *ipſis membris corporis ſui, quæ ad operandum movet.* Eandem repetit Lib. I. ex duodecim perfectis *De Geneſi ad Literam*, cap. VI. & VII. ubi etiam quærit, cur commemoratâ priùs quamvis imperfectâ creaturâ, poſtea commemoratur Spiritus Dei, priùs dicente Scriptura: *Terra autem erat inviſibilis & incompoſita, & tenebræ erant ſuper faciem abyſſi*; ac deinde ſubdente: *Et Spiritus Dei ferebatur ſuper aquam?* Ad hujus autem quæſtionis ſolutionem, viam aperit hac interrogatione: *An* (inquit) *quoniam egenus atque indigus amor ita diligit, ut rebus quas diligit ſubji-* D *ciatur: Propterea cùm commemoraretur imperfecta creatura, Spiritus Dei, in quo ſancta ejus benevolentia dilectióque intelligitur, ſuperferri dictus eſt, ne faciendo opera ſua, per indigentiæ neceſſitatem, potiùs quàm per abundantiam beneficentiæ, Deus amare putaretur? Cujus rei memor Apoſtolus dicturus de caritate, Supereminentem viam demonſtraturum ſe ait. Et in alio loco: Supereminentem, inquit, ſcientiæ caritatem Chriſti. Cùm ergo ſic oporteret inſinuare Spiritum Dei, ut ſuperferri diceretur, commodiùs factum eſt ut priùs inſinuaretur aliquid inchoatum, cui ſuperferri di-* E *ceretur: Non autem loco, ſed omnia ſuperante ac præcellente potentiâ.* Et infra: *Duo ſunt propter quæ amat Deus creaturam ſuam, ut ſit, & ut maneat. Ut ergo eſſet quod maneret, Spiritus Dei ſuperferebatur ſuper aquam: Ut autem maneret, Vidit Deus quia bonum eſt.* Huic expoſitioni ſubſcribit *Victor Vitenſis*, in Fidei Ratione ad *Hunericum* Vandalorum Regem: *Superferebatur* (inquit) *Spiritus Dei ſuper aquas: utpote Creator virtute potentiâ ſua continens creaturam, ut ex iis viva omnia producturus, ipſe rudibus elementis ignis proprii fomenta miniſtraret.* Hanc demum interpreta- F tionem ſequitur Eccleſia, quæ in Benedictione Fontium Baptiſmatis de Spiritu Sancto canit: *Deus cujus Spiritus ſuper aquas inter ipſa Mundi primordia ferebatur, ut jam tum virtutem ſanctificationis aquarum natura conciperet.* Et rurſus ipſum invocans Spiritum Sanctum: *Tu ſuper aquas foturus eas ferebaris.*

PROPOSITIO III.

Lucem prima die Mundi à Deo conditam, ſi vel Angelicam naturam, vel Gratiam quâ illuſtrata & ornata eſt, intellexeris, à Fidei Regulâ non aberras: Si corpoream lucem interpreteris, conſonam certè Moſaicæ narrationi propugnas ſententiam.

I. PRIOREM illam de luce ſpiritali interpretationem pluribus in locis tradit *S. Auguſtinus*. In primis Lib. I. *De Geneſi ad literam*, cap. XVII. *Si autem*, inquit, *ſpiritalis lux facta eſt, cùm dixit Deus*, Fiat lux, & facta eſt lux; *non illa vera Patri coæterna intelligenda eſt, per quam facta ſunt omnia, & quæ illuminat omnem hominem, ſed illa de qua dici potuit:* Prior omnium Sap. 7. creata eſt ſapientia. *Cùm enim æterna illa & incommutabilis, quæ non eſt facta, ſed genita Sapientia, in ſpiritales atque rationales creaturas, ſicut in animas ſanctas ſe transfert, ut illuminatæ lucere poſſint, fit in eis quædam luculenta rationis affectio, quæ poteſt accipi facta lux, cùm diceret Deus*, Fiat lux: *Si jam erat creatura ſpiritalis, quæ nomine cæli ſignificata eſt, in eo quod ſcriptum eſt:* In principio fecit Deus cælum & terram: *Non corporeum cælum, ſed incorporeum cæli corporeis, hoc eſt, ſuper omne corpus, non locorum gradibus, ſed naturæ ſublimitate præpoſitum.* Item Libro XI. *De Civitate Dei*, cap. IX. *Ubi*, inquit, *de Mundi conſtitutione ſacræ Literæ loquuntur, non evidenter dicitur utrum vel quo ordine creati ſint Angeli, ſed ſi prætermiſſi non ſunt, vel cæli nomine, ubi dictum eſt:* In principio fecit Deus cælum & terram: *Vel potius lucis hujus de qua loquor, ſignificati ſunt.* Tum ubi probavit Angelos in operibus Dei contineri, nec alus tamen divini opificii diebus eſſe conditos, ita colligit: *Nimirum ergo ſi ad iſtorum dierum opera Dei pertinent Angeli, ipſi ſunt lux illa, quæ diei nomen accepit, cujus unitas ut commendaretur, non eſt dictus dies primus, ſed dies unus. Nec alius eſt dies ſecundus, aut tertius, aut cæteri: Sed idem ipſe unus ad implendum ſenarium vel ſeptenarium numerum repetitus eſt, propter ſenariam vel ſeptenariam cognitionem: Senariam ſcilicet operum quæ fecit Deus, & ſeptenariam quietis Dei. Cùm enim dixit Deus:* Fiat lux, & facta eſt lux: *Si rectè in hac luce creatio intelligitur Angelorum, profectò facti ſunt participes lucis æternæ, quæ eſt ipſa incommutabilis Sapientia Dei, per quam facta ſunt omnia, quem dicimus unigenitum Dei Filium, ut ea luce illuminati, quâ creati, fierent lux, & vocarentur dies participatione incommutabilis lucis & diei, quod eſt Verbum Dei, per quod & ipſi, & omnia facta ſunt. Lumen quippe verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc Mundum, hoc illuminat & omnem Angelum mundum, ut ſit lux, non in ſe ipſo, ſed in Deo: A quo ſi avertitur Angelus, fit immundus ſicut ſunt omnes qui vocantur immundi Spiritus, nec jam lux in Domino, ſed in ſe ipſis tenebræ, privati participatione lucis æternæ.* Hoc poſito, diviſionem lucis à tenebris, diſcretionem ſocietatis Sanctorum Angelorum à ſocietate malorum interpretatur: cap. XIX. *Non mihi videtur*, inquit, *ab operibus Dei abſurda ſententia, ſi cùm lux illa prima facta eſt, Angeli creati intelligantur, & inter Sanctos Angelos & immundos fuiſſe diſcretum, ubi dictum:* Et di- « viſit Deus inter lucem & tenebras: Et voca- «

» vit Deus lucem diem, & tenebras vocavit noc-
» tem. *Solus quippe ille iſta diſcernere potuit, qui potuit etiam, priùs quàm caderent, præſcire caſuros, & lumine privatos veritatis, in tenebroſa ſuperbia remanſuros. Nam inter iſtum nobis notiſſimum diem & noctem, id eſt, inter hanc lucem, & has tenebras, vulgatiſſima ſenſibus noſtris luminaria cæli*
» *ut dividerent, imperavit.* Fiant, *inquit*, lumi-
» naria in firmamento cæli, ut luceant ſuper
» terram, & dividant inter diem & noctem.
» Fecit Deus duo luminaria magna; luminare
» majus in principio diei, & luminare minus in
» principio noctis, & ſtellas: Et poſuit illas Deus
» in firmamento cæli, lucere ſuper terram, &
» præeſſe diei & nocti, & dividere inter lucem &
» tenebras. *Inter illam verò lucem, quæ ſancta Societas Angelorum eſt, illuſtratione veritatis intelligibiliter fulgens, & ei contrarias tenebras, id eſt, malorum Angelorum averſorum à luce juſtitiæ teterrimas mentes, ipſe dividere potuit: Cui etiam futurum non naturæ, ſed voluntatis malum occultum, aut incertum eſſe non potuit.* Suam illam expoſitionem ex eo confirmat cap. xx. quòd ubi lucem à Deo conditam *Moſes* narravit, continuò ſubjunxit: *Et vidit Deus lucem quia bona eſt:* Non poſt diviſionem lucis à tenebris, noctiſque nomen illis inditum, hanc Summi Opificis approbationem retulit, *Ne ſimul cum luce etiam talibus tenebris teſtimonium placiti ſui perhibuiſſe videretur. Nam ubi tenebræ inculpabiles ſunt, inter quas & lucem iſtam his oculis conſpicuam luminaria cæli dividunt, non antè, ſed poſt infertur:* Et vidit Deus quia bonum eſt ... *Utrumque placuit: quia utrumque ſine peccato eſt. Ubi autem*
» *dixit Deus:* Fiat lux, & facta eſt lux: *Statim*
» *ſequitur:* Et vidit Deus lucem quia bona eſt.
» *Et poſtmodum infertur:* Et ſeparavit Deus in-
» ter lucem, & tenebras: Vocavítque Deus lu-
» cem diem, & tenebras noctem: *Non hoc loco additum eſt*, Et vidit Deus quia bonum eſt. *Ne utrumque appellaretur bonum, cùm eſſet horum alterum malum vitio proprio, non naturâ. Et ideo ſola lux ibi placuit Conditori: Tenebræ autem Angelicæ, & ſi fuerant ordinandæ, non tamen fuerant approbandæ.*

Huic interpretationi ſubſcribit *Rupertus* Abbas Lib. I. *De Trinitate & operibus ejus*, cap. x. his ductus rationibus: Quod ſi lux corporea, quam oculis uſurpamus, primo die condita intelligatur, cùm dixit Deus, *Fiat lux: Unus hic dies omnium dierum pauperrimus eſt; Quippe cùm ſinguli dierum cæterorum ſubſtantiarum creatione vel formatione illuſtrati ſint: Hic dies nonniſi accidentis cujuſdam colore inſtabili injecto dimiſſus ſit, cùm dictum ſit*, fiat lux. *Nam quæcumque cæteris diebus facta ſunt, ſubſtantialia ſunt, & permanent: illa autem accidentalis lux tertio reaccenſa deinceps omnino deperiit. Et vide utrum condignum ſit tantæ Majeſtati, ut cæterorum dierum opera, verbi gratiâ Solem, Lunam, & ſtellas, quæ quarto die facta ſunt, & aquarum diviſionem, quæ ſecundo die facta eſt, ſtatuerit in ſeculum & in ſeculum ſeculi, præceptúmque poneret illis quod non præteribit: Opus autem primæ lucis tale faceret, quod mutato conſilio poſt exiguum triduum funditus extingueret? Quid ergo? An ideirco Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas, & dixit, Fiat, quod dictum ut verò boni verbi eructationem ſancta miratur & concelebrat Scriptura, ut talis tantummodo lux fieret accidens aëri, mox interitura, & nulla crearetur ſubſtantia? Meliùs magni & nominatiſſimi Patres intellexerunt naturam Angelicam lucis nomine ſignificatam. Eorum ſenſum rationabilem magis approbamus & ſequimur, Angelicam creaturam rectè*

A *lucem eſſe appellatum, lucem intellectualem; lucem (inquam) non ſolùm quia vim diſcernendi habentem, verùm etiam quia veri & incircumſcripti luminis gratiâ refulgentem.*

II. At lucem corpoream his verbis ſignificatam & à Deo conditam, *Fiat lux*, Patres reliqui cenſent, quanquam in explicanda lucis naturâ, ac ſubjecto non conveniant. *S. Dionyſius* Libro *De Divinis Nominibus*, cap. IV. *A ſummo bono*, inquit, *lumen proficiſcitur, & imago bonitatis eſt, quamobrem nomine luminis bonum laudatur, tanquam apparens primum exemplar in ima-*
B *gine.* Quam lucis cum divina bonitate ſimilitudinem pluribus explicat. Quæ ſi conſideretur attentiùs, nihil ponderis ineſſe videbitur argumento *Ruperti*, objicientis, pauperrimum fuiſſe primum diem, ſi lux tantùm corporea in eo creata eſt. Subdit Dionyſius: *Hoc eſt illud lumen, tametſi tunc non erat figuratum, quod dixit Divinus Moſes diſtinxiſſe illud primum dierum noſtrorum triduum.*

S. Gregorius Nyſſenus corpoream ſanè lucem prima die à Deo conditam intellexit, qui hanc ignem eſſe cenſuit, qui ex informi & confuſa
C mole, Dei nutu & imperio digeri cœpta, levitate ſua exilierit, ſplendoréque ſuo omnia repentè colluſtrarit. Ejus verba ſubjicio Libro in Hexaëmeron: *Quando* (inquit) *conditus eſt orbis univerſus, antequam ſingulæ partes ipſius apparerent, tenebris totus obtegebatur, quia ſplendor ignis, qui ſub materiæ particulis latitabat, nondum effulſerat. Etenim quemadmodum ſilices in tenebris obſcuræ jacent, licèt vim lucidam atque illuſtrantem naturaliter in ſe contineant, quippe quæ pariant ignem, ſi inter ſe collidantur; ſcintillâ verò ab ipſis prolatâ, ſplendore illius ipſæ quoque cer-*
D *nuntur: Sic obſcura cuncque erant omnia priuſquam perlucida atque illuſtrans natura in apertum proferretur. Nam cùm uno divinæ voluntatis motu nuper indiſtincta rerum univerſitas ſimul extitiſſet, omniáque elementa inter ſe concreta permixtáque eſſent, ignis qui ubique diſſeminatus erat, obſcurus jacebat, materiaque impotentiâ ſupprimebatur. Verùm quoniam vis ejus velox atque agilis eſt, ſimul atque rerum naturæ ad Mundi conſtitutionem à Deo motus, principium atque incitatio adhibita eſt, ante illa omnia, quæ graviora ſunt, exiliens, lumine cuncta ſtatim illuſtravit.* Et infrà: *Sic igi-*
E *tur etiam tunc antevertit, & celeritate mobilitatéque ſua vis illuminandi à rerum univerſitate receſſit, ſéque ipſam ab aliis naturis ſejunxit, atque ita ſplendidâ illius potentiâ illuſtratus eſt orbis. Quâ autem ratione hæc efficerit ignis natura, ſolius Dei eſt explicare, qui naturæ vim inſeruit illuminandi atque illuſtrandi: Quod Scripturâ ſuâ magnus etiam Moſes teſtatur, cùm ait: Dixit Deus, Fiat lux.* Secundùm *S. Gregorii Nyſſeni* ſententiam lux primigenia merum accidens non erat, ſed corpus, nimirum elementum ignis. Eadem eſt *S. Joannis Damaſceni* ſententia, Lib. II. *De Fide Orthodo-*
F *xa.*

S. Baſilius Homiliis II. & VI. in *Hexaëmeron*, lucem primo die conditam verum accidens, veramque qualitatem ſenſibilem fuiſſe cenſet, abſque ſubjecto primùm conſiſtentem, ſed in Solem poſtea quarta procreatum die transfuſam. In quo Syſtemate *Ruperti* objectio evaneſcit, opus triduo duntaxat duraturum, & mox interiturum, à Deo prima die conditum aientis, ſi de luce corporea hæc verba intelligantur: *Dixit Deus, Fiat lux, & facta eſt lux.* Verba *S. Baſilii* ſubjicio, Homiliâ II. *Tum* (inquit) *fiebat dies cui cedenti nox viciſſim ſuccedebat, non quidem ſecundùm motionem Solis, ſed primigeniæ illa luc-*

luce ſuum ſplendorem diffundente, ſeque rurſum contrahente, idque pro menſura à Deo definita. Homiliâ verò VI. Quæſtionem hanc proponit: *Si lucis ortus Solem anticipavit: Cur nunc Sol ut luceat ſuper terram exortus dicitur?* Hæc minimè pugnare reſpondet. *Tunc enim*, inquit, *ipſa natura lucis producta eſt; Nunc autem hoc Solis corpus eò conditum eſt, ut illi primogenita luci vehiculum eſſet.* Neque verò incredibile eſt lucem illam primigeniam abſque ſubjecto corpore extitiſſe, ait *S. Baſilius*. Res quidem omnes compoſitæ ſic à nobis dividi ſolent, *in ipſam eſſentiam ſuſceptricem, & in eam quæ ipſi accidit qualitatem.* Quæ etſi cogitatione ſolâ ſeparemus, ſejungi tamen poſſunt potentiâ Creatoris utriuſque naturæ: ut olim comburendi vis ab igne disjuncta eſt in rubo ardente, & in fornace Babylonica, quando tres pueri in illam injecti ſunt. Nil mirum ergo quòd lux à Sole ſeparata extare potuerit *potentiâ Creatoris*, & ſubinde in corpus ſolare transfundi. Eandem tenet ſententiam Auctor Expoſitionis Fidei, quæ ſub *S. Juſtini* nomine edita eſt.

S. Gregorius Nazianzenus Oratione in *Novam Dominicam*, quæ eſt XLIII. eandem interpretationem amplectitur. *Conveniebat* (inquit) *Magno Lumini opificium ſuum à lumine auſpicari, quo tenebras veſtámque illam rerum congeriem & confuſionem omnia occupantem ſolvit ac depulit. Nec verò id organicum à principio, nec, meâ quidem ſententiâ, ſolare protulit, verùm incorporeum & Solis expers: Sed poſtea ad orbem terrarum illuſtrandum Soli traditum eſt. Nam cum in aliis rebus hanc rationem tenuiſſet, ut materiam priùs conderet, ac deinde eam formâ convestiret, ordine videlicet ac figura, magnitudinéque unicuique rei impoſitis; Hìc ut majoris cujuſdam miraculi ſpecimen ederet, formam materiâ priorem protulit: (Forma enim Solis, lumen eſt) ac poſtea materiam induxit, Solem hunc nimirum diei oculum fabricatus.*

S. Ambroſius Lib. 1. *Hexaëmeron*, cap. IX. *Erat quidem* (inquit) *Deus ipſe in lumine, quia lucem habitat inacceſſibilem, & erat lumen verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, ſed cum lucem fieri voluit, quæ oculis corporalibus comprehenderetur. Qui ædificium aliquod dignum habitaculo patrisfamilias ſtruere deſiderat, antequam fundamenta ponat, unde lucem ei infundat, explorat: & ea prima eſt gratia, quæ ſi deſit, tota domus deformi horret incultu. Lux eſt, quæ reliquos domûs commendat ornatus.* Fiat, *inquit*, lux. *Plena vox luminis, non diſpoſitionis apparatum ſignificat, ſed operationis reſplendet effectu. Naturæ Opifex lucem locutus eſt, & creavit.*

Lucem corpoream pariter interpretantur *Theodoretus* Interrogatione VII. in Geneſim, *Junilius Africanus*, *Beda*, & *S. Thomas*. Sed hanc lucem Solis ipſius cum Cælo conditi qualitatem dotémque fuiſſe cenſet Doctor Angelicus. Solem, inquam, habentem duntaxat vim illuminandi in communi, quæ deinde ad particulares effectus determinata fuerit. (I. P. Quæſt. LXVII. Art. IV. in Reſponſ. ad ſecundam Objectionem) Denique hanc expoſitionem de corporea luce primo Mundi die creatâ Eccleſia amplexa eſt, quæ Dominica die ita canit:

Lucis Creator optime,
Lucem dierum proferens,
Primordiis lucis novæ
Mundi parans originem.

III. Cæterùm *S. Auguſtinus* interpretationi ſuæ non adeo tenaciter adhæſit, ut aliorum de corporea luce expoſitionem planè repudiaret, aut improbabilem cenſeret, aut illam de luce ſpiritali indubitanter aſſereret: Sed Regulâ illâ plurimùm uſus eſt in Scripturæ Sacræ locis interpretandis, quorum obſcuritas varios parit ſenſus, quam ipſe præſcripſit Lib. I. De Geneſi ad literam, cap. XVIII. *In rebus obſcuris, atque à noſtris oculis remotiſſimis, ſi qua inde ſcripta etiam Divina legerimus, quæ poſſint ſalvâ fide quâ imbuimur, alias atque alias parere ſententias, in nullam earum nos præcipiti affirmatione ita projiciamus, ut ſi fortè diligentiùs diſcuſſa veritas eam rectè labefactaverit, corruamus: Non pro ſententia Divinarum Scripturarum, ſed pro noſtra ita dimicantes, ut eam velimus Scripturarum eſſe, quæ noſtra eſt; cùm potiùs eam, quæ Scripturarum eſt, noſtram eſſe velle debeamus.* Idque ſe opere impleviſſe in Commentariis Libri Geneſeos teſtatur, cap. XX. ejuſdem Libri primi. *Ad hoc enim conſiderandum & obſervandum*, inquit, *Librum Geneſeos multipliciter, quantùm potui, enucleavi, protulique ſententias de verbis ad exercitationem noſtram obſcurè poſitis, non aliquid unum temerè affirmans cum præjudicio alterius expoſitionis fortaſſe melioris, ut pro modulo ſuo eligat quiſque quod capere poſſit: Ubi autem intelligere non poteſt, Scripturæ Dei det honorem, ſibi timorem.*

SCHOLION.

Moyſen diſertis expreſsiſque verbis Angelorum creationem non commemoraſſe, Theologi & Scripturæ Sacræ Interpretes quidam aiunt, ne Judæi ad idololatriam propenſi, Angelos ut numina colerent. Quæ certè ratio non convincit; cùm nihil conducibilius ſit ad perſuadendum divinos honores Angelis deferendos non eſſe, quàm illorum creatio. Ob hanc igitur rationem à Moyſe prætermiſſa non eſt, ſed quòd aſpectabilis duntaxat mundi creationem deſcribere inſtituiſſet. In trium puerorum Hymno apud Danielem Angeli inter opera Dei expreſsè memorantur: *Benedicite omnia opera Domini Domino...... Benedicite Angeli Domini Domino.*

ARTICULUS II.

De Opere ſecundæ Diei.

PROPOSITIO I.

Quid Firmamenti nomine, quod ſecunda die conditum eſt, Moſes intellexerit, an Cælum Syderum, an intervallum Aëris, in quo nubes coguntur, Cælum inter Aquas inferiores oppanſum, haud liquidò conſtat.

I. OPus ſecundæ diei his verbis à *Moſe* deſcriptum eſt: *Dixit quoque Deus, Fiat firmamentum in medio aquarum: & dividat aquas ab aquis. Et fecit Deus firmamentum, diviſitque aquas quæ erant ſub firmamento, ab iis quæ erant ſuper firmamentum: & factum eſt ita: Vocavitque Deus firmamentum Cælum.* Quid verò firmamenti nomine in illa Moſis narratione ſignificetur, non convenit inter Patres, & Eccleſiaſticos Tractatores. Aliqui idem Cælum, quod in exordio Libri Geneſeos conditum dicitur, ſecundâ die commemorari cenſent, quo novum ipſi attributum ſit officium dirimendi aquas ſuperiores ab inferioribus. Ea eſt *S. Joannis Chryſoſtomi* ſententia Homiliâ IV. in *Geneſim*, *Severiani Gabalitani* Oratione II. *S. Thomas* hanc probabilem cenſet, eámque Interpretes non ignobiles recentioris ætatis amplectuntur.

Alii Cælum Sydereum ſecundâ die creatum putaunt, ſcilicet *S. Baſilius* Homiliâ III. in Hexaëmeron, *S. Gregorius Nyſſenus* Lib. I. contra Eunomium, *S. Ambroſius* Lib. II. in Hexaëmeron, cap. IV. *Theodoretus* Quæſtione XI. in Geneſim, cujus hic titulus eſt: *Sitne unum Cælum, an duo?* Ad quam ita reſpondet: *Cùm Scriptura Divina doceat, in principio Deum creaſſe Cælum & Terram, deinde poſt lucis creationem ſecundâ die dicat firmamentum factum eſſe, inſcitia plena videtur eſſe hujuſmodi Quæſtio. Oportebat enim ex temporis ratione, & ipſo creationis modo Cælorum diverſitatem noſſe, & unum Luci prius, alterum verò poſt Lucem; & illud quidem non ex aliqua alia materia, hoc autem ex aquis creatum eſſe. Nam, inquit,* » Fiat firmamentum in medio aquæ, & ſit diſ» cernens inter aquam & aquam. *Deinde cùm dixiſſet quod verbum res ſecuta eſt, hoc enim illa ſignificant:* Et factum eſt ita: *Tum poſtea docet,* » *quomodo facta ſit.* Et fecit, *inquit,* Deus fir» mamentum, diviſitque aquas quæ erant ſub » firmamento, ab his quæ erant ſuper firmamen» tum. Vocavitque Deus firmamentum Cælum. *At prius Cælum non eſt appellatum firmamentum, ſed Cælum ab initio vocatum eſt. Hoc enim ab ipſa re ſortitum eſt appellationem. Siquidem cùm ex aquarum fluida ſubſtantia compoſitum ſit, & natura fluida condenſata & conſolidata fuerit, firmamentum nominatum eſt. Deinde quia ſurſum collocatum eſt, prioris Cæli uſum commodo noſtro perficiens, Cæli nomen ſortitum eſt... Qui igitur non credit ſecundum eſſe Cælum, extra ſemitam rectam incedit: Qui verò plures numerare conatur, adhæret fabulis, poſtpoſitâ Divini Spiritûs doctrinâ. Pluraliter autem Divina Scriptura cælos nuncupat, dicens,* Cæli Cælorum: *Quoniam Hebraica lingua neque Cælum, neque aquam ſingulari numero novit appellare.*

Alii Patres & Interpretes firmamenti nomine totam hanc regionem, quæ à terra & aquis ad extremam uſque Mundi oram ac determinationem porrigitur, intelligendam volunt: Idque Scripturam ipſam perſuadere, quæ hoc ipſum, quod hîc Cælum & firmamentum vocatur, aërem
Pſal. 146. eſſe non rarò ſignificat. Velut cùm ait: *Qui operit Cælum nubibus. Triſte & rubicundum Cælum:*
Matth. 16. & paſſim *Volucres Cæli* appellat. *Moſem* communibus cùm verbis, tum verborum notionibus uſum. Vulgò autem Cælum ita ſumi. Quare plebeio penè ſermonis uſu ſic etiam *Moſen* Cæli & firmamenti vocabula ſumpſiſſe: Ut cùm *Volatile* dicit *volare ſuper faciem* aut *in facie firmamenti Cæli*, ut Hebræa ferunt, ſecundùm Verſionem *Santis Pagnini*, Samaritanus Codex, & Syriaca Verſio: Id eſt, ſuper firmamenti partem illam, & in illa quam aërem dicit. Huic ſententiæ favet *S. Hieronymus* Epiſtolâ LXXXIII. ad Oceanum: *Inter Cælum & Terram,* inquit, *medium extruitur firmamentum: & juxta Hebraici ſermonis ἐτυμολογίαν, Cælum, id eſt,* Samaim, *ex aquis ſortitur vocabulum: & aquæ, quæ ſuper Cælos ſunt, in laudes Dei ſeparantur. Unde & in Ezechiele Propheta,*
Ezech. 1. *cryſtallum ſuper Cherubim videtur extenſum, id eſt, compacta & denſiores aquæ.* Eandem interpretationem probat *S. Auguſtinus* Lib. II. De Geneſi ad literam, cap. IV. *Laudabiliter*, inquit, *conatus eſt quidam demonſtrare aquas ſuper Cælos, ut ex ipſis viſibilibus conſpicuiſque naturis aſſereret Scripturæ fidem. Et prius quidem, quod facillimum fuit, oſtendit & hunc aërem Cælum appellari, non ſolùm ſermone communi, ſecundùm quem dicimus ſerenum vel nubilum Cælum, ſed etiam noſtrarum ipſarum conſuetudine Scripturarum, cùm dicuntur* Volatilia Cæli, *cùm aves in hoc aëre manifeſtum ſit volare. Et Dominus cùm de nubibus loqueretur:*
A Faciem, *inquit*, Cæli poteſtis probare. *Nubes autem etiam per proximum terris aërem conglobari ſæpè cernimus, cùm per declivia jugorum ita recumbunt, ut plerumque excedantur etiam cacuminibus montium. Cùm ergo probaſſet hunc aërem Cælum dici, nullâ aliâ causâ etiam firmamentum appellatum voluit exiſtimare, niſi quia intervallum ejus dividit inter quoſdam vapores aquarum, & iſtas aquas quæ corpulentiùs in terris fluitant. Ergo ex aere, qui eſt inter vapores humidos unde ſuperiùs nubila conglobantur, & maria ſubterfuſa, oſtendere ille voluit eſſe Cælum inter aquam & aquam. Hanc ergo diligen-*
B *tiam conſiderationémque laude digniſſimam judico. Quod enim dixit, neque contra fidem eſt, & in promptu poſito documento credi poteſt.*

II. Hanc ſententiam juvare poterat illud *Iſaiæ* LI. ſecundùm Verſionem LXX. Interpretum: *Qui firmavit Cælum ſicut fumum:* Quod aëri ob tenuem fluidámque naturam convenit. Verùm & Cælo, quod fluidæ naturæ Philoſophorum plures cenſent, & Patrum etiam plerique, id pariter convenire dici poſſet. Quamobrem longè diverſa eſt iſtius loci ex Hebræo ſententia, quam Vulgatus interpres ita reddidit: *Cæli ſicut fumus liqueſcent:* Hoc eſt, *deficient.* Sive, juxta Aquilam &
C Symmachum: *Comminuentur in nihilum, & in ſalis modum contererentur, & evaneſcent*, ut obſervat *S. Hieronymus* in Commentario, ubi & mirari ſe dicit quòd Septuaginta ita vertẹrint. *Si enim firmitas pro robore accipitur, quomodo fumo quod firmum eſt comparatur?*

At alii reſpondent, Aërem στερέωμα vocari à Septuaginta Interpretibus, id eſt *firmamentum*, non à propria naturæ conditione quæ fluxa & labilis eſt, ſed ab effectu, quod perinde aquas ſeparet, ac ſi murus eſſet ſolidiſſimus atque firmiſſimus. Quo ſenſu & illud *Job.* XXVII. accipi
D volunt: *Tu forſan cum eo fabricatus es Cælos, qui ſolidiſſimi quaſi ære fuſi ſunt.* Sive, ut Hebraicus Textus præ ſe fert, ſecundùm Santis Pagnini Verſionem: *Fortes, & quaſi ſpeculum fuſum.* Et tamen Hebraicam vocem, quam Vulgatus Interpres, *Pagninus*, & alii, *Cælos* reddiderunt, alii Hebraicè etiam peritiſſimi propriè *nubes* vel *aërem* ſignificare obſervant. Ex Paraphraſis Chaldaïca habet: *Extendiſti cum eo æthera valida, quorum aſpectus ſicut ſpeculum fuſile*, nimirum quod Cæli pellucidi ſint, ac velut ſaphirini. Hebræum vo-
E cabulum, quod Interpres noſter *firmamentum* reddit, *expanſionem* ſignificat, ut viri linguæ ſanctæ periti dudum obſervarunt. Id autem convenire vaſtæ illi aëris intercapedini, quæ à terra & aquis ad Cælum uſque porrigitur, nemo non novit.

III. Unum eſt quod majorem hac in ſententia difficultatem faceſſit, quòd veriſimile non ſit *Moſem* aliter uſurpaſſe firmamenti nomen inferiùs, ubi opus quartæ diei deſcribit, & hîc ubi opus diei ſecundæ commemorat. Porro evidens eſt, ipſum in deſcriptione operis quartæ diei Cælum ſyderum, non aërem firmamenti nomine ſigni-
F ficare, cùm ait: Solem, Lunam, & reliqua Sydera in firmamento poſita ut terram illuminarent. *Fecitque Deus duo luminaria magna: Luminare majus ut præeſſet diei, & luminare minus ut præeſſet nocti: & Stellas. Et poſuit eas in firmamento Cæli, ut lucerent ſuper Terram.* Sed alterius expoſitionis vindices ab ea difficultate ſe expediunt, reſponſione duplici. Vel enim luminaria & Sydera in firmamento Cæli, id eſt, in aëre poſita dicunt, quia per ipſum hominum oculis ſunt expoſita & aſpectabilia: Nam ut ætherea illa regio magis minúſve ſerena & pura fuerit, clariùs vel obſcuriùs jubar ac ſplendorem ſuum

hominibus

hominibus oſtentant. Vel *Moſem* Hebræa voce *Raqniab*, expanſionem ſignificante, regionem illam deſignaſſe, quæ ad ſumma Sydera porrigitur, quouſque oculorum acies pertingere poteſt. Neque enim judicio ſenſuum, nec vulgi exiſtimatione, ſpatium in quo volvuntur Sydera ſuperiori ab aëris regione diſterminatur. Itaque *Moſem* narrationem ſuam demiſiſſe, & accommodaſſe ad opinionem ſenſúmque vulgi, exiſtimantis Solem, Lunam, & reliqua Sydera per hoc ſpatium vagari curſôſque ſuos conficere. Quod autem *Moſes* popularibus cùm verbis, tum verborum notionibus uſus ſit, ex eo probant, quòd opus quartæ diei commemorans, Lunam appellaverit Luminare magnum. *Fecitque Deus*, inquit, *duo luminaria magna:* Cùm certis argumentis demonſtrent Mathematici, Lunam Syderibus plurimis eſſe magnitudine longè inferiorem.

PROPOSITIO II.

Etſi Firmamenti nomine Cælum Sydereum intellexeris, ſupra illud veras aquas admittere oportet, Scripturâ Sacrâ, Patribúſque perſuadentibus.

I. FIRMAMENTO munus illud à Deo attributum eſt, ut ſuperiores aquas ab inferioribus dirimeret, ſecundùm illud: *Et fecit Deus firmamentum, diviſitque aquas, quæ erant ſub firmamento, ab his quæ erant ſuper firmamentum.* Nomine autem aquarum vel Angelos, vel aquas pluvias intelligere Scriptura vetat, ſi quidem & in Cantico trium Puerorum & Pſalmo CXLIX. ſeorſim ab Angelis & ab imbribus ad laudem Domini aquæ invitantur quæ ſuper Cælos ſunt. *Benedicite Angeli Domini Domino; Benedicite Cæli Domino: Benedicite aquæ omnes quæ ſuper Cælos ſunt Domino: Benedicite Sol & Luna Domino: Benedicite Stellæ Cæli Domino: Benedicite omnis imber & ros Domino.... Laudate Dominum de Cælis..... Laudate eum omnes Angeli ejus.... Laudate eum Sol & Luna: Laudate eum omnes Stellæ & lumen. Laudate eum Cæli Cælorum; & aquæ omnes quæ ſuper Cælos ſunt.... Laudate Dominum de terra, &c. Ignis, grando, nix, glacies, ſpiritus procellarum.*

Daniel 3.

II. *S. Baſilius* Homiliâ III. in *Hexaëmeron*, *Origenem* & alios tacito nomine refellit, qui aquas ſuperiores non vero ac ſimplici ſenſu à *Moſe* dictas intellexerunt, ſed figuratè & allegoricè. *Nobis verò* (inquit) *adverſus quoſdam qui ſtetiſſe ab Eccleſia videntur ſermo habendus interim eſt de aquis à ſe diſparatis. Et quidem iſti prætextu anagogici ſenſûs, & ſublimioris intelligentiæ ad allegorias ſe transferunt ac ſuffugiunt, aſſerentes Virtutes quaſdam ſpirituales & corporis expertes tropicè ſignificari per aquas. E quibus præſtantiores aiunt in loco ſuperiore conſtitiſſe ſupra firmamentum; infra autem in terrenis ac materialibus locis deteriores ſubſediſſe. Idcirco dicunt, & eas aquas, quæ ſuper Cælum ſunt collocatæ, Deum laudare, id eſt, probat illas Eſſentias, quæ digna ſunt ob mentis puritatem, decentem accomodatámque reddere laudem Creatori. Aquas autem eas quæ ſub Cælis deſederunt, eſſe ſpiritualia nequitiæ à naturali ſublimitate in imam totius improbitatis voraginem delapſa. Has improbas mentes ut turbulentas, ut ſeditioſas, ut affectuum perturbationúmque procellis fluctuantes exæſtuantéſque, Maria nuncupatas fuiſſe aſſerunt, propter mutationis facilitatem & inſtabilitatem motuum animi ac voluntatis. Hiis igitur & ejus generis ſententiis, ut quæ ſomniorum conjecturis & anilibus fabulis conferenda veniunt, relegatis, aquam nos ut aquam intelligamus.*

III. *Origenis* interpretationem refellit pariter *S. Epiphanius* Epiſtolâ ad *Joannem Hieroſolymitanum* Epiſcopum. *Illas verò præſtigias quis non ſtatim abjiciat, atque contemnat, dicente Origene de aquis quæ ſuper firmamentum ſunt, non eſſe aquas, ſed fortitudines quaſdam Angelicæ poteſtatis, & rurſum aquas, quæ ſuper terram ſunt, hoc eſt, ſub firmamento, eſſe Virtutes contrarias, id eſt Dæmones? Et quomodo legimus, in diluvio apertas cataractas Cæli, & aquas inundaſſe diluvii? Unde aperti ſunt fontes abyſſi, & totus mundus opertus eſt aquis? O furor hominum junctus ſtultitiæ!*

Apud S. Hieron. Epiſt. LX.

IV. *S. Cyrillus Hieroſolymitanus* Catecheſi IX. Cælum ex aqua conſtare, & ignea corpora Solem, Lunam ac Stellas, in aquis moveri cenſet. Dixit Deus: *Fiat firmamentum in medio aquarum. Semel dixit Deus, & ſtetit, neque deinceps decidit aqua. Cælum, & ignei in ipſo Sol, & Luna, & Sydera. Et quomodo ignea in aqua currunt? Quòd ſi quis de hoc propter naturas contrarias dubitat, recordetur ignis illius in Ægypto, tempore Moſis exurentis in grandine, & conſideret ſapientiſſimum Dei opificium. Cùm enim propter agriculturam opus eſſet aquis, conſtituit aquas ſuper Cælos, ut cùm terra pluviarum irrigatione indigeret, paratum ſit ad hoc Cælum.*

V. *Severianus* Gabalorum Epiſcopus Oratione II. De Mundi Creatione, cùm firmamentum ex eo nominatum dixiſſet, quod *ex rariore ac diſſoluta* aquarum ſubſtantiâ Deus illud firmaverit, ſubdit Aquas bifariam fuiſſe diviſas, ac dimidium earum ſupra Cælum collocaſſe Deum. *Quia enim*, inquit, *Solis flammam & Lunæ Syderúmque immenſam multitudinem excepturum, ne nimio calore ſolveretur ac exureretur, ſubſtravit Cæli convexo aquarum illa æquora, quibus quaſi impinguaret atque liniret, ut in eum modum incendio illi reſiſteret, nec illo cremaretur. Nec verò exemplum deeſt: Velut enim ſi lebetem igni imponas, eíque aquam injeceris, igni reſiſtit: Sin autem illa deſit, diſſolvetur; Sic & Deus igni adverſariam aquam commiſit; ut Cælo ex aquis ejus convexa linientibus abundè ſuppeteret, quo duraret ac incolume foret.* Addit, ex illa aquarum immenſitate Cælum terræ commodare. Hinc enim rores exiſtere, cùm neque nubes ſit uſquam, nec aër aquam habeat. Ex quo colligit, Cælum ex eo quod abundat terræ diſtillare. In eadem ſententia eſt Auctor Quæſtionum ad Orthodoxos inter *S. Juſtini* Opera, in Reſponſione ad Quæſtionem XCIII.

VI. *S. Ambroſius* Libro II. in *Hexaëmeron*, cap. III. refellit eos, qui aquas ſuper Cælos eſſe negant dicentes, Rotundum eſſe orbem illum Cæli, cujus in medio terra ſit, & illo circuitu aquam ſtare non poſſe. *Quaſi verò* (inquit) *ut concedam illis quod poſtulant, & ſecundùm eorum opiniones illis reſpondeam, negare poſſint in illa altitudine & profunde & longitudinem eſſe, & latitudinem, quam nemo poteſt comprehendere, niſi is qui impletur in omnem plenitudinem Dei, (ut Apoſtolus ait) Quis enim poteſt facilè eſſe divini operis æſtimator? Eſt ergo latitudo in ipſa Cæli altitudine. Sunt etiam, (ut de his dicamus quæ ſcire poſſumus) pleraque ædificia intus rotunda, quibus ſuperiora ſunt plana, in quibus aqua hærere ſoleat. Quæ tamen ideo dicimus, ut advertant opiniones ſuas opinionibus veriſimilibus revinci poſſe: Et deſinant tantum opus Dei humanæ operationis, & noſtræ poſſibilitatis contemplatione metiri. Nos autem Scripturarum ſeriem atque ordinem ſequimur, & opus contemplatione æſtimamus Auctoris, & quid dictum ſit,*

A *ſit, & quærimus, & quis dixerit, & cui dixerit.* » Fiat, *inquit*, firmamentum in medio aquæ, & » ſit diſcernens inter aquas. *Audio firmamentum fieri per præceptum quo divideretur aqua, & ab inferiore ſuperior diſcerneretur. Quid hoc manifeſtius? Qui juſſit diſcerni aquam interjecto & medio firmamento, providit quemadmodum diviſa atque diſcreta manere poſſit. Sermo Dei, virtus naturæ eſt: & diuturnitatis ſubſtantia quoad uſque velit eam ma-* » *nere, qui ſtatuit, ſicut ſcriptum eſt:* Statuit ea » in ſeculum ſeculi, præceptum poſuit, & non » præteribit. *Et ut ſcias quia de iſtis aquis hoc dixit,* B *quas tu negas poſſe in ſuperioribus Cæli eſſe, audi ſu-* » *periora:* Laudate eum Cæli Cælorum, & aquæ » quæ ſuper Cælos ſunt, laudent nomen Do- » mini. *Nonne quaſi adverſanti tibi dixit:* Quo- » niam ipſe dixit & facta ſunt: ipſe manda- » vit & creata ſunt: Statuit ea in ſeculum ſe- » culi, præceptum poſuit, & non præteribit? *An non videtur tibi Auctor idoneus, qui legem ſuo operi daret? Cùm hæc audis, quid miraris, ſi ſupra firmamentum Cæli potuit tanta Majeſtatis operatione unda ſuſpendi? De aliis hæc collige, de iis quæ viderunt oculi hominum, quomodo ad Judæo-* C *rum tranſitum, ſi rationem quæris, ſe unda diviſerit. Non ſolet hoc eſſe naturæ, ut aqua ſe diſternat ab aqua, & in profundo interfuſiones aquarum ſine medio ſeparentur. Nonne potuit etiam aliter Hebræum populum liberare? Sed tibi voluit oſtendere, ut eo ſpectaculo etiam ea quæ non vidiſti æſtimares eſſe credenda. Jordanis quoque reflexo amne in ſuum fontem revertitur. Hærere aquam cùm labitur, rurſúmque redire in ſuperiora ſine ullo repagulo, impoſſibile habetur. Sed quid impoſſibile ei, qui dedit poſſe quibus voluit? Dicant certè quemadmodum aër cogatur in nubem, utrum pluvia nubibus generetur,* D *an ſinu nubium colligatur. Videmus plerumque exire nubes de montibus. Quæro utrum de terra aſcendat aqua, an ea quæ ſuper cælos eſt, largo imbre deſcendat? Si aſcendit, utique contra naturam eſt ut aſcendat in ſuperiora, quæ gravior eſt, & portetur aëre, cùm aër ſubtilior ſit. Aut ſi concitè orbis totius motu rapitur, ita ſummo orbe diffunditur. Si fundi, ut volunt, non deſinit, rapi utique non deſinit: Quia ſicut axis Cæli ſemper movetur, & aqua movetur, & aqua ſemper hauritur. Si deſcendit, manet ergo jugiter ſupra cælos, quæ habet unde deſcendat. Deinde quid obſtat ſi confiteantur, quia aqua ſupra cæ-* E *los ſuſpenſa ſit? Nam quo verbo dicunt, terram in medio eſſe ſuſpenſam, & immobilem manere, cùm utique gravior ſit quàm aqua: ea ratione poſſunt dicere non præcipitari aquam orbis illius cæleſtis converſione, quæ ſuper cælos eſt. Sicut enim terra inanis ſuſpenditur, vel pondere librato undique immobilis perſeverat: Ita & aqua aut gravioribus aut aquis cum terra ponderibus examinatur. Ideóque non facilè ſuperfunditur Mare terris, niſi cùm jubetur exire. Deinde cùm ipſi dicant volvi orbem cæli ſtellis ardentibus refulgentem, nonne divina providentia neceſſario proſpexit, ut intra orbem cæli, & ſupra* F *orbem redundaret aqua, quæ illa ferventis axis incendia temperaret.*

VII. *S. Auguſtinus* Libro 11. De Geneſi ad literam, cap. IV. probat. *Non impedire propria pondera elementorum, quò minùs etiam ſuper illud ſublime cælum poſſint eſſe aquæ per illas minutias, per quas etiam ſuper hoc ſpatium aëris eſſe potuerunt: qui quamvis gravior & inferior ſummo cælo ſubjaceat, procuildubio levior eſt aquis, & tamen ut ſuper eum ſint vapores illi, nullo pondere prohibentur. Sic ergo & ſuper illud cælum poteſt minutioribus guttis levior halitus humoris extendi, qui pondere cadere non cogatur.* Cap. V. Aliorum opinionem commemorat, qui aquarum naturam ſupra

A cæleſtes orbes *non vaporali tenuitate, ſed glaciali ſoliditate* pendunt. Subdit demum: *Quoquo modo autem, & qualeſlibet aquæ ibi ſint, eſſe eas ibi minimè dubitemus: Major eſt quippe Scripturæ hujus auctoritas, quàm omnis humani ingenii capacitas.*

Et Libro XI. *De Civitate Dei*, cap. XXXIV. *Sed hi* (inquit, *qui nomine aquarum quæ ſuper cælos ſunt, Angelos intelligi volunt, ponderibus elementorum moventur; & ideo non putant aquarum fluidam gravémque naturam in ſuperioribus Mundi locis potuiſſe conſtitui: Qui ſecundùm rationes ſuas ſi ipſi hominem facere poſſent, non ei pituitam, quod* B *Græcè* φλέγμα *dicitur, & tanquam in elementis corporis noſtri aquarum vicem obtinet, in capite ponerent. Ibi enim ſedes eſt phlegmatis, ſecundùm Dei opus utique aptiſſimè: ſecundùm iſtorum autem conjecturam tam abſurdè, ut ſi hoc neſciremus, & in hoc libro ſimiliter ſcriptum eſſet, quòd Deus humorem fluidum & frigidum, ac per hoc gravem, in ſuperiore omnibus cæteris humani corporis parte poſuerit, iſti trutinatores elementorum nequaquam crederent. Etſi auctoritati ejuſdem Scripturæ ſubditi eſſent, aliquid aliud ex hoc intelligendum eſſe cenſerent.*

C VIII. *Theodoretus* Interrogatione XI. in Geneſim veras aquas ſupra cælum etiam agnoſcit. *Bifariam autem* (inquit) *Deus omnium diviſit aquarum naturam: & quaſdam ſurſum firmamentum collocavit, quaſdam deorſum reliquit: Ut ſuperiores illa ſua humiditate atque frigiditate non ſinerent corrumpi firmamentum ab igne luminarium: Reliquæ verò quæ deorſum remanſerunt, ſuis vaporibus aërem foveant exuſtum & exſiccatum ab igne ſuperiore.*

IX. *Marius Victor* Lib. 1. eleganti Carmine hanc ſententiam exponit.

D *Rurſus mane novum primo jam veſpere pulſo:*
Reddita lux fecit; cùm ſe firmiſſima moles
Fluctibus è mediis concreto corpore cedens
Extulit ac latè duro ſolidata rigore,
Diviſas ſuſpendit aquas: gelidúmque profundum
Axibus objecit calidis . . . . .
Forſitan hic aliquis ſic ſecum errore perito
Diſſerat: Æthereis ne deſint pabula flammis:
Et nimius calor ima petens, alimenta ſequendo,
Exurat mortale genus, calúmque coruſcum
Non poſſint terrena pati, ſubjecta deorſum eſt
Machina firma poli, quæ dum nos protegit umbrâ,
E *Interea ſuper impoſitis frigeſcit ab undis,*
Numinis at verò divini quærere cauſas
Mens fuge noſtra procul. Plus ſit tibi credere ſemper
Poſſe Deum quicquid fieri non poſſe putatur.

Quæ ex Philoſophorum placitis, & ex aquarum nativa gravitate contra Patrum ſententiam in Scriptura Sacra fundatam objici poſſent, ex his quæ dicta ſunt facilè diluuntur: & ex hac *S. Auguſtini* ſententiâ Libro XXVI. contra *Fauſtum*, F cap. III. *Deus autem Creator & conditor omnium naturarum nihil contra naturam fecit: Id enim erit cuique rei naturale quod ille fecerit, à quo eſt omnis modus, numerus, & ordo naturæ.*

SCHOLION.

Firmamentum, ſecundùm ſenſum ſpiritualem, S. Auguſtinus interpretatur Scripturam Sacram: aquas ſuperiores, Angelos: aquas inferiores, homines. *Aut quis*, inquit, *niſi tu Deus noſter, feciſti nobis firmamentum auctoritatis ſuper nos in Scriptura tua Divina? Sublimioris enim auctoritatis eſt, cùm jam obierunt iſtam mortem illi mortales, per quos eam diſpenſaſti nobis . . . Non novi alia tam caſta eloquia, quæ ſic mihi perſuaderent confeſſionem, & leni-* S. Auguſt. Lib. 13. Confeſs. cap. 15.

rent

rent cervicem meam jugo tuo, & invitarent ſolere te gratis. Intelligam ea, Pater bone, da mihi hac ſubterpoſito, quia ſubterpoſitis ſolidaſti ea. Sunt alia aqua ſuper hoc firmamentum, credo immortales & à terrena corruptione ſecreta. Laudent nomen tuum, laudent ſupercæleſtes populi Angelorum tuorum, qui non habent opus ſuſcipere firmamentum hoc, & legendo cognoſcere verbum tuum. Vident enim faciem tuam ſemper, & ibi legunt ſine ſyllabis temporum quid velit æterna voluntas tua. Legunt, eligunt, & diligunt. Semper legunt, & nunquam præterit quod legunt. Eligendo enim & diligendo legunt ipſam incommutabilitatem conſilii tui. Non clauditur codex eorum, nec plicatur liber eorum, quia tu ipſe illis hoc es, & es in æternum, quia ſuper hoc firmamentum ordinaſti eos, quod firmaſti ſuper infirmitatem inferiorum populorum, ubi ſuſciperent & cognoſcerent miſericordiam tuam, temporaliter enuntiantem te, qui feciſti tempora. In cælo enim Domine miſericordia tua, & veritas tua uſque ad nubes. Tranſeunt nubes, cælum autem manet. Tranſeunt Prædicatores verbi tui ex hac vita in aliam vitam: Scriptura vero tua uſque in finem ſæculi ſuper populos extenditur.

ARTICULUS IV.

De Opere tertiæ diei.

Propositio I.

Aquarum inferiorum in ſua conceptacula collectio, ipſarum condenſatione, quæ antea rariores erant & in nubem attenuatæ: & immenſis receptaculis alveiſque ad eas excipiendas & continendas excavatis, facta intelligi veriſimiliter poteſt: & Maris etiam ſupra Terram eminentia explicari.

I. VARIAS illas explicandi primariam aquarum congregationem rationes SS. Patres, & Interpretes doctiſſimi adhibuerunt; hanc unus, illam alter, plures nonnulli; ſingulas ſcilicet ad divini operis admirabilitatem explicandam accommodas. *S. Baſilius* Homiliâ IV. in Hexaëmeron, triplicem illam probaſſe videtur. Ait enim his Dei verbis: *Congregentur aquæ quæ ſub cælo ſunt, in locum unum*. Vim aquæ inditam fuiſſe per declive labendi, & ſuopte pondere deorſum tendendi. *Scito*, inquit, *hæc à prima illa Dei voce dependere. Illinc enim primaria ad curſum motio indita eſt aquis. Ad omnem de aquis commemorationem, primæ illius vocis immemor ne eſto*, Congregentur aquæ. *Oportebat eas decurrere, ſuum ut occuparent locum: dein locis ſibi naturâ definitis reſtitutæ, in ipſis ut perſiſterent, nequaquam ultra progreſſuræ.* Id autem intelligi & explicari non poteſt, niſi aqua primùm ſuper terram inſtar vaporis & nebulæ diffuſa, tertia die denſata ſit, eâque craſſitudine ac gravitate impetum ad depreſſiora labendi conſecuta. Si enim primùm æquè ſpiſſa fuiſſet, gravitate non caruiſſet, à qua motus ille per devexa ac deorſum oritur. Pergit *S. Baſilius*, & ex Maris ſupra Terram eminentiâ futurum eſſe ait ut terram, & quæ in ea manent ac ſpirant, inundaret, atque obrueret, niſi divini mandati velut fræno quodam coërceretur, ne fixos à Deo limites tranſcenderet. *Nam quòd fluant aquæ* (inquit) *Dei imperium cauſa eſt: Maris itidem intra ſuos fines circumſcriptio à primaria illa divina Legis ſanctione pendet*, Congregentur aquæ unum in locum. *Ne è locis quæ ipſam ſuſceperant, affluens fuſim exundaret, tranſcenderet, ſemper atque ita ex aliis alia impleret loca, ac totam hoc pacto continentem terram ſtagnantibus tandem undis & alluentibus involveret: juſſa eſt in unum ſe colligere locum. Idcirco furens ventis ſæpe numero Mare, atque ad immenſam altitudinem ſe attollens vi fluA ctum, ubi litora ſolùm attigerit, eo impetu mox in ſpumam diſſoluto, retrolabitur.* An me non timebitis, dicit Dominus, qui poſui arenam terminum Mari? *En Mare res planè ſua vi intoleranda, re tamen omnium invalidiſſima, nempe arenâ frænatur ac coërcetur. Alioqui quid prohiberet Mare Rubrum ſua exundanti alluvie irrumpere in univerſam Ægyptum, quæ ipſo Mari tantò eſt concavitate depreſſior, ſeque Mari quod Ægypto adjacet, conjungere, niſi Creatoris præcepto, tanquam compedibus aſtrictum coërceretur?* Denique de conceptaculis aquarum in terra divino imperio tunc
B excavatis hæc habet: *Nemo proinde dicat: Si aqua terræ ſuperficiem operiebat, prorſus conſequi videtur omnes omnino concavitates, quæ nunc Maria ſuſceperunt, refertas fuiſſe aquis. Quò igitur aquæ properabant, ſeſe unum in locum collecturæ, concavis omnibus præoccupatis? Huic enim ipſe dixerim, tum receptacula earum aquarum capacia adornata fuiſſe, cùm in unam collectionem cogendæ venirent & ſecernendæ. Neque enim tunc erat jam Mare illud, quod trans Gades eſt externum, non item vaſtum illud & nautis inacceſſum Pelagus, quod Britannicam Inſulam, & Occidentales Iberos*
C *amplectitur: Sed amplo tunc capacique conceptaculo præcepto Dei creato, ad illud aquarum copiæ conceſſerunt.*

II. *S. Baſilii* commentationi gemina eſt *S. Ambroſii* interpretatio Libro III. Hexaemeron, cap. II. *Vox Dei*, inquit, *efficiens natura eſt. Eam vocem effectus operationis implevit. Cœpit labi aqua, & in unam confluere congregationem, quæ antè erat diffuſa per terras, & plurimis receptaculis inhærebat. Curſum ejus antè non legi, motum ejus antè non didici; nec oculus meus vidit, nec auris audivit. Stabat aqua diverſis locis, ad vocem Dei mota eſt.*
D Hæc ille de motu aquarum, qui tum primò ipſis datus vix aliter concipi poteſt, quam ſupponendo tunc denſatas fuiſſe & ſpiſſatas, quæ antea inſtar nebuloſæ voraginis totam terræ ſuperficiem contegebant. Subdit *S. Ambroſius*, præcepto Dei factum eſſe, ut Mare, quamvis ſupra terram eminens, ſuis ſe finibus contineret. *Circumſcripta*, inquit, *impoſito fine Maria clauduntur, ne superfuſa terris inundent omnia, & deſtituto arvorum cultu, munus terrenæ fœcunditatis impediant. Cognoſcunt igitur divini eſſe præcepti, operationiſque cæleſtis. Ait enim Dominus ad Job per nubem inter alia etiam de Maris clauſtro:* Poſui ei fines, ap- « *Job. 38.*
E ponens clauſtra & portas. Dixi autem ei: Uſ- «
que huc venies, nec tranſgredieris, ſed in te «
ipſo conterentur fluctus tui. *Nonne ipſi vide- «
mus Mare frequenter undoſum, ita ut in altum fluctus ejus tanquam mons aquæ præruptus conſurgat, ubi impetum ſuum ad litus illiſerit, in ſpumas reſolvi, repagulis quibuſdam arenæ humilis repercuſſum; ſecundùm quod ſcriptum eſt:* Aut non timebitis me, dicit Dominus, qui poſui arenam fines *Jerem. 5.*
Mari? ... *Cæterùm niſi vis ſtatuti cæleſtis inhiberet, quid obſtaret quin per plana Ægypti, quæ maximè humilioribus jacens vallibus campeſtris aſſe-*
F *ritur, Mare Rubrum Ægyptio Pelago miſceretur? Denique docent hoc qui voluerunt ſibi Maria connectere, atque in ſe transfundere.* Denique probabiliter dici poſſe, terram quibuſdam ſui partibus altiùs depreſſam & excavatam, ut aquæ receptacula præberet, *S. Ambroſius* docet: *Potuit Creator omnium* (inquit) *& ipſarum terrarum ſpatia diffundere: Quod aliqui ante nos confirmantes, propriam poſuere ſententiam. Ego quid facere potuerit, nunc prætermitto: Quid fecerit, quod apertè Scripturarum autoritate non didici, quaſi ſecretum prætereo, ne fortè etiam hinc alias ſibi quæſtiones requirant. Aſſero tamen ſecundùm Scripturas, quia*

potuit

potuit locorum humilia & camporum aperta diffundere, A *ſicut ipſe ait:* Ego ante te ambulo, & montes planos faciam. *Potuit etiam ipſa aquarum vis profundiora ea facere qua inſederant, tanto fluctuum motu, tantóque æſtu concitatioris elementi, qui quotidie ima pelagi torquere, & arenas verrere ſoleat de profundo.*

Iſa. 45.

III. Priores duas hunc Scripturæ locum explicandi rationes *S. Auguſtinus* Lib. I. *De Geneſi ad litteram*, cap. XII. approbat. *Quò ergo*, inquit, *congregata ſunt aquæ, ſi totam terram priùs occupaverant, illa ſcilicet quæ detractæ ſunt, ut terra nudaretur, in quam partem congregata ſunt? Si* B *enim erat aliquid nudum terræ, quò congregarentur, jam apparebat arida, nec totum abyſſus occupabat. Si autem totum texerant, quis erat locus, quò colligerentur, ut terra ariditas appareret? Nunquidnam in altum congregata ſunt, ſicut fit cùm ad ventilandum in area meſſis trita ſubrigitur, & congeſta in aggerem nudat locum, quem diffuſa contexerat? Quis hoc dixerit, cùm videat uſquequaque campos Maris æquabiliter fuſos, qui etiam cùm aqua fluctuantis quidam velut Montes eriguntur, ſedatis rurſus tempeſtatibus complanantur? Et ſi qua littora nudantur latiùs, non poteſt dici nulla eſſe alia terrarum ſpatia,* C *quò accedat id quod aliunde decedit, unde in eum locum ex quo receſſerat, iterum accedat. Cùm autem totam omnino terram undoſa natura cooperiret, quò cederet, ut nudaret aliquas partes? An fortè rarior aqua velut nebula terras tegebat, quæ congregatione ſpiſſata eſt, ut ex multis eas partibus, in quibus arida poſſet apparere, nudaret? Quanquam & terra longè latéque ſubſidens, potuit alias partes præbere concavas, quibus confluentes aquæ reciperentur, & appareret arida ex his partibus unde humor abſceſſerat.*

Utramque interpretationem *Beda* in Hexaëme- D ron ſuum ex *S. Auguſtini* Scriptis transfudit, & terram longè latéque ſubſediſſe, & *rariores aquas fuiſſe primarias, quæ velut nebula terras tegerent.* Primævus aquarum ſtatus, earúmque in locum unum Deo imperante coitio, egregiè deſcribitur à *Davide*, Pſalmo CIII. Aquas enim ab initio uſquequaque terræ ſuperfuſas docet his verbis: *Abyſſus ſicut veſtimentum amictus ejus*: & immenſam illam nebuloſæ voraginis vaſtitatem ipſa montium altiſſimorum juga exceſſiſſe: *Super Montes ſtabunt aquæ.* Tum divinæ Juſſionis admirabili efficacia in unum confluxiſſe locum: *Ab increpatione tua fugient, à voce tonitrui tui formidabunt.* E Terram longè latéque ſubſediſſe, hinc altiùs depreſſam & excavatam, ut aquis receptacula præberet, quibus coërcerentur, inde in montes elatam, ut compenſatio fieret aliqua. *Aſcendunt montes, & deſcendunt campi in locum quem fundaſti eis: Terminum poſuiſti, quem non tranſgredientur, neque convertentur operire terram.* Legatur *S. Thomas*, I. P. Quæſt. LXIX. Art. I. ubi tertiæ diei Opus ſecundùm varias SS. Patrum expoſitiones expendit, eámque maximè probat, quæ Mare altius terrâ aſſerit, & aquarum collectionem in F locum unum ita explicat: *Ut aqua in majorem altitudinem ſint elevata in loco ubi ſunt congregata.*

PROPOSITIO II.

Plantas & Arbores tertia die cauſſaliter tantùm & in ſemine creatas probabile S. Auguſtino fuit: Aliis Patribus & Interpretibus meritò probabilius videtur, actu & reipſa ſtirpes omnes, atque ſata jam grandia & matura prodiiſſe, cum fructibus ad uſum aptis.

I. SIngularem illam ſententiam ſuam *S. Auguſtinus* explicat Libro V. De Geneſi ad literam, cap. IV. *Quid ſibi vult* (inquit) *quod ſequitur:* « Cùm factus eſt dies, fecit Deus Cælum & Terram, & omne viride agri, antequam eſſet ſuper terram, & omne fœnum agri antequam « exortum eſt? *Quid eſt hoc? Nonne quærendum eſt ubi ea fecerit, antequam eſſent ſuper terram, & antequam exorta ſunt? Quis enim non proclivius crederet, tunc ea Deum feciſſe, cùm exorta ſunt, non antequam exorta ſunt, niſi admoneretur hoc divino eloquio, ita Deum feciſſe antequam exorirentur, ut ſi ubi facta ſint, invenire non poſſit, credat tamen antè facta quàm exorta, quiſquis huic Scripturæ piè credit, impiè quippe non credit. Quid ergo dicemus? An quod nonnulli putaverunt, in ipſo Verbo Dei facta omnia, antequam exorirentur in terra? Sed ſi hoc modo facta ſunt, non cùm factus eſt dies, ſed antequam fieret dies, facta ſunt,* &c. *Ubi ergo? An in ipſa terra cauſſaliter & rationabiliter; ſicut in ſeminibus jam ſunt omnia, antequam evolvant quodammodo, atque explicent incrementa & ſpecies ſuas per numeros temporum?* Et infrà: *Quomodo ergo antequam eſſent ſuper terram exorirentur, quaſi aliud eis fuerit fieri cum cælo & terra, quando factus eſt dies ille inuſitatus atque incognitus nobis, quem primum Deus fecit, aliud autem exoriri ſuper terram, quod non fit niſi per hos dies, quos circuitus Solis facit per temporum moras ſuo cuique generi accommodatas? Quod ſi ita eſt, diſque ille ſocietas atque unitas ſupercæleſtium Angelorum atque Virtutum eſt, procul dubio longè aliter nota eſt Angelis creatura Dei, aliter nobis: excepto quod eam in Verbo Dei noverunt, per quod facta ſunt omnia, etiam in ſeipſa dico longè aliter notam eis eſſe quàm nobis. Illis enim primordialiter, ut ita dicam, vel originaliter, ſicut eam Deus primitus condidit, & poſt eam conditionem à ſuis operibus requievit, non condendo aliquid ampliùs: Nobis autem ſecundùm rerum antea conditarum adminiſtrationem, jam per ordines temporum, ſecundùm quam Deus jam illis rebus per ſenariam perfectionem conſummatis, uſque modò operatur. Cauſſaliter ergo tunc dictum eſt produxiſſe terram, herbam & lignum, id eſt, producendi accepiſſe virtutem. In ea quippe jam tanquam in radicibus, ut ita dixerim, temporum facta erant, quæ per tempora futura erant. Nam utique poſtea plantavit Deus Paradiſum juxta Orientem, & ejecit ibi de terra omne lignum ſpecioſum ad aſpectum, & bonum ad eſcam: Nec tamen dicendum eſt, eum aliquid tunc addidiſſe creaturæ, quod antè non fecerat, quod velut illi perfectioni, quâ omnia bona valde ſexto die conſummavit, poſt eſſet addendum: Sed quia jam omnes naturæ fruticum atque lignorum in prima conditione facta fuerant, à qua conditione Deus requievit, movens deinde adminiſtranſque per temporales curſus illa ipſa quæ condidit, & à quibus conditis requievit, non ſolùm tunc plantavit Paradiſum, ſed etiam nunc omnia quæ naſcuntur. Quis enim alius etiam nunc iſta creat, niſi qui uſque nunc operatur?*

II. Verùm

II. Verùm Patrum reliquorum ſententia longè probabilior eſt, aſſerentium ſtirpes & arbores actu & reipſa tertia die fuiſſe procreatas, cùm *Moſes* de productione plantarum eodem modo loquatur ac de productione Syderum, & animalium, quæ quarta & quinta die ad cæli terræque decorem & ornatum procreata ſunt, non cauſſaliter tantùm & in ſeminibus, ſed re vera & in ſeipſis. *Et ait: Germinet terra herbam virentem, & facientem ſemen, & lignum pomiferum faciens fructum juxta genus ſuum, cujus ſemen in ſemetipſo ſit ſuper terram. Et factum eſt ita. Et protulit terra herbam virentem, & facientem ſemen habens unamquodque ſementem ſecundùm ſpeciem ſuam. Et vidit Deus quòd eſſet bonum.* Et certè perfectas arbores, maturiſque fructibus onuſtas in Paradiſo extitiſſe Scriptura commemorat, & extra illum voluptatis hortum pariter fuiſſe certum eſt, ut hominibus & animalibus cibos præberent. *Nec verba illa* ſecundi Capitis Geneſeos, quibus Deus feciſſe dicitur *omne virgultum agri antequam oriretur in terra, omnémque herbam regionis priuſquam germinaret*, Auguſtinianæ hypotheſi favent: Id enim ſignificant unum, antequam Terra modo naturali & in perpetuum tempus manſura virgulta & ſata produceret, labore hominum exculta, imbribus irrigata, Solis obſtetricantis influxibus radiiſque fota, illa jubente Deo ſicca ex humo produxiſſe. Unde Subdit Scriptura: *Non enim pluerat Dominus Deus ſuper terram: & homo non erat, qui operaretur terram.* Quod ex hoc fonte hauſiſſe videntur Ethnicorum Theologi, nimirum Poëtæ, & eorum unus his verſibus expreſſit:

Ipſa quoque immunis, raſtróque intacta, nec ullis
Saucia vomeribus, per ſe dabat omnia Tellus.

Singulari porro Dei providentiâ, Plantas ante Sydera productas, ne ipſarum procreatio Soli vel aliis Aſtris tribueretur, obſervant *S. Baſilius*, Homiliâ VI. in Hexaëmeron, *S. Chryſoſtomus* Homiliâ VI. in Geneſim, & *S. Ambroſius* Libro IV. in Hexaëmeron, cap. 1. cujus unius verba ſubjicio. *Terram* (inquit) *aſpice, quæ antequam Sol prodiret, cœpit eſſe viſibilis atque compoſita: Germina ejus aſpice anteriora Solis lumine. Anterior rubus quàm Sol, antiquior herba quàm Luna. Noli ergo Deum credere, cui vides Dei munera eſſe prælata... Numquid merita fœni majora quam Solis? Aut numquid potior ligni prærogativa? Abſit ut inſenſibilia tanti muneris præferamus Miniſtro. Quid igitur prævidit altitudo ſapientiæ & ſcientiæ Dei, ut priùs inciperent ligna eſſe quàm illa duo Mundi luminaria, & quidem cœleſtis oculi firmamenti, niſi ut cognoſcerent omnes divina teſtimonio lectionis terram ſine Sole poſſe eſſe fœcundam. Jam quæ potuit ſine Sole prima rerum ſemina germinare, poteſt utique ſemina accepta nutrire, & proprio fotu ſine calore Solis partus edere. Hac igitur voce quadam ſuorum munerum clamat natura: Bonus quidem Sol, ſed miniſterio, non imperio: Bonus meæ fœcunditatis adjutor, ſed non creator: Bonus meorum altor fructuum, ſed non auctor. Interdum partus meos & ipſe adurit, frequenter mihi & ipſe damno eſt, pleriſque hic locis indotatam relinquit. Non ſunt ingrata conſervo, mihi eſt in uſum datus, mecum labori eſt mancipatus, mecum ſubjectus eſt vanitati, mecum corruptionis ſubditus ſervituti.* Et Lib. III. cap. VI. *Quàm utilis, quàm vehemens vox, Germinet terra herbam fœni: Hoc eſt, ipſa per ſe germinet terra, nullum alterius quærat auxilium, non cujuſquam indigeat miniſterio. Solent enim plerique dicere: Niſi clementior Solis calor tepefecerit terras, & quodammodo radiis ſuis foverit, non poteſt germinare terra: & propterea Gentes divinum honorem deputant Soli, quòd virtute caloris ſui terrarum penetret ſinus, ſparſáque foveat ſemina, vel rigentes gelu venas arborum relaxet. Audi ergo Deum velut hanc vocem emittentem: Conticeſcat ineptus ſermo hominum, qui futurus eſt; faceſſat vana opinio. Antequam Solis fiat luminare, herba naſcatur; antiquior ejus ſit prærogativa quàm Solis. Ne error hominum convaleſcat, germinet priùs terra quàm fotus Solis accipiat. Sciant omnes Solem auctorem non eſſe naſcentium. Dei clementia terram relaxat, Dei indulgentia prorumpere facit fructus. Quomodo Sol vivendi uſum miniſtrat oriundis, quando illa priùs divinæ operationis vivificatione ſunt edita, quàm Sol in hos uſus veniret? Junior eſt herbis, junior fœno.*

SCHOLION.

Aquæ amaræ, ſecundùm ſpiritalem ſenſum, filii ſunt hujus ſæculi, peccatores, variarum cupiditatum motu in ſeipſis æſtuantes. Illos in ſocietatem unam Deus congregavit, congregationis illorum autor, non amaritudinis voluntatum. Juſti, terra arida, ab aquis amaris ſæculi ſeparata, divinæ gratiæ pluviâ voluntaria irrigata, ut dent fructum voluntates eorum ſecundùm genus ſuum, ſecundùm uniuſcujuſque vocationem, ſtatum, conditionem, fructum habens in ſe ſemen, opera bona ex caritate profecta, non tantùm in rebus facilibus per herbam virentem deſignatis, ſed etiam in difficilibus & arduis per lignum fructiferum ſignificatis. *Quis congregavit amaricantes in ſocietatem unam?* (inquit S. Auguſtinus) *Idem namque illis finis eſt temporalis & terrenæ felicitatis, propter quam faciunt omnia, quamvis innumerabili varietate curarum fluctuent.* [S. Auguſt. Lib. 13. Confeſſ. cap. 17.] *Quis Domine, niſi tu qui dixiſti ut congregentur aquæ in congregationem unam, & appareret arida ſitiens tibi? Quoniam tuum eſt mare, & tu feciſti illud, & aridam terram manus tuæ formaverunt, neque enim amaritudo voluntatum, ſed congregatio aquarum vocatur mare. Tu enim coerces etiam malas cupiditates animarum, & figis limites quouſque progredi ſinantur, atque ut in ſe comminuantur fluctus earum. At animas ſitientes tibi, & apparentes tibi alio fine diſtinctas à ſocietate maris, occulto & dulci fonte irrigas, ut & terra det fructum ſuum; & dat fructum ſuum, & te jubente Domino Deo ſuo germinat anima noſtra opera miſericordiæ, ſecundùm genus, diligens proximum in ſubſidiis neceſſitatum carnalium; habens in ſe ſemen ſecundùm ſimilitudinem, quoniam ex noſtra infirmitate compatimur ad ſubveniendum indigentibus, ſimiliter opitulantes quemadmodum vellemus nobis opem ferri, ſi eodem modo indigeremus: non tantùm in facilibus tanquam in herba ſeminali, ſed etiam in protectione adjutorii forti robore ſicut lignum fructiferum, id eſt, beneficum ad eripiendum eum qui injuriam patitur, de manu potentis, & præbendo protectionis umbraculum valido robore juſti judicii.*

ARTICULUS V.

De Opere quartæ Diei.

Propoſitio Unica.

Solem & reliqua Sydera qui prima die cum primigenia luce condita volunt, opinionem tuentur Moſaicæ narrationi minimè conſentaneam.

HANC ſententiam *Cajetanus*, *Catharinus*, *Eugubinus*, & alii propugnarunt, ſed ipſis verbis quibus Moſes opus quartæ diei deſcribit, refelluntur. *Dixit autem Deus: Fiant luminaria in firmamento cæli, & dividant diem ac noctem, & ſint in ſigna & tempora, & dies & annos, ut luceant in firmamento cæli, & illuminent terram. Et factum eſt ita. Fecitque Deus duo luminaria magna, luminare majus ut præeſſet diei,*

Digitized by Google

& luminare minus ut præeſſet nocti, & ſtellas. Et poſuit eas in firmamento cæli ut lucerent ſuper terram, & præeſſent diei ac nocti, & dividerent lucem ac tenebras. Et vidit Deus quòd eſſet bonum, & factum eſt veſpere & mane dies quartus. Hanc ſententiam SS. Patres ad unum omnes tuentur. *S. Baſilius* Homiliâ VI. in Hexaëmeron, aſſerens quarta die *Solare corpus illud, quod primigeniæ lucis vehiculum foret, eſſe conſtitutum.* S. Joannes Chryſoſtomus, Homiliâ VI. in cap. I. Geneſis, ubi Solem, quem *admirabile elementum* vocat, Lunam, & reliqua Sydera, quarta die *ad ornatum cæli* condita aſſerit, ſicut herbæ, ſtirpes, flores, arbores, tertia die ad ornatum terræ procreatæ ſunt; Aſtra verò in cælo poſita eſſe, ſicut homo in Paradiſo poſitus à *Moſe* narratur, non quòd cæli partes ſint, aut cæleſtibus orbibus ſint infixa, ſed ut in cælo moveantur, luménque ſuum ſuper terram emittant. *Severianus Gabalitanus* Oratione VIII. extra cælum illa fabricata cenſet, quarta quidem die, & illò ſubinde tranſlata: *Quemadmodum artifex priùs imaginem facit; tum factam affigit parieti.* Atque ex Luce, quæ primæ diei penſum fuit, tanquam materiâ, cæleſtes illas faces procreatas & accenſas exiſtimat: *Ut ſi quis maſſam auri proferat, ac deinde nummos ex ea percutiat; ita Deus diſpoſitionem lucis ordinavit.* In eadem ſententia eſt *Didymus*, cujus locum *Lipomanus* exhibet in Catena; & Theodoretus Interrogatione XIV. in Geneſim. *S. Auguſtinus* Libro II. De Geneſi ad litteram, cap. XIII. quarto die accenſa Sydera aſſerit. *Et quia*, inquit, *ſicut priùs cælum factum eſt, ita priùs eſt ornandum hujuſmodi partibus ſuis: quarto die ſiunt Sydera, quibus ſuper terram lucentibus, habitatio quoque illuſtretur inferior.* An verò Sydera, cum ſuis orbibus moveantur, an immoto cælo curſus in illo ſuos peragant, & alias id genus quæſtiones, S. Doctor parum curandas ait, cùm in quovis Syſtemate Moſaicæ narrationis veritas intelligi & explicari poſſit. De Motu etiam cæli (inquit cap. X.) *Nonnulli fratres quæſtionem movent, utrum ſtet, an moveatur. Quia ſi movetur, inquiunt, quomodo firmamentum eſt? Si autem ſtat, quomodo Sydera, quæ in illo fixa creduntur, ab Oriente uſque ad Occidentem circumeunt? Quibus reſpondeo, Multùm ſubtilibus & laborioſis rationibus iſta perquiri, ut verè percipiatur utrum ita an non ita ſit: Quibus ineundis atque tractandis, nec jam mihi tempus eſt, nec illis eſſe debet, quos ad ſalutem ſuam, & Sanctæ Eccleſiæ neceſſariam utilitatem cupimus informari. Hoc ſanè noverint, nec nomen firmamenti cogere, ut ſtare cælum putemus: (Firmamentum enim non propter ſtationem, ſed propter firmitatem, aut propter intranſgreſſibilem terminum ſuperiorum & inferiorum aquarum vocatum intelligere licet:) Nec ſi veritas Cælum ſtare perſuaſerit, impediri nos circuitu Syderum, ne hoc intelligere poſſimus. Et ab ipſis quippe, qui hæc curioſiſſimè & otioſiſſimè quæſierunt, inventum eſt, etiam cælo non moto: ſi ſola Sydera verterentur, fieri potuiſſe omnia, quæ in ipſis Syderum converſionibus animadverſa atque comprehenſa ſunt.* Non itaque Scriptura Sacra ad Philoſophorum opiniones & varia Syſtemata accommodanda eſt, ſed opiniones illæ & Syſtemata cum ſacris Literis concilianda ſunt, aut illarum veritate refellenda, ſecundùm præclaram illam *S. Auguſtini* regulam Lib. I. de Geneſi ad litteram, cap. XXI. *Didici non hærere homini in reſpondendo ſecundùm fidem, quod reſpondendum eſt hominibus, qui calumniari Libris noſtræ ſalutis affectant, ut quicquid ipſi de natura rerum veracibus documentis demonſtrare potuerint, oſtendamus*

A *noſtris Literis non eſſe contrarium. Quicquid autem de quibuſlibet ſuis Voluminibus his noſtris Literis, id eſt Catholicæ Fidei contrarium protulerint, aut aliqua etiam facultate oſtendamus, aut nulla dubitatione credamus eſſe falſiſſimum; Atque ita teneamus Mediatorem noſtrum, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ atque ſcientiæ abſconditi, ut neque falſa Philoſophiæ loquacitate ſeducamur, neque falſæ Religionis ſuperſtitione terreamur.* Quò ſpectat & aurea illa ſententia Epiſtolæ VII. ſeu CXLIII. Editionis PP. Benedictin. ad *Marcellinum* datæ: *Si ratio contra Divinarum Scripturarum auctoritatem*
B *redditur, quàmlibet acuta ſit, fallit veriſimilitudine; nam vera eſſe non poteſt. Rurſus ſi manifeſtiſſimæ certæque rationi velut Scripturarum Sanctarum objicitur auctoritas; non intelligit, qui hoc facit, & non Scripturarum illarum ſenſum, ad quem penetrare non potuit, ſed ſuum potiùs objicit veritati: Nec quod in eis, ſed quod in ipſo, velut pro eis invenit, opponit.*

Quanquam verò Scripturæ Sacræ ſatis ſit auctoritas, ut Sydera quarta die condita, credamus & aſſeramus; Id convenienti certè ratione *S. Thomas* explicat I. P. Q. LXX. Art. I. ubi hæc
C verba ſecundi Capitis Geneſeos expendens, *Igitur perfecti ſunt Cæli & Terra, & omnis ornatus eorum*, ait his verbis triplex opus ſignificari, ſcilicet opus creationis, diſtinctionis, & ornatûs. Id autem diſcriminis perfectionem inter & ornatum obſervat, quòd perfectio Cæli & Terræ ad ea pertinere videatur, quæ Cælo & Terræ ſunt intrinſeca; ornatus verò ad ea quæ ſunt à Cælo & Terra diſtincta. Sicut homo formâ ſuâ, & intrinſecis partibus perficitur, veſtimentis ornatur. Rerum porro diſtinctionem maximè ex motu locali manifeſtari, quo ab invicem ſeparantur. Ideó-
D que ad opus ornatûs pertinere rerum illarum productionem, quæ habent motum in Cælo & in Terra. Sicut autem tria in creatione *Moſes* commemorat, Cælum, Terram, & Aquam; ita hæc tria formata opere diſtinctionis trium dierum. Primo die Cælum: Secundo die diviſas aquas ſuperiores ab inferioribus: Tertia die factam in Terra diſtinctionem Maris & Aridæ, cùm unum in locum aquæ confluxerant. Similiter in opere ornatûs; Primo die, qui eſt quartus, producta ſunt luminaria, quæ moventur in Cælo ad ornatum ipſius; Secundo die, qui eſt quintus; aves
E & piſces ad ornatum medii elementi, quia moventur in aëre & in aqua, quæ pro uno accipiuntur; Tertia die, qui eſt ſextus, animalia, ad Terræ, in qua vivunt ac moventur, ornatum procreata ſunt.

SCHOLION.

Qui bonorum operum diuturna exercitatione purgati, de inferiori fruge actionis ad delicias contemplationis evecti ſunt, verbum vitæ ſuperiùs obtinentes, apparent *ſicut luminaria in mundo*, cohærentes *Firmamento Scripturæ Sacræ*: & dividunt inter intelligibilia & ſenſibilia, vel inter
F animas alias intelligibilibus, alias ſenſibilibus deditas, tanquam inter diem & noctem, & ſignificant tempora, quia *Vetera tranſierunt, ecce facta ſunt omnia nova*; & quia *Propior eſt noſtra ſalus quàm cùm credidimus*: & quia *Nox præceſſit, dies autem appropinquavit.* Alii autem datus per Spiritum *ſermo ſapientiæ*, tanquam *luminare majus*, alii *ſermo ſcientiæ* ſecundùm eundem Spiritum, tanquam *luminare minus*; alii *Fides*, alii *gratia curationum*, alii *operationes virtutum*, alii *Prophetia*, alii *diſcretio ſpirituum*, alii *genera linguarum*: & hæc omnia *tanquam ſtella*. SAPIENTIAM *loquimur inter perfectos*, ait Apoſtolus: cæteris autem loqui non poteſt *quaſi ſpiritualibus*, ſed *quaſi carnalibus*, tanquam adhuc *parvulis in Chriſto*. Perfecti perſpicuæ veritatis luce illuſtrantur, quaſi in die ſereno conſtituti; imperfecti, luce minori, ſed ipſorum captui accommodatâ diriguntur, luce ſcientiæ, quæ totam complectitur Hiſtoriam temporalis œconomiæ, quâ Deus ad hominum

S. Auguſt. Lib. 13. Confeſſ. cap. 18. & 19.

minum ſalutem uſus eſt; veteris novæque Legis variam diſpenſationem; quicquid in incarnatione, vita & morte Salvatoris noſtri hominum oculis apparuit, auribuſque auditum eſt; Sacramenta denique ſeu ſacra ſigna, quæ pro ratione temporum variata ſunt. Paſtores ſancti, Prædicatores Apoſtolici, Doctores, à Deo illuminati, lucem in firmamento Eccleſiæ, dividentes inter lucem perfectorum, ſed nondum ſicut Angelorum; & tenebras parvulorum, ſed non deſperatorum: Dies ſole ſapientiæ candens eructat diei ejuſdem ſapientiæ verbum; & nox lunâ lucens annuntiat nocti verbum ſcientiæ. Luna & Stellæ nocti lucem, & nox non obſcurat eas, quoniam ipſæ illuminant eam pro modulo ejus.

ARTICULUS VI.

De Opere quintæ diei.

Propositio Unica.

Quinta die tam piſces quàm aves ex aquis prodiere.

ID apertè *Moſes* cap. 1. Geneſeos ſignificat. *Dixit etiam Deus: Producant aquæ reptile animæ viventis, & volatile ſuper Terram ſub firmamento Cæli; Creavitque Deus cete grandia, & omnem animam viventem atque motabilem, quam produxerant aquæ in ſpecies ſuas, & omne volatile ſecundùm genus ſuum.* Cardinalis quidem *Cajetanus*, aliique Hebraizantes, ex hoc loco probari negant quòd volucres ex aquis prodierint: cùm Textus Hebraicus tantummodo indicet, aves volare ſuper Terram juſſas eſſe. *Producant* (inquit) *aquæ reptile animæ viventis, & volatile volet ſuper Terram.* Verùm ellipſim relativi pronominis ibi ſupplendam, Viri Hebraicè doctiſſimi exiſtimant, *& volatile quod volet ſuper Terram.* Quod Latinus Interpres poſt LXX. Interpretes ſupplevit, ita vertentes: *Producant aquæ reptilia animarum viventium, & volatilia volantia ſuper Terram, ſecundùm firmamentum Cæli.* Supplevit & Targum Onkelos: *Et dixit Deus, Serpant aquæ reptile animæ viventis; & avem quæ volet ſuper terram, ſuper faciem firmamenti Calorum.* Verſio denique Arabica: *Voluit Deus ut ambularet ex aqua ambulans habens animas viventes, & volucre volans ſuper terram è regione firmamenti Cæli.* Neque his contrarium eſt, quod ſecundo Geneſeos Capite *Moſes* ait: *Formatis igitur de humo cunctis animantibus terræ, & univerſis volatilibus Cæli*, &c. Nihil enim cogit hæc verba, *& univerſis volatilibus*, cum illis nectere *de humo*, cùm ad vocem, *formatis*, commodè referantur. Utrumque enim formatum eſt: Sed animantia terrena de terra: Volatilia autem aliunde, ſcilicet ex aquis: Vel terræ nomine aquæ etiam intelliguntur, quæ unum cum ipſa componunt orbem, Ita hunc locum exponit *S. Auguſtinus* Lib. IX. De Geneſi ad literam, Cap. 1. *Si quem autem movet* (inquit) *quia non dixit, Finxit Deus adhuc de terra omnes beſtias agri, & de aquis omnia volatilia cæli, ſed tanquam utraque genera de terra* » *finxerit*, Et finxit, *inquit*, Deus adhuc de terra » omnes beſtias agri, & omnia volatilia Cæli: *Videat duobus modis eſſe intelligendum: aut tacuiſſe nunc unde finxerit volatilia Cæli, quia & tacitum poſſet occurrere, ut non de terra utrumque recipiatur Deum finxiſſe, ſed tantummodo beſtias agri; ut volatilia cæli, etiam tacente Scripturâ intelligamus unde finxerit, velut qui ſciamus in prima cauſalium rationum conditione ex aquis ea eſſe producta: Aut terram univerſaliter ſic appellatam ſimul cum aquis, quemadmodum appellata eſt in illo Pſalmo, ubi ca-*

A *leſtium laudibus terminatis, ad terram facta eſt converſio ſermonis, & dictum:* Laudate Dominum » de terra, dracones & omnes abyſſi, &c. *Nec* » *poſtea dictum eſt: Laudate Dominum de aquis: Ibi enim ſunt omnes abyſſi, quæ tamen de terra laudent Dominum. Ibi etiam reptilia & volatilia pennata, quæ nihilo minùs de terra laudant Dominum. Secundum iſtam univerſalem appellationem terræ, ſecundùm quam etiam de toto Mundo dicitur: Deus qui fecit cælum & terram: ſive de arida, ſive de aquis quæcunque creata ſunt, de terra creata veraciter intelliguntur.*

B II. Aquam avium matricem SS. Patres agnoſcunt. *S. Baſilius* Homiliâ VIII. in Hexaëmeron: *Cur ortum ex aquis* (inquit) *volucribus quoque perinde ut aquatilibus præſtitit? Quoniam volatilibus ad natatilia quaſi conſanguinitas quædam eſt. Nam uti piſces aquam ſecant, agitatione quidem pinnarum ad ulteriora progredientes, cauda verò mutatione flexuoſos ac rectos motus & impetus ſibi gubernantes, ſic idem & in volucribus conſpicere licet, quæ per aërem pennis ſimiliter natant. Quare cùm una ſit utriſque communis conditio, ipſis affinitas ex aquarum generatione tributa eſt.*

C Idem aſſerunt *S. Joannes Chryſoſtomus* Homiliâ VII. in Geneſim, *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. 1. Glaphyrorum in Geneſim, *S. Joannes Damaſcenus* Libro II. *De Fide Orthodoxa*, Cap. XLIX. *S. Hieronymus* Epiſtolâ LXXXIII. ad Oceanum: *Primùm*, inquit, *de aquis quod vivit, egreditur, & pennatos fideles de terra ad cælum levat.* S. Ambroſius Lib V. in Hexaëmeron Cap. XIV. *Unde*, inquit, *quoniam in nonnullis idem uſus & ſpecies, ideo de aquis utriuſque generis nativitas divina præceptione proceſſit. Dixit enim Deus: Producant aquæ reptilia animarum viventium ſecundùm genus: & volatilia volantia ſuper terras ſecus firmamentum* D *cæli ſecundùm genus. Non immeritò igitur, quia de aquis genus utrumque producitur, natandi proprietas utriſque ſuppeditat.* Et in Hymno quem Eccleſia canit Feria V.

Magna Deus Potentia,
Qui ex aquis ortum genus
Partim remittis gurgiti,
Partim levas in aëra.

S. Auguſtinus Lib. III. de Geneſi ad literam, cap. VI. & VII. *Aer itaque ille ſuperior* (inquit) E *ſive quòd ad cæleſtem Mundi pertinet partem, ſive quòd nullum habet viſibilem habitatorem, de qualibus nunc ſermo narrantis eſt, neque prætermiſſus eſt cælo nominato, neque annumeratus in creandis animalibus: Iſte verò inferior, qui excipit exhalationes humidas maris ac terræ, & ad ſuſtinendas aves quodammodo craſſatur, nonniſi ex aquis accipit animalia. Quod enim ejus humidum eſt, hoc portat alitum corpora, quæ ita nituntur pennis volantes, quemadmodum piſces quibuſdam ſuis alis natantes. Proinde ſcienter tanquam Spiritus Dei, qui ſcribenti aderat, ex aquis dicit producta volatilia.* F *Quorum natura bipartitum locum ſortita eſt: Inferiorem ſcilicet in unda labili, ſuperiorem verò in aura ſtabili. Illum deputatum natantibus, iſtum volantibus.*

Claudius Marius Victor Lib. 1. Carminum in Geneſim:

Hinc volucres quoque molle genus traxere vigorem.
Nam liquidas dum format aquas, immiſſâque Pontum
Vita ſubit, fervent multo tumida æquora partu;

Nec ſatis eſt piſces genus omne exurgere, quodque
Squamea turba ſalo ſummas evadit in undas;
Ni volitant in aquis ſenſim natet æthere puro,
Æthereos volucris contingere docta receſſus.
Erga materies avibúſque & piſcibus una eſt.

Legatur & *Rupertus* Lib. I. *De Operibus Trinitatis*, cap. I.

SCHOLION.

S. Auguſt. Lib. 13. Confeſſ. cap. 20.

Si lapſus non eſſet Adam, non diffunderetur ex utero ejus ſalſugo maris, *Genus humanum profunde curioſum, procelloſè tumidum, & inſtabiliter fluidum*, atque ita opus non eſſet ut Diſpenſatores Myſteriorum Dei operarentur in aquis multis myſtica dicta & facta. Nunc autem opus eſt ut Baptiſmo regenerentur homines, velut piſces viventes in aquis, viventes (inquam) vitâ Chriſti. *Nos piſciculi, ſecundùm Jeſum Chriſtum in aqua naſcimur: nec aliter quàm in aqua permanendo ſalvi ſumus.... Primis aquis præceptum eſt animas proferre, primus liquor quod viveret edidit, ne mirum ſit in Baptiſmo ſi aquæ animare noverunt.* Chriſtianorum alii imperfecti, per piſces; alii perfecti, per aves ſignificati. Hi duabus pennis, fidei & caritatis, in cælum feruntur, vix in terris hærent, rebus omnibus tranſitoriè utuntur, ut ſubveniant neceſſitati, non ut indulgeant cupiditati. *Utentis modeſtiâ, non amantis affectu.* Volant abſque labore, aut ſuavis ipſis labor eſt quia *jugum Domini ſuave eſt, & onus ejus leve*: & *Non eſt ſarcina oneratis, ſed ala volaturi.*

Tertullianus Lib. de Baptiſmo.

S. Auguſtinus.

ARTICULUS VII.

De Opere ſextæ Diei.

Propositio I.

Sexta Die omnis generis animalia Deus ex terra produxit: In quibus nullum per ſe noxium aut inutile eſt.

I. PRimam operis ſextæ Diei partem Moſes his verbis deſcribit: *Dixit quoque Deus: Producat terra animam viventem in genere ſuo, jumenta & reptilia, & beſtias terræ, ſecundùm ſpecies ſuas: factúmque eſt ita. Et fecit Deus beſtias terræ juxta ſpecies ſuas, & jumenta, & omne reptile terræ in genere ſuo.* Hîc *Plato* conticeſcat, qui animalium productionem à primo & ſummo Deo demandatam eſſe Diis ſecundis affirmat. Sileant *Epicurus*, & *Epicuri* de grege porcus *Lucretius*, qui animalia omnia in exordio Mundi facta eſſe ex terra, ob eximiam terræ naſcentis fæcunditatem, novorúmque Syderum efficaciam, Deo nihil ad eorum molitionem conferente, impiè aſſerunt. Utrùm animalia qui ex putri materia procreantur, tunc à Deo producta ſint, Quæſtio eſt non multùm neceſſaria, nec ſatis explorata. Satis eſt ut cauſſaliter à Deo creata fateamur; niſi magis arrideat *S. Auguſtini* Reſponſio Lib. III. De Geneſi ad literam, cap. XIV. *Nonnulla etiam*, inquit, *de quibuſdam minutiſſimis animalibus quæſtio eſt, utrùm in primis rerum conditionibus creata ſint, an ex conſequentibus rerum mortalium corruptionibus? Nam pleraque eorum aut de vivorum corporum vitiis, vel purgamentis, vel exhalationibus, aut cadaverum tabe gignuntur; quædam etiam de corruptione lignorum & herbarum, quædam de corruptionibus fructuum: Quorum omnium non poſſumus rectè dicere Deum non eſſe Creatorem. Ineſt enim omnibus quoddam naturæ ſui generis decus, ſic ut in his major ſit admiratio bene conſiderantis, & laus uberior omnipotentis Artificis: Qui omnia in ſapientia fecit, quæ à fine uſque ad finem pertendens, & ſuaviter cuncta diſponens, nec ea ipſa rerum noviſſima, quæ pro ſui generis ordine diſſolvuntur, & quarum diſſolutionem ex pœna noſtræ mortalitatis horremus, relinquit informia. Sed creat minima corpore, acuta ſenſu, animantia; ut majore attentione ſtupeamus agilitatem muſcæ volantis, quàm magnitudinem jumenti gradientis, ampliúſque miremur opera formicularum, quàm onera camelorum. Sed utrùm in primis, ut dixi, rerum conditionibus, quæ ipſo ſex dierum ordine creata narrantur, hæc quoque minima inſtituta credamus, an poſtea conſequentibus corruptibilium corporum ſolutionibus, hoc quæritur. Et poteſt quidem dici ea minutiſſima, quæ ex aquis vel terris oriuntur, tunc creata: In quibus etiam illa non abſurdè intelliguntur, quæ naſcuntur ex eis, quæ terra germinante orta ſunt, & quia præceſſerant conditionem non ſolùm animalium, ſed etiam luminarium; & quia terræ continuantur per radicum connexionem: unde illo die, quo apparuit arida, exorta ſunt, ut potiùs ad ſupplementum habitationis quàm ad numerum habitatorum pertinere intelligantur. Cætera verò quæ de animalium gignuntur corporibus, & maximè mortuorum, abſurdiſſimum eſt dicere tunc creata, cùm animalia ipſa creata ſunt: Niſi quia inerat jam omnibus animatis corporibus vis quædam naturalis, & quaſi præſeminata & quodammodo liciata primordia futurorum animalium, quæ de corruptionibus talium corporum pro ſuo quæque genere ac differentiis erant exortura, per adminiſtrationem ineffabilem omnia movente incommutabili Creatore.*

Plato in Timæo.

Lucretius Lib. 5.

II. De animalibus adulterinæ ſpeciei, quorum generatio præter naturam eſt, diſputant etiam Interpretes, an proximè ſint à Deo creata in primo ſex dierum opificio, an in ſemine duntaxat & cauſſaliter? Poſterior ſententia *Ruperto* placuit Lib. I. *De Trinitate & Operibus ejus*, cap. LVII. quòd veriſimile non ſit illa animalia in Mundi primordiis à Deo eſſe creata, quorum generationem ab hominibus procurari, tanquam rem abominandam, vetat Deus *Levitici* XIX. Sed aliæ ſunt hujus prohibitionis rationes, quæ apud *S. Thomam* Prima ſecundæ, Quæſt. CII. Art. VI. in Reſponſione ad VIII. objectionem legi poſſunt. Opinioni *Ruperti* favet locus Capitis XXXVI. Geneſeos, ubi ſecundùm Textum Hebraicum, cui Chaldaica Paraphraſis, & Arabica Verſio conſentiunt, *Ana* invenit mulos in ſolitudine, quòd ſcilicet *equarum greges ab aſinis in deſerto ipſe fecerit primus aſcendi, ut mulorum inde nova contra naturam animalia naſcerentur.* Quam ſententiam refert, nec improbat *S. Hieronymus* Lib. Traditionum Hebraïcarum in Geneſim.

III. Utiliùs quæritur, utrùm Deus animalia quædam per ſe homini noxia, vel inutilia creaverit? Negantem ſententiam Scriptura Sacra docet Geneſis I. v. 25. *Et fecit Deus beſtias terræ juxta ſpecies ſuas, & jumenta, & omne reptile terræ in genere ſuo. Et vidit Deus quòd eſſet bonum.* Id confirmat dominium in univerſa animantia, quæ moventur ſuper terram, homini datum, quod manente innocentiæ ſtatu abſolutiſſimum fuiſſet. Manſueta namque, tractabilia, obedientia ad nutum habuiſſet animalia, ſi in ſui Creatoris obedientiâ perſeveraſſet. Hanc veritatem *S. Auguſtinus* tuetur Lib. I. de Geneſi contra Manichæos, cap. XVI. *Solent etiam* (inquit) *iſtam Manichæi movere quæſtionem, ut dicant: Quid opus erat ut tam multa animalia Deus faceret, ſive in aquis, ſive in terra, quæ homini non ſunt neceſſaria? Multa etiam pernicioſa ſunt & timenda. Sed cùm iſta dicunt, non intelligunt quemadmodum omnia pulchra ſunt Conditori & Artifici ſuo, qui omnibus*

Digitized by Google

nibus utitur ad gubernationem univerſitatis, cui ſumma lege dominatur. Si enim in alicujus opificis officinam imperitus intraveris, vides ibi multa inſtrumenta quorum cauſas ignorat, & ſi multum eſt inſipiens, ſuperflua putat. Jam verò ſi in fornacem incautus ceciderit, aut ferramento aliquo acuto, cum id malè tractat, ſeipſum vulneraverit, etiam pernicioſa & noxia exiſtimat ibi eſſe multa. Quorum tamen uſum quoniam novit artifex, inſipientiam ejus irridet, & verba inepta non curans, officinam ſuam inſtanter exercet. Et tamen tam ſtulti ſunt homines, ut apud artificem hominem non audeant vituperare quæ ignorant, ſed cùm ea viderint, credant eſſe neceſſaria, & propter uſus aliquos inſtituta: In hoc autem Mundo, cujus conditor & adminiſtrator prædicatur Deus, audent multa reprehendere quorum cauſas non vident, & in operibus atque inſtrumentis omnipotentis Artificis volunt ſe videri ſcire, quod neſciunt. Ego verò fateor me neſcire mures & ranæ quare creatæ ſint, aut muſcæ, aut vermiculi: Video tamen omnia in ſuo genere pulchra eſſe, quamvis propter peccata noſtra multa nobis videantur adverſa. Non enim animalis alicujus corpus & membra conſidero, ubi non menſuras, & numeros, & ordinem inveniam ad unitatem concordiæ pertinere. Quæ omnia unde veniant non intelligo, niſi à ſumma menſura, & numero, & ordine, quæ in ipſa Dei ſublimitate incommutabili atque æterna conſiſtunt. Quod ſi cogitarent iſti loquaciſſimi & ineptiſſimi, non nobis tædium facerent, ſed ipſi conſiderando omnes pulchritudines & ſummas & infimas, Deum artificem ubique laudarent; & quoniam nuſquam offenditur ratio, ſicubi fortè ſenſus carnalis offenditur, non rerum ipſarum vitio, ſed noſtræ mortalitatis meritis imputarent. Et certè omnia animalia aut utilia nobis ſunt, aut pernicioſa, aut ſuperflua. Adversùs utilia non habent quid dicant. De pernicioſis autem vel punimur, vel exercemur, vel terremur, ut non vitam iſtam multis periculis & laboribus ſubditam, ſed aliam meliorem, ubi ſecuritas ſumma eſt, diligamus & deſideremus, & eam nobis pietatis meritis comparemus. De ſuperfluis verò quid nobis quærere? Si tibi diſplicet quòd non proſunt, placeat quòd non obſunt; quia etſi domui noſtræ non ſunt neceſſaria, eis tamen completur hujus univerſitatis integritas, quæ multò major eſt quàm domus noſtra & multò melior. Hanc enim multò meliùs adminiſtrat Deus, quàm unuſquiſque noſtrûm domum ſuam. Uſurpa ergo utilia, cave pernicioſa, relinque ſuperflua. In omnibus tamen cùm menſuras & numeros & ordinem vides, Artificem quære. Nec alium invenies, niſi ubi ſumma menſura, & ſummus numerus, & ſummus ordo eſt, id eſt, Deum de quo veriſſimè dictum eſt, quòd omnia in menſura, & numero, & pondere diſpoſuerit. Sic fortaſſe uberiorem capies fructum, cùm Deum laudas in humilitate formicæ, quàm cùm tranſis fluvium in alicujus jumenti altitudine.

Et Libro III. De Geneſi ad literam, cap. XV. ubi *Danielis* meminit, qui inter leones ſalvus atque intrepidus vixit; & Apoſtoli, cujus in manu mortifera vipera inhæſit, nec læſit, colligit pernicioſa & venenata animalia homini in ſtatu innocentiæ manenti non nocitura. *Potuerunt ergo*, inquit, *iſta etiam creata nihil nocere, ſi cauſa non extitiſſet, vel terrendorum puniendorúmque vitiorum vel probandæ perficiendæque virtutis: Quia & exempla ſunt demonſtranda patientiæ, ad profectum ceterorum; & ipſe ſibi homo in tentationibus certiùs innoteſcit; & juſtè ſalus illa perpetua, quæ turpiter amiſſa eſt per voluptatē, fortiter recipitur per dolorem.*

IV. Hoc etiam argumentum præclarè tractat *Theodoretus* Interrogatione XVIII. in Geneſim. *Pueri*, inquit, *tum terriculamentis, tum etiam loris & virgis indigent. Et per illa quidem ipſos terremus, per hæc autem erudimus, utraque verò facimus, honeſtatem omnem eis procurantes. Cùm igitur Dominus Deus animadvertiſſet nos ad ignaviam proclives, beſtias & reptilia priùs condidit, veluti lora quædam & terriculamenta: Ut per ea nos terrens, ad ſe traheret, atque ejus auxilium imploraremus. At quemadmodum qui perfectam ætatem attigerunt, terriculamenta hujuſmodi & lora contemnunt: Sic qui in virtute educati ſunt, beſtiarum incurſus minimè formidant. Siquidem Adā, priuſquam peccaſſet, aſſiſtebant beſtiæ obſequium deferentes. Et rurſum ipſum Noë ingredientem Arcam, leo, pardus, reptilium atrociſſima quæque ovium more ſequebantur. Et Danieli aderant leones, qui alioqui famelici, accedere tamen ad eum non audebant, eò quòd in illo ſpecimen quoddam divinam imaginem præ ſe ferens conſpicerent. Itidem vipera, quæ dentes injecerat in manus Apoſtoli, cùm nihil peccati tenerum aut molle in eo repeperiſſet, mox reſiliit, & in ignem ſe conjecit, ſupplicium quodammodo de ſe ipſa ſumens, quòd corpus ſibi nullatenus conveniens adorta eſſet. Nos autem ideo beſtias formidamus, quia virtute præditi moribus non ſumus. Et ob id Deus ſocordium etiam hominum curam agens, eas in remotiora loca relegavit, & iis nocturnum tempus ad eſcam quærendam largitus eſt.* In ipſa enim nocte, ait, pertranſibunt omnes beſtiæ ſylvæ. *Reptilibus verò antra terræ præbuit, ut in eis latentia humano generi non noceant. At ne beſtias velut ab his prorſus illæſi contemnamus, quaſi nobis minimè nocere poſſint, nonnunquam duos aut tres è multis millibus vel à ſcorpionibus pungi, aut à ſerpentibus morderi permittit is qui ſapienter res noſtras gubernat, ut nos veriti ne quid ſimile patiamur, Deum Creatorem in auxilium invocemus, obſecrantes, ut illâ malorum omnium depultrice providentiâ nos tueatur. Præterea & ad alia beſtiæ non ſunt nobis inutiles. Nam & ex eis Medici pharmaca non pauca componunt ad morbos propulſandos. Nemo igitur beſtias per ſe conſideratas de Creatore conqueratur, ſed utilitatem inveſtiget. Siquidem ipſum etiam corpus humanum, quamvis formoſum, temperatum, & varia partium utilitate præditum, mucco tamen, & ſputo, ac fœtido ſtercore quod excernit non caret. Nullus tamen ſanæ mentis ex his animal vituperat. Neque enim abſque his agere vitam poteſt, ſed per hæc firmum eſt & vegetum: Siquidem eget pituitâ, ſanguine, & utraque bile. At quemadmodum per hæc conſiſtit, ſic per eadem dilabitur. Unius enim horum exceſſu aut defectu enecatur animal. Sic rurſus digitorum articulum unum ſi quis abſcindat, illum prorſus inutilem eſſe deprehendet: At conjunctus maximam corpori utilitatem præbet. Sic igitur & nos agere convenit, ut non ſingulas per ſe naturæ partes conſideremus, ſed earum in univerſo utilitatem ſpectemus. Nam & ignis adurendi vim habet, nec tantùm corpora conſumit, ſed domos etiam incendit, & naves, & ſegetes, & tamen unum eſt ex quatuor elementis, ex quibus omnia conſtant, & ſine hoc vivere mortalium natura non poteſt. Et aqua ſimiliter terram inundat, domos deſtruit, navigantium plurimos exhaurit, nocet etiam iis qui intempeſtivè vel immodicè bibere non verentur. Nemo tamen niſi demens, pernicioſam aquam appellarit. Hæc enim & terram irrigat, & plantas alit, & bruta animantia, ipſámque hominum naturam. Ad hunc ergo modum & aliorum unumquodque examinamus, non ipſum per ſe conſiderantes, noxiúmne ſit, an commodum: Sed an aliquam univerſo utilitatem conferat. Nam & feræ hominem reverentur propter attributam illi ab initio in ipſas poteſtatem. Interdum tamen illum velut divinæ legis prævaricatorem contemnunt. Quemadmodum improbi ſervi deſpicere illos ſolent, qui eos*

regere à Dominis juſſi ſunt, ſi eos viderint admiſſis criminibus auctoritatem amiſiſſe. Theodoreto in hujus aſſertione veritatis præiverant *S. Baſilius* Homiliâ VIII. in Hexaëmeron, *S. Joannes Chryſoſtomus* Homiliâ VII. in Geneſim, & *S. Ambroſius* Lib. VI. in Hexaëmeron, cap. VI.

SCHOLION.

Rom. 12. 2. S. Auguſtinus Lib. 13 Confeſſ. cap. 21.

Nolite conformari huic ſeculo (inquis Apoſtolus.) *Evitando vivet anima, quæ appetendo moritur. Continete vos ab ore ut feritate ſuperbiæ, ab inerti voluptate luxuriæ, & à fallaci nomine ſcientiæ, ut ſint beſtiæ manſuetæ, & pecora edomita, & innoxii ſerpentes.* Motus enim animæ ſunt iſti, ſi allegoricum ſenſum ſpectemus: Sed *Faſtus elationis, & delectatio libidinis, & venenum curioſitatis motus ſunt animæ mortuæ: quia non ita moritur ut omni motu careat, quoniam diſcedendo à fonte vitæ, moritur, atque ita ſuſcipitur à prætereunte ſeculo, & conformatur ei. In anima viva, in anima continente, ſint beſtiæ bonæ in manſuetudine actionis, cupiditates edomitæ; ſerpentes boni, non pernicioſi ad nocendum, ſed aſtuti ad cavendum: & tantùm explorantes temporalem naturam, quantùm ſufficit ut per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciatur æternitas.*

PROPOSITIO II.

Homo ad imaginem Dei ſecundùm Animam conditus eſt. In quo ſita ſit, non una eſt Patrum ſententia.

I. Absoluto ceterarum creaturarum opificio, Deus hominem condidit, velut *Mundum quemdam alterum, in parvo magnum, Angelum alium, mixtum Adoratorem, viſibilis creaturæ ſpectatorem; Myſten intelligibilis; eorum quidem quæ in terra ſunt, Regem, Cœleſti autem Regi ſubditum; terrenum pariter ac cœleſtem, &c.* Verba ſunt *S. Gregorii Nazianzeni* Oratione XXXVIII. *Quis enim dignus incolere Dei opera, quàm ipſius imago & ſimilitudo? Eam quoque bonitas & quidem operantior operata eſt, non imperiali verbo, ſed familiari manu, etiam verbo blandiente præmiſſo: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Bonitas dixit, bonitas finxit hominem de limo* (inquit *Tertullianus* Lib. II. contra Marcionem, cap. IV.) Qui & hominis excellentiam ex productionis modo rurſus commendat, quòd ſcilicet non ſolo ſermone, ut reliqua opera, ſed omnipotente manu Deus ipſum finxerit, Libro De Reſurrectione Carnis, cap. V. *Ad diſtantiam,* inquit, *provocamus. Primo quidem quòd omnia ſermone Dei facta ſunt; & ſine illo nihil. Caro autem & ſermone Dei conſtitit propter formam, ne quid ſine ſermone. Faciamus enim hominem, antè præmiſit: & ampliùs manu propter prælationem; ne univerſitati compararetur. Et finxit, inquit, Deus hominem. Magna ſine dubio differentia ratio, pro conditione ſcilicet rerum. Minora enim quæ fiebant, eo cui fiebant. Si quidem homini fiebant, cui mox à Deo addicta ſunt. Meritò igitur, ut famula, juſſu & imperio & ſola vocali poteſtate univerſa proceſſerant. Contrà, homo, ut dominus eorum in hoc ab ipſo Deo extructus eſt, ut dominus eſſe poſſet, dum fit à Domino..... Limus in manus Dei quæcumque ſunt perveniis, ſatis beatus, etſi ſolummodo contactus. Quid enim ſi nullo ampliùs opere ſtatim figmentum de contactu Dei conſtitiſſet? Adeo magna res agebatur, quâ iſta materia extruebatur. Itaque toties honoratur, quoties manus Dei patitur, dum tangitur, dum decerpitur, dum deducitur, dum effingitur. Recogita totum illi Deum occupatum ac deditum, manu, ſenſu, opere, conſilio, ſapientiâ, providentiâ, & ipſa inprimis adfectione lineamēta ducebat. Quodcumque enim limus exprimebatur, Chriſtus cogitabatur homo futurus... Sic enim præfatio* A *Patris ad Filium: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Et fecit hominem Deus. Id utique quod finxit. Ad imaginem Dei fecit illum, ſcilicet Chriſti. Et ſermo enim Deus, qui in effigie Dei conſtitutus, non rapinam exiſtimavit pariari Deo Ita limus ille jam tunc imaginem induens Chriſti futuri in carne, non tantùm Dei opus erat, ſed etiam pignus.* Quæ *Tertulliani* ſententia non ita intelligenda eſt, ut imaginem Dei corpore circumſcripſerit; ſed quòd exiſtimaverit Deum, cùm hominis illius, quem moliebatur, naturam ac ſubſtantiam, Filium aliquando ſuum aſſumtu- B rum eſſe prævideret, *Adamum* tanquam primum illius generis fundamentum majori proſecutum honore fuiſſe, ac ſuis illum fabricaſſe manibus. Sanè *Tertullianum* imaginem Dei corpore non circumſcripſiſſe, liquidò probatur ex libro ipſius ſecondo contra Marcioοem, cap. V. ubi divinæ proprietatem imaginis in voluntate & libero arbitrio conſtituit. *Liberum,* inquit, *& ſui arbitrii, & ſuæ poteſtatis invenio hominem à Deo inſtitutam; nullam magis imaginem & ſimilitudinem Dei in illo animadvertens, quàm ejuſmodi ſtatus formam. Neque enim facie & corporalibus* C *lineis, tam variis in genere humano, ad uniformem Deum expreſſus eſt: Sed in ea ſubſtantia quam ab ipſo Deo traxit, id eſt anima, ad formam Dei ſpondentis, & arbitrii ſui libertate & poteſtate ſignatus eſt.* Et Capite ſequenti: *Oportebat igitur imaginem & ſimilitudinem Dei, liberi arbitrii, & ſuæ poteſtatis inſtitui, in qua hoc ipſum imago & ſimilitudo Dei deputaretur, arbitrii ſcilicet libertas & poteſtas: In quam rem ea ſubſtantia hominis accommodata eſt, quæ hujus ſtatûs eſt, afflatus Dei, utique liberi, & ſuæ poteſtatis.*

II. *Clemens Alexandrinus* Libro VI. Stroma- D tum, *Hominem ad imaginem Dei eſſe factum* docet, *non propter ſtructuræ ſuæ figuram: Sed quoniam uti Deus ratione molitur omnia; ſic homo qui perfecta cognitione præditus eſt, ex rationali facultate bonas & honeſtas actiones exequitur.*

III. Audianorum, imaginem Dei corpore definientium errorem refellit *S. Epiphanius* Hæreſi LXX. *Nam qui fieri poteſt,* inquit, *ut quod aſpectabile eſt, ei ſimile ſit quod videri non poteſt? Aut quod contrectari poteſt, ei quod apprehendi nequit? Præterea nos anteriora duntaxat oculis noſtris cernimus, quæ pone ſunt ignoramus. Penes Deum autem neque* E *affectio illa, neque defectus eſt, ſed undecunque lumen eſt, undecunque oculus, undecunque gloria. Spiritus enim Deus eſt, qui omnem ſpiritum exuperat, & lux omni luci præſtantior. Quicquid enim ab ipſo conditum eſt, infra illius decus ac gloriam eſt.* Sed nec in anima, (quæ ſingularis illius opinio eſt,) nec in virtute, nec in Baptiſmo, nec in re quapiam nobis cognitâ, poſitam imaginis Dei rationem, *S. Epiphanius* ibidem aſſerit. *Non eſt* (inquit) *ullo modo definiendum aut affirmandum, quanam in parte imago illa conſiſtat. Sed ineſſe quidem in homine omnino fatendum eſt, ne* F *divinum beneficium tollamus è medio, ac Dei auctoritati diffidamus. Quæcunque enim ille dicit, planè vera ſunt, tametſi nonnullæ ſententiæ ſint, quæ aciem noſtræ mentis effugiant. Quocirca negare omnino ad imaginem Dei expreſſum hominem, à Fide Catholica & Eccleſia Dei alienum eſt...... Quæ cùm omnes homines Dei ad imaginem creatos eſſe fateatur, nullam tamen partem definit, in qua iſtiuſmodi imaginis ratio collocanda videatur.* Infirma certè eſt *S. Epiphanii* ratio, quâ nec in animâ poſitam Dei imaginem aſſerit. *Deus enim,* inquit, *infinitis præ anima partibus, eóque ampliùs, comprehenſionem omnem, ac cogitationem effugit: utpotè cui proſpecta ſunt omnia*

tam

tum præterita, quàm præſentia, tam quæ videntur, quàm quæ videri nequeunt. Ipſe enim cùm omnia comprehendit, tum à nullo comprehenditur. Econtrario verò anima corpore continetur, abyſſi fundum ignorat, terræ latitudinem, atque orbis habitabilis limites neſcit: Cælorum ſumma non aſſequitur, neque quid futurum ſit, aut quando futurum, aut quæ ante ſe jam extiterint, cognoſcit. Præterea cùm Deus diviſionis omnis expers ſit, Hebr. 4. *anima ipſa dividitur: His verbis Apoſtolus indicat: Vivus eſt enim ſermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens uſque ad diviſionem animæ, & medullarum,* B Quaſi verò methaphorica illa diviſio, & animæ finitudo cùm in ſubſtantia, tum in cognitione ſuâ, impediat quo minùs divinæ proprietas imaginis in anima ſtatuatur. Aut quaſi neceſſe ſit, ut imago perfectionem omnem adæquatur & exprimat illius cujus imago eſt. Primigenia quidem, primaria, & perfecta Dei imago, ſcilicet Filius, omnem illius perfectionem exprimit; non autem imago creata, qualis eſt homo. Id *S. Auguſtini*, verbis exponam ſignificantiùs Libro VII. *De Trinitate*, cap. VI. *Sed quia* (inquit) *non omnino æqualis fiebat illa imago Dei, tanquam non ab illo nata, ſed ab eo creata, hujus rei ſignificandæ causâ ita imago eſt, ut ad imaginem ſit,* C *id eſt, non æquatur parilitate, ſed quadam ſimilitudine accedit .... Sunt qui iſta diſtinguunt, ut imaginem velint eſſe Filium: Hominem verò non imaginem, ſed ad imaginem. Refellit autem eos* 1. Cor. 11. *Apoſtolus dicens: Vir quidem non debet velare caput, cùm ſit imago & gloria Dei. Non dixit, Ad imaginem, ſed imago. Quæ tamen imago cùm alibi dicitur, Ad imaginem, non quaſi ad Filium dicitur, quæ imago æqualis eſt Patri: Alioqui non diceret, Ad imaginem noſtram. Quomodo enim noſtram, cùm Filius ſolius Patris imago ſit? Sed propter imparem, ut diximus, ſimilitudinem dictus* D *eſt homo ad imaginem, & ideo noſtram, ut imago Trinitatis eſſet homo, non Trinitati æqualis, ſicut Filius Patri: Sed accedens, ut dictum eſt, quadam ſimilitudine: Sicut in diſtantibus ſignificatur quædam vicinitas, non loci, ſed cujuſdam imitationis.*

III. *S. Cyrillus Alexandrinus* Libro contra Anthropomorphitas, in eorum errore confutando multus eſt, qui divinam imaginem corpore circumſcribunt: eámque in anima, ratione ſanctitatis ac virtutis conſtituit. Eidem ante *S. Cyrillum* ſententiæ ſubſcripſerunt *S. Joannes Chryſoſtomus* Homiliâ *De eo quòd imaginem, quæ eſt* E *ad ſimilitudinem, homo per peccatum abjecit*: & *Severianus Gabalitanus* Oratione V. *De Mundi Opificio*.

IV. *Theodoretus*, Interrogatione XX. in Geneſim, varias Doctorum opiniones de divinæ in homine imaginis proprietate commemorat. *Quidam*, inquit, *vocaverunt imaginem Dei id quod eſt in Anima inviſibile, ſed non rectè dixerunt. Si enim inviſibile Dei imago Dei eſſet, multò magis Angeli, Archangeli, & univerſa Natura ſancta & incorporea, vocarentur imagines Dei. Quidam nimiùm ſimplices corpus humanum aiunt factum* F *eſſe ad imaginem Dei: Quoniam audiunt vocem divinam dicentem:* Reg. 11. Geneſ. 8. Eſa. 1. Pſalm. 94. Aperi oculos tuos, & vide, & inclina aurem tuam, & audi, *&c*; Olfecit Dominus odorem ſuavitatis, *& illud*, Os Domini locutum eſt iſta, *&* In manus ejus ſunt omnes fines terræ, *& ſimilia. In quo ſtolidi non animadverterunt, Dominum Deum per homines, hominibus loquentem, audientium infirmitati ſermones accommodare. Et quoniam oculis nos videmus virtutem ejus per quam videt Scriptura, vocat ocu-* A *los; & rurſum audiendi facultatem vocat aures, quoniam hiſce partibus audimus, & mandatum Dei os. Verùm oportebat eos non ſolùm ſupradicta verba audiviſſe, ſed etiam ea quæ docent Deum eſſe incircumſcriptum.* Quò enim, *inquit*, ibo à ſpiritu tuo, & quò à facie tua fugiam? Si aſcendero in cælum, tu illic es, ſi deſcendero in infernum ades. Pſalm. 138. *Et Samaritanæ Dominus dixit*, Deus ſpiritus eſt, & oportet eos qui adorant ipſum, in ſpiritu & veritate adorare. Joan. 4. *Si autem Deus ſpiritus eſt, ſimplex igitur, incompoſitus, & figuram non recipiens. Atqui ſupervacuum eſt illum in longum producere ſermonem. Sa-* B *tis enim patet horum inſania. Hunc igitur locum,* Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem, *Doctores ita intellexerunt. Nempe Deum omnium, cùm creaturam ſenſitivam & intellectivam creaſſet, hominem poſtremò formaſſe, veluti ſui quandam imaginem, medium illum ponendo inter animata & inanimata, ſenſitiva & intellectiva; ut utraque quidem tam animata quàm inanimata, uſum illi veluti tributum quoddam præberent: Natura verò intellectiva, dum hominis curam gerunt, benevolentiam erga Creatorem demonſtrarent. Nonnulli dixerunt, ad imaginem Dei creatum eſſe hominem, ſecundùm facultatem dominandi, argumen-* C *to clariſſimo uſi, ex eo quòd Creator ſubjunxit:* Et dominetur piſcibus maris, & volatilibus cæli, & beſtiis, & univerſæ terræ, & omnibus reptilibus repentibus ſuper terram. *Quemadmodum enim ipſe omnium tenet imperium: ita dedit homini dominium animalium irrationalium.* Addit divinam imaginem, aliorum judicio, in eo maximè ſplendeſcere, quòd homo, ſimiliter ut Deus, varia molitur opera; & ingenii ſolertiâ ac multiplicibus artium inventis divinam imitatur ſapientiam. Tum eam opinionem poſtremo loco refert, quæ omnium maximè probabilis eſt; in D ratione & intelligendi vi ſitam eſſe imaginis divinæ proprietatem. *Invenire etiam poterit quiſpiam imitationem aliam aptiorem & convenientiorem in anima humana: Habet enim ipſa facultatem rationalem & vitalem in ſe: & mens quidem producit ſermonem, procedit autem cum ſermone ſpiritus, non generatus quidem, quemadmodum ſermo, ſed perpetuò conſequens ſermonem, & cum eo, dum editur, procedens. Sed hujuſmodi adſunt homini tanquam imagini: Quamobrem nec ſermo, nec ſpiritus per ſe ſubſiſtit. At in Sancta Trinitate tres intelligimus Hypoſtaſes, eáſque ſine confuſione unitas, & per ſe ſubſiſtentes.*

E V. *Diodorus Tarſenſis* apud *Theodoretum* loco mox laudato, eorum ſententiam refellit, qui ſecundùm partem animæ rationalem hominem eſſe imaginem Dei aſſerunt, quòd *S. Paulus* virum quidem imaginem Dei dixerit, non mulierem, quæ tamen rationali pariter animâ prædita eſt. 1. Cor. 11. *Vir*, inquit, *cùm ſit imago & gloria Dei, non debet velare caput: Mulier autem gloria viri eſt.* Quo ex loco ſic ratiocinatur Diodorus: *Si ergo qui non debet velare caput, imago Dei eſt, profectò quæ velatur, non eſt imago Dei, quamvis ejuſdem animæ ſit particeps. Quomodo ergo* F *homo eſt imago Dei? Secundùm imperium & poteſtatem. Quod perhibere videtur etiam vox divina, quæ dicit:* Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. *Et modum ſubjungens ait:* Et dominetur piſcibus Maris & volatilibus Cæli, & beſtiis Terræ. *Quemadmodum igitur Deus omnibus imperat, ſic homo iis quæ ſunt ſuper terram. Quid ergo, mulier non dominatur prædictis? At virum habet pro capite, quæ tamen reliqua ſub poteſtate tenet: Vir autem non ſubjectus eſt mulieri. Unde rectè beatus Paulus ait: Solum virum imaginem*

ginem & gloriam Dei eſſe, mulierem verò gloriam viri. Nec peculiaris iſta eſt Diodori Tarſenſis opinio. Nam & *S. Joannes Chryſoſtomus* Homiliâ x. in Geneſim, jamque laudatus *Theodoretus*, in cap. 1. Epiſt. 1. ad Corinthios. *S. Iſidorus Peluſiota* Libro III. Epiſtolâ xcv. & alii, in principatu rerum imaginem ac ſimilitudinem Dei ſitam adſtruunt.

VI. *Theodorus Mopſueſtenus* apud eundem *Theodoretum*, eorum opinionem ſugillat, *Qui hominem ad imaginem Dei creatum eſſe dixerunt, partim verò ſecundùm ratiocinandi vim, partim autem ſecundùm intellectivam: Cùm eos animadvertiſſe oporteret, quòd ſolus homo dicatur imago Dei eſſe,* adeóque peculiarem quandam rationem hujuſce denominationis eſſe oportuerit, non ſolùm ob facultatem intellectivam aut rationalem, quarum participes ſunt Angeli; immò neque ob facultatem dominandi, quæ iiſdem communis eſt: Sed quòd rerum viſibilium & inviſibilium *vinculum* homo ſit à Deo conſtitutus: *Ut in ipſo cohæreant creatura univerſa, & certum amicitiæ pignus ipſe ſit univerſis. Hac igitur de cauſa & animam illi tribuit & corpus, ut non utilitate ſolâ cohæreant in ipſo creaturæ, ſed ipſâ etiam cognatione naturæ.* Deúmque ſe geſſiſſe ait, *Quemadmodum ſi Rex quiſpiam, extructâ civitate ampliſſimâ, multiſque & variis operibus exornatâ, omnibus abſolutis, ſuam ipſius imaginem maximam & pulcherrimam in media civitate collocari jubeat, indicio futuram quòd ab eo civitas ſit condita, quam proinde neceſſe ſit, tanquam Regis conditoris imaginem ab incolis omnibus obſervari, gratiam hoc modo urbis Autori habentibus, quòd tale ipſis domicilium largitus ſit.* Sed nullius ponderis ratio eſt, ob quam *Theodorus*, *Diodorus*, quin & ipſe *Theodoretus*, hominem ſecundùm partem rationalem animæ, ſive ſecundùm intelligendi vim, imaginem Dei eſſe negant, quòd Angelis id etiam conveniat. Nam *Moſes* cùm hominem ad imaginem Dei conditum aſſerit, ab ejuſdem imaginis & ſimilitudinis divinæ communione Angelos non excludit, ſed res tantùm corporeas & ſenſibiles reliquas, quarum productionem in illo ſex dierum opificio deſcripſit.

VII. *Origenes* ab eodem *Theodoreto* laudatus, refellit eos qui Dei imaginem in corpore conſtituunt. Tum ſubjungit: *Qui verò aſſerit illud, Ad imaginem, non in corpore conſiſtere, ſed in anima rationali, dogma ſtatuet non contemnendum, comprehendens quæ facultatis ſint ipſius. Nam quæ in homine eſt facultas cognoſcendi, judicandi, bene merendi, agendi quæ juſta ſunt, fortitudinis, & ut ſemel dicam, omnis boni effectrix, à Deo ipſi creata eſt ad imaginem. Quod autem non forma corporis, ſed actiones repræſentent nobis imaginem Dei, apertè Apoſtolus in Epiſtola ad Corinthios dicit.* « Quemadmodum portavimus imaginem ter-

1. Cor. 15. « reni hominis, ita portemus & imaginem cæ- « leſtis. *Et imaginem quidem terrenam portat, qui ſecundùm carnem vivit, & perficit opera carnis: Imaginem verò cæleſtis, qui ſpiritu actus carnis mortificat.*

VIII. *S. Hieronymus* Epiſtolâ CXLVI. Hominem ad imaginem Dei conditum ait, quatenus libero arbitrio præditus eſt: *Solus* (inquit) *Deus eſt, in quem peccatum non cadit. Cetera enim cùm ſint liberi arbitrii, juxta quod & homo ad imaginem & ſimilitudinem Dei factus eſt, in utramque partem ſuam poſſunt flectere voluntatem.*

IX. *S. Ambroſius*, & in arbitrii libertate, & in cognoſcendi vi divinam imaginem reponit, Libro VI. in Hexaëmeron, cap. VIII. *Non ergo* (inquit) *caro poteſt eſſe ad imaginem Dei, ſed*

A *anima noſtra, quæ libera eſt & diffuſis cogitationibus atque conſiliis huc atque illuc vagatur, quæ conſiderando ſpectat omnia. Ecce nunc ſumus in Italia, & cogitamus ea quæ ad Orientales aut Occidentales partes ſpectare videntur: & cum illis verſari videmur, qui in Perſide ſunt conſtituti; & illos videmus qui degunt in Africa: Si quos cognitos nobis ea terra ſuſceperit, ſequimur proficiſcentes, inhæremus peregrinantibus, copulamur abſentibus, alloquimur ſeparatos, defunctos quoque ad colloquium ſuſcitamus, eóſque ut viventes complectimur & tenemus, & vitæ officia his uſúmque deferimus.*

B *Ea igitur eſt ad imaginem Dei, quæ non corporeo æſtimatur, ſed mentis vigore; quæ abſentes videt, tranſmarina viſu obit, percurrit aſpectu, ſcrutatur abdita, huc atque illuc uno momento ſenſus ſuos per totius orbis fines & Mundi ſecreta circumfert: Quæ Deo jungitur, Chriſto adhæret, deſcendit in infernum, atque aſcendit, libera verſatur in cælo.* Legatur & libellus *De dignitate conditionis humanæ*, olim ipſi adſcriptus, nunc in Appendicem ipſius rejectus.

S. Joannes Damaſcenus Libro II. *De Fide Orthodoxa*, cap. XII. & Libro III. cap. XIV. ad eam

C ſententiam accedit, quæ divinæ imaginis rationem libertate arbitrii definit.

X. *S. Auguſtinus* in Anima, præſertim quà intelligens eſt, divinam imaginem conſtituit; quamvis & imaginis dignitatem aliquo ſenſu in corpus redundaſſe doceat, Lib. 1. de Geneſi contra Manichæos, cap XVII. *Iſtam maximè quæſtionem*, inquit, *ſolent Manichæi loquaciter agitare, & inſultare nobis, quòd hominem credamus factum ad imaginem & ſimilitudinem Dei. Attendunt enim figuram corporis noſtri, & infeliciter quærunt, utrum habeat Deus nares & dentes &*

D *barbam, & membra etiam interiora, & cætera quæ in nobis ſunt neceſſaria? In Deo autem talia ridiculum eſt, imò impium credere, & ideo negant hominem factum eſſe ad imaginem & ſimilitudinem Dei. Quibus reſpondemus, Membra quidem iſta in Scripturis plerumque nominari, cùm Deus inſinuatur audientibus parvulis, & hoc non ſolùm in Veteris Teſtamenti Libris, ſed etiam Novi... Sed omnes qui ſpiritaliter intelligunt Scripturas, non membra corporea per iſta nomina, ſed ſpiritales potentias accipere didicerunt.* Tum ſubdit: *Sed tamen noverint in Catholica diſciplina ſpiritales Fi-*

E *deles non credere Deum formâ corporeâ definitum; & quòd homo ad imaginem Dei factus dicitur, ſecundùm interiorem hominem dici, ubi eſt ratio & intellectus: Unde etiam habet poteſtatem piſcium maris & volatilium cæli, & omnium pecorum & ferarum, & omnis terræ, & omnium repentium quæ repunt ſuper terram. Cùm enim dixiſſet:* Fa- « ciamus hominem ad imaginem & ſimilitudi- « nem noſtram, *addit continuò*, Et habeat po- « teſtatem piſcium Maris, & volatilium Cæli, « *& cætera; Ut intelligeremus, non propter corpus dici hominem factum ad imaginem Dei, ſed propter*

F *eam poteſtatem quâ omnia pecora ſuperat. Omnia enim animalia cetera ſubjecta ſunt homini, non propter corpus, ſed propter intellectum, quem nos habemus, & illa non habent: Quamvis etiam corpus noſtrum ſic fabricatum ſit, ut indicet nos meliores eſſe quàm beſtias, & propterea Deo ſimiles. Omnium enim animalium corpora inclinata ſunt ad terram, & non ſunt erecta ſicut hominis corpus. Quò ſignificatur etiam animum noſtrum in ſuperna ſua, id eſt, in æterna ſpiritualia erectum eſſe debere. Ita intelligitur per animum maximè, atteſtante etiam erectâ corporis formâ, homo factus ad imaginem & ſimilitudinem Dei.*

Idem docet Libro De diverſis Quæſtionibus octoginta

octoginta tribus, Quæſtione 11. *Corpus quoque hominis*, inquit, *quia ſolum inter animalium terrenorum corpora non pronum in alvum proſtratum eſt, cùm ſit viſibile, ſed ad intuendum cælum erectum, quod eſt principium viſibilium, quanquam non ſuâ, ſed animæ potentiâ vivere cognoſcatur: Tamen non modò quia eſt, & in quantum eſt, utique bonum eſt, ſed etiam quia tale eſt, ut ad contemplandum cælum ſit aptius, magis in hoc ad imaginem & ſimilitudinem Dei, quàm cætera corpora animalium factum jure videri poteſt.* Corpus ad imaginem Dei conditum docet, quatenus ſignum ac documentum eſt imaginis Dei & dignitatis illius corporis forma, quamvis in ipſo ratio divinæ imaginis non ſit conſtituta. Subdit S. Auguſtinus: *Neque inſcitè diſtinguitur, quòd aliud ſit imago & ſimilitudo Dei, qui etiam Filius dicitur: aliud ad imaginem & ſimilitudinem Dei, ſicut hominem factum accepimus. Sunt etiam qui non fruſtra intelligant duo dicta eſſe, Ad imaginem & ſimilitudinem: Cùm ſi una res eſſet, unum nomen ſufficere potuiſſe aſſerunt. Sed ad imaginem mentem factam volunt, quæ nullâ interpoſitâ ſubſtantiâ ab ipſa veritate formatur, quæ etiam ſpiritus dicitur... Ergo iſte ſpiritus ad imaginem Dei nullo dubitante factus accipitur, in quo eſt intelligentia veritatis: Hæret enim veritati nullâ interpoſitâ creaturâ. Cætera hominis ad ſimilitudinem facta videri volunt: Quia omnis quidem imago ſimilis eſt, non autem omne quod ſimile eſt, etiam imago propriè, ſed fortè abuſivè dici poteſt.*

Idem Enarratione in Pſalmum LIV. *Meminiſſe debemus*, inquit, *ad imaginem Dei nos eſſe factos, nec alibi quàm in ipſo intellectu. Nam in multis rebus à beſtiis ſuperamur: Ubi autem homo ad imaginem Dei factum eſſe novit, ibi aliquid in ſe agnoſcit amplius eſſe, quàm datum eſt pecoribus. Conſideratis verò omnibus rebus quas habet homo, invenit ſe eò propriè diſcretum à pecore, quòd ipſe habeat intellectum. Unde quoſdam contemnentes in ſe quod proprium & præcipuum à Conditore acceperunt, increpat ipſe Conditor dicens:* « Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus non « eſt intellectus. *At alio in loco dicit:* Homo in « honore poſitus. *In quo honore, niſi quia factus « ad imaginem Dei? Ergo in honore poſitus*, Non « intellexit, *ait*, comparatus eſt jumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. *Agnoſcamus ergo honorem noſtrum, & intelligamus.*

Idem Tractatu III. in S. Joannis Evangelium. *Non diſtas*, inquit, *à pecore, niſi intellectu: Noli aliunde gloriari. De viribus præſumis, à beſtiis vinceris. De velocitate præſumis, à muſcis vinceris: De pulchritudine præſumis? quanta pulchritudo eſt in pennis pavonis? Unde ergo melior es? Ex imagine Dei. Ubi imago Dei? In mente, in intellectu. Si ergo ideo melior pecore, quia habes mentem quâ intelligas, quod non poteſt pecus intelligere; inde autem homo, quia melior pecore, lux hominum eſt lux mentium.*

Eandem quæſtionem eleganter tractat Libro XII. *De Trinitate* cap. VII. Imaginem Dei in intelligendi facultate conſtituit, in qua duo diſtinguit cognitionis genera, unum quo Deum contemplatur, alterum quo inferiora & temporalia cognoſcit & diſponit. Quæ duo maris & feminæ duplici ſexu adumbrari aſſerit, & in priore poſitam imaginem Dei. Hanc ob cauſam ſoli viro Scripturam videri hanc imaginem tribuere; quanquam inſit & feminæ, ſecundùm animam, in quâ nulla ſexûs differentia eſt. *Sed videndum eſt*, inquit, *quemodo non ſit contrarium quod dicit Apoſtolus, Non mulierem, ſed virum eſſe imaginem Dei, huic quod ſcriptum eſt in Geneſi:* Fe-

A cit Deus hominem, ad imaginem Dei fecit eum, maſculum & feminam fecit eos, & benedixit eos. *Ad imaginem Dei quippe naturam ipſam humanam factum dicit, quæ ſexu utroque completur, nec ab intelligenda imagine Dei ſeparat feminam. Dicto enim quod fecit Deus hominem ad imaginem Dei, fecit eum, inquit, maſculum, & feminam; vel certè aliâ diſtinctione, Maſculum & feminam fecit eos, & benedixit eos. Quomodo ergo per Apoſtolum audivimus virum eſſe imaginem Dei, unde caput velare prohibetur, mulierem autem non, & ideo ipſa hoc facere jubetur? Niſi credo illud*
B *eſſe quod jam dixi, cùm de natura humanæ mentis agerem, Mulierem cum viro ſuo eſſe imaginem Dei, ut una imago ſit tota illa ſubſtantia? Cùm autem ad adjutorium diſtribuitur, quod ad eam ipſam ſolam attinet, non eſt imago Dei: Quod autem ad virum ſolum attinet, imago Dei eſt, tam plena atque integra, quàm in unum conjunctâ muliere, ſicut de natura humanæ mentis diximus; quia etſi tota contempletur veritatem, imago Dei eſt; & cùm ex ea diſtribuitur aliquid, & quadam intentione derivatur ad actionem rerum temporalium, nihilominus ex quia parte conſpectam conſulit veri-*
C *tatem, imago Dei eſt: Ex qua verò intenditur in agenda inferiora, non eſt imago Dei.*

Et infra: *Sicut enim non ſolum veraciſſima ratio, ſed etiam ipſius Apoſtoli declarat auctoritas, non ſecundum formam corporis homo factus eſt ad imaginem Dei, ſed ſecundum rationalem mentem. Cogitatio quippe turpiter vana eſt, quæ opinatur Deum membrorum corporalium lineamentis circumſcribi atque finiri. Porro autem nonne idem beatus Apoſtolus dicit:* Renovamini ſpiritu mentis « veſtræ, & induite novum hominem, qui « ſecundùm Deum creatus eſt? *Et alibi apertiùs:* «
D Exuentes vos, *inquit*, veterem hominem cum « actibus ejus, & induite novum, qui renova- « tur in agnitione Dei, ſecundùm imaginem « ejus qui creavit eum. *Si ergo ſpiritu mentis « noſtræ renovamur, & ipſe eſt novus homo, qui renovatur in agnitione Dei ſecundùm imaginem ejus qui creavit eum, nulli dubium eſt, non ſecundùm corpus, neque ſecundùm quamlibet animi partem, ſed ſecundùm rationalem mentem, ubi poteſt eſſe agnitio Dei, hominem factum ad imaginem ejus qui creavit eum. Secundùm hanc igitur renovationem efficimur etiam filii Dei per baptiſmum*
E *Chriſti, & induentes novum hominem, Chriſtum utique induimus per fidem. Quis eſt ergo qui ab hoc conſortio feminas alienet, cùm ſint nobiſcum gratiæ coheredes? Et alio loco idem Apoſtolus dicat:* Omnes enim filii Dei eſtis per fidem in « Chriſtu Jeſu. Quicumque enim in Chriſtu ba- « ptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Non eſt Ju- « dæus, neque Græcus, non eſt ſervus neque li- « ber, non eſt maſculus neque femina: Om- « nes enim vos unum eſtis in Chriſto Jeſu. « *Nunquid nam igitur jam fideles feminæ ſexum corporis amiſerunt? Sed quia ibi renovantur ad imaginem*
F *Dei, ubi ſexus nullus eſt, ibi factus eſt homo ad imaginem Dei, ubi ſexus nullus eſt, hoc eſt in ſpiritu mentis ſuæ. Cur ergo, vir propterea non debet caput velare quia imago eſt & gloria Dei: Mulier autem debet, quia gloria viri eſt; quaſi mulier non renovetur ſpiritu mentis ſuæ, qui renovatur in agnitione Dei ſecundùm imaginem ejus qui creavit illum? Sed quia ſexu corporis diſtat à viro, ritè potuit in ejus corporali velamento figurari pars illa rationis, quæ ad temporalia gubernanda deflectitur, ut non maneat imago Dei, niſi ex qua parte mens hominis æternis rationibus conſpiciendis vel conſulendis adhæſerit, quam non ſolum maſculos, ſed etiam feminas habere mani-*

feſtum eſt. Ergo in eorum mentibus communis natura cognoſcitur: In eorum verò corporibus ipſius unius mentis diſtributio figuratur.

SCHOLION.

Imago Dei in nobis deformata per peccatum, gratiâ ejus operante, nobis cooperantibus renovatur. *Nolite conformari huic ſeculo, ſed reformamini in novitate ſensûs veſtri, ut probetis quæ ſit voluntas Dei bona & beneplacens & perfecta.* Renovatus autem homo in agnitionem Dei, ſecundùm imaginem ejus qui creavit illum, & ſpiritalis effectus, judicat omnia, quæ judicanda ſunt, per mentis intellectum, per quem percipit quæ ſunt Spiritûs Dei; ſed de Scriptura ſancta & Lege Dei non judicat, cùm intellectum ſuum & voluntatem ſubmittit. Certum enim habet in Scriptura ſacra, etiam quod clauſum eſt aſpectibus noſtris, rectè veraciterque dictum eſſe, & *Factor Legis debet eſſe, non judex*. Quicquid imaginem Dei deformare vel obſcurare in nobis poteſt, ſedulò removendum: quæ ſubrepunt peccata ejus pulchritudinem infuſcantia pœnitentiæ lacrymis & ſatisfactoriis operibus abſtergenda ſunt: vivis virtutum coloribus Dei ſimilitudo in nobis exprimenda: Reſiſtendum Diabolo, qui à Tertulliano *Divinæ imaginis prædo* appellatur.

Rom. 12. 2.

S. Auguſt. Lib. 13. Confeſſ. cap. 23.

ARTICULUS VIII.

Utrum ſex Dierum intervallo Mundus ſit conditus? Et quâ Anni Tempeſtate?

PROPOSITIO I.

Etſi propter S. Auguſtini reverentiam nulla ſit inurenda nota erroris illi ſententiæ, quæ myſticam & figuratam, non propriam putat ſex dierum, quibus Mundum à Deo conditum Moſes narrat, ſignificationem: longè certè probabilior eſt, & Scripturæ Sacræ magis conſentanea ſententia, quæ ſex dierum intervallo perfectum à Deo Mundi opificium interpretatur.

I. MUNDUM ſex revera dierum ſpatio conditum non fuiſſe, ſed momento eodem omnia procreata, quæ tamen in ſenarium partita numerum, non tam productionis quàm naturæ ordine à *Moſe* referuntur, cenſet *Philo Judeus*, Libro *De Mundi Opificio*, & Lib. 1. *Allegoriarum*. Eidem ſententiæ ſubſcribit *Origenes* Libro VI. contra *Celſum*, hoc argumento doctus, quòd Scriptura Sacra eadem die omnia eſſe perfecta demonſtret Geneſis 2. cùm ait: *Iſta ſunt generationes Cæli & Terræ, quando creata ſunt, in die quo fecit Dominus Deus Cælum & Terram.* In eandem ſententiam propendet *Procopius* Commentar. in Geneſim. Et majus pondus auctoritate ſua *S. Auguſtinus* addidit, ſex illos operoſos dies ad Angelorum notitiam allegoricè referens, quâ opera ſingula in Verbo ac Deo primùm cognoverunt, quæ eſt matutina cognitio, deinde in ſe ipſis, quæ veſpertina. Sex itaque dierum diſtinctio, ſecundùm *S. Auguſtinum*, eſt cognitio rerum ſexies in Angelo ſecundùm ſex genera rerum à Deo conditarum multiplicata. Suam illam ſententiam variis in locis *S. Auguſtinus* explicat, ſcilicet Libro de Geneſi ad litteram Imperfecto, cap. VII. ubi hæc habet: *Quanquam ergo ſine productione temporis faciat Deus, cui ſubeſt poſſe cùm volet; ipſa tamen natura temporales motus ſuos temporaliter peragunt. Ita ergo fortaſſe dictum eſt:* Et facta eſt veſpera, & factum eſt mane dies unus, *ſicut ratione proſpicitur: ita fieri debere aut poſſe, non ita ut fit temporalibus tractibus. Nam in ipſa ratione operationem contemplatus eſt in Spiritu Sancto qui dixit;* Qui manet in æternum, creavit omnia ſimul: *Sed commodiſſimè in illo Libro, quaſi morarum per intervalla factarum à Deo rerum digeſta narratio eſt, ut ipſa diſpoſitio quæ ab infirmioribus animis contemplatione ſtabili videri non poterat, per hujuſmodi ordinem ſermonis expoſita quaſi iſtis oculis cerneretur.*

Eccli. 18.

Libro VI. De Geneſi ad literam, cap. XXII. *Sed quoniam*, inquit, *lux corporalis, antequam fieret Cœlum, quod Firmamentum vocatur, in quo etiam luminaria facta ſunt, quo circuitu vel quo proceſſu vices diei & noctis exhibere potuerit, non invenimus: iſtam quæſtionem relinquere non debemus ſine aliqua noſtra prolatione ſententiæ, ut ſi lux illa quæ primitus creata eſt, non corporalis, ſed ſpiritualis eſt, ſicut poſt tenebras facta eſt, ubi intelligitur à ſua quadam informitate ad Creatorem converſa atque formata, ita & poſt veſperam fiat mane, cùm poſt cognitionem ſuæ propriæ naturæ, quâ non eſt quod Deus, refert ſe ad laudandam lucem, quod ipſe Deus eſt, cujus contemplatione formatur. Et quia cætera creatura quæ infra ipſam ſiunt, ſine cognitione ejus non ſiunt, propterea nimirum idem dies ubique repetitur, ut ejus repetitione ſiant tot dies quoties diſtinguuntur rerum genera creatarum, perfectione ſenarii numeri terminanda: Ut veſpera primi diei ſit etiam ſui cognitio, non ſe eſſe quòd Deus eſt; mane autem poſt hanc veſperam, quo concluditur dies unus, & inchoatur ſecundus, converſio ſit ejus, quâ id quod creata eſt, ad laudem referat Creatoris, & percipiat de Verbo Dei cognitionem creaturæ quæ poſt ipſam fit, hoc eſt firmamenti, quod in ejus cognitione fit priùs cùm dicitur,* Et ſic eſt factum; *deinde in naturâ ipſius firmamenti quod conditur, cùm additur etiam poſtea, jam dicto,* Et ſic factum eſt, Et fecit Deus firmamentum. *Deinde fit Veſpera illius lucis, cùm ipſum firmamentum non in Verbo Dei ſicut antè, ſed in ipſa ejus natura cognoſcit: Quæ cognitio quoniam minor eſt, rectè veſperæ nomine ſignificatur. Poſtquam fit mane quo concluditur ſecundus dies, & incipit tertius: In quo itidem mane converſio eſt lucis hujus, id eſt, diei hujus ad laudandum Deum, quòd operatus ſit firmamentum, & percipiendam de Verbo ejus cognitionem creaturæ, quæ condenda eſt poſt firmamentum. Ac per hoc cùm dicit Deus:* Congregetur aqua quæ eſt ſub cælo in collectionem unam, & appareat arida, *cognoſcit hoc illa lux in Verbo Dei, quo id dicitur, & ideo dicitur,* Et ſic eſt factum; *hoc eſt in ejus cognitione ex Verbo Dei: Deinde cùm additur:* Et congregata eſt aqua, *&c. Cùm jam dictum eſſet,* Et ſic factum eſt, *in ſuo genere ipſa creatura fit: quæ item cùm in ſuo genere facta cognoſcitur, ab ea luce, quæ jam in Verbo Dei faciendam cognoverat, fit tertiò veſpera. Et inde hoc modo cætera uſque ad mane poſt veſperam ſexti diei. Multùm quippe intereſt inter cognitionem rei cujuſque in Verbo Dei, & cognitionem ejus in natura ejus, ut illud meritò ad diem pertineat, hoc ad veſperam. In comparatione enim lucis illius, quæ in Verbo Dei conſpicitur, omnis cognitio quâ creaturam quamlibet in ſeipſa novimus, non immeritò nox dici poteſt: Quæ rurſus tantùm differt ab errore vel ignorantia eorum, qui nec ipſam creaturam ſciunt, ut in ejus comparatione non incongruè dicatur dies.* Addit cap. XXXIII. *Quid ergo opus erat ſex dies tam diſtinctè diſpoſitèque narrari? Quia ſcilicet ii qui non poſſunt videre quod dictum eſt,* Creavit omnia ſimul, *niſi cum eis ſermo tardiùs incedat, ad id quò eos ducit, pervenire non poſſunt.*

Libro

Libro etiam XI. *De Civitate Dei*, cap. XXIX. Matutinam illam & veſpertinam Angelorum cognitionem explicans, ait: *Ipſam quoque creaturam melius ibi, hoc eſt, in ſapientia Dei, tanquam in arte quâ facta eſt, quàm in ea ipſa ſciunt... Multùm enim differt utrùm in ea ratione cognoſcatur aliquid, ſecundùm quam factum eſt, an in ſeipſo. Sicut aliter ſcitur rectitudo linearum ſeu veritas figurarum cùm intellecta conſpicitur, aliter cùm in pulvere ſcribitur; & aliter juſtitia in veritate incommutabili, aliter in anima Juſti. Sic deinde cætera, ſicut firmamentum inter aquas ſuperiores & inferiores, quod cælum vocatum eſt, ſicut deorſum aquarum congeries, terræque nudatio, & herbarum inſtitutio atque lignorum; ſicut Solis & Lunæ, Stellarúmque conditio; ſicut ex aquis animalium, volucrum ſcilicet atque piſcium, belluarúmque natantium: ſicut quorumcunque in terra gradientium atque repentium, & ipſius hominis qui cunctis in terra rebus excelleret. Omnia hæc aliter in Verbo Dei cognoſcuntur ab Angelis, ubi habent cauſas rationéſque ſuas, id eſt, ſecundùm quas facta ſunt, incommutabiliter permanentes, aliter in ſe ipſis: illic clariore, hîc obſcuriore cognitione, velut artis atque operum. Quæ tamen opera cùm ad ipſius Creatoris laudem venerationémque referuntur, tanquam manè luceſcit in mentibus contemplantium. Hæc autem propter ſenarii numeri perfectionem, eodem die ſexies repetito, ſex diebus perfecta narrantur: Non quia Deo neceſſaria fuerit mora temporum, quaſi qui non potuerit creare omnia ſimul, quæ deinceps congruis motibus peragerent tempora; ſed quia per ſenarium numerum eſt operum ſignificata perfectio.*

II. At contraria ſententia, quæ ſex dierum ſpatio Mundum conditum affirmat, omnium pene Patrum ante *S. Auguſtinum* fuit, quam & *S. Gregorius Magnus*, Libro XXXII. Moralium in *Job*. cap. X. & Venerabilis *Beda* in *Hexaemeron*, licet *S. Auguſtino* aliàs addictiſſimi, & *Rupertus* Abbas amplexi ſunt, & recentiores omnes Interpretes, uno excepto *Cajetano* in ſuis ſæpe commentationibus ſingulari. Et firmioribus quidem argumentis hæc nititur opinio. Primò conſentanea magis eſt & congruens hiſtoricæ *Moſis* narrationi, qui tam accuratè ſex dies, & ſingulorum ſpatia dinumerat; & quid operis in unoquoque molitus ſit Deus, exponit. Tum ex aliis alia producta refert, ut ex aqua piſces & aves: è terra ſtirpes & plantas, animalia, & omnium principem hominem. Quæ omnia ex nihilo ſimpliciter procreata fuiſſent, non ex aquis vel terrâ producta, ſi momento uno ſimul extitiſſent. Præterea, præceptum de obſervatione Sabbati Judæis à Deo datum hac ratione niti *Moſes* ſignificat, quòd ſicut Deus Mundum & omnia quæ in eo ſunt ſex diebus elaboravit, ſeptimo autem die requievit ab omni opere, ita Judæi ſex diebus laborare poſſint, die autem ſeptimo ab omni opere ſervili ac labore feriari. Quæ certè ratio nullius eſſe ponderis videretur, ſi Deus uno momento totum Mundi opificium abſolviſſet. Exodi XX. *Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimo autem die Sabbatum Domini Dei tui eſt: Non facies omne opus in eo..., Sex enim diebus fecit Dominus Cælum & Terram, & Mare, & omnia quæ in eis ſunt, & requievit die ſeptimo; idcircò benedixit Dominus diei Sabbati, & ſanctificavit illum.* Et cap. XXXI. *Cuſtodite Sabbatum meum, ſanctum eſt enim vobis... Sex diebus facietis opus. Die ſeptimo Sabbatum eſt, requies ſancta Domino... Sex enim diebus fecit Dominus Cælum & Terram, & in ſeptimo ab opere ceſſavit.* Tertiò, incredibile eſt *Moſem* opificium Mundi rudi Hebræorum populo

A deſcribere voluiſſe per cognitiones Angelorum matutinas & veſpertinas, vix Theologis ipſis ſubtilioribus hodiéque planè ac liquidò perſpectas & exploratas. Denique inexplicabiles difficultates habet *S. Auguſtini* ſententia. Quomodò enim uno eodémque momento Lux creata eſt, & à tenebris diviſa, id eſt, Angeli conditi, boni in gratia confirmati, à malis diſcreti, glorificati? Quomodo rerum omnium cognitionem in Verbo eodem quo creati ſunt momento habuerunt, ſi in beatitudine creati non fuerunt, ſed eam amore

B caſto, quo Deo adhæſere meruerunt? Quomodo uno momento homo extra Paradiſum conditus, in Paradiſum introductus, ſopore correptus, mulier ex coſta dormientis producta?

III. Pro contraria ſententia duo maximè Scripturæ Sacræ loci proferuntur. Primus ex *Geneſ.* II. cap. *Iſtæ ſunt generationes Cæli & Terræ, quando creata ſunt, in die quo fecit Dominus Deus Cælum & Terram.* Alter ex *Eccleſiaſtici* cap. XVIII. *Qui vivit in æternum, creavit omnia ſimul.* Addunt nonnulli & illud *Job* XL. cap. *Ecce Behemoth quem feci tecum... Ipſe principium viarum Dei.*

C Quæ ſententia de Diabolo intellecta, ſignificat eum ſimul cum homine, eodémque momento creatum.

IV. At facilis eſt iſtorum locorum explicatio. Primus enim non ſignificat Cælum ac Terram, & omnia quæ in eis ſunt, unica die fuiſſe condita, ſed una ſerie, continuáque ſucceſſione dierum, ſive uno tractu temporis. Scripturæ enim phraſi diei nomen pro tempore non ſemel uſurpatur, & ſingulare pro plurali. Illud ergo, *in die*, idem eſt quod, *in tempore*, vel *in diebus*.

Locus *Eccleſiaſtici* nihil aliud ſignificat, niſi

D omnia communiter, pariter, ſeu univerſim & ex æquo fuiſſe creata, quod exprimit vox Græca κοινῇ, id eſt, nihil omnino eſſe in illo ſex dierum opificio, quod non ſit à Deo creatum. Et hanc plerumque adverbii, *ſimul*, ſignificationem in Scriptura Sacra obſervare eſt, ut Pſalmo XIII. *Omnes declinaverunt, ſimul inutiles facti ſunt*. Et Pſalm. XLVIII. *Simul inſipiens & ſtultus peribunt.* Vel, ſimul omnia creata ſunt ratione ſubſtantiæ & materiæ, non ratione ſpeciei & formæ, ut *S. Gregorius Magnus* explicat Libro XXXII. Moralium in *Job*. cap. IX. *Quærendum eſt*, inquit,

E *quomodo Deus cuncta ſimul condidit, dum Moyſes ſex dierum mutatione variante diſtinctè creata deſcribat? Quod tamen ciriùs agnoſcimus, ſi ipſas cauſas originum ſubtiliter indagamus. Rerum quippe ſubſtantia ſimul creata eſt, ſed ſimul ſpecies formata non eſt: & quod ſimul extitit per ſubſtantiam materiæ, non ſimul apparuit per ſpeciem formæ. Cùm enim ſimul factum cælum terráque deſcribitur, ſimul ſpiritualia atque corporalia, ſimul quicquid de cælo oritur, ſimul factum quicquid, de terra producitur, indicatur, Sol quippe, Luna, & ſidera quarto die in Cælo facta perhibentur: Sed quod quarto die proceſſit in ſpecie, primo die in cæli ſubſtantiâ extitit*

F *per conditionem. Primo die creata terra dicitur, & tertio arbuſta condita & cuncta terræ virentia deſcribuntur: Sed hoc quod die tertio ſe in ſpecie protulit, nimirum primo die in ipſa, de qua ortum eſt, terræ ſubſtantiâ conditum fuit. Hinc eſt quod Moſes diſtinctè per dies ſingulos condita omnia retulit, & tamen ſimul omnia creata ſubjunxit, dicens:* Iſtæ ſunt generationes Cæli & Terræ « quando creata ſunt, in die quo fecit Domi- « nus Cælum & Terram, & omne virgultum « agri antequam oriretur in terra, omnémque « herbam regionis. *Qui enim diverſis diebus crea- « tum Cælum & Terram, virgultum, herbámque narraverat, nunc uno die facta manifeſtat: ut liquidò*

oſtenderet, quòd creatura omnis ſimul per ſubſtantiam extitit, quamvis non ſimul per ſpeciem proceſſit. Hinc illic quoque ſcriptum eſt : Creavit Deus hominem ad imaginem ſuam, ad imaginem Dei creavit illum, maſculum & feminam fecit eos, *Necdum enim Eva facta deſcribitur, & jam homo maſculus & femina perhibetur. Sed quia ex Adæ latere procul dubio femina erat proceſſura, in illo jam computatur per ſubſtantiam, à quo fuerat producenda per formam.*

Qood tertium locum ſpectat, ſi per *Behemot* Dæmon ſignificetur, illud *tecum*, non ſignificat unitatem temporis, ſed ſimilitudinem conditionis, *ut S. Gregorius* explicat Libro & Capite mox laudatis. *Sed ſi rerum cauſas*, inquit, *ſubtili diſcuſſione penſamus, ſimul Angelum factum hominémque cognoſcimus, ſimul videlicet non unitate temporis, ſed cognitione rationis : ſimul per acceptam imaginem ſapientiæ, & non ſimul per conjunctam ſubſtantiam formæ. Scriptum namque de homine eſt :* Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. *Et per Ezechielem ad Satan dicitur :* To ſignaculum ſimilitudinis, plenus ſapientia & perfectus decore in deliciis Paradiſi Dei fuiſti. *In cuncta igitur creatura Homo & Angelus ſimul conditus extitit, quia ab omni creatura irrationali diſtinctus proceſſit. Quia ergo in cuncta conditione rerum nullum rationale animal niſi Angelus & Homo eſt, quicquid ratione uti non poteſt, cum homine factum non eſt. Dicatur itaque homini, dicatur de Angelo, qui etſi potentiam ſublimitatis perdidit, ſubtilitatem tamen naturæ rationalis non amiſit :* Ecce Behemot, quem feci tecum : *Ut dum homo eum qui in ratione ſecum factus eſt, periiſſe conſiderat, vicinum ſibi caſum ſuperbiæ ex ipſa propinqui ſui perditione pertimeſcat.*

Ezech. 28.

Sed nomine *Behemot* ſignificari Dæmonem ſi literalis unus attendatur ſenſus, meritò negant eruditi Interpretes. Beſtias namque ſignificat. Unde Septuaginta vertunt : Ἀλλὰ δὴ ἰδοὺ θηρία παρὰ σοί. *Verum utique ecce Beſtia apud te.* Et Paraphraſis Chaldaica ; *Ecce nunc animal quod feci tecum.* Elephantem hoc nomine deſignari, Viri Docti cenſent, qui plurali nomine belluæ appellatur ob maximam ejus molem, quaſi dicas belluam multis æquandam. Item ob inſignes ejus dotes, unde & *principium viarum Dei* dicitur, id eſt, opus ejus inter animalia præcipuum, ut quo non ſit aliud vel magnitudine, vel robore, vel docilitate præſtantius. Quamobrem *Scaliger* Exercitat. CCIV. Elephantem *Beſtiarum heroëm* nominat. Et Græci κατ' ἐξοχὴν Elephantos vocant θηρία, id eſt feras, ut *Suidas* obſervat. *Plutarchus* quoque in *Eumene*, τῶν θωρακίων θηρίων memorat, *Turritos Elephantos* ſignificare. Et Latini eaſdem belluas vocant. Vide *Plinium* 8. 3. & *Terentium*, *in Eunucho* Actione 3. Scena 1. Senſus eſt itaque : *Ecce Elephas quem feci tecum*, id eſt, quem *unà*, vel *pariter* tecum feci ; vel, eodem die, ſexto ſcilicet ; vel *tecum*, id eſt in eodem ſolo, non in mari ut *Leviathan* : ut tecum habitaret, & tibi inſerviret : Vel, *tecum*, quia *proximum humanis ſenſibus eſt hoc animal*, ut ait *Plinius*, & multa docetur hominum operâ, *fœnum quaſi bos comedet.*

S. Auguſtini auctoritas non cogit ut eam quam ipſe amplexus eſt, hac in re ſequamur ſententiam, cùm adverſus alteram probabiliorem, ſi quæ proferretur, præjudicare noluerit. *Quiſquis ergo*, inquit, *non eum quam pro noſtro modulo vel indagare vel putare potuimus, ſed aliam requirit in illorum dierum enumeratione ſententiam, quæ non in Prophetia figuratè, ſed in hac creaturarum conditione propriè, meliùſque poſſit intelligi, quærat, & divinitus adjutus inveniat. Fieri enim poteſt ut etiam ego aliam his divinæ Scripturæ verbis congruentiorem fortaſſis inveniam. Neque enim ita hanc confirmo, ut aliam quæ præponenda ſit, inveniri non poſſe contendam.* Et ad communem ſententiam acceſſiſſe videtur Libro *De Catechizandis Rudibus*, Cap. XVII. ita ſcribens : *De qua requie ſignificat Scriptura, & non tacet, quòd ab initio Mundi, ex quo fecit Deus cælum & terram, & omnia quæ in eis ſunt, ſex diebus operatus eſt, & ſeptimo die requievit. Poterat enim Omnipotens & uno momento temporis omnia facere.*

Lib. 1. De Geneſ. ad lit. cap. 36.

SCHOLION I.

Eruditus Bochartus *Hierozoici* Lib. 5. cap. XV. *Behemoth* eſſe Hippopotamum cenſet, illique convenire Jobi deſcriptionem oſtendit ; atque hæc verba, *Ecce Behemoth quem feci tecum*, &c. ſic interpretatur : *Ecce Behemoth quem feci juxta te*, id eſt, *in* viciniâ tua : ac ſi diceret Deus : Argumentum potentiæ nihil opus eſt ut ex longinquo petam, cùm propinqua ſuppetant. Inter belluas quas *in* Nilo creavi Arabiæ tuæ vicino, quàm mirabilis eſt Hippopotamus !

SCHOLION II.

Habet unuſquiſque noſtrûm in bonis operibus & rectâ vita tanquam diſtinctos iſtos ſex dies, poſt quos debet quietem ſperare. Primo die, lucem Fidei, quando priùs viſibilibus credit, propter quam Fidem Dominus viſibiliter apparere dignatus eſt. Secundo die tanquam Firmamentum diſciplinæ, quo diſcernit inter carnalia & ſpiritualia, ſicut inter aquas inferiores & ſuperiores. Tertio die, quo mentem ſuam ad ferendos bonorum operum fructus, à labe & fluctibus tentationum carnalium, tanquam aridam terram à perturbationibus maris ſecernit, ut jam poſſit dicere, *Mente ſervio Legi Dei, carne autem legi peccati.* Quarto die, quo jam in illo firmamento diſciplinæ ſpiritales intelligentias operatur, atque diſtinguit, videt quæ ſit incommutabilis veritas, quæ tanquam ſol fulget *in* anima ; & quemadmodum anima ipſius veritatis particeps fiat, & corpori ordinem & pulchritudinem præſtet tanquam luna illuminans noctem ; & quemadmodum ſtellæ omnes, ſcilicet intelligentiæ ſpiritales, *in* hujus vitæ obſcuritate tanquam in nocte micent & fulgeant. Quarum rerum notitiâ fortior effectus incipiat quinto die *in* actionibus turbulentiſſimi ſæculi, tanquam in aquis maris operari, propter utilitatem fraternæ ſocietatis ; & de corporalibus actionibus, quæ ad ipſum mare pertinent, id eſt, ad hanc vitam, producere animarum vivarum reptilia, id eſt, opera quæ proſint animis vivis ; & cetos magnos, id eſt, fortiſſimas actiones, quibus fluctus ſæculi dirumpuntur & contemnuntur, & volatilia cæli, id eſt, voces cæleſtia prædicantes. Sexto autem die producat de terra animam vivam, id eſt, de ipſa ſtabilitate mentis ſuæ, ubi ſpiritales habet fructus, id eſt, bonas cogitationes, motus omnes animi ſui regat, ut ſit *in* illo anima viva, id eſt, rationi & juſtitiæ ſerviens, non temeritati atque peccato. Ita fiat etiam homo ad imaginem & ſimilitudinem Dei, maſculus & fœmina, id eſt, intellectus & actio, quorum copulatione ſpiritalis fœtus terram impleat, id eſt, carnem ſubjiciat. Poſt iſtorum quaſi ſex dierum opera bona valde, ſperet homo quietem perpetuam, & intelligat quid ſit, *Requievit Deus die ſeptimo ab omnibus operibus ſuis :* Quia & ipſe in nobis hæc bona operatur, qui ut operemur jubet, & ipſe rectè requieſcere dicitur, quia poſt hæc omnia opera requiem nobis ipſe præſtabit. Sublimis hæc allegoria eſt S. Auguſtini.

S. Auguſt. lib. 1. De Geneſ. contra Manichæos c. 25.

Rom. 7. 25.

PROPOSITIO

PROPOSITIO II.

Autumno conditum eſſe Mundum probabilius eſt, quàm Vere primo.

I. **P**OTISSIMA quæ id evincit probatio ex eo petitur, quòd ante *Moſem* id initium civilis anni fuerit. Unde & æſtatis exitus finis anni vocatur. Conſtátque primùm ab *Moſe* novum anni ſacri vel Eccleſiaſtici primordium conſtitutum eſſe in verno menſe, qui eſt *Niſan*: cùm ab autumnali, id eſt *Tiſri*, hactenus procederet. Scripturæ Sacræ loca, quæ id liquidò probant, ſubjicio. Exodi XII. *Dixit Dominus ad Moſen & Aaron in Terra Ægypti: Menſis iſte vobis principium menſium, primus erit in menſibus anni .... Primo menſe, quartadecima die menſis ad veſperam comedetis azyma, &c.* Cap. XIII. *Tribus vicibus per ſingulos annos mihi feſta celebrabitis. Solemnitatem Azymorum cuſtodies. Septem diebus comedes azyma, ſicut præcepi tibi, tempore menſis novorum, quando egreſſus es de Ægypto ... Solemnitatem quoque in exitu anni, quando congregaveris omnes fruges tuas de agro.* Cap. XXXIV. *Solemnitatem Hebdomadarum facies tibi in primitiis frugum meſſis tuæ triticeæ, & Solemnitatem quando redeunte anni tempore cuncta conduntur.*

Id confirmat *Joſephus* Libro I. *Antiquitatum*, cap. IV. ubi de Diluvii Noëtici tempeſtate ſcribit. *Contigit autem hæc vaſtitas anno ætatis Noe ſexcenteſimo, menſe ſecundo, qui Dius à Macedonibus vocatur, ab Hebræis Marſonane, ſic enim Ægyptii diſtinxerunt annum. Moſes autem Niſan, qui eſt Xanticus, menſem primum in ſuis faſtis ordinavit, quòd per hunc Hebræos ex Ægypto eduxiſſet. Eundem etiam omnium, quæ ad rem divinam pertinerent, exordium fecit: Alioqui quod ad nundinationes rerum venalium, reliquámque diſpenſationem anni attinet, nihil de priſtino ritu innovavit.*

Idem confirmat *S. Hieronymi* obſervatio in Commentario ad cap. I. Ezechielis. *Apud Orientales Populos*, inquit, *poſt collectionem frugum & torcularia, quando decimæ deferebantur in Templum, October erat primus menſis.* Ægyptios initium anni à Septembri menſe ducere ſolitos *Cicero* Lib. II. *De Natura Deorum*, & *Lactantius* Lib. *Divinarum Inſtitutionum*, cap. IV. pariter teſtantur.

Idem probat fructuum maturitas & tempeſtivitas, qui *Adami* & *Evæ*, atque animalium, quæ fructibus veſcuntur, uſui apti erant in Mundi exordio. Quod certè verno tempori non convenit.

Huic opinioni viri doctiſſimi ſuffragantur, ſcilicet *Lyranus*, *Abulenſis*, *Picus Mirandulanus* Lib. Contra Aſtrologiam cap. VII. *Scaliger*, *Pererius* Lib. I. Commentariorum in Geneſim ad opus tertiæ diei, *Serrarius* in cap. V. *Joſue* Quæſt. XXVII. *Petavius* Lib. IX. De Doctrinâ Temporum, cap. VI. Et in Rationario P. II. Lib. II. cap. I. *Uſſerius* in Annalibus Sacris, ac plerique Judæorum Magiſtri.

II. At ſi ſolus Auctorum numerus, antiquitas ac celebritas ſpectaretur, non autem & pondus argumentorum, ea ſanè vinceret opinio, quæ Vere primo Mundum eſſe conditum propugnat. Hanc enim amplexi ſunt Synodi Paleſtinæ à *Theophilo* Cæſarienſi Epiſcopo ſub *Victoris* I. Pontificatu celebratæ Patres, *Cyrillus Hieroſolymit.* Catecheſi XIV. *S. Baſilius* in Hexaëmeron. *S. Gregorius Nazianzenus* Oratione in Nativitatem Domini, XLII. *S. Ambroſius* Lib. I. Hexaëmeron, cap. IV. ubi de primo menſe loquens, quo Paſcha Domini celebratur, de quo dictum eſt Exodi XII. *Menſis hic initium menſium eſt vobis*, ait: *In hoc ergo principio menſium Cælum & Terram fecit, quòd inde Mundi capi oportebat exordium, ubi erat opportuna omnibus verna temperies. Unde & annus Mundi imaginem naſcentis expreſſit, ut poſt hybernas glacies atque hyemales caligines, ſerenior ſolito verni temporis ſplendor eluceat. Dedit ergo formam futuris annorum curriculis Mundi primus exortus, ut eâ lege annorum vices ſurgerent, atque initio cujuſque anni produceret terra nova ſeminum germina, quæ primùm Dominus Deus dixerat:* Germinet terra herbam fœni ... *Ergo ut oſtenderet Scriptura veris tempora in conſtitutione Mundi, ait:* Menſis « hic vobis initium menſium, primus eſt vobis « in menſibus anni: *Primum menſem vernum tempus « appellans. Decebat enim principium anni principium eſſe generationis, & ipſam generationem mollioribus auris foveri. Neque enim poſſent tenera rerum exordia aut aſperioris laborem tolerare frigoris, aut torrentis æſtus injuriam ſuſtinere.*

S. Leo Sermone IX. De Paſſione Domini: *Nunc ad prænunciatum feſtis omnibus Feſtum, ſacer novorum menſis enituit, ut in quo accepit Mundus exordium, in eodem haberet Chriſtiana creatura principium.*

Theodoretus Quæſtione LXXII. in *Exodum*, Deum juſſiſſe ait erigi Tabernaculum prima die primi menſis, quòd eo tempore creaturas condiderit, cujus rei fidem facit arborum germinatio. *Nam ineunte Vere prata florent, & ſegetes fluctuant, & fructum arbores emittunt.* Eidem ſententiæ ſuffragantur *S. Joannes Damaſcenus* Lib. I. De Fide Orthodoxa, cap. VII. *Beda* Lib. De Ratione Temporum, cap. XXVIII. aliique à *Torniello* & *Saliano* laudati, quos plerique recentiores Auctores ſequuntur. Eáque pene omnes ratione ſeu conjecturâ nituntur, quod in Mundi primordio pullulare herbæ, germinare arbores, fruges atque fructus erumpere cœperint. At non ſolùm herbas & arbores, ſed ſegetes maturas ac fructus, hominum atque animalium uſibus, cùm in Paradiſo, tum extra extitiſſe, certum eſt. Geneſis II. *Produxítque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuave.* Ibidem: *Tulit ergo Dominus Deus hominem, & poſuit eum in Paradiſo voluptatis ... Præcepítque ei dicens: Ex omni ligno Paradiſi comede: De ligno autem ſcientiæ boni, & mali ne comedas.* Cap. III. Mulierem Serpenti reſpondiſſe narratur, *De fructu lignorum, quæ ſunt in Paradiſo veſcimur ... Vidit igitur mulier quòd bonum eſſet lignum ad veſcendum, & pulchrum oculis, aſpectúque delectabile: & tulit de fructu illius & comedit.* Hæc autem fructuum bonitas & tempeſtivitas Verno Tempori non convenit, ſed Autumno: niſi nova miracula in primo rerum exortu fingantur, ut arbores verno tempore fructus maturos tulerint, qui tamen ad Autumnum uſque illas ornaverint; aut anno toto & dimidio vacuæ fructibus extiterint.

Rationem alteram afferunt, quibus vernum tempus magis arridet. Valde nimirum eſſe credibile, primum Adam, & ſecundum, qui eſt Chriſtus Dominus, eodem tempore eſſe formatos, eodémque conditum Mundum, & a Chriſto reparatum. Sed hæc conjectura infirma eſt. Deus enim eo tempore quo voluit, & ab æterno diffinivit, miſit Filium ſuum ut homines redimeret: verno tempore paſſus eſt Chriſtus, non quòd Mundus eo tempore conditus ſit, ſed quòd Paſcha ea tempeſtate celebretur. Vetus autem Paſcha conſummare, & novum Paſcha

Digitized by Google

condere volebat, & eo tempore quo ex *Pharaonis* ſervitute Judaicus populus liberatus fuerat, poſt agni typici immolationem, univerſum hominum genus ex diaboli captivitate Paſſione ſua eruere.

Si quid Aſtrologis ac Poëtis hac in quæſtione concedendum eſſet, eorum ſuffragiis vinceret ſententia creationis Mundi vere primo propugnatrix. Signum enim Arietis ob eam cauſam initium eſſe & caput cæterorum Zodiaci ſignorum dicerent. Illud verò *Virgilii* nobis Poëtæ canerent:

Non alios primâ naſcentis origine Mundi
Illuxiſſe dies, aliúmque habuiſſe tenorem
Crediderim: Ver illud erat, Ver magnus agebat
Orbis: & hybernis parcebant flatibus Euri:
Cùm primùm lucem pecudes hauſere, virúmque
Ferrea progenies duris caput extulit arvis,
Immiſſæque feræ ſylvis, & ſidera Cælo.

Sed Muſas colimus ſeveriores, & Poëtis valere juſſis, eam ſectamur opinionem, quæ Scripturæ Sacræ conſona magis nobis videtur.

DISSERTATIO II.

DE PARADISO.

ARTICULUS I.

De Loco & Situ Paradiſi.

Propositio I.

Paradiſus corporeus quidam locus fuit, oculis ac ſenſibus ſubjectus; arcanarum licèt ac ſpiritualium rerum adumbrans rationes. Meritò igitur ſunt erroris à Patribus damnati, qui in Moſaica Paradiſi deſcriptione nihil propriè, ſed allegoricè omnia intelligenda putarunt.

I. Narratio illa *Moſis* de Paradiſo voluptatis non minùs hiſtorica cenſeri debet, quàm aliarum rerum quas superiùs inferiúſque commemorat. Ejus itaque verba propriè ac ſecundùm vulgatam ſignificationem accipienda ſunt. Terreſtrem ſanè locum & ſenſibus obnoxium ſeries ipſa Moſaicæ narrationis demonſtrat, Geneſis II. Cap. *Plantaverat autem*, inquit, *Dominus Deus Paradiſum voluptatis à principio; in quo poſuit hominem quem formaverat. Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuave: lignum etiam vitæ in medio Paradiſi, lignúmque ſcientiæ boni & mali. Et fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradiſum, qui inde dividitur in quatuor capita. Nomen uni Phiſon: Ipſe eſt qui circuit omnem terram Hevilath, ubi naſcitur aurum. Et aurum terræ illius optimum eſt: ibi invenitur Bdellium, & lapis Onychinus. Et nomen fluvii ſecundi Geon: Ipſe eſt qui circumit omnem terram Æthiopiæ. Nomen verò fluminis tertii, Tigris: Ipſe vadit contra Aſſyrios. Fluvius* A *autem quartus ipſe eſt Euphrates. Tulit ergo Dominus Deus hominem, & poſuit eum in Paradiſo voluptatis, ut operaretur, & cuſtodiret illum. Præcepitque ei dicens: Ex omni ligno Paradiſi comede: de ligno autem ſcientiæ boni & mali ne comedas. In quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris.*

II. Paradiſi deſcriptionem, poſt *Philonem Judæum*, de quo *Photius* in Bibliotheca Cod. CV. ſcripſit, *Allegoricam omnem enarrandæ Scripturæ rationem in Eccleſiam ab illo, tam ſoute manaſſe*, ad meras allegorias detorſit *Origenes*. Quam ob B cauſam ab antiquis Patribus reprehenſus eſt, ſcilicet a *S. Methodio*, *S. Epiphanio*, *S. Hieronymo*, & aliis. Hunc errorem ita refellit *Methodius* apud *S. Epiphanium* Hæreſi LXIII. Num. XLVII. *Inprimis enim Paradiſus ille, de quo in primo noſtro Parente dejecti fuimus, eximius quidam haud dubiè hac in terra locus eſt, & ad exquiſitam quandam ac jucundiſſimam Piorum requiem habitationémque ſecretus. Indidem porro Tigris & Euphrates, cæteraque flumina proficiſcuntur; quorum in continentem noſtram derivationes ac decurſus exundant. Non enim in terras è cælo delapſa præcipitant. Neque enim tan*C*tam aquarum molem cum ingenti ex alto impetu depreſſam ſuſtinere terra potuiſſet. Sed nec Apoſtolus Paradiſum tertio in cælo collocat.* Et infrà: *Nam & Adamus nentiquam è cælo dejectus eſt: ſed ex eo Paradiſo, qui in Eden fuerat ad Orientem conſitus.*

III. *S. Epiphanius* in Ancorato, Num. LXIV. *Origenem* eo nomine pariter reprehendit. *Ad eundem modum*, inquit, *plerique de Paradiſo allegoricè diſputant: Atque inter cæteros furioſus Origenes adumbratam neſcio quam ſpeciem pro veritate in Mundum invexit. Sic enim diſſerit: Non eſt* D *Paradiſus in terris: Et hoc Apoſtoli teſtimonio nititur.* Vidi hominem ante annos quatuordecim, ſive in corpore, neſcio, ſive extra corpus, neſcio: Deus ſcit, raptum hujuſmodi uſque ad tertium cælum. Scio hujuſmodi hominem raptum in Paradiſum, & audiſſe verba, quæ non licet homini loqui. (2. Cor. 12.) Hunc verò ſic refellit errorem Num. LV. *Quòd ſi nuſquam eſt in terra paradiſus, neque vera ſunt quæ in Geneſi continentur, ſed allegoricè dicuntur, nihil deinceps conſequens ac veritati conſentaneum erit, ſed ad allegoriam univerſa transferentur.* In principio E enim creavit Deus Cælum & Terram: *Quæ non allegoricè ſignificata, ſed aſpectabilia ſunt. Tum firmamentum, inquit, & mare; germina, arbores, herbas, gramen, animalia, piſces, aves, cætera denique, quæ oculis uſurpantur, ac re vera producta ſunt: atque hominem, quem re vera produxit. Hunc igitur, quem formarat, in paradiſo collocavit.*

IV. *S. Hieronymus* Epiſtolâ LXI. ad *Pammachium*, inter octo *Origenis* errores hunc ſexto loco recenſet: *Quòd ſic paradiſum allegorizet, ut hiſtoriæ auferat veritatem, pro arboribus Angelos, pro* F *fluminibus Virtutes cæleſtes intelligens, totámque paradiſi continentiam tropologica interpretatione ſubvertat.* Et in Commentariis ad Cap. X. Danielis: *Unde, in*[illegible]*, eorum deliramenta conticeſcant, qui umbras & imagines in veritate quærentes ipſam conantur evertere veritatem: ut flumina, & arbores, & paradiſum putent allegoriæ legibus ſe debere ſubruere.*

V. *S. Ambroſius* Lib. *De Paradiſo*, quamvis in allegoricis interpretationibus pene totus ſit, locum tamen corporeum fuiſſe exiſtimat. *In hoc ergo Paradiſo*, inquit, *hominem Deus poſuit quem plaſmavit. Intellige etiam quòd non eum hominem, qui ſecundùm imaginem Dei eſt, poſuit, ſed eum*

qui

qui ſecundum corpus. Incorporalis enim in loco non eſt. Poſuit autem eum in paradiſo, ſicut Solem in Cælo, expectantem Regnum cælorum, quemadmodum creatura expectat revelationem filiorum Dei.

VI. *S. Chryſoſtomus* Homiliâ VIII. in Geneſim, *Origenis* tacito nomine, commentum eorum refellit, qui paradiſum ſpiritualiter duntaxat in Moſaica narratione intelligerent. *Et plantavit Deus paradiſum in Eden, ſecundum Orientem, & poſuit illic hominem quem formavit. Et idcirco nomen loci Scripturis inſeruit B. Moyſes, ut non liceat nugari volentibus imponere ſimpliciorum auribus, & dicere, Nullum eſſe in terra Paradiſum, ſed in cælo, & fabulas quaſdam ejuſmodi ſomniare. Nam cùm divina Scriptura tantâ uſa ſit diligentiâ, non refugiunt quidam loquacitate ſapientiâque peregrinâ inflati, adverſa Scripturis loqui, & dicere; Non eſſe ſuper terram paradiſum. Multáque alia præterea, quæ dicta ſunt, introducentes, quod non ſicut ſcripta ſunt, ſed aliâ ratione ſint intelligenda, & quod ea quæ de terra, de his quæ in cælis ſunt, dicta eſſe arbitrandum ſit: Niſi humilitate & congruente nobis ſermonum familiaritate beatus Moſes uſus foret, Spiritu Sancto linguam ejus movente, quò non devoluti eſſent?*

VII. *Theodoretus* Interrogatione XXV. in Geneſim, eos *qui in cælo paradiſum eſſe dicunt*, ſic etiam refellit: *Cùm Divina Scriptura dicat:* » Produxit etiam Deus è terra omne lignum » viſu pulchrum, & bonum ad veſcendum, *nimis eſt improbum, vel ſtultâ ſpiritûs doctrinâ, propriis opinionibus adhærere.*

VIII. *S. Auguſtinus* Libro VIII. De Geneſi ad Literam, Cap. 1. varias de Paradiſo refert opiniones, exponitque ſuam, quæ ipſa eſt Propoſitionis noſtræ doctrina. *Non ignoro*, inquit, *de Paradiſo multos multa dixiſſe. Tres tamen de hac re quaſi generales ſunt ſententiæ. Una eorum, qui tantummodo corporaliter Paradiſum intelligi volunt. Alia eorum, qui ſpiritualiter tantùm. Tertia eorum, qui utroque modo Paradiſum accipiunt, aliàs corporaliter, aliàs autem ſpiritualiter. Breviter ergo ut dicam, tertiam mihi fateor placere ſententiam. Secundum hanc ſuſcepi nunc loqui de Paradiſo, quod Dominus donare dignabitur, ut homo factus è limo, quod utique corpus humanum eſt, in Paradiſo corporali collocatus intelligatur; ut quemadmodum ipſe Adam, etſi aliquid aliud ſignificat ſecundùm id quòd eum formam futuri dixit eſſe Apoſtolus, homo tamen in natura propria expreſſus accipitur, qui vixit certo numero annorum, & propagatâ numeroſâ prole mortuus eſt, ſicut moriuntur cæteri homines, etſi non ſicut cæteri ex parentibus natus, ſed ſicut primitus oportebat, ex terra factus eſt: Ita & Paradiſus in quo eum collocavit Deus, nihil aliud quàm locus quidam intelligatur, terra ſcilicet ubi habitaret homo terrenus. Narratio quippe in his libris non genere locutionis figuratarum rerum eſt, ſicut in Cantico Canticorum, ſed omnino geſtarum, ſicut in Regnorum libris, & hujuſcemodi cæteris. Sed quia illic ea dicuntur, quæ vita humana uſus notiſſimus habet, non difficilè, imò promptiſſimè primitùs accipiuntur ad literam, ut deinde ex illis quid etiam futurorum res ipſa ſignificaverint exſculpatur: Hic autem quia ea dicuntur quæ uſitatum naturæ curſum intuentibus non occurrant, nolunt ea quidam propriè, ſed figuratè dicta intelligi, atque ex illo loco volunt incipere hiſtoriam, id eſt, rerum propriè geſtarum narrationem, ex quo dimiſſi de Paradiſo Adam & Eva convenerunt atque genuerunt. Quaſi verò uſitatum nobis ſit, vel quòd tot annos vixerunt, vel quòd Henoc tranſlatus eſt, vel quòd & grandæva & ſterilis peperit, & cætera hujuſmodi. Sed aliud eſt, inquiunt, narratio factorum mirabilium, aliud inſtitutarum creaturarum. Illic enim ea ipſa inſolita oſtendunt, alios eſſe tanquam naturales modos rerum, alios miraculorum, quæ magnalia nominantur: hic autem ipſa inſinuatur inſtitutio naturarum. Quibus reſpondetur; Sed ideo inſolita & ipſa, quia prima. Nam quid tam ſine exemplo & ſine pari facto in rerum mundanarum conſtitutione, quam Mundus? Num ideo credendum non eſt Deum feciſſe Mundum, quia jam non facit Mundos; aut non feciſſe Solem, quia jam non facit Soles? Et hoc quidem non de Paradiſo, ſed de ipſo homine permotis debuit reſponderi: Nunc verò eum ipſum ſic credunt à Deo factum, ſicut alius nullus factus eſt; cur Paradiſum nolunt ita factum credere, quemadmodum nunc vident ſylvas fieri? Ad eos quippe loquor, qui auctoritatem harum Literarum ſequuntur: Eorum enim quidam non propriè, ſed figuratè Paradiſum intelligi volunt. Nam qui omnino adverſantur his Literis, aliàs cum eis atque aliter agimus:* * *Quanquam & hæc in hoc Opere noſtro, quantùm valemus, ita defendamus ad literam, ut qui non rationabiliter moti, propter animum pervicacem, vel hebetem credere iſta detrectant, nullam tamen inveniant rationem unde falſa eſſe convincant. Verùm iſti noſtri qui fidem habent his Divinis Libris, & nolunt Paradiſum ad proprietatem literæ intelligi, locum ſcilicet amœniſſimum, fructuoſis nemoribus opacatum, eundémque magnum & magno fonte fœcundum, cùm videant nulla humana opera tot ac tanta vireta ſilveſcere occulto opere Dei, miror quemadmodum credunt ipſum hominem ita factum, quemadmodum nunquam viderunt. Aut ſi & ipſe figuratè intelligendus eſt, quis genuit Cain, Abel & Seth? An & ipſi figuratè tantùm fuerunt, non etiam ex hominibus nati? De proximo ergo attendant iſtam præſumptionem quò tendat, & conentur nobiſcum cuncta primitùs quæ geſta narrantur in expreſſionem proprietatis accipere. Quis enim eis poſtea non faveat intelligentibus quid iſta etiam figuratâ ſignificatione commoneant, ſive ipſarum ſpiritalium naturarum vel affectionum, ſive rerum etiam futurarum? Sanè ſi nullo modo poſſent ſalvâ fide veritatis ea quæ corporaliter hic nominata ſunt, corporaliter etiam accipi, quid aliud remaneret, niſi ut ea potiùs figuratè dicta intelligeremus, quàm Scripturam ſanctam impiè culparemus? Porro autem ſi non ſolùm non impediunt, verùm etiam ſolidiùs aſſerunt Divini eloquii narrationem hæc etiam corporaliter intellecta; nemo erit, ut opinor, tam infideliter pertinax, qui cùm ea, ſecundùm regulam Fidei expoſita propriè viderit, malit in priſtina remanere ſententia, ſi fortè illi viſa fuerant, nonniſi figuratè poſſe accipi.*

* lib. De Geneſi contra Manichæos.

Quomodo autem ſpiritualiter etiam intelligi debeat Paradiſus, explicat *S. Auguſtinus* Lib. II. De Geneſi contra Manichæos, & Libro XIII. *De Civitate Dei*, Cap. 21. ex quo etiam colligitur, hæc duo optimè cohærere, quòd Paradiſus vita beatorum ſpiritualiter intelligatur, & nihilominus corporeus locus fuerit. *Unde*, inquit, *nonnulli totum ipſum paradiſum, ubi primi homines parentes generis humani ſanctæ Scripturæ veritate fuiſſe narrantur, ad intelligibilia referunt, arboréſque illas & ligna fructifera in virtutes vitæ moréſque convertunt, tanquam viſibilia & corporalia illa non fuerint, ſed intelligibilium ſignificandorum cauſâ eo modo dicta vel ſcripta ſint. Quaſi propterea non potuerit eſſe Paradiſus corporalis, quia poteſt etiam ſpiritalis intelligi: Tanquam ideo non fuerint duæ mulieres, Agar & Sara, & ex illis duo filii Abrahæ, unus de ancilla, alius de libera, quia duo Teſtamenta in eis figurata dicit Apoſtolus: Aut ideo*

de

de nulla petra Moyſe percutiente aqua defluxerit, quia poteſt illic figuratâ ſignificatione etiam Chriſtus intelligi, eodem Apoſtolo dicente : Petra autem erat Chriſtus. *Nemo itaque prohibet intelligere Paradiſum vitam beatorum, quatuor ejus flumina, quatuor virtutes, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, atque juſtitiam ; & ligna ejus, omnes utiles diſciplinas ; & lignorum fructus, mores Piorum ; & lignum vitæ, ipſam bonorum omnium matrem Sapientiam ; & lignum ſcientiæ boni & mali, tranſgreſſi mandati experimentum. Pœnam enim peccatoribus, bene utique, quoniam juſtè conſtituit Deus, ſed non bono ſuo experitur homo. Poſſunt hæc etiam in Eccleſia intelligi, ut ea melius accipiamus tanquam Prophetica indicia præcedentia futurorum : Paradiſum ſcilicet ipſam Eccleſiam, ſicut de illa legitur in Cantico Canticorum : quatuor autem Paradiſi flumina quatuor Evangelia ; ligna fructifera, Sanctos ; fructus autem eorum, opera eorum, lignum vitæ, Sanctum Sanctorum, utique Chriſtum ; lignum ſcientiæ boni & mali, proprium voluntatis arbitrium. Nec ſe ipſo quippe homo, divinâ voluntate contemtâ, niſi perniciosè uti poteſt : Atque ita diſcit, quid interſit, utrum inhæreat communi omnibus bono, an proprio delectetur . . . . Hæc, & ſi qua alia commodiùs dici poſſunt de intelligendo ſpiritaliter Paradiſo, nemine prohibente dicantur : Dum tamen & illius hiſtoriæ veritas fideliſſimâ rerum geſtarum narratione commendata credatur.* Denique *S. Auguſtinus* Lib. *De Hæreſibus*, Num. LIX. inter *Seleucianorum* errores & hunc recenſet, quòd Paradiſum viſibilem negaverint. Legantur *S. Joannes Damaſcenus*, Lib. II. *De Fide Orthodoxa*, Cap. XI. & *Moſes Bar-Cepha*, in Libro *De Paradiſo*, utroque ſenſu, literali ſcilicet ac ſpiritali Paradiſum explicantes. *S. Auguſtinum* ſequitur Venerabilis *Beda*, Libro *Hexaëmeron*.

PROPOSITIO II.

Qua in regione conſitus fuerit Paradiſus, obſcura certè quæſtio, probabilior eorum ſententia, qui in Arabia Felice, vel Meſopotamia, aut circa Babyloniam in Meſopotamiæ limite collocatum fuiſſe cenſent.

I. IN editiore quodam ſitu Paradiſum collocat *S. Baſilius* Homiliâ *De Paradiſo*. Ait enim, *Locum hunc fuiſſe creaturæ omni antecellentem pulchritudine admirabili, in arduo poſitum : qui tenebris obſcurari præ altitudine non poſſet : omnium ortu ſiderum irradiatum, & undique lumine circumfuſum, annuarum tempeſtatum jucundiſſima temperie præditum.* In eadem eſt ſententia *S. Joannes Damaſcenus* Libro II. *De Fide Orthodoxa*, Cap. XI. ubi Paradiſum his verbis deſcribit : *Eſt locus Dei manibus ad Orientem mirabiliter conſitus, omnis lætitiæ ac voluptatis promptuarium, omni terrâ excelſior, optimâ temperie cœli, aëre ſubtiliſſimo & puriſſimo, plantis ſemper virentibus, ſuaviſſimumque odorem ſpirantibus, plenus lumine, univerſæ ſenſibilis venuſtatis & pulchritudinis excellens intelligentiam. Divinus profectò locus, mirificè congruens primi hominis dignitati : in quo nullum animal habitat, ſed ſolus divinarum manuum factura homo.* Moſes Bar-Cepha Paradiſum inter firmamentum ac terras interjectum fuiſſe putat, nec tam craſſa, coactâque materiâ conſtare, atque hanc noſtram, quæ extra Paradiſum eſt, terram. Et hujus auctorem ſententiæ laudat *Philoxenum*

A Mabugæ Epiſcopum. *Rabanus* & *Strabus* Paradiſum in Oriente ſitum aiunt, immenſo Oceano interjecto, à noſtro orbe longiſſimè remotum, qui ad lunarem uſque circulum pertingat, & quò aquæ diluvii minimè pervenerint. Hanc ſententiam & *Bedæ* tribuunt Magiſter Sententiarum, & *S. Thomas*, cujus tamen in *Bedæ* Operibus nullum extat veſtigium. Ad hanc opinionem accedit *Rupertus* Abbas Lib. I. *De Trinitate & Operibus* ejus, Cap. XXXVI. ubi Paradiſum locum præcipuæ amœnitatis cælo proximum fuiſſe aſſerit. Quidam ſenſere, Paradiſum, quem deſcripſit

B *Moſes*, non fuiſſe definitam aliquam regionem, aut certum quempiam terræ locum, ſed nomine Paradiſi terram univerſam ſignificari, quæ in Mundi exordiis ob eximiam bonitatem, amœnitatem, & fœcunditatem, tota velut hortus cultiſſimus & Paradiſus erat, quemadmodum Cap. XIII. *Geneſis*, regio omnis circa Jordanem irrigata fuiſſe dicitur *ſicut Paradiſus Domini*, antequam ſubverteret Dominus Sodomam & Gomorrham. Eam opinionem commemorat *Hugo de S. Victore*, Libro Annotationum in Geneſim, quam ex recentioribus ſecutus eſt *Joannes Noviogamus* in

C Scholiis ad Caput II. Libri *De Natura Rerum* Venerabilis *Bedæ*. His opinationibus relictis, quæ nullo operæ pretio confutari poſſunt, quid ea de Quæſtione dici poſſit probabilius, expono.

II. Paradiſum ad Orientem poſitum ſuadet Veterum auctoritas in Scriptura Sacra fundamentum habens. Ita docent *S. Irenæus*, Libro V. Cap. V. *Theophilus Antiochenus*, Lib. II. ad Autolycum. *Lactantius* Lib. II. Divinarum Inſtitutionum, Cap. XIII. Autor Libri De Geneſi Carmine conſcripti, & ſub nomine *Tertulliani* editi, Cap. II.

D Auctor Quæſtionum ad *Antiochum* ſub nomine *S. Athanaſii* editarum, Quæſt. XLVII. *S. Baſilius* Homiliâ XXX. De Paradiſo. *S. Joannes Chryſoſtomus* Homiliâ XIII. in Geneſim. *S. Auguſtinus* Libro II. De Geneſi contra Manichæos, Cap. IX. *Diodorus Tarſenſis* apud *Theodoretum*, Interrogatione XXV. in Geneſim. *Anaſtaſius Sinaita* Libro VII. in Hexaëmeron. *S. Joannes Damaſcenus* loco ſuperiùs laudato. Iſtius fundamentum ſententiæ habetur *Geneſ.* II. Ubi enim Latinus Interpres vertit : *Plantaverat autem Dominus Deus Paradiſum voluptatis à principio* ; Quod *Symma-*

E *chus*, *Theodotio*, & *Aquila* ita quoque reddiderant, teſte *S. Hieronymo* in Traditionibus Hebraicis in Geneſim, LXX. Interpretes tranſtulerunt, καὶ ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς παράδεισον ἐν Ἐδὲμ κατὰ ἀνατολάς. *Et plantavit Deus Paradiſum in Edem ad Orientem.* Sic etiam Verſio Latina Textus Hebræo Samaritani in Bibliis Polyglottis : *Plantavit quoque Dominus Deus hortum in Eden ab Oriente.* Syriaca : *Et plantavit Dominus Deus Paradiſum in Edem ab anteriori parte.* Arabica : *Et plantavit Deus hortum in Eden ab Oriente.* Vocem eandem Hebraicam *Cedem* & *Orientem*, & *Anterius* tempus

F ſignificare, linguæ ſacræ Periti norunt, quod duplici verſioni locum dedit. Cæterum ex ea perſuaſione quòd Paradiſus ad Orientem ſitus exiſtimaretur, ſacrum illum Ritum originem habuiſſe, ut Chriſtiani ad Orientem converſi Deum adorarent, teſtatur *S. Cyrillus Hieroſolymitanus* Catecheſi Myſtagogica I. *S. Baſilius* Lib. *De Spiritu Sancto* Cap. XXVII. *S. Gregorius Nyſſenus* Oratione V. De Dominica Oratione. *Gregentius* in Diſputatione cum *Herbano* Judæo; *S. Joannes Damaſcenus* Lib. IV. *De Fide Orthodoxa*, Cap. XIII. & alii. Hinc, inquam, manavit ille Ritus, ut quemadmodum *Adam* è Paradiſo pulſus poſt peccatum, ad eandem plagam obverſus, & eò reſpiciens,

reſpiciens, veterem patriam ſuſpirabat; ac meminiſſet unde cecidiſſet, compungebatur ad pænitentiam, ita & Chriſtiani ſe in hoc mundo exules eſſe meminerint, & ad cæleſtem patriam ſuſpirent.

III. Jam diſquirendum qua in regione Orientis Paradiſus extiterit. In India Orientali illum nonnulli collocant, & inter alios *Maluenda* noſter, cui ſententiæ hæc argumenta ſuffragantur. 1. India regio eſt orbis totius reſpectu Orientalis. 2. *Phiſon* unus ex quatuor fluminibus Paradiſi, non eſt alius quàm *Ganges*, ut tradunt *Joſephus* Libro 1. Antiquitatum Judaicarum; *S. Epiphanius* in Ancorato; *S. Hieronymus* Epiſtolâ IV. ad *Ruſticum* Monachum, & Libro Traditionum Hebraicarum in Geneſim; *S. Auguſtinus* Libro VIII. De Geneſi ad Literam, Cap. VII. *S. Iſidorus Hiſpalenſis* Libro XIII. Etymologiarum Cap. XXI. *Rabanus, Rupertus*, & alii. *Ganges* verò ex Caucaſo Indiæ monte oritur, teſte *Strabone* Lib. XV. Geographiæ. 3. *Phiſon circuit omnem terram Hevilath, ubi naſcitur aurum, & aurum illius terræ optimum.* Hevilath autem Indiæ regio eſt, ab *Hevila* filio Jectan, fratre Ophir, Nepote Heber cognominata, de quo Geneſis Cap. x. *Et Ophir, & Hevila, & Jobab. Omnes iſti filii Jectan. Et facta eſt habitatio eorum de Meſſa pergentibus uſque Sephar Montem Orientalem.* Eſt autem Meſſa Indiæ regio, teſte *S. Hieronymo*, in Locis Hebraicis. In India etiam aurum optimum naſcitur. Ibi enim & regio *Ophir* ab altero filio *Jectan*, fratre *Hevila* nuncupata, & *Tharſis*, quò *Hirami* Regis Tyri, & *Salomonis* Claſſes ſingulis trienniis ſemel contendebant, deferentes inde *aurum, & argentum, & denses elephantorum, & ſimias & pavos;* ut habetur III. Regum Cap. IX. & X. Ophiram enim eſſe Taprobanam Inſulam, quæ & *Zeilan*, ſunt in Virorum Eruditorum numero qui aſſerant, quòd ipſi omnia conveniant quæ de Ophira legere eſt in libris Regum & Paralipomenon. Ibi enim aurum & ebur, gemmáſque & margaritas magnâ copiâ naſci, nemo eſt qui neſciat. Pavonibus etiam abundare ſcribit *Stenchius* in *Arrianum*. Neque prætereundum, etiam *Paz*, Cantic. v. verſ. 11. & *Uphaz* Dan. x. v. 5. & Jerem. x. v. 9. Inſulam Ophir nominari. Quarum appellationum veſtigia videre eſt in *Paſi* ſinu, & *Phaſi* amne *Taprobranes*, à Ptolomæo memoratis. Appellatur etiam *Parvaiim*, ſecundi *Paralipom.* Cap. III. id eſt, Syra & Phœnicia flexione *Parvaïm*, & notato genere *Parvan* vel *Provan*, quod vocabulum in *Taprobrane* latet. Itaque Taprobrane vox coaluiſſe videtur ex duabus, *Taph & Parvan, vel Provan*, Arabicè *Taph*, & geminatis radicalibus *Taphtaph*; eſt litus & ora maris. Hanc porro vocem apud Phœnices, Ægyptios, & Æthiopes in uſu fuiſſe, argumento ſunt Phœnicum in Africa propria, urbes maritimæ *Thapbura & Tabraca*, & Promontorium *Taphitis*, in Ægypto *Taphium* vel *Tapium*, urbs ad primum Nili oſtium verſus Syriam, & duplex *Taphoſiris* vel *Taposiris*. Et ad Sinum Abaliten in Arriano *Tapara* emporia: Ad Barbaricum *Tapatege*. Potuit igitur etiam Inſulæ *Parvan* vel *Provan* portuoſum illud littus quò appellebant Mercatores, à Phœnicibus vocari *Tap-Parvan* vel *Taph-Provan*, unde Græcum *Taprobrane*. Hæc obſervatio eſt doctiſſimi Viri *Samuelis Bocharti*, P. I. *Geographia ſacra*, quam *Phaleg* inſcripſit, Lib. II. Cap. XXVII. 4. Si conferantur hæc verba *Moſis* Paradiſi regionem deſcribentis, *Et aurum terra illius optimum*, cum illis Job. XXVIII. *Non conferetur tinctis Indiæ coloribus, nec lapidi ſardonicho pretioſiſſimo*; maximum inde pondus addetur eorum ſententiæ, qui Paradiſum in India collocant. 5. Nec veterum ſuffragio deſtituta eſt hæc opinio. Ipſi namque favet *S. Hieronymus* in Locis Hebraicis: *Evila*, inquit, *ubi aurum puriſſimum, quod Hebraicè dicitur Zaab, & gemmæ pretioſiſſimæ carbunculus ſmaragdúſque naſcuntur. Eſt autem regio ad Orientem vergens, quam circuit de Paradiſo Phiſon egrediens, quem noſtri mutato nomine Gangem vocant. Sed & unus de minoribus Noë Evila dictus eſt, quem Joſephus refert cum fratribus ſuis à flumine Cephene & regione Indiæ uſque ad eum locum, qui appellatur Jerie, poſſediſſe.* Ibidem: *Phiſon, quod interpretatur caterva, fluvius quem noſtri Gangem vocant, de Paradiſo exiens, & pergens ad Indiæ regiones, poſt quas erumpit in Pelagus. Dicit autem Scriptura circumire ab hoc univerſam regionem Evilath, ubi aurum præcipuum naſcitur, & carbunculus lapis, & praſinus.* Et Epiſtolâ IV. ad *Ruſticum* Monachum: *Felix curſus eſt* (inquit) *ſi poſt ſex menſes ſupra dicta urbis Portum tentant, à quo ſe incipit aperire Oceanus; per quem vix anno perpetuo ad Indiam pervenitur, & ad Gangem fluvium, quem Phiſon Sancta Scriptura commemorat, qui circuit totam terram Evilath, & multa genera pigmentorum de Paradiſi dicitur fonte devehere, ubi naſcitur carbunculus, & ſmaragdus, & margarita candentia, & uniones, quibus nobilium feminarum ardet ambitio; montéſque aurei, quos adire, propter gryphas, & dracones, & immenſorum corporum monſtra, hominibus impoſſibile eſt; ut oſtendatur nobis quales cuſtodes habeat avaritia.*

Auctor Quæſtionum ad *Antiochum* ſub *S. Athanaſii* nomine editarum, Quæſt. XLVII. quærit, *Ubinam locorum Paradiſum putamus eſſe? Quidam enim Hieroſolymis, quidam in cælis eum ſtatuunt.* Sic autem reſpondet: *Nullus horum verus eſt. Et quòd Hieroſolyma non ſit, teſtatur Adam, qui in Calvariæ Monte jacet. Conſtat autem eum non in Paradiſo ſepultum, ſed ejectum. Quod autem in cælo non ſit Paradiſus, teſtatur Scriptura, inquiens:* Plantavit Deus Paradiſum in Eden ad Orientem. *Docet igitur nos quòd Orientalis terra pars ſit Paradiſus. Unde perhibent exquiſitiores Hiſtorici, quòd hujus rei gratiâ omnia aromata ſuaviſſimi odoris circa Orientaliora loca ſeu Indiæ fines proveniunt, utpote quæ ſint vicinia Paradiſo. Et quemadmodum palmæ maſculæ propinquas fœmellas aſpiratione ventorum contactas fructuoſas reddunt: Sic etiam ex Paradiſo ventorum aſpiratione fragrantia exhalans, propinquiores illis locis arbores aromaticas efficit.*

Eidem ſententiæ favet *Alcimus Avitus* Vienenſis Epiſcopus, Libro *De Initio Mundi*, ita canens:

Eſt locus Eoo Mundi ſervatus in axe
Secretis natura tuis, ubi Solis ab ortu
Vicinos naſcens aurara reperentis Indos.

. . . .

Ergo ubi tranſmiſſis Mundi caput incipit Indis,
Quo perhibent terram confinia jungere Cælo,
Locus inacceſſâ cunctis mortalibus arce
Permanet, æterno concluſus limite, poſtquam
Decidit expulſus primævi criminis Auctor
Atque reis dignè felici à ſede revulſis,
Cæleſtes hæc ſancta capit nunc Aula Miniſtros.

Favent denique *Anaſtaſius Nicænus*, Quæſtione XXIV. in Scripturam, ubi *Hevilæos* intimos *Indos* eſſe ait; & *Moſes Bar-Cepha*, Libro de Paradiſo cap.

cap. xxviii. ſcribens: *Regionem Indorum vocat* A *Moſes Terram Hevilath.*

IV. Probabilior tamen eorum ſententia videtur, qui Paradiſum in Armenia, vel Meſopotamia collocant, aut in Meſopotamiæ limite, circa Babyloniam, ubi Tigris & Euphrates duo illi fluvii Paradiſi, qui expreſsè in Scriptura nominantur, alveos conjungunt. Tigrim enim in regione Armeniæ Majoris oriri, Lacum *Arethuſam* omnia pondera ſuſtinentem, & nitrum nebulis exhalantem influere: inde curſu & colore diſſimilem ferri, tranſvectúmque occurrente *Tauro* Monte in ſpecum mergi, ſubtérque lapſum à latere ejus B altero erumpere. Alterum deinde tranſire Lacum, qui *Thoſpites* appellatur; tum rurſus in cuniculos mergi, & poſt viginti-quinque millia paſſuum, circa *Nymphaam* reddi. Circa Babyloniam diviſum in alveos duos, altero Meridiem ac *Seleaciam* petere, ac *Meſenem* alluere; altero ad Septentrionem flexum, campos *Cauchæ* ſecare. Ubi in eundem alveum redierunt aquæ, *Paſitigrim* appellari. Poſtea *Choaſpem* ex Media recipere, atque inter *Seleuciam* & *Cteſiphontem vectum in Lacus Chaldaicos fundi; mox vaſto alveo profuſum ad dextram Characis* oppidi in Mare C Perſicum inferri decumo ore, teſtatur *Plinius* Libro vi. cap. xxvii. De eodem flumine, ac de *Euphrate*, *Strabo* Lib. ii. Geographiæ ſcribit, *Taurus Armeniam diſterminat à Meſopotamia: hinc fluunt Tigris & Euphrates, qui Meſopotamiam circumdant, & apud Babylonios invicem cohærent, deinde in Mare Perſicum emittunt: Quorum Euphrates major eſt... Fontes habet in parte Tauri Boreali: fluit ad Occidentem per Armeniam, quæ Major appellatur, uſque in Armeniam Minorem &c.* Eadem tradit *Quintus Curtius* Lib. v. *Inter Tigrim*, inquit, *& Euphratem jacentia tam uberi & pingui ſolo ſunt, ut à paſtu repelli pecora dicantur, ne ſatietas perimat. Cauſa fertilitatis eſt* D *humor, qui ex utroque amne manat, toto fere ſolo per venas aquarum reſudante. Ipſi amnes ex Armenia Montibus profluunt, & magno deinde aquarum divortio iter, quod cepere, percurrunt; duo millia & quingenta ſtadia emenſi ſunt, qui ampliſſimum intervallum circa Armenia Montes notaverunt. Iidem cùm Mediam & Gordienorum terras ſecare cœperunt, paulatim in arctius coëunt, & quò longius manant, hoc anguſtius inter ſe ſpatium terræ relinquunt. Vicini maximè ſunt, his campis, quos incolæ Meſopotamiam vocant: Mediam namque ab utroque latere concludunt. Iidem per Babyloniorum fines in Rubrum Mare prorumpunt.* Eadem flumina ex uno Armeniæ Majoris Monte E *Tauro* profluere, teſtatur *Philoſtratus* Lib. v. *De Vita Apollonii.* Quocirca & reliqua duo flumina non inde procul fluxiſſe neceſſe eſt, adeòque & Paradiſum juxta regiones illas conſtitutum fuiſſe.

V. Accedit, quòd Paradiſum ad Orientem poſitum Sacra Scriptura commemorat. Nuſquam autem regionem, quæ eſt ultra Sinum Perſicum, ſed terras circumjacentes, ut Perſidem, Armeniam, Arabiam, atque Meſopotamiam; Scriptura Sacra Orientales vocat; ſicut & Arabes, Idu- F mæos, Amalecitas, Madianitas, Ammonitas, Moabitas, ad Orientem poſitos ait. Unde *Job* qui erat Idumæus, dicitur *Magnus inter omnes Orientales*: & Magi, qui ex Perſide, vel Chaldæa, vel Arabia ad Chriſtum adorandum venerunt, ex Oriente veniſſe dicuntur. Quin & Meſopotamiam Terram Orientalem Scriptura Sacra ſimpliciter appellare ſolet. Nam *Geneſ.* xxix. *Jacob* in Meſopotamiam profectus, veniſſe dicitur *in Terram Orientalem*: & *Numer.* xxiii. *Balaam* Vates ductus eſſe dicitur ad maledicendum populo Iſraël *ex Montibus Orientis*, quem tamen *Moyſes* Cap. xxiii. *de Meſopotamia Syria* conductum ſcripſit. Indiam verò licèt Orientalis ſit, ita in Scripturis nuncupatam non legimus. Sanè *Eden* regionem Paradiſi propè *Haran* in Meſopotamia ſitam indicant *Iſaias* & *Ezechiel* Prophetæ. Ille cap. xxxvii. ℣. 12. *Nunquid*, inquit, *eruerunt eos Dii Gentium, quos ſubverterunt Patres mei, Gozam & Haram, & Reſeph, & Filios Eden, qui erant in Thalaſſar?* Iſte verò cap. xxviii. ℣. 23. *Haran*, inquit, *& Chene, & Eden negotiatores tui: Saba, Aſſur, & Chelmad venditores tui.*

VI. Ad hæc, Terra *Hevilath*, quam *Phiſon* circuit, Paradiſi fluviorum unus, inter Aſſyriam & Ægyptum, ad ſinum Arabicum ſita eſt, Iſmaëlitis & Amalecitis finitima; ut colligitur ex cap. xxv. *Geneſ.* ubi de *Iſmaele* dicitur: *Habitavit autem ab Hevila uſque Sur, qua reſpicit Ægyptum introëuntibus Aſſyrios.* De qua item i. *Reg.* cap. xv. *Percuſſit Saul Amalech ab Hevilath, donec venias Sur, qua eſt è regione Ægypti.* Hanc *Hevilath*, Tigri & Euphrati vicinam, regionem eſſe Paradiſi longè veriſimilius eſt, quàm *Hevilath* Indiæ. Ab *Hevilath*, quidem filio *Jectan*, fratre *Ophir*, nomen huic regioni inditum; ſed *Hevilath*, ſive ut Hebræi pronunciant, *Chavila*, & *Jectan* ejus parens, fratréſque, in Arabia Felice habitaſſe videntur. Namque ut Geneſ. x. ℣ 30. legimus, *Facta eſt habitatio eorum de Meſſa pergentibus uſque Sephar Montem Orientalem.* Meſſa eadem videri poteſt cum Mecca Arabum: & pridem apud Arabes invaluit hæc opinio, *Jectanem*, ſive *Cahtanem*, (Is enim eſt apud illos binomius) eſſe Arabum Parentem, & Linguæ Arabicæ inventorem. Ita ſtatuunt Scriptores magni inter illos nominis, *Joſephus Ben-Abdillatif* in Opere Genealogico, & *Mohammedes Ben-Jacob Siraſita* apud Auctorem *Alcamus*. Et hic quidem *Jectanem* ſive *Cahtanem* vocat filium *Heber*, filium *Sale*, filium *Sem*, filium *Noë*, ut nullum dubium ſit quin *Jectanes*, idem ſignificetur de quo *Moſes*. pro *Jectane Cahthan* habet Arabica Paraphraſis. Atque et à Cahtane *Catanitæ* Populi Arabiæ Felicis à *Ptolomæo* memorantur: Ita *Jectanis* nomen hodiéque incorruptum perſeverat in urbe territorii Mechenſis *Baiſath Jektan*, parva quidem; ſed populoſa, ædiúmque ſtructurâ, nec non camporum & fontium amœnitate nobili. Meridiem versùs à Mecca ſeptem abeſt ſtationibus, & una ſtatione à Mari Rubro. Ita ipſam deſcribit Geographus Arabs à *Samuele Bocharto* laudatus, in *Phaleg.* cap. v. Hanc opinionem *Theophanes* & *Anaſtaſius* in Chronicis confirmant, ubi Amanitas ſeu Homeritas, interioris Arabiæ Populos, à *Jectane* genus trahere aſſerunt. *Hevilath*, ſeu *Chavilath*, hodie parum mutato nomine appellari terram *Chaulan*, cujus Metropolis *Chaulan-Du-Sohaim*, quam Geographus Arabs à *Bocharto* laudatus, in ea parte Terræ *Tehuma* collocat, quæ Terræ *Jeman* eſt confinis, ad ſtationem decimam-tertiam à *Meccha*, quartam à Portu *Hali*, ſecundam à *Baiſath-Jectan*, inter *Maccham* & *Sanaam* ſpatio fere medio. *Tehama* porro eſt Arabiæ Felicis regio ad Mare Rubrum extenſa. *Meſſam*, ubi filii *Jectan* habitarunt, alii intelligunt *Muzam* emporium, ex quo ad Saphiritas & Sabæos commodiſſimum iter eſt. Hic autem Portus eſt ad Sinum Arabicum, ad quem Ægyptii & Æthiopes aromata comparaturi appellebant; cujus *Ptolomæus* & *Arrianus* meminere.

Lib. Phaleg. cap. 18.

VII. Quod ſpectat regionem *Ophir*, duplex illa eſt,

eſt, una in Arabia prope Sabæos, cui *Ophir* filius *Jectan* & frater *Hevilath* nomen dedit; altera in India. Illa fuit in *Caſſanitis*, *Ptolomæo* & *Stephano* celebratis, quos Diodorus *Caſandes* vocat, & Agathareides *Caſandres*, nomine derivato à verbo Hebraico *Chaſan*, quod in *Cal* eſt *poſſidere*, in *Niphal* eſt *recondere*. Arabes per z. *Chazan* ſcribunt: Unde *gaza* vox *ch.* in *g.* mutato, & *Machzan*, in plurali *Machazin*, nobis *Magazin*, locus in quo reconduntur opes. In Ophira illa Arabica aurum optimum naſcitur, non minùs quàm in Indica. De auro *Ophir* Arabicæ agi veriſimile eſt *Job.* XXII. ℣. 24. ſecundùm Textum Hebraicum, & Verſionem Santis Pagnini. *Et pones ſuper terram munitionem, & inſtar petræ torrentium aurum Ophir*, & cap. XXVIII. ℣. 16. *Non æſtimabitur cum auro Ophir.* Nam ætate *Jobi*, qui *Jacob* Patriarchæ penè fuit æqualis, nondum ad *Ophir* Indicam tanta terrarum & marium intercapedine à Judæa diſſitam adornata fuerat à Judæis navigatio. Sed & Lib. I. *Paralipom.* XXIX. ℣. 4. *David* obtuliſſe dicitur *tria millia talenta auri de auro Ophir* ad ædificationem Templi: Quod de *Ophira* Judææ viciniore intelligere neceſſe eſt, non de remotiore illa, ſcilicet Indica, in quam *Salomon* & *Hiram* primi navigationem inſtituerunt. Sed & aurum Arabum, & Sabæorum, qui Caſſanitis vicini, Scriptura Sacra celebrat, Pſalmo LXXI. ℣. 15. *Et vivet, & dabitur ei de auro Arabiæ.* Iſaiæ LX. ℣. 6. *Omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes.* Ezechielis XXVII. ℣. 22. *Venditores Saba & Reema, ipſi negotiatores tui: cum univerſis primis aromatibus, & lapide pretioſo, & auro.* Et III. *Regum* cap. X. ℣. 2. de Regina Saba dicitur *Ingreſſa Jeruſalem multo cum comitatu & divitiis, camelis portantibus aromata, & aurum infinitum nimis... Dedit ergo Regi centum viginti talenta auri.*

VIII. Fluvium ſecundum Paradiſi quod attinet, *Gehon*, qui circumit terram *Chus*, ſive ut Vulgatus Interpres reddit, *terram Æthiopiæ*, de Majori Æthiopia ſeu Abiſſinorum Terra haud intelligendum eſt, ſed de Æthiopia Minori confini Arabiæ, à qua uxor *Moſis*, quæ Madianitis erat, *Æthiopiſſa* nominatur, *Numerorum* XII. ℣. 1. Hebraicè *Chuſitis*. Præterea *Habacuc* III. Æthiopes & Madianitæ vel pro una gente ponuntur, vel pro gentibus admodum vicinis & finitimis. *Vidi*, inquit, *tentoria Æthiopiæ, turbabuntur pelles terræ Madian.* Porro orbem *Madian* fuiſſe in littore Maris Rubri, *Joſephus*, *S. Hieronymus* & *Ptolomæus* teſtantur. Et cùm tentoriorum & pellium mentio fiat, non obſcurè indicatur, Choſæos ſeu Æthiopes ibi nominatos eos eſſe, qui Scenitæ à Veteribus appellantur, necnon ab Arabum Coſmographis; quòd ſub tentoriis degerent: Quorum certè regio ad Rubri Maris Sinum intimum, in parte Arabiæ Petrææ & Felicis pertinet, ut diſcimus ex *Plinio* Lib. 5. cap. XI. ex *Eratoſthene* apud *Strabonem*, *Ptolomæo*, &c. Alteri ab Æthiopia Meridionali regione, ſcilicet regioni cuidam Arabiæ Felici & Palæſtinæ finitimæ, *Chus*, ſive *Æthiopiæ* nomen in Scriptura Sacra tribui, confirmatur ex Pſalmo LXXXVI. ℣. 4. *Ecce alienigenæ, & Tyrus, & Populus Æthiopum, hi fuerunt illic.* Per alienigenas, quos Septuaginta vocant Allophylos, Palæſtini ſignificantur. Unde tres gentes confines & vicinæ hoc loco à *Davide* memorantur, Palæſtinorum, Tyriorum, & Æthiopum. Item Pſalmo LXXI. Æthiopes, Arabes, & Sabæi, ceu vicini populi conjunguntur. *Coram illo procident Æthiopes.... Reges Arabum & Saba dona adducent.* Arabia autem Felix, & Sabæorum Terra ab Euphrate & Meſopotamia non longè

A abſunt. Idem confirmatur ex *Paralipomenon* Lib. II. cap. XIV. ℣. 9. ubi narrat Scriptura, *Zaram* Regem *Æthiopum* veniſſe adversùs Judæos cum incredibilis multitudinis exercitu, quippe decies centena millia, cum curribus trecentis continente; & uſque Mareſa progreſſum, *Aſam* verò Regem Juda perrexiſſe obviam ei, & inſtruxiſſe aciem ad bellum in Valle Sephata, quæ eſt juxta Mareſa, & invocato Dei nomine pugnam commiſiſſe. Exterruiſſe autem Dominum *Æthiopes* coram Aſa & Juda; fugiſſéque *Æthiopes*, & Aſam, populúmque qui cum eo erat, perſecu-
B tum eos fuiſſe uſque Gerara; & ruiſſe *Æthiopes* uſque ad internecionem. Judæos ergo tuliſſe ſpolia multa, & percuſſiſſe civitates omnes per circuitum Geraræ, & diripuiſſe urbes, & multam prædam aſportaſſe. Porro veriſimile non eſt, Meridionalis Æthiopiæ populos hìc intelligi, quibus nulla erat ratio belli adversùs Judæos gerendi, & difficillimum fuiſſet tam ingentem exercitum per tam longinqua terrarum ſpatia in Judæam tranſmittere; ſed populos qui circum Geraram habitarent. Adde quod cap. 21. ejuſdem Libri ℣. 16. ſcriptum eſt: *Suſcitavit ergo Dominus contra*
C *Joram ſpiritum Philiſtinorum & Arabum, qui confines ſunt Æthiopibus, & aſcenderunt in Terram Juda, & vaſtaverunt eam.* Non minus eſt momenti in eo quod IV. Reg. XIX ℣. 9. *Sennacherib* Regem Aſſyriorum, obſidentem Lobnam in Tribu Juda *Tharaca Rex Æthiopiæ* ex improviſo adortus eſt. Neque enim Rex Æthiopiæ Meridionalis eò ſe conferre potuiſſet, niſi ſubactâ priùs Ægypto quæ interjacet. Sic *Iſaiæ* XX. ℣. 4. & 5. de Azotiis dicitur, quod Æthiopibus & Ægyptiis à Rege Aſſyriorum in captivitatem abductis, *timebunt & confundentur ab Æthiopia ſpe*
D *ſua, & ab Ægypto gloria ſua.* Scilicet Azotiis in Palæſtina ſubſidio eſſe poterant Æthiopes Orientales, Arabiæ Felicis populi, non item Meridionales Æthiopes, propter Ægyptum interjectam. Plura legi poſſunt ad hujus confirmationem ſententiæ, apud *Bochartum* in *Phaleg.* Lib. IV. cap. II. Secundùm hanc de Paradiſi ſitu ſententiam *Gehon* eſſe *Nilum*, & *Phiſon Gangem*, quod Veterum plurimis probatum fuit, dici non poteſt; ſed diverſas eruptiones *Tigris* & *Euphratis* in diverſos alveos diviſorum, novàque nomina ſortitorum.

E IX. Qui *Gehon* eſſe *Nilum*, & *Phiſon Gangem* cum pleriſque veterum Patrum opinantur, Tigris, & Euphratis notiſſimas origines haud primas eſſe fluminum illorum eruptiones aiunt, ut ſe contra objectionem de illorum fluminum diſtantia quoquo modo tueantur. Primariam ſcilicet ipſorum ſcaturiginem latere. Statim quippe ab egreſſu Paradiſi terræ viſceribus exceptos, occultis meatibus fluere, demum in remotis regionibus erumpere. Ita *S. Auguſtinus* Lib. VIII. De Geneſi ad literam, cap. VII. *De his autem*, inquit, *fluminibus quid ampliùs ſatagam confirmare,*
F *quod vera ſunt flumina, nec figuratè dicta quæ non ſint, quaſi tantummodo aliquid nomina ipſa ſignificent, cùm & regionibus per quas fluunt, notiſſima ſint, & omnibus ferè gentibus diffamata? Quin immo ex his, quoniam conſtat ea prorſus eſſe; (nam duobus eorum nomina vetuſtas mutavit, ſicut Tiberis dicitur fluvius, qui priùs Albula vocabatur. Geon quippe ipſe eſt, qui nunc dicitur Nilus; Phiſon autem ille dicebatur, quem nunc Gangem appellant: Tigris verò & Euphrates antiqua etiam nomina tenuerunt) nos admoneri oportet, cetera quoque primitus ad proprietatem litteræ accipere, non in eis figuratam locutionem putare, ſed res ipſas quæ ita narrantur, & eſſe, & aliquid etiam figurare,*

re . . . . . An eo movebimur, quod de his fluminibus dicitur, aliorum eſſe fontes notos, aliorum autem prorſus incognitos, & ideo non poſſe accipi ad litteram quod ex uno Paradiſi flumine dividuntur? Cùm potiùs credendum ſit, quoniam locus ipſe Paradiſi à cognitione hominum eſt remotiſſimus, inde quatuor aquarum partes dividi, ſicut fideliſſima Scriptura teſtatur; ſed ea flumina quorum fontes non eſſe dicuntur, alicubi iiſſe ſub terras, & poſt tractas prolixarum regionum locis aliis erupiſſe, ubi tanquam in ſuis fontibus nota eſſe perhibentur. Nam hoc ſolere nonnullas aquas facere, quis ignorat? Sed ibi hoc ſcitur, ubi non diu ſub terris currant. Idem conjicit *S. Epiphanius*, in Ancorato. Ita & *Theodoretus*, Interrogatione XXIX. in Geneſim, cujus hic titulus eſt: *Qui fit ut Moyſes aſſerat Tigrim & Euphratem è Paradiſo fluere, quos aiunt nonnulli è montibus Armeniæ ſcaturire?* Ad quam ſic reſpondet: *Videre licet & alia flumina aliunde quidem egredi, deinde in terram occultis quibuſdam ductibus fluentia, iterum ſurſum ſcaturire: Quod & his fluminibus accidit. Exeunt enim illinc, ut ait Scriptura Divina; poſtea per quoſdam meatus ſubterraneos tranſeuntia, hic originem aliam ſumunt. Quod quidem non fruſtra omnium Deus ita diſpenſavit, ſed ut amputaret ſuperfluam hominum curioſitatem. Nam ſi paterent eorum omnes meatus, quidam utique conarentur, eorum ripas proſecuti, locum Paradiſi perluſtrare: ſed fruſtrarentur optatis, & longitudine itineris feſſi, atque neceſſariorum penuria laborantes, modo in aſpera loca inciderent, modo in deſerta, interdum in manus crudelium & barbarorum hominum devenirent. Hæc igitur providens miſericors Deus, ignotos illorum meatus reddidit.* Eandem conjecturam afferunt *Moſes Barcepha*, Lib. *De Paradiſo*, cap. XXI. *Rupertus* Abbas, Lib. II. in Geneſim, cap. XXI. & XXIX. *Hugo à S. Victore* in Annotationibus in Geneſim, & *S. Thomas* I. P. Q. CII. Art. I. in Reſponſione ad ſecundum Argumentum.

X. Ad illius opinionis probabilitatem, quæ Paradiſum terreſtrem in Meſopotamia, vel Arabia Felice collocat, proximè accedit Virorum quorumdam Eruditorum ſententia, illum conſtituentium in eo Terræ Sanctæ tractu, qui regionem & lacum Geneſar, quem Mare Galilææ ſive Tiberiadis appellant, Campum Magnum, Convallem Illuſtrem, Vallem Jerichuntinam, Mare denique Mortuum, ſive Sodomiticam regionem amplectitur. Fluvium autem qui Paradiſum irrigavit, ipſum *Jordanem* faciunt. Quæ ſententia his nititur argumentis. 1. Jordanem, totámque Syriam eſſe inter Æthiopiam illam Arabiæ conterminam, quæ fluvio *Sichor* alluitur, quem *Geon* Septuaginta reddunt, *Jerem.* II. ℣. 18. & Terram *Hevilath*, quæ ad Sinum Arabicum pertinet, quam circuit *Phiſon*, & Armeniam unde *Tigris* & *Euphrates* oriuntur ex Tabularum inſpectione certiſſimum eſt. 2. Ipſe fluvius *Jordan* dici videtur, quaſi fluvius *Eden*; ſecundùm Hebraicam etymologiam. 3. Vox ipſa *Geneſar* Paradiſum ſonat. Eſt enim ſecundùm Hebraicam ſignificandi vim *Hortus Principis*, nempe *Adami*. 4. Paradiſus conſitus fuit *ad Orientem*. At Terræ Sanctæ Oriens eſt Jordanis, & illa regio quæ trans Jordanem attributa eſt Tribubus *Ruben*, *Gad*, & dimidiæ *Manaſſis*, ut colligitur ex cap. XXXII. Numer. ℣. 19. *Nec quidquam quærimus trans Jordanem, quia jam habemus noſtram poſſeſſionem in Orientali ejus plaga.* Accedit, quòd *Moſes* Geneſis XIII. ℣. 11. agens de ſitu Convallis Illuſtris, & de regione Sodomorum, eandem vocem uſurpat. *Elegitque ſibi Lot regionem circa Jordanem, & receſſit ab Oriente.* 5. Regio illa, antequam Dominus Sodomam & Gomorrham ſubverteret, ob terræ bonitatem, fœcunditatem, amœnitatem, erat ſicut Paradiſus, ut Scriptura ibidem teſtatur ℣. 18. *Elevatis itaque Lot oculis, vidit omnem circa regionem Jordanis, quæ univerſa irrigabatur, antequam ſubverteret Dominus Sodomam & Gomorrham, ſicut Paradiſus Domini.* 6. Diſertè conjunguntur quinque divinæ Sapientiæ fluvii, Phiſon, Tigris, Euphrates, Jordanis, & Gehon, Eccleſiaſtici XXIV. ℣. 35. 36. & 37. *Qui implet quaſi Phiſon ſapientiam, & ſicut Tigris in diebus novorum. Qui adimplet quaſi Euphrates ſenſum: qui multiplicat quaſi Jordanis in tempore meſſis. Qui mittit diſciplinam ſicut lucem, & aſſiſtens quaſi Gehon in die vindemiæ.* 7. Paradiſi fluvius *irrigabat* Paradiſum, adeóque reſtagnare debuit. Id verò convenit Jordani, qui regionem univerſam irrigabat, ut habetur *Geneſ.* XIII. ℣. 10. & Joſue III. ℣. 15. *Jordanis autem ripas alvei ſui tempore meſſis impleverat.* 8. Paradiſus non procul abfuit ab eo loco, in quo *Adamus* conditus, in quo expulſus poſt lapſum habitavit, mortuus & ſepultus eſt. At creatus probabiliter dicitur in agro Damaſceno, ut tradunt Hebræi, & Patres etiam nonnulli cenſent. Paradiſo pulſus, non procul inde habitavit, ita diſponente Deo, ut illud priſtinæ felicitatis domicilium ſemper in proſpectu haberet, ſempérque cogitans unde per peccatum exciderat, ad pœnitentiam excitaretur. Qua de re *S. Cyrillus Hieroſolymitanus* Catecheſi II. *S. Chryſoſtomus* Homiliâ XVIII. in Geneſim, *Theodoretus* Interrogatione XL. in Geneſim. Quamobrem ejecto Adamo, *Collocavit Deus ante Paradiſum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium atque verſatilem, ad cuſtodiendam viam ligni vitæ*, ne ſcilicet *Adamo* pateret ad ipſum aditus. Hinc *S. Baſilius Magnus* in cap. V. Iſaiæ vetuſtam Traditionem laudat, Hebræorum utique, *Quòd primum Judæa hominem habuerit incolam.* Denique Hieroſolymis ſepultum in Calvariæ Monte, antiqui Patres plerique aſſerunt, *Origenes* Tractatu XXXV. in *Matthæum*. Auctor Carminum contra Marcionem, *Tertulliano* adſcriptorum. Lib. II. Auctor Fragmenti de Chriſti Paſſione, apud S. Athanaſium, *Epiphanius* Hæreſi XLVI. *S. Chryſoſtomus* Homiliâ LXXXIV. in Joannem ad cap. XIX. *S. Ambroſius* Lib. X. in Evangelium *S. Lucæ*, ad cap. XXIII. *S. Hieronymus* Epiſtolâ XVII. ad *Marcellam* nomine *Paulæ & Euſtochii* datâ; quanquam hanc opinionem planè certam non eſſe ſignificet, immò ipſam explodat in Commentar. cap. XXVII. S. Matthæi; Auctor Sermonis *De Immolatione Iſaac*, inter Sermones *S. Auguſtini* de Tempore olim LXXV. nunc ſexti in Appendice, cujus hæc ſunt verba, *Etiam hoc Antiquorum relatione refertur, quod & Adam primus homo in ipſo loco ubi Crux fixa eſt, fuerit aliquando ſepultus, & ideo Calvariæ locum dictum eſſe, quia caput humani generis ibi dicitur eſſe ſepultum. Et verè, Fratres, non incongruè creditur, quia ibi erectus ſit Medicus, ubi jacebat ægrotus. Et dignum erat, ut ubi occiderat humana ſuperbia, ibi ſe inclinaret divina miſericordia: & ſanguis ille pretioſus etiam corporaliter pulverem antiqui Peccatoris dum dignatur ſtillando contingere, redemiſſe credatur.* Quem tamen locum in MSS. non haberi, obſervant religioſi & eruditi Editionis poſtremæ Curatores. Quid *Theophilactum*, *Euthymium*, *Moſem*, *Bar-Cepha* & alios ejuſdem ſententiæ ſuffragatores commemorem, quæ ſolo teſtium numero, nullâ cæteroquin firmâ probatione nititur? Denique poſtremæ illius ſententiæ de Paradiſi ſitu Aſſertores convenire aiunt, ut eodem loco primus *Adam* perdiderit humano generi felicitatem, in quo eandem reſtituit ſecundus, & ex quo Evangelium in terrarum orbem propagatum eſt.

XI.

XI. Coronidis loco iſti de ſitu Paradiſi Quæſtioni præclaram hanc *S. Auguſtini* ſententiam addamus Libro II. *de Peccato Originali adverſus Pelagium & Caleſtium*, cap. XXIII. *Longè aliter*, inquit, *ſe habent Quæſtiones iſtæ, quas eſſe præter fidem arbitratur, quam ſunt illæ, in quibus ſalvâ fide quâ Chriſtiani ſumus, aut ignoratur quid verum ſit & ſententia definitiva ſuſpenditur, aut aliter quam eſt humanâ & infirmâ ſuſpicione conjicitur: veluti cùm quæritur qualis vel ubi ſit Paradiſus, ubi conſtituit Deus hominem, quem formavit ex pulvere? Cùm tamen eſſe illum Paradiſum* * *Fides Chriſtiana non dubitet: vel cum quæritur ubi ſint nunc Elias vel Henoch, an ibi vel alibi? Quos tamen non dubitamus in quibus ſunt nati corporibus vivere.*

** Id eſt, realem & corporeum fuiſſe locum.*

SCHOLION.

De ſitu Paradiſi terreſtris libellum elegantem & eruditum edidit illuſtriſſimus Præſul *Petrus Daniel Huetius* Epiſcopus Abrincenſis, quo Hortum illum voluptatis ſitum fuiſſe propugnat ad ripas fluvii, qui ex confluxu Tigris & Euphratis, poſt eorum conjunctionem, & ante ejuſdem fluvii diviſionem decurrit, qui *Fluvius Arabum*, vulgò *Schat-el-Arab* vocatur. Fluvium illum in duo capita dividi, ſeu duos ramos, antequam in Sinum Perſicum ſe infundat: Occidentalem unum, cui nomen *Phiſon*, Orientalem alterum, cui nomen *Gehon*. Fluvium igitur, qui Babyloniæ Provinciam Orientalem Eden irrigabat, & Paradiſum in ea ſitum præterfluebat, in quatuor capita diviſum fuiſſe: quorum duo ſupra Paradiſum, ſcilicet *Tigris & Euphrates*, duo infra Paradiſum, ſcilicet *Phiſon & Gehon*: Paradiſum denique Arabiam verſus & Suſianam ſitum fuiſſe. Ab hac ſententiâ non multùm abeſt opinio Joſephi Scaligeri Lib. V. *De Emendatione Temporum*, & Lib. IV. Epiſtolarum, » Epiſt. 441. & Bocharti, *Hierozoici*, p. II. Lib. V. Cap. » V. ubi ſcribit: *Terra Havila*, in qua *Bedolach* ſeu *Bdel-» lium*, eſt ea pars Arabiæ ad *Catipham & Baharen*, ex qua » Margaritæ eruuntur (inquit) in accuratâ Paradiſi terreſtris » deſcriptione tot aſſerimus argumentis, ut vix quidquam » deeſſe putemus ad perfectam probationem. Itaque hic » monuiſſe ſufficiet, nobis nomine Phiſon, à quo alluitur » Terra Havila, eum Euphratis ramum intelligi, quem Pe» trus Texeira, Itinere ab India in Italiam pag. 73. in Si» num Perſicum ferri ait, ad *Catipham* prope *Barhen*, ſive » *Baharam*. In quibus locis celebris eſt Margaritarum piſ» catio, quam idem ſic deſcribit, *Chronices Armuzia* pag. 35. *Inſula Barhen ſita eſt in Meditullio Sinûs Perſici centum leucis ab Armuzia, & totidem à Baſora, exiguo intervallo à continente Arabia è regione Portûs Catipha.... Famoſa eſt Inſula ob unionum copiam, qui in ambitu & vicino Mari capi ſolet*, &c. Quantavis tamen ſit opinionum probabilitas, quas Viri Eruditi de ſitu Paradiſi terreſtris propugnant, ſemper verum erit quod S. Auguſtinus ait: *Locus ipſe Paradiſi à cognitione hominum eſt remotiſſimus*. Expoſitis itaque variis antiquorum & recentiorum ea de re ſententiis, diſputare & contendere non amamus, quia *Melius eſt dubitare de occultis, quàm litigare de incertis.*

Ita Bochartus ... non eſt addita.

S. Auguſt. Lib. 8. De Geneſ. ad litteram cap. 7. Idem, cap. 1.

PROPOSITIO III.

Utrum Paradiſus Terreſtris etiamnum ſuperſit, incertum: probabilius eſt non extare amplius quoad cultum & amœnitatem loci.

Superſtitem quidem eſſe Paradiſum Terreſtrem, *S. Irenæus*, Libro V. adversùs Hæreſes cap. V. docet: Illuc tranſlatos *Henoc & Eliam*, ibique remanere uſque ad conſummationem, coauſpicantes incorruptelam; idque ſe accepiſſe ait à Preſbyteris Apoſtolorum Diſcipulis. *Theophilus Antiochenus* Libro II. ad *Autolicum*, Paradiſum æternitate donatum in medio cæli & terræ conſtituiſſe ait, quantùm ad amœnitatem & pulchritudinem attinet. Auctor Quæſtionum ad Orthodoxos *S. Juſtino* falsò adſcriptarum, Quæſt. LXXV. LXXVI. & LXXXV. eadem docet quæ *S. Irenæus*. Illuc ductum eſſe Latronem, cui Chriſtus dixit in Cruce: *Hodie mecum eris in Paradiſo*. In eundem locum deduci omnes Animas Juſtorum, ad beatificam Dei viſionem ante ſupremum Judicii diem non admittendas, ibique optatum illud tempus, & glorioſam corporum ſuorum reſurrectionem expectare. Quod & *Tertullianus*, in Apologetico, & Lib. *De Anima*, non obſcurè ſignificat. Auctor etiam Quæſtionum ad *Antiochum* olim *S. Athanaſio* adſcriptarum, Quæſt. XLVIII. *Severianus* Oratione V. De Coſmopœa. *Eulogius Alexandr.* apud *Photium*, Cod. 230. *Methodius* apud *S. Epiphanium* Hæreſi LXIV. *Ephremius* apud *S. Joannem Damaſcenum* in Eclogis Tit. XXXI. *Moſes Bar-Cepha* Lib. *De Paradiſo*, cap. XIII. aliique Auctores Eccleſiaſtici nonnulli, Paradiſum etiamnum extare affirmant. Verùm *S. Irenæi & Tertulliani* teſtimonium haud multò majorem hac in Quæſtione certitudinem parit, quam in illa de Beatitudinis Sanctorum Dilatione. Certè & Chiliaſtarum errorem de millenario in terris Chriſti Regno, à Preſbyteris Aſiaticis, qui erant Apoſtolorum diſcipuli, ſe accepiſſe *S. Irenæus* profitetur, ſicut & ſententiam de Chriſti ætate propè quinquagenaria, cùm pro ſalute noſtra paſſus eſt. Quare non ideo pro certo habendum eſt, Paradiſum terreſtrem nunc extare, quòd Preſbiteros Aſiæ, Diſcipulos Apoſtolorum hujus opinionis ſuffragatores laudet. Aliorum verò Auctorum, hac in re præſertim, non eſt auctoritas tanta ut nos cogat. Ut enim ait *Vincentius Lirinenſis* in Commonitorio, *Antiqua Sanctorum Patrum conſenſio non in omnibus divinæ Legis quæſtiunculis, ſed ſolùm in Fidei regula, magno nobis ſtudio & inveſtiganda eſt, & ſequenda.* Pars autem eorum, qui Paradiſum etiamnum ſupereſſe aſſerunt; nec Sancti ſunt Patres, *Irenæo* excepto, aliiſque nonnullis, & aſſertionem illam ſuam erroribus Millenariorum quidam admiſcent, ut *Irenæus*, ipſe *Tertullianus*, & Auctor Quæſtionum ad Orthodoxos ſub *S. Juſtini* nomine, qui & ipſe ignotus eſt, ſicut & Auctor Quæſtionum ad Antiochum *S. Athanaſii* nomine larvatus, *Moſes Bar-Cepha* in Libro illo ſuo de Paradiſo multa incerta, multa fabulis ſimillima interſerit. Hæc præterea Quæſtiuncula, Num Paradiſus ſit etiamnum ſuperſtes, ad Fidei regulam non pertinet. Integrum igitur nobis eſt illos ſeu Patres, ſeu Tractatores Eccleſiaſticos relinquere, niſi aliquâ vel Scripturæ ſacræ auctoritate, vel humanæ Hiſtoriæ teſtimonio, vel probabili ratione, Aſſertionem ſuam confirment; quod certè non faciunt. Quòd enim eò ſervatum eſſe Paradiſum aliqui dixere, ut idoneum eſſet Sanctarum Animarum ante diem judicii receptaculum, in quo divinæ eſſentiæ viſionem, ſicut & corporum reſurrectionem, præſtolentur, error eſt ab Eccleſia proſcriptus. Quod alii verba Chriſti morientis ad Latronem pœnitentem, *Hodie mecum eris in Paradiſo*, afferant, improbabilis interpretatio eſt, cùm Chriſtus in Paradiſo terreſtri per triduum mortis non fuerit, ſed in limbo Patrum ſecundùm animam; in ſepulchro ſecundùm corpus. Chriſtum enim ad inferos deſcendiſſe, & tribus diebus ac noctibus fuiſſe in corde terræ, Fides docet. Quod de raptu *S. Pauli* ad Paradiſum adducunt, hanc ſententiam non juvat, cùm de cæleſti Paradiſo, ſeu de tertio cælo Apoſtolum intelligere neceſſe ſit. Quod denique Paradiſum terreſtrem conſervatum plerique volunt, ut *Enoch & Eliæ* felicis æternitatis candidatis ad extremum uſque judicii diem domicilium eſſet, incertum eſt, & ad illas Quæſtiones pertinet, quæ *ſalva Fide qua Chriſtiani ſumus*, diſceptantur, teſte *S. Auguſtino*. Quod & liquidiùs oſtendemus, cum de tranſ-

 latione

latione *Enochi* ſermo erit. Immò & experientia probat non ſupereſſe ampliùs illod fortunatorum hominum domicilium, cùm illis in regionibus, quas Tigris & Euphrates alluunt, & ubi eorum fontes conſpiciuotur, non compareat; & Scripturæ ſacræ luculentiſſimo loco id conficitur, ubi dilovium deſcribens, Geneſis Cap. VII. ait: *Factúmque eſt diluvium quadraginta diebus ſuper terram, & multiplicatæ ſunt aquæ, & elevaverunt Arcam in ſublime à terra: vehementer enim inundaverunt, & omnia repleverunt in ſuperficie terræ... Et aquæ prævaluerunt nimis ſuper terram, opertique ſunt omnes montes excelſi ſub univerſo cælo. Quindecim cubitis altior fuit aqua ſuper montes quos operuerat.* Diluvium ergo terram univerſam vaſtavit ac delevit; adeóque & Paradiſum terreſtrem, quoad cultum, ornatum, amœnitatem: ſiquidem terræ bujus pars erat, qoam Deus hominibus habitandam dedit. Ex illa enim generali Scripturæ ſententia vel ipſum excipere Paradiſum periculoſum eſt, cùm ſic anſa detur Scripturæ ſacræ fidem & veritatem variis exceptionibus elevandi, cuique pro ſuo arbitrato. Alii enim inſulas à vaſtitare per diluvium importata exciperent: confingeréntque de univerſa terra continente duntaxat Scripturæ ſacræ verba eſſe intelligenda. Alii de omni terra, quæ ante diluvium ab hominibus habitabatur, explicanda eſſe contenderent; ex qoo ſequeretur diluvium generale non fuiſſe. Prætereà, ſi aqoæ dilovii Paradiſum non attigerunt, ibi *Noë* cum familia ſua, & animalibus conſervari poterat. Quid ergo tam operoſam Arcam ſabricare neceſſe fuiſſet? Si qui verò Paradiſum cum ſuo cultu, ornatu, amœnitate, miraculo conſervatum ſub aquis diluvii reſpondeant, hojoſmodi miracula commentitia Theologos admittere non debere, non ſemel docet *S. Auguſtinus* in Libris præſertim de Geneſi ad literam.

ARTICULUS II.

De Arboribus Paradiſi.

PROPOSITIO I.

Cujus ſpeciei fuerit Arbor ſcientiæ boni & mali, incertum eſt. Ab eventu nomen accepiſſe, quàm à vi quadam naturaliter inditâ, longè probabilius.

I. FUERE qui fructum ſcientiæ boni & mali connubii uſum, intellexerint, quo Deus *Adamo* & *Evæ* interdixerit, donec ipſe juberet, ut refert *Moſes Bar-Cepha* libro *De Paradiſo*. *Aben-Ezra*, quamvis arborem illam ignotam eſſe ſentiat, nec alibi quàm in Paradiſo extitiſſe, vult tamen, ab opere nuptiali quod ſignificaret, cognitionis boni & mali nomen habuiſſe, indéque factum ut opos illud *Cognitio* vocaretur. *Unde*, inquit *& puer*, *ſtatim atque boni & mali notitiam adeptus eſt*, *iſtiuſmodi cupidine tentari incipit.* Tam inſulſam opinionem Scripturæ textus abundè refellit Geneſis II. *Produxit Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuave: Lignum etiam vitæ in medio Paradiſi, lignúmque ſcientiæ boni & mali:* & Cap. III. *Vidit igitur mulier quòd bonum eſſet lignum ad veſcendum, & pulchrum oculis, aſpectúque delectabile: & tulit de fructu illius, & comedit; deditque viro ſuo qui comedit, & aperti ſunt oculi amborum.*

Arborem ſcientiæ boni & mali qoidam frumentum, alii vitem exiſtimarunt, nullo certè vel levi admodum fundamento. Nonnulli ficum, ut *Theodoretus* Interrogatione XXVIII. in Geneſim, *Iſidorus Peluſiota* Lib. I. Epiſtolà 21. *Moſes Bar-Cepha*, aliique ab ipſo laudati Tractatores Eccleſiaſtici, & inter alios *Philoxenus Mabugenſis*: Idque ex eo probant, quod ex ficulneis foliis campeſtria ſibi conſuerunt; utique proximâ ex arbore. Quæ tamen ratio haud magni ponderis eſt. Potuit enim illi arbori, ex qoa *Eva* fructum carpſerat, vicina fuiſſe ficus. Nec videtur *Adamo* fructom porrexiſſe ſub ipſa arbore. Accedit, quod ficui non conveniant hæc verba, *Lignum pulchrum oculis, aſpectuque delectabile.* Tandem abhorruiſſent *Adamus* & *Eva* à fatali illa arbore, nec ſe foliis ejus involviſſent. Alii malum fuiſſe cenſent, quòd *Canticorum* VIII. v. 5. dicatur: *Sub arbore malo ſuſcitavi te, ibi corrupta eſt mater tua.* At matris nomine ibi ſignificari *Evam* haud certum eſt, vel de prima corruptione agi: & vox illa, *Malum*, generalis eſt, & quemlibet fructum ſpirantem & odoriferum ſignificat. *Moſes* arboris genus non expreſſit, ne curioſiùs illud ſcrutemur.

II. Hanc arbori illi inſitam à Deo naturalem fuiſſe vim, quæ boni & mali notitiam tribueret *Joſephus* Lib. I. *Antiquitatum* Cap. I. *Nemeſius* Lib. *De Natura Hominis* Cap. I. & *S. Joannes Damaſcenus* Lib. II. *De Fide Orthodoxa*, Cap. XI. ſentiunt. At veriſimilius eſt, non alterius fuiſſe conditionis arborem iſtam ac ceteræ omnes erant. Nam vis ad ſpiritalem effectum producendum, qualis eſt boni & mali ſcientia, naturalis rei corporeæ eſſe non poteſt: deinde, fallax omnino non fuiſſet dæmonis per ſerpentem loquentis promiſſio: *Eritis ſicut Dii ſcientes bonum & malum*: & revera commodum aliquod ex eſu fructûs vetiti *Adamus* & *Eva* reportaſſent: Nec adeò illi ironiæ ad illorum ſuperbiam deprimendam aptiſſimæ locus fuiſſet: *Ecce Adam quaſi unus ex nobis factus eſt, ſciens bonum & malum.* Sed probabilius eſt arborem illam ab eventu nomen accepiſſe.

Ita docet *S. Joannes Chryſoſtomus* Sermone VII. in Geneſim. *Nam idcirco*, (inquit) *lignum ſcientiæ boni ac mali vocatur, quod mandatum de ligno traditum fuerit, cujus occaſione vel inobedientia, vel obedientia exercetur. Siquidem antea ſciebat Adamus obedientiam bonum eſſe, inobedientiam autem malum: manifeſtiùs autem poſtea ex ipſa rerum experientia didicit.* Quemadmodum *nos quoque ſanitatem rem bonam eſſe novimus, & ægritudinem rem moleſtam, antequam illud experiamur; multò verò certiùs cùm in morbum inciderimus, utriuſque rei diſcrimen agnoſcimus. Eadem nimirum ratione noverat etiam Adamus obedientiam rem bonam eſſe, inobedientiam verò malam: deinceps verò didicit evidentiùs, cùm ligno guſtato à Paradiſo ejectus eſt, & ab illa excidit felicitate. Cùm igitur in pœnam incurrerit, quod Deo vetante lignum deguſtarit, manifeſtiùs eum per experientiam pœna docuit, Deo non obtemperare malum, at obtemperare bonum eſſe: propterea lignum ſcientia boni ac mali vocatur. Et quâ de causâ, ſi non ipſa ligni natura ſcientiam habuit boni, & mali, ſed ex ipſa pœna propter inobedientiam ob deguſtatum lignum illatâ manifeſtiùs hoc didicit homo, lignum ſcientia boni ac mali vocatur? Quòd nimirum hic Scripturæ mos ſit, ubi rei quapiam in locis aut temporibus quibuſdam acciderit, à rebus illis, & tempora & loca vocare. Puteos aliquando fodit Iſaac:*

hos

Digitized by Google

*bot autem puteos vicini deſtruere cùm aggreſſi eſ-
ſent, inde ſimultas quædam eſt orta, & vocavit,
puteum, Inimicitias: non quod puteus inimicitias
exerceret, ſed quòd circa illum inimicitiæ exortæ
eſſent: ſic & lignum ſcientiæ boni & mali voca-
tur, non quòd ipſum ſcientiâ polleret, ſed quòd
circa illud facta eſſet ſcientiæ boni & mali decla-
ratio. Rurſus puteum fodit Abraham, inſidias pa-
ravit Abimelech, convenerunt, inimicitias depoſue-
runt, ac præſtito mutuo juramento, puteum illum
Juramenti puteum appellarunt, non quòd juraſſet
puteus, ſed quòd circa puteum juramentum præſti-
tum eſſet. Vides loca non fieri cauſas rerum, licèt
à rebus nomen accipiant. Rurſus occurrentes ſibi An-
gelos vidit Jacob, & caſtra Dei; tum locum ap-
pellavit Caſtra. Tametſi locus caſtra non eſſet, ni-
hilominus Caſtra vocatus eſt locus, propterea quòd
illic caſtra viderat. Vides ut ab eventu rei, quæ
in loco acciderat, locum appellarit? Sic etiam li-
gnum ſcientiæ boni ac mali vocatur, non quòd ipſum
boni malique ſcientiâ polleret, ſed quòd ſcientiæ
boni ac mali facta fuerit circa illud demonſtratio,
& inobedientiæ atque obedientiæ exercitatio. Rurſus
Deum vidit Jacob, quantùm fieri poteſt, ut ab ho-
mine videatur, & vocavit nomen loci illius, Spe-
cies Dei: Quia vidi Deum (inquit) quanquam
non locus Dei ſpecies erat, ſed à re quæ evenerat
in loco nata eſt appellatio, &c.*

Idem docet *Theodoretus* Interrogatione xxvi.
in Geneſim. *E terra*, inquit, *orta eſſe hujuſmo-
di ligna, perhibet Scriptura: Non igitur alterius
ſunt naturæ quàm reliquæ plantæ. Quemadmodum
enim lignum Crucis lignum eſt, & ſalutare appel-
latur propter ſalutem naſcentem ex fide quæ de eo
eſt: ſic & iſta ligna ſunt quidem plantæ è terra
nata, ſed propter divinam ſententiam, alterum ex
iis* lignum vitæ *nominatum eſt: alterum verò quia
per ipſum ſentiri cœpit peccatum, appellatum eſt*
lignum cognitionum boni & mali. *Et circa hoc
quidem ipſi Adæ certamen indictum eſt. Lignum
autem vitæ veluti quoddam præmium propoſitum erat
obſervanti mandatum. Ita etiam Patriarchæ & lo-
cis & puteis cognomina dederunt, & illum qui-
dem vocaverunt Puteum viſionis, non quòd videndi
facultatem conferret, ſed quòd apud eum apparuerit
Dominus omnium. Item puteum latitudinis, quo-
niam ſæpenumero qui erant ex Geraris, dimica-
verant pro aliis puteis, ac propter hunc non in-
terpellaverunt eos qui illum conſtruxerunt. Sic &
puteum juramenti, quòd apud illum juramenta
præſtita ſunt. Sic &* Luza *appellata eſt* Bethel,
*hoc eſt Domus Dei, quia apparuit ipſi Jacob in
illo loco Creator omnium. Et collis dictus eſt Teſtis,
non quòd ille animatus eſſet, ſed quòd apud illum
locum inter ſe fœdera inierunt. Similiter aqua viva
vocatur Baptiſma, non quòd aqua Baptiſmatis aliam
habeat naturam, ſed quia per illam aquam divi-
na gratia donat vitam æternam. Ita* lignum vitæ
divinâ ſententiâ vocatum eſt, & lignum ſcientiæ,
*eò quòd inde cœpit eſſe ſenſus peccati. Cum enim
peccati periculum nec dum feciſſent, ac deinde ve-
titum fructum guſtaſſent, tanquam præcepti tranſ-
greſſores, conſcientiæ ſtimulos ſenſerunt.*

Ita *Baſilius Seleucienſis* Orat. ii. de Adam.
Tanquam in tabula, inquit, *præceptum in arbore
perſcribens, latentem intus diſcernendi ſcientiam ex-
citavit, obedientiæ & inobedientiæ diſcrimen ad ar-
borem adſcribens. Inde cognoſcibile boni & mali li-
gnum dicitur. Nam ab iis quæ ille perdoctus eſt,
lignum nomen accepit: & hujus diſciplinæ, arboris
eſt appellatio.*

Ita *Severianus Gabalitanus* Oratione vi. De
Mundi Creatione. *Quæ cauſa eſt,* (inquit) *cur
lignum ſcientiæ boni & mali fuerit appellatum? Non*
A *talis ejus natura erat, ſed tale argumentum tulit.
Scripturarum proprietatem dico. Ut ſub exemplo
loquar, vocatus eſt in deſerto fons unus aquæ,* Aqua
contradictionis. *Num ergo hujuſmodi aquæ indo-
les erat, ut populum ad contradicendum ferret?
Cur ergo Moſes illâ potatus Deo non contradixit?
Quemadmodum igitur vocata eſt aqua contradictio-
nis, non quòd naturam ejuſcemodi haberet, ſed ejus
rei causâ quæ in illa accidit. Quia enim populus
ibi contradixit, idcirco Aqua contradictionis vocata
fuit. Alius locus* Pax Dei *appellatus eſt. Apparente
Angelo Gedeoni, timore correptus eſt, & ait: Heu
B me, heu me! moriar, vidi enim Angelum Dei. Cui
Angelus;* Pax tibi, ne timeas. Et ædificavit
Gedeon Altare, & vocavit illud: Pax Dei.
*Quemadmodum igitur ara ſive altare pacem non
habebat, ſed pacis quæ contigerat, ac data fuerat,
ſignum erat: ſicut item aqua non habebat contra-
dictionem, ſed ex eo quod in illa evenerat, ſic vo-
cata eſt: ita & lignum ſcientiam non habebat,
ſed quia quiſquis peccat, in notitiam venit eorum
quæ peccat, nomen illud accepit. Ut rurſus ſub
exemplo loquar, dum quandoque per loca latronibus
infeſta iter agimus, moris eſt dicere, Tremenda ſunt
C loca iſta. Num, rogo, locus timorem habet? Sed
propter inſidentes ibi latrones ita loquimur. Ad
eum etiam modum, arbor non ea erat indole ut
letiferam ipſa ſcientiam præſtaret, ſed ob Adam
in illâ tragœdiâ & peccato nomen accepit.* Alius
rurſus id illuſtrat exemplis: *Habemus*, inquit,
*Altare, cujus fideles ſunt participes. Num ergo
donum ipſum naturali præſtat ſalute, an propter
Majeſtatem quæ invocatur? Pignus habes ab his
quæ præſentia ſunt, ne dubius ſis de his quæ præ-
ceſſerunt. Ibi eſca letalis, hîc cibus vitalis. Si hoc
naturâ ſolvat, & non gratiâ, illud quoque naturâ
perimet, non tranſgreſſione. Oſtendam tibi extra
D Paradiſum eſcam aliam mortiferam, nempe idolo-
latriam. Cur enim Martyres carnibus veſci recu-
ſabant? Cur veſci metuebant? Num mortui eſſent
ſi comediſſent? Nequaquam; ſed quia idolorum
memoriæ devota erant, vitabant non eſcam, ſed
impurorum invocationem. Sic arbor erat ſcientiæ bo-
ni & mali, non ſcientiam præbens, ſed eam ex tranſ-
greſſione docens. Semper enim experientia inſipien-
tem docet, malum eſſe quòd mandata tranſgredi-
tur.*

Idem docet *S. Auguſtinus* Libro viii. De Ge-
neſi ad literam, Cap. vi. *Mihi autem etiam at-
E que etiam conſideranti*, inquit, *dici non poteſt quan-
tum placeat illa ſententia, non fuiſſe illam arbo-
rem cibo noxiam; neque enim qui fecerat omnia
bona valde, in Paradiſo inſtituerat aliquid mali:
Sed malum fuiſſe homini tranſgreſſionem præcepti.
Oportebat autem ut homo ſub Domino Deo poſitus
alicunde prohiberetur, ut ei promerendi Dominum
ſuum virtus eſſet ipſa obedientia. Quam poſſum ve-
riſſimè dicere ſolam eſſe virtutem omni creaturæ ra-
tionali agenti ſub Dei poteſtate, primùmque eſſe
maximum vitium tumoris ad ruinam ſua poteſtate
velle uti, cujus vitii nomen eſt inobedientia. Non
F eſſet ergo unde ſe homo Dominum habere cogitaret,
atque ſentiret, niſi ei aliquid juberetur. Arbor ita-
que illa non erat mala, ſed appellata eſt ſcientiæ
dignoſcendi bonum & malum, quia ſi poſt prohibi-
tionem ex illa homo ederet, in illa erat præcepti
futura tranſgreſſio, in qua homo per experimentum
pœnæ diſceret, quid intereſſet inter obedientiæ bo-
num, & inobedientiæ malum. Proinde & hoc non in
figura dictum. Sed quoddam verè lignum accipien-
dum eſt, cui non de fructu vel pomo, quod inde
naſceretur, ſed ex ipſa re nomen impoſitum eſt, quæ
illo contra vetitum tacto fuerat ſecutura.*

Ex Libro xiv. *De Civitate Dei*, Cap. xvii.
Apertè

Aperti ſunt (inquit) *oculi amborum, non ad videndum, nam & antea videbant, ſed ad diſcernendum inter bonum quod amiſerant, & malum quo ceciderant. Unde & ipſum lignum, eò quòd iſtam faceret dignoſcentiam, ſi ad veſcendum contra vetitum tangeretur, ex ea re nomen accepit, ut appellaretur lignum ſciendi boni & mali. Expertâ enim morbi moleſtiâ, evidentior fit etiam jucunditas ſanitatis. Cognoverunt ergo quia nudi erant: nudati ſcilicet eâ gratiâ, quâ fiebat ut nuditas corporis nullâ eos lege peccati menti eorum repugnante confunderet. Hoc itaque cognoverunt, quod feliciùs ignorarent, ſi Deo credentes & obedientes non committerent, quod eos cogeret experiri infidelitas & inobedientia quid nocerent.*

Rupertus Libro II. *De Trinitate & Operibus ejus*, Cap. XXVII. cenſet arborem illam ſcientiæ boni & mali ironicè appellatam, *Ut ipſo nomine ſuo monumentum legentibus repræſentaret diabolici mendacii.*

SCHOLION.

S. Ambroſius lib. de Paradiſo, cap. 7.

Scientiâ boni & mali rectè utendum eſt: Scientiâ boni, ad operationem, ſcientiâ mali ad cautionem: alioqui nullam excuſationem habebimus. *Gravat enim ſcire, quod vel nequis, vel vitare non poſſis: gravat ſcire ſine uſu atque opere cognitionis profunda. Denique obeſt ad exiſtimationem Medico ſcire quid proſit & quid noceat ægro; niſi cognitione ea, quemadmodum oportet, utatur: & ideo non eſt cognitio bona, niſi eâ utaris ut oportet.*

PROPOSITIO II.

Arbor vitæ ita ab effectu nuncupata eſt, quòd ad vitam in perpetuum propagandam conduceret, non naturali virtute, ſed divinitus accepta: Eaque Arbor corporea licèt ac aſpectabilis, ſimul erat ſacramentalis.

I. INNATAM hanc fuiſſe vim illi Arbori vitæ in ſempiternum propagandæ, ſenſerunt *Nemeſius* Philoſophus, ut referunt *Moſes Bar-Cepha*, *Procopius*, & *Strabus*. At hanc ſententiam refellit idem *Moſes*, dicens: *Perinde rudis ac ſtulti ingenii eſſe, exiſtimare arborem ullam boni malique cognitionem largiri poſſe iis à quibus ederetur, & eſſe arborem, quâ ſi veſcare, evadas immortalis ...... Itaque Deus commonſtratâ aliâ arbore, quæ in meditullio Paradiſi ſata magno exſtabat inſignis decore, vitæ eam appellavit, quaſi diceret: Si ab illa arbore ſcientiæ boni & mali teté continueris, legique meæ obtemperaveris, en tibi arborem vitæ, de qua edes, viveſque in perpetuum.*

II. Sed ea de re *S. Auguſtinum* diſſerentem audire ac ſequi præſtat, Libro XIII. *De Civitate Dei*, Cap. XX. ubi de primis parentibus ſic loquitus: *Qui licèt morituri non eſſent, niſi peccaſſent, alimentis tamen ut homines utebantur, nondum ſpiritalia, ſed adhuc animalia corpora terrena geſtantes. Quæ licèt ſenio non veteraſcerent, ut neceſſitate perducerentur ad mortem (qui ſtatus eis de ligno vitæ, quod in medio Paradiſo cum arbore vetita ſimul erat, mirabili Dei gratiâ præſtabatur) tamen & alios ſumebant cibos, præter unam arborem, quæ fuerat interdicta, non quia ipſa erat malum, ſed propter commendandum puræ & ſimplicis obedientiæ bonum, quæ magna virtus eſt rationalis creaturæ ſub Creatore Domino conſtitutæ.... Alebantur ergo aliis quæ ſumebant, ne animalia* A *corpora moleſtia aliquid eſuriendo ac ſitiendo ſentirent: de ligno autem vitæ propterea guſtabatur, ne mors eis undecunque ſubreperet, vel ſenectute confecta decurſis temporum ſpatiis interirent: tanquam cætera eſſent alimento, illud ſacramento: ut ſic fuiſſe accipiatur lignum vitæ in Paradiſo corporali, ſicut in ſpiritali, hoc eſt, intelligibili Paradiſo Sapientia Dei, de qua ſcriptum eſt, Lignum vitæ eſt amplectentibus eam.* Et Cap. XXIII. *Primus autem homo de terra terrenus, in animam viventem factus eſt, non in ſpiritum vivificantem, quod ei per obedientiæ meritum ſervabatur. Ideo corpus* B *ejus, quod cibo ac potu egebat, ne fame afficeretur ac ſiti, & non immortalitate illa abſoluta atque indiſſolubili, ſed ligno vitæ à mortis neceſſitate prohibebatur, atque in juventutis flore tenebatur, non ſpiritale, ſed animale fuiſſe, non dubium eſt: nequaquam tamen moriturum, niſi in Dei prædicentis minantiſque ſententiam delinquendo corruiſſet. Et alimentis quidem etiam extra Paradiſum non negatis, à ligno tamen vitæ prohibitus, traditus eſſet tempori vetuſtatique finiendus, in ea duntaxat vita, quam in corpore licèt animali, donec ſpiritale obedientiæ merito fieret, poſſet in Paradiſo,* C *niſi peccaſſet, habere perpetuam.*

Proverb. 3. v. 18.

Idem argumentum tractat Libro VIII. De Geneſi ad literam, Cap. IV. & V. his verbis: *Illud planè quod ſequitur*, « Et lignum vitæ in medio Paradiſi, & lignum ſcientiæ dignoſcendi bonum & malum; « *diligentiùs conſiderandum eſt, ne cogat in allegoriam, ut non iſta ligna fuerint, ſed aliud aliquid nomine ligni ſignificent. Dictum eſt enim de Sapientia*, Lignum vitæ eſt omnibus amplectentibus eam. *Verumtamen cùm ſit Jeruſalem æterna in cælis, etiam in terra Civitas quâ illa ſignificaretur, condita eſt; & Sara &* D *Agar quamvis duo Teſtamenta ſignificarent, erant tamen quædam etiam mulieres duæ: & cùm Chriſtus per ligni paſſionem fluento ſpiritali nos irriget, erat autem & petra, quæ aquam ſitienti populo ligno percuſſa manavit, de qua diceretur:* Petra autem erat Chriſtus. *Aliud quàm erant illa omnia ſignificaverunt, ſed tamen etiam ipſa corporaliter fuerunt. Et quando à narrante commemorata ſunt, non erat illa figurata locutio, ſed earum rerum expreſſa narratio, quarum erat figurata præceſſio. Erat ergo & lignum vitæ, quemadmodum Petra Chriſtus; nec ſine myſteriis rerum ſpiritalium corporaliter præſentatis voluit hominem Deus* E *in Paradiſo vivere. Erat ei ergo in lignis cæteris alimentum, in illo autem Sacramentum, quid ſignificans, niſi Sapientiam, de qua dictum eſt:* Lignum vitæ eſt amplectentibus eam; *quemadmodum de Chriſto diceretur: Petra manans eſt ſitientibus eam? Rectè quippe appellatur, quod ad eum ſignificandum præceſſit... Chriſtus eſt & lapis unctus à Jacob, & lapis reprobatus ab ædificantibus, qui factus eſt in caput anguli; ſed illud etiam in rebus geſtis factum eſt, hoc autem tantùm in figuris prædictum. Illud quippe ſcripſit narrator rerum præteritarum, hoc prænunciator tantummodo futurarum.* F *Sic & Sapientia, idem ipſe Chriſtus, lignum vitæ eſt in Paradiſo ſpiritali, quò miſit de Cruce Latronem; creatum eſt autem quod eam ſignificaret, lignum vitæ etiam in Paradiſo corporali; quia hoc illa Scriptura dixit, quæ res ſuis temporibus geſtas narrant, & hominem corporaliter factum, & in corpore viventem ibi conſtitutum eſſe narravit. Nunc verò quòd Sapientia non ſit corpus, & ideo nec lignum, nec dubito, nec dubitari à quoquam puto: potuiſſe autem per lignum, id eſt, per corpoream creaturam, tanquam Sacramento quodam ſignificari Sapientiam in Paradiſo corporali, ille credendum non exiſtimat, qui vel tam multa in Scripturis*

1. Cor. 10.

Proverb. 3.

varit rerum ſpiritualium corporalia Sacramenta non videt, vel Hominem primum cum ejuſmodi aliquo Sacramento non vivere debuiſſe contendit; cùm Apoſtolus dicat etiam hoc quod de muliere dixit,
Ephеſ. 5. » *quam ei factam eſſe de latere credimus.* Propter » hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhæ» rebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una, *Sacramentum magnum eſſe in Chriſto & in Eccleſia.*

Illud quoque addo, quamquam corporalem cibum, talem tamen illam arborem præſtitiſſe, quo corpus hominis ſanitate ſtabili firmaretur, non ſicut ex alio cibo, ſed nonnulla inſpiratione ſalubritatis occultâ. Profectò enim licèt uſitatus panis, aliquid tamen amplius habuit, cujus una collyride hominem Deus
3. Reg. 19. v. 8. *ab indigentia famis dierum quadraginta ſpatio vindicavit. An fortè credere dubitabimus, per alicujus arboris cibum, cujuſdam altioris ſignificationis gratiâ homini Deum præſtitiſſe ne corpus ejus vel infirmitate vel ætate in deterius mutaretur, aut in occaſum etiam laberetur; qui ipſi cibo humano præſtitit tam mirabilem ſtatum, ut in fictilibus vaſculis*
3. Reg. 17. v. 16. *farina & oleum deficientes reficeret, nec deficeret? Jam hic de genere contentioſorum quiſquam exiſtat & dicat, Deum in terris noſtris miracula talia facere debuiſſe, in Paradiſo autem non debuiſſe: quaſi verò non vel de pulvere hominem, vel de latere viri mulierem, majus ibi miraculum fecit, quàm quòd hic mortuos ſuſcitavit.*

In Arbore illa *Sacramentum fuiſſe vitæ æternæ, quam obediendo mereretur*, docet etiam Venerabilis *Beda*; & *Jacobus Sarugienſis* apud *Moſem Bar-Cepha* Libro *De Paradiſo*, ob Sacramentum Chriſti in arbore latens, occultam quamdam efficientiam fructui ejus attribuit: *Cùm Chriſtus ipſe ſuapte naturâ vita ſit, & ubicunque ille adeſt in propinquo, illinc longè abſit mors.* Per hanc arborem, quatenus ſacramentalis erat, æternæque ſive celeſtis vitæ ſymbolum, docebatur *Adam*, vitam eſſe extra ipſum, & talem quæ poſſeſſa mortem omnem excluderet, & eum incorruptibilem faceret. Eamque vitam quærendam eſſe in Deo, qui vitam habet in ſemetipſo incommutabilem; Eum verum eſſe animæ cibum, qui non perit, qui manducantes in ſe transformat, & immortales facit, non in eos mutatur, quemadmodum cibus carnis. Quin etiam hoc ſymbolo Filium Dei *Adamo* manifeſtatum, ut vitæ Auctorem intelligere par eſt. Is enim paſſim *ligni vitæ* nomine [illegible] ſignificatur. Proverb. III. *Beatus homo qui invenit Sapientiam ... Lignum vitæ eſt his qui apprehenderint eam; & qui tenuerit eam, beatus.* Apocal. II. verſ. 7. *Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in Paradiſo Dei mei.* In Filio quippe Dei eſt vita, & ipſa vita ſubſiſtens eſt. *Joannis* 1. verſ. 4. *In ipſo vita erat, & vita erat lux hominum:* & cap. XIV. verſ. 6. *Ego ſum via, veritas, & vita.* Item cap. VI. *Ego ſum panis vivus, qui de cælo deſcendi. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum: & panis, quem ego dabo, Caro mea eſt pro Mundi vitâ .... Sicut miſit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem; & qui manducat me, & ipſe vivet propter me.*

Auctoris Quæſtionum Veteris & Novi Teſtamenti Quæſtione XIX. apud *S. Auguſtinum*, in Appendice Tomi III. poſtremæ Editionis ſententiam prætermittere nolim, ne quis hunc locum deſideret. *Deus*, inquit, *hominem fecit, qui quamdiu non peccaret, immortalitate vigeret: ut ipſe ſibi auctor eſſet aut ad vitam, aut ad mortem: ut cuſtodiens ſe à peccato, labore ſuo gauderet, eſſe ſe immortalem; negligens verò factus, ipſe ſibi imputaret, quia cœperat eſſe mortalis. Quamdiu enim in* A *Creatoris lege duravit, dignus fuit edere de arbore vitæ ut mori non poſſet. Nec enim corpus tale erat, quod diſſolvi impoſſibile videretur: Sed guſtus arboris vitæ corruptionem corporis inhibebat. Denique etiam poſt peccatum potuit indiſſolubilis manere, ſi modò permiſſum eſſet illi edere de arbore vitæ. Nam quomodo immortale corpus habebat, quod cibo ſuſtentabatur? Immortale enim non eget eſcâ, neque potu. Cibus enim vires præſtabat, vitæ autem arbor medicinæ modo corruptionem omnem prohibebat. Sic enim homini erat quaſi inexpugnabilis murus.* Legi poteſt eo de argumento *S. Thomas* I. P. Q. XCVII. B Art. IV. & *S. Bonaventura* in II. Sententiarum Diſt. XVII. ubi Magiſtri textum explicans, hæc habet: *Ergo ſicut Sacramenta noſtra non creant gratiam, ſed divina virtus ipſis aſſiſtens, in eorum legitima perceptione gratiam infundit: ſic fructus ejus arboris non dabat immortalitatem; ſed divina virtus, cùm fructus ille comedebatur, immortalitatem homini largiebatur.*

C
DISSERTATIO III.

De Adamo & Eva.

ARTICULUS I.

Utrum Adam primus omnium Hominum fuerit? an verò fuerint homines Præadamitæ.

D
Assertio Unica.

Præadamitarum Syſtema verbo Dei planè contrarium eſt, nec ullo probabili nititur argumento.

PROBATUR imprimis ex Cap. I. Geneſeos, quo *Moſes* Mundi initia, primámque rerum omnium productionem deſcribens, non ſolùm Præadamitas nullos commemorat, ſed Hominis primi creationem deſcribit, cui dominium in univerſa animantia recèns creata collatum à Deo eſt. E *Et creavit Deus hominem ad imaginem ſuam, ad imaginem Dei creavit illum, maſculum & feminam creavit eos. Benedixitque illis Deus, & ait: Creſcite, & multiplicamini, & replete terram, & ſubjicite eam, & dominamini piſcibus maris & volatilibus cæli, & univerſis animantibus quæ moventur ſuper terram.* Hunc autem *Adamum* fuiſſe conſtat ex Capitibus ſecundo, tertio, & ſequentibus, præſertim ex cap. quinto, ubi verba primi capitis *Moſes* repetens, illa de *Adamo* intelligenda ſignificat: *Hic eſt liber generationis Adam.* F *In die quâ creavit Deus hominem, ad ſimilitudinem Dei fecit illum. Maſculum & feminam creavit eos, & benedixit illis: & vocavit nomen eorum Adam in die quo creati ſunt.*

Reſpondet Autor Syſtematis Præadamitarum, Capite primo Geneſeos Gentilium creationem enarrari, capite verò ſecundo formationem *Adami* primi & patris Judæorum, non omnium hominum. Quia enim (inquit) Judæorum gens ſegregata erat ab aliis & univerſis terræ gentibus; quia elegerat eam Deus ut eſſet ei populus peculiaris de cunctis populis qui ſunt ſuper terram: Auctor idcirco Pentateuchi Judæus & ipſe, cujus inſtitutum erat ſcribere originem, Leges, propa-

ginem, & Chronologiam gentis ſuæ, ſeorſum à creatione univerſali totius mundi & gentium omnium deſeribere aggreſſus eſt formationem particularem primi hominis Judæi, à quo gens illa peculiaris & electa derivata eſt. Hanc autem formationem *Adami* ſecundam (ut vocat) & ſecundi capitis Geneſeos, non fuiſſe primam illam & primi capitis creationem hinc præſumit, quòd impoſſibile ſit tranſacta fuiſſe illa omnia quæ narrantur capite ſecundo, ab *Adamo* formato uſque ad *Evam* ædificatam, per id temporis quod potuit adhiberi à veſpere admane onius diei: Ergo multò minùs per dimidium diei illius ſexti, quo Deus creavit primùm animalia omnia, deinde hominem. Qood argumenti genus quàm leve ſit ac ineptum, ubi de operibus agitur à Deo, cujus infinita virtus eſt ac potentia, immediatè cooditis, nemo non videt; præſertim cùm Deus ipſe in Scriptura ſacra teſtatur ea non longiori temporis intervallo à ſe condita fuiſſe.

Verùm alterius hominis creationem primo & ſecundo Geneſeos capite à Moſe non deſcribi, ſed verſo 7. ſecundi capitis meram anacephaleoſim contineri, quâ id quod primo capite de creatione *Adami* preſſiùs dixerat, & quaſi propoſuerat, prolixiùs explicat & accuratiùs, probatur primo ex collatione verſûs quarti cum verſu ſeptimo ſecundi illius Capitis. Verſu enim quarto creationem cæli & terræ, plantarúmque commemorat, ſicut creationem hominis verſu ſeptimo deſcribit. *Iſta ſunt*, inquit, *generationes cæli & terræ quando creata ſunt, in die quo fecit Dominus Deus Calum & Terram: & omne virgultum agri antequam oriretur in terra, omnémque herbam regionis priuſquam germinaret.* Sicut ergo non alii cæli, alia terra, aliæ ſtirpes & plantæ his verbis memorantur, qáum illæ quarum creatio cap. 1. deſcripta eſt: ita nec alterius meminit hominis verſ. 7. cùm ait: *Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inſpiravit in faciem ejus ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viventem:* Sed narrationem creationis illius *Moſes* reſumens, eam accuratiùs deſcribit, ob eam rationem, quòd operum divinorum præſtantiſſimum ſit homo, & *divini ingenii cura*, ut eum *Tertullianus* vocat. Nihil eſt itaque hoc in textu quod faveat Syſtemati Præadamitarum.

Secundò, ejoſdem Syſtematis vanitatem demonſtrant verba illa capitis 2. ℣. 5. *Et homo non erat qui operaretur terram*: quibus ſua conſtare veritas noo poteſt, ſi Præadamitas homines tunc fuiſſe creatos fingatur, quorum origines Capite 1. deſcribantur.

Tertiò, ſex dierum operibus abſolutis ac recenſitis cap. 1. deinceps Deus à creatione ceſſaſſe dicitur, imò Sabbatum propterea condidiſſe: *Igitur perfecti ſunt Cæli & Terra, & omnis ornatus eorum. Complevitque Deus die ſeptimo opus ſuum quod fecerat: & requievit die ſeptimo ab univerſo opere quod patrarat. Et benedixit diei ſeptimo, & ſanctificavit illum: quia in ipſo ceſſaverat ab omni opere ſuo quod creavit Deus ut faceret.* Igitor Adamum poſt diem ſeptimam non creavit. Addiderim, Judaicum Sabbatum in memoriam quietis dominicæ ſeptimæ diei inſtitutum, ut colligitur ex cap. vigeſimo *Exodi* ℣. 8. & ſequentibus: *Mementote ut diem Sabbati ſanctifices. Sex diebus operaberis & facies omnia opera tua. Septimo autem die Sabbatum Domini Dei tui eſt: non facies omne opus in eo, tu & filius tuus, & filia tua, ſervus tuus & ancilla tua, jumentum tuum, & advena qui eſt intra portas tuas. Sex enim diebus fecit Dominus Cælum & Terram, & Mare, & omnia quæ in eis ſunt, & requievit in die ſeptimo, idcirco benedixit Dominus diei Sabbati, & ſanctificavit eum.* Quid verò attinebat dominicum illud Sabbatum à Judæis imitatione exprimi ac celebrari, ſi *Adamus* Judæorum pater ante illud Sabbatum creatus non fuit? Id confirmatur luculentiùs ex quarto Capite Epiſtolæ ad *Hebræos*, ℣. 3. & 4. ubi Apoſtolus laudans *Moſis* verba de Sabbato, *Geneſ.* 2. ℣. 2. non obſcurè explicat de Sabbatiſmo tali, qui ſucceſſit creationi Adami. *Ingrediemur*, inquit, *in requiem qui credidimus; quemadmodum dixit Sicut juravi in ira mea, ſi introibunt in requiem meam: & quidem operibus ab inſtitutione Mundi perfectis. Dixit enim in quodam loco de die ſeptima ſic: Et requievit Deus die ſeptima ab omnibus operibus ſuis.*

Quartò, Gentium Regna & Principes poſt diluvium (*Geneſis* x. cap.) ortum duxiſſe narrantur à *Semo*, *Chamo*, & *Japheto* filiis *Noë*, qui ad *Adamum* originem ſuam referebant. Omnes igitur homines ab *Adamo* ſunt primogeniti. Unde Apoſtolus (*Actuum* XVII. ℣. 26.) in Areopago concionem habens, de Deo ait: *Fecitque ex uno omne genus hominum inhabitare ſuper univerſam faciem terræ.*

At, inquit Auctor Syſtematis Præadamitarum, etſi Vulgata Editio vertat, *ex uno*, ſimpliciter; in autographo Græco legitur expreſſim ἐξ ἑνὸς αἵματος id eſt, *ex uno ſanguine*, ex quo non concluditur homines omnes oriundos ex *Adamo*; ſed illud tantùm, Deum compegiſſe omnes homines ex una eadémque materiâ, ex una eadémque terrâ, ex uno eodémque pulvere, ex una eadémque carne, ex uno eodémque ſanguine. Verùm αἷμα eò loci pro homine ſumi, non pro communi materiâ, liquet ex communi Eccleſiæ & omnium Interpretum ſenſu: liquet etiam ex ipſa Verſione Vulgata Eccleſiæ uſu conſecratâ, quæ ſimpliciter *ex uno* omne genus hominum propagatum aſſerit; ex ono utique ſtipite, ex uno capite, ex uno omnium hominum Parente.

Quintò, animalia omoia quæ nomine ſuo indigitavit *Adam*, ubi ad ipſum juſſu Dei adducta ſunt, atque ante ipſum velut dominum ſuum à Deo conſtitutum ſteterunt, innominata & anonyma fuere; ideo enim ad eum ſunt adducta, ut ipſis nomina imponeret, ut habetur *Geneſ.* cap. 2. ℣. 19. & 20. *Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terræ, & univerſis volatilibus cæli, adduxit ea ad Adam, ut videret quid vocaret ea; omne enim quod vocavit Adam animæ viventis, ipſum eſt nomen ejus. Appellavitque Adam nominibus ſuis cuncta animantia, & univerſa volatilia cæli, & omnes beſtias terræ.* At ſi homines præadamitæ fuiſſent, veriſimile non eſt ipſos animalia omnia, volatilia, reptilia, anonyma relicturos, cùm ipſi ratione & ſermone uſi fuiſſent, non minùs quàm homines Adamitæ.

Sextò, peccatum originis ab uno homine, ſcilicet *Adamo*, in omnes homines derivatum ac propagatom eſt, ex Apoſtolo, Epiſtolæ ad *Romanos* cap. quinto: *Propterea*, inquit, *ſicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccaverunt . . . Sed non ſicut delictum, ita & donum. Si enim unius delicto multi mortui ſunt, multò magis gratia Dei & donum in gratia unius hominis Jeſu Chriſti in plures abundavit. Et non ſicut per unum peccatum ita & donum. Nam judicium quidem ex uno in condemnationem; gratia autem ex multis delictis in juſtificationem. Si enim unius delicto mors regnavit per unum: multò magis abundantiam gratiæ, & donationis, & juſtitiæ accipientes, in vita regnabunt per unum Jeſum Chriſtum. Igitur ſicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem: ſic & per unius*

juſtitiam

Digitized by Google

juſtitiam in omnes homines in juſtificationem vitæ. Et Epiſt. 1. ad *Corinthios* cap. xv. *Per hominem mors & per hominem reſurrectio mortuorum. Et ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur.* Porro ſi Judæorum tantùm primus parens cenſendus eſt *Adam*, non verò primus abſolutè omnium hominum, quomodo omnes & ſinguli cæterarum nationum homines peccatum originis contraxerunt? Quomodo labes illa ad tot homines genere & ſtirpe diverſos pervaſit? Judæorum tantùm caput erat, Judæos duntaxat ut poſteros repræſentabat (ut ſupponitur) quâ ergo ratione cæterorum hominum ex univerſis gentibus voluntates in illius voluntate continebantur? Qua ratione omnes & ſinguli homines in illo unus homo fuerunt, ut eo peccante & ipſi peccare cenſerentur, ab illoque peccatum ceu naturæ morbum contraherent?

Reſpondet Autor Syſtematis Præadamitarum, neceſſe non fuiſſe ut omnes homines ducerent originem ab *Adamo*, ut cenſerentur omnes peccaviſſe in *Adamo*, vel ut eis peccatum *Adami* imputaretur. Peccatum enim alicujus alteri imputari obſervat ob communionem & conjunctionem quamdam, quæ triplex eſt, phyſica, politica, & myſtica. Imputatur filiis patrum ſuorum crimen, propter communionem & ſimilitudinem phyſicam, quâ filii patribus ſuis geniti, cum illis phyſicè & naturaliter conjuncti ſunt. Cenſentur ſcilicet filii peccaviſſe in lumbis patrum ſuorum, ratione eadem quâ *Levi* decimatus dicitur in lumbis Abrahami, (*Ad Hebræos*, cap. 7.) Imputationum propter communionem naturalem ſtatutarum leges extant tum divinæ tum humanæ. Divinæ ſunt, quibus Deus *viſitare* dicitur *iniquitates patrum in filios, in tertiam & quartam generationem.* Humanæ leges ſunt, quibus pœnæ in ipſos perduellium filios ex patrum ſuorum reatu decretæ ſunt. Exempla verò tum divina tum humana proſtant flagitiorum patrum filiis ſuis adſcriptorum. Luculentum inter divina illud eſt ſeptem filiorum Saül, quos, reſpondente & jubente Deo, *David* piaculares tradidit in manus Gabaonitatum, qui illos crucifixerunt in monte coram Domino; quia *Saul* pater eorum fidem olim fefellerat Gabaonitis, & plures eorum crudeli exemplo trucidaverat. Legitur verò *Alexander*, velut ultor publicæ ſecuritatis, Tyro expugnatâ, cruci affixiſſe Tyrios omnes prælio ſuperſtites, proavis & mancipiis illis editos, qui longo antè tempore populum omnem Tyri liberum, cum Dominis, conſpiratione facta interfecerant. Imputavit Deus Populo Judaico numerationem quam juſſerat *David*, & ſeptuaginta eorum millia peſte conſumpſit, propter peccatum Regis ſui, ratione illâ communionis & conjunctionis politicæ quâ Regnum totum res quædam unica & continens cenſetur. Ita propter violatum ab *Agamemnone* Sacerdotem *Apollinis*, totum ferè Græcorum exercitum peſtilentiâ exhauſtum fabulantur. Et quicquid delirabant Reges, plectebantur Achivi. Neque ſolùm quod facit civitatis caput, ſed quod peccat corporis illius membrum aliud, populum omnem reatu obſtringit. Sic in ſacrilegio *Achan*, qui de anathemate uſurpaverat, totus Iſraël peccaviſſe dicitur (*Joſue* 7.) Tale eſt & illud quod ſcriptum eſt *Judicum* 19. de Concubina Levitæ, quam habitatores *Gabaa* de Tribu Benjamin uſque ad mortem compreſſerant: Quorum flagitium toti Tribui ad rigorem adeo imputatum eſt, ut tota Tribus propter illud nefas extincta & deleta pene fuerit. Imputationum quæ propter alienum peccatum ex communione politica contrahuntur, aliæ ſunt Juris Gentium, Juris Ci-

A vilis aliæ. Imputatum fuit Jure Gentium Judæis omnibus *Sedeciæ* Regis ſui perjurium, propter quod victi & dediti, Babylonem captivi ducti ſunt. Jure eodem Gentium imputatur Reipublicæ aut Regno quicquid Legati eorum tranſegerunt: tum obſidibus, quicquid patratur ab eis qui eos dedere obſides. Imputatur Jure Civili populo, quicquid Syndicus egit pro populo; Mandatoribus, quicquid geſſere Procuratores eorum; Pupillis & Minoribus, quicquid Tutoribus & Curatoribus fuit auctoribus in illos judicatum eſt. Propter communionem & ſocie-
B tatem myſticam, Fides *Abrahami* imputata fuit Fidelibus omnibus; Chriſti mors & juſtitia omnibus univerſim hominibus: Secundùm eandem communionem & ſocietatem myſticam peccatum *Adami* omnibus & ſingulis hominibus imputatum eſt (inquit Præadamitarum Patronus) Unde ex eo quòd omnes in *Adamo* peccaverint, colligi poſſe negat *Adamum* primum fuiſſe omnium hominum.

Verùm cùm totam illam de imputatione doctrinam ut principium inconcuſſum ſupponat Auctor Præadamitici Syſtematis, nec ullo probet argumento, figmenti ſui vanitatem ſatis oſtendit.
C Hæc certè doctrina homines naſci peccatores non patitur. Sicut enim fideles non naſcuntur hi quibus, propter myſticam (ut ait) cum *Abrahamo* ſocietatem, fides ejus imputatur: nec etiam naſcuntur juſti homines omnes quibus Chriſti mors vel juſtitia imputatur: ita propter ſolam Adamici peccati imputationem omnes homines peccatores naſci, *naturâ* eſſe *filii iræ*, peccatum naſcendo contrahere, dici non poſſent; nec magis dicendum eſſet originale peccatum propter *Adamum*, quàm Fides originalis propter *Abrahamum*, aut originalis juſtitia propter Chriſ-
D tum. Deinde à Fide Catholica prorſus alienum eſt, quòd vel ſola imputatione juſtitiæ Chriſti juſti ſimus, non verò juſtitiâ inhærente; vel ſolâ Adamici peccati imputatione peccatores conſtituamur; non verò peccato quod fit unicuique naſcendo proprium, etſi alienâ voluntate ſit liberum, & quod in ſingulos carnali generatione tranſfuſum animam inficit, ſolâ regeneratione quæ in Chriſto eſt, expungendum. Tertiò, myſtica illa communio & ſocietas, ratione cujus imputatur Fidelibus omnibus *Abrahami* Fides, in ſola exemplaris ratione fundatur; non
E enim filii dicuntur *Abrahami*, niſi Fidei ejus imitatione, qui propterea *Pater Credentium* dicitur, quòd exemplum Fidei poſteris dederit. Conjunctio verò myſtica, ratione cujus mors & juſtitia Chriſti hominibus imputantur, eſt communio capitis & membrorum, vadis, Redemptoris, Mediatoris, & reorum. At nulla ſimilis conjunctio eſt & communio *Adami* cum omnibus retrò hominibus, ratione cujus Adamicum peccatum ipſis imputari potuerit, poſito Præadamitarum Syſtemate; nec enim imitatione ſolâ
F ipſius peccati poſſunt dici peccatores: Id ſiquidem erroris monſtrum in Pelagianis confixit Eccleſia: Neque ad ipſum, ut ad caput membra, pertinuiſſe dici poſſunt Gentiles, ſi pater duntaxat & protoplaſtes Judæorum fuit, non omnium hominum abſolutè primus. Quartò myſtica illa communio efficere non potuit, ut *mors in omnes homines pertranſierit*, niſi Adamus per quem *peccatum intravit in Mundum & per peccatum mors, quæ ſtipendium eſt peccati*, fuerit omnium hominum primus.

Reſpondet Autor Fabulæ Præadamiticæ, morti obnoxios fuiſſe homines Præadamitas, ipſumque *Adamum*, antequam peccaſſet, morte (inquam) naturali

naturali mortuus fuiſſe ſive morituros, cum ex materia curruptibili & mortali compacti eſſent, non verò morte legali, cui addictus eſt *Adamus* ob divinæ Legis tranſgreſſionem.

Sed hæc Reſponſio Pelagianam hæreſim continet, adverſaturque Apoſtolo docenti, Mortem in mundum non ſubintraſſe niſi per unius hominis, id eſt, *Adami* peccatum, mortemque *peccati ſtipendium* appellanti. Repugnat & alteri Spiritûs Sancti oraculo, *Sapientiu* ſecundo Capite, verſ. 23. *Deus creavit hominem inexterminabilem.* Repugnat conſentientibus SS. Patrum teſtimoniis, quorum nubem proferre facilè poſſemus. Unus inſtar omnium erit *S. Auguſtinus* Lib. 1. *De Peccatorum Meritis & Remiſſione* cap. 1. *Qui dicunt Adam ſic creatum, ut etiam ſine peccati merito moreretur, non pœna culpa, ſed neceſſitate naturu, profectò illud quod in lege dictum eſt: Qua die ederitis morte moriemini, non ad mortem corporis, ſed ad mortem animæ, quu in peccato fit, referre conantur. Qua morte mortuos ſignificavit Dominus Infideles, de quibus ait :* Sinite mortuos ſepelire mortuos. *Quid ergo reſpondebunt, cùm legitur, hoc Deum primo homini, etiam poſt peccatum, increpando & damnando dixiſſe,* Terra es, & in terram ibis? *Neque enim ſecundùm animam, ſed quod manifeſtùm eſt, ſecundùm corpus terru erat, & morte ejuſdem corporis erat iturus in terram. Quamvis enim ſecundùm corpus terru eſſet, & corpus in quo creatus eſt, animale geſtaret, tamen ſi non peccaſſet, in corpus fuerat ſpirituale mutandus, & in illam incorruptionem, qua Fidelibus ac Sanctis promittitur, ſine mortis periculo tranſiturus. Cujus rei deſiderium nos habere non ſolùm ipſi ſentimus in nobis, verùm etiam » admonente Apoſtolo cognoſcimus, ubi ait :* Etenim » in hoc ingemiſcimus habitaculum noſtrum quod » de cælo eſt, ſuperindui cupientes, ſi tamen in» duti, non nudi inveniamur. Etenim qui ſumus » in hac habitatione, ingemiſcimus gravati, in » quo nolumus expoliari, ſed ſupervestiri, ut » abſorbeatur mortale à vita. *Proinde ſi non peccaſſet Adam, non erat expoliandus corpore, ſed ſuperveſtiendus immortalitate & incorruptione, ut abſorberetur mortale à vita, id eſt, ab animali in ſpiritale tranſiret.* Et Libro XIII. De Civitate Dei, cap. XV. *Conſtat*, inquit, *inter Chriſtianos veraciter Catholicam tenentes Fidem, etiam ipſam nobis corporis mortem, non lege naturu, quâ nullam mortem homini Deus fecit, ſed merito inflictam eſſe peccati; quoniam peccatum vindicans Deus dixit homini, » in quo tunc omnes eramus :* Terra es, & in » terram ibis.

Repugnat & Eccleſiæ Definitioni in Conciliu univerſali Africæ, Carthagine celebrato anno CCCCXVIII. cujus Canones ſub Milevitani Concilii titulo editi ſunt; quòrum primus hunc Pelagianorum damnat errorem: *Ut quicunque dicit, Adam primum hominem mortalem factum, ita ut ſive peccaret, ſive non peccaret, moreretur in corpore, hoc eſt, de corpore exiret, non peccati merito, ſed neceſſitate naturu, Anathema ſit.* Et in Concilio Arauſicano II. Can. I. cujus hæc ſunt verba: *Si quis per offenſam prævaricationis Adæ non totum, id eſt ſecundùm corpus & animam, in deterius dicit hominem commutatum, ſed animæ libertate illæſu durante, corpus tantummodo corruptioni credit obnoxium, Pelagii errore deceptus, adverſatur Scripturu, &c.* In Conciliu denique Tridentino, Seſſione V, Canone I. *Si quis*, inquit, *non confitetur primum hominem Adam, cum mandatum Dei in Paradiſo fuiſſet tranſgreſſus, ſtatim ſanctitatem & juſtitiam, in qua conſtitutus fuerat, amiſiſſe, incurriſſeque per offenſam prævaricationis hujuſmodi iram & indignationem Dei, atque ideo mortem, quam antea illi comminatus fuerat Deus, & cum morte captivitatem ſub ejus poteſtate qui mortis deinde habuit imperium, hoc eſt, diaboli, totumque Adam per illam prævaricationis offenſam, ſecundùm corpus & animam in deterius commutatum fuiſſe, Anathema ſit.*

Poſtremò, Adamum primum hominem ſimpliciter vocat Apoſtolus 1. ad *Corinthios* 15. cap. *Factus primus homo Adam in animam viventem, noviſſimus Adam in ſpiritum vivificantem. . . . Primus homo de terra terrenus : Secundus homo de cælo cæleſtis.* Idemque *Sapientiu* X. non pater duntaxat Judæorum, primuſque inter illos conditus, ſed pater orbis terrarum, primuſque omnium hominum dicitur : Ubi enim præmiſit Autor Sacer : *Per Sapientiam ſanati ſunt quicunque placuerunt tibi, Domine, à principio ;* ſubdit : *Hæc illum qui primus formatus eſt à Deo Pater orbis terrarum, cùm ſolus eſſet creatus, cuſtodivit, & eduxit illum à delicto ſuo, & dedit illi virtutem continendi omnia.*

Objicit Autor Præadamiticæ Fabulæ locum illum Apoſtoli ad *Romanos* cap. V. *Uſque ad legem peccatum erat in Mundo ; peccatum autem non imputabatur, cùm Lex non eſſet. Sed regnavit mors ab Adam uſque ad Moyſen etiam in eos, qui non peccaverunt in ſimilitudinem prævaricationis Adæ, qui eſt forma futuri,* Nomine (inquit) Legis hîc intelligenda venit Lex *Adamo* data ; cujus tranſgreſſio peccatum *Adami* fecit ; quam datam omnibus hominibus in *Adamo* cenſendum eſt, ratione eadem, quâ violaviſſe illam homines omnes in *Adamo* reputandi ſunt. Peccatum igitur erat in mundo uſque ad Legem Adamicam : Ergo & ante Legem Adamicam. Homines igitur agnoſcendi ſunt, qui ante *Adamum* peccaverint, quamvis peccatum ipſis imputatum non fuerit, cùm Lex non eſſet. Haud enim probabilis eſt, quæ vulgò afferri ſolet, interpretatio ; Legem Moſaicam ab Apoſtolo intelligi : Peccatum verò quod ante Legem illam in mundo erat, non fuiſſe imputatum per totum illud tempus quod fluxit ab *Adamo* uſque ad Moſem. Si enim ita ſe res habet, quare ergo peccatum *Adamo* ipſi imputatum eſt ? Quare imputatum omnibus qui in illo peccarunt ? Quare fugatus *Adamus*, & in *Adamo* pulſi omnes homines Paradiſo ? Quare maledicta terra propter peccatum *Adami*, niſi terræ & toti mundo fuit imputatum ? Quare timuit *Cainus*, qui occiderat fratrem ſuum, cùm dixit Deo : *Major eſt iniquitas mea quàm ut veniam merear ?* Quare major iniquitas, ſi non magis imputata ? Quare deneganda *Caino* venia, ſi non imputanda *Caino* iniquitas ? Quare dixit *Lamech* uxoribus ſuis, *Quoniam occidi adoleſcentulum in livore meo, ſeptuplum ultio dabitur de Caino ; de Lamecho verò ſeptuagies ſepties ?* Quare ultio dabatur de peccato, quod non putabatur eſſe peccatum ? Quare ultionis, niſi fuiſſent imputationis gradus ? Quare legimus Deum flagellaviſſe *Pharaonem* plagis maximis propter *Sarai* uxorem *Abrahami*, niſi Deus imputaviſſet adulterium & Regi & Regno ? Quare dixiſſet Deus de Sodomitis : *Aggravatum eſt peccatum eorum ?* Quæ fuit illa peccati aggravatio, niſi peccati imputatio ? Et ſi tunc temporis nullæ fuiſſent imputationes, quare juſtitia decem juſtorum, ſi reperiri Sodomis potuiſſent, reputata fuiſſet reliquis Sodomitis in juſtitiam, quæ illorum peccata, quæ peccatorum clamores & aggravationes, id eſt, imputationes ſuſtuliſſet ? Quare percuſſiſſet Deus *Onanum*, eò quòd feciſſet *rem deteſtabilem ?* Quæ res illa deteſtabilis, ſi non imputanda, quæ percuſſione vindicanda foret ? Quare noluit Juda *polluere manus*

nus ſuas ſanguine Joſephi fratris ſui? Quæ fuit illa pollutio quam timuit, ſi non eſt imputatio? Ait Ruben; *Nonne dicebam: Nolite peccare in puerum? En ſanguis ejus exquiritur.* Nimirum exquiſitio ſanguinis imputatio effuſi erat. Quare ab *Adamo* uſque ad Moſem inſtituta fuerunt ſacrificia, quæ fuerunt peccatorum expiationes, niſi fuerunt per illud tempus peccatorum imputationes? Ratio enim poſtulat, ut quod remittitur non imputetur, quod imputatur vindicetur. Denique (inquit) ſi nobis licet, ut par eſt, judicium ferre de reatibus & imputationibus peccati per pœnas quæ hujuſmodi imputationes ſequuntur: nullum certè peccatum fuit æquè imputatum à *Moſe* uſque ad nos, qualia fuere imputata ab *Adamo* uſque ad *Moſem*. Non enim dicuntur cataractæ cœli effuſæ: vel fornaces ſuperæ deſcendiſſe & crepitaviſſe in perniciem hominum peccantium, à *Moſe* uſque ad nos; qualia leguntur de diluvio, & de conflagratione Sodomitarum, ab *Adamo* uſque ad Moſem.

Reſpondeo verba illa: *Uſque ad legem peccatum erat in Mundo*: de lege Moſaica intelligenda eſſe juxta modum loquendi Scripturæ Sacræ, quo lex abſolutè nominatur ea quæ Judaicæ genti à Deo per *Moſem* data eſt; ut Matth. 5. verſ. 17. *Nolite putare quoniam veni ſolvere Legem aut Prophetas, non veni ſolvere, ſed adimplere.* Cap. 22. verſ. 36. *Magiſter, quod eſt mandatum magnum in Lege?* Et verſ. 40. *In his duobus mandatis univerſa Lex pendet & Propheta.* Lucæ 16. verſ. 16. *Lex & Propheta uſque ad Joannem.* Joannis 1. verſ. 17. *Lex per Moyſen data eſt, Gratia & Veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt.* Et cap. 7. verſ. 19. *Nonne Moyſes dedit vobis Legem; & nemo ex vobis facit Legem?* Act. 7. verſ. 53. *Qui accepiſtis Legem in diſpoſitione Angelorum, & non cuſtodiſtis.* Ad Romanos 7. verſ. 7. *Peccatum non cognovi niſi per Legem: nam concupiſcentiam neſciebam, niſi Lex diceret: Non concupiſces.* Cap. 10. verſ. 4. *Finis Legis Chriſtus ad juſtitiam omni credenti. Moyſes enim ſcripſit: Quoniam juſtitiam qua ex Lege eſt qui fecerit homo, vivet in ea.* Ad Galatas 3. verſ. 19. *Quid igitur Lex? Propter tranſgreſſiones poſita eſt, donec veniret ſemen, cui promiſerat, ordinata per Angelos in manu Mediatoris.* Verſ. 24. *Itaque Lex Pædagogus noſter fuit in Chriſto, ut ex Fide juſtificemur.* Sunt & alia bene multa ex Apoſtolo, quæ Legem abſolutè dictam non aliam à Moſaica intelligi probent. *Uſque ad Legem* igitur *peccatum in mundo fuiſſe* docet Apoſtolus; Moſaicam utique, non Adamicam (ut fingit inſulſus Fabulator) id eſt, peccatum, etiam Lege latâ, permanſiſſe, ut *S. Auguſtinus* exponit. Neque enim Lex peccatum è Mundo profligare potuit: Unde alio remedio fuit opus quo peccatum aboleretur, ſcilicet Gratiâ Salvatoris. *S. Auguſtinum* audire præſtat Lib. 1. *De peccatorum Meritis & Remiſſione*, Cap. 11. *Sed regnavit mors ab Adam uſque ad Moyſen, id eſt, à primo homine, uſque ad ipſam etiam Legem, qua divinitus promulgata, quia nec ipſa potuit regnum mortis auferre. Regnum enim mortis vult intelligi, quando ita dominatur in hominibus reatus peccati, ut eos ad vitam æternam, qua vera vita eſt, venire non ſinat, ſed ad ſecundam etiam, qua pœnaliter æterna eſt, mortem trahat. Hoc regnum mortis ſola in quolibet homine deſtruit Gratia Salvatoris, qua operata eſt etiam in Antiquis Sanctis, quicunque antequam Chriſtus in carne veniret, ad ejus tamen adjuvantem Gratiam, non ad Legis literam, qua jubere tantùm, non adjuvare poterat, pertinebant.... Ergo in omnibus regnavit mors ab*

A *Adam uſque ad Moyſen, qui Chriſti gratiâ non adjuti ſunt, ut in eis regnum mortis deſtrueretur. Ergo in eis qui non peccaverunt in ſimilitudinem prævaricationis Adæ: id eſt, qui nondum ſuâ & propriâ voluntate, ſicut illi peccaverunt; ſed ab illo peccatum originale traxerunt, qui eſt forma futuri: quia in illo conſtituta eſt forma condemnationis futuris poſteris, qui ejus propagine crearentur, ut ex uno omnes in condemnationem naſcerentur, ex quâ non liberat niſi Gratia Salvatoris.*

Alii verò ſic interpretantur hæc verba: *Uſque ad Legem*; id eſt, non ſolùm tempore Legis,
B quando manifeſtata eſt tranſgreſſio, verùm etiam uſque ad tempus quo Lex Moyſi data eſt, *peccatum erat in mundo. Peccatum autem non imputabatur, cùm Lex non eſſet*: Non quòd non imputaretur ad reatum & ad pœnam, aliàs ante Legem Moyſi datam inſontes fuiſſent homines univerſi, juxta illud: *Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum*; nec ullas pœnas ob peccata ſua dediſſent, quod ex Hiſtoriâ Sacrâ refellitur: ſed quòd non imputaretur ad tranſgreſſionem; *Lex enim iram operatur. Ubi enim non eſt lex, nec prævaricatio* (inquit Apoſtolus Cap. 4.
C Epiſtolæ ad *Romanos*, Verſ. 15.) Prævaricatio namque vocatur, cùm ſciens quis peccat, quod maximè contingit cùm adversùs legem verbo ſcriptóve poſitam peccatur: At ante Legem ſcriptam homines ut plurimùm ex certa ſcientia non peccabant. Lex enimverò naturæ in hominum animis obſcurata erat, etſi non extincta, adeo ut ad lumen illius non attenderent. Unde Gentes, quæ eam ſolam Dei legem habebant, ſine lege peccare, & ſine lege eſſe, & ſine lege puniri, ab Apoſtolo dicuntur, ad Romanos 2. verſ. 12. *Quicunque enim ſine lege peccaverunt, ſine lege peribunt:*
D *& quicunque in lege peccaverunt, per legem judicabuntur.* Et 1. ad *Corinthios*, Cap. 9. verſ. 21. *Factus ſum iis qui ſub lege ſunt, quaſi ſub lege eſſem (cùm ipſe non eſſem ſub lege) ut eos qui ſub lege erant, lucrifacerem: iis qui ſine lege erant, tanquam ſine lege eſſem, ut lucrifacerem eos qui ſine lege erant.* Vel etiam, *Peccatum non imputabatur* ad pœnam manifeſtam. Quamvis enim filii Iſraël & in Ægypto, & in deſerto frequenter peccaverint, ſive idola colentes, ſive contra Deum & Moyſen murmurantes, non tamen aliquâ pœnâ affecti, aut aliquâ plaga percuſſi leguntur ante Legem. At ſtatim at-
E que Lex data eſt, ultionum Deus in tranſgreſſores Legis palam animadvertebat: Unde Apoſtolus ait: *Lex iram operatur.* Peccatores quidem ante Legem *Moyſi* datam diluvio ſepulti, vel igne conſumpti fuere: ſed pœnas hi non dederunt ob tranſgreſſionem Legis cujuſpiam à Deo poſitæ, verbóque aut ſcripto traditæ ac promulgatæ; verùm ob violata naturæ jura peccatis tam nefariis & execrandis, ut ultionem Dei naturæ ipſius auctoris provocarent. Vel, *Peccatum non imputabatur*, id eſt, plerumque non cognoſcebatur peccatum apud homines. *Per Legem enim cognitio peccati* (inquit Apoſtolus ad Romanos 3.
F verſ. 20.) Et Cap. 8. verſ. 7. *Peccatum non cognovi niſi per Legem: Nam concupiſcentiam neſciebam, niſi Lex diceret: Non concupiſces.* Toto nihilominus temporis intervallo quod *Moſem* anteceſſit, mors quæ *peccati ſtipendium* eſt, quamvis ad tranſgreſſionem poſitivæ Legis non imputati, regnavit atque graſſata eſt in genus humanum. Mortis porro tyrannidem experti ſunt non illi duntaxat qui propriâ voluntate peccaverunt, primi parentis prævaricationem imitati, qui præceptum Dei liberrima voluntate tranſgreſſus eſt, verùm etiam infantes, qui non proprietate actionis, ſed contagione originis peccaverunt.

Ita *S. Auguſtinus* exponit non uno in loco, ſed præſertim Epiſtolâ LXXXIX. ad *Hilarium* ſive CLVI. noviſſimæ Editionis, Cap. 18. & 19. cujus hæc ſunt verba. *Uſque enim ad Legem peccatum in Mundo fuit. Non quia deinceps in nemine fuit, hoc dictum eſt, ſed quia non poterat per literam Legis auferri, quod ſolo poterat Spiritu Gratiæ. Ne quiſquam ergo fidens de viribus, non dico voluntatis, ſed potiùs vanitatis ſuæ, putaret libero arbitrio Legem potuiſſe ſufficere, & Chriſti Gra-* » *tiam derideret, ideo ait Apoſtolus :* Uſque enim » ad Legem peccatum in Mundo fuit, peccatum » autem non deputabatur, cùm Lex non eſſet. *Non dixit : Non erat ; ſed,* Non deputabatur ; *Quia Lex non erat, quâ arguente demonſtraretur : ſive Lex rationis in parvulo, ſive Lex litera in populo.* Sed regnavit, *inquit*, mors ab Adam uſque ad Moyſen ; *quia nec Lex data per Moyſen potuit regnum mortis auferre, quod ſola Chriſti abſtulit Gratia. In quos autem regnaverit vide :* Et in eos, *inquit*, qui non peccaverunt in ſimilitudine prævaricationis Adæ, *id eſt, quia inerat eorum in membris ſimilitudo prævaricationis Adæ.* » *Poteſt & ſic intelligi :* Regnavit mors ab Adam » uſque ad Moyſen, & in eos qui non in ſimi- » litudine prævaricationis Adæ peccaverunt : *Quia in ſemetipſis cùm jam nati eſſent, nec ratione adhuc uterentur, quâ ille utebatur quando peccavit, nec præceptum accepiſſent, quod ille tranſgreſſus eſt, ſed ſolo originali vitio tenerentur obſtricti, per quod eos regnum mortis traheret ad condemnationem. Quod regnum mortis in eis tantùm non eſt, qui Chriſti gratiâ renati, ad ejus regnum pertinent : quoniam mors temporalis, quamvis & ipſa de originali delicto propagata ſit, corpus in eis interimit, animam verò ad pœnam non trahit, ubi voluit regnum mortis intelligi, ut anima renata per gratiam, jam non moriatur in gehennam, id eſt, à vita Dei non alienetur, non ſeparetur : Temporalis autem mors corporis, etiam in iis, qui Chriſti morte redimuntur, relinquatur interim ad exercitationem fidei, & agonem præſentis luctationis, in quo & Martyres certaverunt ; abſumatur verò & ipſa in renovatione corporis, quam Reſurrectio pollicetur. Ibi enim penitus abſorbebitur mors in victoriam, cui modò gratia Chriſti adimit regnum, ne ſuorum animas ad pœnas tartari trahat.* » *Nonnulli ſanè Codices non habent :* In eos, qui » non peccaverunt ; *ſed*, In eos, qui peccave- » runt in ſimilitudine prævaricationis Adæ. *Quibus quidem verbis nullo modo iſte ſenſus aufertur. Secundùm hoc quippe intelliguntur peccaſſe in ſimilitudine prævaricationis Adæ, ſecundùm quod ſupra dictum eſt,* In quo omnes peccaverunt. *Sed tamen Græci Codices, unde in Latinum Scriptura tranſlata eſt, illud plures habent quod diximus.*

Vel denique ſenſus eſt, Mortem regnaſſe etiam ante Legem Moyſi datam, ac proinde in eos etiam, qui non violaverant Legem aliquam à Deo ſibi poſitam ; ſicut Adam Legem ſibi datam, quæ *Matrix erat omnium præceptorum Dei*, (ut loquitur *Tertullianus*) violaverat ; ſed in unam naturæ Legem peccaverant. Hunc ſenſum ſuggerunt Græcorum Patrum Commentarii, eúmque refert etiam & probat *S. Auguſtinus* in Expoſitione Propoſitionum quarumdam ex Epiſtola ad *Romanos*, Cap. 29. cujus hæc ſunt verba : » *Quod autem ait*, Sed regnavit mors ab Adam » uſque ad Moſen, & in iis qui non peccaverunt » in ſimilitudinem prævaricationis Adæ, *duobus* » *modis diſtinguitur : aut*, In ſimilitudinem præva- » ricationis Adæ regnavit mors ; *Quia & qui non peccaverunt, ex origine mortalitatis Adam, mor-* » *tui ſunt. Aut certè*, Regnavit mors, & in his qui non in ſimilitudinem prævaricationis Adæ » peccaverunt, *ſed ante Legem peccaverunt : ut* » *illi peccaſſe intelligantur in ſimilitudinem prævaricationis Adæ, qui Legem acceperunt ; quia & Adam acceptâ præcepti Lege peccavit. Sanè etiam id quod dictum eſt,* Uſque ad Moyſen, *totum tempus Legis intelligendum eſt.*

Objicit Autor Præadamiticæ Fabulæ plura ex capite quarto *Geneſeos*, quæ alios homines ante *Adamum* creatos arguere videntur ; hæc imprimis verba verſûs ſecundi : *Fuit autem Abel Paſtor ovium, & Cain Agricola.* Qui dicit aratoriam artem, multas alias ſupponit artes : & qui dicit agricolam, innumeros ferè ſupponit artifices. Aut ſi nulli præter *Cainum* agricolam fuere tunc temporis artifices, eaſ ergo *Cainus* artes ſolus exercuit, ad quas innumeri penè & ſervi & artifices neceſſarii erant : quæ non niſi longâ meditatione, & diuturno uſu reperiri potuerunt. Cur verò cuſtodiebat oves *Abelus* ? Quos fures timere debuerat, præter patrem, matrem, & fratrem, ſi nulli præterea fuiſſent homines in terris ? A lupis autem & feris rapacibus, quæ gregem ſuum invaſiſſent, plus *Abelo* ipſi quam ejus ovibus timendum fuiſſet.

Secundò objicit verba illa Dei, *Cainum*, irâ & invidiâ adversùs fratrem percitum, alloquentis, verſ. 6. & 7. *Quare iratus es? & cur concidit facies tua ? Nonne ſi benè egeris, recipies : ſin autem malè, ſtatim in foribus peccatum aderit ?* In foribus, id eſt, in portis. Notum enim eſt ex locis quamplurimis Sacræ Scripturæ, judicia apud Orientales exerceri ſolita in portis. Significabat autem Deus *Caino*, ſi malè ageret, rapiendum ad judices, qui pœnas ſceleris ab eo repoſcerent.

Tertiò objicit verba alia *Caini* ad Deum, Verſ. 14. *Ecce ejicis me hodie à facie terræ, & à facie tua abſcondar, & ero vagus & profugus in terra : Omnis igitur qui invenerit me, occidet me.* Quos verò timoit *Cainus*, poſtquam intellexit palam eſſe quod patraverat fratricidium ? Timuit certè Judices ſuos, & Leges quibus capite plectendus erat. Effugit ergo Juriſdictionem in qua occiderat fratrem ſuum, atque adeo in qua ſiſtendus erat judicio. Et aufugit more reorum omnium ; aufugit (inquam) in aliam regionem : *Ad Orientalem plagam Eden.* Ne verò putemus *Cainum* fruſtra timuiſſe homines & judices ſui temporis, cavit ei Dominus, dixitque ob eam rem duntaxat : *Nequaquam ita fiet, ſed omnis qui occiderit Cain, ſeptuplum punietur. Poſuitque Dominus Cain ſignum, ut non interficeret eum omnis qui inveniſſet eum.* Fruſtra verò timuiſſet *Cainus*, fruſtra Dominus ſignum in illo poſuiſſet, ne occideretur à quopiam homine, ſi vacuæ hominum fuiſſent terræ illæ ad quas *Cainus* confugiſſet.

Addit ex *Joſepho*, profugum *Cainum* ad Orientalem plagam Eden, non in melius vitam mutaviſſe, ſed facultates domeſticas per vim & rapinas accumulaviſſe, *Accitis undequaque latrociniorum & nequitiæ ſociis : necnon magiſtrum illis ad facinoroſam vitam effectum.* Quod ſanè de aliis hominibus quàm de ipſius nepotibus intelligitur. Ad quid enim nepotes ſuos in mutuam perniciem armaviſſet ? Num ut dominii ſui fines extenderet ? Sed veriſimile illud non eſt in tanto terrarum vacuo, quale fuiſſe intelligeretur, ſi Mundum & primos homines recèns tunc temporis vel creatos, vel genitos ſupponeremus.

Quartò, objicit hæc verba verſûs 17. *Cognovit autem Cain uxorem ſuam, quæ concepit, & peperit Henoch.* Quam verò uxorem duxit *Cainus*? Certè ſi non ex familia *Adami* patris ſui

&

& Patris primi Judæorum; quod non potuit *Cainus*, quia nondum nata erat filia *Adamo*: cenſendum eſt duxiſſe uxorem illam ex filiabus gentium, oriundam ex prima creatione hominum, quæ enarratur Cap. 1. *Geneſeos*.

Quintò, objicit verba ſequentia: *Et ædificavit civitatem, vocavitque nomen ejus ex nomine filii ſui Henoc.* Nimirum, ut diſtingueret illam ab aliis civitatibus Orientalis plagæ Eden, quæ ſua utique habebant nomina. Sed quibus architectis & fabris urbem illam poſuit Cainus? Quibus civibus illam compoſuit? Si non accerſiti operarii, ſi non aliunde quàm ex familia Patris ſui *Adami* deducta colonia, quæ urbem ſuam habitaret?

Reſpondeo ad primum, *Cainum* Patris magiſterio, Fratrum ope agriculturam exercuiſſe: Quod facilè ſibi perſuadebit, qui *Evam* quolibet anno tergeminos partus effudiſſe cogitaverit. Nec tamen exiſtimandum eſt terram tunc temporis coluiſſe homines ea ratione, iis inſtrumentis, & eo apparatu, quo noſtros videmus agricolas. Neque enim ſtatim adeo numeroſa erat proles & familia, ut totam terram, campoſque ampliſſimos coleret *Cainus*, ſed creſcente paulatim familia, hominumque numero augeſcente temporis ſpatio, colere, ſerere, exercere induſtriam, & quælibet ſibi uſui præparare homines cœperunt, arteſque adinvenere, quibus poſtea ſenſim perficiendis incubuerunt. Quòd *Abelum* ſpectat, artem paſtoritiam exercere poterat, quamvis fures timendi non eſſent, gregem ſcilicet ad opima & ſalubria paſcua ducere, cavere ne in noxias & venenatas herbas oves incautæ ruerent, & ne diſpergerentur & errarent, eas à feris tueri, in caulas reducere, curam omnem neceſſariam illis exhibere.

Ad ſecundum reſpondeo, hæc verba, *Statim in foribus peccatum aderit*, nihil aliud ſignificare, quàm imminentem peccati pœnam, ſicut viatores cùm proximè ſunt acceſſuri, ad januas eſſe dicimus. Quâ metaphorâ & alibi Scriptura ſacra utitur, ſcilicet *S. Marci* 13. *verſ.* 29. ubi de judicii ſupremi die loquitur: *Sic & vos cùm videritis hæc fieri, ſcitote quòd in proximo ſit in oſtiis.* Et Epiſt. *S. Jacobi* Cap. 5. verſ. 9. *Nolite ingemiſcere, fratres, in alterutrum, ut non judicemini. Ecce Judex ante januam aſſiſtit.* Atque locutionem illam metaphoricam Autores etiam profani uſurpant, ut *Plutarchus*, apud quem id legitur adagium: *Febris eſt in foribus.* Fruſtra ergo de Judicibus in portis civitatum jus dicentibus, ad quorum tribunalia *Cainus* trahendus eſſet, laudata Geneſeos verba intelligenda contendit Fabulator, cùm nihil aliud ſignificent, quam ultionem de *Caini* ſcelere brevì repetendam, & conſcientiam ipſam criminis velut immanem carnificem præſtò ſemper futuram, diriſque ſtimulis ipſum cruciaturam. *Omnis enim inordinatus animus ſibi ipſi eſt pœna*, ut ſcitè *S. Auguſtinus* ait. Neque id Gentilibus ignotum: unde Horatius: *Culpam pœna premit comes.* Sed quid extraneis teſtimoniis opus eſt, cùm Apoſtolus huic teſtimonium perhibeat veritati, Epiſt. ad *Romanos*, cap. 2. verſ. 6. & 7. ubi de Deo ſic loquitur: *Qui reddet unicuique ſecundum opera ejus: iis quidem qui ſecundùm patientiam boni operis, gloriam, & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam: iis autem qui ſunt ex contentione, & qui non acquieſcunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio. Tribulatio & anguſtia in omnem animam hominis operantis malum, Judæi primùm & Græci: Gloria autem, & honor & pax omni operanti bonum, Judæo primùm & Græco.*

A Ad tertium reſpondeo, *Cainum* ſceleris horrore percuſſum, capitis periculum timuiſſe ab hominibus ex *Adami* familia progenitis, qui Orientalem plagam Eden incolebant, fratribus ſcilicet nepotibuſque ſuis. *Potuit enim & parentes parricidas timere, qui docuerat parricidium poſſe committi. Potuerunt enim & parentes de filio diſcere, quod didicerant poſteri de parente* (inquit *S. Ambroſius* Lib. II. *De Cain & Abel*, Cap. IX.) Nec verò incredibile eſt quòd ad annum mundi centeſimum trigeſimum, quo *Abel* à *Caino* occiſus eſt, ad multa centena millia propagatum ſit
B hominum genus, cùm intra ducentos quindecim annos, quos in Ægypto egere filii Iſrael, uſque ad ſexcenta millia virorum tractandis armis, & militiæ idoneorum propagati ſint. Porro *Abelum* occiſum à Caino fuiſſe anno Mundi centeſimo trigeſimo, non ſolùm teſtatur Chronicon Alexandrinum, verùm & ex Cap. 4. Geneſeos verſ. 25. colligitur, ubi *Seth*, dicitur poſitus pro *Abele*, ſeu *Adamo* & *Eva* datus ad ſolatium mœroris, quem ex *Abeli* nece acceperant. *Cognovit quoque adhuc Adam uxorem ſuam, & peperit filium, vocavitque nomen ejus Seth, dicens:*
C *Poſuit mihi Deus ſemen aliud pro Abel, quem occidit Cain.* At ex Cap. 9. verſ. 3. conſtat *Seth* genitum eſſe anno cèntesimo trigeſimo Adami. *Vixit autem Adam centum triginta annis, & genuit ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, vocavitque nomen ejus Seth.*

Ad id quod ex *Joſepho* addit Præadamitarum Patronus, Reſpondeo, ſi vera ſint quæ de Caino *Joſephus* commemorat, ipſum facinoroſorum hominum manum ex familia ſua aggregaſſe, eiſque ad prædas & latrocinia Magiſtrum effectum, quando ex *Seth* propagati ſunt filii Dei. Cùm enim
D Cain terrenæ civitatis, id eſt, eorum qui ſecundùm hominem vivebant, caput malitiâ ſuâ factus eſſet, civitatis Dei, id eſt, eorum qui ſecundùm Deum vivebant, caput & propagator alter ab *Adamo* conſtitutus eſt *Sethus*. Harum verò duarum ſocietatum diſcretione facta, inter cives terrenæ civitatis, & civitatis Dei diſſenſionem perpetuam excitavit morum ſtudiorumque diſparitas. Potuit ergo *Cainus* cum ſuis in Sethiarum, qui & *filii Dei* appellati ſunt, fines excurrere, & prædas agere, illoſque, tametſi nepotes ſuos, hoſtilem in modum laceſſere ac perſequi. Nec incredibile eſt eum qui fratrem occiderat, nepo-
E tes perſecutum fuiſſe, ac eorum bona fuiſſe deprædatum.

Ad quartum reſpondeo, Quamvis nullam *Adamo* filiam tunc natam Scriptura commemorat, non ſequi quòd nulla nata eſſet; neque enim filios & filias omnes Adami & filiorum ejus recenſet, ut ex *S. Auguſtino* mox explicabimus. Sororem itaque ſuam uxorem duxit *Cainus*, quod ipſi in illo humani generis exordio licebat, quoniam aliter propagari non poterat. Ita docet *S. Auguſtinus* Libro XV. *De Civitate Dei* Cap. XVI. *Cùm igitur*, inquit, *genus humanum poſt primam*
F *copulam viri facti ex pulvere, & conjugis ejus ex viri latere, marium feminarumque conjunctione opus haberet, ut gignendo multiplicaretur; nec eſſent ulli homines, niſi qui ex illis duobus nati fuiſſent; viri ſorores ſuas conjuges acceperunt, quod profectò quantò eſt antiquius compellente neceſſitate, tantò poſtea factum eſt damnabilius Religione prohibente. Habita eſt enim ratio rectiſſima caritatis, ut homines quibus eſſet utilis atque honeſta concordia, diverſarum neceſſitudinum vinculis necterentur, nec unus in uno multas haberet, ſed ſingula ſpargerentur in ſingulos; ac ſic ad ſocialem vitam diligentiùs colligandam plurima plurimos obtinerent.* Idem

tradunt

tradunt Græci Patres, *S. Joannes Chryſoſtomus*, Oratione xx. in Geneſim, *Epiphanius* Hæreſi xxxix. quæ eſt Sethianorum, *Theodoretus* Quæſtione xliii. in Geneſim.

Ad quintum reſpondeo, condendæ & incolendæ civitati ſufficientem fuiſſe hominum ex *Adamo* per *Cainum* progenitorum multitudinem. Quamvis enim *Moyſes* pauciſſimos homines numeraverit ad illius uſque civitatis ædificationem, imò uſque ad diluvium, quia ſuſcepti operis ratio non poſtulabat ut plures recenſerentur; innumeros tamen tunc extitiſſe certum eſt. Cur autem illos ſilentio prætermiſerit Moyſes, B *S. Auguſtinus* egregiè explicat Libro xv. *De Civitate Dei*, Cap viii. *Propoſitum quippe*, inquit, *Scriptoris illius fuit: per quem Spiritus Sanctus id agebat, per ſucceſſiones certarum generationum ex uno homine propagatarum pervenire ad Abraham, ac deinde ex ejus ſemine ad Populum Dei: in quo diſtincto à cæteris Gentibus præfigurarentur & prænunciarentur omnia, quæ de Civitate, cujus æternum erit Regnum, & de Rege ejus eodemque conditore Chriſto Spiritu prævidebantur eſſe ventura: ita ut nec de altera ſocietate hominum taceretur,* C *quam terrenam dicimus Civitatem, quantùm ei commemoranda ſatis eſſet, ut Civitas Dei etiam ſuæ adverſariæ comparatione clareſcat, cùm igitur Scriptura divina, ubi & numerum annorum, quos illi homines vixerunt, commemorat, ita concludat, ut » dicat de illo, de quo loquebatur*, Et genuit fi» lios & filias, & fuerunt omnes dies *illius, vel illius, quos vixit, anni tot*, & mortuus eſt: *Nunquid quia eoſdem filios & filias non nominat, ideo intelligere non debemus per tam multos annos, quibus tunc in ſeculi hujus prima ætate vivebant, naſci potuiſſe plurimos homines, quorum cœtibus condi poſ-* D *ſent etiam plurimæ civitates?*

Secundò, certum non eſt quòd *Henoch* fuerit primogenitus *Cain*; adeóque *Caino* magnus eſſe poterat filiorum ac nepotum numerus, cùm civitatis ædificationem aggreſſus eſt. Non, inquam, certum eſt *Henochum* fuiſſe primogenitum, licèt dicat Scriptura: *Et cognovit Cain uxorem ſuam, quæ concepit, & peperit Henoch: & ædificavit civitatem, vocavitque nomen ejus ex nomine filii ſui, Henock.* Ita enim Scriptura loqui ſolet cùm factos narrat hominum conceptus, *non tamen ſolùm cùm primùm ſibi ſexus uterque miſcetur.* E Unde & cùm *Seth* conceptum refert, ait: *Cognovit Adam Evam uxorem ſuam, & concepit, & peperit filium, vocavitque nomen ejus Seth.* Nec illud neceſſario eſt argumento (inquit S. Auguſtinus) *ut primogenitum Patri exiſtimemus Enoch, quòd ejus nomine civitas illa nuncupata eſt. Non enim abs re eſt, ut propter aliquam cauſam, cùm & alios haberet, diligeret eum Pater cæteris ampliùs. Neque enim & Judas primogenitus fuit, à quo & Judæa cognominata eſt, & Judæi.*

Tertiò, etiamſi Enoch primogenitus *Caini* fuerit, *Non ideo putandum eſt tunc à Patre condita* F *civitati nomen ejus impoſitum, quando natus eſt, quia nec conſtitui tunc ab uno poterat civitas, quæ nihil aliud eſt quàm hominum multitudo aliquo ſocietatis vinculo colligata; Sed cùm illius hominis familia tantâ numeroſitate creſceret, ut haberet jam populi quantitatem, tunc potuit utique fieri ut & conſtitueret, & nomen primogeniti ſui conſtitutæ imponeret civitati. Nam longa quippe vita illorum hominum fuit, ut illic memoratorum, quorum & anni taciti non ſunt, qui minimùm vixit ante diluvium, * ad ſeptingentos quinquaginta tres perveniret. Nam plures nongentos annos etiam tranſierunt, quamvis nemo ad mille pervenerit, Quis itaque dubitaverit per unius hominis ætatem tantùm multiplicari pa-* A *tuiſſe genus humanum, ut eſſet unde conſtituerentur non una, ſed plurimæ civitates? Quod ex hoc conjici facillimè poteſt, quia ex uno Abraham non multò ampliùs quadringentis annis numeroſitas Hebrææ gentis tanta procreata eſt, ut in exitu ejuſdem populi ex Ægypto ſexcenta millia hominum fuiſſe referantur bellicæ juventutis, ut omittamus gentem Idumæorum non pertinentem ad populum Iſraël, quam genuit frater ejus Eſaü nepos Abrahæ, & alias natas ex ſemine ipſius Abrahæ, non per Saram conjugem procreatas.*

* Lamech. Geneſ. 5. 31. [illegible]

Objicit Præadamitarum Patronus *Petrerius* B Gentilium monumenta, ex quibus confici putat, Gentiles genere diverſos à Judæis, & à Judæorum genere Adamico; ſiquidem ſtupendum annorum numerum ante *Adamum* numerarunt Chaldæi, uſque ad expeditionem *Alexandri* in Aſiam, *quadringenta & ſeptuaginta annorum millia numerabant, ex quo ſydera obſervare cœpiſſent*: ut referunt *Diodorus Siculus, Cicero*, Lib. i. De Divinatione, & *Lactantius* Lib. viii. cap. 14. Ægyptii Regum ſuorum hiſtorias per incredibilem annorum ſeriem produxerunt; quos ſcilicet habuere & Reges Deos, & Reges Heroas, & Reges homines. De C quorum antiquiſſimis Dynaſtiis mira ſunt quæ narrantur ab *Herodoto*, & variis rerum Ægyptiarum Scriptoribus. *Salmaſius* vetuſtiſſimi Auctoris meminit, qui triginta Dynaſtias Ægyptiorum Regum poſuit, eaſque per annorum Myriadas tres duraviſſe ſcripſit. Myriadas verò illas expoſuit, millies decies millia, cùm tribus annorum millibus. *Diodorus Siculus* Lib. i. teſtatur, Sacerdotes Ægyptiorum *factâ ſupputatione temporum à Regno Solis ad Alexandri tranſitum in Aſiam, annorum viginti tria millia circiter colligere.* Plinius Libro xxxv. cap. xiii. refert, Ægyptios gloriari ſoli- D tos, artem pingendi ſex annorum millibus in Ægypto floruiſſe, antequam in Græciam tranſiret. *Herodotus* refert, Sacerdotes Ægyptios tempus per quod homines Reges in Ægypto regnaviſſent, numeraſſe *Decem millia trecentos & quadraginta annos.* Immo decem retro mille annos ante vetuſtiſſimum *Deucalionis* diluvium Sacerdotem quemdam Ægyptium *Soloni* numeraſſe, *Plato* in *Timæo* commemorat. Quid dicam de Sinarum periodo; *juxta quam* (inquit Scaliger) *hic annus Chriſti M D X C I V.* (quo Emendationem Temporum ſcribebat) *eſt à conditu rerum octingenties octogies* E *milleſimus ſeptuageſimus tertius?* In ſecula itidem innumera recurrit Americanorum de origine Mundi computum.

Reſpondetur, Periodos illas Chaldæorum, Ægyptiorum, Sinarum, & ſi qui ſint alii, qui tot annorum millia ſupra *Adamum* numerarint, falſitatis facilè convinci, tùm ex fidelioribus Hiſtoriæ ipſius ſecularis monumentis, meliorúmque Auctorum teſtimoniis, tùm ex fide Sacrarum Literarum, adversùs quam nulla humana teſtimonia præſcribere poſſunt. Id præclarè *S. Auguſtinus* exequitur Lib. xii. *De Civitate Dei*, cap. x. Primum F quo id conficit argumentum iſtud eſt: *Si ſemper humanum genus fuit, quonam modo verum loquitur Hiſtoria narrans qui fuerint, quorúmque rerum inventores, qui primi liberalium diſciplinarum aliarúmque artium inſtitutores, vel à quibus primùm illa vel illa regio párſque terrarum, illa atque illa Inſula incoli cœperit?* Quæ ratio invicta eſt non modò contra Mundi æternitatem, verùm etiam contra fictitia tempora, quæ à profanis Auctoribus retrò lapſa finguntur ante illud tempus quo Sacra Hiſtoria Mundum fuiſſe conditum commemorat. Cur enim ſtupendo tot annorum intervallo, quod ante *Adamum* comminiſcuntur, inventæ non eſſent artes, quarum Auctores & origines poſt *Adamum*

Adamum notantur: Cùm incredibile ſit, genus humanum, quod arte & ratione vivit, infinita propemodum annorum ſerie abſque artibus vixiſſe.

Vim hujus ratiocinationis præſentieores Auctores profani ipſam alio figmento occuparunt; nempe diluviis & conflagrationibus per certa intervalla temporum, non quidem omnia, ſed plorima terrarum ita vaſtari, ut redigantur homines ad exiguam paucitatem, ex quorum progenie rurſus moltitudo priſtina reparetur; ac ſic identidem reparati & inſtitui quaſi prima, cùm reſtituantur potiùs quæ fuerant illis nimiis vaſtationibus interrupta & extincta; cæterùm hominem niſi ex homine exiſtere omnino non poſſe. Verùm *dicunt* illi *quod putant, non quod ſciunt*, (inquit *S. Auguſtinus.*)

Alterum momentom, quo figmentom illud idem *S.* Doctor evertit, eſt evidens narrationum hujuſmodi contradictio cum ipſis Hiſtoriis profanis. Nam *Juſtinus* Imperio Aſſyriorum tribuit mille tantùm & trecentos annos, *Diodorus Siculus* annos mille trecentos & ſexaginta; *Paterculus* mille ſeptuaginta annos; *Joſephus* mille trecentos ſeptemdecim; è noſtris verò *Euſebius* mille ducentos quadraginta. Ægyptii autem qoinque annorum millia Imperio illi adſcribunt. Imperio Macedonum à *Carrano* uſque ad *Perſeum* nongentos & viginti-tres annos tribuit *Juſtinus* Lib. XXXIII. Alii ex *Velleio Paterculo*, & *Solino*, Macedonum Monarchiam à *Carrano* ad *Alexandri* mortem annis circiter ſexcentis duraſſe colligunt. Perſarum Regnum *Darius* Regum ultimus apud *Quintum Curtium* Lib. IV. per ducentos triginta annos ſecundo corſu ad ſummum faſtigium à Diis provectum fuiſſe prædicat. Chaldæi verò Ægyptiique fabulatores Regno Perſarum inſimul & Macedonum octo annorum millia tribuunt. Sed *S. Auguſtinum* de his diſſerentem audire præſtat. *Fallunt eos etiam*, inquit, *quadam mendaciſſima Litera, quas perhibent in Hiſtoria temporum multa annorum millia continere: cùm ex Literis Sacris ab inſtitutione hominis nondum completa annorum ſex millia computemus. Unde, ne multa diſputem quemadmodum illarum literarum, in quibus longè plura annorum millia referuntur, vanitas refellatur, & nulla in illis rei hujus idonea reperiatur auctoritas, illa Epiſtola Alexandri Magni ad Olympiadem Matrem ſuam, quam ſcripſit, narrationem cujuſdam Ægyptii Sacerdotis inſinuans, quam protulit ex literis qua ſacra apud illos haberentur, continentem Regna; qua Graca quoque novit Hiſtoria: in quibus Regnum Aſſyriorum in eadem Epiſtola Alexandri quinque millia excedit annorum; in Gracu verò Hiſtoria mille ferme & trecentos habet ab ipſius Beli Principatu, quem Regem & ille Ægyptius in ejuſdem Regni ponit exordio. Perſarum autem & Macedonum Imperium uſque ad ipſum Alexandrum cui loquebatur, pluſquam octo annorum millium ille conſtituit: Cùm apud Gracos Macedonum uſque ad mortem Alexandri quadringenti octaginta quinque reperiantur; Perſarum verò, donec ipſius Alexandri victoriâ finiretur, ducenti & triginta tres computentur. Longè itaque hi numeri annorum his Ægyptiis ſunt minores, nec eis, etiamſi ter tantùm computarentur, æquarentur.* Porro immenſus ille annorum numerus contingere potuit ex Ægyptiacorum quondam annorum brevitate, ut *S. Auguſtinus* obſervat, cujus rei fidem facit & *Plinius* Lib. VII. *Perhibentur enim Ægyptii* (inquit *S.* Auguſtinus) *quondam tam breves annos habuiſſe, ut quaternis menſibus finirentur. Unde annus plenior & verior, qualis nunc & nobis & illis eſt, tres eorum annos complectebatur antiquos. Sed ne ſic quidem, ut dixi,*

A *Græcu Ægyptia numero temporum concordat Hiſtoria. Et ideo Graca potiùs fides habenda eſt: quia veritatem non excedit annorum, qui Literis noſtris, qua verè ſacra ſunt, continentur.*

Tertiùm denique momentum, qoo *S. Auguſtinus* fictitiam illam tot retrò lapſorum ſeculorum hypotheſim evertit, eſt irrefragabilis & inconcuſſa Scripturæ Sacræ auctoritas, quam proculdubio veracem eſſe probat variorum, quos prædixit, eventoum veritas. *Porro*, inquit, *ſi hac Epiſtola Alexandri, qua maximè innotuit, multùm abhorret in ſpatiis temporum à probabili fide rerum; quan-*
B *tò minus credendum eſt illis Literis, quas plenas fabuloſis velut antiquitatibus proferre voluerint contra Auctoritatem notiſſimorum divinorùmque Librorum, qua totum orbem ſibi crediturum eſſe prædixit, & cui totus orbis, ſicut ab eo prædictum eſt, credidit: qua vera ſe narraſſe præterita, ex his qua futura prænuntiavit, cùm tantâ veritate implentur, oſtendit.*

Quartum momentum addit *S. Auguſtinus* Lib. XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XXXIX. ex eo petitum, quòd omnis Ægyptiorum ſapientia ac literatura poſterior fuerit Patriarchis & Prophetis
C noſtris. *Nulla igitur Gens*, inquit, *de antiquitate ſapientia ſua ſuper Patriarchas & Prophetas noſtros, quibus inerat divina Sapientia, ullâ ſe vanitate jactaverit; quando nec Ægyptus invenitur, qua ſolet falsò & inaniter de ſuarum doctrinarum antiquitate gloriari, qualicunque ſapientiâ ſuâ Patriarcharum noſtrorum tempore prævenîſſe Sapientiam. Neque enim quiſquam dicere audebit mirabilium diſciplinarum eos peritiſſimos fuiſſe, ante quàm literas noſſent, id eſt, ante quàm Iſis eò veniſſet, eáſque ibi docuiſſet. Ipſa porro eorum memorabilis doctrina, qua appellata eſt ſapientia, quid erat, niſi maximè*
D *Aſtronomia, & ſi quid aliud talium diſciplinarum magis ad exercenda ingenia, quàm ad illuminandas verâ ſapientiâ mentes valere ſolet? Nam quod attinet ad Philoſophiam, qua ſe docere profitetur aliquid unde fiant homines beati, circa tempora Mercurii quem Triſmegiſtum vocaverunt, in illis terris ejuſmodi ſtudia claruerunt: longè quidem ante Sapientes vel Philoſophos Gracia, ſed tamen poſt Abraham, & Iſaac, & Jacob, & Joſeph; nimirum etiam poſt ipſum Moyſen. Eo quippe tempore quo Moyſes natus eſt, fuiſſe reperitur Atlas ille Magnus Aſtrologus Promethei frater, maternus avus*
E *Mercurii majoris, cujus nepos fuit, Triſmegiſtus iſte Mercurius.* Quâ *S. Auguſtini* Obſervatione refelluntur ea quæ objicit Præadamiticus Fabulator Lib. III. cap. VIII. IX. X. & XI. quibus ex progreſſu Aſtronomiæ, Theologiæ, & Magiæ Gentilium, probare ſe confidit, multis ante *Adamum* ſeculis creatum fuiſſe Mundum.

Pergit *S. Auguſtinus*, cap. XL. ita concludens: *Fruſtra itaque vaniſſima præſumptione garriunt quidam, dicentes, ex quo rationem ſiderum comprehendit Ægyptus, ampliùs quàm centum annorum millia numerari. In quibus enim libris iſtum nume-*
F *rum collegerunt, qui non multùm ante annorum duo millia literas Magiſtrâ Iſide didicerunt? Non enim parvus Auctor eſt in Hiſtoria Varro, qui hoc prodidit, quod à Literarum etiam divinarum veritate non diſſonat. Cùm enim ab ipſo primo Homine, qui appellatus eſt Adam, nondum ſex millia annorum compleantur, quomodo non iſti ridendi potiùs quàm refellendi ſunt, qui de ſpatio temporum tam diverſo, & huic explorata veritati tam contraria perſuadere conantur? Cui enim meliùs narranti præterita credimus, quàm qui etiam futura prædixit, qua præſentia jam videmus? Num & ipſa Hiſtoricorum inter ſe diſſonantia copiam nobis præbet, ut ei potiùs credere debeamus, qui Divina, quam tene-*

mus, non repugnat Hiſtoria. Porro autem cives im- A
piæ civitatis, diffuſi uſquequaque per terras, cùm
legunt doctiſſimos homines, quorum nullius contem-
nenda videatur autoritas, inter ſe de rebus geſtis ab
ætatis noſtræ memoriâ remotiſſimis diſcrepantes, cui
potiùs credere debeant, non inveniunt. Nos verò in
noſtra Religionis Hiſtoria, fulti Autoritate Divinâ,
quicquid ei reſiſtit, non dubitamus eſſe falſiſſimum,
quomodolibet ſeſe habeant cætera in ſecularibus lite-
ris, quæ ſeu vera ſeu falſa ſint, nihil momenti affe-
runt quò rectè beatèque vivamus.

Longè ante *S. Auguſtinum*, Fabuloſam Ægyp-
tiorum Chaldæorumque Chronologiam ſugillat B
Julius Africanus à *Georgio Syncello* laudatus.
Ægyptii, inquit, *de ſuæ ætatis antiquitate jac-*
tantiùs elocuti, per annorum revolutiones myriades
prorogatam quandam ſeriem ex Aſtrologicis expe-
rimentis ſtatuerunt: Quas quidem ii, qui ſe peni-
tiùs inſpexiſſe arbitrantur, ſummatim legentes, fa-
bulis nihiloſeciùs addicti, annos hujuſmodi lunares
putandos commenti ſunt, ex confictis octo vel no-
vem annorum millenariis, quæ Soloni velut autori
Ægyptiorum Sacerdotes apud Platonem quondam
adſcripſerunt, à veritate probavere ſe longè diſſitos.
Et quibuſdam interjectis: *A Phœnicibus pariter* C
myriades annorum tres jactatas, Chaldæorumque de-
liria, nec non quadraginta & octo alias myriades,
quid memorare neceſſe eſt? A Chaldæis enim per A-
brahamum Patrem orti Judæi, vero Moyſis ſpiritu
imbuti, quâ decet homines à faſtu alienos, ſuique
memores, modeſtiâ, ex relictis ſibi Hebræorum mo-
numentis annorum quinquies millium & quingento-
rum numerum uſque ad Salutaris Verbi adventum,
ſub Cæſarum Imperio Mundum evulgatum, poſteris
tradiderunt.

Subdit Georgius Syncellus: *Manetho Seben-*
nytes Beroſo poſterior, impurorum ſacrorum in Æ- D
gypto Pontifex tempore Ptolemæi Philadelphi, de
ſexdecim Dynaſtiis, hoc eſt Diis ſeptem, qui nuſquam
extiterunt contextis mendaciis ad eundem ſcribens:
Horum tempus, inquit, mille nongentos octoginta
quinque annos exæquavit, Quorum primus, ait,
Deus Vulcanus novem millibus regnavit. Iſtos ni-
hilominus annos novem mille Hiſtoricorum noſtrorum
nonnulli lunarium menſium vice computantes, anno-
rumque lunarium eorundem ex Luna circulorum
novem millibus conſtatorum, per anni ſolaris trecen-
tos ſexaginta quinque dies multitudine diſtributâ,
annos ſeptingentos viginti quatuor cum medio, addi-
tis etiam quatuor diebus, collegerunt: hacque viâ E
mirandum quippiam ſe conſtituiſſe rati, riſu potiùs
excipiendum mendacium veritati ſuperſtruxiſſe de-
prehenſi ſunt.

Quod ſpectat Sinarum antiquitatem, Gentis
hujus Annales Sinicum Imperium ante *Fohi* con-
ditum non fuiſſe docent. Hunc Sinæ parentem
agnoſcunt. Illum autem ducentis circiter poſt Di-
luvium annis vixiſſe, juxta Chronologiam Sep-
tuaginta Interpretum colligitur. Verùm cùm
judicio quoque Sinenſium Interpretum, in Hiſto-
ria *Fohi*, & ſequentium Imperatorum, uſque ad F
Tao Legiſlatorem ſimul & Imperatorem, quem
Annales Sinenſes ſeptimum numerant, multa
apocrypha & faboloſa contineantur, non cogunt
illa ut Vulgatam Verſionem relinquamus, vel Si-
nenſis Monarchiæ primordia ultra Diluvium pro-
ducamus, multò minùs ultra *Adamum*. Lege R.
P. *Philippi Coupleti*, Societatis Jeſu, Sinenſis Miſ-
ſionis in Urbe Procuratoris, Proemialem De-
clarationem, in *Confucii* Sinenſium Philoſophi,
ſeu *Scientia Sinica* Libros, Cap. v.

SCHOLION.

Prætermittere non poſſum S. Auguſtini diſertum teſti-
monium Tractatu IX. in S. Joannem: *In ipſo exordio*,
inquit, *Adam & Eva parentes omnium gentium erant,*
non tantummodo Judæorum: & quicquid figurabatur in
Adam de Chriſto, ad omnes utique gentes pertinebat, qui-
bus ſalus eſt in Chriſto.

ARTICULUS II.

De Evæ Creatione.

Assertio Unica.

Quod à Moſe narratur de mulieris produ-
ctione ex coſta Adami, hiſtoricè & ſe-
cundùm literæ ſenſum intelligendum eſt:
& Cajetani ſententia, ad metaphoricum
& parabolicum ſenſum narrationem illam
detorquentis, ut minùs conſona verbo Dei
meritò rejicitur.

MAjor quippe ratio non eſt cur hujus rei nar-
ratio penè hiſtorica cenſeri non debeat,
quàm ſuperiorum rerum quæ à Moſe ſunt com-
memoratæ. Ejus itaque verba propriè, non fi-
guratè accipienda ſunt cap. 2. *Geneſis* ℣. 21. ubi
ait: *Immiſit ergo Dominus Deus ſoporem in Adam:*
cùmque obdormiſſet, tulit unam de coſtis ejus, & re-
plevit carnem pro ea. Et ædificavit Dominus Deus
coſtam, quam tulerat de Adam, in mulierem, &
adduxit eam ad Adam. Dixitque Adam: Hoc
nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea: Hæc
vocabitur virago, quoniam de viro ſumpta eſt. Id ex
Eccleſiaſtici cap. 17. ℣. 1. & 5. confirmatur. *Deus*,
inquit, *creavit de terra hominem, & ſecundùm*
imaginem ſuam fecit illum... Creavit ex ipſo adju-
torium ſimile ſibi. Et ex Apoſtolo 1. ad *Corinthios*
cap. 11. ℣. 8. *Non enim vir ex muliere eſt, ſed mu-*
lier ex viro.

Secundò, *Cajetani* figmentum refellit concors
omnium Patrum ac Theologorum ſententia, qui
ex *Adamo* revera formatam *Evam* ſenſerunt &
ſcriptis prodiderunt; refellit communis Eccleſiæ
Catholicæ Populique Chriſtiani ſenſus & judi-
cium. *Origenem* ſi tam graviter SS. Patres, *Epi-*
phanius præſertim in Epiſtola ad *Joannem Hiero-*
ſolymitanum, & *Hieronymus* in Epiſtola ad *Pam-*
machium reprehenderunt, quòd tria prima Libri
Geneſeos capita non hiſtoricè, ſed allegoricè in-
terpretatus fuiſſet; ſi id inter cauſas damnationis
ejus Quinta Synodus Oecumenica non ſiluit, lon-
gè minùs excuſandus eſt *Cajetanus*, qui Moſai-
cam narrationem totam ad parabolicum ſenſum
hoc loco detorſerit.

Tertiò, *S. Hieronymus* in Commentario Epi-
ſtolæ ad *Philemonem*, creationem *Evæ* ex coſta
Adami inter ea dogmata numerat, quæ ſalvâ in
Deum fide negari non poſſunt. *Credit quiſpiam*,
inquit, *in conditorem Deum; non poteſt credere,*
niſi priùs crediderit de ſanctis ejus vera eſſe quæ ſcrip-
ta ſunt: Adam à Deo pſalmatum; Evam ex coſta
illius & latere fabricatam; Enoch tranſlatum; Noë
naufrago ſolum orbe ſervatum, &c.

Quartò, *S. Auguſtinus* Lib. VIII. *De Geneſi ad*
Literam cap. 1. disertè aſſerit, *Narrationem Mo-*
ſis in Libro Geneſeos non eſſe genus locutionis figura-
tarum rerum, ſicut in Cantico Canticorum, ſed eſſe
expoſitionem rerum omnino geſtarum, ſicut in Re-
gnorum Libris. Atque illorum commentum ex-
plodit,

plodit, qui *ex illo* duntaxat *loco putant incipere* A *hiſtoricam narrationem hujus libri, ex quo dimiſſi de Paradiſo Adam & Evâ convenerunt, atque genuerunt.*

Libro verò XIV. *De Civitate Dei*, cap. XXI. quæſtionem, quam tractamus, propiùs attingens: *Deus*, inquit, *hominem unum ac ſingulum creavit, non utique ſolum ſine humana ſocietate deſerendum, ſed ut eo modo vehementiùs ei commendaretur ipſius ſocietatis unitas vinculumque concordiæ, ſi non tantùm inter ſe naturæ ſimilitudine, verùm etiam cognationis affectu homines necterentur; quando nec ipſam quidem feminam copulandam viro, ſicut ipſum* B *creare illi placuit, ſed ex ipſo, ut omne ex homine uno diffunderetur genus humanum.* Et cap. XXVII. *Neque commodiùs contra vitium diſcordiæ vel cavendum ne exiſteret, vel ſanandum cùm extitiſſet, natura loqueretur humana, quàm recordationem illius parentis, quem propterea Deus creare voluit unum, de quo multitudo propagaretur, ut hac admonitione etiam in multis concors unitas ſervaretur. Quòd verò femina illi ex ejus latere facta eſt, etiam hinc ſatis ſignificatum eſt quàm cara mariti & uxoris debeat eſſe conjunctio. Hæc opera Dei propterea ſunt utique inuſitata, quia prima. Qui autem iſta non credunt,* C *nulla facta prodigia debent credere: neque enim & ipſa, ſi uſitato naturæ curriculo gignerentur, prodigia dicerentur.... Cur ergo ex latere viri femina facta ſit, & hoc primum quodammodo prodigium quid præfiguraverit, alio loco, quantùm me Deus adjuverit, dicam.*

Et Libro XXII. cap XVII. *Ut enim in exordio generis humani de latere viri dormientis coſtâ detractâ femina fieret, Chriſtum & Eccleſiam tali facto jam tunc prophetari oportebat. Sopor quippe ille viri, mors erat Chriſti, cujus exanimis in Cruce pendentis latus lanceâ perforatum eſt, atque inde ſanguis* D *& aqua profluit: quæ Sacramenta eſſe novimus, quibus ædificatur Eccleſia. Nam hoc etiam verbo Scriptura uſa eſt, ubi non legitur, Formavit, aut finxit, ſed* Ædificavit eam in mulierem. *Unde & Apoſtolus ædificationem dicit Corporis Chriſti, quod eſt Eccleſia. Creatura eſt ergo Dei femina, ſicut vir: ſed ut de viro fieret, unitas commendata; ut autem illo modo fieret, Chriſtus, ut dictum eſt, & Eccleſia figurata eſt.*

Quintò, *Theodoretus* idem docet Interrogatione XXX. in Geneſim. *Volebat Creator naturæ ad concordiam adducere unumquodque genus. Hàc de* E *causâ Adam quidem è terra formavit, ex Adam verò mulierem: ut & eandem in illis eſſe naturam demonſtraret, & naturalem quandam benevolentiam mutuam in illis insereret,*

Objiciebat *Julianus*, fabuloſa eſſe, quæ de mulieris productione in Geneſi narrantur. Qua enim ratione Deus dixiſſe fertur: *Non bonum eſt hominem eſſe ſolum, faciamus ei adjutricem ſimilem ipſi*, quæ nihil eum quidem adjuverit, ſed deceperit, eàque ipſi, ſibique, ut Paradiſi deliciis excideret, cauſa extiterit?

Reſpondet *S. Cyrillus* Libro III. contra *Julianum*, Mulierem factam fuiſſe in adjutorium viro F ad procreationem liberorum, non ut in partem conſiliorum veniret. Nec immotabilem naturâ factam, ſed liberi arbitrii, & ad bonum malúmque verſatilis. Unde non mirum quòd & ipſa peccaverit, & virum ad peccatum pellexerit. *Non enim*, inquit, *femina in partem conſilii aut deliberationum aſſumpta eſt, nec in lucem edita eſt decreto ejus quem nihil latet, Dei, ut eſſet naturâ immutabilis, & eâ ſtabilitate conſtantiâque prædita, quâ nunquam à voluntate Domini poſſet deflectere. Voluntariis quippe motionibus rationalis creatura regitur ad id quod rectum eſt, & ad contrarium liberâ* A *propenſione fertur. Adjutrix verò potiùs data eſt, ut procreandis liberis inſerviret. De ambobus enim dictum eſt*, Creſcite, & multiplicamini, & replete terram... *Hic tu mihi vide ſapienter ac ſolerter, quod ad Dei voluntatem attinet eſſe feminam procreatam. Tametſi enim eam quoque creare de integro poſſet, & ſumpto quidem de terra luto ad eundem modum, quo & ipſe factus erat Adamus, effingere, id neutiquam fecit: ſed cùm vellet ingenerare viro erga illam affectum, viri particulam aliquam ſubduxit, attextiſque reliquis naturæ humanæ numeris abſolutam protulit. Hic tam libenter* B *accepit, & naturæ impulſu in amorem elatus, ac tantùm non ei quaſi adgnatus:* Hoc nunc os, *inquit*, ex oſſibus meis, & caro ex carne mea. Iſta vocabitur mulier, quia ex viro ſuo ſumpta eſt. *Naturalem igitur maſculo generi Deus inſevit erga feminas neceſſitudinem: futurum enim ut optimè ſe habeant humanæ res, ſi modo pariter atque Adam erga uxores ſuas afficiantur, qui legitimo nexu conjuncti ſunt. Quam ob rem auxilium, ſi vim jure hujus vocis ſpectemus, Adamo ab ejus conjuge allatum ad liberorum certè procreationem intelligatur... ed profectò, inquit, non bona conſultrix fuit, quæ Adamo perſuaſerit,* C *ut Dei Mandatum faceret nihili. Ita prorſus fuit manifeſtò conſultrix non bona. Sed ſi quid habet quod naturæ leges accuſet, aut quæ à Deo tanquam non rectè facta reprehendat, cauſas doceat, quibus eum à propoſito aberraſſe quiſquam arguat. Si verò iſte quidem furor eſt, & poſtrema dementiæ manifeſtum indicium, cur fruſtra fuiſſe Deum dicis, ſi alterius ſuſurris inducta eſt muliercula, ut patrare illicita vellet? Sanè cùm hominis mens rerum agendarum aut non agendarum nacta ſit poteſtatem, eique conceſſum ſit ut arbitrario motu feratur in quodlibet, cùm id quoque rectè ſe habere optimo univerſorum artifici* D *Deo viſum ſit: Agendi enim arbitrio ratione præditam creaturam honeſtari decebat, & ſolertiam in bonis factis liberæ voluntatis fructum exhibere.... Minimè igitur dubitaverit Sapiens quiſquam omni prorſus crimine vacare Deum univerſorum, tanquam de hominis conditione non rectè conſuluerit, licèt prævaricati nonnulli ſint, Nacti (ut dixi) motionis in quidlibet ac poteſtatis clavum, & ſponte delapſi in quippiam quod præter legem eſſet, eique repugnaret. Si enim datam legem ſervaſſet, prorſus ei licebat perpetuâ felicitate frui.*

Objicit *Cajetanus* primò: ſimul à Deo creatos E *Adamum & Evam*, idque ex primo cap. Geneſeos probari, ubi narratur dixiſſe Deum: *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.* Et mox ſubjecit Moyſes: *Maſculum & Feminam fecit eos. Benedixitque illis Deus, & ait, Creſcite & multiplicamini.*

Secundò objicit hæc verba cap. 2. ✝. 22. *Et adduxit eam ad Adam.* At ſi verè mulier ex viro formata fuiſſet, juxta illum fuiſſet, nec ex alio loco ad eum fuiſſet adducta.

Objicit tertiò: Aut illa coſta, unde formata eſt *Eva*, erat ex neceſſariis coſtis *Adæ*: quare eâ ſublatâ F mutilus & mancus extitiſſet *Adam*, aut erat *Adæ* ſuperflua: ex quo ſequitur neceſſariò, ante detractionem ejus coſtæ *Adam fuiſſe* deformem atque monſtroſum. Utrumvis dicatur de *Adamo*, qui fuit omnium hominum pulcherrimus atque abſolutiſſimus, perabſurdum eſt.

Reſpondetur ad primum, *Adamum & Evam* ſimul creatos, id eſt eodem die, ſexto ſcilicet divini opificii; at non eodem temporis puncto. Nam cùm *Moſes* eo loco ſextæ diei opera commemoraret, ſtrictim & compendiari narratione creationem viri & feminæ complexus eſt, ut ad opus illius diei pertinentem. Abſolutâ verò operum omnium, quæ à Deo ſex illis diebus condita ſunt,

expoſitione, *Moſes*, cap. 2. reſumit hiſtoriam productionis viri & feminæ, quam diſtinctiùs & enucleatiùs explicat, declarans quàm diverſo modo utriuſque corpus à Deo compactum ſit, viri ſcilicet ex pulvere terræ, mulieris autem ex coſta viri. *Adamum* certè & *Evam* ſimul creatos non fuiſſe, ſed primò *Adamum*, deinde *Evam*, expreſsè Apoſtolus tradit 1. ad *Timoth.* cap. 2. ℣. 13. *Adam enim*, inquit, *primus formatus eſt, deinde Heva.* A

Ad ſecundum reſpondetur; Deum ex coſtâ *Adamo* dormienti detractâ corpus mulieris formare potuiſſe ubi ipſi placuit: & extra Paradiſum formaſſe probabilius eſt, in quem eam tranſtulerit, & adduxerit ad *Adamum*, ut Dei donum magis agnoſceret. Vel, in ipſo Paradiſo coſtam illam in mulierem ædificavit, loco paululum ab *Adamo* dormiente remoto, ad quem deinde ipſam mulierem adduxit, eique tradidit in ſociam & conjugem, ut idem eſſet primarum conciliator Nuptiarum, qui Matrimonii inſtitutor, & viri mulieriſque conditor. B

Ad tertium reſpondetur, coſtam illam *Adamo* ut ſingulari homini & perſonæ particulari ſupervacaneam fuiſſe, utpote quæ ad corporis ejus integritatem minimè pertineret: ſed neceſſariam ipſi fuiſſe ut principio totius generis humani, & quatenus ex ipſo, ſecundùm Dei Decretum, formanda erat *Eva*. Sicut ſemen ad perfectionem generantis pertinet, non prout individuum quoddam eſt, ſed quatenus ſpeciei propagandæ capax. Ita reſpondet *S. Thomas* I. P. Q. XCII. Art. III. ad ſecundum argumentum. Porro licèt coſta illa *Adamo* ut ſingulari homini ſupervacanea eſſet, non propterea monſtroſum erat ejus corpus, quia cum cæteris ejus coſtis ita cohærebat, & carne ita circumveſtita erat, ut nulla deformitas, nullus nævus in *Adami* corpore inde oriretur; nec errore Naturæ, ſed Auctoris ejus conſilio cæteris adjuncta fuerat, ut ædificando mulieris corpori materiam præberet. Eâ porro detractâ mutilus & mancus non fuit *Adamus*, cùm ad integritatem corporis ipſius non pertineret; & Deus locum, unde fuerat detracta, carne repleverit, ut dicitur verſ. 21. ejuſdem capitis: *Tulit unam de coſtis ejus, & replevit carnem pro ea.* C D

SCHOLION.

Evæ formationem figuram Eccleſiæ fuiſſe, confirmat inſignis S. Auguſtini locus Tractatu 12. in Joannem: *Dormit Adam ut fiat Eva: moritur Chriſtus ut fiat Eccleſia. Dormienti Adæ fit Eva de latere: Mortuo Chriſto lanceâ percutitur latus, ut profluant Sacramenta quibus formatur Eccleſia. Cui non appareat, quia in illis tunc factis futura figurata ſunt, quandoquidem dicit Apoſtolus ipſum Adam* Rom. 5. 14. *formam futuri eſſe?* Qui eſt, *inquit*, forma futuri. *Præfigurabantur omnia myſticè. Neque enim verè non poterat Deus vigilanti coſtam educere, feminamque formare? An fortè ne doleret latus quando coſta detracta eſt, propter hoc oportebat ut ille dormiret? Quis eſt qui ſic dormiat, ut ei oſſa non evigilanti evellantur? An quia Deus evellebat, propterea homo non ſentiebat? Poterat ergo & vigilanti ſine dolore evellere, qui potuit dormienti. Sed procul dubio prophetia illius temporis de futuro iſto tempore diſpenſabatur.* E F

S. Auguſt. Tract. 15. in Evang. S. Joan. Cùm obdormiſſet Adam, tulit Deus unam de coſtis ejus, & replevit carnem pro ea; & ædificavit coſtam in mulierem. *Magna ibi imago præceſſit. Potuit Deus carnem detrahere homini unde faceret feminam, & magis videtur quaſi congruere potuiſſe. Fiebat enim ſexus infirmior; & magis de carne infirmitas fieri debuit quam de oſſe: oſſa enim carne firmiora ſunt. Non detraxit carnem unde faceret mulierem; ſed detraxit os, & detracto oſſe formata eſt mulier, & in locum oſſis caro adimpleta eſt. Quid igitur ſignificavit? Facta eſt mulier in coſta tanquam fortis: factus eſt Adam in carne tanquam infirmus. Chriſtus eſt & Eccleſia, illius infirmitas noſtra eſt fortitudo.* S. Auguſt. Tract. 1. in Epiſt. S. Joan. Chriſtus & Eccleſia, ſicut Adamus & Eva, facti ſunt duo in carne una. *Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis.* Illi carni adjungitur *Eccleſia, & fit Chriſtus totus, Caput & Corpus.* Eva ex A Adami coſtâ formata à Deo, ei quodammodo fuit & ſoror & conjux: Eccleſia ex latere Chriſti educta, ejus ſoror & ſponſa eſt. *Aperi*, inquit, *mihi ſoror mea, proxima mea, columba mea, perfecta mea.* Aperi mihi, *de ſanguine meo ſoror mea de acceſſu meo proxima mea, de Spiritu meo columba mea, de ſermone meo perfecta mea, aperi mihi, prædica me.* Idem Tract. 17. in Evang. S. Joan.

ARTICULUS III.

De Adami & Evæ Tentatione, Lapſu, Pœnitentia.

ASSERTIO I.

Eva ſeducta eſt à Diabolo veri Serpentis organo utente. Unde nec S. Cyrilli Alexandrini ſingularis opinio probatur, ſpeciem dumtaxat & ſimulachrum Serpentis Evæ à Diabolo exhibitum fuiſſe tradentis, non veri Serpentis corpus ad tentationem aſſumtum; & error Cajetani rejicitur, aſſerentis, tentationem Evæ internâ tantùm ſuggeſtione peractam à Dæmone, qui Serpentis nomine à Moyſe metaphoricè ſignificatur. S. Cyrillus Alexandr. lib. 3. Adverſus Julianum.

HUIUS Propoſitionis veritas ex *Moſis* narratione probatur, qui ſerpentem ſimpliciter vocat, & unum ex animantibus terræ fuiſſe ſignificat *Geneſis* Cap. 3. verſ. 1. *Sed & Serpens erat callidior cunctis animantibus terræ, quæ fecerat Dominus Deus.*

Secundò, genus pœnæ quo eum mulctavit Deus, verum ſerpentem fuiſſe declarat, non meram ſpeciem & imaginem ſerpentis, quam ludificandis *Evæ* ſenſibus diabolus exhibuerit. Cùm enim *Eva* à Deo increpita quòd arboris vetitæ fructum delibaſſet, comediſſetque, reſpondit: *Serpens decepit me*; converſus Dominus ad Serpentem ait: *Quia feciſti hoc, maledictus es inter omnia animantia & beſtias terræ: ſuper pectus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ.* Quæ nec adumbrato Serpenti, nec Dæmoni conveniunt. Dæmonem verò Serpente velut organo uſum ad mulierem tentandam, Serpentis cum *Eva* colloquium probat, & familiaris veluti congreſſus. Humanus enim ſermo & ratiocinatio vim & facultatem animalium brutorum excedunt, & in naturam intelligentem neceſſariò ſunt refundenda, quæ quadruplex eſt, homo, Angelus bonus, Deus, & Diabolus. Tunc autem præter *Adamum* & *Evam* nemo homo erat: nec bonus Angelus, aut Deus tentationis illius auctores eſſe poterant, quæ mulierem ad præceptum Dei violandum ſollicitabat: in ſolum itaque Dæmonem refundenda eſt. Idque luculentis Scripturæ Sacræ teſtimoniis confirmatur, Sapientiæ 2. Cap. verſ. 24. *Invidiâ autem diaboli*, inquit, *mors introivit in orbem terrarum.* Joannis 8. verſ. 44. ubi Chriſtus ait, *Vos ex Patre Diabolo eſtis .... Ille homicida erat ab initio*: Quia nimirum hominem tentatione ſuâ pelliciens ad peccatum, ſpiritaliter occidit, mortique corporeæ etiam obnoxium fecit. II. ad *Corinthios* cap. 11. verſ. 3. *Timeo autem, ne ſicut Serpens Evam ſeduxit aſtutiâ ſuâ, ita corrumpantur ſenſus veſtri, & excidant à ſimplicitate quæ eſt in Chriſto.* At *Evam* non à Serpente animali, ſed à Diabolo Serpentis organo utente deceptam fuiſſe conſtat, qui propterea Serpens antiquus appellatur

appellatur *Apocalypſis* 12. cap. verſ. 9. *Et projectus eſt*, inquit, *Draco ille magnus, Serpens antiquus, qui vocatur Diabolus & Satanas, qui ſeducit univerſum orbem: & projectus eſt in terram, & Angeli ejus cum illo miſſi ſunt.*

Tertiò, veri Serpentis organo uſum in tentatione mulieris Diabolum, SS. Patres docent, *SS. Baſilius & Chryſoſtomus*, Homiliis in Geneſim. *Theodoretus* Interrogatione xxxi. *Serpens*, inquit, *erat organum Inimici veritatis. Et hoc declaravit Dominus in Evangeliis divinis. Cùm dixiſſet enim Judæis:* Vos ex Patre diabolo eſtis; *ſubjunxit:* Ille homicida erat ab initio. *Diabolus igitur per Serpentem allocutus eſt Evam. Cùm enim à Deo omnium accepiſſent imperium in univerſa irrationalia, Diabolus miniſterio unius animalium ſubditorum laqueum illi tetendit, hoc pacto ſuaſu faciliores componens inſidias. Quod autem Diabolum miniſterio Serpentis operantem, Scriptura divina Serpentem appellet, teſtatur Eſaias Propheta clamans:* » In die illa vibrabit Deus gladium ſuum » ſanctum, magnum & fortem, adversùs Draco» nem, Serpentem tortuoſum & validum, adver» sùs Draconem Serpentem fugientem, qui eſt » in Mari. *Dominus quoque ſacris Diſcipulis dixit:* » Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper Ser» pentes & Scorpiones & ſuper omnem virtutem » Inimici. Et Interrogatione xxxv. quærit, *Quare Deus Serpentem creavit, cùm prænoſſet illum futurum organum nequitiæ?* Et reſpondet; *Hoc ipſum & de homine quiſpiam dicere poſſit. Præviderat enim Deus quod ille præceptum tranſgreſſurus eſſet. Cæterùm diabolo perfacile erat alterius beſtiæ miniſterio fallere.*

S. Auguſtinus Lib. xi. De Geneſi ad literam, cap. xxvii. *Ab illo ergo*, inquit, *cujus ſuper omnia, quæ creavit, ſumma poteſtas eſt, per Angelos Sanctos à quibus illuditur diabolus, cum & de ipſius malevolentia conſulitur Eccleſiæ Dei, non eſt permiſſus tentare feminam niſi per Serpentem, nec virum niſi per feminam: ſed in Serpente ipſo locutus eſt, utens eo velut organo, movenſque ejus naturam eo modo quo movere ille, & moveri illa potuit, ad exprimendos verborum ſonos & ſigna corporalia, per quæ mulier ſuadentis intelligeret voluntatem. In ipſa verò muliere, quia illa rationalis creatura erat, quæ motu ſuo poſſet uti ad verba facienda, non ipſe locutus eſt, ſed ejus operatio atque perſuaſio; quamvis occulto inſtinctu adjuvaret interiùs, quod exteriùs egerat per Serpentem. Quod quidem ſi ſolo inſtinctu occultiùs ageret, ſicut egit in Juda ut traderet Chriſtum, poſſet efficere in anima ſuperbo amore ſuæ poteſtatis inductâ: ſed ſicut jam dixi, tentandi voluntatem habet diabolus, in poteſtate autem nec ut faciat habet, nec quomodo faciat. Quia permiſſus eſt ergo tentavit; & quomodo permiſſus eſt, ita tentavit: Cui autem generi hominum prodeſſet quod faciebat, neque ſciebat, neque volebat, & eo ipſo illudebatur ab Angelis.* Et cap. xxviii. *Non itaque Serpens verborum ſonos intelligebat; qui ex illo fiebant ad mulierem. Neque enim converſa credenda eſt anima ejus in naturam rationalem: quandoquidem nec ipſi homines, quorum rationalis natura eſt, cùm Dæmon in eis loquitur eâ paſſione cui Exorciſta requiritur, ſciunt quid loquantur: quantò minùs ille intelligeret verborum ſonos, quos per eum, & ex eo Diabolus illo modo faciebat, qui hominem loquentem non intelligeret, ſi eum à diabolica paſſione immunis audiret? Nam & quod putantur audire & intelligere Serpentes verba Marſorum, ut eis incantantibus proſiliant plerumque de latebris, etiam illic diabolica vis operatur, ad cognoſcendam ubique providentiam, quam rem cui rei naturali ordine* A *ſubjiciat, & quid etiam voluntatibus malis ſapientiſſimâ poteſtate permittat, ut hoc magis habeat uſus Serpentes moveri carminibus hominum, quàm ullum aliud genus animantium. Etiam hæc enim non parva tentatio eſt, naturam primitus humanam Serpentis eſſe ſeductam colloquio. Gaudent enim Dæmones hanc ſibi poteſtatem dari ut ad incantationem hominum Serpentes moveant, ut quolibet modo fallant quos poſſunt. Hoc autem permittuntur ad primi facti memoriam commendandam, quòd ſit eis quædam cum hoc genere familiaritas. Porro ipſum* B *primum factum ad hoc permiſſum eſt, ut per naturam Serpentis ſignificaretur generi hominum, cui erudiendo hæc geſta conſcribi oportebat, omnis diabolicæ tentationis ſimilitudo.*

Et Libro xiv. *De Civitate Dei*, cap. xi. *Poſtea verò*, inquit, *quàm ſuperbus ille Angelus, ac per hoc invidus, per eandem ſuperbiam à Deo ad ſemetipſum converſus, quodam quaſi tyrannico faſtu gaudere ſubditis, quàm eſſe ſubditus eligens, de ſpiritali Paradiſo cecidit, maleſuadâ verſutiâ in hominis ſenſus ſerpere affectans, cui utique ſtanti, quoniam ipſe ceciderat, invidebat, colubrum in Paradiſo corporali, ubi cum duobus illis hominibus maſ-* C *culo & femina animalia etiam terreſtria cætera ſubdita & innoxia verſabantur, animal ſcilicet lubricum, & tortuoſis anfractibus mobile, operi ſuo congruum, per quem loqueretur elegit; eoque per angelicam præſtantiam præſtantioremque naturam ſpiritali nequitiâ ſibi ſubjecto, & tanquam inſtrumento abuſens, fallacia ſermocinatus eſt feminæ.*

S. Joannem Damaſcenum Lib. ii. De Fide Orthodoxa, cap. x. *Venerabilem Bedam, Rupertum, S. Thomam*, & alios Scriptores Eccleſiaſticos laudatis Patribus in eo dogmate conſentientes prætereo, ne prolixior ſim.

D Objicit *Cajetanus* primo hæc verba *Geneſis* cap. 3. verſ. 1. *Sed & Serpens erat callidior cunctis animantibus terræ.* Quod de vero ſerpente, ſi fides habeatur Philoſophis, qui naturas & proprietates animalium ſcrutati ſunt, falſum eſſe conſtat. Quin imò propterea id *Moyſes* dixit, ut indicaret ſe non loqui de vero Serpente, ſed figuratè ac metaphoricè de Diabolo mores, & ingenium Serpentis referente; ſerpendo videlicet per interiores hominis ſenſus, ut eum veneno ſuæ perſuaſionis inficiat atque corrumpat.

E Secundò, quòd *Moſes* nihil ſcripſerit de acceſſu Serpentis ad mulierem, nihil de pavore atque horrore mulieris ad præſentiam Serpentis: cùm tamen *Moyſes* (ut ſcriptum eſt *Exodi* 4.) Serpentis præſentiâ territus aufugerit. At ad veri Serpentis præſentiam inhorruiſſet, ad ejus locutionem obſtupuiſſet.

Tertiò, idem fieri manifeſtum ait conſideranti pœnam, quæ à Deo inflicta eſt Serpenti. Ea namque in verum Serpentem minimè, in figuratum autem, id eſt, Diabolum maximè quadrat. Neque enim ſuper pectus ingredi, & pulverem F comedere Serpentis pœna fuit; cùm id etiam ante tentationem hominis Serpens naturaliter haberet: Neque enim tunc Serpentes in aliam naturam proprietates & mores quàm priùs haberent, eſſe mutatos & converſos exiſtimare convenit.

Reſpondeo ad primum, hæc verba vero Serpenti convenire; idque probari primò ex illius, de quo dicuntur, comparatione cum cæteris animantibus terræ: ſecundò ex verbis Chriſti *Matthæi* 10. *Eſtote prudentes ſicut Serpentes:* Tertiò ex multiplici experimento calliditatis Serpentis, tùm ad tuendam vitam, tùm ad inſidiandum homini. Unum eſt, quòd ſentiens carminibus incantato-

rum ſe captum iri, ne ea exaudiat, alteram aurem terræ vel petræ admovet atque apprimit, alteram verò caodâ obturat; quod eleganter deſcribitur à *Davide*, Pſalmo LVII. *Furor illis ſecundùm ſimilitudinem Serpentis, ſicut aſpidis ſurdæ & obturantis aures ſuas: quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis ſapienter.* Alterum eſt, quòd Serpens cùm ſaxo aut ferro ab homine petitur, totum corpus in orbes circumvolvit, ut caput ab ictibus protegat, ex quo totius corporis pendet ſalus. Tertium, quod ſiti fatigatus, cùm è latibulo procedit ad aquam ut bibat, venenum quaſi expuere ac deponere dicitur, ne aquas veneoo inficiat atque corrumpat, ut à Phyſiologis traditum refert *S. Epiphanius* Hæreſi XXXVII. Alia prætereo, quæ à *Plinio* referuntur, Lib. VIII. cap. XXVII. Ejus verò aſtutia ad inſidiandum homini ſacræ Scripturæ teſtimonio, & quotidianis etiam experimentis probatur. Geneſis 3. verſ. 15. *Inimicitias ponam inter te & mulierem, & ſemen tuum & ſemen illius: Ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo ejus.* Geneſ. 49. verſ. 17. *Fiat Dan coluber in via, ceraſtes in ſemita, mordens ungulas equi, ut cadat aſcenſor ejus retro.* Eccleſiaſtis cap. 10. *Si mordeat Serpens in ſilentio, nihil eo minùs habet qui occultè detrahit.* Hanc Reſponſionem confirmat ex parte *S. Auguſtinus* Libro XI. *De Geneſi ad literam*, cap. XXIX. docens Scripturam loqui de veri Serpentis aſtutia, non tamen ſecundùm ſe ſpectati, ſed ut organum fuit Diaboli ad fallendum Evam. *Proinde*, inquit, *prudentiſſimus omnium beſtiarum, hoc eſt aſtutiſſimus ita dictus eſt Serpens propter aſtutiam Diaboli, qui in illo & de illo agebat dolum, quemadmodum dicitur prudens vel aſtuta lingua, quam prudens vel aſtutus movet ad aliquid prudenter aſtutéque ſuadendum. Non enim eſt hæc vis ſeu virtus membri corporalis, quod vocatur lingua, ſed utique mentis qua utitur eâ. Ita etiam dictus eſt ſtilus mendax Scribarum: neque enim eſſe mendacem pertinet niſi ad viventem atque ſentientem; ſed ſtilus mendax dictus eſt, quòd per eum mendax mendaciter operetur; quemadmodum ſi iſte Serpens mendax diceretur, quòd eo Diabolus tanquam ſtilo mendaciter uteretur. Sic ergo locutus eſt Serpens homini, ſicut aſina, in qua ſedebat Balaam, locuta eſt homini, niſi quòd illud fuit opus diabolicum, hoc angelicum.*

Ad ſecundum reſpondetur, *Evam* Serpentis conſpectum & congreſſum non horruiſſe, quòd in ſtatu innocentiæ animalia omnia homini placidè atque obedienter ceu domino ſubjecta eſſent, nec feritate, morſibus, veneno terribilia, aut noxia. Unde nullum horrorem inferre poterant homini innocenti, cùm Dei providentia ſigularis moleſtiam omnem à felici illo ſtatu arceret. Unde nonniſi poſt peccatum hominis hâc maledictione Serpens percuſſus à Deo eſt: *Inimicitias ponam inter te & mulierem, & ſemen tuum, & ſemen illius.* Hanc Reſponſionem ſuggerunt *S. Joannes Chryſoſtomus* Homiliâ XVI. in Geneſim, & *S. Joannes Damaſcenus* Libro II. *De Fide Orthodoxa*, Cap. X. Ad Serpentis verò colloquium *Eva* non obſtupuit, quia neſciebat facultatem loquendi nulli animali naturalem eſſe. Nam & rerum novitas, & experientiæ defectus, & quòd ſexûs muliebris perfectio omnium rerum naturalium ſcientiam non exigeret, ignorantiæ hujus cauſa fuit; quæ tamen ignorantia non fuit pravæ diſpoſitioois, quâ vera pro falſis approbantur, ſed meræ negationis (ut Theologi de Schola dicunt) quæ innocentiæ ſtatui minimè repugnabat; ſiquidem pueri eo in ſtatu multa neſciviſſent, quæ temporis progreſſu didiciſſent. Hæc reſponſio *S. Cyrilli Alexandrini* autoritate confirmatur Libro II.. contra *Julianum*, ubi & ex Scriptoribus Ethnicis incredibile non eſſe probat, quod Serpens movente Dæmone locutus ſit, cùm res etiam inanimes humanas voces edidiſſe, Magorum utique præſtigiis, & Dæmonum operatione, teſtentur. *Cùm enim*, inquit S. Cyrillus, *rationis particeps tum animal aliud non eſſet, per nimiam ſimplicitatem rata eſt Mulierenla forſitan & aliis animalibus datum eſſe vocis humanæ uſum. Quod autem immundis ſpiritibus difficile non ſit talia interdum aliqua moliri, vel ſola Moſis verba idonea ſunt quæ fidem pleniſſimam faciant: Sed quia veriſimile eſt qui ex eadem ſint hæreſi quâ iſte rerum Chriſtianarum Obtrectator, orationi noſtræ non aſſenſuros, age excuſſis iſtorum Hiſtoriis, quoad licet, rem demonſtremus. Homerus igitur res Graiis ad Trojam geſtas componens, unum Achillis equorum (Xanthus is erat) mortem ei auguratum eſſe affirmat, & dixiſſe Heroem:*

Xanthe necem quid mi præſagis?

Minimè verò neglexit, ut ne mentiri putaretur, Dixit enim:

Vocem illi Juno formoſis indidit ulnis.

Sed opponet denuo quæ ſolet, idque Poëticum commentum eſſe dicet. Ergo, ſi videtur, mendacii damnentur Homeri Poëmata, & in ejus Magiſtros crimen recidat. Veſtigemus autem & alios qui talia ſcriptitarint. Porphyrius itaque ejus ſocius, & petulantis in nos maledicentiæ parens, Pythagoræ vitam exequens, ſic alicubi ſcribit: Caucaſum autem flumen narrant, cum pluribus ſodalium trajicientem allocutum eſſe, & fluvium magnâ voce cunctis audientibus reſpondiſſe: Ave Pythagora. *Sed ſubjecerint, opinor, aliqui, dixiſſe ſalutatum eum eſſe à fluvio, at non utique dæmonem locutum. Bene habet. Erat igitur fortaſſe rationis compos aqua. Sed hoc opinor emota mentis eſſe, neque fieri poſſe dicimus. Dæmon igitur locutus eſt, idque Pythagoræ præſtigiarum argumentum erat, quòd eum alloqui fluvius videbatur. At verum id non eſt, inquies, ſed potiùs quæſita cavillatio. Ergo niſi ea quam arcanam ſapientiam Græci nominant, ſive arte magica plenus erat, crimine vacet ipſe, nugamur nos. Sin autem & præſtigiator & excantator, & iſtiuſmodi artifex apparet, quidni verè dicatur, alicujus eorum, qui ipſi aſſiduè hærerent, dæmonum vi ſalutationem eſſe factam? Scribit rurſus de eo Porphyrius ad hunc modum: Ambulationes autem neque ipſe invidiosè cum multis obibat, ſed ſecundus vel tertius, in Templis vel in lucis loca deligens & quietiſſima, & amœniſſima: amicos autem ſummopere diligebat, qui primus amicorum communia eſſe omnia pronuntiavit, & amicum alterum ſemet, & cum valentibus ipſe verſabatur, corpore autem ægros curabat, & animo ægros conſolabatur, ut diximus, hos quidem incantamentis & Magiâ, illos verò Muſicâ. Par autem eſt ſcilicet, & Serpentem dicere humanâ nequiſſe voce uti, Caucaſum fluvium potuiſſe, qui Mago comis & affabilis fuit? Hujus quoque mentionem facit & Sapientiſſimus Clemens in Stromatis. . . . At Philoſtratus, qui delectis verborum ſcitamentis Apollonii Vitam exornare conatur, & ad ſupremum uſque miraculum effert, ipſum quidem ad ſummos fines agri Thebani deportat, & in ipſa dicit fluminis catadupa ſeſe dediſſe. Congreſſum autem cum iis qui illic ſunt Gymnoſophiſtis, peritiſſimis ipſis quoque præſtigiarum: Tum addit omnium Præſulem (is erat Theſpeſion,*

p:ſion) Apollonio dixiſſe; Enim vero queniam Sapientiu impotes non ſumus; Tu, inquit, arbor (ulmus autem erat tertia ab illa ſub qua diſſerebant) ſalutu mihi Sapientem Apollonium. Et compellavit eum quidem arbor, ati juſſa eſt: vox autem erat & articulata, & feminea. Memorabo item Dodonaam quercum, quam & humana voce uſam dicunt. Sed & Citticus Iſigonus in Rhoda Inſula Jovis Taurum ait humana vocis expertem non fuiſſe. Vsdeſis igitur ut Impoſtorum ludibria planè demonſtrent natura dæmonum ineſſe ne efficere interdum voces queant, neque è ſenſu pruditis modò animantibus, ſed & voce & ſenſu expertibus, aquâ dico & arboribus. Cùm ergo manifeſtum omnibus ſit, non fuiſſe alloenenm Mulierem ſolum & per ſe Serpentem, qui natura ſit nec ratione nec intellectu prædita, verumtamen ſubiiſſe ejus perſonam mali patrem Satanam, cùm data ipſi immortalitatis munere ſpoliare vellet hominem; quis non eum jure reprehendat ut qui hæc non intellexerit, qua in ſcelestum & impium draconem tantum non maximum clamorem tollum? Quod ſi ipſe non credit, non propterea percipi veritas nequit. Ille autem veris non aſſentiens, meritò rideatur.

Ad tertium reſpondeo primò, etſi maledictio in Serpentem à Deo prolata non ad verum Serpentem, ſed ſob illius vocabulo & figura ad diabolum pertineret, ut *S. Auguſtinus*, & eum ſecuti *Gregorius Magnus*, *Beda*, *Rupertus* Abbas exiſtimarunt, non ſequi quòd verus Serpens non fuerit, quo velut organo ad ſeducendam mulierem Diabolus uſus eſt. Id patet ex *S. Auguſtini* verbis, Lib. XI. *De Geneſi ad literam*, cap. XXXVI. ubi præmiſſis verbis Dei Serpenti maledicentis, hæc habet: *Tota iſta ſententia figurata eſt, nec aliud debet ei Scriptoris fides narrationiſque veritas, niſi ne illam dictam fuiſſe dubitemus. Quod enim poſitum eſt:* Et dixit Dominus Deus Serpenti, *verba ſola ſcribentis ſunt, hæc exigenda ſunt per proprietatem. Hoc ergo verum eſt, dictum eſt Serpenti. Jam cetera verba Dei ſunt, quæ libero lectoris intellectui relinquuntur, utrum propriè an figuratè accipi debeant, ſicut in exordio Voluminis hujus noſtri prolocuti ſumus. Proinde cur Serpens hoc fecerit, non eſt interrogatus, poteſt videri quòd non ipſe utique id in ſua natura & voluntate fecerat; ſed Diabolus de illo, & per illum, & in illo fuerat operatus: qui jam ex peccato impietatis ac ſuperbiæ ſuæ igni deſtinatus fuerat ſempiterno. Nunc ergo quòd Serpenti dicitur, & ad eum qui per Serpentem operatus eſt utique refertur, proculdubio figuratum eſt: Nam in his verbis Tentator ille deſcribitur, qualis generi humano futurus eſſet: quod genus humanum propagari tunc cœpit, quando hæc in Diabolum eſt tanquam in Serpentem prolata ſententia. Hæc itaque verba quomodo figuris expoſitis accipienda ſint, & in illis duobus adverſus Manichæos editis libris de Geneſi, quantùm potuimus diſſeruimus, & ſi quid diligentius & congruentius aliàs potuerimus, Deus aderit ut efficiamus.* Sic autem habet Libro II. *De Geneſi contra Manichæos*, cap. XVII. *Jam Serpens non interrogatur, ſed prior excepit pœnam, quia nec confiteri peccatum poteſt, nec habet omnino unde ſe excuſet. Non autem nunc ea damnatio Diaboli dicitur, quæ ultimo judicio reſervatur, ſed ea pœna ejus dicitur, quâ nobis cavendus eſt. Pœna enim ejus eſt ut in poteſtate habeat eos qui Dei præcepta contemnunt. Hoc enim explicatur his verbis quibus in eum profertur ſententia: & in hoc major pœna eſt, quia de tam infelici poteſtate lætatur, qui ſolebat antequam caderet, de ſublimi veritate gaudere, in quâ non ſtetit. Et ideo illi etiam pecora præponuntur, non in poteſtate, ſed in conſervatione naturæ ſuæ: quia pecora non amiſerunt beatitudinem aliquam cæleſtem, quam nunquam habuerunt, ſed in ſuâ naturâ quam acceperunt peragunt vitam. Dicitur ergo huic:* Pectore & ventre repes. *Quod quidem & in colubro animadvertitur, & ex illo animante viſibili ad hunc inviſibilem inimicum noſtrum locutio figuratur. Nomine enim pectoris ſignificatur ſuperbia, quia ibi dominatur impetus animi: nomine autem ventris, ſignificatur carnale deſiderium, quia hæc pars mollior ſentitur in corpore. Et quia his rebus ille ſerpit ad eos quos vult decipere, propterea dictum eſt:* Pectore & ventre repes. Et terram, *inquit*, manducabis omnibus diebus vitæ tuæ, *id eſt, omnibus diebus quibus agis hanc poteſtatem, ante illam ultimam pœnam judicii. Hæc enim vita ejus videtur, de qua gaudet atque gloriatur.* Terram ergo manducabis, *duobus modis intelligi poteſt: Vel, Ad te pertinebunt, quos terrena cupiditate deceperis, id eſt peccatores, qui terræ nomine ſignificantur: vel certè genus tertium tentationis his verbis figuratur, quod eſt curioſitas. Terram enim qui manducat, profunda & tenebroſa penetrat, & tamen temporalia atque terrena.*

Reſpondetur ſecundò, non ad Dæmonem duntaxat, ſed etiam ad Serpentem, cujus organo uſus eſt, maledictionem divinam pertinere, ut egregiè *Theodoretus* explicat, Interrogatione XXXIV. in Geneſim. *Maledictionem*, inquit, *Deus propriè intulit ei qui malum perpetravit, nam & ille Serpens quoque appellatus eſt: Non qui talem à Deo omnium conditore naturam acceperit. Bonus enim creatus eſt, & unà cum incorporeis Virtutibus conditus. At ubi ſponte in nequitiam declinavit, tum honore privatus eſt, quem ab initio ſortitus erat, & in terram projectus eſt. Sed & ipſum animal quoque ad hominum utilitatem maledictionem recepit. Itaque videntes Serpentem repere & volutari ſuper Terram, maledictionis antiquæ recordamur: & diſcimus quanta mala peccatum accerſat, non ſolùm his qui illud admittunt, ſed & illis qui ſubſerviunt. At ipſe quidem Serpens nullum inde damnum accepit, cùm ita gradi natus ſit. Hanc enim habet à natura motûs ſpeciem. Nihil autem naturale moleſtum videtur eſſe. Homo verò multum inde commodi conſequitur.* Idem docuit ante Theodoretum *S. Joannes Chryſoſtomus* Homiliâ XVII. in Geneſim: *Sicut*, inquit, *clementiſſimus Pater puniens eum qui filium ſuum occiderit, & gladium & enſem, per quæ filius ſuus occiſus eſt, deſtruit, & in multas partes dividit; eodem modo Deus egit. Quippe Serpens quaſi gladius quidam Diabolicæ ſervivit malitiæ, unde & perpetua ipſi pœna intentata eſt. Quo per viſibile & ſenſibile hoc ratiocinemur & expendamus, in quanta ignominia ſit & Diabolus. Nam ſi is qui ut inſtrumentum miniſtravit, tantam expertus eſt indignationem, quale ſupplicium veriſimile eſt ſuſcepturum Diabolum?*

Assertio II.

Etſi Adam eo modo ſeductus non fuerit quo Eva, quodam tamen modo & ipſe deceptus eſt ſuperbiæ merito, ut in apertam inobedientiam laberetur.

ADamum eo modo ſeductum non fuiſſe, quo *Eva* ſeducta eſt, probat primò diverſa longè ratio qua peccatum excuſant. Ille enim ſe à muliere deceptum non ait, ſed uxori fructum vetitum porrigenti obſecutum. Geneſis 3. *Mulier*, inquit, *quam dediſti mihi ſociam, dedit mihi de ligno,* &

& comedi. At mulier ſe à Serpente deceptam queritur: *Serpens decepit me, & comedi*. Secundò, idem probant Apoſtoli verba 1. ad Timotheum II. *Adam primus formatus eſt, deinde Eva: & Adam non eſt ſeductus, Mulier autem ſeducta in prævaricatione fuit*. Cujus ſententiæ multiplicem interpretationem Patres afferunt. Quidam enim ita intelligunt, ut *Adam* non fuerit ſeductus primus, quemadmodum primus creatus eſt, ſed *Eva* quæ *Adamo* peccati conſultrix fuit. Sic interpretantur *S. Epiphanius* in Hæreſi Quintilianorum, *Haimo Halberſtatenſis*, Gloſſa Ordinaria, *Oecumenius*, & *S. Thomas*. Alii ſic exponunt, ut *Adamus* quidem ſeductus non fuerit à Serpente ſicut *Eva*, ſed mulieris voluntati & cupiditati indulgens peccaverit. Sic exponunt *S. Joannes Chryſoſtomus*, *S. Hieronymus* Lib. 1. contra Jovinianum, & *Hilarius* Diaconus in Commentariis ſub *S. Ambroſii* nomine olim editis. Quidam ſic explicant, propterea dixiſſe S. Paulum, *Adam non eſt ſeductus, Mulier autem ſeducta in prævaricatione fuit*, quòd in Sacris Literis mentio nulla fiat deceptionis *Adami*, ſed *Evæ* duntaxat: ſicut idem Apoſtolus *Melchiſedechum* nec patrem, nec matrem, nec genealogiam, nec initium, nec finem dierum habuiſſe ait, quia hæc certi myſterii causâ tacuit Scriptura. Hæc interpretatio *Theophylacto* placuit, & *Hugoni à Sancto Victore*. Alii denique ſic interpretantur, quòd *Adamus* non ita ſeductus eſt ut mulieri fieret in prævaricationem; mulier autem ita ſeducta ſit, ut Adamo in prævaricationem fieret, id eſt, eum ad Dei mandatum violandum pelliceret. Ita *S. Auguſtinus* Libro XI. de Geneſi ad literam, cap. XLII. *Illud*, inquit, *magis me movet, ſi jam ſpiritalis erat Adam, quamvis mente, non corpore, quomodo credere potuerit quod per Serpentem dictum eſt, ideo Deum prohibuiſſe ne fructu ligni illius veſcerentur, quia ſciebat eos ſi feciſſent, futuros ut Deos propter dignoſcentiam boni & mali, tanquam hoc tantum bonum creaturæ ſuæ Creator inviderit: hoc mirum ſi homo ſpiritali mente præditus credere potuiſſet. An quia hoc credere ipſe non poſſet, propterea mulier addita eſt, quæ parvi intellectûs eſſet, & adhuc fortaſſe ſecundùm ſenſum carnis, non ſecundùm ſpiritum mentis viveret, & hoc eſt quòd ei Apoſtolus non tribuit imaginem Dei? Hic enim ait:*

1. Corinth. 11. 7.

» Vir quidem non debet velare caput, cùm ſit » imago & gloria Dei: Mulier autem gloria viri eſt. *Non quòd mens feminæ eandem imaginem capere non poſſit, cùm in illa gratiâ nos dicat nec maſculum eſſe, nec feminam; ſed quòd fortaſſis illa hoc nondum perceperat quod fit in agnitione Dei, & viro regente ac diſpenſante paulatim fuerat perceptura. Neque enim fruſtra eſt illud quod Apoſtolus ait:* » Adam enim primus formatus eſt, deinde Eva: » Adam non eſt ſeductus, mulier autem ſeducta » in prævaricatione facta eſt; *id eſt, ut per illam etiam vir prævaricaretur. Nam & ipſum dicit* » *prævaricatorem*, *ubi ait*: In ſimilitudinem præ» varicationis Adæ, qui eſt forma futuri. *Seductum tamen negat. Nam & interrogatus non ait*, » Mulier quam dediſti mecum, ſeduxit me, & » manducavi, *ſed*, Ipſa mihi, *inquit*, dedit à » ligno, & manducavi. *Illa verò*: Serpens, *in*» *quit*, ſeduxit me. *Ita Salomon vir tanta ſapientia, numquidnam credendum eſt, quòd in ſimulacrorum cultu crediderit eſſe aliquid utilitatis? Sed mulierum amori ad hoc malum trahenti reſiſtere non valuit, faciens quod ſciebat non eſſe faciendum, ne ſuas quibus deperibat atque diffluebat, mortiferas delicias contriſtaret. Ita & Adam, poſteaquam de ligno prohibito ſeducta mulier manducavit, eique dedit ut ſimul ederent, noluit eam contriſtare, quam credebat poſſe ſine ſuo ſolatio contabeſcere, ſi ab ejus*

A *alienaretur animo, & omnino illâ interire diſcordiâ. Non quidem carnis victus concupiſcentia, quam nondum ſenſerat in reſiſtente lege membrorum legi mentis ſuæ; ſed amicali quadam benevolentiâ, quâ plerumque fit ut offendatur Deus, ne homo ex amico fiat inimicus; quod eum facere non debuiſſe, divinæ ſententiæ juſtus exitus indicavit. Ergo alio modo quodam etiam ipſe deceptus eſt: Sed dolo illo ſerpentino, quo mulier ſeducta eſt, nullo modo arbitror potuiſſe ſeduci in illo modo, quo illa potuit. Hanc autem propriè ſeductionem appellavit Apoſtolus, quâ id quod ſuadebatur, cùm falſum eſſet, verum putatum eſt,* B *id eſt, quòd Deus ideo lignum illud tangere prohibuerit, quòd ſciebat eos, ſi tetigiſſent, velut Deos futuros, tanquam eis divinitatem invideret, qui eos homines fecerat. Sed etiam ſi virum propter aliquam mentis elationem, quæ Deum internorum ſcrutatorem latêre non poterat, ſollicitavit aliqua experiendi cupiditas, cùm mulierem videret acceptâ illâ eſcâ non eſſe mortuam, ſecundùm ea quæ ſuperiùs tractavimus; non tamen eum arbitror ſi jam ſpiritali mente præditus erat, ullo modo credere potuiſſe, quòd eos Deus ab eſca illius ligni invidendo vetuiſſet. Sed quid plura? Perſuaſum eſt illud pec-* C *catum ſicut perſuaderi talibus poſſet; conſcriptum eſt autem ſicut legi ab omnibus oporteret, etſi à paucis hæc intelligerentur ſicut oporteret.*

Adamum quodammodo ſeductum, idque merito ſuperbiæ ſuæ, & alibi *S. Auguſtinus* docet, quamvis non eo ſeductionis genere quo *Eva*, credendo nimirum verbis Diaboli per Serpentem loquentis: De quo *S. Auguſtinus* Libro XIV. *De Civitate Dei*, cap. XI. *Fallacia*, inquit, *ſermocinatus eſt femina; à parte ſcilicet inferiore illius humanæ copulæ incipiens, ut gradatim perveniret ad totum; non exiſtimans virum facilè credulum nec errando poſſe decipi, ſed dum alieno cedit errori. Sicut* D *enim Aaron erranti populo ad Idolum fabricandum non conſenſit inductus, ſed ceſſit obſtrictus; nec Salomonem credibile eſt errore putaſſe Idolis eſſe ſerviendum, ſed blanditiis femineis ad illa ſacrilegia fuiſſe compulſum; ita credendum eſt illum virum ſuæ feminæ, uni unum, hominem homini, conjugem conjugi, ad Dei legem tranſgrediendam, non tanquam verum loquenti credidiſſe ſeductum, ſed ſociali neceſſitudine paruiſſe. Non enim fruſtra dixit Apoſtolus*, Sed & Adam non eſt ſeductus, Mulier autem « ſeducta eſt: *niſi quia illa quod ei Serpens locutus eſt,* « *tanquam verum eſſet, accepit, ille autem ab unico* E *noluit conſortio dirimi, nec in communione peccati; nec ideo minùs reus, ſed ſciens prudenſque peccavit. Unde & Apoſtolus non ait, Non peccavit: Sed*, Non eſt ſeductus. *Nam utique ipſum oſtendit, ubi dicit*: Per unum hominem intravit peccatum in mundum, *& paulò pòſt apertiùs*, In ſimilitudine, *inquit*, prævaricationis Adæ. *Eos autem ſeductos intelligi voluit, qui id quod faciunt, non putant eſſe peccatum; ille autem ſcivit. Alioqui quomodo verum erit*, Adam non eſt ſeductus? *Sed inexpertus divinæ ſeveritatis in eo falli potuit, ut veniale crederet eſſe commiſſum. Ac per hoc in eo quidem quòd mu-* F *lier ſeducta eſt, non eſt ille ſeductus, ſed eum fefellit, quomodo fuerat judicandum quod erat dicturus*, Mulier quam dediſti mecum, ipſa mihi dedit, & manducavi. *Quid ergo pluribus? Etſi credendo non ſunt ambo decepti, peccando tamen ambo ſunt capti, & diaboli laqueis implicati.*

Ex ſuperbia autem & deceptionem *Adami*, qualiſcunque illa fuit, & lapſum in apertam inobediendiam proceſſiſſe, docet etiam *S. Auguſtinus* cap. XIII. *In occulto autem*, inquit, *mali eſſe cœperunt, ut in apertam inobedientiam laberentur: Non enim ad malum opus perveniretur, niſi præceſſiſſet mala voluntas. Porro malæ voluntatis initium*

quid

Eccleſ. 10. 15. *quid potuit eſſe niſi ſuperbia?* Initium enim omnis peccati ſuperbia eſt. *Quid eſt autem ſuperbia, niſi perverſæ celſitudinis appetitus? Perverſa enim celſitudo eſt, deſerto eo cui debet animus inhærere principio, ſibi quodam modo fieri atque eſſe principium. Hoc fit cùm ſibi nimis placet. Sibi verò ita placet, cùm ab illo bono incommutabili deficit, quod ei magis placere debuit quàm ipſe ſibi. Spontaneus eſt autem iſte defectus: quoniam ſi voluntas in amore ſuperioris immutabilis boni, à quo illuſtrabatur ut videret, & accendebatur ut amaret, ſtabilis permaneret, non inde ad ſibi placendum averteretur, & ex hoc tenebreſceret & frigeſceret, ut vel illa verum crederet dixiſſe ſerpentem, vel ille Dei mandato uxoris præponeret voluntatem, putarétque ſe venialiter tranſgreſſorem eſſe præcepti, ſi vitæ ſuæ ſociam non desereret etiam in ſocietate peccati ..... Manifeſto ergo apertóque peccato, ubi factum eſt quod Deus fieri prohibuerat, diabolus hominem non cepiſſet, niſi jam ille ſibi ipſi placere cœpiſſet. Hinc enim & delectavit quod dictum eſt,* Eritis ſicut Dii. *Quod melius eſſe poſſent ſummo veróque principio cohærendo per obedientiam, non ſuum ſibi exiſtendo principium per ſuperbiam. Dii enim creati, non ſua veritate, ſed Dei veri participatione ſunt Dii. Plus autem appetendo, minus eſt: qui dum ſibi ſufficere diligit, ab illo qui ei verè ſufficit, deficit. Illud itaque malum, quo cùm ſibi homo placet, tanquam ſit & ipſe lumen, avertitur ab eo lumine, quod ei ſi placeat & ipſe fit lumen: illud, inquam, malum præceſſit in abdito, ut ſequeretur hoc malum quod perpetratum eſt in aperto. Verum eſt enim quod ſcriptum eſt:* Ante ruinam exaltatur cor, & ante glo-

Proverb. 16. 18. riam humiliatur. *Illa prorſus ruina quæ fit in occulto, præcedit ruinam quæ fit in manifeſto, dum illa ruina eſſe non putatur.*

Et cap. XVII. *Hoc itaque cognoverant, quod feliciùs ignorarent, ſi Deo credentes & obedientes non committerent, quòd eos cogeret experiri infidelitas & inobedientia quid nocerent.*

Idem Enarratione in Pſalmum LXVIII. exponens illa verba: *Quæ non rapui tunc exſolvebam,* hæc præſenti argumento congruentia habet. *Quis rapuit? Adam. Quis rapuit primum? Ille ipſe qui ſeduxit Adam. Quando rapuit Diabolus?* Ponam ſedem

Iſai. 14. meam ad Aquilonem, & ſimilis ero Altiſſimo. *Uſurpavit ſibi quod non acceperat, & ipſo calice ſuperbiæ ſuæ ei, quem decipere volebat, propinavit. Guſtate, inquit, & eritis ſicut Dii. Rapere voluerunt divinitatem, & perdiderunt felicitatem.*

S. Ambroſius errorem Adamo tribuere non dubitat cap. XXI. Libri de Paradiſo. *Mulieris, inquit, prior error inventus eſt: viro enim mulier, non mulieri vir auctor fuit erroris. Unde & Paulus ait:* Adam *non eſt deceptus, mulier autem ſeducta in prævaricatione fuit.*

S. Leo hominem à diabolo deceptum non ſemel aſſerit Sermone II. in Nativitate Domini: *Gloriabatur diabolus hominem ſua fraude deceptum divinis caruiſſe muneribus, & immortalitatis dote nudatum diram mortis ſubiiſſe ſententiam.* Sermone III. *Illa quæ deceptor invenit, & homo deceptus admiſit, nullum habuerunt in Salvatore veſtigium.* Sermone IV. *Primus homo quia invido & deceptori temerè atque infeliciter credidit, & ſuperbiæ conſilio acquieſcens, repoſitam honoris augmentum occupare maluit quàm mereri, non ſolùm ille homo, ſed etiam univerſa in illo poſteritas ejus audivit, Terra es, & in terram ibis.*

Sed & alii Patres *Adamum* à diabolo ſeductum & deceptum aſſerunt *S. Irenæus* Libro III. adverſus Hæreſes, cap. XXXV. *S. Hilarius* Canone III. in S. Matthæum. *S. Epiphanius* Hæreſi XXXVIII. *S. Cyrillus.* Libro III. contra Julianum. *S. Proſper* Libro contra Collatorem, cap. XIX. & XXI. *Julianus Pomerius* Libro II. *De Vita Contemplativa*, cap. XIX. & alii.

ASSERTIO III.

Adamum peccato ſuo per pœnitentiam expiato ſalutem æternam conſecutum, Dogma Catholicum eſt contra Tatianum & Encratitas Scriptura Sacra & Traditionis auctoritate confirmatum. Per Fidem verò Chriſti Mediatoris, cujus ipſi facta poſt lapſum promiſſio à Deo eſt, ipſum ſalvatum nemo dubitet.

ID probat inprimis oraculum Spiritûs Sancti, *Sapientiæ* X. ℣. I. ubi de Æterna Sapientia dicitur: *Hæc illum, qui primus formatus eſt à Deo Pater orbis terrarum, cùm ſolus eſſet creatus, cuſtodivit, & eduxit illum à delicto ſuo, & dedit illi virtutem continendi omnia.*

Secundò, id probat luculentis rationibus *S. Irenæus* Libro V. adverſus Hæreſes, cap. XXXIV. & ſequentibus. Idem docet *Tertullianus* Libro II. contra *Marcionem*, cap. XXV. & in fine Libri *De Pœnitentia*, *Origenes* Tractatu XXXV. in Evangelium S. Matthæi, *S. Epiphanius* Hæreſi XLVI. *S. Ambroſius* Libro X. in Lucam, cap. XXXIII. *S. Hieronymus* Epiſtolâ XVII. ad *Marcellam* data, *S. Auguſtinus* Epiſtolâ ad *Evodium* CLXIV. poſtremæ Editionis, alias XCIX. Quæ omnia legi poſſunt Diſſertatione XVII. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam ſeculi ſecundi, Articulo I. ubi hoc argumentum contra *Tatianum* & Encratitas ex profeſſo tractavimus.

Per fidem in Chriſtum venturum Protoparentes fuiſſe ſalvatos haud dubium eſt, cujus adventûs promiſſio ipſis eſt facta his Dei verbis ad Diabolum ſub figurâ Serpentis: *Inimicitias ponam inter te & mulierem, & ſemen tuum, & ſemen illius: Ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo ejus.* Vel, *Ipſum conteret tibi caput,* ſecundùm Textum Hebraicum: ſeu, *Ipſe ſervabit caput tuum,* ut vertunt LXX. Interpretes. De qua promiſſione *S. Irenæus* Libro IV. adverſus Hæreſes, cap. LXXVIII. *Quemadmodum Sacra Scriptura ait ſerpenti dixiſſe Dominum:* Et inimicitiam ponam « inter te & mulierem, & inter ſemen tuum, & « inter ſemen mulieris. Ipſe tuum calcabit caput; « & tu obſervabis calcaneum ejus. *Et inimicitiam* « *hanc Dominus in ſemetipſum recapitulavit, de muliere factus homo, & calcans ejus caput, quemadmodum in eo qui ante hunc eſt libro oſtendimus.* De eadem *S. Cyprianus* Libro II. Teſtimoniorum adverſus Judæos, cap. IX. *Hoc ſemen prædixerat Deus de muliere procedere, quod calcaret caput diaboli; in Geneſi. Tunc dixit Deus ad Serpentem: Quia tu hoc feciſti, maledictus tu ab omni genere beſtiarum terræ ... Et ponam inimicitiam inter te & mulierem, & inter ſemen ejus. Ipſe tuum obſervabit caput, & tu obſervabis calcaneum ejus.* De eadem *S. Leo* Sermone XXI. qui ſecundus eſt in Nativitate Domini, cap. I. *Deus,* inquit, *omnipotens & clemens, cujus natura bonitas, cujus voluntas potentia, cujus opus miſericordia eſt, ſtatim ut nos diabolica malignitas veneno ſuo mortificavit invidia, præparata renovandis mortalibus ſuæ pietatis remedia inter ipſa Mundi primordia præfiguravit, denuntians ſerpenti futurum ſemen mulieris quod noxii capitis elationem ſuâ virtute contereret; Chriſtum ſcilicet in carne venturum, Deum hominémque ſignificans, qui natus ex Virgine violatorem humanæ propaginis incorruptâ nativitate damnaret.*

Ad eandem promiſſionem pertinet, quod *A-*

dam cap. III. *Geneſeos* verſ. 20. vocaviſſe narratur nomen uxoris ſuæ HEVA, *eo quod mater eſſet cunctorum viventium:* ratione ſcilicet Seminis Benedicti, nempe Chriſti, ex *Maria* Virgine naſcituri, ipſique *Eva* ſtatim poſt lapſum, promiſſi: Cùm alioqui, ſecluſâ ratione myſterii, mater omnium morientium, poſt lapſum potiùs appellanda fuerit. Ob *Mariam* ergo Virginem, quæ Fructum benedictum, vitæque Auctorem peperit, partuque glorioſo *Evæ* maledictionem expunxit, prima illa generis noſtri parens *Mater cunctorum viventium* appellata eſt. Hinc S. Irenæus Lib. v. *Adverſus Hæreſes*, cap. XIX. *Seductione illâ ſolutâ, quâ ſeducta eſt malè illa, quæ jam viro deſtinata erat virgo Eva; per veritatem Evangelizata eſt bene ab Angelo jam ſub viro Virgo Maria. Quemadmodum enim illa per angelicum ſermonem ſeducta eſt, ut effugeret Deum, prævaricata verbum ejus; ita & hæc per angelicum ſermonem evangelizata eſt, ut portaret Deum, obediens ejus verbo. Et ſicut illa ſeducta eſt ut effugeret Deum, ſic hæc ſuaſa eſt obedire Deo, uti virginis Evæ Virgo Maria fieret Advocata. Et quemadmodum adſtrictum eſt morti genus humanum per virginem, ſolvatur per Virginem, æquâ lance diſpoſitâ virginalis inobedientia per virginalem obedientiam.*

SCHOLION.

Adami ſalutem ſingulari Libro, quem *De ſalute primi hominis* inſcripſit; demonſtravit *Philippus Abbas Bonæ Spei*, S. Bernardo coævus.

DISSERTATIO IV.

De Polygamia Lamechi.

Propositio Unica.

Inſolens Lamechi Polygamia, qui plures ſimul Uxores primus duxiſſe legitur, Patriarcharum qui poſt Diluvium vixere exemplis à crimine vindicari non poteſt, ut nec illorum Polygamia Lamechi exemplo damnari.

LAmechum Cainitam duas ſimul uxores habuiſſe primum omnium hominum legimus Geneſis 4. ℣. 19. *Mathuſael genuit Lamech. Qui accepit duas uxores, nomen uni Ada, & nomen alteri Sella.* Quod contra primam inſtitutionem Matrimonii ipſum attentaſſe evidens eſt. Nam Deus Matrimonium in Paradiſo terreſtri inſtituens, unam uni dedit uxorem. Ideo plures initio feminas non condidit, ſed feminam unam, ſicut unum hominem. *Maſculum & feminam creavit eos. Benedixitque illis Deus, & ait: Creſcite, & multiplicamini, & replete terram.... Et ædificavit Dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam, in mulierem: & adduxit eam ad Adam. Dixitque Adam: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea, hæc vocabitur Virago, quoniam de viro ſumpta eſt. Quam ob rem relinquet homo patrem ſuum & matrem, & adhærebit uxori ſuæ: & erunt duo in carne una.* Duorum porro in una carne conjunctio Polygamiam excludit. Id confirmant verba Chriſti Matrimonium ad primam inſtitutionem revocantis, Matthæi 19. ℣. 4. 5. 6. *Non legiſti quia qui fecit hominem ab initio, maſculum & feminam fecit eos? & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una. Itaque jam non ſunt duo, ſed una caro.*

Geneſ. 1. verſ. 27. 28. & cap. 2. verſ. 22. 23. 24.

II. Hinc *Lamechi* exemplum ante diluvianorum Patriarcharum neminem ſecutum eſſe legimus: & *Noë*, treſque filii ejus, orbi poſt diluvium reſtituendo, humanoque propagando generi a Deo deſtinati & ſervati, ſingulas tamen ſinguli uxores habuerunt, ut colligitur ex cap. 7. *Geneſ.* verſ. 7. *Et ingreſſus eſt Noe, & filii ejus, uxor ejus, & uxores filiorum ejus cum eo in Arcam propter aquas diluvii.* Et 1. *S. Petri* III. verſ. 20. *In diebus Noë cum fabricaretur Arca, in qua pauci, id eſt, octo animæ ſalvæ factæ ſunt aquam.*

III. *Tertullianus* Libro *De Exhortatione Caſtitatis*, quamvis ultra Catholici dogmatis regulas provectus polygamiam quoque ſucceſſivam improbet ac damnet, eam tamen quæ plures ſimul uxores amplectatur jure merito reprobans cap. v. *Ad legem*, inquit, *ſemel nubendi dirigendam, ipſa origo humani generis patrocinatur, conteſtans quid Deus in primordio conſtituerit, in formam poſteritati recenſendam. Nam cum hominem figulaſſet, eique parem neceſſariam proſpexiſſet, unam de coſtis ejus mutuatus, unam illi feminam finxit: cùm utique nec artifex, nec materia defeciſſet. Plures coſtæ in Adam, & infatigabiles manus in Deo, ſed non plures uxores apud Deum. Et ideo homo Dei Adam, & mulier Dei Eva, unis inter ſe nuptiis functi, formam hominibus Dei de originis auctoritate & prima Dei voluntate ſanxerunt: Denique*, Erunt duo, *inquit*, in carne una; *non tres, neque quatuor. Alioquin, jam non una caro, nec duo in unam carnem.... Numerus Matrimonii à maledicto viro cœpit. Primus Lamech duabus maritatus tres in unam carnem efficit.* Et Libro *De Monogamia*, cap. v. *Semel tantùm vim paſſa inſtitutio Dei per Lamech, conſtitit poſtea in finem uſque gentis illius. Secundus Lamech nullus extitit, quomodo duabus maritatus. Negat Scriptura quod non notat.*

IV. *S. Hieronymus* Libro I. contra *Jovinianum* eadem pene ſcribit eo de argumento, quæ *Tertullianus*, & *Lamechi* polygamiam æquè damnat. *Una coſta*, inquit, *à principio in unam uxorem verſa eſt.* Et erunt, *inquit*, duo in carne una, *non tres, neque quatuor; alioquin jam non duo, ſed plures. Primus Lamech ſanguinarius & homicida, unam carnem in duas diviſit uxores; fratricidium & digamiam eadem cataclyſmi delevit pœna. De altero ſepties, de altero ſeptuageſies ſepties vindicatum eſt. Quantùm diſtant in numero, tantùm & in crimine.* Et Epiſtolâ XI. ad Ageruchiam: *Unus Adam*, inquit, *& una Eva, immo una ex eo coſta ſeparatur in feminam; rurſumque quod diviſum fuerat, nuptiis copulatur, dicente Scriptura:* Erunt duo in carnem unam: *non in duas, nec in tres.* Propter quod relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ; *certè non uxoribus. Quod teſtimonium Paulus ediſſerens, ad Chriſtum refert & ad Eccleſiam, ut primus Adam in carne, ſecundus in ſpiritu monogamus ſit. Sit una Eva mater cunctorum viventium; & una Eccleſia parens omnium Chriſtianorum. Sicut illam maledictus Lamech in duas diviſit uxores; ſic hanc Hæretici in plures Eccleſias lacerant.* Et Epiſtolâ IX. ad Salvinam: *Etiam de Paradiſo expulſus Adam unam uxorem habuit. Primus Lamech maledictus & ſanguinarius, & de Cain ſtirpe deſcendens, unam coſtam diviſit in duas, & plantarium digamiæ protinus diluvii pœna ſubvertit.*

V. Sed & *Nicolaus* I. Pontifex Maximus ad *Lotharium* Regem ſcribens, *Lamechum* ob polygamiam adulterum appellat. *Annon*, inquit, *diſtricta*,

ſtricta ultione feriendus es, qui in duabus uxoribus adulterium Lamech & flagitium imitatus eſſe dignoſceris, quod Dominus nonniſi poſt ſeptuaginta ſeptem generationes ſuo ſalutifero adventu delevit, cùm Cain fratricidium ſeptima generatione aquis abolitum ſit cataclyſmi?

VI. Quòd verò Patriarcharum, qui poſt diluvium vixerunt, exemplis à crimine vindicari non poſſit *Lamechi* polygamia, nec illorum polygamia *Lamechi* exemplo damnari, ex eo probatur, quòd veriſimile ſit viros ſanctiſſimos à primæva inſtitutione matrimonii niſi Deo per internam inſpirationem diſpenſante non defeciſſe; & *Lamechum* profanum hominem non divinæ diſpenſatione, ſed libidinis impotentiâ plures uxores duxiſſe probabiliſſimum ſit. Porro, ut *Innocentius III.* cap. *Gaudemus*, Extra, *De Divortiis*, declarat: *Nulli unquam licuit inſimul plures uxores habere, niſi cui fuit divinâ revelatione conceſſum: quæ mos quandoque, interdum etiam fas cenſetur: per quam ſicut Jacob à mendacio, Iſraelitæ à furto, Samſon ab homicidio, ſic & Patriarchæ, & alii viri juſti, qui plures leguntur ſimul habuiſſe uxores, ab adulterio excuſantur. Sanè veridica hæc ſententia probatur etiam de teſtimonio Veritatis teſtantis in » Evangelio:* Quicumque dimiſerit uxorem ſuam » ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur. *Si ergo uxore dimiſſa duci alia de jure non poteſt, fortiùs & ipſâ retentâ: per quod evidenter apparet, pluralitatem in utroque ſexu, cùm non ad imparia judicentur, circa matrimonium, reprobandam.*

VII. Hanc de veterum Patriacharum polygamia doctrinam *Innocentius III.* ex *S. Auguſtino* hauſerat Libro XXII. contra *Fauſtum Manichæum* cap. XLVII. de hujuſmodi polygamia ſcribente: *Quando mos erat, crimen non erat: & nunc propterea crimen eſt, quia mos non eſt. Alia enim ſunt peccata contra naturam, alia contra mores, alia contra præcepta. Quæ cùm ita ſint, quid tandem criminis eſt, quod de pluribus ſimul habitis uxoribus objicitur ſancto viro Jacob? Si naturam conſulas, non laſciviendi, ſed gignendi causâ illis mulieribus utebatur. Si morem, illo tempore atque in illis terris hoc factitabatur. Si præceptum, nullâ lege prohibebatur. Nunc verò cur crimen eſt, ſi quis hoc faciat, niſi quia moribus & legibus non licet? Quæ duo quiſquis contempſerit, etiamſi tantummodo causâ generandi poſſit uti feminis pluribus, peccat tamen & ipſam violat humanam ſocietatem, cui neceſſaria eſt propagatio filiorum. Sed quia homines, aliter ſe habentibus jam moribus & legibus, non poſſunt delectari uxorum multitudine niſi libidinis magnitudine: ideo errant & putant omnino haberi non potuiſſe uxores multas, niſi flagrantiâ concupiſcentiæ carnalis & ſordida voluptatis. Comparantes enim non alios, quorum animi virtutem prorſus noſſe non poſſunt, ſed (ſicut ait Apoſtolus) ſemetipſos ſibimetipſis, non intelligunt. Et quia ipſi, etiamſi unam habuerint, ad eundem non ſolùm generandi officio ducti viriliter accedunt, ſed ſæpe coëundi ſtimulo victi enerviter pertrahuntur: quaſi veraciter ſibi videntur conjicere quàm majori hujuſmodi morbo per multas alii captiventur, quando ſe vident in una temperantiam ſervare non poſſe. Verùm nos eis, qui hanc virtutem non habent, ita de Sanctorum Virorum moribus judicium committere non debemus, ſicut de ciborum ſuavitate ac ſalubritate judicare febrientes non ſinimus: potiùſque illis ex ſanorum ſenſu, & præcepto medicantium, quàm ex eorum ægritudinis affectione alimenta præparamus. Proinde iſti, ſi volunt non falſa atque adumbrata, ſed vera ac ſolida pudicitiæ capere ſanitatem, divinæ Scripturæ tanquam libris medicinalibus credant, non fruſtra tam magnum ho-*

A *norem ſanctitatis tributum quibuſquam viris etiam plures uxores habentibus, niſi quia fieri poteſt ut imperator carnis animus tantâ temperantiæ poteſtate præpolleat, ut genitalis delectationis motum inſitum naturæ mortalium, ex providentia generandi, leges poſitas non permittat excedere.*

Idem Libro III. *De Doctrina Chriſtiana*, cap. XII. *Regno terreno*, inquit, *veteres Juſti cæleſte Regnum imaginabantur, & prænuntiabant. Sufficiendæ prolis cauſſa erat uxorum plurium ſimul uni viro habendarum inculpabilis conſuetudo; & ideo unam feminam maritos habere plurimos honeſtum non erat:*
B *Non enim mulier eò eſt fœcundior, ſed meretricia potiùs turpitudo eſt, vel quæſtum, vel liberos vulgo quærere. In hujuſcemodi moribus quicquid illorum temporum Sancti non libidinosè faciebant, quamvis ea facerent, quæ hoc tempore niſi per libidinem fieri non poſſunt, non culpat Scriptura. Et quicquid ibi tale narratur, non ſolùm hiſtoricè ac propriè, ſed etiam figuratè ac propheticè acceptum, interpretandum eſt uſque in finem illum caritatis, ſive Dei, ſive proximi, ſive utriuſque.*

Idem Libro *De Bono Conjugali*, cap. XV. *Planè*, inquit, *uxoris voluntate adhibere aliam, unde com-*
C *munes filii naſcantur unius commixtione ac ſemine, alterius autem jure ac poteſtate, apud antiquos Patres fas erat: utrum & nunc fas ſit, non temere dixerim. Non eſt enim nunc propagandi neceſſitas, quæ tunc fuit, quando & parientibus conjugibus alias propter copioſiorem poſteritatem ſuperducere licebat, quòd nunc certè non licet. Nam tantùm affert opportunitatis ad aliquid juſtè agendum ſeu non agendum temporum ſecreta diſtinctio, ut nunc meliùs faciat, qui nec unam duxerit, niſi ſe continere non poſſit. Tunc autem etiam plures inculpabiter ducebant, & qui ſe multò faciliùs continere*
D *poſſent, niſi aliud pietas illo tempore poſtularet. Sicut enim ſapiens & juſtus, qui jam concupiſcit diſſolvi & eſſe cum Chriſto, & hoc magis optimo delectatur, jam non hìc vivendi cupiditate, ſed conſulendi officio ſumit alimentum, ut maneat in carne, quod neceſſarium eſt propter alios; ſic miſceri feminis jure nuptiarum officioſum fuit tunc ſanctis viris, non libidinoſum.*

Et cap. XVII. *Sed neque hi*, inquit, *ſi qui fortè nunc inveniuntur, qui non quærunt in connubio nec appetunt, niſi propter quod inſtituta ſunt nuptiæ, coæquari poſſunt illis hominibus. In iſtis enim car-*
E *nale eſt ipſum deſiderium filiorum; in illis autem ſpiritale erat, quia Sacramento illius temporis congruebat. Nunc quippe nullus pietate perfectus filios habere niſi ſpiritaliter quærit: tunc verò ipſius pietatis erat operatio etiam carnaliter filios propagare; quia illius populi generatio nuntia futurorum erat, & ad diſpenſationem propheticam pertinebat. Ideoque non ſicut uni viro etiam plures habere licebat uxores, ita uni feminæ plures viros, nec prolis ipſius causâ, ſi fortè illa parere poſſet, ille generare non poſſet. Occultâ enim lege naturæ amant ſingularitatem quæ principantur: ſubjecta verò non ſolùm ſingula ſingulis, ſed ſi ratio naturalis vel ſo-*
F *cialis admittit, etiam plura uni non ſine decore ſubduntur. Neque enim ſic habet unus ſervus plures dominos, quomodo plures ſervi unum dominum. Ita duobus ſeu pluribus maritis vivis nullam legimus ſerviſſe Sanctarum, plures autem feminas uni viro legimus, cùm gentis illius ſocietas ſinebat, & temporis ratio ſuadebat; neque enim contra naturam nuptiarum eſt. Plures enim feminæ ab uno viro fœtari poſſunt, una verò à pluribus non poteſt: (hæc eſt principiorum vis) ſicut multæ animæ uni Deo rectè ſubduntur. Ideoque non eſt verus Deus animarum niſi unus, una verò anima per multos falſos Deos fornicari poteſt, non fœcundari.*

Denique cap. XVIII. *Sicut ergo*, inquit, *Sacramentum pluralium nuptiarum illius temporis ſignificavit futuram multitudinem Deo ſubjectam in terrenis omnibus gentibus · ſic Sacramentum nuptiarum ſingularum noſtri temporis ſignificat unitatem omnium noſtrûm ſubjectam Deo futuram in una cœleſti civitate. Itaque ſicut duobus pluribúſve ſervire, ſic à viro vivo in alterius tranſire connubium, nec tunc licuit, nec nunc licet, nec unquam licebit.*

Hanc doctrinam ex *S. Joanne Chryſoſtomo* Homiliâ LVI, in Geneſim haurire potuit *S. Auguſtinus.* Chryſoſtomus enim loquens de facto *Jacob*, qui duas ſorores ſibi matrimonio copulavit, hæc habet: *Sed audiens quod accepit & majorem nata, & poſtea minorem, ne turberis: neque juxta ſtatum qui nunc eſt, opera quæ tunc facta judices. Tunc enim quia principia erant, permiſſum fuit cum duabus, vel tribus, vel pluribus miſceri, ut humanum genus propagaretur. Nunc verò quia per Dei gratiam humanum genus valde multiplicatum eſt, gratia quoque incrementum accepit: adveniens enim Chriſtus & virtutem in hominibus plantans, Angeloſque (ut ita dicam) ex hominibus faciens, omnem illam veterem conſuetudinem abolevit.*

Ex eodem fonte eandem haurire potuit doctrinam *Theodoretus* Quæſt. LXVII. in Geneſim: *Unumquodque opus*, inquit, *judicatur ex facientium intentione. Sic igitur & circa Agar contemplemur. Si enim attendamus Patriarcham concupiſcentiæ inſervientem, rem reprehenſione dignam judicabimus. Si verò uxor natura ſua infirmitatem declarans, & à Creatore ſterilem ſibi factum eſſe uterum dicens, exponenſque quanto liberorum deſiderio teneatur, rogavit eâ de causâ Abrahum ut cum Agar congrederetur, quo ipſa liberos inde ſuſciperet, quid peccavit Abraham? Maximè cùm neque natura, neque lex ulla tum ſcripta plures ducere uxores prohiberet: Ipſa verò conjux ſterilis obſecraret virum ancillæ permiſceri, non ut voluptati inſerviret, ſed ut ille quidem naturâ, ipſa verò adoptione vocarentur genitores. Nam fœda voluptate ſuperiorem fuiſſe virum illum divinum, non hæc tantùm, verùm etiam quæ ſecuta ſunt, fidem faciunt. Cùm enim Agar gravida eſſet, ſuperbiendi occaſionem inde accepit, & in dominam ſuam magna procacitate utebatur: quod ægrè ferens Sara, apud Patriarcham non rectè conqueſta eſt. Ille verò valde patienter ferens petulantiam, neque expectans donec ancilla peperiſſet puerum, quem in utero geſtabat, tradidit illam uxori puniendam. Ecce, inquit, ancilla tua in manibus tuis: utere eâ prout tibi placuerit.*

Theodoreto, S. Chryſoſtomo, & S. Auguſtino, *S. Hieronymus* præiverat Epiſtolâ III. ad *Oceanum* ſcribens: *Sciebat Paulus Apoſtolus Lege conceſſam, & exemplo Patriarcharum familiare fuiſſe populo Hebræo noverat, in multis uxoribus liberos ſpargere: ipſis quoque Sacerdotibus hujus licentiæ patebat arbitrium.*

VIII. Objiciet quiſpiam, veteres Patriarchas qui ante Legem vixerunt, *Abraham*, *Jacob*, &c. plures ſimul uxores non habuiſſe, ſed unam tantùm uxorem legitimam; cæteras verò concubinarum loco fuiſſe: adeóque comparationem perperam inſtitui inter *Lamechum* & Sanctos illos Patriarchas, cùm ille duas uxores legitimas habuerit, quo nomine magis excuſandus eſt quam illi. Quod autem ex mulieribus, quas in thorum admiſerunt, una duntaxat uxor legitima fuerit, cæteræ concubinæ, probare videntur verba illa Judæorum, Joann. 8. *Nos ex fornicatione non ſumus nati:* Quibus ſignificarunt, Euthymio interprete, ſe non ex *Agar* concubina *Abrahami*, ſed ex *Sara* legitimâ uxore eſſe progenitos. Accedit,

A quòd Scriptura ſacra paſſim concubinas appellat mulieres illas, quæ præter uxorem, Patriarchis adhærebant; neque filios earum heredes fuiſſe docet. Geneſ. XXI. verſ. 10. *Ejice Ancillam hanc & filium ejus: non enim erit heres filius Ancillæ cum filio meo Iſaac. Durè accepit hoc Abraham pro filio ſuo. Cui dixit Deus: Non tibi videatur aſperum ſuper puero & ſuper Ancilla tua; omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem ejus, quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen. Sed & filium Ancillæ faciam in gentem magnam, quia ſemen tuum eſt.* Et Geneſ. XXV. verſ. 5. *Deditque Abraham cuncta quæ poſſe-*
B *derat, Iſaac: filiis autem concubinarum largitus eſt munera.*

Reſpondetur, antecedens eſſe falſum, nec firmis probationibus niti. Nam verba illa Judæorum ad Chriſtum, *Nos ex fornicatione non ſumus nati*, de fornicatione ſpiritali, quæ eſt idololatria, non de fornicatione carnali ſunt intelligenda, ut exponit *S. Auguſtinus.* Quamobrem addunt illi: *Unum Patrem habemus Deum:* Ac ſi dicerent: Ex gentibus idololatris originem non ducimus, quæ cum multis Diis fornicantur, ſed ex Patriarchis unius veri Dei cultoribus. Eun-
C demque ſenſum verba ſuperiora confirmant. Dixerant enim ſuperiùs: *Pater noſter Abraham eſt:* & inde concludunt poſtea, ſe non eſſe ex fornicatione; ita ut idem ſit eſſe filium *Abraham*, & non eſſe ex fornicatione. At ſi de fornicatione carnali ageretur, & per fornicationem intelligeretur conjunctio cum *Agar*, filii quidam *Abrahami* ex fornicatione fuiſſent. Si verò de ſpirituali fornicatione agatur, id eſt de Idololatriâ, veriſſimè dicuntur non eſſe ex fornicatione quicunque ſunt ex *Abraham*, quia *Abraham* idololatra non fuit, ſed unius veri Dei cultor fideliſſimus.

D Quanquam verò *Agar* & *Cethura* Abrahami concubinæ dicantur in Scriptura ſacra, hoc nomine non indigitantur quaſi uxores non fuerint, ſed quia non fuerunt uxores primariæ, cum dotalibus tabulis & ſolemnitate ductæ; atque in omnium bonorum ſocietatem, & œconomicæ adminiſtrationis conſortium aſcitæ; ſed ſecundariæ duntaxat uxores, ad ſolum procreationis liberorum officium, non ad bonorum, & œconomicæ gubernationis communionem aſſumtæ, ideóque abſque dotalibus tabulis & ſolemnitate ductæ, quæ Matres-familias non dicebantur,
E nec ipſarum filii in partem hereditatis vocabantur. Cæterùm veras uxores fuiſſe conſtat ex Scriptura, quæ ipſas uxores ſimul & concubinas appellat. Geneſ. 16. verſ. 3. *Sarai tulit Agar Ægyptiam Ancillam ſuam, poſt annos decem quàm habitare cœperant in terra Chanaan: & dedit eam viro ſuo uxorem.* Et cap. 25. verſ. 1. *Abraham verò aliam duxit uxorem nomine Cethuram.* Præterea in dubium revocari non poteſt quin *Jacob* duas uxores legitimas, eaſque primarias habuerit, *Liam* & *Rachelem.* Tertiò, ſi mulieres illæ, quas Patriarchæ in thorum ſuſcepe-
F runt, uxores ipſorum non fuiſſent, ſequeretur inſignes illos viros, qui ut exemplaria heroicæ virtutis & ſanctitatis à Prophetis, à Chriſto, ab Apoſtolis proponuntur & commendantur, vel ignoraſſe adulterium eſſe peccatum, vel toto pene vitæ tempore in tam nefario flagitio perſeveraſſe. Denique *Sara* & *Agar* Eccleſiam & Synagogam ſignificarunt, & duo *Abrahæ filii* duos populos, Judæum & Chriſtianum, hunc ex libera, illum ex ancilla genitum: Quemadmodum ergo Synagoga non fuit adulterinâ conjunctione Deo copulata, ſed legitimo fœdere conjuncta: ſic *Agar* non adulterino concubitu, ſed uxorio jure *Abrahamo* copulata eſt.

Ex

Ex his refellitur Sententia *Joannis Henrici Heideggeri*. Exercitatione VII. *De Polygamia Lamechi*, ubi Sanctorum Patriarcharum Polygamiam damnat, & nequidem tempore Legis Moſaicæ licitam fuiſſe contendit; cùm tamen Lex de Polygamia ut de re licita loquatur, Deuteron. 21. *Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam, & alteram odioſam, genuerintque ex eo liberos, &c.* & cap. 17. Regi præſcribitur ut nec uxorum, nec equorum nimiam ſibi adſciſcat copiam; ubi Hebræi interpretes notant, octodecim ſive uxores, ſive concubinas Regi fuiſſe conceſſas; & *Davidi* Deus imputat quòd uxores ei complures, & quidem illuſtres dediſſet. II. Reg. cap. 12. verſ. 8. *Dedi tibi domum Domini tui, & uxores Domini tui in ſinu tuo.* Melior itaque *Seldeni* Cauſa Libro V. *De Jure Naturæ & Gentium juxta diſciplinam Hebræorum*, cap. VI. & *Hugonis Grotii* II. Libro *De Jure Belli & Pacis*, cap. V. Polygamiam ante Legem exemplis Sanctorum Patriarcharum, & ſub Lege ex verbis ipſius Legis, & Chriſtianorum Patrum teſtimoniis, & Hebræis Magiſtris, licitam fuiſſe propugnantium, quàm *Heideggeri* illos laceſſentis Exercitatione ſupra laudatâ.

Ex his patet, quo ſenſu *Tertullianus* Lib. *De Monogamia*, cap. VI. *Abrahami* Polygamiam *Ancillæ Concubinatum* vocet, quo etiam ſenſu *S. Leo Magnus* Epiſtolâ ad *Ruſticum*, cap. IV. *Agar Abrahæ Concubinam* dicat, id eſt, ſecundariam uxorem. Duriora ſunt, & quæ vix emolliri poſſe commodâ interpretatione videantur *S. Ambroſii* verba Lib. I. *De Abraham*, cap. IV. ubi *Abrahami* cum Ancilla congreſſum adulterium vocat, eaque ratione excuſat, quòd nondum adulterium Lege prohibitum videretur. *Conſideremus primum* (inquit) *quia Abraham ante Legem Moyſis, & ante Evangelium fuit: Nondum interdictum adulterium videbatur. Pœna criminis ex tempore Legis eſt, quæ crimen inhibuit; nec ante Legem ulla rei damnatio eſt, ſed ex Lege. Non ergo in Legem commiſit Abraham, ſed Legem prævenit. Deus in Paradiſo licet conjugium laudaverit, non adulterium damnaverat.* Secundò, hunc excuſat, *quòd non ardore aliquo vagæ ſuccenſus libidinis, non petulantiæ formæ captus decore, Ancillæ contubernio conjugalem poſthabuit thorum, ſed ſtudio quærendæ poſteritatis & propagandæ ſobolis. Nec otioſum eſt quòd uxor autor facti indicitur; ut excuſetur maritus, ne vago raptus errore credatur.* Libro etiam *De Paradiſo*, cap. XIII. de ea *Abrahami* actione tanquam de vero peccato loquitur. Quo ſenſu porro adulterium nondum interdictum dixerit, patet, quod ſcilicet nondom ulla pœna in adulteros conſtituta eſſet, ſicut Moſaica Lege poſtea conſtitura eſt. *Deus*, inquit, *in Paradiſo licèt conjugium laudaverit, non adulterium damnaverat. Non vult enim mortem peccatoris, & ideo quod præmii eſt pollicetur; quod pœna, non exigit. Mavult enim mitibus provocare, quàm terrere ſævioribus.* Cæterùm. *S. Ambroſium* conſtanter docuiſſe adulterium prohibitom eſſe Lege naturali; eamque Legem à nemine invincibiliter ignorari unquam potuiſſe, ex hoc ipſo libro conſtat. Etenim cap. II. ubi narrat quemadmodum Pharao *Saram*, quam in Palatium abductam uxorem ducere cogitabat, poſtquam conjugatam eſſe cognovit, *Abrahamo* reſtituit, ita loquitur: *Etſi naturâ ferus ac barbarus, tamen ſignificat ... & adulterii crimen ſibi eſſe cavendum. Qui prætendit ignorantiam, condemnat intemperantiam. Nec mirum ſi Barbarus jus novit naturæ... Ita major lex naturæ, quàm legum præſcriptio eſt.* Fortè etiam dici poſſet, *S. Ambroſium* œconomiæ gratiâ Polygamiam adulterii no- A mine ſugillaſſe, ut efficaciùs Cathecumenos, coram quibus loquebatur, à pellicatu abſterreret. Nec mirum videri ſi paulò vehementior hac in re fuerit, quando de tertiis nuptiis, quas divinâ ac naturali Lege ſemper licitas fuiſſe conſtat, *S. Baſilius* Epiſtolâ I. ad *Amphilochium*, cap. IV. dixerit, eas *Polygamiam* appellari, ſeu potiùs *caſtigatam fornicationem*. Abrahamum nihilominus à peccato abſolvit *S. Ambroſius*, non quòd actio ipſa à quibuſvis præciſa circumſtantiis ſeu divinæ diſpenſationis, ſeu inculpatæ conſuetudinis originem ex eâ ducentis, ſeu Legis Polygamiam B poſtea permittentis, peccatum non eſſet; ſed quòd diſponente Deo ob myſterium, *Abrahamus* conjugium cum Ancilla contraxerit. *Duabus uſi ſumus defenſionibus* (inquit S. Ambroſius) *Tertia quoque eſt quam nobis Apoſtoli Pauli tribuit autoritas, qui ait: Illa quæ geſſit Abraham ut de Ancilla ſuſciperet ſobolem, in figuram facta ſunt, & ſecundùm allegoriam dicta. Allegoria eſt cùm aliud geritur & aliud figuratur; ſicut etiam ipſe Apoſtolus docet dicens:* Sub Lege volentes eſſe, Legem non legiſtis? Scriptum eſt enim: Quoniam Abraham duos filios habuerit, unum de C ancilla, & unum de libera: ſed is quidem qui de ancilla, ſecundùm carnem natus eſt: qui autem de libera, per repromiſſionem: Quæ ſunt per allegoriam dicta. Nam hæc ſunt duo Teſtamenta: unum quidem à Monte Sina in ſervitutem generans, quæ eſt Agar, *duos populos oſtendens de Abrahæ generatione manere: unum Judæorum, qui Legis ſyllabis ſerviat; eo quòd de ancilla in ſervitutem videatur eſſe generatus; alterum Chriſtianum, qui ad remiſſionem peccatorum cæleſtis gratiâ libertatem acceperit. Quod ergo putas eſſe peccatum, advertis eſſe myſterium, quo ea D quæ poſterioribus erant futura temporibus revelabantur... Agnoſcamus ergo quoniam hæc quæ in figuram contingebant, illis crimini non erant; nobis autem erunt, ſi ad correptionem noſtram ſcripta cavere nolimus.* Excuſari autem nullâ ratione poſſet *Abraham* à crimine pellicatus & adulterii, niſi *Agarem* in uxorem accepiſſet; quod facere non potuiſſet abſque flagitio, niſi licita tunc temporis fuiſſet Polygamia.

Objicies, Polygamiam naturæ juri primæque Matrimonii inſtitutioni repugnare, adeóque non minùs in Patriarchis, quàm in *Lamecho*, improbandam atque damnandam.

E Reſpondetur, Naturæ quidem juri repugnare Polygamiam quantùm ad appendices quaſdam, non quantùm ad prima principia ſpectato; repugnare etiam minùs præcipuis Matrimonii finibus, non fini primario. Lex, inquam, naturæ ſecundùm prima principia conſiderata Polygamiam non prohibet. Quòd enim hâc ratione vetitum eſt, ſic per ſe & ab intrinſeco malum eſt, ut nuſquam honeſtum evadere poſſit, licitúmve fieri, ne Deo quidem diſpenſante, neque Lege ullâ ſcriptâ primaria illa naturalis Legis præ- F cepta à Deo aboleri, aut ſuſpendi poſſint: At Polygamiam honeſtam fuiſſe liquet ac licitam Lege Moſaica; & *Davidem feciſſe rectum in oculis Domini, & non declinaſſe ab omnibus quæ præceperat ei, cunctis diebus vitæ ſuæ, excepto ſermone Uriæ Hethæi* (III. Regum XV.) & nihilominus plures habuiſſe uxores. Conſtat etiam *Abraham* & *Jacob* Patriarchas ſanctiſſimos, & à Spiritu Sancto commendatos, Legem naturalem non ignoraſſe, neque toto vitæ ſuæ tempore in eam peccaſſe. Cùm itaque plures uxores habuerint, colligimus cum ipſis à Deo Legis naturalis autore fuiſſe diſpenſatum ut plures ducerent. Et ſanè cùm ſuam in *Iſmaelem* beneficentiam Deus explicaverit, quia

filius erat *Abrami*; Geneſ. xxi. *Sed & filium Ancillæ faciam in gentem magnam, quia ſemen tuum eſt*: Nec veriſimile videatur Deum adulterinæ proli ob parentem gratificari voluiſſe, colligitur Deum *Abrami* cum *Agare* Matrimonium approbaſſe, & conciliante *Sara* conjunxiſſe. Primarium porro Matrimonii finem aſſecuti ſunt Patriarchæ Polygami, ſcilicet procreationem & educationem prolis, cùm vir unus multis mulieribus fœcundandis, earumque liberis alendis, inſtituendiſque ſufficiat. Quod ſi ab eâ perfectione quâ Matrimonium primò inſtitutum eſt, ejuſque minùs præcipuis finibus, quales ſunt pacifica domûs & familiæ gubernatio, aliquatenus defecerint, hi B defectus majori bono compenſati ſunt, propagatione ſcilicet humani generis & populi fidelis, nec non divini cultûs & Religionis; magnorumque myſteriorum ſignificatione.

Quod diximus de divinâ diſpenſatione Patriarchis conceſsâ ut plures uxores ducerent, ceu commentum quiſpiam ſugillabit, rogans, Ubi id ſcriptum habeatur? Verùm illi reſpondebimus, Diſpenſationem illam à Patribus probabiliter colligi ex Sanctorum Patriarcharum exemplis à Deo non improbatis; & ex eo quòd cauſa, propter quam C tempore Legis Moſaicæ permiſſa eſt polygamia, longè fuerit urgentior ante Legem. Cæterùm quemadmodum Lex Matrimonii ante *Moſis* ætatem literis conſignata non erat, ſed in hominum dumtaxat animis impreſſa, ita diſpenſationem in ea Lege non ſcripto expreſſam teſtatamque eſſe oportuit; ſed interiori monitu, inſtinctu, atque inſpiratione tradi primùm alicui conveniens fuit, *Noacho* puta, aut *Abrahamo*: tum eorum traditione, aliorumque piorum hominum exemplo & conſuetudine comprobatam, pro re honeſta & licita vulgò habitam fuiſſe.

DISSERTATIO V.

De Raptu, & Prophetia Henochi.

PROPOSITIO I.

Henoch mortuus non eſt, ut Rabbini quidam aſſerere non dubitarunt, ſed à Deo tranſlatus vivit: Quo in loco, incertum.

ID liquidò colligitur ex *Geneſis* cap. 5. verſ. 22. & 23. *Et ambulavit Henoch cum Deo.... Et facti ſunt omnes dies Henoch trecenti ſexaginta quinque anni. Ambulavitque cum Deo, & non apparuit: quia tulit eum Deus.* Quæ verba, *tulit eum Deus*, ibi mortem ſignificare Scripturæ ſacræ phraſi, *Abenezra*, *Hiſcuni*, aliique Rabbini à *Manaſſe Ben-Iſraël*, Lib. *De Fragilitate Humana*, Sectione xii. Art. vii. laudati, perperam contendunt. Quamvis enim aliquando in Scripturis hoc F loquendi modo mors ſignificetur, ut iii. *Regum* xix. verſ. 4. ubi *Elias* ait: *Sufficit mihi, Domine, tolle animam meam: neque enim melior ſum quàm Patres mei.* Et *Pſalmo* xlviii. verſ. 16. *Verumtamen Deus redimet animam meam de manu inferi, cùm acceperit me*, & *Job.* 22. verſ. 3. *Neſcio enim quàm diu ſubſiſtam, & ſi poſt modicum tollat me Factor meus*? Aliàs tamen aſſumptionem ſeu tranſlationem viventis in ſtatum cœleſtem ſignificat, ut iv. *Regum* ii. verſ. 9. ubi *Elias ad Eliſæum* dixit: *Poſtula quod vis ut faciam tibi, antequam tollar à te*, & verſ. 10. *Si videris me, quando tollar à te, erit tibi quod petiſti.* Hoc porro ſenſu intelligendum locum illum Geneſeos de Henocho, *Et non apparuit, quia tulit eum Deus*, multa probant.

A

Primò, ſi *Moſes* ablationem *Henochi* per mortem, non per aſſumptionem ad ſe cum corpore & anima intellexiſſet, non mutaſſet loquendi modum. Cur enim de aliorum Patriarcharum obitu loquens eadem verba non uſurpat, ſed iſta, *& mortuus eſt*? Id autem de *Henoch* non B ait, ſed; *Ambulavit cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus*? Hæc ſanè orationis mutatio diverſum modum ablationis ex hoc Mundo ſignificat.

Secundò, ſi mortem ſignificarent verba illa *Moſis*, putidæ tautologiæ vitium in ejus oratione occurreret. Senſus enim eſſet: *Non apparuit*, id eſt, mortuus eſt, *quia tulit eum Deus*, id eſt, quia per mortem eum rapuit; ſive mortuus eſt, quia mortuus eſt.

Tertiò, tranſlatio *Enochi* narratur ut eximiæ pietatis ejus merces: *Ambulavit cum Deo, &* C *non apparuit, quia tulit eum Deus.* At pietas non eſt cauſa mortis, ſed potiùs longævitatis, vel immortalitatis: de morte itaque non ſunt intelligenda verba illa Moſis, ſed de viventis tranſlatione.

Quartò, Apoſtolus in Epiſtola ad *Hebræos*, cap. xi. verſ. 5. ſic *Moſem* interpretatur: *Fide*, inquit, *Henoch tranſlatus eſt, ne videret mortem, & non inveniebatur, quia tranſtulit illum Deus.*

Quintò, ſic interpretatur Chaldaica Paraphraſis Onkeloſi locum illum Geneſeos: *Et ambulavit Enoch in timore Dei*, inquit, *& non comparuit, nec etiam occidit eum Deus.* Eundem ſenſum red- D dit Verſio lxx. Interpretum: *Et Placuit Enoch Deo, & non inveniebatur, quia tranſtulit eum Deus.* Eundem reddit Verſio Samaritana: *Ambulavit autem Henoch cum Deo & non apparuit, quia aſſumpſit eum Deus.*

Sextò, idem confirmant veteres Patres: *S. Irenæus* Libro v. adversùs Hæreſes, cap. v. *Enoch*, inquit, *placens Deo, in quo placuit corpore tranſlatus eſt, tranſlationem Juſtorum præmonſtrans. Et Elias, ſicut erat in plaſmatis ſubſtantiâ, aſſumptus eſt, aſſumptionem Patrum prophetans: & nihil impedit eos corpus in tranſlatione & aſſumptione eo-* E *rum. Per illas enim manus, per quas in initio plaſmati ſunt, per ipſas & aſſumptionem & tranſlationem acceperunt. Aſſuetæ enim erant in Adam manus Dei coaptare, & tenere, & bajulare ſuum plaſma, & ferre & ponere ubi ipſæ vellent.*

Tertullianus Libro *De Anima*, cap. 1. *Tranſlatus eſt*, inquit, *Enoch & Elias, nec mors eorum reperta eſt, dilata ſcilicet. Cæterùm morituri reſervantur, ut Antichriſtum ſanguine ſuo extinguant.* Et Libro de Reſurrectione Carnis: *Quod hodie Enoch & Elias nondum Reſurrectione diſpuncti, quia nec morte functi, quà tantùm de orbe tranſlati, & hoc* F *ipſo jam æternitatis candidati, & ab omni vitio, & ab omni damno, & ab omni injuria & contumelia immunitatem carnis ediſcunt, cuinam fidei teſtimonium ſignant, niſi quia credi oportet has futuræ integritatis eſſe documenta?*

S. Hieronymus Epiſtolâ lxi. ad *Pammachium*, adversùs errores Joannis Hieroſolymitani: *Enoch*, inquit, *tranſlatus eſt in carne: Elias carneus raptus eſt in cœlum; necdum mortui, & Paradiſi jam coloni, habent quoque membra cum quibus rapti ſunt atque tranſlati. Quod nos imitamur jejunia, illi poſſident Dei conſortio. Veſcuntur cœleſti pane, & ſaturantur omni verbo Dei, eundem habentes Dominum,*

num, quem & cibum. Et Libro 1. contra Jovinianum: *Si autem*, inquit, *transfertur Enoch, & ſervatur in diluvio Noë; non reor idcirco tranſlatum Enoch, quòd uxorem habuerit; ſed quòd primus invocaverit Deum, & crediderit in Salvatorem: de quo Apoſtolus in Epiſtola ad Hebræos pleniſſimè docet.* Hîc tamen obiter obſervandum, *S. Hieronymum* memoriâ lapſum eſſe, niſi vox illa *primus*, ab aliquo ſciolo intruſa ſit. Non enim de *Enoch*, ſed de *Enos* filio *Seth* ait Scriptura, quòd primus Deum invocaverit. *Geneſis* 4. verſ. 25. *Sed & Seth natus eſt filius, quem vocavit Enos: Iſte cœpit invocare nomen Domini.*

S. Auguſtinus Libro II. *De Peccato Originali* contra *Cœleſtium*, cap. XXIII. *Heliam & Henoch*, inquit, *non dubitamus in quibus nati ſunt corporibus vivere.* Et Libro 1. *De Peccatorum Meritis & Remiſſione*, cap. III. *Si enim Deus Iſraelitarum veſtimentis & calceamentis præſtitit quòd per tot annos non ſunt obtrita, quid mirum ſi obedienti homini ejuſdem potentiâ præſtaretur, ut animale ac mortale habens corpus, haberet in eo quemdam ſtatum quo ſine defectu eſſet annoſum, tempore quo Deus vellet à mortalitate ad immortalitatem ſine media morte venturus? Sicut enim hæc ipſa caro quam nunc habemus, non ideo non eſt vulnerabilis, quia non eſt neceſſe ut vulneretur: Sic illa non ideo non fuit mortalis, quia non erat neceſſe ut moreretur. Talem puto habitudinem adhuc in corpore animali atque mortali, etiam illis qui ſine morte hinc tranſlati ſunt, fuiſſe conceſſam. Neque enim Enoch & Elias per tam longam ætatem ſenectute marcuerunt: nec tamen eos credo jam in illam ſpiritalem qualitatem corporis commutatos, qualis in Reſurrectione promittitur, quæ in Domino prima proceſſit: niſi quia illi fortaſſe nec his cibis egent qui ſui conſumptione reficiunt; ſed ex quo tranſlati ſunt, ita vivunt ut ſimilem habeant ſatietatem illis quadraginta diebus, quibus Elias ex calice aquæ & ex collyride panis ſine cibo vixit: aut ſi & his ſuſtentaculis opus eſt, ita fortaſſe in Paradiſo paſcuntur, ſicut Adam priuſquam propter peccatum exinde exire meruiſſet. Habebat enim, quantùm exiſtimo, & de lignorum fructibus refectionem contra defectionem; & de ligno vitæ ſtabilitatem contra vetuſtatem.*

Et Libro IX. *De Geneſi ad literam*, cap. VI. *Neque enim arbitrandum eſt*, inquit, *Eliam vel ſic eſſe jam ſicut erunt Sancti, quando peracto operis die denarium pariter accepturi ſunt: vel ſic quemadmodum ſunt homines, qui ex iſta vitâ nondum emigrarunt, de qua ille tamen non morte, ſed tranſlatione migravit. Jam itaque aliud melius habet, quàm in hac vita poſſet: quamvis nondum habeat quod ex hac vitâ rectè geſtâ in fine habiturus eſt: Pro nobis enim meliora providerunt, ne ſine nobis perficerentur. Aut ſi quiſquam putat hoc Eliam mereri non potuiſſe ſi duxiſſet uxorem, filioſque procreaſſet. (Creditur enim non habuiſſe, quia hoc Scriptura non dixit, quamvis & de Cælibatu ejus nihil dixerit) quid de Henoch reſpondebit, qui filiis genitis Deo placens, non mortuus, ſed vivus tranſlatus eſt? Cur ergo & Adam & Eva, ſi juſtè viventes caſtè filios procreaſſent, non eis poſſent tranſlatione, non morte, ſuccedentibus cedere? Nam ſi Henoch & Elias in Adam mortui, mortiſque propaginem in carne geſtantes, quod debitum ut ſolvant, creduntur etiam redituri ad hanc vitam, & quod tandiu dilatum eſt, morituri; Nunc tamen in alia vita ſunt, ubi ante Reſurrectionem carnis, antequam animale corpus in ſpiritale mutetur, nec morbo, nec ſenectute deficiunt: Quantò juſtiùs atque probabiliùs primis illis hominibus præſtaretur ſine ullo ſuo parentumve peccato viventibus, ut in meliorem aliquem ſtatum filiis genitis cederent, unde ſeculo ſipito, cum omni poſteritate Sanctorum in angelicam formam, non per carnis mortem, ſed per Dei virtutem, non multò feliciùs mutarentur?*

Theodoretus Interrogatione XLV. in Geneſim, ubi quærit, *Quem in locum Deus omnium tranſtulit Enoch?* Reſpondet: *Non inquirenda ſunt quæ ſilentio ſunt tradita, ſed veneranda quæ ſcripta ſunt. Ego verò puto Deum omnium hoc feciſſe ad conſolandos virtutis Athletas. Cùm enim Abel primus Juſtitiæ fructus, immaturus adhuc radicitùs abſciſſus eſſet, & nondum Reſurrectionis ſpes homines conſolaretur, tranſtulit omnium Deus ipſum Enoch ſibi gratiſſimum, eumque ſejunxit à mortalium vita, ut quicunque piè vivere ſtatuerit, ita ratiocinetur, utpote ratione præditus: Cùm Deus omnium, qui juſtus eſt & juſtè gubernat univerſa, Enoch honore proſecutus ſit, eum Abel quoque ornamento carere non permiſſurum. Hâc de cauſâ illum quidem occidi permiſit, Enoch autem tranſtulit, ut hujus prædicatione futuram indicaret Reſurrectionem. Qui enim in hac vita virtutis remunerationem non fuerit adeptus, illam in altera vitâ certò conſequetur.*

S. Joannes Chryſoſtomus in hujus Quæſtionis explicationem ante *Theodoretum* incubuit Homiliâ XXI. in Geneſim. *Vide*, inquit, *boni Dei excellentem clementiam. Nam quia invenit aliquem qui potuit peccatum Adæ revocare: monſtrando re ipſa quia non volens mortem humano generi inferre propter mandati tranſgreſſionem, cùm eum, qui mandatum acceperat, condemnaverit, nunc viventem Juſtum transfert.* Et placuit, *inquit*, Enoch Deo, & non inventus eſt, eò quòd tranſtulit illum Deus. *Vides ſapientiam Domini? Viventem tranſtulit, non immortalitatem largitus eſt, ne peccandi metum enervaret, ſed morti in humanum genus ſuum jus reliquit. Propter hoc iterum obſcurè, ut ita dicam, & latenter revocare vult ſententiam, quam contra Adam protulit, ſed manifeſtum hoc non facit, ut timor illius emendationi ſerviat. Et idcirco Enoch cùm ſibi multùm placeret, tranſtulit. Jam ſi quis curioſiùs rogare velit, & dicere: Et quò ipſum tranſtulit? Et num uſque ad præſens vixerit? Diſcat non convenire humanis cogitationibus obſequi, & curioſiùs ea quæ à Deo fiunt, explorare, ſed credere his quæ dicuntur. Nam quando Deus aliquid pronunciat, dictis ipſius contradicendum non eſt, ſed fide digniora habenda ſunt quæ à Deo pronunciantur, quàm quæ oculis noſtris ſubjecta ſunt. Enimverò Scriptura dixit, quòd tranſtulit illum, & quòd viventem tranſtulit, nec mortem expertus ſit; ſed ob ſuum, quem apud Deum habebat favorem ſuperior factus ſit divinâ ſententiâ contra humanum genus prolatâ. Quò autem illum tranſtulerit, & quomodo nunc agat, hoc non adjecit. Vidiſti bonitatem Domini, quomodo inventum virum qui virtutem operatus eſt, non fraudavit dignitate, quam primigenæ homini ante mandati tranſgreſſionem largitus erat: docent nos, quòd & illum, niſi dæmonis deceptionem pluris feciſſet quàm traditum mandatum, eodem vel majori honore dignatus fuiſſet.*

Addo coronidis loco meditationem *S. Thomæ* in Capitis XI. Epiſtolæ *S. Pauli* ad Hebræos, verſ. 5. *Mors duorum dilata eſt*, inquit, *Henoch & Eliæ. Et ratio eſt, quia doctrina Veteris Teſtamenti ordinatur ad promiſſa Novi Teſtamenti, in quo ſpes nobis vitæ æternæ promittitur, Matth. 4.* Pœnitentiam agite, appropinquavit enim Regnum cælorum. *Et ideo datâ ſententiâ mortis, voluit Dominus homines ducere in ſpem vitæ: quod fecit in Patribus utriuſque ſtatûs, ſcilicet Naturæ, Legis, & Gratiæ. Unde in primo ſtatu dedit ſpem evadendi neceſſitatem mortis in Henoch: in Lege autem, in Elia: in tempore Gratiæ, in Chriſto, per quem datur nobis effectus hujus promiſſionis. Sed duo primi morientur per*

Antichriſtum:

Digitized by Google

Antichriſtum : Chriſtus autem ſemel mortuus, à mortuis reſurgens, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.

Objicies, hæc verba Geneſeos cap. v. verſ. 23. *Et facti ſunt omnes dies Henoch trecenti ſexaginta quinque anni*, planè ſignificare mortuum eſſe *Henochum.* Si enim adhuc viveret, dies ejus fuiſſent non tantùm trecenti ſexaginta quinque anni, ſed eſſent ultra quinque millia annorum. Id confirmant Syriaca & Arabica Verſiones. Prima enim ſic habet: *Et placuit Henoch Deo, & eſſe deſiit, quia ſumpſit eum Deus.* Altera verò ſic: *Cùmque ambulaſſet Henoch in obedientiâ Dei, defunctus eſt, aſſumpſitque eum ad ſe.*

Reſpondetur, tempus duntaxat quo *Henoch*, in hominum ſocietate verſatus eſt, & in eodem ſtatu mortalitatis vixit, quo cæteri, non verò integrum vitæ ipſius curriculum numerari. Ex hominum enim ſocietate & converſatione ſubductus, quia neſcitur ubi ſit, quid agat, & quomodo vivat, ſimiliter ſe habet quantùm ad hominum notitiam, ac ſi mortuus fuiſſet. Unde tempus omne poſt ejus tranſlationem ſilentio involvitur à *Moyſe.* Syriacæ Verſionis ſenſus idem eſt ac LXX. Interpretum, & Vulgatæ noſtræ. Hæc enim verba: *Et eſſe deſiit*, idem ſignificant, ac *Non inveniebatur*; vel, *Non apparuit*, inter homines ſcilicet; eſſe deſiit in hominum ſocietate, eſſe deſiit in terris, in quibus mortales habitant. Verſio verò Arabica à *R. Saadia* circa annum Chriſti nongenteſimum adornata, à verbis & phraſibus Hebræis interdum longiùs recedit, & ingenium ſuum, Judaicum ſcilicet, ſequitur Interpres, ut Viri Eruditi obſervarunt. Quod ſi uſquam præſtitit, in hoc maximè, quem tractamus, Geneſeos loco, præſtitiſſe compertum eſt; cùm ex ipſa *Moſis* oratione, tum ex Verſione LXX. Interpretum, & Onkeloſi Paraphraſi Chaldaica, tum ex *S. Paulo* optimo ſanè *Moſis* interprete, & Arabicæ Verſionis Auctori anteponendo.

Objicies, exploratam eſſe veritatem, *Henòch* tranſlatum eſſe in Paradiſum terreſtrem, ex quo Adam ejectus eſt. Habetur enim *Eccleſiaſtici* cap. XLIV. verſ. 17. *Henoch placuit Deo, & tranſlatus eſt in Paradiſum, ut det gentibus pœnitentiam.* Hanc etiam opinionem Patres confirmant. 1. Auctor Quæſtionum ad Orthodoxos *S. Juſtino* Martyri adſcriptarum, Quæſtione LXXXV. ubi eos omnes, quos Evangelium cum Chriſto ſurrexiſſe, & multis apparuiſſe refert, ſocios *Enoch* & *Elia* in Paradiſo eſſe aſſerit. *Quam ob cauſam*, inquit, *reſuſcitati illi denuo mortem non oppetiere, ſed in immortalitate manent, ſicut Enoch & Elias, cum quibus in Paradiſo ſunt, reſtitutionem ſempiternam, quâ omnes immutabimur, expectantes.*

S. Irenæus Libro v. adverſùs Hæreſes, cap. 5. de *Henochi* & *Elia* tranſlatione loquens: *Ubi ergo*, inquit, *primus poſitus eſt Homo, ſcilicet in Para» diſo, quemadmodum Scriptura dicit:* Et planta» vit Deus Paradiſum in Eden contra Orientem, » & poſuit ibi hominem quem plaſmavit: *& inde projectus in hunc Mundum non obediens. Quapropter dicunt Preſbyteri qui ſunt Apoſtolorum Diſcipuli, eos qui tranſlati ſunt, illuc tranſlatos eſſe. Juſtis enim hominibus & Spiritum habentibus, præparatus eſt Paradiſus, in quem & Paulus Apoſtolus aſportatus audivit ſermones inenarrabiles, quantum ad nos in præſenti: & ibi manere eos qui tranſlati ſunt uſque ad conſummationem, coauſpicantes incorruptelam.*

S. Athanaſius in Epiſtolâ De Synodi Nicænæ contra Arianam Hæreſim Decretis. *Adam*, inquit, *anticipant gratiam, & ſtatim ubi natus eſſet in Paradiſo collocatus, nihil quicquam differentia habuit ab Henoch, qui poſt tempora nativitatis ſuæ, cùm Deo placuiſſet, in Paradiſum tranſlatus eſt; neque item quicquam diverſum ab Apoſtolo, qui poſt facta ſua raptus eſt in Paradiſum: imò ne ab eo quidem qui Latro fuerat, cui ob confeſſionem promiſſum eſt, ipſum ſtatim in Paradiſo futurum.*

S. Iſidorus Libro *De Vita & Obitu Sanctorum*, cap. III. aſſerit, *Henoch* meruiſſe in eum locum transferri, unde fuerat Protoplaſtus excluſus, ſcilicet in æqualem habitationem beatæ vitæ.

S. Thomas I. P. Q. CII. A. II. ad III. *Henoch* & *Eliam* nunc *in Paradiſo habitare* docet; idemque repetit III. P. Q. XLIX. A. V. ad II. *Enoch*, inquit, *raptus eſt ad Paradiſum terreſtrem, ubi cum Elia ſimul creditur vivere uſque ad Adventum Antichriſti.*

Reſpondetur, Incertum eſſe quem in locum rapti ſint *Henoch* & *Elias*; & ubi degant, ut *S. Joannes Chryſoſtomus*, & *Theodoretus* locis ſupra laudatis profitentur ac declarant. *S. Auguſtinus* iſtam de loco, in quo *Henoch* & *Elias* verſantur, Quæſtionem in illarum cenſu reponendam ait, de quibus ſalvâ fide Catholica aliter & aliter opinari licet. Libro II. *De Peccato Originali*, cap. XXIII. *Longè aliter*, inquit, *ſe habent Quæſtiones iſtæ, quas eſſe præter fidem arbitratur, quàm ſunt illæ, in quibus ſalvâ fide quâ Chriſtiani ſumus, aut ignoratur quid verum ſit, & ſententia definitiva ſuſpenditur; aut aliter quàm eſt, humanâ & infirmâ ſuſpicione conjicitur. Veluti cùm quæritur qualis vel ubi ſit Paradiſus, ubi conſtituit Deus hominem, quem formavit ex pulvere; cùm tamen eſſe illum Paradiſum Fides Chriſtiana non dubitet. Vel cùm quæritur, ubi ſit nunc Elias vel Henoch: an ibi, an alicubi alibi; quos tamen non dubitamus, in quibus nati ſunt corporibus vivere. Vel cùm quæritur, Utrum in corpore, an extra corpus in tertium cælum ſit raptus Apoſtolus? Quanquam ſit iſta impudens inquiſitio id ſcire volentium, quod ſe ille cui hoc præſtitum eſt, ſalvâ utique fide, neſcire teſtatur. Vel, Quot ſunt cæli, in quorum tertium ſe raptum eſſe commemorat? Vel, Utrum elementa mundi hujus conſpicabilis quatuor an plura ſint? Quid faciat Solem Lunamque deficere his defectibus quos prædicere Aſtrologi certâ temporum dinumeratione conſueverunt, &c. Quis enim non ſentiat in his atque hujuſmodi variis & innumerabilibus quæſtionibus, ſive ad obſcuriſſima opera Dei, ſive ad Scripturarum abditiſſimas latebras pertinentibus, quas certo aliquo genere complecti ac definire difficile eſt, & multa ignorari ſalvâ Chriſtianâ Fide, & alicubi errari ſine aliquo hæretici dogmatis crimine.*

S. Gregorius Magnus Homiliâ XXIX. in Evangelia, ſcribit, *Eliam* in cælum aëreum ſublevatum eſſe, *ut in ſecretam quamdam terræ regionem repente duceretur, ubi in magna jam carnis & ſpiritus quiete viveret, quouſque ad finem Mundi redeat, & mortis debitum ſolvat.* Idemque de *Henoch* ſenſiſſe credendus eſt, non verò in Paradiſum terreſtrem tranſlatum. Imò de illius raptu ibidem mentionem faciens, tranſlatum quidem ait, ſed de loco ſilet in quem tranſlatus eſt, ut de re utique incertâ. *Sicut autem Joſeph à fratribus venditus*, inquit, *venditionem Redemptoris noſtri figuravit: ſic Enoch tranſlatus, atque ad cælum aëreum Elias ſublevatus, Aſcenſionem Dominicam deſignavit. Aſcenſionis ergo ſuæ Dominus præuncios & teſtes habuit, unum ante Legem, alium ſub Lege: ut quandoque veniret ipſe, qui veraciter cælos penetrare potuiſſet. Unde & ipſe ordo in eorum quoque utrorumque ſublevatione per quædam incrementa diſtinguitur. Nam Enoch tranſlatus, Elias verò ad cælum ſubvectus eſſe memoratur: ut veniret*

poſtmodum

poſtmodum qui nec tranſlatus, nec ſubvectus, cælum æthereum ſuâ virtute penetraret. Qui nobis in ſe credentibus, quia curnis ſuæ quoque munditiam largiretur, & ſub eo per incrementa temporum virtus caſtitatis excreſceret, in ipſa quoque eorum tranſlatione qui Aſcenſionem Dominicam us videlicet famuli deſignaverunt, & in ſe ipſo qui ad cælum aſcendit, Dominus oſtendit. Nam Enoch quidem uxorem & filios habuit: Elias verò neque uxorem, neque filios legitur habuiſſe. Penſate ergo quomodo per incrementa temporum creverit munditia ſanctitatis; quod & per tranſlatos famulos, & per aſcendentis Domini perſonam patenter oſtenditur. Tranſlatus namque eſt Henoch & per coitum genitus & per coitum generans. Raptus eſt Elias per coitum genitus, ſed non jam per coitum generans. Aſſumptus verò eſt Dominus neque per coitum genitus, neque per coitum generans. Si certum habuiſſet *S. Gregorius* Henoch in Paradiſum terreſtrem fuiſſe tranſlatum, id ſanè eo in loco indicaſſet, occaſione tam opportunâ.

Cæterorum Patrum teſtimonia non cogunt ut *Enoch* in Paradiſum terreſtrem tranſlatum eſſe fateamur. Nam Autor Quæſtionum ad Orthodoxos non eſt *Sanctus Juſtinus*; & quod ibi aſſerit, C eos qui cum Chriſto ſurrexere, eſſe in Paradiſo terreſtri, nec divina viſione frui, erroneum eſt. *S. Irenæus* ab iis Preſbyteris ſe accepiſſe, ait, eos qui tranſlati ſunt, in Paradiſum terreſtrem eſſe tranſlatos, à quibus alibi ſe accepiſſe ſignificat millenariorum errorem. *S. Athanaſius* in eundem Paradiſum raptum etiam Apoſtolum, ac de eodem etiam intelligi hæc verba Chriſti ad Latronem, *Hodie mecum eris in Paradiſo* innuit, quod minùs probabile eſſe, nemo non videt. Librum *De Vita & Obitu Sanctorum*, inter *S. Iſidori* Opera editum ejus venerando nomini ſuppoſitum D cenſet Cardinalis *Baronius* non ſpernendis argumentis ad annum octingenteſimum decimumſextum, & in Notis ad Martyrologium Romanum, ad diem primam Maii, vigeſimam quintam Julii, & vigeſimam-quintam Auguſti. Denique iſta Quæſtio ex earum numero eſt, in quibus cùm Patres varias in ſententias abierint, licet cuique illam amplecti, quæ Scripturæ Sacræ aut rectæ rationi magis congruere viſa fuerit. Nam ut ſcitè ait Vincentius Lirinenſis: *Antiqua Sanctorum Patrum conſenſio non in omnibus divinæ Legis quæſtiunculis, ſed ſolùm in Fidei regula magno nobis* E *ſtudio & inveſtiganda eſt, & ſequenda.* At Scripturæ Sacræ convenientiùs aſſeritur Paradiſum terreſtrem diluvio, quod terram univerſam vaſtavit, everſum ac deletum fuiſſe, adeòque illic non degere *Enoch* & *Eliam.*

S. Thomæ probabile quidem viſum eſt *Henoch* & *Eliam* in Paradiſo terreſtri habitare, & id in Reſponſionibus ad argumenta dixit, Quæſtione iſtâ ex profeſſo non diſcuſſâ, ſed iſtud ut certum & inconcuſſum dogma non aſſerunt. Quamobrem Propoſitioni noſtræ non adverſatur.

Nec *Eccleſiaſtici* locus in objectione laudatus F probat *Enoch* in Paradiſum terreſtrem, ex quo ejectus eſt Adamus, eſſe tranſlatum, etiamſi legamus, prout habet Vulgata Verſio, *& tranſlatus eſt in Paradiſum*, non autem prout habent Græci Codices, *καὶ μετετέθη & tranſlatus eſt*, abſque ulla Paradiſi mentione. Nam Paradiſum terreſtrem, in quo poſitus fuit *Adamus*, hîc intelligere minimè neceſſe eſt, ſed locum aliquem amœniſſimum, in quo cum magna tranquillitate & jucunditate carnis & ſpiritûs, Deo ipſum mirabiliter conſervante vivit, & uſque ad ſeculi conſummationem victurus eſt cum *Elia*, altero felicis æternitatis candidato. Hoc enim interdum eſſe vocis Para-

A diſi ſignificatum, conſtat ex cap. XIII. *Geneſ.* verſ. 10. ubi regio univerſa Jordanis irrigata fuiſſe dicitur, *Sicut Paradiſus Domini*, antequam ſubverteret Dominus Sodomam & Gomorrham. Et ex Canticis Canticorum, ubi dicitur: *Emiſſiones tuæ Paradiſus malorum punicorum cum pomorum fructibus.* Quocirca, *Rupertus* Abbas lib. 3. Commentat. in *Geneſim*, cap. XXXIII. ait, quod *Nuſquam Scriptura dat intelligi quòd Henoch & Eliam Deus tulerit in ipſum Paradiſum, ubi comederent de ligno vitæ, & viverent in æternum; ſed ita ſublati ſunt, ut in ſecretam quandam regionem* B *terræ ducerentur, ubi in magna carnis & ſpiritûs quiete viverent, quouſque ad finem Mundi redeant, & mortis debitum ſolvant.*

PROPOSITIO II.

Quamvis Henoch Propheta fuerit, & ſuæ Ætatis hominibus ultimum Judicium vaticinatus ſit, Librum tamen Henoch à Veteribus quibuſdam Patribus laudatum, velut Apocryphum conſultiùs alii rejecerunt.

H*Enochum* de futuro Chriſti Domini ad judicandos homines adventu propheraſſe, certum eſt ex Epiſtolâ Canonicâ *S. Judæ* Apoſtoli ℣. 14. & 15. *Prophetavit autem*, inquit, *& de his ſeptimus ab Adam Henoch, dicens: Ecce venit Dominus in ſanctis millibus ſuis facere judicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impiè egerunt, & de* D *omnibus duris, quæ locuti ſunt contra Deum peccatores impii.*

Hanc prophetiam ex Libro Canonico expreſſam veteres aliquot Patres cenſuerunt, *Juſtinus Martyr*, *Irenæus*, *Clemens Alexandrinus*, *Tertullianus*, & quotquot fere Angelorum ſeu Dæmonum cum filiabus hominum commixtionem, ex qua gigantes procreati ſint, propugnarunt. Inſignis eſt de ea re *Tertulliani* locus Libro 1. De *Cultu Feminarum*, cap. III. *Scio*, inquit, *Scripturam Henoch, quæ hunc ordinem Angelis dedit, non recipi à quibuſdam, quia nec in armarium Judaicum admittitur. Opinor non putaverunt illam ante* E *Cataclyſmum editam, poſt eum caſum orbis omnium rerum abolitorem, ſalvam eſſe potuiſſe. Si iſta ratio eſt, recordentur pronepotem ipſius Henoch fuiſſe ſuperſtitem cataclyſmi Noë, qui utique domeſtico nomine & hereditaria traditione audierat & meminerat de Proavi ſui penes Deum gratia, & de omnibus prædicatis ejus; cùm Henoch filio ſuo Matuſalæ nihil aliud mandaverit, quàm ut eorum notitiam poſteris ſuis traderet. Igitur ſine dubio potuit Noë in prædicationis delegatione ſucceſſiſſe, vel quia & aliàs non tacuiſſet, tam de Dei Conſervatoris ſui diſ-* F *poſitione, quàm de ipſa Domûs ſuæ gloria. Hoc ſi non tam expeditè haberet, illud quoque aſſertionem Scripturæ illius tueretur. Perinde potuit abolefactam eam violentiâ cataclyſmi in ſpiritu rurſus reformare. Quemadmodum & Hieroſolymis Babyloniâ expugnatione deletis, omne inſtrumentum Judaicæ literaturæ per Eſdram conſtat reſtauratum. Sed cum Henoch eadem Scriptura etiam de Domino prædicarit, à nobis quidem nihil omnino rejiciendum eſt quod pertinet ad nos. Et legimus omnem Scripturam ædificationi habilem divinitùs inſpirari. A Judæis poteſt jam videri propterea rejecta, ſicut & cætera fere quæ Chriſtum ſonant. Nec utique mirum hoc, ſi Scripturas aliquas non receperunt de eo locutas, quem &*

ipſum coram loquentem non erant recepturi. Eò accedit, quod Henoch apud Judam Apoſtolum teſtimonium poſſidet.

Teſtamentum quoque XII. Patriarcharum, ab *Origene* Homiliâ XV. in Joſue, & *Procopio Gazeo* Commentar. in cap. XXVIII. *Geneſis* laudatum, Librum *Henoch juſti* non ſemel à veteribus illis Patriarchis ad ſuorum vaticiniorum confirmationem prolatum commemorat. Libri *Henoch* fragmentum *De Egregoris*, id eſt, de Angelis feminarum amatoribus, quos hoc nomine indigitat, *Vigiles* ſignificante, Chronographiæ ſuæ inſeruit *Georgius Syncellus* ad annum Mundi milleſimum, & ad annum bis milleſimum ducenteſimum quadrageſimum tertium, pag. 11. & 24. Regiæ Editionis. Idem inſeruit *Joſephus Scaliger* Notis ſuis ad Græca *Euſebii*, idemque repræſentat *Athanaſius Kircherius* in *Oedipo Ægyptiaco*.

Plurium libellorum *Enochi* meminit *Origenes*, Homiliâ XXVII. in Librum *Numerorum*, ſed eos omnes nullius autoritatis eſſe ſignificat. *Videtis*, inquit, *quibus vel quorum appellationibus vocabuliſque diſtincta, & nomina non ſolum plagarum cœli, ſed etiam omnium ſtellarum ſiderumque ſignata. Qui enim fecit multitudinem ſtellarum (ut ait Propheta) omnibus eis nomina vocat. De quibus quidem nominibus plurima in libellis qui appellantur Enoch ſecreta continentur & arcana, ſed quia libelli ipſi non videntur apud Hebræos in autoritate haberi, interim nunc ea quæ ibi nominantur ad exemplum vocare differamus.*

Et Libro V. contra *Celſum*, Librum *Enochi* haud magnæ autoritatis eſſe in Eccleſia reſpondet. *Quanquam*, inquit, *hic valdè confusè Calumniator loquitur in hac diſquiſitione de Angelis miſſis ad homines, ut qui obſcurè inaudivit neſcio quid ex Enochi literis, quas nec legiſſe videtur, nec ſcire quòd non magna ſit earum autoritas in Eccleſiis; unde forsaſſe illud ſumptum eſt, ſexagenos & ſeptuagenos deſcendiſſe, eoſque malos redditos.*

S. Hieronymus In Catologo Scriptorum Eccleſiaſticorum in *Juda* Apoſtolo fratre Jacobi: *Parvam quidem* (inquit) *quæ de ſeptem Catholicis eſt, Epiſtolam reliquit, & quia de Libro Enochi, qui apocryphus eſt, in ea aſſumit teſtimonium, à pleriſque rejicitur, &c.* Et in Epiſtolæ ad *Titum* cap. 1. *Qui autem putant*, inquit, *totum Librum debere ſequi eum qui libri uſus ſit verſiculo, videntur mihi & apocryphum Enochi, de quo & Apoſtolus Judas in Epiſtola ſua teſtimonium poſuit, inter Eccleſiæ Scripturas recipere.*

S. Auguſtinus Librum *Enoch* ut apocryphum pariter rejecit, Libro XV. *De Civitate Dei* cap. XXIII. *Omittamus igitur*, inquit, *earum Scripturarum fabulas quæ apocrypha nuncupantur, eò quòd earum occulta origo non claruit Patribus, à quibus uſque ad nos autoritas veracium Scripturarum certiſſimâ & notiſſimâ ſucceſſione pervenit. In his autem apocryphis etſi invenitur aliqua veritas, tamen propter multa falſa nulla eſt canonica autoritas. Scripſiſſe quidem nonnulla divina Enoch illum ſeptimum ab Adam negare non poſſumus, cum hoc in Epiſtola Canonica Judas Apoſtolus dicat. Sed non fruſtra non ſunt in eo Canone Scripturarum, qui ſervabatur in Templo Hebræi populi ſuccedentium diligentiâ Sacerdotum, niſi quia ob antiquitatem ſuſpecta fidei judicata ſunt, nec utrum hæc eſſent quæ ille ſcripſiſſet, poterat inveniri, non talibus proferentibus, qui ea per ſeriem ſucceſſionis reperirentur ritè ſervaſſe. Unde illa quæ ſub ejus nomine proferuntur, & continent iſtas de Gigantibus fabulas, quòd non habuerint homines Patres, rectè à prudentibus judicantur non ipſius eſſe credenda; ſicut multa ſub nominibus & aliorum Prophetarum, & recentiora ſub nominibus Apoſtolorum ab Hæreticis proferuntur, quæ omnia nomine Apocryphorum ab autoritate Canonicâ diligenti examinatione remota ſunt.*

Et Libro XVIII. cap. XXXVIII. *Quid Enoch ſeptimus ab Adam, nonne etiam in Canonicâ Epiſtolâ Apoſtoli Judæ prophetaſſe prædicatur? Quorum ſcripta ut apud Judæos, & apud nos in autoritate non eſſent, nimia fecit antiquitas, propter quam videbantur habenda eſſe ſuſpecta, ne proferrentur falſa pro veris. Nam & proferuntur quædam quæ ipſorum eſſe dicantur ab eis, qui pro ſuo ſenſu paſſim, quod volunt, credunt. Sed ea caſtitas Canonis non recepit, non quòd eorum hominum, qui Deo placuerunt, reprobetur autoritas, ſed quòd iſta non credantur ipſorum.*

Quin & multò probabiliùs negatur *Enochum* Prophetiam ſuam ſcripto tradidiſſe. Nam primò id *S. Judas* Apoſtolus non teſtatur, qui ſimpliciter *prophetaſſe* ait, non verò Prophetiam ſcriptis conſignaſſe. Secundò, cùm antiquiſſimus fuerit *Enochus*, ſi quam is Prophetiam ſcripto mandaſſet, veriſimile eſt poſteriores ſacros Scriptores, *Moſem* nimirum vel Prophetas, alicubi mentionem ejus facturos fuiſſe. Tertiò, Prophetiam illam ſuo Canoni Judæi inſeruiſſent. Quartò, ſuavis Dei providentia ipſam perire non permiſiſſet. Quintò, *Moyſem* primum literarum Autorem, & alphabetariæ ſcripturæ inventorem extitiſſe, eamque tradidiſſe Judæis, à quibus Phœnices, ut à Phœnicibus Græci acceperint, colligitur ex Ethnicis ipſis Scriptoribus, *Eupolemo*, *Alexandro Polyhiſtore* & *Artapano*, quorum teſtimonia exhibet *Euſebius* Libro IX. *Præparationis Evangelicæ*, cap. XXVI. & XXVII. Idem colligitur ex *Sanchuniatone*, qui *Taauti* ſeu *Toyti* nomine *Moſen* indigitat, quem Græci *Hermen* ſeu *Mercurium* appellarunt, ut teſtatur *Philo Byblius* apud *Euſebium* Lib. 1. Præparationis Evangelicæ cap. IX. Sed & *Socrates* apud *Platonem* in *Philebo* & in *Phædro*, literas à *Theut* homine Ægyptio, quem alii *Taautum* vocarunt, inventas fuiſſe teſtatur. *Taauti* verò nomine *Moſes* deſignatus, ut aliàs diligentiùs probabitur. At ſi ante *Moſen* literæ non fuerunt, *Henoch* Prophetiam ſuam literis non conſignavit. Sextò, *Georgius Syncellus*, ubi fragmentum Libri *Enoch* deſcripſit, quod poſtmodum etiam præſtitit *Scaliger*, Librum illum Apocryphum eſſe obſervat. *Et hæc quidem*, inquit, *ex primo Libro Enoch de Egregoris; quibus ſanè Apocryphis animo ſimpliciores certam fidem addere non decet; ſupervacanea quippe & ab Eccleſiaſtica Traditione aliena continent, & à Judæis ac Hæreticis adulterata conſtat. Quamvis Beatus Paulus Apocryphorum dictis nonnunquam fuerit uſus; ut cùm in prima, quam ſcripſit ad Corinthios Epiſtolâ dicit:* Oculus non vidit, nec auris audivit: nec in cor hominis aſcendit, *&c. Quæ quidem ex Elia deſumpſit Apocryphis. Et rurſum in ea quæ eſt ad Galatas, ex Moſis Revelatione hæc habet:* Neque circumciſio eſt aliquid, neque præputium, ſed nova creatura. *Et in ea quæ eſt ad Epheſios, ex Apocryphis Jeremiæ adſcriptis:* Excitare qui dormis & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus. *Hæc à nobis dicta, non quò illa legendi per nos facultas concedatur: ne fiat, ò Deus! plures namque fide illis præter rationem exhibitâ non modicum reportarunt damnum. Hâc de causâ Sancta Dei Eccleſia, & Dei plenorum Spiritu Patrum noſtrorum cœtus, illis æquè ac Sacra Scriptura adhærere prohibuit.*

Denique Fragmentum illud, ex quo de reliquo Libro conjecturam facere licet, homine Dei, Patriarcha, & Propheta divinitùs afflato prorſus indignum

indignum eſt, utpote erroribus nugiſque ſcatens, & plura νοθείας præ ſe ferr indicia. Primò, Angelos *Egregoros* vocat præter Scripturarum conſuetudinem. Unus notatus locus *Danielis*, cap. IV. verſ. 10. ubi textus habet: *Videbam in viſione capitis mei ſuper ſtratum meum, & ecce Vigil & Sanctus de cælo deſcendit.* Chaldaicè *Ir*, Græcè Ἐγρήγορος Latinè Vigil, hîc pro Angelo uſurpatur. Quamvis τὸ ἴρ LXX. Interpretes retinuerint. Veriſimile ergo eſt *Egregori* vocem ab hujus libri Autore ad imitationem *Danielis* uſurpatam. Secundò, *Egregoros*, id eſt, Angelos amore mulierum flagraſſe, & cum ipſis nefariè commixtos fabulatur. Tertiò, narrat *Egregoros* vocaſſe Montem *Hermon*, in quo jurarunt, & ſe invicem anathemate conſtrinxerunt, ſe videlicet à fide mutuò datâ non receſſuros; & Monti illi maledictionem impactam, quòd nunquam inde receſſura eſſent frigus, nix, gelu; ros nunquam in eum deſcenſurus. Si de Monte *Hermon*, qui ad fines Terræ Sanctæ ad Orientem & Aquilonem versùs pertinebat, ſermo ſit, eum rore irrigari certum eſt ex Pſalmo CXXXII. verſ. 3. *Sicut ros Hermon qui deſcendit in Montem Sion.* Eſt & alius mons *Hermon* oppoſitus Montibus *Gelboë*. Hic perpetuis nivibus rigere fertur propter maledictionem *Davidis* II. *Regum* cap. I. verſ. 21. non propter *Egregororum* conjurationem & flagitia. Quanquam probabilius ſit Montem illum *Hermon* ob altitudinem quidem, non ob ullam maledictionem naturaliter plerumque nivibus tegi: & *Toſtatus* homines ſe vidiſſe teſtetur, qui retulerint ſe in Montibus *Gelboë* pluvia perfuſos. Quartò, barbara & ignota Angelorum nomina, *Semixa*, *Atarcup*, *Orammama*, *Sapſich*, *Pharmari*, &c. Scriptorem ſacrum non redolent. Quintò, trium generum partus Angelis ſcortatoribus ſupponit *Gigantes*, *Nephilim*, & *Eliud*. At *Moſes* non diſtinxit *Gigantes* & *Nephilim*; Sed quos ille *Nephilim* vocat, Græci reddidere *Gigantes*. Sextò, *Exaëlem* unum ex infamibus illis Angelis homines docuiſſe ait armorum omnis generis fabricam, arteſque conformandi metalla in varios uſus. At *Moſes* id *Tubalcaino* tribuit, non *Exaëli* aut alteri Angelo. Septimò, illorum ducem *Semiaxam* iras animæ docuiſſe ait; quaſi verò ante fictitium illum *Semiaxa* deſcenſum homines ad iram & odium proni non fuerint, & *Cain* ex impotenti iræ, odii, & invidiæ affectu fratrem non occiderit. Octavò, tempus conſummationis rerum omnium audaciùs definit. Jubetur enim *Michaël* alligare *Semiaxam* & aſſeclas ejus in ſeptuaginta generationes in abditis terræ locis, uſque ad diem conſummationis rerum omnium: Quibus ſignificat, poſt ſeptuaginta generationes à commixtione Angelorum cum filiabus hominum Mundo finem impoſitum iri. Nonò, judicium in Gigantes tale decretum ait, ut Spiritus mali vocentur ſuper terram, in qua futura ſit eorum habitatio funeſta, ſine cibo & potu, aliiſque vitæ adminiculis: Spiritus reſurrecturos cum filiis hominum & mulierum, qui proceſſerunt ab eis. Poſt Gigantum verò cædem, *Nephilim* habitare ſuper terram, eamque corrumpere uſque ad judicium magnum & finem ſæculi. Quæ omnia probant Librum illum ab homine divinitùs inſpirato ſcriptum non fuiſſe, ſed à nugaci quodam & impio Cabbaliſta, vel priorum ſeculorum Hæretico. Non eſt itaque veriſimile, *Judam* Apoſtolum ex eo Libro protuliſſe Prophetiam *Enoch*, ſed ex Traditione, vel revelatione & afflatu divino.

Ad *Pſeudo-Enochi* librum, & contentam in eo de *Egregoris* fabulam *S. Hilarius* reſpexit Commentario in Pſalmum CXXXII. ubi ea verba exponens: *Sicut ros Hermon, qui deſcendit in Montem Sion*; hæc habet: *Hermon autem Mons eſt in Phœnice, cujus interpretatio Anathema eſt. Quod enim nobis Anathema nuncupatur, id Hebraicè Hermon dicitur. Fertur autem id, de quo etiam neſcio cujus liber extat, quòd Angeli concupiſcentes filias hominum, cum de cælo deſcenderent, in hunc Montem maximè convenirent excelſum, ſed hæc prætermittimus. Quæ enim libro Legis non continentur, ea nec noſſe debemus. Commemorata autem ob id tantùm ſunt, quòd nos de hoc Monte Dei per Prophetam profeſſio commonebat. Certè hodie gentes Montem hunc profanâ religione venerantur; & interpretationem nominis ſui, quod eſt Anathema, ipsâ illâ impia ſuperſtitionis ſede teſtantur.*

DISSERTATIO VI.

De Cibo Antediluviano.

Propositio Unica.

Carnium eſum Antediluvianis hominibus inſuetum, etſi plerique Patres aſſerant, à Deo tamen prohibitum fuiſſe, ex Scriptura ſacra certò colligi non poteſt.

PRIMA Pars Propoſitionis ex Patrum illorum teſtimoniis jam proferendis approbabitur, ſcilicet *S. Joannis Chryſoſtomi*, *S. Hieronymi*, *Theodoreti*, quos ſecutus eſt *S. Thomas*. *S. Joannes Chryſoſtomus*, Homiliâ XXVII. in Geneſim, expendens illa verba capitis noni, verſ. 3. *Et omne quod movetur & vivit erit vobis in cibum. Quaſi olera virentia tradidi vobis omnia. Excepto quòd carnem cum ſanguine non comedetis*: ait: *Hic eſt initium edendarum carnium, non ut ipſas ad ventris ingluviem paret & inſtruat, ſed quia ex ipſis Noë erat ſacrificaturus, & Deo gratias acturus, ut ne videamur quaſi à conſecratis abſtinere: idcirco edendi facultatem concedit, & valde ſecuros reddit: Quaſi olera herbarum dedi vobis omnia.*

S. Hieronymus Libro I. adversùs *Jovinianum*, ait, *Quomodo repudium, juxta eloquium Salvatoris, ab initio non dabatur, ſed propter duritiam cordis noſtri per Moyſen humano generi conceſſum eſt, ſic & eſum carnium uſque ad diluvium ignotum fuiſſe: poſt diluvium verò quaſi in eremo murmuranti populo coturnices, ita dentibus noſtris nervos & virulentias carnis ingeſtas.* Et Libro II. *Qui jejunus in Paradiſo virgo fuerat, ſatur in terra, matrimonio copulatur: & tamen ejectus, non protinus accepit licentiam carnium veſcendarum, ſed tantùm poma arborum, & fruges ſegetum, & olera herbarum ei traduntur in cibum: ut exul quoque Paradiſi, non carnibus quæ in Paradiſo non erant, ſed ſimilitudine frugum Paradiſi veſceretur.*

Theodoretus, Interrogatione XXXIX. in Geneſim, illam *Theodori* ſententiam approbare videtur: *Nemo exiſtimare poteſt, Deum animalia ſingulari præcepiſſe, quando nondum eſus carnium erat permiſſus hominibus.* Et Interrogatione LV. *Mox ubi creaſſet hominem, dedit illi terræ fructus, jubens illum veſci fructu ſeminum & arborum: poſt Diluvium autem majores illi delicias munificè largitur, jubens occidere & comedere volatilia, & natatilia,*

& terreſtria animalia, affectum affectu repellens, & leviori curans graviorem. Prævidens enim Deus homines in extremam dementiam lapſos hæc omnia pro Diis habituros, permiſit illorum eſum, ut impietatem illam cohiberet. Summa enim eſt inſania adorare quod comeditur. Propterea verò animalia quædam immunda dixit, alia verò munda: ut illa quidem tanquam immunda exhorrentes, non deificent; hæc verò quæ comeduntur, non adorent.

S. Thomas Prima Secundæ, Quæſt. cii. Art. vi. in Reſponſione ad ſecundum, hanc obiter attingens Quæſtionem: *Dicendum*, inquit, *quòd eſus plantarum, & aliorum terræ naſcentium fuit apud homines etiam ante diluvium: ſed eſus carnium videtur eſſe poſt diluvium introductus. Dicitur enim Gen. 9.* Quaſi olera virentia dedi vobis omnem carnem. *Et hoc ideò, quia eſus terræ naſcentium magis pertinet ad quandam ſimplicitatem vitæ, eſus autem carnium ad quaſdam delicias & curioſitatem vivendi. Sponte enim terra herbam germinat, vel cum modico ſtudio hujuſmodi terræ naſcentia in magna copia procurantur.*

Altera Pars Propoſitionis ex eo probatur, quòd in cibaria Lege homini ab initio traditâ, ſolus eſus fructûs ſcientiæ boni & mali vetitus legatur. Geneſ. 2. v. 16. 17. *Ex omni ligno Paradiſi comede: de ligno autem ſcientiæ boni & mali ne comedas.* Quòd ſi carnium eſum prohibere Deus voluiſſet, cur expreſſis verbis eo pariter non interdixiſſet? Aſſignavit quidem Dominus herbas & arborum fructus in cibum tam hominibus quàm omni animantium generi his verbis: Gen. 1. v. 29 *Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram, & univerſa ligna, quæ habent in ſemetipſis ſementem generis ſui, ut ſint vobis in eſcam: & cunctis animantibus terræ, omnique volucri cæli, & univerſis quæ moventur in terra, & in quibus eſt anima vivens, ut habeant ad veſcendum*; Sed hîc nulla prohibitio eſt, cùm nulla prohibitiva aut excluſiva particula in ea deſignatione ponatur, ſed declaretur quis futurus eſſet cibus homini conveniens, ſalubris, parabilis, ad tuendam vitam ſufficiens, ſine alterius excluſione. Deinde, ſi hæc cibi deſignatio cujuſcunque alterius prohibitionem includat, cùm hæc non ſolos homines, ſed jumenta etiam & volucres ſpectet, omneque animalium genus, conſequens erit Deum Legem poſuiſſe animalibus pleriſque & volucribus ipſorum naturæ contrariam; vel naturam condidiſſe Legi, quam poſiturus erat, repugnantem. Leones enim, lupi, corvi, canes, vultures, aliaque id genus animalia carnivora, alio cibo ante & poſt diluvium uſa fuiſſe haud probabile eſt. Ut enim ſcitè ait *S. Thomas* I. P. Quæſt. xcvi. Art. 1. ad ſecundum, *Per peccatum hominis natura animalium non eſt mutata, ut quibus nunc naturale eſt comedere aliorum animalium carnes, tunc vixiſſent de herbis, ſicut leones & falcones.* Sicut ergo cibum illum ita brutis aſſignavit Deus, ut tamen alium non prohibuerit eorum naturæ congruentem & ſalubrem: ita & de homine, ad quem Lex illa primariò pertinet, dicendum eſt. Fruſtra verò quis dixerit, permiſſum non fuiſſe ante diluvium eſum carnium, ſiquidem primùm permiſſus legitur poſt diluvium, *Geneſ.* cap. ix. v. 3. *Et omne quod movetur & vivit, erit vobis in cibum: quaſi olera virentia tradidi vobis omnia.* Hoc ipſo enim quòd nullo præcepto prohibitus intelligitur ante diluvium, permiſſus intelligitur carnium eſus. Nam, ut ait Apoſtolus Rom. iv. 15. *Ubi non eſt Lex, nec prævaricatio.* Tacitè inquam, permiſſus fuit ante diluvium, poſt diluvium autem apertè, ut eâ indulgentiâ Deus optimus hominum indigentiæ ſubveniret. Cùm enim ob terræ ſterilitatem minùs eſſet ſucci & virtutis in oleribus & fructibus ad fovendam mortalium vitam, & infirmior eſſet humanorum corporum habitudo, ut contractior hominum vita demonſtrat, carnes veluti congruentem vulgatemque cibum providentiſſimus Deus ipſis deſignavit.

Sanè non impios duntaxat, ſed juſtos ante diluvium eâ licentiâ uſos veriſimile eſt, primò ut naturale dominium in animalia exercerent, & comprobarent, ea mactando, & eorum carnibus utendo. Ad dominium enim pertinebat ut iis quæ comedi poterant, & quorum carnes erant humano corpori ſuſtentando convenientes & ſalubres, uti poſſent, ut probat ratio *S. Thomæ* I. P. Quæſt. xcvi. Art. 1. *Sicut enim in generatione rerum intelligitur quidam ordo, quo proceditur de imperfecto ad perfectum: nam materia eſt propter formam, & forma imperfectior propter perfectiorem: ita etiam eſt in uſu rerum naturalium. Nam imperfectiora cedunt in uſum perfectorum. Plantæ enim utuntur terra ad ſui nutrimentum, animalia verò plantis, & homines plantis & animalibus: Unde naturaliter homo dominatur animalibus. Et propter hoc Philoſophus dicit, Quòd venatio ſylveſtrium* In Polit. c. 5. *animalium eſt juſta & naturalis, quia per eam homo vindicat ſibi quod eſt naturaliter ſuum.*

Secundò, *Fecit Deus Adæ, & uxori ejus tunicas pelliceas, & induit eos*: & hujuſmodi pellibus filii ac nepotes *Adami* veſtiti ſunt, donec lanificium, & ars textoria inventa eſſent. Si verò mactarunt pecudes, ut ex earum pellibus veſtes ſibi apparent, an credibile eſt quòd earum carnes ſaluberrimas, quas Deus creavit ut perciperentur cum gratiarum actione, proindeque non rejiciendas, volucribus ac feris projicerent?

Tertiò, *Fuit Abel Paſtor ovium*, aliique Antediluviani Patriarchæ greges aluerunt & curarunt. Cur verò tanta ovium, aliarumque pecudum ad humani ſuſtentationem corporis congruarum cura, ſi nuſquam illarum carnibus veſcerentur? Lac certè ovium comedere poterant, quamvis Deus lac ipſis in cibum expreſsè non deſignaſſet; quidni ergo & carnes? Siquidem eas è numero ciborum humanorum non magis excluſerat quàm lac.

Quartò, Sacrificia Deo ex animalibus offerebant, non holocauſta duntaxat in quibus victimæ totæ igne conſumebantur, ſed & propitiatoria, & pacifica, in quibus victimarum partem in uſum offerentium ceſſiſſe, credere par eſt, ea præſertim ratione quam affert *S. Chryſoſtomus*, & quæ non minùs Antediluvianos homines ſpectat, quàm eos qui poſt diluvium vixerunt: *Ne viderentur quaſi à conſecratis abſtinere.*

Quintò, Mundorum & immundorum animalium diſcrimen ante diluvium notum erat ac uſitatum. Dixit enim Deus ad *Noë*, Gen. vii. verſ. 2. *Ex omnibus animantibus mundis tolle ſeptena & ſeptena, maſculum & fœminam.* Et verſ. 8. *De animantibus quoque mundis & immundis, & de volucribus, & ex omni quod movetur ſuper terram, duo & duo ingreſſa ſunt ad Noë in Arcam.* Quod etſi κατὰ πρόληψιν dictum videri poſſit ad eos quibus nota Lex erat; Munda tamen convenientiùs intelliguntur appellata, quorum frequens & quotidianus erat uſus in alimentis & Sacrificiis; immunda verò, quæ hominum victus naturaliter defugit, quæ profana dixit *Tacitus* Hiſtor. Lib. vi. Divina enim inſpiratio, quæ Patriarchas docuit uſum Sacrificiorum, ea potiùs animantia Deo in Sacrificium offerenda dictavit, quæ pro optimis & præſtantiſſimis haberent, adeòque non

tam

tam ea quæ in victu averſantur homines, quàm ea quibus ad alimentum utuntur. Eo reſpectu munda & immunda animantia *Noacho* dicta eſſe, confirmat *S. Joannes Chryſoſtomus* Homiliâ XXIV. in Geneſim. *Unde*, inquit, *ſciebat Juſtus, quænam pura, vel impura? Nondum enim erat diſtinctio hæc facta, quam poſtea Moſes Judæis in Legibus ſuis ſtatuit. Unde ergo ſciebat? A ſe ipſo, & ab inſitu naturæ ſuæ doctrinâ, quam & ratio dictavit. Nihil enim immundum ex iis quæ Deus fecit. Quo pacto enim immundam vocaremus ullam creaturam, quæ ſemel ſupernè à Conditore approbata? »Dixit enim divina Scriptura:* Quia vidit Deus » omnia quæcunque fecit, & ecce bona valde. *Sed poſtea natura à ſe ipſa ita dijudicavit. Et quòd hoc ſit verum, conſidera quomodo in nonnullis locis ab aliquibus abſtinent aliqui ut immundis & non probatis, aliqui illis ipſis veſcuntur, conſuetudine ſe ad hoc inducente: ſic & tunc quoque erat. Ipſa ſcientia Juſto inſita, docebat quænam ad cibum accommoda, & quæ immunda: non quòd ita ſint, ſed quòd pro immundis habeantur. Quâ enim de causâ, dic oro, aſinum immundum cenſemus, quamvis ſeminibus tantùm paſcatur; alia autem quadrupedia cibo convenientia putemus, etiamſi immundo alimento paſcuntur? Ita ſcientia à Deo nobis ſuppeditata horum eſt doctrix.*

Sextò, ſi animalia mactare ad eſum nefas fuiſſet, iis multiplicatis maximum extitiſſet periculum vaſtationis ſegetum, præcipuè ab animalibus ferocibus & rapacibus. His rationibus, haud ſanè pœnitendis adducor in opinionem virorum ex ordine Dominicano doctiſſimorum, *Cajetani*, *Franciſci Victoria*, *Dominici Soto*, necnon *Saliani* & *Pererii* eruditorum Societatis Jeſu Theologorum, aſſerentium carnium eſum ante diluvium licitum fuiſſe, potiùs quàm in ſententiam *Nicolai de Lyra*, *Toſtati*, & *Dionyſii Carthuſiani*, negantium permiſſum fuiſſe ac uſitatum.

DISSERTATIO VII.

DE FILIIS DEI CUM FILIABUS Hominum commixtis, & de Gigantibus Antediluvianis ex illa copula genitis.

PROPOSITIO I.

Veterum patrum plurimi Angelos mulierum ſpecie captos, ſtupri cum iis conſuetudinem habuiſſe ſenſerunt, & ex nefundo illo concubitu ortos gigantes: ſed hunc errorem & Scripturæ ſacræ, & aliorum Patrum convenientiâ cum ea ſentientium Auctoritas refellit.

ERRORIS illius fundamentum poſuerunt priſci illi Patres in verbis illis Geneſeos cap. VI. verſ. 1. & 2. *Cùmque cœpiſſent homines multiplicari ſuper terram, & filias procreaſſent, videntes filii Dei filias hominum quòd eſſent pulchræ; acceperunt ſibi uxores ex omnibus, quas elegerant... Gigantes autem erant ſuper terram in diebus illis. Poſtquam enim ingreſſi ſunt filii Dei ad filias hominum, illæque genuerunt, iſti ſunt potentes à ſæculo viri famoſi.* Pro *Filiis Dei*, Codices quidam habebant, *Angeli Dei*, ut *Philo* legit in Libro de Gigantibus, & *Euſebius* Libro 5. *De Præparatione Evangelica*, cap. IV. & *S. Auguſtinus* Libro XV. *De Civitate Dei*, cap. XXIII. Alii filios Dei Angelos interpretati ſunt, ut *S. Chryſoſtomus* Homil. XXII. in Geneſim, & *Theodoretus* Interrogat. XLVII. obſervant. Ex Judæis *Philo* & *Joſephus* aſſerere non dubitarunt Angelos Dei ſe cum feminis miſcuiſſe.

Inter Patres verò dux fuit illius opinionis *S. Juſtinus Martyr* Apologiâ 1. *Deus*, inquit, *qui Mundum univerſum fecit, & terrena ſubjecit hominibus, ac cæleſtia elementa ad incrementum fructuum, tempeſtatum viciſſitudinibus æquavit, eamque divinam Legem inſtituit, quæ & ipſa hominum causâ moliita videtur; hominum rerumque cæterarum, quæ cælo ſubjecta ſunt, providentiam Angelis, quos ei curationi præfecit, attribuit. Angeli porro hunc ordinem prætergreſſi, conſuetudine mulierum capti ſunt, ac filios genuerunt, quos Dæmones appellamus: Atque inſuper humanum deinde genus ſibi ſubjecerunt partim magicis ſcriptis, partim terroribus ac ſuppliciis, quæ inferebant: partim ſacrificiorum, ac ſuffituum, & libaminum inſtitutione; quibus indigere cœperunt, poſtquam cupiditatum perturbationibus tanquam ſervos ſe ſubjecerunt: atque in homines cædes, bella, adulteria, libidines, ac nequitiam omnem diſſeminarunt. Hinc & Poëtæ & Mythologi ignorantes Angelos, & Dæmones ab iis genitos in maſculos, ac feminas, & civitates, ac gentes ita perpetraſſe, quæ ſcriptis prodiderunt, ad Deum ipſum, eoſque retulerunt, quos ex ejus, vel fratrum, ut appellabant, & utrorumque filiorum ſatu procreatos dixerant, velut Neptuni & Plutonis. Singulos enim iis nominibus vocavere, quæ ſibi quiſque Angelorum ac filiis ſuis impoſuit.*

Athenagoras in Legatione pro Chriſtianis idem ſentit: aitque, Deum principem quemdam Angelum condidiſſe, cui Materiæ & eorum quæ ex ea conſtant, curam & principatum attribuit eique ſubjeciſſe Angelos reliquos, qui ſingulorum curationi præeſſent. Jam vero ex iis omnibus Angelis alios in officio manſiſſe: & *quales à Deo conditi erant, voluntate ſua perſeveraſſe, iis deditos & affixos muneribus, quæ Deus ipſis commiſerat. Alii & concredita ſibi natura ac ſubſtantia petulanter illuſerunt, & imperio abuſi ſunt; tam ille materiæ & formis quæ inſunt illi Præpoſitus, quàm alii, qui circa primum illud firmamentum verſantur. Scitote vero*, inquit, *nihil nos temerè ac ſine teſte dicere: Sed quæ à Prophetis pronuntiata ſunt, declarare. Atque illi quidem in cupiditatem prolapſi Virginum, & carnis illecebris ſuperati ſunt: iſte autem negligentem ſe gerens, & in eorum, quæ commiſſa ſibi erant, adminiſtratione improbè verſatus eſt. Cæterum ex illis qui ad Virgines adhæſerunt, nati ſunt quos gigantes appellarunt.*

In eadem opinione fuit *Clemens Alexandrinus* Libro II. *Pædagogi*, cap. II. *Horum*, inquit, *indicium tibi præbent Angeli, qui Dei pulchritudinem reliquerunt propter pulchritudinem quæ flaceſcit, ac tantùm è cælo delapſi ſunt in terram.* Et Libro III. Stromatum: *Jam verò & Angeli quidam, intemperantiâ ducti, victi cupiditate huc è cælo deciderunt.* Et Libro V. *Angeli illi, quibus ſupernus ſors obtigerat, delapſi ad voluptates, enuntiarunt arcana mulieribus, & quæcunque ad eorum venerunt cognitionem, cæteris Angelis occultantibus, vel potiùs ad Domini adventum ea reſervantibus.*

Tertullianus Libro *De Idololatria* cap. IX. de Aſtrologia loquens, ait: *Angelos eſſe illos deſertores*

res Dei, amatores feminarum, proditores etiam hujus curioſitatis, propterea quoque damnatos à Deo. Et Libro I. *De Cultu Feminarum*, cap. 2. de mulieribus ornamentis loquens, ait: *Nam & illi qui ea conſtituerunt, damnati in pœnam mortis deputantur: illi ſcilicet Angeli, qui ad filias hominum de cælo ruerunt; ut hæc quoque ignominia feminæ accedat. Nam cùm & materias quaſdam bene occultas, & artes pleraſque non bene revelatas ſeculo multò magis imperito prodidiſſent; (ſi quidem & metallorum opera nudaverant, & herbarum ingenia traduxerant, & incantationum vires promulgaverant, & omnem curioſitatem, uſque ad ſtellarum interpretationem deſignaverant) propriè, & quaſi peculiariter inſtrumentum iſtud muliebris gloriæ contulerunt, lumina lapillorum, quibus monilia variantur: & circulos ex auro, quibus brachia arctantur: & medicamenta ex fuco, quibus genæ colorantur: & illum ipſum nigrum pulverem, quo oculorum exordia producuntur.* Et Libro *De Virginibus Velandis*, cap. 7. quamvis in illo loco Geneſis, *Filios Dei* legat, Angelos tamen interpretatur: propter quos velanda mulierum capita dici ab Apoſtolo exiſtimat. *Quos*, inquit, *legimus à Deo & cælo excidiſſe ob concupiſcentiam feminarum. . . . Debet ergo adumbrari facies tam periculoſa, quæ uſque ad cælum ſcandala jaculata eſt, ut cum Deo aſſiſtens, cui rea eſt Angelorum exterminatorum.*

S. Cyprianus Libro *De Diſciplina & Habitu Virginum*, eodem modo ac *Tertullianus* loquitur de fucis & ornamentis, quæ mulieres ab Angelis amatoribus ſuis didicerunt. *Quæ omnia*, inquit, *peccatores & apoſtatæ Angeli ſuis artibus prodiderunt, quando ad terrena contagia devoluti, à cœleſti vigore receſſerunt. Illi & oculos circumducto nigrore fucare, & genas mendacio ruboris inficere, & mutare adulterinis coloribus crinem, & expugnare omnem oris & capitis veritatem corruptela ſua impugnatione docuerunt.*

Minucius felix, in *Octavio*, eadem ſe opinione imbutum oſtendit. *Spiritus ſunt inſinceri*, inquit, *vagi, à cœleſti vigore, terrenis labibus & cupiditatibus degravati; iſti igitur Spiritus, poſteaquàm ſimplicitatem ſubſtantiæ ſuæ onuſti & immerſi vitiis perdiderunt, ad ſolatium calamitatis ſuæ non deſinunt jam perditi perdere, & depravati errorem pravitatis infundere, & alienati à Deo, inductis pravis religionibus à Deo ſegregare.*

Lactantius Libro II. cap. XIV. eundem errorem approbat, ſicut & *Euſebius* Libro V. *De Præparatione Evangelica*, cap. IV. & *Methodius* Oratione *De Reſurrectione*.

S. Ambroſius, Libro *De Noë & Arca*, cap. IV. ait, *Gigantes ex Angelis & mulieribus generatos aſſerere divina Scriptura conditerem.* Et Libro I. De Virginibus: *Quàm præclarum autem, Angelos propter intemperantiam ſuam in ſæculum cecidiſſe de cælo, Virginem propter caſtimoniam in Cælum tranſiiſſe de ſæculo?*

At vetus ille error ex ipſo Geneſeos textu refellitur. Primò, dicit Moyſes: *Cùm vidiſſent filii Dei filias hominum, quòd eſſent pulchræ, acceperunt ſibi uxores ex omnibus quas elegerant.* Quibus verbis delectus mulieris, matrimonium cum ea ratum & ſtabile, & ſponſio cohabitationis ſignificantur. Hoc enim eſt ob elegantiam formæ eligere ſibi uxorem, accipere ſibi uxorem. At id Angelis competere nullo modo poteſt, qui nec pulchritudine mulierum càpiuntur, nec ex iis uxores adoptant, ut conſtat ex Chriſti teſtimonio, *Matth.* XXII. verſ. 30. *In Reſurrectione neque nubent, neque nubentur, ſed erunt ſicut Angeli Dei in cælo.* Neque generationis actum exercere poſſunt, cùm ſint carne & organicis partibus deſtituti, Spiritus enim paſſim in Scripturis appellantur. *Spiritus* autem *carnem &* [illegible] *non habet*, inquit Chriſtus, *ſicut me videtis habere.*

Secundò, poſtquam *Moyſes* meminit imparis illius & nefarii inter filios Dei & filias hominum matrimonii, ſtatim ſubjicit: *Dixitque Deus: Non permanebit Spiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt, eruntque dies illius centum viginti annorum.* Qui infauſtas illas nuptias contraxerunt, fuerunt ii cum quibus Deus Spiritum ſuum in æternum minimè permanſurum declaravit: Atqui Deus non dixit, Spiritum ſuum non permanſurum cum Angelis, ſed cum homine, quia caro eſt, cui conceſſit annos centum & viginti intra quos pœnitentiam ejus exploraret.

Tertiò, ubi narravit tum matrimonium filiorum Dei & filiarum hominum, tum petulantiam gigantum, ſubdit: *Videns autem Deus quòd multa malitia hominum eſſet in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum omni tempore, pœnituit eum quòd hominem feciſſet in terra. Et tactus dolore cordis intrinſecùs, Delebo, inquit, hominem, quem creavi, à facie terræ.* Si filii Dei cum filiabus hominum commixti, erant Angeli, cur in homines indignatio divina exarſit, vindictaque incubuit? Cur octo duntaxat homines à diluvio ſervati? Solæ filiæ hominum peccaverant, cur ergo filii hominum criminis illius minimè conſcii pœnas dediſſent? Cur Deus exitio univerſos devoviſſet? Id certè divinæ juſtitiæ repugnat.

Accedit autoritas Patrum Orientalis & Occidentalis Eccleſiæ ſpectatiſſimorum, qui priſcum illum errorem explodunt ac refellunt. In his *S. Joannes Chryſoſtomus* Homiliâ XX. in Geneſim, expendens hunc locum: *Ut viderunt filii Dei filias hominum, quòd pulchræ eſſent, ſumpſerunt ſibi uxores ex omnibus quas elegerant*; hæc habet: *Operæ pretium fuerit bene ſcrutari hunc locum, ut ſubvertamus fabulas omnia inconſideratè loquentium. Et primum dicenda ea quæ dicere audent, & monſtrata eorum quæ ab illis dicuntur abſurditate, germanus quoque Scripturæ ſenſus veſtræ caritati aperiendus eſt, ut ne ſimpliciter & facilè aures accommodetis tam blaſphema dicentibus, & adverſum capita ſua blaterare audentibus. Aſſerunt enim, quòd non de hominibus hoc dictum ſit, ſed de Angelis. Hos enim filios Dei appellavit. Primùm oſtendant, ubi Angeli Filii Dei appellati ſint: ſed non poterunt uſquam monſtrare. Homines quidem Filii Dei dicti ſunt, Angeli autem nunquam. Atqui de Angelis dicit:* Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammam ignis; *de hominibus autem:* Ego dixi, Dii eſtis. *Et iterum:* Filios genui, & exaltavi. *Et iterum:* Primogenitus meus filius meus Iſraël. *Angelus autem nuſquam vocatus eſt filius, neque filius Dei. Cæterum quid dicunt? Profectò Angeli quidem erant, ſed quia ad iniquum hoc opus deſcenderunt, dignitate ſuâ exciderunt. En iterum fabuloſius aliud. Itaque nunc exciderunt, & hæc ruinæ illorum cauſa. Verùm Scriptura nos aliter docet, quòd antequam formaretur primogenius homo, à ſua dignitate exciderunt & diabolus, & qui cum eo majorem quàm decebat dignitatem ambiebant; ſicut & Sapiens quidam inquit:* Invidiâ autem diaboli mors intravit in Mundum. *Cap. 2. 24.* *Dic, oro, mihi, ſi non ante factum hominem excidit, quomodo in tanta dignitate manens invidit homini? Quomodo rationi conſonum eſt, Angelum incorporeum, & in tali dignitate conſtitutum, homini invidere corpore circumamicto? . . . Manifeſtum eſt igitur quòd & diabolus, & omnis ejus cohors olim à gloria illa exciderunt, & ignominioſi facti erant. Alioquin etiam quanta non dementiâ plenum fuerit, dicere Angelos dejectos, ut cum mulieribus rem habeant, & incorporea illa natura

tura copuletur corporibus? An non audis Dominum « *dicentem de Angelorum ſubſtantia*: In Reſurre- « ctione enim neque matrimonium contrahunt, « neque elocantur, ſed ſunt ſicut Angeli Dei? *Neque enim poſſibile eſt incorpoream naturam talem unquam concupiſcentiam habere. Ad hæc etiam cogitare oportet, quòd hoc omnibus modis abſurdiſſimum fuerit in animum inducere. Nam ſi Sancti & qui Spiritum Sanctum aſſecuti ſunt, neque viſionem Angelorum videre potuerunt: enimvero Vir deſideriorum, conſpectâ Angeli præſentiâ, non tamen ſubſtantiâ: Quo pacto enim videri poſſet incorporalis ſubſtantia? Sed transformatione ſolùm quadam viſâ, parum aberat quin & animam relinqueret defectis viribus; & tantus ac talis vir pene abſque ſpiritu jacebat; quis etiam valde inſanus comprobaret talia verba dementiæ plena, quòd incorporea & ſpiritualis natura corporis complexum ferret?* Tum filios Dei, de quibus *Moſes* loquitur, *Sethi* filios interpretatur. *Priùs*, inquit, *docuimus vos morem eſſe Scripturæ, ut homines filios Dei vocet. Et quia iſti à Setho originem trahebant, & ab ejus filio qui appellatus eſt Enos; dicit enim:* Iſte ſperavit vocari nomine Domini Dei: *ab illo poſtea nati vocati ſunt Filii Dei in divinis Scripturis, propterea quòd eo uſque parentum virtutem imitati ſunt. Filios autem Cain, & qui ex eo nati, & qui ante Seth geniti fuerunt, filios hominum vocat.*

Matth. 22. 30. Luc. 20. 31.

Daniel. 10.

S. Cyrillus Alexandrinus Libro II. *Glaphyrorum in Geneſim*, abſurdum eſſe probat credere Angelos mulierum cupiditate tangi potuiſſe ac ex iis ſobolem procreaſſe, & utramque hujus loci lectionem referens, poſteriorem reſpuit, quæ *Angelos Dei* habet: *Neque verò ignoramus*, inquit, *in quibuſdam exemplaribus ita apertè legi:* Videntes autem Angeli Dei filias hominum. *Propterea detorquent quidam voluptariæ hujus vitæ incuſationem, adeóque turpium cupiditatum culpam in perditos Angelos conjiciunt, quia à principio ſuo deſciverunt, ſicut ſcriptum eſt.* Tum graviſſimâ ratione hunc errorem refellit. *Quo pacto*, inquit, *non ſtultitiæ proximum ſit dicere, Spiritus carne ſuperiores, ab eaque ſemotos, carnalium amore tangi; qualem ad hoc naturalem motum habentes, aut qua lege eos incitante, quemadmodum fere nos ipſos ad ejuſmodi affectibus laborandum, aut aliis? Neque verò harum rerum culpâ dæmonum turbam liberamus. Impuri enim ac profani, atque in quodvis turpitudinis genus proclives ſunt. Atqui laboret etiam, ſi placet, cum aliis voluptatibus quoque naturæ ſuæ repugnantibus. Cæterum quando Divina Scriptura inquit, quòd congreſſi ſunt cum mulieribus; illæ verò pepererunt vocatos gigantes, hoc eſt, ingentia monſtra, cæterùm homines rationis participes; quid de hoc ampliùs ambigere oportet? Neque enim à ſpiritibus longiſſimè à carne ſemotis fit in muliere hominis conſtitutio. Nugantur autem nonnulli, & vanis commentis rem involvunt, veriſimilibus, ut arbitrantur, rationibus id quod impoſſibile eſt, palliantes. Illapſos enim dæmones in malos aiunt, ac per ipſos ſemina immiſſa. Abſurdam verò atque ignorantiæ plenam eſſe eorum ſententiam facilè comperiemus. Nam quod Sacra Scriptura non teſtatur, qua ratione admittemus, atque pro veris habebimus? Hanc* « *igitur potiùs lectionem ſequemur*; Videntes autem « filii Dei filias hominum, quòd pulchræ eſſent, « acceperunt ſibi uxores ex omnibus quas elege- « rant. *Facit autem ad hujus lectionis confirmationem aliorum etiam Interpretum tranſlatio. Aquila enim inquit*: Videntes autem filii Deorum filias hominum. *Symmachus verò pro* filii Deorum, *tranſtulit*, filii Potentum: *Filios utique Deorum ac Potentum filios Seth atque Enos vocaverunt, ob eam quâ præditi erant ſanctimoniam ac pietatem, quód-* A *que omnes adverſarios facilè ſuperarent, opitulante ipſis Deo, ſanctumque genus illuſtrante, quod nequaquam alteri immiſtum erat; hoc eſt, iis qui ex Cain orti erant, & Lamech, qui nimirum paternis veſtigiis inſiſtens, fuit homicida. Quandiu itaque ſacrum genus abſque ullo mali commercio vixit, pietatis erga Deum pulchritudo pura adhuc & ſincera in ipſis fulgebat, admirabileſque eos faciebat. Poſtquam verò ad carnis deſideria prolapſi, & mulierum formâ capti turpiter defecerunt* (Acceperunt enim, *inquit*, uxores ex omnibus quas elegerant è filiabus hominum, *hoc eſt, ex progenie Cain*,) *etiamſi* B *Dii & Deorum filii, & Potentum vocarentur, ad eorum mores deinceps ſeſe contulerunt, turpique ac profana vita ſeſe tradiderunt. Et pepererunt quidem mulieres monſtra, depravante nimirum deinceps Deo humanorum corporum pulchritudinem, ob eorum in meretricios appetitus intemperantiam.*

Theodoretus eundem errorem refellit Interrogatione XLVII. in *Geneſim*, cujus titulus eſt: *Quoſnam Moſes vocavit filios Dei?* Ad quam ſic reſpondet: *Quidam nimis ſtupidi & ſtolidi exiſtimarunt eos Angelos eſſe, putantes ſuæ forſan intemperantiæ patrocinium ſe habituros, ſi Angelos ejuſdem criminis reos tenerent. Oportebat autem eos audiſſe* C *Deum omnium ita dicentem:* Non permanebit « Spiritus meus in hominibus illis in æternum, « quia carnes ſunt. Erunt autem dies illorum cen- « tum viginti anni: *& inde perſpicere, naturam incorpoream carnes non habere, neque Angelos vitam habere tempore definitam: immortales enim creati ſunt. Et quæ ſequuntur, ſub eamdem ſententiam cadunt.* Videns enim, *inquit*, Dominus Deus, « quòd completæ eſſent nequitiæ hominum ſuper « terram, & quòd unuſquiſque omni tempore in « corde ſuo intentus eſſet ad mala, pœnituit « D Deum quòd feciſſet hominem ſuper terram. Et « dixit Deus: Delebo hominem quem feci, à « facie terræ, ab homine uſque ad pecus, & à rep- « tilibus uſque ad volatilia cæli, quia pœni- « tet me quòd fecerim ipſos. *Et ipſi Noë di-* « *xit iterum*: Finis univerſæ carnis venit co- « ram me. Quia repleta eſt terra iniquita- « te ipſorum, ecce diſperdo eos & terram. « *Hæc utique omnia indicant homines eſſe qui vitam iniquam amplexi ſunt. Quòd ſi Angeli filiabus hominum permixti eſſent, homines ab Angelis eſſent injuriâ affecti, quia vi horum filias corrupiſſent. Injuriam quoque paſſi eſſent à Deo creatore, eò quòd pro* E *Angelis, qui libidinoſi fuerant, ipſi puniti eſſent. Verùm hæc, ut arbitror, ne Pater quidem mendacii dicere auderet. Multis enim docuit ſacra Scriptura, tum homines deliquiſſe, tum adversùs eos divinam ſententiam eſſe latam. Cæterùm plerique idcirco in ignorantiam incidunt, quòd Scripturam divinam oſcitanter legant. Nam cùm narraſſet Moſes, quomodo Seth ex Adam natus eſſet, ex Seth autem Enos, ſubjunxit*, Ille ſperavit invocare nomen « Domini Dei. *Quod quidem Aquila interpretatus* « *eſt ſic*; Tunc cœptum eſt vocari nomine Domini. *Subindicat autem ſermo ille, quòd propter pieta-* F *tem primus hic divinam appellationem ſortitus eſt, & à cognatis vocatus eſt Deus. Unde & qui ex eo nati ſunt, vocati ſunt* Filii Dei: *quemadmodum & nos quoque ex nomine Christi Domini nuncupamur Chriſtiani. Quòd ſi quis hunc intellectum non recipit, propterea quòd hæc interpretatio ab Aquila profecta eſt, Deum audiat dicentem per Prophetam David*: Ego dixi, Dii eſtis, & filii Excelſi om- « nes: *&*, Deus ſtetit in Synagoga Deorum, in « medio autem Deos dijudicat. *Sic enim appellat* « *Principes & Magiſtratus, ut ſequentia declarant*: Quouſque judicatis iniquitatem, & facies pec- « catorum ſumitis? Judicate orphano & egeno, « humilem

Pſalm. 81.

Pſalm. 49. » humilem & paupertem juſtificate... *Et iterum :* » Deus Deorum Dominus locutus eſt, & vocavit
Exod. 22. » terram : *Illorum nempe, qui digni habiti ſunt hac appellationis gratiâ. Sic & Legiſlator ait :* Diis non detrahes, & Principibus populi tui non maledices. *Illi igitur etiam tanquam pii & boni, cognominati ſunt filii Dei. Separatum enim erat genus Seth, & non permiſcebatur cum cognatione Cain, propter illatam ab omnium Deo maledictionem. Multo autem poſt tempore (nam poſt annos plus bis mille diluvium induxit Deus) videntes filias cognationis Cain ſpecioſas, & illecti, ut veriſimile eſt, inſtrumentis Muſicis ab eis excogitatis (Jubal enim ex ipſis prognatus pſalterium & citharam invenerat) permixti ſunt illis, & contaminarant ſuam nobilitatem : & eadem perpeſſi ſunt, quæ Iſraëlitæ, qui Madianitarum filiabus permixti, & impietatis earum participes facti ſunt, & divinam ultionem pertulerunt. De his* » *divinus David inquit :* Permixti ſunt inter Gen- » tes, & didicerunt opera eorum, & ſervie- » runt ſculptilibus eorum. *Sic & hi qui ex Seth genus duxerunt, olim quidem, ut virtutum ſtudioſi, vocabantur filii Dei : Verùm impurarum mulierum pulchritudine capti, confuderunt familias alioqui diſtinctas, & pro fructu hereditario commune exitium receperunt.* Idem argumentum tractat Libro v. *Hæreticarum Fabularum*, cap. VIII. Eadem pene habet *Baſilius Seleucienſis* Oratione VI,

Philaſtrius Brixienſis Libro *De Hæreſibus*, cap. LIX, aſperiori cenſorâ illam veterum quorumdam Patrum erroneam opinionem perſtringit, eam inter hæreſes referens. *Alia eſt hæreſis*, inquit, *quæ de gigantibus aſſerit, quòd Angeli miſcuerint ſe cum feminis ante Diluvium, & inde eſſe natos gigantes ſuſpicantur .... Si quis autem putaverit Angelos ita peccaſſe transformatos in carne, aut in ea remanſiſſe, aut ita factos carnales crediderit, violenta ratione decernit hiſtoriam, ſicuti & Paganorum & Poetarum mendacia aſſerunt Deos Deaſque transformatos nefanda conjugia commiſiſſe. Quod ſi factum eſt aliquando, & nunc fieri non erit ambiguum : Quod autem non factum eſt aliquando, nec modò fieri manifeſtum eſt.*

S. Auguſtinus, Libro XV. *De Civitate Dei*, cap. XIII. etſi temerè definire non audet, utrum Dæmones quos vulgò incubos vocant, alii Silvanos, Panes, & Faunos, cum mulieribus rem habere poſſint ; *Dei tamen Angelos Sanctos nullo modo illo tempore ſic labi potuiſſe affirmat.* Quare quos LXX. Interpretes, & *Angelos*, & *Filios Dei* nuncupant ; vel, ut alii Codices habent, ſolùm *Filios Dei*, Aquila *Filios Deorum*, eos homines fuiſſe ex *Sethi* progenie non dubitat. *Potuerunt ergo*, inquit, *gigantes naſci, & priùs quam filii Dei, & Angeli Dei dicti ſunt, filiabus hominum, hoc eſt, ſecundùm hominem viventium miſcerentur ; filii ſcilicet Seth filiabus Cain .... Quod autem ait :* Et generabant ſibi : *ſatis oſtendit quod priùs antequam ſic caderent filii Dei, Deo generabant, non ſibi, id eſt, non dominante libidine coëundi, ſed ſerviente officio propagandi : non familiam faſtus ſui, ſed cives civitatis Dei : quibus annuntiarent tanquam Angeli Dei, ut ponerent in Deo ſpem ſuam, ſimiles illius qui natus eſt de Seth, filius Reſurrectionis, & ſperavit invocare nomen Domini Dei : in qua ſpe eſſent cum ſuis poſteris coheredes æternorum bonorum, & ſub Deo patre fratres filiorum. Non autem illos ita fuiſſe Angelos Dei, ut homines non eſſent, ſicut quidam putant, ſed homines procul dubio fuiſſe, Scriptura ipſa ſine ulla ambiguitate declarat. Cùm enim præmiſſum eſſet quòd* » Videntes Angeli Dei filias hominum, quia bo- » næ ſunt, ſumpſerunt ſibi uxores ex omnibus » quas elegerant ; *mox adjunctum eſt ;* & dixit Do-
A minus Deus. Non permanebit Spiritus meus in » » hominibus his in æternum, propter quod caro ſunt. *Spiritu quippe Dei facti fuerant Angeli Dei & filii Dei. Sed declinando ad inferiora, homines dicuntur nomine naturæ, non gratiæ : dicuntur & caro deſertores Spiritûs & deſerendo deſerti. Et Septuaginta quidem Interpretes & Angelos Dei dixerunt iſtos & filios Dei : quod quidem non omnes Codices habent ; nam quidam, niſi filios Dei, non habent. Aquila autem, quem Interpretem Judæi cæteris anteponunt, non Angelos Dei, nec filios Dei, ſed filios Deorum interpretatus eſt. Utrumque autem*
B *verum eſt. Nam & filii Dei erant, ſub quo Patre ſuorum patrum etiam fratres erant ; & filii Deorum, quoniam à Diis geniti erant, cum quibus & ipſi Dii erant, juxta illud Pſalmi : Ego dixi, Dii eſtis, & filii Excelſi omnes.*

Objici poteſt locus *S. Judæ* Apoſtoli in Epiſtola Canonica, verſ. 6. ubi eis qui gratiâ Dei abutuntur ad laſciviam, & ſolum Dominatorem & Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum negant, ut terrorem iis incutiat imminentis graviſſimi ſupplicii, ante oculos ſtatuit Angelorum prævaricatorum atrocem pœnam. *Angelos verò*, inquit, *qui*
C *non ſervaverunt ſuum principatum, ſed dereliquerant ſuum domicilium, in judicium magni diei, vinculis æternis ſub caligine reſervavit.* Hîc loqui videtur Apoſtolus de illis filiis Dei, qui cælo relicto in terras deſcenderunt & filias hominum inceſtarunt. Neque verba hæc referri commodè poſſe ad primam prævaricationem creationem Angelorum proximè conſequentem ; tum quia poſt primam prævaricationem pulſi ſunt cælo ; hîc autem ſponte ſuâ cælum deſeruerunt ; tum quia de Angelis non quomodocunque prævaricatoribus, ſed ſcortatoribus *S. Judam* loqui, videtur innuere
D verſus ſequens, in quo ei prævaricationi, ob quam Angeli ad judicium diei magnæ æternis vinculis ſub caligine ſervantur, tanquam ſimile profert exemplum Sodomæ & Gomorrhæ : *Sicut Sodoma & Gomorrha, & finitimæ civitates ſimili modo exfornicatæ, & abeuntes poſt carnem alteram, factæ ſunt exemplum, ignis æterni pœnam ſuſtinentes.* Hîc Sodomam & Gomorrham, & finitimas civitates ſcortatas eſſe aſſerit, & poſt carnem alienam iviſſe *ſimili modo* ac illi, nempe Angeli, quorum mentio proximè facta eſt. Quæ ſi apta ſit comparatio, ſequitur etiam Angelos ſcor-
E tatos eſſe ; & poſt carnem alienam iviſſe. Id verò quandonam factum eſt, niſi cùm illi *Filii Dei videntes filias hominum quòd eſſent pulchræ, acceperunt ſibi uxores ex omnibus quas elegerant ?*

Reſpondetur, his verbis *S. Judam* primum Angelorum lapſum, hominis ipſius lapſu antiquiorem deſcripſiſſe. Duo iis dat crimini. Primum, quòd non ſervaverint *Principatum* ſuum, ſeu originis ſuæ dignitatem, id eſt, quòd *in veritate non ſteterint*, ut loquitur Chriſtus *Joannis* VIII. 44. Hæc eſt autem prima ipſorum prævaricatio, ſecundùm quam diabolus dicitur *homicida ab initio.*
F Quam non ſervati principatus labem, & ab origine defectionem *S. Auguſtinus* his verbis explicat Libro XII. *De Civitate Dei*, cap. 1. *Dum alii conſtanter in communi omnibus bono, quod ipſe illis Deus eſt, atque in ejus æternitate, veritate, caritate perſiſtunt ; alii ſuâ poteſtate potiùs delectati, velut bonum ſuum ſibi ipſi eſſent, à ſuperiore communi omnium beatifico bono ad propria defluxerunt ; & habentes elationis faſtum pro excelſiſſima æternitate, vanitatis aſtutiam pro certiſſima veritate, ſtudia partium pro individua caritate, ſuperbi, fallaces, invidi effecti ſunt.* Alterum quod ipſis tribuit *S. Judas*, eſt quòd *domicilium ſuum dereliquerint* id eſt, è cælo ceciderint. Quod ad primam pari-

tez

ter prævaricationem referendum eſt ; poſt quam licèt cælo pulſi, nihilominus tamen ſponte ſuum domicilium reliquerunt, quatenus propria voluntate à Deo defecerunt. Sic de *Caino* dicit Moſes Gen. IV. 16. *Egreſſuſque Cain à facie Domini habitavit profugus in terra ad orientalem plagam Eden*; quamvis à Deo pulſum in exilium eſſe conſtet.

Quod ſpectat exemplum Sodomæ & Gomorrhæ, quæ ſimili modo fornicatæ & abeuntes poſt carnem alteram, factæ ſunt exemplum, ignis æterni pœnam ſuſtinentes, referri poteſt ad impios illos homines, *Qui Dei noſtri gratiam transferentes in luxuriam, ſolum Dominatorem & Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum negarunt*: Vel, ſi ad Angelos referatur, in eo ſolum ſtat comparatio, quod ſicut Iſraelitæ idololatræ & increduli perditi ſunt, & Angeli perdulles æternis pœnis ſervati, & Sodomitæ & Gomorrhæi poſt carnem alienam fornicati, æterni ignis pœnam ſuſtinent, ita impii illi qui gratiâ Dei abutuntur ad laſciviam, pœnis æternis damnabuntur. Quanquam verbum *fornicari*, modo de corporali, modo de ſpirituali fornicatione, quæ defectio à Deo eſt, in Scripturis acceptum, patiatur comparationem Angelorum cum Sodomitis & Gomorrhæis ſervatâ proportione inſtituti. Sed prior ſenſus magis probatur, ut genericam duntaxat comparationem tum ſcelerum, tum ſuppliciorum *S. Judas* inſtituerit, ſicut *S. Petrus* Epiſt. II. cap. II. 4. *Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in judicium reſervari. Et originali Mundo non pepercit, ſed octavum Noë juſtitiæ præconem cuſtodivit, diluvium Mundo impiorum inducens. Et civitates Sodomorum & Gomorrhæorum in cinerem redigens, everſione damnavit: exemplum eorum qui impiè acturi ſunt, ponens: & juſtum Loth oppreſſum à nefandorum injuria ac luxurioſa converſatione eripuit... Novit Dominus pios de tentatione eripere: iniquos verò in diem judicii reſervare cruciandos: magis autem eos qui poſt carnem in concupiſcentia immunditiæ ambulant, dominationemque contemnunt, audaces, ſibi placentes, ſectas non metuunt introducere blaſphemantes: ubi Angeli fortitudine & virtute cùm ſint majores, non portant adverſùm ſe execrabile judicium.*

PROPOSITIO II.

Antediluvianos Gigantes Dæmones ſub humana ſpecie fuiſſe, abſurdum commentum. Homines enim fuere, non robore ſolùm, feritate, violentiâ, aliiſque vitiis inſignes, ſed inſolenti ſtaturâ & corporis proceritate ab hominibus reliquis diſtincti.

GIGANTES illos, Dæmones fuiſſe ſub humana ſpecie, ſenſit poſt Auctorem apocryphum Libri *Enoch*, & *S. Juſtinum* Martyrem *Paulus Burgenſis*, ducto ab etymologia nominis argumento. *Nephilim* namque ſignificat *cadentes*, à verbo *naphal*, *cadere*, quo notari dæmones colligit, qui è cælo ceciderunt, juxta illud *Iſaiæ* cap. XIV. 12. *Quomodo cecidiſti de cælo Lucifer?* Et Lucæ X. 18. *Videbam Satanam ſicut fulgur de cælo cadentem.* Sed hæc ſententia abſurdiſſima eſt. Quomodo enim ex hominibus naſci dæmones potuerunt? Et quamvis filii Dei fuiſſent Angeli, quem errorem ſuperiùs profligavimus, non ſequeretur gigantes ex iis procreatos fuiſſe dæmones, quia jam ante fœdam illam filiorum Dei cum filiabus hominum commixtionem gigantes in terris graſſati ſunt, ut patet ex Hebraica Veritate, & Verſione LXX. Interpretum. Sic enim habet Textus Hebraicus ad verbum redditus: *Gigantes fuerunt in terra in diebus ipſis; Et etiam poſtquam ingreſſi ſunt filii Dei ad filias hominum, & genuerunt ex eis. Iſti potentes qui à ſæculo fuerunt viri nominis.* Sic verò LXX. Interpretes; *Gigantes autem erant ſuper terram in diebus illis. Et poſt illud, cùm intrarent filii Dei ad filias hominum; & generabant eis: Illi erant gigantes, à ſæculo homines nominati.* Ita Syriaca: *Et gigantes fuerunt in terra in diebus illis ac etiam impoſterùm: quoniam ingreſſi ſunt filii Dei ad filias hominum, & genuerunt eis gigantes æternos, gigantes nominatiſſimos.* Ita Targum Onkeloſi: *Gigantes erant in diebus illis: & etiam poſtquam ingreſſi ſunt filii Principum ad filias hominum, & genuerunt ex eis. Ipſi ſunt potentes à ſæculo viri nominis.* Ita Textus Samaritanus: *Gigantes autem erant in terra in diebus illis: atque etiam poſt hæc, cùm ingreſſi ſunt filii Dei ad filias hominum, genueruntque illis: hi potentes ſunt à ſæculo viri nominis.* Ita demum Verſio Arabica: *Erantque ſuper terram gigantes in illis diebus, & poſt illos; quia filii Elohim ingreſſi ſunt ad filias Cain, & genuerunt eis gigantes æternos, gigantes memorabiles.*

Neque verò nominis etymologia *Paulum Burgenſem* juvat. Ut enim omittam quod R. *Abraham*, & R. *Aben-Ezra* inter Hebræos doctiſſimi annotarunt, Gigantes *Nephilim* Hebraicè nuncupatos, quaſi *cadentes*, quòd cæteri homines inſolentem corporis eorum proceritatem molemque cernentes, attoniti & timore perculſi ante illos caderent: vel quòd illi violenter irruerint in homines, eoſque in terram proſternerent, ad quod videtur alluſiſſe *Job* cap. XVI. his verbis: *irruit in me quaſi gigas*: vel quòd gigantes illi diluvio ceciderint, quò fortè referri poſſet illud *Job* cap. XXVI. *Ecce gigantes gemunt ſub aquis*: ut, inquam, hæc omittam, certum eſt nomen *Cadentium* non ſolùm Angelis, ſed hominibus convenire, qui à ſtatu vel profeſſione ſanctitatis excidunt; vel à pietate majorum degeneres ad ſtudia moreſque impiorum delabuntur. Vox igitur *Nephilim* poſteris illis *Seth* apprimè convenit, qui à majorum ſuorum veſtigiis deflectentes, ad ſtudia, inſtituta, mores, ac flagitia Cainitarum delapſi ſunt. Certè Dæmones hac voce *Nephilim* non ſignificari, vel id unum non levi argumento eſt, quòd Numerorum XIII. ad ſignificandos filios *Enach* uſurpatur, verſ. 34. ubi legimus: *Ibi vidimus monſtra quædam filiorum Enach de genere giganteo.* Tandem cùm ob gigantum illorum vitia Deus ipſos & univerſum hominum genus, *Noë* & ejus uxore, filiis & filiorum uxoribus exceptis, diluvio perdiderit, abſurdum eſt ut illi Dæmones fuiſſe aſſerantur. Gigantum autem perdendorum cauſâ miſſum eſſe diluvium, conſtat ex Sapientiæ XIV. cap. verſ. 6. *Sed & ab initio cùm perirent ſuperbi gigantes, ſpes orbis terrarum ad ratem confugiens, remiſit ſæculo ſemen nativitatis, quæ manu tua erat gubernata.* Et *Eccleſiaſtici* XVI verſ. 8. *Non exoraverunt pro peccatis ſuis antiqui gigantes, qui deſtructi ſunt confidentes ſuæ virtuti.* Itaque priſci illi gigantes Dæmones non erant.

Sed nec homines fuerunt ſtaturæ vulgaris, robore duntaxat, morum feritate ac violentiâ notabiles, ut ſenſit *Philo Judæus* Libro *De Gigantibus*: cui opinioni è recentioribus adhæſerunt *Temporarius* & *Goropius Becanus* in Libro cui titulum fecit, *Gigantomachia*. Verùm gigantes homines fuiſſe inſolenti ſtaturâ & corporis proce-

ritate ab aliis diſtinctos, diſertè probatur ex cap. XIII. *Numer. verſ.* 33. & 34. ubi exploratores à *Moyſe* miſſi in Terram Chanaan, de Chananæis ita loquuntur: *Populus quem aſpeximus procera ſtatura eſt. Ibi vidimus monſtra quadam filiorum Enach de genere giganteo: quibus comparati quaſi locuſtæ videbamur.* Ubi eadem vox *Nephilim* uſurpata probat *Nephilim* ſeu Gigantes eſſe homines inſolitæ proceritatis. Idque confirmatur ex *Deuteronomii* III. verſ. 11. ubi de *Og* Rege *Baſan* dicitur: *Solus quippe Og Rex Baſan reſtiterat de ſtirpe gigantum. Monſtratur lectus ejus ferreus, qui eſt in Rabbath filiorum Ammon, novem cubitos habens longitudinis, & quatuor latitudinis, ad menſuram cubiti virilis manûs.* De *Goliath* gigante Philiſteo dicitur etiam Libro 1. *Regum* cap. XVIII. verſ. 4. *Et egreſſus eſt vir ſpurius de caſtris Philiſtinorum nomine Goliath, de Geth, altitudinis ſex cubitorum & palmi.* De primis gigantibus dicitur *Baruch* III. cap. verſ. 26. *Ibi fuerunt gigantes nominati illi, qui ab initio fuerunt, ſtaturâ magnâ, ſcientes bellum.*

Probatur ſecundò Propoſitio auctoritate *S. Auguſtini*, Libro XV. *De Civitate Dei*, cap. XXIII. *Verùm hoc movet quoſdam*, inquit, *quod ex illis qui dicti ſunt Angeli Dei, & ex mulieribus quas amaverant, non quaſi homines generis noſtri, ſed gigantes legimus eſſe natos. Quaſi verò corpora hominum modum noſtrum longè excedentia non etiam noſtris temporibus nata ſint. Nonne ante paucos annos cùm Romana urbis, quod à Gothis factum eſt, appropinquaret excidium, Roma fuit femina cum ſuo patre & ſua matre, quæ corpore quodam modo giganteo longè cæteris præemineret? Ad quam videndam mirabilis fiebat uſquequaque concurſus. Et hoc erat maximè admirationi, quod ambo parentes ejus nec ſaltem tam longi homines erant, quàm longiſſimos videre conſuevimus. Potuerunt ergo gigantes naſci, & priùs quàm filii Dei, qui & Angeli Dei dicti ſunt, filiabus hominum, hoc eſt, ſecundùm hominem viventium miſcerentur, filii ſcilicet Seth filiabus Cain. Nam & Canonica Scriptura ſic loquitur, in quo libro hæc legimus, cujus verba iſta ſunt:*

Genſ. 6. » Et factum eſt, poſtquam cœperunt homines » multi fieri ſuper terram, & filiæ natæ ſunt illis: videntes autem Angeli Dei filias hominum, » quia bonæ ſunt, ſumpſerunt ſibi uxores ex omnibus quas elegerant. Et dixit Dominus Deus: » Non permanebit Spiritus meus in hominibus » his in æternum, propter quod caro ſunt. Erunt » autem dies eorum centum viginti anni. Gigantes autem erant ſuper terram in diebus illis; & » poſt illud cùm intrarent filii Dei ad filias hominum, & generabant ſibi, illi erant gigantes à » ſæculo homines nominati. *Hæc libri verba divini ſatis indicant, jam illis diebus fuiſſe gigantes ſuper terram, quando filii Dei acceperunt uxores filias hominum, cum eas amarent bonas, id eſt, pulchras. Conſuetudo quippe Scripturæ hujus eſt, etiam ſpecioſos corpore bonos vocare. Sed & poſt quàm hoc » factum eſt, nati ſunt gigantes. Sic enim ait:* Gi» gantes autem erant ſuper terram in diebus illis; » & poſt illud, cùm intrarent filii Dei ad filias » hominum. *Ergo & ante in illis diebus, & poſt illud ...... Igitur ſecundùm Scripturas Canonicas Hebræas atque Chriſtianas, multos gigantes ante diluvium fuiſſe non dubium eſt, & hos fuiſſe cives terrigenæ ſocietatis hominum: Dei autem filios, qui ſecundùm carnem de Seth propagati ſunt, in hanc ſocietatem deſertâ juſtitiâ declinaſſe. Nec mirandum eſt quòd etiam de ipſis gigantes naſci potuerunt. Neque enim omnes gigantes, ſed magis multi utique tunc fuerunt, quàm poſt diluvium temporibus cæteris. Quos propterea creare placuit Creatori, ut*

A *etiam hinc oſtenderetur non ſolùm pulchritudines, verùm etiam & magnitudines & fortitudines corporum non magni pendendas eſſe Sapienti, qui ſpiritalibus atque immortalibus longè melioribus atque firmioribus & bonorum propriis, non bonorum malorumque communibus beatificatur bonis. Quam rem alius Propheta commendans ait:* * Ibi fuerunt » Gigantes illi nominati, qui ab initio fuerunt » ſtaturoſi, ſcientes prælium. Non hos elegit Do» minus, nec viam ſcientiæ dedit illis, & interie» runt, quia non habuerunt ſapientiam, perie» runt propter inconſiderantiam. » Baruch. 3. 26.

B Eandem ſententiam approbat *S. Cyrillus Alexandrinus*, Lib. II. Glaphyrorum in Geneſim. *Et pepererunt quidem*, inquit, *mulieres monſtra, depravante nimirùm deinceps Deo humanorum corporum pulchritudinem, ob eorum in meretricios appetitus intemperantiam. Pariebant autem gigantes, hoc eſt robuſtos atque agreſtes, multaque deformitate laborantes & corporum magnitudine alios ſuperantes. Sciendum autem eſt familiare eſſe ſacræ Scripturæ eos qui ingenti robore præditi ſunt, gigantes appellare. Atque ideo de Perſis ac Medis per vocem Propheta ita ait:* * Gigantes veniunt ad implen- Iſai. 13. 3.
C dam iram meam, gaudentes ſimul & contumeliâ afficientes. *Nulla verò ratione Græcorum mendaciis fidem adhibeamus. Conſueverunt enim eorum Sapientes, ac præcipuè Poëtæ, pro ſua libidine rerum naturas comminiſci, & quæ parva atque abjecta ſunt extollere, & ſplendidis mendaciis ac verborum fuco ornare, etiamſi longè à veritate aberret oratio. Quorum quidem nonnulli totam Siciliam ab uno gigante in cælum projectam fabulantur. Alii verò de alio quodam multò craſſius mentiuntur. Fuerunt enim quidam, ut dixi, horrido aſpectu & immani robore præditi, rigidique atque horribiles, corporum etiam magnitudine alios excellentes, cæterùm nequaquam,*
D *ut illi fabulantur, vertice nubes ferientes.*

Idem confirmat *Theodoretus* Interrogatione XLVIII. in Geneſim, cujus hic titulus eſt: *Quos vocat Scriptura divina Gigantes?* Ad quam ita reſpondet: *Aiunt quidam eos eſſe, qui multos annos vixerunt. Nonnulli verò dicunt eſſe Dei oſores, & Dei adverſarios homines. Qui hæc ſic intellexerunt, non dicunt illos grandiora cæteris hominibus habuiſſe corpora. Ego cùm audio Scripturam divinam dicentem de Enach quòd è* Gigantibus oriun» dus erat; *& de Og, quòd* Cubile ipſius ferreum » erat, habens longitudinem novem cubitorum, »
E & latitudinem quatuor cubitorum, & *quòd iſte* » reliquus factus eſt de Raphaim. *Item cùm audio* » *exploratores narrantes, quod* Eramus in conſpe» ctu eorum tanquam locuſtæ, *& Deum confir*» *mantem hos ſermones, & dicentem*, Tradidi tibi » Amorrhæum, cujus altitudo erat tanquam ce» dri, & robuſtus erat ut quercus: *& de Goliath*, » *quòd* Longitudinem habebat quatuor cubito» rum & palmi: *arbitror fuiſſe quoſdam prægrandes* » *homines: Deo hoc etiam ſapienter diſpenſante, ut cognoſcant Creatorem, non quòd infirmus eſſet, tantulam hominibus attribuiſſe menſuram: Perfacile*
F *enim erat ei etiam majores homines creare. Sed ut ſuperbiæ tumorem reprimeret, & arrogantiam cohiberet, non dediſſe hominibus maxima corpora. Nam ſi exiguis corporibus præditi non contra ſe modò, ſed contra Deum Creatorem attolluntur, quid non commiſiſſent, ſi maxima corpora ſortiti eſſent?*

Denique *Goropio Becano*, in *Gigantomachia*, neganti ullos unquam fuiſſe Gigantes proceritate corporis communem hominum ſtaturam multùm excedentes, opponimus *Joſephum* Libro V. Antiquitatum, cap. II. ſcribentem: *Reſtabat etiam tum Gigantum genus, qui ob corporis magnitudi-*

nem

Google

num ac figuras multùm aliis hominum diſpares, ſtupendum erant ſpectaculum, & fama terribilis: Monſtrantur in hunc diem eorum oſſa, fidem omnem vulgi excedentia. Opponimus & aliarum Gentium Hiſtorias, in quibus id ipſum memoriæ proditum eſt. *Gabinius* in Mauritaniæ deſcriptione dicit, à *Sertorio* reperta *Antæi* oſſa, quorum compages erant cubitorum ſexaginta. *Phlegon Trallianus*, Mirabilium cap. IX. meminit effoſſi capitis Idæ, quod triplæ eſſet ad ſolitum modum quantitatis. Addit idem, in Dalmatia reperta corpora multa, quorum ulnæ ſexdecim ulnas excederent. Narrat idem ex *Theopompo*, in Boſphoro Cimmerio repertam oſſium humanorum compagem longam viginti quatuor cubitos. *Pauſanias*, *Laconicis*, meminit oſſium humanorum inſolitæ magnitudinis, quæ in Templo *Æſculapii* ad Aſopum urbem oſtendebantur: & in *Eliacorum* priore, oſſis è mari educti, quod Piſæ cuſtoditum, Pelopiſque creditum fuerat. *Philoſtratus* in *Heroicorum* initio, multa gigantea corpora in Pallene detegi per imbres aut terræ motus. *Plinius* Libro VII. cap. XVI. *In Creta*, inquit, *terra motu rupto Monte inventum eſt corpus ſtans, quod alii Orionis, alii Eëtionis fuiſſe tradunt. Oreſtis corpus Oraculi juſſu refoſſum ſeptem cubitorum fuiſſe monumentis traditur. Jam verò ante annos prope mille Vates ille Homerus non ceſſavit minora corpora mortalium quàm priſca conqueri.* Solinus cap. I. *Quis enim*, inquit, *non ævo iſto minor parentibus ſuis naſcitur? Priſcorum autem teſtantur molem etiam Oreſtis ſupremæ, cujus oſſa Olympiade quinquageſima & octava Tegeæ inventa à Spartanis Oraculo monitis, diſcimus impleſſe longitudinem cubitorum ſeptem. Scripta quoque quæ ex antiquitate memorias accerſunt in fidem veri, hoc etiam receperant, quòd bello Cretico cùm elata flumina plus quàm vi amnica terras rupiſſent, poſt diſceſſum fluctuum inter plurima humi diſcidia humanum corpus repertum ſit cubitùm trium atque triginta: cujus inſpectandi cupidine L. Flaccum Legatum, Metellum etiam ipſum impendio captos miraculo, quod auditu refutarant, oculis potitos.* Horum Auctorum relationibus fidem etiam conciliat *S. Auguſtini* teſtimonium Libro XV. *De Civitate Dei*, cap. IX. *Sed de corporum magnitudine*, inquit, *plerumque incredulos nudata per vetuſtatem ſive per vim fluminum, varioſque caſus ſepulchra convincunt, ubi apparuerunt vel unde ceciderunt incredibilis magnitudinis oſſa mortuorum. Vidi ipſe non ſolus, ſed aliquot mecum in Uticenſi litore molarem hominis dentem tam ingentem, ut ſi in noſtrorum dentium modulos minutatim concideretur, centum nobis videretur facere potuiſſe. Sed illum gigantis alicujus fuiſſe crediderim. Nam præter quod erant omnium multò majora, quàm noſtra tunc corpora, gigantes longè cæteris anteibant. Sicut aliis deinde noſtriſque temporibus rara quidem, ſed nunquam fermè defuerunt, quæ modum aliorum plurimùm excederent. Plinius Secundus doctiſſimus homo, quantò magis magiſque præteriit ſæculi excurſus, minora corpora naturam ferre teſtatur. Quod etiam Homerum commemorat ſæpe carmine fuiſſe conqueſtum, non hæc velut poëtica figmenta deridens, ſed in hiſtoricam fidem tanquam miraculorum naturalium Scriptor aſſumens. Verùm, ut dixi, antiquorum magnitudines corporum inventa plerumque oſſa, quoniam diuturna ſunt, etiam multò poſterioribus ſæculis produnt.*

[Lib. 7.]

[Præm. Hiſt. lib. 5. & lib. 12.]

SCHOLION.

Extitiſſe olim Gigantes, & inuſitatæ magnitudinis homines, pluribus probat vir inter Eruditos illuſtris Petrus Daniel Huëtius Epiſcopus Abrincenſis Lib. II. *Alnetanarum Quæſtionum De Concordia Rationis & Fidei*, cap. XII. § III. *Teſta eſt*, inquit, *vetus omnis recenſque hiſtoria, ac ea etiam quæ Fabulis adumbrata eſt, extitiſſe olim Gigantes & inuſitata magnitudinis homines; cujuſmodi fuerunt illi quorum mentio habetur circa initia Geneſeos, & quos Terram Iſraelitis promiſſam ſuis temporibus tenuiſſe narrat Moſes, Ogum putà Baſanitarum Regem, & Enacim, & quos Moabitæ Emim, hoc eſt Terribiles; quoſque Ammonitæ Zomzommim, hoc eſt, Inventores ſcelerum appellabant; quorum ſoboles ad Davidis tempora perſeveravit, & quorum oſſa viſa fuiſſe ſua ætate Hebrone, quæ arx ipſorum præcipua fuit, perhibet Joſephus. Nulla fere regio eſt, in qua portenta hujus generis nata non ferantur. In Judæa exortum Eleazarum quemdam ſeptem cubitos altum, & ab Artabane ad Tiberium miſſum legimus apud Columellam & Joſephum. Vaſta proceritatis homines taliſſe dicitur & Ægyptus, præter illum quinque cubitorum, quem à Banaia fuiſſe interfectum narrant libri Paralipomenon: illic enim Gigantes prodiiſſe Iſidis temporibus, ſcriptum fuit in Annalibus Ægyptiorum. Quibus adde quæ de coloſſis gentis hujus differit Herodotus. In Æthiopia ponuntur Syrbotæ à Plinio auctoritatem Cratetis ſecuto, octonos cubitos alti. Memoratur & Æthiopum Rex Ganges proceras decem cubitos. Superiori ſæculo vir nobilis in Congiano Regno filios habuit complures Gigantibus pares*, &c.

[Geneſ. 6. 4. Num. 13. 33. 34.]

[Lib. 5. Antiq. cap. 2.]

[Colum. lib. 3. cap. 8. Joſeph. lib 18. Antiq. cap. 6.]

[1. Paralip. 20. 4.]

[Herodot. lib 2. cap. 130. 141. 153. 176. 178. Plin. lib. 6. cap. 30 & lib. 7. cap. 2.]

DISSERTATIO VIII.

DE ANNIS PATRIARCHARUM Antediluvianorum.

I. *Euſebius Pamphili* initio Chronici ſui tres inter ſe comparat Codices in calculo annorum vitæ decem priorum Patriarcharum, qui ante diluvium vixerunt, quorum genealogia deſcribitur cap. V. Geneſeos, ſcilicet Hebræorum Codicem, Græcorum ex Verſione LXX. Interpretum, & Samaritanorum. Et id quidem cùm rectè propoſuerit, non tamen ſecutus eſt, uti queritur *Scaliger* in Animadverſionibus Euſebianis. Ratio enim temporum *ab Adamo* ad diluvium, ſecundùm Hebræorum Codicem colligit annos mille ſexcentos quinquaginta ſex. Ipſe autem numerat annos bis mille ducentos quadraginta duos, quæ eſt ſumma LXX. Interpretum juxta Lectionem *Euſebii* tempore receptam. De *Euſebii* ſententia judicium iſtud fert *Georgius Syncellus* in Ecloge Chronographiæ ſuæ. *Ab Adamo uſque ad diluvium anni ſunt bis mille ducenti quadraginta duo. Ita etiam Euſebius, & legitima ratio, & pleraque Exemplaria juxta τῶν LXX. computationem. Africanus autem computavit annos bis mille ducentos ſexaginta duos ex Exemplaribus quæ ita legebant, quibus tamen ſedaci non oportet.* Euſebii calculum probat, tum quia rationi, tum quia Chronologiæ LXX. Seniorum conſentaneus eſt. Rejicit verò *Julium Africanum*, qui ſummæ Euſebianæ addit annos viginti. Factum id in anno τῆς παιδογονίας *Mathuſalem*. Is enim genuiſſe *Lamechum* dicitur anno ætatis centeſimo ſexageſimo-ſeptimo, ſecundùm Codicem quem ſecutus eſt *Euſebius*, at anno centeſimo octogeſimo ſeptimo juxta illum quo uſus eſt *Africanus*. Verùm *Julium Africanum* immeritò arguit, ſiquidem Lectio LXX. Interpretum ab eo laudata longè incorruptior fuit & verior. Nam ſecundùm calculos *Euſebii* ſtatuendum erit *Mathuſalem* poſt diluvium vixiſſe annos quatuordecim, cùm tamen diſertè aſſerat *Moſes* octo tantùm homines fuiſſe in Arca ſervatos. *Mathuſalem* genuit *Lamechum* juxta lectionem Græcam, quam ſequitur *Euſebius*, anno ætatis centeſimo ſexageſimo-ſeptimo. Cùm verò vixerit annos nongentos ſexaginta novem, conſentientibus LXX. Senioribus, & ta-

men ab ejus nativitate, juxta eoſdem, uſque ad diluvium numerentur anni tantùm nongenti quinquaginta quinque, ſuperſunt anni quatuordecim quos diluvio ſupervixerit. Sed hanc difficultatem tullit Codex quo uſus eſt *Julius Africanus*, in quo Mathuſalæ generanti *Lamechum* tribuuntur anni centum & octoginta ſeptem: quod cum Hebraico etiam Codice congruit. Juxta Codicem *Africani* ſummam bis mille ducentorum & ſexaginta duorum Annorum colligunt etiam Faſti Siculi Caſauboni, S. Epiphanius in Panario, Honorius Auguſtodunenſis, & Chronicon Nicephori Patriarchæ. Quin & tres illi Codices Græci, quorum meminit S. *Auguſtinus* Libro xv. de Civitate Dei, cap. xiii. nec non unus Latinus, & Syrus alter, ex Græco tranſlati, quos ibidem laudat, annos Mathuſalæ habuerunt centum octoginta ſeptem, non centum ſexaginta ſeptem. Nam in iis, ut *S. Auguſtinus* obſervat, inventus eſt *Mathuſalem* ſex annis ante diluvium fuiſſe defunctus: quod non aliter fieri potuit, quàm ſi generare incepit anno ætatis ſuæ centeſimo octogeſimo-ſeptimo.

In annis *Lamechi* magna eſt inter lxx. Interpretes & Hebræum Textum diſſonantia. Nam ubi Textus Hebraicus habet annos centum octoginta duos ante natum *Noachum*, Græcus habet centum octoginta & octo. Ubi Hebræus habet quingentos nonaginta quinque poſt natum *Noachum*, Græcus habet duntaxat quingentos ſexaginta quinque. Denique ubi Hebræus habet ſeptingentos ſeptuaginta-ſeptem, Græcus habet ſeptingentos quinquaginta-tres. Et quidem conſtantiſſimè: ſic enim habent hodierni Codices Græci omnes; ſic *Africanus* apud *Euſebium*; ſic *Euſebius* ipſe in Chronico Græco; ſic & *S. Hieronymus* in Latino quod ex Græco vertit. In ſexta generatione, ſcilicet *Jared*, perfectiſſima eſt Græci Textûs lxx. Interpretum cum Hebraico fonte concordia, ſicut & in annis *πεδηγίω* & ætatis *Noachi*. Cæterùm diſſonantia Chronologiæ lxx. Interpretum ab Hebraica, quam Vulgatus Interpres ſecutus eſt, non eſt poſita in totali annorum ſumma; quam cujuſque Patriarchæ adſcribat ætati: Æquales enim ſunt anni vitæ ſingulis adſcripti, tum in Textu Hebraico, tum in Tranſlatione lxx. Interpretum, præterquàm in *Lamecho*. Sed tota diverſitatis ratio in eo verſatur, quòd centum annos plus & minùs Hebræis numerent lxx. Interpretes, plus ante genitum filium, minùs poſt filii generationem. Verbi gratia *Adamus* poſt generationem *Seth* vixit annos octingentos, ſecundùm Hebraicam Chronologiam, at ſeptingentos duntaxat juxta lxx. Interpretes. Samaritanus calculus nihil diſtat ab Hebræo in quinque prioribus Patriarchis, & in *Enocho*, ſed duntaxat in *Jared*, *Mathuſala*, & *Lamecho*. Quamvis autem ab Hebræo in Æra diluvii, & annis poſtremorum trium Patriarcharum plurimùm diſtet, tamen in hoc cum Hebræo convenit, quòd etiam ſecundùm Samaritanus *Mathuſalem* obiit eo anno quo diluvium contigit, nempe anno Mundi milleſimo trecenteſimo-ſeptimo. Quo etiam anno ſecundùm eoſdem obiit & *Lamech* pater *Noë*, & *Jared* ejus proavus: quod & *Euſebius* in Chronico obſervavit.

Verùm ut hæc trium Codicum in numerandis Patriarcharum Antediluvianorum annis diſcrepantia ponatur ob oculos, illorum collationem in Tabula ſequenti exhibeo.

Secundùm Textum Hebræorum.

Adam genuit *Seth* annò vitæ ſuæ centeſimo trigeſimo. A Vixit poſtquam genuit *Seth* annos octingentos. Vixit in univerſum annos nongentos & triginta. Conditus eſt anno Mundi primo. Obiit anno Mundi nongenteſimo trigeſimo.

Seth genuit *Enos* anno vitæ ſuæ centeſimo quinto. Vixit poſtquam genuit *Enos* annos octingentos & ſeptem. Vixit in univerſum annos nongentos & duodecim. Natus eſt anno Mundi centeſimo-trigeſimo. Obiit anno Mundi milleſimo quadrageſimo ſecundo.

Enos genuit *Kainan* anno vitæ ſuæ nonageſimo. Vixit poſtquam genuit Kainan annos octingentos B quindecim. Vixit in univerſum annos quinque ſupra nongentos. Natus eſt anno Mundi ducenteſimo trigeſimo quinto. Obiit anno Mundi milleſimo centeſimo quadrageſimo.

Kainan genuit *Malaleel* anno ætatis ſeptuageſimo. Vixit poſtquam genuit *Malaleel* annos octingentos & quadraginta. Vixit in univerſum annos nongentos & decem. Natus eſt anno Mundi trecenteſimu vigeſimo quinto. Obiit anno Mundi mille ducenteſimo trigeſimo-quinto.

Malaleel genuit *Jared* anno ætatis ſexageſimo quinto. Vixit poſtquam genuit *Jared* annos C octingentos & triginta. Vixit in univerſum annos octingentos nonaginta quinque. Natus eſt anno Mundi trecenteſimo nonageſimo quinto. Obiit anno Mundi milleſimo ducenteſimo nonageſimo.

Jared genuit *Enoch* anno ætatis centeſimo ſexageſimo ſecundo. Vixit poſtquam genuit *Enoch* annos octingentos. Vixit in univerſum annos nongentos ſexaginta duos. Natus eſt anno Mundi quadringenteſimo ſexageſimo. Obiit anno Mundi milleſimo quadringenteſimo vigeſimo ſecundo.

D *Enoch* genuit *Mathuſalem* anno ætatis ſexageſimo quinto. Vixit poſtquam genuit annos trecentos. Vixit in univerſum annos trecentos ſexaginta quinque. Natus eſt anno Mundi ſexcenteſimo vigeſimo ſecundo. Tranſlatus eſt anno Mundi nongenteſimo octogeſimo ſeptimo.

Mathuſala genuit *Lamech* anno ætatis centeſimo octogeſimo ſeptimo. Vixit poſtquam genuit annos ſeptingentos octoginta duos. Vixit in univerſum nongentos ſexaginta novem annos. Natus eſt anno Mundi ſexcenteſimo octogeſimo ſeptimo. Obiit anno Mundi milleſimo ſexcenteſimo quin- E quageſimo ſexto.

Lamech genuit *Noë* anno ætatis centeſimo octogeſimo ſecundo. Vixit poſtquam genuit annos quingentos nonaginta quinque. Vixit in univerſum annos ſeptingentos ſeptuaginta ſeptem. Natus eſt annò Mundi octingenteſimo ſeptuageſimo quarto. Obiit anno Mundi milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo primo.

Noë genuit anno ætatis quingenteſimo. Vixit poſtquam genuit annos quadringentos & quinquaginta. Vixit in univerſum annos nongentos & quinquaginta. Natus eſt anno Mundi milleſimo quinquageſimo-ſexto. Obiit anno Mundi bis mil- F leſimo ſexto.

Diluvium cœpit anno milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo-ſexto. Duravit annum unum. Deſiit anno milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo-ſeptimo.

Annorum ſumma ab *Adamo* ad Diluvium.
Anni mille ſexcenti quinquaginta-ſex.

Secundum lxx. Interpretes.

Adam genuit *Seth* anno ætatis ducenteſimo trigeſimo. Vixit poſtquam genuit annos ſeptingentos. Vixit in univerſum annos nongentos & triginta.

ginta. Creatus eſt anno Mundi primo. Obiit anno Mundi nongenteſimo trigeſimo.

Seth genuit *Enos* anno ætatis ducenteſimo quinto. Vixit poſtquam genuit annos ſeptingentos & ſeptem. Vixit in univerſum annos nongentos duodecim. Natus eſt anno Mundi ducenteſimo trigeſimo. Obiit anno Mundi milleſimo centeſimo quadrageſimo-ſecundo.

Enos genuit *Kainan* anno ætatis centeſimo nonageſimo. Vixit poſtquam genuit annos ſeptingentos quindecim. Vixit in univerſum nongentos quinque annus. Natus eſt anno Mundi quadringenteſimo trigeſimo-quinto. Obiit anno Mundi milleſimo trecenteſimo quadrageſimo.

Kainan genuit *Malaléel* anno ætatis centeſimo ſeptuageſimo. Vixit poſtquam genuit ſeptingentos quadraginta annos. Vixit in univerſum nongentos decem annos. Natus eſt anno Mundi ſexcenteſimo vigeſimo-quinto. Obiit anno Mundi milleſimo quingenteſimo trigeſimo-quinto.

Malaléel genuit *Jared* anno ætatis centeſimo ſexageſimo quinto. Vixit poſtquam genuit ſeptingentis triginta annis. Vixit in univerſum annis octingentis nonaginta quinque. Natus eſt anno Mundi ſeptingenteſimo nonageſimo-quinto. Obiit anno Mundi milleſimo ſexcenteſimo nonageſimo.

Jared genuit *Enoch* anno ætatis centeſimo ſexageſimo ſecundo. Vixit poſtquam genuit octingentis annis. Vixit in univerſum annis nongentis ſexaginta duobus. Natus eſt anno Mundi nongenteſimo ſexageſimo. Obiit anno Mundi milleſimo nongenteſimo vigeſimo-ſecundo.

Enoch genuit *Mathuſala* anno ætatis centeſimo ſexageſimo quinto. Vixit poſtquam genuit annis ducentis. Vixit in univerſum trecentis ſexaginta quinque annis. Natus eſt anno Mundi milleſimo centeſimo vigeſimo ſecundo. Tranſlatus eſt anno Mundi milleſimo quadringenteſimo octogeſimo-ſeptimo.

Mathuſala genuit *Lamech* anno ætatis centeſimo octogeſimo-ſeptimo. Vixit poſtquam genuit ſeptingentis octoginta duobus annis. Vixit in univerſum annis nongentis ſexaginta novem. Natus eſt anno Mundi milleſimo ducenteſimo octogeſimo-ſeptimo. Obiit anno Mundi bis milleſimo ducenteſimo quinquageſimo-ſexto.

Lamech genuit *Noe* anno ætatis centeſimo octogeſimo-octavo. Vixit poſtquam genuit annis quingentis ſexagiota-quinque. Vixit in univerſum annis ſeptingentis quinquaginta-tribus. Natus eſt anno Mundi milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo-quarto. Obiit anno Mundi bis milleſimo ducenteſimo vigeſimo-ſeptimo.

Noe genuit anno ætatis quingenteſimo. Vixit poſtquam genuit annos quadringentos quinquaginta. Vixit in univerſum annos nongentos quinquaginta. Natus eſt anno Mundi milleſimo ſexcenteſimo ſexageſimo-ſecundo. Obiit anno Mundi bis milleſimo ſexcenteſimo-duodecimo.

Diluvium cœpit anno Mundi bis milleſimo ducenteſimo ſexageſimo-ſecundo. Duravit annum unum. Deſiit anno Mundi bis milleſimo ducenteſimo ſexageſimo-tertio.

Annorum ſumma ab *Adamo* ad diluvium.

Anni bis mille ducenti ſexaginta doo, juxta Codicem *Julii Africani*. Nam anni duntaxat bis mille quadraginta-duo numerantur juxta lectionem *Euſebii*, quam ſequitur etiam Editio *Flaminii Nobilii*.

Secundum Samaritanum Codicem.

Adam genuit *Seth* anno ætatis centeſimo trigeſimo. Vixit poſtquam genuit annos octingentos. Vixit in univerſum annos nongentos & triginta. Creatus eſt anno Mundi primo. Obiit anno Mundi nongenteſimo-trigeſimo.

Seth genuit *Enos* anno ætatis centeſimo-quinto. Vixit poſtquam genuit annos octingentos & ſeptem. Vixit in univerſum annos nongentos & duodecim. Natus eſt anno Mundi centeſimo trigeſimo. Obiit anno Mundi milleſimo quadrageſimo-ſecundo.

Enos genuit *Kainan* anno ætatis nonageſimo. Vixit poſtquam genuit *Kainan* octoginta & quindecim annis. Vixit in univerſum nongentis quinque annis. Natus eſt anno Mundi ducenteſimo trigeſimo-quinto. Obiit anno Mundi milleſimo centeſimo quadrageſimo.

Kainan genuit *Malaléel* anno ætatis ſeptuageſimo. Vixit poſtquam genuit annis octingentis quadraginta. Vixit in univerſum annis nongentis & decem. Natus eſt anno Mundi ter centeſimo vigeſimo-quinto. Obiit anno Mundi milleſimo ducenteſimo trigeſimo-quinto.

Malaléel genuit *Jared* anno ætatis ſexageſimo quinto. Vixit poſtquam genuit octingentis triginta annis. Vixit in univerſum annis octingentis nonaginta-quinque. Natus eſt anno Mundi tercenteſimo nonageſimo-quinto. Obiit anno Mundi milleſimo ducenteſimo nonageſimo.

Jared genuit *Enoch* anno ætatis ſexageſimo-ſecundo. Vixit poſtquam genuit ſeptingentis octoginta quinque annis. Vixit in univerſum annis octingentis quadraginta-ſeptem. Natus eſt anno Mundi quadringenteſimo ſexageſimo. Obiit anno Mundi milleſimo ter centeſimo ſeptimo.

Enoch genuit *Mathuſala* anno ætatis ſexageſimo-quinto. Vixit poſtquam genuit annos trecentos. Vixit in univerſum annos trecentos ſexaginta-quinque. Natus eſt anno Mundi quingenteſimo vigeſimo-ſecundo. Tranſlatus eſt anno Mundi octingenteſimo octogeſimo-ſeptimo.

Mathuſala genuit *Lamech* anno ætatis ſexageſimo-ſeptimo. Vixit poſtquam genuit annis ſexcentis quinquaginta tribus. Vixit in univerſum ſeptingentis & viginti annis. Natus eſt anno Mundi quingenteſimo octogeſimo-ſeptimo. Obiit anno Mundi milleſimo ter centeſimo-ſeptimo.

Lamech genuit *Noë* anno ætatis quinquageſimo tertio. Vixit poſtquam genuit ſexcentis annis. Vixit in univerſum annis ſexcentis quinquaginta-tribus. Natus eſt anno Mundi ſexcenteſimo quinquageſimo tertio. Obiit anno Mundi milleſimo ter centeſimo-ſeptimo.

Noë natus eſt anno Mundi ſeptingenteſimo ſeptimo. Diluvium cœpit anno Mundi milleſimo ter ceuteſimo-ſeptimo. Duravit annum unum. Deſiit anno Mundi milleſimo ter centeſimo-octavo.

Annorum ſumma ab *Adaxo* ad Diluvium. Anni mille trecenti & ſeptem.

Quæſtio eſt inter Eruditos, Utri potiùs Codici in numerandis Patriarcharum annis adhætendum ſit, Hebraico, an Græco LXX. Interpretum? Cardinalis *Baronius* in apparatu ad Annales Eccleſiaſticos Num. CXVIII. & *Joannes Morinus* Exercitatione VII. cap. I. ex Heterodoxis *Voſſius* in Diſſertatione de Ætate Mundi, Chronologiam LXX. Interpretum Hebraicæ anteponunt; his freti momentis 1. Quòd Sancta Dei Eccleſia antiquitùs conſueverit ſupputare annos ab origine Mundi, non ſecundùm Hebraicam Editionem, ſed ſecundùm LXX. Interpretes. Cujus rei fides eſt apud *S. Auguſtinum* Lib. XV. *De Civitate Dei*, cap. XI. dum de iis ait: *Porro illos in auctoritatem celebriorem ſuſcepit Eccleſia, & credentes Judæorum potiùs quàm iſtos non habere quod verum eſt*, arbitratur. 2. Quòd *Julianus* Epiſcopus Toletanus hæc ha-

beat in eandem ſententiam : *Ergo illa nobis & ſola pro his annis eſt obſervanda auctoritas LXX. Interpretum, quæ meritò omnibus Editionibus & Tranſlationibus antefertur, quam etiam huc uſque omnes Doctores Eccleſiaſtici tenuerunt, & in hac præcipuè annorum ſupputatione ſecuti ſunt*. 3. Quòd *Anaſtaſius Sinaita* Epiſcopus Antiochenus ſcripſerit : *Sciendum eſt quòd aliter computant Hebræi, & aliter Romana Eccleſiæ Traditio*. 4. Quòd Patrum & Auctorum Eccleſiaſticorum pars maxima annos ab origine Mundi juxta LXX. Interpretum calculum ſubduxerit, ſcilicet *Theophilus* Epiſcopus Antiochenus, *S. Cyprianus, Clemens Alexandrinus, Hyppolitus, Julius Africanus, Euſebius, Lactantius, S. Epiphanius, S. Hieronymus, Philaſtrius, Oroſius, S. Auguſtinus, S. Cyrillus, Proſper, Victor Tunnenenſis, Idacius, Marcellinus Comes, Victorinus*, Auctor *Mirabilium ſacræ Scripturæ* Lib. II. cap. 4. inter Opera S. Auguſtini, *Caſſiodorus* in Chronicò, *S. Iſidorus Hiſpalenſis* Lib. V. Originum. *Gregorius Turonenſis* Lib. V. Hiſtoriæ. 5. Quòd acta Synodica iiſdem numeris conſignata ſint ; cujus rei, inquit *Baronius*, exemplum eſt in Sexta Synodo Oecumenica, ubi à Mundi origine uſque ad illud tempus celebrati Concilii anni numerantur ſex mille centum nonaginta-novem. 6. Quòd Eccleſia non interrupto aſſenſu ab ipſa ſuâ infantiâ in hunc uſque diem LXX. Interpretum calculos Judaicis publicè prætulerit, ut ex Romano Martyrologio, quod in Eccleſia quotidie publicè decantatur, manifeſtum eſt. VI. I. enim Kal. Januarii ſic de Tabulis Eccleſiaſticis Nativitas Domini populo quot annis annuntiatur : *Anno à creatione Mundi, quando in principio creavit Deus cælum & terram, quinquies centeſimo milleſimo nonageſimo-nono : A Diluvio verò anno bis milleſimo nongenteſimo quinquageſimo-ſeptimo, &c.* Quæ non tantùm vera ſunt juxta LXX. Interpretes, ſed ſunt ipſi *Euſebii* numeri à *S. Hieronymo* Latinitate donati, qui expoſitis & comparatis Judæorum & Samaritanorum numeris, computum Eccleſiaſticum juxta Verſionem LXX. Seniorum inſtitutum utriſque prætulerunt.

Accedit *Nicephori* Patriarchæ Conſtantinopolitani auctoritas in Chronographia ſua, quam *Anaſtaſius Bibliothecarius* Latinam fecit. *Anni*, inquit, *univerſi ab Adam uſque ad Diluvium, ſecundùm Septuaginta, ſunt bis mille ducenti quadruginta-duo. Quem numerum teſtimonium veritatis, & veterum Eccleſiarum omnium Traditiones comprobant.*

8. *Joſephi* auctoritatem *Morinus* in ſententiæ ſuæ præſidium advocat. Is enim Libro I. *contra Apionem*, ferè ab initio, multa diſſerit de Judæorum diligentiâ in conſervandis libris ſuis, quibus recenſitis, quid contineant docet ; poſtea Gentis ſuæ antiquitatem ex Libris Sacris adversùs *Apionem* & Græcos oſtendit : quod ut faciat, ait ſolos libros Moſis Hiſtoriam annorum paulò minùs trium millium complecti. Annos ter mille colligit *Morinus* ex *Joſephi* Lib. I. Antiquitatum cap. IV. & VII. Nam ex cap. IV. ab *Adamo* ad Diluvium annorum ſummam conficit bis mille ducentorum quinquaginta trium : ex Capite VII. à Diluvio ad Exodum ſeptingentos nonaginta ſeptem annos. Ex quibus in univerſum fit ſumma ter mille & quinquaginta annorum.

Nonò, *Morinus* Græcorum Codicum Chronologiam approbat ex Græcis Hiſtoricis, qui Chriſtum aliquot ſæculis præceſſere, quales *Demetrius Phalereus, Senior Philo, Eupolemus, Alexander Polyhiſtor*, quorum epochas diligenter perſecuti ſunt *Clemens Alexandrinus* Libro I. Stromatum, & *Euſebius* Libro X. De Præparatione Evangeli- A ca, cap. IV. Ac *Demetrium Phalereum* numerare ad *Adamo* ad Diluvium annos bis mille centum quadraginta-octo, dies quatuor, ex *Clemente* probat Morinus : *Alexandrum Polyhiſtorem* ab Adamo uſque ad tranſmigrationem *Jacob* in Ægyptum annos ter mille ſexcentos viginti quatuor : à Diluvio verò annos mille trecentos quadraginta numerare probat ex Euſebio : *Eupolemum* denique ab Adamo ad Conſulatum *C. Domitiani & Caſſiani* colligere annos quinquies mille ducentos ſexaginta-novem, referente Clemente Alexandrino.

B III. Verùm etſi ratio numerandi annos Patriarcharum ſecundùm calculos LXX. Interpretum inſtituta, ob antiquitatem ſit venerabilis ; licet uſus Eccleſiæ longævus, & necdum in Tabulis Eccleſiaſticis mutatus, majorem ipſi venerationem conciliet ; licèt ipſi pondus addat approbatio Patrum plurimorum & Scriptorum Eccleſiaſticorum, ab ea tamen abſque ſcrupulo recedere poſſumus, ſi Chronologiam Hebraici Textûs incorruptam ac ſinceram eſſe probaverimus.

Primò, quia hujuſmodi controverſia ad fidem bonoſque mores inſtituendos nihil pertinet ; ut ex C *SS. Hieronymo* & *Auguſtino* colligitur. *Quid enim prodeſt* (inquit *S. Hieronymus* Epiſtolâ CXXXII. ad Vitalem) *hærere in litera, & vel Scriptoris errorem, vel annorum ſeriem calumniari, cùm maniſeſtiſſimè legatur* : Litera occidit, Spiritus autem vivificat ? *Relege omnes & Veteris & Novi Teſtamenti Libros, & tantam annorum reperies diſſonantiam : & numerum inter Judam & Iſraël, id eſt, inter Regnum utrumque confuſum, ut hujuſcemodi hærere quæſtionibus non tam ſtudioſi quam otioſi hominis eſſe videatur.*

Sanctus verò *Auguſtinus* Lib. XV. *De Civitate Dei*, cap. XIII. ait : *Ubi numeri non faciunt* D *intentum ad aliquid quod facilè poſſet intelligi, vel quod appareat utiliter diſci, & negligenter deſcribuntur, & negligentiùs emendantur. Quis enim exiſtimet ſibi eſſe diſcendum, quot millia hominum, Tribus Iſrael ſingillatim habere potuerunt ? Quoniam prodeſſe aliquid non putatur : & quotus quiſque hominum eſt, cui profunditas utilitatis hujus appareat ?*

Secundò, Eccleſia ipſa nobis veniam facit à Chronologia LXX. Interpretum diſcedendi, ſiquidem eorum Verſionem abjecit, ut Vulgatam amplecteretur, quæ calculos Hebraicos exprimit. Et ut ſcitè ait *Malvenda* noſter Libro V. *De Anti-* E *chriſto*, cap. XVI. *Quòd Eccleſia Romana in publicis Tabulis eam annorum rationem laudare videatur, quam LXX. dederunt, id quidem non facit, quòd veram & incorruptam eandem exiſtimet ; cum huic è diametro adverſantem ut veram & genuinam eam ſummam, quæ in Editione Vulgata eſt conſignata, omnibus recipiendam proponat : ſed id tantùm ſalubri temperamento cavit, ut vetus aliquod veneranda vetuſtatis monumentum, tametſi lacerum ac deforme, & pannis anniſque obſitum exhiberet, omnibuſque palam faceret, quam rationem ſecuti fuerint antiqui Patres enumerandis ex Sacra Scriptura annis ab* F *orbe creato ad Chriſtum naſcentem ; cùm ſoleant vetera antiquitatis monumenta, quantumvis corroſa & attrita, gratum aſpectantibus intuitum præſtare. Quocirca nihil opus eſt nunc Eccleſiæ Græcæ vulgatam numerandi rationem commendare, aut Græcorum Exemplarium patrocinium contra Hebraicam Veritatem ſuſcipere.*

Tertiò, Patres plerique omnes à doctiſſimis viris Cardinali *Baronio* & *Morino*, laudati, Hebraicam linguam non attigerant, ut Codicibus Græcis cum Hebraico Textu comparatis, judicare poſſent quibus potiùs ſtandum eſſet : receptam ſuâ ætate in Eccleſia Verſionem ſequebantur, ut

nunc

nunc ſequimur Vulgatam Eccleſiæ auctoritate & uſu conſecratam. Deinde SS. *Hieronymus* & *Auguſtinus* eruditione & diligentia in difficillimis ſacræ Scripturæ quæſtionibus elucidandis nemini Patrum impares, illoſque ſecutus Venerabilis *Beda*, calculum Hebraicum præ illo LXX. Interpretum approbarunt.

Quartò, Concilia in hujuſmodi numeris errare poſſe, dum receptam opinionem ſequuntur, & ad Chronologicas quæſtiones curioſiùs expendendas aut finiendas Majeſtatem ſuam ac Auctoritatem non demittunt, uti nec propter hoc à Spiritu Sancto congregantur, aut in eum finem ab ejus Numine diriguntur, certiſſimum eſt, ſed ſolùm ad examinandas ac finiendas controverſias, quæ ſummam fidei, vel Chriſtianam morum diſciplinam ſpectant. Unde infirmum ac leve eſt, quod ex ratione numerandi à Sexta Synodo uſurpatâ petitur argumentum.

Quintò, *Joſephus* à *Morino* laudatus in Chronologia ſibi planè non conſtat. Colligens enim annorum ſummam à vocatione. *Abrahami* ad exitum ex Ægypto, & ab exitu ad fabricam Templi, nec non ab *Adamo* ad ejuſdem Templi fabricam, Libro VIII. Antiquitatum cap. II. ſcribit: *Exorſus eſt Salomon fabricam hanc anno Regni ſui quarto, annis quingentis nonaginta duobus poſtquàm Iſraëlitæ Ægypto exceſſerant: mille & viginti annis poſt Abrahami ex Meſopotamena regione in Chanaam migrationem: poſt Diluvium verò annis mille quadringentis quadraginta. Quòd ſi ab Adamo creato uſque ad Templi ædificationem temporum ratio ſubducatur, comperientur anni ter mille centum & duo.* Si igitur annis ter mille centum & duobus, qui in univerſum, juxta *Joſephum*, lapſi ſunt à creatione Mundi ad ædificationem uſque Templi, ſubducantur anni mille quadringenti & quadraginta, qui Diluvium inter & Templi fabricam fluxerunt; reſidui erunt à Mundi initio ad Diluvium uſque anni mille ſexcenti ſexaginta duo. Qui calculos longiſſimè recedit ab illo LXX. Interpretum, proximè autem accedit ad Hebraicum, quippe cujus ſummam ſex tantùm annis ſuperat: Cæterum *Joſephus* in ſumma rei concors Hebraicis Codicibus, errorem tamen duplicem commiſit, ut Critici obſervant. Unum, quòd à Diluvio ad fabricam Templi numerat annos mille quadringentos & quadraginta, cùm ex ipſius *Joſephi* calculis non fluxerint, niſi anni mille trecenti octoginta novem. Alterum, quòd generalem ſummam perperam definiverit annis ter mille centum duobus, cùm ſummam colligere debuerit ter mille & quadraginta quinque annorum. *Joſephus* enim colligit à Diluvio ad nativitatem *Abrahami* annos ducentos nonaginta duos; hinc ad migrationem *Abrahami* ſeptuaginta quinque; à migratione ad Exodum quadringentos & triginta; ab Exodo ad fabricam Templi annos quingentos nonaginta duos (colligere debebat quadringentos octoginta.) Hi annorum epilogiſmi ſummam faciunt mille trecentorum octoginta novem annorum. His additi anni mille ſexcenti quinquaginta ſex, qui fluxerunt ab initio Mundi ad Diluvium, ſummam conficiunt annorum ter mille quadraginta quinque, quam colligere debuit *Joſephus*, ſi in proprio calculo conſtans eſſe voluit, non annorum ter mille centum & duo. Ut ut eſt de illo errore *Joſephi*, calculus ejus ad Hebraicum proprius accedit.

Cum hoc *Joſephi* loco conferatur alter ex Libro X. *Antiquitatum*, cap. XI. ubi enumerat annos a creatione Mundi ad combuſtionem Templi factao per Nabuchodonoſorem. *Incenſum eſt Templum*, inquit, *annis ex quo extructum fuerat elapſis quadringentis ſeptuaginta, menſibus ſex, & diebus decem; exactis à tranſmigratione ex Ægypto annis mille ſexaginta duobus, menſibus ſex, diebus decem. A Diluvio autem uſque ad Templi devaſtationem interceſſerunt anni mille nongenti quinquaginta, menſes ſex, dies decem. Ab Adamo condito uſque ad Templi caſum anni ſunt ter mille quingenti & tredecim, menſes ſex, dies decem.* Subductis à ſumma annorum ter mille quingentorum & tredecim annis quadringentis ſeptuaginta, qui lapſi ſunt inter fabricam & deſtructionem Templi, reſidui ſunt ab initio Mundi ad fabricam uſque Templi anni ter mille quadraginta tres, quæ ſumma duobus tantùm annis deficit ab ea quam altero loco poſuit.

Sextò, quòd ſpectat Græcos Hiſtoricos à *Morino* laudatos, ne unus quidem illorum cum Græco *Euſebii* vel *Julii Africani* Codice convenit; ſed quamvis detur ipſos ad LXX. Interpretum calculum propiùs accedere, nihil inde colligi poteſt adversùs calculum Hebraicum; ſiquidem Codices Hebraicos nec viderunt, nec intellexerunt. *Baronii* igitur, *Morini*, & *Voſſii* opinione relicta, ſequentem Propoſitionem ſtatuo.

Propositio Unica.

Hebraici Textûs Chronologiæ potiùs adhærendum, quàm LXX. Interpretum calculis.

ID liquidò probat Regula quam S. *Auguſtinus* incomparabili judicio ſtatuit Libro XV. *De Civitate Dei*, cap. XIII. *Rectè fieri*, inquit, *nullo modo dubitaverim, ut cùm diverſum aliquid in utriſque Codicibus invenitur, quandoquidem ad fidem rerum geſtarum utrumque non poteſt eſſe verum, ei linguæ potiùs credatur, unde eſt in aliam per Interpretes facta tranſlatio.* Hebræis itaque Codicibus, cùm quibus Vulgata noſtra conſentit, quoad annos Patriarcharum potiùs credendum eſt, quàm Græcis LXX. Interpretum.

Nec dici cum fundamento poteſt Codices Hebraicos eſſe depravatos, non verò Codices Græcos. Si enim corrupti ſunt, id factum ſit oportet poſt adornatam LXX. Interpretum Verſionem; alias ne ipſi quidem integram veritatem in Codicem ſuum tranſtuliſſent. Id enim Græcè reddiderunt, quod in Hebræis Codicibus tunc extantibus repererunt. Sed poſt tempora Tranſlationis Seniorum fictitia illa depravatio contingere non potuit. Vel enim Judæi ſuos Codices ex induſtria ſummoque conſenſu interpolaſſent, vel totum id caſu factum eſſet. Non primum: quis enim adduci poſſit ut credat Judæos per omnes Mundi regiones diſperſos in Sacri Textûs depravationem conſpiraſſe? Quæ cauſa fuiſſet ſacrilegi conſilii? An gratis mali eſſe voluerunt? Poſterius æquè incredibile eſt. Ut enim unus aut alter Codex in Terra Canaan mutaretur, caſu fieri potuit. Sed ut omnia Exemplaria, quæ in Synagogis conſervabantur, ubi ſingulis diebus Sabbati prælegebantur; vel quæ præ manibus Judæorum erant ubique terrarum, caſu corrumperentur, & penitus delerentur veſtigia & memoria veræ lectionis, impoſſibile certè fuit.

Secundò, Hebraicorum Codicum in annis Patriarcharum Antediluvianorum numerandis nulla lectio varia vel à Maſorethis qui probatiſſimos & integerrimos Codices habuerunt, & variantes lectiones diligentiſſimè adnotarunt, vel ab alio quopiam

Digitized by Google

piam Critico obſervata eſt. At in Verſione LXX. Interpretum variæ lectiones extiterunt. Nam *Mathuſala* antè μαθουσάλα alii Codices, quos *Julius Africanus*, & *S. Auguſtinus* viderunt, annos tribuunt centum octoginta ſeptem. Alii, quibus *Euſebius* uſus eſt, annos centum ſexaginta ſeptem; Complutenſis denique centum ſexaginta quinque. Quin & varii calculi Græcorum Hiſtoricorum, *Eupolemi*, *Alexandri Polyhiſtoris*, aliorum, ab *Euſebio* & *Clemente Alexandrino* relati, ſatis arguunt variantes lectiones Verſionis Græcæ, quam conſuluerunt. Porro cùm in Hebræis Codicibus nulla vel leviſſima varietatis umbra appareat, ipſos in annis Patriarcharum interpolatos fuiſſe inaniter augurantur.

Tertiò, Nulla cauſa aut veriſimilis ratio oſtendi poteſt, cur Hebraici Codices hac in re interpolati ſint. At mutationis in Græcis factæ ab eo qui primus ex *Ptolomæi Philadelphi* Bibliotheca Verſionem LXX. Interpretum deſcripſit, conſilium & tatiu aperiri probabili conjecturâ poteſt. Scilicet, cùm longævitatem Patriarcharum à *Moſe* memoratam rideri vel in dubium revocari ab Ægyptiis intelligeret, perſuadere voluit annos à *Moſe* intelligi Lunæ ſenio definitos, hoc eſt, menſtruos, quales olim apud Ægyptios in uſo fuiſſe, *Plutarchus* in *Numa*, *Diodorus Siculus*, & *Plinius* Libro VII. teſtantur. Quare annos generationis primæ, ſecundæ, tertiæ, quartæ, quintæ, & ſeptimæ auxit integro centenario; quia menſtruis annis juxta Codicem Hebræum intellectis, tempus pubertatis in ſingulis Patriarchis non conſtitiſſet. Nam *Adamus* anno centeſimo trigeſimo menſtruo, hoc eſt, decimo vel undecimo pleno, ſeu Juliano, *Sethum* generare non potuit, & quidem poſt *Cainum* & *Abelem* grandiores natu filios. Eadem ratio *Seth*, *Enos*, *Kainanis*, *Malaleelis*, & *Enochi*, ſi eorum anni prout in Codice Hebraico recenſentur, menſtrui intelligantur. At in ſola generatione ſexta, octava, & nona nihil mutatum eſt ab interpolatore, quia nimirum iis annis, qui his Patriarchis in Textu Hebraico tribuuntur, etſi menſtrui intelligantur, pubertatem attigerant, ſeu ætatem generationi maturam. *Jaredi* enim annus menſtruus centeſimus ſexageſimus ſecundus reſpondet fere anno ejus decimo-quarto Juliano: *Mathuſala* annus centeſimus octogeſimus ſeptimus, & *Lamechi* annus centeſimus octogeſimus ſecundus menſtruus anno decimo-ſexto Juliano. Qui hæc attentè conſideraverit, vix dubitabit quin de induſtria, & quidem ob hoc ipſum conſilium, Græci Codices interpolati ſint. Cur enim varietas in his duntaxat annis occurrit, quibus juxta menſtruam Lunæ periodum intellectis Patriarchæ nondum generationi habiles erant; in cæteris autem, in quibus erant uxori maturi, nulla omnino mutatio accidit? Imò cur mutatio facta eſt in annis tantùm generationis, non in annis vitæ, exceptis unius *Lamechi* annis? Hæc ſanè conſilio, non caſu facta omnino veriſimile eſt.

Quartò, Chaldaica Paraphraſis Onkeloſi, Syriaca, & Arabica Verſiones, necnon Vulgata noſtra Latina, cum Hebraico Textu conveniunt, & ejus calculos planè exprimunt.

Quintò, Juxta calculum LXX. Interpretum, *Mathuſala* defunctus eſſet annis poſt Diluvium quatuordecim, quod juxta fidem Hiſtoriæ Sacræ verum eſſe non poteſt, cùm octo duntaxat animas Diluvii exitium evaſiſſe conſtet, ſcilicet *Noë* & uxorem ejus; & tres illius filios cum eorum tribus uxoribus. Iſtud autem incommodum vitatur ſequendo Chronologiam Textûs Hebraici, ut diſertè explicat *S. Hieronymus* Libro Quæſtionum Hebraicarum in Geneſim. *Sciendum*, inquit, *quod uſque ad Diluvium, ubi in noſtris Codicibus, ducentorum & quod excurris annorum genuiſſe quis dicitur, in Hebræo habent centum annos; & reliquos qui ſequuntur.* Fuerunt autem dies Adam, « poſtquàm genuit Seth, ſeptingenti anni. *Quia « in ducentis erraverat, conſequenter hic poſuit ſeptingentos; cùm in Hebræo hic habeatur, octingentos & ſupra centum.* Et vixit Mathuſala annis cen- « tum ſexaginta ſeptem, & genuit Lamech. Et vi- « xit Mathuſula poſtquam genuit Lamech, annos « octingentos duos, & genuit filios & filias. Et « fuerunt omnes dies Mathuſala, quos vixit, « anni nongenti ſexaginta novem, & mortuus eſt. « *Famoſa quæſtio, & diſputatione omnium Eccleſiarum ventilata, quòd juxta diligentem ſupputationem quatuordecim annos poſt Diluvium Mathuſala vixiſſe referatur. Etenim cùm eſſet Mathuſala annorum centum ſexaginta ſeptem, genuit Lamech. Rurſum Lamech cùm eſſet annorum centum octoginta octo, genuit Noe: & fiunt uſque ad diem nativitatis Noë anni vitæ Mathuſalæ trecenti quinquaginta quinque. Sexcenteſimo autem anno vitæ Noe Diluvium factum eſt, ac per hoc habitâ ſupputatione per partes, nongenteſimo quinquageſimo quinto anno Mathuſalæ Diluvium fuiſſe convincitur. Cum autem ſupra nongentis ſexaginta novem annis vixiſſe ſit dictus, nulli dubium eſt quatuordecim eum annos vixiſſe poſt Diluvium. Et quomodo verum eſt quòd octo tantùm animæ in Arca ſalvæ factæ ſunt? Reſtat ergo, ut quomodo in pleriſque, ita & in hoc ſit error in numero: Siquidem & in Hebræis, & Samaritanorum libris ita ſcriptum reperi: Et vixit Mathuſala centum octoginta ſeptem annis, & genuit Lamech. Et vixit Mathuſala poſtquàm genuit Lamech, ſeptingentos octoginta duos annos, & genuit filios & filias. Et fuerunt omnes dies Mathuſala anni nongenti ſexaginta novem, & mortuus eſt. Et vixit Lamech centum octoginta duobus annis, & genuit Noë. A die verò nativitatis Mathuſala uſque ad diem nativitatis Noë, ſunt anni trecenti ſexaginta novem: His adde ſexcentos Noë, quia in ſexcenteſimo vitæ ejus anno factum eſt Diluvium: atque ita fit ut nongenteſimo ſexageſimo anno vitæ Mathuſala mortuus ſit, eo anno quo cœpit eſſe Diluvium.* Concinit S. Hieronymo S. Auguſtinus Libro XV. De Civitate Dei, cap. XI. *Certum eſt*, inquit, *non vixiſſe Mathuſalam poſt Diluvium, ſed eodem anno fuiſſe defunctum, ſi verum eſt quod de numero annorum in Hebræis Codicibus invenitur.*

Sextò, *S. Auguſtinus* maximum pondus addit Hebraicis calculis Libro XV. *De Civitate Dei*, cap. XIII. ex quo ſuperiùs allatæ rationes & conjecturæ confirmantur. *Si quæram*, inquit, *quid ſit credibilius, Judæorum gentem tam longè latèque diffuſam, in hoc conſcribendum mendacium uno conſilio conſpirare potuiſſe, & dum aliis invident auctoritatem, ſibi abſcondiſſe veritatem; an LXX. homines, qui etiam ipſi Judæi erant, in uno loco poſitos, quoniam Rex Ægypti Ptolemæus eos ad hoc opus adſciverat, ipſam veritatem Gentibus alienigenis invidiſſe, & communicato iſtud feciſſe conſilio: quis non videat quid proclivius faciliùſque credatur? ſed abſit ut prudens quiſpiam vel Judæos cujuſlibet perverſitatis atque malitiæ tantùm potuiſſe credat in Codicibus tam multis & tam longè latèque diſperſis, vel LXX. illos memorabiles viros hoc de invidenda Gentibus veritate unum communicaſſe conſilium. Credibilius ergo quis dixerit, cùm primùm de Bibliotheca Ptolemæi deſcribi iſta cœperunt, tunc aliquid tale fieri potuiſſe in Codice uno, ſcilicet primitus inde deſcripto, unde jam latiùs emanaret, ubi potuit quidem accidere etiam ſcriptoris error. Sed hoc in illa*

quaſi one

quæſtione de vita Mathuſalem non abſurdum eſt, ſuſpicaris; & in illo alio, ubi ſuperantibus viginti-quatuor annis ſumma non convenit. In his autem in quibus continuatur ipſius mendoſitatis ſimilitudo, ita ut ante genitum filium, qui ordini inſeritur, alibi ſuperſint centum anni, alibi deſint; poſt genitum autem ubi deerunt, ſuperſint, ubi ſupererant, deſint, ut ſumma conveniat; & hoc in prima, ſecunda, tertia, quarta, quinta, ſeptima generatione invenitur, videtur habere quamdam, ſi dici poteſt, error ipſe conſtantiam, nec caſum redolet, ſed induſtriam.

Itaque illa diverſitas numerorum aliter ſe habentium in Codicibus Græcis & Latinis, aliter in Hebræis, ubi non eſt iſta de centum annis priùs additis & poſtea detractis per tot generationes continuata paritas, nec malitia Judæorum, nec diligentia vel prudentia LXX. Interpretum, ſed Scriptoris tribuatur errori, qui de Bibliotheca ſupra dicti Regis Codicem deſcribendum primus accepit. ..... Nimirum cùm vellet perſuadere, qui hoc fecit, ideo numeroſiſſimos annos vixiſſe Antiquos, quòd eos breviſſimos nuncupabant; & hoc de maturitate pubertatis, quâ idoneâ filii gignerentur, conaretur oſtendere; atque in illis centum annis decem noſtros inſinuandos putaret incredulis, ne homines tam diu vixiſſe recipere in fidem nollent, addidit centum, ubi habilem gignendis filiis non invenit ætatem, eoſdemque poſt genitos filios, ut congrueret ſumma, detraxit. Sic quippe voluit credibiles facere idonearum generandæ proli convenientias ætatum, ut tamen numero non fraudaret univerſas ætates viventium ſingulorum. Quod autem in ſexta generatione id non fecit, hoc ipſum eſt quod magis movet illum ideo feciſſe, cùm res, quum dicimus, poſtulavit, quia non fecit ubi non poſtulavit. Invenit namque in eadem generatione apud Hebræos vixiſſe Jared, antequam genuiſſet Enoch, centum ſexaginta duos annos, qui ſecundùm illam rationem brevium annorum fiunt anni ſexdecim, & aliquid minùs quàm menſes duo; quæ jam ætas apta eſt ad gignendum; & ideo addere centum annos breves, ut noſtri viginti ſix fierent, neceſſe non fuit, nec poſt natum filium eos detrahere, quos non addiderat ante natum. Sic factum eſt ut hic nulla eſſet inter Codices utroſque varietas.

Sed rurſus movet, inquit S. Auguſtinus, *cur in octava generatione, antequàm de Mathuſalem naſceretur Lamech, cùm apud Hebræos legantur centum octoginta-duo anni, viginti minùs inveniuntur in Codicibus noſtris, ubi potiùs addi centum ſolent; & poſt genitum Lamech complendam reſtituuntur ad ſummam, quæ in Codicibus utriſque non diſcrepat. Si enim centum ſeptuaginta annos propter pubertatis maturitatem, decem & ſeptem volebat intelligi; ſicut nihil addere, ita nihil detrahere jam debebat: quia invenerat ætatem idoneam generationi filiorum, propter quam in aliis centum illos annos, ubi eam non inveniebat, addebat. Hoc autem de viginti annis meritò putaremus caſu mendoſitatis accidere potuiſſe, niſi eos ſicut priùs detraxerat, reſtituere poſtea curaret, ut ſumma conveniret integritas. An fortè aſtutiùs factum exiſtimandum eſt, ut illa, quâ centum anni priùs ſolent adjici, & poſtea detrahi, occultaretur induſtria, cùm & illis ubi neceſſe non fuerat, non quidem de centum annis, verùm tamen de quantulocunque numero priùs detracto, poſt reddito, tale aliquid fieret?*

Septimò, *Venerabilis Beda* in Præfatione Libri De Temporum ratione, reddens rationem cur ab *Euſebii* Chronologia receſſerit: *Ego*, inquit, *confidenter profiteor, quia non reprehendo veteres Chronographos, qui Tranſlationem LXX. Interpretum modò ſecuti ſunt, modò, prout libuit, probantur habuiſſe contemptui; ſicut etiam in proceſſu hujus Opuſculi noſtri monſtrabitur. Sed omnibus his Hebraica Veritatis integram præfero puritatem: Quam præeminentiſſimus Doctorum Hieronymus in Libris Hebraicarum Quæſtionum, Auguſtinus in Libris De Civitate Dei, Euſebius ipſe Chronographus in tertio Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Libro, ex verbis Joſephi Hiſtorici adverſus Apionem Grammaticum ſcribentis, breviorem temporum ſeriem, quàm in Septuaginta Editione vulgò fertur contineri, approbant.*

Poſtquam hæc ſcripſeram, editus in lucem eſt Liber, cui titulus, ANTIQUITAS TEMPORUM RESTITUTA, vernaculo Idiomate. Eo in Libro Eruditus Autor probandum ſibi ſumit, in annis Patriarcharum numerandis Verſionem LXX. Interpretum Hebraico Textui anteponendam eſſe, Mundumque antiquiorem eſſe mille & quingentis annis, quàm volgò credatur ab omnibus, qui ex præjudicatâ Hebraicæ Chronologiæ veritate eâ de re diſſerunt. Novum Opus legi, argumenta expendi, quæ tanti non ſunt ponderis ut me à communi ſententiâ dimoveant.

Primum petitur ab autoritate Septuaginta Interpretum, de quâ *S. Auguſtinus* Libro XVIII. *De Civitate Dei* ait: *Hanc quæ Septuaginta eſt, tanquam ſola eſſet, ſic recepit Eccleſia, eaque utuntur Græci Populi Chriſtiani, quorum plerique utrum alia ſit aliqua ignorant.*

Reſpondetur, Id probare duntaxat, Verſionem LXX. Interpretum maximæ fuiſſe in Eccleſiâ autoritatis ante *S. Hieronymum*, cæteriſque antepoſitam Verſionibus, utpotè Apoſtolorum uſu conſecratam, ſolam inter Verſiones quatuor primis Eccleſiæ ſæculis habitam fuiſſe ut Authenticam; nullum in ea errorem eſſe in iis quæ fidem aut mores ſpectant: Sed non probare quòd nullæ omnino mendæ in eâ ſint Verſione, maximè in numeris. Hebraico Textui anteponendam illam Verſionem *S. Auguſtinus* non cenſet, qui nec ipſam cum Hebraico Textu ibi comparat, ſed cum Verſionibus *Aquilæ*, *Symmachi*, & *Theodotionis*, ut ex verbis antecedentibus patet: *Nam cùm fuerint & alii interpretes*, inquit, *qui ex Hebræâ Linguâ in Græcam ſacra illa Eloquia tranſtulerunt, ſicut Aquila, Symmachus, Theodotion, hanc tamen quæ Septuaginta eſt, tanquam ſola eſſet, ſic recepit Eccleſia, &c.* Cæterùm Vulgata Verſio Latina jam olim Eccleſiæ uſu, & poſtea definitione conſecrata, & Authentica declarata, Chronologiam veterum Patriarcharum aliter conſignat quàm Septuaginta; & Hebræis Codicibus omnino conſonat in eorum annis numerandis. Errorem itaque, quoad hoc caput, in Verſione LXX. Interpretum eſſe ut propugnemus, tam non vetat priſca hujus Verſionis autoritas, & teſtimonium *S. Auguſtini*, quam non prohibet Eruditum Autorem *Antiquitatis Temporum Reſtitutæ* Autoritas Vulgatæ Verſionis, Eccleſiæ ipſam Authenticam declarantis ſolemne & œcumenicum Judicium, *S. Hieronymi*, *S. Gregorii*, & Autorum Eccleſiaſticorum, qui poſt ipſum floruerunt, teſtimonia, ne errorem vel mendum in ipſa eſſe quoad annos Patriarcharum aſſerat. Certè ſi Regulam à *S. Auguſtino* Libro XV. *De Civitate Dei*, cap. XIII. traditam ſequamur, errorem Verſioni Septuaginta Interpretum, potiùs quàm Hebraico Textui adſcribemus. *Fieri*, inquit, *nullo modo dubitaverim, ut cùm diverſum aliquid in utriſque Codicibus invenitur, quandoquidem ad fidem rerum geſtarum utrumque non poteſt eſſe verum, illi linguæ potiùs credatur, unde eſt in aliam per Interpretes facta tranſlatio.* Cùm itaque diverſitas maxima ſit inter Verſionem LXX. Interpretum, & Tex-

tum Hebræum in annis veterum Patriarcharum numerandis, Hebræo Textui onde facta eſt Græca Tranſlatio τῶν LXX. potiùs credeudum eſt, quam ipſi Græcæ LXX Seniorum Verſioni.

Secundum argomentum petit Auctor Aotiquitatis Temporum Reſtitutæ, ex Objectione quam *S. Augnſtinus* occupavit Libro mox laudaro, cap. XI. Sibi enim objici poſſe agnovit, Scripturam ſacram in annis priſcorum Patriarcharum à Judæis interpolaram fuiſſe; incredibile enim eſſe quòd Septuaginta Seniores gratis mentiri voluerint, aut in Verſione ſuâ erraverint.

Reſpondetur, Nobis conſoltius videri *Sancti Auguſtini* Reſponſionem amplecti, quàm objectionem ab ipſo dilutam & profligatam. Quamvis enim capite XI. obi illam propoſuit, confeſtim ſubjongat, *Hanc opinionem vel ſuſpicionem accipiat quiſquis ut putaverit:* Capite tamen XIII. ubi illam repetit, Codices Hebræos à Jodæis depravatos eſſe negat, illamque Codicum omnium Hebræorum depravationem velut incredibile figmentum ſugillat; ſed errorem illum in Codices Græcos refundit: nec tamen à Septuaginta Senioribus auctos ex induſtriâ Patriarcharum aunos exiſtimat, ſed errorem rejicit in oſcitantiam & hallucinationem Amanuenſis, qui Codicem ex Bibliotheca *Ptolomai* primus deſcripſit, qoo LXX. Seniores ad Verſionem ſuam adornandam uſi font. *Sed cùm hoc dixero*, inquit, *continuò refe-retur illud Judaorum eſſe mendacium: Nam Septuaginta Interpretes laudabiliter celebratos viros non potuiſſe mentiri. Ubi ſi quaram, quid ſit credibilius Judaoram Gentem, tam longè latèque diffuſam, in hoc conſcribendum mendacium uno conſilio conſpirare potuiſſe, & dum aliis invidant auctoritatem, ſibi abſtuliſſe veritatem, an Septuaginta homines, qui etiam ipſi Judai erant, in uno loco poſitos, quoniam Rex Ægypti Ptolomeus eos ad hoc opus adſciverat, ipſam veritatem Gentibus alienigenis invidiſſe, & communicato iſtud feciſſe conſilio, quis non videat quid proclivius faciliùſque credatur? Sed abſit ut prudens quiſpiam, vel Judaos cujuſlibet perverſitatis atque malitia tantùm potuiſſe credas in Codicibus tam multis, & tam longè latèque diſperſis; vel Septuaginta illos memorabiles Viros hoc de invidenda Gentibus veritate unum communicaſſe conſilium. Credibilius ergo quis dixerit, cùm primùm de Bibliotheca Ptolomai deſcribi iſta cœperunt, tunc aliquid tale fieri potuiſſe in Codice uno, ſcilicet primitus inde deſcripto, unde jam latiùs emanaret, ubi potuit quidem accidere etiam Scriptoris error.* Proclive aotem fuit, ut error hujuſmodi inemendatus maneret. *Nam etiam nunc* (inquit S. Auguſtinus) *ubi numeri non faciunt intentum ad aliquid quod facilè poſſet intelligi, vel quod appareat utiliter diſci, & negligenter deſcribuntur, & negligentiùs emendantur.*

Tertiom argumentum ducit Auctor Antiquitatis Temporum Reſtitutæ, ex Patrum teſtimonio, qui Textum Hebræum à Jodæis interpolatum aſſerunt. Ita *S. Juſtinus* in Dialogo cum Tryphone, *S. Irenaus* Libro III. cap. XXIV. *Tertullianus* Libro *De Habitu Muliebri*, cap. III. *Origenes* Homiliâ XII. in Jeremiam, & io Epiſtola ad Juliom Africanum, *S. Joannes Chryſoſtomus* Homiliâ V. & IX. in Evangelium S. Matthæi, *Julianus* Toletanus Archiepiſcopus Libro I. & III. contra Jodæos, & *Euthymius* Commentar. in *S. Matthaum.*

Reſpondetur Patres illos de Textu Hebræo & primigenio noo loqui, ſed de Verſionibus *Aquila*, *Theodotionis* & *Symmachi* Judæorum Apoſtatarum, qui Scripturam Sacram Tranſlationibus ſuis contaminarunt; quas Hebraicam Scripturam appellabant, quia ex Hebræo fuerant expreſſæ, ut eas Verſiooi Septuaginta Interpretum Eccleſiæ uſu conſecratæ opponerent. Deinde, eſto ita ſenſerint illi Patres, eorum ſententia in Quæſtione, quæ fidei ſummam non ſpectat, diſcutienda eſt. *S. Hieronymus* & *Auguſtinus* re accuratiùs expensâ, hanc opinionem ut improbabilem rejecerunt: Iſte Libro XV. *De Civitate Dei*, cap. XIII. cujus verba mox allata: ille Capite VI. Commentariorum in Iſaiam. *Si aliquis*, inquit, *dixerit, Hebraos Libros poſtea à Judais eſſe falſatos, audiat Origenem quid in octavo Volumine Explanationum Iſaia huic reſpondeat Quaſtiuncula; quòd nunquam Dominus & Apoſtoli, qui catera crimina arguunt in Scribis & Phariſais, de hoc crimine, quod erat maximum, reticuiſſent. Sin autem dixerint, poſt adventum Domini Salvatoris, & pradicationem Apoſtolorum, Libros Hebraos fuiſſe falſatos, cachinnum tenere non potero, ut Salvator, & Evangeliſta, & Apoſtoli, ita teſtimonia protulerint, ut Judai poſtea falſaturi erant.* Quantum fuerit *S. Hieronymi* ſtudium pro Hebraica veritate, nemo neſcit, idque ſatis probat ejus in nova ex Hebræo Verſione adornanda glorioſus labor, in eaqoe adversùs æmulos defendendâ ardor nobilis. Cùm igitur alicobi ſcripſit Hebraicum Textum à Judæis fuiſſe interpolatum, ex propriâ ſententiâ non eſt locutus, ſed ex aliorum opinione, quod ipſi in Commentariis ſolemne fuiſſe norunt eruditi: idque ipſe de ſe teſtatur Libro I. Apologiæ adversùs *Ruffinum*. Lege Diſſertationem noſtram XI. in Hiſtoriam. Eccleſiaſticam Seculi II. In ea etiam Diſſertatione rationibus inconcuſſis probavimus Textum Hebraicum à Judæis, nec ante, nec poſt Chriſti adventum, fuiſſe depravatum. Non ante, quia Chriſtus, qui alia Judæis crimina exprobravit, hojus eos nonquam arguit ſceleris: imo *Joannis* III. ad ſcrutandas Scripturas auditores ſuos hortatur, quod non feciſſet, ſi tunc depravatæ fuiſſent, ſed de interpolatione monuiſſet. Et Matth. XXIII. *Super Cathedram Moyſi*, inquit, *ſederunt Scriba & Phariſai. Quacunque ergo dixerint vobis, ſervate & facite.* Certè ad corruptores Scripturarum audiendos Chriſtus populos non miſiſſet. Neque etiam poſt Chriſti adventum ſacros Codices depravarunt, quod validis argumentis probatur. Primò, Qoòd in Codicibos Hebræis nunc extent, quæ ex iis à Chriſto & Apoſtolis laudata ſunt teſtimonia. Secundò, Quòd in iis Vaticinia de Chriſto, ejuſque Myſteriis, & Eccleſiâ, illibata ſint, quibus tamen non pepercisſent Judæi, ſi ſacros Libros violaſſent. Tertiò, Qoòd interdum Textus Hebræus Jodæis magis obſit, quàm Græcus vel Latinus, ot in Pſalmo II. videre eſt, ubi pro eo quod Græci & Latini Codices habent, *Apprehendite diſciplinam, ne quando iraſcatur Dominus*, in Hebræo legitur, *Oſculamini Filium, ne iraſcatur.* Quæ lectio Chriſtum Dei Filium evidentiùs demonſtrat, quàm prior. Quartò, Quòd Judæorum tantus fuerit zelos erga Legem & Libros ſacros, ut mortem potiùs omniaque tormenta ſubirent, quàm vel unum Legis apicem mutare aut adulterare vellent, ut de ipſis teſtantur *Joſephus* Libro I. contra *Apionem*, & *Philo* apud *Euſebium* Libro VIII. *Praparationis Evangelica*, cap. VI. & VIII. Quintò, injorioſum eſſet Dei Providentiæ, qoi ſe Eccleſiæ ſemper adfuturom promiſit, aſſerere Libros, quibos Deus totam mentem ac voluntatem ſuam de doctrinâ ſalotis conſignavit, Deo permittente fuiſſe corruptos in iis capitibus, quæ ſummam Religionis ſpectarent: maximè cùm Judæos per omnes Gentes ideo diſperſerit, ut hos Libros ubique ad probandam

probandam Chriſtianæ Religionis veritatem circumferrent, *Tanquam, capſarii noſtri*, (inquit S. Auguſtinus) *ut cùm Pagani non credunt quæ nos de Chriſto prædicta fuiſſe dicimus, quaſi à nobis eſſent conficta, mittamus eos ad inimicos fidei noſtræ Judæos, qui Libros circumferunt, in quibus eadem habentur, quæ nos prædicamus.* Porro ſi Codices ſacros Judæi non interpolarunt in iis capitibus, quæ ſummam Religionis ſpectant, multò minùs eos ex induſtriâ & malitiâ depravarunt in numeris annorum veterum Patriarcharum, qui nullius ſunt ad Religionis controverſias momenti.

Reſpondet Autor Antiquitatis Temporum Reſtitutæ, Judæos Textum ſacrum in annis veterum Patriarcharum interpolaſſe, ut Meſſiam non veniſſe probarent. Perſuaſum quippe illis fuiſſe, tempus Legis duobus annorum millibus definiri, ut in Talmude ſcriptum eſt; Meſſiam verò ſextâ duntaxat Ætate, ſeu ſexto Mundi Millenario venturum. Unde circa annum Chriſti ſexcenteſimum octogeſimum ſextum Judæi per Hiſpaniam diſperſi Chriſtum nondum veniſſe pertinaciter propugnarunt, *Quòd ſumpta annorum ſupputatio ab initio Mundi, ſecundùm Hebræos Codices, quintam adhuc ſæculi Ætatem inſinuet*, qui in ſexta duntaxat Ætate venturus eſſet. Adversùs quos *S. Julianus* Archiepiſcopus Toletanus *Ervigii* Regis juſſu Opus edidit in tres libros tributum, inſcriptumque, *Demonſtratio ſextæ Mundi Ætatis*: illos autem refellit ex Scriptura ſacra ſecundùm Verſionem Septuaginta Interpretum, *Quam* (inquit) *etiam huc uſque omnes Doctores Eccleſiaſtici tenuerunt, & in hac præcipuè annorum ſupputatione ſecuti ſunt.*

Verùm quàm levis ſit hæc Viri Religioſi & Eruditi conjectura, patebit omnibus qui rem attentiùs expenderint. Figmentum illud de duobus millibus annorum ante Legem, quos vocant *Inanitatis*, duobus millibus durationis Legis, duobus denique millibus Regni Meſſiæ, apud Judæos inauditum erat, donec *Talmud* ab ipſorum Rabbinis editum eſt, Sæculo ſeptimo Æræ Chriſtianæ cadente, ut ex Judæorum Traditionibus probat *Morinus* Lib. II. *Exercit.* VI. cap. IV. Babylonicum *Talmud* intellige, quod Judæorum uſu maximè tritum eſt. Natalis itaque Talmudis ad *Juliani* Toletani Archiepiſcopi Ætatem pertinet. Quis autem ſibi perſuaſerit veteres Judæos Textum ſacrum in annis Patriarcharum violaſſe, illoſque annos contraxiſſe, ut poſteriorum Judæorum figmento probabilitatem aliquam conciliarent?

R. Aſe Schelartha Sanatus, Collectorum Autor.

Præterea, ſi Judæi veterum Patriarcharum annos breviaſſent ad protrahendum Meſſiæ adventum, multò magis Prophetiam *Danielis* depravaſſent, quæ tempus iſtius adventûs accuratè deſignat, quod cùm non præſtiterint, commentum eſt ipſos Chronologiam Librorum *Moyſis* nullatenus hoc argumentum ſpectantem corrupiſſe. Tertiò, Samaritani ob eandem rationem Codices ſuos adulteraſſent, quod tamen improbabile eſt, cùm eorum ſupputatio cum Hebraica non conveniat. Quartò, *Julius Africanus*, *Euſebius*, & alii Patres, qui varietatem Chronologiæ Hebraicæ, Samaritanæ, & LXX. Interpretum obſervarunt, illam in Judæorum aut Samaritanorum fraudes ac malitiam non refundunt, nec ipſos accuſant violati eâ in re ſacri Textus; Sed illam diſcrepantiam referunt in varias ejuſdem Textus primitivi lectiones. Quintò, Judæi in ipſo Talmude Tractatu *Sanhedrim* & *Aroda Zara*, duo millia annorum Legis effluxiſſe ingenuè fatentur, necdum tamen adveniſſe Meſſiam contendunt, quòd ejus adventus ob illorum peccata dilatus fuerit. Non eſt itaque veriſimile quòd ſacræ Scripturæ Codices Hebraicos corruperint in annis Patriarcharum, & in Chronologia primæ ac ſecundæ Mundi Ætatis, ut tempus adventûs Meſſiæ protraherent.

Quod ſpectat *Julianum* Toletanum Archiepiſcopum, Interpretationem Septuaginta Interpretum ut cauſæ ſuæ contra Judæos ſervientem amplexus eſt, quam tamen omnes Eccleſiaſticos Doctores in hac præcipuè annorum ſupputatione ſecutos, haud verè aſſeruit, cùm *S. Hieronymus* & *S. Auguſtinus* eam ſecuti in hujuſmodi Chronologia non fuerint. Cæterùm firmioribus argumentis Judæos premit Sanctus & eruditus Archiepiſcopus, ex Lege nimirum, & oraculis Prophetarum petitis, & ſupra dictam illam Judæorum objectionem novam eſſe ſignificat. Id declarat ipſe, Operis ſui argumentum *Ervigio* Regi exponens. *Ut primo*, inquit, *hujus Operis libro convincantur manifeſtis antè evidentibus ſignis Veteris Teſtamenti, quibus ſine aliquâ ſupputatione annorum Chriſtus Dei Filius non naſciturus, ſed olim natus liquidò declaretur. Deinde ſecundi Libri ſerie decurrente, per oſtenſam Apoſtolorum doctrinam, id curatum eſt effici, quòd revelata temporis plenitudo, quâ Chriſtus in carne natus apparuit, non in annis à principio Mundi collectis, Diſcipulis Domini vel cæteris credentibus ſit oſtenſa, ſed Legis & Prophetarum teſtimoniis prodita. Præſertim cùm ipſi quoque Judæi, illo tunc tempore non putantes ipſum eſſe Chriſtum, immò utrum ipſe eſſet Chriſtus, decertantes cum Chriſto, nunquam ab illis Chriſto noſtro hæc objecta ſit quæſtio, quam nunc proponit petulans & rudis inſcientiæ amplitudo. Libro quoque tertio excurſus adeſſe ſextæ Ætatis convincitur. Ubi etiam & præterita Ætates ſæculi quinque non in annis, ſed in præfixo generationum limite diſtinguendæ monſtrantur.*

Objicit Autor Antiquitatis Temporum Reſtitutæ, *Abulfaragis* Autoris Arabis teſtimonium, Hiſtoriæ Dynaſtiarum, Dynaſt. VII. ſcribentis: *Cùm prænuntiatum eſſet in Lege & Prophetis de Meſſia, miſſum iri ipſum ultimis temporibus, nec aliud eſſet Rabbinis antiquioribus commentum, quo Chriſtum rejicerent, quàm ſi hominum Ætates, quibus dignoſceretur Mundi Epoche, mutarent, ſubtraxerunt de vitâ Adami, donec naſceretur Seth, centum annos, eoſque reliquo vitæ ipſius addiderunt: idemque fecerunt in Vitis reliquorum Adami filiorum uſque ad Abrahamum. Atque ita factum eſt, ut indicet eorum computus, manifeſtatum eſſe Chriſtum millenario quinto, prope accedente ad medium annorum Mundi, qui omnes, ſecundùm ipſos, futuri ſunt ſepties mille. Dixeruntque: nos adhuc in medio temporis ſumus, & nondum adeſt tempus adventûs Meſſiæ deſignatum. At computus ſeptuaginta Seniorum indicat, manifeſtatum eſſe Chriſtum millenario ſexto.*

Reſpondetur, Autoris Arabis recentioris, utpote qui ante annos duntaxat quadringentos ſcripſerit, conjecturam, nullâ probatione fultam, eadem facilitate rejici quâ profertur. An fortè lectores in ſuam pertrahendos ſententiam *Abulfaragii* nomine territos Religioſus Autor exiſtimavit?

Objicit exempla quædam depravationum à Judæis factarum, inprimis illud Pſalmi XXI. 17. ubi enim legimus, *Foderunt manus meas & pedes meos*, ipſi in Codicibus ſuis ſcripſerunt, *Sicut leo manus meas & pedes meos.* Loco ſcilicet *Caru*, quod ſignificat, *foderunt*, poſuere *Caari*, quod ſignificat *ſicut leo.*

Reſpondetur, in varietatem lectionum, vel in ſcribarum oſcitantiam, non in Judæorum fraudem

fraudem ac depravationem refundendam eſſe quorumdam Codicum Hebræorum in hoc, aliiſque locis diſcrepantiam à Verſionibus Græca & Latinâ Vulgatâ. Utramque lectionem Hebræorum libri habuerunt, ut ipſi Maſorethæ fatentur. Et in parva Maſora traditur, vocis ipſius *Caari* ſignificationem eòdem ac ſignificationem vocis *Carn* recidere; quòd nempe leo, ſive unguibus, ſive dentibus ad capiendam & vorandam prædam utatur, carnes pungit & perfodit.

Objicit Auctor Antiquitatis Temporum Reſtitutæ, Veteres Hiſtoricos tam Judæos quàm Gentiles, qui ante Hieroſolymorum excidium, & Judaicæ Reipublicæ everſionem ſcripſerunt, in numero annorum cum LXX. Interpretibus convenire, ab Hebraici verò Textus calculis immensùm aberrare. *Joſephum*, qui ſe ſacrorum Librorum auctoritatem ſecutum profitetur, & ex Hebraicis literis Judaicæ Gentis Antiquitatem expreſſiſſe, annos numerare ſicut in Codicibus Græcis LXX. Seniorum conſignati leguntur. *Demetrium Phalereum*, *Philonem Seniorem*, *Eupolemum*, *Alexandrum Polyhiſtorem*, eodem mòdo annos Mundi atque Patriarcharum numerare, quo Septuaginta Interpretes. Id argumento eſſe Textus Hebræi Chronologiam olim conſentaneam fuiſſe Chronologiæ LXX. Interpretum. Ad hæc, veteres Patres annos quingentos ſupra mille à creatione Mundi ad Nativitatem JESU-CHRISTI numeraſſe, ſcilicet *S. Juſtinum* Martyrem, *Theophilum Antiochenum*, *Tatianum*, *Tertullianum*, *Clementem Alexandrinum*, *Origenem*, *Julium Africanum*, *S. Cyprianum*, *Lactantium*; eorumque calculos cum Septuaginta Interpretum rationibus conſentire. *Euſebium Cæſarienſem* primum omnium Chronologorum antiquitatem temporum contraxiſſe, reſectis è vulgari numero annorum Mundi ab antiquis uſurpato tribus ſæculis. Computum *Euſebii* ab ipſa Eccleſia Romana receptum, & in Martyrologio conſecratum eſſe, quæ in Pervigilio Natalis Domini Sacram illam Solemnitatem annuntians, Chriſtum natum ait Anno à creatione Mundi quinquies milleſimo centeſimo nonageſimo-nono. Acta Synodica iiſdem numeris eſſe conſignata, ut in Sexta Synodo Oecumenica patet, ubi à Mundi origine uſque ad illius tempora anni ſex mille centum nonaginta-novem numerantur. Eccleſiarum denique omnium, & Romanæ præſertim Traditionem, Septuaginta Interpretum calculis ſuffragari, ut *Anaſtaſius Sinaita*, & *Nicephorus* Patriarcha Conſtantinopolitanus teſtantur.

Reſpondetur, *Joſephum*, & Hiſtoricos Gentiles in objectione nominatos, Interpretum Septuaginta Verſionem ſecutos eſſe, & cum ipſis in numero annorum Mundi & Veterum Patriarcharum erraſſe. In longè plures & minùs tolerabiles errores Hiſtoricum illum Judæorum in Hiſtoria Sacra incidiſſe, & tam contra fidem Græci Textus, quàm Græcorum Codicum multa narrare, omittere, addere, interpolare, ut paſſim in hoc Opere obſervamus. Gentiles Hiſtoricos ad Chronologiam Septuaginta Interpretum propiùs acceſſiſſe, quia Scripturam Sacram ex eorum duntaxat Verſione legerant; Hiſtoriam tamen Patriarcharum, *Moyſis*, Judæorum, Hiſtoricos illos plurimorum figmentorum additione interpolaſſe, ut mirum ſit ipſos à Viro Religioſo & Erudito teſtes appellari contra Hebraicam Veritatem. Patres *S. Hieronymo* antiquiores, & nonnulli etiam ex Scriptoribus Eccleſiaſticis qui poſt ipſum ſcripſere, Verſionem Græcam ſecuti ſunt, tum quòd Eccleſiæ uſu eſſet conſecrata, tum quòd Hebraica lingua illis penè omnibus peregrina eſſet. Pleriqne verò ipſorum Chriſtum in medio ſexti Mundi millenarii veniſſe perſuaſi ex præjudiciis quæ Chronologia Septuaginta Interpretum in ipſorum ingeniis pepererat, Mundum annos duntaxat ſex mille duraturum affirmarunt, & Antichriſti adventum, ſupremique Judicii diem imminere. Ita *S. Clemens* in Epiſtola ad Corinthios, Autor Epiſtolæ *S. Barnabæ* adſcriptæ, *Hermes*, Libro I. *Paſtoris*, Viſione III. *Tertullianus* Apologetici cap. XXI. & Libro *De Fuga in Perſecutione*, cap. XII. *Judas* Eccleſiaſticus Autor in Libro *De Septuaginta Danielis Hebdomadibus*, teſte *Euſebio* Libro VI. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. VII. *S. Cyprianus* in Præfatione Libri *De Exhortatione Martyrii*, & Epiſtolâ LVIII. ad Thibaritanos; *Lactantius*, Libro VII. *Divinarum Inſtitutionum*, cap. XIV. & XXV. Et tamen Religioſus & Eruditus Auctor Antiquitatis Temporum Reſtitutæ, Patrum illorum opinionem de duratione & fine Mundi, quam capite XV. expendit, eſſe falſiſſimam agnoſcit: Quidni ergo & eorum calculum, licèt Verſioni Septuaginta Interpretum conſentientem, falſum eſſe pari libertate dicemus, cùm Hebraicæ Veritati repugnet? Eccleſia denique Romana Martyrologium emendabit, cùm ipſi videbitur: Kalendarium emendatum eſt cùm Romano Pontifici placuit: Corrigetur Martyrologium cùm alteri Pontifici placuerit, adhibito virorum eruditorum conſilio, & Sacræ congregationis Rituum deliberatione. Emendari poſſe agnoſcit Eccleſia Romana, ſiquidem Vulgatam Verſionem Latinam ex Hebræo immediatè expreſſam uſu ſuo conſecravit, & *authenticam* declaravit. Adde, Eccleſiam Majeſtatem ſuam ad has minutias non demittere, & Chronologis ac Hiſtoricis has Quæſtiones diſceptandas permittere, quæ nec fidem, nec Chriſtianam morum diſciplinam ullatenus ſpectant. Quàm flocci autem faciat Eccleſia illam numerorum varietatem, teſtantur duo Eccleſiæ lumina *S. Hieronymus* & *S. Auguſtinus*. Prior in Epiſtola ad Vitalem ſuperiùs laudatâ, ſcribens, *Hujuſmodi hærere Quæſtionibus non tam ſtudioſi, quàm otioſi hominis eſſe.* Et in capite III. Epiſtolæ ad *Titum* hujuſmodi de numeris annorum Quæſtiones *inutiles & vanas* appellat, *qua tantùm ſpeciem ſcientiæ habent: cæterum nec dicentibus, nec audientibus proſunt. Quid enim mihi prodeſt ſcire quot annos vixerit Mathuſalem; Quoto ætatis ſuæ anno Salomon ſortitus ſit conjugem: ne forſitan Roboam undecimo ætatis illius anno natus eſſe credatur? Et multa iſtius modi, quæ aut difficile eſt invenire propter Librorum varietatem, & (dum paulatim de inemendatis inemendata ſcribuntur) errores inolitos; aut etiam ſi inveniremus magno ſtudio & labore, nihil profutura cognovimus.* Poſterioris verò, ſcilicet *S. Auguſtini* locum ex Libro XV. *De Civitate Dei*, cap. XIII. ſuperiùs etiam deſcripſimus. Alia etiam ratio movere potuit Romanam Eccleſiam ne Martyrologium ſuum in numero annorum Mundi corrigeret, quòd pia ſit ſanctorum & doctorum virorum opinio, utrumque calculum re vera contrarium non eſſe, ſed unum literalem, alterum fortè myſticum eſſe, quamvis myſterii illius ratio ignoretur. Huic ſolutioni ſuffragatur *S. Antoninus* I. P. Chronici, cap. I. §. IV. *Iſtius*, inquit, *diſſonantiæ inter Hebræos & Septuaginta Interpretes, in computatione annorum primæ & ſecundæ Ætatis, non poteſt aſſignari ratio ſufficiens. Unde relinquenda eſt Spiritui Sancto hujus determinatio, qui non ſine myſterio ſic diſpoſuit ad majus meritum fidei, & humiliationem noſtri.*

Hujus opinionis fundamentum poſuit *S. Auguſtinus* Libro XVIII. *De Civitate Dei*, Capite

XLIII

XLIII. ubi de Septuaginta Interpretibus ita ſcribit: *Cùm tantum in eis ſignum divinitatis apparuit, profectò quiſquis alius illarum Scripturarum ex Hebræa in quamlibet aliam linguam Interpres eſt verax, aut congruit illis Septuaginta Interpretibus, aut, ſi congruere non videtur, altitudo ibi Prophetica eſſe credenda eſt. Spiritus enim qui in Prophetis erat, quando illa dixerunt, idem ipſe erat etiam in Septuaginta Viris, quando illa interpretati ſunt; qui profectò autoritate divinâ & aliud dicere potuit, tanquam Propheta ille utrumque dixiſſet, quia utrumque idem Spiritus diceret; & hoc ipſum aliter, ut ſi non eadem verba, idem tamen ſenſus bene intelligentibus dilueſceret; & aliquid prætermittere, & aliquid addere, ut etiam hinc oſtenderetur, non humanam fuiſſe in illo Opere ſervitutem, quam verbis debebat Interpres, ſed divinam potiùs poteſtatem, quæ mentem replebat & regebat Interpretis.* Capite ſequenti hanc regulam *S. Auguſtinus* illuſtrat exemplo ad rem noſtram prorſus accommodato. Septuaginta Interpretes dicunt, *Jonam* Prophetam triduum pœnitentiæ Ninivitis indixiſſe: Textus verò Hebræus & Vulgata Editio Latina quadraginta diebus pœnitentiæ ſpatium ipſis conſtitutum definiunt. Quâ ratione conciliari poteſt hæc varietas? Hebraici Textus & Latinæ Verſionis recèns à *S. Hieronymo* adornatæ lectionem ſecundùm literalem ſenſum veram eſſe & omnino ſequendam aſſerit, lectionem verò LXX. Interpretum nihilominus veram eſſe ſecundùm myſticum ſenſum. *Si ergo à me quæritur* (inquit) *quid horum Jonas dixerit, hoc puto potiùs quod legitur in Hebræo*, Quadraginta dies, & Ninive evertetur, *Septuaginta quippe longè poſteriùs interpretati, aliud dicere potuerunt, quod tamen ad rem pertineret, & in unum eundemque ſenſum, quamvis ſub alterâ ſignificatione concurreret, admoneretque lectorem, utraque autoritate non ſpretâ, ab hiſtoriâ ſe ſe attollere ad ea requirenda, propter quæ ſignificanda Hiſtoria ipſa conſcripta eſt.* Ninive, inquit, figura eſt Eccleſiæ Gentium, *Jonas* Chriſti. Eccleſiam Gentium per Pœnitentiam Chriſtus evertit, ut qualis fuerat, jam ampliùs non eſſet. Huc autem ipſius Salvatoris Reſurrectione, quæ tertio die contigit, peractum eſt; atque etiam Aſcenſione, quâ in cælum quadrageſimo die poſt Reſurrectionem elatus eſt. Sic igitur, aiunt pii & eruditi viri, cùm in annis Patriarcharum ante & poſt Diluvium numerandis, & Septuaginta Interpretes, & Vulgatus Interpres Latinus Hebraicam Veritatem fideliter reddens, ſint veraces, poſteriorque interpretatio ſecundùm literam priori nullo modo congruat, in priori altitudo prophetica eſſe piè creditur, quamvis quid ibi lateat myſterii Spiritus Sanctus nemini revelaverit. Ab hac ſententiâ non longè abiiſſe videtur Venerabilis *Beda* Commentar. in cap. III. *S. Matthæi*, ubi de diſcrepantiâ Hebræorum & Græcorum Codicum in annis veterum Patriarcharum conſignandis agens, *Quid horum*, inquit, *ſit verius, aut ſi utrumque verum eſſe poſſit, Deus noverit.*

Objicit Autor Antiquitatis Temporum Reſtitutæ, centum duntaxat annos à Diluvio ad nativitatem *Phaleg*, ſecundùm Chronologiam Textus Hebraici numerari. Tunc temporis gentium diſperſionem per univerſum terrarum orbem factam. Ab hoc eventu *Heberem* filio ſuo nomen impoſuiſſe *Phaleg*, quod diviſionem ſonat. Id ſatis evidenter innuere ſcripturam, Geneſis X. 25. *Joſephum* id expreſsè aſſerere Libro I. *Antiquit.* cap. VI. *Dictus fuit Phaleg*, inquit, *quia natus eſt dum terrarum fieret diſtributio.* Id confirmare *S. Auguſtinum* Libro XVI. *De Civitate Dei*, cap. XI. Eodem tempore *Nembrodum* Babyloniorum Regnum condidiſſe. At incredibile eſt tres *Noachi* filios, *Semum*, *Chamum* & *Japhetum*, intra centum annos tantum hominum numerum genuiſſe, qui Regnis condendis, propagandiſque coloniis ſufficeret: ſiquidem ſeptuaginta capita, *Jacob* ſcilicet, ejuſque filii ac nepotes, ducentorum & quindecim annorum intervallo, quo in Ægypto verſati ſunt, ſexcenta duntaxat hominum millia propagarunt, idque benedictione Dei ſingulari.

Reſpondetur, Ex Scriptura Sacra non conſtare an diſperſio Noachidarum facta ſit quo tempore natus eſt *Phaleg*. In ea ſolùm tradi, id nominis ipſi impoſitum, *eò quòd in diebus ejus diviſa ſit terra.* Incertum eſſe quâ *Phalegi* ætate ineunte, procedente, an deſinente, diſperſio facta ſit, cùm annis ducentis triginta novem vixerit, (*Geneſis* XI. 17.) Quicquid hoc temporis intervallo contigit, dici poſſe *in diebus ejus* contigiſſe. Hebræos ſub finem dierum ejus diſperſionem conſignare, in *Seder Olam Rabbath* cap. I. In eandem opinionem inclinare *S. Hieronymum* in Traditionibus Hebraicis: *Heber*, inquit, *vaticinio quodam filio ſuo Phaleg nomen impoſuit: qui interpretatur*, diviſio, *ab eo quòd in diebus ejus linguæ in Babylone diviſæ ſunt.* Contra, *S. Auguſtinus* Libro XVI. *De Civitate Dei*, cap. XI. cenſet, *Ipſum Heber propterea tale nomen impoſuiſſe filio ſuo, quia tunc ei natus eſt, quando per linguas terra diviſa eſt, id eſt, ipſo tempore, ut hoc ſit quod dictum eſt*, IN DIEBUS EJUS DIVISA EST TERRA. Non minùs in ea Quæſtione diſſentiunt recentiores Interpretes. In concordiam redigi facilè poſſunt pugnantes ſententiæ, & Scriptura commodè explicari, ſi diſperſio gentium cœpta quidem dicatur circa ortum *Phaleg*, ſed non tam citò ad exitum perducta. Hujus rei argumentum eſt, quòd *Jectanis* tredecim filii in diſperſione recenſentur, quorum ne pater quidem *Jectan* in lucem editus fuerat cùm natus eſt *Phaleg*, utpote minor natu. Præterea ex octo hominibus circa tempus *Phaleg* naſci potuiſſe trecentorum octoginta & octo millium, ſexcentorum, & quinque Marium, totidemque feminarum numerum, demonſtrari poteſt per progreſſionem Arithmeticam, ſi vel anno vigeſimo demùm liberis operam dare primi illi orbis Inſtauratores cœpiſſent. Qui quidem numerus hominum, primarum coloniarum deductioni abundè ſufficere poterat. Id minimè incredibile eſt, cùm *Abrahami* nepos *Jacob*, ſuo etiam tempore viderit numeroſas Gentes Madianitarum & Iſmaelitarum ab eodem avo *Abrahamo* originem ducentium. Denique benedictio illa *Noacho* & tribus ejus filiis bis à Deo data Geneſis X. 1. 7. *Creſcite, & multiplicamini, & replete terram*, fidem facit, futurum fuiſſe ut intra breve tempus incredibilis hominum multitudo exiſteret.

Præterea, Comparatio illa inter incrementum Iſraëlitarum in Ægypto, & primorum novi orbis colonorum inſtituta minùs æqua eſt; tum quia primi illi patres multò diutiùs quàm Iſraëlitæ vixerunt; adeóque ab iis majus poſteritatis incrementum expectari potuit; tum quia peculiaris illæ repentinæ benedictionis fructus haud dubiè in principio reſtaurati Mundi, quàm in progreſſu magis emicuit; tum denique quia Scriptura Sacra nuſquam miraculo tribuit quod ex ſeptuaginta viris, intra annos ducentos quindecim, ultra ſexcenta hominum millia propagata ſint. Neque ſanè id naturæ vires ordinemque conſuetum ſuperabat, cùm non minùs mirandum fuerit ab uno *Amalech*, *Eſau* ex filio *Eliphaz* nepote, gentem adeo numeroſam proceſſiſſe, ut tantæ Iſraëlitarum

rum multitudini ipſe poſt egreſſum eorum ex Ægypto altero menſe ſe opponere, & cum iis prælium conſerere auderet, ut refertur *Exodi* VII. 8.

Objicit Autor Antiquitatis Temporum Reſtitutæ, Chaldæorum ſeu Babyloniorum Regnum annis amplius ter mille ante Chriſtum natum, Ægyptiorum Imperium annis ampliùs bis mille nongentis ſexaginta incepiſſe; Sinarum quoque Monarchiam paris fere antiquitatis eſſe, cujus conditor primuſque Rex *Fobi* anno ante vulgarem Æram bis milleſimo nongenteſimo quinquageſimo-ſecundo Imperium ſit auſpicatus, ut Annales Sinarum teſtantur, referente *Martinio*, Hiſtoriæ Sinicæ Libro I. Porro ſi calculum Hebræorum & Editionis Vulgatæ ſequamur, antiquiſſima illa Imperia ſeptem aut octo ante Diluvium ſæculis incœperint neceſſe eſt; adeóque continuam Regum qui ipſa moderati ſunt ſucceſſionem Diluvio interruptam non fuiſſe, quod Scripturæ Sacræ repugnat. Hinc itaque colligitur, Hebraici Textus Chronologiam quindecim ſæculis mutilatam eſſe, quæ in Chronologia ſeptuaginta Interpretum numerantur; ſecundùm quam celeberrima illa Imperia ſexcentis aut ſeptingentis duntaxat annis poſt Diluvium, id eſt, ſolido ſæculo poſt linguarum confuſionem ac diſperſionem gentium condita fuiſſe, manifeſtum erit.

Reſponderur, Chaldæorum, Ægyptiorum, Sinarum Chronologiam & antiquitatem fabuloſam eſſe. *Chaldai Mundi naturam ſempiternam eſſe* ſenſerunt, *qua neque certum principii ortum habeat, neque corruptionem ullo deinceps tempore admittat.. At numerum annorum, quibus Mundi ſe conſiderationi vacaſſe Collegium Chaldaorum aſſeverat, haud facilè credideris. Nam ad expeditionem Alexandri in Aſiam quadringenta & ſeptuaginta duo millia numerant, ex quo ſidera obſervari cœptum ſit.* Verba ſunt *Diodori Siculi* Libro II. De his *Lactantius* Libro VII. cap. XIV. *Chaldai, ut Cicero tradidit Libro De Divinatione primo, quadringenta ſeptuaginta millia annorum monumentis comprehenſa ſe habere delirant, in quo quia ſe poſſe argui non putabant, liberum ſibi crediderunt eſſe mentiri.* Ægyptii quoque mendaciſſima vanitate centum annorum millia numerabant, ex quo rationem ſiderum comprehendebat Ægyptus, ut *S. Auguſtinus* refert Libro XVIII. *De Civitate Dei*, cap. XL. Quamvis Babylonem *Nembrodus* condiderit, incerta tamen eſt, & ſuſpectæ fidei Babyloniorum Regum poſt eum ſucceſſio ad *Belum* uſque, uti & ipſorum anni. Ab *Euſebio* quidem & *Georgio Syncello*, nec non ab *Alexandro Polyhiſtore* ſeptem Babyloniorum Reges Chaldæi, & ſex Arabes poſt *Nembrodum* numerantur, eorumque anni conſignantur. Sed illi *Beroſi* fidem ſecuti, qui fabuloſam gentis antiquitatem ex falſis monumentis probabilem facere voluit, ſeu deceptus ipſe, ſeu alios decipere volens. *Manetho* Dynaſtias Ægyptiorum fabuloſas ex Diis & Heroibus, alias etiam ex hominibus confinxit, ſeu à Gente mendaciſſimâ confictas ſcriptis prodidit. Illum verò *Euſebius* & *Georgius Syncellus* exſcripſerunt, Deorum & Semideorum, ſeu Heroum Dynaſtiis exceptis. Quæ de Ægyptiorum fabuloſa Antiquitate ſcripſit *Manetho* ad *Ptolemaum Philadelphum*, Georgius ipſe Syncellus *mendaciis plena, & ad Beroſi imitationem conficta* fatetur. Quæ igitur ipſi in reliquis adhibenda fides? *Diodorus* item *Siculus* Libro I. aſſerit ſe in rebus Ægyptiacis *nullam firmitatem fide dignam* ante Trojana tempora reperire. Præterea, diverſos fortè Regulos, qui in diverſis Nomis ſeu præfecturis ſimul regnarunt, *Manetho* ſeparavit. Omnia enim magna Imperia ex pluribus minorum ditionum ad extremum in unum coaluiſſe notum eſt. Fortè etiam anni lunares ſive menſtrui, ſive quadrimeſtres, Chaldæis & Ægyptiis ab initio fuere, ut referunt *Diodorus Siculus* Libro I. *Plinius* Libro VII. & *S. Auguſtinus* obſervat Libro XII. *De Civitate Dei*, cap. X. *Perhibentur enim Ægyptii*, inquit, *quondam tam breves annos habuiſſe, ut quaternis menſibus finirentur. Unde annus plenior & verior, qualis nunc & nobis & illis eſt, tres eorum annos complectebatur antiquos, ſed ne ſic quidem Graca Ægyptia numero temporum concordat Hiſtoria. Et ideo Graca potius fides habenda eſt: quia veritatem non excedit annorum, qui Literis noſtris, qua verè ſacra ſunt, continentur.* Julius Africanus, Euſebius, Georgius Syncellus, qui poſt Manethonem Ægyptiorum Regum Dynaſtias deſcripſerunt, nec in Dynaſtiarum ipſarum ordine, nec in Regum nominibus, nec in annorum numero inter ſe conſentiunt. Septemdecim primas Ægyptiorum Dynaſtias, quæ Moſaica tempora præceſſerunt, obſcuras, perturbatas, confuſas fatetur Auctor ipſe Antiquitatis temporum Reſtitutæ. Cúmque ſucceſſivæ non fuerint, ſed collaterales, pluribus Regibus in diverſis Ægypti Provinciis ſimul regnantibus, ex eorum annis argumentum trahi non debet ad numerum annorum Mundi, quem Hebræi Codices habent, augendum. Æquè fingendi genio indulſerunt Sinenſium Hiſtoriographi, & *Confucius* inprimis Sinarum Philoſophorum Princeps. Ante *Fobi* enim tempora multa annorum millia numerant. Narrant tres Imperatores extitiſſe, primum Cæli, ſecundum terræ, tertium Hominum, & horum quidem fratres alios aliis ſucceſſiſſe per annos ampliùs quadraginta-novem millia, poſt quos aliæ rurſum triginta-quinque familiæ perpetuâ ſerie per aliquot annorum millia imperarint. Præterea, primis Sinici Imperii conditoribus *Fobi, Xin-Num, Hoamti* multa planè falſa & fabuloſa tribuunt Sinarum Annales. Exempli gratiâ, quòd mater *Fobi* dicta *Hoaſi*, dum forte premeret gigantis veſtigium, & lucidâ Iride cingeretur, eum conceperit, quòd huic deinde caput humanâ quidem formâ fuerit, ſed corpus ſerpentinâ: Quòd Regi *Xin-Num* caput item fuerit bovinâ ſpecie, quòd is uno eodemque die duodecim herbarum venenatarum genera repererit, totidemque ſingularum antidota. Quod dum agriculturam inſtituere meditaretur, Cælum pluerit triticum & orizam, quæ humo deinde mandarentur. Quòd mater *Hoamti* dicta *Fu-Pao* fœtum ediderit quatuor & viginti poſt menſibus quàm conceperit, quòd cùm dictos Imperator octoginta & unum fratres rebelles debellare non valeret, ſubmiſſa è Cælo Virgo eos commiſſo prælio extinxerit, & alia hujuſmodi. Certè Hiſtoria tot ſcatens fabulis ſuſpectæ admodum fidei eſt in primis illis Dynaſtiis, & in Chronologia. Tantùm igitur abeſt, ut propter eam dimittenda ſit Hebraica Scripturæ Sacræ Veritas, ut ea potiùs contemnenda ſit, ſi cum Hebraica Veritate conciliari nequeat, ſecundùm certiſſimam illam regulam à *S. Auguſtino* traditam Libro XVIII. *De Civitate Dei*, cap. XL. *Cives impia Civitatis, diffuſi uſquequaque per terras, cùm legunt doctiſſimos homines, quorum nullius contemnenda videatur auctoritas, inter ſe de rebus geſtis ab atatis noſtra memoriâ remotiſſimis diſcrepantes, cui potiùs credere debeant non inveniunt. Nos verò in noſtra Religionis Hiſtoria, fulti auctoritate divinâ, quicquid ei reſiſtit, non dubitamus eſſe falſiſſimum, quomodolibet ſeſe habeant catera in ſecularibus literis: qua ſeu vera ſeu falſa ſint, nihil momenti afferunt, quo rectè beatéque vivamus.*

Quæ

Digitized by Google

Quæ contra Hebraicos calculos in ſecunda Mundi Ætate, ſive in annis poſt diluvianorum Patriarcharum objiciuntur, ſuo loco diſcutiemus.

Dubium excitarunt nonnulli, Utrum anni quibus genuiſſe dicuntur Patriarchæ, ad filiorum conceptionem, ao ad nativitatem referendi ſint; Quia enim gignendi vocabulum actum generationis paternum propriè ſignificat, & inter generationem ac nativitatem filiorum novem menſium ſpatium ſecundùm naturæ leges intercedit, anni aliquot ad Chronologiam adjiciendi videri poſſent. Iſtud *Jacobi Auzoli* commentum refellit *Harvillens* in Iſagoge Chronologica §. xv. hoc maximè argumento, Quòd eâ admiſsâ ſententiâ, planè incerta nobis temporum ratio redderetur. Quis enim, inquit, poterit aſſignare niſi divinando, quot menſes & dies quilibet partus fuerit in utero? Cùm multi geſtentur in eo non ſolùm per novem menſes, ſed per decem, undecim, duodecim, tredecim? Præterquàm quòd nonnulli quandoque geſtantur per pauciores.

Ad *Auzoli* verò fundamentum optimè reſpondet *Uſſerius*, Chronologiæ Sacræ cap. III. *Gignere* patri & matri eſſe commune, & ad nativitatem magis quam ad conceptionem referri ſolere. Apud Latinos enim *genitus* & *natus* idem ſonat; ut ex illo *Plinii* loco Libro VII. *Hiſtoria naturalis* cap. VIII. manifeſtum eſt. *In pedes procedere naſcentem, contra naturam eſt; quo argumento appellavere Agrippas, ut agrè partos; qualiter M. Agrippam ferunt genitum, unico prope felicitatis exemplo in omnibus ad hunc modum genitis.* Hinc *geniturn* & *nativitatis* apud Genethliacos ſchema idem eſt: & apud Theologos *Regenerati* idem ſunt ac *Renati*. Ita I. Epiſtolæ *S. Petri* cap. II. 2. *Modò geniti infantes*, qui lac concupiſcunt, jam nati ſignificantur, non concepti tantùm. Et *Matth.* II. verſ. 2. Ἰησοῦ γεννηθέντος mentione factâ, non conceptum, ſed natum in Bethleem Salvatorem quiſque intelligit. Commune verò hoc ſenſu utrique ſexui eſſe vocabulum probat *Uſſerius* ex Textu Græco *Matthæi* I. 16. & *Lucæ* I. 57. tum ex illo *Virgilii* in I. Æneidos:

Tunc ille Æneas, quem Dardanio Anchiſæ
Alma Venus Phrygiis genuit Simoëntis ad undam.

DISSERTATIO IX.

DE PATRIARCHARUM Longævitate.

VETERUM Patriarcharum longævitati *Moſes* teſtimonium perhibet *Geneſis* cap. 5. ubi legimus, *Adam* vixiſſe annis nongentis & triginta: *Seth* nongentis duodecim annis: *Enos* nongentis quinque annis: *Cainan* nongentis decem annis: *Malaleel* octingentis nonaginta-quinque annis: *Jared* nongentis ſexaginta-duobus annis: *Enoch* trecentis ſexaginta-quinque annis uſque dum à Deo tranſlatus eſt: *Mathuſala* nongentis ſexaginta-novem annis: *Lamech* ſeptingentis ſeptuaginta-ſeptem annis: *Noe* nongentis quinquaginta annis.

Id Ethnicis, aliiſque nonnullis cùm incredibile videretur, finxerunt, annos à *Moſe* numeratos pares noſtris non fuiſſe, ſed menſtruos, quales olim Ægyptiis in uſu fuerunt; aut certè tam breves, ut centum ex illis decem ex noſtris A non ſuperarent; adeo ut illorum opinione annus Patriarcharum abſolutus fuerit ſpatio dierum circiter triginta ſex. In ea ſententia fuiſſe *Varronem*, teſtis eſt *Lactantius* Libro II. cap. XII. *Sic facta*, inquit, *hominis vita eſt temporaria, ſed tamen longa, qua in mille annos propagaretur, quòd Divinis Literis proditum & per omniam ſcientiam publicatum cùm Varro non ignoraret, argumentari niſus eſt, cur putarentur Antiqui mille annos victitaſſe. Ait enim apud Ægyptios pro annis menſes haberi, ut non Solis per duodecim ſigna circuitus faciat annum, ſed Luna qua orbem illum ſigniferum* B *triginta dierum ſpatio illuſtrat.*

Eorum qui ſuo tempore ita ſentiebant, errorem exponit ac refellit *S. Auguſtinus* Libro XV. *De Civitate Dei*, cap. XII. *Neque enim*, inquit, *ullo modo audiendi ſunt, qui putant aliter annos illis temporibus computatos, id eſt, tanta brevitatis, ut unus annus noſter decem illos habuiſſe credatur. Quapropter, inquiunt, cùm audieris quiſquis vel legeris nongentos annos quemquam vixiſſe, debet intelligere nonaginta: decem quippe illi anni unus eſt noſter; & decem noſtri centum illi fuerunt. Ac per hoc, ut putant, viginti trium annorum fuit Adam,* C *quando genuit Seth; & ipſe Seth viginti habebat & ſex menſes, quando ex illo natus eſt Enos, quos appellat Scriptura ducentos & quinque annos. Quoniam ſicut iſti ſuſpicantur, quorum exponimus opinionem, unum annum qualem nunc habemus, in decem partes illi dividebant, & eaſdem partes annos vocabant ...... Proinde etiam Enos, quem genuit Seth, decem & novem agebat annos, quando ex illo natus eſt filius ejus Cainan; quos annos dicit Scriptura centum nonaginta. Et deinceps per omnes generationes, in quibus hominum anni commemorantur ante Diluvium, nullus fere in noſtris* D *Codicibus invenitur, qui cùm eſſet centum annorum vel infra, vel etiam centum viginti, aut non multò ampliùs, genuerit filium: ſed qui minima ætate genuerunt, centum ſexaginta, & quod excurrit, fuiſſe referuntur: quia nemo, inquiunt, decem annorum homo poteſt gignere filios, qui numerus centum appellaretur anni ab illis hominibus; ſed in annis ſexdecim eſt matura pubertas, & proli jam idonea procreanda, quos centum & ſexaginta annos illa tempora nuncupabant. Ut autem aliter annum tunc fuiſſe computatum non ſit incredibile, adjiciunt quòd apud pleroſque Scriptores Hiſtoria reperitur, Ægyptios* E *habuiſſe annum quatuor menſium, Arcananas ſex menſium, Lavinios tredecim menſium. Plinius Secundus cùm commemoraſſet, relatum fuiſſe in literas, quemdam vixiſſe centum quinquaginta duos annos, alium decem ampliùs, alios ducentorum annorum habuiſſe vitam, alios trecentorum, quoſdam ad quingentos, alios ad ſexcentos, nonnullos ad octingentos etiam perveniſſe; hæc omnia propter inſcitiam temporum accidiſſe arbitratus eſt. Alii quippe, inquit, æſtate unum determinabant annum, & alterum hyeme, alii quadripartitis temporibus, ſicut Arcades, quorum anni, inquit, trimeſtres fuere. Adjecit etiam* F *aliquando Ægyptios, quorum parvos annos quaternorum menſium fuiſſe ſupra diximus, Luna fine limitaſſe annum. Itaque apud eos, inquit, & ſingula millia annorum vixiſſe produntur. His velut probabilibus argumentis*, inquit S. Auguſtinus, *quidam non deſtruentes fidem ſacra hujus Hiſtoria, ſed adſtruere nitentes, ne ſit incredibile quòd tam multos annos vixiſſe referuntur Antiqui, perſuaſerunt ſibi, nec ſe ſuadere imprudenter exiſtimant, tam exiguum ſpatium temporis tunc annum vocatum, ut illi decem ſint unus noſter, & decem noſtri centum illorum.* His præmiſſis, hanc ſententiam refellit *S. Auguſtinus*, quam & nos ejus inſiſtentes veſtigiis refellimus hâc Diſſertatione.

PRO-

Propositio Unica.

Annos Patriarcharum à Moſe numeratos tam breves fuiſſe, ut decem ex illis unum ex noſtris non ſuperarent, falſiſſimum eſt; hujuſque ſententiæ falſitas documentis evidentiſſimis oſtenditur. Pares ergo fuere noſtris. Neque tamen incredibilis eſt Moſis de tanta longævitate narratio.

PRimum documentum quo hæc noſtra Propoſitio probatur, illud eſt: Si anni illi Patriarcharum fuiſſent menſtrui, vel triginta ſex dierum, concedendom foret quoſdam liberis operam dediſſe anno ſexto & ſeptimo ætatis. *Cainam* cùm genuit *Malaléelem*, erat annorum ſeptuaginta; *Malaléel* & *Henoch* ſexaginta quinque impleverant, cùm ille *Jaredum*, hic *Mathuſalam* edidit. Si igitur *Moſes* annos menſtruos intellexiſſet, ſequeretur *Henoch* & *Malaléelem* ſtatim poſt annum ſextum; *Cainam* anno ſeptimo pubertatis tempora ingreſſos liberis operam dediſſe; quod certè admitti non poteſt. Hanc rationem attigit *S. Auguſtinus* Libro xv. *De Civitate Dei*, cap. xii. *Poteramus*, inquit, *certè hanc aſſeverationem ex Hebræis Codicibus redarguere atque convincere, ubi Adam non ducenterum triginta, ſed centum triginta annorum fuiſſe reperitur, quando tertium genuit filium: qui anni, ſi tredecim noſtri ſunt, procul dubio primum genuit quando undecim vel non multò ampliùs annorum fuit. Quis poteſt hac ætate generare uſitatâ iſtâ, nobiſque notiſſimâ lege naturæ? Sed hunc omittamus, qui fortaſſe etiam quando creatus eſt potuit. Non enim eum tam parvum, quàm infantes noſtri ſunt, factum fuiſſe credibile eſt. Sed filius ejus non ducentorum quinque, ſicut nos legimus, ſed centum quinque fuit, quando genuit Enos, ac per hoc ſecundùm iſtos nondum habebat undecim annos ætatis. Quid dicam de Cainan ejus filio, qui cùm apud nos centum ſeptuaginta reperiatur, apud Hebræos ſeptuaginta legitur fuiſſe, quando genuit Malaléel? Quis generat homo ſeptennis, ſi tunc anni ſeptuaginta nuncupabantur, qui ſeptem fuerunt?*

Documentum alterum quo noſtra Propoſitio ſuadetur, ex ipſa Diluvii hiſtoria petitum eſt. Aqua enim diluvii terram inundaviſſe dicitur anno ſexcenteſimo vitæ *Noë*, menſe ſecundo, ſeptimo decimo die menſis, *Geneſis* viii. verſ. 4. A tempore quo Diluvium cœpit, nempe ſecundi menſis die decimo-ſeptimo, uſque ad tempus quo cœperunt decreſcere aquæ, quod factum ante menſis ſeptimi diem decimum-ſeptimum, numerantur centum & quinquaginta dies, (*Geneſis* viii. verſ. 3.) Ex quibus colligitur *Moſem* annos pares noſtris intellexiſſe. Quomodo enim annus menſtruus aut triginta ſex dierum, continere poſſet varietatem menſium primi, ſeptimi, decimi, & in eodem menſe dierum ſeptemdecim? Si brevis hujuſmodi annus diſtribui in menſes potuiſſet, nullus tamen menſis ſeptemdecim dies habere potuiſſet: & à ſecundi menſis die decima-ſeptima ad ſeptimi menſis diem decimam-ſeptimam dies centum & quadraginta fluentes manifeſtè arguunt menſium ſimilium noſtris, ſeu integratum ſaltem lunationum menſuram à *Moſe* uſurpatam fuiſſe.

Confirmatur ex his quæ habentur cap. viii. Geneſis v. 4. de fine diluvii. *Requievitque Arca Menſe ſeptimo, vigeſimo ſeptimo die menſis, ſuper Montes Armeniæ. At verò aquæ ibant & decreſ-* A *cebant uſque ad decimum menſem: decimo enim menſe, primâ die menſis, apparuerunt cacumina montium.* Nec enim in anno menſtruo decem menſes, nec in menſe uno dies viginti ſeptem numerari potuiſſent.

Hoc etiam argumentum urget *S. Auguſtinus* Libro xv. *De Civitate Dei*, cap. xiv. *Sexcenteſimo*, inquit, *anno vitæ Noë ſcriptum eſt factum eſſe diluvium. Cur ergo ibi legitur:* Et aqua diluvii facta eſt ſuper terram ſexcenteſimo anno in vita Noë, ſecundi menſis, ſeptima & vigeſima menſis; *Si annus ille minimus, quales decem faciunt* B *unum noſtrum, triginta ſex dies habebat? Tantillus quippe annus, ſi antiquo more hoc nomen accepit, aut non habet menſes, aut menſis ejus eſt triduum, ut habeat duodecim menſes. Quomodo igitur hic dictum eſt*, Sexcenteſimo anno, ſecundi menſis, ſeptima & vigeſima die menſis, *niſi quia tales quales nunc ſunt, etiam tunc erant menſes? Nam quo pacto aliter vigeſimo & ſeptimo die ſecundi menſis diceretur cœptum eſſe diluvium? Deinde poſtea in fine diluvii ita legitur:* Et ſedit Arca in menſe ſeptimo, ſeptima & vigeſima die menſis, ſuper montes Ararat. Aqua autem minuebatur uſque C ad undecimum menſem; in undecimo autem menſe, prima die menſis, paruerunt capita montium. *Si igitur tales menſes erant, tales profectò & anni erant, quales nunc habemus. Menſes quippe illi triduani, viginti & ſeptem dies habere non poterant. Aut ſi pars triceſima tridui tunc appellabatur dies, ut omnia proportione minuantur; ergo nec toto quatriduo noſtro factum eſt illud tam grande diluvium, quod memoratur factum quadraginta diebus & noctibus. Quis hanc abſurditatem & vanitatem ferat? Proinde removeatur hic error, qui conjecturâ falsâ ita vult adſtruere Scripturarum* D *noſtrarum fidem, ut alibi deſtruat. Prorſus tantus etiam tunc dies fuit, quantus nunc eſt, quem viginti & quatuor horæ diurno curriculo nocturnoque determinant; tantus menſis quantus & nunc eſt, quem Luna cœpta & finita concludit; tantus annus quantus & nunc eſt, quem duodecim menſes lunares, additis propter curſum ſolarem quinque diebus & quadrante, conſummant: quanti anni ſexcenteſimi vitæ Noë ſecundus erat menſis, ejuſque menſis viceſimus & ſeptimus dies, quando cœpit eſſe diluvium; in quo dies quadraginta continuata ingentis pluviæ memorantur, qui dies non binas ac paulò ampliùs* E *horas habebant, ſed vicenas & quaternas die noctuque tranſactas.*

Tertium documentum, quo noſtra probatur Propoſitio, ſumitur ex genealogia poſterorum *Sem*, quam deſcribit *Moſes* Geneſis xi. capite. In dubium enim revocari ſapienter non poteſt, quin *Moſes* eo in loco ejuſdem menſuræ annos uſurpaverit. Porro *Sem* dicitur vixiſſe ſexcentos annos. *Arphaxad* trecentos triginta & octo. *Sale* quadringentos triginta tres. *Heber* quadringentos ſexaginta-quatuor. *Phaleg* ducentos triginta-novem. *Reu* ducentos triginta-novem. *Sarug* du- F centos & triginta. *Nachor* centum quadraginta & octo. *Thare* ducentos & quinque. *Abraham* centum ſeptuaginta quinque annis, (*Geneſis* xxv. verſ. 7.) Hîc ſi menſtruos annos uſurpaſſe *Moſen* intelligamus, ſequitur breviſſimam fuiſſe vitam illorum qui *Heberum* ſecuti ſunt. *Phaleg* enim non ampliùs quàm vinginti-quatuor annos impleviſſet; *Reu*, *Sarug* fere totidem; *Nachor* quindecim, *Thare* viginti; *Abraham* ſeptemdecim. Et tamen *Abrahamum* obiiſſe dicit Scriptura, *deficientem in ſenectute bona, provectaque ætatis, & plenum dierum.* Quin etiam cùm *Nachor* dicatur genuiſſe *Thare* anno ætatis vigeſimo-nono, generare cœpiſſet tertio vitæ anno nondum expleto.

Accedit,

Accedit, quod *Jacob* ad *Pharaonem* Regem introductus de ætate ſua ita quæritur *Geneſ.* XLVII. verſ. 6. *Dies peregrinationis meæ centum triginta annorum ſunt, parvi & mali, & non pervenerunt uſque ad dies patrum meorum, quibus peregrinati ſunt.* Sanè ſi primorum Patriarcharum annos menſtruos intelligamus, nulla fides eſt hujus orationis. Ipſum namque *Mathuſalam*, qui inter Patriarchas longiſſimam vitam egiſſe dicitur, integros triginta tres annos anteiviſſet. Igitur cum *S. Auguſtino* concludamus loco ſuperius laudato: *Ac per hoc tam magnos annos vixerunt illi Antiqui uſque ampliùs quàm nongentos, quantos* B *poſtea vixit Abraham centum ſeptuaginta quinque, & poſt eum filius ejus Iſaac centum octoginta, & filius ejus Jacob prope centum quinquaginta, & quantos interpoſitâ aliquanta ætate Moyſes centum & viginti, & quantos etiam nunc vivunt homines ſeptuaginta vel octoginta, vel non multò ampliùs, de quibus dictum eſt:* Et ampliùs eis labor & dolor. *Illa verò numerorum varietas, quæ inter Codices Hebræos invenitur & noſtros, neque de hac Antiquorum longævitate diſſentit, & ſi quid habet ita diverſum ut verum eſſe utrumque non poſſit, rerum geſtarum fides ab ea lingua repetenda eſt,* C *ex qua interpretatum eſt quod habemus.*

Quòd autem non ſit incredibilis Moſaica de tanta longævitate narratio, probatur ex Hiſtoricorum profanorum teſtimoniis, à *Joſepho* laudatis Libro I. *Antiquitatum*, cap. IV. ſcilicet *Beroſi* in Chaldaicis, *Manethonis* in Ægyptiacis, *Hieronymi* in Phœniciis. *Heſtiæi*, *Hecatæi*, *Hellanici* in Græcanicis; *Acuſilai*, *Ephori*, *Nicolai Damaſceni*, quorum plerumque libri tempore *Joſephi* adhuc ſuperſtites fuerunt. *Joſephi* locum exhibeo ut refertur ab *Euſebio* Libro IX. *Præparationis Evangelicæ*, cap. XIII. *Nemo*, inquit, *priſcorum homi-* D *minum vitam cum noſtra annorumque noſtrorum brevitate componens, quæ de ipſis memorantur falſa eſſe putet; dum ex longè brevioribus vitæ noſtræ ſpatiis, ne Veteres quidem illos tantùm vivendo temporum conficere potuiſſe conjiciet. Nam illi ſanè partim quòd Deo cariores, ipſaque illius manu facti eſſent, partim quòd cibis vim ſuam diutiùs integritatemque retinentibus uterentur, vitam in tot annos propagare commodè poterant. Adde verum etiam fuiſſe, ut partim in virtutis ſuæ præmium, partim ad accuratiorem ac certiorem cum Aſtrologiæ, tum Geometriæ, quas ipſi Artes invenerant, uſum & ex-* E *perientiam, longiorem eis Deus vitam indulgeret; quippe qui niſi ſexcentos minimùm annos, quot videlicet Magnus Annus abſolvitur, vivendo complevìſſent, certi nihil unquam iis de rebus poſteris tradidiſſent. Cujus equidem rei teſtes habeo, quotquot Græcos inter Barbaroſque rerum antiquarum monimenta reliquere. Nam & Manethus qui Ægyptiacam, & Beroſus qui Chaldaicam ſcripſit Hiſtoriam, & Molus, & Heſtiæus, & Hieronymus Ægyptius, quique res Phœnicum proſecuti ſunt, uno mihi omnes ore ſuffragantur, imò etiam Heſiodus, Hecatæus, Hellanicus, Acuſilaus, Ephorus* F *item & Nicolaus, Veteres mille annos vixiſſe tradunt.* Idem quoque teſtatur inter Poëtas *Heſiodus*.

Tantam veterum Patriarcharum longævitatem incredibilem non eſſe, confirmat *S. Auguſtinus* Libro XV. *De Civitate Dei*, cap. IX. *Antiquorum*, inquit, *magnitudines corporum inventa plerumque oſſa, quoniam diuturna ſunt, etiam multò poſterioribus ſeculis produnt. Annorum autem numeroſitas cujuſque hominis, qui temporibus illis fuit, nullis nunc talibus documentis venire in experimentum poteſt. Nec tamen ideo fides ſacræ huic Hiſtoriæ deroganda eſt, cujus tantò impudentiùs narrata* A *non credimus, quantò impleri certiùs prænuntiata conſpicimus. Dicit tamen etiam idem Plinius, eſſe adhuc gentem ubi ducentos annos vivitur. Si ergo humanarum vitarum diuturnitates, quas experti non ſumus, hodie habere creduntur incognita nobis loca, cur non habuiſſe credantur & tempora? An verò eſt credibile alicubi eſſe quod hîc non eſt, & incredibile eſt aliquando fuiſſe quod hîc non eſt?* Longævitatis hujuſce rationem reddit *Theodoretus* Interrogatione XLIX. in Geneſim. Quærit, *Quare longo tempore vivebant Antiqui?* Reſpondet: *Ut longiore temporis ſpatio augeri numero* B *poſſent. Nam propter hoc etiam plures uxores ducebant. Itaque etiam poſt diluvium uſque ad tempora Patriarcharum longævi erant. Poſtea quàm autem terram repleruns, diminutus eſt deinceps annorum numerus.*

Objiciet quiſpiam, Incredibile eſſe primæ Ætatis Patriarchas, cœlibes vixiſſe, aut continentiam in Matrimonio ſervaſſe ad illam uſque ætatem, quâ Scriptura Sacra ipſos liberis operam dediſſe refert, nimirum *Seth* genuiſſe *Enos* anno centeſimo quinto vitæ ſuæ; *Enos* jam nonagenarium genuiſſe *Cainan*; & *Mathuſalem* anno- C rum centum octoginta-ſeptem genuiſſe *Lamech*, denique *Noë* anno ætatis ſuæ quingenteſimo genuiſſe *Sem*, *Cham*, & *Japhet*. Annos igitur Patriarcharum noſtris fuiſſe minores longè veriſimilius eſt.

Hanc difficultatem duplici Reſponſione diluit *S. Auguſtinus*. Prima eſt, Illos primorum ſeculorum homines pubertatis annos longè ſeriùs attigiſſe ex proportione longæviſſimæ ætatis. Altera longè probabilior eſt, Genealogiam illam, quam deſcribit *Moyſes*, non eſſe per familiarum primogenitos contextam, ſed per eos dun- D taxat, per quos generationum ſeries ad *Noë* uſque perduceretur, & exinde ad *Abraham*, cujus ex ſtirpe futurus erat Chriſtus. *Hæc Quæſtio*, inquit *S. Auguſtinus*, Libro XV. *De Civitate Dei*, cap. XV. *duobus modis ſolvitur. Aut enim tantò ſerior fuit proportione pubertas, quantò vitæ totius major annoſitas: aut, quod magis video eſſe credibile, non hîc primogeniti filii commemorati ſunt, ſed quos ſucceſſionis ordo poſcebat, ut perveniretur ad Noë, à quo rurſus ad Abraham videmus eſſe perventum; ac deinde uſque ad certum articulum temporis quantùm oportebat ſignari etiam generatio-* E *nibus commemoratis curſum glorioſiſſimæ Civitatis in hoc Mundo peregrinantis, & ſupernam patriam requirentis. Quod enim negari non poteſt, prior omnibus Cain ex conjunctione maris & feminæ natus eſt. Neque enim illo nato dixiſſet Adam, quod dixiſſe legitur:* Acquiſivi hominem per Deum; *niſi illis duobus ipſe fuiſſet homo naſcendo additus primus. Hunc ſecutus Abel, quem major frater occidit, præfiguratione quadam peregrinantis Civitatis Dei, quòd ab impiis & quodammodo terrigenis, id eſt, terrenam originem diligentibus, & terrenæ civitatis terrena felicitate gaudentibus, perſe-* F *cutiones iniquas paſſura fuerat, primus oſtendit. Sed quot annorum erat Adam cùm eos genuit, non apparuit. Exinde digeruntur generationes alia de Cain, alia de illo quem genuit Adam in ejus ſucceſſionem quem frater occidit, & appellavit nomen illius Seth, dicens, ut ſcriptum eſt,* Suſcitavit enim mihi Deus ſemen aliud pro Abel, quem occidit Cain. *Cùm itaque iſtæ duæ ſeries generationum, una de Seth, altera de Cain, has duas de quibus agimus, diſtinctis ordinibus inſinuent Civitates, unam cæleſtem in terris peregrinantem, alteram terrenam terrenis, tanquam ſola ſint, gaudiis inhiantem vel inhærentem: Nullus de progenie Cain, cùm dinumerata ſit connumerato Adam uſque ad octavam generationem,*

A *generationem, quos annorum fuiſſet expreſſus eſt, quando genuit eum qui commemoratur poſt eum. Noluit enim Spiritus Dei in terrena civitatis generationibus tempora notare ante diluvium, ſed in cæleſtis maluit, tanquam eſſent memoriâ digniores. Porro autem Seth quando natus eſt, non quidem taciti ſunt anni patris ejus, ſed jam genuerat alios: & utrum ſolos Cain & Abel, affirmare quis audeat? Non enim quia ſoli nominati ſunt propter ordines generationum, quas commemorari oportebat; ideo conſequens videri debet ſolos tunc fuiſſe generatos ex Adam. Cùm enim ſilentio coopertis omnium nominibus cæterorum, legatur eum genuiſſe filios &* B *filias; quota fuerit iſta proles ejus quis præſumat aſſerere, ſi culpam temeritatis evitat? Potuit quippe Adam divinitus admonitus dicere, poſtea quam Seth natus eſt,* Suſcitavit enim mihi Deus ſemen aliud pro Abel; *quoniam talis erat futurus qui impleret illius ſanctitatem, non quòd ipſe prior poſt eum temporis ordine naſceretur. Deinde quod ſcrip-» tum eſt,* Vixit autem Seth quinque & ducen-» tos annos, *vel ſecundùm Hebræos,* quinque & centum annos, & genuit Enos, *Quis poſſit niſi inconſideratus aſſeverare, hunc ejus primogenitum fuiſſe? Ut admirantes meritò requiramus, quomodo* C *per tot annos immunis fuerit à connubio ſine ullo propoſito continentiæ, vel non genuerit conjugatus; » quandoquidem etiam de ipſo legitur:* Et genuit » filios & filias, & fuerunt omnes dies Seth » duodecim & nongenti anni, & mortuus eſt. *Atque ita deinceps quorum anni commemorantur, nec filios filiaſque genuiſſe reticentur. Ac per hoc non apparet omnino, utrum qui nominatur genitus, ipſe fuerit primogenitus: Immo verò quoniam credibile non eſt, patres illos ætate tam longa aut impuberes fuiſſe, aut conjugibus caruiſſe vel fœtibus; nec illos eorum filios primos eis natos fuiſſe credibile eſt.* D *Sed cùm Sacræ Scriptor Hiſtoriæ ad ortum vitamque Noë, cujus tempore diluvium factum eſt, per ſucceſſiones generationum notatis temporibus intenderet pervenire, eas utique commemoravit, non quæ primæ ſuis parentibus fuerint, ſed quæ in propagationis ordinem venerint.*

Huic hypotheſi fidem adſtruit *S. Auguſtinus* exemplo arceſſito ex Genealogia Chriſti à *S. Matthæo* deſcripta, cujus illæ à Moſe recenſitæ generationes rudimenta quædam ſunt ac præludia. *Evangeliſta*, inquit, *Matthæus generationem Dominicæ carnis per ſeriem parentum volens commen-* E *dare memoriæ, ordiens à patre Abraham, atque ad David primitus ut perveniret intendens,* Abraham, *inquit*, genuit Iſaac: *Cur non dixit Iſmaël, quem primitus genuit?* Iſaac autem, *inquit*, genuit Jacob: *Cur non dixit Eſau, qui ejus primogenitus fuit? Quia ſcilicet per illos ad David pervenire non poſſet. Deinde ſequitur:* Jacob autem genuit Judam & fratres ejus: *Numquid Judas primogenitus fuit?* Judas, *inquit*, genuit Phares & Zaram: *Nec iſtorum geminorum aliquis fuit primogenitus Judæ, ſed ante illos jam tres genuerat. Eos itaque tenuit in ordine generationum, per* F *quos ad David, atque inde quò intenderat perveniret. Ex quo intelligi poteſt, veteres quoque homines ante diluvium non primogenitos, ſed eos fuiſſe commemoratos, per quos ſuccedentium ordo generationum ad Noë Patriarcham duceretur, ne ſeræ pubertatis illorum obſcura & non neceſſaria quæſtio nos fatiget.*

SCHOLION.

Primævos homines longævos fuiſſe confirmat eruditus Præſul D. Huetius Lib. II. Alnetanarum Quæſtionum *De Concordia Rationis & Fidei*, cap. XII. §. 4. Primorum A hominum vitam, inquit, noſtrâ longè fuiſſe diuturniorem, non ſolum veterum Scriptorum teſtimoniis probare » licet, quod à Joſepho factum eſt, ſed etiam compluribus » exemplis, quorum conſtat fides. Seres annos vivere tre- » centos feruntur. Eſt hodiéque apud Sinas Templum He- » roi cuidam conſecratum, quem annos tradunt vixiſſe tre- » centos viginti duos, cùm ſæpius juventuti eſſet reſtitutus. » Indorum vitam annis triginta vel quadraginta ſupra cen- » tum vulgò determinant Veteres. Memoratur item Brach- » manum diuturnitas; & Pandorarum, ac Cynocephalorum, » Indicarum gentium, quas tradidit Cteſias annum vitæ » ducenteſimum aſſequi. Scribunt Arabes in Vita Tamerla- » nis, virum quemdam Sogdianum Maracanda ortum, vi- » xiſſe annos trecentos & quinquaginta. Narrat Elmacinus, » ſæculo poſt Chriſtum natum ſeptimo obiiſſe Solimannum » B quemdam Perſam anno ætatis trecenteſimo & quinqua- » geſimo: nec multò poſt veniſſe ad Muaviam Caliphum » Obeidum Saracenum trecentorum annorum. Prædicantur » & inter Græcos quidam inſigni vitæ prolixitate nobiles; » velut Epiorum gens in Ætolia, quos aiunt ad annos du- » centos vitam produxiſſe, & quoſdam etiam ex illis ad an- » nos trecentos. Ad hæc adjiciunt nonnulla à Plinio & » Valerio Maximo, ex vetuſtioribus Authoribus Xenophonte » & Alexandro Polyhiſtore, quæ etſi fabulis videntur ſimi- » lia, veritati tamen factorum Codicum fidem faciunt. » Danthoni Illyrio annos vitæ largiuntur quingentos, ſex- » centos alteri cuidam Regi, octingentos ejus filio. Macro- » ſiridi, cujus cadaver in Inſula Athenis proxima effoſſum » eſt, annorum vitæ quinque millia tribuebat ſepulcrale » Epigramma. Ex Italis multos longâ ævi diuturnitate flo- » C ruiſſe, iidem perhibent Autores, quos dixi, Plinius & » Valerius, atque item Lucianus & Phlegon. Longævos » quoque homines habet Septentrio. Hyperboreos proge- » niem vivaciſſimam appellat Callimachus. Milleſimum » vitæ annum aſſequi dicuntur ab Oneſicrito, Simonide, » Pindaro, & aliis.

Elmac. Hiſtor. Sarac. lib. 1. cap. 4.

Plinius lib. 7. cap. 48. Valerius Maxim. lib. 8. cap. 13. §. 7. Lucianus de Macrob. Phlegon De Longæv. cap. 3. & 4. Callim. Hymn. in Delum. Oneſicr. & Simonid. apud Strab. lib. 15. Pindar. Pyth. Od. 10.

SCHOLION II.

Non eſt cur primævorum hominum longævitati invideamus. Melior enim nobis eſt vita brevis quam diuturna. Melius eſt diſſolvi, & eſſe cum Chriſto. Melius eſt ut citò nobis adveniat Regnum Dei, cujus adventum Oratione Dominica poſtulamus. Melius eſt ut in nobis finem accipiat D peccatum. Mors autem peccati finis eſt. [a] *Ne quò eſſet vita diuturnior, eo fieret culpa numeroſior; paſſus eſt Dominus ſubintrare mortem, ut culpa ceſſaret.* Quod juſtos ſpectat, mors ipſis lucrum eſt. [b] *Ejus eſt in Mundo diu velle remanere, quem Mundus oblectat. Porro cum Mundus oderit Chriſtianum, quid amas eum qui te odit, & non magis ſequeris Chriſtum, qui te redemit & diligit? Quis non peregre conſtitutus, properaret in patriam regredi? Quis non ad ſuos navigare feſtinans, ventum proſperum cupidiùs optaret, ut velociter caros liceret amplecti? Patriam noſtram Paradiſum computamus; parentes Patriarchas habere jam cœpimus: quid non properamus & currimus ut patriam videre, ut parentes ſalutare poſſimus?* Quod ſpectat impios, quamvis mors illis amara ſit, ama- E rior tamen vita quam mors [c] *Gravius eſt enim ad peccatum vivere, quàm in peccato mori; quia impius quamdiu vivit, peccatum auget: ſi moriatur, peccare deſinit. Plerique criminum ſuorum abſolutione lætantur. Si emendaturi ſunt, rectè: ſi perſeveraturi in eis, ſtultè; quia longè illis plus damnatio profuiſſet, ne incrementa facerent peccatorum.*

[a] *S. Ambroſ. lib. De Bono Mortis, cap. 4.*

[b] *S. Cyprian. lib. De Mortal.*

[c] *S. Ambroſ. lib. De Bono Mortis, cap. 7.*

DISSERTATIO X.

De Arca Noë, & Diluvio.

F

ARTICULUS I.

De Arcæ Amplitudine.

AMPLITUDINEM Arcæ, numerumque animalium in ea ſervandorum *Noacho* præſcripſit Deus *Geneſis* cap. VI. & VII. *Fac tibi*, inquit, *Arcam de lignis lævigatis: manſiunculas in Arca facies, & bitumine lines intrinſecùs & extrinſecùs. Et ſic facies eam: Trecentorum cubitorum*

erit

rit longitudo Arcæ: Quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta cubitorum altitudo illius. Feneſtram in Arca facies, & in cubito conſummabis ſummitatem ejus: oſtium autem Arcæ pones ex latere: deorſum cœnacula & triſtega facies in ea. Et cap. VII. *Ingredere tu: & omnis domus tua in Arcam... Ex omnibus animantibus mundis tolle ſeptena & ſeptena, maſculum & feminam: de animantibus verò immundis duo & duo, maſculum & feminam. Sed & de volatilibus cœli ſeptena, maſculum & feminam, ut ſalvetur ſemen ſuper univerſam faciem terræ.*

Id velut figmentum ſugillarunt *Celſus* ab *Origene* confutatus, *Apelles*, aliique Hæretici; pro incredibili habentes & abſurdo, quod Arca longa trecentos cubitos, lata quinquaginta, alta triginta; generum omnium ſeminaria continere potuerit. Infidelium cavillationes ut refelleret *Origenes*, cubitos, quibus arcæ magnitudo definitur, haud vulgares eſſe ac uſitatos aſſeruit, ſed geometricos, ſex cubitis vulgaribus, hoc eſt, novem pedibus æquales. *Origenis* locum exhibeo Homiliâ II. in Geneſim. *Apelles*, inquit, *diſcipulus Marcionis, ſed alterius hæreſeos inventor, adverſus ſtructuram Arcæ diſputat, probare volens ſcripta Moſis nihil habere divinæ Sapientiæ, nec eſſe à Spiritu Sancto profecta. Diſputat autem nullo modo fieri potuiſſe, ut tam breve ſpatium arcæ tot animalium genera, eorumque cibos qui per totum annum ſufficerent, capere potuerit. Cum enim bina & bina ex immundis animalibus, hoc eſt, bini maſculi, & binæ feminæ, ex mundis verò ſeptena & ſeptena in Arcam dicantur inducta, quomodo fieri potuit ut ſpatium illud Arcæ deſcriptum à Moſe vel quatuor tantùm elephantos capere potuiſſet? Et poſtquam per ſingulas ſpecies hoc modo refragatur, concludit his verbis: Conſtat ergo, inquit, fictam eſſe fabulam: quod ſi eſt, conſtat à Deo non eſſe hanc Scripturam. Sed ad hæc nos* (inquit Origenes) *quæ à prudentibus Viris, & Hebraicarum Traditionum gnaris, atque veteribus Magiſtris didicimus, ad auditorum notitiam deferemus. Aiebant ergo Majores, quòd Moſes, qui, ut Scriptura teſtatur, omni ſapientia Ægyptiorum fuerat eruditus, ſecundùm artem geometricam, quam præcipuè Ægyptii callent, cubitorum numerum hoc loco poſuit. Apud geometras enim ſecundùm eam rationem quæ apud eos virtus vocatur, ex ſolido & quadrato, in ſex cubitos unus deputatur, ſi generaliter; vel in trecentos, ſi minutatim deducatur: quæ utique ratio ſi obſervatur, in hujus Arcæ menſura invenientur & longitudinis & latitudinis tanta ſpatia, quæ verè totius Mundi reparanda germina, & univerſorum animalium rediviva ſeminaria capere potuerint.*

Celſum Philoſophum, *Abſurdam Arcam continentem in ſe omnia*, appellantem refellit idem *Origenes* Libro IV. contra ipſum edito. *Cùm*, inquit, *non haberet quod obloqueretur hiſtoriæ Diluvii, nec ſciret poſſe contradici de menſuris, quî fieri potuiſſet, ut Arca juxta vulgarem intellectum trecentos cubitos longa, quinquaginta lata, triginta alta, caperet terreſtrium animalium quatuordena è puris, ex impuris quaterna, ſimpliciter dixit abſurdam, in ſe continentem omnia. Quid enim abſurdi eſt, cùm centum annis fabricata dicatur, à trecentis cubitis longitudinis, quinquaginta latitudinis, faſtigiatam fuiſſe in altitudinem triginta cubitorum, deſinentem in unum cubitum longitudinis ac latitudinis? An non magìs miranda erat ſtructura magnæ urbi ſimilis, cujus baſis patebat nonaginta millia cubitorum in longitudinem, viginti quinque millia in latitudinem? An non mirandum Opificis ingenium, qui ſic eam compegerit, & commiſſuras ſic ferruminaverit, ut poſſet ſuſtinere tempeſtatem tantam, quanta ſatis ſit ad diluvium? Non enim pice aut materia ſimili oblinivit eam, ſed bitumine. An non mirandum introducta generum omniſeminaria per Dei providentiam, ut rurſum terra omnes animantes habeat, Deo magnificante homini juſtiſſimo, futuro patri hominum qui ſecuti ſunt diluvium.*

Quòd ait *Origenes*, quatuordecim animalia munda & quatuor immunda cujuſlibet ſpeciei introducta in Arcam, ita intelligens verba illa Scripturæ, *ſeptena & ſeptena, duo & duo*; quam interpretationem ſequitur & Auctor Reſponſionum ad Quæſtiones ab Orthodoxis propoſitas, *Quæſt.* XLIII. & *Dionyſius Carthuſianus*, atque *Oleaſter* probabiliorem cenſent, alii Patres & Interpretes rejiciunt, ſcilicet *S. Joannes Chryſoſtomus* Homiliâ XXIV. in Geneſim, *S. Hieronymus* Libro II. contra Jovinianum; *S. Ambroſius* Libro *De Arca Noë*, cap. XII. *S. Auguſtinus* Libro XV. *De Civitate Dei*, cap. XXVII. *Theodoretus* Quæſtione L. in Geneſim, &c. & hæc magis recepta ſententia eſt. Unde hæc verba, *ſeptena & ſeptena, duo & duo*, ita intelligunt; ſeptem ex ſingulis ſpeciebus animalium mundorum, mares & feminas, tria ſcilicet paria; & ſeptimum abſque compare, in ſacrificium offerendum poſt exitum ex Arca: duo verò, marem ſcilicet ac feminam ſeu par unum, ex ſingulis ſpeciebus immundorum animalium, introduces in Arcam. Ita etiam hunc locum intellexit *Joſephus* Libro I. *Antiquitatum*, cap. IV.

Verùm *Origenis* hypoteſim de cubitis geometricis *S. Auguſtinus* approbavit Libro XV. *De Civitate Dei*, cap. XXVII. *Dicunt etiam*, inquit, *non potuiſſe capere Arcam illius quantitatem animalium genera tam multa in utroque ſexu, bina de immundis, ſeptena de mundis. Qui mihi videntur non computare niſi trecenta cubita longitudinis, & latitudinis quinquaginta, nec cogitare aliud tantum eſſe in ſuperioribus, itemque aliud tantum in ſuperioribus ſuperiorum, ac per hoc ter ducta illa cubita fieri nongenta centum quinquaginta. Si autem cogitemus quod Origenes non ineleganter adſtruxit, Moyſen ſcilicet hominem Dei* eruditum, *ſicut ſcriptum eſt*, omni ſapientiâ Ægyptiorum, *qui Geometricam dilexerunt, geometrica cubita ſignificare potuiſſe; ubi unum quantum ſex noſtra aſſeverant; quis non videat quantùm rerum capere potuit illa magnitudo? Nam illud quod diſputant, tantæ magnitudinis Arcam non potuiſſe compingi, ineptiſſimè calumniantur, cùm ſciant immenſas urbes fuiſſe conſtructas, nec attendunt centum annos quibus Arca illa eſt fabricata: niſi fortè lapis lapidi adhærere poteſt ſola calce conjunctus, ut murus per tot millia circumagatur, & lignum ligno per ſubſcudines, epiros, clavos, & gluten bituminis non poteſt adhærere, ut fabricaretur Arca, non curvis, ſed rectis lineis longè latèque porrecta, quam nullus in mare mittat conatus hominum, ſed levet unda, cùm venerit, naturali ordine ponderum, magiſque divina providentia, quàm humana prudentia natantem gubernet, ne incurrat ubicumque naufragium.*

Alii ad cubitos ſacros confugiunt, quos *Moſes* in Arcæ deſcriptione intellexerit, non vulgares. Communis cubitus quinque palmorum, digitorum viginti erat: ſacer verò ſex palmorum, digitorum viginti quatuor. Communis cubitus videtur eſſe, qui *Deuteronomii* III. verſ. 11. vocatur *cubitus virilis manûs.* Cubitus ſacer, de quo *Ezechiel*, cap. XL. verſ. 5. *Et ecce murus forinſecus in circuitu domus undique, & in manu viri calamus menſuræ ſex cubitorum & palmo.* Et cap. XLIII. verſ. 13. *Iſta autem menſura Altaris in cubito veriſſimo, qui habebat cubitum & palmum.* Cubiti itaque ſacri erant uno palmo communibus majores, id eſt, quatuor digitis: loquitur enim de palmo minori ſeu Mathematico, non de majori, ſeu ut

vocant. Romano. Unde *S. Hieronymus* palmum A
hîc definit ſextam partem cubiti.

Capellus Hiſtoria Sacra p. 30. triplicis generis cubitos diſtinguit, minorem, medium, & majorem. Membrorum, inquit, corporis humani » ſymetria poſtulat, ut minor cubitus ſit quadrante longior pede, ut medius cubitus ac proprié dictus ſit ſeſquipedalis, tertius cubitus ſit » ſecundo duplo major, ac proinde non quinque, ut putavit *Origenes*, ſed trium pedum. » Id docet *Moſes* ipſe. Nam cùm *Numerorum* » XXXV. verſ. 4. aſſignaſſet ſoburbiis Levitarum » millenos undique extra urbem cubitos majo- B
» res, quos vetus Interpres paſſus vertit, ſequenti » verſu pro millenis cubitis dicit bis millenos. » Sic III. *Regum* VII. verſ. 15. primariis Templi » Salomonici columnis dantur cubiti octodecim, » II. *Paralipomenon*, cap. 3. verſ. 15. dantur iiſdem » cubiti triginta-quinque; quibus ſi cubitum » unum addas, quem ſtylobatæ aſſignes, fient » cubiti triginta-ſex, ut cubitus ſit præcisè duplo » longior pygone, quemadmodum ſiclus ſacer » duplò gravior eſt ſiclo civili. *Capellus* itaque Arcæ cubitos intelligit majores, juxta quos dimenſionem Arcæ ſic definit, ut altitudo ejus fue- C
rit pedum Hebraicorum nonaginta, latitudo centum & quinquaginta, longitudo nongentorum, amplitudo quadragies quinquies centum mille. Minor *Capelli* cubitus idem eſt quem vulgò communem: medius, quem ſacrum appellant. Major cubitus ab *Origenis* Geometrico diſtinctus, proprium ipſius figmentum eſt, ſacriſque Auctoribus æquè ac Mathematicis incognitus. Neque enim rectè hujuſmodi cubitum colligit ex *Numerorum* XXXV. verſ. 4. ubi aſſignantur ſuburbiis Levitarum undique extra urbem *mille cubiti*, ſeu, ut habet Vulgata noſtra, *mille paſſus*, verſu verò ſequenti *duo millia cubiti*. Credibile enim non D
eſt eodem in loco tam diverſam eſſe notionem cubiti, ut *verſ.* 4. cubitum majorem trium pedum, *verſ.* 5. cubitum medium ſeſquipedalem *Moſes* intellexerit & expreſſerit. Unde vel menda eſt in Hebræo & Vulgata, & verſ. 4. *bis mille* pariter legendi ſunt, ut legerunt LXX. Interpretes, qui utrobique verterunt δισχιλίους, quo modo etiam habent *Joſephus* & *Philo*. Vel, ſenſus eſt, habuiſſe Levitarum urbes à muris mille cubitos in longitudine, & bis mille in circuitu ab omni latere, hoc eſt, in univerſum octo mille. Nec feliciùs cubitum ſuum majorem elicit *Capellus* ex E
III. *Regum* cap. VII. *verſ.* 15. & II. *Paralip.* III. *verſ.* 15. quaſi Auctor libri Regum, qui columnis Templi Salomonici altitudinem tribuit octodecim cubitorum, cubitum medium, ſeu ſeſquipedalem intellexerit; Auctor verò Paralipomenon triginta & quinque cobitos altitudinis iiſdem columnis aſſignans, cubitum majorem trium pedum uſurpaverit. Non enim menſura duplex, ſed una eademque columnarum vel ſeorſim vel conjunctim ſumptarum indigitatur. Auctor libri Regum loquitur de ſingulis columnis ſeorſim ſumptis. *Et finxit duas columnas æreas, decem &* F
octo cubitorum altitudinis columnam unam. Auctor verò libri Paralipomenon loquitur de duabus columnis ſimul ſumptis. *Ante fores etiam Templi duas columnas, quæ triginta & quinque cubitos habebant altitudinis*, apparentis nimirum, & non numerato ſingularum columnarum dimidio cubiti, quod in capitello abſcondebatur. Relicto igitur cubito majore *Capelli*, diſquirendum eſt an cubitus geometricus, *Origenis* vel cubitus ſacer alicui uſui eſſe poſſint ad capacitatem & amplitudinem Arcæ explicandam & approbandam.

PROPOSITIO UNICA.

Quamvis Moſes nec geometricos, nec ſacros cubitos, ſed communes & vulgares in deſcribendis Arcæ dimenſionibus intellexerit, tanta nihilominus fuit Arcæ capacitas & amplitudo, ut omnium ſpecierum tot animalia, quot in eam introducta Scriptura commemorat, cum alimentis congruis; Noë ac familiam, cum annona, & utenſilibus, facilè contineret.

CUBITOS geometricos *Moſen* in Arcæ deſcriptione non intellexiſſe, multa probant. Primò, quòd oſtendi non poſſit hujuſmodi cubitum, qualem delineat *Origenes*, in uſu unquam fuiſſe apud Ægyptios vel Hebræos. Secundò, quòd de iiſdem cubitis hîc loquatur *Moſes*, de quibus alibi paſſim: ſi enim aliter cubiti nomen accepiſſet, differentiam illam indicaret. Mos enim Scripturæ eſt differentias hujuſmodi ut plurimùm notare, ubi à menſura aut ratione communi diſceditur, ne ambiguitati & æquivocationi locus detur. At aliis in locis locutus eſt *Moſes*, locuti ſunt & alii Scriptores ſacri de cubitis communibus, non de geometricis, quales definit *Origenes*. Non alios itaque quàm vulgares cubitos hîc etiam intellexit. *De Goliath* refertur I. *Regum* XVII. verſ. 4. altitudinem ipſius fuiſſe *ſex cubitorum & palmi*: Quod ſi de cubito geometrico intelligatur, quinquaginta quatuor pedes altus fuerit oportet, ac proinde caput abſciſſum novem pedes altitudinis ſeu diametri habuerit; onus certè cui ferendo nedum ambæ *Davidis* manus, ſed ne humeri quidem pares eſſent. Sic Altare in Exodo *trium cubitorum*, fuiſſet viginti-ſeptem pedum, cujus nullus eſſet uſus, niſi ſcalis admotis, quod à ritu ſacrorum penitus abhorret. Tertiò, quæ proportio ſex pedum cum cubito? Si hominem ab una manu explicata per duos cubitos & medium pectus ad alteram uſque manum explicatam metiaris, non ultra ſex pedes invenies. Cubitus propriè menſura eſt, quæ porrigitur à cubito ad extremam manûs explicatæ partem, non menſura novempedalis. Quartò, in hac hypotheſi longè major fuiſſet Arcæ moles, quàm ad capienda animalia cum alimentis neceſſe erat. Fuiſſent enim cubiti vulgares in Arcæ longitudine centum octingenti, in latitudine trecenti, in altitudine centum octoginta, in amplitudine tota nonagies ſepties millies mille & ducenta millia cubitorum.

Quod ſpectat cubitum ſacrum, neque hunc à *Moſe* intellectum longè probabilius eſt, cùm *cubitorum* ſimpliciter meminerit, non *cubitorum in cubito & palmo*, quales ab *Ezechiele* deſcribuntur. Accedit quòd ſacer ille cubitus ante Legem datam, & priùs quàm ædificia ſacra à Deo præſcripta ſunt, notus non fuit, & ſacris duntaxat fabricis menſurandis, Tabernaculo ſcilicet, templo, Altari, &c. adhibitus eſt. Multò igitur probabiliùs aſſeritur, *Moſem* communes & vulgares cubitos in deſcribendis Arcæ dimenſionibus intellexiſſe: & nihilominus capacitatem ejus & amplitudinem fuiſſe tantam, ut omnium ſpecierum tot animalia, quot in eam introducta memorantur, cum alimentis congruis; & *Noë*, ac familiam, cum annona, & utenſilibus, facilè caperet.

Id mathematicè demonſtrarunt *Joannes Buteo*, *Joannes Temporarius*, *Wilkinſius* in Diſſertatione quam

quam *Matthæus Polus* Synopſi Criticorum inſeruit, aliique Viri Eruditi. Supponunt primò, quod ex Scripturæ verbis apertè colligitur, Arcam diviſam fuiſſe in tres contignationes ſeu tria tabulata, ſingola decem cubitos, ſeu quindecim pedes alta, dempto unico cubito ad declivitatem tecti in manſione ſuprema. Supponunt ſecundò, quod convenientiſſimum nemini non videtur, manſionem infimam quadrupedum generi attributam fuiſſe: mediam, eorum pabulo; ſupremam, partim avibus & eorum eſcæ, partim *Noacho*, ipſiuſque familiæ, & utenſilibus. Tertiò, omnia animalia ad tria genera reducunt, reſpectu ad magnitudinem habito; majora ad magnitudinem bovis, minora ad magnitudinem ovis, carnivora ad magnitudinem lupi. Recenſitis majorum animalium ſpeciebus, & habita ratione numeri quo ſervari in Arca debuerunt, ac magnitudinis proportione, omnia reſpondere inveniunt paribus boum quadraginta-quinque. Sed ut ſuppleatur quod omiſſum fortè fuerit, ſexaginta boum paria computari permittunt. Minoribus animalibus enumeratis, & magnitudinis illorum proportione conſideratâ, ipſa reducunt ad ovium paria quadraginta. Carnivoris computatis, & inſtituta magnitudinis illorum comparatione, ipſa reducunt ad paria luporum triginta-duo: Sed quadraginta numerari liberaliter concedunt. Paribus autem ſingulis ad victum quatridui ovem unam ſtatuunt. Itaque pro omnium cibariis oves decem ſingulis diebus abſumentur, quæ in annum faciunt oves ter mille ſexcentas, quinquaginta. Sic omnium brutorum terreſtrium ſumma fuerit boum centum & viginti, ovium ter mille ſeptingentarum & triginta, luporum octoginta. Quartò, Arcæ longitudinem trecentorum cubitorum ductam in latitudinem quinquaginta, efficere ſupponunt embadon quindecim millium cubitorum; idque omnia animalia terreſtria facilè recepiſſe demonſtrant. Majoribus enim ad ſexaginta boum paria æſtimatis potuerunt ſtabula ſexaginta collocari per Arcæ longitudinem, ſingula cubitos quinque longa, lata quatuor. Primus ſtabulorum ordo fuerit in latere portæ oppoſito, totam Arcæ longitudinem occupans. Altero deinde ordine minorum animalium paria quadraginta totidem manſiunculis incluſa fuerint ternorum in longum & latum cubitorum in Arcæ dextera parte. In ſiniſtra ſimiliter locata fuerint quadraginta carnivororum paria, ſingolis clauſa latibulis cubitorum quatuor cum triente longitudinis Arcæ, trium verò latitudinis. Reſtabunt itaque ex Arcæ longitudine cubiti ſex ad conſtituendum iter inter dextram ſiniſtramque ſtabulationem, quo itum eſt ad ſtabula primi ordinis, qui à ſecundo ſeparandus fuit viâ tres cubitos latâ. Sic latitudinis Arcæ decem cubitis occupatis, reſtant quadraginta latitudinis cubiti, in quibus recipiantur oves cibariæ ter mille ſexcentæ & quinquaginta. His tertius ſtabulationis ordo tribuitur ſecundo conjunctus: ad quem ab Arcæ latere, in quo porta poſita eſt, via relinquenda eſt quinque cubitos lata: quâ per Arcæ longitudinem facilis ad omnia latibula pateat acceſſus. Superſunt latitudinis Arcæ cubiti triginta-quinque, qui in ducentos nonaginta-quatuor cubitos longitudinis ducti, reddunt cubitos mille ducentos nonaginta, ſpatium multò amplius quam opus ſit ovibus ter mille ſexcentis quinquaginta. Diſtributis ſi quidem mille ducentis nonaginta cubitis, in oves ter mille ſexcentas quinquaginta, terni fermè cubiti ſingulis tribuentur. His autem cùm gregatim vivant, non eſt opus multis ſtabulis, ſed caulæ duæ ſufficient, dextrâ ſiniſtrâque locatæ. Ex his

A patet, infimam Arcæ contignationem ſufficientis amplitudinis fuiſſe ad animalia omnia terreſtria capienda. His quæ in aquis vivere diu poſſunt, locum dare in Arca minimè neceſſe eſt. Serpentino generi, angui, viperæ, lacertæ, ranæ, bufoni, &c. eorumque victui locus erat conveniens Arcæ ſentina. Minores animantes quod ſpectat, qualia mus, ſorex, talpa; & inſectorum genera, in variis Arcæ locis excipi poterant; nec opus eſt ut particulares illis manſiones aſſignentur, cum hoc genus animalcula ſibimetipſis de loco facilè proſpiciant. Animalibus qui ex putri

B materia ſponte naſcuntur, nullus fuit in Arca locus, uti nec iis quæ ex diverſis ſpeciebus oriuntur. Satis enim eorum propagationi conſultum erat, ſi ſpecies illæ conſervarentur, ex quibus oriunda ſunt. Hæc *S. Auguſtini* verbis confirmare placet Lib. xv. *De Civitate Dei*, cap. xxvii. *Quod autem*, inquit, *ſcrupuloſiſſimè quæri ſolet de minutiſſimis beſtiolis, non ſolùm quales ſunt mures & ſtelliones, verùm etiam quales locuſtæ, ſcarabæi, muſcæ denique, & pulices, utrum non amplioris numeri in Arca illa fuerint, quàm qui eſt definitus, cùm hoc imperaret Deus: prius admonendi ſunt quos*

C *hæc movent, ſic accipiendum quod dictum eſt*, Quæ repunt ſuper terram; *ut neceſſe non fuerit conſervari in Arca, quæ poſſunt in aquis vivere, non ſolùm merſa ſicut piſces, verùm etiam ſupernatantia, ſicut multæ alites. Deinde cùm dicitur*, Maſculus & femina erunt: *profectò intelligitur ad reparandum genus dici: ac per hoc nec illa neceſſe fuerat ibi eſſe, quæ poſſunt ſine concubitu de quibuſque rebus, vel rerum corruptionibus naſci: vel ſi fuerunt, ſicut in domibus eſſe conſueverunt, ſine ullo numero definito eſſe potuiſſe: aut ſi myſterium ſacratiſſimum quod agebatur, & tantæ rei figura etiam in veritate facti aliter non poſſet impleri, niſi ut omnia ibi certo illo*

D *numero eſſent, quæ vivere in aquis naturâ prohibente non poſſent, non fuit iſta cura illius hominis, vel illorum hominum, ſed divina. Non enim ea Noë capta intromittebat, ſed venientia & intrantia permittebat. Ad hoc enim valet quod dictum eſt*, Intrabunt ad te: *non ſcilicet hominis acta, ſed Dei nutu: ita ſanè ut non illic fuiſſe credenda ſint, quæ ſexu carent... Præſcriptum eſt enim atque definitum*, Maſculus & femina erunt. *Alia ſunt quippe quæ de quibuſque rebus ſine concubitu ita naſcuntur, ut poſtea concumbant & generent, ſicut muſcæ, alia verò in quibus nihil ſit maris & feminæ, ſicut apes.*

E *Ea porro quæ ſic habent ſexum, ut non habeant fœtum, ſicut muli & mulæ, mirum ſi ibi fuerunt; ac non potiùs parentes eorum ibi fuiſſe ſufficerit, equinum videlicet atque aſininum genus: & ſi qua alia ſunt, quæ commixtione diverſi generis genus aliquod gignunt. Sed ſi & hoc ad myſterium pertinebat, ibi erant. Habet enim & hoc genus maſculum & feminam.*

Ex animalium numero à Viris illis Eruditis aſſignato ſubtrahere forſan licebit, & quidem probabilius, ter mille ſexcentas & quinquaginta oves in cibum animalium rapacium deſtinatas. Illa

F etenim ad tempus fœno, frugibus, alioque obvio & parabili cibo veſcebantur, eodem miraculo quo depoſitâ feritate homini colla ſubdiderunt. Quâ de re *S. Auguſtinus* audiendus eſt loco mox laudato. *Solent etiam*, inquit, *movere nonnullos, genera eſcarum quæ illic habere poterant animalia; quæ non niſi carne veſci putant, utrum præter numerum ibi fuerunt ſine tranſgreſſione mandati, quæ aliorum alendorum neceſſitas illic coëgiſſet includi; an verò quod potiùs eſt credendum, præter carnes aliqua alimenta eſſe potuerint, quæ omnibus convenirent. Novimus enim quàm multa animalia quibus caro cibus eſt, frugibus pomiſque veſcantur, & maximè fica*

atque caſtaueit. Quid ergo mirum, ſi vir ille ſapiens & juſtus, etiam divinitus admonitus quid cuique congrueret, ſine carnibus aptam cuique generi alimoniam præparavit & recondidit? Quid eſt autem quo veſci non cogeret fames? Aut quid non ſuave aut ſalubre facere poſſet Deus, qui etiam ut ſine cibo viverent, divinâ facilitate donaret, niſi ut paſcerentur etiam hoc implenda figura tanti myſterii conveniret?

Hanc *S. Auguſtini* hypotheſim Hiſtoriarum monumenta confirmant, quæ rapacia animalia interdum à carnibus temperantia, ſimplicioribus cibis paſta fuiſſe teſtantur. *Philoſtratus* in Vita *Apollonii* Lib. v. Leonis meminit, qui Templa B Ægypti ſic ingrediebatur, ut à cædibus purum ſe conſervaret. *Neque enim*, inquit, *hoſtiarum ſanguinem lambebat, nec excoriatas & in fruſta diviſas carnes delibabat, ſed placentis mellitis, & pane, & bellariis veſcebatur.* Idem refert *Tzezes* Chiliade v. Hiſtoriæ. Quid ſimile narrat *Sulpitius Severus* de Monacho Thebaidis, Dialogo I. cap. VII. *Ego*, inquit, *ubi ad illam, ad quam nos humanitas noſtri hoſpitis ducebat, arborem pervenimus, leonem ibi offendimus; quo viſo, ego & ille dux meus intremuimus. Sanctus verò ille incunctanter acceſſit;* C *nos, licèt trepidi, ſecuti ſumus. Fera paululum (cerneres imperatam à Deo) modeſta diſceſſit & conſtitit, dum ille antiqua ramis humilioribus poma decerperet. Cùmque plenam palmulis manum obtuliſſet, accurrit beſtia, accepitque tam liberè quàm nullum animal domeſticum; & cùm comediſſet, abſceſſit.* Idem confirmatur ex his quæ refert *Joannes Phocas*, Deſcriptionis *Terra Sancta* cap. XXIII. de leonibus circa Jordanem, quibus *Iberus* Anachoreta victum miniſtrabat. *Horum leonum duo*, inquit, *ad Senis clauſtrum primâ hebdomadis ſe conferebant, & capitibus columna innixis nuta oculorum pabulum petebant. Quod conſecuti, ad conſue-* D *tos fluminis vertices alacres & læti redibant. Pro pabulo autem erant aquâ madefacta legumina, aut fortè olyrites, aut panis hordeacei fruſta.* Ad hanc denique animalium in Arca ſtabulantium, victuque tenui ex fœno & herbis vitam ad tempus tolerantium, hiſtoriam alluſiſſe videtur *Iſaias* tempora Chriſti myſticè deſcribens, cap. XI. verſ. 6. & 7. *Habitabit lupus cum agno: & pardus cum hædo accubabit: vitulus & leo & ovis ſimul morabuntur, & puer parvulus minabit eos. Vitulus & urſus paſcentur: ſimul requieſcent catuli eorum: & leo quaſi bos comedet paleas.*

E Sed etſi rapacia animalia carnibus tunc etiam paſta fuiſſe quis pertinaciter contendat, omnibus tamen, & carnivororum inſuper alimentis, id eſt, ter mille ſexcentis & quinquaginta ovibus capiendis infimam Arcæ contignationem parem fuiſſe, perſpicuè ſatis oſtenſum eſt. Nunc demonſtrandum, ſecundam contignationem alimento ſeu pabulo unius anni capiendo ſuffeciſſe. Ac primò obſervandum eſt, oves cibarias ter mille ſexcentas quinquaginta, decade minui in dies, ideóque conſumptarum cibum ab anni ſumma deducendum. Quo fit, ut oves ter mille ſexcentæ F quinquaginta non plus pabuli in annum impendant, quàm oves eodem ſemper numero mille octingentæ & viginti. Ovibus mille octingentis & viginti junge minora animalia æquâ comparatione inſtituta octoginta ovibus paria, quæ in propagationem ſervabantur, fiet ſumma quaſi ovium mille nongentarum. Ponamus autem ſeptem ovium pabulum unius bovis alimentum æquare, ita fiet ut oves mille nongentæ, æquivaleant bobus ducentis ſeptuaginta uni, qui animalibus majoribus juncti, quæ bobus centum & viginti paria eſſe diximus, numerum conficient

A boum trecentorum nonaginta duorum. Sed boves numerentur quadringenti, paſcendi per annum fœno pratenſi, quod multò plus loci occupat quàm hordeum, avena, vicia, cæteræque fruges. Scribit *Columella* agriculturæ reique ruſticæ experientiſſimus, ſatis eſſe bobus ſingulis fœni pondo triginta, vel quadraginta. Obſervat autem *Buteo*, cubum ſolidum compreſſi fœni, quemadmodum ſolet eſſe, cùm jam aliquandiu in fœnili conditum fuerit, quadraginta pondo continere. Boves igitur quadringenti, totidem cubos paſtu diurno vorantes, abſument per annum cubos centum quadraginta ſex millia. At media contignatio Arcæ longa cubitos trigentos, B lata quinquaginta, alta decem, continebit centum quinquaginta millia cubitos, ſpatium longè amplius quàm fœno compreſſo recondendo neceſſarium fuerit, adeóque etiam ſufficiens cellarius ad recondendos fructus, radices, fruges, ſemina, aliis quibuſcunque animalibus, quæ fœno non veſcuntur, alendis idonea. Satis etiam ſpatii ſupererit ad iter & aperturas tabulati, per quas fœnum in ſtabula infimæ contignationis demitti debeat.

C Quòd tertiam contignationem ſpectat, evidens eſt dimidiam illius partem omnibus avium ſpeciebus, & victui eiſdem neceſſario ſufficere; cùm maximam partem exiguæ molis ſint, & commodè in privatis caveis (aliâ alii ſuperimpoſitâ) recludi poſſint. Reliquum verò ſpatii *Noacho* una cum familia, annona, ſupellectili, & utenſilibus, neceſſariis ſuffeciſſe, exploratum eſt.

ARTICULUS II.

D

De Arcæ Myſticæ Significatione.

PROPOSITIO UNICA.

De Arca atque Diluvio nec illis eſt conſentiendum, qui ſolam hiſtoriam recipiunt ſine allegorica ſignificatione; nec illis qui ſolas figuras defendunt repudiatâ hiſtoriæ veritate. Arca porro typus mirabilis fuit Chriſti & Eccleſiæ, ſicut aquæ Diluvii Baptiſmi figura extiterunt.

E DE hiſtoriæ veritate nemo dubitaverit, niſi qui Scripturæ Sacræ negaverit autoritatem. Is verò & firmiſſimis argumentis libri Geneſeos divinam autoritatem probantibus, & profanorum etiam autorum teſtimoniis, qui Diluvii & Arcæ meminerunt, facilè refelli poteſt. Hæc teſtimonia protulimus in Synopſi Articulo III. Allegoricam Arcæ Diluviique ſignificationem probant imprimis verba *S. Petri* in Epiſtola I. Canonica, cap. III. verſ. 20. & 21. *In diebus Noë cùm fabricaretur Arca: In qua pauci, id eſt, octo animæ ſalvæ factæ* F *ſunt per aquam. Quod & vos nunc ſimilis formæ ſalvos facit baptiſma.*

Idem probant Patres, & Eccleſiaſtici Interpretes, è quibus duos præ cæteris ea de re diſſerentes audiemus, è Græcis *Origenem*, è Latinis *S. Auguſtinum*. Origenes quidem Homiliâ II. in *Geneſim*, de Arcæ myſtica ſignificatione præclarè diſſerit hunc in modum. *Sicut*, inquit, *tunc dictum eſt ad illum Noë ut faceret Arcam, & introduceret in eam ſecum non ſolùm filios & proximos ſuos, verùm etiam diverſi generis animalia: ita etiam ad noſtram Noë, qui verè ſolus juſtus & ſolus perfectus eſt, Dominum Jeſum Chriſtum in conſumma-*

tione

tione ſeculorum dictum eſt à Patre, ut faceret ſibi Arcam ex lignis quadratis, & menſuras ei daret cæleſtibus ſacramentis repletas. Hoc enim deſignatur in Pſalmo ubi dicit: Pete à me, & dabo tibi Gentem hereditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. *Conſtruit ergo Arcam, & facit in ea nidos, id eſt, promptuaria quædam, quibus diverſi generis animalia recipiantur. De quibus & Propheta dicit:* « Perge, populus meus, intra in promptuaria tua, abſconde te parumper, donec tranſeat furor iræ meæ. *Confertur ergo populus hic qui ſalvatur in Eccleſia, illis omnibus ſive hominibus, ſive animalibus, quæ ſalvata ſunt in Arca. Verùm quoniam non eſt omnium unum meritum, nec unus in fide profectus, idcirco & Arca illa non unam præbet omnibus manſionem, ſed bicamerata ſunt inferiora & tricamerata ſuperiora, & nidi diſtinguuntur in ea; ut oſtendat quia & in Eccleſia licèt omnes intra unam fidem contineantur, uno que baptiſmate diluantur, non tamen unus omnibus atque idem profectus eſt, ſed unuſquiſque in ſuo ordine. Hi quidem qui per rationabilem ſcientiam vivunt, & idonei ſunt non ſolùm ſemetipſos regere, ſed & alios docere, quoniam valde pauci inveniuntur qui cum ipſo Noe ſalvantur, & proxima ei propinquitate junguntur, & tenent figuram: ſicut & Dominus noſter verus Noe Chriſtus Jeſus paucos habet proximos, paucos filios & propinquos, qui verbi ejus participes ſint, & ſapientiæ capaces. Et ii ſunt, qui in ſummo gradu poſiti ſunt, & in ſummitate Arcæ collocantur. Cæterùm multitudo irrationalium animarum in inferioribus locis habetur, & eorum maximè quorum feritatis ſævitiam nec fidei dulcedo mollivit. Superiores verò aliquantulum ab his ſunt, qui licèt minùs rationis, plurimum tamen ſimplicitatis innocentiæque cuſtodiunt. Et ſic per ſingulos habitationum gradus aſcendentibus pervenitur ad ipſum Noë, qui interpretatur Requies, vel Juſtus, qui eſt Jeſus Chriſtus. Neque enim in illum Noë convenit, quod dicit Lamech pater ejus:* « Hic enim, inquit, requiem dabit nobis ab operibus & à triſtitiis manuum noſtrarum, & à terra quam maledixit Dominus Deus. *Quomodo enim verum erit, quòd ille Noë requiem dederit illi Lamech, vel populo qui tunc habebatur in terris? Vel quomodo à triſtitiis & labore ceſſatum eſt temporibus Noë? Vel quomodo ablatum eſt maledictum terræ, quod dederat Dominus: ubi potius iracundia divina major oſtenditur, & refertur dicere Deus:* Pœnitet me hominem feciſſe ſuper terram? *Si verò reſpicias ad Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, de quo dicitur:* Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. *Et iterum:* Factus pro nobis maledictum, ut nos de maledicto Legis redimeret. *Et iterum cùm dicit:* Venite ad me qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos, & invenietis requiem animabus veſtris.: *Invenies hunc eſſe qui verè requiem dedit hominibus, & liberavit terram de maledicto quo maledixit ei Dominus Deus. Huic ergo ſpiritali Noe, qui requiem dedit hominibus, & tulit peccatum Mundi, dicitur:* Facies tibi Arcam ex lignis quadratis. *Videamus ergo quæ ſint* quadrata ligna. *Quadratum eſt quod nulla vacillat ex parte, ſed quocunque verteris, fidà & ſolidà ſtabilitate conſiſtit. Iſta ſunt ligna, quæ omne pondus vel animalium intrinſecùs, vel fluctuum extrinſecùs ferunt. Quos ego arbitror Doctores eſſe in Eccleſia, & Magiſtros atque æmulatores fidei, qui & populos intrinſecùs poſitos verbo commonitionis & doctrinæ gratiâ conſolantur, & impugnantibus extrinſecùs vel Gentilibus vel Hæreticis, & quæſtionum fluctus ac procellas certaminum commoventibus, virtute verbi ac ſapientiâ rationis obſiſtunt. . . . . Quæ ligna extrinſecùs & intrinſecùs bitumine liniuntur. Vult* A *enim te Architectus Eccleſiæ Chriſtus non eſſe talem, quales ſunt illi qui deforis quidem apparent hominibus juſti, intùs autem ſunt ſepulchra mortuorum. Sed vult te & corpore ſanctum eſſe extrinſecùs, & corde intrinſecùs purum, cautum undique, & caſtitatis atque innocentiæ virtute munitum, hoc eſt intus & foris bitumine eſſe oblitum.* Poſt hæc de Arcæ longitudine, latitudine, & altitudine *Origenes* diſſerit. *Moſis* deſcriptionem comparat cum loco *S. Pauli*, ad *Epheſios* III. de Myſterio Crucis ita loquentis: *Ut ſciatis quæ ſit longitudo, & latitudo, & altitudo, & profundum.* Spiritum Dei & per B *Moyſem* & per *S. Paulum* ingentium *Sacramentorum figuras enuntiare* ait. *S. Paulum*, quoniam deſcenſionis Chriſti Myſterium prædicat, profundum nominaſſe, quaſi de ſuperioribus ad inferiora venientis. *Moyſen* verò, quia reſtitutionem deſignat eorum, qui per Chriſtum de interitu & perditione ſeculi, tanquam de nece diluvii, ex inferioribus ad ſuperna & cœleſtia revocantur, in menſura Arcæ non profundum memorare, ſed altum, tanquàm ubi de terrenis & humilibus ad cœleſtia & excelſa conſcenditur. Numerorum ſubinde Myſteria explicat, quid ſcili- C cet trecenti cubiti longitudinis, quinquaginta latitudinis, triginta altitudinis ſignificent. In animalibus denique figuram illam conſiderat, quam *Iſaias* oſtendit, cùm dicit: *In Regno Chriſti lupum cum agno, pardum cum hædo, leonem & bovem ſimul ire ad paſcua, eorumque fœtus ſimul paleis veſci, inſuper etiam in aſpidum caverna puerum (talem ſine dubio qualem dicebat Salvator)* Niſi converſi fueritis & effecti ſicut puer hic, non introibitis in Regnum Dei) *miſſurum eſſe manum, & nihil lædendum.* Vel etiam illam figuram, quam *S. Petrus* jam nunc in Eccleſia haberi docet, cùm refert *ſe* D *viſionem vidiſſe, in qua omnia quadrupedia, & beſtiæ terræ, ac volatilia cæli intra unum Fidei linteum continebantur, quatuor Evangeliorum initiis alligatum.*

Sanctus etiam *Auguſtinus* Libro XII. contra *Fauſtum* Manichæum, cap. XIV. allegoricas arcæ ſignificationes præclarè ac ſublimiter explicat. *Quem non moveat,* inquit, *ad ſalubrem fidem, quòd Noe cum ſuis per aquam & lignum liberatur, ſicut familia Chriſti per baptiſmum Crucis paſſione ſignatum? Quod de lignis quadratis eadem Arca fabricatur, ſicut Eccleſia de Sanctis conſtruitur, ad omne opus bonum ſemper paratis? Quadratum enim quocumque verteris firmiter ſtat. Quod ſexies longa ad latitudi-* E *nem ſuam, & decies ad altitudinem ſuam, humani corporis inſtar, oſtendit quia in corpore humano Chriſtus apparuit. Quòd cubitis quinquaginta latitudo ejus expanditur, ſicut dicit Apoſtolus,* Cor noſtrum dilatatum eſt. *Unde, niſi charitate ſpiritali? Propter quod ipſe item dicit?* Charitas diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum qui datus eſt nobis. *Quinquageſimo enim die poſt Reſurrectionem ſuam Chriſtus Sanctum Spiritum miſit, quo corda credentium dilatavit. Quòd trecentis cubitis longa eſt, ut ſexies quinquaginta compleantur, ſicut ſex Ætatibus omne hujus ſeculi tempus extenditur, in qui-* F *bus omnibus Chriſtus nunquam deſtitit prædicari, in quinta per Prophetiam prænunciatus, in ſexta per Evangelium diffamatus. Quòd ejus altitudo triginta cubitis ſurgit, quem numerum decies habet in trecentis cubitis longitudo, quia Chriſtus eſt altitudo noſtra, qui triginta annorum ætatem gerens, doctrinam Evangelicam conſecravit, conteſtans legem non ſe veniſſe ſolvere, ſed implere. Legis autem cor in decem præceptis agnoſcitur. Unde decies triceno Arcæ longitudo perficitur: unde & ipſe Noe ab Adam decimus computatur. . . Quòd bitumine glutinantur Arcæ ligna intrinſecùs & extrinſecùs, ut in compage unitatis ſignificetur tolerantia charitatis, ne ſcandalis*

Pſalm. 2. — Iſai. 26. — Joan. 1. — Galat. 3. — Matth. 11. — Iſai. 11. — Act. 10. — II. Corinth. 6. — Rom. 5.

ſcandalis Eccleſiam tentantibus, ſive ab eis qui intus, ſive ab eis qui foris ſunt, cedat fraterna junctura, & ſolvatur vinculum pacis. Eſt enim bitumen ferventiſſimum & violentiſſimum gluten, ſignificans dilectionis ardorem, vi magna fortitudinis ad tenendum ſocietatem ſpiritualem omnia tolerantem. Et cap. xv. *Quòd cuncta animalium genera in Arca clauduntur, ſicut omnes gentes, quas etiam Petro demonſtratus diſcus ille ſignificat, Eccleſia continet. Quòd & munda, & immunda ibi ſunt animalia, ſicut in Eccleſiæ Sacramentis & boni & mali verſantur. Quòd ſeptena ſunt munda, & bina immunda, non quia pauciores ſunt mali, quàm boni, ſed quia boni ſervant unitatem ſpiritûs in vinculo pacis. Sanctum autem Spiritum divina Scriptura ſeptiformi operatione commendat: ſapientiæ, & intellectus, conſilii, & fortitudinis, ſcientiæ, & pietatis, & timoris Dei. Unde & ille numerus quinquaginta dierum ad adventum Sancti Spiritûs pertinens, in ſeptiet ſeptenis, qui ſiunt quadraginta-novem, uno addito conſummatur, propter quod dictum eſt:* Studentes ſervate unitatem

Epheſ. 4.

ſpiritûs in vinculo pacis. *Mali autem in binario numero ad Schiſmata faciles, & quodammodo diviſibiles oſtenduntur. Quòd ipſe Noe cum ſuis octavus enumeratur, quia in Chriſto ſpes Reſurrectionis noſtræ apparuit, qui octavo die, id eſt, poſt Sabbathi ſeptimum primo, à mortuis reſurrexit.* Et cap. xvi. *Quòd Arca collecta ad unum cubitum deſuper conſummatur, ſicut Eccleſia corpus Chriſti in unitatem collecta, ſublimatur & perficitur. Unde dicit in Evangelio:* Qui mecum non colligit, ſpargit. *Quòd aditus ei fit à latere: Nemo quippe intrat in Eccleſiam niſi per Sacramentum remiſſionis peccatorum: Hoc autem de Chriſti latere aperto manavit. Quòd inferiora Arcæ bicamerata & tricamerata conſtruuntur, ſicut ex omnibus Gentibus vel bipartitam multitudinem congregat Eccleſia propter Circumciſionem & Præputium: vel tripartitum propter tres filios Noë, quorum progenie repletus eſt orbis. Et ideo Arcæ inferiora iſta dicta ſunt, quia in hac terrena vita eſt diverſitas Gentium: In ſummo autem omnes in unum conſummantur. Et non eſt iſta varietas, quia omnia & in omnibus Chriſtus eſt, tanquam nos in uno cubito deſuper cœleſti unitate conſummans.* Et cap. xvii. *Quòd poſt ſeptem dies, ex quo ingreſſus eſt Noë in Arcam factum eſt diluvium, quia ſpe futuræ quietis, quæ ſeptimo die ſignificata eſt, baptizamur. Quòd præter Arcam omnis caro, quam terra ſuſtentabat, diluvio conſummata eſt: quia præter Eccleſiæ ſocietatem aqua Baptiſmi, quamvis eadem ſit, non ſolùm non valet ad ſalutem, ſed valet potiùs ad perniciem. Quòd quadraginta diebus & quadraginta noctibus pluit: quia omnis reatus peccatorum, qui in decem præceptis Legis, admittitur per univerſum orbem terrarum, qui quatuor partibus continetur, (Decem quippe quater ducta quadraginta ſiunt) Sive ille reatus, quod ad dies pertinet, ex rerum proſperitate: ſive, quod ad noctes, & ex rerum adverſitate contractus ſit, Sacramento Baptiſmi cœleſtis abluitur* ... Et cap. xix. *Quod ſeptimo menſe Arca ſedit, hoc eſt, requievit, ad illam ſeptimam requiem ſignificatio recurrit. Et quia perfecti requieſcunt, ibi quoque illius quadraturæ numerus iteratur. Nam vigeſima-ſeptima die ſecundi menſis commendatum eſt hoc Sacramentum, & rurſus vigeſima & ſeptima die ſeptimi menſis eadem commendatio confirmata eſt, cùm Arca requievit: quod enim promittitur in ſpe, hoc exhibetur in re. Porro quia ipſa ſeptima requies cum octava Reſurrectione conjungitur* ... *& hoc in Sacramento regenerationis noſtræ, id eſt, in Baptiſmo altum profundumque myſterium eſt. Quindecim cubitis ſupercrevit aqua excedens altitudinem Montium: id eſt, hoc Sacramentum tranſcendit omnem ſapientiam ſuperborum. Septem quippe & octo conjuncti quindecim ſiunt*.... Et cap. xx. *Quòd poſt dies quadraginta emiſſus corvus non eſt reverſus, aut aquis utique interceptus, aut aliquo ſupernatante cadavere illectus, ſignificat homines in immunditia cupiditatis teterrimos, & ob hoc ad ea quæ foris ſunt in hoc Mundo nimis intentos, aut rebaptizari, aut ab his quos præter Arcam, id eſt Eccleſiam, Baptiſmus occidit, ſeduci & teneri. Quòd columba emiſſa non inventa requie reverſa eſt, oſtendit per Novum Teſtamentum requiem Sanctis in hoc Mundo non eſſe promiſſam: poſt quadraginta enim dies emiſſa eſt, qui numerus vitam quæ in hoc Mundo agitur ſignificat. Denique poſt ſeptem dies dimiſſa, propter illam ſeptenariam operationem ſpiritalem, oliva fructuoſum ſurculum retulit: quo ſignificaret nonnullos etiam extra Eccleſiam baptizatos, ſi eis pinguedo non defuerit charitatis, poſteriore tempore quaſi veſpere, in ore columbæ tanquam in oſculo pacis, ad unitatis ſocietatem poſſe perduci. Quòd poſt alios ſeptem dies dimiſſa, reverſa non eſt, ſignificat finem ſeculi, quando erit Sanctorum requies: non adhuc in Sacramento ſpei, quo in hoc tempore conſociatur Eccleſia, quandiu bibitur quod de Chriſti latere manavit, ſed jam in ipſa perfectione ſalutis æternæ, cùm tradetur Regnum Deo & Patri, ut in illa perſpicua contemplatione incommutabilis Veritatis, nullis myſteriis corporalibus egeamus.*

Matth. 12.

Idem argumentum retractat *S. Auguſtinus* Libro xv. *De Civitate Dei*, capitibus xxvi. & xxvii. *Jam verò*, inquit, *quòd Noë homini juſto, & ſicut de illo Scriptura veridica loquitur, in ſua generatione perfecto, imperat Deus ut Arcam faciat, in qua cum ſuis, id eſt, uxore, filiis, & nuribus, & cum animalibus quæ ad illum ex Dei præcepto in Arcam ingreſſa ſunt, liberaretur à Diluvii vaſtitate, proculdubio figura eſt peregrinantis in hoc ſeculo Civitatis Dei, hoc eſt Eccleſiæ, quæ fit ſalva per lignum, in quo pependit Mediator Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus.* Et poſtquàm de Arcæ menſura ea repetiit, quæ in Libris contra *Fauſtum* prolixiùs expoſuerat, ſubdit: *Et quòd oſtium in latere accepit, profectò illud eſt vulnus, quando latus Crucifixi lanceâ perforatum eſt, hâc quippe ad illud venientes ingrediuntur, quia inde Sacramenta manarunt, quibus Credentes initiantur. Et quod de lignis quadratis fieri jubetur, undique ſtabilem vitam Sanctorum ſignificat: quacunque enim verteris quadratum, ſtabit. Et cætera quæ in ejuſdem Arcæ conſtructione dicuntur, Eccleſiaſticarum ſigna ſunt rerum. Sed ea nunc perſequi longum eſt: & hoc jam fecimus in opere, quod adverſus Fauſtum Manichæum ſcripſimus, negantem in Libris Hebræorum aliquid de Chriſto eſſe prophetatum.*

Capite verò xxvii. hanc ipſam Propoſitionem probandam ſuſcepit, in cujus demonſtratione verſamur. Sic enim illud caput inſcribit: *De Arca atque Diluvio, nec illis eſſe conſentiendum qui ſolam hiſtoriam recipiunt ſine allegorica ſignificatione, nec illis qui ſolas figuras defendunt repudiatâ hiſtoricâ veritate.* Cujus Propoſitionis expoſitionem ac probationem ſic aggreditur. *Non tamen quiſquam putare debet aut fruſtra hæc eſſe conſcripta, aut tantummodo rerum geſtarum veritatem ſine ullis allegoricis ſignificationibus hic eſſe quærendam; aut è contrario, hæc omnino geſta non eſſe, ſed ſolas eſſe verborum figuras; aut quicquid eſt, nequaquam ad Prophetiam Eccleſiæ pertinere. Quis enim niſi mente perverſus, inaniter ſcriptos eſſe contendat Libros per annorum millia tantâ religione, & tam ordinatæ ſucceſſionis obſervantiâ cuſtoditos; aut ſolas res geſtas illic intuendas, ubi certè, ut alia omittam, ſi numeroſitas animalium cogebat Arcæ tantam fieri magnitudinem, immunda bina, & bina*

ſeptena intromitti animalia, quid cogebat, cùm æquales numeri poſſent utraque ſervari? Aut verò Deus, qui propter reparandum genus ſervanda præcepit, eo modo illa qui inſtituerat, reſtituere non valebat?

Et infra. *Non autem ad præfigurandam Eccleſiam pertinere tam multiplicia rerum ſigna geſtarum niſi fueris contentioſus, nemo permittitur opinari. Jam enim Gentes ita Eccleſiam repleverunt, mundique & immundi, donec certum veniatur ad finem, ita ejus unitatis quadam compagine continentur, ut ex hoc uno manifeſtiſſimo, etiam de cæ-* B *teris, quæ obſcuriùs aliquantò dicta ſunt, & difficiliùs agnoſci queunt, dubitari ſas non ſit. Quæ cùm ita ſint, ſi nec inaniter iſta conſcripta eſſe putare quiſquam vel durus audebit; nec nihil ſignificare cùm geſta ſint, nec ſola dicta eſſe ſignificativa, non facta, nec aliena eſſe ab Eccleſia ſignificanda, probabiliter dici poteſt: Sed magis credendum eſt, & ſapienter eſſe memoriæ literiſque mandata, & geſta eſſe, & ſignificare aliquid & ipſum aliquid ad præfigurandam Eccleſiam pertinere.*

De eodem argumento legi poſſunt *S. Gregorius Magnus* Homiliâ xvi. in *Ezechielem* & *Rupertus* Abbas Lib. iv. Commentariorum in *Geneſim*, cap. lxxi. & ſequentibus. C

ARTICULUS III.

Utrum his Dei Verbis (Geneſ. vi.) *Eruntque dies illius centum viginti annorum*; Vitæ humanæ duratio, an Temporis ad agendam Pœnitentiam Hominibus D ante Diluvium conceſſi definitum ſit intervallum?

Propositio Unica.

His verbis non vitæ humanæ duratio, ſed temporis ante Diluvium hominibus ad agendam pænitentiam conceſſi intervallum definitum eſt. E

ID evidenter probatur exemplis Patriarcharum, hominumque aliorum poſtdiluvianorum, qui longè ultra centum viginti annorum ætatem vitam produxerunt. *Sem* enim vixit annos quingentos; *Arphaxad, Salem,* & *Heber* plores quadrigentis; reliqoi uſque ad *Abraham* plures ducentis: exinde Patriarchæ uſque ad *Moyſen* per annos à Diluvio circiter octingentos vixere annos plures centum triginta, præter unum *Joſeph*, qui ultra centum & decem annos vitam non F produxit. Sed & *Joaidas* Pontifex annis poſt Diluvium prope mille quingentis natus uſque ad centeſimum & trigeſimum annum vixit, ut legitur Libro ii. *Paralipomenon* Cap. 21. Quin & proxima ab hinc ætate homines extitiſſe plurimos qui ultra centum & viginti annos vixerint certum eſt. Qua de re *Joſephus Scaliger* in Elencho primæ Orationis Chronologicæ hæc habet: *Quid diceret, ſi ſciret ante hos ſex aut ſeptem annos Regulum Paganum ad Javan majorem pugnantem periiſſe annos natum centum quinquaginta? Quem ſi belli furor non abſtuliſſet, is videbatur ad centum ſexaginta annos vitam extendere potuiſſe, quod alius Rex & ipſe quoque Pa-* A *ganus paulò antè ſecerat, qui major centum ſexaginta annorum obiit. Quare utrum majorem fidem meretur hominem poſſe centum triginta annos vivere, aut undecimo ætatis ſuæ anno generare? Nos poſſumus producere, quos centum viginti, centum viginti-quinque, centum triginta annos vitæ expleſſe ſcimus, vidimus, meminimus. Unus etiam Senex amicis noſtris miraculo fuit Lutetiæ anno Chriſti* MDLXXXIV. *qui Miles pugna Montis-Leberii interfuerat ſub Ludovico XI. Is major annorum centum quadraginta omnibus membrorum officiis integris Lutetiam ſeſe contulerat liticula cujuſ-* B *dam proſequenda cauſa.* Ante triginta-quinque annos vixit homo in Anglia, qui annis duobus & quinquaginta centeſimum excederet, neqoe defeciſſe ſenecta exiſtimatus eſt, ſed cùm pro miraculo in Regiam advocatus eſſet, victûs & cæli mutationem tulit. *Nicolaus Peireskius*, (ut in ejus Vita *Gaſſendus* commemorat) per literas edoctus eſt, hominem eſſe in Perſide annos jam natum quadringentos. Quæ cùm ita ſint, non eſt veriſimile Deum his verbis; *Eruntque dies illius centum viginti annorum*, vitæ humanæ dorationem definiviſſe.

C Probatur ſecundò ex *S. Joanne Chryſoſtomo* Homiliâ xxii. in Geneſim. *Poſtquam*, inquit, *interminatus eſt illos ſe exterminationi generali tradituꝛum; hoc enim eſt*: Non permanebit Spiritus meus in hominibus iſtis, eò quòd ipſi ſunt carnes: *Pro eo non ſinam illos poſthac vivere: non contentus quingentorum annorum longanimitate, quâ per omnem vitam Noë audito illius nomine docebantur, nunc iterum producens & differens indignationem, aliud illis tempus præſcribit, & dicit: Interminatus ſum, & dixi, & manifeſtavi meam indignationem, quam, ob multitudinem peccatorum, quæ operati eſtis, vo-* D *bis inferri juſtum eſt: Sed quia etiam eos qui incurabiliter peccaverunt, ſalvari volo, nullumque perire: idcirco vobis indulgeo & tempus centum viginti annorum: ut, ſi volueritis, & peccata ablueritis, reſipiſcendoque & in meliora vos convertendo virtuti ſtudueritis, & pœnas, & pericula effugiatis*: Erunt enim, *inquit*, dies eorum anni centum viginti... *Hunc autem centum viginti annorum numerum aliqui putant terminum vitæ eſſe. Non hoc autem ſignificat, ſed nunc longanimitatem declarare vult, quam & poſt hæc peccata in ipſos oſtendit.*

E Probatur tertiò ex *S. Hieronymo*, Libro Traditionum Hebraicarum in Geneſim. *Ne videretur* (inquit) *in eo eſſe crudelis, quod peccantibus locum pænitentiæ non dediſſet, adjecit*: Sed erunt dies eorum centum viginti anni. *Hoc eſt, habebunt centum viginti annos ad agendam pænitentiam. Non igitur humana vita, ut multi errant, in centum viginti annos contracta eſt; ſed generationi illi centum viginti anni ad pænitentiam dati ſunt. Siquidem invenimus quòd poſt Diluvium Abraham vixerit annos centum ſeptuaginta quinque, & cæteri ampliùs ducentis & trecentis annis.*

F Probatur quartò ex *S. Auguſtino* Libro xv. *De Civitate Dei*, cap. xxiv. *Quod autem dixit Deus*: Erunt dies eorum centum viginti anni, *non ſic accipiendum eſt, quaſi prænuntiatum ſit, poſt hæc homines centum viginti annos vivendo non tranſgredi, cùm & poſt Diluvium etiam quingentos exceſſiſſe inveniamus. Sed intelligendum eſt hoc Deum dixiſſe, cùm circa finem quingentorum annorum eſſet Noë, id eſt, quadringentos octoginta vitæ annos ageret; quos more ſuo Scriptura quingentos vocat, nomine totius maximam partem plerumque ſignificans: ſexcenteſimo quippe anno vitæ Noë, ſecundo menſe factum eſt Diluvium: ac ſic centum viginti anni prædicti ſunt futuri vitæ homi-*

num periturorum, quibus tranſactis Diluvio delevcatur.

Patrum iſtorum interpretationem ſequimur potiùs quàm *Philonis* Libro *De Gigantibus*, *Joſephi* Lib. I. Antiquitatum, *Lactantii* Lib. II. *Divinarum Inſtitutionum*, cap. XV. *Ruperti* Libro IV. Commentariorum in *Geneſim*, cap. XIII. quos ſequitur *Toſtatus* Epiſcopus Abulenſis.

Objicies: Quo tempore Deus hæc verba protulit, centum duntaxat annos ad Diluvium uſque numerari. Hæc namque locutus eſt anno quingenteſimo vitæ Noë.

Reſpondetur, *S. Auguſtinum* hanc objectionem occupaſſe, cùm ait, Quadringentorum & octoginta annorum duntaxat tunc fuiſſe *Noë*, quos Scriptura numero rotundo quingentos vocat.

At, inquies, hæc protulit Deus, cùm *Noë* genuiſſet *Sem*, *Cham*, & *Japhet*, quorum generatio, cap. V. refertur: Porro quingenteſimum annum tunc expleverat.

Reſpondetur, Hæc locutum fuiſſe Deum viginti annis antequam *Noë* genuiſſet. Verùm ejus generatio per anticipationem deſcribitur, quæ Scripturæ Sacræ ſolemnis eſt. Voluit namque *Moyſes* generationes omnes ab *Adamo* ad Diluvium una ſerie deſcribere, & ſingularum epocham per annos parentis deſignare. Sed quia nonnulla priùs evenerant, ut quòd hominibus tempus centum viginti annorum ad pœnitentiam Deus conſtituiſſet, hæc deinceps illi commemoranda fuerunt.

Alio modo hanc difficultatem ſolvit *S. Hieronymus*. Exiſtimat nempe centum duntaxat annos impletos eſſe, ex quo Deus verba illa protulit, in quorum interpretatione verſamur, ſed viginti annos ex deſignato temporis intervallo divinæ juſtitiæ falce amputatos. *Quia verò*, inquit, *pœnitentiam agere contempſerunt, noluit Deus tempus expectare decretum: Sed viginti annorum ſpatiis amputatis, induxit Diluvium anno centeſimo agendæ pœnitentiæ deſignato.* S. Hieronymi ſententiam ſecutus eſt *Hugo à S. Victore*, Annotationibus in Geneſim: *Sicut*, inquit, *Ezechiæ mortem inſtantem minatus eſt Deus: ſed quia pœnituit, mortem inſtantem in quindecim annos diſtulit; Sic contra illis hominibus ad pœnitendum centum viginti annorum ſpatium conceſſerat; ſed quia facti ſunt deteriores patientiâ Dei, ſpatium indultum breviatum eſt. Nec in aliquo iſtorum mutatum eſt Dei conſilium, ſed tantùm ſententia.*

ARTICULUS IV.

De Univerſalitate Diluvii Noëtici.

PROPOSITIO UNICA.

Noëticum Diluvium Univerſale fuit, non Paleſtinæ ſolius, ſed totius Terræ.

HANC veritatem, quam Præadamiticus Fabulator *Peirerius*, & alii fortè hujus farinæ homines impiè negant, luculenter probant Scripturæ Sacræ verba, Geneſis VII. *Factumque eſt Diluvium quadraginta diebus ſuper terram: & multiplicatæ ſunt aquæ, & elevaverunt Arcam in ſublime à terra. Vehementer enim inundaverunt, & omnia [illegible]verunt in ſuperficie terræ: Porro Arca ferebatur ſuper aquas. Et aquæ prævaluerunt nimis ſuper terram, opertique ſunt Montes omnes excelſi ſub univerſo cælo. Quindecim cubitis altior fuit aqua ſuper Montes quos operuerat, conſumptaque eſt omnis caro, quæ movebatur ſuper terram, volucrum, animantium, beſtiarum, omniumque reptilium quæ reptant ſuper terram: univerſi homines, & cuncta in quibus ſpiraculum vitæ eſt in terrâ, mortua ſunt. Et delevit omnem ſubſtantiam quæ erat ſuper terram, ab homine uſque ad pecus, tam reptile quàm volucres cæli: & deleta ſunt de terra: Remanſit autem Noë, & qui cum eo erant in Arca. Obtinueruntque aquæ terram centum quinquaginta diebus.... Requievitque Arca menſe ſeptimo, vigeſimo ſeptimo die menſis, ſuper Montes Armeniæ, &c.* Celſiſſimos montes ſuperavit Arca: non igitur ſolius Paleſtinæ montes. Quâ enim vi, quibus machinis, quo denique portento retenta eſt aqua, ut intra Palæſtinæ regionem ſubſiſtens, & in altiſſimos montes enixa, regionis hujus clauſtra non perrumperet, aliòve non exundaret? Si extra Palæſtinam Diluvium graſſatum non eſt, cur *Noë* juſſit Deus ut Arcam extrueret, cùm itinere brevi ac facili vitam redimere poſſet? Quomodo columba extra Arcam emiſſa indicio eſſe potuit aquas deſediſſe, cùm extra Palæſtinam evolare potuerit? Quâ ratione Arca in Montibus *Ararat*, id eſt in Montibus Gordyæis Armeniæ quieſcere potuit, ſi ſolam Palæſtinam Diluvium Noëticum infeſtavit?

Secundò, cauſa immittendi Diluvii fuit, quòd *Omnis caro corruperat viam ſuam ſuper terram*: immiſſo diluvio, *Venit finis univerſæ carnis*; decrevit Deus *interficere omnem carnem, in quâ ſpiritus erat ſubter cælum. Rupti ſunt omnes fontes abyſſi magnæ, & cataractæ cæli apertæ ſunt*: Quod in particulari Diluvio neque neceſſarium fuit, nec fieri omnino potuit.

Tertiò, Diluvium Noeticum à *S. Petro* comparatur cum interitu Mundi per ignem: At conflagrationem illam generalem fore certum eſt. *Latet enim*, inquit, *eos hoc volentes, quòd cæli erant priùs, & terra, de aqua & per aquam conſiſtens Dei verbo: per quæ ille tunc Mundus aquâ inundatus periit. Cæli autem qui nunc ſunt, & Terra, eodem verbo repoſiti ſunt, igni reſervati in diem judicii & perditionis impiorum hominum.* II. Petri. cap. v. 5. 6. 7.

Quartò, à tribus filiis Noë *diſſeminatum eſt omne genus hominum ſuper univerſam terram*, ut dicitur *Geneſis* VIII. verſ. 9. totaque terra tanquam vacua poſſeſſio diviſa eſt filiis & nepotibus ipſius, ut conſtat ex cap. X. verſ. 5. *Ab his diviſæ ſunt inſulæ gentium in regionibus ſuis, unuſquiſque ſecundùm linguam ſuam & familias ſuas in Nationibus ſuis:* Quod argumento eſt terram univerſam cataclyſmo Noëtico nudatam & exhauſtam fuiſſe, non Palæſtinam ſolam.

Quintò, Non Patrum duntaxat omnium conſenſu, ſed & Scriptorum Ethnicorum teſtimonio, Diluvii Noëtici univerſalitas demonſtratur, ſcilicet *Beroſi* Chaldæi, *Hieronymi* Ægyptii, *Abydeni* Aſſyrii, *Alexandri Polyhiſtoris*, *Platonis*, *Luciani*, *Apollodori*, *Melonis*, *Nicolai Damaſceni*, quorum loca deſcripſimus in Synopſi, Articulo III.

Objicies, multa fingi debere miracula ut Noëtici diluvii univerſalitas comprobetur. Cùm enim univerſi orbis aquæ non ſufficiant ad obruendam tam altè terram, vel plures aquas creari neceſſe fuit, vel iſtam aquarum molem ex aliis cæli orbibus decidere.

Reſpondetur, Credendum potiùs miracula interceſſiſſe, ſi quæ neceſſaria fuerunt, quàm

Scripturæ

Scripturæ Sacræ hiſtoriæ narrationi fidem derogandam, vel ejus verba in alienos ſenſus detorquenda. Verùm Deo potentia non defuit generalis illius aquarum eluvionis etiam per naturales cauſas exequendæ. Sanè cauſas naturales à divina omnipotentia ad efficiendum Diluvium adhibitas, *Moſes* ſignificat his verbis: *Rupti ſunt omnes fontes abyſſi magnæ, & cataractæ cœli apertæ ſunt, & facta eſt pluvia ſuper terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus*: Duas cauſas Diluvii *Moſes* exprimit, 1. aquarum omnium eruptionem, quæ terræ meatus univerſos occupabant. 2. Nubium quæ totum aërem pererrabant, in pluvias contractionem. *Philo* Libro III. *De Vita Moſis*, tres cauſas Noëtici Diluvii recenſet, 1. Nempe maris tumorem & effuſionem in terras; 2. Ingens fluminum omnium incrementum; 3. Longam imbrium continuationem. *Seneca* Libro III. *Naturalium Quæſtionum*, cap. XXVII. & ſequentibus, de cauſis efficientibus Diluvium diſputans, quinque præcipuas tradit. 1. Denſiſſimorum imbrium longam continuationem, ac torrentium ex montibus altiſſimis, niviumque congerie coopertis præcipitantium eruptionem. 2. Nimium fluminum incrementum & redundantiam. 3. Maris ſupra modum in terras tumeſcentis effuſionem. 4. Conventionem omnium Syderum quæ vim imbriferam habent. Quod tamen non ita intelligendum eſt, quaſi fatali quadam Aſtrorum conjunctione, non Dei juſti Judicis decreto ac virtute diluvium contigerit. Ab eo errore procul fuerunt *Guillemus Pariſienſis*, *Petrus de Alliaco*, & *Henricus Mechlinius Alberti Magni* Diſcipulus, quibus viſum eſt, ut obſervat *Sixtus Senenſis* Libro V. *Bibliotheca Sancta* Annotatione LXXXI. *Cataractas cœli* notare Conſtellationes inundationum productrices, & ſigna aquatica, qualia Cancer, Piſces, Pleiades, Hyades, & Orion de ſtellis, Mars, Venus, & Luna de Planetis. Cataractas ergo cœli tunc apertas intelligi, cùm cauſæ hujuſmodi ad operationes pluviarum & inundationum, volente Deo, aptatæ ſunt & applicatæ. Et *Mechlinius* quidem, in Commentariis quos edidit in magnas *Albumaſaris* Conjunctiones, refert ex Aſtronomicis ſupputationibus ſe compertum habere, quod Noëticum Diluvium quædam Aſtrorum conjunctio præceſſerit, generalem aquarum eluvionem inducens, nimirum Jovis & Saturni in fine Cancri, è regione Argolicæ Navis, per quam etiam *Arca Noe* ſignificatur. *Quam* ſententiam à *Tiberio Calabro* defenſam peculiari Libro refutavit *Hieronymus Armellinus* Ordinis FF. Prædicatorum. Quintam Diluvii cauſam affert *Seneca*, Terræ in aquam magnâ ex parte reſolutionem. *Sunt omnia*, inquit, *facilia naturæ; utique quæ à primo facere conſtituit; ad quæ non ſubitò, ſed ex denunciato venit. Jam autem à primo die Mundi, cùm in hunc habitum ex informi unitate diſcederet, quando mergerentur terrena decretum eſt: & ne ſit quandoque velut in novo opere dura molitio, olim ad hæc Maria ſe exercent. Non vides ut fluctus in littora tanquam exiturus incurrat? Non vides ut æſtus fines ſuos tranſeat, & in poſſeſſionem terrarum inducat? Non vides ut illi perpetua cum clauſtris ſuis pugna ſit? Quis porro iſthinc, unde tantum tumultum vides, metus eſt è mari, & magno impetu erumpentibus fluviis? Ubi non humorem natura diſpoſuit, ut undique nos, cùm voluiſſet, aggredi poſſet? Mentior, niſi eruentibus terram humor occurrit, & quoties nos avaritia aut defodit, aut aliqua cauſa penetrare altiùs cogit: eruendi finis unda eſt. Adjice nunc quòd immanes ſunt in abdito lacus, & multum maris conditi, multum fluminum per operta labentium. Undique ergò erunt cauſæ Diluvii, cum alia aquæ ſubinfluant terras, alia circumfluant, quæ diu coërcitæ vincent, & amnes amnibus jungent, paludibus ſtagna, omnium tunc Mare ora fontium implebit, & majore hiatu ſolvet. Quemadmodum corpora noſtra ad egeſtum venter exhaurit, quemadmodum eunt in ſudorem vires: ita tellus liqueſiet, & aliis cauſis quieſcentibus, intra ſe quo mergatur inveniet: ſic magna omnia coitura crediderim. Nec erit longa mora exitii. Tentatur divelliturque concordia, cùm ſemel aliquid ex hac idonea diligentia remiſerit Mundus: Statim undique ex aperto, ex abdito, ſuperne, ab infimo fiet aquarum irruptio. Nihil eſt tam violentum & incontinens ſui, tam contumax infeſtumque retinentibus, quàm magna vis undæ; utetur libertate permiſsâ, & jubente naturâ quæ ſcindit, circuitque, complebit. Ut ignis diverſis locis ortus, citò miſcet incendium, flammis coire properantibus: ſic momento redundantia maria ſe committent. Nec ea ſemper licentia undis erit: ſed peracto exitio generis humani, extinctiſque pariter feris, in quorum ingenia homines tranſierant, iterum aquas terra ſorbebit: natura pelagus ſtare, aut intra terminos ſuos furere coget: & rejectus è noſtris ſedibus, in ſua ſecreta pelletur Oceanus, & antiquus ordo revocabitur.* Quod ſolis cauſis naturalibus tribuit *Seneca*, & quidem neceſſaria quadam & immutabili lege naturæ, à qua certum diluvio tempus fixum ſit; id Dei omnipotentiæ ac juſtitiæ tribuimus, cujus decreto ac virtute cauſæ illæ diluvii effectrices adhibitæ & applicatæ ſimul omnes fuerint ad generalem illum Cataclyſmum efficiendum, quarum omnium cauſarum concurſus ad tantam vaſtitatem orbi univerſo inferendam ſola naturæ virtute ac lege contingere non poteſt.

Objicies ſecundò, Diluvium ad montium altiſſimorum vertices pertingere non potuiſſe, *Olympi* ſcilicet, *Athos*, *Caucaſi*, *Tauri*, & ſimilium; quorum nempe altitudo mediam regionem aëris ſuperet; in qua imbres, nives, ac venti generantur.

Reſpondetur cùm naturæ peritis, falſa eſſe quæ de illis Montibus nonnulli commemorant. Exhalationes enim & vapores rectâ lineâ altiùs conſcendere quàm cujuſvis montis altitudo perpendiculariter aſſurgat, facilè demonſtratur. *Chriſtophorus Clavius* Opuſculo *De Crepuſculis*, Propoſitione VI. vapores ad milliaria quadraginta tria aſſurgere docet. Altitudinem autem Olympi geometricè dimenſus *Xenagoras*, reperit eam eſſe ad perpendiculum decem ſtadiorum cum ſextante, ut refert *Plutarchus* in *Æmilio Paulo*. Quæ de Olympi altitudine nominatim *Solinus* commemorat, reliquias ſacrificiorum in ejus vertice nec ventis difflatas, nec imbribus dilutas, ſed volvente altero anno ita planè repertas ut relictæ fuerant, quòd nubibus, mediaque regione aëris ſuperior ſit, fabuloſa eſſe teſtatur *Franciſcus Philelphus*, qui Montem eum conſcendit, referente *Ludovico Vive* ad Lib. *S. Auguſtini* XV. *De Civitate Dei*, cap. XXVII. Montem *Athos* ſublimiorem non eſſe nubibus, conſtat ex *Solino* cap. XVI. aſſerente, in ſummo illius Montis vertice oppidum *Acrotion* fuiſſe, in quo dimidio longior quàm aliarum regionum incolis ætas prorogabatur. Narrat etiam *Ælianus* Lib. De Varia Hiſtoria, *Platonem* Medicis conſulentibus ut relicto inſalubri Academiæ loco valetudinis causâ in Lycæum tranſmigraret, reſpondiſſe: *Ego ne ad ſuperiora quidem Athò loca, quæ ſaluberrima ſunt, tranſmigrarem, ut diutius viverem.* Porro ſi Mons ille mediam regionem aëris ſuperaſſet, non ſolùm inſalubris, ſed hominibus inhabitabilis extitiſſet. Quòd *Atlantem*

lantem ſpectat, ejus verticem nive ſemper coopertum experientia probat, adeoque media regione aëris inferiorem.

Præterea quamvis Montes illos ultra mediam aëris regionem attolli probaretur, haud conſequens eſſet aquam divina virtute illuc effundi non potuiſſe, vel aſcendere, ut ait *S. Auguſtinus* Libro xv. *De Civitate Dei*, cap. xxvii. *Qui verò* inquit, *non eſſe geſta, ſed ſolas rerum ſignificandarum figuras eſſe contendunt, primùm opinantur tam magnum fieri non potuiſſe diluvium, ut altiſſimos Montes quindecim cubitis aqua creſcendo tranſcenderet, propter Olympi verticem Montis, ſupra quem perhibentur nubes non poſſe concreſcere, quòd tam ſublimis quàm Cælum ſit, ut non ibi ſit aër iſte craſſior, ubi venti, nebulæ, imbreſque gignuntur: nec attendunt omnium elementorum craſſiſſimam terram ibi eſſe potuiſſe. An fortè negant eſſe terram verticem Montis? Cur igitur uſque ad illa cæli ſpatia terris exaltari licuiſſe, & aquis exaltari non licuiſſe contendunt, cùm iſti menſores & penſores elementorum aquas terris perhibeant ſuperiores? Quid itaque rationis afferunt, quare terra gravior & inferior locum cæli tranquillioris invaſerit per volumina tot annorum, & aqua levior permiſſa non ſit hoc facere ſaltem ad tempus exiguum?*

Denique Aërem omnem ad menſuram quindecim cubitorum ſupra Montes illos altiſſimos in aquas fuiſſe converſum, ſicut & inferiorem, *S. Auguſtinus* docet Libro iii. *De Geneſi ad Literam*, cap. iii. locum Epiſtolæ ii. *S. Petri*, cap. iii. verſ. 3. explicans, *Hos etiam*, inquit, *aërios cælos quondam periiſſe diluvio, in quadam earum quæ Canonicæ appellantur, Epiſtola legimus. Neque enim humida illa natura, quæ ita concreverat, ut cubitis quindecim altiſſimorum montium tranſcenderet vertices, potuit ad Sydera pervenire. Sed quia ejus aëris humidioris, in quo aves volitant, vel tota vel prope tota ſpatia compleverat, periiſſe, qui fuerant, cælos in illa Epiſtola ſcribitur. Quod neſcio quemadmodum poſſit intelligi, niſi in aquarum naturam pinguioris hujus aëris qualitate converſâ: alioqui non perierunt tunc iſti cæli, ſed ſublimiùs erecti ſunt, cùm locum eorum aqua occupaverat. Itaque faciliùs eos, ſecundum illius Epiſtolæ auctoritatem periiſſe credimus, & alios, ſicut ibi ſcribitur, repoſitos, extenuatis videlicet exhalationibus, quàm ſic erectos ut eis ſuperioris cæli natura loco ſuo cederet. Oportebat itaque ut in creandis habitatoribus inferioris hujus Mundi partis, quæ ſæpe terra nemine tota commemoratur, priùs producerentur ex aquis animalia, poſtea verò de terra, quòd ita ſit aëri aqua ſimilis, ut ejus exhalationibus pingueſcere probetur, ut & ſpiritum procellæ faciat, id eſt ventum, & nubila contrahat, & poſſit volatus avium ſuſtinere. Quapropter etiamſi verum dixit quidam ſecularium*

Lucanus, Lib. 2.

Poëtarum: Nubes excedit Olympus, & Pacem ſumma tenent: *Quia perhibetur in Olympi vertice aër eſſe tam tenuis, ut neque nubibus obumbretur, neque turbetur vento, neque ſuſtentare alites poſſit, neque ipſos qui fortè adſcenderint homines craſſioris auræ ſpiritus alere, ſicut in iſto aëre conſueverunt; tamen & ipſe aër eſt, unde aquis viciua qualitate diffunditur: & propterea ipſe quoque in humidam naturam converſus diluvii tempore creditur. Neque enim arbitrandum eſt aliquid de ſpatiis Siderei Cæli uſurpaſſe, cùm omnes etiam altiſſimos Montes aqua tranſcenderat.*

Objicies tertiò, ex columba à *Noë* emiſſa, & veſpere ad illum redeunte, ramumque olivæ virentibus foliis in ore ſuo portante, probari Diluvium univerſale non fuiſſe. Nimirum ramus ille non erat ex oleis illis avulſus, quas Diluvium obruerat, & per annum limoſa palude obduxerat,

A quorum idcirco folia limo gravata emarcuerant. Probabilius ergo dicetur, Columbam è Montibus Armeniæ emiſſam, aquas diluvii omnes tranſvolaviſſe; & in campis Superioris Aſiæ elatioribus decerpſiſſe ex olea quadam cataclyſmi & limi pura ramum illum virentibus foliis; quo virentem nec marcidam ſalutis ſpem *Noë* oſtentaret.

Reſpondetur, miſſis Hebræorum, & Chriſtianorum etiam quorumdam Interpretum commentis, qui ramum illum virentis olivæ ex Paradiſo terreſtri decerptum fingunt (ſiquidem *Noë* illo B indicio exploratum non habuiſſet terram eſſe ſiccatam:) Reſpondetur, inquam, Sub aquis vivere & virere non solùm oleæ, ſed & aliarum arborum quaſdam ſpecies, teſte *Theophraſto*, Hiſtoriæ Plantarum Lib. iv. cap. viii. cujus verba ita contrahit *Plinius* Lib. xiii. cap. xxv. *In Mari verò Rubro* (mirum eſt) *ſylvas vivere, laurum maximè, & olivam ferentem baccas..... Eodem tractu Inſularum ſylvas operit æſtus, quanquam altiores Platanis populiſque altiſſimis. Folia iis lauri, flos violæ odore & colore, bacca ut oleis & ipſa odoris jucundi, Autumno naſcentes, foliis nunquam deciduis. Ho-* C *rum minores totus integit Mare: maximarum cacumina extant... Alias quoque arbores in alto, &c. eodem in Mari viſas, ſemper folia retinentes, fructu earum lupino ſimili.* Idem conſtat ex *Plutarcho* Libro de Facie in orbe Lunæ. *Gedroſia autem*, inquit, *& Troglodytica regionis ea pars, quæ ad Oceanum pertingit; cùm ſit omnino ſterilis ob ſiccitatem, & arboribus careat: in Mari vicino, quo alluitur, inuſitatæ magnitudinis plantæ naſcuntur, & ex profundo pullulant, quarum alias oleas, alias lauros, alias crines Iſidis nominant.* Cùm itaque ex iis conſtet in ipſo Mari vivere veras arbores, atque D in iis arborem oleæ ſimillimam, quam propterea non solùm *Plinius*, ſed & locorum incolæ ſimpliciter oleam vocant: Quidni olea, cujus folia nunquam decidunt (unde Poëta:

——— *Ramum ſemper frondentis olivæ.*)

Folia ſua ſub aquis retinuerit, quibus virens ramus fuerit à columba decerptus? Maximè (inquit *Bochartus* II. Parte *Hierozoici* Lib. 1. cap. vi.) cùm oleæ folia aquis & imbribus diu obſiſtere ex eo colligatur, quòd his Ichtyophagi tuguria ſua E obtegunt. *Strabo* Lib. xvi. vocat *caſas olei folio tectas.* Et *Agatharcides* Lib. v. cap. xvii. *Alii olearum vertices inter ſe connexos pro tabernaculis uſurpant.* Et *Diodorus* Lib. iii. pag. 109. *Oleæ plurimæ circa illa loca procreantur, radicibus in Mari immerſis, & denſiſſimis foliis; quibus inter ſe connexis continuam umbram facientes, in his tanquam in tabernaculis privatim degunt.* Pro ἐλαίαι, id eſt, *oleæ*, noſtras editiones perperam habere ἐλάται *abjetes*, quarum folia anguſtiora ſunt, quàm ut continuam umbram poſſint facere, *Bochartus* obſervat: ideòque *Diodorum* ex *Agatharcide* & F *Strabone* corrigendum.

Objicit quartò Fabulator Præadamiticus, cap. ix. Lib. iv. diviſas & poſſeſſas fuiſſe a Filiis *Noë* non terrarum omnium plagas omnes; ſed regiones tantùm Terræ Sanctæ, vel terras illi conterminas, ut colligitur ex cap. x. *Geneſ.* Principium regni *Nembrod* Babylon fuit, *Aſſur* vero ædificavit Niniven. Nihil autem præter *Babylonem* & *Niniven* memoratur toto capite aut diviſum aut poſſeſſum à filiis *Noë*, vel ultra Euphratem, vel ultra fluvium Ægypti, vel ultra Mare Rubrum, vel ultra Mare Palæſtinorum, qui ſunt Terræ Sanctæ limites. Imò verò prognatos legas capite illo x. ex filiis *Cham* Philiſtæos, Hethæos, Je-

buſæos

buſæos, Amorrhæos, Gergeſæos, Hevæos, Sinæos, Aradios, Samaræos & Amathæos, populos omnes Terræ Sanctæ. Quod perſpicuè apparet ex locis, & Terræ ejuſdem itineribus. Scriptum eſt ibidem: *Factique ſunt termini Chanaan* (filii Cham) *venientibus à Sidone Geraram, uſque Gazam, donec ingrediaris Sodomam & Gomorrham, & Adamam & Seboim uſque Leza.* Quæ ſunt vel urbes vel regiones Terræ Sanctæ. Additur: *Poſt hæc diſſeminati ſunt Chananæi.* At de illis non dubitatur quin fuerint notiſſimi & præcipui Terræ Sanctæ populi. Ibidem enumerantur filii *Sem*, qui pater fuit filiorum Heber. *Natique ſunt Heber filii duo. Nomen uni Phaleg: eò quòd in diebus ejus diviſa fuerit terra. Et nomen fratris ejus Jectan.* Terra autem illa in diebus *Phaleg* diviſa, Terra Sancta eſt. De illis enim fratribus additur, *Et facta eſt habitatio eorum de Meſſa pergentibus uſque Sephar Montem Orientalem.* Quod Terræ Sanctæ Itinerarium merum eſt.

Reſpondetur, Ex cap. x. Geneſeos evidens eſſe genus omne hominum à filiis & nepotibus *Noë* fuiſſe reparatum, terrarumque omnium populos ab ejus filiis fuiſſe propagatos. De *Japhet* namque filiis dicitur: *Filii Japhet: Gomer, & Magog: & Madai, & Javan, & Thubal, & Moſoch, & Thiras. Porro filii Gomer: Aſcenez, & Riphat & Thogorma. Filii autem Javan Eliſa & Tharſis, Cethim & Dodanim. Ab his diviſæ ſunt Inſulæ Gentium in Regionibus ſuis, unuſquiſque ſecundùm linguam ſuam & familias ſuas in Nationibus ſuis.* Per Inſulas autem Gentium ac Nationes populos duntaxat Terræ Sanctæ ſignificari, non Gentes per alias Orbis partes diſperſas, quis ſapiens in animum inducat? Alios Sanè quam Terræ Sanctæ populos, à filiis & nepotibus *Noe* propagatos, oſtendere haud difficile eſt, ſingulos recenſendo.

Atque ut à *Gomer* incipiamus cum *Moſe*: exploſis Chaldæorum figmentis, qui eum Africæ parentem faciunt; relicto etiam *Joſepho* qui Galatarum patrem ſtatuit: iis etiam valere juſſis, qui *Gomer* Cimmeriorum autorem volunt, *Ezechieli* adhærentes, qui terram *Gomer* & *Thogorma* ad Aquilonem Judææ collocat cap. xxxviii. verſ. 6. Terram *Gomer* Phrygiam eſſe cenſemus cum *Bocharto* in *Phaleg* Lib. iii. cap. viii. Phrygiæ regio *Katakecaumene*, ab aduſtione nomen habens, circa Cayſtrum & Meandrum, & urbem Philadelphiam ſita; cujus campeſtris regio eſt *cinericia*, montana autem & ſaxoſa *nigra tanquam ex aduſtione*: Terra denique tota eſt *fragilis & friabilis, & plena ſalſuginis, & facilè inflammatur*; ut refert *Strabo* Libro xii. & xiii. Certè regio ipſa nominis *Gomer* interpretatio quædam videtur. Nam Hebræum *Gamar* ſignificat *conſumere*: & Syri carbonem *gumrà* vel *gumro* appellant, Græcis denique οἰτοῦν eſt *torrere*: Unde & Οἴτη dictus locus quidam *Oeta* montis, *Quia ibi Hercules ambuſtus eſt.* Ita *Euſtathius* in Dionyſium, *Stephanus* in Phrygia, & *Callimachi* Scholiaſtes Hymno in *Dianam*, verſ. 159.

Magog, alterum *Japheti* filium, *S. Ambroſius* Lib. ii. *De Fide ad Gratianum*, cap. iv. Gothorum parentem; *Euſebius*, Celtarum & Galatarum; Autor Chronici Alexandrini, Aquitanorum; Chaldæi, Germanorum; Arabes, Tartarorum faciunt. Scytharum patrem aſſerunt *Joſephus*, *Euſtathius*, *S. Hieronymus*, & *Theodoretus*. Id colligitur ex *Ezechielis* cap. xxxviii. verſ. 2. *Pone faciem tuam contra Gog, Terram Magog, Principem capitis Moſoch & Thubal, & circumagam te, & omnem exercitum tuum, equos & equites veſtitos loricis univerſos multitudinem magnam & clypeum ar-*

S. Hieron. Lib. Quæſt. Heb. in Geneſ. & Præfat. Lib. 11. in Ezechielem.

A *ripientium & gladium.* Septuaginta Interpretes, *Symmachus*, & *Theodotion* vertunt, *Principem Ros, Meſech, & Thubal.* Ex hoc Prophetæ loco, ſecundùm utramque Verſionem colligitur, Terram *Magog* eſſe Scythiæ regionem. Nam ſecundùm Vulgatam, verborum *Ezechielis* ſenſus eſt, *Gog*, incolam Terræ *Magog* illis regionibus dominari unde incipit Terra *Meſech* & *Thubal.* Caput enim apud Hebræos, paſſim pro initio ſumitur. Sic Terra *Gog* vel *Magog* erit Scythiæ pars circa Caucaſum, quam Colchi & Armeni, quorum dialectus erat Semichaldæa *Gog-haſan* vocaverint,
B id eſt, *Gogi* munimentum, atque inde Græci, Καυκάσον ſono molliore. Secundùm Verſionem verò lxx. Interpretum, ſenſus erit, *Gog*, id eſt, Scythas incolas Terræ Magog, id eſt, Scythiæ, inſuper fuiſſe principes Terrarum *Rhos*, *Meſech*, & *Thubal.* *Rhos* quidem loci nomen *S. Hieronymus* eſſe negat, quia aliunde ignotum eſt, nec apud *Joſephum* qui omnia gentium Hebraica nomina in 1. *Antiquitatum* Libro exponit, illud invenire potuit. Sed hoc nihil obſtare *Bochartus* reponit, quominus poſſit eſſe loci nomen, cùm *Ezechiel* multa alia locorum nomina habeat, quæ nec apud
C *Joſephum*, nec alibi in Scriptura Sacra leguntur. *Rhos* ergo eſſe Armeniæ fluvium *Araxen*, & *Araxenen* regionem, vir ille doctiſſimus conjicit, probatque ex Nubienſi Geographo. Senſum itaque verborum *Ezechielis*, ſecundùm Verſionem lxx. Interpretum hunc eſſe: *Pone faciem tuam contra Gog*; id eſt, obfirma vultum tuum ad prophetandum contra Regem Scytharum, *in Terra Magog*; qui Regni ſedem habet in Scythia prope Caucaſum: *Principem Rhos, Meſech, & Thubal*; Principem Armeniæ Araxenæ, Moſchiæ, & Tibarenæ, regionum contiguarum, quæ tum
D erant Scythici juris. Scythas enim vel Sacas, quod idem eſt, Imperii ſui limites eò uſque promoviſſe, teſtatur *Strabo*, Lib. xi. & Scythas circa *Araxen* Amnem habitaſſe, *Herodotus* & *Diodorus Siculus* Libro ii. commemorant. A Rhoſſis & Moſchis circa Araxen, de quibus *Ezechiel*, deſcendiſſe Ruſſos & Moſcovitas, gentes in Scythia Europæa celeberrimas *Bochartus* conjicit: & pariter à *Magog* nomen traxiſſe Magynos, quos inter Scythiæ Populos verſùs Thraciam & Tanaim *Tibullus* recenſet in Panegyrico ad Meſſalam:
E

Quaque Hebrus Tanaiſque Getas rigat atque Magyna.

Populos *Gog* & *Magog* deſcribere pergit Propheta verſ. 3. & 4. *Ecce ego ad te Gog … & educam te, & omnem exercitum tuum, equos & equites.* Et verſ. 15. *Et venies de loco tuo à lateribus Aquilonis tu, & populi multi tecum, aſcenſores equorum univerſi.* Quod Scythis apprimè convenit, quibus etiam in ſumma pace continua pene fuit equitatio. Unde *Hippocrates* Lib. *De Aquis & Locis*, ita de Scythis loquitur: *Ab equitatione ipſos cor-*
F *ripiunt articulorum dolores, quia pedes ipſorum ſemper ab equis propendent.* Addit Propheta cap. xxxix. verſ. 3. *Et percutiam arcum tuum in manu ſiniſtra tua, & ſagittas tuas de manu dextera tua dejiciam.* Quod Scythis etiam proprium, quorum arma perpetua ſagittæ & arcus. Ideo Scytharum equites vocantur *Hippotoxotæ* ab *Herodoto* & *Luciano*, quòd à teneris jaculari aſſuevíſſent, etiam *dum ab equis movebantur*: Idque tantâ peritiâ ut rarò à ſcopo aberrarent. Unde *Anacharſis* in Plutarchi *Sympoſio* ait, Animalia Dei motionibus non minùs obſequi, *quam Scythis arcus, lyraque Græcis & tibia obſequuntur.* Et apud *Herodotum*

Herod. Lib. 4. c. 47. Lucian. in Taxari, & in Hermot.

Lib. 1. c. 10. Mediæ Rex *Cyaxares* filium ſuum Scythis committit, ut ab iis addiſcat *artem arcu jaculandi*. Et in *Cteſia* Perſicis, *Darius* & *Scytharces*, hic Scytharum Rex, ille Perſarum, *Arcus ſibi miſere mutuò, ſed Scythicus prævalebat*, qui *Darium* ita perculit ut fugâ ſibi conſuluerit. Hæc & alia plura doctiſſimus *Bochartus*, in *Phaleg*, Lib. III. cap. XIII.

Madai, tertius *Japheti* filius, Medorum pater eſt. Quippe pro Medis & Perſis *Eſteræ* & *Danielis* Libri paſſim habent, *Paras & Madai*.

Javan quartus *Japheti* filius, Jonibus originem dedit, quos *Homerus* in Iliade *Jaones* appellat, Jonum porro nomine non ſolos Athenienſes, aut Athenienſium colonos intelligi debere *Bochartus* obſervat, quamvis ita accipiant *Herodotus*, *Ariſtoteles*, *Heraclides*, *Strabo*, *Plutarchus*, & alii: ſed Achæos etiam, & Bœotos, Jonum nomine contineri, autore *Heſychio*. Hinc Jonicus campus à *Strabone* ponitur in Bœotia. Quin & Macedoniam huc pertinuiſſe, cum vicinis gentibus ad occaſum, docet Jonium Mare, olim Macedonici Juris. Hinc eſt quòd Alexandrum *Daniel* cap. VIII. verſ. 21. *Regem Javan* appellat, ut in Textu Hebræo legitur.

Thubal & Meſech quintus & ſextus *Japheti* filius, cognatis populis nomen dederunt, quorum meminit *Ezechiel* cap. XXVII. verſ. 13. cap. XXXII. verſ. 26. cap. XXXVIII. verſ. 2. & 3. & cap. XXXIX. verſ. 1. Chaldæi Italiam & Auſoniam interpretantur: *Joſephus*, Iberos & Cappadocas, *Euſebius* Illyrios & Theſſalos, Arabs Sinas & Choraſan. Chronicon Alexandrinum Macuacos Geographis omnibus ignotos. Meliùs *Bochartus* Moſchos & Tibarenos eſſe cenſet; idque hæc argumenta probant. 1. Nominum affinitas; à *Meſech* enim Moſchos ortundos perſpicuum eſt: à *Thubál*, levi mutatione literæ L. in R. *Tibar* formatum, & hinc Tibarenos, veriſimillimum. Quæ mutatio Græcis haud inſolita, qui eadem licentiâ ex *Belial* fecerunt Βελίαρ, ex *Picol* Φικόλ, &c. 2. *Meſech & Thubal* fuerunt in Terra Magog ſeu Scythia veteri: At Moſchi & Tibareni olim Scythici juris fuere. 3. Meſech & Thubál vicinæ gentes fuere: vicini pariter Moſchi & Tibareni. Hinc *Strabo* Lib. VII. XI. & XII. Tibareniam & Tibarenorum fines extendit uſque ad Pharnaciam & Trapezuntem, Moſchicoſque & Cholchicos Montes: ita ut Medii fuerint inter Trapezuntios & Armeniæ Minoris incolas. Eos etiam paſſim conjungit *Herodotus*, qui in copus *Xerxis* eadem utriſque arma, eoſdem belli duces tribuit. 4. De Thubal & Meſech, *Ezechiel* XXVII. verſ. 13. habetur: *Thubal & Moſoch, ipſi inſtitores tui: Mancipia & vaſa ærea advexerunt populo tuo*. Id autem Moſchis & Tibarenis convenit. Cappadociam enim, cujus pars Tibarenia fuit, hoc mangonii genere celebrem quis ignorat? Unde *Cicero* in Oratione poſt reditum ad Senatum: *Cappadocem modò abreptum de grege venalium diceres*. Et *Horatius* Epiſtola VI. Lib. I.

Mancipiis dives eget æris Cappadocum Rex.

Ad Tibarenos Moſſynœci pertinent, quorum æs ſplendidiſſimum & candidiſſimum eſſe, *Ariſtoteles* Lib. *De Mirab. Auſcult.* teſtatur. Sed & in Iberia, cujus partem Moſchi incolunt, creditur eſſe æs omnium præſtantiſſimum. Hinc *Chalcondilas* Lib. VII. ita commendat æs Paphlagonicum, ut nulli præterquam Iberico cedere aſſerat. 5. De gentibus Meſech & Thubal *Ezechiel*. Cap. XXXII. verſ. 26. dicitur: *Ibi Moſoch & Thubal, & omnis multitudo ejus: In circuitu ejus* A *ſepulcra illius: omnes hi incircumciſi, interfectique & cadentes gladio: quia dederant fortitudinem ſuam in terra viventium*. Quod Tibarenis ratione immanitatis & belluinæ ferociæ optimè convenit, de quibus *Euſebius* Lib. I. Præparationis Evangelicæ: *Tibari*, inquit, *vivos præcipitabant eos quibus imminebat ſenectus*. Plura dabit *Bochartus* in *Phaleg* Lib. III. cap. XII.

Thiras, filiorum *Japheti* poſtremus, Thracum parens aſſeritur à Chaldæis, *Jonathane*, & Hieroſolymitano Interprete, à *Joſepho* Lib. I. *Antiquitatum*, cap. VII. *Euſebio* in Chronico, *Euſtathio Antiocheno* in Hexaëmeron, *S. Epiphanio* Lib. I. B adversùs Hæreſes §. VII. *S. Hieronymo* in Traditionibus Hebraicis, *Iſidoro Hiſpalenſi* Lib IX. Originum Num. X. Id ipſa vox confirmat: *Thiras* enim idem eſt quod θρᾷξ, *Samech* & ξ permutatis, ut in Alphabeto quod Græci à Phœnicibus acceperunt, in quo litera ξ occupat locum literæ *Samech*. Apud Thraces & vicinos populos multa ſuperſunt hujus nominis veſtigia. *Athyras* Portus, & Sinus, & fluvius circa Byzantium in Propontidem exiens, apud Plinium, Melam, & Ptolomæum, *Tyriſtaſis* urbs in Thraciæ Cherſoneſo, apud Plinium & C Demoſthenem; & *Thrauſi* Thraciæ Populus ad Hæmum Montem, apud Herodotum Lib. V. Livium Lib. XXXVIII. & Heſychium. Hinc etiam apud Veteres *Mars* Thracum Deus *Thuras* nominatur, & *Martis* filius primus Thracum Rex *Thereus*; & *Therops* Thraciæ Rex à *Baccho* conſtitutus *Lycurgi* loco, de quo Diodòrus Siculus Lib. III. *Teres* denique *Sitacis* pater, qui primus Odryſarum Regnum amplificavit, & reliquâ Thraciâ majus reddidit.

Sequuntur *Japhet* nepotes ex *Gomer*: quos inter primus occurrit *Aſcenez*, à quo nomen ſortita eſt D *Aſcania* pars Phrygiæ & Myſiæ, cujus meminit *Homerus* in Iliade, & *Strabo* Lib. XIV. qui & *Aſcanium* Amnem memorat. Aſcanii Portus meminit etiam *Plinius* Lib. V. cap. XXX. & Aſcaniæ Inſulæ Lib. IV. cap. XII. & Lib. V. cap. XXXI. Cùm autem *Aſcanius* Sinus & Aſcanius Lacus & Amnis in Bythinia fuerit, credibile eſt è Terra *Gomer*, id eſt, Phrygia Majore, colonos duce *Aſcenez* in Phrygiam Minorem, Troademque deductos, ad Pontum uſque ſe diffudiſſe, qui cùm ex accolarum nomine diceretur *Aſcenaz*, à Græcis paululum deflexa voce nominatus eſt Ἄξενος, *Inhoſpitalis*: & poſtmodum E Εὔξεινος, in contrarium verſa ſignificatione. Hinc Apollonius *Argonaut*. Lib. II.

Thyndis Axino veſtigia littore fixit.

Diodorus Lib. 4. ubi de *Jaſone* & Argonautis: *Pontum autem cum illis temporibus circumhabitaretur à gentibus barbaris & prorſus feris, & locorum incolæ trucidarent hoſpites adnavigantes, Axenum appellatum fuiſſe* teſtatur. Hinc *Apollodorus* apud *Strabonem* Lib. VII. dicit, *Axenum appellatum ob nimium rigorem & ſævitatem populorum, & Scytharum maximè*, F *hoſpitum immolatorum carnibus veſcentium, ac calvariis poculorum loco utentium*. Similia leguntur apud *Ovidium*, in *Triſtibus*, Lib. IV. Elegiâ quartâ, apud *Plinium* initio Lib. VI. *Melam* Lib. I. c. XIX. & apud *Lucianum* in *Toxari*. Plura dabit *Bochartus* in *Phaleg* Lib. III. cap. IX.

Riphat, alter *Gomeri* filius, Sauromatis, ſecundùm *Euſebium*; Garamantis, ſecundùm Chronicon Alexandrinum; Riphatæis, qui Paphlagones dicuntur, ſecundùm *Joſephum* & *S. Hieronymum*, originem dedit. Sanè Paphlagones dictos olim Riphatæos, ſeu *Riphaces*, conſtat ex *Pomponio Mela*, Lib. I.

Thogorma

Thogorma, tertiùs *Gomeri* filius, regioni nomen fecit, quæ Paleſtinæ Aquilonaris erat, non procul remota à Terra *Gomer*, equorum & mulorum ferax, quos ad Tyriorum nundinas Thogormæi deducebant, ut habetur *Ezechielis* cap. xxvii. verſû 14. & cap. xxxviii. verſ. 6. Hanc eſſe Phrygiam cenſent *Joſephus*, *S. Hieronymus* in Traditionibus Hebraicis, *Theodoretus*, & *S. Iſidorus Hiſpalenſis*. *Euſebius* Armeniam. Nos cùm *Gomerum* Phrygum parentem probaverimus, Græcum Scholiaſtem in *Ezechielis* cap. xxxiii. ſecuti, à *Thogorma* Cappadoces derivamus, quibus *Ezechielis* characteres conveniunt. Nam Thogormam *Ezechiel* Terræ *Gomer* conjungit, id eſt Phrygiæ: At Phrygiæ vicina eſt Cappadocia, 2. *Thogorma* reſpectu Judææ eſt Aquilonaris; talis eſt Cappadocia. 3. *Thogorma* ob equorum & mulorum præſtantiam ab *Ezechiele* celebratur: Cappadocia equis & mulis nobiliſſimis ita fœcunda eſt, ut hac in parte nulli terrarum cedat, ut probat *Bochartus* teſtimoniis Veterum, *Solini*, *Dionyſii Periegetis* verſ. 973. *Oppiani Cyneg.* Lib. 1. verſ. 197. *Claudiani* in *Rufinum* Lib. ii. & de laudibus Serenæ, *Philoſtorgii* Cappadocis Hiſtorici vetuſtiſſimi, *Theophraſti* & *Plinii*, qui *vulgò parere mulas in Cappadocia* tradunt, *ſed eſſe id animal ſui generis.* Strabonis, qui Cappadociam ſcribit Perſis conferre quotannis tributi nomine *equos mille quingentos, & mulos bis mille.* Denique Galatis, qui Cappadociam inſederunt, Trogmotum, & Trocmorum nomen inditum, voce derivatâ à *Thogorma*, pro quo Græci Interpretes Τόργαμα conſtanter legunt *Strabo* Lib. xii. *Trocmi Ponti & Cappadociæ confinia poſſident.* Soli Galatarum *Trocmi* Cappadocum Regi *Ariarathi* litem de finibus moverunt, cujus componendæ gratiâ Legati à Romanis miſſi, referente *Polybio* in *Excerptis*, cap. cviii.

Job. l. c. 44 Lib. 11.

Japheti nepotes *ex Javan* à *Moſe* recenſentur *Eliſa & Tharſis*, *Cethim & Dodanim.* Ab *Eliſa* Joſephus, S. Hieronymus & S. Iſidorus Hiſpalenſis *Æoles* propagatos interpretantur; *Helladem* Chaldæi; *Siciliam* Euſebius; Villalpandus *Elyſios Campos* in Fortunatis Inſulis; *Bochartus* Peloponneſum, in quo *Elis* vetuſtiſſima eſt & ampliſſima regio, cujus una pars ab Homero vocatur *Aliſium*. *Eliſam* memorat *Ezechiel* cap. xxvii. verſ. 7. purpuramque ex Inſulis *Eliſa* allatam celebrat. *Hyacinthus & purpura de Inſulis Eliſa facta ſunt operimentum tuum.* Peloponneſum complecti Achajam, Elidem, Meſſeniam, Arcadiam, Laconicam, & Argolidem totidem Peninſulas, exploratum eſt; & purpuram olim magnâ copiâ in maritimis Laconicæ partibus parari ſolitam, Veteres teſtantur; *Plinius* Lib ix. c. xxxvi. *Pauſanias* Laconicis, *Horatius* Lib. ii. Od. xviii. *Statius* Lib. 1. Sylva ii. *Valerius Flaccus* Lib. 1. Fuit in Peloponneſo, non procul à Mycenis, *Hermione* Urbs ad Argolicum Sinum, purpuræ proventu nobilis, quæ à *Plutarcho* Hermionica dicitur, cùm Suſis ab *Alexandro* captis ibi narrat *inventa fuiſſe purpuræ Hermionicæ talentorum quinque millia, annis ſervata decem minùs ducentis, quæ florem recentem adhuc ac novitium retineret.* Atque de hac purpura intelligi poteſt locus *Ezechielis*, purpuram ex Inſulis *Eliſa* allatam memorans.

Tharſis, alter filius *Javan*, non Tarſo Ciliciæ, ut *Joſepho* & pleriſque recentioribus, ſed Carthaginenſibus originem dedit, ut lxx. Interpretibus, & Vulgato ad cap. xxvii. *Ezechielis* verſ. 12. *S. Hieronymo*, & *Theodoreto* viſum eſt. Inde forſan coloniam in Hiſpanias deduxit. Ideo *Euſebius* Iberos ſeu Hiſpanos à Tharſi Propagatos aſſerit. Euſebii ſententiam duobus maximè

A confirmat argumentis *Bochartus*. 1. ex *Ezechielis* cap. xxvii. verſ. 12. ubi dicitur: *Tharſis negotiatrix tua præ copia omnium divitiarum: argento, ferro, ſtanno, & plumbo negotiati ſunt in nundinis tuis.* His autem metallis divitem fuiſſe Hiſpaniam Veteres teſtantur. Ideòque Tyrii, eò frequentiſſimè ſe contulerunt nogotiationis & lucri gratiâ. Qua de re plura ex Antiquitatis penu profert Vir Doctiſſimus. Sed hujus argumenti vim frangit Vulgata Verſio, quæ Tharſim ibi interpretatur Carthaginem: *Carthaginenſes negotiatores tui, à multitudine cunctarum divitiarum, argento, ferro,*
B *ſtanno, plumboque repleverunt nundinas tuas.* 2. Sententiam ſuam probat *Bochartus*, ex eo quòd Tyriorum ac Phœnicum navigationes in Hiſpaniam adeo antiquæ fuerint, ut ab heroicis temporibus, *Hercule* nempe *Tyrio*, *Moſi* coævo, earum initium arceſſant. Hinc pleraque Hiſpaniæ loca ſeu locorum nomina, antiquis celebrata, origine ſua Phœnicia eſſe. Videſis *Bochartum* in *Phaleg.* Lib. iii. cap. vii.

Cethim, tertius filius *Javan*, ſingulari cuidam Genti originem etiam dedit, quàm Græci Interpretes *Numer.* xxiv. verſ. 24. *Iſai.* xxiii. verſ. 14. *Daniel.* xi. verſ. 30. *Citios* vocant, id eſt Cyprios,
C ſi *Joſepho* credimus; quia in Cypro Inſula *Citium* urbs eſt celeberrima, patria *Zenonis Stoici*, qui *Citteus* inde appellatus. Ad *Joſephum* accedunt *S. Epiphanius* in Hæreſi Manichæorum, *S. Hieronymus* in Traditionibus Hebraicis in Geneſim, *Euſtathius* in Hexaëmeron, & *Victor* Preſbyter in *Jeremiam*. Alii *Chios* à *Cethim* derivant. Alii *Indorum Gentes*, apud *Olympiodorum* & *S. Chryſoſtomum* in Catena Græcorum Patrum, in *Jeremia* cap. ii. Quidam Ciliciam intelligunt, cujus pars non minima Cetis regio, apud *Ptolemæum*, & *S. Baſilium Seleucienſem* Lib. 1. *De Vita*
D *S. Theclæ.* Auctor Lib. 1. *Machabæorum* Terram *Cethim* putavit eſſe Macedoniam. Initio quippe Libri narrat *Alexandrum* Macedonem egreſſum eſſe ex Terra Cethim, ἐκ τῆς γῆς Κιτιείμ. Et cap. viii. verſ. 5. *Perſeum* illum Macedonem, de quo Romani triumpharunt, vocat Κιτιέων βασιλέα *Citiorum Regem.* Quæ ſententia confirmatur ex eo quòd *Iſaias* cap. xxiii. verſ. 1. Tyriis excidium interminatus addat fore *ut revelet ur*, id eſt, erumpat in illos hoc malum *à Terra Cethim*, quod pleriſque referendum videtur ad Macedones, qui *Alexandro* duce Tyrum oppugnarunt, & de-
E vaſtarunt. *At apud Iſaiam Chutæos, id eſt, Suſianæ incolas ad ortum Babyloniæ ſignificari, non Macedonas*, rectè obſervat Bochartus. *Ibi quippe non agi de poſtremo Tyri excidio, quod ſub Alexandro contigit, ſed de priore, cujus autor Nabuchodonoſor.* Bochartus, aliique Viri Eruditi, *Cethim* Italos eſſe volunt, his argumentis freti. 1. Quod *Daniel* Alexandrum nominet Regem *Javan*: qui ſi dicatur etiam Rex *Cethim*, confundentur *Javan & Cethim*, quæ manifeſtè diſtinxit *Moſes*. 2. Ejuſdem Prophetæ cap. xi. verſ.
F 29. & 30. de Chittæis ea dicuntur, quæ ad Romanos univerſi ferè Interpretes referunt. *Conſtituto*, inquit, *tempore* Antiochus *rurſus invadet Auſtrum*, id eſt Ægyptum, *ſed poſterior prima non erit ſimilis: ſupervenient enim naves Cethim, & invitus regredietur.* Naves Cethim ſunt naves Romanorum *Caio Popilio* Duce, quorum metu *Antiochus* re infecta diſceſſit. Ubi Vulgatus Interpres pro *Cethim* Romanos reddit: *Et venient ſuper eum trieres, & Romani: & percutietur, & revertetur.* Hanc expoſitionem ſequuntur Græci & Latini Patres. 3. Nominis *Cethim* veſtigia in Italia occurrunt, nempe urbs *Cetia* in ipſo Latio, cujus meminit *Dionyſius Halicarnaſſeus*, una è

ſeptem

ſeptem urbibus à *Coriolano* captis, quas *Plutarchus* in ejus Vita *magnas & populoſas* appellat. Item *Echetia* Italiæ urbs apud *Stephanum*: & *Cetus* fluvius circa Cumas, *Ariſtoteli* Lib. *de Mirabil.* celebratus. Fortè *Cethim* cum patre *Javan* primùm in Macedonia habitaverit, quæ propterea dicta ſit aliquando Terra *Cethim*, ſicut & Terra *Javan*, ut Lib. I. *Maccab.* Inde verò migrans coloniam deduxerit in Italiam, & Romam, quæ ideo *Cethim* nomine ſit frequentiùs & magis propriè ſignificata.

Dodanim poſtremus *Javan* filius, ſeu *Rhodanim*, ut legitur I. *Paralipomenon* I. verſ. 7. Genti nomen dedit, quam LXX. Interpretes eandem faciunt cum Rhodiis, quæ ſententia eſt etiam *Euſebii*, *S. Hieronymi*, & *S. Iſidori Hiſpalenſis*. Adversùs illam opponit *Bochartus*, Moſe recentius eſſe Rhodi nomen, & Rhodum Inſulam eſſe anguſtiorem, quàm ut uni è quatuor *Javani* filiis ſuffecerit, quibus Europæ magna pars in ſortem obtigit. Cenſet igitur Rhodanim ſeu Rhodanitas in Galliam appuliſſe, circa oſtia Rhodani, quem de ſuo nomine appellaverint, uti & Regionem circumjacentem *Rhodanuſiam*, vel *Rhodanenſem*, ut apud *S. Irenæum* Lib. I. c. IX. *Rhodanuſiam* urbem in Maſſilienſi tractu memorant *Marcianus Heracleotha*, *Stephanus* & *Sidonius Apollinaris*, Libro I. Epiſtolâ V.

Ex his patet, præter Europam tota quanta eſt, *Japheto* & ejus poſteris obtigiſſe Aſiam Minorem, & Mediam, & Armeniæ partem, & Iberiam: & Albaniam, & vaſtiſſimas illas regiones ad Boream, quas olim Scythæ, hodie Tartari obtinent, ut de Novo Orbe taceam, in quem per fretum Anianis migraſſe Scythas non eſt vero abſimile.

Filios *Cham* hoc ordine recenſet Moſes: *Filii autem Cham: Chus, & Meſraim, & Phut, & Chanaan.*

Chus Æthiopiæ conditorem, adeóque *Terram Chus* Æthiopiam intellexerunt Veteres plerique omnes; *Eupolemus*, cujus de filiis *Chami* fragmentum conſervavit *Euſebius* Lib. IX. Præparationis Evangelicæ, *Joſephus*, *Philo*, *Euſebius*, Auctor Chronici Alexandrini, Vulgatus Interpres, Patrum Chorus univerſus. At *Bochartus*, in *Phaleg*, *Lib.* IV. *cap.* 2. aliique recentiores, Terram Chus interpretantur Arabiam. Sententiam hanc ſuam his confirmant argumentis. I. *Sephora* uxor *Moſis* Chuſitis appellatur *Numerorum* XII. verſ. I. quæ tamen filia Sacerdotis Madian dicitur *Exodi* II. verſ. 16. & 21. Eadem ergo fuit Terra Chus cum Terra Madian. At Madian ſita fuit in Arabia Felice, prope Sinum Arabicum ſeu Mare Rubrum. Præterea, *Habacuch* III. verſ. 7. Chus & Madian velut vocabula ejoſdem poteſtatis & ſignificationis uſurpantur: *In loco vano vidi tentoria Chuſan, commota ſunt aulea Terræ Madian.* 3. Job. XXVIII. verſ. 19. *Topazius Chus* celebratur: At topazii copia non eſt in Æthiopia, ſed in Arabia, in Chiti vel Topazio Maris Rubri Inſula, teſte *Plinio*, & aliis 4. *Tirhaca* Rex Chus *Sennacheribum* obſidentem Libnam oppidum in Tribu Judæ ex improviſo adortus eſt IV. *Regum* XIX. verſ. 9. & *Zera* Rex alter Chus in *Azam* Judææ Regem duxit decies centena millia peditum, ut habetur II. *Paralipomenon* XIV. verſ. 9. quæ Regi Arabiæ in vicinia poſito conveniunt, non Regi Æthiopiæ, quam inter & Judæam tot deſerta, & ipſa tota Ægyptus interjacent. 5. Legimus II. *Paralipomenon* XXI. verſ. 16. Deum excitaſſe contra *Joramum* Philiſtæos & Arabes Chuſæis finitimos: At Arabibus finitimi non ſunt Æthiopes, quos inter tota Ægyptus eſt interpoſita, ſed potiùs Scenitæ & Populi ad Mare Rubrum habitantes. 6. Deus comminatur *Ezechielis* XXIX. verſ. 10. Se *Terram Ægypti* deſolaturum à *Turri Syenes uſque ad terminum Chus*. Quibus verbis duos Ægypti terminos oppoſitos deſignari manifeſtum eſt. At *Syenem* terminum eſſe Ægypti versùs Æthiopiam, conſtat ex *Strabone* Lib. VII. *Plinio* Lib. V. cap. IX. *Solino* cap. XXXV. *Joſepho* Lib. V. *De Bello Judaico* cap. I. *Chus* itaque terminus Ægypti *Syenæ* oppoſitus non poteſt eſſe Æthiopia: ſed Arabiam intelligi neceſſe eſt. Verumtamen cùm Vulgata noſtra Verſio Latina, & Patres omnes terram Chus Æthiopiam interpretentur, ipſis adhærendum potiùs duxerim quam *Bocharto*, cujus argumentis facilè reſpondetur, Terram Chus diverſam eſſe ab Æthiopia Occidentali ſive Meridionali, non ab Orientali. Hanc enim eſſe Meſopotamiæ & Arabiæ finitimam, imò illam ipſam Arabiæ partem, quam olim Scenitæ, & poſtea Saraceni incoluerunt. Orientalis Aſiæ, Occidentalis Africæ pars eſt. Utramque diſtinguunt *Homerus* in Odiſſ. Strabo Lib. I. Geographiæ, *Plinius* Lib. V. cap. VIII. *Pomponius Mela* Lib. I. cap. II.

Meſraim filius alter *Chami*, Ægyptiorum pater fuit. Hinc Ægypti Metropolim *Alcairo* hodieque Arabes *Meſer* vocant: & primi Menſis apud Ægyptios nomen erat *Meſori*. *Miſraim* duale nomen, ex *Meſoraim* per compendium factum *Bochartus* obſervat, cujus ſingulare eſt *Maſor*.

Phut tertius *Chami* filius, Phutæis originem dedit, qui poſtea Libyes vel Lubæi appellati ſunt. Ita *Joſephus*, *S. Hieronymus* in Traditionibus Hebraicis, *Euſebius* Lib. De Locis Hebraicis, *S. Iſidorus* Lib. IX. Originum cap. II. & fluvium *Phus* in Mauritania eſſe obſervant, omnemque circa eum Regionem Phutenſem appellari. Cùm igitur *Meſraim* ejuſque filiis obtigerit Ægyptus, & Africa tota uſque ad Tritonidem Paludem; *Phut* ceſſit reliqua pars Africæ, à Palude Tritonitide ſcilicet uſque ad Oceanum Atlanticum. In ipſa Marmarica, necnon Ægypto Libyæ contermina quædam nominis *Phut* veſtigia reperire eſt, qualia *Phthia Portus* & *Pythis* extrema, & *Phthemphuti* Nomus. Cæterùm cùm *Phut* planè idem ſit quòd *Phuts*, ſparſus, diſperſus, *teth* & *tſade* permutatis, convenienter Libyes *Phuthæi* dicti ſunt, quaſi diſperſi, quia in magna parte Africæ continuæ non ſunt habitationes; ſed huc illuc diſperſæ, ut teſtantur *Pomponius Mela* Lib. I. cap. VIII. & *Strabo* Lib. XVII. Qui etiam docet Lib. II. Africam hujus diſperſionis ratione cum pelle Pardi conferri, ut quæ habitationibus parvis & diſperſis tanquam maculis ſit interpuncta.

Chanaan quartus *Chami* filius, *Phœnicibus* originem dedit. Hinc LXX. Interpretes Phœnices & Terræ Chanaan, Phœnicum item & Chananæorum nomen promiſcuè uſurpant, ut *Bochartus* obſervat: & mulierem quam *S. Matthæus* Chananæam appellaverat, *S. Marcus* nominat *Syrophœniſſam*. (Matth 15. 22. Marc. 7. 26.) Nec Græcos ipſos prorſus latuit Phœnices ex poſteris Chanaan ortum duxiſſe. *Eupolemus* enim ait, *Chanaan genuiſſe Phœnicum Patrem.* Ex *Eupolemo* refert Alexander *Polyhiſtor*, & ex illo *Euſebius* Lib. IX. *Præparationis Evangelicæ*, cap. XVII. Accedit quòd in Philone Byblio Sanchoniatonis Interprete, Phœnicii Scriptoris longè vetuſtiſſimi, ſit mentio cujuſdam CHNA, *qui Phœnicis cognomine primus inſignis fuerit*. At nemo eſt qui non videat nomen *Chna* ex *Chanaan* derivatum. Ideo apud *Stephanum Byſantinum* Lib. De Urbibus & Populis, *Phœnice* vocatur *Chna*, & Phœnices *Chnai*. Denique priſcam Phœnicum

linguam

linguam ſuiſſe Chananæam, ſeu Hebraicam Viri A Eruditi abundè probarunt. Mutari autem ab ipſis nominis hæc cauſa fuit, quòd Chananæos ob maledictionem *Chanaani* à Noe inuſtam ſui nominis puduerit, maximè cùm viderent ſe bello internecino à Judæis infeſtari, non ob aliud quàm quòd Chananæi eſſent. Itaque pro Chananæis Syros, Aſſyrios, Sydonios, Phœnices appellari maluerunt.

Filii *Chus* à *Moſe* recenſentur, *Saba & Hevila, & Sabatha, & Regma, Sabathaca, & Nemrod.* Filii verò *Regma: Saba, & Dadan.*

A Saba orti ſunt *Sabei*, ſecundùm *Joſephum* B & *S. Hieronymum*; non quidem thuriferi illi in Arabia Felice celebres, hi enim ad *Semum* potiùs quàm ad *Chamum* originem referunt; ſed *Sabii Jemanitæ* à Regina quadam *Jemama* nuncupati, Omanitis finitimi, de quibus *Alcamus* apud *Giggeium*, & *Geographus Nabienſis.* Hi Sabæi Veteribus ideo parum noti, quia eorum nomen obliterarunt *Gerrai* ex Babylonia advenæ, ditiſſimum mercatorum genus, quos *Agatharcides* cap. 1. Gerræis conjungit. Lege *Bochartum* in *Phaleg*, Lib. IV. cap. VIII.

Ab *Hevila* ſeu *Chavila*, orti *Hevilai* ſeu *Chavilai*, quos *Eratoſthenes* apud *Strabonem* Lib. XVI. C *Chaalotæos*, Dionyſius *Chablaſios*, Feſtus Avienus *Chaalaſios*, Priſcianus *Chalbaſios* vocat. Plinius Lib. V. cap. XI. *Chavelæos* ſcripſerat, quod ſcribarum imperitia mutavit in *Chancleos.* Sunt autem Hevilæi, ſeu Chavilei, aut Caulotæi, Felicis Arabiæ populi, finitimi Nabathæis, & Agreis ſive Agareuis, ſecundùm *Strabonem* Lib. XVI. *Dionyſium*, & *Plinium.*

Sabatha primò incola & conditor fuiſſe videtur *Saphtha* urbis in Arabia Felice, deinde navigaſſe in *Sophtham* Perſicam Inſulam, cujus *Ptolemæus* & *Marcianus* meminerunt; poſtmodum D in Perſidem penetraſſe, & *Meſſabatenæ* regioni, id eſt, Mediterraneæ Sabatenæ nomen dediſſe, circa Mediæ, Perſidis, & Elimæorum confinia, ut colligitur ex *Dionyſio Perigete, Strabone, Plinio* & *Ptolemæo.*

Regma urbem circa Sinum Perſicum, cujus meminerunt *Ptolemæus* Lib. VI. cap. VII. & *Stephanus* Lib. De Urbibus & Populis, condidiſſe creditur ex ſuo nomine appellatam, nec ab eâ ſententiâ abludit *Euſebius*, ipſum Ichthiophagorum patrem faciens. De hac urbe ſic *Ezechielis* E cap. XXVII. verſ. 22. *Venditores Saba, & Reema, ipſi negotiatores tui: cum univerſis primis aromatibus, & lapide pretioſo, & auro quod propoſuerant in mercatu tuo.*

Sabathaca, teſte *Joſepho*, Sabactenis originem dedit, ignoto certè Populo. *S. Hieronymus* neſcire ſe fatetur, quæ gens à *Sabathaca* propagata ſit. *Bochartus* conjicit *Sabathaca* ex Arabia in Carmaniam appuliſſe, ibique *Samydacen* urbem condidiſſe, quam cum cognomine fluvio *Samydaco* deſcribit *Marcianus Heracleota.* In Arabia quippe & vicinis locis literas M. & B. eſſe maximè per- F mutabiles; adeóque ex *Sabatheca, Sabtheca*, vel *Sabithace*, facilè factum *Samydace.*

Nemrod robuſtus ille venator coram Domino, excuſſo *Noe* imperio, in Babylone regnare cœpit, ut docet Moſes: *Fuit autem principium Regni ejus Babylon, & Arach, & Achad, & Chalanne in Terra Sennaar.* Ex qua in Aſſyriam egreſſus, ibi ædificavit *Niniven*, & *Chale*, *Reſen* quoque Civitatem magnam. Hic eſt ſenſus verborum Moſis; *De Terra illa egreſſus eſt Aſſur.* Aſſur enim ibi regionis nomen eſt, non hominis, ſcilicet filii *Semi*, ut *Bochartus* probat luculentis argumentis. 1. Quia aliena eſſet hoc loco mentio *Aſſur* filii *Sem*, cùm hæc ſit genealogia filiorum *Chami*, non *Semi*. 2. Non patitur ordo hiſtoriæ ut geſta *Aſſur* referat *Moſes* verſ. 11. & nativitatem verſ. 22. & ex abrupto memoret urbes ab eo conditas, quem antea ne nominaverat quidem. 3. Non fuit peculiare *Aſſuri Semi* filio, quòd egreſſus eſt ex Terra Sennaar, cùm ex eadem prodierint univerſi pene homines, quos inde diſperſit Deus in omnes terras. Nulla itaque ratio eſt cur *Moſes*, tam alieno loco de *Aſſur* obſervaverit, quod ipſi cum cæteris commune fuit. Optimè verò hæc duo cohærent, principium Regni *Nemrod* fuiſſe Babylonem in Terra Sennaar, & inde egreſſum in Aſſyriam. Nam ideo principium Regni vocatur Babylon, quia priori illi Regno alterum adjunxit, nempe Aſſyriam. Denique Aſſyria vocatur Terra Nemrod, *Michææ* cap. V. verſ. 6. quo bis idem diverſis verbis inculcatur. *Et paſcent Terram Aſſur in gladio, & Terram Nemrod in lanceis ejus.*

Saba filius *Regma*, Sabæorum parens eſt, quos Arabiæ Felicis partem oſtio Maris Perſici proximam, & Carmaniis, tenere *Pomponius Mela* Lib. III. cap. VIII docet. Ibi manent veſtigia nominis *Saba* in Montibus *Sabo*, quorum meminit *Arrianus* in Periplo. *Ptolemæus* ſcribit *Aſabo*, & Marcianus *Paſabo.* Hos Sabæos patrem habuiſſe *Sabam Regma* filium & fratrem *Dadan*, veriſimile facit locorum vicinia. Nam urbs *Dadan* proximè abeſt ab illo freto, & prope *Dadan* erat *Regma.* Eoſdem per freti anguſtias trajeciſſe in vicinam Carmaniam conjicit *Bochartus*, in qua *Sabin* urbem Ptolemæus deſcribit, Plinius *Sabia* fluvium, Dionyſius Perigetes *Sabas* populos vicinos Paſargadis.

Dadan urbem cognominem condidit medio fere ſpatio inter fretum *Baſora*, id eſt, oſtium Maris Perſici, & Omanorum fluvium *Om*, qui *Lar* à Ptolemæo vocatur. Hujus urbis, populique à *Dadan* propagati meminit *Ezechiel* cap. XXVII. verſ. 15. *Filii Dedan negotiatores tui: Inſulæ multæ negotiatio manus tuæ; dentes eburneos & hebeninos commutaverunt in pretio tuo.*

Meſraim filius alter *Chami*, genuit *Ludim*, & *Anamim*, & *Laabim*, *Nephtuim*, & *Phetruſim*, & *Chaſluim.* A *Ludim* orti ſunt *Ludæi*, quos Æthiopes eſſe probat *Bochartus*, in *Phaleg.* Lib. IV. cap. XXVI. non ſpernendis argumentis. Primum petit à nomine. *Luz* enim Hebræis eſt *declinare, obliquare, torquere.* Ex quo factum ut *Lud* vocaretur Æthiopia, quia Nilus ibi maximè anfractuoſus eſt, ut *Herodotus*, *Agatharcides*, *Strabo*, *Diodorus*, *Lucanus*, & *Ptolemæus* teſtantur. 2. *Ludæi* arcubus & ſagittandi arte inſignes prædicantur, *Iſai* 66. verſ. 19. & *Jerem.* 46. verſ. 9. At Æthiopum arma arcus pariter & ſagittæ. Arcubus quatuor cubitorum utebantur, ſagittis breviſſimis, quarum acumen non ex ferro fuit, ſed ex Smyri lapide, veneno imbutum; quas geſtabant non in pharetra, ſed radiorum inſtar capiti circumligabant, ut memoriæ proditum eſt ab *Herodoto* Lib. VII. *Strabone* Lib XVII. *Diodoro* Lib. III. *Heliodoro* Lib. IX. *Agatharcide*, *Luciano* De Saltatione, & *Claudiano.* 3. Apud *Iſaiam*, loco laudato, *Phul & Lud* conjunguntur tanquam loca vicina. Porro *Phul* Græcis eſt urbs *Phila* ad Nilum ſita, centum ſtadiis ſupra *Syenem*, communis habitatio Ægyptiorum & Æthiopum, ut teſtantur *Strabo* Lib. 1. *Heliodorus* Lib. VIII. *Ariſtides* in Oratione Ægyptiaca, *Ariſtagoras* Ægyptiacorum 1. & alii. 4. *Ludim* ex *Meſraim* orti ſunt; atque adeo Ægyptiorum coloni. Unde *Diodorus Siculus* Lib. III. multa utrique Genti communia commemorat, puta, *Reges pro*

Diis habere, & plurimum circa ſepulchra ſtudium adhibere. 2. *Statuarum formas, & literarum characteres.* Hieroglyphicæ quippe literæ tam in Æthiopia quàm in Ægypto receptæ erant. Addit: *Catus Sacerdotum ſimillimum habere ordinem apud utramque Gentem, purè ſe gerere omnes qui ad Deorum cultum accedunt, & pariter tonderi, & ſimiles ferre tunicas, ejuſdemque figuræ ſceptrum in aratri formam, quo etiam utuntur Reges; & pileos oblongos in vertice umbilicum habentes, & ſerpentibus, quos aſpides appellant, circumvolutos.* Circumciſionem præterea utrique Genti communem fuiſſe teſtatur *Herodotus*, delubrum *Hammonis* Æthiopibus religioſum *Plinius*, & *Strabo* B *Herculem, Panem, Iſidem*, Meroë cultos, quæ fuerunt ipſiſſima Ægyptiorum Numina. 5. Hieroſolymitanus Interpres pro *Ludim* habet *Mareotas*. Bochartus legendum conjicit, *Meroitas*, hoc eſt, Meroës incolas, quæ Inſula eſt Æthiopica in medio Nilo, & urbis cognominis, quæ eſt caput Æthiopiæ. 6. Hebræi, in *Baal Aruch*, Ludæos vocant Antropophagos: At *Antropophagos* in Æthiopia collocant *Philoſtratus* Lib xvi. cap. xii. *Plinius* Lib. vi. cap. xxx. *Solinus* cap. xxx. *Ptolemæus* Lib. iv. cap. ix.

C *Anam* priſcis Ægyptiis ovem vel pecudem fuiſſe *Bochartus* obſervat: atque hinc *Anamios* dictos conjicit eos Nomades, qui fuerunt circa Ammonem, & in Naſamonitide. Cauſas nominis plures affert; primam, paſtum ovium, ex *Herodoto* Lib. iv. cap. clxxxvi. Secundam, victum ex iiſdem, cum ab eſu vaccarum & ſuum abſtinerent (ex eodem) Tertiam, veſtes ex pelle ovium, teſte *Pomponio Mela* Lib. i. cap. viii. & *Diodoro* Lib. iii. Quartam, quòd locus in quo erat templum *Ammonis* creditur arietis indicio patuiſſe primis incolis. Quintam denique, *Ammonis* ibi cultum Idolum. D Unde factum eſt ut pro *Anamiis* facili lapſu dicerentur *Amonii* vel *Ammonii*; quos *Herodotus* Ægyptiorum & Æthiopum colonos fuiſſe ait, & ſermonem uſorpaſſe partim ex Ægyptio, partim ex Æthiopico conflatum.

Laabim Joſephus & S. Hieronymus Libyes interpretantur, quòd eorum author Libys coloniis in Libyam ductis regioni nomen dederit, quæ priùs à *Phut* denominabatur. Sed cùm Libya ſit pars Africæ longè maxima, uni è ſeptem filiis *Meſraim* obtigiſſe non videtur. *Laabæos* E itaque non eſſe quoſvis Lybies, ſed *Libyægyptios*, vel *Lybies Ægyptios Bochartus* opinatur, id eſt, quoſdam Africæ populos Ægypto proximos, rectà ad occaſum Thebaidis, qui in ſolo arenoſo & torrido degunt. De quibus *Mela* Lib. i. cap iv. *Plinius* Lib. v. cap. viii. *Ptolemæus* Lib. v. cap. v.

Nephtuim originem dedit *Nephtüais*, Populo in extremis Ægypti finibus, & in abruptis Montium, quæ Mare attingunt, ſito. Id enim *Nephtin* Ægyptiis ſignificare docet *Plutarchus* in Tractatu de Iſide. *Nephtuais* Bochartus aſſignat littora F Mediterranei Maris, prope Ægyptum in Marmarica, ubi *Herodotus* Lib. iv. cap. clxviii. poſuit *Adyrmachidas* populos Ægyptiis moribus ſimiles, & ſola veſte diverſos: additque iiſdem uti legibus *Gigamas* his contiguos, circa Aphrodiſiadem, id eſt, Veneris Inſulam. A qua non procul *Aptuchi fanum*, cujus meminit *Ptolemæus*, ſervat adhuc veſtigia nominis *Naptuchæorum*, ſeu *Nephtuæorum*. *Aptuchus* in fabulis dicitur *Cyrenes* filius, & *Ariſtæi* frater. *Neptuni* nomen ab eadem origine derivari conjicit *Bochartus*, in *Phaleg*. Lib. iv. cap. xxix.

Phetruſim, Thebæorum Ægyptiorum pater eſt. A Nam per Terram *Pathros* ſeu *Phatures* intelligi Thebaidem conſtat ex cap. xxix. *Ezechiel* verſ. 14. ubi Deus promittit ſe reducturum captivitatem Ægypti, in *Terram Phatures*, in Terram nativitatis ſuæ. Hæc autem eſt Thebais, quam præcipuè afflixit *Nabuchodonoſor*, ejuſque Optimates in captivitatem abduxit, ut conſtat ex *Nahum* iii. verſ. 10. Præterea *Jeremia* cap. xliv. verſ. 1. Terra *Pathros* ſeu *Phatures* tanquam vicina jungitur cum *Memphi*. Supra *Memphim* autem eſt ipſa *Thebais*. Denique Plinius *Phaturitem Nomum* in Thebaide, Ptolemæus *Pathyrim* vicum mediterraneum prope *Memnonem*, contra *Thebas*, B ex altera Nili parte collocant. Itaque in *Pathyri* vico, & *Phaturito* Nomo Thebaidis, remanent veſtigia *Terræ Pathros* & *Pathruſæorum*.

Chaſluim Chaſluchis, id eſt Colchis originem dedit, quos Ægyptiæ eſſe originis non ſolùm Poetæ, ſed & Hiſtorici tradunt, *Herodotus* Lib. ii. cap. civ. *Diodorus* Lib. i. *Strabo* Lib. i. *Ammianus* Lib. xxii. *Agathias* Lib. ii. &c. Idque aliis indiciis ab *Herodoto* prolatis confirmatur, ſcilicet quòd Colchi perinde atque Ægyptii ſunt atri coloris & criſpi capillitii: Quòd circumciſio C fuerit in uſu tam apud Colchos, quàm apud Ægyptios & Æthiopes, neque id ex recenti inſtituto, ſed ab initio: Quòd ſoli Colchi & Ægyptii linum eodem modo elaborarent. Quòd denique vita omnis & lingua apud utroſque ſimilis fuerit. Plura dabit *Bochartus* in *Phaleg* Lib. iv. cap. xxxi.

Ex *Chaſluim* ſeu Colchis egreſſi ſunt *Philiſtiim & Caphtorim*. Caphtoræos eſſe Cappadoces conſtat ex lxx. Interpretibus, ex Vulgata Verſione, ex *Euſebio*, *S. Hieronymo*, *Theodoreto*, *S. Cyrillo*, *Procopio*, & Veteribus, ſi qui alii ſunt, qui ea Scripturæ loca ſint commentati, in quibus D agitur de Caphtoræis. Certum igitur eſt Caphtoræos in Cappadocia fuiſſe: At univerſam Cappadociam ipſis non aſſignandam obſervat *Bochartus*; ſed eam Cappadociæ partem quæ Colchis fuit proxima, nempe circa Trapezuntem, ubi deſinebat *Colchis*, teſtibus *Strabone* Lib. xii. *Arriano* in Periplo, & *Xenophonte* Lib. iv. Conjecturam ſuam confirmat *Bochartus* ex eo quòd malum punicum Hebræi *Caphtor* vocent, & Græci *Siden*. In iis porro locis urbem fuiſſe *Siden*, à qua *Sidene* regio nomen habet, conſtat ex *Strabone* Lib. xii. *Ptolemæo* Lib. v. cap. vi. & E *Plinio* Lib. vi. cap. iv.

Populos undecim ex *Chanaane* oriundos recenſet Moſes, Sidonios, Hethæos, Jebuſæos, Amorrhæos, Gergeſæos, Hevæos, Aracæos, Sinæos, Aradios, Samaræos, & Amathæos. *Sidonii* à *Sidone* Chanaanis primogenito, conditore Sidonis urbis antiquiſſimæ, quam à piſcium ubertate appellatam, *Trogus* teſtatur. *Hethæi* filii *Heth* habitarunt circa Hebronem & Berſabæam ad Auſtrum Terræ Chanaan. *Jebuſæi* Hieroſolymam & Sionis Arcem Judæis invitis tenuerunt, uſque ad tempora Davidis. *Amorrhæi* Judææ Mon- F tanis inſederant, ſed plerique Jordanem tranſgreſſi bellum intulere Moabitis & Ammonitis, & occupaverunt Baſan & Heſbon & quicquid terrarum eſt inter fluvios Jabok & Arnon. *Gergeſæi* circa Geraſa vel Gadara trans Jordanem uſque ad Chriſti tempora habitarunt, ut diſcimus ex Evangelio S. Matthæi cap. viii. verſ. 28. *Hevæi* incoluerunt Montem Hermon, ſive radices ejus in Terra Maſpha, prope Antilibanum. *Aracæi* tenuerunt *Arcam* vel *Arcen* urbem in Libano ſitam, cujus meminere *Ptolemæus* & *Joſephus* ex *Menandro*. Ab ea non procul fuit *Sin* urbs *Sinæorum*, teſte S. Hieronymo. *Sinæorum* nomine

Peluſiotas

Pelufiotas Bochartus intelligit, quorum urbem Syri *Sin* appellarunt. *Aradii* Aradum Inſulam occupaverunt in ora Phœnices, ad eos Eleutheri fluminis, & partem vicinæ continentis; ubi Antaradus, Marathus, Laodicæa. De quibos *Strabo* Lib. xvi. *Laodicææ propinqua ſunt oppidula Poſidium, Heraclium, Gabala. Deinde Aradiorum maritimia regio Paltus, Balanæa, & Caranus Aradiorum Navale, poſtea Enydra & Marathus antiqua Phænicum Urbs, nunc diruta: Agrum ſorte diviſum Aradii tenent.* Inter Populos ex Chanaane propagatos ſequuntur *Samaræi*, cum Samaritis minimè confundendi. *S. Hieronymus* Samaræos cenſet eſſe Cœleſyrios, in quibus nobilis civitas *Edeſſa*. At *S. Hieronymi* verba de mendo ſuſpecta ſunt *Bocharto*. Cùm enim trans Euphratem *Edeſſa* ſit, & in Meſopotamia potiùs, ut habetur apud *Strabonem*, *Euſebium*, & *Ptolemæum*; *Emeſam* vel *Emiſam* pro *Edeſſa* legendam conjicit, præeunte Paraphraſi Jonathanis & Hieroſolymitana. Veriſimile eſt *Semaraim* orbem in Tribu Benjamin, & *Simiram* in littore Phœnices prope Samariam, Semaræos habere conditores. *Amathæi*, Terræ Hamath incolæ, quorum Metropolis Hamath, quæ *Joſepho* & *S. Hieronymo* eſt *Epiphania*, qood nomen ei indidit *Antiochus Epiphanes*, cùm Syriâ potiretur. Sita fuit in Tribu Nephtalim juxta montem Libanum, in confiniis regionis Damaſci.

Jos. lib. 1. Antiq. cap. 7. S. Hieron. lib. 3. in Amos.

Ex his conſtat, *Meſraim* & *Phuts* duobus *Chami* filiis totam Africam ceſſiſſe, reliquis duobus *Chus* & *Chanaani* magnam Aſiæ partem obveniſſe. In Africa *Meſraim* ejuſque filiis obtigiſſe Ægyptum ſuperiorem & inferiorem, & Æthiopiam Occidentalem ſeu Meridionalem. Reliquam partem Africæ totam, Lybiam exteriorem & interiorem, Africam Minorem, Numidiam, & Mauritaniam, Tingitanam, Getuliam, &c. *Phus* ejuſque poſteros ſortitos fuiſſe. In Aſia Chamitis contigiſſe partem magnam Arabiæ, quæ inter Sinum Perſicum & Mare Arabicum ſeu Erithræum interjacet, & ultra Sinum Perſicum Carmaniam, nec non pleraque Perſidis: ſupra Arabiam, versùs Septentrionem, Babyloniam & partem Chaldææ, Palæſtinam, Phœniciam totam, partem Cappadociæ prope Trapezuntem, & quæ poſt Pontum Euxinum ſita eſt, extremam Colchidem.

Jam ad *Semi* filios ac nepotes veniendum. Filii *Sem* à Moſe recenſentur *Elam & Aſſur, & Arphaxad, & Lud, & Aram. Filii Aram: Us, & Hul, & Gether, & Mes. Semi* ex *Arphaxad* Nepotes, *Sale* & *Heber*. Ex *Heber*, *Phaleg* & *Jectan*. Ex *Jectan*, *Elmodad, & Saleph, & Arſamoth, Jare & Aduram, & Uzal & Decla, & Ebal, & Abimaël, Saba & Ophir, & Hevila & Jobad.*

Elam Elamitis originem dedit, de quibus *S. Lucas* Actuum II. verſ. 9. *Elamitæ* iidem qui *Elimai* Medis vicini, ex *Iſaia* cap. xxi. verſ. 2. ex loco Actorum modò laudato, nec non ex *Strabone* & omnibus Geographis. *Danielis* VIII. verſ. 2. *Suſan* Suſiorom Metropolis deſcribitur in Provincia Ælam. *Vidi in viſione mea, cùm eſſem in Suſis caſtro, quod eſt in Ælam Regione.* Verùm, ut obſervat *Bochartus*, Ælam à *Strabone* & aliis ipſi conſentientibus latiùs uſurpatur, non tantùm pro Elimaide ſtrictè ſumpta, verùm etiam pro populis vicinis Eulæo amni, quales ſunt Gabian, Carbiana, Maſſabitica & Suſiana. Elimæos infra Suſianam, ad Maris Perſici Sinom, non procul ab Eulæi oſtiis etiam ponunt *Plinius*, Lib. VI. cap. XXV. *Ptolemæus* & *Marcianus*.

Aſſur Aſſyriis originem dedit. Tam latè patuit hoc nomen, quàm latè patuit gentis Imperiom, quod uſque ad Mediam & Perſidem quidam ex-

A tendunt. Syriæ & Aſſyriæ nomen olim promiſcuè ſumptum; ſed uſus tandem voluit ut Syros ab Aſſyriis Euphrates diſtingueret, aut certè Tygris. Aſſyria propriè dicta eſt regio circa Ninom, quæ olim *Adiabene* dicta eſt, ut *Plinius* & *Marcellinus* teſtantur. *Aturia* etiam vel *Atyria* quondam nuncupata eſt.

Arphaxad Aſſyriæ parti Arphaxitidi, quam *Ptolemæus* Arrapachitem vocat, nomen dedit. Arphaxadæos autem *Joſephus*, & alii, perperam confundunt cum Chaldæis, qui in Hebraico Scripturæ Sacræ Textu perpetuo vocantur *Chaſdim* à patre ſuo *Cheſed* vel *Chaſed*, filio *Nachor*,
B fratris *Abrahæ*, Geneſis XXII. verſ. 22. Idque *S. Hieronymus* confirmat Lib. *Traditionum Hebraicarum in Geneſim.*

Lud Joſepho & aliis *Lydorum* pater, qui olim *Mæones* dicti, & Lydia *Mæonia*. At quia *Lud* Phœnicibus *flexuoſum eſſe* ſignificat, ideo, Phœnices regionem ad Meandrum fluviom maximè anfractuoſum & ſinooſum Lydiam appellarunt. Lydiam autem ad Mæandrum ſitam fuiſſe ex Veterum teſtimoniis conſtat, *Scylacis Cariandenſis* in Periplo Lydiæ, *Plinii* Lib. V. cap. XXIX. *Maximi Tyrii* Sermone XXXVIII. *Strabonis* Lib. XII. &c.

C *Aram*, ſecundùm *Joſephum*, Syrorum pater eſt. Quamvis enim alius *Aram* multò junior, *Nachoris* ex *Camuele* nepos, dicatur *Pater Syrorum*, Geneſis XXII. verſ. 22. id de Syrorum aliqua tribu, non de gente univerſa intelligendum eſt, cujus autor eſt *Aram Semi* filius. Quippe ante *Camuelem* natom jam populoſa erat Syria. *Aramæi* dicuntor *Bathuël*, & *Laban*, Geneſis XXV. verſ. 20. Quamvis ex neutro prognati, non nomine gentis, ſed patriæ, quòd nati eſſent in *Padan-Aram*: & *Deuteronomii* XXVI. ℣. 5. Iſraelitæ *Jacob* patrem ſuum *Aramæum* eſſe agnoſcunt, quia in eadem *Aram* cum *Labane* vixerat per annos viginti. Ara-
D morum vel Aramæorum nomine Syros etiam intelligunt *Strabo* Lib. XIII. & apud ipſum *Poſidonius*.

Us quatuor *Arami* filiorum primogenitus, Damaſcum condidit, ut Veteres tradunt, *Joſephum* ſecuti. Præter hunc *Us* filium *Aram*, alii duo fuere cognomines, unus filios *Nachor* fratris *Abrahæ*, Geneſis XXII. verſ. 21. Alter *Hus* fuit in poſteris *Edom*, Geneſis XXXVI. verſ. 28. A tribus illis viris tres fuere Terræ Us; prima circa Damaſcum, ſecunda in Arabia deſerta prope Chaldæam, tertia in Petræa in finibus Terræ Chanaan; quas tres regiones Interpretes paſſim confundunt.

E *Hul*, *Gether*, & *Mes*, qoas ſedes habuerint, incertum eſt. *Hul* planè diverſo nomine Joſephus *Otrum* appellat, & in Armenia habitaſſe ſcribit. Bochartus *Otum* ſcripſiſſe conjicit, nomen in fabulis notiſſimum, ut inde *Otenem* deduceret, quæ Armeniæ pars eſt inter *Cyrum* & *Araxem*, cojus meminere *Plinius* Lib. VI. cap. XIII. *Quadratus* Lib. II. *Parthicorum*, & *Stephanus*. *Bocharto* potiùs videtur inſediſſe *Cholobetenem* Armeniæ regionem. Quid enim hæc aliud quam *Cholbet*, *Cholis*, vel *Chulis* domus? Sed & ejuſ-
F dem Armeniæ diverſæ urbes; apud *Ptolemæum*, ſcilicet *Cholva*, *Cholvata*, *Cholimma*, *Colſa*, *Colana*, nominis *Hulis* ſive *Chulis* veſtigia ſervaſſe videntur. *Geter* Bactrianorum patrem facit *Joſephus*; *S. Hieronymus* Acarnaniorum ſeu Cariorum, *Montanus*, Ætoliorum. *Euſebius* Getherem in Armenia conſediſſe putat. *Bochartus* à *Gethere* dictum amnem *Centritem* conjicit, qui Armeniam dividit à Cardochis. *Grotius* mavult Gindaram, urbem apod *Ptolemæum*, & populum Gindarenum, quem in Cœleſyria collocat *Plinius* Lib. V. cap. XXIII. Ad *Mes* ſeu *Meſech*, Meſanæorum origi-

nem

nem refert *Joſephus*. Mæonum *S. Hieronymus*, qui tamen iidem ſunt cum Lydis, quos a *Lud Arami* fratre, non filio ipſe deducit. *Grotius* à *Mes* appellatum conjicit *Maſium Montem*, non procul Niſibi & Edeſſa, apud *Strabonem* Lib. xi. & *Ptolemaum* in Meſopotamia. Montis illius incolas *Maſianos* vocat *Stephanus*.

Sale filius *Arphaxad*, Suſianorum pater creditur, ex *Euſtathio Antiocheno* in *Hexaemeron*. Ab ea ſententia non recedit *Euſebius*, cùm ab eo *Coſſaos* derivat. *Coſſai* enim ſunt in Suſiana, ut conſtat ex *Ptolemæo*, Lib. vi. cap. iii. Denique una ex Suſianæ præcipuis urbibus *Sela* vocatur, ex *Ptolemao* & *Ammiano Marcellino*, à *Sale* utique conditore. [Ammian. lib. xxiii.]

Heber ortum dedit Hebræis *Abraha* Majoribus, qui plerique omnes circa Aſſyriam habitarunt, in cujus finibus Arca ſubſtitit. *Phaleg*, vel aliquem poſterorum in avi memoriam, veriſimile eſt nomen dediſſe vico *Phalga* ad Euphratem, non procul à confluxu Chaboræ, ad quem Carthas condidit *Charan Abraha* frater. Fuit & circa Aſſyriam campus *Ragau*, de quo *Judith cap.* 1. *verſ.* 6. à *Ragau Phalegi* filio nomen habens. *Ragau* filium habuit *Sarug*, à quo Nepotum aliquis *Sarug* vocavit urbem Carthis vicinam.

Jectan cum filiis tredecim *Moſes* habitaſſe dicit à *Meſſa* uſque *Sephar* Montem Orientalem. *Et facta eſt*, inquit, *habitatio eorum de Meſſa pergentibus uſque Sephar Montem Orientalem.* Eorum ſedes circa Cophenem Indiæ & Atiæ fluvium poſitas, *Joſephus* & *S. Hieronymus* interpretantur. At *Jectanem* & ejus filios Arabiæ Felicis intima inſediſſe probat *Bochartus* in *Phaleg* Lib ii. cap. xv. Primò, quia unicuique Genti natales ſuos referenti, niſi aliud obſtet, credendum eſt. At jampridem apud Arabes hæc invaluit opinio, *Jectanem* ſive *Cahtanem.* (Is enim eſt apud illos binomius) eſſe Arabum parentem, & repertorem linguæ Arabicæ. Ita Statuunt Scriptores inter illos magni nominis *Joſephus Ben-Abdillatif* in Opere Genealogico, & *Mohammedes Ben-Jacob Sirazita* apud Autorem *Alcamus*. Secundò, ut à *Cahtane* ſeu *Jectane Catanita*, Arabiæ Felicis Populi, leguntur apud *Ptolemaum*, ita *Jectanis* nomen etiamnum ſervatur integrum in urbe territorii Mechenſis *Baiſath-Jektan*, quæ à *Mecca* ſeptem ſtationibus abeſt, & una ſtatione à Mari Rubro. Tertiò, Gentes interioris Arabiæ ex *Jectane* oriundas Autores celebres nominatim deſignant. Ad illum ſcilicet Amanitarum & Homeritarum originem referunt *Theophanes*, *Anaſtaſius* & *Euthymius*. Quartò, *Moſes* his verbis, *Et facta eſt habitatio eorum de Meſſa pergentibus uſque Sephar*, manifeſtè deſignat intimam Arabiæ Felicis regionem. Nam *Meſſa*, vel *Meſa*, aliis *Muza*, Portus fuit celeberrimus ad Mare Rubrum, ad quem frequentes appellebant Ægyptii, & Æthiopici Mercatores, inde Orientem versùs profecturi ad Sapharitas, à quibus thus & myrrham compararent, & quicquid eſt odorum Arabicorum. *Muza* Portus, & *Saphar* urbis Regiæ, à qua Mons *Climax* appellatus eſt *Mons Saphar*, meminerunt *Ptolemaus*, *Arianus*, & *Plinius* Lib. vi. cap. xxiii.

Ex his colligitur, *Semi* filios & Nepotes incoluiſſe partem Aſiæ tum Majoris tum Minoris. In Minori Aſia inſediſſe Lydiam, Myſiam, Cares; in Majori Elymaidem Aſſyriam, Adiabenen, Arrapachiten, Syriam, Meſopotamiam, Armeniam, Suſianam, Arabiam Felicem. His recenſitis, ſubdit Moſes: *Iſti filii Sem ſecundùm cognationes & linguas & regiones in gentibus ſuis. Ha familia Noë juxta Populos & Nationes ſuas. Ab his diviſa ſunt Gentes in terra poſt Diluvium.* Ex hac porto filiorum *Noë* genealogia, & populorum ab illis propagatorum recenſione patet quam vana ſit Præadamitici Fabulatoris objectio, qui regiones tantùm Terræ Sanctæ, vel Terras illi conterminas, non terrarum omnium plagas omnes, à filiis *Noë* diviſas & poſſeſſas fuiſſe affirmat, contra Hiſtoriæ Sacræ veritatem, ut Diluvium Noëticum particulare duntaxat fuiſſe Judææ, non univerſale totius orbis probet.

Objicit quintò idem Fabulator hæc verba *Euſebii* in Chronico, ubi de tempore nativitatis Abrahami: *In hujus Nini Imperii quadrageſimo-tertio anno apud Hebraos natus eſt Abrahamus. Apud Ægyptios autem decima-ſexta Poteſtas erat, quam vocant Dynaſtiam. Quo tempore regnabant Thebai, qui prafuerunt Ægyptiis annis centum nonaginta.* Atqui, ſecundùm Judæos Helleniſtas, nondum erant exacti trecenti anni à diluvio *Noë* ad nativitatem Abrahami. Quomodo ergo fieri potuit, ut intra annos trecentos nobiliſſimum ſub *Nino* Aſſyriorum Imperium ſtatutum fuerit & ſtabilitum per quadraginta tres annos? Qua ratione etiam ordinari & inſtaurari potuit per idem tempus Thebanorum Regum Præfectura illa in Ægyptios, quam tempore illo à nonaginta & centum annis invaluiſſe retulit hoc loco *Euſebius*? An denique credibile eſt intra annos trecentos elapſos fuiſſe Dynaſtias quindecim, & inchoatam decimam-ſextam apud Reges Ægyptios?

Reſpondetur, Non fore incredibile quòd Aſſyriorum Imperium annorum trecentorum ſpatio condi potuerit, exiguis primùm initiis. Ea enim rerum omnium, & ipſarum Monarchiarum conditio, ut in ortu ſuo parvæ ſint, tenues, & anguſtæ. Sanè ſi mira generis humani fœcunditas & propagatio poſt Diluvium conſideretur: ſi attendatur intra centum & triginta annos ita multiplicatos fuiſſe homines ante Diluvium, ut *Cainus* anno Mundi circiter centeſimo trigeſimo civitatem ædificare potuerit; *Jacobi* filios ac Nepotes ducentorum & quindecim annorum ſpatio quo in Ægypto manſerunt, in magnum populum creviſſe; mirum non videbitur quòd annorum trecentorum ſpatio condi potuerit Aſſyriorum Imperium. Quod ſub *Nino* amplum adeo, nobile, ac potens extitiſſe, ut in ejus exercitu, quando Bactrianam invadere properabat, recenſiti ſint decies ſepties centena peditum, & ducenta ac decem equitum, decemque curruum falcatorum millia cum paulò minus ſexcentis, quemadmodum ſcribit *Diodorus* Lib. ii. fabolæ propius eſſe videtur quàm Hiſtoriæ.

Quod ſpectat Ægyptiorum Regum Dynaſtias, quas *Euſebius* poſt *Julium Africanum* recenſet, maximam partem fabuloſæ ſunt, & pro arbitrio confictæ. Origines Ægyptiacas *Manetho* ſcripſerat, triginta recenſuerat Dynaſtias Deorum, Semideorum, mortaliumque Regum. *Eratoſthenes* Cyrenæus vetuſtos Thebæorum Reges, à *Manethone* (ut aiebant) prætermiſſos ſupplevit. *Julius Africanus* ea quæ *Manetho* impurorum Sacrorum Pontifex de Diis & Semideis mentitus fuerat, tanquam Scriptore Chriſtiano indigna rejiciens, Ægyptiorum Dynaſtias Regum à *Diluvio* auſpicatur. At quamvis ſexdecim *Manethonis* Dynaſtias explodat, integrum tamen ſervat triginta Dynaſtiarum numerum, quarum vetuſtiſſimas Diis, Semideiſque *Manetho* aſſignavit, ut conſtat ex editis à *Scaligero* Latino-Barbaris. Hinc *Georgius Syncellus* obſervat, *Chronicas Diſquiſitiones à Manethone traditas diſcrepare ab Eccleſiaſticis Hiſtoricis tum illarum appellatione, tum Regnorum duratione.* Sed & in eo ſibi contradicit *Africanus*, quod cùm à Diluvio ad exodum numeret annos mille quadringen-

tos

tos ſexaginta quatuor, & *Menen* Regum primum poſt Diluvium collocet, nihilominus ſecundùm Dynaſtiarum ſuarum rationes a *Mene* ad *Amoſin*, ſub quo Exodum conſignat, annos numeret ter mille nongentos octoginta ſex. *Euſebius* Chronicum Canonem pertexens à Nativitate *Abrahami*, cum duntaxat Dynaſtiarum ab *Africano* recenſitarum numerum adhibuit, qui ſuis rationibus conveniret. Quindecim itaque prioribus expunctis, annos inanes circiter trecentos *Thebais & Paſtoribus* Anonymus aſſignat, & à Dynaſtia decima octavâ Ægyptiorum Regum ſeriem exorditur. *Euſebium* acerbè inſectatur *Georgius Syncellus*, & poſt ipſum *Scaliger*, quòd *Julium Africanum* interpolaverit. *Euſebii* tamen Chronologiam longè accuratiorem eſſe Viri eruditi plerique omnes conſentiunt. Quòd autem decimam-ſextam Dynaſtiam Ægyptiorum Regum numerat ſub tempus nativitatis *Abrahami*, optimè cohærere poteſt cum annorum numero à diluvio tunc numeratorum. Siquidem priſcis illis temporibus Ægyptus inter diverſos diſtributa Regulos, tot Dynaſtias intra annos trecentos habere potuit. Tunc *Intra ſuam cuique patriam Regna finiebantur*, ait *Juſtinus*; & urbes ſingulæ ſuos habebant Toparchas. Ejuſmodi *Abrahami* temporibus *Bara* Rex *Sodomorum*, *Berſa Rex Gomorrha*, *Sennaab*, *Rex Adama*, *Semeber Rex Seboim*, *& Rex Bala qua eſt Segor*. Quot urbes, tot Reges. Illi prælio congreſſi ſunt cum *Amraphaël* Rege *Sennaar*, & *Chodorlahomor* Rege *Elam*, & *Arioch* Rege *Ponti*, & *Thadal* Rege *Gentium*. Quatuor Reges adverſus quinque. Talem etiam fuiſſe vetuſtiſſimam Phœniciæ Politiam *Strabo* teſtatur Lib. XVI. *Olim*, inquit, *Aradii per ſeſe Reges habuerunt, ſicut & qualibet alia urbs Phœnicum*.

Geneſ. 14.

ARTICULUS V.

De Æterna illorum Hominum Sorte qui Diluvio perierunt.

PROPOSITIO UNICA.

Quòd aliqui, ex iis qui Diluvio perierunt, damnationem æternam evaſerint, gratis aſſeritur.

PROBATUR I. Ex eo quòd præter *Noë* & ejus familia nulli alii tunc fuerint in terris homines juſti. Eam enim rationem affert Scriptura Sacra cur Deus univerſum hominum genus diluvio perdere decreverit, quòd omnes ſceleribus nefariis contaminati eſſent. Geneſis VI. *Videns autem Deus quòd multa malitia hominum eſſet in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum omni tempore, pœnituit eum quòd hominem feciſſet in terra. Et tactus dolore cordis intrinſecus, Delebo, inquit, hominem, quem creavi, à facie terra. . . . . Corrupta eſt autem terra coram Deo, & repleta eſt iniquitate. Cùmque vidiſſet Deus terram eſſe corruptam (omnis quippe caro corruperat viam ſuam ſuper terram) dixit ad Noë: Finis univerſa carnis venit coram me; repleta eſt terra iniquitate à facie eorum, & ego diſperdam eos cum terra.* Sanè ſi qui præter Noë *Juſti* fuiſſent, hos pariter à diluvio Deus ſervaviſſet. Rationi enim prorſus conſentanea ſunt verba illa, quibus Deum olim interpellabat Abrahamus *Geneſis* XVIII. verſ. 25. *Abſit à te ut rem hanc facias, & occidas Juſtum cum impio, fiatque Juſtus ſicut impius, non eſt hoc tuum: Qui judicas omnem terram, nequaquam facies judicium hoc.*

Confirmatur autoritate *S. Auguſtini* Lib. XV. *De Civitate Dei*, cap. XXIV. ſcribentis: *Nec fruſtra creditur ſic factum eſſe diluvium, jam non inventis in terra qui non erant digni tali morte defungi, quâ in impios vindicatum eſt.*

Pœnitentiam quidem agere potuerunt incipiente diluvio, donec aquis ſubmerſi interirent, illi præſertim qui in Montibus habitabant; atque ita damnationem æternam evadere: ſed ipſos revera pœnitentiam egiſſe nullis certis documentis probatur; imò contrarium colligitur ex his Chriſti verbis, *Luca* XVII. verſ. 27. *Edebant & bibebant: uxores ducebant, & dabantur ad Nuptias, uſque in diem quâ intravit Noe in Arcam: & venit diluvium, & perdidit omnes.*

Denique eadem ratione fingi poſſet plurimos ex Sodomitis igne cæleſti conſumptis damnationem æternam evaſiſſe, quia dum igneum & ſulphureum imbrem cadere cernerent, ac jam incendio corriperentur, pœnitentiam egerint. Idem quoque de Ægyptiis Mari Rubro demerſis, nec non de iis quos cum *Core*, *Dathan*, & *Abiron* dehiſcens terra vivos abſorbuit, aliquis eâdem libertate comminiſci poſſet.

Objicies celebrem illam *S. Petri* ſententiam Epiſtolâ I. cap. III. verſ. 19. *In quo & his qui in carcere erant, ſpiritibus veniens prædicavit: qui increduli erant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noë, cùm fabricaretur Arca.* Ex quibus colligi poſſe videtur, Chriſtum, cùm ad inferos deſcendit ſecundùm animam, Evangelium prædicaſſe his qui ibi detinebantur atque cruciabantur: ejuſque prædicationem aliquibus profuiſſe, ut per ejus miſericordiam ab æterna damnatione liberarentur: & iis maximè qui increduli fuerant temporibus *Noe*, & diluvio perierant.

Reſpondetur, His *S. Petri* verbis ſignificari duntaxat Chriſtum efficaci divinitatis ſuæ potentiâ ad ſui adorationem convertiſſe eorum hominum animas, qui in ſua gratia & amicitiâ deceſſerant, ut vim beneficam mortis ac redemptionis ſuæ ad omnes homines pertinere oſtenderet, etiam qui antiquiſſimis temporibus vixerunt, atque adeo primâ ipsâ Mundi Ætate, quam diluvium terminavit. Ideò meminit Diluvii Noëtici, & ut ab eo ad baptiſma, cujus erat figura tranſiret. Ita hunc locum interpretatur Oecumenius. *Cùm*, inquit, *multa eſſet quaſtio, ſi ob ſalutem omnium hominum facta eſt Domini Incarnatio, qualem ſortiti ſunt ſalutem qui antea mortui ſunt, utrumque uno modo diſſolvit, & ait, Quod mors Domini utrumque horum operata eſt, ſpem videlicet Reſurrectionis per hoc quòd ipſe reſurrexerit, & rurſum eorum ſalutem qui priores dormierant. Nam qui bonis operibus vitam ſuam adornarant tempore quo vixerant, quemadmodum ſi tunc adveniſſet Chriſtus, nequaquam deſtituti fuiſſent prædicatione ipſos vivificante, ita & tunc per Domini ad inferos deſcenſum ſalutem conſecuti ſunt, quemadmodum videtur Divo Gregorio. Ait enim ipſe: An ſimpliciter ſalvos facit omnes Chriſtus qui apparuit, videlicet in inferno? An & ibi eos qui crediderint? Per hoc enim quòd ait, Eos qui crediderint? ſignificat quòd ſe ipſos ita præparaverant, quòd ſi etiam tunc adveniſſet, credidiſſent. Neque id rejiciendum puto. Non enim hereditariè habebatur ſalus, quandoquidem licet ad viventes omnes venit, non tamen omnes ſalvat, ſed eos tantùm qui crediderint. Etenim erat opus liberæ voluntatis ſingulorum, ut cùm rationales eſſent, non inſenſibi-*

Gregor. Naz. Orat. [illegible]

liter ſe haberent ad magnificentiam ejus qui tale donum præſtiterat, ſed ſe dignos præberent dantis bonitate. Et infra. *A Scriptura confirmat inobedientiam; neque id à temporibus Prophetarum, ſed ab ipſo propemodum Mundi ortu: ex quo demonſtrat quòd ab initio prædicabatur hominibus ſalus, ſed deſpiciebatur ob declinationem ipſorum ad vana & voluptuoſa. Cùm enim illorum quoque tempore innumerabiles eſſent homines, ſoli octo credentes his quæ per Arcæ præparationem prædicabantur, ſervati fuerunt. Quoniam autem in aqua fuerat ſalus, confeſtim hoc ad ſacrum transfert Baptiſma, & ait, Quòd aqua illa deſignabat noſtrum Baptiſma, quoniam illud quoque ſuffocat ac demergit incredulos Dæmones, ſervatque Fideles ad Eccleſiæ Arcam accedentes.*

Reſpondetur ſecundò, Locum illum *S. Petri* non eſſe neceſſariò intelligendum de Chriſti deſcenſu ad Inferos, & de prædicatione ejus ibi factâ, ſed ita poſſe explicari, ut Apoſtolus figuratâ locutione uſus docuiſſe intelligatur, tempus illud *Noe* quo diluvium factum eſt, illuſtrem prætuliſſe ſimilitudinem atque imaginem temporis adventûs Chriſti, & prædicationis Legis Evangelicæ. Illa namque tempeſtate Chriſtus Spiritu venit prædicans hominibus incredulis: id eſt, ſupernis inſpirationibus & revelationibus ſervorum ſuorum mentes illuminans, ut *Noe*, & aliorum, per illos prædicavit hominibus impiis, invitans ipſos ad pœnitentiam: Tempore autem Legis Evangelicæ ipſemet Chriſtus in terris viſus & cum hominibus converſatus, per ſe, ac per ſuos Diſcipulos Evangelium hominibus prædicavit. Tunc diluvium imminens prædicabatur, quod omnes homines deleret: Poſt adventum Chriſti prædicari cœptus eſt finis Mundi, extremumque Judicium in quo omnes reprobi æternis ſuppliciis addicendi ſunt. Tunc plurimi fuerunt increduli & impii, ideóque diluvio demerſi & ſuffocati interierunt; pauci per Arcam generale Mundi naufragium evaſere: poſt adventum autem Chriſti minor pars hominum credit Evangelio, & per Baptiſmum & Fidem ſervatur. Denique Noëtico tempore prædicabatur hominibus pœnitentia, dum fabricaretur Arca, uſque ad diluvium: nunc autem prædicatur omnibus Evangelium, quo Chriſti Eccleſia ubique gentium ædificatur uſque ad conſummationem ſeculi. Nec in Sacris Literis inuſitatum eſt ut nomen ſpiritûs pro toto homine uſurpetur, quemadmodum & nomen carnis, ut Pſalmo LXXVII. *Recordatus eſt quia caro ſunt, ſpiritus vadens & non rediens.* Nec etiam inſolens videri debet quòd nomen carceris pro corpore uſurpetur, quo anima velut carcere incluſa tenetur, juxta illud Pſalmi CXLI. *Educ de carcere animam meam:* vel pro errorum & vitiorum miſeria, & tenebris, quibus occæcati & captivi detinebantur increduli impiique homines. Quo ſenſu dicitur *Iſaiæ* XLII. verſ. 6. & 7. *Et dedi te in fœdus populi, in lucem Gentium; ut aperires oculos cæcorum, & educeres de concluſione vinctum, de domo carceris ſedentes in tenebris.*

Poſterior hæc interpretatio eſt *S. Auguſtini* Epiſtolâ XCIX. ad *Evodium*, quæ in ultima Editione Pariſienſi eſt CLXIV. *Conſidera tamen*, inquit, *ne fortè totum illud quod de concluſis in carcere ſpiritibus, qui in diebus Noë non crediderant, Petrus Apoſtolus dicit, omnino ad inferos non pertineat, ſed ad illa potiùs tempora, quorum formam ad hæc tempora tranſtulit. Illa quippe res geſta forma fuerat futurorum, ut ii qui modò non credunt Evangelio, dum in omnibus Gentibus ædificatur Eccleſia, illis intelliguntur eſſe ſimiles, qui non crediderunt cùm fabricaretur Arca. Illi autem qui crediderunt, & per baptiſmum ſalvi fiunt, illis comparentur qui tunc in eadem Arca ſalvi facti ſunt per aquam. Unde ait: Sic & vos ſimili forma baptiſma ſalvos facit. Ad hanc igitur formæ ſimilitudinem cætera etiam de incredulis coaptemus, & non ſuſpicemur quòd apud Inferos ad faciendos fideles atque liberandos Evangelium prædicatum ſit, vel adhuc etiam ibi prædicetur, quaſi & ibi ſit Eccleſia conſtituta. Ad illum ergo ſenſum, qui te movet, ideo videntur adtracti qui hoc Petrum ſenſiſſe crediderunt, quia dixit, Concluſis in carcere Spiritibus prædicatum, quaſi Animæ non poſſint intelligi Spiritus, quæ tunc erant in carne, atque ignorantiæ tenebris velut carcere claudebantur: de quali carcere ſe deſiderat liberari ille qui dicit:* Educ de carcere animam meam, ut confiteantur nomini tuo: *Quæ alibi umbra mortis appellatur. De qua non utique apud inferos, ſed hîc liberati ſunt, de quibus ſcriptum eſt:* Qui ſedebant in umbra mortis, lumen ortum eſt eis. *Illis autem in diebus Noe fruſtra prædicatum eſt, quia non crediderunt, cùm expectaret eos Dei patientia per tempus tot annorum quibus Arca eadem fabricata eſt: (Nam ejus etiam fabricatio quodammodo prædicatio fuit:) Sicut modò ſimiles eorum non credunt, qui ſub eadem forma ignorantiæ tenebris velut carcere concluduntur, fruſtra intuentes Eccleſiam toto Mundo conſtrui imminente judicio, tanquam diluvio quo tunc omnes increduli perierunt. Ait quippe Dominus:* Sicut in diebus Noë, ita erit & in diebus Filii hominis. Manducabant, bibebant, nubebant, uxores ducebant, donec intravit *Noë* in Arcam, venit diluvium, & perdidit omnes. *Sed quia ea res geſta etiam futuram rem ſignificabat, ideo ibi diluvium, & baptiſmum ſignificavit fidelibus, & infidelibus pœnam: Sicut in figura non rei geſtæ, ſed tantummodo dictæ, quod de lapide ſcriptum eſt, quo ſignificatus eſt Chriſtus, duo quædam prænuntiata ſunt, & infidelibus offendiculum, & fidelibus ædificium..... Nec moveat ad impediendum iſtum intellectum, quod eundem Chriſtum dixit Apoſtolus Petrus prædicaſſe illis in carcere concluſis qui quondam non crediderant in diebus Noë, ut ideo non arbitremur hoc intelligendum, quia illo tempore nondum venerat Chriſtus. Nondum enim venerat ſcilicet in carne, ſicut venit quando poſt hæc in terra viſus eſt, & cum hominibus converſatus eſt. Verumtamen ab initio generis humani, vel ad arguendos malos, ſicut ad Cain, & prius ad ipſum Adam, uxoremque ejus, vel ad conſolandos bonos, vel ad utroſque admonendos, ut alii ad ſalutem ſuam crederent, alii ad pœnam ſuam non crederent, ipſe utique non in carne, ſed in Spiritu veniebat, viſis congruis alloquens, quos volebat, ſicut volebat. Quod autem dixi,* In Spiritu veniebat, *& ipſe quidem Filius in ſubſtantia Deitatis, quoniam corpus non eſt, utique Spiritus eſt. Sed quid facit Filius ſine Spiritu Sancto, vel ſine Patre, cùm inſeparabilia ſint omnia opera Trinitatis? Ipſa quoque Scripturæ verba, de quibus agitur, ſatis hoc, ut puto, indicant eis qui diligenter attendunt:* Quia Chriſtus, *inquit*, ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt, Juſtus pro injuſtis, ut nos adduceret Deo, mortificatus quidem carne, vivificatus autem Spiritu: in quo & iis qui in carcere concluſi erant, Spiritibus adveniens prædicavit, qui increduli fuerant aliquando, quando expectabat Dei patientia, in diebus *Noë*, cùm fabricaretur Arca. *Jam, ut arbitror, attenditur ordo verborum*, Chriſtus mortificatus carne, vivificatus autem Spiritu. *In quo Spiritu adveniens prædicavit & illis Spiritibus qui increduli fuerant aliquando in diebus Noë. Quoniam priùs quàm veniret in carne pro nobis moriturus, quod ſemel fecit, ſæpe antea veniebat in Spiritu ad quos volebat.*

Pſalm. 141. 8.

Iſai. 9. 2.

Lucæ 17. 26.

volebat, viſis eos admonent ſicut volebat, uſique in Spiritu, quo Spiritu & vivificatus eſt, cùm in paſſione eſſet carne mortificatus. Quid eſt enim quod vivificatus eſt Spiritu, niſi quòd eadem caro quâ ſolâ fuerat mortificatus, vivificante Spiritu reſurrexit? Proinde etiam illud quod poſtea dictum eſt de incredulis: Qui reddent rationem ei qui paratus eſt vivos & mortuos judicare, *non eſt conſequens, ut eos hîc intelligamus mortuos, qui de corpore exierunt. Fieri enim poteſt ut mortuos dixerit Infideles, hoc eſt in anima mortuos, de qualibus dicitur,*

Matth. 8. 17. Dimitte mortuos, ut ſepeliant mortuos ſuos. *Vivos autem qui credunt in eum, non fruſtra audientes,* Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus. [Epheſ. 5. 14.] *De qualibus etiam ipſe Dominus dicit:* [Joan. 5. 25.] Venit hora & nunc est, quando Mortui audient vocem Filii Dei, & qui audierint, vivent. *Proinde etiam quod ſequitur & dicit Petrus.* [1 Pet. 4. 6.] Propter hoc enim & Mortuis evangelizatum eſt, ut judicentur quidem ſecundùm homines in carne, vivant autem ſecundùm Deum Spiritu: *Non cogit apud Inferos intelligi.* Propter hoc enim *in hac vita* & Mortuis evangelizatum eſt, *id eſt, Infidelibus & iniquis*; ut *cùm crediderint*, judicentur quidem ſecundùm homines in carne, *hoc eſt in diverſis tribulationibus, & ipſa morte carnis; unde idem Apoſtolus alio loco dicit:* Tempus eſſe ut judicium incipiat à domo Domini: Vivant autem ſecundùm Deum Spiritu, *quia & in ipſo fuerant mortificati, cùm morte infidelitatis & impietatis detinerentur. Hæc expoſitio verborum Petri cui diſplicet, vel cui etiam non diſplicet, non tamen ſufficit, quærat ea ſecundùm Inferos intelligere. Qui ſi valuerit illa, quibus me moveri ſupra commemoravi ita ſolvere, ut eorum auferat dubitationem, impartiat & mihi: Quod ſi factum fuerit, potuerunt illa verba utroque modo intelligi; ſed iſta ſententia de nulla falſitate convincitur.*

Objicies ſecundò verba *S. Hieronymi*, Libro *Quæſtionum Hebraicarum* in *Geneſim* exponentis illa verba: *Non permanebit Spiritus meus in hominibus iſtis in æternum, quia carnes ſunt* (ut habent Septuaginta Interpretes.) *In Hebræo*, inquit, *ſcriptum eſt:* Non judicabit Spiritus meus homines iſtos in ſempiternum, quoniam carnes ſunt. *Hoc eſt; Quia fragilis eſt in homine conditio, non eos ad æternos ſervabo cruciatus; ſed hîc illis reſtituam quod merentur. Ergo non ſeveritatem, ut in noſtris Codicibus legitur, ſed clementiam Dei ſonat, dum peccator hîc pro ſuo ſcelere viſitatur.* Et in 1. cap. Prophetæ *Nahum*, ad illa verba, *Quid cogitatis contra Dominum?* hæc habet: *Si vobis videtur crudelis, rigidus, & cruentus, quòd in Diluvio genus delevit humanum, ſuper Sodomam & Gomorrham ignem & ſulphur pluit, Ægyptios demerſit fluctibus, Iſraëlitarum cadavera proſtravit in eremo; ſcitote eum ideo ad præſens reddidiſſe ſupplicia, ne in æternum puniret. Certè aut vera ſunt quæ Prophetæ loquuntur, aut falſa; ſi vera ſunt quæ de ſeveritate ejus videntur dicere: ipſi dixerunt,* Non judicabit Dominus bis in idipſum in tribulatione: *Si autem falſa ſunt, & falſum eſt hoc quod dicitur,* Non conſurget duplex tribulatio: *Falſa eſt ergo & crudelitas quæ in Lege deſcripta eſt. Quod ſi verum eſt, ut negare non poterunt, dicente Propheta,* Non judicabit Dominus, &c. *Ergo qui puniti ſunt, poſtea non punientur: Si autem illi poſtea punientur, Scriptura mentitur, quod dicere nefas eſt. Receperunt ergo & qui in Diluvio perierunt, & Sodomitæ, & Ægyptii, & Iſraëlitæ in ſolitudine, mala ſua in vita ſua.* Si igitur Deus propterea illos homines temporali ſupplicio diluvii punire voluit, ne ſempiternis poſt

A hanc vitam ſuppliciis eos puniret, multi ex illis damnationem æternam evaſerunt. Accedit ad hanc ſententiam *Rupertus* Abbas, Lib. IV. Commentariorum in *Geneſim*, cap. XVI. *Sciendum eſt*, inquit, *triforme unius Trinitatis eſſe judicium, primum videlicet quo Diabolus de cælo dejectus eſt: & ultimum quo idem Diabolus cum ſuis Angelis & malis hominibus in ignem æternum eſt mittendus: Præterea medium hoc quo Diluvium Mundo inducitur: & hoc quidem ut tempore vel ordine, ſic & qualitate medium eſt. Etenim primo & ultimo judicio ſoli reprobi feriuntur, & ſoli electi ſervantur:*

B *iſto autem medio nec ſoli electi conſervantur, nec ſoli reprobi ſuffocantur. Credendum quippe eſt aliquos hoc diluvio periiſſe, quorum eodem periculo mortis peccatum deletum ſit, juxta quod ſcriptum eſt:* Non vindicabit Deus bis in idipſum: *Pleroſque tamen ex eis, utpote impios, ab illo temporali aquarum diluvio ad æternum tranſiſſe incendium, juxta quod ſcriptum eſt:* Ignis ſuccenſus eſt furore meo, & ardebit uſque ad inferni noviſſima. *De his autem qui ſuperfuerunt tam magnâ Dei gratiâ reſervati, cùm tres tantùm filii Noë fuerint, unus reprobus extitit, & ex omnibus illis tribus maxima*

C *reproborum turba ſuccrevit.*

Reſpondetur, Singularem eſſe & inauditam *S. Hieronymi* & *Ruperti* Abbatis interpretationem illorum verborum; *Non vindicabit Deus bis in idipſum*; (Secundùm LXX.) vel, *Non conſurget duplex tribulatio.* (ut habet Vulgata noſtra) Longè enim alius eſt Prophetici illius Oraculi ſenſus quàm ipſi afferunt. Loquitur enim Propheta de Ninivitis, adversùs quos præcipuè illud edidit Vaticinium, & minatur eis extremum ſupplicium, prædicens, Deum uno & extremo ſupplicio eos puniturum, quo ita delebuntur ac omnino per-

D dentur, ut altero ſupplicio, ſeu alterâ in eos ultione non ſit opus. Hunc ſenſum antecedentia & conſequentia verba confirmant. *Et in diluvio tranſeunte conſummationem faciet loci ejus, & inimicos ejus perſequentur tenebræ. Quid cogitatis contra Dominum? Conſummationem ipſe faciet: non conſurget duplex tribulatio. Quia ſicut ſpinæ ſe invicem complectuntur, ſic convivium eorum pariter potantium: conſumentur quaſi ſtipula ariditate plena.* Atque ita hunc locum explicat *Theodoretus* in Commentario: *Funditus enim perdet*, inquit, *& in perpetuas tenebras dabit eos qui contra eum*

E *temere inſoleſcunt.* Diluvium enim & conſummationem *vocavit ſupremum exitium. Deinde per interrogationem:* Quid cogitatis contra Dominum? *Quam, inquit, poteſtatem eum habere arbitramini?* Conſummationem ipſe faciet: non vindicabit bis in idipſum in tribulatione. *Cumulatum, ait, vobis inferet ſupplicium, ita ut non ſit opus ſecundam plagam adjicere.* Incredibile certè eſt, utpote Scripturæ Sacræ auctoritati contrarium, impios de peccatis ſuis pœnitentiam non agentes, æternis ſuppliciis non puniri, quia temporalibus plectuntur. Id, puto, non ſenſerit *S. Hieronymus.* Ad pœnitentes ergo ejus aſſertio reſtringen-

F da eſt, quantumvis univerſalis videatur, & hac explicatione lenienda, quantumvis dura. Sed ut vel ſic reſtricta & temperata faveat iis qui diluvio perierunt, probandum eſt, aliquos ſaltem ex illis pœnitentiam egiſſe, quod gratis aſſeritur, Scripturâ minimè ſuffragante. Ut enim neminem ex Sodomitis, cum quibus *S. Hieronymus* comparat eos qui diluvio perierunt, æternam damnationem evaſiſſe Chriſtus ſignificat, Matthæi XI. verſ. 24. *Et tu Capharnaum, nunquid uſque in cælum exaltaberis? Uſque in infernum deſcendes; quia ſi in Sodomis factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in te, fortè manſiſſent uſque in hanc diem. Verumtamen*

Digitized by Google

runtamen dico vobis, Quia terra Sodomorum remiſſius erit in die judicii, quàm tibi: Et *S. Judas* Apoſtolus, qui *ignis æterni pœnam* Sodomitis & Gomorrhæis inflictam aſſerit: Ita neminem eorum qui diluvio perierunt, æternam damnationem evaſiſſe credibile eſt, parvulis exceptis, ſi qui per Sacramentum legis naturæ, aut Fidem ſigno aliquo ſenſibili & ſacro ſignificatam & confirmatam, ab originali peccato mundati ſunt, & ſanctificati. A ſententia itaque *S. Hieronymi* & *Ruperti* hac in Quæſtione diſcedimus, ſalvâ, quam tantis Viris debemus, veneratione.

SCHOLION.

Quicumque extra Arcam pereunt, in æternum pereunt: Quicumque extra Eccleſiam moriuntur, per temporalem mortem ad æternam tranſeunt, Sed & in ipſa Eccleſia nemo A ſalvatur, niſi Cruci Chriſti, cujus Arca typus fuit, inhæreat. Ad cæleſtem patriam volumus pervenire: *Interjacet mare hujus ſæculi quà imus, etſi jam videmus quò imus: Nam multi nec quò eant vident. Ut ergo eſſet & quà iremus, venit inde ad quem ire volebamus. Et quid fecit? Inſtituit lignum, quo mare tranſeamus. Nemo enim poteſt tranſire mare hujus ſæculi, niſi Cruce Chriſti portatus. Hanc Crucem aliquando amplectitur & infirmus oculis. Et qui non videt longe quò eat, non ab illa recedat, & ipſa illum perducet....... Mare tranſeundum eſt, & lignum contemnis? O ſapientia ſuperba, irrides crucifixum Chriſtum, ipſe eſt quem longè vidiſti:* In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum. *Sed quare crucifixus eſt? Lignum tibi humilitatis ejus neceſſarium erat. Superbia enim tumueras, & longè ab illâ patriâ projectus eras,* B *& fluctibus hujus ſæculi interrupta eſt via, & quà tranſeatur ad patriam non eſt, niſi ligno porteris. Ingrate, irrides eum, qui ad te venit ut redeas. Ipſe factus eſt via, & hoc per Mare: inde in Mari ambulavit, ut oſtenderet eſſe in Mari viam. Sed tu, qui quomodo ipſe ambulare in Mari non potes, navi portare, ligno portare: Crede in Crucifixum, & poteris pervenire.* S. Auguſt. Tract. 2. in Johan.

Finis primæ Mundi Ætatis.

SECUNDA

SECUNDA MUNDI ÆTAS

A FINE DILUVII

AD VOCATIONEM SEU PROFECTIONEM

ABRAHAMI,

ANNOS COMPLEXA CCCCXXVI. MENSES IV. DIES XVII.

HISTORIÆ SYNOPSIS.

CAPUT PRIMUM.

Hujus Ætatis exponitur Hiſtoria ut in Sacris Literis traditur.

I. ANNO ſexcenteſimo primo vitæ *Noë*, menſis primi die primo, Octobris noſtri XXIII. reſpondente, cùm aperuiſſet *Noe* tectum Arcæ, vidit exſiccatam eſſe terræ ſuperficiem. Menſe ſecundo, die vigeſima-ſeptima, reſpondente Decembris noſtri XVIII. Terrâ omnino arefactâ, Noë Dei mandato de Arca exivit, cum uxore, tribus filiis, & totidem illorum uxoribus. Egreſſus, liberatori Deo erexit Altare, & holocauſta obtulit, cùm in gratiarum actionem, tum ut eum ſibi ſuiſque propitium redderet. Divinis promiſſis cùm providentiæ, tum gratiæ recreatus *Noachus*, Iridem ſignum fœderis inter Deum & homines de non inducendis ampliùs aquis diluvii accepit. Cunctis animantibus in cibum attributis, Deus *carnem cum ſanguine* comedi prohibuit, cùm ob alias rationes, tum maximè ut homicidii horrorem hominibus incuteret. *Carnem*, inquit, *cum ſanguine non comedetis. Sanguinem enim animarum veſtrarum requiram de manu cunctarum beſtiarum; & de manu hominis, de manu viri, & fratris ejus requiram animam hominis. Quicunque effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius: Ad* Genſ. 9. 10. *Imaginem quippe Dei factus eſt homo.* (Geneſ. IX. verſ. 4. 5. 6.) Tres *Noë* filii *Sem*, *Cham*, & *Japhet*, orbis reſtauratores fuere. *Ab his enim diſſeminatum eſt omne genus humanum ſuper univer-*

A *ſam Terram.* Quinam ex illis primogenitus fuerit difficultas eſt in Diſſertationibus illuſtranda. Cùm *Noë* terram exercere cœpiſſet, vineam plantaſſet, vinoque largiùs hauſto fuiſſet inebriatus, non ex intemperantia, ſed ex ignorantia, ipſum impius *Cham* filiorum minimus irriſit, fratribuſque nuntiavit, illos ut ad ridendum pariter provocaret. At illi caſto pudore & pietate ac reverentiâ impulſi, aversâ facie, & retrogrado inceſſu ad Patrem accedentes, ejus turpitudinem pallio operuerunt. Evigilans autem *Noe* ex vino, cùm facinus *Chami*, pietatemque *Japheti* & *Semi* didiciſſet, *Chamo* in *Chanaan* filio maledixit: *Ma-*
B *ledictus*, inquit, *Chanaan*, *ſervus ſervorum erit fratribus ſuis.* Cur ille *Cham* non maledixerit, ſed filio, quæri poteſt. Rationem affert *Theodoretus*, quòd nimirùm *Cham*, Dei benedictione paulò ante donatum, humanâ maledictione feriendum non exiſtimaret; & quòd impium patrem in filio impietatis incitatore puniendum intellexerit. *Poſt ſedatum*, inquit, *diluvium, omnes pariter benedictionis divinæ participes facti ſunt. Temerarium igitur exiſtimavit Noe maledictionem illi inferre, qui benedictionem divinam conſecutus erat. Quamobrem ejus filio maledictionem intulit.*
C *Eſt autem ſupplicium juſtum. Quia enim cùm filius eſſet, in patrem deliquit, ob id per filii maledictionem pœnas luit. Ad hæc conſiderandum eſt illud, quòd ſi ipſe Cham maledictionem ſuſcepiſſet, in totum genus maledictio ea pervagata fuiſſet. Veriùm minimum filium ejuſmodi caſtigatione increpavit.* Origenes ab eodem *Theodoreto* laudatus *Interrogatione* VII. Chanaan ab Avo maledictum aſſerit, quia patri impietate ſimilis erat, ejuſque in illudendo *Noacho* ſocius, imò & primus illius nuditatis propalator ac ſugillator. *Nam ſi opus erat*,

inquit, *mentionem ſacere filiorum, omnium atique oportebat, & non ſolius Chanaan. Chanaan ipſe etiam erat impius, ut hiſtoria declarat. Volens igitur Spiritus Divinus oſtendere ſimilitudinem patris & filii, cum quodammodo à ſuorum fratrum pietate diſtinguit, adjiciens*, Ipſe Cham pater eſt Chanaan. *Genere ſiquidem erant omnes filii Noe: ſolus autem iſte moribus non erat filius, ſed ſui ſimilis filii pater. Quamobrem ad majorem demonſtrationem poſitum eſt illud*, Ipſe pater eſt Chanaan. *Qui verò hæc dixit Hebræus, hanc etiam Traditionem ratione confirmabat: Primum Chanaan verenda Avi ſui vidiſſe, ſuoque ſolùm Patri narraſſe tanquam Senem irridentem. Cham verò cùm ſimiliter ac fratres non deberet impiè ad Patrem accedere, ſed objurgare eum qui primus viderat & illudebat; ipſe quoque perſuaſus & acceſſit, & vidit, fratribuſque renuntiavit. Sed hæc viderentur eſſe fabuloſa, niſi hoc quod ſequitur demonſtrationis vim haberet:* Et ſuſcitatus eſt à ſomno ſuo, *inquit*, & cognovit quæcunque fecerat ei filius ſuus junior. *Cham autem non erat filius ejus junior, ſed ſecundus.* Sem enim, *inquit*, & Cham, & Japhet. *Quod ſi filium minimum demonſtrare volebat, Japhet nominaſſet. Quoniam verò nepotes ac eos etiam qui ab his longa ſerie naſcuntur, ſolent filios appellare, Chanaan Nepotum minimum dicit Scriptura cognitum fuiſſe à Noe ſceleris hujus auctorem extitiſſe. Et quod hoc ita ſe habeat, ſubjungit ſermo divinus, & ait*: Maledictus Chanaan, ſervus ſervorum erit fratribus ſuis. *Quòd ſi quis miretur quamobrem Cham, cùm ipſe quoque eſſet impius, eandem cum filio maledictionem non eſt ſortitus, cognoſcat quod ſi hanc ſortitus eſſet, videlicet*, Servus ſervorum erit, *ſervitutis etiam participes fuiſſent fratres ejus. Nam ex maledictione fratres quoque Chanaan ſervi fuerunt eorum, quorum ſervus declaratus eſt Chanaan.* Verùm relictâ Hebraicâ illa Traditione, quæ Scripturæ Sacræ expreſsè contraria videtur, indicanti *Chamum* eſſe ipſum filium minorem *Noachi*, quem ſibi illuſiſſe didicit, non verò *Chanaan Chami* filium: Siquidem ait cap. IX. verſ. 22. *Quod cùm vidiſſet Cham pater Chanaan, verenda ſcilicet patris ſui eſſe nudata, nuntiavit duobus fratribus ſuis foras*: hac, inquam, Traditione relictâ, ſeu potiùs exploſo illo Hebræorum figmento, Noachum *Chanaani* non *Chamo* maledixiſſe cenſemus ob rationes à *Theodoreto* allatas. Addit *Theodoretus*, Noachi verba non tam imprecationem in ſe continere, quàm futurorum prædictionem. *Nam cùm Iſraël ex Sem genus ducens, Paleſtinam occupaturus eſſet, quam olim incoluerant qui ex Chanaan deſcenderant, in maledictionis formam Prophetiam effert; prædicens quidem futura, deterrens autem poſteros ne peccent in parentes. Id quod nos apertè docet benedictio Sem*, Benedictus, *inquit*, Dominus Deus Sem, & erit Chanaan ſervus ejus. *Non enim duobus hunc ſubjecit, ſed ſoli Sem. Et Japhet quidem multiplicem progeniem prædixit, Sem verò pietatem. Nam Deum prophetavit habitaturum in tentoriis Sem. Habitavit autem apud Patriarchas, qui ex Sem orti ſunt: & apud Prophetas qui ex illis deſcenderunt; & priùs in Tabernaculo, poſteriùs Hieroſolymis. Et hæc Prophetia certiſſimum finem habuit Myſterium Diſpenſationis; quando Deus Verbum Dei & Patris Filius unigenitus, incarnatus eſt & homo factus, & carnem quam accepit ex ſemine David & Abraham, templum ſuum nominavit. Nam ex Sem hi quoque originem duxerunt: At ſervitus Chanaan in Gabaonitis finem accepit.* Similia habent *Diodorus Tarſenſis* in hujus loci explicatione, & *S. Auguſtinus* Quæſtione XVII. in Geneſim. *Quæritur quare peccante Cham in Patris offenſa, non in ſe ipſo, ſed in filio ſuo Chanaan maledicitur? Niſi prophetatum eſt terram Chanaan ejectis Chananæis inde & debellatis, accepturos fuiſſe filios Iſraël, qui venirent de ſemine Sem.* At de *Noachi* Prophetia plura in Diſſertationibus dicemus.

Sem vitam quingentis minùs duobus annis poſt diluvium produxit. (*Geneſis* XI. verſ. 11.) adeo ut paucis annis ſuperſtes illi fuerit *Abraham*. Hunc fuiſſe *Melchiſedechum*, Judæorum commentum eſt, quod in Diſſertationibus refellemus.

Arphaxad genuit *Sale* anno ætatis ſuæ trigeſimo-quinto: Obiit anno ætatis trecenteſimo trigeſimo-octavo.

Arphaxad inter & *Sale* Verſioni Græcæ LXX. Interpretum inſertum *Cainan*, Viri Eruditi cenſent. Hanc difficultatem in Diſſertationibus expediemus.

Sale genuit *Heber* anno ætatis ſuæ trigeſimo: Obiit anno ætatis quadringenteſimo trigeſimo-tertio.

Heber genuit *Phaleg* anno ætatis trigeſimo-quarto, quo tempore Deus inſanam ſuperborum hominum molitionem, civitatis & turris, cujus culmen ad cælos uſque pertingeret, ædificatione nomen ſuum celebrare ambientium, linguarum confuſione diſturbavit. (*Geneſis* X. verſ. 4. 5. 6. 7.) Obiit *Heber* anno ætatis quadringenteſimo ſexageſimo-quarto; adeòque ipſi *Abrahamo* ſuperſtes vixit. Ab *Hebero* inditum Hebræorum linguæ & genti nomen, ob confuſas mox ſub filii *Phaleg* nativitatem linguas, ut colligitur ex Geneſis X. verſ. 24. & Hebraicam in ſola *Heberi* familia ſuperſtitem, communior eſt opinio. Non deſunt tamen Viri Eruditi qui exiſtiment linguam Hebraicam non eſſe eam quæ ante Babelicam confuſionem vulgò uſurpabatur, ſed Chananæam ipſam, unam ex iis quæ ortæ ſunt ex Babelica confuſione; Priſtinam verò illam & primigeniam, quæ ante confuſionem linguarum obtinebat, cùm terra omnis erat *labii unius & ſermonum eorundem*, vel funditus interiiſſe; vel in alias linguas eſſe diſſeminatam; vel ſi perſeveravit integra, certò aſſeri non poſſe illáne fuerit Aſſyria, an Chananæa, an alia quævis. Ea eſt ſententia Illuſtriſſimi & Doctiſſimi Præſulis *Danielis Huetii*, Demonſtrationis Evangelicæ Propoſitione IV. cap. XIII. & aliorum. Qua de re in Diſſertationibus agemus. In civitatis ac Turris Babelicæ ædificatione Monarchiæ Babylonicæ fundamenta à *Nembrodo* poſita ſunt. Babylone enim regnare cœpit (*Geneſis* X. verſ. 10.)

Phaleg genuit *Reu* trigeſimo ætatis anno; vixit ducentis triginta & novem annis.

Reu genuit *Sarug* anno ætatis trigeſimo ſecundo; vixit annis ducentis triginta-novem.

Sarug genuit *Nachor* anno ætatis trigeſimo: Vixit annis ducentis & triginta. Ad ætatem *Sarug* ſimulachrorum & Idolorum cultus religioſus inter Babylonios referri conſuevit. Id colligitur ex *Joſue* cap. XXIV. verſ. 2. *Trans fluvium habitaverunt patres veſtri ab initio, Thare Pater Abraham, & Nachor, ſervieruntque Diis alienis.* Quod à *Nachor* non cœpiſſe, ſed à *Sarug* ejus parente docent Veteres, *Euſebius* in Chronico Græco Editionis Scaligerianæ, *S. Epiphanius* Lib. I. adversùs Hæreſes, Num. VI. *Phaleg*, inquit, *Ragau genuit. Hujus filius Sarug fuit, quod nomen provocationem ſignificat. Hoc verò tempore Idololatria inter homines, ac ſuperſtitionis Gentilium initium eſt factum, quemadmodum à Majoribus accepimus. Tametſi nondum ad ſimulachra cælatoſque lapides, aut ligna, aut argenteas aureaſque ſtatuas, alteriúſve materiæ, ſuperſtitioſus ille cultus adhæſerat:*

nec

nec alind præter colores atque effigies erat in quo hominum mentes novumper ſeſe nequitiæ genus excogitarent, ac ſponte ſua, preprioque animi ac rationis impetu pro honeſtate ſibi ſceleris turpitudinem adſciſcerent. Serucho natus eſt Nachor; ab eo Tharra genitus eſt. Ex quo tempore ſimulachra primùm ex argilla figulinoque opere reperea ſunt, artifice Tharra. Ad idem tempus idololatriæ teferunt originem *S. Joannes Damaſcenus*, Auctor Chronici Alexandrini, *Suidas*, &c. ſed hæc non admodum certa.

Nachor genuit *Tharo* anno ætatis vigeſimo-nono. Obiit anno ætatis centeſimo quadrageſimo-octavo.

Thare ſeptuagenario natus eſt primus trium ipſius filiorum, ut colligitur ex *Geneſis* XI. verſ. 26. non *Aran* quidem, (quem poſt ſexaginta demum annos natum probabimus in Diſſertationibus) ſed *Abram* tertii fratris *Nachoris* Socer. Is enim priuſquam pater *Thare* ex Ur Chaldæorum diſcederet, filiam teliquit *Melcham*, patruo *Nachori* nuptam. *Abram* duxit uxotem *Sarai*, quæ & *Jeſcha* appellata eſt, *Aranis* fratris ſui filiam.

Abram divino monitu ex *Ur* Chaldæorum, quæ Meſopotamiæ Regio eſt, profectionem adornavit in Terram Chanaan. Dux viæ *Thare* ejus pater; comites, *Sarai* ipſius uxor, & *Lot* ex *Aran* fratre nepos. Venit uſque *Haran* in eadem Meſopotamia ſitam, ibique conſedit, gravi *Thare* imbecillitate detentus, qui in ea Urbe mortuus eſt anno ætatis ducenteſimo quinto. Vocatus à Deo eſt *Abramus*, cùm adhuc in patria, *Ure* ſcilicet Chaldæorum verſaretur, quamvis poſt hujuſmodi profectionem, & mortem *Thare* vocatio illa referatur *Geneſis* XII. verſ. 1. Id liquidò conſtat ex *Actuum* VII. verſ. 3. & 4. ubi S. Protomartyr *Stephanus* ita Judæos compellat: *Deus gloriæ apparuit patri noſtro Abraha cùm eſſet in Meſopotamia, priùs quàm moraretur in Charan; & dixit ad illum: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram quam monſtravero tibi. Tunc exiit de Terra Chaldæorum, & habitavit in Charan. Et inde poſtquam mortuus eſt pater ejus, tranſtulit illum in Terram iſtam, in qua nunc vos habitatis.*

II. Textûs Hebraici, Verſionis LXX. Interpretum, & Samaritanorum Codicum convenientiam & diſcrepantiam in Patriarcharum annis poſt diluvium recenſeudis, ad *Abrahami* vocationem uſque, ſupereſt ut oculis ſubjiciamus.

Secundùm Textum Hebraicum.

Sem genuit *Arphaxad* anno ſecundo poſt diluvium, anno ætatis centeſimo; ab orbe condito MDCLVII. Vixit poſtquam genuit annos quingentos. Vixit in univerſum annos ſexcentos.

Arphaxad genuit *Sale* anno ætatis trigeſimo-quinto. Vixit poſtquam genuit annis trecentis & tribus. Vixit in univerſum trecentis triginta & octo annis.

Sale genuit *Heber* anno ætatis trigeſimo. Vixit poſtquam genuit annis tribus & quadringentis. Vixit in univerſum annis quadringentis triginta tribus.

Heber genuit *Phaleg* anno ætatis trigeſimo-quarto. Vixit poſtquem genuit annis quadringentis & triginta. Vixit in univerſum annis quadringentis ſexaginta-quatuor.

Phaleg genuit *Ren* anno ætatis trigeſimo. Vixit poſtquam genuit annis ducentis & novem. Vixit in univerſum annis ducentis triginta-novem.

Reu genuit *Sarug* anno ætatis trigeſimo ſecundo. Vixit poſtquam genuit annis ducentis & ſeptem. Vixit in univerſum annis ducentis triginta-novem.

Sarug genuit *Nachor* anno ætatis trigeſimo. Vixit poſtquam genuit annos ducentos. Vixit in univerſum annos ducentos & triginta.

Nachor genuit *Thare* anno ætatis vigeſimo-nono. Vixit poſtquam genuit annos centum undeviginti. Vixit in univerſum annos centum quadraginta & octo.

Thare genuit *Abram* anno ætatis centeſimo-trigeſimo. Vixit poſtquam genuit annos ſeptuaginta-quinque. Vixit in univerſum annos quinque ſupra ducentos. . . .

Abram genuit anno ætatis LXXV. ex Harane in Terram Chanaan profectus eſt defuncto patre. Annus Mundi numerabatur bis milleſimus octogeſimus tertius, à fine verò Diluvii quadringenteſimus vigeſimus-ſeptimus per aliquot menſes inchoatus.

Ita fit ſumma annorum quadringentorum viginti-ſex, menſium quatuor, & dierum ſeptemdecim, ſecundùm eorum rationes qui natum cenſent *Abrahamum* anno *Thare* centeſimo trigeſimo: ſecundùm alios verò qui natum volunt anno *Thare* ſeptuageſimo, fit ſumma annorum duntaxat trecentorum ſexaginta-ſeptem.

Secundùm L X X. Interpretes.

III. *Sem* genuit *Arphaxad* anno ætatis centeſimo, anno Mundi bis milleſimo ducenteſimo ſexageſimo-quinto. Vixit poſtquam genuit annos quingentos. Vixit in univerſum annos ſexcentos.

Arphaxad genuit anno Ætatis centeſimo trigeſimo-quinto. Vixit poſtquam genuit annos tres ſupra quadringentos ſecundùm lectionem Euſebii: quadringentos tantùm ſecundùm Sixtinam Editionem; quadringentos & triginta ſecundùm Plantinianam. Vixit in univerſum annos quingentos triginta & octo ſecundùm lectionem Euſebii, annos quingentos triginta-quinque juxta Sixtinam Editionem, annos quingentos ſexaginta-quinque juxta Plantinianam.

Kainan genuit *Sale* anno ætatis centeſimo trigeſimo. Vixit poſtquam genuit annos trecentos & triginta. Vixit in univerſum annos quadringentos ſexaginta. Iſtum *Kainan* non agnoſcunt neque numerant *Africanus* & *Euſebius*, qui tamen ſequuntur Epilogiſmum LXX. Interpretum. Ideóque ab antiquis & ſinceris Codicibus Græcis abfuiſſe, & ab Exſcriptoribus inſertum cum Viris Eruditis cenſemus.

Sale genuit *Heber* anno ætatis centeſimo trigeſimo. Vixit poſtquam genuit annos ſex ſupra quadringentos ſecundùm lectionem *Euſebii*; trecentos triginta-quinque duntaxat juxta Sixtinam Editionem; trecentos & triginta juxta Baſileenſem & Wechelianam. Vixit in univerſum annos quingentos & triginta-ſex ſecundùm lectionem Euſebii; annos tantùm quadringentos ſexaginta-quinque juxta Sixtinam Editionem, quadringentos & ſexaginta juxta Baſileenſem & Wechelianam.

Heber genuit *Phaleg* anno ætatis centeſimo trigeſimo-quarto. Vixit poſtquam genuit annos centum triginta-quinque ſecundùm lectionem *Euſebii*: ducentos & ſeptuaginta juxta Sixtinam Editionem. trecentos & ſeptuaginta juxta Baſileenſem & Wechelianam. Vixit in univerſum annos ducentos ſexaginta-novem ſecundùm lectionem *Euſebii*: quatuor ſupra quadringentos juxta Sixtinam Editionem, quatuor ſupra quingentos juxta Baſileenſem & Wechelianam.

Phaleg genuit *Reu* anno ætatis centeſimo trigeſimo-quarto juxta Plantinianam Editionem, centeſimo quinquageſimo juxta Sixtinam; centeſimo trigeſimo juxta Baſileenſem & Wechelianam. Vixit poſtquam genuit annos novem ſupra ducentos. Vixit in univerſum annos trecentos triginta-novem.

Reu genuit *Serug* anno ætatis centeſimo trigeſimo-ſecundo. Vixit poſtquam genuit annos ſeptem ſupra ducentos. Vixit in univerſum annos trecentos triginta-novem.

Serug genuit *Nachor* anno ætatis centeſimo trigeſimo. Vixit poſtquam genuit annos ducentos. Vixit in univerſum annos trecentos & triginta.

Nachor genuit *Thare* anno ætatis ſeptuageſimo-nono ſecundùm lectionem Africani & Euſebii; centeſimo ſeptuageſimo-nono juxta Sixtinam Editionem; ſeptuageſimo-nono juxta Baſileenſem & Wechelianam. Vixit poſtquam genuit annos centum novem-decim juxta lectionem *Africani* & *Euſebii*, centum viginti-quinque juxta Sixtinam Editionem; centum viginti-novem juxta Baſileenſem & Wachelianam. Vixit in univerſum annos centum nonaginta & octo ſecundùm lectionem *Africani* & *Euſebii*; quatuor ſupra trecentos juxta Sixtinam Editionem; octo ſupra ducentos juxta Baſileenſem & Wechelianam.

Thare genuit anno ætatis ſeptuageſimo. Vixit poſtquam genuit annos centum triginta-quinque. Vixit in univerſum annos quinque ſupra ducentos. Mortuus eſt anno Mundi ter milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo.

Ita fit ſumma annorum mille trecentorum & octoginta à diluvio ad *Abrahami* profectionem in Chananæam, adeóque Epilogiſmus LXX. Interpretum ſuperat calculos Hebraicos annis nongentis quinquaginta-quatuor.

Secundùm Codicem Samaritanum.

IV. *Sem* genuit *Arphaxad* anno ætatis centeſimo; anno Mundi milleſimo trecenteſimo nono. Vixit poſtquam genuit annos quingentos. Vixit in univerſum annos ſexcentos.

Arphaxad genuit *Sale* anno ætatis centeſimo trigeſimo ſecundum lectionem *Euſebii* in Chronico Græco. In Samaritano tamen Codice haberi annos centum triginta-quinque monent *Scaliger* in Animadverſionibus, & *Morinus* Exercitatione in Pentateuchum Samaritanum. Vixit poſtquam genuit annos tres ſupra trecentos. Vixit in univerſum annos quadringentos triginta-tres.

Sale genuit *Heber* anno ætatis centeſimo trigeſimo. Vixit poſtquam genuit annos tres ſupra trecentos. Vixit in univerſum annos quadringentos triginta-tres.

Heber genuit *Phaleg* anno ætatis centeſimo trigeſimo-quarto. Vixit poſtquam genuit annos ducentos ſeptuaginta. Vixit in univerſum annos quatuor ſupra quadringentos.

Phaleg genuit *Reu* anno ætatis centeſimo trigeſimo. Vixit poſtquam genuit annos centum & novem. Vixit in univerſum annos ducentos triginta-novem.

Reu genuit *Serug* anno ætatis centeſimo trigeſimo-ſecundo. Vixit poſtquam genuit annos ſeptem ſupra ducentos. Codex Samaritanus *Joannis Morini* habet centum & ſeptem duntaxat. Vixit in univerſum annos trecentos triginta-novem.

Serug genuit *Nachor* anno ætatis centeſimo trigeſimo. Vixit poſtquam genuit annos centum. Vixit in univerſum annos ducentos & triginta.

Nachor genuit *Thare* anno ætatis ſeptuageſimo-nono. Vixit poſtquam genuit annos ſexaginta-novem. Vixit in univerſum annos centum quadraginta & octo.

Thare genuit anno ætatis ſeptuageſimo. Vixit poſtquam genuit annos ſeptuaginta-quinque. Vixit in univerſum annos centum quadraginta quinque. Mortuus eſt anno Mundi bis milleſimo trecenteſimo decimo-nono.

Ita fit ſumma annorum mille & decem.

V. Inſignem Chriſti typum in *Noacho* hæc exhibuit Ætas. De *Noacho* dictum eſt à *Lamecho* parente: *Iſte conſolabitur nos ab operibus & laboribus manuum noſtrarum.* (Geneſis V. 28.) De ſe ipſo ait Chriſtus Matthæi XI. 28. 29. *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Tollite jugum meum ſuper vos, & diſcite à me quia mitis ſum, & humilis corde, & invenietis requiem animabus veſtris: jugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve.* NOE *invenit gratiam coram Domino* (Geneſis VI. 8.) *Gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt*, qui plenus eſt *gratia & veritatis.* NOE *vir juſtus atque perfectus fuit in generationibus ſuis, cum Deo ambulavit.* JESUS per antonomaſiam *Juſtus* (Iſaiæ LI. 5.) *Prope eſt Juſtus meus, egreſſus eſt Salvator meus.* Iſaiæ LXII. 1. 2. *Propter Sion non tacebo, donec egrediatur ut ſplendor juſtus ejus, & Salvator ejus ut lampas accendatur, & videbunt Gentes Juſtum tuum, & cuncti Reges Inclytum tuum.* Actorum III. 14. *Vos autem Sanctum & Juſtum negaſtis & petiiſtis virum homicidam donari vobis.* Ad Romanos III. 26. *Ut ſit ipſe Juſtus, & juſtificans eum qui eſt ex fide Jeſu Chriſti.* Idem Apoſtolus Jeſum vocat *Filium in æternum perfectum* (Hebr. VII. 28.) JESUS denique *proficiebat ſapientiâ, & ætate, & gratiâ apud Deum & apud homines.* (Lucæ II. 52.) Ii tantùm commune totius humani generis naufragium evaſerunt, quos Deus per *Noachum* ſervavit: illi ſolum interitum æternum effugiunt, quos Deus per Jeſum Chriſtum ſalvos facit. *Non eſt in alio aliquo ſalus. Nec enim aliud Nomen eſt ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri.* (Act. IV. 12.) Uterque homines per lignum incolumes præſtitit. Ut Diluvii tempore nemo extra Arcam ſalutem conſecutus eſt: ſic nemo extra Eccleſiam ſalutem æternam unquam obtinuit, vel obtinebit. Nudatus *Noe* à *Chamo* filio irriſus eſt, quem propterea eſt execratus, cùm interea *Semo* & *Japheto* ob ſingularem erga ipſum pietatem ac reverentiam fauſta omnia adprecatus eſt. Chriſtus Jeſus nudus in cruce pendens, à Judæis ludibrio eſt habitus, cùm populus Gentium ipſi fidem ac obſequium vovit, eúmque ut verum Deum coluit. Idcirco Judæi divinæ execrationis notâ inuſti, omnibus abominabiles, ſervilem & infelicem vitam trahunt, dum Gentes ad Chriſtum converſæ, cæleſti aſpirante gratia, proſpera fauſtaque omnia à Deo obtinent.

CAPUT II.

Exponitur hujus Ætatis Hiſtoria ut Ethnicorum fabulis adulterata & Judæorum, vel Chriſtianorum etiam quorundam Scriptorum figmentis & falſis opinionibus deformata.

Fabulæ ex Noë & filiorum ejus hiſtoria derivatæ.

I. EX hiſtoria *Noë* & trium filiorum ejus, Ethnici fabulam de *Saturno* & tribus ejus libe-

ris orbis Imperium inter ſe partientibus adornarunt, ut ex utriuſque collatione demonſtraut *Voſſius* De Origine Idololatriæ, *Bochartus* in *Phaleg* Lib. I. cap. I. & alii. Ut enim *Noe* omnium qui poſt diluvium vixerunt communis eſt parens; ita *Saturnus* παγγενέτωρ & ejus uxor *Rhea* Mater Deorum hominumque, in *Orphei* Hymnis appellatur *Noï* juſtus & juſtitiæ præco. *Saturnum* etiam juſtiſſimum Regem fuiſſe volunt, *Homines ſui temporis ex agreſti vita ad humaniorem cultum tranſtuliſſe, & propterea magnos honores conſecutum, multa orbis loca peragraſſe, & omnes ad juſtitiam & animi ſimplicitatem induxiſſe:* Ita *Diodorus* Lib. v. Bibliothecæ. De ipſo & *Virgilius* Lib. VIII. *Æneid.*

Is genus indocile & diſperſum Montibus altis
Compoſuit, legeſque dedit.

Inter diluvii tempus & *Phalegi* nativitatem anni centum interceſſerunt, per quos, orbe nondum diviſo, *Noe* univerſo hominum generi ut pater filiis imperabat. Id Poëtæ per Ætatem auream ſub *Saturni* Regno adumbrarunt. *Saturnus*, inquit *Trogus* (apud *Juſtinum* Lib. XLIII.) *tanta juſtitia fuiſſe fertur, ut neque ſervierit ſub illo quiſquam, neque quicquam privata rei habuerit, ſed omnia communia & indiviſa omnibus fuerint, veluti unum cunctis patrimonium eſſet.* Et ut canit *Virgilius* Lib. I. *Georgicon:*

Nec ſignare quidem aut partiri limite campum
Fas erat.

Cœpit Noë vir agricola exercere terram, & plantavit vineam. (Geneſis IX. verſ. 20.) *Saturnum* Tellurem uxorem duxiſſe Poëtæ fabulantur, eique agrorum & vitium cultum tribuunt profani Scriptores: unde & falx inſigne meſſis ejus ſimulachro adjecta. Ita *Aurelius Victor* Lib. De Origine Romanæ Gentis, *Plutarchus* in Ῥωμαϊκοῖς, Quæſt. XLII. *Macrobius* Lib. I. Saturnalium cap. 6. *Servius* in VIII. Æneidos, &c. *Noe* bibens vinum ſemel inebriatus eſt. *Saturnum* ebrietati præeſſe credebant Ethnici, & ſaturnalium ſeptem diebus mero ſe ingurgitare, nec ſerii quicquam aggredi religio erat, teſte *Luciano* in Epiſtola Saturnalium. Eodem *Saturni* feſto domini ſervos convivio excipiebant, & ſervilia miniſteria ipſi obibant, non Romæ ſolùm, & in Græcia, ſed & Babylone, ut ex *Beroſo* docet *Athenæus* Lib. XIV. *Noe* videlicet *Chamum* execratus prædixerat fore ut ejus poſteri ſervi eſſent ſervorum: ſed *Chami* poſteri, quos Græci poſtmodum & Romani imitati ſunt, ſeriam maledictionem convertere conati ſunt in rem ludicram. *Chamus* maledictione paternâ confixus eſt, quòd vidiſſet verenda patris nudata, ipſique illuſiſſet. Hinc Poëtæ latam a Saturno legem fingunt, ne quis Deos nudos impiè contempletur: Hujus meminit *Callimachus* in Hymnis. *Saturnum* & uxorem *Rheam*, & qui cum illis fuerunt, ex *Oceano* & *Thetide* natos Poëtæ finxerunt, quo figmento *Noachum* adumbrarunt, qui cum uxore, filiis, & filiorum uxoribus, ex aquis diluvii tanquam ex matrice emerſit. Navem Priſci Romani *Saturni* ſymbolum eſſe voluerunt, quo ſignificaſſe videntur Arcam *Noë*, quâ cum ſuis univerſale diluvium evaſit. *Saturnum* omnes liberos devoraſſe fingunt, præter *Jovem*, *Neptunum*, & *Plutonem*, qui ſoli ſuperſtites orbem univerſum inter ſe diviſerunt. *Noe* omnes homines conſumpſit (eâ Scripturæ phraſi quâ Prophetæ dicuntur id facere quod futurum prænuntiant, id eſt, prædixit conſumendos. Tres ſolùm ſuperfuere,

A nimirum *Sem*, *Cham*, & *Japhet*, qui orbem inter ſe diviſerunt. Hi tres *Saturni* liberi. *Cham* ſeu *Ham* fratrum minimus, in *Jovem Hammonem* à Poëtis transformatus eſt. Hunc Cæli Dominum finxerunt, quia *Chamo* obtigit Africa, cujus magna pars cùm ſit inter Tropicos, Solem habet & reliquos Planetas ſupra verticem, unde Cælo proximam Poëtæ cecinerunt. *Jovem* Saturni Patris virilia abſcindentem *Chami* figuram eſſe patrem nudatum ridentis & monſtrantis, probabilis conjectura eſt. Ex *Japheto Neptunum* fecere, quòd ipſi maritima omnia cum Inſulis obvenerint (ex *Lactantio* Lib. I. *Inſtitutionum* cap. XI.) *Japheti* nomen à dilatatione ſumptum eſt; quod optimè
B convenit *Neptuno* Maris Deo, de quo *Phornutus*, Iliade III. *Lato pectore vocatur Neptunus ob Maris latitudinem.* Japheti nomen à *Niphtha* ſeu *Nephthi*, ex quo *Neptuni* appellatio. Ipſum *Japheti* nomen in Mytologiam ſuam tranſtulerunt Græci, & *Japetum* appellarunt. *Semum* idololatriæ ac impietatis hoſtem acerrimum Ethnici *Plutonis* nomine in *inferos detruſerunt.*

Chanaan, idem qui *Mercurius* Ethnicis. Hunc enim *Jovis*, id eſt, *Chami* filium fecere. Utrique
C à mercibus & mercatura nomen. Hebræis enim *Chanaan* mercatorem ſignificat. *Chanaan* fratrum ſervum fore prædicit Noë: *Mercurius* Jovis & Deorum miniſter. Viis ideo præficitur, quia orti ab illo Chananæi ſeu Phœnices in remotiſſimas terras navigare primi auſi ſunt. Alæ ſunt vela navium. Ejus furacitas Phœnicum in commerciis vafritiem exprimit. Fingitur Eloquentiæ pater, quia literas in Græciam Phœnices invexerunt. *Mercurius* Jovi laſciviæ miniſter & amorum pararius fingitur, quia *Chanaan* cum patre *Chamo* creditur turpi ſpectaculo ſe oblectaſſe. *Mercurio* lac & mel libabant, quia Chanaani obtigerat Terra
D lacte & melle fluens.

In *Jano* quoque *Noachum* adumbrarunt, & illum bifrontem & utrimque oculatum finxere, quòd *Noe* utrumque hominum genus vidiſſet, & quod diluvio antiquius fuerat, & quod recentius. *Ex Nembrod Bacchum*, ex *Magog Prometheum* à Mythologis factos, *Bochartus* Probat, in *Phaleg* Lib. I. cap. II.

II. Turrim *Babel* giganteo bello & inſana Theſſalicorum montium ſubſtructione iidem adumbrarunt, ut conſtat ex *Ovidio* Metamorphoſ. Lib. I. *Virgilio* Lib. I. *Georgicon*, & *Lucano* Lib. VI. Fre-
E quens eſt apud omnes gentes loquendi genus, ut quæ ſupra communem altitudinem attolluntur, cælum tangere dicantur. Nempe hyperbolica locutio eſt, plus ſignificans quàm intelligi oporteat. Quo genere loquendi Hebræi Exploratores, & ipſe *Moſes* Deuteronomii I. verſ. 28. & IX. verſ. I. urbes Terræ Chanaan vocant *magnas & ad cælum uſque munitas*, non quod cælum faſtigio ſuo contingerent; ſed quòd inſolitæ magnitudinis eſſent. Sibyllæ neſcio cujus verba de inſana illa turris ſubſtructione laudat *Joſephus* Lib. I. *Antiquitatum Judaicarum* cap. V. *Cum univerſi homines*, inquit,
F *unâ linguâ uterentur, Turrim ædificaverunt excelſiſſimam, quaſi ad cælum per eam aſcenſuri. Dii verò ventis immiſſis Turrim hanc ſubverterunt, & ſuam cuique linguam tribuerunt, qua cauſa fuit ut Urbs Babylon appellaretur.* Ejus quoque Agri, quem *Senaar* nominant, in Babylonia regione ſiti mentionem *Heſtiæus* facit his verbis: *Sacerdotibus qui exitium effugerant, raptis ſecum Jovis Enyalii Sacris, in Senaar Babylonia Agrum ſeſe primùm receperunt: Inde verò quaquà terrarum diſſipantur, ac prout communem hi aut illi fortè linguam ſortiti erant; communia quoque domicilia paſſim collocant, oblatam quique caſu regionem occupantes.*

Fabulæ ex Turris Babylonicæ hiſtoria adornatæ.

Poſt *Joſephum* refert *Euſebius* Libro IX. *Præparationis Evangelicæ* cap. XV.

Ex *Abydeno* Aſſyriarum rerum Scriptore hæc referunt *Euſebius* idem cap. XIV. & *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. I. contra Julianum: *Sunt etiam qui primos homines è Terra natos eam viribus & corporis mole confiderent, potentiamque Superis ipſis majorem aſſectarent, immenſæ altitudinis Turrim, ubi nunc ſita Babylon eſt, molitos eſſe dicant; quæ cum jam propius abeſſet à Cælo, Ventos ipſos navatâ Diis operâ, vaſtam & immanem eorum in capita ſubſtructionem effudiſſe, cujus ex collapſæ ruderibus ea, quam Babylonem vocant, extiterit. Homines porro, quorum ad id tempus una eademque lingua fuerat, multiplicem ac diſcrepantem ex eo vocem emiſiſſe, ac poſtmodum Saturnum inter ac Titana bellum eſſe conflatum.* Sed & *Eupolemus in ea quam de Judæis Aſſyriis habet diſputatione, auctor eſt primùm quidem Babylonem urbem ac poſtmodum Turrim illam Hiſtoricorum omnium ore jactatam, ab iis qui diluvium effugiſſent (Gigantes illi erant) excitatam, eâque deinde ſummâ Numinis poteſtate disjectâ, toto paſſim orbe diſtractos ac diſſipatos Gigantes fuiſſe.* Hunc *Eupolemi* locum ex *Alexandro Polyhiſtore* refert *Euſebius* Libro IX. *Præparationis Evangelicæ* cap. XVII. Quæ profanorum Hiſtoricorum vetuſtiſſimorum teſtimonia de Turri Babelica, linguarumque confuſione, Ethnicorum illorum vanitatem refellunt, qui fabuloſam illam cenſebant, referente *Philone Judæo* Libro *De Confuſione Linguarum*: Nec ad calumniam illorum depellendam neceſſe eſt cum eodem *Philone* ad allegoricum ſenſum confugere, quaſi Moſaicæ narrationis veritas conſtare non poſſit, ſi ad literam accipiatur.

Turris Babylonicæ veſtigia.

Sanè immanis Turris Babylonicæ altitudinis veritatem demonſtrabant rudera quæ, *S. Hieronymo* & *Theodoreto* referentibus, olim viſebantur. *S. Hieronymus* exponens illa verba *Iſaiæ* cap. XIV. *Perdam Babylonis nomen*, Lib. V. Commentarii hæc habet: *Babylonem fuiſſe potentiſſimam, & in campeſtribus per quadrum ſitam, & ab angulo uſque ad angulum muri ſexdecim millia tenuiſſe paſſuum: id eſt, ſimul per circuitum quadringenta octoginta ſtadia, refert Herodotus: & multi alii, qui Græcas Hiſtorias conſcripſerunt. Arx autem, id eſt Capitolium illius Urbis, eſt Turris illa quæ ædificata eſt poſt Diluvium, quam in altitudine quatuor millia dicunt tenere paſſuum, paulatim ex lato in anguſtius coarctata, ut pondus imminens faciliùs à latioribus ſuſtentetur. Deſcribunt ibi Templa marmorea, aureas ſtatuas, plateas lapidibus auroque fulgentes, & multa alia, quæ penè incredibilia videantur.* Et *Theodoretus*, Quæſt. LIX. in *Geneſim*, de Turris Babylonicæ materiâ, bitumine ſcilicet, differens, ait: *Ignorantes, ut veriſimile eſt, fontes in Aſſyria exiſtentes, putaverunt ex calce vivâ Turrim ædificatam eſſe. Ego verò diligenter didici ab iis qui illinc veniunt, eſſe fontes qui hanc materiam cum aqua effundunt: & quòd ædificiis conſtruendis illam adaptantes, coctilem cum ea laterem componunt, atque hoc pacto Turrim ædificatam eſſe aiunt. Et qui hujus rei inſpectores fuerunt, effregiſſe particulam aliquam affirmant, & probè noviſſe bitumen eſſe coctilibus lateribus ſubſtratum; aſſerentes alioqui penuriam eſſe lapidum in Aſſyria, & ob eam rem lateribus uti pro lapidibus. Atqui ſine lapidibus quomodo calx viva conflci poſſit?* Lege & *Herodotum* in *Clio* cap. XXXII. ubi Turris Babylonicæ meminit ſub nomine *Templi Beli*, ſua adhuc ætate exiſtentis.

Aloidarum fabula ex Turri Babel.

III. *Aloidarum* fabulam ex Hiſtoria Turris Babel, & fabulam *Phaëtontis* ex Hiſtoria conflagrationis Sodomæ & Gomorrhæ interpolatas, docet *Origenes* Libro IV. contra Celſum. *Et quoniam* A *putat* (inquit) *Moſen, qui ſcribit de Turri confuſioneque linguarum, depravaſſe ex Aloidarum fabula, & ad Turrim ſuam tranſtuliſſe: equidem dixerim, Aloei filiorum ante Homerum in literis meminiſſe neminem: at quæ de Turri Moſes prodidit, antiquiora eſſe non tantùm Homero, verumetiam primis Græcarum literarum inventoribus. Uter igitur alterius ſcripta depravavit, Scriptorne Aloidarum fabulæ Hiſtoriam Turris? An is qui de Turri & linguarum confuſione meminit, Aloidarum fabulam? Certè incorruptis auditoribus apparet, quod Moſes ſit Homero antiquior. Sic & quæ de Sodomis & Go-* B *morrhis propter peccatum igne deletis Moſes narrat in Libro Geneſeos, Celſus comparat cum Phaëtontis hiſtoriâ, in eundem iterum impingens lapidem ob non obſervatam antiquitatem Moſis temporum. Nam hi qui de Phaëtonte fabulantur, videntur Homeri ætate poſteriores, quo Moſes fuit tantò antiquior.*

Noë tres tantum filios genuit, nullos poſt diluvium.

IV. *Beroſus Annianus* Libro II. aſſerit *Noe* complures filios genuiſſe poſt Diluvium, triginta ſcilicet Gigantes, quos ex nomine Matris, quæ *Titæa* dicebatur, *Titanas* appellavit. Putidum figmentum probabile reddere conati ſunt *Annius* & *Cajetanus*. At Scripturæ Sacræ ſilentium ſatis illud C refellit, cùm *Moſes* tres tantùm *Noe* filios recenſeat, *Sem*, *Cham* & *Japhet*; nec ubi definit univerſum illius vitæ tempus, de eo dicat quod de cæteris ait Patriarchis: *Et genuit filios & filias.* Eodem argumento exploditur fabuloſa narratio Scriptoris *Hiſtoriæ Scholaſticæ*, quam auctoritate *Methodii* fultam venditat, de quodam *Noe* filio, *Jonitho* nomine, poſt Diluvium genito, anno centeſimo tertiæ Chiliadis ab origine Mundi; quo tamen tempore *Noë* obiiſſe ab annis ampliùs nonaginta, conſtat ex Chronologia Scripturæ Sacræ. Fictitium illum *Jonithum* Aſtronomiæ invento- D rem facit, multaque prædixiſſe aſſerit de quatuor Monarchiarum ortu, ſucceſſione, & occaſu, quam Prophetiam multis poſt ſæculis *Daniel* edidit: Prædixiſſe, inquam, primos omnium regnaturos ex poſteritate *Cham*; quod vaticinium in *Belo* & *Nino* impletum eſt, Regni Babylonici, & Aſſyriacæ Monarchiæ conditoribus: deinde regnaturos de Stirpe *Sem* Perſas & Græcos; poſtremos de genere *Japhet* Romanos.

Chanaan in Arca non eſt genitus.

V. *Chamum* in Arca intempeſtiva Venere ſe polluiſſe, ibique *Chanaan* genuiſſe, Hebræi quidam fabulantur, ut refert *R. Salomon Ephraim.* E Si hominis alicujus auctoritate veriſimile fieri poſſet id figmentum, auctoritate *S. Joannis Chryſoſtomi* Homiliâ XXVIII. in Geneſim probabile evaderet. Sed Scripturæ Sacræ manifeſte repugnat. Liberos enim à filiis *Noë* poſt diluvium duntaxat ſuſceptos teſtatur *Geneſis* cap. X. verſ. I. *Hæ ſunt generationes filiorum Noë, Sem, Cham, & Japhet: natique ſunt eis filii poſt Diluvium.* Secundò, *Chanaan* poſtremus fuit filiorum *Cham* (ibidem verſ. 6.) *Filii autem, Cham, Chus, & Meſraim, & Phut, & Chanaan.* Si ergo in Arca genitus eſt, jam ante diluvium nati erant ejus fratres, adeóque pluſquam octo animæ ſervatæ ſunt in Arca.

Cham non eſt idem cum Zoroaſtre.

F VI. *Chamum* eundem eſſe cum *Zoroaſtre* Mago Veteres quidam ſenſerunt. *Pſeudo-Clemens* Libro IV. *Recognitionum* ſcribit, Magiam hominibus ante diluvium à mulieroſis illis Angelis traditam, *Meſraimum* Ægyptiorum conditorem didiciſſe à *Chamo* patre; & Chamum à poſteris hujus artis admiratoribus *Zoroaſtrem* ſeu *Vivum Aſtrum* propterea dictum fuiſſe, & pro Deo habitum. Ex hoc fonte hauſit *Caſſianus*, quod ſcripſit Collatione VIII. cap. XXI. *Quantùm*, inquit, *antiquæ Traditiones ferunt, Cham filius Noë, qui ſuperſtitionibus iſtis & ſacrilegis fuit artibus ac profanis infectus, ſciens nullum ſe poſſe ſuper his memorialem librum*

in

in Arcam prorſus inferre, in quam erat cum patre juſto ac ſanctis fratribus ingreſſurus, ſcelesta ac profana commenta diverſorum metallorum laminis, quæ ſcilicet aquarum inundatione corrumpi non poſſent, & duriſſimis lapidibus inſculpſit. Quæ diluvio peracto eâdem quâ celaverat curioſitate perquirent, ſacrilegiorum ac perpetuæ nequitiæ ſeminarium tranſmiſit in poſteros. Editus eſt impius Liber continens elementa & praxim Artis Necromanticæ, ſub titulo *Scriptura Chami filii Noe*. At Magus ille *Zoroaſtres* multis ſeculis recentior eſt *Chamo*, ut probat *Bochartus* Lib. IV. *Phaleg*. cap. I. Diu enim poſt Trojana tempora vixiſſe conſtat, quicquid in contrarium aſſerant *Eudoxus* apud *Plinium* Lib. XXX. cap. I. *Hermippus* ibidem, *Plutarchus* in *Iſide*, & *Hermodorus* Platonicus apud *Laertium*, in Proœmio, qui eundem faciunt quinque annorum millibus bello Trojano vetuſtiorem. His certè omnibus antiquior *Xanthus Lydius* annos duntaxat ſexcentos numerat à *Zoroaſtre* uſque ad *Xerxis* tranſitum, ubi ibidem refert *Laertius*. Sub *Hyſtaſpis* Imperio ipſum vixiſſe, ex Perſarum ſui temporis ſententiâ refert *Agathias* Lib. II. ſed valdè ambigi ait, neque certò ſciri poſſe, an *Darii* Pater, aut alius quiſpiam hic *Hyſtaſpes* fuerit. Cum *Zoroaſtre* Bactrianorum Rege, *Nino* æquali, perperam ipſum confundunt nonnulli Veterum, *Trogo* præeunte Lib. I. Nam *Cteſias*, ex quo *Diodorus* Lib. II. Bactrianorum Regem in quem dimicavit Ninus *Oxyartem* appellat, non *Zoroaſtrem*, neque Magum fuiſſe dicit, aut viribus hoſtium Magicas artes oppoſuiſſe. Ut ut eſt, *Cham* Noe filius planè diverſus eſt à Bactrianorum Rege *Zoroaſtre*, vel *Oxyarte*, ſiquidem illi Bactriana non obtigit, ſed Africa, & Aſiæ portio in Africæ finibus a Bactris remotiſſima.

An Chamus Alchymiæ inventor?

VII. Alii *Chamum* Alchymiæ Auctorem faciunt; quæ de ejus nomine pro *Chamiâ* dicatur *Chemia*, & *Chymia*; & Arabico articulo præfixo, *Alchimia*. At commentum iſtud refellunt Arabum Scripta, qui hanc Artem maximè excoluerunt. Ab iis enim Alchymia non ſcribitur ut *Chami* nomen per *Cha*, ſed per *Cheph*. Nomen eſt ab occultando. *Chema* enim Arabicè eſt occultare. Inde igitur *Chemia* vel *Alchemia* eſt Ars occulta. Hanc obſervationem doctiſſimo *Bocharto* acceptam referimus.

Quo conſilio Turris ædificatio à ſuperbis hominibus ſuſcepta?

VIII. Babylonicæ Turris Architectos id ſibi propoſuiſſe ut Turrim ædificarent *celſiorem quàm ut aqua eò uſque poſſet aſcendere*, ſi Diluvium rurſus ingrueret, aſſerit *Joſephus* Lib. I. *Antiquitatum* Cap. V. At id falſiſſimum. Illos enim ab hoc metu præſtabat immunes ſolemnis Dei promiſſio juramento firmata, addito Iridis ſacramento. Geneſis IX. verſ. II. *Statuam pactum meum vobiſcum, & nequaquam ultra interficietur omnis caro aquis diluvii, neque erit deinceps diluvium diſſipans terram.* Et *Iſaiæ* cap. LIV. verſ. 9. *Sicut in diebus Noe iſtud mihi eſt, cui juravi ne inducerem aquas Noe ultra ſuper terram, ſic juravi ut non iraſcar tibi.* Cui promiſſioni ſi diffidiſſent homines illi, relictis montibus in campum *Senaar* non deſcendiſſent, fixuri ſedes inter duos amnes vaſtiſſimos Euphratem & Tigrim, quorum inundationibus Babylonia eſt obnoxia. Præterea recens erat apud illos diluvii memoria, quo ſciebant *Arcam* quindecim cubitis ſublatam ſupra Montes celſiſſimos, quibus altiorem Turrim ſe erecturos ſperare non poſſent. Denique prioris Mundi exitium abundè illos docuerat contra Dei manum armatam inania eſſe hæc effugia. Nec verius aſſerunt alii, illos futuri incendii metu de aſylo ſibi proſpexiſſe, perſuaſos ſcilicet generale orbis exitium aliquando per ignem futurum. Ita enim ſtolidi non erant, ut ab igne cœlitus delapſo in Turris altiſſimæ cacumine ſe tutos fore arbitrarentur, & generale orbis incendium evaſuros. Denique in communi periculo nonniſi paucis admodum ſic conſuli potuiſſet, cùm Turris illa univerſum hominum genus capere non valeret magis ac magis in dies propagandum. Non alio itaque conſilio molem illam erexerunt, quàm ut famam ſui nominis longè latèque diffunderent. Geneſis XI. verſ. 4. *Dixerunt: Venite, faciamus nobis civitatem & turrim cujus culmen pertingat ad cælum: & celebremus nomen noſtrum, antequam dividamur in univerſas terras.*

An diviſio orbis à Noë inter filios facta?

IX. Diviſionem orbis inter filios *Noë* factam, jactis in urbe *Rhinocorura*, ſeu *Rhinocolura*, ſortibus, & unumquemque in illam ſeceſſiſſe regionem, quæ ei ſorte aſſignata eſt, quamvis ſcripſerit *S. Epiphanius*, Hæreſi LXVI. quæ eſt *Manichæorum*, veriſimile non eſt. Scripturæ ea de re ſilentium, linguarum diverſitas quæ illos jam ſibi mutuò Barbaros fecerat, *Rhinocolura* poſt multa deinceps ſecula ædificatio ab *Actiſane* Æthiopiæ & Ægypti Rege, ut teſtatur *Diodorus* Lib. I. cap. XXXVIII. fidem huic *S. Epiphanii* aſſertioni derogant. Error ex LXX. Interpretum Verſione derivatus, qui *Iſaiæ* cap. XXVII. verſ. 12. *Pro Torrente Ægypti Rhinocoruram tranſtulerunt, quod eſt oppidum in Ægypti Paleſtinæque confinio, non tam verba Scripturarum, quàm ſenſum verborum exprimentes*, ut obſervat *S. Hieronymus* ad eum locum Libro VIII. Commentariorum. Nec veriſimilius eſt quod addit *S. Epiphanius* loco laudato, & in *Ancorato* repetit cap. CXVI. *Noachum* orbe terrarum inter tres filios diviſo, & certâ portione ſingulis aſſignata, ne qua inter ipſos diſcordia deinceps oriretur, eos ſacramento adegiſſe ne quis in fratris ſui ſortem invaderet, extrema quæque interminatum illis, qui jurisjurandi fidem violaſſent: *Chanaanem* nihilominus relictâ regione ſuâ, quæ ob nimios calores minùs commoda videbatur, in *Semi* ſorte Palæſtinam occupaſſe: atque ob illud ipſum crimen Palæſtinam ſeu Chananæam Judæis *Semi* poſteris juſto Dei judicio fuiſſe reſtitutam. *S. Epiphanio* præivit *Euſebius* in Chronico. Eadem fuit ſententia Autoris Sermonis CV. de Tempore ſub nomine *S. Auguſtini* editi, qui XXXIV. eſt in poſtrema Editione Pariſienſi. At hæc Aſſertatio nullum habet in Scriptura Sacrâ fundamentum, imò ipſi repugnare videtur, cùm doceat Deum Terram Chanaan gratis dediſſe, non reſtituiſſe Judæis; & *Chananæis* poſteros aliis de cauſis excidiſſe jure quod habebant in Terram Chanaan, nempe propter Idololatriam & nefarios concubitus *Deuteronomii* XII. *verſ.* 30. *& Levitici* XVIII. *verſ.* 24. *&* 25. Præterea incredibile eſt quòd *Noë* inter filios orbem diviſerit, cujus multò maxima pars nondum erat cognita. Non me latet *Philaſtrium Brixienſem* pro Hæreticis habere qui contrarium ſentiant: *Sunt* (inquit) *quidam Hæretici, qui de diviſione orbis Terræ & portione habitationis rectè non ſentiunt: diſputantes quòd Græci cœperint, aut Ægyptii, aut Perſæ deſcribere orbem Terræ univerſum, non Beatus Noë filiis ſuis tribus poſt diluvium diviſerit, dederit, ac definierit, & partierit ordine.* Sed idem *Philaſtrius* pro Hæreticis habet eos, qui præter terram quam habitamus, aliam eſſe negant terram matricem rerum omnium, de qua *Moſes* locutus ſit *Geneſis* I. Item qui naturæ adſcribunt terræ motus, & ſtellas in cælo infixas aſſerunt, aut unam fuiſſe linguam ante diluvium, aut corpus *Adami* ante animam eſſe factum: Item qui negant omnes Pſalmos eſſe *Davidis*. Meritò igitur obſervat *Bellarminus* Lib. De Scriptoribus Eccleſiaſticis,

Hæreſ. VII.

Multa

An linguarum confuſio à ſolo Deo, vel ab Angelis etiam inflicta?

Multa à Philaſtrio inter Hæreſes numerari, quæ verè Hæreſes non ſunt, proinde cum prudentia legendam eſſe.

X. Confuſionem linguarum à ſolo Deo inductam non fuiſſe, verùm etiam ab Angelis Dei Miniſtris, ad quos proinde pertineant illa Dei verba: *Venite, deſcendamus, & confundamus ibi linguam eorum*, cenſet *Philo Judæus* Lib. *De Confuſione linguarum.* Atque in eam ſententiam *S. Auguſtinus* conceſſit, quamvis de tribus Perſonis Sanctiſſimæ Trinitatis verba illa exponi poſſe fateatur (ſicut illa, *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*) ſi aliquid ſit quod B Angelos intelligi prohibeat. Lib. XVI. *De Civitate Dei*, cap. VI. *Poterat & hic eadem intelligi Trinitas, tanquam Pater dixerit ad Filium & Spiritum Sanctum*, Venite, & deſcendentes confundamus ibi linguam eorum; *Si aliquid eſſet quod Angelos prohiberet intelligi; quibus potiùs convenit venire ad Deum motibus ſanctis, hoc eſt cogitationibus piis, quibus ab eis conſulitur incommutabilis Veritas tanquam lex æterna in illa eorum Curia ſuperna.* At repugnare planè videtur ut hæc intelligantur de Angelis. Quippe ſi ipſis Deus diceret, *Deſcendamus*; ſic loqueretur ac ſi eſſet C unus ex illis, aut eodem modo deſcenderet, nempe mutando locum vero & reali motu. Præterea, qui deſcendit, linguamque ſuperborum hominum confudit, ac eos in univerſas terras diſperſit, eſt ipſe *Jehova*. Geneſ. XI. verſ. 5. *Deſcendit autem Dominus ut videret civitatem & turrim, quam ædificabant filii Adam, & dixit: Ecce unus eſt populus, & unum labium omnibus, cœperuntque hoc facere, nec deſiſtent à cogitationibus ſuis donec eas opere compleverint. Venite igitur, deſcendamus, & confundamus ibi linguam eorum... Atque ita diviſit eos Dominus ex illo loco in univer*D*ſas terras.* Ex quibus patet ad eos dictum, *Venite, deſcendamus, & confundamus linguam eorum*, qui deſcenderunt, & linguam eorum confuderunt. Solum autem Dominum deſcendiſſe Scriptura Sacra ſignificat, ſolum ſuperborum hominum linguam confudiſſe, ſolum ipſos in regiones univerſas diſperſiſſe. Itaque non Dei ad Angelos hæc verba ſunt, ſed Patris ad Filium & Spiritum Sanctum. Denique linguam unicam uno momento vertere in multas, & priore è memoriâ penitus obliteratâ alias ſtatim in animum infundere, res eſt quæ Angelicam ſuperat poteſtatem, E & à ſolo Deo effici poteſt, ut docet *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. II. Glaphyrorum. *Ipſe autem*, inquit, *confundit linguas. Quæ enim ſolius Creatoris arte & autoritate egent, nemini quàm ipſi, & quidem ſoli conveniunt. Linguæ porro tranſmutationem, & ſermonem in diverſum ſonum amplificationem meritò quis ſoli naturâ Creatori verè tribuerit.* In eadem eſt ſententia *Rupertus* Abbas Lib. IV. Commentariorum in Geneſim cap. XLII. *Hoc tam mirabile vindictæ incommodum, quâ maximè homines à ſemetipſis dividuntur, ſolus potuit facere Deus. Proinde cùm dixit pluraliter:* Venite, deſcendamus, confundamus, *non Angelorum multi*F*tudines ad auxilium cohortatur, ſed ad feriendam ſuperbiam ſe adeſſe teſtatur tota Trinitas unus Deus. Quod ex oppoſito remedio magis liquet: ubi enim in ore Apoſtolorum omnia revocantur genera linguarum, eadem Trinitas ſeſe aperit hominibus, & eâ die primum in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti homines baptizantur, quæ vera ſtructura eſt altiſſimæ Turris, quâ in cœlum homo conſcendit cum Deo regnaturus.*

Utrum Abraham ob execrationem Idololatriæ fuerit in igne conjectus, & miraculo liberatus?

XI. Tradunt Hebræi, *Thare* Patrem Abrahami adeò Idolorum cultui fuiſſe addictum, ut etiam filium ſuum *Abrahamum*, quòd ab Ido- A lolatria Chaldæorum vehementer abhorreret, detulerit ad *Nembrodum* tunc temporis regnantem in Chaldæa; cujus ille juſſu projectus in ignem eſt, ſed ſervante Deo inde incolumis evaſit. Interim *Aran* Abrahami fratrem, qui aderat, apud ſe ſtatuiſſe, ut ſi *Abraham* ex igne ſalvus evaderet, fidem ejus ac religionem ſequeretur, ſin minùs, in Chaldæorum ſuperſtitione permaneret. Juſſum igitur à *Nembrodo* declarare cujus eſſet, *Abrahami* fratris Religionem profeſſum, ideóque in ignem projectum, quo conſumptus interiit. Et id *Moſem* ſignificaſſe dicunt, cùm ait, B *Aran* mortuum eſſe ante *Thare* Patrem ſuum, id eſt, Patre ſpectante, approbante, procurante. Atque ita explicant quod *Geneſis* XI. verſ. 31. legitur, *Abraham* exiviſſe ex *Ur Chaldæorum*, id eſt, ex igne; & Geneſis XV. *Ego Dominus qui eduxi te de Ur Chaldæorum:* his locis cum altero II. *Eſdræ* cap. IX. verſ. 7. comparatis, cujus hæc ſunt verba: *Tu ipſe Domine Deus, qui elegiſti Abraham, & eduxiſti eum de igne Chaldæorum, &c.* Hebraicam illam Traditionem legere eſt in *Bereſchit Rabba*, ubi *R. Moſes Haddarchan* illam proponit, ex quo ipſam refert *Raymundus Mar*C*tini* in *Pugione Fidei*, III. parte Diſt. III. cap. VII. cui non levem auctoritatem addere videtur *S. Hieronymi* ſuffragium Libro Traditionum Hebraicarum in Geneſim. *Vera eſt igitur*, inquit, *illa Hebræorum Traditio, quam ſupra diximus, quòd egreſſus ſit Thare cum filiis ſuis de igne Chaldæorum, & quòd Abraham Babylonico vallatus incendio, quia illud adorare nolebat, Dei ſit auxilio liberatus, & ex illo tempore ei dies vitæ & tempus reputetur ætatis, ex quo confeſſus eſt Dominum, ſpernens Idola Chaldæorum.*

Verùm hanc Traditionem fabuloſam eſſe, fir- D miſſimis argumentis demonſtratur. *Nemrod* fuiſſe *Belum* Patrem *Nini*, res eſt eruditis omnibus explorata; ipſumque *Ninum* poſt mortem Patris Imperium ſuſcepiſſe Veteres Hiſtorici tradunt. *Abraham* porro natum eſſe anno XLIII. Regni *Nini* teſtatur *Euſebius* in Chronico, & *Euſebium* vulgò ſequuntur Eccleſiaſtici Scriptores. Natus itaque eſt Abraham annis quadraginta tribus poſt mortem *Nemrod*, qui *Beli* nomine apud profanos Scriptores notior eſt. Ineptiſſimè ergo fingitur quòd in ignem projectus ſit juſſu *Nembrodi*, tunc in Chaldæa regnantis. 2. Supponit E hæc narratio, *Thare* fuiſſe Idololatram, quod incertum eſt; imò falſum Viris Maximis videtur, *Achioris* teſtimonio perſuaſis, Judith 5. *Populus iſte*, inquit, *ex progenie Chaldæorum eſt. Hic primùm in Meſopotamia habitavit, quoniam noluerunt ſequi Deos Patrum ſuorum qui erant in Chaldæa: unum Deum cœli coluerunt, &c.* Hanc ſententiam ſecutus eſt *S. Auguſtinus* Libro XVI. *De Civitate Dei*, cap. XII. *Sicut ergo*, inquit, *Scripturâ Sanctâ indicante didicimus, in regione Chaldæorum natus eſt Abraham: quæ terra ad Regnum pertinebat Aſſyriorum. Apud Chaldæos autem jam etiam tunc ſuperſtitiones impiæ prævalebant, quemadmodum per* F *cæteras Gentes. Una igitur Thare domus erat, de qua natus eſt Abraham, in qua unius veri Dei cultus, & quantum credibile eſt in qua jam ſola etiam Hebræa lingua remanſerat; quamvis & ipſa ſicut jam manifeſtior Dei Populus in Ægypto, ita in Meſopotamia ſerviſſe Diis alienis, Jeſu Nave narrante referatur: cæteris ex progenie illius Heber, in linguas paulatim alias, & in Nationes alias defluentibus. Proinde ſicut per aquarum diluvium una domus Noë remanſerat ad reparandum genus humanum, ſic in diluvio multarum ſuperſtitionum per univerſum Mundum una remanſerat domus Thare, in qua cuſtodita eſt plantatio Civitatis Dei.* (Joſue 14. 2.)

Tertiò,

Tertiò, *Ur* locis laudatis Geneſeos non eſſe nomen appellativum ſignificans ignem, ſed proprium urbis, ex eo ſatis liquet, quòd non ſolus *Abrahamus* dicatur exiviſſe ex *Ur*, ſed cum eo *Thare*, *Loth*, & *Sara*, ot pergerent in Terram Chanaan. Geneſis XI, verſ. 31. *Tulit itaque Thare Abram filium ſuum, & Lot filium Aran, filium filii ſui, & Saras nurum ſuam, uxorem Abram filii ſui, & eduxit eos de Ur Chaldæorum, ut irent in Terram Chanaan: veneruntque uſque Aran, & habitaverant ibi.* At quomodo *Thare* eduxit *Abram* ex igne Chaldæorum, ſi author fuit *Nembrodo* ut in ignem mitteretur, ut fingunt Hebræi? Quomodo *Sara* & *Loth* cum illo educti ex igne, quos in ignem conjectos nondum ſommarunt? Accedit quòd Septuaginta Interpretes hoc Geneſeos loco *Ur Chaldæorum* verterunt, *Regionem Chaldæorum*, ut ambiguitatem vocabuli tollerent. Idem confirmatur ex *Joſepho* Lib. I. *Antiquitatum*, cap. VII. *Aran relicto filio Loto, & filiabus Sara & Melcha, in regione Chaldæorum eſt mortuus, in urbe quæ Ur Chaldæorum vocatur.* ἐν πόλει Οὔρῃ λεγομένῃ τῶν Χαλδαίων.

Denique *Eupolemus* vetuſtus Scriptor, in eâ quam de Judæis texuit Hiſtoria, Ætate decimâ, *Camorinâ, quæ Babylonia civitas eſt, quamque Urien nonnulli vocant, Græci Chaldæopolim interpretantur, Abrahamum natum eſſe tradit*: apud *Euſebium* Lib. IX. *Præparationis Evangelicæ*, cap. XVII.

Nec enim negotium faceſſit quòd *Eſdra* II. cap. IX. verſ. 27. *Nehemias* ait, Deum eduxiſſe *Abraham de igne Chaldæorum*, primò enim non levis ſuſpicio eſt Vulgatum Interpretem ibi, ut aliis in locis, vocabulum Hebræum *Ur* poſuiſſe: ab aliquo deinde adjectam hujus vocabuli interpretationem, id eſt ignem, quæ vox demum in ipſum Textum irrepſit. Quod in nonnullis aliis Scripturæ locis factum, *Lyrani*, *Toſtati*, *Cajetani*, & *Melchioris Cano* ſuffragiis confirmat *Pererius* Lib. XV. in *Geneſim* Diſputatione XV. Neque vana videtur conjectura, inquit, ſi enim alia omnibus locis Latinus Interpres retinuit ipſum vocabulum Hebraicum, *Ur*, nec uſpiam interpretatus eſt *ignem*, non fit ſanè credibile uno tantùm eo loco vocem *Ur* interpretari voluiſſe *ignem*, præſertim cùm LXX. Interpretes, & hîc & obique, *Ur* verterint, *Regionem Chaldæorum*.

Secundò, reſponderi poteſt, eo *Nehemiæ* loco nomen *Ignis* proprium eſſe, non appellativum, idemque ſignificare ac *Civitatem Ignis*. Urbi enim *Ur* ab igne nomen, quòd Chaldæi ignem ceu Numen colerent, ſicut Heliupolis in Ægypto appellata eſt, quaſi *Civitas Solis*. Unde in Bibliis aliquibus hîc vocem Ignis per I majuſculum ſcribi obſervat Vir Eruditus, atque interdum Interpretem etyma nominum pro ipſis nominibus reddere.

Tertiò, cum iiſdem & aliis Interpretibus reſponderi poteſt, nomen ignis hoc loco appellativum quidem intelligi poſſe, ſed metaphoricè poſitum ac uſurpatum pro perſecutione & tribulatione, ut alibi ſæpe in ſacris Literis, *Pſalmis* 16. & 65. *Abrahamus* enim gravem à Chaldæis perſecutionem paſſus eſt, quod ab eorum ſuperſtitionibus abhorreret, uniuſque Dei cultorem ſe palam profiteretur, ut tradit *Joſephus*, & *S. Auguſtinus* confirmat Libro XVI. *De Civitate Dei*, cap. XIII. & *Maimonides* Doctrinæ Perplexæ Lib. III. cap. XXIX. ex Lib. *de Agricultura Ægyptiorum*, ſcribit *Abramum*, *quòd Solem adorare recuſaret, incarceratum fuiſſe; deinde bonis ſpoliatum*

A *à Rege, & exterminatum in Chanaan.* Quâ ex perſecutione quia liberatus à Deo eſt, qui juſſit ut è Meſopotamia in Chananæam migraret, ipſum eduxiſſe de igne Chaldæorum Deus dicitur.

Quartò denique reſponderi poteſt, Ignem ibi accipi pro Idololatria Chaldæorum, qui Ignem colebant, ex cujus idololatriæ periculo *Abrahamum* Deus eripuit; quod exprimit his verbis *Nehemias*, ſecundùm Verſionem Vulgatam: *Domine Deus qui elegiſti Abraham, & eduxiſti eum de Igne Chaldæorum.* Ita hunc nodum ſolvit *Eſtius*.

B Quòd *S. Hieronymum* ſpectat, illam Hebræorum Traditionem non approbat, niſi ut ſe expediat ab intricatiſſima Quæſtione de tempore nativitatis *Abrahami*. Unde ſubdit: *Si quis ergo huic expoſitioni contrarius eſt, quærat ipſe aliam ſolutionem, & tunc ea, quæ à nobis dicta ſunt, rectè improbabit.* Cæterum eodem libro, paulò ante verba laudata, hanc Hebræorum Traditionem disertè fabulam appellat, explicans illa verba: *Et mortuus eſt Aran ante Patrem ſuum, in Terra quâ natus eſt, in regione Chaldæorum.* Sic enim habet: *Pro eo quod legimus*, in Regione Chaldæo-
C rum, *in Hebræo habetur*, Ur Chaſdim, *id eſt, In igne Chaldæorum. Tradunt autem Hebræi ex hac occaſione hujuſmodi fabulam: Quòd Abraham in ignem miſſus ſit, quia ignem adorare noluerit, quem Chaldæi colunt, & Dei auxilio liberatus, de idololatriæ igne profugerit; Quòd in ſequentibus ſcribitur, Egreſſum eſſe Tharan cum Sobole ſua de Regione Chaldæorum; pro eo quod in Hebræo habetur, de incendio Chaldæorum. Et hoc eſſe quod nunc dicitur:* Mortuus eſt Aran ante conſpectum *Thare* Patris ſui in terra nativitatis ſuæ, in Igne Chaldæorum: *Quòd videlicet Ignem nolens adora-*
D *re, igne conſumptus ſit.*

CAPUT III.

Hiſtoria Exotica hujus Ætatis exponitur.

I. HAc ſecundâ Mundi Ætate Ægyptiaci Regni, Babylonici ſeu Aſſyriaci, Sicyoniorum, Cretenſis, & Sinenſis initia celebrantur. Regnum Ægypti multiplex, *Thebanorum*, *Thi-*
E *nitarum*, *Memphitarum*, & *Inferioris Ægypti*. In eorum Dynaſtiis, Regumque ſucceſſionibus recenſendis mirabilem in modum diſſentiunt Veteres, nimirum Diodorus Siculus, Herodotus, Julius Africanus, Euſebius, & Georgius Syncellus, hanc Regum ſeriem ex Eratoſthene & Manethone deſcribentes. Regni Ægypti initia, & Reges.

Menes in Dynaſtiis omnibus primus eſt: hic eſt *Meſraim* Chami filius. Regnum Thinitarum ad Lybicam Nili ripam poſitum, per fluvium à Thebano diremptum videtur. Ejus Metropolis fuit *This* urbs antiqua, prope Abydum poſita, cujus meminit *Stephanus* in Opere *De Urbibus*
F *& Populis*. Ab ea *Nomus Thinites* nomen accepit, apud *Ptolemæum*, Lib. IV. cap. V. Regni Thebani Regia *Thebæ*, caput Thebaidis, urbs ad Arabicam Nili ripam ſita, Ptolemaicis temporibus Dioſpolis appellata, unde Manetho, Africanus, Euſebius hos Reges Dioſpolitanos appellant. Regni Memphitici & ſuperioris Ægypti Metropolis fuit urbs Memphis, ſupra Delta poſita, in Occidentali Nili ripa. Inferioris Ægypti caput Heliopolis, ſub Paſtoribus autem Tanis, unde Reges *Tanitæ*.

Meni, qui toti præfuit Ægypto, ſucceſſit Thebis *Athotes* ejus filius; Memphi *Toſorthrus*.

Hi tres in Deorum numerum ab Ægyptiis relati ſunt. *Menes* Phœnicibus eſt Saturnus; *Athothes* Mercurius, qui Phœnicibus *Taautos*, Ægyptiis *Thoth*. Unde *Sanchuniato* apud *Euſebium* Lib. I. Præparationis Evangelicæ cap. x. *Saturnus*, inquit, *cùm in Meridiem veniſſet, Taautum Deum Ægypti univerſi Regem creavit*: Quia ſcilicet *Menes Athothi* filio Regnum tradidit. Ad *Athothem* referendum quod de *Mercurio*, quem quinto loco commemorat, *Cicero* ſcribit Lib. III. *De Natura Deorum*, quamvis hunc cum *Mercurio Arcade* confundat: *Dicitur Ægypto præfuiſſe, atque Ægyptiis Leges & Literas tradidiſſe. Hunc Ægyptii Thoyth appellant; eodemque nomine Anni primus Menſis apud eos vocatur.* Sanchuniato apud *Euſebium* Lib. I. *Præparationis Evangelicæ* cap. x. *Taautum primorum in ſcribendo elementorum inventorem fuiſſe tradit, quem Ægyptii Thoor, Alexandrini Thoyth, Græci Mercurium nominarunt.* Ita quoque *Socrates* apud *Platonem* in Phædro: *Audivi*, inquit, *apud Naucratim Ægypti, quemdam fuiſſe priſcorum Deorum, cui avis, quam Ibim vocant, ſacrata eſt. Ipſi Deo nomen eſſe Theut. Hunc primum Numeros & Computationem inveniſſe, & Geometriam, Aſtronomiam, talorumque & altarum ludos, etiam & Literas.* Triplicem fuiſſe apud Ægyptios Characterum rationem obſervat *Clemens Alexandrinus* Lib. v. Stromatum; primam ἐπιστολογραφικήν, *hoc eſt, aptam ad ſcribendas Epiſtolas.* Secundam *Sacerdotalem*, *quâ utuntur* ἱερογραμματεῖς, *id eſt, qui de rebus ſacris ſcribunt.* Ultimam, ἱερογλυφικήν, *id eſt, ſacram quæ inſculpitur ſcripturam; cujus una quidem eſt per prima elementa* κυριολογικὴ *id eſt, propriè loquens, altera verò ſymbolica, eſt per ſigna ſignificans. Symbolicè autem una propriè loquitur per imitationem; alia verò ſcribitur veluti tropicè; alia verò contra ſumitur allegoricè per quædam ænigmata.* Primi generis exemplum eſto: *Qui Solem volunt ſcribere, faciunt circulum; qui Lunam, Lunæ figuram exprimunt.* Secundi: *Regum laudes Theologicis fabulis tradunt.* Tertii autem generis, quod fit per ænigmata, hoc ſit exemplum: *Alia quidem Aſtra propter obliquam converſionem aſſimilabant corporibus ſerpentum, Solem verò ſcarabæo.* Symbolicum hoc per ænigmata ſcribendi genus ipſi Mercurio acceptum refertur, teſte *Sanchuniatone*, apud *Euſebium* Libro I. *Præparationis Evangelicæ* cap. x. *Taautus verò*, inquit, *cùm jam ante cæli imaginem effinxiſſet, mox Saturni etiam atque Dagonis, cæterorumque Deorum vultus, unàque ſacros elementorum characteres expreſſit. Quin etiam inſigne Regni Saturno ejuſmodi excogitavit; oculos in vultu binos, ac totidem in occipite, quorum duo placidè convenire ac nictare viderentur: alas item ſingulis in humeris geminas, è quibus explicata duæ, duæ verò contracta ac demiſſa forent. Atque oculorum ſymbolo ſignificatum volebat, Saturnum & dormiendo cernere, & dormire vigilando: alarum autem, eumdem & volare quieſcendo, & volando quieſcere: Cæteris verò Diis alas in humeris duas tantùm attribuit, quippe qui Saturnum ipſum volando ſequerentur. Ad ejuſdem Saturni caput alas propterea geminas affinxit, quarum altera mentis principatum, altera ſentiendi vim indicaret.*

Toſorthrus Rex Memphiticus, ob Medicinæ peritiam conſecratus, *Æſculapius* appellatus eſt. Ægyptius ille Æſculapius à Græco planè diverſus. Græcus enim multis annis recentior eſt Ægyptio. Nam Clemens Alexandrinus Lib. v. Stromatum *Herculis* & *Æſculapii* Apotheoſim conjicit in annum quinquageſimum-tertium ante excidium Trojæ, & ex *Apollonio Rhodio* dicit illum cum *Jaſone* navigaſſe.

Thebis poſt *Athotem* regnavit *Athotes* alter, Ἑρμογένης *Athotis* filius, *Menis* nepos. Huic ſucceſſit *Diabies* filius φιλεταιρος, *Amicus amicorum* appellatus. Hunc excepit *Pemphos*. Sequuntur in *Eratoſthenis* laterculo *Tægar Amachus Momchiri*, *Stoechus*, *Mars ſine ſenſu* appellatus; *Goſormies*; *Mares* dictus Ἡλιόδωρος, *Solis donum*, &c. Thinitarum Regnum poſt *Athotem* rexit *Cencenes*, poſt hunc *Venephes*, qui Pyramides ſtruxit in *Chochome*, ignoto Ægypti loco; *Uſaphædus*, *Miebidus Semempſis*, *Bienaches*, *Bochus*, *Caachos*, *Binothris*, ſub quo ſancitum eſt, Mulieres in Regno ſucceſſionis jus habere; & alii quorum nomina exhibent laterculi *Manethonis*, *Julii Africani*, *Euſebii*, *Georgii Syncelli*.

Memphitarum Reges memorantur poſt Thoſorthrum, *Tyris*, *Meſochris*, *Soiphis*, *Toſertaſis*, *Achis*, *Siphuris*, *Cerpheres*, *Soris*, *Suphis*, qui Pyramidem maximam erexit; & de Deorum contemplatione gloriatus, Sacrum Librum conſcripſit, teſte *Manethone*. Ægypto inferiori dominati ſunt poſt Menem *Curudes*, *Ariſtarchus*, *Spanius*, *Serapis*, *Seſonchoſis*, *Amenemes*, *Amaſis*, *Acesephres*, & alii. De Ægyptiorum Legibus, ac Moribus dicemus aliàs. Ægyptiorum Imperium annos MDCLXIII. duraviſſe refert in Annalibus ſuis *Conſtantinus Manaſſes*. Qui à tempore quo Ægyptus à *Cambyſe* Rege Perſarum ſubjugata eſt retro numerati ad illud nos perducunt, quo *Meſraim* Chami filius colonias in Ægyptum duxit.

II. Regni Babylonici ſive Aſſyriaci fundamenta jecit, primuſque Babyloniæ imperavit *Nembrodus*, ut colligitur ex *Geneſis* cap. x. verſ. 8. & 10. *Nembrod cœpit eſſe potens in terra. Fuit autem principium Regni ejus Babylon.* Et propterea cap. 5. *Michææ* tota Babyloniorum regio *Terra Nembrod* appellatur. Hic eſt *Belus* Ethnicorum, de quo *Abydenus* apud *Euſebium* Lib. IX. *Præparationis Evangelicæ* cap. XLI. *Ferunt*, inquit, *loca hæc omnia jam inde ab initio aquis obruta fuiſſe, Mariſque nomine appellata: verùm ſuam ſingulis Regionem Belum aſſignaſſe, Babylonemque Mœnibus cinxiſſe, ac deinceps mortalium oculis ereptum eſſe.* Et *Quintus Curtius* Lib. v. de Babylone loquens: *Semiramis*, inquit, *eam condiderat, vel, ut plerique credidere, Belus, cujus Regia oſtenditur.* Idem aſſerit *Dorotheus Sidonius* in hæc verba à *Julio Firmico* laudatus:

Regni Babylonici ſive Aſſyriaci primordia, & Reges.

Urbs Babylon vetus, à Tyrio quæ condita Belo eſt.

Quamvis in eo fallatur, quòd Tyrio *Belo* tribuit opus ipsâ Tyro multò antiquius, ipſumque cum *Belo* Aſſyrio, id eſt *Nembrod* confundit. Conditæ quidem Babylonis gloriam *Semiramidi* vindicant *Cteſias*, *Theocritus*, *Diodorus*, *Strabo*, *Dionyſius Periegetes*, *Trogus Pompeius*, *Mela*, *Ovidius*, *Hyginus*, *Cephalaon*, *Solinus*, *Caſſiodorus*, *Lucius Ampelius*, &c. Tamen his omnibus antiquior *Herodotus*, nullum aliud opus *Semiramidi* tribuit præter aggeres, quibus Euphratem coërcuit, antea frequentiùs reſtagnare ſolitum; & *Semiramidi* Nitocrim præfert. *Beroſus* Lib. III. *Chaldaicorum culpat Scriptores Græcos, quòd vanè exiſtimaverint Babylonem à Semiramide Aſſyria fuiſſe conditam, & ab illâ miris operibus exornatam falsò ſcripſerint.* Ita refert *Joſephus* Lib. I. contra *Apionem*. Quicunque à Semiramide conditam ſcripſerunt, unum *Cteſiam* auctorem habent *parum fide dignum*. Sic de illo cenſuit *Ariſtoteles* Hiſtoriæ Animalium Lib. VIII. cap. XXVIII. *Colonias à Belo in Babyloniam deductas* ſcribit *Diodorus* Lib. I. Hunc *Neptuni & Libyæ filium haberi, & poſitâ ad Euphratem ſede inſtituiſſe Sacerdotes more*

more Ægyptiorum exemptos impenſis & oneribus publicis, quos Babyloni vocant Chaldæos, qui exempla Sacerdotum, & Phyſicorum, Aſtrologorumque in Ægypto, obſervant ſtellas. Pauſanias *Meſſeniac.* Pag. 161. *Belus*, inquit, *Babilonius à Belo Ægyptio Lybia filio nomen habet.* Eupolemus apud *Euſebium* Lib. ix. *Præparationis Evangelicæ* Babylonem ab his conditam fuiſſe ait, qui à Diluvio evaſerunt. Denique *Herennius*, quem *Salmaſius* in *Solinum* p. 1227. *Philonem Biblium* eſſe cenſet, Sapientum illorum ſive Sacerdotum, qui ex Ægypto Babyloniam migrarunt, *Belum* Sapientiſſimum appellat; ejuſque filium Babylonis conditorem fuiſſe aſſerit. *Babylon*, inquit, *opus Babylonis Viri Sapientis, filii Beli Sapientiſſimi, non (ut Herodotus) à Semiramide condita. Urbs enim illa antiquior erat duobus annorum millibus.* Quidam ut hanc litem de Babylonis conditore componant, volunt à *Belo* inceptum opus perfeciſſe aut reparaſſe *Semiramidem*: aut *Belum* ſolam Acropolim, *Semiramidem* Babylonis mœnia condidiſſe. *Ammianus Marcellinus* Libro xxviii. *Babylon, cujus mænia bitumine Semiramis ſtruxit, Arcem enim antiquiſſimus Rex condidit Belus.* Oroſius Lib. ii. cap. vi. *Babyloniam à Nembrod Gigante fundatam, à Nino vel Semiramide reparatam multi prodidere.* Qui à rebellione, quâ vel in ſuperiores vel in pares inſurrexerat, *Nembrod*, id eſt *Rebellis* vocatus fuerat, idem à dominio *Baal* & *Bel*: id eſt *Dominus* appellari cœpit ſtabilito imperio. Quarum appellationum ſola poſterior in Chaldæorum monumentis ſervata eſt, priore obliterata, ut quæ Regum ſuorum primo contumelioſa videretur. Atque ſub *Beli* nomine in Deorum numerum relatus eſt, *Baal* etiam, & *Baalim* interdum nominatus, & *Jupiter Belus*. Herodotus Lib. i. cap. clxxxi. celeberrimum Babylone fuiſſe ait *Jovis Beli Templum aneis portis.* Sanchuniato apud *Euſebium* Lib. i. *Præparationis Evangelicæ* cap. x. Phœnicum Theologiam exponens, ait: *Solem Deum unum Cæli Moderatorem credebant, eumque propterea Beelſamen, id eſt, Phœnicum linguâ, Cæli Dominum, Græcâ verò Δία hoc eſt, Jovem nominabant.* Theophilus Antiochenus Libro iii. ad *Autolicum*, & Euſebius in Chronico, *Belum* Græcorum *Saturnum* fuiſſe aſſerunt. Ejus Apotheoſim ad annum xxviii. *Thare* patris *Abraham* refert *Euſebius*. Alii ad ipſius *Abrahami* provectam ætatem referunt. Quem Scriptores cæteri *Belum*, S. Cyrillus Alexandrinus Lib. iii. contra Julianum *Arbelum* nominat. *Primus*, inquit, *regnavit in Aſſyriorum terra vir ſuperbus & arrogans Arbelus, qui & primus hominum dicitur à ſubditis nomen Deitatis accepiſſe: Perſeverarunt igitur Aſſyrii, & finitimæ illis Gentes ſacrificantes ei, & adorantes: poſtea fuit Ninus Arbeli filius.* Arbelum pro *Belo* S. Cyrillus poſuit.

Babylonici Regni initium anno MDCCXVII. ſtatuitur annis LXII. poſt Diluvium. *Caliſthenes* enim Philoſophus reſcribens *Ariſtoteli* de antiquitate rerum Chaldaicarum quærenti, dicit, Chaldæos affirmare, Babylonem ab *Alexandro* occupatam anno MDCCCCIII. ab Epocha Babylonica. Occupata eſt autem ab *Alexandro* anno Mundi ter milleſimo ſexcenteſimo decimo-nono. Inde verò ſublatis annis mille nongentis duobus, fixum manet Babylonicæ Monarchiæ initium anno Mundi MDCCXVII. poſt Diluvium LXII. Hujus verò durationem Imperii vario modo definiunt Auctores. Cujus varietatis cauſa eſſe videtur, quòd alius Babylonici ſive Aſſyriaci Imperii annos inchoet à *Chuſi* nativitate, ut conjicit *Capellus* (Ideò enim annos MDXX. Aſſyriis tribuere potuit *Herodotus*.) Alius ab erecto Babylone Im-

A perio, ut *Diodorus Syculus*, qui annos huic Imperio tribuit mille quadringentos: Alius a condita Ninive, ut *Cteſias* qui annos MCCCLX. numerat: Alii denique ab obitu *Beli*, ut *Trogus*, & *Euſebius*, qui hanc Monarchiam annis MCCC. ſtetiſſe volunt.

Nembrodo ſeu *Belo* in Regnum ſucceſſit *Ninus* ejus filius, à quo Urbem à ſe conditam *Niniven* appellaverat, ut colligi videtur ex cap. x. Geneſis verſ. 11. Alii tamen ab ipſo *Nino* ædificatam volunt, nempe *Diodorus Siculus*, *Euſebius*, & *S. Hieronymus* in *Oſee* cap. ii. *Nin* Hebraicè dicitur filius;

B *Nava*, *habitatio*. Igitur Ninive eſt *Nini* ſeu *filii habitatio*. Urbem ipſam *Ninum* appellant *Strabo*, *Plinius*, *Ptolemeus*. Poſtremum *Nino* bellum fuit cum *Zoroaſtre* Rege Bactrianorum, (Cteſias & Diodorus *Oxiartem* nominant.) *Ninum* telo transfixum periiſſe, dum Urbem, quæ defecerat oppugnaret, ſcribit *Oroſius*. Narrant alii *Semiramidem Nini* uxorem ab illo petiiſſe, ut quinque tantùm dies Regni jus ſibi concederet; quod cùm impetraſſet, maritum occidi juſſit. *Ninum* primum eſſe Regum omnium, quorum res geſtæ memoriæ proditæ ſunt, ſcribit *Diodorus*. De *Nini* ætate Chronologi non conveniunt. Qui-

C dam *Abrahamo* coëvum faciunt, *Euſebio* præeunte: alii ad tempora *Barak* & *Debbora* Judicum Iſraelis, annum ſcilicet Mundi bis milleſimum ſeptingenteſimum trigeſimum-ſeptimum rejiciunt, *Herodoti* & *Arriani* calculum ſecuti. Hæc Chronologia minùs probabilis. Ipſis enim *Moyſis* temporibus cultus *Beli* ſive *Baal* jam ad Phœnices pervaſerat: ut ex divinæ Legis Decretis impium illum cultum prohibentibus liquet. Multò igitur ante Moſaicam ætatem divinos honores apud Babylonios obtinuerat *Belus*; ejuſque filius *Ninus* ipſi in Regnum ſucceſſerat.

D *Nino* ſucceſſit *Semiramis*, de qua *S. Hieronymus* in cap. ii. *Oſee* Ovidianum illud profert:

—— —— Ubi dicitur altam
Coctilibus muris cinxiſſe Semiramis Urbem.

Deſcriptionem Babylonis à *Semiramide* amplificatæ, & magnificentiſſimis operibus ornatæ, lege apud *Diodorum Siculum* Lib. ii. ubi & ejus expeditiones in Medos, Indoſque commemorat, & furtivas voluptates, atque immanitatem in procos, quos poſt complexus occidi jubebat.

E *Megaſthenes* tamen Indicarum rerum Scriptor apud *Strabonem* Lib. xv. & *Arrianus* in *Indicis*, mortuam *Semiramidem* fuiſſe ſcribunt, antequam Indiam fuerit aggreſſa. Semiramidis nomen Syrorum linguâ ſumptum à columbis, ipſamque cùm in locis deſertis & petroſis Aſcalone infans expoſita eſſet, à columbis miro modo nutritam & ſervatam fuiſſe, ex *Cteſia* fabulatur *Diodorus Siculus* Libro ii. *Azarias* in *Meor Enaim*, cap. xxi. *Semiramidis* nomen derivat à voce *Zemir*, quæ cantum avium, & ſpeciatim turturis deſignat.

F Addit, *Semiramidem* pro vexilli ſigno columbam habuiſſe, idemque ſignum ſibi ſumpſiſſe omnes Aſſyriæ Reges. Atque inde eſſe quod pro Aſſyriorum ira & gladio *Jeremias* dixit, *Iram Columbæ*, & *Gladium Columbæ*, cap. xxv. verſ. 38. & cap. xlvi. verſ. 16. & L. verſ. 16. Quod ex *S. Thoma* & *Lyrani* Commentariis confirmatur. Quin & *Semiramidem* in Columbam fuiſſe mutatam fabulati ſunt Aſſyrii, ut conſtat ex *Luciano*, in *Syria Dea*, ex *Diodoro Siculo*, & *Athenagora* in Legatione pro Chriſtianis. Quamobrem Aſſyrii Columbas divinis honoribus colebant. Cum altera Semiramide Belochi filia, quæ & *Atoſſa* nominata eſt; confundi non debet, quæ annis plus quingentis *Belo* poſte-

rior fuit. Totam fere Aſiam Imperio ſuo ſubjecit virilis animi femina, & annos XLII. regnavit. Sepulta eſt Ninive in tumulo, quem ſibi & *Nino* extruxerat in ipſa Regia, alto novem ſtadiis, & lato decem, de quo *Antipater* Anthologiæ Lib. IV. cap. XXVIII.

Semiramis inſidias à filio *Ninia* ſibi ſtrui certa, & *Hammonis* Oraculo confirmata, Regnum ipſi tradidit paulò ante mortem. Omne vitæ Regnique tempus in deliciis egit *Ninias*, ignavus quidem, ſed politicos Princeps, qui militum ex unaquaque Provinciâ quot annis conſcriptorum numero, & Ducum ac Præfectorum per annos ſingulos mutatione, omnes Imperii ſui Provincias Urbeſque in officio continuit. Aſſyriorum Reges reliqui *Niniæ* deſidiam imitati, vitam obſcurè tranſegerunt, ad *Sardanapalum* uſque; qui tamen Aſſyriorum Regum poſtremus non fuit, cùm poſt ipſum *Teglatphalaſar*, *Salmanaſar*, *Sennacherib*, & *Aſſarhadon* Reges potentiſſimi, & Judæis infeſti regnaverint, ut Hiſtoria Sacra docet Lib. IV. *Regum*. Sed de his aliàs.

Regni Sicyoniorum exordium.

III. Hac, de quâ agimus, Mundi Ætate, *Sicyoniorum* Regnum in Peloponeſo conditum eſt anno MCCCXIII. ante primam Olympiadem, ut teſtatus *Euſebius* in Chronico, id eſt, anno Mundi milleſimo nongenteſimo decimo-quinto. Primus Rex *Ægialeus*, à quo Peloponeſus *Ægialea* dicta eſt. Secundùm hunc regnarunt *Europs*, *Telchinus*, *Apis*, *Thelxion*, & alii à *Pauſania* in *Corinthiacis*, & ab *Africano* & *Euſebio* memorati. Regnum illud ab *Ægialeo* uſque ad *Zeuxippum* annos nongentos ſexaginta & unum ſtetiſſe, *Caſtor Rhodius* obſervavit. Sunt tamen Viri Eruditi quibus ſuſpectus ſit Sicyoniorum Regum laterculus, & jure merito rejiciendus videbatur. I. Quòd *Anticlides* apud *Plinium* Lib. VII. *Phoroneum Inachi* filium *antiquiſſimum Græciæ Regem* appellet; & hunc fuiſſe *primum hominem* dicat *Acuſilaus* apud *Clementem Alexandrinum* Lib. I. *Stromatum*. Unde & *Georgius Syncellus* in Chronico pag. 68. ſcribit: *Nihil in Hiſtoriis Græcis continetur ante Inachum, ejuſque filium Phoroneum, qui primùm regnarunt Argis.* At *Phoroneus* Regum vetuſtiſſimus non eſſet, ſi ante illum per ducentos ampliùs annos Sicyone regnatum eſſet. Secundò *Ægyaleus* Rex primus eſt *Phoronei* frater, ſi *Apollodoro* credimus, apud quem altum eſt de illius ſucceſſoribus ſilentium. Tertiò, *Apis* Rex quartus numeratur: Verùm *Æſchilus* in *Supplic.* docet *Apim* non Sicyoniorum Regem, ſed advenam ex Ætolia, regionem noxiis beſtiis purgaſſe. Quartò, *Sicyonem* Regem decimum-nonum, à quo Urbi nomen, *Pelopis* filium fuiſſe tradit *Ibycus* apud *Pauſaniam* Lib. II. & tamen hic *Sicyone* regnaſſe priùs fingitur, quàm *Pelops* Argis. Quintò, *Poliphydes* Rex XXIV. nemini vetuſtiorum Græcorum, ne *Pauſaniæ* quidem notus eſt. Fingunt Trojam illius tempore captam eſſe. Apud *Homerum* verò nullus eſt è Sicyone Dux contra Trojam. Urbs illa ſcilicet Excidii Trojani tempore ſub ditione fuit *Agamemnonis*, qui regnabat Micænis. Inter ejus urbes *Homerus* recenſet.

Etiam Sicyona, ubi Adraſtus primùm regnavit.

Adraſti meminit Marmor Arundellianum anno Attico CCCXXV.

Regni Cretenſis origo.

IV. Regni Cretenſis initia ad annum bis milleſimum-tertium refert *Euſebius*, ejuſque conditorem ac primum Regem fuiſſe ait *Cretem* indigenam, cui ſubjungit in ſuo Canone *Cydonem*, *Apteram* cui Urbem condidit, & *Lapem*; ſed hos dubiæ eſſe fidei Viri quidam Eruditi cenſent, & de Regno Cretenſi ante *Minoëm Primum* nihil certi haberi. Nam *Cydon*, quem inter primos Reges nominat *Euſebius*, nepos erat *Minois*, ut *Stephanus* teſtatur Lib. de Urbibus & Populis. *Cydonia urbs Cretæ*, inquit, *quæ priùs Apollonia dicta eſt à Cydone filio Apollinis & Acacallidis filiæ Minois.*

Imperii Sinenſis fundatio.

V. Hac etiam Ætate jacta ſunt Sinenſis Imperii fundamenta, de cujus origine, ac Imperatorum ſucceſſione legi poſſunt P. *Martinius* S. J. *Hiſtoria Sinica* Decade prima, & P. *Cuppletus* ejuſdem Societatis, in Tabula Chronologica *Sinicæ Monarchiæ*.

IN SECUNDAM MUNDI ÆTATEM DISSERTATIONES SELECTÆ.

DISSERTATIO I.

De ordine Filiorum Noë; & quis ex illis ſit Primogenitus?

PROPOSITIO UNICA.

Japhetum ortûs principatu Semo præponendum probabilius eſt.

PRROBATOR invicto argumento ex Hiſtoria Sacra deſumpto. *Sem erat centum annorum quando genuit Arphaxad biennio poſt Diluvium.* Geneſis XI. verſ. 10. hoc eſt, anno Mundi milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo-octavo, ætatis *Noë* ſexcenteſimo ſecundo. Cœptum namque diluvium eſt anno milleſimo ſexcenteſimo quinqoageſimo-ſextu, ætatis *Noë* ſexcenteſimo. (Geneſis VII. verſ. 11.) Porro Noë generare cœpit anno ætatis quingenteſimo, Geneſis V. verſ. 32. *Noë verò cùm quingentorum eſſet annorum, genuit Sem, Cham, & Japhet.* Itaque ſi *Sem* fratrum primogenitus ſit, ſequitur ipſum centenarium fuiſſe ineunte diluvio; at *Moyſes* diſertè teſtatur centenarium duntaxat fuiſſe biennio poſt diluvium; non eſt igitor filiorum *Noë* primogenitus, ſed *Japhetus*. De *Chamo* enim nulla controverſia eſt, cùm natu minimus expreſsè dicatur, Geneſis IX. verſ. 24. *Evigilans autem Noë ex vino, cùm didiciſſet quæ fecerat ei filius ſuus minor, &c.* quæ verba qoamvis ad *Chanaan* filium *Cham Theodoretus* & *Procopius Gazæus* referant, ad *Chamum* tamen ipſum pertinere conſtabit, ſi cum Verſo 22. conferantur, cujus hæc ſunt verba: *Quod cùm vidiſſet Cham pater Chanaan, verenda ſcilicet patris ſui eſſe nudata, nuntiavit duobus fratribus ſuis foras.*

Huic argumento, qoo Hebræi, & ex Catholicis Interpretibus *Nicolaus Lyranus* & *Alphonſus Toſtatus*, ad propugnandam *Japheti* primogenituram utuntur, reſpondet *Cajetanus*: Scripturam non dicere *Sem*, cùm eſſet centum annorum, genuiſſe *Arphaxad*; ſed eſſe duas orationes conjunctione interjecta: Alteram habere; *Sem filius centum annorum*, Hebræo more ſob intelligendo verbum ſubſtantivum, *erat*. Alteram; *Et genuit Arphaxad duobus annis poſt diluvium.* Addit, certum non eſſe an *Sem* fuerit centum præcisè annorum biennio poſt diluvium: Intelligi enim poſſe eum fuiſſe genitum anno ſecundo poſt quingenteſimum *Noë* annum, ut ſic biennio poſt diluvium, non exceſſerit ille ætatem centum annorum. Poſſe quoque intelligi fuiſſe eum genitum illo ipſo quingenteſimo anno *Noë*, & ob id biennio poſt diluvium, cùm genuit filium Arphaxad, fuiſſe centum & duorum annorum. Scripturam ſcilicet oppoſitum non dicere; immò addendo biennium poſt diluvium ad centum annos *Sem*, innuere eum duos ſupra centum annos fuiſſe natum, cùm procreavit *Arphaxad*.

Erroneum *Cajetani* effugium meritò refellunt Viri Eruditi. Nam ſi ejus commentu fides, ſic interpungendus erit ille Scripturæ locus de Semi ætate cùm genuit *Arphaxad*, ut illa ſententia duas orationes complectatur: *Sem filius centum annorum; & genuit Arphaxad duobus annis poſt diluvium.* At diſtinctionem ejuſmodi & interpunctionem verborum illorum cùm Græca Tranſlatio, tum Vulgata noſtra excludunt. Sic enim eo loci habet Vulgata: *Sem erat centum annorum quando genuit Arphaxad, biennio poſt diluvium:* Quibus verbis perſpicuè declaratur & *Sem* fuiſſe centum annorum biennio poſt diluvium, & eo ipſo tempore genitum ab eo fuiſſe *Arphaxad*. Præterea falſum eſt, quod tam confidenter aſſerit *Cajetanus*. Scripturam eò loci non negare *Sem*, cùm genuit *Arphaxad* fuiſſe centum & duorum annorum. Qoomodo enim illud non negat, ſiquidem expreſsè aſſerit eum fuiſſe centum annorum, quando genuit *Arphaxad*, id eſt, biennio poſt diluvium: Nam biennium illud ad centum annos *Sem* inſcitè adjungitur, quod ad diluvium referendum eſt, poſt quod exacto biennio, *Sem* genuit *Arphaxad*.

Aliam à *Cajetano* viam init *Pererius*, ac reſpondet; Vel *Noë* non cœpiſſe generare quingenteſimo ætatis ſuæ anno præcisè, ſed quingenteſimo ſecundo, eoque ipſo anno genitum eſſe *Sem*, ob idque biennio poſt diluvium fuiſſe centum annorum: Vel *Sem* ſecundo anno poſt diluvium, cùm genuit *Arphaxad*, non fuiſſe centum annorum

 præcisè,

præciſè, ſed centom & duotum. Motem enim eſſe Divinæ Scripturæ, parvis ac minutis numeris tacitis ac prætermiſſis, maximum & integtum numetum duntaxat commemorate.

Verùm nihilo meliot eſt teſponſio *Pererii*. Quomodo enim Moſaicæ hujus Hiſtoriæ & Chronologiæ veritas ſtare poteſt, *Noë vero cum quingentorum eſſet annorum, genuit Sem, Cham, & Japhet*, niſi anno quingenteſimo ætatis generare cœperit, & aliquem ex illis genuerit? Præterea cùm *Moyſes* generationes Patriarcharum ante & poſt diluvium recenſens parvos ac minutos numeros non prætermitat, ſed accuratè commemoret, ne incetta ſit Chrooologiæ ſacræ tatio; non eſt cur duos annos prætermiſiſſe fingatur in conſignando tempore *παιδογονίας Semi*. Favet *Quintus Julius Hilario*, in Libello *De Duratione Mundi*, ita ſcribens: *Quia anni Sem nonaginta-octo in conſummatione Diluvii completi ſunt; duo ſcilicet anni ad rationem ſummæ, quam poſt Diluvium deſignavimus, neceſſarii ſunt. Ipſe enim Sem biennio poſt Diluvium fuit annorum centum, & ſic genuit Arphaxad: Quos annos duos deſcriptores hujus rationis in numerum annorum non poſuerunt, quomodo eos minimè præviderunt.*

Objicies, *Sem* inter filios *Noe* primum ubiqoe recenſeri, ſcilicet Geneſis v. verſ. 31. *Noe cum quingentorum eſſet annorum genuit Sem, Cham, & Japhet.* Geneſis IX. verſ. 18. *Erant ergo filii Noë qui egreſſi ſunt de Arca, Sem, Cham, & Japhet.* Geneſis X. verſ. 1. *Hæ ſunt generationes filiorum Noë, Sem, Cham, & Japhet.* Et Lib. 1. Paralipomenon cap. 1. verſ. 4. *Noe, Sem, Cham & Japhet.* Itaque probabilius eſt *Semum* fuiſſe primogenitum.

Confirmatur ex verſu 21. capitis X. ubi diſertè aſſeritur, *Sem* fuiſſe maximum filiorum Noë. *De Sem quoque nati ſunt, patre omnium filiorum Heber, fratre Japhet Majore.* Accedit quòd *Noë* priùs benedixit *Semo* quàm *Japheto*. (Geneſis IX, verſ. 26.)

Reſpondetur, Quòd prior inter fratres nominetur *Semus*, non ſpectari ordinem naturæ, ſed gratiæ. Hunc nempe Deus pattem eſſe voluit oon tantùm filiorum *Heber*, ſed etiam filiorom *Iſraël*, imo & pattem familiæ ex qua naſciturus erat Meſſias. Simile quid in aliis Scripturæ Sacræ locis animadvertimus. Nam *Iſaac* ante *Iſmaëlem*, *Jacob* ante *Eſau*, *Judas* etiam ante cæteros fratres interdum nominatur, non ob ortûs principatum, ſed ratiooe electionis & dignitatis: & in ipſis, quæ objiciuotur, locis, *Cham* ſecundus filiorum *Noe* receoſetur, quem tamen minimum fuiſſe certom eſt. Atque ob hunc dignitatis, electioniſque ordinem *Semum* in paternâ benedictione cæteris fratribus præpoſitum probabile eſt. Unde *Pererius* Libro XIV. in Geneſim, ad verſum 26. capitis noni, Num. 185. varias cauſas ob quas *Noe Semo* benedixiſſe ante *Japhetum* dici poſſet, problematicè hunc in modum proponit. *Cur priùs benedixit Sem quàm Japhet? An quia ille primogenitus erat? An quod ſanctimoniâ & prudentiâ morumque gravitate præſtaret, & ideirco patri Deoque chariſſimus eſſet? An quod ipſe vehementiùs objurgaſſet Cham, auctorque fuiſſet Japheto id erga patrem faciendi, quod factum ab illis eſſe legimus? An potius propter excellentiam poſteritatis ejus, in quâ futuri erant Patriarchæ, Reges, Prophetæ, & quod ſuper omnia eſt, Meſſias ipſe?* Rationem aliam non improbabilem addit *Uſſerius*, Chronologiæ Sacræ cap. IV. ſcilicet Benedictionem *Japheti* fundatam fuiſſe in Benedictione *Semi*, nec niſi illâ priùs propoſitâ hanc omnino intelligi potuiſſe, *Dilatet Deus Japhet, & habitet in tabernaculis Sem.* Geneſis IX. verſ. 27. Neque prætermittenda eſt *S. Ambroſii* Obſervatio Libro *De Noë & Arcâ*, cap. 11. *Ubi generantur, hunc ordinem eſſe* ut *Sem* primo loco recenſeatur, *ubi autem generant, Japhet primo loco ſcribi*: & revera *Geneſis* X. & 1. *Paralipomenon* 1. ubi filiorum *Noe* generationes deſcribuntur, *Japheti* progenies primo loco recenſetur, *Semi* tertio, ut conjicere liceat poſteriorem hunc genituræ ordinem eſſe, priorem dignitatis & gratiæ. Atque retrograda illa ordinis inverſio ſic reſpondet aptiſſimè ejuſdem generis loco illi altero Geneſis XI. verſ. 26. ubi *Thare* genuiſſe dicitur *Abrahamum*, *Nachorem*, & *Haranem*; cùm naturalis generationis ordo *Haranem*, *Nachorem*, & *Abrahamum* poni poſtulet.

Ad confirmationem reſpondetor, Ex verſo illo 21. decimi Capitis Geneſeos colligi certò non poſſe uter fuerit natu major inter filios *Noë*, *Semus* an *Japhetus*, propter Hebraici Textûs ambiguitatem, in quo legitur *Haggadol*, & illod quidem *ha* articulus eſt emphaſim habens apud Hebræos, ſicut etiam apud Græcos. *Gadol* autem ſignificat *magnum*, non autem *majorem*, quia careot Hebræi comparativis, & ad exceſſum comparationis declarandum utuntur propoſitione cum pronomine. Ceterùm quia ה *gadol*, id eſt, *magnus*, indeclinabile eſt, quòd Hebræi caſibus careant, vel in ablativo caſu accipi poteſt, & referri ad *Sem*, vel in genitivo, & referri ad *Japhet*. Et utro primo modo reddit Editio Vulgata Latina; *fratre Japhet majore*: ſic altera Editio Græca LXX. Interpretum, ἀδελφῷ Ἰάφεθ τοῦ μείζονος, *fratri Japhet majoris*. Licet enim *S. Auguſtinus* Libro XVI. *De Civitate Dei*, cap. III. *majore*; in Latioo ſuo Codice hîc vel legerit, vel legendum putaverit; in Græco tamen, eodem quo hodie modo, τοῦ μείζονος, lectum fuiſſe, ex *S. Chryſoſtomo* Sermone XXIX. in Geneſim manifeſtum eſt, & Codices omnes Græci habent. καὶ τῷ Σὴμ ἐγενήθη καὶ αὐτῷ, πατρὶ πάντων τῶν υἱῶν Ἕβερ, ἀδελφῷ Ἰάφεθ τοῦ μείζονος. *Et Sem natus eſt etiam ipſi, Patri omnium filiorum Heber, fratri Japhet majoris.* Ita & Targum Onkelos: *Et de Sem nati ſunt ipſo quoque, Patre omnium filiorum Heber, fratre Japhet majoris.* Contra verò Textûs Samaritani Tranſlatio Latina cum Vulgata noſtra conſentit, & ſic habet: *Et Semo natum eſt etiam: Ipſe Pater fuit omnium filiorum Heber, frater Japhet major.* Ita & Syriaca: *Sem generavit, ipſe quoque Pater omnium filiorum Heber, frater Japhet major.* Ita & Arabica: *Nati ſunt etiam filii Samo, qui eſt pater omnium filiorum Aber, & frater Japhet major natu.* Porro in tanta Verſionum varietate nihil certi ex Hebraico Textu colligi poteſt, quo *Semum* ortûs principatu *Japheto* proponendum probetur. Adde quòd Vulgatus Interpres *Semum* fratrem *Japhet* majorem dignitate & gratiâ intelligere & dicere potuit, non naturâ & nativitatis ordine: atque ſic intellexiſſe multò probabilius eſt, ſiquidem aliàs Chronologia ſacra ex Hebræo ab ipſomet expreſſa, qooad annum *παιδογονίας Semi* ſtare non poſſet.

Non ignoro *Pſeudo-Clementem* Lib. 1. Recognitionum, *S. Epiphanium* Lib. 1. Adverſùs Hæreſes cap. IV. *S. Joannem Chryſoſtomum* Sermone XXIX. in Geneſim, *S. Ambroſium* Lib. De Noë & Arca, *S. Auguſtinum* Lib. XVI. De Civitate Dei, cap. III. *Semum* primo loco collocare, ſed ex eo recenſendi ordine colligi non poteſt ipſos exiſtimaſſe primogenitum fuiſſe *Semum*. Ordinem enim Scripturæ ſecuti ſont, de ortûs principato cuinam deferendus eſſet, nihil plerique pronuntiatunt, præter *S. Auguſtinum*, qoi cùm in ſuo Codice Latinæ Verſionis ex LXX. Interpretum Tranſlatione

tione expreſſæ legeret, *fratre Japhet majore*, primogenituræ prærogativam *Semo* deferendam inde judicavit. Sed in hujuſmodi Quæſtionibus, quæ ſummam fidei non ſpectant, *à S. Auguſtino* vel quibuſdam aliis Patribus diſcedere religio non prohibet, ſalvâ quæ tantis nominibus debetur reverentiâ, cùm eorum opinionem Scripturæ Sacræ repugnare oſtenditur.

Objicit *Pererius*: Quæ hîc narrat *Moſes* de *Sem*, ad commendandam ejus excellentiam dignitatis omnino pertinent, ut quòd ipſe pater fuerit omnium filiorum *Heber*, id eſt, populi Hebræi, & tot tantorumque virorum qui in eo populo claruerunt. Ergo quod ſubdit, Ipſum fuiſſe *fratrem Japhet majorem*, ad ejuſdem ſpectat commendationem. Quorſum enim hoc loco *Moſes* dignitatem *Sem* ſignificans, dixiſſet illum fuiſſe *fratrem Japhet majoris ipſo?*

Reſpondetur, Argumentum ſupponere, quod planè incertum eſt, quæ de *Semo* hîc à *Moſe* narrantur, encomiaſtico, & non merè hiſtorico modo ab eo narrari: aut ſi commendationis aliquid hîc ille ſpectaverit, *Semi* potiùs dignitatem à Populi Hebræi præſtantiâ, an Populi ſui Hebræi dignitatem à *Semi* patris excellentiâ æſtimandam illum voluiſſe, ex quorum neutro erit conſequens, in altero membro quod ætatis *Semi* & *Japheti* collationem continet, aliud fuiſſe ſpectatum, quàm ſimplicem hiſtoricæ veritatis enarrationem. Ita reſpondes *Uſſerius*.

DISSERTATIO II.

De Noachidarum Præceptis.

I. NOachidas vocant Hebræi, id eſt, *Noë* filios, Gentes omnes ab Hebræa diſtinctas: *Præcepta* verò *Noachidarum*, Juris Naturalis præſcripta, quibus homines adſtringuntur univerſi, & quibus ſolis cæteræ Gentes tenentur Dei mandatis; cùm Hebræi ut peculiaris Dei Populus præcepta etiam peculiaria à Deo per *Moyſem* tradita, & in Moſaica Lege ſcripta ſibi vendicent. Juris autem naturalis capita alia majora atque illuſtriora, alia minora ſeu obſcuriora commemorant. Majora atque illuſtriora ſeptenario numero complectuntur. Duo ſupremi Numinis cultum & honorem; quatuor hominum inter ſe convictum moreſque ſpectant. Septimum crudelitatem ergà alia animalia prohibet. Hoc ordine recenſeri plerumque ſolent.

I. De Cultu extraneo.

II. De Maledictione Nominis Sanctiſſimi.

III. De effuſione Sanguinis, ſeu *Homicidio.*

IV. De Revelatione Turpitudinum, ſeu *illicito concubitu.*

V. De Furto ac Rapina.

VI. De Judiciis, ſeu *Regimine Forenſi ac Obedientia Civili.*

VII. De Membro animalis viventis non comedendo.

Priora ſex in ipſis rerum initiis homini à Deo imperata eſſe aiunt, velut *primordialem legem, & matricem omnium præceptorum Dei*, quemadmodum ea, quæ primis Parentibus à Deo præſcripta ſunt, vocat *Tertullianus* Lib. *Adversùs Judæos*, cap. II. Septimum ad *Noachi* tempus revocant, cui & univerſis in illo hominibus prohibuit Deus, ne *carnem cum ſanguine* comederent. (*Geneſis* IX. verſ. 4.) Hæc recenſentur in A *Bereſith Rabba*, *Paraſch.* XXXIV. à *Maimonide* in *Halach Melakim* cap. IX. *R. Jehuda Ben Samuel* in *Sepher Cozri* Part. III. §. 73. & aliis Hebræorum Magiſtris. Ad horum Capitum profeſſionem à Judæis adigebantur *Proſelyti Domicilii*: non *Proſelyti Juſtitiæ*. Proſelytos Domicilii vocant, qui ex Gentibus ad incolatum ſeu pacem in territoriis Iſraëliticæ ditionis fruendam admittebantur, citra Judaiſmi profeſſionem. Proſelytos verò Juſtitiæ, qui Circumciſione & Judaico baptiſmate initiati, & ad Populum Hebræum aggregati, Moſaicam Legem, Rituſque Judaicos profite- B bantur. Minorum ſeu obſcuriorum Juris Naturalis capitum numerus neque omnino certus, neque adeò certæ ſemper de eis apud Hebræos ſententiæ. Horum genus duplex eſt, alterum eorum quæ majoribus atque illuſtrioribus, ſive ut prævia atque antecedentia, ſive ut conſequentia commiſcentur, quemadmodum propagationis generis humani, & contractus matrimonialis jura cum præcepto de Revelatione Turpitudinum: Dominii, atque obligationis, promiſſioniſque circa illud verſantis jus in Furti interdicto: Pœnarum modus in Judiciis, & cætera, quæ Talmudici *Appendices* vocant C ſeptem illuſtriorum ac majorum Præceptorum. Alterum genus eorum eſt, quæ univerſis quidem hominibus ab Auctore naturæ Deo data ſunt, & in ipſis mentibus inſculpta, ut parentum honor: ad eorum nihilominus obſervationem pœna civili Gentiles in ditionis ſuæ territoriis commorantes non adigebant Iſraëlitæ, ſed tantùm ſuadebant. De his omnibus fusè *Seldenus* in Libris *De Jure Naturæ & Gentium juxta Diſciplinam Hebræorum.*

II. *Cultus extranei* nomine, Idololatria, & quodvis ſuperſtitionis, & ſacrilegii genus intel- D ligitur. Quæ naturæ lege ita prohibita ſunt, ut nulla in his ignorantia homines à peccato excuſare valeat: immò ignorantia omnis hujus capitis atque officii, peccatum ſimul fit ac pœna peccati. Ut enim docet Apoſtolus ad Romanos. I. *Revelatur ira Dei de cælo ſuper omnem impietatem & injuſtitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in injuſtitia detinent: Quia quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt in illis. Deus enim illis manifeſtavit. Inviſibilia enim ipſius, à creatura Mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur; ſempiterna quoque ejus virtus & divinitas: ita ut ſint inexcuſa-* E *biles. Quia cùm cognoviſſent Deum, non ſicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt: ſed evanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum: dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & ſerpentum.* Et ad Epheſios IV. verſ. 17. *Hoc igitur dico & teſtificor in Domino, ut jam non ambuletis, ſicut & Gentes ambulant in vanitate ſenſûs ſui, tenebris obſcuratum habentes intellectum, alienati à vita Dei, per ignorantiam* F *quæ eſt in illis, propter cæcitatem cordis ipſorum, qui deſperantes, ſemetipſos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis.* Unde & Pſalmo LXXVIII. verſ. 6. Rex Vates ita Deum compellat: *Effunde iram tuam in Gentes quæ te non noverunt, & in Regna quæ nomen tuum non invocaverunt.* Atque ut diſertè ait *Tertullianus* Apologètici XVII. *Hæc eſt ſumma delicti nolentium recognoſcere, quem ignorare non poſſunt.*

Cultus extranei interdictum Ægyptiis commune cum Hebræis fuit, ſed nomine tenus, ſignificatione planè diverſâ. Ægyptii enim cultus extranei nomine Ritus omnes à majoribus non traditos execrabantur; Hebræi omnem idololatriam,

ac

ac ſuperſtitionem quâ divinus honor creaturis tribuitur. Ægyptii Deos adorabant, alios cæleſtes & æternos, ut vocabant, alios terreſtres & mortales, ut *Diodorus Siculus* exponit, cæleſtes, ſcilicet Solem, Lunam, Spiritum, Ignem, Terram, Oceanum, Aërem; Terreſtres, propter animi ſolertiam, & beneficentiam, immortalitatem adeptos, ut *Oſiridem, Iſidem*, &c. ac præterea diverſi generis animalia, boves, hircos, feles, crocodilos, &c. Hebræi unum Deum cæli & terræ Creatorem ac Moderatorem ſupremum colebant, quem pariter colebant è Gentibus viri pii & fideles. Nationis utriuſque in Religione diſcrimen expreſſit *Tacitus*, Lib. v. Hiſtoriæ his verbis: *Corpora condere, quàm cremare, è more Ægyptio; eademque cura; & de infernis perſuaſio: cæleſtium contra. Ægyptii pleraque animalia effigieſque compoſitas venerantur: Judæi mente ſolâ, unumque Numen intelligunt; profanos qui Deûm imagines mortalibus materiis in ſpecies hominum effingant: ſummum illud & æternum, neque mutabile, neque interiturum. Itaque nulla ſimulachra urbibus ſuis, nedum Templis ſunt.*

Marshamus refellitur.

At (inquit Marshamus) *Ægyptii per Nomorum ſuorum animalia, venerabantur Dei in res omnes poteſtatem, quam ſinguli Deorum declararunt*, (ut loquitur *Porphyrius* Lib. r. v. *De Abſtinentia* §. 9. idemque teſtatur *Maimonides* de Idololatris in *More Nevochim*, Part. 1. cap 36.) *Nemo* (inquit) *eâ ſententiâ cultu extraneo utitur, ac ſi aliud non eſſet Numen præter id quod colit. Neque enim cuipiam in mentem venit, ſtatuam ex metallo, ſaxo, ligno confictam, eſſe ipſum cæli, terræque Creatorem & Gubernatorem: ſed ita colunt, quatenus rei alicujus imaginem induit, quæ velut intermedia ſit inter ipſos & Deum.*

Verum etſi ita ſe habuiſſet Ægyptiorum Theologia, etſi ea mens fuiſſet eorum, qui apud ipſos Sapientes & Prophetæ audiebant, ipſorum tamen Ritus ac Religionem omnem extranei cultus omnibus naturæ Jure prohibiti nomine non fuiſſe execrandam minimè probarent, ſiquidem cultum uni Deo debitum creaturis tribuebant, illaſque pro *Diis* ſaltem *Mediaxumis* habebant, ut ipſe *Marshamus* fatetur. Quod verò *Maimonides* ait, Spiritûs Sancti refellitur oraculo, Sapientiæ XIV. *Per manus autem quod fit Idolum*, inquit, *maledictum eſt, & ipſum, & qui fecit illud: quia ille quidem operatus eſt: illud autem cùm eſſet fragile, Deus cognominatus eſt... Acerbo luctu dolens pater, citò rapti filii fecit imaginem; & illum qui tunc quaſi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cœpit, & conſtituit inter ſervos ſuos ſacra & ſacrificia. Deinde interveniente tempore, convaleſcente iniquâ conſuetudine, hic error tanquam lex cuſtoditus eſt, & Tyrannorum imperio colebantur figmenta. Et hos, quos in palam homines honorare non poterant, propter hoc quòd longè eſſent, è longinquo figurâ allatâ, evidentem imaginem Regis quem honorare volebant, fecerunt: ut illum qui aberat, tanquam præſentem colerent ſuâ ſollicitudine. Provexit autem ad horum culturam & hos qui ignorabant, artificis eximia diligentia.... Multitudo autem hominum abducta per ſpeciem operis, eum qui ante tempus tanquam homo honoratus fuerat, nunc Deum æſtimaverunt. Et hæc fuit vitæ humanæ deceptio: quoniam aut affectui, aut Regibus deſervientes homines, Incommunicabile Nomen lapidibus & lignis impoſuerunt.*

Suppoſititii Mercurii Libri.

Opponitur etiam *Marshamo* locus ille *Mercurii Triſmegiſti* in *Aſclepio*, à *S. Auguſtino* laudatus Libro VIII. *De Civitate Dei*, cap. XXIII. *Et quoniam*, inquit, *de cognatione & conſortio hominum Deorumque nobis indicitur ſermo, poteſtatem hominis, ô Aſclepi, vimque cognoſce. Dominus*, inquit, *& Pater, vel quod eſt ſummum, Deus, ut effector eſt Deorum Cæleſtium, ita homo fictor eſt Deorum qui in Templis ſunt humana proximitate contenti... Ita humanitas ſemper memor naturæ & originis ſuæ in illa Divinitatis imitatione perſeverat, ut ſicut Pater ac Dominus, ut ſui ſimiles eſſent, Deos fecit Æternos, ita humanitas Deos ſuos ex ſui vultûs ſimilitudine figuraret.* Hîc cùm *Aſclepius*, ad quem maximè loquebatur, ei reſpondiſſet, atque dixiſſet, *Statuas dicis, ô Triſmegiſte?* Tum ille: *Statuas*, inquit, *ô Aſclepi, videſne quatenus tu ipſe diffidas? Statuas animatas ſenſu & ſpiritu plenas, tantaque facientes & talia, Statuas futurorum præſcias, eaque ſorte, Vate, ſomniis, multiſque aliis rebus prædicentes; imbecillitates hominibus facientes, eaſque curantes, triſtitiam, lætitiamque pro meritis. An ignoras, ô Aſclepi, quod Ægyptus imago ſit Cæli, aut quod eſt verius, tranſlatio aut deſcenſio omnium quæ gubernantur atque exercentur in Cælo: ac ſi dicendum eſt, verius, Terra noſtra Mundi totius eſt Templum? Et tamen quoniam præſcire cuncta prudentem decet, iſtud vos ignorare fas non eſt: Futurum tempus eſt quo appareat Ægyptios incaſſum piâ mente Divinitatem ſedulâ religione ſervaſſe, & omnis eorum ſancta veneratio in irritum caſura fruſtrabitur.*

Refellitur præterea *Marshamus* ex *Clementis Alexandrini* loco, Lib. VI. *Stromatum*, quem ipſe profert pag. 241. *Ægyptii*, inquit, *peculiarem quamdam Philoſophiam exercent: illam maximè oſtendit ſacra eorum proceſſio. Primus enim procedit Cantor, ex Muſica ſymbolis unum aliquod geſtans. Dicunt illum ex Libris Mercurii duos accipere debere; quorum unus Hymnos Deorum, alter Regiæ vitæ rationes continet. Poſt Cantorem procedit Horoſcopus, in manu habens horologium & palmam, Aſtrologiæ ſymbola. Hunc oportet ſemper in ore habere Aſtrologicos Mercurii Libros, qui ſunt quatuor... Deinceps progreditur Scriba Sacrorum, pennam habens in capite, & in manibus Librum, ac regulam, in qua eſt & atramentum ad ſcribendum, & juncus quo ſcribunt. Illum oportet ſcire, quæ Hieroglyfica vocantur, & Coſmographiam, & Geographiam, & ordinem Solis & Lunæ; & quinque Planetarum, & Geographiam Ægypti, & Deſcriptionem Nili, & Deſcriptionem apparatûs ſacrorum, locorumque eis conſecratorum, & Menſuras, & quæcunque in ſacris ſunt neceſſaria. Prædictos ſequitur Stoliſtes, cubitum juſtitiæ tenens, & Calicem ad libandum. Hic omnia noſcit quæ ad diſciplinam pertinent, & victimarum ſigillationem. Sunt autem x.* (Libri) *qui ad Deorum ſuorum honorem pertinent, & Religionem Ægyptiacam continent, nempe de ſacrificiis, de primitiis, de hymnis, de precibus, de pompis, de diebus feſtis, & ejuſmodi. Poſt omnes prodit Propheta, hydriam apertè gerens in ſinu, quem ſequuntur qui panes emiſſarios portant. Hic, ut Præfectus ſacrorum, Libros x. ediſcit, qui Sacerdotales vocantur; nempe de Legibus, de Diis, & de univerſa Sacerdotum diſciplina.*

III. Secundùm *Noachidarum præceptum* vetat *Maledictionem Nominis Sanctiſſimi*, ſive Blaſphemiam, à quâ abſtinendum naturæ lex Gentes omnes docuit. *Hermippus* in vita *Pythagoræ*, ſcitis quibuſdam iſtius Sectæ hoc adjicit, *Ab omni abſtinere blaſphemia.* Hinc illud *Socratis* apud *Platonem* in Philebo: *Reverentia verò mihi ſemper erga Deorum nomina eſt, non humana quædam, ſed maximum quemque timorem exſuperans.* Hinc præclarum illud *Platonis* Monitum Libro XI. De Legibus: *Æquum profectò eſt Deorum nomina non facilè inquinare, nec ea huc atque illuc devolvere:*

ſed

ſed omnia quæ ad Deos pertinent purè caſtéque ſervare. Plutarchus in *Quæſtionibus* dictum aliquod ex Platonis *Thæteto* celebrans, non joco illud ab eo prolatum hinc probat, quòd nominis in eo divini meminiſſet. *Neque enim*, inquit, *adhibuiſſet Dei nomen dicto non ſerio.*

IV. Tertium *Noachidarum Præceptum* effuſionem ſanguinis, ſive *homicidium* prohibet: quod præceptum *Geneſis* IX. inſtauratur his verbis: *Sanguinem enim animarum veſtrarum requiram de manu cunctarum beſtiarum: & de manu hominis, de manu viri & fratris ejus requiram animam hominis. Quicunque effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius: Ad imaginem quippe Dei factus eſt homo.* Hugo Grotius *Annotationibus in Geneſis* IX. & Lib. I. *De Jure Belli & Pacis*, cap. II. §. 5. & Lib. II. cap. XX. §. 8. Jus talionis his verbis indicari perperam aſſerit, quod aucto humano genere, & in gentes diſtributo, merito ſolis Judicibus permiſſum eſt. Errat ſanè Vir Eruditus. Nunquam enim cuiquam mortalium licuit privata auctoritate alium punire, vel illatas ſibi injurias vindicare, ut Deus ipſe teſtatur *Deuteronomii* XXXII. 35. *Roman.* XII. 19. *Mihi*, inquit, *vindicta: ego retribuam.* Præcepto etiam divino, *Non occides*, quod Supremus Legiſlator omnium hominum cordibus inſcripſit, doctrina illa *Grotii* palam adverſatur. Hujus enim præcepti non hic ſolummodo ſenſus eſt, neminem innocentem occidendum eſſe, ſed ne reos quidem occidendos eſſe ab iis, quibus Deus, vel Magiſtratus, peculiari Præcepto ultionem non mandavit, eam autem Legem non occidendi quemquam privato auſu, hominum cordibus impreſſam, Deus confirmavit, his verbis *Cainum* fratricidam compellans: Geneſis IV. 15. *Omnis qui occiderit Cain, ſeptuplum punietur.* Conſule quæ de Lege Talionis habet *S. Auguſtinus* Libro XIII. contra *Fauſtum*, cap. XXV.

V. Quartum Noachidarum Præceptum ſpectat *Revelationem turpitudinum*, ſeu concubitum illicitum. Connubia certè fratrum cum ſororibus tam uterinis quàm germanis à Gentibus pene omnibus inceſtuoſa habita ſunt. Ægyptios, *præter communem aliorum hominum morem*, cum ſororibus matrimonium inire ſolitos, *Diodorus Siculus* obſervat Lib. I. Plato Lib. VIII. *De Legibus*, talia conjugia vocat *nequaquam ſancta, ſed Deo inviſa.* Scripſit Seneca: *Matrimonia Deorum jungimus, & ne piè quidem, fratrum ſcilicet & ſororum.* Ovidius Metamorphoſeon Lib. IX.

——— Dii nempe ſuas habuere Sorores;
Ut Saturnus Opim junctam ſibi ſanguine duxit:
Oceanus Thetin, Junonem Rector Olympi.

Philo Judæus Libro *De Legibus ſpecialibus*, *ad ſextum & ſeptimum Decalogi Præceptum*, ea de re ita diſſerit: *Deinceps præcipitur ne ſororem quidem eſſe ducendam. Honeſtum ſanè præceptum, atque aptum continentiæ. Quamvis Athenienſis Solon hoc obſervat in uterinis tantùm ſororibus eodem patre prognatis relinqui liberum. Contra Lacedæmoniorum Legiſlator uterinis non interdicit connubio, ſed ſolis eodem patre genitis. At Ægyptius ridens utriuſque ſimplicitatem & ſemiperfecta placita, laxavit libidinem, & auxit in corporibus animiſque inſanabile malum intemperantiæ, permiſſâ licentiâ ducendi ſorores, ſive per alterutrum parentem, ſive per utrumque cognatas, majores pariter & minores, æqualeſve, ne gemellis quidem exceptis, quas natura ipſo natali ſejunxit, intemperantia verò ſocietate copulavit inſatiabili, & male copulata juncturâ. Quas leges abominatus Moſes ut alieniſſimas à bene conſtituta Republica, & incitantes ad omnem turpitudinem, modis omnibus prohibuit congreſſum cum ſororibus, utrumque ſive alterum tantum parentem communem habentibus.*

Apud Perſas ſerò Cambyſis exemplo introducta ſunt ſororum conjugia. Reſponderunt ei Juriſconſulti; *Nullam ſe invenire Legem, quæ ſororem fratri nubere ſinat.* Ita refert *Herodotus* Lib. III. cap. XXXI. *Perſæ verò, & inter eos potiſſimum, qui ſapientiam profiteri videntur, Magi cum Matribus matrimonia contrahunt*, ut refert *Sextus Empir. Pyrrh.* Lib. III. cap. XXIV. Hinc illud *Catulli* Epig. XCI.

Nam Magus ex matre & gnato naſcatur oportet.

Antiochus Soter Stratonicem Novercam depetiens, exemplo execrando illam à patre in uxorem accepit. Hæ aliæque turpitudines, & libidinum furiæ in corpora, in ſexus, nec non adulterium, & fornicatio, Noachidarum jure, ſeu lege naturali prohibitæ ſunt. Quæ cùm apud Gentes obſcurata eſſet, quas *tradiderat Deus in deſideria cordis earum, in immunditiam; ut contumeliis afficerent corpora ſua in ſemetipſis*, ut ait Apoſtolus *ad Romanos* I. De quibus ibidem ſubdit, *Qui commutaverunt veritatem Dei in mendacium: & coluerunt, & ſervierunt creaturæ potiùs quàm Creatori, qui eſt benedictus in ſecula, Amen. Propterea tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ. Nam fœminæ eorum commutaverunt naturalem uſum in eum uſum qui eſt contra naturam. Similiter autem & maſculi, relicto naturali uſu fœminæ, exarſerunt in deſideriis ſuis in invicem, maſculi in maſculos turpitudinem operantes, & mercedem, quam oportuit erroris ſui in ſemetipſis recipientes.* Cùm (inquam) apud Ethnicos pleroſque lex illa de revelatione turpitudinum, ſeu de concubitu illicito, obſcurata eſſet, illam Deus inſtauravit *Levit.* XVIII. Dixi, apud Ethnicos pleroſque legem illam fuiſſe obſcuratam. Nam conjugia & commixtionem cum matre, filia vel ſorore pro illicitis ac nefariis, ex ipſis Græciæ moribus habita fuiſſe, conſtat ex *Ocello Leucano* Pythagorico Philoſopho, Lib. Περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως, cap. IV. *Oportet etiam*, inquit, *inſtituere hujuſmodi mores, qui in Græcis Civitatibus legitimi ac recepti ſunt, nimirum neutiquam cum matre filia, aut ſorore concumbere*, Quod *Jamblichus* in *Vita Pythagoræ* cap. XXXI. confirmat; & *Euripides* in Andromache. *Hujuſmodi eſt*, inquit, *omne barbaricum genus. Pater enim filiæ, & filius matri miſcetur; ſoror item fratri; & per cædem chariſſimi vadunt.* Et *Simplicius* Commentar. ad Epicteti cap. XLVII. *Jam cùm Lex & conſuetudo ſororis & fratris conſuetudine interdicat: appetitiones non ſecus ac ab ipſius naturæ imperio ſuppreſſæ, ita prorſus ſunt immobiles, niſi fortè aliquos furoris intemperies & diræ ſcelerum ultrices agitarint.*

VI. Quintum *Noachidarum Præceptum* furto & rapina interdicit. Præceptum iſtud omnium hominum animis à naturæ Autore inditum eſt. *Furtum naturali lege prohibitum eſt admittere*, ait *Paulus Juriſconſultus* L. I. D. *De furtis.* Et *Ulpianus* L. *Probrum.* D. De verborum ſignificatione; *Furtum*, inquit, *& adulterium natura turpe eſt.* Euripides:

Namque odit ipſe vim Deus: nec divitias
Nos eſſe rapto, ſed probè partis cupit.
Spernenda, ſi non jure veniat, copia eſt.
Communis æther hominibus, tellus quoque,
In qua ampliare cuique ſic fas eſt domum,
Ut ab alienis rebus ac vi temperet.

Soli Ægyptii circa furtum legem habuerunt *perquam ſingularem*, teſte *Diodoro Siculo* Lib. 1. Apud eos ſcilicet ſodalitium aliquod furum inſtitutum erat cujus ἔργασία & quaſi *opificium* erat furari. Integrum cuique erat, modò vellet, ei ſe ſodalitio & opificio addicere; ea lege ut *Nomen ſuum profiteretur apud Principem furum*, ſpondereque rem furto ſurreptam protinus ad illum delaturum. Furti autem manifeſtus non modò nullâ pœnâ plectebatur, ſed *quarta part pretii* ipſi jubente lege cedebat; nonniſi tribus partibus juſto poſſeſſori ſua repetenti redditis.

VII. Sextum *Noachidarum præceptum* Judicia ſpectat ſeu regimen forenſe, & obedientiam civilem, quæ naturâ magiſtrâ, ſeu naturæ potiùs Autore, inſtituta eſt, ut ordo inter homines ſervaretur. De his plura *Seldenus* ex Hebræorum Commentariis.

VIII. Septimum *Noachidarum præceptum* de membro animalis viventis non comedendo, poſt diluvium acceſſiſſe docent Hebræi, idque his verbis interdictum volunt, Geneſis IX. 3. *Omne quod movetur & vivit, erit vobis in cibum: quaſi olera virentia tradidi vobis omnia. Excepto quòd carnem cum ſanguine non comedetis.* At Noachidis, ſeu Gentibus cæteris ab Hebræa, vetitum non fuiſſe ſanguinis eſum, colligitur ex Deuteronomii XIV. *Quicquid morticinum eſt, ne veſcamini ex eo. Peregrino, qui intra portas tuas eſt, da ut comedat, aut vende ei, quia tu Populus ſanctus Domini Dei tui es.* Carnem tantummodo ab animali vivente diſcerptam prohibitam Gentibus volunt, veluti exſectos agni teſticulos, quia id ſignum eſt crudelitatis. Crudarum carnium eſum Ethnicis olim in Bacchanalibus ſolemnem ipſis exprobrat *Clemens Alexandrinus*, in Protreptico. *Bacchi*, inquit, *orgiis celebrant Dionyſium Manolem, crudarum carnium eſu ſacram inſaniam agentes; & cæſarum carnium divulſionem peragunt coronati ſerpentibus.* De iiſdem *Arnobius* Lib. V. contra Gentes: *Caprorum*, inquit, *reclamantium viſcera cruentatis oribus diſſipant.*

IX. Priorum ſex Præceptorum veſtigia extant in Libro *Job* ante Legem Moſaicam conſcripto. 1. De cultu extraneo cap. XXXI. 26. *Si vidi Solem cùm fulgeret, & Lunam incedentem clarè: & lætatum eſt in abſcondito cor meum, & oſculatus ſum manum meam ore meo. Quæ eſt iniquitas maxima, & negatio contra Deum Altiſſimum.* 2. De blaſphemia cap. I. 5. *Cùmque in orbem tranſiſſent dies convivii, mittebat ad eos Job, & ſanctificabat illos, conſurgenſque diluculo offerebat holocauſta pro ſingulis. Dicebat enim: Ne fortè peccaverint filii mei, & benedixerint Deo in cordibus ſuis.* 3. De homicidio cap. XXXI. 29. *Si gaviſus ſum ad ruinam ejus qui me oderat, & exultavi quòd inveniſſet eum malum. Non enim dedi ad peccandum guttur meum, ut expeterem maledicens animam ejus. Si non dixerunt viri tabernaculi mei: Quis det de carnibus ejus ut ſaturemur?* 4. De adulterio ibidem verſ. 9. *Si deceptum eſt cor meum ſuper muliere, & ſi ad oſtium uxoris amici mei inſidiatus ſum. Scortum alterius ſit mea, & ſuper illam incurventur alii. Hoc enim nefas eſt, & iniquitas maxima.* Et cap. XXIV. *Oculus adulteri obſervat caliginem, dicens: Non me videbit oculus: & operiet vultum ſuum. Perfodit in tenebris domos ſicut in die condixerant ſibi, & ignoraverunt lucem. Si ſubitò apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis: & ſic in tenebris quaſi in luce ambulant. Levis eſt ſuper faciem aquæ: maledicta ſit pars ejus in terra, nec ambulet per viam vinearum. Ad nimium calorem tranſeat ab aquis nivium & uſque ad inferos peccatum illius. Obliviſcatur ejus miſericordia: dulcedo illius vermes: non*

A *ſit in recordatione, ſed conteratur quaſi lignum infructuoſum.* Et cap. XXXI. verſ. 1. *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine. Quam enim partem haberet in me Deus deſuper, & hereditatem Omnipotens de excelſis?* 5. De furto ibidem: *Alii terminos tranſtulerunt, diripuerunt greges & paverunt eos. Aſinos pupillorum abegerunt, & abſtulerant pro pignore bovem viduæ. Subverterunt pauperum viam, & oppreſſerunt pariter manſuetos terræ... Agrum ſuum non demetunt: & vineam ejus, quem vi oppreſſerint, vindemiant. Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus non*
B *eſt operimentum in frigore .... Viri fecerunt deprædantes pupillos, & vulgum pauperum ſpoliaverunt. Nudis & incedentibus abſque veſtitu, & eſurientibus tulerunt ſpicas. Inter acervos eorum meridiati ſunt, qui calcatis torcularibus ſitiunt. De Civitatibus fecerunt viros gemere, & anima vulneratorum clamavit, & Deus inultum abire non patitur. Ipſi fuerunt rebelles lumini, neſcierunt vias ejus, nec reverſi ſunt per ſemitas ejus. Mane primo conſurgit homicida, interficit egenum & pauperem; per noctem verò erit quaſi fur.* Et cap. XXXI. 7. *Si declinavit greſſus meus de via, & ſi ſecutum eſt oculos meos cor meum,*
C *& ſi manibus meis adhæſit macula. Seram, & alius comedat, & progenies mea eradicetur.* 6. De Judiciis cap. XXVII. *Quando procedebam ad portam civitatis, & in platea parabant cathedram mihi: Videbant me Juvenes & abſcondebantur, & Senes aſſurgentes ſtabant. Principes ceſſabant loqui, & digitum ſuperponebant ori ſuo ... Auris audiens beatificabat me, & oculus videns teſtimonium reddebat mihi. Eò quòd liberaſſem pauperem vociferantem, & pupillum, cui non eſſet adjutor. Benedictio perituri ſuper me veniebat, & cor Viduæ conſolatus ſum. Juſtitiâ indutus ſum: & veſtivi me, ſicut veſtimento*
D *& diademate, judicio meo. Oculus fui cæco, & pes claudo. Pater eram pauperum: & cauſam, quam neſciebam, diligentiſſimè inveſtigabam. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam.*

DISSERTATIO III.

De Noachi Ebrietate, & Prophetica Filiorum Benedictione.

E

PROPOSITIO I.

Ebrietas Noë non ſolùm innoxia, ſed & myſtica fuit.

I. PRIMAM Propoſitionis partem id probat, quòd *Noë* ex ignorantiâ, & inexperientiâ, non ex intemperantiâ peccaverit. Cùm enim an-
F tea vinum nunquam bibiſſet, nec alium quemquam bibentem vidiſſet, utpotè qui primus vineam plantavit & coluit, vini potentiam, & menſuram quâ bibendum eſſet, ignorabat. Quamobrem ipſum à peccato Viri Maximi excuſant, ſcilicet *S. Chryſoſtomus* Homiliâ XXIX. in Geneſim, cujus hæc ſunt verba: *Veriſimile eſt*, inquit, *quòd antea & ab initio fuerit in ſex illis diebus vinea creata, & quando vidit Deus omnia quæ fecit, & erant valde bona; nec tamen uſum fructûs ex illa manifeſtum fuiſſe. Nam ſi fuiſſet ab initio notus, omnino Abelis tempore inter oblatas hoſtias & vinum libaſſent. Verùm quia ignorabant adhuc fructus uſum,*

plantâ

plantâ hâc niſi non ſunt. Hic autem agriculturæ ſtudioſus, & magna diligentia, fortè etiam fructum deguſtavit, & contritis botris vinum fecit, eóque uſus eſt. Et quia neque ipſe guſtaverat priùs, neque alium ſciebat, qui guſtaverat, ignarus quâ menſurâ uti debebat, per ignorantiam in ebrietatem incidit. Cùm igitur involuntarium ſit qood fit ex ignorantiâ, & nullum ſit peccatum niſi voluntarium, ſequitur ebrietatem *Noë* peccatum non fuiſſe, ut quæ involuntaria prorſus fuerit.

II. *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. II. Glaphyrorum in Geneſim: *Noe*, inquit, *cùm vineam plantaſſet, ſuis laboribus vacabat, atque ebrius præter morem effectus eſt. Atqui inopinatâ ebrietate correptus eſt, inſcius atque imprudens detectus eſt domi, & à multis non viſus.*

III. *Theodoretus* Quæſtione LVI. in Geneſim, quærit, *Qui fie ut Noë non ſit redargutus quòd ſe inebriarit?* & reſpondet: *Ab imperitia proficiſcebatur hæc paſſio, non ab intemperantiâ. Nam ille primus ex hominibus compreſſo vitis fructu, ignorans non ſolùm quantùm eſſet bibendum, ſed etiam quomodo ſumendum, nempe quòd priùs temperari debeat, & ſic potari, incidit in ebrietatem. Quòd verò nudatus eſt, nihil novi pertulit. Etenim etiam nunc quidam dormientes nudantur, ſomno ſenſum eripiente. Cùm verò ſomno etiam accedit ebrietas, multò probabiliorem nuditatis excuſationem reddit.*

IV. *S. Ambroſius* Lib. *De Noe & Arca*, cap. XXIX. explicans illa Scripturæ verba: *Bibit de vino, & inebriatus eſt*, ait: *Non dixit, Vinum bibit, neque Juſtus vinum ebibit; ſed de vino, hoc eſt, de ejus portione libavit. Ebrioſi eſt omne abſorbere vinum, & intemperantis evacuare quod ſumpſerit: continenti autem utendum menſurâ legitimâ eſt.* Et cap. XXXI. explicans hæc verba: *Et ſobrius factus eſt Noë à vino*, ait: *Manifeſtum eſt ex ebrietate, intercedente ſomno, ſobrios fieri homines: mens autem ſobria eſt, quando & præterita & futura cognoſcit: Sobria ergo erat mens Juſti, etiam quando ebria putabatur. Eſt enim præclarum poculum inebrians Juſtos. Ille autem verè inebriatus erat, qui ridebat patrem... Mentem Juſti inſipiens videre non poterat. Quomodo enim videbat, quia in eo putabat ebrietatis errorem, ubi erat perfectus ſapientiæ cæterarumque virtutum vapor? Sicut ſcriptum eſt*, Vapor eſt enim virtutis Dei. *Quando enim mens magis ſobria eſt, quàm tunc quando naturam omnium rerum, temporumque præſentium & futurorum ita ſpectat negotia, ut nulla in ea temporalis titubantia ebrietatis appareat?*

Sap. 7. 25.

V. Secundam Propoſitionis partem probabilem facit *SS. Hieronymi* & *Auguſtini* auctoritas. *S. Hieronymus* Lib. contra Luciferianos hæc habet: *Egreſſus ex Arca Noe vineam plantavit, & bibens de ea inebriatus eſt. Natus quoque in carne Chriſtus Eccleſiam plantavit, & paſſus eſt. Nudatum patrem irriſit major filius, & minor texit, & Deum Crucifixum irriſerunt Judæi, & honoraverunt Gentiles.*

VI. *S. Auguſtinus* Lib. XVI. *De Civitate Dei*, cap. I. *Ipſa*, inqoit, *ejuſdem Noë & vineæ plantatio, & ex ejus fructu inebriatio, & dormientis nudatio, & quæ ibi cætera facta atque conſcripta ſunt, propheticis ſunt gravidata ſenſibus & velata tegminibus.* Et Lib. XII. contra *Fauſtum Manichæum*, cap. XXIII. *Quod de vinea, quam plantavit inebriatus Noë nudatus eſt in domo ſua, cui non appareat Chriſtus paſſus in gente ſuâ?*

PROPOSITIO II.

» *Hæc verba Noë filios benedicentis*, Dilatet
» Deus Japhet, & habitet in tabernaculis
» Sem, *Prophetiam continent de Eccleſia & vocatione Gentium.*

VII. ERuditi quique Interpretes fere conſentiunt, per hæc verba, *Dilatet Deus Japhet*, promitti fore ut in terræ diviſione ampliſſimam illi portionem habitandam Deus aſſignet. Quod Deum abundè præſtitiſſe ſtatim agnoſcet quiſquis præter Europam quanta quanta eſt ad *Japheti* portionem pertinere cogitabit Aſiam Minorem, & Mediam, & Armeniæ partem, & Iberiam, & Albaniam & vaſtiſſimas illas regiones ad Boream, quas olim Scythæ, hodie Tartari obtinent. Ut de Novo Orbe taceam, in quem per fretum Anianis migraſſe Scythas verò non eſt abſimile.

Quòd verò in eadem benedictione ſeqoitur, *& habitet in tabernaculis Sem*, Interpretes aliter atqoe aliter exponunt. Sunt qui Dei nomen volunt ex proximo repetendum, quaſi dicatur, *Dilatabit Deus Japheto, ſed habitabit*, (idem Deus) *in tabernaculis Sem.* Hoc eſt, *Japheto* quidem largietur Deus ampliorem terræ portionem, ſed in *Semi* poſteris Eccleſiam ſibi eliget, in qoâ habitet in ſempiternum. Cui prophetiæ gemina eſt illa *Pſalmi* CXXXII. verſ. 13. & 14. *Quoniam elegit Dominus Sion, elegit eam habitationem ſibi: Hæc requies mea in ſeculum ſeculi, hîc habitabo, quoniam elegi eam.* Quod toti Eccleſiæ ita convenit, ut peculiari ratione in Chriſto fuerit impletum, *In quo habitat omnis plenitudo Divinitatis corporaliter.* Is autem cùm in terris eſſet, inter *Semi* poſteros, id eſt, Judæos habitavit, è quibus carnem ſumpſerat. Unde *S. Joannes* de Chriſto ait: *Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis.* Hanc expoſitionem tradit *Theodoretus* Quæſt. LVIII. in Geneſim. *Hoc autem ſciendum*, inquit, *quòd verba Juſti non maledictio, ſed Prophetia ſunt. Nam cùm Iſrael ex Sem genus ducens, Palæſtinam occupaturus eſſet, quam olim incoluerant qui ex Chanaan deſcenderant, in maledictionis formam Prophetiam effert, prædicens quidem futura, deterrens autem poſteros ne peccent in parentes. Id quod nos apertè docet benedictio Sem.* Benedictus, *inquit*, Dominus Deus Sem, & erit Chanaan ſervus ejus. *Non enim duobus hunc ſubjecit, ſed ſoli Sem. Et Japhet quidem multiplicem progeniem prædixit, Sem verò pietatem. Nam Deum prophetavit habitaturum in tentoriis Sem, Habitavit autem apud Patriarchas qui ex Sem orti ſunt; & apud Prophetas qui ex illis deſcenderunt; & priùs in Tabernaculo, poſteriùs Hieroſolymis. Et hæc prophetia certiſſimum finem habuit, Myſterium Diſpenſationis: quando Deus Verbum Dei & Patris Filius unigenitus, incarnatus eſt & homo factus, & carnem, quam accepit ex ſemine David & Abraham, templum ſuum nominavit. Nam ex Sem hi quoque originem duxerunt: At ſervitus Chanaan in Gabaonitis finem accepit.* Huic ſenſui ſuffragatur Targum Onkelos, quod ſic habet: *Dilatet Deus Japhet; & habitare faciat gloriam ſuam in tabernaculis Sem.*

Alii τὸ *habitet*, ad *Japhetum* potiùs quàm ad Deum pertinere cenſent, ut hæc fuerit mens Sancti Patriarchæ, Deum aliquando *Japheti* terminos ita dilataturum, ut habitet etiam in *Semi* fratris tentoriis. Nam cùm verſus præcedens totus ad *Semum* pertineat, hic totus ad *Japhetum* referen-

dus eſt. *Noe* ſcilicet *Semo* benedicens dixerat: *Benedictus Dominus Deus Sem, ſit Chanaan ſervus ejus.* Tum *Japheto* hunc in modum benedicit: *Dilatet Deus Japhet, & habitet in tabernaculis Sem, ſitque Chanaan ſervus ejus.* Quæ poſtrema verba de ſervitute *Chanaan* ſuperfluè repeterentur, ſi de eodem *Semo* hic etiam verſus intelligeretur. Porro ſi hæc verba, *Et Chanaan ſit ſervus ejus*, ad *Japhetum* referas, etiam ad illum referenda ſunt præcedentia, *Et habitet in tentoriis Semi.* Ita ratiocinatur *Cajetanus* noſter. Habitavit autem *Japhet* in *Semi* tentoriis, & Chananæis imperavit, ſiquidem Græci & Romani ex *Japheti* ſtirpe oriundi Aſiæ portionem invaſerunt, quæ *Semi* filiis & Chananæis obtigerat.

Verùm vocationem Gentium his verbis propheticè exprimi agnoſcunt SS. Patres, *Chryſoſtomus*, *Hieronymus*, & *Auguſtinus.* Nos enim qui *Japheti* poſteri ſumus, aut in eadem Eccleſia habitamus cum Judæis qui crediderunt, aut incredulis ejectis eorum locum occupamus. Ad Eccleſiam quidem tabernaculis *Semi*, id eſt, Populo Hebræo ex *Semo* oriundo uſque ad adventum Chriſti affixam, *Japheti* poſteri olim non pertinebant, adeóque non habitabant in tabernaculis *Semi*, ut docet Apoſtolus his verbis *Epheſ.* II. verſ. 12. *Eratis illo in tempore ſine Chriſto, alienati à converſatione Iſraël, & hoſpites teſtamentorum, promiſſionis ſpem non habentes, & ſine Deo in hoc Mundo.* At iidem *Japheti* poſteri hodie ita habitant in tabernaculis *Sem*, ut præcipuam partem conſtituant Eccleſiæ Gentium. Quamvis enim neque *Semi*, neque *Chami* liberos ab Eccleſia excludat Deus, *Ubi non eſt Gentilis & Judæus, Barbarus & Scytha, ſervus & liber, ſed omnia in omnibus Chriſtus*: Certum nihilominus & exploratum eſt, Chriſti fidem jam inde ab Apoſtolicis temporibus in Europa, & Aſiæ partibus, quæ in *Japheti* ſortem ceciderunt, maximè viguiſſe.

VIII. Hæc verba Noachi filiis benedicentis de Eccleſia & vocatione Gentium Sancti Doctores explicant. Ita *S. Joannes Chryſoſtomus* Homiliâ XXIX. in Geneſim. *Hæc*, inquit, *maxima benedictio eſt, fortè latentem aliquem habens theſaurum.* Dilatet, *inquit*, Deus Japhet. *Non aberrabit quis ſi dixerit Benedictiones Juſti prophetias eſſe. Nam ſi pater Noë non ſimpliciter neque fruſtra vocabulum indicit Noë, ſed vaticinatus eſt per nomen futurum diluvium: multò magis Juſtus ille non ſimpliciter neque fruſtra benedictiones protulit. Opinor enim quòd benedicendos hos duos, duorum Populorum vocationem ſignificare voluerit: & per Sem quidem Judæos; ex illo enim & Abraham, & Judæorum genus multiplicatum eſt: per Japhet autem, Gentium vocationem. Vide autem quòd & benedictio hæc pronunciet.* Dilatet enim, *inquit*, Deus Japhet, & habitet in tabernaculis Sem. *Hoc in Gentibus adimpletum videmus. Dicens enim*, Dilatet, *omnes gentes ſignificavit. Sed dicendo*, Habitet in Tabernaculis Sem; *Quia Gentes frui cœperunt iis quæ Judæis parata.*

IX. Ita *S. Hieronymus* in *Traditionibus Hebraicis.* Dilatet Deus Japhet, & habitet in tabernaculis Sem. *De Sem Heber, de Japhet Populus Gentium naſcitur. Quia igitur lata eſt multitudo credentium; à latitudine, quæ Japhet dicitur, latitudo nomen accepit. Quod autem ait: Et habitet in tabernaculis Sem: de nobis prophetatur, qui in eruditione & ſcientiâ Scripturarum, ejecto Iſraël, verſamur.*

X. Ita *S. Auguſtinus* Lib. XII. contra *Fauſtum Manichæum*, cap. XXIV. *Quem autem non excitet, quem non vel informet vel confirmet in fide, quòd ita benedicuntur duo illi, qui nuditatem patris honoraverunt, quamvis averſi, velut quibus factum ſcelerata vinea diſplicuerit?* Benedictus, *inquit*, Dominus Deus Sem. *Quanquam enim ſit Deus omnium Gentium, quodammodo tamen proprio vocabulo & in ipſis jam Gentibus dicitur Deus Iſraël. Et unde hoc factum eſt, niſi ex benedictione Japhet? In populo enim Gentium totum orbem terrarum occupavit Eccleſia. Hoc prorſus hoc pronunciabatur, cùm diceretur:* Lætificet Deus Japhet, & habitet in domibus Sem. *Videte Manichæi, videte, ecce in conſpectu veſtro eſt orbis terrarum: hoc ſtupetis, hoc doletis in populis noſtris, quia lætificat Deus Japhet. Videte ſi non habitet in domibus Sem, id eſt, in Eccleſiis, quas filii Prophetarum Apoſtoli conſtruxerunt. Audite quid dicat Paulus jam fidelibus Gentibus:* Qui eratis, *inquit*, illo in tempore ſine Chriſto, alienati à ſocietate Iſraël & peregrini teſtamentorum, promiſſionis ſpem non habentes, & ſine Deo in hoc Mundo. *Per hæc verba oſtenditur quòd nondum habitabat Japhet in domibus Sem. Sed paulò poſt quemadmodum concludat, advertite. Igitur* Jam, *inquit*, non eſtis peregrini & inquilini, ſed eſtis cives Sanctorum, & domeſtici Dei, ſuperædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide exiſtente Chriſto Jeſu. *Ecce quemodo dilatatur Japhet, & habitat in domibus Sem. Et tamen Epiſtolas Apoſtolorum, quibus hæc omnia [illegible]teſtantur, legitis, tenetis, prædicatis.*

XI. Hunc ſenſum expreſſit Chaldæus Paraphraſtes *Jonathan* his verbis: *Condecorabit Dominus terminos Japheti, & Proſelyti fient* (id eſt, convertentur,) *filii ejus, & habitabunt in Schola*, id eſt, Templo vel Eccleſia, *Semi.*

SCHOLION.

Senſus myſticus iſtius benedictionis, *Dilatet Deus Japhet*; Literali non derogat, quem S. Ambroſius *Lib. De Noe & Arca*, cap. XXXIII. hunc in modum ſimpliciter exponit: *Japhet non immeritò latitudo dicitur, quando etiam in alteram partem naturæ, hoc eſt maritimam, generatio ejus proceſſit. Verè enim tanquam latitudo non fuit eo contenta, quod in uſum hominibus natura præſcripſerat, hoc eſt, terræ poſſeſſione: verùm etiam retrogreſſa eſt mare, & ad Inſulas uſque proceſſit.*

DISSERTATIO IV.

DE CAINAN ARPHAXADI Filio in Vulgata Editione memorato, an verus ſit, an inſititius?

Propoſitio Unica.

Cainan, qui in Semi Genealogia inter Arphaxad & Sale habetur, irreptitius ac ſuppoſititius eſt.

Probatur primò ex Hebraico Textu, cujus veritatem exprimit Vulgata noſtra. Cùm enim genealogia *Arphaxad* ter repetatur, *Geneſis* X. verſ. 24. & cap. XI. verſ. 13. & cap. I. Lib. I. *Paralipomenon*, omnes Hebræi Codices ubique conſtanter aſſerunt *Arphaxad genuiſſe Sale*, abſque ullâ mentione τοῦ *Kainan.*

Secundò, id ipſum tradunt *Philo* & *Joſephus*, & Chaldæi Paraphraſtæ, Perſæ & Arabs uterque, & Vulgatus Interpres.

Tertiò

Tertiò, Samaritani Codices, qui tam ab Hebræis quam à Græcis multùm differunt in ſupputatione annorum, in numero generationum Hebræis ſunt planè gemini. Utrobique enim habetur, *Arphaxad genuiſſe Sale*. Patet id ex collatione quam inſtituit *Euſebius* Samaritani Codicis & Hebraici, in Chronico Editionis *Scaligeri* pag. 9. & 10.

Quartò, apud ipſos Septuaginta Interpretes *Kainan* non comparet cap. 1. Lib. 1. *Paralipomenon* in Editione Romana & Pariſienſi.

Quintò, *Beroſus* Chaldæus, Græcis Interpretibus antiquior *Abrahamum* ita deſcribit, apud *Joſephum* Lib. 1. *Antiquitatum* cap. VIII. & apud *Euſebium* Lib. IX. Præparationis Evangelicæ: *Poſt diluvium decima generatione, Vir quidam extitit Juſtus, eximius, & cæleſtium peritus.* Porro ſi inſeratur Cainan, conſequens eſt *Abrahamum* non vixiſſe decima poſt diluvium generatione, ſed undecima. Eodem modo *Eupolemus* ab *Alexandro Polyhiſtore* laudatus apud *Euſebium* Lib. IX. *Præparationis Evangelicæ*, decem duntaxat generationes agnoſcit.

Sextò, in ipſam LXX. Interpretum Verſionem intruſum eſſe *Cainan*, multis ex capitibus probatur. 1. Quòd *Philo* & *Joſephus*, qui Græcam Editionem in aliis ſequuntur, hujus *Cainan* non meminerint. 2. Quòd *Theophilus Antiochenus* Lib. III. ad *Antolycum*, hanc genealogiam ita referens ut in numero annorum Græcos apertè ſequatur, tamen apertè ſcribit, *Arphaxad genuiſſe Sale*, nullâ factâ τοῦ *Cainan* mentione. Addit, A diluvio uſque ad natum Iſaac numerari annos mille triginta ſex, cùm ex ſupputatione Græcorum, addito *Cainan*, anni numerandi ſint mille centum ſexaginta ſex 3. *S. Irenæus* Lib. III. cap. XXXIII. ait *S. Lucam* oſtendere Chriſti Genealogiam *uſque ad Adam ſeptuaginta duas generationes habere.* At ſi *Cainan* inſeratur, reperientur ſeptuaginta tres. 4. *Julius Africanus* qui τῶν LXX. epilogiſmum ſequitur, *Cainan* pariter omittit. Ejus verba repræſentat *Euſebius* in Græco Chronico pag. 9. Editionis Scaligerianæ: *Genealogia Abrahami juxta Africanum. Poſt Diluvium Sem generavit Arphaxad. Arphaxad autem cùm eſſet annorum centum triginta quinque, genuit Sala.* 5. *S. Epiphanius* Lib. *De Ponderibus & Menſuris*, §. XXII. numerari obſervat *viginti duo capita ab Adamo uſque ad Jacob.* Eſſent autem viginti-tria, ſi *Cainan* inſereretur. Idem Hæreſi LV. quæ eſt *Melchiſedechianorum*, quo in loco generationes omnes recenſet, disertè ſcribit, *Arphaxad genuiſſe Sale*, quamvis LXX. Interpretum rationes ſequatur. Denique *S. Hieronymus* Traditionibus Hebraicis in Geneſim, ubi collatis Græcis & Hebræis Exemplaribus, ſicubi differunt ſedulò notat, ſcribit ſimpliciter *Arphaxad* genuiſſe *Sale*, nec ullam obſervat inter Codices diſcrepantiam.

Objicies, In LXX. Interpretum Editione cap. XI. Geneſis haberi: *Et vixit Arphaxad centum triginta-quinque annos, & genuit Cainan. Et vixit Arphaxad poſtquam genuit Cainan annos quadringentos, & genuit filios & filias, & mortuus eſt. Et vixit Cainan centum triginta annos, & genuit Sala. Et vixit Cainan poſtquam genuit Sala, annos trecentos triginta, & genuit filios & filias, & mortuus eſt.*

Præterea, *Cainan* apud *S. Lucam* cap. III. legitur: *Qui fuit Sale, qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad.* Temerè itaque expungitur generatio *Cainanis*.

Reſpondeo ad primum, Quamvis in Editione LXX. Interpretum *Cainanis* nomen & generatio haberetur, nihilominus rejici poſſe ut inſititium, eùm nec in Hebræo Textu, nec in Vulgata noſtra Verſione Latina habeatur. Omnino enim tenenda eſt regula à *S. Auguſtino* tradita Lib. XV. *De Civitate Dei*, cap. XIII. *Cùm aliquid diverſum in utriſque Codicibus invenitur, quandoquidem ad fidem rerum geſtarum utrumque eſſe non poteſt verum, ei lingua potiùs credatur, unde eſt in aliam per Interpretes facta tranſlatio.* Sanè ſi à Græcorum calculis diſcedere nulla religio eſt, eoſque falſos & conturbatos aſſerere, cur non liceat etiam in generationum ordine recenſendo Græcis Codicibus Hebræorum ac Vulgatæ noſtræ Editionis auctoritatem preferre; & *Cainanem* cum Hebraica Veritate, & Vulgato Interprete Latino configere?

Reſpondeo ſecundò, in Editione LXX. Interpretum interpolatâ *Cainanis* nomen lectum fuiſſe, ac etiamnum legi, non verò in Editione LXX. Interpretum incorruptâ & immaculatâ, quæ Hexaplis Origenis inſerta fuit. Duplicem illam Editionem diſtinguit *S. Hieronymus* Epiſtolâ CXXXV. ad *Suniam & Fretellam*, illam nimirum *Quam Origenes, & Cæſarienſis Euſebius, omneſque Græci Tractatores* Κοινὴν, *id eſt, communem appellant atque Vulgatam, & pleriſque* Λουκιανὸς (*vel* Λουκιανός) *dicebatur; aliam* LXX. *Interpretum, quæ in Hexaplis Codicibus reperiebatur; &* quidem Κοινὴν *iſtam, hoc eſt Communem Editionem, ipſam eſſe quæ &* LXX. *Sed & hoc intereſſe inter utramque, quòd* Κοινὴ *pro locis & temporibus, & pro voluntate Scriptorum veterum corrupta Editio eſt: ea autem quæ habebatur in Hexaplis, ipſa eſt quæ in Eruditorum libris incorrupta & immaculata* LXX. *Interpretum Tranſlatio reſervari* credebatur. In communem illam tam veterem, quæ ante *Origenis* tempora erat in uſu, tùm novam à *Luciano* Martyre interpolatam, eſto, *Cainan* irrepſerit: In altera tamen, quæ incorrupta & immaculata LXX. Editio à Doctis cenſebatur, quàmque in Alexandrina *Cleopatræ* Bibliotheca repoſitam, & in Ægypto, Palæſtina, & Syriâ tum receptam, Hexaplis ſuis *Origenes* inſeruit, *Cainan* extitiſſe negamus. Sed enim in Communi LXX. Interpretum Editione *Origenes Theodotionis Editionem miſcuit, aſteriſcis deſignans quæ minùs fuerant, & virgulis quæ ex ſuperfluo videbantur appoſita,* ut habet *S. Hieronymus* Epiſtola CVII. ad *Chromatium*. Hîc verò *Origenes* ea quæ ad *Cainan*, ſpectant, uti invenit, ita reliquit, ſed virgulâ ſeu obelo prænotata; ut colligitur ex illis *Procopii Gazæi*, verbis in Geneſim cap. XI. *Hebraica veritas habet, Selam genitum eſſe ab Arphaxad. Quæ deinde in medio ponuntur, obelo ſignata viſuntur.* Adde, *Euſebium* in Chronico ſuo annos Patriarcharum ex triplici Textu: Hebræo, Græco, & Samaritano recenſentem, in nullo eorum *Cainanem* poſuiſſe: ſed in eo etiam qui eſt *juxta* LXX. *Interpretationem*, ſcriptum reliquiſſe, *Arphaxadum* annos CXXXV. natum genuiſſe *Salam*. Noverat ſcilicet *Euſebius*, nomen ac generationem *Cainanis* abeſſe à ſinceriori τῶν LXX. Editione, quæ *Origenis* Hexaplis in Cæſarienſi Bibliotheca à *Pamphilo* ſuo repoſitis inſerta fuerat.

Ad ſecundum reſpondent aliqui, *S. Lucam* non recenſuiſſe generationem *Cainan* ex propriâ ſententiâ, & quòd revera ipſe filius eſſet *Arphaxad*, ſed quòd à Judæis Helleniſtis & Chriſtianis, non aliâ quàm Græca Teſtamenti Veteris interpretatione uſis, inter *Abrahami* Majores numeraretur. Etſi enim in ea Editione LXX. Interpretum incorruptâ & immaculatâ, quæ Alexandriæ in *Cleopatræ* Bibliotheca repoſita eſt, *Cainanis* iſtius nulla mentio extaret; in Κοινῇ tamen ſive Vulgatâ, cujus communior fuit uſus, *Cainanem* locum habuiſſe

buiſſe colligitur ex Chronologia *Demetrii* in Lib. *De his qui in Judæa regnaverunt*, ab *Alexandro Polyhiſtore* propoſitâ, apud *Euſebium* Lib. IX. *Præparationis Evangelicæ*. Nec mirum videri debet quòd *S. Lucas* eâ in re vulgi opinioni ſe accommodaverit; ut enim ait *S. Hieronymus*, Commentario in Evangelium *S. Matthæi* cap. IV. verſ. 9. *Conſuetudinis Scripturarum eſt, ut opinionem multorum ſic narret Hiſtoricus, quomodo illo tempore ab omnibus credebatur. Sicut Joſeph ab ipſa quoque Maria appellatur Pater Jeſu; ita & Herodes dicitur contriſtatus, quia hoc diſcumbentes putabant.* Et in *Jeremia* cap. XXVIII. verſ. 10. *Septuaginta Prophetam non dixere Ananiam: ne ſcilicet Prophetam viderentur dicere, qui Propheta non erat. Quaſi non multa in Scripturis Sanctis dicantur juxta opinionem illius temporis quo geſta referuntur, & non juxta quod rei veritas continebat.* Et Lib. II. adverſùs *Helvidium*, ait, *Evangeliſtas opinionem vulgi exprimentes, quæ vera Hiſtoriæ lex eſt, patrem dixiſſe Joſeph Salvatoris.* Atque huic Reſponſioni pondus addit *Venerabilis Bedæ* auctoritas, Præfatione in Acta Apoſtolorum. *Lucas* (inquit) *teſtimoniis Græcis utitur potiùs quàm Hebræis. Ex quo accidit, quod maximè miror, & propter ingenii tarditatem vehementiſſime ſtupore percuſſus neſcio perſcrutari, quâ ratione cùm in Hebraica Veritate à Diluvio uſque ad Abraham decem tantùm generationes inveniantur; ipſe Lucas, qui Spiritu Sancto calamum regente nullatenus falſum ſcribere potuit, undecim generationes, juxta* LXX. *Interpretes, adjecto Cainan, in Evangelio ponere maluit.* Et in Enarratione Evangelii ſecundùm Lucam: *Nomen & generatio Cainan juxta Hebraicam Veritatem neque in Geneſi, neque in Verbis Dierum invenitur, ſed Arphaxad Salam vel Sale filium, nullo interpoſito genuiſſe perhibetur. Sic enim habet:* Porro Arphaxad vixit triginta annos, & genuit Sale. *Itemque in Paralipomenon;* Arphaxad autem genuit Sala, qui & ipſe genuit Heber. *Scito ergo Beatum Lucam hanc generationem de Septuaginta Interpretum Editione ſumpſiſſe, ubi ſcriptum eſt, Quod Arphaxad centum triginta quinque annorum genuerit Cainan, & ipſe Cainan cum centum triginta fuerit annorum, genuerit Sala. Sed quid horum ſit verius, aut ſi utrumque verum eſſe poſſit, Deus noverit.*

Reſpondetur ſecundò; *Cainanis* nomen ut in LXX. Interpretum Editionem, ſic in Chriſti apud *S. Lucam* Genealogiam irrepſiſſe, quod aſſerere non dubitarunt *Cornelius à Lapide* in Commentario ad cap. XI. Geneſis, *Petavius* Lib. IX. *De Doctrina Temporum* cap. XVII. *Petrus Poſſinus* in Diallactico *Genealogiæ Chriſti*, cap. IX. *Joannes Cordeſius* in Gallico *De Genealogia Chriſti* libello, & alii. Suſtentatur hæc conjectura auctoritate Codicis Græco-Latini, in antiquiſſimis membranis literis majuſculis, ſine ſpiritibus & accentibus deſcripti, in quo *Cainanis* nomen tum in Græco cùm in Latino prætermiſſum eſt. Codex quatuor Evangeliorum, & Actorum Apoſtolorum Hiſtorias complexus, ex Græcia olim in Galliam allatus, in Monaſterio *S. Irenæi* in ſuburbio Lugdunenſi repoſitus, in *Theodori Bezæ* manus incidit, à quo publicæ Cantabrigienſis Academiæ Bibliothecæ donatus eſt anno MDLXXXI. illumque ibi à ſe viſum *Uſſerius* aſſerit. Hancce conjecturam confirmant *Origenis* verba Tractatu XX. in Joannem. *Abraham*, inquit, *à primo homine vigeſimus natus eſt. Decem enim generationes ab Adamo ſunt ad Noë, & decem ad Noë ad Abraham.* Ut *Noë* enim, ſeniore *Cainane* connumerato, ab *Adamo* decimus; ita *Abraham* ab eodem vigeſimus numerari non poteſt, niſi ſecluſo *Cainane* juniore. His adde quòd *Joſephus* vetus Scriptor Chriſtianus in Græco ſuo

A *Hypomneſtico* generationes ab Adamo ad Chriſtum recenſens, poſt *Arphaxad* ſubjunxit *Sale*, prorſus prætermiſſo *Cainane*.

SCHOLION.

Quod Viri quidam Eruditi aiunt, ex Hebræis Codicibus *Cainan* à Judæis expunctum fuiſſe, omni ſpecie probabilitatis caret. Nihil enim cauſæ fuit cur à Judæis expungeretur, cùm illius ſeu nominatio ſeu prætermiſſio nihil prorſus faciat ad Chriſtianorum dogmatum confirmationem ſive ad confutationem pravitatis Judaicæ. Et ſanè Judæorum rabies genuinum potiùs fixiſſet in Vaticiniis de Chriſto extantibus
B in Scriptura Sacra, quæ tamen integra habemus hodieque ad Judaicam impietatem expugnandam. Nec probabilius dici poteſt, nomen illud fortè prætermiſſum Librariorum oſcitantiâ & incuriâ, cùm non ſolùm nomen *Cainan* deſit in Hebræo Texto, ſed & generatio ejus, & anni vitæ, quæ omnia per incuriam expuncta vel prætermiſſa fuiſſe, haud veriſimile eſt. Faciliùs quis etiam concedi poſſet, mendum illud irrepſiſſe in Textum Sacrum, ſiquidem uno ſaltem loco mentio *Cainan* extaret: tribus verò locis id factum quis ſibi perſuadet? Præterea, ſi nomen illud ex Hebraico Textu expunctum, vel prætermiſſum per incuriam fuiſſet, numquam id Maſoretharum criticam diligentiam fugiſſet, qui non ſolùm nullius lituræ hîc meminerunt, ſed & contrarium tradunt, nullum videlicet deeſſe generationem inter Arphaxad & Sale. Nam ad verſ. 24. 1. *Paralipom.* 1. in
C Notis marginalibus Maſorethicis legitur: *Duo Verſus in quorum dictionibus omnibus Schin*, ſcilicet reperitur, quod utique falſum foret, ſi Cainan inſertus aliquando fuiſſet medius inter Arphaxad & Sale. Denique intruſo in Textum Sacrum *Cainan*, uno eodemque anno & filius & nepos ab Arphaxad dicerentur geniti. Si enim Codicem Hebræum conſulamus, reperimus Arphaxad genuiſſe Sale ætatis trigeſimo-quinto: Si conſulamus ſeptuaginta Interpretes, illo ipſo anno Arphaxad genuit patrem Sale, nimirum Cainan.

Moyſen & S. Lucam facile conciliari poſſe Viris quibuſdam Eruditis videtur, & Codicum Hebræorum ſimul ac Græcorum fides & integritas probari, dicendo Cainan & Sale nominibus unam eandemque perſonam deſignari, & hunc eſſe ſenſum verborum S. Lucæ, τῦ Σαλὰ τῦ Καϊνὰν,
D non, *qui fuit Sale, qui fuit Cainan*; ſed *qui fuit Sale, qui & Kainan*, hoc eſt, qui Sale vocatus etiam fuit Cainan. Verùm hæc Reſponſio non ſatisfacit. Nam 1. ex Verſione Græca Geneſeos evidens eſt, Cainan proponi ut perſonam diſtinctam à Sale, imò ut patrem Sale, à quo ille genitus: à Verſione autem illa hoc loco interpolata, ut explicuimus, admodum probabile eſt Cainan in Textum S. Lucæ irrepſiſſe. Præterea hic ratio & ſignificatio articulo τῦ eadem eſt, quæ in toto capite. Cum ergo ubique aliàs deſignet & perſonam diverſam, & habitudinem inferioris ad ſuperiorem, cauſæ nihil eſt cur hîc ſolummodo articulus duplicatus unam eandemque perſonam deſignet. Denique probandum eſſet, non ſupponendum, Sale fuiſſe binomium, & vocatum etiam Kainan.

E

DISSERTATIO V.

DE BABELICA LINGUARUM confuſione; cujus occaſione diſquiritur, Quæ ſit Lingua omnium prima & antiquiſſima?

F

PROPOSITIO I.

Babelicæ Turris Ædificatores graviter peccarunt, eorumque ſuperbiam ac faſtum Deus confuſione Linguarum juſtè punivit.

I. ID ex Scriptura Sacra disertè probatur contra *Toſtatum* Quæſtione VIII. in cap. XI. *Geneſis* aſſerentem ipſos in tam inſolentis operis aggreſſione nihil peccaſſe, ſive civitatem illam

&

& turrim ædificare decreverint ut diſperſionem ſuam prohiberent, ſive ut nomen ſuum celebrarent. Dei enim in perduelles ac ſuperbos inſtitutum judicium ac animadverſio, ipſorum culpam arguit, nec à peccato abſolvi poſſunt, niſi Divinæ Juſtitiæ fiat injuria. Porro cùm ad Turris ædificationem convenerunt, filii *Chami*, & alii in partes tracti à *Nembrodo* (Neque enim *Noachum, Semum, Japhetum*, alioſque pios ad inſolens opus cum impiis conſpiraſſe veriſimile eſt,) Deum ſtatim adversùs illos judicium inſtituiſſe Scriptura teſtatur Geneſis XI. *Dixerunt, Venite, faciamus nobis civitatem & turrim, cujus culmen pertingat ad cælum: & celebremus nomen noſtrum, antequam dividamur in univerſas terras. Deſcendit autem Dominus ut videret civitatem & turrim, quam ædificabant filii Adam, & dixit: Ecce unus populus, & unum labium omnibus, cœperuntque hoc facere, nec deſiſtent à cogitationibus ſuis, donec eas opere compleant. Venite igitur, deſcendamus, & confundamus ibi linguam eorum, ut non audiat unuſquiſque vocem proximi ſui.* Hæc autem verba, *Deſcendit Dominus ut videret*, judiciariam actionem ſignificant. Qua de re *Maimonides* in *More Nevochim* P. I. cap. x. ait: *Quando plaga ſuper gentem vel regionem aliquam juxta voluntatem Dei deſcenſura eſt, cumque Deus infligit, dicitur deſcendere, & res iſta » vocatur deſcenſio: ut*, Age deſcendamus, & » confundamus ibi labium eorum; *Item*; Et » deſcendit Dominus ut videret: *Sic*: Deſcen» dam nunc & videbo, Geneſis XVIII. verſ. 21. *Omnia hæc ſignificant pœnam hominum.* Idem rurſus obſervant Magiſtri in Libro *Zoar* Colomn. 218. *Quid ſibi vult quod hic dicitur*, Ad videndum? *Annon ſciverat illud jam antea? Omnino: Sed*, Ad videndum, *ſignificat hic, ad videndum in judicio, vel judicialiter, juxta illud* (Exodi v. verſ. 21.) *Videbit Dominus ſuper vos & judicabit.* Unde Chaldæus Paraphraſtes *Jonathan* hæc Scripturæ verba, *Deſcendit Dominus, &c.* ita reddit: *Et manifeſtavit ſe Dominus ad vindictam ſumendam de ſtructoribus Urbis & Turris.*

II. *Toſtati* ſingularem opinionem refellit & *S. Joannes Chryſoſtomus* Homiliâ XXX. in Geneſim. *Hic Dei mos eſt*, inquit, *ut puniturus prius indicet quàm magna ſint peccata, & veluti defenſionem aliquam componat, ac tunc tandem corripere incipiat. Nam & cùm terribile illud diluvium » interminaretur, dicit Scriptura*: Ut autem » vidit Deus quod multiplicatæ ſunt malitiæ ho» minum, & unuſquiſque cogitat in corde ſuo » diligenter in mala à juventute; Delebo, in» quit hominem: *Ita & nunc*: Ecce genus » unum, & labium unum omnium, & hoc » cœperunt facere. *Si in tantâ concordiâ & linguæ unitate in tantam inciderunt inſaniam: ubi tempus proceſſerit, quomodo non deteriora attentabunt? Non ceſſabunt enim ab his quæ decreverunt ut faciant: nihil eorum impetum & ardorem morari poterit, ſed omnia quæ ſtatuerunt ſecum, ſtudebunt perficere, ni ſtatim pro attentatis pœnas luant.* Et infra, ſic Deum loquentem inducit: *Pœnâ hâc quaſi perpetuâ notâ ſigillabo illos, quæ eos omni ſeculo comitabitur, neque ullo tempore obliviſcentur. Nam quia abuſi ſunt vocis univerſitate, ideo vocis diverſitate caſtigari eos volo.* Et mox: *Hi quoque honore parœ & ejuſdem linguæ honore conceſſo in malum abuſi, quàm graviter peccarent, ex linguarum varietate ſunt experti. Et confundamus illorum, inquit, linguam, ut ne audiat unuſquiſque vocem proximi. Ut ſicut linguæ unitas cohabitationem fecit, ita linguæ diverſitas diſpergat. Nam quibus non eſt idem ſermo & lingua, quomodo cohabitare poſſunt?*

III. Confirmatur ex *S. Auguſtino* Lib. XVI. *De Civitate Dei*, cap. IV. *Erigebat ergo* (Nembrod) *cum ſuis populis, Turrem contra Dominum, quâ eſt impia ſignificata ſuperbia. Meritò autem malus punitur affectus, etiam cui non ſuccedit effectus. Genus verò ipſum pœnæ quale fuit? Quoniam dominatio imperantis in lingua eſt, ibi damnata eſt ſuperbia, ut non intelligeretur jubens homini, qui noluit intelligere ut obediret Deo jubenti. Sic illa conſpiratio diſſoluta eſt, cùm quiſque ab eo quem non intelligebat abſcederet, nec ſe niſi ei cum quo loqui poterat, aggregaret: & per linguas diviſæ ſunt Gentes, diſperſæque per terras, ſicut Deo placuit, qui hoc modis occultis nobiſque incomprehenſibilibus fecit.*

IV. Illorum Babelicæ Turris Architectorum peccatum *Joſephus* explicat, Lib. I. *Antiquitatum* cap. V. *Deo*, inquit, *jubentibus propagandi, multiplicandique humani generis gratiâ colonias deducerent, homines illi rudes minimè paruerunt, quamobrem calamitatibus implicati, offenſum Deum errore ſuo, damnoque ſunt experti. Cum enim florerent juventutis multitudine, ſubinde illos Deus de coloniis deducendis admonebat: Illi verò obliti ſe ipſius benignitate præſentibus commodis perfrui, totamque illam felicitatem ſuis viribus acceptam ferentes, dicto ejus non fuerunt obedientes. Et quod pejus erat, conſilium & mandatum divinum de coloniis ducendis, non favorem Dei, ſed inſidias interpretabantur, videlicet quò faciliùs diſperſi poſſent opprimi. Hanc autem ſuperbiam, Deique contemptum excitavit in illis Nembrod, nepos Cham, filii Noe.* Eorumdem peccatum multis exaggerat *Philo Judæus* Libro *De Confuſione Linguarum.*

PROPOSITIO II.

Quamvis communis ſit Veterum Patrum Sententia linguas ex Babelica confuſione ſeptuaginta circiter vel paulò plures natas eſſe, minùs tamen probabilis eſt. Earumque numerum definiri non poſſe, longè probabilius.

I. HEBRÆORUM opinio eſt Septuaginta eſſe Gentes, & ſeptuaginta linguas, & Angelos totidem gentibus ſingulis præfectos. *Jonathan* in Chaldaica Paraphraſi *Geneſis* XI. verſ. 7. 8. hæc habet: *Dixit Deus LXX. Angelis qui ſtant coram eo: Venite nunc, & deſcendamus, & miſceamus linguas eorum, ut non intelligat vir linguam ſocii ſui. Et apparuit verbum Domini ſuper urbem, & cum eo ſeptuaginta Angeli juxta ſeptuaginta Gentes, quarum unaquæque linguam habet & ſcripturam propriam, & inde diſperſerunt eas ſuper faciem omnis terræ in LXX. linguas, ita ut nunc non noſſet quid diceret ſocius ſuus, & ſe mutuò interficerent.* Nititur hæc ſententia cap. X. *Geneſis*, in quo numerantur trium filiorum *Noë* filii vel nepotes ſeptuaginta, nempe ex *Japheto* quatuordecim, ex *Chamo* triginta, ex *Semo*, viginti-ſex. Græci Patres ſeptuaginta-duos, & totidem linguas numerant propter *Eliſam* & *Kainanem* in Græca Verſione additos, illum in *Japheti* filiis, hunc in *Semi* nepotibus; vel alterutro omiſſo, tamen hunc numerum conſtare putant, qui in eo Philiſtæos cenſent, qui ex Chaſluchæis ſunt egreſſi. *Clemens Alexandrinus* Lib. I. Stromatum, *Euporus autem*, inquit, *& alii multi Hiſtorici, & gentes & linguas dicunt ſeptuaginta-quinque,*

cùm

cùm audiſſent vocem Moſis dicentis : Erant autem omnes animæ ex Jacob ſeptuaginta-quinque, quæ deſcenderant in Ægyptum. Videtur autem, ex vera ratione, linguæ ſeu dialecti, ut vocant, & ſermones generales eſſe ſeptuaginta-duo, ut noſtra tradunt Scriptura. Fiunt autem alia per communionem duarum, vel trium, vel etiam plurium dialectorum.

II. *S. Epiphanius* Lib. 1. adversùs Hæreſes §. v. *Ceterùm*, inquit, *quinta poſt Diluvium Ætate, cùm à tribus Noemi filiis propagari genus hominum cœpiſſet, continuata ſobolis ſucceſſione, duo ac ſeptuaginta numero velut principes ac ſtirpis capita prodierunt... Ergo illi Turrim & Babylonem ædificant. Sed divino Numini de inſana illa molitione diſplicuit. Ideóque diſſipatis illorum linguis ſeptuaginta duas ex unâ fecit, pro hominum numero qui illo tempore repertus eſt. Unde & Meropes à vocis diviſione nuncupati.* Et Hæreſi xxxix. quæ eſt Sethianorum : *Quo tempore Babylon in Aſſyria ab iiſdem illis extructa qui & Turrim condiderunt, erant homines ferme* LXXII. *ſtirpium auctores & capita. Nimirum ex Chami progenie* XXII. *E genere Sem* XXXII. *E Japheti verò ſtirpe* XXV. *cùm Turris illa cum Babylone conderetur. Ab his in univerſum orbem Nationes omnes ac Linguæ diſſipatæ ſunt. Poſteaquam ſeptuaginta illi duo, qui Turrim moliebantur, confuſis linguis huc illucque diſperſi ſunt, & pro ea quam callebant, alius alium ex afflatu Dei ac voluntate ſortitus eſt. Ex quo ad hanc uſque diem linguarum omnis conflata varietas.*

III. *S. Auguſtinus*, Philiſtæis in cenſu additis, populos numerat LXXIII. Lib. XVI. *De Civitate Dei*, cap. III. Verumtamen ne ſolemnem illum numerum LXXII. excedat, *Phalegum* excludit è catalogo, quia ejuſdem gentis & linguæ fuit cum patre *Heber*. Unde cap. VI. hanc quæſtionem ita concludit : *Ex illis igitur tribus hominibus Noë filiis* (inquit) LXXIII. *vel potiùs, ut ratio declaratura eſt, ſeptuaginta duæ gentes, totidemque linguæ per terras eſſe cœperunt, quæ creſcendo & Inſulas impleverunt. Auctus eſt autem numerus & gentium multò ampliùs quàm linguarum.*

IV. Neque alia mens eſt *S. Hieronymi* in cap. XXVI. *S. Matthæi*, exponentis illa verba Chriſti : *An putas quia non poſſum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi pluſquam duodecim legiones Angelorum? Una legio*, inquit, *apud Veteres ſex millibus complebatur hominum. Pro brevitate temporis numerum non occurrimus explicare : typum tantùm dixiſſe ſufficiat, ſeptuaginta-duo millia Angelorum, in quos gentes hominum linguæ diviſæ eſt, de duodecim legionibus fieri.* Atque huc referunt quod in Verſione Græca legitur *Deuteronomii* XXXII. verſ. 8. *Quando dividebat Altiſſimus gentes, quando diſſeminabat filios Adam, conſtituit terminos gentium ſecundùm numerum Angelorum Dei.* De quo legendus *Origenes* Homiliâ XI. in *Numeros*. Textus Hebræus & Vulgata noſtra habent : *Conſtituit terminos populorum juxta numerum filiorum Iſraël.* Ex quo nihilominus quidam colligunt, Deum conſtituiſſe tot gentes, adeóque tot linguas, quot erant *Jacobi* filii, cùm ingreſſus eſt in Ægyptum, ſeptuaginta nimirum, ut habetur *Geneſis* 46. verſ. 27. *Exodi* 1. verſ. 5. *Deuteronomii* X. verſ. 22. Ita *Procopius* & *Lyranus* : Sed & Chaldæus Paraphraſtes *Jonathan*, qui ſic habet : *Cùm diviſit Excelſus Mundum populis qui exierunt ex filiis Noë, cum Principibus populorum cum quibus apparuit ad videndam urbem* Babel : *eo, inquam, tempore conſtituit terminos populorum ſecundùm numerum ſeptuaginta animarum Iſraëlis, quæ in Ægyptum deſcenderunt.* Hæc tamen Scripturæ verba : *Conſtituit terminos populorum juxta numerum filiorum Iſrael,*

A longè aliud ſignificant, nempe Deum inter populos orbem ita diſtribuiſſe, ut Iſraëlitis olim naſcituris tantùm terrarum deſtinaverit, quantùm numeroſiſſimæ Genti ad commodam habitationem opus eſſe noverat.

V. Autor Librorum *De Vocatione Gentium* inter *S. Proſperi* Opera editorum, Lib. II. cap. IV. *S. Auguſtino*, aliiſque Patribus concinit. *Jam verò procurrente humanæ propagationis augmento, cùm ipſa mortalium numeroſitas de ſuis multiplicationibus ſuperbiret, & ſecundùm elationis ſuæ altitudinem cœlo cuperet molem immodicæ conſtructionis inſerere :* B *Quàm mirabilis ad cohibendam hanc inſolentiam fuit divina cenſura juſtitiæ, quæ omnem illorum populorum loquelam notis ſibi invicem ſignificationibus conſonantem, ſeptuaginta & duarum linguarum varietate confudit, ut & inter inſanas voces operantium pereunte concordiâ, inſanæ molitionis machina ſolveretur, & habitando orbi terrarum daret incolas mala congregationis opportuna diſperſio.* Eidem ſententiæ patrocinantur Auctor Libri *De Mirabilibus Scripturæ Sacræ*, Lib. 1. cap. IX. Item Auctor Quæſtionum ex utroque Teſtamento, inter Opera *S. Auguſtini* editarum, *Philaſtrius*, C Hæreſi LXIII. *Arnobius Junior* in Pſalmum CIV. *Beda*, & *Ado*, in Chronico, Ætate I.

VI. *S. Pacianus* Barcinonenſis Epiſcopus Epiſtola II. ad *Sympronianum*, hunc linguarum numerum multùm auget. *Hebræis*, inquit, *ſua lingua eſt ſecundùm copiam Domini, qui eam in centum viginti ora modulatus eſt.* Et pauló poſt : *Dic oro, frater, Muſæ Literas repererunt?* &c. *Præter illas centum viginti linguas fuit adhuc alia Muſarum?*

VII. Verùm ſententiam tot confirmatam teſtimoniis incertam nihilominus eſſe, & probabiliùs aſſeri quód definiri non poſſit linguarum nume- D rus, in quas humanus ſermo diviſus eſt, meritò dixi. Nam ex cenſu Capitum-familias, ex quo linguarum numerum colligi voluerunt, expungendus primo *Cainan* Arphaxadi filius, qui in Hebræo Textu & Vulgatâ noſtra non habetur. Secundò, ex eo etiam numero eximendi *Phalegi* majores, *Arphaxad*, *Sale*, & *Heber*, quos utpote pios viros, veriſimile non eſt conſpiraſſe cum reliquis in extructione Turris Babel. Tertiò, *Jectan* excipiendus cum tredecim liberis, qui nondum erant nati. Quartò, Non omnes qui E ſuperſunt familiarum Principes & capita diverſi fuere ſermonis. Parentes enim per ſe & ſeparatim à filiis ſuis Gentes conſtituiſſe & diverſis linguis fuiſſe uſos, nemo dixerit. In Chananæa itaque conſenſiſſe pleroſque filios *Chanaan* : in Græca, *Javan* & *Eliſa* : in Ægyptia, *Miſraim* & *Pathruſim*, qui ſunt incolæ Thebaidis ; in Arabica ; cum Jectanæis, filii *Chus* plerique omnes ; in Aramæa ſive Syriaca, *Aram* & *Us*, Syriæ, *Mes* Meſopotamiæ ; *Nembrod* Babyloniæ ; *Aſſur*, Aſſyriæ, incolæ : Ita ut jam vix ſuperſint in illo cenſu triginta linguæ. Sic ratiocinatur *Bochartus* in *Phaleg*, Lib. 1. cap. XV.

F VIII. Objicies verba illa Moſis de *Japheti* filiis, *Geneſis* X. verſ. 5. *Ab his diviſæ ſunt Inſulæ Gentium in regionibus ſuis, unuſquiſque ſecundùm linguam ſuam & familias ſuas in Nationibus ſuis.* Et de Chami poſteris verſ. 20. *Hi ſunt filii Cham in cognationibus, & linguis, & generationibus, terriſque, & gentibus ſuis.* Et verſ. 31. de filiis Semi. *Iſti filii Sem ſecundùm cognationes & linguas, & regiones in gentibus ſuis.* Ex quibus colligitur, unicuique familiæ ac populo ſuam fuiſſe linguam.

Reſpondetur, Ex his quidem verbis ſequi ſuam unicuique familiæ ac populo fuiſſe linguam,

ſed

ſed non ſequi fuiſſe propriam & à cæteris diſtinctam; ita ut filii diversâ linguâ à parentibus uterentur. Sicut cùm in Libro Eſther cap. VIII. verſ. 9. legitur: *Scripta ſunt Epiſtolæ ut Mardochæus voluerat, ad Judæos, & ad Principes, Procuratoreſque & Judices, qui centum viginti-ſeptem Provinciis ab India uſque ad Æthiopiam præſidebant; Provinciæ atque Provinciæ, Populo & Populo, juxta linguas & literas ſuas:* Perperam inde colligeretur totidem fuiſſe linguas, imò & ſcribendi modos in Imperio *Aſſueri*.

IX. Matrices aliquas ac primigenias linguas ex illa diviſione ſupereſſe, nullus dubitat. Quænam illæ ſint, non adeo certum. Inter omnes tamen penè convenit, Hebræam, Græcam, Latinam, Teutonicam, & Illyricam Matrices eſſe linguas è confuſione Babylonica ad nos uſque traductas, è quibus linguæ cæteræ natæ ſunt. Ex Hebraica, derivatæ ſunt Chaldaica, Arabica, Samaritana, Æthiopica, Syriaca. Ex Græca, Attica, Jonica, Æolica, Phrygia, &c. Ex Latina, Italica, Gallica, Hiſpanica, Luſitana. Ex Teutonica, Belgica, Danica, Suecica, Anglica, Scotica. Ex Sclavonica, Polonica, Hungarica, Bohemica, Moſcovitica, Tartarica, Turcica, Bulgarica, &c. An Perſica primigenia ſit, haud facilè dixero. Neque enim apparet ex qua alia derivata ſit, aut quæ alia idiomata ex ipſa nata ſint. Hanc ad Germanicam accedere, quod viris doctis perſuaſum fuit, in tanta locorum intercapedine haud veriſimile eſt. Vide *Lipſium* Epiſtola XLIV. Centuriæ tertiæ ad Belgas.

PROPOSITIO III.

Ante Babelicam confuſionem una erat omnium hominum Lingua.

ID probant Scripturæ Sacræ verba Geneſis XI. verſ. 1. *Erat autem terra labii unius & ſermonum eorundem.* Et verſ. 6. *Et Dixit* Deus: *Ecce unus eſt Populus, & unum labium omnibus ... Venite igitur, deſcendamus, & confundamus ibi linguam eorum.* Verſ. 9. *Idcirco vocatum eſt nomen ejus Babel, quia ibi confuſum eſt labium univerſæ terræ.* Id congrua ratione confirmat *Maimonides*, in *More Nevochim* P. III. cap. 1. *Labium unum,* inquit, *omnibus illis erat, Sic enim decebat, cùm omnes eſſent filii unius viri.* Idque ipſis etiam Ethnicis ex lectione Geneſeos innotuit. Nam *Abydenus* apud *Euſebium* Lib. IX. *De Præparatione Evangelica* cap. XIV. de Turris Babylonicæ molitione loquens, ſcribit; *Homines, quorum ad id tempus una eademque lingua fuerat, multiplicem ac diſcrepantem ex eo vocem emiſiſſe.* Quamobrem rejicienda eſt *Philaſtrii* Brixienſis Epiſcopi ſingularis ſententia, qui Lib. *De Hæreſibus*, cap. LVI. varias linguas ante Babelicam confuſionem in Mundo fuiſſe aſſerit, quas tamen nemo hominum ignoraret, adeòque aliorum linguam alii peregrinam non fuiſſe: & contrariam ſententiam velut hæreticam configit. *Habentes,* inquit, *Angelicam gratiam, id eſt, multarum linguarum ſcientiam, non agnoſcebant datorem ſanctæ ſapientiæ Dominum, contraque eum conantes progredi, perdiderant gratiam, quam ſine ullo labore divinitus habebant conceſſam. Et quod ſine ſtudio antè donatum fuerat à Domino naturaliter omnibus, ut Dei imagini, poſtea per ſtudium atque doctrinam, oblivione immiſſâ à Domino, vix diſcere prævalebant non omnes, nec multas, ſed vix paucas linguas, ita ut tres quis aut quatuor valeret ediſcere, atque iiſdem vix eloqui. Tamen*

A *omnium ſcientiam linguarum, quam ante duo millia annorum & ſeptingentos annos offendentes amiſerant homines, ſub Apoſtolis rurſum poſt Aſcenſionem ſuam Dominus per Spiritum Sanctum ſine quodam labore credentibus conferebat.*

Objicies verba illa *Moſis* cap. X. Geneſis ubi ante Babelicam linguarum confuſionem de filiis *Japhet* ait: *Ab his diviſæ ſunt Inſulæ gentium in regionibus, ſuis unuſquiſque ſecundum linguam ſuam.* Idemque de filiis *Chami* & *Semi* dicitur.

Reſpondeo, Hæc per anticipationem Scripturæ Sacræ familiarem à *Moſe* narrata, ſicut & quod B poſtea legitur: *Erat autem terra labii unius*; per recapitulationem dictum eſt. Ita *S. Auguſtinus* Lib. III. *De Doctrina Chriſtiana*, cap. XXXVI. *Sextam*, inquit, *Regulam Tichonius Recapitulationem vocat in obſcuritate Scripturarum ſatis vigilanter inventam. Sic enim dicuntur quædam quaſi ſequantur in ordine temporis, vel rerum continuatione narrentur, cùm ad priora quæ prætermiſſa fuerant, latenter narratio revocetur. Quod niſi ex hac Regula intelligatur, erratur. Sicut in Geneſi, cùm commemorarentur generationes filiorum Noë, dictum eſt, Geneſis* X. Hi filii Cham in tribubus ſuis, ſecun- (Geneſ. XI.) C dùm linguas ſuas in regionibus ſuis, & in gentibus ſuis. *Enumeratis quoque filiis Sem dicitur*, Hi filii Sem in tribubus ſuis ſecundùm linguas ſuas in regionibus ſuis. *Et adnectitur de omnibus:* Hæ tribus filiorum Noë ſecundùm generationes eorum, & ſecundùm gentes eorum. Ab his diſperſæ ſunt Inſulæ gentium ſuper terram poſt diluvium. Et erat omnis terra labium unum, & vox una omnibus. *Hoc itaque quod adjunctum eſt*, Et erat omnis terra labium unum, & vox una omnibus, *id eſt, una lingua omnium, ita dictum videtur tanquam eo jam tempore, quo diſperſi* D *fuerant ſuper terram, etiam ſecundùm Inſulas gentium, una fuerit omnibus lingua communis: quod procul dubio repugnat ſuperioribus verbis, ubi dictum eſt:* In tribubus ſuis ſecundùm linguas ſuas. *Neque enim dicerentur habuiſſe jam linguas ſuas ſingulæ Tribus, quæ gentes ſingulas fecerant, quando erat omnibus una communis, ac per hoc recapitulando adjunctum eſt:* Et erat omnis terra labium unum, & vox una omnibus: *latenter narratione redeunte, ut diceretur quomodo factum ſit, ut ex una omnium lingua fuerint diviſi per multas: & continuò de illa Turris ædificatione narratur: Ubi* E *hæc eis judicio divino ingeſta eſt pœna ſuperbiæ poſt quod factum diſperſi ſunt ſuper terram ſecundùm linguas ſuas.* Et Lib. XVI. *De Civitate Dei*, cap. IV. *Cùm ergo in ſuis linguis iſtæ Gentes fuiſſe referantur, redit tamen Narrator ad illud tempus quando una lingua omnium fuit, & inde jam exponit quid acciderit, ut linguarum diverſitas naſceretur. Et erat, inquit, omnis terra labium unum, & vox una omnibus,*

F

PROPOSITIO IV.

Priſtinam illam & primigeniam linguam, quæ ante Babelicam confuſionem obtinebat, fuiſſe linguam Hebraicam, eamque Mundo ipſi coævum eſſe, & Adami priorumque Patriarcharum uſu concelebratam, & poſt Babelicam linguarum diviſionem in familia Heber integram ad Abrahamum uſque & Iſraëliticam Gentem perſeveraſſe, ſententia eſt Sanctorum aliquot Patrum auctoritate, & veriſimilibus rationibus firmata.

COMMUNEM illam omnium hominum primigeniamque linguam ante Babelicam confuſionem fuiſſe Hebraicam, Hebræi Doctores imprimis aſſerunt. Ita Hieroſolymitanus Interpres in cap. XI. Geneſis: *Et omnes incolæ terræ*, inquit: *linguæ unius erant, & ſermonis uniat, & conſilii unius; quippe linguâ ſanctâ loquebantur, quâ eſt creatus Mundus à principio.* Idipſum habet *Jonathan* in ſua Paraphraſi Chaldaica verbis parum diverſis. *Idem* aſſerunt *R. Selomo Jarchi*, & *Aben Eſra.* Et in *Bereſchith Baraach*, Sect. in Geneſis XVIII. legimus: *Sicut data eſt Lex in linguâ ſanctâ, ſic quoque creatus eſt Mundus in linguâ ſanctâ.* Et in Libro *Coſri* Orat. II. Sect. LXVIII. *Linguam Hebræam per ſe eſſe præſtantiſſimam omnium linguarum, habetur tum ex Kabala, tum ex recta ratione: Kabala enim ſeu Traditio eſt quòd ſit illa lingua in qua locutus eſt Deus cum Adamo & Eva, quâque illi quoque ambo ſunt locuti.*

Eadem eſt Sententia *Origenis* Homiliâ XI. in Numeros. *Manſerit*, inquit, *lingua per Adam primitus data, ut putamus, Hebræa.*

Ita & *S. Hieronymus* in cap. III. *Sophoniæ*, ubi illa verba expendens, *Nugas quæ à Lege receſſerunt congregabo*, ait: *Id quod dicimus* NUGAS, *ſciamus in Hebræo ipſum eſſe Latinum ſermonem* NUGAE; *& propterea à nobis ita ut in Hebræo erat, eſſe poſitum, ut noſſe poſſimus linguam Hebraicam omnium linguarum eſſe matricem: quod non eſt hujus temporis diſſerere.* Idem innuit & in illa verba Iſaiæ, *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium:* diſſerens enim de vocabulo Hebræo *Alma*, quo non puellam tantùm, ſed Virginem ſignificari contendit, hæc habet: *Lingua quoque Punica, quæ de Hebræorum fontibus manare dicitur, propriè Virgo nominatur Alma. Et ut riſum præbeamus Judæis, noſtro quoque ſermone Alma dicitur Sancta. Omnium enim pene linguarum verbis utuntur Hebræi, ut eſt illud in Cantico Canticorum de Græco φορεῖον, id eſt, ferculum fecit ſibi Salomon: quod & in Hebræo ita legimus. Verbum quoque* NUGAS *&* MENSURAM *Hebræi eodem modo & iiſdem appellant ſenſibus.*

Ita *S. Auguſtinus* Lib. XVI. *De Civitate Dei*, cap. XI. *Quando*, inquit, *merito elatioris impietatis gentes linguarum diverſitate punitæ atque diviſæ ſunt, & civitas impiorum confuſionis nomen accepit, hoc eſt, appellata eſt Babylon, non defuit domus Heber, ubi ea quæ antea fuit omnium lingua remaneret. Unde, ſicut ſuprà memoravi, cùm cœpiſſent enumerari filii Sem, qui ſinguli gentes ſingulas procrearunt, primus commemoratus eſt Heber, cùm ſit abnepos ipſius, hoc eſt, ab illo quintus inveniatur exortus. Quia ergo in ejus familia remanſit hæc lingua, diviſis per alias linguas cæteris gentibus, quæ lingua priùs humano generi non immeritò creditur eſſe communis, ideo*

A *deinceps Hebræa eſt nuncupata. Tunc enim opus erat eam diſtingui ab aliis linguis nomine proprio, ſicut aliæ quoque vocatæ ſunt nominibus propriis. Quando autem erat una, nihil aliud quàm humana lingua, vel humana locutio vocabatur, quâ ſolâ univerſum genus humanum loquebatur.* Et pauló poſt: *Niſi adhuc Heber viveret, quando linguarum facta eſt multitudo, non ex ejus nomine nomen acciperet lingua, quæ apud illum potuit permanere. Et ideo credenda eſt fuiſſe prima illa communis: quoniam de pœna venit illa multiplicatio mutatioque linguarum, & utique præter hanc pœnam debuit eſſe Populus* B *Dei. Nec fruſtra lingua hæc eſt, quam tenuit Abraham, nec in omnes filios ſuos tranſmittere potuit, ſed in eos tantùm qui propagati per Jacob, & inſigniùs atque eminentiùs in Dei populum coaleſcentes, Dei teſtamenta & ſtirpem Chriſti habere potuerunt. Nec Heber ipſe eandem linguam in univerſam progeniem ſuam refudit; ſed in eam tantùm cujus generationes perducuntur ad Abraham. Quapropter etiamſi non evidenter expreſſum eſt, fuiſſe aliquod pium genus hominum, quando ab impiis Babylonia condebatur: non ad hoc valuit hæc obſcuritas, ut quærentis fraudaretur, ſed potiùs ut exerceretur intentio. Cùm* C *enim legitur unam fuiſſe linguam primitus omnium, & ante omnes filios Sem commendatur Heber, quamvis ab illo quintus oriatur; & Hebræa vocatur lingua, quam Patriarcharum, & Prophetarum, non ſolùm in ſermonibus ſuis, verùm etiam in Literis ſacris cuſtodivit auctoritas: profectò cùm quæritur in diviſione linguarum, ubi illa lingua remanere potuerit, quæ fuit ante communis; quæ, ſine ulla dubitatione, ubi remanſit, non ibi fuit illa pœna, quæ facta eſt mutatione linguarum; quid aliud occurrit, niſi quòd in hujus mente remanſerit, à cujus nomine nomen accepit, & hoc juſtitiæ gentis hujus non parvum ap-* D *paruiſſe veſtigium, quòd cùm aliæ gentes plecterentur mutatione linguarum, ad iſtam non pervenit tale ſupplicium?* Et Libro XVIII. cap. XXXIX. *Non itaque credendum eſt, quod nonnulli arbitrantur, Hebræam tantùm linguam per illum qui vocabatur Heber, unde Hebræorum vocabulum eſt, fuiſſe ſervatam, atque inde perveniſſe ad Abraham, Hebræas autem Literas à Lege cœpiſſe, quæ data eſt per Moyſen; ſed potiùs per illam ſucceſſionem Patrum, memoratam linguam cum ſuis literis cuſtoditam. Denique Moyſes in Populo Dei conſtituit, qui docendi literis præeſſent, priùs quàm divinæ Legis ullas literas noſſent.* E *Hos appellat Scriptura* γραμματεισαγωγεῖς, *qui Latinè dici poſſunt Literarum Inductores, vel introductores, eò quòd eas inducant, id eſt, introducant quodammodo in corda diſcentium, vel in eos potiùs ipſos quos docent.*

Nonnullis etiam rationibus veriſimilibus quidem, ſed non cogentibus nititur hæc ſententia. Prima ſumitur ex nominibus propriis ſive hominum, ſive locorum, quæ orbe condito uſque ad linguarum confuſionem in Hiſtoria *Moſis* commemorantur, & quorum origines in Hebraicâ linguâ reperiuntur. *Adam* primus homo dictus eſt, quia ex *Adama* ſeu terra factus. *Chava* F ſeu *Eva* prima mulier, à vita, quia mater omnium viventium. *Cain* unus è filiis, ab acquirendo ſeu poſſidendo, quia in ejus ortu *Eva* dixit: *Poſſedi hominem per Deum.* Alius *Seth*, à ponendo, quia dixit Eva. *Poſuit mihi Dominus ſemen aliud pro Abel.* Eòdem pertinent nominum alluſiones ad voces Hebraicas, ut *Eva:* quæ dicta eſt, *Iſſa* quia ex *Is*, id eſt; ex viro ſumpta eſt; cùm alluſio ſimilis in aliis linguis non reperiatur. Aliud argumentum ſumitur ex antiquis variarum gentium appellationibus, quæ ex nominibus originis plerumque Hebraicæ propagatæ ſunt, ut oſtendit *S. Hieronymus* Lib. *De Nominibus Hebraicis.* Tertia

tia ratio ſumitur ex Hebraicæ linguæ veſtigiis & reliquiis, quæ in omnibus aliis linguis perſeverant, præſertim in linguis Orientalibus. Quarta arceſſitur ex Hebraicæ linguæ caſtitate & ſimplicitate, quæ cùm per alias linguas diffuſa ſit, nihil quicquam ex illis habet admixtum; cùm Chaldaica & Syriaca peregrinas voces quamplurimas habeant.

At hujuſmodi rationes non cogere, patet ex reſponſionibus Virorum Eruditorum. Ad primam reſpondet *Grotius*, in cap. xi. *Geneſis*, nomina illa Hebraico ſermone à *Moſe* eſſe expreſſa, Hebræorum gratiâ: in eumdem ſignificatum quem in primæva linguâ obtinuerant, cujus mutationis multa profert exempla; velut illa è *Curtio*, Milites qoosdaro à Perſis vocatos eſſe *Immortales*; *Chiliarchos* verò eos qui mille militibus præeſſent; quas voces aliter extuliſſe Perſas haud dubium eſt, *Clupeam* præterea Latinos appellaſſe, quæ *Aſpis* dicebatur, *Pithecuſam* & *Ampeluſiam* Græcos vocaſſe, quæ Punica nomina habebant ejuſdem notionis; & Græcos Scripturæ Interpretes nomina quædam Hebraica locorum Græcè reddidiſſe. Addit eruditiſſimus Præſul *Daniel Huetius* in Evangelica Demonſtratione, Propoſitione iv. cap. xiii. Vulgati Scripturæ Sacræ Interpretis exemplum, qui iſtud exponens: *Hæc vocabitur Iſſa, quoniam ex Is ſumpta eſt*: eamdem originationem Latinis nominibus expreſſit: *Hæc vocabitur virago, quoniam de viro ſumpta eſt.* Iſaacum, cujus nomen Hebraicè riſum ſonat, *Alexandrum Polyhiſtorem* γελῶτα appellaſſe. *Eſau* cui & *Edom*, hoc eſt *Rufo* nomen fuit, *Erythram* à Græcis dictum. Qui *Cephas* à Chriſto nomen habuit *Petrum* à Græcis nuncupatum. *Moſis* nomen quod merè Hebraicum eſt, ab Ægyptio ductum, quod ipſi primò à filia *Pharaonis* impoſitum fuit, ut conſtat ex Exodi ii. 10. *Origenis* auctoritate hanc fulciri poſſe Reſponſionem, docentis in Epiſtola ad *Africanum*, Græcos Interpretes alluſiones & originationes, ſi quæ in Hebraicis occurrerent, ſimilibus illuſionibus & originationibus Græcis, diverſæ licèt ſignificationis reddidiſſe: & alluſiones inter πρῖνον ac πρίσει, & σχῖνον ac σχίσει, quæ occurrunt in Hiſtoria *Suſannæ*, excogitatas fuiſſe ab Interprete Græco, ut aliis alluſionibus, quas in alterius ſignificationis vocibus Scriptor Hebræus propoſuerat, ex æquo reſponderent. Exemplum in Latina loquela dat *S. Hieronymus* Præfatione in Danielem: *Cujus rei nos intelligentiam*, inquit, *noſtris hanc poſſumus dare, ut verbi gratiâ dicamus de arbore ilice dixiſſe eum, Illico pereas: & à lentiſco: In lentem te comminuat Angelus; vel, non lentè pereas: aut, Lentus, id eſt flexibilis ducaris ad mortem: ſive aliud quid ad arboris nomen conveniens.* Simile quid in reddendis nominibus propriis à *Moſe* factum reſpondet doctiſſimus *Huetius*. Id autem ipſum præ Gentium Hiſtoricis factitaſſe, quia in nominum Hebraicorum originationibus ac veriloquiis vis inerat ac ſenſus cognitu utilis, & Hebræis ad virtutem informandis opportunus. Condocibile quippe erat Populo Dei ſcire verbi gratiâ, *Adami* nomen à terra derivatum, ut omnes conditionis humanæ meminiſſent, cùm primus homo fuerit de terra formatus.

Ad ſecundam rationem reſpondetur, Plurima variarum illarum gentium nomina, quæ habet *Moſes*, nihil planè in Hebraica lingua ſignificare: quæ autem aliquid ſignificant, iſta ad linguæ ſuæ inflexionem ac modum illum accommodaſſe, quemadmodum vulgò fieri ſolere notum eſt, multiſque exemplis ex Etymologiſtarum Græcorum & Latinorum penu prolatis oſtendi facilè poteſt.

Ad tertiam rationem reſpondet doctiſſimus Præſul *D. Huetius*, Ex Phœnicum peregrinationibus factum eſſe, ut in Occidente multa extiterint Hebraicæ linguæ veſtigia: In Oriente verò tot bella geſſiſſe Iſraëlitas, tot incurſionibus à vicinis Gentibus laceſſitos, tot tranſmigrationibus in Ægyptum, in Babyloniam, & Aſſyriam diſſeminatos, ut mirum non ſit Linguam Hebraicam cum ipſa Gente quaquaverſus ſe diffudiſſe.

Ad quartam rationem reſpondetur, Cùm Linguæ Hebraicæ aliquam cum aliis linguis cognationem eſſe conſtet, puta cum Chaldaica & Arabica, haud facilè demonſtrari poſſe voces communes potiùs ex illa in has, quàm ex his in illam dimanaſſe.

Cenſet autem doctiſſimus *Huetius* Linguam Hebraicam non aliam fuiſſe quàm Chananæam ipſam, unam ex iis quæ ortæ ſunt ex Babelica confuſione; priſtinam verò illam & primigeniam, quæ ante confuſionem linguarum obtinebat, cùm terra omnis erat *labii unius & ſermonum eorumdem*, vel funditus interiiſſe, vel in alias linguas eſſe diſſeminatam; vel ſi perſeveravit integra, quænam illa fuerit, Aſſyria, an Chananæa, an alia quævis, ſciri omnino non poſſe. *Abrahamum* è Chaldæa in Chananæam profectum regionis illius linguam perdidiciſſe, quod faciunt qui in externa regione ſedem figunt. Chaldaicæ itaque & Chananææ Linguæ fuiſſe peritum. Quod probabile cenſet *S. Hieronymus* in cap. i. *Daniel.* verſ. 4. At ejus poſteros una Chananæâ, utpote vernacula contentos, alteram neglexiſſe. Hanc verò Hebraicam dictam eſſe, quia ab Hebræis uſurpabatur. Qui poſtquàm Babylonem captivi abducti ſunt, ex Chaldæorum, inter quos diſperſi erant, commercio, patriam inquinarunt loquelam: & ex Chaldaicæ & Hebraicæ confuſione tertia prodiit loquela, quæ Syriaca dicta eſt, quam Chriſtus & Apoſtoli uſu ſuo conſecrarunt.

Illuſtris Huetii ſententia.

Phœniciam porro ſeu Chananæam Linguam eamdem eſſe cum Hebraica probat Vir Doctiſſimus ex nominibus locorum & gentium, quas illuc advenientes Hebræi repererunt: hæc ſiquidem planè Hebraica ſunt. Secundò, ex illo *Iſaiæ* ix. verſ. 18. *In die illâ erunt quinque civitates in Terra Ægypti, loquentes linguâ Chanaan, & jurantes per Dominum Exercituum.* Linguam Chanaan hîc Hebraicam ſignificare conſentiunt Interpretes. At à Chaldaica hanc diſtinctam fuiſſe, tum multa alia probant, tum illud præſertim *Jeremiæ* oraculum, quo Hebræis exitium à Chaldæis impendere vaticinatur cap. v. verſ. 15. *Ecce ego adducam ſuper vos gentem de longinquo, Domus Iſraël, ait Dominus, gentem robuſtam: gentem antiquam, gentem cujus ignorabis linguam, nec intelliges quid loquetur.* Hæc autem de Chaldæis intelligi conſtat ex ii. *Paralipomenon* cap. ultimo verſ. 17. & 21. De Chaldaica pariter Gente dicitur *Iſaiæ* cap. xxviii. verſ. 11. *In loquela labii, & linguâ alterâ loquetur ad Populum iſtum.* Et *Baruch.* iv. verſ. 15. *Adduxit enim ſuper illos gentem de longinquo, gentem improbam & alterius linguæ.* Accedit quòd Pueros Hebræos *Nabuchodonoſor* inſtrui juſſit literis & linguâ Chaldæorum: & verba illa, *Mane, Thekel, Phares*, Hebraicè deſcripta neque legere potuerit Chaldæus ullus, neque intelligere; Daniel verò facilè perlegit. Huic Doctiſſimi Præſulis *Huëtii* ſententiæ haud ægrè ſubſcribo, Cenſuram *F. Claudii Fraſſen* nihil veritus, qui Illuſtrem Auctorem, & in hoc omnique alio literarum genere ad miraculum pene eruditum inurbanè perſtrinxit cap. vii. Diſquiſitionum Biblicarum §. iii. eùmque *nova cudendi*

P. Fraſſen emendatus.

A *dogmata prurigine* laborantem effutire, & *temeritatis* notam tam claro & venerando apud univerſam eruditorum hominum gentem uomini inurere auſus eſt. In hâc ſanè & ſimilibus controverſiis, quæ nullius ſunt ad Fidem & pietatem Chriſtianam & Catholicam momenti, liberum eſt cuique ſentire quod probabilius ipſi viſum fuerit; & aliter ſentientibus inſultare virorum eſt ſuam ſententiam nimis amantium. Miror cur non & in *Theodoretum* debacchatus fuerit *P. Fraſſenus*, eùm ille Syriacæ Linguæ, non Hebrææ, primas antiquitatis adjudicet, atque Hebraicam ſacram eſſe linguam, non naturalem aſſerat, nec ab *Heber* B appellatam, à quo non ſoli Hebræi, ſed & alii Populi orti ſunt; ſed ab *Abraham*, qui è regione Chaldæorum in Palæſtinam veniens fluvium Euphratem tranſiit. *Eber* enim *trans* vel *ultra* ſignificat; & Pater Credentium *Abraham* appellatur eſt ab *Eber Hannahar*, quod idem eſt ac *transfluvialis*: ſive à voce *Ibri*, quæ *tranſitorem* ſignificat. Primus certè omnium Hebræus appellatus legitur *Abraham* Geneſis XIV. verſ. 13. *Et ecce unus qui evaſerat, nunciavit Abram Hebræo.* Et de *Joſepho*, *Jacobi* filio legimus Geneſis XLI. verſ. 12. *Erat ibi puer Hebræus*: & cap. XLIII. verſ. C 32. eodem nomine deſignantur cæteri *Jacobi* filii: *Illicitum eſt enim Ægyptiis comedere cum Hebræis.* Ex quibus fit veriſimile, non ab *Heber*, ſed ab *Abraham* ortum eſſe iſtud nomen, linguamque Chananæam ab eodem nomen Hebrææ traxiſſe, quod primus ipſam poſteris tradiderit. Ut ut eſt, prudentiori judicio librata Eruditis omnibus videbitur illa *Theodoreti* ſenteutia quam Cenſura P. Fraſſeni: *De hoc contendere ſuperfluum eſt. Nullum enim ex eo pietatis rationibus detrimentum accedit, ſive hoc, ſive illud recipiamus.*

Theodoretus Quæſt. LX. & LXI. in Geneſim.

Theodoretus Quæſt. LXI. in Geneſim.

SCHOLION.

Nembroth & adjunctorum illi hominum ſuperbia Turrim molita eſt, cujus faſtigium ad nubes uſque pertingeret. Non ita filii Dei, quibus perſuaſum eſt quòd *Tatam veramque in cælum viam molitur humilitas, ſurſum levans cor ad Dominum, non contra Dominum: ſicut dictus eſt gigas iſte Venator contra Dominum.* Sicut porrò poſt Diluvium *Superba impietas hominum Turrim contra Dominum ædificavit excelſam, quando per linguas diverſas dividi meruit genus humanum, ut unaquaque gens linguâ propriâ loqueretur, ne ab aliis intelligeretur; ſic humilis Fidelium pietas earum linguarum diverſitatem Eccleſiæ contulit unitati; ut quod diſcordia diſſipaverat, colligeret caritas, & humani generis tamquam unius corporis membra diſperſa ad unum caput Chriſtum compaginata redigerentur, & in ſancti Corporis unitatem dilectionis igne conflarentur.*

S. Auguſtin. Lib. 16 de Civitate Dei c. 4.

Idem, Serm. 271. alias de Tempore 197.

DISSERTATIO VI.

De Anno Natali Abrahami, & Profectionis ejus in Terram Chanaan.

PROPOSITIO UNICA.

Abraham à Deo vocatus, cum eſſet in Meſopotamia, ſeu in Ur Chaldæorum Regione, juſſus à Deo relinquere Patriam, profectionem in Terram Chanaan adornavit cum patre Thare, Sara uxore, & Loth nepote. Cum autem Harane aliquandiu ſubſtitiſſent, Thare ibi defuncto, Abraham in Chananæam abiit anno ætatis ſuæ ſeptuageſimo-quinto: adeòque anno Thare centeſimo trigeſimo ipſum natum eſſe demonſtratur.

PROBATUR ex fine capitis XI. & initio XII. Geneſeos. *Tulit itaque Thare Abram filium ſuum, & Loth filium Aran, filium filii ſui, & Sarai nurum ſuam, uxorem Abraham filii ſui, & eduxit eos de Ur Chaldæorum, ut irent in Terram Chanaan: veneruntque uſque Haran, & habitaverunt ibi. Et facti ſunt dies Thare ducentorum quinque annorum, & mortuus eſt in Haran. Dixit autem Dominus ad Abram: Egredere de terra tua,* D *& de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monſtrabo tibi. Faciamque te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, eriſque benedictus. Benedicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi, atque in te benedicentur univerſæ cognationes terræ. Egreſſus eſt itaque Abram ſicut præceperat ei Dominus, & ivit cum eo Loth: ſeptuaginta quinque annorum erat Abram cum egreditur de Haran.* Ex quibus ſic colligo: *Thare Abrahami* parens diem ſupremum obiit anno ætatis ſuæ ducenteſimo-quinto; Exiit verò de Haran & in Chananitidem iter inſtituit anno ætatis ſeptuageſimo-quinto. Porrò ſi de annis *Thare* ducentis quinque auferas iſtos E *Abrahami* ſeptuaginta-quinque annos, ſupererunt anni centum triginta. Natus igitur eſt Abraham anno *Thare* patris centeſimo-trigeſimo, non ſeptuageſimo, ut Viris quibuſdam Eruditis videtur, & mihi etiam aliquando viſum eſt, Diſſertatione *De Vulgata Scripturæ Sacræ Verſione*, Quæſt. VI. Num. LXXXVI.

Reſpondent nonnulli, *Abraham*, cùm defuncto patre venit in Terram Chanaan, fuiſſe re vera centum triginta-quinque annorum, ſed tamen dici à *Moſe* ſeptuaginta quinque duntaxat, annos ejus numerando, non ab ejus ortu, ſed ab eo F tempore quo à Chaldæis propter unius veri Dei confeſſionem & cultum in ignem conjectus, divinâ protectione incolumis evaſit. Eam reſponſionem ſuſtentant auctoritate *S. Hieronymi* Lib. *Traditionum Hebraicarum in Geneſim*, & *S. Auguſtini* Lib. XVI. *De Civitate Dei*, cap. XV.

Verùm hanc reſponſionem fabulosâ narratione fultam, conſtat ex his quæ in Synopſi Art. II. Num. X. diximus, & aliunde validiſſimo refellitur argumento ex Scriptura ſacra petito. Si enim *Abraham*, cùm primùm in Terram Chanaan iter inſtituit, annos eorum triginta-quinque natus

Digitized by Google

natus erat, moriente *Thare* egiſſet *Iſaac* annum ætatis trigeſimum-quintum, quod Scripturæ diſertè repugnat. Siquidem *S. Stephanus* Act. VII. teſtatur *Abrahamum* ex Charan exiiſſe, & in Chananæam veniſſe poſt mortem patris, Deumque promiſiſſe illi terram hanc & ſemini ejus poſt ipſum, *Cùm non haberet filium.* Quod autem ex eâ hypotheſi ſequi dixi, *Iſaacum* annos triginta-quinque fuiſſe natum cùm *Thare* mortuus eſt, ex eo probatur manifeſtè, quòd *Abramo* natus eſt cum centenarius eſſet: Geneſis XVII. verſ. 17. *Cecidit Abraham in faciem ſuam, & riſit dicens in corde ſuo: Putaſne centenario naſcetur filius, & Sara nonagenaria pariet?* Fruſtra enim reſpondent, *Abrahamum* cùm genuit *Iſaac*, centum annorum ætatem longè ſuperaſſe, alioqui miratus non fuiſſet, inquiunt, promiſſum ſibi filium eâ ætate quâ vegetus adhuc & rei uxoriæ aptus erat, maximè ſi patri trigeſimum ſupra centeſimum annum agenti natus ipſe fuiſſet. Fruſtra, inquam, id reſpondent, ſiquidem conſtat ex ipſo capite XVII. Geneſis promiſſionem filii ex *Sara* factam *Abrahamo* cum nonaginta & novem annos ageret, eique anno ſequenti natum Iſaacum: *Poſtquàm verò nonaginta & novem annorum eſſe cœperat, apparuit ei Dominus, &c. Dixit quoque Deus ad Abraham: Sarai uxorem tuam non vocabis Sarai, ſed Saram. Et benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium... Pactum verò meum ſtatuam ad Iſaac, quem pariet tibi Sara tempore iſto in anno altero.* Quod autem aiunt, ſi centenarius tantùm fuit, nullam fuiſſe cauſam cur miraretur eâ ætate promitti ſibi filium, quâ vegetus adhuc erat; refellitur verbis Apoſtoli ad Romanos IV. *Qui contra ſpem in ſpem credidit, ut fieret pater multarum gentium, ſecundùm quod dictum eſt ei: Sic erit ſemen tuum. Et non infirmatus eſt fide, nec conſideravit corpus ſuum emortuum, cùm jam fere centum eſſet annorum, & mortuum vulvam Saræ.*

Reſpondent alii, Abrahamum exiiſſe quidem de Haran anno ætatis ſuæ ſeptuageſimo-quinto, ſed negant id contigiſſe poſt mortem *Thare* patris ejus; imò in centeſimum quadrageſimum-quintum annum *Thare* hanc profectionem incidiſſe volunt. Quòd autem ipſam poſt mortem *Thare* Moſes referat, hoc recapitulationi tribuunt, *S. Auguſtino* præeunte, Lib. XVI. *De Civitate Dei*, cap. XV. Aiunt ſcilicet, voluiſſe *Moſen* uno tenore narrare omnia quæ ad *Thare Abrahami* patrem ſpectabant, ne deinceps de ipſo *Abrahamo* ſermonem facturus, rerum à S. Patriarcha geſtarum ſeriem interrumpere cogeretur, ut *Thare* mortem narraret. Hujus itaque mortis mentione factâ, redire Moſen ad profectionem *Abrahami* in Terram Chanaan, licèt ſexaginta annis ante obitum patris hoc iter *Abrahamus* inſtituiſſet.

Verùm hæc Reſponſio S. Protomartyris *Stephani* verbis evertitur Actuum VII. diſertè aſſerentis, *Abraham* Charane in Terram Chananæam poſt mortem patris migraſſe. *Deus gloriæ*, inquit, *apparuit Patri noſtro Abrahæ cùm eſſet in Meſopotamia, priùs quàm moraretur in Charan; & dixit ad illum: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram quam monſtravero tibi. Tunc exiit de Terra Chaldæorum, & habitavit in Charan. Et inde, poſtquam mortuus eſt pater ejus, tranſtulit illum in Terram iſtam, in qua vos nunc habitatis. Et non dedit illi hæreditatem in ea, nec paſſum pedis, ſed repromiſit dare illi eam in poſſeſſionem, & ſemini ejus poſt ipſum, cùm non haberet filium.*

Qui Abrahamum anno ſeptuageſimo *Thare* natum opinantur, varios quærunt exitus ut hanc

A

difficultatem evadant. *S. Hieronymus* in Quæſtionibus Hebraicis in Geneſim, *Indiſſolubilem Quæſtionem* hanc appellat. *Joſephus Scaliger* in Elencho poſterioris Orationis Chronologicæ D. Paræi, *Eliam* expectandum eſſe ait, qui nodum ſolvat. *Melchior Cano* memoriæ lapſum ex concionis æſtu in *S. Stephano* admittit. *Georgius Syncellus* in Chronico, *Andreas Maſius* in *Joſue* cap. ultimum, & *Nicolaus Abramus*, in Pharo Veteris Teſtamenti, verba *S. Stephani* non de morte *Thare* naturali, ſed de ſpirituali idololatriæ morte interpretantur: quòd apud Deos ſuos, quorum ſuperſtitioſo cultui erat deditus, Charane manere ſtatuiſſet, & filium inde à Deo vocatum in Chananæam ſequi obſtinatiſſimè renuiſſet. Verùm hæc reſponſio inanis eſt, cùm verba Proto-Martyris à ſenſu literali, quem in ſua narratione ipſum ſpectaſſe minimè dubium eſt, ad myſticum & tropologicum detorqueat: nec etiam veriſimile ſit *Thare*, qui filium *Abrahamum* ex Ure, idololatrica Chaldæorum urbe miſeratione divinâ vocatum ultro ſecutus fuerat, in Chananæam quoque (ſi in itinere morbo Charane detentus, & morte ſublatus non fuiſſet) comitaturus; Charane ſubſiſtentem in idololatriam relapſum fuiſſe.

B

C

Pererius in *Geneſim Lib.* XVI. *Diſputatione* XIII. poſt *Toſtatum*, duas Abrahami profectiones ex Haran in Chananæam diſtinguendas aſſerit. Priorem, cùm ſeptuaginta quinque eſſet annorum, patre adhuc vivente; poſteriorem, cùm eſſet annorum centum triginta-quinque, patre jam mortuo factam. Prioris *Moſen*, poſterioris *S. Stephanum* meminiſſe. Per ſexaginta verò poſtremos patris ſui annos, non tam habitaſſe in Terra Chanaan eum dici poſſe cenſent, quam peregrinatum eſſe, quòd per intervalla patrem & fratres viſeret.

D

Sed renuntiatâ patris morte reverſum in Haran, ut vel patris funus curaret, vel ne bona, quæ paternâ hereditate ſibi obvenerant perderet; egreſſum inde poſtea eum fuiſſe ait, firmiſſimo animo certiſſimoque propoſito nunquam eò in poſterum revertendi, ut perpetuus deinceps Terræ Chananææ colonus & habitator eſſet. Ita enim μετῴκισεν αὐτὸν Actuum VII. verſ. 4. ille interpretatur. *Colonum & habitatorem fecit, eique quaſi nunquam ampliùs reverſuro domicilium in Terra Chanaan ſtatuit, ſiquidem vox μετοικία non ſimplicem tranſlationem, ſed quaſi coloniam denotat.* Atque hanc Reſponſionem *B. Auguſtini* auctoritate confirmat, qui pro verbo *tranſtulit*, quo Latinus Interpres utitur Actuum VII. legit, *collocavit. Intelligendum igitur eſt*, inquit S. Auguſtinus, *locutum fuiſſe Deum cum Abraham, cùm eſſet in Meſopotamia prius quàm habitaret in Charran: ſed eum in Charran perveniſſe cum patre, retento apud ſe præcepto Dei, & inde exiiſſe ſeptuageſimo & quinto ſuo, patris autem ſui centeſimo quadrageſimo-quinto anno. Collocationem verò ejus in Terra Chanaan, non profectionem de Charra, poſt mortem patris ejus factam eſſe dicit; quia jam mortuus erat pater ejus, quando emit terram, cujus ibi jam ſuæ rei cœpit eſſe poſſeſſor. Quòd autem jam in Meſopotamia conſtituto, hoc eſt, jam egreſſo de Terra Chaldæorum, dicit Deus*, Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, *non ut corpus inde ejiceret, quod jam fecerat, ſed ut animum avelleret, dicitur. Non enim exierat inde animo, ſi ſpe redeundi & deſiderio tenebatur, quæ ſpes & deſiderium, Deo jubente ac juvante, & illo obediente, fuerat amputandum. Non ſanè incredibiliter exiſtimatur, cùm poſtea ſecutus eſſet Nachor patrem ſuum, tunc Abraham præceptum Domini impleſſe, ut cum Sara conjuge ſua, & Lot filio fratris ſui, exiret de Charra.*

E

F

Verùm hæc de duplici *Abrahami* in Chananæam profectione opinio firmiſſimis argumentis refellitur. Primò, haud veriſimile eſt *Abrahamum* ſemel à Deo vocatum, juſſumque patriam, cognationem . & domum patris deſerere, ad ſuos, parentemque rediiſſe, cùm de illo præſertim intelligantur verba Apoſtoli ad Hebræos xi. verſ. 15. *Et ſiquidem ipſius* (Patriæ) *meminiſſent de qua exierant, habebant utique tempus revertendi: nunc autem meliorem appetunt, id eſt, cæleſtem.* Hoc, inquam, Apoſtoli oraculum in *Abrahamo* præcipuè locum habuit, qui urgente fame, ad Ægyptios, non ſine præſenti vitæ periculo proficiſci maluit, quàm ad ſuos reverti (*Geneſis* x. *verſ.* 12.) & tantopere cavit, ne filius ſuus *Iſaac* in eam terram reduceretur, ex qua ipſe egreſſus erat. (Geneſis xxiv. verſ. 5. 6. 8.) *Reſpondit* Servus: *Si noluerit Mulier venire mecum in terram hanc, nunquid reducere debeo filium tuum ad locum, de quo tu egreſſus es? Dixitque Abraham: Cave ne quando reducas filium meum illuc... Sin autem Mulier noluerit ſequi te, non teneberis juramento: filium meum tantùm ne reducas illuc.*

Secundò, loquitur *S. Stephanus* de eadem profectione, quam Moſes commemorat cap. xii. *Geneſis* verſ. 1. his verbis: *Dixit autem Dominus ad Abram: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monſtrabo tibi. Faciamque te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, erisque benedictus. Benedicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi, atque in te benedicentur univerſæ cognationes terræ. Egreſſus eſt itaque Abram ſicut præceperat ei Dominus.* His (inquam) planè geminus eſt Proto-Martyris narratio Actuum vii. *Deus gloriæ apparuit patri noſtro Abrahæ cùm eſſet in Meſopotamia, prius quàm moraretur in Charan, & dixit ad illum: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram quam monſtravero tibi. Tunc exiit de Terra Chaldæorum, & habitavit in Charan, & inde, poſtquam mortuus eſt pater ejus, tranſtulit illum in terram iſtam, in qua nunc vos habitatis.* Enimverò ſi de aliâ profectione *S. Stephanus* loquitur, in promptu eſt ut quæramus unde illam habuerit, cujus ne umbra quidem in Moſaica Hiſtoria apparet: cùm tamen *Moſes* ſolerti diligentiâ omnia *Abrahami* facta, dicta, peregrinationes, manſiones, locorumque mutationes perſecutus ſit? Num ergo veriſimile eſt *S. Stephanum* de *Abrahami* ex Chaldæa in Charan, & ex Chara in Chananæam migratione, quâ Dei vocantis mandato obſecutus eſt, coram Judæis verba facientem, & de re ex ſolo *Moſe* ipſis cognitâ orationem habentem aliter locutum fuiſſe quàm ipſe *Moſes*, aut rem ab illo diſſimulatam & tacitam aſſeruiſſe, cujus unius auctoritate fidem illis facturus erat? Cùm itaque *Moſes* Abram de Charane egreſſum dicat anno ætatis ſeptuageſimo quinto, *S. Stephanus* de eadem profectione loqui cenſendus eſt: maximè cùm poſt tranſlationem ejus in Chananæam Deum ipſi repromiſiſſe commemoret, daturum ſe illi terram iſtam in poſſeſſionem, & ſemini ejus poſt ipſum; eamque promiſſionem *Abrahamo* factam, cùm non haberet filium. Id autem anno ſeptuageſimo-quinto *Abrahami* optimè convenit, non anno centeſimo-trigeſimo quinto, quo jam annum ætatis trigeſimum-quintum agebat *Iſaacus*, cujus ortum repromiſſiones *Abrahamo* factæ præceſſerant. Locutus eſt itaque *S. Stephanus* de eadem omnino profectione, de qua *Moſes*: nec ullum proferri poteſt duplicis profectionis fundamentum.

Tertiò, verbum μετῴκισεν, quo uſus eſt *S. Lucas* in Actis, quódque Latinus interpres vertit, *tranſtulit*, nihil aliud ſignificat, quam facere ut quis migret, vel ſedes mutet: ſive peregrinatio ea tranſmigratio dicenda fuerit, ſive quid aliud, ſive is qui migrat, fixè & conſtanter in termino quem petit, ſive ad tempus ſit permanſurus. Unde hoc ipſum vocabulum de tranſmigratione Babylonica *S. Stephanus* in Concione ſuâ uſurpavit. *Abrami* itaque migrationi è Charane anno ætatis ſuæ ſeptuageſimo-quinto cum familia & re familiari tota, Dei juſſu ſe transferentis, μετοικίας appellatio propriè convenit: ſicut & ejuſdem *Abrahami* commorationi in Chananæa peregrinationis nomen tribuitur, Exodi vi. verſ. 3. 4. *Ego Dominus, qui apparui Abraham, Iſaac, & Jacob.... Pepigique fœdus cum eis, ut darem eis terram Chanaan, terram peregrinationis eorum, in qua fuerunt advenæ.* Quod teſtatur & Apoſtolus ad Hebræos xi. verſ. 9. ABRAHAM, inquit, *Fide demoratus eſt in Terra repromiſſionis, tanquam in aliena, in caſulis habitando, cum Iſaac & Jacob coheredibus repromiſſionis ejuſdem.* Unde illorum etiam concidit opinio, qui difficultatem omnem per expoſitionem verbi μετῴκισεν tolli poſſe exiſtimant, quod *collocavit*, ſeu *firmiter habitare fecit*, illi interpretantur. Accedit, quod non levis ponderis eſt ad evertendum duplicis tranſlationis figmentum, quòd *Abraham*, cùm ſecunda illa vice, juxta illos, ex Charane in Chananæam reverſus eſt, non poteſt dici mutaſſe habitationem & domicilium, cùm jam annos ſexaginta in Chananæa habitaſſet, & negotii duntaxat conficiendi causâ in Charan abiiſſet, animo ſtatim in Chananæam revertendi: ſicut nec mutaſſe dicitur habitationem & domicilium, qui Pariſiis commoratur, cùm negotiorum causâ Burdigalam ſe confert, inde mox confectis negotiis domum reverſurus.

Quartò, ſi *Abraham* anno ætatis ſuæ centeſimo trigeſimo-quinto in Charan rediit, quidni tunc *Rebeccam* filio ſuo uxorem accepit, potiùs quàm poſt annos quinque magnis impendiis eò ſervum allegaret, cùm *Iſaacus* annum jam trigeſimum quintum agens uxori maturus eſſet? Cur ſervus de rebus Domini ſui, de ejus opulentiâ, de filio ex *Sara* ſuſcepto, quaſi de rebus ignotis loquitur *Geneſis* xxiv. verſ. 35. & 36. Si ante paucos annos *Abraham* ſuos inviſerat, quomodo *Moſes* cap. xxii. nunciatum ait Abrahæ, *Quòd Melcha genuiſſet filios Nachor fratri ſuo, Hus primogenitum, & Buz fratrem ejus, & Camuel patrem Syrorum, & Aſed, & Azau, Pheldas quoque & Jedlaph, ac Bathuël, de quo nata eſt Rebecca:* ſi ipſe *Abraham* ad eos reverſus fuerat poſt mortem *Thare*? Hæc enim omnia præſens ſpectare potuiſſet.

Objiciunt: Si *Abraham* Charane exiiſſet poſt mortem patris, natus fuiſſet ille cùm *Thare* eſſet annorum centum-triginta. *Thare* enim vixit ducentos quinque annos (*Geneſis* x. verſ. 32.) *Abraham* verò erat ſeptuaginta quinque annorum cùm egrederetur de Haran (*Geneſis* xii. verſ. xx.) porro à *Thare* genitum eſſe *Abrahamum* cum eſſet ſeptuaginta annorum verba illa Moſis, *Geneſis* xi. verſ. 26. disertè probant: *Vixitque Thare ſeptuaginta annis, & genuit Abraham, Nachor & Aram.*

Reſpondetur, Nihil aliud his verbis ſignificari, quàm *Thare* anno ætatis ſuæ ſeptuageſimo liberis operam primùm dare cœpiſſe, & tres filios, ſuo quemque ordine, deinceps ſuſcepiſſe: ordine eorum ex induſtria confuſo, ut non à tempore ſuſceptæ primùm ab eo prolis, ſed à morte ipſius, & cum eâ conjunctâ *Abrahami* in Chananæam

nanæam migratione, annorum Mundi ſeries continuanda, & Chronologiæ ſacræ ratio conſtituenda intelligeretur. Ita *Uſſerius* cap. vii. Chronologiæ Sacræ. Quòd autem primus in ſeriè filiorum *Thare Abraham* nominetur, non eſt argumento eum primogenitum fuiſſe, ſed ipſius primo loco meminit Scriptura ratione dignitatis, ut docet *Procopius Gazæus* in cap. xi. Geneſeos. *Hinc quis intelligat* (inquit) *Aran annorum numero anteiviſſe Abrahamum & Nachor; licèt in narrationis ſerie priore loco Abraham ſit poſitus. Non tamen id accidit, ut ſenior cæteris ſit habendus: ſed id tributum eſt honori Patriarchæ.* Theodoretus etiam, in Catena Græca ab *Aloyſio Lipomano* prolatus, docet *Abrahamum* trium fratrum noviſſimum in ſenecta patris fuiſſe genitum. Quam ſolutionem & *S. Auguſtinus* probabilem cenſet, ac minimè contemnendam, Quæſtione xxv. in Geneſim. *Poteſt*, inquit, *& ſic ſolvi, quoniam Scriptura quæ* » *dixit*, Cùm eſſet Thara annorum ſeptua- » ginta, genuit Abraham, & Nachor, & Arran; *non utique intelligi voluit, quia eodem anno ſeptuageſimo ætatis omnes tres genuit, ſed ex quo anno generare cœpit, eum annum commemoravit Scriptura. Fieri autem poteſt ut poſterior ſit generatus Abraham, ſed merito excellentiæ quâ in Scripturis valdè commendatur, prior fuerit nominatus: ſicut*

Malach. 1. 2. *Propheta priorem nominavit minorem* (Jacob dilexi,

1. Paralip. 4. Eſaü autem odio habui:) *& in Paralipomenon, cùm ſit quartus naſcendi ordine Judas, prior eſt commemoratus, à quo Iudaica Genti nomen eſt, propter Tribum Regiam. Commodius autem plures exitus inveniuntur, quibus Quæſtiones difficiles ſolvantur. Conſideranda eſt ſanè narratio Stephani de hac re, cui magis harum expoſitionum non repugnet.*

Porro ex tribus *Thare* filiis *Aran* natu fuiſſe maximum, non *Abrahamum*, inde colligitur, quòd fratrum alter *Nachor*, filiam ejus *Melcham* accepit in uxorem, alteram verò ſcilicet *Jeſcam*, quæ & *Sarai* appellata eſt, ipſe *Abraham* uxorem duxit. *Geneſis* xi. verſ. 28. & 29. At *Sara* decem annis tantùm junior erat Abraham, ut liquet ex Geneſis xvii. verſ. 17. *Putaſne centenario naſcetur filius, & Sara nonagenaria*

A *pariet?* Si igitur *Aran* junior fuiſſet *Abrahamo*, ſequeretur ipſum annos decem aut octo natum non fuiſſe quando genuit *Saram*: quod commentum Hebræorum eſt in *Sanhedrim*, cap. viii. & *Seder Olam Rabba*, cap. ii.

Inſtant; in noſtra hypotheſi annum nativitatis *Abrahami* non fuiſſe à *Moſe* conſignatum, adeóque tempus Secundæ Mundi Ætatis incertum eſſe, neque ſuam Chronologiæ ſacræ conſtare ſatis rationem, quæ per *Abraham* deducitur.

Reſpondetur, Ex *Moſis* hiſtorica narratione ſatis evidenter colligi annum natalem *Abraha-*
B *mi*; ſiquidem magnæ curæ ipſi fuit notare quot annorum fuerit, cùm *Thare* Pater ejus mortuus eſt, & cum de Charan exiit, atque in Chananæam eſt profectus. Ideo autem annum quo *Abraham* natus eſt, *Moſes* non expreſſit, ſed annum duntaxat profectionis ejus in Chananæam, cum anno mortis *Thare* Patris ejus conjunctum; cujus etiam ſolius univerſos vitæ annos commemoravit, quod aliis Patriarchis, qui poſt Diluvium vixerunt, non præſtiterat, ſed ſolùm quot vixerunt annos poſt generationem filiorum notaverat; ut Secundæ Mundi Ætatis finem &
C tertiæ initium, non à παιδογονίας *Thare* tempore, ſed à morte ipſius, & *Abrahami* profectione in Chananitidem ſumendum eſſe innueret.

SCHOLION.

Admirabilis Abrahami fides & obedientia, qui Deum vocanti morem gerens, patriam, cognationemque ſuam generosè deſeruit, Deum, Cælum, Æternitatem omnibus præponens, ſeque Mundi exulem, Cæli civem converſatione profeſſus, perfectorum exemplar, ut credentium pater, ho-
D mo ante Chriſti tempora Chriſtianus, ante Evangelia Evangelicus, ante apoſtolos Apoſtolicus. Hujus exemplum ſequantur quicunque perfectionem Evangelicam profitentur, & ex animo dicant, *Nihil habemus niſi Chriſtum, & vide ſi nihil habeamus, quia omnia habentem habemus.* Nemo Chriſtianus renuntiare ſeculi vitiis, moribus, vanitati, pompiſque non debet, quamvis corpore, ſtatu, neceſſitudinum ac negotiorum vinculis ſeculo illigatus ſit. Omnis Chriſtianus *Exul Mundi, Cæli civis* eſſe debet. *Non enim hic habemus manentem civitatem, ſed futuram inquirimus.* S. Paulinus Epiſtola 3. ad Severum.

Finis Secundæ Mundi Ætatis.

TERTIA MUNDI ÆTAS

A PROFECTIONE ABRAHAMI IN CHANANÆAM, AD EXITUM FILIORUM ISRAEL EX ÆGYPTO, ANNOS QUADRINGENTOS ET TRIGINTA COMPLEXA.

HISTORIÆ SYNOPSIS.

CAPUT PRIMUM.

Hujus Ætatis exponitur Hiſtoria ut à Moſe deſcripta.

ARTICULUS I.

De Abrahamo.

Abrahami vocatio, & profectio in Terram Chanaan.

I. ABRAM defuncto Patre, cùm eſſet annorum ſeptuaginta-quinque, Deum vocantem ſecutus, aſſumptâ uxore ſuâ, & *Lot* filio *Aran* fratris ſui, & univerſis facultatibus quas comparaverant, & animabus quas fecerant, hoc eſt, gregibus ac ſervis, quos acquiſiverant Charane, profectus eſt in Terram Chanaan. A Deo vocatum, cùm adhuc in Meſopotamia verſaretur, additâ Fœderis Evangelici promiſſione de benedicendis in ipſo, id eſt, in Semine ipſius benedicto, Domino noſtro Jeſu-Chriſto, omnibus Gentibus terræ, conſtat ex *Geneſis* XII. *Actuum* VII. & ad *Galatas* III. Verſ. 16. ubi Apoſtolus: *Abrahæ*, inquit, *dictæ ſunt promiſſiones & ſemini ejus. Non dicit: Et ſeminibus, quaſi in multis; ſed quaſi in uno: Et ſemini tuo, qui eſt Chriſtus.* Ab hac promiſſione, & migratione *Abrahami* eam ſubſecutâ, numerandi ſunt anni quadringenti & triginta peregrinationis *Abrahami*, & poſterorum ipſius in terrâ non ſuâ, (*Galat* III. verſ. 17.) Quod ſingulari

A Diſſertatione explicabimus. Cùm in Chananitidem veniſſent, tranſivit *Abraham* per regionem illam uſque ad locum *Sichem*, uſque ad *Convallem Illuſtrem*: Id eſt, ad vallem nobilem & famoſam ob ejus pulchritudinem & amœnitatem. Quercubus conſita erat hæc vallis. Unde LXX. Interpretes *Elon Moreh*, quod Hebraicè legitur, & quod S. Hieronymus *Convallem Illuſtrem* vertit, reddiderunt, *Uſque ad Quercum excelſam.* A planitie media inter duos Montes Gelboë & Hermon per totum defluxum Jordanis uſque ad Mare Mortuum extenditur. Sunt in ipſa Valle urbes nobiles, Scythopolis, Tiberias, & Jericho. Lege

B *Adrichomium* & *Brochardum* in Deſcriptione Terræ Sanctæ. Ibi apparens Dominus *Abram*, promiſit ſemini ejus Terram hanc ſe daturum. Porro in eo loco Altare Domino Sanctus Patriarcha ædificavit, eumque omnibus religionis officiis coluit, gratique animi ipſi exhibuit monumentum. Inde ad montana tranſgreſſus eſt verſus Orientalem tractum *Luzi*, poſtea *Bethel* dicti, (*Geneſis* XXVIII. verſ. 19.) Ubi ædificato Altari invocavit nomen Domini. Mox in Meridianum regionis tractum penetrans, graſſante fame in Ægyptum deſcendit, ubi *Sarai* uxor, quam ex condicto ſororis nomine compellaverat ad vitandum periculum, in domum Regis Pharaonis ſublata, *Geneſ.* XII.

Abrahami peregrinatio in Ægyptum & Saræ raptus à Pharaone.

poſtea cum muneribus intacta ipſi *Abram* reſtituta eſt; amboque fide publica incolumes ex Ægypto dimiſſi. Pharao commune Regum Ægypti nomen: illi, cui *Sarai* tradita, proprium nomen *Apophi*. De *Sarai* Rraptu ſingularis erit Diſſertatio. *Abram* & *Loth* unà in Chananæam reverſi, ubi cùm eadem regio pecori utriuſque alendo non ſufficeret, ab invicem ſeparati ſunt. *Loth* Jordanis fines elegit, regionemque Sodomorum. *Abram* in Terra Chanaan habitavit. Poſt eam ſeceſſionem, terræ & numeroſæ poſteritatis promiſſionem *Abramo* Deus renovavit. Promiſſum autem *Abrahamo* ſemen eſt, non ſecundùm carnem duntaxat, ſed ſecundùm ſpiritum, & imitationem fidei. Legatur *S. Augustinus* Lib. XVI. *De Civitate Dei*, cap. XXI. Mox a loco inter *Bethel* & *Hai* tentoria movens, habitavit in planitie *Mambre*, quæ eſt ad *Hebronem*, ibique ædificavit Altare Domino. *Geneſis* XIII. Accidit ſubinde ut exteri Reges adversùs Pentapolitanos bellum moverent, ipſoſque profligarent commiſſo in Valle Silveſtri certamine; atque cum ingenti præda, *Loth Abrami* nepotem captivum abducerent. Quod audiens *Abram*, armatis ſervis ſuis trecentis decem & octo (quorum myſticus numerus à Patribus Nicæni Concilii repræſentatus eſt) unà cum *Mambre*, *Eſcola*, & *Auere* Fœderatis ſuis, expeditionem in eos ſuſcepit, eoſque ad Danem aſſecutus, cæcidit; eiſque prædam omnem eripuit, ac *Lotum*, captivoſque reliquos recepit. Hanc expeditionem *Abrahami* juſtam fecere auctoritas legitima, cauſa juſta, intentio recta. Auctoritatem legitimam à Deo habuit. Neque enim privatus fuit, qui ſi non poſſeſſione, at certè jure & promiſſione divina Dominus fuit Terræ Chanaan. Unde eum Hebronitæ *Principem* Dei agnoſcebant ac reverebantur, *Geneſis* XXIII. verſ. 6. & fœdus ab Amorrhæis Principibus cum ipſo initum oſtendit ipſum ut privatum ſpectatum ab illis non fuiſſe. Quanquam etſi privatus fuiſſet, motus ille ac impulſus Spiritus Sancti, qui in tota illa expeditione promicat, autoritatem ipſi conciliaſſet. Cauſæ autem æquitas, & intentionis rectitudo ex eo patent, quod bellum illud ſuſceperit ut *Lotum* nepotem ſuum ab injuriâ vindicaret, atque è captivitate eriperet. Eſto enim ſontes fuerint Pentapolitani Reguli in *Chodorlahomorem* Regem Elamitarum perduelles, inſons tamen fuit *Lotus*, qui nuper inter eos habitare cœperat. Redeunti *Abramo* à cæde quatuor Regum benedixit *Melchiſedech* Rex Salem, Deique Altiſſimi Sacerdos, proferens panem & vinum, id eſt, offerens Deo in gratiarum actionem pro *Abrami* victoriâ, in eoque typum Sacrificii Chriſti in Euchariſtiâ exhibens. At de *Melchiſedecho*, ejuſque oblatione uberiùs diſſeremus. Illi ſpoliorum decimas dedit *Abramus*, & quidem propriè dictas, quamvis contrarium ſentiat *Cajetanus* noſter, verbis Apoſtoli confutandus ad Hebræos VII. *Intuemini autem quàntus ſit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abram Patriarcha. Et quidem de filiis Levi Sacerdotium accipientes, mandatum habent decimas ſumere à Populo ſecundùm Legem, id eſt, à fratribus ſuis; quanquam & ipſi exierunt de lumbis Abrahæ. Cujus autem generatio non annumeratur in eis, decimas ſumpſit ab Abraham, & hunc qui habebat repromiſſiones benedixit. Sine ulla autem contradictione, quod minus eſt, à meliore benedicitur.* Sibi de præda nihil retinuit *Abram*, ſed unicuique res ſuas reſtituit, ſociis belli quod ex jure erat relinquens. Quâ in re Patriarchæ magnanimitatem admirare, qui prædam univerſam, quam ipſi ſponte cedebat Rex Sodomorum, generosè recuſavit, interpoſitâ etiam juramenti religione, ne pecuniæ, non veræ gloriæ ac pietati dimicaſſe videretur; & ne Rex ille jactare ſe poſſet quòd *Abramum* ditaſſet, qui uni Deo, non Principi infideli ſuas opes debere volebat. (*Geneſis* XIV.)

Abrahami expeditio & victoria.

Melchiſedech oblatio.

Illi decimas propriè dictas dedit Abrahamus.

Secundùm hæc, Deus *Abramo*, quòd liberis careret mœrenti, filium promittit, ac poſteritatem ſtellis cæli numero comparandam, quam poſt quadringentorum annorum peregrinationem ac afflictionem in terra non ſua, miſſurum ſe in poſſeſſionem Terræ promiſſæ pollicetur. Pactum Divinum oblatione Sacrificii quod ipſe Deus præſcripſit, ſcilicet vaccæ triennis, capræ trimæ, arietis annorum trium, turturis quoque & columbæ, firmatum eſt. *Credidit Abram Deo, & reputatum eſt illi ad juſtitiam.* (Geneſis XV.) Credidit verò non ſolùm filium ſibi naſciturum; non ſolùm carnalem poſteritatem ſuam ſicut ſtellas cæli multiplicandam; ſed *Credidit Chriſtum ſibi per ſuſceptionem corporis hæredem futurum. Ut ſcias quia hoc credidit, Dominus ait:* Abraham diem meum vidit, & gaviſus eſt. *Ideo reputatum eſt illi ad juſtitiam, quia rationem non quæſivit, ſed promptiſſimâ fide credidit* (inquit, *S. Ambroſius* Lib. I. *De Abram*, cap. III.

Promiſſio poſteritatis Abrahamo repetita.

Joan. 8.

Abrahami fidem commendat Apoſtolus ad Romanos IV. *Non enim per legem*, inquit, *promiſſio Abrahæ aut ſemini ejus ut hæres eſſet Mundi, ſed per juſtitiam fidei ..... Ideo ex fide, ut ſecundùm gratiam firma ſit promiſſio omni ſemini, non ei, qui ex lege eſt ſolùm, ſed & ei qui ex fide, eſt Abrahæ, qui pater eſt omnium noſtrûm (ſicut ſcriptum eſt: Quia patrem multarum gentium poſui te) ante Deum, qui credidit, qui vivificat mortuos, & vocat ea quæ non ſunt, tanquam ea quæ ſunt. Qui contra ſpem in ſpem credidit, ut fieret pater multarum gentium, ſecundùm quod dictum eſt ei: Sic erit ſemen tuum. Et non infirmatus eſt fide, nec conſideravit corpus ſuum emortuum, cùm jam fere centum eſſet annorum: & emortuam vulvam Saræ. In repromiſſione etiam Dei non hæſitavit diffidentiâ, ſed confortatus eſt fide, dans gloriam Deo; pleniſſimè ſciens quia quæcunque promiſit, potens eſt & facere. Ideo & reputatum eſt illi ad juſtitiam.*

Abrahami fides.

III. *Sarai* deſiderio ſeminis benedicti *Agaram* ancillam Ægyptiam *Abramo* viro ſuo pro uxore tradidit, decem annis ex quo habitare cœperant in Terra Chanaan. Quæ ex hero gravida, & ab hera, quòd erga eam inſolentiùs ſe geſſiſſet repreſſa, fugit; ſed ab Angelo divinis promiſſionibus recreata, & revocata, juxta fontem aquæ in deſerto *Sur*, inter *Cades* & *Barad*, ad officium rediit, & *Abramo* octoginta & ſex annos nato peperit Iſmaelem. (*Geneſis* XVI.)

Sara Ancillam ſuam Abrahamo tradit uxorem.

IV. Deus cum *Abramo* nonaginta-novem annos nato fœdus init, repetitis promiſſionibus, nomen *Abram*, quod *Patrem excelſum* ſignificat, in *Abraham* quod *Patrem multarum Gentium*, commutavit; uxorem verò ejus *Sarai*, cujus nomen *Dominam meam*, ſignificat, mutavit in *Sarah*, quod *Dominam* ſimpliciter exprimit. Deum unam ex literis nominis ſui *Tetragrammaton*, ſcilicet *He*, eorum nominibus addidiſſe *S. Hieronymus* cum Hebræis obſervat in Traditionibus Hebraicis: quâ in re myſterium Interpretes rimantur. Signum fœderis à Deo cum *Abraham* initi, Circumciſionis Sacramentum tunc primùm inſtitutum. Uſus ejus fuit: ut divinas promiſſiones, & *Abrahami* fidem obſignaret; unde ab Apoſtolo dicitur *Signaculum juſtitiæ fidei*: quæ juſtitia, adeoque & peccati originalis remiſſio, & gratiæ infuſio, non erant ex *Circumciſione ſignificante*, ſed ex fide ſignificatâ, ut ſcitè obſervat *S. Thomas*. 2. Ut *Abrahami* poſteros à Gentibus diſtingueret, ne cum

Dei fœdus cum Abrahamo.

Circumciſionis Sacramentum quo fine inſtitutum?

cum illis commiſcerentur, earumque ſuperſtitionibus ac pravis moribus imbuerentur, ut teſtantur *Joſephus* Lib. 1. *Antiquitatum* cap. xi. *S. Chryſoſtomus* Homiliâ xxxix. in Geneſim, *Theodoretus* Quæſtione lxvii. in Geneſim, & vulgò Patres ac Theologi. 3. Ut ſignum eſſet ac prophetia naſcituri ex ſemine *Abraham* Filii Dei, ejuſque ſanguinem præfiguraret. 4. Ut Baptiſmum & Circumciſionem non manu factam adumbraret. (Ad *Coloſſenſes* ii. verſ. 11.) *In quo & circumciſi eſtis Circumciſione non manu facta in expoliatione corporis carnis, ſed in Circumciſione Chriſti, conſepulti ei in Baptiſmo.* In ejus autem Ritu quinque ſpectanda ſunt. 1. Circumcidendorum ſexus; ſolis nempe maſculis præcepta fuit: *Circumcidetur ex vobis omne maſculinum.* 2. Conditio; non ſoli nimirum Abrahamo & filiis ejus ac poſteris, ſed etiam ſervis, tam vernaculis, quam emptitiis, lex iſta poſita eſt. *Tam vernaculus, quàm emptitius circumcidetur, & quicunque non fuerit de ſtirpe veſtra.* 3. Ætas, octava ſcilicet à nativitate dies Circumciſioni præfinita. *Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne maſculinum in generationibus veſtris.* 4. Pars corporis circumcidenda, ſcilicet, præputium. *Circumcidetis carnem præputii veſtri, ut ſit in ſignum fœderis inter me & vos.* 5. Duratio, quæ ſempiterna, id eſt toto tempore duratura erat Circumciſio, donec fœdus Dei cum *Abrahamo* ſecundùm omnes partes ſuas impletum eſſet, miſſo videlicet Meſſia, qui novum fœdus ſtatueret. *Eritque pactum meum in carne veſtra in fœdus æternum.* 6. Pœna ſancita adversùs eos qui fœdus violarent, & Circumciſionem negligerent; pœna (inquam) capitalis: *Maſculus cujus præputii caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo.* De morte ſpirituali & æterna hunc locum intellexit *S. Auguſtinus* Lib. xvi. *De Civitate Dei*, cap. xxvii. Lib. ii. *Contra Pelagium & Celeſtium*, cap. xxx. & Lib. ii. *De Nuptiis & Concupiſcentia*, cap. xi. & hæc verba, *Quia pactum meum irritum fecit*, non de pacto Circumciſionis, ſed de pacto quod fecit Deus cum *Adamo* interpretatus eſt, quia Verſionem lxx. Interpretum ſecutus, ita legit hunc locum: *Maſculus qui non circumcidetur carne præputii ſui octavo die, interibit anima illa de genere ſuo, quia teſtamentum meum diſſipavit.* Hæc enim verba, *octavo die*, quæ nec Hebraicus Textus, nec Vulgata Verſio Latina habent, *S. Auguſtinum* adduxerunt ut locum illum de Circumciſione parvulorum interpretaretur. Verùm hanc *S. Auguſtini* opinionem ut minùs probabilem vulgò ſacri rejiciunt Interpretes. Abrahamicum fœdus, & Circumciſionis legem *Moſes* deſcribit cap. xvii. *Geneſis.*

Tunc primùm etiam filium ex *Sara* promiſit Deus *Abrahamo*; ad quem, & ejus ſtirpem, divinum illud fœdus pertineret. *Cecidit Abraham in faciem ſuam & riſit, dicens in corde ſuo: Putaſne centenario naſcetur filius, & Sara nonagenaria pariet?* Riſus Abrahæ *Exultatio* fuit *gratulantis, non irriſio diffidentis*: verba quoque ejus illa animo expreſſa, *non dubitantis* fuerunt, *ſed admirantis*; (inquit *S. Auguſtinus*, Lib. xvi. *De Civitate Dei*, cap. xxvi.) Suffragatur *S. Ambroſius*, Lib. i. *De Abraham*, cap. iv. & nituntur ambo teſtimonio Apoſtoli ad *Romanos* iv. verſ. 19. 20. & 21. cujus verba ita luculenta & clara ſunt, ut abſque ſcrupulo relinquendi ſint *S. Chryſoſtomus* Homiliâ vi. *De Pœnitentia*, & *S. Hieronymus* Lib. iii. Dialogi adversùs Pelagianos, *Abrahamum* infidelitatis arguentes. Quanquam *S. Chryſoſtomus* in ea ſententia conſtans non fuerit, & in eam ſententiam locum illum ſit interpretatus, quam S. Auguſtinus ſectatus eſt. Legatur Homilia

Filius Abrahamo ex Sara à Deo promiſſus.

xl. in Geneſim. *Abrahamus* fide & obedientia divinum fœdus amplexus, ſtatim ſe, *Iſmaelem*, domeſticoſque omnes vernaculos, emptitios, alienigenas circumcidit. Annum ætatis nonageſimum-nonum agebat ipſe; *Iſmael* verò decimum-tertium. (*Geneſis* xvii.)

V. Eodem anno *Abrahamo* in Convalle *Mambre* ſedenti in oſtio tabernaculi, tres viri apparuerunt, quorum in occurſum cucurrit Sanctus Patriarcha; Deumque adorans, quem in illis agnoſcebat, ipſos hoſpitio ſuſcepit. Tres illos viros Angelos fuiſſe, nec unum ex illis fuiſſe Filium Dei, probat *S. Auguſtinus* Lib. xvi. *De Civitate Dei*, cap. xxix. *Angelos autem fuiſſe*, inquit, *Scriptura teſtatur, non ſolum in hoc Geneſis Libro ubi hæc geſta narrantur, verùm etiam in Epiſtola ad Hebræos, ubi cùm hoſpitalitas laudaretur*, Per hanc, *inquit*, etiam quidam neſcientes hoſpitio receperunt Angelos. *Per illos igitur tres viros, cùm rurſus filius Iſaac de Sara promitteretur Abrahæ, divinum datum eſt etiam tale reſponſum, ut diceretur*; Abraham erit in gentem magnam & multam, & benedicentur in eo omnes gentes terræ. *Et hic duo illa breviſſimè pleniſſiméque reſponſa ſunt, Gens Iſraël ſecundùm carnem, & omnes Gentes ſecundùm fidem.* Auditâ promiſſione riſit *Sara*, occultè dicens: *Poſtquam conſenui, & Dominus meus vetulus eſt, voluptati operam dabo?* Riſus iſte dubitationis fuit: unde ab Angelo nomine Dei loquente reprehenſa eſt, *Quare*, inquit, *riſit Sara dicens: Num verè paritura ſum anus? Nunquid Deo quicquam difficile eſt?* Longè alius fuit *Abrahæ* & *Sara* riſus, ut *S. Auguſtinus* obſervat cap. xxx. ejuſdem Libri. Legendus & Quæſt. xxxvi. in Geneſim: *Riſerat enim & Pater, quando ei promiſſus eſt, admirans in gaudio: riſerat & Mater, quando per illos tres viros iterum promiſſus eſt, dubitans in gaudio, quamvis exprobrante Angelo quòd riſus ille, etiamſi gaudii fuit, tamen plena fidei non fuit. Poſt ab eodem Angelo in fide etiam confirmata eſt. Ex hoc ergo puer nomen accepit.* Tres illi Angeli maximè futurum Pentapoleos excidium *Abrahamo* retexerunt, qui de ſalute *Loti* & familiæ ejus ſollicitus, Deum pro conſervatione Sodomæ interpellavit. (*Geneſis* xviii.)

Hebr. 13. 2.

VI. *Lot* Angelis hoſpitio ſuſceptis, à Sodomitis vim paſſus, utramque filiam illorum libidini imprudens obtulit. Cum uxore & utraque filia ab Angelis Sodomâ eductus, ad exiguam *Bala* civitatem, quæ & *Saliſſa*, & Moſaica ætate *Segor*, tandemque *Zoara* appellata eſt (ut *S. Hieronymus* in Traditionibus Hebraicis, & *Stephanus* Lib. *De Urbibus & Populis*, teſtantur) ſe recepit. Interim Sodoma, Gomorrha, Adama, & Seboim, ob horrenda incolarum ſcelera igne & ſulphure cœlitùs demiſſo conflagrarunt. Id expreſſit *Moſes* his verbis: *Igitur Dominus pluit ſuper Sodomam & Gomorrham ignem & ſulphur à Domino de cælo; & ſubvertit civitates has, & omnem circa regionem, univerſos habitatores urbium, & cuncta terræ virentia.* Hæc verba, *Pluit Dominus à Domino*, ad Perſonarum Divinarum diſtinctionem, & Filii Divinitatem probandam veteres Patres adhibuerunt, Dominum Filium à Domino Patre, à quo judicandi poteſtatem: ſicut & eſſentiam per æternam generationem accepit, pluiſſe interpretati. Ita *S. Juſtinus Martyr* in Dialogo cum Triphone, *S. Irenæus* Lib. iii. cap. vi. *Tertullianus* Lib. contra Praxeam cap. xiii. *S. Cyprianus* Lib. contra Judæos, *S. Hilarius* Lib. v. De Trinitate, *S. Cyrillus* Lib. i. in *Julianum*, & Synodus Sirmienſis contra *Photinum* congregata, quæ contrariam expoſitionem ab ipſo uſurpatam hoc Anathemate

Lot Sodomis educitur.

Sodomæ conflagratio.

 X ij confixit:

confixit: *Si quis illud quod ſcriptum eſt*, Pluit Dominus à Domino, *non de Patre & Filio perceperit, ſed Deum Patrem ipſe ipſo pluiſſe dixerit, Anathema ſit.* Hæc tamen verba: *Pluit Dominus à Domino*, Hebraiſmum continere, Interpretes plerique recentiores arbitrantur, quo ſignificetur duntaxat Dominum à ſe ipſo pluiſſe, id eſt, pluviam illam non ex cauſis naturalibus, nec modo naturali, ſed Dei vindicis omnipotentia deſuper immiſſam. De Sodomorum excidio S. Petrus Epiſtolâ II. cap. II. verſ. 6. *Deus Civitates Sodomorum & Gomorrhæorum in cinerem redigens, everſione damnavit: exemplum eorum qui impiè acturi ſunt, ponens, & Juſtum Lot oppreſſum à nefandorum injuriâ & luxurioſa converſatione eripuit.* Et *S. Judas* in ſua pariter Epiſtolâ Canonica, verſ. 7. *Sicut Sodoma & Gomorrha, & finitimæ civitates, ſimili modo exfornicatæ, & abeuntes poſt carnem alteram, factæ ſunt exemplum, ignis æterni pœnam ſuſtinentes.* Pœnam, inquam, impiis omnibus infligendam in ſtagno ignis & ſulphuris, quæ eſt mors ſecunda. In itinere, uxor *Lot*, contra monitum Angelorum, poſt ſe reſpiciens, in ſtatuam ſalis converſa, *Hominibus fidelibus quoddam præſtitit condimentum, quo ſapiant aliquid unde tale caveatur exemplum*: ut ſcilicet moneamur *non eſſe redeundum ad veterem vitam qua per gratiam regenerati exuitur, ſi ultimam evadere ſupplicium cogitamus* (inquit *S. Auguſtinus*, Lib. XVI. *De Civitate Dei*, cap. XXX.) Unde Chriſtus *Lucæ* XVII. verſ. 29. *Quâ die autem exiit Lot à Sodomis, pluit ignem & ſulphur de cælo, & omnes perdidit: Secundùm hæc erit quâ die Filius hominis revelabitur. In illa hora, qui fuerit in tecto, & vaſa ejus in domo, ne deſcendat tollere illa; & qui in agro, ſimiliter non redeat retro. Memores eſtote uxoris Lot.* Pentapolitanæ conflagrationis monumentum adhuc ſupereſt, *Mare mortuum*, ita nuncupatum, quòd nullum animal gignat, aut ſuſtineat. *Maris* etiam *ſalſi* nomen obtinuit à ſale, & *Lacus Aſphaltitis* à bitumine: quòd Vallis *Siddimorum* harum civitatum antiqua ſedes puteis bituminis & ſalis abundaret, & quòd non ignis tantum & ſulphuris, ſed & ſalis urentis pluvia immiſſa ſit à Deo ad urbes illas evertendas, ut colligitur ex *Deuteronomii* XXIX. verſ. 23. De hoc divinæ juſtitiæ exemplo, & de miſericordia quam Divina Sapientia erga *Lotum* exercuit, *Sapientiæ* X. verſ. 6. & 7. legimus: *Hæc Juſtum à pereuntibus impiis liberavit fugientem, deſcendente igne in Pentapolim: quibus in teſtimonium nequitiæ fumigabunda conſtat deſerta terra, & incerto tempore fructus habentes arbores, & incredibilis animæ memoria ſtans figmentum ſalis.*

Loti inceſtus.

VII. *Lot* Segor commorari metuens, è planitie in Montem, quò juſſus fuerat fugere, duabus filiabus ſuis comitibus migravit, à quibus inebriatus, inceſtum cum utraque ignorans commiſit; quo ex congreſſu *Moab* & *Ammon* nati ſunt, Moabitarum & Ammonitarum Patres. (*Geneſ.* XIX.)

Sara ab Abimelecho Rege ſublata, ſed intacta.

VIII. *Abrahamus* ex planitie Mambre ad Regionem Meridianam profectus, apud *Abimelechum* Regem Philiſtæorum Gerari hoſpitatus eſt. Ubi uxore (quam ſororem ſuam eſſe iterum vulgavit) ei ſublatâ, Rex divinitus objurgatus & punitus, eam cum magnis muneribus intactam marito reſtituit: *Abrahami* verò precibus Rex cum ſuis ſanitatem recuperavit (*Geneſis* XX.) Ex hac Hiſtoria liquet, quàm horrendum eſſet gentibus ipſis Infidelibus adulterium.

Nativitas Iſaaci.

IX. *Abrahamo* centenario, & Saræ nonagenariæ natus eſt *Iſaac filius* promiſſionis, quo ablactato, fecit Abraham ſplendidum convivium. Inter Hebræos autem varia opinio eſt, aſſerentibus aliis quinto anno ablactationis tempus ſtatutum, aliis duodecimum annum vendicantibus. Priorem opinionem *S. Hieronymus* probabiliorem putat in Traditionibus Hebraicis. Videns *Sara* filium *Agar* Ægyptiæ cum *Iſaaco* ludentem, vel potiùs ipſum deludentem & contumelioſè tractantem, imò *perſequentem* (ut explicat Apoſtolus ad *Galatas* IV. verſ. 29.) ut qui ſibi primogenituræ ratione dominatum vendicaret, ac hereditatem ſibi deberi jactaret, ut *S. Hieronymus* obſervat in Traditionibus Hebraicis & in cap. IV. Epiſtolæ ad *Galatas*, dixit Abrahamo: *Ejice Ancillam hanc & filium ejus: non enim erit heres filius Ancillæ cum filio meo Iſaac.* Quod etſi primùm ægrè ferret, perfecit tamen jubente Deo ac dicente: *Omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem ejus; quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen.* Sedem Berſabee fixerat *Abraham*, ubi & cum *Abimelech* Rege Palæſtinorum fœdus iniit. (*Geneſis* XXI.)

Lege S. Auguſt. Serm. 11. de Tempore, noviſſimæ Edit. qui de Agar & Iſmaele inſcribitur.

X. Fidem & obedientiam Abrahæ Deus probavit, præcepta ipſi *Iſaaci* unigeniti dilectique filii immolatione, quæ inter ejus tentationes graviſſima fuit. Abſque mendacio pueris ſuis dixit: *Expectate hîc cum aſino: Ego & puer illuc uſque properantes* (in Montem ſcilicet Moriah) *poſtquam adoraverimus, revertemur ad vos.* Certiſſimè enim exiſtimavit, quòd Deus qui ſemen ipſi ex *Iſaac* promiſerat, ipſum à mortuis ſuſcitaturus eſſet. Hinc Apoſtolus ad Hebræos XI. verſ. 17. *Fide obtulit Abraham Iſaac, cùm tentaretur, & unigenitum offerebat, qui ſuſceperat repromiſſiones; ad quem dictum eſt: Quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen: arbitrans, quia & à mortuis ſuſcitare potens eſt Deus.* Et S. Auguſtinus Lib. XVI. *De Civitate Dei*, cap. XXXII. *Hanc ergo promiſſionem Pater pius fideliter tenens, quia per hunc oportebat impleri, quem Deus jubebat occidi, non heſitavit quòd ſibi reddi poterat immolatus, qui dari potuit non ſperatus.* Addit Apoſtolus: *Unde eum & in parabolam accepit*; hoc eſt in typum & ſimilitudinem, illius utique de quo dicit idem Apoſtolus, *Qui proprio Filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum.* Propterea & *Iſaac*, *ſicut Dominus Crucem ſuam, ita ſibi ligna ad victimæ locum, quibus fuerat imponendus, ipſe portavit. Poſtremò quia Iſaac occidi non oportebat, poſteaquam eſt Pater ferire prohibitus, quis erat ille aries, quo immolato impletum eſt ſignificativo ſanguine ſacrificium? Nempe quando eum vidit Abraham, cornibus in frutice tenebatur. Quis ergo illo figurabatur, niſi Jeſus, antequàm immolaretur ſpinis Judaicis coronatus?* Legatur ejuſdem S. Doctoris Sermo II. De Tempore, noviſſimæ Editionis, *De Tentatione Abrahæ à Deo*, inſcriptus. *Iſaacum* annum vigeſimum-quintum egiſſe cùm oblatus eſt, tradit *Joſephus* Lib. I. *Antiquitatum* cap. XIV. Id licèt ex Scriptura Sacra non conſtet, certum tamen eſt jam adultioris fuiſſe ætatis, qui tantæ lignorum ſtrui ferendæ pares humeros habuerit, quanta ad eum quaſi holocauſtum comburendum opus erat. Deus *Abrahami* animo & obedientiâ contentus, ipſum à filii cæde prohibuit, ampliſſimaſque promiſſiones, ac illam præcipuè de omnibus Gentibus terræ in ſemine ipſius, ut eſt in Chriſto benedicendia (ut Apoſtulus ad *Galatas* III. verſ. 17. & *S. Petrus* Actorum III. verſ. 15. & 16. interpretantur) juramento confirmavit (*Geneſis* XXII.) Mons Moria *Abrahami* ſacrificio celebris, ille ipſe eſt (ut tradunt Hebræi, referente *S. Hieronymo* Lib. de Quæſtionibus Hebraicis in Geneſim) *in quo poſtea Templum conditum eſt in area Ornæ Jebuſæi, ſicut & in Paralipomenis ſcriptum eſt*: Et cœperunt ædificare Templum in „ Menſe ſecundo, in ſecunda die Menſis, in „ Monte Moria. *Qui idcirco illuminans interpreta-* „ *tur & lucens, quia ibi eſt Dabir, hoc eſt, Oraculum Dei*,

Abrahami probatio, & Sacrificium.

Rom. 8. v. 32.

2. Paralip. 3.

Dei, & Lex, & Spiritus Sanctus, qui docet homines veritatem, & inſpirat prophetias. Abrahamum fuiſſe in Geraris, cùm de immolando filio præceptum à Deo accepit, ex quo loco ad Montem Moria iter trium dierum eſt, *S. Hieronymus* exiſtimat, ſed probabilius eſt fuiſſe Berſabee, quò peracto ſacrificio rediit.

Mors Saræ & ſepultura.

XI. Aliquantò, poſt *Sara* centum & viginti ſeptem annos nata Hebrone defuncta eſt, & in ſpelunca duplici quam *Abraham* ab Ephrone Hethæo, filio Seor, quadringentis ſiclis argenti probatæ Monetæ publicæ, unà cum agro in quo ſita erat acquiſivit, ſepulta eſt. Prima hæc fuit *Abrahami* in Terra Chananæa poſſeſſio. De *Ephrone* ſcribit *S. Hieronymus*, in Traditionibus Hebraicis: Primum nomen ejus ſcribi *Ephron* in Hebræo, ſecondum *Ephran. Poſtquam enim*, inquit, *pretio victus eſt ut ſepulchrum venderet argento, licèt cogente Abraham, Vau litera, quæ apud illos pro O legitur, ablata de ejus nomine eſt, & pro Ephron appellatus eſt Ephran, ſignificante Scripturâ, Non eum fuiſſe conſummatæ perfectæque virtutis qui potuerit memorias vendere mortuorum. Sciant igitur qui ſepulchra venditant, & non coguntur ut accipiant pretium, ſed à nolentibus quoque extorquent, immutari nomen ſuum, & perire quid de merito eorum: Cùm etiam ille reprehendatur occultè, qui invitus acceperit.* Verùm hæc *S. Hieronymi* obſervatio de nomine Ephron commutato, myſtica potiùs quàm literalis eſt. Cur enim vitio vertatur *Ephroni* venditio ſepulchri, cùm emptio crimini non detur *Abrahamo*, maximè cùm gratis ſepulchrum obtulerit, neque pretium receperit niſi ab *Abrahamo* compulſus? (*Geneſis* XXIII. verſ. 11. & 15.) Accedit 1. Quod ſepulchrale jus *Ephron* non vendiderit, uti nec emit *Abraham*, ſed agrum & ſpeluncam: de qua non conſtat an ad uſum ſepeliendi deſtinata eſſet, & in ea ſepulchra excitata eſſent. 2. Quòd incertum ſit an jus ſepulchri apud illam gentem ſacrum eſſet. 3. Quod etſi ob ſanctitatem & conſecrationem non liceat rem aliquam pluris æſtimare, ipſa tamen res quæ adjunctam habet ſanctitatem, ſecluſo præcepto poſitivo, vendi poteſt, & tanti æſtimari, quanti æſtimaretur, ſi nihil haberet ſanctitatis, ut patet in Calice conſecrato. 4. Quòd nullæ tunc eſſent leges ſepulchrales poſitivæ, quibus venditio & emptio ſepulchri illicitæ fiunt. Hæ rationes depromptæ ſunt ex *S. Thoma* Secundâ Secundæ. Quæſt. C. Art. IV. ad III. ex *Thoma Angli* Commentariis in Geneſim Doctori Angelico adſcriptis, ex *Cajetano*, aliiſque Commentatoribus.

Moſes cum S. Stephano Act. VII. conciliatur.

XII. Ἀντιλογία, ſeu contradictio in ſpeciem occurrit inter Moſaicam de emptione ſepulchri ab *Abrahamo* hiſtoriam *Geneſis* XXIII. & *S. Stephani* narrationem Actuum VII. *Moſes* enim ſcribit *Abrahamum* emiſſe ſepulchrum *ab Ephrone Hethæo, filio Seor in Civitate Arbee, quæ eſt Hebron, quadringentis ſiclis argenti probatæ monetæ publicæ.* Sanctus verò Stephanus Actuum VII. verſ. 15. & 16. ait *Abraham* emiſſe ſepulchrum in Sichem pretio argenti, à filiis Hemor filii Sichem. *Et deſcendit Jacob in Ægyptum*, inquit, *& defunctus eſt ipſe, & Patres noſtri. Et tranſlati ſunt in Sichem, & poſiti ſunt in ſepulchro, quod emit Abraham pretio argenti à filiis Hemor filii Sichem.* In hoc nodo ſolvendo ſudant Interpretes. Quidam patrem *Ephronis* binomium fuiſſe fingunt, ipſique *Hemor* & *Seor* nomen fuiſſe. Nec tamen ſic ſolvitur difficultas, cùm ſepulchrum quod emit Abraham, Sichimæ non fuerit, ſed Hebrone. Alii legendum eſſe conjiciunt ὁ τοῦ Ἀβραὰμ, & ſubaudiendum ἔγγονος, quaſi *Abrahamo* genitus, ut hic dicatur non ipſe *Abraham*, ſed ejus nepos *Jacob* emiſſe monumentum à filiis *Hemor*, quod etiam legimus cap. XXIV. Libri *Joſue*. Alii reſpondent, cùm nomini Ἀβραὰμ articulus in Græco nullus præponatur, tam dativum ſub intelligi poſſe quàm nominativum, ut ſenſus ſit ὃ ὠνήσατο τῷ Ἀβραάμ. *Quod emerat* Jacob *Abrahamo*. Etſi enim *Abrahamus* diem ſuum obiiſſet, ipſi tamen emptus ager ille dici poteſt, ſpectato conſilio *Jacob*, qui illum non emit duntaxat ut eo pro ſepulchro uteretur (Illic enim ſepelivit neminem, nec ipſe in eo ſepultus eſt) ſed maximè ut primitiæ quædam eſſent Terræ Chanaan, cujus totius hereditatem *Abrahamo* & ſemini ejus Deus promiſerat. *Abrahamo* quippe emptum eſſe agrum, qui promiſſione divinâ heres illius eſſet. Alii alios quærunt iſtius intricatiſſimæ difficultatis exitus. *S. Hieronymus* Epiſtola CI. ad *Pammachium*, *De optimo genere interpretandi*, hanc difficultatem propoſuit, ſolutionem in aliud tempus diſtulit, nuſquam dedit. *Differo*, inquit, *ſolutionem iſtius Quæſtiunculæ: Ut obtrectatores mei quærant, & intelligant, non verba in Scripturis conſideranda, ſed ſenſus.* Quidam nomen *Abraham* gloſſema eſſe ſuſpicantur, quod à ſciolo in margine adſcriptum, tandem in textum irrepſerit. Conjiciunt ſcilicet *S. Lucam* ſcripſiſſe: *Deſcendit Jacob in Ægyptum, & mortui ſunt ipſe & Patres noſtri, qui Sichimam tranſlati ſunt, & poſiti in monumento, ὃ ὠνήσατο τιμῆς ἀργυρίου, &c. quod emit pretio argenti*, nempe Jacob. Id non ſatis animadvertentem ſemidoctum aliquem exiſtimaſſe, ante ὠνήσατο deeſſe caſum, & in margine ſcripſiſſe *Abraham*, ac ſi eo loco ſermo eſſet de ſepulchro quod *Abraham* emiſſe dicitur *Geneſis* XXIII. verſ. 16. Atque alium æquè indoctum, quod perperam adſcriptum fuerat, è margine in ipſum textum invexiſſe. Alii verba illa, παρὰ τῶν υἱῶν Ἐμμὸρ τοῦ Συχὲμ periode interpretantur ac ſi expreſſo articulo legeretur, παρὰ τὸ τῶν υἱῶν Ἐμμὸρ τοῦ Συχέμ. Præter illud (nempe, μνῆμα monumentum) *filiorum Emmor*, hoc eſt quod ab illis emit Jacob: Quaſi dicat, Tranſlatos eſſe Patres, & poſitos partim in Sichem, partim in monumento illo quod emerat *Abrahamus*, præter illud quod *Jacob* à filiis *Emmor* Patris *Sichemi* comparaſſe legitur *Geneſis* XXXIII. verſ. 19. Alii *Abrahamum* pro *Jacob* nominatum volunt, quòd parentes & filii idem eſſe moraliter cenſeantur. Ita III. *Regum* XII. verſ. 16. populum *Roboamo* infenſum dicere: *Quæ pars nobis in Davide?* hoc eſt, in Roboamo *Davidis* Nepote, & III. *Regum* XV. verſ. 6. perpetuum bellum interceſſiſſe legitur inter *Roboamum* & *Jeroboamum*, quandiu hic fuit in vivis. Ubi nomine *Roboami*, qui pridem obierat, intelligitur filius ejus *Abias*, qui graviter afflixit Iſraelitas uſque ad obitum Jeroboami. II. *Paralipomenon*. XIII. Verſ. 17. 18. Sic *Jacob* Geneſis XLVIII. ait, Se arcu & gladio ſuo eripuiſſe terram Amorrhæis. Quod non ipſe, ſed poſteri ejus fecerunt. Ita Chriſto *Davidis* nomen tribuitur, *Jeremiæ* XXX. verſ. 9. & *Ezechielis* XXXIV. verſ. 23. & *Æneas* pro Dardanide à Virgilio *Dardanus* vocatur Lib. IV. *Æneidos*. Et eo quidem convenientiùs *Abraham* pro *Jacob* nominari à *S. Stephano* potuiſſe addunt Auctores illi, quòd Terræ illius promiſſio *Abrahamo* facta ſit, ſemine ſcilicet ipſius pro ipſo ſubſtituto. Aliis denique planior videtur *Venerabilis Bedæ* Commentario in *Acta Apoſtolorum* ſolutio, quam ſequitur & Rabanus. *Docet Geneſis* (inquit Beda) *Abraham ab Ephron filio Seor Hethei in Cariatarbe locum ſepulchri quadringentis argenti ſiclis emiſſe, in quo ipſe Abraham, Iſaac, & Jacob, & Adam protoplaſtus ſepulti. Itemque Jacob de Meſopotamia reverſum, juxta urbem Sichem, partem agri, quo tabernacula tenderet, ab Emor*

patre Sichem datis centum agnis accepiſſe. Non emit ergo Abraham ſepulchrum ab Hemor Sichimita, ſed ab Ephron Hethæo, in quo duodecim Patriarchæ non ſunt ſepulti, ſed in Sichem. Verùm B. Stephanus vulgo loquens, vulgi magis in dicendo ſequitur opinionem. Duas enim pariter narrationes conjungens, non tam ordinem circumſtantiis Hiſtoriæ, quàm cauſam de qua agebatur, intendit. Quia enim inſimulabatur adverſus locum ſanctum & Legem docuiſſe, pergit oſtendere quomodo Jeſus Chriſtus ex Lege monſtretur eſſe promiſſus, & quod ipſi nec tum Moyſi, nec Domino nunc ſervire maluerint. Hæc, ut potui, dixi, non præjudicant ſententiæ meliori, ſi adſit. Eadem fere habere *Rabanum*, ubi obſervavit *Melchior Cano* Lib. 11. *De Locis Theologicis*, cap. XVIII.
» ſubjungit: Quibus verbis verecundè quidem
» ac modeſtè ſignificarunt *Stephano* id, quod
» vulgò fore ſolet, accidiſſe: ut in longa videlicet
» narratione, eaque præſertim ſubitâ, confuderit
» nonnulla & miſcuerit; in quibuſdam etiam me-
» moriâ lapſus fuerit, in his duntaxat, quæ ad rem
» parum aut nihil omnino attinerent. Nam cauſæ
» de qua potiſſimùm agebatur, erat intentus. *Lu-*
» *cas* verò hiſtoriæ veritatem retinere volens, ne
» iota quidem mutavit; ſed rem ut à *Stephano* nar-
» rata erat, expoſuit. Nos autem non *Stephanum*
» ab omni lapſu, ſed Evangeliſtam vindicare de-
» bemus. Solis quippe Apoſtolis, Prophetis &
» Evangeliſtis hunc honorem deferre Catholica
» Fide docente didicimus, ut nullum eorum vel
» memoriâ lapſum eſſe credamus, nullum nec in
» magnis, nec in parvis erraſſe. At *Stephanus*
» plenus erat Spiritu Sancto; Fateor. At Spiritus
» loquebatur in eo. Et id quidem fateor. Sed ali-
» ter in Chriſto Spiritus loquitur, aliter in Pro-
» phetis & Apoſtolis, aliter in *Stephano* & *Ambro-*
» *ſio*. At certè per hos omnes loquebatur. Per
» Concilium Generale Deus Eccleſiæ loquitur:
» Per Eccleſiæ Paſtores Deus Eccleſiæ loquitur,
» Per veteres Sanctos Deus Eccleſiæ loquitur. Et
» hi omnes tamen in parvis labi poſſunt memoriâ
» præſertim, ubi lapſus facilior eſt. Scriptorum
» ergo ſacrorum hoc privilegium eſt, ut eorum
» nullus in docendo erret. *Stephano* privilegium
» hoc nec ratio concedit, nec auctoritas. Nec
» verò ab ſacris Auctoribus alienum eſt errantium
» quoque verba referre. Sic enim *Jephte*, Judi-
» cum 11. trecentos annos poſſeſſionis præ-
» tendit, cùm revera trecenti non fuiſſent. Et
» ſacer tamen Hiſtoricus trecentos retulit. Sic
Matth. 2. » etiam *Matthæus*, ſi S. Hieronymo credimus,
Mich. 5. » Prophetiam *Michææ*, non ut à *Michæa* ſcripta
» erat, ſed ut à ſcribis erat enuntiata, retulit.
» Hæc Vir eruditus & diſertus.

Hanc opinionem ſuffragio ſuo comprobat *Eſtius*, Interpres quoque Scripturæ doctiſſimus, in An-
» notationibus. Multiplex (inquit) hîc difficul-
» tas in Hiſtoria concilianda. Ac primùm leve il-
» lud eſt, quod poſtremo loco dicitur: *Hemor*
» *filii Sichem*, cùm *Hemor* pater fuerit *Sichem*.
» Nam in Græco tantùm habetur τοῦ Συχὲμ: quod
» juxta fidem Hiſtoriæ Geneſeos, & *Joſue*, ver-
» tendum potius erat, *Patris Sichem*. Sed cæte-
» ra multum diſcrepare videntur, & continere
» commixtas diverſas hiſtorias, nempe de ſpelun-
» ca duplici in Hebron, quam ab *Ephron Hethæo*
» emit *Abraham* quadringentis ſiclis argenti, ubi
» ſepulti ſunt *Sara*, *Abraham*, *Iſaac*, *Rebecca*,
» *Lia*, *Jacob*, Geneſis 23. 25. 35. 49. & 50. & alte-
» ram de agro in Sichem, quem à filiis *Hemor*
» *Hethæi* patris *Sichem* emit *Jacob* centum agnis,
» ubi ſepultus eſt *Joſeph*. De eo habes *Geneſis*
» XXXIII. & *Joſue* ultimo. Poſſet autem tota *Stepha-*
» *ni* ſententia impleri hoc modo: *Et deſcendit Ja-*
A *cob in Ægyptum, & defunctus eſt ipſe, & Patres*
noſtri, & tranſlati ſunt, Jacob quidem in He- »
bron, Joſeph autem *in Sichem*. *Et poſiti ſunt*, »
Jacob quidem *in ſepulchro quod emit Abraham* »
pretio argenti ab Ephron Hethæo, Joſeph autem »
in ſepulchro quod emit Jacob centum agnis, vel »
(ut in *Joſue* legitur,) centum novellis ovibus, à »
filiis Hemor patris *Sichem*. Rectè animadvertit *Eſtius*, vertendum potius fuiſſe in Actis, *Patris Sichem*, ſi quidem *Hemor* patrem fuiſſe *Sichem* disertè habetur *Geneſis* XXXIII. Verſ. 19. & *Joſue* ultimo verſ. 32. & *S. Hieronymus* Epiſtola CI. hunc
B Actorum locum ita refert: *Et poſiti ſunt in ſepulchro, quod emit Abraham pretio argenti à filiis Hemor Patris Sichem*. Et *Venerabilis Beda* in Commentario hanc obſervationem habet: *Quòd dicitur:* A filiis Hemor filii Sichem, *in Græco exemplari ſcriptum eſt*, A filiis Hemor, qui fuit Sichem: *quod Geneſis Hiſtoriæ magis concordare videtur*. Denique verba illa, τοῦ Συχὲμ *Actorum* VII. in *S. Stephani* narratione irreptitia eſſe, quod & *Maſio* doctiſſimo Scripturæ Interpreti in cap. *Joſue* XXIV. viſum eſt, Syriaca Verſio dat anſam conjiciendi. Sic enim habet: *Et tranſlatus eſt in Sichem, poſi-*
C *tuſque in ſepulchro quod emerat Abraham argento à filiis Hemor.*

Emanuel Sa in Annotationibus eruditis ad hunc Actorum locum, opinioni *Melchioris Cano* ſubſcribit: Quidam dicunt (inquit) *Stephanum* in- »
tentum, ut fit, in aliud, pro *Jacob*, dixiſſe, *A-* »
braham, & pro *Patris Sichem*, *filii Sichem*. Lu- »
cam verò fideliter, quod ille dixerat, retuliſſe. »
Quæ mihi opinio non diſplicet. Nec enim id re- »
pugnat *Stephani* Sapientiæ; & Spiritui quo ple- »
nus erat. Accedit enim id interdum ſapientiſſi- »
mis & ſanctiſſimis. Quanquam quod attinet ad »
vocem filii, Græcè eſt, τοῦ Συχὲμ, quod poteſt »
D intelligi, *Patris Sichem*. »

Salianus, in Annalibus Eccleſiaſticis Veteris Teſtamenti ad annum II. M. C. LXXV. Num. VIII. hanc difficultatem expendens, ubi varias retulit ſententias, ſubdit: *Ego Venerabilis Bedæ & Rabani expoſitionem non improbo, cui video graves & doctos viros ſubſcripſiſſe.* Hæc fortè uberiùs tractata, quam Synopſis ratio poſtularet, ſed nec prætereunda fuit hæc difficultas ad Hiſtoriam Sacram maximè pertinens, nec Diſſertatio ſingularis ei deſtinanda viſa eſt.

XIII. *Abrahamus* filio *Iſaaco* de uxore proſpi- Iſaaco uxor quæritur.
E ciens, famulum ſuum primarium, *Eliezerem* Damaſcenum Jurejurando obſtrictum, in Meſopotamiam ad eam quærendam allegavit. Qui ſigno à Domino petito, & impetrato, *Rebeccam* filiam *Bathuelis* & ſororem *Labanis* Syri, ei uxorem obtinuit. Quam *Iſaac* in uxorem accipiens, introduxit in tentorium *Saræ* matris ſuæ; ejuſque amore dolorem quem ex illius morte conceperat, temperavit. (*Geneſis* XXIV.) Ritus quo juravit *Eliezer* Ritus jurandi manu femori ſuppoſitâ.
ejuſmodi fuit, ut manum femori *Abrahami* Domini ſui ſupponeret. Fuiſſe eam hoc ritu jurandi conſuetudinem tum temporis paſſim uſurpatam
F *Joſephus* Lib. XVI. *S. Joannes Chryſoſtomus* Homiliâ XLVIII. in Geneſim, & Recentiores quidam exiſtimant, & inter alios *Grotius* Commentatio in Geneſim. Hebræi plerique antiquiores cenſent cæremoniam illam manum ſupponendi femori in ſolemni juramento adhiberi ſolitam, ob reverentiam ſacramenti Circumciſionis, quod erat ſigillum divini fœderis cum *Abrahamo* initi. Plerique Patres putant *Abrahamum* juſſiſſe ſervo ut manum ſuper femur ſuum apponeret, quòd idem eſſet ac jurare per Meſſiam, qui erat ex illo naſciturus. Ita *S. Hieronymus* in Traditionibus Hebraicis; *Tradunt Hebræi*, inquit; *quòd in ſanctificatione*

ſtificationem ejus, hoc eſt, in Circumciſione juraverit. Nos autem dicimus juraſſe eum in ſemine Abrahæ, quod eſt Chriſtus, quia ex illo naſciturus erat, juxta Evangeliſtam Matthæum loquentem: Liber generationis Jeſu Chriſti filii David, filii Abraham. Ita *S. Ambroſius* Lib. I. *De Abraham* cap. IX. *Inventus eſt de ſervulis ſenior, tamen qui ad uxorem providendam Domino juniori eligeretur, & conſtrictus ut juraret, mitteret manum ſub femur Domini ſui. Per femur generationem intelligimus: generatio autem Abrahæ Chriſtus eſt. Unde Apoſtolus ait:* Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, & ſemini ejus. Non dicit, & ſeminibus, quaſi in multis: ſed ſicut in uno, & ſemini tuo, quod eſt Chriſtus: *oſtendens per ipſum nobis ſanctum Sacramentum, per ipſum totum auxilium fore.* Ita *S. Auguſtinus* Lib. XVI. *De Civitate Dei*, cap. XXXIII. *Quid aliud*, inquit, *demonſtratum eſt, cùm eidem ſervo dixit Abraham*, Pone manum tuam ſub femore meo, & adjurabo te per Dominum Deum Cæli, &c. *Niſi Dominum Deum cæli & Dominum terræ, in carne, quæ ex illo femore trahebatur, eſſe venturum? Nunquid hæc parva ſunt prænuntiata indicia veritatis, quam compleri videmus in Chriſto?* Idem aſſerit Quæſtione LXII. in Geneſim, & Tractatu XLIII. in *Joannem*, ubi ait: *Ut hoc cognoſceret ſervus, quod noverat Abraham, quia nepotes non carnaliter deſiderabat, nec de genere ſuo aliquid carnale ſapiebat; ait ſervo ſuo quem mittebat:* Pone manum ſub femore meo, & jura per Deum cæli. *Quid vult Deus cæli ad femur Abrahæ? Jam intelligitis ſacramentum; per femur, genus. Ergo quæ fuit illa juratio, niſi quia ſignificabatur de genere Abrahæ venturum in carne Deum cæli? Stulti reprehendunt Abraham, quia dixit*, Mitte manum ſub femore meo. *Qui reprehendunt carnem Chriſti, reprehendunt factum Abrahæ. Nos autem, Fratres, ſi agnoſcimus carnem Chriſti venerandam, illud femur non contemnamus, ſed in prophetia dictum accipiamus. Etenim Propheta erat Abraham. Cujus Propheta? Seminis ſui, & Domini ſui. Semen ſuum ſignificavit, dicendo:* Mitte manum ſub femore meo: *Dominum ſuum ſignificavit addendo*, Et jura per Deum cæli. Ita *Theodoretus* Quæſtione LXXIV. in Geneſim. *Cùm*, inquit, *in ſemine ſuo tum benedictionem, tum promiſſionem bonorum ſuſcepiſſet, illic ſervum apponere manum juſſit, ubi fidei ſignum recepit. Credens enim promiſſionibus divinis, accepit ſignaculum Circumciſionis. Illic autem manum adhibere juſſit, ut & promiſſionis divinæ, & Circumciſionis memor, matrimonio cum alienigena contracto nobilitatem dominicam non inficeret.*

XIV. Poſt mortem *Saræ*, alteram uxorem duxit *Abrahamus*, nomine *Cethuram*. Quòd tam affectâ ætate, centum ſcilicet & quadraginta circiter annorum, ad novas Nuptias tranſierit Sanctus Patriarcha, ad Myſterium refert *S. Auguſtinus*, Quæſtione LXX. in *Geneſim*, & Lib. XVI. *De Civitate Dei*, cap. XXXIV. Quo poſtremo loco hæc habet: *Abſit ut incontinentiam ſuſpicemur, præſertim in illa jam ætate, & in illa fidei ſanctitate. An adhuc procreandi filii quærebantur, cùm jam Deo promittente tanta multiplicatio filiorum ex Iſaac per ſtellas cæli & arenam terræ fide probatiſſimâ teneretur? Sed profectò ſi Agar & Iſmaël, Doctore Apoſtolo, ſignificaverunt carnales Veteris Teſtamenti, cur non etiam Cethura & filii ejus ſignificent carnales, qui ſe ad Teſtamentum Novum exiſtimant pertinere? Ambæ quippe & uxores Abrahæ, & concubinæ ſunt appellatæ: Sara verò nunquam dicta eſt concubina.* Addit Scriptura, *Iſaacum* ab *Abrahamo* inſtitutum ex aſſe heredem, filios verò concubinarum muneribus donatos, & in Orientalem regionem dimiſſos. *Habens ergo nonnulla munera filii concubinarum* (inquit S. Auguſtinus) *ſed non perveniunt ad Regnum promiſſum, nec Hæretici, nec Judæi carnales; quia præter Iſaac nullus eſt heres:* « Et non qui filii carnis, hi filii Dei, ſed filii promiſſionis deputantur in ſemine, *de quo dictum eſt*, In Iſaac vocabitur tibi ſemen. »

Abraham alteram uxorem ducit, Cethuram.

Rom. 9. 8.

Obiit *Abraham* anno Mundi bis milleſimo centeſimo octogeſimo-tertio, ætatis centeſimo ſeptuageſimo-quinto, poſt adventum in Chananæam centeſimo, & à filiis ſuis *Iſaac* & *Iſmaële*, præter quos ſex alios ex *Cethura* ſuſceperat, in ſpelunca *Macpela* cum *Sara* uxore ſuâ ſepultus eſt. (*Geneſis* XXV.)

Mors Abrahami.

ARTICULUS II.

De Iſaaco.

I. R*Ebeccam* uxorem quadragenarius duxerat *Iſaacus*. Quæ cùm novemdecim poſt Nuptias annis ſterilis permanſiſſet, Marito pro ipſa Deum exorante, fœcunditate donata eſt, duoſque gemellos concepit. Colluctantibus in utero puerulis affecta mater, Deum conſuluit, à quo reſponſum accepit, Duarum diſſidentium gentium auctores ex ea prodituros, & majorem ſerviturum minori. Tempore partûs prodiit prior rufus, & totus in morem pellis hiſpidus, & appellatus eſt *Eſau*. Deinde prodiit alter manu calcaneum fratris tenens, quem idcirco vocarunt, *Jacob*. Tunc ſexagenarius erat *Iſaacus*, (Geneſis XXV.) *Eſau* Idumæorum, *Jacob* Iſraëlitarum Populum repræſentabat; ſi hiſtoriæ ſenſum attendamus: prior Judæorum, alter Gentium, ſi ſenſum myſticum ſpectemus. Sic explicat *S. Auguſtinus* Lib. XVI. *De Civitate Dei*, cap. XXXV. *Quod*, inquit, *dictum eſt*, Major ſerviet minori, *nemo fere noſtrûm aliter intellexit, quàm majorem Populum Judæorum minori populo Chriſtiano ſerviturum. Et re vera quamvis in gente Idumæorum, quæ nata eſt de Majore, cui duo nomina erant, (Nam & Eſau vocabatur, & Edom, unde Idumæi,) hoc videri poſſit impletum; quia poſtea ſuperanda fuerat à Populo qui ortus eſt ex minore, id eſt, Iſraëlitico, eique fuerat futura ſubjecta: tamen in aliquid majus intentam fuiſſe iſtam prophetiam, quâ dictum eſt:* Populus populum ſuperabit, & major ſerviet minori, *convenientiùs creditur. Et quid eſt hoc, niſi quod in Judæis & Chriſtianis evidenter impletur?* Item Jacob reproborum omnium, Jacob electorum typos fuiſſe, ex *Malachia* colligit Apoſtolus, ad *Romanos* IX. Sic *Malachias* cap. I. v. 2. *Dilexi vos, dicit Dominus, & dixiſtis: In quo dilexiſti nos? Nonne frater erat Eſau Jacob, dicit Dominus, & dilexi Jacob, Eſau autem odio habui? Et poſui montes ejus in ſolitudinem, & hereditatem ejus in dracones deſerti. Quod ſi dixerit Idumæa: Deſtructi ſumus, ſed revertentes ædificabimus quæ deſtructa ſunt: Hæc dicit Dominus exercituum: Iſti ædificabunt, & ego deſtruam; & vocabuntur termini impietatis, & populus cui iratus eſt Dominus uſque in æternum.* Sic verò *S. Paulus* ad *Romanos* IX. cap. *Non ſolùm autem illa; ſed & Rebecca ex uno concubitu habens Iſaac Patris noſtri. Cùm enim nondum nati fuiſſent, aut aliquid boni egiſſent, aut mali, (ut ſecundùm electionem propoſitum Dei maneret) non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt ei: Quia major ſerviet minori, ſicut ſcriptum eſt: Jacob dilexi, Eſau autem odio habui.* De quo Apoſtoli loco hæc ſtrictim *S. Auguſtinus* loco ſuperiùs laudato: *Paulus Apoſtolus magnum vult intelligi gratiæ documentum:*

Rebecca duos Gemellos parit, Eſau, & Jacob.

documentum: quia nondum illis natis, nec aliquid agentibus boni ſeu mali, ſine ullis bonis meritis eligitur minor, majore reprobato; quando proculdubio quantùm ad originale peccatum, ambo pares erant, quantùm autem ad proprium, ullius eorum nullum erat. Sed nunc de hac re dicere aliquid latiùs, inſtituti operis ratio non ſinit, unde & in aliis jam multa diximus.

Eſaü vendit primogenita.

II. Cùm ex agro fatigatus *Eſaü* aliquando rediret, fratrem pulmentum ex lenticulis coquentem invenit, cujus colore ac odore captus, partem ſibi concedi avidè poſtulavit. Haud ægrè *Jacob* annuit, ſed ſtatuto pretio, primogeniti jure. Id vile guloſo homini viſum, qui emiſſo etiam juramento jura primogenituræ pro offa fratri vendidit. Annexum fuiſſe primogenitorum principatui Sacerdotium ex Diluvii tempore, Hebræorum Traditio eſt à S. Hieronymo *in Traditionibus Hebraicis* approbata, & communi pene omnium Interpretum conſenſu confirmata. In familia *Iſaaci* hoc præterea proprium habuit jus primogenituræ, quod ipſi promiſſa fuerit Meſſiæ ex ſemine ſuo nativitas. Quocirca ab Apoſtolo ad Hebræos xii. *Profanus Eſaü* dicitur, *qui propter unam eſcam vendidit primitiva ſua.* Licèt autem peccaverit *Eſaü* primogenita vendens, non peccavit *Jacob* illa emens, quia ſuam duntaxat redemit vexationem. Jus enim primogenituræ ipſi ex divina electione debebatur, (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ Quæſt. c. Art. iv. ad iii.)

Iſaaci ad Abimelechum Regem profectio.

III. Fame apud Chananæos graſſante, *Iſaac* ad *Abimelech* Palæſtinorum Regem in Gerara profectus eſt monente Deo, Terræ Chananææ, Seminiſque benedicti iteratis promiſſionibus. Patris exemplum ſecutus, *Rebeccam* uxorem ſororem ſuam dixit, more gentis, quia conſobrina ejus erat. Factum iſtud *Iſaaci* iiſdem rationibus à peccato vindicat *S. Auguſtinus* Lib. xxii. contra Fauſtum, cap. xlvi. quibus ſimile factum *Abrahami* ab ejuſdem Hæretici calumniis vindicaverat. Rex *Abimelech*, per feneſtram proſpiciens, cùm *Iſaac Rebecca* blandientem, & cum eâ liberiùs ludentem conſpexiſſet, uxorem ejus eſſe cognovit, increpuitque *Iſaac* ob ſimulationem, quæ occaſionem adulterii Palæſtinis præbere poterat: *Quare*, inquit, *impoſuiſti nobis? Potuit coire quiſpiam de populo cum uxore tua, & induxerat ſuper nos grande peccatum. Præcepitque omni populo dicens: Qui tetigerit hominis hujus uxorem, morte morietur.* Ex his patet, quàm execrandum eſſet apud Gentes ipſas à veri Dei cultu alienas adulterium. *Iſaac* Dei benedictione locupletatus, Palæſtinis, ipſique *Abimelecho* Regi invidiæ fuit, qui ejus potentiam ac felicitatem veritus, finibus ſuis diſcedere imperavit. Motem geſſit, in Vallem Geraris deſcendit; indéque *Berſabee* profectus, vix ibi tentorium fixit, cùm Dei viſione ac promiſſis recreatus, Altare erexit, Deique nomen invocavit. Mox *Abimelechus* cum *Phicolo* copiarum Duce ad *Iſaacum* acceſſit, Fœduſque cum illo iniit jurejurando firmatum.

Iſaac moriturus filiis benedicit.
Jacob paternam benedictionem fratri præripit.

IV. *Iſaacus* ſenex & oculis captus, *Eſaü* filiorum natu majori teſtamentariam benedictionem impertiri decrevit. Dum venatum juſſu patris proficiſcitur, *Jacob* filius junior innoxia matris arte & conſilio benedictionem fratri præripit, quam ipſi pater his verbis precatur: *Det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti & vini. Et ſerviant tibi Populi, & adorent te Tribus: eſto Dominus fratrum tuorum, & incurventur ante te filii matris tuæ: Qui maledixerit tibi, ſit ille maledictus; & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur.* Hæc benedictio, Chriſti prophetia fuit, ut docet *S. Auguſtinus* Lib. xvi. *De Civitate Dei*, cap. xxxvii. *Benedictio Jacob*, inquit, *prædicatio Chriſti eſt in omnibus Gentibus. Hoc fit, hoc agitur: Lex & Prophetia eſt Iſaac: Etiam per os Judæorum Chriſtus ab illa benedicitur velut à neſciente, quia ipſa neſcitur. Odore nominis Chriſti, ſicut ager, Mundus impletur: Ejus eſt benedictio de rore cæli, hoc eſt de verborum pluvia divinorum; & de ubertate terræ, hoc eſt, de congregatione populorum: Ejus eſt multitudo frumenti & vini, hoc eſt, multitudo quam colligit frumentum & vinum in Sacramento Corporis & Sanguinis ejus. Ei ſerviunt Gentes, ipſum adorant Principes. Ipſe eſt Dominus fratris ſui, quia Populus ejus dominatur Judæis. Ipſum adorant filii patris ejus, hoc eſt, filii Abrahæ ſecundùm fidem: Quia & ipſe filius eſt Abrahæ ſecundùm carnem. Ipſum qui maledixerit, maledictus; & qui benedixerit, benedictus eſt. Chriſtus, inquam, noſter etiam ex ore Judæorum, quamvis erraneium, ſed tamen Legem Prophetaſque cantantium benedicitur, id eſt, veraciter dicitur: & alius benedici putatur, qui ab eis errantibus expectatur.*

Idem confirmat *Theodoretus* Quæſtione lxxxii. in *Geneſim*, his verbis conceptâ: *Quanam eſt benedictionis interpretatio?* Cui hunc in modum reſpondet: *Ex ipſo ſecundùm carnem naſci debebat Chriſtus Dominus, qui erat expectatio Gentium, & totius Mundi Salvator & Dominus. Hoc prævidens Patriarcha dixit:* Ecce odor filii mei ſicut odor « agri pleni, cui benedixit Dominus. *Quòd autem « ſæpe numero Divina Scriptura Mundum appellet agrum, teſtis eſt Dominus in ſacris Evangeliis, cum Parabolam interpretatur:* Ager enim, *inquit*, « eſt Mundus: Qui autem ſeminat bonum ſe- « *Matth. 13.* men, eſt Filius hominis. *Obſerva igitur in Ja- « cob ſalutem univerſi orbis. Quamobrem precatur illi rorem cæli & pinguedinem terræ; quæ quidem facili & ſuperficiario literæ ſenſu denotant ſupernam gratiam, & bonorum è terra naſcentium abundantiam, ſed ſecundùm interpretationem agri, indicant Domini Chriſti, per rorem quidem, divinitatem; per pinguedinem autem terræ, humanitatem à nobis acceptam. Etenim Beatus David hæc prædicens, inquit,* Deſcendet ut pluvia in vellus, & ſicut « *Pſal. 71.* ſtillicidia ſtillantia ſuper terram. *Quemadmo- « dum enim ros inviſibiliter quidem deſcendit, deorſum autem conſiſtens manifeſtò apparet; ſic Deus, cùm ſit inviſibilis, per carnem viſus eſt ſuper terram, & cum hominibus converſatus eſt, & apparuit in carne, ſecundùm divinum Apoſtolum. Frumentum autem & vinum, ſunt ænigma divinorum Myſteriorum. Et huic interpretationi conſentiunt quæ ſequuntur,* Et ſervient tibi Gentes. Omnes enim Gen- « tes ſervient illi, *ut ait Divinus David, Et adorabunt* te Principes. Reges enim, *inquit*, Tharſis, « & Inſulæ munera afferent. Reges Arabum & « Saba dona adducent, & adorabunt eum omnes « Reges terræ. *Hanc quoque benedictionem confir- « mavit, quando miſit eum in Meſopotamiam.* Eris « enim, *inquit*, in congregationes populorum, « & det tibi Dominus Benedictionem Abrahæ « patris tui. *Quanam autem eſſet benedictio, facile « eſt diſcere volenti. Abrahæ enim dixit Deus omnium*, In ſemine tuo benedicentur omnes Gen- « tes terræ. «

Geneſ. 27. Pſal. 71. Geneſ. 28.

Vix *Iſaacus* Jacobo benedixerat, cùm *Eſaü* à venatione reverſus, conditam opiparè cœnam Patri appoſuit. Is errore cognito obſtupuit, haud tamen *Jacobo* ſuccenſuit, ſed totum id divinitus factum intelligens, ratum voluit. Fruſtra ingemuit *Eſaü*, miſeroque ejulatu domum implevit, quærens num unam tantùm benedictionem pater haberet? Sibi etiam benediceret: Verùm enimvero unam tantùm benedictionem habuit Sanctus Patriarcha

triarcha, quâ primogenitum a Deo electum augeret. Siquidem *Non multa ſemina, ſed unum eſt ſemen, quod eſt Chriſtus; in quo, ſecundùm promiſſionem datam Abrahæ, benedicenda erant omnes Gentes. Quàm verè, præter Semen illud benedictum, habere poterat Iſaac benedictionem? Erant autem duo fratres, & ex illis duo populi contra alterutrum » dividendi, juxta veritatem dicentis:* Duæ Gentes » ſunt in utero tuo, & duo populi de utero tuo » dividentur. *Quomodo igitur illis diviſis communicari poterat unum ſemen, quod eſt Chriſtus? Ille quippe unus eſt, & non in diviſione, ſed in unitate eſt. Oportebat igitur alterum alteri præferri: & prælatus eſt quem Deus commendavit, non quem caro & ſanguis commendare voluit ſecundum naturale jus primogeniti.* Verba ſunt *Ruperti* Tuitienſis Abbatis Lib. VII. Commentariorum in *Geneſim* cap. VIII. Tantillum tamen ſolatium *Eſau Iſaacus* impendit, venandi ſtudio & armorum præſtantiâ celebrem fore prædicens, & futurum aliquando tempus cùm excuſſo jugo Imperium invaderet. *Vives*, inquit, *in gladio, & fratri tuo ſervies, tempuſque veniet cùm excutias & ſolvas jugum de cervicibus tuis.* Id in *Eſau* non impletum, ſed in ejus poſteris, qui regnante *Davide* ſubditi ſunt Hebræorum Imperio, ut conſtat ex Lib. II. *Regum* cap. VIII. *Fecit quoque ſibi David nomen cùm reverteretur captâ Syriâ in Valle Salinarum, cæſis decem & octo millibus: & poſuit in Idumæa cuſtodes, ſtatuitque præſidium, & facta eſt univerſa Idumæa ſerviens David.* Jugum autem excuſſerunt, & ab Hebræorum Imperio receſſerunt regnante *Joram* filio *Joſaphat* Regis Juda, ut habetur IV. *Regum* cap. VIII. verſ. 20. *In diebus ejus receſſit Edom, ne eſſet ſub Juda, & conſtituit ſibi Regem.* Ea porro ſervitute ſoluti, liberique manſerunt Idumæi uſque ad *Hyrcani* ex Aſſamonæorum familiâ Judæorum Pontificis Principatum, à quo Idumæi non ſolùm Judaicæ dominationis jugum iterum ſubire, ſed etiam Judaicam Religionem ceremoniaſque accipere coacti ſunt, teſte *Joſepho* Lib. XIII. *Antiquitatum* Eſaü primogeniti juribus, paternaque benedictione, & multò magis benedictionibus ſpiritualibus ob peccata ſua privatum, docet Apoſtolus ad Hebræos XII. *Ne quis*, inquit, *fornicator, aut profanus ut Eſaü: qui propter unam eſcam vendidit primitiva ſua: Scitote enim quoniam & poſtea cupiens hereditare benedictionem, reprobatus eſt: Non enim invenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lacrymis inquiſiſſet eam.* Quia ſcilicet, *non flevit peccatum, ſed proſperum Jacob ſucceſſum*, (inquit Theodoretus) *Non quia vendiderat primogenita, ſed quia perdiderat: Non doluit de peccato venditionis, ſed de damno perditionis* (inquit *S. Thomas* in Commentariis.)

Mors Iſaaci

VI. Mortuus eſt *Iſaac* anno Mundi bis milleſimo ducenteſimo octogeſimo-octavo, ætatis centeſimo octogeſimo completo, cum filium ſuum *Jacob* ex Meſopotamia reducem, opibuſque ac liberis auctum vidiſſet: ab eoque, & *Eſau* ſepultus eſt. (*Geneſis* XXXV.)

ARTICULUS III.

De Jacob, ejuſque Filiis.

Jacobi peregrinatio.

I. *Eſau* ob præreptam benedictionem adeo exarſit in fratrem, ut ei necem moliretur. Id *Rebecca* nunciatum, cujus conſilio ad *Labanum* Avunculum in Meſopotamiam *Jacob* profectus eſt, donec fratris ira deferveſceret. Diſceſſuro fauſta precatus *Iſaac*, ipſum admonuit ut è cognatione

A ſua, non ex Chananæorum filiabus uxorem duceret. In itinere ſomno ſub dio gravatus, Dominum in ſomnis vidit Scalæ à terra cælo cacumen inſinuanti innixum, ſibi Terræ Chananææ, ſeminiſque benedicti promiſſiones iterantem; tum Angelos, quorum alii miniſtrorum inſtar à Scalæ vertice deorſom, alii ab imo ſurſum ferebantur. Hoc myſterio intellexit peregrinus res humanas Deo eſſe curæ, & cuncta ejus nutu gubernari. Locum in quo *Jacob* Scalam myſticam vidit, illum ipſum fuiſſe cenſet *S. Auguſtinus*, in quo Templum poſtea extructum eſt à Salomone. *Hæc*
B *verba*, (inquit) *Non eſt hîc aliud niſi Domus Dei, ad Prophetiam pertinent, quia ibi futurum erat Tabernaculum, quod conſtituit Deus in hominibus in primo populo.* (Quæſtione LXXXIII. in Geneſim.) Verùm huic opinioni repugnat & ratio itineris ex Berſabee Charanem, inter quæ loca Hieroſolyma devia & procul remota ſunt, & Textus ipſe, qui locum hunc *Bethelem* fuiſſe, non Montem *Moria*, Verſ. 19. teſtatur. In hujus rei teſtimonium erecto lapide, quem & oleo perfudit: nomen urbis *Bethel* appellat, quæ priùs *Luza* vocabatur, votumque Deo nuncupat. *Quod Jacob fecit, ad Prophetiam pertinet. Neque enim more idololatriæ*
C *lapidem perfudit oleo, quaſi faciens eum Deum. Neque enim adoravit eum lapidem, neque ei ſacrificavit. Sed quoniam Chriſti nomen à Chriſmate, id eſt, ab unctione, profectò figuratum hîc eſt aliquid, quod ad magnum pertinet ſacramentum*, (inquit *S. Auguſtinus* Lib. XVI. *De Civitate Dei*, cap. XXXVIII.) Nempe Chriſtus lapidis & petræ nomine ſeu typo paſſim in Scriptura indigitatur, & oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis à Deo inunctus eſt.

Jacobi apud Labanem manſio, Nuptiæ, filii.

II. *Jacob* Haranem tandem pervenit, & à *Labano* peramanter ſuſceptus, *Rachelis* filiæ ipſius
D amore corripitur, quam ſepteni ſervitute paciſcitur uxorem. Annis ſervitii completis, qui pauci videbantur dies præ amoris magnitudine, *Jacobo* mercedem operæ poſcenti *Labanus* pro *Rachele* pulcherrima *Liam* oculorum lippitudine laborantem, tenebris fallentibus, ſubſtituit, genero pro *Rachel* alterum ſeptennium ſervire compulſo. Alios ſeptem annos ſervitutis non implevit *Jacob* antequam *Rachel* ipſi traderetur, ſed tranſactâ hebdomadâ celebritatis Nuptiarum cum *Lia*, ſtatim ipſi *Rachel* in uxorem data eſt, ut explicant *S. Hieronymus*, in *Traditionibus Hebraicis*, & S.
E *Auguſtinus* Quæſtione LXXXIX. in *Geneſim*, utque ex cap. XXIX. *Geneſis* colligitur: *Imple* (inquit Laban) *hebdomadam dierum hujus copulæ: & hanc quoque dabo tibi pro opere quo ſerviturus es mihi ſeptem annis aliis. Acquievit placito, & hebdomadâ tranſactâ, Rachel duxit uxorem... Tandemque potitus optatis Nuptiis, amorem ſequentis priori prætulit, ſerviens apud eum ſeptem annis aliis.* Cùm autem *Lia* minus à marito amaretur quàm *Rachel*: hæc ſterilis divinitus; illa quatuor filiorum mater, continua per ſuos annos ſerie, reddita eſt,
F *Rubenis*, *Simeonis*, *Levi*, & *Juda*. *Rachel* ſterilitatis impatiens *Jacobum* compulit ut ad *Balam* ancillam accederet, quam *ipſi dedit in conjugium*: ſimiliter & *Lia* cùm parere deſiiſſet, *Zelpham* ancillam ſuam marito tradidit. Ex ancillis hos filios *Jacob* ſuſcepit, *Dan*, *Nephthali*, *Aſer*, *Gad*, ſingularum etiam tribuum Patriarchas. *Jacobum* à laſciviæ & incontinentiæ notâ, quam ipſi *Fauſtus Manichæus* inurebat, purgat *S. Auguſtinus* Lib. XXII. contra eundem edito, cap. XLVII. & ſequentibus, ac myſteria in connubio Sancti Patriarchæ cum *Lia* & *Rachel*, ac utriuſque Ancillis, latentia uberius explicat. Ibi Patriarchas cum Apoſtolis comparans hæc habet: *Sicut ergo*

Sancti Apoſtoli auditoribus admirantibus doctrinam ſuam condelectabantur, non aviditate conſequendæ laudis, ſed charitate ſeminandæ veritatis: Ita Sancti Patriarchæ conjugibus excipientibus ſemen ſuum miſcebantur, non concupiſcentiâ percipiendæ voluptatis, ſed providentiâ propagandæ ſucceſſionis: Ac per hoc nec illos ambitioſos multitudo populorum, nec illos libidinoſos multitudo faciebat uxorum. Sed quid de viris loquar, quibus excellentiſſimum teſtimonium divinâ voce perhibetur, cùm ipſas feminas ſatis eluceat nihil aliud in concubitu appetiſſe quàm filios: Quippe ubi ſe minimè parere viderunt, famulas ſuas dederunt viris ſuis, ut illas matres facerent carne, ipſæ fierent voluntate? Lege quæ de eodem argumento habet Lib. XVI. *De Civitate Dei*, cap. XXXVIII. Conſule & *Theodoretum* Quæſt. XLVIII. in *Geneſim*. Duos præterea filios *Lia Jacobo* peperit, *Iſſachar*, & *Zabulon*, filiamque nomine *Dinam*. Tandem *Rachel* favente Deo, quem ferventibus votis exoraverat ut ſterilitatis opprobrium à ſe tolleret, filium peperit, *Joſephum* nuncupatum, hoc eſt, *Additionem*, quod ſibi de prole alterâ blandiretur, eamque à Deo precaretur. (*Geneſis* XXIX. & XXX.)

Jacobi juſta compenſatio, & ars innocens quâ rem familiarem auget.

III. *Jacob* Terram Chanaan repetere decreverat Soceri ingratitudine motus, cùm *Labanus* ipſum pacto moratus eſt, illius oves fore & capras, quæ ex albis aut nigris pecudibus varii coloris & maculis aſperſæ naſcerentur. *Jacob* virium naturæ peritus, collectas ex amygdala, caſtanea, populoque arbore virgas, cortice detracto variegatas, pecudum oculis ingerit, ut inter potandum femellæ fœtu graves iis conſpectis agnos maculis aſpergerent. Hâc arte ditatus eſt ſupra modum ſex annorum ſpatio, quibus *Labano* pro gregibus operam locavit, præter quatuordecim annos quibus pro *Lia* & *Rachele* ſervierat. Factum illud *Jacob* injuſtitiæ ac fraudis perperam quis damnaret, cùm Deus illud approbaverit, portionemque bonorum *Labani* ipſi debitam cum titulo dotis uxorum; tum ob laborum mercedem, tum denique ob fraudum, quibus ipſum circumvenerat, compenſationem, ei dederit. Id conſtat ex verbis *Jacobi* ad uxores ſuas Geneſis XXXI. *Deus*, inquit, *Patris mei fuit mecum. Et ipſæ noſtis quòd totis viribus meis ſervierim patri veſtro. Sed & pater veſter circumvenit, & mutavit mercedem meam decem vicibus, & tamen non dimiſit eum Deus ut noceret mihi. Si quando dixit: Variæ erunt mercedes tuæ, pariebant omnes oves varios fœtus. Quando verò è contrario ait: Alba quæque accipies pro mercede, omnes greges alba pepererunt. Tulitque Deus ſubſtantiam patris veſtri & dedit mihi.* Idemque ex reſponſo *Liæ* & *Rachelis* confirmatur: *Nunquid*, inquiunt, *habemus reſidui quidquam in facultatibus & hereditate domûs patris noſtri? Nonne quaſi alienas reputavit nos, & vendidit, comeditque pretium noſtrum? Sed Deus tulit opes patris noſtri, & eas tradidit nobis ac filiis noſtris.* Lege *S. Hieronymum* in Traditionibus Hebraicis in Geneſim.

Jacob in patriam redit.

IV. Animadverſâ *Labani* & filiorum invidiâ, reditum in patriam *Jacobus* à Deo monitus meditatur, reque cum uxoribus ſuis communicatâ dum peregrè tondendis ovibus ſocer occupatus eſſet, clam eo cum facultatibus ſuis omnibus & totâ familiâ diſcedens, *Euphratem* trajecit. *Rachel* compoſitis ſarcinis, patris Idola, neſcio marito, furata eſt. Id ſuperſtitioni tribuunt *S. Joannes Chryſoſtomus* Homiliâ LVII. in Geneſim, & *Rupertus* Lib. VII. Commentariorum. At longè probabilius eſt ipſam pietatis ſtudio id feciſſe, ut patrem ab Idolorum cultu revocaret, ut cenſent *S. Baſilius* Homiliâ XII. in principium Libri Proverbiorum, *S. Gregorius Nazianzenus* Oratione XLII. & *Theodoretus* Quæſtione XC. in Geneſim, ubi hanc ſententiam duobus argumentis confirmat. 1. Quod Scriptura Sacra *Rachelis* pietati teſtimonium perhibeat. 2. Quòd Eccleſiæ typum gereret, quæ idololatriam extirpavit. *Quoniam igitur Eccleſia, quæ Deo Salvatori credidit, Majorum ſuorum errorem radicitus extirpavit, hujus autem typus erat Rachel, furata eſt Idola patris, ut in eo quoque veritatem adumbraret* (inquit Theodoretus.)

Laban die tertio à *Jacobi* fuga, ipſum cum ſuorum agmine perſecutus eſt itinere ſeptem dierum, tandemque aſſecutus eſt in Monte *Galaad*, ab hujus congreſſus evento ſic appellato. Poſt multas enim ultrò citróque expoſtulationes, fœdus pacis initum, cujus in teſtimonium cumulus lapidum congeſtus eſt, quem *Laban* Syrus ſuo idiomate *Jegar Sahadutho*, *Jacob* Hebræus ſuo ſermone *Galaad*, id eſt, *Acervum teſtimonii* nominavit. (*Geneſis* XXXI.)

Jacob viſione divinâ recreatur, cum Angelo luctatur.

V. Periculi metu ſolutus *Jacob* iter in Chanaanitidem proſequebatur, cùm Angelos obvios habuit, velut ejus cuſtodiæ deputatos, quorum viſione mirum in modum recreatus ac animatus, exclamavit: *Caſtra Dei ſunt hæc.* Inde loco nomen dedit *Mahanaim*, id eſt, *Caſtra*. Mox novo fratris *Eſau* ad ipſum cum copiis properantis nuntio territus, ſuos in duas turmas diſtribuit, Dei auxilium implorat, fratri munera præmittit; interimque cum Angelo luctatus, novum *Iſraëlis* nomen cum Cæleſtis Athletæ benedictione victor obtinet, nervo femoris ex luctâ obtorpente. Hoc eventu, verbiſque Angeli dicentis: *Si contra Deum fortis fuiſti, quantò magis contra homines prævalebis?* confirmatus *Jacob* animus eſt. Angelum cum eo luctatum typum Chriſti evidentiſſimè geſſiſſe, obſervat *S. Auguſtinus* Lib. XVI. *De Civitate Dei. Nam quòd ei prævaluit Jacob, utique volenti, ut Myſterium figuraret, ſignificat paſſionem Chriſti, ubi viſi ſunt ei prævalere Judæi. Et tamen benedictionem ab eodem Angelo, quem ſuperaverat, impetravit: ac ſic hujus nominis impoſitio benedictio fuit. Interpretatur autem Iſrael, Videns Deum: quod erit in fine pretium omnium Sanctorum. Tetigit porro illi idem Angelus velut prævalenti latitudinem femoris, eumque iſto modo claudum reddidit. Erat itaque unus atque idem Jacob & benedictus & claudus; benedictus in eis qui in Chriſtum ex eodem Populo crediderunt, atque Infidelibus claudus. Nam femoris latitudo generis eſt multitudo. Plures quippe ſunt in ea ſtirpe, de quibus propheticè prædictum eſt: Et claudicaverunt à ſemitis ſuis.*

VI. *Jacob* multiplici corporis animique demiſſione, ac muneribus *Eſau* fratrem propitium reddidit. Ab eo digreſſus, venit in *Socoth*. Loco nomen à tentoriis illic expanſis. Inde ſuperato Jordane *Salem* migravit, Sichemitanæ Regionis Urbem, in Terra Chananæa poſitam. Fixit ibi tabernacula in portione agri, quam *emit à filiis Hemor*, patris Sichem, centum agnis. Porro agnos monetæ genus fuiſſe, Viri Eruditi obſervarunt. Erecto ibi Altari, *Deum fortiſſimum Iſraëlis* Jacob invocavit. (*Geneſis* XXXIII.) Eo in loco primum ſuum Altare quondam extruxerat *Abrahamus*. (*Geneſis* XII. verſ. 6. & 7.) Ibi etiam erat fons *Jacob*, in conſpecto Montis Garizim, de quo mulier Samaritana ad Chriſtum, Joannis IV. *Patres noſtri in Monte hoc adoraverunt.* Regioni illi dominabatur *Hemor* Hevæus, cujus filius *Sichem* ut in *Dinam Jacobi* ex *Lia* filiam, quæ ad mulieres Regionis illius videndas egreſſa erat, defixit oculos, ejus ſpecie ita captus eſt & incenſus, ut Virginem rapuerit, & conſtupraverit. Haud tamen vitiatam aſpernatus eſt, ſed blandiriis delinitam, in conjugem à *Jacobo* popoſcit. Votis ejus, parentiſque

Dinæ raptum Sichemitarum cædes.

tiſque precibus annuere *Jacob* viſus eſt ea lege, ut Sichimitæ, præeunte Regis ac Principis exemplo, Circumciſionis ritu initiarentur. Duram licèt conditionem cùm ſubiiſſent, *Simeon* & *Levi* germani *Dina* fratres opprobrium non paſſi, tertia luce, qua graviſſimus erat ex recenti Circumciſione vulnerum dolor, Urbem invaſerunt, & maſculis omnibus fere deletis, Soroteque ſublatâ, depopulati ſunt Urbem in ultionem ſtupri; Mulieresque, pueros, armenta, greges abduxerunt. De iſto filiorum *Jacob* facinore in Diſſertationibus agemus. Id *Jacobo* neceſſitatem attulit illinc diſcedendi. Objurgatis itaque filiis, *Bethelem* petiit, cùm antea Idola, ſive ex *Labani* domo, ſive ex Sichimæ direptione à ſuis allata, ſubter terebinthum juxta Sichem defodiſſet. Bethele Altare erexit, eo in loco ubi ante annos triginta, fratrem fugiens, vota Deo nuncupaverat; quocirca *Domum Dei* appellavit. *Rachelem* dilectiſſimam partus dolor juxta Ephratam extinxit. Filium enixa, *Benoni*, id eſt, ſui doloris filium appellarat; ſed *Jacob* materni luctus monumentum transferri non ferens ad poſteros, mutato nomine, *Benjaminum*, id eſt, *Filium dextra* vocavit. Juxta Ephratam ſeu Bethlehem ſepulta eſt Conjux chariſſima, erecto ſuper ſepulchrum ejus titulo ad memoriam ſempiternam. Filios duodecim *Jacob* ſuſceperat antequam reverteretur ad Patrem. Ex Lia, *Ruben* primogenitum, *Simeonem*, *Levi*, *Judam*, *Iſſachar*, & *Zabulon*. Ex Rachele, *Joſephum* & *Benjaminum*: Ex Bala Ancilla Rachelis, *Dan* & *Nephthali*: Ex Zelpha Ancilla Liæ, *Gad* & *Aſer*. In Meſopotamia nati dicuntur, quamvis ibi natus non ſit *Benjaminus*, ſed in Terra Chanaan, annis circiter decem poſt Jacobi ex Meſopotamia diſceſſum, adeóque verum non ſit quod ait *S. Chryſoſtomus* Homiliâ LX. in Geneſim, *Benjaminum* in Meſopotamia fuiſſe conceptum, licèt in Chananitide natus ſit. Cùm ergo dicitur: *Hi ſunt filii Jacob qui nati ſunt ei in Meſopotamia Syria*; id per Synecdochen dictum intelligendum eſt. *Ubi enim pars major eſt, aut potior, ſolet ejus nomine etiam illud comprehendi quod ad ipſum nomen non pertinet. Sicut ad duodecim Apoſtolos jam non pertinebat Judas, qui etiam mortuus fuit, cùm Dominus reſurrexit à mortuis, & tamen ipſius duodenarii numeri nomen Apoſtolus in Epiſtola ſua tenuit, ubi ait: Eum apparuiſſe illis duodecim. Cum articulo enim hoc Græci Codices habent, ut non poſſint intelligi quicunque duodecim; ſed illi in eo numero inſignes*... Sic Geneſis XXXIV. verſ. 6. *Ubi Emmor pro filio ſuo Sichem, ut acciperet Dinam filiam Jacob, exiit loqui cum eodem Jacob, & venerunt etiam filii ejus, qui abſentes erant, & ad omnes dicit Emmor, Sichem filius meus elegit animo filiam veſtram, date ergo illi eam uxorem. Quia enim potior erat patris perſona, per Synecdochen* Filiam veſtram *dicent, etiam fratres tenuit hoc nomine, quorum non erat filia. Sic quia potior erat numerus undecim filiorum Jacob, qui nati fuerant in Meſopotamia, ipſorum commemoratione Scriptura complexa eſt etiam Benjamin, qui non erat ibi natus, & dictum eſt: Hi ſunt filii Jacob, qui facti ſunt ei in Meſopotamia Syriæ.* Ita hanc difficultatem ſolvit *S. Auguſtinus* Quæſtione CXVIII. in *Geneſim*.

Mors Rachelis.

Filii Jacob, an omnes in Meſopotamia nati?

Geneſ. 35.

Græc. Τοῖς δώδεκα, 1. *Cor.* 15. 6.

VII. Amorem, quo in *Rachelem* exarſerat *Jacob*, in ejus filios tranſtulit, ſed impenſiùs *Joſephum* dilexit. Singularis ille patris affectus fratrum invidiam peperit, hinc auctam maximè quòd fratres crimine peſſimo apud patrem accuſaſſet, ſomniaque puerili ſimplicitate narraſſet, quibus futura ejus felicitas portendebatur. Tunc annos ſeptemdecim natus erat *Joſephus*. Tam immane in ipſum fuit fratrum odium, ut occaſione datâ pri-

Fratrum invidia in Joſephum, ejuſque venditio.

A mùm in necem, deinde in venditionem ejus conſpiraverint. Eductum è ciſterna in quam eum conjecerant, Iſmaëlitis mercatoribus viginti argenteis vendunt; à quibus in Ægyptum abductus, *Putipharis* Magiſtri Militum *Pharaonis* mancipium efficitur. (*Geneſis* XXXVII.)

VIII. Interim dum in Ægyptum ducitur *Joſephus*, *Judas* à fratribus ſuis divertens ad Virum Odollamitem nomine *Hiram*, mulierem Chananæam uxorem duxit, ex qua tribus filiis ſuſceptis, *Her*, *Onan*, & *Sela*, *Thamarem* primo, & poſt ejus mortem ſecundo uxorem dedit. *Onan ingrediens ad uxorem fratris ſui*, Jure Levirationis ante
B Legem ex Dei inſtinctu à Patriarchis inſtituto, *ſemen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine naſcerentur. Et idcirco percuſſit eum Dominus, quòd rem deteſtabilem faceret.* *Selam* tertium filiorum *Thamari* maritum deſpondit *Judas*. Sed cùm hunc, jam maturum uxori, ipſi non copulaſſet, *Thamar* ſcortum ſimulans ſedit in bivio itineris, quà tranſiturus erat *Judas* Thamnam ad tondendas oves iturus. Ad ipſam acceſſit, furtivumque concubitum hædi pretio cum eâ pactus, annulo, armillâ, & baculo in pignus traditis,
C eâ pro voluntate abuſus eſt. Ut primum apparuit atque vulgatum eſt *Thamaris* dedecus, eam ad Magiſtratus publicos deferendam, ut igne damnaretur, *Judas* pronuntiavit, ſeu fortè damnavit ipſe pro more Gentis, ut caput familiæ ad quam *Thamar*, utpote Nurus ejus pertinebat. Quæ cùm ad ſupplicium duceretur, pignora miſit ad *Judam*, dicens: *De viro, cujus hæc ſunt, concepi; cognoſce cujus ſit annulus, & armilla, & baculus. Qui agnitis muneribus ait: Juſtior me eſt, quia non tradidi eam Sela filio meo.* Peperit autem *Phares* & *Zaram*, in Chriſti Genealogia cum patre & matre
D recenſitos, ad Chriſti Domini humilitatem & charitatem commendandam, qui ex turpiſſimis peccatoribus ſecundùm carnem genus ducere dignatus eſt, ut omnium peccata deleret. (*Geneſis* XXXVIII.) Circa hanc Hiſtoriam duæ difficultates occurrunt ſingulari Diſſertatione dignæ. Prima tempus ſpectat, An ſcilicet ante vel poſt venditionem *Joſephi* contigerit? Altera ſpectat ipſum facinus *Judæ* & *Thamaris*, Utrum à peccato excuſari poſſit?

Judæ & Thamaris hiſtoria.

IX. *Joſephus* in Ægyptum abductus, Putiphari, cui venditus fuerat, ob eximiam indolem, ſpe-
E ciem corporis, induſtriam ac fidem in curanda re familiari gratiſſimus, ab ejus uxore, muliere impudicâ, illecebris ac promiſſis tentatus eſt. Ille teſuratis laſcivis amoribus, dixit ad eam: *Ecce Dominus meus omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo ſua, nec quidquam eſt quod non in mea ſit poteſtate, vel non tradiderit mihi, præter te, quæ uxor ejus es: Quomodo ergo poſſum hoc malum facere, & peccare in Deum meum?* Cùm ipſum aliquando importuniùs urgeret mulier impudens, ſe foras proripuit, relicto in manu ejus pallio. Hæc amore in furorem verſo caſtiſſimum Juvenem ſalacitatis inſimulavit, & tanquam ten-
F tatæ pudicitiæ indicium, pallium oſtendit. *Joſephus* nullâ habitâ quæſtione truſus in carcerem, Piſtorum & Pincernarum *Pharaonis* Principibus in eodem ergaſtulo detentis ſomnia ipſorum interpretatus eſt, mox eventu ipſo veritatem interpretationis comprobante, ut vaticinium potiùs quàm interpretatio ſomniorum videretur. Poſt biennium è carcere eductus, *Pharaoni* Regi ſiſtitur, ejuſque ſomnium de ſeptem bobus pinguiſſimis & totidem macie confectis, ac de ſpicis plenis ac pulcherrimis ex uno culmo pullulantibus, & totidem tenuiſſimis è ſtipula exortis interpretatus, ſeptem annos ubertatis primùm,

Joſephi tentatio, victoria, carcer, ſomniorum Pharaonis interpretatio.

deinde totidem ſterilitatis & famis vaticinatus eſt, conſiliumque ſuum de procuranda annona inſuper adjunxit. Ejus ſapientiam demiratus *Pharao*, ipſum rei frumentariæ in univerſa regione præfecit, ac in regiminis partem aſſumpſit, uno ſibi ſolio, Imperiique nomine retento: *Num invenire poterimus talem virum qui Spiritu Dei plenus ſit?* (inquit *Pharao* ad Miniſtros) Tum ad *Joſeph* converſus ait: *Quia oſtendit tibi Deus omnia quæ locutus es, nunquid ſapientiorem & conſimilem tui invenire potero? Tu eris ſuper Domum meam, & ad tui oris imperium cunctus Populus obediet; uno tantùm Regni ſolio te præcedam.... Ecce conſtitui te ſuper univerſam Terram Ægypti...* Mutavitque nomen ejus, & vocavit linguâ Ægyptiacâ, *Salvatorem Mundi*, Dedit illi in uxorem *Aſenetham* filiam *Putipharis* Sacerdotis Heliupuleos, ex qua duos filios *Manaſſem* & *Ephraim* ſuſcepit. Annos triginta natus erat *Joſeph*, cùm ſtetit in conſpectu *Pharaonis*. (Geneſis XXXIX. XL. & XLI.)

Joſeph Ægypti Protex.

Jacob filios in Ægyptum mittit ad comparandam annonam. A Joſepho probantur.

X. Fame non per Ægyptum modò, ſed per Chananitidem graſſante, *Jacob* decem filios ſuos ad annonam comparandam in Ægyptum mittit, qui à fratre *Joſepho* diſſimulante agniti proditionis inſimulantur, tanquam Imperii vires urbiumque munimenta exploraturi veniſſent. In carcerem conjecti non priùs dimittuntur, quàm vincto *Simeone*, & ut obſide relicto, *Benjaminum* fratrem, ſuum adducturos ſe promitterent. Dimiſſi, unà cum annona pecuniam ſaccis inſcii referunt. Annonâ abſumptâ, ægrè impetrant à patre ut in Ægyptum denuo pergant, aſcito in comitem *Benjamino*. Joſepho ſe ſiſtunt, ipſum in terram proni venerantur, munera offerunt, benignè excipiuntur, ac *Simeone* in libertatem reſtituto, cum *Joſepho* epulantur. Cum frumento dimiſſi, ſcypho in *Benjamini* ſacco invento (quem in eo abſcondi *Joſephus* juſſerat ut ipſos probaret) in Urbem revocantur. *Joſeph* vultu in ſeveritatem compoſito facinus ipſis improperat, ieu necem aut vincula minatus. *Judas* ſe pro *Benjamino* in ſervitutem offert. Victus tandem pietate *Joſephus* ſe fratribus manifeſtat, eoſque ſceleris in ſe commiſſi recordatione perturbatos propoſitâ divinâ providentiâ, cujus decreto in Ægyptum pro illorum ſalute præmiſſus eſt, erigit, conſolatur; demum curribus, commeatu, muneribuſque inſtructos remittit, ad patrem, familiamque quantocyus adducendam (*Geneſis* XLII. XLIII. XLIV. XLV.)

Joſephus à mendacio purgatur.

III. Reg. 18. 24.

Quod Joſephus Fratribus dixit: *Per ſalutem Pharaonis exploratores eſtis*, abſque mendacio dixit; ſenſus enim eſt, *Si verum non dicitis, exploratorum pœnâ digni eſtis, hoc eſt, exploratores deputabimini merito mendacii veſtri.* Eſtis *autem, potuiſſe dici pro habebimini & deputabimini, innumeræ ſimiles locutiones docent. Unde, eſt illa Eliæ:* Quicunque exaudierit in igne, ipſe erit Deus. *Non enim tunc erit, ſed tunc habebitur.* Ita *S. Auguſtinus* Quæſtione CXXXIX. in Geneſim. Nec etiam mentitus eſt cùm ait: *An ignoratis quod non ſit ſimilis mei in augurandi ſcientia?* Quia id *non ſeriò, ſed joco* ab ipſo dictum eſt. *Mendacia enim à mendacibus ſeriò aguntur, non joco: Cùm autem quæ non ſunt, tanquam joco dicuntur, non deputantur mendacia.* Ita *S. Auguſtinus Quæſtione* CLXV. *in Geneſim.* Joſephum tamen hoc joco myſterium aliquod adumbraſſe cenſet.

Quot capita cum Jacob Ægyptum ingreſſa. Moſes cum ſemetipſo, & cum S. Stephano conciliatur.

XII. *Sexaginta-ſex* capita cum Jacob in Ægyptum ingreſſa, utraque ex ipſo, *Moſes* commemorat, *Geneſis* XLVI. verſ. 26. ſequenti autem verſu, *Omnes animas domûs Jacob, quæ ingreſſæ ſunt in Ægyptum, ſeptuaginta fuiſſe*, ſcribit. Idem numerus habetur initio Exodi: *Hæc ſunt nomina filiorum Iſraël qui ingreſſi ſunt in Ægyptum cum Jacob... Erant igitur omnes animæ eorum qui egreſſi ſunt de femore Jacob, ſeptuaginta.* Et cap. X. *Deuteronomii*, verſ. 22. *In ſeptuaginta animabus deſcenderunt patres tui in Ægyptum: & ecce nunc multiplicavit te Dominus tuus ſicut Aſtra cæli.* Septuaginta Interpretes Capite *Geneſeos* ſupra laudato ſeptuaginta quinque numerant, eundemque numerum exprimunt initio *Exodi*. Denique S. Stephanus, *Actorum* VII. verſ. 14. totidem numerat: *Mittens autem Joſeph*, inquit, *accerſivit Jacob patrem ſuum, & omnem cognationem ſuam in animabus ſeptuaginta-quinque.* Hæc multiplicem involvere contradictionem primâ fronte videntur. At illa conciliare facile eſt dicendo, *Moſen* Geneſis XLVI. verſ. 26 in illo numero ſexaginta-ſex capitum nec *Jacob* comprehendere, ſed eos duntaxat qui cum eo in Ægyptum deſcenderunt, nec *Joſephum* & duos filios ejus *Manaſſem* & *Ephraim*, quos in Ægypto invenit: Verſu vero 27. in numero ſeptuaginta animarum & ipſum *Jacob*, & *Joſeph*, duoſque ejus filios in Ægypto natos includere. Ita quæſtionem illam ſolvit S. Hieronymus in Traditionibus Hebraicis: *Quod excepto Joſeph & filiis ejus, ſexaginta-ſex animæ de femore Jacob egreſſæ introierunt Ægyptum, nulla dubitatio eſt; ita enim & paulatim per ſingulos ſupputatus numerus approbat, & in Hebræis Voluminibus invenitur. Nam quod apud* LXX. *legimus, filios Joſeph natos in Ægypto fuiſſe novem, ſciamus in Hebræo pro novem eſſe duos: Ephraim quippe & Manaſſe, antequam Jacob intraret in Ægyptum, & famis tempus ingrueret, nati ſunt in Ægypto. Hinc manifeſtum eſt, omnes animas quæ ingreſſæ ſunt Ægyptum cum Jacob, fuiſſe* LXX. *ſexaginta enim & ſex cum eo ingreſſa ſunt, & repererunt in Ægypto tres animas, Joſeph ſcilicet & duos ejus filios; ſeptuageſimus autem ipſe fuit Jacob.* Quod autem Interpretes Græci ad hunc numerum quinque capita addiderunt, nempe *Machir* filium Manaſſe, *Galaad* ejus nepotem, *Sutalaam* & *Taam Ephraimi* filios, ac *Edem* illius nepotem, id per anticipationem ſcripſere. *Neque enim* (inquit S. Hieronymus) *cùm intravit Jacob Ægyptum, Manaſſe & Ephraim in ea erant ætate ut jam filios generare potuiſſent. Hanc rem ne videamur adversùs Scripturæ Auctoritatem loqui, etiam* LXX. *Interpretes in Deuteronomio tranſtulerunt, dicentes, Quod in ſeptuaginta animabus ingreſſus ſit Jacob in Ægyptum. Si quis igitur noſtræ ſententiæ refragatur; Scripturam inter ſe contrariam faciet; ipſi enim* LXX. *Interpretes, qui hîc poſuerunt* LXXV. *animas, per πρόληψιν, id eſt, anticipationem, Joſeph & poſteros ejus commemorantes, iidem in Deuteronomio ſeptuaginta tantùm intraſſe memorarant.* Sanctus autem *Lucas* Verſionem LXX. Interpretum ſecutus eſt, quæ tunc apud Gentes, quibus ſcribebat, magis vulgata erat & celebrata. *Non*, inquit S. Hieronymus, *debuit S. Lucas illius Scriptor Hiſtoriæ, & in Gentes Volumen illud emittens, ſcribere contrarium aliquod Scripturæ Septuaginta, quæ jam fuerat Gentibus divulgata, quorum Auctoritas illo tempore major erat quàm Lucæ, qui ignotus & vilis, nec magnæ fidei in Nationibus ducebatur. Hoc autem generaliter obſervandum, quòd ubicumque Sancti Apoſtoli aut Apoſtolici Viri loquuntur ad Populos, iis plerumque teſtimoniis abutuntur, quæ jam fuerant in Gentibus divulgata. Licet plerique tradant, Lucam Evangeliſtam, ut Proſelytum, Hebræas literas ignoraſſe.*

Alium ex hac difficultate exitum *S. Auguſtinus* invenit, expoſuitque poſtremâ Quæſtionum in *Geneſim*. Nomen ſcilicet ingreſſus *Jacob* in Ægyptum, ad omne tempus vitæ *Joſeph*, qui ingreſſûs illius auctor fuit, extendit. *Si quiſquam*, inquit,

Digitized by Google

quit, *exigit quemadmodum etiam ſecundùm Hiſtoriæ fidem verum ſit, Jacob cum ſeptuaginta-quinque animabus Ægyptum intraſſe? Dicemus, Non uno illo die quo Jacob venit in Ægyptum, ingreſſum ejus intelligi oportere: ſed quia in filiis ſuis plerumque appellatur Jacob, hoc eſt, in poſteris ſuis, & per Joſeph conſtat eum intraſſe in Ægyptum, introitus ejus accipiendus eſt, quandiu vixit Joſeph, per quem factum eſt ut intraret ille. Toto quippe illo tempore naſci & vivere potuerunt omnes qui hic commemorantur, ut* LXXV. *animæ compleantur uſque ad Nepotes Benjamin. Sic enim dicit Scriptura, numerans omnes poſteros Jacob ex Lia:* Hi ſunt filii Liæ, quos peperit ipſi Jacob in Meſopotamia Syriæ. *Inter quos tamen multi numerantur non ibi nati, ſed quia illic parentes ipſorum nati fuerant, ibi eos perhibuit eſſe natos, quoniam cauſa quâ naſcerentur, ibi nata eſt, id eſt, parentes eorum quos Lia ibi pepererat. Similiter igitur, quoniam cauſam intrandi Jacob in Ægyptum præbuit Joſeph, totum tempus quo in Ægypto vixit Joſeph, ingreſſio erat Jacob in Ægyptum, per ſuam videlicet progeniem, quæ illo vivo propagabatur, per quem factum eſt ut ingrederetur.* Lege & caput XL. Libri XVI. *De Civitate Dei.*

Oeconomica & politica Joſephi prudentia.

XIII. Interim *Joſephus* totam pecuniam, quæ inveniebatur in Ægypto & in Terra Chanaan, pro annona illis vendita collegit, & in ærarium *Pharaonis* intulit. Pecuniâ utriuſque regionis abſumptâ, Ægyptii greges & armenta ſua *Joſepho* vendiderunt, & cum cibis commutarunt. Poſtremo denique famis anno agros & libertatem ſuam *Joſepho* addixerunt Ægyptii pro annona, & ſemente quo agros ſererent in ſequentem annum fertilitatis rediturae. Sic jus omne proprietatis Terræ, hominumque, *Pharaoni Joſephus* acquiſivit: agroſque colendos Ægyptiis eâ conditione aſſignavit, ut quintam proventuum partem Regi, lege perpetuâ, quotannis ſolverent. Agri duntaxat Sacerdotum ab hac lege immunes fuere, quibus cibaria ex horreis publicis tempore famis præbebantur, ideóque poſſeſſiones ſuas vendere compulſi non fuerant. (*Geneſis* XLVII.)

Jacob moriturus filios benedicit, de futuris & præſertim de adventu Meſſiæ vaticinatur.

XIV. *Jacob* morti proximus *Manaſſem* & *Ephraim* filios *Joſephi* adoptavit, eiſque benedicens minorem majori divino inſtinctu præpoſuit, commutans manus, dexteramque, quam *Joſephus* capiti *Manaſſi* applicuerat, ſuper caput *Ephraim* extendens. Sic autem precatus eſt, *Deus, in cujus conſpectu ambulaverunt patres mei Abraham & Iſaac, Deus qui paſcit me ab adoleſcentia mea uſque in præſentem diem: Angelus qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis: & invocetur ſuper eos nomen meum, nomina quoque Patrum meorum Abraham & Iſaac, & creſcant in multitudinem ſuper terram.* Convocatis deinde omnibus filiis benedixit *Jacob*, ſingulis eventura prædixit: de adventu Meſſiæ inſigne vaticinium edidit, *Juda* bene precatus: *Juda*, inquit, *te laudabunt fratres tui: Manus tua in cervicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filii patris tui. Catulus leonis Juda: ad prædam, fili mi, aſcendiſti: requieſcens accubuiſti ut leo, & quaſi leæna; quis ſuſcitabit eum? Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat Qui mittendus eſt, & ipſe erit Expectatio Gentium. Ligans ad vineam pullum ſuum, & ad vitem, ô fili mi, aſinam ſuam. Lavabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine uvæ pallium ſuum. Pulchriores oculi ejus vino, & dentes ejus lacte candidiores.* De cujus oraculi ſenſu inferiùs diſſeremus. Mortuus eſt *Jacob* annos natus centum quadraginta-ſeptem, poſtquam in Terra Ægypti vixiſſet annis ſeptemdecim. Corpus ejus in Terram Chanaan delatum, ſepultum eſt in ſpelunca duplici, quam emerat *Abraham* cum agro in poſſeſſionem ſepulchri ab *Ephron Hethæo* contra faciem Mambre. (*Geneſis* L.) Ad *Jacobum* pertinent verba illa Sapientiæ X. *Hæc profugum iræ fratris Juſtum deduxit per vias rectas, & oſtendit illi Regnum Dei, & dedit illi ſcientiam Sanctorum: honeſtavit illum in laboribus, & complevit labores illius. In fraude circumvenientium illum adfuit illi, & honeſtum fecit illum. Cuſtodivit illum ab inimicis, & à ſeductoribus tutavit illum, & certamen forte dedit illi ut vinceret, & ſciret quoniam omnium potentior eſt ſapientia.* De eodem Apoſtolus ad Hebræos XI. Verſ. 21. *Fide Jacob, moriens ſingulos filiorum Joſeph benedixit, & adoravit faſtigium virgæ ejus.* Verſionem LXX. Interpretum ſequitur S. Paulus: Latinus enim Interpres convenienter Hebraico Textui, & Chaldaicæ Paraphraſi tranſtulit: *Adoravit Iſrael Deum, converſus ad lectuli caput.*

Mors Joſephi.

XV. *Joſephus* imminente morte egreſſum filiorum Iſrael ex Ægypto vaticinatus eſt, dicens: *Poſt mortem meam Deus viſitabit vos, & aſcendere vos faciet de Terra iſta ad Terram quam juravit Abraham, Iſaac & Jacob.* Cúmque de transferendis ſuis oſſibus præcepiſſet, annos centum & decem natus obiit. Ad *Joſephum* pertinent hæc verba Sapientiæ X. Verſ. 13. *Hæc venditum Juſtum non dereliquit, ſed à peccatoribus liberavit eum: deſcenditque cum illo in foveam, & in vinculis non dereliquit illum, donec afferret illi Sceptrum Regni, & potentiam adversùs eos qui eum deprimebant: & mendaces oſtendit qui maculaverunt illum, & dedit illi claritatem æternam.* De ipſo Apoſtolus ad *Hebræos* XI. Verſ. 22. *Fide*, inquit, *Joſeph moriens, de profectione filiorum Iſrael memoratus eſt, & de oſſibus ſuis mandavit.* Ægypti Præfecturam ſub pluribus Regibus annis octoginta geſſit *Joſephus*. Annorum ſeriem *Euſebius* in Chronico ita digerit: *Joſeph Dux Ægypti fit anno ætatis trigeſimo, Jacobi patris centeſimo-ſecundo: Quem Principatum tenuit annis octoginta. Poſt cujus interitum Hebræi Ægyptiis ſervierunt annis centum quadraginta-quatuor. Fiunt autem omnes anni, quos Hebræi in Ægypto fecerunt, ducenti quindecim, qui ab eodem tempore computantur, quo Jacob cum filiis ſuis deſcendit in Ægyptum.* In morte *Joſephi* deſinit Liber *Geneſeos* annorum bis mille trecentorum ſexaginta-novem res geſtas continens.

ARTICULUS IV.

De Jobi Hiſtoria.

Quo tempore Jobi Hiſtoria contigerit?

J*Obi* Hiſtoriam Patriarcharum temporibus contigiſſe, & ante *Moſem*, non levia ſuadent argumenta. 1. Quòd *Job* ſacrificia offerret, quod poſt Legem ſolis Sacerdotibus Aaronicis ſive ex Tribu *Levi* licebat, idque coram Tabernaculo, ſive in Templo. 2. Quòd Legis & Prophetarum in totâ *Jobi* Hiſtoria nulla mentio extet; Nullum ab Iſraële petatur virtutis exemplum in *Jobi* & Amicorum ejus colloquiis; nulla admirabilium Dei operum, ſive in Ægypto, ſive in Deſerto, longoque in Terram Chanaan itinere commemoratio, quæ tamen in ore *Jobi* vel amicorum, qui ad eum conſolandum acceſſerant, peropportuna fuiſſet. 3. Quòd *Job* & amici ejus veram Religionem profiterentur, atque adeo illis temporibus viverent, quibus Idumæi ab *Eſau* progeniti ſincerum veri Dei cultum retinebant, quod temporibus datam Legem ſecutis non convenit. 4. Quòd *Eliphaz* Jobi amicus non alius videbatur ab *Eliphaz* illo *Eſau* filio, cujus meminit *Moſes* Geneſis XXXVI. & *Jobad* filius *Zara*, Rex Idumæorum

 ſecundus,

ſecundos, de quo verſ. 33. ejuſdem capitis, eundem cum *Jobo* eſſe veriſimile ſit. Id enim probat Clauſula illa celebris in Codicibus Septuaginta Interpretum Libro *Jobi* adtexta. *Hic interpretatione redditur ex Libro Syriaco; In Terra quidem Auſitide habitans, in finibus Idumææ & Arabiæ: & erat ei nomen Jobad. Cùm autem accepiſſet uxorem Arabiſſam, generat filium, cui nomen Ennon. Erat autem ipſe ex patre quidem Zare, de filiis Eſau filius: matris autem Boſorra: ita ut ipſe ſit quintus ab Abraham. Et hi ſunt Reges, qui regnaverunt in Edom, cujus Regionis etiam ipſe denominatus eſt; Primus Balac filius Beor, & nomen Civitatis ejus Dennaba: Poſt Balac autem Jobad qui vocatur Job... Amici autem, qui ad eum venerunt, Eliphaz de filiis Eſau Thamanorum Rex, Baldad Tyrannus Sauchæorum, Sophar Rex Minæorum.* Quanquam verò clauſula iſta modo in Hebræo non extet, nec *S. Hieronymi* tempore in Codicibus Hebræis legeretur, ipſam tamen ex illis ſe extudiſſe Septuaginta Interpretes ſignificant, Syriacum enim Librum vocant Hebraicum, ut *Olympiodorus* oſtendit in *Catena in Job*, ut etiam cenſet Scholiaſtes à *Nobilio* laudatus. Eandem clauſulam admiſerunt *Theodotion*, Interpres Arabs, *Pſeudo-Origenes* Commentario in Jobum, *Nicetas* in *Catena*, Ejus etiam meminerunt *Origenes Epiſtola ad Africanum*, *S. Joannes Chryſoſtomus*, *Polychronius*, & *Olympiodorus* in Proœmio & ad calcem *Catena in Job*, aſſerens eam cum reliquo *Jobi* Libro Eccleſiæ ab Apoſtolis traditam fuiſſe. In omnibus denique vel antiquiſſimis Codicibus Græcis reperitur. Unde nullius auctoritatis eſſe non poteſt. Ex his veriſimillimum fit, *Jobi* Hiſtoriam eo tempore contigiſſe, quo Iſraëlitæ in Ægypto verſabantur. Sanè *Moſe* vetuſtiorem fuiſſe conſentiens eſt Interpretum prope omnium & Chronologorum opinio. Thalmudiſtæ *Jobum* eo anno natum ariolantur, quo in Ægyptum venit *Jacob*; mortuum anno quo inde Iſraelitæ exierunt.

Jobi moderatio in proſperis, patientia in adverſis.

II. *Job* Auſſiditis Princeps, *Vir ſimplex, rectus, ac timens Deum, & recedens à malo*, ſeptem filiorum & trium filiarum pater, opibus inclytus, inter omnes Orientales, id eſt Arabes, magnus & potens, admirabile præbuit in proſperis moderationis ac pietatis, in adverſis patientiæ & humilitatis exemplum. Cùm ejus filii convivia in neceſſitudinis ſymbolum alternis vicibus celebrarent, Pater de ſuorum ſalute ſollicitus, mittebat ad eos, illiſque à Deo bene precatus, *holocauſta pro ſingulis, diluculo* conſurgens offerebat. Hunc Satanas Deo permittente aggreſſus, multiplici clade perculit, bonis perditis, Liberis omnibus repentinâ domûs, in quâ convivabantur, ruinâ oppreſſis, ipſum ulcere fœdiſſimo à planta pedis uſque ad verticem afflixit; ita ut in ſterquilinio ſedens, & teſtâ ſaniem abſtergens, vivum cadaver potiùs quàm homo videretur. Bonorum jacturam, filiorumque funera æquo animo tulit, tot ac tam gravium malorum acceptis nuntiis Deum adoravit, laudavitque, has in voces erumpens: *Nudus egreſſus ſum de utero matris meæ, & nudus revertar illuc: Dominus dedit, Dominus abſtulit: ſicut Domino placuit, ita factum eſt: Sit nomen Domini benedictum.* Ulcera, fœtoremque non minori patientiâ ferentem, Dæmon novis præſtigiis adortus eſt, uxore ad ejus pietatem ſubſannandam ſubornatâ: cujus proterviam *Jobus* his verbis arguit, fregit: *Quaſi una de ſtultis Mulieribus locuta es. Si bona ſuſcepimus de manu Dei, mala quare non ſuſcipiamus?* Ubi tantæ cladis fama percrebuit, tres ex Amicis, proximarum urbium Reguli, *Eliphaz Themanites*, & *Baldad Suhites*, &

Quomodo Amici Job ſeptiduo cum illo ſederint?

Sophar Naamathites, ex condicto venerunt, infelicem conſolaturi. *Et ſederunt cum eo in Terrâ ſeptem diebus & ſeptem noctibus, & nemo loquebatur ei verbum; videbant enim dolorem eſſe vehementem.* Quod tamen non ita intelligendum, quaſi toto ſeptem dierum noctiumque ſpatio ſine cibo & potu immoti cum *Jobo* ſederint, ſed quòd ſeptiduo in Urbe manſerint, ipſum interdum adeuntes: Sicut cùm *Jacob* Geneſis XXXI. verſ. 40. ait: *Die noctuque æſtu urebar & gelu, fugiebatque ſomnus ab oculis meis:* non ſignificat ſe toto viginti annorum ſpatio, quibus apud *Labanum* manſit, nec tectum ſubiiſſe, nec ſomno indulſiſſe, ſed frequenter ſub dio verſatum, aëriſque injuriis expoſitum, diluculo ſurrexiſſe, & vigilias in multam noctem ſæpius protraxiſſe, ut res illius procuraret. Tum verba miſcuerunt *Job* & amici in eam ſententiam, quam Libri *Job* ſacer Auctor expreſſit. Eorum controverſiam Deus Oraculo ſuo diremit, & querimonias compoſuit. *Jobo* denique Deus non ſolùm reſtituit univerſa quæ amiſerat, ſed addidit duplo majora. Filiorum duntaxat & filiarum idem fuit qui ante calamitatem numerus, quia priores filii apud Deum vivebant. Vixit poſtea centum quadraginta annis: Unde conjiciunt Hebræi totidem annos ante calamitatem illum vixiſſe: & vidit filios ſuos ac nepotes uſque ad quartam generationem: & mortuus eſt ſenex & ſatur dierum. Eximiam Chriſti figuram in ſe expreſſiſſe Jobum, rectè obſervarunt *Polychronius*, & Auctor Commentariorum in *Job* inter *S. Hieronymi* Opera editorum. Summam Hiſtoriæ *Job* proponit *Severus Sulpitius* Lib. 1. Hiſtoriæ Sacræ his verbis: *Hoc tractu temporum Job fuit, legem naturæ, & agnitionem Dei, & omnem juſtitiam complexus, prædives opibus, atque eò illuſtrior, quòd his neque integris corruptus, neque amiſſis depravatus eſt. Nam cùm per Diabolum exutus bonis, filiis etiam eſſet orbatus, ad extremum diris ulceribus affectus, non potuit vinci ut præ doloris impatientia aliquâ in parte peccaret. Mercedem denique divini teſtimonii conſecutus, ſanitati redditus, omnia quæ amiſerat in duplum recepit.*

Job Inſignis Chriſti typus.

ARTICULUS V.

Summa Hiſtoriæ Sacræ à morte Joſephi ad Exitum uſque Iſraëlitarum ex Ægypto.

Iſraëlitarum in Ægypto durà ſervitus.

I. DEfuncto *Joſepho* & univerſis ejus fratribus, omnique cognatione, Hebræos in Gentem jam maximam auctos, novus Rex *Rameſſes Miamun*, beneficiorum Ægyptiis à *Joſepho* collatorum, ſervatique per ipſum Regni immemor, tributis, operiſque opprimere decrevit. Ipſis Cuſtodes ac Præfecti adhibiti, qui ad coquendos lateres, ad Urbes munitiſſimas *Phitomam* & *Rameſſem* extruendas, aliaque opera domeſtica, ruſtica, civilia cogerent. Cùm doriſſimâ ſervitute afflictos & oppreſſos in dies nihilominus augeri *Pharao* videret, Gentemque peregrinam indigenis omnibus terrori fieri, *Sephora* ac *Phua* Hebræarum obſtetricibus imperavit ut ſalvis in partu fœmellis, maſculos omnes interficerent. Non paruerunt illæ ferali Decreto, timore Dei impulſæ. Qua de re cùm à Rege objurgarentur, mentitæ ſunt Hebræas Mulieres artis obſtetricandi peritas priùs parere, quàm ad eas accederent. Placuit Deo Mulierum pietas, propter quam *Domos ipſis ædificavit*, id eſt, rem ipſarum familiarem auxit, ingentemque bonorum temporalium copiam illis largitus eſt, ut *S. Auguſtinus* & *Theodoretus* explicant.

Obſtetricum pietas à Deo remunerata eſt, non mendacium.

S. Auguſtinus Lib. Locutionum in Exod. Theodoret. Quæſt. 11. in Exod. S. Hieron in cap. 65. Iſaiæ, & in Tradit. Heb in Geneſ. ad cap. 16.

plicant. Quanquam id etiam de cæleſtis patriæ felicitate, & variis manſionibus apud Patrem intelligi poſſit, ut explicat *S. Hieronymus*: Qui tamen alibi domorum ædificationem ſimpliciùs & convenientiùs interpretatur *filiorum procreationem*. Nullum mendacio patrocinium ab obſtetricum mendacio quæri poteſt, nec illud à Deo muneratum fuit. Nam, ut ait *S. Auguſtinus Lib. contra Mendacium*, cap. XV. *Quæ contra Legem Dei ſiunt, juſta eſſe non poſſunt; dictum eſt autem Deo:* Lex tua veritas. *Cùm igitur contra Legem Dei ſit mendacium, id juſtum eſſe non poteſt: Item ex veritate eſt omne quod juſtum eſt. Clamat autem Joannes:* Omne mendacium non eſt ex veritate. *Omne ergo mendacium non eſt juſtum. Quapropter cum nobis de Sacra Scriptura mentiendi proponuntur exempla, aut mendacia non ſunt, ſed putantur eſſe, dum non intelliguntur; aut ſi mendacia ſunt, imitanda non ſunt, quia juſta eſſe non poſſunt. Nam quod ſcriptum eſt, Bene Deum feciſſe Hebræis Obſtetricibus, & Rahab Hiericunthina Meretrici; non ideo factum eſt quia mentitæ ſunt, ſed quia in homines Dei miſericordes fuerunt. Non eſt itaque in eis remunerata fallacia, ſed benevolentia, benignitas mentis, non iniquitas mentientis. Sicut enim non eſſet mirum, ſi priori tempore commiſſa ab ipſis opera mala, propter poſteriora opera bona Deus vellet ignoſcere: ita mirandum non eſt quòd uno tempore, in una cauſa, Deus utrumque conſpiciens, id eſt, factum miſericorditer, & factum fallaciter, & bonum remuneravit, & propter hoc bonum & illi malo ignoverit. Si enim peccata quæ propter carnis concupiſcentiam, non propter miſericordiam ſiunt, ea propter poſteriora opera miſericordiæ dimittuntur, cur non meritò miſericordia dimittantur, quæ propter ipſam miſericordiam committuntur? Gravius eſt enim peccatum quod animo nocentis, quàm quod animo ſubvenientis efficitur.* Legi poteſt de eodem argumento *S. Gregorius* Lib. XVIII. *Moralium in Job*, ad illa verba Cap. XXVI. *Donec ſupereſt halitus in me, non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium.*

Moſis expoſitio.

II. Suis fruſtratus conſiliis *Pharao* edixit ut pueri Hebræi in flumen projicerentur. (*Exodi* I.) Interea *Amram* filius *Chaath*, nepos *Levi*, pronepos *Jacob* Patriarchæ, uxorem duxit *Jochabed*, ex ſtirpe ſuâ, quæ ipſi filium peperit formæ cumprimis elegantis. Hunc tribus menſibus apud ſe celatum educare auſa eſt. Cùm verò propter diligentem inquiſitionem à Rege inſtitutam, & vicinos Ægyptios, celari ampliùs puerulus non poſſet, ipſum in arca ſcirpea, bitumine & pice illita poſitum, ad fluminis ripam expoſuit, ſtante procul ſorore ejus *Maria*, & rei eventum conſiderante. Ibi eum repertum *Thermutis* Pharaonis filia, ipſius venuſtatem demirata, Matri *Jocabedæ* lactandum tradidit, poſteaque adoptatum filii loco habuit, vocavitque nomen ejus *Moyſes*, quòd eſſet ex aquis ſublatus. *Mo* enim Ægyptiorum linguâ aquam, *Iſes* verò ſervatum ſignificat. Unde nomen compoſitum *Moyſes*, quaſi ex aquis ſervatus, ut obſervant *Phylo* Lib. *De Vita Moſis*, *Joſephus* Lib. III. *Antiquitatum*, *Clemens Alexandrinus* Lib. I. *Stromatum*. Adoleſcens *Omni ſapientiâ Ægyptiorum eruditus eſt*. (Act. VII. verſ. 18. 19.) Arithmeticam, Geometricam, Muſicam, Medicinam, reconditiorem inſuper doctrinam, quæ hieroglyphicis literis tradebatur, arcana Phyſiologiæ, Theologiæ, & Polyticæ Ægyptiæ dogmata explicantem ab Ægyptiis Præceptoribus: Aſtrologiam à Chaldæis; Philoſophiam à Græcis *Moſem* didiciſſe, *Philo* in ejus Vita, & *Clemens Alexandrinus* Lib. 5. Stromatum aſſerunt. Verùm hæc de Græcis *Moſis* Præceptoribus narratio falſiſſima eſt, cùm literas è Phœnicia allatas Græcis primus tradiderit *Cadmus Moſe* longè recentior, ut tradunt *S. Juſtinus* Martyr, Oratione ad Gentes, & *Clemens Alexandrinus* Lib. I. *Stromatum*, *Euſebius* Lib. X. *Præparationis Evangelicæ* cap. V. & ante hos omnes *Joſephus* Lib. I. contra *Apionem*.

Ægypti cædes à Moſe.

III. Cùm *Moſes* vir factus fratres ſuos Iſraëlitas inviſeret, eorumque ærumnas cerneret, Ægyptium qui Hebræo inſultabat, eumque verberibus affligebat, occidit, cadaverque arenâ contexit, velut hoc facinore præſagiens, futurum ſe olim Dei vindicem ac Iſraëliticæ Gentis liberaturem. Proditâ cæde, & ad *Pharaonem* ipſum delatâ, ſupplicii metu in Madianitidem profugit, ibique uxorem duxit *Sephoram*, filiam *Raguelis*, ſive *Jethro*, Madianitarum Sacerdotis, quæ Numerorum XII. *Æthiopiſſa* dicitur, quòd Madianitæ Orientalis Æthiopiæ Populus eſſent, ut colligitur ex Cantico Habacuch: *Pro iniquitate vidi tentoria Æthiopiæ, turbabuntur pelles Terræ Madian:* utque docent *S. Hieronymus* Commentario in eum Prophetæ locum, & *Theodoretus* Quæſtione XXII. in Numeros. Duos ex ea liberos ſuſcepit, *Gerſam* & *Eliezer*. Annos quadraginta in Terra Madian *Moſes* expleverat, jamque octogeſimum ætatis agebat annum, cùm illi gregem *Jethro* Soceri ſui paſcenti ad Montem *Horeb*, in Rubo ardenti & incombuſto Deus apparuit, & ad Populum ſuum ab Ægyptiaca ſervitute liberandum vocavit. (*Exodi* II. & III. & *Actuum* VII.) Ille Munus impoſitum variis ſubterfugiis detrectans, tandem tribus ſignis, *Aaronis* fratris adjunctione, divinæ opis promiſſione animatus, Miraculorum patrandorum auctoritate inſtructus, illud ſuſcipit. (*Exodi* III. & IV.

Moſis vocatio.

IV. *Moſes* & *Aaron* prodigiis primùm apud Hebræos editis ut Legationem confirmarent, *Pharaonem* conveniunt, Dei mandata exponunt. Ipſa contemnit Tyrannus, duriori ſervitute Iſraëlitas premit, graviores ipſis labores præter diurnum penſum imponi jubet. *Moſes* Pharaonis repulſâ, & Populi ærumnis, quibus augendis occaſionem dediſſe videbatur, afflictus, Deum rogat, à quo Iſraëlitarum animi ſpe libertatis, & Terræ Chanaan promiſſione eriguntur. Cum amplioribus Mandatis ad Regem remittuntur *Moſes* & *Aaron*, quorum hic tenor: *Ecce conſtitui te Deum Pharaonis, & Aaron frater tuus erit Propheta tuus. Tu loqueris ei omnia quæ mando tibi, & ille loquetur ad Pharaonem, ut dimittat filios Iſraël de Terra ſua. Sed ego indurabo cor ejus, & multiplicabo ſigna & oſtenta mea in Terra Ægypti, & non audiet vos, immittamque manum meam ſuper Ægyptum, & educam Exercitum & Populum meum filios Iſraël de Terra Ægypti per judicia maxima.* Moſes octoginta, & Aaron octoginta tres annos natus, cum *Pharaone* congrediuntur. Miraculo virgæ in ſerpentem converſæ magis induratus eſt Pharao, cùm Magorum Principes *Jannem* & *Mambrem* ab Apoſtolo nominatos II. *ad Timotheum* III. *Verſ.* 8. ſignum illud præſtigiis ſuis vidit imitari, quanquam ſerpens ex virga *Moſis* factus ſerpentes ex virgis Magorum excitatos devoraverit. (*Exodi* VII.) Mox decem plagas per intervalla Deus Ægyptiis inflixit ad frangendam Tyranni contumaciam.

Moſis & Aaronis ad Pharaonem legatio.

V. Prima plaga fuit aquarum in ſanguinem verſatum. Ab aqua porro plagarum initium factum eſt, *Quia valde gloriabantur Ægyptii de flumine ſuo, & hunc pro Deo habebant; ut qui parem uſum illis præberet atque nubes cœli. Deinde propter pueros Judæorum in illum demerſos: Fluvius enim ille mutatus in ſanguinem velut conquerebatur de cæde puerorum*

Decem Plagæ Ægypti.

puerorum per Ægyptios commiſſa (inquit *Theodoretus* Quæſtione XIX. in Exodum.) Circa hanc plagam multa docet Scriptura. 1. Aquas omnes fluviorum, rivorum, paludum, lacuum, in ſanguinem verſas, tam in vaſis ligneis, quam in ſaxeis. 2. Piſces mortuos eſſe, fluviumque computruiſſe. 3. Plagam hanc ad omnem Terram Ægypti pertinuiſſe; adeòque Terram *Geſſen* ab hac plaga immunem non fuiſſe reſpectu Ægyptiorum, quamvis eædem aquæ Hebræis dulces ac potabiles eſſent, priſtinamque naturam & ſpeciem ab eis hauſtæ retinerent, ut tradit *Joſephus* Lib. II. *Antiquitatum*, cap. V. Docet 3. Scriptura Magos *Pharaonis* incantationibus ſuis idem feciſſe, aquas nimirum vertiſſe in ſanguinem, ex Mari ſcilicet; quod proximum erat, in domum Regiam allatas, ut *S. Auguſtinus* & *Theodoretus* conjiciunt, vel ex iis locis quæ ſoli incolebant Hebræi, ut idem *S. Auguſtinus* probabilius putat. Docet 4. Scriptura Ægyptios fodiſſe puteos circa flumen, ut biberent; quòd aqua fluminum in ſanguinem verſa, cùm ſubterraneo meatu per arenas colata, attenuata, & purgata eſſet, ſanguinis craſſitiem colorem & ſaporem aliquantulum amitteret, ac in potu tolerabilis fieret extrema neceſſitate urgente, ut explicat *Toſtatus*. 5. Docet impleros eſſe ſeptem dies poſtquàm Deus hanc plagam inflixit; quam adeo ſeptiduum duraſſe veriſimillimum eſt, ut *Philo* aſſerit Lib. *De Vita Moſis*. De hac plaga loquens *David* Pſalm. LXXVII. ait: *Convertit in ſanguinem flumina eorum, & imbres eorum ne biberent.* At *Moſes* nullam pluvialis aquæ mentionem facit, & præterea nulli in terram Ægypti cadunt imbres, ſed Nilus ipſi & nubium & imbrium vicem præſtat, ut *Moſes* ipſe, ſive Deus per *Moſen* loquens ſignificat *Deuteronomii* XI. verſ. 10. 11. quod etiam teſtantur *Philo* Lib. III. *De Vita Moſis*, *Joſephus* Lib. II. *Antiquitatum* cap. V. *Plinius* Lib. VI. *Mela* Lib. III. cap. IX. *Strabo* Lib. XVI. Difficultas iſta facilè ſolvitur, ſiquidem Hebræam vocem, quam Latinus Interpres *Pſalmo* LXXVII. Verſ. 44. vertit *imbres*, S. Hieronymus *rivos* reddit; & *S. Auguſtinus* in commentario hujus Pſalmi vocem Græcam ὀμβρήματα *Manationes aquarum* interpretatur: idemque nomen eſt Latinis *imber*, quòd Græcis ὄμβρος ſive ὄμβρημα, mutatâ literâ ο in ι, ut notat *Janſenius*. Locus conſimilis *Pſalmo* CIV. verſ. 29. habet aquas: *Convertit aquam eorum in ſanguinem, & occidit piſces eorum.*

S. Auguſt. Epiſt. ad Marcellinum olim VII. nunc CXLIII. Theodoret. Quæſt. XX. in Exod.

VI. Secunda plaga fuit Ranarum è fluvio ebullientium, per terram graſſantium, domos implentium, in cibos, in potum, in cubilia invadentium, omnia fœdantium. Unde Pſalmo CIV. Verſ. 29. *Edidit Terra eorum ranas in penetralibus Regum ipſorum.* De plaga illa Ægyptiaca vel ipſi impii non ambigent, ſi legant ea quæ de vaſtitate integris civitatibus & populis à ranis illatâ Auctores tam profani quàm ſacri referunt, ſcilicet *Diodorus Siculus* Lib. III. *Plinius* Lib VIII. cap. XXIX. *Athenæus* Lib. VIII. cap. II. *Oroſius* Lib. III. cap. XXIII. Hæc plaga octavo die poſt primam inflicta, & die nona ablata eſt, *Moyſe* orante, cum *Pharao* dimiſſionem Populi promiſiſſet. Signum iſtud præſtigiis etiam ſuis imitati ſunt Magi.

VII. Tertia plaga fuit Sciniphum, id eſt muſcarum minutiſſimarum, inquietiſſimarum, & inordinatè volantium, in oculos irruentium, acerbiſſimo ſtimulo pungentium, quæ homines quieſcere non ſinunt, ut docent *Philo*, *Origenes in Exodum* & *S. Auguſtinus Sermone de* X. *Plagis & Præceptis*, qui inter Sermones De Tempore Octavus eſt in poſtrema Editione Pariſienſi. *Joſephus* nomine Sciniphum pediculos perperam intellexit,

A repugnante Scriptura, quæ ex pulvere terræ, non ex corporibus hominum & animalium natos ſignificat, & homines ac jumenta afflixiſſe. (*Exodi* VIII. *verſ.* 16. 17.) Idem incantationibus ſuis fruſtra tentarunt Magi, ſuamque impotentiam profeſſi, *Pharaoni* dixerunt: *Digitus eſt Dei hic.*

VIII. Quarta plaga fuit muſcarum omnis generis, & præſertim caninarum, de quibus *Pſalmo* LXXVII. Verſ. 45. *Miſit in eos Cynomiam, & comedit eos.* Philo Lib. I. De Vita Moſis, *Origenes*, *S. Auguſtinus*, & *Theodoretus*, legunt *Cynomiam*, hoc eſt, caninam muſcam. *S. Hieronymus* legit B *cœnomiam*, id eſt, muſcam communem, ſeu omne genus muſcarum. Utraque lectio facilè conciliari poteſt: Muſca namque canina alias non excludit, ſed propter graviorem moleſtiam præcipuè nominata eſt. Huic autem prodigio ſolâ Scripturæ Sacræ auctoritate exploratiſſimo fidem vel apud impios conciliare poſſunt muſcæ lethiferæ, quarum meminit *Ariſtoteles* Lib. *De Mirabili Auſcultatione* pag. 886. infeſtiſſimæ Nili muſcæ, de quibus *Plutarchus Oratione De eſu Carnium*, aliæque ſimiles, de quibus *Plinius* Lib. X. & *Pauſanias in Arcadicis* p. 497. & quarum gratiâ *Jovi* muſ- C carum abactori litabatur, teſte *Pauſania* in *Eliacis* p. 313. Quòd *Clemens Alexandrinus* confirmat in *Protreptico ad Gentes* Hâc plagâ perculſus *Pharao* ſe filios Iſraël dimiſſurum pollicitus eſt: quod tamen non præſtitit. (*Exodi* VIII.)

IX. Quinta plaga fuit peſtis & interitûs pecorum. Cùm verò Ægyptiorum animalia quæ erant in agris, equi, aſini, cameli, boves, & oves gregatim perirent, de animalibus Iſraëlitarum nihil omnino periit. (*Exodi* IX.)

X. Sexta plaga fuit ulcerum & puſtularum erumpentium in hominibus & jumentis: quâ & ipſi D Magi *Pharaonis* percuſſi fuere (*Exodi* IX.)

XI. Septima plaga fuit grandinis graviſſimæ cum igne commixtæ, tonitruum & fulminum. De qua *Pſalmo* LXXVII. Verſ. 47. & 48. *Et occidit in grandine vineas eorum, & moros eorum in pruina. Et tradidit grandini jumenta eorum, & poſſeſſionem eorum igni.* Et Sapientiæ XVI. Verſ. 22. *Nix autem & glacies ſuſtinebant vim ignis, & non tabeſcebant: ut ſcirent quoniam fructus inimicorum exterminabat ignis ardens in grandine, & pluvia coruſcans.* Huic ſigno vel apud impios fidem conciliare poſſunt, grandineæ plagæ ab Auctoribus narratæ, ſcilicet ab *Horatio* Lib. III. Ode 1. & E Lib. I. Epiſtola VIII. *Socrate* Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Lib. IV. cap. X. *Glyca* Annalium p. IV. *Flodoardo* in *Chronico* ad annum 919. *Paulo Æmilio* Lib. V. De Geſtis Francorum, *Matthæo Palmerio* in *Chronico* ad annum 825. *Hectore Boethio* Lib. XXIII. Hiſtoriæ Scoticæ, *Antonio Bonfinio* De rebus Hungaricis Decade 1. Lib. II. &c.

XII. Octava plaga fuit locuſtarum omnia depaſcentium. (*Exodi* X.) Ad hanc pertinet, *Pſalmi* LXXIV. Verſus 51. *Et dedit ærugini fructus eorum, & labores eorum locuſtæ.* Ærugo ponitur pro brucho locuſtæ ſpecie, ut patet ex *Pſalmo* CIV. Verſ. 34. F & 35. *Dixit & venit locuſta & bruchus cujus non erat numerus: Et comedit omne fœnum in terra eorum, & comedit omnem fructum terræ eorum.* Ærugo itaque ad octavam plagam pertinet, ſicut pruina & ignis ad ſeptimam, ut plures quàm decem plagas admittere cum *S. Auguſtino* minimè neceſſe ſit. Porro plagæ iſtius prodigium nec ipſi impii negabunt, ſi probatos Auctores audiant mira de vaſtatione ac pernicie à locuſtis allatâ narrantes, ſcilicet *Plinium* Lib. VIII. cap. XXIX. & Lib. XI. cap. XXIX. *Titum Livium* Lib. XLII. *S. Auguſtinum* Lib. III. *De Civitate Dei*, cap. XXXI. *Cedrenum* circa annum 278. *Anaſtaſium Bibliothecarium*

ratinum à *Baronio* laudatum Tom. IX. ad annum 885. *Aventinum* Lib. VII. Hiſtoriæ Boiorum, *Johannem Leonem Africanum*, in Deſcriptione Africæ Lib. IX.

XIII. Plaga nona fuit denſiſſimarum & horrendarum tenebrarum, quæ univerſæ Terræ Ægypti per triduum offuſæ ſunt, ita ut nemo Ægyptiorum alterum videret, nec ſe loco moveret: dum limpidiſſima lux Iſraëlitis interim affulgebat. *Exodi* X. Hanc plagam vivacíſſimis coloribus depingit Spiritus Sanctus *Sapientiæ* XVII. & XVIII. *Dum perſuaſum habent iniqui poſſe dominari Nationi Sanctæ, vinculis tenebrarum & longæ noctis impediti, incluſi ſub tectis, fugitivi perpetuæ providentiæ jacuerunt. Et dum putant ſe latere in obſcuris peccatis, tenebroſo oblivionis velamento diſperſi ſunt, paventes horrende, & cum admiratione nimiâ perturbati. Neque enim quæ continebat illos ſpelunca, ſine timore cuſtodiebat: quoniam ſonitus deſcendens perturbabat illos, & perſonæ triſtes illis apparentes pavorem illis præſtabant. Et ignis quidem nulla vis poterat illis lumen præbere: nec ſyderum limpida flamma illuminare poterant noctem illam horrendam. Apparebat autem illis ſubitaneus ignis timore plenus: & timore perculſi illius, quæ non videbatur, faciei, æſtimabant deteriora eſſe quæ videbantur... Sanctis autem tuis maxima erat lux.*

XIV. Plaga decima & ultima, poſt inſtitutionem Paſchatis divinitus factam inflicta, fuit cædes primogenitorum, tam in hominibus quàm in jumentis, media nocte facta, Angelorum miniſterio. Ab illa clade nulla Ægypti familia immunis fuit. Periere ſimul primogeniti omnes à *primogenito Pharaonis, qui in ſolio ejus ſedebat, ad primogenitum captivæ quæ erat in carcere.* (Exodi XII.) Hæc plaga deſcribitur Sapientiæ XVIII. *Reſonabat inconveniens inimicorum vox, & flebilis audiebatur planctus ploratorum infantium. Simili autem pœna ſervus cum domino afflictus eſt, & popularis homo Regi ſimilia paſſus. Similiter ergo omnes uno nomine mortis mortuos habebant innumerabiles. Nec enim ad ſepeliendum vivi ſufficiebant: Quoniam uno momento, quæ erat præclarior natio illorum exterminata eſt. De omnibus enim non credentes propter veneficia, tunc verò primùm cùm fuit exterminium primogenitorum, ſpoponderunt Populum Dei eſſe. Cùm enim quietum ſilentium contineret omnia, & nox in ſuo curſu medium iter haberet, omnipotens ſermo tuus de cœlo à Regalibus ſedibus, durus debellator in mediam exterminii Terram proſilivit, gladius acutus inſimulatum imperium tuum portans, & ſtans replevit omnia morte.* Agni ſanguis in ſuperliminaribus domorum & in utroque poſte cum hyſſopo aſperſus Hebræos ab hac plaga liberavit. In tanti beneficii memoriam omne primogenitum tam ex hominibus quam ex jumentis ſibi conſecrari Deus juſſit. Primogenita pecudum, maſculini ſexus, mactari, primogenitos hominum redimi. *Exodi* XIII. *verſ.* 12. *& ſeq.* Circa inſtitutionem Paſchatis, quæ hanc, imò & nonam plagam præceſſit, multa obſervanda ſunt, quæ Diſſertatione ſingulari commodiùs exponentur.

Decem Ægypti plagæ vulgaribus verſibus, ſed male natis ſunt expreſſæ:

Prima rubent unda, ranarum plaga ſecunda,
Inde culex triſtis; poſt muſca nocentior iſtis,
Quinta pecus ſtravit, anthraces ſexta creavit.
Poſt ſequitur grando, poſt bruchus dente nefando,
Nona tegit Solem, primam necat ultima prolem.

Quæ *Moyſen* ſpectant, ad Exitum uſque Iſraëlitarum ex Ægypto, ſtrictim exprimit Apoſtolus ad Hebræos XI. *Fide Moſes, natus, occultatus eſt menſibus tribus à parentibus ſuis, eò quod vidiſſent elegantem infantem, & non timuerunt Regis Edictum. Fide Moyſes grandis factus negavit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum Populo Dei, quàm temporalis peccati habere jucunditatem, majores divitias æſtimans theſauro Ægyptiorum improperium Chriſti: Aſpiciebat enim in remunerationem. Fide reliquit Ægyptum, non veritus animoſitatem Regis: Inviſibilem enim tanquam videns ſuſtinuit. Fide celebravit Paſcha & ſanguinis effuſionem: ne qui vaſtabat primitiva tangeret eos.*

XV. Plures Typi Chriſtum Jeſum hac Ætate inſigniter expreſſerunt, præſertim *Melchiſedech*, *Iſaac*, & *Joſephus*. In *Melchiſedecho*, præclaram Chriſti figuram Apoſtolus agnoſcit, Hebr. VII. 2. 3. *Primùm quidem*, inquit, *interpretatur Rex Juſtitiæ, deinde autem & Rex Salem, quod eſt Rex pacis, ſine patre, ſine matre, ſine genealogia; neque initium dierum, neque finem habens: aſſimilatus Filio Dei, manet Sacerdos in perpetuum:* Chriſtus Jeſus Rex, Juſtus, & Pacificus in utroque Teſtamento prædicatur Iſaiæ IX. 6. 7. *Et vocabitur nomen ejus Princeps pacis. Multiplicabitur ejus imperium, & pacis non erit finis: ſuper ſolium David, & ſuper Regnum ejus ſedebit, ut confirmet illud, & corroboret in judicio & in juſtitia, à modo & uſque in ſempiternum.* Et cap. XXXII. 1. *Ecce in Juſtitia regnabit Rex.* Actuum X. 36. *Verbum miſit Deus filiis Iſrael annuncians pacem per Jeſum Chriſtum: Hic eſt omnium Dominus.* Roman. XIV. 17. *Non eſt enim Regnum Dei eſca & potus, ſed juſtitia & pax, & gaudium in Spiritu Sancto* Epheſ. II. 13. 14. *Nunc autem in Chriſto Jeſu, vos qui aliquando eratis longè, facti eſtis prope in Sanguine Chriſti.* JESUS item ſine patre in tempore natus eſt, utpote ex Virgine: ſine matre ab æterno natus eſt, utpote filius Dei, quà ratione genealogia etiam ejus nulla eſt. Neque initium habet, neque finem. Ad ipſum quippe referuntur hæc Dei verba per Davidem loquentis: *Tecum principium in die virtutis tuæ, in ſplendoribus Sanctorum ex utero ante Luciferum genui te.* (Pſalmo CIX. 13.) Qui de ſe ipſo ait: *Ego principium qui & loquor vobis.* Et, *Ego ſum Alpha & Omega, primus & noviſſimus, principium & finis.* (Apocal. XXII. 13.) Unde & ejus *Sacerdotium ſempiternum* eſſe probat Apoſtolus, quòd ipſe *maneat in æternum, ſemper vivens ad interpellandum pro nobis* (Hebr. VII. 24. 25.) Sacerdos Dei ſummi fuit *Melchiſedech*: Sacerdos item *Jeſus*, non oleo illo ex arborum fructibus expreſſo unctus, ſed *oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis* à Deo conſecratus. (*Pſalmo* XLIV.) non Hebræorum ſolùm, ſed & Gentium Sacerdos, ut *Melchiſedecus*, Pſalmo CIX. 4. *Juravit Dominus, & non pœnitebit eum: Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedec.* Hebr. V. *Sic & Chriſtus non ſemetipſum clarificavit ut Pontifex fieret, ſed qui locutus eſt ad eum, Filius meus es tu, ego hodie genui te: quemadmodum & in alio loco dicit: Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedec.* Hebr. VI. 19. 20. *Uſque ad interiora velaminis, ubi præcurſor pro nobis introivit Jeſus, ſecundùm ordinem Melchiſedec Pontifex factus in æternum.* De quo *Tertullianus Lib.* V. *contra Marcionem*, cap. IX. *Quid Ezechias ad Melchiſedec Altiſſimi Sacerdotem, & quidem non circumciſum, qui Abraham circumciſum jam acceptâ decimarum oblatione benedixit? At in Chriſtum conveniet ordo Melchiſedec: Quoniam quidem Chriſtus proprius & legitimus Dei Antiſtes, præputiati Sacerdotii Pontifex, tunc in Nationibus conſtitutus, à quibus magis ſuſcipi habebat, cogniturum ſe quandoque*

Inſignes Chriſti Typi tertiâ Mundi Ætate.

Melchiſedech.

Digitized by Google

doque Circumciſionem, & Abraha Gentem, cùm ultimò venerit, acceptatione & benedictione dignabitur. Melchiſedechus panem & vinum obtulit: Jeſus Chriſtus Corporis & Sanguinis ſui Sacrificium ſub panis & vini ſymbolis in Euchariſtia inſtituit. *Melchiſedecum* Sacerdotem fuiſſe nec Judæi ipſi diffitentur: Meſſiam Sacerdotem fore, & Dei Filium etiam credunt, idque in Pſalmo CIX. ſignificatum eſſe cenſent. Philo *Primogenitum Verbum Dei Pontificem* eſſe aſſerit Lib. *De Somniis*, & Lib. *De Exulibus*. Quin etiam in *Midraſch Thebillim* Hebræorum Libro legimus, Sacerdotii dignitatem ab Iſraëlitis propter peccata ablatam, ad Gentes tranſlatam fuiſſe, ut obſervat Doctiſſimus Præſul *Daniel Huetius Demonſtrationis Evangelicæ Propoſitione* IX. cap. XXVIII.

Iſaac Typus Chriſti.

XVI. In multis etiam Jeſu Chriſti typum geſſit *Iſaacus*. Hunc enim genuit centenarius pater & plenus dierum: Pater Æternus, quem Daniel *Antiquum dierum* appellat, *Ubi venit plenitudo temporis, miſit Filium ſuum.* (Galat. IV. 4.) Matre vetulâ & ad diem illam ſterili, ſpecioſâ tamen, natus eſt *Iſaacus*: Synagogæ filius fuit *Jeſus*, matris pulchræ quidem, & præclaris ceremoniis ornatæ, ſed vetulæ jam & infecundæ; quippe gratiam Spiritus Sancti, quæ vita æterna eſt, non conferentis. *Iſaac* promiſſionis filius fuit: *Jeſus* divinarum promiſſionum fructus eſt: Hunc enim Deus *promiſit per Prophetas ſuos in Scripturis Sanctis.* (Rom. I. 2.) Unigena uterque fuit. *Iſaacus* à patre ſacrificio deſtinatus eſt, & ad mortem ductus: *Jeſus* decreto & voluntate Patris pro hominum ſalute morti addictus: *Qui proprio Filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum.* (Roman VIII. 32.) *Iſaacus* ligna, quibus imponendus & comburendus erat, in Montem portavit: *Jeſus* Crucem in qua immolandus erat, in Montem ipſe tulit. Arietem pro *Iſaaco* immolavit *Abrahamus*: pro hominibus mactatus eſt *Jeſus*. Cornibus in veprete hærere aries *Abrahamo* viſus eſt. *Jeſus* cum toto vitæ decurſu ſummas difficultates & anguſtias pro nobis toleraſſet, in Paſſione ſua ſpinis coronatus eſt. Arietem *Iſaaco* ſubſtituendum poſt tergum conſpexit *Abrahamus*: *Jeſum* poſt multos annos ex ſtirpe ſua oriturum, & pro omnibus hominibus mactandum & ipſe prævidit. Unde Chriſtus ait: *Abraham Pater veſter exultavit ut videret diem meum: vidit & gaviſus eſt.* Iſaacus in Montem Moria ductus eſt ut mactaretur: *Jeſus* in Montem Golghota ut crucifigeretur. Mons Hieroſolymitanus utriuſque ſacrificii locus.

Daniel 7.

Joſephus Chriſti figura

XVII. Aliam Chriſti *Jeſu* imaginem in *Joſepho* conſpicimus. Joſephus enim cùm à Patre præ fratribus diligeretur, illorum ſibi invidiam odiumque concitavit: Chriſtus invidia & odium Judæorum immeritus incurrit. *Joſephi* ſomnia ſummam illi dignitatem portendebant, in qua fratres coram ipſo ſuplices ac venerabundi procumberent: *Jeſus* à fratribus ſuis, à *Maria* Virgine Matre ſua, & à *Joſepho*, cujus filius putabatur, re vera adoratus eſt. Advenientem *Joſephum* fratres occidere meditantur: *Venite* (inquiunt, *Geneſis* XXXVII. 20.) *occidamus eum.* Veniente ad homines Jeſu, *Morte*, inquiunt, *turpiſſimâ condemnemus eum.* (Sap. II. 20.) Venditur *Joſeph* à fratribus viginti, vel, ut alii Interpretes habent, triginta nummis: *Jeſus* à *Juda* venundatur triginta argenteis. Cruenta *Joſephi* tunica ad *Jacobum* patrem perlata cruentam *Jeſu* mortem ſignificat. *Putiphari* Eunucho *Pharaonis*, Principi Exercitus, in ſervum venundatus eſt *Joſephus*: *Jeſus ſemetipſum exinanivit formam ſervi accipiens.* (Pilipp. II. 7.) *Joſephus* carcere clauſus inter duos reos, alteri mortem, ſalutem alteri & reſtitutionem in integrum vaticinatur, oratque ut in gratiam Principis, Munuſque priſtinum reſtitutus, ſui meminerit: *Jeſus Chriſtus* inter duos Latrones affixus, altero vitæ præteritæ crimina novis blaſphemiis, æternâ damnatione digno, promerito, alteri crimina ſuæ pœnitentiæ actibus expianti, & roganti ut regnum adeptus memor ipſius ſit, æternam felicitatem ſpondet: *Hodie*, inquit, *mecum eris in Paradiſo.* Ad *Joſephi nutum frumenta Populis vendebantur.* (Geneſis XLII.) *Jeſus* eſcas populis eſurientibus non ſemel ſubminiſtravit, panibus per miraculum multiplicatis: Ipſe ſe *Panem vitæ, Panem vivum qui de Cœlo deſcendit*, eſſe profitetur; Qui venerit ad ſe, non ampliùs eſuriturum; quis panem hunc manducaverit, non moriturum. *Pharao* Ægyptios coram *Joſepho* juſſit in genua procumbere, totamque Ægyptum ex ipſius arbitrio pendere, & alterum eum eſſe a Rege: *Deus exaltavit JESUM, & donavit illi Nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ut in Nomine Jeſu omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jeſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris.* Pharao *Joſephum* vocavit *Salvatorem Mundi*: (Geneſis XLI. 45.) De Chriſto Angelus ad *Joſephum Mariæ* Virginis ipſius Matris Sponſum: *Pariet autem Filium, & vocabis Nomen ejus Jeſum: Ipſe enim ſalvum faciet Populum ſuum à peccatis eorum.* Joſephus fratres dimittens, hoc præceptum illis dedit: *Ne iraſcamini in via.* (Geneſis XLV. 24.) *Jeſus* à Diſcipulis abiturus ad Patrem pacem ipſis impertit. *Pacem*, inquit, *relinquo vobis, pacem meam do vobis.* Et per Apoſtolum ſuum Chriſtianis omnibus fratribus & coheredibus ſuis hoc præceptum ſignificat: *Iraſcimini, & nolite peccare: Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram.* (Epheſ. IV. 26.) *Jacob* morti proximus de *Joſepho* ait: *Filius accreſcens*: (Geneſis XLIX. 22.) De Chriſto Jeſu Joannes Baptiſta: *Illum oportet creſcere, me autem minui.* Et *Lucas* Evang. cap. II. 40. *Puer autem creſcebat, & confortabatur, plenus ſapientiâ: & gratia Dei erat in illo.* Item verſ. 52. *Et Jeſus proficiebat ſapientiâ, & ætate, & gratiâ apud Deum & homines.*

Matth. 1.

CAPUT II.

Exponitur hujus Ætatis Hiſtoria ut ab Hebræis vel Exoticis Scriptoribus interpolata vel confirmata.

ARTICULUS I.

De Abrahamo.

Gentium Scriptores Abrahami meminere.

I. A*Brahami* cum laude meminerunt antiquiſſimi Gentium Scriptores, *Beroſus*, *Hecatæus*, & *Nicolaus Damaſcenus*, laudati à *Joſepho* Lib. I. *Antiquitatum*, cap. VIII. & ab *Euſebio* Lib. IX. *Præparationis Evangelicæ* cap. XVI. *Joſephi* verba ſic repræſentante. *Moſem præterea, in ea quam fusè de Abrahamo Hebræorum parente ſcribit Hiſtoriâ, conſentientes habere Gentiles Hiſtoricos Joſephus Auctor eſt, Sic enim loquitur. Ac Beroſus quidem Abrahami parentis noſtri, ſuppreſſo licet nomine, his tamen verbis meminit. Circa decimam poſt Diluvium Ætatem, Vir quidam apud Chaldæos vixit, ſummâ cum integritate morum, tum etiam dignitate, rerumque cœleſtium cognitione præditus. Hecatæus*

Seu melius ſtirpem vel generationem, quàm ætatem ſ. Interpres reddidiſſet.

verò

verò non ejus tantùm obiter meminit, ſed etiam juſtum de ipſo Volumen ſcriptum reliquit. Nicolaus autem Damaſcenus quarto Hiſtoriarum Libro hunc in modum loquitur: Abrahamus Damaſci regnavit, cùm ex regione Chaldæorum ultra Babylonem ſitâ cum exercitu profectus, eò commigraſſet. Inde verò haud longo poſt tempore, mutatis denuo ſedibus, eam quæ tum Chananæa, nunc autem Judæa nuncupatur, cum ſuis incoluit, nec non illius poſteri numero ac multitudine aucti; quorum de rebus alium mihi ſeponod dicendi locum. Et verò illuſtris etiamnum Abraami nominis totâ paſſim Damaſcena regione memoria eſt, ac certus quidam vicus oſtenditur, quod Abraami domicilium nominant. Verùm ubi gravis poſtea fames in Chananæam incubuiſſet, is quòd annona copiâ Ægyptios abundare intelligeret, libenter omnino ſeſe ad eos contulit, partim ut ipſorum ubertate frueretur, partim ut Ægyptiorum Sacerdotum de Diis opinionem acciperet; hoc utique conſilio, ut ſi meliora traderent, ea ſectaretur, ſin autem veriùs ipſe ſentiret, eos contra ſaniorem ad mentem ſententiamque traduceret. Ac deinceps ita ſubjungit: *Cùm Ægyptiorum, inquit, eruditiſſimis familiariter uteretur, novum ipſe non ad virtutem modò ſuum, verùm etiam ad nominis exiſtimationem decus ac ſplendorem adjunxit. Nam quòd Ægyptii diſcrepantibus moribus delectati, ſuos ipſimet aliorum alii Ritus elevarent, mutuóque propterea odio tenerentur, ille cum ſingulis ita ſeorſim agebat, ut quicquid ſuis quique de rebus ac placitis diſputarent, id totum ipſe reſpueret, & ab omni veritate vacuum eſſe demonſtraret. Quo factum eſt ut in quotidianis eum mutuiſque congreſſibus, tanquam Sapientiſſimum, nec ſingulari tantùm intelligendi vi præditum, ſed etiam ad perſuadendum aliis quicquid probandum ſuſcepiſſet, potentiſſimum admirarentur. Itaque Arithmaticam eos atque Aſtrologiam prolixè ac liberaliter docuit, quibus in Artibus, ante ipſius adventum, Ægyptii hoſpites omnino ac peregrini fuerant. Quippe à Chaldæis in Ægyptum, indéque ad Græcos utriuſque præcepta permanarunt.*

Juſtinus ex *Trogo Pompeio* Lib. xxxvi. *Hiſtoriarum* cap. ii *Judæis*, inquit, *origo Damaſcena, Syriæ nobiliſſima Civitas. Nomen Urbi à Damaſco Rege inditum.... Poſt Damaſcum Azelus, mox Adores, & Abraham, & Iſrahel Reges fuere.* Falsò aſſerunt *Nicolaus Damaſcenus* & *Trogus Pompeius*, *Abrahamum* Damaſci ſubſtitiſſe ac regnaviſſe. Id enim ratio temporum non patitur. Siquidem illo ipſo anno quo ex *Haran* urbe egreſſus eſt, venit in Terram Chanaan, ut patet ex cap. xvi. *Geneſis*, ubi ſcriptum eſt, *Abrahamum*, cùm eſſet octoginta-ſex annorum, genuiſſe *Iſmaëlem*, decem annis poſtquam habitare cœperat in Terra Chanaan, ductâ in uxorem *Agar Iſmaëlis* matre. Ex quo conficitur, *Abrahamum* cœpiſſe habitare in Chananitide anno ipſo ſeptuageſimo-quinto ætatis. Falſum igitur eſt ipſum, cùm venit ex *Haran* civitate, priuſquam Terram Chanaan intraret, habitaſſe, nedum regnaſſe Damaſci. Id etiam cum promptiſſima Patriarchæ obedientia conciliari non poteſt. Dei enim mandatum, quo jubebatur è Meſopotamia in Terram Chanaan migrare, ut par erat, executus non fuiſſet, ſi Damaſci non ſolùm commorari, verùm etiam poſthabitis Dei promiſſis Regnum ſibi comparare ſtuduiſſet. Adde quòd *Abraham* ubique ſe peregrinum & advenam eſſe dixit, idemque *Jacob* de ſe ac Majoribus ſuis confeſſus eſt. Nuſquam igitur *Abraham* certam & propriam ſedem ac domicilium habuit: tantùm abeſt ut Regnum obtinuerit. Tandem *Moyſis* & aliorum Scriptorum ſacrorum, nec non *Joſephi* ſilentium, narrationem illam de Regno Damaſceno *Abrahami* fabuloſam eſſe convincit.

Abrahami etiam cum laude meminit *Eupolemus* ab *Alexandro Polyhiſtore* laudatus, apud *Euſebium* Lib. ix. *Præparationis Evangelicæ* cap. xvii. *Idem*, inquit, *Ætate decima, Camarina, quæ Babyloniæ civitas eſt, quamque Urien nonnulli vocant, Græci Chaldæopolin interpretantur, Abrahamum natum eſſe tradit, qui cùm nobilitate ac ſapientiâ omnibus anteiverit, tum verò Aſtrologiam pariter & Chaldaicam invenerit, & ſingulari ſtudio pietatis divinam ſibi gratiam conciliarit. Hunc porro divino juſſu, collocato rerum ſuarum in Phœnicia domicilio, Solis Lunæque converſiones, ac reliquaid genus omnia Phœnices docuiſſe, quæ res ſummè gratioſum eum apud Regem effecerit. Poſtea verò cùm appetitos bello Phœnices Armenii ſuperaſſent, ipſumque Abrahami Nepotem captivum abducerent, Abrahamum ſervorum manu ſtipatum auxilium ei tuliſſe, Victores ſuam in poteſtatem redegiſſe, eorumque liberos & uxores belli jure captos abegiſſe. Verùm Legatis ad ipſum ab hoſte miſſis, qui captivos pecuniâ redimerent, victis eum inſultare feròcius noluiſſe, ſed militum ſuorum ſtipendio contentum, captivos liberaliter reddidiſſe. Addit inſuper eum in ſacro Urbis Argarize, hoc eſt, Altiſſimi Monte ſuſceptum hoſpitio, dona ſimul a Melchiſedecho Dei Sacerdote: qui ibidem regnabat, accepiſſe. Poſtmodum urgente fame Abrahamum in Ægyptum cum univerſa familia ſeceſſiſſe, ibique fixa ſede, cum ejus uxore, quam ſororem ille ſuam vocaret, Ægyptiorum Regem Matrimonium iniiſſe. Hic verò ſuſius exequitur, quemadmodum nec illius congreſſu frui Rex potuerit, & Populum ejus univerſum, Regiamque adeo familiam graviſſima peſtis invaſerit; tandemque Rex conſultis Vatibus; ac minimè viduam mulierem eſſe reſpondentibus, ubi eam Abrahami uxorem eſſe comperiſſet, Viro ſuo reddiderit. Cæterùm eum apud Heliopolim Abrahamus Ægyptiorum Sacerdotum conſuetudine plurimùm uteretur, multa ipſos, necnon Aſtrologiam, quæque ad eam pertinent omnia, illo docente didiciſſe tradit.*

Eupolemus in Rerum Judaic. Hiſtor.

Quidam, teſte *S. Epiphanio*, Melchiſedecho patrem ſtatuère *Heraclam*, matrem *Aſtartam* ſive *Aſteriam*. Hujus commenti Auctores nihil aliud voluiſſe conjicit *Voſſius* Lib. ii. *De Idololatria* cap. xxi quàm *Melchiſedecho* patrem fuiſſe Solem, matrem Lunam vel Terram. Nam ὁ Ἡρακλῆς Sol ἡ Ἀστάρτη Luna, aut Tellus. Horum omnes filii ſumus viri ſummates, infimates, medioxumi; vitalis enim calor nobis eſt à Sole, Cœloque; materies autem à terræ & aquæ globo, in quem Lunæ, maximéque in humorem imperium eſt: Quod igitur omnium eſt hominum commune, id particulatim tribuerunt *Melchiſedecho*; quòd parentes ejus neſcirentur.

Fabula de Melchiſedeco

Artapanus in Rerum Judaicarum Hiſtoria, Judæos ſcribit *Hermuth* nominari, *quæ vox, ſi Græcè loqui velis, Judæos ſonet: eoſdem verò Abrahami ex nomine Hebræos nuncupari. Abrahamum autem in Ægyptum cum univerſâ familiâ ad Parethonem Ægyptiorum Regem ſeſe contuliſſe, quem cùm Aſtrologiæ præceptis inſtituiſſet, ac viginti continentes annos ibidem egiſſet, in Syriam denuo remigraſſe, pleriſque ſuorum ob regionis ubertatem in Ægypto reſidentibus.* Refert *Alexander Polyhiſtor*, apud *Euſebium* Lib. ix. *Præparationis Evangelicæ* cap. xviii.

Melo in Opere adversùs Judæos, *Virum quemdam qui cum filiis diluvium effugerat, ab indigenis Armenia pulſum, adhuſque ac poſſeſſionibus ejectum fuit, intermedia regione peragratâ in deſertos Syriæ montes ſeceſſiſſe commemorat. Abraamum verò poſt tertiam ætatem natum eſſe, cujus nomen Patris Amicum ſignificet. Eundem, cùm ſapientiæ laude præſtaret, ſolitudinem percurriſſe ac luſtraſſe univerſam:*

ſam: tum duabus ductis uxoribus, altera quidem indigena & affini, Ægyptiâ vero alterâ, quæ ſervitutem ante ſerviebat: ex Ægyptia liberos duodecim genuiſſe, qui in Arabiam profecti, eam inter ſe diviſerint, locique hominibus Principes imperarint: ex quo factum ſit, ut Reges Arabum duodecim primis illis cognomines ad noſtra uſque tempora numerentur. Ex legitima autem uxore filium unicum ſuſcepiſſe, cujus nomen apud Grecos γελωτα, *hoc eſt, riſum ſonet, quique Abraamo ſeniore jam defuncto, liberos ex conjuge indigena duodecim procreavit, quorum poſtremo Joſepho nomen fuit, à quo Moſes tertius numeretur.*

Abrahami ſacrificium.

Attapanum & Polyhiſtorem Alexandrum *Jacobum* cum *Iſaaco* confudiſſe patet, atque *Abrahami* Hiſtoriam interpolaſſe. Subdit Polyhiſtor: *Paulo poſt juſſum à Deo Abraamum fuiſſe ait, ut Iſaacum filium ipſi in holocauſtum immolaret, cumque continuò Adoleſcente ſecum in Montem educto, ſuccendiſſe pyram, eique ſimul Iſaacum impoſuiſſe. Verum ipſi, cùm jam filium jugulaturus eſſet, ab Angelo facinus inhibente Arietem ad ſacrificium oblatum eſſe, quem ille ſubducto pyra filio immolarit.* Hæc nobis ſervavit *Euſebius* cap. xix. ejuſdem Libri.

Abrahami filii ex Cethura: indeque ortæ fabulæ.

Clodemus Vates, quem & Malchan plerique vocant, quique Rerum Judaicarum ſcripſit Hiſtoriam id ipſum quod à Moyſe Judæorum Legiſlatore narratur, de Abrahamo commemorat, Natos ei plures ex Chetura liberos fuiſſe, è quibus tres etiam nominat, Aſerem, Aſurem, Afranem. Et ab Aſure quidem Aſſyriam, ab Aſere autem atque Afrane cum Afran Urbem, cum Africam univerſam nomen accepiſſe. Hos porro Herculis * *in Libyam Antæumque moventis ſocios fuiſſe, ipſumque Herculem ex Afranis filia, quam uxorem duxerat, Diodorum filium ſuſcepiſſe, qui Sophoaam deinceps genuerit, à quo Barbari Sopha appellati fuerint.* (Apud *Euſebium* cap. xx. ejuſdem Libri) Ex *Philone Biblio* quædam de *Abrahamo* refert *Euſebius* ibidem. *Abrahamum* etiam indigitaſſe videtur vetuſtiſſimus Orphicorum Scriptor his verſibus, quos apud *Clementem Alexandrinum* Lib. v. *Stromatum* & *Euſebium* Lib. xiii. cap. xii. legimus:

* Id falſum, cùm Hercules non ſolùm Abrahamo, ſed & Moyſe ſit recentior.

Nemo illum novit mortalia cuncta regentem,
Unicus ille niſi Chaldæo ſanguine cretus:
Norat enim Solis quà ſe Aſtrum lege rotaret,
Et circum Terram magnus ſe volveret orbis
Æqualiſque tereſque, intus ſita circumplectens.

II. Hebræi in *Tanchuma* fol. 2. & in *Bereſith Rabba* Sect. lvi. *Iſaaco* ad Montem, in quo immolandus erat, cum Patre pergenti *Satanam* comitem adjungunt, qui ipſi dextrum clauſerit latus, & à propoſito eum abſterrere conatus fuerit. *Iſaacum* ſe in buſto ultro ligandum obtuliſſe, eò quòd præceptum de honorandis parentibus violaſſet, Hebræi fabulantur. Ita *R. Eliezer* in *Pirke* cap. xxxi. Huic ligationi tantam vim tribuunt, ut ejus recordatione Deum moveri credant ad remittenda populi peccata. Unde in precatione novi anni Deum orant ut recordetur *ligationis quâ ligavit Abraham Iſaacum filium ſuum ſuper Altare.* In *Sepher Thephileth.* P. 113. *Aſpiciatur*, inquiunt, *coram te conſtrictio Unigeniti.* Arietem, quem *Abraham* pro filio in holocauſtum obtulit, creatum fuiſſe volunt ante annos bis mille & ampliùs, nempe ſub veſperam diei ſextæ creationis. Ita *Jonathan* in Paraphraſi, *R. Selomo*, & *Tanchuma* fol. 12. Tamen in Jonathanis Paraphraſi num. xxii. 28. & in *Pirke Aboth* fol 30. & in Tractatu Talmudico *Peſachim* fol. 54. & in Capitulis *R. Eliezer* cap. xix. ubi enumerantur res illæ decem, quas ſub veſperam ſextæ diei creatas fuiſſe fingunt, arietis nulla eſt mentio. Itaque hac in parte Judæi ſibi non conſtant, quod in tanta mentiendi licentia mirum non eſt, inquit *Bochartus.* Hujus Hiſtoriæ lacinias, ſed de more interpolatas, Græcis ſuis fabulis immiſcuerunt. Sic *Iphigeniam* narrant à patre *Agamemnone Dianæ* fuiſſe oblatam: & cùm *Chalcantis* miniſterio jamjam eſſet mactanda, *Vox quædam luco emiſſa, aſpernari Numen ſacrificii genus, & ob id abſtinendum à corpore Virginis* (inquit *Dyctis Cretenſis*, vel quiſquis illius nomine abutitur Lib. 1.) *Itaque curarent id, quod in vicem Virginis oblatum animadverterent, immolari. Interim deliberantibus cunctis, quidnam & ubi eſſet, quod immolari juberetur, cerva, formâ corporis admirandâ ante ipſam Aram intrepida conſiſtit. Eam prædictam hoſtiam rati, oblatamque divinitus comprehendunt, moxque immolant.* Ita & *Euripides* in *Iphigenia*, in *Aulide. Ovidius* Lib. xii. Metamorphoſeon, *Hyginus* Fabula 98. *Servius* in Lib. ii. Æneidos Virgilii. Similem de Helena fabulam ex *Ariſtodemo* refert *Plutarchus* in *Parallelis*, cap. xxxv. *Peſte*, inquit, *Lacedæmone graſſante, cùm ex Oraculi monitu Helena fuiſſet Aris admota, ut pro ſalute popularium immolaretur aquila advolans gladium arripuit, & in armentum deferens buculæ impoſuit*, quæ proinde *Helenæ* ſubſtituta eſt. Huic ſimile eſt quod de *Valeria Luperca* legitur in *Ariſtidis Italicis*, hanc ſcilicet cùm in remedium graſſantis peſtis pariter immolanda eſſet, ſimili caſu ſervatam fuiſſe, cùm arreptum gladium aquila injeciſſet *in juvencam quamdam prope Templum paſcentem.*

Hebræorum fabulæ de Abrahami ſacrificio, & arietis oblatione in locum Iſaaci.

Græcorum fabulæ ex Abrahami ſacrificio natæ.

Hebræorum fabula de Morte Saræ.

Rurſus fabulantur Hebræi, *Saram* audito nuntio de abductione *Iſaaci* in Montem ut immolaretur, tanto dolore fuiſſe perculſam, ut præ ægritudine animi mortua ſit. Ita *R. Solomon Jarchi.* Eandem fabulam habes in *Pirke Eliezer*, cap. xxxii. Suſcribit egregius quoque fabulator *Eutychius* Patriarcha Alexandrinus Annalium p. 66.

Cethuram fuiſſe ipſam Agar ab Abrahamo revocatam, Hebræorum commentum eſt.

III. *Cethuram*, quam poſt mortem *Saræ* uxorem accepiſſe *Abraham* Scriptura teſtatur *Geneſis* xxv. fuiſſe ipſam *Agar*, quam hactenus exulantem revocaverit, & in contubernium ac thorum receperit, Hebræi commenti ſunt. Ita *Targum Jonathanis*, Paraphraſis Hieroſolymitana, *Jarchius*, *R. Eliezer. S. Hieronymus* in Traditionibus Hebraicis: *Cethura*, inquit, *Hebræo ſermone, copulata interpretatur aut conjuncta; quam ob cauſam ſuſpicantur Hebræi, mutato nomine eandem eſſe Agar: quæ Sarâ mortuâ, de concubina tranſierit in uxorem. Et ita ſanè videtur decrepiti jam Abrahæ excuſari ætas: ne ſenex poſt mortem uxoris ſuæ vetulæ, novis arguatur Nuptiis laſciviſſe. Verùm nos, quod incertum eſt relinquamus.* Certè cùm *Agaram* tunc octogenariam circiter fuiſſe ex Chronologia ſacra demonſtretur, ex quâ proinde tot liberos ſuſcipere non potuiſſet: cùm aliunde Scriptura eodem in Capite Geneſis verſ. 12. *Agar* proprio nomine vocet, ac *Iſmaëlis* Matrem appellet, qui ſeorſim à *Cethura* filiis recenſetur 1. *Paralipomenon* cap. xxviii. cùm denique *Moyſes* de connubio *Abrahami* cum *Cethura*, ut de novo prorſus Matrimonio loquatur: *Abraham verò*, inquit, *aliam duxit uxorem nomine Cethuram*; nec unam, ſed plures illius concubinas nominet, quarum filiis largitus eſt munera: nequaquam veriſimile eſt *Cethuram* fuiſſe ipſam *Agaram*: quamvis S. Hieronymus, vel alius Autor *Traditionum Hebraicarum* in *Paralipomenon* id aſſerere videatur; eamque opinionem *Thomas Anglus* & *Lyranus* ſequantur, quam *Cajetanus, Toſtatus, Pererius*, aliique Scripturæ Commentatores rejiciunt & impugnant.

Mahometanorum figmenta de Abrahamo.

IV. Multa de *Abrahamo* temerè fingunt Mohammedani, ſcilicet quòd nativitas ejus fuerit miraculoſa;

miraculoſa; quod *Muſelmanus* fuerit; Quòd cum *Nembrodo* diſputaverit de unitate Dei & Reſurrectione mortuorum, Quòd relictâ patriâ *Meccam* conceſſerit, ibique Meccani Templi fundamenta poſuerit, teſte *Surata* & *Keſſao*; aliaſque putidiſſimas fabulas quibus *Alcoranus* ſcatet.

Libri Abrahamo ſuppoſiti.

V. Libros *Abrahamo* ſuppoſuerunt Hebræi, & Hæretici veteres. Ipſi Librum *Jetzira* ſeu *Creationis*, adſcribunt Auctor *Coſri*, *Gemara Codicis Sanhedrim*, cap. VII. *R. Moſes Batrel* qui eum commentatus eſt. *R. Saadias*, in Lib. cui titulus, LAPIS PHILOSOPHICUS. *R. Moſes Bar Nachman*, qui Commentarium in illum etiam ſcripſit; *R. Abraham Dior*, *R. Saadias*, & *R. Eliezer de Geramiſſa* Commentatores ejuſdem Libri editi Mantuæ anno Chriſti MDLXII. Latinè redditus eſt à *Reuclino*, & editus Baſileæ anno MDLXXXVII. in fine primi Voluminis Scriptorum Cabbaliſticorum. Ipſum ab *Abrahamo* compoſitum adverſùs Chaldæos Philoſophos de Dei unitate inter ſe diſſidentes *R. Saadias* aſſerit. De hujus Libri Fabulis & ineptiis lege *Joannem Merinum* Lib. II. *Exercitationum in Scripturam*, *Exercitatione* IX. cap. VIII. Hunc tamen Librum ab *Abrahamo* editum, non deſunt è Judæis qui inficientur. Ipſum *νοθον* apertè poſtulat *Abraham Zacbut* in Lib. *Juchaſin* & Præfatione II. *Zohar* Mantuæ editi hæc leguntur: *Quis dedit poteſtatem R. Aquiba ſcribendi Librum Jetzira nomine Abrahami Patris noſtri?* Veteres inter Hæreticos Sethiani *Apocalypſim Abrahami* venditarunt, teſte *S. Epiphanio* in Panario. *Origenes* Homiliâ XXXV. in *Lucam* teſtimonium profert ex Scriptura Apocryphâ *Abrahami*, in qua inducuntur Angeli Iniquitatis & Juſtitiæ de ſalute & interitu *Abrahami* diſceptantes. Denique in *Synopſi* adſcripta S. Athanaſio *Aſſumptio Abrahami* inter Libros Apocryphos rejicitur.

Sodomitici incendium profanorum Scriptorum teſtimonia confirmatur.

VI. Sodomitici incendii Hiſtoria inſignibus Profanorum teſtimoniis confirmatur, ſcilicet *Diodori Siculi* Lib. XIX. ubi poſt Lacus Aſphaltitæ deſcriptionem, *Vicina Regio*, inquit, *cum igni ſubardeat, ſævumque odorem exhalet, in cauſa eſt cur accolarum corpora morbida ſint minimèque vivacia.*

Strabonis Lib. XVI. p. 526. ubi poſt Aſphaltitæ, cum quo Sirbonim Paludem malè confundit, deſcriptionem: *Eſſe*, inquit, *in hoc ſolo ignem, multa indicia afferunt. Nam & petras oſtendunt aſperas & exuſtas circa Moaſada; tum multis in locis exeſas cavernas, terram cineroſam, picis guttas de petris ſtillantes, ferventia non ſine fœdo odore flumina; quæ cuncta fidem faciunt famæ apud indigenas vulgatæ, XIII. olim in ea Regione habitatas Urbes, quarum Princeps Sodoma fuerit, cujus ambitus etiamnum oſtenditur in LX. ſtadia patens; terræ autem motibus, erumpente igne aquiſque calidis & bituminoſis, extitiſſe, qui nunc eſt, Lacum, ſaxa concepiſſe ignem, Urbium abſorptas alias, alias ab iis, qui fugere potuerunt, derelictas.* Veris falſa miſcere *Strabonem*, & multa ad hiſtoriæ ſummam pertinentia, utpote ipſi incomperta, omittere manifeſtum eſt.

Cornelii Taciti Lib. V. Hiſtoriæ. *Haud procul inde campi*, inquit, *quos ferunt olim uberes magniſque Urbibus habitatos, fulminum jactu arſiſſe: & manere veſtigia, terramque ſpecie torridam, vim frugiferam perdidiſſe. Nam cuncta ſponte edita, aut manu ſata, ſive herba tenus aut flore, ſeu ſolitam in ſpeciem adolevere, atra & inania velut in cinerem vaneſcunt.*

Plinii Lib. V. cap. XVI. & Lib. XXXV. cap. XV.

Solini cap. XXXVI. Editionis Salmaſianæ: *Longo ab Hieroſolymis receſſu triſtis Sinus panditur, quem de cælo tactum teſtatur humus nigra & in cinerem ſoluta. Duo ibi oppida, Sodoma nominatum alterum, alterum Gomorrum, apud quæ pomum quod gignitur, habeat licèt ſpecimen maturitatis, mandi tamen non poteſt, nam fuliginem intrinſecùs favillaceam ambitio tantùm extremæ cutis cohibet, quæ vel levi preſſa tactu fumum exhalat, & fatiſcit in vagum pulverem.*

Quid aliud ſignificat fabula Philemonis & Baucidis, qui Jovem & Mercurium in Phrygia peregrinantes, & à loci incolis ſpretos, domibuſque excluſos benignè exceperunt; proptereaque cùm tota regio aquis ſubmerſa à Diis, ſtagnumque facta eſſet, ſervati & in tuto collocati ſunt; quid aliud, inquam, ſignificat, quàm Lothi erga duos Angelos Sodomam venientes humanitatem, à quo hoſpitio excepti, & à Sodomitarum injuriis prohibiti, præmium hoſpitii, totique familiæ rependerunt incolumitatem? cùm tota regio cæleſti igne deleta, & aquis ſtagnantibus obruta eſſet, quæ prodigioſi illius incendii notas retinerent, & Hiſtoriæ Sacræ fidem facerent?

Fabulæ ex converſione uxoris Lot in ſtatuam Salis natæ. Hebræorum de eadem figmenta.

VII. Hiſtoriam Uxoris *Loth* in ſtatuam Salis converſæ, Poëtæ ſuis de *Niobe*, quàm ex nimio ob filios ſuos amiſſos dolore in ſaxum obriguiſſe fabulantur, commentis contaminarunt. In ſtatuam Salis converſam quidam ex Hebræis fingunt inter alios *R. Salomon Jarchi*, quia *in Sale peccavit*. Nempe in prandio hoſpitum convivio, eam *Lotho* petenti ſal in condimentum ciborum, gentilitio hoſpitalitatis odio dare noluiſſe. Alii, quòd de Sale ab iſtis dictum eſt, in aliam trahunt ſententiam, quòd nimirum hoſpites non humaniter ac benignè, ſed triſti ac tetrico vultu exceperit, adeóque hoſpitalitatem violaverit, cujus ſal ſymbolum eſt. Statuam Salis, in quam uxor *Lothi* converſa eſt, non ſolùm manere etiamnum, ſed & muliebria pati, Veterum nonnulli ſcripſere. Primùm non ægrè crediderim; at ſecundùm fabulam ſapit. *S. Irenæus* Lib. IV. cap. LI. *Uxor remanſit in Sodomis, non jam caro corruptibilis, ſed ſtatua Salis ſemper manens: & per naturalia, ea quæ ſunt conſuetudinis hominis oſtendens.* Auctor Poëmatis quod inſcribitur, SODOMA, apud *Tertullianum*, de uxore *Loth* ita canit:

Illi ſtatuæ contigiſſe quod Mulieres menſibus ſingulis patiuntur, fabula eſt.

In fragilem mutata Salem, ſtetit ipſa ſepulcrum,
Ipſaque imago ſibi, formam ſibi tempore ſervans
Durat adhuc, etenim durâ ſtatione ſub æthram
Nec pluviis dilapſa ſitu, nec diruta ventis.
Quin etiam ſi quis mutilaverit advena formam,
Protinus ex ſeſe ſuggeſtu vulnera complet.
Dicitur & vivens alio jam corpore ſexus
Munificos ſolito diſpungere ſanguine menſes.

Cæterùm ſtatuam ipſam ſua ætate ſuperſtitem fuiſſe ſignificat *Joſephus*, Lib. I. *Antiquitatum*, cap. XXII. ſuâ etiam *Brochardus*, Deſcriptionis Terræ Sanctæ cap. VII. §. 34. etſi eam ſe non vidiſſe ingenuè fateatur, ſuâ *Salmiacus*, quam & ſibi viſam affirmat, Itinerarii Hieroſolymitani Tom. IX. cap. VI. & ad hanc diem ſupereſſe aſſerunt Recentiores, qui has regiones luſtrarunt.

ARTICULUS II.

De Iſaaco.

Hebræorum fabula de convivio in die Circumciſionis Iſaaci.

I. CONVIVIUM ſplendidum, non die ablactationis *Iſaaci*, ut narrat Scriptura, ſed die Circumciſionis ejus, ab *Abrahamo* inſtructum

Hebræi fabulantur, eique convivio interfuiſſe Regem Gogum, ejuſque Principes, necnon xxxii. Reges à *Joſue* interfectos. Commentum iſtud legitur in *Bereſith Rabba* Sectione xlii.

Quomodo Rebecca de luctâ Infantium in utero ſuo Deum conſuluerit, Hebræorum figmenta.

II. Quod ſcribitur *Geneſis* xxv. verſ. 22. *Rebeccam* luctâ infantium in utero affectam perrexiſſe ut conſuleret Dominum, Hebræi variè interpretantur. Quidam Paraphraſten Hieroſolymitanum ſecuti, volunt eam adiiſſe *Semum*, quem cum *Melchiſedecho* eundem faciunt. *R. Abenezra* per *Abrahamum* adhuc ſuperſtitem reſponſum illi redditum putat. *Maimonides* ipſam ad *Heberem* iviſſe, & per eum Deum conſuluiſſe cenſet. Hæc incerta, ſed longè fabulæ propiora ſunt Auctoris Hiſtoriæ Scholaſticæ commenta, ſcilicet *Petri Comeſtoris*. Scribit ille *Rebeccam* iviſſe ad Montem *Moria*, quem locum Sanctum eſſe credebat, ubi *Abraham* Altare ſtruxerat, cùm voluit immolare filium, & immolatis victimis pelles earum ad dormiendum ſibi ſtraviſſe, ut in ſomnis à Deo veritatem audiret. Et ne phantaſticis ſomniorum illuſionibus falleretur, folia lauri, quæ tripodes vocant, & folia agni caſti, quæ eſt herba ſomniorum phantaſias prohibens; capiti ſuo ſuppoſuiſſe: & ſic dormientem à Deo reſponſum accepiſſe. Simile quid colliſioni *Jacobi* & *Eſau* in utero matris referunt *Euſtathius* ex Lycophronte *Iliad.* ↓ luctam ſcilicet *Epis Palaſtrita* & fratris in utero. Et *Apollodorus* Bibliothecæ Lib. II. *Acriſii* & *Proëti* meminit, qui in utero matris adhuc poſiti, inter ſe diſſidere cœperunt.

Fabulæ ortæ ex colliſione Jacob & Eſau in utero.

Erythras Græcorum ipſe eſt Eſau.

Erythram Græcorum, à quo *Mare Erythræum* ſeu Rubrum nomen accepit, eſſe ipſum *Eſau*, Viri Eruditi dudum obſervarunt, inter alios *Fullerus* Lib IV. *Miſcellaneorum*, cap. xx.

ARTICULUS III.

De Jacob, & ejus Filiis.

Jacob & filiorum ejus Hiſtoria externis teſtimoniis confirmata.

I. DEmetrius ab *Alexandro Polyhiſtore* laudatus, apud *Euſebium* Lib. IX. *Præparationis Evangelicæ*, cap. XXI. *Jacobum* Patriarcham celebrat. Ipſum *annos quinque & ſeptuaginta natum, Charram Meſopotamiæ civitatem confugiſſe narrat, idque parentum ſuorum voluntatem ſequutum, partim ut occulto ſeſe Eſau fratris odio ſubduceret, paternæ jacturâ benedictionis, quam ſibi ipſo furtim ſimulata Eſau ſpecie Jacobus expreſſerat, concitato, partim ut inde uxorem duceret. Sic igitur eum relicto Iſaaco parente ſeptimum ac trigeſimum ſupra centeſimum annum agente, hanc in Urbem perveniſſe, ubi jam ipſe annum ſeptimum ac ſeptuageſimum attigiſſet. Eundem poſt ſeptem annos quam ibi verſatus fuerat, filias Labani materni Avunculi duas, Liam & Rachelem duxiſſe, circa annum ætatis quartum & octogeſimum, aliorumque ſeptem annorum ſpatio liberos ſuſcepiſſe omnino duodecim.* Quorum nomina recenſet. *Patriam repetenti obvium Dei Angelum, poſtquam aliquandiu cum eo luctatus eſſet, femur ejus qua parte latius percuſſiſſe, Jacobumque ſimul eo membro torpeſcentem claudicare cœpiſſe: (Quo factum deinceps, ut ex pecudibus femoris nervum Judæorum attingat nemo) ab Angelo autem futurum audiiſſe, ut in poſterum non Jacobus, ſed Iſraël vocaretur. Itaque in eam Terræ Chanaan ſucceſſiſſe partem, quæ Sichimis adverſa eſſet, liberorum ſuorum comitatu ſtipatum. Cæterum Iſraëlem annis ſibi decem juxta Emmorem domicilium delegiſſe: cujus filia Dina cùm Sichemus Emmoris filius ſtuprum obtuliſſet, Simeonem & Levinum Iſraëlis filios, ſororis injuriâ graviter commotos, Emmorem ac Sichemum ejus filium, mareſque univerſos impetu facto cecidiſſe.* Narrat deinde *Joſephum, cùm eſſet annorum ſeptemdecim, Ægyptiis venditum, totos tredecim annos in vinculis fuiſſe. Ac poſt felicem Regis ſomniorum explicationem, toti Ægypto annis ſeptem præfuiſſe, quo tempore Aſenethem Pentephræ Heliopoleos Sacerdotis filiam conjugem duxerit, atque ex ea Manaſſem, Ephraimumque ſuſceperit. Tum annis duobus fame laborari cœptum. Eundem verò novem annorum ſpatio, quibus fortunatè admodum vixerit, Patrem accerſere noluiſſe, quòd tam ipſe quàm fratres paſcendis ovibus operam darent, quæ vitæ ratio apud Ægyptios probro duceretur.* Porro anno tertio famis apud Ægyptios cunctam eorum familiam in Ægyptum migraſſe, &c. Quæ apud *Euſebium* loco laudato legi poſſunt. Floruit porro *Alexander Polyhiſtor* ætate *Ptolemæi Lathyri.*

II. *Theodotus*, Libro quem *De Judæis* conſcripſit, Sichimam ab Hebræis Regnante *Emmore* occupatam fuiſſe affirmat, ita canens:

Illinc, ô Hoſpes, tandem vaga liquit Jacob
Paſcua, & immenſam Sichimûm ſucceſſit in Urbem,
Dum ſocios Emmor Populos, atque Emmoris Natus
Imperio premeret Sichemus, Patri æmula peſtis.

Tum profectionis *Jacobi* in Meſopotamiam, nuptiarum ejus cum duabus Sororibus initarum, liberorum ex utrâque ſuſceptorum, migrationis in Urbem Sichimorum, raptus *Dinæ*, Circumciſionis Sichimitarum, cædis ipſorum à *Jacobi* filiis *Simeone* & *Levi*, meminit.

At pecorum altricem in Syriam concedit Jacob,
Atque ſonante vagos volventem gurgite fluctus
Deſerit Euphratem; irati ſimul aſpera Fratris
Jurgia declinat. Blando pia tecta Nepoti
Pectore Labanus, Syriæ tum ſtirpe recenti
Sceptra tenens, pandit. Cui mox promiſſa minoris,
(Sic malè certa fides) Natæ connubia mutat,
Majoremque viro Thalami in penetralia furtim
Summittit Liam Genitor: ſed fraude retectâ,
(Senſit enim conjux) natuque minore potitus,
Eſſe utramque dedit ſolerti prole parentem.
Undenis Maribus pulchro ſpectabilis ore
Additur, & molli præſtans in corpore Dina
Exerit ingenium.

Narrat ſubinde, cùm ſolemnis fortè conventus Sichimis ageretur, *Dinam*, tametſi adhuc Virginem, in Urbem viſendi ſtudio penetraſſe; ac *Sichemum Emmoris* filium ejus amore captum, ipſi per vim raptæ ac domum abductæ ſtuprum cùm obtuliſſet, paulò pòſt unà cum Patre ad *Jacobum* veniſſe, ab eoque filiæ nuptias expetiſſe; quas ille cùm negaret, priuſquam incolæ Sichimorum univerſi & Circumciſionem & Ritus Judaicos accepiſſent: *Emmorem* futurum ſpopondiſſe, ut eos ad hanc conditionem adducere teneretur. Et eos quidem circumcidi omnes oportere, *Jacobus* ita declarat:

Hebræam divina vetant Oracula Gentem,
Externos ſponſæ generos in tecta vocare,
Hæc patrius tantùm novit commercia ſanguis.

Mox de Circumciſione:

Qui magnum patris Abraamum eduxit ab oris,
Cælitus hunc totâ juſſit cum ſtirpe recurvo,

Glande

Glande ſub extremâ, præputia demere ferro,
Paruit, atque Dei verbis immotus inhæſit.

Sichimitarum verò cædem à *Simeone* & *Levi* ita deſcribit:

Tunc Emori vaſto Simeon caput arduus ictu
Amputat, ac levâ truncam ſuſpendere geſtit
Cervicem, donec, quòd pugna atrocior inſtet,
Linquat humi ſingultantem. At violentior urdet
Levinus, fruſtràque ſolo pedibuſque volutum,
Auſum immane nefas Sichemum, pendentibus hærens
Crinibus, invadit. Jugulum delatus in altum,
Mox toto gladius ſubit in præcordia ferro,
Exturbatque animam.

Hæc ex *Theodoto Alexander Polyhiſtor*, & ex *Polyhiſtore Euſebius*, Lib. IX. *Præparationis Evangelicæ*, cap. 22.

Superſtitio Gentilium, in Bætulorum cultu, ex lapide quem Jacob erexit Bethele derivata.

III. Lapidem à *Jacob* Patriarcha *Bethele* erectum, & oleo perfuſum, Phœnices coluere, ut referunt Hebræi, tum alios etiam lapides ſimili ritu unxerunt & conſecrarunt, quos *Batylia*, & *Batylios* nominarunt, in memoriam lapidis *Bethele* erecti. *Sanchuniaton* Rerum Phœniciarum Scriptor, apud *Euſebium* Lib. I. *Præparationis Evangelicæ* ait: *Deus Uranus* (Cælum) *excogitavit Batylia cùm fabricaſſet lapides animatos.* Bochartus Lib. II. *De Phœnicum Coloniis*, vertendum conjicit, *Lapides unctos.* Quanquam & animatos eſſe creditum ſit, diabolo fortè illos movente, & plebis credulitati ſuis præſtigiis illudente. *Damaſcius* Scriptor Ethnicus, qui *Juſtiniano* Imperante florebat, ſcripſit: *Vidi Batylum* lapidem *in aëre motum.* Et *Iſidorus* Philoſophus ait: *Aliquem eſſe Dæmonem à quo movetur* (Apud *Photium* in *Bibliotheca*, p. 1062. & 1063.) Idem *Photius*, p. 1047. ex *Damaſcio* refert, *Juxta Heliopolim Syriæ Aſclepiadem in Libani Montem aſcendiſſe, & vidiſſe multa Batylia, vel Batilos, quos vocant, de quibus multa Miracula narrat.* Et pag. 1063. *Batulorum alium alii Deo conſecratum eſſe, Saturno putà, Jovi, Soli & aliis.* Quin & *Batylus* vocabatur lapis *Saturno* pro *Jove* datus, quem ille devoravit, ut *Heſychius* obſervat. Sacros hujuſmodi lapides ſpectat illud *Pauſaniæ* in Achaicis: *Prope ſimulachrum lapides fere ſingulos certis Deorum nominibus appellantes Pharenſes venerantur. Et ſanè ſeculis antiquioribus apud Græcos univerſos rudes lapides pro ſimulachris divinos honores habuerunt.* Teſtatur *Livius* Lib. XXIX. Romanos *Idæam Matrem* ſummâ religione Peſſinunte Romam advectam in Æde Victoriæ collocaſſe. Illa autem ſacer iſtiuſmodi lapis erat, quem deſcribit & ridet *Arnobius* Libro VII. Adversùs Gentes: *Si verum*, inquit, *loquuntur Hiſtoriæ, neque ullas inſerunt rerum conſcriptionibus falſitates, allatum ex Phrygia nihil quidem aliud ſcribitur miſſum Rege ab Attalo, niſi lapis quidam non magnus, ferri manu hominis ſine ulla impreſſione qui poſſet, coloris furvi atque atri angellis prominentibus inæqualis, & quem omnes hodie ipſo illo videmus in ſigno, oris loco poſitum, indolatum, & aſperum, & ſimulachro faciem minùs expreſſam ſimulatione præbentem. Et quis hominum credat terrâ ſumptum lapidem, ſenſu agitabilem nullo, fuliginei coloris atque atri corporis, Deum fuiſſe matrem? Aut quis rurſus accipiat, (hoc enim ſolum reſtat,) Numinis alicujus habitaſſe in Silicis fragmentis more ſubjectam, venisque in ejus abſtraſam, &c.* De Heliogabalo ſcribit *Lampridius* in ejus Vita: *Lapides qui Divi dicuntur, ex proprio Templo Dianæ Laodiceæ, & Adito ſuo, in quo id Oreſtes poſuerat, afferri voluit.* Pro lapidibus Divis, *Vivos* legit *Salmaſius*, quæ lectio ex Scriptoribus Græcis convenientior videtur, qui ἐμψύχους λίθους eos vocant. Idolum *Algabalum*, à quo nomen ſuum *Heliogabalus* mutuatus eſt, *Herodiano* teſte Lib V. cap III. *Lapis erat maximus ab imo rotundus, & ſenſim faſtigiatus prope modum ad coni figuram. Niger lapidi color, quem etiam jactabant cœlitus decidiſſe.* De ſe ipſo denique adhuc Ethnico ſcribit *Arnobius* Lib. I. *Picturas veternoſis in arboribus tænias ſi quando conſpexeram, lubricatum lapidem, & ex olivi unguine ſordidatum, tanquam ineſſet vis præſens, adulabar, affabar, & beneficia poſcebam, nihil ſentiente de trunco.*

Joſephi Hiſtoria externorum teſtimoniis confirmata, vel interpolata.

IV. *Artapanus* in ſuo de Judæis Commentario ſcribit, *Joſephum Abraami nepotem, Jacobi filium, cùm reliquis fratribus ingenio, Sapientiaque præſtaret, eorum inſidiis appetitum eſſe, quorum ipſe conjuratione proſpectâ, vicinos Arabas, uti ſe in Ægyptum abducerent, obſecravit, ejuſque precibus illos annuiſſe. Arabum enim Reges Iſraëlitis nepotes, Abraami filios, & Iſaaci fratres eſſe. Ergo Joſephum paulo poſtquàm Ægyptum attigiſſet, eo Regis ſtudio ac benevolentia exceptum eſſe, ut Præfectus ab eo totius Regni conſtitutus fuerit. Eundem verò, cùm Ægyptii terram antea magnâ perturbatione coluiſſent, quòd neque diviſa Regio eſſet, ac tenuioris fortunæ homines à potentioribus iniquiùs haberentur; agros ante omnia diviſiſſe, certis paſſim finibus terminiſque deſcriptos, adeòque magnam ſoli partem incultam priùs atque ſylveſcentem, cultura opportunam commodamque reddidiſſe, ſuiſque Sacerdotibus agros ſingulares ac proprios aſſignaſſe. Menſuras præterea inveniſſe, quibus ille officiis Ægyptiorum ſibi voluntatem majorem in modum deviaxerit. Cæterùm, Aſenethea Heliopolitani Sacerdotis filiam uxorem duxiſſe, ac liberos ex ea ſuſcepiſſe. Poſtea verò patrem, cunctoſque fratres, multis cum opibus ac facultatibus ad eum veniſſe, fixiſque in Urbe Caſana domiciliis, Syrorum in Ægypto auctam admodum ac propagatam Sobolem fuiſſe. Eoſdem inſuper tum quod apud Athon, tum quod apud Heliopolim eſt, Templum condidiſſe. Herminthios vulgò nominatos. Poſtremò Joſephum Ægyptiorumque Regem obiiſſe. Ac Joſephum quidem, cùm Ægypto præeſſet, immenſam frumenti vim quæ toto ſeptennio provenerat, in medium contuliſſe, ac totius Ægypti Dominum fuiſſe.* Hæc ex *Artapano Alexander Polyhiſtor*; quæ nobis ſervavit *Euſebius* Lib. IX. *Præparationis Evangelicæ*, cap. XXIII.

V. Ex *Philone* Seniore Lib. IV. *De Hieroſolymis*, hæc nobis ſervavit *Euſebius*, cap. XXIV. Libri IX. *Præparationis Evangelicæ*.

Ollis ampla potens ultro dat jugera Princeps,
Fecundoque ſolo locat incorruptus Joſeph,
Abrami Iſacique nepos, quemque almus Jacob
Suſtulit, obſcura cui pervia ſomnia noctis,
Qui Solio incumbens. Ægyptia Regna tuetur,
Ambiguo fati variè jactatus ab æſtu.

VI. *Juſtinus* ex *Trogo Pompeio* Lib. XXXVI cap. II. *Iſraëlis* & *Joſephi* his verbis meminit: *Iſraëlem felix decem filiorum proventus Majoribus ſuis clariorem fecit. Itaque Populum in decem Regna diviſum filiis tradidit, omneſque ex nomine Judæ qui poſt diviſionem deceſſerat, Judæos appellavit; colique ejus memoriam ab omnibus juſſit: Ejus portio omnibus acceſſerat. Minimus ætate inter fratres Joſeph fuit: cujus excellens ingenium veriti fratres, clam interceptum peregrinis mercatoribus vendiderant. A quibus deportatus in Ægyptum, cùm magicas ibi artes ſolerti ingenio percepiſſet, brevi ipſi Regi percarus*

carus fuit. Nam & prodigiorum ſagaciſſimus erat, & ſomniorum primus intelligentiam condidit; nihilque divini juris humanique ei incognitum videbatur; adeo ut etiam ſterilitatem agrorum ante multos annos providerit; periiſſetque omnis Ægyptus fame, niſi monitu ejus Rex Edicto ſervari per multos annos fruges juſſiſſet: Tantaque experimenta ejus fuerunt, ut non ab homine, ſed à Deo reſponſa dari viderentur.

Iſraëlitarum adventus in Ægyptum à Manethone multis fabulis deformatus.

VII. Iſraëlitarum adventûs in Ægyptum & exitos eorumdem hiſtoriam multis fabulis interpolavit *Manetho in Ægyptiacis* Lib. II. cujus verba *Joſephus* exhibet Lib. I. contra Apionem. *Fuit nobis*, inquit, *Rex Timaus nomine. Sub hoc neſcio quo modo Deus iratus fuit, & præter ſpem ex partibus Orientalibus homines, genere ignobiles adeptâ fiduciâ in Provincia caſtrametati ſunt. Et facilè ac ſine bello eam potenterque cœperunt; & Principes ejus alligantes, de cætero Civitates crudeliter incenderunt; & Deorum Templa everterunt. Erga omnes verò Provinciales inimiciſſimè ſe geſſerunt: & alia non pauca, quibus eorum crudelitatem exaggerat.* Deinde Regum quibuſdam nominibus interjectis, narrat Gentem illam vocatam eſſe *Hycſos*, hoc eſt, *Reges Paſtores. Hye enim ſecundùm ſacram linguam, Regem* ſignificat; *Sos* verò *Paſtorem* ſecundùm communem dialectum; & ſic componitur *Hycſos*, (inquit Manetho) *Quidam verò dicunt illos fuiſſe Arabas.* Addit Joſephus: *In aliis autem Exemplaribus non Reges ſignificari comperi per appellationem* Hye, *ſed è diverſo captivos declarari, Paſtores.* Hyc *enim Ægyptiacâ linguâ, &* hae, *quando denſo ſono profertur, captivos apertè ſignificat; & hoc potiùs veriſimile videtur, & antiqua Hiſtoria conveniens.* Poſt alia ſubdit Manetho: *Sub Rege cui nomen erat Aliſfragmuthoſis victos Paſtores, & aliam quidem univerſam Ægyptum perdidiſſe, incluſos autem in locum habentem menſuram jugerum decem millium; cui loco nomen eſt* Avaris, *Filium verò Aliſfragmuthoſeos Themoſin conatum eos vi expugnare cum quadringentis octoginta millibus armatorum eorum muros obſediſſe: Cùm verò de obſidionis ſucceſſu deſperaſſet, pacta cum eis feciſſe ut Ægyptum relinquentes, quò vellent innoxii omnes abirent. Illos vero his promiſſionibus impetratis, cum omni domo & poſſeſſionibus, non minùs ducenta quadraginta millia numero ex Ægypto per deſertum in Syriam iter egiſſe; & metuentes Aſſyriorum potentiam (tunc enim illi Aſiam obtinebant) in Terra quæ nunc Judæa vocatur Civitatem ædificaſſe, quæ tot millibus hominum ſufficere poſſet, eamque Hieroſolymam vocitaſſe.* In alio verò quodam Libro Ægyptiacorum Manetho, *Hanc ipſam gentem, id eſt, qui vocitabantur Paſtores, in ſacris ſuorum libris captivos adſcriptos rectiſſimè dixit* (inquit Joſephus.) *Nam antiquis Progenitoribus noſtris paſcere mos erat, & paſcualem habentes vitam, vocabantur ita Paſtores, ſed & captivi non temerè ab Ægyptiis dicti ſunt: Quoniam Progenitor noſter Joſeph dixit ad Regem Ægyptiorum, ſe eſſe captivum, & fratres in Ægyptum poſterius evocavit Rege præcipiente.* Narrationem illam *Manethonis* ad Hebræos pertinere, *Joſephus*, & *Joſephum* ſecuti viri doctiſſimi intellexerunt: *Manethonem* quidem vel ignorantiæ vel falſi poſtulantes, quòd multis figmentis Hiſtoriæ veritatem obſcuraverit ac interpolaverit: non ita tamen quin interdum quaſi per nebulas radii quidam illius intermicent. Ait enimverò *Paſtores* quoſdam *extraneos* è partibus *Orientalibus* in *Ægyptum* ſe contuliſſe. At Hebræi extranei Ægyptiis erant, & paſtoritiam agebant vitam jam inde ab Abrahamo. Addit quidem *Manetho*, fuiſſe qui dixerint eos fuiſſe Arabes, ſed in ea ſe fuiſſe mente

A minimè ſignificat. *Africanus* qui ſua ex *Manethone* excerpſit, Phœnices fuiſſe teſtatur. Addit *Manetho*, extraneos iſtos facilè & ſine pugna Ægypto potitos, quòd de *Abrahamo* non abſurdè intellexeris, qui & in *Sara* gratiam, & propter ſingularem ſapientiæ apud Ægyptios opinionem, ab *Eupolemo*, *Artapano*, *Nicolao Damaſceno*, aliiſque apud *Euſebium* celebratam, tantis opibus auctus eſt, ut Ægyptum ſine pugna quodammodo ſpoliaſſe dici poſſit. Id factum ait *Manetho* ſub *Timao* Rege, cui Deus fuit contrarius. In *Timao* Pharaonem intellige, quem B *flagellavit Dominus plagis maximis* propter *Abrahamum* & *Saram* ejus uxorem, *Geneſis* XII. *verſ.* 17. Extraneos illos Paſtores magnas clades Ægyptiis intuliſſe ait *Manetho*, quòd Abraham fuerit illatæ divinitus *Pharaoni* calamitatis occaſio. Qualis ea fuerit calamitas, Scriptura non exprimit. *Joſephus* auctor eſt peſtem fuiſſe, & ſeditionem popularem: *Philoſtratus* morbos inſolentes cruciatuſque horrendos, quod & *Polyhiſtor* ex *Eupolemo* ſignificat his verbis: *Accidit autem ut & familia Pharaonis & Populus interiret.* Addit *Manetho* hanc ipſam gentem, id eſt, qui vocaban- C tur *Paſtores*, in ſacris ſuorum libris captivos cognominatos, quod Iſraëlitis apprimè convenit, qui, ut *Joſephus* obſervat, non temerè captivi ab Ægyptiis dicti ſunt: Quia *Joſeph* coram Ægyptiorum Rege captivum ſe ipſe nuncupavit; & Iſraëlitæ deinceps à Pharaonibus ut captivi habiti, peſſimèque accepti ſunt. Atque ad *Joſeph* ætatem hæc retulit *Euſebius*, quæ Viri inter recentiores Eruditi ad *Abrahamum* referre maluerunt, ut eas difficultates, quas *Scaliger* movit circa iſtarum Dynaſtiarum tempora, minuerentur. Quod autem ſub Rege *Aliſfragmuthoſi* victos Paſtores univerſam Ægyptum perdidiſſe narrat *Manetho*, incluſos D verò intra loci alicujus anguſtias vixiſſe, eatenus cum veritate convenit, quatenus Hebræi eâm totâ (ut ita dicam) Ægypto *Joſepho* ſuperſtite potiti eſſent; eo defuncto quaſi reliquâ Ægypto pulſi, in Terram Geſſen ſe recipere, ejuſque finibus peranguſtis ſe continere compulſi ſunt. Vis Themoſi ad eos obſidendos & debellandos adhibita, reſpondet iniquiſſimis illis graviſſimiſque vexationibus, quibus totam gentem exſcindere Pharaones conati ſunt. Cætera de pacto, cujus vi Paſtores cum omnibus poſſeſſionibus Ægypto egreſſi, de itinere per deſertum, de adventu in E Judæam, de Hieroſolymorum ædificatione, adeo manifeſtè Hebræos deſignant, ut *Marſhamum* in Canone Chronico refellere facile ſit, negantem hæc ad Iſraëlitas pertinere: Quem eruditè refellit *Hermannus Witſius Ægyptiacorum*, Lib. III. cap. III.

VIII. Celebre illud Jacobi de Chriſto Vaticinium, *non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat Silo*, (ut Hebræus Textus habet) id eſt, *Qui mittendus eſt, & ipſe erit Exſpectatio Gentium, &c.* Ethnici fœdè interpolarunt. *S. Juſtinus Martyr Apologia* II. & in F *Dialogo cum Thriphone* ait, hanc Prophetiam Dæmones ad *Bacchum* retuliſſe, & in ejus myſteriis aſinum recenſuiſſe. At hinc potiùs detortam eſſe *Sileni* fabulam conjicit *Bochartus* in *Chanaan* Lib. I. cap. XVIII. Ex dictione quippe *Silo*, quam Chriſto illic tribuit *Jacobus* Patriarcha, excuſum eſſe *Sileni* nomen; & aſino vectum fingi *Silenum*, & comitem *Bacchi*, quòd in illo Jacobi oraculo dicatur, *Ligans ad vineam pullum ſuum, & ad vitem aſinam ſuam.* Calcandis uvis ideo *Silenum* addici, quia ſequitur: *Lavabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine uvæ pallium ſuum*, inſtar calcantium in torculari, ut explicatur *Iſaiæ*

LXI.

xxi. verſ. 2. *Silenum* ſemper ebrium eſſe, & venas inflatum vino, quia ſtatim additur: *Pulchriores ſunt oculi ejus vino.* Denique *Silenum* coagulato caſeo & lacte bovis paſtum, quia Prophetia finitur hàc clauſulâ: *Et dentes ejus lacte candidiores.*

ARTICULUS IV.

De Moyſis Initiis.

I. JOſephus Lib. II. *Antiquitatum*, cap. v. de *Moſis* nativitate, pueritiâ, & inſtitutione ſingularia quædam refert, nobis minimè prætermittenda. Ejus ortum a Vate quodam Ægyptiaco prænunciatum tradit. *Exortum eſt* (inquit) *aliud quiddam cur genus noſtrum magis etiam cuperent extinctum. Quidam ex eo genere hominum quos gens illa vocat ſacrorum Scribas, quorumque prædicationibus multum tribuit, prænuntiat Regi, Naſciturum per id tempus apud Iſraëlitas quemdam res Ægyptiorum olim graviter afflicturum, Iſraëlitas contra evecturum, ſi modò ad ætatem adultam pervenerit. Nam & virtute fore præcellentiſſimum, & gloriâ per omne ævum celebrem. Quo terrore percitus Rex, edicit ex ipſius Monitoris ſententiâ, quicquid maſculini ſexûs inter Iſraëlitas naſceretur, in flumen projectum necari.* Sed & divino Oraculo prænuntiatam *Moſis* parentibus futuram per ipſum Hebræorum ex Ægyptiaca ſervitute liberationem *Joſephus* addit. Ab ipſis, cùm celari diutius non poſſet infans, in lectulo papyraceo & bitumine illito poſitum, in flumen delatum fuiſſe, divinæque providentiæ commiſſum. A *Thermuthe* Pharaonis Ægypti Regis filia ex aquis receptum, cùm Ægyptiæ Nutricis mammam averſaretur, ſuggerente *Maria* ipſius *Moſis* infantuli ſorore vocatam Mulierem Hebræam, *Jochabelem* ſcilicet utriuſque matrem, cui nutriendum infantem *Pharaonis* filia tradidit. Poſt tertium annum ætatis Deum admirandam gratiam puerulo addidiſſe, adeo ut ejus eleganti formâ non ſatiarentur hominum oculi, invitique ab hoc ſpectaculo diſcederent. Quo factum eſt ut Ægyptia Princeps hunc ſibi in filium adoptaverit, Patrique obtulerit in ſpem Regni educandum. Puerum blandè ſinu ſuo *Pharao* excepit, ejuſque capiti diadema ſuum impoſuit. Regiæ Dignitatis inſigne capiti ſuo detraxit puer, in terram abjecit, pedibus conculcavit. Id ominoſum Ægyptiis viſum eſt: moxque ille Sacrorum Scriba, qui nativitatem ejus Ægypto cladem allaturam fuerat auguratus, ſuadere conatus eſt ut è medio tolleretur. At Deo providente, à *Termuthe* ſervatus eſt, non invito *Pharaone*, & maximâ curâ educatus. Adoleſcentiæ annis expletis, bello adversùs Æthiopes Ægyptum frequentibus incurſibus laceſſentes, & victoriis inſolentes conficiendo Dux præpoſitus eſt. Ille verò hoſtem opprimere volens priuſquam Ægyptiaci Exercitus motum exploratum haberet, non per fluminis ripam; ſed per interiora Terræ copias in hoſtem duxit. Qua in expeditione dubium eſt an prudentiâ, an fortitudine magis claruerit. Cùm enim iter difficile ac periculoſum eſſet præ multitudine ſerpentum, qui non ſolùm humi repentes inſidiabantur, ſed & volantes ex improviſo nocebant, hoc uſus ſtratagemate eſt. Vaſa enim plexilia non pauca ex papyro ſeu junco in arcæ formam fieri curavit, atque ibibus plena in exercitum deferri. Ubi autem in Terram venenoſis beſtiis ſcatentem ventum eſt, Ibes immiſit, & volucrum genus ſerpentibus inimicum: atque itinere impunè peracto, Æthiopes aggreſſus; vicit, profligavit, in Urbem Regiam *Saba*, quam poſtea *Cambyſes* Perſarum Rex de Sororis ſuæ nomine *Meroen* appellavit, compulſos obſidione cinxit. Interim *Tharbis* filia Regis Æthiopum, *Moſis* admirata virtutem, conjugium ipſi obtulit. Matrimonio cum Principe femina præbuit aſſenſum *Moyſes*, pactâ velut in dotem Urbis aliàs inexpugnabilis deditione: Nuptiis celebratis, victorem Exercitum in patriam reduxit. Inde cædis apud Regem accuſatus, fugâ ſibi conſuluit, & in urbem *Madian* in Rubri Maris littore ſitam ſe recepit, vindicatiſque a Paſtorum puteos occupantium injuriâ *Raguelis* Sacerdotis filiabus, ex hoſpite ſocerum fecit, acceptâ ex puellis alterâ uxore. Pleraque ex his quæ *Joſephus* commemorat, præter ea quæ in Hiſtoria Sacra ſcripta ſunt, ab Hebræis conficta videri poſſunt. Illud certè de filia Regis Æthiopum ducta uxore in Expeditione Æthiopica, *Theodoretus* fabuloſum cenſet Quæſtione xxii. in Numeros, *De muliere Æthiopiſſa quam Moyſes uxorem accepit*: Cui Quæſtioni hunc in modum reſpondet: *Joſephus quidem ait, Moyſem cùm in Regia educaretur, in bello contra Æthiopes Ducem creatum eſſe, partâque victoria Regis illius filiam duxiſſe. Apollinarius autem fabulam finxit hâc longè fabuloſiorem. Ait enim, Poſt Sephoram illum duxiſſe aliam Æthiopiſſam; ut eſſet, inquit, figura Chriſti Domini, qui poſt Iſraëliticam, Eccleſiam ex Gentibus deſponſavit. Atqui Sephora etiam erat extranea. Non eſt ergo Divini Spiritûs fabulas fingere, ſed contrarii. Tanta enim caſtitatis ſtudium habuit Legiſlator poſt vocationem ſuam, ut ingreſſurus Ægyptum Sephoram etiam domi reliquerit. Pôſtquam autem illuc egreſſus eſt, acceſſit ad eum Socer adducens eam unà cum liberis, & addidit*, Quòd poſt dimiſſionem adduxit eam. *Sephoram igitur appellavit Æthiopiſſam. Siquidem Saba gens eſt Æthiopica, Evangeliſta enim ait*: Regina Æthiopum ſurget & condemnabit generationem iſtam. *Regnorum autem Hiſtoria nuncupavit eam Reginam Saba. Porro Saba gens Homeritarum appellatur, quibus vicini ſunt Madianitæ.*

Luc. 11.

Petri Comeſtoris fabula de Moyſe.

Fabulam multò magis olet, quod narrat Auctor Hiſtoriæ Scholaſticæ cap. vi. Hiſtoriæ ſuæ in Exodum, *Moſem* Æthiopicâ Expeditione defunctum, cùm redire vellet in Ægyptum, ipſiuſque diſceſſum prohiberet Filia Regis, quam duxerat uxorem, duas imagines Aſtronomicas in gemmis ſculpſiſſe, ejus virtutis ac poteſtatis, ut altera memoriam afferret, altera oblivionem. Cùmque paribus annulis eas inſeruiſſet, alterum annulum ſcilicet oblivionis dediſſe uxori; alterum ſibi ſervaſſe, ut qui pari amore ardebant, paribus annulis ornarentur. Senſim ergo Feminam Principem amoris oblitam, Moſis in Ægyptum reditui nullum ampliùs obicem appoſuiſſe.

Moſis Hiſtoria ab Ezechiele Poëta confirmata.

II. *Ezechielus* Poëta Tragicus Judæorum, *Moſis* Hiſtoriam fusè perſequitur, & Græcis carminibus exprimit quæ *Moſes* ipſe ſolutâ oratione expreſſit. Ejus carmina legere eſt apud *Clementem Alexandrinum* Lib. 1. *Stromatum*, & apud *Euſebium* Lib. ix. *Præparationis Evangelicæ* cap. xxviii. & xxix. Porro *Ezechielus*, quem nonnulli unum è lxx. Interpretibus fuiſſe cenſent, *Alexandrum Polyhiſtorem*, qui fuit *L. Sullæ* coævus; & *Demetrium* Judæum præceſſit, qui ex ejus Scriptis fragmenta depromunt apud *Euſebium*, & *Clementem Alexandrinum* mox laudatos.

III. *Artapanus*, in ſuo de Judæis Opere, *Moſis* Hiſtoriam hunc in modum interpolavit. *Palmanothem Ægypti Regem Judæum Populum durius habuiſſe* refert. *Merrhim* ejus filiam *Cenephra* Regionis

Moſis Hiſtoria ab Artapano partim confirmata, partim interpolata.

gionis cujuſdam ſupra Memphim Regulo collocatam. Hanc porro, cùm ſterilis eſſet, *Judæa Mulieris infantem ſuppoſuiſſe, quem Moyſum ipſa primùm, deinde verò Græci, cùm ad virilem ætatem perveniſſet, Muſæum nominarint. Atque hunc Orphei Magiſtrum fuiſſe memorant, ac permulta humano generi utiliſſima tradidiſſe. Illi enim & navigiorum, & machinarum quibus adducti ſurſum lapides poſtea coagmententur, & armorum Ægyptiacorum, & inſtrumentorum partim haurienda vel deducenda aqua, partim bello neceſſariorum, ipſiuſque adeò Philoſophiæ inventionem acceptam ferunt. Ad hæc Civitatem ab eo in ſex & triginta Præfecturas diviſam, ſuoſque ſingulis Numini colendo Ritus aſſignatos, literaſque ſacras, puta felium, canum, ibium figuras Sacerdotibus cum ſingulari ac propria Regione attributas fuiſſe. Quæ omnia eo conſilio perfecerit, ut ſummum Chenephra Imperium ſtabiliret, cùm nullo diſtincta ordine multitudo Reges antea modò ejiceret, modò crearet, ac ſæpè quidem eoſdem, interdum etiam alios. Quibus ipſe rebus non modò Populorum ſibi amorem conciliarit, verùm etiam parem Superis honorem à Sacerdotibus, qui Ἑρμῆν illum, hoc eſt Mercurium, ſive Interpretem, ob ſacrarum literarum ἑρμηνείας interpretationem, appellarunt, facile impetrarit. At verò Chenephren Moyſi virtutibus invidentem, perimendi hominis colorem aliquem, honeſtamque ſpeciem quæſiviſſe. Itaque cùm in Ægyptum armati Æthiopes invaſiſſent, commodam facinoris oblatam occaſionem eſſe ratum, Moyſum Imperatorem adversùs eos Exercitu ex gentibus & propinquis ejus maximam partem conflato miſiſſe, quòd eum propter Militum imbecillitatem ab hoſte nullo negotio conficiendum putaret. Moyſum autem ad Præfecturam quamdam, cui Hermopolita nomen, quæque colonorum ad centum millia numerabat, profectum, caſtra ibi poſuiſſe: Legatorum ſuorum fortiſſimis ac ſtrenuiſſimis quibuſque præmiſſis, qui locum ac ſedem occuparent. Quod bellum toto decennio geſtum eſſe, ab Helipolitanis ſe accepiſſe teſtatur. Porro Moyſum copiarum magnitudine inſtructum, eodem in loco Urbem condidiſſe, Hermopolim nomine, in qua primùm Ibim, quòd noxias hominibus animantes perimat, conſecrarit. Æthiopes autem ipſos, tametſi hoſtes, tam propenſo tamen in Moyſum animo fuiſſe, ut ipſius quoque Circumciſionis ab eo ritum acciperent.* Narrat deinde ſtructas ipſi juſſu *Chenephris* à *Chanethote* inſidias: At *Moyſum* hominem ſtricto gladio ſibi occurrentem occupaſſe, illumque *confodiſſe. E veſtigio elapſum in Arabiam, ad Raguelum ejus tum Regionis Principem adhæſiſſe, ab eoque filiam in uxorem accepiſſe. Porro cùm in Ægyptios movere Raguelus vehementer optaret, ut Moyſum eò deduceret, filiaque ſimul ac Genero Imperium aſſereret: Moyſum, Quòd Gentilibus ſuis metueret, ab ea ipſum mente dimovere conatum eſſe quidem, ſed tamen & Arabibus abſtinere, & ex Ægypto prædas agere à Raguelo juſſum fuiſſe. Interea Chenephren elephantiæ morbo mortalium omnium primum obiiſſe, cùm in eum incidiſſet, quòd Judæos, lanea veſtis uſu prohibito, ſindones juſſiſſet induere, quo faciliùs in eos hoc à cæteris cultu diſtinctos ſævire poſſet. At Moyſum Gentis ſuæ miſerias apud Deum aſſiduè deprecantem, eo demum tempore Numen propitium habuiſſe, ac repente ſuccenſum è terra ignem erupiſſe ait, qui, tametſi locus ab omni ligno, aliâque materiâ igni paſcendo aptâ vacuus eſſet, ardere tamen non deſineret. Quo prodigio Moyſum, cùm exterritus fugeret, voce divinitus immiſſâ admonitum eſſe, ut in Ægyptum expeditione ſuſceptâ Judæos liberaret, ac priſtinam in patriam aliquando reduceret. Itaque confirmato animo bellum Ægyptiis inferre ſtatuiſſe, ſic tamen ut Aaronem fratrem ante omnia conveniret, cujus adventu nunciato, Ægyptium Regem ex eo, quem ad ſe confeſtim evocaverat, quæſiiſſe, Quorſum illuc veniſſet? Ipſum autem orbis univerſi Moderatoris juſſu ac nomine Regi denunſiaſſe, uti Judæos liberos ſecuroſque dimitteret. Quamobrem, cùm in carcerem ab eo conjectus eſſet, noctu portas omnes carceris ſponte patuiſſe, cuſtodeſque partim repentino ſublatos interitu, partim alto ſomno ſolutos, fractis paſſim armis jacuiſſe. Moyſum e veſtigio ſeſe in Regiam, patefactis etiam ultrò januis intuliſſe, ac Præſidiariis Militibus profundo quoque ſomno ſepultis, Regem excitaſſe: qui facti novitatem primùm quidem obſtupuerit, mox tamen quaſi ludos Moyſum faceret, Dei à quo miſſus eſſet, Nomen eum aperire juſſeris: Quod ubi Moyſus in aurem inſinuaſſet, Regem illicò mutum concidiſſe, donec ab eodem arreptus, ſibi ac vitæ redderetur. Et illum quidem indicatum Nomen tabellis inſcripſiſſe, quas poſtmodum obſignaris: Quemdam verò Sacerdotem, qui ſcripti Nominis Majeſtatem elevaret, repentino ſpaſmo correptum periiſſe. Præterea cùm Rex à Moyſe prodigium aliquod expeteret, eam quam manu Virgam tenebat, in ſerpentem ſubitò convertiſſe, omnibuſque ſtupentibus, arreptâ caudâ priorem ei rurſus Virgæ formam reddidiſſe. Paulo poſt Nilum eadem Virgâ percuſſum, intumeſcentibus undis Ægyptum univerſam proluiſſe: ex eoque tempore ſtatis deinceps vicibus in agro ſeſe Nilum effudiſſe. Mox collectas & ſtagnantes paſſim aquas efferbuiſſe, nec piſcibus modò interitum, ſed exitialem quoque hominibus ſitim attuliſſe. Itaque Regem tot prodigiis territum, ſeſe poſt Menſem Judæos dimiſſurum ſpopondiſſe, ſi priſtinus flumini ſtatus à Moyſe redderetur: Illum aquam denuo Virgâ tetigiſſe, eodemque momento inſolentem ejus impetum conſtitiſſe. Hic verò Regem evocatis qui trans Memphim incolebant Sacerdotibus, necem omnibus interminatum, niſi ſimilia ipſi quoque prodigia oſtenderent. Eos, præſtigiis & cantionibus quibuſdam repente draconis ſpeciem objeciſſe; ac fluminis colorem immutaſſe; quo facto elatiorem ac tumidiorem quàm antea Regem, omni pœnarum ac ſuppliciorum genere poſtmodum Judæos vexaſſe. Quod ubi Moyſes videret, cùm alia pleraque ab eo miracula edita eſſe, tum ex terra quam Virgâ percuſſerat, genus quoddam alati animantis exſtitiſſe, quod Ægyptios peſſimè vexaret, omniumque corporibus fœdum morſibus punctionibuſque ſuis ulcus inureret. Cui morbo cùm nullum Medici remedium invenirent, Judæos aliquantulùm denuò reſpiraſſe. Moyſum verò ejuſdem Virgæ contactu ranas præterea, locuſtas, ac culices excitaſſe: quæ quidem in causâ fuerint, quamobrem ſingulis in Templis Virgam Ægyptii conſecrarint, eademque omnino quâ ipſammet Iſin religione coluerint. Iſin quippe Terram eſſe rati, quæ Virgâ percuſſa, tot miraculorum formas excluſiſſet. At furente nihilominus Rege Moyſum ad grandinis calamitatem nocturnos terræ motus addidiſſe, ut qui ſeſe motui ſubducere conarentur, grandine afflicti contuſique perirent: Qui autem grandinis impetum declinarent, terræ quaſſatione interirent. Ac domos quidem univerſas, Fanaque tum plurima corruiſſe: Regem verò tot malis cladibuſque fractum, Judæos ſerò licet, aliquando tamen dimiſiſſe*, Hæc ex *Artapano* refert *Euſebius* Lib. IX. *Præparationis Evangelicæ*, cap. XXVII.

Hominis Ægyptii cædes à Moſe.

IV. *Demetrius*, (referente *Euſebio* cap. XXIX. ejuſdem Libri) *& hominis Ægyptii cædem, & ſuſceptâ à Moſe cum eo à quo facti ſugillatus eſt, altercationis exitum eundem in modum, quo Sacra Hiſtoria commemorat*. Vixit autem *Demetrius* ille inter *Ptolomæos Philopatora* & *Lathurum*.

Moſis miracula Numenii Philoſophi Pythagorici teſtimonio confirmata.

V. *Numenius* Philoſophus Pythagoricus Lib. III. *De Bono*, cùm editorum à *Moſe* miraculorum, tum divini erga ipſum amoris conſignatam fidem ac

ac teſtatam reliquit. *Deinceps verò*, inquit, *Jannes & Jambres, Scribæ rerum ſacrarum Ægyptii, quo tempore Ægypti finibus ejecti Judæi ſunt, claruere, viri omnium judicio rerum magicarum ſcientiâ nemini concedentes. Quippe ambo quidem communi Ægyptiorum conſenſu delecti ſunt, qui Muſæo Duci Judæorum, cujus apud Deum potentiſſimæ preces erant, ſeſe opponerent: adeóque graviſſimas quaſque calamitates à Muſæo in Ægyptum invectas omnium in oculis diſſolvere ac diſſipare potuerunt.* Refert *Euſebius* Lib. IX. *Præparationis Evangelicæ*, cap. VIII.

Plinii & Apulei in Moſen calumnia.

VI. *Plinius* Lib. XXX. cap. I. *Moſem Magicæ cujuſdam factionis* auctorem fuiſſe mentitur: Eundemque inter famoſos Magos celebrat *Apuleius Apolog.* II. inde occaſionem nacti, Quòd *Moſes* totam prodigiis ſuis ac mirifica vi conturbaverit Ægyptum, & *Jannis* ac *Mambris* incantamenta retuderit.

Jannis ac Mambris Magorum Pharaonis ſepulchrum.

VII. In *Palladii Lauſiacis*, cap. XX. narratur *Macarius* in vaſta ſolitudine *Jannis & Jambrie* fratrum, qui propter magicæ artis peritiam apud *Pharaonem* primo loco erant, ſepulchrum in horto viſitaſſe. *Optavit*, inquit, *aliquando in ſepulchrum ingredi, quod in horto habebant Jannes & Jambres ſub Pharaone Magi, ut videret, & occurreret dæmonibus, qui illic ſunt. Dicebantur enim infamis illorum artis vi locum illum eſſe ſortiti multi & moleſti dæmones. Factumque fuerat hoc hortenſe ſepulchrum ab illis ipſis fratribus Janne & Jambro, qui propter magicæ artis præſtantiam tum temporis apud Pharaonem primas tenebant.*

CAPUT III.

Quod tertiæ Mundi Ætatis Exoticam Hiſtoriam complectitur.

Ægyptiorum Reges.

I. HAc Ætate varia Ægypti Regna in unam coaluiſſe Monarchiam videntur. Thinitis, Memphitis, ac Thebanis imperavit *Nitocris*, cujus nomen ex interpretatione *Eratoſthenis* eſt *Minerva Victrix*. Dicunt hanc fratrem, quem Ægyptii regnantem interfecerant, ultam fuiſſe, cùm Regnum illi detuliſſent conjurati. Vindicatum eſt multis Ægyptiorum dolo abſumptis. Extruxit enim illa cœnaculum ſubterraneum valde longum prætextu novitatis, ſed aliud mente machinata, & vocatis ad convivium conjurationis conſciis, diſcumbentibus magnum flumen per occultum canalem immiſit. Ipſa autem ſeſe conjiciens in domum cinere plenam evaſit illæſa. Refert *Herodotus* Lib. II. cap. C. Regum Paſtorum, & Elephantinorum Dynaſtiæ ab Africano deſcriptæ, ſuſpectæ ſunt fidei. Ad hanc Mundi ætatem pertinent Ægyptii illi Reges à Manethone celebrati, *Aſſis*, *Thetmoſis* ſive *Amoſis*, *Chebron*, *Amenophis*, *Ameſſis* ejus ſoror, *Mephres*, *Mephramuthoſis*, *Thmoſis*, *Amenophis*, *Orus*, *Acenchres Ori filia*, *Rathotis Acenchru frater*. Eo regnante Æthiopes ab Indo flumine conſurgentes juxta Ægyptum conſederunt anno Mundi circiter bis milleſimo treceteſimo octogeſimo nono. (Ex *Euſebio* in Chronico.) Quò ſpectat locus ille Panegyriſtæ: *Dent veniam trophæa Niliaca, ſub quibus Æthiops & Indus intremuit*, ut obſervat *Uſſerius* in Annalibus ſacris. Hinc etiam factum ut Æthiopia, quæ ſub Ægypto eſt, major India appelletur, teſte *Joanne Potken* in Pſalterio Æthiopico Romæ anno MDXIII. edito. *Rathotis* in Regnum ſucceſſit *Acencheres* ejus filius: Hunc *Acencheres* alius excepit, poſt quem regnarunt *Armais*, *Rameſſes*, & A *Rameſſes* alter *Miamum* cognominatus, qui Hebræos duriſſimâ ſervitute oppreſſit. Ex ejus nomine urbium altera, quas ædificare coacti ſunt, *Rameſſe* appellata eſt. Regnavit annis ſexaginta-ſex. Hujus tyrannidis diuturnitas verbis illis *Exodi* II. verſ. 23. indicatur: *Poſt multum verò temporis mortuus eſt Rex Ægypti; & ingemiſcentes filii Iſraël propter opera vociferati ſunt*. Ipſi ſucceſſit filius ejus *Amenophis*, qui tyrannidem in Hebræos pariter exercuit. Cum ipſo *Moſes* & *Aaron* congreſſi illum ad Iſraëlitas dimittendos tandem compulerunt.

Mulieres jus regnandi in Ægypto habuerunt.

II. Quod in Regum Ægyptiorum laterculo B *Nitocrin*, aliaſque feminas adſcriptas legamus, probat regnandi jus muliebre in Ægypto receptum, adeo ut *Cæſari* verè dixerit *Cleopatra* (apud *Lucanum* Lib. X.)

——— *Non urbes prima tenebo*
Femina Niliacas, nullo diſcrimine ſexûs
Reginam ſcit ferre Pharos.

Jus iſtud ab *Iſidis* exemplo deductum ſcribit *Diodorus Siculus* Lib. I. *Præter communem*, inquit, *aliorum hominum conſuetudinem, Ægyptiis lege* C *permiſſum eſt ſorores ducere: Quod hoc feliciter ſucceſſiſſet Iſidi, quæ nupſit Oſiridi fratri, eoque mortuo juravit ſe nemini in complexum venturam, & eadem viri ulta, regnavit νομιμώτατα, omnibuſque hominibus quamplurimùm benefecit. Has ob cauſas in more poſitum eſt ut penes Reginam plus ſit poteſtatis & honoris quàm penes Regem; & inter privatos in tabulis dotalitiis aſſignetur feminæ imperium in virum: Maritis profitentibus ſe per omnia uxoribus obtemperaturos.*

Ægyptiorum ſuperſtitiones & præcipua Numina.

III. Ea ætate apud Ægyptios maximè viguit Ethniciſmus. Ægyptiaca ſuperſtitio non vana D ſolùm, ſed inſana ab aliis Gentibus habita eſt ob conſecrationem beſtiarum, de quâ *Juvenalis* Satyrâ XV.

——— *Quis neſcit qualia demens*
Ægyptus portenta colit? Crocodilum adorat
Pars hæc; illa pavet ſaturum ſerpentibus Ibin:
Effigies ſacri nitet aurea Cercopitheci.
Illic cæruleos, hic piſcem fluminis, illic
Oppida tota Canem venerantur . . . . .

Eò dementiæ proceſſit ſuperſtitio, ut rebus E viliſſimis nulliuſque pretii divinos honores tribuerent: Quam inſaniam idem Poëta ſugillat:

Porrum & cepe nefas violare, ac frangere morſu.
O ſanctas Gentes, quibus hæc naſcuntur in hortis
Numina!

De his *Minucius Felix* in Octavio: *Nonne*, inquit, *& Apim bovem, cum Ægyptiis adoratis & paſcitis? Nec eorum ſacra damnatis inſtituta ſerpen-* F *tibus, crocodilis, belluis ceteris, & avibus, & piſcibus; quorum aliquem Deum ſi quis occiderit, etiam capite punitur. Idem Ægyptii cum pleriſque nobiſcum, non magis Iſidem quàm ceparum acrimonias metuunt, nec Serapidem magis quàm ſtrepitus per pudenda corporis emiſſos contremiſcunt.*

De cauſis conſecrationis Animalium ab Ægyptiis, legi poſſunt *Diodorus Siculus*, Lib. I. Bibliothecæ Hiſtoricæ, *Plutarchus* Lib. *De Iſide*, & alii. Præcipua Ægypti Numina *Iſis* & *Oſiris*. *Oſiridi Apis* & *Mnevis*, boves illi Heliopolitanus & Memphiticus ſacri erant. Orta inde ſuperſtitio, quòd *defuncti Oſiridis animam in bovem tranſmigraſſe*, & in poſteros perpetuò transfuſam ſecundùm

dùm ejus apparitiones crederent, teſte *Diodoro*. Hinc Sacerdotes docebant *Apim* cenſendum eſſe *pulchram imaginem animæ Oſiridis*. Et menſe Athir quo *Oſiridem* periiſſe dicebant, bovem auratum pulla veſte byſſinâ amictum oſtendebant in luctu Deæ *Iſidis*, ob necem *Oſiridis*, ut refert Plutarchus, *De Iſide*. Fertur ſcilicet *Iſidem* Oſiridis à *Typhone* occiſi membra in bove lignea byſſinis obtecta condidiſſe. Unde urbs *Buſiris* appellata, teſte *Diodoro* Lib. I. apud *Euſebium* Lib. IX. *Præparationis Evangelicæ*, narrat *Artapanus*, *Macherotem* Ægyptium à *Moſe* quærentem, Ecquid hominibus valde eſſet utile? Boum genus reſpondiſſe, qui terram arant. *Chenephrem* itaque Ægyptii Regem taurum nominaſſe *Apim*, eique Templum extrui juſſiſſe.

Moſes ab Ægyptiis ſub Oſiridis perſona, vel etiam ſub Apidis & Mnevis nominibus non eſt conſecratus.

Moſem ab Ægyptiis ſub *Oſiridis* perſona, vel etiam ſub *Apidis* & *Mnevis* nominibus conſecratum & pro Deo habitum, Viro Erudito non aſſentior; ſiquidem *Moyſi* coæva aut etiam *Moſe* antiquior eſt Ægyptiaca illa ſuperſtitio; ad cujus ſcilicet exemplum Vitulum aureum in Horeb Iſraëlitæ adoraverunt, & choreas inconditas agitarunt, ut *Philo* teſtatur in *Vita Moſis*. Quod etiam à *S. Hieronymo* obſervatum eſt Commentario in *Oſee* cap. IV. ſcribente: *Videtur mihi idcirco & Populus Iſrael in ſolitudine feciſſe ſibi caput Vituli quod coleret, & Hieroboam filius Nabath Vitulos aureos fabricatus, ut quod in Ægypto didicerant,* Ἆπιν καὶ μνεῦιν, *qui ſub figurâ Boum coluntur, eſſe Deos; hoc in ſua ſuperſtitione ſervarent.* Caput vituli, vel bovis, pro vitulo vel bove μοσχοπροσώπου, dixerant poſt *Tertullianum*, *Lactantius*, *Optatus Milevitanus*, *S. Hieronymus*, & alii. Præterea, brutorum cultum apud Ægyptios jam olim obtinuiſſe, & antequam Iſraëlitæ Ægypto excederent uſurpari cœpiſſe, colligitur ex cap. VIII. Exodi, ubi cum Pharao *Moſi* & *Aaroni* diceret: *Ite & ſacrificate Deo veſtro in Terra hac:* Reſpondit Moſes, *Non poteſt ita fieri: Abominationes enim Ægyptiorum immolabimus Domino Deo noſtro. Quod ſi mactaverimus ea quæ colunt Ægyptii coram eis, lapidibus nos obruent.* Abominationem Ægyptiorum, id eſt, boves & oves, quibus ad abominandam idololatriam abutuntur. Gentium enim Idola *abominationes* appellant ſacri Scriptores *Deuteronomii* VII. verſ. 25. & XII. verſ. 30. 31. IV. *Regum* XXIII. verſ. 13. *Eſdræ* IX. verſ. 1. *Iſaiæ* XLIV. verſ. 19. Vel, *Abominationem Ægyptiorum*, id eſt, ſacrificium quod Ægyptiis erit abominationi, nequaquam permiſſuris ut ea immolemus animalia, quæ ipſi colunt. Tertiò, *Philonis Judæi*, *S. Hieronymi*, & aliorum Patrum obſervatio nititur auctoritate S. Protomartyris *Stephani* Actuum VII. verſ. 39. dicentis: *Averſi ſunt cordibus ſuis in Ægyptum, dicentes ad Aaron, Fac nobis Deos qui præcedant nos; & Vitulum fecerunt in diebus illis, & obtulerunt hoſtiam ſimulacbro, & lætabantur in operibus manuum ſuarum.*

Joſephus ſub ſymbolo bovis non eſt ab Ægyptiis conſecratus.

Alii fortè veriſimiliùs *Apidis* ac *Serapidis* cultum ad *Joſephum* retulerunt, quem Ægyptii ſub ſymbolo bovis conſecrarint multis de cauſis. 1. Quia *Deuteronomii* XXXIII. verſ. 17. *Joſephus* bos vocatur, aut certè cum bove confertur ab ipſo Moſe: *Quaſi primogeniti tauri pulchritudo ejus.* 2. Propter interpretationem ſomnii *Pharaonis* de ſeptem vaccis pinguibus, quas devoraverant vaccæ aliæ totidem aſpectu fœdæ & macie confectæ. 3. Quia cùm *Joſephus* tempore famis Ægyptiis optimè proſpexerit, non potuit ullo aptiore quàm bovis ſymbolo hoc beneficium exprimi; cùm annonæ ratio tota ex agricultura pendeat, in qua bos homini laboris ſocius, tanquam *Cereris* miniſter, ut Veteres illum indigitant. 4. Cùm Hebræis

A *Ab* Patrem, *Sor* bovem, & *Sar* Principem ſignificet; inde Joſephus *Apis*, id eſt, *Pater* dici potuit, cùm vocetur *Pater Pharaonis* Geneſis XLV. verſ. 8. item Σάραπις *Princeps Pater*, cùm præfuerit toti Ægypto, aut Σάραπις, *bos pater*, propter cauſas jam allatas. Suffragatur *Julius Firmicus* Lib. *De Errore profanarum Religionum*, cap. XIV. ubi de *Joſepho* ſic loquitur. *Huic poſt mortem Ægyptii patria ſuæ Gentis inſtituto Templa fecerunt. Et ut juſtam diſpenſationis gratiam poſteritas diſceret quo modio eſurientibus, & ementibus frumenta diviſerat, capiti is ſuperpoſitus eſt. Nomen etiam ut ſan-*

B *ctiùs coleretur, ex primo Auctore generis accepit. Nam quia Saræ pronepos fuerat, Sarapis dictus eſt Græco ſermone, hoc eſt,* Σαῤῥας ἄπις. Suffragatur & *Ruffinus* Lib. II. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* cap. XXIII. ubi poſtquam præmiſit *Sarapin* modium habuiſſe capiti ſuperimpoſitum: *Quidam*, inquit, *in honorem noſtri Joſeph formatum perhibent ſimulachrum, ob diviſionem frumenti, quâ famis tempore ſubvenit Ægyptiis.* Auctor Librorum *De Mirabilibus Scripturæ Sacræ*, apud *S. Auguſtinum* Lib. I. cap. XV. *Bovis*, inquit, *ſimulachrum juxta ſepulchrum Joſeph ſtatuerunt, eo quòd bos viro in agricultura*

C *cooperatur. Quâ etiam cauſâ filii Iſraël, cùm in deſerto Idolum adorare vellent, non aliam aliquam ſtatuam quàm vitulum, id eſt, bovem fecerunt, hac vel maximè cauſâ, quòd ipſe in Ægypto juxta ſepulchrum Joſeph adoraretur.* Denique *Suidas* in Σάραπις: *Illum quidam Jovem eſſe dixerunt, alii Nilum, quia modium habet in capite... Alii Joſephum.* Porro *Sarapis* idem qui *Apis*, ſi *Nymphodoro Amphipolitæ* credimus, cujus verba refert *Clemens Alexandrinus* Lib. I. *Stromatum*, & ex eo *Euſebius* Lib. X. *Præparationis Evangelicæ* cap. XII. *Quin etiam*, inquit, *Apis Rex Argivorum, ut*

D *ſcribit Ariſtippus Lib. Arcadicarum Hiſtoriarum primo, Memphim condidit; quem eundem Ariſteas Argivus Serapin nominatum, atque illum ipſum eſſe teſtatur quem colunt Ægyptii. At Nymphodorus Amphipolitanus Lib. De Moribus Aſiæ III. Apim illum Taurum quemdam fuiſſe ait, quem poſt mortem ſale maceratum, atque in ejus Dæmonis Templo, cujus præcipuus apud eos cultus erat,* σορῷ, *hoc eſt loculo conditum, Soroapin inde primò, tum Sarapin nominarint. Apis autem ab Inacho tertius extitit.* At his reclamant Viri inter recentiores Eruditi; tum quòd Serapidis cultus inter Ægyptios non ita

E vetuſtus fuerit, ut probat *Herodoti* ſilentium, qui de Diis Ægyptiorum tam multa ſcripſit, & aliorum Auctorum qui ante *Alexandri Magni* tempora floruerunt: aliaque non ſpernenda momenta, quæ apud *Bochartum* Lib. II. *Hierozoici* cap. XXXIV. legi poſſunt; maximè verò quòd *Tacitus* Lib. IV. *Hiſtoriæ* teſtetur *Serapin* ignotum fuiſſe Ægyptiorum Sacerdotibus Deum, antequam *Sinope* Ponti urbe *Alexandriam* adveheretur, *Ptolemæo Lago* regnante: Tum quòd veriſimile non ſit *Joſepho* mortuo divinos honores ab Ægyptiis exhibitos, ſiquidem *Moſes* teſtatur, poſt mortem

F *Joſephi* Regem alium ſurrexiſſe, qui *Joſephum* non noverat, id eſt, qui nullâ ejus, nec fratrum & poſterorum habitâ ratione graviſſimam in eos tyrannidem exercuit. Huic Regi alium ſucceſſiſſe Iſraëlitis æquè infenſum, quem in Populi ſui gratiam Deus gravibus plagis afflixit, & tandem in Mari Rubro cum omnibus copiis ſuis demerſit.

Apidis & *Serapidis* cultum inde nihilominus *S. Auguſtinus* arceſſit, unde *Nymphodorus Amphipolita* ſuprà laudatus; eumque ſecuti *Clemens Alexandrinus* & *Euſebius*, & Ægyptiacam illam ſuperſtitionem refert ad *Joſephi* tempora. En ejus verba ex Lib. XVIII. *De Civitate Dei*, cap. V. deprompta. *His temporibus, Rex Argivorum Apis*

navibus

navibus tranſvectus in Ægyptum, cùm ibi mortuus fuiſſet, factus eſt Serapis omnium maximus Ægyptiorum Deus. Nominis autem hujus, cur non Apis etiam poſt mortem, ſed Serapis appellatus ſit, facillimam rationem Varro reddidit. Quia enim Arca in qua mortuus ponitur, σορὸς dicitur Græcè, & ibi eum venerari ſepultum cœperant, priùs quàm Templum ejus eſſet extructum; velut Soros & Apis, Sorapis primò, deinde una litterà, ut fieri adſolet, commutatà, Serapis dictus eſt. Et conſtitutum eſt etiam de illo, ut quiſquis eum hominem dixiſſet fuiſſe, capitalem penderet pœnam. Et quoniam ferè in omnibus Templis ubi colebantur Iſis & Serapis, erat etiam ſimulacrum, quod digito labiis impreſſo admonere videretur, ut ſilentium fieret; hoc ſignificare idem Varro exiſtimat, ut homines eos fuiſſe taceretur. Ille autem bos, quem mirabili vanitate decepta Ægyptus in ejus honorem deliciis affluentibus alebat, quoniam eum ſine ſarcophago vivum venerabantur, Apis non Serapis vocabatur. Quo bove mortuo, quoniam quærebatur & reperiebatur vitulus coloris ejuſdem, hoc eſt, albis quibuſdam maculis ſimiliter inſignitus, mirum quiddam & divinitus ſibi procuratum eſſe credebat. Non enim magnum non erat Dæmonibus ad eos decipiendos phantaſiam talis tauri, quam ſola cerneret, oſtentare vaccæ concipienti atque prægnanti, unde libido matris attraheret, quod in ejus fœtu jam corporaliter appareret: ſicut Jacob de virgis variatis, ut oves & capræ variæ naſcerentur, effecit. Quod enim homines coloribus & corporibus veris, hoc Dæmones figuris fictis faciilimè poſſunt animalibus concipientibus exhibere.

Sicut Memphi & Heliopoli boves, ita Mendete, quæ Urbs eſt in *Delta*, ad Mendeſium Nili alveum poſita, quæ Nomo Mendeſio nomen dedit, colebatur Hircus, ſeu *Pan* ſub hirci formà, ut teſtantur *Herodotus* Lib. II. cap. XLVI. *Diodorus* Lib. I. *Strabo* Lib. XVII. *Plutarchus in Iſide*, *Stephanus*, *Suidas*, *Phavorinus*, *Nonnus*, & *Elias Cretenſis in Orationem* IV, *S. Gregorii Nazianzeni*. Nempe μένδης unde oppido & Nomo impoſitum nomen eſt, Ægyptiacè hircum ſonat. Proinde *Pan* quoque *Mendes* dictus eſt. Et in ejus honorem ab hircis & capris abſtinebant, ut ſcribunt *Herodotus*, *Nonnus*, *Suidas*, & alii. Quò hæc Poetæ pertinent:

Hircus Mendeſius.

——— *Nefas illis fœtum jugulare capellæ.*

Juvenal. Satyr. 15.

De ſalaciſſimi animalis ſuperſtitioſo cultu, fœdiſſimiſque libidinibus quibus ſe mulieres Ægyptiæ velut ex religione contaminabant, *Herodotus*, Lib. II. cap. XLVI. *Pindarus*, *Strabo* Lib. XVII. *Ælianus* Hiſtoriæ Lib. VII. cap. XIX. & *Plutarchus* in Libro *Quòd bruta ratione utantur*, ea ſcribunt quæ horrorem moveant: Nimirum præſtantiſſimà formà Mulieres illius hirci libidini ſubſternere ſolitos Ægyptios, & beſtiam lege naturæ ab eo concubitu abhorrentem inſtigare. Quamobrem mirum eſt quòd *Plutarchus* ipſe ſcripſerit religioſa Ægyptiorum ſcita *Nihil à ratione alienum, aut fabuloſum, aut à ſuperſtitione profectum continere.*

Refellitur Plutarchus Ægyptiacæ ſuperſtitionis vindex.

Sed *Plutarcho* adverſatur gentium omnium præjudicium, quibus nihil dementius Ægyptiorum ſuperſtitionibus viſum eſt, de quibus *Cicero* Lib. De Natura Deorum: *Cum Poëtarum autem errore conjungere licet portenta Magorum, Ægyptiorumque in eodem genere dementiam.* Unde factum eſt, ut Romani nonniſi ſerò, & cum indignatione Sapientiorum Ægyptiaca Sacra in Urbem admiſerint, quod necdum *Auguſto* Imperante factum fuerat, ut obſervat *Servius* ad illud *Virgilii*:

——— *Omnigenum que Deûm monſtra.*

A *Perſius* Lib. II. *Elegia* XXXIII. *Iſidem* in Urbem receptam conqueritur.

An tibi non ſatis eſt fuſcis Ægyptus alumnis?
Cur tibi tam longa Roma petita via eſt?

Ejuſdem *Iſidis* Sacerdotes *Sacrificulos vanæ ſuperſtitionis* appellat *Suetonius* in *Domitiano*. Idem *Tiberium* laudat quòd *Externas ceremonias, Ægyptioſque Ritus compeſcuit, coactis qui ſuperſtitione ea tenebantur, religioſas veſtes cum inſtrumento omni comburere.* Sed nec ipſe *Plutarchus* diſſimulat Æ-
B gyptios Religionem ſuam ridiculam feciſſe, eamque ita comparaſſe, ut alios in ſuperſtitionem trahat, alios in impietatem præcipitet. *Sed Ægyptiorum plerique colentes ipſa animalia, & tractantes tanquam Deos, non ſannis modò & irriſioni totam pene ſacrorum objecerunt rationem (hoc enim à ſtultitià illà malum provenit minimum) ſed & vehemens ingeneratur animis opinio, quæ infirmis atque ſimplicibus meram inducit ſuperſtitionem; vehementiores autem atque audaciores ad negandam Deos, belluinaſque cogitationes propellit.* Ægyptiorum Theologiæ epitomen ex *Diodoro Siculo* exhibet *Euſebius*
C Libro II. *Præparationis Evangelicæ*, cap. I. omnibuſque eorum fabulis recenſitis, ac fœdæ ſuperſtitionis deſcriptis ritibus, ita concludit: *Hæc illa eſt Ægyptiorum Divinitatis omnis ejectio potiùs quàm Theologia, eò uſque infamis certè quidem, ut vel eam argumentis oppugnare turpe videatur.* De Allegorica eorumdem Ægyptiorum Theologia diſſerit *Euſebius* cap. III. ejuſdem Libri, oſtenditque eos, quos ſub nominibus Solis, Lunæ, Ignis, Aëris, Oceani, Deos venerantur, mortales homines fuiſſe, ex *Diodoro Siculo* & *Plutarcho*; ac demum ita colligit: *Mortuorum ergo fuit tota illa*
D *Numinum apud iſtos conſecratio; quicquid autem Phiſiologiæ eſt, hoc iidem poſtea confinxere. Nam quid attinebat in virorum ac mulierum effigiem ſimulacra configurare, cùm ſine illis Solem ipſum, Lunam, ac reliqua hujus Univerſi elementa colere ac venerari liceret? Jam utris porro ex iſtis, & à quibus auſpicati, ejuſmodi cognomenta tribuere? Vulcani, inquam, & Minervæ, Jovis, Neptuni, atque Junonis? Utrum iſta primùm fuere hujus Mundi elementorum nomina, quæ deinde mortalibus, ad aliquam inter eos cœleſteſque Deos appellationis communionem impoſuerint? An potiùs ad communes illas naturas hominum ipſorum nomina traduxere? Quorſum verò*
E *mortalibus hiſce appellationibus Univerſi naturas nuncupare? Quid autem ſingulorum Deorum Myſteria? Quid hymni & carmina? Quid initiorum arcani Ritus? Mundi ac elementorum, an priſcorum mortalium eodem Diis cum nomine præditorum invecta fuere ſymbola? Nam errores quidem, ebrioſas perpotationes, amores, mulierum oppreſſiones, virorum inſidias, & hujuſmodi ſexcenta in mortem uſque vergentia, & ſumma cum turpitudine & indignitate conjuncta, quis communibus Mundi elementis attribuat, cùm præſertim ipſa per ſeſe mortalis naturæ mores, ipſaſque hominum cupiditates exhibeant? Ut profectò his omnibus*
F *argumentis, egregiam iſtam mirabilemque Phyſiologiam nihil uſquam attigiſſe veritatis, nihil quod Divinitatem ſapiat, invexiſſe, ſed coalitiam potiùs & ementitam ſibi honeſtioris explicationis ſpeciem aliunde mendicatam obtendiſſe, manifeſtè teneamus.*

Cap. IV. oſtendit *Euſebius* ex *Chæremone*, & ex *Porphyrio* in Epiſtolà ad *Aneboem Ægyptium*, Ænigmaticam illam Ægyptiorum Theologiam alios præter Solem, Lunam, & reliqua Sydera, atque elementa Deos non agnoviſſe. Unde ſequitur, ne arcanam quidem Ægyptiorum Theologiam præter naturæ corpora ullos in numero Deorum collocaſſe, *Imò nec corporis expertem ali-*

quem hujus univerſitatis Architectum ſtatuiſſe, nec rationis eſt illorici, nec Deo, Diiſque ullis, aut intelligentibus quibuſdam ac ſub oculos minimè cadentibus Naturis, ſed uni duntaxat aſpectabili Soli ejus moſitionem tribuiſſe. Itaque ſolis Aſtris rerum univerſarum cauſam aſſignarunt, ex fati neceſſitate, Syderumque motu & agitatione cuncta ſuſpendentes (inquit *Euſebius*) De Ægyptiorum Religione, Numinibus, Ritibus, Oraculis legi poſſunt *Herodotus, Diodorus Siculus, Plutarchus, &c.*

Ægyptiorum mores.

IV. Tam heterocliti Ægyptiorum mores quàm abſurda & ridicula Religio. Pauca hæc ex *Herodoto* Lib. II. veluti ſpecimen accipe. *Apud hos feminæ quidem negotiantur, cauponanturque, & inſtitoriis operis vacant: viri autem intra domos texunt. Onera viri capitibus, feminæ humeris bajulant. Feminæ ſtantes mingunt: viri ſedentes. Domi ventrem exonerant; foris in viis comedunt: reddentes rationem, quæ ſunt turpia, ſed neceſſaria, ea in occulto fieri debere: palam verò quæ non ſunt turpia. Alendi parentes filiis nulla nolentibus, filiabus etiamſi nolint, ſumma neceſſitas. Deorum Sacerdotes alibi comati ſunt: in Ægypto deraſi. Apud alios ritus eſt, ſtatim in funere proximi, capita deglabrare: Ægyptii in funeribus ſinunt crines capitis augeſcere, barbam tamen tondent. Apud cæteros mortales victus à ferarum ſecretus eſt conſortio: Ægyptii cum feris veſcuntur. Alii frumento atque hordeo victitant: Ægyptiis victitare iis quæ ex his facta ſunt, maximo probro eſt, ſed cibis è farre confectis, quod quidam ſiliginem appellant. Conſperſionem pedibus, lutum manibus ſubigunt. Virilia alii ita relinquunt, qualia naturâ ſunt, præter eos qui ab iſtis didicerunt: Ægyptii circumcidunt. Viri binas veſtes habent, feminæ ſingulas. Græci literas ſcribunt, & calculis computant, à ſiniſtro in dextrum manum ferentes, Ægyptii à dextro in ſiniſtrum: & hoc facientes, aiunt ſe in dextrum, Græcos facere in ſiniſtrum. Literis bifariis utuntur, quarum unas ſacras vocant, populares alteras, &c.* Mos eorum qui circa frumentariam Ægypti partem habitabant, in conviviis, ſingularis quidem, ſed non adeo abſonus erat, immo ad vitam rectè inſtituendam ex jugi mortis memoriâ referri aliquatenùs poteſt. *Apud locupletes* (inquit Herodotus) *cùm multi convenerunt, & à cœna diſceſſum eſt, circumfert aliquis in loculo Mortuum è ligno factum, ſed picturâ & opere verum maximè imitantem, longitudine cubitali omnino aut bicubitali, oſtendenſque ſingulis convivarum, ait: In hunc intuens pota & oblectare, talis poſt mortem futurus.*

Ægyptiorum Politia.

V. Si ex Religione æſtimentur Ægyptii, omnium hominum amentiſſimi: Si ex Politica, ſapientiſſimi habebuntur. De quorum Politicis Inſtitutis hæc *Diodorus Siculus* ex Ægyptiorum Sacerdotum Commentariis excerpſit. *Primi* (inquit) *Ægyptiorum Reges non pro cæterorum inſtituto Monarcharum vitam agebant, ut omnia ſcilicet ad ſuum arbitrium nullis obnoxii cenſuris moderarentur: ſed univerſa non modò publicè gerenda, ſed & quotidiana vitæ regimen, & victûs ratio, ad Legum normam conformata erant. Quippe ad miniſteria ipſorum nullus adhibebatur ſervus, neque emptitius, neque verna, ſed nobiliſſimorum tantùm Sacerdotum filii viginti annos egreſſi, & præ ejuſdem gentis hominibus cæteris optimè inſtituti: ut, ſi curatores corporis & familiares optimos nocte dieque ſecum Rex haberet, nihil pravum aut vituperatione dignum committeret. Horæ tam noctis quàm diei præfinitæ erant, quibus Regem non ſibi placita, ſed Legibus ſtatuta omnimodè agere oportebat. Sub auroram experrecto Literæ undecumque ſcriptæ omnium primò acceptandæ erant, ut omnia rectiùs moderari poſſet, ſi exactè ſingula Regni negotia comperta haberet.*

Regiæ vitæ ratio.

A *Tum lotus, & Regni Inſignibus, ſplendidâque trabeâ ornatus, Diis ſacrificatum ibat. Adductis tum ad Aram victimis, mos erat Principem Sacerdotum Regi adſtantem magnâ voce in conſerta Ægyptiorum corona preces enunciare: ut Dii ſanitatem cum bonis cæteris omnibus Regi, jus & æquum erga inferiores tuenti largiantur. Singula etiam Regis virtutes deprædicandæ tum erant. Quod videlicet piam erga Deos, & mitiſſimam erga homines affectionem gerat, ut qui ſit continens, juſtus, magnanimus, alienus à mendacio, benignus bonorum communicator, & tandem omnis concupiſcentiæ victor; qui minores delictorum meritis pœnas irroget;*
B *& ampliorem beneficio gratiam rependat bene meritis. Hæc multa quæ alia his affinia ubi peroravit Antiſtes, ignorantia ad extremum peccata exſecratur, Regem quidem culpâ eximens, ſed & noxam, & pœnas in malorum miniſtros & Doctores malorum retorquens. Quod ideo peragebat, ſimul ut ad metum Numinis, & vitam Diis gratam Regem exhortaretur; ſimul ut non admonitionis acerbitate, ſed laudum illecebris virtuti maximè congruis, ad vitæ modeſtiam illum aſſuefaceret. Poſt hæc tùm extis victimæ inſpectis Rex perlitaſſet, à Sacris Libellis Sa-*
C *cerdos, conſulta quædam & facta Clariſſimorum Virorum ad vitam conducentia è Commentariis ſacris prælegebat, ut Princeps Reipublicæ honeſtiſſimorum conſiliorum rationes animo conſideratas, ad præſcriptam ſingulorum adminiſtrationem ſimili modo accommodaret. Non enim agendi ad populum, & judicia obeundi tantummodo, ſed etiam deambulandi, & cum uxore dormiendi, omniumque adeo per vitam agendorum, tempus definitum erat. Simplici præterea nutrimento uti, & vitulorum anſerumque carnibus veſci; & certam bibere vini menſuram, quæ nec ad repletionem immodicam, nec ad ebrietatem faceret, in more habebant. Mirum ſanè at-*
D *que inſolens, quotidiani poteſtatem cibi non eſſe integram Regi; ſed multò admirabilius, quod nec judicare, nec quid vis agere, nec punire quemquam ex petulantiâ aut irâ, aliave injuſtâ causâ, contra quam de ſingulis ſancita Leges jubebant, ipſi liceret.*

Tota Ægyptus in tres Regiones diviſa erat (Græcè νομοὶ appellabantur) Suus cuique Regioni Nomarcha ſeu Præfectus, penes quem rerum omnium adminiſtratio. Primam ſibi *Sacerdotum ordo* vindicabat, *in magna apud indigenas* Ægypti ſacerdotes.
E *auctoritate* & reverentiâ conſtitutus, tum ob pietatem in Deos, tum quòd ſummam ex eruditione prudentiam ad Rempublicam afferrent. Ex vectigalibus autem ſuis cuncta per Ægyptum Sacrificia procurabant, invigilantes ne quid in cultu Deorum mutaretur. Ut *Senatus Principes* Regi perpetuo præſto erant, *quâ operâ, quâ conſilio & doctrinâ ipſum adjuvantes. A cunctis oneribus immunes* erant, & *primas à Rege honoris & poteſtatis* obtinebant. Secunda Terræ portio ceſſit Regibus *ad vectigalia*, unde in uſus bellorum impendebant, & ſplendorem ſuum conſervabant.
F Spectatæ quoque virtutis viros dignis proſequebantur muneribus: & quia affatim eis ſuppetebat, *tributis plebem demergere* nefas ducebant. Pars ultima tenebatur à Militibus, ut per liberalem hanc agrorum attributionem ſummâ patriæ benevolentiâ devincti, promtiſſimè bellorum diſcrimina exciperent.

VI. Magna erat apud Ægyptios judiciorum accuratio & integritas. Nam ex Urbe Solis, & Thebis, & Memphi *denos Judices* eligebant. Congreſſi hi XXX. viri, *unum ex Collegio*, & quidem *optimum*, Præſidem judiciorum creabant, in cujus locum Urbs alium ſubmittebat Judicem. *Stipendia in victum & alias res neceſſarias, à Rege Judicibus*

Judiciorum apud Ægyptios adminiſtratio.

cibus præbebantur, ſed Prætori multò ampliùs. Geſtabat is in collo ex aurea catena dependens è lapillis pretioſiſſimis ſimulachrum, cui VERITAS *nomen. Hoc à Judiciorum Principe aſſumptum, diſceptandi lites auſpicium erat.* Tum XIX. Codicibus, quibus univerſæ Leges continebantur, apud Judices depoſitis, mos fuit ut *Actor ſingulatim ſcripto exhiberet & crimen, & facti modum, & damni illati æſtimationem.* Reus contra poſt acceptum ab adverſario criminationis libellum, ad ſingula ſcriptum opponere, *ſe vel non feciſſe, vel faciendo non deliquiſſe, vel delinquendo minus pœna commeruiſſe.* Tum Accuſator ſcripto replicare, defenſor reſponſionem duplicare. Poſtquam bis ita libellos Judicibus exhibuerant litigantes, tandem ſententias inter ſe dicendi XXX. viris Prætori veritatis effigiem alteri litigantium parti applicandi officium incumbebat. Hoc modo cuncta judicia peragebant, rejectis Cauſidicis, quorum oratione *Multùm Juri caliginis offundi* arbitrabantur. *In perjuros capitis pœna ſancita fuit; ut qui duo maxima committerent flagitia; quòd & pietatem in Deos violarent, & fidem maximum humanæ ſocietatis firmamentum everterent.*

Ægyptiorum Leges pœnales.

Si quis in via hominem interfici, aut quamlibet vim ſuſtinere videns, cùm poſſet, non vindicaſſet, capitali ſupplicio obnoxius erat. Sin quis revera opem ferre per infirmitatem non potuiſſet, indicare tamen latrones, & actione ſcelus perſequi tenebatur. Hoc negligenti plaga certo numero inflicta, & triduo cibi interdictum.

Calumnioſi Accuſatores ſtatutam falsò delatis pœnam ſubibant, ſi poſtmodum ejus condemnati eſſent.

Mentitus, aut injuſtum agitans quæſtum, mortis pœnam incurrebat. Quam Legem *Solon* à peregrinatione in Ægyptum Athenas traduxiſſe fertur.

Qui ſponte liberum hominem aut etiam ſervum necaſſet, ei Leges capitis ſupplicium irrogabant; utpote quæ non fortunæ conditione, ſed factorum conſiliis, à ſceleribus prohiberi cunctos vellent, & hâc erga ſervos curâ homines docerent, ingenuos multò minùs injuriis afficiendos. *Parentibus liberorum interfectio non capitalis erat. Sed tres dies atque noctes in complexu occiſi perdurare, cuſtodiâ aſſidente publicâ, cogebantur. Prægnantes ad mortem damnatas, ante partum non interimebant.*

Militiæ *deſertoribus*, aut Ducum juſſa in bello *non* exſequentibus, *non mortis, ſed infamiæ extrema pœna* decernebatur. Qui ſi poſtea ignominiam ſtrenuitate abolerent, in priſtinam libertatem ac fiduciam reſtituebantur.

Qui hoſtibus ſecreta enuntiarent, his linguam exſecari Lex mandabat. Illis, qui monetam adulterarent, aut nova ſubſtituerent pondera, aut ſigilla tranſculperent: Scribit etiam qui tabulas falſas concinnarent, vel de relatis in tabulas publicas quippiam demerent, aut ſyngraphas ementitas obtruderent, utramque manum præcidi.

VIII. De Sexu Muliebri ſeveras Leges habebant Ægyptii. *Qui vim ingenuæ attuliſſet*, huic genitalia præcidi jubebant. *Unius enim facinoris enormitate tria maxima flagitia, injuriam, corruptelam, liberorum confuſionem perpetrari* judicabant. Si perſuaſu adulterium eſſet commiſſum, viro mille plagæ fuſtium, mulieri narium detruncatio irrogabatur. Nam *Mulieri ad vetitas libidines ſe exornanti, præcipua venuſtatis lenocinia adimenda* cenſebant.

IX. Leges commerciorum à *Bocchoride latas* aſſerebant. His ſancitum erat, ut *Si quis pecuniis mutuò acceptis abſque ſyngrapha ſe debere negaret;*

A *interpoſito juramento à debito abſolveretur.* Rationes Legis has affert *Diodorus Siculus:* Primam, Ut Jurisjurandi Religionem magni facientes, Deum reverentur. Secundò, Ut vitam adeo integram ducerent, ne tanquam fide indigni infamarentur. Iniquum præterea judicabant, quibus citra juramentum fides habita eſſet, his de eodem contractu juratis fidem denegari. *Per inventum ſyngrapha fœnerantes, ultra duplum per uſuram augere ſortem,* Lex vetabat. *Et uſuras de facultatibus duntaxat obæratorum exigere, ſed corpus in nexum ducere nullo modo concedebat.* Bona ſcilicet illo-
B rum arbitrabantur eſſe, qui vel labore comparaſſent, vel per donationem à poſſeſſore legitimo accepiſſent; ſed corpora civitatibus deberi, quibus ad congrua belli paciſque munia uterentur.

X. Sed hic ipſe, qui Ægyptiorum Politica Inſtituta ita commendat *Diodorus*, teſtis eſt quàm turpiter à Jure ipſo naturæ, & à Lege omnium hominum animis inſculptâ in pleriſque aberrarint, putà in matrimoniis, quæ fratres cum ſororibus ex lege inibant. *Lege etiam*, inquit, *ſtatutum fuit, ut præter communem aliorum hominum morem cum Sororibus Matrimonium ineatur, quòd Iſidi apud*
C *ipſos feliciter id ſucceſſiſſet. Hæc enim Oſiridi germano nupſit.* Scortationem illicitam non eſſe cenſebant: *Nec quemquam filiorum pro ſpurio habebant, etiamſi ex ancilla emptitia eſſet procreatus. Solum enim patrem generationis auctorem eſſe, matremque alimenta tantùm & locum infanti præbere arbitrabantur.* Multa furti genera non impunita solùm, ſed & licita, imò verò tantùm non honorata habuere; hactenus ſaltem ut pars bonorum ablatorum publicis Legibus furi decerneretur. Teſtes ſunt *A. Gellius* Lib. XI. cap. XVIII. & *Diodorus Siculus* Lib. I. *Id etiam* inquit ille, *memini*
D *legere me in Libro Ariſtonis Jureconſulti, haudquaquam indocti viri; apud veteres Ægyptios, quod genus hominum conſtat & in artibus reperiendis ſolertes fuiſſe, & in cognitione rerum indaganda ſagaces, furta omnia fuiſſe licita & impunita.* Hic autem paulò explicatiùs: *De furibus*, inquit, *Lex quædam Ægyptiis eſt perquam ſingularis. Qui furtis operam dare volunt, nomina apud furum Principem profitentur; & e veſtigio furtum ex pacto ad eum referunt. Qui res ſuas amiſerunt conſimiliter unumquodlibet amiſſorum literis conſignatum exhibent, locumque ad diem & horam, quibus jacturam*
E *fecerint, adſcribunt. Hoc modo rebus facilè repertis, qui fraudatur, taxatione rerum factâ, quadrantem horum perſolvit, & tum ſua recuperat. Cùm enim fieri non poſſit ut omnes à furto abſtineant, viam Legiſlator invênit, quâ tota res ſublata, præter exiguum redemptionis pretium, ſervaretur.*

Ægyptii à Lege Naturæ in pleriſque aberrabant.

XI. Arithmeticæ, Geometriæ, & Aſtrologiæ ſtudia colebant Ægyptii; Paleſtram & Muſicam repudiabant. *Muſicam non modò inutilem, ſed & noxiam eſſe, ut quæ virorum animos effœminet, perſuaſum habebant.* Ægyptiis univerſis præſcriptum erat, ut nomina apud Magiſtratus profiterentur, indicantes ſimul quo proventu & vitæ genere
F victum ſibi quiſque compararet.

Ægyptiorum ſtudia.

XII. Medicos habebant publicos, & certis legibus adſtrictos, de quibus idem Diodorus: *Medici annonam ex publico accipiunt, & Medicinam ex Lege ſcriptâ, per multos ab antiquo Medicos Illuſtres concinnatam, applicant. Si Leges, quas ſacri Codicis lectio tradit, ſecuti, ægroto ſanitatem reddere nequeant, culpâ vacant, & indemnes abeunt. Sin contra præſcriptum agant, capitis judicium ſubeunt. Nam medendi rationem longi temporis uſu obſervatam, & ab optimis Artificibus ordinatam, paucos ingenio & ſolertiâ ſuperaturos Legiſlator cenſuit.*

Medici.

XIII.

Ritus funebres.

XIII. Ethicam & Civilem Ægyptiorum Diſciplinam ſatis teſtatur illud Moralis vitæ Symbolum,* quod in funeribus exhibere ſoliti erant, referente *Porphyrio* Lib. IV. *De Abſtinentia* §. X. *Cum condiant* (inquit) *Nobiles Defunctos, alvum privatim eximunt, & in arca reponunt; dein inter alia quæ in Mortui gratiam faciunt, arcam ad Solem attollentes, eum invocant, uno ex Libitinariis hujuſmodi Orationem habente pro Defuncto, quam Euphantus ex Linguâ Ægyptiacâ tranſtulit: Domine SOL, Diique omnes, qui vitam hominibus largimini, me accipite, & Diis contubernalem tradite. Ego enim Deos, quos mihi parentes commonſtrarunt, piè colui, quandiu in hoc ſeculo vixi. Et illos, qui corpus meum genuerunt, ſemper honoravi: Neque aliorum hominum occidi quemquam; neque eos depoſito fraudavi; nec aliud quippiam inexpiabile malum admiſi. Si verò dum viverem peccavi vel edendo, vel bibendo aliquid, quod fas non erat, non per me peccavi, ſed per iſta, (oſtendens arcam in qua erat venter.) Atque hæc locutus, in fluvium eam conjicit; reliquum autem corpus tanquam purum condit.*

Priſcorum Ægypti Sacerdotum temperantia & continentia.

XIV. Temperare mihi non poſſum quin ea commemorem, quæ de priſcorum Ægypti Sacerdotum temperantia & continentia ex *Cheræmone* Stoico Philoſopho refert *S. Hieronymus* Lib II. contra Jovinianum. *Cheræmon*, inquit, *Stoicus vir eloquentiſſimus, narrat de vita antiquorum Ægypti Sacerdotum, quòd omnibus Mundi negotiis curiſque poſtpoſitis, ſemper in Templo fuerint; & rerum naturas; cauſaſque ac rationes Syderum contemplati ſint; nunquam mulieribus ſe miſcuerint: nunquam cognatos & propinquos; ne liberos quidem viderint; ex eo tempore quo cœpiſſent divino cultui deſervire, carnibus & vino ſemper abſtinuerint, propter tenuitatem ſensûs, & vertiginem capitis, quam ex pravo cibo patiebantur, & maximè propter appetitus libidinis, qui ex his cibis, & ex hac potione naſcuntur. Pane raro veſcebantur, ne onerarent ſtomachum; & ſi quando comedebant, tuſum pariter hyſopum ſumebant in cibo, ut eſcam graviorem illius calore decoquerent; oleum tantùm in oleribus noverant, verùm & ipſum parum; propter nauſeam & aſperitatem guſtus leniendam... Quid loquar*, inquit, *de volatilibus, cùm ovum quoque pro carnibus vitaverint, & lac? Quorum alterum carnes liquidas, alterum ſanguinem eſſe dicebant, colore mutato. Cubile eis de foliis palmarum, quas Baias vocant, contextum erat; ſcabellum acclive, & ex una parte obliquum, in terra pro pulvillo capiti ſupponebant, biduo triduoque inediam ſuſtinentes. Humores corporis, qui naſcuntur ex otio, & ex manſione unius loci, nimiâ victûs caſtigatione ſiccabant.*

Argivorum Reges.

XV. Argivorum Regnum in Peloponeſo cœptum eſt *Abrahami* ætate, anno Mundi bis milleſimo centeſimo quadrageſimo-octavo, annis mille octoginta ante primam Olympiadem; ut ex *Caſtore* in ſuo Chronico refert *Euſebius*. Primus apud eos regnavit *Inachus* annos quinquaginta.

Inachus.

Huic ſucceſſit *Phoroneus* ejus filius, qui Argivos antea diſperſos & ſeorſim habitantes in jus civitatis compulit, teſte *Pauſania* Lib. II. De quo Tatianus: *Poſt Inachum autem*, inquit, *ſub Phoroneo ferina & paſtoralis hominum vita mitior & elegantior facta eſt.* Quamobrem Acuſilaus Argivus *Phoroneum primum hominum* fuiſſe ſcripſit, ut refert *Clemens Alexandrinus* Lib. I. *Stromatum*. Eundemque ἀρχηγὸν *Nonnus* appellat. Hunc primùm *Junoni* Aram erexiſſe, ideóque regnandi poteſtatem accepiſſe, *Hyginus* ſcribit, & ex *Hygino* refert vetus *Statii* Interpres, ad illud *Thebaidos* IV. *Mitiſque Phoroneus.*

Græcia ſub Phoroneo Argolico Rege Legum & Judiciorum quibuſdam clarior facta eſt Inſtitutio. Phegous tamen frater hujus Phoronei junior, cùm eſſet mortuus, ad ejus ſepulchrum Templum eſt conſtitutum, in quo coleretur ut Deus, & ei boves immolarentur. Honore tanto ideo dignum putarunt, quia in Regni ſui parte ſacella conſtituerat ad colendos Deos, & docuerat obſervari tempora per Menſes atque Annos. Hæc in eo nova mirantes rudes adhuc homines, morte obitâ Deum eſſe factum, ſive opinati ſunt, ſive voluerunt. Nam & Io [illegible] *a Inachi fuiſſe perhibetur, quæ poſtea Iſis appellata, ut Magna Dea culta eſt in Ægypto; quamvis alii ſcribant eam ex Æthiopia in Ægyptum veniſſe Reginam; & quòd latè juſtéque imperaverit, eiſque multa commoda & literas inſtituerit, hunc honorem illi habitum eſſe divinum, poſtea quam ibi mortua eſt.* Ita *S. Auguſtinus* Lib. XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. III.

Poſt *Phoroneum* regnavit *Apis* ejus filius, à quo Regio illa *Apia* vocata eſt in Beneficii accepti memoriam, quod illam noxiis beſtiis purgaſſet, teſte *Apollodoro* Lib. III. & *Æſchylo* in *Supplicibus*, ubi tamen ipſum advenam facit, non Regem. Unde & illum in Argivorum Regum laterculo *Pauſanias* & *Hyginus* omittunt, at *Caſtor* & *Euſebius* admittunt. Excerpta *Caſtoris* à *Caſaubono* accepit *Scaliger*, & ſuo Theſauro Temporum inſeruit. *Apis* Thelxionis & Telchinis inſidiis proditus, ſine liberis mortuus eſt, (ex Apollodoro) *Apidi* ſucceſſit *Argus* Phoronei ex filia Nepos, regnavitque annos LXX. Argo *Criaſus*, ſive *Piraſus* aut *Peranthus*: (In ejus enim nomine variant *Caſtor*, *Pauſanias*, & *Hyginus*) ſucceſſit. Huic *Phorbas* frater; cui *Triopas*. Hunc excipit *Jaſus* in ſolius *Pauſaniæ* laterculo. Cæterùm *Agenor* Triopæ filius cum multo equitatu invaſit Argos, ut docet vetus *Homeri Scholiaſtes* ad *Iliad.* III. verſ. 75. Secundùm hunc regnatorem *Crotopus* ſive *Pelaſgus*, à quo Pelaſgi originem duxiſſe creduntur, qui eam Peloponeſi partem, quæ poſt Arcadia dicta eſt, primò videntur inſediſſe. Unde *Pauſanias* initio Arcadicôn: *Arcades primùm quidem omnium Pelaſgum in hac Terra extitiſſe memorant:* Quam ab eo Πελασγὶς & Πελασγιῶτις vocatam obſervat, *Stephanus*, Lib. *De Urbibus & Populis*.

Regni Athenienſis initia.

XVI. *Cecrops* Ægyptius, Saitarum coloniâ in Atticam traductâ, eodem quo *Moſes* natus eſt anno Mundi bis milleſimo quadringenteſimo, quadrageſimo-octavo Athenienſium Regnum condidit, annis ante primam Olympiadem ſeptingentis octoginta, ut ex *Caſtore* docet in Chronico ſuo *Euſebius*. Ab ejus temporibus Græcorum Antiquitates deducit Chronographus Parius à *Seldeno* inter Arundelliana Marmora editus; utpote poſt quem, & coævum illi Moſem. *Quæ apud Græcos mirabilia narrantur, contigerunt; Deucalionis Diluvium, Phaethontis incendium, Ortus Erichthonii, Proſerpinæ raptus, Cereris Myſteria, Eleuſiniorum inſtitutio, Triptolemi agricultura, Europa ab Jove raptus, Apollinis nativitas, Cadmi ad Thebanos adventus, atque iis juniores Bacchus, Minos, Perſeus, Æſculapius, Caſtor & Pollux, & Hercules*; ut obſervat *Euſebius*, *Præparationis Evangelicæ* Lib. X. cap. IX. *Cecrops* διφυὴς, *geminæ naturæ* fuiſſe dicitur, corpus habens hominis ſimul & ſerpentis, quòd Barbaris Ægyptiorum moribus depoſitis, mores magis civiles in Græciam induxerit, ac *Politiæ duplicis, Græcæ & Barbaræ Municeps* fuerit, ut loquitur *Diodorus Siculus* Lib. I. & *Euſtathius* Scholiis in *Dionyſium* confirmat. Aliud hujus fabulæ fundamentum affert *Athenæus* Lib. XIII. quòd ſcilicet *Cecrops primus Athenis unam feminam uni viro conjunxit, cùm antea promiſcuè*

miſcuè congrederentur, Nuptiæ quæ eſſent communes. Cecrops *primus Jovem appellavit Deum, primus Athenis Aram ſtatuit; primus Minervæ ſtatuam poſuit: & poſt illum tota Græcorum Numinum genealogia texitur* (inquit *Euſebius* Lib. x. *Præparationis Evangelicæ* cap. xi.) Sed & *S. Epiphanius* Lib. 1. §. v. Græcæ ſuperſtitionis originem ex Ægypto arceſſit. *Athenis mos à Cecrope (ut aiunt) permanſit corporis terrâ humandi, quam cùm proximi injecerant, obductaque terra erat, frugibus obſerebatur; at ſinus & gremium quaſi matris mortuo tribueretur; ſolùm autem frugibus expiatum, ut vivis redderetur. Sequebantur epulæ, quas inibant coronati: apud quas de Mortui laude cùm aliquid veri erat prædicatum (nam mentiri nefas habebatur) juſta confecta erant. Poſteaquam (ut ſcribit Phalereus) ſumptuoſa fieri funera & lamentabilia cœpiſſent, Solonis Lege ſublata ſunt.* Refert Cicero Lib. ii. *De Legibus.*

Unde Athenarum nomen?

Ut Athenæ vocarentur, quod certè nomen à Minerva eſt, quæ Græcè Ἀθηνᾶ dicitur, hanc cauſſam Varro indicat. Cùm apparuiſſet illic repente oliva arbor, & alio loco aqua erupiſſet, Regem prodigia iſta moverunt, & miſit ad Apollinem Delphicum ſciſcitatum quid intelligendum eſſet, quidve faciendum. Ille reſpondit quòd olea Minervam ſignificaret, unda Neptunum, & quòd eſſet in civium poteſtate, ex cujus nomine potiùs duorum Deorum, quorum ſigna illa eſſent, Civitas vocaretur. Iſto Cecrops Oraculo accepto cives omnes utriuſque ſexus: (Mos enim tunc in iiſdem locis erat, ut etiam feminæ publicis conſultationibus intereſſent) ad ferendum ſuffragium convocavit. Conſultâ igitur multitudine, mares pro Neptuno, feminæ pro Minerva tulere ſententias, & quia una plus eſt inventa feminarum, Minerva vicit. Tunc Neptunus iratus marinis fluctibus exæſtuantibus terras Athenienſium populatus eſt: quoniam ſpargere latiùs quaſlibet aquas difficile dæmonibus non eſt. Cujus ut iracundia placaretur, triplici ſupplicio dicit idem Auctor ab Athenienſibus affectas eſſe Mulieres: ut nulla ulteriùs ferrent ſuffragia; ut nullus naſcentium maternum nomen acciperet, ut ne quis eas Athenæas vocaret. Ita illa Civitas mater ac nutrix liberalium doctrinarum, & tot tantorumque Philoſophorum, quâ nihil habuit Græcia clarius atque nobilius, ludificantibus dæmonibus de lite Deorum ſuorum, maris & feminæ, & de victoriâ per feminas feminæ, Athenas nomen accepit: & à victo læſa, ipſam victricis victoriam punire compulſa eſt, plus aquas Neptuni, quam Minervæ arma formidans. Nam in Mulieribus quæ ſic punitæ ſunt, & Minerva quæ vicerat, victa eſt; nec adfuit ſuffragatricibus ſuis, ut ſuffragiorum deinceps perditâ poteſtate, & alienatis filiis à nominibus matrum, Athenæas ſaltem vocari liceret, & ejus Deæ mereri vocabulum, quam viri Dei victricem fecerant ferende ſuffragium. Verba ſunt *S. Auguſtini* Lib. xviii. *De Civitate Dei*, cap. ix.

Deucalionis Diluvium.

XVII. *Cecrope* regnante, *Deucalion* Theſſalis imperabat, quo tempore tota illa Regio Diluvio ſubmerſa eſt annis ante Exodum ſexdecim, ante primam Olympiadem ſeptingentis triginta-ſeptem, ut ex antiquis Chronographis *Clemens Alexandrinus* obſervat. De Diluvio Deucalionæo *S. Auguſtinus* Lib. xviii. *De Civitate Dei*, cap. x. hæc habet: *His temporibus, ut Varro ſcribit, regnante Athenienſibus Cranao Succeſſore Cecropis, ut autem noſtri Euſebius & Hieronymus, adhuc eodem Cecrope permanente, Diluvium fuit, quod appellatum eſt Deucalionis, eò quòd ipſe regnabat in earum Terrarum partibus, ubi maximè factum eſt. Hoc autem Diluvium nequaquam ad Ægyptum atque ad ejus vicinia pervenit.* Ad Ægyptum perveniſſe hunc Cataclyſmum pariter negat *Diodorus Siculus* Lib. 1. huncque circa illam maximè Græciæ partem, quæ *Hellas* antiquitus dicebatur, factum ſcribit *Ariſtoteles* Meteorologicon Lib. 1. *Oroſius* Lib. 1. cap. ix. de tempore Deucalionæi Diluvii ab *Euſebio*, *S. Hieronymo*, & *S. Auguſtino*, paululum diſſentit. Scribit enim illud contigiſſe anno octingenteſimo ante Urbem conditam, regnante Athenis *Amphictyone*, qui tertius à *Cecrope* imperavit. De *Deucalionis* Diluvio legendi *Herodotus*, Lib. vii. *Lucianus*, *De Dea Syria*, *Plutarchus* in *Vita Pyrrhi*, ubi *Deucalionem* ſcribit poſt Diluvium Templum *Jovi* apud Dodonam conſtruxiſſe, ibique conſediſſe in Moloſſis. *Deucalionis* Diluvium & *Phaetontis* incendium in idem tempus conjiciunt *Tatianus*, *Clemens Alexandrinus*, *Oroſius*, *Georgius Syncellus*, & alii, *Platonem in Timæo* ſecuti. Originem fabulæ *Oroſius* aperit Lib. 1. *His temporibus*, inquit, *adeo jugis & gravis æſtus incanduit, ut Sol per devia tranſvectus, univerſum orbem non calore affeciſſe, ſed igne torruiſſe dicatur.* Deucalionem *Promethei* filium faciunt *Apollinus Rhodius* Lib. iii. & *Hellanicus*; illius (inquam) *Promethei*, *Quem propterea ferunt de luto formaſſe homines, quia Sapientiæ optimus Doctor fuiſſe perhibetur: nec tamen oſtenditur qui ejus temporibus fuerint Sapientes*, (inquit *S. Auguſtinus* Lib. xviii. *De Civitate Dei*, cap. viii.) Prævivit *S. Auguſtino Euſebius* in Chronico. *Secundùm quorumdam opinionem*, inquit, *his temporibus fuit Prometheus, à quo homines factos eſſe commemorant, & revera; cum enim Sapiens eſſet, feritatem eorum & nimiam imperitiam ad humanitatem & ſcientiam transfigurabat.*

Promethei frater *Atlas, magnus fuiſſe Aſtrologus dicitur: unde occaſionem fabula invenit, ut eum Cœlum portaſſe confingeret: Quamvis Mons ejus nomine nuncupetur, cujus altitudine potiùs Cœli portatio in opinionem vulgi veniſſe videatur*; (inquit *S. Auguſtinus* loco ſuprà laudato.) *His temporibus etiam Mercurius fuiſſe perhibetur nepos Atlantis, ex Maja filia. Multarum artium peritus claruit, quas & hominibus tradidit, quo merito eum poſt mortem Deum eſſe voluerunt, ſive etiam crediderunt.* (inquit ibidem *S. Auguſtinus.*)

Ogygis Diluvium.

XVIII. Annis ante Deucalionæum Diluvium circiter ducentis quinquaginta, alterum in Bœotia contigerat tempore *Ogygis*, quando *Copais Lacus obſtructis in imo meatibus, auctus eſt uſque ad loca habitata: ita Eleuſine & Athenæ abſorptæ*; ut ait *Strabo* Lib. ix. Ab hoc Diluvio *Varro* exorſus eſt Librum (inquit *S. Auguſtinus* ibidem) *& nihil ſibi, ex quo perveniat ad Res Romanas proponit antiquius. Noſtri autem qui Chronica ſcripſerunt, priùs Euſebius, poſt Hieronymus, qui utique præcedentes aliquos Hiſtoricos in hac opinione ſecuti ſunt, poſt annos ampliùs quàm trecentos, jam ſecundo Argivorum Phoroneo Rege regnante, Ogygie Diluvium fuiſſe commemorant.*

Areopagi institutio.

XIX. *Cecrope* regnante, *Areopagus* Judiciorum locus Athenis conſtitutus eſt, teſte *Euſebio*, anno Mundi bis milleſimo quadringenteſimo nonageſimo-quinto, *Moſis* lxviii. Ibi *Martem* occiſo *Hallirotio Neptuni* filio, qui *Alcippæ* ejuſdem *Martis* filiæ ſtuprum obtulerat, primam cauſam capitis dixiſſe, fabularis tradit Hiſtoria. Qua de re legendi *Apollodorus* Lib. iii. & *Pauſanias*, in *Atticis*. Hinc ille locus πάγος, id eſt *Collis*, antea dictus, Ἄρειος πάγος, id eſt *Collis Martius*, poſtea appellatus. At veriſimilius eſt ita nuncupatum, quòd ibi de cædibus, quibus *Mars* præeſt, Judices quæſtionem haberent, ut *Suidas* & *Stephanus* obſervant: Quod enim de *Marte* homicidii reo, & Deorum ſententia ibi abſoluto Mythologi finxerunt, *Varro* improbat, referente *S. Auguſtino*

Lib. XVII. *De Civitate Dei*, cap. X. cujus hæc ſunt verba: *Attamen Marcus Varro non vult fabuloſis adverſus Deos fidem adhibere figmentis, ne de Majeſtatis eorum dignitate indignum aliquid ſentiat. Et ideo nec Areopagon, ubi cum Athenienſibus Paulus Apoſtolus diſputavit, ex quo loco Areopagitæ appellati ſunt Curiales Urbis ejuſdem, vult inde accepiſſe nomen, quòd Mars, qui Græcè* Ἄρης *dicitur, cùm homicidii crimine reus fieret, judicantibus duodecim Diis in eo pago, ſententiis abſolutus eſt; quia ubi paris numeri ſententiæ fuiſſent, præponi abſolutio damnationi ſolebat. Sed contra iſtum, quæ multò eſt ampliùs celebrata, opinionem, aliam quamdam de obſcurarum notitia literarum cauſſam nominis hujus conatur adſtruere, nec Areopagon Athenienſes de nomine Martis & pagi, quaſi Martis pagum nominaſſe credantur; in injuriam videlicet Numinum, à quibus litigia, vel judicia exiſtimat aliena: non minùs hoc quod de Marte dicitur, falſum eſſe aſſeverans, quàm illud quod de tribus Deabus, Junone ſcilicet, & Minerva, & Venere, quæ pro malo aureo adipiſcendo, apud Judicem Paridem de pulchritudinis excellentiâ certaſſe narrantur, & ad placandos ludis Deos, qui delectantur ſeu veris, ſeu falſis iſtis criminibus ſuis, inter theatricos plauſus cantantur atque ſaltantur. Hæc Varro non credit, ne Deorum natura, ſeu moribus credat incongrua.* Areopagi nomen aliunde arceſſit *Æſchilus Eumenid.* verſ. 690. Ait ſcilicet locum illum πάγον Ἄρειον vocatum, quòd Amazones illum occupantes *Marti* hoſtias immolaverint; & primum capitis judicium ibi latum eſſe in cauſâ *Oreſtis*, id eſt, poſt bellum Trojanum. Contra verò *Apollodorus* ante *Oreſtem* Capitalia Judicia in Areopago inſtituta teſtatur. Ita enim ſcribit Lib. III. *Cephalus jaculo fortè occidit uxorem Procrin Erechthei filiam: & in Areopago judicatus, perpetuo exilio damnatus eſt. Et Dædalus Diſcipulo ſuo Talo, ſororis filio, ex arce dejecto, condemnatus in Areopago, ad Minoem fugit.*

IN

IN TERTIAM MUNDI ÆTATEM DISSERTATIONES SELECTÆ.

DISSERTATIO I.

Unde numerandi ſint Anni CCCCXXX. Peregrinationis Hebræorum, qui tertiæ Ætatis Mundi periodum conſtituunt.

PROPOSITIO UNICA.

A promiſſione facta Abrahamo Geneſis XII. ſecundùm quam ſtatim Charane exiens in Chananæam profectus eſt, ad Exitum Iſraëlitarum ex Ægypto, anni quadringenti & triginta numerandi ſunt: Quo temporis ſpatio definitur tertia Mundi Ætas. Quamobrem audiendi non ſunt qui hunc annorum numerum ad ſervitutem Iſraëlitarum in Ægypto referunt.

I. ISTIUS Aſſertionis fundamentum, exſtat firmiſſimum in Epiſtolâ *S. Pauli* ad *Galatas* cap. III. ubi à promiſſione factâ *Abrahamo* de benedicendis in ipſo omnibus Tribubus terræ, uſque ad Legem datam poſt Exitum Iſraëlitarum ex Ægypto menſe tertio, (*Exodi* XIX. verſ. 1. 16.) annos quadringentos & triginta numerat. *Abrahæ*, inquit, *dictæ ſunt promiſſiones; & ſemini ejus. Non dicit: & ſeminibus quaſi in multis, ſed quaſi in uno: Et ſemini tuo qui eſt Chriſtus. Hoc autem dico, Teſtamentum confirmatum à Deo: quæ poſt quadringentos & triginta annos facta eſt Lex, non irritum facit ad evacuandam promiſſionem. Nam ſi ex Lege hereditas, jam non ex promiſſione. Abrahæ autem per repromiſſionem donavit Deus.*

II. Confirmatur auctoritate Patrum, verba Apoſtoli in eum ſenſum exponentium: *Euſtathii* imprimis Antiocheni ſeu alterius Auctoris, Commentario in *Hexaëmeron* versùs finem. *Manifeſtum itaque eſt*, inquit, *eos antequam externorum Terræ heredes facti fuiſſent, peregrinos palaſſe annos quadringentos & triginta, quemadmodum & Apoſtolus ait*, (*Galat.* III.) Teſtamentum prædeterminatum à Deo poſt annos quadringentos triginta ut fructificaret promiſſio. *Et ſubdit* (*Galat.* III. 18.) Abraham autem per promiſſionem dedit Deus. *Conſentaneum itaque eſt, eos in Chananæa habitaſſe annos* CCXV. *qui ſimul ſunt* CCCCXXX.

Euſebii in Chronico ad annum *Abrahami* LXXVI. *Primus annus*, inquit, *repromiſſionis Dei ad Abraham. à quo uſque ad Moſem, & egreſſum Gentis Hebræorum ex Ægypto, ſupputantur anni* CCCCXXX. *quorum meminit Paulus.*

S. Hieronymi ad Caput III. Epiſtolæ ad Galatas. *Supputandi*, inquit, *in hoc loco anni ab eo tempore quo Dominus ad Abraham locutus eſt, dicens:* Et in ſemine tuo benedicentur omnes Gentes, *uſque ad Legiſlatorem Moyſen, utrum quadringenti triginta ſint: vel quomodo in Geneſi ipſi Abrahæ Dominus polliceatur, quòd poſt quadringentos annos de Terra ſervitutis filii ejus exituri ſunt: Non enim parva res eſt, & à multis quæſita, neſcio an ab aliquo ſit inventa....... Simplex autem ſenſus, qui in hoc loco texitur, hanc vim habet, ut doceat Apoſtolus. Non poſſe per legem, quæ poſtea data eſt, repromiſſiones, quæ antè factæ ſunt ad Abraham, deſtrui, & poſtea prioribus præjudicare: cùm repromiſſiones ad Abraham ante quadringentos triginta annos datæ ſint, quòd benedicerentur in illo univerſæ Nationes. Legis autem obſervatio, quòd qui feciſſet eam viveret in ea, poſt quadringentos triginta annos Moyſi data ſit in Monte Sina.*

S. Auguſtini Quæſtione XLVII. in Exodum. *Illa*, inquit, *computatio, quam ſecutus eſt Euſebius in Hiſtoria ſua Chronica, perſpicuâ veritate ſubnixa eſt. Ab illa enim Promiſſione computat quadringentos triginta annos, quâ vocavit Deus Abraham, ut exiret de Terra ſua in Terram Chanaan: Quia & Apoſtolus cùm Abrahæ laudaret & commendaret fidem, in ea promiſſione quâ Chriſtum* Galat. 3 17. *vult intelligi prophetatum, id eſt, quâ promiſit Deus Abrahæ quòd benedicentur in eo omnes tribus terræ,* „Hoc autem dico, *inquit*, quia Teſtamentum „confirmatum à Deo poſt quadringentos & tri- „ginta annos facta Lex non infirmat ad evacuan- „das promiſſiones. *Ex illa ergo promiſſione quâ vocatus eſt Abraham, & credidit Deo, poſt quadringentos & triginta annos factam Legem dicit*

Apoſtolus, non ex tempore quo Jacob intravit in Ægyptum.

Et Lib. XVI. *De Civitate Dei*, cap. XXIV. *Computantur*, inquit, *ab anno ſeptuageſimo & quinto Abrahæ, quando ad eum facta eſt prima promiſſio, uſque ad exitum Iſrael ex Ægypto, quadringenti & triginta anni, quorum Apoſtolus meminit.*

III. At objicit nonnemo: Non ait Apoſtolus annis quadringentis triginta poſt promiſſiones dictas *Abrahamo* latam eſſe Legem, ſed poſt Teſtamentum confirmatum à Deo. Confirmari porrò dicitur, non cùm primis veluti lineis informatur, promittitur, aut etiam primò conditur; ſed cùm id quod confirmatum & conditum antea fuerat, iteratâ, teſtatoris voluntate renovatur. Poſtremam verò Teſtamenti confirmationem, quæ priuſquam Deus *Moſi* loqueretur narratur facta Patriarchis ea promiſſio eſt, quæ *Jacobo* in Ægyptum profecturo, *Geneſis* XLVI. verſ. 4. his verbis facta legitur: *Ego deſcendam tecum, & inde adducam te huc revertentem.* Quæ promiſſio cum ea jungenda eſt, quæ immediatè præceſſerat, *In gentem magnam ponam te.*

Verùm hanc objectionem retundere facile eſt. Loquitur enim Apoſtolus non de qualibet promiſſione, ſed de promiſſione, quæ in omnes Gentes redundaret, *Ut in Gentibus benedictio Abrahæ fieret in Chriſto Jeſu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.* (Ad *Galatas* III. verſ. 14.) Cùm itaque in promiſſis *Jacobo* in Ægyptum cum tota familia migranti factis ne verbum quidem appareat quod ſecundùm literam videri poſſit ad vocationem & benedictionem omnium Gentium pertinere, non intelligitur laudatus Apoſtoli locus de promiſſione facta *Jacobo* in Ægyptum profecturo.

IV. Alterum Propoſitionis noſtræ fundamentum habetur *Geneſis* XV. verſ. 13. ubi aliquot annis poſt dictam promiſſionem, dixit Deus *Abrahamo* jam in Chananæa habitanti: *Scito prænoſcens quòd peregrinum futurum ſit ſemen tuum in Terrâ non ſuâ, & ſubjicient eos ſervituti, & affligent quadringentis annis.* Et *Actuum* VII. verſ. 6. *Locutus eſt autem ei Deus: Quia erit ſemen ejus accola in Terra aliena & ſervituti eos ſubjicient, & malè tractabunt eos annis quadringentis.* Porro per *Terram non ſuam*, tum Chananæam, tum Ægyptum hic deſignari, SS. Patres & celebriores Chronologi aſſerunt: & quadringentos hoſce annos à primis *Iſaaci* annis incipiunt, in quo benedictum *Abrahami* ſemen vocari cœptum eſt. (*Geneſis* XXII. 12. *Roman.* IX. 7. *Hebræor.* XI. 20.) Ita ut ſpatium illud totius etiam peregrinationis, non ſervitutis tantùm & afflictionis, (quæ extremis illius annis contigit) tempus complectatur. His enim verbis, (ut à Viris Eruditis obſervatum eſt) tria ſignificantur, quorum unum eſt *peregrinatio* ſeminis *Abrahæ* in Terra non ſuâ, alterum *ſervitus*, tertium *afflictio*. Tempus itaque illorum quadringentorum annorum non refertur ad quodlibet illorum trium disjunctim, ſed ad tria conjunctim, quòd intra ſpatium quadringentorum annorum tria illa complenda eſſent. Senſus itaque verborum illorum Dei ad Abraham; *Scito prænoſcens, &c.* hic eſt: Semen tuum, priuſquam Terram Chanaan, tibi illique promiſſam, poſſideat, quadringentos annos numerabit, quo temporis intervallo & in Terra aliena peregrinabitur, & aliquandiu etiam durâ ſervitute affligetur.

V. Anni ergo peregrinationis Hebræorum, in duas æquales partes diſtribuendi ſunt, & ducenti quindecim peregrinationi eorum in Terra Chanaan, totidem peregrinationi eorum in Terra Ægypti aſſignandi: quod non *Euſebius* ſolùm, & alii Chriſtiani Chrooologi, ſed etiam *Joſephus* Judæus, & ex Scriptoribus exoticis ante Chriſti tempora *Demetrius*, eumque ſecutus *Alexander Polyhiſtor* apud *Euſebium* Lib. IX. *Præparationis Evangelicæ* aſſerunt. *Joſephi* de egreſſu Iſraëlitarum ex Ægypto agentis verba ſubjicio. *Reliquerunt Ægyptum Menſe Xanthico, Luna qninta decimâ, annis quadringentis & triginta poſtquam ſator noſter Abrahamus in Chananæam venit. Poſt migrationem verò Jacobi in Ægyptum, annis ducentis & quindecim.*

Alexander verò *Polyhiſtor* ex *Demetrio* refert: *Ex quo electus eſt è Gentibus Abraham, & ex Charan in Chanaanem venit, uſque ad Jacobi in Ægyptum adventum, annos fuiſſe ducentos quindecim.* Annis deinde ſeptemdecim poſt *Jacobi* adventum in Ægyptum, *Levin* genuiſſe *Caathum*; *Caathum* cùm eſſet quadraginta annorum, genuiſſe *Amramum*; *Amramum* cùm ſeptuaginta octo eſſet annorum genuiſſe *Moſem*. Qui [illegible] anni licèt pro libitu excogitati admitti non debeant, additi tamen annis octoginta, quos tempore Exodi *Moſem* egiſſe Scriptura indicat, (*Exodi* VIII. verſ. 7.) numerum ducentorum quindecim annorum peregrinationis filiorum Iſrael in Ægypto conficiunt. Prioris verò ducentorum quindecim annorum ſummæ peregrinationi Hebræorum in Terra Chanaan attributæ, partes ſingulas diſertè in Scriptura Sacra conſignatas habemus. Cùm enim ſeptuaginta quinque annorum fuerit *Abraham* cùm ex Charane in Chananæam eſt profectus (*Geneſis* XIII. verſ. 14.) & centum cùm natus eſt ei Iſaac (*Geneſis* XVI. verſ. 5.) colliguntur à profectione *Abrahami* in Terram Chananæam uſque ad nativitatem *Iſaaci*, anni viginti quinque. A nativitate *Iſaaci*, uſque ad nativitatem *Jacobi* (*Geneſis* XV. verſ. 26.) anoi ſexaginta. A nativitate *Jacobi* uſque ad deſcenſum ipſius cum totâ familiâ in Ægyptum (*Geneſis* XLVII. verſ. 9.) anni centum & triginta. Ex quibus exurgit ſumma ducentorum quindecim annorum.

VI. Sanè integram illam quadringentorum & triginta annorum ſummam ad ſervitutem Ægyptiacam referri citra errorem non poſſe, graviſſimis argumentis evincitur. Primum eſt, quòd hîc adſcriptæ generationes id minimè patiantur. Enimvero *Caath* filius *Levi* cum patre ſuo atque avo *Jacob* deſcendit in Ægyptum (*Geneſis* XLVI. verſ. 11.) *Amram* autem filius *Caath* pater fuit *Moſis* (Exodi VI.) Immò & *Jocabed* mater *Moſis* filia erat ipſius *Levi*, ipſi nata in Ægypto (*Numer.* XXVI. verſ. 59.) Abſurdum eſt autem unam vel duas generationes per quadringentos & triginta annos eâ Ætate extendere. Certè *Caath* ſaltem anniculus fuit quando cum patre *Levi* deſcendit in Ægyptum: Vixit autem *Caath* annos centum-triginta-tres. (*Exodi* VI. verſ. 18.) *Amram* filius ejus vixit annos centum triginta ſeptem. (Verſ. 20.) Moſes verò tempore Exodi octoginta erat annorum. (*Exodi* VII. verſ. 7.) Hi anni ſimul collecti ſummam trecentorum quinquaginta annorum non ſuperant; ex qua tamen detrahendi ſunt illi, quos filii cum patribus vixerunt, qui pauci non invenientur.

VII. Alterum momentum ex eo petitur, quòd filii Iſraël non ſemper afflicti fuerint in Ægypto. *Joſepho* enim ſuperſtite non ſolùm ibi non ſervierunt, ſed etiam regnarunt. Anni ergo illi quadringenti & triginta ad ſolam commorationem Iſraelitarum in Ægypto non ſunt referendi.

VIII. Tertium momentum petitur ab auctoritate Patrum. Ita *Euſtathius Antiochenus* (ſive alius Auctor) in Hexaëmeron. *Primum itaque obſervandum*

Digitized by Google

obſervandum : inquit, *non dixiſſe : In Ægypto, ſed in Terra aliena peregrinum erit ſemen Abrahæ. Aliena autem erat & Terra Chanaan, quam habitavit Iſaac, qui præ omnibus ipſe ſemen Abrahæ erat eximium.*

Ita *S. Epiphanius* in *Ancorato*, cap. CXII. p. 114: *Quid*, inquit, *in animo habebant Ægyptii, cum Judæorum operâ gratis abuterentur, non brevi aliquo tempore, ſed annis ducentis quindecim, qui ad alios ducentos quindecim qui ad Joſephum fluxerunt adjiciendi ſunt? Cùm enim quadringentorum triginta annorum peregrinatio Abrahamo ac ſtirpi ejus eſſet his verbis indicta :* Peregrinum erit ſemen tuum in Terra aliena : *Quod decretum fuerat,* Geneſ. 15. 13. *re ipſa perfectum eſt. Nam pro ſua benignitate Deus peregrinationis illius annos bifariam partitus eſt. Quippe ducentos quindecim priores annos ab illis in Chananæa compleri voluit; reliquos ducentos quindecim iis, qui in Ægypto habitabant, attribuit.*

Ita *S. Joannes Chryſoſtomus* Homiliâ XXXVII. in Geneſim. *Verùm*, inquit, *hic meritò quis addubitet, Quomodo quadringentis annis dicit ſervire eos, quamvis neque dimidium eorum fuerint ipſi in Ægypto? Et propterea non dixit, Quòd in Ægypto futuri ſint annis quadringentis, ſed in Terra non ſuâ : Ita ut poſſit connumerari cum annis in Ægypto & tempus Patriarchæ, ex quo ei imperatum eſt, ut ex Charran egrederetur. Ab illo enim tempore, tempus annorum nobis manifeſtum fecit Scriptura, quæ dixit, quòd ſeptuaginta-quinque annorum fuerit Abram, quando exivit ex Charran : Ex eo igitur tempore uſque ad exitum de Ægypto, inveniet quis numerum ſalvum & integrum.*

Ita *S. Auguſtinus* Quæſtione XLVII. in Exodum. *Quidam putant*, inquit, *quadringentos triginta annos accipi debere, ex quo Jacob intravit in Ægyptum, donec inde Populus per Moyſen liberatus* Exod. 12. 40. » *eſt, quoniam in Exodo ſcriptum eſt*, Incolatus » autem filiorum Iſrael, quem incoluerunt in » Terra Ægypto & in Terra Chanaan, ipſi & » Patres eorum, anni quadringenti triginta. *Ser-* » *vitutis autem eorum volunt eſſe annos quadringen-* » *tos; propterea quod ſcriptum eſt in Geneſi*, Scien- » do ſcias, quia peregrinum erit ſemen tuum in » Terra non ſua, & in ſervitutem redigent eos, » & nocebunt illis quadringentos annos. *Sed quoniam ſervitutis anni poſt mortem Joſeph computantur, (illo enim vivo, non ſolùm ibi non ſervierunt, verùm etiam regnaverunt,) non eſt quemadmodum computentur quadringenti triginta in Ægypto. Ingreſſus eſt enim Jacob anno filii ſui trige-* Geneſ. 41. 46. *ſimo & nono : quoniam triginta annorum erat Joſeph, cùm apparuit in conſpectu Pharaonis, & regnare cœpit ſub illo, tranſactis autem ſeptem annis ubertatis, ſecundo anno famis ingreſſus eſt Jacob* Geneſ. 45. 6 *in Ægyptum cum aliis filiis ſuis : ac per hoc tunc agebat Joſeph triginta & novem annos, qui impletis vita ſua annis centum & decem mortuus eſt.* Geneſ. 50. 22. *Vixit ergo in Ægypto poſt ingreſſum ad ſe Patris ſui, ſeptuaginta & unum annos : quot ſi detraxerimus à Quadringentis triginta annis, remanebunt ſervitutis anni, id eſt, poſt mortem Joſeph, non quadringenti, ſed trecenti & quinquaginta novem anni. Quod ſi ex illo putabimus nos computare debere, ex quo Joſeph ſub Pharaone regnare cœpit, ut tunc quodammodo intelligatur intraſſe Iſraël in Ægyptum, quando ibi filius ejus tantâ poteſtate ſublimatus eſt, etiam ſic trecenti quinquaginta erunt, quos Tychonius vult accipi quadringentos, ut à toto pars intelligatur, id eſt, à toto centenario pars quinquagenaria, & probat hâc loquendi regulâ ſolere uti Scripturam. Si autem, quod aliquantò probabilius dici poteſt, tunc habeamus intraſſe Iſraël in Ægyptum, quando illic Joſeph eſſe*

A *venditus cœpit, detracturi ſumus adhuc annos tredecim, ut trecentos triginta-ſeptem annos pro quadringentis accipiamus. Sed cùm Scriptura commemoret Caath filium Levi, avum Moyſi, cum avo ſuo Jacob intraſſe in Ægyptum; dicat autem eum vixiſſe annos centum triginta; filium verò ejus Patrem Moyſi* Exod. 6. 16. 18. & 20. *Ambram centum triginta-ſeptem; Moyſen verò dicat octoginta annorum fuiſſe cùm de Ægypto Populum liberavit, etiamſi tunc genuiſſet Caath Patrem Moyſi, quo anno mortuus eſt, ille quoque Ambram ultimo vitæ ſuæ anno genuiſſet Moyſen; computati anni centum triginta, & centum triginta-*
B *ſeptem, & octoginta, trecentos & quadraginta-ſeptem annos faciunt, non quadringentos triginta. Quod ſi quis dicat extremo anno vitæ Joſeph natum eſſe Caath filium Levi, ſeptuaginta fermè anni poſſunt accedere illi ſummæ, quia ſeptuaginta-unum annos vixit in Ægypto Joſeph poſt ingreſſum patris ſui. Quapropter etiam ſic ſeptuaginta anni vitæ Joſeph ab ingreſſu Jacob in Ægyptum uſque ad nativitatem Caath, ſi tunc natus aſſeratur, & centum triginta anni ipſius Caath, & centum triginta-ſeptem filii ejus Ambram Patris Moyſi, & octoginta ipſius Moyſi, quadringentos decem & ſeptem annos*
C *faciunt, & non quadringentos triginta.* Lapſu memoriæ centum triginta annos tantum *Caath* tribuit *S. Auguſtinus*, cui centum triginta-tres & Textus Hebræus, & Editio τῶν LXX. & Vulgata Verſio tribuunt : aut certè in Codices mendoſos incidit.

Et infra. *Septuageſimo ergo & quinto anno vitæ ſuæ Abraham, ſicut Scriptura dicit, egreſſus eſt in Terram Chanaan, & genuit Iſaac cum eſſet annorum centum. Fiunt itaque anni centum viginti-quinque ex promiſſione uſque ad natum Iſaac.* Geneſ. 21. 5. *His adduntur omnes anni vitæ Iſaac, id eſt, centum octo-* Geneſ. 35. 28.
D *ginta, fiunt ducenti quinque : tunc erat Jacob an-* Geneſ. 25. 26. *norum centum viginti; nati ſunt enim ſexagenario* Geneſ. 47. 9. *patre gemini, ipſe & Eſau : Poſt decem autem annos intravit Jacob in Ægyptum, cùm eſſet annorum centum triginta, Joſeph autem eſſet triginta novem. Fiunt proinde anni à promiſſione uſque ad ingreſſum Jacob in Ægyptum, ducenti quindecim. Joſeph autem ab illo trigeſimo & nono anno ætatis* Geneſ. 50. 22. *ſuæ, in quo eum Pater in Ægypto invenit, vixit ſeptuaginta & unum annos; quia omnes ætatis ejus anni centum decem fuerunt. Cùm itaque ad ducentos quindecim annos acceſſerint ſeptuaginta unus,*
E *fiunt anni ducenti octoginta ſex. Reſtant centum quadraginta-quatuor vel quinque, quibus intelligitur ſerviſſe in Ægypto Populus Iſraël poſt mortem Joſeph.*

Hac Chronologiâ ſtabilitâ & explicatâ, ſic demùm colligit. *Quod ergo dixit Deus ad Abraham*, Sciendo ſcias, quia peregrinum erit ſe- » men tuum in Terra non propria, & in ſervi- » tutem redigent eos, & nocebunt illis quadrin- » gentos annos, *non accipiendum eſt, tanquam in illa duriſſima ſervitute quadringentos annos Dei Populus fuerit : ſed quia ſcriptum eſt*, In Iſaac vocabitur tibi ſemen; Geneſ. 21. 12.
F *ex anno nativitatis Iſaac uſque ad annum egreſſionis ex Ægypto computantur, anni quadringenti-quinque. Cùm ergo de quadringentis triginta detraxeris viginti-quinque qui ſunt à promiſſione uſque ad natum Iſaac, non mirum eſt ſi quadringentos & quinque annos ſummâ ſolidâ quadringentos voluit appellare Scriptura, quæ ſolet tempora ita nuncupare, ut quod de ſumma perfectionis numerari paululum excreſcit, aut infra eſt, non computetur.* Non itaque quod ait, In ſervitutem redigent eos, & nocebunt illis, *ad quadringentos annos referendum eſt, tanquam per tot annos eos habuerint in ſervitute : ſed referendi ſunt quadringenti anni ad id quod dictum*, Peregrinum erit

ſemen tuum in Terrâ non propriâ: *Quia ſive in Terra Chanaan, ſive in Ægypto, peregrinum erat illud ſemen, antequam hæreditatem ſumerent Terram ex promiſſione Dei; quod factum eſt poſtea quàm ex Ægypto liberati ſunt, ut hyperbaton hic intelligatur, & ordo verborum ſit*, Sciendo ſcias quia peregrinum erit ſemen tuum in Terra non propria quadringentis annis, *illud autem interpoſitum intelligatur*, Et in ſervitutem redigent eos, & nocebunt illis, *ita ut ad quadringentos annos iſta interpoſitio non pertineat. In extrema enim parte annorum ſumma hujus, hoc eſt, poſt mortem Joſeph, factum eſt, ut in Ægypto Populus Dei duram perageret ſervitutem.* Ad hanc ſententiam accedunt *Severus Sulpitius*, Lib. I. *Hiſtoria*, *Beda*, *De ſex Ætatibus*; *Rupertus* Lib. II. *Commentar. in Exodum*, ad cap. XX. & major ac ſanior pars recentiorum Chronologorum & Interpretum Scripturæ Sacræ.

IX. Probatur denique Propoſitio noſtra ex verbis Apoſtoli a *S. Luca* relatis Actuum XIII. *Viri Iſraëlitæ, & qui timetis Deum, Deus plebis Iſraël elegit Patres noſtros, & plebem exaltavit cùm eſſent incolæ in Terra Ægypti, & in brachio excelſo eduxit eos ex ea, & per quadraginta annorum tempus Mores eorum ſuſtinuit in deſerto. Et Deſtruens Gentes ſeptem in Terra Chanaan, ſorte diſtribuit eis Terram eorum, quaſi poſt quadringentos & quinquaginta annos, & poſt hæc dedit Judices uſque ad Samuel Prophetam.* Anni circiter quadringenti quinquaginta ab electione Patrum, in *Iſaaci* nativitate confirmatâ, ad diviſionem Terræ promiſſæ fluxerunt: Atqui ut reſultet hæc annorum ſumma, oportet ut quadringenti circiter fluxerint ab *Iſaaci* nativitate ad Exodum. Annis enim quadraginta in deſerto peregrinati ſunt Iſraëlitæ; Joſue integrum ſexennium in debellandis Gentibus inſumſit: nec niſi unius alteriúſve anni ſpatio diſtributio Terræ facta eſt: Eo igitur quadraginta & octo annos, qui numero rotundo dicuntur quaſi quadringenti & quinquaginta. Jam verò ſi quadringentis annis ab *Iſaaci* nativitate ad Exodum numeratis addantur anni viginti-quinque à promiſſione *Abrahamo* facta *Geneſis* XII. verſ. 2. & 3. de univerſæ terræ Tribubus in ipſo benedicendis, fit ſumma quadringentorum viginti-quinque annorum a promiſſione *Abrahæ* facta uſque ad Exodum, qui numero rotundo dicuntur quadringenti & triginta.

Accedit ad hujus ratiocinii confirmationem *Venerabilis Bedæ* auctoritas Commentario in cap. III. Actorum. *Dixerat Deus ad Abraham, Quia erit ſemen ejus accola in Terra aliena annis quadringentis. Et iterum ait*, Quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen. *Ab exortu ergo ſeminis uſque ad exitum filiorum Iſraël ex Ægypto, fuerunt (ut Exodus ſcribit) anni quadringenti-quinque. His adde annos quadraginta in deſerto, & quinque in Terra Chanaan, quibus actis videtur terra quieviſſe à præliis, & ſors fuiſſe miſſa, & invenies annos quadringentos quinquaginta.*

X. Objiciet quiſpiam: A diſceſſu *Abrahami* ex Haran uſque ad nativitatem *Iſaaci* fluxerunt anni viginti quinque. *Abrahami ſemen peregrinum futurum in Terra non ſua per annos quadringentos*, à Deo prædictum eſt (*Geneſis* XV. verſ. 13.) qui anni à nativitate *Iſaaci* incipiunt (*Actuum* VII. verſ. 6. 8.) & in exitu poſterorum ejus ex Ægypto deſinunt. Cùm igitur à diſceſſu *Abrahami* ex Haran uſque ad exitum filiorum Iſrael ex Ægypto quadringentorum viginti-quinque tantùm annorum ſpatium interceſſerit; & totius peregrinationis anni fuerint quadringenti triginta (*Exod.* XII. verſ. 40.) ut integræ ſummæ conſtet ratio, quinquennio ante profectionem *Abrahami* ex Haran horum annorum calculus eſt ineundus.

Reſpondetur, A nativitate *Iſaaci* uſque ad exitum Iſraëlitarum ex Ægypto annos quadringentos quinque interceſſiſſe, quos ſolemni more Scriptura pleno & rotundo quadringentorum annorum numero exprimere potuit, ut jam innuimus, utque ex *S. Auguſtino* confirmatur, Lib. XVI. *De Civitate Dei*, cap. XXIV. cujus hæc ſunt verba. *Quod verò dictum eſt ad Abraham*, Sciendo ſcies quia peregrinum erit ſemen tuum in Terra non propria, & in ſervitutem redigent eos, & affligent eos quadringentis annis; *de Populo Iſrael, qui fuerat in Ægypto ſerviturus, apertiſſimè prophetatum eſt. Non quod in eadem ſervitute ſub Ægyptiis affligentibus quadringentos annos ille Populus fuerat peracturus, ſed in ipſis quadringentis annis prænuntiatum eſt hoc futurum. Quemadmodum enim ſcriptum eſt de Thara Patre Abrahæ*: Et fuerunt dies Tharæ in Charra quinque & ducenti anni; (Geneſ. 11. 31. Geneſ. 15. 13.) *non quia ibi omnes acti ſunt, ſed quia ibi completi ſunt: ita & hic propterea interpoſitum eſt*, Et in ſervitutem redigent eos, & affligent eos quadringentis annis; *quoniam iſte numerus in eadem afflictione completus eſt, non quia ibi univerſus peractus eſt. Quadringenti ſanè dicuntur anni propter numeri plenitudinem, quamvis aliquanto ampliùs ſint; ſive ex hoc tempore computentur, quo iſta promittebantur Abrahæ, ſive ex quo natus eſt Iſaac, propter ſemen Abrahæ de quo iſta prædicuntur. Computantur enim ab anno ſeptuageſimo & quinto Abrahæ, quando ad eum facta eſt prima promiſſio, uſque ad exitum Iſrael ex Ægypto, quadringenti & triginta anni; quorum Apoſtolus ita meminit;* Hoc autem dico, *inquit*, Teſtamentum confirmatum à Deo, quæ poſt quadringentos & triginta annos facta eſt Lex, non infirmat ad evacuandam promiſſionem. (Galat. 3. 17.) *Jam ergo iſti quadringenti & triginta anni, quadringenti poterant nuncupari, quia non ſunt multò ampliùs; quantò magis cùm aliquot jam ex iſto numero præteriiſſent, quando illa in viſu demonſtrata & dicta ſunt Abrahæ; vel quando Iſaac natus eſt centenario Patri ſuo, à prima promiſſione poſt viginti quinque annos, cùm jam ex iſtis quadringentis triginta quadringenti & quinque remanerent, quos Deus quadringentos voluit nominare, & cætera quæ ſequuntur in verbis prænuntiantis Dei, nullus dubitaverit ad Iſraeliticum Populum pertinere?*

Reſpondetur ſecundò, ab *Iſaaci* ablactatione, quo tempore à fratre *Iſmaële* irriſus & perſecutionem paſſus, & *Iſmael* ipſe cum *Agara* Matre ex domo *Abrahæ* ejectus eſt, fuitque à Deo declaratum, *In Iſaac vocandum illi ſemen*, (*Geneſis* 21. 12.) ab hac, inquam, ſolemni utriuſque ſeminis diſcretione, quadringentos annos peregrinationis promiſſi ſeminis in Terra non ſua poſſe deduci. Ablactatus autem eſt *Iſaacus* anno quinto ætatis, ut docet *S. Hieronymus* in Traditionibus Hebraïcis in Geneſim. *Inter Hebræos*, inquit, *varia opinio eſt: aſſerentibus aliis quinto anno ablactationis tempus ſtatutum, aliis duodecimum annum vindicantibus. Nos igitur, ut breviorem eligamus ætatem, poſt decem & octo annos Iſmael ſupputavimus ejectum eſſe cum Matre.* Huc ſpectat & illud *Venerabilis Bedæ* in cap. VII. Actuum Apoſtolorum: *Poteſt & ſic intelligi; quòd à quinto Iſaac anno, quo per filium Ancillæ cœperit affligi, labor quadringentorum comprobetur* (vel *computetur*) *annorum.* Sed cùm univerſorum illud quadringentorum annorum ſpatium, *peregrinationem ſeminis* reſpiciat, eaque illius pars quæ *ſervitutem & afflictionem* conjunctam habebat, in Terra Ægypti completa fuerit, ſecundùm divinum illud oraculum, *Geneſis* XV. verſ. 14. *Verumtamen Gentem cui ſervituri ſunt, ego judicabo; & poſt hæc egredientur cum magna*

ſubſtantia:

ſubſtantia: A deſignatione & declaratione ſeminis illius quod peregrinum futurum erat in Terra non ſua, horum annorum epocha convenienter deducitur.

At (inquies) Ante ſeparationem hanc, & ſemen *Abrahæ* erat *Iſaac*, & peregrinum in Terra non ſua.

Reſpondetur, *Iſmael* quoque ante ſeparationem hanc & ſemen fuiſſe *Abrahæ*, & in Terra non ſua peregrinum. Tum demum verò, cum ejecto *Iſmaële* ſolus in *Abrahæ* familia manſit *Iſaac*, prænuntiatumque illi à Deo eſt: *In Iſaac vocabitur tibi ſemen* (Geneſis XXI. verſ. 12.) effectum eſſe ut ad ſolum *Iſaacum* & ejus progeniem, neutiquam verò omnino ad *Iſmaëlem* & ejus poſteros, ſpectare intelligeretur oraculi illius ſententia: *Peregrinum futurum eſt ſemen tuum in Terra non ſua, & ſubjicient eos ſervituti, & affligent quadringentis annis.*

XII. Inſtabis: Cùm Deus poſteris *Abrahami* Terram Chanaan promiſiſſet, jamque illi, ſi nondum jus in re (ut loquuntur) ſaltem jus ad rem ſuo tempore poſſidendam haberent; Terram Chanaan magis eorum dici potuiſſe, quàm non eorum. Unde Deus ad *Jacobum* ait Geneſis XXXI. verſ. 3. *Revertere in Terram Patrum tuorum.* Anni ergo quadringenti quibus peregrinum futurum ſemen *Abrahæ* prophetatum eſt, ad commorationem Iſraëlitarum in Ægypto, non verò in Terra Chanaan referuntur.

Reſpondetur, Quamvis Terra Chanaan promiſſa fuerit à Deo *Abrahamo* & ejus poſteris, & vi divini promiſſi ad eam jus haberent; eorumque eſſet reſpectu incolatus & παροικίας, Chananæorum tamen illam fuiſſe reſpectu poſſeſſionis & κτήσεως. Unde ab ipſo Deo Patriarchas alloquente Terra peregrinationis ipſorum paſſim appellatur. *Geneſis* XXVIII. *verſ.* 4. Iſaac bene precatur Jacobo his verbis: *Deus omnipotens benedicat tibi.... Et det tibi benedictiones Abrahæ, & ſemini tuo poſt te, ut poſſideas Terram peregrinationis tuæ, quam pollicitus eſt Avo tuo.* Et *Geneſis* XXXVI. *verſ.* 6. & 7. dicitur *Eſaü* tuliſſe uxores ſuas, & filios, & filias, & omnia quæ habere poterat in Terra Chanaan, & abiiſſe in alteram regionem, atque à fratre ſuo *Jacob* ſeceſſiſſe *Divites enim erant valde, & ſimul habitare non poterant; nec ſuſtinebat eos Terra peregrinationis eorum præ multitudine gregum.* Et Geneſis XXXVII. verſ. 1. *Habitavit autem Jacob in Terra Chanan, in qua pater ſuus peregrinatus eſt.* Item Exodi VI. verſ. 2. 3. 4. *Ego Dominus, qui apparui Abraham, Iſaac, & Jacob... Pepigique fœdus cum eis, ut darem eis Terram Chanaan, Terram peregrinationis eorum, in qua fuerunt advenæ.* Denique Apoſtolus ad *Hebræos* XI. verſ. 8. ſcribens: *Fide qui vocatur Abraham obedivit in locum exire, quem accepturus erat in hæreditatem: & exiit neſciens quò iret.* Cum illo tamen jure ad rem ſuo tempore poſſidendam conſiſtere potuiſſe præſentem peregrinationem in Terra aliena ſatis oſtendit, verſu proximè ſequente ſubjiciens: *Fide demoratus eſt in Terrâ repromiſſionis, tanquam in alienâ, in caſulis habitando, cum Iſaac & Jacob cohæredibus repromiſſionis ejuſdem.* Ut dubitare nemini jam liceat *Iſaac* & ejus poſteris in Chananæa commorantibus divini illa verba oraculi *Abrahamo* facti convenire poſſe: *Scito prænoſcens, quòd peregrinum futurum eſt ſemen tuum.*

XIII. Objicies celebrem illum Scripturæ Sacræ locum *Exodi* XII. verſ. 40. *Habitatio autem filiorum Iſraël quâ manſerunt in Ægypto, fuit quadringentorum triginta annorum, quibus expletis, eadem die egreſſus eſt omnis Exercitus Domini de Terra Ægypti.* Summa ergo quadringentorum triginta annorum ad ſolam commorationem filiorum Iſraël in Ægypto referenda eſt.

Reſpondetur, Vulgatam Editionem hoc in loco per Textum Hebraicum & LXX. Interpretes elucidandam. Ita enim Textum Hebraicum interpretari oportet: *Peregrinatio autem filiorum Iſraël qui* (non quâ) *manſerunt in Ægypto, fuit quadringentorum triginta annorum.* Cùm enim Hebræi caſibus careant, pronomen Hebræum ambiguæ relativus eſt. Unde & in ipſa Editione Vulgata Latina, Biblia Polyglotta, Antuerpienſia Regia, & Jayana Pariſienſia hîc legunt: *Habitatio autem filiorum Iſraël, QUI manſerunt in Ægypto, fuit quadringentorum triginta annorum.* Ubi alia ejuſdem Verſionis Exemplaria habent. *Habitatio filiorum Iſrael, quâ manſerunt in Ægypto.* Quæ poſterior relativi pronominis acceptio, Chronologiam determinans, manſioni Iſraëlitarum in Ægypto integram quadringentorum triginta annorum ſummam aſſignat, quam tamen unâ parte dimidiâ breviorem, ex Apoſtolo, & ex SS. Patribus oſtendimus. Iſtum verò incommodum prior illa Textus Originalis explicatio ſecum non affert. Hanc autem LXX. Interpretes tradiderunt. *Peregrinatio filiorum Iſraël, quâ peregrinati ſunt in Terra Ægypti & in Terra Chanaan, ipſi & Patres eorum fuit quadringentorum triginta annorum.* Ubi illud, *Ipſi & Patres eorum*, in Romano τῶν LXX. Codice (Librarii vitio) deſideratur; quod tamen in Alexandrino non minoris antiquitatis Exemplari, necnon in Editionibus Complutenſi & Aldina, aliiſque omnibus ex Romano non expreſſis, eodem modo hîc legitur, quo ab *Euſebio* in Chronico, *Quinto Julio Hilarione in Libello de Mundi Duratione*, *S. Auguſtino* Quæſtione XLVII. in Exodum, *Sedulio in cap.* III. *Epiſtola ad Galatas*, & Veterum aliis prolatum habetur. Sed & lectio Samaritani Codicis ſic habet: *Habitatio filiorum Iſrael, & Patrum ipſorum, quâ habitarunt in Terrâ Chanaan, & in Terra Ægypti, fuit quadringentorum triginta annorum.* Quamobrem ita colligit *S. Auguſtinus Quæſtione* XLVII. *in Exodum* ſuperiùs laudatâ. *Ex illâ ergo promiſſione, quâ vocatus eſt Abraham & credidit Deo, poſt quadringentos & triginta annos factam Legem dicit Apoſtolus, non ex tempore quo Jacob intravit in Ægyptum. Deinde etiam ipſa Scriptura Exodi ſatis hoc ſignificavit. Non enim dixit*, Incolatus filiorum Iſrael, *quem incoluerunt in Terrâ Ægypti anni quadringenti triginta, ſed apertè dixit*, « Quem incoluerunt in Terra Ægypti & in Terra Chanaan, ipſi & Patres eorum. « *Ac per hoc manifeſtum eſt computandum eſſe tempus etiam Patriarcharum Abrahæ, Iſaac, & Jacob, & ex quo peregrinari cœpit Abraham in Terrâ Chanaan, & deinde ſemen Iſrael in Ægypto: ac ſic completi ſunt quadringenti triginta anni à promiſſione uſque ad exitum Iſraël ex Ægypto, quando facta eſt Lex in Monte Sina, quæ non infirmat Teſtamentum ad evacuandas promiſſiones.*

Verùm quia Verſio τῶν LXX. hoc in loco Paraphraſtica potius explicatio quam literalis Textûs originalis interpretatio quibuſdam fortè videbitur, cùm in Hebræo hæc verba non habeantur, *& in Terra Chanaan, ipſi & Patres eorum*, Obſervandum eſt cum Viris Eruditis, *Moyſen* eam Iſraëlitarum deſcriptionem ab Ægypti tantùm incolatu petendam cenſuiſſe: Quòd illa Patrum in Chananæa peregrinatio & paucorum hominum extiterit, & interrupta fuerit aliquoties, & minùs in oculos hominum incurrerit: *Cum eſſent numero brevi, pauciſſimi & incolæ ejus: Et pertranſierunt de gente in gentem, & de regno ad Populum alterum.* (Pſalmo CV. 12. 13.) Hæc verò filiorum Iſraël in Ægypto ingentem hominum multitudinem complexa,

complexa, ſtabilis fuerit, & apod omnes Gentes celebratiſſima. Nam habitatio Hebræorom in Ægypro tribus rebus inſignita & nobilitata eſt. Primùm enim *Joſeph* eo tempore ſummo cum imperio univerſam Ægyptum gubernavit ſecundus a Rege, eoque ſuperſtite omnia proſpera & læta fueront Hebræis. Deinde poſt mortem *Joſephi* perinſignis & admiranda fuit multiplicatio Hebræorum, quamvis duriſſima ſervitute ab Ægyptiis affligerentur. Denique liberationem eorum atque exitum ex Ægypro tot & tanta tunc facta prodigia admirabilem reddiderunt.

XIV. Objicies verba *Achioris*, Libri *Judith*, cap. v. ubi de Iſraëlitis ſic loquitur, *Cùm operuiſſet omnem terram fames, deſcenderunt in Ægyptum, illicque per quadringentos annos ſic multiplicati ſunt, ut dinumerari eorum Exercitus non poſſet.* Epocha igitur quadringentorum annorum à deſcenſu Jacob in Ægyptum inchoanda eſt.

Reſpondetur, hæc verba, Per quadringentos annos, quamvis in Editione Vulgata legantur, abeſſe tamen à Græcis Codicibus, quorum magna eſt auctoritas, in iis præſertim libris, ubi Hebræi deficiunt.

Reſpondetur ſecundò, *Achiorem*, utpote alienigenam, accuratam omnino rerum Hebræarum non habuiſſe notitiam. Statim enim in ipſo orationis ſuæ limine impingit, primis Hebrææ Gentis Patribus Apoſtaſiæ notam inurens, *Populus iſte*, inquit, *ex progenie Chaldæorum eſt. Hic primùm in Meſopotamia habitavit, quoniam noluerunt ſequi Deos Patrum ſuorum, qui erant in Terrà Chaldæorum.* Quaſi *Heber*, *Phaleg*, *Ragau*, & cæteri Patriarchæ ad *Tharam* uſque, Chaldæorum Deos coluiſſent.

Reſpondetur tertiò, Quadringentos annos manſioni in Ægypto ibi tribui, quia in Ægypto completi ſunt, non quia in illa regione omnes peracti, (ut ſuprà ex S. Auguſtino expoſuimus.) Et ſanè Scripturam Sacram ſæpè totum annorum numerum ei loco adſcribere in quo completus eſt, non in quo peractus, ex ipſa *Juditha* Hiſtoria eſt exploratum. Hæc enim cap. xvi. dicitur *Manſiſſe in domo viri ſui annos centum quinque:* Qui numerus intelligendus eſt de toto vitæ illius curriculo, quam ad uſque centeſimum quintum annum productam in hac viri ſui domo tandem finivit.

XV. Objicies teſtimonium *Joſephi*, Lib. II. *Antiquitatum*, cap. IX. ſcribentis, *In Ægypto per annos quadringentos fuiſſe laboratum, Ægyptiis id agentibus ut Iſraëlitas nimio labore perderent.*

Reſpondetur, hoc in loco *Joſephi* mendum eſſe apertiſſimum, *υ* pro *σ* irrepſiſſe, quæ figuræ ac notæ ſatis vicinæ ſunt, ſive quadringentos pro ducentis, ut advertit *Gerardus Voſſius*. Mendoſum porro eſſe hunc *Joſephi* locum, oſtenditur ipſum conferendo cum altero, in quo ab exitu *Abrahami* in Chananæam ad Exodum annos quadringentos-triginta diſertè numerat; quod ſtare non poteſt, ſi Iſraëlitæ totos quadringentos triginta annos in Ægypto exegerint. Quin etiam ab ingreſſu *Jacob* in Ægyptum ad Exodum numerat annos tantum ducentos ſexdecim. In poſteriori itaque loco mendum extare neceſſarium eſt. En integrum *Joſephi* locum Lib. II. *Antiquitatum*, cap. VI. *Reliquerant autem Ægyptum Menſe Xantico, Luna XV. anno CCCCXXX. Poſtquam Abraham Pater noſter in Chananæam venit, & poſt Jacobi migrationem, in Ægyptum anno ducenteſimo-decimo-ſexto. Moſes verò annum tunc agebat octogeſimum, & frater ejus Aaron triennio erat major.*

A

DISSERTATIO II.

DE RAPTU SARÆ.

I. RAPTUM *Saræ* duplicem *Moſes* commemorat: primum à *Pharaone* Ægypti Rege *Geneſis* XII. Alterum ab *Abimelecho* Rege
B Palæſtinorum ſive Geraritarum, *Geneſis* XX. Primi raptus hiſtoria hæc eſt. Fame graviſſima Chananæam infeſtante, *Abrahamus* in Ægyptum conceſſit, ut vitæ ſubſidia quæreret. Cùm verò in Ægypti finibus verſaretur, vitæque ſuæ & conjugis pudicitiæ ob *Saræ* pulchritudinem metueret, conſilium illi ſuggeſſit, quod *Moyſes* his verbis complectitur: *Novi quod pulchra ſis Mulier* (quanquam annos fermè ſexaginta-quinque tum nata eſſet) *& quòd cùm viderint te Ægyptii, dicturi ſunt: Uxor ipſius eſt: & interficient me, & te reſervabunt. Dic ergo, obſecro te, quod ſoror mea ſis: ut bene ſit mihi propter te, & vivat anima mea*
C *ob gratiam tui.* Ægypti Regis Aulici elegantem *Saræ* ſpeciem demirati, ſuis lenociniis ejus pulchritudinem eximiam ei commendarunt, ac effecerunt ut à *Pharaone* (commune id & appellativum Regum Ægypti nomen erat) raperetur. *Viderunt Ægyptii Mulierem, quòd eſſet pulchra nimis*, (inquit Moyſes) *Et nuntiaverant Principes Pharaoni, & laudaverunt eam apud illum: & ſublata eſt Mulier in domum Pharaonis.* Raptum hunc conſecuta ſunt tum benevolentia Regis erga *Abrahamum*, tum plaga Regis, ejoſque Domui ob raptum immiſſa; tum emendatio ac reſipiſcentia Re-
D gis, necnon expoſtulatio cum *Abrahamo*; tum denique dimiſſio *Saræ* & *Abrahami*: Quæ *Moſes* his verbis exprimit. *Abram verò bene uſi ſunt propter illam: fueruntque ei oves & boves, & aſini, & ſervi, & famulæ, & aſinæ, & cameli. Flagellavit autem Dominus Pharaonem plagis maximis, & Domum ejus, propter Sarai uxorem Abram. Vocavitque Pharao Abram, & dixit ei: Quidnam eſt hoc quod feciſti mihi? Quare non indicaſti quòd uxor tua eſſet? Quam ob cauſam dixiſti eſſe ſororem tuam, ut tollerem eam mihi uxorem? Nunc igitur ecce conjux tua, accipe eam, & vade. Præcepitque*
E *Pharao ſuper Abram viris: & deduxerunt eum, & uxorem illius, & omnia quæ habebat.*

II. Raptus poſterioris hiſtoria ita habet. Cùm *Abraham* in Palæſtina peregrinaretur inter Geraritas, conſilium *Saræ* ſuggeſſit ei ſimile quod antea in Ægypto ſuggeſſerat, ut ſcilicet uxorem ſe non eſſe ſimularet, eamque palam ſororem appellavit. *Dixit de Sara uxore ſua, Soror mea eſt. Miſit ergo Abimelech Rex Geraræ, & tulit eam.* Cùm *Saram* jam abduxiſſet, Deus ei in ſomnis noctu apparuit, utque à patrando crimine, vio-
F landoque jure conjugali ipſum abſterreret, illi minatus eſt his verbis: *En morieris propter Mulierem quam tuliſti, habet enim virum.* Abimelechus ad Dei juſtitiam provocat, ſeque bona fide Mulieris nuptias ambiviſſe profitetur, quam neſciret Matrimonio conjunctam. *Domine*, inquit, *num gentem ignorantem & juſtam interficies? Nonne ipſe dixit mihi, Soror mea eſt: & ipſa ait, Frater meus eſt? In ſimplicitate cordis mei, & munditia manuum mearum feci hoc.* Regis excuſationem Deus admittit, ipſique conſulit quid facto ſit opus, ut ſcilicet Mulierem viro ſuo reſtituat, cujus utpote Prophetæ orationibus juvabitur. *Nunc ergo redde viro ſuo uxorem, quia Propheta eſt: & orabit pro*

te

A *te, & vivet: Si autem nolueris reddere, ſcito quòd morte morieris tu, & omnia quæ tua ſunt.* Hac Dei ſententiâ territus *Abimelechus* res malè geſtas emendare ſtudet. Statimque de nocte conſurgens ſervos advocat, eiſque Dei mandata & indignationem exponit. Tum accerſito *Abrahamo*, eum ipſo expoſtulat quòd veritatem diſſimolaverit, ipſique ac populo grandis ruinæ occaſio pene extiterit: *Quid feciſti nobis*, inquit, *quid peccavimus in te quia induxiſti ſuper me & ſuper Regnum meum peccatum grande? Quæ non debuiſti facere, feciſti nobis.* Tum ſeriò ſciſcitatur cur ita egerit. Reſpondit *Abraham*, Se id metu feciſſe, ne in loco, B in quo nullum eſſe timorem Dei fuerat ſuſpicatus, propter uxorem interficeretur; quæ alioqui verè ſoror ſua erat, ex patre, non ex matre, id eſt fratris ſui *Aram* filia. Ipſum inter & *Saram* ita conventum fuiſſe, ex quo è natali ſolo diſceſſerunt, ut ſororem ſe ipſius *Abrahami* diceret. *Poſtquam autem eduxit me Deus de domo Patris mei, dixi ad eam: Hanc miſericordiam facies mecum: In omni loco ad quem ingrediemur, dices quòd frater tuus ſim.* Mox *Abimelechus* oves, & boves, ſervos & ancillas dedit Abrahamo, *Reddiditque illi Saram uxorem ſuam*; eique Terræ ſuæ copiam pro- C penſiſſimâ voluntate fecit. *Terra coram vobis eſt*, inquit, *ubicumque placuerit, habita*, Sed & mille ſiclos dedit *Abrahamo*, ſive in pretium & compenſationem injuriæ per raptum illatæ, ſive ad comparandum velum quo *Sara* faciem obnuberet, ſicut Mulieres conjugatæ obnubere ſolebant, etiam apud Ethnicos. Unde *Tertullianus* Lib. De Velandis Virginibus: *Judicabunt vos*, inquit, *Arabiæ feminæ Ethnicæ, quæ non caput, ſed faciem quoque ita totam obtegunt, ut uno oculo liberato contentæ ſint dimidiâ frui luce, quàm totum corpus proſtituere.* Id multo magis apud Populum Dei obſervabatur. D Unde *Rebecca* ſtatim atque *Iſaacum* Maritum ſuum procul conſpexit, voltum ſuum velavit, *Geneſis* xxiv. *Sara* abſque hujuſmodi velamine apud Geraritas inceſſerat, ne *Abrahami* conjux videretur: Ideo *Abimelechus* inter munera quibus *Abrahamum* honeſtavit, mille ſiclos dedit ad velum comparandum, ne coiquam deinceps imponeret habitu ſuo, nêve in ſimile periculum veniret, ex quo ſingulari Dei protectione evaſerat. Id exprimit Vulgata noſtra his verbis: *Saræ autem dixit: Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes qui tecum ſunt, E & quocunque perrexeris, mementoque te deprehenſam.* Paulò aliter LXX. Interpretes: *Ecce dedi mille didrachmas fratri tuo: hæ tibi erunt in pretium faciei tuæ, & omnibus quæ tecum ſunt, & omnia verè dicito.* Quæ ſic explicat *S. Chryſoſtomus* Homiliâ XLV. in Geneſim: *pro his quæ per ignorantiam attentavi, te, quæ es uxor Juſti, in domum meam introducendo: pro hoc ſolùm quia contumelia tibi aufertur, mille dedi didrachmas, reſarturus ea quæ à me in te ſunt admiſſa. Verùm omnia alia verè dic. Omnes à te diſcant, quod nihil factum eſt à me iniquum, quia intacta exiviſti de domo mea. Doce vi- F rum tuum quòd innocens ſum à peccato: diſcat à te quòd nihil à me factum ſit.* Sic verò Targum Onkeloſi. *Ecce dedi mille ſiclos argenti fratri tuo: Ecce illud eſt tibi velamen honoris, pro eo quòd miſerim tollere te, & viderim te, & omnia quæ tecum ſunt: & ſuper omnia quæ dixit, eſt reprehenſa.* Paolò aliter Syrus Interpres: *Ecce dedi mille argenteos fratri tuo, & ecce etiam ipſi ſunt tibi conceſſi, eò quòd velaveris oculos omnium qui mecum ſunt, & ſuper omnia me corripueris.* Sic tandem Arabica Verſio: *Jam dedi fratri tuo mille drachmas, impendantur tibi pro veſtitu pulchro, omnibus qui tecum ſunt: & ecce omnia ad ruborem tuum:* Vertit

A Vatablus: *Et cum his omnibus erudita fuit.* Abrahamus porro cùm uxorem & munera ab *Abimelecho* recepiſſet, pro ipſo oravit, eique ſanitatem, & uxori ejus ac ancillis fœcunditatem à Deo impetravit. *Concluſerat enim Dominus omnem vulvam domûs Abimelech propter Saram uxorem Abrahæ.*

III. Circa hanc Hiſtoriam duplex occurrit difficultas, prima; Utrum *Abraham* à mendacii aut imprudentiæ labe immonis fuerit, *Saram* uxorem ſuam dicendo ſororem. Secunda, Utrum *Saram* cùm à *Pharaone*, tum ab *Abimelecho* intactam receperit.
B

PROPOSITIO UNICA.

Abraham uxorem ſuam Sarai ſororem vocavit abſque mendacio aut imprudentia: Eamque cum à Pharaone, tum ab Abimelecho Regibus intactam recepit.

PRIMA pars Propoſitionis probatur. Sara verè ſoror erat Abrahami, id eſt, ex fratre Neptis, C filia ſcilicet *Aram*. Verè ergo ipſam vocavit ſororem, more apud Hebræos oſitato, ut propinquiores cognati fratres vocarentur. Unde *Abraham* ad *Loth* dixit, *Geneſis* XIII. verſ. 8. *Fratres enim ſumus.*

Antecedens liquet ex ipſius *Abrahami* verbis rei veritatem *Abimelecho* ingenuè aperientis, *Geneſis* XX. verſ. 12. *Aliàs autem*, inquit, *& verè ſoror mea eſt, filia patris mei, & non filia matris meæ, & duxi eam in uxorem.* LXX. vertunt: *Verè ſoror mea eſt, de patre, non de matre.* Quæ verba *S. Hieronymus* expendent Traditionibos Hebraicis D in Geneſim: *Id eſt*, inquit, *fratris ejus eſt Aram filia non ſororis. Sed quia in Hebræo habetur:* Verè ſoror mea eſt, filia patris mei, & non filia matris meæ: *Et magis ſonat quòd ſoror Abrahæ fuerit: in excuſationem ejus dicimus, nec dum illo tempore tales nuptias Lege prohibitas.* Secundùm Hebræorum Traditionem hanc difficultatem ſolvit *S. Hieronymus.* Cenſent enim illi *Saram* ſororem fuiſſe *Abrahami*, eodem patre, ſcilicet *Thara* genitam, non tamen eadem matre. Tunc verò prohibitum fuiſſe Matrimonium fratrum cum ſororibus duntaxat oterinis. Sed ex propria ſententia E loquens in eodem Libro, *Saram* neptem fuiſſe *Abrahami* ex *Aram* fratre aſſerit: *Aram filius Thare genuit Melcham, & Sarai, cognomento Jeſcam* διώνυμο, *è quibus Melcham accepit uxorem Nachor & Sarai Abraham: Necdum quippe inter patruos & fratrum filias Nuptiæ fuerant Lege prohibitæ: Quæ in primis hominibus etiam inter fratres & ſorores initæ ſunt.*

IV. Probatur ſecundò ex *S. Auguſtino* Lib. I. *Contra Mendacium*, cap. X. *Non autem*, inquit, *hoc eſt occultare veritatem, quod eſt proferre mendacium. Quamvis enim omnis qui mentitur velit celare* F *quod verum eſt, non tamen omnis qui vult quod verum eſt celare, mentitur. Plerumque enim vera non mentiendo occultimus, ſed tacendo. Neque enim mentitus eſt Dominus, ubi ait:* Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò. *Joan. 16. 12.* *Vera tacuit, non falſa locutus eſt, quibus veris audiendis eos minus idoneos judicavit. Quod ſi eis hoc ipſum non indicaſſet, id eſt, non eos poſſe portare quæ dicere noluit, occultaret quidem nihilominus aliquid veritatis, ſed poſſe hoc rectè fieri forſitan neſciremus, aut non tanto firmaremur exemplo. Unde qui aſſerunt aliquando eſſe mentiendum, non convenienter commemorant Abraham hoc feciſſe de Sara, quum ſororem ſuam dixit. Non enim dixit, Non eſt uxor mea; ſed dixit,* *Geneſ. 26. 7.*

Soror mea eſt: *Quòd erat revera tam propinqua genere, ut ſoror non mendaciter diceretur. Quod & poſtea jam ſibi ab illo qui abduxerat eâ redditâ confirmavit, reſpondens illi & dicens*, Et verè ſoror mea eſt de patre: *hoc eſt, de paterno genere, non de materno. Aliquid ergo veri tacuit, non falſi aliquid dixit, quando tacuit uxorem, dixit ſororem. Hoc & filius ejus fecit Iſaac. Nam & ipſum novimus propinquam ſuam conjugem fuiſſe ſortitum. Non eſt ergo mendacium cùm ſilendo abſconditur verum, ſed cum loquendo promittitur falſum.*

Et Lib. XVI. *De Civitate Dei*, cap. XIX. *Uxorem ſuam dixit ſororem, nihil mentitus. Erat enim* B *& hoc, quia propinqua erat ſanguine: ſicut etiam Loth eadem propinquitate, cum fratris ejus eſſet filius, frater ejus eſt dictus. Itaque uxorem tacuit, non negavit.*

Et *Libro* XXII. *contra Fauſtum Manichæum*, cap. XXXIV. & XXXV. *Nonnulli quidem*, inquit, *non calumnioſi & maledici ſicut Fauſtus, ſed eiſdem Libris honorem debitum deferentes, quos iſte vel non intelligendo reprehendit, vel reprehendendo non intelligit: cùm hoc Abrahæ factum conſiderarent, viſum eſt eis quòd à firmitate fidei ſubdefecerit atque titubaverit, & timore mortis, ſicut Dominum Petrus,* C *ita iſte negaverit uxorem. Quod ſi ita neceſſe eſſet intelligi, peccatum hominis agnoſcerem: nec ideo cuncta ejus merita deleta atque obliterata cenſerem, ſicut nec illius Apoſtoli: Quamquam culpa non ſit æqualis negare uxorem, & negare Salvatorem. Nunc verò cùm habeam quod intelligam, ne hoc intelligam, nullâ causâ cogor temeritate labi ad reprehendendum, quem nemo convincit timore lapſum fuiſſe ad mentiendum: Neque enim utrum ejus uxor eſſet interrogatus, non eſſe reſpondit: Sed cùm ab eo quæreretur, Quid ei ſit illa Mulier? Indicavit ſororem, non negavit uxorem. Tacuit aliquid veri,* D *non dixit aliquid falſi. An uſque adeo deſipimus, ut hic Fauſtum ſequamur, qui ait ſororem mentitum, quaſi genus Saræ aliunde didicerit, cùm id Sancta Scriptura non aperuerit? Puto juſtum eſſe, ut in ea re, quam noverat Abraham, nos autem non novimus, Patriarchæ potiùs credamus loquenti quod ſcit, quàm Manichæo criminanti quod neſcit. Cùm igitur Abraham eo tempore viveret in rebus humanis, quo quidem jam fratres ex utroque aut ex altero vel altera parente natos ucti conjugio non licebat, filios autem fratrum, alioſque longinquiore gradu generis conſanguineos, nullâ Lege, nullâ poteſtate prohibita conſuetudo jungebat:* E *Quid mirum ſi ſororem ſuam, id eſt, ex patris ſui ſanguine procreatam habebat uxorem? Nam hoc ipſe reddenti ſibi eam Regi dixit,*

Geneſ. 20. 12. *De patre eſſe ſororem, non de matre: Ubi certè ut ſororem mentiretur, nullo jam timore cogebatur, quando jam ille uxorem ejus eſſe didicerat, & eam divinitus territus cum honore reddebat. Fratres autem, ſive ſorores, generali nomine conſanguineos vel conſanguineas ſolere apud Veteres appellari Scriptura teſtatur.* Tob. 8. 9. *Nam & Tobias dicit Deo, cùm oraret antequam miſceretur uxori*; Et nunc tu Domine, F tu ſcis quoniam non luxuriæ causâ accipio ſororem meam; *Cùm eſſet illa non ex concubitu ejuſdem patris,* Geneſ. 13. 8. *nec ex eodem matris utero, ſed ex eadem ſtirpe cognationis exorta. Et Lot frater Abrahæ dicitur, cum patruus ejus eſſet Abraham: Ex qua vocabuli conſuetudine etiam fratres Domini vocantur in* Matth. 12. 46. Joan. 7. 3. *Evangelia, ſed non utique quos Maria Virgo pepererat, ſed ex ejus conſanguinitate omnes propinqui.*

S. *Auguſtinum* ſecuti, *S. Ambroſium*, ſalvâ quæ tam venerando Nomini debetur reverentiâ, deferimus, Lib. I. *De Abraham* cap. II. ſcribentem de *Sara Abrahami* uxore: *Ut tueretur Maritum, mentita eſt germanitatem, ne inſidiatores pudoris ejus tanquam æmulum & vindicem uxoris necarent.* De- A ferimus multò libentiùs *Origenem Homiliâ* VI. in *Geneſim* ſcribentem, *Abraham non ſolùm mentitum eſſe Regi, ſed & pudicitiam conjugis prodidiſſe.*

V. Enimverò uxoris pudicitiam non prodidit, nec eam *Avaritiæ ac ventris causâ duobus Regibus in concubitum venditavit Matrimonii ſui infamiſſimus nundinator*, ut calumniabatur *Fauſtus*, ſed prudenter atque inculpatè fecit, quæ eſt Propoſitionis noſtræ altera pars. Graviſſimum ſcilicet periculum *Abrahamo* utrimque imminebat, ſive *Sarai* uxorem ſuam diceret, ſive id reticens ſororem aſſereret. Nam ſi uxor ejus putaretur, periculum erat ne Ægyptii aut Geraritæ illius amore B capti *Abrahamum* interficerent, & ſublato Marito, eâ ut ſcorto fœdè abuterentur. Sin autem *Abrahæ* ſoror crederetur, periculum erat ne à Rege, vel ab aliquo Principum, ſpecie Matrimonii raperetur. Viri porrò prudentis eſt, cùm multis urgetur ac premitur malis, ex eo genere quæ mala pœnæ vocantur, ſi vitare omnia non poteſt, id ſubire quod minus eſt, ſi ea ratione declinare valeat id quod eſt gravius. Cùm igitur duo illa pericula, ſcilicet mortis *Abrahami*, & pudicitiæ *Sarai* ita ſe haberent, ut aliud certius eſſet & gra- C vius, idque vitare poſſet *Abraham* diſſimulatione conjugii, & appellatione ſororis; iſtud autem non ita certum eſſet, nec in poteſtate eſſet Patriarchæ nefarium Ægyptiorum vel Geraritarum appetitum prohibere, vel raptum *Sarai* impedire: In his anguſtiis prudenter ac inculpatè minori periculo ſe expoſuit ut majus vitaret; fiduciâ præſertim pudicitiæ uxoris animatus, quam inſuperabilem atque impenetrabilem fore non dubitabat. Certum enim habebat, eam voluntariè nullius aſſenſuram libidini: Sin autem per vim opprimeretur invita, id ei nec vitio, nec dedecori futurum. D Dei denique auxilio ac ſingulari protectione confiſus, quam in graviſſimis periculis præſentiſſimam non ſemel expertus fuerat, vitæ humanis mediis prudenter conſuluit, uxoris pudicitiam Deo tuendam commendavit. Id egregiè *S. Auguſtinus* explicat *Lib.* XXII. *contra Fauſtum* cap. XXXVI. *Dicet aliquis: Cur non potiùs ita Deo ſuo præſumpſit Abraham, ut fateri non timeret uxorem? Nunquid enim Deus ab illo mortem non poterat repellere quam timebat, eumque cum conjuge ſua ab omni pernicie in illa peregrinatione tutari, ut nec uxor ejus, quamvis eſſet pulcherrima appeteretur ab aliquo, nec* E *propter illam ipſe necaretur? Poterat ſanè hoc efficere Deus, quis ita ſit demens ut hoc neget? Sed ſi interrogatus Abraham illam fœminam ſuam eſſe indicaret uxorem, duas res tuendas committeret Deo, & ſuam vitam, & conjugis pudicitiam. Pertinet autem ad ſanam doctrinam, quando habet quod faciat homo, non tentare Dominum Deum ſuum. Neque enim & ipſe Salvator non poterat tueri Diſcipulos ſuos, quibus tamen ait:* Si vos perſecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam. Math. 4. 7. *Cujus rei prior exemplum præbuit. Nam cùm poteſtatem haberet ponendi animam ſuam, nec tam poneret niſi cùm vellet;* F *in Ægyptum tamen Infans portantibus parentibus fugit: & ad diem feſtum non evidenter, ſed latenter aſcendit, cùm aliàs palam loqueretur. Judæis iraſcentibus, & inimiciſſimo animo audientibus, nec tamen valentibus in eum mittere manus, quia nondum venerat hora ejus: Non cujus hora neceſſitate cogeretur mori, ſed cujus hora opportunitate dignaretur occidi. Quia ergo palam docendo & arguendo, &, tamen inimicorum rabiem valere in ſe aliquid non ſinendo, Dei demonſtrabat poteſtatem: Idem tamen fugiendo, & latendo hominis inſtruebat infirmitatem, ne Deum tentare audeat, quando habet quod faciat, ut quod cavere oportet, evadat. Neque enim & Apoſtolus Paulus deſperaverat adjutorium protectio-*

nemque

Act. 9. 25. 2. Cor. 11. *nemque divinam, fidemque perdiderat, quando per murum in ſporta ſubmiſſus eſt, ut inimicorum manus effugeret. Non ergo in Deum non credendo ſic fugit; ſed Deum tentando fugere noluiſſet, cùm ſic fugere potuiſſet. Proinde cum inter ignotos propter excellentiſſimam pulchritudinem Saræ, & ejus pudicitia, & Mariti vita eſſet in dubio, nec utrumque tueri poſſet Abraham, verumtamen unum horum poſſet, id eſt vitam: Ne Deum ſuum tentaret, fecit quod potuit: Quod autem non potuit, illi commiſit. Qui ergo ſe hominem occultare non valuit, Maritum ſe occultavit ne occideretur, uxorem Deo credidit ut pollueretur.*

Et Lib. XVI. *De Civitate Dei*, cap. XIX. *Itaque*, inquit, *uxorem tacuit, non negavit, conjugis tuendam pudicitiam committens Deo, & humanas inſidias cavens ut homo: Quoniam ſi periculum, quantum caveri poterat non caveret, magis tentaret Deum, quàm ſperaret in Deum. De qua re contra calumniantem Fauſtum Manichæum ſatis diximus.*

VI. Nedum ab imprudentiâ, ſed à flagitio excuſari non poſſet *Abraham*, ſi id feciſſet quod ipſum feciſſe ſcribit, propter quod ipſum laudat *S. Joannes Chryſoſtomus* Homiliâ XXXII. in Geneſim. *Propterea*, inquit, *in adulterium uxoris conſentit Juſtus, & quaſi ſervit adulterio in Mulieris contumeliam, ut mortem effugiat.* Et paulò poſt de *Sara* ſic loquitur: *Quis non obſtupeſcat hanc parendi facilitatem? Quis hanc ſatis laudaverit, quòd poſt tantam continentiam, & in tali ætate, ad hoc ut juſtum ſerves, quantum in ſua voluntate pendebat, etiam adulterio ſe expoſuit, & Barbarorum tulit congreſſum?*

VII. Tertiam Propoſitionis partem, quòd ſcilicet *Saram* intactam à *Pharaone* & ab *Abimelecho*, *Abraham* receperit, probant ſingularis Dei providentia erga Sanctum Patriarcham, plagæ *Pharaoni* & ejus domui inflictæ propter *Saram*, ut ſcilicet ab ejus congreſſu prohiberetur; diſertum Scripturæ teſtimonium, quæ raptus poſterioris narrans hiſtoriam ait, *Abimelech verò non tetigerat eam*: & hæc Dei verba ad Abimelechum refert: *Et ego ſcio quod ſimplici corde feceris; & ideo cuſtodivi te ne peccares in me, & non dimiſit ut tangeres eam.* Quod ſtudioſiùs *Moſes* expreſſit in ſecundi illius Raptus hiſtoria quàm primi, ob *Iſaaci* filii promiſſionis nativitatem proximè conſecutam, ne ſcilicet *Abimelechi*, non *Abrahami* filius crederetur, ut docet *Theodoretus* Quæſtione XXXII. in *Geneſim*.

VIII. Probatur rurſus auctoritate SS. Patrum, *S. Hieronymi* Traditionibus Hebraicis in Geneſim. *Licet*, inquit, *corpus Sanctarum Mulierum non vis maculet, ſed voluntas; & excuſari poſſit Sarai, quòd famis tempore ſola Regi in peregrinis locis, Marito connivente, reſiſtere nequiverit: Tamen poteſt & aliter fœda neceſſitas excuſari; quòd juxta Librum Heſter, quæcumque Mulierum placuiſſet Regi apud Veteres, ſex menſibus ungebatur oleo myrtino, & ſex menſibus in pigmentis variis erat, & curationibus feminarum; & tunc demum ingrediebatur ad Regem. Atque ita poteſt fieri, ut Sarai, poſtquam placuerat Regi, dum per annum ejus ad Regem præparatur introitus, & Abrahæ Pharao multa donaverit; & Pharao poſtea ſit percuſſus à Domino, illâ adhuc intactâ ab ejus concubitu permanente.*

IX. *S. Ambroſii* Lib. I. *De Abraham*, cap. II. *Itaque*, inquit, *magnum exemplum devotionis Abrahæ, quòd cùm uxore ſpecioſa deſcendit in Ægyptum. Erat quidem juſto viro cura conjugalis pudicitiæ; ſed majus erat ſtudium maturandæ devotionis, ne prætuliſſe cuſtodiam thori mandatis videretur cœleſtibus. Itaque quoniam propter Deum*

A *contempſit omnia, recepit à Deo multiplicata omnia: Sed primam Deus pudicitiæ tribuit remunerationem, quam gratam ſciebat conjugi. Nam quia ſtudio obeundi cœleſtis oraculi uxorem quoque in periculum deduxit pudoris, etiam caſtimoniam conjugis defendit.*

X. *S. Auguſtini* Quæſtione XXVI. in Geneſim. *Diligentiùs*, inquit, *à Presbytero Hieronymo expoſitum eſt, quare non ſit conſequens, ut cùm aliquot dies apud Regem Ægypti Sara fuerit, etiam ejus concubitu credatur eſſe polluta; quoniam mos erat Regius, vicibus ad ſe admittere Mulieres ſuas, & niſi lomentis & unguentis diu priùs accurato cor-*
B *pore, nulla intrabat ad Regem. Quæ dum fierent, afflictus eſt Pharao manu Dei, ut Viro redhiberet intactam, quam ipſi Deo Maritus commiſerat, tacens quòd uxor eſſet, ſed non mentiens quòd ſoror eſſet: Ut caveret quod poterat, quantùm homo poterat, & Deo commendaret quod cavere non poterat; ne ſi & illa quæ cavere poterat, Deo tantùm dimitteret, non in Deum credere, ſed Deum tentare potiùs inveniretur.*

Et Lib. *De Octo Dulcitii Quæſtionibus*, Quæſtione VII. *Quomodo dicant immiſſum in ejus copulam Pharaonem, non video; cùm ad hoc credendum*
C *Scriptura non cogat. Accepit enim eam quidem in uxorem, continuoque ditatus eſt Abraham multis Ægyptiorum muneribus propter illam, ſed non ſcriptum eſt quod cum ea Pharao dormierit, eique permixtus ſit; quoniam Deus cum multis magniſque cladibus affligendo id facere non permiſit. Non enim placitæ Regibus ad conjugium feminæ mox etiam carne copulabantur. Sed ſicut legimus in Libro qui prænotatur Eſter, per aliquot menſes, imò per totum annum, unguentis, pigmentis, aromatis accurabantur earum corpora, priùs quàm corpori Regio miſcerentur. Hoc ergo ſpatio facta ſunt illa quæ ſcripta ſunt,*
D *donec Pharao contritus & exterritus Marito reſtituiſſet uxorem. Abimelech autem quoniam ſomnio eſt ab ejus commixtione prohibitus, ideo qui Saram ſtuprum non vitaſſe contendunt, putant utique Regem, ut ſomniaret, nonniſi poſt ejus concubitum dormire potuiſſe. Quaſi verò, ut omittam tempus quo accurabantur, ut ſupra dixi, ad voluptatem Regiam corpora feminarum, non potuerit Deus, priuſquàm convenirent, eum mergere in ſomnum, & admonere per ſomnium. Dicam quod factum eſt in Mauritania Sitifenſi. Neque enim Deus Sanctorum Patrum non ipſe eſt etiam Deus noſter. Viduam in*
E *propoſito continentiæ conſtitutam Celticchius quidam Cathecumenus juvenis rapuit, ut haberet uxorem. Antequàm concumberent, preſſus ſomno & territus ſomnio, Sitifenſi Epiſcopo eandem vehementiſſimè requirenti revocavit intactam. Vivunt adhuc de quibus loquor. Ille baptizatus & ipſo in ſe facto miraculo converſus ad Dominum, ad Epiſcopatum venerabili probitate pervenit: Illa in ſanctâ viduitate perſiſtit.*

Et Lib. XXII. *Contra Fauſtum* cap. XXXIII. *Quòd autem*, inquit, *Juſtum & Fidelem Virum Matrimonii ſui infamiſſimum nundinatorem appellans, avaritiæ ac ventris causâ duobus Regibus Abimelech &*
F *Pharaoni diverſis temporibus Saram conjugem ſuam ſororem mentitum, quia erat pulcherrima, in concubitum aſſerit venditaſſe, non ore veridico à turpitudine ſeparat honeſtatem, ſed ore maledico totum vertit in crimen. Hoc enim Abrahæ factum lenocinio ſimile videtur, non valentibus ex illius æternæ legis lumine à peccatis rectè facta diſcernere; quibus & conſtantia & pertinacia videri poteſt, & virtus fiducia vitium putatur audacia: & quæcumque ſimiliter objiciuntur quaſi non rectè agentibus à non rectè cernentibus. Neque enim Abraham flagitio conſenſit uxoris ejuſque vendidit adulterium; ſed ſicut illa famulam ſuam non libidini Mariti permiſit, ſed officio generandi ultro intulit, nequaquam turbato or-*

dine naturali, ubi ejus poteſtas erat, jubens potiùs obedienti, quàm cedens concupiſcenti: Sic & ipſe Conjugem caſtam, & caſto corde ſibi cohærentem, de cujus animo, ubi pudicitia virtus habitabat, nullo modo dubitabat, tacuit uxorem, dixit ſororem; ne ſe occiſo, ab alienigenis atque impiis captiva poſſideretur: certus de Deo ſuo, quòd nihil eam turpe ac flagitioſum perpeti ſineret. Nec eum fides ac ſpes fefellit: Namque Pharao territus monſtris, multiſque propter eam malis afflictus, ubi ejus eſſe uxorem divinitus didicit, illæſam cum honore reſtituit: Abimelech autem ſomnio commonitus atque edoctus ſimiliter fecit.

Et Lib. XVI. *De Civitate Dei*, cap. XIX. *Denique factum eſt quod de Domino præſumpſit Abraham. Nam Pharao Rex Ægypti, qui eam ſibi uxorem acceperat, graviter afflictus, Marito reddidit. Ubi abſit ut credamus, alienæ concubitu fuiſſe pollutum: quia multò eſt credibilius hoc Pharaonem facere afflictionibus magnis non fuiſſe permiſſum.*

XI. *Theodoreti* Quæſtione LXII. in Geneſim. *Quanta igitur cura fuit Abraham omnium Deo*, inquit, *ſi ejus uxorem adulterio ſtupratam neglexit? Cur verò afflictionibus magnis & ſævis Pharaonem & totam domum ejus afflixit, ſi noluit cohibere congreſſum illum iniquum? Sed & ipſe Pharao ignorantiam pro defenſione proponit, & expoſtulat cum Abraham, quòd uxorem ſuam vocaviſſet ſororem: & oſtendit quòd non eam acceperit ut eâ contumelioſè uteretur, ſed ut in uxorem haberet.*
Geneſ. 12. » Quid hoc enim feciſti mihi, *inquit*, quia uxor » tua eſt? Cur dixiſti, Soror mea eſt, & ſump» ſi eam uxorem? Et ecce nunc uxor tua co» ram te, accipe eam, & abi. *Et non ſolùm dixit, ſed etiam opere complevit, & omnimoda ſolli» citudine dignum æſtimavit.* Præcepit enim, *in» quit*, Pharao viris de *Abraham*, ut deduce» rent illum, & uxorem ejus, & omnia quæcun» que poſſidebat. *Conſtat ergo quòd raptâ Sarâ ſtatim Rector univerſorum Pharaonem obſtrinxit morbo, qui libidinem ejus fregit: & venator habens intra retia prædam, captâ frui non potuit, quia morbus non permiſit.*

XII. *Abrahamum* Chriſti, *Saram* Eccleſiæ figuram fuiſſe, quæ in hac peregrinatione inter alienigenas pollui macularique non ſinitur, ut ſit viro ſuo ſine macula & ruga, *S. Auguſtinus* docet Lib. XXII. *contra Fauſtum*, cap. XXXVIII. *In gloriâ quippe Chriſti*, inquit, *rectè vivit Eccleſia, ut pulchritudo ejus honori ſit Viro ejus: ſicut Abraham propter Saræ pulchritudinem inter alienigenas honorabatur, eique ipſi, qui dicitur in Canticis Canticorum*, O pulchra inter mulieres, *ipſius pulchritudinis merito Reges offerunt munera: ſicut Saræ obtulit Rex Abimelech, plus in ea admirans formæ decus quod amare potuit, & violare non potuit. Eſt enim & ſancta Eccleſia Domino Jeſu Chriſto in occulto uxor. Occultè quippe atque intus in abſcondito ſecreto ſpiritali Anima humana inhæret Verbo Dei, ut ſint duo in carne unâ: Quod magnum conjugii Sacramentum in Chriſto & in Eccleſiâ commendat Apoſtolus. Proinde Regnum terrenum ſæculi hujus, cujus figuram gerebant Reges, qui Saram polluere permiſſi non ſunt, non expertum eſt nec invenit Eccleſiam conjugem Chriſti: id eſt, quam fideliter illi tanquam præcipuo viro ſuo ſubdita cohæreret, niſi cùm violare tentavit, & divino teſtimonio per fidem Martyrum ceſſit, correptumque in poſterioribus Regibus honoravit munere, quam corruptioni ſuæ ſubdere in prioribus non evaluit. Nam quod tunc in eodem Rege priùs & poſteriùs figuratum eſt, hoc in iſto Regno prioribus & poſterioribus Regibus adimpletur. Cùm autem dicitur de Patre eſſe ſororem Chriſti Eccleſiam, non de matre, non terrena generationis, qua evacuabitur, ſed gratiæ cæleſtis, qua in æternum manebit, cognatio commendatur. Secundùm quam gratiam genus mortale non erimus, acceptâ poteſtate ut filii Dei vocemur & ſimus. Neque enim hanc gratiam de Synagogâ matre Chriſti ſecundùm carnem, ſed de Deo Patre percipimus. Hanc verò cognationem terrenam, quæ ad mortem temporaliter generat, vocans in aliam vitam, ubi nullus moritur, negare nos Chriſtus docuit, non fateri, cùm Diſcipulis ait:* Ne vobis » Matth. 23. 9. dicatis patrem in terra, unus eſt enim Pater » Matth. 12. 48. veſter qui in cælis eſt. *Cujus rei præbuit exem» plum, quando & Ipſe dixit:* Quæ mihi mater, aut qui fratres? *Et extendens manum ſuper Diſcipulos ait:* Hi ſunt fratres mei. *Et ne quiſquam in hoc vocabulo terrenam cognationem cogitaret, adjunxit:* Et quicunque fecerit voluntatem Pa» tris mei, ipſe mihi frater, & mater, & ſoror » eſt: *Tanquam diceret: De Deo Patre hanc cognationem appello, non de Synagogâ matre. Ad æternam quippe vitam nunc voco, ubi immortaliter natus ſum: non ad temporalem, unde ut vocarem mortales effectus ſum. Quòd ergo Eccleſia, cujus uxor ſit, occultatur alienigenis; cujus autem ſoror, non tacetur, hæc interim cauſa facilè occurrit: Quia occultum & difficile ad intelligendum eſt, quomodo Anima humana Verbo Dei copuletur, ſive miſceatur: ſive quid melius & aptius dici poteſt, cùm ſit illud Deus, iſta creatura. Secundùm hoc enim ſponſus & ſponſa, vel vir & uxor, Chriſtus & Eccleſia dicuntur. Quâ verò cognatione ſunt fratres Chriſtus & omnes Sancti, gratiâ divinâ, non conſanguinitate terrenâ, hoc eſt, de patre, non de matre, & affabiliùs dicitur, & capaciùs auditur. Nam inter ſe omnes Sancti per eandem gratiam fratres ſunt: Sponſus autem cæterorum ſocietate nullus illorum eſt. Proinde Chriſtum quamquam excellentiſſimæ juſtitiæ atque ſapientiæ, tamen hominem multò faciliùs & procliviùs alienigenæ crediderunt, non quidem falsò quòd homo eſſet, ſed quomodo etiam Deus eſſet, ignoraverunt. Hinc & Jeremias:* Et homo, inquit, eſt, & quis cognoſcit eum? *Et homo eſt, quia proditur quòd frater eſt: Et quis agnoſcit eum? Quia occultatur quòd Sponſus eſt.*

SCHOLION.

Heroicam Saræ virtutem in hoc diſcrimine commendat Apoſtolorum princeps: *Mulieres*, inquit, *ſubditæ ſint* 1. Petri 3. 6. *viris ſuis..... Quarum non ſit extrinſecùs capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus, ſed qui abſconditus eſt cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modeſti ſpiritus, qui eſt in conſpectu Dei locuples. Sic enim aliquando & ſanctæ mulieres ornabant ſe, ſubjectæ propriis viris. Sicut Sara obediebat Abrahæ, Dominum eum vocans: cujus eſtis filiæ benefacientes, & non pertimentes ullam perturbationem.*

DISSERTATIO III.

DE MELCHISEDECHO.

M*Elchiſedechi* notitiam ut comparemus, in unum colligenda ſunt lineamenta ſeu characteres quibus illum *Moſes* & *S. Paulus* deſcribunt. Ac primò quidem uterque *Melchiſedechum Regem Salem* appellat. (*Geneſis* XIV. 18. *ad Hebræos* VII. 2.) Secundò, utramque vocem tum *Melchiſedechi*, tum *Regis Salem* interpretatur Apoſtolus verſ. 2. dicens, *Melchiſedechum* ſignificare *Regem Juſtitiæ*, Regem verò *Salem*, idem eſſe quòd *Regem Pacis*. Tertiò, *Moſes* & *Paulus* Melchiſedechum

chum pariter vocant *Sacerdotem Dei altiſſimi.* Et Sacerdotem quidem eſſe in perpetuum hic ſignificat. (*Ad Hebræos* VII. *verſ.* III.) Quartò, ab Apoſtolo dicitur. *Sine patre, ſine matre, ſine genealogiâ, neque initium dierum, neque finem vitæ habens.* Unde colligit eum *Sacerdotem manere in perpetuum.* Quintò dicit Apoſtolus, *Melchiſedechum aſſimilatum Filio Dei.* Sextò, ejus eminentiam ac dignitatem inde comprobat, quòd major fuerit *Abrahamo.* Quam eminentiam multis rationibus confirmat. 1. Quòd *Abraham* ipſi *decimas dedit de præcipuis.* 2. Quia filii *Levi* originem ducentes ab Abrahamo *Mandatum habent decimas ſumere à Populo ſecundùm Legem, id eſt, à fratribus ſuis: quanquam & ipſi exierint de lumbis Abrahæ. Cujus autem generatio non annumeratur in eis,* MELCHISEDECHUS, *decimas ſumpſit ab Abraham, & hunc qui habebat repromiſſiones benedixit. Sine ullâ autem contradictione id quod minus eſt à meliore benedicitur.* 3. Quia decimatus eſt *Abraham* per eum qui teſtimonium habet in Scriptura *Quia vivit*, nullâ mortis ipſius factâ mentione, cùm alii Sacerdotes moriantur, eorumque mors memoretur. 4. Quia & *Levi* qui decimas accepit utpote Sacerdotum Veteris Teſtamenti parens, decimas ipſe dedit Melchiſedecho. *Adhuc enim in lumbis patris erat, quando ei obviavit Melchiſedech.*

II. His præmiſſis, Quæſtione movetur, Quænam Perſona fuerit, quæ hâc proprietatum complexione à *Moſe* & *S. Paulo* deſcripta eſt? Melchiſedechiani à *Theodoto* Trapezita ſecundo ſeculo exorti, *Melchiſedechum* ſupernam quandam *Virtutem majorem Chriſto* aſſeruerunt, ut teſtantur *S. Epiphanius Hæreſi* LV. *Theodoretus* Lib. II. *Hæreticarum Fabularum* cap. VI. & *S. Auguſtinus* Lib. de Hæreſibus. *Melchiſedechum* eſſe *Spiritum Sanctum* aſſeruit *Hierax* ſeu *Hieracas* Ægyptius, Græcis & Ægyptiacis literis eruditus, qui Commentaria in Vetus & Novum Teſtamentum docta quidem, ſed hæreſibus aſperſa edidit; à quo Hieracitæ Hæretici, de quibus *S. Epiphanius Hæreſi* LXVII. Eundem de *Melchiſedecho* errorem propugnavit Anonymus ille Scriptor, cujus Volumen ad *S. Hieronymum* miſit *Evagrius*, quem errorem Sanctus Doctor confutavit Epiſtolâ CXXVI. ad eundem *Evagrium* data. Eandem ſententiam pertinaciter propugnavit Auctor Quæſtionum Veteris & Novi Teſtamenti, quas *S. Auguſtini* non eſſe jam inter Eruditos convenit, & quarum Auctorem eſſe *Hilarium* Sardum Romanæ Eccleſiæ Diaconum, cujus ſunt & Commentarii in *S. Pauli* Epiſtolas olim *S. Ambroſio* adſcripti, & inter ejus Opera Editi, probavimus in Synopſi Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Seculi IV. cap. VI. Art. XIV. *Origenes*, teſte *S. Hieronymo*, cenſuit *Melchiſedechum* eſſe Angelum, qui *Abrahamo* apparuit. Samaritani *Melchiſedechum* eſſe *Sem* Noe filium arbitrati ſunt, teſtibus *S. Epiphanio* Hæreſi LV. & *S. Hieronymo* in Epiſtolâ ad *Evagrium.* Judæi hominem juſtum ac probum fuiſſe, & Sacerdotem Altiſſimi fatentur, ut in ſacris Literis proditum eſt, ſed ſpurium, quod neque patris, nec matris ejus nomina cognita ſint. Quod Catholicos attinet, quidam exiſtimarunt *Melchiſedechum*, fuiſſe Dei Filium qui *Abrahamo* humanâ ſpecie ſeſe videndum obtulerit, ut refert *S. Epiphanius* loco proximè laudato. Hanc opinionem jam exoletam ſuſcitarunt *Petrus Molinæus* Calviniſta, Libro cui titulus, *Vates*, necnon peculiari de eo Scripto Gallico, & *Petrus Cunæus* Lib. III. *De Republica Hebræorum.* SS. Patres, & Catholici Theologi fuiſſe hominem purum, Chananæum, Regem ſimul & Sacerdotem ſuæ Gentis, conſtanter aſſeverant.

A

PROPOSITIO I.

Melchiſedechus nec fuit Virtus cœleſtis Chriſto Major, neque Spiritus Sanctus.

PRIMA Pars probatur. *Deo enim magno, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula*; Qui *non eſt arbitratus rapinam eſſe ſe æqualem Deo*: Qui eſt *ſplendor gloriæ & figura ſubſtantiæ ejus, portans*
B *omnia verbo virtutis ſuæ*; Qui eſt *Unum cum Patre*: Et qui *erat in Principio Verbum apud Deum, & Deus, per quem omnia facta ſunt, & ſine quo factum eſt nihil*; nulla Virtus major fingi poteſt: Sed Chriſtus eſt [a] *Deus magnus, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula*: Qui Cùm [b] *in formâ Dei eſſet, non eſt arbitratus rapinam eſſe ſe æqualem Deo*: [c] Qui eſt *Splendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus, portans omnia verbo virtutis ſuæ*: Qui eſt [d] *Unum cum Patre*: Et qui [e] *Erat in Principio Verbum apud Deum, & Deus per quem omnia facta ſunt; & ſine*
C *quo factum eſt nihil*: Ineptum igitur eſt; nedum hæreticum, aſſerere Melchiſedechum Virtutem fuiſſe Chriſto majorem.

[a] Epiſt. ad Tit. 13. [b] Ad Rom. 9. 5. [c] Ad Philipp. 2. 6. [d] Ad Hebr. 1. [e] Joan. 10. 30. [f] Joan. 1. 2. 3.

Præterea, qui *Aſſimilatus eſt Filio Dei*, ei non æqualis, nedum ſuperior fuit, ſed Melchiſedechus *Aſſimilatus eſt Filio Dei*, ex Apoſtolo ad *Hebræos* VII. Non fuit itaque Virtus cœleſtis Chriſto ſuperior. Hoc argumento adversùs Melchiſedechianos pugnat *S. Epiphanius* Hæreſi LV. *Si Dei Filio*, inquit, *Melchiſedech aſſimilatur, æqualis eidem eſſe non poteſt. Quomodo enim ſervus Domino eſſe poſſit æqualis? Nam Melchiſedech homo utique fuit.* Et infrà: *Fuit enim juſtus ille quidem, ac Dei Sacerdos, & Rex Salem: ſed neque è cælo fuit, nec è*
D *cælo deſcendit.* Nemo enim aſcendit in cælum, niſi qui de cælo deſcendit, Filius hominis, *ait ſanctiſſimus veriſſimuſque Deus idem & Verbum.*

Tertiò, Qua ratione Melchiſedech Sacerdos Dei Altiſſimi dici poteſt, ſi cœleſtis Virtus fuit reſidens in locis innominatis? Quomodo ab *Abrahamo* decimas accepit? Quomodo *Rex Salem* fuit?

Altera pars Propoſitionis probatur. Qui enim carnem nunquam induit, ſive ut in ea appareret hominibus, ſive ut eam ſibi hypoſtaticè uniret, is dici non poteſt *Melchiſedechus* Rex Salem, &
E Sacerdos Dei Altiſſimi, qui obviam fuit *Abrahamo*, qui panem & vinum protulit, qui decimas ab ipſo accepit: Is dici non poteſt *Aſſimilatus Filio Dei*, ut ſecundùm ejus ordinem ſempiternum habeat Sacerdotium: Sed Spiritus Sanctus carnem nunquam induit, ſive ut in ea hominibus appareret, ſive ut eam in unitatem Perſonæ aſſumeret: *Melchiſedechus* ergo de quo hæc omnia *Moſes* & *S. Paulus* affirmant, non eſt Spiritus Sanctus. Hoc argumento Hieracitas refellit *S. Epiphanius* Hæreſi LXVII. *De Melchiſedecho quod aſſeris, Spiritum illum eſſe Sanctum, id ſi verum eſt, veniſſe*
F *Spiritum & carnem induiſſe, non ſolus utique ſecundùm carnem natus eſt Filius, ſed & cum eo quoque Spiritus. Quod ſi ſecundùm carnem natus eſt & Spiritus, cùm Maria Salvatorem ediderit, dicat nobis Hieracas, ubinam gentium ea ſit quæ Spiritum pepererit? Nam quod Apoſtolus dicit*: Aſſimilatus Filio Dei manet Sacerdos in æternum, *nulla eſt illic de Spiritu Sancto mentio.* Hebr. 7. 3. *Non enim ſimilem illum Filio Dei, ſed aſſimilatum eſſe dixit. Quæ vox*, Aſſimilatus, *poſterius quiddam ut intelligamus inducit. Ac ſi poſt Abrahami tempora Chriſto Spiritus aſſimilatur, aliquando non extiterit oportet, ut propterea Dei Filio ſimilis ſit factus. Jam ſine Patre eſſe qui poteſt? Nam*

 ſi

ſi per ſeſe eſſet Spiritus, nec ex propriâ Divinitatis natura procederet, meritò ſine Patre eſſe diceretur. Revera enim unigenitus eſt Filius, neque fratrem habet, eſtque Dei Filius. Sed etſi genitum eſſe Spiritum nequaquam velimus, cùm unigenitus ſit, ut dixi, Filius: verum Spiritus ſit à Patre procedens, & de meo, *ut Chriſti verbis utar*, accipiens, *certè quidem qui & à Patre progreditur, & de meo accipit, ſine Patre eſſe non poteſt.*

Hunc errorem refellit & *S. Cyrillus Alexandrinus*, Lib. 11. Glaphyrorum. *Scriptum eſt*, inquit, *de Melchiſedech, quod* Erat Sacerdos Dei Altiſſimi. *Si autem Spiritus Sanctus eſt Melchiſedech, refertur inter Sacerdotes Spiritus, & Sacerdotali miniſterio fungitur. Laudabit itaque etiam cum Angelis Deum Altiſſimum. Scriptum eſt enim:* » Benedicite Deo omnes Angeli ejus, Miniſtri » ejus facientes voluntatem ipſius. *Neque verò dubium eſſe poterit, quin qui alteri alicui ſacrificat, non ſibi ipſi, ſed Deo, ut ſuperiori, ſacrificat. Quocirca ſi dicimus Spiritum Sacerdotio fungi, divinâ omnino naturâ inferior erit, & creatis accenſebitur; adorabitque unà nobiſcum. Sanctificabit verò non ſe ipſum, ſiquidem quod ſanctificatur, præſtantiori alicui, quàm ipſum ex ſua natura eſt ſanctificatur. Sanctificabitur itaque nobiſcum. Quo pacto igitur Deus ſecundùm naturam erit, id quod ſanctificatum eſt? At non enim omnis Sacerdos ſanctificatur, atque ita ingreditur ad ſacrorum adminiſtrationem?* Et poſtquam oſtendit ipſum Dei Filium Sacerdotem oon eſſe, niſi in quantum homo propter nos eſt factus; & ſecundùm humanitatem ſanctificatus, ita colligit: *Sacerdotio igitur fungi, & nobiſcum ſanctificari, per carnem aſſumptam ipſe accidit: exinanitionique ipſius, modo rectè ſentire velimus, hac adſcribimus. Si verò Spiritum Sanctum, cùm nequaquam ſe exinaniverit, Sacerdotio functum dicamus, divinâ ipſum gloriâ privamus, atque in iis quæ Deo inferiora ſunt, conſtituemus, inter creata collocantes; aut oſtendant nobis Spiritum humanitatem aſſumpſiſſe, imminutionemque divino conſilio inſtitutam ſuſtinuiſſe, quemadmodum Filium.*

Argumenta quibus *Melchiſedechum* eſſe Spiritum Sanctum probare conatus eſt Auctor Quæſtionum Veteris & Novi Teſtamenti, propoſita habes & ſoluta in Panoplia noſtra adversùs Hæreſes ſecondi Secoli, ſeu Diſſertatione XIX. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam II. Seculi Articulo I. Unde illa hic oon repeto.

PROPOSITIO II.

Melchiſedech Angelus non fuit humanâ ſpecie Abrahamo aſpectabilis.

Hebr. 5. 1.

PROBATUR. Angelos nec Rex Salem, nec Dei Altiſſimi Sacerdos eſt. *Omnis*, enim *Pontifex* & Sacerdos *ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in iis quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona & ſacrificia pro peccatis: qui condolere poſſit iis, qui ignorant & errant: Quoniam & ipſe circumdatus eſt infirmitate*, Qood certè Angelis non convenit: Sed *Melchiſedech* fuit *Rex Salem*, & *Sacerdos Dei Altiſſimi*: Aogelus itaque non fuit.

PROPOSITIO III.

Melchiſedech non eſt Filius Dei, qui in carne aſſumptâ ad tempus Abrahamo apparuerit, ſed merus homo; non tamen Sem filius Noë, ſed Rex Salem, idemque Dei Altiſſimi Sacerdos.

PROBATUR primò ex *Moſe*, qoi non obſcurè indicat *Melchiſedechum* merum hominem fuiſſe. Narrat enim *Moſes* Geneſis XIV. verſ. 17. *Abrahamo* poſt reportatam de *Chodorlahomor* & fœderatis regibus in Valle *Save* victoriam, *Regem Sodomorum in occurſum egreſſum eſſe*, ſed & *Melchiſedechum Regem Salem* ipſi obviam iviſſe, ac panem & vinum protuliſſe. *At verò Melchiſedech Rex Salem, proferens panem & vinum, (erat enim Sacerdos Dei Altiſſimi) benedixit ei, & ait: Benedictus Abram Deo excelſo, qui creavit cælum & terram: & benedictus Deus excelſus, quo protegente hoſtes in manibus tuis ſunt. Et dedit ei decimas ex omnibus.* Quæ omnia non ſapiunt niſi merum hominem. Eodem modo *Melchiſedechus* occurrit *Abrahamo*, quo Rex Sodomorum, nomen ejus proprium, Regnique ſedes indicatur, ne altioris originis quam Reges cæteri videatur. Ipſi decimas ex manubiis dat Patriarcha; cum ipſo agit ceo cum homine Regia & Sacerdotali ſimul Dignitate ornato. *Erat enim Sacerdos Dei Altiſſimi:* Omnis porro Sacerdos *eſt ex hominibus aſſumptus*: Per carnalem nimirum generationem ex hominibus propagatus, *Hebr.* V. 1. qood Filio Dei Veteris teſtamenti tempore hominibus apparenti (ſi tamen per ſe apparuit) non convenit. Præterea, Sacerdos Dei altiſſimi *offert dona & ſacrificia pro peccatis.* Quæ verò dona, quæ ſacrificia Chriſtus pro peccatis obtulit tempore Veteris Teſtamenti? An typica, ut Levitici Sacerdotes? Id Sacerdotio ipſius non convenit. An ſeipſum? Sed Veteris Teſtamenti non eſt hæc oblatio; ſiquidem *Semel in conſummatione ſeculorum, ad deſtitutionem peccati per hoſtiam ſuam apparuit Chriſtus, & ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata.* Atqoe *Ingrediens Mundum dicit: Hoſtiam & oblationem noluiſti: corpus autem aptaſti mihi; holocautomata pro peccata non tibi placuerunt. Tunc dixi: Ecce venio: In capite libri ſcriptum eſt de me: Ut faciam, Deus, voluntatem tuam. Superiùs dicens: Quia hoſtias & oblationes & holocautomata pro peccato noluiſti, nec placita ſunt tibi, quæ ſecundùm Legem offeruntur, tunc dixi: Ecce venio, ut faciam, Deus, voluntatem tuam: aufert primum, ut ſequens ſtatuat. In qua voluntate ſanctificati ſumus per oblationem corporis Jeſu Chriſti ſemel.*

Hebr. 9. & 10.

Probatur ſecundò ex *Davide*, apud quem Pſalmo CIX. verſ. 4. Dominus Chriſto Domino noſtro ait: *Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech.* Porro qui ſecundùm ordinem, morem, & ritom alterius Sacerdos eſt, non eſt idem cum ipſo: Igitur *Melchiſedech* non eſt idem cum Filio Dei.

Probatur tertiò ex Apoſtolo ad *Hebræos* VII. ubi *Melchiſedechi* excellentiam deſcribens & commendans ait: *Aſſimilatus autem Filio Dei, manet Sacerdos in perpetuum.* Nollum aotem ſimile idem eſt cum eo cui ſimile eſt. *Melchiſedechus* ergo non eſt Filius Dei, eul bomanâ ſpecie *Abrahamo* apparuerit.

Pars altera Propoſitionis, quòd nimirum merus

rus homo fuerit, ſuperioribus argumentis abundè jam demonſtrata, nihilominus ex traditione probatur, *S. Hieronymi* verbis Epiſtolà cxxvi. ad Evagrium, *Revolvi*, inquit, *Veterum Libros, ut viderem quid ſinguli dicerent, & tibi quaſi de multorum conſilio reſponderem... Verti me ad Hippolytum, Irenæum, Euſebium Cæſarienſem, & Emiſſenum, Apollinarium quoque noſtrum & Euſtathium, qui primus Antiochenæ Eccleſiæ Epiſcopus contra Arium clariſſimâ tubâ bellicum cecinit, & deprehendi, horum omnium opiniones diverſis argumentationibus ac diverticulis ad unum compitum pervenisse, ut dicerent, Melchiſedech hominem fuiſſe Chananæum, Regem Urbis Hieroſolymitanæ, quæ primùm Salem, poſtea Jebus, ad extremum Jeruſalem appellata ſit, nec mirum eſſe ſi Sacerdos Dei Altiſſimi deſcribatur abſque Circumciſione & legalibus ceremoniis, & genere Aaron, cùm Abel quoque, & Enoch, & Noe placuerint Deo, & victimas obtulerint: & in Job volumine legerimus, Quod ipſe & oblator munerum fuerit, & Sacerdos, & quotidie pro filiis ſuis hoſtias immolarit: & aiunt ipſum quoque Job non fuiſſe de genere Levi, ſed de ſtirpe Eſau, licet aliud Hebræi aſſumant. Quomodo autem Noe inebriatus in domo ſua, & nudatus atque deriſus à mediano filio typum Salvatoris præbuit, & Cham Populi Judæorum: Samſon quoque amator meretricis & pauperis Dalilæ multò plures hoſtium mortuus quàm vivus occidit, ut Chriſti exprimeret Paſſionem: omneſque pene Sancti & Patriarchæ & Prophetæ, in aliqua re figuram expreſſerunt Salvatoris: ſic & Melchiſedech eo quod Chananæus fuerit, & non de genere Judæorum, in typum præceſſiſſe Sacerdotis Filii Dei, de quo dicitur in centeſimo-nono Pſalmo:* Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedec. *Ordinem autem ejus multis modis interpretantur: quòd ſolus & rex fuerit & Sacerdos, & ante Circumciſionem functus Sacerdotio; ut non Gentes ex Judæis, ſed Judæi à Gentibus Sacerdotium acceperint; neque unctus oleo Sacerdotali, ut Moyſi præcepta conſtituunt, ſed oleo exultationis, & fidei puritate, neque carnis & ſanguinis victimas immolaverit, & brutorum animalium ſanguinem dextrâ ſuſceperit, ſed pane & vino ſimplici puroque Sacrificio, Chriſti dedicaverit Sacramentum.*

Subinde Melchiſedecum non fuiſſe Regem Hieroſolymorum, ſed Salem urbis Sichimorum oſtendit. *Salem autem non, ut Joſephus & noſtri omnes arbitrantur, eſſe Hieroſalem, nomen ex Græco Hebræoque compoſitum, quod abſurdum eſſe peregrinæ linguæ mixtura demonſtrat, ſed oppidum juxta Scythopolim, quod uſque hodie appellatur Salem, & oſtenditur ibi Palatium Melchiſedechi, ex magnitudine ruinarum veteris operis oſtendens magnificentiam: De quo in poſteriore quoque parte Geneſeos* (Geneſ. 33.) *ſcriptum eſt: Venit Jacob in Sochot, id eſt, in tabernacula, & fecit ſibi ibi domos atque tentoria, & tranſivit in Salem civitatem regionis Sichem, quæ eſt in Terra Chanaan. Conſiderandum quoque eſt, quòd Abrahæ à cæde hoſtium revertenti, quos* (Geneſ. 14.) *perſecutus eſt uſque Dan, quæ hodie Paneas appellatur, non de viâ Hieruſalem, ſed de oppido Metropoleos Sichem, in itinere fuerit: de quo in Evangelio quoque legimus:* (Joan. 3.) Erat autem Joannes baptizans in Ennon, juxta Salim, quia aquæ multæ erant ibi. *Nec refert utrum Salem an Salim nominetur, cùm vocalibus in medio literis perrarò utantur Hebræi, & pro voluntate lectorum, atque varietate regionum eadem verba diverſis ſonis atque accentibus proferantur. Hæc ab eruditiſſimis Gentis illius didicimus: qui in tantum non recipiunt, Spiritum Sanctum, vel Angelum fuiſſe Melchiſedechum, ut etiam certiſſimum hominis nomen adſcribant. Et revera ſtultum eſt id quod in typo dicitur, eò quòd Chriſti Sacerdotium finem non habeat, & ipſe Rex & Sacerdos nobis utramque donaverit, ut ſimus genus Regale & Sacerdotale; & quaſi angularis lapis parietem utrumque conjunxerit, & de duobus gregibus bonus Paſtor unam effecerit gregem: ſic quoſdam referre ad ἀναγωγὴν ut hiſtoria auferant veritatem, & dicant non fuiſſe Regem, ſed in imagine hominis Angelum demonſtratum: cùm intantum nitantur Hebræi Melchiſedech Regem Salem filium Noe Sem oſtendere, ut ante hoc ſcriptum ſic referant:* „Egreſſus eſt autem Rex Sodomorum, in occurſum ei: haud dubium quin Abraham: poſtquam reverſus eſt à cæde Chodorlaomor, & Regum qui cum eo erant, in Valle Suave: Hæc eſt Vallis Regis; *de qua ſtatim ſequitur:* Et Melchiſedech Rex Salem protulit panem & vinum; *& reliqua. Si ergo hæc Civitas Regis eſt, & Vallis Regis, ſive, ut Septuaginta tranſtulerunt, campus: quem hodie Aulonem Palæſtini vocant: manifeſtum eſt hominem fuiſſe, qui in terrena & valle & urbe regnaverit.* Lege & S. Cyrillum *Alexandrinum* Lib. 11. *Glaphirorum*, ubi hancce Quæſtionem fusè tractat.

Tertia Pars Propoſitionis, ſcilicet quod *Melchiſedech* non fuerit *Sem* filius *Noe*, probatur. *Melchiſedech* ab Apoſtolo dicitur, *Sine patre, ſine matre, ſine genealogiâ, neque initium dierum, neque finem vitæ habens.* Quod de *Semo* dici non poteſt, cujus genus, parentes, nativitas, obitus, ætas in Scriptura Sacra expreſsè traduntur.

Præterea, Apoſtolus generationem *Melchiſedech* (Hebr. 7.) Judæorum generi velut extraneam opponit. *Et quidem*, inquit, *de filiis Levi Sacerdotium accipientes, mandatum habent decimas ſumere à Populo ſecundùm Legem, id eſt, à fratribus ſuis, quanquam & ipſi exierint de lumbis Abrahæ. Cujus autem generatio non annumeratur in eis decimas ſumpſit ab Abraham, & hunc, qui habebat repromiſſiones, benedixit.* At Judæi fratres etiam *Melchiſedeci* dici potuiſſent, & ab illo per *Abrahamum* propagati eſſent, ſi *Melchiſedech* fuiſſet *Semus* filius *Noë*. Tertiò cùm *Levi* fuerit in lumbis tum *Abrahami* tum *Semi*, idem *Levi* dici poſſet tum accepiſſe decimas, tum ſolviſſe. Accepiſſet enim in lumbis *Semi*, ſolviſſet in lumbis *Abrahami*. Atque ſic rueret argumentatio Apoſtoli. Quartò, cùm Terra Chananæa obtigerit filiis *Chami*, probabile non eſt *Semo* in ea Terra obtigiſſe Regnum, vel certè eum alienos in fines irrupiſſe. Quintò, *Abraham* in Terra Chanaan non habitaſſet ut peregrinus, nec planè reliquiſſet cognationem patriam, nec ab aliis in Terra Chanaan præſidium vitæ, commorationis, ſepulturæ ambiviſſet, ſi Regem Salem habuiſſet gentis ſuæ auctorem. Denique nulla cauſa eſt cur diſſimulaſſet *Moſes* in Hiſtoria Sacra nomen *Semi* proprium, & aliud ipſi impoſuiſſet.

Objiciunt primò *Petrus Molinæus*, & *Petrus Cunæus*, Melchiſedecum non fuiſſe Regem & Sacerdotem Urbis alicujus Terræ Chanaan: Siquidem (inquiunt) tempore *Abrahami* nullus erat in Chananæa fidelium cætus. Rex etenim abſque ſubditis, & Sacerdos abſque Populo fideli eſſe non potuit. Quòd ſi talis Rex aut Populus fuiſſet, illic potiùs quàm inter Ethnicos *Abrahamus* conſediſſet; ab hoc potiùs quàm ab *Aner*, *Eſtol* & *Mamre* auxilium in Expeditione Pentapolitana petiiſſet. (*Geneſis* xiv.) Cùm mutandæ ſedis conſilium iniit, ad ipſum potiùs quàm ad *Abimelechum* profectus fuiſſet. (*Geneſis* xx.) Cùm corpus defunctæ uxoris ſepelire vellet, à *Melchiſedeci* ſubditis potiùs quàm ab Hethæis ſepulchralem terram emiſſet. (*Geneſis* xxiii.) Denique ſervum filio

filio ſuo uxorem quæſiturum in Meſopotamiam non ablegaſſet, ſed potiùs in vicinum Salemenſium Regnum. Addunt, Scripturam de Hieroſolymis conſtanter loqui tanquam de Urbe Ethnicâ uſque ad tempora *Davidis*: expugnatam propter ea fuiſſe ab Iſraelitis; (*Judicum* I.) Deinde adhuc ex parte inhabitatam à Jebuſæis; (*Joſue* xv. verſ. 63.) Judaico tandem Regno ſubjectam à *Davide* (II. *Regum* v.) Atque hinc perſpicuum eſſe ac exploratum, nomina illa *Melchiſedechi* & *Salem* non fuiſſe nomina propria Regis alicujus, ſed appellativa, ſolùm Chriſtum Regem Juſtitiæ & Pacis deſignantia. Idcirco S. Paulum *Hebr.* VII. verſ. 2. utrumque illud nomen interpretari: *Primum quidem qui interpretatur Rex Juſtitiæ, deinde autem & Rex Salem, quod eſt Rex pacis.*

Reſpondetur, Scripturæ Sacræ teſtimonium quibuſlibet humani ingenii conjecturis firmius eſſe; nullamque veriſimilem eſſe rationem, quæ illius repugnat divinæ & inconcuſſæ veritati. Fuiſſe *Melchiſedechum* Regem Salem, & Sacerdotem Dei Altiſſimi conſtanter credendum & aſſerendum eſt, quia id *Moſes* & *S. Paulus* teſtantur. Nec tamen Populum cui imperabat, verum Deum coluiſſe certum eſt, cùm id Scriptura ſileat. Potuit ſanè *Melchiſedechus* cum familiâ ſuâ verum Deum colere, ſuoque & ſuorum nomine ſacrificia ipſi offerre, Populo adhuc in infidelitate perſeverante. Et quamvis populus fidelis fuerit, id latere potuit *Abrahamum* in Terra peregrina hoſpitem. Utut eſt, cùm jam fœdus ſolemne cum *Aner*, *Eſcol* & *Mamre* iniiſſet, neceſſe non fuit ut ab aliis ſuppetias rogaret, ſive aliò migraret; vel agrum ſepeliendæ uxori aliunde quàm ex vicinia compararet. Miſit verò ſervum in Meſopotamiam filio ſuo uxorem quæſiturum, potiùs quàm ad Salemenſes, ne patriam cognationem deſpiceret, ipſam alienigenis poſtponendo. Denique Deo duce hæc omnia egit Sanctus Patriarcha; unde rationes habuit cur ita ageret optimas, etſi fortè nobis ignotas. Quamvis autem Judicum tempore Hieroſolyma Urbs Ethnica eſſet, non ſequitur quòd *Abrahami* & *Melchiſedechi* tempore fidelis non fuerit, & poſtea ad idololatriam defecerit. Quanquam ea de Hieroſolymitana Civitate obſervatio minimè nos urgeat, qui *Melchiſedechum* non Hieroſolymorum, ſed Salem urbis Sichimorum Regem fuiſſe cum *S. Hieronymo* cenſemus. Quanquam verò nomina *Melchiſedechi* & *Salem* Apoſtolus interpretetur, non ſequitur propria Perſonæ & Urbis alicujus non fuiſſe. Nihil enim prohibet, quò minùs nominum, quæ revera propria ſunt, exponatur ſignificatio, cùm alteri Perſonæ typicè accommodantur, quo faciliùs typus reſpondeat antitypo. Ita nomen *Jeſu*, quod proprium eſt, explicavit Angelus. (*Matth.* I. 21.)

Objiciunt ſecundò illud *Davidis* Oraculum Pſalmo CIX. 4. *Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech*, & Apoſtolus *Melchiſedechum*, *Sacerdotem in perpetuum* aſſerit: At Sacerdotium æternum ſoli Chriſto convenit: Itaque *Melchiſedec* alius non fuit à filio Dei, qui *Abrahamo* humanâ ſpecie ſe aſpectabilem præbuit.

Reſpondetur, *Melchiſedechi* Sacerdotium æternum eſſe typicè, quia typus fuit æterni Sacerdotii Chriſti; non quòd eodem modo æternum fuerit Melchiſedechi & Chriſti Sacerdotium. *Typus enim non omnia habet quæ exemplar.* Satis eſt quod utrumque certâ ratione conveniat. Confirmatur hæc reſponſio *S. Epiphanii* verbis Hæreſi LV. Num. IV. *Illum verò Melchiſedechi ordinem cùm Scriptura Sacra confirmat, ac Sanctus Spiritus expreſſis verbis aſſerit, Sacerdotii tranſlationem oſtendit, quod ab vetere Synagoga Rituque egregium ac præſtantiſſimum in Ritum, neque carnali ſucceſſione devinctum poſtea tranſiit. Etenim Sanctus ille Melchiſedec nullum neque poſt ſe Succeſſorem habuit, nec ei Sacerdotium eſt abrogatum; ſed Sacerdos toto vitæ ſuæ tempore manſit. Quare adhuc in Sacris Literis eadem Sacerdotii dignitate celebratur; cùm nemo ei ſucceſſerit, aut illam Sacerdotii functionem, quam ſuo tempore nactus eſt, everterit. Eodem planè modò Dominus noſter non nudus homo; ſed ex Deo Deus Verbum, Deique filius, ab eodem nullo initio aut tempore genitus, qui eſt cum Patre perpetuò, ſed homo tamen de Maria noſtrâ causâ factus eſt; nec ex virili ſemine procreatus. Qui quidem Sacerdotale Patri ſuo munus offert, acceptâ ex naturâ hominum maſſâ, ut pro nobis Sacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedech ſucceſſione omni carentem conſtituatur. Manet enim, & aſſiduè dona pro nobis offert. Imprimis quippe ſemetipſum obtulit, ut perfectiore vivaque pro totius Mundi ſalute mactatâ hoſtiâ, Veteris Teſtamenti Sacrificium aboleret. In quo idem ipſe victima fuit, ipſe Sacrificium; ipſe Sacerdos; ipſe Altare; ipſe Deus, ipſe homo; ipſe Rex; ipſe Pontifex; ipſe Ovis; ipſe Agnus, adeóque omnia in omnibus propter nos eſt factus, ut modis omnibus nobis vita ſuppeteret; ac Sacerdotii ſui conſtantem & immutabilem firmitatem in ſempiternum ſtatueret: ut non jam ſtirpis habitâ ratione ſucceſſiones diſtribueret; ſed ex juſtificatione conſervari propagarique in Spiritu Sancto ſingulari beneficio vellet.*

Objiciunt tertiò; *S. Paulus* Melchiſedechum vocat, *ſine patre, ſine matre, ſine genealogiâ.* Hoc autem non alii convenit quàm Chriſto, qui non fuit communi lege ex patre atque matre, neque ex libidine aut conjunctione viri feminæque ſatus, ſed æternus; de quo *Iſaias* cap. LIII. verſ. 8. *Generationem ejus quis enarrabit?*

Reſpondetur, Neque *Melchiſedechum*, neque Chriſtum ipſum cujus typus fuit, dici *ſine patre, ſine matre, ſine genealogiâ*, quòd patre, vel matre, vel genealogiâ caruerint. Nam Chriſtus quâ Filius Dei habet Patrem, quà Filius hominis habet Matrem & genealogiam omnium accuratiſſimam. Id unum itaque ſignificat Apoſtolus, Nec *Melchiſedechum*, neque Chriſtum Sacerdotes fuiſſe ex Ordine Levitico, quia in ſucceſſorum *Aaronis* genealogia neuter cenſeatur, neuter ſive patre, ſive matre Levitica ſatus fuerit. Eodem certè modo *Melchiſedechus* fuit ſine patre, ſine matre, ſine genealogiâ, quo Chriſtus. At Chriſtus ex mente Apoſtoli fuit ſine patre, ſine matre, ſine genealogiâ, quia de Tribu Levitica non fuit. *In quo enim hæc dicuntur*, inquit, *de aliâ Tribu eſt, de quâ nullus Altari præſto fuit. Manifeſtum eſt enim quòd ex Judâ ortus ſit Dominus noſter, in quâ Tribu nihil de Sacerdotibus Moyſes locutus eſt.* Eodem igitur modo *Melchiſedechus* fuit ſine patre, ſine matre, ſine genealogiâ, ut colligitur ex verſ. 5. & 6. *Et quidem de filiis Levi Sacerdotium accipientes, mandatum habent decimas ſumere à Populo ſecundùm Legem, id eſt à fratribus ſuis: Quanquam & ipſi exierint de lumbis Abrahæ. Cujus autem generatio non annumeratur in eis, decimas ſumpſit ab Abraham, & hunc qui habebat repromiſſiones benedixit.* Hinc conſtat, *Sine genealogiâ* dici, non ob aliam rationem, quàm quia ex Levitis originem non duxit, atque ea in re Chriſti typus fuit. Id quadrat optimè ſcopo Apoſtoli, qui hic omnino eſt, ut oſtendat Chriſti Sacerdotio Leviticum Sacerdotium aboleri. Hoc inde probat, quia Chriſtus non fuit ex Tribu Levi, ſed ex alia Tribu, adeóque Sacerdotium ejus non fuit Levitico ſimile, ſed juxta ordinem *Melchiſedech*, qui ex Levitarum familiâ non fuit. *Si ergo*, inquit,

inquit, *conſummationem per Sacerdotium Leviticum erat: quid adhuc neceſſarium fuit ſecundùm ordinem Melchiſedech alium ſurgere Sacerdotem, & non ſecundùm ordinem Aaron dici? Translato enim Sacerdotio, neceſſe eſt ut & Legis tranſlatio fiat.* Hæc Reſponſio confirmatur ex *S. Hieronymo* Epiſtolâ CXXVI. ubi *Melchiſedecham* ab Apoſtolo ἀγενεαλόγη-τον dici ait, *Non quod abſque patre & matre fuerit cùm Chriſtus quoque ſecundùm utramque naturam & Patrem habuerit, & Matrem, ſed quòd ſubitò introducatur in Geneſi occurriſſe Abrahæ à cæde hoſtium revertenti, & nec ante, nec poſtea ejus nomen feratur adſcriptum. Affirmat autem Apoſtolus, quòd Aaron Sacerdotium, id eſt Populi Judæorum, & principium habuerit & finem; Melchiſedech autem, id eſt Chriſti & Eccleſiæ, & in præteritum & in futuram æternum ſit, nullumque habuerit auctorem; & quòd tranſlatô Sacerdotio Legis quoque mutatio fiat: ut nequaquam de Agar Ancillâ & Monte Sina, ſed de Sara libera, & Arce Sion egrediatur Verbum Domini & Lex Dei de Jeruſalem.*

Sanctus quoque *Epiphanius* Hæreſi LV. explicat quo ſenſu *Melchiſedech* ἀπάτωρ ἀμήτωρ dicatur: *Patris verò*, inquit, *ac matris expers dicitur, non quod ambobus illis caruerit; ſed quòd nulla ſit illorum in Divinis Litteris expreſſa mentio.*

Objiciunt quartò, Ab Apoſtolo aſſeri; *Melchiſedechum neque initium dierum, neque finem vitæ habere*: Quod certè nulli mortalium competit, ſed ſoli Deo & Domino noſtro Jeſu Chriſto.

Reſpondetur, *Melchiſedechum* dici ab Apoſtolo non habuiſſe initium dierum neque finem vitæ, quia neque nativitatis ejus tempus, aut nativitas ipſa, vel parentes; neque mors à *Moſe* memorata eſt, ut Chriſti typum exhiberet, qui revera non habuit initium dierum neque finem vitæ, quà Deus eſt, & cujus Sacerdotium eſt æternum. Hæc reſponſio confirmatur ex *Theodoreto* Dialogo II. qui inſcribitur: *Inconfuſus*: Ubi locum illum Apoſtoli de Melchiſedecho expendens, ſic Orthodoxum interrogantem inducit: *Dic igitur, congruunt ne horum ſingula Melchiſedech ſecundùm naturam & veritatem?* Ubi verò per multas interrogationes Eraniſtem eò adduxit, ut hæc humanæ naturæ menſuram ſuperare fateretur, quærit Orthodoxus: *Quid ergo, an falſa dixiſſe dicemus Apoſtolum?* Reſpondet Eraniſtes: *Abſit.* Tum Orthodoxus: *Quâ igitur ratione fieri queat, ut & Apoſtolo veritatis laudem afferamus, & Melchiſedech quæ ſupra naturam ſunt adaptemus?* ERAN. *Obſcurus valde hic locus, & qui accuratam explicationem deſiderat,* ORTH. *Iis qui attendere velint, verborum ſententiam aſſequi difficile non erit.*
» *Cùm enim dixiſſet divinus Apoſtolus*, Sine patre,
» ſine matre, ſine genealogiâ, neque initium
» dierum, neque finem vitæ habens, *addidit*,
» Aſſimilatus Filio Dei manet Sacerdos in per-
» petuum, *Et apertè nos docet, quòd Melchiſedech in iis quæ humanam naturam ſuperant archetypum eſt Chriſtus Dominus. Melchiſedech verò dixit aſſimilatum eſſe Filio Dei. Sic autem conſideremus. Dicisne Dominum patrem habuiſſe ſecundùm carnem?* ERAN, *Nullo modo.* ORTH. *Quid ita?* ERAN. *Ex ſolâ enim Sanctâ natus eſt Virgine.* ORTH. *Rectè igitur ſine patre nominatus eſt?* ERAN. *Verè.* ORTH, *Dicisne ipſum matrem habuiſſe ſecundùm divinam naturam?* ERAN. *Nequaquam.* ORTH. *Ex ſolo enim ante ſecula genitus eſt Patre.* ERAN. *In confeſſo eſt.* ORTH. *Itaque etiam ſine genealogiâ dictus eſt propter ineffabilem ejus ex Patre generationem.* Generationem *enim* ejus, *ait Propheta*, quis enarrabit? ERAN. *Rectè dicis.* ORTH. *Sic ipſi convenit, nec dierum initium, nec finem vitæ habere, Caret enim principio & fine,* A *& ut breviter dicam, Æternus eſt, & Patri coæternus,* ERAN. *Hæc mihi quoque ita videntur. Deinceps verò conſiderandum eſt quomodo conveniant hæc etiam admirando Melchiſedech.* ORTH. *Tanquam imagini & typo. Imago verò, ſicut ante diximus, non omnia habet quæcumque habet archetypum. Itaque Salvatori quidem conveniunt hæc naturâ & veritate, Melchiſedech verò antiqua genealogiæ Hiſtoria hæc attribuit. Cùm enim Patriarcha Abraham patrem nos docuiſſet, Iſaac verò patrem ac matrem, & Jacob ſimiliter, atque hujus filiorum, ſed & priſcorum quoque Patrum ſeriem expoſuiſſet,* B *Melchiſedech patrem & matrem non nominavit; neque illum ab aliquo ex Noe poſteris genus ducere docuit, ut eſſet typus illius qui verè eſt ſine patre & ſine matre. Quod ita nos intelligere docuit divinus Apoſtolus. Eodem enim loco hæc quoque adjecit.*
« Cujus autem generatio non annunciatur ex eis,
« decimas ſumpſit ab Abraham, & hunc qui habe-
« bat repromiſſiones, benedixit. ERAN. *Et quoniam parentum ejus nullam mentionem fecit divina Scriptura, ſine patre poteſt & ſine matre appellari?* ORTH. *Si verè ſine patre eſſet, & ſine matre, non eſſet imago, ſed veritas. Quia verò non naturâ* C *hæc habet, ſed ſecundùm divinæ Scripturæ diſpenſationem, veritatis typum oſtendit*... ERAN. *Concedamus ſanè ſine patre, & ſine matre, & ſine genealogiâ ſic eſſe, ut dixiſti: Quod nec initium dierum, nec finem vitæ habeat, quomodo intelligemus?* ORTH. *Antiquam genealogiam conſcribens divinus Moyſes, docuit nos, quò Adam cùm tot eſſet annorum, genuit Seth, & cùm tot vixiſſet annos vitæ finem accepit. Sic etiam de Seth, & Enos, & reliquis dixit. Melchiſedech verò & ortus principium & vitæ finem ſilentio præteriit. Quare ſecundùm hiſtoriam, nec initium dierum, nec vitæ finem habet: At ſecundùm veritatem Unigenitus Dei Filius nec cœpit eſſe, nec finem* D *habiturus eſt.* ERAN. *Omnes conſentiunt,* ORTH. *In iis ergo quæ Deo conveniunt, & quæ verè divina ſunt, Melchiſedech typus & figura erat Chriſti Domini; in Sacerdotio autem quod hominibus magis quàm Deo convenit, Chriſtus Domini Pontifex fuit ſecundùm ordinem Melchiſedech. Nam & ille Sacerdos fuit Gentium, & Chriſtus Dominus pro omnibus hominibus ſanctiſſimum & ſalutare ſacrificium obtulit.*

Hanc doctrinam ex *S. Joanne Chryſoſtomo* hauſerat *Theodoretus*, qui Homiliâ XII. in Epiſtolam ad Hebræos hæc habet de Melchiſedecho: *Sicut hujus neſcimus neque initium dierum, neque vitæ finem,* E *propterea quod non ſcripta ſint: ita Jeſu neſcimus, non quòd non ſcripta ſint, ſed propterea quòd non ſint. Nam ille quidem eſt figura, hic verò veritas*... *Aſſimilatus autem Filio Dei. Si autem ubique futura eſſet ſimilitudo, non utique eſſent typus & veritas, ſed ambo eſſent typus. Sicut etiam in imaginibus eſt aliquid quidem ſimile, aliquid verò diſſimile.*

Objiciunt quintò, Apoſtolum de *Melchiſedecho* dicturum ad *Hebræos* v, verſ. 11, ita præfari: *De quo nobis grandis ſermo & ininterpretabilis ad dicendum.* Hìc ſtupere Apoſtolum ad magnitudinem F perſonæ, & ineffabilem illam confiteri: quod nuſquam facit cùm de aliis typis loquitur, quibus Chriſtus olim figuratus fuerat

Reſpondetur, Apoſtolum non vocare ininterpretabilem ſermonem qui eſt de perſonâ *Melchiſedechi*, ſed eum qui eſt de analogiâ *Melchiſedechum* inter & Chriſtum, neque ſimpliciter ſermonem illum ininterpretabilem aſſerere, ſed reſpectu Hebræorum, qui *Imbecilles facti ſunt ad audiendum.* Hæc Reſponſio confirmatur ex *S. Hieronymo* Epiſtolâ CXXVI. *Difficultatem rei*, inquit, *proœmio exaggerat, dicens*: Super quo multus nobis ſer-
« mo eſt, & ininterpretabilis: *Non quia Apoſtolus*
« *non potuerit id interpretari: ſed quia illius tempo-*

ris

ris non fuerit. Hebræis enim, id eſt, Judæis perſuadebat, non jam fidelibus, quibus paſſim proderet Sacramentum. Verumtamen ſi Vas Electionis ſtupet ad myſterium, & de quo diſputat, ineffabile confitetur: quantò magis nos vermiculi & culices, ſolam debemus ſcientiam inſcitia confiteri, & ampliſſimam domum parvo quaſi foramine oſtendere; ut dicamus quaſi duo Sacerdotia inter ſe ab Apoſtolo comparata, prioris Populi & poſterioris. Et hoc ait totâ diſputatione, ut ante Levi & Aaron Sacerdos fuerit Melchiſedech ex Gentibus: Cujus tantum prædicat meritum, ut futuris Sacerdotibus Judæorum in lumbis benedixerit Abraham: Totumque quod ſequitur in laudes Melchiſedech, ad Chriſti typum referri, cujus profectus Eccleſiæ Sacramenta ſunt.

Objiciunt ſextò verba Apoſtoli ad *Hebræos* VII, verſ. 7. *Sine ulla contradictione, quòd minus eſt, à meliore benedicitur.* Ex quibus colligunt, Divinioris cujuſdam naturæ fuiſſe *Melchiſedechum*, nec in hominibus numerandum. Qui enim *Abrahamo* tanto Patriarchæ benedixit, major illo digniorque eſſe debuit.

Reſpondetur, Quòd etſi *Melchiſedechus* dignitate, officio, myſterio, major fuerit *Abrahamo*, non ſequitur quòd divinioris naturæ fuerit. Sicut quamvis minimus in Regno cælorum ſit major *Joanne Baptiſta*, quo major inter natos mulierum non fuit, non ſequitur minimum illum in Regno cælorum divinioris eſſe naturæ quàm *Joannem Baptiſtam*. Hæc Reſponſio confirmatur ex *S. Epiphanio* Hæreſi LV. ubi de *Melchiſedecho* ſcribit: *Qui Abrahamo benedixit, & ab eo decumam accepit. Ita enim fieri decebat, ut à Dei famulo Altiſſimi Sacerdos honoraretur; utque primus Abrahamus præputiato Sacerdoti Sacra celebranti munus offerret; quandoquidem futurum erat aliquando, ut Circumciſionis proprium Sacerdotium originem ab illo ipſo duceret, quò ſublimitas omnis adversùs Dei cognitionem elata, cognitione deprimeretur: ac ne Circumciſio glorioſius ſeſe jactitans, de Sacerdotio poſſet cum Eccleſia Sancta Sacerdotio contendere. Cùm enim Abrahamus Melchiſedecho decumam obtulerit, illiuſque poſteri Levi & Aaroni deinceps offerrent, ac nihilominus poſtea cùm attributum Circumciſioni Sacerdotium adhuc penes Aaronem ejuſque ſtirpem maneret, Divina per Davidem Scriptura, duodecim ab origine Levi generationibus evolutis, ab Aaronis verò ſucceſſione ſeptem, oraculum illud ediderit, argumento illud fuit, Sacerdotii dignitatem in Teſtamento Veteri perpetuò non eſſe manſuram; ſed in eum ordinem eſſe transferendam, qui Levi & Aaronem anteceſſit. Quod ipſum à Chriſto ad hodiernum uſque diem in Eccleſia factum & adminiſtratum cernimus: ubi Sacerdotalis generis non ex ipſa ſtirpe; ſed ex virtutis forma ac ratione delectus inſtituitur.* Confirmatur & ex *Theodoreto* Quæſtione LXIV. in Geneſim. *Tum Rex*, inquit, *tum Sacerdos erat; Sacerdos autem Dei omnium: Unde etiam Abram Patriarcha obtulit ei ſpoliorum decimas; & cùm juſtus eſſet & amicus Dei, ab eo benedictionem percipit. Typum enim gerebat Sacerdotii Dominici.* Ita & *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. II. *Glaphyrorum*, ubi ex eo quòd *Aaron* ſanguine arietis inunctus ſit & ſanctificatus ut Sacerdotio fungeretur, cùm tamen ariete non eſſet inferior naturâ, ſed ſignificatione duntaxat in eo ritu præcelleret ſanguis arietis, ut typus ſanctificationis per ſanguinem Chriſti, ita colligit: *Ne igitur, eos pudeat, etiamſi Abraham multò potior ac melior exiſtens quàm Melchiſedech, ab eo benedictus dicatur. Typus enim erat vincens, non autem benedicentis natura.*

Objiciunt ſeptimò verba Apoſtoli ad *Hebræos* VII. verſ. 7. quibus Melchiſedechus comparatur cum Levitis; *Et hic quidem decimas morientes homines accipiunt: ibi autem conteſtatur, quia vivit.* Hic de Levitis, quibus decimæ dabantur, duo dici obſervant: alterum quòd homines, alterum quòd mortales fuerint. At hunc Sacerdotem, cui *Abrahamus* decimas dedit, non hominem, non mortalem fuiſſe, ſed eum de cujus vita & æternitate teſtimonium habeamus omni exceptione majus; nempe illud *Davidis* quod profert Apoſtolus: *Tu es Sacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedech.* Quaſi dicat: Tu es ille, Juſtitiæ Paciſque Rex, ille Sacerdos qui vivis, æternuſque es, quem vidit *Abrahamus*, decimiſque ac muneribus eſt veneratus, & *Melchiſedechum* appellavit, cùm appellare eum majore atque ampliore nomine non poſſet. Id confirmant ex illis verbis verſ. 15. & 16. *Et ampliùs adhuc manifeſtum eſt; ſi ſecundùm ſimilitudinem Melchiſedech exurgat alius Sacerdos, qui non ſecundùm legem mandati carnalis factus eſt, ſed ſecundùm virtutem vitæ inſolubilis.* Nimirum quod in Levitis fuiſſe negat, id in Melchiſedecho & Meſſia ponit, *Virtutem vitæ indiſſolubilis.*

Reſpondetur I. *Melchiſedechum* habere teſtimonium quòd vivat, quia in Hiſtoria *Moſis* & in Pſalmo *Davidis* Sacerdotium ejus commendatur nullâ mortis aut ſucceſſoris mentione factâ; adeòque virtutem vitæ indiſſolubilis habere typicè duntaxat: Chriſto autem id convenire ut archetypo & in rei veritate, quia Sacerdos eſt æternus & immortalis, qui de ſe ipſe ait Apocal. I. *Ego ſum primus & noviſſimus: & vivus, & fui mortuus, & ecce ſum vivens in ſecula ſeculorum, & habeo claves mortis & inferni.*

Reſpondetur ſecundò, Verba illa non tam ad *Melchiſedechi* perſonam, quàm ad ejus Sacerdotium referenda, quod Levitico extincto adhuc ſupereſt & quaſi vivit, ut Græcorum plerique explicant.

Objiciunt octavò, Apoſtolum Sacerdotium *Melſedechi* extollere ſupra Sacerdotium Leviticum. *Si ergo*, inquit, *conſummatio per Sacerdotium Leviticum erat (Populus enim ſub ipſo Legem accepit) quid adhuc neceſſarium fuit ſecundùm ordinem Melchiſedech alium ſurgere Sacerdotem, & non ſecundùm ordinem Aaron dici?* Quibus ſignificat Apoſtolus, Nullam conſummationem rerum, quæ promiſſæ quondam erant, fieri potuiſſe per Leviticum Sacerdotium. Itaque opus fuiſſe Sacerdotio perfectiore, cujuſmodi fuit illud Meſſiæ, ſeu *Melchiſedechi*. At ſi *Melchiſedechus* mortalis homo fuit, & Salemenſium Rex & Sacerdos; abſurdum eſt fingere quòd Sacerdotium ejus purius fuerit illo quod tam perfectè juxta mentem Dei informavit *Moyſes*, & quòd perfectior Dei cultus exstiterit in media Chananæa, inter Infideles, quàm in familia & Eccleſia Patriarcharum.

Reſpondetur, Sacerdotium *Melchiſedechi* cum Regia ejuſdem Dignitate conjunctum præſtantius fuiſſe Levitico, tum quia ab inſigniori Perſona adminiſtratum eſt, tum quia typus fuit excellentior & expreſſior Sacerdotii Chriſti, & Sacrificii Chriſtianorum. Ut enim ait *S. Auguſtinus* Lib. XVI. *De Civitate Dei*, cap. XXII. *Ibi primùm apparuit Sacrificium, quod nunc à Chriſtianis offertur Deo toto orbe terrarum, impleturque illud quod longè poſt hoc factum per Prophetam dicitur ad Chriſtum, qui fuerat adhuc venturus in carne,* Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech. *Non ſcilicet ſecundùm ordinem Aaron: Qui ordo fuerat auferendus illuceſcentibus rebus, quæ illis umbris prænotabantur.* Pſal. 109. 4.

PRO-

PROPOSITIO IV.

Sacrificium Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia, ablatione panis & vini à Melchiſedecho ſignificatum eſt.

SACERDOTIUM Melchiſedechi figuram fuiſſe Sacerdotii Chriſti manifeſtum eſt ex *Davidis* oraculo à *S. Paulo* uſurpato ad æternitatem Sacerdotii Chriſti comprobandam ad *Hebræos* VII. verſ. 21. *Juravit Dominus, & non pœnitebit eum, Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.* At major difficultas eſt utrum *Melchiſedechus* ſacrificio quoque ſuo incruentum Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia Sacrificium præfiguraverit. Id conſtanter aſſerunt Catholici Doctores; Hæretici Lutherani & Calviniſtæ negant. Catholica ſententia Scripturæ Sacræ verbis nititur *Geneſis* XIV. verſ. 18. *At vero Melchiſedech Rex Salem, proferens panem & vinum, erat enim Sacerdos Dei Altiſſimi, benedixit ei.* Ubi verbum *hotſi* quod in Textu Hebræo reſpondet τῷ *proferens*, relationem ad ſacrificium habere, conſtat ex iſtius loci collatione cum altero *Judicum* VI. verſ. 18. & 19. ubi idem verbum *hotſi* uſurpatur in Hebræo, quo loco Vulgata noſtra habet, *Ne recedas hinc, donec revertar ad te portans Sacrificium, & offerens tibi.* Verba ſunt *Gedeonis* Angelum, qui humanâ ſpecie ipſi apparuerat, rogantis, ut pauliſper expectet, donec afferat victimam Deo per ipſum offerendam. *Ingreſſus eſt itaque Gedeon, & coxit hœdum, & de farina modio azymos panes; carneſque ponens in caniſtro, & jus carnium mittens in ollam, tulit omnia ſub quercu, & obtulit ei:* ut ſcilicet Deo in Sacrificium illa offerret. *Cui dixit Angelus Domini: Tolle carnes & azymos panes, & pone ſupra petram illam, & jus deſuper funde. Cùmque feciſſet ita, extendit Angelus Domini ſummitatem virgæ, quam tenebat in manu, & tetigit carnes & panes azymos: aſcenditque ignis de petra, & carnes azymoſque panes conſumpſit.* Præterea tres ibi narrantur à *Moſe* actiones *Melchiſedechi*, quarum duæ poſteriores ſunt planè Sacerdotales, ſcilicet benedicere *Abrahamo*, & decimas ab eo accipere: prima igitur actio, ſcilicet prolatio panis & vini Sacerdotalis fuit & ſacrifica. Quod enim pertinaciter contendunt Hæretici; *Melchiſedechum* protuliſſe panem & vinum *Abrahamo* velut ſubſidium ad reficiendos Milites ex prælio fatigatos, vel ut honorarium quod Viris potentibus, maximéque Victoribus ex bello redeuntibus offerri ſoleret, cujus moris plura exempla cùm ſacra tum profana congerunt, omnino improbabile eſt: Nam *Abrahamus* cum ſpoliis opimis hoſtium & annona rediens, pane & vino ad reficiendos Milites aliunde quæſito non egebat: Nec moris unquam fuit ut panis & vini honorarium à majoribus inferioribus offerretur. *Melchiſedech* autem major erat *Abrahamo*, utpote Rex & Sacerdos Dei Altiſſimi; quo nomine & illi benedixit, cùm *Sine ulla contradictione, quod minus eſt à meliore benedicatur*, (ut ait Apoſtolus.) Tertiò, cùm Scriptura Sacra pluribus in locis deſcribat nobis Sacerdotium *Melchiſedechi* ut diſtinctum ab Aaronico, & ut ſimillimum Sacerdotio Chriſti; conveniens certè fuit ut alicubi traderet quale fuerit *Melchiſedechi* Sacrificium. Siquidem Sacerdotium ad oblationem ſacrificii inſtitutum eſt; & ignorato ſacrificio conſequens eſt & Sacerdotium ignorari. Nuſquam autem fit mentio Sacrificii à *Melchiſedecho* oblati, niſi loco laudato Geneſeos. Per prolationem ergo panis & vini, ſacrificam actionem intelligere oportet. Denique id omnino conficitur ex verbis ſequentibus, quibus Spiritus Sanctus rationem reddit cur *Melchiſedechus* panem & vinum protulerit, *Erat enim Sacerdos Dei Altiſſimi.* Quæ ratio ad rem nullatenus pertineret, niſi panem & vinum ad Sacrificium protuliſſet, vel Deo priùs oblata *Abrahamo* tribuiſſet.

Neque verò ullius momenti eſt quod objiciunt Hæretici, Particulam cauſalem *chi* non eſſe in Hebræo, ſed *vau* conjunctivam. Quod etiam obſervat hebraizans *Cajetanus.* Ex LXX. vertunt: *Erat autem Sacerdos Dei Altiſſimi.* Quod & ita profert *S. Hieronymus*, Epiſtolâ CXXVI. Id (inquam) nullius eſt momenti. Norunt enim Hebraicæ linguæ periti, conjunctivam particulam apud Hebræos ſæpe vim habere cauſalis. Exempla ſunt obvia. *Geneſis* XX. verſ. 3. ſic legimus: *En morieris propter mulierem quam tuliſti; habet enim virum.* Ubi Hebræi legunt, *Vehi behhulath bahhal. Et ipſa habet virum.* Pſalmo CXXIV. *Non avertas faciem tuam à me, & ſimilis ero deſcendentibus in lacum.* Ubi (*Et*) poſitum eſt pro (*quia*) hoc ſenſu: Quia ſi faciem averteris à me, ſimilis ero deſcendentibus in lacum. *Iſaia* LXIV. verſ. 5. *Ecce tu iratus es, & peccavimus:* Id eſt, Tu iratus es quia peccavimus.

Probatur ſecundò Propoſitio noſtra ex Traditione. Patres enim omnes quotquot *Melchiſedechi* & Sacerdotii ejus meminerunt, illudque cum Sacerdotio Chriſti ut figuram cum veritate compararunt, prolationem panis & vini à *Melchiſedecho* factam cum *Abrahamo* victori occurrit, velut actionem ſacram & ſacrificam agnoverunt, & ut typum Euchariſtici Sacrificii, quod in Eccleſia Catholica offertur, commendarunt. Hos inter primus laudandos venit *Clemens Alexandrinus* Lib. IV. Stromatum pag. 539. Edit. Pariſ. 1641. *Melchiſedech*, inquit, *Rex Salem, Sacerdos Dei Altiſſimi, qui vinum & panem ſanctificatum dedit nutrimentum, in typum Euchariſtiæ.*

Euſebius Cæſarienſis Lib. V. *Demonſtrationis Evangelicæ*, cap. III. ubi Pſalmi CIX. Oracula explicat. *Et ſanè*, inquit, *Oraculi exitus admirabilis ei qui contempletur, quemadmodum Salvator noſter Jeſus, qui eſt Chriſtus Dei, ipſius Melchiſedech ritu, ea quæ ad Sacerdotium in hominibus gerendum ſpectant, per ſuos Miniſtros perficiat. Nam quemadmodum ille qui Sacerdos Gentium erat, nuſquam videtur Sacrificiis corporalibus functus, ſed vino ſolo & pane, dum ipſi Abraham benedicit, ita ſanè primus ipſe Salvator ac Dominus noſter, deinde qui ab ipſo profecti ſunt; Sacerdotes, in omnibus Gentibus, Spirituale ſecundùm Eccleſiaſticas Sanctiones Sacerdotii Munus obeuntes, vino ac pane, & Corporis illius & ſalutaris Sanguinis Myſteria repræſentant: quæ ſanè Myſteria Melchiſedech tantò ante Spiritu divino cognoverat, & rerum futurarum imaginibus uſus fuerat, ſicut etiam Moſis Scriptura teſtificatur, ubi ait:* Et Melchiſedech « Rex Salem, protulit panes & vinum. Erat autem « Sacerdos Dei Altiſſimi, & benedixit Abraham. « *Meritò igitur & cum juris jurandi adjectione, uni ei de quo hic agimus talia promiſſa ſunt.* Juravit, « *inquit*, Dominus Deus, & non pœnitebit eum, « Tu es Sacerdos in æternum ſecùndùm ordinem « Melchiſedech.

S. Epiphanius Hæreſi LV. Num. VI. *Ei*, inquit, *Melchiſedechus occurrit, ac panem ipſi vinumque protulit. Quo facto Myſteriorum ſignificationes adumbravit, quæ Domini figuram exprimebant, qui dixit, Ego ſum panis vivus. Sed & Sanguinis illius figuram, qui è perforato ipſius latere ad eorum, qui* *Joan.* 6. 35.

inquinati erant, expiationem aſperſionemque manavit.

S. Joannes Chryſoſtomus Homiliâ xxxvi. in Geneſim. *Vide*, inquit, *propter honorem in Patriarcham collocatum, quomodo Sacramentum inſinuatur. Protulit enim panem & vinum. Videns typum, cogita oro & veritatem, & admirare divinarum Scripturarum accuratam diligentiam, quomodo ſuperioribus ſeculis & ab initio futura præſignata ſint.* Et Homiliâ xxxvi. *Quæ fiebant*, inquit, *Chriſti typus erant, & ipſa oblata Myſterium quoddam præſignabant.* Idem contra *Judæos* ſcribens, apud *Euthymium* in Panoplia: *Deus*, inquit, *legalis extinctionem Sacerdotii præmonſtrans, per Davidem dixit:* Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech. *Qui non legales hoſtias immolabat; ſed preces, & panem ac vinum, ut Hiſtoria tradit. Manifeſtum igitur eſt, quòd cum Sacerdotio Aaronis ſublatus eſt Legalis vivendi Ritus: Cum Melchiſedechi verò Sacerdotio introductum eſt ei congruens Inſtitutum.*

S. Cyrillus Alexandrinus, Lib. II. *Glaphyrorum* in Geneſim. *Aptavit itaque divinus Paulus hæc ex ſimilitudine clara ac manifeſta Melchiſedech Chriſto. Statuit autem ſymbolum ſive typum Sacerdotii præſtantioris, quam eſt legale, benedictionem Abrahæ factam, vinique & panum oblationem. Neque enim aliâ ratione benedicti ſumus à Chriſto, magno ac vero Sacerdote.* Et infra. *Ipſum etiam*

Geneſ. 14. 17. *Sacerdotii modum in exemplum rei manifeſtè ob oculos poſuit. Panes enim & vinum obtulit Melchiſedech..... Qui erat ſimilitudo ac typus Chriſti, non quidem carnaliter Sacerdotium adminiſtrantis, ſed ſecundùm virtutem vitæ indiſſolubilis. Nutrit enim nos in immarceſcibilem vitam Myſticis Sacrificiis.*

Theodoretus Quæſtione LXIV. *in Geneſim* ubi de *Melchiſedecho* ſic loquitur: *Typum gerebat Sacerdotii Dominici. Ideòque & Abrahæ panes & vinum viciſſim dedit, ut qui forſaſſe ſolitus erat Deo omnium talia offerre. Oportebat enim & in hoc typum pateſieri.* Et Commentario in Pſalmum CIX. *Melchiſedech porrò nec Judæorum, ſed Gentium eſt Sacerdos. Sic & Dominus Chriſtus non pro Judæis tantùm, ſed pro omnibus hominibus ſemetipſum obtulit Deo. Exorditur autem Sacerdotium in nocte,*
» *poſt quam crucem ſubivit; cùm* Accipiens panem,
Math. 26. » & gratias agens, fregit & dixit, Accipite &
» comedite ex eo, Hoc eſt corpus meum. Simi-
» liter & calicem cùm temperaſſet, dedit Diſ-
» cipulis ſuis dicens: Bibite ex hoc omnes, Hic
» enim ſanguis meus Novi Teſtamenti, qui
» pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. *Invenimus autem Melchiſedech & Sacerdotem & Regem eſſe (figura enim erat veri Sacerdotis & Regis) & offerentem Deo non victimas ratione carentes, ſed panem & vinum. Hæc enim Abraha quoque obtulit, cùm Sacerdotii ſui exemplar in lumbis Patriarchæ ſecundùm Spiritum prævideret. Si igitur ex Davide Chriſtus ſecundùm carnem ortus eſt, & David ex Juda, & Pontificatum ſecundùm ordinem Melchiſedech accepit Chriſtus, Leviticum utique Sacerdotium ceſſavit, & in Juda Tribum majoris Sacerdotii benedictio tranſiit. Sacerdos autem nunc eſt Chriſtus, ex Juda ſecundùm carnem ortus non ipſe aliquid offerens, ſed caput exiſtens eorum, qui offerunt. Corpus enim ſuum Eccleſiam vocat, & per eam Sacerdotio fungitur ut homo, recipit autem ea quæ offeruntur, ut Deus. Offert verò Eccleſia Corporis ejus & Sanguinis ſymbola, totam maſſam per primitias ſanctificans.*

S. Iſidorus Peluſiota Lib. 1. Epiſtolâ CCCCXXXI. *Melchiſedech, panibus ac vino Sacerdotis munus obiens, per quæ divinorum Myſteriorum typum adumbrabat.*

A *S. Joannes Damaſcenus* Lib. IV. *De Fide Orthodoxa*, cap. XIV. *Abrahamum ex alienigenarum ſtrage redeuntem ille ſummi Dei Sacerdos Melchiſedech pane ac vino excepit. Menſa illa Myſticam hanc adumbrabat, quemadmodum & Sacerdos ille veri Pontificis Chriſti figuram & imaginem præ ſe ferebat, Tu enim, inquit, es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech.* Pſalm. 109.

Oecumenius in Commentario cap. VII. Epiſtolæ ad Hebræos. *Melchiſedech primus hoſtiam ſine ſanguine Deo obtulit, nempe panem & vinum. Aut quia etiam Chriſtus ſine ſanguine hoſtiam obtulit,*
B *deinde poſtmodum ſuum ipſius etiam Corpus: Propterea ergo aptè dictum eſt, Chriſtum eſſe Sacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech.* Et infra: *Significat ſermo, quòd licèt Chriſtus non obtulerit incruentam hoſtiam (Siquidem ſuum ipſius corpus obtulit) At tamen qui ab ipſo funguntur Sacerdotio, quorum Deus Pontifex eſſe dignatus eſt, ſine ſanguine offerent. Nam hoc ſignificat*, in æternum. *Neque enim de ea quæ ſemel à Deo facta eſt oblatio & hoſtia dixiſſet*, In æternum: *Sed reſpiciens ad præſentes Sacrificos, per quos medios Chriſtus ſacrificat & ſacrificatur: qui etiam in Myſtica Cœna modum illis tradidit*
C *hujuſmodi Sacrificii.*

Patrum Latinorum agmen ducit *S. Cyprianus* Epiſtola LXIII. ad *Cæcilium* ſcribens: *Item in Sacerdote Melchiſedech Sacrificii Dominici Sacramentum præfiguratum videmus, ſecundùm quòd Scriptura Divina teſtatur & dicit:* Et Melchiſedech «
Rex Salem protulit panem & vinum. Fuit autem «
Sacerdos Dei ſummi, & benedixit Abraham. «
Quòd autem Melchiſedech typum Chriſti portaret, declarat in Pſalmis Spiritus Sanctus ex perſona Patris ad Filium dicens: Ante Luciferum genui te: Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem
D Melchiſedech. *Qui ordo utique hic eſt de ſacrificio illo veniens & inde deſcendens; quòd Melchiſedech Sacerdos Dei ſummi fuit, quòd panem & vinum obtulit, quòd Abraham benedixit. Nam quis magis Sacerdos Dei ſummi, quàm Dominus noſter Jeſus-Chriſtus, qui Sacrificium Deo Patri obtulit, & obtulit hoc idem quod Melchiſedech obtulerat, id eſt, panem & vinum, ſuum ſcilicet Corpus & Sanguinem...... Ut ergo in Geneſi per Melchiſedech Sacerdotem benedictio circa Abraham poſſet rite celebrari, præcedit ante imago Sacrificii Chriſti, in pane & vino ſcilicet conſtituta, quam rem perficiens*
E *& adimplens Dominus panem & calicem mixtum vino obtulit, & qui eſt plenitudo, veritatem præfiguratæ imaginis adimplevit.*

S. Hieronymus in Epiſtola XVII. ad Marcellam. *Recurre*, inquit, *ad Geneſim, & Melchiſedech Regem Salem, hujus Principem invenies Civitatis: Qui jam tunc in typo Chriſti panem & vinum obtulit, & Myſterium Chriſtianum in Salvatoris Sanguine & Corpore dedicavit.* Et Epiſtolâ CXXVI. ad Evagrium, *Ordinem Melchiſedech*, & Sacerdotium ſic interpretari dicit Græcos Patres: *Quòd non carnis & ſanguinis victimas immolaverit, & bru-*
F *torum animalium ſanguinem dexterâ ſusceperit; ſed pane & vino, ſimplici, puroque ſacrificio Chriſti dedicaverit Sacramentum.*

S. Auguſtinus Libro octoginta trium Quæſtionum, Quæſt. LXI. *Dominus noſter Jeſus-Chriſtus ipſe eſt Sacerdos noſter in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech, qui ſeipſum obtulit holocauſtum pro peccatis noſtris; & ejus ſacrificii ſimilitudinem celebrandam in ſuæ Paſſionis memoriam commendavit: ut illud quod Melchiſedech obtulit Deo jam per totum orbem terrarum in Chriſti Eccleſia videamus offerri.*

Item in Libro contra Adverſarium Legis & Prophetarum, cap. XX. *Noverant*, inquit, *qui legunt*,

gunt, quid protulerit Melchiſedech, quando benedixit Abraham, & jam ſunt participes ejus. Vident tale Sacrificium nunc offerri Deo toto orbe terrarum. Lib. xvi. *De Civitate Dei*, cap. xxii. de *Melchiſedecho* agens, & *Abrahamo* ab illo benedicto: *Ibi quippe*, inquit, *primum apparuit Sacrificium quod nunc à Chriſtianis offertur Deo toto orbe terrarum, impleturque illud, quod longè poſt hoc factum, per Prophetam dicitur ad Chriſtum, qui fuerat adhuc venturus in carne:* Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech. *Non ſcilicet ſecundùm ordinem Aaron, qui ordo fuerat auferendus illuceſcentibus rebus, quæ illis umbris prænotabantur.* Ex Lib. xvii. cap. xvii. *Et eo*, inquit, *quod jam nuſquam eſt Sacerdotium & Sacrificium ſecundùm ordinem Aaron; & quod ubique offertur ſub Sacerdote Chriſto quod protulit Melchiſedech, quando benedixit Abraham, quis ambigere permittitur; de quo iſta dicantur?* Lib. xviii. cap. xxxv. *Hoc Sacrificium*, inquit, *per Sacerdotium Chriſti ſecundùm ordinem Melchiſedech cùm in omni loco à ſolis ortu uſque ad occaſum Deo jam videamus offerri; Sacrificium autem Judæorum, quibus dictum eſt, Non eſt mihi voluntas in vobis, nec accipiam de manibus veſtris munus, ceſſaſſe negare non poſſunt.*

Tractatu in Pſalmum xxxiii. Concione i. *Erat autem, ut noſtis, Sacrificium Judæorum antea ſecundùm ordinem Aaron in victimis pecorum; & hoc in myſterio. Nondum erat Sacrificium Corporis & Sanguinis Domini, quod fideles norunt, & qui Evangelium legerunt; quod Sacrificium nunc diffuſum eſt toto orbe terrarum. Proponite ergo vobis ante oculos duo Sacrificia; & illud ſecundùm ordinem Aaron, & hoc ſecundùm ordinem Melchiſedech, de quo dicitur, Tu es Sacerdos in æternum, &c.* Et Concione ii. *Ipſe*, inquit, *de Corpore & Sanguine ſuo inſtituit Sacrificium ſecundùm ordinem Melchiſedech.*

Tractatu in Pſalmum cix. *Judæi*, inquit, *vident periiſſe jam Sacerdotium ſecundùm ordinem Aaron, & non agnoſcunt Sacerdotium ſecundùm ordinem Melchiſedech.* Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech. *Fidelibus loquor. Si quid non intelligunt Catechumeni, auferant pigritiam, feſtinent ad notitiam. Non ergo opus eſt Myſteria promere: Scriptura vobis intiment quid eſt Sacerdotium ſecundùm ordinem Melchiſedech.*

Epiſtolâ xcv. quæ eſt clxxvii. poſtremæ Editionis Pariſienſis, ad *Innocentium I.* Pontificem Maximum datâ: *Melchiſedech*, inquit, *prolato Sacramento Menſæ Dominicæ, novit æternum ejus Sacerdotium figurare.*

S. Cæſarius Arelatenſis Homiliâ vii. *Hic ergo in Melchiſedech*, inquit, *cujus genealogia vel origo notitiam illius temporis latuit, oblatione panis & vini hoc Chriſti Sacrificium præſignavit:* Nimirum Corporis & Sanguinis ejus, quod in Euchariſtia exhibetur & offertur.

Caſſiodorus in Pſalmum cix. hæc verba explicans, *Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech, &c.* hæc habet: *Hoc etiam Prophetæ promiſiſſe Filio commemorat Patrem. Cui enim poterit veraciter iſtud & evidenter aptari, niſi Domino Salvatori, qui Corpus & Sanguinem ſuum in panis ac vini erogatione ſalutariter conſecravit? Quem ordinem per myſticam ſimilitudinem Melchiſedech Juſtiſſimus Rex inſtituit, quando Domino panis & vini fructus obtulit. Conſtat enim pecudum victimas periiſſe, quæ fuerunt ordinis Aaron; & Melchiſedech manere potius Inſtitutum, quod toto orbe in Sacramentorum erogatione celebratur.*

Paſchaſius Radbertus in Epiſtolâ ad Frudegardum: *Volo*, inquit, *perpendat fidelis animus, quid interſit inter illud typicum Paſcha, quo agnus immolatus eſt, & in eadem Cœna comeſtus; & iſtud, quod ſecundùm ordinem Melchiſedech in pane & vino continuò celebratur.* Et mox: *Deinde Corpus & Sanguis in Calice ad expletionem factum eſt veritatis, ut quod in Melchiſedech præceſſerat, totum compleretur in Chriſto.*

Potho. Prumienſis Libro ii. De ſtatu Domus Dei: *Denique*, inquit, *præter unum verum ſummumque Sacrificium, quod ſecundùm ordinem Melchiſedech in conſecratione Euchariſtiæ offerimus, nullum aliud munus præſtantius Altari Sancto ſuperponimus.*

Sanè *Melchiſedechum* figuram fuiſſe Sacerdotii Chriſti in eo præſertim quòd panem & vinum obtulerit, adeóque Chriſtum Sacerdotem eſſe ſecundùm ordinem *Melchiſedech*, quatenus figuram illam complet, Corporiſque ac Sanguinis ſui exhibet veritatem, Deoque per Sacerdotes illa offert in Euchariſtiæ Sacrificio, ut Patres ſummo conſenſu interpretantur, hæc ratio luculenter confirmat. Siquidem Chriſtus eſt Sacerdos ſecundùm ordinem *Melchiſedech*, in Sacrificio, ſive in eo quod eſt proprium hujus Sacerdotii cum eo convenire debet. Nihil autem illius Sacerdotii proprium eſt, niſi forma rituſque talis Sacrificii. Quòd enim *Melchiſedech* benedixerit & decimas acceperit, hujus Sacerdotii non eſt proprium, ſed commune ipſi cum Sacerdotio Levitico. Quod oleo ſenſibili non fuerit unctus *Melchiſedechus*, neque ſucceſſerit alteri, nec alius ipſi ſucceſſerit, non eſt proprium *Melchiſedech*, ſed commune cum *Abel*, aliiſque nonnullis. Denique quòd ejus genealogia ſcripta non ſit, ac propterea ſit typus æterni Sacerdotii Chriſti, præter quàm quod extrinſecum eſt Sacerdotio, non eſt proprium *Melchiſedech*, ſed commune cum *Job*, *Elia*, & aliis, quos fuiſſe Sacerdotes exploratum eſt ex Scriptura Sacra, quæ tamen eorum genealogiam non deſcribit, ut obſervat *S. Epiphanius Hæreſi* lv. Cùm itaque oblatio panis & vini, incruenti ſcilicet, puri, ſimpliciſque Sacrificii, propria fuerit Sacerdotii *Melchiſedechi*, Chriſtus ſecundùm ordinem *Melchiſedech* Sacerdos in æternum, hoc functus eſt Sacerdotio, quatenus ex pane & vino Corpus & Sanguinem ſuum myſticis verbis conſecravit, & in Sacrificium ſub eorumdem elementorum ſpeciebus Deo obtulit, ut veritatem, cujus typum exhibuerat *Melchiſedechus*, impleret; illudque per Novæ Legis Sacerdotes eodem Ritu quem in ſuprema Cœna inſtituit, offerre non ceſſat. Sic æterno Sacerdotio fungitur, quia ejus Sacrificium perpetuum eſt, quod Sacrificio Crucis non convenit, quod ſemel duntaxat eſt oblatum, & ratione tantùm effectûs, ſcilicet redemptionis humani generis, æternum dici poteſt; ſed uni Sacrificio Euchariſtiæ, quod omni tempore in Eccleſia celebratur, & ad finem uſque ſeculorum celebrabitur.

At, inquies, proprium & ſingulare Sacerdotii *Melchiſedech* inſigne non fuit panis & vini oblatio in Sacrificio. Nam & Levitici Sacerdotes in jugi Sacrificio, quod manè & veſpere ſingulis diebus offerebant, panem adhibebant & vinum, ut ſcriptum eſt *Numer.* xxviii.

Reſpondetur, longè diverſam eſſe iſtius & *Melchiſedechiani* Sacrificii rationem. Jugis enim Sacrificii præcipua materia erat agnus anniculus; panis autem & vinum ut adjuncta, & quædam (ut ita dicam) illius Sacrificii condimenta adhibebantur: nec panis ille vulgaris erat & uſitatus, ſimplexque & purus, ſed azymus & oleo conſperſus.

Objicies, Si *Melchiſedech* typus fuiſſet Sacerdotii ac Sacrificii Chriſti quatenus panem & vinum obtulit; & Chriſtus hanc figuram impleviſſet cùm

inſtituit Euchariſtiæ Sacrificium; *S. Paulus* de Sacerdotio Melchiſedechi diſſerens, illudque cum Levitico comparans, & Sacerdotium Chriſti non ſecundùm ordinem *Aaron*, ſed ſecundùm ordinem *Melchiſedech* fuiſſe commemorans, tum oblationis panis & vini à *Melchiſedecho* factæ, tum Sacrificii Euchariſtiæ, quod ea oblatione ſignificatum eſt, meminiſſet. Neutrius porro meminit; quod argomento eſt *S. Paulum* figuram illam non agnoviſſe.

Reſpondetur, *S. Paulum* oblationis panis & vini à *Melchiſedecho* factæ, & Euchariſtiæ quam illa oblatio ſignificabat, non meminiſſe, quòd ejus inſtituto & conſilio id nullatenus condoceret. Quatuor enim ſibi probanda ac declaranda ſumpſit Apoſtolus, ad quæ nullatenus pertinet rerum iſtarum commemoratio. Probat primò Sacerdotium Chriſti mioimè futurum fuiſſe ſecundùm ordinem Leviticum; quia *David* quadringentis ampliùs annis poſt inſtitutionem Levitici Sacerdotii, vaticinatus eſt Chriſtum futurum Sacerdotem in æternum ſecondùm ordinem *Melchiſedech*; tum quia Chriſtus ortus non fuit de Tribu Levi, ſed de Tribu Juda, ex qua nullus unquam Sacerdotio functus eſt. Secundò, oſtendit Apoſtolus Sacerdotium Chriſti multò præſtantius futurum Levitico; quia Chriſtus futurus erat Sacerdos ſecundùm ordinem *Melchiſedech*. Porro *Melchiſedechum* majorem & præſtantiorem *Abrahamo* innuit Scriptura, utpote qui *Abrahamo* benedixerit, ab eoque decimas acceperit. Quare cùm *Levi* tunc fuerit in lumbis Patris ſui *Abraha*, ipſe quoque unà cum illo benedictionem accepit à *Melchiſedecho*, eique decimas ſolvit. Tertiò docet Apoſtolus, Sacerdotium Leviticum æternum futurum non fuiſſe, ſed aliquando tandem aboleri debuiſſe, quia Deus

Jerem. 31. per *Jeremiam* promiſit ſe daturum Hebræis Pactum & Teſtamentum Novum, diverſum ab eo quod eis olim dederat in deſerto. *Dicendo autem novum* (inquit Apoſtolus) *veteravit prius; quod autem antiquatur & ſeneſcit, prope interitum eſt.* Quartò, demonſtrat Apoſtolus infirmitatem ac inefficacitatem Sacerdotii & Sacrificii Levitici, contra verò vim incredibilem & efficacitatem Sacerdotii & Sacrificii Chriſti, ex duobus capitibus. Primùm quòd Sacerdotes Levitici multi fuerint & diverſi, alii ſuccedentes aliis; cùm enim mortales eſſent, iidem Sacerdotio fungi ſemper non poterant morte prohibente: Chriſtus autem unicus eſt & æternus Sacerdos. Deinde quòd Levitica Sacrificia multiplicabantur, & per ſingulos annos iterabantur, utpote per ſe imperfecta & inefficacia; At verò Chriſtus unicâ oblatione ſui & remiſſionem peccatorum, & ſanctificationem in æternum conſummavit. Ex his liquet, ab Apoſtoli inſtituto prorſus alienam fuiſſe ſacrificii panis & vini à *Melchiſedecho* oblati, aut Sacrificii Eochariſtiæ, quod Melchiſedechiano ſignificatum eſt, commemorationem.

SCHOLION.

Euchariſtia, cujus typus fuere panis & vinum à Melchiſedech oblata, dari non debet niſi Abrahæ imitatoribus, veris fidelibus, victoribus hoſtium, id eſt Dæmonum, vitiorum, & cupiditatum ſuarum. Unde Dominus in Apocalypſi

Apocal. 2. 17. ait: *Vincenti dabo manna abſconditum.*

DISSERTATIO IV.

DE TERRÆ PROMISSÆ finibus à Deo deſcriptis; & de Sacrificio, cujus oblationem Abrahamo Deus imperavit in promiſſionis Argumentum.

I. TERRÆ promiſſæ fines à Deo deſcribuntur *Geneſis* xv. his verbis: *In illo die pepigit Dominus fœdus cum Abram, dicens: Semini tuo dabo Terram hanc à fluvio Ægypti uſque ad fluvium magnum Euphratem, Cinæos, & Cenezæos, Cedmonæos, & Hethæos, & Pherezæos, Raphaim quoque, & Amorrhæos, & Chananæos, & Gergeſæos, & Jebuſæos.* Iidem fines deſignantur *Exodi* xxiii. verſ. 31. *Ponam autem* (inquit Deus) *terminos tuos à Mari Rubro uſque ad Mare Palæſtinorum, & à Deſerto uſque ad fluvium: tradam in manibus veſtris habitatores Terræ, & ejiciam eos de conſpectu veſtro.* Et Joſue i. verſ. 4. *A Deſerto & Libano uſque ad fluvium magnum Euphratem, omnis Terra Hethæorum uſque ad Mare Magnum contra Solis occaſum erit terminus veſter.* Fluvius Ægypti Terræ promiſſæ terminus erat ad Meridiem, Euphrates verò ad Septentrionem. Fluvius ille Ægypti non eſt Nilus; alioqui magna pars Ægypti, itemque Arabia & Madianitis ad Hebræorum ditionem pertinuiſſent, ſed eſt parvus fluvius è Nilo derivatus, inter Peluſium & Palæſtinam per latiſſimam ſolitudinem decurrens, & Mare Mediterraneum intrans, quod Ægyptiacum ſive Phœnicium appellatur. Hunc fluvium ita deſcribit *S. Hieronymus* in Libello de Locis Hebraicis: *Eſt Rivus Nili de eremo veniens, atque inter Rhinocoluram & Ægyptum in Mare ingreditur Mediterraneum.* Ideo *Geneſis* xv. vocatur *Fluvius Ægypti*, & iii. *Regum* viii. verſ. 65. *Rivus Ægypti*: & *Numer.* xxxiv. verſ. 5. *Torrens Ægypti*; ut & *Joſue* xv. verſ. 4. Quia fluit in confinio Ægypti & Palæſtinæ, quà tamen Ægyptus vergit ad occaſum: quam ob cauſam, & quia deſinit in Mare Mediterraneum, quod eſt Occidentale Judææ, lxx. Interpretes *Amos* vi. eum appellaverunt *Torrentem Occidentis*. Vel dicitur *Fluvius Ægypti*, quòd ortum habeat in Ægypto, ex Nilo ſcilicet qui Ægyptum alluit. Vocatur etiam *Torrens deſerti* Amos vi. quod per vaſtiſſimam ſolitudinem interjacentem inter Peluſium & Palæſtinam in Mare præcipiti curſu defluat. *Fluvius turbidus* appellatur *Joſue* xiii. quòd turbidas habeat aquas. Alter promiſſæ Terræ terminus eſt *Euphrates*, qui *Exodi* xxiii. & *Joſue* xxiv. ſolo *Fluminis* nomine per antooomaſiam indigitatur.

II. At difficultatem non levem faceſſit, quòd *Numerorum* xxxiv. ubi Terræ promiſſæ fines accuratiſſimè deſcribuntur, & omni ex parte determinantur, ea non ultra *Emath* extenditur, quòd longiſſimè diſtat ab Euphrate. Sic & iii. *Regum* viii. verſ. 65. Terræ ab Iſraëlitis poſſeſſæ fines deſignantur *Ab introitu Emath, uſque ad Rivum Ægypti:* Quin etiam brevioribus terminis Terram promiſſam circumſcribit quandoque Scriptura Sacra, ſcilicet *A Dan uſque Berſabee*, 2. Regum iii. verſ. 20. & iii. Regum iv. verſ. 26.

PROPOSITIO

PROPOSITIO I.

Quamvis totum illum Terrarum tractum, qui ab Ægypti fluvio ad Euphratem interjacet, nuſquam poſſederint Hebræi, ſtat nihilominus divinæ promiſſionis inconcuſſa veritas.

III. SANE longè citra Euphraten ab ipſo Deo definita eſt Iſraelitarum hereditas, quam fortitò partiri inter ſe juſſi ſunt Numerorum XXXIV. *Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen dicens: Præcipe filiis Iſrael, & dices ad eos: Cùm ingreſſi fueritis Terram Chanaan, & in poſſeſſionem vobis ſorte ceciderit, his finibus terminabitur. Pars meridiana incipiet à Solitudine Sin, quæ eſt juxta Edom: & habebit terminos contra Orientem Mare Salſiſſimum. Qui circuibunt Auſtralem plagam per aſcenſum Scorpionis, ita ut tranſeant in Senna, & perveniant à Meridie uſque ad Cadeſbarne, unde egredientur confinia ad Villam nomine Adar, & tendent uſque ad Aſemona.* C *Ibique per gyrum terminus ab Aſemona uſque ad Torrentem Ægypti, & Maris magni littore finietur. Plaga autem Occidentalis à Mari magno incipiet, & ipſo fine claudetur. Porro ad Septentrionalem plagam à Mari magno termini incipient, pervenientes uſque ad Montem altiſſimum, à quo venient in Emath uſque ad terminos Sedada: ibuntque confinia uſque ad Ephrona, & Villam Enan. Hi erunt termini in parte Aquilonis. Inde metabuntur fines contra Orientalem plagam de Villa Enan uſque Sephama, & de Sephama deſcendent termini in Rebla contra fontem Daphnim:* D *Inde pervenient contra Orientem ad Mare Cenereth, & tendent uſque ad Jordanem, & ad ultimum ſalſiſſimo claudentur Mari. Hanc habebitis Terram per fines ſuos in circuitu.* Porrò quàm longè diſſiti ſint ab Euphrate hi fines quibus Terra promiſſa circumſcribitur, in Geographia hoſpes eſt omnino & peregrinus qui non videt. Sed ne illam quidem longe anguſtiorem regionem adversùs priſcos incolas totam obtinere Iſraelitas potuiſſe, in *Judicum* Hiſtoria multis comprobatum eſt exemplis. Numquid ergo divinarum promiſſionum fruſtrata veritas eſt? Nequaquam. E Deus enim Iſraelitis fines diverſos duos deſpondiſſe videtur atque deſtinaſſe: alteros qui non ultra eum locum, qui aditus ſive introitus ad Emath appellatus eſt, extendebantur ad Septentrionem: alteros verò qui ulteriùs ad Euphratem uſque excurrebant: & illis quidem anguſtioribus primùm contentos vivere, ſorte inter ſe diſtributis, voluiſſe Deum, donec magis magiſque propagati ſpatio ampliore opus haberent. Cùm verò freti Deo illos univerſos occupaſſent; neque barbaris Deoque inviſis Gentibus quicquam illic reliqui feciſſent; tum demum fore tempus, quo poſſent ultra progredi, & ad Euphratem uſque omnia ſub ditionem ſuam loca, F pulſis poſſeſſoribus priſtinis redigere, ſibique ut hereditatem ſuo jure vindicare: ſi tamen perpetuâ adversùs Deum pietate dignos ſe ampliori ejus liberalitate præſtitiſſent. Non igitur periclitatur veritas promiſſorum divinorum, etiamſi Hebræos nunquam hereditarias ſuas poſſeſſiones ad Euphratem uſque protuliſſe fateamur: quando illi plerumque ita impii erga Deum fuerint, ut mirari potiùs oporteat Dei indulgentiam, qui tamdiu illos in ipſa Chananæa manere paſſus ſit. Ita diſſerit Scripturæ doctiſſimus Interpres *Andreas Maſſius Commentar. in Joſue* cap. 1.

A IV. Quam ille doctrinam ex *S. Hieronymo* hauſerat, Epiſtolâ CXXIX. *Dardano* inſcriptâ, in qua hæc habet: *Reſpondeant mihi* (inquit) *qui hanc Terram, quæ nunc nobis Chriſti Paſſione & Reſurrectione Terra repromiſſionis effecta eſt, poſſeſſam putant à populo Judæorum, poſtquam reverſus eſt ex Ægypto, quantùm poſſederit? Utique à Dan uſque Berſabee, quæ vix centum ſexaginta millium in longum ſpatio tenditur. Neque enim David & Salomon, potentiſſimos Reges, exceptis iis quos poſt victoriam in amicitiam receperunt, plus tenuiſſe Scriptura teſtatur. Et hoc dico, ut taceam quinque Palæſtinæ civitates,* (III. Regum 4.) B *Gazam, Aſcalonem, Geth, Accaron & Azotum, Judæos quoque à meridiana plaga vix ſeptuaginta quinque millibus ab Hieroſolyma ſeparatos; Arabas & Agarenos, quos nunc Saracenos vocant, in vicinia Urbis Jeruſalem. Pudet dicere latitudinem Terræ repromiſſionis, ne Ethnicis occaſionem blaſphemandi dediſſe videamur. Ab Joppe uſque ad viculum noſtrum Bethleem quadraginta-ſex millia ſunt: cui ſuccedit vaſtiſſima Solitudo, plena ferocium Barbarorum, de quibus dicitur.* Contra faciem omnium fratrum tuorum habitabis: *& quorum facit Poëta eloquentiſſimus mentionem:* Lateque (Geneſ. 16.) C vagantes Barcæi, *à Barce oppido, quod in ſolitudine ſitum eſt: quos nunc corrupto ſermone Afri Barcianos vocant. Hi ſunt qui pro locorum qualitatibus diverſis nominibus appellantur, & à Mauritaniâ per Ægyptum, Africam, Palæſtinamque, & Phœnicem, Cœlen-Syriam, Oſrhoenem, Meſopotamiam atque Perſidem, tendunt ad Indiam. Hæc eſt, Judæe, tuarum longitudo & latitudo terrarum: in his gloriaris, ſuper his te per diverſas Provincias ignorantibus jactitas: Ad Populum phaleras; ego te intus & in cute novi. Quòd ſi objeceris, Terram repromiſſionis dici, quæ in Numerorum Volumine con-* (Num. 34.) D *tinetur, à Meridie Maris Salinarum per Sina & Cadeſbarne, uſque ad Torrentem Ægypti, qui juxta Rhinocoluram Mari Magno influit: & ab Occidente ipſum Mare, quod Palæſtinæ, Phœnici, Syriæ-cœle, Ciliciæque protenditur: Ab Aquilone Taurum Montem, & Zephyrium, uſque Emath, quæ appellatur Epiphania Syriæ: ad Orientem verò per Antiochiam, & Lacum Cenereth, quæ nunc Tiberias appellatur: & Jordanem, qui Mari influit Salinarum, quod nunc mortuum dicitur: Trans Jordanem autem duarum & Semis Tribuum poſſeſſio eſt, Ruben & Gad, & dimidiæ Tribus* E *Manaſſe. Et ego fatebor hæc tibi repromiſſa, non tradita: Si obſervaſſes mandata Dei, & in præceptis illius ambulaſſes; ſi non pro omnipotenti Deo coluiſſes Beelphegor, & Baal, Beelzebud, & Chamos quos quia prætuliſti Deo, omnia quæ tibi promiſſa fuerant, perdidiſti. Et mihi in Evangelio promittuntur Regna Cœlorum, quæ Inſtrumentum Vetus omnino non nominat. Sed ſi non fecero quæ præcepta ſunt, nequaquam erit culpa in promittente, ſed in me, qui promiſſum accipere non merui. Ubi enim optio proponitur ad eligendum, qui operari renuis, fruſtra cupias quod promiſſum eſt. Lege Librum Joſue, & Judicum, & quantis poſſeſſionum anguſtiis ſis coar-* F *ctatus, intelliges. Quid diverſarum Urbium Alienigenas commemorem, quos Populus Judæorum non quivit expellere de Urbibus & ſedibus ſuis? Cùm ipſa Metropolis tua, prius Jebus, poſtea Salem, tertiò Hieroſolyma, & nunc Ælia, Jebuſæos expellere non valuerit, ſed manſerit cum eis in ſcandalum exemplumque vicinorum.*

V. Mens alia fuit *Cajetani* & *Oleaſtri* Clariſſimorum noſtri Ordinis Interpretum, qui Dei promiſſum de Terra ab Hebræis uſque ad Euphratem poſſidenda tempore *Davidis* impletum cenſent: idque ex Libro II. *Regum*, cap. VIII. colligunt, ubi hæc leguntur: *Percuſſit David Philiſthiim, & humiliavit*

miliavit eos, & tulit David Frenum tributi de manu Philiſtiim. Et percuſſit Moab, & menſus eſt eos funiculo, coequans terræ: Menſus autem duos eſt funiculos, unum ad occidendum, & unum ad vivificandum: factaſque eſt Moab David ſerviens ſub tributo. Et percuſſit David Adarezer filium Rohob Regem Soba, quando profectus eſt ut dominaretur ſuper flumen Euphraten. Et captis David ex parte ejus mille ſeptingentis Equitibus, & viginti millibus Peditum, ſubnervavit omnes jugales curruum: dereliquit autem ex eis centum currus. Venit quoque Syria Damaſci, ut præſidium ferret Adarezer Regi Soba: & percuſſit David de Syria viginti-duo millia virorum. Et poſuit David præſidium in Syria Damaſci: factaque eſt Syria David ſerviens ſub tributo. Eadem referuntur 1. *Paralipomenon* XVIII.

VI. Verùm cùm ambiguum ſit de qoo verba illa intelligenda ſint, *Quando profectus eſt ut dominaretur ſupra Euphraten*, de *Davide*, an de *Adarezer*, & ad *Adarezer* probabiliùs referantor, divinæ promiſſionis effectum ad *Salomonis* tempora veriſimiliùs refert *S. Auguſtinus*. Salomonem quippe ſuo ſubditas Imperio habuiſſe Gentes omnes, Terramque totam à flumine Eophratis uſque ad terminos Ægypti, colligit ex III. *Regum* cap. IV. verſ. 21. ubi ſic legimus: *Salomon autem erat in Ditione ſua, habens omnia Regna à flumine Terræ Philiſtiim, uſque ad terminum Ægypti: offerentium ſibi munera, & ſervientium ei cunctis diebus vitæ ejus.* Et verſ. 24. *Ipſe enim obtinebat omnem Regionem, quæ erat trans flumen à Thaphſa uſque ad Gazan, & cunctos Reges illarum Regionum: & habebat pacem ex omni parte in circuitu.* Obſervat autem *S. Auguſtinus*, Terram Hebræis promiſſam duplicem eſſe; primam in quâ ſeptem Gentes Deo inviſæ habitabant, Amorrhæus, Hethæus, Phereſæus, Gergeſæus, Evæus, Jebuſæus, & Chananæus: quas quidem Gentes ejicere, delere, exterminare debebant Iſraelitæ, ut Terram, ſorte inter ſe diſtribotam incolerent. Hæc porro Terra, quæ Chananæa ſolet appellari, longiùs non extendebatur quam à Dan uſqoe Berſabee, vel ab Introitu Emath uſque ad Fluvium ſive Torrentem Ægypti. Alteram Terram ſeu potiùs Terræ Hebræis promiſſæ partem, proteoſam ultra Chananitidem uſque ad Eophraten *S. Auguſtinus* cenſet, quæ tamen ita ipſis promiſſa fuerit, ut eam Imperio ſuo ſubjicerent, ejoſque incolas vectigales ſibi facerent, non ut eam pulſis ac exterminatis indigenis incolerent. Diſtinctionem illam ſuam fundat *S. Auguſtinus* in his *Deuteronomii*, verbis, cap. XX. *Si quando acceſſerit ad expugnandam Civitatem, offeres ei primùm pacem. Si receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus Populus, qui in ea eſt, ſalvabitur, & ſerviet tibi ſub tributo. Sin autem fœdus inire noluerit, & cœperit contra te bellum, oppugnabis eam. Cùmque tradiderit Dominus Deus tuus illam in manu tua, percuties omne quod in ea generis maſculini eſt, in ore gladii, abſque mulieribus & infantibus, jumentis, & cæteris quæ in civitate ſunt. Omnem prædam Exercitui divides, & comedes de ſpoliis hoſtium tuorum, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi. Sic facies cunctis Civitatibus, quæ à te procul valde ſunt, & non ſunt de his Urbibus, quas in poſſeſſionem accepturus es. De his autem Civitatibus, quæ dabuntur tibi, nullum omninò permittes vivere: ſed interficies in ore gladii, Hethæum videlicet, & Amorrhæum, & Chananæum, Pherezæum, & Hevæum, & Jebuſæum, ſicut præcepit tibi Dominus Deus tuus.* Jam *S. Auguſtini* verba qoæ ad præſentem Quæſtionem maximè faciunt, exhibere operæ pretium eſt. *Proinde*, inqoit, *his atque aliis Scripturarum locis ſæpe oſtenditur, harum ſeptem Gentium Terras ita accepiſſe in hereditatem filios Iſraël, ut non cum eis qui eaſdem Terras tenebant, ſed pro eis illic habitarent. Veruntamen in Geneſi non iſtæ tantùm ſeptem Gentes, ſed undecim promittuntur ſemini Abrahæ. Sic enim legitur:* « In die illa diſpoſuit Dominus [Geneſ. 15. 18. 19. &c.] « Deus Teſtamentum ad Abraham, dicens, Se- « mini too dabo Terram hanc, à flumine Ægyp- « ti uſque ad flumen magnum, flumen Euphra- « tem, Cenæos &Ceneſæos, & Cetmonæos, « & Cethæos, & Phereſæos, & Raphaim, & « Amorrhæos, & Chananæos, & Evæos, & « Gergeſæos, & Jebuſæos. *Quæ ita ſolvitur Quæſtio, ut intelligamus hanc præceſſiſſe Prophetiam, quòd in eos fines Regnum fuerat porrecturus & dilataturus Salomon, de quo ita ſcriptum eſt,* « Et omne propoſitum *Salomonis*, quo deſtinave- « rat ædificare in Jeruſalem & Libano, & in omni [III Reg. 10. 15. apud LXX. 12. 19. in Vulg.] « Terra poteſtatis ſuæ: Omnis Populus qoi dereli- « ctus eſt à Cethæo & Amorrhæo & Phereſæo « & Evæo & Jebuſæo, qui non erant ex Iſrael, « ex filiis eorum, qui reſidui erant cum eis in Ter- « ra, quos non conſumſerant filii Iſrael, & ſubju- « gavit eos Salomon in tributum uſque in diem « hunc. *Et reſidua Populorum debellandorum atque omnino ex Dei præcepto perdendorum ſubjugavit Salomon in tributum, quos utique ſecundùm Dei præceptum perdere debuit: ſed tamen ſubjugati tanquam tributarii poſſeſſi ſunt. Paulò poſt autem ita legitur:* « Et erat dominans in om- [III Reg. 10. 26. apud LXX. IV. 21. in Vulg.] « nibus Regibus à flumine uſque ad Terram « Philiſtiim, & uſqoe ad fines Ægypti. *Ecce ubi impletum eſt, quod in Geneſi Deus ad Abraham loquens, promittenſque prædixerat. A Flumine quippe hic intelligitur, ab Euphrate: Magnum enim flumen illis locis, etiam proprio nomine non addito, poteſt intelligi. Neque enim de Jordane hoc accipi poteſt, cùm & citra Jordanem, & ultra Jordanem jam terras Iſraëlitæ obtinuerant & ante Regnum Salomonis. Ergo à flumine Euphrate ex partibus Orientis, uſque ad fines Ægypti, quæ pars illis erat ab Occidente, Regnum Salomonis Scriptura Regnorum dixit fuiſſe porrectum. Tunc ergo ampliùs ſubjugatum eſt, quàm ſeptem illæ Gentes tenebant: ac per hoc tunc in ſervitutem redactæ ſunt, non ſeptem, ſed undecim Gentes. Quod enim in Regnorum Libris Scriptum eſt, Uſque ad fines Ægypti à flumine, cùm Scriptura ab Oriente uſque ad Occidentem quantùm porrectum eſſet Regnum vellet oſtendere: hoc idem in Geneſi, cùm ab Occidente uſque ad Orientem præfiniretur, dictum eſt, A flumine Ægypti uſque ad flumen magnum Euphratem. Flumen quippe Ægypti, qui finis eſt diſterminans Regnum Iſrael ab Ægypto, non eſt Nilus, ſed alius eſt non magnus fluvius, qui fluit per Rhinocoruram Civitatem, unde jam ad Orientem versùs incipit Terra promiſſionis. Sic ergo fuerat conſtitutum filiis Iſraël, ut ſeptem Gentium Terras, exterminatis & perditis illis Gentibus, ipſi inhabitarent: Aliis autem regnarent ſubditis atque tributariis uſque ad flumen Euphratem. Et quamvis in hoc Deo non obtemperaſſent, quia & ex illis quas & exterminare deberent, obedientes aliquas fecerant: Deus tamen temporibus Salomonis fidem ſuæ promiſſionis implevit.*

VII. Hoic *S. Auguſtini* ſententiæ ſubſcriberem, niſi in *S. Hieronymi* partes me Scripturæ Sacræ auctoritas inclinaret, ex qua manifeſtum eſt, Terram, quæ ultra Chananitidem ad Eophratem uſque protendebatur, ita promiſſam Hebræis, ut non ſolùm eis foret ſubdita & vectigalis, ut vult *S. Auguſtinus*, ſed etiam tanquam hereditaria eorum poſſeſſio. Id colligitur ex *Deuteronomii*, cap. XIX. verſ. 8. 9. 10. *Cùm autem dilataverit Dominus Deus tuus terminos tuos, ſicut juravit Patribus tuis, & dederit tibi cunctam Terram, quam eis pollicitus eſt*

eſt (ſi tamen cuſtodieris mandata ejus, & feceris quæ hodie præcipio tibi, ut diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus omni tempore) addet tibi tres alias Civitates, & ſupra dictarum trium Urbium numerum duplicabis; ut non effundatur ſanguis innoxius in medio Terræ, quam Dominus Deus tuus dabit tibi poſſidendam, ne ſis ſanguinis reus. Quod ex *Joſue* 1. verſ. 3. & 4. confirmatur: *Omnem locum* (inquit Deus) *quem calcaverit veſtigium pedis veſtri, vobis tradam, ſicut locutus ſum Moyſi. A Deſerto & Libano uſque ad fluvium magnum Euphraten, omnis Terra Hethæorum uſque ad Mare Magnum, contra Solis occaſum, erit terminus veſter.* Ex his locis duo conficiuntur, ut ante nos *Maſius* vir doctiſſimus obſervavit; alterum, laxiores illos fines Iſraelitas nequaquam initio poſſeſſuros fuiſſe; ſed tunc demum, ubi diutinâ in Deum obſervantia atque amore ſe ipſi majore Dei liberalitate dignos præſtitiſſent. Alterum, illud Terræ auctarium, ſi quidem aliquando prioribus poſſeſſionibus adjunctum eſſet, non minùs quàm Chananitidem, proprium & hereditarium eſſe futurum, non autem vectigale. Porro quamvis negari non poſſit, *Davidem* & *Salomonem*, ultra fines à *Joſue* deſignatos, multis Provinciis, partim ſubactis, partim voluntariis imperaſſe: probari tamen non poteſt iis Provinciis potitos eſſe Hebræos ut hereditariis poſſeſſionibus, & nova in illis Aſyla ut in Terra ſua inſtituiſſe, quemadmodum Deus juſſerat. Scilicet harum Gentium dominationem Deus illis permiſerat, non excidium. Sanè poſt illa quæ de Imperii *Salomonis* amplitudine ſcripta proferunt *S. Auguſtinus*, & qui ipſum ſequuntur Commentatores, mox ſubdit Scriptura III. *Regum* IV. verſ. 25. *Habitabatque Juda, & Iſraël abſque timore ullo, unuſquiſque ſub vite ſua, & ſub ficu ſua, à Dan uſque Berſabée, cunctis diebus Salomonis.* Et cap. VIII. verſ. 65. narrat Scriptura, quomodo dedicato Templo *Fecit Salomon Feſtivitatem celebrem & omnis Iſraël cum eo, multitudo magna ab introitu Emath uſque ad Rivum Ægypti.* Nemo certè non videt, etiam in ampliſſimo illo *Salomonis* Imperio Hebræos non ultra terminos à *Joſue* definitos habitaviſſe. Denique ſi quis duodecim Præfecturas, quas inſtituit *Salomon*, quo tempore Imperii gloriâ maximè florebat, nominatorum locorum obſervatione peragret (III. *Regum* IV.) nullas fuiſſe extra Chananæam inſtitutas fatebitur. Externum igitur illud *Salomonis* uſque ad Euphratem Imperium, ſecuritatem quidem & pacem Iſraëlitis, non item ampliores poſſeſſiones peperit. Neque verò abſurdum eſt, ſi quæ ſub conditione promittuntur, ut ea non extante conditione, nunquam præſtentur. Nec propterea irritum fuiſſe Dei conſilium, vanaque promiſſa putandum eſt; quippe quæ in veris Iſraëlitis, veróque Semine Abrahæ, id eſt, in Chriſti Eccleſia, cumulatiſſimè impleta ſint, ut obſervat *S. Hieronymus* in laudata Epiſtola ad *Dardanum.*

VIII. Cùm Deus Terram Chanaan *Abrahamo* promiſiſſet, Sanctus Patriarcha ſignum futuræ poſſeſſionis poſtulavit, non quaſi de promiſſionis divinæ veritate dubitans; ſed modum, ordinem & tempus adimplendæ promiſſionis noſſe cupiens, ut explicant S. Joannes Chryſoſtomus, S. Auguſtinus, & Theodoretus.[a] *Domine Deus*, inquit, *unde ſcire poſſum, quòd poſſeſſurus ſim eam?* Mox Deus præcepit *Abrahamo* ut certa animalia & aves ſumeret, ad percutiendum fœdus ſolemni ritu, offerendumque Sacrificium. *Et reſpondens Dominus: Sume, inquit, mihi vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam. Qui tollens univerſa hæc diviſit ea per medium, & utraſque partes contra ſe altrinſecus poſuit; aves autem non diviſit. Deſcenderuntque volucres ſuper cadavera, & abigebat eas Abraham. Cùmque Sol occumberet, ſopor irruit ſuper Abraham, & horror magnus & tenebroſus invaſit eum. Dictumque eſt ad eum: Scito prænoſcens quòd peregrinum futurum ſit ſemen tuum in Terra non ſua, & ſubjicient eos ſervituti, & affligent quadringentis annis. Verumtamen Gentem, cui ſervituri ſunt, ego judicabo: & poſt hæc egredientur cum magna ſubſtantia. Tu autem ibis ad Patres tuos in pace, ſepultus in ſenectute bona. Generatione autem quartâ revertentur huc: Necdum enim completæ ſunt iniquitates Amorrhæorum uſque ad præſens tempus. Cùm ergo occubuiſſet Sol, facta eſt caligo tenebroſa, & apparuit clibanus fumans, & lampas ignis tranſiens inter diviſiones illas. In illo die pepigit Dominus fœdus cum Abraham, dicens: Semini tuo dabo Terram hanc, &c.*

[a] *S. Chryſoſt. Homil. 36. in Geneſ. S. Auguſt. Lib. 16 De Civit. Dei, cap. 24. Theodoret. Quæſt. 64. in Geneſ.*

PROPOSITIO II.

Sacrificium in ſignum Terræ promiſſæ Abrahamo à Domino præſcriptum, & Prophetica futurorum figura fuit, & ſolemnis pactio fœderis Deum inter & Patriarcham humano more initi.

IX. Probatur primò autoritate *S. Auguſtini*, *Libro* XVI. *De Civitate Dei*, cap. XXIV. *Hic*, inquit, *ſimilitudo data eſt de animalibus, juvenca, capra, & ariete, & duabus volucribus turture & columba: ut ſecundùm hoc futurum ſciret quod futurum eſſe non ambigeret. Sive ergo per juvencam ſignificata ſit plebs poſita ſub jugo Legis, per capram eadem plebs peccatrix futura, per arietem eadem plebs etiam regnatura: quæ animalia propterea trima dicuntur, quia cùm ſint inſignes articuli temporum ab Adam uſque ad Noe, & inde uſque ad Abraham, & inde uſque ad David, qui reprobato Saule primus in Regno Gentis Iſraëliticæ eſt Domini voluntate fundatus; in hoc ordine tertio, qui oſtenditur ex Abraham uſque ad David, tanquam tertiam Ætatem gerens ille Populus adolevit: (Sive aliquid aliud convenientius iſta ſignificent;) nullo tamen modo dubitaverim, Spiritales in ea præfiguratos additamento turturis & columbæ. Et ideo dictum eſt,* Aves autem non diviſit: *Quoniam carnales inter ſe dividuntur, Spiritales autem nullo modo; ſive à negotioſis converſationibus hominum ſe removeant, ſicut turtur; ſive inter illas degant, ſicut columba: Utraque tamen avis eſt ſimplex & innoxia; ſignificans & in ipſo Iſraëlitico Populo, cui Terra illa danda erat, futuros individuos filios promiſſionis & heredes Regni in æterna felicitate manſuri. Aves autem deſcendentes ſuper corpora quæ diviſa erant, non boni aliquid, ſed Spiritus indicant aëris hujus, paſtum quemdam ſuum de carnalium diviſione quærentes. Quòd autem illic conſedit Abraham, ſignificat etiam inter illas carnalium diviſiones veros uſque in finem perſeveraturos Fideles. Et circa Solis occaſum quòd pavor irruit in Abraham, & timor tenebroſus magnus, ſignificat circa hujus ſeculi finem magnam perturbationem ac tribulationem futuram Fidelium; de qua Dominus dixit in Evangelio:* Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio. *Quòd verò adjungitur:* Cùm autem jam Sol erat ad occaſum « flamma facta eſt, & ecce fornax fumabunda, « & lampades ignis, quæ pertranſierunt per me- « dia diviſa illa: *Significat jam in fine ſeculi per « ignem judicandos eſſe carnales. Sicut enim afflictio*

Matth. 24. 21. Geneſ. 15. 17.

Civitatis Dei, qualis antea nunquam fuit, quæ ſub Antichriſto futura ſperatur, ſignificatur tenebroſo timore Abrahæ circa Solis occaſum, id eſt, propinquante jam fine ſeculi: ſic ad Solis occaſum, id eſt, ad ipſum jam finem, ſignificatur iſto igne dies Judicii dirimens carnales per ignem ſalvandos, & in igne damnandos. Deinde Teſtamentum factum ad Abraham Terram Chanaan propriè manifeſtat.

X. Probatur ſecundò auctoritate *Theodoreti*, qui ſenſum literalem hujus loci magis aſſecutus videtur, Quæſtione LXVI. in Geneſim. *Hæc erant illorum ænigmata*, inquit, *quæ poſteris erant obventura. Siquidem ſacrificio peracto, ſubjunxit*, » Cognoſcens cognoſces, quòd ſemen tuum peregrinum erit in Terra non ſua. *Et addidit*, » Quarta verò generatione revertentur huc. *Propterea ex quadrupedibus mundis tria, & unumquodque eorum trimum ſacrificari præcepit, ad ſignificandas tres generationes quæ in incolatu permanſuræ erant. Turtur autem generationem illam denotabat, quæ ex Ægypto egreſſa velut avolavit, & habitavit in deſerto. Hujuſmodi enim avis eſt amans deſerti. Columba autem generationem aliam innuebat, quæ Terram promiſſam accepit. Manſuetum enim eſt hoc animal & domeſticum. Quam ob cauſam hæc quidem minimè diviſit, ut liberationem à ſervitute ſignificantia. Quadrupedes autem partitus eſt, eò quòd indicarent quàm malè tractandi erant in Ægypto. Aves autem illæ, quæ ſupra portiones diviſas volitabant, quas quidem Patriarcha à Sacrificiis abigebat, ſententiam Ægyptiorum ſignificabant, quâ omnes cadere decreverant: Quam tamen irritam Dominus Deus reddidit, volens ea firma rataque eſſe, quæ Abrahæ promiſerat: Sicut enim in figura aves illas prædatrices expellebat Abraham: Sic Abrahæ honor repreſſit Ægyptios. Quod autem dicitur, Viſum eſſe circa Solis occaſum, clibanum fumantem, & lampades ignis, ſignificabat ſuſcepta eſſe Sacrificia: & præterea, Deum omnium fore conſpicuum circa finem prædicti temporis. Nam in igne viſus eſt Moyſi Legiſlatori, deinde univerſo Populo. Docebat etiam quòd poſthac animalia hujuſmodi per Legem erant offerenda. At quidam ferunt, quòd Deus volens demonſtrare promiſſionem ſuam firmam eſſe, de more qui tum obtinebat, pactiones inivit. Solebant enim, ut aiunt, victimas bipartitò dividentes ſic pactiones juramento firmatas contrahere. Ego verò utrumque poſui, ut quiſque recipiat quod ſibi verius videbitur.*

XI. Idem *Theodoretus* explicans hæc verba *Jeremiæ* XXXIV. verſ. 18. *Et dabo viros, qui prævaricantur fœdus meum, & non obſervaverunt verba fœderis, quibus aſſenſi ſunt in conſpectu meo, vitulum quem conciderunt in duas partes, & tranſierunt inter diviſiones ejus*: Hæc habet in Commentario: *Sic illi*, inquit, *jurare priſco more conſueverant. Quin & Deus omnium, fœdus iniens cum Abraham, cùm arietem trimum, & vitulum, atque hircum ſimilis ætatis in duas partes dividi juſſiſſet, eaſque ex adverſo collocari, clibanum fumantem, & lampades ignis, per medium ambarum portionum tranſire fecit, cum eo paciſcens ex more qui tum vigebat.*

XII. Hanc doctrinam *Theodoretus* hauſerat ex *S. Joanne Chryſoſtomo*, Homiliâ XXXVII. *in Geneſim*, ubi hæc habet: *Vide quomodo more humano init cum eo fœdera. Quemadmodum enim nos homines, quando aliquid promittimus, & volumus certum reddere eum, cui promiſſio fit, ita ut de promiſſis nihil ambigat, ſignum aliquod damus & pignus, ut ad illud ſpectans, ſcire queat promiſſa omnino eventura: Ita & benignus Dominus poſtquam dixit Abraham*, Qoomodo cognoſcam? *inquit, Ecce & hoc tibi præbeo*: Sume mihi vaccam triennem, & capram trimam, & arietem, & turturem, & columbam. *Attende obſecro, in quantam craſſitudinem deſcendendum ſibi duxerit bonus Dominus, quò Patriarcham argumentis copioſis certiorem reddat. Nam quia olim eis ita mos erat paciſcendi, & pacta firmandi, adeo & ipſe viâ hâc ingreditur.* Et accepit, *inquit*, & diviſit ea in duas partes. «

SCHOLION.

Omnes Gentes quæ in Chriſtum credunt & crediture ſunt, filii ſunt Abrahæ imitando fidem, non naſcendo per carnem. Vacca triennis, & aries annorum trium, & capra triennis, & turtur vel columba, figuram omnium Gentium prætulerunt. Dicta ſunt autem trium annorum, quia omnes Gentes in Trinitatis erant Myſterium creditura. Et quia tota Eccleſia Catholica, non ſolùm habet ſpiritales; ſed habet etiam & carnales: quamvis nonnulli in Trinitatem ſe credere dicant, carnales tamen ſunt, quia crimina & peccata vitare diſſimulant: quia ergo cum carnalibus ſunt etiam ſpiritales, ideo turtur & columba ſunt additæ. In turture & columba ſpiritales poſſunt ſignificari, ut in illis tribus animalibus carnales intelligi. Illa tria animalia in duas partes diviſiſſe dicitur Abraham, & contra ſe invicem poſuiſſe. *Aves autem non diviſit*: Quia in Eccleſia Catholica carnales dividuntur, ſpiritales omnino non dividuntur; & ſicut dicit Scriptura, contra ſe invicem præparantur. Omnes ſcilicet luxurioſi & amatores Mundi contra ſe invicem diviſiones & ſcandala habere non deſinunt. Iſti ergo dividuntur, quia ſibi invicem adverſantur: Aves autem, id eſt, ſpiritales non dividuntur, quia eſt illis cor unum, & anima una in Deum, eſt illis unum velle ac nolle. Illis enim avibus ſimiles ſunt, turturi ſcilicet vel columbæ. In turture caſtitas, in columba ſimplicitas deſignatur. Omnes enim in Eccleſia Catholica Deum timentes, & caſti ſimpliceſque eſſe ſignantur, & cum Pſalmiſta dicere poſſunt: *Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam?* Et, *Turtur invenit ſibi nidum ubi ponat pullos ſuos.* Et quando carnales qui dividi poſſunt, gravibus vitiorum compedibus premuntur in Mundo, ſpiritales diverſarum virtutum pennis elevantur in altum, & duabus velut alis, duobus ſcilicet præceptis, diligendo Deum & proximum, eriguntur in cælum, & cum Apoſtolo dicere poſſunt: *Noſtra autem converſatio in cælis eſt*, & quoties Sacerdos dixerit, *Surſum corda*, ſecuri & fideliter dicunt ſe habere ad Deum, quod valdè pauci in Eccleſia cum veritate dicere poſſunt. Ideo ergo oves Abraham non diviſit, quia à Dei vel à proximi amore ſeparari non poſſunt, ſed cum Apoſtolo clamant: *Quis nos ſeparabit à caritate Chriſti?* &c. SPIRITALES *ergo nec tormentis ſeparantur à Chriſto; carnales verò interdum etiam otioſis fabulis ſeparantur. Illos non ſeparat nec crudelis gladius, iſtos verò ſeparat carnalis affectus. Spiritales nec dura frangunt; carnales etiam blanda corrumpunt.*

S. Cæſarius Arelat. Serm. 21. alias inter August. De Tempore 54. nunc in Append. 4.

Geneſ. 15.

Pſalm. 54. 7.

Pſalm. 83. 4.

Philipp. 3. 20.

Rom. 8. 35.

DISSERTATIO V.

DE ABRAHAMI CUM AGARA Ancilla copulatione.

I. SUPPOSITIS iis quæ de veterum Patriarcharum Polygamia diximus Diſſertatione IV. in Primæ Mundi Ætatis Hiſtoriam, cum *Fauſto Manichæo* res nobis eſt, qui *Abrahamum* inſanæ libidinis, & incredulitatis accuſare non erubuit, ita ſcribens apud *S. Auguſtinum* Lib. XXII. cap. V. *Alioquin neque illa nos de Abraham ſcripſimus, quòd habendæ prolis inſanâ flagrans cupidine, & Deo qui id jam ſibi de Sara conjuge promiſerat, minimè credens, cum pellice volutatus ſit, ſub conſcientiâ, quod ſit inhoneſtius, uxoris.*

PRO-

A

Propoſitio Unica.

Abrahami tum Agara Ancilla copulatio nec ipſius Patriarchæ, nec Saræ uxoris reſpectu inhoneſta fuit; illumque à Sara traditam accepit uxorem abſque intemperantiæ labe, aut infidelitatis.

II. HISTORIAM *Moſes* ſcripſit cap. XVI. *Geneſeos* his verbis: *Igitur Sarai uxor Abram* B *non genueras liberos: ſed babens Ancillam Ægyptiam nomine Agar, dixit Marito ſuo: Ecce concluſit me Dominus ne parerem. Ingredere ad Ancillam meam, ſi fortè ex illa ſuſcipiam filios. Cùmque ille acquieſceret deprecanti, tulit Agar Ægyptiam Ancillam ſuam, poſt annos decem quàm habitare cœperant in Terra Chanaan: & dedit eam viro ſuo uxorem. Qui ingreſſus eſt ad eam.* Cùm tunc licita eſſet Polygamia, ut oſtendimus Diſſertatione IV. in Primæ Ætatis Hiſtoriam, nec *Abram* ſibi *Agaram* copulaverit, niſi *Sara* jam provectæ ætatis, ſterili, eademque rogante & has nuptias C conciliante, ut quos natura non poterat, adoptione filios faceret; nec Scriptura Sacra id unquam vitio vertat *Abrahamo*, ſed ejus fidem, pietatem, juſtitiam non uno commendet in loco: intemperantiæ aut infidelitatis nota inuri tanto Patriarchæ abſque temeritate & calumnia non poteſt.

Probatur ſecundò *S. Auguſtini* contra *Fauſtum* diſſerentis ratiocinio Lib. XXII. cap. XXX. *Inſaniâ*, inquit, *iſte Fauſtus criminandi cupiditate cæcatus, & hæreſis ſuæ nefas prodidit, & Abrahæ concubitum neſciens erranſque laudavit. Sicut enim* D *Lex illa æterna, id eſt, voluntas Dei creaturarum omnium Conditoris, conſervando naturali ordini conſulens, non ut ſatiandæ libidini ſerviatur, ſed ut ſaluti generis proſpiciatur, ad prolem tantummodo propagandam, mortalis carnis delectationem dominatu rationis in concubitum relaxari ſinit: Sic è contrario perverſa lex Manichæorum, ne Deus eorum, quem ligatum in omnibus ſeminibus plangunt, in conceptu fœmina arctiùs colligetur, prolem ante omnia devitari à concumbentibus jubet; ut Deus eorum turpi lapſu potiùs effundatur, quàm crudeli nexu vinciatur. Non igitur Abraham prolis habendæ inſana cupiditate flagrabat, ſed Manichæus prolis devitan-* E *da inſana vanitate delirabat. Proinde ille naturæ ordinem ſervans, nihil humano concubitu agebat, niſi ut homo naſceretur: Iſte perverſitatem fabulæ obſervans, nihil in quolibet concubitu timebat, niſi ne Deus captivaretur. Ubi autem Fauſtus in facto Abrahæ velut conſcientiam culpat uxoris, ibi verò malo quidem animo & intentione vituperandi, ſed tamen neſciens & nolens, utrumque collaudat. Neque enim conſcientiam ſuam flagitio conjugis miſcuit, quo ille ſuam libidinem turpi & illicita voluptate ſatiaret: Sed etiam illa naturali ordine filios volens, ſeque ſterilem ſciens, ancillaris uteri fœcunditatem in uſum* F *juris ſui poteſtate licitâ vindicavit: Non cedens viro concupiſcenti, ſed jubens obedienti. Neque hoc inordinatâ ſuperbiâ: Quis enim neſcit uxorem Marito tanquam Domino debere ſervire? Sed quod ad membra corporis attinet, quibus ſexus ipſe diſtinguitur,*
1. Cor. 7. » *Apoſtolus dicit*, Similiter & vir ſui corpo-
» ris poteſtatem non habet, ſed mulier: *ut cùm in cæteris actibus ad humanam pacem pertinentibus mulier viro debeat ſervitutem, hujus unius rei, quâ ſexus utriuſque carnali ſorte diſcernitur & carnali commixtione concernitur, ſimilem in ſe habeant poteſtatem vir in uxorem, & uxor in virum. Prolem igitur quam de ſe habere Sara non poterat, de An-*

A *cilla habere voluit: ex eo tamen ſemine, ex quo & de ſe, ſi poſſet, habere debebat. Nunquam hoc faceret mulier, ſi in corpore viri carnali concupiſcentia teneretur: zelaret enim potiùs pellicem, non faceret matrem. Nunc verò propterea ſic propagandi voluntas pia fuit, quia concumbendi voluptas libidinoſa non fuit.*

III. Idem Sanctus Doctor libidinis & intemperantiæ notam ab *Abrahamo* abſtergit Libro XVI. *De Civitate Dei*, cap. XXV. *Nullo modo*, inquit, *eſt inurendum de hac concubina crimen Abrahæ. Uſus eſt ea quippe ad generandam prolem, non* B *ad explendam libidinem. Nec inſultans, ſed potiùs obediens conjugi, quæ ſuæ ſterilitatis credidit eſſe ſolatium, ſi fœcundum Ancillæ uterum, quoniam naturâ non poterat, voluntate faceret ſuum, & eo jure quo dicit Apoſtolus*, Similiter & vir non «
habet poteſtatem corporis ſui, ſed mulier, *ute-* «
retur mulier ad pariendum ex altera, quod non poterat ex ſe ipſa. Nullà hic cupido laſcivia, nulla nequitiæ turpitudo. Ab Uxore cauſâ prolis Ancilla Marito traditur: à Marito cauſâ prolis accipitur: ab utroque non culpa luxus, ſed naturæ fructus exquiritur. Denique cum Ancilla gravida Dominâ C *ſterili ſuperbiret, & hoc Sara ſuſpicione muliebri Viro potiùs imputaret, etiam ibi demonſtravit Abraham non ſe amatorem ſervum, ſed liberum fuiſſe genitorem, & in Agar Saræ conjugi pudicitiam cuſtodiſſe: nec voluntatem ſuam, ſed voluntatem illius impleviſſe: accepiſſe, nec petiiſſe, acceſſiſſe, nec hæſiſſe; ſeminaſſe, nec amaſſe. Ait enim*, Ecce
Ancilla tua in manibus tuis, utere ea quomodo «
tibi placuerit. *O virum viriliter utentem fœminis*, «
Conjuge temperanter, Ancillâ obtemperanter, nullâ intemperanter!

IV. Idem confirmatur ex *Theodoreto Quæ-* D *ſtione* XXVII. *in Geneſim*, quem locum ſuperiùs deſcripſi Diſſertatione IV. in Hiſtoriam Primæ Ætatis.

V. Secundam partem Propoſitionis, quâ *Abrahamus* ab infidelitatis vitio abſolvitur, probat *S. Auguſtinus* cap. XXXII. Libri XXII. contra Fauſtum. *Illud ſanè*, inquit, *defendi non poteſt, ſi Abraham, ſicut Fauſtus objecit, minimè credens Deo, qui ſibi jam prolem de Sara promiſerat, de Agar ſuſcipere voluit. Sed apertiſſimè falſum eſt. Nondum hoc promiſerat Deus. Recenſeant Scripturæ illius* Geneſ. 12.7.
ſuperiora, qui volunt, invenient ſemini Abraham E *jam fuiſſe promiſſam Terram, & innumerabilis multitudinis abundantiam, nondum tamen fuiſſe patefactum quomodo illius ſeminis eſſet futura propagatio, utrum ex carne Abrahæ, ſi de ſe ipſe generaret; an ex voluntate, ſi aliquem fortè adoptaret. Deinde ſi ex carne ipſius, utrum ex Sara, an ex alia, prorſus nondum manifeſtum fuit. Legant, inquam, qui volunt, & invenient Fauſtum aut falli imprudenter, aut fallere impudenter. Itaque Abraham* Geneſ. 15.3.
cùm ſibi videret non naſci filios, & tamen ſemini ſuo factam promiſſionem teneret, primò de adoptione cogitabat. Hoc indicat, quod cum Deo loquens, F *ait de Vernaculo ſuo*, Hic heres meus erit: *Tanquam diceret, Quia de me ipſo mihi ſemen non dediſti, in iſto comple quod meo ſemini promiſiſti. Si enim* Galat.
ſemen cujuſque non appellaretur, niſi quod ex ejus carne naſceretur, nec nos appellaret Apoſtolus ſemen Abrahæ, qui certè originem carnis ab illo non ducimus, ſed imitatione fidei ſemen ejus facti ſumus, credentes in Chriſto cujus caro ex illius carne propagata eſt. Tunc ergo Abraham audivit à Domino, Non erit hic hæres tuus, ſed qui exibit de utero Geneſ. 15.4.
tuo, ipſe erit hæres tuus. *Jam tunc adoptionis cogitatione ſublatâ, cùm de ſe ipſo ſemen ſperaret Abraham, reſtabat incertum utrum ex Sara, an ex alia, quod illi Deus occultare voluit, donec*

prius ex Ancilla Vetus Teſtamentum figuraretur. Quid ergo mirum, ſi videns Abraham ſterilem Uxorem cupientem ſibi prolem, quum parere ipſa non potuit, ex famula ſua & ex marito provenire, non ſua carnali cupiditati ceſſit, ſed conjugali poteſtati obtemperavit: credens hoc Saram ex nutu Dei voluiſſe, qui jam ex ipſo illi heredem promiſerat, ſed ex qua femina non prædixerat? Fruſtra igitur Fauſtus ad objiciendum hoc crimen infanus inſiluit, tanquam infidelem Abraham infideliter arguens. Sed quid pluribus opus, cùm Apoſtolus ad Romanos IV. verſ. 20. 21. 22. *Abrahami* fidem commendet his verbis: *In repromiſſione etiam Dei non hæſitavit diffidentiâ, ſed confortatus eſt fide, dans gloriam Deo; pleniſſimè ſciens, quia quæcumque promiſit, potens eſt & facere. Ideo & reputatum eſt illi ad juſtitiam.*

VI. Quomodo verò diſpenſatione divinâ hæc ordinata ſint ad Synagogæ & Eccleſiæ, ſeu Teſtamenti Veteris & Novi ſignificationem, aperit Apoſtolus ad *Galatas* IV. verſ. 22. &c. *Scriptum eſt enim:* (inquit) *quoniam Abraham duos filios habuit: unum de ancilla, & unum de libera. Sed qui de ancilla, ſecundùm carnem natus eſt: qui autem de libera, per repromiſſionem: Quæ ſunt per allegoriam dicta. Hæc enim duo ſunt Teſtamenta. Unum quidem in Monte Sina, in ſervitutem generans, quæ eſt Agar: Sina enim mons eſt in Arabia, qui conjunctus eſt ei, quæ nunc eſt Jeruſalem, & ſervit cum filiis ſuis. Illa autem quæ ſurſum eſt Jeruſalem, libera eſt, quæ eſt mater noſtra. Scriptum enim eſt: Lætare ſterilis, quæ non paris: erumpe & clama, quæ non parturis: quia multi filii deſertæ, magis quàm ejus quæ habet virum. Nos autem fratres, ſecundùm Iſaac promiſſionis filii ſumus. Sed quomodo tunc is qui ſecundùm carnem natus fuerat, perſequebatur eum qui ſecundùm ſpiritum, ita & nunc. Sed quid dicit Scriptura? Ejice Ancillam & filium ejus: Non enim heres erit filius Ancillæ cum filio Liberæ. Itaque fratres, non ſumus Ancillæ filii, ſed Liberæ, quâ libertate Chriſtus nos liberavit.*

DISSERTATIO VI.

DE DIVINA CIRCUMCISIONIS Inſtitutione, & Antiquitate.

I. JOHANNES *Marshamus in Canone Chronico*, Hebæos ab Ægyptiis Circumciſionem, aliaque Sacra accepiſſe contendit, fretus *Herodoti*, & *Diodori Siculi* teſtimonio. *Herodotus* ſcilicet Libro. II. cap. CIV. ex eo probat Colchos oriundos eſſe ab Ægyptiis, quòd eſſent circumciſi. *Soli*, inquit, *omnium hominum Colchi, & Ægyptii, & Æthiopes ab initio ſtatim pudenda circumciduns. Nam & Phœnices, & Syrii, qui ſunt in Palæſtina, didiciſſe id ab Ægyptiis & ipſi confitentur. Syrii verò qui fluvium Thermodontem & Parthenium accolunt, & horum contermini Macrones, à Colchis ſe nuper didiciſſe aiunt. Hi enim ex hominibus ſoli ſunt qui circumciduntur: & in hoc faciendo agnoſcuntur Ægyptiis eſſe. Ægyptii vero atque Æthiopes, non queo dicere utri ab utris didicerint, magnum mihi ſit hoc teſtimonium, quòd hi Phœnices qui cum Græcis commercium habent, non ampliùs circa virilia imitantur Ægyptios, nec eorum qui naſcuntur virilia circumcidunt.*

Diodorus verò Lib. I. p. 17. Poſtquam Judæos & Colchos ab Ægypto propagatos aſſeruiſſet, continuò addit: *Ideòque Gentibus iis ex antiqua Traditione in uſu eſt ut circumcidant ſtatim à partu pueros, ritu ab Ægyptiis derivato.* Et Lib. III. pag. 115. *Genitalia*, inquit, *ritu Ægyptiorum univerſi Troglodita circumcidunt, demptis his quos à caſu mutilos appellant. His enim ſolis omnium fauces illas ſeu anguſtias incolentium, id totum quod aliis circumciditur, novaculâ in prima infantia amputatur.* Idem aſſerit *Strabo* Lib. XVII. Judæos ſcilicet Ægyptiis & originem ſuam, & Circumciſionis ritum debere.

Sanè Ægyptios ab Hebræis Circumciſionem, aliaque Sacra non accepiſſe, inde colligitur, quòd, (ut ſcribit *Herodotus* Lib. II. cap. XCIII.) *Nullorum hominum aliorum inſtitutis uti volebant* Ægyptii: tum quòd probabile non ſit illos ab ea Gente Circumciſionem alioſque ſacros Ritus mutatos, in quam odio capitali & hereditario exarſerunt, ut ipſe teſtatur *Joſephus* Lib. I. contra Apionem: *Videntur*, inquit, *maximè erga nos iniqui in communi omnes Ægyptii.* Quin & odii atque invidiæ iſtius caoſſas exponit, *Quas multas*, inquit, *pariter habuerunt. Principio quidem, quia in eorum regione noſtri Progenitores potentes effecti ſunt: unde regreſſi ad propria, denuo fuere felices. Deinde Sacrorum diverſitas multas inter eos fecit inimicitias; in tantum præſtantiore noſtrâ Pietate quàm Solemnitates ipſorum, quantùm Dei natura animalibus irrationalibus ſine dubitatione præſtat.* Unde concludit, *Propterea eos nequaquam imitari Hebræorum honeſtatem de divina ratione potuiſſe.* Celſum & Julianum Apoſtatam laudare etiam potuit *Marshamus*, qui ipſi in tam erronea opinatione prævivere: ut conſtat ex *Origene*, & S. *Cyrillo Alexandrino*, in Libris contra ipſos editis. Singularem illam *Marshami* ſententiam unicâ Propoſitione ſubvertemus.

PROPOSITIO UNICA.

Circumciſionem neque Abrahamus ſuo conſilio ad Ægyptiorum exemplum ſuſcepit: neque Deus ei ut Ægyptiorum Superſtitionibus addicto præſcripſit: Unde abſque temeritate aſſeri non poteſt, Circumciſionem ab Ægyptiis ad Hebræos perveniſſe.

II. PROBATUR ex Scrip[illegible] Sacra *Geneſis* XVII. ubi *Moſes* teſtatur [illegible]eum *Abrahamo*, adeòque & Hebræis ex eo oriundis, Circumciſionis auctorem fuiſſe; ipſique ſacrum hunc ritum in ſignum fœderis cum ipſo initi imperaſſe. *Hoc eſt*, inquit, *pactum meum, quod obſervabitis inter me & vos, & ſemen tuum poſt te: Circumcidetur ex vobis omne maſculinum: & circumcidetis carnem præputii veſtri, ut ſit in ſignum fœderis inter me & vos. Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne maſculinum in generationibus veſtris: tam vernaculus quàm emptitius circumcidetur, & quicumque non fuerit de ſtirpe veſtra: eritque pactum meum in carne veſtra in fœdus æternum. Maſculus cujus præputii caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illa de Populo ſuo, quia pactum meum irritum fecit.* Sanè cùm *Abrahamus* ſeſe veri Dei coltui totum devoviſſet, unoque religionis ac pietatis ſtudio patriam ac neceſſitudines omnes poſthabuiſſet; temerarium ac impium eſt fingere ipſum tam inſano Ægyptiacorum Rituom amore correptum, ut clementiæ ac ſapientæ divinæ par fuerit

fuerit hujus ei ceremoniæ conceſſione gratificari, ut eum in obſequio ſuo contineret. Neque etiam veriſimile eſt, Sanctum Patriarcham aliâ ratione quàm Dei mandato induci potuiſſe ut Ritum propemodum pudendum in ſe ipſo exerceret, ea præſertim ætate, quæ hoic actioni ineptior; (Senex enim erat nonaginta-novem annorum) & in quâ vulneris curatio difficilior eſſet.

Præterea, non eo fine Circumciſionem *Abrahamo* & ejus poſteris Deus imperavit, ut cum aliis Gentibus, puta Ægyptiis, Æthiopibus, Colchis conveniret. Erat enim Circumciſio ſignum fœderis, quod cum ſolo *Abrahamo* & ejus poſteris Deus pepigit, excluſis Nationibus cæteris: Ideóque ex Inſtituto divino comparata erat ad diſtinguendum ſemen *Abrahami* a reliquis Gentibus. Hinc filii *Jacob* indignum familiæ ſuæ nobilitate exiſtimarunt Sororem ſuam homini incircumciſo collocare. *Geneſis* xxxiv. verſ. 14. *Non poſſumus facere quod petitis, nec dare Sororem noſtram homini incircumciſo: quod illicitum & nefarium eſt apud nos. Sed in hoc valebimus fœderari, ſi volueritis eſſe ſimiles noſtri, & circumcidatur in vobis omne maſculini ſexus; tunc dabimus & accipiemus mutuò filias veſtras, ac noſtras: & habitabimus vobiſcum, erimuſque unus Populus. Si autem circumcidi nolueritis, tollemus filiam noſtram, & recedemus.*

Hanc traditæ Circumciſionis rationem reddit *Joſephus* Libro I. Antiquitatum, cap. xi. *Deus*, inquit, *juſſit genus ipſius, quod nolebat cum aliis permixtum, pudenda circumcidi. Idque octava die nativitatis.* Quod & *Tacitus* agnovit, ſcribens, Judæos *circumcidere genitalia inſtituere, ut diverſitate noſcantur.* (Lib. v. *Hiſtoriæ.*)

III. Idem confirmatur teſtimonio Patrum. Ita enim *S. Juſtinus* in Dialogo cum Tryphone: *Abraham qui primus Circumciſionem carnis accepit*, &c. *Vobis ergo ſolis neceſſaria fuit Circumciſio iſta, ut Populus fieret non Populus, & gens non gens, ſicut & Oſeas ait.* Et infra: *Circumciſio veſtra in ſignum data eſt, & non ad juſtitiæ peragendæ opus, pro eo atque verba ipſa hoc ſic accipere cogunt.*

S. Irenæus Lib. iv. cap. xxx. *Quod autem*, inquit, *Circumciſionem non quaſi conſummatricem juſtitiæ fidei, ſed in ſignum dedit eam Deus, ut cognoſcibile perſeveret genus Abrahæ, ex ipſa Scriptura diſcimus. Dixit enim Deus ad Abraham:* „Circumcidetis carnem præputii veſtri, & erit ſignum „Teſtamenti inter me & vos. *In ſignum igitur data eſt Circumciſio, non autem ſine ſymbolo erat ſignum, id eſt ſine argumento; neque erat otioſa, ut quæ à Sapiente Artifice daretur: ſed illa ſecundùm carnem Circumciſio præfigurat ſpiritualem:* Etenim nos, *ait Paulus*, circumciſi ſumus Circumciſione non manu facta. *Et Propheta ait:* Circumcidite duritiam cordis veſtri. *Quod autem non per Circumciſionem juſtificabitur homo, ſed in ſignum data eſt Populo, clarum fuit indicium ipſe Abraham, qui ante Circumciſionem juſtificatus, & amicus Dei reputatus eſt, &c.*

Ita *S. Joannes Chryſoſtomus* Homiliâ xxxix. in Geneſim. *Volebat*, inquit, *eos qui ex ipſo* ABRAHAMO *naſcituri erant, facere ſuum peculiarem Populum; & ut poſtea cùm multitudo propagaretur, non ſe Gentibus illis, quarum hereditatem occupaturi erant, commiſceret. Et aliter: Quia juxta prædictionem ſuam in Ægypto ſervituri erant. Ut igitur ne Gentibus ſe commiſcerent in Ægypto, Circumciſionem ſigni gratiâ Juſto præcipit, & inquit:* Hoc „eſt Teſtamentum quod ſervabis inter me & vos, „& inter ſemen tuum poſt te in generationibus „illorum. Circumcidetur in vobis omne maſculinum. Circumcidetis carnem præputii veſtri, A *Deinde ut doceat & illos, & omnes nos, quare hoc injunxit, & quòd non alterius cujuſpiam gratiâ quam ut eſſet aſſignatus, & ſibi ſegregatus Populus*, inquit, Et erit ſignum Teſtamenti inter me & vos.... *Vide ſapientiam Domini, quomodo cùm ſciret imperfectas & pravas eorum mentes futuras, ſignum Circumciſionis quaſi frænum quoddam impoſuit, ad indomitos eorum impetus cohibendos, ut ne Gentibus commiſcerentur. Nam quia ſciebat eorum laſciviam, & quòd licet infinities moniti, ut ſe ab illicito continerent, obedituri non eſſent; ideo dato eis perpetuo Memoriali, injecit eis Circumciſionis ſi-* B *gnum, quaſi vinculum quoddam, deditque eis leges & regulas, ultra quas tranſire eis non liceat, ut in nullo cum Gentibus ſe commiſcerent, ſed gente ſua contenti eſſent, ut Patriarchæ ſemen impermixtum maneret, ut ſic & promiſſa in eis compleri poſſent: Et quemadmodum vir aliquis temperans & lenis; ancillum habens petulantem, terminos & regulas illi dat, ne unquam extra veſtibula prodeat, neque eum prætereuntibus conveniat, & nonnunquam pedibus compedes addit, ut ſic illius intemperantiam coërcere valeat: ita & benignus Dominus Circumciſionis ſignum carni eorum indidit, quaſi pedibus* C *vinculum quoddam; ut domeſticum habentes ſignum, non ultra doctrinâ aliorum opus habeant.*

Ita *S. Epiphanius*, *Hæreſi* xxx. quæ eſt *Ebionæorum*, cap. xxviii. de Circumciſione *Abrahamo* imperata loquens: *Ne*, inquit, *ejus poſteri Infidelibus, Idolorumque cultoribus Ægyptiis in ſervitutem dati, ad eoſdem, quos & illius Majores veneratì fuerant, Deos ſeſe transferrent, tam Abrahamo ipſi quàm ejus Stirpi Circumciſionem illam carnis injuſſit, ut ejus aſpectu commonitos reverentia quædam Numinis ſubiret, quò minùs ejurare illud auderent.*

D Ita *S. Hieronymus* in cap. III. Epiſtolæ ad Galatas: *Abraham*, inquit, *Circumciſionem, non ob meritum operum, ſed in ſignum fidei prioris accepit. Quia enim in ſemine ejus erat Chriſtus oriundus, in quo univerſarum Gentium fuerat benedictio repromiſſa, & ab Abrahamo uſque ad Chriſtum multa erant ſecula tranſitura, providens Deus ne Soboles dilecti Abrahæ cæteris Nationibus miſceretur, & paulatim familia ejus fieret incerta, gregem Iſraeliticum quodam Circumciſionis cauterio denotavit, ut viventes inter Ægyptios, inter Aſſyrios, Babylonios atque Chaldæos, hoc ſignaculo* E *diſtinguerentur.*

Theodoretus, *Quæſtione* LXVIII. *in Geneſim* de Circumciſionis præcepto *Abrahamo* & ejus poſteris dato ita diſſerit: *Cùm Deus prædixiſſet incolatum, pietati cuſtodiam aliquam molitur: ne hominibus impiis permixti, maculent nobilitatem, ſed in ſignum intuentes, indelebilem memoriam ejus, qui dedit illud, conſervent. At hoc eſſe verum, teſtatur deſertum. Nam cùm in eo degerent quadraginta annos, ſuperfluam exiſtimabant Circumciſionem: nempe à cæteris Gentibus ſegregati, & quòd ſecum inter ſe verſarentur. Quando verò poſtea ingreſſi* F *ſunt Terram promiſſam, tunc iterum Deus omnium præcepit Jeſu filio Nave, circumcidere omnes, & ita dominium Terræ tradere. Erant enim futuri proximi Populis alienigenis. Quamobrem indigebant neceſſario ſigno quodam, quod illos diſtingueret ab alienigenis Nationibus. Quòd ſi Judæi gloriantur de Circumciſione, diſcant & certò ſciant, quòd non ſolus Patriarcha circumciſus eſt, ſed etiam Iſmaël ſemiſervus, & vernaculi, & pretio empti ſervi, & Idumæi, & qui ex Chettura orti ſunt. Quin & Ægyptii quoque didicerunt ab Iſraëlitis circumcidi: Non igitur Circumciſio Juſtos reddit. Iſti enim omnes tanquam impii & à divina Scriptura notantur. Ergo neque Abram Circumciſio juſtificavit; ſed*

fides illum juſtum declaravit, & illuſtriorem reddidit virtus. Circumciſio autem data eſt veluti ſignum fidei.

S. Ambroſius Libro I. *De Abraham*, cap. IV. Deum Circumciſionem *Abrahamo* & ejus poſteris imperaſſe docet, non ut mores Ægyptiorum aut aliarum Gentium æmularentur, ſed ut ſpiritualis Circumciſionis ſigno erudirentur, & ad veritatem præpararentur Fideles. *Pleroſque*, inquit, *moveri ſcio: Si enim bona eſt Circumciſio, hodieque teneri debuit: Si inutilis, mandari non debuit, divino præſertim oraculo. Sed cùm Apoſtolus dixerit Paulus*: Quia Abraham ſignum accepit Circumciſionis: *Utique ſignum non ipſa res, ſed alterius rei eſt, hoc eſt, non veritas, ſed indicium veritatis. Denique ipſe impoſuit & expreſſit dicens*: Signum accepit Circumciſionis, ſignaculum juſtitiæ & fidei. *Unde non incongruè intelligimus quia Circumciſio corporalis ſignum Circumciſionis eſt ſpiritualis. Ergo ſignum manſit, donec veniret veritas. Advenit Dominus Jeſus. Qui ait*: Ego ſum via, veritas, & vita. *Quia non partem exiguam corporis in ſigno, ſed totum circumcidit hominem in veritate, ſignum detraxit, veritatem induxit; quia poſtea quàm venit quod perfectum eſt, quod ex parte erat evacuatum eſt: & ideo ceſſavit Circumciſio partis, ubi refulſit Circumciſio univerſitatis. Jam enim non ex parte, ſed totus homo ſalvatur in corpore, ſalvatur in anima. Scriptum eſt enim*: Qui vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. *Hæc eſt perfectio Circumciſionis, quia per corporis oblationem redimitur anima, de qua ipſe Dominus ait*: Qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam.

Joann. 14.

Lucæ 9.

Supereſt illa nunc Quæſtionis portio, utrum debuerit pars præmitti, cùm eſſet ventura perfectio. Qui locus facilis eſt ad diluendum, ſi conſideremus quibus pars mandata ſit, quibus ſervata perfectio. Pars enim mandata eſt ſecundùm Legem Populo Judæorum, illi duræ cervice, illi infirmo, illi qui Deum ſuum non cognovit. Cùm ergo partem non potuerit ſuſtinere, quomodo perfectionem ſervare potuiſſet? Ut ſi puerulum literis imbuas, à ſingulis literarum elementis inchoandum eſt tibi, ut à ſingulis apicibus ad ſyllabas, à ſyllabis eum per ordinem ad nomina orationemque deducas. Nec poteſt Mare quiſpiam navigare intrepidus, niſi qui ante in fluminibus navigaverit. Denique ſi quid aut conficiendi itineris, aut levandi oneris puero velis provectiorique mandare, numquid æquanda onera ſunt, aut æquandus labor? Ita igitur noveris his perfectionem Circumciſionis eſſe ſervatam, qui à Chriſto inſtituti, validioribus idonei viderentur, ut fideles probarentur, quorum multitudo innumera Crucem tolleret, ſuamque pro Chriſto animam devoveret, & increduli non poſſent reſiſtere, qui in totius corporis immolatione quæri ſalutem putarent, qui exiguum Circumciſionis ſuæ ſanguinem ſalutarem arbitrarentur.

Auctor Commentarii in Epiſtolas S. Pauli *B. Ambroſii* nomine cohoneſtatus, in cap. IV. Epiſt. ad Romanos, *Circumciſio*, inquit, *non habet aliquid dignitatis: ſed ſignum eſt tantùm, Quod ſignum ideò accipiebant Abrahami filii, ut ſcirentur ejus filii eſſe, qui credens Deo hoc ſignum acceperat: ut æmuli eſſent paternæ fidei, & crederent in Jeſum, qui promiſſus eſt Abrahamo.*

S. Auguſtinus, Lib XVI. *De Civitate Dei*, cap. XXVI. Circumciſionem *Abrahamo* imperatam à Deo eſſe docet, ut regeneratio per Chriſtum ſignificaretur. *Hic*, inquit, *apertiora promiſſa ſunt de vocatione Gentium in Iſaac, id eſt, in filio promiſſionis, quo ſignificatur gratia, non natura: qui de ſene & anu ſterili promittitur filius. Quamvis enim & naturalem procreationis excurſum Deus operetur: Ubi tamen evidens opus Dei eſt,*

A *vitiatâ & ceſſante naturâ, ibi evidentiùs intelligitur gratia. Et quia hoc non per generationem, ſed per regenerationem futurum erat, ideo nunc imperata eſt Circumciſio, quando de Sara promiſſus eſt filius. Et quòd omnes, non ſolùm filios, verùm etiam ſervos vernaculos & emptitios circumcidi jubet, & ad omnes iſtam gratiam pertinere teſtatur. Quid enim aliud Circumciſio ſignificat, quàm vetuſtate exutâ naturam renovatam? Et quid aliud quàm Chriſtum octavus dies, qui hebdomadâ completâ, hoc eſt, poſt Sabbatum, reſurrexit? Parentum mutantur & nomina, omnia reſonant novita-*
B *tem, & in Teſtamento Vetere obumbratur Novum. Quid eſt enim quod dicitur Teſtamentum Vetus, niſi occultatio Novi? Et quid eſt aliud quod dicitur Novum, niſi Veteris revelatio?*

Et Libro II. *De Nuptiis & concupiſcentia*, cap. XI. inſtitutam à Deo Circumciſionem aſſerit, ut purgationem Originalis peccati ſignificaret. *Ex quo*, inquit, *inſtituta eſt Circumciſio in Populo Dei, quod erat tunc ſignaculum juſtitiæ fidei, ad ſignificationem purgationis valebat parvulis originalis veteriſque peccati: Sicut & Baptiſmus ex illo valere cœpit ad innovationem hominis, ex quo eſt*
C *inſtitutus. Non quod ante Circumciſionem juſtitia fidei nulla eſſet, quippe cum adhuc incircumciſus, ex fide juſtificatus fuerit ipſe Abraham: Sed quòd ſuperioribus temporibus non fuit Sacramentum aliquod juſtificationis ex fide. Eadem tamen fides Mediatoris ſalvos faciebat Juſtos illos antiquos, puſillos cum magnis: Non autem Vetus Teſtamentum quod in ſervitutem generat, non Lex Moſis quæ vivificare non poterat, ſed Gratia Dei per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum. Quia ſicut nos credimus Chriſtum veniſſe in carne, mortuum eſſe, & reſurrexiſſe; ita illi eum venturum, moriturum & reſurrecturum crediderunt.*

D Venerabilis *Beda* in Caput ſecundum *S. Lucæ*, ſuperioris ævi Patribus concinit. *Ritus*, inquit, *& Religio Circumciſionis à Beato Abraham Patriarcha ſumpſit exordium. Qui cùm poſitus adhuc in præputio, perfectè Deo credidiſſet, reputatumque ei eſſet ad juſtitiam, ſignum accepit Circumciſionis, ſignaculum juſtitiæ fidei, quæ eſt in præputio. A quo etiam, ut die Circumciſionis nomen parvulis aptaretur, exortum eſt. Quia & ipſe cum teſtamentum à Deo Circumciſionis acciperet, eadem priùs die cum ſua conjuge nominis augmentum promeruit, ut qui catenus Abram, id eſt, Pater Excelſus vocaba-*
E *tur, deinceps ob meritum fidei, Abraham, hoc eſt, Pater multarum gentium nuncuparetur; Sarai quoque Sara diceretur. Erat autem Circumciſionis typus ac figura multiformis. Nam & ſignaculum juſtitiæ fidei Abrahæ & ſemini ejus, & indicium caſtigandi eos, qui ad hoc ſemen hancque fidem pertinerent, ab omni inquinamento carnis & ſpiritûs; & prophetiam naſcituri de hoc ſemine Salvatoris, qui nos & in præſenti per Baptiſmum ab omni mortifera actionis pollutione mundaret, & in futuro per reſurrectionem ab univerſa mortis ipſius corruptione in perpetuum li-*
F *beraret: & præcipuè donum remiſſionis, quod ſolveret à peccato prævaricationis Adæ, per hanc id temporis miniſtrari, eidem Gratiæ Legiſque Latori complacuit. Qui enim nunc dicit*, Niſi quis renatus « fuerit ex aqua & Spiritû Sancto, non poteſt in- « troire in Regnum Dei; *Ipſe tunc dicebat*. Maſ- « culus cujus præputii caro circumciſa non fuerit, « peribit anima illa de Populo ſuo, quia pactum « meum irritum fecit. *Non pactum utique Circum-* « *ciſionis, quod non infans, qui diſcernere necdum valuit, ſed majores qui id ſervare noverant, poterant, debuerant, irritum fecerunt; Verùm pactum quod cum primo homine Deus iniit, quod omnis qui vel unius diei vitam geſſit in terra, prævaricaſſe convincitur,*

atque

atque ideo remedio ſalutis aliquo opus habere non ignoratur. Nam qui vel ante tempora Circumciſionis, vel etiam poſt datam Circumciſionem de exteris Gentibus extitere fideles, ut exemplar patientiæ Job, & amici, liberique illius, ſive victimis hoſtiarum ſe ſuaſque ab originali peccato, ſeu certè ſola fide »ſalvabant, quia Juſtus ex fide vivit, &, Sine » fide impoſſibile eſt placere Deo.

Hæc verba, *quia pactum meum irritum fecit*, de pacto Adamico, non de pacto Circumciſionis interpretatus eſt Venerabilis Pater, *S. Auguſtinum* ſecutus, Libro XVI. *De Civitate Dei*, cap. XXXVII. ubi tamen ei ſe interpretationi immobiliter non adhærere ſignificat. *Si autem*, inquit, *quiſquam hoc non niſi de iſta Circumciſione factum eſſe contendit; quod in ea teſtamentum Dei, quoniam non eſt circumciſus diſſipaverit parvulus; quærat locutionis aliquem modum, quo non abſurdè poſſit intelligi, ideo diſſipaſſe teſtamentum, quia licèt non ab illo, tamen in illo eſt diſſipatum.*

V. Probatur tertiò Propoſitio noſtra ex ipſius Chriſti oraculo, *Joannis* VII. verſ. 22. *Propterea*, inquit, *Moyſes dedit vobis Circumciſionem: (non quia ex Moyſe eſt, ſed ex Patribus.)* Primam Circumciſionis originem non ab Ægyptiis Chriſtus arceſſit, ſed à Patribus. Scilicet primus qui eam accepit jubente Deo, fuit *Abraham* Credentium Pater. Id ignotum fuit veteri *Horatii* Scholiaſti, ad *Serm.* Lib. I. *Satyr.* IX. de Judæis ſcribenti: *Pelliculâ imminuti ſunt, quia Moſes Rex Judæorum, cujus legibus reguntur, negligentiâ medicinalis* (vel ut legendum putat doctiſſimus Huetius) *Medici talis) effecit, & ne ſolus eſſet notabilis, omnes circumcidi voluit.*

VI. Probatur quartò ex *Theodoto* Auctore Ethnico, quem laudant *Alexander Polyhiſtor*, & *Joſephus Libro* I. *contra Apionem*, quemque eundem eſſe qui res Phœnicum Phœniciâ linguâ proſecutus eſt, & *Sanchoniatonis* continuavit Hiſtoriam, quique Græcè à *Læto* redditus eſt, teſte *Tatiano Oratione contra Gentes*, Viri Eruditi ſentiunt. Is ergo in *Libro de Judæis*, poſtquam *Sichemi* cum civibus ſuis Circumciſionem ad impetrandas *Dinæ* Nuptias enarravit, ad primam ritus originem aſcendens, eam *Abrahamo* imputat, à quo primùm ex Dei mandato uſurpata ſit.

Qui magnum Patris Abraham eduxit ab oris
Cœlitus hunc tota juſſit cum ſtirpe recurvo,
Glande ſub extrema præputia demere ferro.
Paruit, atque Dei verbis immotus inhæſit.

VII. Ex his falſi convincitur *Herodotus*, ſcribens Ægyptios, Colchos, & Æthiopes, ſolos omnium hominum ab initio circumcidi. Nulla certè profano Scriptori adversùs *Moyſen* à Deo afflatum adhibenda fides, maximè cùm multis ſeculis *Moyſe* recentior fuerit, quippe qui floruit temporibus *Darii Hyſtaſpis*, *Xerxis*, & *Artaxerxis Longimani*, circa annum Urbis conditæ trecenteſimum: & *Joſephus*, Lib. I. contra *Apionem*, ex Manethonis Scriptis probet, *Herodotum frequenter in Ægyptiae ſignæ rationementitum*. Quam ei notam & *Diodorus Siculus* Lib. I. p. 63. inurit: *Nos autem*, inquit, *quæ Herodotus, & nonnulli Rerum Ægyptiarum Scriptores, portenta narrationum pro veritate ſponte amplexi, & voluptatis gratiâ fabulas commenti blaterarunt, miſſa faciemus.* Secundò, errat *Herodotus* cùm Colchos *ab initio* Circumciſionem habuiſſe ſcribit. Colchos enim eoſdem eſſe, quos *Moyſes Geneſis* X. Chaſluchæos vocat, ex *Meſraim*, adeóque ex Ægyptiis oriundos, Philiſtæorum parentes, gravia argumenta

A perſuadent, quæ apud *Bochartum* legere eſt, Lib. IV. *Phaleg.* cap. XXXI. At Chaſluchæos ex Ægypto migraſſe certum eſt ante *Abrahami* tempora. Quia ex his orti Philiſtæi jam tum pulſis Auvæis Palæſtina potiebantur, & Reges ſuos habebant, cùm quibus fœdus contraxerunt *Abraham* & *Iſaac* (*Geneſis* XX. & XXVI.) Et hoc ipſum quòd Philiſtæi non circumcidebantur, docet circumcidendi ritum nondum fuiſſe à Chaſluchæis uſurpatum, quo tempore ex iis exceſſerunt Philiſtæi. Sed credibile eſt Colchos, qui Ægyptii generis ſeſe eſſe non ignorabant, aliquot poſt migrationem ſeculis
B hunc ritum recepiſſe Ægyptiorum æmulatione. Quod *Diodorus Siculus* confirmat, ſcribens, *Colchos, ut qui Ægyptii generis ſint, ab iis Circumciſionis ritum ſuſcepiſſe, priſco illo more apud colonos manente.* Tertiò, in eo fallitur *Herodotus*, quòd Syros, qui in Palæſtina ſunt, fateri dicat, ſe Circumciſionem ab Ægyptiis & Colchis habere. Ex Palæſtinæ incolis ſoli Judæi circumcidebantur, ut *Joſephus* teſtatur: qui nunquam faſſi ſunt ſe hunc ritum moremque ab Ægyptiis accepiſſe, imò Ægyptios ab Iſraelitis hunc didiciſſe contendunt, ut conſtat ex *Lexico Aruch*, quod
C laudat *Druſius* Lib. VI. *Præteritorum*. Quartò fallitur *Herodotus*, cùm Phœnices Circumciſionem ab Ægyptiis habere aſſerit. Ad *Saturnum* quippe Phœnices referunt Circumciſionis Inſtitutum, ut ſcribit *Phylo Biblius*, homo Phœnix, & rerum ſuarum *Herodoto* longè conſultior, apud *Euſebium* Lib. I. *Præparationis Evangelicæ*. Accedit, quòd per Phœnices a Syris Palæſtinæ incolis diſtinctos, Idumæos intelligit, ut & *Ammonius* Libro De verborum differentiis: *Idumæi* (inquit) *ab origine non Judæi, ſed Phœnices.* Idumæi verò non ab Ægyptiis, ſed ab *Eſau* Circumciſionem acceperunt.
D Neque etiam ab Ægyptiis hanc acceperunt Troglodytæ, ut ſcribit *Diodorus Siculus*, ſed ab Hebræis, per *Abrahami* ex *Cetura* filios, quemadmodum & Ammonitæ, Moabitæ, Madianitæ: Sicut & per *Iſmaëlem* Arabes, fortaſſis & Æthiopes, & ab Arabibus Ægyptii. Neque *Diodoro Siculo* Scriptori Ethnico, *Moſe* longè recentiori, qui nempe *Julii Cæſaris* & *Auguſti* ævo vixit, bis in rebus adhibenda fides eſt, præſertim cùm ea quæ de Ægyptiorum rebus ante bellum Trojanum prodit: ſe pro certis non habere innuat, &
E in iis *nullam firmitatem fide dignam* reperire ſe Lib. 1. p. 16.
fateatur: & Ægyptios ob ambitioſam antiquitatis ſuæ jactantiam perſtringat, & *Multa ambitioſa magis quàm verè ſibi ipſis tribuere* aſſetat, *quæ nec firmis demonſtrationum argumentis, nec idoneorum teſtimoniis auctorum ſubnitantur.* Quidni verò Ægyptios aſſeramus ab Iſraelitis, inviſa licèt Gente, Circumciſionem accepiſſe, cùm de Æthiopibus ſcribat *Artapanus* apud *Euſebium* Libro IX. *Præparationis Evangelicæ*, cap. XXVII. *Ipſos, tametſi hoſtes, tam propenſo tamen in Moyſen animo fuiſſe, ut ipſius quoque circumciſionis ab eo ritum acciperent. Id*
F *quod à Sacerdotibus etiam omnibus præſtitum fuerit:* A Sacerdotibus (inquam) Ægyptiorum. Neque enim Ægyptiis omnibus commune fuit circumcidi, ſed iis duntaxat qui ſacris, aut literis operam dabant, ut obſervavit *Origenes* Libro II. Commentariorum in Epiſtolam ad Romanos. *Nam apud Ægyptios*, inquit, *qui in ſuperſtitionibus veſtris & vetuſtiſſimi habentur, & eruditiſſimi, à quibus prope omnes reliqui ritum ſacrorum & ceremonias mutuati ſunt; apud hos* (inquam) *nullus aut Geometriæ ſtudebat, aut Aſtronomiæ, quæ apud illos præcipua ducitur, illius certè Aſtrologiæ & Geneſeos, quâ nihil divinius putant, ſecretarimabatur, niſi Circumciſione ſuſceptâ. Sacerdos apud*

eos,

eos, Aruſpex, aut quorumlibet Sacrorum Miniſter, vel (ut illi appellant) Propheta omnis circumciſus eſt. Literas quoque Sacerdotales veterum Ægyptiorum, quas Hieroglyphicas appellant, nemo diſcebat niſi circumciſus. Omnis Hierophantes, omnis Vates, omnis Cal (ut putant) Infernique Myſtes, & conſcius apud eos eſſe non creditur, niſi fuerit circumciſus. Quò ſpectat id quod de *Pythagora* tradit *Clemens Alexandrinus* Lib. I. Stromatum. *Pythagoras*, inquit, *cum Ægyptiorum Prophetis congreſſus eſſe dicitur: per quos etiam circumciſus fuit, ut Adyta ingrediens, myſticam Ægyptiorum diſceret Philoſophiam.* Judæi verò ad unum omnes Lege *Moſis* ad ponendum præputium adſtringebantur. Atque hoc primum eſt Ægyptiacæ & Judaicæ Circumciſionis diſcrimen. Alterum eſt, quòd Judæi octavâ die circumcidebantur: Ægyptii decimo tertio anno, quemadmodum & de Iſmaëlitis teſtantur *Joſephus* Lib. V. *Antiquitatum*, cap. XII. & XIII. & *Origenes* *Lib. contra Fatum, apud Euſebium* Lib. VI. *Præparationis Evangelicæ* cap. X. & in *Philocalia*. Tertium diſcrimen ex cauſſa arceſſitur, quòd exponit *Origenes* Lib. V. contra Celſum. *Cæterùm*, inquit, *Circumciſionis cauſa non eadem eſt Judæis, quæ Colchis, aut Ægyptiis, ac proinde nec eadem Circumciſio. Nam quemadmodum ſacrificans non eidem ſacrificat, quamvis videatur ſimilia ſacra facere: & qui precatur, non eidem preces offert, quamvis precetur eadem: Sic neque de Circumciſo dicendum, nihil eum differre à Circumciſis quibuslibet: Propoſitum enim, & Lex, & voluntas Circumciſi facit ut ſit aliud negotium. Et quò melius intelligatur hic locus, dicendum, quòd cùm Juſtitiæ nomen idem ſit apud omnes Græcos, aliam tamen apparcat eſſe juxta Epicurum Juſtitiam, aliam juxta Stoicos negantes tripartitam animam, aliam juxta Platonicos Juſti jam dicentes propria cujuſque animæ partis officia. Sic alia eſt Epicuri fortitudo, laborem ferentis ut majorem laborem effugiat, alia Stoici, omnem virtutem propter ipſam virtutem expetentis; alia Platonici, ad iraſcibilem animæ partem virtutem hanc referentis, tribuentiſque ei locum in pectore. Sic quàm diverſa ſunt Circumciſorum dogmata, tam diverſa eſt & Circumciſio. Itaque Circumciſionem hanc quâ ſe jactant Judæi, non patientur ſibi communem eſſe cum Colchis aut Ægyptiis, imò ne cum Iſmaëlitis quidem Arabici generis, quamvis à communi Patre Abrahamo deſcendentis per Iſmaëlem, qui unà cum Patre circumciſus fuit. Aiunt autem Judæi octavæ diei Circumciſionem eſſe præcipuam, cæteras ſupervacaneas.* Sanè Ægyptios non Myſterii gratiâ, & in ſignum divini fœderis, atque ex Dei præcepto, ſed corporeæ duntaxat munditiei gratiâ, Circumciſionem uſurpaſſe, non ut Ritum ſacrum & religioſum, ſed ut morem civilem ac politicum, ipſe *Herodotus* teſtis eſt Libro XXI. *Ægyptii*, inquit, *virilia circumcidunt munditiæ gratiâ, pluris facientes ſe mundos eſſe, quam decoros. Sacerdotes tertio quoque die totum corpus eradunt, ne quis pediculus Deos colentibus, aut alia ſordes creetur.* Concludamus itaque cum Origene, *Abrahamum* primum omnium mortalium circumciſum fuiſſe. *Poſt hæc*, inquit, *Circumciſionem pudendorum non reprehendens Celſus Judæis uſitatam, ait eam mutuatos ab Ægyptiis, malens Ægyptiis credere quàm Moſi, qui refert primum mortalium circumciſum Abrahamum.*

Origenes Lib. V. contra Celſum.

Objiciet quiſpiam Dei verba apud *Jeremiam*, cap. IX. verſ. 25. 26. *Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & viſitabo ſuper omnem qui circumciſum habet præputium, ſuper Ægyptum, & ſuper Juda, & ſuper Edom, & ſuper filios Ammon, & ſuper Moab, & ſuper omnes qui attonſi ſunt in comam, habitantes in Deſerto: quia omnes Gentes habent*
A *præputium; omnis autem domus Iſraël incircumciſi ſunt corde.* Quid enim Dominus primum locum inter Gentes Circumciſas Ægypto tribuit, niſi quòd Circumciſionis uſus apud Ægyptios quàm apud Judæos fuerit antiquior, & ad alias Gentes ab Ægyptiis pervenerit?

Reſpondetur, Inde ſolùm probari quòd Circumciſio *Jeremiæ* temporibus fuerit ab Ægyptiis uſurpata, non autem quòd ab iis derivata ſit ad Judæos. Inter eos autem qui circumciſum præputium habebant, quos Deus viſitare ſtatuit & ple-
B ctere, primas tribuit Ægyptiis, viribus opibuſque præſtantiſſimis, quorum in auxilio Judæi præcipuè confidebant. Adde, Judaicam Circumciſionem ab Ægyptiaca toto cælo diſcrepaſſe, ut jam obſervatum eſt. Nam Ægyptiis in more fuit *& feminas* circumcidere, ut docet *Strabo*, Lib. XVII. Quamvis Ritus illius peragendi modum taceat: Hebræi Maſculos tantùm ex Lege & More circumcidebant. Judæi die octavo: Ægyptii appetente anno decimo-quarto ut plurimùm circumcidebantur, ut refert *S. Ambroſius* Lib. II. *De Abraham* cap. XI. Apud Ægyptios ſoli Sacerdotes circumcidi ſolebant, ut obſervat etiam *S. Epipha-*
C *nius* Hæreſi XXX. quæ eſt *Ebionæorum*, cap. XXX. *Et verò*, inquit, *quid eſt quod Ebion adeo de Circumciſione ſua glorietur, cùm & Idolorum cultores, & Sacerdotes Ægyptii ſe ipſos quoque circumcidant?* At Judæis Maſculos omnes circumcidere præceptum erat. Ex his omnibus veriſimile fit, Ægyptios ritum illum à Judæis mutuatos fuiſſe, & eum ſuperſtitione tandem ſuâ infeciſſe. Ægyptii ipſi Sacerdotes *καθαριότητος εἵνεκα*, *puritatis causâ*, ut obſervat *Herodotus*: Judæi causâ Religionis; ut Legi Dei obſequerentur, ut ab aliis Gentibus diſcernerentur, ut Populus Dei electus. Æ-
D gyptiis, aliiſque Gentibus ſuperſtitioſa erat ceremonia, quâ Dæmoni devovebantur ii quorum ſecabatur præputium: Judæis Sacramentum erat, quo Deo conſecrabantur, ab iiſque Dæmonum injuriæ propulſabantur, ut docet *Origenes* Lib. V. contra *Celſum*, pag. 263. Editionis Cantabrigienſis. *Circumciſio*, inquit, *citò celebrata eſt, propter aliquem infeſtum Judæorum Genti Angelum, qui poſſet non circumciſos lædere, circumciſos non item: Quod colligi poteſt ex Libro Exodi, ubi Angelus ante Circumciſionem Eliezari contra Moſem valuit, quo circumciſo, irrita eſt illius potentia.* Veteribus
E Ethnicis in more fuiſſe ut infantulos ſuos ritu aliquo ſuperſtitioſo Dæmoniis & Idolis dedicarent, certiſſimum eſt. Chaldæos & Ægyptios conſueviſſe recens natos infantes inuſto ſtigmate, vel traductione per flammas, *Molocho*, vel alteri falſo Numini devovere, *Maimonides* obſervat in *More Nevochim*, P. III. cap. XXVII. Ad horum imitationem Græcorum Ἀμφιδρόμια inſtituta ſunt, quinto poſt partum die celebrata, quo nomen imponere, infantem certis ritibus expiare, & Diis devovere ſolebant. Hunc diem γενέθλιον, *natalem* appellabant, & illius lætitiam miſſis muneribus
F demonſtrabant. Morem affinem apud Romanos *Terentius* memorat, his verbis, in *Phormione*;

——— Porro autem Geta
Ferietur alio munere, ubi hera pepererit:
Porro alio autem ubi erit puero natalis dies,
Ubi initiabunt......

Ad quem locum hæc *Servius* annotavit: *Solebant Antiqui diem octavum pueri natalem conſtituere, & eo die ſingulis annis lætum convivium parare, ſicut Judæi in die octava circumcidunt.* Deus itaque Circumciſionem Hebræis præcepit, ut infantes ſuos in ipſo vitæ limine vero Numini conſecrarent,

ne

ne eos jam Dei notâ & charactere inſignitos ſuperſtitioſis ceremoniis apud Gentes uſurpatis, vel deinceps uſurpandis, falſorum Numinum alicui devoverent, & in clientelam traderent. *Spencero* viro doctiſſimo Lib. 1. *De Legibus Hebræorum Ritualibus* cap. IV. Sect. V. hanc obſervationem debere me profiteor.

Objicies, Ægyptios diu ante *Joſue* tempora præputiatis & incircumciſis opprobrii & infamiæ notam inoſſiſſe. Poſtquam enim Deus Iſraëlitas in Deſerto natos circumcidi præcepiſſet, dixit: *Hodie abſtuli opprobrium Ægypti à vobis.* (Joſue v. 9.) Circumciſio itaque in Ægyptiis in uſu fuit longè ante Legem datam, eoſque ritum illum non Hebræorum exemplo, ſed ritûs ipſius ſtudio, in honore habuiſſe, ac frequentaſſe conſtat.

Reſpondetur Opprobrium Ægypti non eſſe præputium, ſed ſervitutem & ſtemmatis ab *Abrahamo* deducti ſervili conditione obſcorationem. Circumciſione ſcilicet effecit Deus, ne ulteriùs veluti mancipia, & in domo ſervitutis nati, ſed ut *Abrahami* filii, & Terræ promiſſæ hæredes haberentur. Circumciſio priſtinam generis claritatem Iſraëlitis aſſeruit, & omnem ſervitutis Ægyptiacæ maculam & opprobrium obliteravit. Senſus itaque illorum Dei verborum ad *Joſue* hic eſt: Diu in Ægypto vixiſtis, ubi mancipia, & animalia ad onera nata videbamini: & præputia hactenus quaſi ſervitutis illius probroſæ ſigna circumgeſtis. Jam verò Circumciſionis ritu vos in filiorum meorum numerum coaptavi, & ſervitutis veſtræ priſtinæ, non moleſtiam tantùm, ſed & opprobrium, & memoriam penè omnem abolevi. Hinc puer ipſo Circumciſionis die *Sponſus* dicebatur apud Hebræos, ut Viri Eruditi obſervarunt, quaſi tum primùm Deo conjunctus, & quaſi deſponſatus. Hinc illud *Sephora*, non ad *Moyſen*, ut vulgus cenſet, ſed ad filiolum dictum: *Sponſus ſanguinum tu mihi es.* (Exodi IV. 25.) Quod ſequentia verba confirmant: *Et dimiſit eum, poſtquam dixerat: Sponſus ſanguinum ob circumciſionem.* Et Targum Onkeloſi: *Propter ſanguinem Circumciſionis hujus detur nobis Sponſus meus:* Id eſt, Ritu illo Deo & Eccleſiæ noſtræ quaſi conjugii fœdere copuletur. Laudata Dei ad *Joſue* verba ſic explicat *Theodoretus* Quæſtione IV. in Jeſum Nave. *Tunc dixit Deus omnium:* Hodie abſtuli à vobis opprobrium Ægypti. *Quæ verba liberationem ſignificant ab Ægyptiaca ſervitute & Promiſſa Terra adoptionem. Nos verò diſcimus, quòd qui ſacratiſſimo Baptiſmate dignus habitus fuerit, & Circumciſionem ſpiritalem ſuſceperit, peccati contumeliam deponit.*

SCHOLION.

Judæi Ritum ac præceptum externæ carnaliſque circumciſionis à Deo acceperunt. Chriſtiani præceptum ſpiritalis circumciſionis. *Non enim qui in manifeſto Judæus eſt, neque quæ in manifeſto, in carne, eſt circumciſio: ſed qui in abſcondito Judæus eſt, & circumciſio cordis in ſpiritu, non littera: cujus laus non ex hominibus, ſed ex Deo eſt.* *[Rom. 2. 28.]* Juſtitia fidei per caritatem operantis, quam Spiritus Sanctus in cordibus noſtris diffundit, quâ efficimur *Nova in Chriſto creatura*, cor noſtrum, aures noſtras, labia noſtra circumcidit. *[Origenes Homil. 3. in Geneſim.]* Circumciſio cordis prava deſideria, noxias cupiditates, amorem ſui, quo Babylonis civitas ædificatur, reſecat. De hac circumciſione S. Stephanus loquitur, cùm Judæos hunc in modum increpat: *Incircumciſis cordibus.* *[Act. 7. 51.]* Aurium circumciſio auditum avertit à ſermonibus adulatoriis, ſcurrilibus, impudicis, maledicis; efficitque ne ex illorum numero ſimus de quibus Apoſtolus ait: *Coacervabunt ſibi Magiſtros prurientes auribus, & à veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.* *[2. Tim. 4. 3.]* Hanc circumciſionem ſanctus Protomartyr indicat: *Dura cervice, & incircumciſis cordibus, & auribus, vos ſemper Spiritui Sancto reſiſtitis.* Circumciſio labiorum, omnia verba Deo injurioſa, proximo noxia, prudentiæ, juſtitiæ, pudicitiæ, caritati adverſa, vana, otioſaque abſcindit, ut Chriſtianus in verbo non offendens *perfectus ſit vir.* *[Jacobi 3. 2.]* Hanc circumciſionem Moyſes indicat, dicens: *En incircumciſus labiis ſum, & quomodo audiet me Pharao?* *[Exod. 9. 30.]* Denique ut perfectus ſit homo Dei in omnibus, ſenſus omnes ſunt circumcidendi, membra omnia circumcidenda. Si enim ſingula in officiis mandatorum Dei deſerviant, circumciſa cenſenda ſunt: Si verò ultra præſcriptas ſibi divinitus leges luxuriant, & ſerviunt iniquitati, incircumciſa reputanda ſunt.

DISSERTATIO VII.

DE FACTO LOT FILIAS Sodomitarum libidini exponentis, ut cæleſtes Hoſpites à ſtupro tueretur: Necnon de illius ebrietate & inceſtu.

HISTORIAM à *Moſe* ſcriptam habemus *Geneſis* XIX. his verbis: *Veneruntque duo Angeli in Sodomam veſpere, & ſedente Lot in foribus civitatis. Qui cùm vidiſſet eos, ſurrexit, & ivit obviam eis: adoravitque pronus in terram, & dixit: Obſecro, Domini, declinate in domum pueri veſtri, & manete ibi: lavate pedes veſtros, & mane proficiſcemini in viam veſtram. Qui dixerunt: Minimè, ſed in platea manebimus. Compulit illos oppidò ut diverterent ad eum: ingreſſiſque domum illius fecit convivium, & coxit azyma, & comederunt. Prius autem quam irent cubitum, viri civitatis vallaverunt domum à puero uſque ad ſenem, omnis populus ſimul. Vocaveruntque Lot, & dixerunt ei: Ubi ſunt viri qui introierunt ad te nocte? Educ illos huc, ut cognoſcamus eos. Egreſſus ad eos Lot, poſt tergum occludens oſtium, ait: Nolite, quæſo, fratres mei, nolite malum hoc facere. Habeo duas filias, quæ necdum cognoverunt virum, educam eas ad vos, & abutimini eis ſicut vobis placuerit, dummodo viris iſtis nihil mali faciatis, quia ingreſſi ſunt ſub umbra culminis mei.* Et hæc quidem *Moſes* de facto *Lot* filias ſuas libidini Sodomitarum exponentis, ut hoſpites à nefaria violatione tueretur. Ejus verò ebrietatis & inceſtûs hiſtoriam ita narrat. *Aſcendit Lot de Segor, & manſit in Monte, duæ quoque filiæ ejus cum eo (timuerat enim manere in Segor) & manſit in ſpelunca ipſe, & duæ filiæ ejus cum eo. Dixitque major ad minorem: Pater noſter ſenex eſt, & nullus virorum remanſit in terra qui poſſit ingredi ad nos juxta morem univerſæ terræ. Veni, inebriemus eum vino, dormiamuſque cum eo, ut ſervare poſſimus ex patre noſtro ſemen. Dederunt itaque patri ſuo bibere vinum nocte illa: & ingreſſa eſt major dormivitque cum patre: At ille non ſenſit, nec quando accubuit filia, nec quando ſurrexit. Altera quoque die dixit major ad minorem: Ecce dormivi heri cum patre meo, demus ei bibere vinum etiam hac nocte & dormies cum eo, ut ſalvemus ſemen de patre noſtro. Dederunt etiam & illa nocte patri ſuo bibere vinum, ingreſſaque minor filia dormivit cum eo: & ne tunc quidem ſenſit quando concubuerit, vel quando illa ſurrexerit. Conceperunt ergo duæ filiæ Lot de patre ſuo. Peperitque major filium, & vocavit nomen ejus Moab: Ipſe eſt pater Moabitarum uſque in præſentem diem. Minor quoque peperit filium, & vocavit nomen ejus Ammon, id eſt, filius Populi mei: Ipſe eſt pater Ammonitarum uſque hodie.*

PROPOSITIO I.

Lot Angelis hoſpitio ſuſceptis, à Sodomitis vim paſſus, utramque filiam illorum libidini illicitè ac imprudenter obtulit.

PRobatur hæc Propoſitio: Non licet in malis culpæ minori malo conſentire, vel illud procurare, aut comittere, ut majus malum vitetur, ut docet Apoſtolus, ad Romanos III. 7. *Si enim veritas Dei in meo mendacio abundavit in gloriam ipſius: quid adhuc & ego tanquam peccator judicor? & non (ſicut blaſphemamur, & ſicut aiunt quidam nos dicere) Faciamus mala ut veniant bona: quorum damnatio juſta eſt.* Quamvis itaque conſtupratio Virginum ſit minus crimen ſodomitico, *Lotus* filias ſuas illicitè & imprudenter Sodomitis conſtuprandas obtulit, ut hoſpites à nefaria ipſorum violentiâ tueretur. Peccavit præterea contra ordinem charitatis. Filiarum enim pudicitia & honor charior patri eſſe debuit, quam defenſio hoſpitum.

Probatur ſecundò ex *S. Auguſtino*, Quæſtione XLII. in Geneſim. *Quoniam*, inquit, *proſtituere volebat filias ſuas hâc compenſatione, ut viri hoſpites ejus nihil à Sodomitis tale paterentur, utrum admittenda ſit compenſatio flagitiorum vel quorumcumque peccatorum, ut nos faciamus mali aliquid ne alius gravius malum faciat: an potius perturbationi Lot, non conſilio tribuendum ſit quia hoc dixerit, meritò quæritur. Et nimirum periculoſiſſimè admittitur hæc compenſatio: Si autem perturbationi humana tribuitur, & menti tanto malo permota, nullo modo imitanda eſt.* Et Quæſtione LXIV. *Hac perturbatione timoris non credebat ipſi Domino, quem in Angelis cognoſcebat, quâ etiam illud de filiabus ſuis proſtituendis dixerat: Ut intelligamus non pro auctoritate habendum quod dixit de turpitudine filiarum: Non enim & hoc pro auctoritate habendum eſt, Deum eſſe credendum.*

Et *Libro contra Mendacium ad Conſentium*, cap. IX. *Ita*, inquit, *humanos animos quædam compenſativa peccata perturbant, ut etiam putentur debere laudari, ac potius rectè facta dicantur. Quis enim dubitet eſſe grande peccatum, ſi pater filias ſuas proſtituat fornicationibus impiorum? Et tamen extitit cauſa quâ hoc Vir Juſtus debere ſe facere exiſtimaret, quando Sodomitæ nefario libidinis impetu hoſpitibus ejus irruebant.... Quid hic dicemus? Nonne ita illud ſcelus, quod Sodomitæ hoſpitibus illius Viri Juſti facere conabantur, horremus, ut quicquid hoc fieret, ne hoc fieret, arbitremur fuiſſe faciendum? Movet etiam maximè perſona facientis, qua merito juſtitiæ liberabatur à Sodomis: ut quoniam minus malum eſt feminas quàm viros perpeti ſtuprum, etiam hoc ad juſtitiam Juſti illius pertinuiſſe dicatur, quòd in filiabus hoc maluit fieri quàm in hoſpitibus ſuis; non tantùm id volens animo, verùm & offerens verbo, & ſi illi aſſenſi fuiſſent, impleturus & facto. Sed ſi hanc peccatis aperuimus viam, ut committamus minora ne alii majora committant; lato limite, immo nullo limite, ſed convulſis & remotis omnibus terminis infinito ſpatio cuncta intrabunt atque regnabunt. Quando enim fuerit definitum peccandum eſſe homini minùs, ne alius peccet amplius; profectò & furtis noſtris ſtupra cavebuntur aliena, & inceſta ſtupris; & ſi qua impietas viſa fuerit etiam pejor inceſtis, inceſta quoque facienda dicentur à nobis, ſi eo modo agi potuerint, ut illa impietas non committatur ab aliis..... Si ergo peccare, ne gravius vel in nos vel in quoſlibet peccent, proculdubio non*

A *debemus; conſiderandum eſt in eo quod fecit Lot, utrum exemplum ſit quod imitari, an potius quod vitare debeamus. Magis enim videtur intuendum & notandum, cùm tam horrendum malum ex impietate flagitioſiſſima Sodomitarum ſuis impenderet hoſpitibus, quod cuperet depellere, nec valeret, ſic etiam Juſti animum potuiſſe turbari, ut vellet facere quod non humani timoris nebuloſa tempeſtas, ſed divini juris tranquilla ſerenitas, ſi conſulatur à nobis, faciendum non eſſe clamabit; & jubebit potius ut ſic noſtra peccata caveamus, ne ullorum prorſus alie-* B *norum peccatorum timore peccemus. Aliena quippe ille Vir Juſtus timendo peccata, quæ niſi conſentientes inquinare non poſſunt, perturbatus non attendit ſuum, quo voluit ſubdere filias libidinibus impiorum. Hæc quando in Scripturis Sanctis legimus, non ideo quia facta credimus, etiam facienda credamus; ne violemus præcepta, dum paſſim ſectamur exempla. An verò quia juravit David ſe occiſurum eſſe Nabal, & clementiâ conſideratiore non fecit, propterea illum imitandum eſſe dicemus, ut temerè juremus nos eſſe facturos, quod non eſſe faciendum poſtea videamus? Sed ſicut illum timor ut proſtituere filias vellet, ſic iſtum ut temerè juraret, ira turbavit...* C *Et Sancto quidem David juſtius dici poſuit quòd nec iraſci debuit, quamvis ingrato & reddenti mala pro bonis; ſed etſi ut homini ira ſubrepſit, non utique tantùm debuit prævalere, ut ſe facturum juraret, quod aut ſæviendo faceret, aut pejerando non faceret: Illi autem inter libidinoſas inſanias Sodomitarum conſtituto quis auderet dicere, Etiamſi tui hoſpites in tua domo, quò eos intrare humanitate violentiſſimâ compuliſti, ab impudicis apprehenſi & oppreſſi muliebria patiantur, nihil timeas, nihil cures, non expaveſcas, non horreſcas, non contremiſcas? Quis hæc vel illorum ſceleratorum ſocius Hoſpiti pio* D *dicere auderet? Sed planè rectiſſimè diceretur, Age quicquid potes, ne fiat quòd meritò times: Sed non te timor iſte compellat ut facias quod in ſe filiæ tuæ ſi voluerint, facient cum Sodomitis te auctore nequitiam; ſi autem noluerint, patientur à Sodomitis te autore violentiam. Noli facere magnum ſcelus tuum, dum majus horreſcis alienum: Quantumlibet enim diſtet inter tuum & alienum, hoc erit tuum, illud alienum.*

Objiciet quiſpiam loca SS. Patrum, illud facinus *Loti* magnis præconiis celebrantium. *S. Joannis Chryſoſtomi*, Homiliâ XLIII. in Geneſim. *Quan-* E *ta*, inquit, *Juſti virtus! omnem virtutem hoſpitalitatis ſuperavit. Quid enim quis Juſti hujus benignitate ſat dignum attulerit, qui neque filiabus parcere voluit, ut ſervaret hoſpitibus honorem, & liberaret eos à perverſitate Sodomitarum?*

S. Ambroſii, Lib. I. *De Abraham*, cap. IV. *Offerebat*, inquit, *Sanctus Lot filiarum pudorem. Nam etſi illa quoque flagitioſa impuritas erat; tamen minus erat ſecundùm naturam coire, quàm adverſùm naturam delinquere. Præferebat domûs ſuæ verecundiæ hoſpitalem gratiam, etiam apud Barbaras Gentes inviolabilem. Denique illic quo-* F *que inoffenſa hoſpitalitas eſt, ubi nec germanitas ſatis tuta eſt.*

Sed & *Lotum* penitus abſolvere videtur *S. Petrus*, Epiſt. II. cap. II. ipſum ceu Virum Juſtum commendans. *Juſtum Lot*, inquit, *oppreſſum à nefandorum injuriâ ac luxurioſa converſatione eripuit: Aſpectu enim & auditu Juſtus erat habitans apud eos qui de die in diem animam Juſtam iniquis operibus cruciabant.*

Denique *S. Thomas* in *Quæſtionibus Diſputatis*, *Quæſt.* I. *De Malo*, *Art.* V. in Reſponſ. 14. argumentum, non modò *Lot* à peccato abſolvere videtur, ſed ipſum prudenter egiſſe innuit. *Lot*, inquit, *non prælegit culpam pœnæ, ſed oſtendit ordinem*

ditem eſſe ſervandum in fuga culparum: quia tolerabilius eſt ſi quis committat minorem culpam, quàm majorem.

Reſpondeo ad primum, *S. Joannem Chryſoſtomum* commendare quidem *Loti* benevolentiam in hoſpites, à quibus conſtuprationis periculum, expoſitâ etiam obſcœniſſimis hominibus utriuſque filiæ caſtitate, avertere voluit: Sed facinus illud abſolutè non laudare. Unde ſicut Patres remuneratam eſſe dicunt in obſtetricibus Ægyptiis *benignitatem mentis, non iniquitatem mentientis:* ita laudatam dico à *S. Chryſoſtomo* benevolentiam *Loti* hoſpites ab inſultu libidinis Sodomitarum protegentis; non ejuſdem iniquitatem filiarum pudorem exponentis.

Ad ſecundum reſpondeo, *S. Ambroſium* aſſerere duntaxat *Lotum* minus malum elegiſſe ut majus propelleret: an autem id licitum fuerit, non explicat. Quanquam & nonnullâ laude dignus ſit, qui ita ſe gerit, non propter minoris mali perpetrationem, ſed propter majoris mali fugam ac execrationem.

Ad tertium reſpondeo, *Lotum* comparatè juſtum vocari à *S. Petro*, quia inter Sodomitas vivens, à nefariis ipſorum flagitiis abhorruit: & quia ingens perturbatio ipſum fortè à lethali peccati labe in ipſo, de quo agimus, facto immunem fecit; ſed abſolutæ & perfectæ juſtitiæ laudem ipſi ab Apoſtolorum Principe non tribui. Hanc Reſponſionem *S. Auguſtino* debemus *Quæſtione* xlv. *in Geneſim*, ubi expendens illa verba, cap. xix. verſ. 19. *Et recordatus eſt Deus Abraham, & exemit Lot de medio everſionis*, ait: *Commendat Scriptura meritis magis Abrahæ liberatum eſſe Lot; ut intelligamus juſtum Lot dictum ſecundum quemdam modum, maximè quod unum verum Deum colebat, & propter comparationem ſcelerum Sodomorum, inter quos vivens ad vitam ſimilem non potuit inclinari.*

Ad quartum reſpondeo, *S. Thomam* nihil aliud ſignificare quàm *Lotum* peccaſſe quidem, ſed *tolerabilius* (ut ipſe loquitur) quàm ſi majorem culpam leviori prælegiſſet.

Non ſpernenda ratio quâ *Lotum* excuſat *Cajetanus*, ſi tam ſolidè fundata eſſet, quàm ſub-
» tiliter inventa eſt. Ait, *Lot* non obtuliſſe fi-
» lias animo repenſandi flagitium flagitio; ſed
» animo placandi furentem Populum per hyper-
» bolicam quandam ſui ſummiſſionem. Crede-
» bat enim Populum minimè accepturum ejuſ-
» modi oblationem; ſed fore potiùs ut populus
» ille tantâ ejus placatus ſummiſſione, ab in-
» cœpto deſiſteret. Idque propterea veriſimile
» erat, quòd filiæ *Lot* primariis Sodomæ civi-
» bus jam deſponſæ fuerant. Simile igitur eſt
» quod de *Lot* dicimus, ut ſi placaturus quis
» alium à ſe magnâ læſum & offenſum injuriâ,
» nudum pugionem ei offerat dicens, Interfice
» me: non eo ſanè animo ut ille occidat ipſum;
» ſed ut tanta ejus ſummiſſione mitigatus, om-
» nem ei remittat injuriam & offenſam.

PROPOSITIO II.

Loti ebrietas, & cum utraque filia inceſtus, à crimine excuſari non poſſunt.

PROBATUR: Quæ naturæ lege prohibita ſunt facinora, à crimine excuſari non poſſunt; Sed ebrietas & inceſtus facinora ſunt naturæ lege prohibita: Excuſari itaque non poſſunt à crimine *Loti* ebrietas & cum filiabus inceſtus. Ebrie-

A tatem ſola ignorantia virium vini excuſare potuiſſet. At vim vini *Lot* ignoraſſe, virum divitem & hoſpitalem, haud veri ſimile eſt, maximè cum filiæ ejus illam perſpectam & exploratam haberent. Cùm verò ebrietas ipſum in inceſtum præcipitem egerit, inceſtus in causâ ſuâ voluntarius fuit, adeòque graviſſimum peccatum.

Probatur ſecundò ex *Origene* Homiliâ v. in Geneſim. *Poſt hæc*, inquit, *jam refertur illa famoſiſſima fabula, in qua ſcribitur filias ejus arte furatas concubitum Patris. In quo neſcio ſi quis poteſt ita excuſare Lot, ut eum immunem faciat à*
B *peccato. Neque rurſum ita eum accuſandum puto, ut ita gravis Inceſti fieri debeat reus. Non enim invenio eum inſidiatum eſſe, aut violenter eripuiſſe pudicitiam filiarum, ſed magis inſidias paſſum, & arte circumſcriptum. Sed neque rurſum circumventus fuiſſet à puellis, niſi inebriari potuiſſet. Unde videtur mihi in parte culpabilis, in parte excuſabilis inveniri. Excuſari namque poteſt, quod à concupiſcentia & voluptatis crimine liber eſt, & quia neque ipſe voluiſſe arguitur, neque volentibus conſenſiſſe. Subjacet vero culpa, & quod decipi potuit, quod vino nimis indulſit, & hoc non ſemel, ſed*
C *iterum fecit. Nam & ipſa Scriptura mihi videtur pro eo quodammodo ſatisfacere, cum dicit;* Neſciebat enim cùm dormiret cum eis & cùm ſurgeret. *De filiabus hoc non dicitur, quæ ſtudio & arte decipiunt patrem. Ille tamen in tantum ſopitus eſt vino, ut neſciret dormiſſe ſe cum filia priore, neque cum filia juniore. Audite, ebrietas quid agat, audite quantum facinoris conciliet temulentia. Audite & cavete, vos à quibus iſtud malum non in crimine, ſed in uſu eſt. Ebrietas decipit, quem Sodoma non decepit. Uritur ille flammis mulierum, quem ſulphurea flamma non uſſit. Erat ergo Lot arte, non voluntate deceptus. Ideo medius eſt inter peccato-*
D *res & juſtos: quippe qui ex Abrahæ quidem cognatione deſcenderit, in Sodomis tamen habitaverit. Nam & hoc quod evadit ex Sodomitis (ſicut Scriptura indicat) magis ad honorem Abrahæ, quàm ad meritum pertinet Lot.*

Probatur tertiò ex *S. Auguſtino* Libro xxii. *contra Fauſtum*, cap. xliv. *Namque*, inquit, *ut ſcriptum eſt, filiæ Lot inebriaverunt eum, & ſe neſcienti miſcuerunt. Quapropter culpandus eſt quidem, non tamen quantum ille inceſtus, ſed quantum illa meretur ebrietas. Nam & hanc lex æterna*
E *condemnat, quia cibum & potum ad ordinem naturalem, nonniſi gratiâ conſervandæ ſalutis admittit. Quamvis ergo inter ebrioſum & ebrium plurimum interſit: Nam nec ebrioſus ſemper eſt ebrius, nec quiſquis aliquando ebrius, conſequenter ebrioſus eſt: tamen in homine juſto hujus ipſius, etſi non ebrioſitatis, ac certè ebrietatis cauſa quærenda eſt, quid enim tandem cogebat, ut filiabus ſuis crebra vina miſcentibus, aut fortaſſe nec mixta crebrò porrigentibus, conſentiret aut crederet? An ad hoc filias nimiam triſtitiam fingentes ita voluit conſolari, ut illius deſtitutionis & materni luctus dolor de co-*
F *gitatione mentis ebriæ fugaretur, etiam ipſas eundem bibere exiſtimans, & aliqua fraude agentes ne biberent? Sed etiam tamen triſtibus ſuis adhibere conſolationem, quomodo Virum Juſtum decuerit, non videmus. An aliqua Sodomitarum arte peſſimâ etiam paucis poculis patrem ſic inebriare potuerunt, ut illud peccatum cum ignorante, vel potiùs de ignorante committerent? Sed mirum ſi hoc Scriptura Divina tacuiſſet, vel ſervum ſuum Deus ſine aliquo voluntatis ejus vitio perpeti ſineret. Nos tamen Scripturas Sanctas, non hominum peccata defendimus. Non ſic autem de hujus facti purgatione ſatagimus, quaſi hoc Deus noſter aut fieri juſſerit, aut factum approbaverit: aut ita juſti homines in*

illis Libris appellentur, ut ſi voluerint peccare, non poſſint Cum ergo in Literis, quas iſti reprehendunt, Deus huic facto nullum juſtitiæ teſtimonium perhibuerit, quâ dementiâ temeritatis hinc illas Literas accuſare contendunt, cùm aliis earum locis apertiſſimè inveniantur divinis præceptis iſta prohiberi?

Objicies verba *Theodoreti*, Lotum propter ignorantiam à peccato excuſantis, Quæſt. LXX. in Geneſim. *Quando res ita ſe habet*, inquit, *ut homines quoque illis ſoleant ignoſcere, qui per ignorantiam delinquunt: Nemo profectò meritò Lot reprehenderit ob illam mixtionem. Neſciebat enim quid ageret.*

Reſpondeo, *Theodoretum* excuſare quidem inceſtum *Lot* cum utraque filia, propter ignorantiam, ſi ſpectetur in ſe ille inceſtus; non tamen ſi in ſuâ causâ conſideretur. Nam de ebrietate ex qua facinus illud conſecutum eſt, hæc ſubdit: *Ebrietas verè illa quandam habet reprehenſionem veniâ temperatam. Siquidem anxius valde ac mœrens, utpote omnibus ſimul bonis & uxore etiam ſuâ ſpoliatus, permiſit ut filiæ vinum largiùs affunderent, & quod ſtruebatur ignorans, ad leniendam mitigandamque triſtitiam id fieri ſuſpicabatur.* Quibus licèt innuat mœrorem excuſaſſe *Lotum* à tanto: (ut aiunt) ſatis ſignificat non excuſaſſe à toto; ſiquidem reprehenſione dignum aſſerit.

Objicies: Major eſt ratio excuſandi *Lotum* ab inceſtûs crimine, quàm filias illius: Ille ſiquidem ebrius ac dormiens; iſtæ verò vigilantes, & ex deſtinatâ animi ſententiâ hoc ſe polluerunt flagitio: Atqui Patres excuſant puellas ob ignorantiam, quâ genus omne humanum periiſſe arbitrabantur: Multò magis igitur excuſandus eſt illarum pater.

Puellas (inquam) excuſant antiqui Patres: *S. Irenæus* Libro. IV. cap. 31. *Lot*, inquit, *non ex ſua voluntate, neque ex ſua concupiſcentia carnali, neque ſenſum, neque cogitationem hujuſmodi generationis accipiens, ſed conſummavit typum.* » *Quemadmodum Scriptura dicit*: Et intravit major » nata, & dormivit cum patre ſuo nocte illa: & non » ſcivit Lot cùm dormiret nocte illa, & cùm » ſurgeret. *Et in minore autem hoc idem*: Et non ſcivit, inquit, cùm dormiſſet ſecum, nec cùm ſurrexiſſet. *Neſciente igitur homine, neque libidini ſerviente, diſpenſatio perficiebatur, per quam duæ filiæ, id eſt, duæ Synagogæ, ab uno & eodem Patre in ſobolem adeptata ſignificabantur ſine carnis libine. Nec enim alter erat aliquis qui ſemen vitale & filiorum fructus poſſet dare eis, quemad*» *modum ſcriptum eſt.* Dixit autem major ad mi» norem. Pater noſter ſenior eſt, & nemo eſt » ſuper terram qui intret ad nos, ut oportet » omni terræ: Veni, potionemus Patrem noſtrum » vino, & dormiamus cum eo, ut ſuſcitemus » de Patre noſtro ſemen. *Illæ quidem filiæ ſecundùm ſimplicitatem & innocentiam putantes univerſos homines periiſſe, quemadmodum Sodomitas, & univerſam terram iracundiam Dei ſuperveniſſe, dicebant hæc. Quapropter & ipſæ excuſabiles ſunt, arbitrantes ſe ſolas relictas cum patre ſuo ad conſervationem generis humani, & propter hoc circumveniebant Patrem. Per verba autem earum ſignificabatur neminem eſſe alterum, qui poſſit filiorum generationem majori & minori Synagogæ præſtare, quàm Patrem noſtrum. Pater autem generis humani Verbum Dei eſt.*

Origenes Homiliâ v. in Geneſim. *Sed & filiarum ejus*, inquit, *propoſitum puto diligentiùs conſiderandum, ne fortè etiam ipſæ non tantùm, quantum putantur accipere, criminis mereantur. Quantùm ad ea quæ de his dicit Scriptura, videtur etiam pro ipſis quodammodo ſatisfacere. Apparet namque filias Lot didiciſſe quædam de conſummatione Mundi, quæ immineret per ignem: Sed tanquam puellæ, non integrè perfectèque didicerant. Neſcierunt quòd Sodomitis regionibus igne vaſtatis, multum adhuc ſpatii integrum reſideret in Mundo. Audierunt in fine ſeculi terram, & omnia elementa ignis ardore decoquenda. Videbant ignem, videbant ſulphureas flammas, videbant cuncta vaſtari. Matrem quoque ſuam videbant non eſſe ſalvatam: ſuſpicatæ ſunt tale aliquid factum, quale in temporibus audierant Noë, & ob reparandam mortalium poſteritatem ſolas eſſe cum parente ſervatas. Recuperandi igitur humani generis deſiderium ſumunt, atque inſtaurandi ſeculi ex ſe dandum opinantur exordium. Et quamvis grande eis crimen videretur furari concubitum Patris, grandior tamen eis videbatur impietas, ſi humanæ (ut putabant) poſteritatis ſpem ſervatâ caſtitate delerent. Propter hoc ergo conſilium ineunt minore (ut ego arbitror) culpâ, ſpe tamen argumentoque majore: Patris moleſtiam vel rigorem vino molliunt, & ſolvunt. Singulis ingreſſæ noctibus, ſingulæ ſuſcipiunt ab ignorante conceptum. Ultra non repetunt, non requirunt. Ubi hic libidinis culpa? Ubi inceſti crimen arguitur? Quomodo dabitur vitio, quod non iteratur facto? Vereor proloqui quod ſentio, vereor (inquam) ne caſtior fuerit harum inceſtus, quàm pudicitia multarum.*

S. Joannes Chryſoſtomus Homiliâ XLIV. in Geneſim. *Conſidera*, inquit, *quomodo Scriptura omnia manifeſtè narrarit, & nobis ſcopum ac finem oſtenderit filiarum Juſti; & nunc quidem pro illis, nunc verò pro Juſto dignam ſatisfactionem afferens: ut nullus ad factum reſpiciens vel Juſtum condemnet, vel Juſti filias, quaſi congreſſus ille propter incontinentiam fuerit. Quomodo igitur pro filiabus ſatisfacit?* Dixit, *inquit*, major natu ad junio» rem: Pater noſter eſt ſenex, & nullus eſt ſuper » terram qui ingrediatur ad nos, juxta morem » univerſæ terræ. *Vide ſcopum diligenter, & om*» *ni eas liberabis crimine. Putaverunt generalem totius orbis factum interitum, nullumque amplius ſuperſtitem: deinde & Patris viderunt ſenectutem.* Ut igitur, *inquit*, non aboleatur genus, & pereat nomen noſtrum. *Hæc enim erat priſcorum maxima cura, quomodo genus ſuum liberorum ſucceſſione dilatarent: Proinde dicit, Ne ergo noſtri generis tota fiat abolitio, præſertim jam ſenio patre confecto: & nullus inveniatur vir qui nobis jungatur, ut poſſimus extendere & relinquere ſeminis noſtri propagationem: Veni, inquit, ut ne hoc fiat, potemus Patrem noſtrum vino. Quaſi dicere velit, Quia nunquam ferret vel auribus hoc Pater, vino decipiamus eum.* Pota» verunt autem Patrem ſuum vino nocte iſta, » & ingreſſa eſt ſenior, & dormivit cum Patre » ſuo: & neſcivit quando illa accubuerit vel ſur» rexerit. *Vidiſti quomodo Scriptura & pro Juſto* » *rationem dederit ſemel atque iterum? Et prius quidem quòd filiæ verò ei impoſuerint, declaravit, & quòd non aliter potuerint perſuadere Patri, quàm ſic faciendo: Nunc autem opinor & ſuperna diſpenſatione eſſe factum, ita fuiſſe eum aggravatum vino, ut omnino ignoraret, ne ſcilicet fieret criminum reus. Etenim peccata nos condemnant, quæ ſcientes & voluntariè facimus. Vides quomodo teſtimonium præbet Juſto Scriptura, quòd omnino factum neſcierit. Verùm iterum Quæſtio ſurgit de ebrietate. Oportet enim omnia inveſtigare, ut nulla rudibus & impudentibus calumniandi relinquatur occaſio. Quid igitur & de hac dicemus? Non eam ex ebrietate vel incontinentiâ hæc facta ſunt, quàm ex triſtitia. Nullus igitur audeat aut Juſtum, aut Juſti filias condemnare. Quomodo enim non eſſet extrema dementia & deſipientia, ut eos, quos Scriptura ab omni liberat crimine, imò pro quibus tantam apologiam componit,*

componit, nos innumeris peccatis pleni condemnemus, Rom. 8. 33. *& non audiremus Paulum dicentem :* Deus qui juſtificat, quis eſt qui condemnat ?

S. *Ambroſius* Lib. 1. De Abraham. *Excuſantur autem*, inquit, *filiæ Sancti Lot, quia putaverunt non vicinæ regionis, ſed totius orbis fuiſſe illud excidium, & ſe ſolas cum Patre ſuperſtites ex omnibus Populis remanſiſſe. Et ideo ne genus deficeret humanum, paternum petiiſſe concubitum, ut ſemen generationis humanæ de Patre ſuo reſuſcitarent. Non ergo libidinis vitium fuit, ſed generationis remedium, quod non puto criminis duci loco. Nam & Eva de viro adſumta, ſupra cujus coſtam ædificata eſt mulier, os de oſſibus ejus, & caro de carne ejus, tamen propter ſeriem ſucceſſionis humanæ viro juncta eſt. Subducitur tamen huic admiſſo conſcientia Viri Juſti : inebriatus enim vino, quid gereret neſciebat. Unde non mirum ſi puellas decepit opinio, quæ putarent totius Populos orbis periiſſe. Non eadem eſſet Lot Sancti excuſatio, qui audierat ab Angelis locum illum, non totum Mundum eſſe periturum.*

Theodoretus, *Quæſtione* LXX. *in Geneſim*, de filiabus *Lot* ſic loquitur : *Illæ verò prorſus à crimine ſunt immunes ; quia cùm vidiſſent quatuor civitates & univerſos pagos ignea pluviâ exarſiſſe, habitatores autem Segor terræ hiatu abſorptos, arbitrabantur univerſam prorſus naturam hominum interiiſſe. Cùmque præſentem ſolitudinem attenderent, & præviderent ſenectutis imbecillitatem, humano ſimul generi ſemen excogitare voluerunt, & ſibi ipſis conſolationem aliquam. Hac ratione ductæ, non ut libidini inſervirent, auxilium vini acciverunt : cùmque Patri ſenſum majore copiâ vini ademiſſent, illum ſeminis auctorem reddiderunt.*

Reſpondeo primò, negari poſſe majorem : quia *Lotus* ebrietatem non ignarus incurrit, adeóque nec ab illâ, nec ab inceſtu conſequente excuſari meritò poteſt, ut qui fuerit omnino voluntarius, non quidem in ſe, ſed in ſuâ causâ. At puellæ exiſtimare potuerunt errore muliebri funditus periiſſe hominum genus ; atque ita, invincibili ignorantiâ favente, à peccato excuſari. Quamobrem ex Patribus laudatis *Origenes* filias *Loti* excuſat, non *Lotum* ipſum : & ne illas quidem penitus abſolvit, *ſed minore culpâ* teneri affirmat. Et *S. Ambroſius* puellas excuſans, Patrem accuſat, non inceſtûs quidem, quaſi per ſe voliti ; ſed in ſuâ causâ, ſcilicet ebrietate. *Sanè*, inquit, *diſcimus vitandam ebrietatem, per quam crimina cavere non poſſumus. Nam quæ ſobrii cavemus, per ebrietatem ignorantes committimus. Multi ſe fortes putant, num fortiores quàm Lot ? Num continentiores quàm Noë ? Non utique vitia Patriarcharum Scriptura expoſuit, quos victos vino legimus : ſed ut tu diſceres quid caveres. Ille nudus jacuit, iſte filiarum errori patuit. Et Noe Juſtus deceptus eſt, quia vini vis adhuc ignorabatur : ſed in illo inſtructus es, ne tu ignorares. Lot filiabus ſe credidit, & per ſenectutem madidam vino ſolutus, commiſit inceſtum ignorans : tu ſic bibe, ne capiaris. Inſtruant te Patriarchæ non ſolùm docentes, ſed etiam errantes. Ideo iteratum eſt exemplum ebrietatis, ut confirmetur magiſterium cautionis.*

Reſpondeo ſecundò, *Loti* filias non rectè à Patribus laudatis excuſari, (quod ſalvâ ipſorum reverentiâ dictum velim.) Neque enim invincibilis fuit puellarum ignorantia, cùm Urbem Segor ſervatam eſſe viderent, & Pentapolim propter peſſimum, & execrandum crimen periiſſe, adeóque totum hominum genus, quod in eadem causâ non erat, non fuiſſe eodem igne abſumptum. Et quamvis eo errore imbutæ fuiſſent invincibiliter, Patri tamen miſceri ipſo inconſulto minimè debuiſſent, contra naturæ legem. Hanc enim ipſis cognitam fuiſſe inde patet, quòd paternum concubitum furatæ ſint, ipſúmque inebriarint, ut ab ebrio & neſciente extorquerent, quod à vigilante impetrare nunquam potuiſſent. Patrem enim ob horrorem facinoris ipſarum impudens poſtulatum omnino repulſurum meritò ſuſpicabantur. Laudatis verò Patribus *S. Auguſtinum* oppono Libro XXII. *Contra Fauſtum*, cap. XLIII. ipſas quidem aliquatenus, non ex omni tamen parte excuſantem. *Nec rurſus*, inquit, *tantâ reprehenſione atque excuſatione res digna eſt, quantam in eam Fauſtus inimicus & cæcus evomuit. Conſulitur enim æterna lex illa ordinem naturalem conſervari jubens, perturbari vetans, & non ita de hoc facto judicat, ac ſi ille in filias nefariâ libidine exarſerit, ut earum inceſtato corpore frueretur, aut eas haberet uxores : Sed nec de illis feminis ac ſi in ſui patris carnem execrabili amore flagraſſent. Ratio quippe juſtitiæ non tantùm quid factum ſit, verùm etiam quare factum ſit intuetur, ut ex cauſis ſuis facta pendentia libramento æquitatis examinet. Cùm igitur ad conſervationem generis prolem quærerent, qui utique in eis humanus erat & naturalis affectus, nec ſe crederent invenire poſſe alios viros, veluti exuſta illâ conflagratione orbe terrarum (Neque enim diſcernere poterant quouſque ignis ille ſævierit) miſcere ſe Patri voluerunt. Potius quidem nunquam eſſe matres, quàm ſic uti patre debuerunt : Verumtamen multùm intereſt quòd eâ causâ uſæ ſunt, quàm ſi concupiſcentiâ tam funeſtæ voluptatis uterentur. Ab illo autem opere ita Patrem abhorrere ſentiebant, ut id ſe impleturas eſſe non crederent, niſi ei ignorantiam procurarent. Namque, ut ſcriptum eſt, Inebriaverunt eum, & ſe neſcienti miſcuerunt.* Et infra : *Unde in illa re geſta de opere filiarum Lot narrata iſta ſunt, non laudata. Quædam verò enunciato judicio Dei, quædam tacito narrari oportuit : ut quando promitur quid inde judicaverit Deus, inſtruatur noſtra imperitia : Quando autem tacetur, vel exerceatur peritia, ut quod alibi didicimus recolamus : vel excutiatur pigritia, ut quod nondum novimus, inquiramus. Deus ergo qui novit & de hominum opere malo facere opera bona, Gentes quas voluit ex illo ſemine propagavit : Non Scripturas ſuas propter hominum peccata damnavit. Prodidit quippe iſta, non fecit : & cavenda admonuit, non imitanda propoſuit.*

Nec verò propterea purgantur à crimine, ſive filiæ, ſive pater, quòd rei alicujus futuræ typum geſſerint, ut ſcitè *S. Auguſtinus* obſervat. *Nec ideo tamen*, inquit, *hoc factum vel ipſius Lot, vel ejus filiarum juſtificamus, quia ſignificavit aliquid quo futuram quorumdam perverſitatem prænuntiaret. Aliud enim illæ, ut hoc facerent, intenderunt ; aliud Deus qui hoc fieri permiſit, ut etiam inde aliquid demonſtraret, manente recto judicio ſuo ſuper peccatum hominum tunc præſentium, & vigilante providentiâ ſuâ pro ſignificatione futurorum. Proinde illud factum cùm in Sanctâ Scripturâ narratur, prophetia eſt : cùm verò in illorum vitâ, qui hoc commiſerunt, conſideratur, flagitium eſt.*

SCHOLION.

Origenes Homil. 5. in Geneſim.

« Cùm effugeris flammas ſeculi, & incendia carnis evaſeris, etiam cùm puſillam civitatem Segor, qui eſt medius quidam & civilis profectus, ſuperaveris, & ad ſcientiæ altitudinem velut ad quædam cacumina montis aſcenderis : vide ne tibi inſidientur duæ filiæ illæ quæ à te non diſcedunt, ſed ſequuntur te, etiam cùm aſcendis in montem, id eſt, vana gloria, & major ſoror ejus ſuperbia. Vide ne illæ filiæ te, ſopitum ac dormientem, dum tibi nec ſentire nec intelligere videris, complexibus ſuis adſtringant. Quæ ideirco filiæ dicuntur, quia non nobis extrinſecùs ſuperveniunt ; ſed de nobis, & de actuum noſtrorum velut quadam integritate procedunt. Vigila ergo quantùm potes,

ne de his generes filios: quia qui de his nati fuerint, non introibunt in gloriam Domini, ut Moabitæ & Ammonitæ ex filiabus Lot geniti. Tu autem ſi vis generare, in ſpiritu genera, quoniam *Qui in ſpiritu ſeminat, de ſpiritu metet vitam æternam.* Si vis amplecti, amplectere ſapientiam, quæ eſt Chriſtus Jeſus.

DISSERTATIO VIII.

DE ABRAHAMI SACRIFICIO.

MArſhamus *in Canone Chronico* pag. 77. agens de tentatione quâ *Abrahami* fidem & obedientiam experiri Deus voluit, aſſerit *Novum & inauditum Abrahamo non fuiſſe hujuſmodi Sacrificium.* Idque probat primò ex *Philone Judæo* Lib. *De Abraham*, ſcribente: *Quid attinet illum laudare tanquam novi facinoris auctorem, quod & privati, & Reges, & Gentes integræ ex occaſione faciunt?* Secundò, ex *Philone Byblio*, qui ex *Sanchuniatone* [illegible] ad *Saturnum* refert, apud *Euſebium* Lib. I. *Præparationis Evangelicæ*, cap. x. *Graſſante*, inquit, *fame & peſtilentia, Saturnus unicum ſuum filium Cœlo Patri in holocauſtum obtulit.* Saturni exemplo crudelem ſuperſtitionem invaluiſſe colligit, cujus vetuſtatem agnoſcit *Philo Judæus* loco citato dicens, *Gentes Barbaras diu mactationem liberorum pro ſancto opere & Diis grato habuiſſe.* Chananæos *Molocho* liberos ſuos igni comburendos tradidiſſe, obſervat ex Hiſtoria Sacra IV. *Regum* XVII. Eorum vicinos Phœnices nefandum illud Sacrificium jam dudum feciſſe, conſtare aſſerit ex Libro I. *Philonis De Phœnicum Hiſtoria*, apud *Euſebium* Lib. IV. *Præparationis Evangelicæ* cap. XVI. dicentis: *Apud Veteres mos fuit in magnis periculis, ut Reges Urbium aut Populorum, filium maximè dilectum pro calamitate publica mactandum darent, ad placandum Deorum iram. Qui ſic devoti ſunt, ceremoniâ myſticâ jugulantur. Enimvero Saturnus, quem Phœnices Ilum nominant, qui etiam poſt mortem in Saturni ſidus conſecratus eſt, cùm in illo tractu regnaret, & ex Anobret Nymphâ indigenâ ſuſcepiſſet filium unicum, quem propterea nominavit Jeud (quæ vox etiam apud Phœnices unigenum ſignificat) cùmque maximum ex bello periculum immineret, filium cultu Regio ornatum ad Aram à ſe conſtructam immolavit.* Ex his colligit Marſhamus, *Hanc Abrahami tentationem non fuiſſe actionem innovatam, non recens excogitatam, ſed ad priſtinos Chananæorum mores deſignatam.* Nefarium illum morem in Ægypto vetuſtiſſimum fuiſſe, confirmat ex Typhonicis Sacris, de quibus *Diodorus Siculus* Lib. I. *Dicunt homines ejuſdem coloris, quem habuit Typhon, à Regibus antiquitus mactatos eſſe ad ſepulchrum Oſiridis. Cùm verò pauci Ægyptiorum inveniantur rufi, ſed peregrinorum complures; inde apud Græcos invaluit fabula, de Buſiridis advenas obtruncantis ſævitiâ: non quòd Rex aliquis vocatus ſit Buſiris, ſed tumulus Oſiridis linguâ vernaculâ id nominis habet.* Commentum iſtud *Marſhami* ſequenti Propoſitione refellimus.

Propositio Unica.

Abrahami promptus & alacer ad Filium ſuum immolandum animus nullo prævio Ægyptiorum, vel Gentium aliarum exemplo obſcurari poteſt.

PRobatur primò ex Scriptura Sacra, præceptum de immolando Filio *Abrahamo* datum veluti rem inauditam & inuſitatam referente, quo Deus ejus obedientiam ac fidem tentaret. Geneſis XXII. *Tentavit Deus Abraham, & dixit ad eum: Abraham, Abraham. At ille reſpondit: Adſum. Ait illi: Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis, Iſaac, & vade in Terram Viſionis: atque ibi offeres eum in holocauſtum ſuper unum Montium quem monſtravero tibi.* Confirmatur ex verbis Angeli *Abrahamum* Dei nomine compellantis, ejuſque eximium & ſingulare facinus celebrantis; & magnificis promiſſis munerantis. *Extenditque manum, & arripuit gladium ut immolaret filium ſuum. Et ecce Angelus Domini de Cœlo clamavit, dicens: Abraham, Abraham. Qui reſpondit, Adſum. Dixitque ei: Non extendas manum tuam ſuper Puerum, neque facias illi quidquam: Nunc cognovi quòd times Deum, & non pepercisti unigenito filio tuo propter me ..... Vocavit autem Angelus Domini Abraham ſecundò de cœlo, dicens: Per memetipſum juravi, dicit Dominus: Quia feciſti hanc rem, & non peperciſti filio tuo unigenito propter me: Benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli, & velut arenam quæ eſt in littore maris: Poſſidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum, & benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ, quia obediſti voci meæ.* Confirmatur rurſus ex Apoſtolo ad *Hebræos* XI. fidem *Abrahami* in illâ filii ſui oblatione commendante. *Fide*, inquit, *obtulit Abraham Iſaac, cùm tentaretur, & unigenitum offerebat, qui ſuſceperat repromiſſiones; ad quem dictum eſt: In Iſaac vocabitur tibi ſemen.*

Probatur ſecundò ex *Philone Judæo*, cujus nomine *Marſhamus* abutitur, objectionem calumniatorum & invidorum ab eo confutatam & exploſam, pro illius ſententiâ obtrudens & oſtentans. *Verùm*, inquit, *malitioſis calumniatoribus, noſtra damnare potiùs quàm laudare ſolitis, hoc imperatum non videbitur tam magnum & mirificum quàm nobis videtur. Aiunt enim, Alios multos ſuis affectibus devinctos, & amantes liberorum, immolandos exhibuiſſe filios, vel pro incolumitate Patriæ, vel ut averterent bella, ſiccitates, inundationes, peſtilentias. Alios item domeſtica quantùmvis falſæ Religionis gratiâ Græcorum certè clariſſimos, non ſolum privatos cives, ſed & Reges non magnâ ratione ex ſe natorum habitâ, his mactatis maximas deleviſſe hoſtium copias primo impetu, ſociorum verò ſervaſſe maximos Exercitus. Barbaras quoque Gentes per multas ætates litaſſe mactatis filiis, cujus ſceleris etiam ſacroſanctum Moſem meminiſſe, dum accuſans eos ut pollutos ait:* Filios & filias Diis ſuis adolent. *Indorum quoque Gymnoſophiſtas & hodie ſub initium ſenectutis morbi longi & incurabilis, priuſquam invaleſcat, accenſo rogo ſe ipſos exurere; quamvis poſſent ad tempus fortaſſe diuturnum reſiſtere. Imò & Mulierculas eorum defunctis Maritis in rogos eorum cum gaudio ſe mittere, atque ita vivas concremari cum adamatis cadaveribus. Harum, inquiunt, meritò mireris audaciam, quæ mortem contemnunt tantopere, ut ad eam tanquam ad immortalitatem curſu contendant. Illum verò laudare quorſum attinet,*

Marſhamus refellitur.

bit, *Quaſi novum aliquod facinus aggreſſum, quod non ſemel fando auditum eſt de privatis Civibus, de Regibus, de integris Gentibus?* Hæc improborum calumniatorum objectio, quam ceu genuinam *Philonis* ipſius ſententiam imprudens *Marshamus* accepit. Hanc verò ſic diluit Philo: *Ad hanc invidorum inſectationem ſic reſpondeo. Qui liberos mactant, partim ex more id faciunt, ut fertur de nonnullis Barbaris, partim quia magna mala, & adverſus humanam opem contumacia à ſuis civitatibus aliter arcere nequeunt. Ex his quidam inviti ſuos exhibent, coacti à potentioribus: alii compulſi metu hominum, alii cupidine gloriæ, famæque, in præſens gloriæ, famæ verò ad poſteros. Ergo qui ex more mactant, nihil magnum videntur facere. Nam inveterata conſuetudo plerumque tantùm poteſt, quantùm natura, ita ut graviſſima quæque reddat toleratu facilia, omni terrore ſemoto. Qui verò cedunt timori, laudem nullam merentur. Laudantur enim facta voluntaria, involuntaria referuntur ad neceſſitatem rerum, aut caſuum, aut temporum. Quod ſi quis amore gloriæ vel filium prodit, vel filiam, vituperio magis quàm laude dignus eſt, morte chariſſimorum parans ſibi honorem, quem etiamſi antea habuiſſet, pro incolumitate filiorum abjicere debuerat. Proinde conſiderandum eſt, an ille aliquâ modò dictâ neceſſitate coactus ſit mactare filium, vel more, vel honore, vel timore. Mos certè immolandi liberos, nec Babylone, nec in Meſopotamia, nec à Chaldæis receptus eſt, apud quos educatus, magnam vitæ partem cum eis exegit, ne quis putet præ aſſuetudine leviorem viſam mali ejus imaginem. Sed neque metus ullus imminebat ab hominibus, neque Oraculi juſſum quiſquam noverat alius. Nulla publica premebat calamitas, cui morte probatiſſimi filii remedium quæreret. At laudis apud vulgum parandæ cupidine ad hoc facinus concitatus eſt. At quæ laus captabatur in ſolitudine, ubi nemo erat applauſurus, datâ operâ longè à tergo relictis duobus etiam famulis, ne ſe coram teſtibus oſtentare videretur? Quapropter obturato inſani ore, moderentur accuſatores ſuam invidiam, nec lacerent honeſtâ vitâ defunctos, quos potius prædicare deberent cum aliis. Siquidem apud omnes qui rectè ſapiunt nihil honeſtius habetur, nihil optabilius, quàm Deo parere, quod hic in primis ſtuduit, ita ut nullum unquam mandatum negligeret, quantumvis refertum moleſtiis & ignominiis, atque etiam laboribus ac doloribus. Quamobrem & id quod Oraculo juſſum eſt de filio, fortiter conſtanterque pertulit. Deinde cùm nulla conſuetudo eſſet in ea regione, ſicut fortaſſe apud quoſdam, immolandi liberos, ipſe primus auctor futurus erat novi & inuſitati exempli, quod mihi videtur nemo laturus fuiſſe, etiamſi ferreum aut adamantinum haberet animum.*

Probatur tertiò ex *S. Joanne Chryſoſtomo* Homilia XLVII. in Geneſim. *Magnum*, inquit, *præcepti pondus, & res humanam tranſcendens naturam. Accipe filium tuum dilectum, quem dilexiſti, Iſaac. Unumquodque verbum per ſe ſufficeret ad ſauciandam animam Juſti. Non enim ſimpliciter dixit, Iſaac: ſed addidit, filium tuum, quem præter omnem expectationem genuiſti, & in ipſa ſenectute habere potuiſti; dilectum, deſiderabilem tuum, quem tam immodicè diligis Iſaacum, quem ſucceſſurum tibi expectas, ex quo & ſemen tuum multiplicandum promiſi. Illum ipſum accipe, & vade in Terram excelſam, & offer eum ibi in holocauſtum ſuper unum Montium, quem tibi dicam... Quid igitur juſtus? Non turbatus eſt animo, non confuſus eſt mente, non conſilio deſtitutus eſt. In tam gravi præcepto non cogitabat, non ratiocinabatur ſecum: Quid hoc eſt? Qui mihi præter omnem expectationem beneficium exhibuit, qui propter benignitatem ſuam emortuam Saræ vulvam generationi idoneam fecit: nunc poſtquam ablactatus eſt, & crevit, & in flore ætatis eſt, occidi, & in holocauſtum offerri præcipit. Qui paulò antea dixit,* In Iſaac vocabitur tibi ſemen, *nunc contraria præcipit. Et quomodo implebuntur quæ ab eo ſunt promiſſa?... Cæterùm horum nihil cogitat ſecum Juſtus ille, ſed ſicut gratus famulus, omiſſâ omni ratione humanâ, unam tantùm rem curabat, ut imperata opere impleret: & quaſi factus ab humana natura alienus, & poſtponendam ducens divinis præceptis omnem affectionem & dilectionem, ad implenda Dei juſſa feſtinavit...* Et infra, ſubdit quod Propoſitionem noſtram directè probat, & *Marsham* refellit vanitatem. *Quia*, inquit, *ſciebat quòd novum & inauditum eſſet id quod ab ipſo faciendum erat, neque ab ullo unquam tale quidquam factum erat antea, facit ut lateat ſervos.* Falſum itaque eſt *S. Chryſoſtomi* judicio, quod tam confidenter *Marshamus* aſſerit, Novum & inauditum *Abrahamo* non fuiſſe hujuſmodi Sacrificium.

Probatur quartò ex *S. Ambroſio* Lib. I. *De Abraham*, cap. VIII. ubi de tentatione *Abrahami*, ipſique dato immolandi filii præcepto diſſerens, ait: *Probatum igitur, quaſi fortiorem tentandum putavit majoribus, & quibuſdam imperiis durioribus. Et hoc quidem exemplo docemur, quia veris probatur quis; tentatur autem compoſitis & fictis. Non enim volebat Deus immolari à patre filium, nec impleri hoc munus volebat, qui ovem pro filio immolandam obtulit: Sed tentabat affectum patris, ſi Dei præcepta præferret filio, nec paternæ pietatis contemplatione vim devotionis inflecteret.* Accepit autem ligna holocauſti, & impoſuit Iſaac filio ſuo; Accepit & ignem ipſe in manu, & machæram. *Conſecratur à ſacris hoſtia Miniſteriis, & commendatur futurum. Quæ pietatis hoſtia pii ante miniſterii vectura eſt. Ligna Iſaac ſibi vexit, Chriſtus ſibi patibulum Crucis portavit. Abraham comitabatur filium, Pater Chriſtum. Nec Iſaac ſolus, nec Jeſus ſolus. Addidit Iſaac dicens:* Ecce ligna, ubi eſt ovis in holocauſtum? *Et hic prophetat ſermone, non ſcientiâ. Ovis enim à Domino ad ſacrificium parabatur. Reſpondit denique ſimiliter & Abraham:* Deus providebit ovem ſibi ad holocauſtum, fili. *Inflexibilis à ſtudio devotionis Miniſter necare filium frequenter non timet, ita erat intentionis ſoliditate fundatus: & hoc ſe meliorem patrem putabat, hoc ſibi in perenne manſurum judicabat filium, ſi eum immolaret Deo. Non ſolùm autem hoc prophetavit, quod ſtatim accidit, quia Deus providit ſibi pro Iſaac hoſtiam, & reddidit patri filium; Verùm illud magis, quod non hæc hoſtia divinæ eſſet diſpoſitionis: Sed alia eſſet hoſtia, quam Deus ſibi pararet, ut mundaret orbem terrarum: illa eſſet omnibus acceptior, propter quam multi patres offerrent filios ſuos, & ſeparari in hoc ſeculo à filiis non timerent.* Actionem à Deo præceptam ad tentandum ſervum ſuum, in quâ tot virtutum inſignia promicant, tanta myſteria latent, non fuiſſe actionem innovatam, non recèns excogitatam, ſed ad priſtinos Chananæorum mores deſignatam, temerè *Marshamus* aſſerit.

Probatur quintò ex *Theodoreto*, Quæſtione LXXIII. in Geneſim. *Non*, inquit, *ut diſceret ipſe quæ ſciebat, ſed ut ignorantes doceret quàm juſtâ de causâ Patriarcham diligeret. Hac de causâ tres dies & totidem noctes amoris divini periculum in eo fecit. Nam Patriarcha medius inter naturam conſtitutus & fidem, cùm utrinque ſtimularetur, fides dedit palmam victoriæ. Deus autem patefaciens ejus pietatem, ſacrificium cohibuit. Qui enim prohibet ſibi ſacrificari animalia irrationalia, quomodo Sacrificium tale pertuliſſet? Siquidem hanc ob rem Judæos ſine intermiſſione notat: & a clamat per Prophetam David,* Sacrificaverunt filios ſuos & filias ſuas dæmonis; (a Pſalm. 105.)

monis;

» moniis : & effuderunt ſanguinem innocentem,
» ſanguinem filiorum ſuorum, & filiarum ſua-
» rum, quas ſacrificaverunt ſculptilibus Cha-
» naan. *Itidem & per Ezechielem*, Accepiſti filios
» tuos, & filias tuas, quas genuiſti mihi, & ob-
» tuliſti eas amatoribus tuis… *Quomodo ergo is qui damnat eos qui talia perpetrant, filium unigenitum à patre ſibi ſacrificio oblatum pertuliſſet? Verùm hæc erant umbra diſpenſationis pro nobis factæ. Pater ſiquidem filium dilectum obtulit pro Mundo. Iſaac enim typus erat divinitatis, aries autem humanitatis. Tempus autem ipſum æquale, quia tres dies & tres noctes & hic & illic.*

Serm. 11. De Abraham.

Probatur ſextò ex *S. Zenone*, ſeu alio quiſquis eſt, Auctore Sermonum, qui ſub ejus nomine in Bibliothecis Patrum editi ſunt. *Ecce*, inquit, *contra ſpem natum Abraham ad Aram filium immolaturus Domino auctore perducit: nec deeſt ad miniſterium gladius, ut pariter & Sacerdos. Conſimilis filii quoque eſt ex divina voluntate ſecuritas: Qui cum hoſtiam providet, cujus loco electus fuerat, requirebat, ſed traduntur teneræ adhuc vinculis manus: & ne quid minùs ab hoſtia videretur, pedem ligatura diſtringit, ne incitata victima diſpliceret. Ceſſet itaque hic impietatis abominanda ſuſpicio. Abraham Dominum filio, Sacerdotem prætulit patri: nec pium ſe credidit, niſi probaſſet fidelem. Denique intrepidus ad miniſterium immolationis armatur, rimatur ad iſtum vulneris ſecurus animus, ſed ſecurior manus; elatus ad immolandum gladius libratur, nec puerum mors vicina contriſtat, ne trepidatio fidem prodat infirmam. Sub hac denique immolantis immolandique conſtantiâ abſolvi meruit, dum humanum ex ſe deponit timorem: & quantum ad fidem pertinet, Pater promiſſa complevit; Dominus parricidium probatâ voluntate prohibuit.* Tum explicat quomodo *Iſaac* figura Chriſti fuerit in Cruce immolandi: in cujus ſacrificio nec fructum ſortita eſt ſceleris crudelitas: *Quia ſicut in Iſaac aliud offertur, aliud immolatur, ita & in Paſſione Chriſti, quod per Adam deliquerat, per Chriſtum liberatur.*

Probatur ſeptimò ex *S. Auguſtino*, Libro XVI. *De Civitate Dei*, cap. XXXII. *Tentatur*, inquit, *Abraham de immolando dilectiſſimo filio ipſo Iſaac, ut pia ejus obedientia probaretur, ſeculis in notitiam proferenda, non Deo… Nunquam ſanè crederet Abraham quòd victimis Deus delectaretur humanis: Quamvis, divino intonante præcepto, obediendum ſit, non diſputandum.* Et *Sermone* 11. *De Tempore*, noviſſimæ Editionis: *Ejus*, inquit, *dextera eligitur ad Sacrificium, ut moreretur; Cujus cor electum eſt ad fidem ut naſceretur. Non trepidavit Abraham credere, quando promittebatur: non trepidavit offerre quando exigebatur: Nec fuit Religio credentis contraria devotioni obedientis…. Credidit filium ſuſcepturus, credidit occiſurus. Ubique fidelis, nuſquam crudelis. Omnino perduxit filium ad locum victimæ: armavit etiam dexteram cultro. Attendis quis feriat, & quem feriat? Attende quis jubeat. Pius ergo Abraham obtemperando: Quid Deus jubendo? Ne fortè infirmis, non dicam ſacrilegis animis ipſe diſpliceat qui jubebat: ſed ſi placet qui obtemperabat, quomodo diſpliceat qui jubebat? Quia ſi Abraham bene fecit obtemperando; multò meliùs & longè meliùs incomparabili modo, Deus jubendo.*

Quæ contra Propoſitionem noſtram objicit *Marshamus*, inania ſunt, nulliuſque ponderis. *Philonem Hebræum* ejus figmento adverſari jam oſtendimus. Non magis illi favet *Philo Biblius* Sanchuniatonis Interpres, qui primam filiorum mactationem ad Saturnum refert. Saturni namque nomine Abrahamum intellexit *Sanchuniaton*, A ut multis probatur. Primò, quia *Saturnus* ille *filium ſuum unigenitum in holocauſtum offert, etiam pudenda circumciditur, & commilitones ſuos eò adigit ut idem præſtent.* Qui caracteres *Abrahamo* conveniunt. Deinde *Saturnum* à Phœnicibus *Iſraëlem* dictum, Codices Euſebiani conſtanter habent. Confudit ſcilicet Avum cum Nepote. Aut ſi pro *Iſraele*, *Ilum* legamus cum *Voſſio* Lib. I. *De Idololatriâ*, cap. XVIII. quia alibi *Sanchuniaton* Saturnum *Ilum* dictum fuiſſe memorat, cùm *Il* ex *El* ſeu *Elohim* derivetur: Non abſurdè etiam ad *Abrahamum* id referemus, cui Chananæi dicebant

B Geneſis XXIII. 6. *Princeps Dei es apud nos.* Neque enim mirum eſt ſi ex *Principe Dei* fabuloſa poſteritas *Principem Deum* fecerit.

Tertiò, filius hujus *Saturni* dictus fuit *Jeud*, quod Phœnicum linguâ *unigenitum* ſignificat. Illo autem epitheto *Jehid* inſignitus eſt *Iſaacus* (Geneſis XXII. verſ. 2.) Quartò, hunc *Unigenam* ſuſcepit ex *Nympha*, ſcilicet *Sara* eximiæ pulchritudinis femina, eâque indigena, imò quæ proximo ſanguinis vinculo Abrahamo conjuncta erat: cui *Nympha* nomen *Anobret*, id eſt Hebraicè, *Ex gratia concipiens*: Quod nomen *Sara* apprimè convenit,

C de qua Apoſtolus ad Hebræos XI. verſ. 11. *Fide & ipſa Sara ſterilis virtutem in conceptionem ſeminis accepit, etiam præter tempus ætatis: Quoniam fidelem credidit eſſe eum qui repromiſerat.* Lege *Grotium Annotat. in Matthæum*, cap. V. verſ. 31. & *Witſium* Lib. III. *Ægyptiacorum*, cap. VII.

At, inquit *Marshamus*, *Jeud Saturni* verè mactatus eſt, non *Iſaacus*: Hunc itaque non deſignavit *Sanchuniaton*.

Reſpondetur primò, Diabolum egiſſe ut verè mactatus crederetur. Veriſimile enim eſt impiam & immanem homines immolandi conſuetudinem,

D ex prava Abrahamici illius Sacrificii æmulatione originem apud Gentes duxiſſe. Sicut enim *Saturno* feriam ſeptimam, id eſt, diem Sabbathi conſecrarunt, quæ apud Judæos ſacra erat, ita & filios ipſi immolarunt, quò *Abrahamum* imitarentur. Unde cùm Deus *Abrahami* fidem & obedientiam abundè expertus, illum à filii mactatione prohibuerit; *Saturnum* tamen filium ſuum *Jeud* verè mactaſſe, *Sanchuniaton*, *Philo Byblius*, & *Porphyrius* aſſeruerunt.

Reſpondetur ſecundò, Deum, cui *Abrahami* fides ac obedientia mirum in modum placebant,

E animum pro effectu æſtimantem, ita de hoc Sacrificio in Sacris Literis loqui, quaſi revera filium *Abrahamus* immolaſſet. Geneſis XXII. 12. *Nunc cognovi quòd times Deum, & non pepercisti unigenito filio tuo propter me.* Et Epiſtolæ ad Hebræos cap. XI. 17. *Fide obtulit Abraham Iſaac, cùm tentaretur, & unigenitum offerebat.* Idem & *Philo Judæus* obſervat: *Facinus tamen hoc*, inquit, *quamvis effectu caruit, nihilominus pro integro abſolutoque, non modò in ſacris refertur voluminibus, ſed & in lectorum inſculptum eſt mentibus.* Et *Gregentius* Archiepiſcopus Tephrenſis in Diſputatione cum Herbano Judæo: *Abrahamus enim*, inquit, *Iſaacum fi-*

F *lium immolare juſſus, pro ea quam erga Deum habuit charitate, voluntate & conſilio capto, jugulavit, & non jugulavit; conſummavit & non conſummavit. Vivum enim ipſum ex inopinatis & inſperatis domum reduxit. Nam & ſic Dominus Deus, pro Mundi ſalute filium ſuum jugulavit: Sed hic tertia die reſurgens, tametſi jugulatus fuit, non tamen jugulatus fuit: & ſi mortuus, non tamen eſt mortuus.* Eodem ſpectat locus ille Auguſtiniani Sermonis olim LXXI. *De Tempore*, ab Eruditis Monachis Benedictinis *Congregationis S. Mauri* noviſſimæ Editionis Procuratoribus in Appendicem nunc primum

mùm rejecti: *Videte, Fratres, Abraham patientiâ fortem, devotione conſtantem; non cum aliqua fera luctantem, ſed cum naturâ pugnantem. Devotio dicebat, Percute: Pietas clamabat, Parce. Illa revocabat; iſta provocabat. Filius tunc moriturus jacebat: erigit dexteram feriturus, & locum quò libens percutiebat, occupabat. Parce, inquit, Abraham. Qui juſſerat ut feriret, modò vociferatur ut parceret. Parce, inquit, devote Pater, Parricida ſine crimine, parce. Tuum Sacrificium quod paraverat incendi, ego quod juſſeram ut obtuliſſes accepi. In voto probavi, quod in facto renui. Acceptavi votum, nec repuli Sacrificium. Laudo fidem nec reprobo pietatem, nec tibi patior inferri orbitatem. Perfecta ſunt omnia, & ſalva ſunt univerſa.* Nihil igitur obeſt quò minùs fabularem illam *Saturni victimam* ex *Abrahami* hiſtoria derivatam, cum Viris Doctiſſimis aſſeramus: Adeóque ex illa *Sanchuniatonis* & *Philonis Byblii* narratione probari non poſſe ritum illum barbarum homines immolandi ante *Abrahami* ætatem in Phœnicia ſolemnem fuiſſe. Atqoe id ex *Saturni* ætate confirmatur, qoi annis duntaxat trecentis viginti duobus antiquior bello Trojano fuit, utpote *Beli* coævos, unuſque ex Titantibus, cum qoibus adverſus *Jovem* bellum geſſit, ut ex *Thalli* Hiſtoria memorat *Theophilus Antiochenus* Lib. III. ad *Autolycum*. Cùm itaque fateatur omnis eruditorum hominum Natio, à *Moſis* ætate bellum Trojanum plus trecentos annos diſtare, ſequitur *Saturnum Abrahamo* longè poſteriorem, Moyſi coævum, vel etiam recentiorem fuiſſe: Adeóque illius victimam *Abraham* Sacrificio antiquiorem à *Marshamo* perperam & ineruditè ſupponi.

Denique Typhonicis Sacris nihil cum *Abrahami* facto commune. *Abrahamus* filium unigenitum & dilectiſſimum ad fidei & obedientiæ ſuæ demonſtrationem Deo immolare juſſus eſt. Ægyptii homines ſibi exoſos, ejuſdem cum *Typhone* coloris, id eſt, rufos, qoales ex Ægyptiis pauci, ex peregrinis plures erant, ad *Oſiridis* tumolum mactabant. Nec morem illum in Ægypto *Abrahami* ætate vetuſtiorem fuiſſe probari poteſt: maximè cum *Typhonis* fabulâ perſonatum repræſentari *Moſem*, *Bochartus*, *Huetius*, aliique Viri Eruditi luculenter probaverint.

Abrahamo poſteriorem eſſe, & illius Sacrificio apud impias & barbaras Gentes introductam Dæmonis cacozeliâ hominum immolandorum conſuetudinem, ex his compertum eſt. Plura exempla profert *Euſebius* Lib. IV. *Præparationis Evangelicæ* cap. XVI. ex *Porphyrio*, & aliis Autoribus. *Apud Rhodios* (inquit Porphyrius) *ad diem Julii ſextum, hominem Saturno immolabant, deinde verò morem antiquiſſimum ita mutarunt, ut ex iis unum qui morte damnati publicè forent, vinctum uſque ad Saturnalia cuſtodirent, eumque ad ſolemnis Feſti diem extra portas eductum, vinoque madidum, è regione Ædis Optimi Conſilii jugularent. Salamine, quæ priùs Coronea dicebatur, Menſe Martio, Agrauli Cecropis Nymphæque Agraulidis filiæ hominem quoque mactabant. Qui mos cùm ad Diomedis uſque tempora propagatus eſſet, ita deinceps mutatus eſt, ut Diomedi hominem illum immolarent, cùm Palladis, Agrauli, ac Diomedis Templum uno eodemque ambitu teneretur. Atque is quem ad Sacrificium deſtinarant, primùm quidem Adoleſcentium manibus ter circum Altare curſim agebatur; deinde à Sacerdote ad ſtomachum haſtâ percuſſus, extructo rogo cremabatur. Hanc verò Legem Diiphilus, qui apud Cyprios circa Seleuci Theologi tempora regnabat, tandem abrogavit, ejuſque loco bovis Sacrificium inſtituit... Similem quoque hominum immolandorum conſuetudinem apud Heliopolim Ægypti Amoſis ſuſtulit, Manetho teſte, in eo quem De priſtis moribus ac pietate ſcripſit. At Junoni quidem hujuſmodi Sacrificium fiebat, lectis ante probatiſque hominibus, eodem plane ritu, quem in puris illis vitulis ſummâ quæſitis diligentiâ, certiſque notis inſignibus obſervabant. Tres autem uno die mactabantur, quorum in locum Amoſis totidem cereas hominum Imagines ſuffici juſſit. Præterea in Inſulis Chio ac Tenedo diſcerptum hominem Baccho Omadio, ut refert Evelpis Cariſtius, itemque Lacedæmone alium, Apollodoro teſte, Marti immolare conſueverant. Jam Phœnices ubi graviùs ſive bello, ſive fame, ſive etiam æſtu laborarent, neceſſariorum ſuorum aliquem Saturno communibus addictum ſuffragiis immolabant cujuſmodi exemplorum plena eſt Phœnicum Hiſtoria, quam Phœniciâ linguâ à Sanchuniatone conſcriptam Philo Biblius in octo digeſtam Libros Græco ſermone donavit. Iſtrus etiam auctor eſt, in eo quod de Cretenſium Sacrificiis edidit Volumine, pueros olim Saturno immolari à Curetibus ſolitos fuiſſe. At verò Pallas, is qui collecta in unum Mithræ Myſteria optimè conſignavit, ſolemnia apud omnes fermè Populos hominum Sacrificia, Hadriano imperante funditus exterminata eſſe tradit. Nam priùs quidem & Laodiceæ Syriæ quotannis Virgo Palladi mactabatur, nunc autem Cerva: & Carthaginenſes in Lybia hoc Sacrificii genere utebantur, quod ab Iphicrate aliquando ſublatum eſt. Dumatii verò Arabiæ Populi ſingulis item annis puerum ſub Ara, quâ ſimulacbri loco ipſis erat, immolatum ſepeliebant. Imò Græcos paſſim univerſos, antequam in hoſtem moverent, humano ſanguine litaviſſe, Philarcho referente accepimus. Thraces, Scythaſque prætereo, quemadmodum Athenienſes Erechthei, Praxitheæque filiam ceciderint, nihil dico. Illud autem quis neſcit, Magnâ in Urbe hominem circa Jovis Latiaris ferias hodieque mactari? Et rurſus: Ex quo, inquit, ad ætatem uſque noſtram, non tantùm vel in Arcadia ſolemni Lupercalium feſto, vel Carthagine Saturno populus univerſus homines immolat, ſed etiam certo ſtatoque redeuntis anni circulo, ad uſurpationem veteris fixæque Legibus memoriæ, Aras civili ſemper ac domeſtico cruore perfundunt.* Hæc *Euſebius* ex *Porphyrio*. Subjicit *Euſebius Philonis Byblii* locum ſuperiùs deſcriptum & explicatum.

Addit *Clementis Alexandrini* locum inſignem in Cohortatione ad Gentes. *Nunc autem* (inqoit) *ſuperioribus illud etiam adjungamus, quàm immanes Dii veſtri Dæmones fuerint, quámque capitali hominum odio flagraverint, qui eorum non vecordiâ modò inſaniaque delectarentur: ſed etiam carnificinâ cædibuſque fruerentur. Quippe enim modò armatas in Stadio & ambitioſas commiſſiones, modò infinitas Belli contentiones honoris eâque gloriaque ſuſceptas, voluptatis ſibi materiam ac ſegetem accerſebant, ut ſic indignum in modum humano cruore ſatiari poſſent. Jam verò per Urbes paſſim ac Populos tanquam teterrimæ peſtes graſſati, crudeles diraſque libationes expetebant. Sanè Ariſtomenes ille Meſſenius Ithomatæ Jovi trecentos jugulavit, ratus egregiè ſe ſe tot tamque lectis hecatombis litaſſe, quorum è numero Theopompus erat, Lacedæmoniorum Rex, illuſtris utique nobiliſque victima. Tauri verò Populi, qui circa Tauricam Cherſoneſum habitant, quotquot apud ſe peregrinos cò tum errore, tum vi tempeſtatis appulſos interciperent, è veſtigio Tauricæ Dianæ immolabant, quibus Sacrificiis tragica ſæpius Euripidis Theatra perſonarunt. Scribit etiam Monimus in ſuo De Rebus Admirabilibus Commentario, Pellæ oppido Theſſaliæ, hominem Achivum Peleo & Chironi mactari conſueviſſe. A Lictiis verò Cretæ Inſulæ Populis Jovi homines jugulari ſolitos, Auctor eſt Anticlides, in eo quem Reditus inſcripſit Opere. Itemque Baccho ſimilem à Leſbiis oblatam eſſe victimam, ex Docidâ cognoſcimus.*

mus. Phocacenſes quoque, ne præteriti à nobis videantur, hominem integrum Taurica Dianæ cremabant, ut teſtis eſt Pythocles Libro De Concordia tertio. Adde his & Erechthaum Atticum & Romanum Marium, qui ſuas ambo filias immolarunt, Perſephona quidem Erechtheus, ut apud Demaratum primo Rerum Tragicarum Libro legimus; Averruncis autem Marius, ut ex quarto Dorothei Rerum Italicarum Libro conſtat. Perhumanos ſcilicet ac miſericerdes exemplis iſtis habemus Dæmones.

Dionyſii Halicarnaſſenſis Romanæ Hiſtoriæ Scriptoris teſtimonio ἀνθρωποθυσίαν profanis Gentibus ſolemnem fuiſſe confirmat *Euſebius.* Refert nimirum ille, *Jovem & Apollinem aliquando humanas hoſtias exegiſſe, eos verò à quibus exegerant, tametſi frugum pariter ac pecorum omnium iis decimas obtuliſſent, quòd tamen hominibus pepercissent, nihil non calamitatis ſubiiſſe.* Subdit paucis interjectis: *Ferunt etiam Saturno Veteres (quemadmodum & Carthagine dum ſuperſtes eſſet, & apud Gallos etiamnum, alioſque nonnullos Occidentis Populos fieri ſolet) homines immolaſſe: Quis mos ſublatus ab Hercule fuerit, cùm ipſe Princeps & Aram in Colle Saturnio erigere, & purarum hoſtiarum primitias puro igni conſecrare voluiſſet. Atque is, ut ipſos omni metu ac Religione ſolveret, ſi quâ fortè ſe ſe, tanquam patriis Sacris neglectis, obligatos putarent, hanc eos placandi Numinis rationem docuit, ut in locum hominum, quos manibus ante pedibuſque revinctis in Tiberim projiciebant, hominum ſimulacra eodem ornata cultu, eodemque ritu in Fluvium mittenda ſufficerent: uti ſi quid adhuc Religionis in cujuſquam animo reſideret, totum id funditus retenta vel ſpecietenus Sacrificii veteris uſurpatione tolleretur. Atque hunc morem etiamnum Romani ſervant, paulo poſt Verum Æquinoctium, Maiis, quas appellant, Idibus, ſic nimirum eo die dimidiatus Lunæ orbis appareat. Tum verò ſolemnibus hoſtiis ritè mactatis, Pontifices (quod Summum apud eos Sacerdotium eſt) ſimulque Veſtales Virgines, quibus immortalis Ignis credita cuſtodia eſt, unâ cum Prætoribus, cæteriſque civibus, quos quidem Sacris intereſſe fas eſt, triginta id genus hominum in ſpeciem conformatas Imagines (Argeos ipſi vocant) in Tiberim fluvium de Sacro Ponte dejiciunt.*

Idem confirmat *Euſebius* teſtimonio *Diodori Siculi Libro Hiſtoricæ Bibliothecæ* xx. ubi poſt *Alexandri Macedonis* obitum, circa *Ptolomæi* 1. tempora, de Carthaginenſibus ab *Agathocle* Siciliæ Tyranno obſeſſis ita ſcribit: *Iratum ſibi præterea Saturnum eſſe hâc de causâ dictitabant, quod cùm ipſi antea liberorum ſuorum florem immolarent, deinceps nonniſi pueros quoſdam furtim coemptos atque abs ſe ſe educatos ad ſacrificium ſummiſſerent. Itaque hac de re quæſtione habitâ, nonnullos ex iis qui ſacro ac ſolemni ritu cæſi erant, ſuppoſititios fuiſſe repererunt. Quæ cùm ſecum ipſi reputarent, hoſtiumque caſtra mœnibus ſuis imminere cernerent, magna illis injecta Religio eſt, quaſi patrios Deorum honores ſuſtuliſſent. Atque hunc errorem ut maturè procurarent, primùm quidem eximios communibuſque lectos ſuffragiis Adoleſcentes omnino ducentos publicè immolarunt: Deinde verò alii præterea qui violatæ Religionis ſuſpecti vulgo eſſent, ultro ſe ſe ac ſponte obtulerunt, trecentis haud pauciores. Erat autem apud eos ſimulacrum Saturni æneum, ſupinis ac pendentibus in terram manibus, ut impoſitus ipſis Adoleſcens ſubjectam in foveam ignique plenam volveretur ac rueret.* Hæc autem immolandorum hominum immanis ſuperſtitio, tam latè apud profanas Gentes propagata, cùm à *Saturni* exemplo derivata *Marshamo* videatur; & *Saturno* multò antiquior fuerit *Abrahamus*; quin etiam fabuloſam *Saturni* Hiſtoriam ex Sacra Hiſtoria *Abrahami* interpolatam veriſimillimum ſit: Improbabile omnino atque incredibile eſt, *Abrahami* filium ſuum dilectiſſimum *Iſaacum* Deo in Sacrificium offerentis religioſum facinus ad exemplum ἀνθρωποθυσίας profanarum Gentium conformatum fuiſſe.

SCHOLION.

Deus tentavit Abraham, illi præcipiens immolationem filii, ut ſe Abraham ipſe noſſet, noſque illum noſceremus. Deus tentat, ut doceat: Diabolus tentat, ut decipiat. Etſi ſciebat ſe Abraham, nos non noveramus Abraham. Aut ſibi, aut certè nobis prodendus erat; ſibi, ut ſciret unde gratias ageret; nobis, ut ſciremus vel quid à Domino deprecaremus, vel quid in homine imitaremur. « Quid ergo nos docet Abraham? *Ut Deo non præponamus quod dat Deus.* Juſſus immolare unicum filium, Deo jubenti paruit. *Ergo nec illud quod tibi pro magno præſtat Deus, præponas illi qui præſtitit; & cùm tibi voluerit ſubtrahere, non tibi viloſcat, quia gratis amandus eſt Deus. Quod enim dulcius à Deo præmium, quam ipſe, Deus?* Cùm filium fortè amittis, etſi unicum, etſi dilectum, propone tibi exemplum Abraham, magnanimitatem ejus imitare. Non à te exigitur ut filium ipſe macles. Propoſito ſaltem & mente conſtans eſto, fide firmus, lætus offer filium Deo. *Eſto Sacerdos animæ filii tui. Sacerdotem autem immolantem Deo non decet flere. Si filii Abrahæ eſtis*, inquit Chriſtus, *opera Abrahæ facite.* Iſtud eſt opus Abrahæ. Quis veſtrûm aliquando vocem audiet Angeli dicentis, *Nunc cognovi quia times Deum, quia non pepercisti filio tuo*, vel filiæ tuæ, vel uxori, aut non pepercisti pecuniæ vel honoribus ſeculi, ſed omnia contempſiſti & duxiſti ut ſtercora, ut Chriſtum lucrifaceres! Fidem & obedientiam Sancti Patriarchæ imitemur, dicamus Deo: *Paratum cor meum, Deus; paratum cor meum.* Invenire eſt hominem ſemel quidem paratum, non tamen ſecundò. Si dixerit ei Deus, *Ejice ancillam & filium ejus*, id eſt, opera carnis, non cunctatur. Si dixerit, « *Immola mihi filium tuum quem diligis Iſaac*, hoc planè « jam patienter audire non poteſt, ut fraternæ utilitatis, aut « unitatis gratiâ, ſpiritualis ſuſtinere videatur ſtudii detri- « menta. Quidni abjiciat facilè ſervus Chriſti quicquid ad « corpoream pertinet voluptatem? At verò ſpirituali jucun- « ditate æquanimiter fraudari, quando aut obedientia cogit, « aut fraternæ caritatis ratio poſtulat, hoc planè magnum « & Deo gratum offerre eſt holocauſtum. *Attendito tamen* « *non Iſaac in hoc ſacrificio, ſed arietem contumaciæ jugulari.*

S. Auguſt. Serm. 1. alias De Tempore 71.

Origenes Homil. 8. in Geneſ.

Pſalm. 56.

S. Bernard. Serm. 79. De Diverſis, alias 41. ex parvis.

DISSERTATIO IX.

De facto Jacob Benedictionem Paternam ſurripientis, ſeque Primogenitum aſſerentis.

QUÆSTIO eſt Sacrorum Interpretum Diſputationibus multùm vexata, Utrum *Jacob* matris conſilio Paternam Benedictionem loco *Eſaü* acceperit abſque fraudis & mendacii crimine: quam paucis expediemus impræſentiarum.

PROPOSITIO

Propoſitio Unica.

Si literali Scripturæ ſenſui inhæreamus, Jacob à Mendacio vix aut nullo modo excuſari poteſt: At ſi ſenſus figuratus attendatur, & graviſſimorum Patrum auctoritati hac in Quæſtione cedendum ſit, magiſque communi ſacrorum Interpretum & Theologorum ſententiæ, aſſerendum eſt Jacob paternam Benedictionem accepiſſe abſque fraude & mendacio.

PRima pars Propoſitionis probatur: Qui ſe non ſolùm primogenitum dixit, ſed *Eſau*, cùm non eſſet; idque reſpondit Patri de perſonâ *Eſau*, non de ſolo jure quærenti, & benedictionem ipſi *Eſau*, majori natu filio, non *Jacobo* juniori dare volenti, à mendacio vix aut nullo modo excuſari poteſt: Porro *Jacob* non ſolùm ſe primogenitum dixit, ſed *Eſau*, cùm non eſſet, idque reſpondit Patri de perſona *Eſau*, non de ſolo jure Primogenituræ quærenti, & benedictionem ipſi *Eſau*, non autem *Jacobo*, dare volenti: Vix igitur aut nullo modo à fraude & mendacio excuſari poteſt.

Præterea, qui vulgares cibos offerens patri; ait illi ut de venatione ſuâ comedat, à mendacio vix aut nullo modo excuſari poteſt: Sed *Jacob*, vulgares cibos offerens Patri ipſum rogat ut de venatione ſua comedat: Vix igitur aut nullo modo à mendacio excuſari poteſt. Tertiò, ille quem Pater ipſe datâ benedictione fraudis arguit & mendacii, à fraude & mendacio excuſari non poteſt: Sed *Iſaac* datâ benedictione *Jacobum* fraudis arguit & mendacii. *Eſau* enim lugenti ait, Ipſum *veniſſe fraudulenter*, & benedictionem ſurripuiſſe: Vix igitur aut nullo modo à fraude & mendacio excuſari poteſt.

Triplicis Syllogiſmi Propoſitio minor probatur ex Scripturæ Sacræ verbis Geneſis XXVII, *Senuit autem Iſaac, & caligaverunt oculi ejus, & videre non poterat: vocavitque Eſau filium ſuum majorem, & dixit ei: Fili mi! Qui reſpondit: Adſum. Cui Pater: Vides, inquit, quòd ſenuerim, & ignorem diem mortis meæ. Sume arma tua, pharetram & arcum, & egredere foras: cùmque venatu aliquid apprehenderis, fac mihi inde pulmentum ſicut velle me noſti, & affer ut comedam: & benedicat tibi anima mea antequam moriar. Quòd cùm audiſſet Rebecca, & ille abiiſſet in agrum ut juſſionem Patris impleret, dixit filio ſuo Jacob: Audivi Patrem tuum loquentem cum Eſau fratre tuo, & dicentem ei: Affer mihi de venatione tua, & fac cibos ut comedam, & benedicam tibi coram Domino antequam moriar. Nunc ergo fili mi, acquieſce conſiliis meis; & pergens ad gregem, affer mihi duos hœdos optimos, ut faciam ex eis eſcas Patri tuo quibus libenter veſcitur: Quas cùm intuleris, & comederis, benedicat tibi priuſquam moriatur. Cui ille reſpondit: Noſti quòd Eſau frater meus homo piloſus ſit, & ego lenis: Si attrectaverit me Pater meus, & ſenſerit, timeo ne putet me ſibi voluiſſe illudere, & inducam ſuper me maledictionem pro benedictione. Ad quem Mater: In me ſit, ait, iſta maledictio, fili mi, tantùm audi vocem meam, & pergens affer quæ dixi. Abiit, & attulit, deditque Matri. Paravit illa cibos, ſicut velle noverat Patrem illius. Et veſtibus Eſau valde bonis, quas apud ſe habebat domi, induit eum; pelliculaſque hœdorum circumdedit manibus, & colli nuda protexit, Deditque pulmentum, & panes, quos coxerat, tradidit. Quibus illatis, dixit: Pater mi. At ille reſpondit: Audio. Quis es tu, fili mi?* DIXITQUE JACOB: EGO SUM PRIMOGENITUS TUUS ESAU. FECI SICUT PRÆCEPISTI MIHI: *Surge, ſede, &* COMEDE DE VENATIONE MEA, *ut benedicat mihi anima tua. Rurſumque Iſaac ad filium ſuum: Quomodo, inquit, tam citò invenire potuiſti, fili mi? Qui reſpondit: Voluntas Dei fuit ut citò occurreret mihi quod volebam. Dixitque Iſaac: Accede huc, ut tangam te, fili mi, & probem utrum tu ſis filius meus Eſau, an non. Acceſſit ille ad Patrem, & palpato eo dixit Iſaac: Vox quidem vox Jacob eſt, ſed manus manus ſunt Eſau. Et non cognovit eum, quia piloſæ manus ſimilitudinem Majoris expreſſerant. Benedicens ergo illi, ait: Tu es filius meus Eſau. Reſpondit,* EGO SUM. *At ille: Affer mihi, inquit, cibos de venatione tua, fili mi, ut benedicat tibi anima mea. Quòd cùm oblatos comediſſet, obtulit ei etiam vinum, quo hauſto, dixit ad eum, Accede ad me, & da mihi oſculum, fili mi. Acceſſit, & oſculatus eſt eum. Statimque ut ſenſit veſtimentorum illius fragrantiam, benedicens illi, ait: Ecce odor filii mei, ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti & vini. Et ſerviant tibi populi, & adorent te tribus: Eſto Dominus fratrum tuorum, & incurventur ante te filii matris tuæ. Qui maledixerit tibi, ſit ille maledictus, & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur. Vix Iſaac ſermonem impleverat, & egreſſo Jacob foras, venit Eſau, coctoſque de venatione cibos intulit Patri, dicens: Surge, Pater mi, & comede de venatione filii tui, ut benedicat mihi anima tua. Dixitque illi Iſaac: Quis enim es tu? Qui reſpondit: Ego ſum filius tuus primogenitus Eſau. Expavit Iſaac ſtupore vehementi, & ultra quàm credi poteſt admirans, ait: Quis igitur ille eſt qui dudum captam venationem attulit mihi, & comedi ex omnibus priùs quam tu venires, benedixique ei, & erit benedictus? Auditis Eſau ſermonibus Patris, irrugiit clamore magno, & conſternatus, ait: Benedic etiam & mihi, Pater mi. Qui ait:* VENIT GERMANUS TUUS FRAUDULENTER, ET ACCEPIT BENEDICTIONEM TUAM.

Confirmatur hæc Sententia ex Patribus, qui mendacium in ſupradictis *Jacobi* verbis agnoſcunt, *Origene* Lib. VI. *Stromatum* laudato à *S. Hieronymo* Lib. I. *Apologiæ adverſùs Ruffinum*; *S. Joanne Chryſoſtomo* Homiliâ LIII. *in Geneſim*; *Caſſiano Collatione* XVII. cap. XVII. Qui tamen in eo nullatenus ſequendi ſunt, quòd mendacium illud peccatum non fuiſſe aſſerunt: Quoddam ſcilicet mendacii genus eſſe ſentientes minimè improbum, quin etiam bonum & laudabile, quod magni alicujus boni acquirendi, vel gravis mali propulſandi causâ, loco & tempore congruis proferri poſſit. Ad eandem Sententiam accedunt, aut in eam certè propendent graves & eruditi Theologi, *Scotus* in III. *Sententiarum Diſt.* XXXVIII. *Nicolaus de Lyra*, *Toſtatus Lippomanus*, *Cajetanus Commentario* in cap. XXVII. *Geneſis Adrianus Quodlibeto* I. *in Reſponſ. ad* 3. *Argum.* & alii, qui tamen *Jacob* ita mentientem à peccato ſaltem veniali non excuſant. His adde *Gabrielem Biel in* III. *Sententiarum Diſt.* XXXVIII. & *Petrum de Alliaco in* I. *Sententiarum* ſub finem Quæſtionis XII. Qui *Jacob* mentitum quidem eſſe concedunt, ſed peccaſſe negant, quia id ex revelatione & conſilio Dei fecit. Quam opinionem probare non poſſum, cùm mendacium, quodcunque ex eorum ſit genere, quæ intrinſecè mala ſunt: adeò quo Deus nec auctor, nec præceptor, nec ſuaſor mendacii eſſe poſſit.

Pars altera Propoſitionis probatur primò ex *S. Auguſtino* Libro *contra Mendacium*, cap. x. *Jacob quod matre fecit auctore, ut Patrem fallere videretur, ſi diligenter & fideliter attendatur, non eſt mendacium, ſed myſterium. Quæ ſi mendacia dixerimus, omnes etiam parabolæ ac figuræ ſignificandarum quarumcunque rerum, quæ non ad proprietatem accipiendæ ſunt, ſed in eis aliud ex alio eſt intelligendum, dicentur eſſe mendacia, quod abſit, omnino. Nam qui hoc putat, tropicis etiam tam multis locutionibus omnibus poteſt hanc importare calumniam; ita ut & ipſa quæ appellatur metaphora, hoc eſt de re propria ad rem non propriam verbi alicujus uſurpata tranſlatio, poſſit iſta ratione mendacium nuncupari. . . . . . Si autem non eſt mendacium, quando ad intelligentiam veritatis aliud ex alio ſignificantia referuntur, profectò non ſolùm id quod fecit aut dixit Jacob Patri ut benediceretur, ſed neque illud quod Joſeph velut illudendis locutus eſt fratribus, neque quod David ſimulavit inſaniam, nec cætera hujuſmodi mendacia judicanda ſunt, ſed locutiones actioneſque propheticæ ad ea quæ vera ſunt intelligenda referenda. quæ propterea figuratis velut amictibus obteguntur, ut ſenſum piè quærentis exerceant, & ne nuda ac prompta vileſcant . . . . . Tamen vera, non falſa dicuntur, quoniam vera non falſa ſignificantur, ſeu verbo, ſeu facto: quæ ſignificantur enim, utique ipſa dicuntur. Putantur autem mendacia, quoniam non ea quæ vera ſignificantur, dicta intelliguntur, ſed ea quæ falſa ſunt dicta eſſe creduntur. Hoc ut exemplis fiat planius, idipſum quod Jacob fecit, attende. Hædinis certè pellibus membra contexit: ſi cauſſam proximam requiramus, mentitum putabimus, hoc enim fecit ut putaretur eſſe qui non erat: Si autem hoc factum ad illud propter quod ſignificandum reverà factum eſt referatur; per hædinas pelles peccata, per eum verò qui eis ſe operuit, ille ſignificatus eſt, qui non ſua, ſed aliena peccata portavit. Verax ergo ſignificatio nullo modo mendacium, rectè dici poteſt. Ut autem in facto, ita & » in verbo. Nam cùm ei Pater dixiſſet,* Quis es tu » fili? *Ille reſpondit,* Ego ſum Eſaü Primogeni- » tus tuus. *Hoc ſi referatur ad duos illos geminos, mendacium videbitur: Si autem ad illud propter quod ſignificandum iſta geſta dictaque conſcripta ſunt, Ille hic eſt intelligendus in corpore ſuo, quod » eſt ejus Eccleſia, qui de hac re loquens, ait:* Cùm » videritis Abraham, & Iſaac, & Jacob & omnes » Prophetas in Regno Dei, vos autem expelli fo- » ras. Et venient ab Oriente & Occidente, & » Aquilone & Auſtro, & accumbent in Regno: » & ecce ſunt noviſſimi qui erant primi, & ſunt » primi qui erant noviſſimi. *Sic enim quodam modo minor majoris primatum frater abſtulit, atque in ſe tranſtulit fratris. Cùm igitur tam vera tamque ſignificentur veraciter, quid hic debet putari factum dictumve mendaciter?*

Secundò, ex *Theodereto*, Quæſtione LXXXI. in Geneſim. *An non videtur*, inquit, *Jacob eſſe mentitus, cùm dixit, Ego ſum Eſau primogenitus tuus? Emerat privilegia primogenituræ. Verè igitur ſeipſum appellabat primogenitum.*

Tertiò, ex *S. Gregorio Magno* Homiliâ VI. in Ezechielem. *Jacob*, inquit, *Primogeniti benedictionem non per fraudem ſurripuit, ſed ut ſibi debitam accepit, quam concedente fratre, datâ lentis mercede emerat.*

His adde *S. Iſidorum Hiſpalenſem*, *Venerabilem Bedam*, & *Rupertum*, qui Jacob à mendacio pariter excuſant, Commentario *in Geneſim*, & *S. Thomam Secunda Secundæ*, *Quæſt.* CX. *Art.* III. *in Reſp. ad tertium Argumentum.*

Ad Objectiones ex Scriptura Sacra petitas, quibus prima pars Propoſitionis adſtruitur, vulgò reſpondent Interpretes, Non eſſe mentitum *Jacob*, cùm ſe *primogenitum Eſau* aſſeruit. Primogenitus enim erat, ſi jus ſpectetur, non autem ſi perſona. Sic verè Chriſtus, *Matthæi* XI. 14. de Joanne Baptiſta dixit, *Ipſe eſt Elias qui venturus eſt*: Quia in ſpiritu *Elias* erat, quamvis in perſona *Elias* non eſſet, ut explicat *S. Auguſtinus*. Sic etiam *Ezechielis* XXXV. 1. Deus Judæis captivis aliquod afferre volens ſolatium ex ſpe bonorum quæ à Meſſia accepturi erant, ait: *Et David ſervus meus Princeps eorum in perpetuum:* Davidis nomine Meſſiam ſignificans. Unde *S. Thomas* loco ſupra laudato ait: *Jacob verò myſticè dixit ſe eſſe Eſau primogenitum Iſaac: Quia videlicet primogenita illius de jure ei debebantur. Uſus autem eſt, hoc modo loquendi per ſpiritum Prophetiæ ad deſignandum Myſterium. Quia videlicet minor, Populus ſcilicet Gentilium, ſubſtituendus erat in locum primogeniti, ſcilicet in locum Judæorum.*

Quòd verò ait Jacob, *Feci ſicut præcepiſti mihi*; verum eſſe reſpondent, ſpectatâ primariâ intentione *Iſaaci*, non verò ſecundâ & minùs præcipuâ. Primarium enim Sancti Patriarchæ conſilium fuit, præceptum illud de quærenda venatione Primogenito ſuo dare, ut hoc officio ſupremam ac ſolemnem benedictionem promereretur. Secundariò verò intendebat id præcipere ipſi *Eſau*, quem ignarus adhuc myſterii, divinique conſilii, ut perſonâ, ſic & jure primogenitum exiſtimabat. Unde *Jacob* (inquiunt) primariam duntaxat Patris intentionem ſpectans, abſque mendacii notâ dixit: *Feci ſicut præcepiſti mihi*. Quod autem ſubjunxit, *Comede de venatione mea*; veriſſimum etiam eſſe aiunt. Hædos enim attulerat *Jacob* ex grege exquiſitos, quos dederat matri, ut ex illis cibum *Iſaaco* pararet; quos venationis nomine licet minùs proprio ſignificavit.

Denique, hæc verba *Iſaaci* ad Eſaü, *Venit germanus tuus fraudulenter*, exponunt de fraude in ſpeciem, non de verâ fraude; & œconomiam, ſapientiam, induſtriam, quâ quis jus ſuum vindicat, fraudis nomine hîc ſignificatam volunt. Quod autem *Iſaac* veram fraudem non intellexerit, ex eo colligunt, quòd ratam habuerit benedictionem *Jacob* conceſſam: *Benedixique ei* (inquit) *& erit benedictus.*

Confirmatur hæc Reſponſio primò ex *S. Joanne Chryſoſtomo* Lib. I. *De Sacerdotio*, versùs finem, ubi genus quoddam ſimulationis & fraudis impropriè ſumptæ eſſe docet, non ſolùm non damnandum, ſed maximè laudandum; quod qui uſurpant, prudentes ab æquis rerum æſtimatoribus habentur, & magnos interdum fructus ex hujuſmodi ſimulatione vel œconomiâ referunt, cùm eam opportunè adhibent, modò fraudolento animo id non faciant. Id cùm Imperatorum & Medicorum exemplis demonſtraſſet, ſubdit: *Fraudis igitur, dummodo non fraudulento animo fiat, magna vis eſt: Quam ipſam ego ne fraudem quidem nominandam putaverim, verùm œconomiam quandam potiùs ac ſapientiam, artemque quâ poſſis è mediis atque imperviis deſperatarum rerum anguſtiis, correctis emendatiſque animi vitiis evadere. Nam ſi res ipſas per ſe nudas, & ab auctorum conſilio & propoſito ſeparatas expendere licuerit, nemini ſanè non licebit vel Abraham ipſum parricidii accuſare; vel nepotem ejus Jacob doli & fraudis, qui jus ſibi primogenitorum uſurpavit; vel abnepotem ejus Moſen maleficii & furti qui opes Ægyptiorum Hebræis attribuit. Cùm tamen eos viros non ſolùm culpâ liberemus, ſed etiam vel eo maximè nomine admiremur. Ergo verè illuſoris deceptoriſque nomine dignus fuerit, quiſquis iniquo animo & ſtudio nocendi ſimulationem*

&

& fraudem contexit: Alioqui ſæpe numero profuit decepiſſe, & per hanc artem ſæpe numero in maximis periculis ſaluti multorum ſubventum eſt. A

Confirmatur ſecundò ex *S. Auguſtino* Libro XVI. *De Civitate Dei*, cap. XXXVII. *Iſte dolus Jacob*, inquit, *ne putaretur fraudulentus dolus, & non in eo magna rei myſterium quæreretur, ſuperiùs prædixit Scriptura:* Erat Eſaü homo ſciens venari, agreſtis: Jacob autem homo ſimplex, habitans domum. *Hoc noſtri quidam interpretati ſunt*, Sine dolo. *Sive autem* ſine dolo, *ſive* ſimplex, *ſive potiùs*, ſine fictione *dicatur, quod eſt Græcè ἄπλαστος, quis eſt in iſta percipienda benedictione dolus hominis ſine dolo? Quis eſt dolus ſimplicis, quæ fictio non mentientis, niſi profundum myſterium veritatis? .... Ecce benedictionem promiſſam repetente majore, expaveſcit Iſaac, & alium pro alio ſe benedixiſſe cognoſcens, miratur, & quiſnam ille ſit, percunctatur: nec tamen ſe deceptum eſſe conqueritur; immò confeſtim revelato ſibi intus in corde magno Sacramento, devitat indignationem, confirmat benedictionem.* Quis ergo, *inquit*, venatus eſt mihi venationem, & intulit mihi, & manducavi ab omnibus, antequàm tu venires, & benedixi eum, & ſit benedictus? *Quis non hic maledictionem potiùs expectaret irati, ſi hæc non ſupernâ inſpiratione, ſed terreno more gererentur? O res geſtas, ſed Propheticè geſtas; in terra, ſed cælitus, per homines, ſed divinitus!*

Genes. 25. 27.

Confirmatur tertiò ex *Theodoreto*, *Quæſtione* LXXX. *in Geneſim.* Quærit, *Quare Deus non revelavit Iſaac voluntatem ſuam?* Reſpondet: *Ut pateſieret providentia Dei erga Jacob. Quod ſatis conſtat ex eo, quòd Iſaac modis omnibus conabatur benedicere Eſau: ſed gratia Dei, contra quam volebat Iſaac, tranſtulit benedictionem ſuper Jacob. Quod etiam intellexit ipſe Iſaac. Nam cùm operam omnem dediſſet, & miſiſſet Eſau venatum, & Jacob illi cibum offerentem ſæpiùs interrogaſſet,* Eſne tu Eſaü Primogenitus meus? *Nec ſolum rogaſſet, ſed etiam manus corpori admoviſſet: poſtea Eſau ingreſſo ſtupefactus, ob id quod factum erat, non eſt indignatus, quaſi à filio deceptus eſſet: Sed intentionem divinam agnovit, & quam dederat, benedictionem confirmavit.*

SCHOLION.

S. Auguſt. lib. 16. De Civitate Dei, cap. 37.

Benedictio Jacob, prædicatio Chriſti eſt in omnibus gentibus. Hoc fit, hoc agitur: *Lex & prophetia eſt Iſaac; etiam per os Judæorum Chriſtus ab illo benedicitur velut à neſciente, quia ipſa neſcitur. Odore nominis Chriſti ſicut ager mundus impletur: ejus eſt benedictio de rore cæli, hoc eſt, de verborum pluvia divinorum; & de ubertate terræ, hoc eſt, de congregatione populorum: ejus eſt multitudo frumenti & vini, hoc eſt, multitudo quam colligit frumentum & vinum in Sacramento Corporis & Sanguinis ejus. Et ſerviunt Gentes, ipſum adorant Principes. Ipſe eſt Dominus fratris ſui, quia populus ejus dominatur Judæis. Ipſum adorant filii patris ejus, hoc eſt, filii Abrahæ ſecundùm fidem; quia & ipſe filius eſt Abrahæ ſecundùm carnem. Ipſum qui maledixerit, maledictus; & qui benedixerit, benedictus eſt. Chriſtus, inquam, noſter etiam ex ore Judæorum, quamvis errantium, ſed tamen Legem Prophetaſque cantantium benedicitur, id eſt, veraciter dicitur: & alius benedici putatur, qui ab eis errantibus exſpectatur.* De Benedictione Jacob & Eſaü ſecundùm ſpiritalem ſenſum plura dabit idem *S. Auguſtinus* Serm. IV. aliàs *De Diverſis* XLIV.

DISSERTATIO X.

De Filiorum Jacob facinore, quo Sichimitas, ob ſtuprum Dinæ Sorori à Sichem Regionis Principe illatum peremerunt.

CUM *Jacob* ex Meſopotamia in Chananæam redux, juxta Salem Urbem Sichimorum tentoria fixiſſet, *Sichemum* filios *Hemoris* illius regionis Principis in *Dinam* Jacobi ex *Lia* filiam, annos tum ſexdecim circiter natam, petulantes defigens oculos, ejus ſpecie adeo captus eſt, ut Virginem in loco ſolitario repertam ſtupro ſubdiderit: Nec tamen vitiatam aſpernatus eſt, ſed blanditiis & promiſſis delinitam in conjugem à *Jacobo* patre popoſcit. Votis ejus annuit *Jacob* eâ lege, ut Sichimitæ, præeunte Regis & Principis exemplo, Circumciſionis ritu initiarentur. Conditionem illi ſubiere. At *Simeon* & *Levi* germani *Dinæ* fratres, ira perciti, captatâ occaſione, in Sichimitas, cùm vulnerum dolore tertiâ die graviùs premerentur, irruerunt, Urbem invaſerunt, & maſculis omnibus ferro deletis, ſororeque ſublatâ, *Hemoris* Ædes depopulati, mulieres inſontes, pueros, armenta, greges in ſua tentoria abegerunt. Hiſtoriam hujus facinoris deſcripſit *Moyſes Geneſis* XXXIV. his verbis. *Egreſſa eſt autem Dina filia Liæ ut videret mulieres regionis illius. Quam cùm vidiſſet Sichem filius Hemor Hevæi, Princeps Terræ illius, adamavit eam; & rapuit, & dormivit cum illa, vi opprimens Virginem. Et conglutinata eſt anima ejus cum ea, triſtemque delinivit blanditiis. Et pergens ad Hemor patrem ſuum, Accipe, inquit, mihi Puellam hanc conjugem. Quod cùm audiſſet Jacob, abſentibus filiis, & in paſtu pecorum occupatis, ſiluit donec redirent. Egreſſo autem Hemor patre Sichem ut loqueretur ad Jacob, ecce filii ejus veniebant de agro; auditoque quod acciderat, irati ſunt valde, eò quòd fœdam rem operatus eſſet in Iſraël, & violatâ filiâ Jacob rem illicitam perpetraſſet. Locutus eſt itaque Hemor ad eos: Sichem filii mei adhæſit anima filiæ veſtræ; date eam illi uxorem; & jungamus viciſſim connubia; Filias veſtras tradite nobis, & filias noſtras accipite. Et habitate nobiſcum: Terra in poteſtate veſtra eſt, exercete, negotiamini, & poſſidete eam. Sed & Sichem ad patrem & ad fratres ejus ait: Inveniam gratiam coram vobis; & quæcunque ſtatueritis, dabo: Augete dotem, & munera poſtulate, & libenter tribuam quod petieritis; tantùm date mihi Puellam hanc uxorem. Reſponderunt filii Jacob Sichem & Patri ejus in dolo, ſævientes ob ſtuprum ſororis: Non poſſumus facere quod petitis, nec dare Sororem noſtram homini incircumciſo: Quod illicitum & nefarium eſt apud nos. Sed in hoc valebimus fœderari, ſi volueritis eſſe ſimiles noſtri, & circumcidatur in vobis omne maſculini ſexus; tunc dabimus & accipiemus mutuò filias veſtras ac noſtras; & habitabimus vobiſcum, erimuſque unus Populus: Si autem circumcidi nolueritis, tollemus filiam noſtram, & recedemus. Placuit oblatio eorum Hemor, & Sichem filio ejus: Nec diſtulit Adoleſcens quin ſtatim quod petebatur expleret: Amabat enim Puellam valde, & ipſe erat inclytus in omni domo Patris ſui. Ingreſſique portam Urbis, locuti ſunt ad Populum: Viri iſti pacifici ſunt, & volunt habitare nobiſcum: Negotientur in terra, & exerceant eam, quæ ſpatioſa*

& lata cultoribus indiget: Filias eorum accipiemus uxores, & aoſtras illis dabimus. Vanum eſt quo differtar tantum bonum: Si circumcidamus maſculos aoſtros, ritum Gentis imitantes. Et ſubſtantia eorum, & pecora, & cuncta quæ poſſident, noſtra erunt: Tantum in hoc acquieſcamus, & habitantes ſimul, unum efficiemus Populum. Aſſenſique ſunt omnes, circumciſis cunctis maribus. Et ecce, die tertio, quando graviſſimus vulnerum dolor eſt, arreptis, duo filii Jacob, Simeon & Levi fratres Dina, gladiis, ingreſſi ſunt Urbem confidenter: Interfectiſque omnibus maſculis, Hemor & Sichem pariter necaverant, tollentes Dinam de domo Sichem ſororem ſuam. B *Quibus egreſſis, irruerunt ſuper occiſos cæteri filii Jacob: & depopulati ſunt Urbem in ultionem ſtupri. Oves eorum, & armenta, & aſinos, cunctaque vaſtantes, quæ in domibus & in agris erant, parvulos quoque eorum & uxores duxerunt captivas.* Quæritur, Utrum filii *Jacob* in Sichimitarum cæde tam atroci peccaverint?

Propositio Unica.

C *Sichimitæ à filiis Jacob ob Dinæ raptam iniquè perempti ſunt.*

Probatur primò ex increpatione quâ *Jacob Simeonem & Levi* hujus facinoris auctores perſtrinxit Geneſis XXXIV. 30. *Turbaſtis me*, inquit, *& odioſum feciſtis me Chananæis & Pherezæis habitatoribus Terræ hujus. Nos pauci ſumus: Illi congregati percutient me, & delebor ego, & domus mea.*

Probatur ſecundò ex ultimis verbis *Jacob*, qui cùm ſingulos filios ſuprema benedictione donaret, ac quorumdam vitia argueret, his verbis de D *Simeone & Levi* loquitur, Geneſis XLIX. 5. 6. 7. *Simeon & Levi fratres: vaſa iniquitatis bellantia. In conſilium eorum non veniat anima mea, & in cœtu illorum non ſit gloria mea: Quia in furore ſuo occiderunt virum, & in voluntate ſuâ ſuffoderunt murum. Maledictus furor eorum, quia pertinax; & indignatio eorum, quia dura: dividam eos in Jacob, & diſpergam eos in Iſraël.* Quibus verbis ſignificat Sanctus Patriarcha, interprete *S. Hieronymo* in Traditionibus Hebraicis, *Non ſui conſilii fuiſſe, quòd illi Sichimitas fœderatos viros interfecerint, contráque jus pacis & amicitiarum ſanguinem fuderint in-* E *nocentem; & quia quodam furore ſive crudelitate rapti, muros hoſpitæ Urbis everterint. Illud*, Dividam eos in Jacob, & diſpergam eos in Iſraël, *bene congruit cum eventu. Levi enim hæreditatem propriam non accepit, ſed inter alias Tribus, paucas urbes ad habitandum habuit. Simeon quoque, ut eſt in Libro Joſue, proprium funiculum non eſt conſecutus, ſed de Tribu Juda quiddam accepit: Et in 1. Paralipomenon Capite IX. ſcriptum eſt, Cùm multiplicata eſſet Tribus Simeonis, nec haberet poſſeſſionis locum, exiſſe in Deſertum ad quærendum ſibi locum.*

Paulò aliter hunc Geneſeos locum LXX. Inter- F pretes verterunt: *Simeon & Levi fratres conſummaverunt iniquitatem propoſiti ſui. In conſilium eorum non veniat anima mea, & in congregatione eorum non contendant viſcera mea: Quia in furore ſuo interfecerunt homines, & in cupiditate ſua ſubnervaverunt Taurum.* Quo nomine *Sichemum* per metaphoram ſignificant. *Maledictus furor eorum, quia pervicax; & ira eorum, quia indurata eſt.*

Targum Onk:los ſic habet: *Simeon & Levi fratres: Viri fortiſſimi in terra peregrinationis ſuæ fecerunt fortitudinem. In ſecreto eorum non fuit anima mea, & in congregatione eorum non conveniat gloria mea: Quoniam in furore ſuo occiderunt occiſionem,* A *& in voluntate ſua ſuffoderunt murum inimicorum. Maledictus ſit furor eorum, quoniam fortis; & ira eorum, quia dura.*

Verſio Syriaca: *Simeon & Levi fratres, vaſa furoris ex naturâ ſuâ. In arcanum eorum haud ingreſſa eſt anima mea, & in cœtu illorum non decidi ex gloriâ meâ, nam in furore ſuo peremerunt viros, & in irâ ſuâ convulſerunt murum. Maledictus ſit furor eorum, quoniam vehemens eſt, & ira eorum quia peſſima eſt.*

Verſio Arabica: *Et Simeon & Levi duo fratres, in inſtrumentis tyrannidis ruptura eorum. Et in conſpirationem eorum non eſt ingreſſa anima mea, & in* B *congregatione eorum non eſt conjuncta ſubſtantia mea: Quoniam in ira ſua occiderunt gentem, & voluntate ſuâ convulſerunt murum ſui amborum. Culpabilis ira eorum quàm fortis eſt! & exardeſcentia eorum quàm difficilis eſt!*

Multiplex certè filiorum *Jacob* peccatum fuiſſe in Sichimitarum cæde, cunctæ illius Hiſtoriæ circumſtantiæ liquidò probant. Primò namque in eo deliquerunt, quòd inconſulto patre, quem illata *Dinæ* injuria propiùs attingebat, proprio judicio & auctoritate, ac cæco animi furore facinus illud ſint aggreſſi. Secundò, quòd mendacium perni- C cioſiſſimum & perjurium commiſerint, pactum cum Sichimitis ineuntes, quod violare decreverant. Tertiò, quòd Sacramento Circumciſionis ad dolum ſuum celandum, & exitium Sichimitis inferendum ſacrilegè abuſi ſint. Quartò; quòd extremam crudelitatem in Sichimitas exercuerint, dum ipſos ex recenti Circumciſionis vulnere debilitatos & ægrotantes, ad bellum imparatos, inermes, ad reſiſtendum invalidos contrucidarunt. Quintò, quòd vindictam longè graviorem de Sichimitis ſumpſerint, quàm eorum facinus D mereretur: Si quidem *Sichem* Princeps *Dinam* ducere volebat uxorem ideo ſe populumque ſuum Circumciſionis cultro ſubjecerat: Accipere paratus erat indotatam, immò & augere dotem ex propriis bonis, quantum *Jacob* & filii ejus poſtulaſſent. Quæ certè illatam injuriam maximâ ex parte compenſabant. Sextò, quòd non ſolùm filium Regis ſtupri auctorem, non ſolùm ejus famulos, quique ſuas illi operas ad *Dinæ* raptum contulerant; ſed Sichimitas ad unum omnes, inſontes licet, hujuſque flagitii minimè participes aut conſcios occiderunt. Septimò, quòd eorum E Urbem everterunt, agros depopulati ſunt, armenta & greges deprædati ſunt, parvulos & mulieres in ſervitutem abduxerunt.

Objiciunt hæc verba ex Oratione *Juditha*, zelum *Simeonis & Levi* in ultione de Sichimitis repetenda à Deo poſtulantis, Judith IX. *Domine Deus Patris mei Simeon*, inquit, *qui dediſti illi gladium in defenſionem * alienigenarum, qui violatores extiterant in coinquinatione ſuâ, & denudaverunt femur Virginis in confuſionem; & dediſti mulieres illorum in prædam, & filias illorum in captivitatem & omnem prædam in diviſionem ſervis tuis, qui zelaverunt zelum tuum: Subveni, quæſo te, Domine* F *Deus, mihi Viduæ.* Facinus itaque filiorum *Jacob*, Sichimitas in ultionem ſtupri *Dinæ* ſorori illati perimentium, laude dignum eſt; tantum abeſt ut damnari debeat.

* Id eſt, in ultionem.

Secundò, *Jacob* dedit Urbem *Sichem* filio *Joſeph*, in hereditatem, quam ait ſe tuliſſe de manu Amorrhæi, hoc eſt, de manu Sichimitarum, in arcu & gladio ſuo. Geneſis XLVIII. 22. *Do tibi partem unam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio & arcu meo.* Quem locum LXX. Interpretes ita verterunt: *Do tibi Sichimam præcipuam ſuper fratres tuos: Quam accepi de manibus Amorrhæorum in gladio meo & ſagitta.* Quæ verba exponens

exponens *S. Hieronymus* in Traditionibus Hebraicis, ait: *Sichima juxta Græcam & Latinam conſuetudinem declinata eſt: Alioqui Hebraicè Sichem dicitur, ut etiam Joannes Evangeliſta teſtatur; licèt ibi vitiosè, ut Sichar legatur, error inolevit. Sichem porrò eſt nunc Neapolis Urbs Samaritarum.* Exiſtimavit itaque *Jacob* bellum filiorum ſuorum adversùs Sichimitas juſtum fuiſſe: Alioqui & Sichimitarum bona, & Sichimam ipſam, velut malè parta, legitimis dominis reſtitui juſſiſſet.

Reſpondetur ad primum, *Juditham* quidem exiſtimaſſe *Simeonem* & *Levi* Sichimitarum cædem ex zelo aggreſſos. Verùm non ita ſe res habet. Neque neceſſe eſt Sanctiſſimam Heroinam Sacræ Scripturæ ſenſum hac in re penitus exploratum habuiſſe.

Reſpondetur ſecundò, Illam ſpectaſſe duntaxat primum *Simeonis* & *Levi* propoſitum, quo ſtuprum ſororis, familiæque ſuæ dedecus ulciſci voluerunt: Primum enim illud juſtæ vindictæ propoſitum, honeſtum & laude dignum erat, niſi illud tot deinde criminibus corrupiſſent & contaminaſſent. Hanc Reſponſionem ex *Richardo* ſuggerit *Thomas Anglicus* Commentario in Geneſim. *Illud ſanè dixerim*, inquit, *flagitium illud meritò diſplicuiſſe filiis Jacob, nec propter ſuſceptam Circumciſionem placari potuiſſe; ut quæ non propter Deum, ſed propter Dinam facta fuiſſet. Culpabile tamen in illis fuit ſeveritatis modum exceſſiſſe, & in ulciſcendâ injuriâ æquitatis modum non ſervaſſe. Meritò igitur Jacob inconſultam eorum audaciam redarguit, ſeveritatemque indiſcretam reprehendit. Nec mirandum, idem opus aliquod ex parte rectum & ex zelo procedens eſſe, aliâ verò ex parte eſſe temerarium, inordinatum, atque immoderatum: Cùm etiam dictum Caiphæ, quà fuit ab occulto Dei inſtinctu, propheticum fuerit; quà verò à malo ejus animo & intentione proceſſit, impium cenſeatur.* Nec verò quia Deus adjuvit illos in delendis Sichimitis, rectè colligitur eos non peccaſſe: Quia Deus multis de cauſis juvat temporaliter peccatores; & zelus ille quo primum impulſi fuerant & incenſi, multis vitiis deformatus & depravatus eſt, & in furorem pertinacem, & crudelitatem barbaram degeneravit.

Ad ſecundum reſpondetur, Partem illam, quam *Jacob* dedit *Joſeph* extra fratres ſuos, non fuiſſe Urbem *Sichem*, ſed partem agri, quem emerat à filiis *Hemor* centum agnis (*Geneſis* XXXVII.) Sed enim hunc agrum datum eſſe *Joſeph* à *Jacobo* patre, teſtis eſt *S. Joannes* Evangelii cap. IV. his verbis: *Venit Jeſus in Civitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar*: (S. Hieronymus legendum eſſe, *Sichem*, obſervat) *juxta prædium quod dedit Jacob Joſeph filio ſuo. Erat autem ibi fons Jacob.* Nomen certè *Sichem*, quod in Hebræo legitur in laudato Geneſeos loco, & quod LXX. Interpretes *Sichimam* tranſtulerunt, ambiguæ ſignificationis eſt. Nam, ut eſt nomen proprium, ſignificat Urbem *Sichem*, in Sacris Literis frequenter appellatam: Ut nomen appellativum eſt, ſignificat *partem*. Atque ea eſt eo loci nominis hujus poteſtas, ut conſtat ex *S. Hieronymo*, & Latina Verſione, necnon ex Syriaca, Arabica, & ex Chaldaica Paraphraſi. Ait autem *Jacob*, Se partem illam tuliſſe de manu Amorrhæi in gladio & arcu ſuo, quia etſi primò ipſam pretio redemerit ab *Hemoris* popularibus, deinde tamen ex vicino agro expulit Amorrhæos, qui illum non jure poſſidebant, ſed armis eripuerant Sichimitis, cùm Jordanem populabundi tranſmiſiſſent. Neque enim *Jacob* ait ſe ab *Hemor* eum agrum arcu & gladio quæſiviſſe, ſed ab Amorrhæis. *Hemor* autem & *Sichem* Amorrhæos non fuiſſe, ſed Hevæos, Scriptura docet; niſi fortè

A nomen Amorrhæorum Gentibus illis ob viciniam & fœdus commune fuiſſe dicatur, ſicut nomen Belgarum vel Batavorum Provinciis Fœderatis commune eſt. Vel, nomine arcus & gladii fortitudo intelligenda, quo nomine metaphoricè pecunia ſignificatur, laboribus ac ſudoribus parta, quâ *Jacob* agrum illum comparavit. Vel, in arcu & gladio eam agri Sichimici partem ſe tuliſſe ait, id eſt, merito ſuæ juſtitiæ & ſanctitatis, quam intuitus Deus, Hevæos, Amorrhæoſque coercuit, ne ob Sichimitarum cædem in familiam ejus arma ſumerent, ac vicem illi rependerent. Geminam hanc explicationem affert *S. Hieronymus* in

B Traditionibus Hebraicis ſuper Geneſim. *Arcum hìc & gladium*, inquit, *juſtitiam vocat, per quam meruit peregrinus & advena, interfecto Sichem & Emor, de periculo liberari. Timuit enim, ut ſuprà legimus, ne vicina oppida atque caſtella ob everſionem fœderatæ Urbis adversùs ſe conſurgerent; & Dominus non dedit eis ut nocerent illi. Vel certè ſic intelligendum: Dabo tibi Sichimam, quam emi in fortitudine mea, hoc eſt, in pecuniâ quam multo labore & ſudore acquiſivi. Quod autem ait*, Super fratres tuos: *oſtendit abſque ſorte dediſſe eam Tribui*

C *Joſeph: Siquidem eodem loco ſepultus eſt Joſeph; & Manſolæum ejus hodie ibi cernitur.* Denique nomine arcûs & gladii intelligi poſſe ferventiſſimas orationes, quibus *Jacob* divinam protectionem promeritus eſt, colligitur ex Paraphraſi Chaldaica, quæ ſic habet: *Ego autem do tibi partem unam præcipuam ſuper fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi, oratione meâ & deprecatione meâ.*

Quòd verò pars illa non fuerit Urbs *Sichem*, multa probant. 1. Vox numeralis *unu*, quæ nomini proprio non additur, ſed appellativo. Neque etiam plures fuere Urbes hujus nominis. 2. Quòd

D *Jacob* facinus illud filiorum ſuorum in Sichimitas ſibi quaſi gloriabundus non tribueret, à quo ſe alieniſſimum fuiſſe, & penitus abhorruiſſe, Capite ſequenti conteſtatus eſt, maledictione ſuâ eorum hoc in facto iniquitatem execratus. 3. Urbem *Sichem* jure belli à ſe partam non diceret propter ejus à filiis ſuis everſionem ac vaſtationem, qui ipſorum arma *Vaſa iniquitatis bellantia* appellat. 4. Non eſt veriſimile quòd eam potiùs Urbem *Joſepho*, quam *Simeoni* & *Levi* ejus expugnatoribus ac debellatoribus dediſſet. Quintò veriſimile non eſt, quod *Jacob* Urbem retinuerit, ac ſervaverit,

E immò longè eſt veriſimilius ipſum mulieres, parvulos, armenta & greges à filiis ſuis ex præda abductos reſtituiſſe, & in Urbem remiſiſſe, ne crudele facinus approbare videretur, & Chananæos atque Phereſæos, quorum ab armis ſibi, domuique ſuæ vehementer timebat, magis ac magis in ſe concitaret. Unde ſtatim ex loco illo, Deo monente, diſcedens, Bethelem aſcendit, ibique habitavit. 6. Mirum in modum ſententiam noſtram confirmat *S. Auguſtinus Quæſtione* CLXVII. *in Geneſim*, his verbis: *Quod dicit Jacob, Sichimam ſe præcipuum dare filio ſuo Joſeph, & addit quod eam poſſe-*

F *derit in gladio ſuo & arcu, quæri poteſt, Quemadmodum valeat ad litteram convenire? Emit enim centum agnis poſſeſſionem illam, non cepit jure victoriæ bellicæ. An quia Salem civitatem Sichimorum filii ejus expugnaverant, & jure belli potuit ejus fieri, ut juſtum bellum cum eis geſtum videatur, qui tantam priores injuriam fecerunt in filiâ ejus contaminandâ? Cur non ergo illis illam Terram dedit, qui hoc perpetraverunt, hoc eſt, majoribus filiis ſuis? Deinde ſi modo ex illâ victoriâ glorians, dat eam Terram filio ſuo Joſeph, cur ei diſplicuerunt tunc filii, qui hoc commiſerunt? Cur denique etiam nunc, cùm eos benediceret, exprobrando id commemoravit in factis eorum? Procul dubio ergo aliquod hìc latet*

Propheticum

Propheticum Sacramentum: Quia & Joſeph quadam procipuâ ſignificatione Chriſtum præſignravit, & ei datur illa Terra, ubi diſperdiderat obruendo Deos alienos Jacob, ut Chriſtus intelligatur poſſeſſurus Gentes Diis Patrum ſuorum renunciantes, & credentes in eum.

DISSERTATIO XI.

DE JUDÆ ET THAMARIS Hiſtoria.

DUPLEX difficultas diſcurienda inpræſentiarum occurrit. Prima ſpectat tempus quo hæc Hiſtoria contigit, An ſcilicet ante vel poſt venditionem Joſeph? Altera factum ipſum, Utrum nempe *Judas* vel *Thamar* à peccato excuſari poſſint? Qua in Quæſtiooe tertia implicita eſt, Utrum ſcortatio ante Legem Moſaicam illicita fuerit, an verum ſit, quod *Marshamus* aſſerit in Canone Chronico, pag. 173. *Ante Legem Hebreis innuptis licitum fuiſſe corporis copiam pro libitu facere?* Quia verò *Thamarem* primogenito ſuo *Her* uxorem dederat *Judas*, eòque à Domino percoſſô, eandem conjunxerat alteri filio nomine *Onan*, & eo pariter ob deteſtabile facinus à Deo vindice occiſô, illam *Sela* tertio filio deſponderat; cujus dum adultior ac robuſtior expectabatur ætas, ſcortatio *Juda* cum *Thamare* contigit, alterius Quæſtionis diſcuſſio præmittenda eſt, de Jure nimirum Levirationis; Utrum ex Dei revelatione, & Veterum Patriarcharum conſuetudine, vel ex Ægypriorum moribos ortum habeat;

PROPOSITIO I.

Jus Levirationis, quo frater defuncti fratris Viduam ducere tenebatur; & fratri ſemen excitare, ante Legem inſtitutum erat; & à Sanctis Patriarchis obſervabatur, Deo (ut credere par eſt) Auctore; non Ægyptiorum, Chananæorum, aut vicinarum Gentium exemple.

PRobatur ex cap. XXXVIII. *Geneſis* obi primum iſtius moris ac inſtituti exemplum legitur. Scilicet cùm *Judas* trium filiorum pater, primogenito ſuo *Her* uxorem nomine *Thamarem* dediſſet, *Her* verò à Deo occiſus eſſet, quia erat *nequam in conſpectu Domini*, & mollitici peccaro ſeſe coinquinans, uxoris fæcunditatem filiorumque generationem, quæ Matrimonii finis eſt, impediebat; ut tradunt Hebræi, quorum conjecturam vulgò ſequuntur Scripturæ Sacræ Interpretes: Cùm (inquam) *Her* à Deo interfectus eſſet, dixit *Judas* ad *Onan* filiorum ſuorum alterum: *Ingredere ad uxorem fratris tui, & ſociare illi, ut ſuſcites ſemen fratri tuo. Ille ſciens non ſibi naſci filios, introiens ad uxorem fratris ſui, ſemen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine naſcerentur. Et idcirco percuſſit eum Dominus, quòd rem deteſtabilem faceret. Quamobrem dixit Judas Thamar nurui ſua: Eſto Vidua in domo patris tui, donec creſcat Sela filius meus: Timebat enim ne & ipſe moreretur, ſicut fratres ejus.* Mortuo *Her* primogenito, *Judas* Viduam ejus *Thamarem* copulat filio proximè ſequenti, ſcilicet *Onan*, ut ſuſcitet ſemen fratri ſuo: Hoc quoque defuncto, deſpondet illam *Sele* tertio filiorum: Jus itaque Levirationis tunc primùm non eſt inſtitutum, ſed ab antiquo in Patriarchatum familiis uſitatum erat. Id enim non *Juda* ſolùm, ſed & *Onano* notum fuit: Quippe qoi ſciret, non ſibi, ſed fratri defuncto ex tali conjugio filios naſcituros, ut Scriptura diſertè teſtatur. Hunc autem Patriarcharum morem ex divina revelatione derivatum credere par eſt, ejuſque duplicem rationem Viri Eruditi afferunt, Politicam unam, Typicam alteram. Politica erat, ut hæreditas paterna in eadem familia conſervaretur. Typica, ut jus primogenituræ, addictaque illi benedictio, in familiâ continuaretur, ad Meſſiæ venturi ſignificationem, qui eſt *Primogenitus in multis fratribus*, (Roman. VIII. 29.) & *Primogenitus ex mortuis. In omnibus primatum tenens.* (Coloſſ. I. 18.) Rationem alteram *Pererius* affert, quòd nimirum voluerit Deus Patriarchas illos Populi Hebræi multa obſervare eorum, quæ poſtea per Legem præſcribenda eorum poſteris eſſent: Quo ſcilicet majorum ſuorum exemplo, molliora ipſis & leviora Legis præcepta fierent. Enimvero diſtinctionem animalium mundorum & immundorum ad uſum ſacrificandi obſervaram legimus *Geneſis* VIII. ſtatim poſt Diluvium: Erectionem item Altarium ex impolitis lapidibus, atque eorum unctionem & quaſi conſecrationem factam legimus à *Jacob*, Geneſis XXVIII. & ab eodem votivam decimarum oblationem: Hæc autem omnia per Legem *Moſis* multis poſt ſeculis ſancita & conſtituta ſunt. Ita præceptom de ducenda fratris ſine prole defuncti Viduâ, jam olim Patriarcharum conſuetudine obſervatum, quæ ex divinâ inſpiratione primam habuiſſe originem non temerè exiſtimatur, in Moſaica Lege traditum eſt, *Deuteronomii*, cap. XXV. 5. *Quando habitaverint fratres ſimul*, inquit, *& unus ex eis abſque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri; ſed accipiet eam frater ejus, & ſuſcitabit ſemen fratris ſui; & primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit, ut non deleatur nomen ejus ex Iſrael.* Legem illam Ceremonialem pluribus aliàs exponemus: Nunc de illius duntaxat origine agere nobis propoſitom eſt.

Philo Judaus Libro *De Nobilitate*, Jus illud Levirationis Lege Civili Chananæorum, in quorum regione *Judas* tunc verſabatur, ſancitum fuiſſe ſignificat. Sic enim de *Thamare* loquitur: *Hac duobus deinceps fratribus, ambobus ſceleſtis nupſerat, priori puella; poſteriori verò ex Decreto Judicum, quia prior ſine liberis deceſſerat.* Verùm dictum iſtud *Philonis* facilè refellitur: Moſaica enim narratio cap. XXXVIII. *Geneſeos* ſupra laudato liquidò probat *Thamarem*, defuncto *Here* primo marito, ſine liberis, *Onani* ſecundo fratri collocatam & copulatam fuiſſe, auctoritate, ſententiâ, & voluntate *Juda*; non autem Decreto & præcepto Judicom regionis illius. *Dixit ergo Judas ad Onan filium ſuum: Ingredere ad uxorem fratris tui, & ſociare illi, ut ſuſcites ſemen fratri tuo.* Præterea, ſi jus iſtud civilibus Chananæorum Legibus ſancitum fuiſſet, quarum executioni Judices invigilabant; veriſimile eſt *Thamarem* Judices aditurам, & coram ipſis de injuriâ expoſtulaturam, cùm vidit *Sela*, cui deſponſa fuerat, ſibi datum non eſſe ab ipſo *Juda* Maritum; nec meretricem ſimulaſſet ut furtivo concubitu filios ex *Juda* ſuſciperet, quandoquidem ex *Sela* non poterat.

Jus illud Levirationis, moremqoe ducendi uxorem fratris ſine liberis defuncti, ex Ægypto *Marshamus* arceſſit, his fretus argumentis. *Magiſtrorum aliqui*, inquit, *cauſam & Myſterium*

conjugii

conjugii hujus fratriæ & leviri ex Metempſychoſis neſcio quâ opinione petendam contendunt, ut legere eſt apud *Seldenum in Uxore Hebraica*, Lib. I. cap. XIII. *Opinio autem iſta in Ægypto nata eſt. Etiam apud Ægyptios, Leviri jus illud ex priſcis eorum Legibus ad uſque Zenonis Auguſti tempora* derivatum eſſe probat ex ejus Lege quæ *Lib. v. Juſtinianei Codicis Tit.* VI. *L.* 8. habetur. *Licet*, inquit Zeno, *quidam Ægyptiorum idcirco mortuorum fratrum ſibi conjuges Matrimonio copulaverint, quòd poſt illorum mortem manſiſſe Virgines dicebantur, arbitrati ſcilicet (quod certis Legum conditoribus placuit) cùm corpore non convenerint, Nuptias non videri re eſſe confectas: & hujuſmodi connubia tunc temporis celebrata firmata ſunt: Tamen præſenti Lege ſancimus, ſi quæ hujuſmodi Nuptiæ contractæ fuerint, eas, earumque contractores, & ex his progenitos, antiquarum Legum tenori ſubjacere, nec ad exemplum Ægyptiorum (de quibus ſupra dictum eſt) eas videri fuiſſe firmas, vel eſſe firmandas.*

Verùm futilia ſunt illa *Marſhami* argumenta. Ineptum imprimis eſt, nec refutatione dignum, quod ex Rabbinorum quorumdam deliramentis ſumitur, Legem de fratriarum connubio ex *Metempſycoſis* errore ortam aſſerentibus. Quòd verò *Zenonis* Legem ſpectat, ex ea perperam colligit *Marſhamus* Jus Levirationis ex Ægyptiorum Legibus ac Inſtitutis arceſſendum. Primò, quia narrat quidem *Zeno Auguſtus* quid in Ægypto aliquando factitatum ſit, non quid ex Jure patriove inſtituto in certo quodam caſu fieri debuerit. Secundò, non ait, receptum hunc & communem apud Ægyptios fuiſſe morem ut defunctorum conjuges ſibi copularent; ſed privatorum quorumdam ſuo arbitrio agentium factom memorat, ut patet ex verbis Legis: *Licet quidam ex Ægyptiorum*, &c. Tertiò, ille Ægyptiorum quorumdam uſus locum habebat eo duntaxat caſu, quo mortuus frater cum conjuge non conveniſſet, nec Matrimonium conſummaſſet, adeo ut poſt ejus mortem virgo manſiſſe diceretur. At longè alia ſunt Juris Leviratûs ratio apud Hebræos, ſive à Lege *Moyſi* data, ſive ante Legem, ut ex *Thamaris* cum *Onane* conjugio conſtat. Hîc enim ſupponebatur conjuges conveniſſe, priùs matrimonium fuiſſe conſummatum: & frater fratris ſine liberis defuncti uxorem ducebat ad ſuſcitandum fratri demortuo ſemen, & ejus hereditatem unà cum benedictione Primogeniti in familia conſervandam. Quartò, quamvis illud in Ægypto invaluiſſet, non ſequitur ibi obtinuiſſe ante *Juda* Patriarchæ tempora: Nec id ex *Zenonis* recentiori Conſtitutione extendere *Marſhamus* ullà ratione poteſt. Quintò, nondum in Ægyptum profectus erat *Judas*, nulla ipſi cum Ægyptiis conſuetudo & familiaritas intercеſſerat: Quam igitur cauſam habuiſſet œconomicum illud Ægyptiorum inſtitutum in familiam ſuam recipiendi?

PROPOSITIO II.

Incertum eſt an Judæ & Thamaris Hiſtoria ante vel poſt venditionem Joſephi contigerit.

PRobatur primò ex Scriptura Sacra, quæ illius epocham non ita certè ac præciſè deſignat vel definit. Memoratâ namque *Joſephi* venditione cap. XXXVII. *Geneſeos*, ſtatim Hiſtoriam *Judæ* ſubjungit *Moyſes* cap. XXXVIII. his verbis: *Eodem tempore deſcendens Judas à fratribus ſuis, divertit ad virum Odollamitem nomine Hiram. Viditque ibi filiam hominis Chananæi vocabulo Sue; & acceptâ uxore, ingreſſus eſt ad eam. Quæ concepit, & peperit filium, & vocavit nomen ejus Her. Rurſumque concepto fœtu, natum filium vocavit Onan. Tertium quoque peperit, quem appellavit Sela, quo nato, parere ultra ceſſavit. Dedit autem Judas uxorem Primogenito ſuo Her, nomine Thamar*, &c. Porro hæc verba, *Eodem tempore*, ſignificant quidem hanc Hiſtoriam contigiſſe circa tempus quo venditus eſt *Joſeph*, quod paulò ante vel poſt venditionem fuiſſe neceſſe eſt; ſed neutrum diſertè determinant ac definiunt.

Secundò, utrinque non levia militant argumenta. Ordo enim Moſaicæ narrationis poſt venditionem *Joſephi* hanc Hiſtoriam contigiſſe, multis perſuadet. Si enim ante contigiſſet, ratio temporis, & rectus ſcribendi ordo poſtulabat, ut eam *Moſes* priùs narraret, maximè cùm inchoatam *Joſephi* Hiſtoriam interrumpendi nulla tunc fuiſſet neceſſitas, ſed, quod præclarius & commodius videtur, univerſam ad finem uſque continente ſerie pertexuiſſet. Aliunde verò ante venditionem *Joſephi* contigiſſe, duo momenta probabiliter oſtendunt: Primum, quòd intra viginti tres annos, quot à venditione *Joſeph* ad ingreſſum uſque *Jacob* in Ægyptum numerantur, omnia, quæ hoc in Capite Geneſeos *Moyſes* commemorat, facta eſſe, vix credibile ſit; nempe conjugium *Judæ*, trium filiorum ejus ſucceſſivam generationem, adultam eorum ætatem & maturam conjugio, quod alius poſt alium iniit, viduitatem *Thamar*, & diuturnam ejus manſionem in domo paterna, donec *Sela* tertius Judæ filius in ætatem Matrimonio idoneam, firmamque adoleſceret; demum *Thamaris* inceſtam cum *Juda* ſcortationem, & duorum ex eo concubitu filiorum, ſcilicet *Pharez* & *Zara* generationem. Hoc certè argumentum non leve *S. Auguſtino* viſum eſt *Quæſtione* CXXVIII. *in Geneſim* ſcribenti: *Quæritur quando iſta fieri potuerunt? Si enim poſtea quàm Joſeph devenit in Ægyptum, quomodo intra viginti fermè & duos annos (nam poſt tantum temporis colligitur eos veniſſe ad eundem Joſeph fratrem ſuum in Ægyptum cum Patre ſuo) fieri potuerit, ut Judæ filii ejus ætatis omnes poſſent ducere uxores? Nam Thamar Nurum ſuam mortuo Primogenito ſuo, alteri filio dedit: Quo etiam mortuo, expectavit ut creſceret tertius; & cùm creviſſet, nec illi eam dedit, timens ne & ipſe moreretur: Unde factum eſt ut eidem Socero ſuo ſe illa ſupponeret. Quomodo ergo hæc omnia intra tam paucos annos fieri potuerint, meritò movet, niſi (ut fortè ſolet) Scriptura per recapitulationem aliquot annos ante venditum Joſeph hoc fieri cœpiſſe intelligi velit; quoniam ſic poſitum eſt ut diceretur*, Factum eſt autem in illo tempore: *Ubi tamen quæritur, ſi decem & ſeptem annorum erat Joſeph quando venditus eſt, quot annorum eſſe Judas potuerit quartus filius Jacob, quandoquidem ipſe Primogenitus Ruben ut plurimùm fratrem ſuum Joſeph quinque aut ſex annos potuerit ætate præcedere? Evidenter autem Scriptura dicit triginta annorum fuiſſe Joſeph, quando innotuit Pharaoni. Cùm ergo ipſe anno decimo-ſeptimo ætatis ſuæ venditus fuiſſe credatur, tredecim annos peregerat in Ægypto ignotus Pharaoni: Ad hoc autem tredecim annos acceſſerunt ſeptem anni ubertatis, & facti ſunt anni viginti: His adduntur duo, quia ſecundo anno famis intravit Jacob in Ægyptum cum filiis ſuis, & inveniuntur viginti duo anni, quibus abfuit Joſeph à Patre & à fratribus ſuis: Quo medio tempore, quomodo fieri potuerint de uxore & filiis & Nuru Judæ omnia quæ narrantur, indagare difficile eſt: Niſi fortè ut credamus (& hoc enim fieri potuit) mox*

mox ut adoleſcere Judas cœpit, eum incidiſſe in amorem ejus quam duxit uxorem, nondum vendito Joſeph in Ægyptum.

Præterea, *Geneſis* XLVI. ubi ingreſſus *Jacob* in Ægyptum cum omni familiâ ſuâ memoratur, *Judam* ſimul in Ægyptum deſcendiſſe legimus cum filio ſuo *Phares*, & duobus filiis ejus *Heſron* & *Hamul*. Hos cùm genuit *Phares*, non potuit eſſe minor annis ſexdecim. Sed ipſe genitus fuerat anno circiter vigeſimo-ſecundo poſt conjugium Patris ſui *Juda* cum Muliere Chananæa, ſecundùm eorum hypotheſim qui hanc Hiſtoriam poſt venditionem *Joſephi* contigiſſe contendunt. Supponunt enim eo ipſo anno quo *Joſeph* in Ægyptum venditus eſt, *Judam* duxiſſe uxorem Chananæam, eoque anno vertente genuiſſe primum filium, cui nomen *Her*, & inde *Onan* & *Sela* ſucceſſivè. *Her* ſeptemdecim annos natum duxiſſe *Thamarem* uxorem, id eſt, anno poſt conjugium Patris decimo-octavo: Sed quia nequam erat in conſpectu Domini, extinctum fuiſſe, vindice Deo, ſub finem ejuſdem anni. Anno ineunte decimo-nono, in ejus conjugium ſucceſſiſſe alterum filium *Juda* ſcilicet *Onan*, qui eodem anno à Deo interfectus eſt, quòd rem deteſtabilem faceret. Tunc coactam eſſe *Thamarem* expectare donec *Sela* tertius *Juda* filius magis adoleſceret: Id tempus annorum duorum vel trium fuiſſe ponunt, ut fuerit tunc *Sela* viginti circiter annorum, major nempe ac robuſtior prioribus fratribus ſuis. Expectaſſe igitur *Thamarem* uſque ad vigeſimum ſecundum annum à conjugio *Juda*. Tunc ſe fruſtrari eùm videret ſpe habendi *Selam* Maritum, quæſiviſſe per ſimulationem concubitum *Juda*, & inde duos filios gemellos peperiſſe anno vigeſimo-ſecundo poſt conjugium *Juda* cum Muliere Chananæa. Anno ſequenti, ſcilicet vigeſimo-tertio expleto, intraſſe *Judam* cum duobus filiis in Ægyptum. Ita inter alios *Pererius in* cap. XXXVIII. *Geneſis*, *Diſputat.* I. In hac autem hypotheſi, à conjugio *Juda* uſque ad illius ingreſſum in Ægyptum, cum filiis & nepotibus ſuis, fluxiſſent anni triginta & octo, duo ſcilicet & viginti uſque ad ortum *Phares*, & anni ſexdecim uſque ad generationem filiorum ejus. Hæc igitur videntur pugnare, quòd *Juda* & *Thamaris* Hiſtoria poſt venditionem *Joſephi* in Ægyptum contigerit, & quod *Juda* cum filio *Phares* & duobus ejus filiis *Heſron* & *Hamul* in Ægyptum deſcenderit.

Partis tamen utriuſque momenta ſolvere nituntur Interpretes, prout quiſque in hanc vel illam inclinat. Qui ante venditionem *Joſephi* hanc Hiſtoriam contigiſſe cenſent, ad fundamentum contrariæ ſententiæ reſpondent cum *S. Auguſtino*, Moſem hìc recapitulatione uſum, poſteriùs narraſſe, quæ ante aliquot annos facta eſſent. Cauſam interſertæ hoc loco *Juda* & *Thamaris* Hiſtoriæ reddit *Aben Eſra*. Id nempe à *Moyſe* ex induſtria factum obſervat, ut magis inde eluceſceret quàm longè aliter ſe *Joſephus* geſſerit cum uxore Heri ſui, ad libidinem ipſum provocante, quàm frater ipſius *Judas* hìc ſe geſſerit cum Nuru meretricem ſimulante. Locutionem autem iſtam, *Eodem tempore*, non diſſimili ſenſu uſurpari notat, *Deuteronomii* x. 8. quomodo & ab aliis obſervatum eſt, *In die illo*, ſine determinatâ aliquâ temporis notatione ſexdecies in Vetere & Novo Teſtamento eſſe poſitum. Hocque ipſo in loco, *Eodem tempore*, non ad illud quo in Ægyptum venditus eſt *Joſephus*, ſed quo ipſe *Judas* in Chananæam cum Patre advenit, referendum eſſe *Uſſerius* contendit *Chronologia Sacra* cap. x. Ponit nimirum, primi ſervitutis paternæ ſeptennii anno quarto natum *Judam*, ætatis decimum-octavum annum egiſſe, quo tempore in Chananæam primùm eſt ingreſſus, ſub finem videlicet ætatis, exeunte anno Mundi bis milleſimo ducenteſimo ſexageſimo-quinto. Hos ibi uxore ductâ Chananitide, anni bis milleſimi ducenteſimi ſexageſimi-ſexti æſtate *Herem*: Anno bis milleſimo ducenteſimo ſexageſimo-ſeptimo ſub veris exitum, *Onanem*, & anno conſequenti *Selam*, ſuſcipere ex ea potuiſſe. Conſpicuum inde *Jacobo* Deum, eandem fœcunditatis benedictionem ſoboli ejus impertiviſſe, quâ filios *Noe* olim donaverat, Geneſis XXXV. *Creſce*, inquit, *& multiplicare: Gentes & Populi Nationum ex te erunt, Reges de lumbis tuis egredientur.* Unde ut tunc apud primos Orbis reſtauratores, ſic & nunc apud *Jacobi* poſteros, ut ſtatim ab ineunte pubertate liberis opera daretur, in uſu eſſe cœptum, veriſimile eſſe. Ita ſub exitum Veris anni bis milleſimi ducenteſimi octogeſimi, *Heri* annum ætatis decimum-quintum, & pubertatis primum ingreſſo, & anno ſequenti *Onani*, uxorem *Thamarem* Patrem dare potuiſſe. Hos verò *Onane* ob ſcelus à Deo morte affecto, ediſiſſe *Judam Thamari* Nurui ſuæ, ut tantiſper Vidua in domo Patris maneret, donec *Sela* tertius filius adoleſceret. Quo paulò poſt initium Veris anni bis milleſimi ducenteſimi octogeſimi-ſecundi pubertatem aſſecuto, *Judam* à morte uxoris ſolatium accepturum, Thimnam ad tondendum gregem ſuum ſub æſtatis ſequentis initium abiiſſe. Ibi *Thamarem*, Soceri mente de filio *Sela* ipſi non dando ſatis perſpectâ, ſcortum ſimulantem, ex ipſo *Juda* duorum liberorum Matrem effectam. Hac ratione ſub finem hyemis anni bis milleſimi ducenteſimi octogeſimi-tertii gemellos illos *Pharen* & *Zaran* in lucem fuiſſe editos, annis quindecim cum quadrante priùs quàm *Jacob* cum familia in Ægyptum deſcenderet. Ita ſub initium anni decimi-quinti *Phares* naſci potuiſſe *Heſron*, ſub finem *Hamul*; vel ſi gemelli fuerunt, ſub finem ambos, & infantes ſimul cum Patre in Ægyptum ingreſſos. Ita *Uſſerius*.

Qui verò poſt venditionem *Joſephi* hanc Hiſtoriam contigiſſe volunt, facilè etiam ſe diluere confidunt adverſæ partis argumenta. Ad primum reſpondent, Omnia quæ *Geneſis* XXXVIII. Capite narrantur, intra viginti-tres illos annos qui à venditione *Joſeph* ad ingreſſum *Jacob* in Ægyptum numerantur, peragi facilè potuiſſe, ut ponit *Pererius*, cujus hypotheſim ſecundum pro iſta ſententia argumentorum explicat. Ad illud vero reſpondent. Duos illos filios *Phares*, *Heſron* & *Hamul* non fuiſſe natos ante ingreſſum *Jacob* in Ægyptum, ſed aliquot poſt annis. Iſtos autem numerari inter eos qui Ægyptum ingreſſi ſunt, quia etſi non per ſe, in ſuo tamen Patre, qui verè in Ægyptum deſcendit, ingreſſi cenſentur. Sicut *Moſes* recenſitis eo loco filiis & nepotibus *Liæ*, ſubdit eos fuiſſe genitos in Meſopotamia: Quod tamen falſum eſt de filiis *Juda*, *Ruben*, *Simeonis*, & *Levi*, in Terra Chanaan genitis. Cùm enim *Jacob* ex Meſopotamia diſceſſit, *Ruben* erat annorum tredecim, *Simeon* duodecim, *Levi* undecim, *Juda* decem, quâ ætate ipſos jam liberis operam dediſſe, incredibile eſt. Quod itaque dicitur de filiis & nepotibus *Lia* ab ea genitis in Meſopotamia, interpretandum eſt de filiis quidem *Liæ* per ſe atque immediatè, de nepotibus autem ejus mediatè atque in eorum patribus, qui nati fuerant in Meſopotamia. Atque hoc modo difficultatem iſtam ſolvit *S. Auguſtinus Quæſtione* CLI. *in Geneſim*. Quòd autem inter eos qui Ægyptum ingreſſi ſunt, unà cum *Jacob*, & à *Moſe* cap. XLVI. Geneſis recenſentur, aliqui nondum nati eſſent, probant ex commemoratione decem filiorum *Benjamini*

jamini ſecundùm Textum Hebraicum & Latinam Verſionem; quos tamen omnes non fuiſſe à *Benjamino* proximè genitos, ſed quoſdam fuiſſe nepotes ac pronepotes ejus conſtat ex Verſione LXX. Interpretum. Et certè cùm *Benjamin* annos duntaxat viginti-tres natus eſſet; cùm in Ægyptum deſcendit, fieri non poteſt ut tunc non ſolùm filium habuerit, ſed nepotem ex filio, & pronepotem.

Reſpondent ſecundò cum *S. Auguſtino*, *Quæſtione ultimâ in Geneſim*, & *Libro* XVI. *De Civitate Dei*, cap. XL. per ingreſſum *Jacob* & filiorum ejus in Ægyptum omne tempus intelligi oportere quo vixit *Joſeph*, per quem factum eſt ut intrarent. Ita *Pererius* iſtius ſententiæ vindex.

Verùm hæ Reſponſiones aliis duriores videntur, & Scripturæ vim inferre, cùm *Moſes* cap. XLVI. *Geneſeos* disertè exprimat qui filii vel nepotes *Jacob* nati ſint in Meſopotamia, in Terra Chanaan, & in Ægypto: Ac *Heſron* & *Hamul* filios *Pharez* in Terra Chanaan natos non obſcurè ſignificet, ubi *Her* & *Onan* perierunt. *Mortui ſunt autem*, inquit, *Her & Onan in Terra Chanaan. Natique ſunt filii Phares: Heſron & Hamul.* Quod verò *Pererius*, & alii, præſidium arceſſunt ex decem filiis Benjamini; *Uſſerius* evertit, oſtendens *Benjaminum* eo tempore quo Ægyptum cum *Jacob* ingreſſus eſt, fuiſſe viginti-ſeptem annorum, quâ ætate liberorum decem potuiſſe illum eſſe Patrem, nihil impedit. In Textu certè Hebraico, in Chaldaicis Paraphraſibus *Onkeloſi* & *Jonathanis*, in Verſione Syriaca, in Editione Vulgata Latina, & *Joſepho* Lib. II. *Antiquitatum*, cap. IV. omnes iſti decem ut immediati *Benjamini* filii recenſentur. Quod tandem colligunt, etiam nepotes in filiorum numero promiſcuè hîc recenſeri, ex *Numerorum* XXVI. 40. ubi *Ard* & *Naaman*, & 1. *Paralippomen.* VIII. 3. 4. ubi *Gera* & *Naaman* filii *Bela* eſſe dicuntur, nullius eſſe momenti reſpondet *Uſſerius*. Nihil quippe obſtare, quò minùs dici poſſit tres filios habuiſſe *Belam* Patruis ſuis cognomines. Obſervatque in loco Chronicorum Textum Hebræum duos ejuſdem nominis habere *Gera*: Syriacam verò Verſionem, duos *Geras* ſimul & *Naamanes*, alteros *Benjamini* filios, alteros ejuſdem ex filio *Bela* nepotes.

Hæc in utramque partem diſceptata lectoris examini ac judicio permitto, ut eam amplectatur ſententiam, cujus momenta ipſum magis afficient, ac movebunt.

PROPOSITIO III.

Thamaris cum Juda concubitus à peccato excuſari nulla ratione poteſt.

PRobatur: Quæ ſe meretricem ſimulavit & meretricia ſpecie atque habitu *Judam* ad libidinem incitavit, ſeque Socero proſtituit, à peccato excuſari non poteſt. Id verò feciſſe *Thamarem* Moyſes teſtatur: Excuſari itaque a peccato factum ejus non poteſt. Non enim fornicationis duntaxat rea fuit, ſed inceſtus, & adulterii, ut *Lyranus*, *Toſtatus*, & *Thomas Anglicus* opinantur, utpote deſponſata *Sela* filio *Juda*, ſecundùm Legem illam ſive conſuetudinem apud Patriarchas obtinentem, de ſuſcitando ſemine fratri mortuo ſine liberis.

Præterea, Sententia *Juda*, qui eam, ſtatim atque gravidam eſſe accepit, ſive Mores & inſtituta Chananæorum eo in Judicio ſecutus, ſive ſuo A arbitrio ut familiæ caput, igne damnavit, peccati ipſius gravitatem probat. Quamquam acerbiorem & atrociorem fuiſſe delicto ſententiam ac pœnam Viri Eruditi contendant, & in eo prorſus iniquam, quòd Mulierem prægnantem, non expectato ejus partu, capite damnaverit; quod naturali æquitati, & nobiliſſimarum gentium inſtitutis ac legibus repugnat. Multò minùs *Judas* excuſari à fornicatione poteſt, qui petulanti libidine impulſus, ad eam acceſſit, quam putabat meretricem; & illicitæ voluptatis fruitionem cum ea pactus, nefarium deſiderium explevit. B

Scripturæ Sacræ verba, quibus hæ probationes nituntur, ſubjicio. *Nunciatumque eſt Thamar quòd Socer illius aſcenderet in Thamnas ad tondendas oves. Quæ depoſitis viduitatis veſtibus, aſſumpſit theriſtrum: & mutato habitu, ſedit in bivio itineris, quod ducit Thamnam eò quòd creviſſet Sela, & non eum accepiſſet maritum. Quam cùm vidiſſet Judas, ſuſpicatus eſt eſſe meretricem: operuerat enim vultum ſuum, ne agnoſceretur. Ingrediensque ad eam ait: Dimitte me ut coëam tecum: Neſciebat enim quòd Nurus ſua eſſet. Qua reſpondente, Quid* C *dabis mihi ut fruaris concubitu meo? Dixit: Mittam tibi hædum de gregibus. Rurſumque illâ dicente: Patiar quod vis, ſi dederis mihi arrhabonem, donec mittas quod polliceris. Ait Judas: Quid tibi vis pro arrhabone dari? Reſpondit: Annulum tuum, & armillam, & baculum quem manu tenes. Ad unum igitur coitum mulier concepit, & ſurgens abiit: Depoſitoque habitu quem ſumpſerat, induta eſt viduitatis veſtibus. Poſt tres autem menſes nuntiaverunt Judæ, dicentes: Fornicata eſt Thamar Nurus tua, & videtur uterus illius intumeſcere. Dixitque Judas: Producite eam ut comburatur. Quæ cùm* D *duceretur ad pœnam, miſit ad Socerum ſuum, dicens: De viro, cujus hæc ſunt, concepi: cognoſce cujus ſit annulus, & armilla, & baculus. Qui, agnitis muneribus, ait: Juſtior me eſt, quia non tradidi eam Sela filio meo. Attamen ultra non cognovit eam.*

Nec *Thamarem* à peccato abſolvunt verba illa Judæ, *Juſtior me eſt*: Illam enim minùs ream fuiſſe quidem probant quàm ipſum *Judam*, non tamen inſontem. Minùs autem rea cenſetur, quia Marito ſibi promiſſo & jure debito fraudata, & flagrans deſiderio ſuſcipiendi prolem ex ſtirpe à Deo benedicta, ad furandum Soceri ſui concubi- E tum impulſa eſt. At *Judas* improbus & perfidus in *Thamar* fuit, non dando ei *Selam* Maritum, ut promiſerat, & ex more tenebatur: Nec ejus concubitum appetiit deſiderio prolis, ſed turpi ardore libidinis. Ita hunc locum explicat *S. Hieronymus* Libro Traditionum Hebraicarum in Geneſim. *In Hebræo*, inquit, *habet*: Juſtificata eſt ex me: *Non quòd juſta fuerit, ſed quòd comparatione illius minùs mali fecerit, nequaquam vaga ad turpitudinem, ſed liberos requirendo.* Ita & *S. Auguſtinus* Libro XXII. *contra Fauſtum*, cap. LXII. *Conſulta*, inquit, *æterna Lex illa, quæ ordinem naturalem conſervari jubet, perturbari vetat, non niſi propaga-* F *tionis causâ ſtatuit hominis concubitum fieri: & hoc nonniſi ſocialiter ordinato connubio, quod non pervertat vinculum pacis; & ideo proſtitutio feminarum, non ad ſubſtituendam prolem, ſed ad ſatiandam libidinem propoſitarum, divinâ atque æternâ lege damnatur. Omnem quippe dehoneſtat emptorem turpitudo venalis: Ac per hoc Judas, etſi graviùs peccaſſet, ſi Nurum ſciens, cum ea concumbere voluiſſet: (Si enim vir & uxor, ſicut Dominus dicit, non jam duo, ſed una caro eſt: non aliter Nurus eſt deputanda quàm filia:) Tamen eum, quantùm in ipſo erat, deformiter cum meretrice cubaſſe, non dubium eſt. At illa quæ Socerum fefellit, non carnis ejus con-*

cupiſcentiâ, nec meretricia mercedis cupiditate peccavit: Sed ex ipſo ſanguine prolem requirens, ex quo, duobus jam fratribus nupta, tertio quoque denegato, habere non potuit: Patri eorum Socero ſuo fœtandum corpus fraude ſubjecit, pignore mercedis accepto, quod non ad ornamentum, ſed ad teſtimonium reſervavit. Meliùs quidem ſine filiis remaneret, quàm ſine jure Matrimonii Mater fieret. Longè tamen alia intentione peccavit, quòd filiis ſuis patrem providit Socerum ſuum, quàm ſi eum ſibi concupiſſet adulterum. Denique cum juſſu ejus perduceretur ad mortem, & virgam, monile, atque annulum protuliſſet, dicens ab eo ſe gravidatam, cujus pignora illa eſſent: Ubi ea quæ dederat ille cognovit, Iſtam magis quàm ſe juſtificatam eſſe reſpondit, quòd ei filium ſuum Maritum conjungere noluiſſet: Quâ deſtitutione compulſa, illo modo potius quàm nullo modo poſteritatem non aliunde quàm ab eadem ſtirpe conquireret. In quâ ſententiâ non eam juſtificatam, ſed eum magis quàm ſe juſtificatum dicens, nec ipſam laudavit, ſed in ſui comparatione prepoſuit: Deſiderium ſcilicet habendæ prolis, quo ducta illa ſe Socero ſuppoſuerat, minùs culpans, quàm libidinoſi concubitus ardorem, quo ipſe velut ad meretricem victus intraverat: Sicut Ezech. 16. 52. *quibuſdam dicitur:* Juſtificaſtis Sodomam: *Id eſt, Tantùm peccaſtis, ut vobis Sodoma comparata, juſta videatur. Quanquam etiam ſi hæc Mulier, non in pejoris facti comparatione minùs culpata, ſed omninò à Socero laudata intelligatur: Quæ tamen conſultâ illâ æternâ lege juſtitiæ, quæ naturalem ordinem perturbari vetat, non utique tantummodo corporum, ſed maximè ac primitus animorum, quia in procreandis filiis ordinatam ſocietatem non cuſtodivit, meritò culpabilis invenitur: Quid mirum ſi peccatrix à peccatore laudatur? Quod ita nobis Fauſtus, vel ipſa Manichæa perverſitas arbitratur adverſum, quaſi nobis in illius Scripturæ veneratione dignoque præconio, vitia hominum, quæ illa commemorat, neceſſe ſit approbare: Quin potius neceſſe eſt, ut quanto illam religioſiùs accipimus, tantò fidentiùs illa culpemus, quæ per ejus veritatem certiùs culpanda didicimus. Ibi enim fornicatio & omnis illicitus concubitus Divino Jure damnatur: Ac per hoc, cùm talia quorumdam facta commemorat, de quibus eo loco ſuam tacent ſententiam, judicanda nobis permittit, non laudanda præſcribit.*

Deinde quæ ad *Judæ* excuſationem afferri poſſent, diluit. *Sed, inquiunt, Iſte Judas, qui cum ſua Nuru concubuit, inter duodecim Patriarchas computatur. Quid enim & ille Judas, qui Dominum tradidit, nonne inter duodecim Apoſtolos numeratus eſt, & cum eis unus ex eis ad prædicandum Evangelium diabolus miſſus eſt? Sed adhuc reſpondent, & dicunt: Ille poſt tale facinus laqueo ſuo peremptus, & Apoſtolorum numero exemptus eſt: Iſte autem poſt hanc turpitudinem, inter fratres ſuos ab illo Patre, cui tam magnum teſtimonium Deus perhibet, præcipuè benedictus, & ſuper omnes laudatus eſt. Quin imò hinc expreſſiùs apparet, non ad ipſum, ſed ad Chriſtum, qui ex ejus Tribu prænuntiabatur in carne venturus, illam pertinere Prophetiam; & ideo magis flagitium ejus Divina Scriptura tacere non debuit, ſicut non tacuit, ut in verbis Patris ejus, quibus poſt illud dedecus ita laudatur, quia ipſe non agnoſcitur, alius requiratur.*

At cauſam *Thamaris* agunt duo Eccleſiæ lumina *S. Joannes Chryſoſtomus* & *S. Ambroſius*, eamque à peccato excuſant; tum quòd non libidine, ſed honeſto prolis amore incenſa, corporis ſui copiam *Juda* fecerit; tum quòd divinæ diſpenſationi ſervierit, magnum quoddam bonum ex hoc facto elicere volenti. Chriſti ſcilicet generationem, cujus in Genealogia *Phares* & *Zara* ex *Juda*

A & *Thamar* nati recenſentur; & myſticam duorum Populorum Hebræi & Gentilis ſignificationem. *S. Chryſoſtomi* verba ſubjicio Homiliâ LXII. in Geneſim. *Thamar*, inquit, *furari voluit Soceri concubitum, & ex illo filios procreare, non libidinem explere concupiſcens (abſit hoc) ſed ne videretur eſſe ſine Nomine. Alioquin & diſpenſatio erat quod fiebat, unde & opere completa ſunt ea quæ illa deliberavit.* Et infra: *Nullus hæc audiens condemnet Thamar: Nam, ut dixi, diſpenſationi miniſtravit, & propterea neque ullam inde reprehenſionem meretur, neque Judas criminibus fuit obnoxius.* B *Etenim hâc viâ procedens, invenies ex pueris inde natis Chriſtum ſecundùm carnem ducere genus. Præterea, duo iſti filii per eum nati, duorum Populorum figura fuerunt, & prædictio quædam vitæ Judaicæ & Spiritualis.*

Sanctus verò *Ambroſius Libro* III. *Commentar. in Evangelium S. Lucæ*, explicans illa verba cap. III. *Qui fuit Phares, qui fuit Juda*, collata cum his *S. Matth.* I. cap. *Judas autem genuit Phares & Zaram de Thamar*; hæc habet: *Non otioſè hujus Mulieris Evangeliſta nomen inſeruit... Primùm enim* C *ſi veris intendas animum, hæc Mulier non tam famoſa quàm juſta: non enim temporalis uſum libidinis requiſivit, ſed ſucceſſionis gratiam concupivit. Erat enim deforme liberos non habere: Quod etiam Legum Civilium fuit auctoritate mulctatum. Promiſerat eam filio ſuo Judas, & diu pactarum fœdera diſtulerat Nuptiarum. Per moram promiſſi defunctus eſt Sponſus.* * *Nondum virginitatis, nondum viduitatis ante Chriſti adventum vernabat gratia. Dolens ſe ſine filiis remanſiſſe, dolum ſtudio generationis commenta eſt, & Judam conſilio prævertit, ut ſe eidem offerret ornatam, poſteaquàm defunctam ejus cognovit uxorem. Vides utique Mulieris vitam probari,* D *quòd non alienum præripuit thorum, non meretricis ſtudio quaſi meretrix adornata eſt; non enim vagam captavit libidinem, ſed diu Soceri fraudata promiſſis ex ea familia quam delegerat, converſo dolo, fructum voluit ſucceſſionis adipiſci. Quis igitur caſtior, illa quæ tamdiu exſpectavit promiſſum, an ille qui amorem ferre non potuit oblatum? Illa quæ Sponſi familiam non refugit, an iſte qui meretricem putavit? Illa quæ horam ſui corporis volentibus non permiſit ad copulam, an iſte qui quod ſtudio turpis erroris, ad ſucceſſionis gratiam caſtitate mulieris conſummavit? Illa quæ filios non habebat, & tempus conceptionis morâ conjugis timebat excludi: Illa quæ gravitatem maturioris elegit, an iſte qui ætatem adoleſcentioris* E *adamavit? Denique ipſe confeſſus eſt, dicens:* Juſtificata eſt Thamar magis quàm ego; propter quod non dedi eam Selon filio meo. *Itaque illa experiri exactorem ipſum ſuæ voluit caſtitatis. Denique nunquam poſtea virum experta eſt, amictum viduitatis ſumſit à coitu: Iſte unius horæ impatiens, qui annos à puella exegerat caſtitatis, luctum expulit, veſtem mutavit, comam totondit, rogum deſeruit, thorum amator aſcendit. Sed non ita illam defendimus, ut iſtum accuſemus, immo utrumque excuſemus; non autem nos, ſed myſterium quod copula illius fructus expreſſit.*

* Immò Selam defunctum non fuiſſe, cum Thamar Judas illud commiſit, invade probatur ex cap. 38. Geneſ. verſ. 14. & 26. ex cap. 46. ubi quinque filii Judæ numerantur, & duo tantum ſcilicet Her & Onan mortui dicuntur in Terra Chanaan, & Numer. 26 ubi inter filios Judæ numeratur Sela a quo familia Selaitarum.

F His adde *Theodoretum*, *Quæſtione* XCV. *in Geneſim.*

Reſpondetur, *S. Chryſoſtomum Thamar* aliquatenus excuſare, non penitus abſolvere; excuſare, inquam, ejus intentionem & conſilium, non factum. Amore quidem prolis Socerum pellexit, eique roganti furtivum concubitum conceſſit: non impulſu libidinis: Sed illa intentionis honeſtas in factum ipſum per ſe malum refundi non potuit: minuit peccatum, non purgavit; à tanto, non à toto excuſavit (ut Theologi de Schola loquuntur) Unde idem Sanctus Doctor Homiliâ I. in Matthæum,

thæum, *Thamar & Berſabee vocat Mulieres de vi-* A
tio celebratas. Si qua, inquit, *adultera, vel me-*
retrix: Si qua etiam ex nuptiis non legitimè copu-
lata, ſi qua alienigena aut barbara fuit, in Genea-
logia Chriſti nominata eſt. *Siquidem non modò*
Uriæ uxorem, ſed etiam Thamar & Ruth Evange-
liſta commemorat: Quarum alia quidem erat alie-
nigena, alia verò ſcortum non lege illi conjuncta con-
jugii, ſed furata concubitum, & intra habitum
meretricis abſcondita, &c. Et Homiliâ III. expo-
nens illa verba: *Judas autem genuit Phares & Za-*
ram de Thamar: hæc habet: *Quid agis, ô homo?*
Quid nobis talis recordationem infers hiſtoria quâ B
adulterium turpe continetur? &c. Judam verò ab
inceſtu, quia neſcivit Mulierem, ad quam acceſ-
ſit, Nurum ſuam eſſe, non à fornicatione excuſat.
Eandemque eſſe *S. Ambroſii* mentem præſumi-
mus. Si aliud ſenſerint, ipſos deſerimus, ſalvâ,
quæ tantis nominibus debetur, reverentiâ. Eo-
rum enim rationes quatenus ad *Thamaris & Ju-*
dæ abſolutam defenſionem adhiberentur, infirmæ
eſſent ac leves. Recti ſiquidem finis intentio opus,
quod ex genere ſuo malum eſt, moraliter bonum
non efficit, cùm moralis bonitas non ſolùm ex
finis, ſed objecti, & circumſtantiarum bonitate
coaleſcat; & bonum ex integra cauſa, malum C
ex quocuoque defectu cenſeatur. Alioqui nullum
eſſet flagitium, non furtum, non homicidium,
non ſacrilegium, quod propter bonum finem per-
petrare non liceret, puta ad dandam eleemoſy-
nam, ad tuendum honorem, ad vitam ſervandam,
ad bonum aliquod publicum conſequendum,
quod lex æterna vetat, docente Apoſtolo, (*Non*
eſſe facienda mala, ut eveniant bona.) Eſto igitur,
fuerit honeſtum deſiderium prolis, quo *Thamar*
flagrabat; at eam ex Soceri concubitu expetere,
turpe, nefarium, execrandum fuit. *Melius* enim
ſine filiis remaneret, quàm ſine jure Matrimonii D
mater fieret, (inquit *S. Auguſtinus.*)

Nec etiam *Judam & Thamarem* excuſant Myſte-
ria, quæ illo facto adumbrata ſunt, ut demon-
ſtrat *S. Auguſtinus* Libro XXII. *contra Fauſtum*,
cap. LXXXIII. *Servat*, inquit, *ubi divina pro-*
videntia virtutem bonitatis ſuæ: Ut quemadmodum
ex adulterorum concubitu formatur & naſcitur homo,
de hominum opere malo bonum opus Dei: de fecun-
ditate ſeminum, non de turpidine vitiorum: Ita
in Scripturis Propheticis, non tantum bona hominum,
verum etiam & malè facta narrantibus, quoniam
prophetica eſt ipſa narratio, ſignificetur aliquid de E
malis operibus hominum, etiam futurorum bonorum,
non peccantis opere, ſed ſcribentis. Neque enim Ju-
das, cùm ad Thamar concupiſcentiâ victus intraret,
hanc ſuæ libidinis intentionem gerebat, ut inde ali-
quid ſignificaretur, quod ad ſalutem hominum per-
tineret: Sicut nec Judas ille qui Dominum tradidit,
hoc intendit ut aliquid inde gereretur, quod ad eandem
ſalutem hominum pertineret. Porro ſi de tam malo
opere Judæ illius tam bonum opus Dominus fecit, ut
ejuſdem ſuæ Paſſionis Sanguine nos redimeret, Quid
mirum ſi Propheta ejus, de quo ipſe ait: De me F
Joan. 1. 45. enim ille ſcripſit, *ex malo facto Judæ iſtius boni ali-*
quid ſignificavit, ut ſuo miniſterio nos doceret? Ea
quippe hominum facta, Sancto Spiritu diſponente
atque inſpirante, collegit Propheta narrator, quo-
rum interpoſitio non vacaret à præſignatione rerum,
quas intendebat prophetare: Ad ſignificanda autem
aliqua bona, nihil intereſt, facta illa quibus ea ſi-
gnificantur, ſeu bona, ſeu mala ſint. Quid enim mea
intereſt, cùm volo aliquid legendo cognoſcere, utrùm
ex minio reperiam ſcriptos nigros Æthiopes, & ex
atramento candidos Gallos? Veruntamen ſi non ſcrip-
turam, ſed picturam talem viderem, ſine dubitatio-
ne reprehenderem: Ita in factis hominum, quæ ad
imitandum vitandumque proponuntur, magni inte-
reſt bona ne an mala ſint. Quæ autem ad ſignifican-
dum ſcribuntur, ſive dicantur, nihil refert in mori-
bus facientium quam laudem reprehenſionémve me-
reantur, ſi modò habent aliquam rei, de qua agitur,
neceſſariam profigurandi congruentiam. Sicut enim
Caipha in Evangelio, quantum ad ejus noxium per-
nicioſumque animum pertinebat, quantum denique ad
ipſa verba, ſi in eis voluntatem dicentis attendas;
quibus agebat ut Juſtus injuſtè necaretur, utique ma-
la erant: Tamen magnum bonum illo neſciente ſi-
gnificabant, quando ait: Expedit ut unus moria- »
tur homo, & non tota gens pereat. *Dictum-* »
que de illo eſt, Hoc autem à ſe non dixit, ſed »
cùm eſſet Pontifex, prophetavit, Quia oporte- »
bat Jeſum mori pro gente: *Ita factum Judæ ſe-* »
cundùm illius libidinem malum fuit, ſed illo neſciente
magnum bonum ſignificavit. A ſeipſo quippe malum
fecit, ſed non à ſe ipſo bonum ſignificavit.

Theodoretus animum *Thamaris*, non factum
ipſum, aliqua excuſatione dignum cenſuit, ut ex
ejus verbis perſpectum eſt. *Illuſtre nimium*, inquit,
evaſerat genus Abrahæ, propter eam quam colebat
pietatem. Quod probè ſciens Thamar, dabat operam,
ut ex ea progenie liberos procrearet. Cùm igitur Socer
eam non deſponſaſſet filio ſuo poſtremo, metuens ne
decederet, quemadmodum & fratres ejus: coacta eſt
illa furari procreandæ ſobolis occaſiones, eò quòd illas
palam ſumere prohiberetur. Præterea, redarguit illa
Socerum ſuum, qui cùm minimè temperans eſſet, eam
tamen temperantiam ſervare cogeret, quod etiam ille
judicans patefecit. Nam cùm illam gravidam depre-
henſam morti addixiſſet, poſtea quàm novit unde
prægnans eſſet, illam innocentem declaravit, ſe ipſum
verò condemnavit. Juſtior enim, *inquit*, Tha- »
mar, quam ego: Propterea quòd non tradidi »
illam filio meo Selo. *Indicant autem quæ ſecuta* »
ſunt, ſobolis causâ, non voluptatis, hoc commentum
eſſe Thamar. Neque enim poſtea Judæ, aut alicui
alteri copulata eſt: Sed contenta fuit vocari mater
eorum, qui ex illo ſemine naſcerentur.

De Myſtica ſignificatione hujus Hiſtoriæ, legi
poſſunt *S. Irenæus*, Lib. IV. cap. XLII. *S. Joannes*
Chryſoſtomus Homiliâ LXII. *in Geneſim. S. Auguſti-*
nus Lib. XXII. *contra Fauſtum* cap. LXXXIV. LXXXV.
& LXXXVI. *Theodoretus Quæſtione* XCVI. *in Geneſim.*
S. Iſidorus Hiſpalenſis, & *Rupertus*, *Commenta-*
riorum in Geneſim Lib. VIII.

PROPOSITIO IV.

Scortationem ante Legem prohibitam non fuiſſe, Maimonides, aliique Hebræorum Magiſtri, & poſt illos Marshamus, perperam aſſerunt.

EAm eſſe recentiorum Hebræorum mentem
probat *Seldenus* Libro V. *De Jure Naturæ &*
Gentium juxta Diſciplinam Hebræorum. Ea mens
eſt, inter alios, *Maimonidis* in *More Nevochim*,
Part. III. cap. XLIX. *Ex facto*, inquit, *Judæ præ-*
ſtantiſſimam de moribus virtutem, & juſtam in actio-
nibus æquitatem obſervandam poſſumus addiſcere:
Dicit, Accipiat ſibi, ne fortè ſimus in contem- »
tum. Ecce miſi hœdum hunc, Geneſis XXXVIII. 23:
Quorum verborum declaratio eſt; quòd coitus cum
ſcorto ante Legem datam fuerit ſicut coitus hominis
cum uxore ſua: Hoc eſt, quòd fuerit opus licitum,
neque illud homo ullo pacto fugerit; & quòd merces
quæ meretrici dabatur, fuerit ſicut dos quæ hodie
datur uxori, cùm dimittitur, ad cujus ſolutionem

 n vir

» *vir eſt obligatus. Quòd autem ait :* Accipiat ſibi, » ne fortè ſimus in contemtum ; *docet nos de actionibus vel negotiis copulationis carnalis, etiam licita, non poſſe nos loqui ſine pudore, & conveniens eſſe ut illam, etiam cum facultatum noſtrarum jacturâ reticeamus, & occultemus.... Hæc eſt virtus moralis, quam ex Hiſtoria illa addiſcere poſſumus.*

Hujus veſtigia ſequutus *Marshamus in Canone Chronico* pag. 173. ſcribere non erubuit. *Ante Legem Hebræis innuptis licitum fuit corporis copiam pro libitu facere.*

Propudioſam adeo ſententiam refellere facile eſt. Scortatio enim repugnat primævæ conjugii inſtitutioni, Legique de Matrimonio à Deo latæ Geneſis II. 24. *Quamobrem relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ ; & erunt duo in carne una.* Ex quibus evidens eſt, Deum Matrimonii Auctorem unum virum uni mulieri junxiſſe, ut generis humani propagatio ritè fieret. Qui ergo pluribus ſine diſcrimine copulantur, primordialem Dei de conjugio Legem violant, nec medio legitimo ad generis humani propagationem utuntur, nec quærunt *ſemen Dei*, ut Propheta *Malachias* loquitur, cap. II. 15. *Nonne unus fecit, & reſiduum Spiritus ejus eſt? Et quid unus quærit, niſi ſemen Dei? Cuſtodite ergo ſpiritum veſtrum, & uxorem adoleſcentiæ tuæ noli deſpicere.*

Præterea, hæc verba : *Erunt duo in carne una*, ſive, ut Hebraici Textus vis ſignificat, *In carnem unam*, docent ; virum & mulierem, qui eo junguntur actu, quem natura ad generis humani propagationem deſtinavit, ex Dei Lege unam carnem eſſe debere ; id eſt ita ſibi adhærere, ita ſe amare, ut tanquam unum corpus fieri videatur, & à diremptione æquè abhorrere ac corpus à ſuorum ſectione membrorum. Qui ergo ſe carnali copulâ jungunt, nec una caro eſſe volunt ; id eſt, in perpetuo contubernio ſine legitimo Conjugio manere, divinum inſtitutum violant, primordialemque de Matrimonio Legem, non Moſaicam duntaxat.

Tertiò, Apoſtolus cùm ad fugiendam fornicationem Chriſtianos hortatur, I. *ad Corinthios* VI. iis utitur argumentis, quæ ex ipſa facinoris turpitudine, ex corporis abuſu, ex templi Dei violatione, ex primævæ inſtitutionis, legiſque adeo naturalis tranſgreſſione, non ex temporaria aliqua & poſitiva Dei Lege petuntur. *Corpus autem*, inquit, *non fornicationi, ſed Domino : & Dominus corpori. Neſcitis quoniam corpora veſtra membra ſunt Chriſti ? Tollens ergo membra Chriſti, faciam membra meretricis ? Abſit. An neſcitis quoniam qui adhæret meretrici unum corpus efficitur ? Erunt enim*, inquit, *duo in carne una. Qui autem adhæret Domino, unus ſpiritus eſt. Fugite fornicationem. Omne peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus eſt : Qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat. An neſcitis quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus Sancti qui in vobis eſt, quem habetis à Deo, & non eſtis veſtri ? Empti enim eſtis pretio magno. Glorificate & portate Deum in corpore veſtro.*

Quartò, natura & recta ratio dictant, ut parentes, filios agnoſcant, ament, edoceant, inſtituant ad Dei gloriam, ut liberi viciſſim parentes agnoſcant, diligant, honorent, eiſque obediant, ac miniſtrent. At omnia hæc naturæ officia per ſcortationem evertuntur ac impediuntur. Nam & patres talium liberorum pudet, & matribus ſunt dedecori. Neque ab utroque poſſunt edocari & inſtitui, cùm non cohabitent. Ipſi etiam liberi parentes ſuos ignorare coguntur, nec eos honorare poſſunt ac diligere, quos non agnoſcunt. Lege itaque naturæ prohibita fornicatio eſt, nec ſolùm mala eſt quia lege Dei poſitivâ prohibetur, ſed ideo prohibetur quia per ſe mala, utpote contra bonum prolis. Hanc rationem adducit & exponit *S. Thomas* Secunda Secundæ, Quæſt. CLIV. Art. II. *Abſque omni dubio*, inquit, *tenendum eſt quòd fornicatio ſimplex ſit peccatum mortale. Ad cujus autem evidentiam conſiderandum eſt, quòd peccatum mortale eſt omne peccatum quod committitur directè contra vitam hominis. Fornicatio autem ſimplex importat inordinationem, quæ vergit in nocumentum vitæ ejus, qui eſt ex tali concubitu naſciturus. Videmus enim in omnibus animalibus, in quibus ad educationem prolis requiritur cura maris & feminæ, quod in eis non eſt vagus concubitus, ſed maris ad certam feminam, unam vel plures : ſicut patet in omnibus avibus. Secùs autem eſt in animalibus, in quibus ſola femina ſufficit ad educationem fœtus, in quibus eſt vagus concubitus : ut patet in canibus, & hujuſmodi aliis animalibus. Manifeſtum eſt autem quòd ad educationem hominis non ſolum requiritur cura matris à quâ nutritur ; ſed multò magis cura patris, à quo eſt inſtruendus & defendendus, & in bonis tam interioribus quàm exterioribus promovendus. Et ideo contra naturam hominis eſt quòd utatur vago concubitu : Sed oportet quòd ſit maris ad determinatam feminam cum qua permaneat, non per modicum tempus, ſed diu, vel etiam per totam vitam. Et inde eſt quòd naturaliter eſt maribus in ſpecie humana ſolicitudo de certitudine prolis, quia eis imminet educatio prolis. Hæc autem certitudo tolleretur, ſi eſſet vagus concubitus. Hæc autem determinatio certæ feminæ Matrimonium vocatur : & ideo dicitur eſſe de jure naturali. Sed quia concubitus ordinatur ad bonum commune totius humani generis, bona autem communia cadunt ſub determinatione legis, conſequens eſt quòd iſta conjunctio maris ad feminam, quæ Matrimonium dicitur, Lege aliquâ determinetur. Unde cùm fornicatio ſit concubitus vagus, utpote præter Matrimonium exiſtens, eſt contra bonum prolis educandæ, & ideo eſt peccatum mortale. Nec obſtat, ſi aliquis fornicando aliquam cognoſcens, ſufficienter provideat proli de educatione : Quia id quod cadit ſub legis determinatione, judicatur ſecundùm id quod communiter accidit, & non ſecundùm id quod in aliquo caſu poteſt accidere.*

Quintò, Iſraëlitæ longè ante Legem datam, Scortationem ceu rem per ſe turpem, & nomen ſcorti tanquam propudioſum abominati ſunt, ut conſtat ex reſponſo filiorum *Jacob*, qui cùm ſtuprum ſorori ſuæ *Dinæ* à *Sichemo* Principe illatum immani omnium Sichimitarum cæde ulti eſſent, ſuum illud facinus apud Patrem excuſarunt his verbis, *Nunquid ut ſcorto abuti debuere ſorore noſtra ?* (Geneſis XXXIV. 31.)

Sextò, Ipſa *Judæ* & *Thamaris* Hiſtoria probat ſcortationem ante Legem Moſaicam prohibitam fuiſſe. *Thamar* enim theriſtro ſeu peplo ſe obnupſit, dum meretricem ſimulabat, dictante ſcilicet naturæ Lege quòd ars meretricia vel ipſas publicæ libidinis victimas rubore ſuffundere deberet. Agnovit etiam *Judas* turpe ac pudibundum ſe commiſiſſe facinus, ideòque arrhas ſuas amittere maluit, quàm in meretricem inquirere, ne fabula vulgi fieret.

Septimò, rationes ob quas *Maimonides* ait ſcortationem Lege prohibitam, oſtendunt eam ipſo naturæ jure ſemper & ubique illicitam fuiſſe, ut quæ parentibus, proli, ſocietati, tam grave damnum inferret. *Hâc de causâ*, inquit, *prohibita ſunt ſcorta, quia per illorum licentiam familiæ deſtruuntur & confunduntur, natique illorum pro alienis habentur omnibus hominibus, ita ut nullos ipſimet ſibi cognatos ſciant, neque ex propinquis eorum*

ullus

nullus ipſos velit agnoſcere. Quid verò pejus tum ipſis, tum parentibus ipſorum poſſit accidere? Magna autem ex parte ob hanc quoque rationem ſcorta ſunt prohibita, ut hoc pacto libido & laſcivia cohibeatur: Nam per varietatem proſtibulorum illorum non parum accenditur libido. Nunquam etenim tam vehementer homo accenditur circa corpus illud cui eſt aſſuetus, ſicut accenditur erga corpora nova, formis & proprietatibus diſcrepantia.

Octavò, ſola recta ratio & Naturæ Lex plurimis ex Gentibus docuit ſcortationem ex ſe turpem & illicitam eſſe, ut probat *Grotius Annotat. in cap.* v. *S. Matthæi*. Neque ſanè, inquit, debebant Judæi Lege adjuti neſcire, quod multos in Gentibus ſola ratio ac recta inſtitutio docuerat. *Job* ſuam non a nuptis tantùm, ſed & ab innuptis abſtinentiam prædicat. *Epictetus* jubet *abſtinere à Venere ante nuptias.* Idemque aliquot argumentis probat *Dion Chryſoſtomus*. Sed imprimis præclara ſunt iſta Muſonii: *Quicunque ſunt, etiam citra adulterium, cum femina congreſſus, ideo quòd non ſecundùm legem fiunt, turpes ſunt: fiunt enim ob intemperantiam. Nemo enim cum verecundia poſſit ad amicam accedere, ſive ea libera innupta ſit, ſive ipſius ancilla. Quod enim in tali concubitu lege vacat, vacat etiam honeſtate: Ideòque dedecus & probrum affert ſe quærentibus.* Ejuſdem præclarum hoc effatum eſt: *Oportet eos qui nec delicati ſunt, nec mali, ſolùm juſtam cenſere Venerem in Matrimonio.* Idem docet *Porphyrius*, *De non eſu Animantium* Lib. IV. *Lex enim Civilis*, inquit, *ad amicas accedere non vetat; ſed cùm tales proſtare faciat, tamen honeſtis viris indignum judicat ex lupanari quæſtum, & turpem talem concubitum.* Hæc naturalis ſuggeſtio obſtitit quò minùs vaga Venus uno impetu, aut etiam ſine diſcrimine pudoris ſepta perrumperet. Eſt enim memoriâ non indignum, quod de ea re *Chryſippus* prodidit. *Primum meretrices extra urbes, & larvas ſibi imponentes, volentibus ſui faciebant copiam: Poſtea inverecundiores, abjecere larvas: Attamen legibus non ſinentibus eas in Urbes ingredi, extra eas ſe tenebant.* Quæ verba eò ſe libentiùs referre *Grotius* ait, quia quod dicit *Chryſippus*, Meretrices antiquitus non in urbibus, ſed in agro (Moris cujus veſtigia etiam apud ipſos Perſanos & Tartaros reperta ſunt) neque aperto, ſed obtecto vultu proſtitiſſe, veriſſimum eſſe ex ipſius *Moſis* narratione apparet, *Geneſis* XXXVIII. 14. Apud Romanos, qui Virginem ingenuam ſtupraſſet, pœnâ capitali afficiebatur. Neque meretricia vita permittebatur, niſi eam vitam profeſſis, quas Leges exiſtimabant, ut inquit *Tacitus*, ſatis ipſo pudore cruciari, Lib. II. Annalium. *Veteres ſatis pœnarum adversùs impudicas in ipſa profeſſione flagitii credebant.* Quare quod ad *Juda* ac *Thamaris* Hiſtoriam Hebræi notant, ſcorti uſum ante Legem permiſſum fuiſſe, concedi poteſt, ſi de impunitate ſit quæſtio, non item ſi de eo agitur quod ſine turpitudine fieri potuit.

Objiciet fortè quiſpiam: In Decreto Apoſtolici Concilii, *Actuum* XV. 29. Scortationem cum iis rebus recenſeri, quæ non ſunt per ſe malæ, nec ipſo jure naturæ vetitæ. *Viſum eſt enim Spiritui Sancto & nobis, nihil ultra vobis imponere oneris quàm hæc neceſſaria: Ut abſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione.* Inde autem colligi poſſe videtur, Lege Naturæ vetitam non eſſe ſcortationem, adeòque licitam fuiſſe ante Legem datam.

Secundò, quod per ſe malum eſt, Deus præcipere non poteſt, uti nec facere: Fornicationem porro Deus aliquando præcepit, *Oſea* nimirum I. 2. *Vade, ſume tibi uxorem fornicationum, & fac tibi filios fornicationum.* Fornicatio igitur non eſt

A per ſe mala, nec Lege Naturæ vetita. Semper itaque prohibita non fuit.

Reſpondetur ad primum, cum *S. Thoma Secunda Secunda*, *Quæſt.* CLIV. *Art.* II. Hæc in Apoſtolico Decreto pariter contineri ac recenſeri, non quod eandem culpæ rationem habeant, & eodem jure ſemper & ubique vetita ſint; ſed quia diſſidii Judæos inter & Gentiles occaſionem pariter præbere, & eorum unanimem conſenſum impedire poterant: Quia apud Gentilium pleroſque ſcortatio illicita non cenſebatur, *propter corruptionem naturalis rationis.* Judæi autem Lege di-
B vinâ edocti, eam illicitam cenſebant. Ab aliis verò, quæ in eodem Decreto recenſentur, Judæi adhorrebant *propter conſuetudinem legalis converſationis.* Unde Apoſtoli ea Gentilibus prohibuerunt, non quaſi ſecundùm ſe illicita, ſed quaſi Judæis abominabilia. Cæterùm in Libro *Conſtitutionum* Apoſtolis falsò inſcriptarum, Decretum illud Apoſtolicum refertur his verbis: *Mandare eis ut abſtineant à Gentium inquinamentis, immolatis, & ſanguine, & fornicatione: Quæ præcepta data fuerant etiam illis qui ante Legem, Natura Jure vixerunt, Enos, Enoch, Noë, Melchiſedech,*
C *Job, & ſi qui alii tales.*

Ad ſecundum reſpondetur, Deum *Oſea* non juſſiſſe ut ſcortaretur, ſed ut ſcortum uxorem duceret, ex eoque filios ſuſciperet, qui filii fornicationum dicuntur, quia ex muliere quæ antea fornicaria erat geniti ſunt, non meretricio, ſed conjugali concubitu. Ita docet *S. Auguſtinus* Libro XXII. *contra Fauſtum* cap. LXXX. *Quid enim*, inquit, *adverſum clementia veritatis, quid inimicum Fidei Chriſtianæ, ſi meretrix relictâ fornicatione in caſtum conjugium commutetur? Et quid tam incongruum & alienum à fide Prophetæ, quàm ſi non crederet omnia peccata impudica dimiſſa eſſe*
D *in melius commutata: Itaque cùm meretricem Propheta fecit uxorem, & ad vitam corrigendam mulieri conſultum eſt, & figura ſacramentum, de quo mox loquemur, expreſſum. Sed quis non videat in hoc facto quid potius Manichæorum offendat errorem? Scilicet, quia ſolent dare operam meretrices ne gravida fiant. Proinde iſtis fornicaria magis permanens placebat, ut Deum ipſorum non ligaret; quàm unius viri facta uxor, ut pareret.*

Ita & *Theodoretus* Commentario in cap. I. Oſee: *Univerſorum*, inquit, *Dominus Beatum Oſee impellit ad ducendam uxorem impudicam, ut hoc genere*
E *facti Populi impietatem coarguat, & ſuam tolerantiam incredibilem oſtendat. Si verò univerſorum Deus libidine perditam & adulteram toleravit Synagogam, & non contaminatus eſt ſanctitatis fons ex impura hac & execrabili: Neque Propheta ex illa probri plena uxore maculam ſuſcepit. Non enim appetitioni immoderatæ inſervienti, ſed Dei imperio obtemperanti, cùm illa conſuetudo interceſſit. Scopo autem & propoſito bonum & malum judicari ſciendum eſt: Hoc enim modo matrimonium ab adulterio ſejunctum internoſcitur, & cùm coitu nihil differant,*
F *propoſito & lege diſcrimen demonſtratur, atque hâc notâ illud legitimum, hoc illegitimum judicatur. Invenire quiſpiam poſſit hoc idem in cæde, ſi modo conſideret. Interficit enim homicida, interficit & Judex: ſed hic legitimè & juſtè, ille iniquè & illegitimè; & cùm ſit unum & idem opus, ſolo tamen propoſito differt & ſcopo. Ut verò apertiùs ex Sacra Scriptura hoc cognoſcamus, hanc conſiderationem ſuſcipiamus. Cædem fecit Cain, ſed ex invidentia laborans, & dolo malo, & fraude flagrans. Cædem fecit Phinees, ſed zelo inflammatus, & pro pietate certamen ſuſcipiens, atque ab impietate abhorrens. Itaque idem quidem eſt opus, ſcopus verò & propoſitum ex diametro contrarium. Eodem modo tametſi*

furtum

donec veniat Meſſias, cujus eſt Regnum; & ei obedient populi. Thalmod Babylonicum, Tractatu *Sanhedrin*, Cap. 11. *Quodnam*, inquit, *nomen Meſſiæ? Qui de domo R. Schila dixerunt, Siloh nomen ejus, quia dicitur: Donec venerit Siloh.* Ita etiam *Bereſith Rabba* & *Ketanna*, R. *David Kimchi*, R. *Abraham Aben Ezra*, R. *Salomon Jarchi*, & R. *Joſeph* in *Ickarim* ſive *Fundamentis Fidei*. Eadem eſt perſuaſio eorum, qui Babylonicæ Captivitatis Principem, quem Æchmalotarcham appellant, magnis Judæorum copiis Bagdadi præfectum fabulantur, & de Tribu *Juda* ſemper eligi aſſerunt, indeque Oraculi veritatem peti cenſent; quippe nondum ablatum eſſe Sceptrum de Tribu Juda, nec proinde Chriſtum veniſſe, pertinaciter contendentes. Qua de re pluribus diſſerunt *Benjamin Tudelenſis in Itinere*, & R. *Abraham Zachutus in Libro Juchaſin*. Quidam verò Meſſiam geminum hoc Jacobi Oraculo promiſſum opinantur; primum *Moyſem*, alterum Meſſiam propriè dictum, quem Judæi expectant. Ita *R. Bechai* in *Geneſim*, & in Lib. quem *Menſam Quadratam* inſcripſit.

Probatur tertiò ex LXX. Interpretibus, quos illud Oraculum *Jacobi* de Meſſia intellexiſſe, eorum Verſio manifeſtum facit: *Non deficiet Princeps ex Juda, & dux de femoribus ejus, donec veniant quæ repoſita ſunt ei. Et Ipſe eſt Expectatio Gentium.* Id eſt, donec impleantur Dei promiſſiones, quibus futurum ſpopondit, ut in *Abrahami*, *Iſaaci*, & *Jacobi* ſemine *benedicerentur omnes cognationes terræ, & Reges de lumbis Jacob egrederentur*; ut explicat *Euſebius*, *Lib.* VIII. *Demonſtrationis Evangelicæ, Cap.* 1. Syrus quoque & Arabs Interpretes de Meſſiæ Regno Vaticinium iſtud intellexerunt. Syrus: *Non deficiet Sceptrum de Juda, & Expoſitor de inter pedes ejus, donec veniat is cujus illud eſt, & ipſum expectabunt gentes.* Arabs verò: *Non præteribit virga de Juda & Legiſlator de ſub Imperio ejus, donec veniat is cujus ipſe eſt, & ad quem congregabuntur Populi.* Sed manifeſtiùs adhuc Textus Samaritanus, ita redditus: *Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de vexillis ejus, donec veniat Pacificus; & ad ipſum congregabuntur Populi.* Quàm rectè enim id Meſſiæ conveniat, conſtat ex *Davide*, qui de eo prædixit: *Orietur in diebus ejus juſtitia & abundantia pacis, donec auferatur Luna*, (Pſalmo LXI.) & ex *Iſaia*, qui hæc de eo vaticinatus eſt: *Vocabitur nomen ejus Admirabilis, Conſiliarius, Deus, Fortis, Pater futuri ſeculi, Princeps pacis: Multiplicabitur ejus imperium, & pacis non erit finis*, (Iſaiæ IX.) De eo quoque præcinit Michæas: *Et erit iſte pax*, (Michææ V.) Et Zacharias: *Et loquetur pacem Gentibus.*

Confirmatur ex Latina Verſione, quæ ſic habet: *Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat Qui mittendus eſt.* Quæ Verſio apprimè reſpondet Hebræo Textui, *Siloh* enim *Mittendum* ſignificat, ſeu *Miſſum*, quod ex nono Capite Evangel. *S. Johannis* etiam probatur: *Vade, lava in natatoria Siloë (quod interpretatur Miſſus.)* Hæc porro in Meſſiam quadrare, manifeſtum eſt. Accedunt ad hujus argumenti robur teſtimonia Scripturæ Sacræ, in quibus nomen *Venturus*, quod eamdem vim habet ac *Mittendus*, Meſſiæ ceu proprium nomen tribuitur, Matthæi 11. 3. *Tu es qui Venturus es, an alium expectamus?* Johannis IV. 25. *Scio quia Meſſias venit, (qui dicitur Chriſtus:) Cùm ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia.* Ad Hebræos X. 7. *Adhuc enim modicum: Qui Venturus eſt veniet, & non tardabit:* Quod ex ſecundo Capite *Habacuch* depromptum eſt.

Quartò, facilè refelluntur Judæi recentiores,

A qui hoc Oraculum ad Meſſiam pertinere negant. Vel enim id referunt ad Urbem *Siloh* & ad *Davidem*, vel ad *Saulem*, vel ad *Jeroboamum*, vel ad *Nabuchodonoſorem*. At quodvis horum commentorum abſurdiſſimum eſt. Primi namque verba hæc, *Donec veniat Siloh*, interpretantur, *Donec deſinat Siloh*: Iſta autem, *Non auferetur Sceptrum de Juda*, idem ſignificare volunt ac, *Præſtantia Juda in Regium Dominatum mutabitur.* Atque hunc eſſe totius loci ſenſum: Dignitas Tribus *Juda* & Præſtantia in Regnum mutabitur, cùm *Siloh* B Arcæ ſedes eſſe deſinet. Verùm iſtud commentum & cum hiſtoriæ veritate, & cum manifeſta ipſius Jacobæi Vaticinii ſententiâ pugnat. Falſum enim eſt *Davidem* tunc Regem creatum fuiſſe, cum Arca de *Siloh* ſublata eſt: Tunc enim *Saul Davidis* Deceſſor nondum Rex fuerat conſtitutus. Præterea, prædicit *Jacob*, Non ablatum iri Sceptrum de *Juda* donec venerit *Siloh*, quod ſignificat *Siloh* antea non veniſſe. Rabbini verò tunc *Judam* capeſſiturom Sceptrum aiunt, cùm deſinet *Siloh*, quod ſignificat jam ante veniſſe *Siloh*.

Non minùs hallucinantor, qoi ad *Saülem* referunt, qui in Urbe *Siloh* Rex à *Samuële* conſe- C cratus ſit, ut hæc ſit loci ſententia: Non auferetur Sceptrum de Joda, donec veniat tempus qoo *Saul* in Siloh Rex inaugurabitur. Sed hæc explicatio cum hiſtoriæ veritate pariter pugnat. Non enim in Siloh, ſed in Ramathain Sophim unctus eſt *Saul* à *Samuële*, in Maſpha verò Rex ab eo renuntiatus eſt, ut conſtat ex 1. *Regum Cap.* IX. & X. Deinde, Sceptrum non obtinuit *Juda* uſque ad id tempus, ſed tunc demum cùm *David* Rex creatus eſt. Inepta itaqoe eſt hæc expoſitio: Non auferetur Sceptrum de Juda, donec *Saul* in Regem ungatur.

Certè Imperium ex Tribu Juda tranſlatum ad *Saulem*, & tunc Sceptrum *Juda* defeciſſe, inſaniont qui affirmant; cùm proximè ante *Saulem* D Hebraici Populi Principatus fuerit penes *Samuëlem*, & *Heli*, alioſque Judices, qui *Juda* tribules non fuerunt, & poſt *Saulem* Imperium io Tribu Joda fundatom ſit per *Davidem*, in ejuſque poſteris per annos fermè qoingentos manſerit: Tantùm abeſt ut in *Saüle* defecerit.

Æquè abſurda eorum expoſitio eſt, qui Jacobæum Vaticinium ad *Jeroboamum* referunt, quaſi io Siloh Regem creatum; non enim in Siloh, ſed io Sichem Rex creatus eſt, ut conſtat ex III. *Regum Cap.* XII. Deinde nec *Sauli*, nec *Jeroboamo* convenit character ille quo *Jacob* eum deſignat qoi Mittendus eſt: *Et ipſe erit expectatio Gen-* E *tium.*

Longè etiam à veritate aberrant, qui *Nabuchodonoſorem* hoc *Jacobi* Oraculo prænuntiatum volunt, quem Miſſum eſſe à Deo ad puniendа ſcelera Judæorum *Jeremias* & *Ezechiel* Propheta teſtantur, & qui Judaicum Imperium Tribui Juda eripuit, capto *Sedecia*, & Babylonem deportato. Qua enim ratione Nabuchodonoſorem *Expectationem Gentium* dictum eſſe oſtendent, qui potius execratio gentium dicendus ſit, ſecundùm illud Iſaiæ XIV. *Sumes parabolam iſtam contra Regem Babylonis, & dices: Quomodo ceſſavit exactor,* F *quievit tributum? Contrivit Dominus baculum impiorum, virgam dominantium, cadentem Populos in indignatione, ſubjicientem in furore Gentes, perſequentem crudeliter. Conquievit & ſiluit omnis terra, gaviſa eſt & exultavit; & abietes quoque lætatæ ſunt ſuper te, & cedri Libani: Ex quo dormiſti, non aſcendet qui ſuccidat nos. Infernus ſubter conturbatus eſt in occurſum adventus tui, ſuſcitavit tibi gigantes. Omnes Principes terræ ſurrexerunt de ſoliis ſuis, omnes Principes Nationum. Univerſi reſpondebunt,*

bunt, & dicent tibi: Et tu vulneratus es ſicut & A *nos, noſtri ſimilis effectus es. Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua, concidit cadaver tuum: Subter te ſternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes. Quomodo cecidiſti de cælo Lucifer qui mane oriebaris? Corruiſti in terram, qui vulnerabas gentes? Qui dicebas in corde tuo: In cælum conſcendam, ſuper Aſtra Dei exaltabo ſolium meum, ſedebo in Monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis: Aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero Altiſſimo. Veruntamen ad infernum detraheris in profundum laci: Qui te viderint, ad te inclinabuntur, teque proſpicient: Nunquid iſte eſt vir qui conturbavit* B *terram, qui concuſſit Regna, qui poſuit orbem deſertum, & Urbes ejus deſtruxit, vinctis ejus non aperuit carcerem? Omnes Reges Gentium univerſi dormierunt in gloria, vir in domo ſua. Tu autem projectus es de ſepulchro tuo, quaſi ſtirps inutilis pollutus, & obvolutus cum his qui interfecti ſunt gladio, & deſcenderunt ad fundamenta laci, quaſi cadaver putridum. Non habebis conſortium, neque cum eis in ſepultura: Tu enim Terram tuam diſperdidiſti, tu Populum tuum occidiſti: Non vocabitur in æternum ſemen peſſimorum. Præparate filios ejus occiſioni in iniquitate Patrum ſuorum: Non* C *conſurgent nec hæreditabunt terram, neque implebunt faciem orbis civitatum.*

Objicies: Si illud *Jacobi* Vaticinium ad Meſſiam pertineret, illud Chriſtus, vel Apoſtoli & Evangeliſtæ ad fidem ſibi conciliandam adduxiſſent: At illud in teſtimonium non protulerunt: Ad Meſſiam igitur non pertinere judicarunt.

Reſpondetur, Falſam eſſe Majorem. Non enim omnia Prophetarum Vaticinia, quæ Meſſiam ſpectant, Chriſtus protulit, nec eorum omnium auctoritatem Evangeliſtæ vel Apoſtoli in Libris Sacris uſurparunt. Satis fuit Chriſto Judæos ad D *Moyſem* & Prophetas remittere, quorum Oracula ad ipſum pertinentia in Synagogis legebantur. *Habent*, inquit, *Moyſem & Prophetas, audiant illos:* (Lucæ XVI. 29.) *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere, & illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me,* (Joannis V.) ..... *Nolite putare quia ego accuſaturus ſim vos apud Patrem: Eſt qui accuſat vos Moyſes, in quo vos ſperatis. Si enim crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi; de me enim ille ſcripſit,* (Ibidem.) E

PROPOSITIO II.

Oraculum illud Jacobi morientis, Judæ editum, in Domino JESU completum eſt.

PRobatur: Illud Oraculum in Domino Jeſu completum eſt, cujus partes omnes Domino Jeſu conveniunt: Atqui Oraculi Jacobæi partes omnes Domino Jeſu conveniunt: illud ergo in F Domino Jeſu completum eſt.

Probatur Minor. Iſta enim imprimis ad Jeſum ſpectant: *Juda, te laudabunt fratres tui; manus tua in cervicibus inimicorum tuorum; adorabunt te filii Patris tui.* Filium Judam, quatenus Meſſiæ Pater eſt, *Jacobus* alloquitur, vel potius Meſſiam in Patre *Juda*, ex cujus nimirum Tribu naſciturus erat... (*Matthæi* I. 3. 16. *Lucæ* III. 33. 34. *Hebr.* VII. 14. *Apocalypſis* V. 5.) A fratribus ſuis laudatus & adoratus eſt Jeſus, Chriſtianis videlicet, quos fratrum loco habere ſe profitetur. Pſalmo XXI. 23. *Narrabo nomen tuum fratribus meis,* A Matthæi XII. 50. *Quicumque fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt, ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt.* Joannis XX. 17. *Vade ad fratres meos, & dic eis: Aſcendo ad Patrem meum & Patrem veſtrum, Deum meum & Deum veſtrum.* Ab iis autem primùm laudatus eſt, cùm miracula patrantem viderunt: Deinde cùm à mortuis redivivum cognoverunt, tunc verè Deum eſſe profeſſi ſunt, ipſumque eo nomine adorarunt. Et divinos ipſi exhibent honores, quicumque Chriſtianam Religionem ſunt amplexi. Pſalmo LXXI. 6. 9. *Coram illo procident Æthiopes, & inimici ejus terram lingent....* B *Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes Gentes ſervient ei.* Matthæi XXVIII. 16. 17. *Undecim Diſcipuli abierunt in Galilæam, in Montem, ubi conſtituerat illis Jeſus. Et videntes eum adoraverunt.* Ad Philippenſes II. 10. *Ut in Nomine Jeſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium & infernorum; & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jeſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris.* Apocalypſis V. 11. 12. 13. *Et vidi, & audivi vocem Angelorum multorum in circuitu throni, & animalium, & ſeniorum; & erat numerus eorum millia millium, dicentium voce magna: Dignus eſt Agnus* C *qui occiſus eſt, accipere virtutem, & divinitatem, & ſapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem. Et omnem creaturam quæ in cælo eſt, & ſuper terram, & ſub terra, & quæ ſunt in mari, & quæ in eo: omnes audivi dicentes: Sedenti in throno, & Agno, benedictio, & honor, & gloria & poteſtas in ſecula ſeculorum.* Cervices verò inimicorum vel cædit, vel ſub jugum mittit, prout de ipſo vaticinatus eſt *Balaamus*, Numerorum XXIV. 17. *Et percutiet Duces Moab, vaſtabitque omnes filios Seth.* Item *David* Pſalmo CIX. *Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum* D *pedum tuorum..... Confregit in die iræ ſuæ Reges. Judicabit in nationibus, implebit ruinas, conquaſſabit capita in terra multorum.* Joannis XII. 31. *Nunc Judicium eſt mundi, nunc Princeps hujus Mundi ejicietur foras.* Ad Coloſſenſes II. 15. *Et exſpolians Principatus & Poteſtates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in ſemetipſo.* Apocalypſis XIX. 13. 15. 16. *Et veſtitus erat veſte aſperſâ ſanguine; & vocatur nomen ejus, Verbum Dei... Et de ore ejus procedit gladius ex utraque parte acutus; ut in ipſo percutiat Gentes. Et ipſe reget eas in virga ferrea...... Et habet in veſtimento, & in femore* E *ſuo ſcriptum: Rex Regum, & Dominus dominantium.*

Quæ de Chriſti Jeſu potentiâ *Jacob* prædixerat, leonis comparatione illuſtrat. *Catulus*, inquit, *leonis Juda: Ad prædam fili mi aſcendiſti: Requieſcens accubuiſti ut leo, & quaſi leæna; quis ſuſcitabit eum?* Chriſti & fortitudinem & Regium genus hâc metaphorâ ſignificat. Aſcendit ad prædam, cùm ex orci faucibus, dæmoniſque tyrannide humanum genus eripuit. Admirabilem ejus prædationem vaticinatus eſt *Iſaias*, Cap. VIII. *Et dixit Dominus ad me: Sume tibi librum grandem & ſcribe in eo ſtylo hominis, Velociter ſpolia detrahe,* F *citò prædare. Et adhibui mihi teſtes fideles, Uriam Sacerdotem, & Zachariam filium Barachiæ, & acceſſi ad Propheteſſam, & concepit, & peperit filium. Et dixit Dominus ad me: Voca nomen ejus, Accelera ſpolia detrahere, feſtina prædari: Quia antequam ſciat Puer vocare Patrem ſuum & Matrem ſuam, auferetur fortitudo Damaſci, & ſpolia Samariæ coram Rege Aſſyriorum.* De quo & S. *Joannes*, Apocalypſis V. 5. *Et unus de ſenioribus dixit mihi, Ne fleveris, ecce vicit Leo de Tribu Juda, Radix David....* Deinde victoriæ ejus modum *Jacob* deſcribit his verbis, *Requieſcens accubuiſti ut leo,*

leo, & quaſi leana: quis ſuſcitabit eum? Quæ Chriſti mortem ac reſurrectionem exprimunt; ac ſi dicat, In ipſa morte fortitudinem ſuam oſtendet, hoſtibuſque terrorem incutiet, ſiquidem devicta morte redibit ad vitam propriâ virtute, Patriſque potentiâ. Pſalmo III. 6. *Ego dormivi, & ſoporatus ſum, & exſurrexi, quia Dominus ſuſcepit me.* Oſee XIII. 14. *Ero mors tua, ô mors: Morſus tuus ero, inferne.* Joannis II. 19. *Reſpondit Jeſus, & dixit eis: Solvite Templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Dixerunt ergo Judæi: Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt Templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud? Ille autem dicebat de Templo corporis ſui. Cùm ergo reſurrexiſſet à mortuis, recordati ſunt Diſcipuli ejus, quia hoc dicebat, & crediderunt Scripturæ, & ſermoni quem dixit Jeſus.* Actuum II. 24. *Quem Deus ſuſcitavit ſolutis doloribus inferni, juxta quod impoſſibile erat teneri illum ab eo. David enim dicit in eum: Providebam Dominum in conſpectu meo ſemper, quoniam à dextris eſt mihi, ne commovear. Propter hoc lætatum eſt cor meum, & exultavit lingua mea; inſuper & caro mea requieſcet in ſpe. Quoniam non derelinquet animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem. Notas mihi feciſti vias vitæ, & replebis me jucunditate cum facie tua. Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de Patriarcha David, Quoniam defunctus eſt & ſepultus: & ſepulchrum ejus eſt apud nos uſque in hodiernum diem. Propheta igitur cùm eſſet, & ſciret quia jurejurando juraſſet illi Deus de fructu lumbi ejus ſedere ſuper ſedem ejus, providens locutus eſt de Reſurrectione Chriſti, Quia neque derelictus eſt in inferno, neque caro ejus vidit corruptionem. Hunc Jeſum reſuſcitavit Deus, cujus omnes nos teſtes ſumus.*

Pergit Jacob: *Non auferetur Sceptrum de Juda & Dux de femore ejus, donec veniat Qui mittendus eſt; & ipſe erit Exſpectatio Gentium.* Quibus verbis Principatus & Regnum, cujus finis in Meſſiæ adventu exiſtet, prænuntiatur; futurumque ut Meſſias, ex Tribu Juda naſciturus, Regnum ſpirituale & æternum conſtituat, non ſolos Iſraëlitas regens, ſed Gentes univerſas ditioni ſuæ ſubjiciens. Hæc autem in Chriſto completa eſſe, facilè demonſtratur. Sive enim ad ſolam Tribum Juda promiſſionem illam temporarii Regni referre placeat cum *Origene* & SS. *Epiphanio*, *Cyrillo*, *Auguſtino*, aliiſque: Sive ad totam Gentem Judaicam, in quâ præcellens ſemper fuit Tribus *Juda* poteſtas, Meſſiam orbi daturæ, ut *S. Juſtino Martyri*, *Euſebio Cæſarienſi*, *S. Athanaſio*, *S. Ambroſio*, aliiſque Patribus, & Eruditis Viris viſum eſt: Sive *Sceptri* & *Ducis* nomine Regia Dignitas intelligatur: Sive auctoritas ſumma Senatus Hebraici ex Septuaginta Viris conflati, quem *Synedrium Magnum*, ſive *Domum Judicii Magni Hieroſolymitani* appellabant: Hæc in Jeſum convenire, & in illo adimpleta eſſe manifeſtum eſt, proindéque cæcos eſſe Judæos, qui alium ab ipſo Meſſiam exſpectent. Sub Chriſti ortum Regnum in Judaica Gente defecerat, idque fiduciario jure à Romanis tenebat *Herodes*, quem alienigenam fuiſſe, utpote Idumæum genere, conſtat ex *Joſepho Lib.* XIV. *Antiquitatum Judaicarum*, Capitibus ſecundo, vigeſimo-ſeptimo, & ultimo, & Lib. I. *De Bello Judaico*, Cap. V. *Juliano Africano*, & *Euſebio* Lib. I. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* Cap. VI. *S. Epiphanio* Hæreſi XX. *S. Hieronymo*, *S. Ambroſio Lib. de Benedictionibus Patriarcharum*, Cap. IV. *S. Auguſtino Lib.* XVIII. *De Civitate Dei*, *S. Cyrillo Alexandrino Lib.* VII. *Commentariorum in Geneſim*, quorum teſtimonia proferemus olim contra *Nicolaum Damaſcenum* ignavum *Herodis* aſſentatorem, *Scaligerum*, *Caſaubonum*, & alios recen-

A tiores, ſi nobis Quæſtionem de *Herodis* genere ac patria tractare Deus dederit ſub finem hujus Operis. Quæ verò in *Herode* ante Chriſti ortum cœpta erat abrogatio Regiæ poteſtatis, non ſolùm à Tribu *Juda*, ſed ab ipſa Gente Judaica, cujus illa Tribus pars erat nobilior, in clade Hieroſolymis à *Tito* illata conſummata eſt. Synedrium Magnum Hieroſolymis ſedem ſuam captivum fuiſſe abductum quadraginta annis ante ſecundi Templi excidium, narratur in Thalmude, nempe circa tempora mortis Chriſti, ac penitus demum fuiſſe ſublatum conſtat. Poſt cladem verò Hieroſolymitanam quoquoverſum diſſipata eſt Gens infelix, alienis pa-
B rere coacta legibus, nihil eorum habens, aut attentare auſa, quibus conſtat Regia poteſtas, putà Jus reos morte plectendi, Belli denuntiandi ac gerendi, Monetam cudendi, Leges ferendi: Imò verò ludibrio & contemptui ubique habita, velut in celeberrimo univerſi orbis Theatro mortis Jeſu Chriſto illatæ pœnas luit, divinæ maledictionis manifeſtiſſimum ſignum ferens. Tandem quòd Jeſus Chriſtus pro caduco & temporario Regno Judaicæ Gentis, Regnum ſpirituale & æternum inſtituerit, quo non Judæos modò, ſed
C Gentes orbis univerſi regit, Scripturæ ſacræ Veteris & Novi Teſtamenti teſtantur. Pſalmo II. *Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion Montem Sanctum ejus, prædicans præceptum ejus. Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Reges eos in virga ferrea.* Iſaiæ IX. 6. 7. *Parvulus enim natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis, & factus eſt Principatus ſuper humerum ejus, & vocabitur nomen ejus Admirabilis, Conſiliarius, Deus, Fortis, Pater futuri ſeculi, Princeps pacis. Multiplicabitur ejus Imperium, & pacis non erit finis: Super ſolium Da-*
D *vid, & ſuper Regnum ejus ſedebit, ut confirmet illud, & corroboret in judicio & juſtitia, à modo & uſque in ſempiternum.* Iſaiæ XI. 14. 10. *Et egredietur virga de radice Jeſſe, & flos de radice ejus aſcendet. Judicabit in juſtitiâ pauperes, & arguet in æquitate pro manſuetis terræ, & percutiet terram virgâ oris ſui... In die illa, Radix Jeſſe, qui ſtat in ſignum populorum, ipſum Gentes deprecabuntur.* Michææ IV. *Quia de Sion egredietur Lex, & verbum Domini de Jeruſalem... Et regnabit Dominus ſuper eos in Monte Sion, ex hoc nunc & uſque in æternum.* Michææ V. 2. *Et tu Bethlehem Ephrata,*
E *parvulus es in millibus Juda: Ex te mihi egredietur, qui ſit Dominator in Iſraël, & egreſſus ejus ab initio, à diebus æternitatis.* Lucæ I. 32. 33. *Hic erit Magnus, & Filius Altiſſimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus ſedem David Patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum; & Regni ejus non erit finis.* Apocalypſis XI. 15. *Et ſeptimus Angelus tubâ cecinit, & factæ ſunt voces magnæ in Cœlo dicentes, Factum eſt Regnum hujus Mundi Domini noſtri, & Chriſti ejus, & regnabit in ſecula ſeculorum. Amen.*

Demum Chriſto Jeſo conveniunt hæc verba, quibus celebre illud, de quo agimus, Jacobi Ora-
F culum concluditur: *Ligans ad vineam pullum ſuum, & ad vitem, ô fili mi, aſinam ſuam. Lavabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine uvæ pallium ſuum. Pulchriores ſunt oculi ejus vino, & dentes ejus lacte candidiores.* Hic enim Vitis vera, ut ipſe de ſe ait, Joannis XV. 1. *Ego ſum vitis vera, & Pater meus agricola eſt...* Item, *Ego ſum vitis, vos palmites: Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum.* Aſina autem & pullus ejus, ſymbola ſunt Judæorum & Gentilium: Quos cùm gratiæ ſuæ & charitatis vinculis ad ſe trahit, ſibique per fidem devincit & conjungit, tum demum pullum

A & aſinam ad vitem ligat. *Lavit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine uvæ pallium ſuum*, cùm ſuum Corpus in Paſſione pretioſo Sanguine ſuo, pro omnium hominum fuſo ſalute, cruentavit, prout *Iſaias* prædixerat, Cap. LXIII. 1. 2. *Quis eſt iſte qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra, iſte formoſus in ſtola ſua? .... Quare ergo rubrum eſt indumentum tuum, & veſtimenta tua ſicut calcantium in torculari?* Quamobrem in Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento Sanguinem ſuum ex vino fieri voluit; & cruenta veſte indutus *S. Joanni* viſus eſt, *Apocalypſis* XIX. 13. Quæ de oculorum pulchritudine & candore dentium ſequuntur, Chriſti Jeſu ſpeciem ac decorem commendant; non eum quidem, qui in externâ corporis formâ, ſed qui in animi dotibus ac virtute poſitus eſt. De quo David Pſalmo XLIV. 3. *Specioſus forma præ filiis hominum, diffuſa eſt gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus in æternum.*

Hoc *Jacobi* Oraculum ad Chriſtum Jeſum pertinere egregiè oſtendunt, & ita fere explicant *S. Juſtinus Martyr in Dialogo cum Tryphone Judæo, Origenes, Euſebius Lib.* VIII. *Demonſtrationis Evangelicæ. S. Joannes Chryſoſtomus Homiliâ* XXVII. *in Geneſim, S. Auguſtinus Lib.* XII. *contra Fauſtum, Cap.* XLII. *S. Ambroſius Lib. de Benedictionibus Patriarcharum, Cap.* IV. *S. Cyrillus* Alexandrinus *Lib.* VII. *Glaphyrorum in Geneſim: Theodoretus Quæſtione* CX. *in Geneſim*, & alii. Unius *S. Auguſtini* verba hîc ſubjicio, qui recenſito Oraculo Jacobi Patriarchæ, ait: *Falſa ſint iſta, obſcura ſint iſta, ſi non in Chriſto evidentiſſimâ luce claruerunt: Si non eum laudant fratres ejus Apoſtoli, & omnes cohæredes ejus, non ſuam gloriam quærentes, ſed ipſius: Si non ſunt manus ejus ſuper dorſa inimicorum ejus. Si non deprimuntur atque curvantur ad terram creſcentibus Populis Chriſtianis, quicumque illi adhuc adverſantur. Si non adoraverunt eum filii Jacob in reliquiis, quæ per electionem gratiæ ſalvæ factæ ſunt. Si non ipſe catulus eſt leonis, quoniam naſcendo parvulus factus eſt: Propter hoc additum*, De germinatione filius meus. *Cauſa quippe reddita eſt,* Proverb. 30. *quare catulus, in cujus laude alibi ſcriptum eſt*, Catulus leonis fortior jumentis: *hoc eſt, etiam parvulus fortior majoribus: Si non aſcendit in Cruce recumbens, cùm inclinato capite reddidit ſpiritum: Si non dormivit ut leo, quia & in ipſa morte non eſt victus, ſed vicit; & ut catulus leonis: inde enim mortuus eſt unde & natus: Si non ille eum ſuſcitavit à mortuis, quem nemo hominum vidit, nec videre poteſt. Eo enim quod dictum eſt*, Quis ſuſcitabit eum? *ſatis expreſſa eſt tanquam ignoti ſignificatio. Si defuit Princeps de Juda, & Dux de femoribus ejus, donec venirent opportuno tempore, quæ promiſſa tanquam repoſita fuerant. Sunt enim literæ certiſſimæ Hiſtoriæ ipſorum quoque Judæorum, quibus oſtenditur primum alienigenam Herodem Regem fuiſſe in Gente Judæorum, quo tempore natus Chriſtus eſt. Ita non defuit Rex de ſemine Juda, donec venirent quæ repoſita erant illi. Sed quia non ſolis Judæis fidelibus profuit quod promiſſum eſt, vide quid ſequatur:* Et ipſe erit exſpectatio Gentium. *Ipſe alligavit ad vineam pullum ſuum, id eſt, Populum ſuum, in cilicio prædicans & clamans:* Agite pœnitentiam, appropinquavit enim Regnum cælorum. *Populum autem Gentium illi ſubditum cognoſcimus pullo aſinæ comparatum, in quo etiam ſedit, ducens eum in Jeruſalem, id eſt, in viſionem pacis, docens manſuetos vias ſuas. Si non lavit in vino ſtolam ſuam: ipſa eſt enim glorioſa Eccleſia, quam ſibi exhibet non habentem maculam aut rugam: Cui dicitur etiam per* Iſai. 1. 18. » *Iſaiam:* Si fuerint peccata veſtra ſicut phœni» cium, tanquam nivem dealbabo. *Unde niſi de dimiſſis peccatis? In quo ergo vino niſi in illo de quo dicitur*, Quod pro multis effundetur in remiſ« ſionem peccatorum? *Ipſe eſt enim botrus ille qui* « *pependit in ligno. Propterea & hîc vide quid adjungat:* Et in ſanguine uvæ amictum ſuum. *Jam verò fulgere oculos ejus à vino, illa in corpore ejus membra cognoſcunt, quibus donatum eſt ſancta quadam ebrietate alienata mentis ob infra labentibus temporalibus, æternam lucem Sapientiæ contueri. Unde quiddam paulò ante commemoravimus, dicente Paulo*, Sive II. Cor. 5. 13. enim mente exceſſimus Deo. *Hi ſunt fulgentes oculi à vino. Sed tamen quia ſequitur*, Sive temperan-
B tes ſumus vobis: *Nec parvuli relinquuntur, adhuc lacte nutriendi, quia & hîc ſequitur*, Et dentes ejus candidiores lacte. *Quid ad hoc reſpondetis, inſani? Nempe iſta manifeſta ſunt; nempe omnes, non dico calumnias contradictionis, ſed etiam nebulas dubitationis expellunt.*

Objiciunt Judæorum nonnulli, Æchmalotarcham quemdam è Tribu Juda oriundum, quem Patriarcham appellant, Judaicum Imperium in Aſia tenere, perpetuâque ſucceſſione eam dignitatem ad Chriſtum uſque extituram, qui proinde nondum venerit. Sic illi in *Seder Olam Zutba*, & apud *Maimonidem in Jad Chazacah*. In eaque per-
C ſuaſione fuerunt jam inde ab *Origenis*, ſuperioribuſque temporibus. *Benjamin Tudelenſis* in ſui Itineris Hiſtoria, Æchmalotarcham illum Bagdadi ſedem habere ſcribit: Infinitas Judæorum copias verſus Eurum ſtatuit, ſui juris, rerum omnium ubertate affluentes, ampliſſima & amœniſſima, uberrimaque loca incolentes, & ab omni reliquorum hominum commercio & aditu ſecluſas, propter vaſtiſſimas ſolitudines interjectas. *Poſtellus Hiſtoria Orientalis*, p. 1. Cap. V. & VI. tradit verſùs Orientem Solem diu latitaſſe decem Tribus, Montium anguſtiis circumcluſas, ſed tandem prognatos ex his Tartaros & Turcas inde
D erupiſſe, vaſtiſſimaſque regiones armis occupaſſe. Quod ex *Haythoni* Armeni Hiſtoria, Cap. XVII. probare conatur. Quin etiam à *Joſepho Lib.* XI. *Antiquitatum Cap.* V. memoriæ proditum eſt, Decem Tribus trans Euphratem deportatas, in immenſam multitudinem ſuâ ætate excreviſſe. Idemque teſtatur *Oroſius Lib.* II. *Cap.* VII. Denique *Libro* IV. *Eſdræ* Cap. XIII. legimus, Decem Tribus in longinquas terras abiiſſe, ut Ritus ſuos ſine impedimento obſervare poſſent, diſceſſiſſe illis aquas Euphratis, & poſt anni unius iter in regionem imperviam *Arſareth* perveniſſe, ibique ſummâ pace frui, dunec Deus ipſas Hieroſolyma
E reducat. *Hæ ſunt*, inquit, *decem Tribus, quæ captivæ factæ ſunt de Terra ſua in diebus Oſee Regis, quem captivum duxit Salmanaſar Rex Aſſyriorum, & tranſtulit eos trans flumen, & tranſlati ſunt in terram aliam. Ipſi autem ſibi dederant conſilium hoc, ut derelinquerent multitudinem Gentium, & proficiſcerentur in ulteriorem regionem, ubi nunquam habitavit genus humanum: Vel ibi obſervare legitima ſua, quæ non fuerant ſervantes in Regione ſua. Per introitus autem anguſtos fluminis Euphratem introierunt. Fecit enim eis tunc Altiſſimus ſigna, & ſtatuit venas fluminis uſquequo tranſirent. Per eam enim*
F *Regionem erat via multa itineris, anni unius & dimidii: Nam regio illa vocatur Arſareth. Tunc inhabitaverunt ibi uſque in noviſſimo tempore; & nunc iterum cùm cœperint venire, iterum Altiſſimus ſtatuet venas fluminis, ut poſſint tranſire: Propter hæc vidiſti multitudinem cum pace.*

Reſpondeo, Mera hæc eſſe Judæorum figmenta, fabulaſque putidiſſimas. Judæos nuſquam gentium jus ſceptri, ditionémve ullam aut imperium obtinere. Frequentes, longinquas, ac celebres illuſtrium viatorum peregrinationes, quibus accurata ſatis terræ habitabilis notitia hac ætate percepta

percepta eſt, ipſorum mendacia refellere. Illos jus
gladii, quod ſupremæ poteſtatis inſigne eſt, nulli-
bi habere. Quod poſt Hieroſolymitanum exci-
dium in reos aliquando animadvertiſſe legaorur
ipſorum Æthnarchæ, ut ſe expertum affirmat *Ori-
genes Epiſtolâ ad Julium Africanum*, id feciſſe vel
diſſimilantibus Romanis, vel id juris ipſis per-
mittentibus. Et id Palæſtinis quidem Judæis in
Palæſtina dumtaxat conceſſum; non Babylonis,
aut Ægyptus, ut teſtator Maimonides. *Benjamin
Tudelenſis* de iis, quæ narrat, nihil præter audi-
tum habere ſe profitetur, & Æchmalotarcham
ipſum à Muhammedanorum Calipha poteſtatem
per ſigilli traditionem accipere ſolitum: Quod
fiduciarii tantùm, non ſupremi dominii argumen-
tum eſt. Sed ne Synagogas quidem, Collegia,
aut Schulas, niſi de licentiâ Principum habuerunt.
Regna illa ex decem Tribubus propagata, quam-
vis imaginaria non eſſent, eorum tamen Æchma-
lotarcham ſive Patriarcham ex Tribu Juda oriun-
dum, quis ſibi præter inſanos Judæos perſuadeat?
Quomodo Tribus illæ aliquem ex Tribu Juda
apud ſe reperire ſemper potuerunt, quem ſibi
præficerent, ex quo Iſrael hujus Tribus detrecta-
vit imperium, ſeque ab illa ſegregavit? cùm ex
illo tempore *Non contantur Judæi Samaritanis*, ut
ait Chriſtus Jeſus Mulierem Samaritanam allo-
quens, *Joannis* iv. 9. Præterea, celeberrimi Rab-
bini ingenuè fatentur Judæus Regiâ Poteſtate,
Sceptro, ac Dominio penitus excidiſſe ſecundùm
illud *Oſeæ* vaticinium Cap. iii. 4. *Dies multos ſede-
bunt Filii Iſrael ſine Rege, & ſine Principe, & ſine
Sacrificio, & ſine Altari, & ſine Ephod, & ſine
Theraphim.* Id agnoſcunt *R. Iſaac Abrabaniel
Commentar. in Iſaiam, R. David Kimchi in Oſee,
R. Bechai, R. David Ganz, & R. Manaſſe.* Di-
ſertiſſimè verò omnium *R. Iſaac A·rich* Narratio-
nes hujuſmodi de Aſiatico Judæorum Imperio,
& Æchmalotarchâ, fictitias eſſe declarat, & ad
ſuorum ſolatium excogitatas. Denique *Origenes*
Lib. iv. [illegible], Cap. i. Judæorum vanitatem
his verbis redarguit, de Chriſto Jeſu loquens:
*Quid verò inde dicendum eſt quod Propheta de ipſo
ante prædixerant, Non ceſſaturos Principes ex Juda,
neque Duces de femoribus ejus, uſquequo veniat Ille
cui repoſitum eſt, Regnum ſcilicet, & uſquequo ve-
niat exſpectatio Gentium? Manifeſtiſſimè enim ex
ipſa Hiſtoria apparet, ex his quæ hodie pervidentur,
quia ex temporibus Chriſti ultra Reges apud Judæos
non extiterunt. Sed & illa omnes ambitiones Judai-
cæ, in quibus ſe jactabant quamplurimi, & in qui-
bus exultabant, vel de Templi decore, vel de Alta-
ris inſignibus, atque omnibus illis Sacerdotalibus
Infulis, Indumentiſque Pontificum, ſimul deſtructa
ſunt. Completa eſt enim Prophetia quæ dixerat:*
Oſe 3. » Per dies multos ſedebunt Filii Iſrael ſine Rege,
» ſine Principe, non erit Hoſtia, nec Altare,
» nec Sacerdotium, nec Reſponſa. *His ergo te-
ſtimoniis utimur adverſus eos, qui videntur aſſerere
de his quæ in Geneſi ab Jacob dicta ſunt, quòd de
Juda dicta ſint, & dicunt permanere adhuc Princi-
pem ex genere Juda, iſtum videlicet qui eſt Gentis
eorum Princeps, quem nominant Patriarcham: nec
deficere poſſe de ſemine ejus qui permaneat uſque ad
adventum ejus Chriſti, quem ſibi ipſi deſcribunt.
» Sed ſi verum eſt quod ait Propheta*, Quia dies
» multos ſedebunt Filii Iſraël ſine Principe, nec
» erit Hoſtia, nec Altare, nec Sacerdotium; *&
utique ex quo ſubverſum eſt Templum, nec hoſtia
offeruntur, nec Altare invenitur, nec Sacerdotium;
conſtat & certiſſimum eſt defeciſſe Principes ex Juda,
ſicut ſcriptum eſt, & Ducem ex femoribus ejus, uſ-
quequò veniet Ille cui repoſitum eſt. Conſtat ergo
quia venit Ille cui repoſitum eſt, in quo expectatio*

A *Gentium eſt. Quod manifeſtè videtur impletum de
multitudine eorum, qui per Chriſtum Deo ex di-
verſis Gentibus crediderunt.* Quæ de decem Tribu-
bus Scriptor libri quarti *Eſdræ* Apocryphus habet,
ceu mera figmenta rejicimus, ſicut & Thalmudis
Hieroſolymitani narrationem, in quo ſcriptum
eſt, Decem Tribus nubibus protectas, & à reli-
quis mortalibus hujuſmodi ſepimento ſeparatas.
Eſto verò trans Euphratem deportatas in immen-
ſam multitudinem excreviſſe, cum *Joſepho & Oro-
ſio* concedamus, ipſas tamen Reges Judæos ha-
buiſſe negamus, neque id *Joſephus* vel *Oroſius*
aſſerunt. Imò illas Barbarorum Imperiis fuiſſe
B ſubjectas, *Sulpitius Severus* obſervat *Lib.* ii. *Hi-
ſtoria Sacra.*

Objiciunt alii: Vocem Hebræam *Sheveth*, quam
Latinus Interpres vertit *Sceptrum* ſive *Virgam*,
non ſignificare ſummum Imperium quod in Tri-
bu Juda, vel in Judaica Gente ad Meſſiæ adven-
tum permanſurum ſit, ſed ſævum & impoten-
tem dominatum, quo miſera ipſorum Gens ab
alienis Principibus premitur & vexatur. Quæ
calamitas finem accipiet, cùm Chriſtus adve-
nerit.

Reſpondetur, Vocem *Sheveth* ſolitariè ſum-
ptam ſignificare dominationem generatim, tam
C æquam & legitimam, quam tyrannicam. Hanc
verò non deſignare, niſi adjuncto epitheto de-
terminetur, ut Pſalmo ii. *Reges eos in virga ferrea.*
Præterea, his verbis, *Et Dux de femore ejus*,
non externos Principes, ſed eorum gentiles ac
tribules deſignari. Tertiò, falſum eſſe quòd duris
ſemper Imperiis afflicti fuerint, cùm mitiſſimis &
æquiſſimis Regibus ſæpe paruerint. Quartò, Tri-
bum Juda à *Davide* uſque ad *Sedeciam* annorum
ferè quingentorum ſpatio Regiam Poteſtatem ha-
buiſſe, adeòque falſum eſſe quòd ad hæc uſque
tempora iniquum externorum Principum domi-
natum paſſa ſit; poſt Sedeciam verò ac reditum
ex Captivitate, Ducibus & Regibus ex propria
D Gente paruiſſe uſque ad *Herodem* Igitur ſi cala-
mitas ipſorum, & dura ſervitus à *Jacobo*, ut vo-
lunt, prædicta, finem acceptura non erat donec
Meſſias veniret, Meſſiam jamdudum veniſſe con-
tra ipſos conficitur: Siquidem ante Chriſti Jeſu
adventum tribulibus ſuis ac gentilibus paruerunt,
& florentiſſimum potentiſſimumque Imperium ſub
Davide & Salomone habuerunt.

At, inquiunt, hæc verba, *Donec veniat Qui mit-
tendus eſt*, non ſignificant Principatum à Tribu
Juda non auferendum donec venerit Meſſias,
ſed poſt adventum Meſſiæ nuſquam deinceps Sce-
ptrum *Juda* auferendum. Et ſanè hæc dictio *Do-
E nec*, non ſemper finem ac ceſſationem notat ejus
rei, de quâ ſermo fit, ſed ejus nonnunquam con-
tinuationem, cum interventu alterius, cui dictio
donec adjungitur. Sic octavo Geneſis de corvo di-
citur: *Non revertebatur, donec ſiccarentur aquæ ſu-
per terram:* Quo non ſignificatur corvum eſſe re-
verſum poſtquam ſiccatæ ſunt aquæ, ſed nunquam
reverſum, ne poſt ſiccatas quidem aquas. Sic vi-
geſimo-octavo *Geneſis* Deus ait Jacobo: *Nec dimit-
tam te donec fecero quod locutus ſum tibi:* Quo non
F ſignificatur quòd *Jacol no* deſerturus eſſet Deus
poſtquàm ea compleviſſet quæ ſpoponderat: imò
verò nuſquam ipſum deſerturum. Sic *Job* viceſi-
mo-ſeptimo capite: *Donec deficiam*, inquit, *non
recedam ab innocentia mea:* quo non ſignificat
Jobus ſe ab innocentia ſua receſſurum cùm defe-
cerit; imò verò ſe nuſquam ab ea diſceſſurum.
Sic *Libri* ii. *Regum Cap. ſexto* legimus: *Igitur
Michol filia Saul non eſt natus filius uſque in diem
mortis ſuæ:* Quibus verbis non ſignificatur *Mi-
chol* die mortis ſuæ filium tandem parituram;

Digitized by Google

Imò verò perpetuò ſterilem fore. Sic de *Joſepho* & *Maria* ſcribit *Matthæus*, Cap. 1. 25. *Et non cognoſcebat eam, donec peperit Filium ſuum primogenitum.* Quibus verbis non ſignificatur quòd poſt *Mariæ* partum eam cognoverit *Joſephus*, ut impius *Helvidius* aſſeruit; ſed perpetuò Virginem fuiſſe cùm interventu partus quò Primogenitum ſuum edidit. Hujus itaque vocis, *Donec*, ſimilis eſt ſignificatio in Jacobæo Vaticinio, ſcilicet Sceptum à *Juda* nuſquam ablatum iri, poſtquàm ſemel venerit Meſſias. Atque hanc Jacobæi Vaticinii interpretationem, non ſolùm Judæi plerique recentiores amplectuntur, ſed etiam inter Chriſtianos & Catholicos Theologos *Cajetanus Commentar. in Geneſim*, cui ex parte ſuffragatur Doctiſſimus Præſul Daniel Huetius *Demonſtrationis Evangelicæ Propoſitione* IX.

Reſpondetur, Vocem *Donec*, deſignare finem Judaici Imperii quo tempore venturus erat Meſſias; alioqui nota & ſignificatio temporis ipſius adventus Jacobæo Vaticinio nulla ineſt, nulla *Jacob* ſigna demonſtraverit quibus agnoſci poſſit. Adde, priſcos Judæos vocem, *Donec*, in vulgari ſignificatione hîc intellexiſſe, quatenus ceſſationem importat ejus rei, de qua fit ſermo: Sic illam accepiſſe Chaldaicarum Paraphraſum Auctores, nec non *R. Salomonem*, & *R. Kimchi*. Sic intellexiſſe *Joſephum*, cùm hujus Oraculi exitum *Veſpaſiano* adulatoriè adſcripſit *Lib.* III. *De Bello Judaico Cap.* XXVIII. & *Libro* VII. *Cap.* XXXI. *Quod autem*, inquit, *Judæos ad Bellum præcipuè incitabat, Vaticinium erat ambiguum ſimiliter in ſacris Codicibus repertum, futurum nempe ut hoc tempore ex Regione aliquis eorum toti orbi imperaret. Hoc nonnulli quidem tanquam ſibi proprium accipiebant, & multi è Sapientibus in eo intelligendo hallucinati ſunt.* Hîc à *Joſepho* notari Oraculum illud Jacobæum, *Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat Qui mittendus eſt, & Ipſe erit expectatio Gentium*, Doctiſſimus *Huëtius* probat, *Demonſtrationis Evangelicæ Propoſitione* VII. *Num.* XXXII. & ex hoc *Joſephi* loco manaſſe cenſet quod *Suetonius in Veſpaſiano* Cap. IV. & *Tacitus Hiſtoria Lib.* V. ſcripſerunt. Sic enim Suetonius: *Percrebuerat Oriente toto vetus & conſtans opinio, eſſe in fatis ut eo tempore Judæâ profecti rerum potirentur. Id de Imperatore Romano, quantùm eventu poſtea patuit, prædictum Judæi ad ſe trahentes rebellarunt.* Tacitus verò: *Pluribus perſuaſio inerat, antiquis Sacerdotum Litteris contineri, eo ipſo tempore fore, ut valeſceret Oriens, profectique Judæâ rerum potirentur: Quæ ambages Veſpaſianum ac Titum prædixerant. Sed vulgus more humana cupidinis, ſibi tantam fatorum magnitudinem interpretati, ne adverſis quidem ad vera mutabantur.* Eminentiſſimi *Cajetani*, & Illuſtris *Huetii* opinionem nihil moror, ſatis eſt obſervare quam immenſum diſcrepet à Judæorum interpretatione. Judæi namque Regni ſui tempus à Meſſia inchoant; at *Cajetanus* longè vetuſtiora Regni hujus ſtatuit initia, de quo *Jacob* vaticinatus eſt. Judæi Regnum temporarium, & cum Mundo finem habiturum intelligunt: *Cajetanus* Regnum primò temporarium ſignatum eſſe cenſet, quod per Meſſiam ſpiritale fiat & æternum, ne ipſo quidem Mundi occaſu finiendum. Doctiſſimus verò *Huëtius* addens *Cajetani* opinioni & expoſitioni quod ipſi deeſſe putat, eamque majorem proferens in lucem, quatuor notari ſtatuit his Jacobi verbis: *Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat Qui mittendus eſt, & Ipſe erit expectatio Gentium.* Primam hanc prædictionis partem, *Non auferetur Sceptrum de Juda*, ait æternam Sceptri poſſeſſionem *Juda* ſpondere. Alteram, *Et Dux de femore ejus*, temporarium & caducum *Juda* præſignificare Principatum. Tertiam, *Donec veniat Qui mittendus eſt*, temporarii hujus Regni finem, & Meſſiæ adventum prædicere. Poſtremam, *Et Ipſe erit expectatio Gentium*, Meſſiæ Regnum non Chananææ Terræ claudendum anguſtiis, ſed quaquaverſus per omnem orbem patens, & ſpiritale futurum nuntiare.

Objicies: Jacobæum iſtud Oraculum nihil contra Judæos Meſſiam adhuc expectantes conficere, ſi Prophetiam hanc non ſimplicem & abſolutam, ſed hypotheticam eſſe reſpondeant: Ea lege nimirum & omine Imperium uſque ad Meſſiæ tempora *Juda* eſſe promiſſum, ſi modò Legi Divinæ obſequatur. Sicut Deus Judæis æternam Terræ Chanaan poſſeſſionem & habitationem promiſerat; neque tamen hæc promiſſio exitum habuit, quia hypothetica erat, eâ ſcilicet conditione adimplenda, ſi pietatem ac juſtitiam colerent, Deique Legem obſervarent: Quòd cùm non præſtiterint, non mirum eſt quod promiſſionum divinarum fructum non fuerint conſecuti. Similiter, inquiunt, Deus Principatum uſque ad Meſſiæ tempora *Juda* promiſerat, non tamen abſolutè, ſed ſub conditione, ſi à Dei cultu & obſervantiâ Divinæ Legis non deficeret: Quam quia non implevit, ideo Jacobæi illius Vaticinii eventus dilatus eſt.

Reſpondetur, Hanc expoſitionem jure optimo rejici, cùm nullo Scripturæ Sacræ teſtimonio fulciatur. Nullum enim eſt Prophetarum Vaticinium, quod ſimili exceptione eludi non poſſet. Certè Prophetiæ hypotheticæ vel expreſſam habent conditionem cujus interventu exitum habituræ ſunt, vel ex aliis Scripturæ Sacræ locis ea conditio diſertè colligitur: At Jacobæum Vaticinium neque conditionem ullam exprimit, neque quod conditionis alicujus interventu exitum habiturum eſſet, ullibi in Sacris Literis ſignificatur: Hæc itaque Judæorum expoſitio arbitraria & temeraria eſt. Præterea, quemadmodum Prophetiæ de Meſſiæ Adventu planæ, ſimplices, & abſolutæ fuerunt; ſic abſoluta fuere Vaticinia, quæ varias ejuſdem Adventûs circumſtantias ſignificabant, nimirum ex ſemine *Abrahæ*, ex Tribu Juda, ex Virgine Matre, in Bethleem naſciturum. Sicut ergo hujuſmodi Prophetiæ ſimplices & abſolutæ fuerunt, non hypotheticæ; ſic etiam illa quæ *Jacobi* verbis continetur, tempus adventûs Meſſiæ per defectum Principatus Judaici ſignificans.

PROPOSITIO III.

Jacobæum Oraculum: « Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de femore « ejus, donec veniat Qui mittendus eſt, « & Ipſe erit Expectatio Gentium, *non* « *ad ſolam Tribum Juda, ſed ad totam Gentem Judaicam pertinet.*

PRobatur invicto argumento ex Hiſtoria Sacra petito. A *Jacobi* morientis edito Vaticinio ad *Davidem* uſque plures extiterunt Judaicæ Gentis Duces ac Principes ex Tribu Juda minimè oriundi. *Moſes* enim & *Joſuë*, qui poſt exitum ex Ægypto primi Populo Judaico imperarunt, tribules Juda non fuere, ſed ille ex Tribu Levi, hic ex Tribu Ephraim ducebat originem. Inter Judices, quorum ſecuta eſt dominatio, duo tantùm fuere ex Tribu Juda prognati, *Othoniel* & *Abeſan*. Judicum Principatum excepit Regium Imperium, quorum

quorum primus *Saül* ex Tribu Benjamini extitit. Ruſum decem Tribus à *Roboamo Salomonis* filio defecerunt, & Principum ex Tribu Juda excuſſo jugo, *Jeroboamo* ex Ephraimitica Tribu, aliiſque Regibus neutiquam ex Tribu Juda ortis paruerunt. Tempore Captivitatis Babylonicæ, Sceptrum à Tribu Juda ablatum eſt in *Jechonia* & *Sedecia*. Poſt ſolutam Captivitatem Babylonicam, Ariſtocratiæ formam aſſumpſit Judæorum Reſpublica, ſumma rerum penes Sacerdotes fuit uſque ad natale Chriſti per quingentos & ampliùs annos. Quæ poteſtas per Aſſamonæos in eo ordine adeò firmata eſt, ut tandem *Ariſtobulus* Pontifex Maximus regimen illius Reipublicæ in formam Regni mutaverit. Fuit penes *Ariſtobuli* poſteros Regia Poteſtas ad *Pompeium* uſque plena & ſolida. Umbram & nomen Imperii ipſis reliquit *Pompeius*, re ademptâ, donec ab *Herode* Regnum Aſſamonæis ereptum, & genus extinctum eſt. Verba igitur illa Jacobæi Vaticinii, *Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat Qui mittendus eſt*, ad ſolam Tribum Juda non pertinent, ſed ad totam Gentem referenda ſunt.

Reſpondent nonnulli, Sceptrum à Tribu Juda ablatum in *Sedecia* non fuiſſe, ſed ſupremam poteſtatem in *Zorobabele* Tribus illius Principe, ſolutâ Captivitate Babylonicâ fuiſſe ſuſcitatam, ut obſervat *S. Cyrillus Libro* VIII. *adversùs Julianum*: Deinde ad *Zorobabelis* poſteros transmiſſam, in hac eadem Tribu ad Chriſtum uſque per Aſſamonæos perſeveraſſe, qui licet ex Levitica Tribu prognati, maternum tamen genus ex Tribu Juda ducebant. Conjunctam quippe fuiſſe per Matrimonia Tribum utramque, ut probant exempla *Aaronis*, qui filiam *Aminadab*, & *Joiadæ* Pontificis, qui filiam *Jorami* Regis, uxores duxiſſe leguntur, *Exodi* VI. VII. & II. *Paralipomenon* Cap. XXII. Hac ratione ex iſta difficultate ſe expediunt *Lyranus*, *Toſtatus*, *Dionyſius Carthuſianus*, & alii.

Verùm nec Regia Poteſtas in Zorobabele fuit; nec Aſſamonæos ex Tribu Juda maternum genus duxiſſe probari poteſt. Id enim unum aut alterum initi à Sacerdotibus cum Virginibus è Tribu Juda Matrimonii exemplum non demonſtrat. Neque credibile eſt Pontifices Maximos è Tribu ſua uxores nunquam duxiſſe, ſed ex aliena ſemper, & quidem ſemper ex eadem, nempe Judæ. Id cum nullo Scripturæ Sacræ, nullo Judaicæ hiſtoriæ teſtimonio nitatur, ceu merum figmentum rejiciendum eſt. Secundò, Apoſtoli verbis id repugnat, diſertè aſſerentis, nullum unquam fuiſſe Sacerdotem ex Tribu Juda, ex qua Jeſus Chriſtus natus eſt. Ad Hebræos VII. 13. 14. *In quo enim hæc dicuntur, de alia tribu eſt, de qua nullus Altari præſto fuit. Manifeſtum eſt enim quòd ex Juda ortus ſit Dominus noſter, in qua Tribu nihil de Sacerdotibus Moyſes locutus eſt.* Nullius porro eſſet roboris argumentum Apoſtoli, ſi Sacerdotes inter tribules Judæ recenſeri jure potuiſſent. Tertiò, Nulla maternæ ſtirpis apud Judæos habita ratio eſt, ſecundùm Thalmudicum illud ſcitum: *Familia Matris non vocatur familia.* Nullum itaque jus ad Sceptrum Tribui Judæ proprium Leviticæ Tribui ex prætenſâ illa affinitate acceſſiſſet.

Longè magis improbabile eſt quod *Genebrardus* in Chronico, & *Baronius* in Apparatu, aſſerere non dubitarunt, Aſſamonæos paternum genus ad *Judam* referre. Eam enim aſſertionem erroris apertè convincunt tum laudatus Apoſtoli locus; tum inſignis ille *Numerorum* XVI, 39. 40. ubi legimus, *Eleazarum* Sacerdotem, Deo Jubente, impiorum *Core*, *Dathanis*, & *Abironis* thuribula ænea produxiſſe in laminas, & affixiſſe Altari, *Ut haberent poſtea filii Iſrael quibus commonerentur, ne quis*
A *accedat alienigena, & qui non eſt de ſemine Aaron, ad offerendum incenſum Domino, ne patiatur ſicut paſſus eſt Core, & omnis congregatio ejus, loquente Domino ad Moyſen.* Eamdem jugulat illud *Jeremiæ* Oraculum de Jechonia, Cap. XXII. 30. *Hæc dicit Dominus: Scribe virum iſtum ſterilem, virum qui in diebus ſuis non proſperabitur: Nec enim erit de ſemine ejus vir, qui ſedeat ſuper ſolium David, & poteſtatem habeat ultra in Juda.* Caduco verò fundamento nitebatur *Baronius*, hoc nimirum loco 1. Maccabæorum V. 63. *Et Viri Juda magnificati ſunt valde in conſpectu omnis Iſraël*: Quo Macca-
B bæos, Maccabæorumque Patrem Judam ſignificari cenſebat. Legitur enim in Græco Textu, ὁ ἀνὴρ Ἰούδας ϗ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐδοξάσθησαν. Id eſt, *Et vir Judas, & fratres ejus glorificati ſunt valde in conſpectu omnis Iſraël.* Idem habet Verſio Syriaca: *Ita Juda & fratres ejus magis laudati fuerunt apud omnes Iſraëlitas.* Sanè Maccabæos ex Tribu Levi, non ex Tribu Juda prognatos, liquet ex Cap. II. Lib. I. *Maccabæorum* V. I. in quo *Mathathias* Maccabæorum parens dicitur *Filius Joannis, filii Simeonis, Sacerdos ex filiis Joarib*: Cujus ſors prima exiit in deſcriptione ſtationum quas ordine
C obire debebant Aaronitides familiæ, I. Paralipomenon XXIV. 7. 19. *Exivit autem ſors prima Joarib, ſecunda Jedei, &c. Hæ vices eorum ſecundùm Miniſteria ſua, ut ingrediantur Domum Domini, & juxta ritum ſuum ſub manu Aaron Patris eorum.* Eodem *Lib.* I. *Maccabæorum* Capite V. 4. ſe Phinee oriundum prædicat Mathathias: *Phinees*, inquit, *Pater noſter zelando zelum Dei, accepit teſtamentum Sacerdotii æterni.* Fuit autem *Phinees Eleazari* filius, *Aaronis* nepos. Adde, Maccabæos non hæreditario jure, ſed electione Populi, Judaicæ Reipublicæ clavum tenuiſſe, ut conſtat
D ex I. Maccabæorum IX. 28. 29. 30. *Et congregati ſunt omnes amici Judæ, & dixerunt Jonathæ: Ex quo frater tuus Judas defunctus eſt, vir ſimilis ei non eſt, qui exeat contra inimicos noſtros. Nunc itaque te hodie elegimus eſſe pro eo nobis in Principem, & Ducem ad bellandum bellum noſtrum.* Et Cap. XIV. 41. *de Simone Maccabæo* dicitur: *Judæi & Sacerdotes eorum conſenſerunt eum eſſe Ducem ſuum, & Summum Sacerdotem in æternum, donec ſurgat Propheta fidelis.* Ne verò Patrum ſuffragiis deſtituti videamus, *S. Cyrillo* opponimus *S. Ambroſium Lib.* III. *in Evangelium S. Lucæ* diſertè aſſerentem, Regnum Davidicum in *Jechonia* defiſſe. *Jechonia regnante*, inquit, *Judæam Babylonii*
E *vaſtaverunt, neque poſtea unquam de ſemine ejus Regnum quiſquam in Judæa potuit obtinere. Poſtea enim Populus de Captivitate dimiſſus ſub Sacerdotibus & Tetrarchis fuit.*

Reſpondent alii: Ex Tribu Juda extitiſſe Principes ad Chriſti uſque tempora, quòd Supremus Hebræorum Senatus à *Moſe* Dei juſſu inſtitutus, *Numerorum* XI. quem *Synedrium Magnum* vocabant, cui commiſſa erat Cabala, Legiſque interpretandæ Munus ſumma cum auctoritate, totus Senatoribus Tribu Juda prognatis conſtaret. Ita *Paulus Burgenſis in Cap.* XLIX. *Geneſis*, *Galatinus Lib.* IV. *De Arcanis Catholicæ Veritatis*, *Joannes*
F *Annius in Breviario Temporum Pſeudo-Philonis* ſui, *Joannes Lucidus Lib. De Emendatione Temporum*, & *Joannes Mirandulanus*.

At inanis ea Reſponſio eſt, nullâque ſolidâ probatione fulta. Nec enim Regia fuit Auctoritas, aut ſumma Poteſtas in rebus politicis penes Synedrium: Neque veriſimile eſt una ex Tribu Juda ſelectos fuiſſe Senatores quibus Conſeſſus ille conſtabat: Cùm ea fuerit Judaici Populi conſuetudo, ut quoties ad publicæ rei negotia certus aliquis virorum prudentium & proborum nume-

rus

Digitized by Google

rus deligendus eſſet, ii ex omnibus Tribubus de-
ligerentur; & *Moyſes* auctore Jethro Socero ſoo
Judices ex toto Iſtael, id eſt, ex omnibus Tribo-
bus conſtituerit, Exodi xviii. 25. *Et electis viris*
ſtrenuis de cuncto Iſrael, conſtituit eos Principes Po-
puli, Tribunos, & Centuriones, & Quinquagena-
rios, & Decanos. Qui judicabant plebem omni tem-
pore. Et Deuteronomii ii. 9. *Dixique vobis illo in*
tempore... Non valeo ſolus negotia veſtra ſuſtinere,
& pondus ac jurgia. Date ex vobis viros ſapientes
& gnaros, & quorum converſatio ſit probata in
Tribubus veſtris, ut ponam eos vobis Principes.
Tunc reſpondiſtis mihi: Bona res eſt, quam vis fa-
cere. Tulique de Tribubus veſtris viros ſapientes
& nobiles, & conſtitui eos Principes, Tribunos, &
Centuriones, & Quinquagenarios, ac Decanos, qui
docerent vos ſingula. Præcepique eis, dicens: Audite
illos, & quod juſtum eſt, judicate. Nec veriſimi-
lior eſt eorum aſſertio, qui non totum quidem
Senatum, ſed Principem tamen Senatus, quem
Caput Scholæ Judæi vocabant, dicunt ex Tribu
Juda delectum fuiſſe. Nam ſumma rerum penes
illum Senatus Principem nuſquam fuit, ſed pe-
nes Reges ante captivitatem; poſt reditum verò
ex captivitate, penes Pontifices. Sequeretur er-
go, in illa etiam hypotheſi, Sceptrum de Juda,
& Ducem de femore ejus ablatum eſſe ante Chri-
ſti tempora. Deinde Principem illum Synedrii
de Tribu Juda ſemper delectum fuiſſe, vel ex ea
neceſſariò deligendum, nec ipſi Rabbini conſen-
tiunt; nullaque hujus rei probatio proferri po-
teſt.

Reſpondent alii: Jacobæi Oraculi hunc ſenſum
eſſe, A Tribu Juda non ante ablatum iri Sceptrum,
formam nempe Reipublicæ ſuis legibus utentis,
ſeque ipſam regentis ac gubernantis, poſtquam
ſemel ad eam perveoerit, quàm Meſſias eaoria-
tur; quo tempore ſolutum iri communitatem ac
regimen Tribus Juda; atque id rerum ipſarum
eventum confirmare: Siquidem Tribubus decem
in peregrinas ac diſſitas regiones expulſis & diſſi-
patis, ſola Tribos Juda ſedibus propriis ac priſti-
nis reſtituta, Juriſdictionem ſuam, Imperium,
civilis corporis formam ſervavit ad Chriſti uſque
Adventum. Reſponſionem ſuam ex eo confir-
mant, qoòd vox *Sheveth*, quam Vulgatus Inter-
pres vertit *Sceptrum*, alii *virgam*, interdum in
Sacris Literis *Tribum* ſeu *familiam* ſignificet, ut
Pſalmo lxxvii. 67. 68. *Tribum Ephraim non ele-*
git: Sed elegit Tribum Juda. Ubi illi voci, *Tri-*
bum, in Hebræo Texto reſpondet, *Sheveth*. Ea-
dem porro ſignificatione vocem illam Hebraicam
in Jacobæo Oraculo eſſe poſitam, ut ſenſus Pro-
phetiæ ſit: *Non auferetur Tribus Juda*, id eſt, ad
Meſſiam uſque permanebit. Ita *Oleaſter*, & alii.

Sed hæc Reſponſio nollo negotio evertitur.
Sceptrum enim, Juriſdictionem, Imperium, ad
Meſſiam oſque non ſervavit Tribus Juda, ſiqui-
dem poſt Captivitatem Babyloniicam fuit penes
Aſſamonæos, alioſque Sacerdotes, tribules Levi.
Prætterea non minùs ſteterunt ad Meſſiam uſque
Benjamitica & Levitica Tribus, quàm Tribus Ju-
da: Nil ergo ſingulare & eximium Tribui Juda
Jacobæum Oraculom prædixiſſe, quoad Regni
perennitatem, fateri debent. Tertiò, etſi Sceptri
nomine Tribum ſignificatam daremus, his tamen
verbis, *Et Dux de femore ejus*, Tribum notari
nemo dixerit, ſed ſingulariom quarumdam perſo-
narum ſucceſſionem, quarum interitus gignendo
reparatur, quod de tota Tribo dici non poteſt.
Quartò, nulla Scripturæ Sacræ Verſio vocem *She-*
veth hoc in loco *Tribum* reddidit, ſed Sceptrum,
Virgam, Imperium, Principatum; & vocem *De*
femore ejus, ſive, ut Textus Hebræus ſonat, *De*

A *inter pedes ejus*, Onkelos & Hieroſolymitanus Pa-
raphraſtes verterunt, *De filiis eorum*: Jonathan,
De ſemine ejus: Quo nomine Tribum neutiquam
ſignificari, ſed ſingulares de Tribu vel Gente per-
ſonas, perſpicuum eſt. Cùm itaque Regia Po-
teſtate in *Sedecia* & *Jechonia* extinctâ, ut prædixe-
rat *Jeremias* Cap. xxii. 30. nemo homo ex Tribu
Juda in eam ſucceſſerit poſt Babylonicam Capti-
vitatem, ſemper conficeretur contra hujus expoſi-
tionis Vindices, Sceptrum de Juda fuiſſe ablatum
longè ante Chriſti tempora.

Reſpondent alii: Etſi uſusfructus Sceptri à Tri-
B bo Juda ſit aliquando ablatus, ipſam tamen pro-
prietatem, ipſum jus ademptum non fuiſſe, illiuſ-
que aliquando per Meſſiam de ſe naſciturum re-
cuperandi ſpem in ea ſuperfuiſſe. Atqui jus ad
Sceptrum, ſive Sceptri proprietas, Sceptrum rectè
appellari poteſt & ſolet. Sic dicimus Imperium
tot annos penes Romanos fuiſſe, quamvis pluri-
mi ex aliis Nationibus creati ſint Imperatores;
quia jus & proprietatem Imperii ſemper habue-
runt, quamvis uſumfructum in aliarum Gentium
homines interdum tranſtulerint. Sic Poloniæ Sce-
ptrum penes Polonos ſemper fuiſſe dicimus, ex
quo Reges habere cœperunt: Quia jus & proprie-
C tatem Regni retinuerunt, qoamvis interdum Re-
ges ex aliis Gentibus ſibi delegerint. Sic poſt Ba-
bylonicam Captivitatem jos & proprietatem Sce-
ptri manſiſſe penes Tribum Juda, quamvis oſuſ-
fructus ad Aſſamonæos, alioſque Sacerdotes
tranſmiſſus ſit.

Verùm hæc Reſponſio non minùs nutat quàm
ſuperiores: Jus enim ad Sceptrum Judaicum Tri-
bui Judæ ablatum eſt in *Jechonia*, Deo ita decer-
nente, non oſusfructus Sceptri dumtaxat; ut
apod *Jeremiam* legitor, Cap. xxii. 30. *Hæc dicit*
Dominus: Scribe virum iſtum ſterilem, virum qui
D *in diebus ſuis non proſperabitur; nec enim erit de ſe-*
mine ejus vir, qui ſedeat ſuper Solium David, &
Poteſtatem habeat ultra in Juda. Præterea, Tribus
Juda ita Sceptrum amiſit, ut illius aliquando
per Meſſiam ex ſe proditorum recuperandi ſpem
nullam habuerit. Agitur enim hîe de Regno ter-
reno & temporali, quòd Chriſtus nec ſibi vendi-
cavit, nec Tribui Judæ reſtituit; ſed novum inſti-
tuit, ſpiritale ſcilicet ac æternom, cujus in poſ-
ſeſſionem omnes Tribus & Nationes vocatæ ſunt.
Regnum enim Chriſti non fuit de hoc Mundo;
& ex *Jechonia* prognatum eſſe Evangeliſtæ teſtan-
E tur, de qoo futurum prædixit *Jeremias*, ut nepo-
tum ipſius nullus Judaicum Imperium teneat. De-
nique hæc Reſponſio totum infringit robur de-
monſtrationis, quam ex hoe Jacobi morientis
Oraculo Judæ edito Chriſtiani contra Judæos
conficiunt. Reponent enim, & pertinaciter con-
tendent, Solum uſumfructum Sceptri, non jus &
proprietatem, Tribui Juda ac Judaicæ Genti
ademptam, ſpemque illud recuperandi ſupereſſe,
quia reſtituet illud aliquando tandem Meſſias,
quem expectant.

Aliorum Reſponſionibus eliſis, noſtram Pro-
F poſitionem Patrum teſtimonio & auctoritate con-
firmamus, qui Jacobæom Oraculum ad totam
Gentem Judaicam, ſive ad omnes Tribus in com-
mune, non ad ſolam Tribum Juda referunt. Præit
cœteris *S. Juſtinus Martyr in Dialogo cum Trypho-*
ne Judæo, pag. 272. *Per ipſum etiam Jacobum Pa-*
triarcham, inquit, *prædictum eſt, duos Chriſti fu-*
turos adventus: Eumque in priore perpeſſionibus ſub-
ditum fore: Atque ubi is veniſſet, in genere veſtro
neque Prophetam, neque Regem futurum. Mox re-
cenſito *Jacobi* Oraculo, de quo agimus: *Porro nun-*
quàm priùs in Gente veſtra eſſe deſiiſſe neque Prophe-
tam, neque Principem, ex quo Imperium accepit,

ut

ne impudenter quidem vel dicere audetis, vel probare poteſtis. Nam Herodem Aſcalonitem, ſub quo paſſus eſt Chriſtus, allegaates, nihilominus dicitis, in genere veſtro fuiſſe Sacrorum Antiſtitem; adeo ut etiam tum vobis licuerit juxta Legem Moyſi offerre oblationes, & legitima alia cuſtodire: Tum autem Prophetas ſucceſſione ſuâ uſque ad Joannem extitiſſe: Quemadmodum tum quoque cùm Babylonem abductus eſt Populus veſter, terrâ vaſtatâ & ſacris vaſis ſublatis, non deſiit eſſe ex vobis Propheta, qui Dominus & Dux, & Princeps Populi veſtri fuerit. Spiritus enim qui erat in Prophetis, Reges vobis unxit & conſtituit. At poſt JESU CHRISTI noſtri B *in genere veſtro manifeſtationem & mortem, haudquaquam Propheta extitit, nec extat. Sed & ſub Rege proprio eſſe deſiiſtis. Ad hæc & Terra veſtra deſolata eſt, tanquam cuſtodia pomorum derelicta. Quod autem verbum per Jacobum dixit*, Et ipſe erit Expectatio Gentium: *figuratè duos ejus denotavit adventus, & futurum eſſe ut Gentes ei crederent ſignificavit: Quod ſerò tandem vobis cernere licet.* Memoriæ lapſu ἐφ' ᾧ ἔπαθε pro ἐφ' ᾧ ἐγένετο, *Sub quo natus eſt*, quod omnino poſtulat Hiſtoria, *S. Juſtinum* ſcripſiſſe, Viri Eruditi obſervarunt.

C Seqoitur *S. Athanaſius*, Lib. De Incarnatione Verbi Dei. *Præſente igitur Sancto Sanctorum*, inquit, *meritò obſignata eſt & Viſio, & Prophetia, & Regnum Hieroſolymitanum deſiit. Tamdiu enim ungebantur apud eos Reges, donec ungeretur Sanctus Sanctorum. Et Moſes quoque eodem ſpatio Regnum Judæorum circumſcripſit, idque hujuſmod Vaticinio:*

Tom. 1. pag. 4.

Geneſ. 49.

» Non deficiet Princeps ex Juda, neque Dux de » femoribus ejus, donec venerint ea, quæ repoſita ſunt ei; & ipſe eſt Expectatio Gentium. » *Unde & ipſe Salvator clamat dicens:* Lex & Pro» phetæ uſque ad Joannem prophetaverunt. *Si* D *igitur vel nunc ullus eſt apud Judæos aut Rex, aut Propheta, aut Viſio; rectè inficiantur adveniſſe Chriſtum: Sin autem neque Rex, neque ulla Prophetia supereſt, ſed obſignata eſt in poſterum & omnis Prophetia; & Civitas & Templum capta: Quorſum iſta impietas & tergiverſatio, ut cùm iſta ipſa facta videant, Auterem qui hæc fecit Chriſtum negent?*

Idem confirmatur ex *Euſebio*, cùm Libro VIII. *Demonſtrationis Evangelicæ*, quem locum infra proferemos, tum Libro I. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, cap. VI. *Per idem tempus*, inquit, *cùm* E *Herodes primus ex alienigenis Judaicæ Gentis Regnum obtineret, completa eſt videbatur Moyſis prædictio quæ ſic habet:* Non deficiet Princeps ex Juda, neque Dux de femore ejus, donec veniat cui ſepoſitum eſt. *Quem etiam expectationem Gentium fore confirmat. Quippe ſine effectu ſemper pendebat prædictio, quamdiu ſub domeſticis Principibus Judæis agere licebat: Qui quidem à Moſe initio ducto, ad uſque Auguſti tempora permanſerunt. Cujus Principatu primus ex alienigenis Herodes Regnum Judææ à Romanis adeptus eſt; cùm, ut à Joſepho quidem traditum eſt, paterno genere Idumæus, Arabs materno eſſet.* Et infra: F *Hyrcano, in quem ultimum Sacerdotum progenies erat devoluta à Parthis intercepto, primus (ut dixi) ex alienigenis Herodes à Senatu & Auguſto Judææ Regnum accepit. Quo tempore cùm Chriſti corporalis præſentia orbi illuceſceret, expectata illa Gentium ſalus exitum ſortita eſt; & Nationum vocatio, prout Prophetarum Oraculis prædictum fuerat, ſubſecuta. Ex quo etiam tempore cùm Principes & Duces ex Juda, id eſt, ex Judæorum Gente defeciſſent, ſucceſſio ſummi Sacerdotii, quod per generis continuam ſeriem proximo cuique hactenus conſtantiſſimè delatum fuerat, conſequenter turbari cœpta eſt.*

A Item ex *S. Joanne Chryſoſtomo* Homiliâ LXVII. in Geneſim; *Poſtea*, inquit, *& tempus quoque manifeſtè declarat, quo adventurus ſit Chriſtus juxta diſpenſationis rationem.* Non deficiet, *inquit*, « Princeps de Juda, neque Dux de femore ejus « donec veniat, cui repoſitum eſt: & Ipſe erit « Expectatio Gentium, *Tamdiu*, inquit, *durabunt* « *Judaica, & Principes Judæorum, quoad ille venerit. Et bene dixit, Quoad ille venerit, cui repoſitum eſt? Quaſi dicat, Ille cui præparatum eſt Regnum: Propterea Ipſe eſt Expectatio Gentium.*

Eodem modo hoc Vaticinium intellexit *S. Am-* B *broſius* Libro *De Benedictionibus Patriarcharum*, cap. IV. *Et ideo donec Ille veniat non deficiet Dux ex Juda; ut uſque ad ortum regalis ſucceſſionis fides incorrupta ſervetur. Poſtea enim ut docuimus Tractatu habito in Evangelium, per Herodem adulterata ſucceſſio prærogativam dignitatis amiſit. Etenim quia verum Regem negaverunt, falſos habere cœperunt. Ergo hoc quod dicit Patriarcha, ſervabatur in Judicibus vel Regibus Judæorum intemerata ſucceſſionis hereditas ducta per Reges:* Donec veniat cui repoſitum eſt: *Ut Eccleſiam Dei congreget ex conventu Nationum omnium, & Gentilium devotione* C *Populorum, hoc eſt, ipſum manet, ipſi debitum reſervatur, ipſi tanta gratia prærogativa defertur.*

Ita etiam intellexiſſe videtur *S. Auguſtinus* Libro XVIII. *De Civitate Dei*, cap. XLV. ubi cùm præmiſiſſet, Judæos, ex quo de Captivitate Babyloniæ reverſi ſunt, non Reges ſed Duces vel Principes habuiſſe ex ordine Sacerdotali, donec *Ariſtobulus*, aſſumto diademate, & Rex & Pontifex factus eſt; ſubdit: *Deinde poſt paucos annos etiam Herodem alienigenam Regem habere meruerunt, quo regnante natus eſt Chriſtus. Jam enim venerat plenitudo temporis ſignificata Prophetico Spiritu per os Patriarchæ Jacob, ubi ait:* Non « D deficiet Princeps ex Juda, neque Dux de femo- « ribus ejus donec, veniat cui repoſitum eſt, & « Ipſe Expectatio Gentium. *Non ergo defuit Ju-* « *dæorum Princeps ex Judæis, uſque ad iſtum Herodem, quem primum acceperunt alienigenam Regem. Tempus ergo jam erat, ut veniret Ille cui repoſitum erat, quod Novo promiſſum eſt Teſtamento, ut Ipſe eſſet Expectatio Gentium.*

Geneſ. 49.

Ita *Theodoretus* Quæſtione CX. in Geneſim. *Prænuntiat etiam*, inquit, *tempus adventus Illius:* Non deficiet Princeps ex Juda, & Dux de fe- « more ejus, donec veniat cui repoſitum eſt, & « E Ipſe eſt Expectatio Gentium. *Hoc adventûs Do-* « *mini indicium eſt clariſſimum. Nam ut Prophetiæ finis oſtenderetur, defecerunt non tantùm Judæorum Reges, ſed Principes Sacerdotum, & Prophetæ. Siquidem cùm Salvator noſter naſceretur, allophyli Reges imperabant ut æternus Rex declararetur, qui erat Gentium Expectatio, ſecundùm promiſſionem ab omnium Deo Patriarchis factam.* Qui Sceptrum de Juda uſque ad Meſſiæ ortum propterea non defeciſſe aſſerunt, quòd Judæi uſque ad *Herodem* Principes ex ſua Gente habuerint, Jacobæum Oraculum ad totam Gentem, non ad unam Tribum Ju- F da referunt: Sed Patres ſupra laudati Sceptrum de Juda uſque ad Meſſiæ ortum propterea non defeciſſe aſſerunt, quòd Judæi uſque ad Herodem Principes ex ſua Gente, ex ſuo Genere habuerint: Jacobæum igitur Oraculum ad totam Gentem Judaicam, non ad unam Tribum Juda referendum cenſent.

Chriſt.

Objiciunt contrariæ ſententiæ Vindices, *Jacobum* morti proximum convocatis filiis ſuis, ſingulis viritim, ſpeciatim, & diſtinctè prædixiſſe, quæ ipſis, eorumque poſteritati olim eventura erant, Geneſis XLIX. 28. *Omnes hi in Tribubus Iſraël duodecim: Hæc locutus eſt eis Pater ſuus, benedixitque*

ſingulis

» manum ejus. *Et rurſus:* Et bellaverunt filii Juda » in Hieruſalem, & comprehenderunt eam, & » deſcenderunt filii Juda in Chananæum... *Itaque cùm in Libro Judicum, diverſis temporibus (tametſi diverſarum Tribuum eſſe videbantur) Judices Populo præeſſent: Tribus tamen Juda in univerſum totius Gentis dux erat: Idipſum verò temporibus David, Succeſſorumque ejus multò magis, quippe cùm planè de Tribu Juda illi exiſterent, & Regnum uſque ad Babylonicam ipſorum cladem produxerint: Poſt quam cladem iis, qui de ea ſervitute in patriam terram reverſi ſunt, rurſus præfuit Zorobabel, Salathiel filius, de Tribu Juda. Inde etiam Scriptura quæ Paralipomenon dicitur, duodecim Tribuum Iſraël ſeriem generis enarrans, ab ea, quæ eſt ipſius Judæ, fecit initium. Ergo ipſo ordine ſequitur ut etiam poſterioribus temporibus fateamur, eamdem Tribum reliquis præfuiſſe, quamvis in parte aliqua varii diverſique Populo præficerentur, quorum ſingillatim genus enarrare ſolita diligentia nequaquam nos poſſumus, propterea quòd nullus ampliùs fertur divinus Liber, qui ex illo uſque ad tempora Salvatoris noſtri narrationem continuaverit. Verumtamen & fama, & ratio dictabit duraſſe tamdiu Tribum Juda, quamdiu tota Gens libertate & ſuis legibus utens, ſub domeſticis Principibus Ducibuſque vitam egerit. Porro hoc illis contigit ab initio uſque ad tempora Auguſti, in quibus cùm Salvator noſter Jeſus hominibus ſe videndum præbuerit, tum verò in ſervitutem Romanis univerſa Gens ceſſit; & pro patriis ac legitimis Ducibus primus Herodes externus illis præfuit, & Rex Auguſtus. Quamdiu igitur non defecit Princeps de Juda, neque Dux de femore ejus, Prophetiarum tempora appoſitis Principum gentis nominibus notabantur... Sed ubi defecit Princeps de Juda, & Dux de femore ejus, cum Expectatio Gentium de qua Prophetæ locuti fuerant, jamjam per Chriſtum vitam eſſet illuſtratura, non ampliùs Reges Juda cenſeri, neque Duces Iſraël cœpere, ſed his ipſis, quemadmodum Prophetiæ ſignificaverant, ſuo certo & finito tempore deficientibus, primus quidem Auguſtus, ſecundus autem Tiberius, & aliorum, & Judaicæ Gentis nuncupati ſunt Reges; nec non alii ſecundùm hos ipſos Judææ Procuratores atque Tetrarchæ, quibus adnumeretur Herodes, à Judæorum genere, ut jam antea dixi, alienus, qui etiam ipſe à Romanis Judæorum Principatum accepit.*

Subinde oſtendit *Euſebius*, hanc Prophetiam, *Non auferetur Sceptrum de Juda*, ad ſingularem Judæ Tribum referendam non eſſe. *Multis enim ſæculis*, inquit, *Principes ac Duces in Judaica Gente extiterunt, qui de illius Viri genere profecti non ſunt. Primus namque ipſe Moſes Dux Populi fuit, qui non de Juda, ſed de Levi natus eſt: Deinde Jeſu de Tribu Ephraim; Poſt quem præfuit Debbora de Tribu item Ephraim, deinde Samſon de Tribu Dan; poſtea cùm ſine Principe eſſent, præfuit ipſis Heli Sacerdos de Tribu Levi. Hi cuncti Judices qui judicabant Iſraël, non de genere ipſius Juda, ſed ex diverſis Tribubus ex alia alius oriundi; & qui poſt hos primus apud eos Regiam Dignitatem accepit Saul, de Tribu » fuit Benjamin. Quomodo igitur illud,* Non deficiet Princeps de Juda, neque Dux de femoribus » ejus, *(ut quiſpiam fortaſſe putaverit) ad Principes de Tribu Juda ac Duces refertur, quando videntur ex quo tempore mortuus eſt Jacob, totis propemodum mille annis, non ex una Tribu ipſius Judæ profecti, ſed ex alia alius uſque ad tempora David? Quòd ſi poſt tam multos & David, & qui ipſi David in Regno apud Judaicam Gentem ſucceſſerunt, de Tribu Juda nati ſunt, ſciendum tamen tibi eſt quòd hi ipſi ne totos quidem quingentos annos totius Gentis Regnum obtinere potuerunt, ſed trium dumtaxat Tribuum, ac ne harum quidem ſolidarum, quippe*

A *cùm iiſdem temporibus alii quidam in parte Gentis ampliore, & in totis novem Tribubus regnaverint. Nam poſt mortem Salomonis, cùm tota Gens à Juda diviſa fuerit, ipſius David Succeſſores trium, ut dicebam, Tribuum, ac ne harum quidem ſolidarum, in Jeruſalem Reges fuerunt uſque ad Babylonicam cladem. Iiſdem verò temporibus in Civitate quæ vocatur Samaria, novem Tribuum Duces non de Tribu Juda, ſed ex aliis alii extiterunt: Quorum primus Jeroboam fuit, de Tribu Ephraim, ac deinceps qui hunc ſecuti ſunt, ut ne mediis quidem temporibus à David uſque ad tempus quo in Babylonem captivi* B *ducti ſunt, ulli de Tribu Juda univerſæ Genti præfuerint. Porro autem quid dicendum eſt, quemadmodum poſt reditum de Babylone rurſus quingentis annis ampliùs uſque ad Chriſti ortum vixerint, eo ſtatu Civitatis utentes, in quo ſoli Optimates rem adminiſtraverint, Pontificibus utique toti Genti Imperantibus, quorum nullus planè de Tribu Juda oriebatur? Ut jam ex his omnibus perſpici poſſit, non ad primum illum Judam, neque ad illius Succeſſores referendum eſſe Oraculum illud, dicens:* Non deficiet Princeps de Juda, neque Dux de femoribus ejus: « *Sed ea quæ ad hunc locum pertinent, uno dumtaxat* C *modo conſtare poſſe, ſi ſecundùm ea quæ priùs à nobis de tota Tribu expoſita ſunt, hæc ipſa intelligenda eſſe dixerimus. Hæc enim Tribus ab initio, & ab ipſius uſque Moſis temporibus, univerſæ Gentis Dux fuit: Itaque ſecundùm hujus Principatum, utpote quam Deus cæteris ab initio præfecerit, & ipſa regio etiam nunc ab ea ipſa Tribu Judææ vocabulum obtinet, & omnes illorum conventus Judæorum appellatur. Sic igitur intelligamus quod dictum eſt, tanquam ſi manifeſtiùs dixiſſet, Non deſinet toti Genti præeſſe Tribus Juda. Ex quo Symmachus:* Non auferetur, *inquit*, Poteſtas de Juda; *Sic utique juris cujuſdam amplioris, & Principatus auctoritatem ejus quæ poſtea* D *futura eſſet Tribus Juda, nobis intelligendam proponens. Hujus enim neque Sceptrum, ut Aquila inquit, (Regis porro Principatûs ſignum hoc erat) neque Poteſtatem, ut Symmachus, ſublatum iri vaticinatur, Donec veniat, inquit, cui repoſitum eſt, atque ipſum fore Expectationem Gentium.*

Primum igitur admirari operæ pretium fuerit; quid ita cum XII. Tribus eſſent, à nulla aliâ niſi unâ ipſius Juda, Gentis etiamnunc appellatio uſurpetur. Quod ego quidem non ob aliud contigiſſe arbitror, quam ob ipſius Prophetiæ oraculum, quod uni Tribui Juda Principatus dignitatem attribuit. Quin etiam patria ipſorum terra eadem de cauſa Judææ appellationem ſortita eſt.. ſic ſanè iſtud: Non de- E ficiet Princeps de Juda, *ad ipſam Tribum à nobis relatum eſt, & hoc uno dumtaxat modo Oraculi veritas locum habet. Namque à Moſis uſque temporibus deinceps non defecerunt particulares quidem ipſorum Principes, qui ex diverſis Tribubus Genti præfuerint; in univerſum autem Tribus Juda, quæ totius Gentis Principatum tenuerit. Exemplo id tibi apertè liquebit. Ut enim in Romano Imperio ſingularum Gentium Procuratores, & Præſides, Prætoreſque, & Caſtrorum Præfecti, & qui omnes dignitate antecunt, Reges, non omnino omnes de ipſa Romana Urbe capiuntur, neque de Remi ſive Romuli genere,* F *ſed ex innumerabilibus, alius aliunde, Nationibus: Omnes tamen & Reges, & qui poſt ipſos ſecundo loco Principes, Præſideſque habentur, Romanorum appellatione notantur, & Romanorum denominatur Imperium, & eamdem denominationem in univerſum omnes Magiſtratus attingunt: Sic etiam in rebus Hebræorum conſtituere intelligereque oportet, tamquam una quidem in univerſum Tribus Juda totam Gentem de ſuo nomine illuſtrem reddiderit, particulares verò Duces ac Reges ex diverſis extiterint Tribubus, qui tamen communi illa Juda appellatione honorem acceperint.*

DISSERTATIO XIII.

DE HISTORIA, ET Libro Job.

TRes Quæſtiones hac in Diſſertatione occurrunt dirimendæ. Prima de *Jobi* Hiſtoria, An vera, an fabuloſa ſit? Altera, de *Jobi* Patriâ: Tertia de *Jobi* Libro & ejus Auctore: Utrum ſcilicet Liber Canonicus ſit, & quis eum ſcripſerit?

PROPOSITIO I.

Vera eſt Jobi Hiſtoria, non fabuloſa vel Parabolica, ut Thalmudiſtæ, Maimonides, R. Schem Tob, Anabaptiſtæ, & Lutherus impiè delirarunt.

Maimon. in More Nevoch. R. Schem Tob. in Job. Luther. in Comuniali Serm. de Patriarch. & Proph.

JObum aliquando inter homines vixiſſe, nec ſcenicam eſſe perſonam, & revera ipſi contigiſſe quæ in Libro ejus nomine inſcripto narrantur, multis ac luculentis evincitur argumentis. Primò ex Scriptura Sacra, quæ *Jobi* meminit ceu hominis juſti & ſancti, qui revera extiterit, ejuſque pietatem & patientiam commendat ac fidelibus in exemplum proponit. Exechielis XIV. 14. *Et ſi fuerint tres viri iſti in medio ejus, Noë, Daniel, & Job: Ipſi juſtitiâ ſuâ liberabunt animas ſuas, ait Dominus exercituum. Quòd ſi & beſtias peſſimas induxero ſuper terram, ut vaſtem eam; & fuerit invia, eò quod non ſit pertranſiens propter beſtias: Tres viri iſti ſi fuerint in ea, vivo ego, dicit Dominus Deus, quia nec filios nec filias liberabunt: Sed ipſi ſoli liberabuntur, terra autem deſolabitur. Vel ſi gladium induxero ſuper terram illam, & dixero gladio: Tranſi per terram; & interficero de ea hominem & jumentum; & tres viri iſti fuerint in medio ejus: Vivo ego, dicit Dominus Deus, non liberabunt filios neque filias: Sed ipſi ſoli liberabuntur. Si autem & peſtilentiam immiſero ſuper terram illam, & effudero indignationem meam ſuper eam in ſanguine, ut auferam ex ea hominem & jumentum; & Noë, & Daniel, & Job fuerint in medio ejus: Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia filium & filiam non liberabunt: Sed ipſi juſtitiâ ſuâ liberabunt animas ſuas.* Ex quibus patet, tam verè extitiſſe *Jobum*, quàm *Danielem*, & *Noë*.

Item Tobiæ II. 12. 15. *Hanc autem tentationem ideo permiſit Dominus evenire illi* (Tobiæ) *ut poſteris daretur exemplum patientiæ ejus ſicut & Sancti Job... Nam ſicut Beato Job inſultabant Reges, ita iſti parentes & cognati ejus irridebant vitam ejus, dicentes: Ubi eſt ſpes tua, pro qua eleemoſynas & ſepulturas faciebas?*

Item Jacobi V. 11. *Ecce beatificamus eos qui ſuſtinuerunt. Sufferentiam Job audiſtis, & finem Domini vidiſtis, quoniam miſericors Dominus eſt, & miſerator.*

Præterea, Liber *Job* veræ Hiſtoriæ characteres habet, cùm & nomen proprium viri adſcribatur, & terra cujus incola fuit nominetur, & liberorum ejus numerus, ac bona ſingillatim recenſeantur; deſignentur etiam nominatim Populi, qui bona ipſius deprædati ſunt; Amicorum qui ad ipſum adierunt, ut eum in extrema calamitate conſolarentur, numerus, nomina, patria deſignentur; verba quæ ſimul habuerunt, referantur: Quæ omnia veræ Hiſtoriæ argumenta eſſe nemo ſapiens negaverit.

Probatur ſecundò ex *Ariſtea*, in eo quem de Judæis edidit Commentario. Fuit autem id *Ariſtea* Opus *Alexandro Polyhiſtore* vetuſtius, qui inſignem ex eo depromtam pericopen lucubrationibus ſuis intexuerat, quam habemus apud *Euſebium Libro IX. Præparationis Evangelicæ*, Cap. XXV. *Ariſteas* (inquit Polyhiſtor) *in ſua de Judæis Hiſtoria, Auctor eſt Eſaum ex Baſſarâ conjuge Jobum in Idumæa filium genuiſſe, ſedemque ſibi in Auſitide regione ad ipſum Idumææ & Arabiæ confinium delegiſſe. Eumdem æquitate præſtantem, ac pecore imprimis abundantem fuiſſe: Quippe ovium ſeptem millia, camelorum tria millia, paria boum quingenta, gregaleſque aſinas totidem numeraſſe. Copiam agrorum non abſimilem. Ac Jobum quidem Jobamum antea nominatum eſſe. Porro Deum exploranda hominis probandaque virtutis gratiâ, diuturnis eum gravibuſque calamitatibus exercuiſſe. Primùm enim aſinarum boumque armenta à latronibus per vim abacta eſſe; tum oves ſimul atque Paſtores igne cœlitus immiſſo conflagraſſe; mox & camelos à latronibus ſimiliter abductos, filioſque omnes ædium ruinâ oppreſſos fuiſſe: Poſtremò illum etiam eo ipſo die fœdiſſimo totius corporis ulcere laboraſſe. Quibus in anguſtiis poſitus cùm eſſet, ad eum inviſendi causâ Eliphaſi Themanitarum Regem, Baldadem Sauchæorum Tyrannum, Sopharem Mannæorum Regem, & Elium Barachielis filium Zobitem conveniſſe. Qui cùm eum alloquio ſolarentur, Ipſum, tametſi conſolatione omni careret, futurum tamen reſpondiſſe, uti pietatis ſuæ laudem hac in tanta malorum acerbitate perpetuam retinere. Deum verò hac ejus integritatis & conſtantiæ vi majorem in modum probatâ, non Ipſum tantum morbo liberaſſe, verùm etiam ingentibus deinceps opibus ac fortunis cumulaſſe.* Hæc *Alexander Polyhiſtor* ex *Ariſtea*.

Probatur tertiò, ex antiquis Patribus, qui eximium illum & Sanctiſſimum Heroem celebrant, & Chriſtianis ceu patientiæ exemplar in adverſis imitandum proponunt. Ita *Origenes Homiliâ* IV. *in Ezechielem*, ubi exponens illum Prophetæ locum, *Et ſi fuerint iſti tres viri in medio ejus*, ait: *Quomodo poteſt in terra peccatrice trium iſtorum pariter numerus commorari? Quomodo tam diverſis temporibus viventium poteſt inter ſe vita conjungi? In præſenti legimus, in peccatrice terra eos pariter conſiſtere, id eſt, Noë qui in Diluvio fuit, & Danielem qui in Captivitate Babylonis commoratus eſt, & Job qui temporibus Patriarcharum, & Moyſi vixiſſe perhibetur? Hoc enim tempus invenimus vitæ Job.* Ibidem ubi præmiſit, *Noë, Job, & Danielem* ab *Ezechiele* fuiſſe præ cæteris eò loci commemoratos, ex Hebræorum ſententiâ, quia tria tempora viderunt, lætum, triſte, & rurſum lætum, ſubdit: *Videamus an & Job tria tempora habuerit. Fuit quidem locuples: Erant quippe ei oves ſeptem millia, cameli tria millia, juga boum quingenta, & ſupellex multa valde, filii ſeptem, filiæ tres. Deinde accepit poteſtatem diabolus adverſùs eum. Vide tempora commutata. Dives in liberis pater repente orbus efficitur: Dives in cenſu dominus ad ultimam deducitur egeſtatem. Ecce duo tempora. Poſt hæc, apparet ei Dominus, & loquitur ei de nube, & ipſe Job ea quæ ſunt in Libro ejus ſcripta reſpondit. Igitur in primo tempore Dei laudibus prædicatur: In ſecundo tentationi traditur, & ſæviſſimo ulcere percuſſus à pedibus uſque ad caput triſtia & dura perpetitur. Ad extremum facta ſunt ei oves quatuordecim millia, cameli ſex millia, juga boum mille, aſinæ paſcentes mille,*

mille, & naſcuntur ei filii ſeptem, & filiæ. Atque ita & in Job tria tempora deprehendimus, quæ in juſtis hominibus reperimus.

Ita Auctor trium Librorum in *Job Origeni* falsò adſcriptorum, Libro 1. *Similiter autem & in conventu Eccleſiæ in diebus ſanctis legitur Paſſio Job, in diebus Jejunii, in diebus abſtinentiæ, in diebus in quibus tamquam compatiuntur ii qui jejunant & abſtinent, admirabili Job: in diebus in quibus in jejunio & abſtinentiâ Sanctam Domini noſtri Jeſu Chriſti Paſſionem ſectamur. Cujus Paſſionis atque Reſurrectionis Domini formam atque exemplum Job Paſſio in multis gerebat, ſicut ii, qui diligentiùs requiſierunt, repererunt.* Item: *Alius fide fulget, ut Abraham: Alius caſtitate lucet, ut Joſeph: Alius manſuetudine, ut homo Dei Moyſes: Alius conſtantiâ atque tolerantiâ vehementium dolorum, ſicut admirabilis Job.* Et eum *quintum ab Abraham* fuiſſe aſſerit.

Ita *Tertullianus* Libro *De Patientia*, Cap. XIV. *O feliciſſimum illum quoque, qui omnem patientiæ ſpeciem adversùs omnem Diaboli vim expunxit! Quem non abacti greges, non illæ in pecore divitiæ, non filii uno ruinæ impetu adempti, non ipſius denique corporis in ulcere cruciatus, à patientia & fide Domino debitâ excluſit; quem Diabolus totis viribus fruſtra cecidit. Neque enim à reſpectu Dei tot doloribus avocatus ille eſt, ſed conſtitit nobis in exemplum & teſtimonium, tam ſpiritu quàm carne, tam animo quàm corpore, patientiæ perpetrandæ: Ut neque damnis ſæcularium, nec amiſſionibus cariſſimorum, nec corporis quidem conflictationibus ſuccidamus. Quale in illo viro feretrum Deus diabolo extruxit? Quale vexillum de inimico gloriæ ſuæ extulit, cùm ille homo ad omnem acervum nuntiorum nihil ex ore promeret, niſi, Deo gratias: cùm uxorem jam malis delaſſatam, & prava remedia ſuadentem execraretur? Quid? Ridebat Deus: Quid? Diſſecabatur Malus, cùm Job immundam ulceris ſui redundantiam magnâ æquanimitate deſtringeret, cùm erumpentes beſtiolas inde in eoſdem ſpecus & paſtus reformoſæ carnis ludendo revocaret. Itaque Operarius ille victoriæ Dei, retuſis omnibus jaculis tentationum loricâ clypeoque patientiæ, & integritatem mox corporis à Deo recuperavit, & quæ amiſerat, conduplicata poſſedit. Et ſi filios quoque reſtitui voluiſſet, pater iterum vocaretur. Sed maluit in illo die reddi ſibi. Tantum gaudii, ſecurus de Domino diſtulit. Suſtinuit tam voluntariam orbitatem, ne ſine aliquâ patientiâ viveret.*

Ita *S. Cyprianus* Libro De Bono Patientiæ; *Sic Job examinatus eſt & probatus, & ad ſummum faſtigium laudis patientiæ virtute provectus. Quanta adverſus eum Diaboli jacula emiſſa? Quanta admota tormenta? Jactura rei familiaris infligitur, numeroſæ ſobolis orbitas irrogatur: Dives in cenſu dominus, & in liberis pater ditior: nec dominus repente, nec pater eſt: Accedit vulnerum vaſtitas, & tabeſcentes ac fluentes artus edax quoque vermium pœna conſumit. Ac ne quid omnino remaneret, quod non Job in ſuis tentationibus experiretur, armat diabolus & uxorem: illo antiquo nequitiæ ſuæ uſus ingenio, quaſi omnes per Mulierem decipere poſſet & fallere, quod fecit in Mundi origine: Tamen Job gravibus ac denſis conflictationibus frangitur, quò minùs inter illas anguſtias & preſſuras ſuas Dei benedictio victrice Patientiâ prædicetur.*

Tom. 1. Ita *S. Baſilius* Homiliâ IV. De Gratiarum Actione: *Nonne Job adamantino corde erat? Non impacta ipſi erant ex lapide viſcera? Momento temporis unâ & eâdem plagâ obtriti liberi decem conciderunt in delectabili & perquàm amœna domo. Quo potiſſimùm tempore ſe mutuò oblectabant, hoc in iſtos geniale illud domicilium decuſſit Diabolus. Menſam*

A *liberorum madentem ſanguine contemplatus eſt. Liberos vidit haud uno quidem pregnates tempore, at unum communemque ſortitos vitæ exitum. Non ejulavit, non ſibi divulſit comam, vocem ingeneroſam nullam emiſit, magis verò celebrem illam & omnium ore decantatam gratiarum actionem deprompſit:* Dominus dedit, Dominus abſtulit: Sicut Domino placuit, ita & factum eſt. Sit nomen Domini benedictum. *Nullóne hic utebatur ſenſu doloris? Id quinam potuit fieri? Nam & hic de ſeipſo dicit:* Ego flevi ſuper omni afflicto. *Id de ſe proferens eſt ne mentitus? Atqui Scriptura veritas hoc illi adſtruit teſtimonium ab ipſo ſtans, quia præter cæteras virtutes* B *verax fuit. Ait enim:* Homo irreprehenſibilis, juſtus, pius, verax. *Tu è diverſo uteris cantilenis neſcio quibus ad ciendum in auditorum animis lamentabilem mœrorem.*

Ita *S. Joannes Chryſoſtomus* Homiliâ V. ad Populum Antiochenum. *Ex throni*, inquit, *Regis aſpectu nullum erit ſpectantibus lucrum, ſed temporalis dumtaxat delectatio, nullam habens utilitatem: Ex ſimo Job autem viſo omnem quis capiet utilitatem, & diſciplinam multam, & exhortationem ad patientiæ rationem. Itaque multi nunc longam & tranſ-* C *marinam peregrinationem à terra finibus in Arabiam abeunt, ut ſimum illum cernant, & conſpicati terram deoſculentur, quæ illius Victoris certamina, & cruorem omni auro pretioſiorem ſuſcepit. Neque enim tantùm radiarat prætexta, quantum illud corpus tunc reſplendebat, non alieno, ſed proprio lotum ſanguine. Ulcera verò illa gemmis omnibus erant cariora. Margaritarum enim natura nihil vitæ noſtræ prodeſt, nec ullum uſum habentibus neceſſarium explet: Ulcera verò illa ſunt omnis triſtitiæ conſolatio. Et ut diſcas quòd hoc verum eſt, ſi quis filium legitimum unigenitum amittat, oſtende infinitas ipſi gemmas, & non conſolaberis dolorem: Commonefaciens autem* D *ipſum vulnerum Job, facilè mederi poteris, ſic dicens: Quid luges, homo? Tu quidem filium unum amiſiſti: Beatus autem ille, cùm omnis filiorum cœtus ablatus fuiſſet, in ipſâ quoque carne plagam accepit, & nudus in ſimo ſedebat, undique ſaniê diffluens, dum paulatim ipſius caro conſumeretur: juſtus, verax, in Deum pius, omni malâ re abſtinens, Deum virtutis teſtem habens. Si enim hæc verba dixeris, omnem lugentis triſtitiam extinxeris, & omnem dolorem ſuſtuleris; & ſic Juſti vulnera margaritis utiliora ſiunt. Imaginamini igitur & vos Athletam illum, & exiſtimate vos cernere ſimum illum, & ipſum in medio ſtercoris ſedentem: Statuam au-* E *ream, gemmatam, qualem dicere non novi: Neque enim tam pretioſam valeo materiam invenire, ut illi cruentato corpori comparari poſſit. Sic omni materiâ pretioſiſſimâ carnis illius natura erat multò venerabilior, & ulcera ſolaribus radiis ſplendidiora. Hi enim corporis oculos illuminant: Illa verò mentis noſtra lumina illuſtrant: Illa Diabolum penitus excæcaverunt. Propterea namque poſt illam plagam reſiluit, nec deinceps apparuit. Tu verò dilecte, & hinc diſce tribulationis lucrum quantum eſt: Etenim quando dives erat, & otio fruebatur Juſtus, unde accuſaret ipſum habuit, mendaciter quidem: Verùm omninò verè habuit unde diceret,* Num te gratis colit F Job? *Poſtquam verò ipſum ſpoliavit, & fecit pauperem, nec hiſcere quidem ampliùs auſus eſt. Et cùm dives quidem eſſet, cum ipſo pugnare parabat, & ſupplantare minabatur: Poſtquam verò pauperem fecit, & omnia abſtulit, & in extremum dolorem induxit, tunc repulſus eſt: Et quando ſanum quidem erat ipſius corpus, manus apponebat: Ut verò ipſius carnem vulneribus implevit, tunc aufugit victus. Profanorum certaminum Pugiles cùm adverſariorum capita contriverint, tunc victores ſunt & coronantur: Hic verò cùm Juſti corpus contriviſſet,*

tune victus eſt, & retroceſſit; & poſtquam ipſius latera undique confodit, ipſe quidem nihil profecit: Repoſitum enim ibi aurum non abſtulit: Nobis autem ipſum clariorem reddidit.

Et Sermone i. *De Juſto & Beato Job*, Tom. vi. *Annuus*, inquit, *ad nos hodie certator orbis advenit, venit ad nos mirabilis Pugil atque Angelis par: Qui permultum à diabolo pulſatus, & permultum à Deo teſtimoniis comprobatus: Qui permultum à diabolo tritus, & multa bravia ab Angelis ſpectatoribus conſecutus; Qui ab inimico mirum in modum caſus, & magnus vir magnis dignus coronis in orbe à Deo oſtenſus... Angelica lingua nobis neceſſariò accedat, quò ſummis, ut ita dicam, digitis unguenti alabaſtrum tangentes, Eccleſiam ſimul repleamus. Audiamus Hiſtoriam de ipſo dicentem: In omnibus his quæ evenerunt ei, nihil peccavit Job labiis in conſpectu Domini.* Lege & hunc, & tres alios ejuſdem argumenti Sermones elegantiſſimos.

Ita *S. Hieronymus* Epiſtolâ cxii. *Job exemplar Patientiæ, quæ non myſteria ſuo ſermone complectitur?*

Ita *S. Auguſtinus* Sermone lxxxi. De Verbis Evangelii ſecundùm Matthæum. *Sedebat*, inquit, *ſub magnâ preſſurâ Job in ſtercore, inops ſine ope, ſine ſubſtantiâ, ſine filiis; plenus, ſed vermibus, quod quidem ad hominem pertinet exteriorem. Sed quia & intus Deo plenus erat, laudabat Deum, & preſſura illa non illi erat ſcandalum. Ubi ergo ſcandalum? Quando acceſſit ei uxor, & ait,* Dic aliquid in Deum, & morere. *Omnibus quippe ablatis à Diabolo, exercitato Eva ſervata eſt, non ad conſolationem, ſed ad tentationem viri. Ecce ubi ſcandalum. Exaggeravit miſerias ejus, miſerias etiam ſuas cum illius, & cœpit perſuadere blaſphemiam. Ille autem, qui erat mitis, quia Deus ex lege ſuâ docuerat eum, & mitigaverat à diebus malignis, pax multa erat in corde ejus diligentis Legem Dei, & non erat illi ſcandalum. Illa ſcandalum erat, ſed illi non erat. Denique vide mitem in Lege Dei, Lege duce æternâ. Nam Lex illa in tabulis data Judæis nondum erat temporibus Job, ſed manebat adhuc Lex æterna in cordibus piorum, unde illa deſcripta eſt quæ Populo data eſt. Quia ergo mitigatus erat Lege Dei à diebus malignis, & pax ei multa erat diligenti Legem Dei, vide quam ſit mitis, quid reſpondit. Hic diſce quid » propoſui: Qui ſunt mites. Locuta es, inquit, tan» quam una ex inſipientibus mulieribus. Si bona » percepimus de manu Domini, mala non ſuſtine» mus?*

Et Sermone xci. *Gratis ergo amandus eſt Deus. Nam diabolus hoc Sancto Job, neſciens quid in illo intus ageretur, magnum crimen objecit, dicens,* Nunquid gratis colit Job Deum? ..... *Sed talis erat vir Job, de quo nihil poſſet confingere: Nota enim erat & nimis clara vita ejus. Sed quia multas habebat divitias, hoc objecit, quod etſi eſſet, in corde eſſe poſſet, in moribus apparere non poſſet. Colebat Deum, faciebat eleemoſynas; & quo corde faciebat, nemo ſciebat, nec ipſe Diabolus, ſed Deus noverat. Perhibet Deus teſtimonium Servo ſuo: Diabolus calumniatur Servo Dei. Permittitur ille tentari, probatur Job, confunditur Diabolus. Invenitur Job gratis colere Deum, gratis diligere: Non quia aliquid dedit, ſed quia ſeipſum non abſtulit. Ait » enim,* Dominus dedit, Dominus abſtulit; Sicut » Domino placuit, ita factum eſt: Sit nomen Do» mini benedictum. *Ignis tentationis acceſſit; ſed aurum, non ſtipulam invenit: Abſtulit ſordes, non convertit in cinerem.*

Tom. v. inter Sermones de Diverſis, p. 1428.

Et Sermone cccxliii. poſtremæ Editionis Monachorum Congregationis Sancti Mauri, de ſpiritalibus divitiis loquens, hæc habet: *His divitiis plenus erat Sanctus Job; Omnia uno ictu perierant,*
A *nihil in domo ejus remanſerat, quibus paulò ante opulentus videbatur, ſubitò mendicus, in ſtercore à capite uſque ad pedes vermibus ſcatens. Quid iſtâ miſeriâ miſerius? Quid interiore fœlicitate fœlicius? Perdiderat omnia illa quæ dederat Deus: Sed habebat ipſum, qui dederat omnia, Deum.* Nu« dus, *inquit*, exivi de utero matris meæ, nu« dus revertar in terram: Dominus dedit, Do« minus abſtulit; Sicut Domino placuit, ita fa« ctum eſt: Sit nomen Domini benedictum. *Cer« te pauper eſt? Certè nihil habet? Si nihil remanet, de quo theſauro gemma iſta laudis Dei proferebantur? Poſtea uſque ad carnem Tentator acceſſit:*
B *Omnibus ſublatis tentatricem Mulierem reliquit. Evam dimiſit, ſed Adam ille non fuit. Et ibi qualis inventus eſt? Quomodo reſpondit uxori blaſphemiam ſuggerenti?* Locuta es, *inquit*, tanquam « una ex inſipientibus mulieribus. Si bona ſuſce« pimus de manu Domini, mala cur non tole« ramus? *O virum putrem & integrum! ò fœdum « & pulchrum! ò vulneratum & ſanum! ò in ſtercore ſedentem, & in cœlo regnantem! Si amamus, imitemur.*

Ita *S. Ambroſius Libro de Paradiſo*, Cap. ii.
C *Diaboli malitia*, inquit, *Job Sancti Viri fecit eſſe virtutem & patientiam clariorem. Hujus malitia juſtitiam ejus exercuit; ut certaret & vinceret, & victoriam corona ſequeretur.*

Et Enarratione in Pſalmum xxxvii. *Cognoſcamus igitur, quoniam & ubi Diabolus vulnerat, ſagitta Domini vulnerare dicatur. Nempe ſic legimus, quod cùm in concilio Angelorum Sanctum Job ſervulum ſuum Dominus converſus ad Diabolum prædicaret: ut ureretur invidus, & humani generis adverſarius (hunc enim inferioris ſubſtantiæ viri, condemnatio ejus eſt qui de ſtatu ſuperiore dejectus eſt) reſponderit Diabolus, Quia non gratis Job Dominum veneraretur, qui nutu Dei omnibus abundaret,* Sed «
D mitte, *inquit*, manum tuam, & tange omnia « quæ habet: Videamus ſi non in faciem te bene« dicat. *Et Deus poteſtatem dedit diabolo, ut mit« teret manum ſuam in omnia quæ haberet Job. Quibus geſtis, cùm Sanctus Job immobilis in ſua fortitudine permaneret, quia non eſt motus Job aut interitu filiorum, aut diſpendio facultatum: Iterum Dominus ad Diabolum dixit, illudens ei, quòd diſſipaſſet omnia quæ habuerat Job, filios ejus interemiſſet; ipſum tamen nequaquam movere de virtutis ſtatione potuiſſet. Et ille reſpondit:* Quæcunque habet ho« mo, pro anima ſua dabit. Sed mitte, *inquit*, ma« E num tuam, & tange carnem & oſſa ejus. *Et ac« cepit iterum poteſtatem ut mitteret manum ſuam in corpus ejus: tamen ut animam ipſius cuſtodiret. Et perfudit ulceribus Sanctum Job, ubi eſt egreſſus à Domino. Advertimus ergo quòd manus Domini dicatur, ubi eſt hominis, Diabolo infeſtante tentatio. Siquidem & Job manum Domini dixit eſſe quæ ſe tetigerit, & ſagittas Domini eſſe memoravit ſagittas piratarum.*

Ita *S. Gregorius Magnus* Præfatione in Librum *Job* Cap. ii. *Ad confutandam impudentiam noſtram, gentilis homo ad exemplum deducitur, ut quia obedire homo legi ſub lege poſitus deſpicit, ejus ſaltem*
F *comparatione evigilet, qui ſine lege legaliter vixit. Quâ verò auctoritate Liber iſte ſit præditus, ita Sacrarum Paginarum ſoliditas atteſtatur, dum per Prophetam Ezechielem dicitur: Quòd tres ſolummodo viri liberentur, Noë ſcilicet, Daniel, & Job. Nec immeritò inter Hebræorum Vitas in auctoritatis reverentiam Vita Juſti Gentilis adducitur: Quia Redemptor noſter ſicut ad redemptionem Judæorum & Gentilium venit, ita utrorumque vocibus prophetari voluit.* Et Cap. vi. *Ad oſtendendam innocentiam, venit Abel: Ad docendam actionis munditiam, venit Henoch:*

Henoch: Ad inſinuandam longanimitatem ſpei & operis, venit Noe: Ad manifeſtandam obedientiam, venit Abraham: Ad demonſtrandam, conjugalis vitæ caſtimoniam, venit Iſaac: Ad inſinuandam laboris tolerantiam, venit Jacob: Ad repetendam pro malo bona retributionis gratiam, venit Joſeph: Ad oſtendendam manſuetudinem venit Moyſes: Ad informandam contra adverſa fiduciam, venit Joſue: ad oſtendendum inter flagella patientiam, venit Job. Ecce quàm fulgentes Stellas in Cælo cernimus: Ut inoffenſo pede operis, iter noſtræ noctis ambulemus.

Ita Eccleſia Græca pariter & Latina *B. Jobi* memoriam in Sacris Faſtis celebrans, hæc ad diem x. Maii, illa ad diem vi. In Menologio *Baſilii Porphyrogeniti* Imperatoris, ad dictam diem hæc leguntur: *Memoria Jobi Viri juſti, & multorum certaminum victoris. Prophetavit autem annos quinque & triginta, ac Chriſti Incarnationem præceſſit annis mille nongentis viginti & quinque. Hunc verum Deo Juſtum, ac diu multùmque probatum, expetivit à Deo Diabolus, ut quamdiverſimodè affligeret. Cùm autem Deus vellet eum magis illuſtrem ac glorioſum reddere, tradidit eum Diabolo: Qui non modò eum fortuna bonis ac liberis ſpoliavit: ſed & ipſum morbis aggrediens, vulneribus ac plagis undique circumſeptum, in ſterquilinium dejecit. Verùm Sanctus Vir cùm omnes has ærumnas conſtanter pertuliſſet, & in omnibus Deo gratias egiſſet, Diabolum ſummo affecit dedecore. Denuo etiam duplò majores divitias ſuper terram aſſecutus, & uxorem reſumens, ac liberos ſuſcipiens, cùm Deo de more ſe ſe ſummè gratum exhibuiſſet, in pace deceſſit.* His pene gemina ſunt, quæ in MS. Synaxario Conſtantinopolitano, & in Menæis, ac Novo Anthologio habentur. In Menæis, totum Officium Eccleſiaſticum eſt de *S. Jobo*, & ejus virtutes, præſertim patientia, dignis laudibus celebrantur in Canone, cujus Acroſtichis eſt.

Τὸν μυριάθλον ἄξιον μέλπειν Ἰώβ.
Job canere dignum eſt mille pugnarum Virum.

Eodem die celebratur memoria *Jobi Juſti* apud Syros in Typico *S. Sabæ*, & apud Arabes & Ægyptios in Martyrologio, quod ex Arabico *Gratia Simonius* Latinè edidit.

In antiquiſſimo Hieronymiani Martyrologii Apographo Epternacenſi ad diem x. Maii legitur: *Alibi Depoſitio Job Prophetæ.* At *Natalis Job Prophetæ* exprimitur in MS. Sereniſſimæ Reginæ Sueciæ ab *Holſtenio* laudato. *Depoſitio* apud *Notkerum.* Nudum nomen *Job Prophetæ* adſcriptum eſt Martyrologiis *Uſuardi* & *Adonis.* Uvandelbertus hoc eum verſu celebrat ad eundem diem.

Has quoque Job patiendi exemplo Sanctus honorat.

Sic denique Martyrologium Romanum: *In Terra Hus, Sancti Job Prophetæ, admirandæ patientiæ Viri.*

Objiciunt Hæretici: Hiſtoriam *Jobi* fabuloſam probari ex ipſius, Amicorumque nominibus, quæ ſcenica ſunt, & argumento quod tractatur; (ut in Tragœdiis fieri ſolet) ſcilicet ſuadendæ patientiæ, congruis ſignificationibus accommodata. *Job* enim ſecundùm vim nominis idem eſt ac *Dolens*: *Hus* Conſilium ſignificat, ut palam fiat conſilio ac prudentiâ graviſſimas calamitates & ærumnas ſuperari. Suas etiam arcanas ſignificationes habent amicorum ipſius nomina. *Baldad* enim idem eſt ac *Vetuſta ſecreta*: *Sophar* idem quod *Speculator*: *Eliphas*, idem quod *Aurum Dei*. Quibus deſignatur, Virum *Huſſitidem*, hoc eſt, conſilio &

A prudentiâ præſtantem, nec opum vi, nec potentiâ, nec ſapientiâ hominum è ſtatu virtutis ſuæ dejici poſſe.

Secundò, modus ac ſtylus quo hæc deſcripta eſt Hiſtoria, fabuloſam eſſe arguit: Partim enim proſâ, partim carminibus hexametris & pentametris exarata eſt: Quod Tragediam ſapit.

Tertiò, Concilium Angelorum Deo præſide, colloquium Satanæ, Quæſtiones à Deo factæ, reſponſiones Dæmonis, parabolicè intelligi debent: Idem eſto igitur de reliquo argumento judicium.

B Quartò, incredibile eſt, quòd vir inter omnes Orientales ſpectatiſſimus repentè ad tantam redactus ſit egeſtatem ut in ſterquilinio ſederit, rebus omnibus ita deſtitutus, ut ſaniem ex ulceribus ſuis fluentem teſtâ abſtergere cogeretur.

Quintò, *Joſephi* de *Jobo* ſilentium ſuadere videtur *Jobum* fictitiam eſſe perſonam, & quæ de ipſo narrantur, meram fabulam eſſe, aut certè parabolam.

Reſpondetur ad primum, Futile eſſe id argumentum, cùm nominibus myſticam ſæpe ſignificationem, & rebus ipſis atque eventis congruen- C tem ineſſe, providente Deo, aut parentibus, qui ipſa imponunt, quodam modo præſagientibus, probent *Abeli*, *Noë*, *Abrahami*, *Jacobi*, aliaque hujuſmodi nomina, quorum arcanas ſignificationes Scriptura Sacra paſſim notat. Atque hinc ſumi exquiſitæ Hebræorum ſapientiæ firmum argumentum oſtendit *Euſebius* Libro xi. *Præparationis Evangelicæ*, cap. vi. *Moſem illum*, inquit, *qui longè antequam vel ipſum Philoſophiæ nomen auditum eſſet in Græcia, de nominum impoſitione tam ſæpe tamque diligenter ſuâ paſſim Hiſtoriâ diſputavit, quique partem eorum qui apud ſe ſe erant omnium, uti* D *ſingulorum maximè natura poſtulat, cognomenta ſtatuit; partim eorum, ubi de viris ſanctioribus ageretur, mutationem, divino totam arbitrio judicioque reſervavit: Cùm abs naturâ potius, quàm ex impoſitione quadam ſua rebus ſingulis conſtare nomina intelligeret: Principem hoc in genere ducemque ſecutus Plato, eandem prorſus inſiſtit viam, nec aliorum quàm Barbarorum mentionem facit, apud quos eam nominis imponendi rationem ſervari teſtatur; Hebræos opinor ſignificans, cùm apud alios ſanè Barbaros hoc ſtudii ſolertiaque genus haud facilè reperias. Enimvero docet in Cratylo,* E *Nequaquam id nomen habendum eſſe, quod ex condicto mutuóque conſenſu, nonnulli unum aliquam lingua ſua particulam effundentes indiderint: Sed potius quandam nominum proprietatem rebus ipſis innatam eſſe, ejuſdem omnino tam apud Græcos quàm apud Barbaros rationis. Sanctus* etiam *Chryſoſtomus* Homiliâ xxxi. in Epiſtolam ad Romanos, arcanas nominum ſignificationes in Scriptura Sacra diligenter conſiderandas eſſe monet. *Eſt*, inquit, *& in nudis hiſce nominibus magnum invenire theſaurum: Nam ſi didiceris quâ ratione Abraham ita vocatus ſit, quâ ratione Sara, quâ* F *ratione Iſrael, quâ Samuel, multarum rerum hiſtorias & hinc invenies. Poteris autem & à temporibus & à locis hoc ipſum congerere. Nam Adæ nomen non medicâ Philoſophiâ nos imbuet: Idem faciet & filii ipſius, & uxoris, & aliorum plurium. Multarum ſiquidem rerum monumenta ſunt nomina.* Sanè in nominibus vim quandam arcanam & fatidicam eſſe, profanis Auctoribus viſum eſt: Quâ de re eleganter *Auſonius*;

Nam divinare eſt nomen componere, quòd ſit
Fortunæ, & morum, vel necis indicium.
Proteſilae tibi nomen ſic fata dederunt,
Victima quòd Trojæ prima futurus eras.

Idmone

Idmona quòd Vatem, Medicum quòd Lapiga dicunt,
Diſcendas artes nomina præveniunt.

Procul à Chriſtianis auribus fati nomen: Sed divinô conſiliô viris maximis, & à Deo ſpeciatim electis nomina impoſita nemo neſcit. Quid ergo mirum, ſi *Job* tot calamitatibus & ærumnis affligendus, à Deoque electus ut heroicæ patientiæ exemplar fidelibus præberet; utque inſignis Chriſti, *Viri dolorum*, typus eſſet, ipſâ vi nominis ſui *dolorem* expreſſit; Quid mirum ſi ejus Amicis nomina impoſita ſunt, quorum ex ſignificationibus allegoriæ quædam ejus Hiſtoriæ congruentes elici poſſent? Id certè *Jobum* ſcenicam eſſe ac fictitiam perſonam, & quæ de illa narrantur, fabulæ aut parabolæ loco habenda minimè probat. Ut enim ait *S. Gregorius* Præfationis in Job cap. VII. *Quia Beatus Job venturi Redemptoris ſpeciem tenens, etiam nomine demonſtrat. Job quippe interpretatur, Dolens. Quo nimirum dolore vel Mediatoris Paſſio, vel Sanctæ Eccleſiæ labor exprimitur, quæ multiplici præſentis vitæ fatigatione cruciatur.* Et Lib. I. cap. V. explicans illa verba, *Vir erat in Terra Hus nomine Job*, ita ſcribit: *Hæc per hiſtoriam facta credimus, ſed per allegoriam jam qualiter ſint impleta videamus. Job namque interpretatur dolens, Hus verò conſiliator: Quem ergo aliam B. Job ſuo nomine exprimit, niſi eum de quo Propheta loquitur, dicens: Dolores noſtros ipſe portavit? Qui Hus Terram inhabitat, quia in corde Populi conſiliatoris regnat.* Arcana ergo nominum ſignificatio Hiſtoriæ veritati non officit: Immò nominum commemoratio confirmat egregiè hiſtoriæ veritatem, narrationemque aliquam è parabolarum numero eximendam oſtendit. Unde *S. Joannes Chryſoſtomus* Divitiis Epulonis & Lazari Mendici veram eſſe hiſtoriam, non parabolam, ex adſcriptis nominibus propriis approbat, Homiliâ De Divite & Lazaro. *Neque*, inquit, *in parabola dicenda nomina ſunt. Parabola illa ſunt ubi ponuntur exempla, & tacentur nomina.* Et longè ante ipſum *Tertullianus* Libro De Reſurrectione Carnis, *Quid illic Lazari nomen*, inquit, *ſi non in veritate res eſt?* Adſcripta igitur *Jobi*, & Amicorum ejus, & Terræ *Hus*, aliarumque Urbium nomina, Etſi myſticis gravida ſignificationibus, probant *Jobum* aliquando extitiſſe, & quæ de eo in Scriptura Sacra narrantur, veram eſſe Hiſtoriam.

Reſpondetur ad ſecundum, Veras Hiſtorias non ſolùm ſolutâ oratione, ſed & carmine conſcribi ac enarrari poſſe, quòd multis exemplis facilè probaretur; & in Scriptura Sacra multa hujuſmodi occurrunt, ut Canticum Moyſis, *Deuteronomii* XXXII. Canticum Debboræ & Barac, *Judicum* V. Canticum David II. *Regum* XXII. & alia paſſim Cantica, totus Pſalmorum Liber, in quo multa ſunt hiſtorica, plurima prophetica; Jeremiæ Lamentationes, &c. Quamvis ergo Liber *Job* ſit ex parte verſibus conſcriptus, perperam & inſcitè omnino colligitur fabuloſam Hiſtoriam in eo enarrari, & *Jobum* ipſum ſcenicam perſonam eſſe, nec uſquam inter mortales vixiſſe: Maximè cùm ea quæ propriè hiſtorica ſunt, & ad vitam, mores, calamitatem, ac proſperitatem *Jobi* pertinent, duobus primis Libri capitibus, & poſtremo, ſolutâ oratione narrentur: Verba verò *Job*, Amicorum interlocutiones, ejuſdem reſponſiones, metricis numeris illigentur, eorumque delectu verborum exprimantur, non quæ prolata ſunt, ſed quæ proferri pro tempore potuerunt. Non enim veriſimile eſt *Jobum* in ſummis animi & corporis doloribus carmina ad uxorem & amicos fudiſſe; aut ipſos viciſſim virum tot malis oppreſſum verſibus eſſe allocutos. Hæc Reſponſio ſumpta eſt ex *S. Hieronymo* Præfatione in Job: *A principio itaque Voluminis*, inquit, *uſque ad verba Job, apud Hebræos proſa oratio eſt. Porro à verbis Job, in quibus ait*: Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictum eſt, Conceptus eſt homo: *uſque ad eum locum, ubi ante finem Voluminis ſcriptum eſt*: Idcirco me reprehendo, & ago pœnitentiam in favilla & cinere; *Hexametri Verſus ſunt, dactylo ſpondeoque currentes: & propter linguæ idioma crebrò recipientes & alios pedes, non earumdem ſyllabarum, ſed eorumdem temporum. Interdum quoque rhythmus ipſe dulcis & tinnulus fertur numeris pedum ſolutis, quod Metrici magis quàm ſimplex lector intelligunt. A ſupra dicto autem verſu uſque ad finem Libri, parvum comma quod remanet, proſa oratione contexitur. Quod ſi cui videtur incredulum, metra ſcilicet eſſe apud Hebræos, & in morem noſtri Flacci, Græcique Pindari, & Alcæi, & Sapphus, vel Pſalterium, vel Lamentationes Jeremiæ, vel omnia fermè Scripturarum Cantica comprehendi; legat Philonem, Joſephum, Origenem, Cæſarienſem Euſebium, & eorum teſtimonio me verum dicere comprobabit.*

Reſpondetur ad tertium, non elevari veritatem Hiſtoriæ, quod aliqua figuratè dicta in eâ intelligantur. Quis enim dixerit *S. Auguſtinum* non credidiſſe creationem rerum, prout à Moyſe narratur initio Geneſeos, Hiſtoriam eſſe veriſſimam, quia ſex dies figuratè intelligendos cenſuit? Præterea pro conceſſo ſumi non debet, quòd concilium illud Angelorum, in eoque acta, per metaphoram intelligenda ſint, cùm celebres Interpretes rem verè ita geſtam, & propriè accipiendam contendant, eo tamen, qui Spiritibus convenit, modo. Quanquam hæc imaginariâ viſione Scriptori Sacro, repræſentata, non re ipſa ita geſta, ſit veriſimilius: Quod tamen Hiſtoriæ veritati non officit, uti nec veritati Hiſtoriæ *Achab* non abſimile *Michea* Prophetæ viſum, II. Regum XXII. *Vidi*, inquit, *Dominum ſedentem ſuper ſolium ſuum, & omnem Exercitum cæli aſſiſtentem ei à dextris & à ſiniſtris: & ait Dominus: Quis decipiet Achab Regem Iſraël, ut aſcendat, & cadat in Ramoth Galaad? Et dixit unus verba hujuſcemodi, & alius aliter. Egreſſus eſt autem Spiritus, & ſtetit coram Domino: & ait: Ego decipiam illum. Cui locutus eſt Dominus: In quo? Et ille ait: Egrediar, & ero Spiritus mendax in ore omnium Prophetarum ejus. Et dixit Dominus: Decipies, & prævalebis: Egredere, & fac ita.*

Reſpondetur ad quartum, Non eſſe ſupra fidem hiſtoriæ quod vir potentiſſimus & ditiſſimus ad extremam egeſtatem redactus ſit, in ſterquilinium dejectus, & à ſuis derelictus, ſi ſemel admittamus, quod Dei auctoritas credere jubet, conceſſam diabolo in omnia ejus bona, & corpus poteſtatem, eâ ſolùm lege ne ipſum perimeret. Mirum non eſſe quod hominum animi, etiam familiarium, & ſubditorum, ab eo penitus alienati ſint, ad eum ſtatum redacto, ut cadaver ſpirans videretur, totuſque ex ulceribus & fœtore conflatus. *Davidem* Regem relictum & proditum à ſuis, & totius pene Regni conſpiratione expetitum ad mortem, tempore conjurationis Abſalomiticæ, fidem conciliare ſtatui *Jobi* in extrema calamitate derelicti. Illam *Jobi* egeſtatem, calamitatem, dolores, derelictionem, eò minùs incredibiles videri, quòd in his typus Chriſti fuerit in Paſſione ſua à cognatis, à Diſcipulis, ab ipſo Patre derelicti.

Reſpondetur ad quintum, Ex *Joſephi* ſilentio nihil

Digitized by Google

nihil conſici, cùm multa ad Sacram Hiſtoriam pertinentia prætermiſerit, multa interpolaverit. Adde quòd Judaicæ Gentis Hiſtoriam narrandam ſuſceperat; quod ut exequeretur, neceſſe non fuit ut *Jobi* meminiſſet, neutiquam ex Hebræo, ſed ex Gentili Populo oriundi. Denique *Jobi* meminit, ejuſque Hiſtoriam notam habuit *Joſepho* antiquior *Ariſteus* ab *Alexandro Polyhiſtore* laudatus, apud *Euſebium* loco ſuperiùs deſcripto.

PROPOSITIO II.

Jobum Idumæum fuiſſe, ex genere Eſaü ortum, longè probabilius eſt, quàm Chananæum extitiſſe.

PRobatur primò ex Scriptura Sacra, *Geneſis* xxxvi. & 1. *Paralipomenon* cap. 1. ubi *Jobad* regnaſſe in Terra Edom, & fuiſſe Pronepotem *Eſau* traditur. *Jobad* autem eundem eſſe cum *Jobo*, LXX. Interpretes docent. Verba *Moſis* cap. xxxvi. Geneſis verſ. 31. 32. 33. ita habent: *Reges autem qui regnaverunt in Terra Edom antequam haberent Regem filii Iſrael, fuerunt hi: Bela filius Beor, nomenque Urbis ejus Denaba. Mortuus eſt autem Bela, & regnavit pro eo JOBAD filius Zara de Boſra.* Quæ totidem verbis repetuntur 1. *Paralipomenon* 1. verſ. 43. & 44. Septuaginta verò Interpretes in clauſula adtexta Libro *Jobi*, quam ſupra deſcripſi in Synopſi Articulo iv. tradunt, *Jobad qui vocatur Job*, habitaſſe *in finibus Idumæa & Arabia*, & accepiſſe *uxorem Arabiſſam*. Quæ tametſi in Hebræo non legantur, ſatis habent ponderis ad Hiſtoriæ veritatem approbandam, tu his quæ ſummam fidei non ſpectant, nec Hebraico Textui, aut Vulgatæ Editioni Latinæ repugnant: Maximè cùm Antiqui Interpretes, & ſpectatiſſimi Patres clauſulam illam ut genuinam admittant.

Nec ullius eſt momenti *Oleaſtri* objectio ex diverſitate nominum *Job* & *Jobad* petita; quæ ſcilicet non ſolùm in contractione differunt, ſed etiam in ipſa radicali litera: Siquidem *Job* per *Aleph*, at verò *Jobad* per ſimplex *Jod* ſcribitur. Huic enim objectioni ſatisfaciunt eruditi Scripturæ Sacræ Commentatores, obſervando non ſemper idem nomen iiſdem ſcribi characteribus, & nominum contractiones, variaſque inflexiones tùm in Hebræa, cùm in aliis linguis frequentes eſſe. Præterea, non eſſe mirum quòd litera *Aleph* aliquando deficiat ubi adeſſe deberet, cùm una ſit ex literis quas Hebræi deficientes vocant: Atque in illo nomine, etiam cùm ſcribitur, ſono tamen aut pronuntiatione non exprimatur, ſed quieſcat.

Præterea *Jobum* in Terra *Hus* habitaſſe, ex Libri ejus initio conſtat, *Vir erat in Terra Hus, nomine Job.* At Terram Hus in Idumæa fuiſſe, teſtatur *Jeremias* Lamentationum iv. 21. *Gaude*, inquit, *& lætare filia Edom, quæ habitas in Terra Hus: Ad te quoque perveniet calix, inebriaberis, atque nudaberis.*

Accedit, quòd *Jobad* ſive *Job* Huſſitidis incola, ex Boſra oriundus erat, ut *Geneſis* xxxvi. legimus: *Regnabit Jobad filius Zara de Boſra.* Eſſe porro triplicem Urbem ejus nominis, Viri Eruditi obſervant: Primam in regione Trachonitide, in ſorte dimidiæ Tribus Manaſſe, datam Sacerdotibus, unamque ex civitatibus confugii: (*Joſuë* xxi. 27. (Hæc in Hebræo dicitur *Beſthera*: Unde Latinum nomen mendoſè legi in Editione Vulgata *Maſius* exiſtimat. Alteram in Regione Moabitide cis Montes Abarim, ad Mare Mortuum, in ſorte *Ruben*, non longè à Jordane: Urbem pariter confugii, Sacerdotibus datam, quæ in Vulgata Editione *Boſor*, in Hebræo *Beſer* & *Boſra* etiam nominatur, variantibus lectionibus. (*Deuteronomii* iv. 43. *Joſuë* xx. 8. & xxi. 27.) Tertiam in Idumæa, cum quâ ſemper in Scripturis conjungitur. Iſaiæ xxxiv. 5. & 6. *Inebriatus eſt in cælo gladius meus: Ecce ſuper Idumæam deſcendet.... Victima enim Domini in Boſra, & interfectio magna in Terra Edom.* Et LXIII. verſ. 1. *Quis eſt iſte, qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra?* Item *Amos* 1. verſ. 11. 12. *Hæc dicit Dominus: Super tribus ſceleribus Edom, & ſuper quatuor non convertam eum: Eò quòd perſecutus ſit in gladio fratrem ſuum... Mittam ignem in Theman, & devorabit ædes Boſra.* Hanc Jobad ſeu Jobi patriam fuiſſe veriſimillimum eſt, adeóque ipſum Idumæum extitiſſe ex genere *Eſau*.

Ad hæc, Amici Jobi *Eliphaz Themanites*, *Baldad Suhites*, & *Sophar Naamathites*, vel Idumæi fuerunt, vel Idumeæ finitimi.

Probatur ſecundò ex antiquis Patribus & Auctoribus Eccleſiaſticis *S. Irenæo*, *S. Hippolyto*, *Euſebio Cæſarienſi & Emiſſeno*, *Apollinario* & *Euſtathio*, quorum opinionem de *Melchiſedeco* & *Jobo* recenſens *S. Hieronymus* Epiſtolâ cxxvi. ad *Evagrium*, ſcribit: *Aiunt ipſum quoque Job non fuiſſe de genere Levi, ſed de ſtirpe Eſau, licèt aliud Hebræi autument.* S. Athanaſius, ſeu alius apud ipſum Auctor Synopſeos Scripturæ Sacræ, idem confirmat. *Vixit autem Job*, inquit, *ante tempora Moſis, Erat enim quintus ab Abraham, ex poſteris Eſaü.*

S. Joannes Chryſoſtomus Sermone II. *De Juſto & Beato Job* eidem ſententiæ ſubſcribit. Explicans enim hæc verba: *Vir erat in Terra Auſitide*, ait: *Prædicat eum & à naturà, & à Provincià; ut quemadmodum mireris hominem audiens, ſupráque hominem viventem, & Provinciam ex qua tantus fructus floruit verò mireris: Qualiſque roſa in ſpinarum medio germinaverit, diligenter attende. Provincia namque Auſitis, Eſau Provincia erat. Nominat profani pravique Eſau ſedem: Sicut inquit Apoſtolus: Ne quis fornicator, aut profanus ut Eſau. Quò diſcas, quibus ex malitia ſcholis quantus veritatis fructus erupetit. Sed hunc non modò Eſau Provincia tulit, ſed & radix ipſa prava: Pronepos enim accuſati & reprehenſi erat. Nam Scriptura quintum ab Abraham dicit eſſe Job. Quomodo autem quintus ſit, audi: Abraham genuit Iſaac, Iſaac Eſau, Eſau Raguëlem: Raguel Zaram: Zara Job. Succeſſionem ergo ab Abraham habuit per Eſau. Oſtendit igitur Scriptura radicem, quò fructum admireris.*

S. Auguſtinus Libro xviii. *De Civitate Dei*, cap. xlvii. idem aſſerit. *Nec ipſos*, inquit, *Judæos exiſtimo audere contendere, neminem pertinuiſſe ad Deum præter Iſraelitas, ex quo propago Iſrael eſſe cœpit, reprobato ejus fratre majore. Populus enim re vera, qui proprie Dei Populus diceretur, nullus alius fuit: Homines autem quoſdam non terrenâ, ſed cœleſti ſocietate ad veros Iſraelitas ſupernæ cives Patriæ pertinentes etiam in aliis Gentibus fuiſſe, negare non poſſunt: Quia ſi negant, facillimè convincuntur de Sancto & mirabili viro Job, qui nec indigena, nec proſelytus, id eſt, advena Populi Iſrael, fuit; ſed ex Gente Idumæa genus ducens, ibi ortus, ibidem mortuus eſt: Qui divino ſic laudatur eloquio, ut quòd ad juſtitiam pietatemque attinet, nullus ei homo ſuorum temporum coæquetur. Quæ tempora ejus quamvis non inveniamus in Chronicis, colligimus tamen ex Libro ejus, quem pro ſui merito Iſraëlitæ in Auctoritatem Canonicam receperunt, tertiâ generatione poſteriorem fuiſſe quàm Iſrael. Divinitus autem*

meam: Concluſit vias meas lapidibus quadris, ſemitas meas ſubvertit. Scriptum eſt *Job* xxi. Verſ. 7. 8. 9. *Quare ergo impii vivunt, ſublevati ſunt, confortatique divitiis? Semen eorum permanet coram eis, propinquorum turba, & nepotum in conſpectu eorum. Domus eorum ſecura ſunt & pacata, & non eſt virga Dei ſuper illos.* Scripſit *Jeremias* Cap. xii. Verſ. 1. 2. *Quare via impiorum proſperatur: Bene eſt omnibus qui prævaricantur & iniquè agunt? Plantaſti eos, & radicem miſerunt; proficiunt & faciunt fructum: Prope es tu ori eorum, & longè à renibus eorum.* Scriptum eſt de Sapientia *Job* xxviii. Verſ. 12 & ſequentibus: *Sapientia vero ubi invenitur & quis eſt locus intelligentiæ? Neſcit homo pretium ejus, nec invenitur in terra ſuaviter viventium. Abyſſus dicit, Non eſt in me; & mare loquitur: Non eſt mecum. Non dabitur aurum obrizum pro ea, nec appendetur argentum in commutatione ejus. Non conferetur tinctis Indiæ coloribus, nec lapidi ſardonicho pretioſiſſimo vel ſaphiro. Non adæquabitur ei aurum vel vitrum, nec commutabuntur pro ea vaſa auri... Non adæquabitur ei topazius de Æthiopia, nec tinctura mundiſſima componetur.* Scriptum eſt *Sapientiæ* vii. Verſ. 8. 9. *Præpoſui illam regnis & ſedibus, & divitias nihil eſſe duxi in comparatione illius. Quoniam omne aurum in comparatione illius arena eſt exigua, & tanquam lutum æſtimabitur argentum in conſpectu illius.* Scriptum eſt *Job* xxviii. Verſ. 28. *Ecce timor Domini, ipſa eſt Sapientia.* Scribit Salomon *Proverbiorum* i. Verſ. 7. *Timor Domini Principium Sapientiæ.* Scriptum eſt *Job* xxxiv. Verſ. 19. *Qui non accipit perſonas Principum, nec cognovit Tirannum, cum diſceptaret contra pauperem: Opus enim manuum ejus ſunt univerſi.* Legitur *Sapientiæ* vi. Verſ. 8. *Non enim ſubtrahet perſonam cujuſquam Deus, nec verebitur magnitudinem cujuſquam, quoniam puſillum & magnum ipſe fecit.* Job xxxiv. Verſ. 9. de Mari ſcriptum eſt: *Circumdedi illud terminis meis, & poſui vectem, & oſtia, & dixi: Uſque huc venies, & non procedes ampliùs, & hic confringes tumentes fluctus tuos.* De eodem legitur *Proverbiorum* viii. Verſ. 29. *Quando circumdabat mari terminum ſuum, & legem ponebat aquis, ne tranſirent fines ſuos.* Scriptum eſt *Job* xxxviii. Verſ. 41. *Quis præparat corvo eſcam ſuam, quando pulli ejus clamant ad Deum, vagantes eò quod non habeant cibos:* Legitur *Pſalmo* cxlvi. Verſ. 9. *Qui dat jumentis eſcam ipſorum, & pullis corvorum invocantibus eum.* Adde quòd teſtimonium Libri *Job* tanquam Sacri & Canonici profert *S. Paulus* 1. ad Corinthios iii. Verſ. 19. *Sapientia enim hujus Mundi ſtultitia eſt apud Deum: Scriptum eſt enim: Comprehendam ſapientes in aſtutiâ eorum.* Id autem ſcriptum eſt *Job.* v. Verſ. 13. *Qui apprehendit ſapientes in aſtutia eorum.*

Probatur ſecundò ex Hebræorum conſenſu, Librum *Job* in Sacrorum Voluminum Canonem referentium.

Probatur tertiò ex ſummâ Patrum, Conciliorum, & totius Eccleſiæ Græcæ & Latinæ conſenſione; ſcilicet ex *Melitone* in Epiſtola ad *Oneſimum*, cujus fragmentum legitur apud *Euſebium* Libro iv. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. xxvi. *Editionis Valeſii.* 2. Ex *Origene* in Expoſitione Pſalmi i. ut refert *Euſebius* Libro vi. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. xxv. 3. Ex *S. Athanaſio* ſeu alio Synopſeos Scripturæ Sacræ ſecundo Operum ipſius Volumine editæ Auctore. 4. Ex Concilio Laodiceno, Canone ultimo. 5. Ex *S. Gregorio Nazianzeno* Carmine xxxiii. 6. Ex *S. Cyrillo Hieroſolymitano Catecheſi* iv. *Illuminatorum.* 7. Ex *S. Epiphanio Hæreſi* v. quæ eſt *Stoicorum*, N. vi. & Libro *De Menſuris & Ponderibus*, Cap. iv. 8. Ex *S. Hilario* Præfatione in Pſalmos. 9. Ex *S. Hieronymo* qui Librum *Job* primum inter *Hagiographa* recenſet in Prologo Galeato; Et in Epiſtola ad *Paulinum* ſic de eodem loquitur: *Job exemplar patientiæ, quæ non myſteria ſuo ſermone complectitur? Proſa incipit, verſu labitur, pedeſtri ſermone finitur: Omneſque leges Dialecticæ propoſitione, aſſumptione, confirmatione, determinat. Singula in eo verba plena ſunt ſenſibus. Et ut de cæteris ſileam, Reſurrectionem corporum ſic prophetat, ut nullus de ea vel manifeſtiùs vel cautiùs ſcripſerit. Scio, inquit, quod Redemptor meus vivit, & in noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum; & rurſum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum; quem viſurus ſum ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, non alius. Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.* 10. Ex *S. Auguſtino Libro* ii. *De Doctrina Chriſtiana*, *Cap.* viii. 11. Ex Concilio Carthaginenſi iii. celebrato anno cccxcvii. Canone xlvii. 12. Ex *Innocentio* i. Pontifice Maximo Epiſtolâ ad *Exuperium* Toloſanum Epiſcopum. 13. Ex *Gelaſio* i. in Synodo Romana lxx. Epiſcoporum. 14. Ex Quinta Synodo Oecumenica in qua damnatus eſt *Theodorus Mopſueſtenus*, inter alios errores *Per omnia reprobans Scripturam Job, & Conſcriptori maledicens, (Idem autem eſt dicere Sancto Spiritui.)* Effutiebat autem *Theodorus Mopſueſtenus*, Hujus Libri Scriptorem oſtentare voluiſſe fabularum Ethnicarum ſcientiam, cùm uni ex filiabus *Job* Nomen impoſuit *Amalthea cornu*; ſecundùm Verſionem lxx Interpretum, quæ *Cornu ſtibii*, ſecundùm Hebræum Textum & Vulgatam noſtram vocatur, *Job* xlii. 14. 15. Ex *S. Joanne Damaſceno Libro* iv. *De Fide Orthodoxa*, Cap. xviii. 16. Ex *Nicephoro* Patriarcha Conſtantinopolitano. 17. Ex *Eugenio* iv. Pontifice Maximo in Decreto pro Inſtructione Armenorum. 18. Ex Concilio Tridentino Seſſione iv.

Objiciunt Hæretici nonnulli, Eum Librum non eſſe Canonicæ Auctoritatis, in quo proponitur ceu patientiæ & moderationis exemplar ſeculis omnibus celebrandum, Vir qui in tantos impatientiæ motus erumpit, ut diei nativitatis ſuæ maledicat; ut adversùs Deum indignabundus obmurmuret quòd eum in lucem ediderit; ut Deo tyrannidem exprobret, & juſtitiam illius accuſet; ut de ſuâ ipſe juſtitiâ præſumat atque glorietur, ut denique animum deſpondeat in calamitate, ac laqueum optet præ diuturnis & acerbis doloribus: His porro Characteribus deſcribitur ille in Libro *Jobus*, & tamen proponitur ut patientiæ & moderationis exemplar ſeculis omnibus celebrandum: Ille itaque Liber non eſt Canonicæ Auctoritatis.

Probatur minor ex ipſiuſmet Libri ſententiis. Legimus enim Cap. iii. *Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictum eſt: Conceptus eſt homo. Dies ille vertatur in tenebras, non requirat eum Deus deſuper, & non illuſtretur lumine... Sit nox illa ſolitaria nec laude digna: Maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati ſunt ſuſcitare Leviathan. Obtenebrentur ſtellæ caligine ejus: Expectet lucem, & non videat, nec ortum ſurgentis Auroræ: Quia non concluſit oſtia ventris qui portavit me, nec abſtulit mala ab oculis meis. Quare non in vulva mortuus ſum, egreſſus ex utero non ſtatim perii?*

Job vi. Verſ. 2. *Utinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui: & calamitas, quam patior, in ſtatera. Quaſi arena Maris hæc gravior appareret.*

Job vii. Verſ. 15. 16. *Quamobrem ſuſpendium elegit anima mea, & mortem oſſa mea. Deſperavi, nequaquam ultra jam vivam.*

Job ix. Verſ. 22. 23. de Deo dicitur: *Innocentem & impium ipſe conſumit. Si flagellat,*

occidat ſemel, & non de pœnis Innocentum rideat.

Job xxvii. Verſ. 6. *Juſtificationem meam quam cœpi tenere, non deſeram: Neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.*

Denique ſic Deum alloquitur Cap. xxx. Verſ. 21. *Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuæ adverſaris mihi.*

Reſpondetur, Cùm Beatus *Job* Propheta fuerit, pleraque ejus verba ſecundùm ſuperficiem literæ accipienda non eſſe, ſed altiorem in eis ſenſum conſiderandum, quem ſub eis latere voluit Spiritus Sanctus. Non eſt ergo cenſendus diei ſuo maledixiſſe ex impatientis animi motu, ſed ex pietatis affectu; Quia non ſpectabat diem primæ conditionis, in quâ homo in juſtitia & ſanctitate creatus eſt, ſed diem nativitatis, quâ homo in peccato conceptus, & miſeriis obnoxius, editus in lucem eſt: Diem illum ſpectavit ut aditus eſt vitæ præſentis, calamitatibus, tentationibus, peccatis, morti demum ſubditæ; non quatenus aditus eſt ad vitam futuram. Diem illum ſpectavit ſecundùm judicium hominum qui res humanas & perituras magni faciunt, quorum vanam opinionem vult confundere, non ſecundùm ordinem divinæ Providentiæ. Sic maledixit diei ſuæ *Jeremias* Cap. xx. Verſ. 14. & ſequentibus: *Maledicta dies, in qua natus ſum: Dies in qua peperit me mater mea, non ſit benedicta. Maledictus vir, qui annuntiavit patri meo, dicens: Natus eſt tibi puer maſculus: & quaſi gaudio lætificavit eum. Sit homo ille ut ſunt civitates, quas ſubvertit Dominus, & non pœnituit eum: Audiat clamorem mane, & ululatum in tempore meridiano: Qui non me interfecit à vulva, ut fieret mihi mater mea ſepulcrum, & vulva ejus conceptus æternus. Quare de vulva egreſſus ſum, ut viderem laborem & dolorem, & conſumerentur in confuſione dies mei? Job* itaque, ut ſcitè obſervat *S. Gregorius Magnus Libro* iv. *Moralium*, Cap. v. *nequaquam maledictum per impatientiam protulit, qui ad maledictionis vocem Amicis adhuc tacentibus erupit. Si enim irâ motus malediceret, audito damno ſubſtantiæ, cognita morte filiorum, eum procul dubio ad maledictionem dolor excitaret. Sed tunc quid dixerit, audivimus. Ait namque:* Dominus dedit, Dominus abſtulit. *Rurſum: Si irâ motus malediceret, ſaltem percuſſus in corpore, vel malè ſuaſus à conjuge, maledictum inferre potuiſſet. Sed quid tunc reſpondit agnovimus. Ait namque:* Locuta es quaſi una ex ſtultis mulieribus. Si bona ſuſcepimus de manu Domini, mala quare non ſuſtineamus? *Poſt hæc verò deſcribitur, quia Amici veniunt, flent, conſident, tacent: Moxque ſubjungitur hoc, Quòd dies ſuo maledixiſſe perhibetur. Nimis itaque congruum eſt ut ſuſpicemur, eum nullo inſtigante, nullo pulſante, ex impatientia ad vocem maledictionis erumpere, quem nimirum novimus inter damna rerum mortemque filiorum, inter vulnera corporis, inter verba malè ſuadentis uxoris, magna Creatori præconia humili mente reddidiſſe. Patefecit ergo quâ mente hæc quietus dixerit, qui tot Dei laudes etiam percuſſus enarravit.*

Cap. vi. Addit *S. Gregorius*, Maledictum duplex in Scriptura Sacra diſtinguendum eſſe; *Aliud videlicet quod approbat, aliud quod damnat. Aliter enim maledictum profertur judicio juſtitiæ, aliter livore vindictæ. Maledictum quippe juſtitiæ judicio ipſi primo homini peccanti prolatum eſt, cùm audivit:* Maledicta terra in opere tuo. *Maledictum judicio juſtitiæ profertur, cum ad Abraham dicitur:* Maledicam maledicentibus tibi. *Rurſum quia maledictum non judicio juſtitiæ, ſed livore vindictæ promitur, voce Pauli Apoſtoli prædicantis admone-*

A *tur, qui ait:* Benedicite, & nolite maledicere. Roman. 12. *Deus ergo maledicere dicitur, & tamen maledicere homo prohibetur; Quia quod homo agit malitiâ vindictæ, Deus non facit niſi examine & virtute juſtitiæ. Cùm ergo Sancti Viri maledictionis ſententiam proferunt, non ad hanc ex voto ultionis, ſed ex juſtitia examinis erumpunt. Intus enim ſubtile Dei Judicium aſpiciunt, & mala foris exurgentia quia maledicto debeant ferire, cognoſcunt: & eò in maledicto non peccant, quò ab interno judicio non diſcordant.... Igitur ſi ſubtiliter beati Job verba penſamus, non eſt ejus maledictio ex perſona delin-*
B *quentis, ſed ex rectitudine judicis: non eſt ira commoti, ſed doctrina tranquilli. Qui enim eam rectè maledicens intulit, non perturbationis vitio ſuccubuit, ſed doctrinæ magiſterium impendit. Vidit quippe Amicos cum clamore flere, vidit veſtes ſcindere, vidit pulvere capita conſpergere, vidit conſideratione ſuæ percuſſionis obmuteſcere; & Vir Sanctus inſpexit, quia hi qui proſpera temporalia requirebant, ex comparatione mentis propriæ ant temporali fractum adverſitate crediderant. Perſpexit quòd tranſitoriâ afflictione percuſſum deſperatè non flerent, niſi ipſi deſperatam mentem ab ſpe incolu-*
C *mitatis internæ ſubtraherent: & dum erumpit foras in vocem doloris, vulneratis intus oſtendit virtutem medicaminis, dicens:* Pereat dies in qua natus ſum. *Quid enim debet per diem nativitatis, niſi omne hoc tempus noſtræ mortalitatis intelligi? Quod quamdiu nos in hac noſtra mutabilitatis corruptione retinet, æternitatis nobis incommutabilitas non apparet? Qui igitur diem jam æternitatis videt, ægrè diem ſuæ mortalitatis ſuſtinet. Et notandum, quia non ait: Pereat dies in qua conditus ſum: Sed,* Pereat dies in qua natus ſum. *In die quippe juſtitiæ homo eſt conditus, ſed jam in tempore culpæ*
D *natus. Adam enim conditus, ſed Caïn primus eſt natus. Quid eſt ergo diei nativitatis maledicere, niſi apertè dicere: Dies mutabilitatis pereat, & dies æternitatis erumpat?*

Preſſiùs ac planiùs, magiſque ad literam *S. Hieronymus Libro* iv. *in Jeremiam*, ad Caput xx. *Nos verò*, inquit, *legentes illud Beati Job:* Maledicta « dies in qua natus ſum: Et nox illa in qua dixe- « runt, Ecce maſculus: Et, Maledictus homo « qui annuntiavit Patri meo, dicens: Natus eſt « tibi puer: *Huic teſtimonio coaptamus, quod ſcilicet melius ſit non eſſe, quàm vivere in ſuppliciis: juxta illud quod ſcriptum eſt:* Mors viro requies, cui « Job. 3. Deus clauſit viam ſuam. *Et iterum:* Quare da- «
E ta eſt miſero lux, & vita his qui in amaritudine « ſunt: *Et in Evangelio ſimpliciter dictum legimus:* Melius ei fuerat, ſi natus non fuiſſet: *Non quòd* Matth. 26. *ſit qui natus non fuerit; ſed quod melius ſit non eſſe, quàm malè eſſe. Aliud eſt enim omnino non eſſe: aliud, cùm ſit, abſque ulla intermiſſione cruciari: Quomodo mortem quietam vitæ miſeræ præferimus. Unde & Amos* diem *appellat* tenebra- « rum, & diem afflictionis. *Et Jacob, eò quòd vi-* « Amos 5. *xerit in dolore & anguſtia, dies vitæ ſuæ* parvos « Geneſ. 47. & peſſimos *vocat. Et Paulus Apoſtolus dicit:* Ut « Galat. 1. eriperet nos de præſenti ſæculo nequam. *Et ite-* « Epheſ. 5.
F *rum:* Redimentes tempus, quoniam dies mali « ſunt. «

Ad ſecundum locum reſpondetur, Hæc verba: *Utinam appenderentur peccata mea, &c.* nullam omnino divinæ juſtitiæ accuſationem continere, ſed *Eliphaſi* objurgationi reſpondere; Quaſi dicat Sanctus Job: Utinam æquâ lance ponderarent Amici calamitatem quam patior, & peccata quæ commiſi! Certè calamitas præponderaret, maximè ſi attendatur à Deo ſtatuta lex, qui graviſſimas & acerbiſſimas pœnas in leviorum peccatorum ultionem infligere non ſolet.

Vel

Vel peccatorum nomine intelliguntur ibi querelæ & gemitus *Jobi*, quas ipſi vitio vertebant Amici, quòd ad maledictionem natalis diei ſuæ ipſum erupiſſe viderent: Quaſi diceret: Utinam appenderetis dolorem ac gemitus meos, & querimonias, quas veluti peccata graviſſima mihi improperatis, cum calamitate quam patior! Quaſi arena Maris hæc gravior appareret. *Unde & verba mea dolore ſunt plena: Quia ſagitta Domini in me ſunt, quarum indignatio ebibit ſpiritum meum, & terrores Domini militant contra me.* Atque poſtrema hæc explicatio ad Textum Hebræum, ad Verſionem LXX. Interpretum, & Chaldaicam Paraphraſim accommodata eſt. Sic enim redditur ad verbum Textus Hebræus: *Utinam appendendo appenderetur ira mea, & infortunium meum in bilancibus elevarent pariter. Quia nunc præ arena Marium graveſceret.* Sic Verſio LXX. Interpretum; *Si verò quis appendens, appenderet iram meam, & dolores meos tolleret in ſtatera pariter: Et utique arenâ Maris gravior erit.* Sic Paraphraſis Chaldaica: *Utinam appendendo appenderetur ira mea, & conturbatio mea in ſtatera levarentur ſimul. Quoniam nunc arenâ Maris gravior eſſet.* Ita Verſio Arabica: *Utinam adeſſet qui iram meam, & quod evenit mihi, in ſtatera ſimul appenderet.* Ceterùm divinæ Providentiæ ordinem in ſua illa calamitate *Jobum* adoraſſe: Hæc verò eo duntaxat fine dixiſſe ut iniquas Amicorum exprobrationes eſſe oſtenderet, confirmant ejus verba in eodem capite. *Et hæc mihi ſit conſolatio*, inquit, *ut affligens me dolore, non parcat, nec contradicam ſermonibus Sancti. Quæ eſt enim fortitudo mea, ut ſuſtineam? Aut quis finis meus ut patienter agam? Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea eſt. Ecce non eſt auxilium mihi in me, & neceſſarii quoque mei receſſerunt à me. Qui tollit ab amico ſuo miſericordiam, timorem Domini derelinquit. Fratres mei præterierunt me, ſicut torrens qui raptim tranſit in convallibus.... Quare detraxiſtis ſermonibus veritatis, cum è vobis nullus ſit qui poſſit arguere me? Ad increpandum tantùm eloquia concinnatis, & in ventum verba profertis.*

Addi poteſt, *Jobum* hæc ut Chriſti Typum dixiſſe, cujus dolores in ſtatera velut appenſi, ſpectatâ innocentiâ patientis, & ſatisfacientis dignitate, peccatis hominum, quorum ſe vadem præbuit ac fidejuſſorem, præponderarunt. Hinc *S. Gregorius Magnus* ait *Libro* VII. *Moralium*, Cap. II. *Quis alius ſtateræ nomine, niſi Dei & hominum Mediator exprimitur? Qui ad penſandum vitæ noſtræ meritum venit, ac ſecum juſtitiam ſimul & miſericordiam detulit: Sed miſericordiæ lance præponderans, culpas noſtras parcendo levigavit. In manu etenim Patris, quaſi ſtatera miri libraminis factus, hinc in ſe calamitatem noſtram, & illinc peccata ſuſpendit. Sed gravis ponderis calamitatem moriendo innotuit, & apud miſericordiam ſuam Deus leve eſſe peccatum, quod relaxatur, monſtravit. Vir igitur Sanctus colloquentis Amici ſententiis à clauſtris ſilentii excuſſus, & Prophetici Spiritus affluentiâ repletus, dicat ſuâ,* » *dicat humani generis voce:* Utinam appende» rentur peccata mea, quibus iram merui, & » calamitas, quam patior, in ſtatera! Quaſi » arena maris hæc gravior appareret. *Ac ſi apertè diceret: Damnationis noſtræ malum leve creditur, quia necdum cognitâ Redemtoris æquitate penſatur. Sed utinam veniat, & ærumnam tanti exilii miſericordiæ ſuæ lance ſuſpendat, & quid poſt exilium requiramus, edoceat.*

Ad tertium reſpondetur, Naturæ ſentientis, & acerbiſſimos dolores ferre non valentis, interpretem eſſe hunc *Jobi* ſermonem, non ſuperioris animæ partis. Se ſe itaque *Jobo* offerebant conſilia deſperationis, quæ Dæmones per ſomnia, viſioneſque terroris plenas ſuggerebant. Unde ait: *Terrebis me per ſomnia, & per viſiones horrore concuties. Quamobrem elegit ſuſpendium anima mea, & mortem oſſa mea.* Sed longè aberat a conſenſu religioſus animus, ſpes ſuas omnes in Deo collocans, etiamſi ipſum occideret. *Etiamſi occiderit me*, inquit, *in ipſo ſperabo.* (Job. XIII. 15.) Quòd ſi myſtica placeat explicatio, ſuſpendium animæ exaltationem ejus à terrenis ad cœleſtia ſignificat; & mors oſſium, terrenæ fortitudinis mortificationem, ſecundùm *S. Gregorium Libro* VIII. *Moralium*, Cap. XIV. *Quid per animam*, inquit, *niſi mentis intentio? Quid per oſſa, niſi carnis fortitudo deſignatur? Omne autem quod ſuſpenditur, procul dubio ab imis elevatur. Anima ergo ſuſpendium elegit, ut oſſa moriantur: Quia dum mentis intentio ad alta ſe ſublevat, omnem in ſe fortitudinem vitæ exterioris necat. Sancti enim Viri certiſſimè ſciunt, quia habere in hac vita requiem nequaquam poſſunt; & idcirco ſuſpendium eligunt, quia nimirum deſideria terrena deſerentes, ad animum tollunt. Suſpenſi autem, mortem ſuis oſſibus inferunt: Quia amore ſupernæ patriæ in virtutum ſtudiis accincti, hoc quod fortes priùs in mundo fuerant, vinculo humilitatis inſequuntur.* Similiter deſperationis nomine intelligit terrenæ ſpei abjectionem, & voluptatum temporalium abdicationem. *Juſti quippe deſperare*, inquit, *eſt præſentis vitæ bona æternitatis electione deſerere, manſura quærere, & in rebus temporalibus ultra fiduciam non habere. Qui hæc agens, nequaquam ſe ultra vivere aſſerit: Quia vivificatrice morte quotidie à vita paſſionis ſe occidit.*

Ad quartum reſpondetur, Verba illa: *Si flagellat, occidat ſemel, & non de pœnis innocentum rideat*: Deſiderium mortis re vera innuere, ſed conditionatum duntaxat, & è divinæ voluntatis ac providentiæ arbitrio ſuſpenſum: Quaſi dicat: Occidat, ſi ita decrevit, nec ita ſe gerat, ac ſi pœnis innocentum oblectaretur, eas perenner faciendo. *Ridere Dei*, (inquit S. Gregorius Libro IX. Cap. XV.) *eſt humanæ nolle afflictioni miſereri.* Vel, cùm Deum de pœnis Innocentum ridere ait, ſecundùm externam rerum faciem loquitur, & ſecundùm judicium carnis; quomodo & multa in Libro *Eccleſiaſtis* intelligenda ſunt. Hoc eſt, Deum ex æquo pios atque impios quoad res externas tractare ſignificat, nec minùs ad piorum calamitates, quàm ad impiorum pœnas ridere: Quia juſtos quandoque omni prorſus ope deſtitui ſinere videtur. Hunc verò locum myſticum in ſenſum trahit *S. Gregorius*, Deſiderium humanæ redemptionis per Chriſtum conſummandæ his Jobi verbis exprimi aſſerens. *Ante Redemptoris igitur Adventum*, inquit, *pœnam ſuam Electi omnes habuerunt: Quia æſtuante deſiderio Incarnationis ejus myſterium videre cupierunt... Pœna itaque innocentum, ſunt deſideria Juſtorum. Quouſque ergo Electorum ſuorum vota Dominus non compatiens diſtulit, quid aliud quàm Innocentum pœnas riſit? Itaque Vir Sanctus venturi Redemptoris dona conſiderans, & votorum ſuorum dilationem graviter tolerans, dicit:* Si flagellat, occidat ſemel, & non de pœnis « Innocentum rideat. *Ac ſi apertè exoret, dicens:* « *Quia vita noſtra quotidie flagello vindictæ pro culpa atteritur, ille jam veniat, qui pro nobis ſemel ſine culpa moriatur: Ut de Innocentum pœnis Deus ultra non rideat, ſi ipſe carne paſſibilis appareat, in cujus ſe deſideriis mens noſtra caſtigat. Vel certè, ſi riſum Dei ejus lætitiam appellat, de Innocentum pœnis ri-*

dere Dominus dicitur, quia quò à nobis ardentiùs quæritur, eo de nobis ſuaviùs lætatur. Quaſi quoddam quippe ei ex pæna gaudium facimus, cum per ſancta deſideria pro ejus nos amore caſtigamus.

Ad quintum reſpondetur, Sanctum *Job*, cùm ait: *Non reprehendit me cor meum in omni vitâ mea*; de gravioribus dumtaxat loqui peccatis, non de levioribus, ſine quibus Juſtorum vita non agitur. Ita hunc locum exponit *S. Gregorius* Libro XVIII. *Moralium*, Cap. V. *Quæri poteſt*, inquit, *quo pacto à corde ſuo reprehendi ſe denegat, qui ſe peccaſſe ſuperius accuſat, dicens*: Peccavi, quid faciam tibi, ô Cuſtos hominum? *Vel certè*: Si juſtificare me voluero, os meum condemnabit me. *Sed ſciendum eſt, quod ſunt peccata quæ à juſtis vitari poſſunt; & ſunt nonnulla quæ etiam à juſtis vitari non poſſunt. Cujus enim cor in hac corruptibili carne conſiſtens, in ſiniſtra cogitatione non labitur, vel ſi uſque ad conſensûs foveam non mergatur? Et tamen hæc ipſa prava cogitare, peccare eſt. Sed dum cogitationi reſiſtitur, à confuſione ſua animas liberatur. Mens ergo Juſtorum etſi libera eſt à perverſo opere; aliquando tamen corruit in perverſa cogitatione. Et in peccatum ergo labitur, quia ſaltem in cogitatione declinatur, & tamen unde ſemetipſam poſtmodum flendo reprehendat, non habet: Quia ante ſe reparat, quàm per conſenſum cadat. Rectè ergo is, qui peccatorem ſe confeſſus eſt, nequaquam ſe à ſuo corde reprehendi confitetur: Quia etſi quæ illicita fortaſſe cogitando deſiit unquam rectitudini, forti tamen mentis certamine reſiſtit cogitationi.* Certè *Jobum* de juſtitiâ ſuâ inſolenter gloriatum non fuiſſe, nec ſe Juſtum in conſpectu Dei ſuperbè exiſtimaſſe, verba ipſius Cap. IX. exarata disertè probant. *Verè ſcio*, inquit, *quòd ita ſit, & quod non juſtificetur homo compoſitus Deo.... Quantus ſum ego, ut reſpondeam Ei, & loquar verbis meis cum Eo? Qui etiamſi habuero quippiam juſtum, non reſpondebo, ſed meum Judicem deprecabor. Et cùm invocantem exaudierit me, non credo quòd audierit vocem meam.... Si juſtificare me voluero, os meum condemnabit me: Si innocentem oſtendero, pravum me comprobabit. Etiamſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea.... Verebar omnia opera mea, ſciens quod non parceres delinquenti... Si lotus fuero quaſi aquis nivis, & fulſerint velut mundiſſimæ manus meæ: Tamen ſordibus intinges me, & abominantur me veſtimenta mea. Neque enim viro, qui ſimilis mei eſt, reſpondebo: Nec qui mecum in judicio ex æquo poſſit audiri. Non eſt qui utrumque valeat arguere, & ponere manum ſuam in ambobus.*

[Job. 7.] [Job. 9.]

Ad ſextum Reſpondeo: *Jobum* humano more loqui, cùm Deum his verbis alloquitur: *Mutatus es mihi in crudelem*: & figuratâ locutione ſeveritatem divinæ juſtitiæ ſignificare. *Sicut enim Deum accipimus ſine zelo zelantem, ſine ira iraſcentem, ita à Sancto Job etiam ſine crudelitate dici potuit crudelis. Crudelis quippe dicitur, qui diſtrictè feriendo non parcit, ut videlicet hoc loco crudelis diſtrictè feriens poſſit intelligi, & ulciſcenda culpæ non parcens. Unde Iſaias quoque cùm videret ultimi judicii diem non jam cum venia, ſed cum diſtrictio» ne eſſe venturum, ait*: Ecce dies Domini veniet » crudelis, & indignatione plenus, & iræ furo» riſque ejus, ad ponendam terram in ſolitudi» ne, & peccatores ejus conterendos de ea. *Sanctus igitur Vir, ut hanc crudelitatem ſibi potiùs aſſereret congruere poſſe quam Deo, ait*: Mutatus es mihi in crudelem. *Ac ſi apertè dicat: Qui in te ipſo crudelitatis nihil habens, mihi quem reſpirare à perſecutione non ſinis, crudelis videris. Ita enim Deus crudelis eſſe non poteſt, ſicut nec mutari ullatenus poteſt. Sed quoniam in Deo nec crudelitas, nec mutabilitas unquam venit, dum*, Mihi, *dicit, quòd in ſemetipſo Deum nec crudelem, nec mutabilem ſentias, oſtendit. Nam dum circa nos quædam proſpera & adverſa variantur, in eo quod nos mutamur, quaſi ejus circa nos mutatum animum ſuſpicamur. Ipſe vero in ſe incommutabilis permanens, aliter atque aliter in cogitatione ſentitur hominum, pro qualitate meritorum. Nam & lux Solis cùm nequam eſt ſibimetipſi diſſimilis, infirmis aſpera, ſanis autem oculis lenis videtur: Eorum videlicet immutatione, non ſuâ. Unde, ut prædiximus, dicens*: Mutatus es, *adjunxit*, Mihi: *Ut ipſa hæc crudelitas atque mutatio, non ſit in qualitate Judicis, ſed in mente patientis. Quod verbis quoque aliis retexit, dicens*: Et in duritia manus tuæ adverſaris mihi. *Manus etenim Dei dura creditur, cùm voluntati noſtræ contraria, hoc quod ei in nobis diſplicet feriendo perſequitur; & flagella ingeminat, cùm dolentis anima clementiam expectat.*

[Isai 13.]

PROPOSITIO IV.

Quis ſit Auctor Libri Job, incertum eſt.

De hujus Libri Auctore variæ ſunt ac multiplices Auctorum Eccleſiaſticorum ſententiæ, nullis tamen firmis argumentis, ſed levioribus conjecturis fultæ. Quidam *Jobum*, aut ejus Amicos illius Auctores eſſe crediderunt, ſcilicet *Origenes Libro* VI. *contra Celſum*, *S. Gregorius Magnus Lib.* 1. *in Job. Cap.* 1. *& Suidas* in l'uc. Qui his Jobi verbis Cap. XIX. 23. permoti videntur: *Quis mihi tribuat ut ſcribantur ſermones mei? Quis mihi det ut exarentur in Libro, ſtylo ferreo, & plumbi laminâ, vel celte ſculpantur in ſilice?* Et iſtis Cap. XXXI. Verſ. 35. 36. *Quis mihi tribuat auditorem, ut deſiderium meum audiat Omnipotens, librum ſcribat Ipſe qui judicat: Ut in humero portem illum, & circumdem illum quaſi coronam mihi?* Verùm etſi colligi ex his poſſit, *Jobum* vehementer optaſſe ut Hiſtoria ſua, ſermoneſque ſcriberentur, non tamen probant id a *Jobo* ipſo vel Amicis illius præſtitum. Auctor prioris Commentarii in Job, *Origeni* adſcripti, cenſet hunc Librum à *Jobo*, ipſiuſve Amicis Syriacè ſcriptum, à *Moſe* Hebraicè redditum, & aliquot additamentis auctum. Ad hanc opinionem ipſum adduxit celebris illa Clauſula, quæ in Verſione LXX. Interpretum finem imponit Libro, & è Syrorum linguâ ipſum converſum fuiſſe docet. Verùm non ſignificat hæc clauſula, Hebraicum quod habemus Libri Job exemplar ex Syriaco, ſive ut alii cenſent, ex Arabico fuiſſe tranſlatum à *Moſe*, ſed Septuaginta Interpretes ex Hebraico Codice Verſionem ſuam adornaſſe, ut *Olympiodorus*, & Scholiaſtes à *Nobilio* laudatus obſervarunt.

Plerique *Moſem* Libri Auctorem agnoſcunt, ſcilicet Thalmudiſtæ in *Baba Batra* Cap. 1. *R. David Kimchi*, Auctor poſterioris Commentarii in *Jobum* ſub nomine *Origenis* editi, *Methodius* apud *Photium* Codice CCXXXV. *Polychronius*, & *Julianus Halicarnaſſeus* apud *Nicetam* in Catena in *Jobum*, Illuſtris *Huetius* Demonſtrationis Evangelicæ Propoſitione IV. aliique Recentiores; qui & *S. Hieronymum* in eam ſententiam pertrahere conantur, quòd in Epiſtola ad *Paulinum* Libros ſacros recenſens, Pentateucho *Jobi* Librum ſubjiciat, poſthabito etiam Libro *Joſue*, quò ejuſdem eſſe utrumque & Auctoris & ætatis ſignificet. Verùm id à *S. Hieronymo* ob eam dumtaxat rationem fortè factum eſt, quòd Hiſtoriam *Jobi* ante

ante Judicum Hiſtoriam contigiſſe perſuaſum haberet, non quòd *Moſen* hujus Libri Auctorem cenſeret. Ex ſtyli ſimilitudine hunc Librum *Moyſi* adſcribit *Polychronius.* At alii ſtyli diſſenſionem maximam animadvertunt ejus Libri, & Pentateuchi: & Arabiſmis præſertim, Syriaſmis, Chaldaiſmis ſcatere, cum *S. Hieronymo*, Præfatione in *Job*, obſervant. Addunt *Origenis* ſuffragium, negantis *Moſem* plures quam quinque Libros ſcripſiſſe, *Tom.* v. *in Joannem*, & in *Philocalia* cap. v.

S. Gregorius Nazianzenus hunc Librum *Salomoni* adſcribit, ut refert *Polychronius*, *Catenâ in Job.*

Idumæi cujuſdam Prophetæ fœtum eſſe cenſet *Codurcus* Præfatione in *Job*: Sed eo magis inclinat ut ab *Iſaia* ſcriptum opinetur, quòd *Iſaiæ* ſingularis eruditio, orationis majeſtas, character non diſſimilis, locutiones multæ Iſaiæ familiares in Libro *Job* legantur. Sed hanc conjecturam leviſſimam eſſe quis non videat, cùm ex Libro Jobi locutiones hujuſmodi in Iſaiam derivatas æquè dici poſſit? Quâ reſponſione *Grotii* conjectura pariter difflatur, Præfatione Commentariorum in Job aſſerentis, Libri Job Auctorem, quicunque tandem fuerit, *Davide* & *Salomone* recentiorem eſſe, quod ex horum ſcriptionibus pleraque illuc tranſlata agnoſci poſſunt.

Spanhemius Hiſtoriæ *Job* cap. XIII. à *Jobo* aut ejus Amicis res in Adverſaria primùm fuiſſe linguâ patriâ relatas opinatur, Arabicâ nimirùm ſeu Syriacâ veteri, & ex iis demum circa *Davidis aut Salomonis* tempora ab homine Hebræo conflatam eam quam habemus Hiſtoriam. Opinionem iſtam tres conjecturæ probabilem facere videntur. Prima petitur ex Verſu penultimo Libri Job, ubi hæc leguntur: *Deditque filiabus Pater ſuus hereditatem inter fratres earum:* Id enim ab Hebræo Scriptore conſultò notatum aiunt, quòd Hebraico Jure in bonorum paternorum diviſione feminæ à fratribus in partem non vocarentur. Unde colligunt, Latis jam à Moſe Legibus Librum *Job* eſſe conſcriptum. Altera conjectura ex eo ducitur, quòd *Job* dictus eſt *Magnus inter omnes Orientales:* Quo nomine Arabes Hebræis Palæſtinam incolentibus dici ſolebant. Ex quo colligunt, Auctorem Libri Job Palæſtinæ incolam fuiſſe. Tertia conjectura ſumitur ex illis *Jobi* verbis cap. XXI. verſ. 12. *In fortitudine illius repente Maria congregata ſunt, & prudentia ejus percuſſit ſuperbum:* Quæ ad Ægyptiorum & *Pharaonis* in Mari Rubro naufragium & interitum referunt *R. Selomoh* & *Grotius.* At conjecturarum iſtarùm levitatem Doctiſſimus *Huetius* oſtendit. Ex prima ſequi negat Librum Job latis jam à Moſe Legibus fuiſſe conſcriptum. Rem enim, uti acta eſt, referre potuit Auctor, nullâ habitâ Hebraicæ Legis ratione. Etſi enim, inquit, Legem nondum tulerat *Moſes* de filiabus à ſucceſſione removendis, id fortaſſe jam Hebræorum, vel Arabum uſus obtinebat. Alteram conjecturam nihilo firmiorem eſſe reſpondet, cùm non Palæſtinæ ſolùm incolis, ſed Gentibus univerſis familiare ſit alias Gentes ex ſitu appellare: & Madianitica Regio, in qua Librum Job à *Moſe* ſcriptum plures volunt, ad Arabiæ & Aſiridis occaſum poſita ſit. Tertiam conjecturam explodit, negando quòd ad *Pharaonis* & Ægyptiorum interitum hæc verba referantur. Nam ad opus tertiæ diei hæc pertinere longè probabilius eſt. Id oſtendunt antecedentia & ſequentia. Præcedit enim hic Verſus 10. *Terminum circumdedit aquis, uſque dum finiantur lux & tenebræ.* Sequitur verò: *Spiritus ejus ornavit cœlos:* Ex quibus manifeſtum eſt, hæc ad opera ſex dierum pertinere, ex quibus Dei omnipotentiam & magnitudinem *Jobus* demonſtrat. Nomine verò *ſuperbi* à Deo percuſſi, Mare ipſum deſignatur, cui legem poſuit ne fines ſuos tranſiret. Aquas enim tumentes figurato ſermone ſuperbas in Scriptura vocari neminem latet; *Jerem.* XII. verſ. 5. *Cum autem in terra pacis ſecurus fueris, quid facies in ſuperbia Jordanis?* Secundò id evidentiùs eluceſcit collato hoc Verſu 12. vigeſimi ſexti Capitis Libri Job cum Verſu 9. Capitis primi Geneſeos. Tertiò id confirmat veterum & recentiorum Interpretum conſenſus.

In tanta ergo opinionum de Auctore Libri *Job* varietate, conſultius eſt nihil aſſerere, niſi incertum eſſe à quo ſcriptus fuerit: cùm neque ex Scriptura, neque ex Traditione, nec firmis ullis rationibus probari poſſit quis ſit illius Auctor. Proinde concludamus cum *S. Gregorio Magno* Præfatione in *Job*, cap 1. *Quis hæc ſcripſerit, valde ſupervacuè quæritur: Cum tamen Auctor Libri Spiritus Sanctus fideliter credatur. Ipſe igitur hæc ſcripſit, qui hæc ſcribenda dictavit. Ipſe ſcripſit, qui & illius Operis Inſpirator extitit, & per ſcribentis vocem imitanda ad nos ejus facta tranſmiſit. Si Magni cujuſdam Viri ſuſceptis Epiſtolis legeremus verba, eaque quo calamo fuiſſent ſcripta, quæreremus: Ridiculum profectò eſſet, ſi non Epiſtolarum Auctorem ſcire, ſenſumque cognoſcere, ſed quali calamo earum verba impreſſa fuerint, indagare ſtuderemus. Cùm ergo rem cognoſcimus, ejuſque rei Spiritum Sanctum Auctorem tenemus, quia Scriptorem quærimus, quid aliud agimus, niſi legentes literas de calamo perſcrutamur?*

SCHOLION I.

Sanctus Job *geſtabat perſonam magnam magni Prophetæ.* Unde quæ in Libro ejus *videntur quaſi aſpera & blaſphema, habent intellectus ſuos. Quod putaremus aliter eſſe, niſi Deus perhiberet teſtimonium, & antequam loqueretur Job, & poſtea quam totum locutus eſt. Perhibuit Deus primò teſtimonium, dicens:* Homo ſimplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo. *Dixit hoc Deus ante tentationem illius. Ne quis autem in illis verbis fortè malè intelligens ſcandalizaretur, & putaret juſtum quidem fuiſſe Job ante tentationem, in tentatione autem graviter defeciſſe, & lapſum eſſe in ſacrilegam blaſphemiam; finitis omnibus ſermonibus, & ipſius Job, & amicorum ejus, à quibus et conſolatio reddebatur, dicit Dominus teſtimonium, illos non verum locutos, ſicut ſervum ejus Job.* Non eſtis locuti, *inquit*, coram me rectum ſicut ſervus meus Job. *Deinde jubet ut ille pro eis offerat hoſtias, quibus eorum peccata ſolvantur.*

S. Auguſtinus Enarratio in Pſalm. 104. Serm. 24.

SCHOLION II.

Job non tantùm loquendo, ſed etiam patiendo, Chriſtum prophetavit; ſed quia Redemptor noſter unam ſe perſonam cum ſancta Eccleſia exhibuit, quiſquis eum in ſemetipſo ſignificat, modò hunc ex capite, modò ex corpore deſignat: ut non ſolùm vocem capitis, ſed etiam corporis teneat. Unde & Iſaias Propheta ejuſdem Domini verba exprimens, ait: *Quaſi ſponſo poſuit mihi mitram, & quaſi ſponſam ornavit me ornamento.* Quia igitur ipſe in capite ſponſus, ipſe eſt in corpore ſponſa, neceſſe eſt ut cùm nonnunquam aliquid de capite dicitur, ſenſim ac ſubitò etiam ad vocem corporis derivetur: & rurſum cùm de corpore aliquid dicitur, repente ad vocem capitis aſcendatur. *Beatus ergo Job venturi cum ſuo corpore typum Redemptoris inſinuat: uxor verò ejus, quæ eum ad maledicendum provocavit, vitam carnalium deſignat, qui intra ſanctam Eccleſiam incorrectis moribus poſiti, quo per fidem bonis juxta ſunt, eò per vitam duriùs premunt; quia dum quaſi infideles vitari non poſſunt, à Fidelibus tantò deteriùs quantò & interiùs tolerantur. Amici verò ejus, qui dum conſulunt, invehuntur, Hæreticorum figuram exprimunt, qui ſub ſpecie conſulendi agunt negotium ſeducendi.*

S. Gregorius M. Præfat. in Librum Job. cap. 6.

Iſaia 61.

DISSERTATIO XIV.

DE CÆDE ÆGYPTII Hebræum vexantis à Moſe perpetrata.

HUjus rei hiſtoriam legimus *Exodi* cap. II. his verbis deſcriptam: *Poſtquam creverat Moyſes, egreſſus eſt ad fratres ſuos; viditque afflictionem eorum, & virum Ægyptium percutientem quemdam de Hebræis fratribus ſuis. Cùmque circumſpexiſſet huc atque illuc, & nullum adeſſe vidiſſet, percuſſum Ægyptium abſcondit ſabulo. Et egreſſus die altero, conſpexit duos Hebræos rixantes; Dixitque ei qui faciebat injuriam: Quare percutis proximum tuum? Qui reſpondit: Quis te conſtituit Principem & Judicem ſuper nos? Num occidere me tu vis, ſicut heri occidiſti Ægyptium? Timuit Moyſes: & ait, Quomodo palam factum eſt verbum iſtud? Audivitque Pharao ſermonem hunc, & quærebat occidere Moyſen, Qui fugiens de conſpectu ejus, moratus eſt in Terra Madian.* Facinus illud contigit anno Mundi bis milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo-tertio, ut ex Chronologia Sacra facilè probatur. *Moſes* enim erat annorum octoginta cùm ſtetit coram *Pharaone*, & Populum Hebræum ex Ægypto eduxit (*Exodi* VII. verſ. 7.) Exodos autem contigit anno Mundi bis milleſimo quingenteſimo decimo-tertio. Si hinc ſubduxeris annos octoginta, invenitur *Moſes* natus anno Mundi bis milleſimo quadringenteſimo trigeſimo-tertio. Ipſum porro natum annos quadraginta egreſſum eſſe ad fratres ſuos, occiſoque Ægyptio mox ad *Jethro* fugiſſe, ſcriptum eſt *Actuum* VII. verſ. 23. Cùm igitur annos natus octoginta redierit, ſequitur eum ſerviſſe annos quadraginta apud *Jethro*. Fugit ergo anno Mundi bis milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo-tertio: quandoquidem natus erat anno Mundi bis milleſimo quadringenteſimo trigeſimo-tertio. De cædis illius æquitate ſacri diſſerunt Interpretes. Qua de re mentem noſtram ſequenti Propoſitione exponemus.

PROPOSITIO UNICA.

Moſes Ægyptium inſultantem Hebræo interficiens, homicidii reus non extitit.

PRobatur; Qui publicum hoſtem, vel quemlibet hominem infeſtum humanæ ſocietati aufert è medio juſſu Judicis vel Regis, homicidii reatum non incurrit: Sed Moyſes Ægyptium Hebræo inſultantem interficiens, è medio ſuſtulit ſuæ Gentis hoſtem, hominemque ſuis fratribus infeſtum, inſtinctu Dei ſupremi omnium hominum Regis ac Judicis: Homicidii itaque reatum non incurrit.

Probatur Minor ex Scriptura Sacra *Actuum* VII. verſ. 23. 24. 25. ubi S. Protomartyr *Stephanus* loquens de *Moyſe* in Oratione quam habuit ad Hebræos ait: *Cùm autem impleretur ei quadraginta annorum tempus, aſcendit in cor ejus ut viſitaret fratres ſuos filios Iſraël. Et cùm vidiſſet quemdam injuriam patientem, vindicavit illum: & fecit ultionem ei qui injuriam ſuſtinebat, percuſſo Ægyptio. Exiſtimabat intelligere fratres; Quoniam Deus* A *per manum ipſius daret ſalutem illis: At illi non intellexerunt.* Ex quibus colligitur, *Moyſen* auctoritate jam tum à Deo acceptâ, & judiciariâ poteſtate, quâ velut Dux & Servator Iſraelitici Populi præditus erat, Ægyptium illum interemiſſe.

Confirmatur SS. Patrum ſuffragiis, ſcilicet *S. Baſilii Homiliâ* I. *in Hexaëmeron*, ubi de *Moſe* ſic loquitur: *Idem ſic erat naturâ ſuapte compoſitus, ut ſummo ſemper amore juſti & æqui fuerit obſervans ac tenax: Quando vel priuſquam Principatus Populi eſſet ipſi concreditus, tam ad totius improbitatis odium naturâ propendebat, ut ad necem uſque de iis ultionem* B *expetiverit, qui injuriam proximo priores intulerant.*

S. Ambroſii Libro I. *in Hexaëmeron* cap. II. *Priuſquam*, inquit, *ad Populi liberandi munus vocaretur, naturali æquitatis ſtudio provocatus accipientem injuriam de Popularibus ſuis ultus, invidia ſe dedit, voluptatique eripuit, atque omnes Regia Domûs declinans tumultus in ſecretum, Æthiopia ſe contulit.*

S. Auguſtini, *Quæſtione* II. *in Exodum*, ubi prolatis *S. Stephani* verbis *Actuum* VII. ita concludit: *Videtur itaque per hoc teſtimonium Moſes* C *divinitus admonitus, quod Scriptura eo loco tacet, juſtè facinus illud audere potuiſſe.*

Objicies, *Moyſen* clam & ſine arbitris facinus illud admiſiſſe, metuentem ne deprehenderetur, ut facere ſolent qui crimen aliquod capitale perpetrant. *Cùmque circumſpexiſſet huc atque illuc, & nullum adeſſe vidiſſet, percuſſum Ægyptium abſcondit ſabulo.* Cùm verò die altero cædem Ægyptii ab Hebræo, quem cum fratre rixantem objurgabat, ſibi exprobrari audiſſet, timore correptum aufugiſſe in Terram Madian. *Timuit Moyſes, & ait: Quomodo palam factum eſt verbum* D *iſtud?* Exodi II. 12. 13. 14. Non timuiſſet porro, neque fugam captaſſet, niſi ſceleris conſcientiâ urgente.

Reſpondeo, *Moyſen* prudenter caviſſe ne cædes Ægyptii, etſi juſtè ab ipſo perpetrata, vulgaretur, ne graviorem a Rege & Ægyptiis vexationem in Hebræos excitaret: Volgato verò facinore, fugiſſe ut periculum vitaret imminens, ſicut Apoſtoli, & Martyres in perſecutione fugerunt. *Audivit* enim *Pharao ſermonem hunc, & quærebat occidere Moyſen.* Unde Apoſtolus fugam *Moyſis* ex Ægypto fidei adſcribit, non timori (Hebr. XI. E 27.) *Fide*, inquit, *reliquit Ægyptum, non veritus animoſitatem Regis.* Non enim à Deo timuit, ut ſuæ Gentis defenſionem deſereret, nec opportunitate datâ ad eam liberandam in Ægyptum regrederetur. *S. Joannem Chryſoſtomum* audiamus hunc locum egregiè explicantem Homiliâ XXVI. in Epiſtolam ad Hebræos: *Quid dicis?* inquit, *Non timuit. Atqui hoc dicit Scriptura, quòd cùm audiviſſet, timuit, & ideò fugâ ſua ſaluti conſuluit. Attende diligenter & accuratè quod dictum eſt. Illud*, Non veritus iram Regis, *dixit reſpiciens ad id quod poſtea aſtiterit. Timentis enim erat non attingere rurſus defenſionem & patrocinium, neque* F *rem aggredi. Rurſus autem attingere, erat ejus qui Deo omnia committebat. Non enim dixit: Quærit me anxiè, nec rurſus fero ut eadem attingam. Erat itaque fidei fugere. Cur ergo non manſit? Ne in præviſum ſe injiceret periculum. Hoc enim jam erat tentantis, in media proſilire pericula, & dicere: Videamus an me ſervet Deus. Hoc etiam Chriſto dixit Diabolus:* Mitte te deorſum. *Vides quòd hoc* Matth. 4. *ſit diabolicum, temerè & inconſideratè ſe in pericula conjicere, & tentare an Deus conſervet. Eis enim præeſſe, & eos ampliùs defendere non poterat, cùm tam ingrati eſſent animi qui afficiebantur beneficio. Fuiſſet ergo ſtultitia & mentis vecordia, illic manere.*

Hanc

Hanc Expoſitionem ſequuntur *Theophilactus*, & *Oecumenius*.

Objicies ſecundò locum inſignem *S. Auguſtini* aſſerentis, Injuſtam fuiſſe illius Ægyptii cædem, quòd nullam tunc haberet *Moſes* legitimam poteſtatem, neque in Hebræos, neque in Ægyptios, vel à Deo ipſi proximè demandatam, vel humanâ delatam auctoritate. Sic ea de re diſſerit *Libro* XXII. *contra Fauſtum*, cap. LXX. *Conſultâ illâ æternâ Lege, reperio non debuiſſe hominem ab illo, qui nullam ordinatam poteſtatem gerebat, quamvis injurioſum & improbum, occidi. Veruntamen animæ virtutis capaces ac fertiles, præmittunt ſæpe vitia, quibus hoc ipſum indicent, cui virtuti ſint potiſſimùm accommodatæ, ſi fuerint præceptis excultæ. Sicut enim & agricolæ, quam terram viderint, quamvis inutiles, tamen ingentes herbas progignere, frumentis aptam eſſe pronuntiant; & ubi filicem aſpexerint, licèt eradicandam ſciant, validis vitibus habilem intelligunt; & quem Montem oleaſtris ſylveſcere aſpexerint, oleis eſſe utilem, culturâ accedente non dubitant: Sic ille animi motus, quo Moyſes peregrinum fratrem à cive improbo injuriam perpetientem, non obſervato ordine poteſtatis, inultum eſſe non pertulit: Non virtutum fructibus inutilis erat, ſed adhuc incultus, vitioſa quidem, ſed magna fertilitatis ſigna fundebat. Ipſe denique per Angelum ſuum divinis Moyſen vocibus evocavit in Monte Sina, per quem liberaretur ex Ægypto Populus Iſraël: Eumque miraculo viſionis in Rubo flammante, & non ardente, verbis Dominicis ad frugem obedientiæ præparavit: qui etiam Saulum Eccleſiam perſequentem de cælo vocavit, proſtravit, erexit, implevit, tanquam percuſſit, amputavit, inſeruit, fecundavit. Illa namque Pauli ſævitia, cùm ſecundùm æmulationem paternarum Traditionum perſequebatur Eccleſiam, putans obſequium Deo ſe facere, tanquam ſilveſtre erat vitium, ſed magnæ feracitatis indicium. Hinc erat etiam illud Petri, cùm evaginato gladio volens ferire Dominum, aurem Perſecutoris abſcidit, quod factum Dominus ſatis minaciter cohibuit, dicens:* Reconde gladium: Qui enim gladio uſus fuerit, gladio cadet. *Ille autem utitur gladio, qui nullâ ſuperiori ac legitimâ poteſtate vel jubente, vel concedente, in ſanguinem alicujus armatur. Nam utique Dominus juſſerat, ut ferrum Diſcipuli ejus ferrent, ſed non juſſerat ut ferirent. Quid ergo incongruum, ſi Petrus poſt hoc peccatum factus eſt Paſtor Eccleſiæ, ſicut Moyſes poſt percuſſum Ægyptium factus eſt Rector illius Synagogæ? Uterque enim non deteſtabili immanitate, ſed emendabili animoſitate juſtitiæ regulam exceſſit; uterque odio improbitatis alienæ; ſed ille fraterno, iſte dominico, licèt adhuc carnali, tamen amore peccavit. Reſecandum hoc vitium, vel eradicandum: Sed tamen tam magnum cor tanquam terra frugibus, ita ferendis virtutibus excolendum.*

Reſpondeo; *S. Auguſtinum* hâc depoſitâ ſententiâ, in eam demum deſcendiſſe quam propugnamus, & *Moyſis* factum ab homicidii reatu vindicaſſe, *Quæſtione* II. *in Exodum*, cujus hæc ſunt verba: *De facto Moyſi cùm occidit Ægyptium ad defendendos fratres ſuos, ſatis diſputavimus in illo Opere, quod de Vita Patriarcharum adverſùs Fauſtum ſcripſimus: Utrum indoles in eo laudabilis fuerit, quâ hoc peccatum admiſerit, ſicut ſolet uber terra, etiam ante utilia ſemina, quadam herbarum quamvis inutilium feracitate laudari; an omnino ipſum factum juſtificandum ſit. Quod ideo non videtur, quia nullam adhuc legitimam poteſtatem gerebat, nec acceptam divinitus, nec humana ſocietate ordinatam. Tamen, ſicut Stephanus dicit in* Act. 7. 25. *Actibus Apoſtolorum, Putabat intelligere fratres ſuos, quòd per eum Deus daret illis ſalutem: Ut*

A *per hoc teſtimonium videatur Moyſes jam divinitus admonitus (quod Scriptura eo loco tacet) hoc audere potuiſſe.*

Huic ſententiæ magnum robur addit *S. Thomæ* Auctoritas, *Secunda Secundæ, Quæſtione* LX, *Articulo* VI. in Reſponſione ad ſecundam objectionem: *Dicendum*, inquit, *quòd Moyſes videtur Ægyptium occidiſſe, quaſi ex inſpiratione divina Auctoritatem adeptus: Ut videtur per hoc quod dicitur Actuum* VII. *Quòd percuſſo Ægyptio æſtimabat Moyſes intelligere fratres ſuos, quoniam Dominus per manum ipſius daret ſalutem Iſraël. Vel poteſt* B *dici, Quòd Moyſes occidit Ægyptium defendendo eum qui injuriam patiebatur, cum moderamine inculpatæ tutelæ. Unde Ambroſius dicit in Libro de* Lib. 1. cap. 10. *Officiis, Quòd qui non repellit injuriam à ſocio, cùm poteſt, tam eſt in vitio, quàm ille qui facit. Et inducit exemplum Moyſi.*

Mitto Hebræorum figmenta, quorum alii tradunt *Moyſen* non gladio hominem Ægyptium interemiſſe, ſed prolato Nomine Dei *Tetragammaton*. Ita *R. Salomon*. Antiquum ſanè illud commentum eſt, cujus meminit *Clemens Alexandrinus* Libro I. Stromatum: *Aiunt autem Myſtæ*, inquit, *eum ſolo verbo Ægyptium occidiſſe: Sicut* C *certè poſteà Petrus in Actibus fertur eos, qui pretium agri ſibi uſurpaverant, & mentiti erant, verbo interfeciſſe.* Alii Rabini tradunt, Ægyptium iſtum fuiſſe quemdam Præfectum operum, qui Maritum *Salomith* Aurorâ nondum illuceſcente vocaſſet ad opus, & ejus locum in thoro, non animadvertente femina occupaſſet, ex eaque filium genuiſſet, qui poſtea blaſphemus, lapidibus in deſerto Dei juſſu obrutus eſt. Mulierem autem agnitâ fraude, apud Maritum expoſtulaſſe, & hunc Ægyptium deteſtandi facinoris accuſaſſe. Ægyptio autem nihilominus ſæviente in homi- D nem tantâ à ſe injuriâ affectum, fortè advenisse *Moyſen*, & crudelem Adulterum interfeciſſe. Miror *Nicolaum Lyranum*, & *Toſtatum* homines doctos fabulam iſtam credulis auribus excepiſſe.

DISSERTATIO XV.

DE APPARITIONE DEI MOYSI in Rubo facta, ejuſque in Ducem E ac Liberatorem Iſraëlitici Populi Electione.

HUjus Apparitionis & Miſſionis Hiſtoriam Moyſes ipſe deſcripſit *Exodi* III. Capite, his verbis: *Moyſes autem paſcebat oves Jethro Soceri ſui Sacerdotis Madian: Cùmque minaſſet gregem ad interiora deſerti, venit ad Montem Dei Horeb. Apparuitque ei Dominus in flamma ignis de medio Rubi: & videbat quòd Rubus arderet, &* F *non combureretur. Dixit ergo Moyſes: Vadam, & videbo viſionem hanc magnam, quare non comburatur Rubus. Cernens autem Dominus quòd pergeret ad videndum, vocavit eum de medio Rubi, & ait: Moyſes, Moyſes. Qui reſpondit: Adſum. At ille: Ne appropies, inquit, huc; Solve calceamentum de pedibus tuis: Locus enim in quo ſtas, Terra Sancta eſt. Et ait: Ego ſum Deus Patris tui, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob. Abſcondit Moyſes faciem ſuam: Non enim audebat aſpicere contra Deum. Cui ait Dominus: Vidi afflictionem Populi mei in in Ægypto, & clamorem ejus audivi propter duritiam eorum qui præſunt operibus, & ſciens dolorem ejus, deſcendi ut liberem eum de ma-*

nibus Ægyptiorum, & educam de Terra illa in Terram bonam.... Veni, & mittam te ad Pharaonem, ut educas Populum meum, filios Iſraël de Ægypto. Dixitque Moyſes ad Deum: Quis ſum ego ut vadam ad Pharaonem, & educam filios Iſraël de Ægypto? Qui dixit ei: Ego ero tecum; & hoc habebis ſignum quod miſerim te: Cùm eduxeris Populum meum de Ægypto, immolabis Deo ſuper Montem iſtum. Ait Moyſes ad Deum: Ecce ego vadam ad filios Iſraël, & dicam eis: Deus Patrum veſtrorum miſit me ad vos. Si dixerint mihi: Quod eſt nomen ejus? Quid dicam eis? Dixit Deus ad Moyſen: EGO SUM QUI SUM. Ait: Sic dices filiis Iſraël: QUI EST, miſit me ad vos. Hæc Apparatio facta eſt *Moyſi* jam octogenario, ut colligitur ex cap. VII. Actorum Apoſtolorum, 23. 29. 30. *Cùm autem impleretur ei quadraginta annorum tempus, aſcendit in cor ejus ut viſitaret fratres ſuos filios Iſraël. Et cùm vidiſſet quemdam injuriam patientem, vindicavit illum, & fecit ultionem ei, qui injuriam ſuſtinebat percuſſo Ægyptio,.... Fugit autem Moyſes, & factus eſt advena in Terra Madian.... Et expletis annis quadraginta, apparuit illi in deſerto Montis Sina Angelus in igne flamma Rubi.* Confirmatur ex cap. VII. *Exodi* verſ. 7. ubi *Moyſis* ætas notatur, cùm *Pharaonem* adiit, quod ſtatim poſt illam Apparitionem ac Miſſionem ejus contigit: *Erat autem Moyſes octoginta annorum, & Aaron octoginta trium, quando locuti ſunt ad Pharaonem.* Locus Apparitionis fuit Mons *Horeb*, quem unum eſſe cum Monte *Sina S. Hieronymus* aſſerit *Libro de Locis Hebraicis*: & flamma ignis de medio Rubi erumpens. Miraculum Rubi ardentis & incombuſti majora quædam ſignificabat. Primò Populum Iſraëliticum injuriis, vexationibus, calamitatibus haud conſumptum iri, ſed juvante Deo adverſariis ſuperiorem futurum. Secundò, ſignificabat perpetuam Deiparæ Virginitatem cum fecunditate conjunctam. Tertiò, Chriſtum ſignificabat, in quo Divinitas perſonaliter unita Naturæ noſtræ, ejus ſubſtantiam non conſumpſit. Quartò, Legis Moſaicæ proprietatem ſignificabat, quæ peccata quidem oſtendebat, ſed peccatorum ſpinas non auferebat. Quintò, figura erat Eccleſiæ, quæ perſecutionum flammis neutiquam erat conſumenda, ſed magis illuſtranda. SS. Patres ea de re diſſerentes Lector conſulat: *S. Hieronymum* Epiſtolâ CXXVII. ad *Fabiolam*, in Manſione VIII. dicentem; *Poſtquam venerimus ad eum locum, de quo ſit nobis Dominus locuturus, tunc videbimus ardere Rubum, & non comburi, inflammari Eccleſiam perſecutionibus, & eam, loquente in illa Domino, non perire.*

Conſulat *Theodoretum* Quæſtione VI. in Exodum, dicentem: *Dei virtutem atque humanitatem prædicat, quòd ignis inextinguibilis Rubum aridum non conſumebat. Ego verò arbitror etiam alia ſignificari: Nempe Iſraëlem Ægyptiorum inſidiis appetitum, non eſſe ſubjugandum, ſed adverſariis ſuperiorem futurum. Item Unigenitum humanitatem aſſumentem, & virginalem uterum inhabitantem; immaculatam ſervaturum eſſe Virginitatem. Cæterùm nonnulli dicunt, Deum in Rubo, & non in alia planta apparuiſſe, quòd nemo poſſet ex Rubo Deum effingere. Erat enim veriſimile, Judæos hoc auſuros eſſe ſi in alia planta apparuiſſet.*

Conſulat *S. Gregorium Magnum* Libro XXVIII. *Moralium*, cap. II. *Per ſuccenſum Rubum*, inquit, *Moyſen alloquens, quid aliud oſtendit, niſi quòd ejus Populi Ductor fieret, qui & Legis flammam perciperet, & tamen peccati ſpinam nequaquam vitaret? Vel, quòd ex illo Populo exiret. Qui in igne Deitatis carnis noſtræ dolores quaſi Rubi ſpinas ſuſciperet; &*

A *inconſumptam humanitatis noſtræ ſubſtantiam, etiam in ipsâ Divinitatis flammâ ſervaret?*

Quæritur quis *Moyſi* in Rubo apparuerit, an Angelus Dei legatione functus, ejuſque nomine locutus, vel Filius ipſe Dei?

PROPOSITIO UNICA.

Æquè probabilis eſt utraque ſententia, cùm aſſerentium ipſum Filium Dei Moyſi in B *Rubo apparuiſſe, tum propugnantium Angelum fuiſſe qui ipſi apparuit, legationem Dei obeuntem.*

PRimam ſententiam probabilem maximè facit Scriptura Sacra ſecundùm Vulgatam noſtram Verſionem *Geneſis* III. Qui enim *Moyſi* apparuit, non ſemel *Dominus* vocatur; ter de ſe ipſo ait: *Ego ſum Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob.* Majeſtatem ejus reveritus *Moyſes* faciem velat; & cur faciem velaverit, rationem reddit C ipſe: *Non enim audebat aſpicere contra Deum. Ait Moyſes*, non ad Angelum, ſed *ad Deum: Ecce ego vadam ad filios Iſraël, & dicam eis: Deus Patrum veſtrorum miſit me ad vos.* Cùm illius qui ipſum vocaverat, ipſumque mittebat, nomen quæſiſſet, *Dixit Deus ad Moyſen: Ego ſum qui ſum. Sic dices filiis Iſraël, Qui eſt, miſit me ad vos.* Hæc certè indicare videntur, eum qui Moſi in Rubo ardente apparuit, Deum eſſe ipſumque Dei Filium, quem Hebraicus Textus, LXX. Interpretes, hîc & Vulgata noſtra in Actis Apoſtolorum, *Angelum* vocant. Filius quippe Dei *Angelus Te-* D *ſtamenti* à Malachia Propheta, & ab Iſaia *Magni* Malach. 3. *conſilii Angelus*, ſecundùm Verſionem LXX. Interpretum vocatur. Porro nec Patri, qui nunquam mittitur, nomen iſtud convenit, nec Spiritui Sancto uſquam attributum in Sacra Scriptura legimus. Hanc ſententiam confirmare videntur verba Moyſis *Deuteronomii* XXXIII. verſ. 16. ubi Tribui *Joſeph* bene precatur his verbis: *Benedictio illius, qui apparuit in Rubo, veniat ſuper caput Joſeph*, Non Angeli porro, ſed Dei benedictionem Tribui Joſeph apprecatum eſſe Moyſen, veriſimilius eſt: Cùm à Deo, non ab Angelo bona cuncta E procedant.

Præterea, hanc ſententiam Antiqui Patres propugnarunt. *S. Juſtinus Martyr in Dialogo cum Tryphone*, pag. 282. ubi locum illum *Exodi*, quo de agimus expendens, hæc habet: *Intelligitis, ô Viri, quòd quem Moſes affirmat Angelum in igne flamma ſecum collocutum eſſe, idem cùm ipſe Deus ſit, Moyſi declaret ſe eſſe Deum Abrahæ, & Iſaaci, & Jacobi. Et Trypho: Non hoc, inquit, ex verbis recitatis intelligimus: Verùm Angelum quidem in ignis flamma apparuiſſe, Deum autem cum Moſe collocutum eſſe; Ita ut & Angelus, & Deus,* F *duo ſimul tum in viſione exſtiterint. Et ego contra reſpondi: Eſto, tametſi hoc tum factum ſit, ô Amici, ut & Angelus & Deus ſimul in viſione Moyſi oblatâ fuerint, pro eo atque demonſtratum vobis eſt per verba ſupra ſcripta: Tamen non Conditor univerſitatis hujus is fuerit, qui Moyſi dixit, ſe Deum eſſe Abrahæ, & Deum Iſaaci, & Deum Jacobi, quique Factoris rerum omnium voluntati miniſtret; & in Judicio Sodomorum conſilio & voluntati ejus itidem miniſtraverit: Adeo ut quamvis ſic, uti affirmatis, res habeat, duos ſcilicet fuiſſe Angelum & Deum: Nemo tamen cui vel minimum mentis ſit, Auctorem & Parentem Univerſi ſupercæleſtia omnia reliquiſſe, & in puſilla terræ parte ſe ſe exhibuiſſe,*

dicere

dicere ſit auſurus. Et infra: *Jam ò Trypho, demonſtrabo, in Viſione Moyſi hunc ipſam ſolum, qui & Angelus ſeu Nuntius vocatur, & Deus eſt, apparuiſſe, & verba commutaſſe cum Moyſe, Sic enim* » *Verbum ait:* Apparuit autem ei Angelus Domi» ni in igne flammæ è Robo; & vidit Rubum ar» dere igni, Rubus verò non comburebatur. Mo» ſes ergo dixit: Vadens inſpiciam viſionem hanc » magnam, quòd non comburitur Rubus. Poſt» quam autem vidit Dominus quòd accederet vi» dendi gratiâ, vocavit eum Dominus è Rubo. *Itaque quemadmodum Verbum, eum qui in ſomnis apparuit Jacob, Angelum appellat: Deinde eum ipſum, qui in ſomnis apparuit, Angelum ipſi dixiſſe ait:* Ego ſum Deus à te conſpectus, cùm à facie fratris tui Eſaü fugeres; *& ſub Abrahamo in Judicio Sodomorum,* Dominum à Domino in Cælis *Judicium intuliſſe dixit: Ad eundem modum & hic Verbum Angelum Domini Moyſi apparuiſſe dicens, ac deinceps Dominum eum eſſe & Deum declarant, eundem denotat, quem & pluribus, per ea quæ dicta ſunt, Adminiſtrum eſſe Deo ſupermundano, ſupra quem alius non eſt, ſignificat.*

S. Irenæus Libro IV. *Adverſus Hæreſes*, cap. XXVI. *Finis*, inquit, *Legis Chriſtus ad juſtitiam omni credenti. Et quomodo finis Legis Chriſtus, ſi non & initium ejus eſſet? Qui enim finem intulit, hic & initium operatus eſt, Ipſe eſt qui dixit Moyſi:*
Exod. 3. » Videns vidi vexationem Populi mei qui eſt in » Ægypto, & deſcendi ut eruam eos. *Ab initio aſſuetus Verbum Dei aſcendere & deſcendere propter ſalutem eorum qui malè haberent.*

Quæſtionem proponit *S. Auguſtinus Libro Quæ-*
Quæſt. 3. *ſtionum in Exodum*; nihil in alterutram partem decernit, utramque ſententiam probabilem eſſe ſignificans. *Clamavit ad illum Dominus de Rubo. Dominus in Angelo, an Dominus Angelus ille qui dictus eſt, Magni conſilii Angelus, & intelligitur* » *Chriſtus? Supra enim dixit:* Apparuit illi An» gelus Domini in flamma ignis de Robo.

Ejuſdem probabilitatem ſententiæ confirmat Libro II. *De Trinitate*, cap. XIII. *Moyſes autem quando ad Populum Iſraël ex Ægypto educendum miſſus eſt, ſic ei Dominum apparuiſſe ſcriptum eſt:* » Paſcebat, *inquit*, oves Jetro ſoceri ſui Sacer» dotis Madian, & egit oves in deſertum, & ve» nit in Montem Dei Choreb. Apparuit autem illi » Angelus Domini in flamma ignis de Rubo. Et » vidit quia in Rubo ignis arderet, Rubus verò » non comburebatur, & ait Moyſes: Ibo, & vi» debo viſum iſtud, quòd tam magnum vidi, » quoniam non comburitur Rubus. Cùm ergo » vidit Dominus quia venit videre, clamavit ad » eum Dominus de Rubo dicens: Ego ſum Deus » patris tui, Deus Abraham, Deus Iſaac, & » Deus Jacob. *Et hic primò Angelus Domini dictus eſt, deinde Deus. Nunquid ergò Angelus eſt Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Jacob? Poteſt ergo rectè intelligi ipſe Salvator, de quo dicit Apo-*
Roman. 9. » *ſtolus:* Quorum Patres, & ex quibus Chriſtus » ſecundùm carnem, qui eſt ſuper omnia Deus » benedictus in ſecula: *Non abſurdè etiam hic ipſe intelligitur Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Jacob. Sed cur priùs Angelus Domini dictus eſt, cùm de Rubo in flamma ignis apparuit? Utrum quia unus ex multis Angelis erat, ſed per diſpenſationem perſonam Domini ſui gerebat? An aſſumptum erat aliquid creaturæ, quod ad præſens negotium viſibiliter appareret, & inde voces ſenſibiliter ederentur, quibus præſentia Domini per ſubjectam creaturam corporeis etiam ſenſibus hominis, ſicut oportebat, exhiberetur? Si enim unus ex Angelis erat, quis facilè affirmare poſſit, utrum ei Filii perſona nuntianda impoſita fuerit, an Spiritus*

A *Sancti, an Dei Patris, an ipſius omnino Trinitatis, quæ eſt unus & ſolus Deus, ut diceret:* Ego ſum Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob? *Si autem in uſum rei præſentis aſſumpta creatura eſt, quæ in humanis oculis appareret, & auribus inſonaret, & appellaretur, Angelus Domini, & Dominus, & Deus, non poteſt hic Deus Pater intelligi, ſed aut Filius, aut Spiritus Sanctus. Quanquam Spiritum Sanctum alicubi Angelum dictum non recolam, ſed ex opere poſſit intelligi. Dictum enim de illo eſt:* Quæ ventura ſunt annuntiabit vobis. *Et utique Angelus* Joan. 16.
Græcè, Latinè Nuntius interpretatur. De Domino
B *autem Jeſu Chriſto evidentiſſimè legimus apud Prophetam, quòd Magni Conſilii Angelus dictus ſit,* Iſaiæ 9. 6.
cùm & Spiritus Sanctus, & Dei Filius, ſit Deus & Dominus Angelorum.

Sed manifeſtiùs Sermone VII. *De Scripturis Veteris & Novi Teſtamenti*, Editionis poſtremæ Pariſ. *De lectione Exodi, de Rubo in quo flamma erat, & Rubus non comburebatur*, utramque ſententiam ut probabilem proponit. *Quod autem*, inquit, *idem ipſe, qui loquebatur Moyſi, & Angelus Domini, & Dominus dicitur, Magna quæſtio eſt, nec temerarium debet habere affirmatorem, ſed tantùm*
C *inquiſitorem. Duæ ſunt autem ſententiæ, quæ hinc proferri poſſunt, quarum qualibet vera ſit, ambæ ſecundum fidem ſunt. Quod dixi, Quænam earum vera ſit: Hoc dixi, quidnam earum ſenſerit qui ſcripſit. Nam quando nos inquirentes Scripturas ſentimus aliquid, quod Scriptor fortè non ſentit; non tamen hoc ſentire debemus, quod abhorret à regula fidei, à regula veritatis. Ergo ambas ſententias propono: Sit fortaſſis & tertia, quæ me latet. Ex his autem duabus propoſitis, eligatis quam volueritis. Aliqui dicunt, Ideo & Angelum Domini dictum, & Dominum, quia Chriſtus erat, de quo apertè Propheta dicit, Quòd ſit Magni conſilii Angelus.*
D *Angelus enim officii nomen eſt, non naturæ. Nam* Iſaiæ 9. 6.
Angelus Græcè, qui Latinè Nuntius appellatur. Quis neget Chriſtum nuntiaſſe nobis Regnum Cælorum? ..... Qui verò exiſtimant verè eum Angelum Domini fuiſſe, non Chriſtum, ſed Angelum miſſum; neceſſe eſt ut exigatur ab eis ratio quare dictus ſit Dominus ..... Reſpondent & ipſi: Sicut in Scripturis Propheta loquitur, & dicitur, Quia Dominus loquitur, non quia Dominus eſt Propheta, ſed quia Dominus eſt in Propheta, ſic & cùm per Angelum dignatur Dominus loqui, quomodo per Apoſtolum, quomodo per Prophetam, rectè dicitur Angelus propter ſeipſum,
E *& Dominus propter habitantem Deum. Certè enim Paulus homo erat, & Chriſtus Deus, & ait tamen ipſe Paulus:* An vultis experimentum accipere ejus « 2. Cor. 13. 3.
qui loquitur in me Chriſtus? *Dixit & Propheta:* «
Audiam quid loquetur in me Dominus Deus. « Pſalm. 84. 9.
Qui loquitur in homine, loquitur in Angelo. Ideo apparuit Moyſi Angelus Domini, & dixit: Ego ſum qui ſum. *Habitatoris vox eſt, non Templi.*

Libro tamen III. *De Trinitate*, in eam inclinat ſententiam, quæ Apparitiones omnes Dei Patriarchis & Prophetis in Veteri Teſtamento factas,
F Angelorum interventu ac miniſterio factas aſſerit. Sed aliud eſt Angelum duntaxat *Moyſi* apparuiſſe, aliud Deum Angeli miniſterio in illa Apparitione uſum, ut ſubjectam creaturam ad effectum ſuæ voluntatis producendum diſponeret, ac vocem ederet humanis auribus inſonantem. Illud non aſſerit *S. Auguſtinus*, ſed poſtremum iſtud duntaxat. Id unum enimverò, demonſtrandum ſibi ſumit, Deum ut in ſe eſt Patriarchis & Prophetis in viſione ſenſibili non viſum. *Secundùm Spiritum Dei*, inquit, *miſſum nobis de altiſſimis, & impartitam ejus gratiam in mentibus noſtris, audeo fiducialiter dicere, nec Deum Patrem, nec Ver-* Lib. 3. De Trinit. Cap. X. & XI.
bum ejus, nec Spiritum ejus, quod Deus unus eſt, per

per id quod eſt atque idipſum eſt, nullo modo eſſe mutabilem, ac per hoc multò minus eſſe viſibilem: Quoniam ſunt quædam quamvis mutabilia, non tamen viſibilia, ſicut noſtræ cogitationes & memoria, & voluntates, & omnis incorporea creatura. Viſibile autem quicquam non eſt, quod non ſit mutabile. Quapropter ſubſtantia, vel ſi melius dicitur, eſſentia Dei, ubi pro modulo noſtro ex quantulacumque particula intelligimus Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, quandoquidem nullo modo mutabilis eſt, nullo modo poteſt ipſa per ſemetipſam eſſe viſibilis. Proinde illa omnia, quæ Patribus viſa ſunt, cùm Deus illis ſecundùm ſuam diſpenſationem temporibus B *congruam præſentaretur, per creaturam facta eſſe manifeſtum eſt. Et ſi nos latet quomodo ea miniſtris Angelis fecerit, per Angelos tamen eſſe facta, non ex noſtro ſenſu dicimus, ne cuiquam videamur plus ſapere, quàm oportet ſapere, ſed ſapiamus ad temperantiam, ſicut Deus nobis partitus eſt menſuram fidei: Sed credimus propter quod & loquimur. Extat enim Auctoritas Divinarum Scripturarum, unde mens noſtra deviare non debet, nec relicto ſolidamento Divini Eloquii, per ſuſpicionum ſuarum abrupta præcipitari, ubi nec ſenſus corporis regit, nec perſpicua ratio veritatis elucet. Apertiſſimè quippe* C *ſcriptum eſt in Epiſtola ad Hebræos, cùm diſpenſatio Novi Teſtamenti ſecundùm congruentiam ſæculorum ac temporum diſtingueretur, non tantùm illa viſibilia, ſed ipſum etiam ſermonem per Angelos factum. Sic enim dicit,* Ad quem autem Angelorum dixit aliquando: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum? Nonne omnes ſunt Miniſtri Spiritus ad miniſtrationem miſſi, propter eos qui futuri ſunt hereditate poſſidere ſalutem? *Hinc oſtendit, illa omnia non ſolùm per Angelos facta, ſed etiam propter nos facta: Id eſt, propter Populum Dei, cui* D *promittitur hereditas æternæ vitæ. Deinde quia tunc per Angelos, tunc autem per Filium ſermo factus eſt, conſequenter apertèque demonſtrans:* Propterea, *inquit*, abundantiùs oportet attendere nos ea quæ audivimus, ne fortè defluamus: Si enim qui per Angelos dictus eſt, ſermo factus eſt firmus, & omnis prævaricatio & inobedientia juſtam accepit mercedis retributionem, quomodo nos effugiemus, tantam negligentes ſalutem; *Et quaſi quæreres, quam ſalutem; ut oſtenderet ſe de Novo Teſtamento jam dicere, id eſt, ſermone qui non per Angelos, ſed per Dominum factus eſt:* E Quæ cùm initium accepiſſet, *inquit*, ut enarraretur per Dominum, ab iis qui audierunt in nos confirmata eſt, conteſtante Deo ſignis & portentis, & variis virtutibus, & Spiritus Sancti diviſionibus, ſecundùm ſuam voluntatem.

Hebr. 1. 5.

Hebr. 2.

Mox objectionem occupat S. Auguſtinus. *Sed ait aliquis: Cur ergo ſcriptum eſt;* Dixit Dominus ad Moyſen; *& non potius: Dixit Angelus ad Moyſen?* Reſpondet: *Quia cùm verba Judicis Præco pronuntiat, non ſcribitur in Geſtis, Ille Præco dixit, ſed, Ille Judex. Sic etiam loquente Propheta Sancto, etſi dicamus, Dominus dixit, Prophetam non ſubtrahimus, ſed quis per eum dixerit, admonemus.* F *Et illa quidem Scriptura ſæpe aperit Angelum eſſe Dominum, quo loquente identidem dicitur, Dominus dixit, ſicut jam demonſtravimus. Sed propter eos, qui, cùm Scriptura illic Angelum nominat, ipſum per ſeipſum Filium Dei volunt intelligi, quia propter annuntiationem paternæ ac ſuæ voluntatis à Propheta dictus eſt Angelus: Propterea volui ex hac Epiſtola manifeſtius teſtimonium dare, ubi non dictum eſt, per Angelum, ſed per Angelos.* Idem confirmat ex *S. Stephani* verbis *Actuum* VII. ubi Moyſi Angelum in Rubo apparuiſſe ait, quem

A tamen *Dominum* dicit, *Eundemque Deum Abraham, & Deum Iſaac, & Deum Jacob, ſicut in Geneſi.* Apparitiones illas omnes per Angelos factas confirmat ex Lege quam Hebræos accepiſſe *S. Stephanus* ait, *In edictis* Angelorum, & quam Apoſtolus ad Galatas III. *Diſpoſitam* ſcribit *per Angelos, in manu Mediatoris.* Sed, inquit, *S. Auguſtinus*, Ipſe Dominus noſter Jeſus Chriſtus, cujus adventus per Legem diſponebatur & prænuntiabatur, *Tanquam Verbum Dei miro & ineffabili modo erat in Angelis, in quorum edictis Lex ipſa dabatur. Unde dicit in Evangelio*, Si crederetis B Moyſi, crederetis & mihi: De me enim ille ſcripſit. *Per Angelos ergo tunc Dominus loquebatur, per Angelos Filius Dei, Mediator Dei & hominum futurus, ſuum diſponebat Adventum.* Denique ita hunc Librum concludit Sanctus Doctor: *Sed jam ſatis, quantùm exiſtimo, pro captu noſtro diſputatum & demonſtratum eſt, quod in hoc Libro ſuſceperamus oſtendere; conſtititque & probabilitate rationis, quantùm homo, vel potius quantùm ego potui; & firmitate Auctoritatis, quantùm de Scripturis Sanctis Divina Eloquia patuerunt, Quod antiquis Patribus noſtris ante Incarnationem Sal-* C *vatoris, cùm Deus apparere dicebatur, voces illæ ac ſpecies corporales per Angelos factæ ſunt: Sive ipſis loquentibus vel agentibus aliquid ex perſona Dei, ſicut etiam Prophetas ſolere oſtendimus: Sive aſſumentibus ex creatura quod ipſi non eſſent, ubi Deus figuratè demonſtraretur hominibus.*

Joan. 5.

Theodoretus ei ſententiæ ſuffragatur, quæ Filium Dei Moyſi in Rubo apparuiſſe propugnat. Sic enim habet Quæſtione V. in Exodum. *Hujus loci lectio declarat quis ſit qui viſus eſt.* Apparuit enim, *inquit*, ipſi Angelus Domini in flamma ignis Rubi. *Et paulò poſt:* Ut autem vidit Do- D minus quòd accederet ad videndum, vocavit illum è medio Rubi. *Et rurſum poſt pauca:* Et dixit illi: Ego ſum Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob. *Et mox addidit:* Avertit autem Moſes vultum ſuum: Metuebat enim intueri coram Deo. *Et ſubjunxit:* Videns vidi afflictionem Populi mei, qui eſt in Ægypto, & clamorem eorum audivi: *Et reliqua. Et iterùm:* Ego ſum qui ſum. Hæc dices filiis Iſrael, QUI EST miſit me ad vos. *Univerſus ille locus demonſtrat Deum eſſe, qui apparuit. Vocavit autem illum Angelum, ut cognoſcamus quòd IS qui vi-* E *ſus eſt, non eſt Deus Pater, (cujus enim Angelus eſſet Pater?) ſed unigenitus Filius, qui Magni conſilii eſt Angelus: Qui ſacris Diſcipulis dixit:* Omnia quæcunque audivi à Patre meo, nota feci vobis. *Quemadmodum autem Angeli nomen poſuit, non miniſterium quodpiam innuens, ſed perſonam Unigeniti demonſtrans: Sic iterum ipſius tum naturam, tum potentiam prædicans, dum ait Ipſum dixiſſe,* Ego ſum qui ſum, &, Ego Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob. Hoc mihi Nomen æternum, & monumentum generationum. *Hæc autem & ſubſtantiam divinam indicant, & æternitatem atque perpetuitatem de-* F *monſtrant.*

Exod. 3. 2.

Alteri opinioni favet *S. Hieronymus* Lib. 1. in *Epiſtolam ad Galatas*, ad caput III. ubi hæc habet: *Quòd autem ait:* Lex ordinata per Angelos, *hoc vult intelligi, quòd in omni Veteri Teſtamento, ubi Angelus primùm viſus refertur, & poſtea quaſi Deus loquens inducitur, Angelus quidem verè ex Miniſtris pluribus quicumque ſit viſus, ſed in illo Mediator loquatur, qui dicat:* Ego ſum Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob. *Nec mirum ſi Deus loquatur in Angelis, cùm etiam per Angelos, qui in hominibus ſunt, loquatur Deus in Prophetis; dicente Zacharia:* Et ait Angelus, qui

Zachar. 1.

» qui loquebatur in me; *ac deinceps inferente :* » Hæc dicit Dominus omnipotens. *Neque enim Angelus, qui eſſe dictus fuerat in Propheta, ex ſua* » *perſona audebat loqui :* Hæc dicit Dominus » omnipotens.

Pro eadem parte ſuffragium dicit *S. Gregorius Magnus Præfatione in Librum Job*, cap. 1. *Angelus*, inquit, *qui Moyſi apparuiſſe deſcribitur, modò Angelus, modò Dominus memoratur. Angelus videlicet, propter hoc quòd exteriùs loquendo ſerviebat : Dominus autem dicitur, quia interiùs præſidens, loquendi efficaciam miniſtrabat. Cùm ergo loquens ab interiori regitur, & per obſequium Angelus, & per inſpirationem Dominus no-* » *minatur. Hinc David ait :* Attendite Popule » meus Legem meam : Inclinate aurem veſtram » in verba oris mei. *Non enim Lex David, aut Populus David erat, ſed perſonam ejus, ex quo loquebatur, aſſumens ipſius auctoritate loquitur, cujus inſpiratione replebatur. Hoc quotidie fieri in Eccleſia cernimus, ſi vigilanter intuemur. Nam ſtans in medio Populi Lector clamat :* Ego ſum » Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob. *Et quòd ipſe Deus ſit, verè profectò non dicit : Nec tamen per hoc, quod dicit, veritatis regulam deſerit : Quia cui miniſterium lectione exhibet, dominium ejus voce prætendit.*

In priorem & antiquiorem ſententiam, quæ Filium ipſum Dei Moyſi in Rubo apparuiſſe aſſerit, magis inclinare videtur Eccleſia, quæ in una ex illis Antiphonis quæ ad *Magnificat* notantur pro ſeptem diebus Feſto Dominicæ Nativitatis proximioribus, & priſcorum juſtorum deſideria ferventiſſima de Chriſti Adventu exprimunt, ita canit : *O Adonai, & Dux domûs Iſrael, qui Moyſi in igne flamma Rubi apparuiſti, & ei in Sina Legem dediſti : Veni ad redimendum nos in brachio extento.*

Act. 7. Sed tamen Angeli miniſterio, Deum Moyſi fuiſſe locutum, Angelum Moyſi viſum, qui Dei legationem obiret, ejuſque nomine loqueretur, S. Stephanus in Oratione ad Judæos paulò ante martyrium innuit. *Apparuit illi in deſerto Montis Sinai Angelus in igne flamma Rubi. Moyſes autem videns, admiratus eſt viſum, & accedente illo ut conſideraret, facta eſt ad eum vox Domini dicens : Ego ſum Deus Patrum tuorum, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob. Tremefactus autem Moyſes non audebat conſiderare. Dixit autem illi Dominus : Solve calceamentum pedum tuorum, Locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt. Videns vidi afflictionem Populi mei, qui eſt in Ægypto, & gemitum eorum audivi, & deſcendi liberare eos. Et nunc veni, & mittam te in Ægyptum. Hunc Moyſen quem negaverunt, dicentes : Quis te conſtituit Principem & Judicem? Hunc Deus Principem & Redemptorem miſit, cum manu Angeli qui apparuit illi in Rubo.* Atque ad hunc ſenſum explicari poteſt Antiphona illa, quam Eccleſia paucis ante Natale Chriſti Domini diebus in Officio Veſpertino canit.

DISSERTATIO XVI.

DE INSTITUTIONE, CELEBRATIONE, & Ritu Judaici Paſchatis.

ANtequam poſtremam plagam cædis omnium Primogenitorum *Pharaonis* & Ægyptus Deus infligeret, Paſchatis Celebritatem, Ritumque religioſum inſtituit, ante diſceſſum ex Ægypto, & deinceps quotannis in perennem beneficiorum memoriam obſervandam. *Exodi* XII. De quo cùm Interpretes & Commentatores Scripturæ Sacræ, aliique Viri Eruditi pluribus Diſſertationibus agant, nos qui Commentariorum prolixitatem vitare decrevimus, Quæſtiones omnes quæ de Paſchate fieri ſolent, in unam Diſſertationem contrahemus, & paucis abſolvemus. Id ut ordine fiat, primò explicandum eſt *Paſcha* nomen, ſecundò tempus, tertiò locus, quartò Miniſtri, quintò Convivæ, ſextò Ritus, poſtremò Myſterium.

ARTICULUS I.

DE PASCHÆ NOMINE.

P*Aſcha* nomen Chaldaicum eſt, ut obſervat *Philo* Libro III. *De Vita Moyſis :* Hebræis *Peſach* dicitur, à radice *Paſach*, quod Græcis *διαβαίνειν*, *tranſgredi* ſignificat, vel *ὑπερβαίνειν* prætergredi. Unde *Joſephus* hoc Feſtum *ὑπερβάσια* & *Philo* *διαβατήρια* vocat. Ita etiam *Origenes* Libro VIII. *contra Celſum.* LXX. Interpretes *Paſcha* dixerunt. Theodotio *Paſech :* Quem ſecutus Latinus Interpres, *Phaſe* appellavit. *Paſcha* ſeu *Peſach*, *tranſitum* ſignificat, tranſitum, inquam, Angeli primogenita Ægyptiorum occidentis per domos Hebræorum ab illa cæde ſervatas, cùm poſtes eorum Agni ſanguine tinctos videret. Hanc nominis rationem confirmat Deus Exodi XII. verſ. 11. *Eſt enim Phaſe*, inquit, (*id eſt tranſitus*) *Domini. Et tranſibo per Terram Ægypti nocte illâ, percutiamque omne Primogenitum in Terra Ægypti ab homine uſque ad pecus... Erit autem vobis ſanguis in ſignum in ædibus in quibus eritis : & videbo ſanguinem, & tranſibo vos : Nec erit in vobis plaga diſperdens, quando percuſſero Terram Ægypti.* Et verſ. 26. *Cùm dixerint vobis filii veſtri : Quæ eſt iſta Religio? Dicetis eis : Victima tranſitûs Domini eſt, quando tranſivit ſuper domos filiorum Iſrael in Ægypto percutiens Ægyptios, & domos noſtras liberans.* Hunc tranſitum Paſchatis nomine ſignificari *S. Hieronymus* obſervat *Comm. tar.* in cap. XX. *S. Matthæi.* Idem obſervat *S. Auguſtinus in Pſalmum* LXVIII. *Sermone* I. Idque admonuiſſe etiam S. Joannem Evangeliſtam, *Qui imminente Paſſione cùm veniret Dominus ad Cœnam, quâ commendavit Sacramentum Corporis & Sanguinis ſui, ita loquitur :* Cùm autem veniſſet hora, quâ tranſiret Jeſus de hoc Mundo ad Patrem... *Expreſſit ergo*, inquit, *tranſitum Paſcha.* At à tranſitu Populi Hebræi ex Ægypto per Mare Rubrum in optatiſſimam libertatem, & in Terram promiſſam, huic Solemnitati factum nomen, *S. Gregorius Nazianzenus Oratione in Sanctum Paſcha*, & S. *Auguſtinus* Joan. 13. 1.

guſtinus Tractatu LV. *in Evangelium S. Joannis*, tradunt. Et certè ad hujus etiam beneficii memoriam refricandam inſtituiſſe Deum ut Paſchalia Sacra quotannis repeterentur, colligi poteſt ex Deuteronomii XVI. I. *Obſerva*, inquit, *Menſem novarum frugum, & verni primùm temporis, ut facias Phaſe Domino Deo tuo, Quoniam in iſto Menſe eduxit te Dominus Deus tuus de Ægypto nocte.... Septem diebus comedes abſque fermento afflictionis panem, quoniam in pavore egreſſus es de Ægypto: Ut memineris diei egreſſionis tuæ de Ægypto, omnibus diebus vitæ tuæ.* Improbabilis ergo eſt eorum opinio, quibus vocis iſtius *Paſcha* Græcam eſſe originem viſum eſt, & ita appellari ἀπὸ τοῦ πάσχειν, quod eſt *pati*, quia Paſchæ tempore Chriſtus paſſus eſt. In hunc tamen errorem Magnos Viros traxit Hebraicæ linguæ ignorantia, nempe *S. Irenæum* Libro IV. *Adverſus Hæreſes*, cap. XXIII. ſcribentem: *Diem Paſſionis non ignoravit* (Moyſes) *ſed figuratim pronuntiavit, cum Paſcha nominans.* S. Gregorium Nazianzenum *Oratione* XLII. dicentem quoſdam credidiſſe, *Hoc ſalutiferæ Paſſionis nomen eſſe.* Et è Latinis *Tertullianum* Libro *Adverſus Judæos*, cap. X. *Adjecit*, inquit, *Paſcha eſſe Domini: id eſt, Paſſionem Chriſti.* Falluntur etiam Syri, qui pro *Paſcha*, ſcribunt *Paſcha*, *Samech*, in *Tſade* mutatô, quaſi à lætitiâ id nomen derivatum ſit, & Sacræ Solemnitati impoſitum, quà re verâ nihil lætius.

Quadruplex eſt in Sacris Literis hujus vocis, *Paſcha*, ſignificatio. Primò ſignificat Angeli tranſitum, qui, Ægyptios percutiens, Iſraelitarum domos intactas tranſiliit. Secundò, Agnum Paſchalem, qui in hujus liberationis memoriam immolabatur. Exodi XII. 21. *Ite tollentes animal per familias veſtras, & immolate Phaſe.* II. Paralipomenon XXXV. 11. 13. *Et immolatum eſt Phaſe... Et aſſaverunt Phaſe ſuper ignem, juxta quod in Lege ſcriptum eſt.* Lucæ XXII. 7. *Venit autem dies Azymorum, in qua neceſſe erat occidi Paſcha. Et miſit Petrum & Joannem, dicens: Euntes parate nobis Paſcha, ut manducemus.* I. ad Chorinthios V. 7. *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus.* Tertiò, ſignificat Sacrificia toto Paſchalis Solemnitatis tempore, id eſt, per ſeptem dies Azymorum imperata & offerri ſolita. Deuteronomii XVI. 2. *Immolabiſque Phaſe Domino Deo tuo de ovibus, & de bobus, in locô quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi.* Quartò, feſtos ipſos dies ſignificat, quibus hæc celebrantur. Lucæ XXII. I. *Appropinquabat autem dies feſtus Azymorum, qui dicitur Paſcha.*

ARTICULUS II.

DE TEMPORE PASCHATIS.

TEmpus celebrandi Judaïci Paſchatis erat Primi Menſis dies decima-quarta, ad veſperam. Exodi XII. *Decima die Menſis hujus tollat unuſquiſque agnum per familias & domos ſuas... Et ſervabitis eum ad quartam-decimam diem Menſis hujus: Immolabitque eum univerſa multitudo filiorum Iſraël ad veſperam.* Et Levitici XXIII. 5. *Menſe primo, quarta-decima die menſis ad veſperam, Phaſe Domini eſt.* Menſis primus hîc appellatur, qui alibi Menſis *Abib* ſeu *Niſan*, à quo Veris initium, partim Martio, partim Aprili noſtro reſpondens. Menſis *Abib* dicitur, id eſt, *Menſis Novarum frugum*, ſeu ſimpliciter *Menſis Novorum*, Exodi XIII. 14. XXIII. 15. XXXIV. 18. & Deuteronomii XVI. I. ubi legimus: *Obſerva Menſem novarum frugum, & verni primùm temporis ut facias Phaſe Domino Deo tuo: Quoniam in iſto Menſe eduxit te Dominus Deus tuus de Ægypto nocte.* Tum ſcilicet in Judæa ſegetes matureſcere incipiunt, teſte Philone. A Chaldæis vocatur *Niſan*, (*Nehem.* II. I. *Eſther* III. 7.) Quæ vox non à verbo *Nus* derivatur, quod *fugere* ſignificat, ut quidam volunt, ſic appellatum conjicientes, quòd illo Menſe Judæi ex Ægypto fugerint. Quid enim attinebat ad Chaldæos, à quibus hoc nomen impoſitum eſt, obſervare tempus quo Hebræi ex Ægypto exceſſerunt? Felicior eſt *Bocharti* conjectura, ſcribendum *Niſſan* per duplex S. ut in *Joſepho* Libro III. *Antiquitatum* cap. X. & ita nominatum à *Bellicis ſignis*, ſeu *vexillis*, quæ illo Menſe primùm explicantur. Unde hunc Menſem intelligunt Hebræi II. Regum XI. I. *Factum eſt autem vertente Anno, eo tempore quo ſolent Reges ad bella procedere.* Porro Menſis *Abib* ſeu *Niſan*, cùm antea ſeptimus eſſet Hebræis, poſt exitum ex Ægypto pro primo haberi cœpit, Deo ita jubente, Exodi XII. 2. *Menſis iſte*, inquit, *vobis principium Menſium: Primus erit in Menſibus anni.* Quod tamen non obtinuit niſi in Sacris. Annus enim civilis à Menſe *Tiſri*, circa Autumnum incipiebat.

Stata dies immolationis Agni Paſchalis, decima-quarta Menſis *Niſan*, ad veſperam, ſeu (quævis eſt Hebraici Textus) *Inter duas veſperas*: ſive, ut habet Chaldaica Paraphraſis, *Inter duos Soles*. Exodi XII. 6. Levitici XXIII. V. Numeror. IX. 3. 5. Diem naturalem apud Judæos à veſpera incœpiſſe; & in ſequentem veſperam duraviſſe, probat creationis Hiſtoria. Ideo jubentur ſervare Sabbathum, & ſolemnitates quaſlibet ſuas à veſpera, Levitici XXIII. 32. *A veſpera uſque ad veſperam celebrabitis Sabbata veſtra.* His porro verbis, *Inter duas veſperas*, quidam ſignificari volunt totum temporis inter veſperam decimæ quartæ, & decimæ-quintæ diei, ſeu inter priorem & poſteriorem diei decimæ-quartæ veſperam intercurrentis intervallum: Sed oppidò falluntur: Cùm enim illud ſpatium horis viginti-quatuor definitum ſit, quavis horà immolare & comedere Agnum Paſchalem licuiſſet, contra diſerta Legis verba, Deuteronomii XVI. 6. *Immolabis Phaſe veſpere, ad Solis occaſum, quando egreſſus es de Ægypto.* R. Salomon, R. Kimchi, R. Simeon, per *duas veſperas* intelligunt totum pomeridianum tempus uſque ad Solis occaſum; ut licuerit Agnum Paſchalem mactare à Meridie decimæ quartæ diei uſque ad Solis occaſum: poſtea verò id agere nefas fuerit. Tunc enim inchoato jam die XV. Feſtum celebrari incipiebat, Agnuſque cum Azymis comedebatur. Huic ſententiæ nihil habere ſe quod opponat, fatetur *Pererius*, niſi, quòd nimis durum atque inſolens videtur totum pomeridianum tempus appellari veſperam. At id non ita durum & inſolens ipſi viſum eſſet, ſi Græcos ipſos duplicem diſtinxiſſe veſperam animadvertiſſet, *Veſperam maturam*, cujus initium ſtatim à Meridie, & *Veſperam ſeram*, quæ circa Solis occaſum. Ita *Heſychius* & *Euſtathius* in Librum XVII. *Odyſſ.* & *Suidas*. Ita etiam è Latinis *Varro* in Satyra Menippea: *Neſcis quid Veſper ſerus vehat.* Sic etiam Hebræis duplex fuit veſpera, utraque ante Solis occaſum, una Meridiei, altera Occaſui propior. Intra duas illas Veſperas, præter Agnum Paſchalem, offerebatur etiam juge Sacrificium; accendebantur lampades, & adolebatur thymiama, prout ſingulis diebus ex mandato Legis fieri conſueverat. (*Exodi* XXIX. 39. & XXX. 8.) De his *Maimonides Tractatu De Paſchate*, cap. I. *Sectione* IV.

Diſputat. 11. in cap. XIII. Exodi.

Aben-

Aben-Eſra tempus *inter duas Veſperas* definit crepuſculum veſpertinum, inter Solis occaſum, & initium noctis intercedens. Quam explicationem *Oleaſter*, aliique Auctores amplexi ſunt. Cui ſententiæ probabilitas non minima accedit ex cap. XII. *Exodi*, ubi Agni Paſchalis immolatio præſcribitur, decimâ-quartâ die *Ad Veſperam*, verſ. 6. & ſimiliter initium comedendi Azyma ſtatuitur *Quartâ-decimâ die ejuſdem Menſis, ad Veſperam:* At initium comedendi Azyma non fiebat niſi poſt occaſum Solis diei decimæ-quartæ, incipiente ſcilicet die decimo-quinto: Cùm itaque eodem modo loquatur *Moyſes* de tempore immolationis & comeſtionis Agni, ſequi videtur nomine *Veſpera* utrobique intelligi tempus proximè ſequens occaſum Solis. Itaque, ſecundùm hanc ſententiam, τὸ *inter duas veſperas*, eſt ab occaſu Solis uſque ad nocturnum crepuſculum ſeu noctis initium. Idque clarè expreſſum videtur Deuteron. XVI. 6. *Immolabis Phaſe veſpere, ad Solis occaſum, quando egreſſus es de Ægypto.*

Alii denique, ſcilicet *Andreas Maſius*, Cardinalis *Cajetanus*, *Janſenius*, & *Pererius*, Veſperam interpretantur extremam partem diei decimæ-quartæ, id eſt, tempus à Nona ad Solis uſque occaſum interjacens, duabus circiter horis definitum, ita ut prior veſpera ſit declinatio Solis. Duplex hæc Veſpera non obſcurè a *S. Matthæo* exprimitur cap. XIV. ubi narrat miraculum multiplicationis quinque panum. Verſ. 15. *Veſpere autem facto*, inquit, *acceſſerunt ad eum Diſcipuli ejus, dicentes: Deſertus eſt locus, & hora jam præteriit: Dimitte turbas, ut euntes in caſtella, emant ſibi eſcas.* Mox narrato Miraculo, ſubdit verſ. 23. *Et dimiſſâ turbâ, aſcendit in Montem ſolus orare. Veſpere autem facto, ſolus erat ibi.* Duplicem eodem die Veſperam diſtinguit S. Evangeliſta, priorem Sole ad occaſum præcipitante, poſteriorem poſt occaſum Solis. Harum opinionum nulla non probabilis eſt. Quamobrem ſequatur quiſque quam voluerit.

Veſpertinum illud tempus Paſchæ celebrationi, ſeu Agni Paſchalis immolationi ex Lege deſtinatum, non fuit prior Veſpera quæ initium erat diei decimi-quarti, ſed poſterior, in quam idem dies deſinebat. Enimvero primi Paſchatis celebrationi ſtatim ſucceſſit dies decimus quintus, qui primus fuit Azymorum, & manè ſequens, quo Iſraelitæ ex Ægypto diſcedere ſine mora coacti ſunt, non fuit pars diei decimi-quarti, ſed decimi-quinti. Numerorum XXXIII. 3. *Profecti igitur de Rameſſe Menſe primo, quinta-decima die Menſis primi, altera die Phaſe, filii Iſraël in manu excelſa, videntibus cunctis Ægyptiis.* Præterea, ſeptem dies Azymorum numerabantur à priori Veſpera diei decimi-quinti,, quo ineunte comedebatur Paſchalis Agnus, ad finem uſque diei vigeſimi-primi. Exodi XII. 15. 17. 18. *Septem diebus Azyma comedetis.... Et obſervabitis Azyma: In eadem enim ipſâ die educam Exercitum veſtrum de Terra Ægypti, & cuſtodietis diem iſtum in generationes veſtras ritu perpetuo. Primo Menſe, quarta-decima die Menſis ad Veſperam, comedetis azyma uſque ad diem vigeſimam-primam ejuſdem Menſis ad Veſperam.* Agnus igitur Paſchalis non comedebatur, adcóque nec immolabatur in priori Veſpera ſeu initio diei decimi-quarti, ſed in poſteriori Veſpera, ſeu in fine ejuſdem diei: Alioqui non jam ſeptem, ſed octo dies Azymorum numerandi eſſent. Idem confirmatur ex verſu 8. ejuſdem capitis: *Et edent*, inquit, *carnes nocte illâ aſſas igni, & azymos panes.* Porro Nox illa pertinebat ad diem decimum quintum: Itaque præcedente Veſpera, quæ finis erat diei decimi-quarti, immolabatur Agnus. Denique Chriſtus ultimum Paſcha ſuum celebravit die à Lege ſtatuta: At evidens eſt ex Evangelio Chriſtum Agnum Paſchalem comedisse, & Myſticam Cœnam cum Diſcipulis celebraſſe ineunte die decimo-quinto, qui Primus erat Azymorum, *Matthæi* XXVI. 17. *Marci* XIV. 12. *Lucæ* XXII. 7. Et dies ſequens, quo Chriſtus traditus & crucifixus eſt, feſtus fuit. Proinde *Barabbas* liberatus eſt, quia Feſto illo ſolebat reus aliquis liber dimitti, *Matthæi* XXVII. 15. *Marci* XV. 6. *Lucæ* XXIII. 17. *Johannis* XVIII. 30. Hinc *Johannis* XIII. 1. 2. ſolemnis illa Chriſti Cœna celebrata dicitur, *Ante diem feſtum Paſchæ*, id eſt, pridie Feſti Paſchatis: Chriſtus itaque Agnum immolavit & legale Paſcha celebravit poſteriori Veſperâ diei decimi-quarti, ſeu eo die deſinente.

Præter Paſcha primi Menſis omni Populo Iſraëlitico ſolemne, aliud eodem ritu celebrabatur die decimo-quarto ſecundi Menſis, ex inſtitutione divinâ, ab iis qui tempore primi Paſchatis immundi erant, aut in loco remoto ex quo ſe ad congregationem Populi conferre maturè non poſſent. Numerorum IX. 9. 10. 11. 12. *Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Loquere filiis Iſraël: Homo qui fuerit immundus ſuper anima, ſive in via procul in Gente veſtra, faciat Phaſe Domino in Menſe ſecundo, quarta-decima die Menſis ad Veſperam: Cum Azymis & lactucis agreſtibus comedent illud: Non relinquent ex eo quidpiam uſque mane, & os ejus non confringent, omnem ritum Phaſe obſervabunt.* De ſecundo illo Paſchate lege *Maimonidem* Libro *De Paſchate*, cap. VI. & VII.

ARTICULUS III.

DE LOCO UBI CELEBRANDUM ERAT PASCHA.

PRimum Paſcha in Ægypto celebratum eſt, ibique Paſchalem Agnum in propria domo quiſque Iſraelitarum mactavit, quia non licebat alibi immolare, cùm in Ægypto nullum eſſet Altare vero Deo erectum, nec ullus locus ſacer, ad quem convenire illi Populo liberum eſſet. Exodi XII. 21. *Vocavit autem Moyſes omnes Seniores filiorum Iſraël, & dixit ad eos: Ite tollentes animal per familias veſtras, & immolate Phaſe.* Alterum Paſcha in Monte Sinai celebratum eſt, Numerorum IX. *Locutus eſt Dominus ad Moyſen in Deſerto Sinai, anno ſecundo poſtquam egreſſi ſunt de Terra Ægypti, Menſe primo, dicens: Faciant filii Iſraël Phaſe in tempore ſuo, quarta-decima die Menſis hujus ad Veſperam, juxta omnes ceremonias & juſtificationes ejus. Præcepitque Moyſes filiis Iſraël ut facerent Phaſe. Qui fecerunt tempore ſuo, quarta-decima die Menſis ad Veſperam, in Monte Sinai.* Deinceps verò non potuit alibi immolari Paſchalis Agnus, quàm in loco, quem Deus elegerat. Deuteronomii XVI. 5. 6. *Non poteris immolare Phaſe in qualibet Urbium tuarum, quas Dominus Deus tuus daturus eſt tibi, ſed in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi.* Id eſt, ante oſtium Tabernaculi teſtimonii, & Hieroſolymis in Templi atrio, ubi reliquas etiam victimas offerri, & Sacra quævis celebrari, moris erat, ex quo Templum à *Salomone* ædificatum eſt. Et certè ſi ubivis immolari & comedi Paſchalis Agnus potuiſſet, fruſtra Deus omnibus & ſingulis Iſraelitis juſſiſſet, ut quotannis in locum à Deo electum ſe conferrent, Feſtum illud celebraturi, & ſe in loco illo coram Domino ſiſterent. *Exodi* XXIII. 17. & XXXIV. 23. & *Deuteronomii* XVI. 6. Nec fuiſſet

opus,

opus, ut qui iter agebant tempore primi Paſchatis, Hieroſolymis ſe ſiſterent ſecundo Menſe, & in eorum gratiam alterum Paſcha celebraretur. Neque ut Deus illorum Urbes ab invaſione continuo miraculo ſervaret, dum ad Feſta celebranda in unum locum ab ipſo deſignatum ſe conferrent, quod ſe facturum pollicetur *Exodi* xxxiv. 24.

Temporis & loci anguſtias fruſtra quis objiceret, quaſi inter duas Veſperas tot agnorum millia ad unum Altare mactari & offerri non potuerint. Templi enim atrium latiſſimè patuiſſe conſtat ex III. *Regum* VIII. 63. & II. *Paralipomenon* cap. VII. v. 5. ubi refertur, viginti-duo millia boum, & ovium centum viginti millia in Templi Encæniis à *Salomone* ibi oblata eſſe, & à reliquo Populo victimas abſque numero. Non mediocris magnitudinis erat Altare, quod in ſecundo Templo deſcribit *Joſephus* tetragonum, tam latum quàm longum cubitis quinquaginta, id eſt, pedibus ſeptuaginta quinque. (Libro VI. *De Bello Judaico*, cap. VI.) In illud autem Altare non Agni integri, ſed extorum duntaxat adipes imponebantur, & ſanguis fundebatur ad baſim. Cui Miniſterio plurimi & expediti Sacerdotes per horas quatuor, ſi res ita poſtularet. Quin totâ nocte adoleri poterant adipes, donec aſcenderet columna Auroræ, ut tradit *Maimonides* Tractatu *De Paſchate*. Ita hanc objectionem diluit *Bochartus Hierozoici* Lib. II. cap. I.

ARTICULUS IV.

DE PASCHALIS SACRIFICII MINISTRIS.

Iſtius Sacrificii, Sacrorumque reliquorum Miniſtri, cùm nondum legales Sacerdotes Deus inſtituiſſet, in Ægypto fuerunt, vel Patres familias, vel Primogeniti, qui Sacerdotio fungebantur; quos etiam Sacerdotum nomine ſignificari plerique intelligunt. *Exodi* XIX. 22. ubi legimus: *Sacerdotes quoque qui accedunt ad Dominum, ſanctificentur, ne percutiat eos.* Nondum quippe inſtituti erant legales & Aaronici Sacerdotes. De Primogenitis etiam explicant, quod *Exodi* XXVI. 5. legitur de Moyſe: *Miſitque juvenes de filiis Iſraël, & obtulerunt holocauſta, immolaveruntque victimas pacificas Domino, vitulos.* Pro *Juvenibus*, Chaldæi & Arabs vertunt *Primogenitos*, eoſdemque intelligunt *R. Salomon & Aben-Eſra.* Inſtituto verò Sacerdotio Levitico, cujuſlibet Sacrificii, adeòque & Agni Paſchalis oblatio, ad ſolos Sacerdotes pertinebat, ut conſtat ex toto Libro *Levitici*.

At, inquies, *Exodi* XII. 6. immolatio Agni Paſchalis toti Populo in perpetuum videtur conceſſa his Dei verbis ad Moyſen: *Immolabitque eum univerſa multitudo filiorum Iſraël ad veſperam.* Proinde in ſolemni Paſchate ſub *Ezechia*, præter conſuetudinem factum videtur, ut Agni non à Populo, ſed à Levitis mactarentur, propter immunditiam Populi. II. Paralipomenon XXX. 17. *Eò quòd multa turba ſanctificata non eſſet: & idcirco immolarent Levitæ Phaſe his qui non occurrerant ſanctificari Domino.* Id *Philonis* auctoritate confirmatur Lib. III. *De Vita Moſis*, ubi de Paſchate ſic loquitur: *Quo Feſto, non plebeii homines victimas ad Altare adducunt à Sacerdote mactandas: Sed jubente Lege tota Gens ſacrificat, dum pro ſe quiſque hoſtiam offert, & propriis manibus immolat.* Et Libro *De Decalogo* ita ſcribit: *Quo Feſto paſſim ſinguli ſacrificant, non expectatis Sacerdotibus, Lege Sacerdotium quotannis univerſæ Genti unâ die eximiâ concedente, ut Sacrificia per ſe faciat.*

Reſpondetur, Multitudini filiorum Iſraël præceptam à Deo Paſchalis Agni immolationem, ſicut & aliarum victimarum legalium, quia ſiſtere illum debebant coram Domino, ut à Sacerdotibus, cujuſlibet familiæ nomine, offerretur. Secundò, quia præparatio victimæ, & ejus mactatio, plebeiis hominibus, quorum offerebatur nomine, non ſolùm in Agni Paſchalis, ſed in alio quocunque Sacrificio permiſſa erat, modò ne immundi eſſent: Non verò ſanguinis receptio, aſperſio, oblatio ſuper Altare, actioneſque omnes ad rationem Sacrificii propiùs ſpectantes. Hæ enim ſolis Sacerdotibus, ſecundùm Legem & morem Populi Dei, erant demandatæ. Id diſertè tradit *Abarbanel, Commentario in Leviticum*, decem in quolibet Sacrificio numerans actiones, quarum quinque ad eos pertinent, quorum nomine victimæ offeruntur, quinque ad ſolum Sacerdotem. Ad eos quorum nomine, ſeu pro quibus offeruntur, pertinent 1. manuum impoſitio ſuper caput victimæ, 2. mactatio, 3. excoriatio, 4. diſſectio, 5. extorum ablutio. Ad ſolum Sacerdotem pertinent, 1. receptio ſanguinis in pelvi, 2. ejuſdem aſperſio, 3. ignis accenſio ſuper Altare, 4. lignorum diſpoſitio, 5. oblatio carnium & adipum in Altari. At excoriationem, & diſſectionem Sacerdotibus Lex etiam tribuit, plebeiis hominibus ſolam manûs impoſitionem, & mactationem. Levitici I. *Homo, qui obtulerit ex vobis hoſtiam Domino de pecoribus, id eſt, de bobus & ovibus offerens victimas, ſi holocauſtum fuerit ejus oblatio, ac de armento; maſculum immaculatum offeret ad oſtium Tabernaculi teſtimonii, ad placandum ſibi Dominum: Ponetque manum ſuper caput hoſtiæ, & acceptabilis erit atque in expiationem ejus proficiens. Immolabitque vitulum coram Domino, & offerent filii Aaron Sacerdotes ſanguinem ejus, fundentes per Altaris circuitum, quod eſt ante oſtium Tabernaculi, detractâque pelle hoſtiæ, artus in fruſta concident, & ſubjicient in Altari ignem, ſtrue lignorum ante compoſitâ, & membra quæ ſunt caſa deſuper ordinantes..... Adolebitque ea Sacerdos ſuper altare in holocauſtum, & ſuavem odorem Domino.* Similiter de Sacrificio Pacifico legitur Levitici III. 2. *Ponetque manum ſuper caput victimæ ſuæ, quæ immolabitur in introitu Tabernaculi teſtimonii, fundentque filii Aaron Sacerdotes ſanguinem per Altaris circuitum. Et offerent de hoſtia pacificorum in oblationem Domino, adipem qui operit vitalia, & quicquid pinguedinis eſt intrinſecùs.... Adolebuntque ea ſuper Altare in holocauſtum, lignis igne ſuppoſito: In oblationem ſuaviſſimi odoris Domino.* Similiter de Sacrificio pro peccato legitur Levitici IV. 27. *Quòd ſi peccaverit anima per ignorantiam, de Populo terræ.... Offeret capram immaculatam. Ponetque manum ſuper caput hoſtiæ, quæ pro peccato eſt, & immolabit eam in loco holocauſti. Tolletque Sacerdos de ſanguine in digito ſuo; & tangens cornua Altaris holocauſti, reliquum fundet ad baſim ejus. Omnem autem adipem auferens, ſicut auferri ſolet de victimis Pacificorum, adolebit ſuper Altare in odorem ſuavitatis Domino; rogabitque pro eo, & dimittetur ei.* Nihil ergo in Paſchalis Agni immolatione plebeiis hominibus à Lege conceſſum eſt, (Quicquid dixerit *Philo* Oratorum more rem exaggerans) quòd in reliquis Sacrificiis conceſſum ipſis non eſſet. Æquè enim in omnibus manum in caput victimæ imponebant, eamque ſuis manibus mactabant: Ut teſtantur etiam *Maimonides* Libro *De ingreſſu Sacerdotis in Sanctuarium*, cap.

cap. IX. Sect. VI. & Talmudici in *Zebachin* cap. V.

ARTICULUS V.

DE CONVIVIS AGNI PASCHALIS.

AD Agni Paſchalis eſum nemo admitti potuit ſecundùm Legem, qui circumciſus non eſſet. Cùm enim Agni Paſchalis eſus eſſet unum è præcipuis Judaïcæ Religionis Sacramentis, nemo poterat illius fieri particeps, niſi Religione illâ priùs initiatus: Cùm eſſet commemoratio inſignis beneficii olim Hebræis in Ægypto collati tum in liberatione à cæde primogenitorum per Angelum exterminatorem, cùm in eductione ex Ægyptiaca ſervitute; ad illos nequaquam pertinebat, qui Hebræi non eſſent, vel Hebræo Populo per Circumciſionem aggregari. Quicumque igitur ſeu alienigenæ, ſeu ſervi emptitii, ſeu inquilini Terræ Chanaan, ſeu mercenarii, ad Paſcha admitti volebant, eos circumcidi priùs oportuit, ut Lege ſancitum eſt, Exodi XII. 43. *Dixitque Dominus ad Moyſen & Aaron: Hæc eſt Religio Phaſe. Omnis alienigena non comedet ex eo. Omnis autem ſervus emptitius circumcidetur, & ſic comedet, Advena & mercenarius non edent ex eo... Omnis cœtus filiorum Iſraël faciet illud. Quòd ſi quis peregrinorum in veſtram voluerit tranſire coloniam, & facere Phaſe Domini, circumcidetur priùs omne maſculinum ejus, & tunc rite celebrabit, eritque ſicut Indigena Terræ: Si quis autem circumciſus non fuerit, non veſcetur ex eo. Eadem Lex erit indigenæ & colono qui peregrinatur apud vos.* Quod Lex decernit de ſervorum emptitiorum Circumciſione, non ita intelligendum eſt, quaſi ad Circumciſionem cogendi fuerint, ut *Toſtato* viſum eſt: Sed ut ad Paſchale convivium admitti non poſſent niſi circumciſi; & ſi circumcidi nollent, à Dominis abdicarentur, & alienigenis venundarentur, ut explicat *Maimonides* Lib. *De Circumciſione*, cap. I. Sectione VI. Vernæ tamen ſeu infantes è ſervis domi nati, etiam inviris parentibus, à Dominis octavo die circumcidi poterant; quia liberi in ſervitute nati non tam erant patris, quàm heri. Unde ſervus Anno Sabatthico Legis beneficio à ſervitute vindicatus, liberos ex ancilla genitos ſecum abducere non poterat, ſed Domino relinquere cogebatur. (*Exodi* XXI. 4.)

Quæres, Num Lex quæ Incircumciſos excludebat, feminas etiam excluderet? Id quidem videri nonnemini poſſet, cùm in Lege ſoli maſculi ad tria Feſta ſe conferre, & coram Domino ſe ſiſtere jubeantur. *Exodi* XXIII. 17. & XXXIV. 23. & *Deuteronomii* XVI. 16. Verùm *Exodi* XII. 47. de Phaſe dicitur: *Omnis Cœtus filiorum Iſraël faciet illud.* Ad hunc autem Cœtum feminas etiam pertinuiſſe palam eſt. Præterea, feminas, unà cum viris, ſolemnia hæc feſta celebraſſe, probat exemplum *Elcanæ*, qui quotannis ambas uxores *Annam* & *Phenennam*, cum filiis & filiabus, ſtatutis diebus ducebat in *Silo*, ut ſacrificaret Domino, & *Phenennæ*, & cunctis ejus filiis & filiabus dabat ſacrificii *partes*, quo die immolabat: *Annæ* autem quam diligebat dabat *partem unam* honorariam. (1. *Regum* I. 3. 4.) Deipara Virgo *Maria* ſingulis etiam annis Feſto Paſchatis Hieroſolyma cum *Joſepho* adibat, ut legimus Lucæ II. 41. *Et ibant parentes ejus per omnes annos in Jeruſalem, in die ſolemni Paſcha.* David quoque oblatis holocauſtis & ſacrificiis pacificis in gratiarum actionem, horum partem omnibus Iſraëlitis,

A tam viris quàm mulieribus impertiit. (II. Regum VI. 18. 19.) *Cumque compleſſet, offerens holocauſta, & pacifica, benedixit Populo in Nomine Domini Exercituum. Et partitus eſt univerſæ multitudini Iſraël, tam viro quàm mulieri, ſingulis collyridam panis unam, & aſſaturam bubulæ carnis unam, & ſimilam frixam oleo.* Et Sacerdotum Hebræorum filiæ ſacris cibis veſcebantur. (*Numer.* XVIII. 11. 19.) Veriſimilius itaque eſt, mulieres etiam Agni Paſchalis participes fuiſſe, quòd Euchariſtici Sacrificii genus erat, & Sacroſancti Sacramenti Euchariſtiæ figura inſignis, à cujus participatione fideles feminæ non excluduntur. Id confirmatur ex
B *Maimonide*, Lib. *De Paſchate*, cap. II. §. IV. aſſerente Hebræos ad Paſchale convivium non ſolùm mulieres admittere, ſed & totum convivatum contubernium ex mulieribus nonnunquam facere. Neque verò mulieres excluduntur Lege in Incircumciſos latâ: Cùm enim ad eas non pertineat Lex Circumciſionis, incircumciſæ propriè dici non poſſunt. Adde quòd, (ut ſcitè obſervat *Bochartus*) vox Hebraica *Arel*, propriè *Incircumciſum* non ſignificat, quomodo reddi ſolet, ſed *Præputiatum*, ἀκρόβυστον, ut vertit *Aquila*. Mulier autem præputiata dici non poteſt.

C A Paſchali convivio excludebantur præterea immundi, leproſi ſcilicet, viri qui ſeminis, mulieres quæ ſanguinis fluxu laborabant, menſtruatæ, & qui ad illas acceſſerant, & qui humani cadaveris contactu polluti erant. Hi omnes ad alterum Paſcha, ſecundi Menſis decimâ-quartâ die in eorum gratiam celebrandum remittebantur, (*Numerorum* IX. 6.) Sub *Ezechia* Rege multæ Tribus in eam Legem peccaverunt, quibus veniam impetravit pii Regis oratio. II. Paralipomenon XXX. 18. *Magna etiam pars Populi, de Ephraim, &*
D *Manaſſe, & Iſſachar, & Zabulon, quæ ſanctificata non fuerat, comedit Phaſe, non juxta quod ſcriptum eſt: & oravit pro eis Ezechias, dicens: Dominus bonus propitiabitur cunctis, qui in toto corde requirunt Dominum Deum Patrum ſuorum: & non imputabit eis quòd minùs ſanctificati ſunt. Quem exaudivit Dominus, & placatus eſt Populo.*

Remotum iter excuſabat Iſraëlitas à celebratione Paſchatis; cùm ſcilicet in regione procul diſſita verſabantur, ita ut ſtato die venire Hieroſolymam non poſſent. Horum Paſcha in ſecundum Menſem differebatur, ſicut immundorum.
E (*Numerorum* IX. 6.) Remotum inter *quindecim milliaria* interpretantur *Miſna* in Tract. *Peſachim*, cap. IX. & *Maimonides* Lib. *De Paſchate*, cap. 5. §. 8. & 9. At longinqui itineris nomine aliud intellexit *Philo* Lib. III. *De Vita Moſis*, ſcilicet peregrinationem in regionem à Judæa procul diſſitam. Et hanc fuiſſe Legis mentem probabilius eſt, Qui enim quindecim ſolùm milliaribus ab Urbe aberat, ſi non poterat ipsâ die decimâ-quartâ Hieroſolyma ſe conferre, facilè poterat pridie diſcedere, ut Feſto intereſſet, reuſque erat negligentiæ, ſi à tempore ſe intercipi pateretur.

Convivas per domos convenire Lex jubebat:
F Si autem minor eſſet numerus, quam ut Agno comedendo par eſſet, vicinos advocari eô numerô qui ſatis eſſet ad comedendum Agnum. Exodi XII. 3. 4. *Tollat unuſquiſque Agnum per familias & domos ſuas. Sin autem minor eſt numerus, ut ſufficere poſſit ad veſcendum Agnum, aſſumet vicinum ſuum, qui junctus eſt domui ſuæ, juxta numerum animarum, quæ ſufficere poſſunt ad eſum Agni.* Convivarum numerum decem non minorem, nec majorem viginti eſſe debuiſſe, colligitur ex Paraphraſi Chaldaica *Jonathanis*, & ex *Joſepho* Libro VII. *De Bello Judaico*, cap. XVI. ubi refert, *Ceſtium* vires Civitatis *Neroni* ſignificare cupientem,

à Pontificibus ſciſcitatum eſſe, de Populi numero. *Illi autem*, inquit, *cùm dies feſtus adeſſet, qui Paſcha vocatur, quando à nona quidem hora uſque ad undecimam hoſtias cadunt: per ſingulas verò contubernia non pauciorum quàm decem virorum fiunt: (Solum enim epulari non licet:) Multi etiam viceni conveniunt: Hoſtiarum quidem ducenta & quinquaginta ſex millia & quingentas numeravere. Fiunt autem, ut denos epulatores per ſingulas imputemus, vicies centena ac ſeptingenta millia.*

ARTICULUS VI.

DE RITIBUS SACRIFICIJ, ET CONVIVII PASCHALIS.

I. EX Ritibus Sacrificii, Conviviique Paſchalis à Deo præſcriptis quidam victimæ ſeparationem ſpectant, alii mactationem, nonnulli aſſationem, cæteri manducationem. Separationem quod ſpectat, ſeponi jubetur agnus vel hœdus. Exodi XII. 3. *Tollat unuſquiſque agnum per familias & domos ſuas.* Verſ. 5. *Juxta quem ritum tolletis & hædum.* Vox Hebraica *Seh* utrumque pecus ſignificat. Nec tamen utrumque ſeponi oportuit & immolari, ſed alterutrum, prout libebat; ita nihilominus ut agnum frequentiùs & libentiùs offerrent, non hœdum, niſi cùm agni deerant, ut *Theodoretus* explicat Quæſtione XXIV. in Exodum. *Mandat igitur illis ut accipiant non tantùm ex ovibus agnos, ſed etiam ex capris hædos: Non ut ſimul utrumque immolent; ſed ut is qui ovem habet, agnum immolet: Qui ove caret, hædum.* Ita ante *Theodoretum* explicat *S. Auguſtinus*, Quæſtione XLII. in *Exodum*, eà re Chriſtum ſignificari obſervans, *cujus caro non ſolùm ex juſtis, verùm etiam ex peccatoribus propagata eſt. Quanquam*, inquit, *conentur Judæi etiam hædum intelligere accipiendum ad celebrandum Paſcha, & hoc eſſe dictum putant* ab agnis & hœdis accipere, *tanquam diceret, vel ab agnis agnum, vel ab hædis hædum, ſi illud deſit, ſumi oportere: Apparet tamen in Chriſto rebus impletis quid illo præcepto fuerit figuratum.* Et hunc ſenſum reddit Hebraicus Textus ſic ad verbum vertendus: *Ex ovibus, & ex capris accipietis.* Et LXX. Interpretes: *Ab agnis, & hædis accipietis.* Verſio Syriaca: *Ex hædis, & ex agnis accipietis.* Arabica: *Ex ovibus aut capris accipient illum.* Chaldaica Paraphraſis: *De agnis, & de filiis caprarum accipietis.* Ex quibus refellitur *Paulus Burgenſis*, negans Paſchalem victimam ex hœdis unquam ſecundùm Legem ſumi potuiſſe. Die porro decimo Deus agnum ſeponi juſſit, die decimo-quarto mactandum, Exodi XII. *Decima die Menſis hujus, tollat unuſquiſque agnum per familias & domos ſuas.* Mirum eſt quòd *Joſephus* Lib. II. *Antiquitatum*, Cap. V. pro decimo die decimum-tertium præparationi victimæ à Deo deſtinatum ſcripſerit. Cur autem tanto tempore antequam mactaretur, agnum præparari voluerit Deus, quatuor cauſas Hebræi afferunt. 1. Ne in ipſo diſceſſu negotiorum turbâ obruti, id oblivioni traderent. 2. Ut accuratiùs obſervarent, an aliquis defectus in agno eſſet. 3. Ut ex agni aſpectu occaſionem haberent inter ſe colloquendi de ſua ex Ægypto redemptione. 4. Ut fiduciâ divinæ protectionis non formidarent Ægyptios, quibus videntibus, pecudes quas illi colebant, palam ad ſacrificium, & convivium ſeponebant. Hic autem ritus ad primum duntaxat Paſcha pertinet, quod in Ægypto celebratum eſt. Unde in nullo alio Scripturæ loco Præparationis victimæ die decimo faciendæ ſit mentio.

In agno autem aut hœdo mactando tria Deus poſtulat, 1. Ut ſit *ſine macula*: 2. Ut ſit *maſculus*, 3. Ut *anniculus*. 1. Debuit eſſe ſine macula, id eſt, omnis vitii & labis expers. Quod Agno Paſchali cum omni alio victimæ genere commune erat. Levitici XXII. *Homo de Domo Iſraël, & de advenis qui habitant apud vos, qui obtulerit oblationem ſuam.'.. Quicquid aliud obtulerit in holocauſtum Domini, ut offeratur per vos, maſculus immolatus erit ex bobus & ovibus & capris: Si maculam habuerit, non offeretis, neque erit acceptabile.. Homo qui obtulerit victimas Pacificorum Domino, tam de bobus, quàm de ovibus, immaculatum offeret, ut acceptabile ſit: Omnis macula non erit in eo. Si cæcum fuerit, ſi fractum, ſi cicatricem habens, ſi papulas, aut ſcabiem, aut impetiginem, non offeretis ea Domino, nec adolebitis ex eis ſuper Altare Domini... Omne animal quod vel contritis, vel tuſis, vel ſectis, ablatiſque teſticulis eſt, non offeretis Domino.* Vitia quinquaginta, propter quæ nec offerre potuerit Sacerdos, nec offerri victima, recenſet *Maimonides* Lib. *De Ingreſſu Sanctuarii*, cap. VII. Secundò, agnus debuit eſſe *maſculus*, quia præſtantiora Deo immolanda ſunt, mas autem præſtat feminæ. Unde in holocauſtis, quæ ſacrificii ſpecies perfectiſſima fuit, ſoli mares offerebantur. (*Levit.* I. 3. 10) Hinc *Malachiæ* I. 14. dicitur: *Maledictus doloſus, qui habet in grege ſuo maſculum, & votum faciens, immolat debile Domino: Quia Rex Magnus ego, dicit Dominus Exercituum, & Nomen meum horribile in Gentibus.* At cur *agnus maſculus* dicitur, quaſi agnus poſſet eſſe non maſculus; Reſpondet *S. Auguſtinus Quæſtione* XLII. *in Exodum*, Ovem transferri debuiſſe, quia Textus Græcus πρόβατον habet, quod cùm neutrius ſit generis, potuerunt quæ ſequuntur omnia convenire, tanquam ſi diceret: *Pecus perfectum, maſculum, anniculum erit vobis.* At ex Hebræo meliùs alii Quæſtiunculam hanc ſolvunt. Nomen enim Hebræum *Seh*, quo hic pro agno *Moſes* utitur, communis eſt generis, & feminini generis adjectivo quandoque determinatur, ſcilicet *Jeremiæ* L. 17. *Ezechielis* XXXIV. 20. & XLV. 15. Hîc itaque deſignandum fuit genus, exprimenduſque ſexus victimæ, quod Latinus Interpres præſtitit his verbis: *Agnus maſculus.* Hanc autem conditionem Ethnicorum etiam ſuperſtitioni Deus oppoſuit, quorum plerique generis feminini victimas plus apud Deos valere credebant; eaſque, cùm ſacra maſcula parùm prodeſſent, tanquam hoſtias ſuccidaneas immolabant. Id conſtat ex *Servio* in *Æneidos* Lib. VIII. ad illud Virgilii: *Et caſâ jungebant fœdera porca*, ſic diſſerente; *In omnibus Sacris feminini generis plus valent victima. Denique ſi per marem litare non poſſent, ſuccidanea dabatur femina: Si autem per feminam non litaſſent, ſuccidanea adhiberi non poterat.* Tertia agni conditio fuit, ut eſſet *anniculus*. Quâ locutione non intelligitur agnus qui annum attigerit, ſed qui nondum ſuperaverit. Quod Agno Paſchali peculiare non fuit, ſed omnibus commune victimis ex Legis præſcripto, Levitici XXII. 27. *Bos, ovis, & capra, cùm genita fuerint, ſeptem diebus erunt ſub ubere matris ſuæ; Die autem octavo, & deinceps, offerri poterunt Domino.* Ritus hujus rationem Interpretes aſſignant, quòd recèns natæ animantes, quia brevem lucis uſuram habuere, & incertum adhuc eſt an vita illis vitalis ſit, ante octavum diem vix in cenſu animantium æſtimentur. Ad hæc, nondum ſpurcities defluxerit, quæ illis ex utero, & ex partu adhæſit. Ab octavo igitur die offerri potuit agnus, uſque ad annum primum impletum.

III.

III. Ritus Agni mactationem ſpectantes hi ſunt. Ut à quolibet cœtu filiorum Iſraël, id eſt, per ſingulas domos mactetur. Exodi XII. 3. 6. 13. *Tollat unuſquiſque agnum per familias & domos ſuas.... Immolabitque eum univerſa multitudo filiorum Iſraël... Ite tollentes animal per familias veſtras & immolate Phaſe.* 2. In Agni ſanguine intingi jubetur faſciculus hyſſopi, quâ aſpergantur ædium poſtes & ſuperliminaria. *Exodi* XII. 7. 13. Deus ad Moyſen ait: *Et ſument de ſanguine ejus, ac ponent ſuper utrumque poſtem, & in ſuperliminaribus domorum, in quibus comedent illum... Erit autem ſanguis vobis in ſignum in ædibus in quibus eritis; & videbo ſanguinem, & tranſibo vos: Nec erit in vobis plaga diſperdens, quando percuſſero Terram Ægypti.* Ibidem verſ. 22. *Moyſes* ad Seniores filiorum Iſraël ait: *Faſciculumque hyſſopi tingite in ſanguine qui eſt in limine, & aſpergite ex eo ſuperliminare, & utrumque poſtem. Nullus veſtrûm egrediatur oſtium domûs ſuæ uſque mane. Tranſibit enim Dominus percutiens Ægyptios: Cùmque viderit ſanguinem in ſuperliminari, & in utroque poſte, tranſcendet oſtium domûs, & non ſinet Percuſſorem ingredi domos veſtras & lædere.* Nec tamen eo ſigno Deus uſus eſt, quòd in ſanguine naturalis eſſet ulla vis, aut quòd externo ſigno indigeret ut ſuos dignoſceret ab hoſtibus, & Iſraëlitas ab Ægyptiis. *Sed quia conveniebat ut per ſymbolum intelligerent providentiam divinam: & nos qui Agnum Immaculatum ſacrificamus, cognoſceremus typum ante deſcriptum;* (inquit *Theodoretus Quæſtione* XXIV. *in Exodum.*) Notum eſt quod de *Moyſe* Apoſtolus ait ad Hebræos IX. 28. *Fide celebravit Paſcha, & ſanguinis effuſionem: Ne qui vaſtabat primitiva, tangeret eos.*

Agni immolationem ſequitur aſſatio. Exodi XII. 9. *Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aquâ, ſed tantùm aſſum igni.* Verſionem Vulgatam ſollicitat *Oleaſter*, quaſi non ſit veriſimile Deum Judæis crudæ carnis eſum prohibuiſſe, quam, nullo etiam vetante, non comediſſent. Vocem igitur Hebraicam *na*, *fractum & diſſectum* reddidit, tanquam à verbo *no*, quod ſignificat *frangere & diſſecare*. At *Oleaſtrum* refellunt non ſolùm LXX. Interpretes & Vulgata noſtra, ſed etiam Hebræorum Doctores, *Aben-Eſra*, *Maimonides*, *R. Salomo*, *R. Kimchi*. Et certè abſurdè fingitur Deum *Moſi* dixiſſe, *Non comedetis agnum diſſectum*: Cùm non poſſit comedi niſi diviſus aut diſſectus, quamvis integer coqui poſſit. *Crudum* hîc opponi ſemicocto cenſet *Bochartus*. Coquorum enim, inquit, incuriâ ſæpe accidit, ut non ſit perfecta coctio. Quandoque etiam helluonum ingluvies, quæ nullas moras patitur, facit ut carnem ſemicoctam comedant. At *crudum* hîc longè conſultiùs intelligitur & exponitur de carne planè crudâ, nec ignem omnino expertâ: Atque hunc ſenſum confirmant Verſio LXX. Interpretum, Chaldaica Paraphraſis, & Syriaca Verſio. Ideo autem crudæ carnis eſum à Paſchatis ritibus ſpeciali præcepto Deus removit, ut ſcitè *Spencerus* obſervat, quòd uſus carnis diſcerptæ, & ſanguine recenti horridæ in Dæmonis feſtis & ritibus fœderalibus plurimùm olim invaluerat. Id probat ex *Julio Firmico* Lib. *De Errore Profanarum Religionum*, qui pompam in *Bacchi* honorem celebratam ſic deſcribit: *Illic inter ebrias puellas, & vinolentos ſenes, cùm ſcelerum pompa præcederet, alter nigro amictu teter, alter oſtenſo angue terribilis, alter cruentus ore, dum viva pecoris membra diſcerpit, &c.* Ethnicos ritu illo immani feſta ſua ſolemniora non rarò celebraſſe, confirmat *Plutarchus* Lib. De Oraculorum Ceſſatione: *Feſta verò*, inquit; *& ſacrificia, ſeu dies nefaſtos & horribiles, quibus caro cruda comeditur, & di-* A *ſtractiones corporum fiunt,... nulli Deorum conſecrari dixerim, ſed malis Dæmonibus avertendis peragi.* Ideo *Bacchus*, in cujus honorem ſacra illa ferina peragebant, *Crudivorus* appellabatur. Hinc *Catullus* in Nuptiis *Pelei & Thetidis*:

> *Pars è divulſo jactabant membra juvenco,*
> *Pars ſeſe tortis ſerpentibus intingebant,*

Qua de re *Clemens Alexandrinus* in Admon. ad Gentes: *Dionyſium Mænolem*, inquit, *Orgiis Bacchi celebrant, crudarum carnium eſu ſacram agentes inſaniam, & cæſarum carnium divulſionem pe-* B *ragunt coronati ſerpentibus.* In aliorum etiam Deorum feſtis ritum illum inhumanum Gentiles uſurpabant. Hinc illud *Arnobii* Lib. V. contra Gentes: *Caprarum reclamantium viſcera cruentatis oribus diſſipatis.* Certè ritum illum barbarum in ſuperſtitioſis Orientalium cæremoniis locum habuiſſe longè ante Legem datam, inde veriſimile fit, quòd Deus eſu ſanguinis, à quo tamen abhorret natura, Iſraëlitis ſub capitis pœna interdiceret. Hunc enim à Deo vetitum ait *Maimonides* in *More Nevochim* p. III. cap. XXVIII. *Quoniam ita olim* C *Gentium Reges, etiam Idololatriæ causâ, de more faciebant: Nempe animali viventi abſcindebant membrum aliquod, atque illud ſanguine perfuſum comedebant.* Cruenti hujuſce ritus vetuſtatem *Theodoretus* confirmat Sermone X. De Oraculis: *Dæmones*, inquit, *qui olim ut ſceleſtiſſimi, cæde miſerorum hominum gaudebant, poſtquam ſenſerunt homines hujuſmodi cædes abominari, quas illi appetebant, ab iiſque abſtinere; flagellationes, crudorum eſus, aliaſque hujuſmodi ritus commenti ſunt.* Ne itaque Sancta Solemnitas quicquam cum Bacchi orgiis, aut aliis Gentium feſtis, in falſorum Numinum honorem jam celebrari ſolitis, aut D deinceps celebrandis commune haberet, Lege cautum eſt, ne Paſchalis Agnus crudus comederetur. Coqui autem debebat Agnus aſſando, non elixando, contra morem reliquorum ſacrificiorum, quorum carnes tam à Populo quàm à Sacerdotibus comedendas elixare moris erat II. Paralipom. XXXV. 13. *Et aſſaverunt Phaſe ſuper ignem, juxta quod in Lege ſcriptum eſt: Pacificas verò hoſtias coxerunt in lebetibus, & cacabis, & ollis, & feſtinatò diſtribuerunt univerſæ plebi.* Cur verò Agnum aſſum igni, non coctum aquâ comedi Lex E præceperit, varias cauſas afferunt Interpretes. 1. Quòd hic modus coquendi ſit ſimpliciſſimus, cùm neque aquâ, neque ullo ſaporis alieni condimento ad carnem aſſandam ſit opus, ſed ſolo igne. Unde veteri voce *aſſa caro*, id eſt, *ſola*, dicitur: ut *aſſâ voce, cantare*, id eſt, *ſola voce*, nullo organo adhibito. Ita ex *Varrone & Catone Nonius.* 2. Quòd aſſâ carne veſcentes robuſtiora habeant corpora, cùm aſſa caro ſit majoris ſucci quàm elixa; ideóque Iſraëlitis ad longum iter ſe comparantibus illâ potiùs quàm iſtâ veſci præceptum eſt. 3. Quòd ita ipſis ſignificaretur quâ feſtinatione eſſet F opus, quia celeriùs aſſatur caro, quàm elixatur. Sed myſterii ratione id Iſraëlitis præceptum longè probabiliùs eſt.

Aſſationem excipit manducatio, cujus hi ritus præſcribuntur. 1. Ut lumbis ſuccinctis, calceatis pedibus, & cum baculo in manu, qui viatorum habitus eſt, Agnum Paſchalem comedant, idque cum feſtinatione, quia res maximè urgebat. Erant enim in procinctu, & illâ ipsâ nocte ex Ægypto exituri. Exodi XII. 11. *Sic autem comedetis illum. Renes veſtros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis feſtinantèr.* Ritus ille primo Paſchati, quod in Ægypto celebrarunt, peculia-

 ris

ris fuit. Deinceps enim non accincti, ſed diſcincti; nec ſtantes, ſed ſedentes; nec raptim, ſed lenè & pacatè Paſchalem agnum comederunt. Ita Chriſtus cum Diſcipulis diſcumbens, ultimum Paſcha celebravit. Contrarius videri poteſt *S. Joannes Chryſoſtomus Homiliâ* XXIII. *in Epiſtolam ad Epheſios*, ubi de Judæis ait: *Ideo nunc præcincti & calceati veſcuntur, ut rogati dicant, Quoniam ad iter faciendum eramus parati.* Sed reſpondetur, Ipſum de prima illa actione ut de re præſenti loqui, cùm dicit: *Nunc præcincti & calceati.* Præterea nihil eſſe in Textu Græco, quod voculæ *Nunc* reſpondeat. 2. Cum Agno Paſchali azyma, & lactucas agreſtes comedere jubentur. Exodi XII. 8. *Et edent carnes nocte illâ aſſas igni, & azymos panes, cum lactucis agreſtibus.* Præter myſticas Legis hujus rationes, juſſi ſunt azymis panibus veſci, ad feſtinationem ſignificandam, quia citò & abſque mora accingere ſe debebant itineri, nec expectare donec panis eſſet fermentatus. In exitu ex Ægypto, Iſraelitæ azymos panes per totum menſem comederunt, donèc illis *Manna* Deus largitus eſt: Sed neceſſitate id factum, quia in Deſerto nihil habuere unde ſe toto illo menſe ſuſtentarent, præter azyma. At Lex azymorum uſum per ſeptiduum tantùm præſcripſit, quotannis religioſè obſervandum, ut ſuæ ex Ægypto liberationis memoriam refricarent, ac tanti beneficii ſenſum ex eorum animis ulla deleret ætas. E ſeptem autem azymorum diebus, primus & ultimus feſti fuerunt ac ſolemnes, quia ut primo ex tam dura captivitate liberati fuerant, ita ſeptimo *Pharao* cum omnibus ſuis copiis Maris Rubri fluctibus abſorptus fuerat. Per ſeptem illos dies, non ſolùm fermentum comedere, ſed & in domibus habere capitale fuit. *Exodi* XII. 15. & ſequentibus: *Septem diebus azyma comedetis: In die primo non erit fermentum in domibus veſtris: Quicunque comederit fermentatum, peribit anima illa de Iſrael, à primo die uſque ad diem ſeptimum. Dies prima erit ſancta atque ſolemnis, & dies ſeptima eâdem feſtivitate venerabilis: Nihil operis facietis in eis, exceptis his quæ ad veſcendum pertinent. Et obſervabitis azyma: In eadem enim ipſa die educam Exercitum veſtrum de Terra Ægypti, & cuſtodietis diem iſtum in generationes veſtras ritu perpetuo. Primo Menſe, quartâ-decimâ die Menſis ad veſperam, comedetis azyma uſque ad diem vigeſimam-primam ejuſdem Menſis ad veſperam. Septem diebus fermentum non invenietur in domibus veſtris: Qui comederit fermentatum, peribit anima ejus de cœtu Iſrael, tam de advenis, quàm de indigenis Terræ. Omne fermentatum non comedetis: In cunctis habitaculis veſtris edetis azyma.* Si tamen Judæis credimus, ſeptem illis diebus fermentato pane veſci nefas fuit, ſed azymum edere nonniſi primo fuit neceſſarium, ſex reliquis liberum. Itaque pro azymis per ſex illos dies oryzam edere licuit, aut panicum, aut fruges toſtas, aut fructus, ut teſtatur *Maimonides* Tom. I. *Jad.* Tractatu *De Fermentato & azymo*, cap. VI. §. I. *Veruntamen*, inquit, *in reliquo Celebritatis tempore azymorum eſus duntaxat permittitur, ut qui velit azymo veſcatur: Qui malit, oryzam vel milium edat, aut polentam, aut fructus. At in nocte XV. duntaxat azymis uti oportet.* Quod de ſeptima die azymorum potiſſimùm obſervant, eo freti Scripturæ teſtimonio, quòd cùm *Exodi* XII. ſcriptum ſit: *Primo menſe, quarta-decima die menſis, ad veſperam, comedetis azyma, uſque ad diem vigeſimam primam ejuſdem menſis, ad veſperam. Septem diebus fermentum non invenietur in domibus veſtris:* Idque *Deuteronomii* XVI. repetatur; tamen ejuſdem Capitis verſ. 8. ſex tantùm diebus azyma Lex comedi jubeat. *Sex diebus*, inquit, *comedes azyma: & in ſeptima, quia Collecta eſt Domini Dei tui, non facies opus.* Unde *R. Selomo* ad eum locum ita ſcribit: *Docet de manducatione azymorum in die* VII. *Quemadmodum non debita ac neceſſaria ſit. Inde igitur diſce quòd ad ſex dies attinet; quoniam ecce ſeptimus dies cùm in ſumma comprehenderetur, ab ea exceptus eſt; Ut oſtenderet Azymorum in illo die manducationem permiſſam duntaxat fuiſſe. Neque verò ut de hoc ſolo die doceret iſtud, ideo exceptus eſt; ſed ut idem de tota dierum ſumma intelligendum relinqueret: Nimirum uti ſeptimo die permiſſum eſt ſolùm azymis veſci, ita reliquis hominibus permiſſum eſt* (non imperatum) *exceptâ nocte primâ, quam Scriptura azymorum uſu obligari voluit.* Quod ex eodem *R. Selomone* Gloſſa Capitis ſeptimi Tractatus *Kiddſuch Hachodech* evidentiùs his verbis affirmat: *Quoniam ecce à media nocte prima Paſchalis uſque ad vigeſimam primam diem manducatio azymorum permiſſa, eâ lege duntaxat, ut fermentato non veſcantur.* Lactucæ agreſtes cum agno comedendæ, vitam amaram ſignificabant, quam in Ægypto egerant Iſraelitæ, unde quoties illas in Paſchate comedebant, acerba illa tempora ſuæ in Ægypto ſervitutis in animum revocabant, & his verbis exprimebant, ut refert *Maimonides* Lib. *De Paſchate*, cap. VIII. Sect. 4. *Amarum iſtud comedimus, quia amaritudine affecerunt Ægyptii vitam Patrum noſtrorum in Ægypto, prout dicitur Exodi* I. 14. *Et amaritudine affecerunt vitam ipſorum.*

Lege præterea ſancitum erat, Ne os ullum Agni Paſchalis confringeretur, ne ex ejus carne quicquam relinqueretur; ſed ut ejus reliquiæ igne conſumerentur, ne ſcilicet corrumperentur, vel in profanos uſus cederent. Exodi XII. *Caput cum pedibus ejus & inteſtinis vorabitis. Non remanebit quidquam ex eo uſque mane, & quod reſiduum fuerit igne comburetis.* Ibidem verſ. 46. *Nec os illius confringetis.* Quod repetitur *Numerorum* IX. verſ. 12. *Et os ejus non confringent.* Præcepit inſuper Deus, ut ædibus ſuis totâ nocte ſe continerent, veluti ſub cuſtodia ſanguinis Agni, qui effuſus fuerat, ne eorum ſanguis ab Angelo Exterminatore effunderetur. Exodi XII. 22. *Nullus veſtrûm egrediatur oſtium domûs ſuæ uſque mane.* Lex iſta pertinet ad primum Paſcha duntaxat in Ægypto celebratum. Latam enim in perpetuum non fuiſſe, docet exemplum Chriſti & Apoſtolorum, qui illâ ipsâ nocte quâ Paſcha celebraverant, in Montem Oliveti ſe contulerunt. *Matthæi* 26. 30. Juſſit denique Deus ut in una domo Paſchalis Agnus comederetur, nec de carne ejus quidquam ad aliam domum deferretur. Non potuit ſcilicet niſi integer domeſticos in unaquaque domo, aut contubernio, imminenti cladi eripere. Exodi XII. *In una domo comedetur, nec efferetis de carnibus ejus foras.*

ARTICULUS VII.

DE PASCHALIS AGNI MYSTERIO.

CHriſtum ſub Agni typo Prophetæ & Apoſtoli adumbrarunt, & revera manſuetudine, humilitate, patientiâ fuit Agno ſimillimus. Iſaiæ XVI. 1. *Emitte Agnum Domino Dominatorem terræ de Petra deſerti ad Montem filiæ Sion.* Iſaiæ LIII. 7. *Sicut ovis ad occiſionem ducetur, & quaſi Agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum.* Jeremiæ XI. 19. *Et ego quaſi Agnus manſuetus, qui*

portatur

portatur ad victimam. Chriſti Præcurſor digito in Chriſtum intento dixit: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata Mundi* (Joannis I. 29.) *Philippus* Actuum VIII. 27. & ſequentibus, de Chriſto explicat quæcunque de Agno habet Iſaias: *Et ecce vir Æthiops.... legens Iſaiam Prophetam... Locus autem Scripturæ quem legebat, erat hic: Tanquam ovis ad occiſionem ductus, & ſicut agnus coram tondente ſe, ſine voce, ſic non aperuit os ſuum.... Aperiens autem Philippus os ſuum, & incipiens à Scriptura iſta, evangelizavit illi Jeſum.* Agninâ carne alimur: ſuam carnem edere nos Chriſtus jubet, *Joannis* VI. 54. Qui ſecùs faxit, vitam non habiturum pronuntiat: carnem quippe ſuam verè cibum eſſe. Agninâ lanâ induimur: Chriſtum nos in Baptiſmo induere *S. Paulus* docet, ad Galatas III. 27. *Quicunque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.* Roman. XIII. 14. *Induimini Dominum Jeſum Chriſtum.* Sacrificium juge, quo ex Legis Moſaicæ præſcripto Agni duo quotidie immolabantur, alter mane, alter veſpere, non cruenti ſolùm Sacrificii typus fuit,

Hebr. 10. 14. quod Chriſtus in Cruce offerens, *Una oblatione conſummavit in ſempiternum Sanctificatos*; Sed jugis etiam & incruenti Sacrificii, quo Chriſtus Corpus & Sanguinem ſuum in ſuprema Cœna ſub panis & vini ſpeciebus Patri obtulit, & quod ad placandum Deum Sacerdotes quotidie ad Altare offerunt. *S. Joannes* Apocalypſis V. 6. & ſequentibus, Chriſtum ut Agnum ſæpe proponit: *Et vidi, & ecce in medio throni, & quatuor animalium, & in medio ſeniorum, Agnum ſtantem tanquam occiſum... Et cùm aperuiſſet Librum, quatuor animalia, & viginti quatuor Seniores ceciderunt coram Agno.* Verùm Agno præſertim Paſchali Chriſtus expreſſus eſt. Ut enim ait *S. Paulus* I. Cor. V. 17. *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus.* Agnus mactari debuit *ſine macula*: Jeſum *Agnum immaculatum* S. Petrus appellat Epiſtolæ I. cap. I. verſ. 19. id eſt, à peccato immunem. *Quis* enim, (inquit ipſe Joannis VIII. 46.) *arguet me de peccato?* Quocirca *S. Paulus* ad Hebræos VII. 26. ait: *Talis enim decebat ut nobis eſſet Pontifex, ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus... Qui per Spiritum Sanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo*; ut idem Apoſtolus ſcribit cap. IX. 14. Agnus debuit eſſe maſculus: Chriſtus etiam maſculus dicitur, non tam ſexûs quàm virtutis ratione. Proinde ad ipſum referuntur verba Legis, Lucæ II. 23. *Quia omne maſculinum adaperiens vulvam, Sanctum Domino vocabitur.* Et *Apocalypſis* XII. verſ. 5. de Muliere quam Sole amictam, & coronâ Stellarum duodecim ornatam *S. Joannes* vidit, dicitur: *Et peperit filium maſculum, qui recturus erat omnes Gentes in virga ferrea.* Paſchalis Agnus immolabatur medio Menſe Niſan, plenilunio, inter duas veſperas: Eo ipſo tempore immolatus eſt Jeſus. Agnum Paſchalem Hieroſolymis mactari oportuit, ex quo ibi à *Davide* conſtituta eſt Arca. Hieroſolymis paſſus eſt & Jeſus, ut ipſe prædixerat Lucæ XIII. 32. 33. *Ite, & dicite Vulpi illi* (HERODI:) *Ecce ejicio dæmonia, & ſanitates perficio hodie, & cras, & tertiâ die conſummor. Verumtamen oportet me hodie, & cras, & ſequenti die ambulare: Quia non capit Prophetam perire extra Jeruſalem.* De Agno Paſchali dicitur Exod. XII. 6. *Immolabit eum univerſa multitudo filiorum Iſraël:* Jeſum morti addixerunt Sacerdotes, Scribæ, Phariſæi, univerſus Populus. Paſchalem Agnum comedere feſtinanter, pedibus calceatis, baculos in manibus tenentes, & ad iter expediti juſſi ſunt Iſraëlitæ: Jeſus intra paucas horas captus, damnatus, & morti traditus eſt. Ut Agni, ita & Chriſti Sanguis

A in morte effuſus eſt, uterque pro Populo. Sanguis Agni domorum foribus aſperſus Hebræis ſalutis & libertatis ſignum fuit: Jeſu Chriſti Sanguis pretium & cauſa ſalutis atque libertatis omnium hominum eſt. Unde *Iſaiæ* LII. 15. de Chriſto dicitur: *Iſte aſperget Gentes multas.* Hinc & Apoſtolus ad Romanos V. 9. *Chriſtus pro nobis mortuus eſt: Multò igitur magis nunc juſtificati in Sanguine ipſius, ſalvi erimus ab ira per ipſum.* I. ad Corinthios VII. 23. *Pretio empti eſtis, nolite fieri ſervi hominum.* ad Hebræos II. 14. & 15. *Quia ergo pueri communicaverunt carni & ſanguini, & Ipſe*

B *ſimiliter participavit eiſdem: Ut per mortem deſtrueret eum qui habebat mortis imperium, id eſt, Diabolum: & liberaret eos qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant ſervituti.* ad Hebræos 12. 22. 24. *Acceſſiſtis ad Sion Montem & Civitatem Dei viventis, Jeruſalem cæleſtem... & Teſtamenti Novi Mediatorem Jeſum, & Sanguinis aſperſionem meliùs loquentem quàm Abel.* Hinc *S. Petrus* Epiſtolæ I. cap. I. verſ. I. *Petrus Apoſtolus electis... ſecundùm præſcientiam Dei Patris, in ſanctificationem Spiritûs, in obedientiam & aſperſionem Sanguinis Jeſu Chriſti.* Ibidem v. 18. 19. *Scientes quòd non corruptibilibus auro vel argento redempti eſtis de vana veſtra conver-*

C *ſatione paternæ traditionis: Sed pretioſo Sanguine quaſi Agni immaculati Chriſti, & incontaminati.* Quâ nocte immolatus eſt Agnus Paſchalis, Deus in Ægyptiorum Deos judicia exercuit, *Exod.* XII. 12. & *Numerorum* XXXIII. 4. In morte Chriſti plurimæ Gentes ad veri Dei cognitionem vocatæ, Idola ſua abjecerunt. Iſaiæ II. 20. *In die illa projiciet homo Idola argenti ſui, & ſimulachra auri ſui, quæ fecerat ſibi ut adoraret, talpas & veſpertiliones.* Sophoniæ II. II. *Horribilis Dominus ſuper eos, & attenuabit omnes Deos terræ: & adorabunt eum viri de loco ſuo, omnes Inſulæ gentium.* Agnus

D immolabatur Menſe *Abib*, quem *Menſem novarum frugum*, aut ſimpliciter *Menſem Novorum* appellabant: Chriſtus Jeſus morte ſuâ Moſaicam Legem abrogavit, Novam ſanxit, firmavit. Iſaiæ XLIII. 18. & 19. *Ne memineritis priorum, & antiqua ne intueamini. Ecce ego facio nova, & nunc orientur, utique cognoſcetis ea.* Et cap. XVI. 18. *Ecce enim ego creo cælos novos, & terram novam, & non erunt in memoria priora, & non aſcendent ſuper cor.* Jeremiæ XXXI. 31. & ſeq. *Ecce dies venient, dicit Dominus, & feriam domui Iſraël & domui Juda fœdus novum; non ſecundùm pactum quod pepigi cum Patribus eo-*

E *rum, in die quâ apprehendi manum eorum, ut educerem eos de Terra Ægypti.... Dabo Legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam.* Joannis XIII. 34. *Mandatum novum do vobis, &c.* Ad Romanos VII. *Nunc autem ſoluti ſumus à lege mortis, in qua detinebamur, ita ut ſerviamus in novitate Spiritus; & non in vetuſtate litteræ.* II. Ad Corinthios V. 17. *Si qua ergo in Chriſto nova creatura, vetera tranſierunt, ecce facta ſunt omnia nova.* Ad Coloſſenſes III. 9. & ſeq. *Nolite mentiri invicem, exſpoliantes vos veterem hominem cum actibus*

F *ſuis, & induentes novum, eum qui renovatur in agnitionem; ſecundùm imaginem ejus qui creavit illum.* Apocalypſis III. 12. *Qui vicerit, faciam illum columnam in Templo Dei mei, & foras non egredietur ampliùs, & ſcribam ſuper eum nomen Domini mei, & nomen civitatis Dei mei novæ Jeruſalem, quæ deſcendit de cælo à Deo meo, & Nomen meum novum.* Apocalypſis XXI. 5. *Et dixit qui ſedebat in throno, Ecce nova facio omnia.* Lege cautum erat ne Agni Paſchalis oſſa confringerentur: De Jeſu ſcribit *S. Joannes* Evangelii ſui XIX. Capite: *Ad Jeſum autem cùm veniſſent, ut viderunt eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura..... Facta ſunt enim hæc ut Scriptura impleretur, Os non comminuetis ex eo.*

Nn iij Reliqua

Reliqua Myſteria Chriſtianam morum inſtitutionem ſpectantia perſequitur *Theodoretus* Quæſtione xxiv. in Exodum: *Per azyma*, inquit, *indicat non tantum feſtinationem profectionis, & cibi tumultuarium apparatum, ſed etiam quòd nullum Ægyptiacæ vitæ veſtigium inferre conveniebat. Sic enim Dominus in Evangeliis interpretatus eſt*, Cavete, *inquiens* à fermento Scribarum & Phariſæorum. *Præcepit quoque numero ſufficientes ad eſum agni ſimul immolare Paſcha, docens eos fraternam caritatem, & erga pauperes miſericordiam. Idcirco admonet, ut reliquiæ carnium comburantur, nec ſerventur in poſterum diem: Hoc pacto compellens illos accerſere egenos ad Feſtum communiter celebrandum. Hæc autem univerſa Myſteriorum noſtrorum ſunt ænigmata. Nam & nos ungimus Agni noſtri Sanguine non tantùm limen, ſed utrumque poſtem, purgantes & ſanctificantes exteriùs linguam & labra, interiùs autem & ſecundùm intellectum, pro limine, rationalem partem, & pro utroque poſte, facultatem iraſcendi & concupiſcendi. Decet autem nos etiam comedere non cruda, aut elixa, ſed igne aſſata. Neque enim literam tantùm attendimus, ſed ſenſum ſcrutamur: Neque divinis ſermonibus humanam interpretationem ſuperinducimus. (Nam hac de cauſa Iſaïas quoſdam notavit velut permiſcentes aquam vino,) ſed igne tantùm divino, hoc eſt, gratiâ Sanctiſſimi Spiritûs utimur. Quod autem vetat carnium quippiam relinqui in craſtinum, ſic intelligimus, quod futura vita ſymbolis non indiget. Ipſas enim res tunc intuebimur. Oſſa verò conterunt Agni, qui malè intelligunt Eloquia divina, & ad ſuam impietatem illa detorquere conantur. Quòd verò non tantùm ex ovibus, ſed etiam ex hædis ſumere jubet, divinam rurſus benevolentiam declarat. Nam non tantùm pro juſtis, ſed etiam pro peccatoribus Chriſtus Dominus ſalutarem pertulit Paſſionem. Et ita nos intelligere debere, Ipſe docuit. Aſſimilavit enim congregationem Sanctorum agnis, peccatorum autem cœtum hædis. Hædum quippe Lex juſſit offerri pro peccato. Ex his porro qui divinorum Myſteriorum ſunt participes, nonnulli tanquam ovem degustant, qui videlicet perfectam virtutem obtinent: Alii verò tanquam hædum, qui per pœnitentiam peccatorum maculas delent ..... Nobis quoque Dominus præcepit habere lumbos præcinctos, & pedes calceatos, & lucernas ardentes, more ſervorum exſpectantium dominum ſuum. Ac Hebræi quidem velut ab Ægyptiis liberati, & in Terram Chananæorum introducti, hunc habitum prætulere: Nos autem tanquam ex hac vitâ in alteram tranſlati. Quapropter adhortatur nos divinus Paulus, clamans,* Expurgate « vetus fermentum, ut ſitis nova conſperſio, ſi- « cut eſtis azymi. *Et ſubjunxit:* Etenim Paſcha « noſtrum pro nobis immolatus eſt Chriſtus. *Et* « *addidit:* Itaque Feſtum celebremus; non in « fermento veteri, neque in fermento malitiæ & « nequitiæ; Sed in azymis ſinceritatis & veritatis. « *Quod autem præcipitur, ut Agnus ille in una domo manducetur, obſervant Fideles, qui in ſola Eccleſia divina ſumunt Myſteria, execrationi habentes Hæreticorum cœtus.* Eam felicitatem gratulamur octodecies centenis millibus & ampliùs Fratrum noſtrorum è Calviniana Superſtitione & Schiſmate ad Eccleſiam Catholicam, Apoſtolicam, & Romanam incomparabili zelo, auctoritate, prudentiâ, pietate LUDOVICI MAGNI Regis Chriſtianiſſimi revocatis: Qui in unâ illâ Dei vivi Domo, extra quam non eſt ſalus, ſub Romani Pontificis, velut alterius Moyſis, Summi Ducis Populi Dei, ſpiritali ductu, & moderamine Paſcha legitimum nunc comedentes, Chriſtique Corpori & Sanguini communicantes; ad veram Promiſſionis Terram, Dei gratiâ aſpirante, aliquando pervenient, id eſt, ad cæleſtem hæreditatem, modò nihil retineant fermenti veteris, ſed in fide & charitate radicati, Deum, Chriſtumque colant *corde puro, conſcientiâ bonâ, & fide non fictâ.* Nobis omnibus, qui Chriſtianam & Catholicam Fidem profitemur, in commune tribuat Agnus Immaculatus, cujus pretioſo Sanguine ſumus redempti, ut in hac una Domo, quæ eſt ejus Eccleſia, adunati, ſub Canonicâ omnium Chriſtianorum Patris, & Paſtoris, Romani Pontificis obedientiâ, reliquos vitæ noſtræ dies, breves quidem & malos, tranſigamus, juge Paſcha celebremus, moriamurque tandem jubente Domino, ut decet *Domeſticos Dei.*

Matth. 16. Marc 8. Luc 12.

1. Cor. 5.

A B C D

Finis tertiæ Mundi Ætatis.

QUARTA

QUARTA MUNDI ÆTAS,

AB EGRESSU ISRAËLITARUM EX ÆGYPTO, AD ÆDIFICATIONEM TEMPLI, ANNIS QUADRINGENTIS OCTOGINTA DEFINITA.

CAPUT PRIMUM.

Quo hujus Ætatis exponitur Hiſtoria, ab Exodo uſque ad mortem Moyſis, ut in Sacris Literis traditur.

ARTICULUS I.

De Egreſſu Iſraëlitarum ex Ægypto, primiſque quatuor eorum Manſionibus.

Tempus Exodi, & Iſraëlitarum ex Ægypto exeuntium numerus.

I. ANNO Mundi bis milleſimo quingenteſimo decimo-
tertio, annis quadringentis
& triginta à vocatione A-
brahami, ejoſque in Chana-
nitidem profectione exple-
tis, primi Menſis die deci-
ma-quinta, cæſis ab Angelo Exterminatore Pri-
mogenitis Ægyptiorum, tam in hominibus quàm
in jumentis, *Pharao* noctu ſorgens, *Moyſe* &
Aarone vocatis, ipſis, Populoque Hebræo fecit
abeundi poteſtatem, ut Domino in ſolitudine li-
berè ſacrificium offerrent. Urgebant Ægyptii tot
cladibus attriti, ut profectionem maturarent,
illis vaſa argentea & aurea, variamque ſupellecti-
lem lubentiſſimè commodantes. Ex quo rectè
colligit *S. Auguſtinus*, *Quæſtione* XXXIX. in *Exo-
dum*, Hebræos unà cum Ægyptiis in Terra Geſ-
ſen habitaſſe. Primo diluculo ſunt egreſſi, ut
colligitur ex Numerorum XXXIII. 3. *Profecti igitur
de Rameſſe Menſe primo, quinta-decima die Men-
ſis primi, alterâ die Phaſe, filii Iſraël in manu ex-
celſa, videntibus cunctis Ægyptiis, & ſepelientibus*
A *primogenitos, quos percuſſerat Dominus.* Neque
repugnat Scripturæ locus alter Deuteronomii
XVI. verſ. 1. *Eduxit te Dominus Deus tuus de
Ægypto nocte.* Et verſ. 6. *Immolabis Phaſe veſpe-
re ad Solis occaſum, quando egreſſus es de Ægypto.*
His enim verbis ſignificatur ſolùm veſpera præce-
dens diem decimum-quintum, quo illuceſcente
ſunt egreſſi. Celebratio enim Paſchatis tunc fa-
cta, præparatio quædam erat & prænuntiatio pro-
ximè futuri ipſorum diſceſſus, multiſque ritibus
imminentem & exeunte nocte maturandam eo-
B rum profectionem ſignificabat. Prohibuerat qui-
dem Moyſes ne quiſquam *egrederetur oſtium do-
mûs ſuæ uſque mane:* (Exodi XII. 22.) Sed ubi ex
communi Ægyptiorum comploratione intellexit
Primogenitorum cædem factam eſſe, idque apud
Hebræos ſtatim vulgatum eſt, urgentibus Ægyp-
tiis ipſis è domibus exierunt, & profectionem
adornarunt. Profecti ſunt autem *Rameſſe*, Ægyp-
tiorum ſpoliis onuſti, ad ſexcenta millia pedi-
tum, virorum ſcilicet bellatorum, præter ſenes,
parvulos, mulieres, & promiſcuum vulgus Ægyp-
tiorum, qui Judaïca Religione initiati, ipſos
C comitari voluerunt. Non repugnat huic numero
locus alter *Numerorum* II. 32. ubi facta diligenti
enumeratione bellatorum hominum per ſingulas
Tribus, inventa ſunt *ſexcenta tria millia quingenti
quinquaginta.* Cùm enim hæc recenſio facta ſit
primo die Menſis ſecundi, anno altero egreſſionis
eorum ex Ægypto (*Numerorum* 1. verſ. 1.) facilè
fieri potuit ut tria millia quingenti quinquaginta
adoleſcentes

adoleſcentes, qui tempore Exodi decimum nonum duntaxat annum attigerant, tom vigeſimum agentes (quæ bello idonea apud Hebræos habebatur ætas) inter viros bellatores recenſiti ſint. Ordine militari egreſſi ſunt, *quini & quini*, ſive in *quincunas* diſpoſiti, quam Verſionem ſecutus eſt *Theodoretus*, & poſt ipſum amplexi ſunt *Cajetanus* & *Oleaſter*, aliique Hebraizantes: vel *armati* ex Ægypto aſcenderunt, ut reddit Volgata noſtra Latina, poſt *Aquilam* & *Symmachum*, quiboſcum Baraphraſis Chaldaica convenit. Qua de re legendus *S. Hieronymus Epiſtolâ* cxxv. *ad Damaſum Papam*, in Reſponſione ad ſecundam Quæſtionem. LXX. Interpretes verterunt: *Quinta autem generatione aſcenderunt filii Iſraël de Terra Ægypti:* Quæ Tranſlationis varietas ex Hebraicæ vocis variâ ſignificatione ortum habuit. At quâ ratione LXX. Interpretes hîc reduci poſſunt in concordiam cum verbis illis promiſſionis divinæ *Abrahamo facta* Geneſis xv. verſ. 13. 14. 16? *Scito pronoſcent quòd peregrinum futurum ſit ſemen tuum in Terrâ non ſuâ, & ſubjicient eos ſervituti, & affligent quadringentis annis. Verumtamen Gentem, cui ſervituri ſunt, ego judicabo; & poſt hac egredientur cum magnâ ſubſtantiâ. Generatione autem quarta revertentur huc.* Hæc duo loca *S. Hieronymus* loco laudato conciliat, reſpondens, Utrumque verum eſſe. Iſraëlitas qoippe quartâ generatione ex Ægypto in Chananitidem reverſos, ſi generationes iſtæ per Tribum Levi numereotor. Nam *Levi genuit Caath; Caath genuit Amram; Amram genuit Aaron; Aron genuit Eleazar. Caath cum patre ſuo Levi ingreſſus eſt in Ægyptum* (Geneſis XLVI.) *Eleazar egreſſus eſt Ægypto* (Exodi VI.) *& intravit Terram Promiſſionis, ut traditur in Libro Joſuë. Hic habes quatuor generationes, Caath, Amram, Aaron, Eleazar.* Si verò generationes per Tribum Juda recenſeas, quinque rectè numerantur. *Nam Juda genuit Phares; Phares genuit Eſrom; Eſrom genuit Aram; Aram genuit Aminadab, Aminadab genuit Naaſon. Phares cum patre ſuo Juda ingreſſus eſt Ægyptum* (Geneſis XLVI.) *Naaſon verò Princeps Tribus Juda in deſerto deſcribitur* (Numerorum VII.) *cujus filius Salmen Terram Promiſſionis intravit. Hic habes quinque generationes, Phares, Eſrom, Aram, Aminadab, & Naaſon.* Tranſtulerunt aotem Iſraëlitæ oſſa *Joſeph* ſecum, ut fuerant adjurati, *Geneſis* L. 25. necnon cineres Patriarcharum reliquorum, ut ſuadet ratio, & Scriptura *Actuum* VII. 16. Duxit autem eos Deus itinere oon compendioſo Palæſtinam versùs, ſed deflexo ad Mare Rubrum & Arabiæ deſerta. Si enim Populum imbellem & ignavum per Terram Philiſtæorum Ægypto viciniorem duxiſſet, metu ferociſſimæ gentis in Ægyptum fortè reverſus eſſet, ot *Moſes* ipſe ſignificat, Exodi XIII. 17. *Igitur cùm emiſiſſet Pharao Populum, non eos duxit Deus per viam Terra Philiſtiim, qua vicina eſt: Reputans ne fortè pœniteret eum, ſi vidiſſet adversùm ſe bella conſurgere, & reverteretur in Ægyptum.*

Manſio I.

II. Ex *Rameſſe* profectos Iſraëlitas diximos, atque inde eorum ſtationes ſeu manſiones à *Moyſe* deſcribuntur *Numerorum* XXXIII. qoas ex Hebraicis nominum ſignificationibus myſticè *S. Hieronymus* explicat *Epiſtolâ* CXXVII. *ad Fabiolam De* XLII. *Manſionibus:* A quo ne in numero Manſionum diſſentiamos, *Rameſſem* primam appellare liber, quamvis itineris ſtatio nulla fuerit, ſed terminus à quo profectionis. *Rameſſem* qoidam interpretati ſunt *Commotionem turbulentam*, aut *Amaritudinem*; vel, *Commotionem tinea.* S. Hieronymus *Tonitruum gaudii.* Ad hanc Urbem, quæ in extremis Ægypti finibus poſita erat, Populus coogregatus eſt: Indéque egreſſus *cum argento & auro, & non erat in Tribubus eorum infirmus:* Quod Miraculum *Pſalmo* CIV. verſ. 37. celebratur.

II. Manſio.

III. Secunda *Manſio* eſt *Socoth*, ubi primùm tentoria fixerunt. Unde ex eventu locus nomen accepit. *Socoth* enim *Tabernacula* ſive tentoria ſignificat, interprete *S. Hieronymo*. Et ob hoc ſeptimo Menſè, quinta-decima die Menſis, Solemnitas Tabernaculorum inſtituta eſt. Ibi Moyſes mandata Dei de Azymis ſeptem diebus comedendis, de Solemnitate ſeptimo die celebranda, & de Primogenitorum conſecratione promulgavit. (Exodi XIII.)

III. Manſio.

IV. Ex *Socoth* profecti, caſtrametati ſunt in *Etham*, in extremis finibus ſolitudinis. *Etham Fortitudinem & perfectionem* ſonat interprete *S. Hieronymo*. Grandis quippe *fortitudo eſt*, inquit, *Ægyptum dimittere, & in ſolitudine commorari.* Ibi primùm viſus eſt Dominos antecedere Populom *ad oſtendendam viam per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis, ut dux eſſet itineris utroque tempore. Nunquam defuit columna nubis per diem, nec columna ignis per noctem, coram Populo.* Unam omnino fuiſſe columnam nubis & ignis diversè affectam, & ſolo munere diſtinctam, colligitur ex Numerorum IX. 21. *Si fuiſſet nubes à veſpere uſque mane, & ſtatim diluculò Tabernaculum reliquiſſet, proficiſcebantur: & ſi poſt diem & noctem receſſiſſet, diſſipabant tentoria. Si verò biduò, aut uno Menſe, vel longiori tempore fuiſſet ſuper Tabernaculum, manebant filii Iſraël in eodem loco, & non proficiſcebantur.* Nubem ſive columnam nubis, oon ſolùm die, ſed etiam nocte manere ſolitam ſupra Tabernaculum Domini, ex hoc loco manifeſtum eſt: At columna ignis noctu illuminabat caſtra Hebræorum: Una igitur eademque erat columna nubis & ignis. Idem colligitur ex XIV. *Exodi*, verſ. 19. ex quo etiam conſtat Angelum nubis hujus fuiſſe mototem à Deo conſtitutum. *Tollenſque ſe*, inqoit, *Angelus Dei, qui pracedebat caſtra Iſraël, abiit poſt eos: & cum eo pariter columna nubis, priora dimittens, poſt tergum ſtetit, inter caſtra Ægyptiorum, & caſtra Iſraël; & erat nubes tenebroſa, & illuminans noctem, ita ut ad ſe invicem toto noctis tempore accedere non valerent.* Verſ. 24. *Jamque advenerat vigilia matutina, & ecce reſpiciens Dominus ſuper caſtra Ægyptiorum per columnam ignis & nubis, interfecit Exercitum eorum.* Cùm movebatur columna, caſtris Hebræorum præibat, ut dux eſſet itineris: Cùm autem quieſcebat, ot Iſraëlitis conſiſtendom eſſe indicaret, ſuper Tabernaculum Domini ſuſpenſa, velut ipſi incubabat. (*Exodi* XL. 34. & *Numerorum* IX. 18. 19.) Columnam nubis Hebræorum caſtra obombraſſe, & à Solis ardoribus protexiſſe, tradont *S. Juſtinus Martyr* in Dialogo cum Tryphone, *S. Ambroſius*, in Pſalmom CXVIII. *Hugo Victorinus*, Hebræi, eorumque hac in re Sectatores *Nicolaus de Lyra*, & *Genebrardus*. Idque colligont ex Numerorum XIV. 14. *Et nubes tua protegat illos, & in columna nubis pracedas eos per diem.* Ex Pſalmo CIV. 34. *Expandit nubem in protectionem eorum; & ignem ut luceret eis per noctem.* Ex Sapientiæ X. 17. *Deduxit illos in via mirabili; & fuit illis in velamento diei, & in luce ſtellarum per noctem.* Sapientiæ XVIII. 3. *Propter quod ignis ardentem columnam ducem habuerunt ignota via, & Solem ſine laſura boni hoſpitii praſtitiſti.* Et cap. XIX. 7. *Nam nubes caſtra eorum obumbrabat.* Verùm columnam nubis id muneris non habuiſſe ut Hebræorum caſtra obumbraret, illoſque à Solis ardoribus protegeret, inde probari videtur, quòd præcederet caſtra, cùm movebantur: Soper Tabernaculom verò Domini, in medio caſtrorum poſitum appenſa erat, illudque

Una eademque columna fuit nubis & ignis.

Nubis hujus motor Angelus.

Utrum Nubes Iſraëlitarum Caſtra obumbraret?

Digitized by Google

illudque protegebat, ubi tentoria fixerant. Alias rationes vide apud *Toſtatum* Quæſtione XIII. in cap. XIII. Exodi. Alii duas fuiſſe nubes veriſimilius putant: Unam in ſimilitudinem columnæ figuratam, quæ quotidie apparebat, & Exercitui Iſraelitico præibat, cùm iter agendum erat: Fixis autem tentoriis, & Iſraeliticis quieſcentibus, Tabernaculo Domini inſidebat: Alteram Soli oppoſitam, caſtra obumbrantem, & ab ardore Solis deffendentem; non omni tempore aſpectabilem, ſed tunc ſolùm cum Solis ardoribus lædi poterant. Qua de re *Pererius* legi poteſt Diſputatione V. in cap. XII. *Exodi*.

V. Manſio.

Iſraëlitarum per Mare Rubrum tranſitus.

V. Ex *Etham* reverſi jubente Deo, caſtrametati ſunt in *Phihahirot*, quam *S. Hieronymus* interpretatur, *Os Nobilium*, inter *Magdalum*, & Mare Rubrum, contra *Beelſephon*. Hac in ſtatione, quæ quarta numeratur, *Pharao* cum Exercitu ſuo Hebræos aſſecutus eſt. Nubes inter Iſraelitas & Ægyptios ſtetit, effectu utriſque contrario, illos illuminans, his caliginem offundens. *Moyſe* virgam ſuam extendente ſuper Mare, diviſæ ſunt aquæ, & murorum inſtar hinc inde conſtiterunt. Eurus opportunè à Deo excitatus ſiccum iter & tanquam in continenti pervium effecit, quo Iſraelitæ per medium Maris Rubri in deſertum *Etham* pervenerunt. Quos *Pharao* & Ægyptii inſecuti, primo diluculo, recurrentibus aquis, ſtatim atque *Moyſes* virgam porrexit, obruti ſunt, ne nuntio quidem cladis ſuperſtite. Iſraëlitæ ex Ægyptiorum manu penitus eâ die liberati, quorum cadavera in littore Maris fluitantia viderunt, Canticum Deo in gratiarum actionem cecinere. (*Exodi* XIV. & XV.) Epinicion illud, quod *Apocalypſis* XV. verſ. 3. *Canticum Moyſi ſervi Dei* appellatur, omniumque antiquiſſimum eſt, Hexametris Verſibus Hebraicis editum, teſtis eſt *Joſephus* Lib. II. *Antiquitatum*, cap. VII. Impiorum, qui tranſitum Hebræorum & Ægyptiorum naufragium in fluxum & refluxum Maris, quem *Moyſes* rerum naturalium peritiſſimus, opportonè obſervaverit, refundere non erubeſcunt, incredulitatem ſingulari Diſſertatione refellemus.

SCHOLION.

1. Cor. 10. 6.

S. Auguſtinus Enarrat. in Pſal. 72.

Hæc omnia in figuram facta ſunt noſtri. *Populus Iſraël ſub Pharaonis & Ægyptiorum dominatione. Populus Chriſtianus ante fidem prædeſtinatus jam Deo, & adhuc ſerviens dæmonibus & diabolo principi eorum: Ecce Populus ſubjugatus Ægyptiis, ſerviens peccatis ſuis. Non enim niſi per peccata noſtra poteſt diabolus dominari. Liberatur populus ab Ægyptiis per Moyſen: Liberatur populus à præterita vita peccatorum per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum. Tranſit populus ille per Mare Rubrum: iſte per Baptiſmum. Moriuntur in Mari Rubro omnes inimici populi illius. moriuntur in Baptiſmo omnia peccata noſtra.... Poſt Mare illud Rubrum non continuò patria datur, nec tanquam jam hoſtes deſint, ſecurè triumphatur; ſed reſtat eremi ſolitudo, reſtant hoſtes inſidiantes in via: ſic & poſt Baptiſmum reſtat vita Chriſtiana in tentationibus. In illa eremo ſuſpirabatur patria promiſſa: quid aliud Chriſtiani ſuſpirant jam abluti Baptiſmo? Nunquid jam regnant cum Chriſto? Nondum ventum eſt ad terram promiſſionis noſtram, ſed non defecturam. Mortui ſunt hoſtes in Baptiſmo, ſed inſequentes à tergo. Ante faciem futura habemus, à tergo præterita: omnia præterita peccata deleta ſunt in Baptiſmo, quibus modò tentamur, non à tergo inſequuntur, ſed in via inſidiantur.. In eremo quicquid paſſus eſt ille populus, & quicquid ei Deus largitus eſt, quæcunque illa flagella fuerunt, quæcunque dona, ſignificationes ſunt rerum, quas in hac ſolitudine hujus vitæ ambulantes in Chriſto, quærentes patriam, & accipimus ad conſolationem, & patimur ad probationem.*

ARTICULUS II.

DE SECUTIS ISRAELITARUM MANSIONIBUS USQUE AD DESERTUM SINAÏ, ET MIRACULIS IN IIS PATRATIS.

I. GRatiis Deo peractis, Iſraëlitæ continuo trium itinere per Deſertum *Sur* ſive *Etham* proceſſerunt, aquam non invenientes. (*Exodi* XV. 22. *Numerorum* XXXIII. 8.) Caſtra in *Mara* poſuere. Quintæ hujus Manſionis nomen *Amaritudinem* ſonat. Nihil enim aquas ibi reperiſſe juvit. Inſita ipſis amarities ad potum ineptas efficiebat. Hinc iracunda & inſolens Populi adversùs *Moyſen* expoſtulatio. Qui fuſis ad Deum precibus, ipſo ſuggerente arboris lignum in aquas injiciens, amaritudinem ſuſtulit. An medicinali virtute ligno inſita? An miraculo, ſicut *Elizæus* ſale in Hiericunthinas aquas injecto, ſalubres reddidit? Medicam huic ligno virtutem *Siracides* tribuere videtur Eccleſiaſtici XXXVIII. 4. 5. *Altiſſimus*, inquit, *creavit de terra medicamenta, & vir prudens non abhorrebit illa. Nonne à ligno indulcata eſt aqua amara?* Ut ut eſt, typum Crucis Chriſti in ligno Sacri Interpretes agnoſcunt, cujus recordatione & virtute tribulationes & quævis adverſa Chriſtianis Deum diligentibus dulceſcunt. *S. Auguſtinum* Quæſt. LVII. in Exodum audire juvat: *Genus ligni erat*, inquit, *iſtam habens vim, an quolibet ligno id facere poterat Deus, qui tanta miracula faciebat? Hoc tamen videtur ſignificare quod dictum eſt*, oſtendit ei, *tanquam tale jam lignum eſſet, quo poſſet hoc fieri: Niſi fortè locus erat, ubi ligna omnino non inveniebantur, ut hoc ipſum eſſet divini adjutorii quòd ei Dominus lignum oſtendit, ubi nullum erat, & per lignum aquas dulces fecit, præfigurans gloriam & gratiam Crucis: Sed in tali etiam natura ligni quis niſi Creator & Demonſtrator laudandus eſt?* In Mara Deum Iſraëlitis conſtituiſſe *Præcepta atque Judicia* Moyſes teſtatur. Quæ? Incertum, Scripturâ ſilente. De Sabbathi otio, & de Parentum honore hæc accipiunt Hebræi, ob verba illa, *Sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus*, Deuteronomii XV. verſ. 12. & 15. repetita.

Edulcatio aquarum in Mara. An Ligni naturali virtute facta?

II. Manſio ſexta facta eſt in *Elim*, quam *Arietes, forteſque S.* Hieronymus interpretatur. Ibi duodecim fontes aquarum, & ſeptuaginta palmæ commodam ac amœnam ſtationem exhibebant. (*Exodi* XV. 27. *Numerorum* XXXIII. 9.) Manſio 6.

III. Hinc ad *Mare Rubrum* pervenere, ſeptimam Stationem, quæ Hebraicè *Jam-Suph* dicitur. (*Numerorum* XXXIII. 10.) Quæritur quomodo poſt tranſitum Maris Rubri, & fontis Maræ, & Elim, rurſum ad Mare Rubrum venerint. Fortè, inquit *S. Hieronymus*, in itinere pergentibus Sinus quidam Maris occurrit, juxta quem caſtrametati ſunt. Aliud eſt enim tranſire Mare, aliud in proximo figere Tabernacula. Ad hæc, verbum *Jam-Suph* apud Hebræos, ex Mari & Rubro compoſitum eſt. *Suph* autem & *rubrum*, & *ſcirpum* ſonat. Unde poſſumus ſuſpicari, quòd venerint ad paludem quandam & lacum, qui & carecto & juncis plenus fuerit. Quòd autem omnes congregationes aquarum Scriptura Sacra Mare vocet, nulla dubitatio eſt. Manſio 7.

IV. E Mari Rubro profecti, ad Deſertum *Sin* pervenerunt, quòd inter Elim & Sinaï, quintâ-decimâ die Menſis ſecundi poſtquam egreſſi ſunt

Subminiſtratio coturnicum, & Mannæ: circa quod plura obſervantur.

ſunt de Terra Ægypti. *Sin* odium vel *Rubum* S. Hieronymus interpretatur. Idem Doctor obſervat, omnem uſque ad Montem Sinaï Eremum *Sin* vocari, & ex tota Provincia etiam locum octavæ Manſionis nomen accepiſſe; ſicut *Moab* tam Urbis quàm Provinciæ nomen eſt. Ibi Populi contra *Moyſen* & *Aaronem*, immò contra Deum, ob penuriam victûs murmurantis queſtus impotentes Deus compeſcuit, ingenti coturnicum vi caſtris ſub noctem immiſſâ. Proximâ luce Manna de cælo pluit, ita vocatum ab admiratione Populi, voce, *Manhu?* expreſſâ, quæ ſignificat, *Quid eſt hoc?* Manna in Arabia reperiri frequens, *Joſephus* aliique Scriptores cùm veteres tum recentiores teſtantur. Id *Iſidorus* vocat mel in Arabia coagulatum, ramis inhærens in ſimilitudinem ſalis. At miraculum arguunt 1. circumſtantiæ loci temporiſque, quòd nimirum inventum ſit eo in loco ubi antea non inveniebatur, nimirum ſuper terram, in circuitu caſtrorum, non alibi: Nec verno ſolùm tempore, ut Manna medicinale; ſed qualibet Anni tempeſtate, etiam hyeme, circa Iſraëlitarum caſtra caderet; Nomerorum xi. *Cùmque deſcenderet nocte ſuper caſtra ros, deſcendebat pariter & Manna.* 2. Quòd quotidie tantâ copiâ deplueret, quæ tot hominum myriadibus alendis ſufficeret, & quod ſinguli domum venientes, cùm Manna collectum metirentur, omnes unum idemque gomor, quæ decima pars eſt ephi, quatuor circiter libras continens, viritim reperirent, ſive plus, ſive minùs ipſos colligere contigiſſet. (*Exodi* xvi. 18. & ii. *ad Corinthios* viii. 15.) 3. Quòd in ſequentem diem aſſervatum corrumperetur, & ſcateret vermibus: Cùm tamen hæc illius natura non eſſet, ſiquidem Sabbatho incorruptum ſervabatur, quod pridie collectum fuerat. *Exodi* xvi. 20. 24.) 4. Quòd Manna in agro reſiduum liqueſieret fervente Sole: Cùm tamen collectum & in caſtra delatum ita durum eſſet, ut molâ frangeretur, vel pilo tereretur, nec igne liqueſceret, ſed in tortulas conformaretur. (*Exodi* xvi. 21. *Numerorum* xi. 8. *Sapientiæ* xvi. 27.) 6. Quòd Feriâ ſextâ duplum Manna deplueret, Sabbatho verò nullum in agro inveniretur. (*Exodi* xvi. 27.) 6. Quòd præter naturalem ſaporem, alium haberet piorum deſideriis attemperatum, quibus id ſapiebat quod volebant. Sapientiæ xvi. 20. *Angelorum eſcâ nutrivisti Populum tuum: & paratum panem de cælo præſtitiſti illis ſine labore, omne delectamentum in ſe habentem, & omnis ſaporis ſuavitatem. Subſtantia enim tua dulcedinem tuam, quam in filios habes, oſtendebat; & deſerviens uniuſcujuſque voluntati, ad quod quiſque volebat convertebatur.* Et verſ. 25. *Propter hoc & tunc in omnia transfigurata, omnium nutrici gratiæ tuæ deſerviebat, ad voluntatem eorum qui à te deſiderabant, ut ſcirent filii tui, quos dilexiſti, Domine, quoniam non nativitatis fructus paſcunt homines, ſed ſermo tuus hos qui in te crediderint, conſervat.* At ſapor naturalis Manna, erat panis melle vel oleo exquiſitiſſimo perfuſi. Exodi xvi. 31. *Erat quaſi ſemen coriandri album, guſtuſque ejus quaſi ſimilæ cum melle.* Et Nomerorum xi. 7. 8. *Erat autem Man quaſi ſemen coriandri, coloris bdellii. Circuibatque Populus, & colligens illud, frangebat molâ, ſive terebat in mortario, coquens in olla, & faciens ex eo tortulas ſaporis quaſi panis oleati.* Certè ſi omnibus promiſcuè, cum juſtis tum improbis, qualem voluiſſent, Manna exhibuiſſet ſaporem, non tantoperè faſtidiviſſent, neque carnes, cucumeres & pepones Ægypti deſideraſſent; quæ omnia deguſtaſſent in Manna. Numerorum xi. 4. 5. *Vulgus promiſcuum, quod aſcenderat cum eis, flagravit deſiderio ſedens &*

Manna naturale non fuit.

A *flens, junctis ſibi pariter, filiis Iſraël, & ait: Quis dabit nobis ad veſcendum carnes? Recordamur piſcium, quos comedebamus in Ægypto gratis: In mentem nobis veniunt cucumeres & pepones, porrique & cepe, & allia. Anima noſtra arida eſt, nihil aliud reſpiciunt oculi noſtri niſi Man.* Quam ſectamur opinionem confirmat *S. Auguſtini* auctoritas Lib. 2. *Retractationum* cap. xx. ubi Libros duos, *Ad Inquiſitiones Januarii*, recenſens ait: *In primo igitur quod de Manna dixi, quia unicuique ſecundùm propriam voluntatem in ore ſapiebat, non mihi occurrit unde poſſit probari, niſi ex* **B** *Libro Sapientiæ, quem Judæi non recipiunt in auctoritatem canonicam: Quod tamen fidelibus potuit provenire, non illis adversùs Deum murmuratoribus, qui profectò alias eſcas non deſiderarent, ſi hoc eis ſaperet Manna quod vellent.* Idem docet *S. Gregorius* Libro vi. *Moralium* cap. xi. *Manna quippe*, inquit, *omne delectamentum atque omnis ſaporis ſuavitatem in ſe habuit, quod videlicet in ore Spiritualium, juxta voluntatem edentium, ſaporem dedit.* Septima circumſtantia miraculum probans, eſt illius panis cœleſtis per annos quadraginta, quibus Iſraëlitæ in deſerto errarunt, **C** quotidianus effluxus. Exodi xvi. 35. *Filii autem Iſraël comederunt Man quadraginta annis, donec venirent in terram habitabilem: Hoc cibo aliti ſunt, uſquequo tangerent fines Terræ Chauaan.* Octavò, Manna illud vulgare & naturale non fuiſſe, ſed præternaturale & miraculoſum, probatur ex eo quòd Deus ornam eo plenam conſervari juſſerit in intimo Sanctuario, in perpetuum monumentum. Id autem ſupervacaneum fuiſſet, ſi Manna fuiſſet naturale & vulgare. Exodi xvi. 32. 33. *Dixitque autem Moyſes: Iſte eſt ſermo quem præcepit Dominus: Imple gomor ex eo, & cuſtodiatur in fu-* **D** *turas retro generationes; Ut noverint panem quo alui vos in ſolitudine, quando educti eſtis de Terra Ægypti. Dixitque Moyſes ad Aaron: Sume vas unum, & mitte ibi Man, quantùm poteſt capere gomor; & repone coram Domino ad ſervandum in generationes veſtras.* Idem confirmatur ex eo quòd Manna quo Iſraëlitæ in Deſerto paſti ſunt, hominibus ignotum fuiſſe Deus aſſerat: adeòque vulgare & naturale non fuit. Deuteronomii viii. 3. *Dominus Deus tuus dedit tibi cibum Manna, quod ignorabas tu, & Patres tui: Ut oſtenderet tibi quòd non in ſolo pane vivat homo, ſed in omni verbo quod* **E** *egreditur de ore Dei.* Legi poteſt *Buxtorfius*, *Exercitatione in Hiſtoriam Manna*, ubi ex Hebræorum Magiſtris plura profert hoc argumentum ſpectantia.

Quinque præcepta de Manna à Deo data ſunt. 1. Ut ex eo ſingulis diebus menſuram gomor colligerent. (*Exodi* xvi. 16.) 2. Ne in craſtinum ſervarent. (*Ibid. Verſ.* 19.) 3. Ut mane colligerent. (Ibidem verſ. 21.) *Ut notum omnibus eſſet, quoniam oportet prævenire Solem ad benedictionem Dei, & ad ortum lucis adorare*, (Sapientiæ 16. 28.) 4. Ut Feria ſexta duplam annonam, id eſt, duplex **F** gomor, unum pro ipſa die, alterum pro Sabbatho colligerent, ac pararent, ad quietem & religionem Sabbathi commendandam. (*Exodi* xvi. 23. 24. & ſeq.) 5. Ut Manna in vaſe ad menſuram unius gomor ab Aarone *coram Domino*, id eſt, in Tabernaculo, & Arca fœderis, cùm illa ædificata eſſent, reponeretur, & in perpetuum tanti Miraculi monumentum ſervaretur. *Exodi* xvi. 32. 33. 34.

Præcepta de Manna à Deo data.

In Manna Chriſti, & Corporis ejus in Euchariſtiæ Sacramento ad Animarum noſtrarum alimoniam, quandiu in hujus Mundi deſerto peregrinamur, nobis dati, figuram inſignem extitiſſe conſtat. Quocirca *Panis Cæli*, & *Panis Angelorum*

Manna Chriſti, & Sacroſancti Euchariſtiæ Sacramenti figura.

gelorum, appellatur *Exodi* xvi. 4. *Pſalmo* lxxvii. 24. & 25. & civ. 40. 41. Id docet Jeſus, de ſe ipſo dicens (Joannis vi.) *Non Moyſes dedit vobis panem de cælo, ſed Pater meus dat vobis panem de cælo verum. Panis enim Dei eſt qui de cælo deſcendit, & dat vitam Mundo... Ego ſum Panis vitæ. Patres veſtri manducaverunt Manna in deſerto, & mortui ſunt. Hic eſt Panis de cælo deſcendens, ſi quis ex ipſo manducaverit, non morietur.* Verè enim hic cibus cæleſtis eſt, Panis ſuperſubſtantialis, habens omnem dulcedinem, omnemque ſaporis ſuavitatem, quo animas noſtras refici decet, ſpretis jam Ægypti carnibus, terrenarum videlicet rerum ſtudiis, ſeculique voluptatibus. Iſtud *Manna abſconditum*, quod *vincenti* daturum ſe pollicetur Spiritus in Apocalypſi; ei (inquam) qui Dæmonem, Mundum, ſeque ipſum vicerit. Tum addit Chriſtus: *Ego ſum panis vivus, qui de cælo deſcendi. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum; & panis quem ego dabo, caro mea eſt pro Mundi vita.* Noctu delabitur hic panis, id eſt in fidei ſtatu, & in circuitu caſtrorum Populi Dei, id eſt, in Eccleſia. Sive parvum, ſive multum colligatur, æqualis invenitur menſuræ: Integer ſcilicet Chriſtus ſub minima Euchariſtiæ particula ſumitur, & tantùm eſt ſub fragmento, quantùm toto tegitur: Cum rore deſcendit, quia gratiam cæleſtem, immò gratiarum omnium fontem advehit. Denique mirabilium Dei Memoriale eſt divina illa eſca, quam dat Dominus timentibus ſe.

Apocal. ii. 17.

Manſiones 9. 10. 11.

V. E deſerto *Sin* profecti Iſraëlitæ, caſtrametati ſunt in *Dapcha*, nona Manſione, quam modo *Pulſationem*, modò *Adhæſionem retentionemque* S. Hieronymus interpretatur, pro varia apud Hebræos ſcribendi nominis hujus ratione. (*Numerorum* xxxiii. 12.)

VI. E *Daphca* progreſſi, caſtrametati ſunt in *Alus*. Decima hæc Manſio *fermentum* ſonat, interprete S. Hieronymo. (*Numerorum* xxxiii. 13.)

VII. Profecti ex *Alus*, tentoria fixerunt in *Raphidim*: Hæc Manſio undecima, quam *Diſſolutionem fortium*, vel *Sanitatem fortium*, vel juxta proprietatem Linguæ Syriacæ, *Remiſſionem manuum*, S. Hieronymus interpretatur. Ibi Populo ob defectum aquæ murmuranti Moſes, percuſsâ Dei juſſu petrâ *Horeb*, ſive rupe, aquas eduxit. A murmure Populi loco nomen inditum, *Tentatio*. Petram illam Chriſti figuram fuiſſe docet Apoſtolus i. ad Corinthios x. 3. 4. *Et omnes eamdem eſcam ſpiritalem manducaverunt, & omnes eumdem potum ſpiritalem biberunt: bibebant autem de ſpiritali conſequente eos petra: Petra autem erat Chriſtus.* Et certè ſicut in deſertis & arentibus locis ſitienti Populo aquam percuſſa à Moſe rupes emiſit; ita in ſqualida Mundi hujus ſolitudine, hominibus cœleſtem gratiam ſitientibus, Jeſus plagis ad mortem ictus largos de cælo divinæ gratiæ fontes effudit. *Qui biberit*, inquit, *ex aqua quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum: Sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Nos autem conſequitur petra illa ſpiritalis, cùm gratiæ ſuæ donis nos proſequitur Chriſtus, & ſe nobiſcum futurum pollicetur, *omnibus diebus uſque ad conſummationem ſeculi.* Theodoretum audiamus locum Apoſtoli cum Hiſtoria Exodi conferentem, Quæſtione xxvii. in Exodum. *Vetera*, inquit, *typum gerebant recentium, & umbra erat Lex Moſis, corpus verò gratia. Quoniam igitur Ægyptii perſequebantur Hebræos, Mare autem Rubrum tranſeuntes Hebræi, ab Ægyptiorum permoleſtâ dominio vindicati ſunt, Mare præ ſe fert typum Lavacri, nubes autem Spiritus. Moſes autem Chriſti Salvatoris, Crucis autem virga, & Pharao diaboli typum gerit, Ægyptii dæmonum, Manna verò cibi cæleſtis: Aqua autem, quæ de petra egreſſa eſt, Sanguinis ſalutaris. Quemadmodum enim illi, ubi Mare tranſierunt, cibo peregrino, & aquâ inopinatâ potiti ſunt: Ita nos poſt ſalutarem Baptiſmum participes ſumus Divinorum Myſteriorum.*

Aquarum ex Petra à Moyſe percuſſa eductio.

Joann. 4. 13. *& ſeq.*

Pugna & victoria contra Amalecitas.

In Manſione undecima Iſraëlitis bellum ab Amalecitis ſuſtinendum fuit. Moſes *Joſue* Nuni filium contra ipſos pugnare juſſit. Interim ipſe cum *Aarone* & *Hur* in verticem collis aſcendens, ſacrato baculo velut ſigno Iſraëlitas confirmabat. Ubi prælium initum eſt, vincebant Hebræi, quamdiu *Moſes* manus in cælum ſupplices erigeret: Iis autem remiſſis, Amalecitæ prævalebant. Quocirca *Aaron* & *Hur*, Calebi filius, *Mariæ* ſororis Moſis maritus, ut *Joſephus* tradit Lib. iii. *Antiquitatum*, cap. ii. appoſito ſaxo, in quo ſederet, manus ejus ex utraque parte ad occaſum uſque Solis ſuſtentarunt. Sic in fugam acti, fuſique ſunt Amalecitæ. De Gentis illius excidio datum à Deo Iſraëlitis mandatum eſt, cum certa ſpe victoriæ. Moyſes Altare Deo in monumentum erexit, cum hoc titulo: *Dominus exaltatio mea*: Omnem victoriæ gloriam ad Deum referens. (*Exodi* xvii. *Deuteronomii* xxv. 17. 18. 19.) De hac Expeditione *Eliachim* Sacerdos Magnus *Judith* iv. 13. ait: *Memores eſtote Moyſi ſervi Domini, qui Amalec confidentem in virtute ſua, & in potentia ſua, & in exercitu ſuo, & in clypeis ſuis, & in curribus ſuis, non ferro pugnando, ſed precibus ſanctis orando dejecit. Sic erunt univerſi hoſtes Iſraël, ſi perſeveraveritis in hoc opere quod cœpiſtis.*

Moſes in Monte orans expanſis manibus, Chriſti typus in Cruce.

Moſis in Monte orantis habitus dum contra Amalecitas pugnaretur, typus Chriſti fuit per crucem ſuam ſalutis noſtræ hoſtes vincentis. Ita *S. Juſtinus Martyr* in Dialogo cum Triphone; *Si quidquam remittebatur de ſigno iſto Crucem imitante, prout in Moſis literis eſt ſcriptum, Populus vincebatur: Sin in ſtatu iſto permanebat, Amalech ſuperabatur. Et qui fortis erat, per crucem fortis, rem præclarè gerebat. Non enim propterea quòd Moſes ita orabat, populus in prælio ſuperior erat; ſed quòd nomine Jeſu in prima acie verſante, ipſe crucis ſignum deſignabat.*

Ita *Tertullianus* Lib. iii. *adverſus Marcionem*, cap. xviii. *Jam verò Moyſes, quid utique tunc tantùm, cùm Jeſus adverſus Amalech præliabatur, expanſis manibus orabat reſidens, quando in rebus tam attonitis, magis utique genibus depoſitis, & manibus cædentibus pectus, & facie humi volutante, orationem commendare debuiſſet; niſi quia illic ubi Nomen Domini Jeſu dimicabat, dimicaturi quandoque adverſus diabolum, Crucis quoque erat habitus neceſſarius, per quam Jeſus victoriam eſſet relaturus.*

Ita *Theodoretus* Quæſtione xxxiv. in Geneſim. *Dum extendebat manus*, inquit, *typum gerebat Ejus qui crucifixus eſt pro nobis. Declarata eſt igitur ſub illa figura vis veritatis. Quemadmodum enim Servo manus extendente cecidit Amalech: Ita cùm Dominus manus extendit, diſſoluta eſt acies diaboli. In illo verò bello Jeſus Salvatori noſtro cognominis trophæum erexit, hanc appellationem tum adeptus, uſuſque operâ delectorum virorum, ſicuti Chriſtus Dominus ſacrorum Apoſtolorum uſus miniſterio.*

In hac eadem undecima Statione, Jethro *Moſis* Socer, non idolorum, ſed veri Dei Sacerdos, ex *Madian* filio *Abrahami* & *Cethura* prognatus, ut *S. Auguſtinus Quæſtione* lii. *in Exodum*, cen-

ſet, uxorem *Sephoram*, ac filios, qui *Moyſe* in A Ægyptum profecto domi remanſerant, ad ipſum reduxit, rerum geſtarum famâ permotus: Gratiiſque Deo peractis, poſt holocauſtorum oblationem, & ſacrum epulum, ſanum Moyſi ſuggerit conſilium, negotiorum multitudine pene obruto. Auctor nempe ipſi eſt conſtituendi Tribunos, ſive Chiliarchas, Centuriones, Decuriones, & viris quinquagenis Præfectos, *Viros potentes, & timentes Deum, in quibus ſit veritas, & qui oderint avaritiam, qui judicent Populum omni tempore: Quicquid autem majus fuerit*, ad ipſum Moyſen *referant, & ipſi minora tantummodo judicent.* Ille B verò quæ ad Deum ſpectant expediat, ipſum conſulat; *Oſtendat Populo cæremonias, & ritum colendi, viamque per quam ingredi debeant, & opus quod facere debeant.* Placuit *Moyſi* viri prudentiſſimi conſilium, & *de cuncto Iſrael*, id eſt, ex omnibus Tribubus ſelectos viros Judiciis præfecit. (*Exodi* XVIII.) Conſtitutos Judices ad Monos ſanctè gerendum his verbis hortatus eſt Moſes: *Audite illos, & quod juſtum eſt judicate: Sive civis ſit ille, ſive peregrinus. Nulla erit diſtantia perſonarum, ita parvum audietis ut magnum, nec accipietis cujuſquam perſonam, quia Dei judicium* C *eſt. Quod ſi difficile vobis viſum aliquid fuerit, referte ad me, & ego audiam.* Moyſis humilitatem *S. Auguſtinus* admiratur, quòd tantus Propheta Soceri ſui, hominis alienigenæ, conſilium ſecutus ſit. *Nonne* (inquit in Proœmio Lib. De Doctrina Chriſtiana) *Moyſes cum Deo loquebatur? Et tamen conſilium regendi atque adminiſtrandi tam magni Populi, à Socero ſuo alienigena homine, & maximè providus, & minimè ſuperbus accepit.* Et ut idem S. Doctor obſervat Quæſtione LXVIII. in Exodum, *Deus voluit ab alienigena admoneri Moyſen, ubi & ipſum poſſet tentare ſuperbia. Sedebat* D *enim judiciariâ ſublimitate ſolus, univerſo Populo ſtante.*

Judices à Moſe conſtituti.

In iis quæ hac in Statione geſta ſunt, Chriſti & Eccleſiæ typum *S. Hieronymus* agnoſcit, Epiſtolâ ad Fabiolam. *Moſes*, inquit, *aſcendit in Montem; Jeſus contra Amalech militat: Ad Crucis ſignum ſuperatur Inimicus: Remiſſis orantis manibus hoſtis victor inſequitur. Sedet Moyſes ſuper lapidem dictum à Zacharia; qui ſeptem habebat oculos, & in Samuelis Volumine appellatur* Aben haaſer, *id eſt, Lapis adjutorii: & utramque manum ejus Aaron & Hur, id eſt, montanus luciduſque ſuſtentat.* E *Devictò adverſariò, ſupervenit Jethro, adducit Sephoram & utrumque filium, dat Conſilium Septuaginta Seniorum, & in typum Eccleſiæ de Gentibus congregatæ, Legis immutatio Evangelio ſuggerente completur.*

Zachariæ 3. 1. Reg. 7.

ARTICULUS III.

De Manſione duodecima, & rebus in ea geſtis.

F MEnſe tertio ab egreſſu ex Ægypto, *in die hac*, ut habet Vulgata noſtra, id eſt, tertia die ejuſdem Menſis, Iſraelitæ in *Deſertum Sinai* pervenere, ibique caſtrametati ſunt è regione Montis *Horeb*. Duodecima hæc Manſio, in qua per annum fere integrum commorati ſunt, rerum quæ in ea contigerunt varietate & admirabilitate cæteras ſuperat. Legis datæ miraculo imprimis inſignis eſt, de qua ſequentibus Paragraphis agendum; ac de aliis eventis ad hanc Stationem referendis.

§. I.

De Legis Promulgatione.

I. CIrca Legis Promulgationem tria conſideranda ſunt: I. *Antecedentia*, ſcilicet præparatio Populi ad eam excipiendam, locus, tempus, Legiſlator, Adminiſtri. II. *Lex ipſa* promulgata, & promulgationis modus. III. *Conſequentia.* B Quod primum ſpectat, Deus Populum ſanctificari jubet, Dei Legem accepturum, & veſtimentis, corporibuſque ablutis conjugali etiam congreſſu triduò abſtinere, in Montem non aſcendere, nec fines illius tangere, ſub pœna capitis.

Data Lex in Monte *Sina*, vel *Sinaï*, in deſerto Arabiæ, cujus jugum vel cacumen alterum *Horeb* appellatum, intermedia valle, poſitis ad radices cancellis, ſive terminis. Unde Lex modò in Monte *Sinai* promulgata dicitur, ſcilicet *Exodi* XIX. XXIV. XXXI. XXXIV. & ad *Galatas* IV. 24. modò C in Monte *Horeb*, ut *Deuteronomii* IV. 15. V. 2. XVIII. 16. *Pſalmo* CV. 19. II. *Paralipomenon* cap. V. 10. *Malachiæ* IV. verſ. 4. Siracides in Sinai & Horeb datam Legem ſcribit Eccleſiaſtici XLVIII. 7. *Qui audis*, inquit, *in Sina judicium, & in Horeb judicia defenſionis.*

Promulgata Lex eſt poſt annos quadringentos & triginta à promiſſione Abrahamo facta. (*Ad Galatas* III. 17.) Sexta die tertii Menſis, ab Exitu ex Ægypto, & primo Paſchate, quinquageſimo. Hinc Feſtum Pentecoſtes, quo die & Nova Lex D promulgata. Ita *S. Hieronymus* Epiſtolâ ad Fabiolam de XLII. Manſionibus. *Supputemus numerum*, inquit, *& inveniemus quinquageſimo die egreſſionis Iſrael ex Ægypto in vertice Montis Sinai Legem datam. Unde & Pentecoſtes celebratur Solemnitas, & poſtea Evangelii Sacramentum in Spiritus Sancti deſcenſione completur; ut ſicut priori Populo quinquageſimo die vero Jubilæo, & vero anno remiſſionis, & veris quinquaginta & quingentis denariis, qui debitoribus dimittuntur, Lex data eſt, in Apoſtolos quoque & qui cum eis erant, in centeſimo vigeſimo Moſaicæ ætatis numero conſtitutis deſcenderit Spiritus Sanctus, & diviſis Linguis cre-* E *dentium, totus Evangelicâ Prædicatione Mundus expletus ſit.* Eandem congruentiam obſervat *S. Auguſtinus* Lib. *De Spiritu & Litera*, cap. XVI.

Legiſlator, Deus qui fœdus cum Iſraëlitis pangere dignatus, eoſque ſibi præ omnibus Populis adſtringere, ac ſuum illis amorem ac defenſionem polliceri. *Si ergo*, inquit, *audieritis vocem meam, & cuſtodieritis pactum meum, eritis mihi peculium de cunctis Populis: Mea eſt enim omnis terra. Et vos eritis mihi in Regnum Sacerdotale, & Gens Sancta.* (Exodi XIX. 5. 6.)

Adminiſtri, Angeli, ſequeſter Moyſes. Actuum F VII. 53. *Qui accepiſtis Legem in diſpoſitione Angelorum, & non cuſtodiſtis.* ad Galatas III. 19. *Quid igitur Lex? Propter tranſgreſſiones poſita eſt, donec veniret ſemen, cui promiſerat, ordinata per Angelos, in manu Mediatoris.* Unde paſſim in Scriptura vocatur Lex Moyſi. *Malachiæ* IV. verſ. 4. *Mementote Legis Moyſi ſervi mei, quam mandavi ei in Horeb ad omnem Iſraël, præcepta & judicia.* Joannis I. 17. *Lex per Moyſen data eſt.* Joannis VII. *Nonne Moyſes dedit vobis Legem?* Ad Hebræos II. 2. *Si enim qui per Angelos dictus eſt ſermo, factus eſt firmus, & omnis prævaricatio & inobedientia accepit juſtam mercedis retributionem, quomodo nos effugiemus, ſi tantam neglexerimus ſalutem,*

lutem, quæ cùm initium accepiſſet enarrari per Dominum, ab eis, qui audierunt, in nos confirmata eſt?

II. *Lex* ipſa promulgata, partim Moralis eſt, partim Ceremonialis, partim politica. Præcepta ſcilicet Moralia, Ritualia, Judicialia complectitur. Moralia immutabilem rectè vivendi normam, veramque morum ſanctitatem præſcribunt. Ritualia, cultum Dei externum præcipiunt, qualem Deus in Eccleſia Veteris Teſtamenti obſervari voluit. Judicialia Politiam Iſraëlitici Populi ſpectant; ac de officiis & ordine Magiſtratuum, Judiciorum, pœnarum, contractuum, diſtinctione dominiorum, &c. ſtatuunt; in eumque finem data ſunt, ut juſtitia inter cives, & tranquillitas publica vigeret. Præcepta Moralia Decalogo continentur. (*Exodi* xx. *Deuteronomii* v.) Alia quædam in Exodo, Levitico, Libro Numerorum, & Deuteronomio ſparſa ſunt, Religionem erga Deum, & Charitatem erga proximum ſpectantia, quæ ad Decalogum facilè revocantur. Ritualia, & Judicialia iiſdem in Libris traduntur: De quibus in Diſſertationibus agemus, quia Synopſis ratio non patitur ut hìc omnia percenſeamus, & explicemus.

III. Quòd *Promulgationis modum* ſpectat, nube denſiſſima Montem Sinai operiente, media inter fulgura, tonitrua, flammas, clangores tubarum, atque adeo terrifico apparatu Lex data eſt, cùm ut Legiſlatoris Majeſtas demonſtraretur; cùm ut proprius Legis effectus, ſcilicet injuſtorum terror, declararetur: tum etiam ut reatus aggravaretur (*Exodi* xix.) Ore primùm promulgata eſt (*Exodi* xx.) deinde ſcripto, in duabus ſcilicet tabulis lapideis exarata digito Dei, à dextris & à ſiniſtris. (*Exodi* xxiv. 12. & xxxi. 18.) Legis Veteris ac Novæ diſcrimen cum *S. Auguſtino* hìc obſerva, Lib. *De Spiritu & Litera*, cap. xvi. *Hic Spiritus Sanctus*, inquit, *per quem diffunditur charitas in cordibus noſtris, quæ plenitudo Legis eſt, etiam digitus Dei in Evangelio dicitur. Unde quia & illæ Tabulæ digito Dei conſcriptæ ſunt, & digitus Dei eſt Spiritus Dei, per quem ſanctificamur, ut ex fide viventes per dilectionem bene operemur, quem non moveat iſta congruentia? Dies enim quinquaginta computantur à celebratione Paſchæ, quæ occaſione figurata ovis per Moyſen fieri præcepta eſt, in ſignificatione utique futuræ Dominicæ Paſſionis, uſque ad diem quo Moyſes Legem accepit in Tabulis digito Dei conſcriptis: Similiter ab occiſione & reſurrectione illius, qui ſicut ovis ad immolandum ductus eſt, quinquaginta diebus completis, congregatos in unum Fideles digitus Dei, hoc eſt Spiritus Sanctus implevit. In hac mirabili congruentia illud certè plurimùm diſtat, quòd ibi Populus accedere ad locum ubi Lex dabatur, horrendo terrore prohibetur: Hic autem in eos ſupervenit Spiritus Sanctus, qui eum promiſſum expectantes, in unum fuerant congregati. Ibi in Tabulis lapideis digitus Dei operatus eſt, hìc in cordibus humanis. Ibi ergo Lex extrinſecùs poſita eſt, quâ injuſti terrerentur; hìc intrinſecùs data eſt, quâ juſtificarentur.* Utriuſque Legis diſcrimen egregiè *S. Paulus* exponit *ad Hebræos* xii. verſ. 18. & ſequentibus: *Non enim acceſſiſtis ad tractabilem Montem, & accenſibilem ignem, & turbinem, & caliginem, & procellam, & tubæ ſonum, & vocem verborum, quam qui audierunt, excuſaverunt ſe, ne eis fieret verbum. Non enim portabant quod dicebatur: Et ſi beſtia tetigerit Montem, lapidabitur. Et ita terribile erat quod videbatur. Moyſes dixit: Exterritus ſum & tremebundus. Sed acceſſiſtis ad Sion Montem, & Civitatem Dei viventis, Jeruſalem cæleſtem, & multorum millium Angelorum frequentiam, & Eccleſiam primitivorum, qui conſcripti ſunt in cælis, & Judicem omnium Deum, & Spiritus Juſtorum perfectorum, & Teſtamenti Novi Mediatorem Jeſum, & Sanguinis aſperſionem meliùs loquentem quàm Abel. Videte ne recuſetis loquentem.*

Dei præcepta ubi *Moyſes* ad Populum retulit, acclamantem reſpondentemque, Omnia ſe prompto ac devoto animo impleturum, Aram ſub Montis radicibus erexit, duodecim titulis ſeu columnis ſuffultam, Deum inter & duodecim Tribus fœdus ſancitum eſſe ſignificans. Miſitque Juvenes Iſraëlitarum (Chaldæus Paraphraſtes Primogenitos interpretatur) quos ſibi Dominus conſecraverat Sacrorum Adminiſtros ante Leviticum Sacerdotium inſtitutum, qui holocauſta primùm, deinde victimas pacificas Domino obtulerunt. Moyſes Volumen Fœderis, id eſt, Leges Divinas à ſe deſcriptas, fuſo ſuper Altare victimarum ſanguine, legit coram Populo. Iſraëlitæ quaſi uno ore reſponderunt: *Omnia quæ locutus eſt Dominus, faciemus, & erimus obedientes.* Ille verò ſanguine victimarum Populum aſperſit, dicens: *Hic eſt ſanguis fœderis quod pepigit Dominus vobiſcum ſuper cunctis ſermonibus his.* (Exodi xxiv. Ad Hebræos ix. 16.)

His peractis, *Moſes* cum *Aarone*, *Nadab*, *Abiu*, & ſeptuaginta Senioribus Iſraelitis, Montem ad certos gradus aſcendit, quibus Dei gloriam in ſubjecta creatura, & viſibili ſpecie, intueri datum. Mox altiùs provectum *Moyſen* nubes excepit, in qua dies & noctes quadraginta ſine cibo ac potu moratus, mandata de ſtructura Tabernaculi, Sacerdotum ornamentis, conſecratione, ſacrificiis, cæteriſque divini cultûs Ritibus, à Deo accepit. (*Exodi* xxiv. xxv. xxvi. *& ſequentibus.*

IV. Promulgationem Legis conſecutæ ſunt Aurei Vituli fabricatio, fractio Tabularum, ultio ſumpta de Idololatris, Tabularum reparatio, iteratuſque *Moſis* in Montem aſcenſus. Scilicet eum *Moſen* longiores in Monte moras trahere viderunt carnales Iſraëlitæ, *Aaronem* compulerunt ad conflandum Idolum, ceu Numen quod ipſos in Terra Chanaan citò duceret. (*Moſen* namque vel flammis conſumptum, vel præcipitio abſorptum, vel aliò tranſlatum ſuſpicabantur.) *Aaron* ſeditionem metuens, poſtulatis puellarum, ac puerorum inauribus, ad Ægyptiorum Deorum ſimilitudinem aureum Vitulum conflavit, conſecravit, Aràque poſitâ, inſano Populo adorandum propoſuit. *Aaronem* ab idololatria purgare fruſtra & infeliciter conatus eſt *Moneus*, ut in Diſſertationibus oſtendam. Dum Iſraëlitæ Domini immemores, Vituli Encœnia ſacrificiis celebrant, epulis, cantibus, choræis, ludo, libidini intenti. (*Sedit* enim *Populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere:*) Moyſes de illorum ſcelere à Deo monitus, imminentem Populo perniciem precibus avertit, in Caſtra citò revertitur, lapideas Tabulas digito Dei exaratas confringit, infractum à Populo fœdus cum Deo initum arguens, indignumque eſſe conteſtatus, qui à Deo Legem accipiat, ab eoque protegatur, Aaronem objurgat, Vitulum deturbat, ac in pulverem comminutum Idololatris propinandum exhibet: Levitis demum imperat, ut in noxios diſtrictis gladiis, ſtrenuos Dei Milites & gloriæ ipſius vindices ſe præſtent. *Si quis eſt Domini*, inquit, *jungatur mihi.* Illi mandato obſecuti, quaſi *viginti tria millia hominum* illa die ceciderunt, ut habet Vulgata noſtra, *Exodi* xxxii. 28. utque legit *S. Gregorius Magnus* Lib. xx. *Moralium* cap. vi. At mendum eſſe hoc loco in Vulgata, & legendum, tria millia, olim

 demonſtravi

demonſtravi ex Textu Hebraico, Verſione LXX. Interpretum, Pentateucho Samaritano, Verſionibus Syriaca & Arabica, Paraphraſi Chaldaica Onkeloſi, *Philone Judæo* Lib. III. De Vita Moſis, pag. 525. *Tertulliano* cap. III. Scorpiaci, *S. Joanne Chryſoſtomo* Lib. III. De Providentia, *S. Ambroſio* in Epiſtola ad Romulum, *S. Iſidoro Hiſpalenſi* cap. XXXVII. Commentarii in Exodum, *Venerabili Beda* cap. XXXIX. Quæſtionum in Exodum, *Rabano Mauro* Lib. IV. in Exodum cap. XVIII. *Sancto Pagnino*, *Maluenda*, *Cajetano*, *Joanne Benedicti*, aliiſque Interpretibus Eruditis. Lege Diſſertationis noſtræ Anticriticæ contra *P. Claudium Fraſſenum* Articulum VIII. De Vitulo Aureo non nullas in Diſſertationibus Quæſtionea expediemus. *Moyſes* zelum Religionis Levitis gratulatus, ait: *Conſecraſtis manus veſtras hodie Domino, unuſquiſque in filio, & in fratre ſuo, ut detur vobis benedictio*. Poſt hæc in Montem rurſum aſcendens, iteratis pro Populo jam pœnitentiæ ſenſu permoto precibus, impetrat ut non Angelus, ſed Deus ipſe ſit viæ dux. *Loquebatur* ille Moyſi *facie ad faciem, ſicut ſolet loqui homo ad amicum ſuum:* Attamen rogat ut ei *gloriam* ſuam *oſtendere* Deus dignetur. Eximiam illi viſionem pollicetur Dominus: *Ego*, inquit, *oſtendam omne bonum tibi:* Attamen gloriæ ſuæ ac majeſtatis viſionem, faciemque corporia, in quo loquebatur, ſupra modum radiantis, cujus ſplendorem hominis mortalis oculi ferre non poterant, ipſi negat: Id unum ei promittit, ſe tranſeundo ita ſplendorem illum attemperaturum, ut non quidem faciem ipſam, ſed tergum illius corporis, divinam majeſtatem & gloriam pro creaturæ modulo referentis, conſpiciat. *Non poteris*, inquit, *videre faciem meam: Non enim videbit me homo & vivet... Ecce eſt locus apud me, & ſtabis ſupra petram. Cúmque tranſibit gloria mea, ponam te in foramine Petræ, & protegam dexterâ mea, donec tranſeam: Tollamque manum meam, & videbis poſteriora mea: Faciem autem meam videre non poteris.* (Exodi XXXII. & XXXIII.) *Moyſi* cum novis Tabulis in Montem ſequenti die aſcendenti Deus, quaſi per tranſitum, gloriæ ſuæ imaginem aliquam manifeſtat. Quadragiuta dies ſine cibo ac potu in Monte commoratus Vir Sanctus, cum Tabulis Decalogum digito Dei ſcriptum continentibus, *coruſcâ facie* ſeu *cornutâ*, (ut habet Vulgata noſtra) id eſt, radios in modum cornuum emittente, in caſtra revertitur, Populumque velamine faciei impoſito alloquens, quòd ſplendorem vultus ejus ferre non
Exod. XXXIV. valeret, divinorum mandatorum executionem urget. Obſervationem noſtram in hæc verba: *Et ignorabat quod cornuta eſſet facies ſua ex conſortio ſermonis Domini:* legere potes Articulo IX. Diſſertationis Anticriticæ contra *P. Fraſſenum*.

---

§. II.

De Rebus aliis ad Montem Sinaï geſtis.

TAbernaculum, Arca fœderis, Altare, Menſa Propoſitionis, Veſtes Sacerdotales, candelabrum, & reliqua inſtrumenta & vaſa, quæ Sacrificia ſpectabant, in deſerto ad Montem Sinaï fabricata ſunt. Contributionem ad opus Tabernaculi Deus indixit. Numerati omnes à natis viginti annos & deinceps, ſexcenta tria millia quingenti & quinquaginta armatorum inventa ſunt. Unoquoque juxta Dei mandatum, dimidium ſicli pendente, ſumma ad centum talenta argenti, & mille ſeptingentos ſeptuaginta quinque ſiclos pervenit. Præter quam capitationem, ex ſpontaneis donariis conflata eſt ſumma viginti novem talentorum, & ſeptingentorum triginta ſiclorum auri, æris talentorum ſeptuaginta duorum millium, & quadringentorum ſiclorum. Ex alia verò materia ad opus Tabernaculi neceſſaria oblatum eſt plus ſatis, cùm à viris, tum à mulieribus, quæ etiam armillas, & inaures, annulos, & dextralia, quin etiam ſpecula, animo devotiſſimo obtulerunt: *Beſeleel*, filius *Uri* filii *Hur*, de Tribu Juda; *Ooliab*, filius *Achiſamech*, de Tribu Dan, Artifices Tabernaculi à Deo deſignati, impletique *Spiritu Dei, Sapientiâ, & intelligentiâ, & ſcientiâ*, ad excogitandum & exequendum opus. (*Exodi* XXXV. & XXXVIII.)

In eadem Statione Tabernaculum fœderis erectum eſt. (*Exodi* XL.) ex quo Deus Ritus omnes ſacrificiorum *Moyſi* præſcripſit, qui ſeptem primis Levitici capitibus continentur. Ibidem, anno ſecundo ab egreſſu ex Ægypto, primâ die ſecundi menſis, Iſraelitæ omnes à vigeſimo anno & ſupra, juſſu Dei numerati, exceptis Levitis. Inventa ſunt virorum bello idoneorum ſexcenta tria millia, quingenti quinquaginta. (*Numerorum* I.) Levitæ ſeorſum numerati ab uno Menſe & ſupra, quorum numerus fuit viginti duorum millium. Primogeniti maſculini ſexus ex omnibus Tribubus pariter numerati, viginti duo millia, ducenti ſeptuaginta tres: Levitiſque loco Primogenitorum ex reliquis Tribubus ad Dei miniſterium aſſumtis, quini in ſingulos redemptionis ſicli ſtatuti ſunt. Inde collecta ſumma mille trecentorum ſexaginta quinque ſiclorum, *Aaroni* & filiis ejus, Deo jubente data eſt. *Numerorum* III.) Aaron & filii ejus ad Munus Sacerdotale obeundum à *Moyſe* conſecrantur, præſcriptis à Deo Ritibus & Sacrificiis. (*Levitici* VIII.) Necnon Levitæ ab anno vigeſimo-quinto ad quinquageſimum in Tabernaculo miniſtraturi. (*Numerorum* VIII.) Duodecim Tribuum Principes, in Dedicatione Tabernaculi & Altaris, munera & victimas per dies XII. obtulerunt. Omnibus præivit *Nahaſſon*, filius *Aminadab*, Princeps Tribus Juda, à quo *David* & Dominus noſter Jeſus Chriſtus ſecundùm carnem ortus eſt. (*Numerorum* VII.)

VI. *Aarone* die à Conſecratione ſua octavo Sacria operante, cùm Populo benedixiſſet, ignis è cælo delapſus holocauſtum, & adipes, qui erant ſuper Altare, devoravit, Populo Dei potentiam laudante, & coram ejus Majeſtate proſtrato. (*Levitici* IX.) *Nadab* & *Abiu* filii Aaronis, cum igne alieno in thuribulis accepto ad thus adolendum acceſſiſſent, ſtatim igne cæleſti correpti, periere. Ne ab *Aarone* & duobus aliis ejus filiis plangerentur, Deus vetuit (*Levitici* X.) Alieno autem igne ad thus adolendum Domino uti *ideo non licebat, quia ex illo igne, qui divinitus in Altare venerat, deinceps cuſtodito, omnia erant accendenda, quæ in Tabernaculo accendi oportebat* (inquit *S. Auguſtinus Quæſtione* XXXI. in *Leviticum*.)

ARTICULUS IV.

De Manſionibus XIII & XIV. rebuſque inibi geſtis.

I. NUbe, quæ Tabernaculo imminebat, illud deſtituente, anno ſecundo ab Exodo, *Sepulchra concupiſcentiæ.* vigeſimâ die ſecundi Menſis, Iſraëlitæ per turmas

mas diſtributi è deſerto *Sinaï*, continuo tridui itinere in deſertum *Pharan* pervenerunt, & dia vigeſimâ-tertiâ in Manſione decima-tertia conſederunt, quæ ab eventu appellata eſt, *Sepulchra concupiſcentiæ.* Ibi murmur Populi divinam iram provocavit, ultriceſque flammas in extremam caſtrorum partem arceſſivit, quæ mox tamen orante Moyſe extinctæ ſunt. Loco nomen ab *Incenſione* primò inditum. Paulò poſt carnium deſiderio, & faſtidio Mannæ Dei bonitatem graviorem in modum offenderunt. Annuit inſanis deſideriis Dominus, ut improbos plecteret: Vis ingens coturnicum in caſtra delata helluones ad ſatietatem pavit. Verùm Populus gravi plagâ percuſſus à Deo vindice, pravæ cupiditatis pœnas dedit. Mortes reorum ſecutæ, loco nomen, *Sepulchra concupiſcentiæ* dederunt (*Numerorum* XI. & *Pſalmo* LXXVII. 30 31.) Ibi *Moyſi* querenti quòd regiminis onus ſuſtinere ſolus non poſſet, Deus Synedrium LXX. Seniorum adjunxit, qui in cauſis gravioribus, necnon in omnibus quæ ad Legem pertinebant, judicandis ipſi Coadjutores eſſent. Circa Tabernaculum cum Moyſe congregatis, eundem Spiritum communicavit, quo *Moyſen* pridem afflaverat. Quo dono à Deo aucti, confeſtim prophetare cœperunt. Nec tantùm ii qui tunc ad Tabernaculum aderant, ſed etiam alii duo, qui, licèt deſcripti, in caſtris tamen remanſerant, *Eldad* & *Medad*. Id cùm *Moyſi* renuntiatum eſſet, eumque *Joſuë* imprudenter urgeret ut eos prohiberet, Sanctus Legiſlator ipſum increpuit, ſeque Dei Spiritu agi oſtendit, qui Charitatem in cordibus diffundit, pravam æmulationem excludit. *Quid*, inquit, *æmularis pro me? Quis tribuat ut omnis Populus prophetet, & det eis Dominus Spiritum ſuum?* (Numerorum XI.)

II. Ex *Sepulchris concupiſcentiæ* profecti, caſtrametati ſunt in *Haſeroth*. Id decimæ quartæ
14. Manſio. Manſioni nomen, quam S. Hieronymus *Atria* interpretatur. Ibi *Maria & Aaron* contra Moyſen oblocuti, propter uxorem Æthiopiſſam, *Sephoram* ſcilicet Madianitidem, ex Æthiopia Orientali ſive Arabia ab eo ductam. Deus *Aarone* & *Maria* ad Tabernaculum fœderis cum Moyſe vocatis, illos objurgavit, iſtum commendavit: *Si quis*, inquit, *fuerit inter vos Propheta Domini, in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad illum. At non talis ſervus meus Moyſes, qui in omni domo mea fideliſſimus eſt. Ore enim ad os loquor ei: & palam, & non per ænigmata & figuras Dominum videt. Quare ergo non timuiſtis detrahere ſervo meo Moyſi?* Maria leprâ percuſſa, extra Caſtra ejicitur, & poſt ſeptem dies, Moyſe orante, ſanata, revocatur. (*Numerorum* XII.)

ARTICULUS V.

De Manſione XV. & reliquis uſque ad trigeſimam-ſecundam.

I. EX *Haſeroth* profecti *Rethma* tentoria fixerunt, in deſerto Pharan. (*Numerorum* XIII. 1. & XXXIII. 18.) Reliquas Manſiones decem & octo, à *Rethma* uſque ad *Aſiongaber*, id eſt, uſque ad trigeſimam-ſecundam Manſionem, ſub *Pharan* ſolitudinis nomine contineri, *S. Hieronymus* obſervat. Earum Manſionum nomina & ordinem ſubjicere operæ pretium eſt. XV. *Rethma.* XVI. *Remmonphares.* XVII. *Lebna.* XVIII. *Reſſa.* XIX. *Ceelatha*, ſeu, ut legit S. Hieronymus, *Caalatha*. XX. *Mons Sepher*, ſive *Sapher*. XXI. *Harada* XXII. *Maceloth*, ſeu *Makeloth*. XXIII. *Thahath* XXIV. *Thare.* XXV. *Methca.* XXVI. *Heſmona.* XXVII. *Moſeroth.* XXVIII. *Benejaacan.* XXIX. *Mons Gadgad.* XXX. *Jetebatha*, ſeu *Jathbatha*, *ut S. Hieronymus* legit. XXXI. *Hebrona.* XXXII. *Aſiongaber.* (Numer. XXXIII.) In his Manſionibus per temporum intervalla ſequentes Hiſtoriæ contigerunt. A deſerto Pharan Miſſi ſunt à Moyſe, jubente Deo, duodecim Exploratores, ex ſingulis Tribubus delecti, in Terram Chanaan, tempore primarum uvarum. Poſt quadraginta dies reverſi, omni circumquaque regione perluſtratâ, ingentem palmitem cum botro uvarum, cum malogranatis, & ficubus terræ, in Iſraëlitarum Caſtra ad deſertum Pharan, quod eſt in Cades, detulerunt. Decem ex horum Exploratorum numero difficultates maximas & penè inſuperabiles in debellandis regionis illius Populis, Terrâque obtinendâ occurrere cùm expoſuiſſent, fortiſſimos incolas, munitas urbes, oppida ingentibus muris cincta, Enacidas de genere Gygantum illic ſe vidiſſe, quibus comparati Hebræi quaſi locuſtæ videbantur, murmur ingens in Populo concitarunt, quod in ſeditionem erupit, eò progreſſam ut excuſſo *Moſis* imperio, reditum in Ægyptum moliti, de alio Duce deligendo cogitarent. *Joſuë* & *Caleb*, qui & ipſi Terram luſtraverant, ſeditionem ſedare fruſtra conati, fertilitatem regionis, infirmas Gentium illam incolentium vires, auxilium Domini præſidiumque Iſraëlitis præſentiſſimum prædicantes. Perduellium ipſos lapidibus obruere volentium furorem non evaſiſſent, niſi Deus exſertâ è Tabernaculo fœderis Majeſtate ab incredulo Populo pœnas exegiſſet, graviores inflicturus, niſi *Moyſis* precibus placatus fuiſſet. Omnibus tamen, præter *Joſuë* & *Caleb* ab ingreſſu Terræ Promiſſæ excloſis, mortem in deſerto decernit, à natis viginti annos & deinceps; eoſque quadraginta annis in horrida & inculta ſolitudine erraturos denuntiat. Decem Exploratores, qui ſeditionem hanc excitaverant, à Deo ſubita morte ſublati. (*Numerorum* XIV.) Deus Iſraëlitas Caſtra movere juſſit ex Deſerto Pharan, & in deſertum versùs Mare Rubrum retrocedere: Verùm contra Dei mandatum in Montem progreſſi, ab Amalecitis & Chananæis fuſi ſunt, qui ipſos Hormam uſque ſunt perſecuti. Eâ occaſione compoſitum à Moſe Pſalmum octogeſimum-nonum, *Domine refugium factus es nobis*, Viri Eruditi exiſtimant. Homo colligens ligna die Sabbathi, à toto cœtu, juſſu Dei, lapidibus obrutus eſt. (Numerorum XV. 35. 36.) *Core*, *Dathan* & *Abiron*, ſeditionem contra *Moyſen* & *Aaronem* moventes, hiatu terræ abſorpti ſunt. Numerorum XVI. 31. 32. 33. *Dirupta eſt terra ſub pedibus eorum: & aperiens os ſuum, devoravit illos cum tabernaculis ſuis & univerſa ſubſtantia eorum: Deſcenderuntque vivi in infernum, operti humo.* Ducenti quinquaginta Schiſmaticæ Conjurationis ſocii, thus adolentes, igne divinitus immiſſo perierunt. Seditioſorum thuribula, in laminas ducta, ad tegendum Altare Deus adhiberi juſſit, in monumentum filiis Iſraël. Pœnæ gravitas criminis gravitatem indicavit: Terra dirupta eſt, ut eos abſorberet, qui Eccleſiæ ruperant unitatem. Schiſma in natura factum eſt, ut Schiſma in Religione factum plecteretur. Gens in tumultum prona *Moyſen* & *Aaronem* convitiis inſectatur, exprobratque quòd Populum Domini trucidaverint. Jam motus apertam in ſeditionem erumpebat, niſi Deus ſeditioſos percuſſiſſet. *Aaron* inſtructâ thure & igne ſacro acerrâ, monente

nente *Moyſe*, ſtans inter mortuos & viventes, Deum pro Populo deprecatus eſt, & cladem avertit, quâ jam quatuordecim hominum millia, & ſeptingenti perierant. (*Numerorum* XVI.) Deus *Aaronis* Sacerdotium miraculo confirmavit. Cùm enim juſſiſſet virgas ſingulas à XII. Tribuum Principibus, cum uniuſcujuſque inſcriptione, coram ſe in Tabernaculum deferri, admonens eum Sacræ Iſraeliticæ Gentis, ſumma cum Auctoritate præfuturum, cujus virga flores effunderet, *Aaronis* virga amigdalis onuſta poſtridie viſa eſt. Quam Deus in Tabernaculo ſervari ad perennem memoriam præcepit.

ARTICULUS VI.

De Manſione XXXIII. & reliquis uſque ad XLII. & rebus per hæc temporum intervalla geſtis.

Cum Iſraëlitæ Montana *Seïris* & Idumæam per annos triginta-ſeptem circumiviſſent, a *Deſerto Pharanis* ſeu Cades Barnea uſque ad *Aſiongaber*, ab Aquilone ad Meridiem, & ipſum Maris Rubri litus regreſſi: Eos inde in Chananæam recta contendere Deus juſſit; & quia per Idumææ fines tranſeundum erat, vetuit ne cum Idumæis fratribus ſuis bella gererent. (*Deuteronomii* II. 1. 7.) Anno quadrageſimo ab Exodo, Menſe primo, Iſraëlitæ in deſertum *Zin* pervenere, & tentoria fixerunt in *Cades*, XXXIII. Manſione. Ibi mortua & ſepulta eſt *Maria*. Populus, aquâ deficiente, in *Moyſen* & *Aaronem* impotentiùs debacchatur. Jubet Deus ut petram tantùm alloqui, aquam inde eliciant. At *Moyſes* quodam impatientiæ & diffidentiæ motu rupem *Aaronis* virgâ ſemel iterúmque percuſſit, & aquas inde eduxit, ſatiandæ hominum jumentorumque ſiti ſufficientes. *Moyſes* & *Aaron* ob diffidentiam in mandato Dei exequendo ab ingreſſu in Terram promiſſam ſunt excluſi. His *Aquis contradictionis* nomen inditum. (*Numerorum* XX. *Pſalmo* CV. 32.)

Aquæ contradictionis Mors Mariæ.

II. Iſraëlitæ, negantibus tranſitum Idumæis, ex *Cades* caſtrametati ſunt in *Montem Hor*, in finibus Idumææ. Ibi mortuus eſt *Aaron* anno ætatis centeſimo vigeſimo-tertio, anno XL. egreſſionis Iſraëlitarum ex Ægypto, Menſe quinto, prima die Menſis. Ejus Elogium adornavit Siracides *Eccleſiaſtici* XLV. 7. & *ſeq.* Illi ſucceſſit in Summi Sacerdotii dignitate *Eleazarus* ejus filius, ſacris inſignibus Dei juſſu à *Moyſe* indutus. (*Numerorum* XX. & XXXIII.) Regem Arad, à meridionali Chananææ plagâ in ipſos erumpentem, Hebræi in diſcrimine poſiti, devotis Deo, ſi ipſis faveret, Hoſtium ſpoliis, & Urbium everſione, debellarunt.

Mors Aaronis.

III. Profecti ex *Monte Hor* per viam quæ ducit ad Mare Rubrum, ut circumirent Terram Edom, caſtrametati ſunt in *Selmona* XXXV. Manſione. Inde pervenerunt in *Phunon* Stationem XXXVI. His in Stationibus in Populum ob itineris tædium ac difficultates murmurantem igniti ſerpentes à Deo immiſſi, quorum morſibus Æneus Serpens in Typum Chriſti erectus, remedium præſentiſſimum attulit Numerorum. XXI. *Oravit Moyſes pro Populo, & locutus eſt Dominus ad eum: Fac ſerpentem æneum, & pone eum pro ſigno: Qui percuſſus aſpexerit eum, vivet. Fecit ergo Moyſes Serpentem Æneum, & poſuit eum pro ſigno: Quem cùm percuſſi aſpicerent, ſanabantur.* Joannis III. 14. *Sicut Moyſes exaltavit Serpentem in deſerto: ita exultari oportet Filium hominis: Ut omnis, qui credit in Ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.* S. Hieronymus *Selmonam* interpretatur *Imagunculam*; *Phunon*, *Os*: & de his duabus Manſionibus ait: *In his Aaron mortuo, murmurant contra Deum & Moyſen, Manna faſtidiunt, & ſerpentibus vulnerantur; & in typum Salvatoris, qui verum antiquumque Serpentem in patibulo Crucis triumphavit, Diaboli venena ſuperantur. Unde & imaguncula vera expreſſaque imaginis Filii Dei: Paſſionem ejus intuens, conſervatur; & quod corde credit, ore pronuntiat, legens illud Apoſtoli: Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Serpentes ignitos Hebraicus Textus *Seraphim* vocat, quia urunt halitu oris ſui, ut obſervat *R. Kimchius* in Lexico. Quodnam autem ſerpentis genus ſit *Saraph*, Auctores non conveniunt. Quidam *preſterem* & *cauſonem* interpretantur, quæ voces, Hebraicæ reſpondent ad amuſſim, ſi originem reſpexeris. At quod ſerpentis genus ſit *preſter*, haud liquidò conſtat. *Preſterem* alii confundunt cum *dipſade*, ut *Dioſcorides* & *Ægineta*: Alii diverſum faciunt, ut *Lucanus* & *Solinus*. Et quid hîc ſenſerit *Ælianus*, nemo facilè dixerit, cùm alibi *Dioſcoridis*, alibi *Lucani* ſententiæ ſubſcribere videatur. *Saraph* eſſe *Hydrum* vel *cherſydrum* veriſimiliùs putat *Bochartus*, Hierozoici Lib. III. cap. XIII. cujus ibi conjecturas non ſpernendis firmatas argumentis legere eſt. Sed gravior Quæſtio de Serpente Æneo contra *Marshamum* diſceptanda occurrit An *Moyſes* morem Ægyptiacum incantandi ſerpentes imitatus, Serpentem Æneum erexerit? Qua de re in Diſſertationibus agemus.

Marshamus p. 148. 149.

IV. Iſraëlitæ de *Phunon* profecti, caſtrametati ſunt in *Oboth* XXXVI. Manſione. Inde pervenerunt in *Jieabarim* Stationem XXXVII. quæ eſt in finibus Moabitarum. (*Numerorum* XXXIII. 43. & 44.) Inde diſcedentibus, ut tranſirent *Torrentem Zared*, vetuit Deus ne bellum Moabitis *filiis Loth* inferrent. (*Numerorum* XXI. 12. *Deuteronomii* II. 8.) Ulteriùs ergo progreſſi, tentoria fixere in *Dibongad* XXXIX. Manſione. (*Numerorum* XXXIII. 45.) pro qua XXI. ejuſdem Libri capite ſcriptum eſt, Ipſos *Ex Torrente Zared caſtrametatos eſſe contra Arnon, quæ eſt in Deſerto, & prominet in finibus Amorrhæi.* Et inde veniſſe ad *Puteum*, *ubi cecinit Iſrael Carmen iſtud: Aſcendat Puteus, quem foderunt Principes, & paraverunt Duces multitudinis in Datore Legis, & in baculis ſuis. Et de ſolitudine Marthana: De Marthana in Nabaliel: De Nabaliel in Bamoth: De Bamoth ad Vallem quæ eſt in regione Moab, in vertice Phaſga, quod reſpicit contra deſertum.* Hæc duo capita Interpretes conciliant, dicendo, *Hæc loca in finibus Amorrhæorum*, cap. XXI. deſcripta, *non Manſiones eſſe, ſed tranſitus, nec præjudicare debere Catalogo Manſionum extraordinariam expoſitionem.* Verba ſunt *S. Hieronymi* Epiſtolâ ad *Fabiolam*. Ex *Dibongad*, miſerunt Iſraëlitæ Oratores ad *Sehon* Regem Amorrhæorum, pacificum per regionem ipſius tranſitum poſtulaturos. Quo renuente, & prælium cum ipſis ad *Jaſam* committente, ipſo percuſſo, omnes civitates ejus occuparunt, regionemque totam ſuæ ſubjecerunt ditioni, intactis Ammonitarum & Moabitarum locis. (*Numerorum* XXI. *Deuteronomii* II.) Poſt hæc, per viam *Baſan* aſcendentibus occurrit *Og* Rex Baſan valido cum Exercitu, prælioque cum eis congreſſus ad *Edrai*, cum omni Populo ſuo deletus eſt, Regio illius ab Iſraëlitis occupata, ſexaginta nimirum civitates, cum toto tractu Argob. (*Numerorum* XXI. 33. 34. *Deuteronomii* III.) Totum verò tractum illum, uſque ad terminos Geſſuritarum &

Difficultas circa Manſionum numerum ſolvitur.

Sehon Rex Amorrhæorum, & Og Rex Baſan, ab Iſraëlitis devicti.

& Machatitarum, obtinuit *Jair* filius *Manaſſe*, vocavitque ex nomine ſuo *Haveth-Jair*, *Villas Jair*. (Deuteronomii III. 14.)

V. Iſraëlitæ ex *Dibongad* profecti, caſtra moverunt in *Helmondeblataim*, XL. Manſionem, in Deſerto *Moab poſitam*. Inde ad *Montes Abarim* contra *Nabo* progreſſi, quæ Manſio fuit XLI.

ARTICULUS VII.

De Manſione XLII. rebus in ea geſtis, & Moſis obitu.

Balaami Hiſtoria. Iſraëlitarum cum Madianitis feminis fornicatio & Idololatria.

I. DE Montibus *Abarim*, in *Campeſtria Moab* Iſraëlitæ perveniunt, ibique caſtra collocant à *Beſſimoth* uſque ad *Abeſſatim*, in planitiribus locis Moabitarum.. Hæc Manſio quadrageſima-ſecunda, omniumque poſtrema, in qua ſubſtiterunt uſque ad tranſitum Jordanis. Dum ibi verſantur, *Balac* filius Sephor Rex Moabitarum conſilio cum Madianitis communicato, Balaamum filium Beor, Ariolum, quem fuiſſe *Elin* filium *Baraobielis*, Boxiten, qui in Libro *Job* diſputans inducitur, Hebræi delirant, teſte *S. Hieronymo* in *Traditionibus Hebraicis*: Hunc, inquam, ut Iſraëlitis malediceret, magnâ mercede propoſitâ, ex Meſopotamia vocat, bello deinde ipſos laceſſiturus. *Balaam* ire primùm recuſat, Deo prohibente. Iterùm vocatus, Deo permittente cum Miniſtris *Balac* proficiſcitur, animo maledicendi Iſraëlitis. Iratus Deus Aſinæ primùm, cui inſidebat, ruditu in humanum ſermonem converſo, tum Angeli, quem citiùs vidit ſtupidum animal quàm cæcos Vates, terribili aſpectu & increpatione, *Balaami* dementiam cohibuit (*Numerorum* XXII. *Petri* II. cap. II. ℣. 15. 16.) Balaamus præmiſſis Sacrificiis, Iſraëlitis maledicere bis conatus, ut *Balaco* Regi morem gereret, Spiritu Dei impulſus ter ipſis benedixit, & proſpera quæque ipſis auguratus, non ſolùm de temporali Iſraelis felicitate, verùm etiam de Chriſto vaticinatus eſt, his verbis: *Videbo eum, ſed non modò: Intuebor illum, ſed non prope. Orietur Stella ex Jacob, & conſurget virga de Iſraël: & percutiet Duces Moab, vaſtabitque omnes filios Seth. Et erit Idumaa poſſeſſio ejus: Hereditas Seir cedet inimicis ſuis: Iſraël verò fortiter aget. De Jacob erit qui dominetur, & perdat reliquias civitatis.* De quo *Balaami* oraculo pleniùs aliàs dicemus. De humani ſermonis in ore Aſinæ illius formati miraculo, ſuo etiam loco diſſeram. *Balaamum* ad maledicendum Populo Dei pecuniâ corruptum, velut Hæreticorum typum, qui Eccleſiæ Chriſti maledicunt, *S. Petrus* proponit Epiſtolâ II. cap. II. verſ. 14. *Pellicientes*, inquit, *animas inſtabiles, cor exercitatum avaritiâ habentes, maledictionis filii, derelinquentes viam rectam erraverunt, ſecuti viam Balaam ex Boſor, qui mercedem iniquitatis amavit, correptionem verò habuit ſua veſania; Subjugale mutum animal, hominis voce loquens, prohibuit Propheta inſipientiam.* De iiſdem *S. Judas* Apoſtolus: *Va illis*, inquit, *quia in via Cain abierunt, & errore Balaam mercede effuſi ſunt, & in contradictione Core perierunt.* Balaamo ſuggerente, Moabiticæ & Madianiticæ feminæ Iſraëlitas ad Idololatriam & ſcortationem pelliciunt. (*Numerorum* XXV. 1. 2. 3. XXXI. 16. *Pſalmo* CVI. 28.) Ita qui viros vicerunt, à mulieribus vincuntur. Qui ferro prælioque domari non potuerunt, femineis illecebris captivi fiunt; divinoque fœdere conculcato, *Baali* initiantur, qui & *Beelphegor*. Deus cunctus Principes Po-

puli, criminis auctores, ſuſpendi jubet in patibulis, reliquos à Judicibus occidi. Unâ die ceciderunt viginti tria millia, teſte Apoſtolo I. ad Corinthios X. 8. *Neque fornicemur*, inquit, *ſicut quidam ex ipſis fornicati ſunt, & ceciderunt unâ die viginti tria millia.* Moyſes *viginti quatuor millia* occiſa refert, *Numerorum* XXV. 9. Sed hæc facilè conciliantur. *Moyſes* enim eo numero complectitur tum Principes Dei juſſu ſuſpenſos, tum initiatos Beelphegor ejuſdem mandato cæſos, tum denique ſcortatores omnes lue à Deo immiſſâ unâ die extinctos. At *S. Paulus* de his tantùm poſtremis loquitur. Itaque ex *Moſe* & *Paulo* inter ſe collatis colligitur, Mille circiter ſuſpendio, & gladio, viginti tria millia peſte interiiſſe: Quæ ſimul juncta, ſummam viginti-quatuor millium faciunt. *Moyſe* & Iſraëlitis reliquis ante fores Tabernaculi lugentibus, *Zambri* filius *Salu*, Dux de cognatione & Tribu *Simeonis*, ſcortum Madianiticum, cui nomen *Cozbi*, filiam *Sur* Principis nobiliſſimi Madianitarum, abduxit in caſtra, *Moyſe* ſpectante, totoque Populi cœtu, libidinem ſaturaturus. *Phinees Eleazari* Pontificis filius, zelo Domini ſuccenſus, è media turba erupit, & arrepto pugione hominem cum meretrice confodiens, Deum placavit. (*Numerorum* XXV. 7. 8. & *Pſalmo* CVI. 30.) Phineeſo, ejuſque generi, in zeli præmium, Sacerdotii dignitatem Deus in perpetuum confirmavit.

Zelus Phinees.

II. Poſt hæc *Moſes* & *Eleazarus*, Deo jubente, Populum à nato viginti annos & deinceps numerantes, in Campeſtribus Moab, contra Jordanem, in Jericho, ſexcenta millia, & mille ſeptingentos triginta inveniunt: Præter Levitas, quorum cenſus à nato uno menſe & ſupra, viginti-trium millium. (*Numerorum* XXVI. V.) Filiabus *Salphaad* paterna hereditas, maſculâ prole deficiente, Judice Deo decernitur. (*Numerorum* XXVI. 5.) Moyſes aſcendere jubetur in Montem Abarimorum, indeque Terram promiſſam contemplari: Mors ipſi imminens denuntiatur, & Succeſſor *Joſuë* deſignatur à Domino: quem Moſes ipſe manuum impoſitione inaugurat, & mandatis à Deo traditis inſtruit coram *Eleazaro* Sacerdote, totiuſque Populi cœtu. (*Numerorum* XXVII.) Mox bellum in Madianitas, Deo imperante geritur, Duce *Phinees*: Mares eorum univerſi occiduntur, cum quinque Principibus Gentis, & *Balaamo* Ariolo: Qui ex patria ſua, id eſt, ex Meſopotamia Syriæ circa Euphratem; & ex domo ſua, (dicitur enim Numerorum XXIV. 25. *Surrexitque Balaam, & reverſus eſt in locum ſuum*) in Madianitidem redierat, conſilii ſui mercedem accepturus. Ex feminis ſolæ virgines ſervatæ ad triginta-duo millia. Præda inter Milites Populumque diviſa, portionibus Sacerdotum ac Levitarum delibatis. Duodecim Iſraëlitarum millia Gentem numeroſiſſimam & bellicoſiſſimam uno prælio profligarunt, exſciderunt, ne uno quidem Milite in victorum caſtris deſiderato. (*Numerorum* XXXI. *Joſuë* XIII. 21. 22.) Tribus *Ruben* & *Gad*, & dimidia Tribus *Manaſſe*, poſſeſſionem ultra Jordanem accipiunt, eiſque Terra Galaad deſtinatur, eâ lege ut fratribus ſuis ad Terram promiſſionis obtinendam præſto ſint. (*Numerorum* XXXII.) Monetur Populus ut in Terra Sancta Idola deſtruat, cunctoſque incolas exterminet. (*Numerorum* XXXIII.) Terræ promiſſæ limites deſcribuntur, numerantur Tribuum Principes, quibus illam dividendi munus demandatum. (*Numerorum* XXXIV. Quadraginta duas Urbes cum ſuburbanis ſuis uſque ad mille paſſus per circuitum Levitæ accipiunt: Adduntur ſex Civitates Refugii pro homicidis

Bellum contra Madianitas.

micidis fortuitis, tres trans Jordanem, & tres in Terra Chanaan. Qui fugitivorum ſuſcipi, qui interfici debeant, qui uſque ad mortem Pontificis Maximi reſervari, decernitur. (*Numerorum* xxxv.)

Moſis concio.

III. Anno quadrageſimo ab exitu ex Ægypto, undecimo menſe, prima die menſis, Moſes concionem habuit ad Iſraelitas, quâ divinis beneficiis in eorum memoriam revocatis, ac Lege Dei repetitâ, multiſque præceptis cum ritualibus, tum forenſibus, quæ toto paſſim Deuteronomio legere eſt, ipſos ad omnium obſervantiam adhortatur. Jubet ut trajecto Jordane lapides oblitos calce, informes & impolitos erigant, & ex iis Altare componant; atque in ipſis *omnia verba Legis hujus*, id eſt, integrum Decalogum, *planè & lucidè* inſcribant. Ad hæc, ritum benedictionis in Monte Gariaim, & maledictionis in Monte Hebal præſcribit. Obſervantibus Legem fauſta omnia & proſpera adprecatur, illam violantibus nullum mali genus non imprecatur & auguratur. (*Deuteronomii* xxvii. xxviii.) Legem ſcripto mandatam Sacerdotibus filiis Levi, & omnibus Senioribus Iſraël tradit, eamque ſeptimo quoque Anno in feſto Tabernaculorum publicè legi jubet. Scribit & illud egregium canticum, *Audite Cæli quæ loquor*, &c. idque docet filios Iſraël. Librum Legis in latere Arcæ fœderis poni ac ſervari jubet, in teſtimonium contra tranſgreſſores. (*Deuteronomii* xxxi.) Morti proximus, ſingulis Tribubus propheticè benedicit, Tribu *Simeonis* exceptâ.

Cur Moſes Tribui Simeonis non benedixerit.

Cur autem illam Benedictione ſua non cohoneſtaverit, duplex ratio ab Eruditis Interpretibus affertur. Prima, quia *Zambri* Princeps Tribûs Simeonis cum Madianitide recèns fornicatus erat, iramque Dei in totum Populum excitaverat. Altera, quia per Idololatriam & murmurationem nulla graviùs deliquiſſe videtur. Cujus rei hoc argumentum eſt, quòd in prima recenſione Populi numerati ſunt *quinquaginta novem millia trecenti* Simeonis tribules: (*Numerorum* i. 22.) in poſtrema verò poſt annos quadraginta, tantùm *viginti duo millia ducenti*. (*Numerorum* xxvi. 14.) Aliam cauſam affert *Theodoretus*, *Quæſtione ultima in Deuteronomium*, quòd nimirum *Simeon* auctor fuiſſet inſidiarum, quas fratres *Joſepho* ſtruxerunt. Sed hæc ratio infirma eſt. Nam & alii fratres contra *Joſephum* conjuraverunt; & *Ruben* crimen aliud admiſerat non minùs grave, ſcilicet inceſtum, propter quod fuerat etiam à *Jacobo* patre quodammodo maledictus *Geneſis* xlix. his verbis: *Effuſus es ſicut aqua, non creſcat: Quia aſcendiſti cubile patris tui, & maculaſti ſtratum ejus.* In M S. quidem Alexandrino, & nonnullis τῶ lxx. Editionibus legitur: *Vivat Ruben, & non moriatur, & Simeon ſit multus in numero:* Sed nomen *Simeonis* hîc intruſum fuiſſe ab aliquo Sciolo, probant Hebraicus Textus, M S. Vaticanum τῶ lxx. & Romana eorumdem Editio, Chaldaica Paraphraſis, Verſio Vulgata, *Theodoretus*, & alii Patres, qui lxx. Seniores ſequuntur. Addit Theodoretus, *Simeonem nihilominus benedictione ſua non caruiſſe; quia* Moyſes *non ſolum peculiarem cuique Tribui dedit benedictionem, ſed omni etiam Populo communem.* Habitabit enim, *ait*, Iſraël confidenter ſolus ſuper terram Jacob, in terra frumenti & vini, & cælum tibi caligans rore. *Multaque alia benedictioni addidit.*

Mors Moyſis.

IV. Aſcendens *Moſes* à campeſtribus Moab in Montem Nebo, totam Terram promiſſam circumquaque proſpexit, ibique mortuus eſt jubente Domino, anno quadrageſimo ab egreſſu Iſraëlitarum ex Ægypto, duodecimo Menſe ineunte, id eſt, Menſe *Adar*, qui Februario noſtro magna ex parte reſpondet, anno ætatis centeſimo vigeſimo, cujus temporis tertiam partem in Imperio eum exegiſſe, uno menſe minùs, ſcripſit *Joſephus*, in fine Libri iv. *Antiquitatum*. Martyrologium Romanum cum Chronologia Sacra hîc conciliare non poſſum. *Moſis* enim mortem quarto Septembris adſcribit. At conſtat Iſraëlitas flevisse Moyſen in campeſtribus Moab triginta diebus. (*Deuteronomii* xxxiv. 8.) Quibus completis, *Joſue* de Sethim (qui locus erat in campeſtribus Moab) miſit duos Exploratores in urbem Jericho, qui triduo in Montibus ſe abſcondentes, demum ad *Joſue* reverſi ſunt. Poſt eorum reditum ſtatim *Joſue* caſtra movit ad Jordanem, ubi triduo manſere. Demum Jordanem cum Populo *Joſue* trajecit decima die Menſis primi, ſcilicet Niſan, partim Martio, partim Aprili noſtro reſpondentis. (*Joſue* iv. 19.) Qua ratione igitur Moſis obitus Menſe Septembri conſignari poteſt? *Moſis* corpus ſepelivit Deus in Valle Terræ Moab contra Phogor, neque novit quiſquam ſepulchrum ejus. *Michaël* Archangelus, ut in Epiſtola Canonica Judæ Apoſtoli legitur, adversùs Diabolum de *Moſis* corpore diſceptavit; quod Judæis Diabolus patefacere voluit, ut illis occaſionem Idololatriæ miniſtraret, ut cenſent *Theodoretus*, *Quæſtione* xliii. *in Deuteronomium*, & alii. Hoc ejus Elogio Deuteronomium concluditur: *Et non ſurrexit ultra Propheta in Iſraël ſicut Moyſes, quem noſſet Dominus facie ad faciem, in omnibus ſignis atque portentis, quæ miſit per eum, ut faceret in Terra Ægypti Pharaoni, & omnibus ſervis ejus, univerſæque Terræ illius, & cunctam manum robuſtam, magnaque Mirabilia quæ fecit Moyſes coram univerſo Iſraël.* Ejus laudes celebrat Siracides *Eccleſiaſtici* xlv. his verbis: *Dilectus Deo & hominibus Moyſes; cujus memoria in benedictione eſt. Similem illum fecit in gloria Sanctorum, & magnificavit eum in timore inimicorum, & in verbis ſuis monſtra placavit. Glorificavit illum in conſpectu Regum, & juſſit illi coram Populo ſuo, & oſtendit illi gloriam ſuam. In fide & lenitate ipſius Sanctum fecit illum, & elegit eum ex omni carne. Audivit enim eum, & vocem ipſius, & induxit illum in nubem. Et dedit illi coram præcepta, & Legem vitæ & diſciplinæ, docere Jacob Teſtamentum ſuum, & judicia ſua Iſraël.* Moyſis elogium adornat *S. Paulus* Epiſtolâ ad Hebræos, cap. xi. 24. *Fide Moyſes grandis factus, negavit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum Populo Dei, quàm temporalis peccati habere jucunditatem; majores divitias æſtimans theſauro Ægyptiorum improperium Chriſti. Aſpiciebat enim in remunerationem. Fide reliquit Ægyptum, non veritus animoſitatem Regis: Invisibilem enim tanquam videns ſuſtinuit, fide celebravit Paſcha, & ſanguinis effuſionem, ne qui vaſtabat primitiva tangeret eos,* &c. Eundem his verbis commendat *S. Stephanus* Actuum vii. 22. 30. *Erat potens in verbis & in operibus ſuis. Hunc Deus Principem & Redemptorem miſit, cum manu Angeli, qui apparuit illi in rubo. Hic eduxit illos faciens prodigia & ſigna in Terra Ægypti, & in Rubro Mari, & in Deſerto annis quadraginta. Hic eſt qui fuit in Eccleſia in ſolitudine cum Angelo, qui loquebatur ei in Monte Sina, & cum Patribus noſtris: Qui accepit verba vitæ dare nobis.* De ipſo *S. Auguſtinus* Libro xxii. contra *Fauſtum*, cap. lxix. *Moſen famulum Dei fideliſſimum, humilem in recuſando tam magnum miniſterium, ſubditum in ſuſcipiendo, fidelem in ſervando, ſtrenuum in exequendo, in regendo Populo vigilantem, in corrigendo vehementem, in amando ardentem, in ſuſtinendo patientem, qui pro eis quibus præfuit, Deo ſe interpoſuit conſulenti, oppoſuit iraſcenti: Hunc itaque talem ac tantum Virum*

abſit

abſit ut ex maledico Fauſti ore ponſemus, ſed ex ore planè veridici Dei.. Tres Libros *De Vita Moſis* ſcripſit *Philo* Judæus. *Moyſen* Pentateuchi Auctorem eſſe in Diſſertationibus probabimus contra impium Tractatus *Theologo Politici* Scriptorem. Quæ de ipſo Ethnici ſcripſerunt, inferiùs expendemus.

CAPUT II.

DE JOSUE, ET EJUS GESTIS ut in Sacris Literis narrantur.

ARTICULUS I.

De Tranſitu Jordanis Joſue Duce.

I. MOrsi in Principatum Hebraicæ Gentis ſucceſſit JOSUE filius *Nun*, ex Tribu Ephraim, Moyſis Adminiſter, JESUS *NAVE* Græcis nuncupatus, & Jeſu Chriſti typus inſignis, in vocatione ſua à Deo confirmatus. Præmiſſis Hiericunthem Exploratoribus, quos *Rahab* meretrix domo ſuâ miſericorditer excepit, abſcondit, & ab inſidiis Hiericunthini Regis liberavit, Joſue Populum ad ripas Jordanis perductum triduò ad trajectionem fluminis, & ingreſſum in Terram promiſſam præparavit. (*Joſue* I. & II. cap.) De *Rahab*, quæ Hebræos Exploratores ſuſcepit, quærunt Interpretes, an meretrix eſſet, an mulier hoſpita & tabernaria, ut Judæorum plerique, & Chaldæus Paraphraſtes interpretantur. At Chaldæum nomen illud hoſpitæ uſurpaſſe, ut pudicis parceret auribus, non ut rem ipſam diſſimularet, rectè obſervat *Andreas Maſius*: & pleriſque aliis locis idem ab illo verecundiæ gratiâ factum. Cæterùm meretricem fuiſſe *Rahab*, non ſolùm ex Libro *Joſue* cap. II. I. & cap. VI. 17. 22. ſed etiam ex Apoſtolo ad *Hebræos* XI. 31. certum eſt: Idque etiam inde confirmatur, quòd ipſa, dum ſuis omnibus neceſſariis atque familiaribus ſalutem paciſcitur, mariti non meminit, Joſue II. 12. *Nunc ergo jurate mihi per Dominum, ut quomodo ego miſericordiam feci vobiſcum, ita & vos faciatis cum domo patris mei: Detiſque mihi verum ſignum, ut ſalvetis patrem meum & matrem, fratres ac ſorores meas, & omnia quæ illorum ſunt, & eruatis animas noſtras à morte.* Ipſi etiam Talmudici, totis quadraginta annis, quibus Iſraëlitæ poſt relictam Ægyptum oberrarunt in deſerto, corpus illam quæſtui habuiſſe prodiderunt, & quidem ex quo annos nata fuerat decem. Jam verò quinquagenariam tandem meliora conſilia cepiſſe. Verùm iſtud commentum inde refellitur, quòd *Salmoni* Davidis abavo nupſerit poſtquam Iſraëlitico Populo adjuncta eſt, & ex eo *Boos* pepererit, ut ex Chriſti Genealogia diſcimus: Adeoque multò natu minorem fuiſſe neceſſe eſt. *Rahabæ* fidem eximiam hæc illius verba ad Iſraëlitas Exploratores probant: *Novi quòd Dominus tradiderit vobis Terram: Etenim irruit in nos terror veſter, & elanguerunt omnes habitatores Terræ. Audivimus quòd ſiccaverit Dominus aquas Maris Rubri ad veſtrum introïtum, quando egreſſi eſtis ex Ægypto: & quæ feceritis duobus Amorrhæorum Regibus, qui erant trans Jordanem, Sehon, & Og, quos interfeciſtis. Et hæc audientes pertimuimus, & elanguit cor noſtrum, nec remanſit in nobis Spiritus ad introïtum veſtrum: Dominus enim Deus veſter ipſe eſt Deus in Cælo ſurſum, & in terra deorſum.* De eadem Apoſtolus ad Hebræos XI. 31. *Fide Rahab Meretrix non periit cum incredulis, excipiens Exploratores cum pace.*

Utrum Rahab fuerit meretrix.

II. Die decimâ Menſis primi, Iſraëlitæ Duce *Joſue*, typo Chriſti, ex Jordane aſcenderunt in Terram promiſſam, cæleſtis patriæ figuram, pedibus emenſi fluvium, ejus nudis, (tempeſtate meſſis, quas ripas ſuperabant) diviſis ad præſentiam Arcæ in medio fluvio ſuſtentatæ. In hujus Miraculi memoriam duodecim lapides à ſelectis ex ſingulis Tribubus duodecim viris è medio Jordanis alveo ſublatos, in proxima Galgalis Statione, Deo jubente, *Joſue* erexit. (*Joſue* III. IV. *Pſalmo* CIII. 3. 5.) Jordanis, ut *Maſius* Interpres Eruditus obſervat, in Libani radicibus oritur, & quidem, ut pleriſque Scriptoribus placet, fonte gemino, dextro *Dan*, ſiniſtro *Jor*, ut ita ex junctis iſtorum nominibus, ſicut & confluentibus aquis fiat Jordanis. Sed Talmudici aliam tradunt hujus appellationis rationem. Nomen enim Jordanis ita explicant, quaſi ſignificet *Deſcendens è Dan*. Nam oppidum *Dan*, quod antiquitus *Lais* & *Leſem* dicebatur; apud *Panium* exſtabat, hoc eſt præcipuum Jordanis fontem, ut *Plinius* eſt opinatus. Quanquam *Joſephus* Lib. III. *De Bello Judaico*, cap. XVIII. ex ipſa uſque Trachonitide primam Jordanis originem repetat, è Lacu quodam rotundo, quem *Phialam* vocant à figura. Inde enim terrâ conditas aquas ad Panium antrum prope *Dan*, hoc eſt, *Philippi Cæſaream*, ferri; atque illic demum per ſcatebras erumpere in lucem. Cui certè rei argumento eſſe videtur ipſa etiam illius Lacûs appellatio, quam ab iis qui loca perluſtrarunt, accepimus: Aiunt enim, vulgò vocari *Majedan*, Hoc enim eſt ac ſi *Aquas Dan*, dicas.

Miraculum in tranſitu Jordanis.

III. Poſtquam Iſraëlitæ Jordanem trajecerunt, Amorrhæorum Transjordanenſium & Chananæorum Regum, ac Populorum animos terror invaſit. *Joſue* Circumciſionis uſum per annos quadraginta peregrinationis in deſerto neceſſariò interruptum, Deo jubente reſtituit, Secunda hæc Circumciſio reſpectu primæ *Abrahamo* imperatæ appellata. Paſcha primum in Terra Chananæa celebratum in campeſtribus Jericho quartâ decima die primi Menſis ad veſperam. Poſtridie de frugibus terræ azymos panes, & polentam ejuſdem anni comederunt Iſraëlitæ. Die tandem ſequenti *Manna* defecit. (*Joſue* V.) Secundam Circumciſionem appellari, quæ *Joſue* poſt Jordanis tranſitum imperata eſt, reſpectu Circumciſionis Abrahamo, in ſignum fœderis Deum inter & ipſum ejuſque poſteros ſanciri, præceptæ, ab eoque uſurpatæ, docet *Theodoretus* Quæſtione III. in Joſue. *Hæc verba*, inquit, *veritatem quàm maximè prænuntiant. Nam his qui Moſaicam Circumciſionem ſuſceperant, ſpiritalem Circumciſionem attulerunt Præcones Evangeliorum. Hanc Circumciſionem non manufactam appellavit Apoſtolus.* Circumciſio cordis, *ais*, in Spiritu, non in litera. *Qui igitur ex Judæis in Salvatorem crediderant, Moſaicam habentes Circumciſionem, ſpiritalem præterea ſuſcipiebant: Itaque illud*, ſecundò, *veritatem præfigurat, cùm alioqui ſecundùm carnem bis circumcidi ſit impoſſibile. Sententia autem ex ſuperficie litera ſumpta, hoc innuit, quod quemadmodum Deus abinitio dederat hanc Legem Abrahæ, ita ſecundò præcepit Joſue, ut circumcideret eos qui non erant circumciſi* ..... *Siquidem Dominus Deus*

Geſta poſt tranſitum Jordanis.

Circumciſio ſecunda.

Roman. 2. 29.

ſium prædiceret Abrahæ tempus incolatûs ejus, juſſit ut circumcideretur: Cùm verò liberati eſſent ab Ægyptiorum ſervitute, & degerent in deſerto, non poſtulavit ut hæc Lex ab illis ſervaretur, neque pœnas tranſgreſſionis exegit. Quoniam apud ſe viventes, non permixti Nationibus alienis, non egebant ſignaculo Circumciſionis. At verò poſtea, cùm introduxit illos in Terram promiſſam, circumcidi præcepit, ne per converſationem cum extraneis pietas labefactaretur. Si enim contigerat quempiam decipi, facile erat perſpectâ notâ in gregem recipi: Sicut oves aliquo ſigno notæ, ſi errent, facilè reperiuntur.

Viſio Joſue. Num ipſi viſus fuerit Archãgelus Michaël, an Filius Dei?

III. *Joſue* in agro Urbis Jericho apparuit vir humanâ ſpecie major, ſtricto gladio, ad quem ille intrepidè accedens, his ipſum verbis interpellavit: *Noſter es, an adverſariorum?* Qui reſpondit: *Nequaquam; Sed ſum Princeps Exercitûs Domini, & nunc venio.* Cecidit Joſue pronus in terram. *Et adorans ait: Quid Dominus meus loquitur ad ſervum ſuum? Solve, inquit, calceamentum tuum de pedibus tuis? Locus enim in quo ſtas, Sanctus eſt. Fecitque Joſue ut ſibi fuerat imperatum.* Virum illum, qui ſe Dominici Exercitus Principem dixit, quidam Filium Dei humanâ ſpecie indutum fuiſſe cenſent, alii Archangelum *Michaëlem*, utrique probabiliter. Qua de re *Theodoretus* Quæſtione v. in Joſue. *Aiunt quidam, viſum fuiſſe Deum Verbum: Ego autem arbitror eſſe Michaëlem Archangelum. Quando enim » deliquerunt, dixit Deus univerſorum:* Non a[ſ]- » cendam tecum, quia Populus ſit duræ cervi- » cis: Sed mittam Angelum meum ante faciem » tuam, qui præcedet te. *Hunc puto modo conſpectum fuiſſe ab Jeſu, bono illum animo eſſe jubentem, & certiorem facientem de ſuppetiis.*

ARTICULUS II.

De Terræ Chananeæ occupatione.

Urbis Hiericho expugnatio.

I. ISraëlitis ex Circumciſionis vulnere ſanatis poſt dierum Paſchalium celebritatem, trajecto Jordane *Joſue* copias ad Hierichuntem occupandam promovit, urbem munitiſſimam, & expugnatione difficilem. Sed *Joſue* à Deo edoctus, Milites circuire mœnia jubet, Arcæ Teſtimonii à Sacerdotibus circumgeſtatæ præeuntes, ſeptem aliis Sacerdotibus ante Arcam buccinâ clangentibus, & reliquo Populo ſequente. Id ſeptiduo, ſemel diebus ſingulis factitatum. Septimo circuitu, clangore Sacerdotalium tubarum, toto ſimul Iſraële clamante, Mœnia ſponte collapſa, Urbs expugnata, Deoque jubente internecioni devota eſt: Sola *Rahab* cum ſuis ſervata. Ædificia omnia, cum incolis, & univerſa ſupellectili, in cineres redacta, exceptis auro, argento, vaſis æneis ac ferro, quæ in ærarium Domini illata ſunt. Tunc *Joſue* imprecatus eſt his verbis: *Maledictus vir coram Domino, qui ſuſcitaverit & ædificaverit civitatem Jericho.* (Joſue cap. VI.) Iſraëlitas immanitatis immeritò quis inſimularet, quippe qui in iſtis cædibus atque incendiis patrandis Dei juſſa executi ſunt, ejuſque juſtitiæ adminiſtri fuerunt. Deum verò nemo præter Marciones, Manichæos, aliaque id genus impietatis monſtra, accuſaverit injuſtitiæ, cùm Chananæorum ſcelera graviores pœnas mererentur. Quin immo Dei patientia hinc maximè commendanda eſt, qui jam ſupra quadringentos annos fruſtra diſtulerat hæc Chananæorum ſupplicia melioris vitæ expectatione, cùm illi interea majore in dies contumaciâ adversùs ipſius lenitatem decertarent. Eſt enim illud pervulgatum, quod ad *Abrahamum* de ejus poſteris dicebat Dominus Geneſis XV. 16. *Generatione autem quartâ revertentur huc: Necdum enim completæ ſunt iniquitates Amorrhæorum uſque ad præſens tempus.*

Obſidio Urbis Haï. Furtum Achan, ejuſque ſupplicium.

II. Exciſâ *Hierichunte*, ad expugnandam *Haï* feſtinatum eſt, præmiſſis Exploratoribus. Tria millia virorum armatorum contra Urbem aſcendere juſſit Imperator, qui ab hoſtibus fuſi, & in fugam compulſi. Terrore Iſraëlitarum animos dejiciente, *Joſue* Dominum conſulit, precibuſque ferventiſſimis exorat. Reſpondit Dominus: *Anathema in medio tui eſt, Iſraël, non poteris ſtare coram hoſtibus tuis, donec deleatur ex te qui hoc contaminatus eſt ſcelere.* Sors per tribus, familias, domos, viroſque juſſu Dei jacta, *Achan* filium *Charmi*, de Tribu Juda, ſacrilegi furti reum prodidit. Crimen, ſerò licèt confeſſus eſt, pallium ſcilicet coccineum, ducentos argenti ſiclos, regulamque ſeu laminam auream quinquaginta ſiclorum, de præda Urbis Hierichuntinæ, Deo devotâ, clam ſubduxiſſe: & in has voces prærupit pœnitentiæ teſtes: *Verè ego peccavi Domino Deo Iſraël.* Eductus ad Vallem Achor, lapidibus à Populo obrutus, & cum ſacrorum ſpoliorum parte liberis, pecudibus, ſupellectili prorſus omni, ipſoque tentorio igne conſumptus eſt, Deo jubente, & *Joſue* divinam ſententiam ſignificante his verbis: *Quia turbaſti nos, exturbet te Dominus in die hac.* (Joſue VII.) Nomen ſcilicet *Achan* à verbo *Achar*, quod *conturbare* ſignificat, formatum unius literæ commutatione, conſtat ex 1. *Paralipomenon* II. 7. ubi *Achar* vocatur, ſicut & à LXX. hoc loco. Indéque Valli *Achor* nomen inditum. Hoc *Achanis* ſupplicium, ejuſque liberorum, forſan innoxiorum, à Deo juſto Judice decretum eſt, ut hoc exemplo ſanciretur diſciplina. Eademque ratio fuit cur ob unius gregarii, ut apparet, Militis crimen, Deus iram ſuam in totum Populum effunderet. Nam, (ut ſcitè ait *S. Auguſtinus* Quæſtione VIII. in Joſue,) *Non aliquid dirum, quantùm attinet ad univerſi Mundi adminiſtrationem, contingit mortalibus, cùm moriuntur quandoque morituri; & tamen apud eos qui talia metuunt, diſciplina ſancitur, ut non ſe ſolum quiſque curet in Populo, ſed invicem ſibi adhibeant diligentiam, & tanquam unius corporis, & unius hominis, alia pro aliis ſint membra ſollicita. Nec tamen credendum eſt, etiam pœnis quæ poſt mortem irrogantur, alium pro alio poſſe damnari: Sed in his tantùm rebus hanc irrogari pœnam, quæ finem fuerant habituræ, etiamſi non eo modo finirentur. Simul etiam oſtenditur, quantùm connexa ſit in Populi ſocietate ipſa univerſitas, ut non in ſe ipſis ſinguli, ſed & tanquam partes in toto exiſtimentur. Per unius igitur peccatum, mortemque paucorum admonitus eſt Populus univerſus tanquam in Populo univerſo quærere quod admiſſum eſt. Simul etiam ſignificatum eſt quantùm mali fieret, ſi univerſa illa congregatio peccaſſet, quando ne unus quidem ita potuit judicari, ut ab eo poſſent cæteri eſſe ſecuri. At verò ſi Achan ab aliquo inventus atque comprehenſus, & illius criminis reus ad Judicium Jeſu fuiſſet adductus, nequaquam putandum eſt hominem judicem, vel pro illo, vel cum illo quemquam alium, qui ſocietate facti ejus minimè teneretur, fuiſſe puniturum. Neque enim ei mandatum Legis licebat excedere, quod datum eſt hominibus, ne judicio ſuo, quod in hominem homini juſſum ſive permiſſum eſt, alterum pro alterius peccato arbitretur eſſe plectendum. Longe autem ſecretiore juſtitiâ judicat Deus, qui potens eſt etiam poſt mortem, quod homo non poteſt, vel liberare, vel perdere. Viſibiles igitur afflictiones hominum,*

ſive

ſive mortes, quoniam his quibus ingeruntur, & obeſſe & prodeſſe poſſunt, novit Dominus in occulto providentiæ ſuæ quemadmodum juſtè quibuſque diſpenſet, etiam cùm aliorum peccata in aliis videtur ulciſci. Pœnas verò inviſibiles, quæ nonniſi nocent, & prodeſſe non poſſunt, ita nullus Deo Judice pro alienis peccatis luit, ſicut homine Judice luere nullus niſi pro ſua culpa iſtas viſibiles debet. Hoc enim præcepit homini Judici Deus, in his quæ ad humanum Judicium pertinent vindicanda, quod in ſuo Judicio facit ipſe, quò poteſtas non aſpirat humana.

Hai expugnata.

Deus *Achanis* ſupplicio reconciliatus, Iſraëli in Haienſi expeditione præſto fuit. Memorabili ſtratagemate parta victoria. Captâ & incensâ civitate, cæſis hoſtibus, Rex *Hai*, Deo jubente, è patibulo ſuſpenſus eſt. Secundùm hæc, Altare ex lapidibus impolitis in Monte *Hebal*, juxta Legis præſcriptum, Deo erigitur, holocauſta & pacificæ victimæ ſuper eo mactantur; *Deuteronomium Legis Moyſi* lapidibus inſcribitur: benedictiones & maledictiones in Montibus *Hebal* & *Garizim* recitantur; Liber Legis coram univerſo Populo legitur. (*Joſue* VIII.)

Totum Deuteronomium lapidibus Altaris in Monte Hebal erecti inſcriptum non fuit.

Deuteronomium integrum his lapidibus inſculptum, veriſimile non eſt, ſed nomine *Deuteronomii Legis*, Decalogum duntaxat intelligendum, longè eſt probabilius, aut certè formulam benedictionis atque maledictionis à *Moſe* præſcriptam *Deuteronomii* XXVII. & fortè omnia illa verba, quæ toto Capite XXVIII. prolixè tum pollicentur fauſta piis, tum dira minantur impiis. Hanc formulam *Legis* nomine à *Moyſe* notari, colligit *Andreas Maſius* ex cap. XXVIII. *Deuteronomii*, ubi præſcripta eſt, verſ. 8. *Et ſcribes ſuper lapides omnia verba Legis hujus planè & lucidè.* Et rurſus ex verſ. 26. ubi eam concludit: *Maledictus qui non permanet in ſermonibus Legis hujus, nec eos opere perficit.*

Gabaonitarum deditio, fraus, iniitumque cum ipſis fœdus.

III. Famâ victoriarum ab Iſraëlitis reportatarum commoti Chananæi Reges, adversùs illos ſancito fœdere conjurant. Verùm Gabaonitæ miſſis ad *Joſue* & Iſraëlitici Populi Principes Legatis, qui longi itineris ſimulatione ipſis imponunt, & Chananæos ſe non eſſe perſuadent; eo aſtu, ac ſpontaneâ deditione, pacem & ſecuritatem obtinent juramento firmatam. Fœdus illud cum Gabaonitis ſancitum inconſulto Domino. Receptis eorum Urbibus, ab eorum cæde temperatum, propter juris jurandi religionem; Verumtamen, & in pœnam fraudis, perpetuæ ſervituti addicuntur, & ad ligna cædenda, aquaſque in domum Dei comportandas in perpetuum tempus damnantur. (*Joſue* IX.) Quæſtio eſt utrum Iſraëlitæ, quos interpoſito juramento per fraudem dato vitæ ſuæ ſecuros eſſe juſſerant, armis invadere & occidere abſque perjurio potuiſſent. Hanc quæſtionem, quæ clariſſima ingenia contrarias in ſententias diſtraxit, in Diſſertationibus diſcutiemus. Interea *Adoniſedech* Rex Hieroſolymorum, cum Regibus *Hebron*, *Jerimoth*, *Lachis*, & *Eglon*, auditâ Gabaonitarum defectione, Civitatem eorum conjunctis viribus oppugnarunt. *Joſue* ſolutâ obſidione hoſtes perſecutus *Azecham* & *Macedam* uſque, magnam ſtragem edidit, Deo pro Iſraëlitis pugnante, & lapidum grandinem in Amorrhæos immittente, quo multò plures perierunt, quàm Iſraëlitarum gladio.

Sol à Joſue miraculo ſiſtitur.

Sole ad occaſum vergente, *Joſue* proſpiciens noctem præſidio fore profugis, Solem ſupra Gabaonem, & Lunam ſupra Vallem Aialon ſtare juſſit. Sic die Syderum ſtatione producto, protractum eſt victoriæ tempus, nullo ſuperſtite hoſtibus effugio. Nihil inſueti paſſum eſſe Solem, nec revera imperiali *Joſue* verbo, ſeu potiùs Dei potentiâ ejus preces exaudientis, ſteriſſe & quieviſſe: ſed æquabili, ut ſolet, motione eum diem abſolviſſe, Hebræi & *Grotius* contendunt; & arbitrariis explicationibus tanti Miraculi veritatem, contra fidem ſacri Textûs, elevare conantur. Quorum errorem in Diſſertationibus refellemus. Quinque Reges abjectâ fugæ ſpe, ſpeluncam quandam *Macedæ* ſubeunt; ſed inde juſſu *Joſue* educti, & à Ducibus Exercitûs calcati, ac demum è furca ſuſpenſi, in eadem ſpelunca magnis lapidibus obſtructa ſepeliuntur. (*Joſue* X.) Eadem expeditione, & uno quaſi impetu, victor Iſraëlitarum Exercitus, Duce Joſue, Urbes munitiſſimas *Lebnam*, *Lachim*, *Eglonem*, *Hebronem*, *Dabirem*, omnemque Terram Montanam, Auſtralem & campeſtrem, à Cadeſbarne uſque Gazam, omnem Terram Gozen uſque Gabaon, expugnavit, occupavit, cæſis Regibus, deletis indigenis. Eadem ſors fuit *Jabini* Regis Aſor, cum fœderatis Regibus ac Populis, Chananæis, Amorrhæis, Hethæis, Phereſæis, Jebuſæis, Hevæis: Qui omnes ad *Aquas Merom* percuſſi ſunt & internecione deleti, equis eorum (ut Deus juſſerat) ſubnervatis, curribus igne conſumptis. Quod ideo factum, ut diſcerent Iſraëlitæ *fallacem* eſſe *equum ad ſalutem*, nec *in curribus & equis*, ſed *in nomine Domini* confiderent, eique uni armorum ſuorum proſperitatem ac victorias acceptas referrent, ut explicat *R. David Kimchi*. Unum ſupra triginta Reges, citra & trans Jordanem, cum à *Moſe*, tum à *Joſue* cæſos; omneſque eorum urbes ac ditiones ab Iſraëlitis expugnatas, Sacra prodit Hiſtoria. (*Joſue* XII. Nullam fuiſſe civitatem quæ ſe ſponte dederet, exceptis Hevæis Gabaonis incolis. *Domini enim ſententia fuerat, ut indurarentur corda eorum, & pugnarent contra Iſraël, & caderent, & non mererentur ullam clementiam, ac perirent, ſicut præceperat Dominus Moyſi.* (Joſue XI. 20.)

Annorum Sabbaticorũ & Jubilæorũ initium.

IV. Ab anno primo quo in Terram Chanaan ingreſſi ſunt Iſraëlitæ, eamque maxima ex parte occupatam ſerere cœperunt, numerandi ſunt anni Sabbathici, ita ut ſeptimus abhinc annus fuerit primus Sabbaticus. Inde etiam deducenda annorum Jubilæorum Epocha, poſt ſeptem Sabbathicos celebrandorum, anno ſcilicet quinquageſimo. (*Levitici* XXV.) An autem à Vere vel Autumno annorum Sabbathicorum & Jubilæorum initium duceretur, Quæſtio eſt in Diſſertationibus expendenda.

ARTICULUS III.

De Terræ Chananææ Diſtributione, & Joſue Obitu.

Quo tempore facta Terræ diviſio?

I. ANno ſeptimo ab ingreſſu in Chananæam, magnâ adhuc Terræ parte ſubigendâ & occupandâ, *Joſue* Chananitidis univerſæ partitionem aggreſſus eſt. *Joſephus* quidem anno quinto à tranſitu Jordanis Terræ diſtributionem factam deſcribit Lib. V. *Antiquitatum* cap. I. ſed refellitur ex verbis *Calebi* (Joſue XV.) *Quadraginta annorum eram*, inquit, *quando miſit me Moyſes famulus Domini de Cadeſbarne, ut conſiderarem Terram, nuntiavique ei quod mihi verum videbatur. Fratres autem mei, qui aſcenderant mecum, diſſolverunt cor Populi, & nihilominus ego ſecutus ſum Dominum Deum meum. Juravitque Moyſes in die illo dicens: Terra, quam calcavit pes tuus, erit poſſeſſio tua, & filiorum tuorum in*

æternum:

æternum: Quia ſecutus es Dominum Deum meum.... Quadraginta & quinque anni ſunt, ex quo locutus eſt Dominus verbum iſtud ad Moyſen. Ex quibus colligitur, diſtributionem Terræ anno ſeptimo à *Moſis* obitu, & tranſitu Jordanis factam eſſe, ut tradunt etiam Hebræi in ſua Chronologia Majore, quam *Seder olam* appellant. Nam *Caleb* quadrageſimum agebat annum quando à *Moſe* è Cadeſbarnea miſſus eſt ut Chananæam ſpecularetur. Jam verò, ubi *Joſue* Terræ diſtributionem aggreſſus eſt præterierant ex illo tempore anni quadraginta-quinque. Ex quibus ſi demas annos triginta & octo, quos ab exploratorum reditu Iſraelitæ in ſolitudine oberrarunt, cùm dignas contumaciâ ſuâ pœnas Deo darent, reliqui fuerunt anni ſeptem. Cauſſa autem erroris *Joſepho* fuit, quòd exiſtimaverit poſt reverſos *Moſis* ſpeculatores erratum in ſolitudine totis annis quadraginta; in qua etiam ſententia fuere LXX. Interpretes, adeóque non triginta & octo, ſed quadraginta annos, ex illis quadraginta-quinque quos numerat *Caleb*, eſſe ſubducendos. At non ita res habet. Conſtat enim ex Sacra Hiſtoria Moyſen *Quadrageſimo anno, undecimo Menſe, primâ die Menſis*, concionem habuiſſe ad Populum in Campis Moabiticis, poſt devictos Reges *Sehonem* & *Og*, atque univerſam Dei Legem explanaſſe. (*Deuteronomii* I. 3.) Et à Cadeſbarnea relicta ad tranſmiſſum Torrentem Zared *triginta & octo anni* duntaxat numerantur (*Deuteronomii* II. 14.) Denique annos illos quadraginta non ab illa ſeditione contra *Moyſen* & *Aaronem*, quæ ad Cadeſbarneam acciderat, ſed ab exitu ex Ægypto eſſe numerandos, patet ex *Numerorum* cap. XXXIII. verſ. 38. ubi *Aaron* mortuus dicitur *Anno quadrageſimo egreſſionis filiorum Iſraël ex Ægypto, Menſe quinto, prima die Menſis.*

Terræ ſortitio, & diſtributio.

II. Tribubus *Ruben*, & *Gad* & dimidiæ Tribui *Manaſſis* portio ultra Jordanem obtigerat decernente *Moyſe* Numerorum XXII. 33. Novem itaque & dimidiæ duntaxat Tribubus diſtributa fuit trans Jordanem Chananæa. In poſſeſſionem primæ miſſæ ſunt Tribus Principes, Judæ, Ephraim, & Manaſſis. (*Joſue* XV. XVI. XVII.) Sex refugii Civitates ſecundùm Legem à communi ſorte ſeparatæ. (*Joſue* XV.) Levitis aſſignatæ Urbes quadraginta & octo cum ſuburbanis, alendo pecori, ſex illis confugii eo numero comprehenſis. (*Joſue* XXI.) Leviticæ Urbes in Tribuum reliquarum ditionibus diſperſæ erant. Non una aliqua regio ſacratæ illi Tribui in hæreditatem aſſignata, quia Deus oblationes, decimas, primitias ſibi debitas illis ad victum conceſſit. Joſue XIII. 14. *Tribui autem Levi non dedit poſſeſſionem: Sed Sacrificia & victima Domini Dei Iſraël ipſa eſt ejus hæreditas, ſicut locutus eſt illi.* Et verſ. 33. *Tribui autem Levi non dedit poſſeſſionem: Quoniam Dominus Deus Iſraël ipſe eſt poſſeſſio ejus, ut locutus eſt illi.* Ideo autem inter cæteras Tribus diſperſi ſunt Levitæ, ut *Jacob* docere Legem Dei, & judicia ejus *Iſraëlem* faciliùs poſſent. Jactæ ſunt ſortes in Silo, ubi & Tabernaculum teſtimonii collocaverunt. (*Joſue* XVIII.)

Bellum Tribubus Ruben, Gad, & dimidiæ Tribui Manaſſe, à Tribubus reliquis denunciatum, ob ſuſpicionem ſchiſmatis.

III. Sortibus diſtributis, auxiliares copias Tribuum Ruben, Gad, & dimidiæ Tribus Manaſſe, *Joſue* ad poſſeſſiones ſuas trans Jordanem dimiſit, proſpera omnia ipſis à Deo precatus. Cùm verò illi in Galaaditidem ad ſuos reverſi, ad tranſitum Jordanis in Chananeæ finibus magnum Altare erexiſſent, reliquæ Tribus à veri Dei cultu & Moſaicæ Legis obſervantia, Ritibuſque defecturos ſuſpicatæ, de bello eis inferendo deliberabant. Verùm miſſo ad eos Phinées *Eleazari* Summi Sacerdotis filio, cum decem aliis Principibus de ſingulis Tribubus, ubi non ad Sacrificium, ſed in Monumentum, & ad teſtandam ſuam cum reliquo Populo Iſraelitico communionem, erectum fuiſſe Altare ab ipſis cognoviſſent, placati ſunt, & eorum excuſationem libentiſſimè ſuſceperunt. Vocaverunt autem Rubenitæ & Gaditæ Altare quod extruxerant, *Teſtimonium noſtrum quod Dominus ipſe ſit Deus.*

Iſraelitici populi comitia à Joſue habita.

IV. *Joſue* affectâ jam ætate, cùm ſe glorioſæ vitæ curſum jam pene compleviſſe cognoſceret, Iſraelitici Populi Comitia in Sichem convocavit, omneſque à Chananæorum, qui adhuc inter ipſos verſabantur, ſuperſtitione, moribus, amicitiâ abſterruit, & ad conſtantiam in veri Dei cultu, omniaque pietatis ac probitatis officia ipſos adhortatus, eorum fidem novo fœdere Deo obligavit. *Teſtes*, inquit, *vos eſtis, quia ipſi elegeritis vobis Dominum, ut ſerviatis ei. Responderuntque: Teſtes. Nunc ergo, ait, auferte Deos alienos de medio veſtri, & inclinate corda veſtra ad Dominum Deum Iſraël. Dixitque Populus ad Joſue: Domino Deo noſtro ſerviemus, & obedientes erimus præceptis ejus.* Verba fœderis in Volumine Legis Domini deſcripſit Sanctiſſimus Imperator, lapidemque prægrandem in Monumentum poſuit ſubter quercum, quæ erat in *Sanctuario Domini* (Joſue XXIV.) Sanctuarium Domini eum dicit locum, quem Abraham, poſitâ apud iſtam arborem Arâ, & factâ re divinâ, primùm in omni Chananæa conſecraverat, *Maſius* auguratur. Dimiſſo conventu, naturæ debitum ſolvit *Joſue*, anno ætatis ſupra centeſimum decimo. Quot annis definiendum ſit ejus Imperium, in Diſſertationibus dicemus. Sepultus eſt in finibus poſſeſſionis ſuæ in *Tamnathſare*, quæ Civitas eſt in Monte Ephraim ſita. Haud diu ſuperſtes Imperatori ſanctiſſimo fuit Summus Pontifex *Eleazarus*, in Gabaath ſepultus. Ipſi in eam dignitatem ac munus ſucceſſit *Phinees* ejus filius. *Joſue* magnificum Elogium ſcripſit Siracides Eccleſiaſtici XLVI. *Fortis in bello Jeſus Nave ſucceſſor Moyſi in Prophetis, qui fuit magnus ſecundùm nomen ſuum, maximus in ſalutem electorum Dei, expugnare inſurgentes hoſtes, ut conſequeretur hæreditatem Iſraël. Quam gloriam adeptus eſt in tollendo manus ſuas, & jactando contra civitates romphæas. Quis ante illum ſic reſtitit? Nam hoſtes ipſe Dominus perduxit. An non in iracundia ejus impeditus eſt Sol, & una dies facta eſt quaſi duo? Invocavit Altiſſimum potentem in oppugnando inimicos undique, & audivit illum Magnus & Sanctus Deus in ſaxis grandinis virtutis valde fortis, &c.*

Mors Joſue & Eleazari Pontificis.

SCHOLION.

Joſue typum Domini non ſolùm geſtis, verùm etiam nomine præfert. Tranſit Jordanem, hoſtium regna ſubvertit, dividit terram victori populo, & per ſingulas urbes, viculos, montes, flumina, torrentes, atque confinia, Eccleſiæ cæleſtiſque Jeruſalem ſpiritualia Regna deſcribit. Per Moyſen Lex, per Joſue Salvator noſter Jeſus Chriſtus eſt intelligendus. Quemadmodum igitur defuncto Moyſe, Joſue « populum introduxit in Terram promiſſam; ita finitâ Lege « Jeſus noſter apparens, populo pio Regnum cælorum aperuit. « Quam itaque per Legem Moſis obtinere homo non « poterat, Jeſu Chriſti beneficio promiſſam Terram, cæleſtem nempe patriam aſſequitur. *Nihil enim ad perfectum adduxit Lex, introducitur verò melioris ſpes, per quam proximamus ad Deum.* Chananæitidis terræ, Jordane trajecto, compotes Hebræos fecit Joſue, in patriam cæleſtem ablutos nos Baptiſmi aquis inducit Jeſus. Duodecim lapides de Jordanis alveo ſublatos ad poſteritatis memoriam in caſtris ſtatui juſſit Joſue, atque alios item duodecim in ipſo Jordanis alveo: Jeſus duodecim elegit Apoſtolos, quorum Principi derivatum à Petra nomen impoſuit; ipſos verò fundamentum Eccleſiæ ſuæ eſſe juſſit. *Sumus namque ſuperædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, ipſo ſummo*

S. Hieron. Epiſt. ad Paulin.

Theodoret. Præfat. in Joſue.

Hebr. 17.

Epheſ. 2. 20.

Digitized by Google

ſummo angulari lapide Chriſto Jeſu, in quo omnis ædificatio conſtructa creſcit in Templum ſanctum Domino. Secundæ Circumciſionis Hebræis adminiſter fuit Joſuë; in Jeſu circumciſi ſumus, *circumciſione non manufactâ, in exſpoliatione corporis carnis*, ſed *circumciſione cordis, in ſpiritu, non litterâ.* Joſuë Gentium impiarum debellator; Jeſus triumphator Dæmonum.

Coloſſ. 2. Rom. 2.

CAPUT III.

DE REGIMINE JUDICUM.

ARTICULUS I.

De Interregno poſt mortem Joſuë.

I. POST obitum *Joſuë* aliquot annorum Interregnum fuit, Optimatibus ac Senioribus Reipublicæ negotia adminiſtrantibus. Belli contra Chananæorum reliquias gerendi neceſſitas Iſraëlitas ad conſulendum Deum impulit, quem expeditionis Ducem ſequerentur à Tribus Juda divino Oraculo rei gerendæ deſignata, Simeonitis ſuppetias ferentibus. Chananæi ac Phereſæi à Judæis profligati, cæſa in Bezec duodecim hoſtium millia; Rex Hieroſolymorum *Adonibezec* plurimum antehac gentium victor, captus, pollicibus manuum ac pedum reſectis, quod alieno ſupplicio excogitaverat, expertus eſt ſuo; dixitque: *Septuaginta Reges amputatis manuum ac pedum ſummitatibus colligebant ſub menſa mea ciborum reliquias: Sicut feci, ita reddidit mihi Deus.* Expugnata Jeruſalem, vaſtata, igne conſumpta eſt. *Dabir*, quæ *Cariat-ſepher* olim vocabatur, *Civitas Literarum*, ab *Othoniele* fratre *Calebi* minore occupata eſt, qui & *Axam* Calebi filiam, in victoriæ præmium, uxorem obtinuit. Benjaminitæ ſuperiorum Hieroſolymorum partem ſorte adepti, Jebuſæis pepercerunt indigenis, quos Deus extirpandos præceperat. Tribus quoque Manaſſis, Ephraim, Aſer, Nephtali, impoſito Chananæis vectigali, ab impia Gente delenda manus abſtinuerunt. Hinc fidei morumque corruptio, ex Chananæorum, Jebuſæorum ac Phereſæorum conſuetudine, juncta cum infidelibus ac ſacrilegis amicitia, mixtaque connubia, defectio ad idololatriam, cultumque *Baal* & *Aſtaroth*, poſt obitum Seniorum, virorum ſcilicet pietate & auctoritate illuſtrium, qui *Moyſi* & *Joſuë* ſemper adhæſerant. (*Judicum* I. II.)

Quo tempore Michæ Idololatria, & bellum Madianiticum contigerint.

II. Corruptiſſimis hiſce temporibus contigere, quæ poſtremis quinque capitibus Libri Judicum narrantur de *Micha* Ephraimitæ, & Danitarum idololatria. Bellum Benjaminiticum, id eſt, contra Tribum Benjamin, à Tribubus reliquis confectum, ob violatam & impotenti libidine extinctam juvenis Levitæ uxorem à Gabaonitis Tribus illius hominibus, qui & Levitam ipſum nefaria libidine violare conati fuerant. Quo bello Tribus Benjamin pene exciſa eſt, exceptis viris circiter ſexcentis, qui in ſolitudinem fugerant. Iſraëlitæ juramento conſtricti ne filias ſuas illis uxores darent, quadringentas Virgines, ex cæde habitatorum Jabes Galaad reſervatas, ipſis, pœnitentiâ & commiſeratione ducti, tradiderunt: Quinetiam conſenſerunt Optimates, quibus tunc Reipublicæ cura incumbebat, ut proximâ Solemnitate in Silo celebranda, ex Virginibus Iſraëlitis choros ducentibus tot raperent, quot ad copulanda matrimonia, & redintegrandam Tribum eſſent neceſſariæ. (*Judicum* XVII. XVIII. XIX. XX. XXI.

III. Quòd autem iſta interregni tempore ante Judices contigerint, non poſt *Samſonis* Præfecturam, ut quidam Interpretes putant, multis probatur. Primò ex illis verbis Judicum XXI. verſ. 24. *In diebus illis non erat Rex in Iſraël; ſed unuſquiſque quod rectum videbatur, hoc faciebat.* Secundò, quia his temporibus *Tribus Dan quærebat poſſeſſionem ſibi, ut habitaret in ea: Uſque ad illum enim diem inter cæteras Tribus ſortem non acceperat.* (Judicum XVIII. I.) At veriſimile non eſt quòd Tribus Dan adeo numeroſa tandiu propria poſſeſſione caruerit. Si enim uſque ad ætatem *Samſonis* nondum eam ſibi vindicaſſet, certè ſub *Samſone* illius Tribus Judice, viro fortiſſimo, eam obtinuiſſet. Tertiò, quia Sacerdos Idoli *Micha* erat *Jonathan* filius Gerſam, Moyſis nepos. Hic autem *Samſoni* ſuperſtes eſſe non potuit, niſi annos quinquaginta ſupra ducentos natus eſſet, cùm tamen adoleſcens dicatur (*Judicum* XVIII.) Quartò, *Phinees* Summum gerebat Sacerdotium tempore belli Benjaminitici. (*Judicum* XX. verſ. 28.) Is autem ad *Samſonis* tempora non pervenit; alioqui annos quadringentos ætatis ſuperaſſet. Quintò, *Caſtra Dan*, quæ à Danitarum expeditione cap. XVIII. memorata nomen acceperunt, (*Judicum* XVIII. 12.) in *Samſonis* hiſtoria nominantur, (*Judicum* XIII. 25.) Hæc itaque Expeditio, & *Micha* idololatria, quæ ipſam anteceſſit, ante tempora *Samſonis* contigit. Manifeſta itaque in Hiſtoriarum iſtarum narratione ὑστερολογία agnoſcenda eſt. Narrantur autem poſt mortem *Samſonis*, ne Judicum Geſta interrumperentur, quæ Scriptor Sacer inprimis ſcribenda ſibi ſumpſerat.

ARTICULUS II.

De Judicum munere, numero, anniſque Principatûs.

Multiplex Hebræorum ſervitus.

I. CUm Iſraëlitæ ad Idololatriam defeciſſent, mixtiſque cum Chananæis, Hethæis, Amorrhæis, Phereſæis, Hevæis, Jebuſæiſque conjugiis, *Baalim* & *Aſtaroth* ſervirent, Deus ipſos hoſtibus plectendos tradidit, & durâ ſervitute opprimendos. Multiplex autem ipſorum ſervitus & oppreſſio fuit poſt obitum *Joſue* uſque ad *Saulem* Regem. *Aſſyriaca* ſub *Chuſan Raſathaim* Rege Meſopotamiæ, ſive Syriæ, quæ duravit octo annis, (*Judicum* III. 8.) 2. *Moabitica* ſub *Eglone* Rege Moab, quæ duravit decem & octo annis, (*Judicum* III. 14.) 3. *Chananæa*, ſub *Jabin* Rege Chanaan, qui regnavit in Aſor; quæ duravit annos viginti. (*Judicum* IV. 2. 3.) 4. *Madianitica*, quæ duravit ſeptem annis (*Judicum* VI. I. 2.) 5. *Ammonitica*, quæ duravit annos decem & octo. (*Judicum* X. 8.) 6. *Philiſtæa*, quæ duravit annos quadraginta. (*Judicum* XIII. I.) Suſcitavit autem Dominus Judices, qui Populum ſuum à ſervitute & oppreſſione liberarent. Quam ob cauſam *Salvatores* appellantur. II. Eſdræ IX. 27. *Et tu de cælo audiſti, & ſecundùm miſerationes tuas multas dediſti eis Salvatores, qui ſalvarent eos de manu hoſtium.*

II. Judicum Principatus multis partibus à Regio diſtinctus erat. I. Quòd Extraordinarius hic Magiſtratus eſſet, ut Romanorum Dictatores; cum hoc tamen diſcrimine, quòd Romanus ille Magiſtratus temporaneus eſſet, hic verò perpetuus.

tuus. 2. Quòd afflatu immediato Spiritus Sancti, moribuſque heroicis ac divinis agerentur. Judicum III. 9. 10. *Et clamaverunt ad Dominum, qui ſuſcitavit eis Salvatorem, & liberavit eos, Othoniel videlicet filium Cenez, fratrem ejus minorem, fuitque in eo Spiritus Domini, & judicavit Iſraël.* 3. Quòd divino ſemper ſuffragio dati fuerint; non humanis titulis, ſucceſſione, electione, jure belli, &c. Judicum II. 18. *Cumque Deus Judices ſuſcitaret, in diebus eorum flectebatur miſericordiâ, & audiebat afflictorum gemitus, & liberabat eos de cæde vaſtantium.* 4. Quòd ſucceſſio in his non immediata, mediis ſæpe Interregnis, ſervitutibus, oppreſſionibus. 5. Quòd Judæorum regimen ſub Judicibus Theocraticum eſſet, magis quàm humanum, ſicut & ſub *Joſue* & *Moyſe*. Deus enim Regium nomen & poteſtatem inter Iſraëlitas habebat, exercebatque; Duces autem Judices, Magiſtratus, erant à Deo inſtituti, & ejus nomine Rempublicam gerentes. Hinc Gedeon ſe Dei Vicarium duntaxat & Adminiſtrum agnoſcit. Judicum VII. 18. *Quando*, inquit, *perſonuerit tuba in manu mea, vos quoque per caſtrorum circuitum clangite, & conclamate: DOMINO & GEDEONI.* Et cap. VIII. 22. *Non dominabor veſtri* (inquit Gedeon) *nec dominabitur in vos filius meus, ſed dominabitur vobis Dominus.* Hinc Deus ipſe 1. *Regum* VIII. 7. ait Samueli: *Audi vocem populi in omnibus quæ loquuntur tibi. Non enim te abjecerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos.* Sed de Judæorum regimine, antequam Regem haberent, plura in Diſſertationibus.

Judicum Principatus à Regio multiplici ratione diſtinctus.

Munus Judicum.

III. Munus Judicum erat, 1. Populum à ſervitute & oppreſſione liberare. 2. Bella gerere. 3. Jus Populo dicere, eorumque lites juſtâ ſententiâ dirimere. Cæterùm nec novas Leges condere, nec tributa imponere, nec Regiis Inſignibus uti poterant. Nec Reipublicæ erant Domini, ſed Conſervatores tantùm & Cuſtodes. Civilem & politicam poteſtatem à Deo ſecundam habebant, non ſacram, quæ penes ſummos Sacerdotes erat. Poteſtas ipſorum quaſi Monarchica erat, utpote penes unum, Ariſtocratiâ tamen temperata, qualis Ἀρχόντων apud Athenienſes, & Ducum apud Venetos. In rebus etiam difficilioribus Seniorum Conſilium à Deo *Numerorum* XI. 16. inſtitutum exquirere tenebantur; in cæteris Legem Dei ſequi, & juxta eam Populum gubernare; ita ut non tam ipſi, quàm Deus, Deique Lex, Iſraëlitarum Rempublicam regere cenſeretur.

Conſilium Seniorum.

IV. Ordinarius itaque ſub Judicibus Magiſtratus erat penes Seniores Populi, aliàs *Sanhedrim*, quod *Joſephus* Συνέδριον vocat. Hujus Conſeſſus membra Seniores Septuaginta, ſub uno Supremo Præſide. Auctoritas ſumma, quandiu nulli Reges, in quibuſcumque non civilibus modò, ſed & Eccleſiaſticis, quoties nimirum de Lege, de Pſeudoprophetis, de Summo Pontifice quæſtio verteretur. Iis non præerat neceſſariò Summus Hebræorum Pontifex, ut colligitur ex *Deuteronomii* XVII. 12. ubi Summi Sacerdotis & Summi Judicis perſona ac poteſtates diſtinguuntur. *Qui autem ſuperbierit, nolens obedire SACERDOTIS IMPERIO, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, & DECRETO JUDICIS, morietur homo ille.* Alia erant Conſiſtoria ſeu Synedria ſubalterna, viginti-triumviralia, & trium-viralia, à quibus ad Synedrium Magnum appellabatur. Illud in cæteris Urbibus, iſtud in oppidis & pagis, cùm Synedrium Magnum in eo duntaxat loco ſederet, ubi erat Tabernaculum & Arca fœderis. De his legi poteſt *Seldenus*, Rabinicarum Traditionum, opinionumque, ac Hebræarum Antiquitatum diligens Scrutator, in Libris *De Synedriis Veterum Hebræorum*.

Judicum numerus, & tempus Principatus.

V. Quindecim Judices numerantur. 1. *Othoniel*. 2. *Aod*. 3. *Samgar*. 4. *Barac* cum *Debbora*. 5. *Gedeon*. 6. *Abimelech*. 7. *Thola*. 8. *Jair*. 9. *Jephte*. 10. *Abeſan*. 11. *Abialon*. 12. *Abdon*. 13. *Samſon*. 14. *Heli*. 15. *Samuel*. Annos Principatus eorum quòd ſpectat, *Othoniel* Rempublicam geſſit annis quadraginta. (Judicum III. 11.) *Aod* annis octoginta, Judicum III. 30.) *Samgar* paucis menſibus. Neque enim tempus Magiſtratus ipſius notatur. (Judicum III. 31.) *Barac* & *Debbora* annis quadraginta. (Judicum VIII. 28.) *Abimelech* annis tribus. (Judicum IX. 22.) *Thola* annis viginti-tribus (Judicum X. 2.) *Jair* annis viginti-duobus, (Judicum X. 3.) *Jephte* ſex annis. (Judicum XII. 7.) *Abeſam* ſeptem annis. (Judicum XII. 9.) *Abialon* annis decem. (Judicum XII. 11.) *Abdon* octo annis. (Judicum XII. 14.) *Samſon* annis viginti.) Judicum XV. 20.) *Heli* annis quadraginta. (1. Regum 4. 18.) *Samuel* annis viginti & uno, qui in annis quadraginta *Saulis* regno attributis (*Actuum* XIII. 21.) includuntur. Quæſtio movetur inter Eruditos de annis Interregnorum, oppreſſionis, ſervitutis, & quietis, utrum ſeorſim ab annis Judicum numerandi ſint, an verò in iis includendi. Pro prima ſententia pugnant *Voſſius*, *Capellus*, *Petavius* Lib. IX. *De Doctrina Temporum*, cap. XXXII. & XXXIII. *Poſſinus Diallactici Genealogici*, cap. XIX. *Nicolaus Abramus* in *Pharo Veteris Teſtamenti* Lib. X. cap. V. *Codomanus Chronologiæ Lib.* XII. *Quæſtione* XVI. & ante hos omnes *Melchior Canus* Lib. XI. *De Locis Theologicis* cap. V. Sententiam poſteriorem defendunt *Torniellus*, *Salianus* ad annum Mundi 2640. *Ribera* Lib. I. *De Templo* cap. I. *Cornelius à Lapide*, in cap. III. Libri Judicum; aliique recentiores Scripturæ Sacræ Interpretes, *Uſſerius Chronologiæ Sacræ* cap. XII. & XIII. *Euſebium* ducem ſecuti. Quam ſententiam probabiliorem arbitramur. Sed de hac Quæſtione ſuo loco diſſeremus, cùm non ſit hujus Compendii.

ARTICULUS III.

De Geſtis Judicum.

Othoniel.

I. IN ſerie Judicum primus occurrit *Othoniel* filius *Cenez*, frater *Caleb* minor, idemque gener, ut conſtat ex *Joſue* XV. 17 & *Judicum* I. 13. Unde vel uterinus duntaxat frater *Caleb* fuerit, ex eadem matre à *Cenezo* genitus, ex qua *Caleb* à *Jephone*; ut poſt *Theodoretum* cenſet *Andreas Maſius*; vel mendum in Vulgata Verſione ſit oportet, *Joſue* XV. 17. & *Judicum* III. 9. & legendum, *Othoniel filius Cenez, fratris Caleb minoris*, ut habent in utroque loco Verſio LXX. Interpretum, Chaldæa Paraphraſis, Verſiones Syriaca, & Arabica. Erat autem *Othoniel* quem *Joſephus* Lib V. *Antiquitatum* cap. IV. *Cenizum* perperam appellat, è Tribu Juda oriundus. Hic *Chuſane Raſathaim* Rege Meſopotamiæ ſeu Aſſyriorum debellato, populum Iſraëliticum in libertatem reſtituit. (*Judicum* III. 10.)

Aod.

II. Poſt *Othonielem*, Iſraëlitici Populi Judex fuit *Aod*, filius *Gera*, è Tribu Benjamin. Hic *Salvator*, id eſt, vindex Populi à Deo ſuſcitatus, ſimulatâ legatione, *Eglonem* Moabitarum Regem,

Regem, Iſraëlitas durâ ſervitute opprimentem, in cœnaculo interemit: Deinde prudenti fugâ elapſus, Iſraëlitarum copiis in Monte Ephraïm collectis decem millia fortiſſimorum Moabitarum internecione delevit. (*Judicum* III.)

Samgar. III. Poſt *Aodum*, Judiciariam apud Iſraëlitas Præfecturam geſſit *Samgar* filius *Anath*, qui ſexcentos Philiſtæos vomere percuſſit; Populumque Dei defendit. (*Judicum* III. 31.)

Debbora & Barac. IV. *Samgarum* in Judicum ſerie ſequuntur *Debbora* Propheteſſa, uxor *Lapidoth*, quam verè & propriè Judicem fuiſſe, in Diſſertationibus oſtendemus contra *Toſtatum*, *Cajetanum*, *Serrarium*, & alios Recentiores: & *Barac* Abinoami filius, de Tribu Nephtali. His decem millibus lectiſſimorum militum ex Tribubus *Nephtali* & *Zabulon* collectis, contra *Siſaram* Principem Exercitûs *Jabin* Regis Chanaan, *Debbora* comite, progreſſus eſt, eumque cum Exercitu profligavit juxta *Aquas Maggedo*. *Siſaram* fugâ elapſum *Jaël* uxor *Heberis* Cinæi in tentorium ſuum allexit, potuque lactis ſopitum, adacto in tempora trabali clavo interemit. *Debbora* epinicio Carmine victoriam celebravit. (*Judicum* IV. & V.)

Signum Roris in vellere. V. Iſraëlitis ſub Madianitarum ſervitute gementibus, *Gedeon* filius *Joas*, ex Tribu Manaſſe, vir fortiſſimus, cùm frumentum in torculari trituraret, ad liberandum Populum à Deo per Angelum vocatus eſt. Excuſantem, quòd ex imbecilliori Tribu ortus, & *in domo patris* ſui *minimus* eſſet, Angelus ſecurum reddidit, auxilium cæleſte pollicitus: Quin etiam ejus vocationem miraculo confirmavit. Cùm enim *Gedeon* coctum hœdum, & azymos panes Deo offerendos ipſi tradidiſſet, iis extremâ virgâ ab Angelo tactis, erupit ignis de petra, oblataque penitus abſumpſit. Angeli viſione perterritus, bono eſſe animo à Domino juſſus eſt, dicente: *Pax tecum: Ne timeas, non morieris.* Quamobrem erexit illic Altare, eique nomen indidit, *Domini pax.* Inde jubente Deo, Aram *Baal* in Ephra oppido ſuo deſtruxit, lucumque ſuccidit. Quamobrem in ipſum commoti Populares, à *Joas* ejus patre poſtularunt, ut eum ad mortem produceret. Quibus ille reſpondit: *Nunquid ultores eſtis Baal ut pugnetis pro eo? Si Deus eſt, vindicet ſe de eo qui ſuffodit Aram ejus.* Ex quo *Gedeon* vocatus eſt *Jerobaal*, quaſi *Jarad Baal*, id eſt, *Litigans*, *certans cum Baal.* Eâ tempeſtate Madianitæ, Amalecitæ, finitimæque Gentes, trajecto Jordane, in Valle Jezraël caſtra poſuerunt, junctis viribus in Iſraëlitas irrupturi. *Gedeon* Spiritu Domini confirmatus, coacto Exercitu ex Abiezeris domo, ex tota Tribu Manaſſis, necnon ex Tribubus Aſeris, Zabulonis, & Nephtali, novum à Deo ſignum, quaſi victoriæ de hoſtibus reportandæ certiſſimum pignus, Rorem in vellere poſtulavit, impetravit; non quòd ipſe dubitaret, *Spiritu* ſcilicet *Dei indutus* & *ob fidem* ab Apoſtolo commendatus; ſed ut Commilitonum animos ad fidem ſpemque erigeret. (*Judicum* VI.)

Myſterii præterea ſignificationem in ſigni iſtius poſtulatione *Theodoretus* agnoſcit, Quæſtione XV. in Judices. *Poſtulavit primò Gedeon*, inquit, *ut Rore perfunderetur vellus, tota verò terra ſicca permaneret: Poſt hæc autem ut humectaretur terra, ſolum autem vellus rore careret. Quæ verba innuunt, Iſraëlitas olim quidem gratiâ potitos eſſe ſicuti vellus Rore: Poſtea verò univerſam hominum naturam adeptam eſſe ſpiritalia dona, quibus tanquam Rore vellus, Iſraël privatus eſt.* Filii Dei in Virginem illapſum, Incarnationiſque admirabile Myſterium hoc Roris in vellere ſigno ex-A preſſum, SS. Patres, & Eccleſia ipſa in Sacris Officiis docent. In hoſtes progreſſi, ad Fontem *Harad* caſtra poſuerunt. Triginta & duorum millium Exercitus erat; ſed Deus numerum imminui voluit, ne Iſraëlitæ viribus ſuis victoriam tribuerint. Deo itaque jubente, *Gedeon* per omnes ordines denuntiavit voce præconis, ut qui *formidoloſus* & *timidus* eſſet, in domum reverteretur. Cùm duo & viginti millia ſponte receſſiſſent, reliquum decem millium virorum numerum adhuc imminui Deo placuit. *Gedeoni* ad vicinum amnem copias ducere præcepit: Quot-

Gedeonis admirabilis pugna contra Madianitas.

B quot aquam concavâ manu hauſtam canum inſtar lingerent, hos pro electis haberi: pro ignavis autem & bello ineptis, qui proni flexis poplitibus biberent. Ita vulgò intelligunt Scripturæ Interpretes. At *Theodoretus Quæſtione* XV. *in Judices*, trecentos illos, qui more canum lambuerunt aquas manu ori admotâ, *ignavos & ſocordes* fuiſſe ait, ideoque à *Gedeone* electos, *ut omnibus perſpectum eſſet divinum auxilium.* Quo etiam modo Chriſtus per XII. Piſcatores Dæmonum exercitum fudit, & ſalutem hominum procuravit. Unde *Iſaias* illa cum iſtis compo-

C nens, ait: *Jugum oneris ejus, & virgam humeri ejus, & ſceptrum exactoris ejus ſuperaſti, ſicut in die Madian.* (Iſaiæ IX. 4.) Sicut enim hoc loco nudis uſus eſt militibus, ſiniſtrâ quidem geſtantibus lucernas in urnis latentes, dextrâ verò tubas: *Ita ſacros Apoſtolos miſit nudos in univerſam terram, ferentes lucernam miraculorum, & prædicationum tubam.* Similiter *Joſephus* eos, qui more canis aquam lambuerant, velut ignavos à Gedeone electos, cæteros velut fortes & bellicoſos rejectos ſcribit, Lib. V. *Antiquitatum* cap. VIII. Ut ut eſt, è decem millibus

D hac arte probatis trecenti duntaxat Commilitones *Gedeoni* relicti ſunt, quibus hoſtes numero infinitos erat profligaturus. In eorum caſtra Dei juſſu deſcendens, quemdam Excubitorum audivit ſocio ſuo ſomnium narrantem, his ferè verbis: *Videbatur mihi quaſi ſubcinericius panis ex hordeo volvi, & in caſtra Madian deſcendere: Cùmque perveniſſet ad Tabernaculum, percuſſit illud atque ſubvertit, & terræ funditus coæquavit.* Is cui loquebatur, ſomnium ſuperno quodam inſtinctu interpretatus: *Non eſt hoc aliud*, inquit, *niſi gladius Gedeonis filii Joas viri Iſraëli-*

E *tæ: Tradidit enim Dominus in manus ejus Madian, & omnia caſtra ejus.* Horum auditu *Gedeon* confirmatus, trecentos viros, in tres ordines diſtributos, tubis, lagenis vacuis, ac lampadibus in medio lagenarum accenſis inſtructos, nocte concubiâ in caſtra hoſtilia produxit. Per gyrum caſtrorum diſpoſiti, cum buccinarum clangore, ſimul & colliſarum hydriarum fragore, fulgoreque lampadum, quas manibus tenebant; necnon ingeminatis clamoribus: *Gladius Domini & Gedeonis*, hoſtes terruiſſent, eorum Exercitum novo bellandi genere fuderunt. Fugientes

F Madianitas inſecuti Ephraïmitæ, Principes eorum *Oreb & Zeb* interemerunt, eorumque capita ad Gedeonem trans Jordanem detulerunt. (*Judicum* VIII.) *Gedeon* verò placatis Ephraïmitis, ægrè ferentibus quòd ad Expeditionem primùm vocati non fuiſſent, Jordanem tranſiens, Madianitarum reliquias profligavit, eorumque Exercitum jam centum viginti millibus Bellatorum imminutum delevit; Socchothanos & Phanuëlitas, qui copiis Iſraëliticis commeatum denegaverant, caſtigavit, duoſque Reges Madianiticos *Zebee* & *Salmana* interfecit. Partâ demum tam inſigni victoriâ, Imperium ſibi ſuiſque poſteris ultrò ab Iſraë-

Iſraëlitis oblatum modeſtè recuſavit, dicens: *Non dominabor veſtri, nec dominabitur in vos filius meus, ſed dominabitur vobis Dominus.* Inaures duntaxat aureas, & torques aureas camelorum ex hoſtium manubus poſtulavit, ex quibus *Ephod* conflavit, genus veſtis Summo Sacerdoti proprium, ſeu ſuperhumerale, quod velut æternum partæ victoriæ monumentum *Ophra* reliquit. Id autem poſtea Iſraëlitis idololatriæ occaſio extitit, ipſique *Gedeoni*, & omni domui ejus, factum eſt in ruinam. (*Judicum* VIII.) *Contra Legem* fuiſſe illud *Gedeonis* factum, cùm ad ſolum cultum Deo exhibendum in Tabernaculo fœderis, & ad ſolum ſummi Sacerdotis uſum, id genus ſacræ veſtis fieri liceret, *S. Auguſtinus Quæſtione* XLI. *in Judices*, & *Theodoretus Quæſtione* XVII. arbitrantur. *Gedeonis tamen intentionem* hîc excuſat, *quæ minimè vergebat ad impietatem.* Imprudentiæ igitur, non idololatriæ reus fuerit; quamvis Populus eo monumento ad idololatriam poſtea ſit abuſus. Madianitis profligatis, *Gedeon* in domum ſuam reverſus eſt, vixitque partâ immortali gloriâ, & numeroſâ prole felix. Septuaginta namque filios habuit ex legitimis uxoribus, præter *Abimelechum* ex concubina genitum. Mortuus eſt in ſenectute bona, & in tumulo *Joas* patris ſui, in *Ephra* ſepultus. (*Judicum* VIII.)

Abimelechi Gedeonis filii tyrannis.

VI. *Abimelech* Regnum, quod Pater recuſaverat, affectans, ſeptuaginta fratres ſuos ſuper lapidem unum interfecit. *Abimelecho* Sichimitarum operâ Rege conſtituto, *Joathan* filiorum *Gedeonis* natu minimus, qui ſolus manus ipſius evaſerat, è vertice Montis Garizim de injuria Domui paternæ illata cum Sichimitis expoſtulavit, propoſitoque inſigni Apologo, ſeu Parabolâ, ruinam eorum prædixit. Tum fugâ ſe proripiens, *Bera* tutus habitavit. Cùm triennio ſuper Iſraëlem tyrannidem exercuiſſet *Abimelech*, Gaal filius *Obed* cum Sichimitis conjurationem adverſus eum iniit, quâ per *Zebalem* detectâ, *Sichem* diruta eſt, & ſale ſeminata, incolis internecione deletis, & Fanum Dei ipſorum *Berith* igne ſuccenſum. Inde verò ad oppidum *Thebes* obſidendum progreſſus *Abimelech*, fragmento lapidis molaris à muliere projecto primùm vulneratus, Armigero ſuo juſſit ut illum ferro confoderet: *Ne fortè dicatur*, inquit, *quòd à femina interfectus ſim.* Ab ipſo itaque mucrone confixus interiit. (*Judicum* XI.)

Thola.

VII. Poſt *Abimelechi* mortem, Judex conſtitutus eſt *Thola* filius *Phua*, patrui *Abimelech* de Tribu *Iſſachar.* Samire, ubi habitaverat, in Monte Ephraïm ſepultus eſt. (*Judicum* X. 1. 2.)

Jair.

VIII. *Thola* ſucceſſit *Jair* Galaadites, è Tribu Manaſſis ultra Jordanem, qui triginta filios habuit, totidem civitatum Principes, quæ ex ejus nomine appellatæ ſunt *Havoth-Jair*, id eſt, Oppida Jair (*Judicum* X. 3. 4.) Sepultus eſt Camone.

Jephte.

IX. Seniores Galaad Ammoniticâ ſervitute oppreſſi *Jephte* Galaaditem, filium meretricis, è paterna domo à fratribus, quos *Galaad* ex juſta uxore ſuſceperat, ejectum, cæteroquin virum fortiſſimum & bellatorem, Populi & Exercitûs Iſraëlitici Ducem ac Judicem conſtituerunt. Is Ammonitas, rationibus priùs fruſtra tentatos, ſignis collatis debellavit. Antequam prælium committeret, votum nuncupavit, ſe illud in holocauſtum Deo oblaturum, quod partâ victoriâ primum occurreret. Rediens filiam unicam obviam habuit, quam Deo mactavit, temerarii voti religione ſe obſtrictum arbitratus. Sed de voto *Jephte* ſuo loco diſſeremus, expendemuſque, An legitimum prudenſque fuerit? An religiosè impletum? An Virginis conſecratione, ut quibuſdam placuit, an mactatione cruenta? Interim Ephraimitæ irati quòd *Jephte* ſine illis expeditionem in Ammonitas feciſſet, in Galaaditidem armati irruperunt. *Jephte* coacto Exercitu cum illis congreſſus, hoſtium quadraginta duo millia cæcidit. Sermone proditi Ephraimitæ, in Jordanis tranſitu perierunt, cùm vocem *Schibboleth*, quæ *Spicam* ſonat, pronuntiare non poſſent, ſed vice illius *Sibboleth* efferrent. Poſt ſex annos principatûs defunctus *Jephte*, in Galaad civitate ſua ſepultus eſt. (*Judicum* XI. XII.)

Abeſan.

X. Defuncto *Jephte*, *Abeſan* Bethleemita, ex Tribu Juda, triginta filiis & filiabus totidem, generiſque velut præſidio quodam munitus, Iſraelem tranquillis temporibus judicavit. (*Judicum* XII. 8. 9.)

Abialon.

XI. Mortuo *Abeſan*, & Bethleemi ſepulto, ſucceſſit *Abialon* ex Tribu Zabulonis. Hunc *Eloarm* & *Aodum* appellant alii, corruptis ut fieri ſolet, vocabulis. Hujus annos decem prætermiſit *Euſebius*, tanquam in LXX. Interpretum Editione non repertos. Sic enim ille in Chronico: *Poſt Eſebon*, [ita *Abeſanem* vocat] *in Libro Hebræorum fertur Judex Elon rexiſſe Populum annis decem qui non habentur apud* LXX. *Interpretes.* Et eum ſecutus *Beda* Libro *De Temporibus*, ait: *Hic cum annis decem ſuis in* LXX. *Interpretibus non habetur.* Contra tamen, *Anianus* Alexandrinus Monachus *Euſebium* incuſat, quòd *Aodum judicantem Iſraël annis decem non recenſuerit, quem* LXX. *Interpretes undecimo inter Judices loco poſuerunt.* Ita refert *Georgius Syncellus in Chronologia*, p. 36. Et ſanè *Abialonem* noſtri non ſolùm Codices omnes Græci habent, ſed illi etiam quibus uſi ſunt *Theophilus Antiochenus* Libro I. *ad Autolycum*, & *Euſebius* ipſe Lib. X. *De Præparatione Evangelica*, cap. XIV.

Abdon.

XII. *Abialoni* defuncto, & in Terra Zabulonis ſepulto, ſucceſſit *Abdon* filius *Illelis Pharatonita*, de Tribu Ephraim, quadraginta filiis, & triginta nepotibus auctus. Qui cùm Iſraelem pacificè rexiſſet, diem obiit, & Pharatone in Monte Amalec ſepultus eſt. (*Judicum* XII. 13. 14. 15.)

Samſon.

XIII. *Samſon* vindicandis à Philiſtæorum longa ſervitute Iſraëlitis à Deo deſtinatus, patre *Manuë* ex Tribu Dan, ſterili matre, Angelo ortum ejus nunciante naſcitur. Ab inſantia Deo conſecratus, comam nutrivit, vinum & ſiceram non bibit, Nazaræorum inſtar, ut Angelus edixerat. (*Judicum* XIII.) Philiſtææ mulieris amore captus, eam in Thamnata duxit uxorem, interimque obvium leonem nudis manibus in fruſta diſcerpſit, & poſt aliquot dies reverſus, examen apum, favumque mellis in ejus ore invenit. Id occaſionem præbuit proponendi Ænigma triginta Sodalibus ſuis in nuptiali convivio: *De comedente exivit cibus, & de forti egreſſa eſt dulcedo.* Philiſtæis Juvenibus arcanum Ænigmatis ſenſum uxor prodidit, quod blanditiis ac lacrymis à viro extorſerat. *Samſon* perfidiam execratus, domo abſceſſit, relictâ apud patrem conjuge. Illa viciſſim Maritum averſata, uni ex pronubis ejus & amicis copulata eſt. (*Judicum* XIV.) Quod opprobrium ultus eſt Samſon ſegetibus, vineis, & olivetis Philiſtæorum incenſis conſumptiſque. Id mirâ trecentarum vulpium copulatione perfecit, quarum caudis cùm faces nodo adſtrinxiſſet, eas in hoſtium agros immiſit. Ingentem præterea cladem intulit Philiſtæis. Mox ut ab ipſorum inſidiis ſe tueretur, *Etam* Arcem Judææ munitiſſimam ſe recepit. Judæi Philiſtæis urgentibus vinctum *Samſonem*

fonem tradunt. Ille ruptis vinculis, & arreptâ aſini mandibulâ, mille hoſtium cervices atterit. Siti, poſt victoriam, vexatus, Dei implorat opem. Mox è dente molari aſini, cujus maxillam abjecerat, ſcaturiente fonte ſitim ſedat, vireſque reficit. (*Judicum* XV.) Divinâ hæc virtute facta; quidquid Profani rideant, ex eo conſtat, quòd Spiritus Domini eſſet cum Samſone. (*Judicum* XIII. 25. XIV. 19. XV. 14.) & à *S. Paulo* inter eos celebretur, qui *Per fidem vicerunt Regna, operati ſunt juſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones.* (Ad *Hebræos* XI.) Si quæratur unde *Samſon* tot numero vulpes nactus fuerit; reſpondetur primò, Magnam in Palæſtina fuiſſe vulpium copiam. Unde *David* de ſuis hoſtibus Pſalmo LXII. 11. *Partes vulpium erunt.* Et Salomon Canticorum II. 15. *Capite nobis vulpes parvulas, quæ demoliuntur vineas.* Et *Jeremias* Threnorum V. 18. *Propter Montem Sion quia diſperiit, vulpes ambulaverunt in eo.* Proinde multa Palæſtinæ loca, aut finitima, nomen à vulpibus habuerunt, ut I. *Regum* XIII. 17. *Terra Sual*, id eſt, *Terra Vulpis*: & *Haſerſual*, id eſt, *Caſtrum Vulpis*, Judæ Urbs, *Joſue* XV. 28. vel Simeonis, *Joſue* XIX. 3. & I. *Paralipomenon* IV. 28. & II. *Eſdræ* XI. 27. Secundò vulpium nomen potuit etiam complecti thoës, animal vulpi ſimillimum, & in Judæa valde frequens, maximè in Palæſtina, & circa Cæſaream, atque ita gregarium, ut quandoque ducentos thoas in unum gregem convenire teſtetur *Bellonius*, ita ut nullo negotio capi potuerint plurimi. Tertiò, non dicitur *Samſon* numeroſam hanc vulpium turmam unâ aut alterâ die cepiſſe. Potuit igitur tota hebdomas, aut menſis unus in eam venationem inſumi. Quartò, licèt inſignis venator potuerit eſſe *Samſon*, non eſt neceſſe ut quis ſibi perſuadeat, eum trecentas illas vulpes ſolum & per ſe cepiſſe. Potuit id per amicos facere, aut ſuæ Tribus vel Gentis hominibus publicam vulpium venationem indicere. Ita hanc Quæſtiunculam ſolvit *Bochartus* Lib. III. *Hierozoici* cap. XIII.

Vulpes Samſonis Unde tantus vulpium numerus?

Quod ſpectat factum *Samſonis* alterum, cædem ſcilicet mille Philiſtæorum Aſini maxillâ editam, minimè etiam incredibile eſt, cùm Domino Exercituum propugnante id præſtiterit. Sic antea *Samgar* ſexcentos hoſtes vomere percuſſit, *Judicum* III. 31. ſic poſtea *Jeſbaam* primus fortium Davidis, viros *octingentos interfecit impetu uno.* (II. Regum XXIII. 8.) Idque Deus in ſuo nomine contra hoſtes Populi ſui pugnaturis pollicitus eſt, Joſue XXIII. 8. *Unus è vobis perſequetur hoſtium mille viros: Quia Dominus Deus veſter pro vobis ipſe pugnabit, ſicut pollicitus eſt.* Hanc victoriam Propugnatori Populi ſui Deo *Samſon* acceptam tulit, ipſum invocans, ut jam accepto beneficio alterum adderet, ac ſiti laboranti ſubveniret, Judicum XV. 18. *Clamavit ad Dominum & ait: Tu dediſti in manu ſervi tui ſalutem hanc maximam atque victoriam: Siti morior, incidamque in manus Incircumciſorum.* Samſonis precibus Deus annuens, fontem ex Aſini maxilla eduxit. Quod certè eâdem virtute fieri potuiſſe, quâ ex rupe aquæ eruperunt, & farina crevit in hydria, & oleum in lecytho Viduæ Sareptanæ, nemo niſi impius negaverit. Hunc fontem etiamnum in Palæſtina oſtendi nonnulli ſcribunt. Ita *S. Hieronymus* in Epithaphio Paulæ Epiſtola XXVII. *Tranſibo*, inquit, *ad Ægyptum & in Sochot, atque ad fontem Samſon, quem de molari maxillæ dente produxit, ſubſiſtam parumper, & arentia ora colluam.* Et *Michael Glycas* ſcribit, *Hunc fontem in hodiernum uſque diem in Eleutheropolis ſuburbano conſpici, & Fontem Maxillæ nuncupari.* Sed fontem qui pro *Samſonis* fonte oſtenditur, ab eo diverſum eſſe; Viri Eruditi contendunt, quia fons *Samſonis* è maxilla ortus eſt, & alter ille è terra oritur. Unius origo miraculoſa fuit, altera eſt naturalis. Unus fluxit ad momentum, manat alter perenni fluxu. Cùm enim non ſoleat Deus miracula exhibere, niſi quantùm neceſſe eſt, poſtquam *Samſon* ſedavit ſitim, & abundè potus ex eo loco diſceſſit, quorſum duraſſet miraculum, & in loco fortaſſe deſerto, nullo inſpectante, ex maxilla exſudaſſet inutilis humor? Manna è cælo pluere ceſſaviſſe quis neſcit, cùm veſci terræ frugibus cœperunt Iſraëlitæ? (*Joſue* V. 12.) Neque farinam ampliùs in hydria creviſſe, oleumque in lecytho, cùm Deus dedit pluviam ſuper terram? (III. *Regum* XVII. 14.) Nomen loci memoriam miraculi refricat. Ab eo enim eventu appellatus eſt, *Fons invocantis de maxilla.* (Judicum XV. 19.)

Philiſtæi à Samſone Aſini maxillâ cæſi.

Fons ex Aſini maxilla ſcaturiens. An perennis?

Poſt aliquot annos *Samſon* Gazam Urbem profectus, cùm ad Meretricem acceſſiſſet, mediâ nocte conſurgens, ſtructas à Philiſtæis inſidias declinavit, portas Urbis, quas obſeraverant, ipſum ut exire volentem opprimerent, cum poſtibus avulſas in Montis proximi verticem humeris deferens. Paulò poſt *Dalilæ* Meretricis amore captus, ab ipſa Philiſtæis proditus eſt, cùm ei Nazareatus capillitium, in quo robur ejus reſidere didicerat, ſuper genua ſua dormienti abraſiſſet. Philiſtæi inermem jam ac imbecillum hoſtem, effoſſis oculis, injectiſque compedibus Gazam abduxerunt, & in piſtrinum detruſerunt. Sed poſtmodum creſcentibus capillis, viribuſque recuperatis, *Dagonis* Templum, in quod Philiſtæorum Primores omnes, & maxima populi turba convenerant, in pompam productus ut ipſi poſt epulas illuderent, columnis concuſſis dejecit, hoſteſque Ædificii ruinâ oppreſſit, ſuo ſepultus triumpho: *Multóque plures interfecit moriens, quàm vivus occiderat.* (Judicum XVI.) De *Samſonis* pœnitentia & morte ſancta in Diſſertationibus agemus. Ejus corpus è mediis ruinis erutum cognati ipſius in paternum ſepulchrum inter *Saraa* & *Eſthaol* intulerunt. (*Judicum* XVI.)

Samſon à Dalila proditus.

XV. Mortuo *Samſone*, Judex conſtitutus eſt *Heli* Summus Pontifex, non ex *Eleazaro* Primogenito *Aaron*, ſed ex *Ithamare* genus ducens. Eo gubernante calamitoſiſſimus fuit Eccleſiæ & Reipublicæ Iſraëliticæ ſtatus. Cùm enim ſenio gravior & pene oculis orbus ſacrorum Miniſterium in filios ſuos *Ophnim* & *Phineem* tranſtuliſſet, illi partim ſacrilegio, partim effræni libidine, & promiſcuis adulteriis cum Matronis ad oſtium Tabernaculi excubantibus, contumaciâ denique in patrem ipſos leviùs increpantem, Numinis iram in ſuam domum, totamque Gentem Iſraëliticam concitarunt. Samuelem Patre *Elcana* de Tribu Levi genitum, *Anna* Matris ſterilis precibus à Deo datum, ab eadem voto obſtrictâ Deo redditum, ac Tabernaculi Miniſterio à pueritia conſecratum, Dominus ſecretorum ſuorum fide dignatus eſt, noctuque quater vocato juſſit ut ſententiam in *Heli* domumque ejus latam ob crimina filiorum, nimiamque patris erga ipſos indulgentiam, illi ſuo nomine denuntiaret. His autem verbis concepta erat: *In die illa ſuſcitabo adverſùm Heli omnia quæ locutus ſum ſuper domum ejus: Incipiam & complebo. Prædixi enim ei quòd judicaturus eſſem domum ejus in æternum, propter iniquitatem, eò quòd noverat indignè agere filios ſuos, & non corripuerit eos. Idcirco juravi domui Heli, quòd non expietur iniquitas domûs ejus victimis & muneribus*

Heli.

ribus uſque in æternam. (1. Reg. 1. 11. 111.) *Heli* Puero jam Prophetæ non ſuccenſuit, ſed Dei juſtitiam adorans, ait: *Dominus eſt, quod bonum eſt in oculis ſuis faciat.* Terribilis Oraculi veritatem probavit eventus. Iſraëlitæ à Philiſtæis duplici prælio cæſi ad triginta-quatuor millia virorum: Arca Sacrum Judaicæ Gentis Palladium è Tabernaculo in caſtra delata, ab hoſtibus capta eſt; *Ophni* & *Phinees* Sacerdotes, filii Heli, occiſi. Quarum rerum nuntio percuſſus *Heli*, de ſede retrorſum lapſus, fractâ cervice mortuus eſt, anno ætatis nonageſimo octavo, Præfecturæ quadrageſimo. Nurus quoque ejus, uxor *Phinees*, *Ichabodem* enixa, animam exhalavit. (1. *Regum* IV.)

Variæ Arcæ tranſlationes, & Miracula ad ejus præſentiam facta.

Philiſtæi, partâ victoriâ, Arcam Azotum primò delatam in Templo *Dagon*, juxta idolum collocarunt, velut ſpolium falſo Numini ſacrum. Sed ſimulachrum coram ea ſemel iterumque concidit, capite, manibuſque truncatum. Mox Deus Azotios fœdo ulcere in fœdiſſima corporis parte percuſſit, mureſque vaſtatores in villas & agros finitimos immiſit. Inde ad Gethæos & Accaronitas Arca tranſlata, cùm ſimiles plagas inferret, poſt ſeptem tandem Menſium moram, de Sacerdotum ſuorum conſilio, ipſam ad Iſraëlitas Bethſamem remiſerunt, plauſtro novo impoſitam, cui duæ vaccæ injuges, ac fœtæ, id eſt, quæ vitulos lactabant, adjunctæ, illam citra ducem, iſtud in oppidum rectâ traxerunt. Arcæ donaria appenderunt, aureas anorum & murium imagines, ut Deum Iſraëlis placarent. De Mariſcarum plaga Philiſtæis ob Arcam detentam illatâ, *David* Pſalmo LXXVIII. 66. canit: *Et percuſſit inimicos ſuos in poſteriora, opprobrium ſempiternum dedit illis.* Bethſamitæ Arcam magno plauſu & gaudio incredibili exceperunt, quod mox in luctum converſum eſt. Cùm enim illam curioſiùs introſpicerent, quod Deus non ſolùm plebeiis, ſed & Levitis ſub pœna mortis interdixerat, Numerorum IV. 20. *Septuaginta viros & quinquaginta millia plebis* Dominus percuſſit. (1. *Regum* V. & VI.) Septuaginta duntaxat Bethſamitas interfectos fuiſſe vindice Deo, *Bochartus* cum *Joſepho* Libro VI. *Antiquitatum* cap. II. exiſtimat, neque aliud ſonare Hebræa verba 1. *Regum* VI. 19. illa enim ſic eſſe vertenda cenſet: *Et percuſſit è Bethſamitis, quia Domini Arcam introſpexerant, ſeptuaginta homines, quinquaginta* ſcilicet *è mille hominibus*: ut ſenſus ſit, Deum pro indolgentia ſua noluiſſe in reos omnes animadvertere, ſed è reis multò pluribus ſolùm ſeptuaginta morte mulctaſſe, hac proportione ſervata, ut pro mille reis nonniſi quinquaginta perirent, id eſt, pars vigeſima. In hac ergo hypotheſi Arcæ introſpectæ reor fuiſſe mille quadringentos, quorum partem vigeſimam, id eſt, ſeptuaginta homines Deus percuſſerit. Itaque hæc verba, *quinquaginta ex mille hominibus*, nihil quidquam ſignificare quàm proportionem à Deo obſervatam in pœnis exigendis. Quomodo, apud Romanos, Milites mortis reos decimare in more fuit. *Bocharto* præiverunt *Toſtatus*, *Nicolaus de Lyra*, *Dionyſius Carthuſianus*, *Rupertus*, & S. *Hieronymus*, ſeu alius Auctor Quæſtionum in Libros Regum Tom. I. Operum ejus editarum. *Hos ſeptuaginta viros*, inquit, *Judices* LXX. *Hebræi intelligunt: Quorum merito & gloria quinquaginta millia viri comparabantur, ſicut de David dicitur: Quia tu unus pro decem millibus computaris.* At alii Vulgatam Verſionem conſtanter retinent, & ſeptuaginta viros ex Primoribus, quinquaginta millia verò ex plebeiis occiſa legunt & affirmant. Ita S. *Gregorius*, ſeu alius Auctor Commentarii in Libros Regum, inter ejus Opera, *Beda*, *Eucherius*, *Angelomus*, & ante hos omnes *Theodoretus Quæſtione* XI. *in* 1. *Regum*. Vulgatæ Verſioni conſonat Tranſlatio LXX. Interpretum: *Et percuſſit in eis ſeptuaginta viros, & quinquaginta millia virorum.* Idem Chaldaica Paraphraſis: *Et occidit in Senibus Populi ſeptuaginta viros, & in univerſitate quinquaginta mille viros.* Syriaca Verſio quinque millia duntaxat habet pro quinquaginta millibus: *Percuſſit Dominus in Populo quinque millia, & ſeptuaginta viros.* Arabica: *Percuſſit enim Dominus Populum, & mortui ſunt ex eis quinquies mille & ſeptuaginta viri.* Bethſamitæ eâ clade territi, Arcam in *Cariathiarim* miſerunt, ubi poſita eſt in domo *Abinadab* in Gabaa, *Eleazaro* ejus filio ad Sanctuarii cuſtodiam conſecrato. (1. *Regum* VII. 1.)

Difficultas circa numerum Bethſamitarum ob Arcam introſpectam à Deo percuſſorum.

Samuel Judicum poſtremus.

XVI. Annis viginti poſtquam Arca fœderis in *Cariathiarim* collocata eſt, Iſraëlitas à Philiſtæis oppreſſos SAMUEL Sacerdos & Propheta, Populique Judex conſtitutus, liberavit, cùm ipſos oblato Sacrificio expiaſſet, ac Deo reconciliaſſet. Deus pro Populo ſuo pugnavit, hoſtibus horribili tonitruum fragore territis. Ab Iſraëlitis itaque ipſos ex *Maſphat* inſecutis profligati, quas occupabant Urbes & Præſidia dimiſerunt, nec amplius vicinorum fines infeſtare auſi ſunt. Confecto bello, *Samuel* Judiciis adminiſtrandis & regendæ reipublicæ totus incubuit. (1. *Regum* VII.) Principatus ejus annos cum *Saülis* Regis annis confundi *Actuum* XIII. 21. jam obſervavimus.

Hiſtoria Ruth quo tempore contigerit?

XVII. Hiſtoriam RUTH *ſub uno Judicum* contigiſſe conſtat; (*Ruth* 1. *verſ.* 1.) ſub quo, incertum. Chronicon Majus Hebræorum eam ſub *Aode* contigiſſe ſtatuit, Rabbini plures & *Genebrardus* ſub Abeſane; *Joſephus* Lib. V. *Antiquitatum* cap. XI. ſub Heli; *Abulenſis* & *Torniellus* ſub *Barace*. Suas habent ſingulæ ſententiæ difficultates pene inexplicabiles. Nec tamen ad eas diluendas plures *Boozos* fingere eſt opus, ut in Diſſertationibus oſtendemus. Sic autem ſe habet *Ruthæ* Hiſtoria. Orta fame in Terra Iſraëlis, *Elimelech* Bethleemita de Tribu Juda, unà cum uxore ſua *Noëmi*, ac duobus filiis *Mahalone* & *Chelione*, in Moabitidem profectus eſt. Cúmque ibi defunctus eſſet, filii ejus uxores Moabitidas duxere, quarum una vocabatur *Orpha*, altera *Ruth*. Utroque abſque liberis extincto, *Noëmi* redit in patriam cum *Ruthâ* Nuru ſua Vidua *Mahalonis*, quæ cultum veri Dei amplexa eſt, *Orpha* ad Deos ſuos redeunte. *Ruthæ* porro ſpicilegium in agris ſuis non ſolùm permiſit, ſed multis eam beneficiis affecit, ejus pudori parcens, *Booz* filius *Salmonis* ex *Rahab* Meretrice Jerichuntina, vir dives & potens: Qui ut erat *Elimelechi* conſanguineus, cognitâ ipſius *Ruthæ* virtute & honeſtate, jure propinquitatis, alio propinquiore recuſante, ſervatis Legis ac probatæ conſuetudinis Ritibus, illam uxorem duxit, & ex ea genuit *Obed*, ex quo natus eſt *Iſai* ſive *Jeſſe*, Pater *Davidis Regis*. (*Ruth* I. II. III. & IV.)

CAPUT

CAPUT IV.

DE REGIBUS HEBRÆORUM, & eorum Geſtis uſque ad jacta Templi Fundamenta.

ARTICULUS I.

De Regiæ Dignitatis apud Hebræos Inſtitutione, & de Saüle Regum primo.

I. CUM *Samuël* ingraveſcente ætate duos filios ſuos *Joëlem* & *Abiam* in partem ſollicitudinis aſciviſſet, ut Populum in Berſabee judicarent; illique à paterna pietate & integritate degeneres, avaritiæ ſtudio Judicia perverterent, cauſarumque merita munerum magnitudine æſtimarent, Populus Iſraeliticus occaſionem inde accepit poſtulandi Regem à *Samuële*, qui aliarum Gentium inſtar ipſos belli paciſque temporibus regeret. Deus ea de re à *Samuële* rogatus, Prophetæ juſſit ut Jus Regis ſeu potius Regii Juris abuſum, ex poteſtate in licentiam, ex dominio in tyrannidem quandoque vertendi, ipſis prædiceret, ſi fortè hoc pacto ab inſana petitione deterrerentur. Nec Prophetæ, nec Dei vocem audivere, ſed dixerunt: *Rex erit ſuper nos, & erimus nos quoque ſicut omnes Gentes: & judicabit nos Rex noſter, & egredietur ante nos, & pugnabit bella noſtra pro nobis.* Samueli reſponſum Populi referenti juſſit Deus ut eorum deſiderio annueret, Regemque illis crearet. (1. *Regum* VIII.)

II. Primus Rex creatus eſt *Saül*, filius *Cis*, de Tribu *Benjamin*, formâ præſtanti & imperio dignâ, modeſtus, & bellicoſus, liberandoque ab hoſtium incurſibus Iſraëli haud viſus impar. Patris aſinas quærentem *Samuël* convivio & hoſpitio excepit, eo Regem unxit, oſculo veritus eſt. Sacro unguento perfuſus, ita ſubitò immutatus eſt, ut animum novum, Regiaſque virtutes indueret, Prophetiæ etiam dono raptim & ad horam illuſtratus. Hinc Proverbium: *Num & Saül inter Prophetas?* SAMUEL indicto Populi conventu in *Maſphat*, miſſiſque ſortibus, *Saülem* à Deo Regem deſignatum declaravit, quem è latebris eductum ſuſceperunt ac venerati ſunt, unà voce proclamantes: *VIVAT REX.* Jus Regium *Samuel* deſcripſit, regnandique præcepta, libro coram Arca repoſito. (1. *Regum* X.)

Quid Lex Regni à Samuële deſcripta?

Lex Regni, cujus ibi fit mentio, eadem, fortè magis explicata, quæ *Deuteronomii* XVII. à Deo traditur: *Cùm ingreſſus fueris Terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & poſſederis eam, habitaveriſque in illa, & dixeris: Conſtituam ſuper me Regem, ſicut habent omnes per circuitum Nationes: Eum conſtitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius Gentis hominem Regem facere, qui non ſit frater tuus. Cùmque fuerit conſtitutus, non multiplicabit ſibi equos, nec reducet Populum in Ægyptum equitatus numero ſublevatus, præſertim cùm Dominus præceperit vobis, ut nequaquam ampliùs per eandem viam revertamini. Non habebit uxores plurimas, quæ alliciant animam ejus, neque argenti & auri immenſa pondera. Poſtquam autem ſederit in Solio Regni ſui, deſcribet ſibi Deuteronomium Legis hujus in Volumine, accipiens exemplar à Sacerdotibus Leviticæ Tribus, & habebit ſecum, legetque illud omnibus diebus vitæ ſuæ, ut diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba & cæremonias ejus, quæ in Lege præcepta ſunt. Nec elevetur cor ejus in ſuperbiam ſuper fratres ſuos, neque declinet in partem dextram, vel ſiniſtram, ut longo tempore regnet ipſe, & filii ejus ſuper Iſraël.*

III. Poſt Menſem à *Saülis* Inauguratione *Jabes* Galaaditidis civitas à *Naas* Ammonitarum Rege obſeſſa. Cives pacem rogantes, utque pro fœderatis haberentur, ſuperbum hoc & immane reſponſum acceperunt: *In hoc feriam vobiſcum fœdus, ut eruam omnium veſtrûm oculos dextros, ponamque vos opprobrium in univerſo Iſraël.* SAUL coacto exercitu Urbem liberavit, Ammonitas profligavit. *Saüle* victore Populus gaudio geſtiens, *Samuëlem* adit, eos ad ſupplicium depoſcit, qui Regem contemptui habitum ſibi inutilem fore dixerant. *Saül* clementiâ & manſuetudine Principis Regnum ipſi confirmari, ac ſubditorum animos devinciri intelligens, reſpondit: *Non occidetur quiſquam in die hac, quia hodie fecit Dominus ſalutem in Iſraël.* Mox in Galgala profecti, immolatis Deo victimis, Regnum *Saüli* confirmarunt. (1. *Regum* XI.) SAMUEL integritatem ſuam in Munere gerendo Populo probavit, Populum ob ſcelera increpuit, territumque pluviâ & tonitru Meſſis triticeæ tempore à Deo excitatis, & ad pœnitentiam inflexum, propoſitâ Dei miſericordiâ, promiſſoque orationum ſuarum ſuffragio conſolatus eſt. *Servite*, inquit, *Domino in omni corde veſtro. Et nolite declinare poſt vana, quæ non proderunt vobis, neque eruent vos, quia vana ſunt, & non relinquet Dominus Populum ſuum, propter Nomen ſuum magnum: Quia juravit Dominus facere vos ſibi Populum. Abſit autem à me hoc peccatum in Dominum, ut ceſſem orare pro vobis, & docebo vos viam bonam & rectam. Igitur timete Dominum, & ſervite ei in veritate, & ex toto corde veſtro. Quòd ſi perſeveraveritis in malitia, & vos & Rex veſter pariter peribitis.* (1. Regum XII.) Amalecithas & Philiſtæos, Ammonitas, Idumæos Hebræis infeſtos *Saül* magnis cladibus affecit. *Jonathas Saülis* filius re adversùs Philiſtæos præclarè geſtâ, mortis diſcrimen ſubiit, quòd Regii inſcius Edicti paululum mellis, favo in nemore reperto, deguſtaſſet. Sed Populus egregium Principem liberavit, his verbis *Saülem* interpellans: *Ergòne Jonathas morietur, qui fecit ſalutem hanc magnam in Iſraël? Hoc nefas eſt: Vivit Dominus ſi ceciderit capillus de capite ejus in terram, quia cum Deo operatus eſt hodie* (1. Regum XIII. 14.

IV. A Deo reprobatus eſt *Saül*, & familia ejus à Regni ſucceſſione excluſa, ob duplicem præſertim cauſam. Primò, quòd holocauſtum Deo intempeſtivè & contra ipſius Dei mandata obtuliſſet, inconſulto nec exſpectato *Samuële*, cujus nutu & conſilio illum dirigi Deus volebat. (1. *Regum* XIII.)

Cauſæ reprobationis Saülis.

Secundò, quòd in expeditione contra Amalecithas, quos internecione deleri Deus præceperat, eorumque greges, ac bona omnia ferro & igne conſumi, Regi eorum *Agag*, pepercisſet, gregeſque optimos in prædam abduxiſſet. SAUL à *Samuële* increpatus, pietatis obtentu inobedientiam excuſat. *Samuël* peccati gravitatem oſtendit, denuntiatque Dei vindicis irrevocabilem ſententiam. *Nunquid*, inquit, *vult Dominus holocauſta & victimas, & non potius ut obediatur voci Domini? Melior eſt enim obedientia quàm victima; & auſcultare magis quàm offerre adipem arietum. Quoniam quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare; & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere. Pro eo ergo*

quòd abjeciſti ſermonem Domini, abjecit te Dominus ne ſis Rex. Peccatum ſerò agnovit *Saul*, dixitque Samuëli: *Peccavi, quia prævaricatus ſum ſermonem Domini, & verba tua, timens Populum, & obediens voci eorum. Sed nunc porta, quaſo, peccatum meum & revertere mecum, ut adorem Dominum. Et ait Samaël ad Saül: Non revertar tecum, quia projeciſti ſermonem Domini, & projecit te Dominus ne ſis Rex ſuper Iſraël.* Abeuntis *Samuëlis* pallium *Saul* apprehendit, quòd cùm trahentis conatu ſciſſum eſſet, dixit Propheta: *Scidit Dominus Regnum Iſraël à te hodie, & tradidit illud proximo tuo meliori te. Porrò Triumphator in Iſraël non parcet, & pœnitudine non flectetur: Neque enim homo eſt, ut agat pœnitentiam.* SAUL peccatum faſſus, à *Samuele* obtinuit ut eum coram Populo honore proſequeretur, & ad Deum adorandum pergentem comitaretur. Mox *Agag* Amalecitharum Regem adduci juſſit *Samuel*, & velut victimam Deo mactatam in fruſta diſcerpſit (1. *Regum* xv.)

Unctio Davidis in Regem. Priora ejus Geſta.

V. Bello in Philiſtæos fervente, *David* filius *Iſai*, de Tribu Juda, è paſcuis vocatus, & inſcio *Saüle* in Regem à *Samuele* inunctus, Hebræorum Rempublicam ſuſtentavit, defenditque, *Goliatho* gigante profligato, cæſo; *Ceila* Urbe à Philiſtæis liberata. *Saul* filiam ſuam *Micholem* DAVIDI uxorem dedit. Sed mox livoris æſtu Generum crudeliter perſecutus eſt. De vita *Davidis* actum erat, niſi *Micholis* induſtrius amor; *Jonatha* Principis, filii *Saülis*, fidelis & conſtans amicitia: *Achimelechi* Sacerdotis, qui fame laborantem ſanctificatis panibus refecit, caritas: *Davidis* ipſius inſaniam ſimulantis coram *Achis* Gethæorum Rege ſapientia; *Abigaïlis* uxoris *Nabal*, mulieris prudentiſſimæ, beneficientia; Achis Gethæorum Regis, qui & Urbem *Siceleg* ipſi *Davidi* incolendam dedit, hoſpitalitas, ſalutem illius in tuto collocaſſent. (1. *Regum* xvi. xviii. xix. xx. xxi. xxiii. xxv. xxvii.) *Achimelechi* pietas ipſi, & octoginta quinque Sacerdotibus, omnique Populo Civitatia Sacerdotalis *Nabe*, exitium attulit. Ipſos enim à *Doëg* Idumæo, Aulicorum ſuorum uno, conjurationis accuſatos, *Saul* ab eodem ſacrilegi furoria ſoi Miniſtro interfici juſſit. Unus evaſit *Abiathar* filius *Achimelechi*, quem *David* paterni beneficii memor in amicitiam & tuitionem ſuſcepit. (1. *Regum* xxii.) Saülis ſævitiam & ingrati animi vitium exaggerat *Davidis* manſuetudo ac moderatio, qui capitalem hoſtem cùm interimere facilè poſſet, tum in ſpelunca *Engaddi*, tum in Deſerto *Ziph*, ſervavit incolumem, orâ duntaxat chlamidis ejus prima vice abciſſâ, haſtâ, & ſcypho alterâ vice ablatis. Nefas quippe eſſe noverat in Regem manus mittere. *Propitius*, inquit, *ſit mihi Dominus, ne faciam hanc rem Domino meo Chriſto Domini, ut mittam manum meam in eum, quia Chriſtus Domini eſt.* (1. Regum xxiv. 7.) Et rurſus ad Abiſai: *Ne interficias eum: Quis enim extendit manum ſuam in Chriſtum Domini, & innocens erit?* (1. Regum xxvi. 9.)

VI. Rex *Achis* cum Philiſtæis ſuis contra Iſraëlitas bellaturus, Davidem cum copiis, quæ à *Saüle* ad ipſum defecerant, ad eam expeditionem adduxit. Philiſtæi caſtrametati ſunt *Sunami*, Iſraëlitæ verò *Gelboe*. Cùm Philiſtæis non dimicavit *David*, quia Philiſtæorum Principes inito conſilio remiſerunt eum, dicentes: *Periculo capitis noſtri revertetur ad Dominum ſuum Saül.* (1. Regum xxviii. 1. Paralipom. xii.) *David* Sicelegum reverſus, Amalecitbas qui Urbem incenderant, captivaſque mulieres, & prædam ingentem abduxerant, perſecutus, cæcidit, captiviſque liberatis, & recuperatâ prædâ, ovans domum rediit. Hoſtium autem ſpolia æqualiter dividi voluit inter eos qui deſcenderant ad prælium, & qui remanſerant ad ſarcinas. (1. *Regum* xxx.). Mortuo interim *Samuele*, juſtiſque ei ab univerſo Iſraële ſolutis, *Saul* Magos & Arioloa de Terra ſuſtulerat, unâ Pythoniſſa Muliere ſuperſtite, quam in ſui perniciem, à Deo deſertus, conſuleret. Conſpecto ſcilicet Philiſtæorum Exercitu territus, Deum fruſtra conſuluit, *Neque per ſomnia, neque per Sacerdotes, neque per Prophetas*, ipſi reſpondentem. Relicto igitur Deo, Endorem ad conſulendam Pythoniſſam noctu conceſſit, ubi ſeu à *Samuele*, ſeu à *Samuelis* ſpectro evocato, triſtem illam audivit ſententiam: *Faciet tibi Dominus ſicut locutus eſt in manu mea, & ſcindet Regnum tuum de manu tua, & dabit illud proximo tuo David: Quia non obediſti voci Domini, neque feciſti iram furoris ejus in Amalech. Idcirco quod pateris, fecit tibi Dominus hodie. Et dabit Dominus etiam Iſraël tecum in manus Philiſthiim: Cras autem tu & filii tui mecum eritis.* (1. Regum xxviii.) Porro an verus *Samuel*, an Dæmon *Samuelis* ſpectrum exhibens apparuerit *Saüli* Pythoniſſam Mulierem conſulenti, in Diſſertationibus expendemus. *Saüle* ad caſtra reverſo, prælium Philiſtæos inter & Iſraëlitas committitur. Iſraëlitæ fugantur, profligantur. *Jonathas*, *Abinadab*, & *Melchiſua* filii *Saülis* hoſtili gladio cæduntur. *Saul* accepto vulnere, in deſperationem actus, ne vivus in hoſtium poteſtatem veniret, proprio ſe gladio interimit. Philiſtæi capite *Saülis* amputato, arma ejus in Templo *Aſtaroth*, corpus verò ejus in Muro *Bethſan* ſuſpenderunt. Id cùm audiſſent cives *Jabes Galaad*, viros fortiſſimos *Bethſan* miſerunt, qui *Saülis* & filiorum cadavera in Urbem ſuam illata combuſſerunt, oſſaque in Nemore *Jabes* ſepulchro condiderunt, ſeptiduano jejunio luctum ſuum demonſtrantes. (1. *Reg.* xxxi.)

Quot annis Saül regnaverit.

VII. De annis adminiſtrati à *Saüle* Regni, plura Chronologi & Commentatores. Annos quadraginta ipſi tribuit S. Paolus Actorum xiii. 21. *Et exinde*, inquit, *poſtulaverunt Regem: & dedit illis Deus Saul filium Cis, virum de Tribu Benjamin, annis quadraginta.* Annis illis quadraginta, *Samuelis* etiam annos contineri ante *Saülis* Principatum, communis eſt opinio, *Joſephi* Lib. vi. *Antiquitatum* cap. ultimo, *Euſebii* Lib. x. *Præparationis Evangelicæ* cap. xiv. & aliorum calculis firmata. Quæ annorum ſumma inter *Samuelem* & *Saülem* variè dividitur ab Auctoribus. *Joſephus Samuelem* ſolum præfuiſſe Reipublicæ Hebræorum aſſerit annis duodecim, deinde cum *Saüle* annis octodecim: *Saülem* verò poſt mortem *Samuelis* annis viginti duobus, ut habet Græcus *Joſephi* Textus cap. ultimo Libri ſexti, quamvis in Latina Verſione viginti duntaxat numerentur. *Clemens Alexandrinus* Libro 1. Stromatum *Saüli* cum *Samuele* tribuit annos viginti ſeptem, deinde mortuo *Samuele*, ſoli *Saüli* alios viginti. Sed ita fieret ſumma quadraginta & ſeptem annorum, contra Chronologiam Apoſtoli quadraginta duntaxat numerantis. *Salianus* cenſet *Samuelem* ſolum Reipublicæ Hebræorum præfuiſſe annis viginti duobus, deinde creato Rege *Saüle*, cum eo præfuiſſe annis ſexdecim; mortuo verò *Samuele* ſolum *Saülem* regnaſſe annis tantùm duobus. *Uſſerius* annos viginti & unum tribuit Præfecturæ *Samuelis* à morte *Heli* ad *Saülis* Inaugurationem. Totam Regni *Saülis* durationem biennio perperam circumſcribunt Hebræi in *Seder Olam*, *Arias Mon-*

taxut.

tanus, *Adrichomius*, *Gerardus Mercator* in ſua *Chronologia*, loco 1. *Regum* cap. XIII. verſ. 1. malè intellectu decepti: *Filius unius anni erat Saul cùm regnare cœpiſſet, duobus autem annis regnavit ſuper Iſraël.* Cujus loci ſenſus eſt, poſt Philiſtæos à *Samuele* ſubactos, annum unum fluxiſſe donec *Saul* regnare inciperet; & duobus deinde annis regnaviſſe illum à Jugo Philiſtæorum liberum. Poſtea enim Impetu ſuo pene à Philiſtæis exutus eſt, Populuſque Iſraëliticus gravi ſervitute ab iis oppreſſus. Quâ tandem excuſsâ, *Saulis* Regnum ſuper Iſraël confirmatum eſt, (1. *Regum* XIV. 47.) Ita *Uſſerius*. Sed planior adhuc & commodior ſenſus iſte eſt: *Saul* partâ victoriâ de *Naas* Ammonitarum Rege, ſicque ſibi conciliatâ auctoritate apud Iſraelitas, qui in Galgala frequentibus Comitiis congregati *Regnum* illi *innovarunt*, & *fecerunt ibi Regem coram Domino*, (1. Regum XI. 14. & 15.) egiſſe, & fortè compleviſſe primum Regni ſui annum, & alterum inchoaſſe, quo expleto, elegit tria millia Militum Præſidiariorum. Verba Scripturæ hunc ſenſum non ſolùm patiuntur, ſed manifeſtè præ ſe ferunt: *Filius unius anni erat Saul, cùm regnare cœpiſſet, duobus autem annis regnavit ſuper Iſraël. Et elegit ſibi Saul tria millia de Iſraël, &c.* Sic explicant *R. David*, *Vatablus*, & recentiores primæ notæ Interpretes.

Hunc ſenſum reddit Textus Hebræus ſic è verbo ad verbum redditus: *Filius anni Saul in regnando ipſum.* Item Syriaca Verſio: *Cùm autem anno uno vel duobus regnaſſet Saul in Regno ſuo ſuper Iſraëlem, elegit ſibi Saul tria millia virorum ex Iſraële.* Arabica: *Cùm autem regnaſſet Saul uno, duobus, vel tribus annis Regno ſuo ſuper filios Iſrael, delegit Saul ex Iſraelitis tria millia virorum.* Non inanis fortè Virorum quorumdam Eruditorum ſuſpicio, qui in Hebræis Codicibus, tenuem in numeris hiatum hìc eſſe putant: *Filius anni erat Saul*, ut numerus aliquis ſupplendus ſit *Melchior Canus* Lib. XI. *De Locis Theologicis* cap. V. legendum conjicit, *Filius viginti & unius Anni erat Saul cùm regnare cœpiſſet.* At repugnat ætas *Iſboſeth* filii *Saulis*, tunc viginti circiter annorum, ut ex Chronologia Scripturæ Sacræ II. *Regum* II. 10. facilè demonſtratur. Scholiaſtes Græcus in Romana LXX. Interpretum Editione, ſupplendum cenſet: *Filius triginta annorum erat Saul cùm regnare cœpiſſet.* Sed hoc ſupplementum non patitur adhuc ætas *Iſboſethi*, & *Jonathæ* natu majoris, *Saul* enim decennis filium genuiſſet. Numerum aliquem ſupplendum facilè crederem, ſi id neceſſe videretur: (Quamvis ipſe ſupplere non auderem ob reverentiam erga Vulgatam Verſionem.) Et eò quidem procliviùs in eam ſuſpicionem ipſe quoque adducerer, quòd plures optimæ notæ Codices Verſionis LXX. Interpretum, Vaticanus in primis, & Alexandrinus, & Romana Editio *Sixti V.* juſſu & auctoritate adornata, atque Londinenſis Bibliorum Polyglottorum, comma illud primum decimi-tertii Capitis non habeant; Quod tamen extat in Editione Complutenſi, & in Græcis Codicibus legebatur tempore *Theodoreti* Υἱὸς ἐν αὐτῷ Σαοὺλ ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτὸν· καὶ δύο ἔτη ἐπὶ Ἰσραὴλ ἐβασίλευσεν. *Filius anni erat Saul cùm ipſe regnaret, & duos annos regnavit ſuper Iſraëlem.* Quam lectionem ex *Symmacho* Theodoretus confirmat. Nec ſpernenda illorum interpretatio, qui Vulgatam lectionem religiosè retinentes, hæc verba, *Filius unius anni erat Saul, cùm regnare cœpiſſet.* Non ad tempus ætatis, ſed ad probitatem & morum integritatem referunt, in qua duobus tantùm annis prioribus Regni permanſerit. Ita Chaldaica Paraphraſis: *Sicut filius anni, in quo non ſunt culpæ, Saul quando regnavit, & duobus annis regnavit ſuper Iſraël.* Hanc interpretationem tradit *Theodoretus Quæſtione* XXVI. *in* 1. *Regum*, his verbis propoſitâ: *Quomodo eſt intelligendum illud, Filius anni erat Saul cùm ipſe regnaret?* Ad quam ita reſpondet: *Symmachus ſic edidit:* Filius unius anni Saül, dum regnaret ipſe. *Hoc autem ſignificat animi ſimplicitatem, quâ præditus erat Saul, quando fuit Rex electus. Illâ autem diu non eſt uſus. Unde ſubjunxit Hiſtoriographus*, Et duos annos regnavit ſuper Iſraëlem. *Nempe cum ea ſimplicitate regnavit duos annos: Deinde declinans ad vitæ improbitatem, nudatus fuit divinâ gratiâ. Unde reliquum tempus quo perrexit regnare, imputatum eſt Adminiſtrationi Samuëlis.* Eodem ſenſu hunc locum explicant Autor Quæſtionum in Libros Regum inter Opera *S. Hieronymi* editus, Autor Commentarii in Librum 1. Regum, inter *S. Gregorii Magni* Opera, *S. Eucherius*, *Rupertus* Abbas, *Angelomus*. Certè in Sacris Literis innocentia per pueritiam ſæpe ſignificatur: *Matthæi* XVIII. 3. 1. *ad Corinthios* XIV. 20. 1. *Petri* II. 2. Innocentiam autem *Saulis* hoc loco expreſſam volunt pii & eruditi Interpretes: Ut oſtenderet Deus, ſe optimi electoris officio functum eſſe, ut qui optimum virum ad maximam dignitatem elegerit. 2. Ut doceret ſe cum majori dignitate majorem etiam gratiam ac ſanctitatem conferre ſolere, niſi obſit hominum iniquitas. 3. Ut mentione factâ innocentiæ *Saulis*, gravior ejus improbitas, poſtea ſubſecuta, videretur. 4. Ne quis ſibi de ſua virtute blandiatur, aut de ſua juſtitia præſumat, ad caſum & reprobationem *Saulis* attendens. Verùm tropologica magis eſt quàm litteralis poſtrema illa explicatio, magnis licèt fulta Nominibus. *Rabano* viſum eſt, in hoc Verſu, *Filius unius anni erat Saul cùm regnare cœpiſſet*, in dativo caſu τῷ *Saul* intelligendum, ut ſit ſenſus, *Saüli, cùm regnare cœpit*, filius erat unius anni, *ſcilicet Iphiboſet.* Verùm ea interpretatio vulgò rejicitur, tum quod *Iphiboſet* non unum duntaxat, ſed viginti annos natus eſſet, cùm *Saul* Rex inauguratus eſt: Tum quòd Regum exordia à filiorum ætate computari non ſoleant: Tum quòd nulla eſſet hujus commatis cum antecedentibus & conſequentibus connexio. Unde Author Quæſtionum in Libros Regum inter *S. Hieronymi* Opera editarum hunc Verſum expendens, ait: *Non de Iſboſeth filio Saül: Sed de eodem Saule dictum eſt hoc.*

E *Saülis* domo, præter *Iſboſethum*, qui poſt ipſum Regnum Iſraelis aliquandiu tenuit, ſuperſtites fuere duo ejus filii, *Armoni* & *Miphiboſeth* ex *Reſpha* concubina ſuſcepti, & quinque filii *Merob* filiæ *Saülis*, quos *Hadrieli* genuerat. Filios *Michol* vocat Vulgata noſtra II. *Regum* XXI. 8. ſed *Merob* legendum conſtat ex 1. *Regum* XVIII. 19. ubi *Merob filia Saul data* dicitur *Hadrieli Molathitæ uxor*, Niſi fingatur *Merob* fuiſſe binominem, & *Michol* etiam appellatam fuiſſe; aut *Michelem* ſororis filios adoptaſſe, qui propterea ipſi tribuuntur: Quem ſenſum juvat Chaldaica Paraphraſis, ſic habens: *Et quinque filios Merob; quos educaverat Michol filia Saul.* Hos Gabaonitis tradidit *David* crucifigendos in Monte, ex Dei voluntate, Judicia ſua in *Saulis* Domum exercentis. Oraculum enim Domini conſulens de fame quæ toto triennio Palæſtinam afflixerat, reſponſum accepit: *Propter Saul, & Domum ejus ſanguinum, quia occidit Gabaonitas.* (II. Regum XXI.) Fidem enim à *Joſue* & Senioribus Populi Gabaonitis datam, maximè cùm ſervitutis jugum ſubiiſſent ac patienter ferrent, atque

Filii Saülis patri ſuperſtites.

Judæam

Judaicam Religionem profiterentur, violare ſcelus fuit. Superſtes præterea fuit, è *Saülis* familia *Miphiboſeth*, alter filius *Jonathæ*, à pueritia claudus, quem *David* Menſæ ſuæ aſſidere voluit, ac in agrorum omnium, bonorumque *Saülis* poſſeſſionem mitti; quorum tamen proſcriptione poſtea mulctatus eſt, cùm *Siba* domûs ipſius Præpoſitus calomniam ipſi ſtruxiſſet; quâ diſſipatâ, dimidiam duntaxat poſſeſſionum partem Rex ipſi hac in re minùs æquus reſtituit. (1. *Regum* IX. XVI. XIX.) Miphiboſethom incolomen ſervavit *David*, propter fidem & amicitiam quam Jonathæ ejus patri olim juraverat.

ARTICULUS II.

De Davidis Regno ac Geſtis.

I. DAVID ab Amalecitharum cæde redux de infauſto Prælii ad Montes *Gelboë* inter Philiſtæos & Iſraelitas commiſſi exitu, unà & de *Saulis* ac filiorum morte certior factus, *Amalecitham* qui id nuntiaverat, ſeque *Saulem* interfeciſſe profeſſus fuerat, occidi juſſit, *Saulis* & *Jonathæ* Populique Dei cladem planxit. Mox Deo conſulto, cum ſuis Hebronem commigravit, ubi Rex ſuper Tribum Juda conſtiturus eſt, anno ætatis trigeſimo, ibique oleo illinitus regnavit ſeptem annos & ſex menſes, donec totius Iſraelis, id eſt, duodecim Tribuum Rex inaugurateretur. Ut primùm Rex proclamatus eſt, Nuntios miſit ad cives Jabes Galaad, eorum fidem & pietatem erga defunctum *Saulem* collaudans, illiſque fauſta omnia adprecatus, gratiam ſuam ac opem promiſit. Interim *Abner* Princeps Militiæ Saülis, *Iſboſethum* ſolum ex filiis Domini ſui ſuperſtitem, annos quadraginta natum, reliquo Iſraëli præfecit. Regnaviſſe dicitur *annis duobus*, pacificè ſcilicet, *Davide* bellum ipſi non inferente. Poſt biennium, *Iſboſethum* inter & *Davidem* pugnatum eſt, illinc *Abnere*, hinc *Joabo* Militiæ Ducibus. *Abner* cum ſuis in fugam compulſus, *Azaëlem* Joabi fratrem, qui fugientem perſequebatur, interemit. Trecenti & ſexaginta viri ex *Abneris* copiis ceciderunt, viginti duntaxat in *Davidis* Exercitu deſideratis. (II. *Regum* I. II.)

II. *Abner* ab *Iſboſetho* contumeliâ affectus, ad *Davidem* defecit, de transferendo ad ipſum Regno Seniores Iſraëlis ſollicitans. Poſt fœdus cum *Davide* initum, ad quem & *Michölem* uxorem *Saülis* filiam, alteri à patre collocatam, reduxerat, à *Joabo* invidiæ ac furoris æſtu percito, fratriſque *Azaëlis* mortem ulciſci volente, perfidè interfectus eſt. *David* ſceleris horrore commotus, *Joabum* diris devovet; ſe ignavi crudeliſque facinoris inſontem coram Deo profitetur; ſolemnes exequias, publicumque luctum imperat; funebrem pompam proſequi Majeſtate ſuâ non ducit indignum; egregii Ducis laudes ipſe canit. *Nequaquam*, inquit, *ut mori ſolent ignavi, mortuus eſt Abner. Manus tuæ ligatæ non ſunt, & pedes tui non ſunt compedibus aggravati; Sed ſicut ſolent cadere coram filiis iniquitatis, ſic corruiſti.* Et quò dolorem ſuum impenſiùs teſtaretur, eâ die ad Solis uſque occaſum cibo abſtinuit. (II. *Regum* III.) Iſraële ob cædem *Abneris* conturbato, *Baana* & *Rechab* Benjaminitæ *Iſboſethum* Dominum ſuum obtruncarunt, ejuſque caput ad *Davidem* detulerunt, quibus *David* vice præmii mortem retribuit tanto ſceleri debitam. (II. *Regum* IV.)

III. Poſt hæc, univerſæ Tribus & Seniores Iſraël Hebronem ad *Davidem* venientes, factâ ipſi deditione, tertiò unctum, ſuper totum Iſraël Regem conſtituunt. Mox relicto Hebrone, Hieruſolymam armatâ manu contendit, Arcem *Sionis*, profligatis Jebuſæis, occupat; Regni ſedem ibi collocat, auctamque ædificiis *Civitatem David* appellat. Armis deinde in Philiſtæos converſis, illos in *Valle Raphaim* duplici prælio fudit. (II. *Regum* V. 1. *Paralipomenon* XIV.) *Davide* aquam è ciſterna Bethleemi, ubi Philiſtæorum ſtatio erat, deſiderante, tres ex ipſius Exercitu fortiſſimi Duces, perruptis hoſtium caſtris, optatum potum ad ipſum attulerunt; At ille bibere noluit, ſed *libavit illam Domino*, dicens: *Abſit ut in conſpectu Dei mei hoc faciam, & ſanguinem iſtorum virorum bibam. Quia in periculo animarum ſuarum attulerunt mihi aquam.* (1. Paralipomenon XI.) Iſraëlitici Imperii fines ad Euphratem uſque propagavit: Philiſtæis, Idumæis, Amalecitis, Moabitis, Ammonitis, Syriſque domitis, Regibus eorum tributariis effectis, & inter eos *Adarezere* Rege Soba, *David* inſignem victoriam reportavit, viginti duobus millibus Syrorum interemptis. (II. *Regum* VIII. I. *Paralipomenon* XVIII.) Bello Ammonitico occaſionem dedit injuria ab *Hanone* Rege Ammonitarum facta Legatis quos David ad ipſum miſerat ut eum de morte patris *Naas* conſolarentur. (II. *Regum* XI. I. *Paralipomenon* XIX.)

Acta Davidis.

IV. Varia eximiæ pietatis ſpecimina dedit *David* Rex. Arcam inprimis è domo *Abinadab* Karathiarimis ſita, accitis totius Regni Primoribus, qui ipſam honorificè comitarentur, Hieroſolymam reducere ſtatuit. Plauſtro novo impoſitam boves trahebant, Muſicis inſtrumentis omnis generis perſonantibus. Cùm ad Aream Nachon perveniſſent, bobus calcitrantibus *Oza* filius *Abinadab* Arcam vacillare cernens, manum admovit ut eam ſublevaret, & continuò temeritatis pœnas dedit, ſubitâ morte extinctus. Loco nomen factum ab eo eventu, *Percuſſio Oza*. (II. Regum VI. I. Paralipomenon XIII.) Temeritas *Oza* in eo fuit, quòd manum ſuam miſerit ad Arcam, non quòd Levita non fuerit, ut quidam aſſerunt. Levitam enim fuiſſe multò credibilius eſt, cùm patrem habuerit *Abinadab*, & fratrem *Eleazarum* ad cuſtodiam Arcæ conſecratum. (1. *Regum* VII. 1.) Notum eſt autem tum temporis neminem ad hujuſmodi Miniſteria conſecratum, qui Levita non eſſet. Unde *Joſephus* Libro VI. *Antiquitatum* cap. II. eum Levitam fuiſſe disertè aſſerit. Et Lib. II. cap. IV. negat quidem *Ozam* fuiſſe Sacerdotem, non tamen negat fuiſſe Levitam, neque diverſæ Tribui illum adſcribit, quod *Joſepho* perperam imputat *Theodoretus* Quæſtione XIX. in Librum II. *Regum*. Levitam etiam fuiſſe docent *S. Hieronymus* Epiſtolâ XLVIII. ad Sabinianum, *Theodoretus* ipſe, & *S. Gregorius* Lib. V. *Moralium* cap. 10. Idque planè conſtat ex 1. *Paralipomenon* XXVI. ubi familia *Oza* inter Leviticas recenſetur. Sed ut Levita fuerit *Oza*, non tamen Arcam fœderis tangere, immò nec videre debuit. Id enim Lege Dei vetitum erat, Numerorum IV. 15. *Cùmque involverint Aaron & filii ejus Sanctuarium, & omnia vaſa ejus in commotione caſtrorum, tunc intrabunt filii Caath ut portent involuta, & non tangent vaſa Sanctuarii, ne moriantur.* Et verſ. 18. *Nolite perdere Populum Caath de medio Levitarum: Sed hoc facite eis ut vivant, & non moriantur, ſi tetigerint Sancta Sanctorum. Aaron & filii ejus intrabunt, ipſique diſponent opera ſingulorum, & divident quid portare quis debeat. Alii nullâ curioſitate*

Davidis pietas. Arcæ translatio. Mors Ozæ, & ejus cauſa.

curioſitate

rioſitate videant quæ ſunt in Sanctuario, priùs quàm involvantur, alioquin morientur. Nec ob eam tamen duntaxat cauſam morte mulctatum *Ozam* cenſet *Theodoretus*, quòd manum ad Arcam admoviſſet, verùm etiam quòd eam præter Legem plauſtro vehendam impoſuiſſet, cùm Deus juſſiſſet ut Sacerdotes eam humeris geſtarent. Hoc autem eos fefellit, quòd ea ſic emiſſa ab alienigenis nemini nocuit. Sed oportebat conſiderare, quod neque Legem noverant alienigenæ, neque aderant Sacerdotes, ut convenienter Legi eam portarent. Conjecturam ſuam *Theodoretus* firmat ex iis quæ ſequuntur in tranſlationis hujus hiſtoria. *Nam cùm cecidiſſet Oza, Rex veritus non tulit Arcam in Regiam, ubi divinum conſtruxerat Tabernaculum, ſed in domum* Obededom. ** Poſtquam autem vidit domum illam tribus Menſibus repletam omne genus benedictione, ſtatim eam tranſtulit in Regiam, non uſus plauſtro, ſed Sacerdotibus, Legi convenienter.* Unde I. *Paralipomenon* XV. legimus *Davidem* vocaſſe Sacerdotalium & Leviticarum familiarium Principes, hiſque verbis eos compellaſſe: *Sanctificamini cum fratribus veſtris, & afferte Arcam Domini Dei Iſraël ad locum qui ei præparatus eſt: Ne ut à Principio, quia non eratis præſentes, percuſſit nos Dominus, ſic & nunc fiat, illicitum quid nobis agentibus. Sanctificati ſunt ergo Sacerdotes & Levitæ, ut portarent Arcam Domini, ſicut præceperat Moyſes, juxta verbum Dei, humeris ſuis, in vectibus.* Arca itaque in Arcem Sion ſolemni ac religioſo ritu illata, & in Tabernaculo novo, quod ei *David* paraverat, depoſita eſt. Ad hanc tranſlationem referenda ſunt verba *Davidis* Pſalmo CXXXII. *Surge Domine in requiem tuam, tu & Arca ſanctificationis tuæ... Ecce audivimus eam in Ephrata, invenimus eam in campis Sylvæ;* id eſt, in colle Cariathiarim. (Illud enim nomen Urbem in confinio ſylvarum poſitam ſignificat.) *Quoniam elegit Dominus Sion; elegit eam in habitationem ſibi. Hæc requies mea in ſæculum ſæculi. Hic habitabo, quoniam elegi eam.* Eodem ſpectant Verſus illi Pſalmi LXXVII. *Et repulit Tabernaculum Silo; Tabernaculum ſuum, ubi habitavit in hominibus... Et repulit Tribum Joſeph; & Tribum Ephraim non elegit: Sed elegit Tribum Juda, Montem Sion quem dilexit.*

* Abeddara legit Theodoretus.

Regem coram Arca tripudia agentem cùm *Michol* uxor conſpexiſſet, ipſum deſpexit (*Neſciebat enim ſtimulos divini amoris:* ut Theodoreti verbis utar) eique peractis ſacrificiis & ceremoniis domum reverſo exprobravit quòd ſe morionem inſignem præſtitiſſet, ſervis ancilliſque illudendum. *David* pietatem contemptui haberi impatientiùs ferens, quàm ſe ipſum, ſuperbæ Mulieris levitatem coarguit, oſtenditque ſe nullis convitiis à ſinceræ devotionis fervore poſſe dimoveri. *Ante Dominum*, ait, *qui elegit me potiùs quàm patrem tuum, & quàm omnem domum ejus, & præcepit mihi ut eſſem Dux ſuper Populum Domini in Iſraël, & ludam, & vilior fiam, pluſquàm factus ſum, & ero humilis in oculis meis: & cum ancillis, de quibus locuta es, glorioſior apparebo.* Convitium non impunè tulit femina Princeps: Inſœcunditatis enim probro in perpetuum damnata eſt. *Neque tamen propter eam tantùm cauſam manſit ſterilis: Sed ut nullus regnaret ex eo ſemine* (ſcilicet Saülis) *Erat enim veriſimile, Populum fuiſſe prælaturum eum, qui utrinque fulgeret claritate generis.* Verba ſunt *Theodoreti* Quæſtione XIX. in Lib. II. Regum.

Promiſſiones Davidi à Deo factæ.

Sacerdotibus & Levitis Miniſteria ſua coram Arca fœderis, & coram Tabernaculo Domini, quod erat in Gabaon, *David* aſſignavit, ordine Eccleſiaſticæ Politiæ conſtituto. (I. *Paralipomenon* XVI. XXIII. XXIV. XXV. XXVI.) Cùm altâ pace frueretur, conſilium ſuum de Æde Deo conſtruenda *Natham* Prophetæ aperuit. Verùm reſponſum à Deo accepit, non ab ipſo bellis jamdudum aſſueto & multi ſanguinis effuſore, ſed à Filio Pacifico *Salomone* ipſi naſcituro, ſacrum illud opus perfectum iri, Thronum autem illius ſe in perpetuum firmaturum pollicetur. (II. *Regum* VII. I. *Paralipomenon* XVII. XXII.) De Chriſto & Eccleſia promiſſionem adjungens: *Ipſe*, inquit, *erit mihi in filium, & ego ero illi in patrem: Firmaboque Solium Regni ejus ſuper Iſraël in æternum... Et ſtatuam eum in Domo mea, & in Regno meo uſque in ſempiternum: & thronus ejus erit firmiſſimus in perpetuum.* Lege *Theodoretum Quæſtione* XXI. in *Lib.* II. *Regum.*

Davidis peccatum, & pœnitentia.

V. Ut admiranda eximiæ pietatis ſupra Reges omnes ſpecimina dedit *David* Rex, ita miſeranda humanæ infirmitatis præbuit exempla. Cùm *Joab* Exercitum in regionem Ammonitarum duxiſſet, Rabbam Metropolim obſeſſurus, *David* Hieroſolymis remanens, ibique in otium ſolutus, *Uriæ* Hethæi Centurionis, conjugem, inſignis ſpeciei feminam, cui nomen *Betſabea*, cùm ſe lavantem conſpexiſſet, ejus amore ſubitò correptus, accerſitam adulterio polluit: Ipſumque Maritum *Uriam*, iniquo pugnæ loco hoſtibus oppoſitum, Ammonitarum telis conficiendum curavit. Poſt natum filium in adulterio à *Nathane* Propheta correptus, peccatum ſuum cum gemitu confitetur. *Peccavi*, inquit, *Domino.* Vates pœnitentem conſolatur, remiſſum crimen denuntians, cujus tamen temporaneam pœnam Deus vindici daret. *Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum* (inquit) *non morieris. Verumtamen quoniam blaſphemare feciſti inimicos Domini, propter verbum hoc, filius qui natus eſt tibi morte morietur.* Non multò poſt extinctus eſt puer ex furtivo concubitu natus. (II. *Regum* XII.)

Domeſticæ Davidis calamitates.

VI. Pœnitentem Regem domeſticæ calamitates in expiationem duplicis peccati, fideique ac pietatis exercitationem affligunt. *Ammon* primogenitus ejus filius *Thamari* ſorori ſtuprum infert. *Abſalom* temeratæ ſororis pudicitiæ memor, *Ammonem* fratrem poſt biennium convivio exceptum, quo oves tondebantur tempore, à famulis ſuis interfici jubet. (II. Regum XIII.) *Abſalomum* apud *Tholomai* Regem Geſſur exulem *Joab* Militiæ Dux, Mulieris Thecuitis ſolertiâ, Hieroſolyma revocari curat. Aulæ nihilominus aditu, & conſpectu Regis ipſi per biennium interdictum, donec ſuccensâ *Joabi* ſegete hordeaceâ, ejus operâ ad colloquium & oſculum patris admiſſus eſt. (II. *Regum* XIV.) Conciliato Patre, auram captare popularem, & civium animos à patre abalienare, ſibi devincire cœpit. Accitu deinde in Conſilium *Achitophele* aſtuti ingenii viro, cujus ore velut ab Oraculo populus pendebat, Regnum paternum invaſit, Hebrone à Fœderatorum turba Rex conſalutatus. Conjurationis nuntio Hieroſolyma perlato, *David* territus, cum prætorianis cohortibus, & promiſcua multitudine pedes fugit, decem duntaxat concubinis ad Regiæ cuſtodiam relictis. Fugientem ſequebantur *Sadoc* Sacerdos, & Levitæ Arcam fœderis geſtantes; quam Rex in Urbem reportari juſſit. *Reporta*, inquit, *Arcam Dei in Urbem: ſi invenero gratiam in oculis Domini, reducet me, & oſtendet mihi eam, & Tabernaculum ſuum. Si autem dixerit mihi: Non Places: Præſto ſum, faciat quod bonum eſt coram ſe.* Porro David aſcendebat clivum olivarum *flens, nudis pedibus incedens, & operto capite*, ipſo habitu pœnitentiam profeſſus, cùm accepit *Achitophelem*,

Abſalomitica conjuratio. Davidis moderatio & patientia.

lem; virum conſilio metuendum, in *Abſalomi* partes tranſiiſſe. Deum orat ut vaferrimi hominis conatus irritos reddat. *Infatua quaſo*, inquit, *Domine, conſilium Achitophel.* Mox occurrentem ſibi *Chuſai* Arachitem, conſilio optimum, probatæque fidei virum, ſciſſis veſtibus, & capite cineribus conſperſo, quo ſuum de Regis calamitate luctum teſtaretur, *David* in Urbem ablegat, ubi ſimulato partium ſtudio, operam ſuam *Abſalomo* promittat, ſed perpetuò *Achitopheli* adverſus, Conſiliorum arcana ipſi *Davidi* per Sacerdotum filios prodat. (II. *Regum* XV.) Regi *Bahurim* uſque progreſſo occurrit *Semei*, *Gera* filius, *Sauli* cognatione conjunctus, ejuſque Majeſtatem, calumniis maledictis, quin & lapidibus aggreditur. *Abiſai* ulciſci injuriam parantem amputato nefarii hominis capite, *David* manum Dei agnoſcens, ejuſque juſtitiam adorans, prohibet ne vim ipſi inferat. *Dimitte eum*, inquit, *ut maledicat: Dominus enim præcepit ei ut malediceret David: & quis eſt qui audeat dicere, quare ſic fecerit? Ecce filius meus, qui egreſſus eſt de utero meo, quærit animam meam: Quantò magis nunc filius Jemini? Dimitte eum ut maledicat juxta præceptum Domini: ſi fortè reſpiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac hodierna.* (II. Regum XVI.) *Abſalom* Hieroſolyma ingreſſus, ad patris concubinas populo ſpectante ingreſſus eſt, quas inceſtu polluit. Nefarii conſilii auctor fuit *Achitophel*, ſperans fore ut exacerbatis hac contumeliâ animis, filius patri nuſquam reconciliaretur, hujus rei certus populus perduelli Principi firmiùs adhæreret, armaque contra Regem intrepidè capeſſeret. (II. *Regum* XVI.) Et hanc *Davidi* calamitatem, in pœnam adulterii & homicidii, *Nathan* prædixerat his verbis: *Itaque hæc dicit Dominus: Ecce ego ſuſcitabo ſuper te malum de domo tua, & tollam uxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, & dormiet cum uxoribus tuis, in oculis Solis hujus.* (II. Regum XII. II.)

Id eſt, cur ejus malum dimiſit, ut Davidi malediceret; ac Semei convitia ad Davidis caſtigationem & exercitationem ordinavit.

Mors Abſalomi.

Inito poſtmodum de belli ratione conſilio, *Chuſai* ſententiæ *Achitophelis* adverſatus, conſilium ejus, & impias in *Davidem* molitiones diſſipat, graveque periculum à Rege avertit. *Achitophel* conſilium ſuum ab *Abſalomo* poſtpoſitum indignatus, laqueo vitam ſibi adimit. (II. *Regum* XVII.) Commiſſo inter *Davidis* Exercitum & *Abſalomi* certamine, Davidici cæſis Abſalomitarum viginti millibus, cæteros in fugam cogunt. *Abſalom* perplexæ quercui hærente cæſarie, inter cælum & terram pendulus, tribus lanceis à *Joabo* confoditur, *Davidis* Regis mandata minimè curante, qui perduellem filium incolumem ſervari juſſerat. Inſignis victoria, recuperatum Regnum, Patrem de filii morte non ſolantur: In lacrymas & queſtus effunditur Majeſtate indignos, niſi pietas ipſos extorqueret. *Fili mi Abſalom*, inquit, *Abſalom fili mi, Quis mihi tribuat ut ego moriar pro te, Abſalom fili mi, fili mi Abſalom?*

David à Tribulibus ſuis Hieroſolyma reducitur, conjuratos ſibi conciliat, *Semei* veniam petenti parcit, & *Abiſai* ab ejus cæde cohibet. *Quid mihi*, inquit, *& vobis, filii Sarviæ? Cur efficimini mihi hodie in Satan? Ergòne hodie interficietur vir in Iſraël? An ignoro hodie me factum Regem, ſuper Iſraël? Et ait Semei: non morieris. Juravitque ei.* (II. Regum XIX.) Tumultuantibus Iſraëlitis, quòd in Rege reducendo priores non fuiſſent eorum partes, *Seba* filio *Bochri* ſeditionis auctore, *David* juſſit *Amaſa*, quem Ducem Exercitus conſtituerat, ut perduellem perſequeretur. Amaſam *Joabus* invidiæ & furoris æſtu percitus, ſimulatâ amicitiâ, dato oſculo, ſuavi ſub nomine fratris perfidiam occultans, interfecit. Mox Præfecturam Exercitus uſurpans, *Abelam* Urbem munitiſſimam, in quam ſe perduellis *Seba* receperat, obſidione cinxit. Comparatis ad mœnia diruenda bellicis inſtrumentis, Mulier ſapiens de civitate cum *Joabo* collocuta, civitatis libertatem, *Seba* capite ſtatim è muris projiciendo pacta eſt. Quod ubi eâ ſuadente ab obſeſſis præſtitum eſt, *Joab* ſigno receptui dato, obſidionem ſolvit. (II. *Regum* XX.)

Peſtilentia ob cenſum Populi à Davide inſtitutum.

VII. Novum *Davidis* peccatum novam calamitatem, non domeſticam modò, ſed publicam arceſſit. Cùm enim ambitione incitatus univerſi populi cenſum inſtituiſſet, famis, vel gladii, vel peſtis optio per *Gadem* Prophetam illi propoſita eſt: Famis, inquam, triennis, belli trimeſtris, aut triduanæ peſtilentiæ. Septem annorum fames II. *Regum* cap. ultimo, trium duntaxat annorum I. *Paralipomenon* XXI. proponitur. Sed primo loco ſeptem dicuntur, comprehenſis annis famis, quâ Iſraëlitæ quarto jam anno premebantur ob injuſtam Gabaonitarum cædem à *Saule* Rege patratam.... In poſteriori loco tres tantùm proponuntur, nullo ad præcedentes illos habito reſpectu. *Joſephus*, *Origenes*, *S. Ambroſius*, *Theodoretus*, alii, tres tantùm annos famis *Davidi* propoſitos aſſerunt. Nec plures habet Verſio LXX. Interpretum Lib. II. *Regum*. Peſtem *David* elegit, malum Regibus æquè ac ſubditis imminens, præfatus, *Melius eſſe incidere in manus Dei, quàm in manus hominum.* Immiſit ergo Dominus peſtilentiam in Iſraël, *de mane uſque ad tempus conſtitutum*, quâ perierunt *ſeptuaginta millia virorum.* Angelus majorem ſtragem editurus, Deo miſerente, *Davide* ſupplicante cohibetur. *Ego ſum*, inquit, *qui peccavi, ego iniquè egi: Illi, qui oves ſunt, quid fecerunt? Vertatur, obſecro, manus tua contra me, & contra domum Patris mei.* Interim Propheta Gad ad Davidem iterum miſſus, eum monet ut in *Aranna Jebuſæi* area altare conſtruat & ſacrificia offerat, quibus Deus placetur. *Aranna area* fuit in Monte Moria, in eo ipſo loco in quo *Iſaac* olim oblatus, & Templum poſtea conditum eſt. (II. *Paralipomenon* III. I.) Proinde Deus per Prophetam Altare juſſit ibi extrui à *Davide*, & victimas mactari. *David* mandato ſtatim obſecutus, *Arannam* adiit, virum ditiſſimum, ſibique amiciſſimum, qui non ſolùm aream, ſed & boves in holocauſtum, & plauſtra boum pro ligno, & triticum pro oblatione, Regi gratis obtulit. Sed *David* nonniſi de proprio holocauſta Deo offerre voluit. Emit igitur aream & boves *quinquaginta ſiclis argenti*, ut legitur II. *Regum* poſtremo capite, vel *ſiclis auri juſtiſſimi ponderis ſexcentis*, ut habetur I. Paralipomenon XXI, 25. *Davidis* Sacrificia ſibi accepta eſſe Deus oſtendit, holocauſtis igne cœleſti conſumptis. (II. *Regum* XXIV.)

Nonnullæ difficultates ſolvuntur.

VIII. Quæritur primò, Quis ſit iſtorum verborum ſenſus, *Immiſit Dominus peſtilentiam in Iſraël, de mane uſque ad tempus conſtitutum?*

Reſpondent nonnulli Commentatores, His verbis, *uſque ad tempus conſtitutum*, intelligi tempus illud, quod Deus ad peſtem futuram condixerat, id eſt, integrum triduum. Sed alii hanc interpretationem meritò rejiciunt. Nam ſtatim Verſu ſequenti legitur: *Cùmque extendiſſet manum ſuam Angelus Domini ſuper Jeruſalem, ut diſperderet eam, miſertus eſt Dominus ſuper afflictione, & ait Angelo percutienti Populum: Sufficit. Nunc contine manum tuam.* At Deus non diceretur miſertus Populi, & Angelum repreſſiſſe, ſi plaga jam omnis quam Deus fuerat comminatus, ab Angelo fuiſſet illata.

illata. Præterea, quicquid matutino tempori opponitur, ejuſdem diei pars eſſe debet; ſive ſit pars indefinita, ut *Ruth* II. 7. *De mane uſque nunc ſtat in agro* · ſive ſit definita pars, putà Meridies, ut III. Regum XVIII. 26. *Invocabant nomen Baal de mane uſque ad meridiem:* Aut Veſpera quod multò eſt frequentius, quia mane & veſpera ſunt diei partes maximè oppoſitæ. Sic Exodi XVIII. 13. *Sedit Moyſes ut judicaret populum, qui aſſiſtebat Moyſi à mane uſque ad veſperam.* Jobi IV. 20. *De mane uſque ad veſperam ſuccidentur.* Eccleſiaſtici XVIII. 26. *A mane uſque ad veſperam immutabitur tempus.* Actuum XXVIII. de S. Paulo dicitur: *Exponebat teſtificans Regnum Dei, ſuadenſque ei de Jeſu ex Lege Moyſi & Prophetis à mane uſque ad veſperam.* Itaque cùm legitur peſtis immiſſa fuiſſe *à mane uſque ad tempus conſtitutum*, haud dubiè tempus illud ad illum ipſum diem pertinet, cujus mane ipſi eſt oppoſitum. Sed quænam ſit illa pars diei, inter omnes non convenit. Septuaginta Meridiem intellexerunt, verteruntque: *Uſque ad prandii tempus.* Quos ſequuntur *Joſephus*, *Theodoretus*, & *Suidas* Chaldæus reddit: *A tempore quo immolatur juge ſacrificium, uſquequo adoleatur.* Syrus: *Uſque ad horam ſextam.* Arabs: *Ad horas ſex diei*; id eſt, ad meridiem uſque. *S. Hieronymus*, ſeu quiſquis eſt Auctor *Traditionum Hebraicarum* in Lib. II. Regum, *Tempus conſtitutum* interpretatur, *quando ſacrificium veſpertinum offerebatur.*

Quæritur ſecundò, quomodo conciliari poſſit locus II. *Regum* cap. XXIV. ubi dicitur *Davidem* ab *Arouna* emiſſe *aream & boves argenti ſiclis quinquaginta*: cum I. *Paralipomenon* XXI. 25. ubi dicitur emiſſe *Siclis auri juſtiſſimi ponderis ſexcentis?*

Reſponſio triplex afferri poteſt. Primò, *Davidem* pro area Altaris & bobus, dediſſe ſiclos argenteos quinquaginta: At verò poſtea pro tota area *Arounæ*, ut in ea à *Salomone* fabricaretur Templum, dediſſe ſiclos aureos ſexcentos. Altera reſponſio eſt S. Hieronymi, ſeu alterius potiùs Auctoris *Traditionum Hebraicarum in Libros Regum*, inter ejus Opera, *Davidem* ſolos boves quinquaginta ſiclis, & aream ſexcentis ſiclis comparaſſe. Illud in priore loco, hoc in poſteriore haberi. At hæc Reſponſio cum Textu ſacro non convenit. Priore enim loco non boum duntaxat, ſed & areæ pretium indicari manifeſtum eſt: *Emit ergo David aream & boves argenti ſiclis quinquaginta.* Tertia, eaque omnium optima Reſponſio eſt, hos quinquaginta ſiclos vocari *argenti*, id eſt pecuniæ: (Hebræi enim æquè ac Galli pecuniam *argentum* vocant.) Revera tamen fuiſſe aureos. Quinquaginta autem ſiclos aureos valere ſexcentos ſiclos argenti. Una enim libra, drachma, vel uncia auri valet duodecim argenteas, teſte *Platone* in *Hipparcho*, ubi *Socrates Hipparchum* ſic interrogat: *Si qui dimidiam auri libram impendit, duplum argenti reportet, dic utrum lucrum an jacturam fecerit?* Et reſpondet Hipparchus: *Jacturam ſanè, ô Socrates. Nam pro duodecuplo non niſi duplum auro ipſius rependitur.* Siclos itaque, quorum fit mentio in Paralipomenis, fuiſſe argenteos, qui tamen dicuntur auri, ratione materiæ, non ratione valoris. Quia in auro perſoluti ſunt: ſed ſinguli aurei pretio duodecim argenteos æquabant: ac proinde quinquaginta illi ſicli ſexcentis argenteis æquivalebant. His obſervatis, Hiſtoriam Davidis perſequamur.

Adoniæ conjuratio. Inauguratio Salomonis.

IX. *David* ſeptuagenarius adeo effœto fuit corpore, ut pannorum adjectione calefieri non poſſet. Unde ad eum fovendum *Abiſag* Sunamitis puella delecta eſt, quam Rex intactam reliquit. *Adonias* occaſione ex Patris infirmitate captatâ, *Joabi* & *Abiatharis* conſilio Regnum occupat. Qua de re *David* per *Nathan* Prophetam & *Betſabee* certior factus, *Salomonem* à *Sadoc* Sacerdote, *Nathane* Propheta, & *Banaia* filio *Joiada* Gihonem perductum, Regem ungi jubet. Quod audiens *Adonias*, ad Aram pro ſalute confugit, promiſſoque obſequio, veniam à *Salomone* obtinet. (III. *Regum* I.)

Extrema Davidis.

David imminente morte præparat neceſſaria ad ædificationem Templi, ac *Salomonem* ad illud extruendum hortatur, necnon ad Deum religioſè colendum, ejuſque Legem obſervandam. Mox recenſitâ *Joabi* perfidiâ in *Abnerum* & *Amaſam* Duces, necnon *Semei* virulenti conviciatoris ſcelere, jubet ut ipſos in ſepulchrum impunè deferri non ſinat. *Davidis* exemplo Principes ac Populus donaria plurima ad Templi ſtructuram conferunt. Tum precibus à *Davide* fuſis, laudibus Deo datis, oblatiſque Sacrificiis, *Salomon* ſecundò in Regem unctus eſt. (III. *Regum* III. I. *Paralipomenon* XXI. XXVIII. XXIX.)

X. Obiit *David*, non Regiâ tantùm Dignitate, ſed Prophetico etiam Munere inſignis, ut ejus Pſalmi probant, anno ætatis ſeptuageſimo, regni quadrageſimo. Regnavit enim Hebrone ſeptem annis, & Hieroſolymis annis triginta tribus. (III. *Regum* II. I. *Paralipomenon* XXIX.) Ipſius tumulo hoc inſcribendum Elogium, quod *Eccleſiaſtici* XLVII. legitur: *Quaſi adeps ſeparatus à carne, ſic David à filiis Iſrael. Cum leonibus luſit quaſi cum agnis: & in urſis ſimiliter fecit ſicut in agnis ovium in juventute ſua. Numquid non occidit Gigantem, & abſtulit opprobrium de gente? In tollendo manum, ſaxo fundæ dejecit exultationem Goliæ: Nam invocavit Dominum omnipotentem, & dedit in dextera ejus tollere hominem fortem in bello, & exaltare cornu Gentis ſuæ. Sic in decem millibus glorificavit eum, & laudavit eum in benedictionibus Domini, in offerendo illi coronam gloriæ: Contrivit enim inimicos undique, & extirpavit Philiſtiim contrarios uſque in hodiernum diem ..... In omni opere dedit confeſſionem Sancto, & Excelſo in verbo gloriæ. De omni corde ſuo laudavit Dominum, & dilexit Deum qui fecit illum: & dedit illi contra inimicos potentiam. Et ſtare fecit Cantores contra Altare, & in ſono eorum dulces fecit modos. Et dedit in celebrationibus decus, & ornavit tempora uſque ad conſummationem vitæ, ut laudarent Nomen Sanctum Domini, & amplificarent mane Dei ſanctitatem. Dominus purgavit peccata ipſius, & exaltavit in æternum cornu ejus: Et dedit illi teſtamentum Regni, & ſedem gloriæ in Iſraël.*

ARTICULUS III.

De Salomonici Regni initiis.

In Adoniam & conjurationis ejus conſocios Salomon animadvertit.

I. SAlomone Regnum ineunte, *Adonias* ejus frater, intercedente Bethſabee, *Abiſag* Davidis olim concubinam, quæ caſta manſerat, in uxorem ab ipſo poſtulavit; quem propterea ut affectati Regni reum *Salomon* interfici juſſit. *Abiatharem* Sacerdotem è poſteris *Heli*, conjurationis reum, Sacerdotio exutum, in agrum ſuum relegavit, donatâ illi vitæ uſurâ & membrorum incolumitate, quòd Arcam Domini coram *Davide* portaſſet, ejuſque laborum fuiſſet particeps. In locum *Abiatharis* unctus eſt *Sadoc* ex poſteris Phinees. *Joab* ſibi metuens ad Tabernaculum

bernaculum Domini confugit, Aramque complexus, cùm inde amoveri non poſſet, à *Banaia* filio *Joiadæ* juſſu Regis interfectus eſt, qui & eundem *Banaiam* Exercitus Ducem conſtituit, *Semei* quoque, qui *Davidem* convitiis laceſſiverat, pœnas dedit. Hieroſolymis enim ingreſſus contra Regis mandata, fidemque juramento firmatam, capitis damnatus eſt. Sic conjurationis Auctoribus è medio ſublatis, tranquillum Regnum *Salomon* obtinuit. (III. *Regum* II.) Pharaonis Ægypti Regis filiam uxorem duxit. Gabaone, ubi erat Tabernaculum fœderis, & Altare à *Moyſe* conſtructum, mille holocauſta obtulit. Ibi optione ei in ſomnis datâ petendi quod vellet, ſapientiam elegit, & à Deo obtinuit his eum verbis compellante: *Quia poſtulaſti verbum hoc, & non petiſti tibi dies multos, nec divitias, aut animas inimicorum tuorum; ſed poſtulaſti tibi ſapientiam ad diſcernendum judicium; ecce feci tibi ſecundùm ſermones tuos; & dedi tibi cor ſapiens & intelligens, in tantum ut nullus ante te ſimilis tui fuerit, nec poſt te ſurrecturus ſit. Sed & hæc quæ non poſtulaſti, dedi tibi: Divitias ſcilicet & gloriam, ut nemo fuerit ſimilis tui in Regibus cunctis retro diebus.* Primum ſapientiæ cælitus conceſſæ ſpecimen in Judicio duarum mulierum meretricum de infante recèns nato litigantium dedit. Infantem vivum per medium gladio diſcindi juſſit, earum affectum exploraturus, & utrique partem tribui. Germana parens, commotis viſceribus, pueri necem deprecata eſt. *Obſecro*, inquit, *Domine, date illi infantem vivum.* Altera è contrario: *Nec mihi*, inquit, *nec tibi ſit, ſed dividatur.* Rex veram eſſe matrem ex affectu conjiciens, dari illi infantem vivum decrevit. Cujus fama Judicii magnam ipſi auctoritatem & reverentiam apud ſubditos conciliavit. (III. *Regum* III.) Cæleſtem illam ſapientiam his verbis deſcribit Spiritus Sanctus: *Dedit quoque Deus ſapientiam Salomoni, & prudentiam multam nimis, & latitudinem cordis, quaſi arenam quæ eſt in littore Maris. Et præcedebat ſapientia Salomonis ſapientiam omnium Orientalium & Ægyptiorum, & erat ſapientior cunctis hominibus, & erat nominatus in univerſis gentibus per circuitum. Locutus eſt quoque Salomon tria millia parabolas; & fuerunt carmina ejus quinque & mille. Et diſputavit ſuper lignis, à cedro, quæ eſt in Libano, uſque ad hyſſopum, quæ egreditur de pariete; & diſſeruit de jumentis, & volucribus, & reptilibus, & piſcibus. Et veniebant de cunctis Populis ad audiendam ſapientiam Salomonis, & ab univerſis Regibus terræ, qui audiebant ſapientiam ejus.* (III. Regum IV.) Porrecto à *Gaza* Palæſtinorum ad *Euphratem* uſque ad Ægypti terminos Imperio, ſumma pace fruebatur, opibus immenſis, rerum omnium copiâ, vicinorum Regum amicitiâ ſecurus, cùm de Templi fabrica cogitavit. Inito cum *Hiramo* Rege Tyri fœdere, materias ad ſtructuram certis conditionibus ab ipſo obtinuit. (III. *Regum* V.)

Sapientia divinitus infuſa Salomoni.

CAPUT VI.

DE HISTORIA QUARTÆ Ætatis, ut ab Hebræis confirmata vel interpolata.

ARTICULUS I.

De Moſis Hiſtoria.

I. EZECHIELUS Tragicus Hebræorum Poëta, Hebræorum Exitum ex Ægypto, duce *Moyſe*, explicat in Dramate quod Ἐξαγωγὴ inſcribitur, cujus fragmenta refert *Euſebius* Lib. IX. *Præparationis Evangelicæ* cap. XXIX.

Hebræorum exitus ex Ægypto, ex Ezechiele Tragico.

Ut Pharao patriis extulit laribus gradum,
Rigido Phalanges ære metuendas agens,
Equitumque turmas, & graves currus trahens,
Tot illa ferro millium facies minax,
Alis, ſimùlque Ducibus horrorem ciet.

. . . .

Ut nudus acies vidit Hebræus novas,
Ferale ſubitò exclamat, ac cælo manus,
Oculoſque tendens, patrium Numen vocat.
Circùm tumultu cuncta malè ſano fremunt.
At verò noſtri gaudio ingenti natant,
Beelſephontis quà procul ſe ſe objicit,
Adverſa caſtris caſtra terrorem movent.
Sed quando pronum Phœbus inclinat diem,
Conſerere pugnam mane ſub primum placet,
Armis & acri Militum fretis manu.
At ecce Pharios territat monſtris Deus.
Ingens columna nubibus denſis coit,
Fixoque Hebræos inter ac noſtros pede,
Sublimis hæret. Ductor hic Virgam arripit,
Quâ tot gementem merſit Ægyptum malis.
Noſtrumque fregit mille portentis genus.
Arripit & alti verberat dorſum Maris.
Diſcedit ictu Pontus, & ſalſas gradu,
Subit incitato Populus Iſacidum plagas.
At nos fugaces voce ſublatâ ſequi,
Mediaque nocte quam prait Moſes viam,
Hanc ultrò premere. Gravior at ſubitò rota,
Vinctoſque currus pondus inſolitum tenet.
Ingens repente fulgor è cælo micat,
Ardetque flammæ ſimilis. Auxilium Deus,
Deus ipſe miſeris dexter auxilium tulit.
Iſacia ripis ſteterat adverſis Phalanx.
Immane Pharios unda jam circùm latrat.
Fugiamus eheu, Miles exclamat, Deus
Suos potente dextrâ Hebræos tegit,
Ferale nobis ultor exitium creat.
Dum loquitur, alto clauditur fluctu via,
Totaſque Rubrum copias haurit Mare.

II. *Demetrius*, patria quoque Hebræus, de Iſraëlitarum exitu ex Ægypto, de Maris Rubri tranſitu, de ligno quodam in amariorem fontem immiſſo, qui ſubitò aquâ ſuaviore fluere cœperit, de duodecim aquæ fontibus cum ſeptuaginta palmarum caudicibus ad Elymum inventis, &c. eadem commemorat, quæ ab ipſo *Moſe* in Sacris Literis traduntur, teſte *Euſebio* Lib. IX. *Præparationis Evangelicæ* cap. XXIX.

Demetrii Hebræi Scriptura cum Moſe conſenſus.

III. *Jo-*

Joſephi error in Moſis Hiſtoria.

III. *Joſephus* Libro II. *Antiquitatum Judaicarum* cap. ultimo, tranſitûs Hebræorum per Mare Rubrum Hiſtoriam narrat. *Moyſem* ſumptâ virgâ Deo ſupplicaſſe ait eâ orationis formulâ, qualem uſurpare potuit, quam pro more Hiſtoricorum ipſi tribuit, ſed quam *Moſes* ipſe ſilentio præterit. Scribit Moyſem *Mare virga percuſſiſſe, quo ictu repente ſciſſum, & retrorſum ſe recipiens, nudum ſolum Hebræis ad fugam capeſſendam reliquit.* At Scriptura Sacra non ait *Moyſen* Mare percuſſiſſe, ſed elevaſſe duntaxat manum ſuper Mare, prout Deus juſſerat. Exodi XIV. 16. *Tu autem eleva virgam tuam, & extende manum tuam ſuper Mare, & divide illud.* 21. *Cùmque extendiſſet Moyſes manum ſuper Mare, abſtulit illud Dominus flante vento vehementi.* 27. *Cùmque extendiſſet Moyſes manum contra Mare, reverſum eſt primo diluculo ad priorem locum.*

Joſephus Miraculum, quod in tranſitu Maris Rubri contigit, quodammodo elevat, in dubium revocans an in Dei ſupra naturæ vires operantis voluntatem & omnipotentiam, an in cauſas naturales, receſſus Maris Rubri, quo iter Hebræis in adverſum littus pateret, ſit refundendus; & ſimile quid *Alexandro Magno* contigiſſe offerit: Ac demum lectoris judicio totum id permittit. *Nemo autem*, inquit, *mirari debet tanquam incredibilia, ſi priſcis hominibus, & ad malitiam etiam tum rudibus, de ſalute periclitantibus via per Mare patuit, ſive Dei voluntate, ſive natura ſponte: Quandoquidem heri & nudiuſtertius Alexandri ductu Macedonibus Pamphilium Mare ceſſit, & aliam viam non habentibus illac iter apparuit, cum Deus ejus operâ ad deſtruendum Perſarum Imperium uti decreviſſet: Id quod omnes teſtantur, qui res geſtas illius Regis ſcripto prodiderunt. Sed de his, ut cuique libet, ita ſentiat.* Nihilominus *Joſephum* excuſant Viri Eruditi, quibus videtur ad captum Ethnicorum, quibus ſcribebat, ſe attemperaſſe, ut probabilia quoquo modo redderet, quæ ipſe ſine dubitatione credebat. Atque illos tacitè accuſare imprudentiæ, qui ſimilia miraculis ex profanis Scriptoribus offerant, eiſque non ægrè præbeant aſſenſum, & Divinis tamen Literis fidem negent. Sed de hoc fuſiùs in Diſſertationibus.

Hebræorum fabulæ.

IV. Fabulantur Hebræi, *Aminadab* Principem Tribus Juda primùm in viam diviſi Maris ſe dediſſe, reliquis hæſitantibus, ac propterea Tribum Judæ Principatum ſuper cæteras promeruiſſe. At *Joſephus Moyſi* hanc laudem defert Lib. II. *Antiquitatum* cap. ultimo. *Moſes autem*, inquit, *videns adeſſe Deum, & mare de ſuo loco ceſſiſſe, primus progreditur, hortatus Hebræos ut alacriter ſequantur per viam divinitus datam, & læti præterito periculo gratias agant ob tam incredibilem ſalutis rationem tam ſubito exortam. Illi verò divinâ ope freti, impigrè ſubſequuntur.* Et *S. Hieronymus* hanc Hebræorum Traditionem fabulam appellat Commentario in cap. XI. Oſee. *Tradunt*, inquit, *Hebræi hujuſmodi fabulam: In exitu Iſraël ex Ægypto, quando ex alia parte Mons, ex alia Rubrum Mare, & ex alia Pharaonis cingebatur Exercitus, & incluſus Populus tenebatur, cæteris Tribubus deſperantibus ſalutem, & aut reverti in Ægyptum, aut bellare cupientibus, ſolus Juda fideliter ingreſſus eſt Mare: Unde & Regnum meruit accipere; & hoc eſſe quod nunc dicatur; Judas teſtis ſermonum Dei, & aſtipulator ac vindex, deſcendit cum Deo in Mare, & inter Sanctos fuit fideliſſimus, ut verbis jubentis crederet Dei. Hæc illi dicunt.*

Totum Mare Rubrum à Hebræis tranſmiſſum.

V. Rabbini quidam commenti ſunt filios Iſrael non totum Mare Rubrum tranſmiſiſſe, ſed ducto intra illud longo circuitu ſeu ſemicirculo, demum ad littus, unde progreſſi fuerant, reduiſſe.

A Hoc figmentum, quod & *Toſtatus* & *Petrus Burgenſis* ſecuti ſunt, hoc uno Scripturæ Sacræ teſtimonio ſatis refellitur, Numerorum XXXIII. 8. *Profectique de Phihahiroth, tranſierunt per medium Mare in ſolitudinem.* Sed ne ipſos inauditos damnare videamur, hanc Quæſtionem in Diſſertationibus diſcutiemus.

Duodecim viæ in Mari Rubro apertæ non fuerunt.

VI. *R. Aben-Eſra*, aliique Hebræi, quos *Origenes Homiliâ* V. *in Exodum*, *S. Epiphanius Hæreſi* LXIV. *Petrus Comeſtor*, *Toſtatus*, & *Genebrardus* ſecuti ſunt, offerunt non unicam in Mari viam patefactam, ſed duodecim pro numero Tribuum.
B Quod illo verſu Pſalmi CXXXV. confirmari putant, *Qui diviſit Mare Rubrum in diviſiones.* At fabulam illam ſatis refellit Scripturæ Sacræ ſilentium; unius viæ latitudo ſufficiens ad tranſitum Populi; unicæ viæ mentio Sapientiæ X. 17. 18. *Deduxit illos in via mirabili..... Tranſtulit illos per Mare Rubrum, & tranſvexit illos per aquam nimiam.* Et cap. XIX. 7. *Ex aqua, quæ ante erat, terra arida apparuit, & in Mari Rubro via ſine impedimento.* Denique *Theodoretus* Quæſtione XXV. in *Exodum* commentum iſtud rejecit. *Quidam ferunt*, inquit, *diviſum fuiſſe Mare Ru-*
C *brum duodecim ſectionibus, & unamquamque Tribum ſeorſim tranſiiſſe, idque putant Beatum David his verbis dixiſſe:* Qui diviſit Mare Rubrum in diviſiones. *Ego verò exiſtimo bifariam tantùm Mare fuiſſe diviſum, quemadmodum Scriptura Divina docet, dicens:* Aqua autem erat illis murus à dextris, & murus à ſiniſtris: *Latamque viam fuiſſe, & numero tranſeuntium convenientem.* Deduxit enim, *inquit*, eos in abyſſo, ſicut in deſerto. *Quod videtur indicare amplitudinem viæ patentis: Non tamen ille prior intellectus rationibus pietatis adverſatur. Utrumque enim eſt opus divi-*

Exod. 14. Pſalm. 135.

D *num & admirandum. Sequi tamen debemus Sacræ Scripturæ veritatem.* Et in Pſalmi CXXXV. verſ. 13. *Nonnulli*, inquit, *Judæorum fabulas ſecuti, dixerunt diviſiones Mari Rubro æquales numeri cum duodecim Tribubus factas eſſe, quoniam Propheta non diviſionem, ſed diviſiones dixit. Oportebat autem ſcire ipſos Mare bifariam ſectum, ac duo ex uno facta fuiſſe. Nam aqua ipſis murus erat à dextris, & murus à ſiniſtris. Quapropter ſectionem Maris in duas partes diviſiones appellavit.*

Errata Joſephi.

VII. Eorum quæ in quinta manſione, ſcilicet in *Mara* contigerunt, narratio multifariam à
E *Joſepho* eſt interpolata Lib. III. *Antiquitatum*, cap. I. *Recentem hanc lætitiam*, inquit, *ex inſperato accepta ſalutis offuſcavit nonnihil itineris moleſtia, quo per deſerta in Sina Montem ducebantur: Quòd emetienda eſſet regio difficilis propter ciborum & aquarum extremam inopiam, & ne brutis quidem alendis, nedum hominibus idonea. Erat enim tota ſqualida, & nihil omnino humoris habens, unde fructus provenire ſolent. Talem autem viam neceſſariò ſunt ingreſſi, cùm aliam non poſſent: Deferebantque ſecum aquam priuſquàm Deſertum intrarent hauſtam. Duce ita præmoniente. Quâ*
F *abſumptâ, puteos magno labore, propter duritiem terræ, fodientes aquabantur: Ac ne ſic quidem vel ſatis bonam, vel quantùm ſufficeret, inveniebant. In hunc modum iter facientes, perveniunt primâ veſperâ in locum quemdam, cui propter aquas vitioſas nomen fecerant Mar, amarorem vocabulo ſignificante: Ibique laſſi de via, & commeatu quoque jam abſumpto inopiam ſentire incipientibus, divertere placuit. Invitabat ad manendum puteus fortè repertus, qui tametſi tantis copiis non poſſet ſufficere, nonnihil tamen ſolatii propter naturam regionis præbebat. Audiebant enim nihil aquæ in progreſſu ſe inventuros. Hæc ipſa quoque amara fuit, & nulli potabilis, non homini ſolum, ſed ne*

 jumento

jameato quidem..... Ad preces igitur verſus erat ut Deus mutatâ aquâ ex vitioſa potabilem reddat: Quo annuente hanc gratiam, arripit fruſtum ligni fortè ibi jacens, & medium per longitudinem ſciſſum in aquam mitteat, doces Hebræos Deum exauditis precibus pollicitum daturum ſe aquam deſiderantibus, ſi gnaviter juſſa peragerent. Quibus rogantibus, quid facto opus ſit ut aqua mutetur, jubet robuſtiſſimum quemque certatim puteum exhaurire, docens majore parte evacuatâ, reliquum potabile fore, quæ facto aqua agitatione continuatâ purior redditâ, potum jam non aſperaaadum multitudini exhibuit.

In multis peccat hæc *Joſephi* narratio. Primò ait, Iſraelitas talem viam neceſſariò ingreſſos eſſe, cùm aliam non poſſent. Id verò falſum eſt. Poterant enim ingredi Palæſtinorum viam, etiam poſt tranſgreſſum Arabicum Sinum, itinere ad Occidentem reflexo: Sed columna ignis & nubis aliò docebat. Secundò, puteos effoſſos indicat, præter Scripturæ Sacræ fidem, quæ putei non meminit, niſi *Numerorum* xxi. 16. poſt quadraginta fermè annos. Tertiò ait, Hebræos *primâ veſperâ* perveniſſe in *Mara*, repugnante Scripturâ, quæ poſt triduum duntaxat ipſos illuc perveniſſe teſtatur, Exodi xv. 22. *Tulit autem Moyſes Iſrael de Mari Rubro, & egreſſi ſunt in Deſertum Sur: Ambulaveruntque tribus diebus per ſolitudinem, & non inveniebant aquam. Et venerunt in Mara.* Et Numerorum xxxiii. 8. *Et ambulantes tribus diebus per deſertum Etham, caſtrametati ſunt in Mara.* Quartò, commeatum tunc abſomptum falsò ſcribit; cùm Manna pluere cœperit deficiente commeatu, quod ante decimumquintum diem ſecundi Menſis non contigit, ut Scriptura teſtatur *Exodi* xvi. 1. cùm autem ad *Mara* perventum eſt, decimus ad ſummum dies ab exitu ex Ægypto numerabatur. Præterea, ſecum pugnat *Joſephus*, qui Hebræos ſufficientem ad triginta dies commeatum ex Ægypto extuliſſe aſſerit Lib. ii. *Antiquitatum*, cap. v. *Cùmque*, inquit, *nihil per viam invenirent propter ſolitudinem, maceratâ farinâ, & modico calore in ſpeciem panis ſolidatâ ſe ſuſtentabant: Quo victu per triginta dies ſunt uſi: Neque enim plus commeatûs ex Ægypto extulerant: Atque eum ipſum parcè diſpenſabant ad neceſſitatem magis quàm ad ſatietatem.* Quintò, ſcribit Hebræos audiviſſe, nihil aquæ in progreſſu ſe inventuros. Unde verò id audiverunt in deſerto, ubi nemo homo occurrebat? Nonne in proxima ad *Elim* Manſione duodecim fontes repererunt? Sextò, ait *Moſem* arripuiſſe fruſtum ligni fortè ibi jacens, quaſi id caſu factum ſit: cùm Scriptura teſtetur Deum *oſtendiſſe ei lignum, quod cùm miſiſſet in aquas, in dulcedinem verſa ſunt.*
Exod. xv. 25. Septimò, ait *Moſem* medium ligni per longitudinem ſciſſum in aquam miſiſſe. De qua ſciſſione Scriptura Sacra ſilet. Octavò, quaſi ſola ligni à Deo indicati virtus, ejuſque in aquam injectio, ſecundùm divinum mandatum, ad eam dulcem & potui aptam reddendam non ſuffeciſſet, comminiſcitur aquam ex puteo illo ſuo evacuatione & continuâ agitatione dulcem factam eſſe. Qua in re non ſolùm contra Scripturæ fidem, ſed & contra Phyſicam peccat *Joſephus*. Quis enim neſcit agitationem quidem reddere aquam limpidiorem; non verò ejus naturalem qualitatem mutare, ut ex amara dulcis fiat? Alioquin maris aquæ poſt tempeſtatem potabiles eſſent: Nec unquam nautis deeſſent aquæ potabiles: Si quidem aquas maris multâ agitatione dulces & potui aptas efficere poſſent.

VIII. Idem *Joſephus* de ſexta Manſione in *Elim* verba faciens, hiſtoricam veritatem ſuis

A commentis inquinat. *Hinc*, inquit, *caſtris motis, pervenerunt Elim, agrum, ut primo aſpectu è longinquo videbatur, non malum. Ferebat enim palmas. Ut verò propiùs eſt ventum, fefellit omnem expectationem: Palmæ enim non plures erant quàm ſeptuaginta, eæque non admodum proceræ propter loci ariditatem. Nam ne à fontibus quidem rigabantur, qui duodecim eo loco erant, ſed non ita largi ut emiſſis rivulis humiditatem terræ ſubminiſtrarent. Quare ad egerendam arenam verſi, ita nullas venas incidere poterant, & ſi quid modicum diſtillaret, foſſione turbatum inutile ad potum reddebatur. Arbores quoque non multum fructum ferebant propter*
B *eandem aquarum inopiam. Quamobrem exortum eſt murmur multitudinis contra Ductorem, omnem miſeriæ ſuæ cauſam in illum unum conferentis. Triginta enim dierum itinere confecto, commeatum omnem, quem ſecum extulerant, jam abſumptum deſiderabant.* In duobus errat *Joſephus*. Arbores non proceras, non rigatas aquis; fontes non copioſos & abundantes: arenoſum locum, egeſtas foſſione arenas, de ſuo prodit, Scripturâ Sacrâ nullatenus ſuffragante, *Philone* repugnante *Lib. de Vita Moſis*, nec non *Ezechiele* Poëta in ſua Eductione, ubi de palmis, fontibuſque duodecim hæc habet,
C ab *Euſebio Lib.* ix. *Præparationis Evangelicæ* cap. xxix. deſcripta.

Quàm lætus illic, molle quà ſpirans nemus
Vallem coronat, obtulit ſe ſe locus,
Attende Moyſes; nam vel hinc ſedem quoque
Spectare poſſis. Inde ſe primùm extulit
Columna flammæ ſimilis, ac ſignum dedit.
Mox viride opaco cernitur pratum ſolo,
Liquidique latices: Quippe luxurians humus.
Petra ex eadem fonte duodeno ſcatet.
Septena decies palma robuſtis viret
D *Subnixa truncis, atque fœcundos agens*
Sublimè ramos tollit; atque undis ferax
Abundè pecori pabulum tellus creat.

Secundò, in eo errat *Joſephus*, quòd murmur Populi ad octavam Manſionem, ſcilicet, ad Deſertum *Sin* excitatum, ad ſextam intempeſtivè referat, Manſione ſeptimâ prætermiſsâ.

IX. *Ezechielus* Avem quamdam Iſraelitis in eadem Manſione oblatam memorat, quam ſic deſcribit: Ezechieli Poëtæ figmentum.

E *Occurrit etiam aliud animantis genus,*
Monſtrique ſimile, nemini viſum antea.
Inuſitatâ mole geminatam ferè
Adæquat Aquilam: Multiplex pennæ color
Subinde mutat, purpurâ pectus rubet.
Miniata rutilant crura: Villoſam aureo
Profunda veſtit pluma cervicem croco,
Subflavus extat oculus; in medio teres
Papilla cocco ſimilis ardenti micat.
Vocem ore mittit omnium ſuaviſſimam.
Atque is volucrum facilè ſe Regem probat.
Sic omnis illum trepida ſubſequitur cohors,
F *Ipſe ubi altum Taurus attollens caput,*
Princeps citato graditur exultans pede.

Quæ cùm in Scriptura Sacra non referantur, figmenta Poëtica cenſenda ſunt.

X. *Joſephus* Lib. iii. cap. i. de Manna ſic loquitur: *Dum Moyſes precabundus palmas attollit, ros de cælo delabitur: Qui cùm manibus ejus hærens concreviſſet, ſuſpicatus ille hanc quoque alimoniam à Deo demitti, deguſtat, lætuſque re compertâ, turbam ignaram & putantem hyberna tempeſtate ningere monet opinione falli, nec vulgarem rorem de cælo deſcendere, ſed alimoniam quæ ope*

alia deſtitutos periculo famis eximeret: Ac mox prægustatum offers, ut experto crederent. 1. Precum *Moyſis*, cùm primùm Manna decidit, nulla in Scriptura mentio. 2. Nec ros in Manna concreſcebat, nec erat materia Mannæ, ſed ſimul cum Manna depluebat. (Numerorum xi. 9.) *Cùmque deſcenderet nocte ſuper caſtra ros, deſcendebat pariter & Man.* 3. In manus Moyſis non allabebatur ut concreſceret, ſi quidem non intra caſtra, ſed in circuitu caſtrorum cadebat. (*Exodi* xvi. 13.) 4. Non ſolùm ſuſpicatus eſt *Moyſes* hanc alimoniam à Deo immitti, neque opus fuit ut illud guſtu experiretur; ſiquidem divinâ revelatione & recenti promiſſione ea de re certiſſimus erat.

Exod. xvi. 4. 5.

Hebræorum fabuloſa Traditio.

XI. Tradunt Hebræi, Aquam quæ ex petra Montis *Horeb* à *Moyſe* percuſſa manavit, totis quadraginta annis, quibus peregrinati ſunt in Deſerto, tanquam fluvium per omnes Manſiones jugiter profluxiſſe. At hoc ipſorum figmentum refellit nova penuria aquæ in trigeſima-tertia Manſione Cades, & murmur graviſſimum Populi inde excitatum. (*Numerorum* xx.)

Error multiplex Joſephi.

XII. *Joſephus* Lib. iii. *Antiquitatum* cap. iii. & iv. de Lege *Moyſi* à Deo data in Monte Sinaï ita ſcribit: *Interea dum his locis Populus haret, Moyſes pro concione ait, Se ire in Montem Sina collocuturum cum Deo, & aliquid utile eis inde reportaturum: Jubetque ut ipſi interim in propinquo caſtrametentur, viciniores Deo futuri. His dictis, aſcendit Sina Montem... Hebræi verò juxta mandatum Prophetæ motis caſtris, radices Montis occupant, ſuſpenſis animis, quidnam boni, ita ut promiſerat, eſſet à Deo reportaturus: Atque interim dum Doctorem ſuum expectant, feſtos dies agebant, caſtitatem ſervantes tum in cæteris, tum abſtinendo à congreſſu mulierum per triduum, ſicut juſſi fuerant, & aſſiduis precibus Deum ſollicitantes, ut propitius Moyſen excipiens, donum ſibi per eum aliquod mitteret, quod ad vitam bene ac feliciter degendam conducibile foret. Interim & victu ſumptuoſiore utebantur, & ornatu ſplendidiore unà cum uxoribus ac liberis excolebantur: Atque in hunc modum duabus diebus inter epulas exactis, appetente jam tertiâ, nubes primùm præter ſolitum ſupra tota caſtra Hebræorum ſublimis pependit, tentoria quàm latè patebant, contegens, reliquum cælum circumquaque clarâ ſerenitate obtinente: Procella deinde cum imbre vehementi ruebant, & fulgura ſimul crebrò micantia terrebant, fulminaque eliſa ſignificabant, Moyſem ex ſententia cum Deo propitio conveniſſe. Hæc lecturi, ut cuique placuerit, accipiant, mihi certè fas non fuit diſcedere ab illis, quæ in Sacra Hiſtoria conſcripta habentur. Cæterum Hebræi viſâ inſolitâ tempeſtate, ejuſque horrendo ſtrepitu aures feriente, ſupra modum turbabantur. Nam & rei novitas terrebat, & rumor vulgatus de Monte quòd crebrò Deus eum inviſeret. Quamobrem continebant ſe intra tabernacula mœſti, putantes actum de ſalute Moyſis, & illo per iram Dei ſublato, ſe quoque ſimile exitium manere.*

Ab hiſtorica veritate, prout in Scriptura Sacra narratur, multifariam diſcedit *Joſephus*, in hoc uno capite, in quo ſe ab ea non diſceſſiſſe conteſtatur. Primò, *Moyſem* triduò in Monte cum Deo colloquentem latuiſſe fingit, quem identidem à Deo ad Populum deſcendiſſe Scriptura teſtatur. *Exodi* xix. Secundò, cùm Deus juſſerit ſanctificari Populum in diem tertium, & ab uxoribus abſtinere; ipſe victum ſumptuoſiorem, epulaſque, quaſi ad illum ſanctificationis apparatum conducentes, de ſuo addit. Tertiò, ait *Moyſem* Populo ſpopondiſſe, ſe aliquid boni in ejus utilitatem reportaturum, Populumque Deum triduò exoraſſe, ut propitius *Moyſem* excipiens, donum ſibi per eum aliquod mitteret. Qua de re nihil prorſus in Scriptura Sacra legitur. Quartò, ait, appetente jam tertiâ die nubem præter ſolitum ſupra tota caſtra Hebræorum ſublimem pependiſſe, tentoria quàm latè patebant contegentem. At Scriptura Sacra nubem operuiſſe Montem duntaxat, non caſtra, teſtatur. Exodi xix. 16. *Jamque advenerat tertius dies, & mane inclaruerat, & ecce cœperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes denſiſſima operire Montem.* Et ſi nubes caſtra operuit, id inſolitum non fuit... Quintò, omiſit ſonitum buccinæ, cujus *Moyſes* ipſe meminit ibidem: *Clangorque buccinæ vehementiùs perſtrepebat.* Et verſ. 19. *Et ſonitus buccinæ paulatim creſcebat in majus, & prolixiùs tendebatur.* Sextò, *eliſa fulmina* ſubſtituit loco ignis & fumi quaſi de fornace aſcendentis. Exodi xix. 16. *Totus autem Mons Sinai fumabat: eò quòd deſcendiſſet Dominus ſuper eum in igne, & aſcenderet fumus ex eo quaſi de fornace: eratque omnis Mons terribilis.* Septimò, ait Iſraëlitas continuiſſe ſe intra tabernacula mœſtos, putantes actum de ſalute *Moyſis*. At Scriptura eos extra tabernacula ad radices Montis ſtetiſſe teſtatur, Exodi xix. 17. *Cùmque eduxiſſet eos Moyſes in occurſum Dei de loco caſtrorum, ſteterunt ad radices Montis... Moyſes loquebatur, & Deus reſpondebat ei.*

Philonis & Hebræorum errores circa adorationem Vituli aurei.

XIII. *Joſephus* Vituli aurei fabricationem & adorationem diſſimulat. *Philo* Lib. iii. *De Vita Moſis*, culpam in paucos improbos rejicit. *Cùm*, inquit, *Moſes aſcendiſſet in Montem, ibique aliquot diebus ſine arbitris colloqueretur cum Deo, quidam inconſtantes, tanquam orbati Principe, abſentiam ejus verterunt in impietatis occaſionem, oblitique Dei veri, cœperunt figmenta Ægyptiaca æmulari, facto juvenco aureo, ad imitationem animalis ejus regionis ſacratiſſimi.* Rabbi *Selemo* culpam refert in Proſelytos Ægyptios, cultui Apidis à teneris addictos. *Tanchuma* Ægyptios Magos duos *Janem* & *Jambrem* ſceleris auctores facit. Quæ figmenta contra Hiſtoriæ Sacræ veritatem diſertè pugnant, *Exodi* xxxii. ubi crimen adorati Vituli Iſraëlitico Populo, non paucis improbis, aut Proſelytis tribuitur. Verſ. 1. *Videns autem Populus quòd moram faceret deſcendendi de Monte Moyſes, congregatus adverſùs Aaron dixit: Surge, fac nobis Deos qui nos præcedant: Moyſi enim huic viro qui nos eduxit de Terra Ægypti, ignoramus quid acciderit. Dixitque ad eos Aaron: Tollite inaures aureas de uxorum, filiorumque & filiarum veſtrarum auribus, & afferte ad me. Fecitque Populus quæ juſſerat, deferens inaures ad Aaron. Quas cùm ille accepiſſet, formavit opere fuſorio, & fecit ex eis Vitulum conflatilem, dixeruntque, Hi ſunt Dii tui Iſraël, qui te eduxerunt de Terra Ægypti. Quod cùm vidiſſet Aaron, ædificavit Altare coram eo, & Præconis voce clamavit dicens: Cras Solemnitas Domini eſt, Surgenteſque, manè obtulerunt holocauſta, & hoſtias pacificas, & ſedit Populus manducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere. Locutus eſt autem Dominus ad Moyſen, dicens: Vade, deſcende; Peccavit Populus tuus, quem eduxiſti de Terra Ægypti. Receſſerunt citò de via quam oſtendiſti eis: Feceruntque ſibi Vitulum conflatilem, & adoraverunt, atque immolantes ei hoſtias dixerunt: Iſti ſunt Dii tui Iſraël, qui te eduxerunt de Terra Ægypti. Rurſumque ait Dominus ad Moyſen: Cerno quòd Populus iſte duræ cervicis ſit: Dimitte me, ut iraſcatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam. Moyſes autem orabat Dominum Deum ſuum dicens: Cur, Domine, iraſ-*

tiatur

citur furor tuus contra Populum tuum, quem eduxiſti de Terra Ægypti, in fortitudine magna, & in manu robuſta? ... Placatuſque eſt Dominus ne faceret malum quod locutus fuerat adversùs Populum ſuum. Denique cùm *Moyſes* proclamavit, *Si quis eſt Domini, jungatur mihi*; Id eſt, ſi quis idololatriæ purus: Levitas duntaxat ad eum acceſſiſſe Scriptura commemorat, cæteris peccati conſcientiâ trepidantibus: *Congregatique ſunt ad eum omnes filii Levi.*

Quomodo Judæi Aaronem à peccato excuſent?

XIV. Ut *Aaronem* à peccato excuſent, fabulas ineptiſſimas confingunt. Ita nugantur in *Vajekra Rabba*, cap. x. *Dixit Aaron apud ſe, Quid faciam? Jam occiderunt Hurem, qui Propheta erat: Si me inſuper occidant, qui ſum Sacerdos, in eis implebitur quod ſcriptum eſt* Threo. 1. 20. *Annon occiſi ſunt Sacerdos & Propheta in Sanctuario Domini? Et ſtatim in captivitatem abducentur. Aliter.* Et vidit Aaron. *Quid vidit? Si hoc Altare ædificent Iſraelitæ, unus calculum, alter lapidem afferet, & uno momento perficietur eorum opus. At ego, ſi illud ædificem, lentiùs in opere meo procedam, & deſcendet interim Magiſter noſter Moſes. Præterea illi Idolis; at ego illud conſecrabo nomini Dei Sancti Benedicti, prout ſcriptum eſt Aaronem proclamaſſe:* Cras erit feſtum Domino. *Neque enim ſcriptum eſt:* Cras erit feſtum Vitulo, *ſed* Cras erit feſtum Domino. *Aliter.* Et vidit Aaron. *Quid vidit? Dixit apud ſe, Si Altare hi ædificent, ipſis hoc peccatum imputabitur. At ego malo ut mihi imputetur peccatum, quàm Iſraëli.* Omnia hæc ineptiſſima. Fictitia cædes *Huri.* 2. Jeremiæ Threnos ab *Aarone* laudatos aiunt, quaſi Aaronis ævo ſcripti eſſent. 3. *Aaronem* vero Deo Vitulum conſecraſſe fabulantur. 4. Quod aiunt, *Aaronem* in hoc negotio lentiùs proceſſiſſe, ex Scriptura Sacra non apparet. Illâ enim ipsâ die, quâ Populus novos Deos petiit, *Aaron* inaures juſſit afferri, à Populo oblatas fudit, in Vitulum conflavit, hunc Populo exhibuit, Altare ei fabricavit, & ſolemne feſtum in craſtinum indixit. 5. *Aaroni* novum charitatis genus tribuunt, peccare ſcilicet pro alio, & Idololatris malle obſequi, ne ſi obſiſtat, & illum occidant, id crimen illis imputetur. Sed de *Aaronis* peccato ſermo redibit in Diſſertationibus.

De mora Moſis in Monte Hebræorum fabula.

XV. In *Tanchuma* R. *Jeremias* fabulatur *Aaronem* aurum in ignem conjicientem, oculis in cælum intentis, tali oratione apud Deum ſe excuſaſſe: *Ad te oculos attollo, ô qui in cælo habitas, Tu qui es καρδιογνώστης, ſcis hæc illos me invito facere. Tum verò*, inquit, *Magi accedentes, magicis artibus Vitulum formarunt.* Ibidem alii fabulantur *Micham*, quem in Ægypto ſub ædificio attritum, è mediis lateribus eripuerat *Moyſes*, tabulam ſuſtuliſſe, in qua *Moyſes* ſcripſerat, *Aſcende Bos*: & hanc in catinum, in quo erant inaures, cùm conjeciſſet, ſtatim exiviſſe Vitulum mugientem. Hunc verò, *exiliatem* Iſraëlitæ cùm vidiſſent, ſtatim exclamaſſe: *Hi ſunt Dii tui, ô Iſraël.* Hanc fabulam novâ fabulâ illuſtrat R. *Selomo.* Ait nempe *Moſem* ideo laminæ inſcripſiſſe: *Aſcende Bos*; ut eâ in Nilum conjectâ, *Joſephi* feretrum educeret, quod Nilus inundaverat. Et in Vitulo probat fuiſſe ſpiritum vitæ ex his *Davidis* verbis: *Et mutaverunt gloriam ſuam in ſimilitudinem vituli comedentis fænum.* Tale eſt quod in *Capitulis Eliezer R. Juda* ad eundem bovem refert *Iſaïa* verba: *Novit bos poſſeſſorem ſuum.* Neque minùs inſulſum eſt, quòd apud *Aben-Eſram* Judæi Aſtrologi neſcio quam Aſtrorum conjunctionem comminiſcuntur in ſigno Tauri ad hunc Vitulum efformandum. Sed hæc recitaſſe, refutaſſe eſt.

XV. Moram *Moyſis* in Monte, unde non rediit niſi poſt quadraginta dies exactos, occaſionem dediſſe Populo Deos, qui ipſum præcederent, ab Aarone poſtulandi, conſtat ex cap. xxxii. Exodi v. 1. *Videns autem Populus quod moram faceret deſcendendi de Monte Moyſes, congregatus adversùs Aaron dixit: Surge, fac nobis Deos qui nos præcedant.* Quæ ſic Thalmudici Tractatu de *Sabbatho*, cap. ix. interpolarunt: *Ne legas*, Moram fecit, *Sed*, Venerunt ſex (*ſupple* horæ) *Quippe cùm in altum aſcendit Moſes, dixerat Iſraelitis: In fine quadraginta dierum, in principio ſex horarum* (à quibus incipiet dies quadrageſimus) *ſum rediturus. Cùm igitur dies illi quadraginta complerentur, venit Satan ut turbaret Mundum, & dixit illis: Ubi eſt Moſes Doctor veſter? Reſponderunt, illum in Altum aſcendiſſe. At, inquit, venerunt ſex horæ,* (intra quas ſe rediturum promiſerat) *quod cùm illi non curarent, Moſem occubuiſſe addidit. At cùm nihilo magis moverentur, oſtendit eis ſpeciem feretri ejus: Tum verò Aaroni dixerunt: Neſcimus quid de Moyſe factum ſit, &c.* In *Bereſchith Rabba* Sectione xli. Diabolus ipſum *Moyſem* oſtendiſſe legitur *ſuſpenſum inter cælum & terram.*

Cur Moſes Vitulum aureum in pulverem redegerit? Hebræorum fabula.

XVI. Quòd *Moyſes contriviſſe* dicitur *Vitulum uſque ad pulverem, quem ſparſit in aquam, & dedit ex eo potum filiis Iſrael:* Hebræorum plerique ideo factum à *Moyſe* fabulantur, ut Idololatriæ reos cognoſceret. Quomodo Sacerdos adulteras mulieres aquæ amaræ potu dignoſcebat, ut habetur *Numerorum* v. 27. Ita *R. Jonathan* in Chaldaica Paraphraſi: *Et potavit filios Iſraelis. Et quiſquis ibi dederat vas aliquod aureum* (ad vituli confectionem) *in ejus ore ſignum apparebat.* Ita *R. Aben-Eſra*, ſignum ex aquarum potu *impreſſum* ait *in faciebus eorum qui vitulum coluerant: Aut ventrem eorum intumuiſſe. Alioqui*, inquit, *quomodo Levitæ eos cognoviſſent, qui vitulo ſervierant?* Ad Hebræorum fabulas accedunt, qui fingunt omnes idololatriæ reos, poſtquam aquas aureâ ſcobe aſperſas hauſiſſent, barbâ aureâ fuiſſe inſignes. Ita *Petrus Comeſtor* in Hiſtoria Scholaſtica. *Vident*, inquit, *Moyſes ſibi indicatos à Deo ſcelerum Auctores per pulverem bibitum, qui in barbis eorum miraculosè apparuit.* Ita *Nauclerus in Chronico Generatione* xxvii. Ita *Petrus de Riga* in Aurora ſua:

Hebræi tradunt Moſem feciſſe quod audis,
Ut ſciret ſolos hac ratione reos.
Nam rutilans auro monſtrabat barba nocentes,
Dum patulo latices fluminis ore bibunt.

At Scripturæ Sacræ ſilentium hæc otioſorum hominum figmenta vanitatis arguit. Nulla enim ratio afferri poteſt, cur miraculum de barbis in aureum colorem aquæ potu mutatis *Moyſes* ſiluiſſet. Præterea ſi neceſſe fuiſſet Vituli cultores ſpeciali notâ dignoſci, barba auro concolor non ſuffeciſſet. Erat enim in Populo imberbes multi, juvenes, pueri, mulieres, eunuchi, ad quos hæc nota non pertineret. Tertiò, aliquâ notâ non fuit opus, quâ Vituli cultores à fidelibus dignoſcerentur, cùm Populus univerſus reus fuerit Levitis exceptis, & aliis fortè pauciſſimis, qui ipſis ac *Moyſi* adjuncti ſunt ut ſcelus idololatrarum cæde promiſcua expiarent. Nec tamen omnes idololatræ cæſi ſunt à Levitis. Nam poſt promiſcuam illam cædem populus adhuc fuit reus, & pro illo *Moyſes* apud Deum ferventiſſimis precibus interceſſit, Exodi xxxii. 30. *Facto autem altero die, locutus eſt Moyſes ad Populum: Peccaſtis peccatum maximum: Aſcendam ad Dominum,*

minum, ſi quomodo quivero eum deprecari pro ſcelere veſtro. Reverſuſque ad Dominum, ait: Obſecro, peccavit Populus iſte peccatum maximum, feceruntque ſibi Deos aureos: Aut dimitte eis hanc noxam, aut ſi non facis, dele me de libro tuo quem ſcripſiſti. Fruſtra autem idololatriæ veniam Populo concedi *Moſes* à Deo rogaſſet, ſi jam omnes Idololatræ fuiſſent occiſi.

Judæorum fabulæ circa tabulas Legis.

XVII. Tabulas Legis ab initio Mundi creatas in opere ſex dierum, Judæi fabulantur. Ita Chaldæa *Jonathanis* Paraphraſis ad cap. XXII. Numerorum. *Decem res*, inquit, *creata ſunt poſt perfectionem Mundi, in aſcenſu Sabbathi, inter duas veſperas. 1. Manna. 2. Puteus*, (de quo *Numerorum* XXI. 16.) 3. *Virga Moſis.* 4. *Schamir* (id eſt, vermiculus, cujus operâ Salomon fidit lapides ad ædificationem Templi.) 5. *Iris.* 6. *Nubes gloria*, (de qua *Exodi* XL. 38.) 7. *Os terra*, (quo *Core* cum ſuis abſorptus eſt. (*Numerorum* XVI. 30. 32.) 8. *Scriptura Tabularum fœderis.* 9. *Dæmones.* 10. *Os loquens aſina, quod eo momento aperuit verbum Domini.* His gemina ſunt quæ habent Talmudici in *Pirke Aboth*, & in Tractatu *Peſachim.*

Hebræorum Traditio de Lege orali.

Non ſolùm Legem Scriptam, ſed etiam Legem Oralem *Moyſi* à Deo traditam volunt. Qua de re *R. Moſes Maimonides* in Præfatione Summæ Talmudicæ, quam *Jad Chazakah* inſcripſit, hæc habet: *Præcepta qua Moſi tradita ſunt in Sinai, ea omnia data ſunt cum expoſitione ſua juxta illud Exodi* XXIV. 12. Et dabo tibi tabulas lapideas, & Legem, & Mandatum, &c. Legem, *ſcilicet Legem ſcriptam*: & Mandatum, *id eſt, Expoſitionem ejus. In junxit autem nobis Deus Legem obſervandam ſecundùm Mandatum. Mandatum eſt Lex qua dicitur Oralis. Totam verò Legem manu ſuâ deſcripſit Moſes Magiſter noſter priuſquàm moreretur; & ſingulis Tribubus Librum commiſit: Unam repoſuit in Arca pro teſtimonio, juxta illud » Deuteronomii* XXXI. verſ. 26. Sumite Librum » Legis iſtius, & ponite eum è latere Arcæ fœ» deris Domini Dei veſtri: & ſit ibi contra te in teſtem. *Mandatum autem, ſive Expoſitionem Legis non ſcripſit Moſes, ſed imperavit eam Senioribus, & Joſue, aliiſque omnibus Iſraëlitis, juxta il» lud Deuteronomii* XII. verſ. 32. Omne verbum » quod ego præcipio vobis, illud cuſtodietis ut faciatis. *Ideoque vocatur Lex Oralis. Eamque Legem Oralem, quamvis non fuerit ſcripta, totam in Conſiſtorio ſuo docuit Moſes Magiſter noſter Septuaginta Seniores. Eleazar, Phinees, & Joſue, tres illam acceperunt à Moyſe. Joſue itaque diſcipulo ſuo tradidit, mandavitque Legem Oralem Moſes Magiſter noſter. Sic Joſue quandiu vixit, ore docuit, multique Seniores acceperunt à Joſue. Heli accepit à Senioribus, & à Phinea. Samuël accepit ab Heli, & Conſiſtorio ejus. David accepit à Samuële & Conſiſtorio ejus, &c.* Cæteros Legis Oralis Propagatores ibidem recenſet, uſque ad R. *Jehuda*, quem Hebræi vocant *Hakadoſch*, id eſt, *Magiſtrum noſtrum Sanctum*, qui Traditiones ſeu Legem Oralem in unum Volumen digeſſit, quod inſcripſit *Miſchna*, id eſt δευτέρωσιν, ſive *Legem Secundam.* Quam poſt annum Chriſti quingenteſimum ſcriptam probat *Morinus* Lib. II. *Exercitationum Biblicarum* cap. II. Lege & *Joſephum de Voiſin*, in *Obſervationibus ad Proœmium Pugionis Fidei, Raymundi Martini.*

Miſchna, à quo & quando edita?

XVIII. De *Raguelis* ſive *Jethronis* ad *Moyſen* acceſſu conſilioque ab ipſo dato *Moyſi* de Judicibus deligendis, *Joſephus* cum Scriptura Sacra non convenit. Sic enim ille, Lib. III. *Antiquitatum* cap III. *Cùm autem rei feliciter geſta fama ad Raguelem quoque perveniſſet, gratulabundus*

Joſephus à Scriptura Sacra diſſenſus.

A *occurrit, Moyſen, & Sephoram, & eorum liberos ſalutaturus.* At Scriptura Sacra non ait *Jethronem* veniſſe ut *Sephoram*, ejuſque filios inviſeret ſed ut ipſam cum filiis ad *Moſen* reduceret. Exodi XVIII. 1. 2. 5. *Cùmque audiſſet Jethro, Sacerdos Madian, cognatus Moyſi, omnia qua fecerat Deus Moyſi, & Iſraëli Populo ſuo, & quòd eduxiſſet Dominus Iſraël de Ægypto, tulit Sephoram uxorem Moyſi quam remiſerat, & duos filios ejus... Venit ergo Jethro cognatus Moyſi, & filii ejus, & uxor ejus ad Moyſen in Deſertum.* Conſilium verò *Moyſi* à ſocero datum his verbis exprimit
B Joſephus.: *Quin & illud pro virili conſuluerim, ut luſtratis ac recenſitis copiis, eas in dena millia diſtribuas, ſingulis hujuſmodi legionibus ſuos Duces præficiendo: Eaſque rurſum in cohortes millenarias, quingenarias, centenarias, & quinquagenarias partiaris: Itemque in manipulos triginta, & viginti, & decem Commilitonum: Tum deinde ita diſtinctis Præfectos imponas, ſingulis appellatione à numero ſubditorum Militum inditâ. Judices autem veros virtute ac juſtitiâ præſtantes Populi ſuffragiis creabis.* Scripturæ Sacræ narrationem *Joſephus* perturbavit ac interpolavit, Magiſtratuum numerum
C pro arbitrio ſuo multiplicans. Sic enim *Jethro* Exodi XVIII. 21. *Provide autem de omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus ſit veritas, & qui oderint avaritiam; & conſtitue ex eis Tribunos, & Centuriones, & quinquagenarios, & Decanos, qui judicent Populum omni tempore.*

XIX. Conflagrationis *Nadab* & *Abiu* filiorum *Aaronis* cauſſam fuiſſe eorum ebrietatem, R. *Simeon*, aliique Hebræi aſſerunt, & inde probare ſibi videntur, quòd ſtatim poſt ipſorum mortem Deus prohibuerit ſub pœna capitis, ne Pontifex aliive Sacerdotes Tabernaculum teſti-

Nadab & Abiu ob alieni ignis oblationem pereunt.

D monii adituri, vinum, aut quemvis alium liquorem, qui inebriare poſſet, biberent. Verùm hæc filiorum Aaronis ebrietas fictitia eſt: Siquidem Moyſes *Deuteronomii* XXIX. 6. Iſraëlitas totis quadraginta annis vinum & ſiceram non bibiſſe teſtatur, quandiu peregrinati ſunt in Deſerto. *Adduxit vos quadraginta annis per Deſertum: panem non comediſtis, vinum & ſiceram non bibiſtis.* Cauſam alteram hujus cladis comminiſcitur *Joſephus* Lib. III. *Antiquitatum* cap. IX. quòd nempe *In Aram intuliſſent victimas, non juxta præſcriptum Moyſi, ſed quales antea ſolebant.* At contrarium Scriptura teſtatur Levitici IX. 5. *Tu-*
E *lerunt ergo cuncta qua juſſerat Moyſes ad oſtium Tabernaculi.* Nec antea victimas illegitimas intulerant, quia hæ fuerunt Sacerdotii ipſorum primitiæ. R. *Selomo* ait eos morte fuiſſe mulctatos, quòd vidiſſent Dominum in Monte cum LXX. Senioribus. At cùm nihil tunc contra Dei mandata commiſiſſe legantur, haud rectè hæc mortis eorum aſſignatur cauſſa. Denique non alia quærenda eſt ab illa quam Scriptura Sacra tradit, ignis ſcilicet alieni oblatione. Levitici X. 1. *Arreptiſque Nadab & Abiu filii Aaron thuribulis, poſuerunt ignem, & incenſum deſuper, of-*
F *ferentes coram Domino ignem alienum: Quod eis præceptum non erat. Egreſſuſque ignis à Domino, devoravit eos, & mortui ſunt coram Domino.* Et Numerorum III. 4. *Mortui ſunt Nadab & Abiu cùm offerrent ignem alienum in conſpectu Domini in Deſerto Sinai.* Et Numerorum XXVI. 61. *Nadab & Abiu mortui ſunt, cùm obtuliſſent ignem alienum coram Domino.*

XX. *Joſephus* de ſeditione populari contra *Moyſen* ad *Sepulchra Concupiſcentiæ* excitatâ verba faciens Lib. III. *Antiquitatum* cap. XII. Hiſtoriam Sacram multimodis adulterat. *Non multò poſt*, inquit, *à Sina Monte Caſtra moventur: & poſt*

Joſephi ab Hiſtoria ſacra multiplex aberratio.

aliquot Manſiones, de quibus diximus, ventum eſt ad locum qui dicitur Iſeromoth, ubi denuo Populus ſeditionibus agitari cœpit, & laborioſa peregrinationis culpam in Moyſen conferre. Illius ſuaſu ſe reliquiſſe regionem fertiliſſimam, & nunc non ſolùm ejus ubertate carere, verùm etiam pro ſperata felicitate in extremis miſeriis huc & illuc oberrare, aquarum inopiâ laborantes; & ſi Manna quoque aliquo caſu deficiat, procul dubio fame interituros. His addebant multa convitia, quæ in Virum optimè meritum paſſim jactabantur. Exortus eſt interim unus è Populo, qui admonitos præteritorum Moyſi beneficiorum, bonam ſpem habere hortabatur, ne tum quidem opem divinam fruſtra requiſituros. Vulgus autem his verbis vehementiùs concitatum, magis ac magis contra Prophetam tumultuabatur. Qui videns ita deſperatos, jubet æquo animo eſſe, pollicendo ſe, quamvis gravibus contumeliis immeritò petitum, copias tamen carnium eis exhibiturum, non in unum tantùm diem, ſed in plures etiam. Illis verò credere nolentibus, quodam etiam rogante, unde tot hominum millibus providere poſſit: Deus, inquit, & Ego, quantumvis malè apud vos audientes, nunquam tamen deſinemus veſtri curam gerere: Idque brevi eſtis viſuri. Vix hæc dixerat, cùm tota caſtra coturnicibus complentur, quas acervatim venabantur. Deus tamen non multò poſt in Hebræorum inſolentiam ac maledicta animadvertit, non paucis è Populo deſideratis. Nam & hodie locus ille nomen ex eo caſu retinet, vocaturque Cabrathaba, quaſi dicas Concupiſcentiæ Monumenta.

Hîc in multis errat *Joſephus*. Primò, hanc ſeditionem poſt aliquot Manſiones à Monte Sina contigiſſe perperam ſcribit, cùm prima & proxima hæc Manſio fuerit, ad quam è Monte Sina Iſraëlitæ caſtrametati ſunt: Numerorum XXXIII. 16. *De ſolitudine Sinai egreſſi, venerunt ad Sepulchra concupiſcentiæ.* Secundò, hunc locum perperam vocat *Iſeremoth* (vel potiùs *Hazeroth*, ut habent Hebræus & Chaldæus) & decimam tertiam Manſionem cum decima-quarta confundit. Tertiò, ſeditionis hujus cauſam falsò aſſignat aquarum inopiam, cùm Scriptura nullam aliam tradat præter deſiderium carnium, *Exodi* XI. & *Pſalmo* LXXVII. Quartò, convitia à Populo in *Moyſen* jactata ſcribit, quod etſi probabile ſit, in Scriptura tamen non habetur, quæ fletum duntaxat & querelas commemorat, Exodi XI. 4. *Vulgus quippe promiſcuum, quod aſcenderat cum eis, flagravit deſiderio ſedens & flens, junctis ſibi pariter filiis Iſrael, & ait: Quis dabit nobis ad veſcendum carnes?* Verſ. 10. *Audivit ergo Moſes flentem Populum per familias, ſingulos per oſtia tentorii ſui.* Et verſ. 13. *Moyſes* ait: *Unde mihi carnes, ut dem tantæ multitudini? Flent contra me dicentes: Da nobis carnes, ut comedamus.* Quintò, fingit *Moyſen* copiam carnium in plures dies ipſis polliceri, quas illi (ſi qua ipſi fides) non petiverant: Aquæ oblitus, quam cum convitio poſtulatam dixerat. Sextò, *Moyſi* dubitationem diſſimulat, eamque Populo, & cuidam Anonymo tribuit: *Illis verò*, inquit, *credere nolentibus, quodam etiam rogante, unde tot hominum millibus providere poſſet, &c.* At Scriptura Sacra ipſum *Moyſen* dubitaſſe teſtatur.. Exodi XI. *Populo quoque dices: Sanctificamini; cras comedetis carnes, (ego enim audivi vos dicere: Quis dabit nobis eſcas carnium? Bene nobis erat in Ægypto:) Ut det vobis Dominus carnes, & comedatis; non uno die, nec duobus, vel quinque aut decem, nec viginti quidem, ſed uſque ad menſem dierum, donec exeat per nares veſtras, & vertatur in nauſeam, eò quòd repuleritis Dominum, qui in medio veſtri eſt, & fleveritis coram eo, dicentes: Quare egreſſi ſumus ex Ægypto? Et ait Moyſes: Sexcen-*

A *ta millia peditum hujus Populi ſunt, & tu dicis: Dabo eis eſum carnium menſe integro? Numquid ovium & boum multitudo cædetur, ut poſſit ſufficere ad cibum? Vel omnes piſces Maris in unum congregabuntur, ut eos ſatient? Cui reſpondit Dominus: Numquid manus Domini invalida eſt? Jam nunc videbis utrum meus ſermo opere compleatur.* Septimò, inducit *Moyſen* Deo & ſibi miraculum tribuentem, quod ipſi tamen pene incredibile erat. *Quodam etiam rogante, unde tot millibus providere poſſit: Deus, inquit, & ego, quantumvis apud vos malè audientes, nunquam tamen deſinemus veſtri curam gerere, &c.* Quod ſanè à *Moyſis* modeſtia
B alieniſſimum eſſe nemo non videt. Octavò, ſta tim à promiſſione carnium caſtra coturnicibus fuiſſe repleta ſcribit, cùm electio Septuaginta virorum, & deductio ad Tabernaculum fœderis, & Prophetia tam ad Tabernaculum, quam in caſtris, æmulatio *Joſue*, *Moſis* reſponſio, & illius ac Seniorum in caſtra reditus interceſſerint, ut Scriptura teſtatur. Sed hæc omnia ſupprimit *Joſephus* hîc & alibi ἀψίθυρος reus.

XXI. *Joſephus* Seditionis à *Core*, *Dathane*, & *Abirone* adversùs *Moſem* & *Aaronem* excitatæ
C hiſtoriam narrans Lib. IX. *Antiquitatum* cap. II. & III. in multis peccat contra veritatem ab ipſo *Moſe* literis mandatam *Numerorum* XVI. Primò, inducit *Core* dicentem: Si alicui ex Levitica Tribu Sacerdotium deferendum eſſet, *Se meritò fuiſſe præferendum, genere Moyſi parem, ætate, atque opibus potiorem.* Id nec in Scriptura Sacra refertur, nec à *Core* dictum veriſimile eſt. Erat enim *Moſes* filius *Amrami*, primogeniti *Caathi*; *Core* autem filius *Iſaaris*, alterius ejuſdem *Chaathi* filii; adeòque probabilius eſt ejuſdem ætatis non fuiſſe. Unde verò divitiæ illæ, quas ipſum jactaſſe fingit *Joſephus*? Addit, Populum ita concitatum fuiſſe,
D *Ut ad lapides conclamaretur*. Concurriſſe inconditam multitudinem in concionem, *Ubi ſtans ante Dei Tabernaculum vociferabatur, Tollendum Tyrannum, & populum è ſervitute eximendum, cui ſub Religionis prætextu dura imperata imponerentur.* Nihil hujuſmodi Scriptura innuit: ſed refert duntaxat *Core*, *Dathan* & *Abiron*, & Schiſmatis eorum ſocios, contra *Moyſen* & *Aaronem* ſtantes dixiſſe: *Sufficiat vobis, quia omnis multitudo Sanctorum eſt, & in ipſis eſt Dominus: Cur elevamini ſuper Populum Domini? Quod cùm audiſſet Moyſes, cecidit pronus in faciem: Locutuſque eſt*
E *ad Core, & ad omnem multitudinem: Mane, inquit, notum faciet Dominus qui ad ſe pertineant, & Sanctos applicabit ſibi; & quos elegerit, appropinquabunt ei. Hæc igitur facito: Tollite unuſquiſque thuribula ſua, tu Core, & omne Concilium tuum; & hauſto cras igne, ponite deſuper thymiama coram Domino; & quemcunque elegerit, ipſe erit Sanctus: Multùm erigimini filii Levi. Dixitque rurſum ad Core: Audite filii Levi: Num parum vobis eſt quòd ſeparavit vos Deus Iſrael ab omni Populo, & junxit ſibi, ut ſerviretis ei in cultu Tabernaculi, & ſtaretis coram frequentia Populi, &*
F *miniſtraretis ei? Idcirco ad ſe fecit accedere te & omnes fratres tuos filios Levi, ut vobis etiam Sacerdotium vindicetis, & omnis globus tuus ſtet contra Dominum? Quid eſt enim Aaron, ut murmuretis contra eum?* Moyſi certè orationem tam vehementem, ſed tamen tranquillam ad *Core* & ad omnem multitudinem habere non licuiſſet, ſi Populus ita fuiſſet concitatus, ut ad lapides conclamaretur, & incondita multitudo ante Tabernaculum vociferaretur, *Tollendum Tyrannum*, &c. Aſperiora quidem, ſuperba, & ſeditioſa verba *Dathan* & *Abiron* contra *Moyſen* dixerunt, ſed in tentoriis ſuis, cùm eos *Moyſes* per nuntios

Hiſtor à Seditionis Core Dathan, & Abiron, à Joſepho interpolata.

vocaret,

vocaret, non in concione, & ante Tabernaculum, ut vult *Joſephus*. Exodi XVI. 12. *Miſit ergo Moyſes ut vocaret Dathan & Abiron. Qui reſponderunt; Non venimus. Numquid parum eſt tibi quòd eduxiſti nos de Terra, quæ lacte & melle manabat, ut occideres in deſerto, niſi & dominatus fueris noſtri? Revera induxiſti nos in terram, quæ fluit rivis lactis & mellis, & dediſti nobis poſſeſſionem agrorum & vinearum. An & oculos noſtros vis eruere? Non venimus.* Tertiò, *Moyſi* tribuit hæc verba *Joſephus*, Viro Politico, quàm Propheta digniora, quibus *Core* blanditus ſit: *Mihi, Core, vel tu, vel unus quivis exiſtis, honore digni videmini;* id eſt, Summo Sacerdotio. Ita locurom eſſe *Moyſen*, qui ipſos ut ambitioſos, ot ſeditioſos, ut Schiſmaticos, hoc honore indigniſſimos noverat, haud veriſimile eſt. Quartò, fingit, *Joſephus* Aaronem depoſuiſſe Pontificatum, illumque Populi ſuffragus permiſiſſe, & id quidem inconſulto Domino, a quo fuerat vocatus. Sie enim loquentem *Moſem* inducit: *Attamen licet non meo beneficio, ſed divinâ electione hunc honorem adeptus, non dubitat in medium depoſitum veſtris ſuffragiis committere, nullam prærogativam poſtulans ex eo quòd hactenus eo ſit legitimè functus.* Quintò, prolixam *Moyſi* orationem tribuit ad Deum fuſam, qua *Dathanem* & *Abironem* execratus ſit, illiſque ſupplicium, quod à Deo inflictum eſt, fuerit imprecatus. *Quòd res Hebræorum cordi tibi ſint, juſtâ in Dathanum & Abironem animadverſione declara. Facies autem manifeſtam adversùs inſanos gloriæ tuæ detractores vindictam, ſi non communi morte intereant, ne quis nihil niſi humanum paſſos exiſtimet; ſed terra, quam indigni calcant, dehiſcens, cum familiis & facultatibus eos abſorbeat... Hæc cum lacrymis effato, terra horrendum repente contremuit, & andante ſuperficie, non ſecùs quàm pelagus vento fluctuans, univerſum Populum terruit, immani ſonitu mox eliſo, quà ſeditioſi tendebant, ſolum ſubſidit, & eodem momento omnes ad unum abſorbet.* Quòd *Moyſes* ultionem à Deo poſtulaverit, Scriptura non teſtatur, ſed quòd inferendum à Deo ſupplicium, eoque revelante ſibi eognitum prænuntiaverit. Exodi XVI. 28. *Et ait Moyſes: In hoc ſcietis quòd Dominus miſerit me ut facerem univerſa quæ cernitis, & non ex proprio ea corde protulerim: Si conſuetâ hominum morte interierint, & viſitaverit eos plaga, quâ & cæteri viſitari ſolent, non miſit me Dominus: Sin autem novam rem fecerit Dominus, ut aperiens terra os ſuum deglutiat eos, & omnia quæ ad illos pertinent, deſcenderintque viventes in infernum, ſcietis quòd blaſphemaverint Dominum. Confeſtim igitur ut ceſſavit loqui, dirupta eſt terra ſub pedibus eorum; & aperiens os ſuum, devoravit illos cum tabernaculis ſuis, & univerſa ſubſtantia eorum. Deſcenderuntque vivi in infernum operti humo.* Sextò, *Joſephus* ſobdit: *Fuitque hic caſus eò miſerabilior, quòd adeo nemo ne propinquorum quidem aut cognatorum eos eſt miſeratus, ut totus quantus erat Populus lætis acclamationibus Dei ſententiam comprobaret, ac ne luctu quidem dignos, ut peſtem ac perniciem Popularium exiſtimaret.* At aſſertio iſta *Joſephi* ex Scriptura Sacra disertè refellitur, Exodi XVI. 41. *Murmuravit autem omnis multitudo filiorum Iſraël ſequenti die contra Moyſen & Aaron, dicens: Vos interfeciſtis Populum Domini. Cùmque oriretur ſeditio, & tumultus increſceret, Moyſes & Aaron fugerunt ad Tabernaculum fœderis.* Quin & ipſe ſibi *Joſephus* contradicit cap. IV. ſcribens: *Cognati extinctorum agebant apud Populum, rogantes ut ſuperbæ & nimiæ Moſis poteſtati modum aliquem ſtatueret: Facile enim hoc illi eſſe. Tum ille maturè ſentiens excitari turbas, veritus ne qui rurſum res novas molirentur, unde magnum aliquod malum accidere poſſet, concionem advocari jubet.* Septimò ſcribit *Joſephus*, Dathano cum ſuis extincto, *Moyſen* Pontificatûs æmolos convocaſſe, Deo denuo commiſſurum electionem, ut ei totum eſſet Sacerdotium, cojus Sacrificium Deo gratum apparuiſſet. Itaque conveniſſe ducentos quinqoaginta viros ſummo in pretio ſemper apud Populares habitos, tum quod à Majoribus *omni virtute præclaris* oriundi eſſent, tum *quòd ipſi nequaquam degeneraverent:* cùmque his proceſſiſſe *Aaronem & Core:* Deinde ſtantes aote Dei Tabernaculum, adoleviſſe acerris odoramenta quæ ſecum attulerant: cùm ſubitò tantus ignis effulſit, quantum nec homines ipſi unquam excitaverunt, nec in terris ſponte ardentibus, nec in ſylvis per æſtum auſtri flatu colliſis & attritis excitatum viderunt, ſed qualis divinitus accendi poterat, fulgentiſſimus ſimul ac flagrantiſſimus: *Cujus vi ac impetu ducenti illi & quinquaginta unà cum Core ſunt abſumpti, ut ne cadaverum quidem reliquiæ comparerent.* Invidos, ambitioſos, ſeditioſos, Schiſmaticos, à majorum virtute non degneres qua ratione aſſerere potuit *Joſephus?* Quomodo dicere potuit ducentos illos & quinquaginta poſt *Dathanis* ſupplicium congregatos, quos *Ignis egreſſus à Domino interfecerat*, Scriptura teſte, *Numerorum* XVI. 35. Octavò, *Core* flammis abſumptum ſcribit, eom ducentis illis & quinquaginta Synagogæ Proceribus, qoem Scriptura Sacra hiatu terræ abſorptum, ſicut *Dathanem* & *Abironem* docet, Numerorum XXVI. 10. *Et aperiens terra os ſuum, devoravit Core. Et factum eſt grande miraculum, ut Core pereunte, filii illius non perirent.* Et *Numerorum* XVI. ubi legimus: *Et aperiens os ſuum devoravit illos cum tabernaculis ſuis, & univerſa ſubſtantia eorum:* In Textu Hebraico, & Chaldaica Paraphraſi, diſtinctè & nominatim fit mentio *Core*. Et certè cùm Deus *Moyſi* dixerit verſ. 24. *Præcipe univerſo Populo ut ſeparetur à Tabernaculis Core, & Dathan, & Abiron:* Argumento eſt tres illos Schiſmatis Incentores terræ hiatu fuiſſe pariter abſorptos.

XXII. De pugna Iſraëlitarum cum Chanaoæo Rege *Arad*, Nomerorum XXI. relatâ Hebræi in *Seder Olam* cap. IX. ita fabulantur: *Aarone mortuo diſparuerunt nubes gloriæ; & Chananæi accurrunt ad pugnandum contra Iſrael; hinc illud: Et audivit Chananæus Rex Arad veniſſe Iſrael, & pugnavit contra eum, & victor exiſtens, duxit ex eo prædam. Quidnam, obſecro, audivit? Certè mortuum fuiſſe Aaronem, & obiiſſe præcipuum Iſraëlitarum Ducem, itemque deſiiſſe columnam nubis, quæ pro illis propugnabat. Irruit igitur, bellum cum eis commiſit, vertit, fugavitque, adeo ut retrocederent per ſeptem Manſiones, & caſtra ponerent in Moſera, &c.* Multa in paucis lineis errata. Primò, columnam nobis in Morte *Aaronis* defeciſſe aſſerunt, quam diu poſtea opparuiſſe, extremis ſcilicet diebus vitæ *Moyſis*, conſtat ex *Deuteronomii* XXXI. verſ. 15. Secundò, falsò aſſerunt mortem *Aaronis* animos addidiſſe Chananæo, cùm *Aaron* oon pognaret, & tota Levitica Tribus à bello immunis eſſet. Tertiò, falsò tradunt, columnam nubis pro Iſraëlitis pugnaſſe, quæ illos dumtaxat illominabat ac ducebat. Quartò, falsò dicunt fugatos Iſraëlitas per ſeptem Manſiones: *Moſeroth* ſcilicet cum *Haſeroth* imperitè confundunt.

Hebræorum fabula

XXIII. De Serpentibus in Populum ob itineris tædium murmurantem immiſſis, de quibus *Numerorum* XXI. Jonathan nugatoriè diſſerit in Chaldaica Paraphraſi, hunc in modum: *Filia vocis exivit*

Jonathanis Chaldæi Paraphraſis nugatoria de Serpentibus igneis narratio.

exivit ex media terra, & audita eſt vox in excelſis: Videte, omnes filii hominum, & auſculate; & audite, omnes filii [illegible]*nis, Maledixi ſerpenti à fundatione Mundi, & ei dixi: Pulvis erit cibus tuus. Neque tamen is murmuravit propter cibum ſuum. At Populum meum* (Iſraelitas) *liberos eduxi ex Ægypto, & ad eos demiſi Mannam è cælis, & traduxi coturnices è Mari, & ipſis excitavi puteum ex Abyſſo. Tamen iterum obmurmurant adversùs me propter Mannam, dicendo animam ſuam anguſtiari propter panem, cujus eſus eſt levis. Proinde veniet ſerpens, qui non murmuravit propter cibum ſuum, & mordere faciam Populum eorum qui murmuraverunt propter cibum ſuum. Et excitavit verbum Domini in Populum ſerpentes ardentes, &c.* Quaſi verò ſerpenti in laudem verti debeat, quòd non murmuret in Deum, quem non novit, tam incapax murmuris, quam rationis.

Joſephus in Hiſtoria Zambri caſtigatus

XXIV. De crimine *Zambri* & ejus punitione, de qua Moyſes *Numerorum* xxv. ita *Joſephus* Lib. iv. *Antiquitatum* cap. iv. *Zambrias Simeonidis Tribus Princeps, ducta Cozbi Madianitide, Uri filiâ, gentis ejus Dynaſta, juſſus ab uxore, & contemptis in ejus gratiam Moyſis placitis, alieno ritu ſacrificabat, & alienigenâ conjuge non diſſimulanter ſe oblectabat. In hoc rerum ſtatu Moyſes veritus ne gravius aliquid ſequeretur, advocatâ concione, neminem quidem nominatim accuſavit, nolens in deſperationem adducere eos, qui tamiſper dum latere ſe putant, ad ſanitatem reduci poterant; ſed dicebat rem indignam, nec ipſis, nec Majoribus eorum decoram, quòd voluptatem pluris quam Deum & Religionem facerent. Expedire illis ut, dum tempus eſt, reſipiſcant, & non legum contemptu, ſed compeſcendis pravis cupiditatibus fortes viros declarent, &c. Tum Zambrias inſurgens: Tu, inquit, Moyſes, tuis Legibus utere, quibus jam longo uſu robur addidiſti, quod ni feciſſes, ſæpe jam pœnas dediſſes, & tuo malo non eſſe Hebræis imponendum didiciſſes: Me certè nunquam ad tua tyrannica juſſa obſtrictum habebis, &c. Hæc Zambria pro ſe & quibuſdam ſui ſimilibus afferente, Populus quietus expectabat, quonam audacia hæc eſſet evaſura, maximè quòd videret Legiſlatorem ampliùs nolle contendere, ne hominem inſolentem irritatiorem redderet. Verebatur enim ne plures talis in loquendo impudentiæ imitatores facti, turbas in Populo excitarent. Atque ita tum Concio diſſolvitur. Ac forſaſſe ulteriùs malum hoc ſerpſiſſet, ni Zambrias maturè ſublatus eſſet talem ob cauſam. Phinees tum aliis rebus, tum patris dignitate Juventutis facilè Princeps, ægerrimè tulit Zambriæ contumaciam: Cujus impunitate ne legum contemptus creſceret, vindicare in flagitioſos decrevit, non ignarus quòd exempla Primatum in utramvis partem plurimùm valeant. Cumque tanto eſſet animi & corporis robore, ut non temerè aliquid arduum aggrederetur, quod non etiam perficeret, ad Zambriæ tentorium vadit, & eodem ictu ipſum unà cum Cozbi transfigit. Quo exemplo Juventus ad pulcherrimam virtutis æmulationem accenſa, certatim in ejuſdem criminis reos facit impetum, & bonam illorum partem ferro conficiunt: Reliquos inſecuta peſtis ſuſtulit, per iram Numinis inflicta.* In hac *Joſephi* narratione multa caſtigatione digna ſunt. Primò, *Cozbi* Madianitidem uxorem *Zambri* fuiſſe ait, quam Scriptura Sacra ſcortum appellat. Numerorum xxv. 6. *Et ecce unus de filiis Iſraël intravit coram fratribus ſuis ad ſcortum Madianitidem.* verſ. 7. *Phinees ingreſſus eſt poſt virum Iſraelitem in lupanar, &c.* & cohabitationem illam cum Madianitis mulieribus *fornicationem* vocat, ibid. verſ. 1. *Et fornicatus eſt Populus cum filiabus Moab.* Et 1. ad Corinthios 10. 8. *Neque fornicemur, ſicut quidam ex ipſis fornicati ſunt, & ceciderunt una die viginti tria millia.* Secundò; *Joſephus* Populum in Concionem à *Moyſe* vocatum ait, in qua neminem accuſaverit, ſed peccatores ad reſipiſcentiam hortatus ſit, longamque & petulantem orationem affingit *Zambri*, de qua, non minùs quam de concione altum eſt in Scriptura ſilentium. Judices duntaxat à *Moyſe* vocatos teſtatur, quibus juſſit Dei nomine ut de reis extremum ſupplicium ſumerent; Numerorum xxv. 4. *Et iratus Dominus ait ad Moyſen: Tolle cunctos Principes Populi, & ſuſpende eos contra Solem in patibulis; ut avertatur furor meus ab Iſrael. Dixitque Moyſes ad Judices Iſrael: Occidat unuſquiſque proximos ſuos, qui initiati ſunt Beelphegor.* Tertiò, fingit *Joſephus* Populum quietum expectaſſe quonam audacia *Zambri* eſſet evaſura. At Scriptura teſtatur Populi partem maximam horrore facinoris torbatam & afflictam ante Tabernaculum fœderis fleviſſe; Exodi xxv. 6. *Et ecce unus de filiis Iſrael intravit coram fratribus ſuis ad Scortum Madianitidem vidente Moyſe, & omni turba filiorum Iſraël, qui flebant ante fores Tabernaculi.* Quartò, *Joſephus* aſſerit Juventutem exemplo *Phinees*, facto certatim in ejuſdem criminis reos impetu, magnam illorum partem ferro confeciſſe. At reorum cædes facta eſt non à Juventute eodem crimine maximam partem contaminatâ, ſed à Deo immiſſâ plagâ, quâ viginti quatuor millia hominum perierunt; & quæ tum demum ceſſavit, cùm *Phinees* zelo ſuo iram Dei placavit. Numerorum xxv. 7. *Quod cùm vidiſſet Phinees, ſurrexit de medio multitudinis, & arrepto pugione ingreſſus eſt poſt virum Iſraelitem in lupanar, & perfodit ambos ſimul, virum ſcilicet & mulierem in locis genitalibus: ceſſavitque plaga à filiis Iſrael, & occiſi ſunt viginti quatuor millia hominum.* Quò ſpectat & illud Pſalmi cv. 30. *Et ſtetit Phinees, & placavit; & ceſſavit quaſſatio.*

Multiplex error Joſephi in Legibus Moſaicis recenſendis.

XXV. Moſaicas Leges percenſens *Joſephus* Lib. iv. cap. ultimo, quamvis ſinceritatem ſuam profiteatur, in multis tamen *Moyſen* interpolaſſe convincitur. Hanc Legem velut Moſaicam laudat: *Nemo diis maledicat, quos aliæ Urbes lege ſanxerunt,* .... Sic depravat illud Exodi xxii. 28. *Diis non detrahes: & Principii Populi tui non maledices.* Ubi Deorum nomine Judices intelligi ex paralellis Scripturæ locis perſpicuum eſt. Falſiſſimum certè eſt quòd Moſaicâ Lege prohibitum ſit falſis Diis maledicere, quos paſſim execratur, eorumque Sculptilia igne comburi jubet, ac *ſordes, abominationes & anathema* vocat, *Deuteronomii* vii. 25. Atque de iis *David* & cæteri Prophetæ cum contemptu maximo, irriſione, & execratione loquuntur. Neque etiam Moſaica Lex eſt, quam ibidem ſubjicit: *Fana externa non ſunt ſpolianda, neque ſacra donaria tollenda.* Immò Aras falſorum Numinum everti, confringi ſtatuas, ſuccidi lucos, ſculptilia comburi Lex jubet *Deuteronomii* vii. 5. Et *David* occupatâ *Rabba* Ammonitarum Metropoli, *Tulit coronam Melchom* (Idoli) *de capite ejus, & invenit in ea auri pondo talentum, & pretioſiſſimas gemmas, fecitque ſibi inde diadema.* (1. Paralipomenon xx. 2.) Quod *Deuteron.* xvi. 18. ſancitum eſt: *Judices & Magiſtros conſtitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi, per ſingulas Tribus tuas,* ſic *Joſephus* interpolavit: *Oppidatim præſint ſeptem viri probatæ virtutis, & juſtitiæ cultores. Singulis Magiſtratibus attribuantur duo Miniſtri de Tribu Levitica.* Politiam ſuo fortè tempore vigentem ut Moſaicæ Legis De-

cretum

cretum laudat, alienigenis harum rerum ut plurimum ignaris, fucum faciens. Quod *Deuteron.* xvii. verſ. 8. & ſequentibus habetur de cauſis ad Summum Sacerdotem & ejus Conſilium deferendis, ſic mutilatum & interpolatum reddit: *Quod ſi Judices neſciant de negotio ad ſe delato pronuntiare, ſicut interdum accidit, in Sanctam Urbem integram cauſam relegent: Tum verò Pontifex & Propheta, unà cum Senatu, quod viſum fuerit, decernant.* Ita verò Scriptura: *Si difficile & ambiguum apud te Judicium eſſe perſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & lepram; & Judicum intra portas tuas videris verba variari: Surge, & aſcende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus. Venieſque ad Sacerdotes Levitici generis, & ad Judicem qui fuerit illo tempore: Quæreſque ab eis, qui indicabunt tibi judicii veritatem. Et facies quodcunque dixerint qui præſunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te juxta Legem ejus; ſequeriſque ſententiam eorum, nec declinabis neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram. Qui autem ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, & Decreto Judicis, morietur homo ille.* In ſuo Muſaïcarum Legum compendio hanc deſcribit *Joſephus*, quæ nullibi à *Moyſe* tradita legitur in Pentatheuco: *Mulieribus teſtimonium deponere non liceat, propter levitatem ac temeritatem ejus generis. Neque ſervum hominem teſtem eſſe liceat, propter animos degeneres. Probabile enim eſt, aut lucri causâ, aut præ metu, teſtimonium verum non depoſituros.* Legem de Regis eligendi conditionibus & officio, quæ *Deuteronomii* xvii. verſ. 14. & ſequentibus deſcripta eſt, ibidem ſic interpolatam *Joſephus* exhibet: *Optimum quidem eſt Optimatum regimen, & in ſic adminiſtrata Republica vivere, nec eſt cur aliam ejus ſpeciem concupiſcatis: ſed præſtat ut hâc contenti, in Legum & veſtra ipſorum poteſtate ſitis. Satis enim eſt Deum habere Præſidem. Attamen ſi Regis vos cupido ceperit, nemo ſit niſi veſtri generis & ſanguinis, & cui juſtitia ſit cordi cum cæteris virtutibus. Is quiſquis fuerit, plus Legibus & Deo, quàm ſuæ ſapientiæ tribuat, nihilque præter Pontificis ac Senatus ſententiam faciat: Nec multas alat uxores, aut pecuniis, equiſve plurimis gaudeat; & ſi talibus ſtudiis plus æquo fuerit deditus, obſtandum eſt ne potentior fiat, quàm rebus veſtris expedit.* Omittit quod præcipuum eſt, ut Rex ille conſtituatur, quem Dominus elegerit; item præceptum de non reducendo in Ægyptum Populo, de Deuteronomio Legis ſibi deſcribendo, accipiendoque ejus exemplari à Sacerdotibus, eoque legendo, & religioſè obſervando. Addit verò de ſuo *Joſephus*, quæ ad Ariſtocratiam pertinent, Legem de ſequenda Pontificis & Senatûs ſententia; præceptum Populo datum obſiſtendi Regi ne potentior fiat. Hæc enim Muſaica non ſunt, & à Deo tradita, maximè poſtremum illud, quod ad ſeditiones viam aperit.

Quæ de jure ſpicilegii & racemationis habentur *Deuteron.* xxiii. 24. & 25. & cap. xxiv. 19. 20. 21. ſic adulterat Joſephus: *Nec à pomis maturis viatores ſunt arcendi, ſed ſinendi, ut tanquam propriis ſe ſatient, & ſive indigenæ ſint, ſive exteri, libenter illis ad eſum exhibenda ſunt, auferre verò ſecum non liceat. Neque vindemiantes vetent obvios deguſtare ex iis quæ ad torcular deferunt, & ſi quis præ pudore cunctetur attingere, ut ſumant hortentur ..... Qui verò contra fecerit, plagas una minùs quadraginta publicâ ſcuticâ accipiens, illiberalem hanc pœnam ſuſtineat.* De pomis nihil apud *Moyſen*, neque de obviorum invitatione ad comedendum, neque de verberi-

A bus in illiberales & inurbanos, ſive charitatem non exercentes. His enim verbis concepta Lex eſt: *Ingreſſus vineam proximi tui, comede uvas quantum tibi placuerit: Foras autem non efferas tecum. Si intraveris in ſegetem amici tui, franges ſpicas, & manu conteres: Falce autem non metes.... Quando meſſueris ſegetem in agro tuo, & oblitus manipulum reliqueris, non reverteris ut tollas illum: Sed advenam, & pupillum, & viduam auferre patieris, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere manuum tuarum. Si fruges collegeris olivarum, quidquid remanſerit in arboribus,* B *non reverteris ut colligas: Sed relinques advenæ, pupillo, ac viduæ. Si vindemiaveris vineam tuam, non colliges remanentes racemos, ſed cedent in uſus advenæ, pupilli, ac viduæ.*

In Lege Moyſi non habetur, quod velut ex ea excerptum proponit: *Ancillas ne ducant ingenui, ne adamatas quidem. Decet enim cupiditatibus imperare, & ad retinendam dignitatem id magnopere conducit.* Imò de ritu ducendi mulieres bello captas, quas in ancillatum ſorte fuiſſe nemo neſcit, Lex extat *Deuteronomii* xxi. 10. 11. De ancillarum emptarum conjugio cum liberis hominibus lex etiam extat *Exod.* xxi. 8. 9. C Legem iſtam pro Muſaïca perperam quoque venditat Joſephus: *Neque meretrici ſit jus nuptiarum, cujus, propter injuriam ſuo corpori factam, ſacrificia nuptialia Deus non accipit.* Si enim Iſraelitis omnibus prohibitum eſſet meretrices uxores ducere, fruſtra id Pontifici & Sacerdotibus nominatim prohiberetur, *Levitici* xxi. 7. 14. Legem de virginitate dubia, quæ *Deuteronomii* xxii. 14. & ſequentibus habetur fœdè interpolavit Joſephus. *Si quis*, inquit, *aliquam pro Virgine deſponſam, poſtea talem non invenerit, in jus vocatam accuſet, afferatque argumenta quæ* D *habet. Puellæ verò cauſam agat pater, aut frater, aut qui poſt hos genere videtur proximus. Et ſi quidem puella fuerit abſoluta, degat in accuſatoris conjugio, iſque nullum poſt hac dimittendi eam jus habeat; niſi talem ipſi cauſam præbuerit, quæ contradictionem non recipiat. Cæterùm temeritatis & petulantiæ qui inſontem detulit, pœnas luat, quadraginta unâ minùs plagis acceptis, & quinquaginta ſiclos puellæ patri mulctæ nomine numerare cogatur. Quòd ſi vitiata fuiſſe coarguatur, ſiquidem plebeia fuerit, lapidibus obruatur, ſi ex Sacerdotibus prognata fuerit, vivens exuratur.* E Lex defenſores puellæ patrem tantùm & matrem nominat, *Joſephus* fratrem, aut genere proximum addit. Lex tollit omnem ſpem repudii calumnianti marito, ille exceptionem adhibet. Lex mulctam imponit centum ſiclorum; ille quinquaginta tantùm. Lex plagarum numerum non definit: Ille quadraginta unâ minùs determinat. Lex ſigna virginitatis proferri jubet; Ille generatim argumenta poſtulat. En Legis verba: *Si duxerit vir uxorem, & poſtea odio habuerit eam, quæſieritque occaſiones quibus dimittat eam, obji-* F *ciens ei nomen peſſimum, & dixerit: Uxorem hanc accepi, & ingreſſus ad eam non inveni virginem: Tollent eam pater & mater ejus, & ferent ſecum ſigna virginitatis ejus ad Seniores Urbis qui in porta ſunt, & dicet pater: Filiam meam dedi huic uxorem, quam quia odit, imponit ei nomen peſſimum, ut dicat: Non inveni filiam tuam virginem, & ecce hæc ſunt ſigna virginitatis filiæ meæ: Expandent veſtimentum coram Senioribus civitatis; Apprehendentque Senes Urbis illius virum, & verberabunt illum, condemnantes inſuper centum ſiclis argenti, quos dabit patri puellæ: Quoniam diffamavit nomen peſſimum ſuper Virginem Iſraël: Habebitque eam uxorem, & non poterit dimittere eam*

omnibus diebus vitæ ſuæ. Quòd ſi verùm eſt quod objicitur, & non eſt in puella inventa virginitas, ejicient eam extra fores domûs patris ſui, & lapidibus obruent viri civitatis illius, & morietur: Quoniam fecit nefas in Iſraël, ut fornicaretur in domo patris ſui; & auferes malum de medio tui. Quod autem ſubdit *Joſephus* de filia Sacerdotis, alia Lex eſt, ad cauſas conjugales minimè pertinens, lata *Levitici* xxi. 9. Dies me deficeret, ſi reliqua *Joſephi* errata in compendio illo ſuo Legum Moſaicarum ſcrupuloſiùs expendere vellem.

XXV. Hebræi nonnulli mortuum eſſe *Moyſen* negant, ſed ex Scriptura Sacra disertè refelluntur: *Deuteronomii* xxxii. 50. xxxiv. 5. 6. 7. *Joſue* I. verſ. I. 2.

ARTICULUS II.

De Joſue Hiſtoria ut ab Hebræis interpolata, vel confirmata.

Quinam Exploratores à Joſue miſſi Jerichuntem?

I. EXploratores à *Joſue* miſſos Jerichuntem, fuiſſe *Phineem* filium *Eleazari* Pontificis, & *Calebum*, tradunt Hebræi in *Tanchuma*. Verùm eorum nomina Scriptura ſilet, *Joſue* II. Secundò, Editio LXX. Interpretum eos vocat νεανίσκους *Juvenes*, ſicut & Vulgata noſtra cap. VI. 23. quod nomen *Calebo* tunc octogenario convenire non poteſt. Tertiò, veriſimilius eſt *Joſue* excitatis atque intentis jam tum hoſtium animis, nonniſi vulgares aliquos viros ſummo periculo objeciſſe; ſed quos tamen aſtu atque cautione verſutos, animoque forti & impavido præſtantes eſſe ſciret. Jerichuntinos *nihil hoſtile ſuſpicatos*, dum ſpeculatores illi totam Urbem, ejuſque munitiones per otium conſiderarent, ſcribit *Joſephus* Lib. V. *Antiquitatum* cap. I. quod Scripturæ Sacræ repugnat, quæ ſtatim eos ad Regem delatos & quæſitos teſtatur, *Joſue* II. Repugnat verbis *Rahab* ibidem Jerichuntinorum terrorem exponentis. *Novi*, inquit, *quod Dominus tradiderit vobis Terram: Etenim irruit in nos terror veſter, & elanguerunt omnes habitatores Terræ. Audivimus quòd ſiccaverit Dominus aquas Maris Rubri ad veſtrum introitum, quando egreſſi eſtis ex Ægypto; & quæ feceritis duobus Amorrhæorum Regibus, qui erant trans Jordanem, Sehon & Og quos interfeciſtis. Et hæc audientes pertimuimus, & elanguit cor noſtrum, nec remanſit in nobis ſpiritus ad introitum veſtrum: Dominus enim Deus veſter, ipſe eſt Deus in cælo ſurſum, & in terra deorſum.* Cùm mulıercula id noſſe non potuerit niſi ex rumore publico, & Urbis facie, quâ fide *Joſephus* ſcripſit Jerichuntinos *nihil hoſtile fuiſſe ſuſpicatos*?

Erras Joſephi.

Hebræorum fabula.

Addit, *Rahab* Exploratores abſcondiſſe *in mænibus*, ubi fortè lini manipulos ſiccabat, quibus ipſos contexit. Contra verò Scriptura Joſue II. *Ipſa autem fecit aſcendere viros ſolarium domûs ſuæ, operuitque eos ſtipulâ lini, quæ ibi erat.* Nolim tamen hîc importuniùs vellicare *Joſephum*, cùm *Rababæ* domus muro hæreret, ut conſtat ex verſ. 15. ideóque verè dici potuerit ipſam abſcondiſſe Exploratores in mænibus, quos in domo abſcondit: Sed cum Scriptura loquendum erat. Rabbini, quod eſt in Hebræo, *Abdidis illum*, in ſingulari, ſic explicant, quòd *Rahab* unum duntaxat Exploratorum abſconderit, ſcilicet *Calebum*, non verò *Phinees*, utpote qui ipſi reſponderit: *Ego ſum Sacerdos. Sacerdotes verò, quippe Angelorum ſimiles, ſi volunt, aſpectabiles ſunt; ſi nolunt, cerni nequeunt.* Fabulas apage R. R. *Salomon* & *Kimchi*, & R. *Juda* in *Tanchuma* laudatus ait, ipſos habuiſſe

A fabrilia inſtrumenta in manibus, ut fabri putarentur. R. *Nehemias* ait: Simulabant ſe figulos eſſe; & fictilia per eam cauſam vænalia proponebant, ne alicui eſſent ſuſpecti. Hebræi Commentatores Hiſtoriæ *Ruth*, & R. *Kimchi* in Radicibus, aiunt, *Joſue* ſuis Exploratoribus juſſiſſe ut ſurditatem præ ſe ferrent, quò quæ vulgò dicerentur, poſſent, nihil ſuſpecti, percipere omnia. Circa ſignum *Rababæ* datum *Joſephus* errat. *Illi*, inquit, *& in præſens ei gratias agunt, & in futurum abundè relaturos jurejurando confirmant, &*
B *hoc conſilium dant, ut cùm præſenſerit Urbem expugnandam, contractis facultatibus & propinquis intra diverſorium, veſtem coccineam pro foribus expandat.* At Scriptura *funiculum coccineum appenſum in feneſtra*, per quam demiſſi fuerant Exploratores, pro ſigno datum teſtatur, *Joſue* II. 18. 21. Hebræi in vetuſtis Commentariis in *Exodum*, quæ *Mechilta* vocant, ſcriptum reliquerunt, *Rahab* pietate ſua in Hebræos Exploratores promeritam eſſe, ut octo Prophetæ & Sacerdotes ex ejus ſtirpe procrearentur: *Jeremias, Heleias, Sarias, Maaſias, Baruch filius Neriæ, Hanameel & Sellum.* Fuit autem iſte *Hanameel* filius *Sellum*, pa-
C truelis *Jeremiæ* Prophetæ. Quin & *Ezechielem*, & *Huldam* in album poſteritatis *Rahab* referunt. Eamque aiunt quinquageſimo demum vitæ ſuæ anno Judaiſmo nomen dediſſe, abdicato turpi quæſtu, quem à primis adoleſcentiæ annis corpore fecerat.

Tranſitus Jordanis hiſtoria à Joſepho interpolata.

II. Miraculum in *Jordanis* tranſitu in gratiam *Joſue* & Iſraëlitarum à Deo factum, *Joſephus* elevat, aquas duntaxat procurante Deo imminutas aſſerens, fluvium à Sacerdotis & Populo vado tranſmiſſum, mulieribus & pueris in medio agmine collocatis, ut ab aquarum impetu tutiores
D eſſent. *Imperatore*, inquit, *ſollicito de trajectu, (Amnis enim auctus aquis fluebat, & cùm pontem non haberet, nec fabricari quidem hoſtis paſſurus videbatur, nec naves ullæ præſto aderant:) Deus ſe illis tranſitum procuraturum promiſit, fluentis ejus imminutis. Itaque Jeſus poſtquam duos dies expectaſſet, copias omnes ad hunc modum in ulteriorem ripam traduxit. Sacerdotes cum Arca agmen præcedebant, poſt eos ibant Levitæ portantes Tabernaculum, & vaſa Sacrificiis deſtinata. Sequebatur deinde totum agmen in ſuas Tribus diſtinctum, receptis in medium mulieribus ac pueris, quò tutiores*
E *eſſent ab impetu fluminis. Ut verò Sacerdotibus primis ingreſſis vadabile eſt viſum, quòd & aqua decreviſſet, & glarea non ampliùs vi undarum volveretur, ſed ſtabile ſolum exciperet veſtigia, omnes jam intrepidè vadum tranſibant, tale redditum cernentes, quale Deus promiſerat. Steteruntque in alvei medio Sacerdotes, donec tranſiret multitudo, & in tuto conſiſteret. Quod ubi factum eſt, & ipſi egreſſi fluvium, liberum ei ſolitum curſum reliquerunt, qui confeſtim auctus, ad priſtinam aquarum molem rediit.* Malæ fidei *Joſephum* convincit ſacer Textus, Joſue III. *Dixitque Dominus ad Joſue:*
F *Hodie incipiam exaltare te coram omni Iſraël: Ut ſciant, quia ſicut cum Moyſe fui, ita & tecum ſim. Tu autem præcipe Sacerdotibus qui portant Arcam fœderis, & dic eis: Cùm ingreſſi fueritis partem aquæ Jordanis, ſtate in ea. Dixitque Joſue ad filios Iſraël: In hoc ſcietis quòd Dominus Deus vivens in medio veſtri eſt.... Ecce Arca fœderis Domini omnis terræ antecedet vos per Jordanem. Parate ſingulos viros de Tribubus Iſraël, ſingulos per ſingulas Tribus. Et cùm poſuerint veſtigia pedum ſuorum Sacerdotes qui portant Arcam Domini Dei univerſæ terræ in aquis Jordanis, aquæ, quæ inferiores ſunt, decurrent atque deficient: Quæ autem deſuper veniunt, in una mole conſiſtent. Igitur egreſſus eſt Populus de tabernaculis*

naculis ſuis, ut tranſiret Jordanem, & Sacerdotes, qui portabant Arcam fœderis, pergebant ante eum. Ingreſſiſque eis Jordanem, & pedibus eorum in parte aquæ tinctis (Jordanis autem ripas alvei ſui tempore meſſis impleverat) ſteterunt aquæ deſcendentes in loco uno, & adinſtar montis intumeſcentes apparebant procul ab Urbe, quæ vocatur Adom, uſque ad locum Sarthan: Quæ autem inferiores erant, in Mare Solitudinis (quod nunc vocatur Mortuum) deſcenderunt, uſquequo omnino deficerent. Populus autem incedebat contra Jericho; & Sacerdotes, qui portabant Arcam fœderis Domini, ſtabant ſuper ſiccam humum in medio Jordanis accincti, omniſque Populus per arentem alveum tranſibat. Et cap. IV. 20. & ſeq. *Duodecim quoque lapides, quos de Jordanis alveo ſumpſerant, poſuit Joſue in Galgalis, & dixit ad filios Iſrael: Quando interrogaverint filii veſtri cras patres ſuos, & dixerint eis: Quid ſibi volunt lapides iſti? Docebitis eos, atque dicetis: Per arentem alveum tranſivit Iſraël Jordanem iſtum, ſiccante Domino aquas ejus in conſpectu veſtro, donec tranſiretis: Sicut fecerat priùs in Mari Rubro, quod ſiccavit donec tranſiremus: Ut diſcant omnes terrarum Populi fortiſſimam Domini manum.*

Lapides XII. ex Jordane ſublati, non ad Aram ſtruendam, ſed in Monumentum.

III. Ex duodecim illis Lapidibus Aram à *Joſue* excitatam, fingit *Joſephus*, in quo ſactum Deo fecerit in gratiarum actionem. Sed Aræ Scriptura non meminit, id utique non diſſimulatura; & lapides in Monumentum poſitos ſignificat ad perennem miraculi memoriam; Joſuë IV. 6. 7. *Et quando interrogaverint vos filii veſtri cras, dicentes: Quid ſibi volunt iſti lapides? Reſpondebitis eis: Defecerunt aquæ Jordanis ante Arcam fœderis Domini, cùm tranſiret eum: Idcirco poſiti ſunt lapides iſti in monumentum filiorum Iſrael uſque in æternum.* Lapides illos, non quidem in Arca (quod *Tertulliano* viſum eſt Lib. IV. *contra Marcionem*) ſed juxta Arcam aſſervatos cenſet *R. Levi F. Gerſonis*, ut cùm ter, ut minimùm Iſraëlitæ quotannis ad eam convenirent, memoriam rei geſtæ Monumenti præſentia omnibus renovaret. Hos lapides calce fuiſſe oblitos, & supernè in eis inſcriptam legem ſeptem linguis, alii Rabbini teſtantur in *Seder Olam*: hos nimirum lapides in *Galgalis* poſitos, cum iis qui in *Garizim* à *Moyſe* ſunt excitati, imperitè confundunt.

IV. Fingunt Talmudici, cùm jam univerſus Populus in Chananæam tranſiviſſet, Sacerdotes Arcam retuliſſe in eam ipſam ripam, è qua primùm in aquas deſcenderant, cùm proximè ad eam inſtitiſſent. Cùmque ſubitò diffuſâ aquarum mole, quæ adhuc fuerat Arcæ præſentiâ cohibita, repletus fuiſſet alveus; tum demum tranaviſſe per interlabentes aquas Arcam in Chananæam, ſpectante ex adverſa ripa Populo; atque ſuos bajulos ſecum tranſvexiſſe; ut jam ipſa portaret, à quibus fuiſſet nuper portata. Sed inſulſum iſtud commentum ipſe R. *Kimchi* exagitat; & ex Scriptura Sacra refellitur *Joſue* IV. ubi Deus ad *Joſue* ait: *Præcipe Sacerdotibus, qui portant Arcam fœderis, ut aſcendant de Jordane. Qui præcepit eis, dicens: Aſcendite de Jordane. Cùmque aſcendiſſent portantes Arcam fœderis Domini, & ſiccam humum calcare cœpiſſent, reverſæ ſunt aquæ in alveum ſuum, & fluebant ſicut ante conſueverant.*

Eorumdem de ſecundæ Circumciſionis ratione error.

V. Talmudici ſecundæ Circumciſionis, *Joſue* cap. V. à Deo imperatæ hanc afferunt rationem; Quòd illis temporibus fuerint multi, qui etſi à ſuis parentibus fuiſſent in tenella ætate ritè circumciſi; tamen iterum circumcidi debuere, ſi modò ſacrorum communione conſociari cæteris Judæis vellent. Nimirum qui immanitate Ægyptiacæ ſervitutis preſſi, arte quadam medicâ, ſubductâ atque diſtenta pelliculâ, novum ſibi præputium comparaverant, glandemque eo iterum contexerant: Similiter, inquiunt, atque cùm Romani rerum in Judæa potiti, Templum funditus iterum evertiſſent, plurimi Hebræi hoſtium injuriis exagitati & vexati, eadem illa ratione Religionis ſuæ profeſſionem diſſimularunt, Qui *Bar-Chuſiba* juſſu poſtea denuo ſunt circumciſi, cùm ille occupatâ Urbe *Bitter*, annis duobus & dimidio apud eam Gentem dominaretur, & maxima libertatis ſpe omnium animos excitaviſſet. Erat autem id nomen impudentiſſimæ audaciæ nebuloni; Qui Meſſiæ ſibi nomen aſſumebat atque arrogabat: cum ſuo appoſitiſſimo nomine *Bar-Chuziba* mendacii filius diceretur. Sanctus etiam *Epiphanius* teſtatur, quiſquis Judæorum ad Samaritanos, aut horum ad illos deficeret, eum novo præputio comparato, novâ Circumciſione initiari ſolere. Idque *Symmacho* quoque, cujus inter Græcos Scripturæ Sacræ Interpretes celebre nomen eſt, inter alios accidiſſe, Imperatore *Severo*. Verùm iſtud Talmudicorum figmentum ex Scriptura Sacra refellitur, quæ declarat hanc ſecundam Circumciſionem ad incircumciſos pertinere; *Joſuë* V. 2. & ſeq. *Eo tempore ait Dominus ad Joſuë: Fac tibi cultros lapideos, & circumcide ſecundò filios Iſraël. Fecit quod juſſerat Dominus, & circumcidit filios Iſrael in colle præputiorum. Hæc autem cauſa eſt ſecundæ Circumciſionis: Omnis Populus, qui egreſſus eſt de Ægypto generis maſculini, univerſi bellatores viri, mortui ſunt in deſerto per longiſſimos viæ circuitus, qui omnes circumciſi erant. Populus autem qui natus eſt in deſerto, per quadraginta annos itineris latiſſimæ ſolitudinis, incircumciſus fuit; Donec conſumerentur qui non audierant vocem Domini, & quibus ante juraverat ut non oſtenderet eis Terram lacte & melle manantem. Horum filii in locum ſucceſſerunt patrum, & circumciſi ſunt à Joſuë: Quia ſicut nati fuerant, in præputio erant, nec eos in via aliquis circumciderat.*

Quo hebdomadæ die muri Jericho corruerint.

VI. Septimum diem, quo muri Jericho corruerunt, ſeptimâ Urbis circuitione, ſeptimoque clangore, Sabbathum fuiſſe tradunt Hebræi in Thalmude Babylonico *Tractatu De Sabbatho*. Verùm cùm ſeptimus ille dies dicatur ab expugnatione cœpta inſolito illo ritu, nec certum ſit quotus eſſet hebdomadis dies, cùm circuire civitatem, Arcam circumferre, & buccinis clangere cœperunt, ut Deus juſſerat, *Joſuë* VI. nihil certi ea de re definiri poteſt. Non magis certum quod ſcripſit *Joſephus*, primum diem circuitionis Jerichuntis fuiſſe diem Paſchatis ſive XV. Niſan, aut quod in *Seder Olam* legitur, fuiſſe primum diem poſt octavam Paſchæ, qui erat vigeſimus ſecundus Niſan.

Thalmudicorum fabulæ de furto Achan.

VII. Revelationem furti *Achan* hoc modo factam Thalmudici fabulantur. Omnes ſcilicet Iſraëlitas juxta Arcam tranſire juſſos, & reliquis impunè ac liberè abeuntibus, ſolùm criminis reum velut injectâ manu ab Arca ita retentum, ut ne quidem pedem ulteriùs movere potuerit. Eò Textum Sacrum detorquent. Ubi enim habet Vulgata noſtra: *Et quicunque fuerit deprehenſus*; Hebræus Textus habet, *quem ceperit Dominus*, R. *Selomon* cenſet *Achan* fuiſſe deprehenſum per Rationale Pontificis, in quo erant duodecim gemmæ inſcriptæ nominibus duodecim Tribuum Iſraël: Ita ut Tribubus ſingulis ante Rationale tranſeuntibus ſiſtente ſe Tribu Juda, gemma quæ Judæ nomine inſcripta erat, obſcurata fuerit, ſuaque ſæcedine Anathema eſſe in illa Tribu indicaverit. Sed deinceps quæ cognatio, quæ domus, quæ perſona in Tribu Juda

rea

tea fuerit per ſortes, fuiſſe exploratum. Verùm A miſſis illis Hebræorum figmentis, totam illam quæſtionem per ſortem habitam fuiſſe, ex Scriptura Sacra certum eſt, Joſuë vii. 14. *Accedetiſque manè ſinguli per Tribus veſtras, & quamcunque Tribum ſors invenerit, accedet per cognationes ſuas, & cognatio per domos, domuſque per viros. Et quicumque ille in hoc facinore fuerit deprehenſus, comburetur igni cum omni ſubſtantia ſua... Surgens itaque Joſue manè, applicuit Iſraël per Tribus ſuas, & inventa eſt Tribus Juda. Quæ cum juxta familias eſſet oblata, inventa eſt familia Zare. Illam quoque per domos offerens, reperit Zabdi: Cujus domum in ſingulos dividens viros invenit Achan.* Verſio Arabica ſortem per Tribus, per B cognationes, per domos, per viros miſſam diſertè ait. Denique *capi à Domino*, ut habet Hebræus Textus, vel *oſtendi à Domino*, ut habent Septuaginta, idem eſt quod per ſortem deprehendi, ut patet ex locis Scripturæ paralellis 1. *Regum* x. 20. & xiv. 42. & appoſitè quidem: nam *Sortes mittuntur in ſinum, & à Domino temperantur*, (ut dicitur *Proverb.* xvi 33. (Vulgatæ Verſionis hoc in loco ſententiam confirmat *Joſephus* Lib. v. *Antiquitatum* cap. 1.

Hebræorum fabula de ſepultura Joſue.

VIII. Tradunt Hebræi in *Seder-Olam*, & in C *Midras Ruth*, magno terræ motu concuſſum Montem Ephraïm, cùm ibi *Joſuë* ſepeliretur, ex eoque partem illam Montis vocatam *Gaas*, quod *tremere*, & *commoveri* ſignificat. Sed obſervationem illam vaniſſimam eſſe & anilem fabulam cenſet *Andreas Maſius*. Credibilius illud exiſtimat, quod iiſdem Auctoribus proditum eſt; nomen *Thamnath-Sara*, aut *Thamnat-Hares* impoſitum Urbi *Joſue* fuiſſe à Solis ſimulachro, quod Iſraëlitæ ſuper *Joſuë* monumento collocaverant, ad conſervandam miraculi, quo Sol jubente *Joſue* ſterit, memoriam. *Hares* enim Solem ſignificat, D *Themuna* verò figuram. LXX. Interpretes cap. xxi. gladiolos ſaxeos, quibus *Joſue* poſt tranſmiſſum Jordanem Populum circumciderat, unà cum ipſo humatos aſſerunt.

ARTICULUS III.

De Judicum Hiſtoria ab Hebræis interpolata.

Joſephus corrigitur.

I. O*Thonielem* primum Judicum *Joſephus* malè E *Cenizum* vocat, atque eum profligato *Chuſanis* (quem perperam *Chuſarthen* nominat) exercitu, & vindicatâ Populi libertate, *egregiè navata opera præmium principatum à populo accepiſſe nomine Judicis, in quo poſtquam annos quadraginta exegit, vitâ defunctus eſt.* 1. Othoniel quidem *Cenezi* filius fuit, non *Cenezus*: (Judicum iii. 9. 11.) 2. Principatum à Populo non accepit, ſed à Deo, Judicum iii. 9. *Et clamaverunt ad Dominum: Qui ſuſcitavit eis Salvatorem, & liberavit eos, Othoniel videlicet filium Cenez.* 3. Annos quadraginta in Principatu non F exegit: Sed eo numero annorum quadraginta, comprehenduntur non octo ſolùm anni quibus Iſraelitæ *Chuſani* ſervierunt, ſed etiam anni quibus Seniores ſuperſtites fuerunt *Joſuë*. Unde Scriptura non ait, *Othonielem* judicaſſe annis quadraginta, ſed *Quieviſſe terram quadraginta annis, & mortuum eſſe Othonielem*, id eſt, quieſcere cœpiſſe terram anno quadrageſimo poſtquam quies in ea per *Joſue* conſtituta fuerat.

Lib. v. Antiq. cap. v.

II. De Cantico gratiarum actionis *Debbora & Barac* ſilet *Joſephus*. Idem *Baracum occiſo Jabino* Rege quadraginta annis Imperium Iſraëlitarum tenuiſſe ait: Quod Scriptura non dicit, ſed *Quieviſſe terram per quadraginta annos*, id eſt, quieſcere cœpiſſe anno quadrageſimo à quiete partâ per *Aodum*. Unde illo quadraginta annorum numero comprehenduntur viginti anni ſervitutis Chananææ, ſeu oppreſſionis Iſraëlitarum à *Jabino* Rege Chananitidis.

Errata Joſephi in Hiſtoria Gedeonis.

III. *De Gedeone* ſermonem faciens cap. viii. idem *Joſephus*, Spectrum ei adoleſcentis ſpecie oblatum ait, qui felicem ac Deo charum appellaverit, & ad libertatem Iſraëlitici Populi vindicandam adhortatus ſit. Hanc rem *Gedeonem* cum quibuſdam Juvenibus communicaſſe, qui libenter credentes oraculo, ſine mora effecerunt ut præſto eſſent decem millia Militum, ad quidvis pro libertate audendum paratiſſima. Quem Scriptura quinquies *Angelum Domini* vocat, Joſephus *Spectrum* appellat. Angelus *Gedeonem* Virorum fortiſſimum ſalutavit, Judic. vi. *Dominus tecum, virorum fortiſſime.* Joſephus mortalium feliciſſimum appellatum à Spectro illo ſuo *Gedeonem* memorat. Scriptura Sacra meminit Sacrificii à *Gedeone* per Angelum oblati, & igne cœleſti conſumpti, ædificati Altaris, cui nomen inditum, *Domini pax*; Aræ *Baal* dirutæ, nemoriſque ſucciſi, ſigni in vellere à Deo dati: Hæc geſta & miracula ſupprimit *Joſephus*. Scriptura *Judicum* vi. 34. ait: *Spiritus Domini induit Gedeon qui clangens bucciná convocavit domum Abiezer ut ſequeretur ſe*: Joſephus ait, Ipſum rem hanc cum quibuſdam Juvenibus communicaſſe. Addit *Joſephus*: Deum *Gedeoni* in ſomnis apparuiſſe, *Juſſiſſeque ut circa meridiem, cùm æſtus fervet maximè, Exercitum duceret ad fluvium, & quotquot procumbentes biberent, eos viros fortes crederet: Quotquot autem trepidè ac tumultuariè potum ſumerent, ſic exiſtimaret eos metu hoſtium hoc facere. Quod poſteaquam, ita ut juſſus eſt, fecit, trecenti inventi ſunt cum perturbatione aquam ſumere, cavis manibus ori admovendo. Imperaviſque Deus ut his aſſumptis hoſtem invaderet.* Juſſiſſe Deum *Gedeoni* ut eos fortes crederet, qui procumbentes biberent, in Scriptura Sacra non legitur: & trecentos illos qui concavis manibus tumultuariè & raptim lambuerant aquas, viros fortiſſimos fuiſſe, colligitur ex eo quòd Deus jam antea formidoloſos & ſegnes remitti in domos ſuas juſſiſſet, eoque mandato Præconis voce ſignificato, viginti-duo millia virorum reverſa eſſent, *Judicum* vii. 3. Conſequenter qui poſtea ſegregati & electi ſunt, poſtquam reliqua decem millia ad aquas probata fuere, omnium erant fortiſſimi, & bello conficiendo maximè idonei. *Et ait Dominus ad Gedeonem: In trecentis viris qui lambuerunt aquas liberabo vos, & tradam in manu tua Madian: Omnis autem reliqua multitudo revertatur in locum ſuum.* (Judicum vii. 7.

Philo Byblius ſive *Annianus*, Angelum Gedeoni petenti ſignum reſpondiſſe fabulatur: *Curre, & accipe mihi aquam de lacu illo, & funde ſuper terram iſtam, dabo tibi ſignum. Et abiens accepit ſicut præceperat ei. Et dixit ad eum Angelus: Antequam fundas ſupra petram aquam, peto quid velis fieri de ea, ſive ſanguinem, ſive ignem, ſive ut nuſquam compareat. Et dixit Gedeon: Fiat medium ſanguis, & medium ignis. Et effudit Gedeon aquam ſuper petram. Et factum eſt cum effudiſſet, ut fieret media pars flamma, media autem pars ſanguis, & commixta ſunt utraque: & non extinxit ignem ſanguis, nec ſanguinem ignis exſiccavit. Et hæc videns Gedeon petiit alia ſigna, & data ſunt ei. Nonne hæc ſcripta ſunt in Libro Judicum?*

Judicum? Sic Scripturæ Sacræ veritas atque integritas fabuloſis nugaciſſimorum hominum narrationibus violatur.

Gedeonis Hiſtoriam *Joſephus* his verbis concludit: *Porro Gedeon cùm vellet Imperium deponere, compulſus eſt id retinere per annos quadraginta, dicendo jus & litibus ſimendis occupatus, Populo ratum habente quicquid ille in cauſis controverſis judicaret.* Verùm *Gedeonem* voluiſſe Imperium deponere, Scriptura non teſtatur, ſed Regnum ſibi poſteriſque ſuis oblatum modeſtè recuſaſſe; Judicum VIII. 22. 23. *Dixeruntque omnes viri Iſrael ad Gedeon: Dominare noſtri tu & filius tuus, & filius filii tui. Quia liberaſti nos de manu Madian. Quibus ille ait: Non dominabor veſtri, nec dominabitur in vos filius meus, ſed dominabitur vobis Dominus.*

Rabbinorum de filia Jephte ſententia.

IV. Rabbini plerique recentiores aſſerunt *Jephte* filiam ſuam non mactaſſe, ſed Deo devoviſſe ad cuſtodiam virginitatis perpetuam, ſicut nunc Sanctimoniales. Unde à patre licentiam petiit circumeundi Montes duobus menſibus, & plangendi *virginitatem* ſuam cum Sodalibus ſuis: Et quod Vulgata noſtra habet, morem increbuiſſe in Iſrael, *Ut poſt anni circuitum conveniant in unum filiæ Iſraël, & plangant filiam Jephte:* Rabbini, quos ſequuntur *Santes Pagninus*, & *Vatablus*, vertunt: *Ad alloquendum & conſolandum filiam Jephte:* Quòd ſcilicet ex voto patris maneret innupta. Indeque anſam ſumpſerunt fingendi, Puellis Hebræis quater in anno ad Virginem illam à patre devotam, & alicubi recluſam acceſſum patuiſſe, ut cum illa colloquerentur, eamque conſolarentur. Verùm figmenta iſta in Diſſertationibus refellemus, & filiam *Jephte* verè à patre mactatam probabimus.

Joſephi commentum de zelotypia. Manuë Patris Samſon.

V. *Joſephus* in *Samſonis* hiſtoria quædam habet emendatione digna, Lib. V. *Antiquitatum* cap. X. *Manuë* ſeu *Monochen*, (ut ipſe vocat) *Samſonis* patrem zelotypia adverſus uxorem laboraſſe aſſerit, ideóque ſuſpectam ipſi fuiſſe Angeli viſionem, qui naſciturum ipſi filium nuntiaverat. *Manoches*, inquit, *vir inter Danitas optimas, patriæ ſuæ ſine controverſia Princeps, uxorem habuit eximiâ pulchritudine ſuſpiciendam ſupra omnes ejus ætatis feminas: Ex qua cùm nihil liberorum ſuſciperet, ægrè ferens orbitatem, in ſuburbanum ſuum, quod erat in campo magno, cum uxore ventitans, crebris precibus ſollicitabat Deum, ut daret ſibi liberos. Inſaniebat autem in uxorem præ amore, eratque valde zelotypus. Cùmque aliquando ſola ageret Mulier; ſe illius oculis obtulit Angelus Dei, ſpecie Juvenis pulchri & magni, lætum nuntium afferens, fore ut favore Dei naſcatur eis filius, pulcher & inſigni robore: Qui ubi ad virilem ætatem pervenerit, compeſcendam eſſe ab eo Palæſtinorum inſolentiam.... Illa Marito reverſo Angeli verba indicat, mirè prædicans Juvenis ſtaturam & pulchritudinem, ita ut vir tali laudatione motus ad zelotypiam, non nihil de uxoris pudicitia malè ſuſpicari inciperet. Quæ volens hunc Marito ſtultum mœrorem adimi, ſupplex Deum rogavit, ut iterum Angelum mittere dignaretur, quo ille à conjuge etiam poſſet conſpici; & impetratâ hâc gratiâ, rurſum in ſuburbano verſantibus apparuit Angelus ſoli Mulieri.* Sterilem fuiſſe *Manuë* uxorem Scriptura teſtatur; eleganti formâ ſupra omnes ſui temporis feminas fuiſſe non ait. Neque etiam zelotypiam & inſanum uxoris amorem tribuit pientiſſimo viro, quem uxoris ſterilitas, pietas, fides, ſinceritas, his ſuſpicionibus locum dare non ſinebant. Juvenem ergo, quem ſibi viſum uxor dixerat, filiumque promiſiſſe aſſeruerat, à Deo miſſum non dubitavit: A tantùm abeſt ut eâ occaſione de pudicitia uxoris malè fuerit ſuſpicatus; Sed Deum oravit ut iterum illum mitteret, quò de filii promiſſi vocatione & Dei circa ejus inſtitutionem voluntate, non ex viſo dumtaxat muliebri, ſed per ipſum Virum Dei certior fieret. Judicum XIII. 8. *Oravit itaque Manue Dominum, & ait: Obſecro, ut Vir Dei, quem miſiſti, veniat iterum, & doceat nos quid debeamus facere de puero qui naſciturus eſt. Exaudivitque Dominus deprecantem Manuë, & apparuit rurſum Angelus Dei uxori ejus ſedenti in agro. Manuë autem Maritus ejus non erat cum ea. Quæ* B *cùm vidiſſet Angelum, feſtinavit, & cucurrit ad virum ſuum, nuntiavitque ei, dicens: Ecce apparuit mihi vir, quem ante videram. Qui ſurrexit, & ſecutus eſt uxorem ſuam. Veniensque ad virum, dixit ei: Tu es qui locutus es Mulieri? Et ille reſpondit: Ego ſum. Cui Manuë: Quando*, inquit, *ſermo tuus fuerit expletus, quid vis ut faciat puer? Aut à quo ſe obſervare debebit?*

Error Joſephi in Samſonis Hiſtoria.

Idem *Joſephus* ait *Samſonem* examen apum *in leonis pectore* mellificantium inveniſſe, *& ſumptis inde tribus favis, eos cum aliis muneribus Adamatæ obtuliſſe.* Scriptura unicum favum mellis, C non in pectore, ſed in ore leonis à *Samſone* repertum teſtatur, nec Adamatæ, ſed patri ac matri ſuæ partem ejus oblatam. Judicum XIV. 8. 9. *Et ecce examen apum in ore leonis erat ac favus mellis. Quem cùm ſumpſiſſet in manibus, comedebat in via; veniens ad patrem ſuum & matrem, dedit eis partem, qui & ipſi comederunt.*

Eodem in capite ſcribit *Joſephus* de *Samſone*, ipſum arreptâ maxillâ aſini, quæ fortè jacebat præ pedibus, in medios hoſtes irruiſſe: Quâ feriens quotquot aſſequi potuit, circiter mille interfectis, cæteros dare terga compulit. *Quâ vi-* D *ctoriâ plus ſatis elatus, & opis divinæ immemor, cùm totum ſibi tribueret, quòd maxillâ tantùm armatus fudiſſet, ac fugaſſet hoſtiles copias, ingenti ſiti obortâ, confeſſus nihil eſſe quantaſlibet humanas vires, Deo victoriam acceptam retulit, ſupplexque rogavit ut arrogantiæ datâ veniâ, ſuccurreret, & periculo ſe eximeret.* In *Samſonem* injurioſus eſt *Joſephus*, quem cùm Apoſtolus in eorum cenſu numeret, qui *per fidem fortes facti ſunt in bello, caſtra verterunt exterorum*, exiſtimandum non eſt hanc de Philiſtæis victoriam ſibi totam tribuiſſe. Cùm itaque in Epinicio illo E Carmine cecinit: *In maxilla aſini, in mandibula pulli aſinarum delevi eos, & percuſſi mille viros;* planè agnovit, & innuit, non factum id viribus humanis, ſed illius virtute, in cujus manu telum debile nullum eſt. Deinde verò Deum orans ut ſiti laboranti ſubveniat, grato animo profitetur tantam illi victoriam ſe debere, rogatque ut conceſſo tam inſigni beneficio alterum addat, probè ſciens Deum non eſſe inſtar hominum, qui cùm dedere, manum occludunt: Quinimò illum ob id ipſum dare, quia jam dedit, & priora dona novis ſubinde cumulare. *Sitiensque valde, clamavit ad Dominum, & ait:* F *Tu dediſti in manu ſervi tui ſalutem hanc maximam atque victoriam: En ſiti morior, incidamque in manus Incircumciſorum.* (Judicum XV. 18.).

Quòd de *Samſone* ſcriptum eſt, Judicum XVI. 21. *Quem cùm apprehendiſſent Philiſtiim, ſtatim eruerunt oculos ejus, & duxerunt Gazam vinctum catenis, & clauſum in carcere molere fecerunt:* In obſcœnum ſenſum trahunt Rabbini: Quaſi idem eſſet quòd *Job.* XXXI. 10. dicitur ſecundùm Hebræum, *Molat alteri uxor mea*; ubi Vulgata noſtra habet: *Scortum alterius ſit uxor mea, & ſuper*

cam incarventur alii. Quo ſenſu *Horatius* Lib. 1. Satyra 2. ait:

> . . . . *alienas.*
> *Permolere uxores.*

Et *Auſonius* Epigramm. 7.

> . . . . *Molitur per utramque cavernam.*

Et *Theocritus* Idyll. IV.

> . . . . , *Ille vetulus nunquid adhuc molit*
> *Illam nigra ſupercilia habentem Amicam, quam*
> *olim deperibat?*

S. *Hieronymus* in illud Iſaiæ XLVII. *Deſcende, ſede in pulvere, Virgo filia Babylon, tolle molam, & mole farinam, denuda turpitudinem tuam,* &c. ait: *Præcipitur ei ut tollat molam, & molat farinam, quod eſt duræ captivitatis, & extremæ ſervitutis indicium: Utque quondam Regina fuerat, poſtea molenda farina operi ſerviat. Sed quia ſequitur:* Denuda turpitudinem tuam: *Etiam mola ab Hebræis figuraliter intelligitur: Quod ſcilicet in morem ſcorti victorum libidini pateat. Illudque quod in Judicum Libro de Samſon ſcribitur, Ad molam eum à Philiſthiim eſſe damnatum, hoc ſignificare volunt, quòd pro ſobole robuſtiſſimorum virorum, hoc in allophylas mulieres facere ſit compulſus.*

Errata Joſephi in Hiſtoria Heli.

VI. *Joſephus* de *Heli* Pontifice, & *Samuele* agens, Deum ita cum *Samuele* puero, ſed jam Propheta inaugurato colloquentem inducit: *Quando præſto es, audi imminere Iſraëlitis cladem majorem quàm credibile eſt, & filios Elis ambos unâ die perituros, & Sacerdotium meum migraturum in familiam Eleazari. Elis enim pluris fecit ſuos filios, quàm meum cultum.* Confundit ac permiſcet *Joſephus* alterius Prophetæ Anonymi, quem Deus ad *Heli* miſit, Vaticinium cum revelatione facta *Samueli.* Nam *Samuel* perituros unâ die filios *Heli* non eſt vaticinatus, nec tranſlationem Sacerdotii ab ejus domo, ſed ſolùm imminentem ejus familiæ Dei vindictam generatim prædixit, ob nimiam ipſius in filios indulgentiam. Anonymus verò Propheta, & filiorum *Heli* proximam cladem mortemque denuntiavit, & Sacerdotii ab ejus familia tranſlationem. 1. Regum II. 27. *Venit autem vir Dei ad Heli, & ait ad eum: Hæc dicit Dominus, &c. Quare calce abjeciſtis victimam meam, & munera mea quæ præcepi ut offerrentur in Templo; & magis honoraſti filios tuos quàm me, ut comederetis primitias omnis Sacrificii Iſraël Populi mei? Propterea ait Dominus Deus Iſraël: Loquens locutus ſum ut domus tua, & domus patris tui miniſtraret in conſpectu meo uſque in ſempiternum. Nunc autem dicit Dominus: Abſit hoc à me: Sed quicumque glorificabit me, glorificabo eum: Qui autem contemnunt me, erunt ignobiles. Ecce dies veniunt; & præcidam brachium tuum, & brachium domûs patris tui, ut non ſit Senex in domo tua. Et videbis æmulum tuum in Templo, in univerſis proſperis Iſraël, & non erit Senex in domo tua omnibus diebus, . . . Hoc autem erit tibi ſignum, quod venturum eſt duobus filiis tuis, Ophni, & Phinees: In die uno morientur ambo. Et ſuſcitabo mihi Sacerdotem fidelem, qui juxta cor meum & animam meam faciet; & ædificabo ei Domum fidelem, & ambulabit coram Chriſto meo cunctis diebus.* Ita verò Dominus ad *Samuëlem* cap. III. 12. *In die illa ſuſcitabo adverſum Heli omnia quæ locutus ſum ſuper domum ejus: Incipiam, & complebo. Prædixi enim ei quòd judicaturus eſſem domum ejus in æternum, propter iniquitatem, eò quòd noverat indignè agere filios ſuos, & non corripuerit eos. Idcirco juravi domui Heli, quòd non expietur iniquitas ejus victimis & muneribus uſque in æternum.*

Scribit *Joſephus* Lib. V. *Antiquitatum*, cap. XII. uxorem *Phinees* puerperam, cum audivit mariti mortem, eadem die obiiſſe, cùm peperiſſet filium *ſeptimeſtrem quidem, vitalem tamen.* Quòd menſe à conceptu ſeptimo peperit, neſcio unde habuerit *Joſephus.* Id certè Scriptura Sacra non dicit, imò repugnat; 1. Regum IV. 19. *Nurus autem ejus uxor Phinees prægnans erat, vicinaque partui; & audito nuncio quod capta eſſet Arca Dei, & mortuus eſſet Socer ſuus, & Vir ſuus, incurvavit ſe & peperit: Irruerant enim in eam dolores ſubiti.* Sanè mulier ſeptimo puerperii menſe nondum *vicina partui* dicitur.

Errata Joſephi in hiſtoria Arcæ ab Azotiis in Dagonis Templo depoſitæ.

De Arca ab Azotiis in *Dagonis* Templo collocata ita ſcribit *Joſephus* Lib. VI. cap. 1. *Sequenti verò die manè venientes ut adorarent Deum ſuum, invenerunt eum è baſi excidiſſe, & pronum proſtratum ante Arcam: Quod ægrè ferentes, in priſtinum locum eum reponunt. Cumque ſæpius illuc accedentes, ſemper proſtratum & adorabundum reperirent, ſtupor maximus & perturbatio totum Populum invaſit.* At Scriptura Sacra Idolum *Dagonis* ſecundâ vice non ſolùm proſtratum, ſed capite & manibus mutilatum Azotios inveniſſe teſtatur. 1. Regum V. 4. *Rurſumque manè die alterâ conſurgentes, invenerunt Dagon jacentem ſuper faciem ſuam in terra coram Arca Domini: Caput autem Dagon, & duæ palmæ manuum ejus abſciſſæ erant ſuper limen: Porro Dagon ſolus truncus remanſerat in loco ſuo. Propter hanc cauſam non calcant Sacerdotes Dagon, & omnes qui ingrediuntur Templum ejus, ſuper limen Dagon in Azoto, uſque in hodiernum diem.* Palæſtinos *quinque ſtatuas aureas pro quinque civitatibus dedicaſſe Deo,* ſcribit *Joſephus:* Scriptura *quinque anos aureos pro delicto*, ut habet Vulgata noſtra 1. *Regum* VI. 17. Septuaginta, *Sedes aureas pro cruciatu Domino redditas.* Chaldæus, *Mariſcas aureas.*

Hiſtoria Ruth à Joſepho & Talmudiſtis interpolata.

VII. Hiſtoriam Ruth ſub *Heli* Principatu contigiſſe ſcribit *Joſephus* Lib. V. *Antiquitatum* cap. XI. Scriptura, *in diebus unius Judicis*, cujus nomen non indicat. *Ruth.* 1. verſ. 1. Maritum *Noëmi* Joſepus *Abimelechum:* Scriptura *Elimelechum* vocat. *Orpham* nurum alteram *Noëmi* matrem fuiſſe *Goliathi* Gigantis à *Davide* proſtrati, Thalmudici aſſerunt, quos ſequitur *Philo Annianus*, imò & *Prudentius* in *Hamartigenia.* Verùm non mater, ſed pater Goliathi *Rapha* nominatur 1. *Paralipomenon* XX. 6. Deinde *Goliathi* mater erat Philiſtæa, *Orpha* verò Moabitis. Talmudici tradunt *Ruth* fuiſſe filiam *Eglon* Regis Moabitarum, quem occidit *Aod:* Sed merum iſtud figmentum eſt, omnique veri ſpecie caret, quòd Rex *Moab* filiam ſuam viro alienigenæ & pauperi collocaverit.

ARTICULUS

ARTICULUS IV.

De Regum Saülis & Davidis Hiſtoria ut ab Hebræis interpolata, vel confirmata.

Joſephus notatus & correctus.

I. JOſephus de *Saulis* inauguratione loquens Lib. VI. *Antiquitatum* cap. V. ait: *Propheta deductum eum ad convivium accumbere fecit, & famulum ſupra alios vocatos. (Erant hi ſeptuaginta numero ;) juſſitque miniſtris ut Sauli portionem regiam apponerent.* Id Scripturæ Sacræ repugnat, quæ triginta duntaxat *Samuelis* convivas numerat; I. Regum IX. 22. *Et dedit eis locum in capite eorum qui fuerant invitati: Erant enim quaſi triginta viri.* De *Saulis* expeditione contra *Naas*

Expeditio Saulis contra Naas Regem Ammonitarum.

Regem Ammonitarum ibidem ſic loquitur: *Menſe autem poſt acceptum Regnum elapſo, exorſum contra Nanſen Ammonitarum Regem bellum apud omnes ex æquo auctoritatem illi paravit. Hic enim diu Judæis ultra Jordanem habitantibus infeſtus, poſtremò cum magno & forti Exercitu regionem ingreſſus, Urbes eorum ſubjugare cœpit: Nec contentus libertatem in præſens abſtuliſſe, ut omnem rebellandi materiam in futurum adimeret, tum ultro deditis quàm vi ſubactis dextrum oculum eruebat: Ut quoniam ſcutum ſiniſtro proſpectum negat, omnino inutiles bello fierent. Hoc modo tractatis trans amnem incolentibus, in Galadenam Exercitum duxit, & caſtrametatus ad primariam regionis Urbem, cui nomen eſt Jabes, Oratores eò miſit, qui conditiones offerrent, ut aut deditione factâ dextris oculis orbentur, at alii, aut internecionem hominum, & oppidorum excidium expectent* ; &c. Plures Iſraelitarum Urbes captas à *Naas* Ammonitarum Rege, omniumque, ſeu ſponte deditorum, ſeu vi ſubactorum oculos dextros ab ipſo erutos, ante *Jabes* obſidionem, *Joſephus* aſſerit; Scriptura tacet, ſuoque ſilentio *Joſephum* erroris convincit. Belli namque initium ab obſidione *Jabes* repetit, & Jabeſitis tam atroces minas primùm à Barbaro Rege intentatas innuit; I. Regum XI. I. 2. *Et factum eſt quaſi poſt menſem, Aſcendit Naas Ammonites, & pugnare cœpit adversùm Jabes Galaad. Dixeruntque omnes viri Jabes ad Naas: Habeto nos fœderatos, & ſerviemus tibi. Et reſpondit ad eos Naas Ammonites: In hoc feriam vobiſcum fœdus, ut eruam omnium veſtrûm oculos dexteros, ponamque vos opprobrium in univerſo Iſraël.* Pergit *Joſephus* cap. VI. *Volens autem* SAUL *pœnæ formidine Populum ad Ammoniticum bellum excitare, quò celeriùs conveniret, boum, qui fortè ab opere veniebant, nervos ſuccidit, idem paſſuros minatus, qui poſtridie cum armis ad Jordanem non adforent, ſecuturi quocumque ipſe ac Propheta ducerent. Eo metu effectum eſt, ut cùm omnes ad præfinitum tempus præſto eſſent, recenſitis apud Balam oppidum copiis, invenirentur ſeptingenta millia confluxiſſe, abſque Tribu Juda, quæ ſola armavit ſeptuaginta millia.* Addit, *Saulem* ingenti Ammonitarum ſtrage editâ, *Naas* Regem *occidiſſe*. At non ſolùm boum nervos ſuccidit Saül, ut *Joſephus* memorat, ſed *Aſſumens utrumque bovem, concidit in fruſta, miſitque in omnes terminos Iſraël per manum nuntiorum, dicens: Quicunque non exierit, & ſecutus fuerit Saül & Samuel, ſic fiet bobus ejus:* 2. Numerum multum *Joſephus* amplificat. Scriptura enim Sacra *trecenta* duntaxat *millia filiorum Iſraël, virorum autem Juda triginta millia* recenſita fuiſſe teſtatur, non ad *Balam* oppidum, ſed ad *Bezech*. I. Regum XI. 7. 8. 5. Falſum eſt, quod ſcribit Joſephus, *Naas* Ammonitarum Regem à *Saüle* fuiſſe occiſum. Is enim ad *Davidis* uſque tempora ſuperſtes fuit. Ad *Hanon* enim ejus filium multò poſt *Saulis* mortem *David* in Regno confirmatus Legatos miſit, qui eum de recenti patris morte conſolarentur. II. Regum X. *Factum eſt autem poſt hæc, ut moreretur Rex filiorum Ammon, & regnavit Hanon filius ejus pro eo. Dixitque David: Faciam miſericordiam cum Hanon filio Naas, ſicut fecit pater ejus mecum miſericordiam. Miſit ergo David conſolans eum per ſervos ſuos ſuper patris interitu.*

Jejunium à Saule indictum.

II. *Joſephus* loquens de jejunio à *Saule* indicto dum perſequeretur Philiſtæos, hæc habet Lib. VI. *Antiquitatum* cap. VII. *Rex ſive nimio gaudio parum ſui compos, quòd difficile ſit eximiam felicitatem moderato animo ferre, ſive per inſcitiam, dignum quoddam reprehenſione admiſit. Volens enim meritas pœnas à Palæſtinis ad ſatietatem repetere, diris devovit eum, quicunque intermiſſâ cæde ante noctem cibum caperet.* Reprehenſione dignum *Saulem* ob indictum Jejunium aſſerit *Joſephus*, quem Scriptura Sacra non reprehendit. Laudandus potiùs, qui ad promerendum Deum id fecerit. Inſontem *Saulem* probat *Jonathæ* peccatum, qui contra patris Interdictum favum mellis degustavit: Reum fuiſſe *Jonatham* probat Dei per Sacerdotem conſulti ſilentium, Deique poſtea *Jonatham* per ſortem convincentis judicium. I. Regum XIV. 41. *Et dixit Saul ad Dominum Deum Iſraël: Domine Deus Iſraël, da Judicium: Quid eſt quòd non reſponderis ſervo tuo hodie? Si in me, aut in Jonatha filio meo eſt iniquitas hæc, da oſtenſionem: Aut ſi hæc iniquitas eſt in Populo tuo, da ſanctitatem: Et deprehenſus eſt Jonathas & Saul: Populus autem exivit. Et ait Saül: Mittite ſortem inter me, & inter Jonathan filium meum. Et captus eſt Jonathas.* Eſt tamen quod *Joſephum* excuſet, Verſio ſcilicet LXX. Interpretum, quam ſecutus eſt. Sic autem habent illi: *Et Saul ignoravit ignorantiam magnam in die illa, & maledicto Populum obſtrinxit, &c.* At in Hebræo Textu, & in Vulgata nulla eſt *Saulis* reprehenſio. *Joſepho* favent *S. Joannes Chryſoſtomus* Homiliâ XIV. ad Populum Antiochenum, *Theodoretus* Quæſtione XXXI. in Lib. I. Regum, & *Procopius*. At *Joſepho* refragantur, & *Saulem* ob indictum jejunium commendant *Tertullianus* Lib. *De Jejunio* cap. X. *S. Ambroſius*, ſive alius Autor Sermonis inter Ambroſianos olim XXXVI. *S. Hieronymus* Lib. II. contra *Jovinianum*. Pergit *Joſephus*, & *Jonathæ* conſtantiam commendat his verbis: *Ille ne præſenti quidem periculo territus, magno ac generoſo animo ſe præbuit. Nihil, inquit, deprecor, pater: Libenter enim hanc mortem fero, quæ te religione ſolvat, dum priùs tam magnificam victoriam videre contigit.* At nihil hujuſmodi Scriptura memorat. Id unum teſtatur, *Jonatham* facinus ſuum indicaſſe *Sauli*, & dixiſſe: *Guſtans guſtavi in ſummitate virgæ, quæ erat in manu mea, paululum mellis, & ecce ego morior.* (I. Reg. XIV. 43.)

III. *Saulem* filiam ſuam *Micholem* eâ conditione *Davidi* deſpondiſſe *Joſephus* ſcribit, ut *ſexcenta Philiſtæorum capita* pro munere afferret: quod ubi præſtitit, Regiam Virginem in Matrimonium obtinuit (Lib. VI. *Antiquitatum* cap. XI.) At Scriptura Sacra teſtatur Regem ſolùm poſtulaſſe à *Davide* centum Philiſtæorum præputia: *Davidem* verò percuſſiſſe *ducentos Philiſtæos, & attuliſſe eorum præputia, & annumeraſſe ea Regi, ut eſſet gener ejus.* (I. Regum XVIII. 25. 27.)

Ars Michol. *De Michelis* arte, quæ *Davidem* à *Saüle* ad mortem quæſitum periculo eripuit, verba faciens *Joſephus* Lib. VI. *Antiquitatum* cap. XIV. ait: *Fune per feneſtram demiſſum periculo exemit. Deinde parato lecto, tanquam ægrotanti ſtragulis jecur capræ recèns exemptum ſubjecit: Diluculoque venientibus, quos Pater ad Davidem miſerat, oſtendit lectum opertum, & quod palpitatione jecoris ſtragula moveri viderent, Maritum ægrum anhelare perſuaſit, &c.* Jecor illud capræ fictitium eſt; nec in Hebræo Textu, aut in Vulgata noſtra uſpiam comparet, in qua ſic legimus 1. Regum XIX. 13. & ſequentibus: *Tulit autem Michol ſtatuum, & poſuit eam ſuper lectum, & pellem piloſam caprarum poſuit ad caput ejus, & operuit eam veſtimentis.* Hinc tamen error *Joſepho* condonandus, in quem inductus eſt mendoſâ LXX. Interpretum Verſione, apud quos legitur in Edit. Rom. Ald. & Baſil. [illegible] *Et jecur caprarum poſuit ad caput.* Quam Verſionem etiam ſecuti ſunt *Theodoretus* Quæſtione XLVIII. in Lib. 1. Regum, & *Procopius* in Commentariis. Quamvis Editio [illegible] Septuaginta Complutenſis aut Regia nullam jecoris mentionem faciant, ſed ſic habeant: [illegible] id eſt, *pilos caprarum in orbem convolutos.* De hoc loco *S. Hieronymus* Epiſt. CXXX. ad Marcellam. *In eo loco,* inquit, *quando Saul miſit nuntios, ut acciperent David, & reſponderunt vexari illum graviter, miſit rurſum dicens:* Afferte illum in lecto ad me, ut occidam illum: & venerunt nuntii, & ecce [illegible] in lecto: *pro cenotaphiis, in Hebræo theraphim, id eſt,* [illegible] *poſita ſunt; & non jecur caprarum, ut noſtri Codices habent, ſed pulvillus de caprarum pelle conſutus, qui intonſis pilis, caput involuti in lectulo hominis mentiretur.* Variæ interpretationi occaſionem dedit Hebræorum vocabulorum ſimilitudo. Nam *Caved*, jecur ſignificat; *Cevir* autem pannum craſſum è pilis caprarum contextum.

Davidis congreſſus cum Achimelecho Sacerdote. IV. *Joſephus* Lib. VI. *Antiquitatum* cap. XIV. loquens de *Davide*, cum *Saulem* fugiens, *Nobam* ad *Achimelechum* Sacerdotem venit, ab ipſo poſtulaſſe *viaticum* refert. Silentio verò præterit panes ſanctificatos ipſi à Sacerdote datos, cùm priùs interrogaſſet an ipſe & comites à mulieribus mundi eſſent. 1. Reg. XXI. 4. 5. *Et reſpondens Sacerdos ad David, ait illi: Non habeo laicos panes ad manum, ſed tantùm panem ſanctum: Si mundi ſunt pueri maximè à mulieribus? Et reſpondit David Sacerdoti, & dixit ei; Equidem, ſi de mulieribus agitur: Continuimus nos ab heri & nudiuſtertius, quando egrediebamur, & fuerunt vaſa puerorum ſancta.* Saülem omnes Sacerdotes Nobe per *Doeg* Idumæum interfici juſſiſſe, Scriptura teſtatur 1. *Reg.* XXII. & octoginta quinque trucidatos aſſerit verſ. 18. *Converſuſque Doëg Idumæus, irruit in Sacerdotes, & trucidavit in die illa octoginta quinque viros veſtitos Ephod lineo.* Joſephus numerum auget: *Pontificem*, inquit, *cum tota cognatione interfecit: Quorum numerus erat trecenti octoginta quinque.*

De morte Saulis, errores Joſephi & Rabbinorū. V. De *Saulis* morte ita ſcribit *Joſephus* Lib. VI. *Antiquitatum* cap. XV. *Ipſe verò poſt multa fortia facinora edita, gravatus vulneribus, ut jam nec ſubſiſtere, nec ipſe ſibi manus inferre valeret, obſecravit Armigerum ut ſe ferro transfigeret, priuſquam vivus in hoſtium poteſtatem fieret. Quod cùm Armiger ob Majeſtatis reverentiam detrectaret, ipſe admoto ad pectus proprii gladii mucrone, in eum incubuit. Et cùm deficientibus viribus trajicere ſe non poſſet, circumſpiciens Juvenem proximum rogat; quiſnam eſſet: Audito que eſſe Amalecitam, orat ut ſe juvaret efficere, quod ipſe ſuis manibus non quiret. Qui poſtquam ejus optata exſecutus eſt, adeptis aureis armillis, & Corona Inſigni Regio, feſtinus inde ſe proripuit.* At *Saulem* ſibi ipſi violentas manus intuliſſe, Scriptura teſtatur 1. Reg. XXXI. 4. *Dixitque Saul ad Armigerum ſuum: Evagina gladium tuum, & percute me, ne fortè veniant Incircumciſi, & interficiant me, illudentes mihi. Et noluit Armiger ejus, fuerat enim nimio terrore perterritus. Arripuit itaque Saul gladium, & irruit ſuper eum. Quod cùm vidiſſet Armiger ejus, videlicet quòd mortuus eſſet Saul, irruit etiam ipſe ſuper gladium ſuum, & mortuus eſt cum eo.* Conſona eſt Vulgata Hebraico Textui, Verſioni Septuaginta Interpretum, & Chaldaicæ Paraphraſi. Unde mentitus eſt Amalecites, qui nuntium mortis *Saulis* ad *Davidem* afferens, à ſe interemptum dixit II. *Regum* 1. verſ. 10. Mirum quòd *Saulis* ſibi ipſi manus inferentis facinus laudent vel excuſent Rabbini quidam: quaſi licitum eſſe poſſit aliquando & juſtum ſuicidium, & Decalogi præcepto, *Non occides*, non ſemper adverſetur: quaſi homo vitæ ſuæ, ut facultatum, ſit dominus, & eam precariò à Deo non obtineat: Quaſi ſibi ipſi, non Reipublicæ, cujus membrum eſt, & natus ſit, & vivat. Quaſi non id ratio ipſa Ethnicis, qui ipſam conſuluerunt, perſuaſerit: *Ciceroni*, cujus ea verba ſunt Toſculana 1. *Vetat dominans ille in nobis Deus, injuſſu hinc nos ſuo demigrare.* Platoni in Phædrone dicenti: *Nefas eſſe hominem ſibimet manus afferre, nec aliter iraſci Deum, ſi id fiat, quàm dominum, ſi quod ſe mancipiorum occiderit.* Unde inconcuſſa eſt illa Morum Regula à *S. Auguſtino* Lib. 1. *De Civitate Dei*, cap. XXVI. ſtatuta: *Hoc dicimus, hoc aſſerimus, hoc modis omnibus approbamus, neminem ſpontaneam mortem ſibi inferre debere, velut fugiendo moleſtias temporales, ne incidat in perpetuas: Neminem propter aliena peccata, ne hoc ipſo incipiat habere graviſſimum proprium, quem non polluebat alienum: Neminem propter ſua peccata præterita, propter quæ magis hac vitâ opus eſt, ut poſſint pœnitendo ſanari: Neminem velut deſiderio vitæ melioris, quæ poſt mortem ſperatur, quia reos ſuæ mortis melior poſt mortem vita non ſuſcipit.*

In laudibus *Saulis* nimius eſt *Joſephus*; quamvis non eum laudet quòd mortem ſibi conſciverit aut inferre conatus fuerit (*ut* ipſe quidem ſcribit) ſed quòd ſe liberoſque ſuos bellicis periculis objecerit, ut ſubditos ab hoſtibus tueretur. Joſephus in laudibus Saulis nimius. Id unum vult Joſephus, quamvis nonnulli, qui ipſum perfunctoriè legerunt, aliud ei ſi affingant. *Hic*, inquit, *mihi verè juſtus, & fortis ac prudens fuiſſe videtur: ſi quis huic ſimilis fuit, aut futurus eſt, huic virtutis teſtimonium ab omnibus reddi æquum cenſeo. Nam illos, qui cum certa victoria incolumitatiſque ſpe bellum aggrediuntur, poſteaquam magnificum aliquid geſſerint, non cenſeo meritò fortitudinis titulis inſigniri ab Hiſtoricis, aliiſque Scriptoribus. Sed quamvis & illis ſua laus debeatur, ſoli tamen generoſi ac fortes, periculorumque contemptores jure dici poſſunt, qui Saulem æmulantur. Quid enim magni eſt communem Martis aleam ſubire, & inter ſpem ac metum fluctuando, ſi fortuna affulſerit, favore ejus uti? Contra nihil lætum ſperantem, & præſcium quòd neceſſe ſit in pugna cadere, & intrepidè tamen & imperculſo animo fato minanti occurrere, id verò generoſi & fortis viri facinus ego cenſeo. Hæc eſt Saulis noſtri laus, qui exemplo eſt omnibus veræ gloriæ amatoribus.* Neque tamen bellicæ fortitudinis laude clarum negaverim *Saulem* dum viveret, etſi laudem illam omnem ignavâ morte extinxerit. Hanc rerum bello præclarè fortiterque geſtarum gloriam ſpectabat *David*, cùm illius, & chariſſimi

Jonathæ

Jonatha funus hoc carmine proſecutus eſt, II. Regum I. *Sagitta Jonathæ nunquam rediit retrorſum, & gladius Saul non eſt reverſus inanis. Saul & Jonathas amabiles & decori in vita ſua, in morte quoque non ſunt diviſi; Aquilis velociores, leonibus fortiores, &c.*

Hebræorum & Nicolai de Lyra opinio de ſalute Saulis rejicitur.

VI. Æternam *Saulis* ſortem quod ſpectat, Hebræi, & Lyranus eorum ſententiam ſecutus, ejus pœnitentiæ ac ſaluti patrocinantur, nullo certè fundamento; immo Scripturâ Sacrâ repugnante I. Paralipomenon X. 13. *Mortuus eſt ergo Saul*, inquit, *propter iniquitates ſuas, eò quod prævaricatus ſit mandatum Domini quod præceperat, & non cuſtodierit illud: Sed inſuper etiam Pythoniſſam conſuluerit, nec ſperaverit in Domino: Propter quod interfecit eum, & tranſtulit Regnum ejus ad David filium Iſai.* Expreſſiùs Textus Hebræos: *Mortuus eſt Saul in prævaricatione ſua.* LXX. Interpretes: *Mortuus eſt Saul in iniquitatibus ſuis.*

Fabulæ à Rabbinis Hiſtoriæ Davidis admiſtæ.

VII. In *Davidis* Hiſtoria Scripturam Sacram ſatis fideliter ſequitur *Joſephus* Lib. VII. *Antiquitatum.* Rabbini hujuſmodi Hiſtoriæ nonnullas fabulas pro more permiſcent. De Hieroſolymorum expugnatione à *Davide* agentes, ubi narrat Scriptura Jebuſæos Urbis incolas dixiſſe Davidi: *Non ingredieris huc, niſi abſtuleris cæcos & claudos* dicentes: *Non ingredietur David huc:* Cæcos iſtos & claudos nihil aliud fuiſſe fabulantur, quam duas imagines duorum Patriarcharum, unam *Iſaac* cæci, alteram *Jacob* claudi, in Mœnibus Arcis Sion poſitas, ut per eas admonerentur Iſraelitæ fœderis quod cum *Iſaac* & *Jacob* pepigêrat olim *Abimelech* (Geneſis XXVI.) ut proinde ab Arcis expugnatione abſtinerent. Verùm hæc mera fabula eſt. Res verò geſta ita ſe habet. David Hieroſolymis cum Exercitu imminens, Præcones ad Jebuſæos miſit, qui eos ad deditionem, æquis, ut fieri ſolet, conditionibus invitarent: Ipſi loci firmitate & munitionibus confiſi, non ſolùm deditionem recuſarunt, ſed conditiones à *Davide* propoſitas contempſerunt, dicentes: *Non ingredieris huc; niſi abſtuleris cæcos & claudos:* Quod ſcilicet milites cæci & claudi belloque facti inutiles, ad defenſionem Urbis & Arcis ſufficerent. Sic intellexit *Joſephus* Lib. VII. *Antiquitatum* cap. II. *Jebuſæi*, inquit, *qui tum Urbem incolebant, Chananæorum & ipſi generis, clauſis ad ejus adventum portis, & in mœnibus quotquot erant cæci vel claudi, aut aliqui mutili in contemptum Regis collocatis, dictitabant hos ad arcendum hoſtem ſufficere, freti munitionum firmitate.* Ita etiam hunc locum explicat *Theodoretus* Quæſtione XVI. in Lib. II. *Regum.*

Idolum fletus.

VIII. Locum, in quo prælium cum Philiſtæis à Davide commiſſum eſt, Scriptura Sacra II. *Regum* verſ. 23. à *Pyris* nomen habuiſſe notat. *Sylvam fletus* Joſephus vocat Lib. VII. *Antiquitatum*, cap. IV. Ab Idolo Philiſtæorum, qui lacrymis ſacrificabant, loco nomen inditum, fabulantur Hebræi apud *S. Hieronymum*, ſeu Auctorem alterum *Traditionum Hebraicarum in* Lib. I. *Paralipomenon*, cap. XIV.

Benedictio Obededom propter Arcam Domini.

IX. Teſtatur Scriptura Arcam Domini manſiſſe in domo *Obededom* Hethæi tribus menſibus, & *Benedixiſſe Dominum Obededom, & omnem domum ejus*, (II. Regum VI. 12.) Tradunt Hebræi Dominum domui ejus benedixiſſe, eò quòd omnes uxores ejus, & concubinæ, & nurus, & ancillæ maſculos pepererint filios; nec non & feminæ quadrupedes geminos ei ediderint fœtus; & id confirmari putant ex I. *Paralipomenon* XXVI. 4. 5. ubi octo filii ejus recenſentur, & tam numeroſæ ſobolis redditur ratio; *Quia benedixit ei Dominus.* Ita refert Auctor *Traditionum Hebraicarum in Lib. Regum* apud *S. Hieronymum.* Hebræorum ſententiam Toſtatus improbat; Quia trium menſium ſpatio illa ex fœcunditate felicitas apparere non potuit. Reſpondet *Salianus*; Non dicere Scripturam, innotuiſſe hominibus *Obededonis* felicitatem, ſed Dominum ei benedixiſſe; ſive hominibus id advertentibus, ſive non advertentibus. At *Saliani* reſponſionem evertunt verba Scripturæ II. Regum VI. 12. *Nuntiatumque eſt Regi David, quòd benedixiſſet Dominus Obededom, & omnia ejus propter Arcam Dei.* Quomodo verò id nuntiari potuit *Davidi*, niſi hominibus nota fuiſſet *Obededonis* felicitas, & perſpecta tantæ felicitatis cauſa?

Sterilitas Michol.

X. De *Michole* Saülis filia, & *Davidis* uxore, quæ *Davidem* ipſum coram Arca Domini in ſolemni pompa ſaltantem deſpexit, ait Scriptura II. Regum VI. 23. *Igitur Michol filiæ Saul non eſt natus filius uſque in diem mortis ſuæ.* Hebræi apud *S. Hieronymum* tradunt *Michol* ipſam eſſe *Eglam*, quæ genuit *Davidi Jethraam*, cujus partu occubuit. Sed hæc Hebræorum Traditio inter fabulas expolenda eſt.

Titulus Abſalonis.

XI. Tradunt Hebræi, quòd *Abſalom* depoſitus de quercu petierit ſibi inducias, antequam perimeretur, ut faceret ſibi Titulum ad memoriam ſui, eo quòd non haberet filium talem, qui Regno dignus eſſet. Putabat enim filios ſuos non ſolùm Regno indignos, verùm etiam ob peccatum quod in patrem commiſerat indignos vita. In quo Titulo manum dicitur defixiſſe, & figuram manus ſuæ expreſſiſſe, ideóque Titulum *Manum Abſalonis* vocari. Purum putum commentum eſt. Titulum enim ante hujuſmodi cladem ab *Abſalone* erectum Scriptura teſtatur II. Regum XVIII. 18. *Porro Abſalon erexerat ſibi, cùm adhuc viveret, Titulum qui eſt in Valle Regis: Dixerat enim: Non habeo filium, & hoc erit Monimentum nominis mei. Vocavitque Titulum nomine ſuo, & appellatur Manus Abſalom uſque ad hanc diem.*

Eupolemi teſtimonium de vita Davidis confirmans.

XII. De *Davide* ſcribit *Eupolemus*, quem Judæum fuiſſe innuit *S. Hieronymus* in *Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum*, in Clemente Alexandrino: *Saule Davidem ipſius filium ſucceſſiſſe, qui Syros ad Euphratem incolentes, & Commagenem oppidum, cum iis, qui Galadenem tenebant, Aſſyriis ac Phœnicibus debellarit. Eundem adverſus Idumæos, Ammonitas, Moabitas, Ituræos, Nabathæos, & Nabdæos, itemque contra Suronem Tyri Phœniciaque Regem moviſſe, quos ille omnes Judæis in poſteram tributa pendere coegerit. At cum Vaphre Ægyptiorum Rege fœdus percuſſiſſe. Porrò cum Deo Templum excitare perciperet, vehementius à Deo contendiſſe, uti ſibi eximium ſtatuendo Altari locum indicaret. Simulque repente oblatum ei Angelum fuiſſe, qui ſupra locum eum, ubi Hieroſolymæ Ara poſita eſt, conſiſteret; à quo tamen ejuſmodi Templum ædificari prohibitus fuerit, quòd ſe ſe humano ſanguine proluiſſet, annoſque plurimos bellis gerendis occupatus fuiſſet. Angeli nomen Dianathanum eſſe refert, juſſumque ab eo Davidem relictâ Filio ædificationis moliendæ curâ, quæ futuri operis ſubſtructio poſtularet, aurum, argentum, æs, lapides, ligna, tam cupreſſina, quam cedrina, diligenter ante comparare. Ergo Davidem his auditis, navibuſque apud Achana Arabiæ civitatem ædificatis, effodiendi metalli artifices Urphen Rubri Maris Inſulam auri fodinis abundantem miſiſſe, qui auri plurimum in Judæam inde retulerint. Davidem autem, poſtquam annos quadraginta regnaſſet, Imperium Salomoni filio annos duodecim nato, coram Heli Sacerdotum Principe, ac Tribubus duodecim,*

cum auro, argento, ære, lapidibus, lignisque omnibus cupreſſinis ac cedrinis tradidiſſe. Hoc fragmentum ex Libro *Eupolemi De Elia Prophetia* deſcripſit *Euſebius* Libro IX. *Præparationis Evangelicæ* cap. XXX.

Mors Davidis: Ejusque elogium ex Joſepho.

XIII. *De Davidis* morte & ſepultura ita ſcribit *Joſephus* Lib. VII. *Antiquitatum* cap. XII. *Hic mandatis filio de Republica, & amicis, & eis quos puniri volebat, expiravit, exactis ſeptuaginta vitæ annis, vir optimus, & omnibus virtutibus præditus, quas Regem tot Gentium incolumitati proſpicientem habere oportebat. Nam fortis erat, ut nemo alius, & in certaminibus pro ſubjectorum tutela ſuſceptis primus ſe periculis objiciebat, exemplo ſuo Milites ad præclara facinora excitans, & non tanquam dominus pro imperio ad officium cogens. Idem in conſiliis prudentiſſimus, & egregiè callens quid in præſens, quidve in futurum conduceret. Ad hæc ſobrius, mitis, benignus erga calamitoſos, juſtus, humanus: Quæ quidem præcipuæ ſunt Regum virtutes. Nec in tanta poteſtate unquam ab æquitate deflexit, niſi quòd ad Uriæ uxorem attinet. Tantas præterea divitias Hæredi reliquit, quantas nullus alius Rex vel Hebræorum, vel aliarum Gentium. Sepelivit autem eum filius Salomon Hieroſolymis magnificè, præter ſolemnia illa in Regum funeribus, illatis etiam in monumentum ejus maximis divitiis, quarum magnitudinem facile ſit conjectare ex hoc quod dicemus. Nam poſt annos mille trecentos Hircanus Pontifex oppugnatus ab Antiocho cognomine Pio, Demetrii filio, volens pecuniam ei dare, ut abducto Exercitu obſidionem ſolveret, nec valens aliunde ſumere, apertâ cellâ Monumenti Davidis, & prolatis inde tribus talentorum millibus, eorumque parte Antiocho numerata, oppugnationis periculo ſe exemit, ſicut & alibi indicavimus. Ac rurſum poſt multos annos elapſos, Herodes Rex aliâ cellâ apertâ, magnam pecuniam ſuſtulit. Ad loculos tamen qui Regum cineres continent, neuter eorum pervenit. Singulari enim arte ita erant ſub terra conditi, ut ab ingredientibus Monumentum inveniri nequirent.* Narrationem illam *Joſephi* de pecunia in ſepulchro *Davidis* conditâ aliàs ad examen revocabimus.

CAPUT VII.

DE HISTORIA QUARTÆ Ætatis, ut ab Ethnicis Scriptoribus confirmata vel interpolata.

ARTICULUS I.

De Moyſe, & Rebus ab eo vel ſub eo geſtis.

Fabulæ Manethonis, Lyſimachi, Chæremonis, & Apionis, de Hebræorum egreſſu ex Ægypto, quæ tamen Hiſtoriæ veritas confirmatur.

I. MOSIS Hiſtoriam multis figmentis infuſcarunt Scriptores Ethnici. *Manetho* in Ægyptiacis, *Chæremon*, *Lyſimachus*, & *Apion* Alexandrinus, commenti ſunt Hebræos, qui ex Ægypto Duce *Moſe* ſunt egreſſi, fuiſſe agmen hominum impetigine ac leprâ affectorum, qui ex Ægypto pulſi, Syriam repetiverunt. Atque ut à *Manethone* incipiam, is Hiſtoriam ex ſacris Ægyptiorum literis conſcribens, ait: *Themoſin* Regem *Paſtorum* gentem perduellem (quo nomine Judæos indigitat) Urbe cui nomen *Avaris* incluſam, expugnare conatum ducto in ipſos quadringentorum octoginta millium hominum Exercitu. *Cùm verò obſidionem deſperaſſet, pacto cum eis fecisse, ut Ægyptum relinquentes, quo vellent incolumes omnes abirent. Illos verò his promiſſionibus impetratis, cum omni domo & poſſeſſionibus, non minus ducenta quadraginta millia numero, ex Ægypto per Deſertum in Syriam iter egiſſe, & metuentes Aſſyriorum potentiam: (Tunc enim illi Aſiam obtinebant) in Terra, quæ nunc Judæa vocatur, civitatem ædificaſſe, quæ tot millibus hominum ſufficere poſſet, eamque Hieroſolymam vocitaſſe.* Deinde verò idem *Manetho* fingendi licentiam ſibi uſurpans ait, *Amenophim* Regem deſiderio videndi Deos incenſum, *Amenoph* Sacerdote ac Vate conſulto id reſponſi ab ipſo accepiſſe: Deorum viſione dignum futurum, ſi Provinciam à Leproſis & aliis maculatis hominibus purgare contenderet. Regem hoc lætum oraculo omnes corpore debiles ex Ægypto congregaſſe, & collegiſſe octoginta millia; eoſque ad ſectionem lapidum in partem Nili Orientalem miſiſſe, ſimul cum aliis Ægyptiis ad idem opus amandatis. Fuiſſe autem in eorum numero Sacerdotes quoſdam eruditos, leprâ pariter infectos. *Amenophim* Vatem, qui vim apertam illis inferri ſuaſerat, Deorum indignationem, cùm erga Regem, tum erga ſeipſum timuiſſe, & prædixiſſe quoſdam immundis hominibus auxilium laturos, qui Ægyptum annis tredecim obtinerent. Et hæc quidem Regi dicere non auſum; ſed oraculo in literas relato, mortem ſibi conſciviſſe. Poſt hæc, Regem eis deſertam Urbem, quæ Paſtorum fuerat, conceſſiſſe, nomine *Avarim*. Quem in locum ad rebellandum opportunum cùm ſe recepiſſent, *Oſarſiphum* Heliopolitanum Pontificem Ducem ſibi conſtituiſſe, cui fidem obſtrinxerunt. *At ille primùm quidem Legem eis poſuit, ut neque Deos adorarent, neque ab animalibus, quæ præcipuè apud Ægyptios ſacra erant, ſe penitus abſtinerent: Nullique copularentur, niſi eum quibus fœdus habere videbantur.* Hæc & alia Ægyptiorum contraria moribus cùm ſanxiſſet, Urbe firmiſſimis propugnaculis munitâ, bellum *Amenophi* Regi intulit, vocatis in auxilium è Paſtorum gente, olim à *Themoſi* Rege Hieroſolymam relegatâ, ducentis hominum millibus. His occurrens *Amenophis* cum trecentorum millium hominum Exercitu, congredi non eſt auſus, *putans ſe contra Deum pugnare*. *Memphim* itaque reverſus, ſumpto Api, & aliis Sacris, cum Ægyptiorum multitudine in Æthiopiam ſe recepit, ubi à Rege humaniſſimè receptus eſt. Interim, inquit, Solymitæ cum Leproſis Ægyptiis irruptione in Ægyptum factâ, civitates incenderunt, Deorum Simulachra everterunt, Sacra Animalia diſcerpſerunt. *Dicitur itaque quod Politiam & Leges eis compoſuit Sacerdos quidam genere Heliopolites, nomine Oſarſiphus vocatus, ex nomine Oſireos Heliopolitani Dei. Qui dum converſus fuiſſet ad hoc genus, mutavit Nomen, & vocatus eſt Moſes.* Hæc *Manethonis* deliramenta multis refellit *Joſephus* Lib. I. *contra Apionem*; tum maximè quæ de *Moyſe* commentus eſt. *Supereſt*, inquit, *ut de Moyſe illi contradicam. Hunc virum mirandum Ægyptii & divinum exiſtimant, ſed non ſine blaſphemia incredibili ſibi vindicare conantur; dicentes, eſſe Heliopolitanum Sacerdotem, ob lepram cum aliis pulſum. Oſtenditur autem in ratione temporum DXVIII. annis prior fuiſſe, & Patres noſtros ex Ægypto in regionem quam nunc tenemus, eduxiſſe. Quod verò hujuſmodi calamitatis corpus expers habuit, ipſius dicta indicant. Leproſis enim & oppidis & vicis interdixit, ut ſeorſim in lacera veſte agant; & eum, qui eos attigiſſet, aut ſub idem tectum ſucceſſiſſet, pro impuro habet. Quin etiam ſi eo morbo liberari, & in priſtinum ſtatum reſtitui contingat, præſcripſit certas purificationes, mundationes,*

mundationes, & fontanarum aquarum lavacra, & omnium pilorum abraſiones: Multiſque & variis ſacrificiis peractis, tum demum Sanctam Urbem adeundam. Atqui contra par erat, qui talem calamitatem expertus eſſet, providentiam aliquam ac humanitatem exhibere ſimili infortunio preſſis. Non ſolum autem de leproſis ſic leges tulit, ſed ne minimâ quidem corporis parte mutilatos ad Sacrorum curam admiſit. Sed etiam ſi jam Sacerdoti aliquid tale accidiſſet, honore eum privavit. Quomodo igitur veriſimile eſt illum has adverſus ſemetipſum cum opprobrio ſuo damnoque tuliſſe leges? Quin & nomen valde incredibiliter mutavit. Oſarſiph enim (inquit) *vocabatur. Hoc ad transmutationem nihil quadrat. Verum autem nomen ſignificat ex aqua ſervatum Moyſen, nam aquam Ægyptii Moy vocant.*

II. *Charemon* in Ægyptiaca Hiſtoria eandem fabulam alio modo adornat. Ait ſcilicet, *Iſidem* in ſomnis *Amenophi* Regi apparuiſſe, incuſantem quòd Templum ſuum bello dirutum eſſet. *Phritiphrantem* verò Sacrum Scribam dixiſſe; ſi à pollutis hominibus Ægyptum repurgaret, liberatum iri à nocturnis terroribus: Atque ita delectu vitioſorum & languentium hominum habito, ducenta quinquaginta millia è finibus ejecta. *Duces verò eorum fuiſſe Scribas Moſen & Joſephum, Ægyptia verò eis nomina eſſe, Moſi Tiſithen, Joſepho Peteſephi. Hos Peluſium veniſſe, ibique offendiſſe trecenta octoginta millia ab Amenophi relicta, quæ is in Ægyptum transferre noluerat. Cum his icto fœdere, contra Ægyptum Expeditionem habitam. Amenophim autem non expectato impetu eorum, in Æthiopiam fugiſſe, relictâ uxore gravidâ, quæ in ſpeluncis quibuſdam delitescens, enixa eſt puerum nomine Meſſenem. Hunc, poſtquam ad virilem ætatem perveniſſet, expuliſſe Judæos in Syriam numero circiter ducenta millia, & patrem Amenophim ex Æthiopia recepiſſe.*

Hujus fabulæ vanitatem ex *Manethonis* & *Charemonis* in ea referenda diſſenſione *Joſephus* demonſtrat. *Si quid enim*, inquit, *veritatis ſubeſſet, impoſſibile erat in tantum eos diſcrepare. At qui mendacia componunt, non aliorum ſcriptis conſona ſcribunt: ſed, quæ ipſis libet, confingunt.* Itaque *Manetho* Regiam cupiditatem videndi Deos ejiciendis leproſis occaſionem dediſſe ait. *Charemon* autem ſuum de *Iſide* ſomnium finxit. Ille *Amenophin* indixiſſe Regi purgationem ſcribit: Hic verò *Phritiphrantem*. Ille octoginta millia Leproſorum: iſte ducenta quinquaginta millia numerat: *Manethon* primùm ad lapidicinas relegatos Leproſos, deinde ad *Avarim* habitandam traductos, ac reliquâ Ægypto bello vexatâ, tum demum auxiliares copias Hieroſolymis acciviſſe: *Charemon* Ægypto decedentes circa Peluſium inveniſſe trecenta octoginta millia hominum ab *Amenophi* relicta, ac cum illis rurſum Ægyptum invaſiſſe, & *Amenophin* in Æthiopiam fugiſſe. Denique *Joſephum* quaſi eodem tempore expulſum *Charemon* adjunxit, annis ferè centum ſeptuaginta ante *Moyſen* defunctum.

III. *Lyſimachus* novis figmentis Hiſtoriam exitus Iſraelitarum ex Ægypto interpolavit. Ait enim: *Quâ tempeſtate Bocchoris in Ægypto regnabat, Populum Judæorum, quòd eſſent leprâ, ſcabie, & aliis quibuſdam morbis infecti, ad Templa confugiſſe ut mendicatò alerentur.* Multis autem hominibus morbo correptis, ſterilitatem in Ægypto accidiſſe. *Bocchorim* verò interrogato *Ammonis* Oraculo, reſponſum accepiſſe, *Repurganda eſſe Templa ab hominibus impuris & impiis, ejectis eis è Templis in loca deſerta. Cæterùm Leproſos ac ſcabioſos mergendos, tanquam Sole horum vitam ægrè ferente, & Templa expianda, atque ita fore ut terra fructum ferat. Bocchorim autem accepto Oraculo, accerſitiſque Sacerdotibus & Sacrificiis, juſſiſſe collectis impuris, hos militibus tradi deportandos in deſertum: Leproſos verò ac impetiginoſos, plumbeis laminis involutos, in pelagus dejici. His ſubmerſis, reliquos congregatos, & in locis deſertis expoſitos eſſe ut perirent. Nocte ſuperveniente, eos habito conſilio, ignibus ac lucernis accenſis cuſtodias agitaſſe. Sequenti nocte jejunatum, ut Numen propitium eos ſervaret. Inſequenti verò luce à Moſe quodam conſilium datum, irent confertì unâ viâ, uſque dum ad loca culta pervenirentur. Tum præcepiſſe, Ne cui hominum in poſterum benevoli eſſent, atque conſilium malum potiùs quàm bonum darent, Deorumque Templa & Altaria, quotquot invenirent, everterent. His comprobatis ac deſtinatis, multitudinem iter feciſſe per deſertum, ac poſt multa incommoda, tandem ad loca culta perventum. Tum verò hominibus injurioſè tractatis, & fanis direptis ac incenſis, veniſſe in eam Provinciam, quæ nunc Judæa dicitur: Conditâque civitate hîc habitare: Urbem verò Ierosyla ex re nominatam. Aliquantò autem poſt jam auctos viribus, mutaſſe nomen vitandi probri gratiâ, & Urbem Hieroſolyma, ſe ipſos Hieroſolymos vocaſſe.* Hunc *Lyſimachum* ex pluribus capitibus refellit *Joſephus*. 1. Quòd de Rege ſub quo iſta contigiſſe ſcribit, cum *Manethone* & *Charemone* non conveniat. 2. Quòd pro ſomnio, ac Vate Ægyptio, *Ammonem* fingat de Leproſis ac impetiginoſis interrogatum. 3. Quòd Judæorum multitudinem in Templa collectam dicat, nec exprimat an indigenæ, vel advenæ eſſent. *Cur igitur*, inquit, *eos, cùm ſint Ægyptii, Judæos vocas? Quòd ſi hoſpites ſunt, cur undenam ſint non dicit? Quomodo autem cùm Rex tam multos ex his Mari merſiſſet, reliquos in loca deſerta ejeciſſet, tanta multitudo ſuperfuit? Aut quomodo pertranſierunt deſertum & occupaverunt regionem quam nunc tenemus, & condiderunt Urbem, & extruxerunt Templum apud omnes celebre? Oportebat autem de Legiſlatore non ſolùm nomen dicere, ſed & genus, quiſnam, & ex quibus ortus. Quamobrem verò tales eis aggreſſus ſit ferre Leges de Diis, etiam erga homines injuſtas. Sive enim Ægyptii erant genere, non facilè patrios mores mutare potuiſſent; ſive aliunde erant, omnino aliquas habebant leges conſuetudine obſervatas. Si igitur de expulſoribus ſuis juraſſent, nunquam ſe illis fore benevolos rationem non abſurdam habuiſſent. Quòd ſi bellum internecinum adverſus univerſos mortales ſuſceperunt, cùm eſſent, (ut ipſe ais) miſeri, & omnium opis egeni, maxima ſtultitia non illorum, ſed hæc fingentis oſtenditur. Iſte namque etiam nomen impoſitum Civitati à Templorum ſpoliatione præſumpſit dicere, & hoc poſtea fuiſſe mutatum. Mirum ni, quia poſteris quidem tale nomen turpe fuit & odioſum: ipſi verò qui fundavere Urbem, ornare ſemetipſos etiam vocabulo crediderò. Hic autem generoſus vir præ nimia detrectationis impotentia non intellexit, Hieroſolyma non idem voce Judaicâ quòd Græcâ ſignificare.*

IV. *Apion* Grammaticus Lib. III. Rerum Ægyptiacarum, *Moſen* Heliopolitanum fuiſſe ſcribit, *Qui patriis inſtitutus moribus, ſubdivales precationes ad ſepta, qualia Civitas habebat, reduxit. Ad ſubſolanum autem omnia convertebat. Ita enim Heliopolis ſita eſt. Pro obeliſcis verò ſtatuit columnas, ſub quibus ſeu pelvis forma exprimebatur: Umbra in eam inſidens, utpote per ſudum, eundem ſemper cum Sole curſum circumvolvebat.* Mendacii *Apionem* convincit *Joſephus* Lib. II. quòd hanc Tabernaculo formam à *Moſe* inditam non fuiſſe,

ex

ex Libris ipſis Moſaicis compertum ſit. Eundem Grammaticum temeritatis arguit, quòd *Moſen* Heliopolitanum aſſerat ex Seniorum relatione, cùm certò affirmare non poſſit quænam *Homeri* Poetæ patria fuerit. Oſtendit demum pugnare rationem temporum, quibus *Moſen* ait edoxiſſe ex Ægypto leproſos, & cæcos, & claudos. *Manetho enim regnante Themoſi Judæos dicit ex Ægypto diſceſſiſſe annis trecentis nonaginta tribus antequam Danaus apud Argos exularet. Lyſimachus autem tempore Boccheris Regis, hoc eſt, ante annos mille ſeptingentos. Molon verò & alii quidam, ut cuique viſum eſt. At verò Apion cæteris fide dignior, exactè illum exitum definivit* VII. *Olympiade, & hujus anno primo, quo, (ut ait) Pœni Carthaginem condiderunt. Carthaginis autem mentionem adjecit, ratus argumentum id veritatis ſe habiturum evidentiſſimum: Nec animadvertit à ſemetipſo adductum quo coargueretur. Si enim de hac Colonia Monumentis Phœnicum credendum eſt, in illis Hiram Rex traditur antiquior Carthagine, conditâ poſt annos plus quàm centum quinquaginta: Qui Salomoni Templi Hieroſolymitani conditori amicus fuit, & multa ad Templi fabricam contulit. Salomon verò ædificavit Templum poſt Judæorum diſceſſum ex Ægypto annis ſexcentis duodecim.*

Apionis commentum De Sabbathi Judaici institutione.

V. Idem *Apion* de Sabbathi Judaici inſtitutione ſic fabulatur. *Exacto*, inquit, *ſex dierum itinere, inguinum ulceribus affecti ſunt; & hâc de causâ ſeptimâ die quieverunt, incolumes conſtituti in regione, quæ nunc Judæa vocatur; & appellarunt eam diem Sabbathum, ſervatâ Ægyptiorum voce. Nam inguinis morbum Ægyptii vocant Sabbatoſim.*

Commentum iſtud refellit *Joſephus* Lib. II. *Contra Apionem* his argumentis. 1. Incredibile eſſe quòd centum & decem millia hominum, inguinibus laboraverint, & cæcitate, claudicatione, leprâ, aliis generibus morborum languerint. Quomodo enim ſex dies iter agere, & hoſtibus reſiſtere potuiſſent? 2. Pugnantia ſcribit *Apion*, ſcilicet ſex diebus illos in Judæam perveniſſe; & *Moyſen* nihilominus conſcenſo Monte, qui Ægyptum inter & Arabiam ſitus eſt, nomine *Sinaas*, quadraginta diebus delituiſſe, indeque Judæis Leges dediſſe. At quomodo poſſibile eſt eoſdem & quadraginta dies in deſerto loco manere, & ſex nihilominus diebus ſpatium hinc inde interjacens pertranſire? 3. Sabbathi appellationis grammatica ratio ab *Apione* allata, ejus impudentiam vel imperitiam arguit. Nam hæ voces, *Sabbo* & *Sabbatum* inter ſe maximè differunt. *Sabbathum enim, ſecundùm Judæos, quies eſt ab omni opere: Sabbo verò, (ut ille affirmat) Ægyptiis inguinum morbum ſignificat.* Hæc *Joſephus*.

Ptolemæi Alexandrini.

VI. *Ptolemæus* Alexandrinus, *Hephæſtionis* filius, cognomento *Chennus*, Libris Hiſtoriarum, quos fabulis inſperſos *Tertullæ* cuidam dicavit, commentum hoc inſeruit: *Moyſen Hebræorum Legiſlatorem* λεπρὰ *idcirco fuiſſe appellatum, quod* λεπρᾶ *hoc eſt, e vitiligine corpus infectum haberet.* Ita refert *Photius* ejus Libros recenſens *Cod.* CXC. ſuæ *Bibliothecæ*.

Et Trogi Pompeii de Moyſe commenta.

VII. *Trogus Pompeius*, & ex eo *Juſtinus* Libro XXXVI. cap. II. eandem fabulam habet, multiſque aliis commentis Moſaicam adulterat Hiſtoriam. Poſtquam enim de *Joſepho Iſraelis* filio ſermonem fecit, continuò ſubdit: *Filius ejus Moſes fuit, quem præter paternæ ſcientiæ hæreditatem, etiam formæ pulchritudo commendabat. Sed Ægyptii, cùm ſcabiem & vitiliginem paterentur, reſponſo moniti, eum cum ægris, ne peſtis ad plures ſerperet, terminis Ægypti pellunt. Dux*

A *igitur exulum factus, Sacra Ægyptiorum furtò abſtulit: Quæ repetentes armis Ægyptii, domum redire tempeſtatibus compulſi ſunt. Itaque Moſes Damaſcena antiquâ patriâ repetitâ, Montem Synan occupat: Quo ſeptem dierum jejunio per deſerta Arabiæ, cum Populo ſuo fatigatus, cùm tandem veniſſet ſeptimum diem more gentis Sabbatum appellatum, in omne ævum jejunio ſacravit: Quoniam illa dies famem illis erroremque finierat. Et quoniam metu contagionis pulſos ſe ab Ægypto meminerant, ne eadem causâ inviſi apud incolas forent, caverunt, ne cum peregrinis communi-*
B *carent; Quod, ex causa factum, paulatim in diſciplinam religionemque convertit. Poſt Moſen etiam filius ejus Arnas, Sacerdos Sacris Ægyptiis, mox Rex creatur; ſemperque exinde hic mos apud Judæos fuit, ut eoſdem Reges & Sacerdotes haberent: Quorum Juſtitia religione permixta, incredibile quantùm coaluere.* Multis ſcatet erroribus hæc *Trogi Pompeii* & *Juſtini* narratio. Inprimis falſum eſt, *Moſen* filium fuiſſe *Joſephi*. 2. Ineptiſſima fabula eſt, quòd propter ſcabiem & vitiliginem ex Ægypto Judæi pulſi ſint. 3. Falſum quod Ægyptiorum Sacra furto *Moyſes* abſtulerit. 4. Fal-
C ſum quòd ea repetentes Ægyptii Domum redire tempeſtatibus compulſi ſint: Imò Maris Rubri fluctibus abſorpti ſunt & extincti ad unum omnes qui Iſraëlitas perſequebantur. 5. Falſum quòd Mons Sinaï itineris ipſorum terminus fuerit. 6. Falſum quòd ſeptem dierum jejunium, quo per Arabiæ deſerta vexatos fabulatur, inſtitutioni Sabbathi occaſionem dederit. 7. Falſum eſt quòd Judæi Sabbathum jejunio ſacraverint. 8. Fictitius eſt *Arnas* Moſis filius, qui Sacrorum Ægyptiacorum Sacerdos, & deinde Rex Judæorum fuerit. Ex *Aarone* Moſis fratre, primo Sy-
D nagogæ Judaicæ Sacerdote, non Rege. *Arnam Moſis* filium Ægyptiacæ Superſtitionis Sacerdotem fecit. 9. Falſum eſt morem ſemper exinde apud Judæos fuiſſe ut iidem Reges Sacerdotes eſſent. Imò inter omnes Reges Iſraël & Juda; & ante Regum Principatum, inter Judices qui Rempublicam Iſraëliticam rexerunt, nullus extitit Sacerdos.

Moſis, & Judaicæ Gentis Hiſtoria à Cornelio Tacito interpolata.

VIII. *Cornelius Tacitus*, *Hiſtoriarum Lib* V. cap. III. & IV. veram *Moſis* totiuſque Judaicæ Gentis Hiſtoriam multis figmentis interpolavit, inter quæ tamen veritas haud penitus extincta
E multis ac illuſtribus ſe prodit indiciis. *Plurimi*, inquit, *Auctores conſentiunt, ortâ per Ægyptum tabe, quæ corpora fœdaret, Regem Occhorim, adito Hammonis Oraculo, remedium petentem, purgare Regnum, & id genus hominum, ut inviſum Deis, alias in terras avehere juſſum. Sic conquiſitum collectumque vulgus, poſtquam vaſtis locis relictum ſit, cæteris per lacrymas torpentibus, Moſen unum Exſulum monuiſſe, ne quam Deorum hominumve opem expectarent, ab utriſque deſerti, ſed ſibimet ut Duci cœleſti crederent, primo cujus auxilio credentes, præſentes miſerias pepuliſſet. Aſſenſere, at-*
F *que omnium ignari fortuitum iter incipiunt. Sed nihil æquè quàm inopia aquæ fatigabat. Jamque haud procul exitio, totis campis procubuerant: Cùm grex aſinorum agreſtium, è paſtu in rupem nemore opacam conceſſit. Secutus Moſes, conjecturâ herbidi ſoli, largas aquarum venas aperit. Id levamen: Et continuum ſex dierum iter emenſi, ſeptimo pulſis cultoribus, obtinuere terras, in quibus Urbs & Templum dicata ſunt. Moſes, quo ſibi in poſterum gentem firmaret, novos Ritus contrarioſque cæteris mortalibus indidit. Profana illic omnia quæ apud nos ſacra. Rurſum conceſſa apud illos, quæ nobis inceſta. Effigiem animalis*, quo monſtrante errorem ſitimque depulerant, penetrali*

* Aſini.

ſacravere;

Digitized by Google

Taciti calumniæ.

ſacravere: Cæſo ariete, velut in contumeliam Hammonis. Bos quoque immolatur, quem Ægyptii Apin colunt. Sue abſtinent, memoriâ cladis, quòd ipſos ſcabies quondam turpaverat, cui id animal obnoxium. Longam olim famem crebris adhuc jejuniis fatentur. Et raptarum frugum argumentum, panis Judaicus nullo fermento detinetur. Septimo die, otium placuiſſe ferunt: Quia is finem laborum tulerit. Dein blandiente inertiâ, ſeptimum quoque annum ignaviæ datum. Alii honorem eum Saturno haberi. Seu principia Religionis tradentibus Idæis, quos cum Saturno pulſos, & conditores Gentis accepimus: Seu quòd è ſeptem ſideribus, quis mortales reguntur, (B) altiſſimo orbe & præcipuâ potentiâ ſtella Saturni feratur: Ac pleraque cæleſtium vim ſuam & curſum ſeptimos per numeros conficiant. Hi Ritus quoque modo inducti, antiquitate defenduntur. Cætera inſtituta ſiniſtra, fœda, pravitate valuere. Nam peſſimus quiſque, ſpretis Religionibus patriis, tributa & ſtipes illùc congerebant. Unde aucta Judæorum res: & quia apud ipſos fides obſtinata, miſericordia in promptu, ſed adversùs omnes alios hoſtile odium. Separati epulis, diſcreti cubilibus, projectiſſima ad libidinem Gens, alienarum concubitu abſtinent. Inter ſe nihil illicitum. Circumcidere genitalia (C) inſtituêre, ut diverſitate noſcantur. Tranſgreſſi in morem eorum, idem uſurpant: Nec quidquam priùs imbuuntur, quàm contemnere Deos, exuere patriam: parentes, liberos, fratres, vilia habere. Augendæ tamen multitudini conſulitur. Nam & necare quemquam ex agnatis, * nefas, Animaſque prælio aut ſuppliciis peremptorum, æternas putant. Hinc generandi amor, & moriendi contemptus. Corpora condere, quàm cremare, è more Ægyptio. Eademque cura, & de infernis perſuaſio. Cæleſtium contra. Ægyptii pleraque animalia effigieſque venerantur: Judæi mente ſolâ, unumque (D) Numen intelligunt. Profanos qui Deûm imagines, mortalibus materiis, in ſpecies hominum effingant. Summum illud & æternum, neque mutabile, neque interiturum. Igitur nulla ſimulachra Urbibus ſuis, nedum Templis ſunt. Non Regibus hæc adulatio, non Cæſaribus honor. Sed quia Sacerdotes eorum tibiis tympaniſque concinebant, hederâ vinciebantur, vitiſque aurea Templo reperta: Liberum Patrem coli, domitorem Orientis, quidam arbitrati ſunt, nequaquam congruentibus inſtitutis. Quippe Liber feſtos lætoſque ritus poſuit; Judæorum mos abſurdus ſordiduſque.

* Forte Ex geneis, ut conjicit Lipſius.

Calumnia de Aſini capite à Judæis in Templi adytis conſecrato. Quæ Chriſtianis quoque imputata.

(E) IX. Putidam illam calumniam de Aſini capite à Judæis in Hieroſolymitani Templi penetralibus conſecrato Tacitus, Plutarchus Sympoſiacon Lib. IV. Quæſtione v. Damocritus Hiſtoricus Lib. De Judæis, ut refert Suidas, ex Apione Grammatico, qui ſub Tiberio, Caio & Claudio vixit, hauſerunt. Inde factum ut in Chriſtianos eadem calumnia ab Ethnicis ſpargeretur, de qua Tertullianus Apologetici cap. XVI. Nam & quidam ſomniaſtis caput aſininum eſſe Deum noſtrum. Hanc Cornelius Tacitus ſuſpicionem ejuſmodi inſeruit. Is (F) enim quinta Hiſtoriarum ſuarum bellum Judaicum exorſus ab origine Gentis, etiam de ipſa tam origine, quàm de nomine, & religione Gentis quæ voluit argumentatus, Judæos refert Ægypto expeditos, ſive ut putavit, extorres, vaſtis Arabiæ in locis aquarum egentiſſimos, cùm ſiti macerarentur, onagris, qui fortè de paſtu potum petituri æſtimabantur, indicibus, fontibus uſos, ob eam gratiam conſimilis ſuperficiem conſecraſſe. Atque ita inde præſumtum, opinor, nos quoque, ut Judaicæ Religioni propinquos, eidem ſimulachro initiari. Meminit ibidem Tertullianus picturæ à quodam propoſitæ cum hac inſcriptione: Deus Chriſtianorum Onocoythes, qui erat, ut idem refert, (A) auribus aſininis, altero pede ungulatus, librum geſtans, & togatus. Eandem calumniam Chriſtianis impingit Cæcilius Ethnicus in Minucii Felicis Octavio.

Apionis calumnia refellitur.

Apion primus calumniæ architectus aureum illud aſini caput ab Antiocho Epiphane, cùm Templum expilavit, in ejus adytis repertum effutiebat. Utque fabulam novo fuco adornatam credulis auribus inſinuaret, addebat: Dum bellum olim Judæi contra Idumæos haberent, Zabidum ex Idumææ Urbe Dora multâ quiete ad Templum Hieroſolymitanum veniſſe, & aureum detraxiſſe Aſini caput, & rurſus Doram velociter (B) adveniſſe. Fabulam calumniamque refellit Joſephus Lib. II. contra Apionem. Maledico illi Grammatico opponit Polybium, Strabonem, Nicolaum Damaſcenum, Timagenem, Caſtorem Chronographum, Apollodorum, qui Templi Hieroſolymitani ab Antiocho expilati ſcribentes hiſtoriam, de aureo capite Aſini ibidem reperto omnino ſilent, id certè non diſſimulaturi. Addit, non ſolum Epiphanem, ſed & Antiochum pium & Pompeium Magnum, Licinium Craſſum, & noviſſimè Titum Cæſarem, bello victores, vidiſſe (C) Templi penetralia, nec ſimile quidpiam ibi inveniſſe, ſed puriſſimam pietatem. Tertiò, rogat quomodo Zabidus Idumæus tempore belli Urbem cuſtodibus deſtitutam invenerit. Quomodo in Templi Sacrarium irrepſerit, cujus fores altæ ſeptem cubitos, & viginti latæ, auro tam graves erant, ut iis claudendis & aperiendis ducentis hominibus eſſet opus, nec eas apertas relinquere fas eſſet. Quartò, rogat utrum aureum illud Aſini caput ſemel ſurreptum & in Idumæam delatum Zabidus in Templum Hieroſolymitanum retulerit; an certè ſumens Apion illud reſtituerit, ut ab Antiocho Epiphane (D) reperiretur? Quintò, Doram Urbem, quò delatum à Zabido ſcripſerat Apion, in Idumæa eſſe negat Joſephus; quem tamen (ut Bochartus obſervat) hac in re lapſum, vel hìc, vel Libro XIII. Antiq. cap. XI. oportet ubi de Demetrio ſcribit: Venit Dora Urbem Idumææ. Ut Apionem Joſephus, ſic Tacitum refellit Tertullianus, & quidem ex iis quæ ipſemet de Judæis ſcribit loco laudato: Judæi mente ſolâ, unumque Numen intelligunt, &c. Igitur nulla ſimulachra Urbibus ſuis, nedum Templis ſunt. Tum etiam ex iis quæ ſubdit cap. IX. Romanorum primus Cneius (E) Pompeius domuit: Templumque jure victoriæ ingreſſus eſt. Inde vulgatum, nullâ intus Deûm effigie vacuam ſedem, & inania arcana. Idem ex Strabone Libro XVI. cujus inſignem de Moſe locum infra deſcribemus, & Hecatæo Abderita Lib. De Judæis, confirmatur, necnon ex Juvenali Poëta de iiſdem canente, Satyrâ XIV.

Nil præter nubes, & cæli Numen adorant.

Origo fabulæ de Aſino à Judæis culto.

Unde verò orta ſit hæc fabula de Aſino à Judæis culto, quaſi fontem in deſerto ſitientibus (F) monſtraſſet, Viri Eruditi diſquirunt. Quidam conjiciunt, Græcos, cùm legiſſent nihil à Judæis adorari præter οὐνὸν (quomodo expeditè & abbreviatis characteribus οὐρανὸν ſcribi ſolet) ex hac voce ὄνον, ſive ex ignorantia, ſive ex calumniandi libidine feciſſe. Alii ſuſpicantur occaſionem huic fabulæ dediſſe locum Heliopolitanæ in Ægypto Præfecturæ, in quo Onias Templum Judaici Ritus condidit. Hunc nempe locum vocatum fuiſſe Ὀνίου χώρα, & Templum ipſum Ὀνίου ἱερὸν, aut Ὀνίειον. Quòd cùm ad Oniam ejus conditorem pertineret, Alexandrinos genus hominum dicax ſic accepiſſe, quaſi derivaretur hæc appellatio ἀπὸ τῶ

quos Sacerdotes eſſe voluit, & eos præcepit circa A *Altaria, Deique cultum & Sacrificia exerceri, & ex his optimos judicio viros Judices conſtituit, quibus & Legum Inſtitutique cuſtodiam attribuit. Non ordinavit Judæis Regem, ſed Imperium Populi ei cenſuit committendum, qui prudentiâ & virtute inter Sacerdotes aliis præſtare videretur. Hunc Summum Pontificem appellans, quem velut Nuntium ſibi divinorum præceptorum eſſe ducunt. Hunc Edicta in Populi Congregationibus & Conciliis ait proferre, cui Judæi ita obtemperant, ut ſtatim Pontifice loquente, cadentes in terram adorent. Additum eſt in fine Legis: Hæc Moſes loquitur Judæis, obediens Deo. Magnam etiam bellicarum inſtitutionum curam adhibuit, Juveneſque ad tolerantiam & fortitudinem, & ad omnem malorum patientiam exercere voluit. Multa quoque contra varios Populos bella geſſit, magnamque ſubigens Regionem, ſorte eam diviſit: Æquales Populo portiones, Sacerdotibus majores aſſignavit, ut latiores terminos poſſidentes, continenter ſine ulla moleſtia Dei Sacrificiis occuparentur. Nec etiam licitum erat pauperibus portiones proprias divendere, ne aliqui per avaritiam coëmentes, inopes excludant, & in cauſa ſint ne Populus minuatur. In Regione pueros ali voluit, qui exiguo ſumptu alebantur, & ideo copioſa & fœcunda ſemper Judæorum natio extitit. Diverſi quoque ab aliis in Nuptiis & Sepulturis fuerunt. Sed propter acceſſiones quæ poſtea è multis victoriis acciderunt, Monarchia quarta, ſcilicet Perſarum, & deinde Macedonum multa patriis inſtitutis deceſſerunt.* Hæc *Diodorus Siculus*, quem *in multis mentitum*, *plurima etiam non attigiſſe*, & dictorum fidem ad *Hecatæum Mileſium* retuliſſe, *Photius* obſervat.

Ptolomæus Mendeſius Exitus Judæorū ex Ægypto, Duce Moyſe, meminit.

XV. *Ptolomæus Mendeſius*, Rerum Ægyptiacarum Scriptor, Judæorum Exitum ex Ægypto Duce *Moyſe* commemoravit, & ad *Amoſis* Regis Ægypti tempus retulit. Verba ipſius ab *Apione* uſurpata, & laudata exhibet *Clemens Alexandrinus* Lib. I. *Stromatum*, pag. 320. Editionis Pariſ. 1641.

Item Strabo, inſigne Judaicæ Religioni teſtimonium perhibens.

XVI. *Strabo* Libro XVI. *Moſi* & Judaicæ Religioni teſtimonium inſigne perhibet, quamvis falſa quædam veris admiſceat. *Fama*, inquit, *quæ plurimùm obtinet de his, quæ de Templo Hieroſolymitano jactata fidem inveniunt, perhibet ab Ægyptiis fuiſſe prognatos eos qui nunc Judæi appellantur. Nam Moſes unus ex Ægyptiis Sacerdotibus, cùm partem quamdam regionis haberet, ac moleſtè ferret præſentem ſtatum, inde huc commigravit, multis cum comitantibus, quibus divina curæ erant. Affirmabat enim docebatque Ægyptios non rectè ſentire, qui beſtiarum ac pecorum imagines Deo tribuerent; itemque Afros & Græcos, qui Diis hominum figuram affingerent. Id verò ſolum eſſe Deum, quod nos, & terram, ac Mare continet, quod Cælum, & Mundum, & rerum omnium naturam appellamus: Cujus profectò imaginem nemo ſanæ mentis alicujus earum rerum, quæ penes nos ſunt, ſimilem audeat effingere. Proinde omni ſimulachrorum effictione repudiatâ, dignum ei Templum ac delubrum conſtituendum, ac ſine aliqua figura colendum. Qui caſtè ac juſtè vivunt, eis bona ſomnia offerri: Debere itaque & pro ſe, & pro aliis, eos dormire in Templo, & à Deo aliquid boni atque indicii expectare: Cæteris nihil ſperandum. Talia Moſes dicens, hominibus bonis fidem fecit, inque ea loca deduxit, ubi nunc condita ſunt Hieroſolyma: Quæ facilè obtinuit, cùm non eſſent æmulationi obnoxia, neque digna de quibus contenderetur ..... Interim loco armorum Sacra & Deum prætendebat, cui ſe dicebat ſedem quærere, & ejuſmodi cultum & Sacrificia traditurum polli-* A *cebatur, quæ nec impenſâ, nec furoribus, neque re ullâ abſurdâ cultores perturbarent. Hæc ille cum ſuis probaſſet, non contemnendum eſt adeptus imperium: facilè enim Gentes omnes finitimæ ſanctâ propoſitâ ſpe, & hujuſmodi conſuetudine ducta ſe adjunxerunt. Succeſſores aliquandiu in iiſdem Inſtitutis permanſere, juſti & verè religioſi. Poſt cùm Sacerdotium occupaſſent, primùm quidem ſuperſtitioſi homines, deinde etiam tyrannici: Superſtitio invexit abſtinentiam à carnibus, quam etiamnum retinent; & circumciſiones, & exciſiones, & ſi quæ ſunt hujuſmodi alia: Tyrannis autem latroci-* B *nia. Qui enim deficiebant, ſimul & eam regionem, & vicinam vexabant: At qui Principum res agebant, aliena diripientes, Syriæ ac Phœniciæ non pauca ſubegerunt. Honor nihilominus Arci eorum habebatur, quam non ut ſedem Tyrannorum averſarentur homines, ſed venerarentur ut Templum.*

Strabonis in Judæos calumnia.

Juvenalis de Lege Moſaica teſtimonium.

XVII. Moſaicæ Legis à Judæis ſervatæ meminit *Juvenalis*, *Satyrarum* Lib. V.

> *Judaicum ediſcunt & ſervant & metuunt Jus,*
> *Tradidit arcano quodcunque Volumine Moſes.*

C

ARTICULUS II.

Quòd Ethnicorum Theologia ex Hiſtoria Moſis derivata ſit.

XVIII. UNiverſam propemodum Ethnicorum Theologiam, fabulareſque Deos, ad *Moſis* Hiſtoriam ab Ethnicis interpolatam originem referre, à Viris Eruditis demon- D ſtratum eſt, *Voſſio*, *Bocharto*, & Doctiſſimo Præſule *Daniele Huëtio*, qui hoc argumentum cæteris uberiùs ac feliciùs tractavit, ornavit, exhauſit, *Demonſtrationis Evangelicæ*, Propoſitione IV. à cap. III. ad XI. idque annuit Auctor Lib. I. *Maccabæorum* cap. III. 48. dicens: *Expanderunt Libros Legis: De quibus ſcrutabantur Gentes ſimilitudinem ſimulachrorum ſuorum.* Hujus rei fidem faciam duobus tribuſve exemplis ex hac reconditioris eruditionis ſylva ſelectis.

Mercurius eſt Moſes ab Ethnicis conſecratus.

XIX. *Mercurius*, quem Phœnices *Tautum*, Ægyptii *Thoyt* vel *Thoyth* appellarunt, *Moſes* E ipſe eſt divinis honoribus ab iis conſecratus. *Mercurius* Thebæus fuit, ut refert *Clemens Alexandrinus* Lib. I. Stromatum, *Moſes* in Ægypto natus. *Mercurius* Nilo patre genitus, ut narrat *Cicero* Lib. III. De Natura Deorum: *Moſes* infans Nili aquis expoſitus. *Mercurium* in Tucrenis lotum à Nymphis fabulati ſunt, ut *Pauſanias* in *Arcadicis* teſtatur: Moſes à filia *Pharaonis* ejuſque ancillis ex fluvio eductus. *Mercurio* recèns nati venuſtatem Vulcanus in *Luciani* Dialogis prædicat: In *Moſe* puero formæ elegantia commendatur *Exodi* II. 2. & de eo *Trogus Pom-* F *peius* apud *Juſtinum* Lib. XXXVI. cap. II. *Quem præter paternæ ſcientiæ hereditatem, etiam formæ pulchritudo commendabat.* Sexum utrumque *Mercurio* tributum ab antiquis, cum utriuſque inſignibus, lancea & colo, *Albricus* obſervat Libro De Deorum Imaginibus: *Moſi* muliebrem ſexum ab Ethnicis quibuſdam affictum conſtat ex *Alexandrino Polyhiſtore*, qui ſcripſit, Judæos Leges accepiſſe à muliere, cui nomen *Moſo*, ut refert Suidas. Lac *Junonis* ſuxiſſe *Mercurium* finxerunt: *Moſes* à filia Regis educatus eſt. Paſtorum Deum habitum eſſe *Mercurium* ex Homeri Iliade probat *Pauſanias* in *Corinthiacis*: Paviſſe etiam oves dicitur, & boves ei ab *Apolline* datus;

quo tempore fiſtulam paſtoralem compegit: *Moſes* paſtoralem vitam egit, *Jethro* ſoceri ſui oves duxit, Iſraëlitis præfuit, qui ſe Paſtores ovium à prima origine fuiſſe profitebantur; Geneſis XLVII. 3. *Paſtores ovium ſumus ſervi tui, & nos, & patres noſtri.* Νόμιος *Mercurium* à latione Legum appellatum cenſet Phurnutus: *Moſes* Legiſlator omnium antiquiſſimus & nobiliſſimus. *Mercurius* Deorum Miniſter: *Moſes Servus Domini* paſſim in Scriptura nuncupatur. *Mercurius* præſtigiator fingitur: Moſes prodigiorum effector, Magorum Ægyptiorum præſtigias incantamentis diſſipaſſe ab Ethnicis ereditus eſt. Caduceum *Mercurio* tribuitur, virga nimirum ſerpentibus intexta, portentorum effectrix: Virga mirifica *Moyſi*, quæ in ſerpentem converſa, Magorum Ægyptiorum virgas devoravit, & multorum ſubinde prodigiorum inſtrumentum fuit. *Mercurium* juſſu Jovis *Argum* occidiſſe, ob eamque cauſam in Ægyptum profugiſſe, fabulati ſunt, ut refert poſt Ciceronem *Lactantius* Lib. I. *Inſtitutionum* cap. VI. *Moſes* ad vindicandam Iſraëlitarum libertatem à Deo excitatus, virum Ægyptium interfecit, & ex Ægypto profugit. Furum Deus habetur *Mercurius*: Quia *Moſes* Iſraëlitis auctor fuit ut Ægyptiorum vaſa argentea, & aurea, veſtemque plurimam auferrent. *Exodi* XI. 2. 35. Unde *Pompeius Trogus* de *Moſe* apud *Juſtinum* Lib. XXXVI. Cap. II. *Dux exſulum factus, Sacra Ægyptiorum furto abſtulit.* Statuæ *Mercurii* pro foribus domorum ponebantur ad arcendos fures, unde & οἰκεῖος, qua πύλαιος, *Domorum Servator*, ab Antiquis appellatus eſt, ut teſtatur *Heſychius*: Hebræi domorum ſuarum poſtes & ſuperliminaria mactati Agni ſanguine, jubente *Moſe*, cùm aſperſiſſent, domos ſuas à poſtrema & luctuoſiſſima Ægypti plaga, cæde ſcilicet primogenitorum, ſervatas gaviſi ſunt. *Mercurius* itinerum Præſes exiſtimatus; ideóque *Semitalis* & *Vius* appellatus: Moſes per annos quadraginta in deſertis & inviis locis viæ Ducem Iſraëlitis ſe præbuit. *Taautum* ſeu *Mercurium* omni genere doctrinæ inſtructiſſimum fuiſſe, & propter multiplicem rerum ſcientiam *Triſmegiſtum* dictum, Veteres conſentiunt: Eruditum fuiſſe *Moſem* omni Sapientiâ Ægyptiorum Scriptura Sacra teſtatur *Actuum* VII. 22. Sacrarum Literarum, & civilis diſciplinæ, artiumque plurimarum inventionem *Moyſi* Ægyptios debere ſcripſit *Artapanus* Libro *De Judæis*; cujus egregium fragmentum exhibet *Euſebius* Lib. IX. *Præparationis Evangelicæ* cap. VII. Unde ſcitè ait *Clemens Alexandrinus* Lib. I. Stromatum: *Eſt ergo nobis Moſes præſcius futurorum, Legum lator, Aciei inſtruendæ Exercitus ducendi, Reipublicæ adminiſtrandæ peritus, & Philoſophus.* Deorum hominumque Nuntius ac Sequeſter dictus eſt *Mercurius*, & *Jovis* juſſa deferre ad homines, hominum preces ad Deum allegare: *Moſes* crebri eum Deo colloquia miſcuit; ad eum in Montis Sinai vertice aſcendit, ibi per duas quadragenas manſit, Dei mandata ad homines retulit, *Mediatoris* nomine ab Apoſtolo etiam inſignitur, *ad Galatas* III. 19. *Mercurium* Jovis fulmen ſurripere voluiſſe finxerunt, ut conſtat ex *Luciano in Dialogo*, propter fulgura & tonitrua in Sinai Monte edita cùm Deus *Moſem* alloqueretur. *Mercurio* Veteres vitulum ſacrificaſſe refert *Ovidius* IV. *Metamorphoſeon.* Quod originem duxit ex vitulo aureo ab *Aarone* conflato, quem igne combuſtum in pulverem redactum, & in aquam conjectum, *Moſes* Judæis propinavit. Futurorum prænotionem & artem divinandi ab Apolline *Mercurium* accepiſſe ferunt: *Moſes* Prophetiæ donum à Deo accepit. Symbolum *Mercurii* canem fuiſſe docet *Plutarchus* Lib. De Iſide & Oſiride: *Moſes* ſocium habuit *Calebum*. Vox autem *Caleb*, Hebraicè *canem* ſignificat. Denique *Moſem* ab Ægyptiis pro Deo habitum & cultum, & *Mercurium* appellatum fuiſſe; cúmque bellum gereret adverſus Æthiopes, Urbem condidiſſe, & *Hermopolim*, quaſi *Mercurii Civitatem* appellaſſe, ſcripſit *Artapanus* apud *Euſebium* Lib. IX. *Præparationis Evangelicæ*, cap. XXVII. cùm enim infantem Judææ mulieris à *Merrhi*, *Palmenothis* Regis Ægypti filia ſuppoſitum, quem *Moyſum* ipſa primùm, deinde Græci *Muſæum* appellarunt, *Orphei Magiſtrum* credi, *ac permulta humano generi utiliſſima tradidiſſe præmiſiſſet; ipſiuſque Philoſophiæ inventionem illi acceptam ferri, & literas ſacras, puta felium, canum, ibium figuras, Sacerdotibus cum ſingulari ac propria regione ab eo attributas fuiſſe*; ſubdit: *Quibus ipſe rebus non modò Populorum ſibi amorem conciliarit, verùm etiam parem Superis honorem à Sacerdotibus, qui Ἑρμῆν illum, hoc eſt Mercurium, ſive Interpretem, ob ſacrarum literarum interpretationem, appellarunt, facilè impetrarit.* Deinde ubi de bello Æthiopico à *Moſe* confecto ſermonem fecit, addit: *Moyſum copiarum magnitudine inſtructum, eodem in loco*, (ſcilicet in Præfectura, cui *Hermopolita* nomen) *Urbem condidiſſe, Hermopolim nomine.*

Bacchi fabula ex Hiſtoria Moſis expreſſa.

XX. *Bacchi* fabulam ex hiſtoria *Moſis* expreſſam *Voſſius* oſtendit. Uterque enim in Ægypto natus, in Arcam uterque incluſus, & aquis expoſitus. Hic *Moſes*, ille *Miſis* appellatus, ut teſtatur Auctor Orphicorum. Bimater *Bacchus* creditus: *Moſes* Thermutidem Pharaonis filiam velut alteram matrem habuit, *Quem illa adoptavit in locum filii.* Exodi II. 10. & bis etiam propriæ matri, primùm à naturâ, deinde à *Thermutide* traditus eſt alendus. Baculum hederaceum à *Baccha* quadam in terram projectum inſtar ſerpentis reptaſſe, & quercui ſe obvolviſſe: Indos in tenebris fuiſſe dum *Bacchi* chorus luce fruebatur, *Bacchum* Orontem & Hydaſpem fluvios thyrſo tactos & arefactos trajeciſſe, teſtatur *Nonnius* in *Dionyſiacis*. Quibus confingendis occaſionem dediſſe virgam *Moſis* in ſerpentem mutatam, Ægyptios tenebris obſitos dum Iſraëlitæ luce fruerentur, tranſmiſſum ſicco pede n *Moſe* & Hebræis Mare Rubrum, cùm illud Virgâ diviſiſſet, perſpicuum eſt. *Bacchas* aquam è petra thyrſo percuſſa educere, & terram quacumque illis iter eſt, lacte, vino, & melle fluere, apud *Euripidem* legimus. Id verò ex *Moſis* hiſtoria qui mirificâ Virgâ aquas ex rupe elicuit, & Judæos in Terram lacte & malle manantem, id eſt, in Chananæam introduxit, depromptum nemo non videt. *Bacchæ* ſe tortis ſerpentibus incingunt & coronant; *Moſes* æneum ſerpentem erexit ut ſerpentum ignitorum morſibus mederetur. *Bacchum Legiſlatorem* vocat Orphicorum Auctor, eique duplices Legis Tabulas tribuit, quod *Moyſi* convenit. Cornutum *Bacchum* fingunt: Idem de *Moſe* creditum, ob radios in modum cornuum ex ejus facie coruſcantes: Unde & in Volgata noſtra legitur, Exodi XXXIV. 29. *Cùmque deſcenderet Moyſes de Monte Sinai, tenebat duas tabulas teſtimonii, & ignorabat quod cornuta eſſet facies ſua ex conſortio ſermonis Domini.* Canem *Baccho* ſocium adjungunt: *Moyſi* Scriptura *Calebum* ſocium tribuit, cujus nomen Hebraicè canem ſonat. *Bacchus* vitibus & vino præeſt: Exploratores à *Moſe* miſſi in Terram Chanaan, *Pergentes uſque ad Torrentem botri, abſciderunt palmitem cum uva ſua, quem portaverunt in vecte duo viri.* (Numerorum XIII. 24.) *Bacchus* à Nymphis educatus dicitur: *Moſes* in Nilo expoſitus, & à filia *Pharaonis* ſuſceptus. Fulminibus

ambuſtam

ambuſtam eſſe *Semelem*, & inter ignes natum *Bacchum* tradunt Mithologi: Quod *Moſi* viſus ſit ignis in Rubo, & colloquia cum Deo inter ignes & fulgura habuerit. *Baccham* patriam in libertatem vindicaſſe, & in rei monumentum Urbem condidiſſe, & *Eleutheras* appellaſſe teſtatur *Diodorus Siculus* Lib. IV. Unde & *Liber* à Romanis vocatus eſt: *Moſes* Hebræos populares ſuos ab Ægyptiaca ſervitute liberavit. Terram *Bacchus* concutere dicitur, ejuſque operâ flammæ è terra erumpunt, ut teſtatur vetus Orphicorum Auctor: *Core*, *Datban*, & *Abiroa*, cùm adversùs *Moſem* rebellaſſent, terræ hiatu ſunt abſorpti, aliique ejuſdem perduellionis rei erumpentibus ignibus conſumpti ſunt. Columnæ ſymbolo deſignabatur *Bacchus*, propter columnam illam nubis diurni Iſraëlitarum itineris ducem, igneam verò nocturni, ut innuit *Clemens Alexandrinus* Lib. I. *Stromatum*. Muſicæ deditus fertur *Bacchus*, & Cantores, Muſaſque ipſas circumduxiſſe, & tympanorum ac cymbalorum uſum non modò in acie, ſed in ſacris etiam ritibus Indis tradidiſſe, teſte *Arriano* in Indicis. *Moſes* edidit Cantica; eoque cum filiis Iſrael poſt Maris Rubri tranſitum Carmen iſtud recitante; *Cantemus Domino: Glorioſè enim magnificatus eſt, &c. Sumpſit Maria Prophetiſſa Soror Aaron tympanum in manu ſua: Egreſſaque ſunt omnes mulieres poſt eam cum tympanis & choris*. Ex confuſa *Moſis* & *Bacchi* notitia Ethnicorum quidam credidere *Bacchum* à Judæis coli. Hinc *Tacitus* loco ſupra laudato: *Quia Sacerdotes Judæorum tibiâ tympaniſque concinebant, hederâ vinciebantur, vitiſque aurea in Templo reperta; Liberum patrem coli domitorem Orientis quidam arbitrati ſunt, nequaquam congruentibus Inſtitutis*. Hinc *Plutarchus* Lib. IV. *Sympoſiacon* Quæſtione V. *Maximo*, inquit, *& perfectiſſima Judæorum Solemnitatis & tempus & modus cum Bacchi ſacris congruit. Quod enim ipſi vocant Jejunium, id ſic celebrant, ut maximè fervente vindemiâ proponant menſas, in quibus expoſita ſint omnis generis fruges; & ſub tabernaculis deſideat potiſſimum è palmitibus & hederâ quæ contexuntur: & diem, qua Feſtum antecedit, Tabernaculariam nominant. Paucis verò poſt diebus aliam Feſtivitatem non obſcurè, ſed omnino apertè Baccho nuncupatam celebrant. Eſt etiam ſolemne apud eos Feſtum Cradephoria à palmitibus geſtandis; & Thyrſophoria, ubi thyrſos geſtantes in Templum intrant. Quid intus faciant, ignoro: Credibile eſt Bacchi ab iis Sacra peragi. Nam & tubis exiguis, ſicut Argivi Bacchanalibus utuntur ad evocationem Numinis, & alii progrediuntur cytharis ludentes, quos ipſi Levitas appellant, ſive à Lyſio, ſive ab Evio, (utraque vox Baccho congruit) ita dictos. Opinor etiam Sabbatherum ferias non planè à Baccho eſſe alienas. Quod enim Sabbos etiamnam multi Bacchos appellent, eamque edant vocem dum Orgia Bacchi celebrant, licèt & è Demoſthene oſtendere, & è Menandro .... Ipſi autem huic ſermoni teſtimonium dicunt. Sabbatum enim colentes, maximè ad bibendum & ebrietatem invicem ſeſe invitant: Aut ſi qua gravior res obſtet, omnino quidem guſtare merum iis more habent. Has fortaſſe aliquis conjecturas eſſe aſſerat. Sed alia ſunt argumenta, quæ planè noſtram demonſtrent ſententiam. Primùm enim arguit hoc Pontifex Maximus, qui feſtis diebus mithratus ingreditur, hinnuli pellem auro contectam indutus, tunicamque ad talos pertinentem geſtans, & cothurnos. Multa autem tintinnabula dependent de veſte, quæ inter ambulandum ſtrepitum edunt, ut & apud nos. Sonitibus autem nunc utuntur in ſacrificiis, & æratas Dei Nutrices appellant, monſtraturque in adverſis ſublimi thyrſus expreſſus & tympana; quæ ſanè non alii Deo quàm Baccho conveniunt. Porro*

Feſtum Tabernaculorū.

A *autem mel ſacrificiis non adhibent; quod ejus admixtione vinum corrumpi videatur, eoque libabatur, & ebrietas parabatur, antequam vitis extitiſſet; & hodièque Barbari, qui vino carent, mulſum bibunt, dulcedinem radicibus auſteris, & vini ſaporem amulantibus medicantes. Ac Græci Nephalia, id eſt, ſobria hæc & libationes mellitas Diis offerunt: Quòd vino maximè adverſam naturam mel habeat. Bacchum quoque à Judæis coli, id quoque argumento non levi eſt, quòd inter multas pœnarum formas una maximè odioſa eſt? quæ vino interdicitur damnatus,*
B *ad certam tempus, quod à Judice præſcribitur.*

XXI. *Typhonis* Ægyptiaci fabulam ex hiſtoria *Moſis* expreſſam conſentient, qui *Plutarchum* Lib. *De Iſide & Oſiride* legerint. Id à *Bocharto* fusè & eruditè demonſtratum eſt Libro II. *Hierozoici* cap. XXXIV. cujus obſervationes contraho. *Thyphonem* Regis *Oſiridis* fratrem, ex eadem matre natum, quamvis ex diverſo patre, in Regem conjuraſſe aiunt, aſcitis in conſiliorum ſocietatem & executionem ſeptuaginta duobus viris, adjuvante Regina Æthiopiæ illi adſtante; & poſt varia facinora tandem *Typhonem* aſino vectum per ſeptem dies fugiſſe, elapſumque filios genuiſſe *Hieroſolymum & Judæum*.
C E Regia ſtirpe prognatum aiunt, & ex eadem cum Rege matre: Quia *Thermutis* Pharaonis filia *Moſem* adoptaverat, cujus potuit eſſe filius ille *Pharao*, ſub quo *Moſes* jam octogenarius tot miracula edidit. Viros ſeptuaginta duos cum *Typhone* conjuraſſe ferunt, quia *Moſi* adjuncti ſunt à Deo LXX. Seniores, qui curas illius in Populi Hebræi regimine ac Judiciis ſublevarent. Regina Æthiophiæ quæ *Typhoni* comes individua adhæſit, eſt uxor *Moſis Æthiopiſſa*. Fuga *Typhonis*, eſt *Moſis* exceſſus ex Ægypto. Aſino vectum fuiſſe dicunt, quomodo deſcribitur *Mo-*
D *ſes*, Exodi IV. 20. Fugiſſe ferunt per ſeptem dies, ut *Tacitus* de Judæis ex Ægypto profugis ſcribit *Hiſtoria* Lib. V. & *Pompeius Trogus* de *Moſe* apud *Juſtinum* Lib. XXXVI. errore inde nato, quòd ſeptimus dies apud Judæos quieti ſit Lege conſectatus. *Typhoni* filios *Hieroſolymam & Judæum* ineptè aſſignant: Quod Judæi ex Ægypto in Chananæam à *Moſe* ducti, tandem Hieroſolymorum, totiuſque Palæſtinæ compotes facti ſint, quæ ex eorum nomine Judæa appellata eſt. Scitè igitur *Plutarchus* Lib. *De Iſide & Oſiride* ſcribit: *Qui dicunt è prælio Typhonem aſino*
E *vectum per ſeptem dies fugiſſe, elapſumque filios genuiſſe Hieroſolymum & Judæum; facilè patet eos Judaicas res in fabulam hanc adſciſcere*. Euſque verò progreſſa eſt Mythologorum effrænis licentia, ut *Thyphoni*, id eſt, perſonato *Moſi* ſcelera *Pharaonis* imputarint. *Pharao* edixerat ut omnes Hebræorum maſculi in Nilum conjicerentur. Immani edicto mater *Moſis* coacta eum arcâ incluſum in ripa amnis expoſuit. Sed antiqui Fabulatores inversâ & interpolatâ Hiſtoriæ veritate, Regem *Oſiridem* à *Typhone* arcâ incluſum, in Nilum conjectum commenti ſunt. At fabulam
F penitùs ſcrutantibus apparet hanc ex *Moſis* hiſtoria adornatam. Conjectus ſcilicet *Oſiris* per *Taniticum Nili* oſtium, atque inde *Byblum* delatus fingitus: Ibique ab *Iſide* inventus. *Moſes* prope *Tanim*, ubi tum erat Regia, ut colligitur ex *Pſalmo* LXXXVIII. 12. expoſitus creditur, ibique à Regia Puella repertus in *alga Nilotica*, in qua βύβλος, ſive *papyrus* magnâ copiâ oritur, quin & in arca byblina ſive papyracea expoſitus infans inventus eſt. *Typhonem* colore rufum fuiſſe tradunt: *Artapanus* apud *Euſebium* Lib. IX. *Præparationis Evangelicæ* cap. XXVII. *Moſem procerum & rufum* fuiſſe ait. Addit *Bochartus*, Fabulatores illos Hebræorum Duci fortè tribuiſſe, quod

Typhonis fabula ex Hiſtoria Moſis derivata.

Idumæorum Patri *Eſau*, qui à colore rufo *Edom* A dictus eſt, Scriptura Sacra tribuit. Idumæos enim & Judæos interdum promiſcuè ſumunt Auctores. *Typhon* Regem *Oſiridem* in quatuordecim partes diſcerpſiſſe legitur: *Moſes* tredecim Tribus Iſraëlitici Populi a Regni Ægyptiaci corpore velut totidem partes avolſit, quibus acceſſit decima-quarta, ſcilicet *Vulgus promiſcuum innumerabile, quod aſcendit cum eis*; (Exod. XII. 38.) Ad *Typhonem* referunt *Animalia mala & noxia*; quia *Moſes* ranas, ſciniphes, muſcas graviſſimas, locuſtas, in Ægyptiorum perniciem excitavit. *Nec deſunt qui umbram terræ, in quam Lu-* B *nam illapſam deficere exiſtimant, Typhonis nomine indigitent*: Quòd *Moſes* triduanas tenebras in Ægyptum induxerit. Ægyptii Sacerdotes *Mare execrantur, & ſalem Typhonis ſpumam vocant, ipſiſque inter alia interdictum eſt, ne ſalem in menſa apponant. Neque ſalutant navium gubernatores, quia Mari utuntur, & victum ſuum è Mari petunt: Piſcemque eadem de cauſa non parum averſantur, & odium per piſcem deſcribunt*: Ut tradit *Plutarchus* Lib. De Iſide & Oſiride. Quæ Maris execratio inde apud ipſos nata eſt, quod Mare ad *Moſis* nutum refluum, *Pharaonem* & Exerci- C tum ejus ita obruerit, ut ne unus quidem cladis nuntius ſuperſtes fuerit. Non inanis itaque *Bocharti* conjectura eſt, *Typhonis* nomen ab Ægyptiis Mari inditum, quia ut Hebræis *tſuph*, ita *Syris tuph* inundare eſt, & *tuphana inundatio*, quomodo *tuphan* Arabibus. Ægyptios igitur, qui ex Syris & Arabibus multas voces mutuati ſunt, id ipſum vocabulum uſurpaſſe, atque inde *Moſem* appellaſſe *Typhonem*, quia Rubri Maris exundatione Pharaonem & Exercitum ejus demerſerat. *Typhonis* metu Deos in variis animalium formis aliquandiu latuiſſe fabulantur; ut D conſtat ex *Apollodoro, Hygino, Plutarcho, Ovidio* Lib. 5. *Metamorphoſeon*, &c. Quia diſcedentibus ex Ægypto Iſraëlitis, Dominus in omnes Ægyptiorum Deos *fecit Judicia*, & exercuit ultionem. (*Exodi* XII. 13. & *Numerorum* XXXIII. 4.) Quale fuerit hoc Judicium, qualiſve ultio, Scriptura non expreſſit. Veriſimile eſt Idola corruiſſe, confracta, & in pulverem redacta fuiſſe. Ut ut eſt, Ægyptii à *Typhone* tot modis malè mulctati, tamen eum, compellente metu, ut Deum coluerunt; ut ipſius maximè reſpectu locum habuerit, quod à Poëtis decantatum eſt. E

Primus in orbe Deos fecit timor .....

Unde & in ejus cultu varii admodum fuere, & inconſtantes. Quandoque enim, ut refert *Plutarchus* Lib. De Iſide & Oſiride, *Typhonem cum Sacrificiis quibuſdam demulcent & leniunt, tum contra in aliis feſtivitatibus deprimunt, contumeliiſque afficiunt. In his ignominiosè tractant rufos, aſinoſque de præcipitio dejiciunt, ut Coptitæ ſolent: Propterea quòd & aſinino colore fuerit Typho: & Buſiritæ ac Lycopolitæ omnino uſu tubarum abſtinent, quòd harum ſonus voci aſininæ ſit* F *ſimilis: Planeque animal illud non mundum, ſed Genio peculiare putant ob ſimilitudinem quâ ei cum Typhone convenit.*

ARTICULUS III.

De Ritibus, Legibus, Moribuſque Gentium ex Lege, Libriſque Moſis derivatis.

I. EX Moſaicis Libris complures variarum Gentium Leges ac Ritus manaſſe, Viri Eruditi jampridem demonſtrarunt, & inter alios Vir in hoc literarum genere Incomparabilis *D.* B *Huetius* modò Abrincenſis Epiſcopus, *Demonſtrationis Evangelicæ Propoſitione* IV. cap. XI. Ex Moſaïcis inſtitutis derivata nemo dubitaverit, quæ de Gallis Hierapolitani Syriæ Deæ Templi Sacerdotibus narrat *Lucianus* Libro *De Dea Syria*, ipſos, cùm aliquem è ſuorum numero ſepeliverunt, retro domum abire. *Obſervato autem ſeptem dierum numero, exinde in Templum ingredi. Nam ſi antea ac citiùs ingrediuntur*, (inquit) *nefas faciunt. Legibus autem adhuc utuntur talibus: Si quis ipſorum cadaver aliquod aſpexerit, illo die ad Templum non accedit. Poſtero autem die, ubi ſe* C *ipſum purgando luſtravit, ingreditur.* Hi Ritus ex *Numerorum* XIX. 13. & 16. deſumpti: *Omnis qui tetigerit humanæ animæ morticinum, & aſperſus hac commiſtione non fuerit, polluet Tabernaculum Domini..... Si quis in agro tetigerit cadaver occiſi hominis, aut per ſe mortui, ſive os illius, ſive ſepulchrum, immundus erit ſeptem diebus.* Subdit *Lucianus*, quod planè Moſaicum eſt: *Immolant autem boves, maſculoſque & feminas, præterea capras & oves. Sues autem ſolos pro ſceleratis habentes, neque ſacrificant, neque manducant.*

Legales Hebræorum munditias Syriæ Sacerdotes æmulati ſunt.

II. In Templo Gaditano, in quo *Hercules* Ritu Phœnicio colebatur, teſte *Appiano* in *Ibericis*, D multa Hebraicæ Religionis veſtigia cernebantur. Non ſaxis, ſed trabibus conſtabat, inſtar Tabernaculi Moſaïci. Hoc ſues arcebantur. Lineâ veſte induebantur, qui Sacra Miniſteria obibant. Pedibus erant nudis, ut *Moſes* coram ardente Rubo, quem Ritum & Græci quandoque imitabantur, & Romani, cum Aquilicia Jovi immolaturi, ad impetrandos imbres, Nudipedalia Populo denuntiabant. Uxoribus abſtinebant iidem Sacrificuli in ordine vicis ſuæ. Ignis illic perpetuus ardebat. Nulla Deorum ſimulachra viſebantur; ut teſtatur *Silius Italicus* Lib. III. Templum E illud deſcribens:

Ritus Moſaici in Templum Gaditanum Herculis tranſlati.

Vulgatum, nec caſſa fides, ab origine Fani
Impoſitas durare trabes, ſolaſque per ævum
Condentum noviſſe manus, hîc credere gaudent
Conſediſſe Deum, ſeniumque repellere Templis.
Tum queis fas & honos Adyti penetralia noſſe,
Femineos prohibent greſſus, ac limine curant
Setigeros arcere ſues; nec diſcolor ulli
Ante Aras cultus, velantur corpora lino,
Ex Peluſiaco præfulget ſtamine vertex.
F *Diſcinctis mox thura dare, atque è lege parentum*
Sacrificium lato veſtem diſtinguere clavo.
Pes nudus, tonſaque coma, caſtumque cubile.
Inreſtincta focis ſervant Altaria flammæ,
Sed nulla effigies, ſimulachrave nota Deorum,
Majeſtate locum, & ſacro implevere timore.

III. Ægyptii *Iſidis*, *Oſiridis*, & *Ammonis* Sacerdotes lineis etiam veſtibus induti Sacra faciebant, inſtar Moſaïcorum Sacerdotum. Ipſos *Juvenalis* Satyr. VI. *Gregem linigerum*. *Martialis* Epigramm. Lib. XII. *Linigeros Calvos* appellat. *Apuleius* Lib. XI. *De Aſino aureo* pompam Iſiacam deſcribens:

Lineæ veſtis uſum, alioſque Ritus ex Moſaica Lege acceperant profani Ægypti Sacerdotes.

deſcribens: *Tunc*, inquit, *influunt turba ſacris divinis initiata, viri feminaque omnis dignitatis & omnis ætatis, linea veſtis candore puro luminoſi.* Templo *Ammonis* præfectus erat Pontifex, cujus veſtimenta Summi Judæorum Sacerdotis veſtimentis ſimillima deſcribit *Athenagoras* Lib. v. *Eroticorum*. Ægyptii Sacerdotes à vino & venere tempore vicis ſuæ abſtinebant, perinde ut Hebræi, ut conſtat ex *Porphyrio* Lib. iv. *De Abſtinentia*, ex *Apuleio* Lib. xi. *De Aſino Aureo*, & ex *Macrobio* Lib. i. *Saturnalium*.

Luſtrationes, & Purificationes Gentilium.

Luſtrationes, & Purificationes ab Hebræis ad Ægyptios, Græcos & Romanos pervenerunt, quarum meminere *Euripides* in *Ione* verſ. 94. & in *Alceſtide* verſ. 157. *Homerus Iliad.* 5. verſ. 266. *Perſius* Satyr. ii. ita canens:

—— *Hoc ſanctè ut poſcas, Tyberino in gurgite mergis*
Manè caput, bis terque, & noctem flumine purgas.

Virgilius ii. Æneid. *Æneam* ſic loquentem inducit:

Tu genitor, cape Sacra manu, patrioſque Penates,
Me, bello à tanto digreſſum & cæde recenti,
Attrectare nefas, donec me flumine vivo
Abluero.

Apuleius Aſin. Aur. Lib. xi. *Me prius ſueto lavacro circum rorans abluit Sacerdos, rurſumque ad Templum reductum, ante ipſa Deæ veſtigia conſtituit.*

Ovidius Lib. i. *Metamorph.*

———— *Ubi libatos irroravere liquores*
Veſtibus & capiti, flectunt veſtigia ſacra
Ad delubra Deæ.

Valentiniani Julianum Apoſtatam ad quoddam Templum Idolorum ſequentis hiſtoriam referens *Sozomenus*, Lib. vi. *Hiſtor. Eccleſ.* cap. vi. ait: *Cùmque limen Templi tranſgreſſurus eſſet, Sacerdos verbenas aquâ tinctas manu geſtans, Gentilium more ingredientes conſperſit. Et cùm gutta in veſtem Valentiniani decidiſſet, ille, utpote Chriſtianus, rem moleſtè tulit, & Sacerdoti, qui ipſum aſperſerat, conviciatus eſt. Aiunt etiam illum, Imperatore ipſo ſpectante, eam veſtis partem, qua aſperſa fuerat, abſcidiſſe, ac ſimul cum ipſa aſpergine projeciſſe.* Meritò itaque *S. Juſtinus* Martyr *Apologiâ* ii. luſtrationes illas, in Templorum Ethnicorum aditu frequentes Dæmonibus divini cultûs æmulis tribuendas aſſerit: Ubi enim illa *Iſaiæ* verba recenſuit; *Lavamini, mundi eſtote, &c.* ſtatim ſubdit: *Porro lavationem hanc cùm audiſſent Dæmones per Prophetam promulgatam, ut & ingreſſuri in delubra eorum, & acceſſuri ad illos, atque libationibus & adipis nidoribus offerendis operaturi, ſe ipſos aqua aſperſione luſtrarent, effecerunt. Quin ut toto quoque corpore laventur prodeuntes, priuſquam ad Templa, ubi illi collocati ſunt, veniant, inſtinctu & operâ ſuâ curant.* Moris id fuiſſe Athenienſibus à *Solone* inſtitutis *Ariſtophanes* teſtatur, ut cùm mortuum extulerant, purgandi causâ lavarent: Quod ex *Numer.* xix. 11. deſumptum eſt. Sicut Judæis immundæ habebantur puerperæ, & per quadraginta dies Templo arcebantur, juxta Legem Moſaicam; ita moribus Athenienſium ad eas accedere nefas erat, ut docent *Theophraſtus* & *S. Chryſoſtomus Homiliâ* xxis. in *Epiſtolam* ad *Epheſios*. Apud Romanos etiam quadraginta diebus à partu puerperæ abſtinebant.

Animalium mundorum & non mundorum diſcrimen ab Hebræis ad Ægyptios manavit.

IV. Animalium mundorum & immundorum diſcrimen ex ungularum fiſſione vel ſoliditate, ex pinnis & ſquamis, earumque defectu petitum, ad Ægyptios ab Hebræis tranſiit. De illo *Chæremon* apud *Porphyrium* Lib. iv. *De Abſtinentiâ*, §. 7. ſic habet: *Et iis qua Ægyptus ipſa protulit, piſcibus omnibus abſtinebant, & quadrupedibus quotquot ſolidas aut multifidas haberent ungulas, aut cornuta non eſſent, & volucribus omnibus quæ carnes devorarent: Multi autem univerſis animalibus abſtinebant.* Victimas nævo aliquo aſperſas & maculoſas, vel mutilas Diis offerre nefas putabant Ægyptii, eodem *Porphyrio* teſte: Quod ex Levitico deſumptum. *Solon* Athenienſium Legiſlator victimas *integras & perfectas* Diis offerri ſanxit, & agnum anniculo minorem non mactari, quod plenè Moſaicum eſt. Victimarum ſanguinem circa Aram Græci & Romani fundebant, teſte *Porphyrio* apud *Euſebium* Lib. iv. *Præparationis Evangelicæ*, cap. ix. & *Luciano* Lib. *De Sacrificiis*. Id ex *Exodi* cap. xxix. verſ. 16. acceptum. Oraculum refert *Porphyrius*, quod cœleſtibus Diis ſupremas victimarum partes adoleri jubet, reliqua comedi: Quod ex præſcripta à *Moſe* victimarum partitione in Sacrificiis pro peccato, & pacificis ortum habuit. Pecudum armos *Mercurio* conſecratos Athenis fuiſſe, docet *Ariſtophanis* Scholiaſtes. Quod ex *Levitici* vii. verſ. 34. deſumptum, ubi armum cum pectuſculo de hoſtiis pacificorum cedere juſſit Deus Sacerdoti, *Aaroni* ſcilicet fratri *Moſis*, quem Ethnici *Mercurio* adumbrarunt. In omni Sacrificio ſal adhiberi ſanxit *Moſes* Levitici ii. 13. *In omni oblatione tua offeres ſal.* Idem à Græcis uſurpatum docet *Plinius* Lib. xxxi. cap. vii. ſcribens; *Nulla Sacra conficiuntur ſine mola ſalſa.* Varia placentarum genera in Sacris Ethnicis falſis Numinibus oblata docent *Homerus*, *Ariſtophanes*, & eorum Scholiaſtes. Quæ ex cap. ii. *Levitici* ſunt accepta, ubi de pane ſacrificali, in clibano, ſartagine, & craticula cocto; de pane azymo, de placenta oleo temperata, de placenta oleo non ſubacta, ſed litâ, mentio habetur. Menſæ hujus aureæ cui imponebantur panes propoſitionis, inſtar fuerunt Menſæ illæ ſacræ Diis apponi ſolitæ; non apud Græcos ſolùm, ſed apud Romanos etiam & Babylonios, & Perſas, & Æthiopes. Hinc illud Iſaiæ lxv. *Et vos, qui dereliquiſtis Dominum, qui obliti eſtis Montem ſanctum meum, qui ponitis Fortunæ Menſam, & libatis ſuper eam.* Ægyptios *Serapidi* panificia obtuliſſe, diſcimus ex *Suetonio* in *Veſpaſiano*, cap. vii. ad exemplum ſcilicet panum propoſitionis.

Ritus Moſaicorum ſacrificiorum à Gentibus uſurpati.

Decimarum & Primitiarum Deo offerendarum Ritum aliæ Gentes ab Hebræis acceperunt.

V. Primitiarum & decimarum Deo offerendarum Ritus ab Hebræis ad alias Gentes derivatus eſt. Carthaginenſes frugum ſuarum primitias & decimas Tyrum ad *Herculem* mittebant. Arabes decimas thuris Sabotam mittebant ad Deum ſuum *Sabin*, id eſt, *Bacchum*. Græcis id ſolemne fuiſſe, conſtat ex *Porphyrio* Lib. ii. *De Abſtinentia*, §. vii. ſcribente: *A ſacris alieni videntur nonnulli, facultatum ſuarum primitias Diis nunquam exhibentes.* Et ibid. §. viii. *Thoes, qui Thraciæ confinia incolebant, cùm neque rei cujuſquam primitias ſolverent, neque ſacrificarent, de medio hominum erepti ſunt; & derepente nec incolas, nec Urbem, nec adium fundamenta, quiſquam invenire poterat.* Ægyptii, teſte *Diodoro Siculo*, Lib. i. *Meſſis tempore, oblatis ſpicarum primitiis, juxta manipulos Iſidem invocare* ſolebant. Hinc apud

Græcos

Græcos *Thalyſia Cereris* ab *Homero* decantata *Iliad.* vii. id eſt, *Primitiæ, quæ poſt collectionem frugum Deæ pendebantur, ut in poſterum quoque arva floreſcerent:* ut explicat *Euſtathius* Homeri Scholiaſtes. Hinc illud *Celſi* apud *Origenem* Lib. viii. *Gratiæ ſunt agendæ Dæmonibus rerum terrenarum Præfecturas ſortitis, eiſque preces offerendæ, & primitiæ, quoad vivimus, ut ipſos habeamus præſentes ac propitios.* De Romanis veteribus *Plinius Hiſtoria Naturalis* Lib. xviii. cap. xx. ſcribit: *Ne guſtabant quidem novas fruges aut vina, antequam Sacerdotes primitias libaſſent.* Celebris Templi *Dianæ* Sacri, ac Epheſini ſimilitudinem referentis, meminit *Xenophon* Lib. v. *De Expeditione Cyri*, in cujus vicinia columnam his verbis inſcriptam ſtetiſſe refert: *Fundus Dianæ Sacer. Eum qui poſſidet, & fructus ex eo percipit, quotannis conſecrato decumam. De reliquo Fanum ſartum tectum conſervato.* Perſas id moris habuiſſe, ex Hiſtoria *Herodoti* Lib. i. cap. lxxxix. diſcimus. Refert enim *Crœſum*, capta Sardi *Cyrum* his verbis admonuiſſe: *Siſte ad ſingulas portas aliquot è Satellitibus tuis cuſtodes, qui vetent exportari Urbis opes; quòd neceſſe ſit eas Jovi decimare. Ita neque tu odium eorum conerahes, vi opes eripiendo: & ipſi agnoſcentes ſe juſta agere, non inviti facient.* De Siphniorum aurifodinis ſcribens *Pauſanias* Lib. x. ait: *De fructibus earum Apollo ſibi decimam offerri juſſit.* Athenienſium Rector *Piſiſtratus*, in Literis ad *Solonem* datis, quas apud *Diogenem Laertium* Lib. i. legere eſt, inter alia Regiminis in melius mutati ſigna, accuratam decimarum ſolutionem refert. *Decumam*, inquit, *quiſque de ſuo patrimonio detrahit, non in uſum meum, ſed ut ſit unde in Sacrificia publica ſumptus ſuppeditetur, aut ſi quid aliud ad Rempublicam ſpectat, vel ſi fortè bellum nobis incidat.* Manubiarum aut prædæ bello captæ decimas diis ſuis Græcos offerre ſolitos, conſtat ex *Pauſania* Lib. v. ubi clypeum *Jovi* dicatum, ſic inſcriptum memorat: *Donum ab Argivis, Athenienſibus, & Ionibus acceptum. Qui præda bello capta Decimam, victoriæ monumentum, dedicarunt.* Græcos hoſtibus bello Perſico fugatis è ſpoliis decimam partem detraxiſſe, ex eaque aureum tripodem confeciſſe, & *Apollini* apud Delphos dedicaſſe, *Diodorus Siculus* Lib. xi. teſtatur. Decimas manubiarum *Marti* redditas, refert *Lucianus Dialogo De Saltatione.* Decimas *Palladi* ſacratas memorat *Herodotus* Lib. v. cap. lxxviii. Prædæ Jovi & Diis offerendæ morem apud Romanos obtinuiſſe teſtatur *Virgilius* Lib. iii. *Æneidos*:

Irruimus ferro, & Divos, ipſumque vocamus
In partem, prædamque Jovem.

Tabernaculi Moſaici & Arcæ imitatio apud Gentes.

Unde & Romæ Templum fuit *Jovi Prædatori* ſacrum. Denique *Feſtus* in *Decim.* aſſerit, *Veteres decima quæque Diis ſuis obtuliſſe.*

VI. Ethnicis in more fuiſſe, ut Numinum ſuorum parvula ſimulachra in tentoriis aut ædiculis, ſeu capſulis collocata circumferrent, vel ut eos honore ſingulari colerent, vel ut eos haberent individuos viarum & periculorum comites, conſtat ex *Apuleio*, qui teſtatur Ægyptios peregrè profecturos *ferre ſecum Dei alicujus ſimulachrum, ipſique feſtis diebus, mero aliquo & victimis ſupplicare.* Euſtathius ad i. Iliadem *Homeri* memorat *Templa vehiculo portata.* Hunc morem ſpectat illud *Virgilii* Lib. vi. *Æneidos*:

Errantesque Deos, agitataque Numina Trojæ.

Hinc argenteæ illæ Ædes *Dianæ* Epheſi venundatæ, quibus parvula Deæ ſimulachra, ad cultum

A & præſidium facta, ejus cultores circumgeſtabant, ut habetur in *Actis Apoſtolorum* cap. xix. 24. Hinc Tabernaculum *Moloch*, id eſt, Solis, de quo Amos v. 26. *Et portaſtis Tabernaculum Moloch, veſtro, & Imaginem Idolorum veſtrorum, ſidus Dei noſtri, quæ feciſtis vobis.* Quæ ex prava Moſaici Tabernaculi æmulatione derivata certiſſimum eſt. Arca fœderis Gentilibus occaſionem & exemplum dedit Arcas ſeu ciſtas ſacras fabricandi, quas in Myſteriis & Pompis Deorum ſuorum habuerunt, & ſingulari religione tractarunt. Ciſtam ſacram ab Ægyptiis circumlatam ſcribit *Apuleius* Lib. x. De Aſino Aureo:
B *Ferebatur ab alio ciſta ſecretorum capax, penitus celans opera magnifica Religionis.* Plutarchus Lib. De Iſide & Oriſide: *Decimâ nonâ menſis die noctu ad Mare deſcenditur.... Et ſacram Ciſtam Stoliſtæ unà cum Sacerdotibus efferunt, in qua eſt intus aurea Arcula, &c.* Sacras Ethnicorum ciſtas orgiis & myſteriis falſorum Numinum dicatas Poëtæ celebrant. *Euripides* Jon. *Act.* v.

Vides hanc ciſtam ſub brachio munus meæ

Jon. *video Arcam antiquam ſertis coronatam*
C *& floribus.*

Oppianus de *Bacchi* Ceremoniis loquens Lib. iv.

Arcam porro arcanam ſacer chorus ſublatam,
Coronantes, tergis impoſuerunt aſini.

Catullus in Carmine de Pelei Nuptiis:

Pars obſcura cavis celebrabant Orgia ciſtis
Orgia quæ fruſtra cupiunt audire profani.

Tibulus Lib. i.

D *Et levis occultis conſcientia ciſta ſacris.*

Seneca de Sacris Thebanis:

Nos Cadmeis Orgia ferre
Tecum ſolita condita ciſtis.

Ovidius Lib. xii. *De Arte Amandi*:

Condita ſi non ſunt Veneris Myſteria ciſtis.

Clemens Alexandrinus in Admonitione ad
E Gentes, Ethnicam ciſtam memorat, *In qua repoſitum erat pudendum Dionyſi*, id eſt, *Bacchi, quum Cabiri in Hetruriam vexerunt, pudenda & ciſtam colendam commendantes.* Ibidem de Eleuſinis *Cereris* Myſteriis cùm pudenda quædam retuliſſet, ſubdit: *Eleuſiniorum Myſteriorum ſignum eſt, Jejunavi, potum confectum bibi, ex ciſta accepi: Poſtquam feci, depoſui in calathum, & ex calatho in ciſtam. Pulchra quidem hæc ſunt ſpectacula, & Deæ convenientia. Digna quidem, certè nocte myſteria, & igne.* Ibidem: *Quales autem ſunt ciſtæ eorum myſticæ? Oportet enim Sancta eorum revelare, & arcana enuntiare. An non ea ſunt ſe-*
F *ſamides, & pyramides, & lanæ bene laboratæ, libaque multis diſtincta umbilicis, ſaliſque pugilli, & draco orgium Bacchi Baſſari? An non mala punica atque etiam corda, ferulæ, & hederæ, & præterea placenta, & papavera? Hæc ſunt eorum Sancta. Quin etiam Themidis arcana ſymbola, origanum, lucerna, enſis, pecten muliebris, quem honeſtè & myſticè licet dicere, pudendum muliebre. O evidentem impudentiam!* Lege & *Euſebium* Lib. ii. *Præparationis Evangelicæ* cap. iii.

VII. Apud Romanos Herculi fiebat Sacrificium

Ritus Gentium ex Paſchalis feſti, Sabbathi, & Scenopegiæ æmulatione derivati.

cium in culina ab iis qui ad iter ſe accingebant, quod *Propter Viam* dicebatur, in quo mos erat, ut ſi quid ex cibis Numini conſecratis reliquum eſſet, igne conſumeretur. Id ex Phaſchalis Sacrificii Muſaico Ritu derivatum, quod Iſraelitæ ex Ægypto profecturi, *Propter Viam*, obtulerunt. Ex Azymis Feſti ejuſdem factum eſt, ut Flamines farinâ fermento miſtâ abſtinuerint. Septimam diem peculiari aliquo cultu & Græcis & Romanis obſervatam fuiſſe, conſtat ex *Homero*, *Heſiodo*, *Pſeudo-Lino*, *Solone*, *Callimacho*, ab *Ariſtobulo* & *Clemente Alexandrino* laudatis, apud *Euſebium* Libro XIII. *Præparationis Evangelicæ* cap. XII. & XIII. & *Ovidio* Lib. II. De Arte Amandi, *Seneca* Epiſtola XCV. *Dione* Lib. XXXVI. & Veteribus Romanorum Kalendariis. βακχεῖα & θεσμοφόρια ex Moſaica Scenopegia ortæ videntur; atque hoc potiſſimum Feſtum quod Cereri poſt collectas æſtivas fruges, & illud quod *Baccho* & *Minervæ* poſt autumnales fructus conditos celebrabatur. Et in Carneis, feſto Apollinis, apud Cyrenenſes; & apud Lacedæmonios, cùm Copidem celebrarent, Tabernacula quædam erigebant, in iiſque convivia agebant. Feſto *Annæ Perennæ* die, & Neptunalibus, Romani umbras, hoc eſt, frondeas caſas pariter extruebant, Hebraicam *Scenopegiam* æmulati.

Ritus Romanorum ex ritu Moſaico Conſecrationis Pontificis derivatus.

VIII. In more poſitum fuit apud Romanos, ut bove mactato in pulpito tabulis perforatis inſtrato, & profluente per rimas ſanguine, Pontifex infulatus ſub pulpito in ſcrobe abditus aſpergeretur, quem morem irridet *Prudentius* Lib. *De Coronis*, agens de Martyrio *S. Romani*. Quæ conſuetudo ortum habuit ex Ritu Conſecrationis Sacerdotum Hebræorum, quo dextræ eorum aures, & pollices, ac veſtimenta, mactati arietis ſanguine tingebantur.

Lex Attica de orbarum Matrimonio, Moſaicæ originis eſt.

IX. Lex quæ filias heredes tribulibus ſuis & agnatis nubere jubet, ne poſſeſſiones alienentur & commiſceantur Tribus, *Numer.* ultimo ad Athenienſes per *Solonem* Atticarum Legum conditorem pervenit. De hac *Terentius* in *Phormione*, quæ *Apollodori* Comœdia eſt Latinè reddita:

Lex eſt, ut orbæ, qui ſint genere proximi,
Iis nubant, & eos ducere eadem hac Lex jubet.

Ibidem *Donatus* ait: *Orba proximo nubat; Orbam proximus ducat, Lex Attica eſt.* Lex conceptis verbis apud *Sopatrum* exſtat; *Filiam heredem ex aſſe ducat proximus.* Sed & apud *Diodorum Siculum* Lib. XII. illud *Adelphis* refertur:

Ille meus unicus illi genere eſt proximus:
Huic Leges cogunt nubere hunc.

Hujus Legis frequenter meminerunt *Demoſthenes*, aliique Oratores Græci, & *Ariſtophanes*.

Sacra Gentium Aſyla ſunt ac Urbium Refugii apud Hebræos.

X. Urbes illæ ſelectæ, in quas velut in Aſyla *Moſes* tutum perfugium eſſe voluit iis qui imprudentes homicidium admiſiſſent, *Numer.* XXXI. 6. exemplum Ethnicis præbuere ſacrorum Aſylorum inſtituendorum. Hinc *Ara Miſericordiæ* à Nepotibus *Herculis* Athenis conſecrata, ad quam quiſquis confugiſſet, inde per vim abduci minimè poſſet. Hinc delubrum Athenis *Theſeo* conditum, quod ſervis & tenuioris fortunæ hominibus perfugium eſſet. Hinc alterum in Calauria Inſula eundem in finem *Neptuno* dicatum. Hinc Aſylum Romæ à *Romulo* inſtitutum. Hinc Romanis ad mortem damnatis Neapolim, Præneſte, & Tibur confugere licuit, ibique tutò & impunè degere teſte, *Polybio* Lib. VI. Quemadmodum

A autem hi, qui in Urbes Refugii Moſaicâ Lege deſignatas ſe receperant, jus ad ſuos redeundi, & ſecurè apud eos degendi, morte Pontificis conſequebantur: Ita profugi in Aricinum Templum morte Sacerdotis ſolvebantur. Quam multas Leges ex *Moſe Plato* exſcripſerit, ab *Euſebio* Lib. XII. *Præparationis Evangelicæ* per multa capita demonſtratum eſt, eritque in Diſſertationibus hac de re dicendi locus, ubi argumentum iſtud retractabitur. Romanarum Legum cum Moſaicis affinitatem probavit olim *Lucius Rufinus*. Libello cui titulus eſt, *Collatio Legum Judaicarum & Romanarum*. Quem edidit *Petrus Pithœus*. B

ARTICULUS IV.

De Hiſtoria Joſuë ab Ethnicis interpolata.

Herculis fabula ex Hiſtoria Joſuë adornata.

EX Hiſtoria *Joſuë* adornatam fuiſſe ab Ethnicis *Herculis* fabulam demonſtrarunt *Voſſius* Lib. I. *De Idololatriæ Origine* cap. XXVI. & Doctiſſimus Præſul *Daniel Huetius*, *Demonſtrationis Evangelicæ Propoſitione* IV. pag. 150. & ſequentibus. Argumenta, quibus id perſuadetur, ſtrictim refero. *Hercules* Ægyptius fingitur, *Nilo* parte natus, & *Moſis* coævus: *Joſuë* in Ægypto natus eſt *Moſis* temporibus. Tyrius dictus eſt, quia Phœnices cum Judæis ſæpè à Græcis confunduntur. Idæus quoque & Cretenſis dictus eſt, quòd nonnunquam Idæi pro Judæis accipiantur. Trinoctio genitum *Herculem* ferunt Mythologi, & Solis radiis aliquando aduſtum, arcum in eum intendiſſe, & Aſtrologiæ peritiſſimum extitiſſe: quibus figmentis occaſionem præbuit Statio Solis ad *Joſuë* imperium tempore prælii Gabaonitici. *Hercules* Diis adversùs *Tiphœum*, tricorporem Geryonem, aliosque Gigantes præliantibus opem tulit: *Joſuë* adversùs Chananæos, aliosque Terræ promiſſæ incolas, viros giganteæ proceritatis, adversùs monſtra filiorum *Enac* bella Domini geſſit. *Herculem* cum filiis *Abrahami* adversùs *Antæum* gigantem eſſe profectum refert *Cleodemus* apud *Euſebium* Lib. IX. *Præparationis Evangelicæ* cap. XX. *Joſue*, *Og* Regem Baſan, & Enacæos Gigantes cum Iſraelitis *Abraham* Nepotibus debellavit. *Herculem* adversùs Gigantes pugnantem, ad ripam Rhodani, imbre lapideo à *Jove* adjutum ferunt: Cùm quinque Reges *Joſuë* Iſraelitici Exercitûs Imperatorem fugerent, *Dominus miſit ſuper eos lapides magnos de cœlo uſque ad Azeca: & mortui ſunt multò plures lapidibus grandinis, quàm quos gladio percuſſerant filii Iſraël.* (*Joſuë* X. 11.) In Arimis *Tiphœus* ab *Hercule* profligatus jacuit: In Aramæis, hoc eſt Syriacis campis, *Og* Rex Baſan, Philiſtæi, Chananæi, aliique Gigantes à *Joſuë* proſtrati ſunt. Magum & præſtigiatorem fuiſſe *Herculem* ſcribit *Diodorus Siculus* Lib. III. & V. *Joſuë* ſcilicet victorias admirandis prodigiis Deus promovit. Miracola porro Magicis Artibus tribuere ſolent Ethnici. Columnis *Herculis* columna illa adumbrata eſt, in qua deliteſcens Dominus ducem itineris & propugnatorem Iſraëlitis ſe præbuit. *Herculem* σωτῆρα cognominatum ferunt in Nummis Thaſiorum, qui fuerunt Phœnicum coloni, & ſæpè in vetuſtis Inſcriptionibus appellatur *Hercules Conſervator*, *Herculi Defenſor*, (ut apud *Gruterum* videre eſt) eoque nomine, Templum ipſi Romæ eſt erectum: *Joſuë* nomen *Servatorem* ſonat. Serpentes dicitur infans *Hercules* in cunis eliſiſſe: *Joſuë* Hevæos Chananæam gentem debellavit;

debellavit: Idem autem nomen *Hevaum & Serpentem* Syriacâ linguâ ſignificat. *Prometheum* ad Caucaſi rupes expanſis manibus religatum liberaſſe fingitur *Hercules*: Moſem in vertice collis lapidi inſidentem, & manus ad cælum attollentem, donec parta eſſet ab Amalecitis victoria, *Joſue* labore levavit. *Herculem* per Pheneatarum agrum excavaſſe alveum Olbio Fluvio narrat *Pauſanias* in *Arcadicis*, Tempe quoque, & Stymphali paludes fertur exſiccaſſe, apertis Montibus aquarum curſum retinentibus: *Joſue* Jordanem, arefecit, & Iſraëliticum Exercitum per ejus alveum tranſmiſit. Poſt debellatos Gigantes, duodecim Diis Aras *Hercules* erexit; Poſt interfectum *Og* & *Sehon* Reges, & tranſmiſſum Jordanem, duodecim lapides à viris duodecim, è duodecim Tribubus ſigillatim electis, ad perennem Miraculi memoriam, *Joſuë* conſtitui juſſit.

ARTICULUS V.

De Hiſtoria Judicum ab Ethnicis interpolata.

Gedeon eſt Jerombalus Sanchuniatonis.

I. GEdeonis meminiſſe *Sanchuniatonem* vetuſtiſſimum Rerum Phœniciarum Scriptorem, qui ante Trojana tempora floruit, & cujus Opera *Philo Byblius*, in Græcam linguam verſa vulgavit, Viri Eruditi pridem obſervarunt. Id probant ex Lib. IV. *Porphyrii*, cujus hæc ſunt Verba: *Rerum ad Judæos pertinentium Hiſtoriam Sanchuniato Berytius ſummâ fide conſcripſit, quippe quæ cum eorum locis atque nominibus apprimè conſentiat, cùm præcipua rerum illarum capita ab Jerombalo quodam Sacerdote Dei Jevo accepiſſet.* Hunc *Porphyrii* locum refert *Euſebius* Lib. I. *Præparationis Evangelicæ* cap. IX. *Philo* verò *Byblius*, qui *Sanchuniatonis* Opus univerſum in novem libros diſtribuit, teſtatur in primi libri Proœmio, Eum, *cùm gentium omnium Hiſtoriam jam uſque à prima Univerſi molitione noſſe vehementer optaret, præcipuam quamdam in inveſtigandis Taauti rebus diligentiam adhibuiſſe, quòd ſatis intelligeret, omnium qui lucem hanc aſpexerunt, eum literas principem inveniſſe, ac ſcribendorum Commentariorum Autorem fuiſſe: Ab illo autem auſpicatum eſſe, quem ab Ægyptiis Thoyth, ab Alexandrinis Thoth nominatum, Græci* Ἑρμῆν, *hoc eſt Mercurium reddidere* JEROMBALUS ille Sanchuniatonis, eſt *Gedeon*, qui *Judicum* VI. 32. VII. 1. VIII. 35. & 1. *Regum* XII. 11. & II. *Regum* 21. *Jeroboal* appellatur. Hunc *Sacerdotem Dei Jevo* appellat, ſeu Dei *JAO*, de quo *Diodorus Siculus* Lib. I. ſcribit, *Moſen apud Judæos finxiſſe Deum illum, qui JAO cognominatur, Leges ipſi tradidiſſe.* De quo & *Apollinis Clarii* Oraculum apud *Macrobium*, Libro. I. *Saturnalium* cap. XVIII.

Maximus ille Deûm tibi ſit, cui nomen Jao.

JAO ipſe eſt *Jehova*, Deus Magnus. Mirum autem eſſe non debet, quòd *Jerombalum*, ſive *Jerombaalum*, id eſt, *Gedeonem* Dei Sacerdotem appellaverit *Sanchuniato* Vir Ethnicus, nec rerum Judaicarum ſatis peritus, maximè cùm *Ephod* Sacerdotale indumentum in Ephra civitate ſua ex ſpoliis hoſtium confecerit in perenne victoriæ monumentum. Commentaria porro ab *Jerombalo*, ſeu *Gedeone*, cui coævus erat, accepit *Sanchuniato*, id eſt, *Moſis* Libros, quos ipſum legiſſe, & pleraque ex ipſis accepiſſe, patet ex iis quæ ſuperſunt apud *Euſebium* Sanchuniatonis fragmentis. Et certè *Taautum* illum, primum literarum repertorem, qui Ægyptiis *Thoth* ſive *Thoyt*, Græcis *Mercurius*, ipſum eſſe *Moſem* ſuperiùs probatum eſt. Commentaria itaque *Taauti*, Libri ſunt *Moſaici*, ab *Jerombalo*, id eſt, *Gedeone* Sanchuniatoni traditi. Ex *Gedeonis* Vellere fortè orta eſt, Argonautarum fabula, qui circa tempora *Gedeonis*, aut certè non multò poſt, annis ſcilicet ſexaginta quatuor poſt Ilium conditum, ut apud *Clementem Alexandrinum* vetuſtus Chronologus aſſerit, aut ipſis *Gedeonis* temporibus, ut docet *Euſebius* in Chronico, Expeditionem in Colchidem *Jaſone* Duce ſuſceperunt.

Velleri aureum Argonautarum ex Gedeonis vellere conflictum.

II. Ex hiſtoria *Jephte* filiam ſuam Deo ſacrificantis, orta eſt *Iphigeniæ*, quaſi *Jephtigenia*, fabula, quam *Agamemnon* pater *Dianæ* immolaſſe fertur. Inde etiam expreſſa eſt fabula *Idomenei*, qui tempeſtatibus jactatus, cùm *Neptuno* ſacrificaturum ſe pollicitus eſſet quidquid ſibi primùm ad littus appellenti obvium foret, navi egreſſus incidit in filium, quem ex voto mactavit.

Iphigeniæ fabula ex Hiſtoria Jephte expreſſa.

III. *Samſonis* hiſtoriam Ethnici interpolarunt, fabuloſum *Herculem* ſuum ex hoc Archetypo effingentes. Cæſum à *Samſone* Thamnatam euntem leonem Nemæus leo ab *Hercule* interfectus refert, Samſonis in Gazea meretrice ac *Dalila* petulantiam indignamque Heroë ſervitutem exprimit *Herculis* apud *Omphalem* ſervitus & effœminatio, *Herculis* clava maxillam aſini, qua *Samſon* Philiſtæos percuſſit. Hydræ, Centauri, Stymphalides, aliaque id genus monſtra commentitia, impetus Aſcalonitarum, Gazæorum, Philiſtæorum adumbrant. *Herculis* poſt libidines homicidiaque iterata per *Theſtium* & *Eumolphum* expiatio, *Samſonis* innuunt pœnitentiam. Columnæ Gaditanæ, quæ *Herculi* meta itinerum fuerunt, columnas duas Gazæi Dagonis Templi, quæ *Samſoni* vitæ terminus extiterunt. Mors ſpontanea *Herculis* in Oeta Monte, voluntarium *Samſonis* interitum ſignificat. *Hercules* Tyri pro Deo cultus: *Samſon* in Judæa Tyriis finitima floruit. *Hercules* Græcè Ἡρακλῆς, ſymbolum fuit Solis; *Heracles enim*, (inquit *Macrobius* Lib. I. *Saturnalium* Cap. XX.) *quid aliud eſt niſi heras, id eſt aëris cleos? Quæ porro alia aëris gloria eſt, niſi Solis illuminatio, cujus receſſu profunditate occulitur tenebrarum?* Et duodecim labores Herculis ſunt duodecim ſigna Zodiaci, quæ Sol quotannis percurrit. *Samſon* Hebraicè *Parvum Solem* ſonat, ut obſervant Interpretes. Denique iiſdem penè temporibus *Hercules* & *Samſon* vixiſſe feruntur. Ita *Euſebius* in Chronici Præfatione: *Samſon autem eſt*, inquit, *quem ia corporis robore Herculi ſimilem ferunt poſteri Judæorum. Et mihi videntur non multùm inter ſe diſtare tempore: Siquidem ambo circa Trojæ captivitatem fuerunt.* Ita *S. Auguſtinus* Lib. XVIII. *De Civitate Dei*, cap. XIX. *Hebræorum Judex Samſon, cùm mirabiliter fortis eſſet, putatus eſt Hercules.* In anteriora nihilominus tempora, ſcilicet ante *Joſue* obitum *Herculem* conjicit cap. XII. *His temporibus*, inquit, *Hercules in Tyria clarus habebatur.* Ita *Philaſtrius* Lib. *De Hæreſibus* cap. VIII. *Pagani fortes viros ex Samſonis figura uſurpantes, Hercules nuncuparunt.* Ita *Otho Friſingenſis* Lib. I. cap. XXV. *Fortiſſimum Samſonem ob incredibilem fortitudinem Herculem putabant.* Mirabilis illa *Samſonis* cæſaries, quæ à *Dalila* Meretrice reſecta, miſerrimam *Samſoni* captivitatem peperit, ac ſubinde mortem, occaſionem dedit fabulæ de coma fatali *Niſi* Megarenſium Regis. *Samſonis* coævi, ex qua Regni fortuna pendebat: Quam cùm *Scilla* ipſius *Niſi* filia, amore *Minois* Urbem obſidentis

Samſonis Cæſaries fabulis de fatali Niſi & Pterelai coma occaſionem dedit.

obſidentis capta, dormienti patri demeſſuiſſet, patri, patriæ, ſibique ipſi exitium intulit, ut *Pauſanias*, *Apollodorus*, *Ovidius*, *Servius*, & alii teſtantur. Huic ſimilis eſt ſabula de *Pterela* ſive *Pretelao* Taphiorum Rege, quem inexpugnabilem fuiſſe fabulantur, ob fatalem, quem *Neptuni* dono acceperat, capillum aureum. Verùm *Comæthonem* filiam *Pretelai*, *Amphitrionis* amore captam, aureum patris capillum deſecuiſſe, unde mors *Pretelai* ſecuta eſt, & *Amphierio* Taphios & Teleboas ſubegit.

Mos comam falſis Numinibus conſecrandi apud Ethnicos, ex Nazareatu Samſonis, & Moſaïca Lege de Nazareatu ortum habuit.

IV. Ex Nazareatu *Samſonis*, & Moſaïca Lege de Nazareatu & conſecratione capillorum, *Numer.* VI. ortus eſt mos Ethnicorum, qui comam ſolemniter alebant, & falſo alicui Numini conſecrabant, ac demum certo tempore ad voti complementum & executionem radebant. *Achillem* Expeditionem Trojanam ſuſceptorum comam Sperchio flumini voviſſe, ſi victor domum rediret, teſtis eſt *Homerus Iliade* XXIII. De quo ritu *Euſthatius* Homeri Scholiaſtes: *Feruntur quidem Græci*, inquit, *quovis alio tempore comati incedere, luctûs autem tempore tonderi, ſimiliter & maturæ ſeu perfectæ ætatis aut ſtaturæ tempore. Tunc enim capillos tondentes, eos Appollini Juvenum altori, & Fluminibus devovebant.* Teſtis ejuſdem moris ac ritûs *Diodorus Siculus* Lib. I. *Oſiris*, inquit, *poſt votum Diis nuncupatum alendi cæſariem, uſque dum in Ægyptum reverſus eſſet, per Æthiopiam iter fecit. Eam ob cauſam ad recentiora uſque tempora religioſus apud Ægypſios mos invaluit, ut qui peregrinationes ſuſciperent, ad reditum ſuum uſque comas nutrirent.* Teſtis *Plutarchus* Lib. *De Templi Delphici Inſcriptione*, Athenienſium Juvenes comam ad annos pubertatis alere, & deinde ad Templum Delphicum ſe conferentes, capitum ſuorum quaſi primitias *Appollini Pythio* conſecrare. Teſtis *Martialis Epigrammatum* Lib. IX. Num. XVIII. ſic *Æſculapium* allocutus:

Hos tibi laudatos dominorum voce capillos
Ille ſuus Latia miſit ab Urbe puer.
Tu juvenile decus ſerva, ne pulchrior ille
In longa fuerit, quam breviore coma.

Teſtis *Valerius Flaccus* Lib. I. *Argonauticon*:

Tollus & Eurytion ſervate colla capillo,
Quem pater Aonias reducem tondebit ad Aras.

Teſtis *Lucillius* in Anthologia, cujus Græcos Verſus ita reddit Interpres nuperus:

Glaucoque & Nereo, pariterque Ino & Melicertæ,
Tum Pelagique Deo, & quos Samothraces habent.
Naufragio ſoſpes Lucillius, hoſce capillos
Dedico, nil aliud quod ſupereſſet habens.

Hinc *Petronius* cap. LXIII. Raſuram *naufragorum ultimum votum* vocat. Teſtis *Statius* Lib. III. *Sylva* IV.

Accipe laudatos, Juvenis Phœbeïa crines,
Quos tibi Cæſareus donat puer.

Teſtis *Virgilius* VII. *Æneidos*:

Te luſtrare choros, ſacrum tibi paſcere crinem.

Teſtis *Juvenalis*, *Satyr* III.

Ille metit barbam, crinem hic deponit amati.
Plena domus libis venalibus.

Teſtis *Heſychius* ad vocem Κυρεῶτις, Cureotis, *Menſis Pyanepſionis ille dies, quo capillos capitis puerorum detondentes, Dianæ ſacrificant.* Capillos autem Diis ſacros quandoque in arbore ſuſpendebant, quam appellabant *Capillarem*, ut teſtatur *Feſtus*, quandoque in argenteo vel aureo loculo repoſitos, Templis conſecrabant, ut de prima *Neronis* barba *Suetonius* commemorat, hanc ipſum in aurea pixide, & pretioſiſſimis margaritis adornatâ Capitolio conſecraſſe. De hoc Gentilium ritu *Tertullianus* Lib. *De Anima*, cap. XXXIX. *Cui enim hominum non adhærebit Spiritus nequam ab ipſa etiam janua nativitatis animas aucupabundus, vel quà invitatus, totâ illi puerperii ſuperſtitione? Ita omnes Idololatria obſtetrice naſcuntur, dum ipſi adhuc uteri infulis apud Idola confectis redimiti, genimina ſua dæmoniorum candidata profitentur: Dum in partu Lucinæ & Dianæ ejulatur: Dum per totam hebdomadam Junoni Menſa proponitur: Dum ultima die fata ſcribenda advocantur: Dum prima etiam Infantis conſtitutio ſuper terram, Statinæ Deæ ſacrum eſt. Quis non exinde aut totum filii caput reatui vovet, aut aliquem excipit crinem, aut totâ novaculâ proſecat, aut ſacrificio obligat, aut ſacro obſignat, pro gentica, pro avita, pro publica aut privata devotione?* De eodem more *Theodoretus* Quæſtione XXVIII. in Leviticum: *Moris eſt*, inquit, *apud Græcos capita puerorum non attondere, ſed ſinere capillos promitti, & hos poſtea Dæmonibus dedicare.*

Vulpinalia apud Romanos celebrata ortũ habuere ex Vulpibus Samſonis.

V. Ex trecentarum Vulpium hiſtoria, quas facibus ad caudas alligatis in Philiſtæorum agros *Samſon* immiſit, ortum habuit ſolemnis ille *Vulpinalium* ritus, quo Romæ medio Aprili, cùm Ludi Curules in Circo celebrarentur, vulpes emittebantur cum tædis ardentibus tergo affixis, cujus ritûs cauſam diſquirit *Ovidias* Lib. IV. *Faſtorum*:

Cur igitur miſſæ junctis ardentia tædis
Terga ferant Vulpes, cauſa docenda mihi eſt.

Reſpondet, ſe Roma in Pelignos euntem, per Carſeolos tranſiſſe, ibique ab hoſpite ſuo jam ſene didiciſſe id fieri in memoriam Carſeolanæ vulpis, quam à ſe captam pauperis ruſtici filius fœno involvit & ſtipulis, tum in eas ignem immiſit. Quibus accenſis, cùm effugiſſet vulpes, quacumque tortuoſo & anfractuoſo curſu fugiebat, fruges accendebat meſſi proximas.

Is capit extremi vulpem convalle ſalicti,
Abſtulerat multas illa cohortis aves.
Captivam ſtipulâ fœnoque involvit, & ignes
Admovet, urentes effugit illa manus.
Quà fugit, incendit veſtitos meſſibus agros:
Damnoſis vires ignibus aura dabat.
Factum abiit; monumenta manent: Nam dicere certam
Nunc quoque lex vulpem Carſeolana vetat.
Utque luat pœnas genus hoc Cerealibus ardet:
Quoque modo ſegetes perdidit, ipſa perit.

Verùm vix credibile eſt quòd ritus tam ſolemnis à tam obſcuris initiis originem duxerit: & quòd Romæ certâ die quotannis vulpes plurimæ cum tædis ardentibus caudæ alligatis emiſſæ fiot, quia vulpes una Carſeolis fœno ardente involuta,

luta, paucas ſegetes in fuga exuſſit. Longè veriſimilius eſt Vulpinalia illa primò à Phœnicibus celebrata in memoriam cladis per trecentas illas vulpes Philiſtæorum frugibus illatæ, deinde Phœnicum exemplo morem hunc ad alios manaſſe. Duabus id conjecturis haud ſanè ſpernendis probat *Bochartus Hierozoici* Lib. III. cap. XIII. Prima eſt, quod Romæ vulpes fœno non involvebantur, quomodo vulpes Carſeolana, ſed tædas in cauda gerebant, *Ovidio* teſte:

——————— *Junctis ardentia tædis.*
Terga ferant vulpes ————

Quod ipſum de *Samſonis* vulpibus refert Scriptura Sacra Judicum XV. 4. *Perrexitque & cepit trecentas vulpes, caudaſque earum junxit ad caudas, & faces ligavit in medio: Quas igne ſuccendens, dimiſit, ut huc illucque diſcurrerent.* Secunda conjectora eſt, quòd in Circo vulpes emittebantur, non quo tempore Romæ vel Carſeolis, ſed quo in Palæſtina fit triticea meſſis, nempe circa medium Aprilem, ut Poëta ſuprà laudatus teſtatur. Hoc ipſo porro tempore vulpes illas trecentas in Philiſtæorum agros *Samſon* immiſit, ut conſtat ex Judicum XV. 1. *Poſt aliquantulum autem temporis, cùm dies triticeæ meſſis inſtarent, &c.* Et verſ. 5. *Quibus ſuccenſis, & comportata jam fruges, & adhuc ſtantes in ſtipula concremata ſunt.*

ARTICULUS VI.

De Hiſtoria I. & II. Libri Regum ab Ethnicis interpolata.

Bochartus lib. I. Phaleg cap. XVIII. Huetius Demonſt. Evang. Prop. IV. pag. 101.

I. EX his etiam Libris quidam Ethnicorum ritus & fabulæ manarunt, ut à Viris Eruditis pridem obſervatum eſt. Scribit *Pauſanias* Lib. VII. Græcos Trojæ reperiſſe Arcam Libero ſacram, quàm cùm aperuiſſet *Eurypilus*, & in ea reconditum *Bacchi* ſimulachrum intuitus eſſet, *ſtatim à ſpectaculo, mentis impos factus eſt.* Id eſt I. *Regum* cap. VI. verſ. 19. ſumptum, ubi legimus, Deum Bethſamitas percuſſiſſe, quòd in Arcam fœderis curioſiùs inſpexiſſent.

II. Azotiorum hiſtoria, qui propter Arcam Dei inhonoratam, & in Templum *Dagon* temerè illatam, turpi plagâ in ano ſunt afflicti, & tum demum ſanati, cùm ſimulachra aurea partium ægrarum in capſula ad latus Arcæ depoſuiſſent; occaſionem dedit fabulæ, cujus meminit *Ariſtophanes Schol. Acharn. Act. 2. Sc. 1.* Narrant ſcilicet Fabulatores, *Bacchum* Athenienſibus iratum, quòd ejus Sacra ſpreviſſent, nec cum pompa excepiſſent, cùm è Bœotia in Atticam à Pegaſo primùm allata ſunt, illos in pudendis afflixiſſe gravi morbo; à quo ſanati non fuerunt, donec ab Oraculo moniti, phallos, hoc eſt, pudendarum partium imagines, ſolemni ritu in honorem *Bacchi* geſtaſſent & erexiſſent.

III. Fabulam de *Æaco* pluvias de cælo precibus eliciente, cùm ſquallore & frugum penuriâ Græcia laboraret, prodiiſſe ex hiſtoria *Samuëlis*, ad fidem ſibi inter Iſraelitas conciliandam imbres & tonitrua ſereno cælo excitantis, docet *Clemens Alexandrinus* Lib. VI. Stromatum p. 629. *Jam verò*, inquit, *non ſolùm convincuntur à Barbaris dogmata ſurripere ſua, ſed & imitari quæ apud nos divinâ virtute ab iis qui ſanctè vixerunt, dum noſtri curam gerunt, fiebant admirabiliter & præter opinionem, eaque tanquam Græci* A *fabulas prodigiosè narrantes..... Verùm enimverò cùm diuturna ſiccitas Græciam aliquando affligeret, & fructuum eſſet maxima ſterilitas, qui remanſerant, inquiunt, propter famem Delphos ſupplices venientes, rogarunt Pythiam, quomodo liberarentur è tam gravi calamitate. Ea reſpondit, Calamitatis unum eſſe remedium, ſi uterentur precibus Æaci. Eis ergo morem gerens Æacus, cùm in Græcum Montem aſcendiſſet, mundis in cœlum extenſis manibus, communem Deum invocans precatus eſt, ut afflictæ miſereretur Græciæ. Simul ac autem cœpit precari, felix ſtatim tonitru inſonuit, & totus aer* B *circumcirca fuit obductus nubibus. Vehementes autem & continui imbres erumpentes, totam impleverunt regionem. Hinc efficitur abundans, & copioſa fructuum feracitas, qui Æaci, tanquam agricultura, fuere impetrati precibus. Et invocavit, inquit, Samuël Dominum: & dedit Dominus voces & pluviam in die meſſis.* 1. Reg. XII. 17. 18.

C

CAPUT VIII.

DE HISTORIA EXOTICA
Quartæ Mundi Ætatis.

I. IN Ægypto regnabat *Amenophis*, pater *Sethoſis*, ſive *Rameſſis*, cùm Iſraelitæ Duce *Moſe* ex Ægypto ſunt egreſſi. Hic ille *Pharao* eſt, quem in Mari Rubro ſubmerſum, cùm Iſraëlitas inſequeretur, Scriptura Sacra commemorat. Aſſyriis imperabat *Aſcatades* Rex à *Nino* decimusſextus. Argivis *Triopas* Rex ſeptimus. Recèns D inſtitutum Athenienſium Regnum primus *Cecrops* moderabatur. Poſt *Amenophis* naufragium regnum Ægyptiacum adminiſtravit *Armais* ejus filius: Orientem verò invaſit *Sethoſis* filiorum alter. De quibus in Ægyptiacis ſuis *Manetho* à *Joſepho* Lib. I. contra *Apionem* laudatus, ita ſcribit: *Sethoſis equeſtres & navales copias habens, fratrem quidem Armain Procuratorem Ægypti conſtituit, & omnem ei aliam Regalem contulit Poteſtatem: Tantummodo autem diademate uti prohibuit, & ne Reginam Matrem liberorum opprimeret, imperavit, & ut abſtineret etiam à Regalibus Concubi-* E *nis. Ipſe verò ad Cyprum & Phœniciam, & rurſus contra Aſſyrios atque Medos caſtrametatus, univerſos quidem alios ferro, alios ſine bello virium ſuarum terrore ſibimet ſubjugavit: Eoque succeſſu elatus, confidentiùs incedebat, Orientales Provincias ac Urbes ſubvertendo. Aliquanto verò tempore procedente, Armais, qui in Ægypto fuerat derelictus, omnia, contra quàm frater agere monuerat, ſine timore faciebat. Nam & Reginam violenter tractavit, & aliis concubinis jugiter miſcebatur: Perſuaſuſque ab amicis, & diademate utebatur,* F *& fratri rebellabat.* Addit Manetho: *Armain* quidem *Danaum* nuncupatum fuiſſe: *Sethoſim* verò & *Ægyptum*, (unde regioni nomen datum fuiſſe ait, quæ priùs *Æria* dicebatur) & *Rameſſem* Avi nomine appellatum. Ex qua nominum & rerum geſtarum ſimilitudine, eum Taciti *Rhamſen* & Herodoti *Seſoſtrim* fuiſſe rectè colligit *Uſſerius*. Regem enim *Rhamſen Lybiâ, Æthiopiâ, Mediſque & Perſis, & Bactriano, ac Scythiâ potitum, quaſque terras Syri, Armeniique, & contigui Cappadoces colunt, Inde Bithynum, hinc Lycium ad Mare imperio tenuiſſe*, refert *Tacitus* Lib. II. Annalium. Et de *Seſoſtri* ſcribit *Herodotus* Lib. II. *Iſtum dicebant Sacerdotes primum omnium*

Res Ægyptiacæ. Rex Amenophis. Sethoſis

omnium Regum longis navibus Arabicum Sinum prætervectum, & Populos Rubri Maris accolas in poteſtatem ſuam redegiſſe; infeſto exercitu obvias ubique gentes ſubegiſſe, deinde ex Aſia in Europam tranſgreſſum, Schytas ſubjugaſſe & Thraces: Ad quos uſque, inquit, *& non ulteriùs mihi videtur Ægyptius Exercitus perveniſſe; quoniam in iſtorum terra, Tituli non ultrò poſiti apparent.* Titulorum ſeu Columnarum inſcriptiones ſacris Ægyptiorum literis exaratæ, hiſque verbis conceptæ: *Hanc regionem ſuis armis devicit Rex Regum & Dominus Dominorum Seſoſtris.* In Æthiopiam ipſum permeaſſe, illamque ſibi vectigalem feciſſe, præter Herodotum *Diodorus Siculus* Lib. I. teſtatur. Ea fuit ſuperbia *Seſoſtris*, ut debellatos Reges, equorum vice currui jungeret, ut teſtantur præter Diodorum Siculum *Plinius* Lib. XXXIII. c. III. & *Lucanus* Lib. X. verſ. 276. Ejus Obeliſci, aliaque incredibilis magnificentiæ opera celebrantur, in quibus Ægyptiorum neminem, ſed Captivos ſolos laborare voluit. *Seſoſtri* filium cognominem ſucceſſiſſe tradit *Diodorus Siculus*. Hunc cæcitate percuſſum, decimo poſt inflictam cæcitatem anno ab Oraculo monitum fabulantur, ut Deum Heliopolitanum veneraretur, & feminæ alienum virum non expertæ lotio faciem ablueret. A ſua conjuge exorſum, cùm multas exploraſſet, nullam inveniſſe incorruptam, præter conjugem cujuſdam Hortulani, quam recepto viſu uxorem duxit: adulteraſque vivas in vico quodam concremavit, quem ab hoc eventu *Glebam Sacram* nuncuparunt.

Armais, qui & Danaus.

II. *Armais*, qui & *Danaus*, cum Ægyptiaco Regno novem annis præfuiſſet, fratrem ſuum *Ægyptum* ſive *Rameſſem* fugiens, in Græciam pervenit, & Argos ſibi vindicavit. Hic decimus Rex Argivorum ab *Euſebio* in Chronico numeratur. De *Danao*, & quâ ratione Argivorum Regnum, pulſo *Gelanore* Rege obtinuit, legendus *Pauſanias* in *Argolicis*. Argivos ſuo nomine *Danaos* dixit, ut teſtatur *Euripides* à *Strabone* laudatur Lib. V. Urbem aquarum expertem, aquis abundare fecit, filiarum quinquaginta, quas habuit, miniſterio & inventione, ut teſtantur *Apollodorus* Lib. II. & *Strabo* Lib. VIII. Poſt *Danai* fugam, frater Ægyptus veritus ne *Danaus* de filiabus per nepotes & generos auxilia conquireret, quinquaginta filios ſuos in Argolidem miſit ad *Danaum* bello petendum, datis mandatis ut vel ipſum interimerent, aut filias ejus in matrimonium ducerent. Obſidione itaque compulſus *Danaus*, filias illas deſpondit. At ſingulis filiabus mandavit, ut ſuum quæque ſponſum primâ ſtatim nocte interficeret. Cui mandato paruerunt omnes, exceptâ *Hypermneſtrâ*, quæ *Lynceo* patrueli ac ſponſo ſuo pepercit, quod virginitate ejus abſtinuiſſet. *Danaus* illam in judicium vocavit, quòd una ex omni filiarum numero patris mandata exequi neglexiſſet. Sed Argivorum illa ſententiis abſoluta, in ejus Judicii memoriam *Veneri Victrici* Aram dedicavit, ut teſtantur *Pauſanias* & *Apollodorus* Libro II. Finxerunt fabulatores, *Danai* filias ob ſcelus perpetratum, apud inferos dolium pertuſum ſemper aquâ implere, è quo tantumdem ſemper effluat, quantum infuſum fuerat. Hinc *Tibullus*:

Fabula de Danai filiabus.

Et Danai proles, Veneris quòd Numina læſit,
In cava Lethææ dolia portat aquas.

Et *Ovidius* Lib. IX. *Metamorphoſeon*:

Molirique ſuis lethum patruelibus auſa,
Aſſiduè repetunt, quas perdant, Belides undas.

Buſiris.

III. Poſt *Ægyptum* ſeu *Rameſſem* regnaſſe dicitur in Ægypto *Buſiris*, filius *Neptuni*, & *Lybiæ* filiæ *Epaphi*. Hoſpites Diis mactaſſe fertur, Unde illud *Ovidii* Lib. III. *Triſtium*:

Sævior es triſti Buſiride. ———

Et *Virgilii* Lib. III. *Georgicon*:

——— *Quis aut Euriſthea durum:*
Aut illaudati neſcit Buſiridis Aras?

Hoc eſt indigni qui à quoquam laudaretur, ut ab *Iſocrate* factum eſt, cujus adhuc supereſt *Buſiridis Encomium*, in quo eum etiam (ut *Euſebius*) Neptuni filium facit. *Rameſſem Miamûm* Ægypti Regem, qui Hebræorum infantes aquis ſubmergendos edixit, *Neptunum* à Mythologis dictum obſervat *Uſſerius*. Hiſtoriam de *Buſiride* hoſpitum interfectore fabuloſam cenſet *Diodorus Siculus* Lib. I. *Homines quoque aiunt*, inquit, *ejuſdem quem Typhon habuit coloris, antiquitus ad Oſiridis monimentum à Regibus mactatos eſſe. Et pauci ſanè Ægyptiorum rufi inveniuntur, ſed peregrinorum complures. Proinde & fabula de Buſiridis advenas obtruncantis ſævitia apud Græcos invaluit: Non quod Rex aliquis Buſiris vocatus ſit; ſed tumulus Oſiridis linguâ vernaculâ id nominis habuit.* Urbs Ægypti ad Nilum flumen à Buſiride condita dicitur, in qua fuit Templum magnum *Iſidis*. Hinc Buſiritica Præfectura, apud *Strabonem* Lib. XVII.

Thoyth, ſive Mercurius.

IV. Quo tempore per Deſertum errabant Iſraëlitæ *Tat Mercurii Triſmegiſti filius* in Ægypto florebat, ut notat *Euſebius* in Chronico. Cùm autem plures *Mercurii* fuerint, omnium illuſtriſſimus evaſit ille, qui *Argum* interfeciſſe dicitur: Unde & Ἀργειφόντης *Homero* vocatur. Argum illum aiunt Paſtorem fuiſſe, qui boves *Junonis Argivæ* in Nemea pavetit. Hujus *Argi* occiſor eſt *Mercurius* ille, qui *Ciceroni* quintus dicitur Lib. III. De Natura Deorum. *Quintus*, inquit, *eſt quem colunt Pheneatæ, qui Argum dicitur interemiſſe, ob eamque cauſam Ægypto præfuiſſe, atque Ægyptiis leges & literas tradidiſſe: Hunc Ægyptii Thoyth appellant: Eodemque nomine Anni primus Menſis apud eos vocatur.* Hunc *Ciceronis* locum laudat *Lactantius* Lib. I. *De falſa Religione*, cap. VI. Et Lib. *De Ira Dei*, cap. XI. *Hermes*, inquit, *quem Cicero ait in numero Deorum apud Ægyptios haberi, ob virtutem, multarumque artium ſcientiam Triſmegiſtus nominatus, erat non modo Platone, verùm etiam Pythagora, ſeptemque illis Sapientibus longè antiquior.* At *Mercurium* perſonatum eſſe *Moſem* ſuperiùs oſtendimus, non *Argi*, ſed rixoſi Ægyptii interfectorem, plurimarum artium inventorem habitum, & ab Ethnicis pro Deo cultum. *Plato* in Phædro, ſe audiviſſe ait circa *Naucratin* Ægypti, priſcorum quemdam indigenum Deorum, cui nomen *Theuth*, Arithmeticam, Geometriam, Aſtronomiam, talorum & aleæ ludos, & literas inveniſſe, præclarumque inventum cum *Thamo* Ægypti Rege communicaſſe.

Phœnicum navigationes, & Coloniæ Joſuanis temporibus.

V. *Joſue* ac Judicum temporibus, plurimæ Phœnicum ſeu Chananæorum coloniæ in Aſiam, Africam, Europam, etiam in Americam, navigationis, quâ primi excelluere, beneficio commigrarunt, ſeu terrore *Joſue*, ſeu regionis ab Iſraelitis occupatæ anguſtiâ, ſeu mercaturæ ſtudio. Unde tot Phœniciæ originis, linguæ, religionis antiquiſſima & certiſſima veſtigia in quamplurimis Gentibus per omnes orbis plagas, de quibus prolixè & eruditè *Bochartus* Libro *De Phœnicum*

Cadmus Phœnix, non Ægyptius.

Coloniis. Inter Phœnicios exules celeberrimus fuit *Cadmus*, qui in Græciam, in Bœotiam, in Africam colonias duxit. *Apollodorus*, & alii Fabulatores, *Belum* patrem *Phœnicis*, ideoque *Phœnicem* ipſum, & *Cadmum Phœnicis* filium, ex Ægypto oriundos eſſe ſcripſerunt. Hinc *Euſebius* in Chronico ait: *Phœnix & Cadmus de Thebis Ægyptiorum in Syriam profecti, apud Tyrum & Sidonem regnaverunt.* Sed hanc fabulam refellunt *Beli*, *Phœnicis*, & *Cadmi* nomina, quæ Phœnicia ſunt, non Ægyptia: & vetuſti Phœnicum Annales à Sanchoniathone conſcripti. In iis enim χνᾶ *Chna*, qui Phœnicis cognomine primus inſignitus legitur, ex Phœnicia eſt oriundus. Atque illud ipſum nomen *Chna*, vel ex *Chanaan*, vel ex *Chananao* derivatum & contractum eſſe perſpicuum eſt. Phœnicum denique ſacra & ritus ſunt ab Ægyptiacis diverſiſſima, ut obſervat *S. Athanaſius* Oratione contra Gentes: *Phœnices quidem*, inquit, *Ægyptios Deos non agnoſcunt, nec Ægyptii viciſſim eadem adorant Idola cum Phœnicibus.* Fuit *Cadmus* Sidonii Regis coquus, teſte *Euhemero Coo* apud *Athenaam* Lib. XIV. & cum *Harmonia* tibicina fugit. Familiam quod attinet, *Cadmoneum* fuiſſe *Bochartus* conjicit, ex illis Cadmonæis, de quibus agit *Moſes* Geneſ. XV. 19. qui cum Hevæis iidem erant. Neque obſcura ratio, inquit, cur Hevæi *Cadmonim*, id eſt Orientales dicti ſint, cùm *Joſue* XI. 13. & *Judic.* III. 3. legamus eos occupaſſe Montem *Hermonem*, quæ pars erat Terræ Chanaan maximè Orientalis. Cadmonæos igitur idem qui Hermonæus. Atque hinc factum ut *Cadmi* uxor vocata ſit *Harmonia* vel *Hermione*, nempe à Monte *Hermone*, ex quo erant oriundi. Hinc etiam orta fabula quòd in ſerpentes mutati ſint. Erant enim Hevæi, & *Hevaus* Syris eſt ſerpens. *Cadmo* Græci debent inventionem æris, & primum armorum uſum, teſte *Hygino* cap. CCLXXIV. Hinc nata fabula, quòd è ſerpentis dentibus à *Cadmo* diſſeminatis orti ſint Milites magno numero, quibus in mutuam perniciem ruentibus, quinque ſuperſtites univerſam Bœotiam imperio ſuo ſubjecerunt.

Literæ à Cadmo, aliiſque Phœnicibus Exulibus in Græciam invectæ.

VI. *Phœnices qui cum Cadmo advenerunt, cùm alias multas doctrinas in Græciam introduxere, tùm verò litteras, quæ apud Græcos antea non fuerant:* (inquit *Herodotus* Lib. V. cap. LVIII.) Idem agnoſcit *Philoſtratus* Lib. II. De Vitis Sophiſtarum, & in Epiſtolis, literaſque è Phœnicia in Græciam veniſſe ingenuè fatetur. Idem aſſerit *Zenodotus* de *Zenone*, in Epigrammate apud *Laertium*.

Si Patria es Phœnix, quid tum? Fuit hæc quoque Cadmo
Patria, qui Græcis prima elementa dedit.

Inde Φοινικήϊα & Καδμήϊα γράμματα *Phœnicia & Cadmea litera* dictæ, ut ibidem additur. Idem tradit *Plinius* Lib. V. cap. XII. *Ipſa gens Phœnicum*, inquit, *in gloria magna literarum inventionis.* Hinc *Plutarchus* Lib. *De Aqua & Igne*, ait Mare advexiſſe *ex Phœnice literas adverſus oblivionem remedium.* Et *Lucanus* Lib. III.

Phœnices primi, famæ ſi credimus, auſi
Manſuram rudibus vocem ſignare figuris.

Quintus Curtius Lib. IV. De Tyriis ſcribit: *Si famæ libet credere, hæc gens literas prima aut docuit, aut didicit.*

Tacitus Lib. I. Annalium cap. XIV. *Primi*, inquit, *per figuras animalium Ægypti ſenſus mentis effingebant, & antiquiſſima monumenta memoriæ humanæ impreſſa ſaxis cernuntur; & literarum ſemet inventores perhibent. Inde Phœnicias, quia Mari præpollebant, intuliſſe Græciæ, gloriamque adeptos, tanquam repererint quæ acceperant. Quippe fama eſt, Cadmum claſſe Phœnicum vectum, rudibus adhuc Græcorum Populis artis ejus Auctorem fuiſſe.*

Id confirmat *Clemens Alexandrinus* Lib. I. Stromatum: *Cadmus autem erat Phœnix, Græcis literarum Inventor, ut ait Ephorus.* Huic concinunt *S. Athanaſius Oratione contra Gentes*, *S. Iſidorus Hiſpalenſis* Lib. I. *Originum*, cap. III. & *Suidas.*

An prima literarum inventio ad Phœnices, vel ad Hebræos referenda?

Literas tamen in ipſa Phœnice minimè natas, ſed a Syris vel Aſſyriis ad Phœnices perveniſſe volunt *Diodorus Siculus* Lib. V. & *Plinius* Lib. VII. cap. LVI. Syrorum autem nomine Hebræos etiam ſignificari, docet *Euſebius* Lib. X. *Præparationis Evangelicæ* cap. V. cujus teſtimonium ad eruditionem præclarum ſubjicio, ex quo conſtabit Græcorum literas originem ſuam Græciæ non debere, ſed ex Hebræis literis levi quadam vocum mutatione traductas fuiſſe. *Cadmum illum*, ait, *qui communes literas, adeoque prima Grammatices elementa Græcis informavit, genere Phœnicem fuiſſe conſtat, ut eaſdem literas Veteres nonnulli propterea Phœnicias appellarint. Nec deſunt qui à Syris excogitatas illas fuiſſe velint. Syri autem illi, Hebræi etiam utique fuerint, qui finitimum Phœniciæ regionem, quæque Phœnicia quondam ipſa quoque, tum Judæa, hodie verò à noſtris Palæſtina dicitur, incolebant. Et verò proximè ſanè ad Hebræorum nomina Græcarum literarum accedit appellatio. Cùm enim ſuum cuique apud Hebræos elemento nomen ſingulari quadam & propriâ ſignificatione attributum fuerit, quod apud Græcos locum profectò nullum habet, ſequitur omnino ut minimè Græcorum propria eſſe fateamur. Sunt autem elementa Hebræis omnia duo ac viginti. Primum dicitur* Alph, *diſciplina Græcè reddi poſſit. Secundum* Beth, *quaſi domus. Tertium* Gimel, *hoc eſt, plenitudo. Quartum* Delth, *quaſi Librorum dicas. Quintum* He, *id eſt ipſa. Quæ omnia ſi conjunxeris, ſententiam ejuſmodi aliquam efficias: Diſciplina Domus, plenitudo librorum ipſa. Jam ſextum ab iis elementum* Vau *nuncupatur, hoc eſt, in ipſa. Septimum* Zai, *hoc eſt, vivit. Octavum* Heth, *quod ſignificat, vivens. Ex quibus hic ſenſus colligitur: In ipſa vivit vivens. Nonum* Theth, *id eſt, bonum. Decimum* Joth, *quod redditur Principium. Quæ duo, bonum Principium efficiunt. Undecimum* Chaph, *hoc eſt, verumtamen. Duodecimum* Labd, *hoc eſt, diſce. Quod utrumque ſimul eſt: Verumtamen diſce. Decimum-tertium* Mem, *quod ſignificat, ex ipſis. Decimum-quartum* Nun, *id eſt, æternum. Decimum-quintum* Samch, *quod exponitur, auxilium, ut ſenſus hic exiſtat: Ex ipſis æternum auxilium. Decimum-ſextum* Ain, *quod fontem vel oculum ſignificat. Decimum-ſeptimum* Phe, *Os. Decimum octavum* Sade, *hoc eſt Juſtitia: Unde hanc ſententiam elicias, Fons vel oculus, & os Juſtitiæ. Decimum-nonum* Coph, *id eſt, appellatio. Vigeſimum* Res, *quod eſt caput. Vigeſimum-primum* Sen, *hoc eſt, dentes. Vigeſimum-ſecundum, idemque poſtremum, vocatur ab illis* Thau, *quod ſignum interpretari queas: hoc ſenſu Appellatio capitis, dentiumque ſigna. Hujuſmodi ergo literarum apud Hebræos appellatio ſignificationem habet, ex qua quidem integræ orationis exiſtit ea ſententia, quæ literarum iſtarum cognitioni, ac promiſſioni cuidam bellè admodum apteque conveniat. Cui ſimile apud Græcos nihil uſquam reperias, ut eat, quod paulò ante dicebam,*

fateri

fateri neceſſe ſit Græcorum proprias non eſſe, ſed A *palam ex barbara lingua levi quadam vocis mutatione traductas. Id quod ex Græca ſingulorum elementorum appellatione quivis intelligas. Quid enim Alph ab Alpha magnopere differt? Quid autem vel Betha à Beth, vel à Gamma Gimel, aut Delta à Delt, aut Epſilon ab He, aut à Zai Zeta, aut Theta à Theth, cæteraque deinceps? Maneat ergo voces illas non Græcorum, ſed Hebræorum eſſe, apud quos ſua cuique ſignificatio tribuitur. Ibi verò nata cùm eſſent, tum ad alios deinde, tum ad ipſos quoque pervenere.*

Quod dixit *Euſebius*, Syrorum nomine Hebræos ſignificari ab iis, qui literas à Syris excogitatas fuiſſe ſcripſerunt, inſigni *Themiſthii Oratione* v. teſtimonio confirmatur, qui ſententiam aſſerentem, *Cor Regis in manu Dei cuſtodiri*, ex Aſſyriorum literis laudat, id eſt, ex Hebræorum Scripturis *Proverbiorum* xi. At verò, quod ait *Eupolemus* apud *Euſebium* Lib. ix. Præparationis Evangelicæ, *Moſes Judæis primùm literas tradiderit, à quibus eas Phœnices, ut à Phœnicibus Græci acceperint*, non ita certum videtur quoad primam illius ſententiæ partem. Nam ante *Moſem* C Hebræos literas ſuas habuiſſe, probant Legis Tabulæ Hebraicâ linguâ ſcriptæ, & iis literis quæ ab Hebræis legi & intelligi poſſent, alioqui fruſtra futuræ. Tam brevi autem tempore & in motu pene continuo, literas Hebræis tradidiſſe *Moſem*, haud veriſimile eſt. Phœnices igitur ab Hebræis literas per *Abrahamum* accepiſſe, potiùs quàm per *Moſem*, facilè crediderim: maximè cùm Joſue xv. *Dabir* celebretur, *Quæ priùs vocabatur Cariat-Sepher, id eſt, Civitas Literarum*: Quaſi generale quoddam Phœnicum gymnaſium. Tingitanarum præterea columnarum in Africa Inſcriptio à Phœnicibus, qui colonias illuc du- D xerunt, demonſtrat Phœnices literas ab Hebræis per *Moſem* aut *Joſue* non accepiſſe. Denique *Moſem eruditum omni ſapientia Ægyptiorum*, S. Stephanus *Actuum* vii. prædicat. *Neque quiſquam dicere audebit, mirabilium diſciplinarum eos peritiſſimos fuiſſe, antequam literas noſſent. Non itaque credendum eſt Hebræam tantùm linguam per illum qui vocabatur Heber, unde Hebræorum vocabulum eſt, fuiſſe ſervatam, atque inde perveniſſe ad Abraham; Hebræas autem literas à Lege cœpiſſe, quæ data eſt per Moſen, ſed potiùs per illam ſucceſſionem Patrum, memoratam linguam cum ſuis literis cuſtoditam.* Verba ſunt *S. Auguſtini* Lib. xviii. E *De Civitate Dei*, cap. xxxix.

Moſes literas Hebræis primus tradidiſſe non videtur.

Ut ut eſt, literas è Phœnicia in Græciam allatas, res ipſa docet. Id probat literarum affinitas, Græcæ enim literæ, maximè antiquiores illæ, quarum exempla in Euſebianis profert *Scaliger*, vetuſtis Phœnicum literis, quibus hodie utuntur Samaritani, in pleriſque ſimillimæ ſunt. Secundò, nomina pleraque barbaræ originis illas eſſe probant, & Græci fatentur apud *Varronem*. Cùm enim *Crates* Philoſophus Quæſtionem Grammaticam in Græcia agitaret, cur non diceretur ἄλφα ἄλφατος ut γνῶμα γνώματος: reſponde- F runt alii Græci: *Hæc non ſunt vocabula noſtra, ſed barbara*, id eſt Phœnicia. Et *Plutarchus* in *Sympoſiacis*, Lib. ix. Quæſt. ii. refert *Cadmum*, quia bos ei primus occurrit, dum Urbis ædificationem in Bœotia meditaretur, in literarum ordine *Alpha omnibus præpoſuiſſe, quia Phœnices bovem ſic vocant.* Tertiò, idem probatur ex eo quòd Græci in literis Phœnicum ordinem ſervant, ut ex Samaritani ſeu Phœnicii, Hebraici, & Græci Alphabeti collatione probat *Bochartus*, cujus ex ſunt rationes, Lib. i. *Chanaan*, *ſeu De Phœnicum Coloniis*, cap. xx. ubi multa habet plena reconditæ eruditionis. Vide & *Scaligerum*, ex quo ille plura mutuatus eſt, in Animadverſionibus Euſebianis, ad illum Euſebiani Chronici locum Lib. ii. Num. MDCVII. p. 109. & ſeq. *Athenienſes* xxiv. *literis uti cœperunt*: Ubi tria demonſtrat, primò, Jonicarum veterum literarum exemplum & formam: Deinde, earum originem ex Phœnicius characteribus. Tertiò, diverſitatem figurarum, quibus Græci veteres in deſignandis literis uſi ſunt: Quartò, quot & quas Græci à Phœnicibus acceperint, quas reliquerint, quas ad numerum Phœniciarum adjecerint, & quas priùs uſurparint antequam illas adjicerent.

Literas è Phœnicia in Græciam allatas multa probant.

Joſephus Lib. i. contra *Apionem*, literarum uſum apud Græcos *Cadmo* multò recentiorem aſſerit. *Antiquiſſimum*, inquit, *earum uſum habuiſſe creduntur à Phœnicibus, & à Cadmo ſe didiciſſe gloriantur. Sed neque illo tempore poterit aliquis demonſtrare ſervatam Inſcriptionem, neque in Templis, neque in publicis Anathematibus: Quando etiam de Trojanis rebus, ubi tot annis militatum eſt, poſtea multa quæſtio atque contentio facta eſt, utrum literis uſi ſint: & magis veritas obtinuit, quòd uſus modernarum literarum illis fuiſſet incognitus. Conſtat autem quòd apud Græcos nulla invenitur conſcriptio Poemate Homeri vetuſtior: & hunc etiam poſt bella Trojana fuiſſe manifeſtum eſt. Et aiunt, neque hunc literis ſuum Poema reliquiſſe, ſed cantantium memoriâ reſervatum, poſtea fuiſſe compoſitum: & propterea multam in eo reperiri diſſonantiam.*

Joſephus recentiorem literarum uſum apud Græcos Cadmo recentiorem fuiſſe. Refellitur.

Verùm falli *Joſephum* demonſtrat *Bochartus* loco ſuprà laudato: Tum quòd in Græcia Inſcriptiones erant, non *Homero* ſolùm, ſed Trojano Bello antiquiores: Tum quia multi Scriptores fuerunt ante *Homerum*. Primum probat ex illa *Amphytrionis* Inſcriptione, quam Thebis in *Iſmenii Apollinis* Templo literis Cadmeis in Tripode inciſam ſe legiſſe ſcribit *Herodotus* Lib. v. cap. lix.

Obtulit Amphytrion me gentis Teleboarum.

Hæc fuere circa ætatem *Laii*, qui fuit filius *Labdaci*, nepos *Polydori*, pronepos *Cadmi*. Item ex altera in alio Tripode exarata, quæ ſic habet:

Scæus in aſſueto pugilum certamine victor,
Me tibi ſacravit ſpecioſum munus Apollo.

Scæus autem hic *Hippocoontis* filius fuerit: Siquidem hic eſt qui Tripodem dicavit, & non alius idem *Hippocoontis* filii nomen habens circa ætatem *Oedipodis*, *Laio* geniti. Ejuſdem generis eſt altera Inſcriptio, quæ in tertio Tripode legebatur:

Laodamas ipſum Tripodem ſua in Urbe Monarchus,
Hoc inſigne decus tibi Magne dicavit Apollo.

Sub hoc *Laodamante Eteoclis* filio, qui Monarchus fuit, id eſt, ſolus Principatu eſt potitus, ejecti ſunt Cadmæi ab Argivis, & ſe ad Encheleas contulerunt, ut obſervat *Herodotus* cap. lxi. His adde illud *Plinii* Lib. xiii. cap. xiii. *Mutianus ter Conſul prodidit nuper ſe legiſſe, cùm præſideret Lyciæ, Sarpedonis è Troja ſcriptam in quodam Templo Epiſtolæ chartam.* Denique circa Belli Trojani initia, cùm *Achilles Pedaſum*, olim *Moneiam* Urbem munitiſſimam obſediſſet, & re infecta mox diſceſſurus eſſet, Virgo quædam

Achilles

Achillis amore capta eum confirmaſſe legitur his fere verbis pomo inſcriptis: *Ne propera Achilles antequam Montiam cœperis: Aqua enim deeſt, miſerè ſitiunt.* Ita refert *Euſtathius* in Lib. vi. *Iliados Homeri.* Itaque Scriptura in uſu erat apud Græcos ante *Homerum.*

Quòd Scriptores Græcos ſpectat, quamvis inter eos, quorum Opera ſuperſunt, nullus ſit *Homero* antiquior; multi tamen ante ipſum extiterunt, ſcilicet *Orpheus*, *Muſæus*, *Amphion Orochantiumus Troezenius*, & Lyrici Carminis primus Auctor *Thaletas*; & *Meleſander* de Lapitharum & Centaurorum pugna; & *Thamyris* vel *Thamyras* Thrax Poëta, qui χρυσῆν ſcripſit verſuum quinque millibus, & Trojani Belli Scriptores *Syagrus*, *Siſyphus Cous*, *Dictys Cretenſis*, & *Corinnus Ilyenſis*, qui ſcripſit Iliadem Trojano Bello adhuc durante. Horum Scriptorum meminerunt *Tatianus Oratione contra Gentes*, *Clemens Alexandrinus* Lib. vi. *Stromat. Euſebius* Lib. x. *Præparationis Evangelicæ. Euſtathius Præfat. in Iliadem*, *Suidas*, &c.

Græci literas ante Cadmi tempora non habuerunt.

In contrariam *Joſepho* ſententiam *Tzetzes* abiit, Græcos ſcilicet habuiſſe literas ante *Cadmum*. Quam duobus probare nititur argumentis. Primum petitur ab Oraculo quod *Cadmo* redditum eſt. Alterum ex Tabulis, quas *Bellerophon* antiquior *Cadmo* ſcriptas de ſua cæde attulit. Verùm nulla horum argumentorum vis eſt, cùm ex figmentis Poëticis petantur. Præterea Græci, ut & aliæ Gentes, Vates ſuos ante literarum uſum habere potuerunt. Denique falſum eſt *Bellerophontem* fuiſſe *Cadmo* antiquiorem. Imò *Bellerophontis* avus *Siſyphus* & *Cadmus* eodem tempore florebant. *Siſyphus* enim Corinthum condidit triennio ſolùm antequam *Cadmus* conderet Thebas. Et Rex Argorum *Proetus*, qui hoſpiti ſuo *Bellerophonti* dedit *funeſtas literas* in Lyciam ferendas ad *Jobaten*, regnare cœpit Argis annis quadraginta quinque poſt Thebas à *Cadmo* conditas, ut colligitur ex Euſebii Chronico. Hæc de Græcarum & Phœniciarum literarum origine obiter dicta ſint, occaſione Coloniarum à *Cadmo* in Græciam ductarum.

Phœnicum Coloniæ in Africa.

VII. Celebres etiam fuerunt Phœnicum in Africa, Coloniæ quarum illuſtria diu ſervata ſunt monumenta. Pœnos Græcè dici Phœnices, & in vicinia Carthaginis Libyphœnices eſſe mixtum Afris Punicum genus, notum eſt. Hinc Carthaginenſes primitias quotannis Tyrum delecta navi *Diis patriis* mittebant, ut reſtantur *Diodorus Siculus* Lib. xx. & *Polybius in Excerptis Legationum.* Quin & Chananæorum nomen uſque ad *S. Auguſtini* tempora, id eſt, annis fere mille nongentis poſt primam Phœnicum in Lybiam migrationem, ibi conſervatum eſt. Si quis enim è vulgo ruſticorum circa Hipponem aut Carthaginem interrogaretur quis eſſet, aut cujas eſſet, reſpondebat ſe eſſe *Chanani*, id eſt Chananæum, teſte *S. Auguſtino* in Expoſitione inchoata Epiſtolæ ad Romanos: *Interrogati*, inquit, *Ruſtici noſtri, qui ſint, Punicè reſpondentes, Chanani, corruptâ ſcilicet voce, ſicut in talibus ſolet: quid aliud reſpondent quàm Chananæi:* Centum Urbes in Africa condidiſſe *Cadmum*, aſſerit *Nonnus* Lib. xiii. *Dionyſiacorum.* Harum una Carthago fuit, non à *Didone* condita, ſed inſtaurata dumtaxat, auctaque Arce, quam *Byrſam* vocarunt, ut ſuo loco confirmabimus. *Procopii Cæſareenſis* ætate, qui ſub *Juſtiniano* Imperatore ſcripſit circa annum Chriſti quingenteſimum quadrageſimum, in Africa Urbe Tingitana ſtabant adhuc Columnæ duæ ab iis Chananæis erectæ, qui à facie *Joſuè* fugerant, ut teſtabatur

Tingitanæ Columnæ, à Phœnicibus tempore Joſue profugis inſcriptæ.

A Inſcriptio. Sed juvat integrum *Procopii* locum repræſentare ex Lib. ii. *De Bello Vandalico* cap. x. *Cum Hebræi ex Ægypto egreſſi, non longè à Palæſtina finibus abeſſent, Dux viæ Moſes, vir ſapiens, è vita migravit. Ducatum ſuſcepit Jeſus Nave filius: qui gente hac in Palæſtinam inductâ, regionem obtinuit, virtutem in bello promens humanâ majorem, ac debellatis indigenis omnibus, Urbium facilè potitus eſt, auditque planè invictus. Tunc temporis maritima omnis regio, à Sidone ad Ægypti fines, Phœnice dicebatur, nec niſi unum ibi quondam fuiſſe Regem, confeſſione omnium conſtat, qui de Phœnicum Antiquitatibus ſcripſere.*

B *Illic gentes numero abundantes degebant, Gergeſæi, Jebuſæi, aliaque aliis diſcreta nominibus in Hebræorum Hiſtoria. At ubi Ducem advenam vinci non poſſe intellexerunt, relictâ patriâ in Ægyptum conterminam commigrarunt. Hîc loco non invento, qui ſedes ipſis ſatis laxas præberet, quòd jam ab avo longinquo frequens Populis Ægyptus eſſet, in Africam conceſſerunt; quam totam uſque ad Columnas Herculeas obtinuerunt, multiſque Urbibus conditis frequentarunt. Phœnicum linguâ etiam non utuntur incolæ. Caſtellum quoque ſtruxerunt in Urbe Numidia,*

C *ubi eſt Urbs jam dicta Tigiſis. Ibi ad fontem uberrimum Columnæ è lapide candido viſuntur duæ quæ inciſam Phœnicum literis & verbis ſententiam hanc ſervant:* NOS II SUMUS, QUI FUGIMUS A FACIE JESU LATRONIS, FILII NAVE.

Tabula de Europa Cadmi ſorore.

VIII. *Cadmum Agenoris* Phœnicum Regis filium fuiſſe ſcribunt *Apollodorus* Lib. iii. & *Diodorus Siculus* Lib. iv. Quem tamen Sidonii Regis coquum alii dixere, ut ſuprà obſervatum eſt. *Cadmi* ſoror *Europa*, quam à *Jove* Tauri formâ induto raptam, & in Cretam Inſulam

D tranſvectam Fabulatores commenti ſunt; & cum ea commixtum, tres filios, *Minoem*, *Rhadamantum*, & *Sarpedonem* genuiſſe. Deinde *Aſterium* Inſulæ Regem *Europam* uxorem duxiſſe: & cùm liberis careret, adoptatos Jovis filios Regni ſucceſſores reliquiſſe. Ita *Diodorus* Lib. iv. *Euſebius* ipſum *Aſterium* tres illos ex *Europa* filios genuiſſe ſcripſit. *Jovem Aſterium* appellat *Tzetzes*, *Chiliade* i. *Hiſtoria* 19. & propterea Jovem dictum eſſe vult, quòd olim Reges omnes Joves vocarentur. *Xanthum* nominat *S. Auguſtinus* Lib. xviii. *De Civitate Dei*, cap. xii. *Per eos annos*, inquit, *à Rege Xantho Cretenſium, cujus apud*

E *alios aliud nomen invenimus, rapta perhibetur Europa, & inde geniti Rhadamantus, Sarpedon, & Minos, quos magis ex eadem Muliere filios eſſe Jovis vulgatum eſt; ſed talium Deorum cultores illud quod de Rege Cretenſium diximus, hiſtoricæ veritati; hoc autem quod de Jove Poëtæ cantant, theatra concrepant, Populi celebrant, vanitati deputant fabularum, ut eſſet unde ludi fierent placandis Numinibus etiam falſis eorum criminibus.* At *Sarpedonem* non *Europâ*, ſed *Laodamiâ Bellerophontis* filiâ natum aſſerunt *Homerus Iliade* 5. & *Apollodorus* Lib. iii. Ex Sarepta Phœniciæ Urbe raptam *Europam*, & in Navi Tauri inſigne

F vel nomen habente avectam à Curetibus, ut uxor eſſet *Aſteria* Cretenſi Regulo, docet *Lycophron.* Hinc orta fabula de *Europa* raptu à *Jove* in Taurum converſo; ut confirmat etiam *S. Iſidorus* Lib. viii. Originum. *Cadmum* à patre miſſum ad *Europam* inveſtigandam, cum mandatis ut vel puellam reduceret, vel nunquam in Phœniciam rediret, Græci ſcripſerunt, *Diodorus* Lib. iv. *Herodotus* Lib. iv. cap. cxlvi. & alii.

Falſorum Numinum Sacra Moyſis & Joſue temporibus inſtituta.

IX. Sacra falſorum Numinum à Græcis eo intervallo temporis inſtituta, quod ab Exitu Iſraëlitarum ex Ægypto ad obitum *Joſuè* interceſſit,

S. Auguſtinus

S. Auguſtinus recenſet Lib. XVIII. *De Civitate Dei*, cap. XII. His temporibus *Lupercalia* Deo Pani inſtituta, *qua memoriam diluvii, & ab eo liberationis hominum, vitaque tunc ærumnoſa modò ad alta, modò ad plana migrantium, ſolemni celebritate revocarunt. Nam & Lupercorum* Sacerdotum *per ſacram viam aſcenſum atque deſcenſum ſic interpretantur, ut ab eis ſignificari dicant homines, qui propter aquæ inundationem ſumma Montium petiverant, & rurſus eadem reſidente ad ima redierunt.* Ad eadem tempora *Dionyſium* refert, qui etiam *Liber Pater* dictus eſt, & *Bacchus*, ac vitium Deus habitus, quem vitem in Attica Terra hoſpiti ſuo oſtendiſſe ferunt, ſeu ut Athenienſes memorant apud *Achillem Tatium* Lib. II. *Bacchum* à Paſtore quodam Tyrio lautè acceptum, illi propinaſſe vinum, quô hauſtô Paſtorem rogaſſe: *Unde tam dulcem ſanguinem reperiſti?* Eique reſpondiſſe Bacchum: *Hic eſt uvarum ſanguis* (Phraſi merè Phœnicia, quâ utuntur Jacob, *Geneſis* XLIX. II. & Moſes *Deuteronomii* XXXII.) & ſimul cum reſponſo Paſtorem edocuiſſe vitis & vini uſum. *Bacchi* cultum in Græciam invexit *Cadmus*, quem propterea Græci fabulatores fecere *Semeles* & *Bacchi* patrem. Sed antiquiorem *Cadmo* eſſe *Baccham*, Græci ipſi aliàs docent. Apud *Phœnicem Colophonium*, referente Athenæo Lib. XII. in Epitaphio Nini, qui *Cadmum* anteceſſit annis minimùm ſexcentis, Baccharum fit mentio. Et in Bacchis *Euripidis* ipſe *Cadmus* id apertè ſignificat, cùm cultum illum Græcis ex antiquitate commendat, & ex Patrum Traditione. Ad idem ævum *S. Auguſtinus* refert Ludos *Apollini* Delphico inſtitutos, ut placaretur ira ejus, quâ putabant afflictas eſſe ſterilitate Græciæ regiones, quia non defenderant Templum ejus, quod Rex *Danaus* cum Græcis bella gerens incendit. Ad eandem Epocham pertinet *Ericthonius* Rex Athenienſium, cujus noviſſimis annis obiit *Joſue*. *Vulcanum* & *Minervam* parentes habuiſſe ferunt *Ericthonium*. Sed quoniam *Minervam* Virginem volunt, in amborum contentione *Vulcanum* commotum effudiſſe aiunt ſemen in terram, atque inde homini nato ob eam cauſam tale inditum nomen. Græcâ enim linguâ *ἔρις contentio*, & χθὼν terra eſt, ex quibus duobus compoſitum vocabulum eſt *Ericthonius*. Verùm, ut obſervat *S. Auguſtinus*, refellunt, & à ſuis Diis repellunt iſta doctiores, qui hanc opinionem fabuloſam hinc exortam ferunt; quia in Templo *Vulcani* & *Minervæ*, quod ambo unum habebant Athenis, expoſitus inventus eſt puer dracone involutus, qui eum ſignificavit magnum futurum; & propter commune Templum, cùm eſſent parentes ejus ignoti, *Vulcani* & *Minervæ* dictum eſſe filium. Nominis tamen ejus originem fabula illa potiùs quàm iſta deſignat hiſtoria. *Sed quid ad nos?* (inquit S. Auguſtinus) *Hoc in veracibus libris homines inſtruat religioſos; illud in fallacibus ludis homines delectet impuros: Quos tamen illi religioſi tanquam Deos colunt, & cum de illis hæc negant, ab omni eos crimine purgare non poſſunt, quoniam ludos eis poſcentibus exhibent, ubi turpiter aguntur, quæ velut ſapienter negantur, & his falſis ac turpibus Dii placantur, ubi etſi fabula cantat crimen Numinum falſum, delectari tamen falſo crimine, crimen eſt verum.*

Lupercalia.

Bacchus.

Ludi Apollini Delphico dicati.

Ericthonius Rex Athenienſium.

Idæ Montis Incendium.

X. Ad *Joſue* ætatem *Idæ* montis incendium refertur, quod annis ſeptuaginta tribus poſt *Deucalionis* Diluvium contigiſſe, ex *Thraſyllo* Chronographo *Clemens Alexandrinus* obſervat Lib. I. *Stromatum*. Hujus incendii occaſione Sapientes quidam, qui circa illum Phrygiæ Montem incolebant, artem excoquendi & elaborandi ferri inveniſſe dicuntur, quia metalla ferri, quæ in Montis viſceribus latebant, vi ignis jam liquefacta eruperunt. Viros illos, quòd quinque eſſent præcipui, *Dactylos Idæos* à numero ſcilicet digitorum, Græci appellavêre. De his *Diodorus* Lib. XVII. *Strabo* Lib. X. *Pauſanias* Lib. V. Ex Dactylis illis Idæis unus fuit *Hercules* ille Ludorum Olympicorum inſtitutor. Jovis Cretenſis Sacerdotibus tributum poſtea Dactylorum Idæorum nomen, conſtat ex *Porphyrio* in vita *Pythagoræ*. Cùm defunctus eſt *Joſue*, regnabat apud Aſſyrios decimus-octavus *Amyntas*, apud Argivos decimus *Danaus*, apud Athenienſes quartus *Ericthonius*.

Dactyli Idæi.

XI. Judicum Hebræorum temporibus, regnaverunt apud Aſſyrios *Balatores* annis XXX. *Lamprides* annis XXX. *Soſares* annis XX. *Lampares* annis XXX. *Panyas* annis XLV. *Mithræus* annis XXVII. *Soſarmus* annis XLII. *Teutamus* annis XXXII. *Teutæus* annis XLIV. *Thinæus* annis XXX. *Eupales* annis XXXVIII. *Laoſthenes* annis XLV. ſecundùm calculos Euſebianos. Athenienſibus regnarunt *Pandion* annos XL. *Erechteus Pandionis* filius annos XL. *Cecrops Erechtei* frater annis XL. *Pandion Erechtei* filius annis XXV. *Ægeus Pandionis* filius. *Theſeus* annis XXX. ante Trojanum Excidium annis XLVII. ut ait vetus Chronologus apud *Clementem Alexandrinum* Lib. Stromatum. *Demophoon Theſei* filius. *Oxynthes* annis XII. *Aphidas* anno I. *Thimoëthes* annis VIII. *Melanthus Andropompi* filius, genere Pylius, qui *Thimoëtem* per fraudem interfecit. *Erechteo* Athenis regnante, Myſteria *Cereris* inſtituta ſunt ab *Eumolpo*, ut teſtatur *Euſebius*; ſive ab ipſo *Erechteo*, qui ea ex Ægypto cum magna frumenti copia invexit, quo tempore Athenienſes annonæ difficultatem patiebantur. Ægyptius enim erat *Erechteus*, ut docet *Diodorus Siculus* Lib. I. Alios Eleuſiniorum Myſteriorum Auctores celebrat *Homerus* Hymno in *Cererem*, ſcilicet *Triptolemum*, *Dioclem*, *Eumolpum*, & *Celeum* Regem; *Dyſaulem* addit *Pauſanias* Lib. II. *Eubuleum* Clemens Alexandrinus in Protreptico. Illa *Muſæo* tribuit *Tertullianus* Apologetici XXI. *Orpheus Pieriæ*, (inquit) *Muſæus Athenis*, *Melampus Argis*, *Trophonius Bœotia*, *initiationibus homines obligaverunt*. De his *Euſebius* Lib. III. *Præparationis Evangelicæ* cap. XII, & *S. Auguſtinus* Lib. VII. *De Civitate Dei*, cap. XX. Per eandem Epocham Argivis regnarunt *Lynceus* annis XL. *Abas* annis XXIII. *Prœtus Abantis* filius annis XVII. *Acriſius Prœti* frater annis XXXI. *Perſeus Acriſium* avum imprudens occidit. Ideo Mycenas ſe contulit, eodemque tranſtulit Imperium, quod per *Sthenelum Perſei* filium ad *Agamemnonem* uſque propagatum eſt: *Talao* interim Argis regnante. De hac mutatione legendus *Apollodorus* Lib. II. & *Pauſanias* Libro etiam II. *Aodi* Judicis Iſraelitarum temporibus, *Ephira*, quæ & *Corinthus*, a *Siſyphæ* frequentari cœpta; de quo plura Fabulatores.

Reges Aſſyriorum.

Reges Athenienſium.

Myſteria Cereris.

Reges Argivorum.

XII. Eadem tempeſtate *Minos* in Creta regnavit, quem indigenam fuiſſe indicat *Homerus* Iliade XIII. advenam aſſerit *Diodorus Siculus* Lib. IV. *Jovis* ex *Europa Cadmi* ſorore filium finxere Mythologi, quod Reges *Jovis* filios Antiquitas dixerit: *Ex Jove autem ſunt Reges*, (inquit *Heſiodus* in *Theogonia*.) Primus Leges inveniſſe perhibetur *Minos*, eaſque Cretenſibus propoſuiſſe, non à ſe excogitatas, ſed à *Jove* ipſo traditas, cùm nono quolibet anno in Antrum *Jovi* ſacrum ſecederet, illicque cum ipſo colloqueretur, eoque tanquam Præceptore uteretur, ut tradunt *Homerus Odyſſeâ*, *T. Plato in Minoe*; *Ephorus* apud *Strabonem* Lib. X. *Clemens Alexandrinus*, cujus ea ſunt verba Lib. II. Stromarum:

Minos Cretæ Rex.

tum: *Apud Græcos decantatur Minos nono quoque anno Rex cum Jove colloquens: cùm inaudiſſent ipſi quemadmodum aliquando cum Moſe collocutus ſit Deus, ut ſi quis amicum ſuum affaretur.* Apud Inferos jus dixiſſe *Minoem*, & *Rhadamantum* ejus fratrem, Mythologi finxerunt, propter legum ſeveritatem, & acerbitatem ſuppliciorum, quibus earum violatores caſtigabat. Instructa Claſſe, Maris Græci imperio longè latéque potitus eſt, teſte *Thucydide* Lib. 1. Inſulas Cyclades ſub ditione tenuit, & in pleraſque primus Colonias deduxit. Labyrinthum in Creta juſſu *Minois* extructum aiunt à *Dædalo*; cujus exemplar ex Ægyptio Labyrintho, quem deſcribit *Herodotus* Lib. II. cap. CXLVIII. illum ſumſiſſe volunt *Diodorus Siculus* Lib. 1. & *Plinius* Lib. XXXVI. cap. XIII. Cæterùm falſum eſt Labyrinthum ullum in Creta fuiſſe ædificatum; ſed fabulæ occaſionem dederunt ingentes & tortuoſæ ſecturæ, quæ ad radices Idæ Montis actæ ſunt, cùm ad Cnoſſon, aliaſque Urbes condendas lapides exciderentur. Viſuntur etiamnum eæ lapidicinæ, ut teſtatur *Bellonius*, qui eas perluſtravit, Lib. 1. *Obſervationum* cap. VI. *Minoem* autem Cnoſſon ædificaſſe tradit *Strabo* Libro X. ideo Labyrinthus ejus juſſu conditus dicitur. Hæc ex vetere Etymologo Græco, & ex *Cedreno* in Synopſi Hiſtoriæ p. 122. confirmantur, qui hunc Labyrinthum Antrum fuiſſe ſcribunt; & ex *Euſtathio* Scholiaſte *Homeri* in *Odiſſæa* λ. aſſerente, nihil aliud fuiſſe quàm ſubterraneam ſpeluncam contortuplicatam & ſinuoſam. Quin & *Philochorus*, teſte *Plutarcho* in *Theſeo*, ſcripſit, Negare Cretenſes quæ de Labyrintho narrantur; nec aliud fuiſſe quam publicam cuſtodiam. Huic ſuffragantur *Tzetzes Chiliade* XI. cap. CCCLXXIX. *Nicetas* Lib. 1. *De Imperio Andronici*. Atticam bello vaſtavit *Minos*, Athenaſque expugnavit, & graviſſimo tributo oppreſſit, unde factum eſt ut Tragici Athenienſes ipſius famam proſcinderent, ipſumque tyrannum, violentum, difficilem, imperitum, & injuſtum fuiſſe calumniarentur, ut cenſent *Plato* in *Minoë*, & *Plutarchus* in *Theſeo*. Duos *Minoas* quidam diſtinxerunt; Avum, *Jovis* vel *Aſterii* filium, *Lycaſti* patrem; & Nepotem, *Lycaſti* filium. Unum dumtaxat agnovit *Apollodorus*. Quo tempore Iſraëlitas regebat *Aodus* Judex, in Dardania *Tros* regnabat, a quo *Troes* nuncupati; (ex *Euſebio* in Chronico.) *Tantalus* Phrygibus imperabat, de quo plura Hiſtoria fabuloſa.

Perſeus Troe. Ludi Iſthmii. Gorgonum & Amazonum bella.

XII. Ad eadem tempora pertinet *Perſei* in Africam Expeditio, & Iſthmiorum Ludorum inſtitutio in honorem *Melicertæ*, de quibus *Pauſanias* in *Corinthiacis*. Eadem ætate conſignantur *Gorgonum* & *Amazonum* bella. De bellatricibus illis feminis prolixè agit *Diodorus Siculus* Lib. III. Bibliothecæ Hiſtoricæ. De illis plura Fabulatores. Multos hac perſuaſione deceptos *Diodorus* obſervat, nullas quondam fuiſſe alias Amazonas, quàm *Thermodontis* ad Pontum accolas, ſed rem aliter ſe habere: Africanas enim & tempore & rerum geſtarum magnitudine alias longè anteceſſiſſe. Inter *Gorgones* celeberrima fuit *Meduſa*, *Phorci* filia, quæ patre mortuo, acceptum ab eo Regnum eorum Populorum, qui Tritonidem paludem accolunt, moderata eſt: Quæ in venationes & pugnas exire ſolita cum Afrorum, quibus imperabat, manu, cùm *Perſei* copiis, quas ille lectiſſimas ex *Peloponeſo* adduxerat, acie occurriſſet, noctu per inſidias oppreſſa eſt. Mortuæ pulchritudinem demiratus *Perſeus*, præciſum caput, ut ſpectaculo eſſet, in Græciam reportavit. Ita *Pauſanias* Lib. II. Quæ hiſtoria multis de Gorgone *Meduſa* Poëtarum figmentis fundamentum dedit.

Inter Amazones celeberrima fuit *Myrina* ipſarum Imperatrix, quæ Atlantidas debellavit, *Cercene* ipſorum Metropoli expugnatâ, Gorgonas domuit; maximaque Africæ parte luſtratâ, bello Arabibus illato, multiſque interemptis, ſubactâ Syriâ, Cilicibus in deditionem redactis, perdomitis ad Taurum Nationibus, per Phrygiam ad Magnum uſque Mare deſcendit, regionem maritimam ad Caicum uſque amnem Imperio ſubjecit, plurimas Urbes condidit, unamque inter cæteras nominè ſuo appellatam; Inſulas etiam nonnullas occupavit, *Leſbum* imprimis, in qua germanæ ſuæ commilitantis nomine *Mytilenem* condidit, & *Samothracem*, in qua myſteria *Cybeles* Matris Deûm inſtituit. De Amazonum Gentis moribus hæc habet *Diodorus Siculus*, ibidem: *In occiduis Libyæ oris, ad habitabiles terræ fines, Natio quædam muliebris dominii patiens quondam habitavit. Hujus ita morem deſcribunt. Feminæ res bellicas adminiſtrant, & ſtatuto tempore Militiam, ſalvâ tamen virginitate, obeunt. Peractis autem militiæ annis, ad viros quidem ſobolis causâ ſe applicant: Sed Magiſtratus, & publica munera omnino ſibi vindicant. Viri autem (perinde ut apud nos Matronæ) rei familiaris curam gerunt, miniſteria ſua uxorum negotiis ſubmittentes: Nec ullam in partem vel Militiæ, vel Imperii, vel cujuſcunque Auctoritatis publicæ, quâ contra muliebre jugum animos ſumerent, admittuntur. Quamprimum ſoboles in lucem edita eſt, viris traditur, ut lacte, aliiſque decoctis, quæ ætati illi conveniunt, nutriatur. Si femellam partus exhibuit, mammas illi adurunt, ne maturâ ætate protuberent. Non enim leve Militiæ impedimentum eſſe extantes mamillas arbitrantur. Et ab harum privatione Amazonibus Græci nomen indidère.* Fabuloſam eſſe Amazonum Hiſtoriam judicat *Strabo* Libro XI. Geographiæ. *Peculiare aliquid*, inquit, *narrationi de Amazonibus accidit. Reliqua enim fabulas à vera Hiſtoria ſeparatas habent: Etenim antiqua, falſa, & portentoſa, fabulæ vocantur: Hiſtoria veritatem requirit, ſive priſca ea, ſive nova ſit: Monſtroſa aut nulla admittit, aut rarò. De Amazonibus verò eadem & nunc, & antiquitus traduntur, prodigioſa quidem, & à fide procul remota. Quis enim crediderit mulierum exercitum, aut civitatem, aut gentem conſtare abſque viris poſſe? Ac non conſtare modò, ſed expeditiones etiam feciſſe in aliorum ditionem, ac non vicinam modò ſubegiſſe, & uſque ad eam, quæ nunc eſt Jonia, progreſſum: Sed & trans Mare ad Atticam uſque copias emiſiſſe? Perinde enim hoc eſt ac ſi quis diceret, viros eâ tempeſtate mulieres, mulieres viros fuiſſe.*

XIII. Quo tempore Iſraëlitæ durâ ſervitute à *Jabino* Chananæorum Rege premebantur, *Ilium* conditum eſt, Urbis Troadis nobiliſſima, aliàs *Troja* nuncupata, *Ilium* autem ex *Ili* conditoris nomine. Fuit is *Trois* filius, *Dardani* pronepos, teſte *Strabone* Lib. XIII. Hanc Urbem conditam annis triginta quatuor poſt *Perſei* Expeditionem, aſſerit vetus Chronologus apud *Clementem Alexandr.* Lib. 1. *Stromatum*. De hujus ſitu legendus *Homerus* Iliade XX.

Quo tempore Troja condita?

XIV. *Debora* temporibus Argivis imperabat *Acriſius*, qui *Amphictyonicum Concilium* Delphis inſtituit, quod & de publicis rebus conſultaret, & communem Templi procurationem ſuſtineret. Convenerunt primò duodecim Urbes; poſtmodum plures ſe adjunxerunt. Concilium vocabant *Pylæam*. Et vernum erat, & Autumnale: & *Cereri* ſacrificabant *Pylagoræ*. Ita *Strabo* Lib. IX.

Amphictyonicum Concilium.

XV. Argonautarum Expeditio ad tempus *Gedeonis*

Argonauticæ Expeditionis & Velleris aurei fabula.

deoais referenda eſt. Annis ſexaginta quattor poſt Ilium conditum à vetuſto Chronologo apud *Clementem Alexandrinum* conſignatur, ante Trojanum Excidium annis ſeptuaginta novem, ut habet *Euſebius* Edit. Scaligerianæ. Hoc ſi verum eſt, tum aut falſum fuerit in ea Expeditione *Caſtorem* & *Pollucem* fuiſſe, aut hos ipſos *Heleno* fuiſſe fratres: Alioqui Trojani belli tempore anus hæc decrepita fuiſſet. Suſcepta eſt hæc Expeditio ad aureum Vellus auferendum. Aries aureum vellus habens *Phixum Athamantis* filium ante annos centum per Heſſeſpontum in Colchidem avexerat, ut aiunt Fabulatores. Inde orta fabula, vel quòd navi, cujus inſigne erat Aries, Colchidem *Phrixus* devectus ſit, ut *Diodorus Siculus* Lib. IV. & Interpres *Apollonii Rhodii* ad Lib. I. cenſent, vel quòd *Crios*, (Quod nomen Græcis arietem ſignificat) *Phrixi* Pædagogus, adoleſcentem ab *Inonis* novercæ inſidiis ereptum in Colchidem deduxiſſet, ut tradit *Dionyſius* vetuſtus Argonauticorum Scriptor. Aureum verò Vellus variè interpretantur Auctores. Quidam ingentem auri vim unà cum *Phrixo* in Colchidem avectam putant. Alii Vellus Aureum ſeu pellem inauratam arietis, Artem Chymicam fuiſſe volunt membranis inſcriptam. Hujus opinionis Auctor *Charax Pergamenus* (qui poſt Auguſti Cæſaris ævum vixit) laudatur ab *Euſtathio* Commentat. in *Dionyſii* Πεϱιηγήσ; eidemque adſtipulatur *Suidas* in Δέϱας. Alii per aurei velleris oves, intelligi putant ſummos reditus ex re pecuaria prodeuntes. Sic Argis *Atreus* habuiſſe dicitur ἄϱνα χϱυσοῦν *Agnam auream*, quam ſibi *Thyeſtem* ſubduxiſſe queritur. Sic in Colchide *Æta*, ad cujus Arietis Vellus auferendum profecti dicuntur Argonautæ: Ut in Libya ad Heſperidas, unde aurea mala, id eſt, capras & oves, quas *Hercules* ex Africa in Græciam abduxit. Ea enim Græci ſua voce appellarunt μῆλα. Hæc interpretatio *Varronis* eſt Lib. II. *De Ruſtica*, cap. I. Alii fluvios Colchorum auriferos eſſe aſſerunt, & aureas arenas velleribus excipi & colligi; indéque opes Ætæ immenſas fuiſſe. Hinc natam de Vellere Aureo fabulam. Ita *Strabo* Lib. XI. & *Appianus* in *Mithridaticis*. Dux Argonauticæ Expeditionis *Jaſon* fuit; Socii quinquaginta tres, quos inter celeberrimus *Hercules* fuit. Argonautæ dicti ſunt ab *Argo* Navi, cui nomen id inditum vel ab *Argo* fabro, vel à celeritate inſigni. Tunc primùm longa navi Græcos uſos eſſe, *Plinius*, aliique Veteres teſtantur. Hujus Expeditionis fabuloſam hiſtoriam habes apud *Apollonium Rhodium*, & *Diodorum Siculum* Lib. IV. Eandem Carmine celebrarunt Poëtæ, & inter alios omnium uberrimè *Valerius Flaccus* in *Argonauticis*.

Orphei ætas.

XVI. *Gedeonis* quoque temporibus floruit *Orpheus* ex Thracia oriundus, quem inter Argonautas numerant, & *Theodoretus* Therapeut. *Sermone* II. generatione una bellu Trojano antiquiorem facit. Plura de ipſo Fabulatores. Feras cantu manſoefacere dictus eſt, quòd ſylveſtres homines victu fœdo & cædibus deterruerit, ut ait *Horatius* in Arte Poëtica:

> *Sylveſtres homines ſacer, interpreſque Deorum,*
> *Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus;*
> *Dictus ob hoc lenire tigres, rapidoſque leones.*

Poëtarum primus & antiquiſſimus vulgò cenſetur; attamen antiquiores duos Hymnorum Auctores celebrant *Pauſanias* & *Herodotus*, ſcilicet *Olen Lycum*, & *Pamphon Athenienſem*; & *Phemonoem* Vatem *Apollinis*, quæ prima Hexametrum cecinit, teſtibus *Pauſania* in *Phocicis*, *Plutarcho* Lib. *De Pythiæ Oraculis*, & *Proclo* in *Chreſtomathia* apud *Photium*. Hanc centum & ſeptem annis ante *Orpheum* floruiſſe memorat *Clemens Alexandrinus* Lib. I. Stromatum. *Theſmophoria Sacra* inſtituiſſe fertur *Orpheus*, in memoriam Legum à *Cerere* acceptarum, quæ nonnulli Veterum cum *Eleuſiniis* incautè confuderunt. De his *Theodoretus* Sermone I. De Fide: *Quòd autem Orpheus Odryſius patriâ, & Dionyſia, & Panathenæa, & Theſmophoria, & Eleuſinia Sacra Athenas detulerit, idemque in Ægyptum profectus, Iſidis & Oſiridis ſacra in Cereris Liberique Patris Orgia converterit, teſtis eſt Plutarchus, teſtes item ſunt & Siculus Diodorus, & Orator Demoſthenes. Aiunt enim Orpheum ſanctiſſimos illis ritus ac cærimonias tradidiſſe.* Primum inveniſſe *Orpheum* ſcribit *Pauſanias*, quomodo Diis initia fierent, expiarentur ſcelera, curarentur morbi, & Deorum ira placaretur. Quæ *Orphei* nomen ferunt Carmina, & quæ *Ariſtobulus* Peripateticus apud *Euſebium* Lib. XIII. *Præparationis Evangelicæ*, S. *Juſtinus Martyr* in *Parœneſi*, *Clemens Alexandrinus* Lib. V. *Stromatum*, S. *Cyrillus Alexandrinus* Lib. I. *contra Julianum*, & *Suidas* velut Orphica laudant, Viris Eruditis conficta videntur, & ex ſacrorum Codicum ſegminibus à Veteribus Chriſtianis conſuta & interpolata. Argonautica *Orpheo* adſcripta, ſunt cujuſdam *Crotoniatæ*, quem *Suidas* Piſiſtrati temporibus floruiſſe docet. Hymni, & Liber *De Lapidibus*, ſunt *Onomacriti*, ut *Tatianus Oratione contra Gentes*, idemque *Suidas* obſervarunt. *Orpheum* fabuloſum eſſe nomen, & revera nunquam fuiſſe, ſcripſit *Ariſtoteles*, teſte *Cicerone* Lib. I. De Natura Deorum: *Orpheum Poëtam*, inquit, *docet Ariſtoteles nunquam fuiſſe, & hoc Orphicum Carmen Pythagorei ferunt cujuſdam fuiſſe Cercopis*. Cum *Ariſtotele* ſenſit *Dionyſius* quidam à *Suida* laudatus. Sed & *Androtion* apud *Ælianum*, *Var. Hiſtor.* Lib. VIII. cap. VI. docet nullam literarum notitiam Thracas habuiſſe, imò verò literarum uſum in rerum turpiſſimarum cenſu poſuiſſe; unde colligit perperam inter Sapientes *Orpheum* recenſeri, ipſique adſcripta Carmina eſſe ſuppoſititia. Ad *Moſis* exemplar expreſſum *Orpheum* doctiſſimus *Huëtius* multis probare nititur in *Demonſtratione Evangelica*, *Propoſitione* IV. cap. VIII. §. XIX. quorum hæc ſpecioſiora. Ægyptum ſe adiiſſe prædicat *Orpheus* in adſcriptis illi Argonauticis, & reconditas hauſit Ægyptiorum diſciplinas: Ægyptius fuit *Moſes*; & *Eruditus omni ſapientiâ Ægyptiorum*. Caput *Orphei* in Hebrum flumen projectum fuiſſe fertur: *Moſes* infans profluenti Nili commiſſus eſt. *Orpheus* primò Agyrta fuit, ex *Euſtathio* Homeri Scholiaſte, & collectâ demum validâ hominum manu, magnam ſibi potentiam comparavit: *Moſes* locis pleriſque peragratis rediit tandem ad ſuos, aſſumptoque Aarone, *Venerunt ſimul, & congregaverunt cunctas Seniores filiorum Iſraël.* (Exodi IV. 29.) totque deinde Hebræorum genti ſummo jure præfuit. Summa *Orphei* in Muſicis, ac lyræ cantu, hymniſque pangendis præſtantia celebratur: *Moſes* geminum Canticum edidit ac cecinit. Philoſophus & Theologus celeberrimus apud Veteres audiit *Orpheus*: Philoſophus fuit *Moſes*; qui veras Mundi origines primus in literas retulit: Theologus, qui de Deo mortalium primus egregiè ſcripſit, ejuſque colendi ritus ſanctiſſimos Hebræis tradidit. Tabulas ab *Orpheo* deſcriptas commemorat *Euripides* in *Alceſti*: *Moſes* Leges divinas in tabulis exaratas à Deo accepit, & Iſraëlitis promulgavit. Ephemerides & Dodecaëterides *Orpheo* adſcribuntur

Carmina Orpheo ſuppoſita.

Orphei nomen fabuloſum.

Orpheus ad Moſis exemplar expreſſus.

buntur à *Tzetze Chiliade* xii. *Hiſtoria* 399. eumque de bonis & malis diebus ſcripſiſſe tradunt *Moſchopulus* & *Proclus* Commentatores *Heſiodi* : Feſta ſolemnia ſuis temporibus *Moſes* aſſignavit. Vaticinia in Ægypto à ſe edita profitetur *Orpheus* in ſuppoſititiis Argonauticis : Id verè præſtitit *Moſes* : Unde *Strabo* inter Vates futurorum præſcios *Orphæum*, *Muſæum*, & *Moſem* celebrat Lib. xvi. *Orpheus* Magiæ periti̇ſſimus fuiſſe dicitur, & Idæorum Dactylorum occultis artibus inſtitutus : *Moſem præſtigiatorem* nonnulli calumniati ſunt, teſte *Joſepho* Lib. ii. *contra Apionem*, quòd Magorum Ægyptiorum præſtigias eluſerit, ingentiaque miracula divinâ virtute patraverit. Uxorem ſerpentis morſu interemptam ad vitam revocaſſe fingitur *Orpheus* : Iſraëlitis ſerpentium morſibus infeſtatis, excitato Serpente æneo incolumitatem *Moſes* præſtitit. Latet eadem ænei Serpentis Hiſtoria in fabula, quam Lib. xi. *Metamorphoſeon* narrat *Ovidius* de Serpente, qui caput *Orphei* dentibus invadens, ab *Apolline* in lapidem mutatus eſt. Ad inferos bis adiiſſe dicitur *Orpheus* : Infans in Nilum tanquam periturus abjectus eſt *Moſes*, & propter diuturnam in Monte cum Deo moram periiſſe creditus eſt ab Iſraëlitis. Caput *Orphei* abſciſſum à cervice fuiſſe loquax, & conſultum de futuris veridica reſponſa edidiſſe, aiunt Fabulatores : *Moſes* poſt mortem in Libris ſuis locutus eſt; & futura prænuntiavit, ut Propheta Domini. *Orphei* mortem infinitis fletibus Biſtonides feminæ proſecutæ ſunt, ut ſcribit *Antipater* Anthologiæ Lib. iii. cap. xxv. Epigrammate x. *Moſem fleverunt filii Iſraël in campeſtribus Moab triginta diebus* (Deuteronomii xxxiv. 8.) In Olympo Monte ſepultus eſt *Orpheus*, teſte *Pauſania* in *Bœoticis*, & *Antipatro* in Anthologia : *Moſes* in Monte Nebo obiit.

Lini fabuloſum nomen Verſus ipſi ſuppoſiti.

XVII. *Orphei* & *Herculis* Præceptorem fuiſſe *Linum* cenſent Veteres. *Orphei* fratrem fuiſſe tradit *Apollodorus* Lib. ii. Poëtam, Muſicum, Citharœdum fuiſſe ferunt. Primum ipſi locum inter Sapientes tribuit *Celſus* apud *Origenem* Lib. i. *contra Celſum*. Scripſiſſe de Mundi ortu, de plantarum, animaliumque generationibus, atque hoc Poëmatum ſuorum exordium feciſſe, teſtatur *Laërtius* in Proœmio :

> *Fuit aliquando tempus illud, cùm omnia ſimul orta ſunt.*

Quoſdam *Lini*, ut & *Orphei*, Verſus Moſaicâ doctrinâ imbutos refert *Ariſtobulus* apud *Euſebium* Lib. xiii. *Præparationis Evangelicæ* cap. xii. velut illos :

> *Septima jamque dies, quâ cuncta exacta, rubebat.*
> *Omine læta dies eſt ſeptima, ſeptima rerum*
> *Ortus, & eximias inter perfecta coruſcat.*

At falsò ipſi adſcriptos Verſus Viri Eruditi cenſent. Nullos enim ipſum ſcripſiſſe; vel, ſi quos ſcripſerit, ad poſteros non perveniſſe, cenſet *Pauſanias* in *Bœoticis*, & *Arcadicis*. Doctiſſimus *Huetius* nullum unquam fuiſſe *Linum* exiſtimat, ſed hunc ipſum eſſe *Moſem* perſonatum.

Muſæus nullus unquam fuiſſe videtur

XVIII. *Muſæum Orphei* diſcipulum fuiſſe plerique Veterum ſentiunt. Ipſi Muſices ac Lyricæ Poëſeos ſtudium tribuitur. Primus Theogoniam & Sphæram docuit, & ex uno omnia eſſe, in idque reſolvi dixit, ut refert *Diogenes Laërtius*, in Proœmio. Oracula ſub *Muſæi* nomine *Onomacritus* ſuppoſuit, teſte *Herodoto* Lib. vii. cap. vi. Nullum unquam *Muſæum* fuiſſe, ſed confictum a Fabulatoribus eſſe nomen, veriſimillimum facit ipſorum de patria, parentibus, & ætate *Muſæi* diſſenſus. Alii enim Eleuſinium, alii Thracem, alii Thebanum faciunt. Alii *Orphei*, quidam *Antiphemi*, nonnulli Lunæ, aliqui *Eumolpi*, alii *Thamyræ* filium fuiſſe fingunt. Alii *Orpheo* coævum, alii antiquiorem, quidam recentiorem ſtatuunt. Quidam *Orphei* diſcipulum, alii præceptorem, ut *Artapanus* apud *Euſebium* Lib. ix. *Præparationis Evangelicæ*, qui & hunc ipſum *Moſem* eſſe affirmat, narrans *Merrhin* filiam Palmanothis Ægyptii Regis, *Chenephræ* Viro Principi collocatam, cùm ſterilis eſſet, *Judææ Mulieris infantem ſuppoſuiſſe, quem Moyſum ipſa primùm; deinde verò Græci, cùm ad virilem ætatem perveniſſet, Muſæum nominarint. Atque hunc Orphei Magiſtrum fuiſſe memorant, ac permulta humano generi utiliſſima tradidiſſe.*

Quo tempore Tyrus condita.

XIX. *Gedeonis* tempore *Tyrus* à Phœnicibus condita eſt, annis ducentis quadraginta ante Templi Salomonici jacta fundamenta, ſecundùm *Joſephi* calculos Lib. viii. *Antiquitatum* cap. iii. & *Euſebii* in Chronico. Græci à Tyro Conditore appellatam cenſent, ut indicat *Stephanus Byzantius*. Quidam à Nympha *Tyros*, Herculis Amaſiâ ita vocatam fabulantur, ut docet *Julius Pollux* Lib. i. Nomen à *Zur*, quod Chaldaicè *Tur* vel *Taur* effertur, Hebræiſque ac Phœnicibus rupem propriè ſignificat, derivatum probabilius eſt, quòd rupe olim Mari circumdata Urbs inædificata fuerit. Inſulam olim fuiſſe, donec aggere facto eam ad continentem adnexuit *Alexander Magnus*, teſtantur *Pomponius Mela*, & *Strabo* Lib. xvi. *Tyro* longè antiquior *Sidon*. De *Sidone* enim fit mentio in Libris *Moſis*, & *Joſue*, & *Judicum*, & in Vaticinio *Jacobi* Patriarchæ, qui vixit diu ante *Moſem* : De *Tyro* verò nulla mentio in Scriptura occurrit ante tempora *Davidis*. Et *Homerus* qui *Sidonis* & Sidoniorum paſſim meminit, Tyrum ne nominat quidem. Unde non erat cur Tyrii de antiquitate ſua adeo gloriarentur, Iſaiæ xxiii. *Cùm auditum fuerit in Ægypto, dolebunt cùm audierint de Tyro : Tranſite Maria, ululate qui habitatis in Inſula : Nunquid non veſtra hæc eſt, quæ glóriabatur à diebus priſtinis in antiquitate ſua?*

Theſei ætas, & Geſta.

XX. *Gedeone* Iſraëlitas Judicante, Athenis regnabat *Theſeus*, annis quadraginta ſeptem ante Trojanum Excidium, ut tradit vetus Chronologus apud *Clementem Alexandrinum* Lib. i. *Stromatum*. Heroica *Theſei* facinora Herculeis non abſimilia recenſet *Plutarchus* in *Theſeo*. Athenarum gloriam auxit; ſublatis enim aliarum Urbium Magiſtratibus & Conciliis, *omnes in unum Concilium & Prytanæum Athenis coegit*, teſte *Thucydide* Lib. ii. Primuſque Populum in ordines diſtribuit, rerum divinarum cognitione, juris dicundi auctoritate, Legeſque ac Sacra interpretandi poteſtate Patriciis demandatâ. *Meneſtheus* captatâ aurâ populari, Athenienſes contra *Theſeum* concitavit : Qui cum in *Scyron* Inſulam ſe recepiſſet, ibi de ſaxo præcipitatus interiit. Ita *Plutarchus*. Per hæc tempora *Heraclydæ* Lydorum Regnum obtinuerunt, quorum primus regnavit *Argon*, ut refert *Herodotus* Lib. i. Poſt aliquot annos Peloponeſum occuparunt : De quorum multiplici Expeditione legi poſſunt *Diodorus* Lib. iv. *Pauſanias*, *in Corinthiacis*, *Apollodorus* Lib. ii. *Euſebius* Lib. v. *Præparationis Evangelicæ*, cap. xx. & è recentioribus *Petavius* Lib. ix. *De Doctrina Temporum*, cap. xxx.

Heraclydæ.

XXI. Poſt

Quo tempore Carthago condita?

Dido Carthaginem non condidit.

XXI. Poſt *Gedeonis* mortem, *Abimelecho* ejus filio Sichimis impiè & crudeliter regnante, *Carthago* condita eſt annis circiter quinquaginta ante Trojæ ſubverſionem. Falſum proinde eſt eam à *Didone* conditam, quæ annis minimùm trecentis Trojano Excidio junior fuit, ut docent Phœnicum Hiſtoriæ apud *Joſephum* Lib. 1. *contra Apionem*. Id *Appiani* teſtimonio confirmatur, qui *Didonem* ait veniſſe Carthaginem jam multò ante à Phœnicibus conditam, annis ſcilicet quinquaginta ante Trojam expugnatam: Hæc ſunt ejus verba Lib. 1. *Carthaginem in Africa Phœnices condiderunt, annis quinquaginta ante captum Ilium. Conditores fuere Zorus & Carchedon: Ut autem Romani, ipſique Carſhaginenſes exiſtimant, Dido, Mulier Tyria; cujus Maritum Pygmalion Tyri Tyrannus clam interfecerat.* Itaque meritò aſſerit *Servius* in *Æneidos* Lib. I. & IV. falſum eſſe, & contra Hiſtoriæ fidem confictum, quicquid de *Didone* & *Ænea* narratur. *Conſtat enim*, inquit, *Æneam ter centum quadraginta annis ante ædificationem Romæ veniſſe ad Italiam, cùm Carthago nonniſi quadraginta annis ante ædificationem Romæ conſtructa ſit*; id eſt, à *Didone* reparata, & aucta. A *Zoro* & *Carchedone* conditam ſcribunt, poſt *Philiſtum Naucratitam* & *Appianum*, *Euſebius*, *S. Hieronymus*, & *Stephanus Byzantius*. At id falſum eſſe contendunt *Salmaſius in Solinum*, *Voſſius*, & *Bochartus* Lib. *De Phœnicum Coloniis* cap. XXIV. voluntque *Zoron* & *Carchedon* eſſe Urbium nomina, non Conditorum. Nempe *Zorus*, inquiunt, eſt idem quod *Thſor* Phœnicium Tyri nomen. Ita efferebant Veteres. Liber Nominum Hebraicorum apud S. Hieronymum; *Tyrus quippe linguâ Hebræa Zor dicitur*. Et Καρχηδὼν *Carchedon* eſt *Carthago*. Verum nomen erat *Carthada*, id eſt, *Nova Urbs*. Ex *Carthada* factum Χαρχηδὼν Χ & Τ permutatis, quod Siculorum proprium eſt, qui pro ὀρνίθων dicunt ὄρνιχες, ut poſt *Salmaſium* notat *Bochartus*.

Paridis ætas.

Trojani Excidii Epocha.

XXII. *Jairis* Judicis Hebræorum temporibus, *Paris*, cui & *Alexandro* nomen, Priami Trojanorum Regis filius, Spartam venit, & hoſpitio à *Menelao* exceptus, *Helenam* uxorem ejus rapuit. Qua ex cauſa decennale bellum ad Trojam incenſum eſt. Anno Expeditionis nono Troja expugnata. Græcorum Exercitus Imperator *Agamemnon*, Trojanorum *Hector*. Legantur *Thucydides* Lib. 1. *Pauſanias* Lib. VII. *Herodotus* initio Lib. I. *Homerus* in Iliade, *Virgilius* in Æneide, & ipſorum Interpretes. Ilii caſus, celeberrima eſt Græcorum epocha. Inde ad Olympiadem primam *Soſibius* vetus Chronologus annos numerat trecentos nonaginta quinque; *Eratoſthenes* quadringentos ſeptem; *Timæus* quadringentos ſeptemdecim; *Aretes* quadringentos quatuordecim; *Cenſorinus* cap. XXI. annos paulò plus quadringentos, quos *Mythici temporis poſtremos* eſſe ait, quod non planè quidem ſcitur. *Solinus* numerat annos quadringentos & octo. *Euſebius* Lib. X. *De Præparatione Evangelica* cap. IX. poſtremam hanc opinimnem ſequitur: *Qui ad ſuperiora tempora recurrere voluerit, is*, inquit, *ab Olympiade prima ad captam uſque Trojam, annorum ſummam conficiet octo ſupra quadringentos, quem numerum Chronologici Græcorum Commentarii repræſentant*. Nec ſolùm de Anno, ſed & de Menſe & Die diſſenſio eſt inter Auctores, ut conſtat ex *Clemente Alexandrino* Lib. I. *Octavo-decimo autem anno Regni Agamemnonis*, inquit, *captum eſt Ilium, regnante Demophonte Theſei filio, anno primo, duodecimo Menſis Thargelionis, ut ait Dionyſius Argivus. Ægias autem & Dercylus in tertio, octavo Menſis Panemi deſinentis. Hellanicus enim dicit duodecimo Menſis* A *Thargelionis; & nonnulli eorum qui Attica ſcripſerunt, octavo deſinentis, poſtremo anno regnante Meneſtheo in plenilunio. Noctis quidem erat medium, inquit is qui parvam fecit Iliadem, & ſplendebat lucida Luna. Alii autem eodem die Scirophorionis.*

Æneas nuſquam in Italiam venit.

XXIII. Trojanum poſt Excidium *Æneas* in Thraciam, inde in Siciliam navigavit, Thyrrenoque Mari ſuperato, Laurentum appulit, ubi Lavinium condidit. Rutuli *Turno* Duce contra Latinum & Æneam bellum moverunt. Cæſo *Latino* atque *Turno*, regnavit *Æneas* in Latio tribus annis: Cui in Regnum ſucceſſit *Aſcanius*, ſi *Dionyſio* B *Halicarnaſſenſi* Lib. I. aliiſque Auctoribus Græcis & Latinis, & inter alios *Varroni*, & *Tito Livio* Lib. I. ac Latinorum Poëtarum Principi hac in re credendum ſit. Verùm longè probabilius eſt *Æneam* nuſquam in Italiam veniſſe. Primò, refragatur *Homerus*, apud quem *Neptunus* prædicit fore ut *Æneas* regnaturus ſit ſuper Trojanos, & poſt ipſum ejus poſteri, extinctâ *Priami* poſteritate. Id animadvertit *Strabo* Libro XIII. p. 608. Eorum enim opinione recenſitâ, qui *Æneam* veniſſe in Latium, ibique monitu Oraculi conſediſſe aſſerunt, ait: *Homerus neque his adſtipulari videtur, neque iis quæ de Scepſis Auctoribus dicta ſunt.* C *Innuit enim Æneam manſiſſe in Troja, inque Regnum ſucceſſiſſe, & id per ſucceſſionem ad filiorum filios propagaſſe: Cùm ſtirps Priami eſſet abolita.*

Nunc etenim Priami Stirpem Saturnius odit:
Fortis at Æneas in Troës Sceptra tenebit,
Et nati natorum & qui naſcentur ab illis.

Hoc pacto ne Scamandrii quidem ſucceſſio ſervabitur. Multò magis hæc diſcrepans ab iis, qui uſque in Italiam vagatum eum dicunt, & ibi vitam cum morte commutaſſe. Obſervat ibidem *Strabo*, quoſ- D dam Homericos Verſus interpolaſſe, & pro his verbis Αἰνείω βίη Τρώεσσιν ἀνάξει legere: Αἰνείω γένος πάντεσσιν ἀνάξει.

At genus Æneæ cunctis dominabitur oris,
Et nati natorum.

Ut ad Romanos id referant. Secundò, *Agathocles Cyzienſis*, à *Feſto* laudatus in voce *Roma*, mentionem facit plurimorum Auctorum aſſerentium, *Æneam eſſe ſepultum in Urbe Berecincia, proximè flumen Nolon* (ſeu *Gallum*; ut alii legunt) E non longè à Troja. Tertiò, plurima loca illius regionis ab *Aſcanio* filio *Æneæ* nomen habent, velut *Lacus Aſcanius*, & fluvius ejuſdem nominis, & regio quædam parva, item Inſula, quæ utraque dicta eſt *Aſcania*. Item Urbs de qua *Stephanus Geographus* poſt *Nicolaum Damaſcenum* ſcribit: *Aſcania Urbs Troadis, condita per Aſcanium Æneæ filium*. Et *Pomponius Mela* dicit, *Antandrum* urbem ita nominatam fuiſſe, quòd *Aſcanius*, qui ibi regnavit, captus à Pelaſgis eam dederit in ſolutionem ſuæ captivitatis. Quartò, F ſi quando veniſſet *Æneas* in Italiam, commendaſſet plurimùm cultum *Veneris*, quâ matre gloriabatur: Sed illius nullum eſt in Roma veteri veſtigium, *ne ſub Regibus quidem*, teſtibus *Cincio* & *Varrone* apud *Macrobium* Lib. I. *Saturnalium*, cap. XII. Poſt *Venerem* inter præcipuos Trojanorum Deos *Apollo* colebatur; de quo *Ovidius* Lib. I. *Triſtium*:

Mulciber in Trojam, pro Troja ſtabat Apollo.

Pergami habebat Templum, hoc eſt, in Arce Civitatis, ubi *Homerus* fingit quòd *Apollo* abſconderit *Æneam*, curatique fecerit per *Latonam*

nam Matrem ſuam, & *Dianam* ſororem, vulnera quæ acceperat in certamine cum *Diomede*; improbabile itaque eſt quòd *Æneas* cultum *Apollinis* non inſtituiſſet, aut aliquod in ejus honorem Monumentum in Italia non erexiſſet, ſi aliquando in eam regionem veniſſet. At Romanos nullam *Apollinis* habuiſſe notitiam *Numæ* temporibus, conſtat ex *Arnobio* Lib. II. *Non doctorum literis continetur*, inquit, *Apollinis nomen Pompiliana indigitamenta neſcire?* Inter Numina Trojana colebantur etiam *Rhea* ſive *Cybele* Mater Deorum, quam *Teucrum* ex Inſula Creta deportaſſe in Phrygiam ait *Anchiſes* apud *Virgilium* Lib. III. *Æneidos*. Si ergo *Æneas* venerit in Italiam, cur ibi hujus Deæ cultum non inſtituit? Quomodo Roma nihil de ea audivit uſque ad annum quingenteſimum quinquageſimum poſtquam condita eſt? Tunc enim primùm Oraculi monitu ex Peſſinunte Phrygiæ oppido Romam advecta eſt, permittente Rege *Attalo*, & in ejus honorem celebrata *Megalenſia*, quia Dea ipſa Μεγάλη Θεὸς *Dea Magna* vocabatur, ut referunt *Titus Livius* Lib. XXIX. *Valerius Maximus* Lib. VIII. cap. XV. *Cornelius Nepos*, & *Solinus* cap. VII. Quintò, Deos Penates Trojæ, id eſt, Numinum imagines, & *Palladium*, id eſt ſimulachrum Palladis, mediis ex ignibus rapuiſſe *Æneam*, & ſacum in Italiam advexiſſe canit *Virgilius*. At id falſum eſſe probat *Varronis* teſtimonium, aſſerentis, Romanos per annos centum ſeptuaginta Deos adoraſſe abſque ulla Imagine. Locum *Varronis* profert *S. Auguſtinus* Lib. IV. *De Civitate Dei*, cap. XXXI. Idem refert *Plutarchus in Vita Numæ*, ita ſcribens: *Prohibuit Romanis facere Imagines Deorum formâ humanâ vel beſtiarum, priſciſque temporibus apud eos nulla fuit imago Dei, neque ficta, neque picta. Sed primis centum ſeptuaginta annis Templa ædificabant & Sacraria ſine ulla imagine in eis, ut qui putarent res meliores non eſſe repræſentandas per deteriores, neque poſſe Deum aliter quàm mente concipi.* Idem refert *Clemens Alexandrinus* Lib. I. *Stromatum*. Denique lingua Latina plurima vocabula mutuata eſt ab omnibus Populis quibuſcum Latini habuere commercium, ut Græcis, Siculis, Tuſcis, Sabinis, quin & ipſis Phœnicibus, Galliſque: At quod acceperit aliqua à Phrygibus antiquis, non poteſt oſtendi, ut prolixè probat *Bochartus* recenſione eorum quæ ſuperſunt de lingua Phrygia, Diſſertatione ſingulari *De Adventu Æneæ in Italiam*. Hunc adventum ſecundùm Romanorum Hiſtoricorum & Poëtarum fidem verum credidit *S. Auguſtinus* Lib. XVIII. *De Civitate Dei* cap. XIX. & ad *Labdonis* Judicis tempora retulit.

Melanthus Rex Athenienſium.

XXIV. *Samſonis* temporibus Athenis regnabat *Melanthus*. Athenienſes certabant cum Bœotis de *Celænis* in confinio. Convenit tandem inter eos, ut Athenienſes duello rem tranſigerent. Bœotorum Dux erat *Xanthius*: Athenienſium Rex decimus-quintus *Thymates*, qui duellum detrectans, Regno abdicatus eſt. Subſtitutus in ejus locum *Melanthus*, qui cùm deſcendiſſet ad pugnam, ut primùm cominùs ſtetit: *Iniquè* (inquit) *Xanthe, & contra pactum facis: Adversùs ſolum enim cum altero profeſſiſti.* Cùmque admiratus ille, quiſnam ſe comitaretur, reſpexiſſet, averſum uno ictu confecit. Ita refert *Frontinus* Lib. II. *Strategematum*, cap. V. Athenienſes deceptionis ſtratagemate victores Feſtum annuum inſtituerunt, quod vocatur Ἀπατούρια, *Feſtum deceptionis*, ut referunt *Polienus* Lib. I. *Strategematum*, *Herodotus* Lib. I. cap. CXLVII. & *Suidas*.

Feſtum Deceptionis.

Codri Athenienſium Regis pro patria devotio.

XXV. *Heli* Iſraëlitas judicante, antequam Regem haberent, *Codrus* Athenienſium Rex pro patria ſe devovit. Rem ita narrat *Velleius Paterculus* Lib. I. *Cùm reſpondiſſet Pythius: Quorum Dux ab hoſte eſſet occiſus, eos futuros ſuperiores: Codrus depoſitâ veſte Regiâ paſtoralem cultum induit: immixtuſque caſtris hoſtium, de induſtria rixam ciens, imprudenter interemptus eſt. Codrum cum morte æterna gloria, Athenienſes ſecuta victoria eſt. Quis eum non miretur, qui iis artibus mortem quæſierit, quibus ab ignavis vita quæri ſolet?* Hunc Athenienſes tanquam Deum Sacrificiorum honore coluerunt, ut obſervat *S. Auguſtinus* Lib. XVIII. *De Civitate Dei*, cap. XIX. Regnante Athenienſibus *Aphidante*, editum erat hoc *Dodonæi Jovis* Oraculum:

Ara tibi Eumenidum fumans, & Curia Martis
Sint curæ. Huc bello domiti, nam fortè Lacones
Suppliciter triſtes venient. Ne conſice ferro,
Nec viola. Supplex ſacer eſt, & crimine purus.

Oraculum prædixit Lacedemonios fore ſupplices. Juſſit ut ſupplices ſacroſancti haberentur. Hæc Græcis in memoriam venerunt, cùm Peloponneſii ſub Codro Athenas adorti eſſent. Tunc quidem reliquæ Peloponneſiorum copiæ, auditâ *Codri* morte (Neque enim juxta Oraculum Delphicum ſpes ulla victoriæ erat reliqua) ex Attica retroceſſerunt. Quidam verò Lacedemoniorum, qui intra Mœnia eâ nocte delituerant, manè ubi ſe à ſuis deſtitutos, ab Athenienſibus imperitos intelligerent, in Areopagum ſe receperunt, ad Aras Dearum *Eumenidum*: & tunc quidem Athenienſes illis ſupplicibus impunè diſcedendi veniam conceſſerunt. Ita refert *Pauſanias* Lib. VII. Apud Græcos vix occurrit vetuſtius Aſylorum exemplum. Deſitis in *Codro* Regibus, Archontes Perpetui Athenis creati ſunt; quorum primus *Medon* annis viginti Rempublicam moderatus eſt; ut teſtatur *Euſebius* in Chronico. Legatur & *Pauſanias* in *Achaicis*.

Aræ Dearum Eumenidum antiquiſſimū Græciæ Aſyla.

Fabulæ Judicum Iſraëlitarum temporibus natæ.

XXVI. Judicum Iſraëlitarum temporibus plurimæ fabulæ natæ ſunt, de quibus *S. Auguſtinus* Lib. XVIII. *De Civitate Dei*, cap. XIII. *His*, inquit, *temporibus fabulæ fictæ ſunt, de Triptolemo, quòd jubente Cerere, anguibus portatus alitibus, indigentibus terris frumenta volando contulerit: De Minotauro, quòd beſtia fuerit incluſa Labyrintho, quò cùm intraſſent homines, inextricabili errore, inde exire non poterant: De Centauris, quòd equorum hominumque fuerit natura conjuncta: De Cerbero, quòd ſit triceps inferorum canis: De Phryxo & Helle ejus ſorore, quòd vecti ariete volaverint: De Gorgone, quòd fuerit crinita ſerpentibus, & aſpicientes convertebat in lapides: De Bellerophonte, quòd equo pennis volante ſit vectus, qui equus Pegaſus dictus eſt: De Amphione, quòd citharæ ſuavitate homines mulſerit & attraxerit: De fabro Dedalo, & ejus filio Icaro, quòd ſibi coaptatis pennis volaverint: De Oedipo, quòd monſtrum quoddam, quæ Sphinga dicebatur, humanâ facie quadrupedem, ſolutâ quæ ab illa proponi ſolebat velut inſolubili quæſtione, ſuo præcipitio perire compulerit: De Antæo, quem necavit Hercules, quòd filius terræ fuerit, propter quod cadens in terram fortior ſoleret aſſurgere: & ſi quæ fortè alia prætermiſi. Hæ fabulæ ad Bellum uſque Trojanum, ubi ſecundum Librum Marcus Varro de Populi Romani gente finivit, ex occaſione Hiſtoriarum, quæ res veraciter geſtas continent, ita ſunt ingeniis hominum fictæ, ut non ſint opprobriis Numinum affixa. Porro autem quicunque finxerunt à Jove ad ſtuprum raptum pulcherrimum puerum Ganymedem, quod nefas Rex Tantalus fecit, &*

Jovi,

Jovi fabula tribuit: vel Danaës per imbrem aureum appetiſſe concubitum, ubi intelligitur pudicitia muliebris auro fuiſſe corrupta; quæ illis temporibus vel facta, vel ficta ſunt, aut facta ab aliis, & ficta de Jove, dici non poteſt quantum mali de hominum præſumſerint cordibus, quod poſſent iſta patienter ferre mendacia, quæ tamen etiam libenter amplexi ſunt: Qui utique quantò devotiùs Jovem colunt, tantò eos, qui hæc de illo dicere auſi ſunt, ſeveriùs punire debuerunt. Nunc verò, non ſolum eis qui iſta finxerunt, irati non ſunt: ſed ut talia figmenta etiam in Theatris agerent, ipſos Deos potiùs iratos habere timuerunt. His temporibus Latona peperit Apollinem, non illum cujus Oracula ſolere conſuli loquebamur, ſed illum, quem cum Hercule ferunt Admeti Regis armenta paviſſe: qui tamen ſic eſt Deus creditus, ut plurimi ac penè omnes unum eundemque Apollinem fuiſſe opinentur. Tunc & Liber Pater bellavit in India, qui multas habuit in Exercitu feminas, quæ Bacchæ appellatæ ſunt, non tam virtute nobiles, quàm furore. Aliqui ſanè & victum ſcribunt iſtum Liberum, & vinctum; nonnulli & occiſum in pugna à Perſeo, nec ubi fuerit ſepultus tacent: & tamen ejus velut Dei nomine per immundos dæmones Bacchanalia ſacra, vel potius ſacrilegia ſunt inſtituta; De quorum rabioſa turpitudine poſt tam multos annos ſic Senatus erubuit, ut in Urbe Roma eſſe prohiberet. Per ea tempora Perſeus, & uxor ejus Andromeda, poſteaquam ſunt mortui, ſic eos in Cœlum receptos eſſe crediderunt, ut imagines eorum ſtellis deſignare, eorumque appellare nominibus non erubeſcerent, non timerent.

Subjungit *S. Auguſtinus* cap. xiv. *Per idem temporis intervallum extiterunt Poetæ, qui etiam Theologi dicerentur, quoniam de Diis carmina faciebant; Sed talibus Diis, qui licet magni homines, tamen homines fuerunt; aut Mundi hujus, quem verus Deus fecit, elementa ſunt; aut in Principatibus & Poteſtatibus pro voluntate Creatoris, & ſuis meritis ordinati; & ſi quid de uno vero Deo inter multa vana & falſa cecinerunt, colendo cum illo alios, qui Dii non ſunt, eiſque exhibendo famulatum, qui uni tantùm debetur Deo, non ei utique ritè ſervierunt, nec à fabuloſo Deorum ſuorum dedecore etiam ipſi ſe abſtinere potuerunt, Orpheus, Muſæus, Linus. Verùm iſti Theologi Deos coluerunt, non pro Diis culti ſunt: Quamvis Orpheum, neſcio quomodo Infernis Sacris, vel potius ſacrilegiis præficere ſoleat Civitas Impiorum. Uxor autem Regis Athamantis, quæ vocabatur Ino, & ejus filius Melicertes, præcipitio ſpontaneo in Mari perierunt, & opinione hominum in Deos relati ſunt: Sicut alii homines eorum temporum Caſtor & Pollux. Illam ſanè Melicertis Matrem Leucotheam Græci, Matutam Latini vocaverunt: Utrique tamen putantes Deam.*

Capite xv. Primum Laurentum in Italia Regem *Picum Saturni* filium *Debbora* temporibus fuiſſe refert. *De hujus Pici patre Saturno*, inquit, *viderint quid ſentiant talium Deorum Cultores; qui negant hominem fuiſſe: De quo & alii ſcripſerunt, quòd ante Picum filium ſuum in Italia ipſe regnaverit; & Virgilius notioribus literis Æneid.* 8. *dicit:*

Is genus indocile, ac diſperſum montibus altis,
Compoſuit, Legeſque dedit, Latiumque vocari
Maluit; his quoniam latuiſſet tutus in oris.
Aureaque, ut perhibent, illo ſub Rege fuere
Sæcula.

Sed hæc Poëtica opinentur eſſe figmenta, & Pici patrem Stercen potiùs fuiſſe aſſeverent, à quo peritiſſimo agricola inventum ferunt, ut fimo animalium agri fœcundarentur, quod ab ejus nomine ſtercus eſt dictum: Hunc quidam Stercutium vocatum ferunt. Qualibet autem ex cauſſa eum Saturnum appellare voluerint, certè tamen hunc Stercen ſive Stercutium meritò Agriculturæ fecerunt Deum. Picum quoque ſimiliter ejus filium in eorum Deorum numerum receperunt, quem præclarum augurem & belligeratorem fuiſſe aſſerunt. Picus Faunum genuit, Laurentum Regem ſecundum: Etiam iſte Deus illis vel eſt, vel fuit. Hos ante Trojanum Bellum divinos honores mortuis hominibus detulerunt.

Capite. xvi. loquens de temporibus Trojanum Excidium proximè ſecutis, ait: Græcos victores Trojam derelinquentes, & ad propria remeantes, diverſis & horrendis cladibus dilaceratos atque contritos eſſe; & tamen ex eis Deorum ſuorum numerum Gentiles auxiſſe. *Nam & Diomedem fecerunt Deum, quem pœnâ divinitus irrogatâ perhibent ad ſuos non revertiſſe; ejuſque Socios in volucres fuiſſe converſos, non fabuloſo Poëticoque mendacio, ſed hiſtoricâ atteſtatione confirmant: Quibus nec Deus, ut putant, factus, humanam revocare naturam vel ipſe potuit, vel certè à Jove ſuo Rege tanquam Cœlicola novitius impetravit. Quin etiam Templum ejus eſſe aiunt in Inſula Diomedæa, non longè à Monte Gargano, qui eſt in Apulia: & hoc Templum circumvolare atque incolere has alites tam mirabili obſequio, ut roſtrum aquâ impleant & adſpergant: & eò ſi Græci venerint, vel Græcorum ſtirpe progeniti, non ſolùm quietas eſſe, verùm & inſuper adulare; ſi autem alienigenas viderint, ſubvolare ad capita, tamque gravibus ictibus, ut etiam perimant, vulnerare.*

XXVII. *Davide* Judæis Regnante, Damaſci & Syriæ Regnum tenebat *Adadus*, teſte *Nicolao Damaſceno*; cujus præclarum de Regibus Syriæ fragmentum ex Libro iv. Hiſtoriarum, deſcripſit *Joſephus* Libro vii. *Antiquitatum* cap. vi. Sic autem habet: *Longo deinde poſt tempore, indigenarum quidam nomine Adadus, cæteris potentior, Damaſci, & reliquæ Syriæ præter Phœnicem Regnum obtinuit. Hic bello inter eum & Davidem Judæorum Regem exorto, crebris præliis cum eo conflictatus, in poſtremo, quo apud Euphratem victus eſt, multis editis facinoribus Regem ſe, & virium & animi robore præſtantiſſimum declaravit. Illo defuncto, poſteri ejus ad decimam uſque generationem Regnum obtinuerunt, quiſque à ſuo patre cum Imperio nomen accipiens, quemadmodum apud Ægyptios Ptolomæi. Ex his potentiſſimus, ordine tertius, inſtaurato bello abolere volens ignominiam Avi temporibus acceptam, expeditione contra Judæos facta Samariam vaſtavit.* Syriæ Reges nomen *Adad* à Sole mutuati ſunt, *Macrobio* teſte, Lib. i. *Saturnalium* cap. xxiii. *Aſſyrii*, inquit, *Deo Soli, (quem ſummum maximumque venerantur) Adad nomen dederunt. Ejus nominis interpretatio ſignificat, Unus.* Philoni Byblio ex Phœnicia *Sanchuniatonis* Theologiâ *Adadus* dicitur *Rex Deorum*: Apud *Euſebium* Lib. i. *Præparationis Evangelicæ.* Rex autem hic Damaſci & reliquæ Syriæ, à *Davide* ad Euphratem victus, idem eſt qui in ſacris literis cognominatus eſt *Adarezer filius Rohob Rex Soba.* (ii. Regum viii. 3.)

Syriæ Reges, Adad Davidi coævus.

XXVIII. Ad extrema *Davidis* tempora, facta eſt *Jonica Migratio*, cùm magna vis Græcæ Juventutis in Aſiam ſe effudit Duce *Jone*, & maritimæ regionis nobiliſſimam partem occupavit, quæ inde *Jonica* appellata eſt. Hac in regione duodecim condidere civitates. *Miletus* prima ipſorum civitas ad Meridiem vergens. Poſt hanc *Myus* & *Priene*: Hæ in Caria ſitæ, eadem linguâ

Jonica Migratio.

guâ utebantur. Ille verò in Lydia, *Epheſus*, *Colophon*, *Lebedus*, *Teos*, *Clazomena*, *Phocea*; quæ cum jam dictis civitatibus, quantùm ad linguam attinet, non conveniebant, inter ſe tamen eadem ſonabant linguâ. Reliquæ ſunt tres Civitates Jonicæ, quarum duæ inſulas habitant, *Samum* videlicet & *Chium*; tertia in continenti ſita, *Erythra*. Ex his Chii & Erythræi eandem ſermonis proprietatem ſibi vindicabant; Samii verò ab his diſcrepantes, propriam quandam loquendi formam receperunt. Cæterùm duodecim iſtæ civitates nomine Jonum gloriabantur, & cùm ſemel nomen ſibi *Panionis* indidiſſent, fanum quoque de ſuo nomine conſtruxerunt *Panionium*. Cujus nullos participes facere, in animum ſibi induxere: Nec erant qui magnopere poſtularent ejuſdem participes fieri, exceptis tantùm Smyrnæis. Porro *Panionium* locus erat Mycales ſacer, ad Septemtrionem vergens, ab univerſis Jonibus *Neptuno Heliconio* dicatus. Mycale autem Promontorium eſt in continenti ſitum: Quòd, quà Zephiro vento expoſitum eſt, ad Samum pertinet. Ad hunc Montem collecti univerſi Jones Sacrificium celebrabant, quod *Paniónia* vocarunt. Ita *Herodotus* Lib. I. cap. CXLII. & CXLVIII. Migrationis hujus Jonicæ meminerunt *Strabo* Lib. XIV. *Ælianus* Lib. VIII. *Pauſanias* in Achaicis, *Plutarchus* in Homero, *Velleius Paterculus* Lib. I. *Euſebius* in Chronico, & *Clement Alexandrinus* Lib. I. *Stromatum*.

Migratio Æolica.

XXXIX. *Migratio Æolica* quatuor ætatibus Jonicam anteceſſit, teſte *Strabone* Lib. XIII. *Penthilus Oreſtis* filius progreſſus eſt in Thraciam annis ſexaginta poſt Excidium Trojæ, ſub adventum Heraclidarum in Peloponeſum. Inde Leſbum occupavit. Eodem tempore quo *Penthilus*, etiam *Cleva* & *Malaus*, *Agamemnonis* ſtirpe progeniti, copias compararunt; & cùm multum temporis apud *ſpicer* Locridis Montem traxiſſent, in Aſiam trajecerunt, & Cumam condiderunt, quæ ab eo Monte *ſpicere* nominatur. *Echelatus Penthili* filius coloniam duxit in Cyzicenam, circa Daſchilium: *Grais* uſque ad Granicum fluvium progreſſus eſt. *Graidi Echelati* filio, *Penthili* nepoti *Oreſtis* pronepoti, coloniam ducenti, Lacedemonii auxilio fuerunt, regnante *Agide*. Hic regionem inter Joniam & Myſos (quæ Æolis vocatur) occupavit; cùm ejus avus *Penthilus* multò antè Leſbum Inſulam cepiſſet. Ita referunt *Strabo* Libro VIII. & *Pauſanias* Lib. III. Migrationis hujus epocham ita ſtatuit *Herodotus* in Vita Homeri: *Poſt Expeditionem contra Trojam, quam fecerunt Agamemnon & Menelaus, annis* CXXX. *Leſbus oppidatim habitari cœpit; antea Urbem non habuit. Poſt Leſbum habitatam, annis* XX. *Cuma, quæ Æolica & Phrycotis vocata, habitata fuit. Poſt Cumam annis* XVIII. *Smyrna à Cumanis condita eſt. Atque eo tempore natus eſt Homerus.* Quod *Homerum* ſpectat, longè recentior eſt quam exiſtimaverit *Herodotus*: Sed de hoc aliàs. Cæterùm Expeditio Æolica etſi longè ante Jonicam cœpta ſit, poſt ipſam tamen omnino perfecta eſt; ut ex *Velleio Paterculo* colligitur. Æolicarum Civitatum præſtantiſſima eſt Cuma. Cæteras recenſet *Herodotus* Lib. I. cap. CXLIX. CL. & CLI.

IN

IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM

VETERIS TESTAMENTI, QUARTÆ MUNDI ÆTATIS, DISSERTATIONES SELECTÆ.

DISSERTATIO I.

De Exitu Iſraëlitarum ex Ægypto.

ARTICULUS PRIMUS.

De ſpoliis Ægyptiorum ab Iſraëlitica Gente ex Ægypto migrante ablatis.

PROPOSITIO UNICA.

Hebræi ſpoliis Ægyptiorum abſque furti crimine ditati, ex Ægypto egreſſi ſunt.

PROBATUR: Qui Dei conceſſione Ægyptiorum opes abſtulerunt, furti rei non fuere: cùm Deus ſit ſupremus rerum omnium Dominus; nec furtum dici debeat ablatio rei alienæ Domino permittente ac donante: Atqui Iſraëlitæ ſpolia Ægyptiorum Deo concedente, imò & jubente abſtulerunt: Itoque furti rei non fuere.

Probatur Minor ex Dei verbis ad *Moyſem* Exodi xi. 2. *Dices ergo omni plebi, ut poſtulet vir ab amico ſuo, & mulier à vicina ſua vaſa argentea, & aurea. Dabit autem Dominus Populo ſuo gratiam coram Ægyptiis.* Et cap. xii. 35. *Feceruntque filii Iſraël ſicut præceperat Moyſes: & petierunt ab Ægyptiis vaſa argentea & aurea, veſtemque plurimam. Dominus autem dedit gratiam*

A *Populo coram Ægyptiis ut commodarent eis, & ſpoliaverunt Ægyptios.* Idem confirmatur ex Libro Sapientiæ cap. x. 17. 18. 19. *Et reddidit juſtis mercedem laborum ſuorum, & deduxit illos in via mirabili, & fuit illis in velamento diei, & in luce ſtellarum per noctem, & tranſtulit illos per Mare Rubrum, & tranſvexit illos per aquam nimiam. Inimicos autem illorum demerſit in Mare... Ideo Juſti tulerunt ſpolia impiorum.*

Probatur ſecundò ex *S. Irenæo* Lib. iv. *Adverſus Hæreſes*, cap xlix. *Qui verò*, inquit, *exprobrant & imputant, quòd profecturus Populus juſſu Dei vaſcula omnis generis & veſtimenta acceperit ab* B *Ægyptiis, & ſic abierit, ex quibus Tabernaculum factum eſt in eremo, ignorantes juſtificationes Dei & juſtificationes ejus, ſemetipſos arguunt, ſicut & Preſbyter dicebat.* Et infra: *Ægyptii Populi erant debitores non ſolùm rerum, ſed & vitæ ſuæ, propter Patriarcha Joſeph præcedentem benignitatem.... Adhuc Populus peſſimam ſervitutem ſerviebat Ægyptiis, quemadmodum Scriptura ait. Et cum vi poteſtatem exercebant Ægyptii in filios Iſraël, & in odium eis adducebant vitam in operibus duris luto & latere, & omnibus operibus quæ fiebant in campis per omnia opera quibus eos*

deprimebant cum vi. Et ædificaverunt ei civitates munitas, multùm laborantes, & augentes eorum ſubſtantias annis multis, & per omnem modum ſervitutis, cùm illi non ſolùm ingrati eſſent adverſùs eos, verùm & univerſos eos perdere vellent. Quid igitur injuſtè geſtum eſt, ſi ex multis pauca ſumpſerunt, & qui potuerunt multas ſubſtantias ſuas habere, ſi non ſerviſſent eis, & divites abire, pauciſſimam mercedem pro magna ſervitute accipientes, inopes abierant? Quemadmodum ſi quis liber abductus ab aliquo per vim, & ſerviens ei annis multis, & augens ſubſtantiam ejus, poſt inde aliquod adminiculum conſecutus, patitur quidem modica quædam ejus habere, revera autem ex multis laboribus ſuis, & ex acquiſitione magna pauca percipiens diſcedat, & ex hoc ab aliquo imputetur ei, quaſi non rectè fecerit: Ipſe magis injuſtus Judex apparebit ei, qui per vim in ſervitium fuerit deductus. Si ergo ſunt hujuſmodi qui imputant Populo pauca de multis laboribus accipienti ſibi; & ipſis non imputant, qui nullam gratiam ex merito parentum debitam reddiderunt, imò & in graviſſimam ſervitutem redigentes, maximam ab eis conſecuti ſunt utilitatem: & illos quidem non ſignatum aurum & argentum in paucis vaſculis, de ſuis laboribus accipientes, injuſtè feciſſe dicunt: ſemetipſos autem ex alienis laboribus inſigne aurum, & argentum, & æramentum cum inſcriptione & imagine Cæſaris in zonis ſuis ferentes, juſtè ſe facere dicunt.

Probatur tertiò ex *Tertulliano* Lib. II. *contra Marcionem*, cap. XX. *Sed & per iſtas caligines,* inquit, *ſequemur nequitiam, & in lucem extrahemus ingenia tenebrarum, objicientia Creatori vel maximè fraudem illam & rapinam auri & argenti, mandatam ab illo Hebræis in Ægyptios. Age, infeliciſſime Hæretice, te ipſum expoſtulo arbitrum: Cognoſce in utramque gentem prius, & ita de Auctore præcepti judicabis. Repoſcunt Ægyptii de Hebræis vaſa aurea & argentea. Contra Hebræi mutuas petitiones inſtituunt, allegantes ſibi quoque eorumdem patrûm nomine, ex eodem Scripturæ inſtrumento, mercedes reſtitui oportere illius operariæ ſervitutis, pro laterinis ductis, pro civitatibus & villis ædificatis. Quid judicabis, optimi Dei electe? Hebræos fraudem agnoſcere debere, an Ægyptios compenſationem? Nam & aiunt ita actum per Legatos utrimque; Ægyptiorum quidem repetentium vaſa: Judæorum verò repoſcentium operas ſuas: & tandem vaſis iſtis renuntiaverunt ſibi Ægyptii. Hodie adversùs Marcionitas ampliùs allegant Hebræi, negantes compenſationi ſatis eſſe quantumvis illud auri & argenti, ſi ſexcentorum millium opera per tot annos vel ſingulis nummis diurnis æſtimentur. Quæ autem pars major? Repetentium vaſa, an incolentium villas & Urbes? Querela ergo major Ægyptiorum, an gratia Hebræorum? Ut ſolo injuriarum judicio Hebræi Ægyptios repercuterent, liberi homines in ergaſtulum ſubacti, ut ſolas ſcapulas ſuas Scribæ eorum apud ſubſellia ſua oſtenderent, flagellorum contumelioſâ atrocitate laceratas: Non paucis lancibus & ſcyphis, pauciorum utique divitum ubique, ſed totis & ipſorum facultatibus, & populariùm omnium collationibus ſatisfaciendum Hebræis pronuntiaſſes? Igitur ſi bona Hebræorum cauſa, bona jam & cauſa, id eſt mandatum Creatoris, qui & Ægyptios gratos fecit neſcientes, & ſuum Populum in tempore expeditionis anguſto, aliquo ſolatio tacitæ compoſitionis expunxit. Planè minus exigi juſſit: Hebræis enim etiam filios Ægyptii reſtituere debuerant.*

Probatur quartò ex *S. Auguſtino Quæſtione* XXXIX. *in Exodum*, ubi de hoc Hebræorum facto agens, ait: *Non hinc quiſque ſumendum exemplum*

A *putare debet ad expoliandum iſto modo proximum. Hoc enim Deus juſſit, qui noverat quid quemque pati oporteret: Nec Iſraëlitæ furtum fecerant, ſed Deo jubenti miniſterium præbuerunt. Quemadmodum cùm miniſter Judicis occidit eum quem Judex juſſit occidi, profectò ſi id ſponte faciat, homicida eſt, etiamſi eum occidat, quem ſcit occidi à Judice debuiſſe.* Et Libro XXII. contra *Fauſtum* cap. LXXI. & ſequentibus: *Quid ergo,* inquit, *jam de expoliatis Ægyptiis Fauſtus objicit, neſciens quid loquatur? Quod faciendo Moyſes uſque adeo non peccavit, ut non faciendo peccaret. Deus enim juſſerat,*
B *qui utique novit non ſolùm ſecundùm facta, verùm etiam ſecundùm cor hominis, quid unuſquiſque vel per quem perpeti debeat. Carnalis itaque adhuc ille Populus erat, rerum terrenarum cupiditate occupatus, Ægyptii verò ſacrilegi & iniqui. Nam & auro illo, hoc eſt, Dei creaturâ malè utentes, ad Creatoris injuriam ſuis Idolis ſerviebant: & homines peregrinos labore gratuito injuſtè ac vehementer afflixerant. Digni ergo erant & iſti quibus talia juberentur, & illi qui talia paterentur: & fortè ſecundùm ſuas voluntates & cogitationes Hebræi magis permiſſi facere iſta, quam*
C *juſſi. Sed eis Deus permiſſionem ſuam per famulum ſuum Moyſem innoteſcere voluit, quando mandavit ut diceres. Fieri autem poteſt ut ſint aliæ cauſæ occultiſſimæ, cur hoc illi Populo divinitus dictum ſit, ſed divinis imperiis cedendum obtemperando, non reſiſtendum eſt diſputando. Apoſtolus dixit:* Quis enim cognovit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius ejus fuit? *Sive ergo iſta ſit cauſa* Rom. XI. 14.
quam dixi, ſive alia quælibet in ſecreta & abdita diſpoſitione Dei lateat, cur hoc per Moyſen illi Populo dixerit, ut ab Ægyptiis ſibi commodanda peterent quæ auferrent: Hoc tamen confirmo, nec fruſtra nec iniquè dictum eſt, nec licuiſſe Moyſen
D *aliter quàm Deus dixerat, facere; ut penes Dominum eſſet conſilium jubendi, penes famulum autem obſequium peragendi. Sed Deus (inquis) verus & bonus nullo modo talia juſſiſſe credendus eſt: Imò verò talia rectè non jubet niſi Deus verus & bonus, qui & ſolus novit quid cuique jubendum ſit, & ſolus neminem quidquam incongruum perpeti ſinit. Cæterùm iſta imperita & falſa bonitas cordis humani contradicit & Chriſto, ne Deo bono jubente impii mali aliquid patiantur, cùm dicturus eſt Angelus;* Colligite primùm zizania, & alligate faſciculos ad comburendum. *Qui tamen hoc ipſum importunè facere volentes ſervos prohibuit, dicens:* Ne fortè cùm
E vultis colligere zizania, eradicetis ſimul & triticum: *Ita ſolus Deus verus & bonus novit, quid, quando, quibus, per quos fieri aliquid vel jubeat, vel permittat. Poterat etiam iſta humana, non bonitas, ſed planè vanitas eidem Domino contradicere, cùm deſiderio noxio Dæmones in porcos ire volentes, petenteſque permiſit: Præſertim quia Manichæi non ſolùm porcos, verùm etiam minuta & abjecta animalia hominum animas habere crediderunt. Quâ vanitate improbatâ & abjectâ, illud tamen conſtat, Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Dei unicum Filium,* Matth. XIII. 10.
F *ac per hoc Deum verum & bonum, mortem pecorum alienorum, perniciem qualiumcumque animantium, & grave damnum hominum, deſiderio Dæmonum conceſſiſſe. Quis autem dementiſſimus dixerit, quòd eos ab hominibus non potuiſſet excludere, etiamſi eorum noxiæ voluntati nec porcorum exitium præſtare voluiſſet? Porro ſi Spirituum damnatorum, & igni æterno jam deſtinatorum, quamvis ſæva & iniqua cupiditas à Creatore atque Ordinatore omnium naturarum, occulto quidem, ſed ubique juſtò moderamine, in id quo inclinaverat, relaxata eſt: Quid abſurdum eſt, ſi Ægyptii ab Hebræis, homines iniquè dominantes ab hominibus liberis, quorum etiam*

mercedis

mercedis pro eorum tam duris & injuſtis laboribus fuerant debitores, rebus terrenis, quibus etiam rita ſacrilego in injuriam Creatoris utebantur, privari meruerunt? Quod tamen ſi Moyſes ſua ſponte juſſiſſet, aut hoc Hebræi ſua ſponte feciſſent, profectò peccaſſent: Quamquam illi, non quidem hoc faciendo quod vel juſſerat, vel permiſerat Deus, ſed tamen talia fortaſſe cupiendo peccaverunt. Quod autem hoc facere divinâ diſpenſatione permiſſi ſunt, illius judicio juſto bonoque permiſſi ſunt, qui novit & punire vel coercere improbos, vel erudire ſubjectos; & præcepta validiora dare ſanioribus, & quoſdam medicinales gradus infirmioribus ordinare. Moyſes verò nec cupiditatis arguendus eſt in illis rebus deſideratis, nec contumacia in divinis imperiis quibuſcunque contemptis. Quædam enim facta Lex illa æterna, quæ ordinem naturalem conſervari jubet, perturbari vetat, ita medio quodam loco poſuit hominibus, ut in eis uſurpandis meritò reprehendatur audacia, in exequendis autem obedientia jure laudetur. Tantùm intereſt in ordine naturali, quid à quo agatur, & ſub quo quiſque agat. Abraham ſi filium ſponte immolaret, quid niſi horribilis & inſanus? Deo autem jubente, quid niſi fidelis & devotus apparuit? ..... Quapropter ſi in occidendo filio ſpontaneus motus execrabilis, Deo autem jubente obſecundans famulatus, non ſolùm inculpabilis, verùm etiam laudabilis invenitur. Quid Moyſen, Fauſte, reprehendis, quòd exſpoliarit Ægyptios? Si te irritat velut humana facientis improbitas, divina terreat jubentis auctoritas. An talia fieri volentem etiam ipſum Deum vituperare paratus es? ..... Quamobrem ſi jam tandem intelligis humana duritia, atque in rebus rectis voluntas prava atque perverſa, plurimum intereſſe, utrum aliquid humanâ cupiditate vel temeritate admittatur, an Dei pareatur imperio; qui novit, quid, quando, quibus permittat aut jubeat, quid cuique facere patique conveniat.

Probatur quintò ex *Avito Viennenſi* Lib. v. Poëmatum:

Hebræi Vatum ſtudio, monitiſque ſupernis,
Optima quæque ſacris fingunt, epuliſque requirunt,
Vaſaque ſolemnes quæ poſcunt plurima cultus,
Ornamenta etiam, veſteſque, monilia, gemmas,
Ut reddenda petunt, nec tardus commodat hoſpes.
Ditat & ignorans trepidam manus æmula plebem.
Quæ jam digna tuis pandantur laudibus ora,
Summe Pater, qui tam ſævo ſic uteris hoſte?
Annuit adverſus, largitur munera nolens,
Quæ ſecum dimiſſa ferant: Nec ſolvere tantùm
Sufficit oppreſſos, opibus ditantur euntes;
Theſauroſque novos libertas reddita ſumit.
Inter ferventes inimica in ſede furores
Præditur Dominum fugiens, fallitque videntem;
Præſentem vacuat; ne tam diſcedere pulſos,
Quàm lætos migraſſe putes. Portantur avari
Sic Pharaonis opes: Quem tunc mercede ſolutâ
Servitii credas longum taxaſſe laborem.

Objicies: Aliena bona mutuò accipere, animo nunquam reſtituendi, furtum eſt: Atqui Hebræi bona Ægyptiorum mutuati ſunt animo nunquam reſtituendi. Itaque à crimine furti purgari non poſſunt.

Reſpondeo, diſtinguendo Majorem: Si intentio non reddendi ſit abſoluta, eſto, ſi ſit hypothetica, nego. Namque ſi illi qui mutuò accipit, debita ſint illa ipſa quæ mutuatur, aut longè plura, mutuari poteſt cum propoſito non reddendi, non quidem abſolutè, ſed ex hypotheſi quòd ſibi non fiat ſatis, vel quòd Judex mutuatitia bona ſibi non adjudicet. Porro Iſraelitæ, quicunque juſti erant, ita fuerunt affecti, ut reddidiſſent vaſa & veſtes Ægyptiorum, ſi labores illorum, & longam ſervitutem dignâ mercede compenſaſſent.

Reſpondeo ſecundò, diſtinguendo aliter majorem: Si ſupremus bonorum hujuſmodi Dominus illorum dominium ad eos, qui mutuantur, non tranſtulerit, concedo: Si tranſtulerit, nego. Tunc enim res aliena non aufertur invito Domino: Quia *Domini eſt terra & plenitudo ejus.* Confirmatur iſta Reſponſio ex *S. Thoma Secunda Secundæ*, Quæſtione LXVI. Articulo v. ad 1. *Accipere*, inquit, *rem alienam vel occultè vel manifeſtè, auctoritate Judicis hoc decernentis, non eſt furtum: Quia jam fit ſibi debitum per hoc quòd ſententialiter ſibi eſt adjudicatum. Unde multò minùs furtum fuit, quòd filii Iſraël tulerunt ſpolia Ægyptiorum ex præcepto Domini hoc decernentis, pro afflictionibus quibus Ægyptii eos ſine cauſa afflixerant. Et ideo ſignanter dicitur Sap. 2. Juſti tulerunt ſpolia impiorum.*

Hanc doctrinam ex *S. Auguſtino* hauſerat *S. Thomas:* Qui non ſolùm locis ſupra laudatis, ſed & Lib. II. *De Doctrina Chriſtiana*, cap. XL. docet Judæos Ægyptiorum ſpolia in uſum ſibi vindicaſſe tanquam ab injuſtis poſſeſſoribus, non auctoritate quidem propriâ, ſed præcepto Dei, & cujus rei figura fuerit hujuſmodi ſpoliatio in Eccleſia Chriſti, diſertè explicat *Philoſophi*, inquit, *ſi qua fortè vera & fidei noſtræ accommodata dixerunt, non ſolùm formidanda non ſunt, ſed ab eis etiam tanquam injuſtis poſſeſſoribus in uſum noſtram vindicanda. Sicut enim Ægyptii non ſolùm Idola habebant & onera gravia, quæ Populus Iſraël deteſtaretur & fugeret, ſed etiam vaſa atque ornamenta de auro & argento, & veſtem, quæ ille Populus exiens de Ægypto ſibi potiùs tanquam ad uſum meliorem clanculò vindicavit, non auctoritate propriâ, ſed præcepto Dei, ipſis Ægyptiis neſcienter commodantibus ea, quibus non bene utebantur: Sic doctrinæ omnes Gentilium non ſolùm ſimulata & ſuperſtitioſa figmenta, graveſque ſarcinas ſupervacanei laboris habent, quæ unuſquiſque noſtrûm duce Chriſto de ſocietate Gentilium exiens, debet abominari atque evitare; ſed etiam liberales diſciplinas uſui veritatis aptiores, & quædam morum præcepta utiliſſima continent, deque ipſo uno Deo colendo nonnulla vera inveniuntur apud eos, quod eorum tanquam aurum & argentum, quod non ipſi inſtituerunt, ſed de quibuſdam quaſi metallis divinæ providentiæ, quæ ubique infuſa eſt, eruerunt, & quo perversè atque injurioſè ad obſequia Dæmonum abutuntur, cùm ab eorum miſera ſocietate ſe ſe animo ſeparat, debet ab eis auferre Chriſtianus ad uſum juſtum prædicandi Evangelii. Veſtem quoque illorum, id eſt, hominum quidem inſtituta, ſed tamen accommodata humanæ ſocietati, quâ in hac vita carere non poſſumus, accipere atque habere licuerit in uſum convertenda Chriſtianum. Nam quid aliud fecerunt multi boni fideles noſtri? Nonne aſpicimus quanto auro & argento & veſte ſuffarcinatus exierit de Ægypto Cyprianus Doctor ſuaviſſimus & Martyr beatiſſimus, quanto Lactantius, quanto Victorinus, Optatus, Hilarius, ut de vivis taceam: quanto innumerabiles Græci? Quod prior ipſe fideliſſimus Dei famulus Moyſes fecerat, de quo ſcriptum eſt, quòd Eruditus fuerat omni Sapientiâ Ægyptiorum. Quibus omnibus viris ſuperſtitioſa Gentium conſuetudo, &*

maximè illis temporibus, cùm Chriſti recutiens jugum Chriſtianos perſequebatur, diſciplinas quas utiles habebat nunquam commodaret, ſi eas in uſum colendi animi Dei, quo vanus Idolorum cultus exſcinderetur, converſum iri ſuſpicaretur: Sed dederunt aurum & argentum, & veſtem ſuam exeunti Populo Dei de Ægypto, neſcientes quemadmodum illa qua dabant, in Chriſti obſequium cederent. Illud enim in Exodo factum ſine dubio figuratum eſt ut hoc præſignaret. Quod ſine præjudicio alterius, aut paris, aut melioris intelligentiæ dixerim.

ARTICULUS II.

De Admirabili Tranſitu Maris Rubri.

HEbræi plerique, quibus ſuffragatur *Toſtatus* Abulenſis Epiſcopus, contendunt Iſraëlitas duce *Moyſe* non totum Mare Rubrum tranſmiſiſſe, ſed ducto intra illud longo circuitu, ſeu ſemicirculo, demum ad littus, unde progreſſi fuerant, rediiſſe. Gentiles, aliique homines impii, tranſitum Maris Rubri miraculo tribuendum eſſe negant, ſed Moſis providentiæ ac peritiæ, qui fluxus & refluxus tempus obſervaverit, illum adſcribunt. Utrumque errorem ſequentibus Propoſitionibus refellemus.

PROPOSITIO I.

Circuitum dumtaxat in Mari Rubro feciſſe Hebræos, non ab uno littore ad oppoſitum littus tranſmiſiſſe, improbabile recentiorum hominum figmentum eſt.

PRobatur primò ex Scriptura Sacra, Numerorum xxxiii. 8. *Profectique de Phihahiroth, tranſierunt per medium Mare in ſolitudinem.* Quæ verba directè petunt Hebræorum ſententiam, qui nolunt eos tranſiiſſe Mare, imò ne adiiſſe quidem medium Mare, ſed circuiviſſe neſcio quam rupem per Mare aliquanto intervallo protenſam, quod non eſt tranſire, ſed circuire. Quod ſi *Moyſes* ſignificare tantùm voluiſſet, uſus utique eſſet hoc loco nomine circuitûs, non minùs quàm Deuteronomii ii. 1. 2. *Venimus in ſolitudinem, quæ ducit ad Mare Rubrum; & circuivimus Montem Seir longo tempore. Dixitque Dominus ad me: Sufficit vobis circuire Montem iſtum.*

Confirmatur ex aliis Scripturæ locis, Sapientiæ x. 18. *Tranſtulit illos per Mare Rubrum, & tranſvexit illos per aquam nimiam.* Et Judith v. 12. *Fugientibus his Deus cæli Mare aperuit, ita ut hinc inde aqua quaſi murus ſolidarentur, & iſti pede ſicco fundum Maris perambulando tranſirent.*

Probatur ſecundò ex *Joſepho* Lib. ii. *Antiquitatum* cap. viii. *Jamque*, inquit, *in adverſum littus evaſerant Hebræi, hoſtibus à tergo relictis, &c.*

Probatur tertiò ex *Philone* Lib. iii. De Vita Moyſis: *Tempeſtas procelloſa*, inquit, *in littus adverſum ejecit enectorum Ægyptiorum cumulos; quò magis ſervati Hebræi ſuam à Deo ſalutem agnoſcerent, non ſolùm evadendo pericula, verùm etiam ſpectando hoſtes deletos ope divina ſine humanis viribus.*

Probatur quartò ex *S. Gregorio Nyſſeno* Libro De Vita Moyſis: *Tunc*, inquit, *res accidit, quæ*

A *præ cæteris omnibus fidem excedit: ſummus ille vir divinitus monitus ad littus deſcendit, Mareque Rubrum virgâ percuſſit, & ſubitò ut in vitro factâ ſciſſurâ, facilè ex altera parte in alteram pervenit: Sic illa Moſaica virga in oppoſitam uſque ripam, hinc atque hinc cedentibus aquis ſciſſura pervenit. Itaque facto per medium Pelagus itinere, unà cum univerſo Populo ſiccis pedibus profundam Maris abyſſum permenſus eſt, nec extimuit repentè ſtructa illa ex fluctibus mœnia, cùm utraque ex parte undæ aquarum quaſi muri conſiſterent.* Et paulo poſt: *Hebræi appoſitum littus incolumes cùm perveniſſent, à longo*
B *per medium Pelagus itinere quieſcentes, cantum Deo, qui incruentum adverſùs hoſtem ſibi trophæum præbuerat, grato animo cecinerunt.*

Probatur quintò ex Sermone olim ſub *S. Auguſtini* nomine edito lxxxix. *De Tempore*, in noviſſima verò Monachorum Bcocdictorum Editione in Appendicem rejecto, in qua xxiii. eſt. *Cum ſtatim divino juſſu virga ictu rumpitur Mare, & diviſis undis freti arcana & Maris ſecreta declarat unda. Erigitur in cumulum pelagus, & limite recto via porrigitur, ubi Populus Domini mirabiliter graderetur.*

C Probatur ſextò ex *S. Gregorio Turonenſi* Lib. i. Hiſtoriæ cap. x. *In littus illud*, inquit, *quod eſt contra Montem Sina, illæſi prorſus, demerſis Ægyptiis, Moſe duce tranſgrediuntur.*

Objicies: Hætebant Hebræi in Deſerto *Etham* ante tranſitum Maris Rubri: Poſt tranſitum verò in eodem loco fuerunt, & in ea ſolitudine per tres dies vagati, caſtra poſuerunt in *Mara*: ut conſtat ex cap. xiii. *Exodi* verſ. 20. collato cum xxxiii. *Numerorum* verſ. 6. & 8. Priori namque loco legimus: *Profectique de Socoth caſtrametati ſunt in Etham in extremis finibus ſolitudinis.* Secundò ve-
D rò loco: *Et de Socoth venerunt in Etham, quæ eſt in extremis finibus ſolitudinis. Inde egreſſi, venerunt contra Phihahiroth, quæ reſpicit Beelſephon, & caſtrametati ſunt ante Magdalum, Profectique de Phihahiroth, tranſierunt per medium Mare in ſolitudinem, & ambulantes tribus diebus per deſertum Etham, caſtrametati ſunt in Mara.* Circuitum itaque fecerunt in Mari, oon tranſmiſerunt rectâ viâ in adverſum littus.

Reſpondetur, Deſertum *Etham* maximum atque vaſtiſſimum eſſe, ut ex loco mox laudato *Numerorum* perſpicuum eſt, ubi dicitur Iſraëli-
E tas per Deſertum *Etham* tribus diebus ambulaſſe; quod alio nomine *Sur* vocatur, ut ait *S. Hieronymus* in Epiſtola ad Fabiolam: *Egreſſis*, inquit, *de Mari Rubro occurrit Eremus Sur, quæ & Solitudo Etham dicitur.* Unde non mirum ſi ante tranſitum, & poſt tranſitum in eodem Deſerto fuerint, cùm illud ultra iter tridui longè latéque extendatur, & Sinus Arabicus in ejus initia, ubi fuit tertia Manſio, ſuum caput immittat.

Reſpondetur ſecundò, Falſum eſſe, quòd Hebræi immediatè ante tranſitum Maris fuerint in Deſerto *Etham*, quod pertinet ad Arabiam: Sed
F erant in *Phihahiroth*, quæ eſt regio Ægypti. Nam *Exodi* xiv. 2. dixit Dominus ad Moyſen: *Loquere filiis Iſraël: Reverſi caſtrametentur è regione Phihahiroth, quæ eſt inter Magdalum & Mare contra Beelſephon: in coaſpectu ejus caſtra ponetis ſuper Mare.* Et verſ. 9. *Cumque perſequerentur Ægyptii veſtigia præcedentium, repererunt eos in caſtris ſuper Mare: Omnis equitatus & currus Pharaonis & univerſus Exercitus, erant in Phihahiroth contra Beelſephon.* Hinc *Numerorum* xxxiii. dicitur: *Inde egreſſi* (nimirum de *Etham*) *venerunt contra Phihahiroth.... Profectique de Phihahiroth, tranſierunt per medium Mare in ſolitudinem.*

Objicies

Objicies ſecundò ; Incredibile videtur quòd A quatuor vel ſummùm quinque horis Iſraelitæ Mare trajecerint, quod ex Topographorum commenſuratione vix horis viginti-quinque trajici poteſt, ſi quis tantumdem itineris terrâ conficere velit. Quantum enimverò temporis tantæ turbæ puerorum, mulierum, ſenum trajectui neceſſarium fuiſſe exſtimandum eſt? Igitur totum non pertranſierunt Mare Rubrum, ſed circuitum dumtaxat in eo fecerunt.

Reſpondetur, Sinum Arabicum (ut obſervarunt Topographi) in ſummo ſuo capite eſſe perangoſtum; vix ut eo loco, quo à *Moyſe* trajectus B eſt, ſex milliaribus pateat: Adeóque tanto temporis ſpatio ad ejus trajectionem opus non fuiſſe: Præſertim cùm Hebræorum vires Deus confirmaret, nullusque in eorum Tribubos eſſet infirmus: Ac hoſtium perſequentium metus maturare gradum compelleret.

Objicies tertiò; Hebræi Ægyptios inſecuti, & Mare ingreſſi, obruti ſunt aquis, & eorum cadavera ejecta ſunt in littus haud dubiè propinquius, ut fieri aſſolet de iis qui naufragio pereunt: Sed Ægyptiis propinquius erat littus per quod ingreſſi ſunt Mare, & ipſi, & Hebræi, C quos inſequebantur: In illud igitur littus, non in adverſum, cadavera eorum jactata ſunt. Ea porro non potuiſſent ab Hebræis videri, ſi in littus oppoſitum tranſmiſiſſent. Totam itaque Maris Rubri latitudinem non tranſmiſerunt, ſed circuitu facto ad idem littus ſunt regreſſi.

Reſpondetur, Ægyptios ex medio Mari in littus Ægypto propinquum fugientes, aquarum ex eodem littore adverſùs ipſos refluentium impetu interceptos fuiſſe, eorumque cadavera in adverſum littus, quod jam attigerant Hebræi, eodem impetu fuiſſe propulſata. Nec divinæ tamen vir- D tuti ea in re nihil tribuendum eſt, cùm hominum ſubmerſorum cadavera uſque ad certum dierum numerum aquis non ſupernatent. Id autem fecit Deus ut trepidos Iſraelitarum animos confirmaret, ac juſtitiæ ſuæ vindicis in Ægyptios monumentum oſtenderet ſeculis omnibus prædicandum. Sanè ſi Hebræi ad eandem ripam redeundo præceſſiſſent Ægyptios, non diceret Scriptura Ægyptios fugiſſe Iſraëlem, ſed eum ſecutos eſſe. At Scriptura Sacra fugiſſe Ægyptios teſtatur, & reditum maturaſſe in littus ubi mare fuerant ingreſſi, dum filii Iſraël iter ſuum in adverſum littus E perſequerentur. Exodi XIV. 26. & ſequentibus. *Dixerunt ergo Ægyptii: Fugiamus Iſraelem: Dominus enim pugnat pro eis contra nos. Et ait Dominus ad Moyſen: Extende manum tuam ſuper Mare, ut revertantur aquæ ad Ægyptios ſuper currus & Equites eorum. Cúmque extendiſſet Moyſes manum contra Mare, reverſum eſt primo diluculo ad priorem locum: Fugientibuſque Ægyptiis occurrerunt aquæ, & involvit eos Dominus in mediis fluctibus. Reverſaque ſunt aquæ, & operuerunt currus & Equites cuncti Exercitus Pharaonis, qui ſequentes ingreſſi fuerant Mare: Nec unus quidem ſuperfuit ex eis. Filii autem Iſraël perrexerunt* F *per medium ſicci Maris..... Et viderunt Ægyptios mortuos ſuper littus Maris, & manum magnam quam exercuerat Dominus contra eos: Timuitque Populus Dominum, & crediderunt Domino, & Moyſi ſervo ejus.*

PROPOSITIO II.

Tranſitus Hebræorum non Refluxui Maris, quem obſervaverit Moyſes rerum naturalium peritiſſimus, alterive cauſæ naturali, ſed Miraculo tribuendus eſt.

PRobatur ex cap. XIV. *Exodi*, ubi Dominum *Moyſi* dixiſſe narratur: *Tu autem eleva virgam tuam, & extende manum tuam ſuper Mare, & divide illud, ut gradiantur filii Iſraël in medio Mari per ſiccum...... Cùmque extendiſſet Moyſes manum ſuper Mare, abſtulit illud Dominus flante vento vehementi, & urente totâ nocte, & vertit in ſiccum: Diviſaque eſt aqua. Et ingreſſi ſunt Iſraël per medium ſicci Maris: Erat enim aqua quaſi murus à dextra eorum & læva.... Et ait Dominus ad Moyſen: Extende manum tuam ſuper Mare, ut revertatur ad Ægyptios ſuper currus & Equites eorum. Cúmque extendiſſet Moyſes manum contra Mare, reverſum eſt primo diluculo ad priorem locum: Fugientibuſque Ægyptiis occurrerunt aquæ, & involvit eos Dominus in mediis fluctibus.* Quibus quatuor indicantur; primò diviſio Maris ad extenſionem manûs *Moyſis*, & mirificæ virgæ elevationem, & diviſio quidem talis, ut via pateret ampliſſima in medio Mari, quâ Populus Hebræus in adverſum littus trajiceret incolumis. Secundò, aquarum ex utraque parte, ad dextram ſcilicet ac ſiniſtram, inſtar muri immobilium conſiſtentia. Tertiò, venti ortus flatuſque vehementis, qui fundum Maris limoſum ac lutulentum ita breviſſimo tempore ſiccaret, ut in eo tam facilè quàm in continenti Hebræi iter facerent. Quartò, aquarum ad nutum Moyſis & manûs ipſius extenſionem in priorem locum reditus, ut Ægyptii ſubmergerentur. Hæc verò nec refluxus Maris, nec alia cauſa naturalis efficere poteſt; cùm refluxus Maris pervia quidem littora faciat, medium verò Mare pervium & ſiccum facere non poſſit. Hæc igitur miraculo tribuenda ſunt, quidquid in contrarium dixerint Ethnici. *Nos enim in noſtræ Religionis hiſtoria, fulti auctoritate divinâ, quicquid ei reſiſtit, non dubitamus eſſe falſiſſimum, quomodolibet ſeſe habeant cætera in ſecularibus literis, quæ ſeu vera ſeu falſa ſint, nihil momenti afferunt quo rectè beatéque vivamus.* Verba ſunt *S. Auguſtini* Lib. XVIII. *De Civitate Dei*, cap. XL. Confirmatur ex aliis Scripturæ Sacræ locis; Pſalmo CV. *Et increpuit Mare Rubrum, & exſiccatum eſt: & deduxit eos in abyſſis ſicut in deſerto.* Pſalmo CXXXV. verſ. 13. 14. 15. *Qui diviſit Mare Rubrum in diviſiones: Et eduxit Iſraël per medium ejus: Et excuſſit Pharaonem, & virtutem ejus in Mari Rubro: Quoniam in æternum miſericordia ejus.* Sapientiæ X. *Tranſtulit illos per Mare Rubrum, & tranſvexit illos per aquam nimiam: Inimicos autem illorum demerſit in Mare, & ab altitudine inferorum eduxit illos.* Judith V. 12. *Fugientibus his Deus cæli Mare aperuit, ita ut hinc inde aquæ quaſi murus ſolidarentur, & illi pede ſicco fundum Maris perambulando tranſirent. In quo loco dum innumerabilis Populus Ægyptiorum eos perſequeretur, ita aquis coopertus eſt, ut non remaneret vel unus, qui factum poſteris nuntiaret.* Epiſt. ad *Hebræos* cap. XI. 29. *Fide tranſierunt Mare Rubrum tanquam per aridam terram: Quod experti Ægyptii devorati ſunt.*

Probatur ſecundò ex *Philone* Hebræo, Lib. III. De Vita Moyſis. *Mare*, inquit, *diruptum eſt, aque ſeceſſerunt, conſtiteruntque in abrupto utrinque latere, tanquam muri firmiſſimi: In medio rectam viam aperuit divina magnificentia, dividentem undas, ad prabendum iter ceu congelatas; totâ gente ſecurè pedibus trajiciente Mare, tanquam per ſiccam ſemitam, aut pavimentum conſtratum ſilice: Induruerat enim ſabulum concretum è ſuis minutiis. Huc acceſſit impetus hoſtium ſeſe invehentium, & in ſuam ruentium perniciem. Acceſſit nubes extremum agmen protegentis ſubſidium, emicante inde Numinis effigie. Acceſſit Maris paulo ante ſciſſi refluxus, & via prius ſiccata repentina inundatio, unde incredibilis extitit hoſtium internecio, & à parietibus illis marinis, qui ex aquis conſtiterant, oppreſſio, fluctibus in viam prius factam, tanquam in vallem confluentibus.*

Probatur tertiò ex *Artapano* Ethnico Scriptore in Opere *De Judæis* ſcribente: Judæos *Multis ab Ægyptio cum poculis, tum veſtibus corrogatis, aliáque multiplici gazâ, trajectis Arabia fluminibus, magnóque confecto itinere, ad Mare Rubrum tertio demum die perveniſſe. Atque à Memphitis quidem ita narrari, Moyſum totius regionis ſcientiſſimum, obſervato reciprocantis æſtus tempore, ſicco Mari univerſam multitudinem tranſmiſiſſe: Ab Heliopolitanis verò ſecus; Quippe Regem abeuntes Judæos, quaque ab Ægyptiis mutuò acceperant, ſecum auferentes, ingenti Exercitu cum animantibus conſecratis perſecutum eſſe. At Moyſum uti Mare Virgâ percuteret divinitùs admonitum, Aquam Virgâ tetigiſſe, ut diſcedentibus illico fluctibus, copias ſicco tramite deduxiſſe. Eandem porro viam tentantibus, ac fugientium terga prementibus Ægyptiis, cum adverſum repente ignem coruſcaſſe, tum ipſum quoque Mare patentem ſemitam refluentibus undis obruiſſe: Itaque partim igni, partim æſtu maritimo Ægyptios ad unum omnes periiſſe. Judæos verò ab imminenti periculo liberatos, per ſolitudinem annos triginta continenter vagatos eſſe, &c.* Hunc *Artapani* locum deſcribit *Euſebius* Lib. IX. *Præparationis Evangelicæ* cap. XXVII. Heliopolitanorum igitur Traditio Hiſtoriæ Sacræ conſentanea eſt in admirabilis tranſitûs Maris Rubri ab Hebræo Populo narratione, & Memphitarum aliorumve, qui refluxui Maris à *Moyſe* obſervato illum tribuunt, evertit mendacia.

Probatur quartò ex *Ezechielo* Tragico Judæorum Poëta, apud *Euſebium*, Lib. IX. *Præparationis Evangelicæ*, cap. XXIX.

——— Ductor hic Virgam arripit,
Quâ tot gementem merſit Ægyptum malis,
Noſtrumque fregit mille portentis genus,
Arripit, & alti verberat dorſum Maris.
Diſcedit illa Pontus, & ſalſas gradu
Subit incitato Populus Iſacidûm plagas.
At nos fugaces voce ſublatâ ſequi,
Mediâque nocte quam prait Moſes viam,
Hanc ultro premere, gravior at ſubitò rota
Victoſque currus pondus inſolitum tenet.
Igneus repente fulgor è cælo micat,
Ardetque flamma ſimilis. Auxilium Deus,
Deus ipſe miſeris dexter auxilium tulit.
Iſacia ripis ſteterat adverſis Phalanx,
Immane Pharias unda jam circùm latrat,
Fugiamus eheu, Miles enclamat, Deus
Suos potente dexterâ Hebræos tegit,
Ferale nobis ulter exitium creat.
Dum loquitur, alto clauditur fluctu via,
Totaſque Rubrum copias haurit Mare.

Probatur quintò ex *Diodoro Tarſenſi S. Joannis Chryſoſtomi* Præceptore, in Catena Patrum ſuper Geneſim a Lipomano editâ. *Propterea quòd*, inquit, *veſtigia Miraculi illius in Rubro Mari ſatis adhuc oſtenduntur, Mari ſeſe reciprocante, ac littora deſtituente, idcirco nonnulli Gentilium id natura Maris illius, non divino Miraculo adſcribendum eſſe affirmant. Quod quidem illis dandum ac concedendum eſſet, ſi per reciprocationem fieri poſſet ut in medio Mari latiſſima via ac tranſitus, qualis datus eſt Iſraelitis, efficeretur. Itemque ſi Mare diviſum à dextris & ſiniſtris natum aptumque eſt ut ſolidus murus conſiſtere. Ac licet concedi poteſt Mare Rubrum alicubi ad littus undas impellere, alicubi verò reciprocando reſilire: Verùm cùm Iſraelita tranſirent, Mare illud reciprocando locum dediſſe, nullâ ratione intelligi poteſt. Qui enim fieri poteſt, ut Mare reciprocando in muri modum hinc atque hinc tranſeuntem Populum circumſteterit?*

Probatur ſextò ex veſtigiis illius Miraculi ſuperſtitibus; de quibus *Paulus Oroſius* Lib. I. Hiſtoriæ cap. X. *Extant*, inquit, *etiam nunc certiſſima horum monumenta geſtorum. Nam tractus curruum, rotarumque orbita, non ſolum in littore, ſed etiam in profundo, quouſque viſus admittitur, pervidentur: & ſi fortè ad tempus, vel caſu, vel curioſitate turbantur, continuo divinitus in priſtinam faciem ventis fluctibuſque reparantur, ut quiſquis non docetur timorem Dei prolata Religionis ſtudio, ira ejus tranſacta ultionis terreatur exemplo.*

Probatur ſeptimo ex *Theodoreto*, qui & latentia in illo admirabili Hebræorum tranſitu, ſecutiſque Miraculis Chriſtianæ Legis Myſteria explicat Quæſtione XXVI. in Exodum *Vetera* (inquit) *typum gerebant recentium, & umbra erat Lex Moſis, corpus verò gratia. Quoniam igitur Ægyptii perſequebantur Hebræos, Mare autem Rubrum tranſeuntes Hebræi, ab Ægyptiorum permoleſto Dominio vindicati ſunt, Mare præ ſe fert typum Lavacri, nubes autem Spiritûs. Moſes item Chriſti Salvatoris, Crucis autem virga, & Pharao diaboli typum gerit, Ægyptii dæmonum, Manna verò cibi cæleſtis: Aqua autem quæ de petra egreſſa eſt, Sanguinis ſalutaris. Quemadmodum enim illi, ubi Mare tranſierunt, cibo peregrino, & aquâ inopinatâ potiti ſunt: Ita nos poſt ſalutarem Baptiſmum participes ſumus divinorum Myſteriorum.*

Probatur octavò. Incredibile eſt Moyſem unum obſervatione merè naturali cognoviſſe Mare tunc receſſurum, ut iter ipſi populoque præberet; deinde reverſurum ſtatim poſt tranſitum populi, ut Pharaonem, Ægyptioſque ſubmergeret. Incredibile quod nemo ex Pharaonis aula & exercitu numeroſiſſimo periculum ex cauſa merè naturali & ordinaria imminens, qualis erat fluxus & refluxus Maris, prævidiſſet: quòd nemo ſaltem Ægyptiorum qui maritimas plagas incolebant, quibus adeo quotidianâ experientiâ perſpectus & exploratus eſſe debebat æſtus maritimus ſeu fluxus & refluxus (ſi quis fuiſſet) Maris Rubri, non minùs quàm Moyſi, Regem & ejus Exercitum de imminente periculo non monuiſſent.

Objicies locum *Joſephi* Libro II. *Antiquitatum* cap. VII. ubi incertum habet, illa ne diviſio Maris naturæ ſponte contigerit, an Dei ſupra naturæ leges operantis poteſtate. Atque ut id naturæ fortè viribus contigiſſe adſtruat, *Alexandri Magni* profert exemplum, qui cùm Exercitu ſuo Mare Pamphylium tranſivit ſicco itinere. *Nemo autem* (inquit) *mirari debet tanquam incredibilia, ſi priſcis hominibus, & ad malitiam rudibus, de ſalute periclitantibus, via per Mare patuit, ſive Dei voluntate, ſive ſponte naturæ: Quandoquidem heri & nudius tertius Alexandri du-*

ctu

tu Macedonibus Pamphylium Mare ceſſit, & aliam viam non habentibus illac iter aperuit, cùm Deus ejus operâ ad deſtruendum Perſarum Imperium uti decreviſſet: Id quod omnes teſtantur, qui res geſtas illius Regis ſcripto prodiderunt.

Reſpondetur, Nullius eſſe momenti *Joſephi* dubitantis auctoritatem, contra ſcripturæ Sacræ fidem ac divinam veritatem. Quanquam excuſari fortè poſſit *Joſephus*, qui ſe ad captum Ethnicorum, quibus ſcribebat, hîc (ut alias ſæpe) attemperaverit, ut probabilia quoquo modo eſſe perſuaderet, quæ ipſe ſine dubitatione credebat. Itaque tacitè illos accuſat imprudentiæ, qui ſimilia miraculis ex profanis auctoribus afferant, eiſque non ægrè præbeant aſſenſum, & divinis Literis nihilominus fidem negent. Certè *Joſephum* in Maris Rubri diviſione, & Iſraelitarum tranſitu miraculum agnoviſſe, colligitur ex ejus narratione ibidem. *Ut verò* (inquit) *ad extremum littus ventum eſt, tum Moyſes ſumptâ virgâ Deum in auxilium ſupplex invocat, dicens: Tu Domine, ſcis ipſe quod nec viribus nec artibus humanis ullum hinc patet effugium: Supereſt ut ipſe ſalutem huic Populo expedias, qui Ægypto relictâ huc eſt delatus, tuam voluntatem, tuamque fidem ſecutus. Ad te ſolum, omni aliâ ſpe, omni conſilio deſtituti confugimus; ad tuam tantum providentiam reſpicimus, quæ ſola nos iratis Ægyptiis eripere poteſt. Succurre igitur properè, & tuam potentiam exere; & Populum jam conclamata ſalutis ad fiduciam & ſpem excita. In difficultatibus conſtituti ſumus, ſed noſtris, non tuis. Tuum, eſt Domine, hoc Mare; tuus & Mons qui nos claudit; & hic poteſt te jubente aperiri, & illud in terram verti.... Hæc precatus, Mare virgâ percutit; Quo ictu repente ſciſſum, & retrorſum ſe recipiens, nudum ſolum Hebræis ad fugam capeſſendam reliquit. Moyſes autem videns adeſſe Deum, & Mare de ſuo loco ceſſiſſe, primus progreditur; hortatur Hebræos ut alacriter ſequantur per viam divinitus datam, & læti præterito periculo gratias agant ob tam incredibilem ſalutis rationem tam ſubitò exortam. Illis verò impigrè ſubſequentibus, nimirum divinâ ope fretis, Ægyptii primùm inſanire eos putabant, in manifeſtam perniciem ruentes. Poſtquam verò viderunt longè proceſſiſſe, & impunè abſque omni impedimento iter facere, impetu facto perſequi eos cœperunt, quaſi & ipſi tutum per Mare iter habituri; & præmiſſis Equitibus à littore deſcendebant: Jamque in adverſum littus evaſerant Hebræi, hoſtibus à tergo relictis, quos armis graves ipſa etiam Miraculi novitas nonnihil eſt remorata: Sed cùm incolumes illos terram tenere viderent, ſibi quoque eundem eventum pollicebantur. Verùm feſellit eos hæc opinio, neſcientes non quorumvis talem viam eſſe, ſed Hebræorum tantùm... Ergo cùm jam univerſus Exercitus ingreſſus eſſet, refunditur iterum Mare, & Ægyptios fluctibus involvit.* Subdit: Se hæc ſigillatim conſcripſiſſe, *ut in Sacris Codicibus invenit.* Moxque ſubjunctis quæ in Objectione allegata ſunt, ita concludit; *Sed de his, ut cuique libet, ita ſentiat.* Quod ad factum *Alexandri Magni* à profanis Auctoribus narratum, non ad Maris Rubri diviſionem, & Hebræorum tranſitum referri debere, lector æquus *Joſepho* judicabit.

Quod verò de *Alexandro* jactatur, admirabili Hebræorum per Mare Rubrum tranſitui nihil ſimile habet. Neque enim ille per medium Mare tranſivit, ſed per Montem dumtaxat, qui affluente Mari coopertus aquis eſſe ſolebat, tranquillo autem pelago diſcoopertus; & reciproco Maris æſtu interceptus maximum ipſe cum Exercitu ſubiit diſcrimen; adeò ut in aqua ombilico tenus iter facere cogerentur, teſte *Strabone* Lib. xiv. Geographiæ, pag. 666. *Apud Phaſelidem* (inquit) *ſunt ad Mare Anguſtiæ, per quas Exercitum traduxit Alexander. Eſt enim illi Mons Climax, Pamphilio incumbens Mari, & propter littus arctum relinquens tranſitum: Qui tranquillo Mari nudatur, & à viatoribus perambulari poteſt: Mari exundante, fluctibus admodum obtegitur. Alexander autem hybernam incidit in tempeſtatem, cùmque fortuna maximam eventus partem crederet, antequam deſtuerent undæ, profectus eſt: Itaque contigit, ut totum diem milites per aquam iter facerent uſque ad umbilicum in eam demerſi.* Hæc *Strabo*, accuratiùs exponens quod *Quintus Curtius* obſcuriùs ſcripſerat Libro v. Hiſtoriæ, his verbis: *Invictus ante eam diem fuerat* (ALEXANDER) *nihil fruſtra auſus: Impunè Ciliciæ fauces intraverat; Mari novum iter in Pamphiliam aperuerat, &c.* Fabuloſum illud eſſe, quod de Mari *Alexandro* cedente à quibuſdam jactatum eſt, confirmat *Plutarchus* in ejus Vita. *Pamphilia percurſus* (inquit) *compluribus ſuppeditavit Hiſtoricis elegans ad miraculum excitandum, & pompam argumentum, quaſi divinâ quadam ſorte cederet Alexandro Mare, quod ſævum alias ex alto littus verberaret, raro autem tenuia & reſonantia ſub abruptis & confragoſis rupibus aperiret ſaxa. Id quod Mœnander quoque indicat ad rei novitatem alludens:*

Quantùm Alexandrina jam iſta. Quære quòd ſi
fortè quem,
Ultrò currens aderit hic coram:
Sin Meandum per Maris fluctus profundi,
Permeabile mihi mox fit.

Alexander ipſe in Epiſtolis ſuis nihil portenti ejuſcemodi jactans, iter narrat feciſſe ſe per Climaca appellatam, atque ex Phaſelide progreſſum, eam peragraſſe.

Arrianus Lib. I. *De Expeditionibus Alexandri*, iter ejus in Pampbyliam narrans, Mare ipſi ceſſiſſe non ſcribit, ſed per littus arduâ difficilique viâ Exercitum duxiſſe. *Alexander ex Phaſelide movens* (inquit) *aliquam Exercitus partem per Montana Pergas mittit, quâ Thraces iter monſtrarunt, arduum quidem, ſed compendioſum. Ipſe ſecus Mare per littus ſuos ducit. Via autem hæc aliter confici non poteſt, niſi ventis à Septentrione flantibus: Auſtro autem invaleſcente, ægrè per littus iter fit. Tum verò pro vehementibus Auſtris Boreales venti exorti, non abſque divino quodam Numine (ut ipſe Alexander, & qui cum eo erant, interpretabantur) facilem ac celerem tranſitum præbuerunt.*

SCHOLION.

Iſraelitæ Paſchate primùm celebrato, ex Ægypto fugientes Mare Rubrum tranſierunt. Figura illa prophetica in „ veritate completa eſt, cum ſicut ovis ad immolandum du- „ ctus eſt Chriſtus, cujus Sanguine illitis poſtibus noſtris, „ id eſt, cujus ſigno Crucis ſignatis frontibus noſtris, à per- „ ditione hujus ſæculi, tanquam à captivitate vel interem- „ ptione Ægyptia, liberamur: & agimus ſaluberrimum „ tranſitum, cùm à Diabolo tranſimus ad Chriſtum, & ab „ iſto inſtabili ſæculo ad ejus fundatiſſimum Regnum. *Ideo* „ *quippe ad Deum permanentem tranſimus, ne cum mundo tranſeunte tranſeamus.* Mare, figura hujus ſæculi. Tranſierunt Iſraelitæ per Mare Rubrum: tranſierunt & Ægyptii, ſed quàm diſpari exitu! Tranſeunt per hunc mundum boni & mali, ſed quàm diſpari ſorte! Tranſeunt illi de Mondo: Tranſeunt iſti cum Mundo. Tranſeunt illi, ut Chriſtus, ad Patrem; iſti ad hoſtem. *Nam & Ægyptii tranſierunt, non tamen tranſierunt per Mare ad Regnum, ſed in Mari ad interitum.*

S. Auguſt. Tract. 11. in Johannem.

DISSERTATIO

DISSERTATIO II.

DE PRÆCEPTIS MORALIBUS Legis Moſaïcæ; ſive quæ Decalogo continentur, ſive quæ ad illum revocantur: & de pœnis in prævaricatores conſtitutis.

ARTICULUS I.

De Extenſione & Ordine Præceptorum Decalogi.

PROPOSITIO UNICA.

Omnia præcepta Legis naturæ, necnon omnia præcepta Moralia Veteris Legis, in Decalogo continentur, vel ad illum revocantur. Sic autem ordinata ſunt Decalogi præcepta, ut tria ad primam Tabulam, ſeptem ad alteram pertineant.

I. PRimam Propoſitionis hujus partem S. *Auguſtinus* attingit Quæſtione CXL. in Exodum. *Cùm tam multa*, inquit, *locutus ſit Deus, duæ tantùm tabulæ dantur Moyſi lapideæ, quæ dicuntur Tabulæ teſtimonii futuræ in Arca. Nimirum* D *omnia cætera quæ præcepit Deus, ex illis decem præceptis, quæ duabus tabulis conſcripta ſunt, pendere intelliguntur, ſi diligenter quærantur, & bene intelligantur: Quomodo hæc ipſa rurſus decem præcepta ex duobus illis, dilectione ſcilicet Dei & proximi, in quibus tota Lex pendet & Prophetæ.*

Ex Libro XIX. contra *Fauſtum*, cap. XXVI. *Si Chriſtus, ubi quibuſdam antiquis ſententiis propoſitis, adjunxit: Ego autem dico vobis; neque priorum hominum Legem hoc verborum additamento adimplevit, neque illam quæ per Moſen data eſt, quaſi contrariorum oppoſitione deſtruxit: ſed po-* E *tiùs omnia ex Hebræorum Lege commemorata ita commendavit, ut quidquid ex perſona ſua inſuper loqueretur, vel ad expoſitionem requirendam valeret, ſi quid illa obſcurè poſuiſſet, vel ad tutiùs conſervandum quod illa voluiſſet. Vides quàm ſit aliter intelligendum quod ait: Non ſe veniſſe Legem ſolvere, ſed adimplere: Scilicet ut non quaſi ſemiplena iſtis verbis integraretur, ſed ut quod literâ jubente propter ſuperborum præſumptionem non poterat, ſuadente gratiâ propter humilium confeſſionem impleretur, opere factorum, non adjectione verborum. Fides enim, ſicut Apoſtolus ait, per dilectionem*
Galat. 5. 6. *operatur. Unde idem dicit: Qui enim diligit alte-* F
Roman. 13. 8. *rum, Legem implevit. Iſtam charitatem quia veniens Chriſtus, per Spiritum Sanctum, quem promiſſum miſit, in manifeſtatione donavit, quâ illâ charitate juſtitia Legis poſſet impleri: Propterea dixit:* Non veni ſolvere Legem, ſed adimplere. *Hoc eſt Novum Teſtamentum, quo huic dilectioni hereditas Regni cælorum promittitur, quod in figuris Veteris Teſtamenti pro temporum diſtributione tegebatur. Unde idem dicit:* Mandatum novum do vobis, ut vos invicem diligatis. *Itaque vel omnia, vel penè omnia, quæ monuit ſeu præcepit,* A *ubi adjungebat,* Ego autem dico vobis, *inveniuntur & in illis veteribus Libris.*

II. Idem docet S. *Thomas* prima ſecundæ, Quæſtione centeſimâ, Articulo 1. *Cùm* (inquit) *moralia præcepta ſint de his quæ pertinent ad bonos mores, hæc autem ſunt quæ rationi conveniunt: omne autem rationis humanæ judicium aliqualiter à naturali ratione derivatur; Neceſſe eſt quòd omnia præcepta Moralia pertineant ad Legem naturæ, ſed diverſimodè. Quædam enim ſunt, quæ ſtatim per ſe ratio naturalis cujuſlibet hominis dijudicat eſſe facienda, vel non facienda: Sicut,* Honora patrem B tuum & matrem: *&*, non occides; Non furtum facies; *& hujuſmodi, ſunt abſolutè de Lege naturæ, quædam verò ſunt, quæ ſubtiliori conſideratione rationis à Sapientibus judicantur eſſe obſervanda, & iſta ſic ſunt de Lege naturæ, ut tamen indigeant diſciplinâ, quâ minores à ſapientioribus inſtruantur, ſicut illud:* Coram cano capite conſurge, & honora perſonam ſenis; *& alia hujuſmodi. Quædam verò ſunt ad quæ judicanda ratio humana indiget inſtructione divinâ, per quam erudimur de divinis, ſicut eſt illud:* Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem. C Non aſſumes nomen Dei tui in vanum.

III. Articulo verò III. ejuſdem Quæſtionis ita diſſerit. *Præcepta Decalogi ab aliis præceptis Legis differunt in hoc quod præcepta Decalogi per ſe ipſum Deus dicitur Populo propoſuiſſe; Alia verò præcepta propoſuit Populo per Moyſen. Illa ergo præcepta ad Decalogum pertinent, quorum notitiam homo habet per ſe ipſum à Deo: Hujuſmodi verò ſunt illa, quæ ſtatim ex principiis communibus primis cognoſci poſſunt modicâ conſideratione, & iterum illa, quæ ſtatim ex fide divinitus infuſâ innoteſcunt. Inter præcepta ergo Decalogi non computantur duo genera præceptorum, illa ſcilicet quæ* D *ſunt prima & communia, quorum non oportet aliquam editionem eſſe, niſi quod ſunt ſcripta in ratione naturali, quaſi per ſe nota: Sicut quòd homo nulli debet malefacere, & alia hujuſmodi. Et iterum illa, quæ per diligentem inquiſitionem ſapientum inveniuntur rationi convenire: Hæc enim proveniunt à Deo ad Populum mediante diſciplinâ Sapientum. Utraque tamen horum præceptorum continentur in præceptis Decalogi, ſed diverſimodè. Nam illa quæ ſunt prima & communia, continentur in eis, ſicut principia in concluſionibus proximis. Illa verò quæ per ſapientes cognoſcuntur, continentur in* E *eis ſicut concluſiones in principiis.* Evidentiùs autem innoteſcet prior illa pars Propoſitionis noſtræ ex Decalogi explicatione mox ſubjungendâ.

IV. Alteram Propoſitionis partem expendit S. *Auguſtinus* Quæſtione LXXI. in Exodum. *Quæritur* (inquit) *decem præcepta Legis quemadmodum dividenda ſint: Utrum quatuor ſint uſque ad præceptum de Sabbato, quæ ad ipſum Deum pertinent: ſex autem reliqua, quorum primum eſt,* Honora patrem & matrem, *quæ ad hominem pertinent: an potius illa tria ſint, & iſta ſeptem. Qui enim dicunt, illa quatuor eſſe, ſeparant quod dictum eſt,* Non erunt tibi Dii alii præter me: *Ut* F *aliud præceptum ſit,* Non facies tibi idolum, *&c. ubi figmenta colenda prohibentur. Unum autem volunt eſſe,* Non concupiſces uxorem proximi tui: Non concupiſces domum proximi tui, *& omnia uſque in finem. Qui verò illa tria eſſe dicunt, & iſta ſeptem, unum volunt eſſe, quidquid de uno colendo Deo præcipitur, ne aliquid aliud præter illum pro Deo colatur: Hæc autem extrema in duo dividunt; ut aliud ſit,* Non concupiſces uxorem proximi tui; *aliud,* Non concupiſces domum proximi tui. *Decem tamen eſſe præcepta neutri ambigunt, quoniam hoc Scriptura teſtatur.* Priorem diviſionis

diviſionis rationem Judæi ſequuntur. *Joſephus* Lib. III. *Antiquit.* cap. IV. *Philo* Lib. *De Decalogo*, & ex Chriſtianis Interpretibus *Origenes* Homiliâ VIII. in Exodum, Auctor Synopſis Scripturæ Sacræ apud *S. Athanaſium*, Auctores Commentariorum in Epiſtolam ad Epheſios, ſub venerandis *S. Ambroſii* & *S. Hieronymi* nominibus editorum, *Heſychius* in Leviticum. At hanc meritò improbat *S. Auguſtinus*, loco mox laudato. *Mihi tamen videtur* (inquit) *congruentiùs accipi tria illa, & iſta ſeptem, quia & Trinitatem videntur illa quæ ad Deum pertinent, inſinuare diligentiùs intuentibus. Et revera quod dictum eſt*, Non erunt tibi Dii alii præter me, *hoc ipſum perfectiùs explicatur, cùm prohibentur colenda figmenta. Concupiſcentia porro uxoris alienæ, & concupiſcentia domûs alienæ, tantum in peccando differunt, ut illi quod dictum eſt*, Non concupiſces domum proximi tui, *adjuncta ſint & alia, dicente Scripturâ*: Neque agrum ejus, neque ſervum ejus, neque ancillam ejus, neque bovem ejus, neque ſubjugale ejus, neque omne pecus ejus, neque quæcumque proximi tui ſunt. *Diſcrevisse autem videtur concupiſcentiam uxoris alienæ à concupiſcentia cujuſlibet rei alienæ, quando utrumque ſic cœpit*, Non concupiſces uxorem proximi tui, Non concupiſces domum proximi tui; *& huic cœpit cætera adjungere. Non autem cum dixiſſet*, Non concupiſces uxorem proximi tui, *huic connexuit alia dicens, neque domum ejus, neque agrum ejus, neque ſervum ejus, &c. Sed omnino apparent hæc eſſe conjuncta, quæ uno præcepto videntur contineri, & diſcreta ab illo ubi uxor nominata eſt. Illud autem ubi dictum eſt*, Non erunt tibi Dii alii præter me, *apparet hujus rei diligentiorem executionem eſſe in iis quæ ſubjecta ſunt. Quò enim pertinet*, Non facies tibi idolum, neque ullum ſimulachrum, quæcumque in cælo ſunt ſurſum, & quæcumque in terra deorſum, & quæcumque in aqua ſub terra, non adorabis ea, neque ſervies illis, *niſi ad id quod dictum eſt*, Non erunt tibi Dii præter me?

Et Sermone IX. *De decem Chordis*, cap. V. VI. & VII. *Decalogus Legis* (inquit) *decem præcepta habet: Quæ decem præcepta ſic ſunt diſtributa, ut tria pertineant ad Deum, ſeptem pertineant ad homines. Tria ad Deum, quæ jam dixi: Unus eſt Deus noſter, ei nullam ſimilitudinem debemus facere, & non fornicari poſt Deum, qui unus eſt: Quia Deus & Chriſtus Filius Dei unum eſt cum Patre. Et ideo non debet à nobis accipi in vanum, ut putemus eum factum, id eſt creaturam aliquam, per quem facta ſunt omnia: Quia ipſe unus Deus Pater eſt, & Filius, & Spiritus Sanctus. In Spiritu Sancto, hoc eſt, in dono Dei, requies nobis ſempiterna promittitur. Inde modò pignus accepimus. Sic enim dicit Apoſtolus*: Qui dedit nobis pignus Spiritum. *Si pignus accepimus, ut incipiamus in Domino & in Deo noſtro tranquilli eſſe, ut ſimus in Deo noſtro mites, ſimus in Deo patientes, erimus etiam in illo unde pignus accipimus, in æternum quieti; quod erit Sabbatum Sabbatorum, propter ipſam requiem pertinentem ad donum Spiritus Sancti. Tertium itaque præceptum de Sabbato, quod diximus, quod carnaliter Judæi celebrant, nos ſpiritaliter agnoſcamus. Nam quia Spiritus Sanctus dicitur; propterea ſeptimum diem ſanctificavit Deus, quando fecit omnia opera ſua, ſicut in Geneſi ſcriptum legimus. Non ibi habes nominatam ſanctificationem, niſi illo die ubi dicitur*: Requievit Deus ab operibus ſuis. *Non enim fatigatus erat Deus, ut diceretur*; Requievit Deus ab operibus ſuis: *Sed in illo verbo tibi laboranti requiem promiſit, ut quia fecit omnia bona valde, & ſic dicitur*, Requievit Deus, *intelligas etiam te poſt bona opera requieturum: & ſine fine requieturum. Nam dies ſuperiores habent veſperam: Septimus iſte dies non habet veſperam, ubi Deus ſanctificavit requiem. Dicitur ibi*, Factum eſt manè, *ut inciperet ipſe dies: Non dictum eſt*, Factum eſt veſpera, *ut finiretur dies: Sed dictum eſt*: Factum eſt manè, *ut fieret ſine fine dies. Sic incipit ergo requies noſtra quaſi manè, ſed non finitur, quia in æternum vivemus. Ad hanc ſpem quicquid facimus, ſi facimus, Sabbatum obſervamus. Ipſa eſt tertia chorda hujus Decalogi, id eſt, Pſalterii decachordi: in tribus enim chordis ad Deum pertinent præcepta.*

2. Cor. 1. 22.

Tota Lex in duobus præceptis eſt, in dilectione Dei, & dilectione proximi: Ad duo itaque præcepta, id eſt, ad dilectionem Dei & proximi pertinet Decalogus. Ad primum præceptum tres chordæ pertinent, quia Deus eſt Trinitas. Ad alterum verò præceptum, id eſt, ad dilectionem proximi, ſeptem chordæ, quomodo vivatur inter homines. Nam ipſe numerus ſeptenarius, tanquam ſeptem chordarum, incipit ab honore parentum: Honora patrem tuum & matrem tuam. *Ad parentes enim ſuos homo aperit oculos, & hæc vita ab eorum amicitia ſumit exordium. Quiſquis autem ſuis parentibus non defert honorem, quibus parcere poterit?* Honora patrem tuum & matrem tuam. *Et dicit Apoſtolus*: Honora patrem tuum & matrem tuam, quod eſt mandatum primum. *Quomodo primum, quando quartum eſt mandatum, niſi quia in ſeptenario numero eſt primum? Ad dilectionem proximi primum eſt in altera tabula. Nam ideo duæ tabulæ Legis datæ ſunt. Deus enim famulo ſuo Moyſi in Monte duas tabulas dedit, in quibus duabus tabulis lapideis conſcripta erant decem præcepta Legis: tria in una tabula, ad Deum pertinentia; ſeptem in altera tabula, ad proximum. In altera ergo tabula primum eſt*, Honora patrem tuum & matrem tuam. *Secundum*, Non Mœchaberis. *Tertium*, Non occides. *Quartum*, Non furaberis. *Quintum*, Non falſum teſtimonium dices. *Sextum*, Non concupiſces uxorem proximi tui. *Septimum*, Non concupiſces rem proximi tui. *Hæc jungamus illis tribus ad dilectionem Dei pertinentibus, ſi in Pſalterio decem chordarum volumus cantare canticum novum.* His gemina ſunt quæ habet idem S. Doctor Enarratione II. in Pſalmum XXXII. ad illa verba, *Confitemini Domino in cythara, in Pſalterio decem chordarum pſallite illi.* Et Epiſtolâ LV. aliàs CXIX. cap. II.

Epheſ. 6. 2.

V. *S. Auguſtini* ſententiam approbat *S. Thomas* Prima Secundæ, Quæſtione centeſimâ, Articulo IV. *Sed quia*, inquit, *facere ſculptile, vel ſimilitudinem non eſt prohibitum, niſi ſecundum hoc, ut non colantur pro Diis (Nam in Tabernaculo Deus præcepit fieri imaginem Cherubim, ut dicitur Exod. XXV.) convenientiùs Auguſtinus ponit ſub uno præcepto*, Non habebis Deos alienos; *&*, Non facies ſculptile. *Similiter etiam concupiſcentia uxoris alienæ pertinet ad concupiſcentiam carnis. Concupiſcentia autem aliarum rerum, quæ deſiderantur ad poſſidendum, pertinet ad concupiſcentiam oculorum. Unde etiam Auguſtinus ponit duo præcepta, de non concupiſcendo rem alienam, & uxorem alienam, & ſic ponit tria præcepta in ordine ad Deum, & ſeptem in ordine ad proximum: & hoc melius eſt.*

Idem Sanctus Doctor Articulo V. præcepta Decalogi convenienter numerari oſtendit hoc ratiocinio, *Sicut præcepta Legis humanæ ordinant hominem ad quandam communitatem humanam; ita præcepta Legis divinæ ordinant hominem ad quandam communitatem ſeu Rempublicam hominum ſub Deo. Ad hoc autem quòd aliquis in aliqua*

communitate bene commoretur, duo requiruntur, quorum primum eſt ut bene ſe habeat ad eum, qui præeſt communitati. Aliud autem eſt, ut homo bene ſe habeat ad alios communitatis conſocios & comparticipes. Oportet igitur quòd in Lege divina primò ferantur quædam præcepta ordinantia hominem ad Deum; & inde alia quædam præcepta ordinantia hominem ad alios proximos ſimul convenientes ſub Deo. Principi autem communitatis tria debet homo: Primò fidelitatem, ſecundo reverentiam, tertiò famulatum. Fidelitas quidem ad Dominum in hoc conſiſtit, ut honorem principatûs ad alium non deferat; & quantùm ad hoc accipitur primum præceptum, cùm dicitur: Non habebis Deos alienos. *Reverentia autem ad Dominum requiritur, ut nihil injurioſum in eum committatur; & quantùm ad hoc accipitur ſecundum præceptum, quod eſt:* Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum. *Famulatus autem debetur Domino quantùm ad recompenſationem beneficiorum quæ ab ipſo percipiunt ſubditi; & ad hoc pertinet tertium præceptum de ſanctificatione Sabbati in memoriam creationis rerum.*

Ad proximos autem aliquis bene ſe habet & ſpecialiter, & generaliter. Specialiter quidem quantùm ad illos quorum eſt debitor, ut eis debitum reddat; & quantùm ad hoc accipitur præceptum de honoratione parentum. Generaliter autem quantùm ad omnes, ut nulli nocumentum inferatur, neque opere, neque ore, neque corde. Opere quidem infertur nocumentum proximo, quandoque quidem in propriam perſonam, quantùm ad conſiſtentiam perſonæ, & hoc prohibetur per hoc quod dicitur, Non occides. *Quandoque autem in perſonam conjunctam, quantùm ad propagationem prolis, & hoc prohibetur, cùm dicitur:* Non mœchaberis. *Quandoque autem in rem poſſeſſam, quæ ordinatur ad utrumque, & quantùm ad hoc dicitur:* Non furtum facies. *Nocumentum autem oris prohibetur, cùm dicitur,* Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium. *Nocumentum autem cordis prohibetur, cùm dicitur:* Non concupiſces. *Et ſecundùm hanc etiam differentiam diſtingui poſſent tria præcepta ordinantia in Deum, quorum primum pertinet ad opus, unde ibi dicitur:* Non facies ſculptile. *Secundum ad os; unde dicitur:* Non aſſumes nomen Dei tui in vanum. *Tertium pertinet ad cor: Quia in ſanctificatione Sabbati, ſecundùm quod eſt morale præceptum, præcipitur quies cordis in Deum. Vel, ſecundùm Auguſtinum, per primum præceptum reveremur unitatem primi Principii: Per ſecundum, veritatem divinam: Per tertium, ejus bonitatem; quâ ſanctificamur, & in qua quieſcimus ſicut in fine.*

ARTICULUS II.

Explicatio Decalogi.

§. I.

Præceptum I.

I. DEcalogus *Exodi* xx. legitur, *Deuteronomii* v. repetitur, in Novo Teſtamento paſſim vel à Chriſto ipſo vel ab Apoſtolis explicatur. His verbis incipit, quæ Legis rationem non habent, ſed præfationis ad Legem, quæ Legiſlatoris majeſtatem, auctoritatem, beneficia in eos, quibus Lex fertur, collata ponit ob oculos: *Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de Domo ſervitutis.* Primum præceptum his verbis conceptum eſt: *Non habebis Deos alienos coram me.*

A *Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem quæ eſt in cælo deſuper, & quæ in terra deorſum, nec eorum quæ ſunt in aquis ſub terra. Non adorabis ea, neque coles.* Hoc præcepto prohibetur ne falſis Diis, aut ulli omnino creaturæ, ſive aſtris aut elementis, ſive animalibus, ſive hominibus, aut Angelis divinus honos habeatur, omneſque Idololatriæ ritus, omnia ſuperſtitionum genera vetantur. At religioſum Angelorum, vel ſanctorum hominum Deo poſt mortem fruentium cultum hoc præcepto interdici perperam contendunt Proteſtantes, quos *Grotius* vir eruditus, nec ipſis
B inviſus, refellit Commentario in *Exodum* cap. xx. *De animalibus*, inquit, *multò magis dicendum, quod de ſtellis diximus, cùm ad preces ſurda ſint, neque libertate eligendi ſint prædita, falsò iis Deorum imponi nomen. Non poteſt idem dici de Angelis, qui & intelligere preces poſſunt, & beneficia ex animi quadam libertate præſtare. Hos ergo qui honore proſequitur aliquo, qui etiam aliquid eorum beneficio ſe ſperat poſſe conſequi, non peccat in hanc Legem, ſed is demum qui eis ea tribuit, quæ ſummo Deo ſunt propria. Exempla rem illuſtrabunt. Non peccarunt, qui Angelos, quoties ipſi conſpicui ap-*
C *paruere, venerati ſunt procumbendo, ut Joſuë* v. 14. *Quippe cùm & Prophetis idem honos exhibitus ſit ſine peccato; ut ei qui putabatur Samuël,* 1. *Samuelis* xxviii. 15. *Eliæ* ii. *Regum* i. 13. *Danielis,* ii. 46. *Qui munus & libamina vetat, reverentiæ ſignum non vetat, ut ibi notatum à Joſepho Jachiade. Nam quod in Apocalypſi Angelus eum honorem à ſe amovet, non inde venit, quod in eo eſſet quid illiciti; ſed Apoſtolum ſibi æquat Angelus, quòd ambo Chriſti jam Angelorum Capitis Miniſtri eſſent; & Apoſtolica Legatio ad hominum ſalutem comparata nullâ parte Angelicâ eſſet inferior. Non ſolent au-*
D *tem pares inter ſe iſta ſubmiſſionis ſigna uſurpare. Eſt autem hæc illius loci explicatio non nova, ſed ab Ambroſio & Gregorio Magno tradita. Origenes* viii. *adversùs Celſum concedit* [illegible] veneratione honorari *poſſe angelos, ſi modò repurgetur ejus vocis ſignificatio: Neque peccaturum putem, ſi quis Angeli ſibi apparentis commendationem apud Deum imploret, quò Maimonides trahit ea, quæ apud Jobum leguntur* xxxiii. 23. *quicum conſentit quòd Philo ſæpè* Angelos mediatores *vocat.* Addit *Grotius:* Aliis modis in Angelorum honore peccari poſſe. *Primùm ſi ea illis venerationis ſi-*
E *gna exhibeantur, quæ conſenſus gentium divini cultûs eſſe propria voluit, puta ſacrificium, libamen, ſuffitus. Vide Judicum* xiii. 16. *& confer eum quem modò dixi Danielis locum. Deinde ſi per eos vota aut juramenta faciamus, ab eis ea poſcamus, quæ à Deo ſolo, aut in Novo Fœdere à Deo & Chriſto peti debent, qualia ſunt remiſſio peccatorum, Spiritus Sanctus, vita æterna.* Pertinet huc *Origenis* locus adversùs *Celſum* Lib. 1. *Videamus autem quomodo calumnietur Judæos is qui omnia ſe noſſe prædicat Celſus, dicens eos Angelorum eſſe cultores, & deditos præſtigiis, quas à Moſe didicerint.*
F *Ubi enim in Moſis Libris invenit, illum Legum Conditorem præcepiſſe Angelos coli? Hoc nobis dicat is qui jactat ſe cuncta noſſe & Judæorum, & Chriſtianorum.*

II. Quòd in eodem præcepto ſubjungitur: *Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, &c.* Sola ſpectat idola, ſeu falſorum Deorum imagines: Unde Græcus Textus habet, Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἴδωλον. Quam interpretationem Veteres Patres ſecuti ſunt, ex eodem *Exodi* Capite verſ. 23. depromptam: *Non facietis Deos argenteos, nec Deos aureos facietis vobis.* Et *Levitici* xix. verſ. 4. *Nolite converti ad Idola, nec Deos conflatiles faciatis vobis.* Confer Pſalmum

Sacrarum Imaginum veneratio primo Decalogi præcepto non eſt prohibita.

cxiii,

cxiii. 4. & ſequentibus. *Simulacbra gentium argentum, & aurum, opera manuum hominum, &c. Similes fiant eis qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.* Sapientiæ xiv. 1. *Alius navigare cogitans, ligno portante ſe fragilius lignum invocat.* 8. *Per manus autem quod fit idolum, maledictum eſt & ipſum, & qui fecit illud: Quia ille quidem operatus eſt: Illud autem cùm eſſet fragile, Deus cognominatus eſt,* 12. *Initium fornicationis eſt exquiſitio idolorum, & adinventio illorum corruptio vitæ eſt.* 15. *Acerbo luctu dolens pater, citò ſibi rapti filii fecit imaginem: & illum qui tunc quaſi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cœpit, & conſtituit inter ſervos ſuos ſacra ſacrificia. Deinde interveniente tempore, convaleſcente iniqua conſuetudine, hic error tanquam lex cuſtoditus eſt, & Tyrannorum imperio colebantur figmenta.* 21. *Et hæc fuit vitæ humanæ deceptio: Quoniam aut affectui, aut Regibus deſervientes homines, incommunicabile nomen lapidibus & lignis impoſuerunt.* 1. ad Corinthios viii. 4. 5. 6. *De eſcis autem quæ idolis immolantur, ſcimus quia nihil eſt idolum in mundo, & quod nullus eſt Deus niſi unus. Nam etſi ſunt qui dicuntur Dii, ſive in cælo, ſive in terra: (Siquidem ſunt Dii multi, & Domini multi:) Nobis tamen unus Deus Pater, ex quo omnia, & nos in illum: & unus Dominus Jeſus Chriſtus, per quem omnia, & nos per ipſum.* Et cap. x. 14. & ſequentibus *Propter quod, chariſſimi mihi, fugite ab idolorum cultura. Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? Et panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt? Quoniam unus panis, unum corpus multi ſumus, omnes qui de uno pane participamus. Videte Iſrael ſecundùm carnem: Nonne qui edunt hoſtias, participes ſunt Altaris? Quid ergo? Dico quòd idolis immolatum ſit aliquid? Aut quòd idolum ſit aliquid? Sed quæ immolant Gentes, Dæmoniis immolant, & non Deo. Nolo autem vos ſocios fieri Dæmoniorum. Non poteſtis Calicem Domini bibere, & calicem Dæmoniorum: Non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ Dæmoniorum.* Non igitur de quibuſvis imaginibus loquitur Deus hanc Legem hominibus ferens: *Non facies tibi ſculptile:* Nam in Templi ipſo penetrali locari juſſit Cherubinos, alatas humano vultu effigies, eo in loco quo ſolus Pontifex Maximus ſemel in anno intrabat, gnarus non ineſſe illis divini aliquid: Sed ſignificari, aut celerrimas Dei actiones in benefaciendo bonis & in puniendo malos, ut *Philo* cenſet: Aut quòd Angelorum ad quæcunque vult paratiſſimo miniſterio Deus utatur, ut *Moſes Maimonides*, aliique cenſent. Sed imagines falſorum Numinum Deus zelotes prohibet; imagines ethnico ritu conſecratas, in quas vim aliquam divinam deduci, &. ipſa conſecratione includi exiſtimabant. De quibus *Tertullianus* ait Lib. De Idololatria: *Rapere ad ſe Dæmonia & omnem Spiritum immundum per conſecrationis obligamentum.* S. Cyprianus Lib. De Idolorum Vanitate: *Hi ergo Spiritus ſub ſtatuis & imaginibus conſecratis delitescunt: Hi afflatu ſuo Vatum pectora adſpirant.* Arnobius Lib. vi. *Quin imo Deos eſſe ſigillaria ipſa cenſetis, nec præter hæc quicquam vim creditis habere divinam.* Et poſt: *In ſimulachris præſto ſunt atque habitant Dii ſui.* Ab his quantùm diſtent Sanctorum Imagines, nemo non videt ſuis non præoccupatus præjudiciis: In iis enim virtutem aliquam divinam ineſſe Catholici non credunt, non ſpem in eis collocant, non ipſas honoribus uni Deo debitis proſequuntur, ut docet Tridentina Synodus.

III. At (inquies) non tantùm Hebræis vetitum eſt rerum quarumvis creatarum imaginibus ſummum cultum exhibere, his verbis: *Non adorabis ea, neque coles:* Sed ne facere quidem ulla ſimulachra permiſſum eſt. *Deuteronomii* iv. 16. Inſuper aboleri juſſa. *Exodi* xxxiv. 13. *Numerorum* xxxiii. 52. *Deuteronomii* vii. 5. Cùm *Pilatus* nocte intempeſtâ opertas Imagines Cæſaris Hieroſolymam intuliſſet, res ingentem inter Judæos tumultum excitavit, *Quaſi jam profanatas Leges ſuas viderent. Nullum enim fas eſſe collocari in Urbe ſimulachrum* conclamabant. Ad querelam autem eorum qui in Civitate erant, ſubitò etiam ex agris multitudo confluxit. Euntes autem illicò Cæſaream ad *Pilatum* ſupplices deprecabantur, *Ut ab Hieroſolymis auferrentur Imagines, & eis Jura patria ſervarentur.* Pilato autem ſupplicum preces repellente, circa domum ejus proni corruerunt, & immobiles quinque diebus continuis, noctibuſque manſere. Cumque *Pilatus* armato Milite, Judæis triplici acie circumdatis denuntiaret, trucidaturum ſe omnes, niſi Imagines Cæſaris ſuſciperent, illi quaſi uno conſilio omnes ſubitò corruerunt, & cervices nudatas excipiendis ictibus pararunt, vociferati, *Univerſos ſe interfici magis velle, quàm Legem profanari.* Tunc *Pilatus* ſtudia Populi circa Religionem demiratus, ſtatuas juſſit auferri. Ita refert *Joſephus* Lib. ii. *De bello Judaico*, cap. viii. Simile quid ſub *Petronio* Præſide contigiſſe refert cap. ix. & Judæos reſpondiſſe: *Ne Dei quidem ſimulachrum, nedum hominis, non ſolum in Templo, ſed neque in profano aliquo totius regionis loco, fas ſibi eſſe locare: Pro Cæſare quidem & Populo Romano ſe per dies ſingulos offerre Sacrificia: Si autem in Templo imagines aſtimet collocandas, debere eum totam Judæorum gentem prius immolare: Præbere ſe quippe ſingulos, cum mulieribus & parvulis, ei qui interficere voluiſſet.* Atque hoc pacto perduratum eſt per quadraginta dies continuos, neglectis interim agriculturæ operibus, cùm ſementis eſſent tempora: Certiſſimum quippe illis erat propoſitum mortem appetendi, potiùs quàm *Caii Cæſaris* ſtatuam admittendi. Legatur cap. xi. Lib. xviii. *Antiquitatum*, ubi hanc hiſtoriam prolixè refert. Idem Auctor cap. vii. narrat, *Vitellio* ad Bellum Arabicum feſtinanti, & per Judæam Exercitum ducere volenti, occurriſſe ejus regionis Principes deprecantes tranſitum. *Neque enim patrios Ritus permittere ut inferantur ullæ Imagines, quales Romana ſigna habebant pleraque.* Aquila etiam aurea ſupra portam Templi ab *Herode* poſita, tanquam Legi repugnans dejecta eſt, ut narrat idem Hiſtoricus Lib. xvii. *Antiquitatum* cap. viii. Judæos Imaginum uſum reſpuiſſe, teſtantur etiam *Diodorus Siculus, Strabo, Dio Caſſius, Cornelius Tacitus.*

IV. Verùm quæcunque fuerit Judæorum de hiſce divini præcepti verbis, *Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, &c.* ſententia: Non conceſſeto omnem qualiumcunque Imaginum uſum notatis Scripturæ locis prohiberi, ſed earum quæ ita dedicantur, ut ipſis, vel creaturis quas repræſentant, divinus tribuatur honos. Unde ſubjungitur: *Non adorabis ea, neque coles.* Hic ſenſus loci ex *Deuteronomii* cap. iv. laudati. *Non vidiſtis aliquam ſimilitudinem, in die quâ locutus eſt vobis Dominus in Horeb de medio ignis: Ne fortè decepti faciatis vobis ſculptam ſimilitudinem, aut imaginem maſculi vel feminæ, ſimilitudinem omnium jumentorum, quæ ſunt ſuper terram, vel avium ſub cælo volantium, atque reptilium, quæ moventur in terra, ſive piſcium, qui ſub terra morantur in aquis: Ne fortè elevatis oculis ad cælum, videas Solem & Lunam, & omnia Aſtra*

cæli, & errore deceptus adores ea, & colas quæ creavit Dominus Deus tuus in miniſterium cunctis Gentibus, quæ ſub cælo ſunt. Idem eſt aliorum locorum ſenſus. Exodi xxxiv. 12. 13. Cave ne unquam cum habitatoribus Terræ illius jungas amicitias, quæ ſint tibi in ruinam: Sed aras eorum deſtrue, confringe ſtatuas, lucoſque ſuccide: Noli adorare Deum alienum. Dominus zelotes nomen ejus, Deus eſt æmulator. Numerorum xxxiii. 52. Confringite titulos, & ſtatuas comminuite, atque omnia Excelſa vaſtate, mundantes Terram, & habitantes in ea. Deuteronomii xii. 5. Aras eorum ſubvertite, & confringite ſtatuas, lucoſque ſuccidite, ſculptilia comburite. Quia Populus Sanctus es Domino Deo tuo. Et cap. xii. 2. 3. Subvertite omnia loca, in quibus coluerunt Gentes, quas poſſeſſuri eſtis, Deos ſuos ſuper montes excelſos, & colles, & ſubter omne lignum frondoſum. Diſſipate aras eorum, & confringite ſtatuas, lucos igne comburito, & idola comminuite: Diſperdite nomina eorum de locis illis. Non mirum autem quòd Judæi ſtatuas Imperatorum recipere abnuerent, quæ ritu ethnico dedicabantur, & divinis honoribus colebantur. Unde Joſephus Lib. xviii. Antiquitatum cap. x. ſcribit: Apion verò Alexandrinorum Legationis Princeps multa in Judæos jactavit crimina, interque cætera, quòd Cæſarem non proſequerentur debitis honoribus. Nam cùm, quà latè patet orbis Romanus, Cajo extruantur Templa & Altaria, & pari honore colatur cum cæteris Numinibus, ſolos iſtos turpe putare dedicare illi ſtatuas, aut jurare per nomen Cæſaris. cap. ix. Cajus porrò indignè ferens à ſolis Judæis ita ſe deſpici, Legatum in Syriam mittit Petronium ſucceſſurum Vitellio, jubetque ut cum valido Exercitu invadat Judæam; & ſi ſponte id admittant, ſtatuam ejus in Templo Dei collocet. Quod ſi detrectent, bello devictos imperata facere adigat. Et Lib. ii. De Bello Judaico cap. ix. Cajus verò Cæſar in tantum contumeliosè abuſus eſt fortunâ, ut etiam & Deum ſe putaret, & vellet vocari..... Petronium denique cum Exercitu Hieroſolymam miſit, præcipiens ut in Templo ſtatuas ejus locaret.

V. Quòd ſi quis pertinaciter contendat Imagines quaſcunque hoc præcepto Judæis prohibitas, etiamſi divinis honoribus non colerentur, ſuam illi permittimus opinionem, modò fateatur ceremoniale hoc præceptum fuiſſe, quatenus imaginum quarumvis uſum vetat; morale quatenus idola, & idololatriam prohibet. Poſteriori iſto reſpectu omnes omnino homines, quovis tempore & loco obligare; priori reſpectu ſolos Judæos, ſicut præceptum de obſervantia Sabbati. Doctrina eſt S. Thomæ Prima Secundæ, Quæſtione centeſima, Articulo vii. in Reſponſione ad ſecundum. Illa præcepta, inquit, quæ ſunt purè moralia, habent manifeſtam rationem: Unde non oportuit quòd in eis aliqua ratio adderetur. Sed quibuſdam præceptis additur ceremoniale determinativum præcepti moralis communis, ſicut in primo præcepto, Non facies ſculptile: & in tertio præcepto determinatur dies Sabbati. Et ideo utrobique oportuit rationem aſſignari. Eadem mens fuit Grotii, viri inter Scriptores Heterodoxos eruditi, Commentario in xx. cap. Exodi. Ut ad Chriſtianos veniam, inquit, illi nec aliis Hebræorum Legibus indeterminatè obligatos ſe crediderè, nec illâ de non habendis formis ſculptilibus animantium. Nam & Imperatorum, & virorum eruditorum tales Imagines paſſim extitere. Inciſis verò aut pictis figuris, ut quæ nec Hebræis ſine diſcrimine interdicta erant, uſi ſunt etiam liberiùs, ut nos docet memorata Tertulliano figura Paſtoris in Calice. Imò ne Chriſti quidem figurâ abſtentum, poſtquam Imperatores Chriſtiani fuere.

Chriſtus purpureum gemmanti textus in auro
Signabat Labarum, Clypeorum inſignia Chriſtus
Scripſerat, ardebat ſummis Crux addita criſtis.

Ait Prudentius Lib. 1. contra Symmachum: Qui & in monumentis Martyrum expreſſam eorum quæ pertulerant Imaginem fuiſſe, in Paſſione Caſſiani nos docet. In Eccleſias tamen diu nec picturas admiſſas, ex Eliberino Canone, & decantato illo Epiphanii facto apparet. Imagines exſtantes ſeriùs etiam in Eccleſias admiſſa, nec ſine multorum reniſu, non quaſi Lege vetita, ſed quia errori anſam dare exiſtimabantur, quæ ratio manente adhuc Paganiſmo non levis momenti erat. Et infra: Præcepto, inquit, de non flectendo apud Imagines corpore indiſtinctè ſe obligari non credidere Chriſtiani veteres, ſed tantùm quatenus in teſtimonio habiti honoris apud Imaginem inerat falſi Numinis veneratio, quæ per ſe & omni modo mala eſt. In precationum verò locis, an rectum eſſet in honorem aut Chriſti, aut Sanctorum, coram eorum Imaginibus flectere corpora, quod [illegible], id eſt, ſignum amoris & reverentiæ erga viros ſanctimoniâ eminentes Græci vocant, diſputatum diu, nec ſine ſeditionibus in Oriente. Germaniæ & Galliæ diu viſum id malo aut mali ſpecie non carere, ut ex Francofurtenſi & Pariſienſi Synodis, quæ Caroli Magni, liberorumque ejus temporibus habitæ ſunt, apparet. Notandum tamen in illis Synodis tractatos inclementiùs Græcos, quòd Occidentales Epiſcopi ſententiam Græcorum expreſſam in Nicæna Synodo ii. in duriorem partem quam ipſa per ſe erat interpretarentur, decepti ſcilicet Actis Nicænæ illius Synodi in Latinum ſermonem adeo non fideliter verſis, ut interdum ſenſum Græco contrarium exhiberent, quod cùm alibi obſervari poteſt, tum vel maximè in iis quæ de Imaginibus dixerat Conſtantinus Conſtantiæ Cypri Epiſcopus. Hæc Grotius Quæ à Spanhemio, aliiſque recentioribus Iconomachis, qui nobis velut Imaginariis Hominibus inſultant, conſiderari velim.

VI. Ad I. Præceptum Decalogi revocatur lex cultum Molochi prohibens, Levitici xviii. 21. De ſemine tuo non dabis ut conſecretur Idolo Moloch, nec polluas nomen Dei tui. xx. 2. Homo de filiis Iſraël, & de advenis qui habitant in Iſraël, ſi quis dederit de ſemine ſuo Idolo Moloch, morte moriatur; Populus terræ lapidabit eum, &c. Quiſnam è falſis Diis fuerit Moloch, inter Eruditos non convenit. Quidam Saturnum fuiſſe conjiciunt, ut Seldenus Syntagmate 1. De Diis Syris, cap. vi. & Grotius Annotationibus in cap. xviii. Deuteronomii. Alii Martem, ut Kircherus Oedipi Ægyptiaci Syntagmate iv. cap. iv. Nonnulli Mercurium, ut Arias Montanus in Amos cap. 1. Hi Venerem, ſive Luciferum, quibus favere videtur S. Cyrillus Alexandrinus, Comment. in Amos verſ. 25. Illi peculiare aliquod Ammonitarum Numen aut Idolum, cujus nomen vetuſtas temporis abolevit, Molochi nomine intelligunt, ut Sanctius in Actuum vii. Alii aliquem inter Reges antiquos eximium, & qui antonomaſticè Rex dici meruit (Moloch enim Regem quid Orientalium linguis pleriſque ſonat) hoc nomine denotari volunt. Spencerus Lib. ii. De Legibus Ritualibus Hebræorum cap. x. ubi aliorum conjecturas expendit, putat Moloch nomen Diis omnibus commune fuiſſe, ſub quo Gentes quandoque Dæmonem aut Heroëm aliquem famoſiorem, ſæpius autem Solem in Symbolo vel ſimulachro

Cultus Molochi prohibitus.

Moloch quis Deus apud Ethnicos?

latebro aliquo coluerunt. Id ex eo probat, quòd *Moloch* & *Baal*, nomen Diis omnibus commune, promiſcuè uſurpentur, *Jerem.* XIX. 5. & XXXII. 35. Ut ut eſt, Idololatræ antiqui liberos ſuos in honorem *Molochi* velut holocauſta igni conſumendos tradebant, vel certè igne luſtrandos & expiandos. Conferantur loca *Jeremiæ* XIX. 5. & XXXII. 35. in quorum primo Deus ita loquitur: *Et ædificaverunt Excelſa Baalim, ad comburendum filios ſuos igni in holocauſtum Baalim: Quæ non præcepi.* In poſteriori verò: *Et ædificaverunt Excelſa Baal, quæ ſunt in Valle filii Ennon, ut initiarent filios ſuos & filias ſuas Moloch, quod non mandavi eis.* Liberorum immolationem in falſorum Numinum honorem Dæmones ab Ethnicis exegiſſe, & in immane illud idololatriæ genus Judæos aliquando Gentilium exemplo pertraxiſſe, conſtat ex Pſalmo CV. 37. 38. *Et immolaverunt filios ſuos, & filias ſuas Dæmoniis. Et effuderunt ſanguinem innocentem, ſanguinem filiorum ſuorum, & filiarum ſuarum, quas ſacrificaverunt ſculptilibus Chanaan.* Hujuſmodi ſacrificiis Deos ſuos maximè ſe demereri, placare, demulcere, cæca Gentilitas arbitrabatur. Id confirmat *Philo Byblius* ex *Sanchuniathone*, in Phœnicum Hiſtoria, apud *Euſebium* Lib. IV. *Præparationis Evangelicæ*, cap. XVI. *Apud Veteres*, inquit, *in more poſitum erat, ut in ſummis Reipublicæ calamitatibus, penes quos aut civitatis, aut gentis imperium eſſet, ii liberorum ſuorum chariſſimi, ultoribus Dæmonibus jugulati, ſanguine quaſi pretio, publicum exitium interitumque redimerent. Qui verò tum ad Sacrificium devovebantur, eos myſticis quibuſdam ceremoniis jugulabant, &c.* Idem confirmat *Porphyrius* Lib. II. *De Abſtinentia*, cujus inſigne eam in rem fragmentum idem *Euſebius* ibidem deſcribit. Idem *Clemens Alexandrinus in Cohortatione ad Gentes*, cujus etiam verba idem Auctor exhibet. Idem probat *Euſebius* ex *Dionyſio Halicarnaſſenſi*, & *Diodoro Siculo* Lib. XX. Idem ex *Piſcenio Feſto* in Lib. Hiſtoriarum refert *Lactantius* Lib. I. cap. XXXI. Immanis illius ſuperſtitionis morem apud Afros invaluiſſe pariter teſtantur *Tertullianus in Scorpiace*, *Minutius Felix in Octavio*, *S. Auguſtinus* Lib. VII. *De Civitate Dei*, cap. XIX. Idemque de Carthaginenſibus commemorant *Plato in Minoe*, *Juſtinus ex Trogo Pompeio* Lib. XVIII. *Silius Italicus*, & alii Scriptores profani. De atrocibus illis ſacrificiis *Plutarchus* Lib. *De Superſtitione* ita ſcribit: *Nonne utilius erat Carthaginenſibus jam inde ab initio, Critia vel Diagora ad condendas Leges adhibitis, decernere nullum eſſe Deum, nullum Genium, quàm talia ſacra facere, qualibus illi Saturno operabantur? Ubi non, ut Empedocles ait, reprehendent eos qui animalia ſacrificant:*

> *Mutatâ genitor jugulans ſua Pignora formâ*
> *Immolat, & vanis ſtultus ferit aera votis;*

Sed ſcientes prudenteſque ſuos ipſi liberos ſacrificabant: & quibus nulla erat proles, ii à pauperibus infantes tanquam agnos aut pullos avium ad eam rem emebant. Adſtabatque mater ſine luctu aut gemitu, quem ſi ederet aut fleret, pretio mulctabatur, & infans nihilominus mactabatur: & ante ſimulacrum omnia ſtrepitu fiſtularum tympanorumque opplebantur, ne ejulatus mactati exaudiri poſſet. Vallem *Tophet*, ubi Judæi filios immolabant, nomen à tympanis accepiſſe, viri docti cenſent; quòd immanis ſacrificii tempore locus tympanis totus perſtreperet, ut triſtes ejulatus infantis ſupprimerentur. Feralia illa Sacrificia

Liberorum immolatio in honore Moloch.

Deus prohibet his verbis: *De ſemine tuo non dabis ut conſecretur Idolo Moloch.*

VII. Prohibet etiam Luſtrationem flammâ piaculari factam, quâ veteres Idololatræ liberos ſuos per ignem traducentes, *Molocho* initiabant, & ejus cultui ſolemniter conſecrabant. Deuteronomii XVIII. 9. 10. *Quando ingreſſus fueris Terram, quam Dominus Deus dabit tibi, cave ne imitari velis abominationes illarum Gentium. Nec inveniatur in te, qui luſtret filium ſuum, aut filiam, ducens per ignem.* De *Achaz* Rege Juda ſcriptum eſt IV. Regum XVI. 3. *Inſuper & filium ſuum conſecravit, transferens per ignem, ſecundum Idola Gentium.* Quem locum expendens *Theodoretus Quæſtione* XLVII. in Lib. IV. *Regum*, hæc habet: *Joſephus quidem dixit, ipſum unum ex filiis ſuis obtuliſſe holocauſtum Baali. Ego autem exiſtimo id quod dicitur, tacitè ſignificare genus erroris, quod ad nos uſque pervenit. Vidi enim in aliquibus civitatibus ſemel in anno accendi rogos in plateis, & trans eos ſaltare aliquos, non ſolùm pueros, ſed etiam viros: Infantes autem per flammam ferri à matribus. Videbatur autem iſtud quædam eſſe expiatio & purgatio. Exiſtimo autem hoc quoque fuiſſe Achaz peccatum.* Summum conſenſum inter verba *Theodoreti*, & Gentium omnium ritûs hujuſce profani reliquias retinentium, mores, facilè percipiet, quiſquis *Varronem* audiet ab *Homeri* Scholiaſte laudatum: *Palilia* (inquit) *tam privata quàm publica ſunt apud Ruſticos, ut cum fœno conjectis ſtipulis, ignem magnum tranſiliant, his Palilibus expiari ſe credentes.* Huc referenda illa *Ovidii* Lib. IV. Faſtorum:

Luſtratio ſacra per ignem.

> *Moxque per ardentes ſtipulæ crepitantis acervos,*
> *Trajicias celeri ſtrenua membra pede.*

Hinc orta Chriſtianorum quorundam, qui Gentiliſmum nondum penitus exuiſſent, antiqua ſuperſtitio, qui in Novilunis ingentes rogos accendere, & flammam tranſilire ſolebant: Quem ritum damnat Trullana Synodus Canone LXV. Superſtitionis hujus apud Ethnicos originem indigitat *Maimonides* in *More Nevochim* P. III. cap. XXXVII. *Notum eſt* (inquit) *in genere, ex natura hominum, quòd nihil æquè timeant & horreant, ac facultatum, & liberorum ſuorum amiſſionem. Ideo publicarunt & ſparſerunt cultores Ignis, omnes ejus liberos morituros, qui filium aut filiam ſuam per ignem non traduxerit.*

VIII. Ad primum Decalogi præceptum pariter revocatur Lex illa, quâ tonſio capitis in orbem, carnis inciſio, & ſtigmata prohibentur, Levitici XIX. 27. 28. *Neque in rotundum attondebitis comam, nec radetis barbam. Et ſuper mortuo non incidetis carnem veſtram, neque figuras aliquas, aut ſtigmata facietis vobis. Ego Dominus.* Ethnicis in more erat capillitium in orbem tondere, cincinno in occipitio aut vertice relicto, eoque Soli vel Saturno ſolemniter conſecrato. Hanc tonſuræ formam apud Arabes antiquos obtinuiſſe Auctor eſt *Herodotus*. Nam de *Macis* Arabiæ Populo verba faciens Lib. IV. cap. CLXXV. ait: *Summum capitis verticem radunt, in medio capillos creſcere ſinentes, hinc atque hinc in orbem tondentes.* Hanc tonſuræ formam Arabes in *Dionyſi* ſeu *Bacchi* honorem, & ad ejus imitationem præ ſe tuliſſe ſcribit Lib. III. cap. VIII. *Et quemadmodum Dionyſum, ita puellarum capillum tondere aiunt. Tondentur autem in rotundum, tempora ſubradentes.* Superſtitioſam itaque tonſuræ formam, in Solis aut Saturni, aut *Bacchi* hono-

Tonſio capitis in orbem, carnis inciſio & ſtigmata, ex ſuperſtitioſa Ethnicorum More, divinâ Lege prohibita.

 rem

rem ab Ethnicis uſurpatam, Deum hac lege prohibuiſſe cenſent *Tirinus* & *Boaſterius* in Commentariis; *Heinſius*, *Ariſtarchi Sacri*, cap. IV. *Bochartus Geographia Sacra* P. II. Lib. I. cap. VI. *Grotius Annotationibus in Leviticum.* Alii probabiliùs putant Deum hac lege, non ſimpliciter orbicularem, quam Judæis in moribus fuiſſe conſtat ex *Joſepho* Lib. I. contra Apionem, *Chærili* Poëtæ perantiqui carmina in hujus rei fidem proferente; ſed extraordinariam tonſuram, in mortuorum exequiis animo & ritu ſuperſtitioſo uſurpari ſolitam, ut ſcilicet capillis in defunctorum buſta, loculos, aut ſepulchra, vel cadavera injectis Deos Manes propitiarent, prohibuiſſe. Superſtitioſi iſtius ritus meminit *Seneca* Tragœdus in *Phædra Act.* V. *Scen.* I.

Placemus umbras, capitis exuvias cape,
Laceræque frontis accipe abſciſſam comam.

Statius, Thebaïdos VI. de patre *Archemori* mortuum filium lugente canit:

——— *Tergoque & pectore fuſam*
Cæſariem ferro minuit, ſectiſque jacentis
Obnubit tenuia ora comis.

Hunc itaque Ritum Deum hac Lege prohibere, contendit *Spencerus* Lib. II. *De Legibus Ritualibus* Hebræorum, cap. XII. idque probat cùm ex verſu proximè ſequenti: *Et ſuper mortuo non incidetis carnem veſtram*, id eſt, *propter mortuum*, vel *pro mortuo*, quibus verbis patet ritus ſuperſtitioſos ab Ethnicis in ſuorum funeribus uſurpatos Deum hîc prohibere: Tum ex locis parallelis, Deuteronomii XIV. 1. *Filii eſtote Domini Dei veſtri: Non vos incidetis, nec facietis calvitium ſuper mortuo.* Et Levitici XXI. 1. 5. *Ne contaminetur Sacerdos in mortibus civium ſuorum*, &c. *Non radent caput nec barbam, neque in carnibus ſuis facient inciſuras.* Favet huic expoſitioni *Theodoretus* Quæſtione XIII. in Deuteronomium. *Per iſta* (inquit) Non facietis calvitium in medio oculorum veſtrorum ſuper mortuo, *luctum immodicum prohibet. Quidam enim extranearum gentium pilos capitis abradebant, & hos offerebant mortuis, alii pilos barbæ, alii ſuperciliorum. Lex divina prohibuit iſta fieri.*

IX. Carnis etiam inciſionem *ſuper mortuo* Deus prohibuit, Ethnicam videlicet ſuperſtitionem, in funeribus frequentari ſolitam, Ethnicis enim in more erat juxta defuncti rogum, loculum, aut cadaver carnes incidere, genas ungue fœdare, quandoque membrum aliquod abſcindere, quòd abſurdè crederent cruentos illos ritus Diis Manibus acceptos, aut amicis defunctis aliquid ſolatii allaturos. Ethnicos ita cenſuiſſe teſtatur *Servius* in illud *Æneidos* III.

——— *flavos Lavinia crines,*
Et roſeas laniata genas:

Ubi ita commentatur: *Varo dicit Mulieres in exequiis & luctu ideo ſolitas ora lacerare, ut oſtenſo ſanguine Inferis ſatisfacerent.* Idem teſtatur *Plutarchus* Lib. *De Conſolatione* ad *Apoll.* his verbis: *Quidam Barbarorum, etiam corpora ſua, naribus, auribus aliiſve partibus amputandis, fœdant; ſe nonnihil gratificari defunctis credentes, eàm in hoc genere mediocritatem à natura conſtitutam excedunt.* Sed quid extranea teſtimonia congerere opus eſt, ubi domeſtica ſuppetunt ex Scripturis Sacris petita? Jeremiæ XVI. 6. *Et morientur grandes & parvi in terra iſta: Non ſepelientur, neque plangentur, & non ſe incident, neque calvitium fiet pro eis.* In quæ verba *S. Hieronymus* hæc habet: *Mos fuit apud Veteres, & in quibuſdam permanet Judæorum uſque hodie, ut in luctibus incidant lacertos, & calvitium faciant.* Nec ſolùm in funeribus, ſed & in Sacris ſplendidioribus, carnis inciſione velut ritu religioſo Gentiles plurimùm utebantur; quod de Sacerdotibus & Prophetis *Baal* teſtatur Auctor Sacer Libri III. Regum cap. XVIII. 28. *Clamabant ergo voce magnâ, & incidebant ſe juxta Ritum ſuum cultris & lanceolis, donec perfunderentur ſanguine.* Id confirmant *Oſee* verba cap. VII. 14. ſecundùm Verſionem Græcam: *Ululabant in cubilibus ſuis, ſuper tritico, & vino diſſecabantur.* Quæ verba ita commentatur Theodoretus: *Reprehendit quæ Idolorum causâ agebantur. Nam cùm promiſſam Patribus ſuis terram ſuſcepiſſent, hanc enim vocavit cubile, ut quæ eos à laboribus in deſerto ſuſceptis refeciſſet, gentilia ſacra peregerant, & bonorum meorum deliciis diffluentes, in Idolorum Templis, quas appellant* ἐντομίδας, *Inciſuras, ſuis corporibus admoverunt.* De eodem Ritu *Minutius Felix* in Octavio: *Qui ſanguine ſuo litat, & vulneribus ſuis ſupplicat, nonne profanus melius eſſet, quàm ſic religioſus?* Hanc ſuperſtitionem Deus lege latâ prohibuit.

X. Stigmata denique eâdem lege vetuit, ſeu ordinaria, quibus Ethnici falſis Numinibus & Dæmonibus ſolemniter ſe devovebant ac mancipabant, eorum nomen, inſigne, vel notam hieroglyficam acubus ignitis, vel typis & characteribus candentibus, fronti, manui, vel alteri corporis parti inurentes; ſeu extraordinaria, quibus in ſuorum funeribus ſe compungebant, vel ut amorem ſuum erga defunctum planè ſingularem teſtarentur, vel ut Deos Inferos, & defuncti Manes placarent. De priori illo ſtigmatum genere *Philo Judæus* Lib. I. *De Monarchia* hæc habet: *Non deſunt quidam prolapſi eò inſaniæ, ut ne receptum quidem ad pœnitentiam ſibi reliquum faciant, ad cultum ſimulacrorum præcipites, confirmantes eam ſervitutem literis, non in chartula ſcriptis, ſicut mos eſt mancipiorum, ſed inuſtis in corpus ferro ignito, ne deleri queant poſtea: Nam hæ non obſcurantur ullo tempore.* De his *Lucianus* Lib. *De Dea Syria*, ſermonem faciens de Miniſtris Deæ conſecratis: *Certis notis*, inquit, *compunguntur omnes: Alii quidem in volâ manus, alii autem in cervice. Et inde eſt quòd omnes Aſſyrii notis inſcripti prodeant.* De his *Theodoretus* Quæſtione XXVIII. in Leviticum: *Aliquas etiam corporis partes acubus compungebant, & atramentum immittebant in reverentiam Dæmonum. Hæc igitur divina Lex interdicit.* De his *Prudentius* Lib. Περὶ Στεφάνων de exſecrabili Sacerdotum *Cybeles* Inauguratione agens:

Quid cùm ſacrandus accipit ſphragitidas?
Acus minutas ingerunt fornacibus:
His membra pergunt urere: Utque igniverint,
Quamcunque partem corporis fervens nota
Stigmarit, hanc ſic conſecratam prædicant.

De his *Primaſius Commentario in Epiſtolam ad Romanos* cap. I. ad verſ. 14. de contumeliis agens, quibus Idololatræ corpora ſua afficiebant: *Sibi* (inquit) *characteres & ulciones infligunt in conſecrationibus Idolorum.* Auctor *Traditionum Hebraicarum in Paralipomena* S. Hieronymi nomine inſignitus, Regem *Joachim* hac ſuperſtitione contaminatum fuiſſe, & in defuncti corpore notas Idolorum inventas aſſerit, doctâ ex his verbis Lib. II. cap. XXXVI. 8. conjecturâ: *Reliqua autem*

verborum

verborum Joachim, & *abominationem ejus*, *quas operatus eſt*, & *quæ inventa ſunt in eo*, *continentur in Libro Regum Juda & Iſraël.* De hiſce ſtigmatibus intelligendus eſt *S. Joannes* Apocalypſis XIII. 16. *Et faciet omnes puſillos & magnos*, & *divites & pauperes*, & *liberos & ſervos*, *habere characterem in dextera manu ſua; aut in frontibus ſuis. Et ne quis poſſit emere aut vendere*, *niſi qui habet characterem*, *aut nomen beſtiæ*, *aut numerum nominis ejus.* De altero ſtigmatum genere, extraordinario ſcilicet ac funebri *Aben-Ezra* in *Levitici* XIX. 28. hæc habet: *Eſt aliquis qui ſignat corpus ſuum figurâ aliquâ certâ per ignem*, & *quidem ob mortuum.* Lege *Bonfrerium* aliosque Commentatores in eundem locum, & *Joannem Spencerum* de his prolixè & eruditè diſſerentem Lib. II. *De Legibus Hebræorum Ritualibus* cap. XII. XIII. XIV.

Superſtitionum omne genus primo Decalogi præcepto prohibitum.

XI. Prohibentur etiam primo Decalogi præcepto divinationes, auguria, incantationes, ſomniorum obſervationes, maleficia, Pythonum & Divinorum conſultationes, Necromantia, ſuperſtitionum omne genus: De quibus expreſſa Lex Deuteronomii XVIII. 10. & ſeq. *Nec inveniatur in te qui luſtret filium ſuum*, *aut filiam*, *ducens per ignem: Aut qui Ariolos ſciſcitetur*, & *obſervet ſomnia atque auguria*, *nec ſit Maleficus*, *nec Incantator*, *nec qui Pythones conſulat*, *nec Divinos*, *aut quærat à Mortuis veritatem. Omnia enim hæc abominabitur Dominus.* Vide & *Levitici* XIX. 26. 31.

Pœna in Idololatras divinâ Lege ſtatuta.

XII. Idololatras lapidibus obrui Deus decrevit Lege Latâ, Deuteronomii XVII. 2. *Cum reperti fuerint apud te*, *intra unam portarum tuarum*, *quas Dominus Deus tuus dabit tibi*, *vir aut mulier*, *qui faciant malum in conſpectu Domini Dei tui*, & *tranſgrediantur pactum illius; ut vadant & ſerviant Diis alienis*, & *adorent eos*, *Solem & Lunam*, & *omnem Militiam cæli*, *quæ non præcepi*: & *hoc tibi fuerit nunciatum*, *audienſque inquiſieris diligenter*, & *verum eſſe reperéris*, & *abominatio facta eſt in Iſraël: Educes virum ac mulierem*, *qui rem ſceleratiſſimam perpetrarunt*, *ad portas civitatis tuæ*, & *lapidibus obruentur.* Eadem pœna adversùs eos conſtituta eſt, qui aliquem à veri Dei cultu ad Idololatriam abſtrahere voluerint, cap. XIII. Deuteronomii verſ. 6. & ſeq. *Si tibi voluerit perſuadere frater tuus filius matris tuæ*, *aut filius tuus vel filia*, *ſive uxor quæ eſt in ſinu tuo*, *aut amicus quem diligis ut animam tuam*, *clam dicens: Eamus*, & *ſerviamus Diis alienis*, *quos ignoras tu & patres tui*... *Non acquieſcas ei*, *nec audias*, *neque parcat ei oculus tuus ut miſerearis & occultes eum*, *ſed ſtatim interficies: Sit primùm manus tua ſuper eum*, & *poſtea omnis Populus mittat manum. Lapidibus obrutus necabitur*, *quia voluit te abſtrahere à Domino Deo tuo.*

Si audieris in una urbium tuarum, *quas Dominus Deus tuus dabit tibi ad habitandum*, *dicentes aliquos: Egreſſi ſunt filii Belial de medio tui*, & *averterunt habitatores Urbis ſuæ*, *atque dixerunt: Eamus*, & *ſerviamus Diis alienis*, *quos ignoratis: Quære ſollicitè & diligenter*, *rei veritate perſpectâ*, *ſi inveneris certum eſſe quod dicitur*, & *abominationem hanc opere perpetratam*, *ſtatim percuties habitatores Urbis illius in ore gladii*, & *delebis eam*, *ac omnia quæ in illa ſunt*, *uſque ad pecora. Quicquid etiam ſupellectilis fuerit*, *congregabis in medio platearum ejus*, & *cum ipſa civitate ſuccendes*, *ita ut univerſa conſumas Domino Deo tuo*, & *ſit tumulus ſempiternus. Non ædificabitur amplius.*

Exodi XXII. 20. *Qui immolat Diis*, *occidetur*, *præterquàm Domino ſoli.*

Pœna capitalis adverſus Pythones, divinos, & maleficos omnes Moſaicâ Lege conſtituta.

Pœna etiam capitalis adversùs Pythones & Divinos Moſaicâ Lege conſtituta eſt; Levitici XX. 27. *Vir*, *ſive mulier*, *in quibus Pythonicus vel divinationis fuerit ſpiritus*, *morte moriatur. Lapidibus obruent eos: Sanguis eorum ſit ſuper illos.* Idem in Maleficos omnes. Exodi XXII. 18. *Maleficos non patieris vivere.*

Amor Dei ſuper omnia Judæis in Veteri Lege præceptus.

XIII. Amor Dei ſuper omnia Judæis non minùs præceptus erat in Lege Veteri quàm Chriſtianis in Nova: Neque ab Antiquis, uti nec à nobis coli poterat Deus, uti primo Decalogi præcepto mandatum eſt, niſi amando. (Deuteronomii VI. 5.) *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, & *ex tota anima tua*, & *ex tota fortitudine tua.* Matthæi XXII. 35. & ſeq. Interrogavit Chriſtum unus ex Phariſæis Legis Doctor, tentans eum: *Magiſter*, *quod eſt mandatum magnum in Lege? Ait illi Jeſus: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, & *in tota anima tua*, & *in tota mente tua. Hoc eſt maximum & primum mandatum.* Lucæ X. 25. *Et ecce quidam Legis Peritus ſurrexit tentans illum & dicens: Magiſter*, *quid faciendo vitam æternam poſſidebo? At ille dixit ad eum: In Lege quid ſcriptum eſt? quomodo legis? Ille reſpondens dixit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, & *ex tota anima tua*, & *ex omnibus viribus tuis*, & *ex omni mente tua*: & *proximum tuum ſicut te ipſum. Dixitque illi: Rectè reſpondiſti: Hoc fac*, & *vives.* Confer cum *Marci* XII. 29. 30. Errant autem graviter, qui præceptum hoc ſatis impleri putant, ſi factis externis Lex non violetur. His enim verbis actus etiam internos præcipi certiſſimum eſt, conjunctim tamen cum externis.

---

§. II.

Præceptum II. *Decalogi.*

I. SEcundum præceptum Decalogi his verbis conceptum eſt: *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum. Nec enim inſontem habebit Dominus eum*, *qui aſſumpſerit nomen Domini Dei ſui fruſtra.* Exodi XX. 7. & Deuteronomii verſ. 10. *Non uſurpabis nomen Domini Dei tui fruſtra: Quia non erit impunitus qui ſuper re vana nomen ejus aſſumpſerit.* Aſſumere nomen Dei *in vanum* eſt illud uſurpare ad confirmandum mendacium, temerè, vel in re levi. Hoc præcepto præcipuè prohibetur perjurium, quod expreſſiùs vetitum eſt Levitici XIX. 12. *Non perjurabis in nomine meo*, *nec pollues nomen Dei tui*, *ego Dominus.*

Ratò jurandum, ne juramentis aſſueſcendo pejeres. Eccleſiaſtici XXIII. 9. *Jurationi non aſſueſcat os tuum*, *multi enim caſus in illa. Nominatio verò Dei non ſit aſſidua in ore tuo*, & *nominibus Sanctorum non admiſcearis: Quoniam non eris immunis ab eis. Sicut enim ſervus interogatus aſſiduè à livore non minuitur: ſic omnis jurans & nominans*, *in toto à peccato non purgabitur. Vir multùm jurans implebitur iniquitate*, & *non diſcedet à domo illius plaga. Et ſi fruſtraverit*, *delictum illius ſuper ipſum erit:* & *ſi diſſimulaverit*, *delinquit dupliciter:* & *ſi in vacuum juraverit*, *non juſtificabitur: Replebitur enim retributione domus illius.* Et cap. XXVII. 15. *Loquela multùm jurans*, *horripilationem capiti ſtatuet*, & *irreverentia ipſius obturatio aurium.*

Nuſquam falsò, leviter ac temerè, vel ad patrocinandum injuſtæ cauſæ, jurandum eſt. Jeremiæ IV. 2. *Et jurabis: Vivit Dominus*, *in veritate*,

tate, & in judicio, & in juſtitia. Formula Juriſ. jurandi hæc erit: *Vivit Dominus*: Non, Vivit Baal, aut quodvis alıud ſalſum Numen. Exodi XXIII. 13. *Et per nomen externorum Deorum non jurabitis, neque audietur ex ore veſtro.* Hae de cauſa Judæi Alexandrini recuſabant *Caii Cæſaris nomen jurando uſurpare*, ut *Joſephus* narrat, quia nomen ſuum ut Dei in jurejurando *Caius* uſurpari volebat. Ideo Chriſtianos ſui temporis reprehendit *Tertullianus*, qui aut ignorantiâ, aut conſuetudinis vitio dicerent, *Mehercule*, *Medius fidius*. Narrat *Tertullianus* in Apologetico, B Chriſtianos non juraſſe ut cæteros *Per Genium Principis*, quod jusjurandum *S. Polycarpo* delatum, & ab eo recuſatum legimus; meritò, quia iſti voci ineſſet falſi Numinis ſenſus. Sed Chriſtianos juraſſe *Per ſalutem Principis omnibus Geniis auguſtiorem*, teſtatur ibidem *Tertullianus*. Per *fortunam*, aut *Genium Imperatoris*, jurare nefas etiam eſſe docet *Origenes* Lib. VIII. *contra Celſum*. Per ſalutem Principis jurari poſſe docet exemplum *Joſephi* Geneſis XLII. jurantis *Per ſalutem Pharaonis*, More quidem Ægyptiorum, ſed quem imitaturus non fuiſſet vir eximiè pius, ſi quid in eo irreligioſi eſſe exiſtimaſſet.

Nomen Domini in vanum ab eo aſſumitur, *Qui nomen Dei pronuntiat ſine aliqua ratione aut docendi, aut orandi, aut neceſſaria cujuſpiam occaſionis. Solent enim nonnulli etiam ludentes & ridentes, ut inciderit, reverendum nomen Dei linguâ proferre. Hoc arbitror divinâ Lege prohiberi. Si enim conſueverunt multò pretioſiorem veſtem diebus feſtis reſervare, multò magis divinum nomen precibus atque docendi officio æquum eſt conſervare.* Verba ſunt *Theodoreti Quæſtione* XLI. *in Exodum.*

Juramenta omnino implenda, ut & vota Deo D nuncupata, cùm promiſſa juramento firmata facta ſunt ab iis qui ad promittendum ſunt idonei per ætatem & libertatem, & de rebus honeſtis, in jure & poteſtate promittentium poſitis. Numerorum XXX. 3. *Si quis virorum votum Domino voverit, aut ſe conſtrinxerit juramento, non faciet irritum verbum ſuum, ſed omne quod promiſit implebit.*

Judæorum errores circa Juramentum refelluntur.

II. Judæorum Magiſtri ita abſterrebant homines à facilitate jurandi, ut id tamen ad eas formulas reſtringerent, quibus directè Deus nominatur: At quominus in uſu quotidiano per E res minores juraretur, non intercedebant, verbi gratiâ per Parentes, Terram, Solem, Aſtra, Univerſum, teſte *Philone* Lib. *De Specialibus Legibus.* Docebant præterea ex illis formulis minoribus jurandi pleraſque vim obligandi non habere, adeoque non committi perjurium, ſi juramenta per creaturas facta minimè præſtarentur: Ea ſolùm excipiebant, quæ per aurum Templi, vel dona Deo oblata concipiebantur. Ipſorum ſcilicet avaritiæ & quæſtus intererat dona illa ſanctiſſima haberi, etiam ſupra Templum ipſum & Altare. Duplicem hunc errorem, pravamque interpretationem Legis Chriſtus in Evangelio E refellit. Primum, Matthæi v. 33. & ſeq. *Audiſtis quia dictum eſt Antiquis: Non perjurabis: Reddes autem Domino juramenta tua. Ego autem dico vobis non jurare omnino, Neque per cælum, quia Dei thronus eſt: Neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum ejus: Neque per Jeroſolymam, quia Civitas eſt Magni Regis: Neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere, aut nigrum. Sit autem ſermo veſter, Eſt, eſt, Non, non: Quod autem his abundantius eſt, à malo eſt.*

Juramentum non ſemper illicitum.

III. Quod ait Chriſtus: *Ego autem dico vobis non jurare omnino:* non ita intelligendum eſt, A quaſi nuſquam jurare liceat. Quis enim credat *S. Paulum* præceptum Domini vel non intellexiſſe, vel temerè violaſſe? At jusjurandum adhibet ſuis in Epiſtolis ad Romanos I. 9. *Teſtis eſt mihi Deus, cui ſervio in ſpiritu meo in Evangelio Filii ejus.* Ad Galatas I. 20. *Ecce coram Deo, quia non mentior.* II. ad Corinthios XI. 31. *Deus & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui eſt benedictus in ſæcula, ſcit quod non mentior.* Sed cum aliquo temperamento & exceptione id accipiendum, ut Chriſtianus non facilè juret, non pro B re levi, non abſque neceſſitate; ſed juramentum caveat quantùm poteſt. Quâ etiam interpretatione leníenda ſunt duriora in ſpeciem Veterum quorumdam Patrum dicta, SS. præſertim *Chryſoſtomi*, *Ambroſii*, *Hieronymi*, qui juramentum omne à Chriſto prohibitum innuere videntur.

Non facilè, abſque neceſſitate, nec pro re levi jurandum.

Viri inter Ethnicos ſapientiæ laude celebres, vel omnino à juramento abſtinendum, vel graviſſimis dumtaxat cauſis, & urgente neceſſitate jurandum cenſuerunt. Epicteti ſententia eſt: *Declina jusjurandum omnino.* Platonis: *Juramentum de re quavis abeſto.* Et: *Deorum nomina non fa-* C *cilè uſurpanda.* Choerili:

Injuſtè, juſtève nefas jurare putandum eſt.

Menandri:

Jusjurandum omne, quamvis ſit juſtum, fuge.

Iſocratis: *Jusjurandum, ſi defertur, accipe duabus de cauſis aut ut temet à turpi criminatione liberes, aut ut amicos ex magnis periculis eripias;* D *ob pecunias verò neminem Deum jures, nequidem ſi verum juraturus ſis: Aliis enim putaberis pejerare, aliis avarus eſſe.* Hieroclis: *Servandus jurisjurandi uſus ad res neceſſarias, & magni æſtimandas, & tunc cùm talia aliter obtineri non poſſunt quàm per jurisjurandi veritatem.* Quintiliani: *In totum jurare, niſi ubi neceſſe eſt, gravi viro parum convenit.*

Clinias Pythagoricus cùm trium talentorum mulctam jurejurando effugere poſſet, maluit tantæ pecuniæ damnum facere, quàm jurare: Quod exemplum ſui ſæculi Chriſtianis exprobrat *S. Ba-* E *ſilius.* Præclara ſunt quæ de juramento diſſerit *Philo Judæus* Lib. De Decalogo. *Poſtquam* (inquit) *dixit de eſſentia honoreque ejus Qui ſemper eſt, præcipit de uſu ejus Nominis. Semper enim nomen rem tanquam umbra corpus ſequitur. Multis & variis modis in hac parte peccant homines: Proinde utiliſſimum fuerit, & rationali naturæ convenientiſſimum, omnino abſtinere à jurejurando, & ſic veritati aſſueſcere, ut ſimplex ſermo vim juramenti habeat. Secundaria verò, juxta proverbium, navigatio, eſt rectè jurare. Jam enim qui jurat, ſuſpectus eſt de perfidia. Sit igitur cuncta-* E *tor, & procraſtinator, ſi fortè differendo poſſit evitare ne juret. Quòd ſi qua incumbat neceſſitas, diſpicienda ſunt curioſè ſingula, de quibus ſit controverſia. Eſt enim jusjurandum non exiguum negotium tametſi contemnitur propter conſuetudinem, videlicet teſtimonium Dei de rebus dubiis. Deum autem citare teſtem mendacii, ſcelus eſt nefarium.. Qua fronte ſobrius ab amico peteres; Commoda mihi maleficium, meâ cauſâ contra jus & fas age? Procul dubio his auditis valere jubebit talem amicitiam, reſilietque abs te tanquam à rabida feraque beſtia. Et poſtea quod ab amico non audes poſtulare, ad id Deum vocas: Ita ne nulla eſt tibi reverentia Parentis omnipotentiſque Domini? Scis, an*

neſcis

neſcis illum inſpicere omnia, exaudireque? Si neſcis, impius es: Fons autem eſt omnium iniquitatum impietas. Præterea, jurando prævaricaris, & dolo malo agis, dum juras per eum qui non animadvertit, quaſi per proſpicientem rebus hominum. Quod ſi noſti ejus providentiam, nihil ad ſummam impietatem tibi facis reliquum, ſi non ore, linguaque, certè corde ſic appellans Deum: Dic pro me falſum teſtimonium, eſto mihi ſceleris & maleficii ſocius. Una mihi ſpes ſupereſt tuenda exiſtimationis apud homines, ſi celetur veritas. Eſto alieni maleficii vicarius, melior deteriori ſubſerviens, Deus optimus ſceleſto homini. Ec ſunt qui etiam nullo lucro propoſito ſubinde jurant temerè ob malam conſuetudinem, de rebus nihili, contradicente nemine, jurejurando ſupplentes orationem, quaſi ſatius non eſſet dimidiatam mutilamve relinquere, imò potiùs obmuteſcere, quandoquidem ex frequenti juramento naſcitur perjurium & impietas. Quapropter juraturus debet omnes rei circumſtantias diligenter perſpicere, quanta ſit, quàm vera, quàm bene à ſe percepta: Tum ſeipſum conſiderare num purus ſit animô, corpore, linguâ; illâ ab iniquitatibus, hoc à piaculis: hac à maledicentia. Nefas eſt enim per os quo profertur Nomen illud Sanctiſſimum, quicquam turpe progredi. Quæratur etiam tam loci quàm temporis opportunitas. Novi enim quoſdam in profanis impuriſque locis, ubi nec patris, nec matris, nec cujuſlibet honeſti viri mentionem, deceret fieri, dejerare, & quaſi conceptis verbis jusjurandum texere multis Dei cognominibus, præter omne decorum, cum impietate maxima. Lege eundem *Philonem* Lib. 1. *De Specialibus Legibus.*

Alterum Judæorum errorem circa juramentum refellit Chriſtus Matthæi xxiii. 16. & ſeq. *Væ vobis, duces cæci, qui dicitis: Quicunque juraverit per Templum nihil eſt: Qui autem juraverit in auro Templi, debet. Stulti & cæci, quid enim majus eſt aurum, an Templum, quod ſanctificat aurum? Et quicunque juraverit in Altari, nihil eſt: Quicunque autem juraverit in dono, quod eſt ſuper illud, debet. Cæci, quid enim majus eſt, donum, an Altare, quod ſanctificat donum? Qui ergo jurat in Altari, jurat in eo, & in omnibus quæ ſuper illud ſunt. Et quicunque juraverit in Templo, jurat in illo, & in eo qui habitat in ipſo. Et qui jurat in cælo, jurat in throno Dei, & in eo qui ſedet ſuper eum.*

Juramenti abuſus.

IV. Juramenti ſanctitate abutuntur, qui jurant ſeſe facturos quæ Deus prohibuit, aut non facturos quæ præcepit, vel conſuluit. *Philonis Judæi* verbis Lib. *De Specialibus Legibus*, id explico: *Qui malum propoſitum jurejurando ſanciunt, quid ſanctum ſit ignorant. Jurant ſe commiſſuros furtum, ſacrilegium, ſtuprum, adulterium, homicidium, aut aliud ſimile; Moxque, ne perjuri habeantur, committunt: Quaſi non melius Deoque gratius ſit tale perjurium, modò ſerventur Leges per manus acceptæ à Majoribus, de colenda juſtitia, virtutibuſque cæteris, ſine quibus nec ſocietas hominum, nec naturæ jura poſſunt in tuto conſiſtere, ſive ſequatur perjurium, ſive non. Proinde quiſquis juratus jura violat, ſciat ſe non pejerare quidem, attamen ea peſſumdare, ad quæ conſtabilienda jusjurandum inventum eſt. Addit enim culpa culpam, dum ſacramento abutitur, cùm debuiſſet potius abſtinere à maleficiis: Abſtineat igitur, & ſupplex Deum exoret, ut pro ſua clementia temeritati inconſultæ ignoſcat, quâ ad jurandum præceps actus eſt. Nam duplicare noxam, cùm te poſſis exonerare dimidio, maxima eſt inſania, vix unquam curabilis.* Plura eam in rem ex SS. Patribus & Conciliis congeri poſſent, quæ annotare non eſt ejus loci.

Pœnæ perjuris à Deo inflictæ.

V. Pœnis ſeveriſſimis in perjuros Deus animadvertit, Fidem juramenti olim ab Iſraëlitis toti Gabaonitarum Nationi præſtiti, cùm *Saül* Rex violaſſet, his pravo zelo, *quaſi pro filiis Iſraël & Juda*, percuſſis, Deus triennii fame Iſraëlitas afflixit, nec flagellum quievit, donec ſeptem *Saulis* filii velut piaculares victimæ Gabaonitis crucifigendi traderentur. (II. *Reg.* xxi.) De *Sedecia* Rege perjuro, qui violato fœdere cum *Nabuchodonoſore* inito, & juramenti religione confirmato, ad Regem Ægypti transfugit, Deus apud *Ezechielem* ait Cap. xvii. 15. & ſeq. *Numquid proſperabitur vel conſequetur ſalutem qui fecit hæc? Et qui diſſolvit pactum, numquid effugiet? Vivo ego, dicit Dominus Deus, Quoniam in loco Regis, qui conſtituit eum Regem, cujus fecit irritum juramentum, & ſolvit pactum quod habebat cum eo, in medio Babylonis morietur, & non in Exercitu grandi, neque in Populo multo faciet contra eum Pharao prælium: In jactu aggeris, & in extructione vallorum, ut interficiat animas multas. Spreverat enim juramentum, ut ſolveret fœdus, & ecce dedit manum ſuam: & cùm omnia hæc fecerit, non effugiet. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Vivo ego, quoniam juramentum quod ſprevit, & fœdus quod prævaricatus eſt, ponam in caput ejus. Et expandam ſuper eum rete meum, & comprehendetur in ſagena mea: & adducam eum in Babylonem, & judicabo eum ibi, in prævaricatione, quâ deſpexit me. Et omnes profugi ejus, cum univerſo agmine ſuo, gladio cadent: Reſidui autem in omnem ventum diſpergentur: & ſcietis quia ego Dominus locutus ſum.* De perjurii pœna aliud extat *Zachariæ* V. Oraculum. *Et converſus ſum, & levavi oculos meos: & vidi, & ecce volumen volans. Et dixit ad me: Hæc eſt maledictio quæ egreditur ſuper faciem omnis terræ: Quia omnis fur, ſicut ibi ſcriptum eſt, judicabitur, & omnis jurans ex hoc ſimiliter judicabitur. Educam illud, dicit Dominus Exercituum: & veniet ad domum furis, & ad domum jurantis in nomine meo mendaciter: & commorabitur in medio domûs ejus, & conſumet eam, & ligna ejus, & lapides ejus.*

Blaſphemia & omnis in Deum irreverentia, ſecundo præcepto Decalogi prohibita.

VI. Secundo præcepto Decalogi, non modò perjurium, ſed quælibet in Deum irreverentia prohibetur, præſertim blaſphemia, quâ Dei Majeſtati, providentiæ, bonitati, juſtitiæ, aliiſque attributis derogatur, & convitiis atque maledictis Deus ipſe, vel Sancti ejus laceſſuntur. Cujus criminis reos morte plectendos Deus edixit, Levitici xxiv. 14. 15. 16. *Educ blaſphemum extra caſtra, & ponant omnes qui audierunt, manus ſuas ſuper caput ejus, & lapidet eum Populus univerſus. Et ad filios Iſraël loqueris: Homo qui maledixerit Deo ſuo portabit peccatum ſuum: & qui blaſphemaverit nomen Domini, morte moriatur: Lapidibus opprimet eum omnis multitudo, ſive ille civis, ſive peregrinus fuerit. Qui blaſphemaverit Nomen Domini, morte moriatur. . . . Locutuſque eſt Moyſes ad filios Iſraël: & eduxerunt eum qui blaſphemaverat extra caſtra, ac lapidibus oppreſſerunt. Feceruntque filii Iſraël, ſicut præceperat Dominus Moyſi.* De Rege Aſſyriorum *Sennacherib*, qui blaſphemiæ verba in Deum Iſraël protulerat, iv. *Regum* xix. 22. 35. dicitur: *Cui exprobraſti, & quem blaſphemaſti? Contra quem exaltaſti vocem tuam, & elevaſti in excelſum oculos tuos? Contra Sanctum Iſraël. Per manum ſervorum tuorum exprobraſti Domino.* Propter hanc blaſphemiam *Angelus Domini* nocte unâ *percuſſit in caſtris Aſſyriorum centum octoginta quinque millia:* & ipſe *Sennacherib* à filiis ſuis occiſus eſt, cùm adoraret in Templo *Neſroch* Deum ſuum. *Benadad* Rege Syriæ contra *Achab* Regem Iſraël

bellum

bellum gerente, cùm Syri in Deum blaſphemaſſent, impietatis illi ſuæ pœnam à Deo vindice exceperunt. Accedens enim Propheta dixit ad Regem Iſraël: *Hæc dicit Dominus, quia dixerunt Syri: Deus Montium eſt Dominus, & non eſt Deus vallium: Dabo omnem multitudinem hanc grandem in manu tua, & ſcietis qui ego ſum Dominus..... Percuſſeruntque filii Iſrael de Syris centum millia peditum in die una*; & cùm reliqui in civitatem fugiſſent, *cecidit murus ſuper viginti ſeptem millia hominum qui remanſerant.* Hebræi blaſphemiam plerumque non nominant, ſed per antiphraſim ſignificant: Eccleſiaſtici, XXIII. 15. *Eſt & alia loquela contraria morti*: (Græcè [illegible], *reſpondens, oppoſita* morti, ſeu cui mors reſpondet) *Non inveniatur in hæreditate Jacob.* Blaſphemiam in Spiritum Sanctum & in hoc, & in futuro ſeculo irremiſſibilem, id eſt, difficillimè remittendam Chriſtus pronuntiavit, Matthæi XII. 32. S. Paulus *Hymenæum* & *Alexandrum tradit Satanæ, ut diſcant non blaſphemare.* (1. ad Timotheum 1. 20.)

Pſeudoprophetarum crimen, & eorum qui falſa doctrina Populum ſeducunt.

VII. Falſorum Prophetarum ſcelus, & eorum omnium qui ſe a Deo miſſos mentiuntur, & falſam doctrinam ſpargunt, populoſque ſeducunt, ſecundo præcepto Decalogi pariter prohibitum atque damnatum cenſendum eſt. Hi enim Dei nomen in vanum aſſumunt. In Pſeodoprophetas & Doctores erroris, qui alios à veri Dei cultu abducunt, pœna mortis à Deo conſtituta eſt, Deuteronomii XIII. 1. *Si ſurrexerit in medio tui Prophetes, aut ſomnium vidiſſe ſe dicat, & prædixerit ſignum atque portentum, & evenerit quod locutus eſt, & dixerit tibi: Eamus & ſequamur Deos alienos, quos ignoras, & ſerviamus eis: Non audiet verba Prophetæ illius aut ſomniatoris: Quia tentat vos Dominus Deus veſter ut palam fiat utrum diligatis eum, an non, in toto corde, & in tota anima veſtra.... Propheta autem ille aut fictor ſomniorum interficietur: Quia locutus eſt ut vos averteret à Domino Deo veſtro.* Et Deuteronomii XVIII. 20. *Propheta autem qui arroganter depravatus, voluerit loqui in nomine meo, quæ ego non præcepi illi ut diceret, aut ex nomine alienorum Deorum, interficietur.*

Infidelitas in votis.

VIII. Eodem præcepto Decalogi prohibetur ac damnatur infidelitas in votis. Qui enim vovent quod revera implere nolunt, aut quod voverunt, poſtea non implent, nomen Dei in vanum aſſumunt. Deuteronomii XXIII. 21. 22. 23. *Cùm votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere: Quia requiret illud Dominus Deus tuus. Et ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum. Si nolueris polliceri, abſque peccato eris. Quod autem ſemel egreſſum eſt de labiis tuis, obſervabis, & facies ſicut promiſiſti Domino Deo tuo, & propriâ voluntate, & ore tuo locutus es.* Pſalmo LXXV. 12. *Vovete, & reddite Domino Deo veſtro.* Eccleſiaſtis V. 3. 4. *Si quid voviſti Deo, ne moreris reddere: Diſplicet enim ei infidelis & ſtulta promiſſio. Sed quodcunque voveris, redde: Multóque melius eſt non vovere, quàm poſt votum promiſſa non reddere.*

Voti condi- [illegible]

IX. Qui de melioribus bonis vota Deo non offert, redditque, contra reverentiam Divinæ Majeſtati debitam graviter peccat, Deique maledictionem in ſe arceſſit. Malachiæ 1. 6. & ſeq. *Filius honorat patrem, & ſervus dominum ſuum: Si ergo Pater ego ſum, ubi eſt honor meus? Et ſi Dominus ego ſum, ubi eſt timor meus? Dicit Dominus Exercituum. Ad vos, ô Sacerdotes, qui deſpicitis nomen meum, & dixiſtis: In quo deſpeximus nomen tuum? Offertis ſuper Altare meum panem pollutum, & dicitis: In quo polluimus te? In eo quod dicitis: Menſa Domini deſpecta eſt. Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum eſt? Et ſi offeratis claudum, & languidum, nonne malum eſt? Offer illud Duci tuo, quod placuerit ei.... 14. Maledictus doloſus, qui habet in grege ſuo maſculum, & votum faciens immolat debile Domino: Quia Rex Magnus ego, dicit Dominus Exercituum, & nomen meum horribile in Gentibus.*

Qui non ſunt ſui juris, vovere non poſſunt abſque eorum conſenſu, quorum ſubſunt poteſtati ex in quibus non ſunt omnino ſui juris *Numerorum* XXX. 3. 4. & ſeq. *Si quis virorum votum Domino voverit, aut ſe conſtrinxerit juramento, non faciet irritum verbum ſuum, ſed omne quod promiſit, implebit.*

Mulier ſi quidpiam voverit, & ſe conſtrinxerit juramento, quæ eſt in domo patris ſui, & in ætate adhuc puellari: Si cognoverit pater votum quod pollicita eſt, & juramentum quo obligavit animam ſuam, & tacuerit, voti rea erit: Quicquid pollicita eſt, & juravit, opere complebit. Sin autem, ſtatim ut audierit, contradixerit pater; & vota & juramenta ejus irrita erunt, nec obnoxia tenebitur ſponſioni, eò quòd contradixerit pater.

Si Maritum habuerit, & voverit aliquid, & ſemel de ore ejus verbum egrediens, animam ejus obligaverit juramento: Quo die audierit vir, & non contradixerit, voti rea erit, reddetque quodcunque promiſerat. Sin autem audiens ſtatim contradixerit, & irritas fecerit pollicitationes ejus verbaque quibus obſtrinxerat animam ſuam: Propitius erit ei Dominus.

Vidua & repudiata, quicquid voverint, reddent.

Uxor in domo viri cùm ſe voto conſtrinxerit & juramento, ſi audierit vir, & tacuerit, nec contradixerit ſponſioni, reddet quodcunque promiſerat. Sin autem extemplo contradixerit, non tenebitur promiſſionis rea: Quia Maritus contradixit, & Dominus ei propitius erit. Si voverit, & juramento ſe conſtrinxerit, ut per jejunium vel cæterarum rerum abſtinentiam, affligat animam ſuam, in arbitrio viri erit ut faciat, ſive non faciat. Quòd ſi audiens vir tacuerit, & in alteram diem diſtulerit ſententiam; quicquid voverat atque promiſerat, reddet: Quia ſtatim ut audivit, tacuit. Sin autem contradixerit poſtquam reſcivit, portabit ipſe iniquitatem ejus.

---

§. III.

Tertium Decalogi Præceptum.

I. TErtium Decalogi Præceptum his verbis conceptum eſt Exodi XX. 8. 9. 10. 11. *Memento ut diem Sabbati Sanctifices. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua: Septimo autem die Sabbatum Domini Dei tui eſt: Non facies omne opus in eo, tu, & filius tuus, & filia tua: ſervus tuus, & ancilla tua, jumentum tuum, & advena qui eſt intra portas tuas. Sex enim diebus fecit Dominus cælum & terram, & mare, & omnia quæ in eis ſunt, & requievit in die ſeptimo: Idcirco benedixit Dominus diei Sabbati, & ſanctificavit eum.* Confer cum *Deuteronomii* V. 11. & ſeq. Præceptum iſtud partim morale eſt, partim cæremoniale. Morale eſt, & ad Naturæ Legem pertinet, quatenus certum aliquod tempus Dei cultui cùm interno, tum externo deſtinari edicit atque conſecrari. Cæremoniale eſt, & ad Legem Moſaicam

ëam pertinet, quatenus diem ſeptimam hujuſmodi cultui addicit, in eoque otiari jubet. A Morale eſt, quatenus Deo gratias agere præcipit ob collata hominum generi univerſo beneficia, præcipuè verò creationis, & in Deo quieſcere præcipit: Ceremoniale eſt, quatenus ad recolendum ſingulare aliquod beneficium Judæorum Nationi collatum, otium Sabbati inſtitutum eſt, Deuteronomii verſ. 15. *Memento quòd & ipſe ſervieris in Ægypto, & eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti, & brachio extento. Idcirco præcepit tibi ut obſervares diem Sabbati.* B Quatenus morale eſt, Chriſtianos etiam obligat; quatenus ceremoniale, Chriſti Paſſione & Reſurrectione abrogatum eſt, & in Dominicam diem ab Apoſtolis commutatum, quæ non ſolùm creationis mundi, ſed præcipuè Reſurrectionis Chriſti memoriæ dicata eſt, qui nos à Dæmonis & peccati ſervitute redemit, cujus redemptionis illa ex Ægypto redemptio typus tantum & umbra fuerat.

Verum Sabbati cognitio & veneratio aliqua à Judæis ad alias Gentes derivata ſit.

II. Sabbati cognitionem aliquam ac venerationem ad alias etiam Gentes perveniſſe docent *Clemens Alexandrinus* Lib. v. *Stromatum*, *Theophilus Antiochenus* Lib. II. *ad Autolycum*, C *Euſebius* Lib. XIII. *Præparationis Evangelicæ* cap. XII. *Joſephus* Lib. II. *contra Apionem*, ſcribit nullam eſſe Urbem Græcam, nullam barbaram, quam non pervaſerit mos ſeptimæ diei, quâ Judæi feriantur. *Philo* Sabbatum feſtum eſſe diem non uni urbi, aut regioni, ſed Univerſo, aſſerit. Nihilominus Sabbati cultum & obſervantiam Judæis peculiarem fuiſſe demonſtrat *Seldenus*, & *Heſiodi*, *Lini*, *Homeri*, *Callimachi* loca ab *Ariſtobulo* Judæo apud *Euſebium* laudata contrariæ ſententiæ minimè ſuffragari oſtendit; ſed diem ſeptimam ſacram illos appellaſſe non ra- D tione ſolemnitatis aut religionis, ſed ratione numeri, quem ſacrum Veteres omnes exiſtimarunt, qui myſticas numerorum ſignificationes adſtruxerunt. Legatur *Seldenus* Lib. III. *De Jure Naturæ & Gentium*, *Hebræorum*, cap. XV. XVI. XVII. Certè *Juſtinus* ex *Trogo Pompeio* Lib. XXXVI. Hiſtor. diem ſeptimum à *Moyſe* ſacratum ſcribit, ac velut Hebræis ſingularem memorat. *Moſes*, inquit, *Damaſcenâ antiquâ patriâ repetitâ, Montem Sina occupat, quò ſeptem dierum jejunio per deſerta Arabiæ, cum Populo ſuo fatigatus, cùm tandem veniſſet, ſeptimum diem more Gentis Sab-* E *batum appellatum, in omne ævum jejunio ſacravit; Quoniam dies illa famem illis, erroremque finierat.* Quod de jejunio ſcribit, falſiſſimum eſt; verùm diem Sabbati ſolis Judæis ſacrum fuiſſe ſatis perſpicuè ſignificat *Tacitus* Lib. v. Hiſtor. de Judæis agens: *Septimo die*, inquit, *otium placuiſſe ferunt, quia is finem laborum tulerit. Dein blandiente inertiâ, ſeptimum quoque annum ignaviæ datum.* Cumque ibidem ſcribat: *Moſes quò ſibi in poſterum Gentem firmaret, novos ritus, contrarioſque ceteris mortalibus indidit. Profana illic omnia, quæ apud nos ſacra:* Satis indicat Gentium F ceterarum inſtitutis ac moribus publicis hunc etiam ritum de ſeptimæ diei cultu ſolemni & obſervantia contrarium fuiſſe. *Dio Caſſius* Lib. XXXVII. Hiſtor. Sabbati ſeu die Saturni cultum Judæis proprium ac ſingularem fuiſſe notat. *Ovidius* Lib. I. *De Arte Amandi*, Sabbata Romanis peregrina, Judæis ſolemnia canit:

Dies Sabbati ſolis Judæis ſacer.

Nec pluvias opta, nec te peregrina morentur
Sabbata ———
Nec te prætereat veneri, ploratus Adonis,
Cultaque Judæo Septima ſacra viro.

Et paulò poſt:

Culta Palæſtino Septima Feſta viro.

Martialis Sabbatarios Judæos appellat. Lib. IV. Epigram.

Quod ſicca redolet palus lacuna,
Quod jejunia Sabbatariorum.

Perſius Satyr. v.

——— *recutitaque Sabbata palles.*

Juvenalis Satyr XIV.

Quidam ſortiti metuentem Sabbata Patrem,
Nil præter nubes, & cæli Numen adorant.
Sed Pater in cauſa eſt, cui ſeptima quæque fuit lux.
Ignava, & partem vitæ non attigit ullam.

Idem de Judæa loquens:

Obſervant ubi Feſta mero pede Sabbata Reges.

Rutilius, *Itinerarii* Lib. I.

Reddimus obſcœna convitia debita Genti,
Quæ genitale caput propudioſa metit.
Radix ſtultitiæ, cui frigida Sabbata cordi,
Sed cor frigidius Religione ſuâ eſt.
Septima quæque dies turpi damnata veterno,
Tanquam laſſati mollis imago Dei.

ᵃ Seneca Lib. *contra Superſtitiones*, quem laudat *S. Auguſtinus* Lib. VI. *De Civitate Dei*, cap. XI. Sabbatorum cultum ut Judæorum proprium ac ſingularem agnoſcit. *Hic* (inquit S. Auguſtinus) *inter alias civilis Theologiæ ſuperſtitiones reprehendit etiam ſacramenta Judæorum, & maximè Sabbata, inutiliter eos facere affirmans, quòd per illos ſingulos ſeptem interpoſitos dies, ſeptimam ferè partem ætatis ſuæ perdant vacando, & multa in tempore urgentia non agendo lædantur. Illi tamen* (inquit Seneca) *cauſſas Ritûs ſui noverunt; major pars Populi facit, quod cur faciat, ignorat.*

Græci dies ſuos habuerunt Menſis ineuntis, medii, inclinantis, ita diſpoſitos, ut inde trifariam divideretur Menſis quilibet. Feſta etiam eorum plurima cùm Veteres, tum Recentiores, qui de Feſtis Gentilium ſcripſere, commemorant: Qui tamen Sabbati, aut Feſti alicujus hebdomadici in dierum periodis recurrentis nuſquam meminere. Quod ad Romanos attinet, *Ovidius*, *Macrobius*, alii, dies eorum faſtos, nefaſtos, interciſos, feriatos, Kalendas, Nonas, Idus, recenſent ac deſcribunt: De diei verò ſeptimi recurrentis cultu nulla apud eos mentio. Vetus Romanorum Kalendarium à *Joſepho Scaligero* & *Seldeno* deſcriptum, Ogdoadem, non hebdomadam in tributione dierum ab iis obſervatam, fidem facit; nonam quamlibet diem nundinis ſeu urbano Ruſticorum conventui deſignatam, de quâ & Ovidius:

Eſt quoque qui nono ſemper ab orbe redit:

Nullam diei ſeptimæ recurrentis obſervantiam ſive cultum apud eos fuiſſe. Sed & Feſtis Romanorum opera, quæ ad vitæ utilitatem pertinebant, haud pauca facere licuit, quod Judæorum Sabbatis nefas erat.

Virgilius, *Georgicon* I.

Quippe etiam feſtis quædam exercere diebus
Fas & jura ſinunt: rivos deducere nulla
Relligio vetuit: Segeti prætendere ſepem,
Inſidias avibus moliri; incendere vepres;
Balantumque gregem fluvio merſare ſalubri.

Legi poteſt ea de re & *Columella* Lib. II. *De Re Ruſtica*, cap. XXII. *Joſephus* & *Philo* Sabbatum, quantùm ad uſum Chronologicum, & conſuetudinem hebdomadicæ dictum periodi eodem ipſo die deſinentis, non quantùm ad cultum religioſum & celebritatem, aliis Gentibus commune fuiſſe volunt: Certè *Joſephus* loco non uno Sabbatum τὸ πάτριον νόμον, *Morem patrium*, & Judæorum Genti peculiarem appellavit. Conſule Lib. XIV. *Antiquitatum Judaicarum* cap. XVIII. & Lib. II. *De Bello Judaico* cap. XVI. *Philo* Lib. De Decalogo: *Hanc diem*, inquit, *Civitates quædam ſingulis menſibus ut feſtam celebrant, incipiendo numerationem à Novilunio: Judæis verò ſancta eſt ſeptima quæque dies.* Verùm quid in his immorari opus eſt, cùm Scriptura Sacra Sabbatum à Deo Iſraelitis datum doceat in ſignum, quo à profanis Gentibus ut Populus Dei peculiaris & electus diſcernerentur, & creationis fidem firmam apud ipſos obtinere, eoſque unum verum Deum creationis Auctorem venerari, indicaretur? Clariſſimus eſt ad hujus veritatis probationem *Ezechielis* Prophetæ locus cap. XX. 20. ubi Deus ſic loquitur: *Sabbata mea ſanctificate, ut ſit ſignum inter me & vos, & ſciatis quia ego ſum Dominus Deus veſter.* Ibidem verſ. 11. & 12. *Et dedi eis præcepta mea, & judicia mea oſtendi eis, quæ faciens homo vivet in eis. Inſuper & Sabbata mea dedi eis, ut eſſent ſignum inter me & eos; & ſcirent quia ego Dominus ſanctificans eos.* II. Eſdræ ſeu Nehemiæ IX. 14. ubi collata Hebræorum Genti beneficia ſingularia recenſentur, Sabbatum inter alia memoratur: *Et Sabbatum ſanctificatum tuum oſtendiſti eis, & mandata, & ceremonias, & Legem præcepiſti eis in manu Moyſi ſervi tui.* Exodi XXXI. 13. & ſequentibus. *Locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Loquere filiis Iſraël, & dices ad eos: Videte ut Sabbatum meum cuſtodiatis: Quia ſignum eſt inter me & vos in generationibus veſtris: Ut ſciatis quia ego Dominus, qui ſanctifico vos. Cuſtodite Sabbatum meum. Sanctum eſt enim vobis: Qui pollucrit illud, morte morietur: Qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio Populi ſui. Sex diebus facietis opus: Die ſeptimo Sabbatum eſt, requies Sancta Domino: Omnis qui fecerit opus in hac die, morietur. Cuſtodiant filii Iſraël Sabbatum, & celebrent illud in generationibus ſuis. Pactum eſt ſempiternum inter me & filios Iſraël, ſignumque perpetuum. Sex enim diebus fecit Dominus cælum & terram, & in ſeptimo ab opere ceſſavit.*

Suffragantur eidem veritati SS. Patres; *S. Cyrillus Alexandrinus* Homiliâ VI. De Feſtis Paſchalibus. *Poſtquam*, inquit, *egreſſi è patria tellure Iſraëlitæ in Ægypto conſtiterant, decurſu temporis, ex Hebræorum genere, atque ex Abrahami ſtirpe ſe ſe prognatos eſſe, ne memoriâ quidem, ut fieri ſolet, ampliùs uſurpabant. Hinc obliti patrios mores, ac pietate, quam à majoribus acceperant, abdicatâ, ad idololatriam incolarum contagione, convertebantur ..... Itaque & Solem pro Deo eſſe colendum cenſebant, tum Cælo, Telluri, Lunæque & Sideribus, atque omnibus demum elementis, venerationem Deo debitam tribui oportere arbitrabantur ... Cùm verò ipſos ab Ægyptiorum crudelitate, duraque illâ ſervitute vindicare Legis Auctori maximè cordi eſſet, eoſque in Terram promiſſionis vocaret, ſuſceptos in Ægypto errores deponere omni lenocinio verborum amoto juſſit ... Vide inquiens, ne elevatis oculis in cælum, videnſque Solem, & Lunam, & Aſtra, omnemque ornatum cæli, errore deceptus adores ea. Dominus enim Deus tuus, Dominus unus eſt. Sed cùm præterea certo aliquo ex ipſis rebus petito indicio opus eſſet, quo fateri quodammodo vel inviti cogerentur, & cælum à ſuo conditore factum, ejuſdem opera, Solem, Lunam, Aſtra, Tellurem, aliaſque res omnes ut eſſent accepiſſe, eos Opificem ſuum imitari jubet, ut que per Sabbatum quieſcentes Feſtivitatis cauſam cognoſcere.* Requievit enim, *inquit*, Deus die ſeptimo ab omnibus operibus ſuis. *Qui verò ſtudent ut rerum Opifice quieſcente conquieſcant & ipſi, annon illi res omnes ab alio conditas atque effectas fuiſſe, nunquamque univerſorum molitorem & artificem eſſe, & quidem apertiſſimè confitentur? Factum eſt igitur dum Sabbato ceſſant, ut ex eo Divinitatis quoque rationem Iſraëlitæ intelligerent, atque anam, à qua omnia condita & procreata ſunt, agnoſcerent Naturam; elementorum item oculis familiarium ultro citroque famulatum non ignorarent. Atque una quidem hæc ratio eſt Sabbato indictæ requietis.* Addit, Vitam à laboribus immunem per Sabbatum agi ſolitam, futuram extremo tempore Sanctorum quietem ſignificare, cùm à laboribus immunes, & ſudore quem in ſtadiis contraxerant, deterſo, in cæleſti Jeruſalem quieti ac deliciis affluentes, ævum omne traducent.

Deuteron. IV.

Geneſ. 2.

Theodoretus Commentario in *Ezechielis* cap. XX. hæc verba, *Sabbata mea dedi eis, &c.* paraphraſticè ſic exponit: *Sabbatorum ipſis otium lege præſcripſi, non ut quod ipſi ſufficere vitam poſſet: Sed ut hæc vitæ inſtituendæ ratio peculiaris à Gentium quidem eos diſtingueret Inſtitutis, meorumque beneficiorum in memoriam adduceret. Otio enim & ceſſatione à carnis operibus, dum divino cultui continenter vacarent, & divina audirent Eloquia, lucrum percipiebant: Cùm diſcerent ex ipſis divinis Eloquiis, & fautorem eſſe Deum, & de omnibus bene meritum.* Et infrà: *In aliis igitur cum aliis communione juncti, in obſervatione Sabbati propriam quamdam videbantur obtinere vitæ rationem. Nulla enim alia Gens hoc otium obſervabat. Neque Circumciſio ita ipſos ab aliis diſtinguebat, ut Sabbatum. Quippe Circumciſionem Idumæi quoque habebant, qui ab Eſau genus ducebant, & Iſmaëlitæ ſimiliter: Ægyptii item à Judæis hunc edocti, obſervare ſtudebant, quod per Prophetam Jeremiam Deus declaravit, cùm dixit:* Et viſitabo ſuper omnes circumciſos præputium ipſorum, ſuper Ægyptum & ſuper Edom, &c. *Sabbati verò obſervationem ſola Judæorum Natio cuſtodiebat. Idcirco dixit Deus, quia Sabbata mea dedi eis, ut ſint in ſignum inter me & inter ipſos, ut cognoſcant quia ego Dominus ſanctificans eos.*

Jerem. 9. 25.

III. Sabbati cultum ad præcavendam & eradicandam Idololatriam à Deo inſtitutum, & Judæis præceptum, id maximè probat, quòd præcepta de fugiendis Idolis, & Sabbatis obſervandis: Item Idolorum cultus, & Sabbati violatio frequenter in Scriptura Sacra conjunguntur. Exodi XXIII. 12. 13. *Sex diebus operaberis: Septimo die ceſſabis .... Omnia quæ dixi vobis cuſtodite, Et per nomen externorum Deorum non jurabitis, neque audietur ex ore veſtro.* Levitici XIX. 3. 4. *Sabbata mea cuſtodite. Ego Dominus Deus veſter. Nolite converti ad Idola, nec Deos conflatiles faciatis vobis.* Levitici XXVI. 1. 2. *Non facietis vobis Idolum & ſculptile, nec titulos erigetis, nec inſignem lapidem ponetis in terra veſtra, ut adoretis eum. Ego enim ſum Dominus Deus veſter. Cuſtodite Sabbata mea.* Ezechielis XX. 16. *Quia judicia*

Sabbati cultus in remedium Idololatriæ inſtitutus.

dicia mea projecerunt, & in præceptis meis non ambulaverunt, & Sabbata mea violaverunt: Poſt Idola enim cor eorum gradiebatur. 23. 24. *Iterum levavi manum meam in eos, . . . eò quòd judicia mea non feciſſent, & præcepta mea reprobaſſent, & Sabbata mea violaſſent, & poſt Idola patrum ſuorum fuiſſent oculi eorum.* Ezechielis XXIII. 37. 38. *Cum Idolis ſuis fornicatæ ſunt: Inſuper & filios ſuos, quos genuerunt mihi, obtulerunt eis ad devorandum. Sed & hoc fecerunt mihi: Polluerunt Sanctuarium meum in die illa, & Sabbata mea profanaverunt.*

Sabbati cultus ante Legem Moſaicam inſtitutus non erat.

IV. Sabbati cultus ante *Moſen* præceptus non erat, ut manifeſtò colligitur ex II. Eſdræ IX. 14. *Et Sabbatum ſanctificatum tuum oſtendiſti eis, & mandata, & cæremonias, & Legem præcepiſti eis in manu Moyſi ſervi tui.* Ezechielis XX. 10. 11. 12. *Ejeci eos de Terra Ægypti, & eduxi eos in deſertum. Et dedi eis præcepta mea, & judicia mea oſtendi eis, quæ faciens homo vivet in eis. Inſuper & Sabbata mea dedi eis.* Qui loci clarè docent, Legem, Ceremonias, ac Sabbata Judæis à Deo ſimul data fuiſſe, & primam in Deſerto ſanctionem & originem habuiſſe. Accedit, quòd Iſraelitæ primum Sabbatum (cujus Scriptura meminit) in Deſerto, die Menſis ſecundi vigeſimo-ſecundo celebrarent; cùm tamen conſtet, eos diem decimum-quintum Menſis ejuſdem murmurando & itinerando conſumpſiſſe. (*Exod.* XVI. 1. collato cum 22.) Unde colligitur, eos tunc temporis vel non omnino, vel non eodem die quo poſtea, Sabbatum obſervaſſe. Denique Sabbati ante *Moſis* ætatem obſervati nullam omninò mentionem facit *Moyſes* ipſe in Libris ſuis, & in tota Patriarcharum Hiſtoria.

Suffragantur Patres antiqui; *S. Juſtinus Martyr Dialogo cum Triphone Judæo*, pag. 236. *Nam ſine obſervatione Sabbati, qui nominati modò ſunt Juſti omnes Deo complacuerunt: Et poſt illos Abraham, atque ejus liberi cuncti, ad Moſen uſque: Sub quo injuſtus & erga Deum ingratus Populus veſter apparuit Vitulo in ſolitudine fabrefacto. Unde Deus ad Populum illum ſe accommodans, hoſtias quoque offerri tanquam Nomini ſuo præcepit, ne ſimulachra coleretis. Quin & Sabbata peragere vos juſſit, ut Dei recordaremini. Nam & Verbum ejus hoc ſignificat, dicens: Ut cognoſcatis me eſſe Deum Redemptorem veſtrum* P. 240. *Quòd ſi iſta ad hunc modum non fuerimus profeſſi, eveniet nobis ut in abſurdas incidamus cogitationes, quòd non idem Deus temporibus Enochi & aliorum omnium fuerit; qui neque Circumciſionem, quam in carne non habebant, neque Sabbatum ſervaverunt, neque alia inſuper quæ Moſes fieri mandavit.*

S. Irenæus Lib. IV. *Adversùs Hæreſes* cap. XXX. de Circumciſione & Sabbato loquens: *Quòd non per hæc juſtificabatur homo, ſed in ſigno data ſunt Judæorum Populo, oſtendit Scriptura, quòd Abraham ipſe ſine Circumciſione, & ſine obſervatione Sabbatorum Deo credidit, & amicus Dei vocatus eſt.*

Tertullianus Lib. *Adversùs Judæos*, cap. II. *Igitur cum neque circumciſum, neque ſabbatizantem Deus Adam inſtituerit; conſequenter quoque ſobolem ejus Abel offerentem ſibi ſacrificia, incircumciſum, nec ſabbatizantem laudavit . . . , Noë quoque incircumciſum Deus, ſed & non ſabbatizantem de diluvio liberavit. Nam & Enoch juſtiſſimum non circumciſum, nec ſabbatizantem de hoc Mundo tranſtulit, qui necdum mortem guſtavit, ut æternitatis candidatus, jam nobis oſtenderet, nos quoque ſine Legis Moyſi onere Deo poſſe placere. Melchiſedech quoque Summi Dei Sacerdos, incircumciſus, & non ſabbatizans, ad Sacerdotium Dei*

A *allectus eſt. Abraham ante Deo placuit quàm circumcideretur, nec tamen ſabbatizavit.* Et cap. IV. *Denique doceant Adam ſabbatizaſſe aut Abel hoſtiam Deo ſanctam offerentem Sabbati religione placuiſſe: Aut Enoch tranſlatum, Sabbati cultorem fuiſſe: Aut Noë Arcæ fabricatorem propter diluvium immenſum, Sabbatum obſervaſſe: Aut Abraham in obſervatione Sabbati Iſaac filium ſuum obtuliſſe: Aut Melchiſedech in ſuo Sacerdotio legem Sabbati accepiſſe. Sed dicturi ſunt Judæi, Ex quo hoc præceptum datum eſt per Moyſen, exinde obſervandum fuiſſe. Manifeſtum eſt itaque non æternum,* B *nec ſpiritale, ſed temporale fuiſſe præceptum, quod quandoque ceſſaret.*

Euſebius Lib. VII. *Præparationis Evangelicæ* cap. VI. *Divinis quoque Literis edocemur quod ad ipſum Religionis cultum attinet, Moſem primum Judæorum Legiſlatorem extitiſſe, à quo partim Sabbati diem acceperint ſingulari quadam obſervantiâ ad uſurpandam ejus diei, quo verborum divinorum quies ac ceſſatio fuerat, memoriam; partim animantium quibus veſcerentur, aut abſtinerent, diſtinctionem, partim ſolemnia quædam, annuaque Feſta, certoſque corporis luſtrandi purgandique Ritus, &* C *ingentem reliquarum Ceremoniarum multitudinem quæ obſcurioribus quibuſdam ſymbolis ac figuris incluſa, atque in orbem celebranda recurrerent: Cum Hebræi, qui longo ante Moſem tempore claruerunt, ferenda per eum Legis ignari, expeditam quamdam ac liberam pietatis viam tenerent, moribus quidem ita natura ductum ſequentibus præditi, nihil ut Legum moderatione propter ſummam animi ab omni perturbatione vacui æquitatem indigerent; eorum verò notitiam, quæ de Deo ſentire oporteret, veram conſecuti.*

Et Lib. I. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* cap. IV. de veteribus Patriarchis loquens, hæc habet: D *Itaque nec Circumciſionem, nec Sabbatum obſervare, curæ illis fuit, ſicut nec nobis: Neque à certis cibis abſtinere, & alia quædam ſollicitè obſervare, quæ primus omnium Moſes typicè agenda & cuſtodienda poſteris tradidit: Sicut neque nunc apud Chriſtianos quidquam horum geritur.*

Theodoretus Commentario in cap. Ezechielis XX. *Sabbatorum* (inquit) *ſeparatim mentionem fecit, neque ea cum aliis Juſtificationibus conjunxit; neque enim hoc, ut illa vitam conciliant: Sed quamdam peculiarem vitæ inſtituendæ formam* E *continent. Iſtud enim,* Non Mœchaberis, Non occides, Non furaberis, *& alia cum his conjuncta, alios quoque homines natura lex edocuit. At Sabbati obſervandi non natura magiſtra, ſed latio Legis.*

Objectio diluitur.

Fruſtra verò quiſpiam objiciat, 1. Deum tum primum diem ſeptimum in Sabbatum conſecraſſe; cùm creationis opus perfeciſſet, Geneſis II. 2. 3. *Complevitque Deus die ſeptimo opus ſuum quod fecerat: & requievit die ſeptimo ab omni opere quod patrarat. Et benedixit diei ſeptimo, & ſanctificavit illum.* Item, *Exodi* XVI. 23. 25. Sabbati, tanquam inſtituti inter Iſraëlitas celebris & F probè noti fieri mentionem; & ibi caveri ne Sabbatum Mannæ collectione violetur, quaſi jam olim, cum nempe rerum cœpit univerſitas, inſtitutum fuerit. *Requies Sabbati ſanctificata eſt Domino cras. Quodcumque operandum eſt, facite, & quæ coquenda ſunt, coquite.* 25. *Dixitque Moyſes: Comedite illud hodie, quia Sabbatum eſt Domini.* 3. Congruum fuiſſe ad conſervandam creationis memoriam, ut Sabbatum à Patriarchis celebraretur. Fruſtra (inquam) hæc objicerentur. Quamvis enim Deus diei ſeptimo benedixerit, ipſumque ſanctificaverit, non ſequitur, ipſum tunc ſeptimi diei cultum & ob-

 ſervationem

ſervationem præcepiſſe: Sed benedictione, & quiete ſuâ illum ſanctificavit, ad cujus exemplar quietis, & in creationis memoriam, Sabbatum olim inſtituere decrevit congruo & à ſe prædefinito tempore. Locus Exodi de Sabbato die ſequenti tunc primùm celebrando loquitur, quod Judæis ex hac dumtaxat *Moſis* prædictione notum eſſe potuit, cùm nullum celebritatis illius indicium in Sacris Literis antea reperiatur. Neque verò neceſſe fuit ut veteres Patriarchæ ad conſervandam creationis memoriam Sabbatum celebrarent, quod Deus non juſſerat, cùm fidem creationis Mundi ſincero unius veri Dei cultu, Sacrificiis, & certis (ut veriſimile eſt) temporibus Dei cultui ſpeciatim conſecratis profiterentur.

Quæ opera die Sabbati prohibita?

V. Servile quodcumque opus Sabbato Lex prohibebat, etiam cibos parare, & magnum iter facere. Iter Sabbati Judæorum Magiſtri definiunt bis mille ulnis, id eſt, mille paſſibus; nam paſſus duplex ulna. Stadium Plinio octava pars mille paſſuum, Lib. II. cap. XXIII. Ergo iter Sabbati fuiſſent ſtadia octo. Syrus Interpres *Actuum* I. 12. *Stadia ſeptem* poſuit, conſentitque *Theophylactus*, teſtem appellans *Joſephum*, cujus proinde ſuſpecta lectio eſt *Antiquitatum* XX. cap. XVI. ubi *Stadia quinque* habentur. Lege *Seldenum* Lib. III. *De Jure Naturæ & Gentium juxta diſciplinam Hebræorum*, cap. IX. At opera Dei, opera neceſſitatis, pietatis, charitatis, Lege prohibita non erant. Unde quæcumque opera ad cultum Dei & ſacrificia pertinebant, Sabbato facere licebat. Regulaque erat Juris Judaici: *In Templo non eſſe Sabbatum*: Machabaïcis temporibus à Judæis contra hoſtes Sabbato pugnatum. Non prohibebat Sabbati religio ne vitæ pecudis, multò minùs ne vitæ hominis conſuleretur. Unde in *Miſnaioth*, Hebræorum Libro, hæc Regula habetur: *Omne opus prohibetur in Sabbato, niſi ſit pro anima.* Atque adeo recepta erat apud Judæos iſta exceptio, ut in multis Codicibus Legi vice explicationis adſcribi cœperit, ut ex *Tertulliano* colligitur Lib. *Adverſùs Judæos* ita Legem laudante: *Omne opus ſervile non facietis in eo, præterquam quod ad animam pertinet.* Hinc apud Judæos vulgatum eſt, *Sabbatum traditum eſſe in manum hominum, & non homines in manum Sabbati.* Harum regularum à Judæis receptarum exceptione, violati Sabbati calumniam à Diſcipulis ſuis, atque etiam à ſe ipſo, Chriſtus depulit, *Matthæi* XII. Cùm enim per ſata Sabbato ambularet. *Diſcipuli ejus eſurientes cœperunt vellere ſpicas, & manducare. Phariſæi autem videntes dixerunt ei: Ecce Diſcipuli tui faciunt quod non licet facere Sabbatis. At ille dixit eis: Non legiſtis quid fecerit David, quando eſuriit, & qui cum eo erant: Quando intravit in Domum Dei, & Panes propoſitionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his qui cum eo erant, niſi ſolis Sacerdotibus? Aut non legiſtis, Quia Sabbatis Sacerdotes in Templo Sabbatum violant, & ſine crimine ſunt? Dico autem vobis, quia Templo major eſt hic. Si autem ſciretis quid eſt: Miſericordiam volo, & non ſacrificium: Nunquam condemnaſſetis innocentes. Dominus enim eſt Filius hominis etiam Sabbati.* Quod magis explicatur Marci II. 27. *Et dicebat eis: Sabbatum propter hominem factum eſt, & non homo propter Sabbatum. Itaque Dominus eſt Filius hominis etiam Sabbati.* Deinde cùm Jeſus in Synagogam ſe contuliſſet, & ante eum ſtetiſſet homo manum habens aridam, interrogabant Dominum, dicentes: *Si licet Sabbato curare?* Ut accuſarent eum. Jeſus autem dixit illis: *Quis erit ex vobis homo, qui habeat ovem unam, & ſi ceciderit hæc Sabbato in foveam, nonne tenebit, & levabit eam? Quantò magis melior eſt homo ove? Itaque licet Sabbatis benefacere. Tunc ait homini: Extende manum tuam. Et extendit, & reſtituta eſt ſanitati ſicut altera.*

Sabbati ſanctificatio in pietatis exercitiis poſita.

VI. Non in ceſſatione tantùm ab operibus, ſed in pietatis exercitiis poſita erat Sabbati ſanctificatio. Id colligitur ex *Iſaiæ* Prophetæ verbis qui abſtinentiam à peccatis, & divinorum obſervationem mandatorum partem eſſe cultus Sabbatici non obſcurè ſignificat cap. LVI. 1. 2. 5. *Cuſtodite judicium, & facite juſtitiam . . . . . Beatus vir qui facit hoc, & filius hominis qui apprehendet iſtud: Cuſtodiens Sabbatum, ne polluat illud cuſtodiens manus ſuas ne faciat omne malum . . . . . Qui cuſtodierint Sabbata mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum: Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, &c.* Et cap. LVIII. 13. 14. *Si averteris à Sabbato pedem tuum, facere voluntatem tuam in die Sancto meo, & vocaveris Sabbatum delicatum, & Sanctum Domini glorioſum, & glorificaveris eum dum non facis vias tuas, & non invenitur voluntas tua, ut loquaris ſermonem: Tunc delectaberis ſuper Domino, & ſuſtollam te ſuper altitudines terræ, & cibabo te hæreditate Jacob Patris tui.* Idem probatur ex ſpeciali Sacrificio die Sabbati inſtituto, præter juge Sacrificium, Numerorum XXVIII. 9. 10. *Die autem Sabbati offeretis duos agnos agniculos immaculatos, & duas decimas ſimilæ oleo conſperſæ in Sacrificio, & liba, quæ rite funduntur per ſingula Sabbata in holocauſtum ſempiternum . . . .* Idem conſtat ex antiquorum Judæorum more, qui Sabbatis ſacros conventus agere, precibus vacare, Scripturas legere, Prophetarum concionibus intereſſe ſolebant, & feſtæ lucis otium pietatis exercitiis dedicare, ut ex variis Scripturæ Sacræ locis intelligitur; IV. *Regum* IV. 23. *Marci* I. 21. *Lucæ* IV. 16. *Actuum* XIII. 14. XV. 21. XVI. 13. Ita Legem intellexit *Joſephus* Lib. I. *contra Apionem* P. 1050. ubi hæc ex *Agatharchide* Ethnico Scriptore refert. *Qui vocantur Judæi habitant omnium munitiſſimam Civitatem, quam vocare Hieroſolymam Provinciales ſolent. Hi vacare conſueti ſunt ſeptimâ die, & neque arma portare in prædictis diebus, neque alterius cujuſpiam curam habere patiuntur, ſed in Templis extendentes manus, adorare uſque ad veſperam ſoliti ſunt.* Et Lib. 2. P. 1072. de *Moſe* ſic loquitur: *Quapropter non ſemel audire, nec ſecundò, vel ſæpius, ſed in unaquaque ſeptimana, alia opera relinquentes, ad Legis auditionem congregari præcepit univerſos, eamque perfectè condiſcere, quod ſcilicet omnes Legiſlatores reliquiſſe noſcuntur.* Ita intellexit & *Philo Judæus*, Lib. III. De Vita Moſis P. 518. *Mos erat* (inquit) *certis temporibus, præcipuè Sabbatis operam dare ſtudio ſapientiæ, Principe Doctoris vice fungente, præmonſtranteque officio, ſubditis autem in honeſtate proficientibus, & mores vitamque corrigentibus. Quæ conſuetudo à Majoribus per manus accepta hodieque durat apud Judæos, tempore illo dicato traditioni contemplationique rerum naturalium. Nam deſtinata oppidatim ſacris precationibus loca, quæ Proſeuchas vulgus nominat, quid aliud ſunt quàm Scholæ, in quibus prudentia, fortitudo, temperantia, juſtitia, pietas, ſanctitas, omniſque virtus diſcitur, quæcunque ad humana divinaque negotia requiritur?* Et Lib. De Decalogo: *Quartum præceptum commendat diem ſeptimam, jubens eam piè ſanctèque tranſigi . . . . Juſſit igitur ut quicumque hæc Inſtituta recepiſſent, ſicut in cæteris, ita in hoc quoque Deum ſequerentur, operando per ſex dies, ſeptimâ verò interquieſcendo, vacandoque contemplationi rerum & ſtudio ſapientiæ, retractando etiam cogitatione acta præterita, & rationem eorum à ſe repoſcendo, ſicubi*

à

à Legum præſcripto aberratum fuerat, ut in poſterum cautiores eſſent, proſpicerentque ne iterum impingerent in eadem offendicula. Et Lib I. Hypothetico, cujus fragmentum habemus apud *Euſebium* Lib. VIII. *Præparationis Evangelicæ* cap. VII. *Quid igitur* (inquit) *ſeptimis illis diebus* Legiſlator *inſtituit? Eos nimirum eundem in locum unà convenire voluit, ut ſilentio ſummaque cum modeſtia conſidentes, Legum recitationi aures accommodent, itaque nihil ipſos omnino fugiat. Atque hunc illi conveniendi ſimul conſidendique morem ſic perpetuò retinent, ut multitudo quidem univerſa ſileat, niſi cum ea quæ leguntur, fauſtis ac lætis clamationibus proſequitur: E Sacerdotibus autem vel Senioribus aliquis ſacras Leges palam recitans, omnes ſigillatim exponat, donec altâ jam veſperâ diſcedant univerſi, tùm divinorum mandatorum inſtructi cognitione, tum verò admodum pietate aucti.*

Annua Sabbata.

VII. Mandatum tertium non ſolùm ad hebdomadica, ſed ad annua Sabbata celebranda Judæos obſtringebat. *Sabbata* illa annua (ſic enim in Scripturis Sacris appellantur) Feſta erant Azymorum, Pentecoſtes, Tubarum, Tabernaculorum, & Expiationis, de quibus Diſſertatione ſequenti dicemus. Pœna lapidationis in Sabbati violatores ſancita. Numerorum XV. 32. & ſeq.

Pœna violantium Sabbatum.

Factum eſt autem cùm eſſent filii Iſrael in ſolitudine, & inveniſſent hominem colligentem ligna in die Sabbati, obtulerunt eum Moyſi & Aaron, & univerſæ multitudini. Qui recluſerunt eum in carcerem, neſcientes quid ſuper eo facere deberent. Dixitque Dominus ad Moyſen: Morte moriatur homo iſte, obruat eum lapidibus omnis turba extra caſtra. Cùmque eduxiſſent eum foras, obruerunt eum lapidibus, & mortuus eſt, ſicut præceperat Dominus.

Quid Sabbatum Magnum.

VIII. Quid ſit *Sabbatum Magnum*, quid *Sabbatum Secundo-primum*, Sacri diſputant Interpretes. In eo ferè conveniunt, Sabbatum Magnum, eſſe Sabbatum Paſchale, ſive illud quod Paſcha proximè antecedit, aut in quod Paſchatis dies incidit; de quo Joannis XIX. 31. *Erat enim magnus dies ille Sabbati.* De Sabbato verò Secundo-primo, variæ ſunt ac diſcrepantes Patrum, recentiorumque Scriptorum ſententiæ.

Quid Sabbatum Secundo-primum.

S. Joannes Chryſoſtomus Homiliâ XL. in *Matthæum* Sabbatum ſecundo-primum eſſe cenſet, quod Feſtum aliud antecedit. *Lucas verò dicit in Sabbato ſecundo-primo. Quid autem eſt in Sabbato Secundo primo? Quando Feſtum duplex erat, tam Sabbati Domini, quam Solemnitatis alterius ſuccedentis. Sabbatum enim quamlibet quietem atque otium appellabant.* S. Epiphanius Hæreſi XXX. quæ eſt *Ebionitarum*, Num. XXXII. Sabbatum illud, quod ab Azymorum, prima die proximum eſt, δευτερόπρωτον, *Secundo-primum Sabbatum* dici putat. Hæreſi verò LI. Num. XXXI. duplex Sabbati genus eſſe ait, alterum hebdomadarium & antiquum, quod πρῶτον, *Primum* vocat: alterum legitimum ſive feſtivum, quod δεύτερον *Secundum* eſſe cenſet, cujuſmodi Azymorum dies fuit. Paulo poſt addit, δεύτερον illud in ſeptem revolutum appellari πρῶτον. Quod ſanè perobſcurum eſt, cùm non liqueat utrum Azymorum ſeptimum diem Sabbatum δευτερόπρωτον eſſe definiat, an Feſtum ipſum Pentecoſtes *S. Iſidorus Peluſiota* Epiſtolâ CX. Libri III. primam Azymorum diem Sabbatum ait eſſe δευτερόπρωτον; quod Sabbatum ideo vocatur, quia Judæi Feſta omnia Sabbati nomine deſignare ſolent. Δευτερόπρωτον verò propterea dicitur, quòd ſecunda ſit à Paſchate, & Azymorum prima. *Δευτερόπρωτον dictum eſt* (inquit) *quia poſterius quidem die Paſcha, primum autem Azymorum. Veſpere enim Paſcha immolantes, poſtridie Azymorum Feſtum celebrabant, quod quidem etiam δευτερόπρωτον appellabant, propterea quod (ut dixi) dies ille Paſcha poſterior eſſet, Azymorum autem primus. Quòdque hoc verum ſit, argumento illud eſt, quòd Apoſtoli hoc nomine accuſati ſunt, quia ſpicas vellerent ac manducarent. Hoc enim duntaxat tempore ſpicæ nutant, atque ob fructum ac meſſis tempus deorſum propendens, ac velut falcem ad ſe ſe vocant. Tertio quippe Azymorum die manipulus quoque Deo offerebatur. Ita & à tempore, & ab eo quod factum eſt, perſpicuum exiſtit, id quod quæris. Quod ſi, Sabbato, dictum eſt, ne tibi id mirum videatur. Sabbatum enim Feſtum omne nuncupant. Ac propterea dictum eſt Sabbata Sabbatorum: Quoniam interdum Feſti principium aut finis in Hebdomadæ Sabbatum incidebat, quemadmodum etiam apud nos plerumque contingit. Nam cùm Epiphania aut carnalis Salvatoris Nativitas Dominico die occurrit, duplicem Solemnitatem efficit, ac velut Feſtum in Feſto. Eodem quoque modo apud illos, ſi Feſtum in Sabbati diem incidiſſet, Sabbata Sabbatorum vocabatur.* S. Gregorius Nazianzenus conſulentem olim ea de Quæſtione *S. Hieronymum* tacitè eluſit, ut refert idem *S. Hieronymus* Epiſtolâ ad Nepotianum. *Præceptor quondam meus* (inquit) *Gregorius Nazianzenus, rogatus à me ut exponeret, quid ſibi vellet in Luca, Sabbatum* δευτερόπρωτον, *eleganter luſit: Docebo te, inquiens, ſuper hac re in Eccleſia: In qua, mihi omni Populo acclamante, cogeris invitus ſcire quod neſcis: Aut certè ſi ſolus tacueris, ſolus ab omnibus ſtultitiæ condemnaberis. Nihil enim tam facile, quàm vilem plebeculam, & indoctam concionem linguæ volubilitate decipere, quæ quidquid non intelligit plus miratur.*

Joſephus Scaliger Lib. VI. *De Emendatione Temporum*, in Diatriba de tertio Domini Paſchate; & *Iſagogicorum Canonum* Lib I. cap. VI. & Lib. III. in Commentario ejus capitis. *Secundo-primum Sabbatum* eſſe cenſet, quod à ſecunda die Azymorum primum eſt. Nam ſecundâ die Azymorum novarum frugum manipulum offerebant. A quo die deinceps ſeptem hebdomadas computare juſſi ſunt, quorum Sabbata à ſecunda die Azymorum, id eſt, ab Omer cognominata ſunt. Velut primum Sabbatum, quod proximè ſecundam Azymorum ſequitur, vocatur δευτερόπρωτον, *Secundo-primum*: Secundum δευτεροδεύτερον, *Secundo-ſecundum*: Tertium δευτερότριτον, *Secundo-tertium*, atque ita deinceps. Hanc Interpretationem laudant & ſequuntur *Caſaubonus* Exercitatione XIV. in *Baronium*, & *Petavius* Animadverſionibus in *S. Epiphanium*, P. 64. *Capellus* & *Grotius* impugnant, iſte ſententiam hac de re ſuam ſic proponit *Annotationibus ad Lucæ* cap. VI. Judæi diem Sabbati, qui Paſcha proximè antecedit, hodieque vocant *Sabbatum Magnum*. Sed etſi Paſchatis dies in ipſum Sabbatum inciderit, appellabitur is dies eodem nomine, ut apparet Joannis XIX. 31. *Erat enim magnus dies ille Sabbati.* Eſt & *Sabbati Magni* mentio in Hiſtoria de Martyrio *S. Polycarpi*, apud *Euſebium*. Alii pro *magno* dixerunt *primum Sabbatum*. Cùm verò præter Paſcha duo ſint præterea celeberrima Feſta Judæorum, ſcilicet *Pentecoſte*, & *Scenopegia*, ſeu *Tabernaculorum erectio*, etiam quæ hujuſmodi Solemnitates proximè contingebant, *Sabbata Magna*, ſive *Prima* vocata ſunt ſimili ratione. Nam & Sabbatum quod incidebat in Feſtum *Tabernaculorum* Joſephus Lib. II. *De Bello Judaico* cap. XXXVIII. vocat *Sabbatum maximè honoratum*. Atque ita cùm eſſent tria Sabbata πρῶτα, *Prima*, id eſt, *Maxima*,

Maxima, diſtinctionis cauſâ Sabbatum Paſchale, quod ordine antegreditur, dictum eſt πρωτόπρωτον, *Primorum primum*: Sabbatum Pentecoſtes δευτερόπρωτον, *Primorum Secundum*, Sabbatum Scenopegiæ ſeu erectionis Tabernaculorum τριτόπρωτον, *Primorum Tertium*. Sic in Municipiis ubi erant δεκάπρωτοι, *Decem-primi*, primus ordinis dici poterat πρωτόπρωτος; *Primo-primus*, alter δευτερόπρωτος, *Secundo-primus*, atque ita deinceps.

Dici Dominicæ & Feſtorum ſanctificatio.

IX. Secundo Præcepto, quatenus morale eſt, ad Dominicæ diei, & Feſtorum quæ in honorem Chriſti, Deiparæ Virginis, & Sanctorum, ab Eccleſia inſtitota ſont, & ejuſdem Eccleſiæ præcepto ſtatuontur obſervanda, ſanctificationem & religioſam obſervantiam Chriſtiani tenentur: Hiſque diebus à ſervilibus omnibos operibus, ac præſertim à peccatis abſtinere, ſacros illos dies in pietatis operibus tranſigere, animæ ſuæ ſanctificationi æternæque ſaluris negotio, unicè neceſſario, non profanis & ſecularibus negotiis, ludis, ſpectaculis, choreis & ſaltationibus intendere, Miſſæ ſacroſancto Sacrificio attento, pœnitenti, pioque animo intereſſe, Officia divina frequentare, miſericordiæ opera, in quibus vera & immaculata religio poſita eſt, exercere.

§. IV.

IV. *Decalogi Præceptum.*

I. PRoximi Deo ſunt parentes, quorom miniſterio Deus Optimus Maximus uſus eſt ut nobis eſſe ac vitam daret. Meritò ergo honori Dei ſecundus eſt honos qui parentibus debetur, & cætera inter hominis officia antecedit. Quam ob rem poſt præcepta cultum Dei ſpectantiâ, quæ primâ tabulâ continentur, primum in ſecunda tabula locum tenet præceptum de honorandis parentibus; Exodi xx. *Honora patrem tuum, & matrem tuam, ut ſis longævus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.* Deuteron. v. 16. *Honora patrem tuum, & matrem, ſicut præcepit tibi Dominus Deus tuus, ut longo vivas tempore, & bene ſit tibi in Terra, quam Dominus Deus tuus daturus eſt tibi.* S. Paulus ad Epheſios vi. 1. 3. notat hoc primum inveniri præceptom cum promiſſo. *Honora patrem tuum, & matrem tuam, quod eſt mandatum primum in promiſſione: Ut bene ſit tibi, & ſis longævus ſuper terram.* Lex verbis expreſſis temporalem dumtaxat felicitatem promittit, ut obſervant *S. Hieronymus* Lib. 11. *Commentariorum in Epiſtolam ad Galatas*, & *Dialogo contra Pelagianos*; *S. Auguſtinus Quæſtione* xcii. *in Exodum*, *in Expoſitione* cap. iii. *Epiſtola ad Galatas*; Lib. i. *contra Adverſarium Legis & Prophetarum* cap. xvii. Lib. x. *De Civitate Dei*, cap. xv. & Lib. xviii. cap. xi. & Epiſtolâ olim, cxx. nunc cxl. ad *Honoratum*, & alibi paſſim, ut & alii Patres. Felicitatis autem temporalis præcipuum, & cui ſoperſtruuntur cætera, eſt longævitas. Et generaliter promittitur Legem ſervantibus, ut videre eſt *Levitici* xxiii. 5. xxv. 18. *Deuteron.* vi. 17. 18 *Ezechielis* xx. 11. Atque in eo apparet hujus præcepti excellentia (inquit Vir Eruditus) quod ei eximiè tribuitur, quod generaliter Legis præceptis competit. Neque hîc ſolùm, ſed & alibi in Scriptura Sacra filiis honorantibus parentes benedictio promittitur, hoc verò præceptum violantibus maledictionem Deus interminatur, eoſque morti addicit. *Proverbiorum*

A i. 8. 9. *Audi, fili mi, diſciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ: Ut addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo.* Eccleſiaſtici iii. 5. 6. 7. *Et ſicut qui theſaurizat, ita & qui honorificat matrem ſuam. Qui honorat patrem ſuum, jucundabitur in filiis, & in die orationis ſuæ exaudietur. Qui honorat patrem ſuum, vitâ vivet longiore: & qui obedit patri, refrigerabit matrem.* Exodi xxi. 15. 17. *Qui percuſſerit patrem ſuum, aut matrem, morte moriatur.... Qui maledixerit patri ſuo, vel matri, morte moriatur.* Proverbiorum xix. 26. *Qui affligit patrem, & fugat matrem, ignominioſus eſt*
B *& infelix.* Et cap. xx. 20. *Qui maledicit patri ſuo, & matri, extinguetur lucerna ejus in mediis tenebris.* cap. xxx. 17. *Oculum, qui ſubſannat patrem, & qui deſpicit partum matris ſuæ, effodiant eum corvi de torrentibus & comedant eum filii aquilæ.* Ezechielis xxii. 7. 10. 11. *Patrem & matrem contumeliis affecerunt in te... Verecundiora Patris diſcooperuerunt in te.... Et congregabo vos, & ſuccendam vos in igne furoris mei.* Ad temporalem illam felicitatem obtinendam non leve momentum affert parentum benedictio, quod ex veterum Patriarcharum benedictionibus comproba-
C tur: Contra verò quam metuenda ſit parentum imprecatio *Chanaanis* ob *Chami* patris impii in *Noachum* irreverentiam maledictio demonſtrat. Gen. 9. Eccleſiaſtici iii. 11. *Benedictio patris firmat domos filiorum: Maledictio autem matris eradicat fundamenta.* De vi paternæ benedictionis *S. Ambroſius* Libro *De Benedictionibus Patriarcharum*, cap. 1. hæc habet: *Ideo hanc parentibus gratiam donavit Deus, ut filiorum pietas provocetur. Prærogativa igitur parentum, diſciplina eſt filiorum. Honora ergo patrem, ut benedicat te. Honorat pius patrem propter gratiam, ingratus propter timorem. Et ſi*
D *pauper eſt pater, & non habet divitiarum copias, quas relinquat filiis, habet tamen ultima benedictionis hæreditatem, quâ ſanctificationis opes ſucceſſoribus largiatur. Et multò plus eſt beatum quàm divitem fieri.* Terribile maternæ maledictionis exemplum in decem fratribus, qui matrem viduam injuriâ affecerant, refert *S. Auguſtinus* Lib. xxii. *De Civitate Dei*, cap. viii. Hi nimirum *Maledicto matris recenti, tali pœnâ ſunt divinitus coërciti, ut horribiliter quaterentur omnes tremore membrorum, in qua fœdiſſima ſpecie oculos ſuorum civium non ferentes, quaquaverſum cuique ire viſum eſt, toto*
E *pene vagabantur Orbe Romano.* Ex quibus duo frater & ſoror, *Paulus* & *Palladi* Hippone ad Memoriam *S. Stephani* Protomartyris miraculo ſanati ſunt.

Officia filiorum in parentes.

II. Quarto præcepto adſtringuntur filii ad honorem, reverentiam, amorem, & gratiarum relationem, quantum fieri poteſt; atque neceſſaria vitæ præſidia, parentibus indigentibus impendenda. De quibus officiis diſerta ſunt Spiritus Sancti Oracola. Eccleſiaſtici vii. 29. & ſeq. *In toto corde tuo honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliviſcaris. Memento quoniam niſi per*
F *illos natus non fuiſſes, & retribue illis, quomodo & illi tibi.* Eccleſiaſtici iii. 8. & ſeq. *Qui timet Dominum, honorat parentes, & quaſi dominis ſerviet his qui ſe genuerunt. In opere, & ſermone, & omni patientia honora patrem tuum, ut ſuperveniat tibi benedictio ab eo, & benedictio illius in noviſſimo maneat. Ne glorieris in contumelia patris tui: Non enim eſt tibi gloria ejus confuſio. Gloria enim hominis ex honore patris ſui, & dedecus filii pater ſine honore. Fili, ſuſcipe ſenectam patris tui, & non contriſtes eum in vita illius. & ſi defecerit ſenſu, veniam da, & ne ſpernas eum in virtute tua: Eleemoſyna enim patris non erit in oblivione. Nam pro peccato matris reſtituetur tibi bonum, & in juſtitia*

ædificabitur

ædificabitur tibi, & in die tribulationis commemorabitur tui; & ſicut in ſerene glacies, ſolventur peccata tua. Quàm malæ famæ eſt, qui derelinquit patrem: & eſt maledictus à Deo, qui exaſperat matrem. Phariſæorum Traditionem meritò damnat Chriſtus, quâ filios voti & oblationum prætextu à neceſſariis ſubſidiis parentibus præbendis excuſabant; Matthæi XV. 3. 4. 5. 6. *Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei propter Traditionem veſtram? Nam Deus dixit: Honora patrem, & matrem: &, Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri vel matri, Munus quodcumque eſt ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrem ſuum, aut matrem ſuam: & irritum feciſtis mandatum Dei propter Traditionem veſtram.* Confer *Marci* VII. 10. & ſeq. ubi loco horum verborum, *& non honorificabit patrem ſuum*, ait Sanctus Evangeliſta: *& ultra non dimittitis eum quidquam facere* (id eſt benefacere) *patri ſuo, aut matri.* Qui parentum bona furantur, non ſolùm contra juſtitiam peccant, & ſextum violant præceptum, verùm etiam contra pietatem, & officia quarto præcepto imperata. Quo de crimine Spiritus Sanctus Proverbiorum XXVIII. 24. *Qui ſubtrahit aliquid à patre ſuo, & à matre, & dicit hoc non eſſe peccatum, particeps homicidæ eſt.* Execranda eſt ingratorum filiorum impietas, qui jam diviſâ hereditate, parentes neceſſariis vitæ præſidiis aut commodis deſtitutos ingemiſcere, & vitam ægrè tolerare patiuntur. Quod malum ut avertatur, hanc parentibus œconomicæ prudentiæ regulam tradit Spiritus Sanctus, Eccleſiaſtici XXXIII. 19. 20. & ſeq. *Audite me, Magnates, & omnes Populi, & Rectores Eccleſiæ auribus percipite. Filio & mulieri, fratri & amico non des poteſtatem ſuper te in vita tua: & non dederis alii poſſeſſionem tuam: Ne fortè pœniteat te, & depreceris pro illis. Dum adhuc ſuperes & aſpiras, non immutabit te omnis caro. Melius eſt enim ut filii tui te rogent, quàm te reſpicere in manus filiorum tuorum. In omnibus operibus tuis præcellens eſto. Ne dederis maculam in gloria tua. In die conſummationis dierum vitæ tuæ, & in tempore exitus tui, diſtribue hereditatem tuam.* Obedientiam præſtare parentibus filii debent, in iis in quibus ſunt filiis ſuperiores, & quæ divinæ legi non repugnant. Epheſ. VI. 1. *Filii, obedite parentibus veſtris in Domino: Hoc enim juſtum eſt.* Si autem aliquid jubeant divinis præceptis, aut conſiliis contrarium, Chriſti vox audienda eſt, *Lucæ* XIV. 26. dicentis: *Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum & matrem, &c. non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Et Matthæi X 37. *Qui amat patrem, aut matrem pluſquam me, non eſt me dignus.* Obedientiæ parentibus debitæ pars eſt, ut eis inconſultis filius uxorem non ducat, exemplo Sanctorum Patriarcharum Iſaac & Jacob. *Nam nec in terris ſine conſenſu patrum filii ritè & jure nubent;* (inquit *Tertullianus* Lib. II. ad Uxorem.) Lege & *S. Ambroſium* Epiſtolâ LXIV. Lib. VIII. idem dicendum de ſtatus cujuſvis electione, & graviorum negotiorum aggreſſione, quæ ne parentibus inconſultis ſuſcipiantur, reverentia poſtulat.

III. Reverentiam & pietatem erga parentes ipſa naturæ lex docet. Qua de re præclarum eſt illud *Menandri*:

Qui patrem incitat, voce maledicit patri:
At in hoc ſe parat, ut ipſi maledicat Deo.

Notandum & illud Hieroclis: *Parentes eximiè honorabimus, ſi & corporis miniſterium, & pecuniæ adminiculum ipſi præſtemus quàm promptiſ-*

A *ſimè.* Sed luculentiora ſunt quæ habet *Philo Judæus*, Libro De Decalogo. *Sequitur*, inquit, *quintum præceptum de honorandis parentibus ſitum in duarum tabularum confinio. Cum enim in prima ſit ultimum, conjungit ambas, priori ſecundum applicans, complexum jus quod nobis intercedit cum hominibus; Quod ideo factum arbitror, quia parentum natura videtur mortalis & immortalis eſſentiæ confinium: Mortalis propter cognationem cum hominibus, & cæteris animantibus, & propter corpus corruptibile: Immortalis verò, quia gignendo refert Deum genitorem omnium. Sunt igitur qui alteri parti addicti, alteram videntur contemnere,*
B *pleni pietatis deſiderio, relictis aliis negotiis, totam vitam dedicant divino cultui. Alii contra dum nullum eſſe jus præter humanum exiſtimant, ſolam curant ſocietatem hominum, bona ſua cum quibuſlibet communicantes liberaliter, & mala illorum ſublevantes pro viribus. Illos Dei amatores, hos hominum rectè dixeris, ſemiperfectæ virtutis homines. Cæterùm qui nec de hominibus bene merentur, nec pietatem ſanctitatemque ſuſpiciunt, poſſunt videri mutati in ferarum ingenium. Inter quos primas ferent, qui parentes ſuos negligunt, utriuſque partis hoſtes, tum ejus quæ Deo, tum ejus quæ homi-*
C *nibus ſe approbare vult. Sciant igitur ſe damnatos pro duobus tribunalibus, quæ ſola ſunt naturalia: Impietatis apud divinum, quod ſecundos poſt Deum Auctores vitæ ſuæ non tractant ex officio: Inhumanitatis verò apud humanum: Cui enim benefacient, qui proximos & optimè de ſe meritos vilipendunt, quibus nulla poteſt referri gratia non inferior acceptis beneficiis? Quomodo enim natus genitorem ſuum poterit viciſſim gignere?*

IV. Iſtud præceptum pariter nos adſtringit ad amandos fratres, ad colendos avos proavoſque, conſanguineos, & totam illam neceſſitudinum
D ſeriem, quæ humanæ ſocietatis veluti coagulum eſt. Proverbiorum XVIII. 19. *Frater qui adjuvatur à fratre, quaſi civitas firma: & judicia, quaſi vectes urbium.* Eccleſiaſtici XXV. 1. 2. *In tribus placitum eſt ſpiritui meo, quæ ſunt probata coram Deo & hominibus: Concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier bene conſentientes.*

Obſervancia in conſanguineos.

V. Vi ejuſdem præcepti ſervi Dominos honorare, & eis obſequi tenentur ſincerè, fideliter, impigrè. Ad Epheſios VI. 5. 6. 7. 8. *Servi obedite Dominis carnalibus cum timore, & tremore, in ſimplicitate cordis veſtri, ſicut Chriſto: Non ad oculum ſervientes, quaſi hominibus placentes, ſed ut*
E *ſervi Chriſti, facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate ſervientes ſicut Domino, & non hominibus: Scientes quia unuſquiſque quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, ſive ſervus, ſive liber.* Et ad Titum II. 9. 10. *Servos Dominis ſuis ſubditos eſſe, in omnibus placentes, non contradicentes, non fraudantes, ſed in omnibus fidem bonam oſtendentes: Ut doctrinam Salvatoris noſtri Dei ornent in omnibus.* De iiſdem *S. Petrus* Epiſtolâ 1. cap. 2. 18. *Servi ſubditi eſtote in omni timore Dominis, non tantùm bonis & modeſtis, sed etiam dyſcolis.*

Servorum erga Dominos officia.

F VI. Regibus, & Magiſtratibus, qui tutores ſunt civilis ſocietatis, quibus & patrum nomen veteres indidere, ſuus etiam quarto præcepto ſancitur honos ac reverentia, fides, obſequium: De quibus Apoſtolus ad Romanos XIII. *Omnis anima Poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non eſt enim Poteſtas niſi à Deo: Quæ autem ſunt, à Deo ordinatæ ſunt. Itaque qui reſiſtit Poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt ipſi, ſibi damnationem acquirunt: Nam Principes non ſunt timori boni operis, ſed mali. Vis autem non timere Poteſtatem? Bonum fac, & habebis laudem ex illa: Dei enim miniſter eſt tibi in bonum. Si au-*

Officia ſubditorum erga Principes & Magiſtratus.

tum malum feceris, time: Non enim ſine cauſa gladium portat. Dei enim Miniſter eſt, vindex in iram ei qui malum agit. Ideo neceſſitate ſubditi eſtote, non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam. Ideo enim & tributa præſtatis: Miniſtri enim Dei ſunt, in hoc ipſum ſervientes. Reddite ergo omnibus debita: Cui tributum, tributum: Cui vectigal, vectigal: Cui honorem, honorem: Cui timorem, timorem. 1. Petri II. 13. 14. *Subjecti igitur eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum: Sive Regi quaſi præcellenti: Sive Ducibus tanquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum, quia ſic eſt voluntas Dei... Regem honorificate.* Divinæ Legi magis quàm Legibus Principum obtemperandum eſt, ſi fortè colliderentur. *Reddite* (inquit Chriſtus) *quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo.* Et, *Deo oportet obedire magis quàm hominibus.* In quartum præceptum graviſſimè peccant, qui conviciis, calumniis, maledictis Principes aut Magiſtratus laceſſunt, qui eorum Leges, Edicta, Judicia, Sententias iniquitatis accuſant. Exodi XXII. 28. *Diis non detrahes* (id eſt, Judicibus, *& Principi Populi tui non maledices.* Confer Actuum XXIII. 5. Eccleſiaſtici VIII. 17. *Non judices contra Judicem: Quoniam ſecundum quod juſtum eſt, judicat.* Et, *Non hominis exercent Judicium, ſed Domini*; ut dicitur II. *Paralipomenon* XIX. 6. Pro Regibus, & omnibus in dignitate conſtitutis preces ad Deum fundere ſubditi debent. Baruch I. 11. 12. *Orate pro vita Nabuchodonoſor Regis Babylonis, & pro vita Baltaſſar filii ejus, ut ſint dies eorum ſicut dies cæli ſuper terram; & ut det Dominus virtutem nobis, & illuminet oculos noſtros, ut vivamus ſub umbra Nabuchodonoſor Regis Babylonis, & ſub umbra Balthaſſar filii ejus, & ſerviamus eis multis diebus, & inveniamus gratiam in conſpectu eorum.* 1. ad Timotheum II. 1. 2. *Obſecro igitur primùm omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus: Pro Regibus, & omnibus qui in ſublimitate ſunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus, in omni pietate, & caſtitate.*

Matth. XXII. 21. Act. V. 29.

Reverentia & obedientia Sacerdotibus præſtanda.

VII. Hoc Decalogi præcepto reverentia & obedientia præſtanda Sacerdotibus, qui patres ſpirituales ſunt, ſancita eſt. De qua *Deuteronomii* XII. cap. *Qui autem ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Deo tuo.... Morietur homo ille.* Eccleſiaſtici VII. 31. *In tota anima tua time Dominum, & Sacerdotes illius ſanctifica. In omni virtute tua dilige eum qui te fecit; & Miniſtros ejus ne derelinquas. Honora Deum ex tota anima tua, & honorifica Sacerdotes. Da illis partem, ſicut mandatum eſt tibi, primitiarum.* Matthæi XXIII. 1. 2. *Jeſus locutus eſt ad turbas, & ad diſcipulos ſuos, dicens: Super Cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, ſervate, & facite: ſecundùm opera verò eorum nolite facere.* Lucæ X. 16. *Qui vos audit* (inquit Chriſtus) *me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit.* 1. ad Theſſalonicenſes V. 12. 13. *Rogamus vos, fratres, ut noveritis eos, qui laborant inter vos, & præſunt vobis in Domino & monent vos, ut habeatis illos abundantiùs in charitate propter opus illorum: Pacem habete cum eis.* Ad Hebræos XIII. 17. *Obedite Præpoſitis veſtris, & ſubjacete eis. Ipſi enim pervigilant quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes: Hoc enim non expedit vobis.* Neceſſaria vitæ ſubſidia Paſtoribus debentur, cùm vi quarti præcepti de parentibus honorandis, tum ex Chriſti mandato rationibus Apoſtoli illuſtrato 1. ad Timotheum V. 17. 18. *Qui bene præſunt Preſbyteri, duplici honore digni habeantur: Maximè qui laborant in verbo & doctrina. Dicit enim Scriptura: Non alligabis os Bovi trituranti. Et, Dignus eſt operarius mercede ſua.* 1. ad Corinthios 9. *Quis militat ſuis ſtipendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis paſcit gregem, & de lacte gregis non manducat? Numquid ſecundùm hominem hæc dico? An & Lex hæc non dicit? Scriptum eſt enim in Lege Moyſi: Non alligabis os bovi trituranti. Numquid de bobus cura eſt Deo? An propter nos utique hoc dicit? Nam propter nos ſcripta ſunt. Quoniam debet in ſpe qui arat arare, & qui triturat, in ſpe fructus percipiendi. Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus, magnum eſt ſi nos carnalia veſtra metamus? Neſcitis quoniam qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt, edunt; & qui Altari deſerviunt, cum Altari participant? Ita & Dominus ordinavit iis qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere.*

Deuteron. XXV. 4. Matth. X. 10.

VIII. Reverentia denique erga Præceptores, quibus optimam inſtitutionem, ac doctrinam debemus, & erga Senes, quarto Decalogi præcepto imperatur, ad illudque revocatur iſtud Levitici XIX. 32. *Coram cano capite conſurge, & honora perſonam Senis, & time Dominum Deum tuum. Ego Dominus.* Eccleſiaſtici VIII. 7. 9. & ſeq. *Ne ſpernas hominem in ſua ſenectute: Etenim ex nobis ſeneſcunt.... Ne deſpicias narrationem Preſbyterorum Sapientium, & in proverbiis eorum converſare. Ab ipſis enim diſces ſapientiam, & doctrinam intellectus, & ſervire Magnatis ſine querela. Non te prætereat narratio Seniorum: Ipſi enim didicerunt à patribus ſuis, Quoniam ab ipſis diſces intellectum, & in tempore neceſſitatis dare reſponſum.* Et cap. XXXII. 10. & ſeq. *Adoleſcens, loquere in tua cauſa vix. Si bis interrogatus fueris, habeat caput reſponſum tuum. In multis eſto quaſi inſciens, & audi tacens ſimul & quærens. In medio Magnatorum non præſumas, & ubi ſunt ſenes, non multùm loquaris.* 1. ad Timotheum V. 1 2. *Seniorem ne increpaveris, ſed obſecra ut patrem: Anus ut matres* 1. Petri V. 5. *Adoleſcentes ſubditi eſtote Senioribus.*

Reverentia erga Præceptores, & Seniores.

---

§. V.

V. *Decalogi Præceptum.*

I. QUintum Decalogi Præceptum homicidium vetat Exodi XX. Deuteronomii VI. *Non occides.* Cædis genus omne, quocumque modo fiat, ſive ferro, ſive baculo, ſive ſaxo, ſive veneno; cujuſcumque perſonæ, etiam viliſſimæ, hoc præcepto interdictum eſt. Qui conſilium, opem, auxilium, ſocietatem, quâ aggreſſoris excitetur vel roboretur audacia vel quippiam aliud, ad alterius cædem patrandam confert, homicidii reus eſt. Ne quidem pro vitæ defenſione alterum occidere licet, niſi duæ conditiones concurrant. 1. Ut actus omnes, in quos prorumpit interfector, ad vitæ ipſius conſervationem ſint neceſſarii. 2. Ut abſit ultionis voluntas, & homicidii intentio, ſive ut interfector ſe cum moderamine inculpatæ tutelæ defenderit, vim vi repellens. Legantur *Lactantius* Lib. VI. *Divinarum Inſtitutionum*, cap. XX. *S. Baſilius Epiſtola Canonica* cap. LV. *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. XI. in cap. XII. S. Joannis, *S. Ambroſius* Lib. III. *De Officiis*, cap. IV. *S. Auguſtinus* Lib. I. *De Libero Arbitrio*, cap. V. Lib. XXII. *contra Fauſtum*, cap. LXX. & Epiſtola olim CLIV. nunc XLVII. ad *Publicolam*, &c. & *S. Thomas*

Quâ ratione alterum pro vitæ defenſione occidere liceat.

mas Secunda Secundæ Quæſtione LXIV. Articulo VII. Leges quidem humanæ eos qui vitam defendendo ſuam, aut pudicitiam, alium occidunt, ab homicidii crimine abſolvunt abſque ſcrupuloſâ conditionum mox præſcriptarum diſcuſſione: Sed Lex divina non abſolvit, ut cenſet *S. Auguſtinus* Lib. I. *De Libero Arbitrio*, hanc *Evodii* ſententiam demum approbans: *Sed illi homines*, inquit, *lege inculpatâ, quomodo inculpati queant eſſe, non video: Non enim Lex eos cogit occidere, ſed relinquit in poteſtate. Liberum eis itaque eſt neminem necare pro his rebus, quas inviti poſſunt amittere, & ob hoc amare non debent. De vita enim fortaſſe cuipiam ſit dubium, utrum anima nullo pacto auferatur, dum hoc corpus interimitur: ſed ſi auferri poteſt, contemnenda eſt; ſi non poteſt, nihil metuendum. De pudicitia verò quis dubitaverit quin ea ſit in ipſo animo conſtituta, quandoquidem virtus eſt? Unde à violento ſtupratore eripi nec ipſa poteſt. Quicquid igitur erepturus erat ille qui occiditur, id totum in poteſtate noſtra non eſt: Quare quemadmodum noſtrum appellandum ſit, non intelligo. Quapropter Legem quidem non reprehendo, quæ tales permittit interfici: Sed quo pacto iſtos defendam qui interficiunt, non invenio.* Et infra. *Videtur ergo mihi & Legem iſtam, quæ Populo regendo ſcribitur, rectè iſta permittere, & divinam providentiam vindicare. Ea enim vindicanda ſibi hæc Lex Populi aſſumit, quæ ſatis ſunt conciliandæ paci hominibus imperitis, & quanta poſſunt per hominem regi. Illæ verò culpæ alias pœnas aptas habent, à quibus ſola mihi videtur poſſe liberare Sapientia.* Hæc *Evodius*. Quæ *S. Auguſtinus* laudat, approbatque his verbis: *Laudo & probo iſtam, quamvis inchoatam minuſque perfectam, tamen fidentem, & ſublimia quædam petentem diſtinctionem tuam. Videtur enim tibi Lex iſta, quæ regendis civitatibus fertur, multa concedere, atque impunita relinquere, quæ per divinam tamen providentiam vindicantur, & rectè. Neque enim quia non omnia facit, ideo quæ facit improbanda ſunt.* Epiſtolâ verò ad *Publicolam* idem confirmat, & exceptiones affert, quibus alium occidere fas eſt, publicâ ſcilicet auctoritate, vel in bello juſto pugnando. *De occidendis hominibus*, inquit, *ne ab eis quiſque occidatur, non mihi placet conſilium, niſi fortè ſit Miles, aut publicâ functione teneatur, ut non pro ſe hoc faciat, ſed pro aliis, vel pro civitate, ubi etiam ipſe eſt, acceptâ legitimâ poteſtate, ſi ejus congruit perſonæ. Qui verò repelluntur aliquo terrore ne malè faciant, etiam ipſis aliquid fortaſſis præſtatur. Hinc autem dictum eſt*, Non reſiſtamus malo, *ne nos vindicta delectet, quæ alieno malo animum paſcit; non ut correctionem hominum negligamus. Unde nec reus eſt mortis alienæ, qui ſuæ poſſeſſioni murum circumduxerit, ſi aliquis ex ipſius ruinis percuſſus intereat. Neque enim reus eſt Chriſtianus, ſi bos ejus aliquem feriendo, vel equus calcem jaciendo aliquem occidat; aut ideo non debent Chriſtiani boves habere cornua, aut equus ungulas, aut dentes canis? Aut verò quoniam Apoſtolus Paulus ſatis egit ut in Tribuni notitiam perferretur, inſidias ſibi à quibuſdam perditis præparari, & ob hoc deductores accepit armatos, ſi in illa arma ſcelerati homines incidiſſent, Paulus in effuſione ſanguinis eorum ſuum crimen agnoſceret? Abſit ut ea quæ propter bonum ac licitum facimus aut habemus, ſi quid per hæc præter noſtram voluntatem cuiquam mali acciderit, nobis imputetur. Alioquin nec ferramenta domeſtica & agreſtia ſunt habenda, ne quis eis vel ſe vel alterum interimat: Nec arbor aut reſtis, ne quis ſe inde ſuſpendat: Nec feneſtra facienda eſt, ne per hanc ſe quiſque præcipitet.* Indicatum *S. Ambroſii* locum temperare mihi non poſſum quin pariter ſubjiciam. *Non videtur*, inquit, *quod vir Chriſtianus, & juſtus, & ſapiens quærere ſibi vitam alienâ morte debeat: Utpote qui etiamſi in latronem armatum incidat, ferientem referire non poſſit, ne dum ſalutem defendit, pietatem contaminet.* His omnibus antiquior *S. Cyprianus* Epiſtolâ LVI. abſolutè pronunciat: *Occidere non licet, ſed occidi neceſſe eſt.* Et Epiſtolâ LVI. *Occidere innocentibus nec nocentem liceat.*

Tom. I. Vet. Teſt.

Ob honoris defenſionē alterū occidere non licet.

II. Multò minùs ob honoris defenſionem licet alterum occidere, putà calumniatorem. Id enim Evangelicis Chriſti Domini de patientia mandatis refragatur, eaque violat. *Diligite inimicos veſtros* (inquit Chriſtus Matthæi v. 44. 45.), *benefacite his qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos: Ut ſitis filii Patris veſtri, qui in cælis eſt; qui Solem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos.* Et verſ. 39. 40. *Ego autem dico vobis non reſiſtere malo; ſed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram: & ei qui vult tecum judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.* Quæ *S. Auguſtinus* explicans Epiſtolâ olim v. nunc centeſimâ trigeſimâ octavâ ad *Marcellinum*, ait: *Nunc verò cavendum eſt, ne vindicandi cupiditate amittatur (ut nihil aliud dicam) ipſa patientia, quæ pluris eſt habenda, quàm omne quod poteſt etiam invito inimicus auferre...... Paratus itaque debet eſſe homo juſtus & pius, patienter eorum malitiam ſuſtinere, quos fieri bonot quærit, ut numerus potiùs creſcat bonorum, non ut pari malitiâ ſe quoque numero addat malorum....... Sunt ergo iſta præcepta patientiæ ſemper in cordis præparatione retinenda, ipſaque benevolentia, ne reddatur malum pro malo, ſemper in voluntate emplenda eſt.* Qui verò impactam alapam, vel calumniam, proximi cæde vindicare non dubitat, præcepta iſta patientiæ in cordis præparatione non retinet, ſed malum pro malo, & gravius quidem pro minùs gravi reddit. Ex his principiis ſequitur 1. Singularia certamina hoc Præcepto, *Non occides* eſſe prohibita, etiamſi tuendi honoris ſpecie committantur. 2. Sui ipſius occiſionem, etiam eo fine attentatam ne quis infamiæ ſuæ ſit ſuperſtes, nullatenus licere: Qua de re egregiè diſſerit *S. Auguſtinus* Lib. I. *De Civitate Dei*, cap XVII. XVIII. XIX. XX. XXI. XXII. & ſequentibus 3. Puellis, quæ ex crimine conceperunt, non licere, ad vitandam infamiam fœtum excutere, etſi inanimatus ſupponatur, & homicidii reas eſſe, quæ *parricidales ſuccos* ad fœtum abigendum propinatos ſumſerint, vel ſponte biberint, aut aliis mediis abortum procuraverint. *Homicidii enim feſtinatio eſt, prohibere naſci: Nec refert natam quis eripiat animam, an naſcentem diſturbet. Homo eſt & qui futurus eſt, & fructus omnis jam in ſemine eſt* (inquit *Tertullianus* Apologetici cap. IX.) Suffragatur & *Minutius Felix in Octavio*, Ethnicos ita compellans: *Vos video procreatos filios nunc feris & avibus exponere, nunc adſtrangulatos miſero mortis genere elidere. Sunt quæ in ipſis viſceribus medicaminibus epotis originem futuri hominis extinguant, & parricidium faciant, antequam pariant. Et hæc utique de Deorum veſtrorum diſciplina deſcendunt. Nobis homicidium nec videre fas eſt, nec audire.* Idem præceptum violant parentes, qui infantes abjiciunt & exponunt, etiamſi ab aliqua prætereunte miſericordia colligantur.

Utrum furem occidere liceat ad bonorum temporalium defenſionem?

III. Furem pecunias aut quælibet fortunæ bona rapientem, ad hujuſmodi bonorum defenſionem & conſervationem occidere non licet, niſi ſit fur nocturnus, de quo ignoratur an ad

furandum

furandum tantùm, an etiam ad occidendum venerit; aor fur diurnus, qui ſe telo defendat. Propoſitionis veritas ex eo patet, qoòd inculpatæ turelæ moderamen non ſervatur, cùm pecuniam aoferenti vita eripitur, quod longè excelleotius ac pretioſius bonum eſt. *Qui negligit damnum propter amicum, juſtus eſt: Iter autem impiorum decipiet eos* (inquit Sapiens *Proverb.* XII. 26.) Quomodo verò negligit damnom propter proximuſm, qui ut amicus ſeeondùm Deum diligi debet, ſi ipſi propter ereptionem bonorum moirem inferat? *Perde pecuniam propter fratrem*: (inquit Spiritus Sanctus *Eccleſiaſtici* XXIX. 13.) At ſi fur occidatur, pecuniam fraternâ ſalute potiorem ducimus. Exceptio autem furis nocturni diſertè habetur Exodi XXII. 2. 3. *Si effringens fur domum, ſive ſuffodiens fuerit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit; percuſſor non erit reus ſanguinis. Quòd ſi orto Sole hoc fecerit, homicidium perpetravit, & ipſe morietur.*

Vis quælibet proximo illata Lege damnatur.

IV. Non modò cædes, ſed mutilatio, & vis quælibet proximo illata prohibetur qointo Decalogi Præcepto. Quò ſpectant varia Præcepta Jodicialia *Exodi* XXI. Ex quibus patet, ab homicidii quidem pœna liberos fuiſſe, qui proximom percuſſiſſent, ſed mulctis obnoxios fuiſſe, vel pœnæ talionis. Morte porro vindicabatur homicidium voluntarium, ex Legis præſcripto. Homicidæ involontarii, qui odii vel inimicitiarum adversùs hominem interfectum convicti legitimè non fuiſſent, jure Axyli fruebantur in aliqua ex Urbibus Refugii, ubi ſe continere debebant exſules ad mortem uſqoe Sommi Sacerdotis, ſi vitæ ſuæ ac ſecuritati conſultum vellent. Exodi XXI. 12. *Qui percuſſerit hominem volens occidere, morte moriatur. Qui autem non eſt inſidiatus, ſed Deus illum tradidit in manus ejus: Conſtituam tibi locum in quem fugere debeat. Si quis per induſtriam occiderit proximum ſuum, & per inſidias: Ab Altari meo evelles eum ut moriatur.* Confer *Numerorum* XXXV. 15. 16. 17. 18. & ſequentibus.

Verſ. 18. *Si rixati fuerint viri, & percuſſerit alter proximum ſuum lapide vel pugno, & ille mortuus non fuerit, ſed jacuerit in lectulo: Si ſurrexerit, & ambulaverit foris, ſuper baculum ſuum, innocens erit qui percuſſerit, ita tamen ut operas ejus & impenſas in Medicos reſtituat.* Si vulneratus aliquo tempore meliùs ſe habuerit, ut credi poſſit magis Medicorum incuriâ, aut negligentiâ ſuâ mortuus, quam ex vulnere, percuſſor homicidii reus non habetur.

Verſ. 20. *Qui percuſſerit ſervum ſuum vel ancillam virgâ, & mortui fuerint in manibus ejus, criminis* homicidii *reus erit*:. Adeòque pœnæ obnoxius capitali. *Sin autem uno die vel duobus ſupervixerit, non ſubjacebit pœnæ, quia pecunia illius eſt.* Miſera & dura ſervorum ſub Veteri Lege conditio, non tamen coram Deo inſontes Domini, qoi modum in corrigendis & caſtigandis ſervis excedebant: Siquidem violabant præceptum de proximi dilectione, quæ modum in coercendis ſervis imperat, ut exponit Apoſtolos ad Epheſios VI. 9. *Et vos Domini* (inquit) *eadem facite illis* (id eſt, in eos viciſſim benevolentiam oſtendite) *remittentes minas, ſcientes quia & illorum & veſter Dominus eſt in cælis.*

Verſ. 22. *Si rixati fuerint viri, & percuſſerit quis mulierem prægnantem, & abortivum quidem fecerit, ſed ipſa vixerit: Subjacebit damno quantùm maritus mulieris expetierit & arbitri judicaverint. Sin autem mors ejus fuerit ſubſecuta, reddet animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, aduſtionem pro aduſtione, vulnus pro vulnere, livorem pro livore.*

Verſ. 26. 27. *Si percuſſerit quiſpiam oculum ſervi ſui aut ancillæ, & luſcos eos fecerit, dimittet eos liberos pro oculo quem eruit. Dentem quoque ſi excuſſerit ſervo vel ancillæ ſuæ, ſimiliter dimittet eos liberos.*

Verſ. 29. *Si bos cornupeta fuerit ab heri & nudiuſtertius, & conteſtati ſunt dominum ejus, nec recluſerit eum, occideritque virum aut mulierem: Et bos lapidibus obruetur, & dominum ejus occident.* Sed ſi heredes vellent, permittebatur redemptio: *Quòd ſi pretium fuerit ei impoſitum, dabit pro anima ſua quidquid fuerit poſtulatus.*

Odium, ira, vindicta, quinto Decalogi præcepto prohibita.

V. Odiom inimicorum, ira, & vindicta quævis, aut viodictæ ſenſus ac voluntas, quinto Decalogi præcepto pariter prohibentur, interpretibos Chriſto Domino, & S. Joanne. Matthæi V. 21. *Audiſtis quia dictum eſt antiquis: Non occides: Qui autem occiderit, reus erit judicio. Ego autem dico vobis, Quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio.* 1. Joannis III. 15. *Omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. Et ſcitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in ſemetipſo manentem.* Nec ſolùm Evangelicâ, ſed & Moſaicâ Lege inimicorum dilectio imperata eſt. Nam & ad ipſos proximorum nominis ſignificatio extenditur, quos diligere ſicut ſemetipſum homo jubetur, & odium fratrum diſertè prohibetur. Levitici XIX. 17. 18. *Non oderis fratrem tuum in corde tuo..... Non quæras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum. Diliges amicum tuum ſicut te ipſum. Ego Dominus.* Et Exod. XXIII. 4. 5. *Si occurreris bovi inimici tui, aut aſino erranti, reduc ad eum. Si videris aſinum odientis te jacere ſub onere, non pertranſibis, ſed ſublevabis cum eo.* Proverb. XXIV. 17. *Cùm ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, & in ruina ejus ne exultet cor tuum. Ne fortè videat Dominus, & diſpliceat ei, & auferat ab eo iram ſuam.* cap. XXV. 21. *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum: Si ſitierit, da ei aquam bibere: Prunas enim congregabis ſuper caput ejus, & Dominus reddet tibi.* Eccleſiaſtici VIII. 8. *Noli de mortuo inimico tuo gaudere: Sciens quoniam omnes morimur, & in gaudium nolumus venire.* Eccleſiaſtici XXVIII. 1. 2. & ſequentibus. *Qui vindicari vult, à Domino inveniet vindictam, & peccata illius ſervans ſervabit. Relinque proximo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata ſolventur. Homo homini reſervat iram, & à Deo quærit medelam? In hominem ſimilem ſibi non habet miſericordiam, & de peccatis ſuis deprecabitur? Ipſe cùm caro ſit, reſervat iram, & propitiationem petit à Deo? Quis exorabit pro delictis illius? Memento noviſſimorum, & deſine inimicari. Memorare timorem Dei, & non iraſceris proximo. Memorare Teſtamentum Altiſſimi, & deſpice ignorantiam proximi.*

Naturale jus Talionis non eſt, nec privatis hominibus permiſſum.

Lex Talionis *Geneſis* IX. 6. & *Exod.* XXI. 22. conſtituta, vindictam non permittit, imò potiùs appetitum vindictæ moderatur. Neque naturale jus Talionis eſt, & privatis hominibus permiſſum, ſed ſolis Principibus & Judicibus, penes quos publica eſt auctoritas, quicquid in contrarium effutierit *Grotius Annotationibus in Geneſim &* Lib. 1. *De Jure Belli & Pacis*, cap. II. Sibi namque vindictam Deus ſervavit, Deuteronomii XXXII. 35. *Mea eſt ultio, & ego retribuam in tempore.* Epiſtolæ ad Romanos XII. 19. 20. 21. *Non voſmetipſos defendentes, ſed date locum iræ. Scriptum eſt enim: Mihi vindicta; ego retribuam, dicit Dominus. Sed ſi eſurierit inimicus tuus, ciba illum: Si ſitit, potum da illi: Hoc enim faciens, carbones ignis congeres ſuper caput ejus. Noli vinci à malo, ſed vince in bono malum.* Jus itaque Dei qoovis tempore uſurpavit, quiſquis vindictam exercuit, & mortem homicidæ, vel pœnam Talionis

Grotius refellitur.

Talionis percutienti, & grave nocumentum inferenti, privatâ auctoritate inflixit. Quòd autem Lex Talionis vindictam non permiſerit, ſed violentiam paris pœnæ metu cohibuerit, docet *Tertullianus* Lib. II. *contra Marcionem*, cap. XVIII. *Non injuria* (inquit) *mutuò exercendæ licentiam ſapit, ſed in totum cohibendæ violentiæ proſpicit, ut quia duriſſimo & in Deum infideli Populo longum vel etiam incredibile videretur à Deo expectare defenſam, edocendam poſtea per Prophetam: Mihi defenſam, & ego defendam, dicit Dominus: Interim commiſſio injuriæ metu vicis ſtatim occurſura repaſtinaretur: & licentia retributionis prohibitio eſſet provocationis.* Et *S. Auguſtinus* Lib. XIX. *contra Fauſtum*, cap. XXV. *Proinde* (inquit) *Oculum pro oculo, dentem pro dente: Non fomes, ſed limes furoris eſt: Non ut id quod ſopitum erat hinc accenderetur; ſed ne id quod ardebat, ultra extenderetur*, &c. Et *S. Iſidorus Peluſiota*, Lib. II. Epiſtolâ CXXXIII. *Illud* (inquit) Oculum pro oculo, & dentem pro dente: *Judæis à manſuetiſſima illa Natura idcirco præſcriptum ac Lege ſancitum eſſe opinor, non ut iis à quibus injuriam accepiſſent, veniam negarent, crudeleſque ſe præberent, quemadmodum cenſent Manichæi, qui Vetus Teſtamentum inſectantur: Sed ut eadem, quæ agunt, perpeti metuentes, ab injuria abſtineant. Quod quanquam juſtum & rationi conſentaneum eſt, tamen divina tranquillitas ad lenitatem & bonitatem ſpectans, homineſque ad eam acuens, per id quòd eum, qui injuriam intulit, ulciſci ſanxit, ſupplicii metu peccata repreſſit & coercuit. Niſi enim ſit qui laceſſat, ne quidem erit qui ulciſcatur. Quamobrem Sapientia Legiſlatoris altitudinem animadvertunt, ut non promptè temeréque ipſum ut ſævum & crudelem accuſent. Nam quod in Evangelio dictum eſt:* Si quis te percuſſerit in dexteram maxillam, obverte illi & alteram: *Non cum Lege illa pugnat, ſed majus ac præſtantius eſt, ſummaque Philoſophiæ meta. Illa etenim ne ne quidem omnino quiſpiam faceret, Lege præſcripta ſunt: (Nam ut æquo ac libenti animo paterentur haudquaquam audire ſuſtinuiſſent homines cruoris ſiti flagrantes:) Hæc autem ut etiam prompto animo patiatur, tradita & promulgata ſunt.*

---

§. VI.

VI. *Decalogi Præceptum.*

Ordo præceptorum Decalogi non idem in Hebræo Textu, & Græca Verſione.

I. Ordo præceptorum Decalogi non idem eſt in Hebræo Textu, & Græca Verſione LXX. Interpretum. In Hebræo, Syriaca Verſione, Chaldaica Paraphraſi, & Vulgata noſtra Latina, ſextum Decalogi Præceptum eſt, *Non mœchaberis*, quod præcedit de non occidendo præceptum. In Græca verò Verſione quintum præceptum eſt, *Non mœchaberis*. Hunc ordinem ſecutus eſt *Philo Judæus* Lib. De Decalogo. *Præceptum* (inquit) *de honorandis parentibus claudit priorem illum divinum quinarium. Alterum verò ſcripturus Legiſlator interdicta continentem, & ſpectantem ad homines, orditur ab adulterio ut peccato graviſſimo.* Et rurſum poſtea cùm mala ex adulterio ſequentia expoſuiſſet: *Non mirum* (inquit) *ſi adulterium res prodroſa & inviſa Deo primum locum inter peccata obtinet. Secundò verò interdicitur homicidium*, &c. Eundem ordinem ſecuti ſunt Veterum nonnulli, Græcis Codicibus inhærentes, ut *Tertullianus* Libro de Pudicitia: *Et amplius præmittens*, Non mœchaberis, *adjungit* Non occides. *Oneravit utique mœchiam, quam homicidio anteponit. In prima itaque fronte ſanctiſſimæ Legis, in primis titulis cæleſtis Edicti, principalium utique delictorum proſcriptione ſignata, de loco modum, de ordine ſtatum, de confinio meritum cujuſque dignoſcas. Eſt mali dignitas, quod in ſummo aut in medio peſſimorum collocatur. Pompam quamdam atque ſuggeſtum adſpicio mœchiæ, hinc ducatum idololatriæ antecedentis, hinc comitatum homicidii ſubſequentis. Inter duos apices facinorum eminentiſſimos ſine dubio digna conſedit, & per medium eorum, quaſi vacantem locum, pari criminis auctoritate complevit. Quis eam talibus lateribus incluſam, talibus coſtis circumfultam, à cohærentium corpore divellet, de vicinorum criminum nexu, de propinquorum ſcelerum complexu?* Et quoties Veteres, qui Verſionem LXX. Interpretum ſequi ſoliti ſunt, alio ordine adducunt hæc præcepta, ex *Deuteronomio* adducunt, non ex *Exodo*. Nam & Græci Codices in Deuteronomio eodem ordine Decalogi præcepta habent, quo Textus Hebræus, & Vulgata noſtra in Exodo. Græcum Exodi ſequuntur *S. Marcus* cap. X. 19. & *S. Lucas* cap. XVIII. 20. in primitivo Textu, cujus ordinem Vulgatus Interpres non ſequitur: τὰς ἐντολὰς οἶδας, Μὴ μοιχεύσῃς, Μὴ φονεύσῃς, Μὴ κλέψῃς. *Mandata noſti? Ne mœcheris, Ne occidas, Ne fureris.* Ordinem Deuteronomii ſequitur Græca *S. Matthæi* Verſio, & pleraque Veterum.

Adulterium ſexto Decalogi præcepto præcipuè prohibetur: conſequenter omnis extra legitimum Matrimonium Veneris uſus.

II. Mœchiæ nomine adulterium ſignificatur, eoque præcepto, *Non mœchaberis*, præcipuè vocatur adulterinus concubitus; conſequenter quilibet extra legitimum Matrimonium uſus Veneris. Unde præcepta Moralia quibus prohibentur peccata contra naturam, Inceſtus, raptus, ſtuprum, fornicatio, tactus, aſpectus impudici, verba obſcœna, oſcula libidinoſa, &c. ad hoc præceptum revocantur. Audiendus ea de re *S. Auguſtinus* Quæſtione LXXI. in Exodum. *Omnis ergo mœchia* (inquit) *etiam fornicatio in Scripturis dicitur. Sed utrum etiam omnis fornicatio mœchia dici poſſit, in eiſdem Scripturis non mihi interim occurrit locutionis exemplum. Sed ſi non omnis fornicatio etiam mœchia dici poteſt, ubi ſit in Decalogo prohibita illa fornicatio, quam faciunt viri qui uxores non habent, cum fœminis quæ maritos non habent, utrum inveniri poſſit, ignoro. Sed ſi furti nomine bene intelligitur omnis illicita uſurpatio rei alienæ, (Non enim rapinam permiſit, qui furtum prohibuit, ſed utique à parte totum intelligi voluit, quicquid illicitè rerum proximi aufertur) profectò & nomine mœchiæ omnis illicitus concubitus, atque illorum membrorum non legitimus uſus prohibitus debet intelligi.* Hoc præceptum *Non mœchaberis*, utrique ſexui æqualiter datum: Illudque violant, & uxor quæ alteri quàm marito ſui dat uſuram, & qui alienam uxorem polluit, & mulier ſoluta quæ viro conjugato ſui corporis copiam facit. Uterque mortis damnantur Levitici XX. 10. *Si mœchatus quis fuerit cum uxore alterius, & adulterium perpetraverit cum conjuge proximi ſui, morte moriantur & mœchus, & adultera.* Confer. *Deuteronomii* XXII. 22.

Adulterii pœna.

Hanc pœnam in Romanum Imperium introduxerunt Chriſtiani Principes *Conſtans* & *Conſtantius*, ut ex Codice Theodoſiano apparet. Neque gravior æquo hæc pœna putanda eſt, ſi quis conſideret ex conjugiis naſci conſervarique Civitates, earum fundamenta convelli adulterio, conjugalem amorem in odium verti, ſupponi heredes, domos totas impleri probris atque inimicitiis, quæ ſæpe & in perniciem publicam erumpant. Quæ mala *Philo Judæus* facundè exponit Lib. De Decalogo. *Adulterium* (inquit) *fontem habet amorem voluptatis,*

tatis, quæ & corpus atterit, & robur animi reſolvit, & rem familiarem abſumit, quidquid attigerit more ignis adurens, & nihil ſalvum relinquens in vita hominum. Hæc adultero perſuadet, ut non ſolùm ipſe peccet, ſed & alios adſciſcat in culpæ ſocietatem nefariam, & adverſam ſocietati legitimæ. Percitus enim hoc œſtro, non poteſt ſolus explere cupiditatem, ſed opus eſt omnino ut duo ſint, alter quaſi magiſter nequitiæ, alter diſcipulus rei turpiſſimæ. Nec enim ſolùm corpus mulieris impudicæ vitiatur, ſed ſi vera fateamur, multò priùs animus aſſueſcit malis moribus, diſcens modis omnibus averſari maritum, & odio proſequi: Quod tamen malum levius multò eſſet, ſi non diſſimularetur. Nam quæ ſunt in propatulo, caventur faciliùs. Nunc verò vix ullus ſuſpicioni locus relinquitur, adeo ſe malis artibus celat & obumbrat, ne deprehendatur, plerumque præ ſe ferens affectum contrarium, & mirificis præſtigiis opinionem amoris ſibi concilians. Eadem certè operâ ſubvertuntur tres familiæ. Is cujus conjugium violatur, nuptialia vota perdidit, ſpem prolis legitimæ, nec minùs incommodi accipiunt reliquæ duæ domus adulteri & adulteræ, quandoquidem ambæ replentur dedecore, contumeliâ, probriſque turpiſſimis. Quòd ſi numeroſæ fuerint iſtæ familiæ, multis cognationibus affinitatibuſque implicitæ, totam Civitatem accendet hoc flagitium obambulans per ora civium. Permoleſtum eſt enim dubitare de liberis: Et quoties parum integrè ſervatur uxoris pudicitia, verus pater certò cognoſci non poteſt. Itaque dum res in obſcuro latet, adulterini ſubrepunt pro legitimis, alienarum familiarum ſinceritatem depravant, hereditatem paternam, alioqui nihil ad ſe pertinentem, uſurpant. Et adulter, poſtquam illuſâ muliere, deſpumavit ferventem libidinem, & explevit nefariam cupidinem, abit ridens læſi mariti ignorantiam. At ille tanquam cæcus, nihil ſciens de fraude domeſtica, ut propriam ſobolem indulgenter habebit natos ex infenſiſſimis hominibus. Quòd ſi detegatur injuria, miſerrimi erunt licèt inſontes pueri, in neutro accenſendi genere, nec mariti, nec adulteri.

Adulterii gravitas.

III. Verùm criminis iſtius gravitatem ipſis Scripturæ verbis deſcribere juvat. Job. XXXI. verſ. 11. *Si deceptum eſt cor meum ſuper muliere, & ſi ad oſtium amici mei inſidiatus ſum: Scortum alterius ſit uxor mea, & ſuper illam incurventur alii. Hoc enim nefas eſt, & iniquitas maxima. Ignis eſt uſque ad perditionem devorans, & omnia eradicans genimina.* Proverbiorum VI. 27. & ſeq. *Mulier pretioſam viri animam capit. Nunquid poteſt homo abſcondere ignem in ſinu ſuo, ut veſtimenta illius non ardeant? Aut ambulare ſuper prunas, ut non comburantur plantæ ejus? Sic qui ingreditur ad mulierem proximi ſui, non erit mundus cum tetigerit eam. Non grandis eſt culpa, cùm quis furatus fuerit: Furatur enim ut eſurientem impleat animam: Deprehenſus quoque reddet ſeptuplum, & omnem ſubſtantiam domûs ſuæ tradet. Qui autem adulter eſt, propter inopiam perdet animam ſuam: Turpitudinem & ignominiam congregat ſibi, & opprobrium illius non delebitur. Quia zelus & furor viri non parcet in die vindictæ, nec acquieſcet cujuſquam precibus, nec ſuſcipiet pro redemptione dona plurima.* Eccleſiaſtici XXIII. 25. & ſeq. *Omnis homo qui tranſgreditur lectum ſuum, contemnens in animam ſuam, & dicens: Quis me videt? Tenebræ circumdant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circumſpicit me: Quem vereor? Delictorum meorum non memorabitur Altiſſimus. Et non intelligit quoniam omnia videt oculus illius, quoniam expellet à ſe timorem Dei hujuſmodi hominis timor, & oculi hominum timentes illum:*

A *& non cognovit quoniam oculi Domini multo plus lucidiores ſunt ſuper Solem, circumſpicientes omnes vias hominum, & profundum abyſſi, & hominum corda intuentes in abſconditas partes..... Hic in plateis Civitatis vindicabitur, & quaſi pullus equinus fugabitur: Et ubi non ſperavit, apprehendetur. Et erit dedecus omnibus, eo quòd non intellexerit timorem Domini. Sic & mulier omnis relinquens virum ſuum, & ſtatuens hereditatem ex alieno Matrimonio: Primò, enim in Lege Altiſſimi incredibilis fuit: Secundò in virum ſuum deliquit: Tertiò in adulterio fornicata eſt, & ex alio viro filios*
B *ſtatuit ſibi. Hæc in Eccleſiam adducetur, & in filios ejus reſpicietur. Non tradent filii ejus radices, & rami ejus non dabunt fructum. Derelinquet in maledictum memoriam ejus, & dedecus illius non delebitur.* Quàm execrandum ſit hujuſmodi crimen ex eo rurſus probatur, quod in Veteri Lege Deus ad patrandum veluti continuum miraculum ſe obſtrinxerit, ut mulierum adulterarum flagitium per ſacrificium zelotypiæ detegeretur, terribilique modo puniretur. Qua de re Lex exſtat *Numerorum* V. 12. & ſeq. *Locutus eſt Dominus ad Moyſen dicens: Loquere filiis Iſrael, & dices*
C *ad eos: Vir cujus uxor erraverit, maritumque contemnens dormierit cum altero viro, & hoc maritus deprehendere non quiverit, ſed latet adulterium, & teſtibus argui non poteſt, quia non eſt inventa in ſtupro: Si ſpiritus zelotypiæ concitaverit virum contra uxorem ſuam, quæ vel polluta eſt, vel falſâ ſuſpicione appetitur, adducet eam ad Sacerdotem, & offeret oblationem pro illa, decimam partem ſati farinæ hordeaceæ: Non fundet ſuper eam oleum, nec imponet thus: Quia ſacrificium zelotypiæ eſt & oblatio inveſtigans adulterium. Offeret igitur eam Sacerdos, & ſtatuet coram Domino. Aſſumetque*
D *aquam ſanctam in vaſe fictili, & pauxillum terræ de pavimento Tabernaculi mittet in eam. Cùmque ſteterit mulier in conſpectu Domini, diſcooperiet caput ejus, & ponet ſuper manus illius ſacrificium recordationis, & oblationem zelotypiæ: Ipſe autem tenebit aquas amariſſimas, in quibus cum execratione maledicta congeſſit. Adjurabitque eam, & dicet: Si non dormivit vir alienus tecum, & ſi non polluta es deſerto mariti thoro, non te nocebunt aquæ iſtæ amariſſimæ, in quas maledicta congeſſi. Sin autem declinaſti à viro tuo, atque polluta es, & concubuiſti cum altero viro, his maledictionibus ſubjacebis: Det te Dominus in maledictionem, exem-*
E *plumque cunctorum in Populo ſuo: Putreſcere faciat femur tuum: & tumens uterus tuus diſrumpatur. Ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & utero tumeſcente putreſcat femur. Et reſpondebit mulier, Amen, amen. Scribetque Sacerdos in libello iſta maledicta, & delebit ea aquis amariſſimis in quas maledicta congeſſit, & dabit ei bibere. Quas cum exhauſerit, tollet Sacerdos de manu ejus ſacrificium zelotypiæ, & elevabit illud coram Domino, imponetque illud ſuper Altare: Ita duntaxat ut prius pugillum Sacrificii tollat de eo, quod offertur, & incendat ſuper Altare: & ſic potum*
F *det mulieri, aquas amariſſimas. Quas cùm biberit, ſi polluta eſt, & contempto viro adulterii rea, pertranſibunt eam aquæ maledictionis, & inflato ventre computreſcet femur: Eritque mulier in maledictionem, & in exemplum omni Populo. Quòd ſi polluta non fuerit, erit innoxia, & faciet liberos.* Adulteri publicæ Pœnitentiæ olim ſubjacebant, non minùs quam Idololatræ & homicidæ. Quædam Eccleſiæ Africanæ adulteris etiam moribundis, quamvis pœnitentibus, Abſolutionem negarunt, teſte *S. Cypriano* Epiſtolâ 2.11: *Apud Anteceſſores noſtros* (inquit) *quidam de Epiſcopis iſthic in Provincia noſtra dandam pacem Mœchis non putaverunt,*

Sacrificium zelotypiæ.

runt, & in totum pœnitentiæ locum contra adulteria clauſerunt, &c. Quod ab iis factum, *non deſperatione veniæ, ſed rigore diſciplinæ.* Hinc adulterii gravitatem enormemque malitiam ampliùs diſce. Pares autem in luendis pœnis viros adulteros & mulieres adulteras eſſe debere, & viros injuſtè conqueri quòd pari ſeveritate & ipſi puniantur, oſtendit, *S. Auguſtinus* Lib. 11. *De Adulterinis Conjugiis*, cap. VIII. *Quaſi*, inquit, *non propterea magis debeant illicitas concupiſcentias viriliter frænare, quia viri ſunt: Quaſi non propterea magis debeant mulieribus ſuis ad virtutis hujus exemplum ſe præbere, quia viri ſunt: Quaſi non propterea minùs debeant à libidine ſuperari, quia viri ſunt: Quaſi non propterea minùs debeant laſciv ienti carni ſervire, quia viri ſunt: Et tamen indignantur, ſi audiant adulteros viros pendere ſimiles adulteris feminis pœnas, cùm tantò graviùs eos puniri oportuerit, quantò magis ad eos pertinet & virtute vincere, & exemplo regere feminas. Chriſtianis equidem loquor, qui fideliter audiunt:* Caput mulieris vir: *Ubi ſe agnoſcunt duces, illas autem comites eſſe debere: & ideo caveandum viro illac ire vivendo, quà timet ne uxor ſequatur imitando. Sed iſti quibus diſplicet ut inter virum & uxorem par pudicitiæ forma ſervetur, & potius eligunt, maximèque in hac cauſſa, Mundi Legibus ſubditi eſſe quàm Chriſti, quoniam Jura forenſia non eiſdem quibus feminas pudicitiæ nexibus viros videntur obſtringere; legant quid Imperator Antoninus, non utique Chriſtianus, de hac re conſtituerit, ubi maritus uxorem de adulterii crimine accuſare non ſinitur, qui moribus ſuis non præbuit caſtitatis exemplum, ita ut ambo damnentur, ſi ambos pariter impudicos conflictus ipſe convicerit.* Imperatorii verba Reſcripti profert *S. Auguſtinus*, ſubditque: *Quæ cùm ita ſint, numquid ideo minor eſt, ac non potiùs major & pejor virorum impudicitia, quia ineſt illis ſuperbia & licentioſa jactantia? Non igitur exhorreant viri, quòd Adulteram Chriſtus ignovit: Sed potiùs cognoſcant etiam periculum ſuum, & ſimili morbo laborantes ad eumdem Salvatorem ſupplici pietate confugiant, & quod in illa factum legunt, ſibi etiam neceſſarium eſſe fateantur, adulteriorum ſuorum medicinam ſuſcipiant, adulterare jam deſinant, laudent in ſe Dei patientiam, agant pœnitentiam, ſumant indulgentiam; mutent de pœna feminarum & de ſua impunitate ſententiam.*

Eph. 5. v. 23.

Fornicatio ſimplex ſexto Decalogi præcepto prohibita.

V. Fornicatio, quam ſimplicem vocant, viri ſcilicet ſoluti cum ſoluta muliere concubitus, ſexto Decalogi præcepto pariter prohibetur, de qua Tobiæ IV. 13. *Attende tibi, fili mi, ab omni fornicatione, & præter uxorem tuam nunquam patiaris crimen ſcire.* Proverbiorum v. 2. & ſeq. *Ne attendas fallaciæ mulieris. Favus enim diſtillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur ejus. Noviſſima autem illius amara quaſi abſynthium, & acuta quaſi gladius biceps. Pedes ejus deſcendunt in mortem, & ad inferos greſſus illius penetrant... Longè fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domûs ejus. Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli. Ne forsè impleantur extranei viribus tuis, & labores tui ſint in domo aliena, & gemas in noviſſimis.* Et cap. VI. 24. 25. 26. *Mandatum lucerna eſt, & Lex lux, & via vitæ increpatio diſciplinæ: Ut cuſtodiant te à muliere mala, & à blanda lingua extraneæ. Non concupiſcat pulchritudinem ejus cor tuum, nec capiaris nutibus illius: Pretium enim ſcorti vix eſt unius panis: Mulier autem viri pretioſam animam capit.* I. ad Corinthios VI. 9. *Nolite errare: Neque fornicarii, neque Idolis ſervientes, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores,* &c. *Regnum*

A *Dei poſſidebunt.* v. 13. & ſeq. *Corpus autem non fornicationi, ſed Domino, & Dominus corpori. Deus autem, & Dominum ſuſcitavit: Et nos ſuſcitabit per virtutem ſuam. Neſcitis quoniam corpora veſtra membra ſunt Chriſti? Tollens ergo membra Chriſti, faciam membra meretricis? Abſit. An neſcitis quoniam qui adhæret meretrici unum corpus efficitur? Erunt enim (inquit) duo in carne una. Qui autem adhæret Domino, unus ſpiritus eſt. Fugite fornicationem. Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus eſt: Qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat. An neſcitis quoniam membra*
B *veſtra Templum ſunt Spiritus Sancti, qui in vobis eſt, quem habetis à Deo, & non eſtis veſtri? Empti enim eſtis pretio magno, Glorificate, & portate Deum in corpore veſtro.* Ad Epheſios v. 3. & ſeq. *Fornicatio autem & omnis immunditia, aut avaritia, nec nominetur in vobis, ſicut decet Sanctos: Aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas, quæ ad rem non pertinet, ſed magis gratiarum actio. Hoc enim ſcitote intelligentes, quòd omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod eſt Idolorum ſervitus, non habet hereditatem in Regno Chriſti & Dei.* Ad Galatas v. 19. *Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, im-*
C *pudicitia, luxuria,* &c. *Quæ prædico vobis, ſicut prædixi: quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non conſequentur.* Apocalypſis XXI. 8. *Fornicatoribus pars erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure: quod eſt mors ſecunda.* Meretricius quæſtus Lege prohibitus eſt Deuteronomii XXIII. 17. *Non erit meretrix de filiabus Iſraël, nec ſcortator de filiis Iſraël.* In Verſione LXX. Interpretum additur: *Non erit initiatrix inter filias Iſraël, nec initiatus inter filios Iſraël.* Quod ex alia Verſione irrepſiſſe eorum, qui hunc locum de initiatione idololatrica, ſeu de ſcortis devotis & Numini alicui fœdo ſolemniter conſecratis, obſervat *Grotius*, Ethnici ſcorta utriuſque ſexus Diis ſuis ſacrata, in
D eorum Templis pudorem ſuum proſtituentia habuere, quæ hac turpitudine cultum & obſequium illis præſtare credebantur. Teſtes ſunt fœdi illius moris *Herodotus* Lib. 1. Hiſtoriæ cap. CXCIX. *Una Babyloniis lex eſt omnibus modis fœda. Nempe omnibus mulieribus indigenis commune eſt, ſemel in vita ad Veneris Templum deſidentibus, cum externis viris, conſuetudinem habere. Cæterùm cùm pleræque ſint divitiis tumentes, quæ ſui copiam facere recuſent, hæ vehiculis cameratis vectæ pro Templo conſiſtunt, relictâ interim à tergo magnâ famu-*
E *litii turbâ. Pleræque etiam hunc in modum faciunt: Ad Templum Veneris ſedent nodis corollisque tempora revinctæ multæ Mulieres, è quibus aliæ accedunt, aliæ diſcedunt. Nam diverticula undecumque his funiculis diſtincta aditum præbent externis ad mulieres illas quam cuique libuerit deligendam. Porro quæ ſemel illic conſederint, non priùs domum regrediuntur, quàm hoſpitum aliquis pecuniam mulieri in ſinum injecerit, & cum eadem à fano ſeorſum abducta rem habuerit. Hoſpitem autem illum, qui pecuniam obtulit, dicere oportet: Ego tibi Deam Mylittam imploro. Mylittam enim Aſſyrii Venerem ap-*
F *pellant. Ac verò pecuniam illam, quantulacumque ſit, non fas eſt rejicere, ſiquidem in ſacrum convertitur uſum.* Ex hoc *Herodoti* loco lux affulget aliquis verbis illis Epiſtolæ *Jeremiæ*, quæ habetur *Baruch* cap. VI verſ. 42. *Mulieres autem circumdatæ funibus in viis ſedent, ſuccendentes oſſa olivarum. Cùm autem aliqua ex ipſis attracta ab aliquo tranſeunte dormierit cum eo, proximæ ſuæ exprobrat quòd ea non ſit digna habita, ſicut ipſa, neque funis ejus diruptus ſit. Omnia autem quæ illis* (Diis ſcilicet Gentium) *fiunt falſa ſunt. Quomodo æſtimandum, aut dicendum eſt, illos eſſe Deos?* De ſcortis alicui

Scorta falſis Numinibus apud Ethnicos devota.

Gentibus

Gentium Numini devotis loqui Prophetam, ex loci ſerie, illius collatione cum loco *Herodoti*, evidens eſt. *Strabo* Lib. xII. *Geographia*, de Comana Cappadociæ, & Templo illic Deæ Lunæ ſacro hæc refert: *Eò conveniunt homines, ſub exitu Deæ, undique ex urbibus & agris ad feſtivitatem, & multi peregrini ſacrificia Deæ exhibendi gratiâ ibi degunt.... Multa etiam mulieres corpore quæſtum facientes, quarum pleraque ſunt ſacra. Nam Urbs hæc quaſi parva quadam eſt Corinthus, quòd hic quoque propter multitudinem Meretricum Veneri ſacrarum multi peregrè agant, & feſtos dies agitent.* His conſentanea ſunt quæ habet *Alexander ab Alexandro* Lib. vI. *Genialium dierum*, cap. xxvI. *Corinthi ſupra mille Proſtituta in Templo Veneris aſſiduè degere, & inflammata libidine quæſtui meretricio operam dare, & velut Sacrorum Miniſtra Deæ famulari ſolebant.* De ſcortis Corinthi Veneri ſacris legi poteſt & *Athenæus*, *Deipnoſophia* Lib. xIII. cap. II. pag. 573. *S. Athanaſius* Oratione contra gentes pag. 27. *Propemodum omnes civitates omnibus libidinibus ſcatent ob immanitatem morum quam in ſuis Diis conſpicimus. Neque eſt in hoc genere Deorum quem caſtum appelles, niſi illum fortaſſe, cujus libidines teſtata & in confeſſo habentur. Olim certè Phœniſſa Mulieres ante Idola proſtituebantur, dedicantes Numinibus ſuum quæſtum, perſuaſa meretricatu ea propitiari, ac proſperitatem rerum inde naſci. Viri quoque abdicato ſexu, nec ſe ampliùs mares eſſe ferentes, mulierum naturam affectaverunt, tanquam ita honorifica grataque Matri Deorum facturi eſſent.* De hujuſmodi ſcortis devotis intelligendus eſt locus ille Oſeæ Iv. 13. 14. *Super capita Montium ſacrificabant, & ſuper colles accendebant thymiama; ſubtus quercum, & populum, & terebinthum, quia bona erat umbra ejus: Ideo fornicabuntur filia veſtra, & ſponſa veſtra adultera erunt. Non viſitabo ſuper filias veſtras cùm adulteraverint: Quoniam ipſi cum meretricibus converſabantur, & cum effeminatis ſacrificabant.* Quæ verba *S. Hieronymus* ita commentatur: *Nos effeminatos vertimus, ut ſenſum verbi noſtrorum auribus panderemus. Hi ſunt quos hodie Roma Matri non Deorum ſed Dæmonum ſervientes, Gallos vocant: Eò quòd de hac Gente Romani truncatos libidine, in honorem Atys, quem Eunuchum Dea Meretrix fecerat, Sacerdotes illius manciparint. Propterea autem Gallorum Gentis homines effeminantur, ut qui Urbem Romam ceperant, hac feriantur ignominia. Iſtiuſmodi Idololatria erat in Iſraël: Colentibus maximè feminis Beelphegor ob obſceni magnitudinem, quem nos Priapum poſſumus appellare. Unde & Aſa Rex tulit Excelſa de Populo, & hujuſcemodi Sacerdotes & Matrem de auguſto depoſuit Imperio, ſicut Scriptura teſtatur, dicens:* Et fecit *Aſa* rectum ante conſpectum Domini, ſicut David pater ejus, & abſtulit effeminatos de terra, purgavitque omnes ſordes Idolorum, quæ fecerant patres ejus, Inſuper & *Maacham* matrem ſuam amovit, ne eſſet Princeps in Sacris, *Priapi*, & in luco ejus quem conſecraverat; ſubvertitque ſpecum ejus, & confregit ſimulachrum turpiſſimum, & combuſſit in Torrente Cedron. *Sciendum autem quòd in præſenti Meretrices ἱερὰς, id eſt, Sacerdotes Priapo mancipatos vocet.* De his præſertim ſcortis falſo alicui Numini devotis intelligendam hanc *Deuteronomii* legem, *Non erit Meretrix de filiabus Iſraël, nec ſcortator de filiis Iſraël:* Vir Eruditus contendit, & ex paralello *Levitici* loco xIx. cap. verſ. 29. confirmat: *Ne proſtituas filiam tuam, ne contaminetur terra, & impleatur piaculo* Ex his enim verbis apparet, Legem de ſolemni aliquâ filiæ publicatione, patre non annuente tantùm, ſed & cogente, factâ intelligendam eſſe. At veriſimile non eſt, patres ullos filiarum ſuarum pudori & honori malè adeo conſulere voluiſſe, ut eas publicarent & ſcortari facerent, niſi ut eas Deæ *Mylitta* initiarent, & ritu tam fœdò Numinis illius gratiam filiabus ſuis conciliarent. Ita diſſerit *Spencerus* Lib. II. *De Legibus Ritualibus Hebræorum*, cap. xxII. Obſervat idem Auctor, Hebræorum Reges Idololatriæ extirpandæ ſtudioſos ſcorta fœdo alicui Numini mancipata de medio ſuſtuliſſe, cùm è locis plurimis conſtet Hebræorum Magiſtratus vulgaria ſcorta impune habuiſſe. Nam Lege cautum eſt, ne Sacerdotes *Scortum & vile proſtibulum ducant uxorem*, ſed *puellam de Populo ſuo*, eamque *Virginem* ex Libro *Judicum*. cap. xI. diſcimus *Jephte fuiſſe filium mulieris meretricis.* Duæ meretrices coram *Salomone* litigarunt. Loco laudato *Deuteronomii* poſt hæc verba, *Non erit meretrix de filiabus Iſraël, nec ſcortator de filiis Iſraël*; ſubdit Moyſes: *Non offeres mercedem proſtibuli in domo Domini Dei tui.* Hebræorum itaque Magiſtratus hanc legem de ſcorto tantùm ſacro, non de qualibet femina corpore quæſtum faciente interpretatos eſſe. Verùm quamvis meretrices vulgares ex alienigenis tulerint, vel impunè dimiſerint Hebræi, conſequens minimè eſt meretricium quæſtum divinâ Lege prohibitum non fuiſſe, & ſexto Decalogi præcepto pariter interdictum; illaque Lege expreſſiùs vetitum: *Non erit meretrix de filiabus Iſraël*, quam non ſolùm de ſcortis ſacris, ſed vulgaribus intelligi, ex aliis Scripturæ Sacræ locis colligitur, & ex *Philone Judæo* Lib. De Specialibus Legibus. *Scortum*, inquit, *Lex ejicit è Republica, ut honeſtate, pudore, ſobrietate, ac cæteris virtutibus vacuum, & replens viros feminaſque impudicitiâ, deturpanſque immortalem mentis pulchritudinem; ſolam verò corporis venuſtatem brevi perituram excolens, proſtituens ſe prætereuntibus, & florem ætatis venditans, ad illectandos juvenes omnia tum dicens, tum faciens. Eadem committit amatores ſuos, in honeſtum præmium ſe ipſam proponens ei qui plura dederit. Ergo ut peſtis labeſque publica ſaxis obruetur.* Lege quæ Diſſertatione de *Juda & Thamara* Hiſtoria diximus.

III. Reg. xv.

Levit. xxi. 7.

Puella, quæ proſtitutæ in domo paterna virginitatis convicta erat, ejiciebatur extra fores domus paternæ, & lapidibus obruebatur: *Quoniam* (inquit Lex Deuteronomii xxII.) *fecit nefas in Iſraël, ut fornicaretur in domo patris ſui, & auferes malum de medio tui.*

Stuprum.

VI. Stuprum, quo Virginis integritas violatur, ſimplici fornicatione gravius, ſexto præcepto multò magis prohibitum eſt. Lex de ſtupris lata Deuteronomii xxII. *Si ſeduxerit quis Virginem necdum deſponſatam, dormieritque cum ea, dotabit eam, & habebit eam uxorem. Si pater Virginis dare noluerit, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam Virgines accipere conſueverunt.* Et Deuteronomii xxII. 28. *Si invenerit vir puellam Virginem, quæ non habet ſponſum, & apprehendens concubuerit cum illa, & res ad judicium venerit: Dabit qui dormivit cum ea patri puellæ quinquaginta ſiclos argenti; & habebit eam uxorem, quia humiliavit illam non poterit dimittere eam cunctis diebus vitæ ſuæ* In priori loco agitur de eo qui puellam pellexit; In poſteriori de eo qui vim intulit. Hujus pœna gravior quàm alterius: Qui enim ipſam pellexit, ſi eam uxorem ducere permittitur, non dat dotem, nec illam dimittere vetatur: Poſterior verò & mulctâ, & repudii prohibitione plectitur. Stuprum puellæ deſponſatæ ante Nuptias illatum æquiparabatur adulterio, & eâdem pœnâ puniebatur, cùm in ſtupratore, tum in ipſa puella, ſi in urbe exiſtens non clamaſſet, quia conſenſiſſe præſumebatur,

Digitized by Google

ſumebatur, ſecùs ſi in agro, quia clamaſſe ſupponebatur, & à nemine audita fuiſſe, aut exiſtimaſſe, & quidem non temerè, clamorem in loco ab hominum frequentatione aut vicinia remoto inutilem futurum. Deuteronomii XXII. 23. *Si puellam Virginem deſponderit vir, & invenerit eam aliquis in civitate, & concubuerit cum ea, educes utrumque ad portam civitatis illius, & lapidibus obruentur: Puella, quia non clamavit, cùm eſſet in civitate: Vir quia humiliavit uxorem proximi ſui, & auferes malum de medio tui. Sin autem in agro reperit vir puellam, quæ deſponſata eſt, & apprehendens concubuerit cum ea, ipſe morietur ſolus: Puella nihil patietur, nec eſt rea mortis: Quia ſicut latro conſurgit contra fratrem ſuum, & occidit animam ejus, ita & puella perpeſſa eſt: Sola erat in agro, clamavit, & nullus adfuit qui liberaret eam.*

Raptus. VII. Eodem Decalogi præcepto prohibetur raptus, quo mulier quævis, contra ſuam voluntatem, ad concubitum opprimitur; quo modo *Dina* à *Sichem* filio Principis Sichimorum rapta eſt: Sive quo mulier invita abducitur, etiamſi poſtea in ſtuprum conſentiat: Sive quo uxor invito marito, vel filia invito patre abducitur, etiam conſentiens Leges civiles pœnam capitis in raptores decreverunt. L. *Raptores.* C. *De Epiſcopis* & *Clericis* L. Un. Cod. *De Raptu Virginum.* & L. 1. *Cod. Theodoſ.* eodem Tit. *Henri* III. Chriſtianiſſimi Regis Edictum in Comitiis Bleſenſibus Art. XLII. & XLIII. Ipſos Axyli ſacri jure privatos decrevit Synodus Aurelianenſis I. ut conſtat ex ejus ad *Clodoveum* Regem Reſcriptum. Matrimonium raptoris cum muliere rapta, quamdiu illa in poteſtate raptoris eſt, nullum declaravit ſacra Synodus Tridentina Seſſ. XXIV. *De Reformatione Matrimonii*, cap. VI. & raptorem ipſum, omneſque illi conſilium, auxilium, & favorem impendentes, ipſo jure excommunicatos ac perpetuò infames denuntiat. Tenetur inſuper raptor mulierem raptam decenter dotare arbitrio Judicis, ſive eam uxorem duxerit, ſive non duxerit.

Sacrilegium. VIII. Sacrilegium, quo quis emiſſum à ſe votum caſtitatis opere violat, vel cum perſona Deo ad caſtitatem conſecratâ fœdè commiſcetur, ſtupro vulgari gravius eſt, quòd ſpecialis Deo fiat injuria. Apoſtolus I. ad *Timotheum* V. 11. 12. de junioribus Viduis, quæ continentiæ votum violarunt: *Cùm*, inquit, *luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt: Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.*

Inceſtus. IX. Inceſtus, quo quis effreni libidine cum conſanguinea vel affini commiſcetur, etiam Matrimonii nomine, citra legitimam diſpenſationem ab Eccleſia datam in iis gradibus, in quibus diſpenſari poſſe Canones ſanxerunt, ſextum Decalogi præceptum propriâ deformitate ac malitiâ infringit. De inceſtis commixtionibus Lex habetur *Levitici* XVIII. 6. 7. & ſeq. *Omnis homo ad proximam ſanguinis ſui non accedet, ut revelet turpitudinem ejus. Ego Dominus. Turpitudinem patris tui, & turpitudinem matris tuæ non diſcooperies: Mater tua eſt, non revelabis turpitudinem ejus. Turpitudinem uxoris patris tui non diſcooperies. Turpitudo enim patris tui eſt. Turpitudinem ſororis tuæ ex patre, ſive ex matre, quæ domi, vel foris genita eſt, non revelabis. Turpitudinem filiæ filii tui, vel neptis ex filia, non revelabis, quia turpitudo tua eſt. Turpitudinem filiæ uxoris patris tui, quam peperit patri tuo, & eſt ſoror tua, non revelabis. Turpitudinem ſororis patris tui non diſcooperies: Quia caro eſt patris tui. Turpitudinem ſororis matris tuæ non revelabis, eò quòd caro ſit matris tuæ. Turpitudinem patrui tui non revelabis, nec accedes ad uxorem ejus, quæ tibi affinitate conjungitur. Turpitudinem nurus tuæ non revelabis, quia uxor filii tui eſt, nec diſcooperies ignominiam ejus. Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis: Quia turpitudo fratris tui eſt. Turpitudinem uxoris tuæ & filiæ ejus non revelabis. Filiam filii ejus, & filiam filiæ illius non ſumes, ut revelet ignominiam ejus: Quia caro illius ſunt, & talis coitus inceſtus eſt. Sororem uxoris tuæ in pellicatum illius non accipies, nec revelabis turpitudinem ejus adhuc illa vivente.* Pœnæ capitis, aut certè divinæ maledictioni inceſtuoſos Lex addicit ac devovet Levitici XX. *Qui dormierit cum noverca ſua, & revelaverit ignominiam patris ſui, morte moriantur ambo: Sanguis eorum ſit ſuper eos. Si quis dormierit cum nuru ſua, uterque moriatur, quia ſcelus operati ſunt; Sanguis eorum ſit ſuper eos. Qui ſupra uxorem filiam duxerit matrem ejus, ſcelus operatus eſt: Vivus ardebit cum eis, nec permanebit tantum nefas in medio veſtri. Qui acceperit ſororem ſuam filiam patris ſui, vel filiam matris ſuæ & viderit turpitudinem ejus, illaque aſpexerit fratris ignominiam: Nefariam rem operati ſunt: Occidentur in conſpectu Populi ſui. Turpitudinem materteræ & amitæ tuæ non diſcooperies: Qui hoc fecerit, ignominiam carnis ſuæ nudavit: Portabunt ambo iniquitatem ſuam. Qui coierit cum uxore patrui vel avunculi ſui, & revelaverit ignominiam cognationis ſuæ, portabunt ambo peccatum ſuum: Abſque liberis morientur. Qui duxerit uxorem fratris ſui, rem facit illicitam, turpitudinem fratris ſui revelavit; abſque liberis erunt.*

De inceſtis conjunctionibus Lege vetitis præclarè diſſerentem audire juvat *Philonem Judæum*, Lib. *De Specialibus Legibus*, p. 600. *Eadem Lex*, inquit, *Perſicum quoque morem execratur ut inceſtiſſimum. Honoratiores enim Perſæ cum matribus contrahunt matrimonia, & natos inde arbitrantur nobiliſſimos, Regioque (ut ferunt) dignantur ſolio, quo nihil excogitari poteſt magis impium, conſpurcari defuncti patris thalamum, cui maxima debebatur religio, matri exhiberi nullam reverentiam, filium eundem & maritum fieri, matrem viciſſim uxoris nomen aſſumere, communes liberos patris quidem fratres, matris verò nepotes cenſeri. Hanc prolis ſuæ matrem ſimul eſſe, ac aviam: Illum filiorum patrem & germanum uterinum. . . . . At noſtra Lex tantam cautelam adhibuit in hoc negotio, ut ne à privigno quidem poſt patris obitum novercam duci permittat, tum ob patris reverentiam, tum quia novercæ & mater cognatæ appellationes videntur: Tantò magis à matre oportet abſtinere injuriam probroſiſſimam. Si quidem qui propter patris memoriam reveretur mulierem, quæ quondam illius conjux fuerat, ſatis apparet quod multò magis in honorem utriuſque parentis cum matre nihil tentabit novum & illicitum. Stultum enim fuerit rationem habere dimidiati generis, integrum verò prorſus contemnere. Deinceps præcipitur, ne ſororem quidem eſſe ducendam, honeſtum ſanè præceptum, & aptum continentiæ: Quamvis Athenienſis Solon hoc obſervat in uterinis tantum germanis, eodem patre prognatis relinquit liberum. Contra Lacedæmoniorum Legiſlator uterinis non interdicit connubia, ſed ſolis eodem patre genitis. At Ægyptius ridens utriuſque ſimplicitatem & ſemiperfecta placita, laxavit libidinem, & auxit in corporibus animiſque inſanabile malum intemperantiæ, permiſſâ licentiâ ducendi ſorores, ſive per alterutrum parentem, ſive per utrumque cognatas, majores pariter & minores, æqualeſve, ne gemellis quidem exceptis, quas natura ipſo natali ſejunxit, intemperantia verò ſocietate copulavit inſociabili, & male compactâ junctura. Quas Leges abominatus Moyſes*

ſanctiſſimus, ut alieniſſimas à bene conſtituta Republica, & incitantes ad omnem turpitudinem, modis omnibus prohibuis congreſſum cum ſororibus, ſive utrumque, ſive alterum tantùm parentem communem habentibus. Quid enim opus eſt deturpare pudoris pulchritudinem, & Virgines ne erubeſcant aſſuefacere? Quorſum autem attinet obſtare quò minus affinitates jungantur cum aliis, & intra domeſticorum parietum anguſtias rem honeſtiſſimam includere: Cùm extendi ac diffundi poſſit per continentes terras & Inſulas; denique totius orbis habitati Provincias? Nam connubia cum exteris novas conjunctiones faciunt, nihilo deteriores quàm conſanguinitas. Quapropter & aliarum multarum Nuptiæ vetitæ, neptium, conſobrinarum, nuruum, privignarum, ſeu viduarum, ſeu virginum, ſive uxore vivâ, ſive poſt ejus obitum. Non fratris, patruive uxorem licet ducere, tantò minùs privignum, cui vitricus parentis loco eſt, & ipſa viciſſim loco filia, nempe ex uxore hujus genita. Similiter duas ſorores uni marito nubere non permittitur, nec ſimul, nec ſucceſſivè, etiamſi prior repudiata fuerit. Lege *S. Auguſtinum* Libro. xv. *De Civitate Dei*, cap. xvi.

Peccata contra naturam.

X. Peccata contra naturam ſummum tenent in hiſce fœditatibus malitiæ & abominationis gradum, mollities, Sodomia, beſtialitas. De quibus Levitici xviii. 22. 23. *Cum maſculo non commiſcearis coitu feminco, quia abominatio eſt. Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo. Mulier non ſuccumbet jumento, nec miſcebitur ei: Quia ſcelus eſt.* Cap. xx. 13. 15. 16. *Qui dormierit cum maſculo coitu feminco, uterque operatus eſt nefas, morte moriantur: Sit ſanguis eorum ſuper eos. Qui cum jumento & pecore coierit, morte moriatur: Pecus quoque occidite. Mulier, quæ ſuccubuerit cuilibet jumento, ſimul interficietur cum eo: Sanguis eorum ſit ſuper eos.* Apoſtolus Epiſtolæ ad Romanos cap. i. v. 25. 26. 27. *Servierunt creaturæ potiùs quam creatori. Propterea tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ. Nam feminæ eorum immutaverunt naturalem uſum in eum uſum qui eſt contra nauram. Similiter autem & maſculi relicto naturali uſu feminæ, exarſerunt in deſideriis ſuis in invicem, maſculi in maſculos turpitudinem operantes, & mercedem, quam oportuit, erroris ſui in ſemetipſis recipientes.* i. ad Corinthios vi. 10. *Nolite errare: Neque fornicarii, neque Idolis ſervientes, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores. . . . . Regnum Dei poſſidebunt.* Maſculam Venerem *præter naturam eſſe, ſceleſtum, nefariam*, Ethnici ipſi Sapientes ſolo rationis lumine conclamarunt, *Plato* Lib. i. *De Legibus* (quem tamen infando amori patrocinatum fuiſſe in *Phædro*, cenſet *Euſebius* Libro xiii. *Præparationis Evangelicæ*, prolatis ejus verbis: Sed in ejus ſententiam inpræſentiarum inquirere oon vacat.) *Plutarchus* in Amatorio; *Maximus Tyrius* Diſſertatione x. *Seneca* Epiſtolâ xcv. Quanquam alii plerique falſorum Deorum cultores, etiam qui Sapientiæ laudem ambiebant, in nefariam illam & abominandam libidinem prolapſi ſint, quod de *Solone* Plutarchus, de *Zenone* Diogenes Laërtius teſtantor. Quantùm Romæ cum idololatria invaluerit pæderaſtia, teſtes ſunt Seneca, Martialis, Juvenalis, Horatius, Tacitus, Suetonius; & ex Patribus Juſtinus Martyr Apologiâ ii. Theophilus Antiochenus in Libris ad Autolycum, Minucius Felix in Octavio, &c. Lege *Philonem* Lib. *De Specialibus Legibus*, p. 604. & 605. Salvianum conſule Lib. vii. *De Gubernatione Dei*, versùs finem, *Petrum Damiani* in *Libro Gomorrhiano*.

Tactus, oſcula, aſpectus, colloquia impudica.

XI. Aſpectus, tactus, oſcula, colloquia impudica, ſexto Decalogi præcepto prohibita cenſeri debent. Quæ Chriſtus & Spiritus Sanctus in aliis Scripturæ locis reprehendunt, damnant, ab iis cavere jubent. Matthæi v. 27. 28. *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis, non mœchaberis: Ego autem dico vobis: Quia omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* S. Petrus Epiſtolæ ii. cap. ii. 14. *Oculos habentes plenos adulterii, & inceſſabilis delicti.* Job. xxxi. 1. 2. *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine. Quam enim partem haberet in me Deus deſuper, & hereditatem Omnipotens de excelſis?* Eccleſiaſtici xxvi. 12. *Fornicatio mulieris in extollentia oculorum, & in palpebris illius agnoſcetur.* Iſaiæ iii. 16. *Pro eo quod elevatæ ſunt filiæ Sion, & ambulaverunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, ambulabant pedibus ſuis, & compoſito gradu incedebant: Decalvabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus crinem earum nudabit, &c.* Eccleſiaſtici ix. 3. 4. 5. 7. & ſeq. *Ne reſpicias mulierem multivolam: ne fortè incidas in laqueos illius. Cum ſaltatrice ne aſſiduus ſis: Nec audias illam, ne fortè pereas in efficacia illius. Virginem ne conſpicias, ne fortè ſcandalizeris in decore illius. Noli circumſpicere in vicis civitatis, nec oberraveris in plateis illius. . . . Averte faciem tuam à muliere compta, & ne circumſpicias ſpeciem alienam. Propter ſpeciem mulieris multi perierunt: & ex hoc concupiſcentia quaſi ignis exardeſcit. Cum aliena muliere ne ſedeas omnino, nec accumbas cum ea ſuper cubitum: Et non altercaris cum illa in vino, ne fortè declinet cor tuum in illam, & ſanguine tuo labaris in perditionem.* Cap. xlii. 12. 13. 14. *Omni homini noli intendere in ſpecie: & in medio mulierum noli commorari: De veſtimentis enim procedit tinea, & à muliere iniquitas viri. Melior eſt enim iniquitas viri, quàm mulier benefaciens, & mulier confundens in opprobrium.* Hunc Paragraphum abſolvo *Tertulliani* verbis Apologetici xlvi. *Democritus excæcando ſemetipſum, quod mulieres ſine concupiſcentia aſpicere non poſſet, & doleret ſi non eſſet potitus, incontinentiam emendatione profitetur: At Chriſtianus ſalvis oculis feminas non videt, animo adversùs libidinem cæcus eſt.* Et Libro *De Velandis Virginibus*, cap. iii. *Ejuſdem libidinis eſt videri, & videre. Tam ſancti viri eſt ſuffundi, ſi Virginem viderit, quàm ſancta Virginis, ſi à viro viſa eſt.* Hæc à fœda illa & execranda *Platonis* doctrina longè remota ſunt, qui mulieres nudas cum viris in palæſtra exerceri ſtatuit. Lege *Euſebium* ejus verba referentem Libro xiii. *Præparationis Evangelicæ* cap. xix.

---

§. VII.

VII. *Decalogi Præceptum.*

Exod xx.

I. POſſeſſiones proximi ſeu externa bona, quæ fortunæ vocantur, Deus hoc præcepto, *Non furtum facies*, in tuto collocavit. Furti nomine alienæ rei ſubductio ac retentio, ſive ea vi, ſive dolo fiat, ſive privatis hominibus, ſive Reipublicæ, intelligenda eſt. Furtum itaque, rapina, peculatus; monopolium; uſura; fraudes quælibet in operis, emptionibus & venditionibus; mercedis operariorum, aut creditorum defraudatio, vel ſolutionis moleſta dilatio; frumentorum abſconſio tempore ingraveſcentis annonæ; plagium; ſeu hominum furtum, hoc præcepto prohibentur. Furtum inter graviſſima crimina Oſeæ iv. 2. 3. recenſetur.

Furti gravitas.

Audite

Audite verbum Domini, filii Iſrael, quia judicium Domino cum habitatoribus terræ. ... Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundaverunt, & ſanguis ſanguinem tetigit. Propter hoc lugebit terra. Et Zachariæ v. 3. ultio divina propter furta & perjuria imminere denuntiatur: *Hæc eſt maledictio quæ egreditur ſuper faciem omnis terræ: Quia omnis fur, ſicut ibi ſcriptum eſt, judicabitur: & omnis jurans ex hoc ſimiliter judicabitur.* S. Paulus 1. ad Corinthios vi. 10. *Fures* inter eos recenſet, qui Regnum Dei *non poſſidebunt.* Furtum naturali lege prohibitum docet *Paulus* Juriſconſultus l. 1. *Dig. De furtis*, & *Ulpianus* l. *Probrum.* D. *De Verborum ſignificatione*, ait, *Furtum & adulterium naturâ turpe eſt.*

Res inventas retinere abſque furti crimine nō poſſunt.

II. Furti reus eſt, qui res inventas legitimo domino non reſtituit. De hujuſmodi reſtitutione cavet Lex Deuteronomii xxii. 1. 2. 3. *Non videbis bovem fratris tui aut ovem errantem, & præteribis: ſed reduces fratri tuo, etiamſi non eſt propinquus frater tuus, nec noſti eum: Duces in domum tuam, & erunt apud te quamdiu quærat ea frater tuus, & recipiat. Similiter facies de aſino, & de veſtimento, & de omni re fratris tui, quæ perierit: Si inveneris eam, ne negligas quaſi alienam.* Quò ſpectat illa *S. Auguſtini* ſententia Sermone olim xix. nunc clxxviii. De Verbis Apoſtoli: *Quod inveniſti, & non reddidiſti, rapuiſti. Quantum potuiſti, feciſti: Quia plus non potuiſti, ideo non plus feciſti. Qui alienum negat, ſi poſſit, & tollis. Quòd non tollis, timor prohibet: non bonum facis, ſed malum metuis.* Legatur Sermo integer, aut certè cap. vii. & viii. ubi eximium de reſtituendis rebus alienis inventis exemplum affertur.

Iniquæ exactiones.

III. Qui iniquas exactiones imponunt, ſuggerunt, vel juſta vectigalia inæqualiter diſtribuunt, & qui exigunt *amplius quàm quod* ipſis à Principe *conſtitutum eſt*, (ut loquitur S. Joannes Baptiſta, Publicanorum interrogationi reſpondens, Lucæ iii. 12.) Peculatûs, adeòque furti rei ſunt graviſſimi. Eorum iniquitas hoc *Iſaiæ* Prophetæ oraculo cap. x. 1. 2. damnatur. *Væ qui condunt Leges iniquas: & ſcribentes, injuſtitiam ſcripſerunt: ut opprimerent in judicio pauperes, & vim facerent cauſæ humilium Populi mei: Ut eſſent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent. Quid facietis in die viſitationis & calamitatis de longè venientis, ad cujus confugietis auxilium?* Contra hoc ſcelus fervidè declamat *Salvianus* Maſſilienſis Preſbyter Lib. v. De Gubernatione Dei. *Illud* (inquit) *indignius ac pœnalius, quod omnium onus non omnes ſuſtinent: Imò quòd pauperculos homines tributa divitum premunt, & infirmiores ferunt ſarcinas fortiorum: Nec alia cauſa eſt quòd ſuſtinere non poſſunt, niſi quia major eſt miſerorum ſarcina, quam facultas. Res diverſiſſimas diſſimillimaſque patiuntur, invidiam & egeſtatem. Invidia eſt enim in ſolutione, egeſtas in facultate. Si reſpicias quod dependunt, abundare arbitreris: Si reſpicias quod habent, egere reperies. Quis æſtimare rem hujus iniquitatis poteſt? Solutionem ſuſtinent divitum, & indigentiam mendicorum. Plus multò eſt quod dicturus ſum: Adjectiones tributarias ipſi interdum divites faciunt, pro quibus pauperes ſolvunt. . . . . . Veniunt plerumque novi Nuntii, novi Epiſtolarii à ſummis Sublimitatibus miſſi, qui commendantur Illuſtribus paucis ad exitia plurimorum: Decernuntur his nova munera, decernuntur novæ indictiones: Decernunt Potentes, quod ſolvant pauperes: Decernit gratia divitum, quod perdat turba miſerorum. Ipſi enim in nullo ſentiunt, quod decernunt. . . . . O facinus indignum! Duo aut tres* A *ſtatuunt, quod multos necet: A paucis Poteſtatibus decernitur, quod à multis miſeris dependatur. . . . . Sicut ſunt in aggravatione pauperes primi, ita in relevatione poſtremi. Si quando enim defectis Urbibus minuendas in aliquo tributarias functiones Poteſtates ſummæ exiſtimaverint, illico remedium cunctis datum, ſoli inter ſe divites partiuntur. Quis tunc pauperum meminit? Quis ad communionem beneficii humiles & egeſtuoſos vocat? Quis eum qui primus eſt ſemper in ſarcina, vel ultimo eſſe loco patitur in medela? Et quid plura? Tributarii omnino pauperes non putantur, niſi cum his* B *tributi cumulus imponitur. Extra numerum autem tributariorum ſunt, cùm remedia dividuntur. Et putamus quòd pœnâ divinæ ſeveritatis indigni ſumus, cum ſic nos ſemper pauperes puniamus? Aut credimus, cùm iniqui nos jugiter ſimus, quòd Deus juſtus in nos omnino eſſe non debeat? . . . . Illud quale, quàm non ferendum, atque monſtrigerum, & quod non dicam pati humanæ mentes, ſed quod audire vix poſſunt, quod plerique pauperculorum atque miſerorum ſpoliati reculis ſuis, & exterminati agellis ſuis, cùm rem amiſerint, amiſſarum tamen rerum tributa patiuntur: Cùm poſſeſſio ab his re-* C *ceſſerit, capitatio non recedit. Proprietatibus carent, & vectigalibus obruuntur. Quis æſtimare hoc malum poſſit? Rebus eorum incubant pervaſores, & tributa miſeri pro pervaſoribus ſolvunt. Poſt mortem patris, nati obſequiis, juris ſui agellos non habent, & agrorum munere necantur. Ac per hoc nil aliud ſceleribus tantis agitur, niſi ut qui privatâ pervaſione nudati ſunt, publica afflictione moriantur: & quibus rem prædatio tulit, vitam tollat exactio.* Ibidem invehitur *Salvianus* contra Nobiles & Potentes, qui patrocinium ſuum & clientelam pauperibus vendunt, & ipſorum D agros aut domus viliſſimo pretio emunt, quaſi in patrocinii ſui mercedem. *Nec tamen*, inquit, *grave hoc aut indignum arbitrarer, imò potiùs gratularer hanc Potentum magnitudinem, quibus ſe pauperes dedunt, ſi patrocinia iſta non venderent: Si quod ſe dicunt humiles defenſare, humanitati tribuerent, non cupiditati. Illud grave ac peracerbum eſt, quòd hac Lege tueri pauperes videntur, ut ſpolient: Hac Lege defendunt miſeros, ut miſeriores faciant defendendo. Omnes enim hi qui defendi videntur, defenſoribus ſuis omnem ferè ſubſtantiam ſuam, priùs quàm defendantur, addicunt: At ſic* E *ut patres habeant defenſionem, perdunt filii hæreditatem. Tuitio parentum, mendicitate pignorum comparatur. . . . . . Novum hoc genus venditionis & emptionis eſt. Venditor nihil tradit, & totum accipit. Emptor nihil accipit, & totum penitus amittit. Cumque omnis fermè contractus hoc in ſe habeat, ut invidia penes emptorem, inopia penes venditorem eſſe videatur: Quia emptor ad hoc emit ut ſubſtantiam ſuam augeat, venditor ad hoc vendit ut minuat: Inauditum hoc commercii genus eſt: Venditoribus creſcit facultas, emptoribus nihil remanet niſi ſola mendicitas.* Non abſimilis criminis rei ſunt, qui indebitas operas & angarias à pau- F peribus vaſallis & clientibus ſuis exigunt pagorum Domini, aliique Potentes Viri. Peculatûs etiam rei ſunt Provinciarum, Urbiumque Gubernatores, Miſſi Dominici, Conſules, Magiſtratus, publici Ærarii Adminiſtri, qui publica bona in ſuos uſus convertunt, qui pecunias exigunt, emungunt, extorquent ab Ordinibus, à Communitatibus, à privatis, præter id quod ipſis conſtitutum eſt, nomine munerum gratuitorum, ob patrocinium & defenſionem Provincialium, vel Civium, aut rei publicæ curam. Contra quos idem Salvianus: *Statuunt non furandum* (inquit) *& furantur: Quamvis*

penè non poſſim dicere quid fiventur: Non enim ſunt quæ agunt furta, ſed latrocinia. Punit enim Judex in alio peculatum, cùm ſit ipſe peculator: Punit rapinam, cùm ſit ipſe raptor: Punit effractores clauſtrorum & oſtiorum, cùm ipſe ſit everſor Urbium: Punit exſpoliatores domorum, cùm ſit exſpoliator Provinciarum. Atque hoc utinam illi tantùm qui in Poteſtate ſunt poſiti, & quibus jus exercendorum latrociniorum honor ipſe largitur. Illud gravius ac magis intolerabile, quod hoc faciunt & privati, iiſdem ante honoribus functi. Tantum eis indeptus ſemel honor dat beneficii, ut ſemper habeant B *jus latrocinandi: Adeo etiam cùm deſtiterint ad adminiſtrandum poteſtatem habere publicam, non deſinunt tamen ad latrocinandum poteſtatem habere privatam: Ac ſic levior eſt poteſtas illa quam habuerunt Judices, quàm hæc quam privati habent. In illa enim eis ſæpe ſucceditur, in hac nunquam. Ecce quid valeant ſtatuta Legum, ecce quid profecit definitio Sanctionum, quæ illi ſpernunt maximè qui miniſtrant.*

Judicum rapacitas.

IV. Rapacem Judicum avaritiam, qui venalia judicia exercent, munera accipiunt ut lites in alterius partis favorem dirimant, aut prorogent, Spiritus Sanctus non uno Scripturæ Sacræ loco C perſtringit & condemnat. Exodi XXIII. 8. *Non accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, & ſubvertunt verba Juſtorum.* Deuteronomii XVI. 19. *Non accipies perſonam, nec munera: Quia munera excæcant oculos Sapientum, & mutant verba Juſtorum.* Proverbiorum XXVIII. 21. *Qui cognoſcit in judicio faciem, non benefacit: Iſte enim pro buccella panis deſerit veritatem.* Eccleſiaſtici XX. 31. *Xenia & dona excæcant oculos Judicum, & quaſi mutus in ore avertit correptiones eorum.* Iſaiæ I. 23. *Principes tui infideles, ſocii furum: Omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones. Pupillo non judicant;* D *& cauſa viduæ non ingreditur ad illos. Propter hoc, ait Dominus Deus exercituum, fortis Iſrael: Heu, conſolabor ſuper hoſtibus meis, & vindicabor de inimicis meis.* Hæc erat iniquitas filiorum *Samuelis*, de quibus I. Regum VIII. 3. *Et non ambulaverunt filii illius in viis ejus: Sed declinaverunt poſt avaritiam, acceperuntque munera, & perverterunt Judicium.*

Defraudatio mercedis operariorum, vel ſolutionis dilatio.

V. Furti & rapinæ rei ſunt, qui defraudant operariorum mercedem, vel in longius quàm par eſt, tempus ejus ſolutionem magno eorum incommodo protrahunt. Quod crimen Scriptura E Sacra paſſim prohibet, reprehendit, damnatque. Levitici XIX. 13. *Non morabitur opus mercenarii tui apud te uſque mane.* Deuteronomii XXIV. 14. 15. *Non negabis mercedem indigentis, & pauperis fratris tui, ſive advenæ, qui tecum moratur in terra, & intra portas tuas eſt: Sed eadem die reddes ei pretium laboris ſui ante Solis occaſum, quia pauper eſt, & ex eo ſuſtentat animam ſuam: Ne clamet contra te ad Dominum, & reputetur tibi in peccatum.* Tobiæ IV. 15. *Quicunque tibi aliquid operatus fuerit, ſtatim ei mercedem reſtitue: & merces mercenarii tui apud te omnino non remaneat.* Eccleſiaſtici F XXXIV. 25. 26. 27. *Panis egentium, vita pauperum eſt: Qui defraudat illum, homo ſanguinis eſt. Qui aufert in ſudore panem, quaſi qui occidit proximum ſuum. Qui effundit ſanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres ſunt.* Malachiæ III. 5. *Et accedam ad vos in Judicio, & ero teſtis velox maleficis, & adulteris, & perjuris, & qui calumniantur mercedem mercenarii, viduas, & pupillos, & opprimunt peregrinum, nec timuerunt me, dicit Dominus exercituum.* Jacobi V. 1. 4. *Agite nunc divites, plorate ululantes in miſeriis veſtris, quæ advenient vobis ..... Ecce merces operariorum, qui meſſuerunt regiones veſtras, quæ fraudata eſt* A *à vobis, clamat; & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introivit.* Furti etiam rei ſunt mercenarii, qui totam & integram mercedem ab iis exigunt, quibus integras operas non dederunt, ſeu quos fraudarunt, non bonâ fide laborantes.

Fraus in venditionibus & emptionibus.

VI. Contra ſeptimum Decalogi præceptum graviſſimè peccant, furtique rei ſunt, qui fallaces corruptaſve merces venditant pro veris & integris, ſive defectus ſit in rei ſubſtantia, ſive in qualitate, ſive in quantitate, id eſt, in nume- B ro, pondere, vel menſurâ: Vel qui merces pluris quam par ſit, & ultra juſtum pretium vendunt. Illorum iniquitatem qui pondere, numero, menſurâ, decipiunt emptores, Lex divina diſertis verbis condemnat, Levitici XIX. 35. 36. *Nolite facere iniquum aliquid in judicio, in regula, in pondere, in menſura. Statera juſta, æqua ſint pondera, juſtus modius, æquuſque ſextarius.* Deuteronomii XXV. 13. 14. 15. 16. *Non habebis in ſacculo diverſa pondera, majus & minus: Nec erit in domo tua modius major & minor. Pondus habebis juſtum & verum, & modius æqualis & verus erit tibi: Ut multo vivas tempore ſuper Terram, quam Dominus* C *Deus tuus dederit tibi. Abominatur enim Dominus tuus eum qui facit hæc, & averſatur omnem injuſtitiam.* Proverbiorum XI. 1. *Statera doloſa, abominatio eſt apud Dominum, & pondus æquum voluntas ejus.* Et cap. XX. 10. *Pondus & pondus, menſura & menſura, utrumque eſt abominabile apud Deum.* Amos VIII. 4. 5. 6. 7. *Audite hoc qui conteritis pauperem, & deficere facitis egenos terræ, dicentes: Quando tranſibit menſis, & venundabimus merces; & Sabbatum, & aperiemus frumentum: Ut imminuamus menſuram, & augeamus ſiclum, & ſupponamus ſtateras doloſas, ut poſſidea-* D *mus in argento egenos & pauperes pro calceamentis, & quiſquilias frumenti vendamus? Juravit Dominus in ſuperbiam Jacob: Si oblitus fuero uſque ad finem omnia opera eorum. Nunquid ſuper iſto non commovebitur terra, & lugebit omnis habitator ejus?* Furti demum rei ſunt, qui in rebus vendendis fraudes & verborum vanitatem adhibent, ut fucum emptoribus faciant. Quæ cùm frequentia ſint mercatorum peccata, plurimis conſcientiæ periculis obnoxiam eſſe negotiationem Scriptura Sacra & SS. Patres docent. Eccleſiaſtici XXVI. 28. *Duæ ſpecies difficiles & perículoſæ mihi apparue-* E *runt: Difficilè exuitur negotians à negligentia* (ſive quod Græca vox ſignificat, *à deceptione:*) *& non juſtificabitur caupo à peccatis labiorum.* Et cap. XXVII. 2. *Sicut in medio compaginis lapidum palus figitur, ſic & inter medium venditionis & emptionis anguſtiabitur peccatum:* Id eſt, ſicut palus firmiter in muro figitur, ut non moveatur, ſic firmiter perſeverabit apud mercatores vendentes & ementes peccatum. Propter quod in anguſtias detrudentur. Quocirca præclarè *S. Leo* Epiſtolâ olim XCII. nunc II. *ad Ruſticum* Narbonenſem Epiſcopum, cap. XI. *Qualitas lu-* F *cri* (inquit) *negotiantem aut excuſat, aut arguit: Quia eſt & honeſtus quæſtus, & turpis. Verumtamen Pœnitenti utilius eſt diſpendia pati, quàm periculis negotiationis obſtringi: Quia difficile eſt, inter ementis vendentiſque commercium non intervenire peccatum.*

Uſura ſeptimo Decalogi præcepto prohibita.

VII. Uſura, quæ voluntas eſt percipiendi aliquod lucrum, ſeu aliquid pecuniâ æſtimabile, ſupra ſortem, ſeu ſummam principalem, vi & cauſâ mutui, ſeptimo Decalogi præcepto prohibita eſt, adeòque fœneratores immanis furti rei ſunt. Nam cùm ſit de ratione mutui ut rei mutuò traditæ dominium in mutuatarium transferatur, & circa res illas verſetur, quæ ipſo

conſumuntur

Digitized by Google

conſumuntur uſu, & quarum proinde oſus ab ipſa re ſeparari, & ſeorſim æſtimari, vendique non poteſt: Sequitur eum, qui res hujuſmodi mutuò tradens aliquid exigit ultra ſortem, bis ipſas vendere, aut certè uſum ſeorſim à re ipſa venundare; quod naturæ mutui, ac Legi naturali manifeſtè repugnat, & evidens eſt rei alienæ uſurpatio. Unde & Lex & Evangelium uſuras diſertè prohibent ac damnant; Exodi xxii. 25. *Si pecuniam mutuam dederis Populo meo pauperi, qui habitat tecum, non urgebis eum quaſi exactor, nec uſuris opprimes.* Levitici xxv. 35. 36. 37. *Si attenuatus fuerit frater tuus, & infirmus manu, & ſuſceperis eum quaſi advenam, & peregrinum, & vixerit tecum, ne accipias uſuras ab eo, nec amplius quàm dediſti. Time Deum tuum, ut vivere poſſit frater tuus apud te. Pecuniam tuam non dabis ei ad uſuram, frugum ſuperabundantiam non exiges.* Deuteronomii xxiii. 19. 20. *Non fœnerabis fratri tuo ad uſuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, ſed alieno. Fratri autem tuo abſque uſura id quod indiget commodabis, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere tuo.* Ex duobus primis Scripturæ locis perperam nonnulli colligunt uſuram reſpectu pauperum dumtaxat, non autem divitum eſſe prohibitam. Nam iſta vox (*pauperi*) & illa (*infirmus manu*) non reſtrictionis, ſed exempli gratiâ adhibitæ ſunt: Quod plerumque eveniat ut pauperes penuriæ ſuæ ſublevandæ causâ ad fœneratores confugere cogantur, & faciliùs opprimantur quàm alii, utpote omni præſidio & patrocinio deſtituti. Atque hunc eſſe legitimum Scripturæ ſenſum, patet ex illis verbis, *qui habitat tecum.* Si enim vox illa (*pauperi*) Legem reſtringeret, ſequeretur à pauperibus qui eandem Urbem non incolerent, in qua creditor ſeu fœnerator degeret, uſuras licitè exigi poſſe, & pauperes alienigenas jure opprimi, quod tam à Legis quàm ab humanitatis ſenſu alienum eſt. Præterea, Lex vetat ne uſuræ à fratribus accipiantur, quo nomine non minùs divites quàm pauperes Iſraëlitæ ſignificantur. Ex allato *Deuteronomii* loco perperam colligunt alii, uſuram non adeo nefariam eſſe quin aliquando permitti, & impunè exerceri poſſit: Siquidem uſuras ab alienis accipi Deus permiſit. Rem autem intrinſecè malam, & naturæ Lege prohibitam non permitteret. Nam Deus uſuram erga alienigenas exerceri non permiſit, quaſi eam approbans, aut à crimine immunes declarans, qui illam exigerent, ſed ut minus malum tolerans, ne Judæi, gens avaritiæ dedita, uſuras à fratribus, id eſt à Judæis verum Deum pariter colentibus exigerent, & acciperent. Ad duritiem itaque cordis id permiſit, ſeu potiùs toleravit Deus in Judæis, ſicut & libellum repudii. Ita hunc locum vulgò explicant Theologi & Sacrarum Literarum Interpretes cum *S. Thoma Secunda Secunda, Queſt.* lxxviii. *Art.* i. in Reſp. ad ſecundam Objectionem: & *Prima Secunda, Queſt.* cviii. *Art.* iii. in Reſp ad ii. Vel certè uſuras ab iis dumtaxat alienigenis exigere Judæis à Deo permiſſum eſt, cum quibus juſtum bellum ipſis erat, putà cum Amalecitis, Amorrhæis, hoſtibus aliis à Deo denuntiatis, ſi aliter debellari non poſſent, ut explicat *S. Ambroſius* Lib. *De Tobia* cap. xv. *Sed fortè dices quia ſcriptum eſt:* Alienigenæ fœnerabis: *& non conſideras quid Evangelium dicat, quod eſt plenius. Sed hoc interim ſequeſtremus, Legis ipſius verba conſidera:* Fratri tuo (*inquit*) non fœnerabis ad uſuram: Sed alienigenam exiges. *Quis erat tunc alienigena, niſi Amalech, niſi Amorrhæus, niſi hoſtes? Ibi, inquit, uſuram exige,*

A *Cui meritò nocere deſideras, cui jure inferuntur arma, huic legitima indicuntur uſura. Quem bello non potes facilè vincere, de hoc citò potes centeſimâ vindicare te. Ab hoc uſuram exige, quem non ſit crimen occidere. Sine ferro dimicat, qui uſuram flagitat: Sine gladio de hoſte ulciſcitur, qui fuerit uſurarius exactor inimici. Ergo ubi jus belli, ibi etiam jus uſuræ. Frater autem tuus omnis, fidei primùm, deinde Romani juris eſt Populus: Narrabo nomen tuum fratribus meis, & in medio Eccle-* Pſal. xxi. 23.
ſia laudabo te. Quod & Chriſtus docet in Evangelio. Matth. xxiii. 8. 9. *Omnes autem vos fratres*
B *eſtis. Et patrem nolite vocare vobis ſuper terram: Unus eſt enim Pater veſter, qui in cælis eſt.* Tertullianus Apologetici cap. xxxix. *Fratres ſumus jure naturæ matris unius..... At quanto digniùs fratres & dicuntur, & habentur, qui unum Patrem Deum agnoverunt; qui unum Spiritum biberunt ſanctitatis, qui de uno utero ignorantiæ ejuſdem ad unam lucem expaverunt veritatis? Sed eò fortaſſe minus legitimi exiſtimantur, quia nulla de noſtra fraternitate tragœdia exclamat, vel quia ex ſubſtantia familiari fratres ſumus, quæ penes vos ferè dirimit fraternitatem. Itaque qui animo animaque miſcemur, ni-*
C *hil de rei communicatione dubitamus.* Quæ cùm ita ſint, eo ipſo quo uſuram à fratribus accipere Lex divina vetat, pecuniam aut quidvis aliud ad uſuram dare nemini homini, & multò magis nemini Chriſtiano, licitum eſt, maximè cùm Chriſtus mutuum abſque ulla ſpe lucri dari jubeat, Lucæ vi. 34. 35. *Et ſi mutuum dederitis his à quibus ſperatis recipere; quæ gratia eſt vobis? Nam & peccatores peccatoribus fœnerantur, ut recipiant æqualia..... Benefacite, & mutuum date, nihil inde ſperantes: & erit merces veſtra multa, & eritis filii Altiſſimi.* Quibus verbis non
D ſolùm conſilium, ſed præceptum contineri nihil accipiendi ultra ſortem vi mutui, ex doctrina Traditionis certiſſimum eſt. Legantur *S. Baſilius* Homiliâ in Pſalmum xiv. *S. Gregorius Nyſſenus* Epiſtolâ ad *Letoium*, & Oratione contra uſurarios; *S. Joannes Chriſoſtomus* Homiliâ lvii. in Matthæum, *S. Ambroſius* Lib. *De Tobia*, à cap. iii. ad finem Libri; *S. Hieronymus* Commentario in cap. xviii. Ezechielis, *S. Auguſtinus* Sermone iii. in Pſalmum xxxvi. & in Pſalmum cxxviii. *S. Leo* Sermone xvi. qui ſextus eſt, de Jejunio decimi menſis & de Eleemoſinis, & Epi-
E ſtolâ iii. aliàs i. cap. iii. Concilium Illiberitanum Canone xx. Lateranenſe iii. Oecumenicum ſub *Alexandro* III. Clemens v. in Concilio Viennenſi, hanc Propoſitionem, *Uſura non eſt peccatum*, hæreticam eſſe definiens, decernenſque eum *velut Hæreticum puniendum*, qui pertinaciter affirmare præſumpſerit, *Exercere uſuras non eſſe peccatum.* Ex quo apparet quid de *Caroli Molinæi* in Tractatu *De Contractibus Uſurarum, & Reditibus*, opinione cenſendum ſit, qui moderatas uſuras licitas eſſe propugnat, immoderatas dumtaxat Lege divinâ prohiberi; merumque conſilium his Domini verbis contineri: *Mutuum da-*
F *te, nihil inde ſperantes.* Eandem Hæreſim propugnant *Calvinus, Ameſius, Rivetus, Spanhemius Dubio Evangelico* cxxvii. *Salmaſius* Lib. *De Uſuris*, & Lib. *De Modo Uſurarum*, & Diſſertatione *De Trapezitica Fœnore*: & *Grotius* Lib. ii. *De Jure Belli & Pacis*, cap. xii. §. xx. Verùm genus uſurarum omne Divinâ Lege prohiberi, ex ipſa Scriptura Sacra demonſtratur; Pſalmo xiv. ubi ille in Tabernaculo Dei habitaturus, & in Monte Sancto ejus requieturus dicitur, id eſt, æternâ felicitate donandus, *Qui ingreditur ſine macula, & operatur juſtitiam, &c. Qui jurat proximo ſuo, & non decipit, qui pecuniam ſuam non*

 dedit

dedit ad uſuram, & munera ſuper innocentem non accepit. Quo loco *S. Leo* quamlibet uſuram prohibitam intelligit Sermone VI. de Jejunio decimi menſis. *Qui ergo* (inquit) *pecunias amat, & multiplicare opes ſuas immodicis optat augmentis, hoc potius ſanctum fœnus exerceat, & hac uſurarum arte diteſcat, ut non hominum laborantium captet neceſſitates, ne per doloſa officia laqueos incidat inſolubilium debitorum, ſed illius ſit creditor illius fœnerater, qui dicit:* Date & dabitur vobis..... *Sed injuſta & impudens avaritia, qua beneficium ſe dicit præſtare cùm decipit, non credit Deo veraciter promittenti & credit homini trepidè paciſcenti: Dumque certiora exiſtimat præſentia quàm futura, meritò in hoc frequenter incurrit, ut ei cupiditas injuſti lucri non injuſti cauſſa ſit damni. Unde quilibet ſequatur eventus, mala ſemper eſt ratio fœnerantis, cui pecuniam & minuiſſe, & auxiſſe peccatum eſt: Ut aut miſer ſit amittendo quod dedit, aut miſerior accipiendo quod non dedit. Fugienda prorſus eſt iniquitas fœnoris: & lucrum, quod omni caret humanitate, vitandum eſt. Multiplicatur quidem facultas injuſtis & triſtibus incrementis, ſed mentis ſubſtantia contabeſcit: Quoniam fœnus pecuniæ, funus eſt animæ. Quid enim de hujuſmodi hominibus ſentiat Deus, ſacratiſſimus Pro-» pheta David manifeſtat. Qui cùm diceret,* Do-» mine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut » quis requieſcet in Monte Sancto tuo? *Reſponſo divinæ vocis inſtruitur, & eum ad æternam requiem pertinere cognoſcit,* qui *inter alias pia con-» verſationis regulas,* pecuniam ſuam non dedit » ad uſuram: *& à tabernaculo Dei oſtenditur alienus, & Sancto Monte ejus extraneus, qui doloſum quæſtum de pecuniæ ſua captat uſuris: & dum per aliena cupit damna ditari, æternâ dignus eſt egeſtate puniri.* Evidens eſt *S. Leonem* non modò fœnus illud inſectari, quod cum pauperibus exercetur, ſed omnem omnino uſuram reprobare. Primò enim Davidis Oraculum adducit, quod omnem uſuram damnat, nec de pauperibus quicquam habet peculiare. Secundò, cum damnat, qui hominum laborantium captat neceſſitates, ut multiplicet opes ſuas immodicis augmentis, quod vix ex lucello à pauperibus accepto evenit, ſed potiùs ex ingentibus lucris, quæ percipiuntur dum laborantium, id eſt negotiantium neceſſitates aliquis captat, & commodatam pecuniam fœnore plurimùm auctam recipit. Tertiò, eorum cavillationem refellit, qui beneficium ſe præſtare contendunt, cùm negotiantibus, aut aliis viris divitibus pecuniam ſuam dant ad uſuram. Beneficium enim hujuſmodi vocat *doloſa officia, doloſum quæſtum, injuſtam & impudentem avaritiam, quæ beneficium ſe dicit præſtare, cùm decipit, cupiditatem injuſti lucri,* &c. Quartò, generatim pronuntiat, *Fœnus pecuniæ funus eſſe animæ*; fugiendam prorſus eſſe iniquitatem fœnoris, & à Sancto Monte Dei eſſe extraneum, qui doloſum quæſtum de pecuniæ ſuæ captat uſuris. Non diſtinguit inter modicam uſuram, quæ à divitibus accipitur, & mordentem, quæ cum pauperibus exercetur. Quintò, ait fœneratorem *aut miſerum eſſe amittendo quod dedit, aut miſeriorem accipiendo quod non dedit.* Quibus verbis oſtendit in eo propriè uſuræ iniquitatem cenſeri, quòd quis accipit quod non dedit, contra generalem Dei ſententiam, *quæ omne ſortis excludit augmentum*, ut loquitur *S. Ambroſius* Lib. *De Tobia.* Sextò, etiamſi fœnus in commodum ejus, qui mutuò accepit, cedere videatur, ſemper & intrinſecè malum eſt. *Quilibet ſequatur eventus* (inquit) *mala ſemper eſt ratio fœnerantis, cui pecuniam & minuiſſe, & auxiſſe, peccatum eſt.* Omnem omnino uſuram pariter damnat Spiritus Sanctus Proverbiorum XXVIII. 8. *Qui coacervat divitias uſuris & fœnore, liberali in pauperes congregat eas.* Et Ezechielis XVIII. *Et vir, ſi fuerit juſtus, & fecerit judicium & juſtitiam..... ad uſuram non commodaverit, & amplius non acceperit,* &c. *hic juſtus eſt, vitâ vivet, ait Dominus Deus. Quòd ſi genuerit filium latronem effundentem ſanguinem, & fecerit unum de iſtis: & hæc quidem omnia non facientem...... ad uſuram dantem, & amplius accipientem: Nunquid vivet? Non vivet. Cùm univerſa hæc deteſtanda fecerit, morte morietur, ſanguis ejus in ipſo erit. Quòd ſi genuerit filium, qui videns omnia peccata patris ſui, quæ fecit, timuerit, & non fecerit ſimile eis... uſuram & ſuper abundantiam non acceperit,* &c. *hic non morietur in iniquitate patris ſui, ſed vitâ vivet.* Et cap. XXII. 12. *Uſuram & ſuperabundantiam accepiſti, & avarè proximos tuos calumniabaris: Meique oblita es, ait Dominus Deus. Ecce complosi manus meas ſuper avaritiam tuam quam feciſti..... Nunquid ſuſtinebit cor tuum, aut prævalebunt manus tuæ, in diebus quos ego faciam tibi? Ego Dominus locutus ſum, & faciam.*

Ipſi Ethnici ſolo naturalis rationis lumine uſuram ut Lege Naturali, quam Deus in omnium hominum cordibus inſcripſit, contrariam reprobarunt ac damnarunt. *Ariſtoteles* I. *Politicorum* cap. VII. *In fœnore nummus nummum parit. Itaque præter naturam eſt hic acquirendi modus.* Seneca Libro VII. *De Beneficiis*, cap. X. *Video* (inquit) *iſtic diplomata, & ſyngraphas, & cautiones, vacua habendi ſimulacra, umbras quaſdam avaritiæ laborantis, per quas decipiant animum inanium opinione gaudentem. Quid enim iſta ſunt? Quid fœnus, & Kalendarium, & uſura, niſi humanæ cupiditatis extra naturam quæſita nomina? ..... Quid ſunt iſtæ tabulæ, quid computationes, & venale tempus, & ſanguinolentæ centeſimæ?* Celebris eſt *Catonis* ſententia: *Quid eſt fœnerari? Hominem occidere.* Veteres Romani uſuras latis Legibus & Plebiſcitis prohibuere, teſte *Cornelio Tacito* Lib. VI. Annalium. *Sanè* (inquit) *vetus Urbi fœnebre malum, & ſeditionum diſcordiarumque creberrima cauſſa: Eóque cohibebatur antiquis quoque & minùs corruptis moribus. Nam primò duodecim Tabulis ſanctum, ne quis unciario fœnore ampliùs exerceret, cùm antea ex libidine locupletium agitaretur. Dein rogatione Tribunitiâ, ad ſemuncias redacta. Poſtremò vetita verſura: Multiſque Plebiſcitis obviam itum fraudibus, quæ toties repreſſæ, miras per artes rurſum oriebantur.* Varro Lib. I. De Re Ruſtica: *Majores noſtri ſic habuerunt, & ita Legibus poſuerunt, furem non manifeſtum duplo condemnari fœneratores quadruplo: Quantò pejorem fœneratorem exiſtimaverint, quàm furem hinc licet exiſtimare.* Quòd ſi uſuras moderatas permiſit *Juſtinianus* Imperator, non eas permiſit ut licitas, ſed ut minus malum toleravit ad creditorum immanitatem demulcendam, qui cùm ſuis è pecuniis nullum lucrum ſperarent, eas quamvis inutiles in arcis recondere, quàm ad ſublevandam miſerorum inopiam conferre malebant.. *Leges humanæ* (inquit *S. Thomas Secunda Secundæ Quæſt.* LXXVIII. *Art.* I, ad III.) *dimittunt aliqua peccata impunita, propter conditiones hominum imperfectorum, in quibus multæ utilitates impedirentur, ſi peccata diſtrictè prohiberentur pœnis adhibitis. Et ideo uſuras Lex humana conceſſit, non quaſi æſtimans eas eſſe ſecundùm juſtitiam, ſed ne impedirentur utilitates multorum. Unde in ipſo Jure Civili, dicitur quòd res quæ uſu conſumuntur, neque ratione naturali, neque civili recipiunt uſumfructum &*

Digitized by Google

& quod Senatus non fecit earum rerum uſumfructum, nec enim poterat: Sed quaſi uſumfructum conſtituit, concedens ſcilicet uſuras. Denique *Aliæ ſunt Leges Cæſarum, aliæ Chriſti*, (inquit aliâ occaſione *S. Hieronymus.*)

Lib. 11. Inſtit. Tit. 4. Uſufructu.

Creditorum immanitas damnata.

VIII. Qui ab hominibus, qui ſolvendo non ſunt, commodatas pecunias, vel mutuò datas, exigunt acerbius & pignora etiam auferunt, quæ ad corpus tuendum, vel ad lucrandum panem, ſunt neceſſaria, rapinæ rei ſunt. De his Exodi xxii. 26. *Si pignus à proximo tuo acceperis veſtimentum, ante Solis occaſum reddes ei. Ipſum enim eſt ſolum quo operitur, indumentum carnis ejus, nec habet aliud in quo dormiat: Si clamaverit ad me, exaudiam eum, quia ipſe miſericors ſum.* Deuteronomii xxiv. 6. *Non accipies loco pignoris inferiorem & ſuperiorem molam: Quia animam ſuam oppoſuit tibi.* Pari ratione a Romanis vetitum pignoris causâ abſtrahere boves aratorios, vel inſtrumentum aratorium. Ibid. Verſ. 10. & ſeq. *Cùm repetes à proximo tuo rem aliquam, quam debet tibi, non ingredieris domum ejus ut pignus auferas: Sed ſtabis foris, & ille tibi proferet quod habuerit. Sin autem pauper eſt, non pernoctabit apud te pignus, ſed ſtatim reddes ei ante Solis occaſum, ut dormiens in veſtimento ſuo benedicat tibi, & habeas juſtitiam coram Domino Deo tuo.*

Rapinæ rei, qui frumenta recondunt in graveſcente annonâ.

IX. Immanis rapinæ rei ſunt, qui frumenta coëmunt & recondunt, ut ingraveſcente annonâ ea majori quo poterunt pretio divendant. De his Spiritus Sanctus Proverbiorum xi. 26. *Qui abſcondit frumenta, maledicetur in Populis: Benedictio autem ſuper caput vendentium.* Lege *S. Gregorium* Nazianzenum Oratione xv. in Plagam grandinis, ubi in eos declamat, qui frumenta emunt & recondunt, *ac temporum difficultates obſervant*, ut opes ſibi comparent, ac *in alienis calamitatibus delicias capiant.* Contra eoſdem invehitur *S. Ambroſius* Lib. iii. *Officiorum*, cap. vi. idque *Commentum nequitiæ, & latrocinium* vocat. *Captantur* (inquit) *tanquam latrocinii tempora, quibus in viſcera hominum durus inſidiator obrepas... Rectè igitur Salomon: Qui continet, inquit, frumentum, relinquet illud nationibus, non hæredibus; quoniam avaritiæ emolumentum ad ſucceſſorum jura non pervenit: Quòd non legitimè acquiritur, quaſi ventis quibuſdam, ita extraneis diripientibus diſſipatur. Vides ergo quòd largitorem frumenti eſſe deceat, non pretii captatorem. Non eſt igitur iſta utilitas, in qua plus honeſtati detrahitur, quàm utilitati adjungitur.*

Alienorum bonorum raptores quàm gravis pœna maneat, ex *Nabuthis* & *Achabi* hiſtoriâ liquet iii. *Regum* xxi. & ex *Michæa Propheta* cap. ii. 2. 3. *Et concupierunt agros, & violenter tulerunt, & rapuerunt domos, & calumniabantur virum & domum ejus; virum, & hereditatem ejus. Idcirco hæc dicit Dominus: Ecce ego cogito ſuper familiam iſtam malum: Unde non auferetis colla veſtra, & non ambulabitis ſuperbi, quoniam tempus peſſimum eſt.*

Pœnæ in fures Moſaica Lege ſtatutæ.

X. Plagium, quod rei omnium pretioſiſſimæ, ſcilicet hominis furtum eſt, & abductio, pœnâ capitis; furta reliqua mulcta plectebantur: Damna reſtitutione ſarciebantur, ſecundùm Legem Moſaïcam. Exodi xxi. 16. *Qui furatus fuerit hominem, & vendiderit eum, convictus noxæ morte moriatur.*

Cap. xxii. 1. *Si quis furatus fuerit bovem, aut ovem, & occiderit, vel vendiderit; quinque boves pro uno bove reſtituet, & quatuor oves pro una ove.* 3. *Si non habuerit quod pro furto reddat, ipſe venundabitur.* 4. *Si inventum fuerit apud eum quod furatus eſt, vivens, ſive bos, ſive aſinus, ſive ovis, duplum reſtituet.*

5. *Si læſerit quiſpiam agrum vel vineam, & dimiſerit jumentum ſuum ut depaſcatur aliena: Quicquid optimum habuerit in agro ſuo, vel in vinea, pro damni æſtimatione reſtituet.*

6. *Si egreſſus ignis invenerit ſpinas, & comprehenderit acervos frugum, ſive ſtantes ſegetes in agris, reddet damnum qui ignem ſuccenderit.*

7. 8. *Si quis commendaverit amico pecuniam, aut vas in cuſtodiam, & ab eo, qui ſuſceperat, furto ablata fuerint: Si invenitur fur, duplum reddet; Si latet fur, Dominus domûs applicabitur ad Deos,* (id eſt, adducetur ad Judices) *& jurabit quòd non extenderit manum in rem proximi ſui ad perpetrandam fraudem tam in bove quàm in aſino, & ove, ac veſtimento, quicquid damnum inferre poteſt: Ad Deos utriuſque cauſa perveniet; & ſi illi judicaverint, duplum reſtituet proximo ſuo.*

10. 11. 12. 13. *Si quis commendaverit proximo ſuo aſinum, bovem, ovem, & omne jumentum ad cuſtodiam, & mortuum fuerit, aut debilitatum, vel captum ab hoſtibus, nulluſque hoc viderit: Juſjurandum erit in medio, quòd non extenderit manum ad rem proximi ſui: Suſcipietque Dominus juramentum, & ille reddere non cogetur. Quod ſi furto ablatum fuerit, reſtituet damnum Domino. Si comeſtum à beſtia, deferat ad eum quod occiſum eſt, & non reſtituet.*

14. 15. *Qui à proximo ſuo quidquam horum mutuò poſtulaverit, & debilitatum aut mortuum fuerit domino non præſente, reddere compelletur. Quòd ſi impræſentiarum dominus fuerit, non reſtituet, maximè ſi conductum venerat pro mercede operis ſui.*

---

§. VIII.

VIII. *Decalogi Præceptum.*

1. OCtavum Decalogi præceptum his verbis conceptum eſt, Exodi xx. 15. *Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.* Quo præcepto non ſolùm falſum teſtimonium quod adversùs proximum in Judicio profertur, ſed omnis omnino Judicii perverſio & corruptela, ſeu verbis, ſeu factis, ſive inſtrumentis facta à teſtibus, accuſatoribus, & delatoribus, reis, Judicibus, Advocatis, Procuratoribus, Notariis prohibetur. Item pernicioſa quæque mendacia extra Judicium prolata, & ea maximè quibus doctrina fidei violatur. Item calumnia, detractio, ſuſurratio, murmuratio, famoſorum libellorum conſcirptio aut divulgatio. Denique officioſa etiam & jocoſa mendacia. Ad iſtud ergo Decalogi Præceptum revocantur illa Scripturæ divinæ oracula, Exodi xxiii. 1. *Non ſuſcipies vocem mendacii: Nec junges manum tuam ut pro impio dicas falſum teſtimonium.* 2. *Non ſequeris turbam ad faciendum malum: Nec in judicio plurimorum acquieſces ſententiæ, ut à vero devies.*

Peccata contra octavum Præceptum.

3. *Pauperis quoque non miſereberis in Judicio:* Ut ſcilicet falsâ miſericordiâ motus Judicium pervertas.

6. *Non declinabis in Judicium pauperis.*

7. *Mendacium fugies.*

Levitici xix. 11. *Non mentiemini, nec decipiet unuſquiſque proximum ſuum.*

13. *Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum.*

15. *Non facies quod iniquum eſt, nec injuſtè judicabis. Non conſideres perſonam pauperis, nec*

honores vultum Potentis. Juſtè judica proximo tuo.

16. *Non eris criminator, nec ſuſurro in Populo. Non ſtabis contra ſanguinem proximi tui. Ego Dominus.*

Deuteronomii XXVIII. 19. *Maledictus qui pervertit Judicium advenæ, pupilli, & viduæ: & dicet omnis Populus, Amen.*

Pſalmo V. 7. *Odiſti omnes qui operantur iniquitatem: Perdes omnes qui loquuntur mendacium.* Pſalm. C. 5. *Detrahentem ſecretò proximo ſuo, hunc perſequebar.*

Proverbiorum IV. 24. *Remove à te os pravum, & detrahentia labia ſint procul à te.* Cap. VI. 16. & ſeq. *Sex ſunt, quæ odit Dominus, & ſeptimum deteſtatur anima ejus: Oculos ſublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium ſanguinem, cor machinans cogitationes peſſimas, pedes veloces ad currendum in malum, proferentem mendacia, teſtem fallacem, & eum qui ſeminat inter fratres diſcordias.* Cap. X. 18. *Abſcondunt odium labia mendacia: Qui profert contumeliam, inſipiens eſt.* Cap. XII. 17. *Qui quod novit loquitur, index juſtitiæ eſt: Qui autem mentitur, teſtis eſt fraudulentus.* 19. *Labium veritatis firmum erit in perpetuum: Qui autem teſtis eſt repentinus, concinnat linguam mendacii.* 22. *Abominatio eſt Domino labia mendacia: Qui autem fideliter agunt, placent ei.* Cap. XVII. 4. *Malus obedit linguæ iniquæ, & fallax obtemperat labiis mendacibus.* Cap. XVIII. 5. *Accipere perſonam impii non eſt bonum, ut declines à veritate Judicii.* Cap. XIX. 5. *Falſus teſtis non erit impunitus; & qui loquitur mendacia, peribit.* Cap. XX. 17. *Suavis eſt homini panis mendacii; & poſtea implebitur os ejus calculo.*

Cap. XXIV. 9. *Cogitatio ſtulti peccatum eſt; & abominatio hominum detractor.* 21. 22. 28. *Time Dominum fili mi, & Regem; & cum detractoribus non commiſcearis: Quoniam repentè conſurget perditio eorum; & ruinam utriuſque quis novit?... Ne ſis teſtis fruſtra contra proximum tuum: Nec lactes quemquam labiis tuis.* Cap. XXV. 18. *Jaculum, & gladius, & ſagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum ſuum falſum teſtimonium.* 23. *Ventus Aquilo diſſipat pluvias, & facies triſtis linguam detrahentem.* Cap. XXVI. 20. 22. 28. *Cùm defecerint ligna, extinguetur ignis; & ſuſurrone ſubtracto jurgia conquieſcent.... Verba ſuſurronis quaſi ſimplicia: & ipſa perveniunt ad intima ventris... Lingua fallax non amat veritatem, & os lubricum operatur ruinas.* Cap. XXIX. 12. *Princeps, qui libenter audit verba mendacii, omnes Miniſtros habet impios.* Cap. XXX. 8. *Vanitatem, & verba mendacia longè fac à me.*

Eccleſiaſtis X. 11. *Si mordeat ſerpens in ſilentio, nihil eo minùs habet qui occultè detrahit.*

Sapientiæ I. 11. *Cuſtodite ergo vos à murmuratione, quæ nihil prodeſt, & à detractione parcite linguæ, quoniam ſermo obſcurus in vacuum non ibit: Os autem quod mentitur, occidit animam.*

Eccleſiaſtici V. 16. 17. *Non appelleris ſuſurro, & lingua tuâ ne capiaris & confundaris. Denotatio peſſima ſuper bilinguem: Suſurratori autem odium, & inimicitia, & contumelia.* Cap. VII. 13. 14. *Noli arare mendacium adverſus fratrem tuum: Neque in amicum ſimiliter facias. Noli velle mentiri omne mendacium: Aſſiduitas enim illius non eſt bona.* Cap. XX. 26. 27. 28. *Opprobrium nequam in homine mendacium, & in ore indiſciplinatorum aſſiduè erit. Potior fur, quàm aſſiduitas viri mendacis: Perditionem autem ambo hæreditabunt. Mores hominum mendacium ſine honore: & confuſio illorum cum ipſis ſine intermiſſione.*

Cap. XXI. 31. *Suſurro coinquinabit animam ſuam,* A *& in omnibus odietur: & qui cum eo manſerit, odioſus erit.* Cap. XXVIII. 13. 14. 15. & ſeq. *Lingua teſtificans adducit mortem. Si ſufflaveris in ſcintillam, quaſi ignis exardebit: & ſi expueris ſuper illam, extinguetur: Utraque ex ore proficiſcuntur. Suſurro & bilinguis maledictus: Multos enim turbabit pacem habentes. Lingua tertia multos commovit, & diſperſit illos de gente in gentem. Civitates muratas divitum deſtruxit, & domos Magnatorum effodit. Virtutes Populorum concidit, & gentes fortes diſſolvit. Lingua tertia mulieres viratas ejecit, & privavit illas laboribus ſuis. Qui* B *reſpicit illam non habebit requiem, nec habebit amicum in quo requieſcat. Flagelli plaga livorem facit: Plaga autem linguæ comminuet oſſa. Multi ceciderunt in ore gladii, ſed non ſic quaſi qui interierunt per linguam ſuam... Qui relinquunt Deum, incident in illam, & exardebit in illis, & non extinguetur, & immittetur in eos quaſi leo, & quaſi pardus lædet illos. Sepi aures tuas ſpinis, linguam nequam noli audire, & ori tuo facito oſtia, & ſeras.... Attende ne fortè labaris in lingua, & cadas in conſpectu inimicorum inſidiantium tibi, & ſit caſus tuus inſanabilis in mortem.* Matth. V. 37. C *Sit ſermo veſter, Eſt, eſt, Non, non: Quod autem his abundantius eſt, à malo eſt.*

Matthæi XV. 18. 19. 20. *Quæ procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem: De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ. Hæc ſunt quæ coinquinant hominem.*

Epiſtolæ ad Romanos I. 28. & ſequ. *Tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, ut faciant ea quæ non conveniunt, repletos omni iniquitate, malitiâ, fornicatione, avaritiâ, nequitiâ, plenos invidiâ, homicidio, contentione, dolo, malignitate, ſuſurrones,* D *detractores, Deo odibiles.* Ad Epheſios IV. 25. *Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem unuſquiſque cum proximo ſuo: Quoniam ſumus invicem membra.*

Ad Coloſſenſes III. 8. 9. *Nunc autem deponite & vos omnia; iram, indignationem, malitiam, blaſphemiam, turpem ſermonem de ore veſtro. Nolite mentiri invicem, exſpoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis.*

Epiſtolæ *S. Jacobi* cap. III. 5. *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir.* 6. *Et lingua ignis eſt, univerſitas iniquitatis. Lingua conſtituitur in* E *membris noſtris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam nativitatis noſtræ inflammata à gehenna. Omnis enim natura beſtiarum, & volucrum, & ſerpentium, & cæterorum domantur, & domita ſunt à natura humana: Linguam autem nullus hominum domare poteſt: inquietum malum, plena veneno mortifero. In ipſa benedicimus Deum & Patrem: & in ipſa maledicimus homines, qui ad ſimilitudinem Dei facti ſunt. Ex ipſo ore procedit maledictio, & benedictio. Non oportet fratres mei, hæc ita fieri.* 11. *Nolite detrahere alterutrum, fratres. Qui detrahit fratri, aut qui judicat* F *fratrem ſuum, detrahit Legi, & judicat Legem.*

Epiſtolæ I. *S. Petri* cap. II. 1. *Deponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & ſimulationem, & invidias, & omnes detractiones, ſicut modò geniti infantes, rationabile ſine dolo lac concupiſcite.*

II. Octo mendaciorum genera *S. Auguſtinus* diſtinguit Lib. *De Mendacio*, cap. XIV. Primum quod fit in doctrina Religionis. Secundum, quod nulli prodeſt, & alicui obeſt. Tertium, quod ita prodeſt alicui, ut obſit alteri, quamvis non ad immunditiam corporalem. Quartum, quod fit ſola mentiendi fallendique libidine. Quintum, quod fit placendi cupiditate de ſuaviloquio

Multiplex mendaciorum genus.

ſuaviloquio. Sextum, quod & nulli obeſt, & prodeſt alicui: Velut ſi quiſpiam pecuniam alicujus injuſtè tollendam, ſciens ubi ſit, neſcire ſe mentiatur quocumque interrogante. Septimum, quod & nulli obeſt, & prodeſt alicui, excepto ſi Judex interrogat: Velut ſi nolens hominem ad mortem quæſitum prodere, mentiatur, non ſolùm juſtum atque innocentem, ſed & reum, quia Chriſtianæ Diſciplinæ ſit, ut neque de cujuſquam correctione deſperetur, neque cuiquam pœnitendi aditus intercludatur. Octavum mendacii genus eſt, qood & nulli obeſt, & ad hoc prodeſt, ut ab immunditia corporali aliquem tueatur. Nullum ex his Mendaciorum generibus licet: Quodlibet octavo Decalogi præcepto prohibetur, ut *S. Auguſtinus* luculenter probat duobus Libris: quorum primum ita concludit: *Non eſt igitur mentiendum in doctrina pietatis; Magnum enim ſcelus eſt, & primum genus deteſtabilis Mendacii. Non eſt mentiendum ſecundo genere: Quia nulli facienda eſt injuria. Non eſt mentiendum tertio genere; Quia nulli cum alterius injuria conſulendum eſt. Non eſt mentiendum quarto genere, propter mendacii libidinem, quæ per ſe ipſam vitioſa eſt. Non eſt mentiendum quinto genere; Quia nec ipſa veritas, ſine placendi hominibus enuntianda eſt: Quantò minus mendacium, quod per ſe ipſum, quia mendacium eſt, utique, turpe eſt. Non eſt mentiendum ſexto genere: Neque enim rectè etiam teſtimonii veritas pro cujuſquam temporali commodo ac ſalute corrumpitur. Ad ſempiternam verò ſalutem nullus ducendus eſt opitulante mendacio. Non enim malis convertentium moribus ad bonos mores convertendus eſt: Quia ſi erga illum faciendum eſt, debet etiam ipſe converſus facere erga alios; Atque ita non ad bonos, ſed ad malos mores convertitur, cùm hoc ei præbetur imitandum converſo, quod ei præſtitum eſt convertendo. Neque ſeptimo genere mentiendum eſt: Non enim cujuſquam commoditas aut ſalus temporalis perficiendæ fidei præferenda eſt. Nec ſi quiſquam in rectè ſactis noſtris tam malè movetur, ut fiat etiam animo deterior longèque à pietate remotior, propterea rectè facta deſerenda ſunt; Cùm id nobis præcipuè tenendum ſit, quo vocare atque invitare debemus, quos ſicut noſmetipſos diligimus. Nec octavo genere mentiendum eſt; Quia & in bonis caſtitas animi pudicitia corporis; & in malis id quod ipſi facimus, eo quod fieri ſinimus majus eſt. In his autem octo generibus tantò quiſque minùs peccat cùm mentitur, quantò emergit ad octavum; tantò ampliùs, quantò devergit ad primum. Quiſquis autem eſſe aliquod genus mendacii, quod peccatum non ſit, putaverit, decipiet ſe ipſum turpiter, cùm honeſtum ſe deceptorem arbitratur aliorum.*

§. IX.

IX. & X. *Decalogi Præceptum.*

Prava deſideria, & nefariæ cogitationes prohibitæ.

I. POſtrema hæc duo Decalogi Præcepta his verbis proferuntur Exodi xx. 17. *Non concupiſces domum proximi tui: Nec deſiderabit uxorem ejus, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, nec omnia quæ illius ſunt.* Diſtinctiùs verò Deuteronomii v. 21. *Non concupiſces uxorem proximi tui; Non domum, non agrum, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, & univerſa quæ illius ſunt.* Nonum itaque Præceptum uxoris alienæ concupiſcentiam: Decimum alienarum rerum injuſtum deſiderium prohibet. Quæ duo prava deſideria ſingularibus Mandatis vetuit Omnipotens Legiſlator, quòd ea cæteris frequentiora & flagrantiora ſint in ſtatu naturæ corruptæ. A vera Legis intelligentia hìc, ut alibi ſæpe, aberraverunt plerique Hebræi, qui ſolâ voluntate peccari negarunt, quòd pœna nulla cogitationi intervertendæ uxoris, reive alienæ appoſita ſit. Ita refert *Aben-Ezra* ad initium Decalogi. Hunc errorem ſequitur *R. David Kimchi* in *Pſalmum* xxvi. 18. At hanc Legem à prava interpretatione vindicat Chriſtus Matthæi V. 27. 28. *Audiſtis quia dictum eſt antiquis: Non mœchaberis. Ego autem dico vobis: Quia omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Et Marci iv. 19. *Deceptio divitiarum, & circa reliqua concupiſcentiæ introëuntes ſuffocant verbum, & ſine fructu efficitur.* Et Apoſtolus ad Galatas cap. v. 24. *Qui Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis.* Et *S. Petrus* Epiſtolâ 1. cap. 11 11. *Chariſſimi, obſecro vos tanquam advenas & peregrinos abſtinere vos à carnalibus deſideriis, quæ militant adversùs animam.* Nullam itaque moram concedendam eſſe motibus animi ad illicita ducentibus; ſed eos ſimul atque deprehendi poſſunt: vigili ſtudio extinguendos, Deus edixit. Sed & cogitationes ipſas adulterii, furti &c. ſi in iis homo delectetur, eſſe peccata, quamvis ab operibus malis abſtinere decreverit, Spiritus Sanctus disertè docet, Proverbiorum xv. 27. *Abominatio Domini cogitationes malæ.* Sapientiæ 1. 3. *Perverſæ cogitationes ſeparant à Deo.* Adde præclarum *S. Auguſtini* locum Lib. xii. *De Trinitate*, cap. xii. *Nec ſanè*, inquit, *cùm ſolâ cogitatione mens oblectatur illicitis, non quidem decernens eſſe facienda, tenens tamen & volvens libenter, quæ ſtatim ut attigerunt animum, reſpui debuerunt, negandum eſt eſſe peccatum, ſed longè minùs quàm ſi & opere ſtatuatur implendum. Et ideo de talibus quoque cogitationibus venia petenda eſt, pectuſque percutiendum atque dicendum:* Dimitte nobis debita noſtra.... *Neque enim ſicut in illis duobus primis hominibus perſonam ſuam quiſque portabat, & ideo ſi ſola mulier cibum ediſſet illicitum, ſola utique mortis ſupplicio plecteretur: Ita dici poteſt in homine uno, ſi delectationibus illicitis, à quibus ſe continuò deberet avertere cogitatio, libenter ſola paſcatur; nec facienda decernantur mala, ſed tantum ſuaviter in recordatione teneantur, quaſi mulierem ſine viro poſſe damnari: Abſit hoc credere. Hæc quippe una perſona eſt, unus homo eſt; totuſque damnabitur, niſi hæc quæ ſine voluntate operandi, ſed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, ſolius cogitationis ſentiuntur eſſe peccata, per Mediatoris gratiam remittantur.* Longè ante *S. Auguſtinum* ſcripſerat *Minutius Felix*, in *Octavio* Ethnicos compellans, *Vos ſcelera admiſſa punitis: Apud nos, & cogitare, peccare eſt.*

Judæorum pleriſque oculatiores hac in materia fuere Philoſophi plerique Ethnici. Ælianus: *Non ſolùm*, inquit, *malus eſt qui injuriam fecit, ſed & qui facere voluit, me quidem judice.* Ovidius:

Quæ quia non licuit, non facit, illa facit.
Ut jam ſervaris bene corpus, adultera mens eſt.

Seneca: *Non immeritò in numerum peccantium refertur, quæ pudicitiam timori præſtitit, non ſibi..... Omnia ſcelera, etiam ante effectum operis, quantùm culpæ ſatis eſt, perfecta ſunt..... Fecit quiſque quantùm voluit.* Tryphonius Juriſconſultus adulterum dici pronuntiat ex animi propoſitione ſola, etſi alienam uxorem nunquam corruperit *Ariſtides* interrogatus

rogatus quid eſſet Juſtum, reſpondit: *Non concupiſcere aliena.* Dion Pruſæenſis Oratione LXVII. ait: *Etiam ille rerum fur eſt, qui non odio furti, ſed metu aliquo à furto abſtinet.* Porphyrius Lib. I. De abſtinentia: *Eximimur malis aut conſpicuis, aut inconſpicuis. Non edere, non accipere oblatas pecunias, conſpicuum eſt, & omnibus patet. At nec concupiſcere, inconſpicuum eſt. Poſtquam autem factis abſtinueris, abſtinendum & motibus, ac maximè ipſis animi morbis. Quid enim prodeſt factis abſiſtere, ſi cauſis unde ea procedunt adſtrictus manens?* Cæterùm ſi concupiſcentiæ nomine primi illi motus intelligantur, qui ratione inconſultâ & nequaquam conſentiente, ſed penitus invitâ erumpunt, peccata illa non eſſe certum eſt. Non itaque concupiſcentia habitualis, non motus planè indeliberati divinâ Lege prohibentur. (Nullos enim pati, immortalis vitæ felicitas eſt.) Sed conſenſus motibus illis præſtandus; ut ipſe Spiritus Sanctus explicat Eccleſiaſtici cap. XVIII. 30. 31. *Poſt concupiſcentias tuas non eas, & à voluntate tua avertere. Si præſtes animæ tuæ concupiſcentias ejus, faciet te in gaudium inimicis tuis.* Et Epiſtolæ ad Romanos cap. VI. 12. *Non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore, ut obediatis concupiſcentiis ejus.*

DISSERTATIO III.

DE CEREMONIALIBUS LEGIS Moſaïcæ Præceptis.

ARTICULUS I.

De Rituum Moſaïcorum Diviſione, & Rationibus.

PROPOSITIO I.

Veteris Legis Ceremoniæ convenienter dividuntur in Sacrificia, Sacramenta, Sacra, & Obſervantias.

I. Conſtat hujus diviſionis ratio ex eo quòd ceremoniarum nomen his quatuor commune ſit. Sacrificia namque ceremoniæ dicuntur Numerorum XV. 24. *Offeret vitulum de armento, holocauſtum in odorem ſuaviſſimum Domino, & Sacrificium ejus ac liba, ut ceremoniæ poſtulant.* De Ordinatione Miniſtrorum, quod Veteris Legis Sacramentum erat, *Levitici* VII. 35. dicitur: *Hæc eſt unctio Aaron & filiorum ejus in ceremoniis Domini.* De Sacris, Exodi XXXVIII. 21. dicitur: *Hæc ſunt inſtrumenta Tabernaculi Teſtimonii, quæ enumerata ſunt juxta Præceptum Moyſi in ceremoniis Levitarum.* Ad Obſervantias denique ſpectat quod ait Dominus *Salomoni* III. Regum IX. 6. *Si autem averſione averſi fueritis vos & filii veſtri, non ſequentes me, nec cuſtodientes mandata mea, & ceremonias meas, quas propoſui vobis. . . . Auferam Iſraël de ſuperficie Terræ quam dedi eis.*

II. Hanc diviſionem præclarè explicat *S. Thomas Prima Secundæ, Quæſtione* CI. *Art.* IV. hoc poſito principio, quòd *Ceremonialia Præcepta ordinantur ad cultum Dei.* In quo quidem tria conſiderari poſſunt. 1. *Ipſe cultus*; 2. *Cultores*; 3. *Inſtrumenta colendi.* Cultus ipſe ſpeciatim conſiſtit in *Sacrificiis* quæ in Dei reverentiam offeruntur. Inſtrumenta cultûs pertinent ad *Sacra*, ſicut Tabernaculum, Altare, Arca fœderis, Vaſa, Veſtes Sacerdotales, Solemnitates. In cultoribus verò duo ſpectari poſſunt, ſcilicet eorum Inſtitutio ad cultum divinum, quod fit Conſecratione quadam, vel Populi, vel Miniſtrorum: Id autem præſtant *Sacramenta.* 2. Spectari poteſt ſingularis eorum converſio, ſeu ratio vivendi & agendi, quâ diſtinguuntur ab his qui verum Deum non colunt: Ad quam pertinent *Obſervantiæ* in cibis, veſtimentis, & aliis hujuſmodi. Ad Sacrificia revocantur oblationes & munera, de quibus Apoſtolus ad Hebræos V. 1. *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in iis quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona & ſacrificia pro peccatis.* Sacrificia quidem & Sacramenta multò magis *Sacra* erant, quàm inſtrumenta divini cultûs, ſed hæc ob relationem ad cultum religioſum, commune nomen ſibi proprium fecerant; cùm proprium, quo deſignarentur, non haberent. Tandem quæ ſpectabant converſionem Populi Deum colentis, communius *obſervantiarum* nomen retinebant, cùm *Sacra* dici convenienter non poſſint, quia relationem immediatam ad cultum Dei non habebant, ſicut Tabernaculum, vaſa, cæteraque divini cultûs inſtrumenta: Sed conſectaria quædam erant Ceremoniarum, quatenus Populum cultui Dei magis idoneum præſtabant.

PROPOSITIO II.

Ceremonias Moſaïcæ Legis ratione deſtitutas qui dixerit, ſe ipſum ratione deſtitutum probat.

I. Propoſitionis hujus veritas eluceſcit ex teſtimonio quo *David* Præcepta Domini cohoneſtat, Pſalmo XVIII. 9. 10. *Juſtitiæ Domini rectæ, lætificantes corda: Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos. . . . Judicia Domini vera, juſtificata in ſemetipſa.* Quod ſanè dici non poſſet, niſi juſtitiæ & ſapientiæ regulis omnino conſentanea eſſent, & ob ſingulares quaſdam rationes divino conſilio dignas edita, Populoque Hebræo tradita.

II. Secundò, Deo, qui *Omnia in ſapientia fecit*, ut dicitur *Pſalmo* 104. 24. & de quo *Celſus* apud *Origenem* Lib. V. ſolius Philoſophiæ lumine illuſtratus ait: *Deus eſt omnium quæ in rerum naturâ ſunt, Ratio; & proinde tam nihil poteſt ſine ratione, quàm ſine ſe ipſo facere:* Deo (inquam) injuriam facit, qui aliquas ipſum Leges tuliſſe, aliqua præcepta condidiſſe aſſerit, quorum nullæ rationes extent. Quod enim aiunt nonnulli, Leges ceremoniales αὐτοκρατορίας oſtendendæ gratiâ à Deo latas, ſive ut ſummum imperium in ſervilem Hebræorum Gentem oſtenderet, probari mihi non poteſt. Summum namque Dei imperium aliunde ſatis manifeſtum eſt, ut ad aliud demonſtrandum Legibus merè arbitrariis non fuerit opus. Accedit, quòd Ejus bonitati & ſapientiæ magis conveniat ut Leges dederit, quarum exquiſitæ ſint rationes. Ut enim eleganter ait nuperus Auctor: *Leges ſine ratione non tam Principe juſto, quàm Tyranno moroſo digna ſunt. Leges ſine ratione, ſubditos pariunt ſine honore,*

obſequium

obſequium ſine corde, culpam ſine pudore. Neque ſapientiæ divinæ ſenſus animæ naturaliter inſitus opinari patitur Eum Leges ullas rationis expertes ferre voluiſſe. Nam Legis ratio eſt ipſa Legis anima, maximè fidelis Legis interpres, obedientiæ menſura & conciliatrix: Illius autem defectus Legem ducit in odium primò, deinde in contemptum etiam & deſuetudinem.

III. Tertiò, Rituum Ethnicorum à tenebrarum Principe inventorum proprium fuit ut ratione deſtituti eſſent: Contrarium itaque de Ritibus Moſaicæ Legis à Deo ipſo præſcriptis eſt aſſerendum. *Arnobii* teſtimonio Libro VII. adversùs Gentes ratiocinium iſtud nititur. *Si quæcumque* (inquit) *ab hominibus fiunt, maximéque in re ſacra, debent habere ſuas cauſas, nec ſine ratione eſt quidquam in negotiis omnibus & in omni adminiſtratione faciendum, ediſſerite nobis & dicite, quæ ſit cauſa, quæ ratio, ut Ritibus hiſce Deos propitietis.* Et infra: *Niſi ratio cur quid fiat in ſacris oſtendatur, & expoſitam ſui cauſam habeat; non jam illud errori objiciendum eſt ludicro, ſed ut dicatur expreſſius, inſaniæ, dementiæ, cæcitati.*

IV. Quartò, idem probat Scholarum Chriſtianarum Princeps *S. Thomas Prima Secunda Quæſtione* CII. *Art.* I. præclarâ hac ratione. *Cum Sapientiæ ſit ordinare; ea, quæ ex Divina Sapientia procedunt, oportet eſſe ordinata, ut Apoſtolus dicit ad Romanos* XIII. *Ad hoc autem quòd aliqua ſint ordinata, duo requiruntur: Primò quòd ordinentur ad debitum finem, qui eſt principium totius ordinis in rebus agendis: Secundò, ut id quod eſt ad finem ſit proportionatum fini: Ex quo ſequitur, quod ratio eorum, quæ ſunt ad finem, ſumitur ex fine. Manifeſtum eſt autem, quòd præcepta ceremonialia, ſicut & omnia alia præcepta Legis, ſunt ex Divina Sapientia inſtituta. Unde dicitur Deuteronomii* IV. *6.* Hæc eſt veſtra ſapientia, & intellectus coram Populis. *Unde neceſſe eſt dicere quòd præcepta ceremonialia ſint ordinata ad aliquem finem, ex quo eorum rationabiles cauſæ aſſignari poſſint.*

V. Objicies, Chriſtianæ Legis præceptis hunc honorem ſervatum, ut rationalia dicantur, Epiſtolæ ad Romanos XII. I. *Rationabile obſequium veſtrum.* Doctrinæ Evangelicæ proprium eſſe ut lac rationale nuncupetur; I. Petri II. 2. *Rationabile ſine dolo lac concupiſcite:* Quibus innuere per antitheſim quamdam videntur Apoſtoli, Judæorum Ritus ratione deſtitutos fuiſſe, nec quicquam extra Dei voluntatem & ſummam auctoritatem habuiſſe, quo illorum obſequium, ſtudiumque demereri poſſent. Idem innuit Gloſſa Interlinearis ex *Haymone* Halberſtatenſi deſumpta, in illud Epiſtolæ ad Epheſios II. *Legem mandatorum decretis evacuans:* Id eſt (inquit) *evacuans Legem Veterem, quantùm ad carnales obſervantias: Decretis, id eſt, Præceptis Evangelicis, quæ ex ratione ſunt.* At ſi obſervantiæ Veteris Legis ex ratione erant, fruſtra evacuarentur per rationalia Novæ Legis Decreta. Præterea, diſcrimen eſſe fatendum eſt inter Moralia & Ceremonialia Præcepta, quod illa ſummâ cum ratione condita ſint: Actus enim humanos Morales dici à ratione, nemo neſcit: Iſta ergo ratione deſtituta eſſe, & ex mero Supremi Legiſlatoris arbitrio pendere conſequens eſt.

Reſpondet *S. Thomas*, Obſervantias Veteris Legis, omneſque Ritus Moſaïcos, ſine ratione inſtitutos dici poſſe, ſi abſolutè ſpectentur. Sic rationem ex ſe nullam habuit prohibitio veſtis ex lana & lino contextæ. Præcepta namque & inſtituta ceremonialia bonitate nativâ non gaudebant. Unde *Ezechielis* XX. 25. Dominus ait: *Dedi eis præcepta non bona, & judicia in*

A *quibus non vivent.* Sed tamen relativè ſpectata bonitatem & rationem habebant à fine, cui inſerviebant. At Decreta Novæ Legis, quæ præcipuè conſiſtunt in fide & dilectione Dei, & omnia Præcepta moralia, ex ipſa natura ſua rationem habent: Hominum quippe naturæ & rationi per ſe conſentanea ſunt, eoſque bonos efficiunt. Unde *Ezechielis* cap. laudato verſ. 21. Deus de ipſis ait: *Quæ cum fecerit homo, vivet in eis.*

Objicies ſecundò: Plurimas eſſe Moſaïcæ Legis Ceremonias & obſervantias, quarum hucuſque ratio à viris perſpicaciſſimis & ſagaciſſimis B aſſignari non potuit. Veriſimile autem non eſt, ſi quæ ſint hujuſmodi Ceremoniarum & obſervantiarum, ſeu præceptorum eas præſcribentium cauſæ & rationes, eas ita obſcuras eſſe, ut omnium oculos effugiant.

Confirmatur ex Auctore Hebræo Libri *Ikkarim* ſive *De Fundamentis Legis*, qui Dei Legem in tres partes dividit. *Prima pars* (inquit) *continet præcepta ad Dei ſcientiam vel intellectum originem ſuam referentia. Secunda continet præcepta, quæ Deus ex beneplacito ſuo inſtituit; eaque proveniunt ex Dei abſolutâ voluntate, atque indicant* C *Deum eſſe eum qui vult. Vocatur autem hæc,* STATUTA, *atque continet omnia præcepta, quorum ratio ignota eſt; exempli gratiâ, prohibitionem eſûs carnis ſuillæ, amictum heterogeneum, præceptum de non ſerendo diverſa ſemina, de immolanda vacca rufa, & ſimilia: Quæ omnia ſunt ex decreto & arbitrio Legis Dei, & ſunt mandata ex ipſo beneplacito, &c.*

Reſpondetur: Non ſequi quod nullæ ſint Legum Ceremonialium rationes, etſi pleræque ſint quarum aſſignare rationem hucuſque nemo homo potuerit, ſed ſolùm quod arcanæ ſint, obſ- D curæ, & apud ipſum Legum conditorem Deum reconditæ, humanâque induſtriâ vix unquam eruendæ. Nihilominus Præceptorum omnium Ceremonialium ratio aſſignari poteſt, ſi generatim ſpectentur, imò etiam ſi ſingulatim Ritus quilibet ac obſervantia conſideretur: Quamvis ſingulæ Ritus cujuſlibet partes & circumſtantiæ rationem ut plurimùm nullam habeant præter ſummam omnipotentis Legiſlatoris auctoritatem. Id *S. Thomæ* verbis exprimere malim quàm meis, *Prima Secunda, Quæſtione* CII. *Art.* II. ad E III. *Sicut* (inquit) *in Legibus humanis dictum eſt, quòd in univerſali habent rationem, non autem quantùm ad particulares conditiones, ſed hæ ſunt ex arbitrio inſtituentium: Ita etiam multæ particulares determinationes in Ceremoniis Veteris Legis non habent aliquam cauſam literalem, ſed ſolam figuralem: In communi verò habent etiam cauſam literalem.* Idem aſſerit *Maimonides* in *more Nevochim*, P. III. (quem Librum edidit contra eos qui præcepta Legis Moſaicæ nullas certas ob cauſas & rationes a Deo data eſſe, ſuo tempore contendebant.) *Oblatione hoſtiæ* (inquit) *magnam habet utilitatem: Sed quòd hoſtia una debeat eſſe* F *agnus, alia aries, & quòd numerus ipſarum ſit certus & definitus, ejus ratio nulla dari poteſt; & qui laborat alicujus ſimilis circumſtantiæ rationem reddere, is meo judicio eſt amentiſſimus, neque abſurditates à ſe removet, ſed potius ſibi auget. Is enim æquè longè abeſt à veritate, qui credit iſtiuſmodi particularia habere rationes, atque is qui credit totum præceptum nullam habere utilitatem. At ſcito, quòd ſapientia requirat, vel ſi mavis, quòd neceſſitas poſtulet, ut talia in præceptis exiſtant, quæ nullam rationem habent; & quòd res quaſi impoſſibilis ſit in Lege, ut hujus claſſis res aliqua in illa non exiſtat. Modi hujus impoſſibilitatis ſunt iſti. Si dicas,*

cas, Quare illa oblatio debet eſſe agnus, & non aries? Eadem quæſtio manſiſſet, ſi loco agni poſitus fuiſſet aries: Nam neceſſariò ſpecies aliqua eſſe debuit. Ita ſi quis dicat, Quare debent eſſe ſeptem agni, & non octo? Idem quæri poſſet ſi fuiſſent octo, vel decem, vel viginti... Tu itaque hoc retine quòd, cùm Sapientes noſtri paſſim dicunt, Omnia præcepta ſuas habere cauſas, intelligendum id ſit, de uſu ſive fine præceptorum generaliter, non verò de ſingulis illorum partibus & circumſtantiis.

PROPOSITIO III.

Ceremonialia Præcepta ob eam præcipuè cauſam Hebræis Deus tradidit, ut eos ab Idololatria averteret. Eaque vel ipſorum Rituum ratio eſt, quos è Gentium Moribus in Legem tranſcriptos nonnulli perperam ac falsò aſſerunt.

I. PRima pars iſtius Propoſitionis probatur ex *Ezechielis* cap xx. ubi Deus Populo in memoriam revocat Idololatriam, quâ, dum in Ægypto degerent, ſe ipſos contaminarunt: Deinde recenſet Leges Morales, quas iis ex Ægypto recèns egreſſis dederat: Poſtea Gentis iſtius contumaciam refert, quâ Leges illas divinas ſpernens, in Superſtitiones Ægyptiacas relapſa eſt; Tum ſubdit, Se eis dediſſe *Statuta non bona*, per quæ non viverent, id eſt, Leges Ceremoniales, per ſe vitam non afferentes, ſed ad frangendam duræ cervicis Populi contumaciam aptiſſimas, omnemque tollendam occaſionem ad impios Ægyptiorum, vel aliarum Gentium Ritus deflectendi. *Si judicas eos, ſi judicas fili hominis, abominationes patrum eorum oſtende eis. Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: In die qua elegi Iſraël, & levavi manum meam pro ſtirpe domûs Jacob, & apparui eis in Terra Ægypti, & levavi manum meam pro eis, dicens: Ego Dominus Deus veſter: In die illa levavi manum meam pro eis, ut educerem eos de Terra Ægypti, in Terram quam provideram eis, fluentem lacte & melle.... Et dixi ad eos: Unuſquiſque offenſiones oculorum ſuorum abjiciat, & in Idolis Ægypti nolite pollui: Ego Dominus Deus veſter. Et irritaverunt me, nolueruntque me audire: Unuſquiſque abominationes oculorum ſuorum non projecit, nec Idola Ægypti reliquerunt: & dixi ut effunderem indignationem meam ſuper eos, & implerem iram meam in eis, in medio Terræ Ægypti. Et feci propter nomen meum, ut non violaretur coram Gentibus, in quarum medio erant, & inter quas apparui eis, ut educerem eos de Terra Ægypti. Ejeci ergo eos de Terra Ægypti, & eduxi eos in deſertum. Et dedi eis Præcepta mea, & Judicia mea oſtendi eis, quæ faciens homo, vivet in eis.... Et irritaverunt me domus Iſraël in deſerto, in Præceptis meis non ambulaverunt, & Judicia mea projecerunt, quæ faciens homo, vivet in eis: & Sabbata mea violaverunt vehementer: Dixi ergo ut effunderem furorem meum ſuper eos in deſerto, & conſumerem eos. Et feci propter nomen meum, ne violaretur coram Gentibus, de quibus ejeci eos in conſpectum earum... Iterum levavi manum meam, in eos in ſolitudine ut diſpergerem eos in Nationibus, & ventilarem in terras: Eò quòd Judicia mea non feciſſent, & Præcepta mea reprobaſſent, & Sabbata mea violaſſent, & poſt Idola Patrum ſuorum fuiſſent oculi eorum. Ergo & ego dedi eis Præcepta non bona,*

A *& Judicia in quibus non vivent.* Præcepta illa non bona, & Judicia vitam non afferentia, Deum Iſraëlitis dediſſe manifeſtum eſt, ut eos ab Idololatria averteret. Illa porro præcepta eſſe Leges ceremoniales, conſtat cum ex Antitheſi quam inter ipſa & præcepta moralia, in quibus homo vivet, Deus inſtituit; tum ex interpretatione Patrum, qui locum illum ſic explicant, & Propoſitionis noſtræ veritatem approbant.

II. Ita *S. Juſtinus Martyr* in Dialogo cum *Tryphone* Judæo, p. 140. *Itaque Sacrificia à vobis non recepit Deus, neque primitus tanquam*
B *penuriâ laborans, hæc præcepit vobis, ſed propter delicta veſtra. Nam & Templum quod vocatur Hieroſolymitanum, non veluti indigus, vel domum, vel aulam ſuam faſſus eſt: Verùm ut ibi quoque in illum intenti, ſimulachra ne coleretis.... Quòd ſi iſta ad hunc modum non fuerimus profeſſi, eveniet nobis ut in abſurdas incidamus cogitationes, quòd non idem Deus temporibus Enochi, & aliorum omnium fuerit; qui neque Circumciſionem, quam in carne non habebant, neque Sabbatum ſervaverunt, neque alia inſuper quæ Moſes fieri*
C *mandavit: Aut quòd non eadem eorumdem juſta ſemper genus omne hominum exſequi voluerit. Quæ ſanè ridicula & ſtulta ad profitendum eſſe apparent. Per cauſam verò & culpam hominum peccatorum, Deum, qui idem ſemper eſt, iſta & his ſimilia ſanxiſſe ſi profiteamur, eum ipſum perhumanum, & futurorum præſcium, & locupletem, & juſtum & bonum eſſe, (ut eſt) decreverimus.* Idem p. 336. & 337. *Nam ſine obſervatione Sabbati, qui nominati modò ſunt Juſti omnes Deo complacuerunt: & poſt illos Abraham, atque ejus liberi cuncti, ad Moſen uſque: Sub quo injuſtus & erga Deum ingratus Populus veſter apparuit, vitulo in*
D *ſolitudine fabrefacto. Unde Deus ad Populum illum ſe accommodans, hoſtias quoque offerre tanquam nomini ſuo præcepit, ut ne ſimulachra coleretis.... Quin & Sabbata peragere vos juſſit, ut Dei recordaremini. Nam & verbum ejus hoc ſignificat dicens:* Ut cognoſcatis me eſſe Deum Redemptorem veſtrum. *Jam & à cibis quibuſdam ut vos abſtineretis, vobis mandavit, ut etiam inter edendum & bibendum vobis verſaretur Deus, promptis admodum & proclivibus ad deficiendum à notione ejus.* Idem p. 265. *Propter duritiam cordis Populi veſtri cunctas hujuſmodi Sanctiones Deum per Moſen vobis tuliſſe, intelligitis: Ut per com-*
E *plura iſta Inſtituta, in actione omni ob oculos vobis eſſet Deus; ac neque injuſtè facere, neque impiè agere inciperetis.*

III. Ita *S. Hieronymus* Commentario in Ezechielis cap. xx. *Poteſt* (inquit) *& hoc dici, quod ante offenſam Decalogum acceperint, poſt Idololatriam verò & blaſphemiam multiplicem Legis ceremonias, ut Deo potius offerrent victimas, quas Dæmonibus offerebant, & comparatione ſacrilegii, levius fieret, quod non erat per ſe bonum, & nequaquam malum, quia Deo offerebatur.* Tum demum Deum ceremonialia præcepta Judæis tra-
F diſſe *S. Hieronymus* innuit, cùm fœdus de Deo vero colendo violaſſent, & Vitulum aureum adoraſſent; idque Legiſlatorem Optimum Maximum præſtitiſſe, ut eos ab Idololatria averteret. Id ex Apoſtoli verbis ad *Galatas* iii. 19. confirmatur. *Quid igitur Lex? Propter tranſgreſſiones poſita eſt, &c.* quibus verbis indicat, interprete Theophilacto, *Legem non eſſe præcipuè ac primo conſilio datam, quemadmodum promiſſiones, ſed veluti obiter additam, ob multas tranſgreſſiones, ut aliquot ſaltem cohiberet.*

IV. *S. Auguſtinus* Epiſtolâ lxxxii. aliàs xix. cap. vi. laudata Ezechielis verba de ceremonialibus

nialibus Moſaicæ Legis præceptis exponit: *Cur autem non dicam, præcepta illa veterum Sacramentorum nec bona eſſe, quia non eis homines juſtificantur, nec tamen mala, quia divinitus præcepta* Ezech. 20. 25. *ſunt, tempori perſoniſque congruentia, cùm me adjuvet etiam Prophetica ſententia, quâ dicit Deus ſe illi Populo dediſſe præcepta non bona? Fortè enim propterea non dixit mala, ſed tantùm non bona, id eſt, non talia, ut illis homines boni fiant aut ſine illis boni non fiant.*

V. *S. Cyrillus Alexandrinus Libro* IX. *Adversùs Julianum* p. 322. & 323. Ezechielis locum eodem modo explicat, & noſtræ Propoſitioni ſubſcribit. *Cùm Iſraelita* (inquit) *nondum ſatis firmam in Dei cognitione mentem haberent, ab officio ſuo citò diſcedebant, & ad deficiendum à Deo valde proclives erant, & inſtigare non ceſſabant: Vitulum quippe conflarunt, ac dicere auſi ſunt:* » Hi Dii tui, Iſraël, qui eduxerunt te de Terra » Ægypti. *Proinde iis, ſeu levibus ac rudioribus, obſcura Lex data eſt, quæ per typum vix ad rerum verarum intellectum eveheret, needum tamen ſanctæ vitæ iter manifeſtè panderet. Quod autem Deus Legem in literis & umbris poſitam Iſraeli deſipienti & peccati reo, ac recti neſcio etiam adhuc infantibus tulerit, accipias ab ipſo per* Ezech. 20. » *Iſaiam vocem ita dicente:* Et levavi manum » meam ſuper eos in deſerto, *&c.* Et ego dedi » eis præcepta non bona, & juſtificationes, in » quibus non vivent in eis. *Decebat enim eos qui à benevolentia reſilierant, & conflati vituli rei tenebantur, Dei conſortio prorſus excidere, & in Gentium regionibus vagari omni miſericordiâ orbatos. Cum autem bonus ſit, & ſapientiſſimi Moſis preces reſpiceret, Legitima quidem eis dedit ad eos erudiendos, ſed non bona, ſicut ipſe ait, neque certè vitam eis qui illa impleverint præſtare valentia. Non bona autem Præcepta; quidùm? Si veritatis nimirum decus reſpicias. Veritas enim figuris incomparabiliter præſtat. Siquidem fictitium non eſt Iſraelitas nullum planè cepiſſe fructum ex eo quòd panibus non fermentatis veſcerentur: Deum tamen iis qui nequitia fermentum abjiciunt, & perpurgatum cor habent, nec impuri aut profani quicquam appetunt, tanquam ſingulare munus largiri, æternæ vitæ ſint participes.* Iſaiam pro Ezechiele laudat *S. Cyrillus* ex memoriæ lapſu viris maximis interdum contingente.

VI. *Theodoretus* Commentariis in *Ezechielem*, hunc locum, *Dedi eis Præcepta non bona, & juſtificationes in quibus non vivent in ipſis*, explicans, aliorum interpretatione rejectâ, ſuam adſtruit propoſito noſtro congruentem. *Quidam igitur* (inquit) *hæc de Idolorum cultu dicta acceperunt*, dedi, *pro permiſi, intelligentes: Sed perſpicuum eſt, nequaquam eos eorum quæ dicta ſunt ſententiam percepiſſe: Impiam enim Idolorum religionem nemo rectè ſentiens non bonam dixerit, ſed admodum malam. Non ergo ſapientiæ fons, pietatis Legiſlator, impietatis accuſator, extremam impietatem non bonam appellavit, quam malitiæ terminum vocat. Alia igitur hæc innuit oratio. Cùm enim dederim* (inquit) *juſtificationes ipſis*, quas faciet homo & vivet in eis, (*& per hæc intelligit decem verba Legis, à quibus migrarunt ipſi, atque ea ſine ullo metu aſpernari perſeveraverunt*) *aliis eos præceptis obſtrinxi, ac veluti affixi, quæ vitam nullam ipſis miniſtrare poterant, ſed ſuâ obſervatione, & in ipſis occupatione id efficiebant, ne neceſſarias Leges illas violare deſiſterent. Per hæc autem innuit Præcepta de lepra, de oſſibus cadaveris & morticinio, & de aliis hujuſcemodi, & crebras propter hæc expiationes, & Sacrificia quæ* A *pro his offeruntur. In his enim obſervandis illi occupati, non ampliùs neceſſarias illas & utiles Leges poterant aſpernari. Idcirco non dixi dediſſe ſe illis mala Præcepta, ſed* non bona. *Neque enim vitium edocebant, neque virtutis ipſa per ſe erant efficientia: Sed crebrò ad ſacrum Dei Templum adventare, & Deo præſto eſſe cogebant. Qui enim ſe pollutum credebat, is ad expiationem accurrebat: Ad quam cùm perveniſſet, in Dei memoriam redibat; atque hæc ipſa memoria impiam mentem exterminans, divinas Leges obſervandas perſuadebat. Ipſa igitur per ſe non bona, quæ divino conſilio haud conſentiebant*, B *ſed eorum quibus Lex imponebatur, imbecillitati congruebant: Non tamen ipſa pulchra neque neceſſaria, ad bona & neceſſaria ducebant.*

VII. Secundò eadem Veritas probatur aliorum Patrum, ſeu Scriptorum Eccleſiaſticorum ſuffragiis, extra Oraculi *Ezechielis* commentationem ipſi ſubſcribentibus, ſcilicet ex *Euſebio Cæſarienſi* Libro 1. *Demonſtrationis Evangelicæ*, cap. IV. ubi de Veteri Teſtamento ſic loquitur: *Illud enim lapſis à majorum pietate Judæis, vitamque Ægyptiacam ac mores æmulantibus, & ad errorem colendi multos Deos, ſuperſtitionemque Gentium*, C *quæ ſimulacra venerabantur, declinantibus, Legis loco impoſitum eſt, ut & eos qui ceciderant excitaret, & mutuis inter ipſos doctrinis confeſſos, atque proſtratos erigeret.* Et cap. VI. *Moſis interea Lex ingreſſa quaſi puerilium imperfectarumque animarum curatrix quædam, & gubernatrix, aut etiam Medici cujuſdam inſtar, gravi Ægyptiacoque morbo laboranti univerſæ Judæorum Nationi tradita eſt. Nam quia cum Ægyptiis verſantes poſt Sanctorum Patrum mortem, Ægyptiacorum morum ſimilitudine allecti erant, & in multorum Deorum ſuperſtitionem deciderant, adeo quidem ut Ægyptiis ampliùs nihil habere, & illis in omnibus* D *ſimiles, tum in errore ſimulachrorum, tam in aliis quoque facinoribus evaſiſſe viderentur. Meritò quaſi ex profundo malorum ipſos hauriens Moyſes, ab impia Deorum multitudine amovit, & ad Opificem Univerſi Deum reduxit, perfectiorum illorum vitam quaſi in ingreſſibus & veſtibulis, pro primo gradu pietatis objiciens.... Deinde quaſi imperfectis illis ſimulachrorum cultu interdicto, per quædam arcana ſeorſim ſigna, ut Religionem quam ipſe probabat complecterentur, edicens, Sacrificiis & quibuſdam corporalibus Ceremoniis, unum ſuprà* E *omnia Deum ut colerent, præcepit.*

VIII. Idem aſſerit *S. Joannes Chryſoſtomus* Enarratione in cap. 1. Iſaiæ. *Ea victimæ* (inquit) *non ſunt à principio inſtitutæ: ſed ita ut eſſent ratio quædam inſtituendi Judæos, & illinc avocandi ad aliam converſationem. Illi verò cùm ſe totos occuparent in iſtis Ceremonialibus, neglectis interim quæ urgebant neceſſariò, dixit Deus ſe deinceps ejuſmodi Ceremonias Legis non admittere.* Neque veneritis ut appareatis mihi: *Si ac-* » *ceſſeritis* (inquit) *ad Templum meum* Quis » enim quæſivit hæc de manibus veſtris? *Et qui-* » F *dem totus ille Libellus qui Leviticus dicitur, de iiſdem hoſtiis conſcriptus eſt, de his ſedulò ſanciens. Rurſus in Deuteronomio; in aliis item pleriſque locis multæ de his interſperſæ Leges ſunt. Quo igitur ſenſu hîc ait*, Quis quæſivit hæc de manibus veſtris? *Ut diſcas, quòd illa voluntas Dei non fuerit principalis, aut præcedens: Sed ab illorum infirmitate ſumpſit exordium, quæ de his eſt, Legiſlatio. Quemadmodum enim mulierem ſemel viro conjunctam nolebat ab ejus communione divelli, cupiens tamen graviora mala excidere; nimirum, ne dum cavet interdicto viris à ſe eam excludere, huc neceſſitatis adigantur ut inviſas ac domi exiſtentes jugulent: Quod minus erat malum, ob hoc fieri per-*

 miſit:

miſit: Ita ſanè & hic. Interdicto cavit, ne victimas immolarent Dæmonibus: Ea tamen paſſus eſt ſibi offerri, ut quod cupiebat, rectà proveheret ac perficeret. Et infra, Ceremonialia Præcepta cum Moralibus comparans, hæc habet: *Mandatorum hæc quidem propter ſe fiebant, illa verò alias ob cauſas jubebantur, ut fierent: Sicut eſt hoc, Deum noviſſe, ne homicidium committerent, ne adulterarentur; & quæcumque talia per Legem ſanciebantur propter utilitatem ex eorum obſervatione prodeuntem. Atqui immolatio, incenſi oblatio, obſervatio Sabbati, & quæcumque ejuſmodi è Religione ſunt, non ne hæc ipſa ſimplici quadam rationefi erent: Quin potius ut per harum aſſiduam commentationem curamque abducerentur à cultu Dæmonum.*

IX. Suffragatur iterum *S. Cyrillus Alexandrinus* Epiſtolâ ad *Acacium*, de Capro Emiſſario ſcriptâ, diſertè aſſerens, *Univerſorum Deum, ad evertendum Gentilium errores, qui multos Deos colebant, eorumque illuminationem qui in tenebris ſedebant, Priſcis illis Legem ſuam per Moyſen tuliſſe.*

X. Iſtorum Patrum ſententiæ ſubſcribit *S. Thomas Prima Secunda, Quæſtione* CII. *Art.* II. ubi inter rationes literales Præceptorum Ceremonialium hanc primo loco recenſet, quòd data ſint *ad vitandum Idololatriæ cultum.* Articulo verò III. ait: *Secundum quòd ſacrificia ordinabantur ad cultum Dei, cauſa Sacrificiorum dupliciter accipi poteſt. Uno modo, ſecundum quòd per Sacrificia repræſentabatur ordinatio mentis in Deum, ad quam excitabatur Sacrificium offerens. Ad rectam autem ordinationem mentis in Deum pertinet, quòd omnia, quæ homo habet, recognoſcat à Deo tanquam à primo principio, & ordinet in Deum tanquam in ultimum finem; & hoc repræſentabatur in oblationibus & ſacrificiis: Secundùm quòd homo ex rebus ſuis quaſi in recognitionem, quòd haberet ea à Deo, in honorem Dei ea offerebat: Secundùm quòd dixit David* I. *Paralipomenon* XXIX. Tua ſunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.... *Alio modo, ex hoc quòd per hujuſmodi, retrahebantur homines à Sacrificiis Idolorum. Unde etiam Præcepta de Sacrificiis non fuerunt data Populo Judæorum, niſi poſtquam declinavit ad Idololatriam, adorando Vitulum conflatilem: Quaſi hujuſmodi Sacrificia ſint inſtituta, ut Populus ad ſacrificandum promptus, hujuſmodi Sacrificia magis Deo quàm Idolis offerret. Unde dicitur Jeremiæ* » VII. Non ſum locutus cum Patribus veſtris, » & non præcepi eis, in die, quâ eduxi eos de » Terra Ægypti, de verbo holocautomatum & » victimarum.

XI. Accedit ad noſtræ Propoſitionis confirmationem *Maimonidis* inter Hebræorum Magiſtros doctiſſimi ſuffragium in *More Nevochim*, p. III. cap. XXIX. *Neſti* (inquit) *ex pluribus Scripturæ locis, quòd prima Legis noſtræ intentio ſit idololatriam tollere, memoriam illius, & omnium quæ illi adhærent, aut hominibus ad illam vel minimam occaſionem præbent, delere.*

XII. Probatur pars altera Propoſitionis, quòd ſcilicet illi ipſi Ritus, quos ex Gentium moribus in Legem tranſcriptos Viri quidam Eruditi contendunt, ob eam rationem, in eumque finem ſint inſtituti, ut Judæos à peregrinis ad patrios mores, & ab Idolis ad veri Dei cultum ſenſumque revocarent: Primò ex ipſorummet hujus opinionis Auctorum confeſſione, qui fatentur Ethnicorum Ritus nonniſi emendatos, & Dei ſapientiſſimi limam paſſos, Deum in Moſaicam Legem tranſtuliſſe, & per συγκατάβασιν illam Iſraëlitas à Gentium Idolis & Ceremoniis ſenſim & ſuaviter avocare ſtuduiſſe. Ita loquitur *Spencerus* in Præfatione Libri III. *De Legibus Ritualibus Hebræorum.*

XIII Secundò id omnino probant Patrum, ſeu aliorum Scriptorum Eccleſiaſticorum teſtimonia, quibus ceu ſententiæ ſuæ Patronis gloriantur; ſcilicet *S. Hieronymi*, Commentario in cap. V. *S. Matthæi*, dicentis: *Hoc quaſi parvulis erat Lege conceſſum, ut, quemadmodum victimas immolabant Deo, ne eas Idolo immolarent: ſic & jurare permitterentur in Deum: Non quòd rectè hoc facerent, ſed quòd melius eſſet id honoris Deo exhibere, quàm Dæmonibus.* Et Commentario in cap. IV. ad Galatas: *Arguit illos Apoſtolus*, inquit, *quia dies feſtos & tempora Judæorum obſervare vellent, ſicut antea Idolis fecerant. Nam Judæis illi dies idcirco conceſſi ſunt, ne eos, amore feſtivitatis Idolis exhiberent.*

XIV. *S. Joannis Chryſoſtomi* Homilia VI. in S. Matthæum: *Ne igitur opineris*, inquit, *Deo indignum, quòd Magi per ſtellam vocantur. Hæc enim modo omnes Judæorum Ceremonias omneſque Ritus, & Sacrificia, atque Purificationes, & Neomenias, & Arcam, Templumque ipſum reprobabis. Siquidem hæc omnia originem à Gentium ruditate traxerunt. Sed Deus ob deceptorum ſalutem, per ea ipſa ſe coli paſſus eſt, per quæ illi Dæmones ante coluerant, aliquandiu illa in melius inflectens, ut eos paulatim & à conſuetudine ſua reduceret, & ad Philoſophiam perduceret altiorem.*

XV. Beati *Theodoreti* Sermone VII. *De Sacrificiis*, ubi cùm falſos Gentium Deos victimarum nidore velut coquos delectari præmiſiſſet, ſubjungit: *Hæc autem & ipſi fortaſſe in verum ac ſempiternum Deum retorquere audebunt: Quippe qui de Sacrificiis in divina Scriptura latas leges audiunt, Legiſlatoris autem conſilium prorſus ignorant. Iſraelem enim longinquum tempus in Ægypto verſatum, praviſque indigenarum moribus imbutum, & Idolis ac Dæmonibus immolare ab illis edoctum, & ludis, choreiſque, ac muſicis organis oblectari, harum rerum in habitu conſtitutum liberare volens, ſacrificare quidem permiſit, non tamen omnia ſacrificare, neque falſis Ægyptiorum Diis, ſed ſibi ſoli Ægyptiorum Deos offerre. Deorum ſi quidem in numero bovem olim habebant Ægyptii, & ovem & capram, & columbam, & turturem, & alia quædam ex iis quæ non eſculenta erant, ſed immunda vocabantur. Ne itaque indignarentur, tanquam à moribus illis penitus excluſi, falſis quidem Diis ſacrificare vetuit, ſibi autem ea immolare juſſit, quæ ab eis dudum adorabantur... Haud itaque victimarum indigens Deus nidoriſque appetens, Sacrificia illa inſtituit, ſed ut ægrorum affectibus mederetur. Ita & muſica inſtrumenta paſſus eſt eſſe, non quod illorum concentu oblectaretur, ſed ut idolorum errorem paulatim aboleret. Nam ſi ut primùm ab Ægyptiorum poteſtate liberati ſunt, perfectas eis Leges objeciſſet, reſiliiſſent prorſus, frenumque reſpuentes, ad priſtinam labem recurriſſent.*

XVI. *S. Cyrilli Alexandrini*, quem ante *Theodoretum* laudare debueram, Libro XVI. *De Adoratione*, ubi hæc habet: *Gentilium dementiſſima Natio, ſuas conſuetudines ſecuti, & more mutarum pecudum viventes, promittebant comam, Dæmoniis eam nutrire profeſſi. Atque alius quidem Nymphis, quas Orcadas appellabant, alius fluvio, cùm viſum eſſet, offerebant; atque religionis loco ea res habebatur. Sapientiſſimus itaque Moſes, imò per Moſem Deus cùm intelligeret, non facilè Hebræos, quos in Ægypto mores imbibiſſent deponere poſſe, ſimiles Ritus inſtituere decrevit, ſenſim eos à priſcis erroribus disjungens: Quibus Ritibus non Dæmones ultra, ſed Deum omnipotentem quaſi ſub umbrâ & figurâ*

ſigurâ colerent. Ob eam rationem Legem de Sacrifiſciis, illaſque cruentas victimas tulit haud admodum libenter accipiebat.

Spencerus & Marshamus refelluntur.

XVII. Probatur tertia pars Propoſitionis, Quod ſcilicet Viri quidam Eruditi falsò ac perperam aſſerant, Deum pleroſque Ritus Ethnicorum in Legem cultumque ſuum tranſtuliſſe: Primò ex ipſis Dei verbis, qui ſe Ritibus ab iis, quos Ethnici, & inter alios Ægyptii, in honorem Numinum ſuorum frequentabant, diverſis coli velle non ſemel ſignificat Iſraelitis, *Deuteronomii* cap. XII. 30. 31. 32. 33. *Cave*, inquit, *ne imiteris eas, poſtquam te fuerint introeunte ſubverſa, & requiras ceremonias earum, dicens: Sicut coluerunt Gentes illa Deos ſuos, ita & ego colam. Non facies ſimiliter Domino Deo tuo. Omnes enim abominationes, quas averſatur Dominus, fecerant Diis ſuis, offerentes filios & filias, & comburentes igni. Quod pracipia tibi, hoc tantum facito Domino: Nec addas quicquam, nec minuas.* Et Levitici XVIII. 2. 3. 4. *Ego Dominus Deus veſter: Juxta conſuetudinem Terra Ægypti, in qua habitaſtis, non facietis, & juxta morem Regionis Chanaan, ad quam ego introducturus ſum vos, non agetis, nec in legitimis eorum ambulabitis. Facietis judicia mea, & pracepta mea ſervabitis, & ambulabitis in eis: Ego Dominus Deus veſter.* Præterea, Leges Ceremoniales eo conſilio Deus Iſraelitis dedit, ut earum obſervantiâ veluti pariete integerrimo eos à Gentium communione ac moribus omnino ſepararet, ut docet Apoſtolus ad *Epheſios* II. 14. 15. ubi de Chriſto ſic loquitur: *Ipſe enim eſt pax noſtra qui fecit utraque unum, & medium parietem maceria ſolvens, inimicitias in carne ſua: Legem mandatorum Decretis evacuans, ut duos condat in ſemetipſo in unum novum hominem, faciens pacem, & reconciliet ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in ſemetipſo.* Huicne verò Dei conſilio congruebat, ut Gentium Ritus non paucos, *quos ineptias nôrat eſſe tolerabiles*, (ut *Spencerus* loquitur) in ſacrorum ſuorum numerum adoptaret? Tertiò, Deum Leges ceremoniales condidiſſe ad abolendam idololatriam, ſatis ſuperque probavimus: An verò Gentium mores in Legem transferre ad eum finem conſequendum, conveniens fuiſſet? Certè Rituum ſimilitudo tam facilè Judæos ad cultum Idolorum, quàm Gentes ad cultum veri Dei allicere potuiſſet. Tertiò, Legales Ceremonias Deus inſtituit, ut Chriſti & Myſteriorum ipſius figuræ eſſent, ut docet Apoſtolus Epiſtolæ ad Coloſſenſes cap. II. 16. 17. *Nemo vos judicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei feſti, aut Neomenia, aut Sabbatorum: qua ſunt umbra futurorum: Corpus autem Chriſti.* Conveniens-ne fuiſſet ut Deus ex Dæmonis officina, ex Ethnicorum ſuperſtitione lineamenta mutuaretur, quibus Chriſti Salvatoris, Myſteriorum ejus, atque rerum ſpiritualium ad Regnum & Fideles ejus pertinentium figuras & imagines adumbraret? Quartò, Ritus plerique omnes, quos à Gentibus ad Hebræos derivatos *Spencerus* aſſerit, vel è Patriarcharum moribus manaſſe manifeſtum eſt, ut Ritum primitiarum ac decimarum Deo offerendarum, de quo *Geneſis* IV. 3. XIV. 20. XVIII. XXII. Altarium ac Titulorum in Dei honorem erigendorum, eaque olei effuſione dedicandorum, & ſacrificiorum oblationem, de quibus *Geneſis* VIII. 20. XII. 7. 8. XIII. 18. XV. 9. XXII. 3. XXVIII. 17. 18. 22. XXXI. 54. XXXV. 14. Vel Ritus hujuſcemodi ab Hebræis traductos ad Gentes longè veriſimilius videtur, Dæmone divini cultus æmulo victimarum frequentiom ceremonias, templorum religiones, luſtrationum exercitia, feſtorum ſolemnitates, aliaſque ceremonias Moſaicæ Legis contaminante, interpolante, & ad Idolorum cultum transferente. Sanè Auctores omnes, quorum teſtimoniis probare nititur *Spencerus* Ritus pleroſque Moſaicæ Legis è moribus Gentium eſſe derivatos, longè recentiores ſunt Moſis ætate. Cùm enim ad Ritus particulares deſcendit, ut hypoteſim ſuam exemplis firmet, alios Auctores non laudat quam Gentium Hiſtoricos, Poëtas, Philoſophos, qui fidem licet faciant Ritus illos ætate ſuâ inter Gentes uſitatos fuiſſe, non tamen ante Moſis tempora. Argumentum à Moſis antiquitate petitum invicti eſſe roboris tam contra eos qui Ritus Legis Moſaicæ ex moribus Gentium derivatos contendunt, quàm contra eos qui pleraſque Hiſtorias à *Moyſe* in Geneſi ſcriptas, ex fabulis Gentium ab ipſo interpolatas impiè olim aſſeruerunt, patet ex loco illo *Origenis* Lib. IV. contra Celſum: *Et quoniam putat Moſem, qua ſcribit de Turri, confuſioneque linguarum, depravaſſe ex Aloidarum fabula, & ad Turrim ſuam tranſtuliſſe; Equidem dixerim, Aloæi filiorum ante Homerum in literis meminiſſe neminem: At qua de Turri Moſes prodidit, antiquiora eſſe non tantùm Homero, verùm etiam primis Gracarum literarum Inventoribus. Uter igitur alterius ſcripta depravavit, Scriptórne Aloidarum fabula hiſtoriam Turris; an is qui de Turri & linguarum confuſione meminit, Aloidarum fabulam? Certè incorruptis auditoribus apparet, quòd Moſes ſit Homero antiquior. Sic & qua de Sodomis & Gomorrhis propter peccatum igne deletis Moſes narrat in Libro Geneſeos, Celſus comparat cum Phaëtontis hiſtoria, in eundem iterum impingens lapidem ob non ſervatam antiquitatem Moſis temporum. Nam hi qui de Phaëtonte fabulantur, videntur Homeri atate poſteriores, quo Moſes fuit tantò antiquior.* Simili adversùs *Marshamum* & *Spencerum* utimur argumento. Auctores omnes, quorum teſtimoniis probare nituntur Legis Moſaicæ Ritus pleroſque inter Gentes olim uſitatos, & à Deo ex moribus Gentium in Legem cultumque ſuum tranſlatos, longè remoti ſunt à Moſaicorum temporum antiquitate. Ex ipſis itaque colligi non poteſt Ritus illos ante *Moyſen* in uſu fuiſſe Gentium illarum. Faceſſant itaque hoc in argumento *Herodotus, Pauſanias, Diodorus Siculus, Lucianus, Plutarchus, Apuleius, Macrobius, Homerus, Martialis, Ovidius, Virgilius*, Poëtæ omnes, quorum nominibus ac ſententiis Opus ſuum Eruditus *Spencerus* implevit. Hi enim de Ritibus (ut dixi) in Sacris Gentium, de quibus ſcribebant, ſuâ ætate frequentatis teſtes idonei eſſe poſſunt, non de Ritibus ante *Moſis* tempora uſurpatis. Denique *Tacitus* Libro V. Hiſtoriæ *Marshami* & *Spenceri* opinionem jugulat his verbis: *Moſes, quo ſibi in poſterum Gentem firmaret, novos Ritus, contrarioſque ceteris mortalibus indidit. Profana illic omnia, qua apud nos ſacra. Rurſum conceſſa apud illos, qua nobis inceſta... Hi Ritus quoquo modo inducti, antiquitate defenduntur. Catera inſtituta ſiniſtra, fœda pravitate valuere.*

Argumenta Spenceri diluuntur.

XVIII. Sed age, *Spenceri* argumenta expendamus. Primum petit ex illis *S. Pauli* verbis, *Actuum* XIII. ubi de Iſraëlitis agens, *Deus* (inquit) *per quadraginta annos mores eorum toleravit in deſerto.* Ibi verò per mores quos Deus tulit, intelligendæ videntur conſuetudines aliquæ, pueriles magis quàm profanæ, quarum nonnullas ad tempus ſuſtinuit, alias autem in ſacrorum ſuorum claſſem tranſtulit.

Reſpondetur, arbitrariam prorſus eſſe *Spenceri* interpretationem. Mores Iſraëlitarum, quos Deus ſuſtinuit in deſerto, frequentes fuere defectiones ad cultum Idolorum, Legis divinæ violationes,

lationes, murmurationes lo Deum & Moyſeo, infra meritum punitæ, ut docet Deus ipſe apud *Ezechielem* cap. xx. 13. & ſeq. *Et irritaverunt me domus Iſraël in deſerto, in præceptis meis non ambulaverunt, judicia mea projecerunt, quæ faciens homo vivet in eis: & Sabbata mea violaverunt vehementer: Dixi ergo ut effunderem furorem meum ſuper eos in deſerto, & conſumerem eos. Et feci propter nomen meum, ne violaretur coram Gentibus, de quibus ejeci eos in conſpectu earum. Ego igitur levavi manum meam ſuper eos in deſerto, &c. Et pepercit oculus meus ſuper eos, ut non interficerem eos: Nec conſumpſi eos in deſerto.* De iis moribus loqoitur *S. Paulus*, propter quos Deus ſe Judæorum Nationi quadraginta anois offenſum fuiſſe ait per *Davidem*, Pſalmo xciv. 9. 10. 11. *Sicut in irritatione ſecundum diem tentationis in deſerto: Ubi tentaverunt me patres veſtri, probaverunt & viderunt opera mea. Quadraginta annis offenſus fui generationi huic, & dixi: Semper hi errant corde. Et, iſti non cognoverunt vias meas.* Sanè ſi quos Gentiom mores poeriles magis quàm profanos Deus in Legem ſuam tranſcripſiſſet, bos approbaſſe potiùs, quàm toleraſſe diceretur.

XIX. Secuodom argumentum petit *Spencerus* ex iis locis, quibus olim Inſtitutionum legalium obſervatio præcipuè nitebatur. Obſervat nimirum in locis pleriſque, quibos Deus de præcipuæ notæ Ritibus & Inſtitutis agit, Eom vocibus *permittentem & dirigentem*, potiùs quàm *præcipientem & adhortantem* indicantibus uti, Exodi xx. 25. *Si altare lapideum facere volis mihi, non ædificabit è ſectis lapidibus.* Levitici 1. 2. *Si quis è vobis obtulerit oblationem Domino, offeretis de pecoribus &c.* Numerorum vi. 1. *Si quiſpiam voverit votum ad ſeparandum ſe Domino, ſe à vino, &c.* Ex quibus colligit, Ritus illos permiſſos potiùs fuiſſe, quàm præceptos, & à ſeculi conſuetudine magis quàm Dei voluntate & intentione primariâ derivatos.

Reſpondetur, Ceremonias omnes, quæ Divinâ Lege continentur, à Deo præceptas, non permiſſas tantummodo fuiſſe, ut conſtat ex *Deuteronomii* v. 31. 32. ubi Deus *Moyſen* his verbis compellat: *Tu verò hîc ſta mecum, & loquar tibi omnia mandata mea, & ceremonias atque judicia: Quæ docebis eos, ut faciant ea in Terra, quam dabo illis in poſſeſſionem. Cuſtodite igitur & facite quæ præcipit Dominus Deus vobis: Non declinabitis neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram.* Cap. vi. 1. *Hæc ſunt præcepta, & ceremoniæ, atque judicia, quæ mandavit Dominus Deus veſter ut docerem vos, & faciatis in Terra, ad quam tranſgredimini poſſidendam.* Et ex poſtremis *Levitici* verbis: *Hæc ſunt præcepta, quæ mandavit Dominus Moyſi ad filios Iſraël in Monte Sinai.* Et ea ipſa loca qoæ *Spencerus* profert, præceptom, non meram permiſſionem aut tolerantiam notant, quamvis præcepta illa hypothetica ſint, non abſoluta. Si quis altare lapideum Deo erigeret, quod liberum erat (poterat enim de terra facere) præcepto divino tenebatur ad illud extruendum ex impolitis lapidibus. Si quis Sacrificium offerret ſtatis temporibus, vel pro ſua devotione, præcepto adſtringebatur ad eas victimas offerendas, quas Deus Lege præſcripſerat. Si quis voto Nazaræatus ſe obſtrinxiſſet, quod liberum erat, abſtinere ex Dei præcepto tenebatur à vino, & omni potu quod inebriare poteſt.

XX. Tertium argumentum arceſſit *Spencerus* ex Epiſtola ad Galatas iv. 3. *Cùm eſſemus parvuli, ſub elementis mundi eramus ſervientes.* Elementa enim mundi, Ritus interpretatur Iſraëlitis cum mondo communes, videlicet templa, aras, victimas, alioſqoe mores, qui à Gentibus ad Judæos per demiſſionem quamdam Dei venerant.

Reſpondetur, Moſaïcæ Legis ceremonias & obſervantias, elementa mundi, ob eam rationem quam affert *Spencerus*, ab Apoſtolo ooo appellari, ſed *elementa* quidem vocari propter earum ruditatem & imperfectionem, metaphorâ ſive à natura, ſive ab arte petita: Mundi autem elementa, quia terrena erant, ſenſibilia, è mundo ſumpta, & ex illis rebus, quas mundani homines cum piis quoque communes habebaot, præſertim verò ex diebus, menſibus, annis, & temporibus, quæ Solis & Lunæ curſu perficiuntur: Vel qoia Deus mundum, id eſt homines in mundo conſtituos erudire volens, à tenuibus illis principiis exorſus eſt, pietatis ſcholâ ipſis veluti adhuc pueris pædagogi diſciplinâ inſtituendis; in uno dumtaxat mundi angolo apertâ. Addiderim, Hunc locum optimos Interpretes de Gentibus, non de Judæis interpretari, & *Mundi elementa*, Cælum, Terram, Solem, Sydera, intelligere, eos demum *qui naturâ non ſunt Dii*, quibus gentes olim ſerviebant antequam Evangelii lumine colloſtrarentur. In eorum itaque perſona loqui *S. Paulum*, qoibus ad evangelizandum miſſus erat, cùm ait: *Sub elementis mundi eramus ſervientes.* Unde & poſtea ſubdit verſ. 8. 9. 10. *Sed tunc quidem ignorantes Deum, iis qui naturâ non ſunt Dii, ſerviebatis. Nunc autem cùm cognoveritis Deum, immò cogniti ſitis à Deo: Quomodo convertimini iterum ad infirma & egena elementa, quibus denuo ſervire vultis? Dies obſervatis, & menſes, & tempora, & annos.* Hanc poſtremam interpretationem tradit *S. Auguſtinus* io Expoſitione Epiſtolæ ad Galatas: Priorem *S. Joannes Chryſoſtomus* & *Theodoretus*: Utramque *S. Hieronymus* propooit. *Elementa mundi*, inquit, *cælum & terram, & ea quæ intra hæc ſunt, plerique appellata putant: Quòd videlicet Solem, Lunam, Maria, ſylvarum & Montium Deos, & Sapientes Græciæ, & Barbaræ Nationes, Romanique omnium ſuperſtitionum ſemina venerentur: A quibus, cùm Chriſtus venerit, liberamur: Intelligentes ea creaturas eſſe, non Numina. Alii elementa mundi Legem interpretantur Moyſi, & eloquia Prophetarum: Quòd per hoc quaſi initia & exordia literarum, Dei timorem, qui ſapientiæ principium eſt, ſuſcipiamus... Ab his elementis, poſtquam venerit temporis plenitudo, redimimur, & ad majora gradientes, adoptionem recipimus filiorum.... Poteſt igitur (ut diximus) Moyſi Lex & Prophetæ pro elementis accipi literarum, quòd per eas ſyllabæ junguntur & nomina, & non tam ſui, quàm alterius rei utilitate diſcantur, ut poſſimus orationem legere contextam, in qua ſenſus magis & ordo verborum, quàm literarum principia conſiderantur. Quòd autem Legem & Prophetas, elementa mundi interpretati ſumus, Mundus pro his qui in Mundo ſunt accipi ſolet, : Eodem Paulo dicente: Deus erat in Chriſto Mundum reconcilians ſibi. Et in Evangelio: Et Mundus per eum factus eſt, & Mundus eum non recepit.* Hos Interpretum revera Coryphæos *Spencerus* conſultiùs ſequeretur, qoam *Grotium*, ingenio ſoo in Scripturæ Sacræ interpretatione liberiùs indulgentem, quem tamen hoc nomine cohoneſtare ipſi placuit.

XXI. Quartum argumentum ſumit *Spencerus* ex teſtimonio *Origenis* Lib. v. contra *Celſum*. Cùm enim *Celſus* arrogantiæ maximæ Judæos argueret, quòd primas ſibi ſanctitatis & favoris apud Deum partes ſumerent, ob Circumciſio-

oem

nem, abſtinentiam à carne porcina, morem in Excelſis immolandi, & hujuſmodi alia, quæ tamen Ægyptii, Colchi, Perſæ, aliique priores uſurpaſſent, in hunc modum egregiè reſpondet Origenes: *Quod ſi quis erectâ mente ad contemplandum Legiſlatoris conſilium, examinet collata Inſtituta ejus Gentis cum reliquarum Moribus, quibus hodieque utuntur, nullum hominum genus magis admirabitur, ut quod repudiatis omnibus rebus inutilibus, ſolas recipit utiles.* Quibus verbis fatetur *Origenes*, Deum mores ſacros à Gentibus, ſed cum delectu accepiſſe.

Reſpondetur, *Origenem* nihil minùs dicere quàm quod ipſi *Spencerus* affingit. Id unum aſſerit, in Judaicæ Religionis Ritibus nihil inutile, nihil ſuperſtitioſum fuiſſe, nihil obſcœnum. Subdit enim: *Ideo nulla fuerunt apud eos vel Scenicorum, vel Athletarum, vel Circenſium certamina; non feminæ vendentes florem ætatis cuivis volenti ſeminare incaſſum, & naturæ humanæ ſeminibus illudere... Mihi certè perſuaſum eſt, eos dignè appellatos Dei peculium, qui contempſerunt omnem divinationem vanâ ſpe lactantem homines, & malorum Dæmonum potiùs quàm melioris Naturæ inventum, quærendo veram futurorum præſcientiam in Sanctis Animis propter inſignem puritatem capacibus Divini Spiritûs.* Immò Judaicæ Religionis Sacra Gentium ſacris longè diſſimilia fuiſſe docet. *Velis nolis Celſus* (inquit) *altiorem ſapientiam tenent Judæi, non ſolùm quàm vulgus, verùm etiam quàm hi qui habentur pro Philoſophis. Namque Philoſophiæ ſtudioſi poſt graves illas ſuas diſputationes prolabuntur ad ſimulachra, & Dæmonas, Judæorum autem vel poſtremus ad ſolum Deum Optimum Maximum reſpicit: Et meritò hac de cauſa ſibi placent, aliorum ut impurorum & impiorum deviantes conſuetudinem. Atque utinam non contra Legem peccaſſent, occiſis primùm Prophetis, dein Jeſu per inſidias ſublato! Haberemus exemplum civitatis cæleſtis, quam Plato conatus eſt quidem effingere, cæterùm non videtur hoc ita præſtitiſſe ut Moſes, cæterique Prophetæ poſt eum, formantes genus electum, gentem ſanctam, Deo dicatam, puréque educatam procul omni ſuperſtitione. Quoniam autem Celſo libuit Sacra Judæorum quibuſdam Gentibus communia facere, agedum diſpiciamus quid ſit hoc quoque. Putat de Cælo dogma nihil differre ab opinione de Deo: Aitque Judæorum more Perſas Jovi Sacra facere in celſiſſimis Montium: Non videns quod Judæi, quemadmodum unum Deum ſciebant, ita unicam ſanctam precationis Domum, unum Altare holocautomatum, & ſacri ſuffitûs Aram unicam, unumque Dei Summum Sacerdotem. Nihil igitur commune Judæis erat, altiſſimos Montes, eoſque plures conſcendentibus Sacrorum causâ longè diſſimilium Sacrificiis Moſaicis, quæ ad quamdam ſimilitudinem & umbram cæleſtium peragebantur à Sacerdotibus Judæorum, in arcano intellectum legitimorum Sacrorum enarrantibus, & quidnam ſignificaretur per ea.*

XXIII. Quintum argumentum *Spenceri* ex *Euſebii* teſtimonio ſumptum Lib. I. *Demonſtrationis Evangelicæ* cap. VI. cauſam ejus non promovet, cùm id unum aſſerat, Deum *congruentem Iſraëlitarum moribus Legem promulgaſſe*: Quam vocat imperfectam, & *quaſi parvulis & infirmis accommodatam obſervantiam*; comparatè ſcilicet ad Religionem Chriſtianam, & obſervantiam Legis Evangelicæ.

XXIV. Sextum argumentum adornat *Spencerus* ex *S. Joanne Chryſoſtomo*, *Homiliâ* IV. *in Matthæum*, cujus teſtimonium ſuprà Num. XIV. deſcriptum eſt. Sed nec ipſe *Spencerus* eloquentiſſimo Patri in omnibus credendum putat,
A ægrèque fert, quòd de Rituum planè omnium
antiquioribus temporibus apud Judæos obtinentium origine tam decretoriam ſententiam tulerit. Nam ægrè creditur (inquit) Circumciſionem, Sabbatum, Feſtum Paſchatis, & alia nonnulla Judæorum inſtituta, huic origini tribuenda
eſſe. Sacrificia certè, quæ Gentium ruditati &
mori inoleto *S. Chryſoſtomus* accepta refert, à
Patriarchis, Deo proculdubio docente, oblata, Scriptura Sacra commemorat: Adeóque ex
Gentium moribus in Moſaicam Legem tranſlata
dici verè non poſſunt. An verò Chryſoſtomus
B ipſe id non agnoſcit, divino ſcilicet afflatu homines, dum ſola vigeret Lex naturæ, edoctos
de Sacrificiis Deo immolandis? Audiatur Homilia
XVII. in Geneſim: *Iterum dico, & dicere non ceſſabo: non quia Deus ſacrificiis indiget, ſed vult*
& per hæc oſtendi gratum animi affectum...
Neque Cain doctorem habuit aliquem, neque Abel
ſuggeſtorem & conſiliarium: ſed uterque conſcientia ſua magiſterio, & ſapientiâ divinitus humano
generi ſuppeditatâ, ad hanc oblationem incitatur.
Et Homilia XXVI. in Geneſim. *Et ædificavit Noë*
Altare, & accepit de omnibus pecoribus mundis.
C *Conſidera iterum diligenter ex præſentibus verbis,*
quomodo in naturâ noſtrâ conditor omnium inſevit
certam virtutis ſcientiam. Unde enim juſto veniſſet?
Nullus erat alius quem videbat, & à quo diſcebat.

S. Hieronymus ſententiæ *Spenceri* nullatenus
favet. Ejus loca ex Commentario in *S. Matthæi*
cap. V. & in cap. IV. ad Galatas excerpta, probant dumtaxat Deum Leges ceremoniales Judæis dediſſe, ut eos à profanis gentium Ritibus
ac moribus avocaret, ac idololatriam in Populo
illo peculiariter à Deo electo aboleret. Illa *S.*
Hieronymi teſtimonia deſcripta ſuperiùs habes
D Num. XIII. Aliud addit *Spencerus* ex Epiſtola
ejuſdem Sancti Doctoris ad *Evagrium*, ubi ait:
Ante Circumciſionem Sacerdotio functum Melchiſedech: Ut non Gentes à Judæis, ſed Judæi à
Gentibus Sacerdotium acceperint. Sed fruſtra locum
illum *S. Hieronymi* Vir Eruditus oſtentat, cùm
de Gentibus profanis ac Idololatriæ addictis S.
Doctor non loquatur, ſed de Gentibus verum
Deum colentibus, nec tamen ex Abrahami genere ortis. Quamquam vix propugnari queat vel
illo ſenſu *S. Hieronymi* Propoſitio, ſi quidem
Abraham, antequam *Melchiſedech* occurriſſet,
E ac veteres Patriarchæ *Abrahami* Majores Sacerdotio functi ſunt, & Sacrificia Deo obtulerunt.

XXV. A *Theodoreto* ſuppetias quærit *Spencerus*, ſed locus *Theodoreti* excerptus è ſermone
VII. *De Sacrificiis*, & ſuprà Num. XV. deſcriptus, Sacrificia quidem ab Ethnicis frequentata
probat, ſed non ex lutulentis illis fontibus in
Judaicam Religionem à Deo derivata, immò ab
Eo præſcripta & inſtituta ad Idololatriam abolendam. Ait autem conveniens non fuiſſe, ut
Deus ab Ægyptiorum ſervitute liberatis perfectas Leges ſtatim traderet, quià nondum Evan-
F gelicæ Philoſophiæ capaces erant. Hanc ob cauſam illum Sacrificia inſtituiſſe, quibus non indigebat, & quæ propter ſe ipſa non volebat.
Nam ſi (inquit) *ut primùm ab Ægyptiorum Poteſtate liberati ſunt, perfectas eis Leges objeciſſet,*
reſiliiſſent prorſus, frænumque reſpuentes, ad priſtinam labem recurriſſent. Si enim rebus hoc modo
diſpoſitis, ſæpe numero id facere conati ſunt, quid
non uſi fuiſſent, Deo illis ſtatim ab initio Evangelicam Philoſophiam imperante? Quòd verò Deus
nec Sacrificiis egeat, nec muſicis inſtrumentis, ipſum audies per Prophetas loquentem: Non acci- Pſalm. 49.
piam de domo tua vitulos, neque de gregibus

tuis hircos, &c. *His enim verbis pariter omnia rejecit, quæ juſſa fuerant offerri... Eo ipſo edocens Divinam Naturam re nullâ indigere.* Quod ubi multis confirmavit, ita concludit: *Quod igitur de his rebus in Lege præceperat, illorum infirmitatis fuit, non indigentia ipſius, aut voluntatis.*

XXVI. Fateor *S. Cyrillum Alexandrinum*, cujus locum ſuprà Num. XVI. deſcriptum habes, in ea fuiſſe ſententia, quam ejus verba præ ſe ferunt, & *Spencero* de Nazaræatus origine ſuffragari. Verùm cùm de re ſua ætate tot ſeculis antiquiore loquatur, ejuſque opinioni nec Scriptura Sacra, nec Traditio, nec humana Hiſtoria, nec ratio fidem adſtruant, ab eo diſſentire, ſalvâ nominis ejus reverentiâ, nobis liberum eſt. Ejus namque teſtimonio non obſtante ſemper incertum eſt an mos ille Gentilium comam promittentium, eamque Dæmonis nutrientium, aut Nymphis, vel fluvio offerentium, tam antiquus fuerit, & apud eas Gentes quibus cum Iſraëlitis *Moſis* temporibus intercesſit commercium, tunc receptus, ut Legis de Nazaræatu ferendæ occaſionem dare Deo potuerit. Si quid in re tam obſcura conjecturis tribui poteſt, felicius fortè conjicit, qui Deum ſacram de Nazaræatu Legem oppoſuiſſe aſſerit Zabiorum, id eſt, Chaldæorum, finitimorumque Populorum Ethnicorum moribus, qui *Omnia quæ ſeparantur à corpore, ut pili, ungues, ſanguis pro immundis habebant: Unde tonſores omnes iis immundi erant, qui ſanguinem & pilos tangunt. Quicumque novaculam ſuper carnem ſuam tranſire ſinebat, lavare ſe cogebatur in aqua fontana, clara, limpida.* Ita refert *Maimonides* in *More Nevochim* p. III. cap. XLVII.

XXVII. Ritus Moſaïcæ Legis pleroſque à Gentibus ad Hebræos derivatos fuiſſe rationibus veriſimilibus probare *Spencerus* aggreditur. Primam petit à primariis Rituum Moſaicorum circumſtantiis, ſcilicet ab eorum inutilitate & infirmitate, inſtituendi tempore, multitudine, pompâ & ſplendore, inſtituendi modo, & ſimplicitate. Eorum inutilitatem & infirmitatem probant Apoſtoli verba ad Hebræos VII. 18. *Reprobatio quidem fit præcedentis mandati, propter infirmitatem ejus, & inutilitatem: Nihil enim ad perfectum adduxit Lex.* Et cap. IX. 9. *Juxta quam munera & hoſtiæ offeruntur, quæ non poſſunt juxta conſcientiam perfectum facere ſervientem, ſolummodo in cibis & in potibus, & variis baptiſmatibus, & juſtitiis carnis, uſque ad tempus correctionis impoſitis.* Ratio autem ferre nequit Deum tot Ritibus, omni virtute vacuis, & hominem externum tantùm exercentibus, Eccleſiam cultumque ſuum onerare voluiſſe; niſi quòd Hebræorum Populus, immani veterum omnium zelo ductus, Dæmoni per eos cultum deferre voluerit, ſi minùs Deo licuiſſet. 2. Id confirmat inſtitutionis tempus. Ritus enim illi plerique per annos bis mille veris Dei cultoribus incogniti fuerunt, & ſub Moſis tempora primùm in leges abierunt. Quid itaque dicendum, niſi quòd novi Mores Leges & Ritus novos poſtularent, & Deus jam rem haberet cum pertinaci Gente ab antiquis moribus minimè dimovenda? 3. Ipſa Rituum Moſaicorum multitudo argumento eſſe poteſt, eorum non paucos à ſeculi moribus anſam & originem accepiſſe. Quid enim Deus *elementa* tot *infirma & egena* in Legem cultumque ſuum accipere dignaretur, niſi quòd eorum plurimos, utpote more veteri confirmatos, Judæi moris antiqui tenaces arctiùs amplecterentur? 4. E Rituum eorum pompa & ſplendore argumentum etiam non pœnitendum elicitur. Cur enim cultum tam ſplendidum & elegantem repente Deus inſtituit, niſi ut Religionem ad puerilis Populi guſtum attemperaret, qui è longo cum Ægyptiis uſu, cultum multo cum negotio & pompa præſtitum ſummo deſiderio & admiratione proſequeretur? 5. Ipſe Ritus Moſaicos inſtituendi modus huic ſententiæ non parum præſidii præbet. Cur enim Deus horum Rituum minutias accuratè à Deo præſcripſit, uſque detrahi vel addi vetuit, niſi ut Hebræorum Ritus plerique cum Ritibus Gentium affines, circumſtantiis quibuſdam peculiaribus ab iis diſcernerentur? 6. Rituum aliquorum ſimplicitas probat ipſos non à Deo primùm, ſed à Mundi naſcentis ruditate, genus & originem derivaſſe, ut oblatio primitiarum in honoris divini teſtimonium, Dei Tabernaculum incolentis circumgeſtatio, pilorum conſecratio in capitis Deo devoti teſtimonium, cultus Deo præſtitus in Novilunio, epuli ex oblatis participatio ad communionem & familiaritatem cum Deo indicandam, &c.

XXVIII. Reſpondetur, His Viri Eruditi argumentis plus ineſſe fuci Rethorici, quàm ponderis. Deum rationes ſuas habuiſſe, ſapientiâ ſuâ dignas, quibus adductus eſt ut tot Ritus, quamvis ex ſe inutiles & infirmos, utiles tamen ad finem, propter quem illos inſtituebat, conſequendum præſcriberet, ſcilicet ad abolitionem Idololatriæ, ad conſervandam divinorum beneficiorum memoriam, ad excellentiæ divinæ ſenſum hominum animis imprimendum, ad deſignandam diſpoſitionem mentis Dei cultoribus neceſſariam: (Quæ rationes ſunt literales.) Ad Chriſtum, ejuſque Myſteria delineanda & figuranda, ad Populi Chriſtiani mores inſtituendos, ad ſtatum futuræ gloriæ deſignandum: (Quæ rationes myſticæ ſunt.) Ita *S. Thomas Prima Secunda, Quæſt.* CII. *Art.* II. Deum tot Ritus inſtituiſſe, ut ſuperbi Populi ferociam jugo difficillimo ſubigeret, ut rudem ac laſcivientem ſeveri veluti Pædagogi diſciplinæ ſubjiceret: Ut filium contumacem, ſub *tutoribus ac curatoribus, uſque ad tempus præfinitum* conſtituens, in officio contineret, (*ad Galatas* IV. 1. 2. 3.) Ut paulatim ad Evangelicam perfectionem homines diſponeret. *Propterea* (inquit *S. Gregorius Nazianzenus* Oratione XLII.) *nobis adjumenti causâ Lex datur, velut maceria quadam inter Deum atque Idola interjecta, ab his quidem nos abducens, ad illum autem revocans. Ac paulum quiddam primò indulget, ut majus accipiat; Sacrificia ad tempus concedit, ut Deum in nobis inſerat: Ac poſtea, cùm commodum fuerit, ipſa quoque Sacrificia de medio tollat, mirâ ſapientiâ per tacitas ſubtractiones animos noſtros ſenſim immutans, atque ad Evangelium traducens, jam ad obediendum exercitos & aſſuefactos. Sic igitur atque his de cauſis Lex ſcripta introducta eſt, ad Chriſtum nos colligens: Atque hæc Sacrificiorum eſt ratio. Et ne Sapientiæ Dei profunditatem, atque inperveſtigabilium ipſius judiciorum divitias intelligas, ne ea quidem myſterii prorſus expertia & inutilia, & in nudo ac ſimplici ſanguine defixa reliquit. Verùm magna illa, & quantùm ad primam naturam immactabilis, (ut ita loquar) Victima Legalibus Sacrificiis immixta eſt, illa, inquam, non exiguæ cujuſdam partis orbis terrarum, nec ad exiguum tempus, ſed totius Mundi nunquam intermoritura Expiatio.* Christus. Rituum Moſaicorum ſplendorem & pompam quod ſpectat, ideo Deus cultum tam ſplendidum & elegantem inſtituit, ut Iſraelitæ Majeſtatis divinæ ſenſu magis afficerentur, & ad reverentiam Deo præſtandam excitarentur, ejus excellentiæ ſingulari convenientem. *Habet*

enim

enim hoc humanus affectus (inquit *S. Thomas* Prima Secundæ, Quæſtio CII. Art. IV.) *ut ea quæ communia ſunt, & non diſtincta ab aliis, minùs revereatur: Ea verò quæ habent aliquam excellentiam diſcretionem ab aliis, magis admiretur & revereatur. Et inde etiam hominum conſuetudo inolevit, ut Reges & Principes, quos oportet in reverentia haberi à ſubditis, & pretioſioribus veſtibus ornentur, & etiam ampliores & pulchriores habitationes poſſideant. Et propter hoc oportuit ut aliqua ſpecialia tempora, & ſpeciale Tabernaculum, & ſpecialia vaſa, & ſpeciales Miniſtri ad cultum Dei ordinarentur: Ut per hoc animi hominum ad ſpecialem Dei reverentiam adducerentur.* Uno verbo, *Totus exterior Dei cultus ad hoc præcipuè ordinatur, ut homines Deum in reverentia habeant.* Rituum porro ſacrorum minutias Deus præſcripſit, ne Judæi ad Idololatriam proclives Rituum aliquem ſuperſtitioſum in cultum divinum adſciſcerent. Proinde Ritibus à ſe præſcriptis aliquid addi vel detrahi ſeverè prohibuit. Aliquorum denique Rituum ſimplicitas non probat illos à Gentium ruditate originem duxiſſe; cùm aliquos à priſcis Patriarchis frequentatos ex Scriptura Sacra certum ſit, ut primitiarum oblationem, epuli ex oblatis Deo victimis participationem, &c. Alios verò Deus ob fines ſapientiæ ſuæ propoſitos etiam inſtituerit, ac præceperit, ut Tabernaculi conſtructionem, de qua Exodi XXVI. 30. *Et eriges Tabernaculum juxta exemplar quod tibi in Monte monſtratum eſt*, &c.

XXIX. Argumentum alterum ad opinionem ſuam probandam ducit *Spencerus* ex affinitate quæ inter Hebræorum & Ægyptiorum præcipuè Ritus interceſſit. Unde factum eſt autem quòd Ægyptii & Hebræi cætera diviſi maximè, regionibus, linguis, ſtudiis, Legibus, cultus objectis, toto cælo ab invicem ſeparati, Rituum tam ſimilium uſu conſpirarent? Nulla ratio ſuppetit alia hujus convenientiæ, niſi quòd Deus Ritus Ægypti plurimos, ſplendore præſertim aliquo plebem faſcinantes Iſraëlitis, qui per multas annorum vices cum Ægyptiis vixerant, conceſſit & conſervavit, ne Populus ille, moris antiqui tenax, Sacris novis aut rudibus offenſus, à Legis inſtitutis ad Ægypti Superſtitionem reſiliret. Ægyptios enimverò Ritus aliquos ab Hebræis accipere voluiſſe, probabile non videtur. Primò, quia Ægyptii diu ante *Moſis* tempora Ceremonias ſuas, quà ſacras, quà civiles habuerunt, nec veriſimile eſt ipſos inſtituta patria rejicere voluiſſe, ut ad Gentis Iſraëliticæ, ſanguine ſervili (ut aiebant) prognatæ, mores ſe conformarent: Præſertim cùm ipſam, præ cæteris orbis incolis, odio & contemptu maximè proſequerentur, teſte *Joſepho* Lib. I. *contra Apionem*: & non apud Ægyptios tantùm, ſed & alias è vicinia Gentes, Judæi bipedum viliſſimi ac deſpicatiſſimi haberentur. Accedit, quòd Ægyptii Veteres Rituum ſuorum tenaciſſimi, aliarum Gentium Ritus aſpernarentur, teſte *Herodoto*, cap. LXXVIII. Libri II. *Contenti* (inquit) *moribus patriis, nullum alium aſciſcunt.* Et cap. XCI. *Græcanicis inſtitutis uti recuſant, nec aliorum hominum Legibus ullo pacto uti volunt. Et hoc Ægyptii quidem omnes obſervant.* Denique Philoſophi antiqui ad Ægyptum tanquam celeberrimam ſcientiæ divinæ ſimul & humanæ Scholam ſe contulerunt, ut teſtantur *Herodotus* Lib. II. cap. L. & LI. *Diodorus Siculus*, *Plutarchus*, *Diogenes Laërtius*, *Euſebius* Lib. II. & X. *Præparationis Evangelicæ*, & *Joſephus* Lib. I. *contra Apionem*. At Philoſophi illi ad Judæos potiùs quàm ad Ægyptios ſe contuliſſent, ſi noviſſent Ægyptios Judæorum æmulos, fuiſſe & è Libris aut Sacris Judaicis Sacra pleraque ſua derivaſſe.

Reſpondetur, affinitatem tantillam Judæorum & Ægyptiorum Rituum inde profectam, quòd Ægyptii Ritus aliquos Hebræorum in Sacra ſua tranſtulerint. Id enimverò ut præſtarent, effecere cùm illorum de *Abrahamo*, *Joſepho*, *Moſe* exiſtimatio, tùm Religionis Judaicæ tot miraculis confirmatæ fama, tum Rituum Judaicorum ſplendor, ac frequens Nationis utriuſque commercium, *Salomonis* præſertim temporibus. Quàm venerandum Ægyptiis fuerit *Abrahami* nomen, teſtis eſt *Nicolaus Damaſcenus* apud *Euſebium* Lib. IX. *Præparationis Evangelicæ*, cap. XVI. *Cum Ægyptiorum* (inquit) *eruditiſſimis familiariter uteretur, novum ipſe non ad virtutem modò ſuam, verùm etiam ad nominis exiſtimationem decus ac ſplendorem adjunxit. Nam quid Ægyptii diſcrepantibus moribus delectati, ſuos ipſimet aliorum alii Ritus elevarent, mutuoque propterea odio tenerentur, ille cum ſingulis ita ſeorſim agebat, ut quicquid ſuis quique de rebus ac placitis diſputarent, id totum ipſe reſpueret, & ab omni veritate vacuum eſſe demonſtraret. Quo factum eſt, ut in quotidianis eum mutuiſque congreſſibus, tanquam Sapientiſſimum, nec ſingulari tantùm intelligendi vi præditum, ſed etiam ad perſuadendum aliis quicquid probandum ſuſcepiſſet, potentiſſimum admirarentur.* Quanta verò fuerit Ægyptiorum erga *Joſephum* veneratio, ejus in illos merita, cum Sacerdotibus affinitas, ſecundus à Rege Dignitatis honoriſque gradus, auctoritaſque ſumma facilè perſuadent. *Rex enim conſtituit eum Dominum domus ſuæ, & Principem omnis poſſeſſionis ſuæ: Ut erudiret Principes ejus ſicut ſemetipſum, & ſenes ejus prudentiam doceret.* An verò veriſimile non eſt Ægyptios, quorum oculi in *Joſephum* defixi erant, qui ipſum venerabundi audiebant, Ritus aliquos ex illius Religione accepiſſe, & ſacrorum ſuorum ſuperſtitioni addidiſſe? Quid dicam de *Moyſe*? Quem Ægyptiis ita *mirabilem ac divinum* viſum eſſe *ut eum ſibi vindicarent, ac Heliopolitem unum Sacerdotum* fuiſſe finxerint, *Joſephus* teſtatur Lib I. *contra Apionem*. Quem præclaris in Rempublicam meritis *non modo Populorum amorem ſibi conciliaſſe, verùm etiam Parem Superis honorem à Sacerdotibus facilè impetraſſe*, ſcripſit *Artapanus*, referente *Euſebio* Lib. IX. *Præparationis Evangelicæ* cap. XXVII. Quid Legum Iſraëlitis à Deo per *Moyſen* datarum famam longè latéque vulgatam prædicem? Quod *Moyſes* ipſe prædixerat Deuteronomii IV. 6. 7. 8. *Hæc eſt enim veſtra ſapientia & intellectus coram Populis, ut audientes univerſa præcepta hæc, dicant: En Populus ſapiens & intelligens, Gens magna. . . . Quæ eſt enim alia Gens ſic inclyta, ut habeat Ceremonias, juſtaque Judicia, & univerſam Legem, quam ego proponam hodie ante oculos veſtros?* Judæos bipedum viliſſimos & deſpicatiſſimos habitos fuiſſe apud Ægyptios, vicinaſque Gentes *Joſue* temporibus quis dixerit, qui terrore nominis ſui, & famâ miraculorum in eorum gratiam à Deo editorum Palæſtinam finitimaque Regna impleverunt, Reges potentiſſimos debellarunt, veteribuſque colonis è poſſeſſione ſua pulſis Rempublicam florentiſſimam conſtituerunt? De quibus, cùm nondum Jordanem trajeciſſent; *Rahab* Jericunthina Mulier exploratoribus dicebat, *Joſue* II. 9. & ſeq. *Novi quòd Dominus tradiderit vobis terram: Etenim irruit in nos terror veſter, & elanguerunt omnes habitatores Terræ. Audivimus quòd ſiccaverit Dominus aquas Maris Rubri ad veſtrum introitum, quando egreſſi eſtis ex Ægypto: & quæ feceritis duobus Amorrhæorum Regibus, qui erant trans Jordanem, Sehon & Og quos interfeciſtis. Et hæc*

audientes pertimuimus, & elanguit cor noſtrum, nec remanſit in nobis ſpiritus ad introitum veſtrum. Dominus enim Deus veſter ipſe eſt Deus in cælo ſurſum, & in terra deorſum. Jam verò quantùm ſub *Davide* & *Salomone* floruerint res Hebræorum, nemo neſcit Hiſtoriæ Sacræ haud prorſus imperitus, cùm Sapientiſſimi Regis nomen longè latéque celebraretur, cùm *Regina Saba auditâ ejus famâ in nomine Domini*, ejus ſapientiam demirata eſt, Deumque laudavit qui tantum Regem Iſraëlitis dediſſet: *Sit* (inquit) *Dominus Deus tuus benedictus, cui complacuiſti, & poſuit te ſuper thronum Iſraël, eò quod dilexerit Dominus Iſraël in ſempiternum:* Cùm Templi ab eodem Rege conditi magnificentia novum Judaicis Sacris ſplendorem, novum religioni apud victoas Gentes decus ac auctoritatem conciliavit: Cùm ex parte impletum eſt quod idem *Salomon* prædixit, *Alienigenas de Terra longinqua* Hieroſolymam ad invocandum nomen Domini *venturos*; III. *Regum* VIII. 41. His certè temporibus Ægyptios, quibus cum Iſraëlitis frequens fuit commercium, cùm *Salomon* Regis Ægypti filiam in matrimonium duxiſſet, aliquos Judaicæ Religionis Ritus in ſua Sacra tranſtuliſſe, haud incredibile eſt. Satis eorum in avita ſuperſtitione retinenda obſtinatio inde comprobatur, quòd immutatâ profanæ Religionis ſuæ ſubſtantiâ tenues dumtaxat fugientis veluti veritatis pietatiſque umbras amplexi fuerint, ut eleganter ait nuperus Auctor. Nec ſolùm ex frequentibus congreſſibus cum Judæis, ſed ex eorum etiam Libris Sacrorum Ritus aliquos, cùm Ægyptiacam, tum cæteras Gentes derivaſſe, inde fit veriſimilius, quòd ex eis fabularem quoque Theologiam ſuam interpolarint. Eorum enim Numen ſupremum nomen Jovis à depravato *Jehova* nomine mutuatum creditur; Phœnicum *Taautum*, qui & *Thoth* Ægyptius, ex Hebræorum *Tohu* formatum, non abſimile vero eſt: *Bel* è *Bel Samen*, id eſt, *Dominus*, factum videtur. *Mercurius, Typhon, Bacchus, Oſiris, Vulcanus*, alia Ægyptiorum aliarumque Gentium Numina, ex Hiſtoria Sacra ab ipſis, Dæmone ſuggerente, interpolatâ, ipſos hauſiſſe Viri Eruditi demonſtrarunt, & inter alios Eruditiſſimus Præſul *Daniel Huetius* in Opere illo incomparabili *Demonſtrationis Evangelicæ*. Eliæ quadrigas, quibus in cœlum raptus erat, fabulæ de Solis quadrigis; & ignis qui coram Domino jugiter ardebat, *Veſta*; id eſt, *Diva flamma* Numini ortum dediſſe creditur. Hinc Macchabæorum I. cap. III. 48. de Judæis dicitur: *Et expanderunt Libros Legis, de quibus ſcrutabantur Gentes ſimilitudinem ſimulachrorum ſuorum.* Hinc *Tertullianus* Apologetici cap. XLVII. *Omnia adversùs veritatem de ipſa veritate conſtructa ſunt, operantibus æmulationem iſtam Spiritibus erroris. Ab iis adulteria hujuſmodi ſalutaris diſciplinæ ſubornata: Ab his quædam etiam fabulæ emiſſa, quæ de ſimilitudine fidem infirmarent veritatis, vel eam ſibi potius evincerent.* Quid plura? Gentes Legis Moſaicæ Ritus pleroſque fuiſſe imitatas, teſtis eſt *Joſephus* Lib. II. contra Apionem. *Populi multi* (inquit) *à longo tempore cultum noſtrum æmulantur. Neque eſt Civitas Græcorum uſquam aut Barbarorum, nec ulla Gens, ad quam ſeptimana, in qua vacamus, conſuetudo minimè pervenerit, & jejunia, lucernarum etiam accenſiones, & multa circa cibos quos nobis comedere nefas eſt, ab exteris obſervantur... Unuſquiſque, ſi ſuam regionem domumque conſpiciat, his quæ dicuntur à me credere non recuſabit.* Denique Gentium Philoſophi Judæos adierunt, conſuluerunt, ex eorum Theologia

A & Legibus plurima in Sectas ſuas Libroſque traduxerunt, *Pythagoras* præſertim, *Plato, Ariſtoteles, Hecatæus, Abderita.* De Pythagora & Platone ait Ariſtobulus Judæus apud *Clementem Alexandrinum* Libro. I. *Stromatum*, & *Euſebium* Libro IX. *Præparationis Evangelicæ* cap. VI. *Plato ipſe quoque Rempublica noſtra Leges & Inſtituta ſectatus eſt, à quo partes eorum ſingulas curiosè ac diligenter inſpectas & excuſſas eſſe conſtat. Nam ab aliis quodam ante Demetrium, adeòque ante Alexandri ac Perſarum Imperium converſa Græcè fuerant, non ea modo, quæ dum ex Ægypto Hebræi* B *cives noſtri educerentur, ſed etiam quæcumque illis ſingularem ad famam inſignia contigerunt, tum quemadmodum eâ Regione potiti ſint, adeòque Legis univerſa complexio. Quare nemini dubium eſſe poteſt, quin multa inde laudatus Philoſophus excerpſerit: Plurimarum enim rerum ſcientiâ floruit, quemadmodum & Pythagoras, qui & ipſe permulta noſtris è Legibus in Sectam ſuam Præcepta traduxit.* Hermippus vetuſtiſſimus Vitæ Pythagoræ Scriptor à *Joſepho* Lib. I. *contra Apionem* & *Origene* Lib. I. *contra Celſum* laudatus, teſtatur Pythagoram multa eorum, quæ Judæis recepta ſunt, in C ſuam Philoſophiam transfudiſſe. *Pythagoræ* Placita ac Præcepta, de imagine Dei annulo non inſcribendâ: de morticiniis non comedendis, de ſacris nudis pedibus faciendis, de frugiferis arboribus non ſuccidendis, aliaque, quantam cum Moſaicis inſtitutis affinitatem habeant, cuivis non planè imperito compertum eſt. Hunc circumciſum fuiſſe, *Clemens Alexandrinus* & *Theodoretus* referunt, quod incredibile non puto, ſiquidem ipſum, dum peregrinaretur, *cunctis tam Barbarorum, quàm Græcorum Myſteriis initiatum* aſſerit *Diogenes Laërtius.* Quod nonnullis anſam præbuit exiſtimandi Pythagoram ex Judæis genus duxiſſe, *Ex quorum diſciplina derivavit etiam* D *Magiſterii Præcepta*, (inquit *S. Ambroſius* Lib. III. Epiſtola XX.) De *Platone* pervulgatum illud eſt *Numenii* Pythagorici à *Clemente Alexandrino* & *Euſebio* memoratum: *Quid enim aliud eſt Plato, quàm Moſes Atticâ linguâ loquens?* Et *S. Ambroſius* in Pſalmum CXVIII. hæc habet: *Clamat per Eſaiam Dominus*: Conſolamini Populum meum... Quia recepit de manu Domini duplicia peccata. *Diſcite unde Plato hæc ſumpſerit. Eruditionis gratiâ in Ægyptum profectus, ut Moſis geſta, Legis oracula, Prophetarum dicta cognoſceret: audivit conſolationem Populi, qui ſupra pec-* E *cati modum videbatur fuiſſe punitus: & hunc locum quadam adopertum dote verborum in Dialogum tranſtulit, quem inſcripſit De Virtute.* Clearchus Peripateticus *Judæum quemdam, qui cum Ariſtotele verſatus eſt, ab ſeſe ſe viſum eſſe commemorat*; Apud *Clementem Alexandrinum* Lib. I. *Stromatum*, & *Euſebium* Libro IX. *Præparationis Evangelicæ* cap. V. & VI. De *Hecatæo* Abderita ſcribit *Origenes* Lib. I. contra Celſum: *Extat & Hecatæi Hiſtorici de Judæis Liber, in quo adeo probat hujus Gentis ſapientiam, ut Herennius Philo in ſuis de Judæis Commentariis primùm dubitet an hujus Hi-* F *ſtorici id ſcriptum ſit: Deinde addat; Siquidem ejus eſt, videri eum correptum Judæorum perſuaſionibus, probaſſeque eorum placita.* Sed etſi Judæam priſci illi Philoſophi non adierint, conſuetudinem habere cum Judæis, & Judæorum Proſelytis per alias regiones diffuſis potuerunt. *Moſis* enim Scripta (inquit *Origenes* ibidem) *multos etiam alienos à Judæorum Ritibus ad credendum moverunt; nimirum quia, ſicut in ipſis continetur Literis, primus earum Legum lator fuit Deus hujus Mundi Conditor, qui eas Moyſi tradidit. Par enim erat ut totius Mundi Opifex poſt Leges toti Mundo impoſitas*

impoſitas vim eis adderet, quæ valeret ubivis Gentium. Ex his omnibus fit veriſimillimum, Ægyptios, aliaſque Gentes ab Hebræis accepiſſe Ritus nonnullos, qui in ipſorum Religionibus inveniuntur affines Ritibus Moſaicæ Legis.

X X X. Objicit rurſus *Spencerus*, Deum varia Privilegia Judæorum Genti ob ſeculi morem indulſiſſe, exempli gratiâ, Oracula & Prophetias, ne ad Oracula vel Ariolos Ethnicorum confugerent, & multò feliciùs cum Idololatris quàm ſe ipſis actum exiſtimarent. Id probat primò ex *Philone* Lib. 1. *De Monarchia*, ex *Maimonide* Præfatione in *Seder Zor*, & *Origene* Lib. 1. & III. *contra Celſum*: Indéque colligit, Deum, cùm Legem traderet, ad Iſraëlitarum ingenium & morem ſe attemperaſſe, & Ritus nonnullos, quibus è longo uſu pertinaciter adhærebant, iis indulſiſſe.

Reſpondetur, Ut ut Deus ſe Iſraëlitarum infirmitati attemperaverit, Oracula & Prophetias ipſis concedendo, ut eos à Dæmonibus conſulendis averteret, inde non ſequi Deum Prophetias è Moribus Gentium in Religionem Judaïcam traduxiſſe, quia nec tunc primùm cùm Lex data eſt, conceſſa eſt à Deo Prophetia, nec ob eum dumtaxat conceſſa finem, quem aſſignat *Spencerus*: ſed ad Populum Dei erudiendum, ad voluntatem Dei denuntiandam, ad confirmandam veritatem, & conſervandam puritatem Religionis, variaſque corruptelas exſcindendas; ad Chriſti Myſteria, & Eccleſiæ fundationem & propagationem prædice[illegible]m: Ut illis tantò faciliùs homines fidem præberent, quantò certiùs ante prædicta, & ſecundùm quod prædicta erant evenisse noſſent, (ut frequenter inculcat *S. Auguſtinus.*) Nec laudata à *Spencero* teſtimonia quicquam aliud probant, quàm Deum Optimum Prophetas & Oracula Judæis conceſſiſſe ut eos in officio contineret, ne ad Ariolos & Oracula Ethnicorum confugerent: Quanquam hæc unica non fuerit & adæquata illius beneficii cauſa. *Quoniam* (inquit Philo) *à Natura inſitum ſit hominibus præneſcendi futura deſiderium, & ideo multi ſe ad Aruſpicinam ſimileſque divinandi artes applicant, earumque uſus ſeverè interdicitur. Promittit autem Lex, modò pietatem ſincerè colant, exoriturum Prophetam aliquem, qui vaticinetur correptus Numine.* Ita verò Maimonides: *Deus Prophetas mittendo, fecit ne opus haberemus Aſtrologis, Divinis, & Ariolis, quoniam illos conſulere poſſumus de rebus noſtris, vel ſimul univerſis, vel diviſim ſingulis. Hoc eſt quod dicit Scriptura: Quia Gentes iſtæ, quas tu expellis, præſtigiatores & divinos audiunt, at tu non ſic: Dedit tibi Dominus Deus tuus Prophetam è medio tui.* Ita demum *Origenes* Lib. 1. contra Celſum: *Admittendum neceſſariò* (inquit) *etiam Judæos habuiſſe ſuos Prophetas, ſiquidem continendi erant in datis ſibi Legibus, & in accepta fide Creatoris, ne à fide deficerent ad Gentium Deos. Ergo Gentibus cognitionem futurorum petentibus ex oraculis, auſpiciis, auguriis, ventriloquis, aruſpicibus, Chaldæis Genethliacis, quæ artes omnes apud Judæos ſunt vetitæ, ſi ipſi nullum ſolatium habuiſſent è futurorum præſcientia, certè impulſi humanâ quadam futura cognoſcendi libid ne contempſiſſent res ſuas ut nihil divinum in ſe habentes, nec alium poſt Moſem Prophetam recepiſſent, nec ſermones etiam mandaſſent literis, transfugiſſentque ad Oracula Gentium, aut ipſi conati fuiſſent apud ſe ſimile aliquod inſtituere. Quamobrem nihil abſurdi eſt, etiam de fortuitis quibuſdam Prophetas ejus Gentis reſpondere ſolitos, quò ſatisfacerent talium rerum cognoſcendarum cupidis; ſicut Samuëlem de aſinis perditis, & de morbo Re-*

A *gii pueri illum de quo in III. Libro Regnorum ſcriptum eſt: Alioqui quomodo potuiſſent ii qui Legi Judaïcæ patrocinabantur increpare aliquem volentem Idolorum Oracula conſulere, ſicut legitur Elias Ochoziam increpans: An eò quòd non ſit Deus in Iſraël, vos itis in Baal ad conſulendum Myicam Deum Accaronitarum?* Itaque quamvis Deus Legem tradens, & Sacrificia, alioſque Ritus inſtituens, infirmitatis Iſraëlitarum rationem etiam habuerit, & legalium Ceremoniarum tam multiplicem apparatum ipſis præſcripſerit, ut eos in cultu ſuo jugiter occupatos, obſequiiſque ſuis magis adſtrictos contineret ne ad Idolorum cul-

B tum deficerent; non inde ſequitur Deum ex Gentium moribus & ſuperſtitione Sacrificia & alios Ritus in Legem cultumque ſuum tranſtuliſſe.

X X X I. Poſtremum argumentum ducit *Spencerus* ex eo quòd quælibet Mundi Reformatio morum quorumdam antiquorum toleratione perficiatur: Quòd Chriſtus, Apoſtoli, & Eccleſiæ Primitivæ Præſides, Judæorum & Gentilium Ritus & inſtituta nonnulla retinuerunt, quæ ſuâ naturâ indifferentia fuerant, & uſu longo invaluerant, ne rebus tantùm novis ſtudere, & tur-

C barum movendarum occaſionem captare viderentur. Hac œconomiâ erga Anglos recèns ad Chriſtianam Fidem converſos uſus eſt *S. Gregorius Magnus*, cujus extat de Fanis Idolorum apud ipſos non deſtruendis, ſed vero Deo conſecrandis, & antiquis ipſorum moribus nonnullis tolerandis, Epiſtolâ LXI. Libri IX. Quia *Duris mentibus ſimul omnia abſcindere, impoſſibile eſſe non dubium eſt: & ei qui locum ſummum aſcendere nititur, neceſſe eſt ut gradibus vel paſſibus, non autem ſaltibus elevetur. Sic Iſraëlitico Populo in Ægypto Dominus ſe quidem manifeſtavit: Sed*

D *Sacrificiorum uſus, quos Diabolo ſolebant exhibere, in cultu proprio reſervavit, & eis in Sacrificio ſuo immolare præcepit. Quatenus cor mutantes, aliud de Sacrificio amitterent, aliud retinerent. Adeò ut etſi ipſa eſſent Sacrificia quæ immolare conſueverant, Deo tamen & non Idolis immolantes jam ipſa Sacrificia revera non eſſent.*

Addit *Spencerus*, Lenem hanc & quaſi inſidioſam mores novos inducendi methodum magnam ſapientiæ ſpeciem præferre: Siquidem à natura ita comparati ſumus, ut blandè circumveniri malimus, quàm apertè cogi, & lenitatem quam-

E vis fallacem, quam vim manifeſtam libentiùs admittamus. Hanc Methodum Politicos ſæpe & centies exemplo ſuo comprobaſſe: Cùm enim in Regno novis omnibus revera ſtudent vetera ſolent Officiorum & Privilegiorum nomina inviolata relinquere. Hinc taciti *illud*: *Arcanum novi Status, imago antiqui*: Sapientiæ itaque & pietati conſentaneum eſt exiſtimare, Deum Ritus aliquos antiquos toleraſſe, & pertinacem Populum ad cultum novum, leniter, & ſub externa veteris ſpecie perducere ſtuduiſſe.

Reſpondetur, Argumentum illud *Spenceri* à

F morum quorumdam antiquorum toleratione in qualibet Eccleſiæ reformatione, minimè probare quid præſtiterit Deus, cùm Iſraëlitis Legem dedit, ſed quid facere potuerit. Quin Gentium Ritus aliquos à ſuperſtitione repurgatos in cultum ſuum transferre potuerit, & quin id ſi feciſſet, convenientiſſimum fuiſſet ejus ſapientiæ, non inficiamur: ſed negamus id feciſſe, quia Ritus illos Judaïcæ Religionis, à Deo in Lege Moſaica præſcriptos, à Gentibus ante Moſaica tempora frequentatos eſſe non conſtat, neque ex Scriptura Sacra, ex Traditione, aut humanæ Hiſtoriæ monumentis, quæ ante Moſis ævum

Fff iij nulla

nulla ſunt, id probatur. Sacrificia quidem apud Gentes in uſu fuiſſe ante *Moſen* certum eſt, Deum illa in cultu ſuo inſtituiſſe: At ex divina Religione moribuſque Patriarcharum, non ex ſuperſtitione ac moribus Ethnicorum illa in ſuum cultum adoptavit. Diabolus Dei æmulus divinos honores ſuffuratus fuerat, cæcos homines ad Sacrificia ſibi offerenda induxerat: Deus quod ſuum erat ab inimico vindicavit, Sacrificia ſibi uni offerenda Populo ſuo imperavit.

Ex Politicorum verò artibus divinam Sapientiam metiri quàm indignum eſt! Is non indiget qui omnia poteſt, & in manibus ſuis corda hominum habet, ea quorſum vult flectens omnipotentiſſimâ poteſtate: *Attingenſque à fine uſque ad finem fortiter, & diſponens omnia ſuaviter.* Non enim conſilia Dei conſiliis hominum ſimilia ſunt, nec viæ ejus viis hominum affines. Ineptè quis ſibi fingat illum ad *Taciti* Regulas attendiſſe, aut illis ſe conformaſſe, cùm Legem Populo ſuo dedit. Auctoritate ſuâ uſus eſt, eamque Iſraëlitis frequenter propoſuit, ut eos ad præceptorum ſuorum obſervantiam alliceret, his verbis identidem repetitis: *Ego Dominus Deus veſter.* Novam denique Rempublicam, novam Religionis ac Sacrorum formam inſtituit ac excitavit, non ex Rituum Ethnicorum ruderibus, ſed ad exemplar à ſapientia ſua conceptum, & *Moyſi in* Monte Sancto monſtratum, ut ſecundùm illud omnia componeret. Neque Iſraëlitæ fidem Deo obſtringentes, ab ipſo petierunt ut affectibus ipſorum indulgeret, ut Ritus Gentium aliquos illis permitteret; ſed nullâ quæſita ratione præter adorandam Domini voluntatem, unâ voce
Exod. 19. 8. & 24. 3. reſponderunt: *Omnia verba Domini, quæ locutus eſt, faciemus.*

ARTICULUS II.

DE LEGIBUS CEREMONIALIBUS Sacrificiorum.

---

§. I.

De Sacrificiorum Ratione.

PROPOSITIO UNICA.

Sacrificia Iſraëlitis non ſolùm permiſit Deus, ſed præcepit: Illa tamen non expetivit, tanquam iis indigens, aut quaſi per ſe ei grata ac jucunda eſſent; ſed aliarum rerum gratiâ, ſcilicet ad Idololatriam abolendam; ad Christi Sacrificium adumbrandum: ad ſpiritualia Sacrificia, quæ exigebat ab hominibus ſignificanda.

I. PRobatur prima pars (contra *Spencerum*, Lib. II. *De Legibus Hebræorum Ritualibus* Diſſertatio II.) ex Libro *Levitici*, quo Sacrificiorum Leges continentur, & iis verbis conceptæ ſunt, quæ meram conceſſionem non ſonant, ſed imperium. Unde hàc ſententiâ Liber ille finitur: *Hæc ſunt Præcepta, quæ mandavit Dominus Moyſi ad filios Iſrael in Monte Sinai,* Cap. IX. Primitias Sacrificiorum pro ſe ipſo ac Populo *Aaron* Deo jubetur offerre. *Tolle* (inquit Moyſes) *vitulum pro peccato, & arietem in holocauſtum, utrumque immaculatum, & offer illos coram Domino. Et ad filios Iſrael loquêris: Tollite hircum pro peccato, & vitulum, atque agnum anniculos, & ſine macula in holocauſtum, bovem, & arietem pro pacificis, & immolate eos coram Domino..... Tulerunt ergo cuncta quæ juſſerat Moyſes ad oſtium Tabernaculi: Ubi cùm omnis multitudo aſtaret, ait Moyſes: Iſte eſt ſermo quem præcepit Dominus: Facite, & apparebit vobis gloria ejus. Et dixit ad Aaron: Accede ad Altare, & immola pro peccato tuo: Offer holocauſtum, & deprecare pro te & pro Populo, cùmque mactaveris hoſtiam Populi, ora pro eo, ſicut præcepit Dominus.* Peractiſque Sacrificiis, cùm *Moyſes* & *Aaron* Populo benedixiſſent, *Apparuit gloria Domini omni multitudini; & egreſſus ignis à Domino devoravit holocauſtum, & adipes qui erant ſuper Altare.* Exodi XL. erecto Tabernaculo, & Altari holocauſti, *Aaron obtulit in eo holocauſtum & Sacrificia, ut Dominus imperaverat.* Tandem proſpera quæque Deus promittit obſervantibus *Præcepta* ſua, *Ceremonias*, atque *Judicia* omni tempore; non obſervantibus pœnas comminatur. Porro in ceremoniarum numero primum locum obtinent Sacrificia.

Prætere, quæ ad ſupremum Dei dominium recognoſcendum, profitendumque illum eſſe primum principium & ultimum finem hominis & creaturarum omnium ordinata ſunt, non ſolùm à Deo permiſſa, ſed inſtituta & præcepta credere par eſt. Is autem primarius fuit Sacrificiorum finis, ut docet *S. Thomas* Prima Secundæ Quæſtione CII. Art. III. *Et quia pertinet ad rectam ordinationem mentis in Deum*, quæ per Sacrificia repræſentabatur, & ad quam excitabantur offerentes, *ut mens humana non recognoſcat alium primum Auctorem rerum, niſi ſolum Deum, neque in aliquo alio finem ſuum conſtituat: Propter hoc prohibebatur in Lege alicui alteri Sacrificium offerri niſi Deo, ſecundùm illud Exodi* XXII. *Qui immolat Diis, occidetur, niſi Domino ſoli.* Ob eum finem antiqui Patriarchæ à prima Mundi origine Sacrificia Deo obtulerunt, in quibus *odoratus eſt odorem ſuavitatis*, id eſt, ea pergrata habuit, ut interioris, quod ipſi offerebant Sacrificii ſigna. Cúmque fide facerent, ſecundùm illud Apoſtoli ad *Hebræos*, XI. cap. *Fide plurimam hoſtiam Abel quàm Cain obtulit Deo*; Certum eſt nonniſi revelante & per interiorem afflatum præcipiente Numine, id præſtitiſſe. Solus enim Deus docere potuit modum ritumque quo ſe vellet coli, ut in re ſimili *Tertullianus* ait, Lib. De Oratione: *Deus ſolus docere potuit ut ſe vellet orari.* Præterea mundorum tantùm animalium ad Sacrificia præparatio à Noacho juſſu Dei, *Geneſis* VII. 2. & VIII. 20. Ἐμπυρισμὸς ſive inflammatio Sacrificii igne cælitus emiſſo frequenter facta, quæ honorificum erat Dei approbantis teſtimonium, præceptum *Abrahæ* datum à Deo de *Iſaaci* oblatione in holocauſtum, & arietis pro ipſo immolatio, *Geneſis* XXII. Præſcriptum ipſi à Domino Sacrificium vaccæ triennis, capræ trimæ, & arietis annorum trium, turturis quoque & columbæ; Sacrificii à Christo in Cruce offerendi adumbratio per vetera illa Sacrificia, de quibus *S. Auguſtinus* Lib. XX. *contra Fauſtum* cap. XVIII. ait: *In victimis pecorum, quas offerebant Deo, ſicut eo tantâ dignum erat, prophetiam celebrabant futuræ victimæ, quam Christus obtulit:* Hæc, inquam, omnia probant ſacrificandi ritum non ex inſtituto & arbitrio humano, ſed e præcepto divino, non

quidem

quidem poſitivæ legis, ſed naturalis, originem ſuam in Patriarcharum Religione derivaſſe.

Neque vult aliud *S. Joannes Chryſoſtomus*, *Homiliâ* XII *ad Populum Antiochenum*, dicens: *Quòd igitur homo peccatum eſſe malum jam ſciret, demonſtravit Adam: Quòd autem virtutem eſſe bonum etiam ſciret, rurſum Abel manifeſtavit. Non enim ab ullo diſcens, neque Legem de primitiis hoc differentem audiens, ſed à ſua conſcientia doctus Sacrificium illud obtulit. Propterea non deſcendo ad poſteros ſermones, ſed circa priores homines verſor, quando nondum litera, neque Lex, neque Propheta, neque Judices, ſed ſolus Adam cum filiis erat: Ut diſcas quòd in natura bonorum & contrariorum ſcientia prius erat repoſita. Unde enim didicit Abel quòd bonum eſſet offerre, quòd bonum Deum venerari, & in omnibus gratias agere?*

Neque etiam alia mens eſt Auctoris Reſponſionum ad Orthodoxos inter *S. Juſtini Martyris* Opera editarum, cùm ad Quæſtionem LXXXIII, reſpondet, *Nemo eorum qui irrationalia victimam Deo ſacrificarunt ante Legem, divinâ id juſſione fecit: Quamvis pateat Deum hanc recepiſſe; acceptione ejus Sacrificantem ſibi placitum eſſe indicantem. Quod autem Abrahæ præcepit, ut animantia trima, item arietem acciperet, quem pro Iſaaco offerret, non eo eſt factum quòd oblatione ejus delectaretur, ſed hoc tum uſus tulit, futura præmonſtrans. Porro quod Noe præceptum ſit de irrationalibus Deo offerendis, nullibi apparet.* Id unum volt Auctor ille, Nulla tunc Lege poſitivâ præceptum hominibus fuiſſe, ut bruta animantia Deo in ſacrificium offerrent, nec ſuapte naturâ victimas hujuſmodi a Deo quæſitas fuiſſe; ſed non negat quin interno Numinis *futura præmonſtrantis*, id eſt, Chriſti Sacrificium jam illorum Sacrificiorum ritu ſignificantis ac delineantis afflatu, ac imperio in primorum hominum cordibus ſonante, ac eorum doctrinâ & traditione ad poſteros traducto, Sacrificandi Ritus inſtitutus firmatuſque fuerit.

Hæc denique mens fuit Auctoris Conſtitutionum Apoſtolicarum Lib. VI, cap. XX. aſſerentis, *Abelem, Noë & Abraham, atque alios deinceps, non juſſos, ſed naturali aliquo inſtinctu & lege motos, ſponte ſuâ, è grato favoris divini ſenſu victimas Deo obtuliſſe.* Sacrificia enimverò ex rebus quibuſdam ſenſibilibus offerre Deo Lex Naturæ jubet, quamvis determinatio Sacrificiorum ex inſtitutione divina vel humana fit. *Naturalis* (inquam) *ratio dictat homini, quod alicui ſuperiori ſubdatur, propter defectus quos in ſe ipſo ſentit, in quibus ab aliquo ſuperiori eget adjuvari & dirigi: & quicquid illud ſit, hoc eſt quod apud omnes dicitur Deus. Sicut autem in rebus naturalibus naturaliter inferiora ſuperioribus ſubduntur: Ita etiam naturalis ratio dictat homini ſecundùm naturalem inclinationem, ut ei quod eſt ſupra hominem, ſubjectionem & honorem exhibeat ſecundùm ſuum modum. Eſt autem modus conveniens homini, ut ſenſibilibus ſignis utatur ad illa exprimenda, quia ex ſenſibilibus cognitionem accipit. Et ideo ex naturali ratione procedit, quòd homo quibuſdam ſenſibilibus rebus utatur, offerens ea Deo in ſignum debitæ ſubjectionis & honoris, ſecundùm ſimilitudinem eorum qui dominis ſuis aliqua offerunt in recognitionem dominii. Hoc autem pertinet ad rationem Sacrificii, Et ideo oblatio Sacrificii pertinet ad Jus naturale.* Sic ratiocinatur *S. Thomas* Secundâ Secundæ, *Quæſt.* LXXXV. *Art.* I.

II. Probatur altera pars Propoſitionis, ſcilicet Deum ſacrificia non expetiviſſe aut præcepiſſe ut iis indigentem, aut quaſi ipſi per ſe grata ac jucunda eſſent, vel primariâ voluntate ea vellet, ſed voluntate duntaxat conſequenti, & propter aliud, ſcilicet propter fines in ipſa Propoſitione explicatos. Hanc autem probat primò *Davidis* Oraculum Pſalmo XXXIX. 7. *Sacrificium & oblationem noluiſti: Aures autem perfeciſti mihi. Holocauſtum & pro peccato non poſtulaſti: Tunc dixi: Ecce venio.* Quem locum ſic reddit Apoſtolus Septuaginta Interpretes ſecutus, ad Hebr. X. 5. *Ideo ingrediens Mundum dicit: Hoſtiam & oblationem noluiſti: Corpus autem aptaſti mihi: Holocautomata pro peccato non tibi placuerunt. Tunc dixi: Ecce venio.* Hujus loci ſenſus non eſt, Deum ſacrificandi Ritum nullo modo voluiſſe aut præcepiſſe Iſraëlitis, ut *Spencerus* contendit, ſed ſolùm ipſum Sacrificia vetera non inſtituiſſe velut propter ſe expetenda, ſed rei alterius gratiâ; maximè verò ad ſignificandum Chriſti Sacrificium, ut explicat *S. Auguſtinus* Enarratione in hunc Pſalmum: *Antiqui enim*, inquit, *quando adhuc Sacrificium verum, quod fideles norunt, in figuris prænuntiabatur, celebrabant figuras futuræ rei: Multi ſcientes, ſed plures ignorantes. Nam Prophetæ & Sancti Patriarchæ noverant quod celebrabant: Cetera autem multitudo iniqua, carnalis ſic erat, ut fieret de illa quod ſignificaret poſteriora ventura: & venit ſublato illo ſacrificio primo, ſublatis holocauſtis arietum, hircorum, vitulorum, ceterarumque victimarum; noluit illa Deus. Quare illa noluit, quare primò voluit? Quia illa omnia quaſi verba erant promittentis: & verba promiſſiva, cùm venerit quod promittunt, non jam enunciantur. Tamdiu quiſque promiſſor eſt, donec det: Cùm dederit, mutat verba. Non dicit adhuc, Dabo, quod ſe daturum dicebat; ſed dicit, Dedi. Mutavit verbum. Quare illi primò placuit hoc verbum, & quare illud mutavit? Quia temporis ſui verbum fuit, & pro tempore ſuo placuit. Quando promittebatur, tunc dicebatur: Cùm autem datum eſt quod promiſſum eſt, ablata ſunt verba promiſſiva, data ſunt completiva. Sacrificia ergo illa, tanquam verba promiſſiva, ablata ſunt. Quid eſt quod datum eſt completivum? Corpus quod noſti, quod non omnes noſtis, quod utinam qui noſtis, omnes non ad judicium noveritis. Videte quando dictum eſt, Chriſtus enim ille eſt Dominus noſter, modò loquens ex membris ſuis, loquens ex perſona ſua.* Sacrificium, *inquit*, & oblationem noluiſti. *Quid ergo? Nos jam hoc tempore ſine Sacrificio dimiſſi ſumus? Abſit.* Corpus autem perfeciſti mihi. *Ideo illa noluiſti, ut hoc perficeres: Illa voluiſti antequam hoc perficeres. Perfectio promiſſorum abſtulit verba promittentia. Nam ſi adhuc ſunt promittentia, nondum impletum eſt quod promiſſum eſt. Hoc promittebatur quibuſdam ſignis, Ablata ſunt ſigna promittentia, quia exhibita eſt veritas promiſſa.*

Adde ejuſdem Regis Prophetæ Oraculum Pſalm. XLIX. Deum ita Judæos alloquentem inducentis: *Deus, Deus tuus ego ſum. Non in Sacrificiis tuis arguam te. Holocauſta autem tua in conſpectu meo ſunt ſemper. Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos. Quoniam mea ſunt omnes feræ ſylvarum, jumenta in montibus, & boves, &c. Numquid manducabo carnes taurorum aut ſanguinem hircorum potabo? Immola Deo Sacrificium laudis, & redde Altiſſimo vota tua. . . . Sacrificium laudis honorificabit me.*

III. Confirmatur ex cap. I. *Iſaiæ* verſ. II. 12. ubi Deus his verbis Judæos alloquitur: *Quò mihi multitudinem victimarum veſtrarum? Dicit Dominus: Plenus ſum. Holocauſta arietum, & adipem pinguium, & ſanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui. Cùm veniretis ante conſpectum meum, quis quæſivit hæc de manibus veſtris,*

veſtris, ut ambularetis in atriis meis? Quæ verba *S. Joannes Chryſoſtomus* in Expoſitione Pſalmi xlix. contra Judæos, *Qui potiore virtutis parte contemptâ, ſalutis ſpem in eis reponebant*, dicta interpretatur, ea cum Verſibus 8. 9. & 10. ejuſdem Pſalmi conferens. *Atqui*, inquit, *permulta dicta ſunt de Sacrificiis: Sed non hæc decernit, tanquam hæc velit principaliter: Sed ad infirmitatem eorum ſe demiſit. Jeremias quoque dicit:* Cur mihi fers thus ex Saba, & cinamomum ex terra longinqua? *Omnes denique Prophetæ hoc nihil magni eſſe dicunt. Quocirca ipſe quoque incipiens ſic dicit:* Deus tuus ego ſum: *Ex eo oſtendens ipſo eſſe indignam hanc colendi rationem. Deum non fumo, nec nidore, ſed per optimam vitæ inſtitutionem, incorpoream, & in mente ſitam, colere & honorare oportet. Sed non ſic externorum Dæmones, imò etiam hæc requirunt, & hoc videtur oſtendere quidam Poëta apud Græcos, dicens:* Hoc enim nos ſortiti ſumus Munus. *Deus autem noſter non ſic: Ipſi enim humanum ſanguinem ſitientes, & eos ad has cædes volentes paulatim pellicere, hæc petebant aſſiduè: Ipſe autem cùm vellet eos paulatim ab occiſione brutorum abducere, hac demiſſione uſus eſt, & permiſit Sacrificia, ut Sacrificia tol-» leret.* Non accipiam de domo tua vitulos, ne-» que de gregibus tuis hircos. Quoniam meæ » ſunt omnes feræ ſylvarum, jumenta in monti-» bus, & boves. Cognovi omnia volatilia cæ-» li, & pulchritudo agri mecum eſt. *Vides quomodo paulatim erigit eorum mentem, qui in terras defixi & curvi ſunt, excæcatam eorum mentem aperiens & oſtendens ſe hæc juſſiſſe, non quòd eis egeret, nec Lege ſanxiſſe quòd ea admitteret. Si enim*, inquit, *ita coli vellem, cùm omnem terram quæ ſub Sole eſt, dominatu obtineam, & omnia creaverim, procurarem ne mihi lauta & opipara fierent Sacrificia.* Confer Enarrationem in cap. 1. *Iſaiæ*, ubi Deum Leges de Sacrificiis in Levitico & Deuteronomio ſanxiſſe docet, eaque voluiſſe, non tamen voluntate primariâ & principali. *Quo igitur ſenſu hic ais*, Quis quæſivit hæc de manibus veſtris? *Ut diſcas quòd illa voluntas Dei non fuerit principalis, &c.* Lege totum locum, Articulo ſuperiori, Propoſitione iii. Num. viii.

Huic interpretationi concinit *S. Hieronymus* Commentario in cap. 1. Iſaiæ: *Hoſtiæ ergo* (inquit) *& immolatio victimarum non principaliter à Deo quæſita ſunt, ſed ne Idolis offerrentur: & ut de carnalibus victimis quaſi per typum & imaginem ad ſpirituales hoſtias tranſiremus. Dicendo autem ſe hoſtias non quæſiſſe, oſtendit, quia Lex ſpiritualis ſit, & omnia quæ Judæi carnaliter faciunt, à nobis impleri ſpiritualiter.*

IV. Eamdem veritatem ſuffragiis ſuis Patres confirmant: *S. Juſtinus Martyr* in Dialogo cum Tryphone Judæo, p. 238. *Quod* (inquit) *propter peccata Populi veſtri, & ſimulachrorum cultum, minimè gentium autem quòd iſtiuſmodi oblationibus veſtris ei ſit opus, hoc itidem fieri ſanxerit, accipite quomodo de his loquatur per Amos unum ex duodecim:* Num hoſtias & victimas obtuliſtis mihi in ſolitudine, domus Iſraël? &c. » *Ac rurſus per Jeremiam:* Congregate carnes » veſtras & victimas, & comedite. Quia non » de victimis & libationibus præcepi patribus » veſtris, quo die apprehendi manum eorum, » ut educerem eos de Terra Ægypti. *Et rurſum » per Davidem in* xlix. *Pſalmo*: Audi Popule » meus, & loquar tibi Iſraël, & teſtificabor tibi: » Deus, Deus tuus ſum ego, Non de Sacrifi-» ciis tuis arguam te. Holocauſta tua in conſpe-» ctu meo ſunt ſemper. Non accipiam de domo » tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos,

A &c. *Itaque Sacrificia à vobis non recipit; neque primitus, tanquam penuria laborans, hæc præcepit vobis: ſed propter delicta veſtra. Nam & Templum, quod vocatur Hieroſolymitanum, non veluti indigus vel domum vel aulam ſuam faſſus eſt: Verùm ut ibi quoque in illum intenti, ſimulachra ne coleretis.* Et p. 292. ſic Thryphonem interrogat: *Oblationes & victimas ob penuriamne ſuam Deus offerre Patres veſtros juſſit, an propter duritiam cordis eorum, proclivesque ad ſimulachrorum cultum animos?* Reſpondit Trypho: *Hoc ipſum nos ſimiliter confiteri cogunt Sacræ Literæ.*

B V. *S. Irenæus* Lib. iv. cap. xxviii. *Verbum*, inquit, *ſine invidia utilitatem præſtabat eis qui ſubjecti ſibi erant, omni conditioni congruentem & aptam Legem conſcribens. Sic autem & Populo Tabernaculi factionem, & ædificationem Templi, Levitarum electionem, Sacrificia quoque & oblationes, & monitiones, & reliquam omnem Legis ſtatuebat deſervitionem. Ipſe quidem nullius horum eſt indigens: Eſt enim ſemper plenus omnibus bonis, omnemque odorem ſuavitatis, & omnes ſuave olentium vaporationes habens in ſe, etiam antequam Moyſes eſſet. Facilem autem ad Idola reverti* C *Populum erudiebat per multas advocationes, præſtruens eos perſeverare, & ſervire Deo, per ea quæ erant ſecunda ad prima advocans; hoc eſt, per typica, ad vera; & per temporalia, ad æterna: & per carnalia, ad ſpiritualia; & per terrena, ad cœleſtia.... Itaque Lex & diſciplina erat illis, & Prophetia futurorum.* Idem cap. xxix. *At ubi converſi ſunt in Vituli factionem, & reverſi ſunt animis ſuis in Ægyptum, ſervi pro liberis cupientes eſſe, aptam concupiſcentiæ ſuæ acceperunt reliquam ſervitutem* (nimirum ſervitutem Legis quâ coërcerentur) *à Deo quidem non abſcindentem, in ſervitutis autem jugo dominantem* D *eis. Quemadmodum & Ezechiel Propheta cauſas talis legis datæ reddens ait: Et poſt concupiſ- » centiam cordis ſui erant oculi eorum: & ego dedi » eis præcepta non bona, & juſtificationes, in quibus » non vivent in eis.* »

VI. *Tertullianus* Lib. ii. *Adverſùs Marcionem*, cap. xviii. *Sacrificiorum quoque onera*, inquit, *& operationum, & oblationum negotioſas ſcrupuloſitates nemo reprehendat, quaſi Deus talia ſibi propriè deſideraverit, qui tam manifeſtè exclamat:* Quò mihi multitudinem Sacrificiorum veſtro-» rum? Et quis exquiſivit iſta de manibus ve-» E ſtris? *Sed illam Dei induſtriam ſentias, quâ Populum pronum in Idololatriam & tranſgreſſionem, ejuſmodi officiis Religioni ſuæ voluit adſtringere, quibus ſuperſtitio ſeculi agebatur, ut ab ea avocaret illos, ſibi jubens fieri quaſi deſideranti, ne ſimulachris faciendis delinqueret.* Capite quoque xxii. Deum Sacrificia quidem voluiſſe & præcepiſſe ait, ſed non propter ſe. *Diximus*, inquit, *de Sacrificiorum rationali inſtitutione; avocantis ſcilicet ab Idolis ad Deum officia ea; quæ ſi rurſus ejecerat, dicens, Quò mihi multitudinem Sacrificiorum veſtrorum? Hoc ipſum voluit intel-* F *ligi, quòd non ſibi ea propriè exegiſſet. Non enim bibam*, inquit, *ſanguinem taurorum, Quia & alibi ait: Deus æternus non eſuriet, nec ſitiet. Nam etſi ad oblationes Abel advertit, & holocauſta Noë odoratus eſt libenter, quæ jucunditas ſive viſcerum vervecinorum, ſive nidoris ardentium victimarum? Sed animus ſimplex & Deum metuens offerentium ea quæ à Deo habebant, & pabuli & ſuavis olentiæ gratiâ apud Deum deputabatur, non quòd fiebant exigentis, ſed illud propter quod fiebant, ob honorem ſcilicet Dei. Si cliens diviti aut Regi nihil deſideranti, tamen aliquid viliſſimi munuſculi obtulerit, quantitas & qualitas muneris infuſcabit*

divitem

divitem aut Regem, an delectabit titulus officii? At ſi cliens ei munera ultrò, vel etiam edicta ordine ſuo offerat, & ſolemnia Regis obſervet, non ex fide tamen, nec corde puro, nec pleno circa cætera quoque obſequia, nonne conſequens ut Rex ille vel Dives exclamet: Quo mihi multitudinem munerum tuorum? Plenus ſum. Et Solemnitates, & dies feſtos, & veſtra Sabbata odit anima mea? Veſtra dicende, quæ ſecundùm libidinem ſuam, non ſecundùm Religionem Dei celebrando, ſua jam, non Dei fecerant: Condicionalem ideirco & rationalem demonſtravit recuſationem eorum, quæ adminiſtranda præſcripſerat.

VII. *Origenes* Homiliâ xvii. in Numeros: *Quoniam*, inquit, *& Lex Dei de Sacrificiis præcipit, & Ritum ſacrificandi eradit filiis Iſraël: requiratur fortaſſis, cur hæc cùm Dæmonis dicata videantur, etiam Deo jubeantur offerri. Et erit quidem ſimplex & cita reſponſio, ut quemadmodum aliàs oſtendimus, quòd libellum repudii dari non Dei voluntatis fuit, qui quod conjunxerat, noluit ſeparari, ſed Moyſes hæc propriè ad duritiam cordis Judæorum ſcripſit: Ita etiam & de hoc videri poſſe, quia Deus (Sicut per alium Prophetam dixit)* Non manducat carnes taurorum, nec » ſanguinem hircorum potat. *Et item ut alibi » ſcriptum eſt:* Quia non mandavi tibi de Sa- » crificiis vel victimis, in die qua eduxi te de » Terra Ægypti. *Sed Moyſes hæc ad duritiam cordis eorum, pro conſuetudine peſſima qua imbuti fuerant in Ægypto, mandavit eis: Ut qui abſtinere ſe non poſſent ab immolando, Deo ſaltem, & non Dæmoniis, immolarent.* Huc uſque benignis oculis opinionem *Spenceri* intueri videtur *Origenes*, imò & eam fulcire, dum Sacrificia cum libello repudii comparat, quem imperatum non eſſe, ſed permiſſum dumtaxat Judæis ad duritiam cordis certiſſimum eſt. Sed ex iis quæ ſubdit, liquidò conſtat ipſum huic Reſponſioni, quam ſimplicem & citam dicit, non omnino inhærere: Siquidem aliam affert rationem cur inſtituta ſint a Deo legalia Sacrificia, ſcilicet Idololatriæ deſtructionem; ſicut Mors Chriſti ad mortem ſive abolitionem peccati volita eſt. Quemadmodum ergo Chriſti mortem non ſolùm permiſit, ſed voluit ac prædefinivit Deus ut mortem peccati deſtrueret: Ita Sacrificia non ſolùm permiſit, ſed præcepit, ut Idololatriam everteret. *Videndum tamen eſt* (inquit) *ne fortè ſit & aliqua ſacrificandi Deo occultior ac ſecretior ratio. Ne fortè, inquam, Sacrificia quæ Deo offeruntur, ad deſtructionem fiant eorum Sacrificiorum, quæ Dæmonibus immolantur: Ut quia per illa vulnerantur animæ, per iſta ſanentur: Sicut & ii confirmant qui Medicinæ peritiam gerunt. Serpentum namque venena, depelli medicamentis nihilominus confectis ex ſerpentibus, perhibent. Ita ergo & ſacrificiorum dæmoniacorum virus per Sacrificia Deo oblata depellitur: Sicut & mors Jeſu mortem peccati credentibus non ſinit dominari. Et quidem donec tempus patiebatur, Sacrificia Sacrificiis opponebantur: Ubi verò venit perfecta Hoſtia, & Agnus Immaculatus, qui totius mundi tolleret peccatum, Sacrificia illa quæ ſingillatim offerebantur Deo, jam ſuperflua viſa ſunt, cùm unâ Hoſtiâ omnis Dæmonum cultura depulſa ſit.*

VIII. *S. Epiphanius lib. 1. Adversùs Hæreſes*, Hæreſi xlii. quæ eſt *Marcionitarum*, P. 360. Edit. Pariſ. *Cùm igitur dicit:* Non præcepi illis; » *& idem tamen in Lege Moyſi præcipit:* Quilibet » filiorum Iſraël, ſi offerat Sacrificium de bobus » aut ovibus, maſculum immaculatum offerat. » *Ac rurſum:* Si agnum. *Item:* Si peccaverit Populus, offeret vitulum. *His omnibus grata ſibi*

A *fuiſſe Sacrificia declarat, quæ tum pro ſalute Populi iſtius oblata ſunt: Non quòd illis indigeret, aut admodum cuperet: Sed ut ad eorum ſe imbecillitatem, & anticipatam humanæ mentis opinionem accommodaret: Atque ut à plurimorum cultu Numinum ad unius Dei cognitionem, illorum animos traduceret. Etenim quoniam in Sacrificiis vehementer defixa ipſorum mens erat, tanquam pietatis hæc eſſent officia, quæ Idolis pro expiatione ſua ac ſalute præſtarent: Simul ne ob conſuetudinem extorqueri ſubitò ſibi omnia iſta moleſtiùs ferrent; ſuo in Nomine fieri iſta aliquanto tempore voluit, quò*

B *à plurium Deorum inani cultu annuas illas Ceremonias ad obſequium ſuum transferrent: Atque ut uno demùm cognito Deo, corroborataque in illum fide noſtrâ, deinceps ab eodem audiamus:* Numquid “ manducabo carnes taurorum, aut ſanguinem “ hircorum potabo? *Item:* Numquid quadra- “ ginta annis Sacrificium obtuliſtis mihi in de- “ ſerto, domus Iſraël? *Quamquam infinita jam* “ *erant oblata Sacrificia. Sed ut oſtenderet ſibi hæc oblata non fuiſſe, tametſi & acciperet ipſe & in Nomine ejus offerrent, Quod quidem ob inveteratam*

C *iſtiuſmodi in rebus illorum conſuetudinem, eſt factum: Donèc à plurium Deorum uſu paulatim in unius cultum reformatos perduceret; & ab illo deinceps intelligerent, nihil hunc ejuſmodi Ritibus opus habuiſſe, nec habere: Atque ita demum per Chriſti ſui adventum, totum illud Sacrificiorum negotium circumſcriberet: Poſtquam unicum ac ſingulare Sacrificium antecedentia omnia conſummaſſet; nimirum Chriſti Sacrificium. Quoniam, ut ſcriptum eſt*, Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. *Hujus porro Sacrificii, & Paſchatis, & doctrinæ Pædagogus Lex fuit, quæ per figurarum adumbrationes deduceret, & ad aliud diſciplinæ genus* 1. Cor. 5. 7.

D *conferret.*

IX. *S. Joannes Chryſoſtomus, Homiliâ* ii. *Adversùs Judæos.* Sacrificia quidem permiſſa Judaico Populo, non imperata ſignificat; ſed permiſſionis vocabulum uſurpat ad ſecundariam & conſequentem voluntatem ſignificandam. Sacrificia itaque propter ſe ipſa Deum non juſſiſſe & voluiſſe docet eloquentiſſimus Pater; ſed illa tamen voluiſſe ac præcepiſſe non negat alterius rei gratiâ, ut ſcilicet Judæos ad Idololatriam pronos veri Dei cultui adſtringeret. Laudatis enim *Iſaiæ* & *Jeremiæ* teſtimoniis, ſic Judæos alloquitur: *Audiſtis clariſſimam vocem dicentem,*

E *Quòd initio non poſtularit hæc de manibus veſtris? Etenim ſi poſtulaſſet, ſimiliter & priſcos illos omnes qui ante hos floruerunt, priùs ad hoc vitæ inſtitutum adegiſſet. Quo igitur (inquis) conſilio hæc modò præcepit? Nimirum veſtræ morem gerens infirmitati. Et quemadmodum Medicus videns hominem febricitantem, moroſum, minimèque ſibi temperantem, ſi concupiſcat frigidam bibere, ac minetur, ni accipiat, planè futurum, ut vel ad laqueum fugiat, vel è ſublimi ſe præcipitem det, dum ſtudet majus excludere malum, permittit quod minus eſt, cupiens illum à violenta morte revocare: Conſimilem*

F *ad modum fecit & Deus, quoniam vidit illos inſanientes, anxios, concupiſcentes victimarum oblationem, jamque, niſi acciperent quod deſiderabant, paratos ut ad Idola ſe deflecterent, imò non ſolùm paratos, verùm etiam eò jam prolapſos: Permiſit immolationem victimarum. Atque ut ſcias hanc fuiſſe cauſam; vel ex ipſo tempore declaratur id quod dico. Siquidem poſt feſtum quod impiis Dæmonibus celebrarunt, tum demum permiſit illis immolationes pecudum, tantùm non dicens: Inſanitis, & vultis immolare victimas, quin igitur mihi potiùs immolatis? Quamquam ne hoc quidem permiſit ut perpetuò liceret; ſed prudentiſſimo conſilio, quod per-*

miſerat, rurſus eripuit. Et quemadmodum ſi Medicus ille poſteaquam indulſit appetitui laborantis, mox phialâ è ſuis ædibus allatâ præſcribat, ut ex hac ſola bibat aquam: Deinde perſuaſo ægroto, clàm iis qui miniſtrant præcipiat confringere phialam illam, ut eum clàm nihilque ſuſpicantem avocet ab illa cupiditate bibendi frigidam: Itidem fecit Deus, permittendo Sacrificia. Neque enim in ullo orbis loco permiſit id fieri, niſi in unis Hieroſolymis. Mox ubi per breve tempus ſacrificaſſent, diruit Civitatem: Ut quemadmodum Medicus fracto vaſe, ita Deus ſubverſâ Civitate, vel invitos illos abduceret à victimis. Quod *S. Chryſoſtomus* obſervat, Leges de Sacrificiis datas Iſraelitis non fuiſſe, niſi poſt adorationem Vituli, obſervat & *S. Hieronymus* Commentario in *Ezechielis* Cap. xx. & poſt illos *S. Thomas Prima Secundæ, Quæſtione* CII. *Art.* III. Ubi enim alteram Sacrificiorum, quatenus ordinabantur ad cultum Dei, cauſam literalem eſſe dixit, ut per hæc homines retraherentur a Sacrificiis Idolorum, ſubdit: *Unde etiam Præcepta de Sacrificiis non fuerant data Populo Judæorum, niſi poſtquam declinavit ad Idololatriam, adorando Vitulum conflatilem: Quaſi hujuſmodi Sacrificia ſint inſtituta, ut Populus ad ſacrificandum promptus hujuſmodi Sacrificia magis Deo quàm Idolis offerret. Unde dicitur Jeremiæ* VII. *Non ſum locutus cum Patribus veſtris, & non præcepi eis, in die quâ eduxi eos de Terra Ægypti, de verbo holocautomatum & victimarum.*

X. *S. Cyrillus Alexandrinus Libro* IV. *Contra Julianum*, P. 126. Deum oſtendiſſe ait, vetera *Sacrificia rem uſu neceſſariam non eſſe, & præter ejus fieri voluntatem*: Principalem utique & primariam, non ſecundariam & conſequentem; & prolatis ad hujus Propoſitionis probationem *Iſaiæ* & *Jeremiæ* teſtimoniis, ſubdit: *Non enim cruore Dous indigebat: Neque verò t[...] craſſum & materialem cultum requirebat, ſed ſubtilem & ſpiritualem, qui nimirum ſpiritu conſtat, & omni virtute perficitur...... Quoniam autem ab Ægyptiorum cultu, fœdiſque & impiis moribus, & execrandâ iſtorum Superſtitione abductus Iſrael vix ac ne vix quidem revocari poterat, quippe cùm infirmâ & imbecilli adhuc mente præditus eſſet, neque dum impigrè ad tam excelſum iter eximia vita, & egregiorum operum cacumen eniti poſſet; apparet Deum inſtar Pædagogi Lege per Moſem latâ, ſpiritali quadam ratione primum ab illo multitudinis Deorum errore ut recederent juſſiſſe: Permiſiſſe interim ſuis, ut ex conſuetudine priſci cultûs gratiarum actiones & Sacrificia ritè ſapienterque inſtituta offerrent, ut tanquam in figuris & umbris veritatem præmonſtrarent. Lex enim figuram habet veritatis, & per illam Chriſti Myſterium deſcribitur. Scientiarum autem initia perfectâ eruditione ſemper carent, ſenſim verò ad id quod perfectum eſt provehunt.... Atque, ut dixi, poſteaquam nobis opportuno tempore Servator omnium Chriſtus affulſit, abrogata quidem ſunt figuræ, & verò ceſſavit umbra utpote in Literis infirmitas. Ipſe enim per illam priſcis hominibus adumbratus eſt. Ideo cruenta Sacrificia repreſſit, quaſi Veteribus ſingulari quodam conſilio conceſſa, ut in iis exercitarentur, & inſtar puerilis inſtitutio-" nis eſſent. Dixit enim Chriſtus: Spiritus Deus, " & adorantes illum in ſpiritu & veritate oportet " adorare.*

Et Libro IX. p. 307. *Julianum* objicientem inducit: Si Deus cruentis Sacrificiis minimè delectatur, *Quomodo videtur ergo hæc præcipiſſe? Nunquid certè Moyſes Veteribus impoſuit, cùm ſingulis Legibus præponeret iſtud*, HÆC DICIT DOMINUS? Si Sacrificia Deum Iſraëlitis non præcepiſſe, ſed permiſiſſe dumtaxat, *S. Cyrillus* ſenſiſſet, poſtulabat *Juliani* objectio ut mentem ea de re ſuam apertè declararet, idque ingenuè concederet Adverſario. At longè aliam viam init. Deum illa præcepiſſe fatetur, ſed non ut per ſe expetenda; verùm ut Iſraelitas perfectioris cultûs, ſpiritualis ſcilicet ac Evangelici noudum capaces, velut infantes quibuſdam elementis exerceret, & in typis veritatem meditari doceret, atque ad perfectionem pedetentim eveheret. *Ad hoc quoque* (inquit) *nos reſpondebimus: Non erat mendax Moſes, ſed divinorum potiùs oraculorum ſincerus adminiſter. Et Lex quidem, quæ literâ continebatur, emendatrix erat inſipientium, & magiſtra infantium (Sic enim loquebatur in Lege cumprimè eruditus ille Paulus) & ceu quibuſdam elementis ac diſciplinarum notioribus principiis uti jubens, in typis aſſueſcere veritatis meditationi permittebat, & in puerilibus exercitamentis interim verſari. Vix enim fieri poterat, ut Iſraëlitæ, qui animum ad pietatem recèns formatum habebant, adorationem & cultum in ſpiritu ac veritate implere valerent, & tam ſancta ac puriſſima vita, Evangelica nimirum perferre ſudorem.... At verò quòd accuratiſſima illa bene vivendi ratio propemodum intolerabile Judæorum mentibus onus eſſet, ipſe Legiſlator docebit, per vocem Iſaiæ ita dicens:* Neque " noſti, neque ſciſti: Neque ab initio aperui " aures tuas. Sciebam enim quòd inobedienter " rebellaturus eſſes. *Tanto enim ſtupore, pervica-" ciâ, & levitate laborabant veteres illi Iſraëlitæ, ut cùm Moſes à Deo Legem acciperet, ac in Monte verſaretur, ad defectionem converſi ſint, & Vitulo divinos honores auſi ſint tribuere, hiſque omnibus eum proſequi dicendo:* Hi ſunt Dii tui, Iſraël, " qui eduxerunt te de Terra Ægypti: *Cùm autem* " *adeo infirmam & fragilem mentem haberent, quo pacto Diſciplinam* Evangelicam *ſuſcepiſſent, ut loco ſpiritalis victimæ intellectualem cultum Deo conſecrarent, & pro animantium cæde virtutum fragrantiam? Immolabant igitur oves, boves, hircos, turtures, & columbas. Sed conſideranda eſt atque omni admiratione proſequenda ſingularis in hoc ratio divini conſilii. Cùm enim ſacrificare permitteret, propterea quòd hæc in Ægypto facere ſoliti eſſent, ac veluti pedetentim ad perfectionem eveheret, ſacrificandi modos adumbrabat, non eo ritu quo ſoliti erant, ſed tam ſolerter ſapienterque præparatos, ut & ſpiritalis cultus formam in ſe parerent.* Et infra. *Conſtituit quidem per ſapientiſſimum Moſem ritus umbratiles ac typos, gnarus typos informandis eorum mentibus, qui tam erudiebantur, idoneos offe; non ita tamen ut in rebus adeo craſſis perpetuò hærentes, ſpiritualis & intellectualis cultu exciderent, ſed acceptâ in umbris rerum verarum prædictione, Dei obſecrandi modum cumprimis agnoſcerent, ad rectè vivendi ſemitam ſcitè & artificiosè pergentes. Quemadmodum enim periti fabri ærarii formas imaginum, quas facturi ſunt, in cera liquefacta priùs exhibent, non ut eatenus tantùm illorum ars progrediatur, ſed ut in ipſis, eorumque mox facienda ſunt, decus priùs eluceat: Poſtquam tamen ad exitum perductum opus erit, non jam Artificem jure incuſabimus quod typos negligat: Simili, opinor, modo, poſteaquam Chriſtus illuxit, qui eſt Veritas, & Chriſtianus cultus introductus eſt, vanos eſſe typos jure ſtatuemus; ſpiritalium quippe imagines erant.* Sicut ergo Sculptor peritus vult format que typos, non quidem primariâ voluntate, & propter ipſoſmet, ſed conſequenti, & alterius rei gratiâ, ſcilicet Imaginis in ære vel alio metallo, aut marmore, vel ligno ſculpendæ: Ita de Deo ſacrificandi Ritus legales inſtituente dicendum eſt, ex *S. Cyrilli* mente: Vult illos, jubetque Deus aliarum

rerum

rerum gratiâ, nempe ad abolendam Idololatriam, ad rudem Populum erudiendum, ad Chriſti Sacrificium præfigurandum. *Nos* (inqoit S. Cyrillus. p. 305.) *à legalibus abſtinemus, ut impuris, ſed potius tanquam à typis ad veritatem progredimur. Nemini autem non manifeſtum eſt, id quod ad figuram alterius aſſumptum eſt, non ſui gratiâ eſſe, verùm ut inferat ſpectantibus quamdam rei futura prænotionem. At cùm ſpectatur veritas, tum nullius eſt uſus. Lex autem Moſaïca cùm veritatis formam pariat, ſancta quoque eſt ipſa. Sancta enim eſt veritas, id eſt Chriſtus, aut ejus Myſterium.*

XI. *Theodoretus* Lib. *De Græcarum Affectionum Curatione*, Sermone VII. *De Sacrificiis*, ubi Ethnicis objecit, ipſorum Deos victimarum nidoribus delectari, & obſoniorum olfactu guſtuque recreari, ſubdit: *Hæc autem & ipſi fortaſſe in verum ac ſempiternum Deum retorquere audebunt: Quippe qui de Sacrificiis in divina Scriptura latas Leges audiant, Legiſlatoris autem conſilium prorſus ignorant. Iſraëlem enim longinquum tempus in Ægypto verſatum, praviſque indigenarum moribus imbutum, & Idolis ac Dæmonibus immolare ab illis edoctum, & ludis, choreiſque ac Muſicis organis oblectari, harum rerum in habitu conſtitutum liberare volens, ſacrificare quidem permiſit, non tamen omnia ſacrificare, neque falſis Ægyptiorum Diis, ſed ſibi ſoli Ægyptiorum Deos offerre.... Ne itaque iis gnarentur, tanquam à morbus illis penitus excluſi, falſis quidem Diis ſacrificare vetuit, ſibi autem ea immolare juſſit, quæ ab eis dudum adorabantur.... Itaque ſapientiſſimus Medicus hoc remedii genus adhibuit Ægyptia ægritudini, ut ſacrificare quidem Judæis propter eorum imbecillitatem indulgeret, ſed ea quæ priùs celebant immolare juberet, ut ſacrificando diſcerent Deos non eſſe, quos tanquam victimas ipſi mactarent.* Prolatis denique *Davidis, Iſaïæ, Jeremiæ*, & *Amoſi* Prophetarum oraculis, ſubdit: *Alia quoque plurima hoc genus invenire eſt, quæ declarant Deum nec Sacrificiis egiſſe, nec fumo vel nidore carnis, muſicíſve inſtrumentis oblectatum, ea fieri juſſiſſe, ſed ut illorum infirmitati conſuleret... Quæ enim laſa Legis mens fuerit, ipſe qui Legem tulit, per Prophetas Deus oſtendit.* Obſervat autem Porphyrium, cùm illa Prophetarum oracula perlegiſſet, aliena à vera pietate Sacrificia eſſe oſtendiſſe. In Libris enim *De Abſtinentia ab Animatis*, Theophraſtum induxit dicentem, *Priſcos homines neque thus, neque ullas victimas ſolitos offerre, ſed paux illum fœni, tanquam genitabilis naturæ lanuginem, manibus altè ſublatum, flammis imponere, & hoc Sacrificio apparentes cœleſtes Deos excepiſſe.* Tum plurima in hanc ſententiam perſecutus: *Cùm autem Sacrorum* (inquit) *Primitiæ ad multam iniquitatem hominibus proceſſiſſent, exſecrabilis paulatim uſus victimarum inductus eſt, crudelitatis pleniſſimus: Ita ut quæ olim contra nos imprecationes ſuſcepta ſunt, nunc videantur eventum conſecuta, mactantibus hominibus, & aras Deorum cruore conſpergentibus.* Tum & poſt alia plurima, *Deos* dicit *nullo pacto habendos eos eſſe, qui animalium victimis gaudeant: Eſſe enim injuſtum, impium, ac ſceleſtum, ſacrificare animalia; ideóque nec Diis gratum eſſe.* Addit inſuper: *Meritò Theophraſtus animata immolare eos prohibet, qui verum pietatem colere ſtudeant, multis ejuſmodi utens rationibus.* Deinde oſtendit quænam immolari conveniat. *Ea* (inquit) *decet immolari, quibus immolandis neminem læſerimus. Nihil enim æquè omnibus innoxium eſſe debet ac ſacrificium. Abſtinendum eſt itaque animalibus in ſacrificiis.* Plura ex *Porphyrio* ea de re excerpta legi poſſunt apud *Euſebium* Libro IV. *Præparationis Evangelicæ* cap. XI. XII. XIV. &

A XI. iſtudque inter alia: *Ubi autem intellexerit Adoleſcens, magnis ſumptibus, adeóque boum ac cæterorum animantium epulis Deos ipſos delectari, quî fieri queat, ut frugi ac temperans eſſe velit? Idemque ſi acceptas eſſe Diis hujuſmodi victimas putaverit, quemodo in animum inducat, ſceleratè ſibi facere non licere, qui ſacrificiis maleficia redimere ſe poſſe videat? Contra verò ſi Deos nihil iſtis omnibus indigere ſibi perſuaſerit, ſed in eorum potiùs à quibus adeuntur mores intueri, magnique Sacrificii habere loco rectam de ſe ipſis, deque rerum veritate ſententiam, fieri ne poterit, quin & temperans,*

B *& juſtus, & ſanctus evadat? Enimverò cùm ſincera mens, & animus ab omni cupiditatu vacuus optima Deorum primitiæ ſint, non alienum tamen ab iiſdem fuerit, alia quadam ipſis modica ac facilè impenſa libare, ſi tamen id non dicis causâ, ſed omni ſtudio & prolixâ voluntate fiat: Siquidem iſti Deorum honores, ſolemnibus apud viros bonos præſidendi, aſſurgendi, ac diſcumbendi rationibus ſimiles putandi ſunt, non vectigalium penſionibus.* Hæc ruſus ex eodem *Porphyrio* refert: *Porro non Diis, ſed Dæmonibus cruenta Sacrificia ab iis oblata eſſe, qui Virtutes hoc in uni-*

C *verſo degentes agnoverant, id verò Theologorum ipſorum fide ac teſtimonio comprobatur; illudque præterea, ex iiſdem noxios alios eſſe, alioſque bonos, qui nihil incommodi allaturi nobis eſſent.* Cap. XI. hæc ex eodem affert: *Ac Deo quidem rerum omnium Principi, nihil eorum quæ ſenſus attingit, (quemadmodum Sapiens quidam præcipit) neque adolentes, neque conſecrantes: Nihil enim ex materia conflatum eſt, quod idem non ei qui ab omni materia ſejunctus eſt, impurum continuò fuerit. Quare ne ipſa quidem eum deceat oratio, ſive quæ cum voce conjungitur, ſive quæ latet interiùs, ſi perturbatione aliquâ mentis inquinetur: Sed potius caſto*

D *ſilentio, ſanctiſque cogitationibus de illo ſuſceptis, eum religiosè veneremur. Æquum enimvero eſt, ut vita cum eo ſimilitudine conjuncti, ſublimem ipſi ac cœleſtem Inſtituti noſtri rationem, velut ſanctiſſimum ſacrificium offeramus, quæ ſimul etiam & hymni loco ſit, & ſalutem noſtram contineat. Sic ergo Summi Numinis contemplatione, animo ab omni perturbatione vacuo ſuſceptâ, hujuſmodi Sacrificium peragitur.*

His affine eſt illud *Apollonii Thyanei*, apud eundem *Euſebium*, cap. XIII. ejuſdem Libri: *Equidem* (inquit) *ſic exiſtimo, juſtè eum veriſ-*

E *que Religionis officiis Numen colere, ſibique per ſe ſe propitium illud ac ſecundum præ cæteris hominibus habere poſſe, ſi Deo quidem illi, quem Principem diximus, quique & unus eſt, & longo à reliquis intervallo ſejunctus, ſecundùm quem utique cæteros cognoſci neceſſe eſt, nihil unquam ſacrificarit, ignem non accenderit, nec eorum quæ ſenſibus uſurpantur quicquam planè conſecraris, (utpote qui rei nullius indigeat, non modo noſtræ, ſed nec eorum etiam à quibus plurimum natura dignitate ſuperamur: Cùmque adeo nihil ſit eorum quæ à Terra vel Aëre quoquo modo procreentur, aut alan-*

F *tur, non planta, non animal, quod, ſi tanti naturam Numinis attendamus, non labis genus aliquod videatur:) Sed tantùm excellentem illam ac præſtantem orationem ei ſemper obtuleris, (eam autem intelligo, quæ nequaquam ore profertur) Atque ab eo qui rerum omnium eſt Optimus, eo quod ſimiliter in nobis optimum eſt interprete, bona poſtularis. Illud autem mens eſt, quæ nullius operam inſtrumenti deſiderat.*

XII. Verùm miſſis Philoſophorum teſtimoniis, ad Patres revertamur, noſtræque Propoſitionis probationes *S. Auguſtini* ſuffragio, quod maximam huic argumento lucem affert, concluda-

mus,

mus. Legiut illud Libro x. *De Civitate Dei*, cap. v. *Quis autem* (inquit) *ita decipiat, ut exiſtimet aliquibus uſibus Dei eſſe neceſſaria, quæ in Sacrificiis offeruntur? Quod cum multis locis divina Scriptura teſtetur, ne longum faciamus, breve* Pſal. 15. 2. *illud de Pſalmo commemorare ſuffecerit.* Dixi Domino, Deus meus es tu; quoniam bonorum meorum non eges. *Non ſolùm igitur pecore, vel qualibet aliâ re corruptibili atque terrenâ, ſed ne ipſâ quidem juſtitiâ hominis Deus egere credendus eſt, totumque quòd rectè colitur Deus, homini prodeſſe, non Deo. Neque enim fonti ſe quiſquam prodeſſe dixerit, ſi biberit; aut luci: ſi viderit. Nec quod ab antiquis Patribus talia Sacrificia ſunt in victimis pecorum, quæ nunc Dei Populus legit, non facit, aliud intelligendum eſt, niſi rebus illis eas res fuiſſe ſignificatas, quæ aguntur in nobis ad hoc ut inhæreamus Deo, & ad eundem finem proximo conſulamus. Sacrificium ergo viſibile inviſibilis Sacrificii Sacramentum, id eſt, ſacrum ſignum eſt. Unde ille Pœnitens apud Prophetam, vel ipſe Propheta quærens Deum peccatis ſuis habere propitium:*
Pſal. 50. „Si voluiſſes (*inquit*) Sacrificium, dediſſem utique, holocauſtis non delectaberis. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non ſpernet. *Intueamur quemadmodum ubi Deum dixit nolle Sacrificium, ibi Deum oſtendit velle Sacrificium. Non vult ergo Sacrificium trucidati pecoris, ſed vult Sacrificium contriti cordis. Illo igitur quod eum nolle dicit, hoc ſignificatur quod eum velle ſubjecit. Sic itaque illa Deum nolle dixit, quomodo ab ſtultis ea velle creditur, velut ſuæ gratiâ voluptatis. Nam ſi ea Sacrificia quæ vult, quorum hoc unum eſt, cor contritum & humiliatum dolore pœnitendi, nollet eis Sacrificiis ſignificari, quæ velut ſibi delectabilia deſiderare putatus eſt, non utique de his offerendis in Lege Veteri præcepiſſet. Et ideo mutanda erant opportuno certoque jam tempore, ne ipſi Deo deſiderabilia, vel certè in nobis acceptabilia, ac non potiùs quæ his ſignificata ſunt, crederentur.*
Pſal. 49. 12. & 13. „*Hinc & alio loco Pſalmi alterius:* Si eſuriero (*inquit*) non dicam tibi; meus eſt enim orbis terræ & plenitudo ejus. Nunquid manducabo carnes taurorum, aut ſanguinem hircorum potabo? *Tanquam diceret, Utique ſi mihi neceſſaria eſſent, non à te peterem, quæ habeo in poteſtate. Deinde ſubjungens quid illa ſignificent:* „Immola (*inquit*) Deo Sacrificium laudis, & redde Altiſſimo vota tua. *Item apud alium* „*Prophetam:* In quo apprehendam (*inquit*)
Mich. 6. „Dominum, aſſumam Deum meum excelſum? Si apprehendam illum in holocauſtis, in vitulis anniculis? Si acceptaverit Dominus in millibus arietum, aut in denis millibus hircorum pinguium? Si dedero primogenita mea, fructum ventris mei pro peccato animæ meæ? Si annuntiatum eſt tibi, homo, bonum, aut quid Dominus exquirat à te, niſi facere judicium, & diligere miſericordiam, & paratum eſſe ire cum Domino Deo tuo? *Et in hujus Prophetæ verbis utrumque diſtinctum eſt, ſatiſque declaratum, illa Sacrificia per ſe ipſa non requirere Deum, quibus ſignificantur hæc Sacrificia quæ requirit Deus. In Epiſtola quæ inſcribitur ad Hebræos:*
Hebr. 13. 16. „Benefacere, *inquit*, & communicatores eſſe nolite oblivisci: Talibus enim Sacrificiis placetur Deo. *Ac per hoc, ubi ſcriptum eſt,* Miſericordiam volo quàm Sacrificium; *nihil aliud quàm Sacrificio Sacrificium prælatum oportet intelligi: Quoniam illud quod ab omnibus appellatur Sacrificium, ſignum eſt veri Sacrificii. Porro autem miſericordia verum Sacrificium eſt.... Quæcumque igitur in miniſterio Tabernaculi, ſive Templi, multis modis de Sacrificiis leguntur divinitus eſſe præcepta, ad dilectionem Dei & proximi ſignificandam referuntur. In his enim duobus præceptis, ut ſcriptum eſt, tota Lex pendet & Prophetæ.* Matth. 22. 40.

Ex hoc *S. Auguſtini* loco exponendus eſt alter ille a *Spencero* laudatus ex Libro xviii. *contra Fauſtum*, cap. vi. *De Sacrificiis animalium, quis noſtrûm neſciat, magis ea converſo Populo congruenter impoſita, quàm Deo deſideranti oblata?*

Guillelmus Pariſienſis Libro *De Legibus*, cap. 11. hypotheſim *Spenceri* funditus evertit. *Septem,* inquit, *de cauſis ante Legem, & etiam ſub Lege, Sacrificia ſibi offerri voluit Deus, non ſolùm propter conſuetudinem Idololatriæ, ut quidam opinati ſunt. Hæc enim cauſa in Cain & Abel locum non habet. Prima igitur ac præcipua cauſa fuit Dei honorificentia ſeu veneratio. Omnis enim cultus Deo honorificus eſt, quo ipſe ſibi ſerviri vult. Et propter hoc Altare ſibi ædificari voluit.... Talibus ergo muneribus honorabatur Deus, non quidem pretioſitate ipſorum, ſed electione, inſtitutione, & acceptione ipſorum à parte ſua: Obedientiâ verò & devotione offerentium à parte ipſorum. Hæc igitur quinque honorifica efficiebant Deo hujuſmodi Sacrificia, videlicet quæ ipſe elegerat, inſtitnerat, & accepta habebat, quæ ei obedienter & devotè offerebantur. Non enim colui voluit, neque colendus erat adinventionibus humanis, ſed magis ritu electionis & inſtitutionis ſuæ.... Secunda cauſa, fuit juſtitia ſua, & miſericordiæ vehemens ac fortis impreſſio, quam Sacrificia hujuſmodi faciebant: Eo enim ipſo quòd ad mortem hujuſmodi animalia offerebant, mortique tradebant, ſe ipſos morte dignos oſtendebant.... In hoc verò quòd mors eorum morte animalium commutabatur, Dei miſericordiam erga ſe expreſſè legere poterant, vel etiam legebant: & erat fortior atque magis penetrans, magiſque imprimens cognitionem ac rememorationem ſeveritatis ac miſerationis divinæ hujuſmodi operatio, quàm poſſet eſſe ſermo.... Tertia cauſa, divinæ beneficentiæ recognitio, propter quod de ipſis donis ac datis ſuis partem reſervabant, & offerebant Domino, in recognitionem, quòd de ejus benedictione & largitione omnia receperant, videlicet & quæ ſibi retinebant, & quæ Domino offerebant, ſicut legitur Deuteron.* xxv. Profiteor hodie coram Domino meo, &c. *Quarta cauſa, offerentium ſanctificatio. Expediebantur enim, & emundabantur à contaminationibus peccatorum per hujuſmodi Sacrificia, faciente Dei virtute & miſericordiâ. Quinta cauſa, familiaritas ad Deum, & appropinquatio: Oblatio namque munerum, & participatio Sacræ Menſæ, multum fiduciam præſtant appropinquationis, & de familia Dei efficit participantes. Ejus enim cenſetur eſſe familia, à quo paſcitur, & de cujus menſa vivit. Quare manifeſtum eſt hujuſmodi Sacrificia participantibus imprimere familiaritatem & proximitatem ad Deum, dum eos Dei commenſales quodammodo efficiebant.... Propter quod cùm Deus non poſſet eis vice verſâ comedendo communicare, mittebat interdum ignem de cælo, qui partem ſuam Sacrificiorum comederet, quaſi vice ipſius. Sexta cauſa, adunatio ſive unio Populi Dei, videlicet, ut una domus fieret & una familia ex multis perſonis. Unam enim familiam & unam domum literalem maximè facit communio victualium: Sic & unam familiam ſpiritnalem, unamque domum maximè facit communio ciborum & potuum ſpiritualium.... Septima cauſa, fuit attractio ad Dei cultum. Nihil enim magis aggregat homines, & convenire facit ad locum aliquem vel factum, quàm cibus & potus..... Voluit ergo ſapientiſſimus & miſericordiſſimus Deus, ut in domo ſua & Altari eſſet*

Cauſæ ſeptem inſtitutionis Sacrificiorum.

oſſet communicatio cibi & potus, ut communitas Populi ſui per hoc & illuc attraheretur, & ibidem aſtrictius teneretur: Voluitque hujuſmodi ſibi ſanctificata eſſe, ut Populus non tanquam bona propria, ſed tanquam Dei dona, nec tanquam communia, ſed tanquam ſacra illa ſumeret, ut Deum tanquam Patremfamilias ſuum, à quo paſceretur, & animaretur, agnoſceret, & ſe ad Sanctorum communionem ſeu participationem admiſſum videns, ab omni vitiorum contaminatione & maculâ conſervaret.... clarum eſt ex his quòd Idololatria non dedit occaſionem Sacrificiis, cùm ante Idololatriam Sacrificia fuerint.

§. II.

De Sacrificiorum Materia.

Quæ Animalia Deo in Sacrificium offerenda.

I. VEterum Sacrificiorum materia vel animata fuit, vel inanimata. Ex animalibus munda tantùm, eorumque octo dumtaxat ſpecies Altari ſuo Deus admòveri juſſit, ſcilicet oves, capras, hædos, boves, vitulos, columbas, paſſeres, & turtures. *Levitici* I. 2. 10. 14. & cap. 14. 4. 5. Ratio autem cur his tantùm animalibus aditum ad Altare ſuum Deus conceſſerit, multiplex eſt, literalis, typica, & moralis. Hæc enim præ cæteris ſelegit, 1. Quia præſto ſemper erant, & pari facilitate menſis & altaribus offerebantur. Secundò ad vitandam Idololatriam, quia Gentes animantium omne genus Diis ſuis immolabant; Soli æquos, Marti Lupos, Priapo aſinos, Dianæ cervas, Cereri ſues, Hecati canes. Ægypti verò boves, oves, hircos ut Numina venerabantur, ſeu ut ſacros in Numinum ſuorum honorem alebant, nec illa uſquam in Sacrificium aut epulum mactabant. Quod à *Theodoreto Quæſtione* 1. *in Leviticum*, obſervatum eſt. *Salutare*, inquit, *medicamentum illis comparavit. Nam ea ſibi ſacrificari juſſit, quæ pro Diis coluntur ab Ægyptiis; de numero quidem quadrupedum, vitulum, & hircum, & ovem: E volatilibus autem turturem, & pullos columbarum. Nec ignoramus alia multa pro Diis habuiſſe Ægyptios. Sed ex iis quæ pro Diis colebant, manſuetiora Sacrificiis addixit, reliqua verò appellavit immunda: Ut hæc quidem execrati tanquam impura, in Deorum numero non ponerent: Illa verò, ut quæ ipſi ſacrificarent, pro Diis non haberent, ſed Eum ſolum adorarent, cui convenit hæc offerri. Quia verò nonnulli eorum locupletes erant, alii verò inopes: Illis quidem vitulum, vel agnum, aut capram offerre præcepit: his verò par turturum, aut duos pullos columbarum.* Eaſdem rationes *S. Thomas* affert Prima Secundæ, Quæſtione CII. Art. III. in Reſp. ad II. *Ratio*, inquit, *conveniens fuit, quare iſta animalia offerebantur Deo in Sacrificium, & non alia. Primò quidem ad excludendam Idololatriam: Quia omnia alia animalia offerebant Idololatræ Diis ſuis, vel eis ad maleficia utebantur. Iſta autem animalia apud Ægyptios cum quibus converſati erant, abominabilia erant ad occidendum: Unde ea non offerebant in Sacrificium Diis ſuis.* « *Unde dicitur Exodi* VIII. Abominationes Ægyp- « tiorum immolabimus Domino Deo noſtro? *Oves enim colebant, hircos venerabantur, quia in eorum figura Dæmones apparebant. Bobus etiam utebantur ad agriculturam, quam inter res ſacras habebant. Secundò, hoc conveniens erat ad prædictum ordinationem mentis in Deum; & hoc dupliciter. Primò quidem, quia hujuſmodi animalia maximè ſunt, per quæ ſuſtentatur humana vita; & cum hoc mundiſſima ſunt, & mundiſſimum habent nutrimentum. Alia verò animalia vel ſunt ſylveſtria, & non ſunt communiter hominum uſui deputata: Vel, ſi ſunt domeſtica, immundum habent nutrimentum, ut porcus, & gallina: Solum autem id quod eſt purum, Deo eſt attribuendum. Hujuſmodi autem aves ſpecialiter offerebantur, quia habentur in copia in Terra Promiſſionis.* Piſces verò à Sacrificiis arcebantur (inquit S. Thomas) quia, cùm in aqua vivant, *Magis ſunt alieni ab homine quàm cætera animalia, quæ vivunt in aëre, ſicut & homo, & iterum piſces ex aqua extracti ſtatim moriuntur. Unde non poterant in Templo offerri, ſicut alia animalia.*

Ratio typica cur hæc animalia Deus offerri juſſerit, eſt quòd ad Chriſtum, cujus Sacrificio præludebant, ſignificandum accommodata præ cæteris eſſent. Bos enim Chriſti fortitudinem & labores, ovis innocentiam, hædus formam peccatoris, turtur arctam cum Deo conjunctionem, pulli columbarum manſuetudinem ſignificabant. Hujus interpretationis Auctores indicaſſe ſufficiat *S. Cyrillum Alexandrinum* Libro XV. *De Adoratione in Spiritu & Veritate*, *Procopium* in cap. IV. *Bedam* in cap. 1. Levitici, & *S. Thomam* hæc ex Gloſſa Ordinaria laudantem: *Chriſtus in vitulo offertur propter virtutem crucis, in agno propter innocentiam, in ariete propter principatum, in hirco propter ſimilitudinem carnis peccati, in turture & columba duarum naturarum conjunctio monſtrabatur.*

Ratio moralis petitur ex cupiditatibus quas mactare, & virtutibus quibus Animas noſtras adornare debemus, ut noſmetipſos in Sacrificium Deo gratum offeramus. Ut enim ait *Origenes* Homiliâ II. in Leviticum, *Homo munus offert Deo vitulum, cùm carnis ſuperbiam vicerit, Ovem, cùm irrationabiles motus inſipientesque correxerit. Hædum cùm laſciviam ſuperaverit. Offert etiam par turturum, cùm non fuerit ſolus, ſed mentem ſuam Verbo Dei velut viro conjugem ſociaverit, ſicut hoc genus avium unum dicitur & caſtum ſervare conjugium. Offert etiam & duos pullos columbarum, cùm & ipſe intellexerit Myſterium, quo oculi Sponſæ ſicut columbæ dicuntur ad plenitudines aquarum, & collum ejus ſicut turturis.* His non abſimilia apud *Heſychium*, & *Radulfum Flaviacenſem* legere eſt.

Victimarum integritas.

II. Animalia omni ex parte perfecta in Sacrificium offerri Lex jubebat. Pecudem omnem jugo tritam, ſenio confectam, teſticulis læſam, mutilam, morbo denique vel vitio aliquo laborantem à Sacris arcebat, *Levitici* XXII. 21. 22. 23. 24. *Deuteronomii* XV. 21. Sacerdotes qui in jugi ſacro *cæcum*, *claudum*, & *languidum* immolabant, Deus reprehendit *Malachiæ* I. 8 & 14. *Philo* Judæus Libro *De Victimis*, ſummam fuiſſe Sacerdotum curam & diligentiam teſtatur in explorandis pecudibus Altari deſtinatis, ne fortè vel minima celaretur labecula. Ita ſanxit Deus, ut ſuæ Majeſtatis auctoritatem tueretur, Sacriſque reverentiam conciliaret: Utque offerentes doceret, His victimis Chriſtum impollutum, innocentem, & à peccatoribus ſegregatum ſignificari, pro ipſis aliquando immolandum; & illos interim cor immaculatum Deo offerre debere. Qua de re *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. XV. *De Adoratione in Spiritu & Veritate*, p. 520. ait: *Opportunè verò ac neceſſariò præmonet Lex, & apertè teſtatur in his certè Sacrificiorum generibus immaculatas eſſe oblationes oportere: Nam, quia è Sacrificiis quæ offerebantur, alia Chriſtum ut pro nobis immolatum ſignificabant, alia etiam nos præfigurabant, noſtram vitam Deo propemodum adolentes, hanc ob cauſam, inquit, ea immaculata eſſe debere,*

bere, nullâque corporis parte manca neq e debilia: Immaculatus enim eſt Chriſtus; Non enim fecit peccatum: Sed ne nos quidem accipiet Deus, dum adhuc in maculis verſamur, peccatorum deformitate laboramus. Singula porro vitia ac labes, quæ victimas Sacris idoneas reddebant, ibidem tropologicè *S. Cyrillus* explicat, quem adeat ſtudioſios lector, abſque fructu non dimiſſurus. Audiendus etiam ea de re *S. Thomas* Quæſt. CII. Art. III. ad VII. *Quia*, inquit, *animalia maculoſa ſolent haberi contemptui etiam apud homines, ideo prohibitum eſt ne Deo in Sacrificium offerrentur: Propter quod etiam prohibitum erat, ne mercedem proſtibuli, aut pretium canis in domum Dei offerrent. Et eadem etiam ratione non offerebant animalia ante ſeptimum diem; quia talia animalia erant quaſi abortiva, nondum plene conſiſtentia propter teneritudinem.*

Diabolum Dei ſimiam cultoribus ſuis ſimilem in probandis victimis Religionem inſpiraſſe, conſtat ex *Luciano* Libro De Sacrificiis: *Illi*, inquit, *cùm immolant, primum ſertis coronant pecudem, multoque ante explorant num legitima ſit, & Sacrificiis idonea, ne fortè mactent ex his quæ Religio repudiat.* Ægyptii, teſte *Chæremone*, ab Altaribus removebant, *quæ gemina, aut maculoſa, aut verſicoloria, aut forma præter naturam.* Athæneus, ex Ariſtotelis Sympoſio: *Nihil*, inquit, *mutilum Deo offerimus, ſed integra & perfecta omnia.*

Cur mercedem proſtibuli & pretium canis offerri ſibi Deus vetuit.

III. Quæ de mercede Proſtiboli, & pretio Canis in Templum Dei non inferendi, ex *Deuteron.* XXIII. 18. obſervat *S. Thomas*, paulò majori conſideratione digna ſunt. Proſtibuli mercedem in domum ſuam Deus inferri vetuit, ut Judæos ab Ethnicorum execrando more abduceret, qui donaria, pecunias, veſtes elegantes & alia violatæ pudicitiæ præmia Diis ſuis, eorumque Templis conſecrare ſolebant, ut conſtat, ex *Michea* I. verſ. 7. *Et omnia*, inquit, *ſculptilia ejus concidentur, & omnes mercedes ejus comburentur igne, & omnia Idola ejus ponam in perditionem: Quia de mercedibus Meretricis congregata ſunt, & uſque ad mercedem Meretricis revertentur.* Item ex *Luciano* Lib. *De Dea Syria*, ubi refert, Ægyptios in Terra Bybliorum inferias *Adonidi* peragentes, capita tondere ſolitos, *E mulieribus autem quæcumque tonderi nolunt*, inquit, *talem pœnam exſolvunt: Unum quidem diem ad quæſtum corpore faciendum foro præſtant: Forum autem illud ſolis peregrinis exhibetur: & quod inde mercedis offerunt, hoc Veneri in Sacrificium datur.* De Cypriis idem refert *Juſtinus* Lib. XVIII. Hiſtoriæ: *Mos erat Cypriis*, inquit, *Virgines ante nuptias, ſtatutis diebus dotalem pecuniam quæſituras, in quæſtum ad littus Maris mittere, pro reliqua pudicitia libamenta Veneri ſoluturas.* De Siccenſibus Africanis idem narrat *Valerius Maximus* Lib. II. cap. VI. *Siccæ*, inquit, *eſt Fanum Veneris, in quod ſe Matronæ conferebant, atque inde procedentes ad quæſtum, dotes injuriâ corporis contrahebant.* De Phœnicibus idem teſtatur *S. Auguſtinus* Libro IV. *De Civitate Dei*, cap. X. *An tres Veneres ſunt*, inquit, *una virginum, alia conjugatarum, alia meretricum? Cui etiam Phœnices donum dabant, de proſtitutione filiarum, antequam jungerent eas viris?* Deus itaque mercedem proſtibuli in Templom ſuum inferri, lege latâ vetuit, ut Jodæos ab idololatria pariter & libidine abduceret, ut Sacrorum ſuorum puritatem præ Sacris Gentium oſtenderet, ut Sacrarii ſui dignitati & reverentiæ conſuleret, turpe donum repudiando. *Nullius enim rei turpis merces decora eſt*, inqoit *Tertullianus* Lib. *De Habitu Mulie-* A *bri.* Præ ceteris autem quæſtus arte meretriciâ factos, infamis ſemper habitus eſt. Hinc *Severus* Imperator, teſte *Lampridio* in ejus Vita, *Lenonum vectigal, & meretricum, & exoletorum, in ſacrum Ærarium inferri vetuit, ſed ſumptibus publicis ad inſtaurationem Theatri & Circi deputavit.*

IV Canis pretium quod ſpectat, à Deo pariter abominationis inſtar repudiatum, & à Sacrario eliminatum: Miſſis variis Interpretum de hujus præcepti ſenſo ſententiis, quas eruditè refellit *Spencerus* Lib. II. *De Legibus Ritualibus* B *Hebræorum*, cap. XXIII. Sect. II. Planiſſimus ille eſt, Deum pretium canis, ſi fortè venderetur, aut cum rebus aliis commutaretur, tanquam rei viliſſimæ pretium, imo tanquam abominationem rejeciſſe, primò ut Sanctuarii ſui honori conſuleret. Secundò, ut Ægyptiorum ſuperſtitionem ſugillaret, qui canem præcipuâ quadam veneratione proſequebantur, teſtibus *Herodoto* Lib. II. cap. LXVII. *Diodoro Siculo* Lib. I. *Plutarcho* in Iſide, *Strabone* Lib. XVII. & *Juvenali*, qui de Ægypto ait:

C ——— *Illic.*
Oppida tota canem venerantur, nemo Dianam.

Ægyptiacæ hujus Superſtitionis ratio prima fuit *Nili* exondatio oriente Caniculâ, ut obſervat *Ælianus* Lib. X. *De Animalibus*, cap. XLV. *Cùm ſtella canis exoritur*, inquit, *cum ipſa pariter Nilus ſeſe attollens, irrigationem invehit, & in agros redundat, quapropter canem ut aquæ fertilis inductorem colunt.* Propterea & canem animal, ut Caniculæ Symbolum, ſacro cultu proſequebantur. Ratio altera erat, quod *Anubis* ſive *Mercurii* Numinis eorum Maximi ſymbolum & imago D viva canis crederetur. Ægyptios namque *Anubim* ſuum ſub imagine caput caninum habente venerari ſolitos, referunt *Diodorus Siculus* Lib. I. *Lucianus* Lib. *De Sacrificiis*, & *Servius* in illud *Virgilii* Æneidos VIII.

Omnigenûmque Deum monſtra, & latrator Anubis.

Iſidi Maximæ Ægyptiorum Deæ cum *Anubi* ſeu *Mercurio*, neceſſitudinem non minimam interceſſiſſe, conſtat ex columna Ægyptiaca *Iſidi* E erecta, cum hac Inſcriptione: *Ego Iſis ſum, Regina hujus regionis, à Mercurio erudita. Ego ſum quæ in canis ſydere exoritur, &c.* (Refert *Diodorus Siculus* Lib. II.) Iſidem ſtupro colebant Ægyptii, ut probant illa Juvenalis:

——— *Jamque expectatur in hortis,*
Aut apud Iſiaca potius Sacraria lenæ.

Ipſi adeo proſtitutionis præmium impuræ fœminæ dicabant. *Anubi* verò ſeu *Mercurio* canis, animalis apud ipſos ſacri pretium fortè devove- F bant. In ſuperſtitionis utriuſque, ſeu jam obtinentis, ſeu prævisæ, execrationem Deus hanc Legem tulit: *Non offeres mercedem proſtibuli: nec pretium canis in Domo Domini Dei tui, quicquid illud eſt quod voveris: Quia abominatio eſt utrumque apud Dominum Deum tuum.*

Materia Sacrificiorum inanimata.

V. Materia Sacrificiorum inanimata ſecundùm Legem divinam erat, panis, ſimila, ſpicæ, vinum, ſal, oleum, thus. Levitici II. 1. *Anima cùm obtulerit oblationem Sacrificii Domino, ſimila erit ejus oblatio, fundetque ſuper eam oleum, & ponet thus.* Morem illum Gentes in falſorum Deorum ſacris imitatæ ſunt, ut conſtat ex illis *Virgilii* VI. Æneid.

Congeſta

—— ——congeſta cremantur
Thurea dona, dapes, fuſo crateres olivo.

Panis Sacrificalis variis modis parabatur; in clibano, in ſartagine, vel craticula coquebatur, oleo conſperſus, abſque fermento, & melle, ſale verò conditus, quo etiam victimas omnes aſpergi Lex jubebat. Levitici II. 11. *Omnis oblatio, quæ offertur Domino, abſque fermento fiet, nec quidquam fermenti ac mellis adolebitur in Sacrificio Domino.* Azyma ſinceritatis, veritatis, atque puritatis ſigna erant, 1. *ad Corinthios* v. 7. apud Ethnicos Flaminibus farinam fermentatam contingere non licebat, ut notat *Servius* ad 1. Æneidos. In Sacrificio tamen pacifico ſeu gratiarum actionis, panes fermentati offerebantur, *Levitici* VII. 13. De ſale in Sacrificiis omnibus adhibendo, Lex habetur Levitici II. *Quicquid obtuleris Sacrificii, ſale condies, nec auferes ſal fœderis Dei tui de Sacrificio tuo. In omni oblatione tua offeres ſal.* Ritum illum Dœmon Dei æmulus ad idololatricos cultus traduxit. Nulla enim Sacra apud Ethnicos conficiebantur *ſine mola ſalſa*, teſte *Plinio* Lib. XXXI. *Naturalis Hiſtoria.* Quò ſpectant illa, *Ovidii, Faſtorum* I.

Ante Deos homini quod conciliare valeret,
Far erat, & puri lucida mica ſalis.

Et illa *Statii, Silv.* I.

—— ——Sæpe Deis hos inter honores,
Ceſpes, & exiguo placuerunt farra ſalino.

Hinc *Plato* ſalem θεῷ φίλον σῶμα, *Corpus Deo amicum* appellavit. Falsò igitur ſcripſit *Maimonides* in *More Nevochim*, P. III. Deum ſalis uſum in Sacrificiis ſuis præcepiſſe, ut ſe Idololatris opponeret, qui ſale in Sacris ſuis non utebantur. *Sal fœderis* appellatur ob diuturnitatem. Aptiſſimum itaque ſymbolum fuit ad immortalitatem Dei, cui Sacrificium offerebatur, ſignificandam; ad fœderis cum Deo initi, per Sacrificium confirmati perpetuitatem exprimendam; ad incorruptæ mentis puritatem, quam a Sacerdotibus, & iis quorum nomine Sacrificia offerebant, Deus poſtulabat, deſignandam.

Minchæ Sacrificium, ſeu farrea Oblatio.

VI. *Mincha* Sacrificium, ſive farrea oblatio triplex erat. Prima erat oblatio ſimilæ, ſecunda panum, tertia ſpicarum virentium, de qua Levitici IV. 14. *Si autem obtuleris munus primarum frugum tuarum Domino de ſpicis adhuc virentibus, torrebis igni, & confringes in morem farris, & ſic offeres primitias tuas Domino, fundens ſupra oleum, & thus imponens, quia oblatio Domini eſt. De qua adolebit Sacerdos in memoriam muneris, partem farris fracti, & olei, & totum thus.* De primitiis meſſis hordeaceæ altero Paſchatis die offerendis Lex iſta intelligitur. Primitiarum ſcilicet ſolennior oblatio triplicis generis à Deo imperata eſt, 1. Spicarum virentium hordei in Paſchate; 2. Panum ex ſimila fermentata recentis tritici, in Pentecoſte, quod tempus erat. Meſſis triticeæ in Paleſtina, (*Levitici* XXIII. 15. 17.) 3. Vitis & omnium frugum, in feſto Tabernaculorum, (*Exodi* XXIII. 16. 19.) Nullam victimam ſine ſimila & vino Deus offerri juſſit. (*Numerorum* XV. 4. 5. 7. 10.) Ratio cur Deus Minchæ Sacrificium inſtituerit, multiplex afferri poteſt. Primò ut pauperes, qui animalia ſibi comparare non poterant, Sacrificia non negligerent. Hanc rationem affert *Theodoretus Quæſtione* 1. *in Leviticum.* Secundò, ut Sacerdotibus de pane & annona provideretur. Hujus

A enim Sacrificii pars maxima in uſum Sacerdotum cedebat. Tertiò, ut terræ fruges Deo ſe debere, ipſumque eſcam dare omni carni jugiter manifeſtent, ac profiterentur. Quartò, quia Sacrificium quaſi ſacrum epulum erat Dei cum hominibus. Unde victimæ vocantur *panes Dei*, (Levitici XXI. 21. & XXII. 26.) & *Cibus Dei*, (Numerorum XXVIII. 2. ſecundùm Hebræum) & Altare vocatur *Menſa Dei*, (Malachiæ I. 7. 12.) Rationem literalem & typicam farrei Sacrificii affert *S. Thomas* Prima Secundæ, Quæſtione CII. Art. III. ad XVI. *Dicendum, quòd Lex in Sacrificiis providere* B *voluit paupertati offerentium: Ut qui non poſſet habere animal quadrupes, ſaltem offerret avem: Quam qui habere non poſſet, ſaltem offerret panem: & ſi hunc habere non poſſet, ſaltem offerret farinam, vel ſpicas. Cauſa verò figuralis eſt, quia panis ſignificat Chriſtum, qui eſt panis vivus, ut dicitur Joannis* VI. *Qui quidem erat velut in ſpica, pro ſtatu legis naturæ, in fide Patrum. Erat autem ſicut ſimila in doctrina Legis Prophetarum. Erat autem ſicut panis formatus, poſt humanitatem aſſumptam, coctus igne, id eſt, formatus Spiritu Sancto in clibano uteri virginalis: Qui etiam fuit coctus in ſartagine per labores quos in mundo ſuſtinebat: In cruce verò quaſi* C *in craticula aduſtus.* Ex *Heſychio* hanc allegoriam hauſit *S. Thomas.* De rebus reliquis inanimatis, quæ materia Sacrificiorum erant, ſic diſſerit Doctor idem Angelicus in reſponſione ad XVII. *Ea quæ in uſum hominum veniunt de terra naſcentibus, vel ſunt in cibum, & de eis offerebatur panis: Vel ſunt in potum, & de his offerebatur vinum: Vel ſunt in condimentum, & de his offerebatur oleum, & ſal: Vel ſunt in medicamentum, & de his offerebatur thus, quod eſt aromaticum, & conſolidativum. Per panem autem figuratur caro Chriſti: Per vinum, ſanguis ejus, per quem redempti ſumus: Oleum* D *figurat gratiam Chriſti: Sal ſcientiam, Thus orationem.*

An panis & vini oblatio ex profanarum Gentium moribus originem duxerit.

VII. Panis & vini ſacrificalem oblationem ex profanis Gentiliſmi Ritibus originem duxiſſe aſſerit, non probat *Spencerus.* Melchiſedecus ante Legem latam panem & vinum in Sacrificium obtulit, (*Geneſis* XIV. 18.) non Gentium certè profanarum ritu: *Erat enim Sacerdos Dei Altiſſimi.* A Noacho panis & vini oblationem derivatam longè probabilius eſt. Noachum ab antiquis *Ogygem* dictum, notum eſt: Quod nomen ex *Ogy* Hebræa voce, & per reduplicationem *Ogygi* ductum, E *panis ſubcinericii in uſus ſacros facti* ſignificat, ut a viris eruditis obſervatum eſt. Imò Patres Antediluvianos è terræ frugibus Sacrificia obtuliſſe, vix dubitari poteſt. Licèt enim de *Caino* dumtaxat legamus, quod *ex fructibus terræ obtulerit munera Domino*, (Geneſis IV. 3.) nihilominus cùm ea nomine oblatio ejus non fit à Deo repudiata, ſed ob malitiam offerentis, veriſimillimum eſt ipſum ab *Adamo* patre, *Adamum* verò à Deo edoctum, hæc in Sacrificium Deo obtuliſſe. Hoc Sacrificii genus, ut & alia ſibi Dœmon F Dei æmulus arrogavit. Hinc *Moyſes* Deuteronomii XXXII. 38. *Ubi ſunt Dii eorum, in quibus habebant fiduciam? De quorum victimis comedebant adipes, & bibant vinum libaminum?* Deus ad abolitionem Idololatriæ illud lege latâ Iſraelitis præſcripſit. Gentes vini parte aliquâ ſuis Numinibus libatâ, partem reſiduam inter ſacrificantes ebibendam diſtribuebant. At apud Hebræos vinum quantum quantum erat in Sacrificium effundebatur: Sacerdotes aut ſacrificantes illius participes non erant: In aliquibus Gentium ſacris vinum nullum libabatur, nempe in Sacris Cereris, ut colligitur ex *Plauto* in *Aulularia*: At Deus in omni Sacrificio ſibi oblato vinum libari juſſit, ne

fromeoti

A frumenti ſolius Auctor ac Præſes haberetur. Ethnici non tantùm vino mero, ſed & melle, lacte, mulſo, vino mixto libabant, maximè in Ægypto & Alexandria, ut refert *S. Hieronymus* Commentario in Cap. LXV. *Iſaiæ*: At Lex Dei vinum tantùm generoſum in ſacrificium offerri juſſit. (*Levitici* XXIII. 13. *Numerorum* XV. 5. 7 & XXVIII. 7.)

Mellis uſus à Sacrificiis ablegatus.

VIII. Mellis uſum à Sacrificiis ſuis Deus ablegavit; Levitici II. 11. *Nec quidquam fermenti aut mellis adolebitur in Sacrificio Domino. Primitias tantùm eorum offeretis ac munera: Super Altare verò non imponentur in odorem ſuavitatis.* Falſiſſimum B proinde eſt quod de Judæis Syriam incolentibus ſcripſit *Theophraſtus*, referente *Porphyrio* Lib. II. De Abſtinentia, §. XXVI. *Non victimas epulantur, ſed eas integras per noctem comburentes, mulſo melle & vino iis ſuperfuſo, Sacrificium ocyus conſumunt, ne qui omnia videt, facinus hoc intueatur.* Vel *Plutarchi* teſtimonio refellitur Lib. IV. *Sympoſiacon*, Cap. V. Quanquam graviorem ille calumniam in Judæos ſtruxerit, eos ideo *Mel in Sacrificiis non offerre* ſcribens, quòd *Bacchum* colerent, & mellis admiſtione vinum corrumpi videatur. Varias Legis hujus rationes afferunt Veteres. Quas exponit *Theodoretus* Quæſtione I. in Leviticum. *Prohibet quoque*, inquit, *offerri mel ad Altare, eò quòd apis, ut quidam volunt, in locis impuris ſedeat, & undecumque conficiendi mellis materiam coacervet. Nonnulli verò dixerunt, inde nos inſtrui, ex propriis laboribus perſolvenda eſſe Sacrifi-*
» *cia, ex conſilio Salomonis, quo dicitur*: Hono-
» ra Dominum ex juſtis laboribus, & præbe pri-
» mitias illi de tuis fructibus juſtitiæ. *At fructus apis à labore noſtro non procedit. Quæ quidem verba nihil accuratum continent. Siquidem mellis confectio non caret hominum induſtriâ. Quidam enim colenda terra dant operam, nonnulli curant oves,* D *alii mercaturæ ſtudent, alii verò melli conficiendo incumbunt. Quamobrem* (inquit) *ſub nomine quidem fermenti vetuſtatem nequitiæ ſignificari puto: Mellis autem nomine voluptatem prohiberi.* Myſtica hæc ratio, non literalis; quam nihilominus aliis Patres afferunt, & inter alios *S. Hieronymus* Epiſtolâ XIX. ad Euſtochium. *Quoniam*, inquit, *Mel in Dei Sacrificiis non offertur, nimia dulcedo arte mutata eſt, & quadam, (ut ita dicam) piperis auſteritate condita. Apud Deum enim nihil voluptuoſum, nihil tantum ſuave placet, niſi quod in ſe habet mordacis aliquid veritatis.* Mellis nomine *Paganorum doctrinam* intelligit Heſychius, *Propter* E *ſuavitatem verborum, & dulcedinem eloqui.* Rationem literalem ſimul & myſticam affert *S. Thomas* Prima Secundæ, Queſtione CII. Articulo III. ad XIV. *Mel*, inquit, *non offerebatur in Sacrificiis Dei: Tum quia conſueverat offerri in Sacrificiis Idolorum: Tum etiam ad excludendam omnem carnalem dulcedinem, & voluptatem ab his qui Deo ſacrificare intendunt.* Veram Legis hujus rationem attigit *S. Thomas*, cum *Maimonide* ſentiens, qui in *More Nevochim*, P. III. Cap. XLVI. ait Deum à Sacrificiis ſuis Mellis uſum ablegaſſe, quòd *Idololatræ res dulces ad oblationes ſuas eligerent, eaſque melle inungere ſolerent.* Vix ullus fuit falſorum Deorum, F cui melle non libarent Ethnici, & quem oblati mellis dulcedine gaudere non crederent. Id de *Mercurio* teſtatur *Antipater Sidonius* Libro I. *Anthologiæ*, Cap. XXXVIII. *Facilis eſt Mercurius, ô Paſtores, qui lacte gaudet, & querno placatur melle.* De *Baccho* idem conſtat ex *Ovidio* Libro III. *Faſtorum*:

Liba Deo fiunt, ſuccis quia dulcibus idem
Gaudet, & à Baccho mella reperta ferunt.

De *Priapo* Paſtor *Aſtacus* apud *Calphurnium* Ecloga II.

Rorantesque favos damus, & liquentia mella.

De *Jano* idem docet *Ovidius* Lib. I. *Faſtorum*:

Quid vult palma ſibi, rugoſaque carica dixi,
Et data ſub niveo candida mella cado?
Omne, ait, cauſa eſt, ut res ſapor ille ſequatur,
Et peragat cœptum dulcis ut annus iter.

Nymphis mel & vinum fundi jubet *Apollinis* Oraculum apud *Euſebium* Lib. IV. *Præparationis Evangelicæ.*

Funde mel Nymphis, & Bacchi dona.

Diis omnibus mel libari ſolitum aſſerit *Pauſanias* in *Eliacis prioribus*, ubi poſtquam Aras minimùm quinquaginta recenſuit in *Jovis Olym-* C *pii* Templo variis Numinibus erectas, & quaſdam Diis omnibus ſacras, ait: *Semel quolibet menſe, ad omnes quas recenſuimus, Aras Elei Sacra faciunt, vetuſto quodam Ritu thura, & melle ſubactum triticum adolentes.* Perſas in omnibus Sacrificiis *libantes oleum cum lacte & melle mixtum* deſcribit *Strabo* Lib. XV. Auctor Hymni in *Mercurium* mel vocat *Deorum ſuavem cibum.* Et quod caput eſt, Deus Judæis exprobrat *Ezechielis* XVI. 18. 19. quòd Diis omnibus Gentium mel obtulerint. *Feciſti tibi*, inquit, *Imagines maſculinas, & fornicata es in eis. Et ſumpſiſti veſtimenta tua multicoloria, & operuiſti illas: &* D *oleum meum, & thymiama meum poſuiſti coram eis. Et panem meum, quem dedi tibi, ſimilam, & oleum, & mel, quibus enutrivi te, poſuiſti in conſpectu eorum in odorem ſuavitatis.* Diis præſertim Inferis, & Heroibus fato functis melle libabant profanæ Gentes. Sic *Plutoni* facere ſolebant, *Silio* teſte, Lib. XIII.

Duc prædicta ſacris duro placamina Diti
Mella ſimul tecum, & puri per dona Lyæi.

Idem melle placari *Furias* memorat:

E
Inde tibi Alecto, tibi nunquam læta Megæra,
Corpora lanigerûm procumbunt lecta bibentum,
Fundunt mella ſuper, Bacchique, & lactis honorem.

Apud *Euripidem*, fratrem *Oreſtem* tanquam moriturum *Iphigenia* ſic alloquitur: *Multum enim ornatum tibi in ſepulchro ponam, & montana flava apis delicias ex floribus manantes in rogum tuum injiciam....* Ut itaque Iſraëlitas ab Idolo- F latria Deus abduceret, utque non minùs factis & ritibus, quàm verbis, *Deum viventem* ſe colere profiterentur, mellis uſum in Sacrificiis nomini ſuo oblatis Lege latâ prohibuit.

§. III.

§. III.

De Sacrificiorum fine, variiſque ſpeciebus.

I. TRiplex fuit Sacrificiorum finis, Dei honos, ſupremique ipſius Dominii agnitio; peccati expiatio; grati animi ob accepta beneficia ſignificatio, novorumque à Deo poſtulatio. Hinc triplex Sacrificiorum ſpecies. 1. *Holocauſta*; 2. *Pacifica*; 3. *Expiatoria*, ſive, ut Scriptura Sacra loquitur, *pro peccato*. (Levitici I. III. IV. V. VI. & VII.) Holocauſtum, à voce Græca ὁλοκαυτεῖν, id eſt, totum combuſtum, appellatum eſt, quòd in eo tota victima in Dei honorem conſumeretur. Hoc ritu ſummum Dei dominium in res omnes ſignificabatur: & qui Sacrificium offerebant, ſe totos eſſe Dei profitebantur. Holocauſti Ritus Cap. I. *Levitici* deſcribitur. 1. *Maſculum* pecus offerri debebat, utpote perfectiſſimum. Id imitati Ægyptii Sacerdotes, *Chæremone* teſte, fœminas recuſabant.

Ritus holocauſti.

2. Offerendum erat *ad oſtium Tabernaculi teſtimonii*, quod ad Idololatriam extirpandam à Deo præceptum eſt: Ne ſi quovis in loco ſacrificare ipſis liceret, ad Altaria Gentium & Idola deflecterent. Lex iſta Sacrificiis omnibus communis fuit; cujus hanc rationem afferunt *S. Joannes Chryſoſtomus* Expoſitione in Pſalmum CXXI. & CXXXIV. & Homiliâ in Pſalmum XCV. *Theodoretus* Quæſtione LVI. in III. Regum, & *Radulfus Flaviacenſis* Lib. XIII. Commentariorum in *Leviticum*, Cap. I. Quæ ratio ex ipſa Scriptura eruitur, Levitici XVII. 3. 4. 5. *Iſte eſt ſermo, quem mandavit Dominus dicens: Homo quilibet de domo Iſraël, ſi occiderit bovem, aut ovem, ſive capram in caſtris, vel extra caſtra, & non obtulerit ad oſtium Tabernaculi oblationem Domino, ſanguinis reus erit: Quaſi ſi ſanguinem fuderit, ſic peribit de medio Populi ſui. Ideo Sacerdoti offerre debent filii Iſraël hoſtias ſuas, quas occident in agro, ut ſanctificentur Domino ante oſtium Tabernaculi teſtimonii, & immolent eas hoſtias pacificas Domino.* Dæmones ſcilicet *Latrones Divinitatis*, ut vocat *Tatianus*, in Montibus, fluminibus, lucis, agris, Sacrificio cuivis oblato ſe præſentes ſiſtere ſolebant, ejuſque honorem ſuffurari. Cui malo præſentiſſimum remedium Deus attulit, jubendo Iſraelitis ut ante oſtium Tabernaculi, quò Dæmon, utpote in locum Deo ſacrum obrepere non potuit, victimas ſuas immolarent.

Tertiò, offerens holocauſtum imponebat manum capiti victimæ, tum ut hoc ritu ſignificaret ſe victimam è manu ſua & poteſtate in jus Dei transferre: Tum ut innueret ſe peccata ſua imprecari, & quaſi imponere victimæ immolandæ, eamque pro ſe offerre. Manibus enim opera ſignificantur. Hujus interpretationis fidejuſſorem habeo *Euſebium* Lib. I. *Demonſtrationis Evangelicæ*, Cap. X *Capiti*, inquit, *victimæ, unumquemque dum ſacrificat manus habere injectas imperat, & ad Sacerdotem animal ipſum adducere capite comprehenſum atque detentum, quaſi qui pro ſuo ipſius capite hoſtiam exhibeat. Dicit igitur de unoquoque:* Adducet illud ante Dominum, & imponet manus ſuas in caput muneris. *Quod ſanè in omni victima obſervatum eſt, cùm aliter nullum Sacrificium offeratur. Ex quibus utique verbis ſermo divinus illud intelligi vult, humanarum animarum pretium, quæ ſacrificarentur animalia exhiberi ſolita eſſe.* Sic etiam *Theodoretus* Quæſt. I. in Leviticum; *Qui verò victimam offerebat, imponebat ſuper caput ejus manus, tanquam ſuas ipſius actiones, (manus enim actiones denotant) pro quibus nimirum hoſtiam offerebat.* Licèt enim verò holocauſtum in honorem Dei, ſupremique ipſius dominii agnitionem primariò offerretur, ſecundariò tamen offerebatur etiam pro peccatis ad Deum placandum; Levitici I. 3. *Si holocauſtum fuerit ejus oblatio, ac de armento, maſculum immaculatum offeret ad oſtium Tabernaculi teſtimonii, ad placandum ſibi Dominum: Ponetque manum ſuper caput hoſtiæ, & acceptabilis erit, atque in expiationem ejus proficient.*

Quartò, Sacerdotes ſanguinem victimæ offerre debebant, ſuper Altare *fundentes per circuitum*: Ut hoc Ritu ſanguinem pecudis pro ſuo ſanguine, vitam ejus pro vita ſua, quam juſtiſſimus Deus ad expiandum peccatum repetere potuiſſet, Deo ſe exhibere profiteretur is qui Sacrificium offerebat. *Anima* enim *omnis carnis in ſanguine*. Hunc Ritum profanæ Gentes imitatæ ſunt. Unde *Lucianus* Libro De Sacrificiis: *Sanguinem* (inquit) *Aræ circumfundens*. Sanguinem in Ara fundi *Servius* etiam ait in II. *Georgicon*.

Quintò, Sacerdos detractâ pelle victimæ, ipſam in fruſta concidebat; eaque ſuper Altare compoſita comburebantur igne ſacro, id eſt cœlitus in Altare delapſo, qui vigili Sacerdotum curâ inextinctus perpetuò ſervabatur, *Levitici* VI. 12. Ex quo *Veſtæ ignis æternus* apud Ethnicos; de quo *Virgilius* in II. *Æneidos*:

Æternumque adytis effert penetralibus ignem.

Pellis detractio ſignificabat omnia Dei oculis nuda & aperta eſſe. Ignis minimè vulgaris, nec à foris ad Aram tranſlatus, ſed è cœlo delapſus, incomparabilem Naturæ Divinæ excellentiam teſtabatur, ſacriſque ſingularem conciliabat reverentiam. De hoc igne plura ex Hebræorum ſcriniis deprompta legi poſſunt apud *Buxtorfium*, *Exercitatione in Hiſtoriam Ignis Sacri*.

Sextò, aves ritu peculiari immolabantur; Levitici I. 14. *Si autem de avibus holocauſti oblatio fuerit Domino de turturibus aut pullis columbæ, offeret eam Sacerdos ad Altare: & retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet ſanguinem ſuper crepidinem Altaris: Veſiculam verò gutturis, & plumas projiciet ſuper Altare, ad orientalem plagam, in loco in quo cineres effundi ſolent, confringetque aſcellas ejus, & non ſecabit, neque ferro dividet eam: & adolebit ſuper Altare, lignis igne ſuperpoſito.* Non comburebantur, ſed projiciebantur, quæ immunda erant, procul ab ambitu caſtrorum in quemdam locum mundum, in quem & cineres Altaris reponi ſolebant. Ritus ille immolandi aves abſque diviſione, antiquior Lege fuit, ab *Abraham* obſervatus (Geneſis XV. 10.) *Theodoretus* Quæſtione I. in Levit. *Volatilia porrò nec Patriarcha diviſit, nec Legiſlator dividi jubet. Nam qui mente ſunt volucres, Deum ex toto corde diligentes, non partiuntur illam in terrena & cœleſtia, ſed totam ſurſum ferunt.* Totum Ritum immolationis avium myſticè explicat *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. XVI. *De Adoratione in ſpiritu & Veritate*, p. 564. Edit. Regiæ Pariſienſis. *Et aufertur quidem*, inquit, *ex eis avibus ingluvies, id eſt, veſica, cum pennis: Projicitur autem ut prorſus inutilis: Id verò ſignum eſt clarum, Sanctorum vitam ipſis etiam corporeis voluptatibus eſſe ſuperiorem, ita ut jam ne ventris quidem fere, quò cibi omnes deferuntur, uſum deſideret: Ejuſmodi namque eſt hominum tolerantiſſimorum vita, qui eſcas ſimul & ipſum quoque ventrem*

trem contemnentes, conficiunt carnem, & voluptates extinguunt, & ab omnibus mundanis atque ſupervacuis rebus liberi ſunt ac remoti: Id enim eſt pennarum abjectio. . . . Alarum confractio figura eſt & ſpecimen, quo indicatur Sanctorum mentem non altè ſapere, neque in ſublime volare, ſed humilibus conſentire, & tanquam inferiora quærere. . . . . Porro vitam ſuam illos univerſam & integram Deo dicaſſe, non ejus partem iis quæ ſunt Mundi tribuiſſe, in eo ſignificatur, quòd non dividuntur.

Holocauſti Ritus ad profanas Gentes Diaboli æmulatione traductus.

II. Holocauſti Ritum Diabolus Dei æmulus ad profanarum Gentium ſacra tranſtulit. Hinc illud *Virgilii* VI. *Æneidos*:

Et ſolida imponit taurorum viſcera flammis.

Ad quem locum Servius: *Ergo*, inquit, *ſolida viſcera, holocauſtum ſignificat.* Hinc & illud *Senecæ* in Oedipode:

Solidaſque pecudes urit.

Herodotus Lib. II. de Ægyptiis ſcribit: *Pecude ad Aram adductâ, rogum accendunt, deinde vino ſuperfuſo, & Deo invocato mactant.* Et Lib. VII. *Hamilcar eo tempore Sacrum fecit, libavitque, tota victimarum corpora magno rogo imponens.* Sed profanæ Gentes Diis Inferis ut omnia abſumentibus holocauſta immolabant: Iſraëlitæ uni vero Deo, ut vitæ neciſque Domino. De his extat inſignis *Theophraſti* locus à *Porphyrio* laudatus Lib. I. *De abſtinentia*, mendaciis licet calumniiſque adversùs Judæos aſperſus. *Et ſanè* (inquit) *ſi ex Syris Judæi, qui quod inſtitutum apud eos jam inde ab initio hoc Sacrificii genus fuerit etiamnum animantes immolant, eodem, quo ipſi, Ritu ſacra facere nos juberent, nunquam eò nos adduci pateremur. Nec enim caſis victimis ad cibum uti ſolent, ſed integras ac ſolidas, & multo melle vinoque perfuſas noctu flammis abſumere, ac totum Sacrificium paucis aliquot horis peragere, utique ne Oculus ille omnia pervidens indignum facinus aſpiciat. Deinde verò diebus illis ſingulis, dum ejuſmodi Sacris operam dant, cùm jejunio ſe ſe dedunt: tum de divino Numine, uti homines ipſo genere Philoſophos decet, toto illo tempore ſermones inter ſe miſcent; Noctu autem Sidera defixis in Cælum oculis contemplantur, ſuas interea preces atque vota Deo nuncupantes. Hi enim non cæteras tantùm animantes, ſed etiam ſemetipſos primi omnium offerre cœperunt, neceſſitate profectò, non cupiditate ducti.* Hunc locum legere eſt apud *Euſebium Lib.* IX. *Præparationis Evangelicæ, Cap.* II.

Hoſtia Pacifica.

III. Secunda Sacrificii ſpecies, *Hoſtia Pacificorum*, quæ ſcilicet offerebatur pro pace, id eſt, ſalute, incolumitate, proſperitate: Pacem enim pro beneficio poni etiam Latinis docet *Servius* ad IV. *Georgicon*: Erat autem duplex; una gratiarum actionis pro beneficiis acceptis, altera precationis pro beneficiis obtinendis. Rurſus, votiva quædam, oblata nempe ad ſolutionem voti quo quis obſtringebatur; alia ſpontanea & meræ liberalitatis, ad affectus pii teſtimonium oblata. *Levitici* VII. 12. 16. Hujuſmodi Sacrificia Lege vetuſtiora fuiſſe certum eſt, cùm eorum mentionem *Moſes* ex improviſo faciat *Levitici* III. nunquam facturus, niſi Populo ante nota fuiſſent. Idque etiam probatur ex *Jethronis* facto, qui ante datam in Monte Sinaï Legem *holocauſta & hoſtias Deo* in caſtris Iſraëliticis obtuliſſe dicitur *Exodi* XVIII. 12. & poſtea *Aaronem & omnes Seniores Iſraël* convivio excepiſſe *coram Deo*, juxta ritum Pacificorum. *Pacifica*, quæ à Græcis *σωτήρια*, id eſt, *Salutifera* dicebantur, ad profanam Gentium Religionem Dæmonis æmulatione tranſlata ſunt. Hinc illa *Gratii* in *Cyneget.*

Pacificorum imitatio apud Gentes.

Te primùm, Vulcane, loci pacemque precamur,
Incola Sancte, tuam,

Et illa *Virgilii*, *Georgicon* IV.

——— ——— *Tu munera ſupplex*
Tende, petens pacem.

Ritus Pacificorum.

IV. Hoſtia pacifica eſſe debebat ex bobus, ovibus, agnis, vel capris: Maſculus eſſet, an fœmina, perinde erat. Dividebatur in tres partes. Prima, ſcilicet adeps & ſanguis Deo adolebatur, cum cauda tota, renibus, & jecore: Quibus ſignificabatur, immolandas in Dei honorem cupiditates, quarum inſtrumenta ſunt adeps, renes, jecur: & perſeverantiam in Dei cultu, eſſe verum, quod ipſi offerre debemus, Sacrificium. Secunda pars, ſcilicet pectus & armus dexter, cedebant Sacerdoti. Tertia, nempe caro reliqua cedebat privatis qui obtulerant, de eaque licebat ipſis cum eorum uxoribus & liberis epulari, in ſignum amicitiæ cum Deo; *Levitici* III. & VII. In hoſtia verò pro peccato, pars cedebat Deo, pars Sacerdoti, nihil offerenti, ne de culpa ſua lætari videretur. In holocauſto, totum Deo cedebat. Iſtud triplicis hujus Sacrificii diſcrimen explicat *S. Thomas Prima Secunda*, *Quæſtione* CII. *Articulo* III. *ad* VIII. docetque diviſionem victimæ pacificæ in tres partes ſignificaſſe, *Quòd ſalus hominis procedit à Deo, dirigentibus Miniſtris Dei, & cooperantibus ipſis hominibus qui ſalvantur.* Rationem cur Sacerdoti cederent pectus & armus dexter, tradit idem Doctor Angelicus, eamque duplicem, literalem unam, myſticam alteram. *De hoſtiis autem pacificis*, inquit, *in uſum Sacerdotis cedebat pectuſculum, & armus dexter, ad excludendum quamdam divinationis ſpeciem, quæ vocatur ſpatulamantia, quâ ſcilicet in ſpatulis animalium immolatorum divinabant, & ſimiliter in oſſe pectoris; & ideo iſta offerentibus ſubtrahebantur. Per hoc etiam ſignificabatur quòd Sacerdoti erat neceſſaria ſapientia cordis ad inſtruendum Populum; quod ſignificatur per pectus, quod eſt tegumentum cordis: & etiam fortitudo ad ſuſtentandum defectus, quæ ſignificatur per armum dextrum.*

Sanguinis & adipis eſus cur prohibitus.

V. Adipis, & ſanguinis cujuſvis eſu Iſraëlitis Lege latâ interdictum eſt, Levitici III. 16. 17. *Omnis adeps Domini erit: Jure perpetuo in generationibus, & cunctis habitaculis veſtris: Nec ſanguinem, nec adipem omnino comedetis.* Confer Cap. VII. 26. & XVII. 10. 12. & *Deuteronomii* XII. 16. & XV. 23. Cujus quidem Legis ratio multiplex affertur à *S. Thoma*. Prima fuit *ad excludendam Idololatriam. Idololatræ enim bibebant de ſanguine victimarum, & comedebant adipes, ſecundum illud Deuteronomii* XXXII. De quorum victimis comedebant adipes, & bibebant vinum libaminum. *Secunda ratio eſt, ad informationem humanæ vitæ. Prohibebatur enim eis uſus ſanguinis ad hoc, quòd horrerent humani ſanguinis effuſionem. Unde dicitur Geneſis* IX. Carnem cum ſanguine non comedetis, ſanguinem enim animarum veſtrarum requiram. *Eſus verò adipum prohibebatur eis ad vitandam laſciviam. Unde dicitur Ezechielis* XXXIV. Quod craſſum erat occidebatis. *Tertia verò ratio eſt, propter reverentiam divinam: Quia ſanguis eſt maximè neceſſarius ad vitam; ratione cujus anima dicitur eſſe in ſanguine: Adeps autem abundantiam nutrimenti demonſtrat. . . . Et ideo ut*

oſtenderetur

oſtenderetur quòd à Deo nobis eſt vita, & omnis bonorum ſufficientia, ad honorem Dei effundebatur ſanguis, & adurebatur adeps. Quarta ratio eſt, quia per hoc figurabatur effuſio ſanguinis Chriſti, & pinguedo charitatis ejus, per quam ſe obtulit Deo pro nobis.

Lex de non comedendo cum ſanguine ſive ſuper ſanguinem.

VI. A Lege ſanguinis eſum prohibente differre paululum videtur illa de non comedendo *ſuper ſanguinem*, Levitici xix. 26. ſecundùm Textum Hebræum: Nam Vulgata noſtra habet: *Non comedetis cum ſanguine.* Veteres Idololatræ mactatâ Dæmonibus victimâ, ſanguinis partem comedebant, vel ſanguinem in pelvim, aut foſſam effundebant, & ad illum convivandi causâ frequentes conveniebant, ut cùm Dæmones, vel Mortuorum umbræ ſanguine animalis immolati veſcerentur, eorum gratiam uſumque familiarem ſibi conciliarent, & reſponſa de futuris eventis ab ipſis elicerent. Magico huic Ritui Legem illam Deus oppoſuit, teſte *Maimonide* in *More Nevochim* p. III. cap. XLVI. *Scito*, inquit, *quòd licèt ſanguis immundus & impurus admodum fuerit in oculis Zabiorum, tamen ab illis comeſtus fuerit, eo quòd exiſtimarent cibum hunc eſſe Dæmonum, & quòd is qui eum comedit hac ratione communicationem aliquam cum Dæmonibus acquirat, ita ut familiariter cum illo converſentur, & futura ei aperiant, prout vulgus Dæmonibus iſta attribuere ſolet. Fuerunt tamen quidam inter illos, quibus valde durum & difficile videbatur, ſanguinem comedere: (Eſt enim res à qua naturâ homo abhorret.) Hi mactantes beſtiam aliquam, ſanguinem ejus accipiebant, & in vaſe vel foſſula aliqua colligebant; Carnem verò mactatam, circa illum ſanguinem in circulo ſedentes, comedebant; imaginantes ſibi, in hoc opere ipſis carnem comedentibus, Dæmones illum ſanguinem comedere, & hunc ipſorum eſſe cibum: & hoc medio amicitiam, fraternitatem, & familiaritatem inter ipſos contrahi, qui omnes in una menſa edunt, & uno conſeſſu accumbunt: Præterea opinabantur Dæmones in ſomnio ſibi comparere, futura indicare, plurimumque prodeſſe.* Comeſtionem ad animalis immolati ſanguinem, de qua *Levitici* xix. 26. divinationis Ethnicæ Ritom fuiſſe, colligitur ex Legis iſtius conjunctione cum Legibus aliis varias divinationis ſpecies prohibentibus. *Non comedetis ſuper ſanguinem*; vel (ut habet Vulgata) *cum ſanguine. Non augurabimini, nec obſervabitis ſomnia.* Divinationis (inquam) Ritus erat omnium peſſimæ, & maxime execrandæ, ſcilicet Necromantiæ, quâ veteres Idololatræ, ſanguine io foſſulam effuſo, circa illum comedentes, Manes aut Mortuorum Animas evocabant, illaſque de rebus obſcuris interrogabant. Quo de Ritu *Horatius Serm.* 1. *Satyrâ* VIII.

—————— Pullam divellere mordicus agnam
Cœperunt, cruor in foſſam diffuſus, ut inde
Manes elicerent, Animas reſponſa daturas.

Huc etiam ſpectant illa *Clementis Alexandrini* Lib. II. *Pædagogi*, cap. 1. ubi de Idolothytis loquens: *Illa*, inquit, *mihi videntur execranda & abominanda, quorum ſanguinem ſupervolant Animæ ex Erebo nunc lumine caſſa.* Ejuſdem nefandi Ritus *S. Auguſtinus* meminit Lib. VII. *De Civitate Dei*, cap. XXXV. de Hydromantia agens. *Quod genus*, inquit, *divinationis Varro à Perſis dicit allatum, quo & ipſum Numam, & poſtea Pythagoram Philoſophum uſum fuiſſe commemorat: Ubi adhibito ſanguine etiam Inferos perhibet ſciſcitari, & νεκρομαντεία Græcè dicit vocari.*

De eodem *Guillemus Pariſienſis* Lib. *De Legibus*, cap VIII. *Adeo*, inquit, *placuit ſanguis Dæmonibus aliquando, & apud aliquos Idololatras, ut ne tangere illum auderent, tanquam partem Diis conſecratam, & eis ſolis debitam. Propter quod & circa ſanguinem, vel ante ipſum comedebant, Diis ſuis ſanguinem relinquentes: Opinabanturque ex hoc ſe placere Diis ſuis, quia ante vel circa ſanguinem immolantium comedebant, putantes eâ hora etiam Deos ſuos ad bibendum convenire ſanguinem hujuſmodi. Et ita in conſpectu eorum de Sacrificiis comedentes, Diis ſanguinem illum bibentibus communione forti ac fœdere indiſſolubili conſtringerentur.*

De eodem *S. Thomas* Primâ Secundæ, Quæſtione CII. Articulo VI. ad 1. *Generaliter*, inquit, *JUDÆIS prohibitus eſt eſus omnis ſanguinis, & adipis cujuſlibet animalis. Sanguinis quidem, tum ad vitandam crudelitatem, ut deteſtarentur humanum ſanguinem effundere. Tum etiam ad vitandum Idololatriæ Ritum, quia eorum conſuetudo erat ut circa ſanguinem congregatum adunarentur ad comedendum in honorem Idolorum, quibus reputabant ſanguinem acceptiſſimum eſſe. Et ideo Dominus mandavit quòd ſanguis effunderetur, & pulvere operiretur:* Nempe Levitici XVII. 10. 11. 12. 13. 14. *Homo quilibet de domo Iſrael, & de advenis qui peregrinantur inter eos, ſi comederit ſanguinem, obfirmabo faciem meam contra animam illius, & diſperdam eam de Populo ſuo, quia anima carnis in ſanguine eſt: & ego illum dedi vobis, ut ſuper Altare in eo expietis pro animabus veſtris, & ſanguis pro animæ piaculo ſit. Idcirco dixi filiis Iſrael: Omnis anima ex vobis non comedet ſanguinem... Homo quicumque de filiis Iſrael, & de advenis, qui peregrinantur apud vos, ſi venatione atque aucupio ceperit feram vel avem, quibus veſci licitum eſt, fundat ſanguinem ejus, & operiat illum terrâ.* Ritum illum Idololatricum & Magicum comedendi ſuper aut juxta ſanguinem perſtringi ab *Ezechiele* Propheta cap. XXXIII. 25. 26. oon abſque fundamento putat *Spencerus* Libro II. *De Legibus Hebræorum Ritualibus*, cap. XI. Sic habet Poopheta: *Hæc dicit Dominus Deus: Qui in ſanguine comediſtis, & oculos veſtros levatis ad immunditias veſtras, & ſanguinem funditis, numquid terram hereditate poſſidebitis? SteTiſtis in gladiis veſtris feciſtis abominationes, &c.* Scilicet cùm victimas Diis Inferis immolaſſent, & ſanguinem in foſſam effudiſſent, oculos ſuos ad eorum Idola, quæ immunditiarum nomine à Propheta deſignantur, cum fiducia tollebant, propitios ſibi fore Manes, & Mortuorum Umbras ſperantes, ſeque ab iis reſponſa elicituros. Porro in gladiis ſuis ſtabant, quòd perſuaſum haberent Necromantici Mortuorum Animas, quæ ad ſanguinem bibendum vocatæ advolarent, mucronis ſtricti fulgore cohiberi, & in fugam dari. Unde apud *Homerum* Lib. XII. Odyſſeæ, *Tyreſias* Vates ab *Ulyſſe* evocata, ſic ipſum allocuta fingitur:

Sed retrocede à foſſa, & remove enſem acutum,
Sanguinem ut bibam, & tibi vera dicam.

Huc ſpectant & illa *Silii Italici*:

—————— Contende tueri,
Eductumque tene vaginâ interritus enſem.
Quæcumque ante Animæ tendunt potare cruorem,
Disjice,

Hoſtia pro peccato ejuſque Ritus.

VII. Tertia Sacrificii ſpecies erat *Hoſtia pro peccato*, eoque per ignorantiam commiſſo: Quæ erat quadruplex, 1. Pro peccato Pontificis, quæ erat vitulus. 2. Pro peccato Populi, ex eodem animalium genere. 3. Pro peccato Principis, quæ erat hircus. 4. Pro peccato Plebeii, quæ erat capra vel ovis. Ritus Sacrificii pro peccato Pontificis aut totius Populi, hic erat: Adducebant vitulum abſque macula ad oſtium Tabernaculi, manus ipſi imponebant Sacerdotes in priori, Seniores in poſteriori Sacrificio. Eo mactato, Sacerdos hauriens de ſanguine victimæ inferebat illum in Tabernaculum teſtimonii. Intincto deinde in ſanguine digito, ſepties eo aſpergebant velum Sancti Sanctorum. Quo aſperſionum numero perfecta expiatio ſignificabatur. Eodem ſanguine cornua Altaris thymiamatis tingebat. Reliquum ſanguinem fundebat in baſim Altaris holocauſti in introitu Tabernaculi. Adipem, duos renunculos, & reticulum ſuper eos poſitum juxta ilia, adolebat ſuper Altare holocauſti, ut in Sacrificio Pacificorum. Pellem verò cum carnibus, capite, pedibus, inteſtinis, fimo, efferebat extra caſtra, & comburebat in loco ubi cineres effundi ſolebant. Ritus hic quaſi tacita erat oratio, quâ Pontifex Deum rogabat, ut ſua vel Populi peccata, ſeu pœnas ipſis debitas, cum vitulo mactato veluti efferret extra caſtra, omnino abolenda, ne Populo imputarentur, eique nocerent. Significabatur præterea, *Peccatum à ſacris ſeptis alienum eſſe*, ait *Theodoretus Quæſtione* I. *in Leviticum*. Typicus etiam erat Ritus ille, Chriſtum ſignificans extra civitatem, in loco ſeparato immolandum. Unde Apoſtolus ad Hebræos XIII. 11. 12. 13. ait: *Quorum enim animalium infertur ſanguis pro peccato in Sancta per Pontificem, horum corpora cremantur extra caſtra. Propter quod & Jeſus, ut ſanctificaret per ſuum ſanguinem Populum, extra portam paſſus eſt. Exeamus igitur ad eum extra caſtra, improperium ejus portantes. Non enim habemus hic manentem civitatem, ſed futuram inquirimus.* Pro peccato Sacerdotis & Popoli ſimilem victimam Lex præſcribit: *Docens quanta ſit Sacerdotii dignitas, quam univerſo Populo parem fecit*, inquit, *Theodoretus*. In Sacrificio pro peccato Principis, aut plebeii, victima non comburebatur extra caſtra, nec ſanguis ejus inferebatur in Tabernaculum, ut eo aſpergeretur Altare thymiamatis. Hi Ritus *Levitici* IV. deſcribuntur. Hoſtiarum pro peccatis ex ſilentio veritatis, immonditiâ, errore, juramento; Item pro peccatis ex certa ſcientia commiſſi, ſpeciales Ritus erant, cap. V. & VI. *Levitici* deſcripti.

Qui Sacrificia expiatoria pro peccatis ſuis offerebant, pœnitentiam debebant agere, & peccati confeſſionem edere his fere verbis: *Ecce pœnitet me, & pudet me operum meorum. Nunquam revertar ad iſtam rem.*

Qui duos turtures, vel duos pullos columbarum offerebat pro peccato ex oblivione juramenti commiſſo, cùm agnam ſive capram comparare non poſſet, unum pro peccato, & alterum pro holocauſto offerre debebat. *Sacrificium* namque *pro peccato ſine holocauſtomate non offerebatur*, inquit S. *Auguſtinus Quæſtione* IV. *in Leviticum*. Sed priùs offerebatur *pro peccato*, deinde holocauſtum. Utrumque Chriſti figura erat, *Qui tum pro nobis mortuus eſt, tum in odorem ſuavitatis Patri ut holocauſtum oblatus, & ſe ipſum pro univerſorum vitâ pretium impendit:* (inquit *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. XV. *De Adoratione in Spiritu & Veritate.*) Non dividebantur hujuſmodi *aviculæ*, ut ſignificaretur *Chriſti mortem non diviſionem invexiſſe, ſed mutuam inter nos unitatem.* Tabernaculum avis ſanguine reſpergebatur, quo ſignificabatur *Chriſtum ſanctificare Eccleſiam ſuo ſanguine.* Ita *S. Cyrillus.*

Si nec turtures, nec pulli columbarum, præ paupertate ſuppeterent, exiguam ſimilam pro peccato offerebat peccator, ſine oleo, & thure. (*Levitici* V. 11.) Cujus Ritus rationem *Theodoretus* affert: *Oleum enim lætitiam indicat, thus autem ſuavem odorem: Quorum utroque privatum eſt peccatum.*

Qui ſponte peccaverant, aut depoſitum acceptum denegaverant, aut injuriâ quapiam illatâ proximo peccatum atrocius pejerando reddiderant, inprimis reſtituere tenebantur injuriam paſſis ea quæ iniquè abſtulerant, & præter ſortem quintam ejus partem. Deinde arietem offerre ad placandum Deum. (*Levitici* VI.) Quod *Zachæus* præſtitit. Reddidit enim quæ rapuerat iniquè, quadrupla: Deinde bonorum ſuorum dimidium dedit pauperibus.

In Altari Holocauſtorum victimæ quoque pro peccato offerebantur, *Ad conſolationem offerentium, ut cognoſcerent ſe non eſſe alienos à Sanctis, cùm per pœnitentiam ſanabantur.* Ita *Theodoretus* Quæſtione IV. in *Leviticum*.

Ordo dignitatis inter Sacrificia.

VIII. *Inter omnia Sacrificia holocauſtum erat præcipuum; quia totum comburebatur in honorem Dei, & nihil ex eo comedebatur. Secundum verò locum in ſanctitate tenebat hoſtia pro peccato, quæ comedebatur ſolùm in atrio à Sacerdotibus in ipſa die Sacrificii. Tertium gradum tenebant hoſtiæ pacificæ pro gratiarum actione, quæ comedebantur ipſo die, ſed ubique in Jeruſalem. Quartum locum tenebant hoſtiæ pacificæ ex voto, quarum carnes poterant etiam in craſtino comedi.* Ita *S. Thomas Prima Secundæ, Quæſtione* CII. *Articulo* III. *ad* X. Rationemque affert hujus ordinis: *Quia maximè obligatur homo Deo propter ejus Majeſtatem: Secundò propter offenſam commiſſam: Tertiò propter beneficia jam ſuſcepta: Quartò propter beneficia ſperata.* Carnes porro victimæ Pacificorum in tertium diem ſervatas comedere nefas erat. Si quis comederet, irrita fiebat oblatio, nec proderat offerenti, ut dicitur *Levitici* VII. 18. Rationem Legis *Theodoretus* affert Quæſtione VI. in Leviticum. *Vult eos*, inquit, *non ſolos epulari, ſed etiam egenis de carnibus largiri. Idcirco primâ quidem & ſecundâ die de carnibus illis ſumere jubet, quæ autem ſuperſunt, igni mandari: Ut iſtâ neceſſitate compulſi, pauperes convivii ſui ſocios habeant.*

Omnis victima à Sacerdotibus proprio nomine oblata, igne penitus conſumenda erat.

IX. Omne Sacrificium Sacerdotum igne penitus conſumendum erat, id eſt, omnis victima à Sacerdotibus proprio nomine oblata. (*Levitici* VI. 23.) Rationem affert *Theodoretus*, Quæſtione III. in *Leviticum:* Id enim verò Lex præcepit, *Ut perfectum Sacerdotem eſſe demonſtraret, qui non aliquatenus, ſed totum planè ſe dedicaverit Deo univerſorum.*

Qui carnes victimæ tetigerat, vel ejus ſanguine fuerat aſperſus, ſanctificabatur.

X. Quicumque carnes victimæ tetigerat, vel ejus ſanguine fuerat aſperſus, ſanctificabatur, & veſtis illius lavabatur in loco ſancto (*Levitici* VI. 27.) Ad reverentiam ſacris conciliandam lex ea pertinebat, interprete *Theodoreto* Quæſtione V. in Leviticum. *Reverentiam*, inquit, *illos docet, ac jubet rebus divinis aſſiſtere cum timore, & procul à Sacris ſtare imperat. Eum autem qui auſus fuerit appropinquare, & guttam ſanguinis receperit, præcipit Templo aſſidere, quaſi ſui dominus ampliùs non ſit. Aſſidere, inquam, non ut Sacra faciat, ſed ut aliquo alio miniſterio fungatur, Propterea veſtimenta, quæ guttis hujuſmodi ſanguinis reſperſa fuerint, lavari jubentur.*

ARTICULUS

ARTICULUS III.

DE LEGIBUS CEREMONIALIBUS Sacrorum.

§. I.

De Rationibus hujuſmodi Legum.

PROPOSITIO I. GENERALIS.

Ad reverentiam ſingularem Deo ejuſque Sacris, ac Miniſtris conciliandam, necnon ad Myſteria Chriſti ſignificanda, latæ ſunt Leges Ceremoniales Sacrorum.

I. HAnc Propoſitionem explicatione magis quam probatione indigentem illuſtrat *S. Thomas* Primâ Secundæ, Quæſtione cii. Articulo iv. *Totus*, inquit, *exterior cultus Dei ad hoc præcipuè ordinatur, ut homines Deum in reverentia habeant. Habet autem hoc humanus affectus, ut ea quæ communia ſunt, & non diſtincta ab aliis, minus revereatur: Ea verò quæ habent aliquam excellentiæ diſcretionem ab aliis, magis admiretur, & revereatur. Et inde etiam hominum conſuetudo inolevit, ut Reges & Principes, quos oportet in reverentia habere à ſubditis, & pretioſioribus veſtibus ornentur, & etiam ampliores & pulchriores habitationes poſſideant. Et propter hoc oportuit, ut aliqua ſpecialia tempora, & ſpeciale Tabernaculum, & ſpecialia vaſa, & ſpeciales Miniſtri ad cultum Dei ordinarentur: Ut per hoc animi hominum ad majorem Dei reverentiam adducerentur.*

Similiter etiam ſtatus Veteris Legis inſtitutus erat ad figurandum Myſterium Chriſti. Oportet autem eſſe aliquid determinatum id, per quod aliquid figurari debet, ut ſcilicet ejus aliquam ſimilitudinem repræſentet. Et ideo oportuit aliqua ſpecialia obſervari in his quæ pertinent ad cultum Dei.

Primam partem explicationis ſuæ fundavit procul dubio *S. Thomas* in Lege illa generali à Deo lata Levitici xix. 30. *Sanctuarium meum metuite: Ego Dominus.* Ad quam Legem attendens *Maimonides* in *More Nevochim*, P. iii. cap. xlv. ait: *Noſti quàm ſollicitè & vehementer Lex laboret magnificentiam & venerationem Sanctuarii nobis perſuadere.*

Alteram explicationis ſuæ partem fundavit Doctor Angelicus in illo Apoſtoli loco ad *Hebræos* viii. 4. 5. ubi ait, eos *Qui offerebant ſecundùm Legem munera, exemplari & umbra deſerviſſe cœleſtium. Sicut reſponſum eſt Moyſi, cùm conſummaret Tabernaculum: Vide (inquit) omnia facito ſecundum exemplar, quod tibi oſtenſum eſt in Monte.*

II. Idem S. Doctor diſſerens de cortinis & pellibus, quæ Tabernaculum interiùs exteriuſque tegebant, in Reſponſione ad viii. ait: *Horum operimentorum ratio literalis in communi erat ornatus & protectio Tabernaculi, ut in reverentia haberetur... Figuralis autem ratio horum eſt, quia per tabulas, ex quibus conſtruebatur Tabernaculum, ſignificantur Chriſti Fideles, ex quibus conſtruitur*
A *Eccleſia. Tegebantur autem interiùs tabulæ cortinis quadricoloribus, quia fideles interiùs ornantur quatuor virtutibus. Nam in byſſo retorta ſignificatur caro caſtitate renitens: In hyacintho, mens ſuperna cupiens: In purpura, caro paſſionibus Dei & proximi dilectione præfulgens. Per operimenta verò tecti, deſignantur Prælati & Doctores, in quibus debet renitere cœleſtis converſatio, quod ſignificatur per pelles hyacinthinas. Promptitudo ad Martyrium, quod ſignificant pelles rubricatæ: Auſteritas vitæ & tolerantia adverſorum, quæ ſignificantur per ſaga cilicina, quæ erant expoſita ventis & pluviis.* Exod. xxv
B Hanc allegoriam Gloſſæ Ordinariæ debere ſe fatetur *S. Thomas*. Hæc verò ex *Beda* ſumpta eſt Libro ii. *De Tabernaculo.*

III. In Reſponſione ad ix. docet Deum Sacrorum ſuorum honori proſpexiſſe, jubendo ut Tabernaculum, Arca, Altaria, Vaſa, univerſaque ſuppellex ad cultum Tabernaculi pertinens, ſanctificaretur, & unctione ſactâ a communi rerum cæterarum ſorte eximeretur. Lex habetur *Exodi* xxx. 25. & ſeq. *Facieſque unctionis oleum ſanctum, unguentum compoſitum opere unguentarii, & unges ex eo Tabernaculum teſtimonii, & Arcam teſta-*
C *menti, Menſamque cum vaſis ſuis, candelabrum & utenſilia ejus, Altaria thymiamatis, & holocauſti, & univerſam ſupellectilem quæ ad cultum eorum pertinet. Sanctificabiſque omnia & erunt Sancta Sanctorum: Qui tetigerit ea, ſanctificabitur.* Legis verò rationem breviter tradit *S. Thomas* loco mox laudato: *Sanctificatio*, inquit, *Tabernaculi, & vaſorum ejus habebat cauſam literalem, ut in majori reverentia haberetur, quaſi per hujuſmodi conſecrationem divino cultui deputatum. Figuralis autem ratio eſt, quia per hujuſmodi ſanctificationem ſignificatur ſpiritualis ſanctificatio viventis Tabernaculi, ſcilicet Fidelium, ex quibus*
D *conſtituitur Eccleſia Chriſti.*

IV. Ad reverentiam Sacrorum promovendam latæ ſunt à Deo Leges de variis immunditiarum ſpeciebus, quæ homines ab aditu Sanctuarii prohibebant, & quarum nonnullæ nonniſi cum multo laboris & temporis impendio tolli poterant, ut obſervat *Maimonides* in *More Nevochim*, p. iii. cap. xlvii. Hanc Legalium pollutionum rationem affert *S. Thomas*. Prima Secundæ, Quæſtione cii. Articulo v. *Iſtarum*, inquit, *immunditiarum erat ratio & literalis & figuralis. Literalis*
E *quidem, propter reverentiam eorum, quæ ad divinum cultum pertinent: Tum quia homines pretioſas res contingere non ſolent cùm fuerint immundi: Tum etiam ut ex raro acceſſu ad Sacra, ea magis venerarentur. Cùm enim omnes hujuſmodi immunditias rarò aliquis cavere poſſit, contingebat quòd rarò poterant homines accedere ad attingendum ea quæ pertinebant ad divinum cultum, & ſic quando accedebant, cum majori reverentia & humilitate mentis accedebant.* Dei Sanctuarium ædes omnes vulgares ſanctitate & excellentiâ longè antecellere cuivis colligere facile erat, cùm nullis niſi ſollicitè purgatis ad illud
F accedere conceſſum eſſet.

V. Honori Sacrorum pariter conſuluit Deus, latâ Lege de Sacerdotibus inſigni aliquo corporis vitio & fœditate notatis à Tabernaculi miniſterio & ingreſſu prohibendis; Levitici xxi. 16. & ſeq. *Locutus eſt Dominus ad Moyſen dicens: Loquere ad Aaron: Homo de ſemine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offeret panes Deo ſuo, nec accedet ad miniſterium ejus: Si cæcus fuerit, ſi claudus, ſi parvo, vel grandi, vel torto naſo, ſi fracto pede, ſi manu, ſi gibbus, ſi lippus, ſi albuginem habens in oculo, ſi jugem ſcabiem, ſi impetiginem in corpore, vel hernioſus. Omnis qui habuerit maculam de ſemine Aaron Sacerdotis, non acce-*

det offerre hoſtias Domino, nec panes Deo ſuo: Veſcetur tamen panibus, qui offeruntur in Sanctuario, ita dumtaxat ut intra velum non ingrediatur, nec accedat ad Altare, quia maculam habet, & contaminare non debet Sanctuarium meum. Ego Dominus qui ſanctifico eos. Deus Regum inſtar ſe geſſit, qui Miniſtros oris & corporis elegantiâ conſpicuos eligunt ad conciliandam Majeſtati ſuæ reverentiam: Servos vero quibus facies illiberalis eſt, & deforme corpus, rejiciunt, ne Majeſtas ſua in conſpectu plebis minuatur. Ita Deus Sacerdotes fœdos & viſu deformes à Tabernaculi miniſterio & ingreſſu prohibuit, ne plebeiis vix ultra ſuperficiem penetrantibus minùs honorificè de ejus Sanctuario ſentiendi occaſionem præberent. Sic enim affectum eſt vulgus, ut ob externam corporis ſpeciem perſonam & ejus officium plerumque ſpernat aut veneretur. Hinc *Q. Curtius* ait: *Pleriſque Gentibus ingens in corpore veneratio eſt, magnorumque operum non alios capaces putant, quàm quos ſpecie egregiâ & eximiâ Natura donavit.*

Ad Sanctuarii reverentiam conſervandam, & Religionis honorem tuendum, lege etiam latâ à Deo ſancitum eſt, ne quis Altari miniſtraret, niſi è Tribu Levitica & *Aaronis* familiâ genus duceret, (*Exodi* xxviii. 1. *Numerorum* i. 51. iii. 38. xviii. 4.) Natalium enimverò claritas multum venerationis conciliat iis qui publica Munera obeunt, & ad Eccleſiæ vel Reipublicæ Dignitates provehuntur. Ne igitur Sacer Ordo vileſceret ſi ex infima plebe Sacerdotes aſſumerentur, voluit Deus ut nemo Sacerdotio fungeretur, niſi ex nobili Aaronis genere oriundus. Ad eundem finem, latæ ſunt Leges de magnificis Pontificis, aliorumque Sacerdotum veſtibus, ut Populus tam ſplendido præſtrictus apparatu ſingularem Sacris Perſonis reverentiam exhiberet. Hoc ipſius Legis verba perſpicuè indicant, Exodi xxviii. 2. 3. *Faciesque veſtem ſanctam Aaron fratri tuo in gloriam & decorem. Et loqueris cunctis ſapientibus corde, quos replevi ſpiritu prudentiæ, ut faciant veſtes Aaron, in quibus ſanctificatus miniſtret mihi.* Et v. 40. *Porro filiis Aaron tunicas lineas parabis, & balteos, & tiaras in gloriam & decorem.* De Legum iſtarum fine *S. Thomam* loquentem audiamus Prima Secundæ, Quæſtione cii. Articulo v. ad x. *Intentio Legis*, inquit, *erat inducere ad reverentiam divini cultûs, & hoc dupliciter. Uno modo, excludendo à cultu divino omne id quod poterat eſſe contemptibile. Alio modo, apponendo ad cultum divinum omne illud quod videbatur ad honorificentiam pertinere. Et ſi hoc quidem obſervabatur in Tabernaculo & vaſis ejus, & animalibus immolandis: multò magis hoc obſervandum erat in ipſis Miniſtris. Et ideo ad removendum contemptum Miniſtrorum, præceptum fuit, ut non haberent maculam, vel defectum corporalem: Quia hujuſmodi homines ſolent apud alios in contemptu haberi. Propter quod etiam inſtitutum fuit, ut non ſparſim ex quolibet genere ad Dei Miniſterium applicarentur, ſed ex certa proſapia ſecundùm generis ſucceſſionem, ut ex hoc clariores & nobiliores haberentur. Ad hoc autem quòd in reverentia haberentur, adhibebatur eis ſpecialis ornatus veſtium, & ſpecialis conſecratio, & hæc eſt in communi cauſa ornatûs veſtium.*

VI. Typicam nihilominus rationem affert *S. Thomas* cur à Sanctuarii aditu & Miniſterio Sacerdotes corpore deformes arcerentur. *Nam*, inquit, *macula, vel defectus corporales, à quibus debebant Sacerdotes eſſe immunes, ſignificant diverſa vitia & peccata quibus debent carere. Prohibetur enim eſſe cæcus, id eſt, ne ſit ignorans. Ne ſit claudus, id eſt, inſtabilis & ad diverſa ſe inclinans. Ne ſit parvo, vel grandi, vel torto naſo, id eſt, ne per defectum diſcretionis vel in plus vel in minus excedat, aut etiam aliqua prava exerceat. Ne ſit fracto pede, vel manu, id eſt, ne amittat virtutem bene operandi, vel procedendi in virtutem. Repudiatur etiam ſi habeat gibbum vel ante vel retro: Per quem ſignificatur ſuperfluus amor terrenorum. Si eſt lippus, id eſt, per carnalem affectum ejus ingenium obſcuratur. Repudiatur etiam ſi habeat albuginem in oculo, id eſt, præſumptionem candoris juſtitiæ in ſua cogitatione. Repudiatur etiam ſi habeat jugem ſcabiem, id eſt, petulantiam carnis. Et ſi habuerit impetiginem, quæ ſine dolore corpus occupat, & membrorum decorem fœdat: Per quam avaritia deſignatur. Et etiam ſi ſit herniosus, vel ponderoſus: Qui ſcilicet geſtat pondus turpitudinis in corde, licet non exerceat in opere.* Hæc ex *S. Gregorio Magno* 1. p. *Paſtoralis* cap. ultimo ſumpſit *S. Thomas*, quoad ſenſum quidem, non quoad verba; ex *S. Cyrillo Alexandrino* Lib. xii. *De Adoratione in Spiritu & Veritate*, & *Theodoreto* Quæſtione xxx. in *Leviticum*. Varietatis etiam ac ſplendoris veſtium Sacerdotalium rationes myſticas affert *S. Thomas*: Quas ſtrictim attingemus inferiùs.

VII Ad Sacerdotalis Ordinis & Sacrorum reverentiam pariter ſpectat Lex de Sacerdotum Matrimonio lata, quâ præceptum eſt ut virginem ducerent uxorem, non viduam, repudiatam, meretricem, aut nullam pudicitiæ ſuſpectæ feminam, ne quid labis ac dedecoris hujuſmodi conjugium ſacris Miniſtris affricaret, ex quo ſacra omnia in contemptum venirent. Levitici xxi. 13. 14. 14. *Virginem ducet uxorem: Viduam autem, & repudiatam, & ſordidam, atque meretricem non accipiet, ſed puellam de Populo ſuo: Ne commiſceat ſtirpem generis ſui vulgo Gentis ſuæ: Quia ego Dominus qui ſanctifico eum.* Et v. 7. *Scortum & vile proſtibulum non ducent uxorem, nec eam quæ repudiata eſt à marito: Quia conſecrati ſunt Deo ſuo, & Panes Propoſitionis offerunt. Sint ergo Sancti, quia & ego Sanctus ſum, Dominus, qui ſanctifico eos.*

---

§. II.

De Tabernaculi Origine.

PROPOSITIO II.

Tabernaculum ex profana Gentium Religione originem non duxit, ſed ex Dei ſapientia & voluntate.

HUjus Propoſitionis veritas contra *Spencerum* probatur ex cap. xxv. Exodi, V. 8. *Facientque mihi Sanctuarium, & habitabo in medio eorum: Juxta omnem ſimilitudinem Tabernaculi quod oſtendam tibi, & omnium vaſorum in cultum ejus: Sicque facietis illud, &c.* Et V. 40. *Inſpice & fac ſecundùm exemplar quod tibi in Monte monſtratum eſt.* Et Actuum vii. 40. *Tabernaculum Teſtimonii fuit cum Patribus noſtris in Deſerto, ſicut diſpoſuit illis Deus, loquens ad Moyſen, ut faceret illud ſecundùm formam, quam viderat:* Non ſecundùm formam quam viderat in Ægypto, aut quæ à Gentibus Idololatriæ deditis accepta eſſet, ſed ſecundùm formam in Sacro Monte à Deo oſtenſam & præſcriptam.

Confirmatur ex eo quòd Deus Tabernaculum extrui juſſerit, velut *Eccleſia Chriſti typum*, ut explicat

explicat *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. ix. & x. *De Adoratione in Spiritu & Veritate.* Non eſt autem veriſimile quod ex profanis Gentium Religionibus, Eccleſiæ typos Deos mutuatus ſit.

Spenceri objectiones.

Objicit *Spencerus* Lib. iii. *De Legibus Ritualibus Hebræorum*: Diſſertatione i. Ægyptiis & aliis Gentibus in more fuiſſe, Deorum imagines, aut eorum ſymbola, in thecis aut tentoriis collocata circumferre; vel ut eos honore ſingulari colerent; vel ut eos haberent individuos viarum & periculorum ſuorum comites. Cùm autem morem illum tollere non ita promptum eſſet, Deo viſum eſſe ad ſeculi morem & modulum ſe demittere, in Tabernaculo habitare, Tabernaculum etiam Miniſtris ejus circumferendum tradere. Id ex *Amos* Propheta Cap. V. v. 25 26. probat: *Nunquid hoſtias & Sacrificium obtuliſtis mihi in Deſerto quadraginta annis, domus Iſrael? Et portaſtis Tabernaculum Molech veſtro, & imaginem Idolorum veſtrorum, ſidus Dei veſtri, quæ feciſtis vobis. Et migrare vos faciam trans Damaſcum, dicit Dominus.* Quem locum *S. Stephanus* Protomartyr (Actuum vii.) in concione ad Judæos profert: *Et Vitulum fecerunt in diebus illis, & obtulerunt hoſtiam ſimulachro, & lætabantur in operibus manuum ſuarum. Convertit autem Deus & tradidit eos ſervire Militiæ Cœli, ſicut ſcriptum eſt in Libro Prophetarum: Numquid victimas & hoſtias obtuliſtis mihi annis quadraginta in Deſerto, domus Iſraël? Et ſuſcepiſtis Tabernaculum Moloch, & ſidus Dei veſtri Rempham, figuras, quas feciſtis, adorare eas. Et transferam vos trans Babylonem.* Et quibus infert *Spencerus* Tabernaculum *Molochi*, Dei Tabernaculo principium tribuiſſe: Cùm Deus ideo Tabernaculum portatile fieri, & Sacra præ foribus ejus offerri juſſerit, ut *Molochi* Ritus longo uſu confirmatos ad cultum ſuum transferret.

Id confirmat *Spencerus* ex ſimilitudine & affinitate quæ inter Tabernaculum teſtimonii, & Tabernaculum *Molochi* interceſſit. Veriſimile autem non eſt, Iſraëlitas jam ad Idola lapſos, Dei Tabernaculum imitari, vel cùm Tabernaculum Archetypum præſto eſſet, aliud ad illius imaginem factum circumferre voluiſſe. Ratio itaque ſentire cogit, Ægyptios, aut alias Gentes, non minùs *Molochi* Tabernaculum, quàm *Molochi* nomen & cultum primos excogitaſſe; & Deum Iſraelitis Tabernaculum circumgeſtandùm conceſſiſſe, ut Ritibus antiqui moris imaginem aliquam præferentibus, eos ad cultum ſuum alliceret, & arctè devinciret.

Secundò id confirmat *Spencerus*, ex eo quòd Gentes *Molochum* adoraſſe, & illius Tabernacula circumgeſtaſſe videantur, diu antequam Iſraëlitæ Deum Tabernaculo mediante colerent. *Molchi* enim Tabernaculum theca erat parvula Templi formam & vicem gerens, quales erant ædiculæ illæ argenteæ *Actuum* xix. memoratæ, Templi Epheſini formam exprimentes, & Imaginem *Dianæ Soſpitali* ſacratam continentes. Templa verò, hujuſmodi Tabernaculorum exemplaria, *Moſis* ætate vetuſtiora fuiſſe, multis argumentis evinci poteſt. Teſtem alibi advocat *Diodorum Siculum*, Lib. i. memorantem, *Oſirin* perantiquum illum Ægypti Deum *Jovi* & *Junoni* Templum magnitudine & ſumptu nobile: Fana inſuper duo *Jovi* aurea, majus Cæleſti, minus ei quem *Ammonem* vocant, dedicaſſe: Statuiſſe etiam Diis aliis Templa aurea. Meminit etiam quatuor Templorum ab antiquiſſimis Ægypti Regibus incredibili magnificentiâ Heliopoli extructorum. *Lucianus* Templum *Deæ Syriæ* ſacrum memorans, ait: *Plerique à Deucalione ſtructum dicunt hoc Templum, eo ſcilicet*
A *Deucalione, cujus ætate vis aquarum fuit maxima.* Ægyptios primos Diis, & Aras, & Simulacra, & Templa ſtatuiſſe ſcribit *Herodotus* in *Euterpe*, Cap. iv. *Artapanus* apud *Euſebium* Lib. ix. *Præparationis Evangelicæ* Cap. xxvii. refert, Domos univerſas, & *Templorum pleraque* in Ægypto corruiſſe, cùm Ægyptii grandine & terræ motu à *Moyſe* affligerentur. *Lyſimachus* apud *Joſephum* *Libro* i. *adversùs Apionem*, ait *Moyſen* & ejus comites, ubique *Deorum Templa & Aras, in quas inciderent, evertiſſe.* Hebræi Veteres locum illum, *Et in Deos eorum fecit Dominus Judicia*, du
B Templis in Ægypto tunc temporis everſis interpretati ſunt. *Hebræi* (inquit *S. Hieronymus* ad *Fabiolam* ſcribens de xl. Manſionibus) *autumant, quòd nocte quâ egreſſus eſt Populus, omnia in Ægypto Templa destructa ſunt.* Ipſis naſcentis Idololatriæ incunabilis coæva fuiſſe Templa, & Sideribus primùm extructa fuiſſe, *Maimonides* aſſerit. Templa denique apud Gentes profanas jam extructa fuiſſe Moſaicis temporibus, *Spencerus* colligit ex *Levitici* xxvi. 30. ubi Deus ait: *Deſtruam Excelſa veſtra, & ſimulachra confringam.* Et Numerorum xxxiii. 52. *Confringite titu-*
C *los, & ſtatuas comminuite, atque omnia Excelſa vaſtate.* Hunc & alios locos ei cognatos in animo volvens *Joſephus*, Deum ſic Iſraelitas alloquentem introducit Lib. iv. Antiquitatum: *Prætereà lucos & Aras, & Templa quotquot habent Cananitæ ad unum tolli jubeo, ferroque & flammis ita deleri, ut etiam memoria eorum omnis aboleatur.*

Denique contendit *Spencerus* Diſſertatione vi. Sect. iv. Tabernaculi fabricam Gentis Iſraëliticæ voluntati & æmulationi, magis quem Dei voluntati vel præcepto adſcribendam eſſe. Primò nemque Dei verba de Tabernaculo extruendo
D facta (inquit) permittentem potiùs, quam præcipientem ſonare videntur, Exodi xxv. *Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Loquere filiis Iſrael ut tollant mihi primitias: ab omni homine qui offeret ultroneus, accipietis eas.*

Spenceri objectiones ſolvuntur.

Reſpondetur, Prorſus incertum eſſe an mos ille Gentium Deorum Imagines in Tentoriis aut Ædiculis ſeu Templis portatilibus circumgeſtandi, ſit *Moſe* antiquior vel coævus, cùm nullus Auctor proferri poſſit *Moſe* vetuſtior, aut *Moſi* ſuppar, qui rerum iſtarum fidem faciat. Ex Scriptura autem Sacra non conſtare an Tabernacu-
E lum *Moloch* Iſraelitæ portaverint in Deſerto. Id non probare obſcuriſſimum *Amoſi* locum, aut Protomartyris *Stephani* illum recenſentis ſententiam: Imò potiùs ex iis colligi, circumgeſtationem illam Tabernaculi *Moloch* velut in pompa, factam in Deſerto non fuiſſe, quæ ad id tempus refertur quo Iſraelitæ *in Damaſcum*, ut ait *Amos*, vel in Babylonem, ut ait *S. Stephanus*, in pœnam hujus Idololatriæ tranſlati ſunt. Prætereà nullibi in Pentateucho Tabernaculi *Moloch* ab Iſraelitis ſuſcepti vel circumlati mentio occurrit, cùm tamen cœtera ipſorum ſacrilegia ſilentio *Moyſes* non prætererit. Nec veri-
F ſimile eſt ipſos Tabernaculum *Moloch* circumferre potuiſſe, quo tempore veri Dei Tabernaculum geſtabant, & publico ſolemnique cultu proſequebantur, quin *Moyſes* illud ſtatim confregiſſet, in cineremque redegiſſet, ac zelo gloriæ Dei ſuccenſus, in Idololatras animadvertiſſet; ſicut Vitulum aureum confregit, in cineres redegit, ejuſque cultores delevit. Rem porro tam memorandam in Hiſtoria Sacra non prætermiſiſſet. Longè ergo probabilios eſt, Diabolum divinos honores uſurpantem Idololatris inſpiraſſe ut Tabernacula, & Ædiculas Numinibus ſuis extruerent, ad ſimilitudinem Tabernaculi Moſaici.

Quanquam

Quanquam ſimilitudo & affinitas, quam inter *Molochi* & veri Dei Tabernaculum interceſſiſſe ait *Spencerus*, non probetur. Moſaici enim Tabernaculi formam *Exodi* xxv. xxvi. xxvii. deſcriptam habemus: Formam verò Tabernaculi *Moloch* nullibi deſcriptam invenimus. Et Tabernaculum in quo Deos coli voluit, factum eſt ſecundùm exemplar quod Deus Moyſi in Monte Sancto monſtravit, non ſecundùm formam Tabernaculi *Moloch*.

Templorum conditorum epocha incerta eſt. Quæ à *Diodoro Siculo*, *Herodoto*, & *Luciano* de eorum initiis narrantur, dubitanter aſſeruntur, ex incertis vulgi rumoribus. *Excelſa*, de quibus mentio in Pentateucho, Altaria potiùs fuere in montibus vel lucis excelſis extructa, quàm Templa. Ut ut eſt, ad hujuſmodi Templorum inſtar non conſtructum eſt Tabernaculum Dei viventis: Siquidem Templa Gentilium ab ultima pene rerum ſuarum memoria ſupra Heroum, quos in Deorum cenſum referebant, ſepulchra condebantur, ut Heroum Animas circa eorum ſepulchra (ut cæca Gentilitas credebat) corporum ſuorum ſenſu & amore oberrantes, hoſpitio exciperent. Qua de re legendi ſunt *Clement Alexandrinus* in Cohortatione ad Græcos, & *Euſebius* Lib. ii. *Præparationis Evangelicæ* Cap. vi. ubi fusè probant, *Sepulchra mortuorum eſſe, quæ Deorum Templa nominantur*. Idem multis exemplis confirmat *S. Cyrillus Alexandrinus Lib.* x. *contra Julianum* p. 341. & 342. His conſona ſunt illa *Prudentii* verba Lib. i. contra *Symmachum*:

Et tot Templa Deûm Romæ, quot in Urbe
ſepulchra
Heroum numerare licet.

Dei autem viventis Tabernaculum, ſive Templum portatile, ſimilem originem habuiſſe nemo dixerit. Regis maximi Palatio quàm defuncti hominis Monumento ſimilius erat, ut explicat *Rabbi Schem Tob*, Commentar. in *More Nevochim* Maimonidis. *Deus*, inquit, *talem ſibi Domum condi juſſit, qualis eſſe ſolet Domus Regia. In Domo Regia, hæc omnia quæ diximus reperiuntur. Alii ſcilicet, qui cuſtodiant Palatium ejus, Alii qui fungantur Officiis ad Regiam Dignitatem pertinentibus, qui epulas inſtruant, aliaque faciant Regiæ neceſſaria. Alii denique qui voce quotidie fidibuſque canant. Et etiam in Domo Regia locus ad cibos apparandos conſtitutus. Item locus ubi odoramenta adolentur. Etiam menſa in domo ejus, itemque conclave ipſi proprium, quò nemo pervenit niſi qui ei ſecundus eſt, queſque in maximè charis habet. Eumdem ad modum voluit Deus ut hæc omnia in ſua Domo ineſſent, ne qua in re terrarum Regibus concederet. Eſt enim ille Rex Magnus, ut his quidem rebus non indigeat. Verùm hinc facilè eluceat ratio victûs familiaris Sacerdotibus & Levitis dati, utpote quem Rex quiſque Miniſtris ſuis ſuppeditare ſolet. Atque hæc omnia eò ſpectabant, ut intelligeret vulgus, Regem, nempe Dominum Exercituum, inter nos verſatum eſſe. Eſt enim ille Rex Magnus, omnibuſque Gentibus metuendus.* Hinc Dei Regiſque nomina vero Deo in Veteri Teſtamento conjunctim ſæpius attributa, ut Pſalmo lxvii. 25. *Viderunt ingreſſus tuos Deus, ingreſſus Dei mei, Regis mei, qui eſt in Sancto.* Pſalmo lxxxviii. 19. *Quia Domini eſt aſſumptio noſtra, & Sancti Iſraël Regis noſtri.* Pſalmo xciv. 3. *Quoniam Deus magnus Dominus, & Rex magnus ſuper omnes Deos.* Pſalmo xcvii. 6. *Jubilate in conſpectu Regis Domini.* Pſalmo xliii. 5. *Tu es ipſe Rex meus, & Deus meus, qui mandas ſalutes Jacob.* Pſalmo. v. 2. *Intende voci orationis meæ, Rex meus, & Deus meus.* Iſaiæ xliii. 15. *Ego Dominus Sanctus veſter, creans Iſraël Rex veſter.* Zachariæ xiv. 16 17. *Et omnes qui reliqui fuerint de univerſis Gentibus, quæ venerunt contra Jeruſalem, aſcendent ab anno in annum, ut adorent Regem Dominum Exercituum, & celebrent Feſtivitatem Tabernaculorum: Et erit: Qui non aſcenderit de familiis terræ ad Jeruſalem, ut adoret Regem, Dominum exercituum, non erit ſuper eos imber.* Malachiæ i. 14. *Quia Rex magnus ego, dicit Dominus Exercituum, & nomen meum horribile in Gentibus.* Denique quamvis *Molochi* aut falſorum aliorum Numinum thecæ, Tabernacula, Ædiculæ, ſeu Templa portatilia in uſu fuiſſent apud Ægyptios, Ammonitas, Moabitas, aliaſve Gentes, antequam Deus ab Iſraëlitis in Tabernaculo coleretur, quod tamen *Spencerus* non probavit, minimè ſequeretur Deum ad mores Gentium ſe demiſiſſe, cùm Tabernaculum fieri juſſit, aut ad *Molochi* Tabernaculum reſpectum habuiſſe: Sed potiùs Tabernaculum extrui præcepiſſe formâ ac fine prorſus diſſimile, & cujus omnis apparatus eſſet veluti *Liber ſapientiæ ſublimioris, & rei glorioſæ ad quam iſta referuntur*, (ut ait *Abarbanel*:) Deum, inquam id præcepiſſe ad Idololatriam deſtruendam, & Iſraëlitas cultui ſuo arctiùs devinciendos, conſultiùs colligitur cum *Theodoreto* Quæſtione lx. in Exodum. *Quare*, inquit, *juſſit conſtrui Tabernaculum? Rationem reddidit ipſe Dominus Deus dicens:* Et conficies mihi Sanctuarium, & apparebo apud vos. Facieſque juxta omnia quæ ego demonſtro tibi in Monte, juxta ſimilitudinem Tabernaculi, & juxta ſimilitudinem omnium vaſorum ipſius. *Cùm enim dediſſet Legem in Monte Sina, veriſimileque eſſet quoſdam exiſtimaturos divinum Numen loco circumſcribi, juſſit ſibi conſtrui Tabernaculum, ut inde apparens, doceret Populum cultum pietatis. Sicut enim acceptâ ab eis Terrâ promiſſionis Templum ædificari ſibi juſſit, legemque dedit celebrandorum ibi divinorum officiorum, ac arbitrium ſuum ſecuti in his peragendis, prolaberentur in erroneum cultum Dæmonum; Ita peregrinantibus illis ac deſertum tranſeuntibus, Tabernaculum ædificari præcepit, quod facile transferri poſſet, in quo preces & Sacrificia offerrent. Et hæc eorum gratiâ geſta ſunt. Quia enim, cùm magnus ille Moſes per multos dies in Monte moraretur, Aaronem ita ſunt allocuti*, Fac nobis Deos, qui præcedant nos: *& imagine vituli conflatâ, ducentes choreas clamabant*, Hi ſunt Dii tui Iſraël, qui eduxerunt te de Terra Ægypti: *Tabernaculum hoc fieri mandavit Deus, & proficiſcentibus illis præire juſſit, & ſtationem habentibus ſubſiſtere: Quò Sacerdotes in eo Sacrificia peragere poſſent.* Quamvis autem primitiarum oblatio ad conſtructionem Tabernaculi, Iſraëlitarum voluntati à Deo relicta ſit, conſtructio tamen Templi illius portatilis *Moſi* à Deo præcepta eſt, ut ex laudatis Scripturæ Sacræ locis liquidò conſtat, & ex Cap. xxxv. 29. *Omnes viri & mulieres mente devotâ obtulerunt donaria, ut fierent opera quæ juſſerat Dominus per manum Moyſi.* Et ex Cap. xxxviii. Verſ. 21. 22. *Hæc ſunt inſtrumenta Tabernaculi Teſtimonii, quæ enumerata ſunt juxta præceptum Moyſi in Ceremoniis Levitarum per manum Ithamar filii Aaron Sacerdotis: Quæ Beſeleel, Domino per Moyſen jubente, compleverat.*

Exod. xxxii.

Quod ait *Theodoretus*, Iſraëlitarum gratiâ præcepiſſe Deum Tabernaculi ſtructuram, magis explicat *S. Thomas* Primâ Secundæ, Quæſtione cii. Articulo iv. ad I. *Cultus*, inquit, *Dei duo reſpicit, ſcilicet Deum, qui colitur, & homines colentes.*

Ipſe

Ipſe igitur Deus qui colitur, nullo corporali loco clauditur: Unde propter ipſum non oportuit ſpeciale Tabernaculum fieri, aut Templum. Sed homines ipſum colentes, corporales ſunt, & propter eos oportuit ſpeciale Tabernaculum, vel Templum inſtrui ad cultum Dei, propter duo. Primò quidem, ut ad hujuſmodi locum convenientes cum hac cogitatione quòd deputaretur ad colendum Deum, cum majori reverentia accederent. Secundò, ut per diſpoſitionem talis Templi vel Tabernaculi ſignificarentur aliqua pertinentia ad excellentiam divinitatis, vel humanitatis Chriſti. Et hoc eſt quod Salomon dicit III. „ *Reg.* VIII. Si cœlum, & cœli cœlorum te capere non poſſunt, quantò magis Domus hæc „ quam ædificavi tibi? *Et poſtea ſubdit*: Sint „ oculi tui aperti ſuper domum hanc, de qua „ dixiſti, Erit nomen meum ibi: Ut exaudias „ deprecationem Servi tui, & Populi tui Iſraël. *Ex quo patet, quòd domus Sanctuarii non eſt inſtituta ad hoc quòd Deum capiat quaſi localiter inhabitantem: Sed ad hoc quòd nomen Dei inhabitet ibi, id eſt, ut notitia Dei ibi manifeſtetur per aliqua quæ ibi fiebant, vel dicebantur: & quòd propter reverentiam loci orationes ibi fierent magis exaudibiles ex devotione orantium.* Hæc Iſraëlitarum fides fuit, Gentium errori oppoſita, qui Deos ſuos Templis & Simulachris aſtrictos & incluſos credebant, ut conſtat ex *Menandro* in *Heniocho*, id eſt, *Auriga*, ſcribente:

Iſtos vagantes non probo foris Deos:
Nullus domum deſerens in albo meo ſcribitur.
——— *Decet juſtum Deum*
Domi manere, ut ſervet ſtatuentes eum.

Convenientius porro fuiſſe ſtatui Populi Judaici, antequam Regem haberet, Tabernaculum quàm Templum, docet *S. Thomas* Articulo mox laudato, ad II. Populo ſcilicet in Deſerto ambulanti, vel in Terra Chanaan variis bellis cum finitimis Gentibus impedito, Templum ædificari non debuit, ob tres rationes à *Rabbi Moyſe* allatas. 1. *Ne Gentes appropriarent ſibi locum illum.* 2. *Ne Gentes ipſum deſtruerent.* 3. *Ne quælibet Tribus vellet habere locum illum in ſorte ſua; & propter hoc orirentur lites & jurgia. Et ideo non fuit ædificatum Templum, donec haberent Regem, per quem poſſet hujuſmodi jurgium compeſci. Antea verò ad cultum Dei erat ordinatum Tabernaculum portatile per diverſa loca, quaſi nondum exiſtente determinato loco divini cultûs. Et hæc eſt ratio litteralis diverſitatis Tabernaculi & Templi.* Rationem typicam ſubdit *S. Thomas.* Per Tabernaculum ſcilicet, quod erat mobile, *ſignificatur ſtatus præſentis vitæ mutabilis*: Per Templum verò, quod erat fixum & ſtabile, *ſignificatur ſtatus futuræ vitæ quæ omnino immutabilis eſt.* Vel, per Tabernaculum, *ſignificatur ſtatus Veteris Legis*: Per Templum autem à *Salomone* conſtructum, *ſtatus Novæ Legis. Unde ad conſtructionem Tabernaculi ſoli Judæi ſunt operati: Ad ædificationem verò Templi cooperati ſunt etiam Gentiles, ſcilicet Tyrii & Sidonii.*

§. III.

De ſtructura Tabernaculi, ſeu præcipuis illius Partibus, Arca, Cherubim, Altaribus.

I. TAbernaculi ſtructuram, parteſque ſingulas, non dicam exponere, ſed vel deſcribere, longioris foret operæ. Conſulantur cum *Exodi* Capitibus XXV. XXVI. XXVII. XXXVI. XXXVII. & XXVIII. *Joſephus* Lib. III. *Antiquitatum* Cap. V. VI. & VII. *S. Auguſtinus* Quæſtione CLXXVII. in Exodum, *Venerabilis Beda*, & *Richardus à Sancto Victore*, Lib. *De Tabernaculo*, *Toſtatus* Commentario in Exodum, *Ribera* Lib. 1. De Templo, *Villalpandus* Tomo II. in *Ezechielem*, in deſcriptione Templi, aliique Scripturæ Sacræ Commentatores. Ego ſtrictim, ut Hiſtoricum, & Diſſertatorem Eccleſiaſticum decet, Tabernaculi ſtructuram ſecundùm præcipuas illius partes delineabo.

II. Tabernaculum tribus partibus conſtabat. Prima, quæ exterior, erat *Atrium*; Secunda, *Sancta*; Tertia, *Sancta Sanctorum*. Atrium longum centum cubitis, & latum quinquaginta, ſuis tabulis cortiniſque cinctum, ſub dio poſitum erat. Sancta quadrangula erant, longa viginti, lata decem cubitos, oppanſo velo à Sanctis Sanctorum diviſa, de quo *Exodi* XXVI. 31. 32. 33. Sancta Sanctorum quadratæ erant figuræ, longitudinis & latitudinis decem cubitorum. Atrium bipartitum erat, unum exterius in quo ſtabant Laici: Aliud interius, exiguo ſepto ſeu muro altitudinis trium cubitorum à priori diviſum, ita ut oculis Populi paterent quæ in eo agebantur. In hoc erat Labrum æneum, factum ex ſpeculis mulierum, quæ excubabant per vices in oſtio Tabernaculi; & Altare holocauſtorum. In Labro æneo manus pedeſque lavare tenebantur Sacerdotes Tabernaculum ingreſſuri, & ad Altare, ut thymiama offerrent, acceſſuri. Lotionis hujus ritum negligentibus mortem Lex comminatur, *Ne fortè moriantur.* (Exodi XXX. 21.) Ritus hic puritatem & innocentiam ſignificabat, quâ Sacris operam dare Sacerdotes deberent. Hoc luſtrationis genus Gentiles imitati ſunt, qui Deorum ſuorum Templa ingreſſuri, ſe lavacro purgabant, ne coram iis conſpurcati ſiſterentur. Hunc autem ſpectant illa *Euripidis* in *Ione*:

Atrium.

Sed ô Delphici Phœbi Miniſtri,
Caſtalia limpidos
Ite ad gurgites, purâ verò aquâ
Abluti, ite in Templum.

III. In *Sanctis*, quæ prima pars interior Tabernaculi erat, continebantur 1. Altare thymiamatis, ubverſum Sancto Sanctorum, & Propitiatorio, ita ut in illud per hiatum in velo dividente relictum fumus thymiamatis aſcenderet: 2. Ad latus dextrum hujus Altaris erat candelabrum ductile de auro mundiſſimo, lucernis ſeptem pariter aureis inſtructum. 3. Ad latus ſiniſtrum, Menſa ex eadem materia, ex qua Altaria, ſcilicet ex lignis ſetim, auro puriſſimo circumdata, & labio aureo per gyrum adornata, cui labio corona aurea duplex ſupereminebat. In Sancta quotidie ingrediebantur Sacerdotes manè & veſperè, ut thymiama adolerent, lucernaſque veſperè accenderent, manè extinguerent. In divinum honorem jugis adhibebatur

Sancta.

Altare thymiamatis.

quia juxta Arcam erant, more loquendi ſolemni Scripturæ Sacræ, quô aliquid in loco aliquo eſſe dicitur, quod juxta illum eſt. Sic Dominus ait *Jeremiæ* xxxv. 2. De Rechabitis: *Et introduces eos in Domum Domini, in unam Exedram theſaurorum, & dabis eis bibere vinum.* Sic & *S. Joannes* Evangelii cap. x. *Et ambulabat Jeſus in Templo, in Porticu Salomonis.* Nec tamen Exedra theſaurorum, aut Porticus, partes erant Templi, ſed ſtructuræ foris adjunctæ. Sic etiam accipiendum eſt quod in Evangelio legitur, Chriſtum ejeciſſe vendentes & ementes è Templo, qui tamen in Porticu Templi, non in ipſo Templo negotiabantur. Et Lucæ ix. *Dicebant exceſſum ejus, quem completurus erat in Jeruſalem:* Quamvis non in Urbe, ſed prope eam, Cruci ſuffixus ſit. Sic in Urbe natus eſſe dicitur, & qui natus ad eam, hoc eſt in ejus territorio. Sic in Jericho *Joſue* x. 10. valet, ad Jericho: In Gabaon, hoc eſt, prope Gabaon: In Kariathiarim, *Judicum* xviii. 12. Hoc ergo ſenſu dictum fuerit à *S. Paulo*, Urnam auream habentem Manna, Virgam Aaronicam, & Tabulas Teſtamenti fuiſſe in Arca: Tabulas quidem ut intra Arcam incluſas, virgam verò Aaronis, & urnam auream habentem Manna, ut juxta poſitas, in Tabernaculo, coram Domino, id eſt, coram Arca, ut diſertè habetur Exodi xvi. 33. 34. *Dixitque Moyſes ad Aaron: Sume vas unum, & mitte ibi Man, quantum poteſt capere Gomor: & repone coram Domino ad ſervandum in generationes veſtras, ſicut præcepit Dominus Moyſi. Poſuitque illud Aaron in Tabernaculo reſervandum.* Et Numerorum xvii. 4. Deus cum *Moyſe* loquens de virgis Principum duodecim Tribuum, ait: *Poneſque eas in Tabernaculo fœderis, coram teſtimonio*, (id eſt, coram Arca,) *ubi loquar ad te.* Et v. 10. *Dixitque Dominus ad Moyſen: Refer Virgam Aaron in Tabernaculum teſtimonii, ut ſervetur ibi in ſignum rebellium filiorum Iſraël.* In capſa ſcilicet Arcæ adjacente, & lateri ejus exteriùs adhærente, Sacra hæc Monumenta depoſita ſunt, ſicut & Liber Legis, de quo Deuteronomii xxxi. 26. *Poſtquam ergo ſcripſit Moyſes verba Legis hujus in Volumine, atque complevit, præcepit Levitis qui portabant Arcam fœderis Domini, dicens: Tollite Librum iſtum, & ponite eum in latere Arcæ fœderis Domini Dei veſtri, ut ſit ibi contra te in teſtimonium.* Lege *Buxtorfium*, *Exercitatione in Hiſtoriam Arcæ Fœderis*, cap. v. Secunda ratio conciliandi Apoſtolum cum *Moyſe* hæc eſt, ut dicamus, *Moſis* & *Salomonis* temporibus ſolas Tabulas Legis in Arca extitiſſe: Sed poſt *Salomonis* fortè tempora Sacerdotes cupientes Virgam Aaronis, & Urnam auream continentem Manna, in ſecretiori tutiorique eſſe cuſtodia, illa in Arca, cum Tabulis Legis repoſuiſſe, cujus rei non inſcius *S. Paulus*, Traditiones Majorum ad pedes *Gamalielis* edoctus, hæc tria in Arca eſſe ſcripſerit. Ita *Theophylactus.*

Arcæ fœderis origo à ſacris Ethnicorum ciſtis non eſt arceſſenda.

VII. Arcam, ſacratiſſimum præſentiæ divinæ ſymbolum à ſacris Gentium ciſtis, quarum apud Antiquos obvia frequenſque memoria eſt, originem derivaſſe aſſerit *Spencerus*, Lib. iii. *De Legibus Ritualibus Hebræorum*, Diſſertatione v. Nec tamen id firmis probat argumentis. Quæ enim profert ex Pauſania, Apuleio, Plutarcho, Theocrito, Tibullo, Catullo, Valerio Flacco, Ovidio, probant quidem Ægyptios, Phœnices, Græcos, Romanos, Arcas, ſeu myſticas ciſtas in Sacrorum ſuorum cenſo habuiſſe: Sed non probant ciſtas illas Gentilitias in uſu fuiſſe ante Moſaica tempora: Omnes enim illi Auctores à

Spencerus refellitur.

Spencero laudati, qui de ciſtis hujuſmodi, in Orgiis falſorum Numinum uſurpatis, ſcripſere, multis ſeculis *Moyſe* recentiores ſunt. Longè veriſimilius eſt, Diabolum Dei æmulum Ethnicis inſpiraſſe, ut Arcas quoque, ſeu cyſtas myſticas, arcana quædam celantes, in ſuorum Numinum Sacris adhiberent, aut etiam ſolemni pompâ circumferrent. Pietas credere prohibet, Arcam Domini à Ciſtis Ethnicis natales accepiſſe, quæ nihil niſi quiſquilias, vel magica quædam inſtrumenta, vel obſcœnas imagines continebant, quales erant illæ quarum meminerè *Plutarchus* in Alexandro, *Clemens Alexandrinus* in Protreptico, & *Syneſius* in Encomio Calvitii. Quàm levia ſint argumenta *Spenceri* ducta ab Arcæ pulchritudine & magnificentia, ab ejus corona, circumſtantiis, fine, nomine, facilè intelligit quiſquis illa pauló accuratiùs expendit. In *Junonis Templo*, inquit, *Arcam è cedro confectam, cum aureis & eboreis emblematis*, poſitam fuiſſe, teſtatur *Pauſanias* Libro v. Ægyptii *Auream Arculam*, teſte *Plutarcho*, in Sacris habuerunt. Apud Babylonios in *Apollinis* Templo *Auream miræ vetuſtatis Arculam quandoque repertam*, è Veterum Scriptis nos docet *Cælius Rhodiginus* Lib. viii. *Antiquitatum*, cap. xii. Igitur Arca cedro & auro plurimo pariter illuſtris è gentium uſu natales accepit. Quis non videat æquo & meliori jure concludi poſſe: Igitur Ciſtæ Ethnicæ ex Diaboli æmulatione, quicquid in Dei cultu ſplendidum erat, uſurpantis, & ad ſuum cultum traducentis, originem acceperunt?

Idem judicium ferendum eſt de altero *Spenceri* argumento. Gentiles (inquit) ciſtas, in Deorum ſuorum myſteriis uſurpatas, Coronis inſtruebant, teſte *Euripide* in *Jon.* Act. v. *Video*, inquit, *Arcam antiquam ſertis coronatam & floribus.* Et *Oppiano* Lib. iv. ubi de *Bacchi* Orgiis loquitur:

> *Arcam porro arcanam ſacer Chorus ſublatam,*
> *Coronantes, tergis impoſuerunt aſini.*

Arcæ igitur Corona aurea à Gentium moribus originem traxit: Adeoque Arcæ inſtitutio ad eandem originem referenda eſt.

Quin Coronæ in uſu Gentium fuerint ante Legem datam, pertinaciter non inficior: Coronis Reges utebantur, eorumque Throni, & Regiæ his Majeſtatis ſymbolis ornabantur: Propterea Deus ut ſe Regem eſſe ac Deum Iſraëlis oſtenderet, idque perſuaſum haberent Iſraëlitæ, Arcam, quæ ipſius thronus erat, Coronâ inſtrui & ornari præcepit. Poſtea verò Ethnici, ſuggerente & inſtigante Diabolo, Simulachra ſua, Altaria, Victimas, Ciſtas coronarunt. *Bacchum* primum Coronam capiti ſuo impoſuiſſe, & poſtea Coronæ uſum ad Sacra traductum, teſtatur *Plinius*, *Hiſtoriæ Naturalis* Lib. xvi. cap. iv. *Antiquitus quidem*, inquit, *nulla niſi Deo dabatur. Ob id Homerus cælo tantum eas, & prælio univerſo tribuit. Viritim verò, ne in certamine quidem ulli. Ferantque primum omnium Liberum Patrem impoſuiſſe capiti ſuo Coronam ex hedera. Poſtea Deorum honori ſacrificantes ſumpſere, victimis ſimul coronatis. Noviſſimè & in ſacris certaminibus uſurpata, &c.* Porro *Liberum* ſeu *Bacchum Moyſe* poſteriorem fuiſſe certum eſt: Immò eſſe ipſum *Moyſen* perſonatum, Doctiſſimus Præſul *Daniel Huetius* in ſua *Demonſtratione Evangelica* probavit. Arcæ itaque Corona aurea à Gentilium ceremoniis originem non traxit: Multò minùs Arca ipſa.

VIII. Arcæ & Ciſtarum Ethnicarum diſcre-

pantes circumſtantiæ, à quibus alterum argumentum ducit *Spencerus*, ejus Aſſertiuni fidem derogant. Deus in Arca ſua nihil præter fœderis divini Tabulas reponi voluit. Ex adverſu nihil in Arcis Ethnicia niſi fœderis cum Dæmone initi Sacramenta, nihil niſi quiſquiliæ aut res impudicæ, vel magica inſtrumenta, continebatur. Arca Dei viris ſulummodu, iiſque è genere Sacerdotali oriundis, bajulanda tradebatur, nec quiſquam alius tactu leviſſimu Arcam violare potuit, niſi rantæ temeritatis crimen capite luitutus. Arcæ verù in Gentiliſmi ritibus uſitatæ, per Sacerdotes quidem nunnunquam, per feminas autem non rarò ferebantur. Iſraelitæ ceremuniis ſanctis, aperiis, & Religiuni congruis hunorem Arcæ Dei deferebant: Gentiles autem Arcas ſuas ceremuniis quibuſdam magicis, & ſtupotem potiùs quàm religionem incutientibus, coluerunt, teſte *Clemente Alexandrino* in Protreptico, ubi de Sacris Eleuſinius ſermonem facit. Arcæ Dei extrema Imaginibus aoreis, Cherubim dictis, ſopra illius operculum alas explicantibus ornabantur: In myſticis autem Gentilium ciſtis, ſimulachrum Numinis alicujus grandiuſculum, aut imagunculæ aliæ ut plurimùm incluſæ latuere. Deus unâ tantùm Arca, prout & unu Templo, & Altari holocauſti colebatur: Sic autem ferebat Gentium uſus, ut Arcas varias in cultus ſui ceremonus uſurparent. Igitur (inquit *Spencerus*) Arca è Gentilium moribus initia petiit. Ego verò contrarium omninu inde colligi exiſtimu, & mecum (ut opinur) exiſtimabunt omnes qui rectam rationem conſulent: Igitur Arca è Gentilium moribus initia non ſumpſit, ſed è ſacro illo exemplari de quu Deus ad *Moyſen* Exodi xxv. 40. *Inſpice, & fac ſecundùm exemplar, quod tibi in Monte mouſtratum eſt.* At, inquit *Spencerus*, ſi Gentiles tanquam Judæorum ſimiæ, Arcas in Sacrorum ſuorum cenſum recepiſſent; veriſimile eſt eus Arcas ſuas, non tantùm ad Arcæ Judaicæ figuram facere, ſed & ejus circumſtantias omnes imitatione exprimere voluiſſe. Verùm hujus objectiunis vanitas inde patet, quòd Diabulus non ſimia tantùm, ſed corruptor divini cultus ſemper extiterit, & Ritos ſacratiſſimus quibus Deus colebatur, æmulâ operatiune ad Sacra falſorum Numinum traducens, ineptis, impuris, magicis, immanibus Ritibus admixtis adulteraverit.

IX. Haud firmius eſt argumentum *Spenceri* à fine Arcæ ſomptum. Arca fœderis, inquit, nulli alii rei ſerviebat, quàm ad aſſervandam Legem Dei duabus Tabulis inſcriptam: Gentium autem ciſtæ Deorum ſymbola & inſtrumenta ſacratiora continebant, ut ſeſamides, pyramides, lanas elaboratas, micas ſalis, draconem, vel ſerpentes, ſphæras & figuras quaſdam magicas, ut conſtat ex *Clemente Alexandrino* in *Protreptico*, & *Syneſio* in *Encomio Calvitii*. Igitur Arca finaliter ſpectata à Ciſtis Ethnicis originem petiit. Ego verò contrarium omnioo ex Arcæ fine colligi arbitror. Arca aureo Propitiaturio obtecta, & duubus Cherubim deſuper ornata, duaſque Tabulas divinæ Legis continens, ſymbulum erat divinæ præſentiæ, gloriæ, potentiæ, majeſtatis. Hinc Arca ſcabellum pedum Dei, à *Davide* appellatur Pſalmo xcviii. *Exaltate Dominum Deum noſtrum, & adorate ſcabellum pedum ejus, quoniam ſanctum eſt.* Hinc Deum ſuper Cherubim ſedere paſſim ait Scriptura, in eodem Pſalmo v. 1. *Dominus regnavit, iraſcantur Populi: Qui ſedet ſuper Cherubim, moveatur terra.* 1, Regum iv. 4. *Miſit ergo Populus in Silo, & tulerunt inde Arcam fœderis Domini Exercituum ſedentis ſuper Cherubim* iv. Regum xix. 15. *Ezechias aſcendit in Domum Domini, & oravit in conſpectu ejus, dicens: Dominus Deus Iſrael, qui ſedes ſuper Cherubim, &c.* Pſalmo lxxix. 2. *Qui ſedes ſuper Cherubim, manifeſtare coram Ephraim, Benjamin & Manaſſe.* Ex Propitiaturio Deus à *Moyſe* & *Aarone* conſultus reſponſa dabat, unde & *Oraculum* vocatum eſt: Exodi xxv. 22. *Inde præcipiam, & loquar ad te ſupra Propitiatorium, ac de medio duorum Cherubim, qui erunt ſuper Arcam teſtimonii, cuncta quæ mandabo per te filiis Iſrael.* Iſraelitis per Deſertum iter agentibus, *Cùm elevaretur Arca, dicebat Moyſes: Surge Domine, & diſſipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te, à facie tua. Cum autem deponeretur, aiebat: Revertere Domine ad multitudinem Exercitus Iſrael.* Adde, Arcam inſignem fuiſſe Chriſti typum, ut oſtendit *S. Cyrillus Alexandrinus* Libro iv. in Joannem, p. 387. *Nobis*, inquit, *typicè Emanuelem oſtendit dicens*: Et pones Arcam teſtimonii, & teges Arcam velamine. *In ſuperioribus enim totius quodammodo Arca figurâ Verbum comprehendimus. Erat enim domus Dei inhabitantis in ipſa, nimirum Sanctum Chriſti Corpus: Sed nihilominus idem nobis quoque per Arcam peculiariter deſignatur. Ex lignis enim imputribilibus conſtructa erat, ut intelligas ejus incorruptibilitatem.* Tota verò inaurata erat auro puriſſimu, intrinſecùs & extrinſecùs. *Cuncta quippe pretioſa & regia ſunt in eo, cùm divina, tum humana,* & In omnibus ipſe primatum tenet, *ut Paulus ait: Aurum autem præſtantiam & excellentiam ſuper omnia denotat. Conſtructa itaque Arca ex lignis imputribilibus, & inaurata, divinam quoque Legem reconditam habebat, ut typus eſſet Dei Verbi inhabitantis & uniti ſanctæ carni. Verbum enim Dei etiam Lex erat, licèt non hypoſtaticum, ſicuti Filius eſt. Tegitur autem velamine. Dei enim Verbum incarnatum cùm eſſet, multos latebat, corpore ſuo amictum, & ſancta carne quaſi velamine contectum, ita ut exinde nonnulli Divinam ejus Majeſtatem ignorantes, modò lapidare aggrederentur, crimini dantes, quòd homo cùm eſſet, ſe ipſum Deum diceret: Modò nihil vererentur dicere:* Nonne hic eſt JESUS filius Joſeph, cujus nos novimus patrem & matrem? Quomodo ergo dicit hic, Quia de Cœlo deſcendi; *Quod ergo Arcæ velum ſuper injectum eſſet, JESUM apud multos ignotum fore ſignificat. Erat igitur etiam Arca typus ipſius. Idcirco enim Iſraelitas illa quoque præcedebat in Deſerto, cùm Dei locum tunc impleret. Ipſe enim erat Ductor Populi. Quod teſtatur Pſalmiſta dicens:* Deus, cùm egredereris in conſpectu Populi tui, cùm pertranſires deſertum, terra mota eſt. *Arcâ enim præcedente, Deus utique præcedere dicitur.... Sed & circum Hierichuntem per Sacerdotes portata, ejus mœnia ſubruit, non machinis, aut arietibus admotis, ſed tubis ac voce. Quod in Chriſto præterea verum eſſe comperiemus. Ipſe enim eſt, qui à Sanctis viris portatur, & omnem Diaboli vim evertit, non armis, ſed clamore ac tubâ, hoc eſt, Evangelicâ Prædicatione, & conſenſu omnium Populorum in rectitudine fidei Dominum confitentis.* Denique ibi oſtendit *S. Cyrillus*, Tabernaculum, & omnia in eo contenta, typos Chriſti fuiſſe. *In circuitu verò*, inquit, *cendi Tabernaculum præcipit, quo quæcumque in eo erant, comprehenderentur, ita ut unum illud tantùm cerneretur. Unus enim eſt in nobis Chriſtus, & multis modis intelligitur, Tabernaculum quidem propter velamen carnis: Arca verò divinam Legem continens, ut Verbum Dei ac Patris. Item Menſa, putà cùm vita ſit ac cibus: Candela, utpote lumen intelligibile ac ſpiritale. Altare thymiamatis, ut* odor

Coloss. 1.

Joan. 6.

Pſal. 67.

odor ſuavitatis in ſanctificatione. Et Altare oblationum, quatenus eſt pro vita Mundi victima. Sanctificantur autem in ipſo Altari omnia: Totus enim eſt Sanctus, quocumque modo Christus intelligatur. Praeunte igitur Sancto Tabernaculo Iſraëlita ſimul procedere, & unà conquieſcere jubebantur, Deo nos rurſus utiliter monente, Ducem nobis itineris ad ſalutem aſſumendum eſſe Deum Verbum propter nos Incarnatum, ejuſque praeceptis inennctanter parendo ad vitam aeternam aſcendendum. Qui Tabernaculum, ejuſque Vaſa, & Arcam fœderis, oculis fidei ac pietatis conſideraverit cum *S. Cyrillo*, is in *Spenceri* ſententiam non ibit, aſſerentis dumtaxat, non probantis, Arcam finaliter ſpectatam a Ciſtis Ethnicis originem petiiſſe.

X. Argumentum denique *Spenceri* ab Arcæ nomine & charactere ductum, nullius ponderis eſt. Illam in Scriptura Sacra quandoque *Arcam Dei*, nunc *Arcam fœderis*, alibi *Arcam teſtimonii*, aliquando *Arcam fœderis Dei totius terra*, dictam fateor: Sed inde id factum perperam colligit *Spencerus*, quòd Diis aliis ſuæ eſſent ciſtæ, adeóque neceſſe eſſe ut Arca Judaica peculiari aliquo titulo, & charactere ab Arca quavis alia deo alicui extraneo dicata diſcerneretur. Hoc enim diſtinctionis & dignitatis epitheto inſignita eſt ut ab arcis vulgaribus, quibus ad res domeſticas alicujus pretii recondendas privati quique, ſeu Judæi, ſeu Gentiles utebantur, diſcerneretur.

Quæ forma Cherubinorum.

XI. De Cherubinis Arcæ ſuperpoſitis, deque eorum forma & origine multa diſputant Viri Eruditi. Formam quod ſpectat, ipſam in Libris *Moyſis* expreſſam non habemus. *Joſephus* Libro III. *Antiquitatum* cap. VI. ſic illos deſcribit: *Cherubim ſunt animantia volucria, novâ ſpecie, nec unquam cuiquam hominum viſa: Qua Moyſes in Dei ſolio viderat figurata.* Hebræi Cherubim ſimulachra fuiſſe volunt ad ſimilitudinem puerorum formata. Unde vocis originem ex lingua Chaldaica quidam petunt, in qua *Rub* vel *Rabio* eſt *Puer*; ut *Ke Rub, quaſi puer* dicatur. Alii *Cherubim* in vitulorum aut boum ſimilitudinem totos effictos fuiſſe cenſent. Probabilior eorum ſententia eſt, qui ſimulachra fuiſſe multiformia, id eſt, animalium diverſorum ſpecies exhibentia, aſſerunt, ita tamen ut hominis forma in iis emineret. Opinionem illam adſtruit maximè Prophetica Viſio Ezechielis. I. 5. 6. 7. 8. 10. *In medio ejus ſimilitudo quatuor animalium; & hic aſpectus eorum, ſimilitudo hominis in eis. Quatuor facies uni, & quatuor pennæ uni. Pedes eorum pedes recti, & planta pedis eorum quaſi planta pedis vituli.... Et manus hominis ſub pennis eorum in quatuor partibus.... Similitudo autem vultus eorum: Facies hominis, & facies leonis à dextris ipſorum quatuor: Facies autem bovis à ſiniſtris ipſorum quatuor; & facies aquila deſuper ipſorum quatuor.* Et cap. X. 7. 8. 14. 15. *Et extendit Cherub manum de medio Cherubim ad ignem, qui erat inter Cherubim, & ſumpſit, & dedit in manus ejus qui indutus erat lineis... Et apparuit in Cherubim ſimilitudo manus hominis ſubtus pennas eorum.... Quatuor autem facies habebat unum: Facies una, facies Cherub; & facies ſecunda facies hominis; & in tertio, facies leonis; & in quarto, facies aquila. Et elevata ſunt Cherubim: Ipſum eſt animal quod videram juxta fluvium Chobar.* Et v. 20. *Ipſum eſt animal quod vidi ſubter Deum Iſraël juxta fluvium Chobar; & intellexi quia Cherubim eſſent.* Hos porro Cherubinos *Ezechielis* formâ & ſpecie, non minùs quàm numine, ſimiles fuiſſe Moſaïcis, ex eo colligitur, quòd *Ezechiel* qui Sacerdos erat, adeóque Templi & Arcæ figuras probè noverat, poſtquam ad eorum figuras propiùs advertiſſet, hoc apertè teſtetur, dicens; *Et*

Cherubim ſimulachra erant ex diverſorum animalium formis conflata: In iis tamen eminebat forma humana.

intellexi quia Cherubim eſſent. Cherubim ergo Arcæ, quatuor facies, id eſt, quatuor formas, ſimilitudines, aut *ὄψεις* habebant: (ſic enim vocis hujus notio ibi ſumenda, pro forma, & exteriore ſpecie quæ ſub aſpectum cadit, non pro vultu, quaſi fuerit vultus cujuſque Cherubim quadriformis;) Prima hominis, ſecunda leonis, tertia aquilæ, quarta vituli. Vultum itaque humanum, ſtaturam etiam erectam & humanam, & manus hominis: Dorſa leonum jubis veſtita, quaternas aquilarum alas, & vitulorum crura, pedeſque, Moſaici Cherubini, ſicut & Prophetici habebant.

Confirmatur ex Apocalypſis IV. 6. 7. ubi Cherubim horum animalium, ſed diſcretorum formis expreſſi, *S. Joanni* in Viſione exhibentur. *Et in medio ſedis, & in circuitu ſedis, quatuor animalia plena oculis antè & retrò. Et animal primum ſimile leoni, & ſecundum animal ſimile vitulo, & tertium animal habens faciem quaſi hominis, & quartum animal ſimile aquila volanti.*

XII. Objiciet quiſpiam, *Ezechielem* binas tantùm, non quaternas facies cuivis Cherubino tribuere, cap. XLI. 18. 19. *Et fabrefacta Cherubim & palma; & palma inter Cherub & Cherub, duaſque facies habebat Cherub. Faciem hominis juxta palmam & ex hac parte, & faciem leonis juxta palmam ex alia parte, expreſſam per omnem Domum in circuitu.*

Reſpondetur, Prophetam aliis in locis ſupra laudatis quaternas Cherubinis facies tribuere, ibi verò ex illis quatuor illas tantùm referre, quarum altera, nempe hominis, poſitu palmam reſpicit; altera, leonis nimirum à palma altera proſpicitur, cùm ex binis reliquis animantium formis, altera utramque palmam ex æquo proſpiciat, altera neutram. Alis enim, quas vocat aquilinas facies, uterque Cherubim utramque partem contingit, quæ illi proxima eſt: Plantis verò pedum, quas bovis faciem appellat, pavimentum potiùs interius, quàm laterales palmas proſpectant; ut propterea binas tantùm facies, hominis (inquam) & leonis, commemoraverit, quòd eæ ad diſpoſitionem Cherubinorum explicandam condocerent, quam potiſſimùm hoc loco explicare decreverat, alias duas ſilentio prætermiſerit, quas latè initio ſuæ Prophetiæ deſcripſerat. *Ita Ezechielem* cum ipſomet conciliat *Villalpandus*, Tom. II. p. II. Lib. IV. cap. XLV.

Objici poteſt locus alter ex III. *Regum* cap. VII. 29. ubi Sacer Hiſtoricus cùm de baſibus æneis loqueretur: *Et inter coronulas*, inquit, *& plectas, leones, & boves, & Cherubim.* Ex quibus colligi poſſe videtur, Cherubim à bobus & leonibus diſtincta fuiſſe, & è quatuor animalium formis minimè conflata.

Reſpondetur cum *Villalpando*, cap. XLIII. Libri mox laudati, eo in loco literam *Vau*, noſtræ conjunctioni, *&*, reſpondentem, notione Hebræis communi, interpretativè uſurpari, ut ſenſus ſit: *Leones & boves ſculpti erant: & hoc eſt Cherubim.* Quod enim humanâ formâ ac facie minimè caruerint, non multò poſt idem Sacer Hiſtoricus, ſignificavit v. 36. *Sculpſit quoque*, inquit, *in tabulatis illis, qua erant ex are, & in angulis Cherubim, & leones, & palmas, quaſi in ſimilitudinem hominis ſtantis, ut non calata, ſed appoſita per circuitum viderentur.* Quod autem noſtra conjunctio, *&*, interpretativè plerumque ſumatur, ut & vox *Vau* apud Hebræos, duobus exemplis probat *Villalpandus*. Primùm ex Pſalmo CXV. v. 17. *Sacrificabo hoſtiam laudis, & nomen Domini invocabo.* Offeram, inquam, Deo quaſi Sacrificium laudis; hoc eſt, nomen Domini invocabo. Ac ſi

apertè teſtetur, laudabile Deo Sacrificium eſſe Sancti nominis ipſius invocationem. Secundò ex Pſalmo iv. v. 6. *Sacrificate Sacrificium juſtitiæ, & ſperate in Domino.* Cujus ſententiæ ſenſus eſt: Sacrificate juſtum Sacrificium, hoc eſt, Sperate in Domino. His verbis indicans; Spem in Domino collocandam eſſe, hoc eſt, Deo debitum, ac neceſſariò reddendum Sacrificium.

Cherubinorum formæ typicæ.

XIII. Cherubinorum formæ ſymbolicæ erant ac typicæ: Quatuor ſcilicet Dei Cherubim inſidentis, attributa ſignificant, ab Angelis participata & repræſentata. Species aquilæ ſignificat Dei ſapientiam: (viſûs enim acumine præſtat aquila:) Species hominis ſignificat Dei bonitatem, manſuetudinem, clementiam: Species bovis Dei patientiam, & ad vindictam ſumendam tarditatem; Species leonis, Dei fortitudinem & potentiam. Significant verò in Angelis, divinas illas dotes illorum naturam atque miniſterium ſpectantes. Forma aquilæ, cœleſtis naturæ vigorem, agilitatem, niſum ad ſublimia, perſpicaciam incredibilem & ſapientiam: Forma hominis bonitatem & caritatem erga homines: Forma leonis, robor ac potentiam Dei hoſtibus terribilem: Forma denique bovis, conſtantiam, patientiam, firmitatem, aſſiduitatem in obeundo munere ipſis a Deo demandato. Lege *S. Dionyſium* Libro *De Cœleſti Hierarchia*, cap. xv. Hîc autem abſervare operæ pretium eſt, Cherubinos, ſive Moſaicos, ſive Propheticos, non ſolùm ſecundi Ordinis Angelorum primæ Hierarchiæ typos fuiſſe, ſed omnium Ordinum Angelos adumbraſſe. Unde Veteres hos Cherubinos interdum Seraphinos appellant, & Cherubim *Ezechielis* cum Seraphim *Iſaiæ* conferentes, utramque Viſionem Cœleſtium Spirituum ſymbola exhibuiſſe aſſerunt. Legi poteſt *Villalpandus* Tom ii. in *Ezechielem*, p. ii. Lib. iv. cap. xxxvi. *Cherubim* nomen *ſimilitudinem cognitionis & ſcientiæ* ſignificare Veteribus perſuaſum fuit, *Philoni Judæo* Lib. De Vita Moſis, *S. Dionyſio* in Libris De Eccleſiaſtica Hierarchia, *Clementi Alexandrino* Lib. v. Stromatum, *S. Hieronymo* Commentario in cap. vi. Iſaiæ, *Theodoreto* in cap. i. Ezechielis, v. 14. Significat etiam ea vox potentiam & fortitudinem ſingularem, ſi ex Syriaca lingua Hebrææ affini ejus origo arceſſatur. Favet *Philo* Judæus, Libro *De Profugis*, ubi notat per Cherubim *Potentias ejus QUI EST, creatricem & regalem* deſignari. Idem aſſerit *Theodoretus* apud *Theodoretum* Quæſtione xl. in Geneſim: *Cherubim*, inquit, *vocat illud omne quod potentiâ præditum eſt. Sic dicit*, Qui ſedet ſuper Cherubim,

Pſal. 98.

hoc eſt, qui potenter regnat. Et Aſcendit ſuper

Pſal. 17.

Cherubim, & volavit, *hoc eſt, advenit enim multa*

Geneſ. 3.

virtute. Illud igitur, & ſtatuit Cherubim, *dixit, ut indicet potentem quamdam & terribilem viſionem & formam, quaſi quorumdam animalium, collocatam eſſe in ingreſſu Paradiſi, quibus inde Adam arceretur.* Huic *Theodori* Obſervationi ſuffragatur *Procopius* in *Geneſis* cap. iii. Hinc Deus ſuper Cherubim nunquam in Sacris Literis ſedere dicitur, niſi cum illius potentia & fortitudo celebranda venit. Pſalmo lxxix. *Qui ſedes ſuper Cherubim, manifeſtare coram Ephraim, Benjamin, & Manaſſe. Excita potentiam tuam, & veni, ut ſalvos facias nos.* Et Pſalmo xcviii. *Dominus regnavit, iraſcantur Populi, qui ſedet ſuper Cherubim, moveatur terra.* Et Pſalmo xvii. quo *David* Dei Potentiam celebrat. v. 11. *Et aſcendit ſuper Cherubim, & volavit, volavit ſuper pennas ventorum.* Quem locum ita reddit Chaldæa Paraphraſis: *Et viſus eſt in robore ſuo ſuper Cherubim leviſſimus, & adduxit potentiam ſuam ſuper alas turbinis.* Cherubim itaque Deus, cujus veluti ſolium erant, infinitâ ſapientiâ & potentiâ pollere indicabant, & Angelos, quorum ſacra erant emblemata, ſcientiæ & potentiæ divinæ participatione excellere.

Cherubim Arcæ originem non habuerunt à ſymbolis & ſimulachris Ægyptiis.

XIV. Quod ſpectat Cherubinorum Arcæ originem, intolerabilis eſt *Spenceri* opinio, qui ipſos a ſymbolis & ſimulachris Ægyptiis originem accepiſſe propugnat, Lib. iii. *De Legibus Ritualibus Hebræorum*, Diſſertatione v. Varias animantium formas in uno ſimulachro commiſcendi conſuetudinem in Ægypto obtinuiſſe fateor. Sed quæ inter Ægyptiaca illa ſimulachra, & Cherubinos Arcæ affinitas? Illa falſorum Numinum, iſta Angelorum emblemata erant & ſymbola. Illis divinus cultus exhibebatur; Iſta non ad cultum, ſed ad ornatum, & myſticam ſignificationem in Propitiatorio effingebantur. Illa ab arte Diaboli: Iſta ex arte & ſapientia Dei derivata & ad ſimilitudinem exemplaris Moyſi in Monte oſtenſi, Deo jubente expreſſa. Exodi xxvi. *Duos quoque Cherubim aureos & productiles facies ex utraque parte Oraculi. Cherub unus ſit in latere uno, & alter in altero. Utrumque latus Propitiatorii tegant expandentes alas & operientes Oraculum, reſpiciantque ſe mutuò verſis vultibus in propitiatorium quo operienda eſt Arca, in qua pones teſtimonium quod dabo tibi. Inde præcipiam & loquar ad te ſupra Propitiatorium, ac de medio duorum Cherubim, qui erunt ſuper Arcam teſtimonii, cuncta quæ mandabo per te filiis Iſrael.*

Spencerus refellitur.

Denique Ægyptiaca illa Simulachra & Hieroglyphica *Moſis* ætate antiquiora fuiſſe non probat *Spencerus*, cùm Auctores longè juniores proferat, qui ſimulachrorum hujuſmodi meminerunt. Profert ſcilicet *Porphyrium* Lib. iv. *De Abſtinentia*, de Sacerdotibus Ægypti ſic loquentem: *Apud eos Deus aliquis ad collum uſque formâ humanâ effingebatur, facies autem illi avis alicujus, vel leonis, vel alterius animalis aptabatur: & rurſus alius caput humanum habuit, cæteras autem partes aliorum animalium, in aliis nempe inferiores, in aliis autem ſuperiores.* Profert *Apuleium*, Pompæ Ægyptiacæ ceremonias deſcribentem *Metamorphoſeon* Lib. ii. *Gerebat*, inquit, *alius gremio ſuo Summi ſui Numinis venerandam effigiem, non pecoris, non avis, non feræ, ac ne hominis quidem ipſius conſimilem, ſed ſolerti ingenio repertam, ipſa etiam novitate reverendam.* Profert *Euſebium* Libro iii. *Præparationis Evangelicæ*, cap. xii. ubi ſimulachrum Soli conſecratum Elephantinopoli memorat, *Quod ſedens, ac cæruleo colore imbutum, ipſo quidem corporis trunco virilem præ ſe ferens ſpeciem, arietis verò caput habens, in eoque proprium ac primarium inſigne, hirci cornua.* Ibidem lunæ meminit, *cujus ſymbolum homo eſt, accipitris vultum, præferens, ac Typhonem Hippopotami ſpecie conformatum jaculo ſabigens.* Profert *Clementem Alexandrinum* Lib. v. *Stromatum*, p. 561. dicentem: *Ideo Ægyptii ante Templa ponunt Sphingas, quia doctrina quæ de Deo, ænigmatica eſt & obſcura. Fortè autem quòd Deum oporteat amare & timere: Amare quidem, ut ſanctis benignum & propitium: Timere autem, ut qui ſit impiis juſtus inexorabiliter. Feræ enim ſimul & hominis imaginem Spinx ſignificat.* Profert *S. Gregorium Nazianzenum* Oratione ii. in *Julianum*, quem Deos & Ritus Ægyptios honore proſequentem ſic compellat, & per jocum irridet: *Unum ſolum in rebus tuis eſt, quod venerationem mereatur, nimirum honores illi qui apud Ægyptios Nilo per Androgynos habentur, & Iſides, & Apides, cæteraque omnes beſtiæ, ex diverſis generibus conflatæ, quas confingis, & pingis.*

Hæc

Hæc certè teſtimonia non probant hujuſmodi ſimulachra multiformia apud Ægyptios ante Legem *Moyſi* à Deo datam in uſu fuiſſe, & *Moyſen* Cherubinos Arcæ ad morem imaginum & ſymbolorum Ægyptiorum efformaſſe. Si quæ eſſet ergo Cherubinis Arcæ cum Ægypti ſymbolis & Hieroglyphicis cognatio, ea in Diaboli æmulationem reſundenda eſſet, qui ut divinum cultum ſibi arrogavit; ita divini cultus inſtrumenta, Rituſque ſacratiſſimos, cùm hos, & illa corrupiſſet, atque adulteraſſet, ad Idololatriæ pompam tranſtulit. Sicut verò inane eſt, quod ex forma Cherubinorum ſtruit *Spencerus* ad hypotheſim ſuam confirmandam, ita & quod ex fine petit, argumentum. Quamvis enim Cherubim Divinæ Præſentiæ & Majeſtatis ſymbolum eſſent, & ex Propitiatorio, quod alis ſuis obumbrabant, Deus ad *Moyſen* loqueretur: Non erant, neque credebantur Dei ſedes & habitacula, ſicut ſimulachra in Gentilium Templis poſita Deorum ſedes ab Ethnicis habebantur, quibus Deos per magicos characteres, & ſuperſtitioſam dedicationem includi credebant, & alligari, ut conſtat ex *Porphyrio* apud *Euſebium* Lib. v. *Præparationis Evangelicæ* Cap. xv. ubi de *Hecate* ſic loquitur: *Neque tantùm iſtos ſibi characteres placere, verùm etiam iis ſe ſe circumſcribi, ſubjectaque imagine, ſacro veluti domicilio, contineri declaravit. Nec enim terra, niſi ſacra fuerit, Deos ferre ac ſuſtinere queat: Sacra autem illa eſt, quæ divinam capit Imaginem: Eâque ſublatâ, id quod in terris Numen retinebat, illico diſſolvitur.* Hinc illa Gentilium Apologia apud *Arnebium* Libro vi. *Nos neque æra, neque auri argentique materiam, neque alias quibus ſigna conſiunt, eas eſſe per ſe Deos, & religioſa decernimus Numina: Sed eos in his colimus, eoſque veneramur, quos dedicatio infert ſacra, & fabrilibus efficit habitare ſimulachris.* Hinc *Pſeudo-Triſmegiſtus* in *Aſclepio*, Simulachra Deorum corpora fuiſſe ait, qui magicis quibuſdam conſecrationibus ad corpora illa inhabitanda & animanda cogebantur, ut refert *S. Auguſtinus* Libro viii. *De Civitate Dei*, Cap. xxiii. *Statuas*, inquit, *ô Aſclepi, videſne quatenus tu ipſe diffidas? Statuas animatas ſenſu & ſpiritu plenas, tantaque facientes talia, ſtatuas futurorum præſcias, &c.* Aſſeri certè abſque temeritate & impietate non poteſt, Cherubinos Propitiatorii ad iſtorum ſimulachrorum imitationem, & ob ſimilem finem expreſſos.

Ex Dæmonis igitur æmulatione, quadriformes Arcæ Cherubinos non tam exprimere, quàm interpolare in Idololatrico cultu geſtientis, originem traxerunt quadriformes Genii, quos ſupremo Numini *Hempta*, pro quo *Plutarchus* EMET dicit, ſtipatores & nuncios tribuebant, referente *Kirchero* P. iii. *Sphingis Myſticæ de Mumiis*, Cap. iv. Quorum primus *Horus* ſub pueri forma, Mundi ſenſibilis geniale Numen ſignificat. Secundus caninâ facie vigilantiſſimum Anubicæ ſeu Hermeticæ œconomicæ Præſidem refert. Tertius vultu accipitrino, quem *Thanſtum* vocant, cornu etiam *Hammonis* inſignitus, ſolarem calorem, & in Mundo inferiori fœcunditatem deſignat. Quartus leoninâ facie formidabilis, *Momphta*, id eſt, Hylæi Mundi, ſive totius humidæ naturæ Moderatorem adumbrat. Audierant ſcilicet Ægyptii, ſupremo Hebræorum Numini; qui *Deus Emet*, ſive *Veritatis*, in Propitiatorio Arcæ fœderis thronum ſuum habenti, Angelos adſiſtere, mandatorum ipſius in orbe univerſo Adminiſtros, ſub Cherubinorum Emblemate, quorum facies erant quadriformes, hominis, leonis, bovis, aquilæ. Quamobrem & ipſi *Hem-*

A *pta*, ſupremo, quod ſibi finxerunt, Numini quadriformes Genios velut ſtipatores ſive Adminiſtros adjunxerunt, quarum unus pueri formam, alter caninam faciem, tertius accipitris, quartus leonis vultum haberet.

XV. Altare Holocauſti *ex lignis ſetim* conſtrui, & *laminis æneis operiri* Deus juſſit. (*Exodi* xxvii. & xxxviii. 1.) Altare verò Thymamatis ex lignis ejuſdem ſpeciei compingi, & *auro puriſſimo* veſtiri. (Exodi xxx. 1. 2. 3.) Verùm intus lapidea fuiſſe hujuſmodi Altaria, vel terrea, neceſſe fuit, ſecundùm Dei mandatum Exodi xx. 24. 25. *Al-* Altarium materia.

B *tare*, inquit, *de terra facietis mihi, & offeretis ſuper eo holocauſta, & pacifica veſtra, oves veſtras, & boves in omni loco, in quo memoria fuerit Nominis mei; Veniam ad te, & benedicam tibi. Quod ſi Altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de ſectis lapidibus: Si enim levaveris cultrum ſuper eo, polluetur.* Templi Hieroſolymitani Altare ex lapidibus non ſectis, ſed impolitis ædificatum, teſtantur *Hecbatæus* apud *Joſephum* Lib 1. contra *Apionem*, & *Philo Judæus* Lib. *De Victimas offerentibus.* Unde & 1.

C *Maccabæorum* iv. 47. dicitur: *Et acceperunt lapides integros ſecundum Legem, & ædificaverunt Altare novum, ſecundùm illud quod fuerat prius.* Legem de Altari terreo vel ex lapidibus tumultuario opere collectis, de iis præſertim Altaribus intelligendam, quæ ob cauſam extraordinariam ad tempus aliquod ſtruebantur, qualia à *Moyſe* *Exodi* xxiv. 4. à *Joſue*, *Gedeone*, *Samuele*, *Elia*, extra ordinem erecta ſunt, Viri cenſent Eruditi: & ad ea præcipuè tempora reſpectum habere, quibus Iſraëlitæ in Deſerto oberraverunt; ubi mutatæ ſubinde ſedes, iis Altaria nova ſtruendi neceſſitatem attulerant. Hujus rationis Auctor

D *Theodoretus* Quæſtione xliv. in Exodum. *Nemo credo negabit*, (inquit) *quin uterentur ferro, qui ligna Tabernaculi concinnabant, itidem qui aurum, argentum, aut æs fabrifacebant. Quòd autem & Sacerdotes gladiorum auxilio victimas immolabant, excoriabant, & dividebant, hoc quoque arbitror extra controverſiam eſſe. Quærendum ergo nunc eſt, quo pacto ferrum non polluebat hæc univerſa, lapides autem ſectos polluebat. Certum quidem eſt quod alia ex aliis adſtruit. Etenim quia Iſraëlitæ quadraginta annos permanſerunt in Deſerto, contingenter abeuntes & loca mutantes, ideo vetat è lapidibus fabrefactis Altaria conſtrui: Ne, cùm hi*

E *Terram promiſſam obtinuiſſent, in Aris illis vicini Dæmonum Sacrificia celebrarent. Idcirco præcepit ex terra, aut è lapidibus, quales natura produxit, Altaria conſtrui. Nam utrumque facilè diſſolvitur. Porro Lex ipſa docet, poſt ædificatum Templum non licuiſſe alibi ſacrificare. Si verò Lex ſacrificare vetabat extra Templum, eadem ratione Altare conſtrui prohibebat. Unde ad convincendos impios, cùm Elias ille Magnus in Monte Carmelo ſacrificare coactus eſſet, lapides nativos compoſuit totidem numero, quot erant Tribus, & ſuper his victimam obtulit, ut quàm citiſſimè diſſolvi poſſet ædificium*

F *illud, & nemo alius in eo loco Sacrificium offerret.* Hanc Legem de Altari ex terra, vel ex lapidibus aſperis rudibuſque & ferro intactis conſtruendo, Deum tuliſſe in remedium Idololatriæ: *Quia Idololatræ tunc temporis Altaria ſua ex lapidibus ſectis ædificabant*, cenſet *Maimonides* in *More Nevochim* p. iii. Cap. xlv. Idemque docet *S. Thomas* *Primâ Secundæ Quæſtione* cii. *Articulo* iv. *ad* vii. & ante ipſum *Gulielmus Pariſienſis* Libro *De Legibus*, Cap ii. Quanquam & Gentes ipſi, Dæmone Dei æmulo ſuggerente, altaria è terra, ceu viridi ceſpite, ſive ex aſpero & impolito lapide Numinibus ſuis frequenter extruxerint. Teſtis

Apuleius

Apuleius Libro vii. De Aureo Aſino : *Aram* inquit, *ceſpite virente Marti Deo faciunt.* Teſtis *Lucaaus* Lib. ix.

——— *Erexit ſubitas congeſtu ceſpitis Aras.*

Teſtis *Tertallianus* Apologetici Cap. xxv. *Et ſi à Numa concepta eſt curioſitas ſuperſtitioſa, aoudum tamen aut ſimulachris aut Templis res divina apud Romanos conſtabat. Frugi Religio, & pauperes Ritus, & nulla Capitolia certantia calo ; ſed temeraria de ceſpito Altaria, & vaſa adhuc Samia, & nidor ex illis, & Deus ipſe nuſquam.* De lapidibus, ſolius naturæ manu formatis, vel truncis informibus ad Aras conſtruendas, vel ſimulachra Deorum effingenda adhibitis, teſtis, eſt *Arrianas* io *Peripl.* p. 1. ubi Urbis Trapezuntis memoranda referens : *Stant ibi adhuc Ara*, inquit, *qaanquam ex aſpero & impolito lapida, què fit ut litera illis inciſa minus ſint notu atque illuſtres.* Teſtis *Panſanias* in Achaicis : *Apud Gracos*, inquit, *inſtitato veteri receptum erat, Deoram bonores lapidibus rudibus imaginum loco exhibere.* Teſtis *Tacitus*, Lib. *De Moribus Germanorum*, quorum *lucos & nemora* poſtquam commemoraſſet : *His*, inquit, *ſimulachra Deoram addita, id eſt, ſtatua è ſtipitibus rudibus, & impolito robore.* Teſtis *Lucanus* Maſſiliæ obſidionem deſcribens :

Lucus erat longo aunqaam violatas ab avo ;
Arboribus ſuus borror ineſt : Tum plurima nigris
Fontibus anda cadit, ſimulachraque mœſta Deorum
Arte carent, caſiſque extant informia trancis.

Lex prohibens ne per gradus aſcendatur Ad altare.

XVI. Vetuit etiam Deus, ne ad Altare ſuum per grados aſcenderetur, Exodi xx. 26. *Noa aſcendes per gradus ad Altare meum, ae reveletur turpitudo tua.* Legem hanc temporariam tantùm fuiſſe, & peregrinationi Iſraëlitarum in Deſerto accommodatam, quidam Interpretes opinantur : Siqoidem Altare Templi Salomonici decem cubitos altum, (1. *Paralipomenum* iv. 1.) gradus neceſſariò habuit, quibus ad illud aſcenderetur ; & *Ezechielis* Altare gradibus inſtructum fuiſſe, probant expreſſa Prophetæ verba Cap. xliii. 17. Alii cenſent Judæos terram in circuitu Altaris uniformiter in altum ſuſtuliſſe, adeo ut Sacerdotibus non per gradus, ſed per tramitem leniter acclivem ad Altare aſcendentibus, omnis verenda denudandi metus & occaſio tolleretur. Ita *Joſephus* Lib. iv. *Antiquitatum*, Cap. viii. *Abulenſis*, & *Ribera* : Alii arbitrantor, Deom gradus perpetuos Altari immobiliter adhærentes vetuiſſe : Sacerdotem verò Sacris operantem, ſcabellum, pontem, aut fabricam aliquam ligneam pedibus ſoppoſitam habuiſſe. Ita Chaldaica Praraphraſis Jonathanis, *S. Auguſtinus* Quæſtione cxiii. in Exodum, *Hugo* Cardinalis, & *S. Thomas*. Alii exiſtimant, Deum non gradus omnes, ſed gradus multos, altos, pompæ non uſui deſervientes, in Altaris ſui ſtructura prohiboiſſe : Ut Judæos à Gentiliom ritu removeret, qui in Altaribus ſublimibus ſacrificabaot, quæ Scriptura vocat *Excelſa* ſimpliciter, & eo nomine execrator, *Levitici* xxvi. 30. *Numerorum* xxxiii. 52. *Ezechielis* vi. 3. *Oſee* x. 8. *Amos* vii. 9. Volunt itaque nominis minimè obſcuri Interpretes, Legem Altare tantùm prohibere, ad cujus apicem gradibus altis, & cruribus operosè divaricatis aſcendebant, quale deſcribitor à Poëta Templum Junonis,

——— *Donis opulentum & Numine Diva,*
Ærea cui gradibus ſurgebant limina,

Æneid. 1.

Ita *Villalpandus* in *Ezechielis* Cap. xliii. & *Praeda* Lib. vii. *De rebus Salomonis*, Cap. x. Favet ratio Legi adjuncta : *Ne* (inqoit) *reveletar turpitudo tua.* Fieri enim facilè potuit, ut Sacerdos in altum aſcendens, nuditatem ſuam Populo inferiori ſpectandam præberet, ſi ventus paulò vehementior tunicæ demiſſæ lacinias attolleret, aut cruribus nimis explicatis feminalia ſua rumperentur. Hoc igitur inſtitutum fuit *ad excludendam Idololatriam. Nam in Sacris Priapi ſua pudenda Gentiles Populo deaudabant.* Verba ſunt *S. Thomæ* Prima Secundæ, Quæſtione cii. Articulo iv. ad vii. *Peoris*, ſeu *Beelphegor*, qui & *Priapus*, cultom ſolâ pudendorum coram ejos Idolo denudatione peragi potoiſſe, conſtat ex Paraphra[illegible] Chaldaica *Jonathanis* in *Numerorum* xxv. 1. 2. ex *Gemara*, & ex *Maimonide* in *More Nevochim*, p. iii. Cap. xlv. Idque innuiſſe videtur *Oſee* Cap. ix. 10. *Ipſi autem*, inquit, *intraverunt ad Beelphegor, abalienati ſunt in confuſionem, & facti ſunt abominabiles ſicut ea qua dilexerunt.*

§. IX

De Veſtibus Sacerdotalibus, ac de Urim & Thummim.

Feminalia.

I. SAcerdotales veſtes quædam erant Sacerdotibus omnibos communes, aliæ Summo Sacerdoti ſeu Pontifici propriæ. *Exodi* xxviii. deſcribuntur, & à *Joſepho Lib.* iii. *Antiqaitatum, Cap.* viii. Communes erant Sacerdotum atque Pontificum veſtes, 1. *Liata femiaalia*, uſque ad genua & poplites demiſſa, quibus pudenda tegerentur. Horum ſuperior pars ſub umbilico vehementer adſtringebatur : Ut ſi quando mactarent victimas, tauros & arietes traherent, portarent onera, cæteriſque miniſteriis incumberent, etiamſi fortè laberentur, & caſu femora detegerentur, partes obſcœnæ non apparerent. Ita Sacerdotum honori & Sacrorum reverentiæ à Deo conſoltum eſt. Nam & Sacerdotes ludibrio vulgi expoſiti fuiſſent, & Sacra in contemptum abiiſſent, ſi ſpectacolum aliquod inhoneſtum in Sacris contigiſſet. Refert *Joſephus* hujoſmodi feminalia ex byſſo retortâ ob fortitudinem ſolere contexi, & poſtquam inciſa fuerint, acu conſui ; Non enim poſſe in tela hujuſcemodi fieri.

Tunica talaris linea.

II. Secundum indumenti genus erat *Tunica talaris, linea*, quam & byſſinam *Joſephus* appellat. Hæc adhærebat corpori, & tam arcta erat, & ſtrictis manicis, ut nulla omnino in veſte ruga eſſet. Commoda hæc veſtis erat, ut Sacerdotes Sacra Miniſteria expeditè obirent. *Solent*, (inquit *S. Hieronymus* Epiſtolâ cxxviii. ad Fabiolam,) *Militantes habere lineas, quas camiſias vocant, ſic aptas membris, & aſtrictas corporibus, ut expediti ſint vel ad curſum, vel ad prælia, dirigere jacula, tenere clypeum, enſem librare, & quocumque neceſſitas traxerit. Ergo & Sacerdotes parati in Miniſterium Dei, utuntur hac tunicâ, ut habentes pulchritudinem veſtimentorum, nudorum celeritate diſcurraat.* Lineas Sacerdotum Hebræorum tunicas imitati ſunt linigeri *Iſidis* in Ægypto Sacerdotes, de quibus *Juvenalis* ; *Satyrâ* vi.

Quæ Ægyptus aut alius Gentibus profanis accepta ferri non debet.

Qui grege linigero circumdatas & grege calvo.

Et

Et *Apuleius* in Apologia : *Mundiſſima lini ſeges, inter optimas fruges terrâ exorta, non modò induitui & amictui ſanctiſſimis Ægyptiorum Sacerdotibus, ſed opertui quoque inde rebus ſacris uſurpatur.* Sacerdotes qui *Ammonis* Sacra in Templo Gaditano procurabant, *Silius Italicus* ita deſcribit Lib. III.

Fœmineos prohibent greſſus, ac limine curant
Setigeros arcere ſues, nec diſcolor ulli
Ante Aras cultus, velantur corpora lino.

In aliarum etiam Gentium Sacra lineæ veſtis uſum invexit Diabolus Dei æmulus. Deæ Syriæ Sacerdotes veſte candidâ ornatos Sacris operam dediſſe, teſtis eſt *Lucianus* Lib. de Dea Syria. *Junonis* etiam famulas, illius Sacra geſtantes, candidis veſtibus velatas deſcribit *Ovidius* :

Amor. 3.

More patrum, Sanctæ, velatæ veſtibus albis,
Tradita ſuppoſito vertice Sacra ferunt.

Spencerus refellitur.

Probabilitate certè caret *Spenceri* ſententia, libro III. *De Legibus Hebræorum Ritualibus* Diſſertatione I. aſſerentis, Lineam Hebræorum Sacerdotum veſtem ab antiquo Gentium, aut Ægypti more deducendam eſſe. Nam Sacerdotales veſtes, ſymbola ſanctitatis, Deum ex Diaboli officina fuiſſe mutuatum, quis ſibi perſuadeat ? Dei mandato Sacerdotales veſtes factas eſſe Scriptura Sacra teſtatur, Exodi XXVIII. *Facieſque veſtem ſanctam Aaron fratri tuo in gloriam & decorem. Et loqueris cunctis ſapientibus corde, quos replevi ſpiritu prudentiæ, ut faciant veſtes Aaron, in quibus ſanctificatus miniſtret mihi. Hæc autem erunt veſtimenta quæ facient, &c. tunicam lineam ſtrictam, &c. Facient veſtimenta ſancta fratri tuo Aaron & filiis ejus, ut Sacerdotio fungantur mihi.... Porro filiis Aaron tunicas lineas parabis, & balteos, & tiaras in gloriam ac decorem.* Ad Sacerdotum Ægyptiorum morem Deum reſpexiſſe, neque Scriptura, neque Patres aſſerunt. Lini feraciſſima fuit Ægyptus, lino Ægyptii Sacerdotes, ipſaque Numina ornabantur, fateor : Sed non probat *Spencerus*, neque probare poteſt, ante *Moyſen* Ægyptios veſtem lineam in Sacris adhibuiſſe. *Herodotus, Apuleius, Plutarchus, Plinius, Juvenalis, Ovidius, Martialis*, de Ægyptiorum ſui temporis more ac ritibus fidem faciunt, ſed hujuſmodi moris ac rituum originem non aperiunt, aut antiquitatem indicant. Auctores ſunt denique *Moyſe* longè recentiores. Quanquam etſi Ægyptiis *Moyſis* ætate jam in more fuiſſet lineæ veſtis in Sacris uſus, id non probaret veſtis ſacerdotalis originem ex Ægypto derivandam eſſe : Cùm à Patriarchis acceptum hunc Ritum ſit veriſimilius, qui Deo intus docente didicerint, quod dixit poſtea Plato : *Colorem album præcipuè decorum Deo eſſe :* & hoc Ritu ſignificaſſe puritatem animi & corporis, quâ Sacra tractari & adminiſtrari debent.

Baltheus.

III. Tertium indumenti genus utriuſque ordinis Sacerdotibus commune, eſt *Baltheus*, ſeu Zona, aut cingulum textum ſubtegmine cocci, purpuræ, hyacinthi, & ſtamine byſſino, ob decorem & fortitudinem, atque ita polymita arte diſtinctum, ut diverſos flores ac gemmas artificis manu non textas, ſed additas arbitreris. Lineam tunicam inter umbilicum ac pectus hoc ſtringebant balthe; qui quatuor digitorum habens latitudinem, & ex unâ parte ad crura de-A pendens, cùm ad Sacrificia curſu expeditiore opus erat, in lævum humerum retorquebatur. Sic illum deſcribunt *Joſephus* & *S. Hieronymus*. Hunc veſtes lineas circa pectus cingendi morem Ægyptii quoque Sacerdotes imitati ſunt, *Apuleio* teſte Lib. II. *De Aureo Aſino* ita ſcribente : *Illa lineâ tunicâ mundulè amicta, & rubeâ faſciolâ prominente, altiuſculè ſub ipſas papillas ſuccincta*, &c. Ab Ægyptiis Sacerdotibus hunc cingendi ritum Hebræos accepiſſe non probatur. Sacratiorem ac planè divinam ejus originem fuiſſe, colligere eſt ex Apocalyptica Viſione *Apocalipſis* XV. B 6. ubi ſeptem Angeli de Templo exeuntes deſcribuntur *veſtiti lino mundo & candido, & præcincti circa pectora Zonis aureis*. Et Apocalypſis I. 13. *S. Joannes* vidit in medio ſeptem candelabrorum aureorum *Similem Filio hominis, veſtitum podère, & præcinctum ad mamillas Zonâ aureâ.* Ratio literalis cur ita cingerentur Sacerdotes, erat ut magis expediti eſſent ad Sacra Miniſteria obeunda, & ne Zona medium corpus ſtringens ſudorem provocaret, & Sacræ veſtes impuræ & malè olentes ex attracto ſudore redderentur. Quod indicare videtur illud *Ezechielis* XLIV. 17. 18. ubi C Sacerdotum veſtes Deus deſcribit : *Cùmque ingredientur portas Atrii interioris, veſtibus lineis induentur.... Vittæ lineæ erunt in capitibus eorum, & feminalia linea erunt in lumbis eorum, & non accingentur in ſudore.*

Tiara.

IV. Quartum genus veſtimenti Sacerdotibus omnibus communis, eſt *Tiara*, ſeu rotundus pileolus. Non habebat acumen in ſummo, nec totum uſque ad comam caput tegebat, ſed tertiam partem à fronte inopertam relinquebat; atque ita in occipitio vittâ conſtrictus erat, ut non facilè laberetur ex capite. Erat autem byſſinus, & ſic fabrè opertus linteolo, ut nulla acûs D veſtigia extrinſecùs apparerent. Ita poſt *Joſephum S. Hieronymus.*

Tunica talaris hyacinthina, cum tintinnabulis.

V. Quintum indumenti Sacerdotalis genus, Pontifici proprium, erat *Tunica talaris, tota hyacinthina*, ex lateribus ejuſdem coloris aſſutas habens manicas, & in ſuperiori parte, quâ collo induebatur, aperta, oris firmiſſimis ex ſe textis, ſicut fieri ſolet in extremis veſtium partibus, ne facilè rumperetur. In extrema parte, id eſt, ad pedes, ſeptuaginta duo erant tintinnabula, & totidem mala punica iiſdem con-E texta coloribus. Inter duo mala punica unum tintinnabulum aureum interjacebat. Ratio Legis redditur Exodi XXVIII. 35. *Ut audiatur ſonitus quando* Pontifex *ingreditur & egreditur Sanctuarium in conſpectu Domini, & non moriatur.* Ratio literalis erat, ut ad Sanctuarii, Deique in Sanctuario reſidentis reverentiam cùm Pontifex ipſe, tum Sacerdotes reliqui, Levitæ, ac Populus, excitarentur. Typica, ſeu allegorica, ut Evangelii prædicatio per orbem univerſum ſignificaretur, interprete *S. Cyrillo*, Lib. XI. De Adoratione in Spiritu & Veritate, pag. 387. *Id* F *quoque* (inquit) *ſymbolum eſt illius ſalutaris atque ſapientis diſpenſationis, divinæ, inquam, atque Evangelicæ Prædicationis, quâ propemodum univerſa Urbes circumſonant, cùm propter nos introivit in Sancta Sanctorum, æternâ redemptione inventâ ſummus ille Sacerdos, immaculata victima :* Unâ enim oblatione conſummavit in perpetuum ſanctificatos. *Sunt autem minimè obſcurum ænigma Prædicationis quidem ſalutaris illa ex auro facta tintinnabula, Urbium autem malogranata.... Ut enim Urbs uno illa quidem extrinſecùs muro circumdatur, longè autem plurima intra ſe domicilia continet, eodem quoque modo malum granatum uno extrinſecùs putamine cingitur, ſed in-*

Hebr. 10.

Urim & Thummim quid. Qua ratione Deus illud Oraculum Populo ſuo conceſſerit.

bum tranſlatus: *Et dabis ad pectorale judicii URIM & THUMMIM, & erunt ſuper cor Aaronis, cùm ingreſſus fuerit coram Domino:* (id eſt in Sancta Sanctorum;) *& portabit Aaron judicium filiorum Iſraëlis ſuper cor ſuum coram Domino jugiter.* (Exodi XXVIII. 30.) URIM ignes vel *lumina*: THUMMIM *perfectiones*, integritates ſignificare, ferè convenit inter Eruditos, Septuaginta Interpretes *URIM & THUMMIM* tranſtulerunt, *Demonſtrationem & Veritatem*: Sic enim habet eorum Verſio: Καὶ ἐπιθήσεις ἐπὶ τὸ λογεῖον τῆς κρίσεως τὴν δήλωσιν καὶ τὴν ἀλήθειαν. *Et impones ſuper Rationale judicii demonſtrationem & veritatem.* Chaldaica Paraphraſis *Onkeloſi* ſervat nativas voces *Urim & Thummim.* Aquilâ & Theodotion eas *per* φωτισμοὺς καὶ τελειώσεις, id eſt, *Illuminationes & Perfectiones*, interpretantur. Syriacus, *Lucidum & perfectum* reddit: *Et pones ſuper thoracem judicii lucidum & perfectum.* Arabs: *Et pones in thorace præparato dilucidationes & certitudines.* Vulgata noſtra: *URIM & THUMMIM* reddit, *Doctrinam & Veritatem.* Sic enim habet; *Pones autem in Rationali judicii Doctrinam & Veritatem, quæ erunt in pectore Aaron, quando ingredietur coram Domino: & geſtabit judicium filiorum Iſraël in pectore ſuo, in conſpectu Domini ſemper.* Ex hac Verſionum varietate non magis quàm ex Hebræo Textu innoteſcit quid illud ſit quod Deus Rationali apponi vel inſeri juſſit, & quod *Moyſes* nominibus *URIM & THUMMIM* ſignificavit. Cùm enim reliquarum omnium veſtium ſacerdotalium materia, forma, factura deſcribantur accuratè *Exodi* XXVIII. de his ſolis nihil hujuſmodi expreſſis ac diſertis verbis præſcribitur: Cæteras per Artifices Deus fieri jubet: De his verò ſoli Moyſi præcipit; *Et indes pectorali Urim & Thummim:* Sive, ut habet Vulgata Verſio: *Pones autem in Rationali judicii Doctrinam & Veritatem.* Cap. XXXIX. *Exodi*, ubi recenſentur ſingillatim Pontificalia & Sacerdotalia Veſtimenta à *Beſeleele & Ooliabo* ſecundùm Mandatum Dei *Moyſi* datum confecta, nulla *URIM & THUMMIM* conſtructi, vel contexti, aut inſculpti, vel inſcripti in Rationali mentio habetur. At *Levit.* VIII. ubi conſecratio *Aaronis* ceu Pontificis deſcribitur, v. 8 dicitur: *Et ſuperimpoſuit ei pectorale, & indidit pectorali URIM & THUMMIM.* Sivè, ut habet Vulgata, *Superhumerale aptavit Rationali, in quo erat Doctrina & veritas.*

IX. De uſu URIM & THUMMIM, eorumque notione generali, Eruditi conſentiunt. Certiſſimum Dei Oraculum fuiſſe cenſent, per quod Deus in rebus gravibus, dubiis, & inopinatis, Eccleſiæ vel Reipublicæ ſalutem ſpectantibus, à Rege aut Principe, vel à Synedrio interrogatus, quæ facere oporteret, per Summum Sacerdotem revelabat. URIM & THUMMIM in hunc uſum divinitus inſtituta fuiſſe, demonſtratur ex ſcriptura Sacra. Cùm enim Deus *Moyſi* mox morituro præcepiſſet, ut manum *Joſue* duci Populi deſignato imponeret, (Numerorum XXVII.) addit: *Et ſtabit coram Eleazaro Sacerdote, & omni multitudine: & dabit ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ, ut audiat eum omnis Synagoga filiorum Iſraël. Pro hoc ſi quid agendum erit, Eleazar Sacerdos conſulet Dominum.* Textus Hebræus habet: *Et coram Eleazaro Sacerdote ſtabit, & interrogabit eum de judicio URIM, juxta os ejus egredientur, & juxta os ejus ingredientur, ipſe, & omnes filii Iſraëlis, & tota congregatio,* Abiathar Sacerdotem Deum nomine *Davidis* per *Ephod*, (quo nomine *Urim & Thummim* ab eo indivulſa intelliguntur) conſuluiſſe narrat Sacra Regum Hiſtoria Lib. 1. cap. XXIII. 9. 10. 11. 12. *Cum David reſciſſet* (inquit) *quia præpararet ei Saul clam malum, dixit ad Abiathar Sacerdotem: Applica Ephod. Et ait David: Domine Deus Iſraël, audivit famam ſervus tuus, quòd diſponat Saul venire in Ceilam, ut evertat Urbem propter me: Si tradent me viri Ceila in manus ejus? Et ſi deſcendet Saul, ſicut audivit ſervus tuus? Domine Deus Iſraël indica ſervo tuo. Et ait Dominus: Deſcendet. Dixitque David: Si tradent me viri Ceila & viros qui ſunt mecum, in manus Saul? Et dixit Dominus: Tradent.* Et cap. XXX. 7. 8. *Confortatus eſt autem David in Domino Deo ſuo. Et ait ad Abiathar Sacerdotem: Applica ad me Ephod. Et applicavit Abiathar Ephod ad David, & conſuluit David Dominum, dicens. Perſequar latrunculos hos, & comprehendam eos, an non? Dixitque ei Dominus: Perſequere; Abſque dubio enim comprehendes eos, & excuties prædam.* Lib. 1. *Eſdræ*, cap. II. narratur, quòd cùm Sacerdotes nonnulli recens è captivitate reduces, nomina ſua in Genealogiis reperire non potuiſſent, *Eſdræ* Mandato cautum ſit, *ut non comederent de Sancto Sanctorum, donec ſurgeret Sacerdos doctus atque perfectus:* Sive, (ut Hebræus Textus habet) *Donec extaret Sacerdos cum URIM & THUMMIM:* Id eſt, donec Deus Oraculo determinaret utrum è familia Sacerdotali originem traxiſſent. Hunc uſum *Urim & Thummim* confirmat *Joſephus* Lib. 3. *Antiquitatum* cap. IX. ubi Rationale à Græcis Judaicæ Religioni non infenſis *Oraculum* vocari teſtatur. Idem confirmat ſummus Hebræorum conſenſus, qui omnes revelationis divinæ modos ad quatuor capita revocant, 1. *Spiritum Sanctum*, cujus afflatu aliquis ſummis par negotiis & officiis derepente prodit, aptus ad loquendum vel agendum ultra humanum modulum: 2. *Prophetiam*, quæ & ſomnium & viſionem complectitur: 3. *Filiam vocis*, verbum ſcilicet de cælo mediante Angelo factum: 4. *Urim & Thummim*, quibus Deus perſonis publicis, de Eccleſiæ vel Regni gravioribus negotiis ipſum conſulentibus velut Deum ac Regem Iſraëlis, Majeſtatis ſuæ placita declarabat, & de futuris eventis publicum bonum ſpectantibus certiores faciebat.

Ut autem de publicis dumtaxat negotiis, à perſona publica, id eſt Rege, Principe, vel Duce, aut Patre Domûs Judicii, id eſt, Synedrii Præſide, URIM & THUMMIM conſuli potuiſſe tradunt, ne divini Oraculi auctoritas vileſceret, ac in abuſum traheretur: Ita ſolo Pontifice mediante, velut divinæ voluntatis Nuntio & Interprete ordinatio ad *Urim & Thummim* datum fuiſſe aditum aſſerunt. Soli enim Pontifici *Urim & Thummim* Rationali indita circumferre licebat. Id ex *Thalmud Joma* cap. VII ex *Levi Ben Gerſon*, ex *Seder Olam* cap. XV. ex *Abarbanele* in *Deuteronom.* Aliiſque Hebræorum Magiſtris, probat *Buxtorfius* in *Hiſtoria URIM & THUMMIM* cap. III. Id confirmatur ex illis verbis *Deuteronomii* XXXIII. 8. quibus Moſes Tribui Leviticæ benedicens, ob *Aaronis* meritum URIM & THUMMIM perpetua adprecatur: *Urim & Thummim tua Viro Sancto tuo.* Ita quidem Textus Hebræus; Ubi Vulgata noſtra habet; *Perfectio tua, & Doctrina tua Viro Sancto tuo, &c.* Oraculum illud ſub Templo ſecundo defeciſſe tradunt Hebræi, quorum teſtimonia apud *Buxtorfium* cap. V. legi poſſunt. *Salomonis* temporibus conticuiſſe, propugnat *Spencerus* Lib. III. *De Legibus Ritualibus Hebræorum*, Diſſertatione VII. cap. VII. argumento præcipuè negativo, ex ſilentio.

lentio Scripturæ petito, in qua Deum poſt *Salomonis* tempora quandoque per Prophetas, numquam per *Urim* aut *Thummim* de publicis negotiis conſultum legimus. Id confirmat ex 11. *Paralipomenon* cap. xxxiv. 22. ubi *Helcias* Pontifex *Oldam* Prophetiſſam conſuluit, cùm *Joſia* Regis animus in dubio hæreret, & ille, aliique, de rerum eventu ſolliciti inter ſpem metumque vacillarent. Neutiquam autem credibile eſt, inquit Spencerus, *Helciam* conſilia circa Regni dubium impetrandi cauſâ *Oldam* adire voluiſſe, ſi Rationalis Oraculum ſuo ſaltem tempore non conticuiſſet. Hæc enim ſubmiſſio Pontificis officio locique ſui dignitati minùs conſentanea videatur. Verùm de re incertâ & obſcurâ judicium ſuſpendere conſultius exiſtimo.

X. Ratio literalis cur URIM & THUMMIM Iſraëlitico Populo Deus dederit, multiplex afferri poteſt. Prima, ut Iſraelitas cultui ſuo magis adſtringeret, qui ad Oracula Ariolosque Gentium in vicinia habitantium, inſita quâdam futurâ cognoſcendi libidine confugiſſent, & conſequenter ad earumdem Ritus & Idola defeciſſent, ſi ſua eis defuiſſent Oracula. Hanc rationem *Origeni* debemus Lib. 1. contra Celſum: *Gentibus* (inquit) *futurorum cognitionem petentibus ex Oraculis, auſpiciis, auguriis, ventriloquis, aruſpicibus, Chaldæis, Genethliacis, quæ artes omnes apud Judæos ſunt vetitæ, ſi ipſi nullum ſolatium habuiſſent è futurorum præſcientiâ, certè impulſi humanâ quâdam futura cognoſcendi libidine contempſiſſent res ſuas ut nihil divini in ſe habentes. Nec alium poſt Moyſen Prophetam recepiſſent, transfugiſſentque ad Oracula Gentium, aut ipſi conati fuiſſent apud ſe aliquid ſimile inſtituere.* Secunda ut divinæ præſentiæ ac ſpecialis providentiæ ſignum eſſet ac argumentum. Tertia, ut hoc Oraculum divini imperii pignus eſſet ac teſtimonium. Cùm enim Deum de negotiis Reipublicæ gravioribus conſolerent, ipſum eſſe Regem Iſraelis profitebantur, ut revera erat. Unde *Theodoretus* Quæſtione xiv. *in* 1. *Regum*, Deum iratum fuiſſe ait, cùm Regem petiiſſet Populus: *Quoniam petitio erat præter Legem divinam. Dominus enim Deus & Dei & Regis implebat Munus. Propheta autem erat Adminiſter, & veluti quidem Præfectus, aut Magiſter Militum, aut Tribunus Plebis.* Quarta ad conciliandam Summo Sacerdoti reverentiam, qui Oraculorum divinorum Nuntius eſſet ac Interpres. Id Ethnicis imitandum ſuggeſſit Diabolus Dei æmulus. Suos enim Pontifices, quos Deorum alloquiis dignos præ cæteris exiſtimabant, Muneri Deos conſulendi præpoſuerunt. Hinc *Lucianus* Lib. *De Dea Syria*, ſermonem faciens de *Apollinis* Oraculo, ait: *Summus Sacerdos ſupplex accedens, interrogat illum de omnibus in dubio poſitis.* Hinc *Julianus* Epiſtolarum p. 237. *Ego*, inquit, *quoniam Sacrorum patriorum factus ſum Pontifex, & Oraculi Didymæi Præfecturam jam ſortitus ſum, edico tibi, ne quid eorum quæ ad Sacerdotem Magnum ſpectant totis tribus Menſibus attingas.* Ratio verò typica URIM & THUMMIM, erat adumbratio prophetica veri Pontificis JESU CHRISTI Mediatoris Dei & hominum, *Per quem gratia & veritas facta eſt*, immò qui *Veritas* eſt, & *Lux vera, illuminans omnem hominem venientem in hunc Mundum*, & Myſteria enarravit, utpote *Unigenitus qui eſt in ſinu Patris*; & *Omnia quæ audivi à Patre*, Apoſtolis ſuis, & per eos Eccleſiæ ſuæ *nota fecit*.

Quid fuerint Urim & Thummim.

XI. De Natura URIM & THUMMIM variæ ſunt ancipiteſque cùm Hebræorum, tum Chriſtianorum ſententiæ. Quidam cenſent Oraculum illud nihil aliud fuiſſe quam duodecim

A gemmas Rationalis cum inſcriptis duodecim Patriarcharum nominibus. In eâ fuere ſententiâ *R. Azarias* in *Meor Enaïim* cap. 1. *Joſephus* Lib. 111. *Antiquitatum* cap. viii. & ix. *Nicolaus de Lyra, Toſtatus, Oleaſter, Lipomannus, Ribera. Procopius in Deuteronomii* xxxiii. duos lapides fuiſſe cenſet, *claritatem* & *veritatem* repræſentantes. *Anaſtaſius Nicænus* Quæſtione xxxviii. in Sacram Scripturam putat fuiſſe adamantem, qui Summo Pontifice in Sancta Sanctorum intrante, ſi Populus peccato pollutus eſſet, nigreſceret, ſi

B Deus illum punire decreviſſet, ſanguinei coloris efficeretur; ſi non peccaſſet, albeſceret ut nix: atque tempore *Zachariæ* patris *S. Johannis Baptiſtæ* inſigniter ſplenduiſſe. *Arias Montanus* ſententiæ *Procopii* adhærens, duos lapides lucidiſſimos fuiſſe exiſtimat, à Deo immediatè productos, ac *Moyſi* datos. *R. Azarias* his argumentis ſuam fulſit ſententiam. 1. Quòd duodecim illæ gemmæ inditæ fuerint Rationali, & ejus duplicationem repleverint, unde *Lapides impletionum* vocantur. 2. Quòd *Moyſes* Exodi xxxix. accuratè omnia veſtimenta deſcribens, Rationalis quidem, ſed *Urim & Thummim* nul-

C latenus meminerit: *Levitici* verò viii. ubi *Urim & Thummim* commemorat, de duodecim illis gemmis ſileat. Quod argumento eſt, *Urim & Thummim* nihil aliud fuiſſe præter gemmas ipſas Rationalis. 3. Quòd notiſſimum ſit, reſponſum per *Urim & Thummim* datum, ex gemmis illis & literis illarum egreſſum eſſe, per lucem ex illis promicantem; unde *Illuminationes* dictæ ſunt, quaſi *gemmæ lucentes*. 4. *Maimonidem* in hanc propendere ſententiam ait, ex cujus ſuffragio maxima ipſi probabilitas accedat. 5. Addunt alii, cùm *Moyſes* Veſtium Sacerdotalium materiam & formam accuratiſſimè deſcripſerit, illum pluribus etiam deſcripturum fuiſſe *Urim & Thum-*

D *mim*, ſi aliud à duodecim Rationalis gemmis per illa intellexiſſet. *Joſephus* Lib. 111. *Antiquitatum*, cap. viii. Pontificium ornatum deſcribens, gemmarum quidem in Rationali fulgentium, *Urim* verò & *Thummim* nullam facit mentionem. cap. ix. ubi de Rationalis Oraculo agit, gemmas tantùm inſolito fulgore radiantes commemorat. *Per duodecim gemmas*, inquit, *quas in pectore Pontifex inſutas Eſſen*, (id eſt Rationali) *geſtat, in bello victoriam prænuntiare Deus ſolebat. Nam priùs quàm Exercitus ſe moveret, tantus fulgor ex eis*

E *micabat, ut toti Populo facilè innoteſceret adeſſe Deum, opemque & auxilium ſuum invocantibus eſſe allaturum. Quapropter Græci quotquot à noſtra Religione non abhorrerent, cùm hoc Miraculum pro compertiſſimo habeant, ita ut negari non poſſit, Eſſena vocant λόγιον hoc eſt, Oraculum. Deſiit tam Eſſen quàm Sardonix fulgorem emittere annis ducentis antequam hæc commentaremur, irato Deo propter Legum ſuarum prævaricationem.* Hanc ſententiam ſugillat & ad fabulas rejicit *S. Auguſtinus Quæſtione* cxvii. in *Exodum* exponens illa verba: *Et impones ſuper Rationale judicii Demonſtrationem & Veritatem.* Sic autem habet: *Quid ſibi hoc velit,*

F *vel in quali re vel metallo poneretur ſuper Rationale Demonſtratio & Veritas, quoniam talia dicis fieri in Veſte Sacerdotis, quæ corporaliter fiunt, invenire difficile eſt. Fabulantur tamen quidam lapidem fuiſſe, cujus color, ſive ad adverſa, ſive ad proſpera mutaretur, quando Sacerdos intrabat in Sancta. & hoc eſſe quod ait*: Et afferet Aaron judicia filiorum Iſraël ſuper pectus, *oſtendens videlicet in illa Demonſtratione & Veritate, quid de illis judicaverit Dominus. Quamquam poſſit intelligi Demonſtrationem & Veritatem literis impoſitam ſuper λόγιον*

Cùm *S. Auguſtino* ſentit *S. Thomas* Prima Secun-

dæ

dæ Quæſtione cii. Articulo v. ad viii. & ix. *Judæi*, inquit, *fabulantur, quòd in Rationali erat lapis, qui ſecundùm diverſos colores mutabatur, ſecundum diverſa quæ debebant accidere filiis Iſrael: & hoc vocant Veritatem & Doctrinam.* Antiqui tamen & Doctiſſimi Patres hanc Hebræorum ſententiam ut maximè probabilem adoptarunt. In ea fuit *S. Joannes Chryſoſtomus* Oratione iv. contra Judæos: *E lapidibus*, inquit, *qui erant in pectore Summi Sacerdotis, (id vocabant Declarationem) relucebat fulgor quidam futura ſignificans.... Itaque ne Judæi perfrictâ fronte hominibus putarent ſuarum rerum vaſtationem, non ſolùm Civitatem Deus paſſus eſt dirui, ac Templum vaſtari, verùm etiam illa, quæ cœlitus habebant originem, è medio ſuſtulit, videlicet ignem, vocem è lapidibus reddi ſolitum fulgorem, & hujus generis alia univerſa.* In eadem ſententia eſt *Theodoretus* Quæſt. lx. in Exodum. *Supra pectus autem*, inquit, *erat quod Rationale vocabatur, ſegens cor partem rationalem. Quod ipſum quoque duodecim lapides habebat apparatos, diverſis coloribus diſtinctos: Atque ex his belli tempore cognoſcebatur victoria ne an clades immineret: Ut perſpicuum eſt ex Hiſtoria Regnorum. Nam cùm alienigenæ coacto Exercitu invaderent Populum Iſraël, ante confligere Saul non eſt auſus, quàm victoriæ indicia perſpexiſſet.* Applica, *inquit*, Ephod. *Deinde cùm victoriam futuram animadvertiſſet, addit*, Contrahe Ephod, *& ita Populum armari juſſit. Propterea cùm dixiſſet Deus omnium*,

Exod. 28. » Et impones Rationale judicii ſupra pectus » Aaron, & aptabis illud ſuperhumerali, *ſubjun-* » *xit*: Et impones illi Demonſtrationem & Ve- » ritatem. *Ac Demonſtrationem quidem appellavit indicia, quæ inde petebantur: Veritatem verò ipſam indiciorum certitudinem. Cæterùm non eſt ignorandum, Dominum ſapientiſſimum per ſigna corporea ſtuduiſſe commodo eorum, qui craſſioris adhuc erant ingenii, nec percipere ea quæ intellectualia ſunt, poterant.* Hanc ſententiam tantis licèt nominibus roboratam ratio non levis concutit, ex ipſo Scripturæ Sacræ textu petita. Deus enim *Urim & Thummim* Rationali jam perfecto & abſoluto apponi juſſit: At lapides inſeri voluit, cùm adhuc Rationale ſub Artificum manu verſaretur: Iſtos à *Beſeleel* vel ſociis; illa ab ipſo Moyſe. Poſtquam enim Deus voluntatem ſuam de gemmis in Rationalis palis includendis declaraſſet *Exodi* xxviii. tandem addit v. 30. *Et dabis ad pectorale judicii Urim & Thummim.* Sive, ut habet Vulgata: *Pones autem in Rationali judicii Doctrinam & Veritatem, quæ erunt in pectore Aaron, quando ingredietur coram Domino.* Niſi verò à gemmis diverſum quid fuiſſent *Urim & Thummim*, ad quid novo mandato ſanxiſſet Deus ut hæc in Rationali ponerentur, cùm jam antea gemmas in illo diſponi ac figi præcepiſſet? Scio Hebræos ad majorem inculcationem id factum comminiſci. Sed cur majori inculcatione opus in gemmis, quàm in reliqua Rationalis, & Ephod, ac aliarum veſtium ſacrarum textura? Cur etiam verbis obſcuris & myſticis, non autem apertis & uſitatis, contra communem hominum morem, res eadem inculcaretur? Denique Siracides *Eccleſiaſtici* xlv. 12. 13. ubi Pontificis ornamenta deſcribit, de Rationali Judicii, de Urim & Thummim, de gemmis inſculpta Tribuum nomina gerentibus, velut de rebus diſtinctis loquitur. *Stolam ſanctam auro & hyacintho, & purpurâ, opus textile, viri ſapientis, Judicio & Veritate præditi: Torto cocco opus artificis, gemmis pretioſis figuratis in ligatura auri, & opere lapidarii ſculptis, in memoriam ſecundùm numerum Tribuum Iſrael.*

A XII. Alii volunt *URIM & THUMMIM* fuiſſe ſcripturam vel ſculpturam Nominis Tetragammaton, cum certis quibuſdam ejus per alia item nomina divina quadraginta duarum, & ſeptuaginta duarum literarum expoſitionibus, quas Moyſes vel à Deo ipſo ſcriptas, vel lapidibus inſculptas acceperit, vel ipſe ex divina revelatione ſcripſerit, & duplicationi Rationalis inſeruerit. Ita Auctor Libri *Zohar*, Targum *Jonathanis* in *Exodi* xxviii. R. *Salomon*, R. *Levi, Ben Gerſon*, *Nachmanides*, *Abarbanel*, & alii Rabbini, necnon Cabaliſtæ plures, qui obſer-

B vant, Nomen Dei Tetragrammaton duodecim variationes admittere per literarum tranſpoſitiones, quæ omnes eandem ſignificationem *Eſſendi* retineant ſine ulla mutatione, in argumentum unitatis & immutabilitatis Eſſentiæ divinæ, juxta illud Malachiæ iii. 6. *Ego Dominus, non mutor:* Ac proinde ejuſdem etiam ſint ſanctitatis. Hæc duodecim Nomina divina ab exteriore duodecim Rationalis gemmarum parte fuiſſe iis inſculpta: Ita ut quemadmodum ab interiori parte nomen Tribus, ita in parte averſa Nomen quodpiam Dei inſculptum fuerit, cujuſque Tribus

C quaſi ſignaculum & ſigillum; & Divinorum illorum Nominum virtute, quando Sacerdos Summus Deum per illa conſulebat, & gemmas inſolitum fulgorem emiſiſſe, & ipſius Sacerdotis animum illuminatum fuiſſe. De his *Reuchlinus* Lib. iii. *De Arte Cabaliſtica*, & *Buxtorfius* in *Hiſtoria URIM & THUMMIM*, cap ii. Addunt Talmudici, cùm Pontifex Deum conſuleret, facie in Arcam obversâ, literas illas divinorum Nominum in Rationali tunc temporis plus ſolito ſplendeſcentes, aut virtute divinâ protuberantes, Dei reſponſum exhibuiſſe. Hæc

D ſententia ſpecioſum figmentum eſt; nullo Scripturæ Sacræ, aut Patrum teſtimonio fulta eſt & cohoneſtata. 2. Incredibile eſt quòd in duodecim gemmis, ſingularum Tribuum nomina inſcriptis, divina adhuc tot literarum nomina inſculpi potuerint. 3. Quomodo reſponſum quandoque prolixum, & eadem Alphabeti elementa ſæpe repetita poſtulans, per literas, quæ ſemel dumtaxat in Rationalis verbis occurrebant, reddi potuit? 4. *Urim & Thummim* in Templo ſecundo non fuiſſe conſentiunt Hebræorum Magiſtri, quo tempore, inquit, R. *Azarias*, Nomen Tetra-

E grammaton adhuc ipſis notum erat. Si ergo *Urim & Thummim* nihil aliud fuere quàm divini hujus Nominis Scriptura vel ſculptura, cur *Urim & Thummim* non ſcripſerunt vel inſculpſerunt gemmis Rationalis?

XIII. Cenſent alii, literas ex Nominibus divinis, aut ex Nominibus duodecim Patriarcharum lucentes ac protuberantes Oraculum non perfeciſſe, ſed Spiritum Sanctum, quo Sacerdos ſimul cum Rationali induebatur & illuminabatur, ut noſſet quomodo literæ ſic lucentes vel prominentes combinandæ eſſent, ut hoc me-

F dio Dei conſilium exploratum haberet, atque ad interrogata reſponderet. Ita *Maimonides* in *More Nevochim* P. iii. cap. xlv. R. *David Kimchi* in *Judicum* xx. & in ii. *Regum* xxv. R. *Becbai* in *Deuteronomii* xxxii. 8. Quam ſententiam *Antonius Millieut in Poëmate* cui titulus eſt, *Moſes Viator*, p. i. Lib. xiii. non invenuſtâ Muſâ ſic expreſſit:

——————— *Quoties de Lege refert Reſponſa Sacerdos*
Conſultus, Regnique vices & publica fata
Aut privata rogant dubiis in rebus egentes
Conſilia, ac Numen venerati rite precantur;

Pontifici adſiſtens Summo præcordia pellit
Spiritus, & gemmas arcano illuminat igne,
Inſtigatque animi fibras, & facta recludit:
Tum linguam moderante Deo, certiſſima fundit
Effata, & procul omnis abeſt ambagibus error.

XIV. Exiſtimant alii *URIM & THUMMIM* Imagines quaſdam Aſtrologicas fuiſſe. In eam ſententiam unus *Aben-Ezra* propendet, quem R. *Azarias* meritò refellit. Divinum enim Oraculum profanis hujuſmodi figuris aut imaginibus, ad ſuperſtitioſam divinationem plerumque accommodatis conſtitiſſe, quis ſibi perſuadeat?

XV. Aliis incertum videtur quid fuerint *URIM & THUMMIM* ratione materiæ & formæ ſpectata. Ita R. *David Kimchi* in Libro *Schoraſchim*, R. *Abraham Seba* in *Tzeror Hammor*, & *Aben-Ezra*, quorum loca legere eſt apud *Buxtorfium* in Hiſtoria *Urim & Thummim*, cap. II.

XVI. Aliis probabilius videtur *URIM & THUMMIM* nihil aliud fuiſſe præter hæc duo verba, *DOCTRINA & VERITAS*, Rationali inſcripta quemadmodum laminæ aureæ quam in fronte geſtabat Pontifex, inſcriptum erat, *SANCTUM DOMINO.* Hæc opinio planior eſt, & Scripturæ Sacræ verbis magis conveniens, quibus perfecto Rationali, gemmiſque, annulis & catenis aureis ornato, atque cum Ephode conjuncto, ita ut ſeparari nequeant, additur: *Pones autem in Rationali Judicii Doctrinam & Veritatem: Quæ erunt in pectore Aaron, quando ingredietur coram Domino.* Cenſent autem hujus opinionis vindices, duas illas voces Rationali inſcriptas, non fuiſſe divinum Oraculum, ſed indices Oraculi: Non inſtrumentum, ſed cauſam moralem, vel conditionem ſine qua non fieret hoc genus Revelationis. Summo Sacerdoti Ephode & Rationali, cui *Doctrina & Veritas* inſcriptæ erant, induto, Deumque coram Arca conſulenti, Deum revelaſſe placita ſua, quæ Populo denuntiaret. Nec tamen id ſemper contigiſſe, ſed cùm Deo viſum eſt. Unde I. *Regum* XXVIII. 6. ubi de *Saule* dicitur: *Conſuluitque Dominum, & non reſpondit ei neque per ſomnia, neque per Sacerdotes, neque per Prophetas;* pro his vocibus, *neque per Sacerdotes*, in Hebræo habetur, *neque per Urim.* Hanc opinionem ſequuntur *Salianus* in Annalibus ad annum 2544. §. 550. *Cornelius à Lapide*, & alii Recentiores. Sed ea recens non eſt, imò *S. Auguſtini* calculo comprobata, *Quæſtione* CXVII. *in Exodum.* Cujus verba ſupra deſcripta habes Num. XI. & *S. Thoma* Primâ Secundæ Quæſtione CII. Articulo V. ad VIII. & IX. *In Rationali*, inquit, *erant duodecim lapides pretioſi, diſtincti per quatuor ordines: In quibus etiam ſculpta erant nomina filiorum Iſraël, quaſi ad deſignandum quòd ferret onus totius Populi, per hoc quod habebat nomina eorum in humeris: & quòd jugiter debebat de eorum ſalute cogitare, per hoc quod portabat eos in pectore, quaſi in corde habens. In quo etiam Rationali mandavit Dominus poni Doctrinam & Veritatem: Quia quædam pertinentia ad veritatem juſtitiæ & doctrinæ ſcribebantur in illo Rationali.* Hanc probabilem cenſet *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. II. *De Adoratione in Spiritu & Veritate*, quamvis ipſam Quæſtionem de natura *Urim & Thummim* haud magni momenti eſſe putet. *Præterea*, inquit, *aliud quoddam ornamentum bis duodecim gemmis adnecti præcepit, dicens:* » Et impones ſupra Rationale Judicii Manifeſta- » tionem & Veritatem: & erit ſuper pectus Aaron » cùm ingredietur in Sanctum coram Domino

A & inferet Aaron judicia filiorum Iſraël in pectus » coram Domino in perpetuum. *Manifeſtationem* » *igitur ac Veritatem appellat; non tamen apertè indicavit utrùm lapides fuerint, an velut in parva tabella eam inſcriptionem fieri juſſerit. Memini etiam Prophetæ dicentis:* Quia dies multos ſedebunt filii » Iſraël ſine Rege, ſine Principe, ſine Sacrificio, » & ſine Altari, & ſine Sacerdotio, & ſine Mani- » feſtationibus. *Sed ſive lapides illi fuerint, ſive* » *tanquam in aurea tabella ea Nomina deſcripta fuerint, id verò non nimium curiosè perveſtigabimus: Tantùm ſcire ſatis erit, ea in figuram Chri-* B *ſti eſſe poſita, qui unà cum ſanctis hominibus verſatur.* Ecce enim, *inquit*, vobiſcum ſum om- » nibus diebus, & uſque ad conſummationem » ſeculi. *Veritas autem ac Manifeſtatio Chriſtus eſt: In eo enim Patrem cognovimus, & manifeſtavit nobis bonam ipſius voluntatem, & perfectam, & beneplacentem, juxta Scripturas. Ait enim Chriſtus:* Jam non dicam vos ſervos, ſed amicos; » quia omnia quæ audivi a Patre meo, nota » feci vobis. *Veritas eſt etiam aliâ ratione ille Em-* » *manuel; quia ſolus ipſe ſecundùm naturam filius, & ut Deus ex Deo ſolus ſanctus, ſolus Dominus; at verò creatura per participationem atque imi-* C *tationem, id eſt, quodcumque ille eſſe intelligitur. Adeſt itaque Chriſtus cum Sanctis Viris præſens, cùm tanquam in manifeſtatione ac veritate intelligitur; idemque cauſſam noſtram in conſpectum Patris refert, ſemper vivens ad interpellandum pro nobis: Id enim eſt, ut opinor illud:* Et inferet » Aaron Judicia filiorum Iſraël coram Domino » in pectore ſuo in perpetuum. »

Oſee 3.

Matth. 28.

Joann. 15.

Hebr. 7.

XVII. *Spencerus* Lib. III. *De Legibus Ritualibus Hebræorum*, cap. III. *Diſſertatione* VII. novam nuper opinionem invexit, multiſque adſtruere conatus eſt. Cenſet *URIM*, inſtrumen- D tum concavum fuiſſe, decorè fabricatum, ſive ſimulachrum parvulum ad humanam ſimilitudinem formatum, *Theraphim* antiquitus appellatum, quod reconditum geſtavit Summus Sacerdos intra concavas Rationalis plicaturas, quo mediante Deus, aut Angelus illius vocem & nomen gerens, ad Pontificis interrogata reſpondit, eique quid agendum, quid non agendum, quid præſens, quid futurum eſſet, voce formatâ revelavit. Cùm ſcilicet mos iſte ſimulachra illa fatidica, *Theraphim* in dubiis conſulendi, longè latéque per Gentes invaluiſſet, Deum veterem E à *Theraphim* petendi Oracula ritum, in Pectoralis *Urim* pene invariatum Iſraëlitis ex indulgentia conceſſiſſe, ne in Gentium ſemitas moris antiqui effreni deſiderio præcipites agerentur. *Urim* igitur ejuſdem cum *Theraphim* muneris, & fortè figuræ, fuiſſe ſub nominis diverſi larvâ ſimulachrum.

Spenceri de Urim ſingularis opinio, idem eſſe quod Theraphim aſſerentis, refellitur.

XVIII. Huic ſententiæ *Vitſius* Lib. II. *Ægyptiacorum*, poſt *Bonfrerium* in cap. XVII. *Judicum*, & alios Interpretes Catholicos, rectè opponit, *Theraphim* nunquam à Deo in ſuo cultu approbata, ſed vetita fuiſſe, ut mera Idololatriæ & F ſuperſtitioſæ divinationis inſtrumenta. Id enim probat exemplum Regis Babylonis, de quo *Ezechielis* XXI. 21. legitur. *Stetit Rex Babylonis in bivio, in capite duarum viarum, divinationem quærens, commiſcens, ſagittas: Interrogavit Idola, exta conſuluit.* Pro Idolis, *Theraphim* habet Hebræus Textus ſicut & *Zacharia* X. 2. ubi Vulgata noſtra habet, *Quia ſimulachra locuta ſunt inutile.* Et IV. *Regum* XXIII. 24. ubi legimus in Vulgata noſtra: *Sed & Pythones & Ariolos, & figuras Idolorum, & immunditias & abominationes, quæ fuerant in Terra Juda & Jeruſalem, abſtulit Joſias.* Pro figuris Idolorum, Textus Hebræus

bræus habet *Theraphim*. Quem in locum R. *David Kimchi*, ait, *Theraphim ſunt Imagines factæ ad cognoſcendum ex iis futura.* Hæc ſimulachra nihil aliud quam Idola fuiſſe, probat inſuper *Labani* expoſtulatio cum *Jacob* Geneſis XXXI. 30. *Cur furatus es Deos meos?* ipſiuſque *Jacob* reſponſum Verſ. 32. *Apud quemcumque inveneris Deos tuos, necetur coram fratribus noſtris:* & quod Scriptura ſubdit: *Hæc dicens, ignorabat quòd Rachel furata eſſet Idola.... Cumque intraſſet Laban tentorium Rachelis, illa feſtinans abſcondit Idola ſuper ſtramenta cameli, & ſedit deſuper.* Pro Idolis, *Theraphim* in Hebræo habetur. Sed & magicarum artium inſtrumenta *Theraphim* fuiſſe, fatentur Hebræorum Magiſtri. *Salomo Iarchius* in II. Regum XXIII. 24. *Theraphim fuerunt Imagines, quæ loquebantur per artes magicas. Qui faciebat eas, opus habebat reſpicere horam certam, & annum certum convenientia ad id.* Capitula *R. Eliezeris*, & Targum Hieroſolymitanum, confecta fuiſſe tradunt ex capite mactati filii primogeniti, ſaleque & oleo conditi, cujus ori inſerebatur lamina aurea Dœmonis nomine inſignis, coram quo ad parietem poſito lampades accendebant, & procumbentes illud interrogabant, reſponſumque per Dœmonem accipiebant. Non eſt ergo probabile Deum, cujus conſilium fuit Iſraelitas ab Idololatria & ſuperſtitionibus cæteris abducere, *Theraphim* adoptaſſe in ſacratiorem & mirabiliorem cultus ſui partem. Iſraëlitæ enim, ad Idololatriam & quodvis aliud ſuperſtitionis genus proclives, ad *Theraphim* Gentium profanarum conſulenda, imò & adoranda, occaſione datâ, facilè defeciſſent, ſi tantam inter illam & Sacrum URIM affinitatem obſervaſſent, & URIM ejuſdem muneris ac figuræ fuiſſet ſub diverſi nominis larva ſimulachrum.

Spenceri objectionibus reſpondetur.

XIX. Hypotheſim nihilominus ſuam Scripturæ Sacræ teſtimonio confirmare nititur *Spencerus*; illo imprimis Oſee III. 4. *Dies multos ſedebunt filii Iſrael ſine Rege, & ſine Principe, & ſine Sacrificio, & ſine Altari, & ſine Ephod, & ſine Theraphim.* Per *Theraphim*, inquit, hoc in loco non Gentium Idola ad conſulendum aut colendum comparata, ſunt intelligenda; ſed *Urim* vel Icuncula Sacra, conſiliorum divinorum nuntia, in Ephode vel adjuncto pectorali ex præſcripto divino reponenda. Rationi enim minimè conſentaneum eſt, Prophetam, flebilem Gentis Iſraeliticæ cauſam prædicturum, inter mala futura id quoque numeraſſe, quòd cariturí eſſent Idolis. Rem bonam & licitam oportet eſſe, quam Deus minatur ſe ablaturum Iſraelitis, ut de peccatis eorum vindictam ſumeret: Alioqui eam auferre non pœnæ, ſed beneficii loco ducendum eſſet. De quanam autem re bona & licita, ulla cum veri ſpecie, *Theraphim* hoc loco interpretari poſſumus, niſi de URIM Dei, Ephodi tam ſacro nexu cohærente? Unde Spiritus Sanctus de *Ephod* & *Theraphim* hoc in loco, tamquam de rebus ejuſdem familiæ, loquitur, de aliis autem omnibus, quaſi nullo cognationis vinculo conjunctis; ſed ab invicem naturæ diverſitate longè ſeparatis. Nam hæc omnia vocabulo illo disjunctivo, *abſque*, ſic à ſe mutuò ſeparantur: *Sedebunt filii Iſrael abſque Rege, & abſque Principe, & abſque Sacrificio; & abſque Altari, & abſque Ephode:* Sed Ephod & Theraphim conjunctim, & quaſi continuo ſpiritu legenda in hunc modum proponuntur, *abſque Ephod & Theraphim.* Accidit, quòd LXX. Interpretes *Theraphim* hoc loco per δήλων, vel (ut aliqua legunt Exemplaria) per δηλώσεως red-

A dere conſultùs habuerunt. Iis verò vocabulis *Urim* aliis in locis ſolent exponere. *Exodi* XXVIII. 16. *Levitici* VIII. 8. *Numerorum* XXVII. 21. I. *Regum* XXVIII. 6. Aquila etiam & Theodotion *Theraphim* hic loci per φωτισμῶν, tranſtulerunt, quo nomine *Urim* explicant *Levitici* VIII. 8. Vulgatus Interpres pro Theraphim *Manifeſtationes* poſuit, quo nomine Summi Sacerdotis *Urim* notare ſolet. S. etiam *Hieronymus* Ephod & Theraphim de *inſtrumentis quibuſdam habitus Sacerdotalis* interpretatur. *Theraphim*, inquit, *propriè appellantur* μορφώματα, *id eſt, figuræ & ſimulachra: Quæ nos poſſumus in præſenti dumtaxat loco, Cherubim & Seraphim, ſive alia, quæ in Templi ornamentu fieri juſſa ſunt, dicere. Verùm quia*

B *Septuaginta* δήλους *interpretati ſunt, pro quibus Aquila* φωτισμοὺς *tranſtulit; & hæc ipſa ſunt* ἐν λογίῳ, *id eſt, in rationali: Hoc intelligimus, quòd in pectore & corde Pontificis* δήλωσιν καὶ φωτισμοὺς, *id eſt, Veritas eſſe debeat atque Doctrina.... Hi ſunt ergo multi dies, quibus infelix Synagoga, & Mulier adultera hordeo paſcitur, & ſedet contracta, quia cum Chriſto ſtare non poteſt. Sine Rege, de quo locutus eſt Pater*, Suſcitavi Regem cum juſtitia. *Sine Principe, vel ipſo Domino Salvatore, vel certo Pontifice, de quo ſcriptum eſt:* Principi Populi tui non maledices. *Et ſine Sacrificio, &*

Iſai. 45.

Exod. 22.

C *ſine Altari. Subverſo enim Templo, & incensâ Jeruſalem, nec Sacrificium, nec Sacerdotium Judaica Gens exercere poteſt. Et ſine Ephod, & ſine Theraphim, id eſt, inſtrumentis ſacerdotalis habitûs.* Huic explicationi favent *S. Cyrillus Alexandrinus*, & *Theodoretus*, & LXX. Interpretes ſecuti, *Teraphim* per *Manifeſtationes*, id eſt, per *Urim* & *Thummim* explicant.

Reſpondetur, Etſi hoc uno Scripturæ Sacræ loco *Theraphim* nomine *Urim* & *Thummim* ſignificetur, ut laudata illa Patrum doctiſſimorum trias explicat, perperam inde colligere *Spence-*

D *rum*, quòd *Theraphim* ejuſdem cum *Urim* naturæ & figuræ fuerint, ſolo nomine differentia ſimulacha: Sed ſolùm quòd *Theraphim* prædicendi munere, mediante Dœmone iis inſidente, divini illius Oraculi *Urim* & *Thummim* ſanctitatem & miraculum mentirentur. Unde Propheta, per catachreſim, vocem uſurpatam ad ſignificanda Oracula reddita à Dœmonibus, transfert ad Oracula quæ per Sacerdotes reddebantur à Deo. Ita *Bonfrerius*, Auctor à *Spencero* laudatus, Commentario in Cap. XVII. *Judicum*. Secundò, nomine *Theraphim* in illo *Oſee* loco ſi-

E mulachra fatidica Idolorum intelligere nihil vetat; ut ſenſus ſit, Iſraelitas, ſive tempore Babylonicæ Captivitatis, ſive poſt Chriſti adventum uſque ad finem Mundi, futuros & ſine *Ephod* ſacro, cujus applicatione Summi Sacerdotes Deum conſulebant, ejuſque Placita; vel Oracula de futuris eventis Populo denuntiabant; & ſine ſuperſtitioſis *Theraphim*, id eſt, falſorum Numinum icunculis, per quas etiam Dœmon divinat omem non minùs affectans, quam divini-

F tatem, futurorum eventuum prædictione, & falſis Oraculis, Gentibus illudebat. Atque hic Judæorum ſtatus apprimè cum typo convenit, quo ad illum repræſentandum uſus eſt Deus. Sicut enim ſponſa Prophetæ non ſolùm abſque marito, cui legitimè nuberet, manere jubebatur, verùm etiam ſine amatore quicum turpiter ſcortaretur, Verſ. 3. *Dies multos exſpectabis me: Non fornicaberis, & non eris viro:* Ita Judæi & ſine vero Deo, & ſine Laribus ac Penatibus, quibus inter Gentes commixti aſſueverant, ſine ulla forma Reipublicæ & Eccleſiæ, ne illius quidem, cujus corruptiſſimus olim ſtatus erat, ſine Altari

&

Theraphim, atque conflatile tollere nitebantur, & Sacerdos ſtabat ante oſtium, ſexcentis viris fortiſſimis haud procul exſpectantibus. Tulerunt igitur qui intraverant, ſculptile, Ephod & Idola, atque conflatile. Et Verſ. 20. *Acquievit ſermonibus eorum, & tulit Ephod, & Idola, ac ſculptile, & profectus eſt cum eis.* Verſ. 24. *Michas* Danitis reſpondet: *Deos meos, quos mihi feci, tuliſtis, & Sacerdotem, & omnia quæ habeo, & dicitis, Quid tibi eſt?* Verſ. 31. *Manſitque apud illos Idolum Michæ omni tempore, quo fuit Domus Dei in Silo.* Quod *Spencerus* ait, *Micham* ſculptili ſuo & conflatili duos Tabernaculi Cherubinos exprimere voluiſſe, putum putum figmentum eſt. Cultum *Michæ* ſuperſtitioſum & idololatricum fuiſſe confirmant Chaldaica Paraphraſis, & Syriaca Verſio. Illa enim de *Micha* ait: *Et vir Michah illi domus erroris: & fecit Ephod, & ſimilitudines.* Iſta verò: *Vir enim iſte Micha habebat Fanum Deorum, feceratque Ephod & pallium.* Et quamvis in cultûs objecto non erraſſet, haud leve crimen erat in privatis ſuis ædibus ea quæ publici cæteroquin cultûs erant, peragere. Lex enim ea celebrari prohibet extra locum *quem elegerit Dominus*, (Levitici XVII. & Deuteronomii XII.) id eſt, extra Tabernaculum teſtimonii: vel Templum olim Hieroſolymis ædificandum. Cujus loci religionem vel bello vindicare quondam decreverant cæteræ Tribus contra Rubenitas, Gaditas & dimidiam Tribum *Manaſſis*, qui illam violaſſe videbantur, ædificato magno Altari ad tumulos Jordanis. (*Joſue* XX. 10.) Contra Legem præterea peccavit *Michas*, quòd filium ſuum primò, deinde Juvenem Levitam, non Aaronici generis Sacerdotem, Sacris præfecit: Cùm tamen Jus Sacrorum ad Aaronicos Sacerdotes Lex coerceat. Numer. III. 10. *Dabiſque dono Levitas Aaron & filiis ejus, quibus traditi ſunt à filiis Iſrael. Aaron autem & filios ejus conſtitues ſuper cultum Sacerdotii. Externus, qui adminiſtrandum acceſſerit, morietur.* Hallucinatur itaque *Spencerus*, cùm factum *Michæ* ex hac circumſtantia laude dignum putat. Denique *Michæ* exemplum totam Tribum Dan ad Idololatriam pertraxit. Ablatis enim ſculptili, & conflatili, Ephode, & Theraphim *Michæ*, ejuſque Sacerdote abducto, *Poſuerunt ſibi ſculptile, & Jonathan filium Gerſam filii Moyſi, ac filios ejus Sacerdotes in Tribu Dan, uſque ad diem captivitatis ſuæ. Manſitque apud eos Idolum Michæ omni tempore, quo fuit Domus Dei in Silo.* (Judicum XVIII. 30. 31.) Falſum porrò eſt, quod tam confidenter aſſerit *Spencerus*, Deum per Theraphim *Michæ* conſulentibus Danitis reſponſum dediſſe. Id enim Scriptura Sacra non dicit; longéque probabilius eſt, Levitam illum mercenarium, qui profano Sacerdotio fungebatur, qui Legem Domini tam manifeſtè violabat, qui Idolo ſerviebat, Dei nomine abuſum, ipſis reſpondiſſe: *Ite in pace: Dominus reſpicit viam veſtram, & iter quo pergitis.* Sed etſi per *Theraphim* id reſponſi Levitæ datum ſupponatur, & eventus prædictioni reſponderit, non ſequitur divinum id fuiſſe Oraculum. Quis enim neſcit, profana Gentium Oracula, & ariolos, interdum vera prædixiſſe, vel Dæmone futuros eventus pro ſua conjiciendi vi prævidente, vel permittente Deo, imò ordinante ut ſpiritus mendacii vera præſagiret, ad ſerviendum providentiæ ſuæ?

Non diffiteor *S. Hieronymum* Epiſtolâ CXXX. ad *Marcellam*, innuere Theraphim *Michæ*, juxta aliquem ſenſum, *Sacerdotalia ornamenta* poſſe intelligi: Sed præterquam quòd non eſt illa propria & nativa vocis hujus *Theraphim* ſignificatio, ut ex ipſo *S. Hieronymo* conſtat, qui ubique *Theraphim* vertit *Idola*, (excepto 1. *Regum* XIX. 13. ubi *ſtatuam* reddit) Colligi inde non poteſt *S. Hieronymum* exiſtimaſſe, URIM & THERAPHIM fuiſſe ejuſdem muneris & formæ ſimulachra.

Hanc reſponſionem *Theodoreti* ſuſtentabit auctoritas, qui hæc verba, *Fecit Micha Ephod & Theraphim*, explicans Quæſtione XXIV. in *Judices*, ait: *De Ephod ſæpe diximus, quod ſit veſtis Sacerdotalis, & per eam ſignificabat Deus quid eſſet agendum. Theraphim autem tale quidpiam erat, dedicatum Idolis, & non Deo. Hoc enim hic etiam docet Hiſtoria.* Fecit enim, *inquit*, ſculptile & « conflatile. *Deinde ſubjungit:* Et fecit Micha « Ephod & Theraphim, & implevit unus filio- « rum ſuorum manum, & factus eſt ei Sacerdos. « *Non erat autem hic ex Tribu Levitica, ſed ex Tribu Ephraim. Docuit etiam cauſam cur Legem eſt tranſgreſſus.* In illis enim, (*inquit*) diebus « non erat Rex in Iſrael. Unuſquiſque faciebat « quod gratum erat in oculis ſuis. *Tam multa* « *mala conciliat nullum habere Rectorem aut Magiſtratum.* Et Quæſtione XXV. Levitæ à *Micha* conducti crimen multiplex his verbis exponit, quæ *Micham* ab Idololatria abſolvi non poſſe, contra *Spencerum* probant. *Ceterùm*, inquit, *Viri hujus multiplex fuit Legis tranſgreſſio. Nam primùm quidem cùm Deus fixiſſet Tabernaculum in Silo, in alio loco contra Legem fungebatur ſuo Munere. Deinde manufactis Idolis, (hoc enim ſignificat* ſculptile & conflatile,) *offerebat Sacrificia. Præterea in alio quoque auſus eſt Legem tranſgredi. Lex enim prohibuit Levitis ne Sacerdotali fungerentur Munere, ſed juſſit eos miniſtrare Sacerdotibus. Et hanc ergo Legem eſt tranſgreſſus, cùm auſus ſit fungi Sacerdotio. Fuit etiam ingratus in eum qui ipſum coluerat, nam fraudis acceptis inſtrumentis ſecutus eſt eos qui erant ex Tribu Dan, & fuit conciliator erroris in adorandis Idolis.*

XIX. Tertium argumentum ad hypotheſim ſuam firmandam petit *Spencerus* ex facto *Gedeonis*, qui *Ephod* ſibi feciſſe, idque in civitate ſua *Ophra* ſtatuiſſe narratur, *Judicum* VIII. 27. Quòd *Ephod* ſolum non fuiſſe credibile eſt, ſed cum *Theraphim*, & Simulachris aliis *Cherubinorum* figuram & pompam æmulantibus conjunctum. Inaures enim aureas, quæ *Gedeoni* re bene geſtâ contra Madianitas, præmii loco ceſſerant, ad aliquid aliud præter *Ephodem* conflandum fuiſſe dedicatas, ingens auri pondus, mille ſcilicet ac ſeptingentorum aureorum, quo appenſæ ſunt, vel æſtimatæ, ſatis probat. Nam abſonum eſt fidei, Sacerdotem ullum, tanti ponderis Ephode onuſtum potiùs quàm veſtitum, Religionis opera peragere potuiſſe.

Ut argumento ſuo majorem probabilitatem conciliet *Spencerus*, ad Arabicam Verſionem provocat, quæ hunc *Judicum* textum ſic reddit, *Et conflavit illud Gedeon in ſimulachrum.* Hoc autem non ſine conſilio feciſſe, probant Hiſtoriæ Sacræ verba, Interprete *S. Auguſtino* Quæſtione XLI. in Judices: *Dictum eſt enim* Statuit illud Gedeon in Civitate ſua; *ut hinc intelligatur quid aureum factum fuiſſe. Non enim dictum eſt*, poſuit, *ſed* ſtatuit, *quoniam ita erat ſolidum & validum ut ſtatui poſſet, hoc eſt, poſitum ſtare.* Hoc autem de ſimulachro, non de veſte dici poteſt. Igitur veriſimile eſt, Pontificis Ephod, (exemplar ad cujus ſimilitudinem ſua omnia formavit Gedeon,) imaginem unam & alteram intus habuiſſe: Adeoque URIM idem fuiſſe cum THERAPHIM.

Reſpondetur, Probabile quidem eſſe, *Gedeo-*

nem es autn tanti ponderis ſolum *Ephod* noo feciſſe, ſed & cætera, quæ ad ornamenta vel inſtrumenta Sacrarii pertinerent, & Scriptoram à parte totùm ſignificaſſe: Sed nihil inde pro ſuis *Theraphim* exiculpet *Speneerus*. Neque ipſi *S. Augnſtinus* ullo pactu favet. Sic enim ſolvit dubium quod moverat: *Hoe ergo illicitum cùm feciſſet Gedeon*, fornicatos eſt poſt illud omnis Iſraël, *id eſt, ſequendo illud eonsra Legem Dei: Ubi non fruſtra quaritur, cùm Idolum non fuerit, id eſt, eujuſquam Dei falſi & alieni ſimulachrum, ſed Ephod, id eſt unum de Sacramentis Tabernaculi, quod ad veſtem Sacerdotalem pertineret, quomodo fornicationem Seriptura dicat Populi iſta ſectantis atque venerantis. Ideo ſcilicet quòd prater Tabernaculum Dei, ubi erant iſta, qua ibi fieri juſſerat Deus, exera ſimile aliquid fieri fas non erat. Ideo ſequitur & dicis Scriptura*, Et factum eſt Gedeon, & domui ejus in ſcandalom. *Id eſt, ut ab offenſo Deo diſcederet; quia & hoc quoddam genus idoli quodam modo erat quòd extra Dei Tabernaculum quodlibet manufactum pro Deo coleretur; cùm illa ipſa qua juſſa ſunt in Tabernaculo fieri ad Dei potiùs cultum referrentur, quàm pro Deo aliquid eerum, aut pro Dei ſimulachro colendum haberetur. Quamquam per Ephud vel Ephod, eâ locutione qua ſignificat à parte totum, omnia poſſint intelligi, qua conſtituit Gedeon in ſua civitate, velut ad colendum Deum, ſimilia Tabernaculo Dei; & propserea per hoc, quia hoc eſt Sacerdotalis honoris inſigne, quòd ſape Scriptura commemorat; Ut hoc ſit peccatum Gedeon, quod extra Dei Tabernaculum fecerit aliquid ſimile, ubi coleretur Deus: Non quòd ſolido auro velut adorandum conſtitueris Ephud; ſed quòd ex auro ipſo, quod eſſes de prada, feceris ea qua pertinerent ad ornamenta vel inſtrumenta Sacrarii: qua omnia per Epud ſignificata ſunt; propter excellentiam, ut dixi, Veſtis Sacerdotalis. Nam & ipſum Ephud non quidem ex auro ſolo fieri praeceptum eſt, ſi hoc eſt ſuperhumerale Sacerdotalis Veſtis: Verumtamen etiam aliquid auri habet. Nam ex auro & hyacintho & purpura & coccino & byſſo ut fieret divinitus imperatum eſt: Sed quia hoc ita poſuerunt* LXX. *Interpretes, ut commemoratis omnibus qua de ſpoliis acceperat Gedeon, inferrent*, Et fecit illud Gedeon in Ephud; *videtur ita dictum, tamquam ex toto illo quod commemoratum eſt, hoc factum eſſe credatur: Cùm poſſit etiam illic intelligi locutio qua ſignificat à toto partem, ut quod dictum eſt*, Fecit illud in Ephud, *intelligatur, fecit inde Ephud, vel fecit ex eo Ephud; non ſcilicet illud totum conſumens in Ephud, ſed ex illo quantum ſufficiebat impendens. Nam in illa interpretatione qua ex He-* « *bræo eſt, ſic legitur*, Fecitque ex eo Gedeon « EPHOD. Hæc *S. Augnſtinus*: qui duobus modis bone locum *Iudicum* probabiliter exponi poſſe cenſet, primò ut non ſolùm Ephod, ſed & certa Sacrarii ornamenta *Gedeon* ex auro prædæ perfici curaverit. Secundò, ut in ſolum *Ephod* totum contulerit. Quòd nequaquam abſonum fidei eſt, cùm *Ephod* non ad veſtiendum Sacerdotem, ſed in monumentom victoriæ dumtasat de Madianitis ſingulari Dei beneficio reportatæ fecerit.

Poſteriorem illam ſententiam probabiliorem exiſtimavit *Theodoretus Quaſtione* XVII. *in Judices*, ubi *Gedeonis* factum expendens, hæc habet: *Contra Legem quidem erat quod factum fuit. Nam ſolis Sacerdotibus Ephod uti licebat. Per illud enim revelabatur quid facto opus eſſet. Gedeonis tamen intentio minimè vergebat ad impietatem: Sed cùm eſſet Princeps & Dux Exercitus, volebat cognoſcere per Ephod quid agere deberet. At hoc Populo conciliavit contagionem iniquitatis.* Fornicatus enim « eſt, *inquit*, cunctus Iſraël poſt illud ibi: & « factum eſt Gedeoni & domui ejus in ſcanda- « lum. *Ephod autem interpretatus eſt in Exodo ſuperhumerale, cui copulabatur rationale. Per illud verò indicabatur futura in bello victoria. Quod clarius cognoſcitur ex Hiſtoria Regnorum. Cum enim* « *alienigena coegiſſent Exercitum, pracipit Saul Sacerdoti ut afferret Ephod: Tum ubi cognoviſſet hoſtes eſſe perturbatos, declaratamque victoriam*, Contrahe, *inquit*, Ephod. *Conſtat ergo texturam quamdam fuiſſe, qua Sacerdotibus circumponebatur, pranuntiantem quid agere conveniret.* URIM verò Rationali inditum, nihil minùs fuiſſe quàm THERAPHIM, confirmat idem *Theodoretus*, *Quaſtione* XXXIII. *in* I. *Regum*, ubi hunc locum explicans; *Augurium peccatum eſt, exacerbatio, iniquitas, & Theraphim dolorem & labores inducunt*, hæc habet: *THERAPHIM poſuit pro obſervatione. Quomodo enim Ephod dedicatum erat Deo, & per ipſum ſciſcitantibus ſignificabatur quid agendum: Ita per THERAPHIM ſignificabantur Idolorum pradictiones. Ad illius enim imitationem hoc eis erat dedicatum. Hoc autem apertiùs declaravimus in Libro Judicum.* Theraphim itaque ad Urim & Thummim à profanis Gentibus expreſſa ſunt, non Urim & Thummim ad ſimilitudinem Theraphim.

XXII. Non leve cauſæ ſuæ præſidium ponit *Speneerus* in affinitate ſignificationis nominum *Urim* & *Theraphin*. Obſervat ſcilicet *Urim* germanâ nominis notione non *lumina* propriè & primariò ſignificare, ſed *ignes flammantes*. Nomeo verò *Theraphim*, Hebraicum vel Chaldaicum eſſe, & pro *Seraphim*, leviſſimâ & ſæpius uſitatâ apud Chaldæos *Schin* in *Tau* mutatione, apud Orientalium nonnullos uſurpatum. Ex quibus colligit, Imagunculis illis, quæ Angelorum ſymbola & qoaſi tripodes erant, nomen *Theraphim*, quaſi Seraphim à Gentibus inditum fuiſſe

Reſpondetur., Argumentum ab etymologia ductom, ſi ea incerta, plorimumque inter Eruditos vexata, qualis ea eſt nominis *Theraphim* à *Spencero* aſſignata, debiliſſimæ dumtaxat, nulliuſque momenti conjectnræ loco habendum. Longè probabilius, nomen *Theraphim* à voce Chaldaica *Theraph* derivatur, quæ ſigoificat *probris afficere*: Idolis enim & Idololatriâ nihil turpius, nihil probroſius. Hanc vocis hujus originem confirmant Hebræi io *Zohar*, & in *Tanchuma*, ubi obſervant, Idola Gentium *Theraphim* nominata fuiſſe propter ignominiam & fæditatem. Ita refert *Buxtorfius* in Lexico Talmudico. Nulla ergo vocis iſtius cum Hebræa *Seraphim* affinitas eſt. Nec probabit unquam *Spencerus*, Simulachra illa ad memoriam Angelorum celebrandam, vel ad eorum præſentiam ſignificandam ab Hebræis conflata vel ſculpta fuiſſe, quibus præter Arcæ *Cherubim* omne aliud imaginis, vel ſymboli Angelici genus in ſacris ignotum fuiſſe certiſſimom eſt. Sanè Angelos *Theraphim*, aot fatidicas illas imagines *Seraphim* oſquam vocatas, nec in Seriptura, nec apud Patres, nec apud Hebræos, aut alios quoſvis Auctores legimus, quæ tamen nominom communicatio interdum facta fuiſſet, imò ſæpius, (ut fert uſos hominom,) ſi *Theraphim* & *Seraphim* affinem ſignificationem habuiſſent, illaque iſtorum ſymbola extitiſſent.

XXIII. THUMMIM à Moribus Ægyptiorum originem duxiſſe, aſſerit *Spencerus*, Hebræiſque datum ad exemplar illius gemmæ, quam è collo ſuſpenſam geſtabat Ægyptiorum Pontifex. De quo

Digitized by Google

Thummim à Moſibus Ægyptiorum originem non duxit. quo *Ælianus* Lib. XIV. *Hiſtoria Varia* cap. XXXIV. *Apud Ægyptios à prima Antiquitate, qui judicabant, Sacerdotes erant. Eorum Princeps fuit, qui cæteros ætate anteibat. Ille in omnes jus dicebat.* Spencerus refellitur. *Eum autem eſſe oportebat omnium juſtiſſimum, & parcentem nemini. Gerebat autem de collo Imaginem ex ſapphiro, eaque imago* ΑΛΗΘΕΙΑ, *VERITAS dicebatur.* De eadem *Diodorus Siculus* Lib. I. *Summus Judex geſtabat in collo ex aurea catena pendens è lapillis pretioſis ſimulachrum, cui VERITAS nomen. Hoc autem Veritatis ſimulachrum Judiciorum Principi aptatum, cauſſas cognoſcendi auſpicium fuit.* Verùm probabiliùs ac religioſiùs cenſebit, quiſquis aſſeret Ægyptios URIM & THUMMIM Hebræorum aliqua ex parte imitatos. Imaginem illam ſapphirinam, titulo *Veritatis* inſcriptam, Ægyptios Pontifices ante Moſaica tempora è collo ſuſpenſam geſſiſſe, fidem non faciunt *Ælianus* & *Diodorus Siculus*. Antiquiores Hiſtorici, *Herodotus*, *Manetho*, & *Sanchuniathon*, hanc ſilentio prætermittunt, quod argumento eſt ornamentum illud Sacerdotale recentioris ævi apud Ægyptios inventum fuiſſe. Ægyptiorum Pontifex bullam illam ſapphirinam è collo pendentem geſtabat: Summus Hebræorum Sacerdus *Urim & Thummim* Pectorali ſeu Rationali indita, vel in ejus duplicationibus (ut *Spencero* placet) abdita gerebat. Ille quà Judex, iſte quà Pontifex hoc inſigne præferebat. Ille ut merum ornamentum, hic ut Oraculum: Ille cauſſas Populi cogniturus & judicaturus: Iſte cauſſas Populi apud Deum acturus, illumque de publicis negotiis conſulturus. *Thummim* itaque datum Hebræis ad exemplar ſapphirinæ illius gemmæ, titulo *Veritatis* inſcriptæ, quam à collo ſuſpenſam geſtavit aliquando Ægyptiorum Pontifex, perperam ariolatur *Spencerus*. Multò prudentior, ut verior, Obſervatio *Grotii* in Lib. I. *De Veritate Religionis Chriſtianæ*, §. XVI. de *Urim & Thummim*, Oraculo quod ex Pectorali Summi Pontificis effulgebat, Verba facientis: *Imitati hoc*, inquit, *ſed ut pueri virorum res imitantur, Ægyptii.*

Lamina aurea. XXIV. Octavum Ornamentum Pontifici pariter proprium erat *Lamina aurea*, in qua ſcriptum erat nomen Dei Tetragrammaton, quod ineffabile apud Hebræos nuncupatur. Hæc pileolo lineo, & communi omnium Sacerdotum in Pontifice addita, vittaque hyacinthina in fronte conſtricta promicabat, ut totam Pontificis pulchritudinem Dei nomen protegeret atque coronaret, (inquit *S. Hieronymus* Epiſtolâ CXXVIII.) Laminâ illâ inſcriptum, SANCTUM DOMINO, Scriptura teſtatur. Pro *Domino*, ineffabile nomen Hebræus Textus habet. Mitram Pontificis, inſigne ſummæ poteſtatis fuiſſe *Philo* obſervat Lib. III. De Vita Moſis. *Cidaris*, inquit, *pro diademate imponitur capiti, quia quantiſpèr Sacerdos honore ſuo fungitur & Miniſterio, non ſolum privatis hominibus eſt eminentior, verùm etiam cunctis Regibus.*

Myſtica veſtium Sacerdotalium ſignificatio. XXV. Myſticam veſtium Sacerdotalium ſignificationem *S. Hieronymus* Epiſtolâ CXXVIII. ad *Fabiolam* exponit. Profert primò allegoricam explicationem Hebræorum, *Joſephi*, *Philonis*, & aliorum: Deinde moralem ſenſum elicit. Secundùm Hebræos, inquit, *Quatuor colores ad quatuor elementa referuntur, ex quibus univerſa ſubſiſtunt. Byſſus terræ deputatur, quia ex terra gignitur: Purpura Mari, quia ex ejus cochleolis tingitur: Hyacinthus aëri, propter coloris ſimilitudinem: Coccus igni: & juſtum eſſe commemorant ut Pontifex Creatoris non ſolum pro Iſrael, ſed & pro univerſo Mundo roget: Siquidem ex*

A *terra & aqua in aëre & igne Mundus iſte conſiſtit, & hæc elementa ſunt omnium. Unde primum veſtimentum lineum, terram ſignificat: Secundum hyacinthinum, aërem in colore demonſtrans: Quia de Terrenis paulatim ad excelſa ſuſtollitur: & ipſa veſtis hyacinthina à capite uſque ad talos veniens, indicat aërem de cælis uſque ad terram fuſum. Mala autem punica & tintinnabula in inferioribus poſita, fulgura tonitruaque demonſtrant, ſive terram & aquam, & omnium elementorum inter ſe conſonantiam, & ſic ſibi univerſa perplexa, ut in ſingulis omnia reperiantur. Quod autem ſupradictis* B *colores auro intexti ſunt, id ſignificari volunt quod vitalis calor, & divini ſenſûs providentia univerſa penetret. Superhumerale, & duos lapides, vel ſmaragdinos, vel onychinos, qui deſuper ſunt, & utrumque humerum tegunt, duo hemiſphæria interpretantur: Quorum aliud ſuper terram, aliud ſub terra ſit: Sive Solem & Lunam, quæ deſuper rutilant. Zonam illam, quâ Sacerdotis pectus arctatur, & linea tunica, id eſt, terra conſtringitur, interpretantur Oceanum. Rationale in medio poſitum, terram ediſſerunt: Quæ inſtar puncti, licèt omnia in ſe habeat, tamen à cunctis tollatur* C *elementis. Duodecim lapides vel Zodiacum interpretantur circulum, vel duodecim menſes, & ſinguli ſ verſiculis ſingula aſſignant tempora, & bis ternos deputant Menſes. Pulchrè autem hoc ipſum, quod in medio eſt, appellatur Rationale. Ratione enim cuncta ſunt plena; & terrena hærent cæleſtibus; immò ratio terrenorum & temporum, caloris & frigoris, & duplex inter utraque temperies, de cæli curſu & ratione deſcendit. Unde & Rationale cum Ephod fortiùs ſtringitur. Porro quod dicitur in ipſo Rationali* δήλωσιν *eſſe &* ἀλήθειαν*, id eſt, Manifeſtatio atque Doctrina vel Veritas, hoc ipſum ſigni-* D *ficat, quòd nunquam in Dei ratione mendacium ſit; ſed & ipſa Veritas; multis ſignis & argumentis monſtretur hominibus, & uſque ad mortales veniat.... Super omnia Cidaris & vitta hyacinthina cælum monſtrat, & auri lamina, quæ in fronte Pontificis eſt, inſcriptumque nomen Dei, univerſa, quæ ſubter ſunt, Dei arbitrio gubernari.... Juſtum ergo erat, ut Pontifex Dei, creaturarum omnium typum portans in veſtibus ſuis, indicaret cuncta indigere miſericordia Dei, & cùm ſacrificaret ei, expiaretur univerſalis conditio, ut non pro liberis ac parentibus, & propinquis, ſed pro cuncta creatura, & voce & habitu precaretur.*

E Moralem ſubinde ſenſum ex veſtibus ſacris elicit *S. Hieronymus* his verbis: *Legimus in Levitico, juxta præceptum Dei Moyſen laviſſe Aaron & filios ejus.* Levit. 8. *Jam tunc purgationem Mundi, & rerum omnium ſanctitatem Baptiſmi Sacramenta ſignabant. Non accipiunt veſtes, niſi lotis priùs ſordibus: Nec ornantur ad Sacra, niſi in Chriſto novi homines renaſcantur Vinum enim novum in novis utribus mittitur. Quòd autem Moyſes lavat, Legis indicium eſt. Habent Moyſen & Prophetas, ipſos audiant. Et ab Adam uſque ad Moyſen omnes peccaverunt. Præceptis Dei lavandi ſumus: &* F *cùm parati ad indumentum Chriſti, tunicas pelliceas depoſuerimus, tunc induemur veſte lineâ, nihil in ſe mortis habente, ſed totâ candidâ: Ut de baptiſmo conſurgentes, cingamus lumbos in veritate, & tota priſtinorum peccatorum turpitudo celetur. Unde & David: Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Poſt feminalia, & lineam tunicam, induimur hyacinthino veſtimento, & incipimus de terrenis ad alta conſcendere. Hæc ipſa hyacinthina tunica à Septuaginta* ὑποδύτης*, id eſt, ſubucula nominatur, & propriè Pontificis eſt, ſignificatque rationem ſublimium non patere omnibus, ſed majoribus atque perfectis.*

bus ambiit, cæcoſque homines ad id induxit. Hinc *Strabo* Lib. x. *Geographia* p. 467. Feſtorum originem ad naturæ ductum inſtitutumque refert. Priorem autem eſſe Naturam, ac Religionem, quam Idololatriam, nemo negaverit. *Commune*, inquit, *Gracis cum Barbaris eſt, ut Sacrificia inter feriandum celebrent.... Idque naturâ ſic dictante.... Bene quidem dictum eſt, homines tum maximè Deum imitari, cùm beneficia conferunt: Rectiùs autem diceretur, cùm Numina rectè colunt: Id autem ſit gaudendo: dies feſtos agitando, philoſophando, Muſicam tractando.* Romani *Ferias, ſolemneſque Conventus & ſtatas à laboribus vacationes*, ſicut & Deos ſuos à Græcis accepere, teſte *Dionyſio Halicarnaſſenſi*, apud *Euſebium* Lib. II. *Præparationis Evangelica*, cap. VIII. Hinc illa dierum diſtinctio in Dies *Feſtos*, *Profeſtos*, & *Interciſos*, cujus Auctorem *Numam* laudat *Macrobius* Lib. I. *Saturnalium*, cap. XVI. *Feſti* fuerunt Diis dicati. *Profeſti* hominibus ad adminiſtrandam rem privatam publicamque conceſſi. *Interciſi*, Deorum hominumque communes. Illorum enim dierum quibuſdam horis fas fuit, quibuſdam nefas Jus dicere. *Feriarum* genera quatuor apud Romanos. Aliæ *Stativa*, ſtatis & conſtitutis diebus & menſibus ab univerſo Populo celebrandæ, & in Faſtis annotatæ. Aliæ *Conceptiva*, quæ quotannis à Magiſtratibus & Sacerdotibus concipiebantur in dies vel certos, vel etiam incertos. Aliæ *Imperativa*, quas conſules vel Prætores pro arbitrio Poteſtatis indicebant. Aliæ denique *Nundina*, quibus conveniebant Ruſtici negotiis vel mercibus ſuis proviſuri. De his *Hoſpinianus* Lib. I. *De Origine Feſtorum* cap. I. & alii qui de Feſtis Ethnicorum ſcripſere. Porro ſicut dies quoſdam Numinis cultui ſacrandos Naturæ Lex homines docuit, ita his diebus huic uni rei vacandum, atque à profanis & ordinariis negotiis feriandum. Hinc Legibus Atticis ſancitum eſt, Tit. Lege XI. *Die Populo Athenienſium Feſto, ne cuiquam ſive privatim, ſive publicè injuria fiat; neve habeatur concio de aliis rebus, quàm iis qua ad Feſtorum Religionem pertinent.* Item Romanis Legibus conſtitutum, Ut feſtis diebus liberi litium & jurgiorum requietem, ſervi operum & laborum haberent, *Cicerone* teſte Lib II. De Legibus: *Feriis jurgia amovento: Eaque in famulis oper bus patratis habento.* Sacerdotes apud *Macrobium* Lib. I. *Saturnalium* cap. XVI. aſſerunt *Ferias pollui, quoties iis indictis conceptiſque, op is aliquod fieret. Praterea non licebat Sacrorum Regem & Flamines videre Feriis opus fieri. Atque ideo per praconem denunciabant ne quid tale ageretur, & pracepti negligens multabatur. Prater mulctam verò affirmabatur, Eum qui talibus diebus imprudens aliquid egiſſet, porco piaculum dare debere: Prudentem expiare non poſſe, Scevola Pontifex affirmabat.* Cùm itaque ex communi fonte rationis mos ille ac Ritus feſtos dies in Numinis honorem celebrandi ſit apud Gentes omnes derivatus, fruſtra ſunt, qui Feſtorum originem ad Ægyptiorum, aliarumve profanarum Gentium mores referant. Sed enim inter Judæorum & Gentilium Feſta magnum diſcrimen fuit, ſive originem, ſive numerum, ſive Ritum ſpectemos. Ethnici levibus de cauſis, plerumque ridiculis & fabuloſis, quales erant Raptus *Proſerpina*, Planctus *Iſidis*, Caſus *Adonidis* & aliæ ſimiles, dies feſtos indixerunt, Hebræis ad inſignis alicujus beneficii à Deo in Gentem univerſam collati memoriam recolendam Solemnitates inſtitutæ ſunt. Ingens fuit apud Gentes profanas, Græcos præſertim, Feſtorum numerus: Lex Moſaica Judæis, præter Sabbata, tres tantùm in anno Feſta publica ſolemniter celebranda præſcripſit. Exodi XXIII. 14. 15. 16. 17. *Tribus vicibus per ſingulos annos mihi Feſta celebrabitis. Solemnitates Azymorum cuſtodies.... Et Solemnitatem Meſſis Primitivorum operis tui, quacumque ſeminaveris in agro. Solemnitatem quoque in exitu anni, quando congregaveris omnes fruges tuas de agro. Ter in anno apparebit omne maſculinum tuum coram Domino Deo tuo.* Ethnici Feſtos dies integros otio, crapulæ, & Veneri dicabant: Judæi ſacris & Religioſis actionibus. Hinc *Philo Judaus* Lib. *De Cherubim*, ait: *Contemplare Celebritates noſtras. Omittantur qua apud Barbaras ſimul & Gracas Nationes per occaſionem figmentorum fabuloſorum alia alias inſtituta ſunt, in nullum alium finem quàm vanitatem pompoſam faſtuoſamque. In omni feſto noſtro & celebritate opera miranda & palmaria ſunt, ſecuritas, remiſſio, quies ab inferendis injuriis.* In Feſtis verò Gentilium, *ebrietas, potatio, comeſſatio, delicia, oblectamenta, patentes janua, pernoctationes, indecentes voluptates, quotidiana Nuptia, inſolentia, exercitium intemperantia, inſipientia meditatio, ſtudia turpitudinis, honeſtatis pernicies, nocturna excitationes ad cupiditates inexplebiles, ſomnus diurnus, quando vigilandi tempus eſt, natura ordinis perverſio. Tunc virtus ridetur ut noxia, vitium tanquam utile rapitur. Tunc in contemptu ſunt qua oportet facere: qua verò non oportet, in pretio. Tunc Muſica, Philoſophia, & omnis eruditio, divina Anima divina revera ſimulachra, tenent ſilentium: At iſta artes, qua ſuis lenociniis ventri, & his qua ſub ventre ſunt, voluptatem conciliant, ſeſe oſtentant. Hac ſunt feſta iſtorum, qui ſe felices dicunt; quorum turpitudo quàm diu inter privatos parietes, locaque profana continetur, minùs peccare mihi videntur: Ubi verò torrentis in morem vaſtans omnia, vel in ſacratiſſima Templa irrumpit, quicquid in his ſanctum eſt ſternit continuò, faciens profana Sacrificia, victimas abſque litatione, preces irritas, profana item Myſteria ſimul & Orgia, pietatem ſanctitatemque fucatam & adulterinam, caſtitatem impuram, veritatem falſatam, cultum Dei ſuperſtitioſum*, &c. Quæ cùm ita ſint, Veteris Legis Solemnitates à profanarum Gentium moribus originem duxiſſe, abſque ratione aſſeritur: Maximè cùm Paſcha, Pentecoſtes, Scenopegeia, Feſta fuerint Judaicæ peculiaria Religioni, profanis Gentibus ignota.

III. Non imus tamen inficias, quin Feſta ſolemnia Populo ſuo celebranda Deus indixerit, non ſolùm ad divinorum beneficiorum commemorationem, ſed maximè ut proclives ad Idololatriam Judæos in officio contineret, atque à profanarum Gentium Superſtitionibus, cum effræni licentia & obſcœnitate, quibus ſe Deos promereri putabant, conjunctis avocaret. Non alia mens eſt *S. Joannis Chryſoſtomi* Homiliâ *De Chriſto Paſtore & Ove*, Tom. 6. p. 269. *Quacumque*, inquit, *in veteri Priſcorum Religione facta commemorantur ad Chriſtum ceu ſummam quandam tendunt: Sive Prophetia, ſive Sacerdotium, ſive Regnum, ſive Templum, ſive thuribulum, ſive velum, ſive Arca, ſive Propitiatorium, ſive Manna, ſive Virga, ſive urna: omnia (inquam) ad ipſum referuntur. Jam enim antiquitus Deus Judais Religionem Sacrificiorum conceſſit, non quòd eâ oblectaretur, & in ea acquieſceret: Sed quòd à Gracorum cultibus ipſos ſummovere cuperet. Ita cùm ipſe hac quadam moderatione ipſos ad ea perducat, qua ipſe velit: Qua non vult velut ſibi grata praſcribit. Cùm enim, ut erat captus Judaorum, nondum efficacem illam vim Spiritûs intelligere poſſent, ſed*

Rationes Inſtitutionis Feſtorum Veteris Legis.

 conſuetudine

conſuetudine Gentium in ſervitutem redacti eſſent, & circa Aras & Sacrificia occuparentur: Deus dies illos feſtos etiam Idolis colendis dicatos, hoc modo, ad pietatem ordine quodam inſtituendam, immutat, eáque ſuſtinet, qua ipſi non placebant. Et quemadmodum bonus pater, cùm filium ſuum ludicris rebus occupatum conſpiciat, à foro quidem ipſum arcet: domi verò omnia illi, quacunque velit, permittit: & dum ipſum in omni officio & decoro continet, luſûs inſolentiam licentiámque coërcet: Sic etiam Deus, cùm conſtituiſſet ipſos his publicis Dierum Feſtorum conventibus ad pietatem conformare, permittebat etiam illis Sacra facere.

Eadem mens eſt *Theodoreti* Quæſtione LIV. in Exodum: *Præcepit*, inquit, *diebus illis feſtis convenire in Templum divinum, ut beneficiorum divinorum memoriam renovent, & concordiam atque amicitiam concilient: & cùm Feſtorum peramantes ſint, Sacris & delubris Dæmonum non delectentur, ſed in Templo Creatoris & bona ſuppeditantis, feſtivis fruantur epulis.* Et Quæſtione X. in Deuteronomium: *Porro*, inquit, *ſapientiſſimus Dominus iſta Lege complexus eſt, liberans eos ab errore falſorum Deorum. Etenim quia doctor impietatis, humano genere gula & voluptatum illecebris ſubjugato, Feſtis Dæmonum ludicra permulta inſeruit, ſolertiſſimus Dominus Iſraëlem ab illo errore liberans, etiam de his qua pertinent ad Feſta Legis ſcripſit & Sacrificia permiſit, & inſtrumenta muſica toleravit, & juſſit epulari, talibus illectamentis Idolorum impium cultum amputans.*

Numerus Solemnitatum Veteri Lege inſtitutarum.

IV. Septem Solemnitates temporales, & unam continuam in Veteri Lege fuiſſe, ex *Numerorum* XXVIII. & XXIX. colligit *S. Thomas Prima Secunda, Quæſtione* CII. *Articulo* IV. *ad* X. Solemnitas continua, erat oblatio jugis Sacrificii. Singulis ſcilicet diebus mane & veſpere immolabatur agnus: *& per illud continuum Feſtum jugi Sacrificii, repræſentabatur perpetuitas divinæ beatitudinis.* Numerorum XXVIII. 3. *Hæc ſunt Sacrificia quæ offerre debetis: Agnos anniculos immaculatos duos quotidie in holocauſtum ſempiternum: Unum offeretis mane, & alterum ad veſperum.* At id propriè Feſtum non fuit. Nec ante Solis ortum, nec poſt Solis occaſum, ſed inter duas veſperas, ut loquuntur, juge Sacrificium offerebant, ut nocturna Gentium Sacra, in Mortuorum honorem fieri ſolita, ſe penitus repudiare, nec Religionem ſuam quicquam commune cum Diis Inferis, aut ceremoniis eorum cultui propriis, retinere eo ritu profiterentur. De Diis inferis, quos *Milichios* vocant, verba faciens *Pauſanias* in *Phocicis*, eorum Sacra lucifuga fuiſſe teſtatur: *His*, inquit, *nocturna ſiunt Sacra, in quibus ante Solis exortum carnes victimarum abſumere, eodem ipſo in loco ſolemne habent.* Nocturna Sacra *Principi tenebrarum* conveniebant. At Deo qui *Lux eſt*, & *in quo tenebræ non ſunt ullæ*, Sacrificium offerri decebat à Populo ſuo lucente Sole.

Temporales Solemnitates aliæ quavis hebdomada, ut *Sabbatum*: aliæ ſingulis Menſibus, ut *Neomenia*: aliæ ſingulis Annis ſemel celebrabantur, ſcilicet *Paſcha*, *Pentecoſte*, *Feſtum Tubarum*, *Feſtum Expiationis*, *Feſtum Scenopegiæ* ſeu *Tabernaculorum*, & *Feſtum Cœtus* ſeu *Collectæ*. Quatuor illæ poſtremæ Solemnitates peragebantur Menſe ſeptimo, qui quaſi totus ſolemnis apud Hebræos erat, ſicut & ſeptimus dies: & inſtar unius Feſti cenſebantur. Feſta Paſchatis ſeu Azymorum, Pentecoſtes, & Tabernaculorum, tria erant præcipua, quibus Iſraëlitæ ad Tabernaculum Domini in Silo, vel ad Templum Hieroſolymitanum, poſtquam conditum eſt, convenire debuerunt, Sacrificia oblaturi, Exodi XXIII. 14. & Deuteronomii

A XVI. 16. *Tribus vicibus per annum apparebit omne maſculinum tuum in conſpectu Domini Dei tui, in loco quem elegerit: In Solemnitate Azymorum, in Solemnitate Hebdomadarum, & in Solemnitate Tabernaculorum. Non apparebit ante Dominum vacuus*, &c.

V. *Sabbatum*, Judaicarum Feſtivitatum caput, à Deo inſtitutum eſt in Creationis memoriam, *Exod.* XX. 8. 9. 10. 11. adeóque ad Idololatriæ abolitionem. Si enim creationis opus memori mente Judæi tenerent, vix fieri potuit ut cultum uni Creatori debitum creaturis impenderent. Fidem creationis Mundi, Legis Moſaicæ

B fuiſſe fundamentum, ait *Maimonides* in *more Nevochim* p. II. cap. XXX. *Sententiam*, inquit, *de æternitate Mundi omnes Legem noſtram amplectentes refugiunt: Fundamentum enim Legis noſtra eſt, quòd Deus hunc Mundum crearit ex nihilo.* Hinc Sabbati Religio toties Judæis in Lege inculcata. Hinc Sabbati violatio pœna capitali punita, quòd Creationis abnegatio quædam videretur, ut obſervat *Aben-Eſra* in cap. XX. *Exodi*. De Sabbato pluribus egimus Diſſertatione II. in Explicatione III. Præcepti Decalogi. Quia Sabbatum à quiete nomen accepit, & quiete ab operibus ſanctificabatur, & in quie-

C tis divinæ memoriam ab opere creationis inſtitutum erat, & figura erat quietis Chriſti, Fidelium hîc peregrinantium, Sanctorum in cœleſti gloria cum Chriſto regnantium: Omnia Feſta Solemnia à Deo inſtituta, ob ſacrum otium quod iis diebus pariter indictum erat, Sabbata vocata ſunt. Levitici XXIII. 32. *A veſpera uſque ad veſperam celebrabitis Sabbata veſtra.* Et verſ. 39. ubi de Feſto Tabernaculorum agitur: *Die primo & die octavo erit Sabbatum:* Hoc eſt, primus & octavus dies feſti & ſolemnes erunt. Hinc etiam Annus ſeptimus, ob indictam terræ quietem,

D *Sabbatum terra*, & *Annus Sabbaticus* appellatus eſt. Levitici XXV. 4. *Septimo autem Anno Sabbatum erit terra, requietionis Domini.* Fuit præterea Sabbatum Sabbatorum, ſeu Annus ſepties ſeptimus, *Jubilæus* appellatus, qui ſervis plenam à laboribus quietem afferebat: De quo Levitici XXV. 8. *Numerabis quoque tibi ſeptem hebdomadas annorum, id eſt, ſepties ſeptem*, &c.

VI. *Neomenia Feſtum*, ad divinæ gubernationis opus commemorandum inſtitutum eſt, inquit, *S. Thomas*. Hæc namque inferiora ſecundùm Lunæ motum præcipuè variantur. Secun- Neomenia.

E dò, in figuram etiam Eccleſiæ per Chriſtum olim renovandæ, cùm Luna collatæ *Canticorum* VI. 10. *Apocalypſis*, XII. 1. 4. Neomeniæ cùm Sabbatis & Feſtis reliquis Deo in antiqua Lege conſecratis conjunguntur II. *Paralipomenon* II. 4. & XXXI. 3. I. *Eſdra* III. 5. *Iſaia* I. 13. *Judith.* VIII. 6. Inter *Ferias Domini celeberrimas atque ſanctiſſimas*, quæ *Levitici* XXIII. recenſentur, nulla ſit *Neomenia* mentio, quia feriatio à laboribus hâc die præcepta Iſraëlitis non erat, quamvis præſcriptis Sacrificiis ſolemnis eſſet, Numerorum XXVIII. 11. 12. 13. *In Calendis autem offeretis holo-*

F *cauſtum Domino, vitulos de armento duos, arietem unum, agnos anniculos ſeptem immaculatos*, &c. *Hircus quoque offeretur Domino pro peccatis in holocauſtum ſempiternum.* Tantùm abeſt ut Neomeniæ Solemnitatem à Gentibus acceperint Judæi, ut *Spencerus* contendit Lib. III. *De Legibus Ritualibus Hebræorum*, cap. I. *Diſſertatione* IV. ut potius Novilunia Sacrificiis in ſui Nominis honorem oblatis, & buccinæ ſonitu indictis, ſolemnia Deus eſſe juſſerit ad Idololatriæ abolitionem: ut Iſraëlitæ Religionis officiis occupati, Deique beneficiorum memores, ad Gentium Ritus in Neomeniis uſurpari ſolitos non

deficerent

deficerent. Ita *S. Thomas* loco ſupra laudato: *Ideo celebratur hoc feſtum in novitate Lunæ, non autem in ejus plenitudine, ad evitandum Idololatrarum cultum, qui in tali tempore Lunæ ſacrificabant.* Ita *Maimonides* in *More Nevochim* P. III. Cap XLVI. *Ne quis cogitaret de hirco Neomeniæ, quaſi Lunæ eſſet Sacrificium, ſicut Ægyptii facere ſolebant, ſacrificantes Lunæ in ſingulis Neomeniis; idcirco diſertè dicitur de ejuſmodi Sacrificio,* Sacrificium pro peccato Domino, *non verò Lunæ. De hircis autem Feſtorum principalium nequaquam hoc timendum fuit: Quia dies illi non erant Lunæ conſecrati, nec ſigno aliquo naturali diſtinguebantur, ſed ex inſtituto Legis obſervati: Neomeniæ verò non erant ex impoſitione Legis, & conſueverant Gentes in illis Lunæ Sacrificium offerre, ſicut ſacrificabant Soli in ipſius ortu. Hac de cauſa ergo novo loquendi genere uſa eſt Lex de iſto hirco, & dixit de eo,* Holocauſtum Domino; *ad auferendum cogitationes iſtas ex cordibus hominum inveteratâ & exitiali iſta lue laborantium.* Græcos & Romanos Sacrificia in Noviluniis offerre, & vota nuncupare ſolitos, ut ſibi fauſta omnia inſequenti Menſe evenirent, Auctores antiqui teſtantur. *Libanius* Declamatione VIII. *In Neomeniis, Lege civitatis ad id munus adſtricti, ſacrificamus.* Plutarchus in Vita Æmilii: *Æmilius, ut primum reniteſcere Lunam conſpexit, ei juvencas undecim immolavit.* Clearchus apud *Porphirium* Lib. II. *De Abſtinentia*, Sect. XVI. dicitur *Studioſè Sacrificium peragere, quod ſingulorum Menſium initio debebatur.* Macrobius, Lib. I. Saturnalium *Romæ Calendis omnibus Pontifex rem divinam Junoni facit.* Demoſthenes Orat I. in Ariſtog. *In Noviluniis omnes in Acropolim aſcendentes, Deos precantur, ut civitati & ſibimetipſis bona largiantur.* Lucianus in *Icaromenip.* Empedoclem ſic alloquens, *Ubi primùm rurſus in Græciam devolâro, memor ero ſacrificare tibi in fumario: Atque in Noviluniis ter ad Lunam inhians vota facere.* Horatius Lib. III. Od. XXIII.

Cœlo ſupinas ſi tuleris manus
Naſcente Lunâ, ruſtica Phidile.

Tacitus Lib. De Moribus Germanorum: *Coëunt,* inquit, *niſi quid fortuitum & ſubitum inciderit, certis diebus, cùm nempe inchoatur Luna aut impletur. Nam agendis rebus hoc auſpicatiſſimum initium credunt.* His ſuperſtitionibus Neomeniæ ſolemnitatem Deus oppoſuit. Judæorum Neomenias *trigeſima Sabbata* vocat Horatius. Duplex porro apud Antiquos Novilunia putandi vel inchoandi ratio obtinuit: Naturalis una & aſtronomica, ἀπὸ τῆς συνόδου à conjunctione Luminarium: Altera Popularis, ἀπὸ τῆς φάσεως, à prima viſione Lunæ. Judæis autem à Lunæ φάσει Neomeniæ celebritatem auſpicari mos erat, ut teſtantur *Philo Judæus* Lib. De Septenario & Feſtis, *Maimonides*, Lib. *Kiddush Hachodesh* Cap. V. §. II. & *Abarbanel* Lib. *De Conſecratione Novilunii.* Qui Neomeniæ Ritus, Rabbinorum & Scribarum Traditione vel Superſtitione Moſaicæ Legi ſuperadditos noſſe cupit, legat Buxtorfium, *Synagoga Judaica* Cap. XXII.

Paſcha. VII. *Feſtum Paſchatis* XIV. die primi Menſis Sacri, id eſt Niſan, ſub veſperam, celebrandum, à Deo inſtitutum eſt, in memoriam liberationis ex Ægypto, & in figuram veri Agni Paſchalis, ſcilicet Chriſti, in veſpera Legalium Ceremoniarum, & Synagogæ Judaicæ, immolari. Solemnitatis iſtius continuatio ſeu appendix erat *Feſtum Azymorum* XV. die ejuſdem Menſis Niſan, & ſex diebus ſequentibus celebratum: Qui dies pares quidem erant quoad uſum Azymorum, & Sacrificiorum oblationem, non quoad celebritatem; primus enim & ſeptimus feſti erant ac ſolemnes, adjunctamque habebant obligationem abſtinendi ab omni opere ſervili: Quinque reliqui erant profeſti *Levitici* XXIII. 5. 6. 7. 8. *Numerorum* XXVIII. 16. 17. & ſeq. Hoc Feſtum inſtitutum eſt, ut memores eſſent Judæi panis afflictionis quem in Ægypto comederant, ſimul & liberationis ſuæ ſingulari Dei beneficio, propter quod gratum animum teſtarentur ſeptem diebus continuis, id eſt, totâ mortalis hujuſce vitæ ſeptimanâ. Secundò, ut panem afflictionis, & calicem amaritudinis, ſive Paſſionis Chriſti Domini ſignificaret. 3. Ut manducationem carnis Chriſti, qui verè panis azymus eſt, expers corruptionis, in adorando Euchariſtiæ Sacramento adumbraret. 4. Ut fermentum malitiæ & nequitiæ fugiendum intelligerent, ſectandam verò ſinceritatem, veritatem, conſcientiæ puritatem per Azyma adumbratam. Secunda die Azymorum primitiæ meſſis, manipulus ſcilicet ſpicarum, & agnus immaculatus, anniculus in holocauſtum offerebatur, in figuram Chriſti, de quo Apoſtolus I. ad Corinthios XV. 20. *Nunc autem Chriſtus reſurrexit à mortuis primitiæ dormientium.* Lege poſtremam Diſſertationum noſtrarum in III. Mundi Ætatem, in qua fusè de Paſchate egimus. *De Ritibus Judæorum* in celebratione Paſchatis & dierum Azymorum, Legi Moſaicæ ſuperadditis, legi poteſt Buxtorfius *Synagoga Judaica* Cap. XVII. & XVIII.

VIII. *Feſtum Pentecoſtes* die quinquageſimâ à ſecunda die Azymorum, ſeu à die decima ſexta Menſis Niſan, quo primus frugum manipulus erat ex præſcripto Legis offerendus, celebrandum Deus inſtituit. A ſecunda illa Azymorum die ſeptem hebdomades numerandæ erant, ſeu dies quadraginta novem completi: & tum quinquageſimus Feſtus erat, ut conſtat ex *Levitici* XXIII. 15. 16. *Deuteronomii* XVI. 9. ex *Joſepho* Lib. III. *Antiquitatum* Cap. X. & ex praxi conſtante, cujus fidem faciunt Hebræorum Commentarii, & Kalendarium. Hinc Hebræis *Feſtum Sabbatorum* ſeu *Hebdomadarum*, dictum eſt, *Exodi* XXXIV. 22. & *Deuteronomii* XVI. 10. 16. & *Solemnitas Meſſis primitivorum*, ſeu *Feſtum Primitiarum*, Exodi XXIII. 16. & Levit. XXIII. 17. quia panes primitiarum triticeæ Meſſis illâ die Domino offerebantur. Græci πεντηκοστὴ, quaſi *Dies quinquageſima.* Quam appellationem & Eccleſia retinuit. Inſtitutum hoc Feſtum eſt in memoriam latæ Legis in Monte Sinaï: In grati animi ſignificationem pro fertilitate agrorum, ubertate Meſſis, & quieta Chananitidis poſſeſſione: In figuram Miſſionis Spiritus Sancti olim futuræ *cùm complerentur dies Pentecoſtes.* (Act. II. 1.) & Primitiarum Eccleſiæ Chriſtianæ: In figuram denique ſanctificationis noſtræ, ſeu novitatis vitæ, novorum fructuum, fidei, ſpei, caritatis, virtutum omnium, quos operatur Miſſio Spiritus Sancti. Ritum hujus Feſti celebrandi Lex præſcribit Levitici XXIII. 15. 16. 17. 18. 19. *Numerabitis ergo ab altera die Sabbati*, (id eſt à ſecunda die Azymorum; *Sabbatum* enim pro *Feſto* ſumitur, cujus mentio proximè facta eſt,) *in quo obtuliſtis manipulum primitiarum, ſeptem hebdomadas plenas, uſque ad alteram diem expletionis hebdomadæ ſeptimæ, id eſt, quinquaginta dies: & ſic offeretis Sacrificium novum Domino ex omnibus habitaculis veſtris, panes primitiarum duos de duabus decimis ſimilæ fermentatæ, quos coquetis, in primitias Domini. Offeretiſque cum panibus ſeptem agnos immacula-*

tos

tos anniculos, & vitulum de armento unum, & arietes duos, & erunt in holocauſtum cum libamentis ſuis, in odorem ſuaviſſimum Domino. Facietis & hircum pro peccato, duoſque agnos anniculos hoſtias pacificorum. Cumque elevaverit eos Sacerdos cum panibus primitiarum coram Domino, cedent in uſum ejus. Et vocabitis hunc diem celeberrimum atque ſanctiſſimum: Omne opus ſervile non facietis in eo. Legitimum ſempiternum erit in cunctis habitaculis & generationibus veſtris. Confer *Deuteronom.* XVI. 9. 10. 11. 12.

Feſtum Tubarum. IX. Feſtum *Clangoris Tubarum* in Neomenia Menſis *Tiſri*, ſeu Anno civili ineunte celebrandum præſcripſit Deus, in memoriam liberati *Iſaaci*, & ſubſtituti arietis, cornibus dumeto hærentis, ut volunt Hebræorum Magiſtri, quibus ſuffragatur *S. Thomas*: Deinde ut clangore tubarum ad grati animi ſignificationem pro fructibus & beneficiis anno præcedente à Deo collatis excitarentur. Tertiò, ad novi Anni civilis ſanctificationem. Quartò, ad indictionem Feſti ſolemnis *Expiationis* die decimâ ejuſdem Menſis celebrandi. Quintò, ut hinc duceretur Annum Sabbaticum & Jubilæum, Menſe Tiſri inchoandos, numerandi ratio. Sextò, ad Evangelicæ tubæ clangorem in novo Anno gratiæ ſignificandum. De iſtius Feſti celebratione præceptum extat Levitici XXIII. 23. 24. 25. *Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen dicens: Loquere filiis Iſrael: Menſe ſeptimo, primâ die Menſis erit vobis Sabbatum memoriale, clangentibus tubis, & vocabitur ſanctum: Omne opus ſervile non facietis in eo, & offeretis holocauſtum Domino.* Item *Numer.* XXIX. 1. & ſeq. *Menſis etiam ſeptimi prima dies venerabilis & ſancta erit vobis. Omne opus ſervile non facietis in ea, quia dies clangoris eſt tubarum. Offeretiſque holocauſtum in odorem ſuaviſſimum Domino, vitulum de armento unum, arietem unum, & agnos anniculos immaculatos ſeptem; & in Sacrificiis eorum, ſimila oleo conſperſa tres decimas per ſingulos vitulos, duas decimas per arietem, unam decimam per agnum, qui ſimul ſunt agni ſeptem: & hircum pro peccato, qui offertur in expiationem Populi, præter holocauſtum Calendarum cum Sacrificiis ſuis, & holocauſtum ſempiternum cum libationibus ſolitis. Eiſdem ceremoniis offeretis in odorem ſuaviſſimum incenſum Domino.* De hoc Feſto intelligitur illud Pſalmi LXXX. 4. *Buccinate in Neomenia tuba, in inſigni die Solemnitatis veſtræ: Quia præceptum in Iſraël eſt, & judicium Deo Jacob.* De Judæorum Ritibus in clangore Tubarum, lege *Buxtorfium* Cap. XXIV. *Synagogæ Judaicæ.* Ipſos buccinâ clangere ut Satanas perturbetur & confundatur, recordatus quòd in fine dierum, cùm magnâ tubâ clangeretur, in æternum abſorbendus ſit, tradunt *R. Iſaac* Talmudicus in Tractatu *Roſh Haſchana*, & *Moſes Kotſenſis* Cap. *De* 42. *Præcepto.* Cauſas Morales hujus clangoris affert *Maimonides* Tractatu *De Pœnitentia*, Cap. III. *Licèt*, inquit, *clangor tubæ in capite Anni decretum ſit Scriptura, eſt in eo moralis allegoricuſque ſenſus. Evigilate è ſomno veſtro, qui dormitis. Qui ſopore obruti eſtis, expergiſcimini è ſopore veſtro, & ſolliciti eſtote de operibus veſtris, & revertimini per pœnitentiam*, & *recordamini Creatoris veſtri. Qui veritatis immemores eſtis propter vanitates mundanas, quique totam vitam oberratis in rebus inanibus & ludicris quæ nihil proficiunt, attendite ad animas veſtras, rectas facite vias veſtras & opera veſtra, & derelinquat unuſquiſque veſtrûm viam ſuam malam, & animi cogitationes impias.* Hæc ex antiquis *Midraſchim* deſumpſit *Maimonides*, ut obſervat ipſius Commentator.

Feſtum Expiationis. X. *Feſtum expiationis.* decimâ die ejoſdem Menſis celebrandum Deus inſtituit, in memoriam Dei Populo adoratione Vituli polluto, ad *Moyſis* preces, propitii: Tum in expiationem peccatorum omnium, quibus ſe ſe Iſraclitæ toto anno inquinaſſent. Quamobrem indictum Jejunium & afflictio animarum, Levitici XXIII. 26. 27. & ſeq. *Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Decimo die Menſis hujus ſeptimi, dies Expiationum erit celeberrimus, & vocabitur ſanctus: Affligetiſque animas veſtras in eo, & offeretis holocauſtum Domino. Omne opus ſervile non facietis in tempore diei hujus; quia dies propitiationis eſt, ut propitietur vobis Dominus Deus veſter. Omnis anima, quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de Populis ſuis: & quæ operis quippiam fecerit, delebo eam de Populo ſuo. Nihil ergo operis facietis in eo: Legitimum ſempiternum erit vobis cunctis generationibus & habitationibus veſtris. Sabbatum requietionis eſt, & affligetis animas veſtras die nono Menſis.* Confer *Levitici* XVI. 26. & ſeq. Ceremoniæ quædam erant hujus Feſti propriæ reſpectu Pontificis, *Levitici* XVI. præſcriptæ, quæ typi fuerunt expiationis peccatorum totius Mundi per Chriſtum faciendæ 1. Antequam in Sancta Sanctotom ingrederetur, quod hac unâ die ipſi per Legem conceſſum erat, vitulum piacularem offerre debebat, pro ſuis, familiæque ſuæ peccatis, & arietem in holocauſtum, id eſt, eos coram Domino ſiſtere, ac devovere, ſubinde mactandos. 2. Duos hircos à Populo accipere, piacularem pro ipſius peccatis victimam, & unum arietem in holocauſtum. 3. Piacularia Sacra facturus, veſtibus communibus omnium Sacerdotum, non ſplendidis illis ſolius Pontificis propriis indutus eſſe debebat. 4. Duobus hircis ante Tabernaculum teſtimonii Domino devotis, inter utrumque ſors mittenda erat, uter mactaretur Domino, vel ablegaretur in deſertum. 5. Vitulum piacularem pro ſe, Domoque ſua, fuſis ad Deum precibus debebat immolare Pontifex. 6. Incenſo thymiamate in Sanctuarium ingredi. 7. De ſanguine vituli ſepties aſpergere contra Propitiatorium, ad Orientem. 8. Mactato hirco pro peccatis Popoli, ſeptuplâ quoque ſanguinis ejus aſperſione digito factâ, è regione Oraculi, Sanctuarium primò, tum Tabernaculum teſtimonii luſtrare. Nemo homo in Tabernaculo eſſe debebat, quando Pontifex Sanctuarium ingrediebatur. 10. Egrediebatur Pontifex in Sancta, & ſanguinem vituli atque hirci piacularium ſuper cotuua Altaris aurei per gyrum fundebat, digitoque ſepties aſpergendo, illud ab immunditiis filiorum Iſraël expiabat. 11. Sanctuario, Tabernaculo, & Altari thymiamatis emundatis, ad Altare holocauſtorum pergebat, & utrâque manu ſuper caput hirci alterius viventis impoſitâ, confeſſione ſuâ imprecabatur, capiti ejus omnia Iſraëlitarum peccata, tradebatque homini ad id deſtinato emittendum in deſertum. Qui piacularem hircum emiſerat, luſtratione indigebat, nec ingredi poterat in caſtra, niſi loto corpore & veſtimento. 12. Pontifex veſtibus lineis exutus, lotoſque, ac Pontificiis indutus, ſuum ac plebis holocauſtum offerebat, Deumque pro ſe ac Populo rogabat. 13. Vitulum & hircum pro peccato mactatos, & quorum ſanguis in Sanctuarium illatos fuerat, mittebat extra caſtra, ut tam pelles, quàm carnes, & fimus eorum combureretur. Qui autem illa comburebat, legalem contrahebat immunditiam, lotione veſtimentorum & corporis expiandam. Hos ritus typicos fuiſſe, & Paſſionis Chriſti atque expiationis peccatorum totius generis

generis humani per ejus ſanguinem faciendæ ab A Eo, Pontifice noſtro ſimul & victimâ, figuras inſignes, docet Apoſtolus *Epiſt. ad Hebræos* Cap. IX. Verſ. 11. & ſeq. *Chriſtus autem aſſiſtens Pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius Tabernaculum non manu factum, id eſt, non hujus creationis: neque per ſanguinem hircorum aut vitulorum, ſed per proprium ſanguinem introivit ſemel in Sancta, æternâ redemptione inventâ. . . .* Et infra: *Non enim in manu facta Sancta Jeſus introivit, exemplaria verorum: Sed in ipſum Cœlum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis. Neque ut ſæpe offerat ſemetipſum, quemadmodum Pontifex intrat in Sancta per ſingulos annos in ſanguine alieno: Alioquin oportebat eum frequenter* B *pati ab origine mundi: Nunc autem ſemel in conſummatione ſeculorum, ad deſtitutionem peccati, per hoſtiam ſuam apparuit. Et quemadmodum ſtatutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autem judicium: Sic & Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata; ſecundò ſine peccato apparebit expectantibus ſe in ſalutem.* Et Cap. XIII. 11. 12. 13. 14. *Quorum enim animalium infertur ſanguis pro peccato in Sancta per Pontificem, horum corpora cremantur extra caſtra. Propter quod & Je-* C *ſus, ut ſanctificaret per ſuum ſanguinem Populum, extra portam paſſus eſt. Exeamus igitur ad Eum extra caſtra, improperium ejus portantes.* Hic eſt hircus ille ἀποπομπαῖος *in quo Deus poſuit iniquitates omnium noſtrûm.* Imò hircus uterque typus Chriſti fuit, ut docet *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. IX. contra Julianum. *Certo*, inquit, *Myſterium, etiam in capris duobus rectè adumbratum. Caper enim, ſive hircus, pro peccatis Sacerdotis & Populi mactabatur ex præſcripto Legis. Cùm autem Chriſtus pro peccatis noſtris immolatus ſit, hirco comparatur. Ut enim ait Iſaias Propheta:* D „ Omnes ſicut oves erravimus, homo in via ſua „ erravit, & Dominus tradidit eum pro pecca- „ tis noſtris. *Duo ſiquidem hirci aſſumantur, non tanquam duo Chriſti ſint, aut duo juxta nonnullos, Filii, ſed potiùs quòd oportebat eundem & immolari pro nobis, & mori quidem ſecundùm carnem, vivere autem ſecundùm ſpiritum.* Et infra: *Deſcriptus autem eſt per utrumque Chriſtus unus, & moriens pro nobis ſecundùm carnem, & mortem ſuperans ſecundùm Divinitatis naturam. Emittebatur autem in deſertum, quâ ſolitudine & inculto* E *ſolo deſignabatur Gentium ſterilitas. Hancquippe ab ipſis Prophetis reperiemus ita quoque nominatam.* “ *Scriptum eſt enim:* Lætare Deſertum ſitiens, “ exultet deſertum, & floreat quaſi lilium. *Et* “ *rurſus:* Lætare ſterilis, quæ non paris: Erum- “ pe & clama, quæ non parturis: Quia plures “ filii deſertæ, quàm habentis virum. *Multò plures enim fuerunt qui crediderunt ex Gentibus, quàm qui ex Synagoga Judæorum.* Alio modo figuram hircorum explicari poſſe *S. Cyrillus* ait: Ut ſicut oves typi ſunt Sanctorum, ſic hirci figuræ peccatorum intelligantur: (Matthæi XXV. 34.) Porro *Apparuit nobis Dei Unigenitus in* F *ſpecie noſtra, & cum iniquis reputatus eſt: & ſi ſenſum legalium figurarum ſpectemus, hædus inter hædos, aut hircus inter hircos factus eſt. Juſſit igitur Lex hædos aut hircos duos aſſumi, ut ex eo Chriſtus intelligeretur ſicut unus è nobis quoad ejuſdem naturæ ſimilitudinem & ſpeciem hominis ad hominem, nempe capri ad caprum. Factus autem homo ſicuti nos, mortem quoque nobis impoſitam ſubiit, hoc eſt, carnalem, ut nos morte & corruptione liberaret. Quod quidem ipſum videre poſſis etiam in binario illo hircorum numero impletum, quorum unus quidem immolabatur, & Deo in odorem ſuavitatis offerebatur: Alter autem à mactatione liber dimittebatur. Mortuus enim eſt pro omnibus Ille omnium digniſſimus, & Chriſti mors ſolutio mortis fuit.* Legatur ejuſdem Patris Epiſtola ad *Acacium* Epiſcoporum, *De Capro Emiſſario*, P. III. Concilii Epheſini Cap. XXXVI.

P. 301. — Iſai. 53. 6. — Iſai. 35. & 54.

Eamdem explicationem tradit *Theodoretus* Quæſtione XXII. in Leviticum. *Quemadmodum*, inquit, *in purificatione Leproſi, uno paſſere mactato, alter illius ſanguine tinctus liberabatur; ita duobus hircis oblatis pro peccatis Populi, unus ſacrificabatur, alter emittebatur. Hæc verò typus erant Chriſti Domini, ita ut hæc duo animalia non pro duabus perſonis accipiantur, ſed pro duabus naturis. Cùm enim per unum hircum adumbrari commodè non poſſent mortalitas ſimul & immortalitas Chriſti Domini: (Nam hircus mortalis eſt ſolùm:) Neceſſariò duos offerri juſſit: Ut ille qui mactabatur, carnis paſſibilem naturam figuraret: Qui verò ſolvebatur, Divinitatis indicaret naturam impaſſibilem. . . . Porro nemo exiſtimet ineptum, hircos præfigurare Paſſionem Chriſti, cùm ipſum magnus Joannes appellaverit Agnum: Sed perpendat potiùs, quòd non pro Juſtis tantùm, ſed etiam pro peccatoribus ſemetipſum obtulerit. Hædis autem Dominus comparavit cœtum peccatorum:* Statuet enim, *ait*, agnos à dextris, hædos “ autem à ſiniſtris. *Et in Lege pro peccato offerebatur hædus. . . . Hæc ergo prænuntiabant terræ ſalutem: Judæos verò tanquam infantes delectabat, quòd hircus peccata in deſertum auferret: Quia reducebat illis in mentem ſcelus in deſerto admiſſum, & innerrabilem Domini benevolentiam, per quam juſta ſupplicia evitatis, in Terram Promiſſam ingreſſi ſunt.* Legatur & *S. Thomas Primâ Secundæ, Quæſtione* CII. *Articulo* V. *ad* VI. Sed de Hirco Emiſſario dicemus iterum Articulo ſequenti, ubi de Moſaicæ Legis Sacramentis agemus; & *Marshami*, ac *Spenceri* novam opinionem expendemus, qui Hirci ἀποπομπαίου Ritum ab expiatoriis Ægyptiorum Sacris derivatum contendunt.

Matth. 25. 33.

Feſtum Expiationis pœnitentiæ & confeſſioni apud Judæos dicatum eſt. Tradunt Rabbini, Deum primo die Anni ſingulos homines judicare, & pro variis meritis eos tribus libris inſcribere: Perfectè juſtos *Libro Viventium*: Perfectè impios *Libro Mortis*: Intermedios tertio Libro. Qui in eo deſcripti fuerint, eorum Judicium in diem decimum Menſis ſuſpendi: Si perfectam pœnitentiam egerint, Juſtis; ſin minùs, impiis adnumerandos. Sic *R. Schem Tob* initio *Draſchot* ſive Sermonum De Pœnitentia, Tractatus Talmudicus *Roſch Haſchana*, De Capite Anni, *Maimonides* Lib. *De Pœnitentia*, Cap. III. Menſe *Tiſri*, novoque Anno ineunte, novem diebus qui ſuperſunt ad diem Expiationis, Pœnitentiæ, Confeſſioni peccatorum, jejuniis, reconciliationi cum læſo proximo, rerum raptarum reſtitutioni, necnon corporis macerationi & verberationi ſedulò incumbunt, ut Juſtorum Libro adſcribi à Deo mereantur. Sed potiſſimùm pridie hujus Feſti, & toto Feſto, auſterum obſervant jejunium, à Veſpera ſcilicet uſque ad Veſperam ſequentem. Omnes omnino puberes, mares & feminæ, eodem modo jejunare tenentur. Mares, cùm diem unum ſupra decimum tertium annum attigerunt; feminæ, cùm unum diem ſupra undecimum annum aſſecutæ ſunt. Ipſos infantes pro ætatis modulo abſtinentiâ aliquâ, horæ ſaltem alimentis aſſignatæ retardatione fatigant. Ab uxoribus abſtinent, diſcalceati incedunt, à balneis, odoribus, unctionibus, lotionibus temperant; ut conſtat ex *Moſe Coſenſi* in Lib. *Semeg*, Tit.

Hilcoth Hackipparim ad Præcepta 68. & 69. negativa; ex Libro *Kiriath Sepher* in explicatione Præcepti 31. ex *Orach Chaim* in Deciſionibus & Moribus illius Feſti, aliiſque Judæorum Libris. Confeſſionem in prima Veſpera feſti hujus quiſque edere tenetur, antequam cibum capias, *Ne forte in cœna* ante Confeſſionem ſuffocetur (inquit *Maimonides* Cap. 11. Lib. *De Pænitentia*) ſive *Ne mens ejus propter convivium conturbetur, ita ut non poſſit poſtea confiteri*; (inquit R. Jacob in *Libro Orach Chaim Sect.* 607.) Poſt Cœnam, manè, & pluries in die Confeſſionem iterant. Decem Confeſſiones fieri *in vicem decem pronuntiationum divini Nominis, quas in die Expiationis Sacerdos Magnus commemorat*, refert *Moſes Tranenſis*; Cap. 11. Deciſionum de Pœnitentia. Moltiplicis Confeſſionis die Expiationis faciendæ *Talmud* Hieroſolymitanum & Babylonicum, in Tractatu *Joma*, Cap. ultimo, mentionem faciunt De cujus etiam Ritu plura ex Rabbinorum Commentariis deprompta legi poſſunt apud *Buxtorfium*, *Synagoga Judaica* Cap. xxv. & apud *Joannem Morinum Lib.* 11. *De Adminiſtratione Sacramenti Pœnitentiæ*, Cap. xxii. & Libro ix. Cap. xxxv. & xxxvi. Religioſiores Judæi Pœnitentiæ dies ante Feſtum Expiationis anticipant, nonnulli quadraginta diebus, ut referunt *R. Aſer* in fine Tractatus De Anni Principio, & *R. Jacob* in *Orah Chaiim*, Sectione 581. De galli gallinacei oblatione piaculari, aliiſque Superſtitionis Judaicæ in Expiationis Feſto Riſibus, Legi poteſt *Buxtorfius* loco ſupra laudato.

Feſtum Tabernaculorum.

XI. *Feſtum Tabernaculorum*, die decima quinta menſis *Tiſri*, & ſex diebus ſequentibus celebrandum Iſraëlitis Deus inſtituit in memoriam peregrinationis in deſerto, & habitationis in tentoriis: Nec non divinæ protectionis, ſunc eos quaſi umbrâ ſuâ continuò tegentis. Ad cujus beneficii magis expreſſam commemorationem, in tabernaculis de frondibus & ramis arborum contextis, ſub dio, per ſeptem dies habitabant. Hinc Feſto nomen datum *Scenopegia*, ſive *Tabernaculorum*. Secundò, In gratiarum actionem pro fructibus recèns collectis. Tertiò, In figuram hujus mortalis vitæ, in quâ tanquam in deſerto probationom, & tanquam in tranſitoriis tabernaculis habitamus, peregrinorum, aut militantium more, idque diebus ſeptem, quibus totum vitæ tempus ſignificatur. Quartò, In figuram Chriſti, qui per Incarnationem habitavit in carne tanquam in Tabernaculo, *Joannis* 1. 14. Ritus hujus Feſti deſcribuntur Levitici xxiii. 34. *A quinto-decimo die Menſis hujus ſeptimi, erunt feria Tabernaculorum ſeptem diebus Domino. Dies primus vocabitur celeberrimus atque ſanctiſſimus: Omne opus ſervile non facietis in eo. Et ſeptem diebus offeretis holocauſta Domino. Sumetiſque vobis die primo fructus arboris pulcherrima ſpatulaſque palmarum, & ramos ligni denſarum frondium, & ſalices de torrente, & lætabimini coram Domino Deo veſtro.... Et habitabitis in umbraculis ſeptem diebus,... Ut diſcant poſteri veſtri quòd in Tabernaculis habitare fecerim filios Iſraël, cùm educerem eos de Terra Ægypti.* Singulis hujus Solemnitatis diebus certa Sacrificia Lex præſcribis *Numerorum* xxix. De eodem Feſto hæc habentur Deuteronomii xvi. 13. 14 15. *Solemnitatem quoque Tabernaculorum celebrabis per ſeptem dies, quando collegeris de area & torculari fruges tuas: & epulaberis in feſtivitate tua, tu, filius tuus, & filia, ſervus tuus & ancilla, Levites quoque & advena, pupillus ac vidua qui intra portas tuas ſunt, Septem diebus Domino Deo tuo Feſta celebrabis, in loco quem elegerit Dominus. Benedicetque tibi Dominus Deus tuus in cunctis frugibus tuis, & in omni opere manuum tuarum, eriſque in lætitiâ.* Confer ii. *Eſdræ* viii. 14. 15. 16. 17. 18. De Ritibus hujus Feſti Judaicâ Superſtitione invectis plura ex Rabbinorum Commentariis legi puſſunt apud *Buxtorfium*, Cap. xxi. *Synagoga Judaica*. Hujus Feſti meminit *Plutarchus*, & Judæis per calumniam impingit quòd in *Bacchi* honorem illud celebrarent, Libro iv. *Sympoſiacon*, Quæſtione v. *Maxime*, inquit, *& perfectiſſima Judæorum Solemnitatis & tempus & modus cum Bacchi ſacris congruit. Quod enim ipſi vocant Jejunium, id ſic celebrant, ut maximè fervente vindemiâ proponant menſas in quibus expoſita ſunt omnis generis fruges: & ſub Tabernaculis deſident potiſſimum è palmitibus & hederâ quæ contexuntur: & diem quæ Feſtum antecedit, Tabernaculariam nominant. Paucis vero poſt diebus aliam feſtivitatem non obſcurè, ſed omnino apertè Baccho nuncupatam celebrant Eſt etiam ſolemne apud eos Feſtum* Cradephoria *à palmitibus geſtandis, &* Thyrſophoria, *ubi thyrſos geſtantes in templum intrant. Quid intus faciant, ignoro; credibile eſt Bacchi ab iis Sacra peragi. Nam & tubis exiguis, ſicut Argivi Bacchanalibus utuntur ad evocationem Numinis: & alii progrediuntur citharis ludentes, quos ipſi Levitas appellant, ſive à Lyſio, ſive ab Evio (Utraque vox Baccho congruit) ita dictos.*

Feſtum Collectæ.

XII. *Feſtum Convocationis*, ſeu *Collecta*, octavâ die Scenopegiæ ſeu Feſti Tabernaculorum celebrandum Deus indixit. Complementum quoddam fuit prioris Feſti, eòque die Populus ad Sanctuarium convocatus eſt, omni opere ſervili interdicto. Unde & Feſtum *Retentionis*, & *Interdicti* appellatum eſt, & *Collecta*: Quia Populus ſeptem *Scenopegia* diebus abſolutis, unâ adhuc die retineretur, ac prohiberetur ne quid operis faceret. Item quòd convocaretur ad gratiarum actionem pro finitâ collectione frugum ſolemni ritu Deo faciendam: Fortè etiam ad collectam pecuniarum in Sacrificiorum ſumptus, alioſque uſus ſacros. Collectionem omnium Gentium intra Eccleſiam, vel collectionem Electorum intra Regnum Cœlorum, adumbrabat. *Levitici* xxiii. 36. poſtquam de Feſto Tabernaculorum Deus ſermonem fecit, *Dies quoque octavus* (inquit) *erit celeberrimus, atque ſanctiſſimus, & offeretis holocauſtum Domino: Eſt enim Cœtus atque Collecta: Omne opus ſervile non facietis in eo.* Hujus Feſti Sacrificia præſcripsa ſunt *Numerorum* xxix. 35. 36. 37. 38. Hic dies vocatus eſt ab Hebræis *Hoſhannach Rabbah*, quaſi *Maximus dies Feſti*. Solitus erat Populus eâ die; & ſingulis etiam diebus Feſti præcedentis (ut teſtatur *Maimonides in Hilchos Themidin*, Cap. x.) magnâ ſolemnitate haurire aquam è fonte *Schiloch*, & deferre ad Sacerdotes effundendam ſuper Altare, cum vino, libaminis loco. *Buxtorfius* Cap. xxi. *Synagoga Judaica*, & *Ligfootius in Joannem*, obſervant ad hunc morem alluſiſſe Chriſtum Dominum, qui *In noviſſimo die magno Feſtivitatis* (Tabernaculorum, ſive in Feſto Cœtus & Collectæ) *ſtabat, & clamabat, dicens: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat. Qui credit in me, ſicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.*

ARTICULUS

ARTICULUS IV.

De Legibus Ceremonialibus Sacramentorum Veteris Legis.

I. CUM *in nullum nemen Religionis, ſeu verum ſeu falſum, coagulari poſſint homines, niſi aliquo ſignaculorum ſeu Sacramentorum viſibili conſortio colligantur*, ut ait *S. Auguſtinus* Lib. xix. contra *Fauſtum*, Judaicam Religionem Sacramenta ſua habuiſſe conſequens eſt. Hæc autem vel neceſſaria erant ad conſecrationem ſeu inſtitutionem Populi, aut Miniſtrorum in cultu Dei, ut *Circumciſio & Conſecratio Sacerdotum*: vel uſu rerum ſacrarum conſtabant, ut *Agni Paſchalis manducatio*, quoad Populum; *oblatio victimarum, uſus panum propoſitionis*, &c. quoad Sacerdotes: vel neceſſaria erant ad removenda cultûs divini impedimenta, ſcilicet immunditias legales, & peccata; ut *purificationes ac luſtrationes, & ſacrificia piacularia*, præſertim *vaccæ rufa*, & *hirci emiſſarii*. Hanc ſacramentorum Veteris Legis diviſionem S. Thomæ verbis adſtruo Primâ Secundæ Quæſtione cii. Articulo v. *Sacramenta*, inquit, *propriè dicuntur illa, quæ adhibebantur Dei cultoribus ad quamdam conſecrationem, per quam ſcilicet deputabantur quodam modo ad cultum Dei. Cultus autem Dei generali quodam modo pertinebat ad Sacerdotes & Levitas, qui erant Miniſtri cultûs divini. Et ideo in iſtis ſacramentis veteris Legis, quædam pertinebant communiter ad totum Populum, quædam autem ſpecialiter ad Miniſtros; & circa utroſque tria erant neceſſaria. Quorum primum eſt inſtitutio in ſtatu colendi Deum. Et hæc quidem inſtitutio communiter quantùm ad omnes fiebat per Circumciſionem, ſine qua nullus admittebatur ad aliquid legalium: quantùm verò ad Sacerdotes, per Sacerdotum conſecrationem. Secundò, requirebatur uſus eorum quæ pertinent ad divinum cultum: & ſic quantùm ad Populum erat uſus Paſchalis Convivii, ad quem nullus incircumciſus admittebatur, ut patet Exodi* xii. *& quantùm ad Sacerdotes, oblatio victimarum, & eſus panum propoſitionis, & aliorum quæ erant Sacerdotum uſibus deputata. Tertiò, requirebatur remotio eorum, per quæ aliqui impediebantur à cultu divino, ſcilicet immunditiarum. Et ſic quantùm ad Populum erant inſtituta quædam purificationes à quibuſdam exterioribus immunditiis, & etiam expiationes à peccatis. Quantum verò ad Sacerdotes & Levitas, erat inſtituta ablutio manuum & pedum, & raſio pilorum. Et hæc omnia habebant rationabiles cauſas literales, ſecundùm quòd ordinabantur ad cultum Dei pro tempore illo; & figurales, ſecundùm quod ordinabantur ad figurandum Chriſtum.*

§. I.

De Circumciſione.

Circumciſio primum veteris Legis Sacramentum, à Deo inſtituta eſt Geneſis xvii. 10. 11. 12. 13. 14. Ejus præceptum *Abrahamo* datum, ab eoque executioni mandatum in ſe ipſo, in *Iſmaële* filio, & in ſervis omnibus. Lex Circumciſionis renovata *Levitici* xii. 3. Literalem Circumciſionis rationem triplicem fuiſſe docet *S. Thomas*. Primo quidem & præcipuè inſtituta fuit *ad proteſtationem fidei unius Dei. Et quia Abra-*

A *ham fuit primus qui ſe ab infidelibus ſeparavit, exiens de domo ſua, & de cognatione ſua; ideo ipſe primus Circumciſionem accepit. Et hanc cauſam aſſignat Apoſtolus ad Romanos* iv. 11. Et ſignum accepit Circumciſionis, ſignaculum juſtitiæ fidei, quæ eſt in præputio: Ut ſit pater omnium credentium per præputium, ut reputetur & illis ad juſtitiam. *In hoc autem legitur fides Abrahæ reputata ad juſtitiam, quia* Contra ſpem in ſpem credidit, ut fieret pater multarum Gentium, ſecundùm quod dictum eſt: Sic erit ſemen tuum. Et non infirmatus eſt B fide, nec conſideravit corpus ſuum emortuum, cùm jam ferè centum eſſet annorum: & emortuam vulvam Saræ: In repromiſſione etiam Dei non hæſitavit diffidentiâ, ſed confortatus eſt fide, dans gloriam Deo: Pleniſſimè ſciens, quia quæcumque promiſit, potens eſt & facere. Ideo & reputatum eſt illi ad juſtitiam. *Et ut hæc proteſtatio & imitatio fidei Abrahæ firmaretur in cordibus Judæorum, acceperunt ſignum in carne ſua, cujus oblivisci non poſſent: Unde dicitur Geneſis* xvii. *Eris pactum meum in carne veſtra in fœdus æternum.* Secunda ratio *Circumciſionis*, C inquit S. Thomas, eſſe potuit *debilitatio concupiſcentiæ*; ideoque partes libidini miniſtrantes Deus circumcidi juſſit. Huic affinis eſt ratio *Photii* Epiſt. ccv. *E Gente*, inquit, *Chaldæa oriebatur Abraham, ubi matribus, filiabus, & ſororibus de conſuetudine impia carnaliter miſcebantur. Quocirca ne per patrios mores vel ipſemet pollueretur, vel ab ipſo deſcendentes, circumcidebatur ei præputium, quo ſic aboleretur hujuſmodi nefanda turpitudo: Atque ita accreſcebat ei ſua propriæ carnis Circumciſio, ut diviſio ab affinibus ſuis & conſanguineis, ac quantùm ad maritalem copulam* D *ſpectabat, averſio. Nam poſt Circumciſionem, quiſpiam è ſanguine Abrahami ab hujuſmodi nefandis, vel furtim perpetrandis impediebatur.* Tertiam inſtitutæ Circumciſionis rationem *S. Thomas* affert, *Sugillationem ſacrorum Veneris & Priapi, in quibus illa pars corporis honorabatur.* Phallagogia intelligit, in quibus *Dionyſii phallum (ſic enim virile membrum ridiculi homines nuncuparunt) & adorabant miſeri, & baſiabantur cuncti qui orgia celebrabant; Rationem tamen ignorabant. Is verò qui Hierophantes vocabatur; & hæc ſciebat, & Oſirin, & Typhonem, & Oſiridis membra à* E *Typhone conciſa latèque diſperſa, Iſin præterea Oſiridis ſororem, quæ magno illa ſtudio collegit, ſolum autem ejus phallum non invenit, atque hac de cauſa excitatum ejus ſimulachrum ab omnibus adorari præcepit.* Ita refert *Theodoretus* Lib. *De Curandis Græcorum Affectionibus*, Sermone 1. qui eſt *De fide.*

Circumciſionis rationes quà literales, quà typicas, *Photius* his verbis explicat in laudata ad *Theodorum Hegumenum*, Epiſtola: *Tria præ ſe ferre videtur mihi Circumciſio; primùm quòd tamquam ſignum & ſigillum Abrahami progeniem ſepararet, & à cæteris Gentibus diſtingueret. Secun-* F *dum, in ſe divini Baptiſmatis gratiam & efficaciam per figuram prædicabat. Veluti enim olim circumciſus per ſigillum in Dei populo cenſebatur, ſic & baptizatus, Chriſti in ſe ſigillum expreſſum habens, adoptatus inſcribitur Dei filiorum albo. Tertiò, ſymbolum erat Fidelium in gratia exiſtentium, qui carnalium voluptatum & paſſionum inſurrectiones tumultuoſas exciſorio fidei ſermone & aſceticis laboribus abſcindunt & mortificant: Non corpus ſcindunt, ſed cor: Nec ſecundùm literam, ſed ſpiritum circumciduntur. . . . . Certè erat neceſſe ut Abrahami progenies ſepararetur: Imprimis, ne permixta cæteris Nationibus illarum moribus pau-*

latim abduceretur, factâ pietatis cultuſque mutatione, & ita execrandis illarum ſacris inſerviret. Secundò, ut promiſſionis divinæ apparens & cuicumque intelligibilis finis & perfectio redderetur, Abrahami ſemine in innumerabilem multitudinem multiplicato & excreſcente. Quòd ſi cum Nationibus permixti manſiſſent, veritas promiſſionis adimpleta non agnoſceretur; nec multitudo tanta eſſet admirationi, uti ſi ſeparatim agerent, & Rempublicam privatam tuerentur. Tertiò, quod ante aliis cauſis cenſetur, quandoquidem Dei dilecto & diligenti Deum Abrahæ pactum fuerat, In ſemine tuo benedicentur univerſæ Mundi Nationes. . . . *ideo genus Abrahæ ſeparatur, & à commixtione eximitur aliarum Gentium, ut Creator & Dominus naturam noſtram ex illa ſtirpe aſſumeret, & ſimiliter ac nos carnis & ſanguinis particeps fieret; quò pacti & promiſſi veritas omnibus numeris apud omnes conſummaretur: Nempe Chriſto Deo noſtro, in quo Gentes omnes benedictionis per gratiam participes fiunt, è lumbis illius per principia generationis humanæ deſcendente.*

Typicam rationem Circumciſionis ſic explicat *S. Thomas* Quæſtione & Articulo ſupra laudatis, ad 1. *Figuralis ratio Circumciſionis erat: Quia figurabatur ablatio corruptionis facienda per*
C *Chriſtum, quæ perfectè complebitur in octava ætate, quæ eſt ætas reſurgentium. Et quia omnis corruptio culpæ & pœnæ provenit in nos per carnalem originem ex peccato primi parentis; ideo talis Circumciſio fiebat in membro generationis. Unde Apoſtolus dicit ad Coloſſenſes* 11. « Circumciſi eſtis « in Chriſto, Circumciſione non manu factâ in « expoliatione corporis carnis: Sed in Circum- « ciſione Domini noſtri Jeſu Chriſti.

Origenes Lib. v. *contra Celſum*, Circumciſionem inſtitutam etiam fuiſſe docet ad Cacodæ-
D monis injurias, ab iis qui hoc ſacramento initiati eſſent, propulſandas. *Et fortaſſe*, inquit, *propter aliquem infeſtum Judæorum Genti Angelum inventa eſt, qui poſſet incircumciſos lædere, circumciſos non item: Quod colligi poteſt ex Libro Exodi, ubi Angelus ante Circumciſionem Eleazari contra Moſen valuit; Quo circumciſo, irrita facta eſt illius potentia, quod non ignorans Sephora, ſcrupo arrepto circumcidit ſuum filium, effata ſecundùm vulgatam Editionem*; Stetit ſanguis Circumciſionis mei pueri: *Secundùm Hebræos verò*, Sponſus ſanguinum tu mihi.

De Ritibus ac Moribus Judæorum in Circumciſione celebranda curioſi lectores conſulant *Joannem Buxtorfium* Patrem, Cap. 1. v. *Synagogæ Judaicæ*. De ipſius verò Circumciſionis Divina Inſtitutione & Antiquitate legatur Diſſertatio noſtra vi. in tertiam Mundi Ætatem.

---

§. II.

De Conſecratione Sacerdotum Veteris Legis.

C*Onſecratio Sacerdotum* Veteris Legis Sacramentum erat, Sacramentum Ordinis in Eccleſia olim à Chriſto inſtituendum præfigurans. Conſecrationis illius ritus *Exodi* xxix. à Deo præſcribitur; *Levitici* 8x. à *Moyſe* exercetur. Sacerdos igitur ille fuit, cùm & Sacrificia obtulerit, & *Aaronem* ejuſque filios, jubente Domino conſecraverit. Hinc illud *Pſalmi* xcviii. 6. *Moyſes & Aaron in Sacerdotibus ejus.* At Dignitas illa Poteſtaſque Sacerdotalis in *Moyſe* extraordinaria fuit, in qua nemo ipſi ſucceſſit. Ejus
A namque filii Sacerdotes non fuerunt, ſed Levitæ dumtaxat. 1. Paralipomenon xxiii. 14. *Moyſis quoque hominis Dei filii annumerati ſunt in Tribu Levi.* At *Aaronis* Sacerdotium in ejus genere conſervatum, & ad ejus filios tranſmiſſum eſt. Quicquid porro fiebat in inſtitutione vel conſecratione Sacerdotum, inquit *S. Thomas* Primâ Secundæ Quæſtione cii. Articulo v. *ad hoc pertinebat, ut oſtenderetur eos habere quamdam prærogativam puritatis, & virtutis, & dignitatis.* Ideo in Miniſtrorum Inauguratione tria peragebantur, 1. purificatio, 2. conſecratio, 3. appli-
B catio ad ſacri Miniſterii functiones. Purificatio ablutione & ſacrificiis abſolvebatur. Ablutionem Lex præcipit Exodi xxix. 4. *Aaron ac filios ejus applicabis ad oſtium Tabernaculi teſtimonii. Cumque laveris patrem cum filiis ſuis aquâ, indues Aaron veſtimentis, &c.* Levitarum purificatio abraſione pilorum etiam peragebatur. Sacrificia vituli, duorumque arietum, oblatio panum azymorum, cruſtulæ abſque fermento, quæ oleo conſperſa eſſet, laganorum quoque oleo litorum, imperantur *Exodi* xxix. 1. 2. 3. Pontifex & Sacerdotes inaugurandi victimis illis manus imponebant, ut pro ſe & loco ſui
C ipſas mactari & immolari eo ritu ſignificarent. Effundebatur vituli ſanguis ad Altare, cujus cornua eo perungebantur; adeps inteſtina operiens cum reticulo jecoris, & duobus renibus, ſuper Altare incendebatur; corpus reliquum extra caſtra comburebatur, quia piacularis erat victima.

Vitulus ille pro peccato oblatus, Chriſti typus erat, interprete *S. Cyrillo Alexandrino* Lib. xi. *De Adoratione in Spiritu & veritate*: ſicut enim *vitulus parvus jugo quidem adhuc inſuetus eſt, ſed ejus natura tamen quæ jugo ferendo ſit*
D *apta*: ita Chriſtus *ſimul extra jugum & ſub jugo eſt: Nam cùm ſecundùm naturam Deus eſſet, factus eſt ſub Lege per humanitatem. Vitulus igitur appellatus eſt Chriſtus ſapiens conſilio, ut in eadem re intelligatur à nobis tum ejus Verbi Divinitatem minimè aſſuetam eſſe ſervienti; tum eam naturam quæ ſub jugo eſſet, quod ad ejus humanitatem attinet, ſubiiſſe. Immolatur autem tamquam pro ſacro Tabernaculo, ac pro iis qui ſibi manus impoſuiſſent; (Levitæ ii erant & Sacerdotes.) Nam ille mortuus eſt pro Eccleſia, & iis qui ſunt illi per fidem conſecrati. Sacram porro*
E *fuiſſe, & in ſacrificii morem acceptam Deo ac Patri Emmanuelis mortem, ex eo videre licet quòd ſanguis ad Altare funditur, & eo perungitur, quòd item adolentur inteſtina, quæ virtutum intimarum & in animo reconditarum figuram gerunt, in quibus ſpiritualis odor ineſt, neque ille ſimplex, cùm inteſtina multiplicia ſint, adeps, renes, pinna jecoris. Comburitur autem reliquum corpus extra caſtra: Nam extra portam paſſus eſt Chriſtus.*
F *Quòd autem igni corpus abſumitur*, ſignificat, *nullo modo ejus paſſionem & mortem illi ignominiæ futuram, ſed præclarum gloria atque illuſtrem exitum habituram: Ignis enim ſpecie Divinitas intelligitur, cùm etiam in Monte Sinai eâ formâ Deus deſcenderit. Deſtructurus verò mortis imperium Chriſtus diſpenſatoriè mortem ſubiit, ut à nobis tamquàm Deus glorificaretur.*

Aries quoque prior Chriſti figura fuit, immaculati & perfecti. Hic Altari & tamquam totus, & per membra cæſus imponebatur, ut Chriſti & membrorum ejus Sacrificium repræſentaret. *Nos enim & ſinguli membra Chriſti ſumus, & univerſi unum corpus intelligimur; Totum porro illum eſſe ſacrum ac ſanctum, & labem impuritatis habere nullam, ablutio illa inteſtinorum optimè declarat.*

rat. Simul autem offeruntur caput & pedes, ut illam ſuavolentiam ſanctitatis, quæ in Salvatoris noſtri vita à principio uſque ad finem fuit, oſtendant. Aut fortaſſe melius eſt in mentis figuram caput accipere, inceſſus verò ejus quo in actionibus efficiendis progredimur, pedes. In Chriſto autem odorem ſpirant, & ſummâ puritate præſtant omnia tum cogitata, tum facta : Neque enim peccatum fecit : Ob eamque cauſam hanc oblationem arietis & holocauſtum & incenſum appellat : Neque enim ex parte ſanctus aut ſacer eſt. Aries demum alter eodem ritu immolatus, cujus ſanguine Pootifex, & Sacerdotes, eorumque veſtes tingebantur & ſanctificabantur, Chriſtum pariter deſignabat. Vocatus eſt *Aries conſummationis*, ſeu *conſecrationis*, ut habet Vulgata noſtra : Quòd Chriſtus *in omni rerum optimarum genere nos abſolutos atque perfectos reddat, & per ſanctificationes in ſpiritu, virtutibus inſignes efficiat.*

Conſecratio Pontificis, & Sacerdotum hoc ritu peragebatur. 1. Abluti induebantur ſacris veſtimentis illorum Dignitatem deſignantibus. 2. Pontifex oleo in capite perfundebatur, ut ſignificaretur poteſtatem conſecrandi ab ipſo ad alios diffundi, ſicut oleum à capite ad inferiora defluit : Quò ſpectat illud Pſalmi CXXXII. *Sicut unguentum in capite, quod deſcendit in barbam, barbam Aaron.* 3. Minorum Sacerdotum ſolæ manus conſecrabantur, quæ ad Sacrificia erant applicandæ. 4. Et de ſanguine arietis immolati extremum auriculæ dextræ ipſorum tingebatur; ad ſignificandam obedientiam Legi Dei ab ipſis præſtandam in ſacrificiorum oblatione. Et pollices manus eorum ac pedis dextri; ad ſignificandam ſollicitudinem, promptitudinem, alacritatem in executione ſacrificiorum. 5. Sanguine victimæ cùm ipſi tum eorum veſtes aſpergebantur, in memoriam ſanguinis Agni, quo veluti ſigno liberati ſunt ex Ægyptiaca ſervitute. Ita *S. Thomas* loco laudato. *S. Cyrillus* Typum Chriſti his in ritibus agnoſcit, cujus gratia ſacris Novi Teſtameoti Miniſtris, immò juſtis quibuſvis hominibus *Aures adjicit benedictione plenas; illas nempe obtemperantes & faciles, & ad ejus quidem dogmata excipienda paratas; inſuſurratas verò nugas, & execrandam nonnullorum loquacitatem, qui veritatem appugnant, & cum rectis dogmatis bellum gerunt, minimè ſuſtinentes : Is enim eſt aurium ſanctarum fructus. Sancta ſint igitur aures, certa veritatis & rectorum dogmatum ſtudioſis : Id porro Chriſti donum eſt, & cæleſte munus, & ſancti illius ſanguinis opus : Nam omnes res præclaras in ipſo & per ipſum conſequimur. Ideoque & manus ſanctificabatur, quæ eſt ad operandum & efficiendum apta; & pes, qui rectarum greſſuum evidens eſt ſignum ac nota. De ſanctis enim factis nobis gloriam parare oportet, & per eam ſemitam incedendum, quæ nos ad ea omnia quæ Deo placent compendiariâ viâ perducat, juxta id quod canitur in Pſalmis :* Et converti pedes meos in

Pſalm. 118. teſtimonia tua : *Et illud quod in Libro Proverbiorum habetur :* Rectos greſſus fac pedibus tuis,

Proverb. 4. & vias tuas dirige. *Genus igitur ſacrum & electum ſanctas aures habeat, manum ſimiliter ac pedem, iis quot jam diximus modis, dexteraque omnia peruncta, & tamquam ſummo loco, id eſt, in extremis.* Extremum enim, *inquit*, auris, & pedis, & manus : *Omnis enim actio proba, ſtrenua ac dextra eſt, nihilque de vitia ſiniſtrum habet, & uſque ad extrema, id eſt, perpetuò ſeu ad finem uſque porrigitur. Qui enim Deo conſecrati ſunt, eos in ſanctificatione dextros eſſe, & perpetuò perſeverantes convenit.*

Offerebantur in Conſecratione Sacerdotum, 1. Vitulus pro peccato, in memoriam remiſſionis peccati Aaron in conflatione Vituli. 2. Aries in holocauſtum, in memoriam Sacrificii *Abrahæ*, cujus obedientiam Pontifex imitari debebat. 3. Aries conſecrationis, quaſi hoſtia pacifica, in memoriam liberationis de Ægypto per ſanguinem Agni. 4. Caniſtrum panum, in memoriam Mannæ cœlitùs præſtiti Populo.

Applicatio denique Sacerdotum ad ſacri Miniſterii functiones hoc ritu fiebat. Adeps arietis, armus dexter, torta panis, cruſtula conſperſa oleo, laganum de caniſtro Azymorum ſuper manus eorum imponebantur, ut oſtenderetur ipſos accipere poteſtatem illa offerendi Domino. *Exodi* XXIX. 22. 23. 24. Septem diebus Conſecrationis ritus peragebatur; & Vitulus peculiaris per ſingulos dies offerebatur. Ut toto illo ſeptiduo in Tabernaculo manerent, ac die noctuque excubias agerent, à Deo præceptum eſt Levitici VIII. 35. *Quam in Sacris locis ſeſſionem, firmitatis atque permanſionis in ſanctificatione ſymbolum quaddam eſſe valuit,* (inquit S. Cyrillus Alexandrinus) *Neceſſe eſt, ut qui in hac ſtatione collocati ſimus, aut præſto ſimus Deo, firmi atque immobiles in virtute maneamus, ne extra morum terminos, qui nos decent, egrediamur, aut è ſacro ſenſu excedamus, ſed ſemper propè quodammodo ſimus, & apud Deum habitemus, juxta illud, quod eſt Propheta voce dictum :* Quærens quære, & apud me habita. *Hoc autem per ſeptem dies facere juſſit Moyſes, quâ in re ſeptenarius numerus id ſignificat, eſſe nobis advertendum ut omni tempore Deo præſto ſimus. Idem enim eſt ac ſi dixiſſet, ſemper ac perpetuò. Intra Tabernaculum verò manentem præcipit ſervare cuſtodias Domini, ſignificans illius aſſiduitatis quâ Deo aſſidemus, fructum eſſe obedientiam & voluntatem exequendi quod ille præcipiendum duxerit. Ad hunc igitur modum illi omnium Domino præſto eſſe debemus, cùm ille in rectè factis languor in extremum malorum omnium deſinat : Eam enim ob cauſam, ut exiſtimo, adjunxit Moyſes illa verba : Ne moriamini.*

---

§. III.

De Paſchalis Agni manducatione.

Agni Paſchalis manducationem*, quæ Judaici Populi Sacramentum erat, *Exodi* XII. à Deo inſtitutum, ritusque illius, explicuimus Diſſertatione ſingulari *De Agno Paſchali*, quæ poſtrema eſt Diſſertationum noſtrarum in III. Mundi Ætatem. Paſchalis Agni convivium, figura erat Sacramenti Euchariſtiæ. Comedebantur ejus carnes, ad ſignificandum eſum Corporis Chriſti, *Agni Dei qui tollit peccatum mundi*, in Sacramento. Caro Agni aſſa igne manducabatur, ad ſignificandum Chriſti paſſionem, vel caritatem. Comedebatur cum azymis panibus, ad ſignificandam puram converſationem Fidelium ſumentium Corpus Chriſti, ſecundùm illud 1. ad Corinthios V. *Epulemur in azymis ſinceritatis & veritatis.* Lactucæ agreſtes addebantur, in ſignum pœnitentiæ peccatorum, quæ neceſſaria eſt ſumentibus Corpus Chriſti. Renes autem accingendi ſunt cingulo caſtitatis. Calceamenta pedum, ſunt exempla mortuorum Patrum. Baculi habendi in manibus, ſignificant paſtoralem cuſtodiam. Præcipitur autem ut in unâ domo Paſchalis Agnus comedatur, id eſt, in Eccleſia Catholicorum, non in conventiculis Hæreticorum. Hæc ex Ve-

terum commentariis deflorata in compendium collegit *S. Thomas Prima Secundæ Quæſt.* cii. *Art.* v. *ad ſecundum.*

Incircumciſis quibuſque, etiam Proſelytis, inquilinis, aut mercenariis hominibus, vel Judæis Apoſtatis, eſus Agni Paſchalis non permittebatur; ab eòque prohibebantur & Judæi propter infectam Circumciſionem cùm liberorum, tum ſervorum, ut explicat *Maimonides* libro *De Sacrificiis*, Tractatu I. *De Sacrificio Paſchali*, Cap. ix. Lex extat Exodi xii. 43. 44. 45. 46. 47. 48. *Dixitque Dominus ad Moyſen & Aaron: Hæc eſt religio Phaſe: Omnis alienigena non comedet ex eo. Omnis autem ſervus emptitius circumcidetur, & ſic comedet. Advena, & mercenarius non edent ex eo. In una domo comedetur. Omnis cœtus filiorum Iſraël faciet illud. Quòd ſi quis peregrinorum in veſtram voluerit tranſire coloniam, & facere Phaſe Domino, circumcidetur priùs omne maſculinum ejus: & tunc ritè celebrabit: eritque ſicut indigena Terræ. Si quis autem circumciſus non fuerit, non veſcetur ex eo.*

§. IV.

De Panum Propoſitionis & aliorum conſecratorum eſu.

OBlatio *victimarum, eſus Panum Propoſitionis, ſeu aliorum panum, carniumve conſecratarum*, ad Sacramenta Veteris Legis pertinebant, Chriſtique oblationem, & carnis ejus manducationem in adorando Euchariſtiæ Sacramento ceu præclari typi adumbrabant. Eſus Panum Propoſitionis, *ſolis Sacerdotibus* licitus, *Levitici* xxiv. 9. & *Matthæi* xii. 4. idque *in loco Sancto.* Ab eorum, & omnium ſanctificatorum comeſtione immundos Lex arcebat. *Levit.* xxii. §. 4. 5. 6. 7. Hinc Sacerdotes, cùm Miniſterii ſui vices obirent, à jotibus connubii abſtinere tenebantur, ut colligitur ex 1. Regum xxi. *Et reſpondens Sacerdos ad David, ait illi: Non habeo laicos panes ad manum, ſed tantùm panem ſanctum: Si mundi ſunt pueri, maximè à mulieribus? Et reſpondit David Sacerdoti: Equidem ſi de mulieribus agitur, continuimus ab heri & nudius tertius, quando egrediebamur, & fuerunt vaſa puerorum ſancta.* Dæmonem, Dei ſimiam & æmulum ſimilis caſtimoniæ ritum Ægyptiorum Sacerdotibus, & pleriſque aliarum Gentium Sacrificulis ſuggeſſiſſe, compertum eſt ex *Chæremone* Stoico, *Porphyrio*, lib. iv. De Abſtinentia, *Arriano* in *Epicteto* lib. iii. cap. xxi *Macrobio* libro i. *Saturnalium* cap. xxiii. Abſtinentia à vino ſanctificationis Sacerdotum Veteris Legis pars fuit. Levitici x. 8. *Dixit quoque Dominus ad Aaron: Vinum & omne quod inebriare poteſt, non bibetis tu & filii tui, quando intratis in Tabernaculum teſtimonii, ne moriamini: Quia præceptum ſempiternum eſt in generationes veſtras. Et ut habeatis ſcientiam diſcernendi inter ſanctum & profanum, inter pollutum & mundum; doceatiſque filios Iſraël omnia legitima mea.* Hanc abſtinentiam imitati ſunt Ægyptii Sacerdotes, *Plutarcho* teſte. Iſiacorum ſacrorum candidatos abſtinentiâ ab animantibus & vino ſe purificare juſſos, refert *Apuleius* lib. xi. *Aurei Aſini* de ſe ipſo ſcribens: *Illud planè præcepit Sacerdos, ut decem continuis diebus voluptatem cibariam coërcerem, neque ullum animal eſſem, & invinius eſſem*; id eſt abſtemius.

§. V.

De Purificationibus ac Luſtrationibus; variiſque Legalium Pollutionum ſpeciebus.

PUrificationes *ac Luſtrationes*, Sacramenta erant in Veteri Lege ad removenda divini cultûs impedimenta, ſeu ad immunditias legales externáſque abſtergendas, à Deo inſtituta. Immunditiæ autem ſeu Pollutiones Legales aliæ perſonarum fuerunt, aliæ rerum. Perſonarum immunditiæ octo famoſiores in Lege recenſentur.

Immunditia puerperæ, & ejus expiandæ ritus.

I. Prima immundities erat Puerperæ, Levitici xii. *Mulier, ſi ſuſcepto ſemine pepererit maſculum, immunda erit ſeptem diebus, juxta dies ſeparationis menſtruæ. Ipſa triginta tribus diebus manebit in ſanguine purificationis ſuæ. Omne ſanctum non tanget, nec ingredietur in Sanctuarium, donec impleantur dies purificationis ſuæ. Sin autem feminam pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus, juxta ritum fluxus menſtrui, & ſexaginta ſex diebus manebit in ſanguine Purificationis ſuæ.* Hæc immundities oblatione agni anniculi in holocauſtum, & pulli columbæ ſive turturis pro peccato: In pauperibus verò oblatione duorum turturum, aut duorum pullorum columbæ, unius in holocauſtum, & alterius pro peccato; necnon oratione Sacerdotis victimas illas immolantis, abſtergebatur. (*Ibidem* v. 6. 7. 8. Inde profecta hæc immundities, quòd mulier *pariat ad corruptionem, & non eâ conditione ſit, quâ fuit ſtatim atque à Deo accepit ut eſſet.* Deinde quòd *in carnali voluptate ferantur, qui gignuntur*: (inquit *S. Cyrillus Alexandrinus* Libro xv. *De Adoratione in Spiritu & Veritate.*) Pollutio ex puerperio ex Hebræorum ceremoniis in Gentium mores tranſiit. Quod tamen Poëtæ quidam & Philoſophi ut ſuperſtitionem irriſerunt. Inter alios *Euripides* in *Iphigenia Taurica* culpat *Dianam* quaſi nimis delicatam, quòd hominem puerperæ, vel mortui tactu pollutum *Altaribus ceu impium prohiberet ſuis. Mihi*, inquit, *iſta Diva non placet ſapientia.* Docuit *Pythagoras* puritatem *balneis & aſperſionibus* comparari, & *purgatione à funere, & cubili puerperæ*: ut refert *Diogenes Laertius* in ejus Vita. Notum illud Cenſorini: *Prægnans ante diem quadrageſimum non prodit in fanum* At in *Chryſippi* libris legebatur: *Ire ad Templum rectà à puerperâ aut à mortuo, ſine cauſâ culpatur.* Et Theophraſtus in *Characteribus* inter ſuperſtitioſos mores refert: *Neque ad defunctorum juſta, neque ad puerperam accedere* velle.

Immunditia Menſtruatæ, & hominis ſeminis fluxum patientis; earumque purgandarum Ritus.

II. Secunda immunditiæ ſpecies, erat immundities Menſtruatæ, menſe redeunte ſanguinis fluxum patientis. Hæc ab hominum commercio, rerum domeſticarum tactu, præcipuè verò Tabernaculi aditu ſeptiduo ſeparabatur. Quiſquis ad eam acceſſiſſet, diebus totidem immundus erat. Si eam aut lectum ejus tetigiſſet, aut vas ab ipſa contaminatum, immundus erat uſque ad veſperam. Quæ fluxum ſanguinis aliàs patiebatur, tamdiu immunda erat, quamdiu hoc vitio laborabat. Quiſquis eam, aut ejus ſtratum, vel ſedile, aut vas ab ea fœdatum tetigiſſet, immundus erat uſque ad veſperam; & corporis ac veſtimentorum ablutione purificabatur. Mulieris verò immunditia abſtergebatur oblatione duorum turturum, aut duorum pullorum columbæ unius, in holocauſtum, alterius pro peccato; & precibus Sacerdotis aviculas illas immolantis die octavo poſtquam ſanguinis fluxus ceſſaverat.

ceſſaverat. (*Levitici* xv.) Lege *Maimonidem* Lib. *De Sacrificiis*, Tractatu v. *De indigentibus Piaculi*, Cap. 1

III. Tertia immunditiei ſpecies, erat immundities hominis continuo penè ſeminis fluxu laborantis. Ab hoc morbo ſanatus, ſeptiduo poſt veſtibus & toto corpore aquâ vivâ lotis, duobúſque turturibus aut pullis columbarum oblatis, uno in holocauſtum, altero pro peccato, mundabatur (*Levitici* xv.) Lege *Maimonidem* loco ſupra laudato, Cap. II. & III.

Immunditiei concubitus conjugalis: ejuſque abſtergendæ Ritus.

IV. Quarta immunditiei ſpecies, erat immundities concubitûs conjugalis: De qua Judæi Veteres Legem illam interpretantur Levitici xv. 16. *Vir de quo egreditur ſemen coitus, lavabit aquâ omne corpus ſuum: & immundus erit uſque ad veſperum. Veſtem & pellem, quam habuerit, lavabit aqua & immunda erit uſque ad veſperum. Mulier, cum quâ coierit, lavabitur aquâ, & immunda erit uſque ad veſperum.* Hinc illud *Joſephi* Lib. II. contra Apionem: *Si quis ad concubitum, corruptionémque tranſierit, immundus eſt. Oportet autem etiam poſt legalem commixtionem viri mulieres lavari.* Iſtius immunditiei, & purificationis ritus ab Hebræis ad Gentes tranſiit. Hinc illud *Herodoti* Libro I. Cap. CXCVIII. *Quoties cum uxore miſcetur vir Babylonius, adhibito thymiamati aſſidet, & ex altera parte mulier idem facit. Quin etiam ſub diluculum abluuntur ambo, nullum vas prinſquam ſe abluerint tacturi. Eadem & hac Arabes faciunt.* Hinc & illa *Plutarchi* Libro III. *Sympoſiacon*, Quæſt. VI. *Nobis autem, ſi Leges rectè colimus, cavendum eſt, ne ad Templa & Sacrificia accedamus paulo ante venerea re uſi.* Hinc illud *Clementis Alexandrini*, apud *Euſebium* Libro X. *Præparationis Evangelicæ* Cap. VI. *Ægyptii nemini, qui non ſe ab uxoris congreſſu luſtraſſet, patere Templa voluerunt.*

Immunditiei ſomnii, & ejus eluendæ Ritus.

V. Quinta immunditiei ſpecies, erat immundities ſomnii, ſeu nocturna pollutio, quæ à publico cætu hominem totâ die arcebat, & ſub veſperam eluebatur aqua. Deuteronomii XXIII. *Si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus ſit ſomnio, egredietur extra caſtra, & non revertetur prinſquam ad veſperam lavetur aquâ: & poſt Solis occaſum regredietur in caſtra.* Ritum illum imitati ſunt Ægyptiorum Sacerdotes; de quibus *Cheremon* apud *Porphyrium* Lib. IV. *Si fortè in ſomniis pollnerentur, illicò corpus lavacro luſtrabant.*

Lepræ immunditiei, eamque purgandi Ritus.

VI. Sexta immunditiei ſpecies, erat lepra: Quo morbo affectus, ad arbitrium Sacerdotis, ad quem lepræ cognitio ac judicium pertinebat, ab hominum conſortio ſeparabatur, diſſutiſque veſtimentis, nudo capite, ore veſte contecto, ſe contaminatum ac ſordidum clamabat. Operoſa erat hujus immunditiei purgatio. Leproſus judicio Sacerdotis mundatus, duos paſſeres vivos pro ſe offerebat, & lignum cedrinum, vermiculúmque, & hyſſopum. Paſſerum alter immolabatur in vaſe fictili ſuper aquas viventes: Alter vivus, cum ligno cedrino, & cocco, & hyſſopo, tingebatur in ſanguine paſſeris immolati, quo leproſum ſepties aſpergebat Sacerdos, & paſſerem vivum dimittebat ut in agrum avolaret. Mox homo à lepra mundandus, lotis veſtimentis, pilis omnibus abraſis, abluto corpore, in caſtra vel civitatem recipiebatur, eâ tamen lege ut ſeptem adhuc diebus extra tentorium ſuum vel domum maneret. Die ſeptimo rurſus purificabatur abraſione capillorum, barbæ, ſuperciliorum, omniúmque pilorum totius corporis; & veſtium totiúſque corporis ablutione. Die octavo offerebat duos agnos, & ovem anniculam abſque macula, & tres decimas ſimilæ, oleo conſperſæ, in Sacrificium: & ſeorſum olei ſextarium. Porro agnorum alter offerebatur pro delicto, alter pro peccato, & ovicula in holocauſtum. Peccatum eſt culpa, quam quis ſciens volens committit: Delictum, eſt culpa in quam quis per oblivionem, imprudentiam, vel ignorantiam incidit. Sacerdos ſanguine victimæ pro delicto immolatæ liniebat extremum auriculæ dextræ, & pollices manus dextræ & pedes ejus qui à lepra mundabatur. Mox de olei ſextario in manum ſuam ſiniſtram effundebat, intinctóque digito in eô, aſpergebat coram Domino ſepties; quod autem reliquum erat olei in læva manu, fundebat ſuper extremum auriculæ dextræ, & ſuper pollices manus, ac pedis dextri, ejus qui mundabatur, & ſuper ſanguinem pro delicto effuſum, & ſuper caput illius. Sequebatur oblatio Sacrificii pro peccato: Totus demum purificationis ritus oblatione holocauſti abſolvebatur. Pauperes agnum pro delicto, decimámque partem ſimilæ conſperſæ oleo, & olei ſextarium, & duos turtures, aut pullos columbarum, unum pro peccato, alterum in holocauſtum offerebant: Eodémque ritu mundabantur. (*Levit.* XIV.) Lege *Maimonidem* Libro *De Sacrificiis* Tractatu V. *De Indigentibus Piaculi*, Cap. IV & V. Ritus hujus myſteria *Theodoretus* explicat. Quæſtione XIX. in Leviticum. *Duo paſſeres*, inquit, *qui in purificatione Leproſi offeruntur, ſalutaris paſſionis typum continent. Nam quemadmodum ex paſſeribus illis alter mactabatur, alter ſanguine mactati tinctus dimittebatur: Ita Dominus Chriſtus pro humanitate lepra inquinatâ crucifixus eſt, carne quidem perferente mortem, Divinitate verò paſſionem humanitatis ſibi accommodante. Jam verò ſicut Leproſus reddebatur ſplendidus & purus, ubi adſperſus fuiſſet ſanguine paſſeris immolati mixto aqua purâ, cum ligno cedrino, hyſſopo, & cocco retorta: Ita qui credit Chriſto Salvatori, ſacroſancti Baptiſmatis aquâ luſtratus, peccatorum maculis abſtergitur. Porro lignum cedrinum, quod corruptioni minimè eſt obnoxium, repræſentat Divinitatem paſſionis expertem. Coccinum verò retortum, humanitatem ex anima & corpore conſtantem. Hyſſopus autem, calorem & ſuavem odorem Sancti Spiritus. Per hæc enim qui baptizantur, ab animæ lepra liberantur. Hemina verò olei ſignificat unguentum ſpiritale. Oleum autem quo inunguntur auris dextera, & dextera manus, & pes dexter, innuit auditum quidem dedicandum eſſe dextris ſermonibus, manum autem & pedem dextris operationibus. Immiſſum verò capiti, conſecrationem mentis indicat. Porro qui Leproſus perdurabat, extra caſtra degebat, quemadmodum is qui ſine Pœnitentiâ deliquit, expellitur extra Eccleſiam.*

Rationes magis literales hujus Ritus affert *S. Thomas* Prima Secundæ, Quæſtione CII. Articulo V. *Per Ritum Legis*, inquit, *Leproſus non emundabatur à macula Lepræ, ſed emundatus oſtendebatur. Et hoc ſignificatur Levit.* XIV. *cum dicitur de Sacerdote:* Cùm invenerit lepram eſſe mundatam, præcipiet ei qui purificatur. *Jam ergo à Lepra mundatus erat; ſed purificari dicebatur, in quantum judicio Sacerdotis reſtituebatur conſortio hominum, & cultui divino, ſcilicet poſt ſeptem dies. In prima autem purificatione offerebat pro ſe Leproſus mundatus duos paſſeres vivos, & lignum cedrinum, & vermiculum, & hyſſopum; hoc modo, ut filo coccineo ligarentur paſſer & hyſſopus ſimul cum ligno cedrino: Ita ſcilicet quòd lignum cedrinum eſſet quaſi manubrium aſperſorii; hyſſopus verò & paſſer erant id quod de aſperſoria*

tingebatur

tingebatur in ſanguine alterius paſſeris immolati in aquis vivis. Hæc autem quatuor offerebat contra quatuor defectus lepræ: Nam contra putredinem offerebatur cedrus, quæ eſt arbor imputribilis. Contra fœtorem hyſſopus, quæ eſt herba odorifera: Contra inſenſibilitatem paſſer vivus: Contra turpitudinem coloris vermiculus, qui habet vivum colorem. Paſſer verò vivus advolare permittebatur in agrum, quia Leproſus reſtituebatur priſtinæ libertati. Octavo verò die admittebatur ad cultum divinum, & reſtituebatur conſortio hominum: Primò tamen raſis pilis totius corporis, & lotis veſtimentis, eò quòd lepra pilos corrodit, & veſtimenta coinquinat & fœtida reddit. Et poſtmodum Sacrificium offerebatur pro delicto ejus, quia lepra plerumque inducitur pro peccato. De ſanguine autem Sacrificii tingebatur extremum auriculæ ejus qui erat mundandus, & pollices manus dextræ & pedis: Quia in iſtis partibus primùm lepra dignoſcitur & ſentitur. Adhibebantur etiam huic Ritui tres liquores, ſcilicet ſanguis contra ſanguinis corruptionem; oleum, ad deſignandum ſanationem morbi; aqua viva, ad emundandum ſpurcitiam.

Allegoricam rationem ſubjungit Angelicus Doctor. *Per duos paſſeres ſignificantur divinitas & humanitas Chriſti. Quorum unus, ſcilicet humanitas, immolatur in vaſe fictili ſuper aquas viventes: Quia per paſſionem Chriſti aquæ baptiſmi conſecrantur. Alius autem, ſcilicet impaſſibilis Divinitas, vivus remanebat; quia Divinitas mori non poteſt: & evolabat, quia paſſione adſtringi non poterat. Hic autem paſſer vivus ſimul cum ligno cedrino, & cocco, vermiculo, & hyſſopo: id eſt, fide, ſpe, & caritate, mittitur in aquam ad aſpergendum; quia in fide Dei & hominis baptizamur. Lavat autem homo per aquam baptiſmi & lacrymarum veſtimenta ſua, id eſt opera; & omnes pilos, id eſt cogitationes. Tingitur autem extremum auriculæ dextræ ejus, qui mundatur, de ſanguine & de oleo, ut ejus auditum muniat contra corrumpentia verba. Pollices autem manus dextræ & pedis tinguntur, ut ſit ejus actio ſancta.*

Immunditiei funeris, eamque abſtergendi ritus.

VII. Septima immunditiei ſpecis, erat immundities funeris, ab iis contracta, qui mortuorum corpora, ſepulchra, vel oſſa tetigiſſent, aut eorum tentoria vel domos ingreſſi fuiſſent, vel exequias proſecuti. (*Numerorum* XIX. II. 14. 16.) Pollutio funebris ab Hebræis ad Gentes ex Dœmonis cacozelia manavit. Homines mortui tactu contaminatus à *Diana* ſacris rejectos fuiſſe teſtatur *Euripides* in *Iphigenia Taurica*. Pythagoram ſe ipſum à funere reverſum, tanquam pollutum purgare ſolitum, refert *Diogenes Laertius* in ejus Vita. Nonniſi poſt diem à pollotione funebri trigeſimum aditus ad Templum & Sacra Ethnicis interdum concedebatur, teſte *Luciano* Libro *De Dea Syria*. Gentiles *funus proſecuti redeuntes ignem ſupergrediebantur, aquâ aſperſi*, ut obſervat *Feſtus* verbo, *Aqua*. Funebrem immunditiem abſtergi aquâ luſtrali, ritu ſingulari confectâ, ex cineribus ſcilicet Vaccæ Rufæ, Deo immolatæ, Lex præcipit Numer. XIX. *Vaccam Rufam*, ſeu juvencam *integra ætatis*, ut habet Vulgata noſtra; *perfectam*, ut habet Hebræus Textus, *abſque macula*, jugum nondum expertam; tradi *Eleazaro* Sacerdoti Deus jubet. 2. Ipſam *eductam extra caſtra* ab illo immolari in conſpectu omnium. 3. Ut intincto in illius victimæ ſanguine digito, *aſpergat contra fores Tabernaculi ſeptem vicibus*. 4. Ut *comburat eam cunctis videntibus*, & totam quanta quanta eſt cremari curet. 5. Ut cum ipſa juvenca rufa *lignum cedrinum, hyſſopum, coccumque bis tinctum* Sacerdos mittat in ignem, quo abſumenda eſt. 6. Sacerdos, & qui piacularem illam victimam combuſſerit, immundi cenſentur uſque ad veſperam, & aliâ aquâ corpus ac veſtimenta abluere jubentur, ut immunditiam eluant. 7. *Vir mundus* eligitur qui vaccæ cineres extra caſtra in loco mundo effundat: Quâ actione & ille immunditiam contrahit ad veſperam uſque, veſtimentorum ablutione abſtergendam. 8. Deus vaccæ rufæ cineres cum aquis vivis miſceri jubet, ut fiat aqua luſtralis ad pollutionem funebrem expiandam. 9. Præcipit ut homines immunditie funebri inquinati, die tertio & ſeptimo aſpergillo hyſſopi illis aquis tincto ab homine mundo aſpergantur, necnon tentoria, vaſa, veſtimenta, & ſimilia mortuo contaminata. 10. Die ſeptimo expiati, ad veſperam uſque immundi remanebant, lotiſque corpore & veſtibus, ſacrorum communioni, hominumque conſortiu reſtituebantur. *Si quis hoc ritu non fuerit expiatus* (inquit Deus) *peribit anima illius de medio Eccleſiæ, quia Sanctuarium Domini polluit, & non eſt aquâ luſtrationis aſperſus. Erit hoc præceptum legitimum ſempiternum.* 12. Qui aquas illas aſpergit, immundus cenſetur, & veſtimenta ſua aquâ purâ abluere tenetur. 13. Quiſquis *aquas expiationis* tetigerit, immundus ad veſperam uſque habetur. Singulas hujus Ritus partes ac circumſtantias Lex præſcribit *Numerorum* XIX.

De ſacrificio Vaccæ Rufæ, & aquâ luſtrationis ex illius cineribus confectâ.

Vaccam immolari Deus juſſit, primò ut Ægyptiorum ſuperſtitionem ſugillaret, qui vaccas utpote *Iſidi ſacras*, honore religioſo proſequebantur, eaſque immolari nefas ducebant, ut referunt *Herodotus* Libro II. Cap. XLI. & *Porphyrius* Libro II. *De Abſtinentia*, Cap. XI. Secundò, quòd victima piacularis eſſet pro peccato cultûs vaccarum, quo ſe olim Iſraëlitæ in Ægypto contaminaverant. Victima autem pro graviori peccato oblata, vilioris fuit ſpeciei ac ſexus, ut obſervat *Maimonides* in *More Nevochim*, *Part.* III. *p.* 486.

Cur Vaccam rufam Deus immolari juſſit?

Cur Vacca Rufa potiùs eſſe debuerit, quàm alterius coloris, ne ipſi quidem *Salomoni* perſpectum fuiſſe aiunt Hebræorum Magiſtri. *Marſhamus* in Canone Chronico Libro IX. p. 212. & *Spencerus* Libro II. *De Legibus Ritualibus Hebræorum*, Cap. XV. Sect. II. ex Ægyptiorum more hujus rei rationem petunt. Ægyptii nimirum in *Typhonis* Sacris boves rufos immolabant, quòd *Thyphon* rufi coloris fuiſſet. Ita refert *Diodorus Siculus* Libro I. Hiſtoriæ. *Tauros equidem ſacros*, inquit, *mejori in honore quàm cæteros Deos habens Ægyptii. . . . boves autem rufos immolare fas eſt, quòd hunc colorem habuiſſe Typhon videtur, qui per inſidias Oſirin oppreſſit.* Idem teſtatur *Plutarchus* in Iſide; *Ægyptii*, inquit, *Typhonem colore rufo fuiſſe exiſtimantes, boum quoque nonniſi rufos immolant: Tum accuratam adhibentes obſervationem, ut ſi bos vel unum capillum album aut nigrum habeat, non immolandum cenſeant.* Deus itaque Iſraëlitis Ægyptiorum moribus aſſuetis immolationem vaccæ rufæ permiſit. Hæc illius ritus origo, inquit *Marſhamus*. Vel, ut ait *Spencerus*, Deus bovem integrè rufum immolari voluit, ut Diabolum injuriarum ageret, eamque victimam, quam ipſe quaſi propriam accepiſſet, Deus ſibimetipſi vindicaret: Vel, ut bovem, etiamſi rufus eſſet, ſe eodem quo & alia ſacrificia loco & pretio habere ſignificaret: Vel, ut Iſraëlitæ bovem rufum olim *Typhoni* devotum, Deo conſecrantes, ſe & omnia ſua ſoli vero Deo vovere, clarè teſtarentur.

Inanes Marſhami & Spenceri conjecturæ.

Verùm inanes ſunt iſtæ conjecturæ. Primò enim *Typhonis* Sacra, moremque illum boum nonniſi rufos immolandi, *Moſe* antiquiora fuiſſe apud

apud Ægyptios, nec ex *Diodoro Siculo*, nec ex *Plutarcho* colligi poteſt, qui Ægyptiorum dumtaxat ceremonias referunt, ſed ad primam illarum originem non aſcendunt: Neque tam reconditæ vetuſtatis idonei teſtes eſſe poſſunt. Sanè *Typhonem* ipſum eſſe *Moyſen* perſonatum, dudum à Viris Eruditis demonſtratum eſt. Præterea, etſi conſtaret Ægyptios ab omni retro antiquitate nonniſi rufos boves immolaſſe; conſequens non eſt Moſaicum Vaccæ Rufæ ritum inde arceſſendum eſſe. Tertiò, ſi ad ſugillandam Ægyptiorum ſuperſtitionem boves rufos immolantium vaccæ rufæ ſacrificium Deus inſtituit, cur in hoc dumtaxat ſacrificio rufi coloris rationem habuit, & nuſquam in aliis ſacrificiis boves rufos immolari præcepit? Quartò, falſum eſt quòd permittente tantùm, non jubente Deo (ut aſſerit *Marshamus*) Iſraëlitæ vaccam rufam Deo in piaculare ſacrificium obtulerint. Erroris convincitur hæc ſententia ex Scripturæ verbis Numerorum XIX. v. 2. 21. *Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen & Aaron dicens: Iſta eſt religio victimæ quam conſtituit Dominus. Præcipe filiis Iſraël ut adducant ad te vaccam rufam,.... Erit hoc præceptum legitimum ſempiternum.* Quintò, Ægyptii boves rufos immolabant, non quòd pretioſiores eos, aut Diis ſuis gratiores exiſtimarent, ſed in odium & execrationem *Typhonis*: At vaccam rufam Iſraëlitæ immolarunt, quia Deo gratum hujuſmodi ſacrificium, utpote ab ipſo præceptum, crediderunt. Sextò, vaccam illam piacularem, umbram fuiſſe & figuram Chriſti, totumque illum ritum ſpiritalis noſtræ per Chriſtum purificationis typum fuiſſe, docet Apoſtolus, Epiſtolæ ad Hebræos IX. 13. *Si enim ſanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aſperſus, inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis: Quantò magis ſanguis Chriſti, qui per Spiritum Sanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo, emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, ad ſerviendum Deo viventi?* Vacca ſcilicet, Chriſti typus fuit ratione fœcunditatis, & lactis ſive nutrimenti. Rufus vaccæ color ſignificabat ſanguinem Chriſti, in horto Gethſemani, in Prætorio Pilati, in Cruce, ad noſtrorum criminum expiationem effuſi, & quo totus ipſe tinctus eſt. Deſignabat etiam hoſtium Nominis ipſius ſanguinem, quo veſtes ipſius madefactæ & conſperſæ ſunt, Iſaiæ LXIII. *Quis eſt iſte qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra? Iſte formoſus in ſtola ſua, gradiens in multitudine fortitudinis ſuæ. Ego qui loquor juſtitiam, & propugnator ſum ad ſalvandum. Quare ergo rubrum eſt indumentum tuum, & veſtimenta tua ſicut calcantium in torculari? Torcular calcavi ſolus: & de Gentibus non eſt vir mecum. Calcavi eos in furore meo, & conculcavi eos in ira mea. Et aſperſus eſt ſanguis eorum ſuper veſtimenta; & omnia indumenta mea inquinavi.* Apocalypſis XIX. 13. *Et veſtitus erat veſte aſperſâ ſanguine: & vocatur nomen ejus, Verbum Dei.* Denique rufus vaccæ piacularis color, ſignificat ſuſceptionem noſtrorum peccatorum à Chriſto ceu fidejuſſore noſtro. Illa enim rubere dicuntur ut coccinum Iſaiæ I. 18. *Si fuerint peccata veſtra ut coccinum, quaſi nix dealbabuntur. Et ſi fuerint rubra quaſi vermiculus, velut lana alba erunt.*

Vaccæ Rufæ Sacrificium typum Chriſti fuiſſe, docet *S. Auguſtinus* Quæſtione XXXIII. in Numeros. *De juvenca rufa*, inquit, *cujus cinerem ad aquam adſperſionis, eorumque mundationem qui mortuum tetigerint, proficere Lex mandavit, nec tacere permittimur; evidentiſſimum enim ſignum in ea novi Teſtamenti præfiguratur: Nec ſatis dignè*

Vaccæ Rufæ Sacrificium typus Chriſti.

A *feſtinantes dicere de tanto ſacramento valemus,.... Juvenca rufa carnem Chriſti ſignificat. Sexus fœmineus eſt, propter infirmitatem carnalem; rufa eſt, propter ipſam cruentam paſſionem. Sine vitio dicitur hæc juvenca..... Erat quippe illa caro in ſimilitudine carnis peccati, ſed non caro peccati.* Dicitur injugis: Caro enim Chriſti *non eſt ſubjugata iniquitati, cui ſubjugatos inveniens liberavit, & eorum vincula diſrupit. Super illius quippe carnem non eſt poſitum jugum, qui poteſtatem habuit ponendi animam ſuam, & iterum ſumendi eam.* Ad *Eleazarum* Sacerdotem, non ad *Aaronem* Pon-
B tificem adduci juſſa eſt, quo præfiguratum eſt, *Non ad tempus quod tunc erat, ſed ad poſteros hujus Sacerdotii paſſionem Domini perventuram. Ejici jubetur* extra caſtra: *Sic & ejectus eſt Dominus paſſurus extra civitatem.* In locum mundum; *Quia Chriſtus non habuit cauſam malam.* Occidi jubetur in conſpectu omnium: *Sicut occiſa eſt caro Chriſti in conſpectu eorum qui jam futuri erant in Novo Teſtamento Domini Sacerdotes.* Aſperſio ſeptuplex ſanguinis ipſius contra fores Tabernaculi, *Teſtificatio eſt, Chriſtum ſecundum Scripturas fudiſſe ſanguinem in remiſſionem*
C *peccatorum. Ideo contra faciem Tabernaculi teſtimonii, quia non aliter declaratum eſt, quàm fuerat divino teſtimonio pronuntiatum. Et ideo ſepties, quia ipſe numerus ad mundationem pertinet ſpiritalem.* Victimæ concrematio in conſpectu Sacerdotis, *Ad ſignum pertinet Reſurrectionis. Natura eſt quippe ignis, ut in ſuperna moveatur, & in eum convertitur quod concrematur. Additum eſt, in conſpectu ejus, id eſt Sacerdotis: Quia illis apparuit Reſurrectio Chriſti, qui futuri erant Regale Sacerdotium.* Pellem ejus, carnes, ſanguinem, & fimum, flammæ ſimul Lex tradi jubet: *Quòd non ſolùm ſubſtantia mortalis corporis Chriſti*, nomine
D pellis, carnium & ſanguinis ſignificata; *verùm etiam contumelia & abjectio plebis*, per fimum adumbrata, *converteretur in gloriam, quam combuſtionis flamma ſignificat.*

Sacerdos lignum cedrinum, hyſſopum, & coccinum in ignem mittebat cum victima. *Lignum cedrinum ſpes eſt, quæ debet in ſupernis firmiter habitare. Hyſſopus fides, quæ cùm ſit herba humilis, radicibus hæret in petra. Coccinum charitas, quod fervorem ſpiritûs igneo colore teſtatur. Hæc tria debemus mittere in Reſurrectionem Chriſti, tanquam in medium combuſtionis illius, ut cum*
E *illo ſit abſcondita vita noſtra, ſicut dicit Apoſtolus: Et vita noſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.* Veſtimenta ſua, & corpus abluere Sacerdos jubetur. *Lavatio veſtimentorum & corporis quid eſt, niſi mundatio exteriorum & interiorum?* Homo mundus colligere debebat cineres juvencæ in locum mundum, extra caſtra. *Quid dicimus cinerem juvencæ, reliquias videlicet illius interfectionis & combuſtionis, niſi famam quæ conſecuta eſt Paſſionem Reſurrectionemque Chriſti? Quoniam ſunt reliquiæ homini pacifico. Nam & cinis erat, quia velut mortuus ab Infidelibus contemnebatur: Et tamen mundabat, quia & reſurrexiſſe à Fidelibus*
F *credebatur. Et quia hæc fama apud eos maximè clara eſt, qui in cæteris Gentibus erant, & non erant de conſortio Judæorum, ideo dictum exiſtimo:* Et « congregabit homo mundus cinerem juvencæ: « *Mundus utique ab interfectione Chriſti, quæ Judæos fecerat reos.* Et reponet in locum mundum; *Id eſt, honorabiliter tractabit: Tamen extra caſtra: Quia extra celebrationem Judaicæ conſuetudinis honor Evangelicus claruit.* Ex cinere illo fiebat *aqua aſperſionis*, unde mundabantur à contactu mortuorum; *quod utique ſignificat ab iniquitate hujus moribunda vel morticina vita.* Qui

Coloſſ. 3. 3.

Pſal. 36. 37.

cinerem juvencæ congregaverat, cenſebatur immundus: *Quia & is qui ſibi videntur mundi, in Fide Chriſtiana ſe agnoſcunt, Quia omnes peccave-* Rom. 3. v. 23 *runt & egent gloria Dei, juſtificati gratis per ſanguinem ipſius. Hunc tamen veſtimenta ſua lavare dixit, non etiam corpus ſuum; quòd illius cineris congregatione & repòſitione in loco mundo, ſi hæc ſpiritaliter intelligantur, jam intrinſecùs vult intelligi fuiſſe mundatum. Sicut Cornelius audiens & credens quod prædicaverat Petrus, ita mundatus eſt, ut ante viſibilem baptiſmum, cum ſuis qui aderant, acciperet donum Spiritus Sancti: Verumtamen nec viſibile Sacramentum contemni potuit, ut ablutus etiam extrinſecùs lavaret quodammodo veſtimenta ſua.* Sancitur *Legitimum æternum* futurum *filiis Iſraël & Proſelytis*: Quo oſtenditur, *Baptiſmum Chriſti, quem ſignificabat aqua aſperſionis, & Judæis & Gentibus profuturum.* De ſingulis quibuſque poſt ablutionem dicitur, *Et immundus erit uſque ad veſperam*: Quia *Omnis homo poſt remiſſionem pleniſſimam peccatorum permanendo in hac vita, contrahit aliquid, unde ſit immundus uſque ad ejuſdem vitæ finem, ubi ei dies iſte quodammodo clauditur, quod ſignificat veſpera.*

De Vaccæ Rufæ Sacrificio idem ſenſit *Theodoretus* Quæſtione xxxv. in Numeros. *Hanc quidem*, inquit, *offerri pro peccato Populi Lege præcepit: Præfigurat autem ſalutarem Paſſionem, quæ totius Mundi peccatum abſtulit. Sed vaccam rufam offerri præcipit, ut corpus terrenum prænotet, quia nomen Adæ terram rubram ſignificat, ex qua corpus ipſius formatum eſt. Quod autem vacca macula carebat: expertem peccati Chriſtum Dominum innuit. Quod vacca jugum ſubiiſſe non debet, Chriſti libertatem ſubindicat. Jugum enim denotat ſervitutem. At Dominus, cùm ab eo poſtularetur* Matth. 17. *didrachmum, dixit*: Ergo liberi ſunt filii. *Quod verò vacca mactatur extra caſtra, Paſſionem Salvatoris extra portam peractam. Sed hæc manifeſtiùs* Hebr. 13. *docet divinus quoque Apoſtolus in Epiſtola ad Hebræos. Totam porro vaccam unà cum pelle & reliquis cremari mandavit; Quia Chriſti Domini omnia erant munda. Lignum cedrinum Crucis erat figura. Sicut enim illud immune à corruptela, ita lignum Crucis vivificat. Coccinum autem typus erat Sanguinis Dominici. Hyſſopus etiam aderat, quia calor vivificus diſſolvit frigiditatem mortis. Eum tamen, qui cremavit vaccam impurum eſſe dicit uſque ad veſperam, ad eos denotandos, qui Chriſtum crucifixerunt Dominum. Atque hujuſmodi cinere aquâ permixto circumſpergi præcepit eos qui appropinquaſſent mortuo, aut qui ejus oſſa attigiſſent, aut aliquo id genus alio eſſent polluti.* Et ho-„mo, *inquit*, qui non fuerit purificatus, peri-„bit anima illa de medio Synagogæ, quia ex-„piationis aquâ non fuerit luſtratus. *Ita Domi-* Joan. 3. 5. „*nus in ſacris Evangeliis ait*: Niſi quis renatus „fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non ingre-„dietur Regnum cœlorum.

Quæſtione ſequenti rationem reddit *Theodoretus* cur tam eum qui aſpergit, quàm aſperſum Lex immundum uſque ad veſperam eſſe dicit. *Quoniam*, inquit, *impurus erat ex Lege qui tangebat os defuncti. Igitur purificatio convenit veritati, quia per Chriſtum eſt purgatio; impurum autem eſſe, Legi: Lex verò gratiam præfigurabat. Hi porro erant immundi uſque ad veſperam, id eſt uſque ad finem Legis. Nam diluculo ſimilis eſt* Iſai. 9. “*Adventus Domini.* Sedentibus enim in tene-“bris, & in umbra mortis, Lux orta eſt eis, *ſicut ait Eſaias Propheta. Et alibi dixit Deus*: Malach. 4. „Timentibus me orietur Sol juſtitiæ, & ſan-„ctitas in alis ejus. *Et rurſus*: Ecce vir Oriens Zachar. 6. „nomen illi.

A Ritum Vaccæ Rufæ explicat *S. Thomas*, rationeſque illius literales primùm, deinde myſticas affert Primâ Secundæ, Quæſtione CII. Articulo v. ad quintum. *Duplex*, inquit, *erat immunditia in Lege. Una quidem per aliquam corruptionem mentis vel corporis: & hæc etiam immunditia major erat. Alia verò erat immunditia ex ſolo contactu rei immundæ: Et hæc minor erat, & faciliori ritu expiabatur. Nam immunditia prima expiabatur per Sacrificia pro peccato; (quia omnis corruptio procedit ex peccato, & peccatum ſignificat;) ſed ſecunda immunditia expiabatur per ſolam aſperſionem aquæ cujuſdam: De qua* B *quidem aqua expiationis habetur* Numer. XIX. *Mandatur enim ibi à Domino, quod accipiant vaccam rufam in memoriam peccati quod commiſerunt in adoratione vituli. Et dicitur vacca magis quàm vitulus; quia ſic Dominus Synagogam vocare conſuevit, ſecundùm illud Oſee v.* Sicut vacca laſ-“civiens declinavit Iſraël. *Et hoc forte ideo*,“ *quia vaccas in morem Ægyptii coluerunt, ſecundùm illud Oſee x.* Vaccas Bethaven coluerunt.“ *Et in deteſtationem peccati idololatriæ, immolabatur extra caſtra: & ubicumque ſacrificium fiebat pro expiatione multitudinis peccatorum, cremabatur* C *extra caſtra totum. Et ut ſignificaretur per hoc Sacrificium emundari Populus ab univerſitate peccatorum, intingebat Sacerdos digitum in ſanguine ejus, & aſpergebat contra fores Sanctuarii ſeptem vicibus: Quia ſeptenarius numerus univerſitatem ſignificat. Et ipſa etiam aſperſio ſanguinis pertinebat ad deteſtationem idololatriæ, in qua ſanguis immolatitius non effundebatur, ſed congregabatur, & circa ipſum homines comedebant in honorem Idolorum. Comburebatur autem igne; Vel quia Deus Moyſi in igne apparuit, & in igne data eſt Lex: Vel quia per hoc ſignificabatur, quòd* D *idololatria totaliter erat extirpanda, & omne quod ad idololatriam pertinebat: Sicut vacca cremabatur cum pelle & carnibus, ſanguine & fimo flammæ traditis. Adjungebatur etiam in combuſtione lignum cedrinum, hyſſopus, coccuſque bis tinctus, ad ſignificandum quod ſicut ligna cedrina non de facili putreſcant, & coccus bis tinctus non amittit colorem, & hyſſopus retinet etiam odorem, poſtquam fuerit deſiccatus; ita etiam hoc Sacrificium erat in conſecrationem ipſius Populi, & honeſtatis & devotionis ipſius: Unde dicitur de cineribus vaccæ*: Ut ſint multitudini filiorum Iſraël“ E in cuſtodiam: *Vel, ſecundum Joſephum, qua-*“*tuor elementa ſignificata ſunt: (Igni enim apponebatur cedrus ſignificans terram propter ſui terreſtreitatem; hyſſopus ſignificans aërem, propter odorem; coccus ſignificans aquam eadem ratione, quâ etiam purpura, propter tincturas quæ ex aquis ſumuntur: Ut per hoc exprimeretur quod illud Sacrificium offerebatur Creatori quatuor elementorum. Et quia hujuſmodi Sacrificium offerebatur pro peccato idololatriæ, in ejus deteſtationem & comburens, & cineres colligens, & ille qui aſpergit aquas, in quibus cinis ponebatur, immundi re-* F *putabantur: Ut per hoc oſtenderetur, quod quicquid quocumque modo ad idololatriam pertinet, quaſi immundum eſt abjiciendum. Ab hac autem immunditia purificabantur per ſolam veſtimentorum ablutionem. Nec indigebant aquâ aſpergi propter hujuſmodi immunditiam: Quia ſic eſſet proceſſus in infinitum; ille enim qui aſpergebat aquam immundus fiebat: & ſic ſi ipſe ſe ipſum aſpergeret, immundus remaneret. Si autem alius eum aſpergeret, ille immundus eſſet: & ſimiliter ille qui illum aſpergeret, & ſic in infinitum.*

Figuralis autem ratio hujus Sacrificii eſt: Quia per vaccam rufam ſignificatur Chriſtus ſecundum

infirmitatem

infirmitatem aſſumptam, quam femininus ſexus deſignat: Sanguinem autem Paſſionis ejus deſignat vaccæ color. Erat autem vacca rufa ætatis integra: Quia omnis operatio Chriſti eſt perfecta; in qua nulla erat macula, nec portavit jugum peccati. Præcipitur autem adduci ad Moyſen, quia imputabant ei tranſgreſſionem Legis Moſaicæ in violatione Sabbati. Præcipitur autem tradi Eleazaro Sacerdoti: Quia Chriſtus occidendus in manus Sacerdotum traditus eſt. Immolatur autem extra caſtra, quia extra portam Chriſtus paſſus eſt. Intingit autem Sacerdos digitum in ſanguine ejus: Quia per diſcretionem, quam digitus ſignificat, Myſterium Paſſionis Chriſti eſt conſiderandum & imitandum. Aſpergitur autem contra Tabernaculum, (per quod Synagoga deſignatur) vel ad condemnationem Judæorum non credentium, vel ad purificationem credentium. Et hoc ſeptem vicibus, vel propter ſeptem dona Spiritus Sancti; vel propter ſeptem dies, in quibus omne tempus intelligitur. Sunt autem omnia quæ ad Chriſti incarnationem pertinent, igne cremanda, id eſt, ſpiritualiter intelligenda. Nam per pellem & carnem exterior Chriſti operatio ſignificatur: Per ſanguinem ſubtilis & interna virtus exteriora facta vivificans: Per fimum laſſitudo, ſitis, & omnia hujuſmodi ad infirmitatem pertinentia. Adduntur autem tria, ſcilicet cedrus, quod ſignificat altitudinem ſpei vel contemplationis; hyſſopus, quod ſignificat humilitatem vel fidem; coccus bis tinctus, quod ſignificat geminam caritatem: Per hæc enim debemus Chriſto paſſo adhærere. Iſte autem cinis combuſtionis colligitur à viro mundo: Quia reliquiæ Paſſionis pervenerunt ad Gentiles, qui non fuerunt culpabiles in Chriſti morte. Apponuntur autem cineres in aqua ad expiandum: Quia ex Paſſione Chriſti Baptiſmus ſortitur virtutem emundandi peccata. Sacerdos qui immolabat vaccam, & ille qui comburebat, & qui colligebat cineres, immundus erat, & etiam qui aſpergebat aquam: Vel quia Judæi ſunt facti immundi ex occiſione Chriſti, per quam noſtra peccata expiantur: & hoc uſque ad veſperum, id eſt, uſque ad finem mundi, quando reliquiæ Iſraël convertentur. Vel quia illi qui tractant ſancta, intendentes ad emundationem aliorum, ipſi etiam aliquas immunditias contrahunt, (ut Gregorius dicit in Paſtorali,) & hoc uſque ad veſperam, id eſt, uſque ad finem præſentis vitæ. Conferatur illa *S. Thomæ* explicatio cum ea quam tradit *Guillelmus Pariſienſis* Libro *De Legibus* cap. x.

Immunditia contactus, ejusque Purificatio.

VIII. Octava immunditiei ſpecies, erat immundities contactûs, quam contrahebat omnis qui perſonam vel rem immundam, nolens licèt ac fortuitò contigiſſet. Numer. xix. 22. *Quicquid tetigerit immundus, immundum faciet: & anima quæ horum quippiam tetigerit, immunda erit uſque ad veſperam.* Hæ verò immunditiæ lotione ſolâ vel aſperſione abſtergebantur.

Immunditia rerum, & earum Purificationes.

IX. Non perſonarum tantùm, ſed & rerum immunditiam obſervari ſanxit Lex Moſaica. Lecta enim, ſtragula, vaſa, furni, aliáque omnia humanis uſibus accommodata, menſtruatæ, ſeminiflui, leproſi, mortui, reptilis contactu pollutionem quamdam contrahebant, & in ipſos homines diffundebant, *Levitici* xv. 4. 5. 6. 9. 10. 21. 22. 23. 26. *Levitici* xi. 29. 30. & ſeq. *Hæc quoque inter polluta reputabuntur de his quæ moventur in terra, muſtela & mus, & crocodilus, ſingula juxta genus ſuum, mygale, & chamæleon, & ſtellio, & lacerta, & talpa: Omnia hæc immunda ſunt. Qui tetigerit morticina eorum, immundus erit uſque ad veſperam: & ſuper quod ceciderit quidquam de morticinis eorum, polluetur, tam vas ligneum & veſtimentum, quàm pelles & cilicia; & in quocunque ſit opus, tingentur aquâ, & polluta erunt uſque ad veſperam, & ſic poſtea mundabuntur. Vas autem fictile in quod horum quicquam intrò ceciderit, polluetur, & idcirco frangendum eſt. Omnis cibus quem comedetis, ſi fuſa fuerit ſuper eum aqua, immundus erit, & omne liquens quod bibitur de univerſo vaſe immundum erit. Et quicquid de morticinis hujuſmodi ceciderit ſuper illud, immundum erit: ſive clibani, ſive chytropodes, deſtruentur, & immundi erunt.* Lepræ contagio non ſolùm hominibus, ſed etiam veſtimentis & domibus adhærebat: Quæ quidem in iis analogica tantùm lepra fuit. Veſtimenta lepra perſeveranti contaminata igne comburi Lex jubet *Levit.* xiii. 52. 57. Domus lepra infecta, ſeptem diebus claudebatur mandato Sacerdotis. Qui die ſeptimo reverſus, ſi lepram creviſſe inveniret, jubebat erui lapides leprâ inquinatos, & projici eos extra civitatem in locum immundum: Domum autem ipſam radi intrinſecùs per circuitum, & ſpargi pulverem raſuræ extra urbem, in locum immundum, lapidéſque alios reponi, alioque cemento liniri domum. Si lepra nihilominus rediiſſet, domus dirui debuit, & lapides ejus, ligna, pulviſque univerſus, extra oppidum, in locum immundum projici. Si lepra perſeverans non eſſet, litis denuo parietibus domus purificabatur à Sacerdote, hoc ritu. Sumebat Sacerdos duos paſſeres, lignúmque cedrinum, & vermiculum, atque hyſſopum: & immolato uno paſſere in vaſe fictili ſuper aquas vivas, aſpergillum ex ligno cedrino & hyſſopo compoſitum, cui alligatus erat funiculo coccineo paſſer vivus, tingebat in ſanguine paſſeris immolati, aquis viventibus commixti, domúmque ſepties aſpergebat. Tum dimiſſo paſſere vivo, orabat pro domo, quæ hoc ritu mundabatur. *Levitici* xiv.

Cur legales illæ immunditiæ à Deo inſtitutæ?

X. Legales illæ immunditiæ inſtitutæ ſunt ad mores Iſraëlitarum informandos, ad Idololatriæ occaſiones omnes removendas, ad reverentiam Sanctuario conciliandam, ad jugem Dei memoriam conſervandam, ad ſignificandam immunditiem peccati, fœditatem libidinis, pravæ ſocietatis contagium, occaſionum proximarum pericula.

Veteres de his differentes audiamus. Ad Iſraëlitarum mores informandos, & jugem Dei memoriam conſervandam Leges illas omnes pertinere *Tertullianus* diſertè aſſerit Libro ii. *Adverſus Marcionem*, cap. xix. *Sed & in ipſis commerciis vitæ*, inquit, *& converſationis humanæ domi ac foris, ad uſque curam vaſculorum omnifariam diſtinxit, ut iſtis legalibus diſciplinis occurrentibus undique, ne ullo momento vacarent à Dei reſpectu. Quid enim faceret beatum hominem, quàm in Lege Domini voluntas ejus? Et in Lege Domini meditabitur die ac nocte. Quam Legem non duritia promulgavit Auctoris, ſed ratio ſummæ benignitatis, Populi potius duritiam edomantis, & rudem obſequio fidem operoſis officiis dedolantis; ut nihil de arcanis attingam ſignificantis Legis, ſpiritalis ſcilicet & Propheticæ, & in omnibus pene argumentis figuratæ. Sufficit enim in præſenti, ſi ſimpliciter hominem Deo obligabat, ut nemo eam reprobare debeat, niſi cui non placet Deo ſervire.*

XI. *Theodoretus* Quæſtione xiv. in Leviticum, Legem de immunditia puerperæ latam explicans, ait eam ad mulierum quietem procurandam, & virorum incontinentiam refrenandam, latam eſſe. *Lex*, inquit, *impuritatis mentione appetitionem extinguit.*

Quæſtione xv. De contagione lepræ ſermonem faciens, Legemque de lepra latam exponens, ait:

Per

Per affectiones corporeas indicat morbos animæ: & per ea quæ non ſponte committuntur, urgnit ſpontanea. Si enim naturalia quodammodo videntur eſſe impura, multò magis ea quæ manant à voluntate. Porro varias lepræ ſpecies ediſſerit, quia ſunt etiam peccatorum diſcrimina: lepræ quædam eſt origo, quoniam & origo peccati. Quemadmodum itaque Sacerdos lepram diſcernit, ita peccatorum animæ Judicem ipſum eſſe oportet. Leproſum autem dicitur, quod varietatem habet coloris: Sic animam occu- Quæſt. xvii. *pans vitium leproſam ipſam efficit.* Leproſum autem nudato capite, & diſſutis veſtibus Lex eſſe jubet; *Ut notus ſit, & ne fiant impuritatis participes qui accedunt ad illum. Ita de peccantibus » Apoſtolus dixit:* Subducite vos ab omni fratre » inordinatè ambulante, & non ſecundùm Tra» ditionem quam accepiſtis à nobis. Et ſi is qui » frater nominatur, aut fornicator, aut avarus, » aut idololatra ſit, aut ebrioſus, aut maledicus, » aut rapax, cum hujuſmodi non edere.

Cur autem & veſtibus, & domibus lepra tempore Moſaïcæ Legis adhæreret, deque illarum pollutione & purificatione Lex à Deo lata ſit, rationem reddit *Theodoretus Quæſtione* xviii. Id ſcilicet ad illorum, noſtramque inſtitutionem factum docet. *Complures illis Deus tales præbuit inſtructiones. Nam & de leproſis domibus ſic ait:* » Cùm ingreſſi fueritis in Terram Chananæo» rum, quam ego do vobis, dabo etiam tactum » lepræ in domibus terræ poſſeſſæ à vobis, *&c. Ex his autem docet plagas fuiſſe à Deo miſſas interdum in veſtimenta, interdum in domos: Quæ quidem inenarrabilem Dei benevolentiam demonſtrant. Dum enim peccarent homines, veſtimentis aut domibus plagas infligebat, hoc pacto ſanitatem conferens poſſeſſoribus illarum. Cæterum domui leproſæ ſimilis eſt domus Iſraël; De qua qui peccaverat, tanquam infecti leprâ lapides ſublati ſunt, aliquando per Aſſyrios, aliquando per Babylonios, interdum per Macedones. Et quia adhærenti leprâ laborabant, illorum demum dirui funditus juſſit Legiſlator. Impuri ſunt ergo qui introeunt in Synagogas illorum, quaſi leproſam in domum ingrediantur.*

Quæſtione xx. De hominis ſeminis fluxu laborantis immunditiâ diſſerens, ait, Legem *per naturalia nos inſtruere de vitiis animi, & ex illis docere quàm ſint atrocia. Nam ſi fluxus naturalis impurus eſt, multò magis contraria Legi laſcivia.* De immunditia concubitûs conjugalis, ait, Deum hac Lege docere moderationem in uſu Matrimonii, & jubere *Ut liberorum procreandorum causâ, non voluptatis gratiâ hujuſmodi copulatio fiat. Hanc ob rem eos qui permiſcentur impuros appellat, & purgari præcipit, ut aſſiduitatem congrediendi cohibeat purificationis occupatio.*

Quæſtione xxi. • De immunditia menſtruatæ agens, ait, Legem de hujuſmodi immunditia latam, *Ne quis cum talibus commiſceatur. Ferunt enim quidam congreſſu gigni tabem & lepram, hac ſuperfluitate lædente formatu corpora; propterea dicit illum immundum, qui talem mulierem attigerit. Paucis autem harum Legum cauſas patefecit,* Levit. 15. 31. *» dum ait:* Et abſtinentes facietis filios Iſraël, » & non morientur propter immunditiam ſuam, » cùm polluerint Tabernaculum meum, quod » eſt inter eos. *Quòd ſi, quæ non ſponte committuntur, aſſerit polluere, putet quis multò magis deteſtanda ſunt voluntaria. Et hæc quidem valde congruebant illis, ut pote maximè laſcivis, & nequiter libidinoſis. Nam quod leve erat dum prætermittitur, obſervatum paratiores efficiebat ad potiora.*

Quæſtione vii. agens de immunditia contactûs, quæ Iſraëlitas prohibebat ne carnibus victimarum Deo immolatarum veſcerentur, ait: *Per hæc levia graviores curat affectiones. Si enim Lege naturalia polluunt, multò magis ea quæ procedunt à voluntate, quæ propriè dicuntur contra Legem facta.*

Quæſtione tandem xii. agens de immunditie rerum: *Diſcimus*, inquit, *quantum malum ſit peccatum, cùm veram immunditiam illud conciliet.*

XII. *Guillelmus Pariſienſis* Libro *De Legibus*, Cap. vi. Deum Legem de mulieris menſtruatæ immunditia tuliſſe ait, ſecundùm quoſdam, ut Zabiorum, id eſt, Idololatrarum ex Oriente antiquiorum, ſuperſtitioni modum & menſuram imponeret; Populumque ſuum ab eorum moribus paulatim abduceret. • *Mulier*, inquit, *menſtruata immunda reputata eſt ſecundùm quoſdam, ex conſuetudine & Lege Gentis Zabiorum, quæ adeo eas execrabatur tempore menſtruorum, ut nonniſi igne purgari poſſe eas crederet. Et propter hoc comburebantur veſtimenta earum, & omne quod tetigiſſent tempore menſtruali. Quia verò ritus iſte ita inoleverat in Ægypto, & in Terra promiſſionis, non potuit ab eo averti ex toto Populus Judæorum: Et ideo Legiſlator fecit ſuper hoc quod in Gente tam duræ cervicis fieri potuit, mutans ritum ſimul & mitigans, quem radicitus extirpare nequivit.* Confirmatur ex *Maimonide* in *More Nevochim* p. iii. cap. xxxvi. *Conſueto*, inquit, *& uſitato more receptum erat apud Zabios in partibus Orientis, ut mulier menſtruo laborans, ſeparatim ſit in domo aliqua; ut loca in quibus ambulavit, comburantur: & quiſquis cum ea locutus fuerit, pro polluto habeatur, quin imo ſi ventus idem tranſeat ſuper menſtruatam & mundum aliquem, ut pro polluto habeatur.* Alteram Legis hujus rationem affert *Guillelmus Pariſienſis*, Idololatriæ extirpationem. *Non eſt autem dubitandum*, inquit, *quin Idololatria, quâ Luna colebatur, per iſtam immunditiam multum detructum ſit: Cùm fluxus menſtruorum Lunæ curſui deputaretur, & ita hanc immunditiam referrent in Lunam. Et propter hoc addiſcerent eam non eſſe colendam, cujus opere pollutio eſſet & immunditia. Potuit autem eſſe, ut Mulieres menſtruatæ cæteris mulieribus audaciùs ſe Lunæ cerimoniis immiſcerent, reputantes ſe eo ipſo ſacris hujuſmodi digniores, quòd in ipſis Luna eo tempore manifeſtiùs operaretur. Potuit etiam eſſe (& hoc credimus ex eis quæ de Idololatria legimus quòd mulier menſtruata aliquando ei immolata ſit) & quia ſanguis menſtruus crebrò in ejus ſacrificiis offerretur. Coli enim à mulieribus multâ aviditate ſolebat Luna, ſicut legitur Jeremiæ* vii. Mulieres aſpergunt adipem ut faciant placentas Reginæ Cæli. *Reginam Cæli credebant Lunam. Hæc igitur eſt una cauſa, propter quam eas immundas judicavit Lex. Secunda cauſa fuit, ut abſtinerent viri à commixtione earum diebus illis, tum propter fœtum, ne corrumperetur, & occaſionaretur venenoſitate ſanguinis illius, & ne ex ea fœditate fierent abominabiles viris. Tertia cauſa fuit ipſe menſtruus ſanguis, de quo multa monſtrifica faciebant Malefici. Quarta, honor & reverentia Tabernaculi, in quo poſſet Mulieribus fluxus contingere, ſi ad id eo tempore admitterentur; quâ inquinatione nulla abominabilior fieri poterat Tabernaculo. Quinta, horror ſanguinis, quem in mentem ſemper ingerere volebat Dominus filiis Iſraël in deteſtationem Idololatriæ. Sexta cauſa, contagium & corruptela menſtrui ſanguinis, quæ tantæ infectionis eſt, ut etiam in ſpeculo, in quo tempore illo mulier faciem inſpexerit, fœculentia ſua manifeſtum indicium imprimat. Manifeſtum igitur eſt, quia & ſaluti animarum, & ſaluti corporum, & ſaluti partuum ſeu*

fœtuum

ſœtuum, & ipſi Sacramento Matrimonii conſultum eſt per Legem, quâ Menſtruata immunda ſunt uſque in tempus purgationis.

Aliarum immunditiarum pollutionumque legalium cauſas explicare pergit Pariſienſis Epiſcopus. *Leproſus*, inquit, *judicatus eſt immundus, & propter fœculentiam morbi, etiam propter ejus contagium, propter honorem caſtrorum, atque Tabernaculi, in quo potiſſimum intelligimus honorem Dei. Semini fluus verò propter ipſam ſpurcitiam fluxûs, & propter abominationem Idololatriæ Venereæ, in qua ſemen ipſum humanæ generationis miſcebatur Satrificiis; & propter honorem caſtrorum, & etiam Tabernaculi. Horruit etiam Lex, & horreri voluit fluxum humani ſeminis alibi quàm in opere humanæ generationis, & hoc propter execrationem Idololatriæ, & ſodomiticas abominationes, quas omnino abolere & ſtudioſiſſimè extirpare intendit. Voluit & honorem haberi Tabernaculo & caſtris: Propter quod nonniſi loti aquâ, etiam Sacerdotes, Tabernaculum intrare debebant.*

Immunditiæ verò irregularitatis meræ, quæ requirebant purificationem, multiplices erant, & ad hanc pertinet immunditia vaſorum, ſicut vas fictile, in quod aliquod ex nominatis octo reptilibus cecidiſſet, aut quod aliquid de mortuis eorum tetigiſſet, & propter hoc frangendum, ſicut legitur Levit. xi. Eodem modo & clibani.... In quo non aliud intelligi rectè poteſt, niſi prohibitio appropinquationis ad Idololatriam. Ideo enim quia prohibiti ſunt filii Iſrael tangere hujuſmodi animalia, vel morticinia eorum, & prohibiti ſunt neceſſariò immolare ea, vel comedere de immolatis. In hoc etiam quòd immunda judicata ſunt immunditiâ quæ prohibebat acceſſum ad Dei Tabernaculum, etiam tangentibus ea, præciſa eſt etiam eiſdem omnis ſpecies emundationis, & appropinquationis ad Deum per illa, & quod plus eſt, oſtenſa ſunt cauſa divinæ offenſionis & indignationis, non quidem propter ſe, ſed propter Idololatriam quæ de iis fiebat. Juxta hunc modum erat vas quod non habebat operturam, nec ligaturam, ſicut legitur Numerorum xix. Quia vaſa hujuſmodi habere conſueverant Idololatræ: & etiam cauſâ honeſtatis & munditiæ corporalis: Quoniam faciliùs cuſtodiuntur munda, quæ habent operculum; & honeſtiùs tenentur atque contrectantur, quæ ligaturam habent de ſe, ut anſulam vel annulum. Poterat etiam eſſe, ut alienas ligaturas adhiberent Idololatræ vaſis ſuis, non ſine aliqua contaminatione Idololatriæ: & vaſa volebant carere operculis, ut aliquibus ſervitiis Idololatriæ magis præſto eſſent: & ut ipſa reptilia Idolis immolanda in ea irreperent, ſicut mures, muſtellæ, atque lacertæ, & in eis invenirentur: Sic enim inventa magis accepta credebant eſſe Diis, utpote electa ab eis. Reſtaat autem adhuc aliqua reliquia Idololatriæ iſtius. Credunt enim nonnulli inſipientes, quadam Numina nocturna frequentare domos, & vaſa quæ diſcooperta inveniunt, poſtquam inde comederint vel biberint, denuo replere. Si autem cooperta vel clauſa ſive obſtructa ea inveniunt, inde offendi, & ex hoc imminere infortunium domui.

Mortuos autem generaliter tam viros quàm mulieres immundos eſſe voluit Lex, ut elongaret Populum Iſrael & à ritu quem habebant fundandæ Idololatriæ, & ab operibus maleficis ac necromanticis, quorum multa legimus: & propter hoc qui tangeret mortuum, immundus eſſet, ſicut legitur Num. xix. His adde collationem inſignium illorum locorum, ex quibus moralis Legis iſtius ſenſus innoteſcet; Eccleſiaſtici xxxiv. 30. *Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit lavatio illius? &c.* Et Matthæi viii. 20. *Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos.*

A XIII. *S. Thomas, Primâ Secundæ, Quæſtione* cii. *Articulo* v. *ad quartum.* Rationes literales & typicas legalium pollutionum exponit. *Iſtarum*, inquit, *immunditiarum erat ratio & literalis & figuralis. Literalis quidem propter reverentiam eorum quæ ad divinum cultum pertinent: Tum quia homines pretioſas res contingere non ſolent, cùm fuerint immundi: tum etiam ut ex raro acceſſu ad Sacra, ea magis venerarentur. Cùm enim omnes hujuſmodi immunditias rarò aliquis cavere poſſit, contingebat quòd rarò homines poterant accedere ad contingendum ea, quæ pertinebant ad divinum cultum: & ſic quando accedebant, cum majori* B *reverentia & humilitate mentis accedebant. Erat etiam in quibuſdam horum ratio literalis, ut homines non reformidarent accedere ad divinum cultum, quaſi refugientes conſortium leproſorum, & ſimilium infirmorum, quorum morbus abominabilis erat & contagioſus. In quibuſdam etiam ratio erat ad vitandum Idololatriæ cultum: Quia Gentiles in ritu ſacrificiorum ſuorum utebantur quandoque & humano ſanguine, & ſemine. Omnes autem hujuſmodi immunditiæ corporales purificabantur vel per ſolam adſperſionem aquæ, vel quæ majores erant, per aliquod ſacrificium, ad expiandum peccatum,* C *ex quo tales infirmitates contingebant.*

Ratio autem figuralis harum immunditiarum fuit: Quia per hujuſmodi exteriores immunditias figurabantur diverſa peccata. Nam immunditia cadaveris cujuſcumque ſignificat immunditiam peccati, quod eſt mors animæ. Immunditia autem lepræ ſignificat immunditiam hæreticæ doctrinæ: Tum quia hæretica doctrina contagioſa eſt ſicut & lepra: Tum quia nulla etiam falſa eſt doctrina, quæ vera falſis non admiſceat: Sicut etiam in ſuperficie corporis leproſi apparet quædam diſtinctio quarumdam macularum ab alia carne integra. Per D *immunditiam autem mulieris ſanguifluæ deſignatur immunditia Idololatriæ, propter immolationem cruoris. Per immunditiam verò viri ſeminifluì deſignatur immunditia vanæ locutionis: Eò quod ſemen eſt verbum Dei. Per immunditiam verò coitus, & mulieris parientis, deſignatur immunditia peccati originalis. Per immunditiam mulieris menſtruatæ, deſignatur immundia mentis per voluptates emollitæ. Univerſaliter verò per immunditiam contactus rei immundæ deſignatur immunditia conſenſus in peccatum alterius, ſecundùm illud* II. *ad Corinthios* vi. Exite de domo eorum & ſepa- « E ramini, & immundum ne tetigeritis. *Hujuſ-* « *modi autem immunditia contactus derivabatur etiam ad res inanimatas: Quicquid enim quocunque modo tangebat immundus, immundum erat. In quo Lex attenuavit ſuperſtitionem Gentilium, qui non ſolùm per contactum immundi dicebant immunditiam contrahi, ſed etiam per collocutionem, aut per aſpectum, ut Rabbi Moyſes dicit de muliere menſtruata. Per hoc autem myſticè ſignificabatur id quod dicitur Sapientiæ* xiv. Similiter odio ſunt Deo impius « & impietas ejus. *Erat autem & immunditia* « *quædam ipſarum rerum inanimatarum ſecundùm* F *ſe: Sicut erat immunditia lepræ in domo & in veſtimentis. Sicut enim morbus lepræ accidit in hominibus ex humore corrupto putrefaciente carnem & corrumpente: Ita etiam propter aliquam corruptionem & exceſſum humiditatis vel ſiccitatis fit quandoque aliqua corroſio in lapidibus domus, vel etiam in veſtimentis. Et ideo hanc corruptionem vocabat Lex lepram, ex qua domus vel veſtis immunda judicaretur. Tum quia omnis corruptio ad immunditiam pertinebat: Tum etiam quia contra hujuſmodi corruptionem Gentiles Deos Penates colebant: & ideo Lex præcepit hujuſmodi domos, in quibus fuerit talis corruptio perſeverans, deſtrui, &*

veſtes comburi ad tollendam Idololatriæ occaſionem. Erat etiam & quædam immundiſia vaſorum, de qua dicitur Numerorum XIX. Vas quod non habuerit operculum, & ligaturam deſuper, immundum erit. *Cujus immunditiæ cauſa eſt, quia in talia vaſa de facili poterat aliquid immundum cadere, unde poterant immundari. Erat etiam hoc præceptum ad declinandam Idololatriam. Credebant enim Idololatræ, quòd ſi mures aut lacertæ, vel aliquid hujuſmodi, quæ immolabant Idolis, caderent in vaſa vel in aquas, quòd eſſent Diis gratioſa. Adhuc etiam aliquæ mulierculæ vaſa dimittunt diſcooperta in obſequium nocturnorum Numinum, quæ Janas vocant. Harum autem immunditiarum ratio eſt figuralis: Quia per lepram domûs ſignificatur immundiſia congregationis Hæreticorum. Per lepram verò in veſte linea ſignificatur perverſitas morum ex amaritudine mentis. Per lepram verò veſtis laneæ ſignificatur perverſitas adulatorum. Per lepram in ſtamine ſignificantur vitia animæ. Per lepram verò in ſubtegmine ſignificantur peccata carnalia: Sicut enim ſtamen eſt in ſubtegmine, ita anima in corpore. Per vas autem quod non habet operculum, nec ligaturam, ſignificatur homo qui non habet aliquod velamen taciturnitatis, & qui non conſtringitur aliquâ cenſurâ diſciplinæ.*

---

§. VI.

De Expiatione generali Iſraëlitarum, & de Hirco Emiſſario.

EXpiatio Generalis Iſraëlitarum in ſolemni Feſto Expiationis Hircis duobus peragebatur, de quibus ſorte decernere debuit Pontifex, uter Deo ſacrum piaculare fieri, uter in ſolitudinem, populi peccatis & maledictis onuſtum, ablegari deberet. Levitici XVI. 7. 8. 9. 10. *Duos Hircos ſtare faciet coram Domino in oſtio Tabernaculi teſtimonii: Mittenſque ſuper utrumque ſortem, unam Domino, & alteram capro emiſſario: Cujus exierit ſors Domino, offeret illum pro peccato: Cujus autem in caprum emiſſarium, ſtatuet eum vivum coram Domino ut fundat preces ſuper eo, & mittat eum in ſolitudinem.* Textus Hebraicus ſortem unam *pro Domino*, Sortem alteram *pro Azazele* imponi ait. Hircum cui ſors obvenerit *pro Domino*, immolari ut piacularem victimam pro peccato. Hircum cui ſors obvenerit *pro Azazele*, ſiſti vivum coram Domino, ut per eum fiat expiatio; & mittatur ad *Azazelem*, in Deſertum. De hoc tuo Articulo ſuperiori Numer. X. egimus; quædam in hunc Articulum rejecimus, quæ ſunt obſervatione digna.

Hircis expiationem peragi Deus inſtituit, ut Ægyptiacam Idololatriam ſugillaret. Ægyptii enim Hircos præ cæteris animalibus impensè coluerunt, præcipuè Mendeſii, ut teſtantur *Herodotus* Lib. II. cap. XLVI. *Diodorus* Lib. I. *Strabo* Lib. XVII. *Lucianus* in *Imaginibus*, *Plutarchus* in *Iſide*. Mulieres etiam tanquam religione addictæ, Sacris Hircis fœdè ſe ſubmittebant, teſtibus *Pindaro*, *Herodoto*, *Strabone*, *Æliano*, Libro VII. cap. XIX. & *Plutarcho* in Libro *Quòd bruta ratione utuntur*. Zabios, id eſt veteres Idololatras Orientis, Dæmones ſub Hircorum forma coluiſſe, docet *Maimonides* in *More Nevochim* Libro III. cap. XLVI. *Ex Zabiis*, inquit, *quidam fuerunt, qui Dæmones colebant, & eos exiſtimabant habere formam Hircorum. Unde etiam Dæmones* Seirim, *hoc eſt, hircos appellabant. Quæ opinio Moſis ævo jam longè latè que in orbe diffuſa fuit, ſicut ait Levit.* XVII. 7. *Et non ſacrificabunt ultra ſacrificia ſua Hircis*, id eſt, *Dæmonibus ita appellatis*. Hinc Ethnicorum Theologia de *Pane*, *Fauno*, *Sylvano*, *Silenis*, & *Satyris*, qui & ipſi Hirci dicti ſunt. Ut igitur Iſraëlitas à Zabiorum, & Ægyptiorum inſanâ ſuperſtitione, cui olim dediti fuerant, Deus abduceret, Hircis piaculum ſolemne fieri juſſit.

Quid ſignificetur nomine *Azazel*, cui in Hircorum piacularium ſortitione ſors una tribuitur, magna lis eſt inter Eruditos. Quidam ipſum abſque interpretatione relinquunt, prout in Hebræo habetur. Ita *Onkelos*, Samaritanus, & plerique recentiorum. *Aben-Ezra* in hoc nomine magnum aliquod myſterium contineri innuit, quod nemo poſſit capere ante annos virilitatis. Nonnullis Hebræis, & Arabibus *Azazel* nomen eſt Montis, ad quem Hircus emiſſus deducebatur, ut inde præceps ageretur. Ita *Jonathan*, *R. Salomon*, *R. Saadias Gaon*, Talmudici in Tractatu *Joma*, & Arabes, apud quos *Azaz* Montem aſperum ſignificat. Sed hanc opinionem meritò rejicit *Bochartus* Hierozoici Libro I. cap. LIV. tum quia *Moſes* non *Azoël*, ſed *Azazel* ſcripſit, & in Judææ Topographia Mons nullus eſt hujus nominis: Tum quia ſi *Azazel* nomen Montis eſſet, veriſimile eſt *Moſen* id ſignificaturum fuiſſe, & Montem *Azazel* dicturum, ſicut Montes *Ararat*, Montem *Abarim*, Montem *Garizim*, Montem *Galaad*, Montem *Hermon*, Montem *Oreb*, Montem *Sion* dixit. Alii *Azazel* Diabolum ſignificare volunt. Ità *Spenserus* Libro III. *De Legibus Ritualibus Hebræorum*, *Diſſertatione* VIII. *Sect.* II. Idque probat ex Libro *Enoch* Apocrypho, in quo *Azalzel*, (corruptè pro *Azazel*) inter Angelorum lapſorum Principes numeratur, & ex *Origene*, Lib. VI. *Contra Celſum*, ubi de Diabolo loquens; *In Levitico*, inquit, *piacularis Hircus, quem Hebraica litera nominant Azazelem, non alius erat, ſorte mittendus in deſertum, malis omnibus in caput ejus vertentibus. Nam qui propter malitiam ad deteriorem partem pertinent, à Deo deſerti ſunt.* Id confirmat ex antiqui Poëtæ Chriſtiani Carminibus in *Marcum* Hæreſiarcham, quæ ex *S. Irenæo* refert *S. Epiphanius* Hæreſi XXXIV. quos ſic Latinos fecit *Petavius*:

An Hircus Emiſſarius ad Diabolum amandaretur.

Spencerus refellitur.

Hæc tu illa, Satana fretus auxilio Patris,
Azazeliſque mirâ deſignas ope,
Præcurſor olli fraudis in Superos datus.

Alia ex hujus etymologiâ nominis argumenta ducit debiliora *Spencerus*. At huic opinioni aſſentiri non poſſum, cùm inter plurima illa nomina, quæ Diabolo in Sacris literis tribuuntur, *Azazel* non legatur, nec veriſimile ſit *Moſen*, aliósve Scriptores ſacros hoc nomine aliàs ne ſemel quidem antiquum humani generis hoſtem deſignaturos, ſi proprium illius eſſet. Secundò, ex Rabbinorum deliriis hæc interpretatio profecta, quanquam nec ipſi *Azazelis*, ſed *Sammaëlis* nomine Diabolum deſignant. Hinc in Capitulis *R. Eliezer* cap. XLV. legitur: *Quo die Deus Legem dedit, impurus ille Spiritus Sammaël Deum ita alloquitur: Domine totius Mundi, qui mihi in omnes totius orbis Gentes poteſtatem dediſti, in ſolum Iſraëlem nulla mihi conceſſa poteſtas. Deus reſpondet: Tibi Expiationis die in illos poteſtas erit, ſi peccatum in illis invenias: Si verò peccati expertes ſint, nihil erit tibi juris in illos. Idcirco munera hoc Expiationis die Satanæ obtruduntur, ne Iſraëlitarum oblationem*

tionem interpellet : Unde dicunt : *Date munus Sammaëli in die Expiationum : Sicut dicitur* ; A
Levit 16. „ cœtu autem filiorum Iſraël accipies duos Hircos, *&c.* Mittetque Aaron ſuper duos Hircos „ ſortes, ſortem unam Domino, & ſortem alteram pro Azazele. *Sors Domini erat holocauſtum : ſors vero Azazelis erat hoſtia pro peccato, & imponebantur ei omnes iniquitates Iſraëlitarum,* " *ſicut dicitur :* Et portabit Hircus ille ſuper ſe " omnes iniquitates eorum. *Ubi ergo Sammaël Populum Iſraëlis abſque peccatis hoc die comperit, dicit ad Deum : Populum in terris habes Angelis cœleſtibus ſimilem. . . . Cum Deus hæc à malo Angelo audit, illico eorum peccata ipſi condonat, & preces eorum exaudit.*

Tertiò, Septuaginta Interpretes, *Symmachus*, & *Aquila*, qui Hebraici nominis ſignificatum apprimè noverant, *Azazelis* nomine Hircum in deſertum emiſſum intellexerunt. *Septuaginta* ; Καὶ ἐπιθήσει Ἀαρὼν ἐπὶ τοὺς δύο χιμάρους κλήρους, κλῆρον ἕνα τῷ κυρίῳ, καὶ κλῆρον ἕνα τῷ ἀποπομπαίῳ. *Et imponet Aaron ſuper duos Hircos ſortes : Sortem unam Domino, & ſortem unam Emiſſario,* Καὶ τὸν χίμαρον, ἐφ' ὃν ἐπῆλθεν ἐπ' αὐτὸν ὁ κλῆρος τοῦ ἀποπομπαίου, στήσει αὐτὸν ζῶντα ἔναντι κυρίου, τοῦ ἐξιλάσασθαι ἐπ' αὐτοῦ, ὥστε ἀποστεῖλαι αὐτὸν εἰς τὴν ἀποπομπήν, καὶ ἀφήσει αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον. *Et Hircum ſuper quem ſupervenit ſuper eum ſors Emiſſarii, ſtatuet eum viventem ante Dominum, ad orandum ſuper eum, ut emittat eum in emiſſionem, & dimittet eum in Deſertum*, Symmachus : εἰς τράγον ἀπερχόμενον, *In Hircum abeuntem.* Aquila : εἰς τράγον ἀπολελυμένον εἰς τὴν ἔρημον. *In Hircum qui in Deſertum emittitur.* Sic enim intellexit *S. Hieronymus*, cujus Verſio Eccleſiæ uſu conſecrata eſt : *Mittenſque ſuper utramque ſortem, unam Domino, & alteram Capro Emiſſario : cujus exierit ſors Domino, offeret illum pro peccato : Cujus autem in Caprum Emiſſarium, ſtatuet eum vivum coram Domino, ut fundat preces ſuper eo, & emittat eum in ſolitudinem.*

Antiqui etiam Patres Verſionem LXX. Seniorum ſecuti, *Azazel Hircum Emiſſarium* interpretati ſunt, & *Juliani* Apoſtatæ, atque aliorum quorumdam, qui *Azazel Diabolum* intellexere, interpretationem exploſerunt & confutarunt : Ut mirum ſit eam *Spencero* placere potuiſſe. Ita *S. Cyrillus Alexandrinus* Libro IX. contra Julianum, P. 301. *Sortes verò & nomina Hircis, uni quidem* DOMINUS, *alteri verò* EMISSARIUS. *Non enim, ut ait præclarus ille Julianus, cuidam Averrunco & Depulſori malorum Dæmoni, dimitti juſſit eum qui non eſſet immolatus, ſed ipſe potiùs dictus eſt* EMISSARIUS, *quòd nimirum à mactatione dimiſſus, quemadmodum* DOMINUS *dictus eſt ille qui immolabatur. Deſcriptus autem eſt per utrumque Chriſtus unus, & moriens pro nobis ſecundùm carnem, & mortem ſuperans ſecundùm Divinitatis naturam. Emittebatur autem in Deſertum, quâ ſolitudine & inculto ſolo deſignatur Gentium ſterilitas.* Idem Epiſtolâ ad *Acacium* Melitinæ Epiſcopum, quæ extat III. P. Concilii Epheſini Cap. XXXVI. & *De Capro Emiſſario* eſt inſcripta, ipſam, quam propugnat *Spencerus*, opinionem ſtultam & ridiculam vocat, egregiéque refellit. *Omnis*, inquit, *Scriptura divinitus inſpirata utilis eſt. Equidem his, qui veritatis vim contemplari poſſunt, venuſtas ejus velut coruſcum quoddam lumen ſe ſe offert, mentemque ad cognitionem Myſterii Chriſti illuſtrat. Quorum verò mens non firmiter incedit, ſed quodammodo claudicat adhuc & puerili eſt ſenſu, talibus etiam præcipua Scripturarum ſpeculationes reprehenſibiles nonnumquam & culpanda videntur. Atque hæc dico iis, quæ Pietas tua ſcripſerat, non ſine attentione lectis. Nam aliqui ex illis qui iſtic degunt, fortaſſe putarunt, alterum quidem Caprum vel Hircum Deo, qui eſt ſuper omnia, ad Sacrificium Hoſtiamque deputari : alterum verò execrando cuipiam & malo immundoque Dæmoni in Deſertum fuiſſe amandatum, atque hoc ipſum per ſacram manum, Legiſque decretum. Id autem ex ſe omnino ſtultum eſt & ridiculum : Meritóque dixerit aliquis iis qui hujuſmodi opinione tenentur : Cur non illud potiùs cogitatis ? Nam quomodo univerſorum Opifex, qui omnem mentem ac ſermonem excedit, ſoluſque eſt ſecundùm naturam Deus & Dominus : Satanam Apoſtatam, regni ſui ac gloriæ veluti ſocium conſortemque admiſiſſet ? Cùm per quemdam Sanctorum Prophetarum illum clarè pronuntiare audiamus :* Gloriam meam alteri non dabo. *Quòd* Iſai 42.
ſi Lex per Sapientiſſimum Moyſen præcipit, ut quæcumque offerre quis voluerit, ea ſoli Deo offerat : Poſtea idem ipſe qui Legem hanc tulit, manifeſto oraculo ſanxerit, ut gloria, quæ ipſi ſoli maximè convenit, immundis Spiritibus deferatur ; qui fieri poteſt, ut non ſuis ipſe verbis contrarius manifeſtè deprehendatur, cùm hoc ipſum quod inhibuerat, fieri jubeat ? . . . Eſſet porro divina illa ilbeculpataque voluntas haud mediocriter culpabilis, C *ſi poſteaquam illos è medio ſuſtulerat, qui Deos alienos adoraverant, Deus ipſe curſum, qui ſuis deſertoribus ſuccenſuerat, pravam illam adverſariamque Poteſtatem donis ſacrificiiſque honorari juſſiſſet : Quam quidem adverſariam Poteſtatem nonnulli fortaſſe Divinarum Scripturarum vim interno occultoque mentis oculo minimè penetrantes,* EMISSARIUM *nominatum eſſe dicent. Nos verò divinis oraculis animum neque negligentem, neque ſegnem adhibentes, ſed diligentem & vigilantem, admirandam veritatis pulchritudinem aſſequi enitemur. Dicimus igitur, univerſorum Deum, cùm ad* D *evertendum Gentilium errores, qui multos Deos colebant, eorumque illuminationem qui in tenebris ſedebant, priſcis illis Legem ſuam per Moſem tuliſſet, nunquam paſſurum fuiſſe ut ipſemet via & oſtium, imò verò etiam Doctor ac Magiſter, ad hoc ut impuri Dæmones honorarentur, exiſteret . . . , Agedum igitur, velamine Legis ablato, depoſitoque operimento quod Moyſi faciem exteriùs adumbrat, ipſam nudam veritatem contemplemur. Duos Hircos offerri, & duas ſortes illis inſcribi præcepit : Voluit autem ut alter ex illis nominaretur* DOMINUS, *alter verò* EMISSARIUS. *Nomina itaque Capris impoſita,* DOMINUS *&* EMISSARIUS. E *Deſignatur autem per utroſque unus & ſolus Filius & Dominus Jeſus Chriſtus . . . . Iis qui in terris erant Lex illa impendebat, ut mori neceſſe eſſet, idque tum propter tranſgreſſionem in Adam, tum propter peccatum, quod ab eo ad nos uſque tyrannidem ſuam extendebat. Verùm Dei Patris Verbum largum ad benignitatem uſque clementiam, factum eſt caro, hoc eſt, homo nobis peccato obnoxiis conformis, & ſortem noſtram ſubiit, . . . Nomen itaque Capro immolato erat* DOMINUS, *ſorteque mactabatur, & ſancta erat ſacraque victima in typum Chriſti, qui non pro ſe ipſo, ſed pro nobis mortuus eſt, ſanguineque ſuo Eccleſiam ſanctificavit. . . . In altero quoque, hoc eſt in vivo ac dimiſſo Hirco eumdem ſpectemus, dum in eo quòd ſecundùm humanam naturam patitur, non patitur ſecundùm divinam ; & dum carne moritur, mortis victor evadit : Neque, ſecundùm Judæorum amentiam, nobiſcum in monumento remanſit, neque unà cum aliis intra inferni portas detentus fuit. . . . . Revixit enim ſpoliatis inferis : & ad ſuperum cœleſtemque Patrem, locum utique hominibus inacceſſum abſceſſit ; peccatis noſtris in ſe ſuſceptis, & propitiatio pro illis exiſtens.*

S. Cyrillo Alexandrino conſentit *Theodoretus* Quæſtione

Quæſtione xxII. in Leviticum. *Præcepit*, inquit, *Hircos ſorte diſtingui : & unum quidem ſacrificari, alterum autem in ſolitudinem mitti. Quod quidam non rectè intelligentes, Dæmonem quemdam Emiſſarium arbitrati ſunt, quia dixit*, Unum Domino, & unum Emiſſario. *Sed hoc pro nimia ſtoliditate putaverunt. Qui enim fieri poſſet, cum qui dixit*, Non erunt tibi alii Dii præter me, *&*, Non adorabis neque ſervies alteri Deo præter me, *Dæmoni eidem parem dari juſſiſſe victimam? Atqui conveniebat illos advertere animum & cognoſcere Deum Hircum etiam illum, qui dimittitur, of- „ ferri ſibi juſſiſſe.* Sumes enim, *inquit*, Hircum „ vivum coram Domino, ad exorandum ſuper „ eum, & ut emittatur in ſolitudinem. *Hoc autem ſatis innuit, quòd Hircus ipſe dictus ſit Emiſſarius, ut qui emittatur in deſertum. Hoc enim ip- „ ſum denotant quæ ſequuntur :* Et aſſumet hircus „ ſuper ſe iniquitates ipſorum in deſertum. *Symmachus porro Emiſſarium interpretatur, In Hircum abſcedentem ita ut emittatur in emiſſionem. Aquila autem, In Hircum qui dimittitur in ſolitudinem. Non igitur Deo cuipiam aut Dæmoni mittebatur : ſed ambo quidem offerebantur Deo ; ſed unus mactabatur, alter autem aſſumptis peccatis populi in ſolitudinem emittebatur.*

Exod. 20.

Hircum ipſum Emiſſarium dici, & nomen ἀποπομπαῖος in malo non eſſe accipiendum, ſed ſenſum allegoricum illius ritus amplectendum, *S. Auguſtinus* confirmat *Quæſtione* LV. in Levit. *De duobus Hircis*, inquit, *uno immolando, & alio in deſertum dimittendo, quem ἀποπομπαῖον vocant, ſolet eſſe diſcrepatio : & in quibuſdam ille immolandus in bono accipitur, ille autem dimittendus in malo. Non tamen iſte ſenſus ideo confirmandus eſt, quia homo in cujus manu in eremum Hircus dimittitur, cùm redierit, lavare juſſus eſt veſtimenta ſua & corpus ſuum aquâ, & ſic ingredi in caſtra, tanquam & hoc ſit indicium cur in malo ſit ille Hircus accipiendus, à cujus contagione homo abluendus eſt. Sic enim dicit abluendum & qui alterius Hirci vitulique acceperit carnes, & extra caſtra combuſſerit : quia ita de illo & de vitulo fieri jubet, de quorum immolatorum ſanguine ſit adſperſio, & ſunt pro peccatis : Ac per hoc non negligenter iſtorum duorum Hircorum diſtinctio in allegorica ſignificatione tractanda eſt.*

Huic ſententiæ, quæ *Azazel* de Hirco ipſo Emiſſario interpretatur, calculum ſuum adjiciunt R. Kimchius, aliique Hebræi, qui vocem illam conflatam eſſe cenſent ex *Ez caper*, & *Azal, abiit.* A verbo Arabico *Azala*, quod *ſeparare* & *recedere* eſt, formatum ab Arabicus *Azâzil*, quod χωριϲμοὺϲ vel ἀναχωρήϲειϲ *ſeparationes*, aut *receſſus*, & ſeceſſus ſignificaverit : & ex *Azâzil* Hebræos mutuatos ſuum *Azazel*, & eodem ſenſu uſurpare, conjicit *Bochartus*. Ita Hircorum unus rectè dicitur Domino fuiſſe ſervatus, nempe ut illi mactaretur & offerretur pro peccatis Populi ; alter ſervatus ad *Azazel*, πρὸϲ ἀναχωρήϲειϲ, ut in locum Deſerti remotum & ſeparatum deduceretur.

Cur Hircus in deſertum emitteretur?

Cur autem Hircus vivus, cujus capiti Sacerdos totius Populi peccata imprecabatur, in Deſertum emitteretur, quærunt Viri Eruditi. *Spencerus* conſequenter ad immanem illam & impiam opinionem, quâ Hircum ad Diabolum ablegatum fuiſſe contendit, *Azazelis* nomine ſignificatum ; hujus inſtituti rationem præcipuam fuiſſe aſſerit, quòd *Moſis* ætate Deſertum Diaboli ſedes & habitaculum pene proprium habe- „ batur. Priſci autem ævi more receptum erat, „ inquit, ut quodvis animal Numini alicui de- „ votum vel deſtinatum, ad Numinis illius fines „ aut ſedes amandaretur. Huic conjecturæ colo- „ ris aliquid allinit *Macrobii* teſtimonium Lib. „ III. *Saturnalium* Cap. VII. *Veteres*, inquit, *nullum Animal ſacrum in finibus ſuis eſſe patiebatur, ſed abigebant ad fines Deorum quibus eſſet ſacrum. Animas vero ſacratorum hominum Diis debitas æſtimabant. Quemadmodum igitur quod ſacrum erat, & ad Deos ipſos mitti non poterat, à ſe tamen dimittere non dubitabant ; ſic Animas, quas ſacras in cœlum mitti poſſe arbitrati ſunt, viduatas corpore quàm primùm illo ire voluerunt.* Mori „ huic, aut ſaltem rationi conſentaneum erat, „ ut Hircus Deo & Altari ejus ſorte deſtinatus, „ ad illius quaſi fines, Altare & Sanctuarium af- „ ferretur ; Hircus autem Diabolo devotus & ſepa- „ ratus, extra cœtus Iſraëlis, ad fines quaſi Dia- „ boli, locos nempe deſertos & οἰκήτουϲ abigeretur (inquit *Spencerus*.)

Alteram hujus ritus rationem afferunt *Bochartus* Libro II. *Hierozoici*, Cap. LIV. *Marshamus* in Canone Chronico pag. 207. & ſequentibus, & *Spencerus* loco laudato Cap. IV. Quod mos ille Gentibus antiquioribus inoleviſſet, ut Animalia Deo alicui ſacra & devota liberè & ſine cuſtode in campos emitterentur, & Deum hac in re ſe ipſum mori paſſim recepto accommodaſſe. At hunc morem apud Gentes profanas antiquiorem fuiſſe Lege Moſaica haud certum eſt. Auctores quidem Græci & Latini moris iſtius fidem faciunt. *Athenæus* Libro VII. Cap. VII. *Sacrum piſcem, ut & ſacrum bovem, dimiſſione conſecratum* refert. De bove Jovi ſacro ait: *Bos dimiſſione Jovi ſacratus, eſt Mileſiorum Feſtum.* Epimenides, teſte *Diogene Laertio* in ejus Vita, *Athenas à peſte liberaturus, oves nigras albáſque adduxit in Areopagum ; & inde, quocumque vellent diſcedere permiſit.* De Templo Hierapolitano loquens *Lucianus* Libro *De Dea Syria*, ait: *In atrio boves magni liberi paſcuntur, & equi, & aquilæ, & urſi, & leones : Neque hominibus lædunt, ſed ſunt omnes & ſacri & manſueti.* Superſtitionem eamdem apud Indos viguiſſe teſtis eſt *Plutarchus* in *Luculli* Vita : *Boves*, inquit, *Dianæ Perſicæ (quam maximè colunt) ſacratæ paſcuntur : His ad victimam ſolùm utuntur ; de cætero per regionem vagantur liberæ, facem ferentes, inſignia Deæ.* Græcos id in more habuiſſe confirmat *Euſtathius* in Odyſſæa μ. *Integra*, inquit, *mitium animalium armenta Græci Dæmonibus ſeparabant, è quibus aliquem tangere, nefas habitum. Inter ea & volucres ſacrabant, Diis dimittentes, pavones ſcilicet & anſeres, & hujuſmodi alias in Hiſtoria memoratas.* Ad Romanos quoque morem illum manaſſe, teſtis eſt *Suetonius* in *Julio Cæſare*, ubi memorat equorum greges, *Quos in trajiciendo Rubicone flumine conſecraverat, ac vagos & ſine cuſtode dimiſerat.*

Arabes, cùm ſub vero Ethniciſmo viverent, antequam ſcilicet *Mahometi* nomen dediſſent, quædam jumenta & pecora, putà camelos feminas, boves, & capras Diis ſuis ſic devovebant, ut referunt *Bochartus* & *Pocockius*, & pecudem ita devotam *aur bus ſiſſis relinquebant, ut liberè paſceretur. Et ipſis interdicta caro ejus, lac ejus, & equitatio ejus.* Ad hunc morem alludit *Syneſius* Epiſtola LVII. ſcribens : *In mundo bona cum ſpe vivebam, ut in ſacro ſepto ſolutum animal.* Sed hujuſmodi Auctores, *Moſe*, tot ſæculis recentiores, fidem (ut dixi) non faciunt, morem illum Animalia in Numinis alicujus honorem dimittendi, Legem Moſaicam, antiquitate ſuperare. Longè veriſimilius eſt, ex Hirci ἀποπομπαίου, & Paſſeris vivi dimiſſione in Sacrificiis Dei Iſraël morem illum ad Gentes manaſſe,

manaſſe, Diaboli ſuggeſtione, qui Deum æmulatus, ejus cultum ſibi arrogare, interpolare, & ritus in ejus Sacris ſolemnes, ac Lege illius inſtitutos, uſurpare, & ad ſacra ſua profana, ſeu ſuperſtitioſum falſorum Numinum cultum traducere modis omnibus ſtuduit.

Hunc Hircum in Deſertum emiſſum, quod Chriſti figura eſſet extra Civitatem pro peccatis noſtris pulſi, ſed tamen ſecundùm Divinitatem à Paſſione & morte liberi, & ſecundùm humanitatem ipſam à morte redivivi; cujus mortis & reſurrectionis fructus ad Eccleſiam ex Gentibus nomine Deſerti ſignificatis collectam potiſſimùm pervenit, lubentiùs cum *S. Cyrillo* aſſerimus Libro IX. contra Julianum Apoſtatam. *Deſcriptus eſt*, inquit, *per utrumque Hircum Chriſtus unus, & moriens pro nobis ſecundùm carnem, & mortem ſuperans ſecundùm Divinitatis naturam. Emittebatur autem in Deſertum, quâ ſolitudine & inculto ſolo deſignatur Gentium ſterilitas. Hanc quippe ab ipſis Prophetis reperiemus ita quoque nominatam* (*Iſai.* LIV.) Plures filii deſertæ quàm habentis virum. *Multò plures enim fuerunt qui crediderunt ex Gentibus, quàm qui ex Synagoga Judæorum.* Dimiſſionem Hirci in Deſertum Chriſti libertatem à mortis vinculis & imperio ſignificaſſe, *Theodoretus* etiam obſervat Quæſtione XX. in Numeros: Ideoque *Davidem* Pſalmo LXVII. 8. Chriſti Domini Paſſionem, Reſurrectionem, & ad Cœlos Aſcenſionem his verbis prædixiſſe: *Deus cùm egredereris in conſpectu Populi tui, dum tranſires per deſertum, terra commota eſt: Etenim cœli diſtillaverunt.* Atqui, inquit Theodoretus, *Dum Chriſtus crucifigeretur, novimus terram eſſe commotam, & petras confractas. Cœlum autem per Solis obtenebrationem declaravit impietatis exceſſum. Deſertum verò mortis erat figura. Ob id enim dixit: Dum tranſires per Deſertum.*

Si cui tamen placeat, Hircum Ἀποπομπαῖον emiſſum fuiſſe in Deſertum, & in terram abſciſſam & inviſam, quia Deſertum Dæmonum habitaculum cenſebatur, huic rationi non refragabor, modò cum *Spencero* non aſſerat, illum Diabolo devotum & ſeparatum, ad Diabolum ablegatum, Satanæ traditum; ſed ut habitatio Dæmonum Populo Dei odioſa eſſet; ut peccatores & peccata ad partem Diaboli pertinere hoc ritu Deus ſignificaret; ut Idololatriam ſugillaret; ut peccatorum deſertionem à Deo exprimeret; ut Populi peccata, quibus Hircus ille velut onuſtus in terram tam remotam deducebatur, & emittebatur, velut in terram oblivionis perferri indicaret, & multò magis Chriſtum, cujus Hircus Ἀποπομπαῖος typus erat, longè feciſſe à nobis omnes iniquitates noſtras, & *peccata noſtra pertuliſſe in corpore ſuo ſuper lignum, ut peccatis mortui juſtitia vivamus*: Illumque apparuiſſe, ut *peccata noſtra tolleret.* Has rationes *Guillelmo Pariſienſi* erudito juxta & pio Epiſcopo debemus, Libro *De Legibus*, Cap. IX. *De Hirco verò Emiſſario*, inquit, *quare in Deſertum emitteretur, hæ cauſa nobis juxta literam videntur. Prima, quia Dæmones in Deſertis habitare videbantur, & adhuc à multis creduntur: voluit Deus Populo ſuo habitationem Dæmonum reddere horrendam & abominabilem: & propter hoc Hircum immunditias peccatorum portantem illuc emitti. Voluit etiam loca habitationis Dæmonum, loca eſſe immunditiarum, & peccatorum, ut longè inde faceret filios Iſrael: Quaſi diceretur hirco; Illuc vade, illuc porta immunditias peccatorum, ubi priùs locus eſt earum. Voluit etiam in hoc eis oſtendere, quòd peccatores & peccata part Dæmonum ſunt, juxta illud* (Pſalm. LXII.) *Partes vulpium erunt....*

1. Pet. 2. 24.
1. Joan. 3. 5.

Sciendum eſt autem ritum hunc Idololatria valde fuiſſe contrarium, & Dæmonibus inimicum, qui nullum animal ſibi offerri volebant abſque effuſione ſanguinis, aut combuſtione, aut aliqua læſione. In hoc igitur ritu, quo præceptum eſt emitti Hircum integrum, aliquantùm elongavit eos ab Idololatria. Voluit etiam eodem ritu oſtendere, non eſſe locum peccatis niſi deſertum, ut ex hoc agnoſceret Populus Iſrael, & non eſſe admittenda peccata in caſtris Populi Dei; & ipſa peccata cauſas eſſe, quare ipſa loca Populoſa aut culta per iram Dei deſerta fierent. Oratio verò, quæ fundebatur ſuper Hircum, hujuſmodi fuiſſe videtur. Sicut tu ejiceris, & longè ſis à Populo iſto, ita fiat de peccatis eorum: Vel, ſicut tu liber & ſanus & immunis & à morte & læſione evadis vel emitteris: Ita liber & immunis fiat Populus iſte à peccatis..... Et hoc erat dicere, Imputet Sacerdos capiti capri emiſſarii peccata Populi, ut ſicut tu in figura & ſignificatione ſuper caput tuum portas peccata Populi, & exportas longè ſeorſum ab illo: Ita faciat Deus in veritate peccata ſeorſum longè à Populo ſuo: & revera fiebat ita, non quidem ex virtute quam haberet alteruter Hircorum, ſed omnipotentiſſimâ miſericordiâ Dei.... Ne obliviſcaris autem quia Deſerta omnia volebat Deus iis immunda & abominalia reddere per Hircum emiſſarium, quia Malefici & Idololatræ Deſerta propter hoc maximè frequentabant ut audirent ibi reſponſa Dæmonum, eiſque ibidem immolarent, ſicut & adhuc multi faciunt. Unde quidam magus in Libro ſuo de Magicis dicit, Se tranſiiſſe cauſâ philoſophandi ad loca deſtituta omni habitatore, habitaſſeque ibi cum inhabitantibus lucem ſex luſtris annorum, & ab iiſdem didiciſſe, quæ in eodem Libro ſcripſit. Tum etiam propter Faunos & Satyros, qui in ſpecie Hircorum frequenter ibi hominibus illudebant, & adhuc illudere non ceſſant. Voluit etiam inſinuare Deus in Hirco emiſſario, ut quemadmodum Hircus emiſſarius abſque cuſtode relinquebatur in Deſerto, expoſitus beſtiis Deſerti ad devorandum propter peccata, quæ in figura portabat; Sic populus gravatus peccatis, à Deo cuſtode ac defenſore ſuo derelictus, beſtiis malorum Regnorum, ſeu Principum inimicarum Nationum, quaſi quibuſdam beſtiis diripiendus ac dilacerandus exponendus eſſet. Et in hoc prudenter eos admonebat, ut declinarent immunditias peccatorum, ſi Deum habere vellent cuſtodem ac defenſorem, juxta illud Deuteronomii XXXII. Dentes beſtiarum immittam in eos. *Et quòd alter cremabatur, alter verò in deſertum mittebatur, inſinuabat quia peccatorum quædam fuganda erant & longè facienda à Populo, videlicet contagioſa, maximéque declinanda: Quædam verò conſumenda & conterenda, vindictâ, pœnitentiâ, ſacrificio.*

Hirci Ἀποπομπαίου Ritum ab expiatoriis Ægyptiorum, aliarumve Gentium Sacris originem duxiſſe, abſit ut cum *Marshamo* & *Spencero* aſſeramus. Nota ſunt quæ de *Diis Averruncis*, Græcè Ἀποπομπαίοις, ſive malorum depulſoribus Gentiles fabulati ſunt. Nota quæ *Zoroaſtres* Magus, & Perſæ de *Oromaze Deo Lucido*, & *Areimanio Tenebricoſo* finxere. Nota quæ Chaldæi de Planetis Diis beneficis & maleficis; quæ Græci de bonis & malis Geniis, de bona ſorte *Jovis Olympii*, & mala *Ditis Averrunci* delirarunt. Notum illud *Horatii* de *Apolline*, malorum (ut credebant) depulſore:

An Hirci Emiſſarii Ritus ab Expiatoriis Gentium Sacris originem duxerit?

Lib. 1. Od. 21.

—— Hic miſerum famem,
Peſtemque à Populo & Principe Cæſare,
In Perſas atque Britannos
Veſtrâ motus aget prece.

Nota quæ de Principiis contrariis, ſeu Diis aliis quidem bonorum, aliis malorum auctoribus Ethnici commenti ſunt: Quo de errore *Plutarchus* Libro *De Iſide* & *Oſiride* hæc ſcribit: *Vetuſtiſſima proinde à ſacrarum Profeſſoribus rerum, & Legum latoribus derivata eſt opinio, Auctore incognito, fide firmâ & indelebili, non in ſermonibus ea tantum & rumoribus, ſed & in myſteriis ac ſacrificiis cum Barbaris, quàm Græcanicis exſtans: Neque caſu ferri & à fortuna pendere hoc Univerſum, mente, ratione, ac gubernatore deſtitutum: Neque unicam eſſe rationem, quæ contineat id & dirigat, tanquam clavum aut fræna moderans: Sed cùm permulta è bonis juxta maliſque ſint confuſa; immò nihil hæc natura ſincerum (ut verbo dicam) proferat: Non eſſe unum aliquem Promum qui è duobus doliis vel nobis veluti aliquem liquorem cauponis in morem diſtribuat, atque miſceat. Ergo à duobus Principiis contrariis, adverſiſque duabus facultatibus, quarum altera ad dextram & rectâ ducat, altera retrorſum avertatur atque reflectat, cùm vitam eſſe mixtam, tum ipſum Mundum (ſi non univerſum, cum certè qui ad terram eſt, & Lunæ ſubjacet,) inæqualiter ferri, variiſque & omnis generis motibus agitari. Si enim nihil abſque cauſa fit, & mali cauſam bonum non præbet: neceſſe eſt in natura ut boni, ita etiam mali ortum peculiarem ſuumque principium extare. Atque hæc quidem ſententia pleriſque & iiſdem ſapientiſſimis probatur. Exiſtimant enim alii duos eſſe Deos, quaſi contrariis deditos artibus, ut bona alter, alter mala opera conficiat. Alii eum qui eſt melior, Deum: Qui deterior, Dæmonem dicunt. In qua ſententia fuit Zoroaſtres Magus. Is melioris nomen Oromazan, pejoris Arcimanium perhibuit: Illum maximè ſimilem eſſe Luci, hunc Tenebris & ignorationi..... Docuitque votivas & pro gratiis agendis oblatas victimas illi immolandas; huic averruncandi mali cauſâ inſtitutas & tetricas. Herbam enim quamdam Omomi appellatam, in mortario tundentes, Ditem invocant & tenebras: Tum admixto lupi jugulati ſanguine offerunt & abjiciunt in locum quò Solis radii non pertingunt.... Chaldæi Planetas Deos faciunt, quorum duos beneficos, totidem maleficos, reliquos tres medios affirmant & promiſcuos. Græcorum opinio nemini ferè ignota eſt, qua bonam partem Jovi Olympio, malam Diti Averrunco adſignant.* Hujuſmodi commenta ex Ægyptiorum Theologia ortum habuere, qui *Oſiridem* bonum eſſe Genium, *Typhonem* malum crediderunt. Fateor hunc errorem apud Ethnicos longè lateque pervagatum fuiſſe, ut teſtatur *Arnobius* Libro VII, adverſùs Gentes. *Nam quod dici à vobis accipimus*, inquit, *eſſe quoſdam ex Diis bonos, alios autem malos, & ad nocendi libidinem promptiores: Illiſque ut proſint, his verò ne noceant, Sacrorum ſolemnia miniſtrari: Quanam iſtud ratione dicitur, intelligere confitemur non poſſe.*

Verùm inde perperam colligitur ſacrum Expiationis Judaicæ Ritum, & duorum Hircorum piacularium oblationem, alteriuſque ἀποπομπαίου, in deſertum emiſſionem, ab Ægyptiorum, aliarumve Gentium expiatoriis Sacris originem duxiſſe; aut Deum ex victimis, quas Diis Averruncis Ethnici devovebant, & Ægyptii *Typhoni*, occaſionem ſumpſiſſe inſtituendi oblationem piacularem duplicis Hirci. Nam errorem illum de Diis Averruncis, ac ſuperſtitioſum ipſos placandi Ritum, errorem de duobus Principiis contrariis, *Oſiridis* & *Typhonis* Sacra, *Moyſe* fuiſſe antiquiora, nec ex *Arnobii*, nec *Horatii*, aut *Plutarchi* teſtimonio probatur. Veriſimilius eſt, quod Viri Eruditi demonſtrarunt, Typhonem eſſe *Moyſen* ipſum perſonatum; & Ægyptiorum, aliarumque Gentium profanarum Theologiam, ac Ritus ex Moſaicis Libris, Hebræorumque cæremoniis, Diaboli cacozeliâ ſeu pravâ æmulatione adulteratis, maximam partem ortum habuiſſe. Id animadvertit *Bochartus*, quem *Marſhamo* & *Spencero* oppono. Is enim Libro II. *Hierozoici*, Cap. XIV. de ritu impoſitionis manuum ſuper caput Hirci emiſſarii ſermonem faciens, ait: Hoc ritu iram Dei peccator de- « precabatur, eamque immitti petebat in illius « victimæ caput, quam ſuo loco ponebat. Proin- « de hîc Summus Pontifex ſolemni Expiationis « feſto, totius Eccleſiæ perſonam ſuſtinens, ju- « betur, utraque manu in Hirci caput impoſitâ, « Iſraëlitarum omnia peccata confiteri, eoque « ipſo Hircum devovere, ut quicquid pœnarum « in Populum propter admiſſa peccata impen- « deret, in illum converteretur. NEQUE DU- « BIUM QUIN INDE APUD ÆGYPTIOS MANAVERIT SIMILIS RITUS. De iis enim ſic *Herodotus* Libri II. Cap. XXXIX. *Execrantur autem* (victimarum) *capita in hæc verba, ut ſi quid mali aut ipſis immolantibus, aut toti Ægypto futurum ſit, id in hoc caput convertatur.* Addit, Per Ægyptum univerſam idem fieri circa capita pecudum immolandarum: Et inde eſſe « quòd nemo Ægyptiorum de ullius animantis « capite guſtat. Ibidem obſervat *Bochartus*, videri Græcos ad hunc Hirci Emiſſarii ritum alluſiſſe, cùm ad capras ſylveſtres imminentia mala amandabant. Hinc illud Adagium: Κατ' αἶγας ἀγρίας, *In capras feras.* Ut enim notat Eraſmus, *Abominantis eſt ſermo, & malum deprecantis, inque ſylveſtres capras avertentis:* Quod etiam probat ex *Athenæi* loco. Id confirmat Heſychius: *In capras agreſtes*, inquit, *Proverbium, quo morbi, & maximè comitialis, converti dicuntur in capras agreſtes.* Et *Suidas* uſurpari dicit, *per execrationem in feras capras mala convertere.* Hinc *Palamedem*, cùm luporum incurſibus, & peſte Græcia vexaretur, *Ulyſſi* conſilium dediſſe in hæc verba; *Supplicemus Apollini, Lycio & Phyxio, ut has quidem feras ſuis ipſius tollat ſagittis, peſtem verò in capras vertat;* refert *Philoſtratus* in *Heroicis.*

Si tamen quis id unum contendat, Deum ad exterminandum errorem de duobus Principiis, aut de Diis Averruncis, (ſi fortè tunc vel apud Ægyptios, vel apud alias Gentes invaluerat) vel quem diſſeminandum à Diabolo prænoſcebat, etiam inſtituiſſe ut duplex Hircus ſibi ut ſoli Deo vero, unique bonorum auctori ac malorum depulſori omnipotentiſſimo, in atrio Tabernaculi offerretur; me omnino repugnantem non habebit. Alia enim ad Gentium errores confutandos & ſuperſtitioſos ritus averruncandos in Lege & Prophetis ſcripta ſunt. Quò pertinet illud *Jeremiæ* de Numinibus & Idolis Ethnicorum loquentis, Cap. X. 4. *Nolite ergo timere ea, quia nec malè poſſunt facere, nec benè.* Quem locum *S. Hieronymus* hoc illuſtrat Commentario: *Solent enim*, inquit, *plerique Gentilium Dæmones colere, ne noceant, & alios exorare, ut præſtent beneficia. Unde & illud Virgilianum eſt*

Nigram Hyemi pecudem, Zephyris fœlicibus album.

Errorem itaque Gentium, & Hæreticorum de duobus Principiis contrariis, antequam orirentur, à Spiritu Sancto, in Scriptura Sacra damnatum, duplicis Hirci piacularis oblatione uni

uni verò Deo & bonorum Auctori, & pœnas hominibus ob peccata irroganti, & mala ob eorum pœnitentiam ab illorum capitibus miſericorditer avertenti, etiam convictum lubens fateor, ſed id *Marshami* & *Spenceri* hypotheſim non juvat.

ARTICULUS V.

De Legibus Ceremonialibus Veteris Legis Obſervantias ſpectantibus.

OBſervantiarum Ceremonialium congruas rationes afferri poſſe, ſive ex divino cultu, cui ſpeciatim conſecratus erat Iſraëliticus Populus, ſive ex ſpiritalium rerum ad vitam Chriſtianam pertinentium ſignificatione repetitas, docet *S. Thomas Primâ Secunda, Quæſtione* CII. *Articulo* VI. Harum obſervantiarum aliquæ ſolos Sacerdotes, aliæ Populum univerſum ſpectabant.

§. I.

De Legalibus obſervantiis Sacerdotes ſpectantibus; quoad Matrimonia præſertim & Funera.

Quæ Sacerdotibus in uxorum delectu obſervanda?

I. SAcerdotibus in uxorum delectu id ex Lege obſervandum neceſſariò fuit, ut meretricem, vel repudiatam à viro ſuo non ducerent, ſed virginem. Levitici XXI. 7. 13. 14. 15. *Scortum & vile proſtibulum non ducent uxorem, nec eam quæ repudiata eſt à marito: Quia conſecrati ſunt Deo ſuo, & Panes Propoſitionis offerunt.... Pontifex Virginem ducet uxorem: Viduam autem, & repudiatam, & ſordidam, atque meretricem non accipiet, ſed puellam de Populo ſuo: Ne commiſceat ſtirpem generis ſui vulgo Gentis ſuæ: Quia ego Dominus qui ſanctifico eum.* Hujus obſervantiæ Lex à Deo lata eſt, inquit S. Thomas, *tum propter reverentiam Sacerdotum, quorum dignitas quodammodo ex tali conjugio diminui videretur: Tum etiam propter filios, quibus eſſet ad ignominiam turpitudo matris: Quod maximè tunc erat vitandum, quando Sacerdotii dignitas ſecundùm ſucceſſionem generis conferebatur.* Id etiam ſignificabat magnum illud Sacramentum conjunctionis Chriſti cum Eccleſia Virgine, & cum animabus ſanctis, de qua Apoſtolus II. ad Corinthios. XI. 2. *Deſpondi enim vos uni viro Virginem caſtam exhibere Chriſto.* Hanc Legis iſtius rationem reddit *S. Cyrillus Alexandrinus* Libro XII. *De Adoratione in Spiritu & Veritate*, p. 434. *Fœminam quoque*, inquit, *ſibi Virginem ad connubii ſocietatem jungere debere, apertè teſtatur: Ejectam verò ad connubium ineptam eſſe decernit. Eaque figura eſt Judæorum Synagoga, nam ab ejus conjunctione illa repulſa eſt, de qua per Prophetæ vocem dicit*, Quia ipſa non uxor mea, & ego non vir ejus. *Deſpondit autem Paulus Chriſto Eccleſiam ex Gentibus caſtam, macula & rugarum expertem, imò verò ſanctam & immaculatam. Atque hac quidem ratione tum de Eccleſia ex Gentibus collecta, tum verò de Matre Judæorum verum eſſe hoc ænigma comprobatur: Neque ea figura parum elegans eſt. Sed ſi cui placeat propriè ad unumquemque Hominem harum ſententiarum vim accommodare, dicimus Chriſtum cum profanis atque impiis animis non poſſe conjungi, ſed cum caſtiſſimis atque puriſſimis tanquam cum Virginibus verſari ſpiritualiter, eaſque fœcundas reddere, ac ſibi genere junctas appellare.* « Quicunque enim, *inquit*, fecerit voluntatem Patris « mei, qui in cælis eſt, ille meus frater, & « ſoror & mater eſt. «

Oſee 2.

Matth. 7.

Legem Moſaïcam de Sacerdotum connubiis in Jus Atticum ſuum Athenienſes transfudiſſe, colligitur ex *Demoſthene*, qui in *Neæram* declamans; Poſt *Theſei* tempora Regem ab Athenienſibus factum ait Sacrorum causâ tantùm, additque: *Eum quidem Regem Populus ſuffragiis eligebat ex virtute præſtantibus. Regem autem facere ut uxor ejus civis eſſet, nec alteri viro cognita, ſed quæ virgo nupſiſſet.*

Sacerdotum & Pontificis abſtinentia ab exequiis & luctu funebri.

II. Lex Sacerdotibus vetuit ne mortui alicujus exequiis intereſſent, niſi genere conjunctiſſimorum; Pontifici verò ſeu Sacerdoti Maximo, ut ab omni prorſus luctu funebri, etiam patris vel matris abſtineret. Iis denique prohibuit raſuram capitis, aut barbæ, vel inciſiones carnis in luctus funebris teſtimonium. Ratio litteralis Legis iſtius eſt, Prima, ne Sacerdotes Pollutione funebri ſacris functionibus ineptos ſe redderent, & Sacra negligerent, vel manibus impuris tractarent, ſicque Dei nomen polluere viderentur. Secunda, ut Sacerdotes majorem reverentiam apud Populum obtinerent, dum non minùs moribus quam dignitate ab eo ſeparati viderentur. Levitici XXI. 1. 2. 3. 4. 5. 6. *Dixit quoque Dominus ad Moyſem: Loquere ad Sacerdotes filios Aaron, & dices ad eos: Ne contaminetur Sacerdos in mortibus civium ſuorum, niſi tantùm in conſanguineis ac propinquis, id eſt, ſuper patre & matre, & filio & filia: fratre quoque & ſorore virgine, quæ non eſt nupta viro: Sed nec in Principe Populi ſui contaminabitur. Non radent caput, nec barbam, neque in carnibus ſuis facient inciſuras. Sancti erunt Deo ſuo, & non polluent nomen ejus: Incenſum enim Domini, & panes Dei ſui offerunt, & ideo Sancti erunt.* V. 10. 11. 12. *Pontifex, id eſt, Sacerdos Maximus inter fratres ſuos, caput ſuum non diſcooperiet, veſtimenta non ſcindet, & ad omnem mortuum non ingredietur omnino, ſuper patre quoque ſuo & matre non contaminabitur. Nec egredietur de Sanctis, ne polluat Sanctuarium Domini: quia oleum ſanctæ unctionis Dei ſui ſuper eum eſt. Ego Dominus.* Tertia ratio hujus Legis fuit νεκρολατρείας extirpatio. *Malefici, & Sacerdotes Idolorum*, (inquit S. Thomas,) *utebantur in ſuis ritibus oſſibus vel carnibus hominum mortuorum, & ideo ad extirpandum Idololatriæ cultum præcepit Dominus, ut Sacerdotes minores, qui per tempora certa miniſtrabant, in ſanctuario non inquinarentur in mortibus niſi valde propinquorum, ſcilicet patris & matris, & hujuſmodi conjunctarum perſonarum. Pontifex autem ſemper debebat eſſe paratus ad Miniſterium Sanctuarii: & ideo totaliter prohibitus erat ei acceſſus ad mortuos, quantumcunque propinquos.* Ob eandem rationem ipſis vetitum eſt ne capita, aut barbam raderent, vel carnes inciderent, quia ritus illi in teſtimonium luctus primum uſurpati, in religionem tandem abierunt, & cultûs Mortuis præſtiti pars magna facti ſunt. Hinc *Lucianus* De Sacerdotibus *Deæ Syriæ* devotis agens, ait: *Capita detondent, quemadmodum Ægyptii, quando apud ipſos mortuus eſt Apis.* Hinc illud *Plutarchi* in *Iſide* loquentis de Sacrificulis Ægypti, *Eorum capita in luctus teſtimonium radi ſolita.* Id confirmatur ex *Baruch* VI. 30. ubi de Babyloniis & eorum Idolis verba faciens, ait: *In domibus eorum Sacerdotes ſedent, habentes tunicas ſciſſas, & capita, & barbam raſam, quorum capita nuda ſunt. Rugiunt autem clamantes contra*

A *Deos ſuot, ſicut in cœna Mortui.* Adde illam *S. Thomæ* obſervationem Prima Secundæ Quæſtione CII. Articulo VI. ad undecimum. *Præceptum etiam erat eis*, inquit, *ut non raderent caput, nec barbam, nec in carnibus ſuis facerent inciſuram, ad removendum Idololatriæ ritum. Nam Sacerdotes Gentilium radebant caput & barbam. Unde* » *dicitur Baruch ſexto*, Sacerdores ſedent, haben» tes tunicas ſciſſas, & capita, & barbam raſam. *Et etiam in cultu Idolorum incidebant ſe cultris & lanceolis, ut dicitur* III. *Regum* XVIII. *Unde contraria præcepta ſunt Sacerdotibus Veteris Legis.* B Hanc Legem qua raſura capitis & barbæ Sacerdotibus prohibetor, paulò magis explicatam teperit *Ezechiel* Propheta, cap. XLIV. 20. *Caput autem ſuum non radent*, inquit, *neque comam nutrient; ſed tondentes attondent capita ſua.* Sacrorom Miniſtris ex æqoo vetitom fuiſſe patet ne caput ad vivam cutem aut calvitiem raderent, & ne comam promiſſam & incultam gererent. Raſa enim & promiſſa vel neglecta cæſaries, luctus funebris index erat: & Idolorum Sacerdotes alibi comati, alibi raſi incedebant, ot conſtat ex *Herodoto* Lib. II. cap. XXXVI. C *Deorum Sacerdotes*, inquit, *alibi comati ſunt, in Ægypto deraſi. Apud alios ritus eſt, ſtatim in funere proximi capita deglabrare: Ægyptii in funeribus ſinunt capitis crines augeſcere, barbam tamen tondent.* Veſtem lineam, & *raſuram* Sacerdotum *Iſidis* inſignia fuiſſe teſtator *Plutarchus* in *Iſide.* Hinc *Grex calvus* à *Juvenali* appellantor. Denique *S. Hieronymus* Commentario in *Ezechielis* cap. XLIV. ſcribit *quod ſequitur:* Caput ſuum non radent, neqoe comam nutrient, *perſpicuè demonſtrat, nec raſis capitibus, ſicut Sacerdotes cultoréſque Iſidis & Serapidis, nos eſſe debere: Nec rurſus comam dimittere, quod propriè* D *luxurioſorum eſt, barbarorum, & militantium: ſed ut honeſtus habitus Sacerdotum facie demonſtretur.*

III. Hujus obſervantiæ Sacerdotalis circa funera, funebréſque ritus, typicas rationes affert *S. Cyrillus Alexandrinus* Libro XII. *De Adoratione in Spiritu & Veritate*, p. 450. Nec tamen literales omittit. Sacerdotes vitæ innocentiâ, & puritate à vulgo ſecretos prorſus eſſe debere, nec peccatorem Populum ſequi, aut coonſenſo ſuo, vel conniventiâ, criminum alienorum participes eſſe; ſed flagitioſorum hominum ſocietatem vitare debere, quantom poſ- E ſeot, ne illorum conſortio contaminarentur: ea Lex ſignificabat. Secundò, Sacerdotum Aaronicorum Sacrificia typi erant Sacrificii Chriſti, quo mors diſſolvenda erat: Quamobrem indignum erat eorum Miniſterio, ut in civiom ſuorum, aut propinquorum funeribus lugerent, niſi patris & matris, filiorum, fratris, & ſororis virginis, quod ipſis indulſit, Sopremos Legiſlator, ne omnem humanitatis ſenſum exuiſſe, & pietatem parentibus debitam F abjeciſſe viderentur. Quia verò Summus Sacerdos typus erat Chriſti, cui vita eſt, cui vivunt omnia, & in quo nec umbra eſt peccati, Summum Sacerdotem ab omni prorſus funere abeſſe Deus voluit, nec patris etiam vel matris exequiis intereſſe, vel eos more populari lugere. *S. Cyrillum* ea de re diſſerentem audiamus. *Maculam quidem*, inquit, *homini nullam prorſus mors alterius hominis affert, ſi veram rationem exquiras; ſed mors tamen corporie figura eſt illius mortis intima, cùm anima intereunt; qua inquinari eum neceſſe eſt, qui vel voluntatis conjunctione, vel factorum ſimilitudine propinquus fuerit. A mortuis enim operibus abſcedere & quàm longiſſimè disjunctos eſſe, ſanctorum hominum dignitas poſtulat; expeditque cum illis minimè congredi, qui ejuſmodi morbis affecti ſunt. Scriptum eſt enim:* Qui tangit picem, inquinabitur. *Ecclesiaſt. 13.* *Perfacile enim aliquid de alterius vitio trahet, qui illius conjunctionem vitare noluerit. Dat tamen ſanctificatis hominibus licentiam Lex, ut in patre ac matre, liberis quoque ac fratribus, & iis qui ſe proximè contingunt, ſine culpa contaminentur, ad inanima cadavera propiùs accedentes; in quo naturæ veneratione, criminum eorum, quæ in figura erant, minimam rationem habuit, ne qui Dei intimi familiares eſſent, duri & ſuperbi & inhumani viderentur; cùm præſertim Lex diſertè præcipiat*, Honora patrem « tuum, & matrem tuam, ut bene ſit tibi. *Alio* « *quoque modo ac ratione ſanctificatis hominibus interdictum eſſe luctum diſcimus: Nam quia vitæ ſacri Adminiſtri erant, & ad mortem diſſolvendam Deo Sacrificia offerebant, (mortis namque diſſolutio eſt Chriſti mors, ovibus ac bobus figurata,) qui conſequens fuiſſet ut luctu ex morte ſuſcepto premerentur? ... Permiſit itaque Lex, ut ſanctificati homines ad eos, qui ſummâ cognationis neceſſitudine cum ipſis juncti eſſent, mortuos accederent.* C *Sed huic rei modum imponit, neque redundantiâ officii, id violari ſinit, quod illos maximè decet, ne auguſtus ille Sacerdotii honos minuatur, prohibet enim ad aliorum hominum ſimilitudinem tondere caput, & ad oris dedecus barbam radere, & nefaria illa Gentilis inſaniæ facinora, illas (inquam) corporis inciſiones, ut ne in mentem quidem veniant præcipit. Nam propinquis quidem jungi communione doloris, nihil abſurdi eſt; ſed ſe prorſus inhoneſtè gerere, deforme, & non mediocris inſaniæ.* Omnia enim, *inquit*, honeſtè & « *1. Cor. 14.* ſecundùm ordinem fiant. *Quin etiam Dei ho-* « D *norem ipſorum quoque parentum obſequio præferendum putare, ipſe Salvator juſſit his verbis:* Qui « *Matth. 10.* amat patrem aut matrem pluſquàm me, non « eſt me dignus. «

Et infra, idem *S. Cyrillus* Legem Summo Sacerdoti circa funera impoſitam hunc in modum explicat. *Vides evidenter ut in figuris adhuc ipſum Emmanuelem etiam Chriſtum, in Aaron appellatum: Unctus eſt enim Spiritu, ut Scriptura tradunt, cùm ipſe perfectiſſimus eſſet Sacerdos; ob eamque cauſſam Sacerdotii gloriam ejuſmodi haberet, ut amittere non poſſet.* Neque enim, *in-* « *quit*, ponet de capite ſuo cidarim, *id eſt, ha-* « E *bitum Sacerdotalem non amittet: Dictum eſt namque illi omnium Salvatori ac Liberatori*, Tu es Sa- « *Pſal. 109.* cerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchi- « *Hebr. 7.* ſedech. Et illi qoidem plures facti ſunt Sacer- « dotes eò quòd morte prohiberentur permanere. « Hic autem eò quòd maneat in æternum, ſempi- « ternum habet Sacerdotium: Unde & ſalvare « in perpetuum poteſt accedentes per ipſum ad « Deum: *Ita enim ſcripſit beatus Paulus. Igitur hoc ipſum quod cidaris non ponebatur de capite, Sacerdotii dignitatem nunquam ab eo removendam ſi-* F *gnificat. Sed ne veſtes quidem ſcindet*, inquit: *Hoc quibuſdam in mortuis facere moris eſt, id verò à Chriſto prorſus alienum: neque enim ullum ex morte dolorem pati Vita poteſt: Nihil enim prorſus illi mortuum eſt, ſed ipſa eſt mortis diſſolutio, & interitus everſio. Itaque ipſe quondam Salvator objurgavit eos, qui Archiſynagogi puellam deflebant.* Rece- « *Matth. 9.* dite, *inquit*, ne flete: non eſt enim mortua « *Luc. 8.* puella, ſed dormit. *Erat enim abſurdum pro-* « *fectò lachrymas pro mortua puella profundere, cùm adeſſet omnium vita, Chriſtus nempe. Quòd ſi ſuper Lazaro deflevit, ex benevolentiâ id factum dicimus, & divinæ fuiſſe benignitatis in noſtris malis commiſerationem: Ipſius enim natura mortis tyrannide*

rannide violatæ miſericordia permovebatur, ſuiſque lacrymis eadem ab illâ ærumnâ liberabatur.... Nullo verò modo eſſe in Chriſto profani aliquid, obliquè ſignificatur, in eo quòd dicitur, Recedendum eſſe Summo Sacerdoti à funere, neque eum ad ullum omnino mortuum accedere debere poſthabendámque hac in parte illam in patrem & matrem, ac fratres obſervantiam. Vide autem quàm prudens fuerit ipſa Lex, quámque aptum his ſententiis decorum minimè parvipenderit: In aliis enim Sacerdotibus, natura verecundiâ commovebatur, permittebatque ſanctificatis Sacerdotibus, in mortuis, qui ſummâ ipſis propinquitate atque cognatione juncti eſſent, ſine ullâ criminis notâ conſuetudinem ſequi, & ne quid in umbram peccati admitteretur, non valde laborabat: Ea namque culpa deſcribebantur, quæ ad nos ſpectarent, figuráque illa ad homines pertinebat, quibus nihil mirum, ſi quid maculæ ſit adjunctam; In multis enim delinquimus omnes: *Naturáque ipſa in nobis delinquendi morbo laborat. At verò in Summo Sacerdote, id eſt, Chriſto ſervata eſt, etiam in ipſa figurâ, pura integráque Majeſtas, & illa in umbris ipſis quoque ſinceritas, ut ne pulchritudo veritatis tanquam violata corrumperetur? Alienus eſt enim ab impuritate Chriſtus, & peccati prorſus ignarus & ab omni contaminatione remotus, imò verò ſplendoris atque puritatis cognitor, & in ſumma ſanctificatione poſitus.*

Jacob. 1.

Spiritalem rationem Legum illarum, de quibus agimus, affert etiam *S. Thomas* loco laudato. *Spiritalis*, inquit, *ratio horum eſt: quia Sacerdotes omnino debent eſſe immunes ab operibus mortuis, quæ ſunt opera peccati: Et etiam non debent radere caput, id eſt, deponere ſapientiam; neque deponere barbam, id eſt, ſapientiæ perfectionem: Neque etiam ſcindere veſtimenta, aut incidere carnes: Ut ſcilicet vitium ſchiſmatis non incurrant.*

Obſervantia illa ab Hebræis ad Gentes manavit. Sacerdos Cretenſis apud *Euripidem* Ritus ſuos deſcribens, ait: *Non attingens funereas res.* De Sacerdotibus Ægyptiis *Porphyrius* Lib. II. *De Abſtinentia ſcribit: Tum qui ibi ſunt Sacerdotes & Aruſpices præcipiunt eis abſtinere à ſepulchris, & hominibus profanis, & à Venere & ab omni conſpectu fœdo ac funebri.* Sic Flamen Dialis locum in quo buſtum eſſet, nunquam ingrediebatur, mortuum nunquam attingebat, ut refert *A. Gellius* Libro x. cap. xv. *Moris Romani fuerat*, ut obſervat *Servius ad* III. Æneidos, *Ramum cupreſſi ante domum funeſtam poni, ne quiſquam Pontifex per ignorantiam pollueretur ingreſſus.* Teſtis eſt *Tacitus* Libro I. Annalium, *Neque Imperatorem auguratu & vetuſtiſſimis ceremoniis præditum, attrectare feralia debuiſſe.*

---

§. II.

De Obſervantiis Populum univerſum ſpectantibus, & primò de Ciborum diſcrimine.

OBſervantiæ Populum univerſum ſpectantes, aliæ ciborum diſcrimen ac delectum; aliæ utriuſque ſexus apparatum; aliæ heterogeneorum commixtionem vel conjunctionem, ſive in ſeminibus, ſive in animalibus, ſive in veſtibus ſpectabant.

Rationes Legales diſcriminis ciborum expenduntur.

Lex de animalium diſcrimine & ciborum delectu lata eſt Levitici. XI. *Hæc ſunt animalia quæ comedere debetis de cunctis animantibus terræ: omne quod habet diviſam ungulam, & ruminat in*

A *pecoribus comedetis. Quicquid autem ruminat quidem, & habet ungulam, ſed non dividit eam, non comedetis illud, & inter immunda reputabitis... Omne quod habet pinnulas & ſquamas, tam in mari, quam in fluminibus & ſtagnis, comedetis. Quicquid autem pinnulas & ſquamas non habet eorum quæ in aquis moventur & vivunt, abominabile vobis execrandúmque erit, carnes eorum non comedetis, & morticina vitabitis*, &c. Varias iſtius obſervantiæ rationes Auctores Eccleſiaſtici proferunt. Quidam Deum hoc ciborum diſcrimen

B ſtatuiſſe volunt, ut Populi ſui valetudini proſpiceret, dum animalia ex rebus immundis nutrita, ut porcum; vel fœtida, ut talpas & mures; aliáque ſub terra degentia; aut venenoſa, ut ſtellionem, lacertam, crocodilum? aut ſuccum inſalubrem præbentia, ob nimiam abundantiam humoris vel ſiccitatis, ab illis attingi prohibuit. Sic vetita ſunt eis animalia ungulam continuam, non fiſſam habentia, ob terrenas, quæ in iis abundant, qualitates: & carnes animalium habentium multas fiſſuras in pedibus, ob redundantiam bilis, & aduſtionem. Ob hanc rationem, leonis, & ſimilium, atque

C etiam avium quarundam rapacium carnibus, Judæis interdictum eſt. Ob nimium verò humorem aves quædam aquaticæ, necnon piſces pinnulis & ſquamis deſtituti, ut anguillæ, aliique hujuſmodi, ipſis vetiti ſunt. Animalia autem ruminantia, & ungulam findentia, munda & eſui apta Deus pronuntiavit, necnon piſces pinnulis & ſquamis inſtructos, ob qualitatum temperiem, quæ ſuccum efficit humano corpori ſalubrem & amicum. Hanc rationem calculo ſuo approbat *S. Thomas* Prima Secundæ, Quæſtione CII. Articulo VI. ad primum. Ipſi præivit *Anaſtaſius Sinaita* Quæſtione XXVI. *Deus quidem*, inquit, *fecit omnia valde bona: At ſi ab homi-*

D *num avaritia & intemperantiâ aſſumantur ad id, ad quod non ſunt condita, jam non ſunt bona: Cùm enim diu poſt promiſcuè ad omnem eſum ruerent, & cupiditatem veſcendi eo, quod noxium erat, accederent, neceſſario induxit Dei providentia mundorum & immundorum diſcrimen: Nonnulla enim ex animantibus terreſtribus & aquatilibus, quæ copioſius habent virus, omnino prohibuit.*

Alii Deum Optimum Maximum animalium & ciborum diſcrimen inſtituiſſe cenſent, *in deteſtationem Idololatriæ: Nam Gentiles, & præcipuè Ægyptii, inter quos Iſraëlitæ erant nutri-*

E *ti, hujuſmodi animalia prohibita Idolis immolabant, vel eis ad maleficia utebantur. Animalia verò quæ eis ſunt conceſſa ad eſum, non comedebant, ſed ea tanquam Deos colebant; vel propter aliam cauſam ab eis abſtinebant.* Altera hæc ratio eſt *S. Thomæ* loco ſupra laudato, ab antiquis Patribus accepta. Ita quippe *Origenes* Libro IV. contra Celſum. *Unde hoc quoque ſi quid aliud in Moſe admiratione dignum exiſtimo, quòd conſideratis animalium differentiis, ſive divinitus edoctus quid cognationis cum quibus Dæmonibus habeant ſingula animalia, ſive ſuapte ſapientiâ*

F *perveſtigatis eorum ordinibus, omnia pronuntiavit impura, è quibus præſagia ſumunt Ægyptii, cæterique homines: Reliqua verò, quæ non ſunt hujus generis, pura fere omnia: & in ordine impurorum cenſentur apud eum lupus, vulpes, draco, accipiter, aquila, & his ſimilia.*

Ita *Theodoretus* Quæſtione I. in Leviticum: *Nec ignoramus alia multa pro Diis habuiſſe Ægyptios, ſed ex iis quæ pro Diis colebant, manſuetiora Sacrificiis addixiſſe: Reliqua verò appellavit immunda, ut hæc quidem execrati tanquam impura, in Deorum numero non ponerent: Illa verò ut quæ*

A *ipſi ſacrificarent, pro Diis non haberent, ſed eum ſolum adorarent, cui convenit hæc offerri.* Et Quæſt. xi. *Cæterùm dum animalia terrena, volatilia, atque aquatilia, bifariam partitus eſt, munda quædam, & alia nominans immunda, ſuadet nobis ne quicquam horum eſſe Deum putemus. Quo enim modo ſana quiſquam mentis Deum nuncuparit id, quod aut tanquam immundum odio averſatur, aut quod vero Deo oblatum tandem ipſe comedit?*

Ita *S. Baſilius Seleucienſis* Oratione vi. *Olim Hebræi Ægypto relictâ Idololatriâ graveolentiam uſque adeo ferebant, ut debitum Dei cultum brutorum veneratione commacularent. Nam apud Ægyptios ſuperſtitionis inſanitas pro Lege obtinuit. Siquidem apud ipſos Ibis Deus Lege ſtatuitur, & canis, & cum iſtis crocodilus ad ſacrificium offertur, & ovis adoratur. Neque Hebræorum gens ab hac ægritudine deduci potuit, ipſa ſolitudo ægritudinem notificavit. Vitulum enim; quod & in Ægypto factum, in deſerto loco adorabant, & Mare ipſorum gratiâ præter naturam ſcindebatur; cùm interim Populus ab impietate non reſcinderetur: Sed morum progreſſu transfugiebat in Ægyptum: Hic ſapientiſſimè Deus medicamentorum vicem oppoſuit malo, & brutorum animalium naturam diſcernens Edictis, quædam vocavit munda, quædam appellavit immunda: Ut hæc tanquam impura abominati, illa velut munda exedentes, per utraque ſuperſtitione abſtinerent, evaderetque Legis Edictum animæ medicamentum. Fertque Deus creaturarum injuriam nomine tenus, ut hominum morbum ſanet, ut impediat Idololatriam, quæ uſque ad animalia progreditur: & immundorum nomenclationem fert in creaturis, ut purum ab impietate cuſtodiat hominum propoſitum. Hujuſmodi igitur diſtinctionis cauſa opinione recepta eſt. Itaque propterea quod mundum editur, facilè viveſcit; & quod immundum Lege dicitur, appellatio veneratione ſpoliat.*

Aliis viſum eſt illud ciborum diſcrimen à Deo inſtitutum, ut Iſraëlitarum intemperantiam coërceret, ac eos quibuſdam abſtinentiæ & temperantiæ rudimentis informaret. Ita *Tertullianus* Libro ii. *contra Marcionem*, cap. xviii. *Etſi Lex*, inquit, *aliquid cibis detrahit, & immunda pronuntiat animalia, quæ aliquando benedicta ſunt, conſilium exercendæ continentiæ intellige, & frenos impoſitos illi gulæ agnoſce, quæ cùm panem ederet Angelorum, cucumeres & pepones Ægyptiorum deſiderabat. Agnoſce ſimul & comitibus gulæ, libidini ſcilicet atque luxuriæ proſpectum, quæ fere ventris caſtigatione frigeſcunt. Manducaverat enim Populus, & biberat, & ſurrexerat ludere. Proinde ut & pecuniæ ardor reſtingueretur ex parte, quæ victus neceſſitate cauſatur, pretioſorum ciborum ambitio detracta eſt. Poſtremò, ut faciliùs homo ad jejunandum Deo formaretur, paucis & non glorioſis eſcis aſſuefactus, & nihil de lautioribus eſuriturus.*

Ita *Novatianus* Epiſtolâ *De Cibis Judaicis*, cap. iv. *Acceſſerunt*, inquit, *& alia cauſæ, quibus multa à Judæis ciborum genera tollerentur: Quod ut fieret, immunda multa ſunt dicta, non ut illa damnarentur, ſed ut iſti coërcerentur ſervituri uni Deo, quia ad hoc aſſumptos frugalitas decebat, & gulæ temperantia, quæ ſemper religioni deprenditur eſſe vicina, immò (ut ita dixerim) conſanguinea potiùs atque cognata: Sanctitati enim inimica luxuria eſt.... Ad coërcendam ergo intemperantiam Populi, remedia ſunt iſta quæſita, ut quantum luxuriæ demeretur, tantum bonis moribus adderetur. Nam quid aliud merebantur, quàm ut ne omnibus eſcarum voluptatibus uterentur, qui divinis Manna epulis viliſſimos Ægyptiorum cibos præferre auſi ſunt, carnes juculentas inimicorum atque dominorum ante libertatem ponentes, digni ſanè quos optata ſervitus ſaginaret, quibus male diſplicuerit & melior, & liber cibus.*

Ita *S. Thomas* loco ſupra laudato; *Tertia ratio eſt*, inquit, *ad tollendam nimiam diligentiam circa cibaria: & ideo conceduntur illa animalia, quæ de facili & in promptu haberi poſſunt.*

Alii Deum ciborum diſcrimen inſtituiſſe docent, ut etiam inter edendum & bibendum Iſraëlitæ Dei meminiſſent, adeoque nunquam ex eorum animis Dei notio & memoria excideret. B Ita *S. Juſtinus Martyr in Dialogo contra Tryphonem*, ſic in illius perſona Judæos alloquens: *Quin & à cibis quibuſdam ut vos abſtineretis, vobis mandavit, ut etiam inter edendum & bibendum vobis ob oculos verſaretur Deus promptis admodum & proclivibus ad deficiendum à notione ejus.*

Alii Deum ciborum & animalium diſcrimen inſtituiſſe cenſent, & animalia quædam immunditiæ nomine à Judæorum menſis removiſſe, ut illa obſervantia indicaret ipſos Gentem eſſe ſanctam, Deoque Sancto in peculium ſeparatam: C Utque à profanis Gentibus diſcernerentur, iiſque nec ſanguine, nec religione, nec uſu familiari jungerentur. Ratio iſta ex ipſis Scripturæ Sacræ verbis petita, Levitici xi. 43. 44. 45. *Nolite contaminare animas veſtras, nec tangatis quidquam eorum, ne immundi ſitis. Ego enim ſum Dominus Deus veſter: Sancti eſtote, quia ego Sanctus ſum. Ne polluatis animas veſtras in omni reptili quod movetur ſuper terram. Ego enim ſum Dominus, qui eduxi vos de Terra Ægypti, ut eſſem vobis in Deum. Sancti eritis, quia ego Sanctus ſum.* Levit. xx. 24. 25. 26. *Ego Dominus Deus veſter, qui ſeparavi vos à cæteris Populis. Separate ergo & vos* D *jumentum mundum ab immundo, & avem mundam ab immunda: Ne polluatis animas veſtas in pecore & avibus, & cunctis quæ moventur in terra, & quæ vobis oſtendi eſſe polluta. Eritis mihi ſancti, quia ſanctus ſum ego Dominus, & ſeparavi vos à cæteris Populis, ut eſſetis mihi.* Et Deuteron. xiv. 2. 3. 20. 21. *Quoniam Populus ſanctus es Domino Deo tuo; & te elegit ut ſis ei in Populum peculiarem, de cunctis Gentibus quæ ſunt ſuper terram. Ne comedatis quæ immunda ſunt.... Omne quod mundum eſt, comedite. Quicquid autem morticinum eſt, ne veſcamini* E *ex eo. Peregrino, qui intra portas tuas eſt, da ut comedat, aut vende ei: Quia tu Populus Sanctus Domini Dei tui es.* Id ex *Ariſtea* confirmatur: *Cernis*, inquit, *quid poſſint & efficiant converſatio & conſuetudo, quod homines ex converſatione improborum depraventur, & fiant miſeri per totam vitam.... Hoc diligenter contemplatus, utpote ſapiens Legiſlator noſter, ne per ullius impietatis communicationem inficeremur, néve converſatione improborum depravaremur, circumſepſit nos legali ſanctitate & puritate, cibi, potûs, tactûs, auditûs & viſûs.*

F Alii diſcriminis ciborum à Deo inſtituti rationes typicas, ſymbolicas, allegoricas reddunt, aſſeruntque Deum animalia quædam impura pronuntiaſſe, & Judæorum menſis admoveri prohibuiſſe, ut certis animalium vetitorum generibus, quaſi figuris, certa hominum vitia notarentur. Ita Auctor Epiſtolæ *S. Barnabæ* adſcriptæ. *Ergo*, inquit, *non eſt mandatum Dei ne manducent, ſed Moſes in figura locutus eſt illis. Porcinam ergo ad hoc dixit: Non eris conjunctus hominibus talibus, qui cùm luxuriant, obliviſcuntur Dominum ſuum. Porcus enim cùm manducat, Dominum non novit, cùm eſurit, tunc clamat, &*

cùm

tùm accepit, iterum tacet. Nec manducabis, *inquit*, aquilam, aut accipitrem, aut corvum. *Hoc dicit: Non adjunges te, nec ſimilabis talibus hominibus, qui neſciunt per laborem & ſudorem ſibi aquirere eſcam, ſed rapiunt alienam per ſuam iniquitatem, & obſervant quaſi in ſimplicitate ambulantes quem diſpolient: Sic aves iſtæ ſola ſibi non acquirentes eſcam, ſed pigra ſedentes quærunt quomodo alienas carnes devorent, cùm ſint peſtilentioſa per ſuam nequitiam.* Non manducabis, *inquit*, murænam, nec polypum, nec ſepiam. *Non*, inquit, *ſimilabis adhærens talibus hominibus, qui in perpetuo impii, & judicati ſunt jam mortui. Hi enim piſces ſoli maledicti ſunt, non natantes ſicut reliqui, ſed in imâ altitudinis terrâ inhabitant*, &c.

Ita *Origenes* Homilia VII. in Leviticum. *Agnoſcite*, inquit, *quia figuræ ſunt, quæ in divinis Voluminibus ſcripta ſunt: Et ideo tanquam ſpirituales, & non tanquam carnales examinate. Omnis homo habet in ſe aliquem cibum, ex quo qui ſumpſerit, ſiquidem bonus eſt, & de bonò theſauro cordis ſui profert bona, mundum cibum præbet proximo ſuo. Si verò malus, profert mala, immundum cibum præbet proximo ſuo. Poteſt enim quis innocens & rectus corde mundum animal ovis videri, & præbere audienti ſe cibum mundum tanquam ovis, quæ eſt animal mundum. Similiter & in cæteris. Et ideo omnis homo, cùm loquitur proximo ſuo, & ſive prodeſt ei ſermonibus ſuis, ſive nocet, & mundum ei aut immundum efficitur animal, ex quibus vel mundis utendum, vel immundis præcipitur abſtinendum. Si ſecundum hanc intelligentiam dicamus Deum omnipotentem Leges hominibus promulgaſſe, puto quòd digna videbitur divinâ Majeſtate legiſlatio. Si verò adſideamus literæ, & ſecundum hoc quod vel Judæis, vel quod vulgo videtur, accipiamus quæ in Lege ſcripta ſunt, erubeſco dicere & confiteri, quia tales Leges dederit Deus..... Decernit ergo ne manducentur hujuſmodi animalia, quæ ex parte videntur eſſe munda, & ex parte immunda: Sicut camelus, ex eo quòd ruminat, mundus videtur, ex eo autem quòd ungulas diviſas non habet, immundus dicitur. Poſt hæc jam nominat leporem, & erinacium: Sed & ipſos dicit ruminare quidem, ſed ungulas non dividere. Alium verò ordinem facit eorum, qui è contrario ungulam quidem dividunt, ſed non ruminant. Primùm ergo videamus, qui ſunt iſti, qui ruminant, & ungulam dividunt, quos mundos appellat. Ego arbitror illum dici ruminare, qui operam dat ſcientiæ, in Lege Domini meditatur die ac nocte. Sed audi quomodo dictum eſt:* Qui dividit ungulam, & revocat ruminationem. *Revocat ergo ruminationem, qui ea quæ ſecundùm literam legit, revocat ad ſenſum ſpiritalem, & ab infimis & viſibilibus ad inviſibilia altiora conſcendit. Sed ſi mediteris Legem divinam, & ea quæ legis, ad ſpiritalem intelligentiam revoces, vita autem tua & actus tui non ſint tales, ut habeant diſcretionem vitæ præſentis & futuræ, ſi non iſta competenti ratione diſcernas, & dividas, camelus es tortuoſus, qui cùm intellectum acceperis ex meditatione Legis divinæ, non dividis neque ſegregas præſentia & futura, nec anguſtam viam à via ſpatioſa ſecernis..... Hæc quidem generaliter dicta ſint de Animalibus. Illa verò quæ in aquis ſunt, quia dicuntur ſiquidem habeant pinnas & ſquamas munda eſſe; ſi verò non habeant, immunda, nec edi debere: Illud in his oſtenditur, ut ſi quis eſt in aquis iſtis, & in Mari vitæ hujus, atque in fluctibus ſeculi poſitus, tamen debeat ſatis agere, ut non in profundis jaceat aquarum, ſicut ſunt piſces qui dicuntur non habere pinnas neque ſquamas. Hæc nam-*

A *que eorum natura perhibetur, ut in imis ſemper & circa ipſum cœnum demorentur, ſicut ſunt anguillæ, & his ſimilia, quæ non poſſunt aſcendere ad aquæ ſummitatem, neque ad ejus ſuperiora pervenire. Illi verò piſces, qui pinnulis juvantur, ac ſquamis muniuntur, aſcendunt magis ad ſuperiora, & aëri huic viciniores ſunt, velut qui libertatem ſpiritus quærant. Talis eſt ergo Sanctus quiſque, quia intra retia fidei concluſus, bonus piſcis à Salvatore nominatur: Qui etiam mittitur in vas, veluti pinnas habens & ſquamas. Niſi enim habuiſſet pinnas, non reſurrexiſſet de cœno incredulitatis, nec ad rete* B *fidei perveniſſet, niſi pinnis adjutus ad ſuperiora veniſſet. Quid eſt autem quòd & ſquamas habere dicitur? Tanquam qui paratus ſit vetera indumenta deponere. Hi enim qui ſquamas non habent, velut ex integro carnei ſunt & toti carnales, qui deponere nihil poſſunt. Si quis ergo habet pinnas, quibus ad ſuperiora nitatur, mundus eſt. Qui verò non habet pinnas, ſed in inferioribus permanet, & in cœno ſemper verſatur, immundus eſt. Similiter autem de avibus.* Non manducabis, *inquit*, hæc, quia immunda ſunt, aquilam & vulturem, *& cætera his ſimilia. His enim avibus ſemper mortuorum corporum* C *cibus eſt, & ex mortuis cadaveribus vivunt. Omnes ergo, qui hujuſmodi vitam gerunt, immundi habendi ſunt. Ego puto & illos in his nominari qui alienis incubant mortibus, & arte quadam vel fraude teſtamenta ſubjiciunt. Hujuſmodi enim homines vultures & aquilæ meritò appellantur, velut mortuorum cadaveribus inhiantes.*

Ita *Novatianus* Epiſtolâ *De Cibis Judaïcis*, Cap. III. *Quando irrationale Animal ob aliquid rejicitur, magis illud ipſum in eo, qui rationalis eſt, homine damnatur. Et ſi in eo, quod ex natura aliquid habet, quaſi inquinamentum notatur, plus* D *culpabile, cùm illud contra naturam in homine conqueritur. Ergo ut homines damnarentur, pecora culpata ſunt, ſcilicet ut & homines qui eadem vitia haberent, æquales pecoribus æſtimarentur. Quo pacto factum eſt, ut nec animalia damnarentur ab inſtitutore ſuo culpâ, & homines in pecoribus eruditi ad immaculatam inſtitutionis ſuæ poſſent redire naturam. Conſiderandum enim quomodo Lex munda & non munda diſcernit: Munda*, inquit, *& ruminans, & ungulam findunt, immunda neutrum faciunt, aut ex duobus unum aliquid. Omnia iſta unus Artifex fecit, & qui fecit, ipſe* E *benedixit. Inſtitutionem igitur mundam utrinſque conſpicio, quia & qui inſtituit, ſanctus eſt, & quæ inſtituta ſunt, culpam non habent, dum hoc ſunt quod facta ſunt. Crimen enim numquam natura, ſed voluntas perverſa excipere conſuevit. Quid ergo eſt? In animalibus mores depinguntur humani, & actus, & voluntates: Mundi ſi ruminent, id eſt, in ore ſemper habeant quaſi cibum præcepta divina: Ungulam findunt, ſi firmo gradu innocentiæ, juſtitiæ, omniſque virtutis vitæ itinera conficiant. Eorum enim quæ in duas ungulas pedem dividunt, robuſtus ſemper inceſſus. Sic qui neutrum faciant, immundi ſunt: Quorum* F *nec in virtutibus firmus inceſſus eſt, nec divinorum præceptorum in ore ullius ruminationis teritur cibus. Nam & qui alterum faciant, nec ipſi mundi, dum ſunt ex altero debiles, nec in utroque perfecti. Hi autem ſunt aut utrumque facientes, ut Fideles qui mundi; aut alterum, ut Judæi, & Hæretici qui ſunt inquinati; aut neutrum, ut Ethnici, qui ſunt conſequenter immundi. Ita in animalibus per Legem quaſi quoddam humanæ vitæ ſpeculum conſtitutum eſt, in quo imagines ſanctionum conſiderent, ut plus vitioſa quæque hominibus contra naturam commiſſa damnentur, dum etiam naturaliter in pecoribus conſtituta culpantur. Nam quod in piſcibus ſquamis*

aſpera

aſpera pro mundis habentur ; aſperi, & hiſpidi, & firmi, & graves mores hominum probantur. Quæ autem ſine his ſunt, immunda, quia leves, & lubrici, & infidi, & effœminati mores improbantur. Quid enim vult ſibi Lex, cùm dicit, Camelum non manducabitis, niſi quoniam de exemplo animalis vitam damnat enervem & criminibus tortuoſam? Aut cùm ſuem cibo prohibet uſſumi, reprehendit utique cœnoſam, & luteam, & gaudentem vitiorum ſordibus vitam, bonum ſuum non in animi generoſitate, ſed in ſola carne ponentem: Aut cùm leporem, accuſat reformatos in fœminam viros. Quis autem muſtela corpus cibum faciat? Sed furta reprehendit. Quis lacertam? Sed odit vita infidam varietatem. Quis ſtellionem? Sed maculas execratur prædam de aliena morte quærentes. Aut quis corvum? Sed verſutas execratur voluntates. Paſſerem quoque cùm interdicit, intemperantiam coarguit: Quando noctuam, odit lucifugas veritatis: Quando cygnum, cervicis alta ſuperbos: Quando caradrium, garrulam nimis linguæ intemperantiam: Quando veſpertilionem, quærentes tenebras noctis ſimul & erroris. Hæc ergo & his paria Lex in animalibus execratur, quæ in illis quidem non criminoſa, quia in hoc nata ſunt, in homine culpata, quia contra naturam, non ex inſtitutione, ſed ex errore quæſita ſunt.

Ita *S. Auguſtinus*, Libro vi. *Contra Fauſtum*, Cap. vii. *Teſtamento veteri*, inquit, *ubi quidam cibi carnalium prohibentur, cur non ſit contraria iſta ſententia, quâ dicit Apoſtolus*, Omnia munda mundis: *&*, Omnis creatura Dei bona eſt: *Si poſſunt, intelligant hoc Apoſtolum de ipſis dixiſſe naturis: Illas autem literas propter quaſdam præfigurationes tempori congruentes, animalia quædam non naturâ, ſed ſignificatione immunda dixiſſe. Ita quod, verbi gratiâ, ſi de porco & agno requiratur, utrumque naturâ mundum eſt, quia omnis creatura Dei bona eſt: Quadam verò ſignificatione agnus mundus, porcus immundus eſt: Tanquam ſi ſtultum & ſapientem diceres, utrumque hoc verbum natura vocis, & literarum, & ſyllabarum, quibus conſtat, utique mundum eſt. Significatione autem unum horum verbum, quo dicitur ſtultus, immundum dici poteſt, non naturâ ſui, ſed quoniam quiddam immundum ſignificat. Et fortaſſe quod eſt in rerum figuris porcus, hoc eſt in rerum genere ſtultus; & tam illud animal, quàm iſtæ duæ ſyllabæ, quod dicitur ſtultus, quiddam unum idémque ſignificat. Immundum quippe illud animal in Lege poſitum eſt, eò quòd non ruminet: Non autem hoc ejus vitium, ſed natura eſt. Sunt autem homines, qui per hoc animal ſignificantur, immundi proprio vitio, non naturâ: Qui cùm libenter audiant verba ſapientiæ, poſtea de his omnino non cogitant. Quod enim utile audieris, velut ab inteſtino memoriæ tanquam ad os cogitationis recordandi dulcedine revocare, quid eſt aliud quàm ſpiritaliter quodammodo ruminare? Quod qui non faciunt, illorum animalium genere figurantur. Unde & ipſa à talibus carnibus abſtinentia tale vitium nos cavere præmonuit. Cùm enim theſaurus deſiderabilis ſit ipſa ſapientia, de hac munditia ruminandi, & immunditia non ruminandi alio loco ſcriptum eſt:*

1. Timoth. 4.

Proverb. 21.

" Theſaurus deſiderabilis requieſcit in ore Sapien- " tis: Vir autem ſtultus glutit illum. *Hæ autem ſimilitudines rerum, propter quærendi & comparandi exercitationem, rationales Mentes utiliter & ſuaviter movent. Sed priori Populo multa talia non tantùm audienda, verùm etiam obſervanda præcepta ſunt. Tempus enim erat, quo non tantùm dictis, ſed etiam factis prophetari oporteret ea, quæ poſteriori tempore fuerant revelanda.*

Ita *S. Cyrillus* Libro *de Adoratione in Spiritu & Veritate* xiv. p. 498. 499. 500. *Non obſcurum eſt, quia Lex nihil profanum ducat, omnia verò munda mundis eſſe intelligat. Sed naturalem cujuſque animantis proprietatem cum morum humanorum qualitatibus conferendo, non mediocrem utilitatem affert: Eſſe autem id quod dixi verum & exploratum, ex his rurſus intelliges. Nam quæ apud omnes improbantur, ea reſpuere & execrari perſpicuè juſſit, camelum dico & chœrogrillum, attelicoracem & catarrhacten & ſtellionem, & muſtelam, & alia fœdiora..... Igitur ad morum qualitatem aptè transferenda ſuas, quæ nonnullis animantibus rationis expertibus ſecundùm naturam inſunt, cùm ea ſingula in ſe ipſis depingant certorum hominum mores, & in quibus vitiis verſentur, deſignent.... Pergamus igitur ad Legis propoſitum. Juſtitiæ, & in univerſum omnis probitatis laudes exiſtunt illa quidem ex cujuſque voluntate & arbitrio: Sed duplici ratione perficiuntur. Aut enim in nos ipſos aliquid boni facimus; verbi gratia, cùm voluptates præcidimus turpes illas ac vitioſas, cùm mortificamus membra quæ ſunt ſuper terram, cùm animum ad manſuetudinem componimus, cùm paupertatem in ſpiritu ſectamur; cùm purum liquidúmque mentem quoad fieri poteſt, habemus: Aut præclara virtutis ſtudia in Fratres conferimus; cùm iis qui ſponte nos offenderint clementiam ultro exhibemus, cùm laborantibus opem ferimus, cùm mœrentes conſolamur: cùm errantes ex imperitiâ ad rectum iter transferimus; cùm indigentibus neceſſaria ſuppeditamus; eáque omnia, quæ Deo grata ſunt, efficere ſummo ſtudio contendimus. An non igitur duplex eſt juſtitiæ ratio, cùm vel in nos ipſos, vel etiam in alios exercetur? Ejuſmodi ergo Juſtitiæ diſtributionem ungula diſſecta, id eſt, pedi in duos ungues diviſo ſemper ferè Lex comparat; pes enim ſemper inceſſus illius, quo ad efficiendum ciemur atque movemur, ſignum ac nota eſt..... Si quis ergo rectè atque ſapienter in utramque partem incedere norit, ita ut ſe & alios morum ſuorum qualitate juvare poſſit; ad hæc ſapiens & prudentiâ ſummâ ſit præditus, & verba quæ de Deo dicuntur in cor tanquam in habitaculum quoddam atque domicilium recipiat ac ſurſum deorſum ſemper quodammodo volvat in ſe ipſo divinorum dogmatum cogitationes, & notiones eas quas tam accuratè perceperit, crebra prudentique inquiſitione tanquam cibum comminuat, animanti ruminanti perſimilis erit:* Prolixiorem *S. Cyrilli* locum integrum non deſcribo; ipſum adeat ſtudioſus Lector conſulátque ejuſdem librum ix. *Contra Julianum* p. 315. 316. 317. 318.

Ita *Theodoretus* Quæſtione xi. in Leviticum, *Arbitror*, inquit, *ungulæ diviſionem ſignificare bonarum actionum, & contrariarum diſcretionem: Præterea vivendum eſſe non tantùm præſenti vitæ, ſed etiam futuræ: & illi quidem attribuenda quæ ſunt neceſſaria: Huic autem omnia, id eſt, & animam & corpus, & quæ ſpectant ad corpus. Ruminans autem divinorum Eloquiorum meditationem deſignat. Quemadmodum enim ovis & ſimilia cibum aſſiduè ruminans: Sic impiger & qui Deum diligit, ad Deum univerſorum clamat:* Quomodo " dilexi legem tuam, Domine? Tota die me- " ditatio mea eſt. *Sicut enim animalia quædam & ungulas diviſas habent, & cibum repetunt: Quædam neutrum horum agunt, velut aſinus, mulus, equus & feræ: Alia biſulca quidem ſunt, ac non ruminant, veluti ſus: Nonnulla ruminant quidem, ſed non dividunt ungulam, ut camelus & lepus. Sic inter homines quoſdam reperire licet perfectos, qui & divinorum Eloquiorum meditationem amplectuntur, & virtutem colunt diligenter: Quoſdam autem imperfectos; qui divina quidem*

Eloquia

Eloquia vact tenus pronuntiant, ſed cameli more ungulam dividere nequeunt. Nonnullos etiam pietati nondum initiatos, qui Eloquia divina non attigerunt, bonorum tamen operum ſunt ſtudioſi. Alios denique, qui tum fidei, tum operationis bona ſunt prorſus expertes. Porro aquatilium illa vocat munda, quæ ſquamis & pinnis prædita ſunt. Hæc enim aquis ſupernatant; quæ verò non ſunt ejuſmodi, deorſum & in limo volutantur. Mundi ſunt igitur in rationis compotibus, qui animum ad terrena non affigunt, ſed pennis fidei præditi, clypeo virtutis muniuntur. Quod enim piſcibus eſt ſquama, hoc hominibus eſt fides. His nos circumtegit Beatus Paulus pennas gratiæ, & arma Spiritus appellans. De volucribus autem illas aſſerit eſſe immunda, quæ ſunt rapaces, quæve cadaveribus, & quæ tenebris gaudent, docens nos abſtinere ab avaritia, putidúmque peccati cibum averſari, & tenebras odio proſequi. Quòd hæc autem non abs re ſic intellexerimus, Alterum teſtificatur Hiſtoria. Vidit enim, *inquit*, B. Petrus „ ſindonem quatuor initiis demiſſam, in qua
Act. 10. „ erant omnia quadrupedia terræ, & volatilia. „ Audivitque vocem dicentem, Surge Petre, oc„ cide, & manduca. Deinde cùm ille dixiſſet, Nequaquam Dumine, quia nihil unquam co„ medi quod eſſet commune aut immundum: „ ait Dominus Deus: Quæ Deus purificavit, ne „ communia dixeris. *At hæc dicta eſſe gratiâ Cornelii, qui cùm eſſet Gentilis, ſalvari cupiebat, ſubſequentia demonſtrant. Dominus quoque dixit Apoſtolis*: Multi venient ad vos in „ veſtimentis ovium, intus autem ſunt lupi
Matth. 7. 15. „ rapaces. *Et Judæis*: Genimina viperarum. *Et*
Matth. 23. 33. „ *Apoſtolus*: Videte canes. *Preſbyteris etiam E-*
Ad Philipp. 3. *pheſiorum*: Scio quòd poſt diſceſſum meum in-
Act. 20. „ gredientur ad vos lupi graves non parcen-
Jerem. 5. „ tes gregi. *Et Propheta item quoſdam equos furentes in fœminas nominant: Alios verò ſerpentes, & genimina aſpidum volantium: Rurſum Dominus*:
Matth. 13. 47. „ Simile eſt regnum Cœlorum ſagenæ miſſæ „ in Mare, & ex omni genere piſcium congre-
Matth. 24. 28. ganti. *Item*: Ubi cadaver, ibi congregabuntur & aquilæ. *Quare conſonat interpretatio ſententiæ Scripturæ divinæ.*

Ita reliqui Patres, & Auctores Eccleſiaſtici, qui hoc argumentum tractarunt, & inter alios *S. Thomas Prima Secunda Quæſtione* CII. *Articulo* VI. *in Reſponſione ad Primum.*

Diaboli æmulatio ciborum diſcrimen apud Gentes invexit.

Ciborum diſcrimen apud Ægyptios aliaſque Gentes Ethnicas invexit ſuperſtitio. Ægyptii, teſte *Plutarcho*, in Iſide, *Suem à ſacris alienum ſentiebant.* Iidem Boves *fœminas recuſabant, à turture abſtinebant*, ut refert *Porphyrius* Libro IV. *De Abſtinentia*, & à certo genere piſcium, *lepidoto* nimirum, & *anguilla*, ut refert *Herodotus* Libro II. Cap. LXXII. Ægyptii Sacerdotes, referente *Chæremone*, apud eumdem Porphyrium, *Piſcibus omnibus abſtinebant, & quadrupedibus quotquot ſolidas aut multifidas haberent ungulas, aut cornuta non eſſent, & volucribus omnibus quæ carnes devorarent.* Notum illud *Juvenalis*:

——— *Lanatis animalibus abſtinet omnis*
Menſa, nefas illic fœtum jugulare capellæ.

Non ſolùm apud Ægyptios, aut Syros, ſed & Græcos, à piſcibus abſtinere, *puritatis pars haud poſtrema cenſebatur*, teſte *Plutarcho Sympoſiacon* VIII. Quæſtione VIII. *Deæ Syriæ* Sacerdotes, *Luciano* teſte, *ſues ſolos pro ſceleratis habentes, neque ſacrificabant, neque manducabant.* Veteres Britanni, *leporem, & gallinam, & anſerem guſtare fas non putabant*, teſte *Julio Cæſare* Libro V. *De Bello Gallico.* Pythâgoram præcepiſſe *à bove aratore & ariete abſtinere*, tradit *Ariſtoxenus* apud *Diogenem Laertium.* Ut Dei ſuprema auctoritas animalium & ciborum diſcrimen ob eas, quas diximus, rationes, à Judæis Lege latâ obſervari juſſit: Ita Diaboli æmulatio diſcrimen illud apud Gentes profanas invexit. Apud Hebræos hujoſmodi obſervantia religio fuit: Apud Ethnicos ſuperſtitio. Apud Hebræos notæ ſingulares fuere, quibus ex Dei inſtituto animalia munda ab immundis diſcernerentur, ſcilicet ruminatio, & ungulæ diviſio: Apud Ethnicos norma hæc diſcretionis animalium mundorum ab immundis non fuit. Quamvis enim Ægyptii Sacerdotes ad quadrupedum ungulas & cornua reſpectum habuerint, nullam tamen ruminationis rationem habuerunt. Ethnici quidam à piſcibus omnibus abſtinuere: Judæi ab iis ſolis quibus pinnas & ſquamas natura denegavit.

Judæorum abſtinentia à carne ſuillâ rationes.

Porcum inter animalia immunda maximè exeerabantur Judæi. Hinc illud *Juvenalis* de Judæa loquentis:

Obſervant ubi feſta mero pede Sabbata Reges,
Et vetus indulget ſenibus clementia porcis.
Et alterum illud de Jodæis:
Nec diſtare putant humana carne ſuillam.

Porcum Judæis maximè inviſum eſſe perſuaſum habebat *Antiochus*, qui hoc animali tanquam odii, & tyrannidis ſuæ in Judæos inſtrumento uſus eſt, ipſos cogens porcos immolare, aut carnes porcinas edere, & carnificinas atrociſſimas in eos exercens, qui hujuſmodi victimis ac cibis polluere ſe ſe recuſarent, ut conſtat ex libro I. *Maccabæorum* I. 50. & II. *Maccabæorum* Cap. VI. & VII. & ex *Joſepho* Lib. I. *De Bello Judaico*, Cap. I. Abſtinentiæ Judæorum à carne ſuilla ratio Ethnicis Scriptoribus ignota fuit. *Plutarchus* Libro IV. *Sympoſiacon*, Quæſtionem proponit, *Utrum ſuem colentes Judæi, aut potius averſati, carne ejus abſtineant?* Convivatum alius opinatur porcum in honore apud Judæos eſſe, ideòque ab ejus eſu illos abſtinuiſſe. Hujus autem honoris ſuibus (ut putat) habiti rationem ex eo repetit, quòd *prima ſus roſtro terram findens, veſtigium arationis impreſſiſſe, ac vomeris opus ſummonſtraſſe* credatur. Unde etiam *Ægyptii, qui cavam & mollem incolunt Regionem* (inquit Plutarchus) *omnino etiam aratri uſum non admittunt. Sed poſtquam Nilus eluvie ſuâ ſolum rigavit, tum ſubſequentes ſues in agros depellunt: Ea verò calcandâ ac fodienda tellure celeriter eam altè ſubvertunt, ſeménque occulunt.* Addit, *Judæos, ſi abominarentur porcum, interfecturos eum fuiſſe. Nunc*, inquit, *tam interficere, quàm edere ſuem, iis eſt religio. Et fortaſſis rationi hoc conſentit: Sicut aſino ſuus eſt apud eos honor, qui fontem aquæ eis demonſtravit. Ita ſuem eos revereri, ut ſationis & arationis magiſtram.* Alius Judæos carnem ſuillam abominari cenſet, *Tum quòd abhorreant à vitiliginibus & lepra, quas putant eſu harum carnium adſciſci. Etenim videmus ſuem ſub ventre plenum eſſe leprâ, & ſcabioſis malignè puſtulis: Quæ ſanè exiſtimantur à pravâ corporis affectione & corruptela eorum, quæ intus ſunt, in ſuperficiem erumpere*: Tum quòd ſuis *victus immundus* ſit, nullúmque animal ita gaudeat *cæno, ac ſordidis impuriſque locis*: Tum quòd porcorum oculi ita ſint *confracti, & humi defixi*, ut nihil eorum unquam cernant, quæ ſupernè ſunt, neque in cœlum intueantur, niſi

ſupini contra naturam facti, pupillas ſurſùm obvertant; ideòque animal hoc aliàs clamoſiſſimum, ubi ſupinum factum fuerit, tacere attonitum inſolenti conſpectu cœli. Alius *Adonidem*, qui vel idem cum *Baccho*, vel *Bacchi* fuerit Amaſius, à ſue interfectum fuiſſe ait: Ideòque Judæos, quos *Bacchi* ſacris initiatos calumniatur, ſuem execrari. *Tacitus* Hiſtoriæ Libro v. ſcribit Judæos à ſuibus abſtinuiſſe *memoriâ cladis, quod eos ſcabies quondam turpaverat, cui id animal obnoxium*. Judæos & Phœnices à ſuibus temperaſſe, quod omnino in regionibus illis non naſcerentur, ſcripſit *Porphyrius* Libro I. *De Abſtinentia*. At rationis hujus falſitas patet ex eo quòd in vicina Geraſenorum regione, ubi & Judæi Græcis mixti habitabant, porcorum greges reperirentur, in quos ſe mitti Dæmones à Chriſto ſupplices petierunt. Matthæi VIII. 30. 31. 32. *Petronius* Judæos porcum coluiſſe putat, ideòque ab illius eſu abſtinuiſſe:

Judæus, licet & porcinum Numen adoret.

Hæc mera eſſe figmenta, calumniaſque ab hominibus rerum Judaicarum imperitis excogitatas, evidens eſt. Legem divinam conſulenti apparet porcum præ cæteris animalibus immundis vetitum Judæis non fuiſſe: & ob hanc rationem in immundorum animantium ordine poſitum, quòd etſi ungulas fiſſas habeat, non tamen ruminet. Levitici XI. 8. *Et ſus, qui cum ungulam dividat, non ruminat. Horum carnibus non veſcemini.* Hæc immundiriei nota. Hujus autem animalis impuritate & fœditate hominum ventri ac voluptati ſervientium, & qui affectibus terram ſolommodo ſapientibus ad faciendam juſtitiam inutiles ſe præbent, ingenium ac mores adumbrari, cenſent Patres. Abſtinentiam à ſuillis carnibus Judæis à Deo præceptam, *Quia his ſolis Ægyptii veſcebantur, cæteris tanquam Diis abſtinentes*, viſum eſt *Theodoreto* Libro *De Curandis Græcorum Affectionibus*, Sermone VIII. *De Sacrificiis.* At eruditiſſimum Patrem latuiſſe aliqua ex parte videntur mores Ægyptiaci. Ægyptios enim à porco abhorruiſſe teſtantur *Herodotus* Libro II. Cap. XLVII. *Suem autem*, inquit, *Ægyptii pollutum animal eſſe putant. Et eam ſi quis vel tranſeundo contigerit, abit immerſum ſe flumini cum ipſis veſtibus.* Ælianus Libro II. Hiſtoriæ, Cap. XVI *Sus præ voracitate ne propriis quidem fœtibus parcit, & cùm in humanum corpus incidit, non abſtinet, ſed illud mandit. Proinde hoc animal Ægyptii oderunt ut abominandum & omnivorum.* Plutarchus in Iſide: *Suem animal impurum eſſe æſtimant* (Ægyptii) *Plerumque enim coire videtur cùm Luna decreſcit.* Porcorum odium apud Judæos auctum fuiſſe poſt *Antiochi* perſecutionem, Viri Eruditi cenſent, tuncque hanc ab ipſis editam Conſtitutionem, quæ in Libro *Juchaſim* legitur: *Maledictus quiſquis ſuem aluerit.* Veriſimile proinde eſt, odium illud, quo porcum præ cæteris animalibus immundis execrabantur Judæi, ex Traditione Majorum apud ipſos invaluiſſe. Hujus autem Traditionis ratio eſſe potuit, quòd animal eſſet in Gentilium luſtrationibus, ſacrificiis, myſteriis magicis, feſtis, & pactis ſanciendis maximè uſurpatum. De luſtrationibus, teſtis eſt *Iſaias* Propheta Cap. LXVI. 17. *Qui ſanctificabantur, & mundos ſe putabant in hortis poſt januam intrinſecùs, qui comedebant carnem ſuillam, & abominationem, & murem: ſimul conſumentur, dicit Dominus.* De myſteriis magicis teſtis eſt idem Propheta Cap. LXV. 3. 4. *Populus qui ad iracundiam provocat me ante faciem meam ſemper: Qui immolant in hortis, & ſacrificant ſuper lateres: Qui habitant in ſepulchris, & in delubris Idolorum dormiunt: Qui comedunt carnem ſuillam, & jus profanum in vaſis eorum.* De Sacrificiis, teſtis *Varro* Libro II. *De Re Ruſtica*, Cap. IV. *Sus*, inquit, *Græcè dicitur ὗς, olim θῦς... Sus ita dictus ab illo verbo quod dicitur θύειν, quod eſt immolare: A ſuillo enim pecoris genere immolandi initium ſumptum videtur. Cujus veſtigia ſunt, quòd initiis Pacis, fœdus cum feritur, porcus occiditur; & quòd Nuptiarum initio in Hetruria nova Nupta & novus Maritus primùm porcum immolant. Priſci quoque Latini, & etiam Græci in Italia idem factitaſſe videntur.* Teſtis *Ovidius* Lib. I. *Faſtorum*.

Prima Ceres avidæ gaviſa eſt ſanguine porcæ.

Teſtis Horatius:

——— Immolet æquis
Hic porcum Laribus.

De Feſtis Gentium teſtis *Juvenalis* Satyr. XI.

Moris erat quondam feſtis ſervare diebus
Sicci terga ſuis, rarâ pendentia crate,
Et natalitium cognatis ponere lardum.

Denique de pactis ſolemnibus teſtis cum *Varrone Virgilius* Libro VIII. *Æneidos*.

——— Et cæſâ jungebant fœdera porcâ.

Hæc ante nos obſervavit *Spencerus*, ut ante ipſum alii Viri Eruditi: Cùm itaque tam vulgaris fuerit porci uſus apud Ethnicos, non mirum quòd Judæi porcum inter animantia immonda eo nomine maximè oderint, ac pene execrati ſint: adeo ut vel illum nominare horrerent, & pro porco, *rem aliam* dicerent, ut ex *Talmude*, aliiſque Judæorum Libris probat *Bochartus* Libro II. *Hierozoici* Cap. LVII.

---

§. III.

Lex de Sexus utriuſque apparatu & veſtitu non confundendo.

SExus utriuſque apparatum ac veſtitum confundi & promiſcuè uſurpari Lex prohibet Deuteronomii XXII. *Non induetur mulier veſte virili, nec vir utetur veſte fœmineâ: Abominabilis enim apud Deum eſt, qui facit hoc.* Hujus obſervantiæ multiplex ratio. Prima, eaque præcipua, idololatriæ exterminatio. Hæc enim veſtium commutatio Ritus idololatricus fuit, in Gentium profanarum Sacris paſſim uſurpatus. Hoc Ritu Cyprios Venerem coluiſſe obſervat *Servius* ad Librum II. Æneidos. *Veneris*, inquit, *in Cypro ſimulacrum eſt, corpore & veſte muliebri, cum ſceptro & naturâ virili, quod Ἀφρόδιτον vocant: Cui viri in veſte muliebri, & mulieres in virili veſte ſacrificant.* De Aſſyriis idem teſtatur *Julius Firmicus* Libro De Erroribus Profanarum Religionum. *Sacerdotum ſuorum Chorus*, inquit, *ei aliter ſervire non poteſt, niſi effeminent vultum, cutem poliant, & virilem ſexum ornatu muliebri dedecorent.... Exornant muliebriter*

crebrior nutritos crines, & delicatis amicti veſtibus, vix caput laſſa cervice ſuſtentant. De aliis Aſiaticis id memoriæ proditum à Philochoro apud *Macrobium* Libro III. *Saturnal.* cap. VII. affirmante *Venerem eſſe Lunam, & ei Sacrificium facere viros cum veſte muliebri, & mulieres cum virili.* Cùm *Bacchi* ſolemnia apud Græcos agebantur, Phallorum pompam excipiebant *Ithyphalli muliebrem induti ſtolam*, ut refert *Heſychius* verbo, Ἰθύφαλλοι. Cùm Ὠσχοφόρια in honorem Bacchi celebrabant Athenienſes, *Chori adoleſcentes duo, muliebri veſte induti, palmitem geſtantes plenum maturis uvis, Feſtum auſpicabantur*, teſte *Proclo* in *Chreſtomathia.* Argivi Novilunia diſſimulato ſexu celebrabant, *Mulieres virilibus tunicis & chlamidibus, viros autem peplis muliebribus amicientes*, teſte *Polyæno* Libro VIII. *Strutagematum.* Apud Coos *Herculis Sacerdos in Antimachia, muliebri indutus veſte, capite vittato, Sacrificium auſpicabatur*, ut refert *Plutarchus Quæſt. Græc.* poſtremâ. Apud Romanos Idibus Januarii tibicines Sacrificiis præcinere ſoliti, Urbem circuibant *veſtem induti muliebrem*, ut refert idem Auctor in *Quæſt. Roman.* p. 277. Apud Naharvalos *Antiquæ Religionis lucus* oſtendebatur, *Tacito* referente, Lib. *De Moribus Germanorum*. Præſidebat *Sacerdos muliebri ornatu.* Legem utriuſque ſexus veſtes commutari prohibuiſſe ad cultus idololatrici exterminationem, quia ſcilicet *in cultu Martis mulieres utebantur armis virorum: In cultu autem Veneris è converſo viri utebantur veſtibus mulierum*, docet *S. Thomas, Prima Secundæ, Quæſtione* CII. *Art.* VI. *ad ſextum*, præeuntibus *Maimonide* in *More Nevochim* pag. III. cap. XXVIII. & *Guillelmo Pariſienſi* Libro *De Legibus*, cap. XIII. Execrandi hujus ritus reliquiæ in Kalendarum feſto ſeculari ac profano, quod initio redeuntis anni celebrabatur, Chriſtianos olim infecerunt, ut conſtat ex *S. Aſterio* Amaſeno Epiſcopo, in Sermone adversùs Kalendarum Feſtum. *Nonne*, inquit, *undatus in meretricum ac feminarum morem vultum habitúmque componit ille ſtrenuus, leonini ille pectoris ac roboris, ille in armis, cùm ſuis aſpectu mirabilis, tum formidabilis hoſtibus; ac ad talos uſque tunicam demittit, zonam pectori circumvolvit, calceamenta muliebria ſumit, & more feminarum capiti crobylum ac plexuram imponit: Quin etiam lanâ plenam colum geſtat, ac dexterâ filum ducit, quæ trophæum ante tulit, animique tenorem immutans, in acutiorem ac muliebrem ſonam vocem extenuat? Hæ celebritatis hujus utilitates: Hæc hodierni publico conventu feſti commoda & fructus.* Idem conſtat ex Canone LXII. Trullanæ Synodi. *Kalendas*, inquit, *quæ dicuntur, & vota & brumalia quæ vocantur, & qui in primo Martii menſis die fit conventum, ex Fidelium univerſitate omnino tolli volumus: Sed & publicas Mulierum ſaltationes multam noxam exitiúmque afferentes: Quin etiam eas, quæ nomine eorum, qui falsò apud Gentiles Dii nominati ſunt, vel nomine virorum ac mulierum fiunt, ſaltationes ac myſteria more antiquo, & à vita Chriſtianorum alieno, amandamus & expellimus; ſtatuentes ut nullus vir deinceps muliebri veſte induatur, vel mulier veſte viro conveniente, &c. Eos ergo qui deinceps aliquid eorum, quæ ſcripta ſunt, aggredientur, ſi ſint quidem Clerici, deponi jubemus, ſi verò Laici, ſegregari.*

Ratio altera cur ſexus utriuſque veſtes commutari Lex vetuerit, eſt publicæ honeſtatis ac pudoris conſervatio, & occaſionum libidinis remotio: Quam ob rationem ipſis etiam Ethnicis indecorum & pudendum viſum eſt extra

A Numinum ſuorum ſacra vel Feſta, ſexum mentiri. Hinc *Diogenes Laërtius* in Vita *Platonis* ait: *Legis gemina eſt diſtributio, altera ſcripta, altera vero non ſcripta. Prior illa civilis eſt, quâ Rempublicam adminiſtramus: Quæ verò citra Scripturam eſt, ea à naturâ & uſu proficiſcitur; quale eſt, nudum in foro ambulare non debere, aut uti veſte muliebri. Hæc enim Lex nulla prohibet, ſed ab iis faciendis abſtinemus, quòd Lege non ſcriptâ prohibeantur:* Hinc *Seneca* Epiſtola CXXIII. ad *Lucillam* ſcribit: *Non videntur tibi contra naturam*
B *vivere, qui commutant cum feminis veſtem?*

Jam Chriſtianos Doctores audiamus: *S. Auguſtinum* Libro II. *Soliloquiorum*, cap. XVI. *Credo*, inquit, *jure infames, inſtabileſque haberi, ſi qui muliebri habitu oſtentant, quos neſcio utrum falſas mulieres, an falſos viros melius vocem. Veros tamen Hiſtriones, veróſque infames ſine dubitatione poſſumus vocare: Aut ſi latent, nec infame quidquam niſi à turpi fama nominatur, veros nequam non ſine veritate dicimus.* Et *S. Thomas* loco laudato: *Quòd mulier*, inquit, *induatur veſte virili, aut è converſo, incentivum eſt concupiſcentiæ, & occaſionem libidini præſtat.*

C Rationes omnes obſervantiæ, quam expendimus, affert *Guillelmus* Pariſienſis Epiſcopus, Libro *De Legibus*, cap. XIII. *Cauſa*, inquit, *prohibitionis, ne vir uteretur veſte feminea, vel è converſo, multæ fuerunt. Prima fuit congruentia ipſius naturæ, videlicet ut quos natura ſexu diſcreverat, diſcerneret & veſtitus. Secunda, ut opportunitas auferretur turpitudinum latibulis: Poſſet enim intrare vir ad mulierem ſub habitu muliebri, & è converſo mulier ſub habitu virili. Ablata igitur eſt per hanc diſcretionem veſtitus multa opportunitas flagitiis. Tertia, exterminatio ſacrorum*
D *Martis & Veneris. In ſacris enim Martis non ſolum virili veſtitu veſtiebantur mulieres, ſed etiam armabantur, ut in ipſis veſtimentis bellicis, id eſt armis, ipſum tanquam Deum belli, & victoriæ datorem colerent. Et Cacogracus in libro maledicto, quem ſcripſit de Stationibus ad cultum Veneris, inter alia ſacrilega & Deo odibilia præcepit, ut qui nefandum Ritum illum exercet, coronam femineam habeat in capite ſuo. Eodem modo in ſacris Veneris viri effeminabantur, videlicet in veſtibus muliebribus ſacra Veneris exercentes: Propter hujuſmodi ſacrilegos Ritus Marti & Veneri ſe pla-*
E *cere credentes, atque quærentes. Quarta cauſa, ut occaſio magna provocationis libidinis auferretur: Magna enim eſt provocatio libidinis viris veſtitus muliebris & è converſo: Quoniam veſtis muliebris viro circumdata vehementer refricat memoriam, & commovet imaginationem mulieris, & è converſo. Alibi autem didiciſtis, quia imaginatio rei deſiderabilis commovet deſiderium. Quinta cauſa, ut auferretur occaſio maleficiis. Conſueverunt enim malefici & maleficæ, in veſtibus aut de veſtibus libidinis maleficia exercere: & hoc nos in libris eorum ſæpe legimus. Sexta cauſa ut tolleretur error periculoſus, & ſuperſtitioſa credulitas,*
F *quâ trahi poſſent ad idololatriam, quibus credebant decepti, applicatione veſtium muliebrium, maximè in ſacris Veneris, conjungi ſibi ac conciliari amore fortiſſimo corda mulierum, propter quas hoc facerent, vel quæ poſtea hujuſmodi veſtibus uterentur: Similiter & deceptæ mulieres idipſum credebant de viris & de virilibus veſtimentis. Voluit ergo Deus hunc ſuperſtitioſum errorem auferri de cordibus eorum per ablationem abuſionis iſtius, ne per illum tandem traherentur ad cultum Veneris.*

§. IV.

§. IV.

Lex veſtem ex lino & lanâ mixtam prohibens.

Veſtem ex lino & lanâ mixtam Iſraëlitis Lex prohibet Levitici XIX. 19. *Veſte, quæ ex duobus texta eſt, non indueris.* Ex Deuteronomii XXII. 11. *Non indueris veſtimento, quod ex lana linóque contextum eſt.* Legis hujus multiplex ratio. *S. Iſidorus Peluſiota* Libro III. Epiſtola LXXXIV. Deum hâc obſervantiâ Judæos adſtrinxiſſe cenſet, *ut mollitiem omnem, & variegandi artem ad luxum nimiumque corporis ornandi ſtudium eliminaret*; eoſque doceret omnem operam *ad animæ curam* & ornatum convertendam. Hoc & alia de Heterogeneorum commixtione præcepta, morum ſimplicitatem commendare, animi duplicitatem ac hypocriſim damnare; adulterinas opiniones ac hæreſes, quæ errorem cum veritate miſcent, proſcribere, cenſent pleríque cum *Theodoreto* Quæſtione XXVII. *in Leviticum*, dicente: *Veſtem ex lana & lino contextam vocat adulteram, docens contrarias operationes non exercere. Et quòd his verbis non veſtem, ſed operationem adulteram innuat, probant velamenta Tabernaculi ex variis filis contexta.* Ita etiam *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. VII. *De Adoratione in Spiritu & Veritate*, pag. 245. *Veſtem*, inquit, *nos habere non ſinit è duobus contextam, quâ in re figuratè ſignificat, cavendum eſſe ne veluti duplicitatem quandam in animum admittamus; duplicitatem porro internam ac ſpiritualem eſſe illam execrabilem hominibus placendi cupiditatem, quæ velut ex duobus intexitur ſtudiis non mediocriter inter ſe differentibus. Quæ enim qualiſve eſt alia hypocritarum vita, niſi ut in conſpectu quidem hominum boni viri appareant, ac videantur eſſe, non ſint tamen revera probi? Ergo duplices ſunt nobis mores è diſſimilibus voluntatibus contexti. At verò Beatus David approbat unius moris virum, eúmque ſupernâ providentiâ dignum haberi dicit.* Dominus, *inquit*, inhabitare facit unius moris in domo. *Diſſipare etiam Deus dicitur oſſa hominibus placentium. Idem quoque vitium Paulus execratur*, &c. Huic explicationi calculum ſuum adjiciunt *Procopius*, *Rupertus* Abbas, & *S. Thomas Prima Secunda*, *Quæſtione* CII. *Articulo* VI. *ad ſextum.* Sed rationem Legis iſtius literalem præmittit. *Sicut dicitur Eccleſiaſtici* XIX. *Amictus corporis enuntiat de homine. Et ideo voluit Dominus ut Populus ejus diſtingueretur ab aliis Populis, non ſolùm ſigno Circumciſionis, quod erat in carne, ſed etiam certâ habitûs diſtinctione. Et ideo prohibitum fuit eis, ut induerentur veſtimento ex lana & lino contexto. Primò quidem ad vitandum Idololatriæ cultum. Hujuſmodi enim variis veſtibus ex diverſis contextis Gentiles in cultu ſuorum Deorum utebantur:* Ut colligitur ex *Maimonide* in *More Nevochim* p. III. cap. XXXVII. Ita ante S. Thomam *Gulielmus Pariſienſis*, Libro *De Legibus.* cap. XIII. *Uſus*, inquit, *veſtis ex lana linóque contextæ prohibitus fuit juxta literam, quia Sacerdotes Idolorum, & in Ægypto maximè, veſtibus hujuſmodi utebantur. Cauſa igitur in hoc fuit, ne Dei Populus aſſimilaretur Idololatris. Alia cauſa fuit generalis, ut Idololatria, quæ conjunctionibus hujuſmodi exercebatur, in hoc percuteretur. Tertia fuit, ut ordo naturæ, quem Idololatræ multipliciter pervertebant, ſervaretur in veſtibus, ut linum ſeilicet ſub lana eſſet, & corpori humano propinquius. Quarta ut veſtibus, & materiis earum, ipſa, quam natura inter eas fecerat diſcretio ſive diſtinctio ſervaretur. Hæc enim omnia confundebant & commiſcebant Idololatræ, in venerationem maximè elementorum, pro eo ſcilicet quod de commixtione elementorum, quibus ſerviebant, eorúmque confuſione, omnia hujuſmodi gigni dicebant. Volebant etiam inſinuari, per hujuſmodi commixtiones & conjunctiones, agricolas & paſtores ad ſtellarum ſervitium obligatos: Quia ſtellarum favore & beneficio putabant fœcunditatem, & lanæ copiam in animalibus, fertilitatem in agris provenire. Propter hoc ergo lanam & linum ſimul in veſtibus conjungebant, ut ipſo habitu hanc ſuperſtitionem profiterentur, & utramque copiam à ſtellis provenire confiterentur. Utrumque autem iſtorum erat ſtellarum ſervitium, videlicet tam profeſſio quàm confeſſio antè dicta: Quemadmodum habitus religioſi delatio apud nos eſt Dei ſervitium. Scito etiam, quia hujuſmodi conjunctione lini & lanæ in veſtimentis faciebant cum obſervatione conjunctionis ſtellarum.*

Pſal. 67. Pſal. 51.

§. V.

Lex de Fimbriis & Philacteriis.

Iſraëlitis mandatum eſt Numer. XV. 37. *Ut faciant ſibi fimbrias per angulos palliorum, ponentes in eis vittas hyacinthinas.* Ratio Legis iſtius multiplex. Prima, ut ipſo habitu ab alienigenis diſcernerentur. Secundâ, ut memoriale divinorum præceptorum ſemper ob oculos gererent: *Quas cùm viderint, recordentur omnium mandatorum Domini, nec ſequantur cogitationes ſuas & oculos per res varias fornicantes, ſed magis memores mandatorum Domini faciant ea, ſintque Sancti Deo ſuo.* Hæc igitur obſervantia ad publicam Judaiſmi profeſſionem pertinebat, ut docet *S. Thomas* poſt *S. Hieronymum* in cap. XXIII. *S. Matthæi.* In hyacinthinis autem vittis ſignificatur *cœleſtis intentio, quæ omnibus operibus noſtris debet adjungi*; inquit Doctor Angelicus, Phylacteria uſus adhibuit, id eſt, membranas, quibus Decalogus inſcriptus erat, quas in fronte ligabant quaſi coronam, & in manibus gerebant. Ea *Exodi* XIII. 9. & 16. *& Deuteronomii* VI. 8. imperari ſenſerunt *Joſephus*, & *S. Juſtinus Martyr* in Dialogo cum *Tryphone Judæo.* Reclamant verò *S. Hieronymus* & *S. Thomas*, nec aliud iſtis locis Iſraëlitis à Deo præcipi cenſent, niſi ut divina mandata fideliter exequantur, illaque jugiter meditentur, non minùs quàm quæ memoriæ causâ in manibus gerere, aut ob oculos noſtros ponere ſolemus. Exodi XIII. 9. *Et erit quaſi ſignum in manu tua, & quaſi monumentum ante oculos tuos; Et ut Lex Domini ſemper ſit in ore tuo, in manu enim forti eduxit te Dominus de Ægypto.* v. 16. *Erit igitur quaſi ſignum in manu tua, & quaſi appenſum quid, ob recordationem inter oculos tuos: Eò quòd in manu forti eduxit nos Dominus de Ægypto.* Deuteron. VI. 7. 8. 9. *Eruntque verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo: & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis in eis ſedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens, atque conſurgens. Et ligabis ea quaſi ſignum in manu tua, eruntque & movebuntur ante oculos tuos: Scribeſque ea in limine & oſtiis domûs tuæ.* Ex hujuſmodi Philacteriis; quaſi magni eſſent ad pietatem momenti

momenti, popularem auram captabant Phariſæi, quorum hypocriſim coarguit Chriſtus Dominos Matthæi XXIII. 5. *Dilatant enim*, inquit, *phylacteria ſua, & magnificant fimbrias.* Cæterùm, *S. Hieronymi* & *S. Thomæ* ſententia de locis mox laudatis *Exodi* & *Deuteronomii*, ex parallelis Scripturæ Sacræ locis confirmatur, ubi proverbiali loquendi more tanquam corona capiti, & torques faucibus alligari jubentur, quorum jugis memoria, & fidelis obſervantia commendatur. Proverbiorum I. 8. 9. *Audi, fili mi, diſciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ, ut addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo.* Et cap. III. 3. *Miſericordia & veritas te non deſerant, circumda eas gutturi tuo, & deſcribe in tabulis cordis tui.* Et cap. VI. 21. *Liga ea in corde tuo jugiter, & circumda gutturi tuo. Cùm ambulaveris, gradiantur tecum: Cùm dormieris, cuſtodiant te, & evigilans loquere cum eis. Quia Mandatum lucerna eſt, & Lex lux.* Phylacteria itaque Phariſæorum non erant divinæ juſſionis, ſed novellæ ſuperſtitionis nec à *Moſis* temporibus uſitata fuere, ſed poſt Captivitatem demum Babylonicam uſurpata ſunt; ut Viris Eruditis videtur: Cùm ſcilicet Legi divinæ abſurdæ pleræque interpretationes ab hypocritis & ſuperſtitioſis Magiſtris in dies affingerentur, qui propriu & literali ſenſu expoſuere, quod metaphoricè capiendum, & ſpiritualiter intelligendum erat. Judaica illa Philacteria ex Ægyptiorum Amuletis originem duxiſſe credant qui voluerint, modò à Deo præcepta non eſſe nobiſcum fateantur. De his apud *Kircherum* Tom. I. *Oedipi* Syntagmate IV. cap. I. *Abenephius* Arabs Auctor, ſed Religione Judæus: *Erat*, inquit, *frequens in Ægypto uſus Philacteriorum, variis imaginibus inſignitorum, queis ſe fortunatos eſſe futuros credebant: Queis adjungebant Statuunculas quaſdam, quas Avertentes nuncupabant, quas nunc collo, pectore, manibus portare; nunc in angulis domuum, aliiſque locis, veluti cuſtodes eorum, collocare ſolebant. Quos uſus omnes Lex* (ut eam quidem Judæi perperam interpretantur) *in Thephillim, Mezuzot & Totaphot convertit: Quæ quidem nihil aliud ſunt quam coria ex mundo animali, in quibus verba Dei, Legis ſervandæ continuam memoriam ſuadentis & præcipientis ſcribebantur, ponebanturque ſuper frontem, & brachia, & poſtes portarum.*

§. VI.

Lex diverſorum ſeminum commixtionem prohibens.

DIverſi generis ſemina in vinea ſeri Lex prohibet Deuteronomii XXII. 9. *Non ſeres vineam tuam altero ſemine: Ne & ſementis quam ſeviſti, & quæ naſcuntur ex vinea, pariter ſanctificeatur:* Id eſt, polluantur & immunditiam contrahant, ſive maledictionem, à te, dum Legem meam violaveris, in illa redundantem. Et Levitici XIX. 19. *Agrum tuum non ſeres diverſo ſemine.* Ubi LXX. Interpretes vertunt: Καὶ τὸν ἀμπελῶνά σου οὐ κατασπερεῖς διάφορον. *Et vineam tuam non ſeminabis differentem.* Hujus Legis rationem quidam eſſe cenſent, quòd ſemina diverſa ſibi invicem alimenta detrahant, cùm iiſdem ſulcis mandantur in vineto, & terræ ſuccum depræ-dentur, quem ſibi unum vinea depoſcit. Ita *Joſephus Libro* IV. *Antiquitatum* cap. VIII. *Philo Libro De Creatione*, & *Procopius.* Alii ſentiunt Deum hanc Legem tuliſſe, ut lucri cupidita-

A tem in Iſraëlitis cohiberet, & nihilominus agricolis provideret, quia terra mixtis ſeminibus ſata fructus exiliores producit. Ita *Theodoretus* Quæſtione XXIII. in Deuteronomium. *Inexplebilem*, inquit, *aviditatem amputat, & agricolis ipſis providet. Terra enim ſata diverſis ſeminibus, exiliores fructus producit. Præcipit ergo neque permixta ſemina mitti, neque vites conſeri. Deinceps indictâ mulctâ tranſgreſſori, caſtigat lucri cupiditatem. Nam hæc ſibi ipſi offerri juſſit. Siquidem ait*, Ut non ſanctificetur quod natum eſt. *Guilielmus Pariſienſis* Libro *De Legibus* cap. XIII.
B exiſtimat Deum hanc Legem veteri Gentium profanatum uſui oppoſuiſſe, qui in honorem *Cereris* & *Bacchi* mixta ſemina inter vites aut vitium ordines ſerebant, ut utriuſque Numinis ope ac favore proventum uberiorem haberent. *Utilitas*, inquit, *juxta literam manifeſta eſt in hoc, quia collectio ſementis non poſſet fieri abſque detrimento vineæ, vel periculo. Ridiculum autem eſt in hoc Dominum voluiſſe Populo ſuo conſulere, in quo nullo conſilio indigebat. Cuilibet enim manifeſtum erat detrimentum hujus atque periculum. Cauſa igitur in hoc fuit Idololatria Cereris & Bac-*
C *chi, quorum cultores ſuis vineis culturas conjungebant atque miſcebant, ſic & fructus, quos de beneficio eorum ſe obtinere credebant, in eodem agro conjungere conſueverant. Cauſa autem in hoc erat, quia in eadem terra radices habent vites & fruges, & ex eadem naſcuntur & nutriuntur. Volebant igitur Cererem & Bacchum & cultu, & operibus ſociare. Attende autem quia generaliter dictum eſt Levitici XIX.* Agrum tuum non ſeres diverſo ſemine. *Iſta autem repetitio inſinuat nobis Legiſlatorem non parum erroris atque periculi intellexiſſe in conjunctionibus hujuſmodi. Non enim*
D *propter literalem utilitatem ſolummodo prohibitiones earum repetivit: Ex quo ſatis intelligitur, propter Idololatriam Cereris & Bacchi, vel Stellarum, eas tam ſtudioſè prohibuiſſe.* Hæc ratio petita eſt, ex *Maimonide* in *More Nevochim*, p. III. cap. XXXVII. Hanc ſuo calculo probat *S. Thomas*, aliaſque addit, Quæſtione & Articulo ſupra laudatis in Reſponſione ad nonum. *Dicendum*, inquit, *quòd omnes illæ commixtiones in agricultura ſunt prohibitæ ad literam in deteſtationem Idololatriæ: Quia Ægyptii in venerationem ſtellarum diverſas commixtiones faciebant, & in ſeminibus, & in animalibus, & in veſtibus, re-*
E *præſentantes diverſas conjunctiones ſtellarum. Vel, omnes hujuſmodi commixtiones variæ prohibentur ad deteſtationem coitus contra naturam. Habent tamen figuralem rationem, quia quod dicitur*, Non ſeres vineam tuam altero ſemine, *eſt ſpiritualiter intelligendum, quòd in Eccleſia, quæ eſt ſpiritualis vinea, non eſt ſeminanda alia doctrina: & ſimiliter ager, id eſt Eccleſia, non eſt ſeminandus diverſo ſemine, id eſt catholicâ doctrinâ & hæreticâ.*

F

§. VII.

Lex de primis agrorum incultorum fructibus per tres Annos non comedendis.

PRimos agrorum incultorum fructus per tres annos comedi Lex vetat, quarti anni fructus Deo dicari jubet, quinti demum in uſum dominorum cedere. Levitici XIX. 23. 24. 25. *Quando ingreſſi fueritis terram, & plantaveritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum: Poma quæ germinant, immunda erunt vobis, nec edetis*

Quidquid in [illegible] ſeandum vel [illegible]

ex eis *Quarto autem anno omnis fructus eorum ſunctificabitur laudabilis Domino. Quinto autem anno comedetis fructus, congregantes poma quæ proferunt. Ego Dominus Deus veſter.* Ratio Legis iſtius multiplex. Prima, quòd agrorum incultorum fructus ferum aliquod habeant & inſalubre, proindeque nec eſui ſint apti, nec etiam oblatione digni, utpote præcoces & immaturi, & ab arbore adhuc imbecilla producti. Ita *S. Joannes Chryſoſtomus* Sermone *De Aſcenſione Domini*, qui eſt xxxv. Tom. V. Pariſ. Edit. *Frontonis Ducæi* pag. 461. *In hoc certe*, inquit, *ſapientiam Legiſlatoris, qui illo veſci non permiſit, ne ante Deum quiſquam fructus ſumeret: Neque offerri illum mandavit, ne crudus & immaturus offeratur Domino. Sed dimitte*, inquit, *quia primus eſt: Ne offeras autem, quoniam indignus eſt honore acceptantis.* Secunda ratio, eſt Idololatriæ deteſtatio & extirpatio. Hanc enim Legem Idololatrarum moribus oppoſitam fuiſſe cenſent *Maimonides* & *Guillelmus Pariſienſis* Libro *De Legibus*, cap. IV. idemque docet *S. Thomas* Quæſtione & Articulo ſupra laudatis, in Reſponſione ad quintum. *Gentiles*, inquit, *fructus primitivos, quos fortunatos æſtimabant, Diis ſuis offerebant, vel etiam comburebant eos ad quædam Magica facienda. Et ideo præceptum eſt eis, ut fructus trium primorum annorum immundos reputarent. In tribus enim annis fere omnes arbores terræ illius fructum producunt, quæ ſcilicet vel ſeminando, vel inſerendo, vel plantando coluntur. Poma autem quarti anni, tanquam primitiæ mundorum fructuum Deo offerebantur. Quinto autem anno, & deinceps comedebantur.* Tertia ratio typica eſt ſive allegorica. Hæc enim obſervantia ſignificabat, fructus Legis utiles duntaxat evaſuros, utpote omnino expurgatos & maturos, tempore adventus Chriſti, ut explicat *S. Cyrillus* Libro VIII. *De Adoratione in Spiritu & Veritate*, p. 285. *Hortis*, inquit, *fertiliſſimis Moyſi Scriptura ſimilis nobis videtur, quæ multiplex præceptorum germen complectitur, & tanquam arboribus denſis ornata eſt, Legibus, (inquam) de quoque re conſtitutis. Sed uniuſcujuſque arboris*, inquit, *expurgabitis impuritatem; id eſt, quod in Hiſtoria ineptum eſt, abſcindes; quodque in litera veluti corticoſum, circumcides, atque ad ipſum cor arboris pervenies, id eſt intimum præcepti fructum perſcrutaberis, » atque in cibum aſſumes.* Sed erit, *inquit*, ejus » fructus tribus annis immundus, non manducabitur. *Annum ponit pro tempore; tria enim prima tempora fuere, quibus adhuc Lex erat impura, Hiſtoriæ craſſitudine prægravata: & umbram tanquam inutilem corticem circumpoſitam habebat. Tria porro tempora eſſe aio, quo Moyſes, quo Joſuë, quo Judices fuerunt; quartum poſtea fuit, quo illuſtris Prophetarum chorus exortus eſt: tum fructus Legis ſanctus eſt factus & laudabilis: Nam à Prophetis Sanctis, quæ Lege continebantur, abrogari ſunt cœpta: & ne commemorari quidem ea, quæ in umbris erant, contraque veritas prædicari palam, & Chriſti Adventus myſterium commendari: Hoc proximè illico ſecutus eſt ille Præcurſor clamans ac dicens:* » Pœnitentiam agite; appropinquavit enim » Regnum Cælorum: *Igitur quarto tempore, quæ in Lege tradita fuerant, expurgari cœperunt: Eratque jam ſanctus quodammodo ejus fructus: Verumtamen quinto tempore ad cibum fuit aptus, quod tempore Chriſti contigit Adventus teſtificatus à Lege & Prophetis.* Breviùs hunc locum allegorizat *S. Thomas* Primâ Secundæ, Quæſtione & Articulo ſupra laudatis. *Per hoc*,

A inquit, *præfiguratur, quòd poſt tres ſtatus Legis; quorum unus eſt ab Abraham uſque ad David, ſecundus uſque ad tranſmigrationem Babylonis, tertius uſque ad Chriſtum, erat Chriſtus Deo offerendus qui eſt fructus Legis.* Moralem rationem addit Doctor Angelicus, Ea nempe Lege nos edoceri, *Quòd primordia noſtrorum operum debent eſſe nobis ſuſpecta propter imperfectionem.* Quod ex *S. Gregorio Magno* deſumptum eſt Libro VIII. *Moralium* cap. XXIX. *Ligna pomifera*, inquit, *ſunt opera virtutibus fœcunda. Præputia itaque lignorum offerimus, cùm de ipſa inB choationis infirmitate ſuſpecti, primordia noſtrorum operum non approbamus. Poma autem quæ germinant, immunda ducimus, neſtriſque eſibus non aptamus: Quin cùm primordia boni laudantur operis, dignum eſt ut hoc animum non paſcat operantis, ne dum acceptæ laus ſuaviter carpitur, fructus operis intempeſtivè comedatur. Qui ergo inchoata virtutis ab humano ore laudem receperit, quaſi plantati ligni ante tempus pomum comedit.*

C

§. VIII.

Lex de Solutione Decimarum.

FRugum ac fructuum omnium Decimæ triplices ſolvebantur, primæ Levitis, ſecundæ Tabernaculo, ex quibus ter ſingulis annis oblationes fiebant, tertiæ tertio quolibet anno pauperibus diſtribuebantur ex præſcripto Legis, *Deuteronomii* XXVI. 12. Quo religionis officio perfuncti Iſraëlitæ, ad ſolemnem hanc Profeſſionem faciendam adſtringebantur: *Abſtuli quod* D *ſanctificatum eſt de domo mea, & dedi illud Levitæ & advenæ, & pupillo ac viduæ, ſicut juſſiſti mihi: Non præterivi mandata tua, nec ſum oblitus imperii tui. Non comedi ex eis in luctu meo, nec ſeparavi ea in qualibet immunditia, nec expendi ex his quidquam in re funebri*, &c. Ratio cur hæc ipſis præſcripta ſit Profeſſio, fuit Rituum Ethnicorum execratio, ſi *Spencerus* audiatur: Ut ſcilicet à profanarum Gentium moribus ſe prorſus alienos profiterentur, ab eorumque contagione ſe puros ſervarent. Futuram E enim noverat Deus, niſi jam nata eſſet, ſuperſtitionem illam, quâ Ægyptii, Phœnices, aliæque Gentes profanæ publicum luctum frugibus collectis, in honorem *Iſidis*, *Oſiridis*, vel *Adonidis* celebrabant. Hinc illud *Diodori Siculi* Libro I. De Ægyptiorum moribus agentis: *Etiam nunc Meſſis tempore, oblatis ſpicarum primitiis, incolæ juxta manipulos plangere, Iſidemque invocare ſolent. Id quod idcirco faciunt, ut honorem pro inventis Deæ ſub prima inventionis tempus retribuant.* Quò ſpectat *Julius Firmicus* Libro De Errore Profanarum Religionum: *In* F *adytis*, inquit, *habent Idolum Oſiridis ſepultum, hoc annuis luctibus plangunt, radunt capita, ut miſerandum caſum Regis ſui turpitudine dehoneſtati defleant capitis, tundunt pectus, lacerant lacertos, veterum vulnerum reſerant cicatrices, ut annuis luctibus in animis eorum funeſta ac miſerandæ necis exitium renaſcatur.... Sed in his funeribus & luctibus defenſores eorum volunt addere Phyſicam rationem, Frugum ſemina Oſirim dicentes eſſe, Iſin Terram, Typhonem calorem. Et quia maturatæ fruges calore, ad vitam hominis colliguntur, & à terra conſortio ſeparantur, & rurſus appropinquante Hyeme ſeminantur: Hanc volunt eſſe mortem Oſiridis cùm fruges recondunt*,

inventionem verò cùm fruges genitali terræ fomento conceptæ, nova rurſus cœperint procreatione generari...... Cur plangitis fruges terræ, & creſcentia lugetis ſemina? Ad ſuſtentationem generis humani hæc omnia divinâ ſummi Dei liberalitate donata ſunt. Agendæ ſunt ſummo Deo gratiæ propter hoc, non eſt ſummi Dei lugenda largitio. Deflete potius quòd erratis, & quòd errorem veſtrum reſtauratis ſemper luctibus, plangite. Euſebius Libro I. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. IX. de Phœnicum Theologia loquens: *Miſericordiam*, inquit, *commiſerationem & luctum ſeneſcenti Terræ germini conſecrabant.* Ammianus Marcellinus Libro XIX. Cap. I. *Grumbatis* Regis Chionitarum filii necem in Amidæ obſidione memorans, luctúmque ſolemnem propterea celebratum deſcribens, ait: *Feminæ vero miſerabili planctu, in primævo flore ſucciſam ſpem gentis ſolitis fletibus conclamabant; ut lacrymare cultrices Veneris ſæpe ſpectantur in ſolemnibus Adonidis Sacris, quod ſimulacrum aliquod eſſe frugum adultarum Religiones Myſticæ docent.* Et Libro XXII. Cap. IX. *Juliani* Imperatoris ingreſſum Antiochiam memorans, ait: *Evenerat autem iiſdem diebus annuo curſu completo Adonia Ritu veteri celebrari, Amato Veneris, ut fabula fingunt, apri dente ferali deleto, quod in adulto flore ſectarum eſt indicium frugum. Et viſum eſt triſte quòd amplam Urbem, Principúmque domicilium introeunte Imperatore nunc primùm ululabiles undique planctus & lugubris ſonitus audiebantur.* Denique *Lucianus* Libro *De Dea Syria*, Ritus in Sacris *Adonidis* obſervari ſolitos referens: *Magni luctus*, inquit, *per totam regionem inducuntur.* Superſtitioſis illis Ethnicorum Ritibus ne ſe contaminarent Iſraelitæ, ſolemniter eos profiteri juſſit Deus, quòd ex decimis in luctu ſuo non comediſſent: *Non comedi ex eis in luctu meo.* Hæc *Spenceri* obſervatio Libro II. *De Legibus Ritualibus Hebræorum*, Cap. XXIV. Auctoris ingenium & eruditionem probat, ſed Legis ſenſum, ut mihi videtur, non aperit. Senſus ille apertus & obvius eſt, non ex reconditioribus Ethnicæ Superſtitionis Myſteriis, non ex *Iſidis*, *Oſiridis*, & *Adonidis* Sacris *Moſe* fortè recentioribus arceſſendus, ſed ex Legiſlatoris conſilio. Jubet Deus ut Decimæ Levitis, advenis, pupillis, & viduis ſeparentur. Porro ſi quis luctu funebri, aut aliâ quavis immunditiâ pollutus, ex decimis comediſſet, vel eas in rem funebrem expendiſſet, pollutionem legalem affricuiſſet frugibus & fructibus, ex quibus cibos, aut impenſas funebres delibaſſet: Adeoque illos attingere non potuiſſent Levitæ, advenæ, pupilli, & viduæ, nec illius hominis menſæ accumbere. Panis enim lugentium pollutus cenſebatur, Oſee IX. 4. *Sacrificia eorum quaſi panis lugentium, omnes qui comedent eum, contaminabuntur.* Ne igitur alicujus luctus, aut immunditiæ fraudi eſſet Levitis & pauperibus, in quorum uſus tertii anni decimæ cedere debuerunt, Deus edixit ut ſolemniter profiteretur Iſraëlita quiſque, Se ex decimis in luctu ſuo non comediſſe, nec in quavis immonditia eas ſeparaſſe, aut in rem funebrem expendiſſe. Eam interpretationem eò lubentiùs amplector, quòd Hebræo Textui, Chaldaicæ Paraphraſi, Verſionibus Syriacæ & Arabicæ, ac Vulgatæ noſtræ Latinæ meliùs conveniat, Hebræorúmque pariter & Chriſtianorum calculis comprobetur.

A

§. IX.

Lex Animalium diverſi generis conjunctionem prohibens.

Animalium diverſi generis ſub eodem jugo conjunctionem, & commixtionem Iſraelitis Lex prohibet, Deuteronomii XXII. 10.
B *Non arabis in bove ſimul & aſino.* Et Levitici XIX. 19. *Jumentum tuum non facies coire cum alterius generis animantibus.* Legis iſtius rationem affert *Theodoretus* Quæſtione XXVII. in Leviticum: *Frequenter admonui*, inquit, *per ſenſibilia docere quæ ſpectant ad animum. Prohibet ergo diverſorum generum coitum, veluti equi & aſini: Ne ab irrationalibus animalibus ad ratione præditos tranſeat illegitima permixtio...... Apoſtolus autem contrahere ſocietatem cum infidelibus prohibet, dum ait:* Nolite jugum ducere cum Infidelibus. *Guillelmus Pariſienſis* Libro *De Legibus*, Cap. XII. octo rationes hujus Legis affert. *Dicemus*, in-
C quit, *cauſas prohibitionis commixtionis animalium diverſi generis. Prima ergo cauſa fuit, ut ordo ipſe naturæ commendaretur Populo Dei, tanquam jus naturale, ejuſdemque ſtatutum. Secunda cauſa, ut flagitium omne ſodomiticum declinaretur. Tertia cauſa, ut ſpurciſſimis illis Gentibus, quæ ante Dei Populum ex Terra promiſſionis ejicienda erant, diſſimilaretur, ſicut legitur Levitici* XVIII. *&* XX. *Quarta cauſa, ut modeſtia, & preſſio concupiſcentiæ ex hoc Deo acceptior eſſe oſtenderetur, quòd etiam in animalibus brutis ad limites & normam naturæ eam eſſe regulatam volebat. Quinta, ut ne-*
D *fanda opera & maleficia, quæ fœtibus ex hujuſmodi commixtione procreatis fiebant, declinarentur: Et hæc opera leguntur in Libro qui dicitur* Neumich, *ſive* Nevemich, *& alio nomine vocant* Leges Platonis, *qui Liber totus eſt de hujuſmodi commixtionibus, & vocatur* Leges Platonis, *quia contra Leges Naturæ eſt. Sexta cauſa, ſugillatio cultura, ſive Idololatria Veneris & Priapi. Hujuſmodi enim commixtione in ampliationem hujus Idololatriæ faciebant homines perditionis. Septima cauſa (ut ait quidam) erat, ne homines hujuſmodi operibus contaminarentur, eis immiſcendo ſe.*
E *Animalia quippe diverſarum ſpecierum rariſſimè, & vix ſe invicem concupiſcunt, niſi homo aliquid opere ſuo vel operis adhibeat ad appetitum hujuſmodi concitandum: Hoc ergo indignum homine valdéque indecens ipſum judicavit eſſe, & non immeritò, videlicet quòd aliquâ operatione ſuâ appetitum hujuſmodi concitaret, & commixtionem procuraret.* Hæc ratio eſt & *Maimonidis* in *More Nevochim* P. III. Cap. XLIX. *Octava cauſa, quia hujuſmodi commixtio vix fieri poteſt, niſi in conſpectu hominum, unius aut plurium, per quem aut quos procuretur, ut diximus. Periculoſus autem*
F *eſt conſpectus hujuſmodi. Provocatorius enim eſt libidinis, ſimiliſque nefariæ commixtionis. Et iſta eadem cauſa fuerunt prohibitionis conjunctionis hujuſmodi animalium in aliquo opere, ſicut eſt illa prohibitio:* Non arabis in bove & aſino, *quæ legitur Deuteronomii* XXII. *Scio tamen, quia iſtas conjunctiones animalium diverſorum generum in operibus ſuis faciebant juxta conjunctionem Planetarum, & quaſdam alias conſtellationes, credentes ex hoc opera proſperari. Voluit ergo Deus removere vanitatem credulitatis iſtius à cordibus eorum, tanquam radicem Idololatriæ, ne per eam, Creatore relicto, ad Stellarum ſervitia traherentur.* Has rationes contraxit *S. Thomas* Prima Secundæ,

Quæſtione

Quæſtione cii. Articulo vi. ad octavum. *Circa commixtionem*, ioquit, *animalium diverſæ ſpeciei, ratio literalis potuit eſſe triplex. Una quidem ad deteſtationem Idololatriæ Ægyptiorum, qui diverſis commixtionibus utebantur in ſervitium Planetarum: Qui ſecundùm diverſas conjunctiones habent diverſos effectus, ut ſuper diverſas ſpecies rerum. Alia ratio eſt ad excludendum concubitum contra naturam. Tertia ratio eſt, ad tollendam univerſaliter occaſionem concupiſcentiæ. Animalia enim diverſarum ſpecierum non commiſcentur de facili ad invicem, niſi hoc per homines procuretur: & in aſpectu coitus animalium excitatur homini concupiſcentiæ motus: Unde & in Traditionibus Hebræorum præceptum invenitur, (ut Rabbi Moyſes dicit,) Ut homines avertant oculos ab animalibus coeuntibus.* Rationem allegoricam ſubjungit S. Doctor, » prohiberi ſcilicet, Ne jumenta, id eſt, popu» lares homines, faciamus coïte, id eſt, con» junctionem habere cum alterius generis ani» mantibus, id eſt, cum Gentibus vel Judæis. » Non eſſe etiam ſimul arandum in bove & aſi» no: Quia fatuus ſapienti in prædicatione non » eſt ſociandus, quia unus impedit alium. Quod ex *S. Gregorio* ſumptum eſt, Libro 1. *Moralium* Cap. xvi.

§. X.

De aliis quibuſdam circa Animalia Obſervantiis Moſaicâ Lege præſcriptis: Scilicet de ore bovi trituranti non alligando: De Avicula matre cum pullis non tenenda: De Hœdo in lacte Matris non coquendo.

ALias quaſdam Obſervantias circa Animalia Lex præſcripſit, ſcilicet ne os bovis triturantis alligetur. Deuteronomii xxv. *Non ligabis os bovis terentis in area fruges tuas.* 2. Ne invento nido aviculæ pullis, vel ovis ſuis incubantis, mater cum filiis teneatur. Deuteron. xxii. 6. *Si ambulans per viam, in arbore vel in terra nidum avis inveneris, & matrem pullis vel ovis deſuper incubantem: Non tenebis eam cum filiis, ſed abire patieris, captos tenens filios: Ut bene ſit tibi, & longo vivas tempore.* 3. Ne hœdus in lacte materno coquatur. Exodi xxiii. 19. & xxxiv. 26. & Deuteronomii xiv. 21. *Non coques hœdum in lacte matris ſuæ.*

I. Quod primam Legem ſpectat, de ore bovi trituranti non alligando, ſenſum ejus tùm literalem, tum ſpiritalem breviter exponit *Theodoretus* Quæſtione xxxi. in Deuteronomium. *Hujus*, inquit, *mandati ſpiritalem intellectum apertè docuit Sanctus Apoſtolus. Attamen ipſe literæ ſenſus valdè pius eſt. Siquidem periniquum eſt, terram arantem, & meſſem cum labore triturantem, fructûs non eſſe participem.* Ratio itaque literalis eſt, ut Iſraëlitæ ad miſericordiam in homines exercendam paratiores eſſent, ſi etiam in animántia eam exercerent. Hinc *Tertullianus* Libro ii. *contra Marcionem*, Cap xvii. *Bovi etiam terenti vincula oris remittuntur ad fructum præſentis laboris, quò facilius in pecudibus præmeditata humanitas in hominum refrigeria erudiretur.* Sic & Pythagorici, ut refert *Porphyrius* Libro ii. De Abſtinentia, *Lenitatem in muta animantia faciebant exercitationem bonitatis & miſericordiæ in homines.* Fortè & ad ſuperſtitionem aliquam Zabiorum ſeu veterum Idololatrarum averruncandam Lex ea lata eſt, ut conjicit *Guillelmus Pariſienſis Libro De Legibus Cap.* iv. Ubi cùm aliis de Legibus egiſſet ad ſugillandam Idololatriam, vel Superſtitionem Gentium profanarum damnandam conditis, ſubdit: *De iſto genere videtur & id quod legitur Deuteronomii* xxv. Non ligabis os bovis triturantis. *Licèt enim videri poſſit dictum eſſe & contra avaritiam Judæorum, qui eò uſque parcebant frugibus, ut nec boves triturantes inde comedere permitterent; & in hunc avaritiam in vindemiatores uvarum extenderent, non permittentes eos ſimiliter de uvis comedere, vel de muſto bibere, quod erat innata eis avaritia intoleranda crudelitas: Tamen conſuetudo eorum, qui boves, oveſque abominabantur, ut de frugibus ſuis eos non ſinerent comedere, in Mandato iſto percuſſa eſt, & oſtenſa æquitas, quia juſtiſſimum eſt, ut qui participat in labore, participet in comeſtione.* Ratio vero ſpiritalis Legis iſtius fuit, ut docerentur homines, alimenta Paſtoribus, & Prædicatoribus, boum fruges terentium ſymbolo figuratis, ab iis quibus verbum Dei prædicant, non ex charitate dumtaxat, ſed etiam ex juſtitia ſubminiſtrari debere, ut explicat Apoſtolus *Epiſtola 1. ad Corinthios* Cap. ix. 7. 8. 9. 10. 11. *Quis militat ſuis ſtipendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis paſcit gregem, & de lacte ejus non manducat? Nunquid ſecundùm hominem hæc dico? An & Lex hæc non dicit? Scriptum eſt enim in Lege Moyſi: Non alligabis os bovi trituranti. Nunquid de bobus cura eſt Deo? An propter nos utique hoc dicit? Nam propter nos ſcripta ſunt. Quoniàm debet in ſpe qui arat, arare: & qui triturat, in ſpe fructus percipiendi. Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus, magnum eſt ſi nos carnalia veſtra metamus?* Et 1. ad Timotheum v. 17. 18. *Qui bene præſunt Preſbyteri, duplici honore digni habeantur: Maximè qui laborant in verbo & doctrina. Dicit enim Scriptura: Non alligabis os bovis trituranti.*

II. Legem alteram de avicula matre dimittenda, cùm pullis vel ovis incubans inventa eſt, Iſraëlitas ad humanitatem informaſſe cenſet *Theodoretus* Quæſtione xxi. in Deuteronomium. *Humanitatem*, inquit, *docet. Si enim parentes capiat relictis pullis, interibunt planè, cùm deſit qui nutriat eos. Sin autem hos & illos venando capiat, peribit utique genus avium, ſi omnes talia committant.* Rationem illam immeritò ridet *Guillelmus Pariſienſis*, meliorem licèt afferat. *Quidam*, inquit, *ridiculosè & pueriliter dixit, Præceptum eſſe causâ pietatis, ne mater filios perdens & otioſa nimis affligeretur, quaſi duplici contritione contrita. In quo etiam credit ipſe Deum inſinuare filiis Iſraël, quàm miſericordes deberent eſſe in homines, quantumque parcere ab afflictione eorum, quando in avibus ſic parcere eos voluit ab afflictione. Propter hoc dicimus quòd id bonum non eſt tantùm, nec ullo modo Deo adeo placitum, ut tantâ mercede ab eo remuneretur, quantâ Legis obſervantia univerſa. Quis enim audiat & riſum contineat, de dimiſſione unius aviculæ tantam mercedem promittere, quantam pro univerſorum mandatorum ſuorum obſervatione? Amplius: Magis parcendum erit filiis, ſi pietas ibi locum haberet: cùm filii nec ſibi nec aliis poſſent conſulere, & matre adhuc indigerent, illa verò non indigeret eis. Majori verò crudelitate detinentur & occidantur ſibi in caſu iſto quàm mater. Ne dubites etiam vel aliquam Idololatriam, vel aliquid Idololatriæ ſimile, ſapientiſſimum Deum per hoc mandatum voluiſſe damnare. Sicut enim Malefici explorabant coitus ſeu commixtiones quorumdam animalium, ut illâ horâ interficerent ea, & de corporibus eorum, vel pulvere darent eis, quos vellent ardore ſuæ libidinis inflammare,*

mare, credentes corpora eorum, vel pulverem, ſi illâ horâ occiderentur, hanc virtutem habere: Sic & de matre ovis incubante vel pullis, ſi eâ horâ caperetur, fœcunditatem & fortunam in nutriendis filiis poſſe præſtare: & hoc ſcimus ex multis ſimilibus, quæ legimus in Libris Maleficiorum. Voluit ergo hoc removere miſericors Deus à cordibus eorum, ne aliunde venientem fœcunditatem quærerent, vel ſperarent, quàm ab ipſo: & propter hoc dixit, Ut longo vivas tempore. *Amplius: Obſervatores augurioruum fauſtam & fortunatam reputabant inventionem nidorum cum matre & filiis, vel cum matre & ovis: & ideo dogmatizabant, non eſſe offendendam matrem, neque filios, nec ſeparandos eos ab invicem. Quicquid enim contra nidum ſic inventum facerent, contra fortunam facientis fieri credebant. Sed nidum cum omnibus in eo ſic inventis ſervari præcipiebant, tanquam bonæ fortunæ cauſam quamdam. Unde & quamdiu ſervabant nidum hujuſmodi, cum omnibus inventis in eo, illæſum, cauſam putabant diu eis benè eſſe & vivere: ſi vero diſſiparent, aut aliquid de inventis læderent, diſſipari domos ſuas. Et quod matri, vel filiis, vel ovis malefacerent, hoc vel filios eorum eſſe paſſuros pro certo ſcirent: Quemadmodum adhuc eſt opinio multorum inſipientium, & à vetularum cordibus avelli non poteſt, fauſtam eſſe inventionem acûs vel oboli, & magis fortunatam eſſe, quàm magni ponderis argenti vel auri: Et ideo cuſtodienda eſſe arctiſſimè, tanquam fortunæ felicis, & bonorum eventuum cauſas & pignora certiſſima, alioquin in perditione eorum perduntur iſta bona. Voluit ergo miſericors Deus hanc ridiculoſam vanitatem, opinionemque mendacem delere de cordibus eorum; & bonum quod ſperabant ex conſervatione matris, vel pullorum, vel ovorum, & eorum conjunctione, poſuit in contrario, videlicet in dimiſſione matris, & captione ac detentione filiorum. Non ergo propter bonitatem quam haberet in ſe dimiſſio aviculæ, captioque & detentio filiorum, tam magnificam mercedem promiſit Dominus: Sed propter deſertionem vaniſſimæ ſuperſtitionis, & elongationem ab Idololatria, atque ſuſceptionem veræ credulitatis, bonæ ſpei firmationem.*

Rationem utramque, tum eam quæ à *Theodoreto*, cùm eam quæ à *Guillelmo Pariſienſi* allata eſt, calculo ſuo dignum judicavit *S. Thomas* Primâ Secundæ, Quæſtione CII. Articulo VI. ad octavum. *Proximum eſt*, inquit, *ut qui exercetur in affectu miſericordiæ circa animalia, magis ex hoc diſponatur ad affectum miſericordiæ circa homines.*
„ *Unde dicitur Proverbiorum* XII. Novit juſtus
„ animas jumentorum ſuorum: Viſcera autem
„ impiorum crudelia. *Et ideo, ut Dominus Populum Judaicum ad crudelitatem pronum, ad miſericordiam revocaret, voluit eos exercere ad miſericordiam etiam circa bruta animalia, prohibens quædam circa animalia fieri, quæ ad crudelitatem quamdam pertinere videntur: Et ideo prohibuit ne coqueretur hædus in lacte matris: Et quòd non alligaretur os bovi trituranti: Et quòd non occideretur mater cum filiis. Quamvis etiam dici poſſet, quòd hæc prohibita ſunt eis in deteſtationem Idololatriæ: Nam Ægyptii nefarium reputabant, ut boves triturantes de frugibus comederent: Aliqui etiam Malefici utebantur matre ovis incubante, & pullis ejus ſimul captis, ad fœcunditatem & fortunam circa nutritionem filiorum: Et quia etiam in auguriis reputabatur hoc eſſe fortunatum, quòd inveniretur mater incubans filiis.* Allegoricam rationem ſubjungit S. Thomas. *Matrem etiam*, inquit, *non debemus ſimul tenere cum filiis: Quia in quibuſdam retinendi ſunt ſpirituales ſenſus quaſi filii, & dimittenda eſt literalis obſervantia quaſi mater:* Sicut in omnibus Ceremoniis Legis.

III. Legem poſtremam quod attinet, de Hœdo in lacte matris non coquendo, humanitatis & miſericordiæ rudimentum eſſe cenſet *Philo Judæus*, Libro *De Charitate*, quia immanitatem ſapit, id quod viventi animali cibus fuerat, in condimentum occiſi vertere. Huic opinioni ſubſcribunt *Aben-Eſra*, *Iſaacus Arama*, & alii ex Hebræorum Gente; ex Chriſtianis *Clemens Alexandrinus Libro* II. *Stromatum*, *Theodoretus Quæſtione* LVI. *in Exodum*, & *S. Thomas Primâ Secunda*, *Quæſtione* CII. *Articulo* VI. *ad quartum*. Sic in bruta etiam ea admitti, quæ ſpeciem haberent immanitatis, Ethnici ipſi ab humanitate non planè alieni prohibuerunt. Athenienſes in puerum animadverterunt, qui configebat cornicum oculos, & pœnam illi irrogarunt, qui vivum arietem excoriaverat, ut refert *Plutarchus* Libro I. *De Eſu Carnium*; Libro II. acriter in eos invehitur, qui veru candens in ſuum jugulum intrudunt, ut ſanguis circa ferri tincturam extinctus atque diffuſus, carnem teneram & friabilem reddat: Aut qui ſaginandis gruibus & oloribus oculos conſuunt. *Edamus*, inquit, *carnes, ſed fame, non luxuriâ impulſi; Interficiamus animal, ſed miſerantes & dolentes, non inſultantes & excruciantes: Qualia nunc multi multa perpetrant. Alii veribus ignitis porcos jugulant, ut ferri tincturâ ſanguis extinctus atque diffuſus carnem molliat, delicatamque reddat. Alii uberibus ſuum fœtarum inſtante jam partu inſiliunt, eaque calcant, ut ſanguinem & lac, & tabum fœtus ſimul interfecti inter matris dolores eximentes (proh piacularis Jupiter!) max me inflammatam ac malis partem vorent. Alii grues & olores oculis conſutis incluſos in tenebris ſaginant, alienis temperamentis atque condimentis guſtum novum obſonio ſuo conciliantes. Unde apprimè manifeſtum fit, non alimenti, aut cibi, neceſſitatiſve gratiâ, ſed ob ſatietatem, luxum & prodigalitatem, nefas hoc ad voluptatem parandam fuiſſe converſum. Proinde ſicut libidinem in mulieribus ſuis non explentes, omnia tentando ac inceſtis cupiditatibus vagando, tandem ad infanda prolabuntur: Sic circa nutrimentum intemperantia naturalem & neceſſarium tranſgreſſa finem, crudelitate ac flagitio cupiditatem variavit.* At, *inquies*, exempla illa ex *Plutarcho* allata reſpiciunt animalia viva, quæque vel immanitatis, vel miſericordiæ objectum quadantenus eſſe poſſunt. Quod de Hœdo dici non poteſt, qui in lacte matris coquitur. Neque enim ad animal occiſum attinet, quâ ratione coquantur ejus carnes. Reſpondeo cum *S. Thoma* loco ſupra laudato: *Quod etſi Hædus occiſus non ſentiat qualiter ejus carnes coquantur, Tamen in animo decoquentis ad quamdam crudelitatem pertinere videtur, ſi lac matris, quod datum eſt ei pro nutrimento, adhibeatur ad conſumptionem carnium ipſius.* Falſum enim eſt, quòd objectio ſupponit, nonniſi in vivos & ſentientes crudelitatem exerceri. Annon immanitas fuit in *Fulvia*, quod mortui *Ciceronis* linguam acu crinali pupugit, ut refert *Dio* in *Auguſto*? Et in *Nerone*, quòd Matris à ſe interfectæ membra curioſiùs inſpexit & contrectavit, teſte *Suetonio*? Et in uxore *Tarquinii Tullia*, quod ſupra cadaver Patris adhuc cruentum, curru vecta, conſternatos equos egit, ut narrat *Florus* Libro I. Cap. VII? Et in Scythis, quòd hoſtium corio pro amiculis utebantur, & iiſdem pharetras integebant, ut legimus apud *Herodotum Libro* IV. *Cap.* XXIV? Quæ tamen mortuos non ſenſiſſe, in confeſſo eſt. Ita Lex ea quæ immanitatem ſaperent, in pecudes tam

vivas quàm mortuas ab Iſraëlitis exerceri vetuit, ne qui in bruta ſævire cœpiſſent, inde etiam in homines graſſari paulatim aſſueſcerent.

Secundò, Deus hanc Legem veterum Ethnicorum ritu magico & idololatrico oppoſuit. Ita *Guillelmus Pariſienſis* Libro *De Legibus*, Cap. IV. *In natura ſuâ*, inquit, *nihil habet immunditia hœdus, neque lac caprinum: Nihil etiam habet malitiæ, hoc eſt, nocumenti contra ſanitatem corporalem. Præterea, utrumque licitum erat eis comedere vel bibere; Quâ de causâ igitur conjunctio amborum eiſdem prohibita eſſet? Hædus enim & lac mundus cibus & licitus eſt ſecundùm Legem: Propterea non eſt cur à Deo lacticus, aut hujuſmodi delicatus cibus meritò prohibendus eſſet. Amplius: Quare prohibuit hoc potius de hœdo, quam de agno & vitulo? Ex his ergo omnibus conſequens eſt, aliquam conſuetudinem idololatrarum voluiſſe Deum per hoc removere, ut Dei Populus diſſimilis eſſet idololatris, non ſolùm ritu, ſed vivendi ac veſcendi conſuetudine. Hujus autem ſignum validum eſt, quòd iſta prohibitio repetitur Deuteronomii* XIV. *& Exodi* XXIV. *ut fortiùs imprimeretur. Ex hoc enim apparet, vehementer Deo diſplicere contrariam ipſius. Cùm ergo in eo non inveniatur cauſa prohibitionis ſuæ, neceſſe eſt ut propter aliud prohibitum ſit, quod Deo non mediocriter diſplicebat: & hoc non poteſt eſſe niſi idololatria, vel aliquo modo ducens ad illam.* Hanc rationem approbat *S. Thomas* loco ſupra laudato, his verbis: *Poteſt dici quòd Gentiles in Solemnitatibus Idolorum taliter carnes hœdi decoquebant ad immolandum, vel ad comedendum. Et ideo Exodi* XXIII. *poſtquam prædictum fuerat de Solemnitatibus celebrandis in Lege, ſubditur.* Non coques hœdum in lacte matris ſuæ. *Maimonidis* ſuffragio hæc ratio confirmatur in *More Nevochim* P. III. Cap. XLVIII. dicentis, Hædum in lacte materno coquere prohibitum fuiſſe Iſraëlitis, quòd *Idololatræ in cultu vel Feſto ſuo aliquo ita facere ſolerent:* Additque: *In hac opinione non parùm me confirmat, quòd videam Deum bis poſt præmiſſum de tribus Feſtis præceptum, ejus mentionem facere. Quaſi voluiſſet dicere. Quando in Feſtis veſtris coram me comparetis, non coquetis cibum veſtrum ſecundùm conſuetudinem harum Nationum. Hæc ratio magnum apud me pondus habet, licet Ritum illum in libris Zabiorum nondum viderim.* Idem confirmat *Abarbanel* Commentario in *Exodi* Cap. XXIII. *Probabilius*, inquit, *videtur. Legem hanc latam eſſe è more quorumdam cultui idololatrico deditorum, qui cùm ſeſe congregarent, ita facere conſueverunt: Hædum nempe lacte matris coxerunt, tempore quo fructus ſuos colligebant, perſuaſi ſe Ritu illo Deorum ſuorum gratiam ſibi conciliare.* Ad hanc autem ſententiam firmandam commemorat *Abarbanel* Hiſpanorum *Meſta*, feſtum ruſticum, quod Paſtores bis quotannis, ætate ſuâ, hœdis & lacte celebraſſe refert, eáſque fuiſſe veteris Superſtitionis reliquias. Conſideratiſſima porro Virorum Eruditorum obſervatio eſt, Deum *Exodi* XXIII, 19. & *Deuteronomii* XXIV. 25. 26. ubi Iſraëlitas ad tria Feſta quotannis celebranda cohortatur: hæc quatuor illis præſcribere. 1. Ne ſanguinem ſacrificii ſui unà cum pane fermentato offerant. 2. Ne adipem ſacrificii ſui in craſtinum ſervent. 3. Ut primitias in Dei ſolius Domum afferant. 4. Ne coquant Hœdum in lacte matris ſuæ. Quorum præceptorum duo priora certum eſt ad Paſcha pertinere, & tertium ad Pentecoſten, eáque ſuperſtitioſis profanorum Gentium moribus opponi. Quartum autem ad Feſtum Tabernaculorum ſeu collectionis

A fructuum refert *Abarbanel*, & ſuperſtitioſæ idololatrarum conſuetudini pariter oppoſitum cenſet, qui Hædos in lacte materno coquebant, quo tempore fructus ſuos colligebant, ut Deos ſuos magis propitios haberent. Favet etiam huic ſententiæ vetus *Karaita* Anonymus, à *Bocharto* laudatus, & antiquos idololatras hœdum in lacte materno coctum ad uſus Magicos adhibuiſſe teſtatur. *Mos erat*, inquit, *inter veteres Ethnicos, cùm fructus omnes collegiſſent, coquere hœdum in lacte matris ſuæ, & deinde ratione magicâ, lacte illo aſpergere arbores, agros, hortos,* B *& pomaria; fore credentes, ut hoc modo feraciora in annum ſequentem redderentur.* Moris hujus non obſcura veſtigia in Idololatriæ Græcæ & Romanæ monumentis inveniuntur. *Panem* Deum Paſtorum, *Palem* Deam rei ruſticæ Præſidem, & *Sylvanum* agrorum & ſylvarum Numen, Græcos, & Romanos qui Sacrorum ſuorum partem maximam ab ipſis acceperunt, lacte propitiaſſe, teſtes non ignobiles fidem faciunt. *Plinius* Præfatione ad Veſpaſianum: *Verùm & Diis lacte ruſtici, multæque Gentes ſupplicant.* Et *Ovidius* Libro IV. *Faſtorum:*

C *Adde dapes mulctrámque ſuas, dapibúſque refectus,*
Silvicolam tepido lacte precare Palem.

Horatius denique *Epiſtolarum* Libro 2. *Epiſtola* 1.

Agricolæ priſci, fortes, parvóque beati,
Condita poſt frumenta, levantes tempore feſto
Corpus, & ipſum animum ſpe finis dura ferentem,
Cum ſociis operum, & pueris, & conjuge fida,
Tellurem porco, Silvanum lacte piabant.

D Ex illis quidem teſtimoniis non conſtat, utrum in lacte, quod Numinibus illis offerebant, hœdum vel agnum coquerent, ſed id ſatis veriſimile eſt, inquit *Toſtatus* Scripturæ Sacræ eruditus Interpres, *Quæſtione* XXXVII. *in Exodum* Cap. XXIII.

Allegoricam & Moralem Legis hujus, quæ Hœdum in lacte materno elixare vetat, rationem addit *S. Thomas* loco ſupra laudato. *Figuralis autem*, inquit, *ratio hujus prohibitionis eſt; quia præfigurabatur, quòd Chriſtus, qui eſt* E *Hœdus propter ſimilitudinem carnis peccati, non erat à Judæis coquendus, id eſt, occidendus in lacte matris, id eſt, in tempore infantiæ. Vel ſignificatur quòd Hœdus, id eſt peccator, non eſt coquendus in lacte matris, id eſt, non eſt blanditiis deliniendus.* Prior illa ratio ex *S. Auguſtino Quæſtione* XC. *in Exodum* ſumpta eſt: *Hoc*, inquit, *quomodo obſervetur ad proprietâtem verborum, aut non eſt, aut non elucet. Intellectum tamen de Chriſto ap-* F *probo, quòd hâc Prophetiâ prædictus eſt non occidendus à Judæis infans, quando Herodes quæreret eum ut occideret, nec invenit, ut coques quod dictum eſt, pertineat ad ignem paſſionis, hoc eſt tribulationem.*

Judæi prohibitionem illam non parum ampliarunt, nam Hœdi nomine, bovis etiam, & agni carnem, & coctionis nomine quemvis carnium illarum uſum intelligunt: Neque lac ſolùm matris, ſed aliud quodvis negant cum carne comedi debere, ut conſtat ex *Maimonide* Libro *De cibis vetitis*, Cap. IX. quod viginti octo Paragraphos de hac prohibitione complectitur: Qui tamen (ut obſervat *Bochartus*) hoc argumentum Hebræorum omnium breviſſimè tranſcurrit. Alii enim libros inte-

gros

gros de ea Lege ſcripſerunt, ex quibus illos habere conſtat duplicia vaſa culinaria, altera ad carnes, altera ad cibos lactarios. Lactaria verò tribus diſtinctis notis ſignant, eò quòd hæc prohibitio ter in *Moſe* repetatur. Duos etiam cultros ſemper deferunt, unum ad carnes, alterum ad caſeum; tribus pariter inciſuris notatum. Duo etiam in menſa habent ſalina, ne carnes & lacticinia uno & eodem ſale condiantur. Carnes & lacticinia ſimul coquere in eodem foco, aut ſimul menſæ apponere nefas ducunt, ſed pro utriſque peculiares habent mappas & mantilia, aliaque anxiâ & ſcrupuloſâ religione obſervant, ne in hanc Legem peccare videantur. De quibus Legi poſſunt *Buxtorſius*, Synagogæ Judaïcæ cap. xxvi. *Leo Modena* De Ritibus Judæorum pag. ii. cap. vii. *Fagius* in cap. xxiii. Exodi, *Bochartus* Hierozoici Libro ii. cap. lii. & *Spencerus* Libro ii. De Legibus Ritualibus Hebræorum, cap. viii.

DISSERTATIO IV.

DE JUDICIALIBUS SEU Forenſibus Legis Moſaïcæ Præceptis.

UT divinæ Legis Populo Iſraëlitico per *Moyſi* manus traditæ accuratam habeamos notitiam, reliquum eſt ut poſt Ceremonialium Præceptorum explicationem, quæ Populum illum ad Deum ordinabant, de Forenſibus ſeu Judicialibus ejuſdem Legis Præceptis agamus, quæ Iſraëlitas ordinabant ad invicem. Quadruplex autem ordo in aliquo Populo inveniri poteſt, inquit *S. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſtione civ. Articulo. iv. Primus, Principum Populi ad ſubditos; ſecundus ſubditorum ad invicem; tertius ad extraneos; quartus, ad domeſticos, ſicut patris ad filium, uxoris ad virum, & domini ad ſervum. Et ſecundùm quadruplicem illum ordinem diſtingui poſſunt Præcepta Judicialia Veteris Legis. Dantur enim in ea quædam Præcepta de inſtitutione Principum, & officio eorum, & de reverentia eis exhibenda: & hæc eſt prima pars Judicialium Præceptorum. Dantur quædam præcepta ſpectantia populares & concives ad invicem comparatos: & hæc eſt ſecunda pars Judicialium Præcoptorum. Dantur etiam quædam præcepta pertinentia ad extraneos, ut de bellis contra hoſtes, & de ſuſceptione peregrinorum & advenarum: & hæc tertia pars Judicialium Præceptorum. Dantur denique in Lege præcepta quædam pertinentia ad converſationem domeſticam, nempe de uxoribus, filiis, & ſervis: & hæc eſt quarta claſſis Judicialium Præceptorum.

ARTICULUS I.

De Præceptis Judicialibus ſpectantibus Principes: & de Theocratico Iſraëlitici Populi Regimine.

I. ORdinem optimum circa Principes divinâ Lege inſtitutum, probat *S. Thomas* ex duabus conditionibus ad rationem Regiminis optimi requiſitis: Quarum prima eſt ut omnes aliquam partem habeant in Principatu: Medium enim iſtud efficaciſſimum eſt ad pacem Populi conſervandam: Altera, ut ſit præſtantiſſima ſpecies Principatus, nempe Monarchia Ariſtocratiâ temperata: Ita ut unus quidem præſit; ſelecti verò ex Populo, & à Populo Optimates in partem Regiminis veniant. Hæc autem ratio fuit adminiſtrationis Reipublicæ Hebræorum Lege divina inſtituta. Moyſes enim & ejus Succeſſores auctoritate quaſi Monarchicâ Populum regebant. Unde *Deuteronomii* xxxiii. 4. dicitur: *Legem præcepit nobis Moyſes, hæreditatem multitudinis Jacob. Erit apud rectiſſimum Rex, congregatis Principibus Populi cum Tribubus Iſraël.* Secundùm Hebræum Textum, & Chaldaicam Paraphraſim, Regis nomen elatiùs & expreſſiùs ad Moſem refertur: *Et fuit Rex in Iſraël.* Hinc *S. Stephanus* Actuum vii. De Moyſe ait: *Hunc Deus Principem & Redemptorem miſit.* *Et Philo* Libro iii. De ejus Vita Regem illum vocat: *Hæc eſt vita*, inquit, *hic exitus Moſis, Regis, Legiſlatoris, Pontificis, Prophetæ.* Eligebantur autem ex omni Populo lxxii. Seniores, qui Regiminis participes eſſent, ac rerum gerendarum, judiciorúmque Adminiſtri: Exodi xviii. 21. *Provide autem de omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus eſt veritas & qui oderint avaritiam, & conſtitue ex eis Tribunos, & Centuriones, & Quinquagenarios, & Decanos, qui judicent Populum omni tempore: Quicquid autem majus fuerit, referant ad te, & ipſi minora tantummodo judicent: Leviúſque ſit tibi, partito in alios onere,... Quibus auditis Moyſes fecit omnia quæ ille* (ſcilicet Jethro) ſuggeſſerat. *Et electis viris ſtrenuis de cuncto Iſraël, conſtituit eos Principes Populi, Tribunos & Decanos, qui judicabant plebem omni tempore: Quicquid autem gravius erat, referebant ad eum.* Et Deuteron. i. *Dixi vobis....* (inquit Moſes) *Date ex vobis viros ſapientes & gnaros, & quorum converſatio ſit probata in Tribubus veſtris, ut ponam eos vobis Principes. Tulique de Tribubus veſtris viros ſapientes & nobiles, & conſtitui eos Principes, Tribunos, & Centuriones, & Quinquagenarios ac Decanos; qui docerent vos ſingula. Præcepique eis, dicens: Audite illos, & quod juſtum eſt, judicate: Sive civis ſit ille, ſive peregrinus. Nulla erit diſtantia perſonarum, ita parvum audietis ut magnum: Nec accipietis cujuſquam perſonam, quia Dei judicium eſt. Quod ſi difficile vobis viſum aliquid fuerit, referte ad me, & ego audiam; Præcepique omnia quæ facere deberetis.*

II. Iſraëlitici tamen Populi Regimen nec Monarchia propriè fuit ad *Saülem uſque*, nec Ariſtocratia; ſed *Theocratia*. Quamvis enim *Moyſes* & Seniores, & poſt *Moſis* obitum, *Joſuë*, deinde Judices, Rempublicam Iſraëliticam moderarentur; Deus tamen ſummæ rerum præerat, & non modò ſacra, ſed & civilia omnia ſupremo cum imperio, ſeu Rex Politicus regebat: *Moſes* autem & Seniores, Joſuë, Judices,

Judices, vicarium tantùm imperiom gerebant, & juxta Dei Reſponſa vel Præcepta Rempublicam adminiſtrabant. Dei Regia Poteſtas & abſolutum in Gente Iſraëlitica Imperium ex Scriptora Sacta liquidò probatur *Judicum* viii. obi Iſraëlitæ à Madianitarum jugo *Gedeonis* virtute liberati, ipſi & poſteris ejus Imperium & Principatum obtulerunt, dicentes: *Dominare noſtri tu, & filius tuus, & filius filii tui: Quia liberaſti nos de manu Madian.* At *Gedeon* Principatum reſpuit, ne jura Dei, qui Rex erat Iſraëlis, uſurparet. *Non dominabor veſtri*, inquit, *nec dominabitur in vos filius meus, ſed dominabitur vobis Dominus.* Et 1. Regum viii. 7. *Samuelem* Populi Regem poſtulantis vota moleſtè ferentem Deus ita conſolatur: *Audi vocem Populi in omnibus quæ loquuntur. Non enim te abjecerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos.* Quibus verbis Deus indicat, non ſolùm Theocratiam Naturalem ſe in Iſraëlitas exercuiſſe, qoam in omnes creaturas jore creationis & omnipotentiæ ſuæ à prima rerum origine exercuit, & ſemper exercebit, ſed etiam Theocratiam Civilem, & Politicum Imperium; quod ex verbis *Samuëlis* cap. xii. relatis confirmatur. *Videns quòd Naas Rex filiorum Ammon veniſſet adverſum vos, dixiſtis mihi: Nequaquam, ſed Rex imperabit nobis: Cùm Dominus Deus veſter, regnaret in vobis.* Hinc ſolium cui *Salomon* inſedit, *Solium Domini* appellatur 1. *Paralipomenon* xxix. 23. Et Regnom quod ejus poſteri tenuerunt, *Regnum Domini*, ii. Paralipomenon xiii. 8. & Jodicium qood Principes Populi ferebant, *Dei Judicium*, Deuteronomii i. 17. Hinc Jeruſalem *Civitas Dei*, & *Civitas Regis Magni* dicitur Pſalmo xlvii. 1. 3. Alibi etiam non ſemel titulus Regis Iſraël Deo triboitur: Pſalmo cxlix. 2. *Lætetur Iſraël in eo qui fecit eum: & filii Sion exultent in Rege ſuo.* Jeremiæ li. 57. *Ait Rex, Dominus Exercituum nomen ejus.* Matthæi v. 34. *Ego autem dico vobis, non jurare omnino, neque per cælum, quia thronus Dei eſt: Neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum ejus: Neque per Jeroſolymam, quia Civitas eſt Magni Regis.*

Præterea, Deus ea omnia egit in Republica Iſraëlis, quæ terrenis Regibus conveniunt. Leges dedit in Monte Sinaï, quas etiam mercede & pœnis temporalibus propoſitis obſervari juſſit. Ille controverſias omnes graviores, circa res ſacras aut civiles exortas, reſponſis ex Propitiatorio, quod & Oraculum dicitur, datis diremit, ac ſententiam tulit, ut conſtat ex *Exodi* xviii. 19. ubi *Jethro* ait Moyſi: *Eſto tu Populo in his quæ ad Deum pertinent, ut referas quæ dicuntur ad Eum.* Et *Numerorum* xxvii. 4. obi cùm filiæ *Salphaad* patris hereditatem poſtularent, *Retulit Moſes cauſas earum ad judicium Domini, qui dixit ad eum: Juſtam rem poſtulant filiæ Salphaad; Da eis poſſeſſionem inter cognatos patris ſui, & ei in hereditatem ſuccedant.* Deus Iſraëliticæ Gentis bella pugnavit. Joſuë xxiii. 3. 10. *Cernitis omnia quæ fecerit Dominus Deus veſter cunctis per circuitum Nationibus, quo modo pro vobis ipſe pugnaverit: & nunc quia vobis ſorte diviſit omnem Terram.... Unus è vobis perſequetur hoſtium mille viros: Quia Dominus Deus veſter pro vobis ipſe pugnabit, ſicut pollicitus eſt.* Hinc Deus *Triumphator in Iſraël* apellatur 1. *Reg.* xv 29.

Tertiò, Jura Majeſtatis apud Iſraëlitas antequam Regem haberent, uni Deo reſervata erant. Ille enim Duces & Judices, Proreges & Vicarios ſuos conſtituebat. Judicum iii. 10. *Et clamaverunt ad Dominum, qui ſuſcitavit eis Salvatorem & liberavit eos, Othoniel videlicet.... Fuitque in eo Spiritus Domini, & judicavit Iſraël.* Cap. vi.

A 10. Dominus per Angelum *Gedeoni* loquens, ait: *Vade in hac fortitudine tua, & liberabis Iſraël de manu Madian; Scito quod miſerim te.* Judices nolla Regiæ poteſtatis inſignia geſtabant: In Republicæ negotiis difficillimis Deum ex Oraculo reſpondentem conſulebant, quod argomentum eſt vicariæ tantùm & delegatæ Præfecturæ. *Numerorum* xxvii. 21. Moyſes Deum his verbis compellavit: *Provideat Dominus Deus Spirituum omnis carnis, hominem qui ſit ſuper multitudinem hanc: & poſſit exire & intrare ante eos, & educere eos, vel introducere: Ne ſit Populus Domini ſicut oves abſque Paſtore. Dixitque Dominus ad*

B *eum: Tolle Joſuë filium Nun, virum in quo eſt Spiritus, & pone manum tuam ſuper eum. Qui ſtabit coram Eleazaro Sacerdote, & omni multitudine, & dabis ei Præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ, ut audiat eum omnis Synagoga filiorum Iſraël. Pro hoc, ſi quid agendum erit, Eleazar Sacerdos conſulet Dominum. Ad verbum ejus egredietur ipſe, & omnes filii Iſraël cum eo, & cætera multitudo.* Judic. xx. 18. *Surgentes venerunt in Domum Dei, hoc eſt in Silo; Conſuluerunt que Deum, atque dixerunt; Quis erit in Exercitu noſtro Princeps certaminis contra filios Benjamin?*

C *Quibus reſpondit Dominus: Judas ſit Dux veſter.* Rurſum Iſraëlitæ Aciem contra Benjamitas direxerunt: *Ita tamen ut priùs aſcenderent & flerent coram Domino uſque ad noctem, conſulerentque eum & dicerent: Debeo ultra procedere ad dimicandum contra filios Benjamin fratres meos, an non? Quibus ille reſpondit: Aſcendite ad eos, & inite certamen.* 26. 27. 28. *Omnes filii Iſraël venerunt in domum Dei, & ſedentes flebant coram Domino, jejunaveruntque die illa uſque ad veſperam, & obtulerunt ei holocauſta, atque pacificas victimas, & ſuper ſtatu ſuo interrogaverunt. Eo*

D *tempore ibi erat Arca fœderis Dei, & Phinees filius Eleazari filii Aaron, Præpoſitus Domûs. Conſuluerunt igitur Dominum, atque dixerunt: Exire ultra debemus ad pugnam contra filios Benjamin fratres noſtos an quieſcere? Quibus ait Dominus: Aſcendite, cras enim tradam eos in manus veſtras.* Nulli ad publicum aliquod Munus gerendum ſine Dei conſenſu evehi poterant. Deuteronomii xvii. 14. 15. *Cùm ingreſſus fueris Terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & poſſederis eam, habitaveriſque ibi, & dixeris: Conſtituam ſuper*

E *me Regem, ſicut habent omnes per circuitum Nationes, eum conſtitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum.* Numerorum xi. 16. 17. *Dixit Dominus ad Moyſen: Congrega mihi ſeptuaginta viros de Senibus Iſraël, quos tu noſti quod Senes Populi ſint ac Magiſtri: & duces eos ad oſtium Tabernaculi fœderis, facieſque ibi ſtare tecum, ut deſcendam, & loquar tibi: & auferam de Spiritu tuo, tradamque eis, ut ſuſtentent tecum onus Populi, & non tu ſolus graveris.* Sicli dimidium, tributi loco, Iſraëlitæ omnes annom vigeſimum ſupergreſſi, Deo tanqoam Regi ſuo ſolvere quotannis tenebantur. Exodi xxx. 13. 14.

F *Hoc autem dabit omnis qui tranſit ad nomen, dimidium ſicli juxta menſuram Templi.... Media pars ſicli offeretur Domino. Qui habetur in numero à viginti annis & ſupra, dabit pretium*, &c. Porro Deus Iſraëlitas in Populum ſibi peculiarem elegit, ab iiſque viciſſim Rex eligi voluit, ut Gentis illius Regimen & Imperium Populi ſuffragiis & conſenſu, potiùs quàm eminentiæ ſuæ jure habere videretur. Deus Iſraëlitis, Iſraëlitæ Deo, Regum & ſubditorum ritu, mutuo fœdere ſe obſtrinxerunt. Illos in clientelam Deos recepit, ſeque in Terram Chanaan illos introducturum ſanctiſſimè promiſit; illi datas à Deo Leges fideliter

deliter ac religioſè obſervaturos polliciti ſunt. *Exodi* XIX. 4. & ſeq. *Vos ipſi vidiſtis, quæ fecerim Ægyptiis, quo modo portaverim vos ſuper alas aquilarum, & aſſumpſerim mihi. Si ergo audieritis vocem meam, & cuſtodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis Populis. Mea eſt enim omnis terra. Et vos eritis mihi in Regnum ſacerdotale, & gens ſancta. Venit Moyſes, & convocatis majoribus natu Populi, expoſuit omnes ſermones quos mandaverat Dominus. Reſponditque omnis Populus ſimul: Cuncta quæ locutus eſt Dominus, faciemus.* XXIII. 20. *Ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te, & cuſtodiat in via, & introducat in locum quem paravi.... Si audieris vocem ejus, & feceris omnia quæ loquor, inimicus ero inimicis tuis, & affligam affligentes te.* XXIV. 3. *Venit ergo Moyſes, & narravit Plebi omnia verba Domini, atque Judicia: Reſponditque omnis Populus unâ voce: Omnia verba Domini, quæ locutus eſt, faciemus.* Deuteronomii XXVI. 17. 18. 19. *Dominum elegiſti hodie, ut ſit tibi Deus, & ambules in viis ejus, & cuſtodias cæremonias illius, & mandata atque judicia, & obedias ejus Imperio. Et Dominus elegit te hodie, ut ſis ei Populus peculiaris, ſicut locutus eſt tibi, & cuſtodias omnia præcepta illius: & faciat te excelſiorem cunctis Gentibus quas creavit, in laudem, & nomen, & gloriam ſuam, ut ſis Populus ſanctus Domini Dei tui.* Hinc Lex Populo Iſraëlitico data, *Fœderis* & *Pacti* nomine inſignitur. Deuteronomii IV. 13. *Et oſtendit vobis pactum ſuum, quod præcepit vobis ut faceretis, & decem verba quæ ſcripſit in duabus tabulis lapideis.* XXIX. 1. *Hæc ſunt verba fœderis quod præcepit Dominus Moyſi ut feriret cum filiis Iſraël in Terra Moab: Præter illud fœdus quod cum eis pepigit in Horeb.* Fœdus illud Deum inter & Populum ſolemni ritu confirmatum eſt *Exodi* XXIV. Scriptis univerſis ſermonibus Domini, ædificato Altari, holocauſtis & victimis pacificis Domino immolatis, *Tulit Moyſes dimidiam partem ſanguinis, & miſit in crateras, partem autem reſiduam fudit ſuper Altare. Aſſumenſque Volumen fœderis, legit audiente Populo: Qui dixerunt: Omnia quæ locutus eſt Dominus, faciemus, & erimus obedientes. Ille verò ſumptum ſanguinem reſperſit in Populum, & ait: Hic eſt ſanguis fœderis, quod pepigit Dominus vobiſcum ſuper cunctis ſermonibus his. Aſcenderuntque Moyſes & Aaron, Nadab & Abiu, & Septuaginta de Senioribus Iſraël, & viderunt Deum Iſraël.... & comederunt & biberunt.* Quarto, plurima Legis Moſaicæ Inſtituta Deo quatenus Regi Iſraëlis conveniunt, Tabernaculum, & deinde Templum inſtar Palatii Regii fuere. Exodi XXV. 8. *Facientque mihi Sanctuarium, & habitabo in medio eorum.* Arca & Propitiatorium ſolii Regii vicem præſtabant. Ornamenta, ſupellex, & vaſa Tabernaculi, Regiæ magnificentiæ conveniebant. Hinc *Abarbanel* ad Exodi XXV. *In Tabernaculo*, inquit, *fuere Menſa, & Candelabrum & Ara ſuffitûs, tanquam ad miniſterium Regis Mundi apta: Non quod illi cui laus omnis, harum ullâ re opus eſſet, abſit ità ſentiamus: ſed ut Populi animè penitùs inſideret, in mediis Iſraëlis Caſtris verſatum eſſe Dominum Deum ipſum.* Sacerdotes & Levitæ tanquam ordinis & dignitatis diverſæ famuli inſtituti ſunt, qui Deo tanquam Regi Iſraëlis miniſtrarent. Quintò, ſicut cæteras Gentes à Regibus ſuis, ita Populum Hebræum à Deo gubernatum fuiſſe, colligitur ex XVII. Eccleſiaſtici 14. *In unamquamque Gentem propoſuit Rectorem: & pars Dei Iſraël facta eſt manifeſta.*

Confirmatur ex *Joſepho* Libro IV. *Antiquit. Judaicar.* cap. VIII. ubi Deum ſic Judæos alloquentem inducit: *Optimum quidem eſt Optimatum regimen, & in ſic adminiſtrata Republica vivere, nec eſt cur aliam ejus ſpeciem concupiſcatis: Sed præſtat ut hac contenti, in Legum & veſtra ipſorum poteſtate ſitis. Satis enim eſt Deum habere præſidem.* Et infra, belli Leges à *Moyſe* præſcriptas recenſens, ſic eum loquentem inducit: *Exercitum contra eos* (hoſtes) *educite, Imperium Deo committentes, creato uno aliquo forti viro, qui Vicarius illi ſit, & quaſi Proimperator.* Et Libro II. contra Apionem: *Quis ejus quidquam movere poteſt, aut quid melius adinvenit? Vel quis ab aliis Gentibus tanquam præcellentius ad ſtatum Reipublicæ noſtræ aliquid transferre poteſt? Aut quæ poterit eſſe melior atque juſtior, quam ea quæ Deum quidem Principem omnium eſſe confirmat? Sacerdotibus autem in communi quidem res præcipuas diſpenſare permittit; Summo verò Pontifici aliorum Sacerdotum Principatum competenter injungit.* Ibidem: *Infinitæ quidem particulatim Gentium atque Legum apud cunctos homines differentiæ ſunt. Alii ſiquidem Monarchis, alii Populo poteſtatem Reipublicæ commiſere. Noſter verò Legiſlator nihil horum intendens,* θεοκρατίαν ἀπέφηνε τὸ πολίτευμα, *Politiam noſtram divinum Imperium declaravit: Deo præcipuè Principatum & potentiam aſſignans.*

Confirmatur ſecundò ex *Theodoreto* Quæſtione XIV. in I. *Regum*, ubi quærit, *Quamobrem doluit Deus, cùm Regem petiiſſet Populus?* Reſpondet: *Quoniam petitio erat præter Legem divinam. Dominus enim Deus & Dei & Regis implebat Munus, Propheta autem Samuel erat Adminiſter, & velut quidam Præfectus, aut Magiſter Militum, aut Tribunus Plebis. Atque hoc Deus ei ſignificavit, dicens:* Audi vocem Populi, quoniam « non te ſpreverunt, ſed me, ut non regnem « ſuper eos. «

Confirmatur tertiò ex *S. Thoma* Primâ Secundæ, Quæſtione CV. Articulo I. ad Primum. *Populus ille*, inquit, *ſub ſpeciali curâ Dei regebatur. Unde dicitur Deuteronom.* VII. Te elegit « Dominus Deus tuus, ut ſis ei Populus pecu- « liaris. *Et ideo inſtitutionem Summi Principis Dominus ſibi reſervavit. Et hoc eſt quod Moyſes petivit.* Numerorum XXVII. Provideat Dominus « Deus ſpirituum omnis carnis hominem, qui « ſit ſuper multitudinem hanc: *Et ſic ex Dei « ordinatione inſtitutus eſt Joſue in Principatu poſt Moyſen: Et de ſingulis Judicibus, qui poſt Joſue fuerunt, legitur, quòd* Deus ſuſcitavit Populo « Salvatorem, *& quòd* Spiritus Domini fuit in « eis, *ut patet Judicum* II. *Et ideo etiam electionem Regis non commiſit Dominus Populo, ſed ſibi reſervavit, ut patet Deuteronomii* XVII. Eum con- « ſtitues Regem, quem Dominus Deus tuus ele- « gerit. «

III. Porro quamvis Regem Iſraëlitis Deus non dederit, donec eorum adulta Reſpublica eſſet, ac felicis regiminis mutationem votis & importunis petitionibus Populi novitatem amantis, & Gentium moribus conformari volentis, quaſi indignatus conceſſerit: De Regis tamen electione congruo tempore facienda, & conditionibus ab illo ſubeundis providentiſſimè ſtatuit *Deuteronomii* XVII. 14. 15. & ſeq. Ac primò quidem eligendi modum præſcripſit, ut ſcilicet in ejus electione judicium Domini expectarent, nec alienigenam Regem crearent, quia Reges alienigenæ Gentem, cui præficiuntur, minùs diligere ſolent, reſque illius minùs curare. *Eum conſtitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poterit alterius Gentis hominem*

Regem facere, qui non ſit frater tuus. Malè huc Zelotæ eũ trahebant, quaſi externis Regibus parere non liceret. Lex enim agit de voluntaria electione, non de eo quod indixit neceſſitas. Voluit Deus ut tempore Babylonicæ captivitatis Judæi *Nabuchodonozori* Regi parerent, & in *Sedeciam* animadvertit, quod fœdus cum illo initum violaſſet, atque ad Regem Ægypti confugiſſet, ut videre eſt *Jeremiæ* xxxviii. 17. & *Ezechielis* xvii. 12. 13. 14. 15. Adversùs Zelotas illos diſputans *Agrippa* apud *Joſephum* ita loquitur: *Intempeſtivum eſt nunc libertatem appetere, cùm oportuerit de eo, ne ea amitteretur, certaſſe olim: Dura enim ſervitutis experientia, & juſtum certamen ne ejus initium fiat. At ſimul victus, ſi deficit, non libertatis eſt amans, ſed ſervus petulans.* Quem ſecutus *Joſephus ipſe*, obſeſſos Hieroſolymitas ſic affatur: *Quòd ſi & pulchrum pro libertate bellare, id olim factum oportuit: At cùm ſimul ſuccubitum eſt, multiſque temporibus conceſſum alteri Imperium, velle deinde excutere jugum, mortem quærentium eſt, non libertatem amantium.* Secundò, Regibus, poſtquam inſtituti forent, præſcripſit Deus quomodo ſe gerere deberent quantùm ad perſonalem & œconomicum ſtatum, ut ſcilicet non multiplicarent currus & equos, neque uxores, nec immenſas divitias congererent: Quia ex horum cupiditate Principes juſtitiam deſerunt, & ad tyrannidem declinant. *Cùmque fuerit conſtitutus, non multiplicabit ſibi equos, nec reducet Populum in Ægyptum, equitatus numero ſublevatus. Non habebit uxores plurimas, quæ alliciant animum ejus, neque argenti & auri immenſa pondera.* Cùm in Judæa equorum inopia eſſet, adeo ut viri etiam Principes aſinis veherentur, *Judicum* x. 4. xii. 14. *Paralipomenon.* xxvii. 30. vetat Deus Regi multitudinem equorum, ne detur inde occaſio popularibus migrandi in Ægyptum equis feracem, unde Idololatricas Superſtitiones in Judæam reportarent. Præterea. *Vult eos ſoli Deo fidere*, inquit, *Theodoretus Quæſtione* xviii. in *Deuteronomium*, ſuam expoſitionem *Davidis* oraculo confirmans Pſalm. xxxii. *Non ſalvatur Rex per multam virtutem, & gigas non ſalvabitur in multitudine virtutis ſuæ. Fallax equus ad ſalutem: In abundantia autem virtutis ſuæ non ſalvabitur.* Uxores etiam plurimas Regi prohibet, ne ſcilicet Reges Iſraelis more Orientalium Regum Gynecæa feminis referta ad faſtum, luxum, & voluptatem haberent: Ipſis tamen Polygamis eſſe licuit. Magiſtrorum auctoritas octodecim ſimul uxores Regi habere permiſit. *S. Auguſtinum* hac de re diſſerentem audiamus Quæſtione xxvi. in Deuteronomium. *Quæritur*, inquit, *utrum David contra hoc præceptum non fecerit: Non enim unam habuit uxorem. Nam de Salomone manifeſtum eſt, quòd tranſgreſſus fuerit hoc præceptum. & in feminis, & in auro, & in argento. Sed hinc potiùs intelligitur permiſſum fuiſſe Regibus ut plures haberent quàm unam: Multiplicare enim prohibiti ſunt: Quæ prohibitio non habet tranſgreſſionem ſi pauca fuerint, ſicut David fuerunt, non autem multa ſicut Salomoni. Quamvis cùm addidit*, Ut non diſcedat cor ejus, *hoc magis videtur præcepiſſe, ne multiplicando perveniat ad alienigenas feminas: Per quas factum eſt in Salomone, ut diſcederet cor ejus à Deo. Multiplicatio tamen generaliter ita prohibita eſt, ut etiamſi ex Hebræis ſolis eas multiplicaſſet, contra hoc præceptum feciſſe meritò argui poſſet.* Statuit etiam Deus quomodo Reges gerere ſe deberent erga Deum, ut ſcilicet in lectione & meditatione divinæ Legis aſſiduè verſarentur, illumque timerent, ac illius mandatis morem gererent. *Poſtquam autem ſederit in ſolio Regni ſui, deſcribet ſibi Deuteronomium Legis hujus in Volumine, accipiens Exemplar à Sacerdotibus Leviticæ Tribus, & habebit ſecum, legetque illud omnibus diebus vitæ ſuæ, ut diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba & ceremonias ejus, quæ in Lege præſcripta ſunt.* Statuit denique Deus quomodo Reges gerere ſe deberent erga ſubditos, ut ſcilicet non ſuperbè eos contemnerent, vel opprimerent, neque etiam à juſtitia declinarent. *Nec elevetur cor ejus in ſuperbiam ſuper fratres ſuos, neque declinet in partem dexteram vel ſiniſtram, ut longo tempore regnet ipſe, & filii ejus, ſuper Iſrael.*

IV. Ne quis verò putet, Deum Tyrannidem inſtituiſſe, quia 1. *Regum* viii. per *Samuelem* ait; *Hoc erit Jus Regis, qui imperaturus eſt vobis: Filios veſtros tollet, & ponet in curribus ſuis, facietque ſibi equites & præcurſores quadrigarum ſuarum, & conſtituet ſibi Tribunos, & Centuriones, & aratores agrorum ſuorum & meſſores ſegetum, & fabros armorum & curruum ſuorum. Filias quoque veſtras faciet ſibi unguentarias, & focarias, & panificas. Agros quoque veſtros, & vineas, & oliveta optima tollet, & dabit ſervis ſuis. Sed & ſegetes veſtras, & vinearum reditus addecimabit, ut det eunuchis & famulis ſuis. Servos etiam veſtros, & ancillas, & juvenes optimos, & aſinos auferet, & ponet in opere ſuo. Greges quoque veſtros addecimabit, voſque eritis ei ſervi.* Ut enim ducet *S. Thomas* loco ſupra laudato, in Reſponſione ad Quintum; *Illud jus non debebatur Regi ex inſtitutione divina; Sed magis prænuntiabatur uſurpatio Regum, qui ſibi jus iniquum conſtituunt, in tyrannidem degenerantes, & ſubditos deprædantes: Unde ſubdit*, Voſque eritis ei ſervi: *Quod propriè pertinet ad tyrannidem: Quia tyranni ſuis ſubditis principantur ut ſervis. Unde hoc dicebat Samuël ad terrendum eos, ne Regem peterent: Sequitur enim:* Noluit autem audire populus vocem *Samuelis. Samuël* itaque Dei numine prænuntiat tyrannidem à Regibus nonnullis exercendam in Iſraelitas, in pœnam ingratitudinis erga Deum, contumaciæ, ſuperbiæ, violationis fidei divinæ ipſius Majeſtati præſtitæ. *Et clamabitis*, inquit, *in die illa à facie Regis veſtri, quem elegiſtis vobis, & non exaudiet vos Dominus in die illa, quia petiſtis vobis Regem.* Attamen inquit S. Thomas, *poteſt contingere, quòd bonus Rex abſque tyrannide filios tollat, & conſtituat Tribunos & Centuriones, & multa accipiat à ſubditis ſuis, propter commune bonum procurandum.*

ARTICULUS II.

De Præceptis Judicialibus ſpectantibus Populares & Concives ad invicem comparatos.

Judicialium præceptorum convenientia.

I. PRæceptorum Judicialium quædam Judicia pœnaſque ſpectant: Quædam de poſſeſſionibus decernunt. Utraque convenienter in Lege tradita probat *S. Thomas* Primâ Secundæ, Quæſtione cv. Articulo 11. *Populus*, inquit, *eſt cœtus multitudinis, Juris conſenſu, & utilitatis communione ſociatus. Unde ad rationem Populi pertinet ut communicatio hominum ad invicem juſtis præceptis Legis ordinetur. Eſt autem duplex communicatio hominum ad invicem. Una quidem quæ fit auctoritate Principum: Alia autem fit propriâ voluntate privatarum perſonarum. Et quia voluntate uniuſcujuſque diſponi poteſt quod ejus ſubditur poteſtati: Ideo auctoritate Principum, quibus ſub-*

jectò

jecti ſunt homines, oportet quòd Judicia inter homines exerceantur, & pœna malefactoribus inferantur. Poteſtati verò privatarum perſonarum ſubduntur res poſſeſſæ: & ideo propriâ auctoritate in his poſſunt ſibi invicem communicare, emendo, vendendo, donando, aliiſque hujuſmodi contractibus & commerciis. *Circa utramque autem communicationem Lex ſufficienter ordinavit.* Unde ſingularis beneficii loco traditio Judicialium Præceptorum commemoratur Pſalmo CXLVII. *Non fecit taliter omni Nationi, & Judicia ſua non manifeſtavit eis.*

Judicum integritas. Varia Hebræorum tribunalia. Juris dicundi ratio.

II. Quod enim Judicia, pœnarumque irrogationem ſpectat, Deus Judices imprimis conſtitui juſſit. *Judices & Magiſtros conſtitues in omnibus portis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi per ſingulas Tribus tuas, ut judicent Populum juſto Judicio, nec in alteram partem declinent.* (Deuteronomii XXVI. 18.) Hebræis, & iis qui in eorum Ritus tranſierant, Tribunalia fuere ordinaria Triumvirorum, & Viginti-Triumvirorum quamplurima per urbes, oppida, ac pagatim diſpoſita, præter Magnum Synedrium LXXII. Judicum Hieroſolymis conſtitutum, quibus Jus ſecundùm Præcepta Moſaica, & ea quæ ex Majorum inſtitutis Moribuſque adjecta eſſent, cùm Popularibus, tum Proſelytis Juſtitiæ dicebatur. De quibus videri poteſt *Seldenus* Lib. *De Synedriis Hebræorum.* Proſelytis domicilii jus dicebatur ſecundùm Jura Noachidarum, eiſque Judices ſive ex hujuſmodi Proſelytis, ſive ex Hebræis conſtituebantur ab iis qui Tribunalibus Iſraëliticis præerant, teſte *Maimonide in Hal. Melak.* Cap. X. De cauſis pecuniariis Triumviri, de capitalibus XXIII. de cauſis Religionis Synedrium Magnum, judicabant. Secundò rectum Judiciorum ordinem Deus inſtituit. Deuteron. I. 16. *Præcepique eis dicens: Audite illos, & quod juſtum eſt judicate: Sive civis ſit ille, ſive peregrinus. Nulla erit diſtantia perſonarum, ita parvum audietis ut magnum: Nec accipietis cujuſquam perſonam, quia Dei judicium eſt.* Tertiò, ſuſtulit Deus occaſionem injuſti Judicii, acceptionem munerum Judicibus prohibens. Exodi XXIII. 8. *Nec accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, & ſubvertunt verba Juſtorum.* Deuteronomii XVI. 19. *Non accipies perſonam, nec munera: Quia munera excæcant oculos Sapientium, & mutant verba Juſtorum.* Quartò, Numerum teſtium, duorum vel trium Deus inſtituit. Deuteronomii XVII. 6. *In ore duorum aut trium teſtium peribit qui interficietur. Nemo occidatur, uno contra ſe dicente teſtimonium.* Et XIX. 15. *Non ſtabit teſtis unus contra aliquem, quicquid illud peccati & facinoris fuerit: Sed in ore duorum aut trium teſtium ſtabit omne verbum.* Attamen Noachides ex unius Judicis ſententia, uniuſque teſtis teſtimonio, afficiebatur ultimo ſupplicio, idque ſine præmonitione atque teſtimonio propinquorum: Minimè verò ex teſtimonio fœminæ. Neque licuit fœminæ illis jus dicere, uti nec Hebræis, ut refert *Maimonides* in *Hal. Melak.* Cap. IX. Quintò, certas pœnas pro diverſis delictis juſtiſſimus Legiſlator inſtituit, & quidem peccatis æquas, ut qui non redderet faciendo juſtitiam, redderet patiendo miſeriam, ut ait *S. Auguſtinus* Libro III. *De Libero Arbitrio.* Ex multis autem capitibus attenditur proportio pœnæ cum delicto, ex iiſdem ſcilicet ex quibus æſtimatur delicti gravitas. Primò ex quantitate peccati: Quia majori peccato, cæteris paribus gravior pœna debetur. Secundò, ex peccati conſuetudine, quia hominum peccatis aſſuetorum licentia nonniſi gravioribus pœnis coercetur. Tertiò, ex effræni concupiſcentia & affectu peccantis, necnon delectatione quam ex peccato capit. Ab his enim illecebris & voluptate facilè non retrahuntur homines miſerè ineſcati, niſi graviorum metu pœnarum. Quartò, ex facilitate committendi peccatum, & in ipſo manendi. Quæ enim facilè committuntur delicta, graviùs puniri oportet in aliorum exemplum & terrorem. In ipſa etiam quantitate peccati quadruplex gradus eſt attendendus. Primò, cùm factum involuntarium eſt. Si enim prorſus involuntarium ſit, nulli pœnæ eſt obnoxium. Hinc Supremus Legiſlator edixit Deuteronomii XXII. 25. 26. 27. *Si in agro repererit vir puellam, quæ deſponſata eſt, & apprehendens concubuerit cum ea, ipſe morietur ſolus: Puella nihil patietur, nec eſt rea mortis: Quia ſicut latro conſurgit contra fratrem ſuum, & occidit animam ejus, ita & puella perpeſſa eſt. Sola erat in agro, clamavit, & nullus adfuit qui liberaret eam.* Si verò factum aliquo modo voluntarium fuerit, ſed tamen ex infirmitate commiſſum, putà ex gravi animi perturbatione, levius peccatum eſt, adeoque leviori pœnâ plectendum, niſi ob publicam utilitatem pœnam aggravare neceſſe ſit, ut ab hujuſmodi delictis homines cohibeat ſeverior diſciplina. Atque earum etiam circumſtantiarum Supremus Legiſlator rationem habuit. Secundus gradus eſt, peccatum ex ignorantia. Qui enim ex ignorantia peccabat, quodammodo reus cenſebatur propter negligentiam addiſcendi. Publicorum tamen Judiciorum cenſuræ non ſubjacebat, ſed delictum ſuum præſcriptis per Legem Sacrificiis expiabat. Levitici IV. *Anima quæ peccaverit per ignorantiam*, &c. Quod de ignorantia facti, non Juris præceptique divini intelligendum eſt. Tertius gradus eſt, peccatum ex ſuperbia, id eſt, ex certa electione vel malitia, quod ſecundùm quantitatem delicti puniebatur. Quartus, peccatum ex protervia & pertinacia, cujus reus, quaſi rebellis, & Legis (quantùm in ipſo erat) deſtuctor, capitis damnabatur.

Pœnarum cum delictis proportio in judiciis Hebræorum.

Exod. XXI. Levit. XX. Levit. XXIII.

III. Graviora itaque crimina pœnâ mortis vindicabantur. Unde, quæcumque contra Deum committebantur, ut idololatria, cæteræque ſuperſtitiones, blaſphemia, ſchiſma, violatio ſabbati; & graviſſima contra proximum, ut irreverentia contumax in parentes, eorumque contemptus, homicidium, plagium ſeu furtum hominum; adulterium, conjunctiones inceſtæ, libidinum contra naturam monſtra, erant capitalia facinora. Bruta ipſa animantia certis in caſibus Lex occidi juſſit, non ob aliquam ipſorum culpam, ſed in pœnam dominorum, qui non caverant ne proximo grave nocumentum inferrent: Vel in execrationem turpiſſimi & abominandi criminis, & ne ex eorum aſpectu aliquis horror hominibus incuteretur, & revocaretur in memoriam quod æternâ oblivione ſepeliendum erat. Exodi XXI. 28. *Si bos cornu percuſſerit virum aut mulierem, & mortui fuerint, lapidibus obruetur.* Levitici XX. 15. 16. *Qui cum jumento & pecore coïerit, morte moriatur: Pecus quoque occidite. Mulier, quæ ſuccubuerit cuilibet jumento, ſimul interficietur cum eo.* Adversùs furta rerum, non perſonarum, pœna damni dumtaxat, ſive mulcta conſtituta eſt. Et pro furto quidem rerum quæ facilè ab invaſione furum cuſtodiri poſſunt, fur duplum reſtituere cogebatur, *Exodi* XXII. 7. pro furto verò rerum quarum difficilior cuſtodia eſt, mulctam Lex infligit graviorem. Unde furtum de paſcuo graviùs mulctabatur, quàm de domo. Exod. XXII. 1. *Si quis furatus fuerit bovem, aut ovem, & occiderit vel vendiderit, quinque boves pro uno bove reſtituet, & quatuor oves pro una ove.* Hanc regulam in plectendis furtis

&

& profanæ Gentes obſervarunt. De Scythis *Juſtinus* ſcribit, Lib. II. Cap. II. *Nullum ſcelus apud eos furto gravius. Quippe ſine tecti munimento pecora & armenta habentibus quid ſalvum eſſet, ſi furari liceret?* Hinc *Ariſtoteles* in Problematis Sectione XXIX. loquens de Lege Attica, quæ fures balneares in ipſis balneis morte plecti decreverat, ſi æſtimatio decem drachmis major eſſet; *Legis Auctor*, inquit, *cùm ſciret illis in locis Dominos res ſuas cuſtodire non poſſe, cuſtodem Legem addidit.* Percuſſiones & mutilationes pœnâ talionis vindicabantur, Exodi XXI. 24. *Oculum pro oculo, dentem pro dente, &c.* Et Levitici XXIV. 19. *Qui irrogaverit maculam cuilibet civium ſuorum, ſicut fecit, ſic fiet ei: Fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente reſtituet; Qualem inflixerit maculam, talem ſuſtinere cogetur.* Poſtulationem porro talionis Hebræis non permiſſam tanquam vitio careret, ſed majoris dumtaxat mali vitandi cauſâ, ad injuriam ſcilicet coercendam ſimilis pœnæ metu, docet *Tertullianus Libro IV. Adverſus Marcionem* Cap. XVI. *Novam planè patientiam docet Chriſtus*, inquit, *etiam vicem injuriæ cohibens, permiſſam à Creatore, oculum exigente pro oculo, & dentem pro dente: Contra ipſe alteram ampliùs maxillam offerri jubens, & ſuper tunicam pallio quoque cedi. Planè hæc Chriſtus adjecerit, ut ſupplementa conſentanea diſciplinæ Creatoris. Atque adeo hoc ſtatim renuntiandum eſt, an diſciplina patientiæ prædicatur penes Creatorem. Si per Zachariam præcepit*, « Ne unuſquiſque malitiæ fratris ſui meminerit, *ſed nec proximi. Nam & rurſus*, « Malitiam, *inquit*, proximi ſui unuſquiſque non « recogitet. *Multo magis patientiam indixit injuriæ, qui indixit oblivionem. Sed & cùm dixit*, « Mihi vindictam, & ego vindicabo: *Proinde patientiam docet vindictæ expectatricem. In quantum ergo non capit, ut idem videatur & dentem pro dente, oculum pro oculo, in vicem injuriæ exigere, qui non modò vicem, ſed etiam ultionem, etiam recordationem & recogitationem injuriæ prohibet. In tantùm aperitur nobis, quomodo oculum pro oculo, & dentem pro dente cenſuerit, non ad ſecundam injuriam talionis permittendam, quam prohibuerat, interdictâ ultione, ſed ad primam coercendam, quam prohibuerat oppoſito talione, ut unuſquiſque reſpiciens licentiam ſecundæ injuriæ à prima ſemetipſum contineret. Faciliùs enim vi comprimi ſcit repræſentatione talionis, quàm repromiſſione ultionis. Utrumque autem conſtituendum fuit pro natura & fide hominum; ut qui Deo crederet, ultionem à Deo exſpectaret; qui minùs fideret, Leges talionis timeret. Hanc Legis voluntatem de intellectu laborantem, Dominus & Sabbati, & Legis, & omnium paternarum diſpoſitionum Chriſtus, & revelavit, & compotem fecit, mandans alterius quoque maxillæ oblationem, ut tantò magis vicem injuriæ extingueret, quam & Lex per talionem voluerat impediſſe, certè quam Prophetia manifeſtè coërcuerat; & memoriam injuriæ prohibens, & ultionem ad Deum redigens. Ita ſi quid Chriſtus intulit, non adverſario, ſed adjutore præcepto, non deſtruxit diſciplinas Creatoris.* Legantur quæ ſupra obſervavimus *Diſſertatione* II. ad V. Decalogi Præceptum, §. XLIX. Minora peccata flagellatione, vel ignominiâ Lex puniri juſſit. De flagellatione Deuteronomii XXV. 2. ita ſtatutum: *Sin autem eum qui peccavit, dignum viderint plagis, proſternent, & coram ſe facient verberari. Pro menſura peccati, erit & plagarum modus: Ita dumtaxat ut quadragenarium numerum non excedant: Ne fœdè laceratus ante oculos ſuos abeat frater tuus.* Hæc pœna infligebatur, cùm alia pœna in Lege expreſſa non erat, peccatumque erat contra præceptum vetans, non mente, aut verbo, ſed facto. Ubi etiam exciſio, pœna Deo reſervata, mortis mentione non addita, Judices, ſi ad ipſos res deveniret, monitioque præceſſiſſet, reum verberibus expiabant. Ea verbera, accedente confeſſione, valere credebantur ad evitandam pœnam à Deo reſervatam, ut ex Hebræorum doctrinâ *Grotius* obſervat in Deuteronomii XXV. Pœnam infamiæ irrogandam ei Lex edixit, qui uxorem fratris ſui, abſque liberis defuncti, ducere recuſaret. Deuteronomii XXV. 7. *Si reſponderit; Nolo eam uxorem accipere; accedet mulier ad eum coram Senioribus, & tollet calceamentum de pede ejus, ſpuetque in faciem illius, & dicet: Sic fiet homini, qui non ædificat domum fratris ſui. Et vocabitur nomen illius in Iſraël, Domus diſcalceati.* Pœnam ſervitutis duobus dumtaxat in caſibus Hebræis infligi voluit Cœleſtis Legiſlator. Primò cùm anno ſeptimo remiſſionis ſervus beneficio Legis uti nolebat, ut libertate donaretur, in pœnam addicebatur perpetuæ ſervituti. Deuteronomii XV. *Sin autem dixerit: Nolo egredi, eò quòd diligat te, & domum tuam, & bene ſibi apud te eſſe ſentiat: Aſſumes ſubulam, & perforabit aurem ejus in janua domûs tuæ, & ſerviet tibi uſque in æternum. Ancillæ quoque ſimiliter facies.* Secundò, pœna ſervitutis infligebatur furi, qui reſtituere non poterat ſecundùm præſcriptum Legis Exodi XXII. 3. *Si non habuerit quod pro furto reddat, ipſe venundabitur.* Pœnam exilii *univerſaliter* Lex non ſtatuit, quia in ſola Judæa Deus colebatur, ceteris Gentibus per Idololatriam corruptis. Unde ſi quis ab Iſraëlitico Populo *univerſaliter* excluſus eſſet, daretur ei occaſio Idololatriæ. Unde David Saüli dixit, ut refertur I. Regum XXVI. 19. *Maledicti ſunt in conſpectu Domini, qui ejecerunt me hodie, ut non habitem in hæreditate Domini, dicentes: Vade, ſervi Diis alienis.* Erat tamen aliquod *particulare exilium*, quo involuntarium homicidam Lex damnabat, ſi caput ſuum ſalvum præſtare vellet. Ad unam ſcilicet Urbium Refugii confugiendum ipſi erat; ibique manendum uſque ad mortem Summi Sacerdotis: Quâ contingente, ſe in domum ſuam tutò recipere poterat. *Deuteronomii* XIX. 4. & ſeq. *Numer.* XXXV. 25. Obſervatio eſt *S. Thomæ* Primâ Secundæ, Quæſtione CV. Articulo II. in reſponſione ad decimum. Ideo autem ad obitum uſque Pontificis reditum ejus, qui alterum nolens interfeciſſet, Lex diſtulit, *Quia mors Pontificis ſecundum ordinem Melchiſedech, humani peccati ſolutio. Hic reduxit in Paradiſum eos qui illinc fuerant ejecti. Porro temporis illius ſpatio fuga homicidæ propinquorum molliebat animum, ac cædis libidinem refrænabat. Quòd autem poſt obitum Pontificis de exulantibus ceſſabat vindicta, ſatis valebat ad perſuadendum propinquis ut in reliquum iram extinguerent, tanquam mortuo Pontifice, ſub quo delictum fuit admiſſum: & quòd Legiſlator hunc tum delicto, tum vindictæ, præfinierit terminum.*

IV. Ad excitandam inquirendi de homicidio occulto diligentiam, lata Lex eſt *Deuteronomii* XXI. ut ſcilicet vicinioris civitatis Seniores vitulam jugo non ſubactam de armento acciperent, ducerentque in vallem aſperam, ſaxoſam, incultam, ubi cæſis vitulæ cervicibus, coram Sacerdotibus manus ſuas levarent ſuper eam, dicentes; *Manus noſtræ non effuderunt ſanguinem hunc, nec oculi viderunt. Propitius eſto Populo tuo Iſraël, quem redemiſti Domine, & ne reputes ſanguinem innocentem in medio Populi tui.* Ad prodendum homicidam, ad execrationem cædis, ad iram

Dei

Dei à Populo civitatis avertendam, Ritus ille inſtitutus eſt.

Præcepta forenſia Legis Moſaicæ circa poſſeſſiones.

V. Qood poſſeſſiones attinet, optimum eſt, inquit *S. Thomas*, Quæſtione & Articulo ſupra laudatis, ut diſtinctæ ſint, & uſus earum ſit partim communis, partim voluntate poſſeſſorum communicetur. Hæc porro tria Moſaicâ Lege ſtatuta ſunt. Primò enim poſſeſſiones ſingulis erant diſtributæ. Numerorum xxxiii. *Ego dedi vobis Terram in poſſeſſionem, quam divideris ſorte vobis.* Et quia poſſeſſionum irregularitas plerumque Civitatibus & Rebuſpublicis ruinam affert, Lex triplex remedium huic malo adhibuit. Primum quidem ut pro numero hominum æqualiter dividerentur. Numerorum xxxiii. 54. *Pluribus dabitis latiorem, & paucis anguſtiorem. Singulis ut ſors ceciderit, ita tribuetur hereditas. Per Tribus & familias poſſeſſio dividetur.* Secundum remedium eſt alienationis perpetuæ prohibitio, ſtatutaque certo tempore reverſio rerum venditarum ad ſuos poſſeſſores, ne ſortes hæreditatum confunderentur. Quia verò domus urbanæ non erant ſorte diſtinctæ, Lex earum alienationem in perpetuum permiſit, ſicut & bonorum mobilium. Domus verò quæ in Villa muris non ſepta ſitæ erant, in perpetuum vendi non poterant: Quia domus hujuſmodi non conſtruuntur niſi ad culturam & cuſtodiam poſſeſſionum; Ideoque Lex jus idem circa utrumque ſtatuit. Levitici xxv. *Sanctificabis annum quinquageſimum, & vocabis remiſſionem cunctis habitatoribus Terræ: Ipſe eſt enim Jubilæus. Revertetur homo ad poſſeſſionem ſuam, & unuſquiſque redibit ad familiam priſtinam..... Terra non vendetur in perpetuum; quia mea eſt, & vos advenæ, & coloni mei eſtis. Unde cuncta Regio poſſeſſionis veſtræ ſub redemptionis conditione vendetur. Si attenuatus frater tuus vendiderit poſſeſſiunculam ſuam, & voluerit propinquus ejus, poteſt redimere quod ille vendiderat. Sin autem non habuerit proximum, & ipſe pretium ad redimendum potuerit invenire: Computabuntur fructus ex eo tempore quo vendidit: & quod reliquum eſt, reddet emptori, ſicque recipiet poſſeſſionem ſuam: Quòd ſi non invenerit manus ejus ut reddat pretium, habebit emptor quod emerat, uſque ad annum Jubilæum. In ipſo enim omnis venditio redibit ad dominum, & ad poſſeſſorem priſtinum. Qui vendiderit domum intra Urbis muros, habebit licentiam redimendi, donec impleatur annus. Si non redemerit, & anni circulus fuerit evolutus, emptor poſſidebit eam, & poſteri ejus in perpetuum, & redimi non poterit, etiam in Jubilæo. Sin autem in Villa fuerit domus, quæ muros non habet, agrorum jure vendetur. Si ante redempta non fuerit, in Jubilæo revertetur ad dominum.* Tertium remedium ad poſſeſſionum inæqualitatem & confuſionem tollendam, eſt propinquiorum ſucceſſio in poſſeſſiones morientium, ut ſcilicet primo gradu filius, ſecundo filia, tertio fratres, quarto patrui, quinto quicumque cognati hæreditatem adeant. Sed tamen, ad diſtinctionem ſortium in ſingulis Tribubus conſervandam, Lex ſtatuit ut mulieres, defecto fratrum heredes, alienæ Tribus & familiæ hominibus non nuberent. Quæ Lex occaſione filiarum *Salphaad* lata eſt, quibus patris abſque prole maſcula defuncti hereditas divino adjudicata eſt oraculo. Numerorum xxvi. 6. *Et hæc Lex ſuper filiabus Salphaad à Domino promulgata eſt. Nubant quibus volunt, tantùm ut ſuæ Tribus hominibus; ne commiſceatur poſſeſſio filiorum Iſraël de Tribu in Tribum. Omnes enim viri ducent uxores de Tribu & cognatione ſua: & cunctæ feminæ de eadem Tribu maritos accipient: Ut hereditas permaneat in fa-*

Alienatio perpetua poſſeſſionum prohibita.

Lex feminis lata ut ſuis tantùm contribulibus nubant, de illis intelligenda quæ heredes eſſent.

A *miliis, nec ſibi miſceantur Tribus, ſed ita maneant ut à Domino ſeparatæ ſunt.* Vulgata noſtra hîc paulò obſcurior, quæ hanc de connubiis Legem inter vivos & feminas ejuſdem Tribus ad omnes omnino feminas ac viros abſque exceptione extendere primâ fronde videtur, ex Hebræo Textu, & Samaritano, ex Verſione LXX. Interpretum, Chaldaica Paraphraſi, aliiſque Verſionibus Orientalibus illuſtratur, ex quibus evidens eſt hanc Legem ad illas dumtaxat feminas pertinere, quibus defectu fratrum, paternam hæreditatem adire datum eſt, exemplo filiarum

B *Salphaad.* Sic enim habet Textus Hebræus ad verbum redditus: *Omnis ideo filia poſſidens hereditatem de Tribubus filiorum Iſraël, alicui de familia Tribus patris ſui erit in uxorem: Ut poſſideant filii Iſraël ſinguli hereditatem patrum ſuorum.* Verſio τῶν LXX. Latinè reddita ſic habet; *Et non circumvertetur hereditas filiis Iſrael à Tribu in Tribum: Quoniam unuſquiſque in hereditate Tribus familiæ ſuæ conjungentur filii Iſrael. Et omnis filia vendicans hereditatem ex Tribubus filiorum Iſraël, uni eorum qui de populo patris ſui, erunt uxores; ut vendicent filii Iſrael unuſquiſque hereditatem paternam ſuam.* Ita Textus Samaritanus: *Omnis ideo*

C *filia poſſidens hereditatem de Tribubus filiorum Iſrael, alicui de familia Tribus patris ſui erit in uxorem, ut poſſideant filii Iſraël ſingulis hereditatem patrum ſuorum: Et non circumagatur hereditas de Tribu in Tribum aliam, ſed unuſquiſque ex Tribubus filiorum Iſrael hereditati ſuæ adhæreant.* Ita Targum Onkelos; *Et omnis filia heres poſſeſſionis de Tribu filiorum Iſrael, uni de familia Tribus patris ſui ſit in uxorem; Ut hereditent filii Iſraël ſinguli poſſeſſionem patrum ſuorum. Et non transferatur poſſeſſio de una Tribu in aliam Tribum: Sed unuſquiſque Tribuum filiorum Iſraël adhæreat poſſeſſioni ſuæ.* Ita Verſio Syriaca: *Et quæ-*

D *cumque filia hereditatem poſſederit in Tribu filiorum Iſraël, alicui ex Tribu domûs patris ſui nubat, ut poſſideat quiſque filiorum Iſrael hereditatem patris ſui: Et non provolvatur hereditas à Tribu ad Tribum aliam, ſed unuſquiſque de Tribubus filiorum Iſrael hereditati ſuæ adhærent.* Ita Verſio Arabica: *Et ſimile eſto judicium cujuſlibet filiæ, quæ hereditabit poſſeſſionem ab aliqua Tribu filiorum Iſraël. Fiat enim alicui ex familia Tribus patrum ſuorum conjux, ut hereditet qualibet Tribus ex eis poſſeſſionem patrum ſuorum: Et non vagetur ulla poſſeſſio, quæcumque illa fuerit, ab una Tribu*

E *ad Tribum aliam, ſed adhæreat unaquæque Tribus ex filiis Iſrael poſſeſſioni ſuæ.*

Rerum aliqualis communio Lege imperata.

VI. Secundò, Lege ſancitum eſt, ut quantùm ad aliqua rerum uſus communis eſſet. Primò quantùm ad curam. Deuteronomii xxii. 1. *Non videbis bovem fratris tui, aut ovem errantem, & præteribis: Sed reduces fratri tuo: etiamſi non eſt propinquus frater tuus, nec noſti eum: Duces in domum tuam, & erunt apud te quandiu quærat ea frater tuus, & recipiat, &c.* 2. Quantùm ad fructum, omnibus enim conceſſum erat ut unuſquiſque ingreſſus in vineam proximi uvas impunè comederet, non tamen extra ferre poſſet:

F Similiter ut in ſegetem amici ingreſſus, ſpicas frangere, & manu conterere poſſet, non falce metere. Deuteronomii xxiii. 24. 25. *Ingreſſus vineam proximi tui, comede uvas quantùm tibi placuerit: Foras autem ne efferas tecum. Si intraveris in ſegetem amici tui, franges ſpicas, & manu conteres: Falce autem non metes.* Iſraëlitas beneficentiæ aſſueſcere, & ad mutuam rerum ſuarum communicationem faciles eſſe voluit Cœleſtis Legiſlator, ut amicitiæ & caritatis, quæ finis Legis eſt, pignus eſſet mutua illa earum ſaltem modi-

carum communicatio : Vetuit autem ne manipuli vel racemi ex agro aut vinea proximi efferentur, ne gravis damni inferendi occaſio daretur, ex quo pax & tranquillitas publica perturbaretur. Pauperibus verò jus ſpecilegii & racemationis in divitum agris, vineiſque Lex conceſſit, Levitici XIX. 9. 10. *Cùm meſſueris ſegetes terræ tuæ, non tondebis uſque ad ſolum ſuperficiem terræ : Nec remanentes ſpicas colliges. Neque in vinea tua racemos & grana decidentia congregabis, ſed pauperibus & peregrinis carpenda dimittes. Ego Dominus Deus veſter*, Deuteronomii XXIV. 19. 20. 21. 22. *Quando meſſueris ſegetem in agro tuo, & oblitus manipulum reliqueris, non reverteris ut tollas illum : Sed advenam, & pupillum, & viduam auferre patieris, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere manuum tuarum. Si fruges collegeris olivarum, quicquid remanſerit in arboribus, non reverteris ut colligas ; ſed relinques advenæ, pupillo, ac viduæ. Si vindemiaveris vineam tuam, non colliges remanentes racemos, ſed cedent in uſus advenæ, pupilli, ac viduæ. Memento quòd & tu ſervieris in Ægypto, & idcirco præcipio tibi ut facias hanc rem.* Fruges etiam anni ſeptimi pauperibus dimitti Lex præcepit, Exodi XXIII. 10. 11. *Sex annis ſeminabis terram tuam, & congregabis fruges ejus. Anno autem ſeptimo dimittes eam, & requieſcere facies, ut comedant pauperes Populi tui.*

VII. Lex denique ſtatuit communicationem rerum per eos factam qui ſunt illarum domini : & hanc quidem vel merè gratuitam, ad quam pertinet illud Deuteronomii XIV. 28. *Anno tertio ſeparabis aliam decimam ex omnibus quæ naſcuntur tibi eo tempore : & repones intra januas tuas. Venietque Levites qui aliam non habet partem nec poſſeſſionem tecum, & peregrinus ac pupillus & vidua, quæ intra portas tuas ſunt, & comedent & ſaturabuntur : Ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum, quæ feceris.* Vel cum utilitatis compenſatione conjunctam, ut fit in venditione & emptione, in locatione & conductione, in mutuo & depoſito : De quibus ſanctiſſima ſunt in Moſaica Lege præcepta. Inprimis autem obſervatione digna ſunt, quæ circa mutuum & commodatum ſanxit Cœleſtis Legiſlator. Primò quidem voluit ut faciles ſe præberent ad mutuum exhibendum, nec ab hujuſmodi præſtando beneficio ipſos prohiberet anni ſeptimi appropinquatio. Deuteronomii XV. 7. 8. 9. 10. *Si unus de fratribus tuis, qui non morantur intra portas civitatis tuæ, in terra quam Dominus Deus tuus daturus eſt tibi, ad paupertatem venerit ; non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum, ſed aperies eam pauperi, & dabis mutuum, quo eum indigere perſpexeris. Cave ne fortè ſubrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo : Appropinquat ſeptimus annus remiſſionis : & avertas oculos tuos à paupere fratre tuo, nolens ei quod poſtulat mutuum commodare : Ne clamet contra te ad Dominum, & fiat tibi in peccatum. Sed dabis ei, nec ages quippiam callidè in ejus neceſſitatibus ſublevandis : Ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tempore, & in cunctis ad quæ manum miſeris, Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ : Idcirco ego præcipio tibi ut aperias manum fratri tuo egeno & pauperi, qui tecum verſatur in terra.* Secundò, vetuit ne eos, quibus mutuam darent pecuniam, vel uſuris, vel pignorum ad ſuſtentandam vitam omnino neceſſariorum acceptione gravarent ; præcepitque ut accepta ſtatim reſtituerent. Deuteronomii XXIII. *Non fœnerabis fratri tuo ad uſuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, ſed alieno. Fratri autem tuo, abſque uſura, id quo indiget commodabis : Ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere tuo in Terra, ad quam ingredieris poſſidendam.* Deuteronomii XXIV. 6. *Non accipies loco pignoris ; inferiorem & ſuperiorem molam : Quia animam ſuam oppoſuit tibi.* Exodi XXII. 26. 27. *Si pignus à proximo tuo acceperis veſtimentum, ante Solis occaſum reddes ei. Ipſum eſt enim ſolum, quo operitur, indumentum carnis ejus, nec habet aliud in quo dormiat : Si clamaverit ad me, exaudiam eum, quia miſericors ſum.* Confer *Deuteronomii* XXIV. 12. 13.

Tertiò, cavit Summus Legiſlator, ne ab iis quibus mutuam pecuniam dederant, debita importunè exigerent. Exodi XXII. 25. *Si pecuniam mutuam dederis Populo meo pauperi qui habitat tecum, non urgebis eum quaſi exactor.* Deuteronomii XXIV. 10. 11. *Cùm repetes à proximo tuo rem aliquam, quam debet tibi, non ingredieris domum ejus ut pignus auferas : Sed ſtabis foris, & ille tibi proferet quod habuerit.* Quartò, Deus edixit ut anno ſeptimo debita penitus remitterentur. Probabile enim erat eos qui commodè reddere poſſent, ante ſeptimum annum reddituros, neque creditorem beneficum fraudaturos. Si autem omnino impotentes eſſent, eadem ratione remittendum ipſis debitum erat, quâ eis de novo dandum, ut eorum inopiæ ſubveniretur. Utrumque enim dilectio pariter imperabat. Deuteronomii XV. 1. *Septimo anno facies remiſſionem, quæ hoc ordine celebrabitur. Cui debetur aliquid ab amico, vel proximo ac fratre ſuo, repetere non poterit, quia annus remiſſionis eſt Domini.*

Circa animalia verò commodata Lex ſtatuit ut ob ejus negligentiam, cui commodata ſunt, ſi abſente domino moriantur vel debilitentur, ea reddere, ſeu damnum compenſare compellatur. Si verò domino præſente id contigerit, reſtitutionis Lege non teneatur, maximè ſi mercede conducta ſint : Quia mori pariter ac debilitari apud ipſum commodantem potuiſſent : Unde ſi ſalvum ac integrum animal quocumque eventu recipere deberet, lucrum ex mutuo reportaret, adeoque mutuum gratuitum non eſſet. Exodi XXII. 14. 15. *Qui à proximo ſuo quidquam horum mutuò poſtulaverit, & debilitatum aut mortuum fuerit domino non præſente, reddere compelletur. Quòd ſi impræſentiarum dominus fuerit, non reſtituet, maximè ſi conductum venerat pro mercede operis ſui.* Si verò gratis commodatum erat animal, culpa latè ſumpta obligare poterat commodatarium ad partem ſaltem aliquam rei pereuntis præſtandam, quæ non obligaſſet conductorem, qui non ſuo ſolius, ſed alterius etiam, ſcilicet locantis commodo talem contractum iniit.

VIII. De depoſito hæc lata Lex eſt. Si depoſitum furto ſublatum ſit, furque lateat ; depoſitarius à furti ſuſpicione juramento ſe purgabit coram Judicibus. Si verò depoſitor ipſum depoſitarium fraudis accuſet, utriuſque cauſam examinabunt Judices, *& ſi illi jud caverint, duplum reſtituet proximo ſuo*, ut Lex decernit *Exodi* XXII. 9. depoſitarius quidem ſi fraudis reus judicetur, depoſitor verò ſi iniquam actionem intenderit. Nam de mero caſu teneri depoſitarium, planè injuſtum eſſet. Si cui commodatum animal ad cuſtodiam fuerit, interimque pereat, debilitetur, aut capiatur ab hoſtibus, & nemo homo viderit, qui cavere poſſet, vel depoſitarii innocentiæ teſtimonium perhibere, juramento ſuſpicionem omnem depoſitarius à ſe repellet, dominuſque animalis illius juramento ſtare tenebitur. Si furto ablatum fuerit, depoſitarii ſcilicet culpâ

Divina Lex de dep…

vel

vel incuriâ, *reſtituet damnum domino.* Si comeſtum à beſtia, occiſi ſeu laniati animalis reliquias ad dominum deferet, nec ad reſtituendum adſtringetur.

Ratio finiendi obſcuriores controverſias.

IX. Ubi controverſia aliqua incidiſſet obſcurior, ſeu quæſtio, non facti, ſed juris, quæ ab Urbis alicujus Magiſtratibus dirimi noo poſſet, ſed eò uſque procederet Judicum contentio ut pars minor tueri ſententiam ſuam vellet contra majorem, & inter diverſa ſentientes ſciſſura quædam civitatem illam ac vicinas diſtractura oriri poſſet, Lege ſancituro eſt ut ad Sacerdotes, vel ad Judicem, ſi quis eo tempore Populo à Deo datus præſideret, aut ad Synedriom cauſa referretur, ex quorum reſponſis ac decretis, Sacerdotum quidem, & præſertim Pootificis in controverſiis quæ Sacra ſpectabant, Judicis verò in cauſis civilibus, Legis interpretatio conſtaret. Quod ad ſchiſmatis periculum avertendom ſtatutum eſt. Qui autem Sacerdotis, aut Pootificis imperio parere ſoperbè & contumaciter renuebat, Capitis damnabatur. Deuteronomii xvii. 8. 9. 10. 11. 12. *Si difficile & ambiguum apud te Judicium eſſe perſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & lepram, & Judicum intra portas tuas videris verba variari, ſurge & aſcende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus. Venieſque ad Sacerdotes Levitici generis, & ad Judicem qui fuerit illo tempore: Quæreſque ab eis, qui indicabunt tibi Judicii veritatem. Et facies quodcumque dixerint qui præſunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te juxta Legem ejus: ſequeriſque ſententiam eorum, nec declinabis neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram. Qui autem ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, & Decreto Judicis, morietur homo ille, & auferes malum de Iſrael: Cunctuſque Populus audiens timebit, ut nullus deinceps intumeſcat ſuperbiâ.* Sic Majores Eccleſiæ Cauſas ad locum quem elegit Dominus, ad Romanam ſcilicet Eccleſiam, & Sedem Apoſtolicam, Sedentemque in ea Summum Pontificem, Chriſti Vicarium, & S. Petri Succeſſorem referendas, ob divinom ejus Primatom, jus & conſuetudo à primis Eccleſiæ ſeculis ſtabilita, & uſu continuo ad hodiernum uſque diem confirmata docent ac probant.

ARTICULUS III.

De Præceptis Judicialibus Extraneos ſpectantibus.

Leges pacificum Judæorum cum extraneis congreſſum ſpectantes.

I. POpularium cum Extraneis congreſſus duplex eſſe poteſt: Unus pacificus, hoſtilis alter: & utriuſque reſpectu ſanctiſſima Præcepta Lex dedit. Pacificam enim cum extraneis communionem triplici ratione ſanxit. Primò reſpectu peregrinorum per Judæam tranſeuntium, ſecondò reſpectu advenarum in Terra Iſraelis habitare volentium, tertiò reſpectu eorum qui in Populi conſortium ac ritum cooptari cupiebant. Quod ſpectat extraneos primæ & ſecundæ claſſis, Lex Judæis præcepit ut caritatem & miſericordiam in ipſos exercerent. Exodi xxii. 21. *Advenam non contriſtabis, neque affliges eum: Advenæ enim & ipſi fuiſtis in Terra Ægypti.* Exodi xxiii. 9. *Peregrino moleſtus non eris. Scitis enim advenarum animas: Quia & ipſi peregrini fuiſtis in Terra Ægypti.* Quod tertiæ claſſis extraneos attinet, Lex Ammonitas & Moabitas in Rempoblicam Hebræorum cooptari vetat, quia

A Populo Iſraëlitico panis & aquæ ſubſidium ne gravarent & Balaam Ariolum ad maledicendom Hebræis conduxerant. Necoon Amalecitas, contra qoos velut hoſtes infenſiſſimos bellum perpetuum Dei nomine indictum eſt. Ægyptios verò & Idumæos, qui Judaicæ Religioni nomen dediſſent, in tertia generatione civium oomine, juribus, & privilegiis donari conceſſit, ob gentium illarum cum Hebræis affinitatem. Exodi xvii. 16. *Manus ſolii Domini, & bellum Domini erit contra Amalec à generatione in generationem.* Deuteronomii xxiii. 3. 4. 6 7. 8. *Ammonites & Moabites etiam poſt decimam generationem, non*
B *intrabunt in Eccleſiam Domini in æternum: Quia noluerunt vobis occurrere cum pane & aqua in via, quando egreſſi eſtis de Ægypto: & quia conduxerunt contra te Balaam filium Beor de Meſopotamia Syriæ, ut malediceret tibi. Non facies eum eis pacem, nec quæras eis bona cunctis diebus vitæ tuæ uſque in ſempiternum. Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus eſt*, ex Eſaü ſcilicet Jacobi fratre, Abrahami filio primogenitus; *Nec Ægyptium, quia advena fuiſti in terra ejus. Qui nati fuerint ex eis, tertiâ generatione intrabunt in Eccleſiam Domino.* Lex in Moabitas & Ammo-
C nitas lata, de maribus dumtaxat intelligenda eſt: Mulieres enim ex his Populis ad Deum converſæ, ut *Ruth*, nubere Iſraelitis poterant, ut obſervant *Maimonides* & *Moſes de Kotzes* Achiorem Ducem Ammonitarum ex diſpenſatione in Collegiom Populi Hebraïci admiſſum ob fervorem Fidei, & quòd de Iſraëlitis optimè meritus eſſet, ac propter illos *Holofernis* odium in ſe concitaſſet, *S. Thomas* exiſtimat Primâ Secundæ, Quæſt. cv. Art. iii. in Reſponſione ad Primum. Cenſent alii Achiorem in Religionem dumtaxat & Sacrorum Judaicorum communionem
D fuiſſe ſuſceptum, idque onum ſignificari Judith. xiv. 6. *Tunc Achior videns virtutem, quam fecit Deus Iſraël, relicto Gentilitatis ritu, credidit Deo, & circumcidit carnem præputii ſui, & appoſitus eſt ad Populum Iſraël, & omnis ſucceſſio generis ejus uſque in hodiernum diem.* Sed Magiſtratus in Republica Hebraica gerendi fuiſſe incapacem, & connubii cum Iſraelitide ineundi. Nullius porro Gentis homines à Judaicæ Religionis profeſſione, & Sacrorum communione, ſi Proſelyti fierent, excludebaotur, ne quidem Moabitæ, Ammonitæ, vel Amalecitæ, ſed ſolùm ab
E honoribus, conſiliis publicis, & connubiis; quo etiam loco cenſebantur eunochi & nothi. Deuteronomii xxiii. 1. 2. *Non intrabit eunuchus Eccleſiam Domini. Non ingredietur manzer, hoc eſt de ſcorto natus, in Eccleſiam Domini uſque ad decimam generationem.* Eccleſiæ nomine politicam ſocietatem hîc intellige, ſeu Populi cœtum, oon corpos Religioſis, ſicut Numerorum xx. 4. *Cur eduxiſtis Eccleſiam Domini in ſolitudinem, ut & nos & noſtra jumenta moriamur?* Et Judicum xx. 2. *Cuncta Tribus Iſrael in Eccleſiam Populi Dei convenerunt, quadraginta millia peditum pugnato-*
F *rum.* Harum Legum rationem *Theodoretus* exponit, Quæſtione xxvi. in *Deuteronomium*, ubi quærit, *Quare non ad certum tempus, ſed in perpetuum vetat eos miſceri cum Moabitis & Ammonitis?* Et reſpondet: *Inprimis propter infectam eorum radicem, cùm ex illegitimo congreſſu nati ſint. Deinde propter impietatem, ad quam tentaverunt adducere Iſraelitas, adornantes uxores, & per eas ad cultum Idolorum illos allicientes. Idumæum tamen & Ægyptium poſt tertiam generationem admitti jubet: Illum quidem tanquam fratrem, hunc verò tanquam beneficum tempore opportuno. Urgente enim fame, patres eorum in*

Ægyptum ingredientes acceperunt alimenta. Lex igitur docet nos antiqui beneficii non obliviſci. Et Quæſtione xxv. rationem reddit cur eunuchi & nothi à Populi Iſraelitici conſortio excluderentur. *Sterilitas*, inquit, *anima per hæc denotatur. Alienum enim eſt à Deo, fructus bonorum operum non producere.... Verùm ſicuti ſterilitatem interdicit, ita fructum malum repellit. Non enim ingredietur*, inquit, *ex Meretrice natus in Eccleſiam Dei.*

Divinæ Leges de ratione belli gerendi.

II. De hoſtili cum extraneis congreſſu Lex ſtatuit, ut bellum juſtè ſuſciperetur, & æquæ pacis conditiones primùm offerrentur hoſtibus. Deuteronomii xx. 10. *Si quando acceſſeris ad expugnandam civitatem, offeres ei primùm pacem. Si receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus Populus qui in ea eſt ſalvabitur, & ſerviet tibi ſub tributo. Sin autem fœdus inire noluerit, & cœperit contra te bellum, oppugnabis eum.* Id valuiſſe etiam in Terra Chanaan quidam contendunt, *Maimonidis*, & *Moſis de Kotzki* Præcepto jubente xv. auctoritate fulti, & Gabaonitarum exemplo aſſertionem ſuam probant. At ſingulare & extraordinarium exemplum ad Legis interpretationem trahi non debet. Gabaonitas dolo pacem petituros veriſimile non eſt, niſi diffiderent ſe eam impetraturos, fatendo ſincerè, quod res erat, ſe portionem eſſe Hævæorum, unius ex Popolis Terræ Chanaan. Unde cùm *Joſue* & Principibus Iſraelis dixiſſent, *De terra longinqua venimus, pacem vobiſcum facere cupientes:* Reſponderunt eis Iſraelitæ: *Ne fortè in Terra, quæ nobis ſorte debetur, habitetis, & non poſſimus fœdus inire vobiſcum. At illi ad Joſue: Servi*, inquiunt, *tui ſumus. Quibus Joſue ait: Quinam eſtis vos & unde veniſtis? Reſponderunt: De terra longinqua valde venerunt ſervi tui in nomine Domini Dei tui.* Alii de civitatibus dumtaxat extra Chanaanitidem ſitis Legem, de qua agimus, intelligi volunt, iiſque ſolis pacem ab Hebræis fuiſſe offerendam, antequam expugnarentur. Scripturæ Sacræ auctoritas hanc ſententiam alteri anteponi jubet; cùm Deus Popolos Terræ Chanaan ſimpliciter deleri præceperit, Deuteronomii vii. 1. 2: *Cùm introduxerit te Dominus Deus tuus in terram, quam poſſeſſurus ingrederis, & deleverit Gentes multas coram te, Hethæum, & Gergezæum, & Amorrhæum, Chananæum, & Pherezæum, & Hevæum, & Jebuſæum, ſeptem Gentes multò majoris numeri quàm tu es, & robuſtiores te: Tradideritque eas Dominus Deus Tibi, percuties eas uſque ad internecionem. Non inibis cum eis fœdus, nec miſereberis earum.* Et Deuteronomii xx. 15. 16. *Sic facies cunctis civitatibus, quæ à te procul valde ſunt, & non ſunt de his Urbibus quas in poſſeſſionem accepturus es. De his autem civitatibus quæ dabuntur tibi, nullum omnino permittes vivere: Sed interficies in ore gladii, Hethæum videlicet & Amorrhæum, & Chananæum, Pherezæum, & Hevæum, & Jebuſæum, ſicut præcepit tibi Dominus Deus tuus. Ne fortè doceant vos facere cunctas abominationes, quas ipſi operati ſunt Diis ſuis: Et peccetis in Dominum Deum veſtrum.* Unde fœdus cum eis factum Deus improbat Judicum ii. 1. 2. 3. *Aſcenditque Angelus Domini de Galgalis ad locum flentium, & ait: Eduxi vos de Ægypto, & introduxi in Terram pro qua juravi Patribus veſtris: & pollicitus ſum, ut non facerem irritum pactum meum vobiſcum in ſempiternum: Ita dumtaxat ut non feriretis fœdus cum habitatoribus Terræ hujus, ſed Aras eorum ſubverteretis, & noluiſtis audire vocem meam: Cur hoc feciſtis? Quamobrem nolui delere eos à facie veſtra.* Verumtamen licèt his Populis parcere poſt civitatum expugnationem, & datam à Deo victoriam Lex vetaret, eiſque pacem offerre, & cum iis fœdus inire ut ſuis ritibus moribuſque inter Hebræos in eadem Terra, iiſdemque in civitatibus viverent; non prohibebat clementiam in eos exercere, & pacem eis concedere, ſi eam ante oppugnationem & certamen poſtularent, & abſolutâ deditione, omniumque conditionum, quas victores præſcriberent, & inprimis Idololatriæ ejuratione, hanc gratiam mererentur. Id colligitur ex Joſue xi. 19. 20. *Non fuit civitas quæ ſe traderet filiis Iſraël, præter Hevæum, qui habitabat in Gabaon: Omnes enim bellando cepit, Domini enim ſententia fuerat, ut indurarentur corda eorum, & pugnarent contra Iſraël, & caderent, & non mererentur ullam clementiam, ac perirent, ſicut præceperat Dominus Moyſi.* Aliis autem civitatibus extra Terram Chanaan poſitis pax primùm offerenda erat, tentandaque controverſiæ, propter quam bellum denuntiabatur, compoſitio. Id Sapientes Politicos vel ipſa ratio docuit. Hinc Dionyſius Halicarnaſſenſis in Excerptis Legationum: *Non ante*, inquit, *ad res veniendum eſt, quàm tentata ſit verborum via.* Menelaus apud Libanium: *Homini convenientius priùs verborum experimenta facere, quàm ſtatim ad arma proſilire.* Vologeſes apud Tacitum: *Æquitate quàm ſanguine, causâ quàm armis retinere parta majoribus malueram.* Et Rex Theodoricus apud *Caſſiodorum* iii. Variarum, 1. *Tunc utile ſolùm eſt ad arma concurrere, cùm locum apud adverſarios juſtitia non poteſt invenire.* Cicero Libro 1. De Officiis: *Cùm duo ſint genera diſceptandi, unum per diſceptationem, alterum per vim, cùmque illud proprium ſit hominis, hoc belluarum, confugiendum eſt ad poſterius, ſi uti non licet priore.* Terentius: *Omnia priùs experiri, quàm armis Sapientem decet.* Plura vide apud *Grotium* Libro ii. *De Jure Belli & Pacis*, cap. xxiii. §. vii.

Secundò, Lex Bellum juſtè cœptum fortiter geri ſanxit, conceptâ ab Iſraelitis de auxilio Domini Exercituum fiduciâ: Quod ut religioſiùs ſervaretur, ſtatuit ut Sacerdos imminente prælio animos adderet pugnaturis, ac de præſenti Numinis ope ſecuros eſſe juberet: *Appropinquante autem jam prælio, ſtabit Sacerdos ante aciem, & ſic loquetur ad Populum: Audi Iſraël, Vos hodie contra inimicos veſtros pugnam committitis, non pertimeſcat cor veſtrum, nolite metuere, nolite cedere, nec formidetis eos, quia Dominus Deus veſter in medio veſtri eſt, & pro vobis contra adverſarios dimicabit, ut eruat vos de periculo.* (Deuteronomii xx.)

Tertiò, Lex providit ut impedimenta prælii removerentur, illos in domum remittendo, quibus militia cordi non erat. *Duces quoque per ſingulas turmas audiente Exercitu proclamabunt: Quis eſt homo qui ædificavit domum novam, & non dedicavit eam? Vadat, & revertatur in domum ſuam; ne fortè moriatur in Bello, & alius dedicet eam. Quis eſt homo qui plantavit vineam, & necdum fecit eam eſſe communem, de qua veſci omnibus liceat? Vadat, & revertatur in domum ſuam; ne fortè moriatur in Bello, & alius homo ejus fungatur officio. Quis eſt homo qui deſpondit uxorem, & non accepit eam? Vadat, & revertatur in domum ſuam: ne fortè moriatur in Bello, & alius homo accipiat eam. His dictis, addent reliqua, & loquentur ad Populum: Quis eſt homo formidoloſus & corde pavido? Vadat, & revertatur in domum ſuam, ne pavere faciat corda fratrum ſuorum, ſicut ipſe timore perterritus eſt.* (Deuteronomii xx.)

Quartò,

Digitized by Google

Quartò, Lex ſtatuit ut victoriâ moderatè utentur, parcendo mulieribus, pueris, jumentis, &c. *Cùmque tradiderit Dominus Deus tuus illam in manu tua, percuties omne, quod in ea generis maſculini eſt, in ore gladii, abſque mulieribus, & infantibus, jumentis, & cæteris, quæ in civitate ſunt.* Paucis Gentibus exceptis, adversùs quas quod erat Bellum, non erat hominum, ſed Dei, atque ita appellabatur. Et cùm mulieres Madianitidas vellet occidi ob proprium ipſarum crimen, excepit Virgines intactas. *Numerorum* XXXI. 18. Imò cùm Ninivitis ob graviſſima peccata internecionem minatus eſſet, flecti ſe paſſus eſt miſeratione multorum millium ejus ætatis, quæ honeſti & inhoneſti diſcrimen ignorat, Jonæ IV. 11. *Et ego non parcam Ninive civitati magnæ, in qua ſunt pluſquam centum viginti millia hominum, qui neſciunt quid ſit inter dexteram & ſiniſtram ſuam, & jumenta multa?* Qui mulieribus & infantibus non parceret, omnium Gentium judicio crudeles habiti, Deo qui hanc Legem Hebræis dedit, hoc illius caput in omnium hominum cordibus imprimente. *Seneca* Libro II. *De Ira*, cap. IX *Quis iraſcitur pueris, quorum ætas nondum novit rerum diſcrimina?* Apud *Livium* Camillus: *Arma habemus non adversùs eam ætatem cui etiam captis Urbibus parcitur, ſed adversùs armatos.* Agathias Libro III. *Quandoquidem verò pium non erat in recèns natos infantes paternorum facinorum inſcios ita ſævire atque inſanire, ideo hæc ipſis non impunè abiere.* Alexander apud *Q. Curtium* Libro V. *Cum captivis & feminis gerere Bellum non ſoleo; Armatus ſit oportet quem oderim.* Grypus apud *Juſtinum* Libro XXXVIII. ait: *A nullo unquam Majorum ſuorum inter tot domeſtica & externa Bella poſt victoriam in feminas ſævitum, quas ſexus ipſe & periculis Bellorum, & ſævitia Victorum eximat.* Apud *C. Tacitum* alius: *Neque adversùs feminas, ſed palam adversùs armatos Bellum ſe tractare.* Valerius Maximus *Munatii Flacci* in infantes & feminas efferatam vocat crudelitatem, & auditu etiam intolerabilem, Libro IX. cap. I. *Diodorus Siculus* Libro XIII. narrat Carthaginenſes Selinunte interfeciſſe feminas, infantes, animantia, *ſine humanitatis affectu.* Plurima vide apud *Grotium* Libro III. *De Jure Belli & Pacis*, cap. XI. §. IX.

Vetat præterea Lex Divina ne fructuoſæ arbores in terra hoſtili ab Iſraelitis victoribus ſuccidantur. *Quando obſederis civitatem multo tempore, & munitionibus circumdederis ut expugnes eam, non ſuccides arbores, de quibus veſci poteſt, nec ſecuribus per circuitum debes vaſtare Regionem: Quoniam lignum eſt & non homo, nec poteſt bellantium contra te augere numerum.* Hanc Legem ex rationis ſimilitudine etiam ad agros frugiferos producit *Philo Judæus* Libro *De Humanitate*, cujus hæc ſunt verba: *Æquitatem ſuam etiam largiùs diſpenſans Moſes valde eâ ubertim ac liberaliter utitur, deſcendens à ratione utentibus ad muta animantia, ab his verò ad ea quæ è terra naſcuntur, de quibus nunc dicendum eſt; quando de hominibus ut præſtantiſſimis, & aliis quæ animam ſentientem nacta ſunt, jam egimus. Disertè itaque vetuit aut exſcindere arbores mites, aut exitialiter ante tempus demetere frugiferas terras, aut ullos omnino fructus corrumpere, ut abundantiâ alimentorum inſtruatur humanum genus; abundent autem non modo neceſſaria, ſed & quæ ad vitam delicatiorem faciunt. Neceſſaria enim fruges ad homines nutriendos ſepoſita res; Ad delicias verò omnium de arboribus naſcentium varietas, quæ ſæpe ubi alia deficiunt, ſuccedunt in alimentorum locum. Ultra procedens, terram etiam hoſtilem vaſtari non ſinit: Præcipuè verò excidio arborum abſtineri jubet, iniquum exiſtimans iram in homines conceptam erogari in ea quæ cauſæ mali nullius ſunt. Hoc ipſo & illud docet, Non præſens tempus ſpectare tantùm, cùm nihil in ſuo ſtatu maneat, ſed cuncta vicibus ac mutationibus ſubjecta ſint, ita ut facile ſit eos qui nunc ſunt hoſtes, ubi ad colloquia & pacta ventum erit, rurſum fœderatos fieri. At amicos neceſſariis fraudare durum, quibus ob futurum incertum etiam aſſervari debuerant quæ uſui eſſe poſſunt. Veriſſimè enim dictum antiquis: Ita amicis utendum ut non putentur nullæ ſupervenire poſſe inimicitiæ, & ita tractandas offenſas, ut amicitia ſperetur: Nimirum ut quiſque intra animum aliquid recondat quo tutus ſit, & non eo nimiùm nudato per verba & facta mox pœnitentiam agat nimiæ ſuæ vehementiæ, ſeque accuſet ubi res ſanari ampliùs non poteſt. Oraculum hoc & civitatibus obſervandum eſt ut pacis tempore parent quæ ad Bellum ſunt opus, in Bello verò quæ ad pacem: Ac neque amicis ſuis ſupra modum fidant, tanquam qui non poſſint in contrarium verti; neque hoſtibus ita diffidant, quaſi nunquam poſſint ad amicitiam reduci. Quòd ſi etiam pro hoſte nihil faciendum eſſet in ſpem conciliationis, certè nihil eorum quæ terra fert hoſtile; quin amica omnia, utilia omnia. Mitiſſima verò vel maximè neceſſaria, ac quorum fructus aut alimentum ſint, aut par aliquid alimento. Non oportet Bellum inferre Belli neſciis, non ſecare, non urere, non extirpare radicitus, quæ natura aquarum irrigationibus & æſtatum ſereno tenerè educavit, ut tributa hominibus velut Regibus ferrent. Cura autem ei ut communi rerum omnium & optimo Præſidi fuit, illæſam præſtare non animantibus tantùm: ſed & terræ fœtibus vim ac robur, præſertim verò mitibus, quia majore tutela indigent, nec ad ſylveſtrium morem fœcunda ſunt, ſed peritam culturam deſiderant ut firmitatem conſequantur.* Hinc Pythagoricum illud apud Jamblicum: *Manſuetam frugiferamque arborem nec lædere, nec exſcindere fas eſto.* Porphyrius Libro IV. *De Abſtinentia ab Animalibus*, mores Judaïcos deſcribens, Legem hanc etiam ad animantia ruris operi inſervientia extendit. *Parci etiam jubet Lex*, inquit, *in terra quamvis hoſtili animantibus operum ſociis, ita ut ea occidere non liceat.* Plura videri poſſunt apud *Grotium* Libro III. *De Jure Belli & pacis*, cap. XII.

ARTICULUS IV.

De Præceptis Judicialibus Converſationem Domeſticam ſpectantibus.

I. COmbinatio triplex in ſocietate domeſtica invenitur: Prima viri & uxoris; altera patris & filii; tertia domini & ſervi. De quibus omnibus divina Lex convenientia præcepta tradidit.

Circa uxores, ſtatuit primò ut contribules feminas ducant, ne ſortes Tribuum confundantur. Numerorum XXXVI. 7. *Omnes enim viri ducent uxores de Tribu & cognatione ſua.* Quem locum ſupra explicavimus. *Judicialia Moſaicæ legis præcepta circa uxores.*

Secundò, ſtatuit ut frater uxorem fratris abſque liberis defuncti duceret uxorem, ut qui filios habere non potuerat ſecundùm carnis originem, ſaltem per adoptionem haberet, ne ipſius nomen & memoria penitus deleretur, ſed à fratre perſonam illius gerente ſuſcitaretur ac propagaretur. Deuteronomii XXV. 5. *Quando habitaverint fratres ſimul, & unus ex eis abſque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri: Sed*

accipiet eam frater ejus, & ſuſcitabit ſemen fratris ſui: Et primogenitum ex ea filium nomine illius appellabis, ut non deleatur nomen ejus ex Iſraël. Jus Leviraiionis Moſaicâ Lege antiquius fuiſſe docet Patriarchatum Hiſtoria *Geneſis* xxxvIII. 7. 8. Idem inſtitutum conſuetudo produxit ad alios propinquos, ubi fratres non extabant; ita tamen ut ſolus frater uxorem fratris defuncti ducere teneretur, alioquin infamiâ notandus; propinquus verò, ubi nullus frater erat ſuperſtes, jus quidem haberet ducendi Viduam propinqui ſui, &, ſi hereditatem illius adire vellet, ducere teneretur, non verò ſi hereditate cederet, nec infamiæ Legis illius propterea obnoxius eſſet, ut conſtat ex Hiſtoria *Ruth* IV. 7. An ea Lex cogeret ubi defunctus filiam reliquerat, incertum eſt, cùm ex filia nepos in avi familiam adoptari poſſet. Quod Lex ſtatuit primogenitum ex fratria filium nomine defuncti fratris appellandum, non ita intelligendum eſt, quaſi proprium defuncti nomen primogenito ex Vidua filio imponendum neceſſariò fuerit, ſed quòd defuncti filius & hæres dicendus habendusque fuerit. Si natus ex *Rutha* non vocabatur *Mahalon*, ſed *Obed* filius *Mahalon* appellabatur. Nomen ſecum trahit hereditatem, ideoque & pro hereditate ponitur. Numerorum xxvII. 3. *Pater noſter mortuus eſt in deſerto.... Cur tollitur nomen illius de familia ſua? Date nobis poſſeſſionem inter cognatos Patris noſtri.* De hac Lege *Julius Africanus* apud *Euſebium* Libro I. *Hiſtoria Eccleſiaſtica*, cap VII. *Quoniam*, inquit, *apud Iſraëlitas generationum nomina, vel ex natura, vel ex Legis ordine numerabantur: Natura quidem cùm legitimi filii parentibus ſuccedunt; Legis verò quoties quis in nomen ac familiam fratris ſine liberis defuncti filios ſuſtulit. Cùm enim certa ſpes Reſurrectionis nondum eis data eſſet, futuram ejus promiſſionem mortali quadam reſurrectione delineabant, ut mortui nomen nullis unquam obliterandum ſeculis permaneret.*

Matrimonia cum alienigenis mulieribus prohibita.

Tertiò, Lex cavit ne perſonæ quædam in Matrimonium ducerentur, alienigenæ ſcilicet ob periculum ſeductionis, ne ad Idololatriam feminæis blanditiis pellicerentur mariti: & propinquæ, propter reverentiam quæ naturæ Lege ipſi debetur. *Deuteronomii* VII. 3. 4. & *Levitici* XVIII. 6. & ſeq. Et Præcipuè quidem uxores aſſumi prohibuit ex Gentibus Terræ Chanaan, vel finitimis, quas in ſuis ritibus retinendis pertinaciores fore Deus prævideràt. Deuteronomii VII. 1. 2. 3. 4. *Cùm introduxerit te Dominus Deus tuus in Terram quam poſſeſſurus ingrederis, & deleveris Gentes multas coram te, Hethæum, & Gergezæum, & Amorrhæum, Chananæum, & Pherezæum, & Hevæum, & Jebuſæum.... Non inibis cum eis fœdus, nec miſereberis earum, neque ſociabis cum eis conjugia. Filiam tuam non dabis filio ejus, nec filiam illius accipies filio tuo: Quia ſeducet filium tuum, ne ſequatur me, & ut magis ſerviat Diis alienis, iraſceturque furor Domini, & delebit te citò.* Si quæ verò ex feminis aliarum Gentium, Idololatriam ejurare, & Judaïcæ Religioni nomen dare vellet, in matrimonium illam ducere Iſraëlitæ fas erat. Sic *Boozus* uxorem duxit *Rutham*, quæ ſocrui ſuæ dixerat: *Populus tuus, Populus meus, Deus tuus, Deus meus.* Ideoque captivam Matrimonio ſibi copulare nemo Iſraëlita poterat, niſi priùs raſâ cæſarie, & circumciſis unguibus, & depoſitâ veſte in qua capta erat, fleret patrem & matrem: Quo ritu perpetua Idololatriæ abjectio ſignificabatur. Deuteronomii XXI. 10. *Si egreſſus fueris ad pugnam contra inimicos tuos, & tradideris eos Dominus Deus tuus in manu tua, captivoſque duxeris, & videris in numero captivorum mulierem pulchram, & adamaveris eam, volueriſque habere uxorem, introduces eam in domum tuam: Quæ radet cæſariem, & circumcidet ungues, & deponet veſtem in qua capta eſt. Sedenſque in domo tua, flebit patrem & matrem ſuam uno menſe: Et poſtea intrabis ad eam, dormieſque cum illa, & erit uxor tua.* Lex hæc non de feminis Chananæorum, aliarumque Gentium, contra quas Bellum Domini indictum eſt, & quæ expugnatis earum urbibus juſſæ ſunt interfici abſque ſexûs diſcrimine, debet intelligi, (ut monuimus) ſed de aliis feminis alienigenis, quarum Matrimonium, ſi Legem ſuſciperent, & in id baptizarentur Judaico ritu, interdictum Iſraëlitis omnibus non erat, ſed Sacerdotibus ſolis. Nec id Lex indulſit niſi licentiæ militari & juri victoriæ; utque ea conjugia rariora eſſent, congreſſum cum captivis illis elegantis formæ feminis non permiſit, niſi conjuges factæ eſſent. Antequam autem id fieret, Lex auferri juſſit feminæ omnes veneres, illecebras, amœnitates, delicias per quas vir poſſet allici, & Menſe integro incultam & ſqualidam in luctu manere, ſi fortè malè natus amor refrigeſceret vel extingueretur. Ita *Theodoretus* Quæſtione XIX. in Deuteronomium: *Viri*, inquit, *libidinem reprimis, jubens non voluptatis affectum, ſed rationem conjunctioni dominari.* Si verò captivæ dominus illuſiſſet, nec ducere vellet uxorem, liberam dimittere tenebatur. *Si autem poſtea non ſederit animo tuo, dimittes eam liberam, nec vendere poteris pecuniâ, nec opprimere per potentiam, quia humiliaſti eam.* De Sapientia ſeculari ſeu profana eruditione hanc Legem allegoricè explicat *S. Hieronymus* Epiſtolâ CXLVI. *Hujus*, inquit, *ſapientiæ typus & in Deuteronomio ſub mulieris captivæ figura deſcribitur: De qua divina vox præcipit, Ut ſi Iſraëlitis eam habere voluit uxorem, calvitium ei faciat, ungues reſecet, & pilos auferat; & cùm munda fuerit effecta, tunc tranſeat in victoris amplexus. Hæc ſi ſecundum literam intelligimus, nonne ridicula ſunt? Itaque & nos facere ſolemus, quando Philoſophos legimus, quando in manus noſtras libri veniunt ſapientiæ ſecularis: Si quid in eis utile reperimus, ad noſtrum dogma convertimus: Si quid verò ſuperfluum, de Idolis, de amore, de cura ſecularium rerum, hæc radimus, his calvitium inducimus, hæc in unguium morem ferro acutiſſimo deſecamus.* Et Epiſtolâ LXXIV. *Quid ergo mirum, ſi &, ſapientiam ſecularem propter eloquii venuſtatem, & membrorum pulchritudinem, de ancilla atque captiva Iſraëlitidem facere cupio? Et ſi quicquid in ea mortuum eſt, Idololatriæ, erroris, voluptatis, libidinum, vel præcido, vel rado, & mixtus puriſſimo corpori vernaculos ex ea genero Domino Sabaot? Labor meus in familiam Chriſti proficit, ſtuprum in alienam auget numerum conſervorum.* Eundem locum de Anima Chriſto victori copulanda moraliter explicant *S. Ambroſius* Libro v. Epiſtolâ XXXV. & *S. Paulinus* Epiſtolâ XV cujus hæc ſunt verba: *Remedii & decoris novacula nobis Chriſtus Deus eſt, qui cor noſtrum circumcidit, vitia radit, animæ caput levigat, & faciem mentis accurat: Noſque ut illam in Lege captivam purgat & liberat horrido miſeræ ſervitutis capillo: Ut conjungendi Domino, velut illa in Iſraëlitæ Viri nuptias tranſitura, criminibus carnis noſtræ, quaſi barbaris crinibus exuamur: Deinde ſenſibus innovatis, ut comis rudibus inoleſcamus, vitamque noſtram quaſi Nazaræum crinem paſcentes, Deo in caſtitate & parſimonia conſecremus.*

Legis exceptiones.

Ruth. 1. 16.

Quartò

Lex uxorum famæ conſulit, pœnis in maritum latis qui falſum crimen impoſuerit uxori.

Quartò, Lex præſcribit quomodo tractandæ ſint uxores, conſulit eorum famæ, liberis, quieti, lætitiæ. Pœnas in eum decernit, qui crimen falsò impoſuerit uxori. Deuteronomii XXII. 13. & ſeq. *Si duxerit vir uxorem, & poſtea odio habuerit eam, quæſieritque occaſiones quibus dimittat eam, objicient ei nomen peſſimum, & dixerit: Uxorem hanc accepi, & ingreſſus ad eam non inveni virginem: Tollent eam pater & mater ejus, & ferent ſecum ſigna virginitatis ejus ad Seniores Urbis qui in porta ſunt. Et dicet pater: Filiam meam dedit huic uxorem: Quam quia odit, imponit ei nomen peſſimum, ut dicat: Non inveni filiam tuam virginem: Et ecce hæc ſunt ſigna virginitatis filiæ meæ. Expandent veſtimentum coram Senioribus civitatis: Apprehendentque Senes urbis illius virum, & verberabunt illum, condemnantes inſuper centum ſiclis argenti, quos dabit patri puellæ, quoniam diffamavit nomen peſſimum ſuper Virginem Iſraël, habebitque eam uxorem, & non poterit dimittere eam omnibus diebus vitæ ſuæ.*

Lex cavet ne propter uxoris odium filii detrimentum patiantur.

Providit etiam Lex ne propter uxoris odium filius detrimentum pateretur. Deuteronomii XXI. 15. 16. 17. *Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam, & alteram odioſam, genuerintque ex eo liberos, & fuerit filius odioſæ primogenitus, volueritque ſubſtantiam inter filios ſuos dividere: Non poterit filium dilectæ facere primogenitum, & præferre filio odioſæ, ſed filium odioſæ agnoſcet primogenitum, dabitque ei de his quæ habuerit cuncta duplicia: Iſte eſt enim principium liberorum ejus, & huic debentur primogenita.*

Lex de Libello Repudii explicatur.

Lex præterea cavit ne vir propter odium uxorem affligeret, ſed potiùs ſcripto Libello Repudii eam dimitteret. Deuteronomii XXIV. 1. 2. 3. 4. *Si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fœditatem: Scribet libellum repudii, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo ſua. Cumque egreſſa alterum maritum duxerit, & ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudii, & dimiſerit de domo ſua, vel certè mortuus fuerit: Non poterit prior maritus accipere eam in uxorem: Quia polluta eſt, & abominabilis facta eſt coram Domino: Ne peccare faciat Terram tuam, quam Dominus Deus tuus tradiderit tibi poſſidendam.* Permiſit autem Lex repudium uxoris, non quòd ſimpliciter id juſtum eſſet, ſed propter duritiam Judæorum, ut docet Chriſtus Matthæi XIX. 8. *Quoniam Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere uxores veſtras: Ab initio autem non fuit ſic.* Attamen poſitâ Lege, libellus repudii Matrimonium ſolvebat; & ex Dei conceſſione licitum erat uxoris repudium, quamquam hujuſmodi conceſſioni Judæorum durities occaſionem dediſſet. Sed repudiatam, poſtquam alteri nupſiſſet, recipere non poterat prior Maritus: Quia orbicularis ille Nuptiarum regreſſus ſpeciem adulterini concubitus habuiſſet, omniaque lenocinia eo velo obtegi potuiſſent; & divortium turpis commodatio uxoris viſa eſſet. De cauſis repudii apud Hebræos non eadem eſt omnium Interpretum ſententia. Ob ſolam fornicationem dimitti potuiſſe Uxorem Hebræam, cenſet *Lucas Burgenſis* Commentar. in *Matthæi* XIX. poſt *Tertullianum* Lib. IV. contra *Marcionem*, Cap. XXXIV. Alii poſt *Origenem* & *S. Joannem Chryſoſtomum*, ob alias etiam animi corporiſque fœditates licitum fuiſſe repudium veriùs aſſerunt, nempe ob lepram, ſterilitatem, veneficium, ebrioſitatem, rixandi conſuetudinem, alioſque id genus pravos mores cum indocilitate & pertinacia conjunctos. In caſu enim adulterii vix locum habuiſſe repudium

A videtur. Adultera enim criminis convicta lapidabatur; ſuſpecta, aquis zelotypiæ prodebatur. Libellum Repudii ſcribi Lex juſſit, *Ut in diſſidium animus præceps, libelli conſcriptione refractus abſiſteret, & quid mali eſſet uxorem dimittere cogitaret: Præſertim quia, ut perhibent, apud Hebræos ſcribere literas Hebræas nulli fas erat niſi Scribis ſolis, cùm & excellentiorem profiterentur ſapientiam, & ſi qui eorum eſſent æquitate ac pietate præditi, non tantùm profiterentur ſapientiam, verùm etiam ſectarentur. Ad hos igitur, quos oporteret eſſe prudentes Legis Interpretes & juſtos diſ-*
B *ſidii diſſuaſores, Lex mittere voluit eum, quem juſſit libellum repudii dare, ſi dimiſiſſet uxorem: Non enim ei poterat ſcribi libellus, niſi ab ipſis, qui per hanc occaſionem ex neceſſitate venientem quodammodo in manus ſuas bono conſilio regerent: Atque inter ipſum & uxorem pacificè agendo, dilectionem concordiamque ſuaderent. Quòd ſi tantum intercederet odium, ut extingui emendarique non poſſet, tunc utique ſcriberetur libellus: Quia fruſtra non dimitteret quam ſic odiſſet, ut ad debitam conjugii caritatem nullâ prudentium perſuaſione revocaretur. Si enim non diligitur uxor, dimittenda eſt. Quia*
C *ergo dimittenda non eſt, diligenda eſt: Dilectio autem monendo atque ſuadendo componi, non invitum cogendo imponi poteſt. Hoc facere Scriba debebat juſtus & ſapiens, qualem in illa profeſſione eſſe oportebat. Ad quem ut veniretur, diſcordi Marito Libellus conſcribendus præceptus eſt. Quem vir bonus prudenſque non ſcriberet, niſi in animo nimis adverſo atque perverſo conſilium concordia non valeret.* Ita *S. Auguſtinus Libro* XIX. *contra Fauſtum*, Cap. XXVI. De divortii cauſis, Libelli Repudii formulâ, effectis, & adjunctis, apud Hebræos, plura dabit *Seldenus* in *Uxore Hebraica* Libro III. a Capite XIX. ad XXV. Vir autem uxo-
D rem repudiare poterat: non etiam, ut apud Romanos uxor virum: Quod prima contra Legem fecit *Salome*, ut narrat *Joſephus*.

Adulterii ſuſpicio quomodo eluenda ex præcepto Legis.

Uxor adulterii ſuſpecta, per amaras aquas, & Sacrificium Zelotypiæ, fidei caſtitatiſque ſuæ probationem ſubibat, ut *Numer.* V ſancitum eſt. Si aquas bibere nollet, dote multata ejiciebatur à viro. Vide *Seldenum* Libro ſupra laudato, Cap. XV. & XVI. Miraculum ad quod patrandum Deus ſe obſtrinxit ad graviſſimum & difficillimæ probationis crimen manifeſtandum, minimè incredibile eſt; Cùm apud profanas etiam Gentes miracula quædam, vel

Miraculum perenne in probatione fœminarum de adulterio ſuſpectarum à Deo factum non eſt incredibile.

E miraculis ſimilia ad prodendum puniendumque perjurium facta legamus. Plura ex antiquis Scriptoribus congerit *Grotius* in Cap. V. Numerorum. *Polemon* in Libro *De Miris Siciliæ*, ubi de crateribus Palicorum: *Adjuratores*, inquit, *Scripturam habentes præeunt adjuratis ea de quibus juramentum expoſtulant. Qui adjuratus eſt, ramum oleæ vibrans, coronatus, diſcinctus, ſolâ indutus tunicâ, tangens cratera, dictatum ſibi juramentum enuntiat. Et ſi quidem Dii probent quæ jurata ſunt, abit ſine damno. At qui Deos contempſerit, moritur illico.* In Mirabi-
F libus quæ *Ariſtotelis* nomen circumferunt, eadem de re ſic legimus: *Eſt autem & ibi mos jurandi, qui ſanctiſſimus creditur, Quæ enim quis jurat, ea ſcribit in tabella; tabellam aquæ immittit. Si rectè juret, ſupernatat tabella: ſi non, aiunt tabellam gravem fieri, ita ut mergatur, hominem verò incendi.* Adde *Diodorum Siculum* Libro XI. Simile, ſed alibi, habet *Plinius* Libro XXXI. Cap. II. *Amnis Olachas in Bithynia Brietium alluit: Hoc eſt & Templo & Deo nomen, cujus gurgite perjuri notantur pati velut flammam urentem.* De Styge idem prodidit *Porphyrius*.

a

phyrius Libro ejus argumenti? *Aiunt omnes Styga aquam eſſe ſubterraneam, qua eam vim habeat, ut puniat eos, qui per ipſam falſum jurare audent.* De veteris Sardiniæ fontibus *Solinus* ſcribit: *Coarguendis valent furibus: Nam quiſquis ſacramento raptum negat, lumina aquis attrectat. Ubi perjurium non eſt, cernit clarius: Si perfidia abnuit, detegitur facinus cæcitate, & captus oculis admiſſum tenebris fatetur.* Quantò magis credibilia ſunt, quæ Spiritu Sancto dictante in Libris Canonicis ſunt ſcripta?

Novos conjuges à publicis functionibus immunes Lex præſtitit.

Denique ut major dilectio inter conjuges à principio contraheretur, arctiúſque eorum corda ſtringerentur, vetuit Lex ne viris qui nuper uxorem duxiſſent, publicæ functiones injungerentur, ut liberè cum uxore ſua collætari poſſent. Deuteronomii XXIV. 5. *Cum acceperit homo nuper uxorem, non procedet ad Bellum, nec ei quippiam neceſſitatis injungetur publicæ, ſed vacabit abſque culpa domi ſuæ, ut uno anno lætetur cum uxore ſua.*

Judicialia præcepta circa filios.

II. Circa filios, Lex præcepit ut parentes eos in Religione & Diſciplina Domini inſtituant. Exodi XII. 26. 27. *Et cùm dixerint vobis filii veſtri: Quæ eſt iſta religio? Dicetis eis: Victima tranſitus Domini eſt*, &c. Filios verò contumaces, & qui ſpretis parentum monitis luxuriæ & comeſſationibus indulgerent, ad Judicum Tribunal perductos, ex eorum ſententia lapidibus obrui jubet. Deuteronomii XXI. 18. *Si genuerit homo filium contumacem & protervum, qui non audiat patris aut matris imperium, & coercitus obedire contempſerit:*

Filius contumax capitali pœnâ dignus.

Apprehendent eum, & ducent ad Seniores civitatis illius, & ad portam judicii, dicentque ad eos: Filius noſter iſte protervus & contumax eſt, monita noſtra audire contemnit, comeſſationibus vacat, & luxuriæ atque conviviis: Lapidibus eum obruet Populus civitatis; & morietur, ut auferatis malum de medio veſtri, & univerſus Iſrael audiens pertimeſcat. Legis hujus rationem affert *S. Thomas* ex Ariſtotele petitam. *Quia Principatus paternus*, inquit, *habet ſolùm admonendi poteſtatem, non autem habet vim coactivam, per quam rebelles & contumaces comprimi poſſunt. Et ideo in hoc caſu Lex mandabat, ut filius contumax à Principibus civitatis puniretur.* Non ſolùm admonendi, ſed & corrigendi atque caſtigandi intra diſciplinæ limites, poteſtatem parentes habere *S. Thomas* agnovit, ſed mutilandi aut occidendi jus reſpectu filiorum habere meritò negavit. Quamquam Populorum quorumdam Legibus jus vitæ & necis parentibus in filios attributum ſit, ut teſtatur *Dio* Oratione XV. Ita *Solon*, & veteres Romani ſanxerunt. *Sopater* de Lege quæ patri permittit liberos interficere, ait: *Lex ſciens patrem fore rectum Judicem, hoc ei juris conceſſit.*

Judicialia divinæ Legis præcepta circa ſervos.

III. Circa ſervos Lex Moſaica ſtatuit ut moderatè tractarentur quantùm ad operas, ne immodicis laboribus opprimerentur. Deuteronomii V. 14. *Septimus dies Sabbati eſt, id eſt, requies Domini Dei tui. Non facies in eo quidquam operis tu & filius tuus, & filia, ſervus & ancilla, &c. ut requieſcat ſervus tuus, & ancilla tua, ſicut & tu.* Secundò, ſervos moderatè tractari Lex juſſit quantùm ad pœnas infligendas. Quos enim domini mutilaſſent, libertate donari voluit. Exodi XXI. 26. 27. *Si percuſſerit quiſpiam oculum ſervi ſui aut ancillæ, & luſcos eos fecerit, dimittet eos liberos pro oculo quem eruit. Dentem quoque ſi excuſſerit ſervo vel ancillæ ſuæ, ſimiliter dimittet eos liberos.* Homicidii pœnis addixit eum qui ſervos ita verberaret, ut ex verberibus morerentur, cùm id omnino compertum erat; cùm, ſcilicet in immanis domini manibus animam efflabant. Si verò incertum eſſet an ex verberibus mortui eſſent,

A nempe ſi poſt dies aliquot vixiſſent, Lex nullam pœnam ſeverioribus dominis imponebat. Nec enim homicidii damnabantur, qui liberum hominem percuſſerant ſi ſtatim non moreretur, ſed baculo ſuo innixus ambularet: Tenebatur tamen ad ſolvendas impenſas quas percuſſus in Medicos fecerat. Id verò in proprio ſervo locum non habebat, quia (ut loquitur *S. Thomas*,) quicquid ſervus habebat, & etiam ipſa perſona ſervi, erat quædam poſſeſſio Domini; & ideo pro cauſa aſſignatur, quare non ſubjaceat pœnæ pecuniariæ, quia pecunia illius eſt. Deuteronomii
B XXI. 20. 21. *Qui percuſſerit ſervum ſuum vel ancillam virga, & mortui fuerint in manibus ejus, criminis reus erit. Sin autem uno die duobus ſupervixerit, non ſubjacebit pœnæ, quia pecunia illius eſt.*

Hebræi ſervi anno Sabbatico & Jubilæo libertate donandi.

Hebræos popularibus ſuis ut ſervis ſimpliciter uti Lex vetuit, ſed quaſi mercenariis ad tempus; etiamſi, premente egeſtate ſe ipſos vendidiſſent: Septimo autem Anno, & quinquageſimo libertate donari juſſit, ac viatico rebuſque neceſſariis inſtructos dimitti, cum uxore, ſi ante venditionem ſuam illam duxerant, non autem ſi à domi-
C nio illam acceperant, ut ei ſervos & ancillas pareret. Exodi XXI. 2. 3. 4. *Si emeris ſervum Hebræum, ſex annis ſerviet tibi: In ſeptimo egredietur liber gratis. Cum quali veſte intraverit, cum tali exeat, ſi habens uxorem, & uxor egredietur ſimul. Sin autem dominus dederit illi uxorem, & pepererit filios & filias; Mulier & liberi ejus erunt domini ſui, ipſe verò exibit cum veſtitu ſuo.... Si quis vendiderit filiam ſuam in famulam, non egredietur ſicut ancillæ ſuæ exire conſueverunt. Si diſplicuerit oculis domini ſui, cui tradita fuerat, dimittet eam: Populo autem alieno vendendi non habebit poteſtatem, ſi*
D *ſpreverit eam. Sin autem filio ſuo deſponderit eam, juxta morem filiarum faciet illi. Quod ſi alteram ei acceperit, providebit puellæ nuptias, & pretium pudicitiæ non negabit. Si tria iſta non fecerit, egredietur gratis abſque pecunia.* Lex iſta puellis Hebræis pauperculis providit, quæ in famulas ſimul & uxores emebantur. Si enim dominis ſuis diſplicerent, poſtquam iis velut conjugibus uſi erant, eas ſervitute eximere tenebantur: Si autem illis abuſi non eſſent, eas vendere non poterant alienigenis, ſed aliis Hebræis tradere, qui illas ducerent. Si pater emptam ancillam filio ſuo collocaſſet, & aliam ipſi ſuperducere permitteret;
E priori, ſcilicet ancillæ providere debebat, curando ut filius ſuus ei jura nuptialia ſeu conjugale debitum redderet (quod his verbis intelligitur, *providebit puellæ nuptias*) Secundò ut convenientia ſubminiſtraret ipſi veſtimenta. Tertiò, ut alimenta. Si trium illorum aliquod ipſi negaret, liberam dimitteret, idque gratis. Levitici XXV. 39. 40. & ſeq. *Si paupertate compulſus vendiderit ſe tibi frater tuus, non eum opprimes ſervitute famulorum, ſed quaſi mercenarius & colonus erit: Uſque ad annum Jubilæum operabitur ad te, & poſtea egredietur cum liberis ſuis, & revertetur ad cognationem & ad poſſeſſionem patrum ſuorum. Mei*
F *enim ſervi ſunt, & ego eduxi eos de Terra Ægypti. Non veneant conditione ſervorum: Ne affligas eum per potentiam, ſed metuito Deum tuum; Servus & ancillæ ſint vobis de Nationibus quæ in circuitu veſtro ſunt. Et de advenis qui peregrinantur apud vos, vel qui ex his nati fuerint in Terra veſtra, hos habebitis famulos: & hereditario jure tranſmittetis ad poſteros, ac poſſidebitis in æternum. Fratres autem veſtros filios Iſrael ne opprimatis per potentiam.* De Advenis, ſive Gentilibus incircumciſis quidem, ſed tamen verum Deum colentibus, & Noachidarum præcepta ſervantibus, hunc

locum

luctum intelligendum colligitur ex Verſione LXX. Interpretum, & Chaldaica Paraphraſi: *Si invaluerit apud vos manus advenæ atque peregrini,* (id eſt, ſi opes ejus creverint,) *& attenuatus frater tuus vendiderit ſe ei, aut cuiquam de ſtirpe ejus, poſt venditionem poteſt redimi. Qui voluerit ex fratribus ſuis redimet eum, & patruus, & patruelis, & conſanguineus, & affinis. Sin autem & ipſe potuerit, redimet ſe, ſupputatis dumtaxat annis à tempore venditionis ſuæ uſque ad Annum Jubilæum: & pecuniâ quâ venditus fuerat, juxta annorum numerum, & rationem mercenarii ſupputatâ. Si plures fuerint anni qui remanent uſque ad Jubilæum, ſecundùm hos reddet & pretium, ſi pauci, ponet rationem cum eo, juxta annorum numerum, & reddet emptori quod reliquum eſt, annorum quibus ante ſervivit, mercedibus imputatis: Non affliget eum violenter in conſpectu tuo. Quòd ſi per hæc redimi non potuerit, Anno Jubilæo egredietur cum liberis ſuis.... Mei enim ſunt ſervi filii Iſrael, quos eduxi de Terra Ægypti.* Et Deuteronomii xv. 13. 14. & ſeq. *Cùm tibi venditus fuerit frater tuus Hebræus, aut Hebræa, & ſex annis ſervierit tibi, in ſeptimo anno dimittes eum liberum: & quem libertate donaveris, nequaquam vacuum abire patieris: Sed dabis viaticum de gregibus, & de area, & torculari tuo, quibus Dominus Deus tuus benedixerit tibi. Memento quòd & ipſe ſervieris in Terra Ægypti, & liberaverit te Dominus Deus tuus, & idcirco ego nunc præcipio tibi.... Non avertat ab eis oculos tuos, quando dimiſeris eos liberos; Quoniam juxta mercedem mercenarii per ſex annos ſervivit tibi: Ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus quæ agis.*

Lex Hebræis vetans ne ſervum ad ſe confugientem domino tradant, quomodo intelligenda.

Lex denique vetuit Iſraëlitis ne ſervum ad ſe confugientem domino traderent, ſi nempe à domino quæreretur ad mortem, vel ad aliquod peccati miniſterium, ut explicat *S. Thomas.* Alii de ſervis Extraneorum, non Hebræorum, hanc Legem explicant, ita ut Terra Iſraëlitica Aſylum fuerit: Idque in favorem fidei & ſalutis illorum ſervorum ſancitum eſt, quia Proſelyti fiebant, & veri Dei ſervituti ſe mancipabant: Unde conveniens erat ut ab hominum Idololatrarum ſervitute redimerentur. Deuteronomii xxiii. 15. 16. *Non trades ſervum domino ſuo, qui ad te confugerit. Habitabit tecum in loco qui ei placuerit, & in una Urbium tuarum requieſcet. Ne contriſtes eum.*

DISSERTATIO V.

De Vitulo Aureo ab Aarone conflato.

PROPOSITIO I.

Exod. xxxii.

AD Ægyptiacæ Superſtitionis imitationem Vitulus Aureus ab Aarone conflatus eſt, non ad Cherubim ſimilitudinem.

Ut Propoſitionis hujus veritas apertam in lucem prodeat, tria cum Viris Eruditis ſupponenda ſunt. Supponendum primò, Brutorum, & quidem boum cultum apud Ægyptios antiquiſſimum fuiſſe, & ante Iſraëlitarum Exitum ex Ægypto invaluiſſe. Unde cùm Pharao Moyſi & Aaron dicit, Exodi viii. 25. *Ite & ſacrificate Deo veſtro in Terra hac,* Reſpondit Moyſes: *Non poteſt ita fieri: Abominationes enim Ægyptiorum immolabimus Domino Deo noſtro. Quòd ſi mactaverimus ea quæ colunt Ægyptii coram eis, lapidibus nos obruent.*

Supponendum ſecundò, Ægyptios eorum animalium, quæ viva coluerunt, imagines in Templis ſuis erexiſſe, & adoraſſe. Ita teſtantur *Pomponius Mela* Libro i. Cap. ix. *Colunt effigies multorum animalium, atque ipſa magis animalia.* Et *Strabo* Libro xvii. eorum Templa deſcribens: *Simulachrum verò nullum, aut non ad hominis formam, ſed beſtiæ alicujus effictum.*

Supponendum tertiò, Judæos pleroſque tempore ſervitutis Ægyptiacæ, Superſtitionem Ægyptiorum imbibiſſe, & eorum Diis ſerviiſſe, ut colligitur ex Joſue xxiv. 14. *Auferte Deos quibus ſervierunt Patres veſtri in Meſopotamia, & in Ægypto, ac ſervite Domino.* Et Ezechielis xx. 7. 8. *Et dixi ad eos: Unuſquiſque offenſiones oculorum ſuorum abjiciat, & in idolis Ægypti nolite pollui: Ego Dominus Deus veſter. Et irritaverunt me, nolueruntque me audire. Unuſquiſque abominationes oculorum ſuorum non projecit; nec idola Ægypti reliquerunt: & dixi ut effunderem indignationem meam ſuper eos, & implerem iram meam in eis in medio Terræ Ægypti.* Et Cap. xxiii. 8. *Inſuper & fornicationes ſuas, quas habuerat in Ægypto, non reliquit.* Ex his autem probabile fit, *Aaronem*, ad Ægyptiacæ Superſtitionis imitationem Vitulum Aureum conflaviſſe, Judæoſque hoc Idolum Ægyptiaco Ritu coluiſſe.

Verùm id luculentiùs probatur 1. ex verbis *S. Stephani* Protomartyris, Actuum vii. 39. 40. 41. *Averſi ſunt,* inquit, *cordibus ſuis in Ægyptum, dicentes ad Aaron: Fac nobis Deos, qui præcedant nos..... Et vitulum fecerunt in diebus illis: & obtulerunt hoſtiam ſimulacro, & lætabantur in operibus manuum ſuarum.*

Probatur ſecundò ex *Philone Judæo*, variis in locis, ubi Vituli aurei fuſionem & cultum ex Ægypto arceſſit, in eo tamen errans quòd *Typhoni* Taurum ſeu bovem ſacrum tribuat, quem *Oſiridis* ſymbolum fuiſſe certum eſt, cujus in honorem *Apidem & Mnevin* ſacros boves cultos ab Ægyptiis fuiſſe conſtat ex *Diodoro Siculo & Strabone* Libro xvii. ex *Pomponio Mela* Libro i. Cap. ix. *Plutarcho* in *Iſide*, & aliis. Sic autem habet *Philo* Libro De Temulentia P. 197. *Prævaricari auſus eſt, ut corpus Deum ſibi fingeret, & Typhum Ægyptio more coleret, cujus ſignum erat juvencus aureus: Circa quem choreas ducendo inſani, carmen concinunt,* &c. Et Libro iii. De Vita Moſis: *Cùm Moſes aſcendiſſet in Montem, abſentiam ejus verterunt in impietatis occaſionem: Oblitique Dei veri, cœperunt æmulari figmenta Ægyptia, facto juvenco aureo ad imitationem animalis ejus regionis ſacratiſſimi: Cui profana ſacra faciebant, & choreas agebant inconditas.* Et infra: *Cùm dixiſſet Moſes,* Si quis eſt Domini, veniat ad me: *Alii qui Ægyptiacum Typhum prætulerant, Edictum contempſerunt,* &c. Et Libro De Specialibus Legibus P. 614. *Unius veri Dei cultu exploſo, & conſecrato juvenco aureo ad exemplar Typhi Ægyptiaci, vacabant profanis ſacrificiis, & feſtis nefariis inconcinniſque choreis.*

Probatur tertiò ex *Lactantio* Libro iv. Cap. x. *Ad profanos,* inquit, *Ægyptiorum Ritus animos tranſtulerunt. Cùm enim Moſes Dux eorum aſcendiſſet in Montem, atque ibi quadraginta diebus moraretur, aureum caput bovis, quem vocant Apin, quod eos ſigno præcederet, figurarunt.*

Probatur quartò ex *S. Hieronymo*, Commen-

tario in *Oſee* Cap. IV. *Videtur autem mihi idcirco & Populus Iſrael in ſolitudine ſibi feciſſe caput Vituli, quod coleret & Hieroboam, filius Nabat, Vitulos autem fabricatus, ut quod in Ægypto didicerant,* Apin & Mnevin, *qui ſub figura boum coluntur, eſſe Deos, hoc in ſua ſuperſtitione ſervarent,* A

Probatur quintò ex *S. Auguſtino* Enarratione in Pſalmum LXXIII. *Inde*, inquit, *& vitulus ille, quem adoravit Populus infidelis, apoſtata, quærens Deos Ægyptiorum, dimittens Eum qui liberavit de ſervitute Ægyptiorum.*

Probatur ſexto ex *S. Baſilio Seleucienſi*, Oratione VI. *Vitulum*, inquit, *in deſerto, ſicut in Ægypto adorabant.* B

Pro bove vel vitulo, *caput bovis* vel *vituli* habeot Patres plerique, *Tertullianus* Libro adverſùs Judæos, Cap. I. *Optatus Milevitanus* Libro III. *S. Cyprianus* Libro De Bono Patientiæ, *Lactantius* & *S. Hieronymus* locis mox laudatis, *S. Ambroſius* Libro I. De Pœnitentia, Cap. VIII. *S. Auguſtinus* in Pſalmum LXI. & *S. Iſidorus Hiſpalenſis* Libro VIII. Originum, Cap. XI. Sic *boum fortia capita* pro bovibus poſuit *Homerus* Iliade Ψ. verſu 260. & Hymno in *Mercurium*: C & *Virgilius* Libro V. *Æneidos*:

Bina boum vobis Trojâ generatus Aceſtes
Dat numero capita in naves.

Ex his colligitur, Falſam eſſe *Moncai* ſententiam, Libro *De Vitulo Aureo*, aſſerentis *Aaronem* Vitulom illum finxiſſe ad ſimilitudinem Cherubinorum, quibus inſidentem Deum viderat ad radicem Montis, eum Moſe, Nadab, & Abiu, & Senioribus; quales Cherubini eſſingendi erant in Arca. Falſum enim eſt quòd D tunc Deum viderint Cherubinis inſidentem, iiſque Vituli ſpecie: Sed *Viderunt Deum Iſraël, & ſub pedibus ejus quaſi opus lapidis ſapphirini, & quaſi cœlum, cum ſerenum eſt*; ut habetur Exodi XXIV. 10. Præterea, diſertè negat *Moſes* tunc apparuiſſe Iſraëli ullius animalis ſpeciem: Deuteronomii IV. 15. *Non vidiſtis*, inquit, *aliquam ſimilitudinem, in die qua locutus eſt vobis Dominus in Horeb de medio ignis: Ne fortè decepti faciatis vobis ſculptam ſimilitudinem, aut imaginem maſculi vel feminæ, ſimilitudinem omnium jumentorum quæ ſunt ſuper terram, vel avium ſub* E *cœlo volantium, atque reptilium quæ moventur in terra, ſive piſcium qui ſub terra morantur in aquis.* Non itaque viſus eſt *Aaroni* & Senioribus Deus Cherubinis vituli ſpeciem exhibentibus inſidens. Tertiò, De Cherubinis Arcæ nihil ſciviſſe *Aaronem*, antequam *Moſes* de Monte deſcenderet, ex Scriptura Sacra colligitur. *Moſi* enim in Monte cum Deo colloquenti Arcæ & Cherubinorum forma primùm oſtenſa & revelata eſt *Exodi* XXV. Non potuit igitur *Aaron* Vitulum Aoreum effingere ad Cherubin ſimilitudinem. Quartò; Cherubinos Arcæ Deos appellatos nemo dixerit. At conflato vitulo Iſraëlitæ dixerunt: *Hi ſunt Dii tui, Iſraël,* F *qui te eduxerunt de Terra Ægypti*: & *Moyſes* ait Domino: *Peccavit Populus iſte peccatum maximum, feceruntque ſibi Deos aureos.* Vitulus igitur Aureus ad Cherubinorum ſimilitudinem conflatus ab *Aarone* non fuit. Quintò, Cherubim multiformia fuiſſe ſimulacbra, in quibus tamen humana ſpecies emineret, ſuperiùs probavimus: Falſum ergo quod aſſerit *Monceus*, Ipſos unam vituli ſpeciem exhibuiſſe, & vitulum aureum ad eorum ſimilitudinem fuiſſe conflatum.

PROPOSITIO II.

Aaronem graviſſimi peccati fuiſſe reum, cùm Vitulum Aureum conflavit Populi deſideriis obſecutus, & publicè colendum propoſuit, Scriptura Sacra probat. Quamobrem temerè ab Hebræis, & Moncæo excuſatur.

PRobatur Propoſitio. Populo enim, quem ab Idololatria totis viribus avertere tenebatur, etiam cum vitæ ſuæ periculo & diſpendio, non ſolùm non reſtitit; ſed ignavè morem geſſit, cùm Deos qui ipſum præcederent poſtulanti, ex inauribus aureis *Fecit Vitulum conflatilem.* Quo conſpecto, inſani Iſraëlitæ dixerunt: *Hi ſunt Dii tui, Iſraël, qui te eduxerunt de Terra* Exod. 32. *Ægypti.* Tum *Aaron ædificavit Altare coram eo*, (Vitulo ſcilicet,) *& præconis voce clamavit dicens: Cras ſolemnitas Domini eſt.* Duo itaque mala fecit *Aaron*, ut rectè obſervat *Viſorius* in Libro adversùs *Moncæum* edito, quem *Pſeudo-Cherub in Deſtructionem* inſcripſit: Fecit nimirum 1. ut Iſraëlitæ ad Idololatriam proclives ſcelus animo tantùm conceptum re ipſâ perpetrarent: 2. Ut quod privato errore facturi videbantur, publicâ auctoritate exequerentur. *Surgenteſque manè, obtulerant holocauſta, & hoſtias pacificas, & ſedit Populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere.* Fruſtra verò excuſaretur *Aaron*, quaſi ſub hoc ſymbolo verum Deum colendum Iſraëlitis propoſuerit, ideòque dixerit: *Cras ſolemnitas Domini eſt*, non ſolemnitas Vituli. Iſtud enim Hebræorum figmentum *Moſes* ipſe deſtruit, his verbis Deum interpellans: *Obſecro, peccavit Populus iſte peccatum maximum, feceruntque ſibi Deos aureos: Aut dimitte eis hanc noxam; aut ſi non facis, dele me de Libro tuo.*

Præterea, *Aaronem* incuſavit & increbuit; Exodi XXXII. 21. 22. *Dixitque ad Aaron: Quid tibi fecit hic Populus, ut induceres ſuper eum peccatum maximum? Cui ille reſpondit: Ne indignetur Dominus meus: Tu enim noſti Populum iſtum, quòd pronus ſit ad malum: Dixerunt mihi: Fac nobis Deos, qui nos præcedant. Huic enim Moyſi, qui nos eduxit de Terra Ægypti, neſcimus quid acciderit. Quibus ego dixi: Quis veſtrûm habet aurum? Tulerunt, & dederunt mihi, & projeci illud in ignem, egreſſuſque eſt hic Vitulus.* Porro ipſum *Aaronem* non excuſat, imò peccatum illius aggravat, quòd nomen *Domini* Vitulo Tribuerit. Nam & *Michum*, qui Theraphim, ſive Idola conflavit, & in domo ſua coluit; & *Jeroboamum* qui duos Vitulos aureos fudit, & Iſraëli adorandos propoſuit, veri Dei nomen ipſis tribuiſſe certum eſt ex *Judicum* XVII. & III. Regum XII. Quod tamen eos ab Idololatriæ crimine non liberavit. Et certè Idololatris omnibus commune eſt, ut Dei nomen Idolis ſuis tribuant, verumque Deum in illis adorare videri velint. Deinde eâdem ratione Populus ab Idololatria excuſari poſſet, quâ Aaron: Siquidem dicendo: *Hi ſunt Dii tui, Iſraël, qui te eduxerunt de Terra Ægypti*; plurale pro ſingulari uſurparunt, quod ſæpe fit etiam à piis, cùm de Deo ſermo eſt, ut conſtat ex Hebræo Textu *Geneſis* XX. 13. *Geneſis* XXV. 7. *Pſalmo* CXLIX. *Eccleſiaſtis* XII. 1. Hanc Iſraëlitis fuiſſe mentem, & verbis, *Hi ſunt Dii tui*, idem ſignificari ac ſi dixiſſent, *Hic eſt Deus tuus*, probatur ex II. *Eſdræ* IX. 18. *Et quidem cum feciſſent*

ſent ſibi vitulum conflatilem, & dixiſſent: Iſte eſt Deus tuus, qui eduxit te de Ægypto: Id eſt, ſymbulum illius unici Dei, qui quod Patribus tuis promiſerat, ipſe præſtitit, & forti manu, brachioque extenſo te ab Ægyptiaca ſervitute liberavit.

Tertiò Deus omne ſculptile, omnemque ſimilitudinem creaturarum ad cultum fieri vetuerat. Exodi xx. 4. 5. *Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem quæ eſt in cælo deſuper, & quæ in terra deorſum, nec eorum quæ ſunt in aquis ſub terra. Non adorabis ea neque coles.* Iſtud autem Præceptum *Aaronem* violaſſe, manifeſtum eſt.

Quartò, Deus non ſoli Populo, *ſed Aaroni* etiam vehementer iratus eſt ob conflatum Vitulum, eumque Dominus perdidiſſet, niſi *Moyſes* pro illo rogaſſet, ut ipſe Sanctus Legiſlator teſtatur Deuteronomii ix. 20. *Adverſum Aaron quoque vehementer iratus, voluit eum conterere, & pro illo ſimiliter deprecatus ſum.*

Quintò; Populi crimen in *Aaron* refunditur his verbis Exodi xxxii. 25 *Videns ergo Moyſes Populum quod eſſet nudatus, (ſpoliaverat enim eum Aaron propter ignominiam ſordis, & inter hoſtes nudum conſtituerat;)* id eſt, divinâ protectione nudaverat, Idolum conflando, quod ſordium nomine & abominationum, Scriptura Sacra ſignificat: Ita ut Dei præſidio deſtitutus, hoſtium incurſibus pateret. Septuaginta vertunt: *Et cùm vidiſſet Populum Moyſes, quia diſſipatus eſt (diſſipavit enim eos Aaron, gaudium adverſariis eorum.)* Sive, *ut in gaudium venirent adverſariis ſuis.* Quæ verba *S. Auguſtinus Quæſtione* cxlvi. *in Exodum*, ſic commentatur: *Notandum eſt quemadmodum illud totum mali, quod Populus fecit, ipſi Aaron tribuatur, quòd eis conſenſerit ad faciendum quod malè petierat. Magis enim dictum eſt,* Diſſipavit eos Aaron, *quoniam ceſſit eis, quàm diſſipaverunt ſe ipſi, qui tantum malum flagitaverunt.*

Ne autem quis *Aaronem* excuſandum exiſtimet, quòd *Exodi* xxxii. 35. Scriptum ſit: *Percuſſit ergo Dominus Populum pro reatu vituli, quem fecerat Aaron:* Cùm ipſe *Aaron* percuſſus non fuerit: *S. Auguſtinus* hanc objectionem occupat, ac diluit Quæſtione cxlviii. *Meritò quæritur*, inquit, *cùm ſuperiùs Populum diſſipaſſe dictus ſit Aaron, cur in ipſum vindicta nulla proceſſerit, neque cùm Moyſes interfici juſſit omnem, qui Levitis euntibus ad portam & redeuntibus occurriſſet armatis, neque » cùm poſtea factum eſt quod Scriptura dicit:* Et » percuſſit Dominus Populum propter facturam » vituli quem fecit Aaron: *Maximè quia & hic hoc idem repetendo inculcatum eſt. Non enim dictum » eſt:* Et percuſſit Dominus Populum propter fa- » cturam vituli, *quem fecerunt, ſed* quem fecit » Aaron, & tamen non eſt percuſſus Aaron: *Quin etiam illud quod de Sacerdotio ejus ante peccatum ejus Deus præcipiebat, impletum eſt. Sed juſſit & ipſum, & filios ablui, & ſic ordinati ſunt in Sacerdotio. Ita novit ille cui parcat uſque ad commutationem in melius; & cui parcat ad tempus, quamvis eum praſcierit in melius non mutari, & cui non parcat ut mutetur in melius, & cui non parcat, ita ut nec mutationem ejus expectet: & totum hoc ad id redit, quod Apoſtolus dicit exclamans:* Rom. xi. 33. *Quam inſcrutabilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus!*

Peccatum quidem *Aaronis Theodoretus* extenuat, ipſum tamen peccaſſe agnoſcit, & divinâ clementiâ maximè indiguiſſe. Quæſtione lxvi. in Exodum: *Intentio facti*, inquit, *potiſſimum eſt inquirenda. Sic enim re diſcuſſâ, Aaronem veniâ non prorſus alienum reperiemus. Nam cùm frater ejus quadraginta dierum moram traxiſſet in vertice Montis, inſaniente Populo, & in Ægyptum redire volente: Primùm quidem eorum impetum verbis reprimere tentavit. Ut autem vidit eos nullâ ratione adduci poſſe, poſtulavit à mulieribus ornamenta aurea, affectum affectui opponens, cupiditatem ſcilicet pecuniæ & ornamentorum inſano ſuperſtitionum amori, ſed neque inventum iſtud rabiem illorum extinxit: Unde compulſus eſt vitulum effingere. Hanc porro intentionem ſecutus cùm eſſet, clementiâ tamen divinâ, ne pœnas daret, indiguit. Quod divinus Moſes* Deuteron. ix. *in Deuteronomio patefecit:* Deprecatus ſum enim, *inquit*, Dominum Deum pro Aarone fratre meo, & non eſt mortuus.

PROPOSITIO III.

Vituli aurei combuſtio, comminutio, in aquam injectio, Populique ex ejus pulvere aquæ immixto potatio, Idololatriæ deſtructionem, Gentiumque converſionem ad Chriſtum ſignificavit. Exod. xxxii. 20.

Sancti Auguſtini verbis Libro xxii. *contra Fauſtum*, cap. xciii. hæc Propoſitio probatur & explicatur. *Sed quid ſibi velit, quòd prius fecit* (MOYSES) *ut ipſum vitulum igne combureret minutatimque concideret, & in aquam ſpargeret, & potum Populo daret, majorem intentionem perſcrutandæ ſignificationis inquirit. Si enim tabulas, quas digito Dei, hoc eſt, operatione Spiritus Sancti ſcriptas acceperat, ideo fregit, quia indignos eos quibus eas legeret, judicavit: Si denique ut ab eis ille vitulus penitus aboleretur, incendit eum, contrivit, in aqua ſparſit, atque ſubmerſit, ut quid & potum hunc Populo dedit? Quem non excitet factum hoc ad inquirendam & intelligendam Propheticam ſignificationem? Occurrat ergo jam intentis mentibus tanquam Diaboli corpus in vitulo; id eſt, homines in omnibus Gentibus, quibus ad hæc ſacrilegia caput, hoc eſt, auctor eſt Diabolus. Aureum propterea, quia videntur Idololatriæ ritus velut à Sapientibus inſtituti. De quibus dicit Apoſtolus:* Quoniam Rom. i. 21. cognoſcentes Deum, non ſicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, ſed evanuerunt « in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum; dicentes ſe eſſe Sapientes: « ſtulti facti ſunt, & immutaverunt gloriam incorruptibilis Dei, in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & ſerpentium. *Ex hac quaſi Sapientia iſte Vitulus aureus, qualia ſolebant Ægyptiorum etiam ipſi Primates, & tanquam docti homines adorare figmenta. Hoc ergo Vitulo ſignificatum eſt omne corpus: id eſt, omnis ſocietas Gentilium Idololatriæ deditorum. Hanc ſacrilegam ſocietatem Dominus Chriſtus illo igne comburit, de quo in Evangelio dicit,* Ignem veni mittere in terram: *Ut « quoniam non eſt qui ſe abſcondat à calore ejus, dum in eum credunt Gentes, igne virtutis ejus diabolica in eis forma ſolvatur. Totum deinde corpus illud comminuitur; id eſt, ab illa mala conſpirationis conflatione diſciſſum, verbo veritatis humiliatur, & comminutum in aquam mittitur, ut eos Iſraëlitæ, id eſt, Evangelii Prædicatores, ex Baptiſmo in ſua membra, hoc eſt, in corpus dominicum transferant. Quorum Iſraëlitarum Petro de ipſis Gentibus dictum eſt:* Macta & manduca. *Si macta «* Act. x. *& manduca, quare non etiam concide & bibe? Ita ille Vitulus per ignem zeli, & aciem verbi, &*

aquam baptiſmi ab eis potius, quos abſorbere conabatur, abſorptus eſt. A

SCHOLION.

Ut graviſſimum eſt crimen Sacerdotis, cùm Dei cauſſam prodens, ejuſque honorem & gloriam quieti ſuæ, fortunæ aut vitæ poſtponens, pravis populi ſtudiis ignavè conſentit, indulget, favet; eaque vel exemplo ſuo, vel oſtentatione juvat, quemadmodum Aaron Iſraelitici Populi ſacrilegis deſideriis annuit conflando vitulum, cui divinos honores exhiberent, aram erigendo, ſolemnitatem indicendo: Ita gravis Populi pœna eſt, cùm juſto Dei judicio

Jerem. 5. 30, 31. ob peccata ſua tales Sacerdotes habet. *Stupor & mirabilia facta ſunt in terra: Prophetæ prophetabant mendacium, & Sacerdotes applaudebant manibus ſuis, & Populus meus dilexit talia. Quid igitur fiet in noviſſimo ejus?* Idola Populo conflant Sacerdotes, qui pravis hominum cupiditatibus obſequuntur, qui ab occaſionibus peccandi illos non abſtrahunt, qui malas conſuetudines & ſcandala patiuntur. Vitulum aureum conflant Sacerdotes avari, Sacerdotes luxui & voluptati ſervientes: Per illos enim avaritia, luxus, vanitas, voluptas conſecrantur: Perverſa Paſtorum exempla, velut falſa ſunt Numina quæ Populum præcedant, & ad Idololatriam ſpiritalem provocent. Eorum pravis exemplis Legis Dei Præcepta, non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus ſcripta delentur. B

C

DISSERTATIO VI.

DE ÆNEO SERPENTE A MOSE Erecto.

SErpentis Ænei Hiſtoria *Numerorum* XXI. à *Moyſe* deſcripta eſt his verbis: *Et tædere cœpit, Populum itineris ac laboris: Locutuſque contra Deum ac Moyſen, ait: Cur eduxiſti nos de Ægypto, ut moreremur in ſolitudine? Deeſt panis, non ſunt aquæ: Anima noſtra jam nauſeat ſuper cibo iſto leviſſimo. Quamobrem miſit Dominus in Populum ignitos ſerpentes, ad quorum plagas, & mortes plurimorum, venerunt ad Moyſen, atque dixerunt: Peccavimus, quia locuti ſumus contra Dominum & te: Ora ut tollat à nobis ſerpentes. Oravitque Moyſes pro Populo, & locutus eſt Dominus ad eum: Fac ſerpentem Æneum, & pone eum pro ſigno: Qui percuſſus aſpexerit eum, vivet. Fecit ergo Moyſes ſerpentem Æneum, & poſuit eum pro ſigno: Quem cùm percuſſi aſpicerent, ſanabantur.* D E

Error Marſhami, *Marſhamus* in Canone Chronico p. 148. & 149. exiſtimat Serpentem Æneum ad inſtar Ægyptiacarum Præſtigiarum à *Moyſe* formatum & erectum eſſe, velut Amuletum quoddam & Taliſmanum. *Fecit*, inquit, *Moſes Serpentem Æreum, & poſuit eum ſuper perticam, quem cùm percuſſi aſpicerent, ſanabantur. Sic*

——— *Peſtis nigris inſerta medullis,*

Lucani Lib. 9. v. 930. *Excantatâ fugit.* F

» Ægyptii inprimis ob Serpentum incanta-
» tionem celebrantur. Poſt eos Pſylli Africæ
» Populi, ut refert *Plinius* Libro 7. cap. 2.
Nearchus, Alexandri Magni in India comes,
» refert Serpentes ibi ſcatere, incoliſque mole-
» ſtos eſſe: Sed *circumvagari Incantatores, qui mederi putantur, & hanc fere ſolam eſſe medicinam.* Ita legimus apud *Strabonem* Libro XV. p.
» 706. Apud Colchos (Illi autem Ægyptiorum
» coloni habentur,) *Medea* Draconem aurei
» velleris cuſtodem fertur *ſuavi voce mulſiſſe*,

A ut narrat *Apollonius Argon.* Libro IV. Illa, ut *Servius* obſervat, *Jaſonem ſecuta dicitur ad Italiam perveniſſe, & Populos quoſdam circa Fucinum Lacum habitantes, qui Marrubii appellantur, docuit remedia contra ſerpentes. Sunt autem iſti Marſorum Populi:* De quibus *Virgilius Æneid.* VII.

——— *Marrubia venit de Gente Sacerdos,*
Vipereo generi, & graviter ſpirantibus Hydris
Spargere qui ſomnos cantuque manuque ſolebat,
Mulcebatque iras, & morſus arte levabat.

B Apud Veteres Græcos *Orpheus* (qui Ægyptiacis diſciplinis imbutus erat) *Euridicem à Serpente ictam ex inferis revocaſſe fingitur, quia ab angue ipſam revera morſam, & de vita periclitantem incantationibus quas noverat, & ſolertiâ, & Muſâ; & multâ doctrinâ ad vitam revocavit.* Ita refert *Tzetzes Chiliade* 1. *Hiſtoria* cap. LIV. & *Orpheum* hujus artis peritum fuiſſe probat ex ejus Opere *De Lapidibus*, in quo ſic ſcripſit:

C *Stridoremque ſiſtere humi venientis draconis*
Sciet, & ſerpentum repentium venenum extinguere.

Addit *Marſhamus*, ſe Nummum argenteum habere Parianum, in quo caput eſt ore hiulco, linguâ exertâ, & (inſtar *Meduſæ*) Serpentibus crinitum. *Parium* Urbs eſt in ora Helleſponti, juxta Lampſacum. *Ibi ferunt Ophiogenes cognationem quandam habere cum Serpentibus, & eorum mares iis medicari, qui à vipera morſi ſunt, continenter tangendo, (ut ſolent Incantatores) & livorem in ſe primùm transferre, deinde inflammationem doloremque ſedare.* Ita refert *Strabo*

D Libro XIII. p. 588. Apud Hebræos etiam Serpentes excantandi ratio viguiſſe videtur; cùm *David*, *Salomon*, *Jeremias*, Serpentum meminerint, qui incantari nollent. *Moſes* autem Pſal. 58. 5.
Serpente Æneo perticæ impoſito, non tam Eccleſ. 10. 8.
Serpentes ignitos incantabat, ne nocerent, Jerem. 8. 7.
quàm eorum *venenum extinguebat*, & *morſus arte levabat.* Erat *Amuletum igneum iſtius calamitatis.* Hæc *Marſhamus.*

Laminæ, lapides, ligna figuræ Taliſmanicæ ad Serpentes abigendos, incantandos, vel extinguendos, ſeu ad medendum eorum morſibus,

E adhibitæ, Marſis & Pſyllis auctoribus. *Arnobius* Libro II. adversùs Gentes: *Adversùs ictus noxios & venenatos colubrorum morſus remedia ſæpe conquirimus, & protegimus nos laminis, Pſyllis, Marſis vendentibus, aliiſque inſtitoribus atque planis.* Et *Nubienſis Geographus* Climatis primi p. 111. Circa *Nigritarum Urbem Cuca* lignum quoddam naſci fabulatur, quod lignum Serpentis ideo vocant, quia *cùm latibulo Serpentis apponitur, ſtatim ad illud egreditur Serpens.* Imo, ſi credimus, quiſquis hoc lignum manu tenet, *Serpentes quotquot volueris, ita manu capiet, ut*

F *interim nullo timore percellatur.* Alii tamen aliter referunt: Nempe ſi quis hoc lignum manu teneat, aut collo appendat, *Serpentem ad eum nullo modo accedere.* Idem de *Emeſa* Urbe hæc habet Climatis tertii Parte quintâ: *Illa ſic taliſmanizata eſt*, (id eſt *taliſmanis* inſtructa,) *ut nulli eam Serpentes aut Scorpiones ingrediantur: quin, ſi ad portam civitatis inferantur, ſtatim expirent.* Addit, In quadam teſtudine lapidem eſſe infixum, in quo ſcorpii figura eſt inciſa, cujus tactu ſanatur is quem ſcorpio pupugit, aut momordit.

PROPOSITIO

Propoſitio Unica.

Serpens Æneus, non ad exemplum Præſtigiarum Ægyptiacarum à Moyſe conflatus & erectus eſt, nec Taliſmanus fuit excantatione aliquâ vel magicâ vi ad medendum ſerpentum morſibus adhibitus, ſed ſignum à Deo inſtitutum in typum Chriſti Crucifixi, homines oculis fidei ipſum aſpicientes à lætiferis Serpentis Antiqui morſibus ſanantis.

PRobatur Propoſitio, primò ex eo quòd jubente Deo, qui incantationis magicæ, & Præſtigiarum omne genus ſeveriſſimè prohibuit ac damnavit, à *Moyſe* Propheta ſanctiſſimo, Deoque fideliſſimo, Serpens Æneus Iſraëlitis propoſitus fuerit, ut qui à Serpentibus adurentibus icti, fuerant in eom aſpicientes ſanarentur. Numerorum xxi. 8. 9. *Oravitque Moyſes pro Populo, & locutus eſt Dominus ad eum: Fac Serpentem Æneum, & pone eum pro ſigno: Qui percuſſus aſpexerit eum, vivet. Fecit ergo Moyſes Serpentem Æneum, & poſuit eum pro ſigno; Quem cùm percuſſi aſpicerent, ſanabantur.*

Probatur ſecondò ex Chriſti Domini verbis, Æneo Serpenti, ad ſanandos ſerpentiom morſus propoſito à *Moyſe* in ſolitudine ſe conferentis, Joannis iii. 14. *Et ſicut Moyſes exaltavit Serpentem in deſerto, ita exaltari oportet Filium hominis, ut omnis qui credit in ipſum non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Serpentium Iſraëlitas morſibus ſuis adurentium figuram habuit Æneus Serpens, at eorumdem veneno caruit: Ita Chriſtus in ſimilitodine carnis peccati fuit, ut docet Apoſtolus ad Romanos viii. 3. *Deus Filium ſuum miſit in ſimilitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne, ut juſtificatio Legis impleretur. Eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur juſtitia Dei in ipſo.* Sed tamen peccati venenum nobis exitiale Chriſtus non habuit: *Tentatus per omnia pro ſimilitudine, abſque peccato;* ut ait Apoſtolus ad *Hebræos* iv. 15. Serpentem Æneum *Moyſes poſuit pro ſigno:* De Chriſto Jeſu vaticinatus eſt *Simeon* ad *Mariam* Matrem, Lucæ ii. 34. *Ecce poſitus eſt hic in ruinam, & in reſurrectionem multorum in Iſraël, & in ſignum cui contradicetur.* Et *Iſaias* de ipſo longè ante prædixerat cap. xi. 10. *In die illa erit radix Jeſſe, qui ſtat in ſignum Populorum, ipſum Gentes deprecabuntur.* Uterque in altum ſublatus eſt, Serpens tigillo, Jeſus Cruce. Æneus fuit Serpens, non aureus, & è viliore metallo conflatus, ut nobis Chriſtum exhiberet, in quo non fuit *Species neque decor, deſpectum, & noviſſimum virorum, virum dolorum, & ſcientem infirmitatem: Et quaſi abſconditus vultus ejus & deſpectus, unde nec reputavimus eum.* Æris firmitas, & perennitas divinam

Iſai. 53. Chriſti robur & æternitatem ſignificabat. Inter

Roman. 10. 18. omnia metalla æs maximè ſonorum, deſignat prædicationem Crucis, Cujus *ſonus exivit in omnem terram.*

Probatur tertiò ex Sapientiæ xvi. 5. 6. 7. *Etenim cùm illis ſupervenit ſæva beſtiarum ira, morſibus perverſorum colubrorum exterminabantur. Sed non in perpetuum ira tua permanſit, ſed ad correptionem in brevi turbati ſunt, ſignum habentes ſalutis ad commemorationem mandati Legis tuæ. Qui enim converſus eſt, non per hoc quod videbat,*

A *ſanabatur, ſed per te omnium Salvatorem.*

Probatur quartò ex *S. Juſtino Martyre* in Dialogo cum *Tryphone* Judæo p. 321. & 322. *Dicito mihi, an non is Deus erat, qui per Moſen ſanxit, ne qua omnino fieret vel imago vel ſimilitudo, neque eorum quæ in cælo ſunt ſurſum, neque in terris deorſum. Atqui idem ipſe in ſolitudine per Moyſen fieri fecit Æneum Serpentem: Eumque pro ſigno ſtatuit, per quod ſervabantur qui Serpentum morſu lethaliter læſi fuerant: & extra culpam omnem eſt. Sacramentum namque & arcanum per hunc denuntiavit: Quo Serpentis quidem, qui*

B *etiam prævaricationis ab Adamo commiſſæ auctor fuerat, poteſtatem everſum iri ſignificabatur; ſalus autem credentibus in iſtum, qui per ſignum id adumbrabatur, & in Cruce moriturus eſſe præmonſtrabatur: Serpentis morſibus, qui ſunt actiones pravæ, Idolorum cultus, & alia iniquitates promittebatur. Niſi enim hoc ſic in animis veſtris conſideratum fuerit, dato mihi rationem, cujus gratiâ Æneum Serpentem Moſes pro ſigno collocaverit, & inſpicere id, qui morſu lædebantur, præceperit, unde etiam illi curabantur: Cùm quidem auctor juſſionis hujus fuerit is qui nullam prorſus*

C *ſimilitudinem fieri juſſit?* Narrat ibidem, quemdam Judæum ingenuè faſſum eſſe, Myſterium aliquod occultum ſubeſſe huic præcepto de Æneo Simolachro Serpentis palam proponendo, & ſæpius à ſe rogatos ſuæ Gentis Doctores, nullam expediendi ſe rationem inveniſſe. *Et alter eorum qui altero advenerant die: Vera dixiſti,* inquit, *non enim habemus quam reddamus rationem. Nam & ipſe aliquoties de hoc Magiſtros noſtros ſum percontatus: Nullus autem rationem explicuit.*

Probatur quintò ex *Tertulliano* Libro *De Idololatria*, cap. v. *Si quis autem*, inquit, *diſſimulat illam effigiem Ærei Serpentis, ſuſpenſi in modum,*

D *figuram deſignaſſe Dominicæ Crucis, à Serpentibus, id eſt, ab Angelis Diaboli liberaturæ nos, dum per ſemetipſum Diabolum, id eſt, Serpentem interfectum ſuſpendit, ſive qua alia figura iſtius expoſitio dignioribus revelata eſt, dummodo Apoſtolus affirmet omnia tunc figuratè Populo accidiſſe: bene quòd idem Deus qui lege vetuit ſimilitudinem fieri extraordinario præcepto Serpentis ſimilitudinem indixit.*

Probatur Sextò ex *S. Joanne Chryſoſtomo* Homiliâ xxvi. in Joannem. *Vides*, inquit, *ut fi-*

E *gura veritati conſentiat. Illic mortem fugerunt Judæi, ſed temporalem, hic ſempiternam Fideles. Illic ictus Serpentum ſuſpenſus Serpens ſanavit: Hìc incorporei Serpentis plagas Jeſus cruci affixus curavit. Illic corporeis oculis aſpicientes, corporis ſalutem: Hìc incorporeis, omnium peccatorum remiſſionem conſecuti ſunt. Illic æs ſuſpenſum erat in Serpentis effigiem: Hic dominicum corpus à Spiritu formatum. Serpens illic mordebat, & Serpens ſanabat: Hic mors perdidit, & mors ſalvum fecit Ad hæc, qui interimebat Serpens, veneno ſæviebat: Qui liberabat, nullo. Sic & hic. Nam ea*

F *quæ perdebat mors, peccatum habebat quemadmodum Serpens venenum: Domini autem mors ab* Coloſſ. 2.

omni immunis erat peccato, ut Æreus Serpens veneno. Peccatum enim, *inquit*, non fecit, ne- Rom. 3.

que inventus eſt dolus in ore ejus. *Hoc eſt quod ſignificavit Paulus:* Exſpolians Principatus & Poteſtates traduxit confidenter, palam triumphans illos in ſemetipſo. *Quemadmodum enim cùm fortis Athleta hoſtem altè erectum proſternit, clariorem facit victoriam: Ita Chriſtus toto orbe ſpectante hoſtiles conatus evertit: & qui in ſolitudine vulneratos curavit, eos ab omnibus feris in Cruce ſuſpenſus tutatus eſt.*

Probatur ſeptimò ex *S. Auguſtino* Libro i. *De*

by Google

Peccatorum Meritis & Remiſſione cap. xxxii. *Magna hæc*, inquit, *& mira dignatio, qua quoniam fieri non poteſt niſi per Remiſſionem peccatorum, ſe-» quitur, & dicit:* Et ſicut Muyſes exaltavit Ser-» pentem in deſerto, ita exaltari oportet Filium » hominis, ut omnis qui crediderit in eum non » pereat, ſed habeat vitam æternam. *Quid tunc in deſerto factum ſit, novimus. Serpentum morſibus multi moriebantur, tunc Populus peccata ſua confitent, per Moyſen deprecatus eſt Deum, ut hoc ab eis virus auferret: Ac ſic Moyſes ex præcepto Domini exaltavit in deſerto Æneum Serpentem: Admonuitque Populum, ut illum exaltatum, quiſquis à Serpento morderetur, attenderet. Hoc facientes ſanabantur continuò. Quid eſt exaltatus Serpens, niſi mors Chriſti, eo ſignificandi modo quo per efficientem, id quod efficitur, ſignificatur? A Serpente quippe mors venit, qui peccatum, quo mori mereretur, homini perſuaſit. Dominus autem in carnem ſuam non peccatum tranſtulit, tanquam venenum Serpentis, ſed tamen tranſtulit mortem: Ut eſſet in ſimilitudine carnis peccati pœna ſine culpa, unde in carne peccati & culpa ſolveretur & pœna. Sicut ergo tunc qui conſpiciebat exaltatum Serpentem, & à veneno ſanabatur, & à morte liberabatur: Sic nunc qui conformatur ſimilitudini mortis Chriſti per fidem baptiſmumque ejus, & à peccato per juſtificationem, & à morte per Reſurrectionem liberatur. » Hoc eſt enim quod ait:* Ut omnis qui credit in » eum non pereat, ſed habeat vitam æternam. *Quid igitur opus eſt ut Chriſti morti per baptiſmum conformetur parvulus, ſi morſu ſerpentis non eſt omnino venenatus?*

Et Tractatu xii. in Joannem: *Jeſus Filius Dei mortem ſuſcepit, & mortem ſuſpendit in Cruce, & de ipſa morte liberantur mortales. Quod in figura factum eſt apud Antiquos, commemorat illud Do-» minus:* Et ſicut, *inquit*, Moyſes exaltavit Ser-» pentem in eremo, ita exaltari oportet Filium » hominis: Ut omnis qui credit in eum non pe-» reat, ſed habeat vitam æternam. *Magnum Sacramentum! Proſternebatur in eremo Populus Iſraël morſibus Serpentum, fiebat magna ſtrages multarum mortium. Plaga enim Dei erat corripientis & flagellantis ut erudiret. Demonſtratum eſt ibi magnum Sacramentum rei futuræ, ipſe Dominus teſtatur in hac Lectione, ut nemo poſſit aliud interpretari, quàm quod ipſa Veritas de ſe indicat. Dictum eſt enim ad Moyſen à Domino, ut faceret Æneum Serpentem, & exaltaret in ligno in eremo, & admoneret Populum Iſrael, ut ſi quis morſus eſſet à Serpente, illum Serpentem in ligno exaltatum attenderet. Factum eſt: Mordebantur homines, intuebantur, & ſanabantur. Quid ſunt Serpentes mordentes? Peccata de mortalitate carnis. Quis eſt Serpens exaltatus? Mors Domini in Cruce. Quia enim à Serpente mors, per Serpentis effigiem figurata eſt. Morſus Serpentis lethalis, mors Domini vitalis. Attenditur Serpens, ut nihil valeat Serpens. Quid eſt hoc? Attenditur mors, ut nihil valeat mors. Sed cujus mors? Mors vitæ: ſi dici poteſt, Mors vitæ; immo quia dici poteſt, mirabiliter dicitur.... Nonne vita Chriſtus? Et tamen in Cruce Chriſtus. Nonne vita Chriſtus? Et tamen mortuus eſt Chriſtus. Sed in morte Chriſti mors mortua eſt; Quia vita mortua occidit mortem, ple-*
1. Cor. 15. 55. *nitudo vitæ deglutivit mortem. Abſorpta eſt mors in Chriſti corpore. Sic & nos dicemus in Reſurre-« ctione, quando jam triumphantes cantabimus?* Ubi » eſt mors contentio tua? Ubi eſt mors aculeus » tuus? *Interim modo, Fratres, ut à peccato ſanemur, Chriſtum crucifixum intueamur? Quia Si-»* cut Muyſes, *inquit*, exaltavit Serpentem in » eremo, ita exaltari oportet Filium hominis,

A ut omnis qui credit in eum, non pereat, ſed « habeat vitam æternam. *Quomodo qui intuebantur illum Serpentem, non peribant morſibus Serpentum: Sic qui intuentur fide mortem Chriſti, ſanantur à morſibus peccatorum. Sed illi ſanabantur à morte ad vitam temporalem; Hic autem ait*, Ut habeant vitam æternam. *Hoc enim interest inter figuratam imaginem & rem ipſam: Figura præſtabat vitam temporalem: Res ipſa, cujus illa figura erat, præſtat vitam æternam.* Lege & Sermonem *de Serpente Æneo & de Virga Moyſi, S. Auguſtino* adſcriptum, aliàs ci. *De Tempore*, nunc
B verò xxxii. in Appendice, in quam à Doctiſſimis PP. Benedictinis Congregationis *S. Mauri*; Editionis ultimæ Pariſienſis Procuratoribus meritò rejectus eſt.

Probatur octavò ex *S. Cyrillo Alexandrino*, Libro 1. Commentariorum in Evangelium S. Joannis; *Deus*, inquit, *Moſen juſſit eis ſtatuere Serpentem ex ære, in eoque præmeditationem quandam vult eſſe futuræ per fidem ſalutis. Morſu enim Serpentis laborantibus unicum remedium erat, Æneum illum coram intueri, & extremo diſcrimine fides cum illo obtutu liberabat. Sed hæc quoad hiſtoriam. Rurſus autem ipſâ re totum velut in typo*
C *delineat Incarnationis Myſterium. Serpens enim peccatum ſignificat, ſævum illud & homini exitioſum, quod univerſum genus humanum depaſcebatur, variis morſibus uniuſcujuſque animam appetens, & multiplex nequitiæ venenum effundens, quod in tantum invaluerat, ut aliter à nobis vitari non poſſet, quàm ope cœleſti. Factus eſt ergo Deus Verbum in ſimilitudine carnis peccati, ut damnaret peccatum in carne, ſicut ſcriptum eſt,* Rom. 8.
& reſpicientibus in ipſum per fidem intentam, aut divinorum dogmatum inquiſitionem, æternæ ſalutis conciliator exiſteret. Quod autem in ſublimi cippo
D *Serpens erectus fuerit, oſtendit illuſtri & conſpicuo in loco poſitum fuiſſe Chriſtum, ut neminem lateret eum è terra exaltatum fuiſſe, ſicut ipſe quoque alicubi ait, propter paſſionem quam in Cruce ſuſtinuit.*

Probatur nonò ex *Theodoreto* Quæſtione xxxviii. in Numeros. Quærit, *Qua de cauſa Deus inſtituit, ut per Æneum Serpentem ſanarentur Serpentum morſus?* Reſpondet: *iſtud ſalutarem Paſſionem præfigurat. Nam per Serpentem natum eſt peccatum: Unde & maledictionem acce-*
E *pit à Deo omnium. Erat itaque Serpens figura tum peccati, tum maledictionis. Quoniam igitur Dominus Chriſtus in ſimilitudine carnis peccati apparuit, ut ait Divinus Apoſtolus: corpus enim verè ſumpſit, peccatum autem non fecit, nec inventus eſt dolus in ore ejus: Præſignatur Paſſio ſalutaris per Serpentem Æneum. Quemadmodum enim Serpens Æneus erat imago Serpentum, non tamen illorum venenum gerebat: Ita Filius Unigenitus corpus quidem habebat humanum, ſed peccatorum maculâ carebat. Et ſicut à Serpentibus morſi, Serpentem intuentes ſanabantur: Ita qui vulnerati ſunt à peccato, Paſſioni Salvatoris*
F *noſtri ſine ulla dubitatione credentes, morte potentiores fiunt, & vitam æternam conſequuntur.* Rom. 8.

Probatur decimò ex Hebræorum Magiſtris, qui Miraculo factum agnoſcunt, ut Iſraelitæ à Serpentum morſibus Ænei Serpentis aſpectu ſanarentur. Ita R. Moſes Gerundenſis. *Mihi*, inquit, *De hoc myſterio ita videtur. De conſuetudine Legis divinæ eſt, ut omne opus miraculoſum fiat per aliud miraculum, auferendo malum per eum qui id intulit, & morbum per ejus cauſam, ſicut Rabbini noſtri docent ex eo quòd de ligno amaro ad dulces reddendas aquas amaras legitur Exod. xv. & ex aquis lethiferis per Eliſæum in-*

jecto

A ſecto ſale ſanatis II. *Reg.* II. *Et notum eſt ex Medicorum placitis, quòd omnes ab animalibus venenatis morſi periclitentur, ſi vel ea, vel eorum imaginem inſpexerint.... Has itaque ob cauſas convenientius fuiſſet, ne iſti à Serpentibus morſi Serpentem aſpicerent. Et tamen præcepit ipſis Deus facere imaginem Serpentis qui occidebat eos, & eum adſpicere.* Ita R. Bechai: *Quod Deus hic præcepit, contra naturam erat, Nam qui morſus eſt, periclitatur ex aſpectu imaginis ejus à quo morſus eſt. Fecit autem Moſes Serpentem ex ære terſo &* B *polito, quod eſt rubicundum, ad ſimilitudinem Serpentum urentium. Sic Ezechias ſanatus eſt per unctionem palatha ficuum ſuper ulcere: Sic aqua in Mara dulcis facta eſt per lignum amarum, per miraculum in miraculo: Sic hoc loco ſanati ſunt per aſpectum imaginis Serpentis, per miraculum in miraculo..... Itaque remedium hoc fuit miraculum in miraculo, dum malum ablatum fuit per eum qui illud intulit, & morbus curatus fuit per eum qui morbum attulit. Præcepit ſcilicet Deus Moſi, facere imaginem Serpentis occidentis eos, ut per illam ſanaretur, ad oſtendendum quod non Serpens, ſed peccatum malum inferat, ſicut Rabbini noſtri dicunt; Non Serpens mortem infert, ſed* C *peccatum.* Ita Abarbanel: *Nullum eſt dubium quin ad orationem Moſis è medio ſublati fuerint Serpentes: remanſerunt autem in Populo ægri multi, qui morſi fuerant. Ad hos igitur ſanandos dixit Deus « Moſi:* Fac tibi Preſterem, & pone illum in « ſignum, ut omnis qui morſus eſt, aſpiciat eum, « & vivat. *Conſtat autem, ut Nachmanides ſcripſit, hoc potiùs debuiſſe augere morbos: Quia morſi à venenatis beſtiis non debent aſpicere imaginem ejus à qua morſi ſunt. Hoc verò ideo factum eſt, ut agnoſcerent & ſcirent, & morbos & medicinam ipſorum fieri miraculosè, non naturaliter: Hinc per* D *aſpectum illius rei qua nocuit, illi acceperunt medicinam.* Ita Aben-Ezra: *Multi hic ſuperſtitioſam habent opinionem, dicentes; Hanc figuram factam eſſe ad recipiendam virtutem ſuperiorem:* (Syderum ſcilicet influxum, aut vim aliquam magicam, ad abigendos ſerpentes, & curandos morſus eorum, inſtar figurarum illarum, quæ *Taliſmani* dicuntur:) *Sed abſit ut hoc dicamus, Nam res hæc facta fuit ex præcepto Dei. Quare Serpentis figuram fieri voluerit, non eſt nobis curioſius ſcrutandum. Aut indicet mihi aliquis an ſit lignum aliquod, quod dulces poſſit reddere aquas amaras,* E *quod ne quidem mel præſtare poſſit? Vel qua cauſa fuerit impoſita palatha ficuum ſuper ulcus? Palatha enim ficuum non habet hanc naturam ut ulcus malignum tollat vel ſanet. Verùm nimis ſublimis nobis eſt ſcientia & mens Excelſi.* Chaldaicus Paraphraſtes Jonathan v. 8. *Numer.* XXI. hac Paraphraſi illuſtrat: *Fac tibi Serpentem Æneum, & pone eum in locum elevatum: & fiet ut ſi quem momorderit Serpens, & intuitus fuerit eum, ut convaleſcat, ſiquidem direxerit cor ad Verbum Domini.* Plura de hac Quæſtione *Buxtorfius* in *Hiſtoria Serpentis Ænei.*

DISSERTATIO VII.

DE MIRACULO IN ASINA Balaami facto, & de ejuſdem Balaami Vaticinio

B

PROPOSITIO I.

Aſinam Balaami ſermone humano ſimili dominum ſuum eſſe allocutam, minimè incredibile eſt.

PRobatur primò ex Scriptura Sacra Miraculum illud referente. Hanc autem Spiritu Sancto inſpirante ſcriptam eſſe conſtat à Sanctis C Hominibus; eſſeque Dei verbum, qui mentiri non poteſt, nec fallere. Futurorum eventuum, quos prædixit, certitudo (contigerunt enim ut prædicta tot ante ſeculis fuerant) vera eſſe quæ in ea narrantur, ſeu Dei miracula, ſeu hominum geſta, luculenter probat: Prophetiarum veritas Hiſtoriæ confirmat veritatem. Sic autem Miraculum narrat *Moyſes* Numer. XXII. *Stetit Angelus Domini in via contra Balaam, qui inſidebat aſinæ, & duos pueros habebat ſecum! Cernens aſina Angelum ſtantem in via, evaginato gladio, avertit ſe de itinere, & ibat per agrum.* D *Quam cùm verberaret Balaam, & vellet ad ſemitam reducere, ſtetit Angelus in anguſtiis duarum maceriarum, quibus vinea cingebantur. Quem videns aſina, junxit ſe parieti, & attrivit ſedentis pedem. At ille iterum verberabat eam: & nihilominus Angelus ad locum anguſtum tranſiens, ubi nec ad dexteram, nec ad ſiniſtram poterat deviare, obvius ſtetit. Cumque vidiſſet aſina ſtantem Angelum, concidit ſub pedibus ſedentis, qui iratus, vehementius cædebat fuſte latera ejus. Aperuitque Dominus os aſinæ, & locuta eſt: Quid feci tibi? Cur percutis me? Ecce jam tertiò? Reſpondit Ba-* E *laam: Quia commeruiſti, & illuſiſti mihi: Utinam haberem gladium, ut te percuterem. Dixit aſina: Nonne animal tuum ſum, cui ſemper ſedere conſueviſti uſque in præſentem diem? Dic quid ſimile unquam fecerim tibi. At ille ait: Nunquam. Protinus aperuit Dominus oculos Balaam, & vidit Angelum ſtantem in via evaginato gladio, adoravitque eum pronus in terram.*

Et S. Petrus Epiſtolæ II. Cap. II. *Subjugale mutum animal, hominis voce loquens, Prophetæ prohibuit inſipientiam.*

Probatur ſecundò, Non magis fidem ſuperat F quòd aſina voce hominis locuta ſit, eam movente Deo per Angelum, & quod in natura & naturalibus vocis organis deerat, virtute ſuâ ſupplente, quàm fidem ſuperet quòd ſerpens humano ſermone locutus ſit cum *Eva*, Diabolo ejus organa movente. At iſtud impoſſibile non eſſe Dæmoni *vel ſola Moſis verba idonea ſunt quæ fidem pleniſſimam faciant;* (inquit *S. Cyrillus Alexand. Libro* III. *contra Julianum*) Multò minùs itaque prius illud impoſſibile eſt Angelo Dei virtute agente.

Probatur tertiò, ex his quæ apud Poëtas & Hiſtoricos leguntur de ſermone humano à brutis animantibus, imò & à rebus inanimatis editos

Quæ

Quæ ſi vera ſunt, minimè dubium eſt magorum præſtigiis & Dœmonum arte ad illudendum hominibus præſtitum; Si verò ficta exiſtimentur, ſanè incredibilia Gentilibus viſa non fuiſſe manifeſtum eſt: Ita multò minùs incredibile impiis huminibus videri debet, quod de aſina *Balaami* à *Moyſe* in Sacra Hiſtoria narratur Miraculum. Mythologi *Baccum aſino illi, quo fuerat vectus, vocem humanam dediſſe* ferunt. Ita *Hyginus*, *Aſtronom.* Libro II. in Cancro. *Phryxi* arietem, cum *Helle* in Helleſponto ſubmerſa eſt, *vocem humanam emiſiſſe*, auctor eſt *Apollonius* Libro I. *Argonaut.* Cujus antiquus Scholiaſtes hæc habet: *Cum Helle in Pontum decidit, Phryxum fratrem anx um aries, volente Jove, dicitur allocutus, ut certum faceret, ſe illam in Scythiam incolumen deducturum,* Idem aſſerunt *Hecatæus*, & *Tzetzes* in *Lycophronem* P. 8. Addit *Appollonius* de eodem ariete Libro II. *Eum deinde immolavit ipſius mandatis.* Quæ verba Scholiaſtes ita commentatur: *Arietem*, inquit, *mactabat ex ſuis ipſius præceptis, hoc eſt, juxta conſilium aſini ipſius. Ipſe enim aſinus humanâ voce uſus, juſſit ut hoc faceret.* Ex *Balaami* hiſtoria id ſumptum videtur. *Homerus* equo vocem tribuit Iliad. τ quem dominum *Achillem* allocutum, eidem mortem auguratum affirmat: Nempe, inquit,

Vocem illi Juno formoſis indidit ulnis,

Quæ *Euſtathius* ita commentatur: *Hic etiam vide quàm fabula ſit probabilis: Reverâ enim ſi locutus eſt Xantus, ut & Phryxi aries, per Junonem locutus eſt, id eſt, per aërem.* Eodem pertinent hæc *Oppiani* Libro I. Cynegeticōn: *Equus in pugna quendam ſilentii vinculum rupit, & naturæ leges ſuperavit, & vocem ſumpſit humanam, & linguam, qualem homines.* Et *Propertii* Libro II. Elegiâ ultimâ:

Qualis & Adraſti fuerit vocalis Arion
Triſtis ad Archemori funera victor equus.

Agnum *Bacchoride* in Ægypto regnante locutum, & cuidam futura prænuntiaſſe, teſtantur *Manethon* Ægyptius in Fragmentis, & *Suidas* in Τὸ Ἀρνίον *Julius Obſequens* Canem *C. Mario* & *C. Flacco* Coſſ. Arimini locutum tradit. Bello Punico ſecundo bovem locutum *Cn. Domitio* dixiſſe, *Cave tibi Roma*, referunt *Valerius Maximus* Libro I. Cap. VI. & *Titus Livius* Libro XXXV. *Plutarchus* in Marcello: *Bos etiam dicebatur humanam vocem emiſiſſe.* Bovem in Sicilia locutum rurſus teſtatur *Livius* Libro XXIV. Item Priverni, Libro XXVII. Item in agro Romano, Libro XXVIII. & in agro Campano, Libro LI. Idque certò conſtare aſſerit. Idem prodigium pluries contigiſſe, refert *Julius Obſequens.* De prodigiis in morte Cæſaris editis *Virgilius* Libro I. Georg. canit:

——*Pecudeſque locutæ,*
Infandum ——

Plinius Libro VIII. Cap. XV. *Eſt frequens*, inquit, *in prodigiis priſcorum, bovem locutum: Quo nuntiato Senatum ſub dio haberi ſolitum.* Plura vide apud *Ælianum*, *Hiſtoria Animalium Libro* XII. Cap. III. *Plutarchus* Libro *De Fluminibus*, in *Hydaſpe*, narrat *Pori* Elephantem domino ſuo humanâ voce dixiſſe: *Domine Rex, qui à Gegaſio genus ducis, ne quidquam contra Alexandrum feceris, Jovis enim eſt genus:* ut legendum obſervat *Bochartus* Libro II. *Hierozoici*, Cap. XIV. Tradit

A etiam *Theophanes* in Hiſtoria ad annum ſeptingenteſimum quadrageſimum nonum, in Meſopotamia è terra aſcendiſſe animal mulinum, humanâ voce loquens, & prænuncians Gentis incurſionem ab eremo adversùs Arabes: Quod & factum eſt. Caucaſum fluvium *Pythagora* cum Sodalibus trajiciente, magnâ voce cunctis audientibus dixiſſe! *Salve Pythagora*, commemorant. Ulmum *Apollonium* ſalutaſſe, articulatâ & fœmineâ voce, ſcribit *Philoſtratus.* Dodonæam Quercum humanâ etiam voce uſam ferunt. *Cittiens Iſigonus*, in Rhodo Inſula, *Jovis* taurum humanæ vocis expertem non fuiſſe ait. Ex quibus *S. Cyrillus Alexandrinus*, *Libro* III. *Contra Julianum* pag. 88 ita colligit: *Videſis ut impoſtorum ludibria plaB ne demonſtrent, natura Dæmonum ineſſe ut efficere interdum voces queant, neque ò ſenſu præditis modo animantibus, ſed & voce & ſenſu expertibus, aqua dico & arboribus.* Multò magis igitur credendum eſt, Deum totius naturæ ſupremum dominum ſive immediatè, ſive Angeli miniſterio, feciſſe quod Sacra narrat Hiſtoria, os nimirum Aſinæ aperuiſſe, ut *Balaamum* humano ſermone alloqueretur, ejuſque corrigeret inſipientiam. Aſinæ hæc verba Chaldæus Paraphraſtes Hieroſolymitanus affingit: *Væ tibi Balaam impie, ſcientia expers, & in quo nulla reperitur ſapientia. Ecce C ego ſum immunda beſtia, moritura in hoc ſeculo, neque ad futurum ſeculum perventura. Non potuiſti tamen mihi maledicere per doctrinæ tuæ ſapientiam; Quantò minùs filiis Abrahami, Iſaaci, & Jacobi, in quorum gratiam Mundus ab initio creatus eſt? Et quomodo tu vadis ad maledicendum illi Populo, cujus ſcientiam ſuffuratus es?* Idipſum in Paraphraſi *Jonathanis* verbis paulò diverſis legitur.

Probatur quartò: Majus Miraculum factum eſt in *Balaamo*, qui Populo Dei invitus benedixit, cui maledicturus tanto apparatu venerat,
D Deo ejus voluntatem flectente. Aſina enim erat merè patiens, ſed *Balaam* moventi Deo pro virili obſiſtebat. Cùm itaque non ſit incredibile Deum mutaſſe voluntatem Balaami ad maledicendum Iſraëlitis propenſam: Nec etiam incredibile eſt, ipſum aſinæ linguam moviſſe ad loquendum, & virtute ſuâ ſuppleviſſe quod in naturâ, & in naturalibus vocis organis deerat. Hinc *Rabba* in *Numeros* Sectione XX. aſſerit, Deum os aſinæ ideo aperuiſſe, *Ut Balaamum doceret, os & linguam penes ſe eſſe, adeòque os ipſius Balaami, ſi quæreret Iſraëli maledicere.*

E Probatur quintò ex *S. Auguſtino Quæſtione* L. *in Numeros*, ubi de *Balaam* ait: *Nimirum iſte tantâ cupiditate ferebatur, ut nec tanti monſtri miraculo terreretur, & reſponderet quaſi ad hominem loquens, cùm Deus utique non aſinæ animam in naturam rationalem vertiſſet, ſed quod illi placuerat, ex illa ſonare feciſſet, ad illius veſaniam cohibendam: Illud fortaſſe præſigurans, quia ſtulta mundi electurus erat Deus, ut confunderet ſapientes, pro illo ſpiritali & vero Iſraël, hoc eſt promiſſionis filiis.*

F Probatur ſextò, ex *Theodoreto* Quæſtione XLII. in Numeros. *Perterret illum*, inquit, *tum aſini voce præter naturam emiſſa, tum Angeli viſione, ut cognoſcat quantam Populi curam Deus gerat. Aiunt autem nonnulli, Angelum illum eſſe Michaëlem, qui Populo præerat.*

PROPOSITIO

PROPOSITIO II.

Balaamus, vir licèt nequiſſimus, de Populo Dei, & de Chriſto vaticinatus eſt, Spiritu Sancto afflante.

I. B*Alaamum* virum fuiſſe nequiſſimum multa probant, primò quod à Deo prohibitus ire cum Oratoribus *Balac* Regis Moabitarum, ad maledicendum Populo Iſraël; nihilominus cùm Rex impius plures & nobiliores Oratores cum amplioribus etiam muneribus ad illum miſiſſet, Deum iterum conſuluit, divinum juſſum ad ſuam cupiditatem inflectere conatus. *Obſecro*, inquit, *ut hic maneatis etiam hac nocte, & ſcire queam quid mihi rurſum reſpondeat Dominus*. Quæ verba *S. Auguſtinus Quæſtione* XLVIII. *in Numeros* ita commentatur. *Quod ait Balaam iterum ad ſe miſ-*
,, *ſis honoratioribus Nunciis*, Si dederit mihi Ba-
,, lac plenam domum ſuam argento & auro, non
,, potero prævaricari verbum Domini, facere il-
,, lud puſillum vel magnum in mente mea, *nullum habet omnino peccatum; ſed quod ſequitur, non eſt ſine gravi peccato. Jam enim conſtare eſſe debuit ſe-*
,, *mel audito, quod ei dixerat Dominus*, Non ibis
,, cum eis, neque maledices Populum; Eſt enim
,, benedictus: *Nec eis ullam ſpem dare, quod poſſet Dominus tanquam ipſe Balaam muneribus & honoribus flexus, adverſus Populum ſuum, quem benedictum eſſe dixerat, ſuam mutare ſententiam. Sed ibi ſe victum cupiditate monſtravit, ubi loqui ſibi Dominum de hac re iterum voluit, de qua ejus jam cognoverat voluntatem. Quid enim opus erat*
,, *quæ ſequuntur adjungere?* Et nunc ſuſtinete ibi
,, & vos nocte hac, & ſciam quid adjiciet Domi-
,, nus loqui ad me. *Proinde Dominus videns ejus cupiditatem captam devictamque muneribus, permiſit eum ire, ut per jumentum quo vehebatur, ejus avaritiam coerceret. Hoc ipſo confundens illam dementiam, quòd prohibitionem Domini per Angelum factam tranſgredi aſina non audebat, quam ille tranſgredi conaretur, quamvis eamdem cupiditatem*
,, *timore ſupprimeret*. Venit enim Deus ad Balaam
,, nocte, & ait illi: Si vocare te venerunt homi-
,, nes, exſurgens ſequere eos, ſed verbum quod-
,, cumque locutus fuero ad te, hoc facies. Et
,, exſurgens Balaam manè ſtravit aſinam ſuam, &
,, abiit cum Principibus Moab. *Cur poſt iſtam permiſſionem Deum iterum non conſuluit, & poſt illam prohibitionem iterum conſulendum putavit, niſi quia ejus maligna cupiditas apparebat, quamvis timore Domini premeretur? Denique Scriptura ſequi-*
,, *tur*, Et iratus eſt animatione Deus, quia ibat
,, ipſe: & inſurrexit Angelus Dei, ut non permit-
,, teret eum in via, &c. *Nihil hic ſanè mirabilius videtur, quàm quòd loquente aſinâ territus non eſt, ſed inſuper ei, velut talibus monſtris aſſuetus, irâ perſeverante reſpondit.*

Idem obſervat *Theodoretus* Quæſtione XL. *Quia*, inquit, *deſiderio promiſſarum pecuniarum captus Balaam denuò rogavit an ſibi cum illis qui miſſi fuerant abeundum eſſet, exiſtimans Dominum Deum pœnitere potuiſſe, permiſit abire; Tantùm non dicens, Abi quidem, quoniam ita deſideras: Scito tamen te quæcumque voluero locuturum*. Avaritiæ itaque ſervus *Balaamus* erat, ad maledicendum Populo Dei contra divinum mandatum ſpe munerum comparatus.

Secundò, nequitiam ipſius probat cœcitas ſpiritualis, quâ factum eſt, ut aſinâ loquente,

A Miraculum non attenderet, ſed cum ipſa nihil ſtupens colloqueretur, Angelumque non videret, quem aſina videbat. *Deus ſcilicet Lege infatigabili ſpargit pœnales cæcitates ſuper illicitas cupiditates*, ut ait *S. Auguſtinus*.

Tertiò, nequitiam ejus probat acceptio munerum à Moabitarum Rege. *Cumque occidiſſet Balac boves & oves, miſit ad Balaam, & Principes qui cum eo erant, munera.*

Quartò, quòd Balac ad Excelſa *Baal* falſi Moabitarum Numinis ſecutus ſit, ibique ſeptem Aris ſuperſtitioſâ numeri obſervatione erectis,
B vituloque & ariete ſuper quamlibet Aram impoſito & mactato, cooperante *Balac* impio Rege, cujus & *Holocauſtum* illud dicitur, *abierit ut augurium quæreret*, ſive ex avibus, ſive ex animalium extis, ſive à Dæmone familiari; *Numerorum* XXII. 41. XXIII. 1, 2. 3. XXIV. 1. Unde ipſum *Ariolum* Scriptura Sacra vocat *Numer.* XXII. 5. Et *S. Cyrillus Alexandrinus*, Lib. VI. *De Adoratione in Spiritu & Veritate*, Balaam *Nugatorem Magum* vocat, & Idolis deditum. *Cumque*, inquit, *frigida, & à Dæmoniis immiſſa ſomnia quæreret, & quæ ex carminibus & magicis artibus ſibi contingere ſolebant, ſperaret, Dominum*
C *dixit ſecum locuturum: Deum enim ſe invocare ſimulabat. Quamvis autem Sacra Litera conſuetis incantatorum vocibus utantur; non tamen ſapienter exiſtimabimus eum, qui naturâ & verè Deus eſt, velut ex charitate profanorum hominum animis immittere veritatem, & cum homine ſceleratiſſimo, & Mago, & Idolis dedito colloqui.* Et infra: *Ecce jam apertè Beatus Angelus ex perſona Dei deceptorem illum, atque Nugatorem Magum avertit, ne maledicere audeat illi qui ſit à Deo benedictus, neque divinis Decretis opponat humani infelicisque conſilii commenta: Non quòd illa maledi-*
D *ctio officere aliquid poſſet: ſed ut apertè ac manifeſtè, qui in ejuſmodi ſpem ſtultè adductus eſſet, per illum quoque certior fieret, nunquam fore ut à Moabitis vel Madianitis Iſraël expugnaretur, cui protector eſſet ac propugnator Deus, qui Populum benedictum, ſibique deditum ſuâ benignitate muniret.*

Quintò*, in eo apparuit *Balaami* nequitia, quòd Madianitis auctor fuerit immittendi eleganti ſpecie feminas in Caſtra Iſraëlitarum, quæ ipſos lenociniis ſuis ad cultum *Phegor* pellicerent. *Theodoretum* ea de re audiamus Quæſtione
E XLIV. in Numeros. *Cum igitur falſus Vates tantam à Deo accepiſſet experientiam, alios contra Deum machinatus eſt dolos. Nam probè ſciens illos invicta fortitudinis eſſe, qui proteguntur à Deo, ad impietatem illos per intemperantiam impulit, ut propter impietatem divino denudati auxilio, captu faciliores fierent. Perſuaſit itaque Madianitis, ut non viros, ſed mulieres contra illos armarent, quibus armorum vice corporis venuſtas, & verborum illecebra eſſent: Ut pulchritudine capti, ac verborum lenociniis illecti, illarum idolis ſervirent. Quod*
F *nos docuit Beatus Moyſes, poſt partam de Madianitis victoriam objurgans eos qui vivas ceperant mulieres. Sic enim ait:* Quare vivam cepiſtis fe- „
minam omnem? Illæ enim, juxta verbum Ba- „
laam, fecerunt ut filii Iſraël deficerent à Deo, „
& verbum Domini contemnerent propter Phe- „
gor: & facta eſt plaga in congregatione Do- „
mini. *Porro Phegor nomen eſt Idoli.*

Sextò, reprobum fuiſſe *Balaamum*, colligitur ex Epiſtola II. *S. Petri* Cap. II. 15. ubi *Maledictionis filii*, qui *derelinquentes rectam viam erraverunt*, dicuntur *ſecuti viam Balaam, qui mercedem iniquitatis amavit*. Quæ verba *S. Auguſtinus* expendens Quæſtione XLVIII. in Numeros ait;

Et ipſe quidem reprobus manſit : Nam poſterior A
de illo Sancta Scriptura ita locuta eſt, ut quidam reprehenſibiles & reprobi viam ejus ſecuti dicerentur : Secuti, *inquit*, viam Balaam filii Beor, „ qui mercedem iniquitatis dilexit. *Balaamum* etiam *Caino* & *Core*, quos reprobos eſſe nemo ignoraverit, *S. Judas* Apoſtolus in Epiſtola ſua Canonica adjungit, v. 11. *Væ illis*, inquit, *quia in via Cain abierunt, & errore Balaam mercede effuſi ſunt, & in contradictione Core perierunt ; Hi ſunt in epulis ſuis maculæ, convivantes ſine timore, ſemetipſos paſcentes, nubes ſine aqua, quæ à ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuoſæ, bis mortuæ, eradicatæ, fluctus feri Maris, deſpumantes ſuas confuſiones, ſidera errantia : Quibus procella tenebrarum ſervata eſt in æternum.* B

II. *Balaamum* tamen afflante Spiritu Sancto futura de Populo Dei, & de Chriſto prænuntiaſſe, *S. Auguſtinus* agnoſcit loco ſupra laudato. *Deinde*, inquit, *ire permiſſus eſt, ut jam per ipſum Prophetia clariſſima proferretur. Nam omnino permiſſus non eſt dicere quod volebat, ſed quod virtute Spiritûs cogebatur.*

Idem agnovit *S. Cyrillus Alexandrinus* Libro VI. *De Adoratione in Spiritu & Veritate*, pag. 192. *Balaam*, inquit, *Propheta factus eſt, non qualis ante ſolebat, falſus, ſed vi divinâ & ineffabili præter ſpem in contrarium eſt converſus : Non* C *enim maledixit, ſed benedixit potiùs Iſraëli.*

Idem agnovit *Theodoretus* Quæſtione XLII. in Numeros. *Unde*, inquit, *os impurum accepit veritatem Spiritus Sancti, & loquitur quæ non vult,* „ *& clamat :* Quomodo maledicam, cui non „ maledixit Deus ? & quâ ratione deteſter, quem „ non deteſtatus eſt Deus ? *Prænuntiat etiam fu-* „ *tura :* Ecce Populus habitabit ſolus, & non „ computabitur inter Gentes. Quis exactè recen- „ ſuerit ſemen Jacob ? Aut quis numerabit Po- „ pulos Iſrael ? *Deinde optat cum illis habere ſocie-* D „ *tatem :* Moriatur anima mea cum animabus „ juſtorum, & fiat ſemen illorum. *At verò quia Balac indignatus, & ſuſpicans ipſum, quia viderat multitudinem Hebræorum, benedictionem dediſſe, abduxit illum in alterum locum, unde partem Populi videre licebat : Meritò rurſum Spiritus San-* „ *ctus per illum ait :* Non eſt Deus quaſi homo, „ ut ſuſpendatur : Nec ut filius hominis ut mi- „ nas patiatur. Ipſe cùm dixerit, nonne faciet ? „ Loquitur quidpiam, & non permanebit ? *Mutationi, inquit Balac, aut alterationi non eſt obnoxia Natura Divina more hominum. Ad benedicendum aſſumptus ſum : Benedicam, nec divertar.* E Addit *Balaam* Iſraëlitico Populo benedicens : *Cujus fortitudo eſt ſimilis Rhinocerotis :* Vel, ut habent Septuaginta, *Quaſi gloria unicornis ei.* Quæ verba *Theodoretus* ita commentatur Quæſtione XLIII. *Monoceros eſt animal habens unicum cornu in capite, de quo Dominus Deus cum Job loquens ait :* Voletne tibi ſervire unicornis ? *Per hoc & animalis robur indicans, & quod ſervitutem ferre nequeat. Quidam ergo voluerunt huic aſſimilare Dominum Deum. Ego verò arbitror hoc* F *de Populo dictum eſſe, quòd quemadmodum unicornis unicum habet cornu, ſic Populus verè pius unicum Deum adorat. Idcirco etiam Beatus David*
Pſalm. 43. 6. „ *dixit :* In te inimicos noſtros ventilabimus „ cornu. *Illud porro*, Non erit auguratio in Ja- „ cob, nec divinatio in Iſraël. In tempore di- „ cetur Jacob & Iſraël quid perficiet Deus : *Sic intelligendum eſt. Quid perficiet Deus contra Iſraël, prædicere neque divinatio poteſt, nec augurum obſervatio. Dominus enim Deus futura prædicit per Prophetas ſuos, & ſuggerit quid agendum.* Hæc *Theodoretus.* Romanos etiam Aſſyriorum Imperium, & Judæam debellaturos prædicit Balaam Numerorum XXIV. 24. *Venient in trieribus de Italia, ſuperabunt Aſſyrios, vaſtabuntque Hebræos, & ad extremum etiam ipſi peribunt.* LXX. vertunt : *Egredientur enim de manu Chetim, & affligent Aſſur, & affligent Hebræos.* Nonnulli *Chetim* Macedones interpretantur. *Perſeus* Rex Macedoniæ vocatur Rex *Chetim* 1. *Maccab.* VIII. 5. & *Alexander* eſt ex Terra *Chetim* 1. *Maccab.* I. 1. De Macedonum, Græcorumque victoriis adverſùs Perſas, Aſſyrios, Medos, Hebræos, hoc Vaticinium explicat *Theodoretus* Quæſtione XLIV. in Numeros : *Prædixit etiam*, inquit, *& Macedonum victoriam adverſùs Perſas.* Egredientur „ enim, *ait*, de manu Chetim, & affligent Aſſur, „ & affligent Hebræos. *Alexander enim delevit* „ *Regnum Perſarum : Antiochus autem dimicans Judæos, & Metropolim eorum cepit, & divinum Templum deſertum reddidit.* Alii *Chetim* interpretantur. *Italiam* Ita *S. Hieronymus* reddit. Onkelos & Arabs Interpres, *De Romanis :* & Hieroſolymitanus : *In Lombardia, ex Urbe Magna*, id eſt, Roma : & Jonathan : *Ex Lombardia, & è Terra Italiæ.* Præterea, cùm *Daniel* Alexandrum nominet Regem *Javan*, ſi dicatur idem Rex *Chetim*, confundentur *Javan* & *Chetim*, quæ manifeſtè diſtinxit *Moſes.* Tertiò, ejuſdem Prophetæ Cap. XI. v. 29. & 30. de Chittæis ea dicuntur, quæ meritò ad Romanos referunt ferè quotquot ſunt Interpretes. *Conſtituto*, inquit, *tempore Antiochus rurſus invadet Auſtrum*, (id eſt, Ægyptum) *ſed poſterior primæ non erit ſimilis. Supervenient enim naves Chittim, & invitus regredietur.* Naves Chittim ſunt Naves Romanorum *Caio Popillo* Duce, quorum metu *Antiochus* re infectâ diſceſſit. Unde & Vulgatus Interpres hoc etiam loco Romanos vertit. Quam expoſitionem ſequuntur Græci & Latini Patres, & plerique ex Hebræis. Rurſus *Ezechielis* XXVII. 6. ubi Textum Hebræum ad verbum reddentes vertunt ex *Inſulis Chittim*, Chaldæus vertit, *E Provincia Apuliæ* ; & Vulgatus Interpres, *De Inſulis Italiæ.* Jam ſi nominis *Chittim* vel *Chetim*, veſtigia quæras in Italia, occurret in ipſo Latio Urbs *Cetia* apud *Halicarnaſſeum*, una è ſeptem Urbibus à *Coriolano* captis ; item *Echetia* Italiæ Urbs apud *Stephanum*, & circa Cumas *Cetus* fluvius. Plura ad iſtius confirmationem ſententiæ legi poſſunt apud *Bochartum* Libro III. *Geographiæ Sacræ*, Cap. V. De Romanis itaque hîc vaticanos eſt *Balaamus*, à quibus clades illatæ ſunt Hebræis ſub *Pompeio*, ſed præcipuè ſub *Tito* & *Veſpaſiano.* De Aſſyriis autem & vicinia Parthis ſub *Auguſto* triumphavit *Ventidius Baſſus* ; & tempore *Trajani* ſubjugati ſunt Aſſyrii, & in Provinciæ formam redacti, ut *Dio*, *Feſtus*, & *Rufus* teſtantur.

Prædictiones autem *hujuſmodi*, inquit Theodoretus, *non à falſa divinatione, ſed à virtute Sanctiſſimi Spiritus procedunt. Qui enim mandavit aſinæ ut præter naturam humanâ voce loqueretur, is ad hunc modum per linguam Vatis futura prædixit. Factus eſt*, inquit, *Spiritus Dei in illo.* Sive, ut reddit Latinus Interpres, *Numer.* XXIII. 5. 16. & XXIV. 2. 3. *Dominus autem poſuit verbum in ore ejus. Et irruente in ſe Spiritu Dei, aſſumptâ Parabolâ, ait, &c.* Addit *Theodoretus* loco ſupra laudato : *Cùm experientiâ didiciſſet, ſe arte vanâ utentem nihil proficere, infinitis enim partibus potentior erat, qui linguam ejus vertebat quò vellet, non ampliùs uſus eſt ſignis conſuetis, ſed linguam ſuam contulit in obſequium Dei.*

III. Verùm inter *Balaami* prædictiones inſignis eſt præ cæteris illa de Chriſto venturo : *Videbo eum, ſed non modo : Intuebor illum, ſed non prope. Orietur Stella ex Jacob, & conſurget Virga de Iſraël : Et percutiet Duces Moab, vaſtabitque omnes filios Seth. Et erit Iduman poſſeſſio ejus : Hereditas Seir cedet inimicis ſuis.* Hoc Oraculo Meſſiam prænuntiari Judæis olim perſuaſum fuit. Unde impius ille *Ben Cuſiba*, qui ſe Meſſiam eſſe mentiebatur, hoc Vaticinium ſibi accommodabat : Ideoque *Bar-Cocebba*, ſive *Filius Stellæ* appellatus eſt. Idem probatur ex Chaldaïca Paraphraſi Onkeloſi, quæ ſic habet : *Conſurget Rex de domo Jacob, & ungetur Chriſtus de domo Iſraël, & occidet Principes Moab, & dominabitur omnium filiorum hominum.* Conſentiunt *Jonathan* & Interpres Hieroſolymitanus. Idem etiam docet *Maimonides*, qui iſtud *Balaami* Oraculum bifariam dividit, ita ut pars prior ad Meſſiam, poſterior ad *Davidem* referatur. *Origenes* Tomo XIV. in *Joannem*, ait, Samaritanos, qui Pentateuchum dumtaxat admittebant, Chriſti adventum expectaſſe velut in Lege prænuntiatum, ut conſtat ex Samaritidis Mulieris colloquio cum Chriſto Salvatore. Illos autem Meſſiæ adventum ſperaſſe tum ex Prophetia Jacobi Judæ benedicentis, tum ex Prophetiis *Balaam* : Subditque p. 219. Huetianæ Edit. *Quin Servator ipſe ſciens Moſen multa de*
Joan. 5. 46. » *Meſſia Prophetia ſcripſiſſe, ad Judæos inquit* : Si » Moſi crederetis, crederetis etiam mihi, de me » enim ille ſcripſit. *Quamobrem plurima invenire licet ſcripta in Lege typicè & obſcurè quæ referantur ad Chriſtum. Apertiora verò alia & manifeſtiora præter hæc, ego in præſentia non video.*

Euſebius Libro IX. *Demonſtrationis Evangelicæ* Cap. 1. hanc Prophetiam de Chriſto pariter explicat. *Duces Moab* Deos interpretatur Moabitidis regionis Præſides, puta *Beelphegor*, eoſque à Chriſto ſubactos & domitos eſſe ait, cùm Idololatriam adventu ſuo deſtruxit. Filios *Seth* & *Edom*, Gentes exponit Dæmonum tyrannide oppreſſas, & à Chriſto liberatas. Stellam appellari Chriſtum, quemadmodum *Sol juſtitiæ* à Malachia, *Oriens* à Zacharia, *Lux* ab *Iſaia* appellatus eſt. *Radicem* eum nuncupat *Balaamus*, quemadmodum & *germen*, & *virga*, & *ſurculus* ab *Iſaia*, & *Jeremia*, & *S. Joanne* in Apocalypſi nuncupatur.

Malach. 4. 2. Zacha. 3. 8. & 6. 12. Iſai. 9. 2. Iſa. 4. 2. & 11. 1. & 53. 2. Jerem. 23. 5. Apocal. 5. 5.

Ceterùm, inquit Euſebius, *quid aliud tandem ſignificavit his verbis, quàm per Ductores Moab, inviſibilium hoſtium everſionem? Ipſorum, inquam, Dæmonum, qui olim apud Moabitas Deorum loco ferebantur? Atqui aliorum mentionem non fecit, propter Simulacrorum ipſius Iſraël cultum, quo in deſerto uſus eſt, quo tempore Populus initiatus eſt Beelphegor. Quoniam igitur victus eſt Iſraël illo tempore à Principibus Moab viſum effugientibus, dico autem ab iis qui apud Moabitas pro Diis colebantur; meritò quod olim erat futurum, rerum utique in contrarium mutationem in tempore divinat » Balaam, dicens :* Orietur Stella ex Jacob, & » ſurget homo ex Iſraël. Et franget duces Moab. *Tanquam ſi manifeſtiùs diceret, Moabitarum Dæmones, qui nunc adversùs Iſraël gloriati ſunt, in ortu ejus de quo ipſe vaticinatur, fractionem tandem & ruinam paſſuros; Quibus fractis, filios Seth, & Edom, & Eſau, & reliquas Gentes, quas his nominibus ſignificari arbitror, ut olim dæmonico errori addicti erant, ſic rejectâ ſuperſtitione, familiares illius futuros, qui Venturus canitur.* Et erit, *inquit*, Edom hereditas, & erit hereditas Eſaü inimicus ejus : *Veteres, inquit, hoſtes Dei atque Iſraël erunt hereditas ejus, qui canitur futurus : Ipſe enim eſt cui dictum eſt à Deo & Patre » ſuo :* Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hereditatem tuam.

Addit *Euſebius*, Hoc Vaticinio commotos *Balaami* Succeſſores, quod apud illos integrum ſervatum fuiſſe credere par eſt, cùm in Cœlo ignotum quoddam Sydus ad perpendiculum Judææ conſtitutum inſpexerunt, in Paleſtinam feſtinaſſe, ut ſciſcitarentur de Rege, qui per eam Stellam, quam ipſi viderant, ſignificabatur. Fidem his facere *S. Matthæum* his verbis : *Cum autem natus eſſet Jeſus in Bethleem Juda, in diebus Herodis Regis, ecce Magi ab oriente venerunt Hieroſolymam dicentes : Ubi eſt, qui natus eſt Rex Judæorum? Vidimus enim Stellam ejus in Orientem, & venimus adorare eum.* Quo tempore iidem miſſi in Bethleem abierunt. *Et ecce Stella, quam viderant in Oriente, antecedat eos, uſque dum veniens ſtaret ſupra, ubi puer erat. Videntes autem ſtellam gaviſi ſunt gaudio magno valde. Et intrantes domum invenerunt Puerum cum Maria matre ejus, & procidentes adoraverunt eum.* Cæterùm an Magi *Balaami* ſucceſſores fuerint, id eſt ex Meſopotamia Syriæ pariter oriundi, ejuſque regionis incolæ, quod exiſtimavit *Euſebius*; an apud Meſopotamos Idololatras Vaticinium illud *Balaami* ſervatum fuerit, an verba illa, *Orietur Stella ex Jacob*, ad Sidus illud mirabile referri etiam poſſint, quod Magos ad Chriſti cunas duxit, an de ipſo Chriſto duntaxat intelligenda, qui Stella typicè vocatur, res eſt de qua *Euſebium* inter & cæteros Patres vel Auctores Eccleſiaſticos non convenit. Sanè Meſopotamiæ nomen in Novo Teſtamento uſurpatur, cùm regio illa deſignatur, ut *Actuum* II. 9. & VII. 2. & vicinam illam fuiſſe Judææ nemo neſcit : Verbis verò S. Matthæi, *Ecce Magi ab Oriente venerunt*, Regio quædam remotior deſignatur. Præterea Magorum nomen, quod in bonam partem accipi à *S. Matthæo* conſentiunt Interpretes, apud Perſas ab omni ævo pervulgatum, & viris ſapientiæ laude excellentibus attributum, non apud Meſopotamos. Tertiò Vaticinium illud à *Balaamo* in Meſopotamia editum non eſt, ſed inter Moabitas : Nec credibile eſt ab illo reduce tale quid apud ſuos prædicatum, cujus tragicus exitus ſatis oſtendit illum nefariis ſtudiis ad finem uſque vitæ ſuæ vacaſſe, & vindice Deo extremæ nequitiæ pœnas dediſſe. Denique, hoc Oraculum, *Orietur Stella ex Jacob*, ad Sidus materiale & corporeum non pertinet, ſed ad Chriſtum ſpirituale Sidus, cujus index fuit Stella illa Magorum, ex Jacob minimè exorta, ſed in Oriente miraculosè à Deo formata, ut illis dux eſſet itineris ad Chriſti Præſepe. *Balaami* Vaticinium explicat locus ille Apocalypſis XXII. 16. *Ego Jeſus miſi Angelum meum, teſtificari vobis hæc in Eccleſiis : Ego ſum radix & genus David, Stella ſplendida & matutina.*

Theodoretus Balaamum Chriſti adventum prædixiſſe docet Quæſtione XLIV. in Numeros. *Nec tamen ignorandum eſt*, inquit, *quibuſdam placuiſſe, nihil illum prædixiſſe de Salvatore noſtro. Qui utique debuerunt intelligere, ipſi quoque Nabuchodonozor, licèt impiiſſimo, adventum Dei ac Salvatoris noſtri revelatum eſſe.* Vidit enim » Daniel. 2.
lapidem exciſum ſine manibus, qui percuſſit » imaginem, & contrivit aurum, argentum, » æs, ferrum, ac teſtam, & factus eſt Mons » magnus, & tegens univerſam terram. *Qui igi » tur per illum iſta prædixit, per hunc etiam ſalutem orbis prænuntiavit : Ut & apud Gentes hujuſmodi prænuntiationes conſervarentur. Huic autem prædictioni teſtimonium præbet rerum exitus. Nam qui ſecundùm carnem ortus eſt ex Juda, non tantùm Duces Moab, ſed & filios Seth omnes deprædatus eſt. Filii verò Seth omnes ſunt homines.*

Noë ſiquidem oriundus eſt ex Seth : Ex Noë verò univerſa hominum natura.

DISSERTATIO VIII.

DE MORTE MOYSIS.

PROPOSITIO UNICA.

Mortuum eſſe Moyſen, ſalvâ fide negari non poteſt.

PRobatur primò ex Scriptura Sacra, Deuteronomii XXXII. 48. 49. 50. 51. *Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen dicens : Aſcende in Montem iſtum Abarim, id eſt Tranſitum, in Montem Nebo, qui eſt in Terra Moab, contra Jericho : & vide Terram Chanaan, quam ego tradam filiis Iſraël obtinendam, & morere in Monte. Quem conſcendens, jungeris Populis tuis, ſicut mortuus eſt Aaron frater tuus in Monte Hor, & appoſitus Populis ſuis : Quia prævaricati eſtis contra me in medio filiorum Iſraël, ad Aquas Contradictionis in Cades deſerti Sia : & non ſanctificaſtis me inter filios Iſrel.* Et Capite ultimo v. 5. 6. 7. 8. *Mortuuſque eſt ibi Moyſes ſervus Domini in Terra Moab, jubente Domino : & ſepelivit eum in Valle Terra Moab contra Phogor : & non cognovit homo ſepulchrum ejus uſque in præſentem diem. Moyſes centum & viginti annorum erat quando mortuus eſt : Non caligavit oculus ejus, nec dentes illius moti ſunt. Fleveruntque eum filii Iſraël in campeſtribus Moab triginta diebus : & completi ſunt dies planctus lugentium Moyſen.*

Et Joſuë I. 1. 2. *Et factum eſt poſt mortem Moyſi ſervi Domini, ut loqueretur Dominus ad Joſue filium Nun, Miniſtrum Moyſi, & diceret ei : Moyſes ſervus meus mortuus eſt, ſurge & tranſi Jordanem iſtum tu, & omnis Populus tecum, in Terram quam ego dabo filiis Iſraël.* Hæc de morte propriè dicta intelligenda eſſe conſtat, 1. Quia *Moyſes* mortuus dicitur ſicut *Aaron* ejus frater. 2. Quia ſepultus aſſeritur in Valle Terræ Moab. 3. Quia in pœnam peccati ad Aquas Contradictionis commiſſi maturata dicitur mors illius, antequam Populus Terram promiſſam ingrederetur. 4. Quia Iſraelitæ ipſum more ſolemni planxerunt. Non ſemel, ſed pluries mors Sancti Legiſlatoris inculcatur, ne raptus duntaxat vel tranſlatus inſtar *Enochi*, non mortuus crederetur. 5. Verba Scripturæ Sacræ propriè ſunt intelligenda, cùm nihil ex iis ita intellectis ſequitur contra fidei veritatem, aut morum honeſtatem, ſive contra fidem charitatis Dei & proximi, ſecundùm Regulam à *S. Auguſtino* traditam in Libris *De Doctrina Chriſtiana*.

Probatur ſecundò ex Judæorum Hiſtoricis, *Joſepho* ſcilicet Libro IV. *Antiquitatum*, Cap. ultimo, ubi de *Moyſe* ſic loquitur : *In Sacris autem Voluminibus ſcripſit ſe mortuum, veritus ne propter excellentem ejus virtutem à Deo raptum prædicarent. Vitæ ejus tempus univerſum centum viginti Annorum fuit, cujus tertiam partem in Imperio exegit, uno menſe minùs. Mortuuſque eſt ultimo anni menſe, die primâ menſis, qui à Macedonibus Dyſtrus dicitur, à noſtris verò Adar....*
A *Triginta diebus luxit eum Populus, cui nunquam quidquam triſtius accidit, quàm tunc Prophetæ mors.*

Item ex *Philone* Libro III. *De Vita Moſis*, in fine : *Jam aſſumendus*, inquit, *& in ipſis ſtans carceribus unde ad cæleſtem metam erat evolaturus, tunc quoque afflatus divinitus, vivens adhuc prophetavit de ſe ipſo tanquam mortuo, ante obitum narrans ſe mortuum ſepultumque inſpectante nemine, videlicet manibus non mortalium, ſed Virtutum immortalium, ne Majorum quidem monumentis illatum : Quippe cui Monumentum contigit*
B *eximium haud cuiquam notum homini. Luxit eum univerſa Gens lacrymis diffluens per menſem integrum, accedentibus ad publicum luctum privatis affectibus, quando quidem erat inenarrabilis ejus providentia, benevolentiaque erga univerſos ac ſingulos. Hujuſmodi fuit vita obituſque Moſis, Regis, Legiſlatoris, Vatis, & Pontificis, ſicut Sacris Literis proditur.*

Probatur tertiò ex Patribus, ſcilicet ex *Origene* Homiliâ XXV. in Numeros. *Si quando*, inquit, *nobis cum Samaritis ſermo eſt, quoniam quidem Reſurrectionem mortuorum negant, nec recipiunt futuri ſæculi fidem, perurgeamus eos ex iis*
C *verbis, quibus Dominus dicit ad Moyſen*, Quia apponatur ad Populum ſuum. *Nemo enim apponitur ad eos qui non ſunt. Unde conſtat eſſe aliquem Populum, cui Moyſes poſt vitæ hujus exitum dicitur applicandus. Quia ergo Prophetis non credunt Samaritæ, ex quibus poſſet Reſurrectionis mortuorum latiùs fides approbari, ex iis ſaltem Moſis Libris, quos recipiunt, & quorum auctoritatem fatentur, convincendi ſunt & curandi, ſi tamen oportet Babyloniam curari. Eſt ergo locus hic Reſurrectionem mortuorum evidenter oſtendens. Deſignat enim eſſe Populum, cui poſt obitum ſuum Moyſes adjungendus ſit, & ad quos pro ſuis meritis trans-*
D *ferendus.*

Item ex *S. Gregorio Nyſſeno* Libro De Vita Moſis. *His iſta geſtis*, inquit, *aſcendit in altum Moyſes Montem, & procul repromiſſam Majoribus ſuis Terram ſpeculatus, humanam vitam exuit, ita ut nihil in terris hujus migrationis ſuæ ſignum aut monumentum in ſepulchris relinqueret.*

Item ex *S. Epiphanio* Hæreſi LXIV. ubi *Moyſen* promeritum fuiſſe ait : *Ut illud audiret*, Aſcende in Montem, & illic morere : *Ut illius ſepulturam hominum nemo cognoſceret : quandoquidem Sacræ iſtud Literæ ſignificant, non eſſe ab*
E *hominibus Moyſis corpus ſepultum ; ſed ab Angelis.* Et Hæreſi IX. *Moſis corpus*, inquit, *quemadmodum à Majoribus accepimus, ab Angelis ſepultum eſt ; neque illi tamen loti, ac ne polluti quidem ſancti illius corporis attactu.*

Item ex *S. Auguſtino* Libro XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XI. *Rexit autem*, inquit, *Populum Moyſes per annos quadraginta in deſerto : & mortuus eſt annorum centum & viginti : cùm Chriſtum etiam prophetaſſet per figuras obſervationum carnalium in Tabernaculo, & Sacerdotio, & Sacrificiis, aliiſque myſticis pluribuſque Mandatis. Moyſi ſucceſſit Jeſus Nave, & in Terram pro-*
F *miſſionis introductum Populum collocavit.... Qui cùm Populum rexiſſet poſt mortem Moyſi viginti & ſeptem annos, etiam ipſe defunctus eſt.*

Et Enarratione in Pſalmum XCVIII. *Quærimus vindictam in Moyſe, prope nullam habet, niſi quòd ad extremum ait illi Deus : Aſcende in Montem, & morere. Ait ſeni, Morere : Jam peregerat ætates ſuas, numquid nunquam erat moriturus ? Qualis illa vindicta ? Oſtendit ibi vindictam ſuam, ut diceret, Non intrabis in Terram promiſſionis, quò intraturus erat Populus ? Quamdam figuram*

ſiguram quorumdam gerebat Moyſes. Nam qui in Regnum Cælorum intravit, magna illi pœna erat ad Terram illam non venire, quæ ad tempus erat promiſſa, ut umbram oſtenderet, & tranſiret? ... Sed Moyſen voluit geſtare figuram eorum qui ſub Lege erant, quia per Moyſen data eſt Lex: & oſtendit eos qui ſub Lege eſſe vellent, & ſub Gratia eſſe nollent, non intraturos in Terram promiſſionis. Ergo illud quod dictum eſt Moyſi, figura erat, non pœna. Seni mors quæ pœna?

Et Sermone cccLII. noviſſimæ Editionis Pariſienſis: *Per mortem corporalem Moyſi figurata eſt mors ipſius dubitationis; ſed in Monte. Ad petram nata eſt dubitatio, in Monte mortua eſt. Quando fuit humilis Chriſtus in Paſſione, quaſi petra jacebat ante oculos: Meritò in illo dubitabatur, humilitas illa nihil magnum prætendebat. Meritò ipſâ humilitate factus eſt lapis offenſionis; Reſurrectione autem clarificatus magnus apparuit, jam Mons eſt. Jam ergo illa dubitatio, quæ nata erat ad petram, in Monte moriatur.*

S. Iſidorus Hiſpalenſis, ſeu quiſquis eſt Auctor Libri *De Vita & Morte Sanctorum* inter ejus Opera, Cap. xxv. hanc veritatem confirmat, ubi de *Moyſe* ita ſcribit: *Quidam eum vivere teſtantur, pro eo quia ſepulchrum ejus non reperitur, & quia apparuit Domino in Monte cum Elia. Mortuum autem eſſe illum, non raptum, Sacra Scriptura teſtatur.*

Rupertus Abbas Tuitienſis Libro II. in *Deuteronomium*, Cap. xxie. hoc argumentum tractans, hæc habet: *Aſſerunt plerique quòd Moyſes non verè juxta proprietatem vocis mortuus ſit, ſed Dominus eum abſconderit, & per nomen mortis abſconſionem ejus, ſive tranſlationem debere intelligi: Illud pro maximo argumento habentes, quòd transfigurato in Monte Domino, iſte cum Elia, cum Eo loquens, apparuit. Verùm ſi non mortuus, ſed à Domino ut Enoch, & velut Elias, tranſlatus creditur, quomodo iſtud pro indignatione vel ira Domini reputabitur? Nempe ſic transferri non indignationis ſed dignationis; non ira, ſed magna gratia eſt. Dicit enim ipſe Moyſes (Deuteronom. I. & IV.)* „Nec miranda indignatio in „Populum, cùm mihi quoque iratus Dominus „dixerit propter vos, Nec tu ingredieris, ſed „Joſuë filius Nun Miniſter tuus ipſe intrabit „pro te. *Item*, Iratus eſt Dominus contra me, „propter ſermones veſtros, & juravit ut non „tranſirem Jordanem, nec ingrederer Terram „optimam quam daturus eſt vobis. Ecce mo„rior in hac humo: Non tranſibo Jordanem. *Ad ſummum, nunc vel Aaron verè mortuus eſt verâ depoſitione corporis? Quis hoc diſſimulare poſſit? Dicit autem Dominus paulo ſupra Moyſi:* „Aſcende in Montem illum, & morere, ſicut „mortuus eſt Aaron frater tuus: quia prævari„cati eſtis coram me ad Aquas Contradictio„nis, & non ſanctificaſtis me inter filios Iſ„raël. *Igitur quantiſcumque quis è contrario nitatur argumentis, liberè confirmamus, quia ſicut Aaron, ſic & Moyſes verè & depoſitione corporis mortuus ſit.*

Objiciuntur ex adverſo Patrum teſtimonia, ſcilicet *S. Hilarii* Capite xx. in Matthæum. *Quantùm*, inquit, *ſentire ex ipſis Evangeliis licet, Moyſes & Elias in Regno Cælorum aſſidebunt. Nam cùm ſpopondiſſet Dominus viſuros quoſdam de Apoſtolis, antequam mortem guſtarent, Filium venientem in Regno ſuo, aſſumptis Petro & Jacobo, & Joanne, cum habitu gloriæ ſuæ apparuit, Moyſe & Elia comitantibus. Et hos quidem Prophetas duos prævenientes Adventum ejus eſſe intelligimus: quos Apocalypſis Joannis ab Antichriſto perimendos eſſe dicit: Licèt varia vel de Henoch, vel de Jeremia, plurimorum extiterint opiniones, quòd alterum eorum, ſicut Eliam mori oporteat. Sed non poſſumus veritatis fidem, quam Dominus tribus ſuperioribus teſtibus revelavit, ſenſus noſtri opinione corrumpere, neque alios venturos exiſtimare, quàm qui ad ſponſionem fidei viſi conſpecti ſunt. Et quamquam ultra Evangelicam veritatem non acceſſe ſit opinari; Tamen ſi quis conditionem & mortis & ſepulchri Moyſi diligenter adverterit, & ſecretiorum Scripturarum, ſecundùm Apoſtoli auctoritatem, cognitionem adeptus ſit, intelligit omnia ita eſſe tractata, ut Moyſes potuerit jam videri.*

S. Hieronymi in Caput IX. *Amos* Prophetæ dicentis: *Aſcendit Dominus in cœlum cum Enoch; aſcendit cum Elia, aſcendit cum Moyſe; cujus ſepultura locus, quia in cœlum aſcenderat, in terra non potuit inveniri.*

S. Ambroſii Libro *De Cain & Abel*, Cap. II. cujus hæc ſunt verba: *Non legimus de eo* (ſcilicet Moyſe) *ſicut de ceteris, quia deficiens mortuus eſt: Sed* Per Verbum Dei mortuus eſt. *Deus enim neque defectionem aut diminutionem patitur, neque adjectionem capit. Unde & addidit Scriptura:* „Quia nemo ſcit ſepulturam ejus uſ„que in hodiernum diem, *ut tranſlationem magis quàm interitum ejus intelligas. Mors enim ſeceſſio quædam eſt animæ & corporis. Mortuus igitur eſt per verbum Dei, ut ait Scriptura, non ſecundùm verbum; ut advertas non nuntium mortis, ſed gratiæ munus expreſſum, qui tranſlatus, magis quàm derelictus eſt, cujus nemo novit ſepulturam. Quis enim in terris reliquias ejus potuit deprehendere, quem ſecum eſſe Dei Filius in Evangelio demonſtravit? Denique & Elias ſimul eſt viſus, qui tranſlatus curru eſt, non ſepultus; nec mortuus legitur. Vivit enim qui cum Dei Filio eſt. Moyſes autem mortuus quidem legitur, ſed per Verbum Dei mortuus, per quod facta ſunt omnia. Verbo autem Dei Cæli firmati ſunt. Per Verbum igitur Dei non lapſus operis, ſed firmamentum eſt. Non ergo tanquam relapſus in terram deprehenditur corporis ſolutione, ſed tanquam verbi cœleſtis operatione donatus & munere; ut quietem magis carum ejus, quàm buſtum acceperit.*

Reſpondetur, *S. Hilarium* in ea quidem fuiſſe ſingulari ſententia, quòd *Moyſes* futurus eſſet cum *Elia* Chriſti Judicis Præcurſor: (Qua in re ipſum non ſequimur, ceteris Patribus adhærentes:) At diſertè non affirmat quòd mortuus non ſit. Potuit enim reſurrexiſſe illa in hypotheſi, quo tempore Chriſtus transfiguratus eſt, ſub finem Mundi ſecundò moriturus, & Antichriſtum ſuo etiam ſanguine extincturus.

S. Hieronymus verò de myſtico duntaxat in cœlum aſcenſu loquitur, quem non ſoli *Moyſi*, ſed Sanctis omnibus cum Chriſto tribuit, ſive de profectu ſpirituali, & aſcenſu ad cœleſtis & perfectiſſimæ vitæ gradum, & culmen ſanctitatis. Id patet ex verbis antecedentibus & conſequentibus. Verſatur in illis Prophetæ verbis explicandis: *Qui ædificat in cœlo aſcenſionem ſuam, & faſciculum ſuum ſuper terram fundavit: Qui vocat aquas maris, & effundit eas ſuper faciem terræ: Dominus nomen ejus.* Quæ ita commentatur: *Dominus Deus omnipotens, qui reſpicis ſive tangit terram, & commovet eam, ipſe eſt qui quotidie ædificat in cœlo aſcenſionem ſuam & dicit in Evangelio*; Pater meus uſque modò operatur, & ego operor: *& non ſolum de coſta Adam in typum Eccleſiæ ſemel ædificavit Evam ſed quotidie credentes & membra corporis ſui ædificat, & de terris ad cœlum levat, ut in illis ipſe conſcendat.*

conſcendat. Aſcendit Dominus in cœlum cum Enoch: Aſcendit cum Elia: Aſcendit cum Moyſe, cujus ſepulturæ locus, quia in cœlum aſcenderat, in terra non potuit inveniri. Aſcendit cum Paulo, qui Vas electionis, in Apoſtolum de perſecutore mutatus eſt, & de humilibus raptus in ſublimia: Ita ut aſcenderet in cœlum tertium, & per Spiritum Sanctum & Filium perveniret ad Patrem, & audiret verba ineffabilia, Myſteria Trinitatis, quæ hominibus audire non licitum eſt. Iſte ergo qui quotidie aſcendit in Sanctis, faſciculum ſuum fundavit ſuper terram: De quo in Evangelio loquitur: [Luc. 12.] „Ne timeas grex parvule, quia complacuit Patri meo „habitare in te. *Iſte faſciculus unâ Domini Religione conſtrictus eſt.*

S. Ambroſius more ſuo ſenſui allegorico intentus, nihil aliud ſignificare voluit, quàm *Moyſen* typum fuiſſe Chriſti à mortuis reſurgentis: Quia mors ſanctiſſimi illius Legiſlatoris ita in Scriptura Sacra narratur, ut ipſe non tam mortuus, quàm tranſlatus fuiſſe videatur. Virium enim defectu mortuus non eſt: Deinde ab hominum conſpectu omnino abreptus eſt, ejuſque ſepulchrum ignoratur. Quòd verò mortuum *Moyſem* exiſtimaverit *S. Ambroſius* conſtat ex eo quod ibidem ſcripſerit, Ipſum reſurrecturum. *Bene autem*, inquit, *inter Dominum & ſervum ſervatur diſtantia. Ut prærogativam Domini intelligas, ſervi gratiam, de Moyſe legitur, Quia ſepulturam ejus nemo ſcit: De Chriſto autem* [Isa. 53.] Sepultura ejus de terra ſublata eſt: *Quia ille ſecundùm myſterium Legis expectabat redemptionem, ut reſurgeret: Hic ſecundùm Evangelii donum redemptionem non expectabat, ſed donabat. Et ideo ſepultura ejus ignorata non eſt, ſed elevata, quam diutiùs creatura tenere non potuit; quia per ipſum omnis creatura properavit à corruptionis ſervitiis elevari. Nemo ergo ſcit ſepulturam Moyſi, quia vitam ejus omnes noverunt: Chriſti autem ſepulturam vidimus; ſed nunc jam non novimus, qui Reſurrectionem ejus agnovimus.*

Finis Tomi primi Veteris Teſtamenti.

INDEX
RERUM PRÆCIPUARUM,
QUÆ IN HOC VOLUMINE
CONTINENTUR.

Arithmetica Nota Paginam, litteræ verò a. b. *Columnas indicant.*

A

AARON, ad conſlandum aureum vitulum ab Iſraëlitis compellitur, pag. 193. b. Mille trecenti ſexaginta quinque ſicli *Aaroni* & ejus filiis Deo jubente dantur, 194. b. *Aaron* & filii ejus ad munus ſacerdotale obeundum à Moyſe conſecrantur, *ibid.* & *ſeq.* *Aaronis* filii igne cœleſti pereunt, 194. b. *Aaron* ab Iſraëlitis conviciis inſectatur, 295. b. Sacerdotium miraculo *Aaroni* confirmatur, 298. a. Mors *Aaronis*, *ibid.* *Aaronis* in ſummi Sacerdotii dignitate ſucceſſor, *ibid.* Vitulus aureus ad imitationem ſuperſtitionis Ægyptiacæ ab *Aarone* confectus, 107. a. *Aaron* graviſſimi peccati reus, cùm vitulum aureum conflavit, & publicè colendum propoſuit, 108. b. Duo mala ab *Aarone* perpetrata, *ibid.* Temerè ab Hebræis & Monæſto *Aaron* excuſatur, 108. b. 109. a.

Abdon, Judex, quadraginta filiis & triginta nepotibus auctus, 306. b.

Abeſan Bethleemita, *ibid.*

Abimelech, Abrahami uxore ſublatâ divinitùs punitur, 164. a. Abrahami precibus *Abimelech* cum ſuis ſanitatem recuperat, *ibid.* Cum *Abimelech* Abraham fœdus init, 164. b. Iſaaci ad *Abimelechum* Regem profectio, 168. a.

Abiu, Aaronis filius, igne cœleſti conſumitur, 294. b. Deus vetat ne ab Aarone & Populo plangatur, *ibid.*

Abraham. Utrum ob execrationem idololatriæ fuerit in ignem conjectus & miraculo liberatus, 136. a. b. Annus natalis *Abrahami*, 156. Profectio ejus in Terram Chanaan, 156. b. 157. & *ſeq.* Utrum ex filiis Thare *Abrahamus* fuerit natu maximus, 159. a. *Abrahami* vocatio, a. 161. *Abrahami* in Ægyptum peregrinatio, 161. b. *Abrahami* expeditio & victoria, 162. a. Lotum & reliquos captivos recipit, *ibid.* *Abrahamo* Melchiſedec Rex Salem benedicit, 162. a. Illi decimas propriè dictas dat *Abrahamus*, *ibid.* Promiſſio poſteritatis *Abrahamo* repetita, 162. b. *Abrahami* fides, *ibid.* Deſiderio ſeminis *Abrahamus* Agarem ancillam ſuam accipit uxorem, 162. b. Dei fœdus cum Abrahamo, *ibid.* Signum fœderis à Deo cum *Abrahamo* initi Circumciſio, 162. b. Filius *Abrahamo* ex Sara à Deo promittitur, 163. a. Riſus *Abrahami* & Saræ de futura prole quomodo exponendus, 163. a b. *Abrahami* uxor ab Abimelecho ſublata, ſed intacta, 164. a. Ejuſdem Saræ raptus à Pharaone, 161. b. *Abrahamo* centenario naſcitur Iſaac, 164. a. *Abrahami* probatio & ſacrificium, 184. b. De emptione ſepulchri ab *Abrahamo*: Moſes cum S. Stephano conciliatur, 165. a. b. *Abraham* alteram uxorem ducit, Cethuram, 167. a. *Abrahami* mors, 167. b. Gentium Scriptores cum laude *Abrahami* meminere, 178. b. *Abrahami* filii ex Cethura, indéque ortæ fabulæ, 180. a. Hebræorum fabulæ de *Abrahami* ſacrificio, & arietis oblatione in locum Iſaaci, *ibid.* Græcorum fabulæ ex *Abrahami* ſacrificio natæ, 180. a. Alia Hebræorum commenta de Sara, Agar, & Cethura *Abrahami* uxoribus, 180. b. Mahumetanorum figmenta de *Abrahamo*, *ibid.* & *ſeq.* Libri *Abrahamo* ſuppoſiti, 181. a. Utrum *Abraham* uxorem ſuam Sarai ſororem vocaverit abſque mendacio & imprudentia, 201. b. An illam à Pharaone & Abimelecho Regibus intactam *Abraham* receperit, 203. a. b. *Abraham* futuræ poſſeſſionis Terræ Chanaan ſignum à Deo poſtulat, 217. a. Sacrificium in ſignum Terræ promiſſæ *Abrahamo* à Domino præſcriptum, *ibid.* Oblatio illa pactio fuit fœderis Deum inter & *Abrahamum* initi, *ibid.* & *ſeq.* *Abrahami* cum Agara copulatio, utrum licita & honeſta fuerit, 218. b. 219. a. Utrum *Abraham* ad ancillam ingrediendo reus cenſendus ſit, 219. b. An circumciſionem ſuo conſilio *Abrahamus* ad Ægyptiorum exemplum ſuſceperit, 220. b.

Abſalomi in Davidem conjuratio, 313. b. *Abſalomi* mors, 314. a. *Abſalomi* titulus, 333. b.

Achan furtum, ejuſque ſupplicium, 300. b. Thalmudicorum fabulæ de furto *Achan*, 327. b.

Achitophel rebellio & mors, 314. a.

Adad Syriæ Rex, Davidi coævus, 359. b.

Adamus. Creatio ejus, & lapſus, 4. a. b. *Adami* liberi, 4. b. *Adamus* inſignis Chriſti figura, 2. a. b. Vocis *Adam* ſignificatio, 8. b. Utrum *Adami* corpus biforme fuerit à Deo conditum, 9. a. *Adami* ſtatura, a. b. An *Adamus* primus omnium hominum fuerit, 9. b. 57. b. *Adami* tentatio, lapſus, & pœnitentia, 68. b. 69. & *ſeq.* Quomodo *Adam* ſeductus fuerit, 71. b. & *ſeq.* Utrum *Adamus* ſalutem æternam conſecutus ſit, 73. b.

Abel. Pietas ejus, 4. b & ſeq. *Abelis* cædes, 5. a. Utrum *Abel* cælebs obierit, ibid. *Abel* typus Chriſti, 7. a. 8. a.

Adipis uſus Iſraëlitis cur prohibitus, 426. b.

Adonibezec Jeruſalem Rex, capitur, 303. a. Pollices pedum & manuum ipſi reſecantur, *ibid.*

Adulterium ſexto Decalogi præcepto prohibitum, 389. b. *Adulteris* calamitoſi caſus, ibid. *Adulterii* pœna, 389. b. *Adulterii* gravitas, 390. a. *Adulteri* pœnitentiæ publicæ ſubditi, 389. b. *Adulterii* ſuſpicio, quomodo eluenda ex præſcripto Legis, 105. b. Miraculum perenne in probatione fœminarum de *adulterio* ſuſpectarum, à Deo factum, 105. b. Utrum illud ſit credibile, *ibid.*

Æaci fabula unde trahit originem, 348. a.

Ægyptiorum Regni initia & Reges, 137. b. *Ægypti* Regnum multiplex, *ibid.* Diſſenſio Veterum in Regum *Ægypti* ſucceſſionibus recenſendis, 137. b. & *ſeq.* Decem plagæ *Ægypti*, 175. b. & ſeq. *Ægyptiorum* Reges tertia mundi ætate, 187. a. Mulieres in *Ægypto* jus regnandi habuerunt, 187. b. *Ægyptiorum* ſuperſtitiones & præcipua numina, *ibid.* Moſes ab *Ægyptiis* ſub Oſiridis nomine non eſt conſecratus, 188. Joſephum ſub ſymbolo bovis *Ægyptii* non coluere, *ibid.* Plutarchus *Ægyptiacæ* ſuperſtitionis vindex refellitur, 189. a. *Ægyptiorum* mores, 190. a. *Ægyptiorum* politia *ibid.* Regiæ vitæ ratio apud *Ægyptios*, 190. a. *Ægyptiorum* Sacerdotes, 190. b. Judiciorum apud *Ægyptios* adminiſtratio, ibid. *Ægyptiorum* Leges pœnales, 191. a. *Ægyptii* à Lege naturæ in pleriſque aberrabant, 191. b. *Ægyptiorum* ſtudia, *ibid.* Medici, *ibid.* Ritus funeris, 192. a. Priſcorum *Ægypti* Sacerdotum temperantia & con-

tinentia, *ibid.* A quibus *Ægyptii* circumciſionem acceperint, 240. b. 241. a. b. *& ſeq.* Cædes *Ægyptii* Hebræum vexantis à Moſe perpetrata, 272. a. Iſraëlitarum egreſſus ex *Ægypto*, 287. a. b. *& ſeq.* Vid. *Iſraelitæ. Ægyptii* in aquis Rubri Maris pereunt, 289. a. Ethnicorum Scriptorum fabulæ de Iſraëlitarum egreſſu ex *Ægypto*, 334. a. b. *& ſeq.* Polemonis teſtimonium de Iſraëlitarum egreſſu ex *Ægypto*, 338. a. Ptolomeus Mendeſius exitûs Judæorum ex *Ægypto* meminit, 339. *Ægyptii* Iſidis, Oſiridis, & Ammonis Sacerdotes lineæ veſtis uſum, alioſque Ritus ex Moſaica Lege acceperunt, 342. b. Res *Ægyptiaca* & *Ægypti* Reges, quæ ita mundi ætate, 348. b *& ſeq.* Utrum *Ægyptiorum* ſpoliis abſque furti crimine Iſraëlitæ ditati ex Ægypto egreſſi ſint, 362. a. b. *Ægyptiorum* à piſcibus abſtinentia, 483. a. Vitulus aureus ad *Ægyptiaca* ſuperſtitionis ſimilitudinem ab Aarone conflatus, 507. a. B uorum cultus apud *Ægyptios* antiquiſſimus, *ibid.*

Æneas, utrum in Italiam venerit, 357. b.

Æſculapius Rex Memphiticus, Medicinæ peritus, 138. a. Ab *Æſculapio* Græco planè diverſus, *ibid.*

Agara, Abrahami ancilla & uxor. Vid *Abraham*.

Agnus, paſchalis, & ritus in ejus mactatione, aſſatione, manducatione, &c. obſervandi, 282. a b. *& ſeq.* Vid. *Paſcha*.

Abialon, Iſraëlitarum Judex, 306 b.

Alienigenæ. Matrimonia cum *Alienigenis* Moſaica Lege prohibita, 504. a. Quare, *ibid.*

Altare Moſaicæ Legis multiplex, 439. b. *Altarium* materia, *ibid.* Lex prohibens ne per gradus aſcendatur ad *Altare*, 440 a. Hujus Legis ratio, 440. b.

Amaſa, Dux Exercitus David, 314. a. *Amaſæ* mors infauſta, 314. b.

Amazonium bella, 354 a.

Ammonitas in Rempublicam cooptari Lex jubet, 501. a.

Amenophis Ægypti Rex, in Mari Rubro ſubmerſus, 348. b.

Amor Dei. Vid. *Deus*.

Amphyctionicum Concilium, quid ſit, & quare inſtitutum, 354. b.

Angeli, Utrum ante cœlum & corpora omnia conditi fuerint, 18. a.

Animalia. Terreſtrium *Animalium* ex terra productio, 3. b. *& ſeq.* 36. a. *Animalia* adulterinæ ſpeciei an proximè & actu ſint à Deo creata, an in ſemine tantùm & cauſſaliter, 36. b. Utrum Deus *Animalia* per ſe homini obnoxia vel inutilia creaverit, *ibid. & ſeq.* Quæ *Animalia* in ſacrificium offerenda, 421. a b. & ſeq. *Animalium* diverſi generis ſub eodem jugo conjunctio & commiſtio Iſraëlitis Lege prohibita, 489. b. Aliæ circa *Animalia* obſervantiæ Moſaica Lege præſcriptæ, 490 a. Lex lata circa *Animalia* commodata, 500. b.

Anni. Utrùm centum viginti anni Geneſ. vi. deſignati vitæ humanæ durationem, an tempus ante diluvium hominibus ad agendam pœnitentiam conceſſum denotent, 113 a b. *& ſeq.* Sabbathici *anni*, 301. b. Jubilæorum *annorum* epocha, *ibid.*

Antediluviani Patriarchæ, Vid. *Patriarcha*. Hominibus *Antediluvianis* tempus ad agendam pœnitentiam conceſſum, 113. a. b. *& ſeq.*

Antiquitas, &c. Liber cui titulus *Antiquitas Temporum reſtituta* expenditur & refellitur, 97 a. *& ſeq.*

Aod, Iſraëlitici Populi Judex, 304 b.

Apis. Cultus ejus apud Ægyptios, 188. a. b.

Apollini Delphico ludi dicati, & quare, 313. a.

Apulei in Moſen calumnia, 187. a.

Aqua. Diviſio *aquarum* ab *aquis*, 3. b. *Aquarum* inferiorum in unum locum confluxus, & à terra ſeparatio, 3. b 31. a. Variæ explicandi primariam *aquarum* congregationem rationes, 31. a. b. & ſeq. *Aqua* in ſanguinem verſæ, prima Ægypti plaga, 175. a. *Aquarum* in Mara edulcatio, 289. An naturali ligni virtute facta, ibid. *Aquarum* ex petra à Moyſe percuſſa eductio, 291. a. *Aqua contradictionis*, 296. a.

Aram Semi filius, 123. a. b. Syrorum pater, 123. b.

Arbores & plantæ, tertia die creantur, 32. b. Utrum cauſſaliter & in ſemine tantùm creatæ ſint, vel actu & reipſa cum fructibus productæ, 32. b. 33. a. b. *Arbor* ſcientiæ boni & mali cujus ſpeciei fuerit, 54. a b Vid. *Scientia* boni & mali arbor. Vitæ *arbor*, 56. a. Vid. *Vita*.

Arca ædificatio à Noacho ſuſcepta, 6. b. Latitudo ejus, longitudo & profunditas, *ibid & ſeq.* 106. b 107. *& ſeq* Animæ in *arca* ſalvæ factæ, 6. b. Utrum Moſes Geometricos vel Sacros, an communes cubitos in deſcribendis *Arca* dimenſionibus intellexerit, 108. b. & ſeq. *Arca* capacitas, ut animalia cum alimentis contigua, Noë & familiam, cum annona & utenſilibus facilè contineret, 109. a. b *Arca* myſtica ſignificatio, 110. b. & ſeq. *Arca fœderis*, 394. a. Variæ *Arca* tranſlationes, 308. a. 311. b. Miracula ad *Arca* præſentiam facta, *ibid.* In Bethſamitas *Arcam* curioſiùs inſpicientes Dei animadverſio, 308. Oza *Arcam* vacillantem manu ſublevans, ſubitâ morte extinguitur, 312. b. *Arca* ab Azotiis in templo Dagonis depoſitæ hiſtoria à Joſepho interpolata, 330. b. *Arca* fœderis ſtructura, 434. b Quæ in *Arca* recondita erant, *ibid.* Quare dicta *Arca* Teſtimonii, 434. b *Arca* fœderis origo à ſacris Ethnicorum ciſtis non eſt arceſſenda, 435 a Spenceri objectiones ſolvuntur, 435. b.

Areopagus, quid ſit, 193. b. Quare ſic dictus, *ibid.* & 194. a. b. *Areopagi* inſtitutio, 195. b.

Argivorum Reges, 192. a. 353 b.

Argonautarum vellus aureum, 146. b. *Argonautarum* expeditio, 354. b.

Armais, Amenophis filius, Ægypti Rex, 348. b. 349. a. Utrum à Danao diſtinguatur, 349. a.

Arphaxad Semi filius, 123. a. b.

Artapanus Moſis Hiſtoria ab *Artapano* partim confirmata, partim interpolata, 186. a 338. a.

Aſcenaz Gomer filius, à quo nomen ſortita *Aſcania* para Phrygiæ & Myſiæ, 118. b.

Aſinus Ethnicorum calumnia, de *Aſini* capite à Judæis in Jeroſolymitani Templi penetralibus conſecrato, 337. a. Eadem calumnia ab Ethnicis, Chriſtianis impacta, *ibid.* Origo fabulæ de *Aſino* à Judæis culto, 337. b. Hujus calumniæ Autor, & debellatio, *ibid.* *Aſini* maxillâ Philiſtæi cæſi, 307. a. Fons ex *Aſini* maxilla ſcaturiens, an perennis, *ibid.*

Aſpectus impudici, 394. a. b.

Aſſur, an regionis vel hominis nomen ſit, 121. a. b. 123. a.

Aſſyriaci Regni exordia & Reges, 138. *& ſeq.* *Aſſyriaca* res, 353. b.

Aſſyrii, unde ſic dicti, 121. a. b.

Athena, unde *Athenarum* nomen, 193. a.

Athenienſis Regni initia, 192. b. *Athenienſium* Reges, 353. b.

Aves quinta die ex aquis prodeunt, 35. a. b.

Avi & proavi colendi, 381. b.

Avicula mater dimittenda, cùm pullis vel ovis incubans inventa eſt, 490. a. Hujus Legis ratio, 490. b. 491. a.

Azazel nomine, cui in hircorum piacularium ſortitione ſors una tribuitur, quid ſignificetur, 472. b.

B

Babel turris. Fabulæ ex turris *Babylonica* hiſtoria derivatæ, 133. b. Turris *Babylonica* veritas & veſtigia, 134. a. Aloidarum fabula ex turri *Babel*, ibid & ſeq. Quo conſilio *Babylonica* turris ædificatio à ſuperis hominibus ſuſcepta, 135. a. *Babylonica* turris occaſione Linguarum confuſio, 136. a. 150. b. Numerus Linguarum ex *Babelica* confuſione ortarum, 151. b. 152. a. Utrum ante *Babelicam* confuſionem una erat omnium hominum Lingua, 152. a. b.

Babylon, à quo condita, 138. b. *Babylonici* Regni primordia & Reges, ibid. & ſeq. *Babylonici* Imperii duratio, 139 a. b.

Bacchus vinum Deus habitus, 313 a. *Bacchi* cultus à quo in Græciam invectus, ibid *Bacchi* fabula unde ſit derivata, 340. b.

Batilia, quare ſic dicti, 183 a. Superſtitiones Gentilium in *Batiliorum* cultu, unde derivatæ, ibid. *Batilia* lapides utrum moveantur, 183. a.

Balaami hiſtoria, 297. a. *Balaamus* pecuniâ corruptus, Hæreticorum typus, 297. a. *Balaami* obitus, 297. b. Miraculum in aſina *Balaami* factum, 513. b. Aſinam *Balaami* ſermone humano ſimili dominum ſuum eſſe allocutam, non eſt incredibile, ibid. & ſeq. *Balaamus* vir nequiſſimus, 515. a. b *Balaamus* afflante Spiritu Sancto, futura de Populo Dei prænuntiat, 516. a. Inſignis *Balaami* de Chriſto venturo prædictio, 517. a.

Baltheus indumenti Sacerdotalis genus, quid ſit, 443. a. b.

Barac Abinoami filius, Iſraëliticus Judex, 305. a.

Baſan Rex, ab Iſraëlitis deletur, 296. b.

Bellum. Divinæ Leges de ratione belli gerendi, 502. a. *Bellum* juſtè ſuſcipiendum, *ibid.* Æquæ pacis conditiones hoſtibus offerendæ, 502. a. Victoria moderatè utendum, 503. a.

Benjamini ortus ex Rachele, 171. a Quare ſic dictus, ibid *Benjamiticum* bellum, quo tempore contigerit, 303. a.

Beſtialitas, peccatum contra naturam, 394. a.

Bet-ſamita plauſu magno Arcam fœderis excipiunt, 308. b. *Bethſamitarum* ob Arcam introſpectam à Deo percuſſorum numerus, *ibid.*

Blaſphemia

Digitized by Google

Blaſphemia naturali Legi contraria, 142. b. *Blaſphemia* ſecundo Decalogi præcepto prohibita, 377. b.
Bovi trituranti os non alligandum, 490. a. Hujus Legis ratio literalis, *ibid.* Ratio ſpiritalis, 490. b.
Buſi us Ægypti Rex, 149. b.

C

Cadmus Phœnix, non Ægyptius, 330. a. Literæ à *Cadmo* in Græciam allatæ, *ibid. & ſeq.*
Cælum. Creatio *Cæli*, 3. a. *Cæli* & terræ nominibus quid intelligendum, 21. a. An materia informis, 21. a. b. An ſupremum *Cælum*, 22. a. Utrum cæleſtium orbium ſyſtema cum terra elementari, 22. a. b. *& ſeq.*
Cainus Adami filius, 4. b. Impietas, ejus, *ibid. & ſeq.* Abelis cædem *Cainus* meditatur & exequitur, 5. a. Criminis pœna *Caino* irrogata, 9. a. 8. a. Signum poſitum in *Caino* ne interficeretur, 10. b. Rabinorum de *Caino* fabulæ, *ibid. & ſeq.*
Cainan Arphaxadi filius in vulgata Editione memoratus, an verus ſit, an ſictitius, 146. b. *& ſeq.*
Candelabrum, 294. a. *Candelabrum* in Tabernaculo poſitum, 434. a.
Canis pretium quid ſit, 422. b. *Canis* pretium offerri ſibi Deus vetuit. 422. a. b.
Caphtorai, 122. b.
Carnium eſus, utrum antediluvianis hominibus prohibitus fuerit, 83. b.
Carthago, quo tempore, & à quo condita, 318. b.
Caſtitatis votum, 394. a.
Ceremonialia Legis Moſaicæ præcepta, 402. a. Veteris Legis *Ceremoniarum* diviſio, *ibid.* Utrum *Ceremoniæ* Legis Moſaicæ abſque ratione inſtitutæ ſint, 408. b. & 410. b. *Ceremonialia* præcepta ob eam præcipuè cauſam Deus Hebræis tradidit ut eos ab Idolatria averteret, 404. a. b. 413. b. Utrum ritus & *Ceremoniæ* ex Gentium moribus ſint in Legem tranſlatæ, 406. a. b. Legales *Ceremoniæ* quare ab Ethnicorum ritibus diverſæ, 407. a. b. *Ceremoniæ* à Deo præceptæ, non permiſſæ, 408. a. Quare Moſaicæ Legis *Ceremoniæ*, mundi elementa vocentur, 408. b. In Judaicis ritibus nihil inutile, nihil ſuperſtitioſum, nihil obſcœnum, 409. a. Utrum Moſaicæ Legis ritus pleríque & *Ceremoniæ* à Gentibus ad Hebræos derivatæ ſint, 410. a. b. Hebræorum inter & Ægyptiorum *Ceremonias* affinitas, 411. a. In quo diſſtant, 411. b. *& ſeq.* Leges *Ceremoniales* Sacrificiorum, 416. a. b. *& ſeq.* Leges *Ceremoniales* Sacrorum, & quare latæ ſint, 429. a. b. *& ſeq.* Leges *Ceremoniales* Sacramentorum veteris Legis, 461. a. b. & ſeq. *Ceremoniæ* veteris Legis obſervantias ſpectantes, 472. a. b. *& ſeq.*
Cereris Myſteria, 333. b.
Cethim tertius filius Cavao, cui Genti originem dederit, 119. b.
Cham Noë filius, utrum idem ſit cum Zoroaſtre, 134. b. An *Chamus* Alchimiæ inventor, 135. a.
Chanaan quartus Chami filius, Phœnicibus originem dat, 120. b. Populi ex *Chanaane* oriundi, 122. b. *Chanaan* in Arca non eſt genitus, 134. b.
Chanaan. Hujus regionis incolæ, urbes, fertilitas, 295. b. Terræ *Chananææ* ab Iſraelitis occupatio, 300. a. Terræ *Chananææ* diſtributio, quo tempore facta, 301. b. & ſeq. *Chananæi* Reges adverſus Iſraelitas ſancito fœdere conſpirant, 301. a. *Chananæorum* Regum fuga & cædes, *ibid. & ſeq.*
Chaſluim Meſraim filius, ex quo Colchi egreſſi ſunt, 120. b.
Cherubim Arcæ fœderis ſuperpoſiti, 434. b. 437. a. Quæ forma *Cherubinorum*, 437. a. *Cherubim* ſimulacra erant ex diverſis animalium formis conflata, *ibid.* In iis tamen eminebat forma humana, ibid. *Cherubinorum* formæ typicæ, 438. a. *Cherubim* Arcæ originem non habuerunt à ſymbolis & ſimulacris Ægyptiis, 438. b.
Chriſti Divinitas, 163. b. Inſignes *Chriſti* typi tertia mundi ætate, 177. b. Moſes in monte orans *Chriſti* typus in Cruce, 298. b.
Chus, filius Cham Æthiopiæ conditor, 120. a.
Circumciſio primum veteris Legis Sacramentum, à quo inſtitutum, 461. a. *Circumciſionis* rationes literales & typicæ, 461. b. & ſeq. *Circumciſio* quando & quo ſine inſtituta, 162. b. 163. a. 120. a. 218. *& ſeq.* Utrum *Circumciſio* ab Ægyptiis ad Hebræos pervenerit, 120. b. *& ſeq.* Secundæ *Circumciſionis* error, 317. a.
Ciborum delectus, 479. b. Rationes variæ legalis diſcriminis *ciborum* expenduntur, 479. a. b. *& ſeq.* Diaboli æmulatio *ciborum* diſcrimen apud Gentes invexit, 483. a.
Codri Athenienſium Regis pro patria devotio, 358. b.

Cogitationes prohibitæ, 401. a. Quomodo repellendæ, 401. b.
Colchi, utrum diſtinguantur ab Ægyptiis, 122. b.
Collecta ſeu *Convocationis* feſtum, 460. b.
Colloquia impudica ſexto Decalogi præcepto prohibita, 334. a. b.
Columna nubis & ignis, Iſraëlitarum dux ex Ægypto exeuntium, 282. b. Vid. *Iſraëlita.*
Coma. Mos *comam* falſis Numinibus apud Ethnicos conſecrandi, unde ortum habet, 347. a.
Comeſtoris fabula de Moyſe, 181. b.
Communio rerum aliqualis Lege imperata, 499. b.
Concubitûs conjugalis immunditiæ, ejuſque abſtergendæ Ritus, 465. a. *Concubitus* illicitus, ſeu connubia fratrum cum ſororibus, naturali Lege vetita, 345. a. Quilibet venereus uſus & *concubitus* extra legitimum matrimonium quinto Dei præcepto prohibitus, 389. b.
Concupiſcentia. Quid *concupiſcentiæ* nomine intelligendum, 402. a. Utrum *concupiſcentia* peccatum ſit, ibid. *Concupiſcentiæ* ſepulchra, 291. a.
Conjunctio animalium diverſi generis Lege prohibita, 489. b. Legis hujus ratio phyſica, *ibid.* Allegorica ratio, 490. a.
Conſanguinei. Obſervantia in *conſanguineos*, 385. b.
Contactus immunditia, eoſque purificatio, 469. a.
Controverſias obſcuriores finiendi ratio, 501. a.
Coturnices in Iſraëlitarum caſtra immiſſæ, 289. a.
Creatio Mundi, 3. a. b. *& ſeq.* Utrum *creatio* Dei aut Angelorum ſit opus, 8. b.
Creditorum immanitas damnata, 399. a. 300. b.
Cretenſis Regni origo, 140. b.
Cubitus communis, 107. *Cubitus* ſacer, ibid. *Cubitus* Geometricus, 107. b. *& ſeq.*
Cultus extraneus. Quid nomine *Cultûs* extranei intelligendum, 343. b. *Cultus* extraneus naturæ Lege prohibitus, *ibid. & ſeq.*

D

Dadan filius Chus, 123. b.
Danaus, Ægypti Rex, 330. b. Fabula de *Danai* filiabus, 349. a.
David. Unctio *Davidis* in Regem, 310. a. Amalecitham Saülis interfectorem *David* occidi jubet, 312. a. *David* Rex proclamatur, *ibid.* Bella *Davidis*, 312. b. *Davidis* pietas, *ibid. & ſeq.* Coram Arca tripudiis agit, 313. a. Michol pietatem *Davidis* contemptui habens punitur, *ibid.* Promiſſiones *Davidi* à Deo factæ, 313. a. b. *Davidis* peccatum & pœnitentia, 313. b. Domeſticæ *Davidis* calamitates, *ibid.* Abſalomitica in *Davidem* conjuratio, *ibid.* *Davidis* moderatio & patientia, ibid. & ſeq. *David* Regnum recuperat, 314. a. *Davidis* de amiſſo filio Abſalomo dolor, *ibid.* Novum *Davidis* peccatum, 314. b. Peſtilentiæ ob cenſum Populi à *Davide* inſtitutum, *ibid.* Adoniæ in *Davidem* conjuratio, 315. a. *Davidis* extrema, 315. b. Mors *Davidis*, *ibid. &* 334. a. Utrum *David* prophetico munere inſignitus fuerit, 315. b. *Davidis* Hiſtoria ab Hebræis interpolata vel confirmata, 331. a. b. & ſeq. *Davidis* congreſſus cum Achimelecho Sacerdote, 332. a. Fabulæ à Rabbinis Hiſtoriæ *Davidis* admixtæ, 333. a. Eupolemi teſtimonium *Davidis* Hiſtoriam confirmans, 333. b. *Davidis* ex Joſepho Elogium, 334. a.
Debbora Propheteſſa, 305. a.
Debita importunè non exigenda, 300. b.
Decalogi Præcepta. Extenſio & ordo Præceptorum *Decalogi*, 305. a. b. Utrum omnia Legis naturæ Præcepta in *Decalogo* contineantur, *ibid. & ſeq.* Primum *Decalogi* Præceptum, 370. a. b. Quid hoc Præcepto jubetur vel prohibetur, *ibid. & ſeq.* Utrum ſacræ Imagines hoc Mandato vetitæ, 370. b. Omne ſuperſtitionum genus primo *Decalogi* Præcepto prohibitum, 374. b. 375. a. Secundum *Decalogi* Præceptum, 375. b. Tertium *Decalogi* Præceptum, 378. b. Quid quarto *Decalogi* Præcepto injungatur, 384. a. b. *& ſeq.* Quid quinto prohibeatur, 386. b. *& ſeq.* Sexti Præcepti *Decalogi* momenta, 389. a. b. Quæ ſeptimo *Decalogi* Præcepto vetita ſint, octavum *Decalogi* Præceptum, 399. b. Quæ nono & decimo Præcepto continentur, 401. b.
Decipulorum feſtum quid ſit, à quibus, & quare inſtitutum, 358. a.
Decimarum ſolutio quotuplex, 488. b. *Decimarum* uſus & deſtinatio, *ibid. & ſeq.*
Dei amor ſuper omnia in Veteri & Nova Lege præceptus, 375. b.
Depoſitum. Divina Lex de *Depoſito*, 300. b.
Deſideria prava, 401. a. Utrum ſola voluntate peccari poſſit, 401. b.

Deucalionis diluvium, 193. a.
Deus propter ſemetipſum Cælum & Terram creat, 1. a.
Deuteronomium, utrum lapidibus Altaris in monte Hebal erectis inſcriptum totum fuerit, 301. a.
Dido, Utrum Carthaginem condiderit, 357. a.
Dii. Falſorum *Deorum* ſacra, Moyſis & Joſue temporibus inſtituta, 352. b. Falſis *Diis* divinus honos non habendus, 372. b. Gentium mos *Deorum* imagines in tenториis ſive templis portatilibus circumferendi, unde fluxerit, 431. b.
Diluvium, quando cœperit & deſierit, 92. b. Annorum ſumma ab Adamo ad *Diluvium*, 92. b. Utrum Noeticum *Diluvium* univerſale fuerit, an Palæſtinæ ſolius, 114. a. b. & ſeq. Æterna illorum hominum ſors qui *Diluvio* perierunt, 125. a. Utrum aliqui ex iis æternam damnationem evaſerint, 125. a. b. Deucalionis *Diluvium*, 193. a. Ogygis *Diluvium*, 193. b.
Dina, Jacobi ex Lia filia, 170. b. *Dinæ* raptus & conſtupratio, *ibid.* Hujus ſtupri ultio, 171. a. Utrum juſtè Sichimitæ occiſi ſint ob ſtuprum *Dinæ* illatum, 238. a. b.
Divini, *Divinatio* Pœna capitalis in *Divinos* Lege Moſaica conſtituta, 375. b.
Dodanim, poſtremus Javan filius, Rhodiorum parens, 120. a.
Domini. Subditorum erga *Dominos* officia. 385. b.
Dominica dies ſanctificatio, 384. a.

E

Eleazarus, Aaronis filius illi ſuccedit in ſummi Sacerdotii dignitate, 296. a. Mors *Eleazari*, 302. b.
Elim, Iſraelitarum manſio, 189. a.
Eliſa, primus Javan filius, cujus Populi parens, 119. a.
Emptiones. Fraus in *emptionibus*, 396. b.
Enochus, Jared filius, ſanctitas ejus & ſpiritus propheticus, 6. a. Ad Deum vivus raptus, *ibid.* Hebræorum in *Enochum* calumniæ, *ibid.*
Enos, Sethi filius, 5. b. Publicum cultum & ſacrificia inſtituit, *ibid.*
Ephod, indumenti genus ſoli Pontifici conveniens, quid ſit, 444. a.
Erichthonius, Athenienſium Rex, 353. a. Quare ſic dictus, *ibid.*
Eſau, nativitas, 162. Quare ſic dictus, ibid. *Eſaii* venditio primogenitæ, 168. a. Fabulæ ortæ ex colliſione *Eſau* & Jacob in utero, 182. a. Erythras Græcorum ipſe eſt *Eſau*, ibid.
Etham, tertia Iſraëlitarum manſio, 188. b.
Ethnici. Hiſtoria ſacra ab *Ethnicis* Scriptoribus interpolata vel confirmata, 334. a. *Ethnicorum* Theologia ab Hiſtoria Moſis derivata, 339 b & ſeq. Ritus, Leges, Moreſque *Ethnicorum* ex Lege & Libris Moſis expreſſis, 342. b Joſuë Hiſtoria ab *Ethnicis* interpolata, 345. b. & ſeq. Judicum Libri ab *Ethnicis* corrupti, 346. a. b. Ex Libris 1. & 11. Regum *Ethnici* fabulas adornant, 348. a.
Eva creatio, 4. a. 66. b. Fabuloſa ab *Eva* & Adam Dæmonum conceptio & partus, 10. a. Quod à Moſe narratur de *Eva* productione ex coſta Adami, an hiſtoricè & ſecundùm litteræ ſenſum intelligendum ſit, 66. b. An ſecundùm metaphoricum & parabolicum ſenſum, 67. b. *Eva* formatio, figura Eccleſiæ, 68. a. *Eva* tentatio, lapſus & pœnitentia, 68. b. A quo *Eva* fuerit ſeducta, Utrum à vero ſerpente, necne, 68. b. 69. 70. Utrum eodem modo *Eva* ſeducta fuerit quo Adam, 72. b. & ſeq.
Euchariſtia, utrum Sacrificium Corporis & Sanguinis Chriſti in *Euchariſtia* oblatione panis & vini à Melchiſedecho, ſignificatum fuerit, 211. a. b. Quibus danda *Euchariſtia*, 234. a. Manna *Euchariſtiæ* Sacramenti figura, 190. b.
Eumenidum Dearum aræ, antiquiſſimum Græcis aſylum 338. b.
Europa. Fabula de *Europa* Cadmi ſorore, 351. b.
Exactiones iniquæ Lege Dei vetitæ, 395. a. *Exactionum* iniquarum genus multiplex, 391. a. b.
Exodi tempus, 187. a. b. & ſeq.
Expiationis feſtum, quando & cur inſtitutum, 458. b. Ceremoniæ hujus feſti propriæ, *ibid.* Rabbinorum *Expiationis* feſti occaſione fabulæ, 457. b *Expiatio* generalis Iſraelitarum, ejuſque peragendæ ritus, 422. a. Cur hircis *expiationem* peccati Deus inſtituerit, 422. a
Exploratores à Moyſe miſſi in Terram promiſſam, 295. b Populum Iſraeliticum ad ſeditionem excitant, *ibid.* *Exploratorum* mors repentina, 295. b.
Extranei. Charitas & miſericordia in *extraneos* exercenda, 501. a. Leges pacificum Judæorum cum *Extraneis* congreſſum ſpectantes, 501. a. b. De hoſtili cum *Extraneis* congreſſu Leges, 502. a. b.
Ezechielus Poeta Judæus, Hiſtoriæ Moſis Scriptor, 135. b. Hebræorum exitus ab Ægypto ab *Ezechielo* Poeta, 336. b.

F

Ferrea oblatio, 483. a.
Feminalia linea, veſtis ſacerdotalis & earum uſus, 442. b.
Ferri excoquendi & elaborandi ars unde fluxerit, 358. a. b.
Feſtorum dierum ſanctificatio, 384. a. *Feſtorum* inſtitutio apud Hebræos, & origo, 554. b. Utrum *Feſta* ſolemnia Moſis Legibus ſint antiquiora, ibid. *Feſta* Judæis peculiaria, profanis Gentibus ignota, 455. b. Rationes inſtitutionis *Feſtorum* veteris Legis, 445. b. & ſeq. Veteris Legis *Feſtorum* numerus, 446. a.
Filii. Judicialia præcepta circa Filios 506. a. *Filius* contumax capitali pœna dignus, 506. a. Dei in parentes animadverſio ob nimiam in *Filios* indulgentiam, 507. b. *Filiorum* Dei cum *Filiabus* hominum commixtio, 81. a. b & ſeq.
Fimbria. Lex de *Fimbriis*, 486. b. Multiplex hujus Legis ratio, *ibid.*
Firmamenti creatio, 1. a. Utrum primo vel ſecundo die creatum ſit, 23. a. Quid *Firmamenti* nomine quod ſecunda die conditum eſt, Moſes intellexerit, 27 b. & ſeq. Utrum ſupra *Firmamentum* ætetæ aquæ ſint admittendæ, 29 a. b.
Fornicatio ſimplex ſexto Decalogi præcepto prohibita, 391. a. b *Fornicationis* pœna, 392. b.
Fratres amandi, 385. b.
Fructus. Lex de primis agrorum incultorum *Fructibus* per tres annos non comedendis, 487. b. *Fructuoſa* arbores in hoſtili terra non ſuccidendæ, 503. a.
Frumenta qui recondunt ingraveſcente annona, rapinæ rei, 399. a.
Funeris immunditiæ, eamque abſtergendi Ritus, 466. a.
Fur. Utrum *Furem* occidere liceat ad bonorum temporalium defenſionem, 387. a. Pœnæ in *Fures* Moſaica Lege ſtatutæ, 399. a.
Furtum quid ſit, 394 b Quid *Furti* nomine intelligendum, ibid. *Furti* gravitas, 394. a Utrum res inventæ abſque *Furti* crimine retineri poſſint, 395. a. *Furtum* naturali Lege vetitum, 145. b. Ægyptiorum circa *Furtum* Lex ſingularis, 146. a.

G

Gabaonitarum deditio, fraus, & initum cum ipſis fœdus, 301. b.
Græci. Utrum *Græcis* vel Hebræis literarum origo tribuenda, 350. b. 351. A quibus literæ in *Græciam* allatæ, *ibid.* Quando *Græci* literarum uſum habuere, 352. a.
Gedeon ad liberandum Iſraeliticum populum à Deo vocatur, 305. a Sacrificium *Gedeonis* ignis de petra erumpens abſumit, *ibid.* Aram Baal in Ephra oppido *Gedeon* diruit, 305. a. Victoriæ ſignum *Gedeon* accipit rorem in vellere, ibid. *Gedeonis* admirabilis pugna contra Madianitas, 305. b. Regnum ab Iſraelitis ſibi oblatum *Gedeon* recuſat, 306 a. Ephod aureum *Gedeon* conficit, 306. a. Utrum *Gedeon* imprudentiæ aut Idololatriæ reus fuerit, ibid. *Gedeonis* Filii 306. a. Abimelechi *Gedeonis* filii tyrannis, *ibid.* Mors *Gedeonis*, 306. Errata Joſephi in Hiſtoria *Gedeonis* 328. b. *Gedeon* eſt Jerombalus Sanchuniatonis, 346. a.
Gentes. Luſtrationes & Purificationes *Gentium*, 349. a. Ritus Moſaicorum Sacrificiorum à *Gentibus* uſurpati, 343. b. Decimarum & Primitiarum Diis offerendarum Ritum *Gentes* ab Hebræis acceperunt, *ibid.* Tabernaculi & Arcæ imitatio apud *Gentes* 344. a. Ritus *Gentium* ex Paſchalis Feſti, Sabbathi, & Scenopegiæ æmulatione derivati, 345. a. Ritus *Gentium* ex Ritu Moſaico conſecrationis Pontificis expreſſi, *ibid.* Sacra *Gentium* aſyla inſtar urbium refugii apud Hebræos, 345. a.
Gigantes antediluviani, 85. a. b & ſeq. Utrum Gigantes antediluviani Dæmones fuerint ſub humana ſpecie, 89 a b. *Gigantum* antediluvianorum ſtatura & proceritas, *ibid.* & ſeq.
Gomer primus Japheti filius, 117. a.
Gorgonum bella, 314. a.

Levi,

H

Hai Ut bis obſidio, 300. b. *Hai* expugnata, 301. a.
Haſeroth, Iſraëlitarum decima quarta manſio, 195. a
Heber, Arphaxad filius, Semi nepos, 113. a. *Heber* nomen dedit Hebræis, Abrahæ Majoribus, 114. a.
Hebraus Textus Septuaginta Interpretum verſioni præferendus, 93. b. *Hebraici* Textus, Verſionis Septuaginta Interpretum & Samaritanorum Codicum convenientia & diſcrepantia in numerandis annis Patriarcharum Antediluvianorum, 92. a. b. & *ſeq.* In recenſendis Patriarcharum annis poſt diluvium, ad Abrahami uſque vocationem, 111. a. b. & *ſeq.* Utrum Lingua *Hebræa* ante confuſionem Babelicam fuerit ſola omnium hominum Lingua, 154. a. An fuerit mundo coæva, 155. b. *Hebræorum* fabulæ de Abrahami ſacrificio, 180. a. *Hebræorum* commentum de morte Saræ, 180. b. *Hebræorum* fabula de Cethura, ibid. *Hebræorum* de uxore Lot figmentum, 181. b. *Hebræorum* fabula de convivio in die circumciſionis Iſaaci ibid. & *ſeq.* De Rebecca *Hebræorum* fabulæ, 182. a. Unde numerandi ſint anni quadringenti triginta peregrinationis *Hebræorum*, qui tertiam mundi ætatem conſtituunt, 195. a b. & *ſeq.* Utrum hi anni à promiſſione Abrahamo facta petendi, an ad ſervitutem Ægyptiacam ſeferendi ibid. Utrum *Hebræi* poſſederint totum illum terrarum tractum qui ab Ægypti fluvio ad Euphratem uſque extenditur, 215. a. b Multiplex *Hebræorum* ſervitus, 303. b. Regiæ Dignitatis apud *Hebræos* inſtitutio, 109. a *Hebræorum* exitus ex Ægypto, ex Ezechiele Poeta, 316. b. *Hebræorum* fabula circa quartæ ætatis Hiſtoriam, a b *Hebræorum* fabuloſa traditio, 319. a. *Hebræorum* errores circa adorationes vituli aurei, 319. b. Cur Moſes vitulum aureum in pulverem redegerit *Hebræorum* commentum, ibid. Quomodo *Hebræi* Aaronem excuſent à peccato, 319. a. *Hebræorum* fabula de mora Moyſis in monte, ibid *Hebræorum* traditio de Lege Orali, 324. a. Alia *Hebræorum* commenta, 325. b. 326. a. *Hebræorum* fabula de ſepultura Joſue. 328. a. Utrum *Hebræi* literarum uſum habuerint primi, 351. a. b. Utrum *Hebræi* ex Ægypto exeuntes ſine crimine furti Ægyptiorum ſpolia abſtulerint, 361. a. b. Ceremonialia præcepta quare *Hebræis* tradita, 404. a. b. 406. a. *Hebræorum* feſta, eorumque inſtitutio & numerus, 454. b. & *ſeq.* Varia *Hebræorum* tribunalia, 497. a. *Hebræorum* juris dicendi modus, ibid. & *ſeq.* Pœnarum cum delictis proportio in judiciis *Hebræorum*, 497. a. b. Judicum *Hebræorum* integritas, 497. a. *Hebræi* ſervi quando libertate donandi, 506. b.
Heli Summus Pontifex, 307. b. Dei in totam familiam ejus animadverſio ob ſuam in filios indulgentiam, ibid. & *ſeq.* Errata Joſephi in Hiſtoria *Heli*, 330. a.
Hellanicus Moſis Hiſtoriam confirmat, 338. b.
Henoch Raptus & Prophetia, 78. a. *Henoch* mortuus non eſt, ibid. & *ſeq.* Quo in loco vivat incertum, 80. b. 81. a. Utrum in Paradiſum terreſtrem *Henoch* tranſlatus ſit, ibid. *Henochi* Liber, apocryphus, 81. b. & *ſeq.*
Heraclida, eorum Regnum, 356. b.
Hercules. Ritus Moſaici in cultu *Herculis* à Gentibus ſervati, 142. b. *Herculis* fabula ex Hiſtoria Joſue adornata, 345. b. *Hercules* ex Hiſtoria Samſonis expreſſus, 346. b.
Hevila, Chus filius, à quo *Hevilæi*, 121. a.
Hirci in Expiatione generali Iſraëlitarum neceſſarii, 473. a. *Hircus* Emiſſarius quid ſit, ibid. Quare ſic dictus, 474. a. An *Hircus* Emiſſarius ad Diabolum amandaretur, 475. b. Cur *Hircus* in deſertum emitteretur, 474. a. An *Hirci* Emiſſarii Ritus ab expiatoriis Gentium ſacris originem duxerit, 475. b.
Hircus Mendeſius, 189. a.
Hiericho Urbis expugnatio, 300. a.
Hœdus in lacte matris non coquendus, 490. a. Hujus Legis ratio, 491. b. Præcepti hujus ampliatio, 491. b.
Holocauſtum, quid ſit, 425. a. *Holocauſti* ritus, 425. a. b. *Holocauſti* ritus ad profanas Gentes Diaboli æmulatione traductus, 426. a. *Holocauſti* altare, 419. b.
Homicidium naturali jure & divino prohibitum, 143. a. 145. a. Lex lata ad excitandam de occulto *homicidio* diligentiam, 498. b.
Homo. Creatio *hominis*, 4. a. Corpore corruptibili & anima immortali donatus, ibid. Mundus *homini* incolendus ac utendus datur, ibid. *Homo* cum uxore in Paradiſum voluptatis introducitur, 4. b. *Hominis* lapſus, ibid. *Homo* Paradiſo pellitur, ibid. *Homo* ad imaginem Dei ſecundùm animam conditus, 38. a. b. In quo imago illa Dei ſita ſit, ibid. & *ſeq.* Variæ Patrum ea de re ſententiæ, 39. a b. 40. a.
Honor. Utrum ob *honoris* defenſionem occidere liceat, 387. b.
Horeb. Aquarum ex petra *Horeb* à Moſe percuſſa eductio, 291. a.
Hoſtia pacifica, ſecunda ſacrificii ſpecies, 426. a. b. *Hoſtia* pro peccato quid ſit & quotuplex, 428. a. Hujus ſacrificii ritus, 428. a. b.

I

Jacobi Patriarchæ nativitas, 167. b. Primogenituræ jura ab Eſau fratre emit, 168. a. *Jacob* paternam benedictionem Eſau fratri præripit, 168 a. b *Jacobi* peregrinatio, 169. a. *Jacobi* apud Labanem manſio, nuptiæ, filii, 169. b. *Jacobi* juſta compenſatio, & ars innocua, qua rem familiarem auget, 170. a. *Jacobi* in patriam reditus, ibid. *Jacob* viſione divinâ recreatur, 170. b. Cum Angelo luctatur, ibid. Humili ſermone & muneribus Eſau fratrem propitium reddit, ibid. Filii *Jacob*, 171. a. An omnes in Meſopotamia nati, ibid. *Jacob* filios in Ægyptum mittit ad comparandam annonam, 172. a. Quot capita cum *Jacob* in Ægyptum ingreſſa, 172. a. b. *Jacob* moriturus filiis benedicit, 173. a. De futuris, & præſertim de adventu Meſſiæ vaticinatur, ibid. Mors *Jacobi*, 173. b. Fabulæ ortæ ex colliſione *Jacob* & Eſau, 182. a. *Jacob* & filiorum ejus Hiſtoria externis teſtimoniis confirmata, 182. a b. Superſtitio Gentilium in Bætiliorum cultu, ex lapide quem *Jacob* erexit Bethele derivata, 183. a *Jacobi* de Chriſto Vaticinium, *Non auferetur*, &c Ethnicorum fabulis interpolatum, 184. b. Hoc Oraculum ad Meſſiam pertinere probatur ex communi Eccleſiæ conſenſu, 248. b. Ex Hebræo Textu, ibid. Ex Septuaginta Interpretibus, 249. a. Ex Latina Verſione, ibid. Ratione, 249. a. b. Oraculum illud *Jacobi* in Domino Jeſu completum eſt, 250. a. b & *ſeq.* Vaticinium *Jacobi* non ad ſolam Tribum Juda, ſed ad totam Gentem Judaicam pertinet, 254. a. b. Utrum *Jacob* paternam benedictionem loco Eſau acceperit abſque fraudis & mendacii crimine, 235. a. b Quomodo *Jacob* excuſari poteſt, ibid. & *ſeq.* Utrum filii *Jacob* ob ſtuprum Dinæ ſorori illatum Sichimitas jure occiderint, 237. b. & *ſeq* Multiplex filiorum *Jacob* in Sichimitarum cæde peccatum, 238. b.
Jair Galaadites, 306. a.
Japheti filii, 119. a. b & *ſeq.* Regiones quæ *Japheto* & ejus poſteris obtigere, 120. a. Utrum *Japhet* filiorum Noe ſit primogenitus, 141. a. b. & *ſeq.*
Ida montis incendium, 353. a. *Idæi* Dactyli, 313. b.
Idololatra. Pœna in *Idololatras* divina Lege ſtatuta, 375.
Jephte, Populi Iſraëlitici Judex, virtutes ejus, 306. a. Votum ab *Jephte* Deo nuncupatum, ibid & *ſeq.* Mors ejus, 306. b. Rabbinorum de filia *Jephte* ſententiæ, 339. a. Fabulæ ortæ ex Hiſtoria *Jephte*, 346. b.
Jericho urbis direptio, quomodo & quo hebdomadis die muri *Jericho* corruerint, 337. b. Exploratores miſſi *Jerichuntem*, 346. a.
Jerombalus Sanchuniatonis quis ſit, 346. a.
Jethro, Moſis ſocer, 221. b. *Jethro* conſilium de Judicibus conſtituendis, 292. a.
Imaginum ſacrarum veneratio primo Decalogi Præcepto non eſt prohibita, 370. b. *Imago* Dei in homine in quo poſita ſit, 38 a. b. 39. 40.
Immunditia Legales, eaſque purgandi Ritus, 464. b. & *ſeq.* Variæ *immunditiarum* legalium ſpecies, ibid. *Immunditia* perſonarum, 464. 465. *Immunditia* rerum, & earum purificationes, 469. a. Cur legales *immunditia* à Deo inſtitutæ, 489. b 470. a. b. & *ſeq.*
Impii qui temporalibus plectuntur ſuppliciis, non liberantur ab æternis, 182. b.
Inachus, primus Argivorum Rex, 191. a.
Inceſtus quid ſit, 393. a. Pœnæ in *inceſtuoſos* latæ, 393. b. *Inceſtus* gravitas, ibid.
Inimicorum odium, vindicta, &c. Lege vetita, 388. b.
Interregnum poſt mortem Joſue, 303. a. b. Quæ *interregni* tempore contigerint, 303. b.
Interpretum Septuaginta Chronologia utrum Hebræo Textui anteponenda, 95. b.
Inventa res, utrum retineri abſque crimine poſſint, 395. a.
Joabus, Exercitûs David Præfectus, contra mandatum Davidis Abſalomum interficit, 324. a. Amaſam *Joabus* iniquè occidit, 326. b.
Job. Quo tempore *Jobi* Hiſtoria contigerit, 173. b. *Jobi* moderatio in proſperis, patientia in adverſis, 174. a. Quomodo amici *Job* ſeptem diebus & ſeptem noctibus cum eo ſederunt, ibid. & ſeq *Job* inſignis Chriſti typus,

typus, 174 b. Utrum *Jobi* Hiſtoria vera ſit, fabuloſa vel parabolica, 260. a. & *ſeq.* Scriptura Sacra *Jobi* ceu hominis juſti & ſancti meminit, *ibid.* Liber *Job* veræ Hiſtoriæ caracteres habet, 260. *Job* patientiæ exemplar, 260. b. *Job* in Eccleſia Græca ſicut & in Latina commendatur, 263. a. Hæreticorum in *Jobum* calumniæ repelluntur, 283 a. & *ſeq.* Utrum *Job* Idumæus fuerit ex genere Eſau, an Chananæus, 265. a. Liber *Job*, utrum ſacri ſit & canonicæ autoritatis, 266. b. & ſeq. *Jobi* loca nonnulla minus durè expreſſa exponuntur, 267. b. 268. Quis ſit Autor Libri *Job*, an *Job* ipſe aut amici ejus, 270. b. An Moſes, *ibid* & *ſeq.* An Salomon, 271. a. *Job* non tantum loquendo, ſed & patiendo Chriſtum prophetavit, 271 b.

Jonathan Paraphraſtes Chaldæus, & ejus de ſerpentibus ignitis nugatoria narratio, 313. b.

Jonica migratio, 359 b.

Jordanis. Hujus appellationis, ratio 299 b. *Jordanis* origo & ortus, *ibid.* Miraculum in tranſitu *Jordanis*, 299. b Geſta poſt tranſitum *Jordanis*, ibid & ſeq. Tranſitus *Jordanis* Hiſtoria à Joſepho interpolata, 326. b. Lapides duodecim ex *Jordane* ſublati, non ad aram ſtruendam, ſed in monumentum, 327. a.

Joſephi Hiſtorici errores in Moſis Hiſtoria, 317. a. Multiplex *Joſephi* error, 317 b. 319. a *Joſephus* à Scriptura Sacra diſſenſus, 321. a. *Joſephi* ab Hiſtoria Sacra multiplex aberratio, 328 b. Hiſtoria ſeditionis Core, Dathan, & Abiron à *Joſepho* interpolata, 322. b. *Joſephus* in Hiſtoria Zambri caſtigatur, 314. a. Multiplex error *Joſephi* in Legibus Moſaicis recenſendis, 324 b. Errata *Joſephi*, 318. a. 328. a. b. Tranſitus Jordanis hiſtoria à *Joſepho* interpolata, 326. b. Errores *Joſephi* in Hiſtoria Gedeonis, 328. b. *Joſephi* commentum de Zelotypia Manue patris Samſon, 329. a. Errata *Joſephi* in Samſonis Hiſtoria, 329. b. Error *Joſephi* in Hiſtoria Heli, 330 a. *Joſephi* figmenta in Hiſtoria Arcæ ab Azotiis in templo Dagonis depoſitæ, 330. b. Hiſtoria Ruth à *Joſepho* interpolata, *ibid* De morte Saulis *Joſephi* errores, 318. a *Joſephus* in Saulis laudibus nimius, 332. b. Davidis ex *Joſepho* Elogium, 334. a.

Joſephus filius Jacob, quare ſic dictus, 170 a Fratrum invidia in *Joſephum*, ejuſque venditio, 171. a. *Joſephi* tentatio, victoria, carcer, Somniorum Pharaonis interpretatio, 171. b. *Joſeph* Ægypti Pro-rex, 172. a. Fratres à *Joſepho* probantur, ibid. *Joſephus* à mendacio purgatur, 172. a Oeconomica & politica *Joſephi* prudentia, 173. *Joſephus* Chriſti figura 178. a. *Joſephi* Hiſtoria Veterum teſtimoniis illuſtrata, vel interpolata, 183. b. & ſeq. *Joſephus* ſub ſymbolo bovis non eſt ab Ægyptiis conſecratus, 188. a.

Joſue Moyſis ſucceſſor, 197. b. 299. a. Duos mittit Exploratores in urbem Jericho, 298. b. *Joſue* Chriſti figura, 299 b. *Joſue* circumciſionis uſum reſtituit, *ibid.* Viſio *Joſue*, 300 a. Num ipſi viſus fuerit Archangelus Michael, an Filius Dei, *ibid.* Sol à *Joſue* miraculo ſiſtitur, 301. a. Iſraeliticæ plebis comitia à Joſue habita, 302. b. Mors *Joſue*, ibid. De interregno poſt mortem *Joſue*, 303 a. b. Quinam Exploratores à *Joſue* miſſi Jerichuntem, 326. a. Hebræorum fabula de ſepultura *Joſue*, 328 a. *Joſue* Hiſtoria ab Hebræis interpolata, 326. a. b. & ſeq *Joſue* Hiſtoria ab Ethnicis corrupta, 345 b Herculis fabula ex Hiſtoria *Joſue* adornata, *ibid.*

Iphigenia fabula ex Hiſtoria Jephte expreſſa, 346 b.

Ira Lege Dei prohibita, 386. b.

Iſaac nativitas, 154. a. *Iſaaci* immolandi, Dei præceptum, 164. b. *Iſaacus* Dei virtute liberatur, *ibid.* Quo ætatis anno *Iſaac* oblatus fuerit, ibid. *Iſaaco* uxor quæritur, 166. b Rebeccam ducit uxorem, 167. b *Iſaaci* liberi ex Rebecca ſuſcepti, ibid. *Iſaaci* ad Abimelechum Regem profectio, 168. a. *Iſaac* moriturus filiis benedicit, *ibid.* Mors *Iſaaci*, 169 a. *Iſaac* typus Chriſti, 178. a Hebræorum fabula de convivio in die circumciſionis *Iſaaci*, 181. b.

Iſboſeth, filius Saulis, 312. a. Regni ipſius tempus, ibid. *Iſboſethi* cædes, 312. a. Davidis in Benjaminitas, qui *Iſboſeth* obtruncarunt, animadverſio, *ibid.*

Iſraelitarum in Ægypto dura ſervitus, 174. b Ferale Decretum à Pharaone in *Iſraelitas* latum, 174. b *Iſraelitarum* adventus in Ægyptum, & exitus à Manethone multis fabulis deformatus, 184. a. *Iſraelitarum* egreſſus ex Ægypto, 187. a. *Iſraelitarum* ex Ægypto exeuntium numerus, 187. b. Quamor primæ *Iſraelitarum* manſiones, 188. a. b & *ſeq.* Columna nubis & ignis *Iſraelitarum* dux in itinere, 188. b. Utrum una eademque fuerit columna nubis & ignis, *ibid.* Nubis hujus motus, 188. b. Utrum nubes *Iſraelitarum* caſtra obumbraret, *ibid.* *Iſraelitarum* per Mare Rubrum tranſitus, 189. a *Iſraelita* ab Ægyptiis in Mare Rubro ſepultis liberantur, *ibid.* Canticum Deo in gratiarum actionem ab *Iſraelitis* decantatum, 189. a. Utrum in Mara Deus *Iſraelitis* præcepta conſtituerit, 189. b Quomodo poſt tranſitum Maris Rubri, ad Mare Rubrum rurſus venerint, *ibid.* Coturnicum vis ingens *Iſraelitarum* caſtris immiſſa, 190. a. Manna *Iſraelita* per annos quadraginta in deſerto aluntur, 190 a b. *Iſraelitarum* pugna & victoria contra Amalecitas, 191. b. Aaronem ad conflandum vitulum aureum *Iſraelita* compellunt, 193. b. *Iſraelitarum* cædes à Moſe imperata, *ibid.* Occiſorum numerus, ibid. & ſeq. *Iſraelitarum* poſt acceptam Legem numerus, 194. a. b. *Iſraelita* Moſis imperium excutiunt, 195. *Iſraelita* Schiſmatici terræ hiatu vivi abſorbentur, ibid. *Iſraelitarum* cum Madianitis fœminis fornicatio & idololatria, 197. a. *Iſraelitarum* bella & victoriæ, 197. b. 198. 199. & *ſeq.* Terræ Chananeæ inter *Iſraelitas* diviſio, ſortitio & diſtributio, 301. b Bellum Tribubus Ruben, Gad, & dimidiæ Tribui Manaſſe ab *Iſraelitis* reliquis denuntiatum ob ſuſpicionem ſchiſmatis, 302. a. *Iſraelitici* Populi comitia in Sichem convocata, 302 a. Peſtilentia ob cauſam Populi *Iſraelitici* à Davide inſtitutum, 314. b. Fabulæ Manethonis, Lyſimachi, Chæremonis & Apionis de *Iſraelitarum* egreſſu ex Ægypto, 134. a. *Iſraelitici* Populi regimen, uſque ad Saulem utrum Ariſtocraticum vel Monarchicum fuerit, 493. b. Theocratiam naturalem & civilem Deus in *Iſraelitas* exercuit, 494. a. Regis creandi modus *Iſraelitis* præſcriptus, 495. b. *Iſraelitarum* Regibus mandata à Deo indicta, 496. a. Tyrannidem in *Iſraelitas* Deus non exercuit, 496. b.

Iſthmii ludi, 354 a.

Jubilæi anni, 301. b.

Judæi. Vid. *Iſraelita* & *Hebræi*. Inſigne *Judaicæ* Religionis teſtimonium, 339. a Strabonis in *Judæos* calumniæ, 319. b. *Judaicæ* Religionis Ritus & Ceremoniæ. Vid. *Ceremonia*. Privilegia varia *Judæorum* Genti conceſſa, 413 a. Quare, ibid. *Judæorum* abſtinentia à carne ſuilla, 483 b Hujus abſtinentiæ rationes, ibid. & ſeq *Judæi* pleraque tempore ſervitutis Ægyptiacæ ſuperſtitione Ægyptiorum imbuti. 507. b.

Judas. Filii *Juda*, 240. a b *Juda* & Thamaris Hiſtoria, *ibid.* & *ſeq.* An *Juda*, & Thamaris Hiſtoria ante vel poſt venditionem Joſephi contigerit, 241. a. b. Utrum *Juda* cum Thamare concubitus excuſari aliquâ ratione poſſit, 243. a. Crudele *Juda* in Thamar judicium, 243 b. *Judas* improbus & perfidus in Thamar fuit, *ibid.*

Judices Iſraelitici Populi, 292. a. *Judicum* munus, *ibid.* & 304. a. *Judicum* Principatus multiplici ratione à Regio diſtinctus, 303. b. *Judicum* numerus, 292. a. 304 b. Tempus Principatus, ibid. *Judicum* Hiſtoria ab Hebræis interpolata, 318. a. b. & ſeq. *Judicum* Libri ab Ethnicis corrupti, 346. a. b. Fabulæ *Judicum* Iſraelitarum temporibus natæ, 318. b. *Judicum* ſæcularium rapax avaritia veteri & nova Lege damnata, 396. a.

Judicialia Veteris Legis Præcepta, 493. a. *Judicialia* Moſaicæ Legis Præcepta Principes ſpectantia, 493. b. Præcepta *Judicialia* ſpectantes cives & populares ad invicem comparatos, 496 b. Præcepta *Judicialia* quæ de pœnis decernunt, ibid & ſeq. *Judicialia* Legis Moſaicæ Præcepta circa poſſeſſiones, 499. a. Circa uxores, 503. b. Circa filios, 506. a. Circa ſervos, *ibid.* & *ſeq.*

Juramentum. Rarò *jurandum*, 375. b. Nuſquam falſo, leviter, ac temerè *jurandum*, 375. b *Juramenta* omnino impienda, 376. a. Judæorum errores circa *juramentum*, 376. a. *Juramentum* non ſemper illicitum, *ibid.* Non facilè, abſque neceſſitate, nec pro re levi *jurandum*, 176. b *Juramenti* abſus, 177. a. Pœnæ perjuris à Deo inflictæ, 177. b.

Jurandi ritus manu femori ſuppoſita, 165. b.

Juvenalis de Lege Moſaica teſtimonium, 332.

L

Laabim, Meſraim filius, à quo Lybia nomen ſortita eſt, 132. a.

Labyrinthus, Minois juſſu extructus. De eo quid ſentiendum, 354. a.

Lamechus, primus omnium Polygamus, 74. a. Utrum *Lamechi* polygamia Patriarcharum qui poſt Diluvium vixere exemplis à crimine vindicari poſſit, 74. a. b. & *ſeq.*

Lamed, 6. b.

Lamina aurea, 451. a.

Lepra immunditiei, eamque purgandi Ritus, 465. a. *Lepra* immunditiei præveniendæ ratio 469 b. Cur veſtibus & domibus *lepra* tempore Legis Moſaicæ adhæſeret, 470. a.

Levi,

Levi, Jacobi filius, & ejus in Sichimitas cædes, 137. b. Hujus crudelitatis ultio, 138. a. b.
Levirationis jus quid ſit, 140. a. *Leviratianis* origo, & Autor, ibid. & ſeq.
Lex vetus, ubi, quando, & à quo promulgata, 192. a. *Legis* adminiſtri ibid. Sequeſter, 192. b. *Legis* præcepta, moralia, ritualia, & judicialia, 193. a. Modus quo *Lex* fuit promulgata, ibid. Quæ promulgationem *Legis* conſecuta ſunt, 193. b. Judæorum fabulæ circa Tabulas *Legis*, 322. a. *Lex* Oralis quid ſit, ibid. Hebræorum Traditio de *Lege* Orali, ibid. *Legis* veteris ceremoniæ. Vid. *Ceremonia*. Veteris *Legis* ſolemnitates, 454. b. Rationes inſtitutionis Feſtorum veteris *Legis* 455. b Numerus Solemnitatum veteri *Lege* inſtitutarum, 456. a. b. Sacramenta veteris *Legis*, 461. a. b. & ſeq. Quare inſtituta, ibid.
Linguarum confuſio in ædificatione Turris Babylonicæ, an à ſolo Deo, an ab Angelis inducta, 136. a. b. & ſeq. Babelicæ Turris Ædificatores *Linguarum* confuſione Deus juſtè punit, 150 b. *Lingua* diverſæ ex confuſione Babelicâ natæ, 151. b. Ante Babelicam confuſionem una erat omnium hominum *Lingua*, 152. a. b Matrices *Lingua* ac primigeniæ 153. a. Utrum ante confuſionem Babelicam *Lingua* Hebræa fuerit ſola & communis omnium hominum *Lingua*, 154. a. b.
Linus nomen fabuloſum, 354. a. Verſus *Lini* ſuppoſiti, ibid.
Litera à Cadmo, aliiſque Phœnicibus exulibus in Græciam invectæ, 150 a. An prima *Literarum* inventio ad Phœnices vel ad Hebræos referenda, 350. b. Moſes *Literas* Hebræis primus tradidiſſe non videtur, 351. a. *Literas* è Phœnicia in Græciam allatas multa probant, ibid. Utrum *Literarum* uſus Cadmo ſit recentior, 351. b. Græci *Literas* ante Cadmi tempora non habuerunt, 352. a.
Locuſta, octava Ægypti plaga, 176. b.
Lot captivus, ab Abrahamo liberatus, 161. a. A Sodomitis vim paſſus, utramque filiam illorum libidini imprudens offert, 163. b. *Lot* ab Angelis Sodomâ educitur, ibid. *Lotis* inceſtus, 164. a. Poetarum fabulæ ex converſione uxoris *Lot* in ſtatuam ſalis natæ, 181. b. Hebræorum de uxore *Lot* figmentum, ibid. Utrum ſtatua ſalis in quam uxor *Lot* converſa eſt, etiam nunc maneat, & muliebria patiatur, 181. b.
Lud, Semi filius, Lydorum pater, 183. b.
Ludim, Mezraim filius, à quo orti *Ludai*, 181. b. Utrum *Ludai* & Æthiopes iidem ſint, ibid.
Luna creatio, 3. b.
Lupercalia quid ſint, 353. a. A quo & quare inſtituta, 353. a.
Luſtrationes quid ſint & ad quid utiles, 464. b Aqua *Luſtrationis* ex cinere vaccæ rufæ confecta, 466. b.
Lux. Creatio *lucis*, 3. a. Quid nomine *lucis* primâ die mundi à Deo conditæ ſit intelligendum, utrum lux corporea, vel natura Angelica, 25. b. 26. a. b.

M

Madai, tertius Japheti filius, Medorum pater, 118. a.
Madianitarum fœminarum cum Iſraelitis fornicatio & idololatria 197. a. *Madianitarum* bellum, 197. b.
Magiſtratus. Honor & reverentia *Magiſtratibus* debita, 383. b.
Magog, alter Japheti filius, 117. a. Populi *Magog* deſcribuntur, 117. a. b.
Mahumetanorum figmenta de Abrahamo, 180. b.
Malaleel, 6. a.
Maledictum duplex in Scriptura Sacra diſtinguendum, 268. a.
Manna, quid ſit, 290. a. Utrum naturale *Manna* fuerit, ibid. *Manna* Iſraelitis ſubminiſtratur, ibid. Multa circa *Manna* obſervantur digna, 290. a b. Sapor *Manna* naturalis, 290 a Supernaturalis *Manna* ſapor, ibid. & ſeq. *Manna* in Sanctuario aſſervatum, 290 b. Præcepta de *Manna* à Deo data, ibid. *Manna* Chriſti & Euchariſtiæ Sacramenti figura, 290. b. 291. a.
Manſiones Iſraelitarum ab eorum egreſſu ab Ægypto, 288 a. b. & ſeq. Difficultas circa *manſionum* numerum ſolvitur, 296. b.
Mathuſala omnium Patriarcharum maximè longævus, a. b.
Matrimonium. Lex de connubiis inter viros & fœminas ejuſdem Tribûs, quomodo intelligenda, 499. a b. *Matrimonia* cum alienigenis mulieribus Lege prohibita, 504. a. Legis exceptiones, ibid. & ſeq.
Manue. Utrum *Manue* pater Sanſonis, zelotypia adverſus uxorem laboraverit, 329. a.
Marshamus, quid de Ritibus Moſaicæ Legis ſentiat, 402. a. Rationes ejus & argumenta expenduntur & ſolvuntur, ibid. & ſeq.
Melanthas, Rex Athenienſium, & ejus ſtratagema, 336. a.
Melchiſedec inſignis Chriſti typus, 177. b & ſeq. 208 b. Fabula de *Melchiſedecho*, 179 b *Melchiſedechi* varii caracteres & dotes, 204. b 205 Utrum *Melchiſedechus* fuerit virtus Chriſto major, vel Spiritus Sanctus, 205. b. & ſeq An *Melchiſedec* Angelus fuerit humanâ ſpecie Abrahamo ſpectabilis, 206. a *Melchiſedec* non eſt Filius Dei qui in carne aſſumpta ad tempus Abrahamo apparuerit, 206. b. *Melchiſedec* purus homo fuit, ibid & ſeq. *Melchiſedec* non fuit Sem filius Noë, 207. b. *Melchiſedec* fuit Rex Salem, & Sacerdos Dei Altiſſimi, 208. a. b 211. b. Jeruſalem Rex non fuit, 207. a. *Melchiſedechus* dignitate, officio, myſterio, Abrahamo major, 210. a. 211. a. Sacerdotium *Melchiſedechi* figura Sacerdotii Chriſti, 208. a. 212. a. Utrum *Melchiſedechus* oblatione panis & vini Sacrificium Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia præfiguraverit, 213. a.
Mellis uſus à ſacrificiis Dei ablegatus, 424. a. Variæ hujus Legis rationes, ibid. Ea fis omnibus Judæi ... folvunt, 424. b.
Mendacium octavo Decalogi Præcepto prohibitum, 399. b Multiplex *mendaciorum* genus, 400. b.
Menſa in Tabernaculo repoſita, & quare, 414. a.
Menſtruata immunditates, ejuſque purgandæ ritus, 464. b.
Mercatorum peccata, 396 b.
Merces corruptas aut fallaces qui vendunt, aut pluris quàm par ſit, utrum furti rei ſint, 396. b.
Mercurius ab Ethnicis cultus, utrum ipſe ſit Moſes Iſraelitarum Dux, 319 b. & ſeq.
Meſech, ſextus Japheti filius, & Populi ab eo orti, 118. a.
Meſraim, filius alter Chami, 120. b.
Micha Ephraimitæ idololatria, 303. a. Quo tempore contigerit, ibid & ſeq.
Michol, Saulis filia, quibus conditionibus Davidi deſponderetur, 331. b. *Michol* Davidem coram Arca ſaltantem deſpicit, 313. a. *Michol* levitas & ſuperbia punitur, ibid. Sterilitas *Michol*, 313. a. 333. b.
Mincha ſacrificium, quid ſit & quotuplex, 423. a
Minos Cretæ Rex, 352. Fabulæ ejus occaſione confictæ, ibid. & ſeq
Miſchna, à quo & quando edita, 313 a.
Moabita ab Hebræorum Republica excluſi, 501. a. Quare, 501 b.
Mœchia, quid ſit, 389. b Quid præcepto *Non mœchaberis*, prohibitum ſit, ibid.
Moloch, quis Deus apud Ethnicos, 171. b. Cultus *Moloch* pravibitus, 372. b. Liberorum immolatio in honorem *Moloch*, 373. a.
Moyſes, quare ſic dictus, 171. a *Moſis* nativitas, pueritia & inſtitutio, 183. a *Moſis* ad fluminis ripam expoſitio, ibid. Ab Pharaonis filia adoptatur, 173. a. Ægyptii cædes à *Moſe* perpetrata, 173. b. 156. b. *Moſis* vocatio, ibid. *Moſis* ad Pharaonem Legatio, 176. b. Prodigiis legationem confirmat, ibid. *Moſis* fides & conſtantia, 177. a b. Petri Comeſtoris fabula de *Moyſe*, 185. b *Moſis* Hiſtoria ab Ezechielo Poeta confirmata, ibid. *Moſis* Hiſtoria ab Artapano partim confirmata, partim interpolata, 186. a *Moſis* miracula Numenii Philoſophi Pythagorici teſtimonio confirmata, 186. b. Plinii & Apuleii in *Moſem* calumnia, 187. a. *Moſis* ab Ægyptiis ſub Oſiridis, vel etiam ſub Apis & Mnevis nominibus non eſt conſecratus, 188. a. Utrum *Moſes* Ægyptium inſultantem Hebræo interficiens, homicidii reus extiterit, 173 a b. Apparitio Dei *Moyſi* in Rubo, ejuſque in Ducem & Liberatorem Iſraelitici Populi electio, 174. b. Quis in Rubo *Moyſi* apparuerit, an Filius ipſe Dei, an Angelus Dei legatione functus 174. b. *Moyſes* virgæ percuſſione Rubri Maris aquas ſeparat & reducit, 189. a. Aquas ex petra Dei juſſu percuſſa *Moyſes* educit, 291. a *Moyſes* manus ſupplices in cælum erigendo Amalecitas vincit, 291 b. *Moſes* in Monte orans expanſis oranibus Chriſti typus in Cruce, ibid. Judices à *Moſe* conſtituti, 291. a. *Moyſis* humilitas, ibid Promulgatio Legis à *Moſe* facta, 190 b. & ſeq. Quadraginta dies & quadraginta noctes ſine cibo & potu in Monte Sina moratur, 291. b Iſrae itarum cædes à *Moyſe* imperata, ibid. Vitulum aureum diruit, 291. Pro Populo orat, ibid. & ſeq. An & quomodo *Moyſes* mittit Exploratores in Terram Chanaan, 295 b Iſraelitæ *Moyſis* imperium excutiunt, ibid. Deum *Moſes* precibus placat, 295. b. *Moyſis* diffidentia arguitur, 296. a. Ab ingreſſu Terræ promiſſæ excluditur, ibid. *Moſis* Hiſtoria à Cornelio Tacito interpolata, 336 b. Polemonis teſtimonium de *Moyſe*, 338. a An pani

 figmenta

figmenta in Hiſtoria *Moſis* admixta, 338. a. *Moſis* Hiſtoria ex Hellanico & ex Diodoro Siculo confirmata, 338 b. Juvenalis Legis *Moſaicæ* meminit, 339. b. *Moſes* ſub Mercurii nomine conſecratus, *ibid.* Bacchi fabula ex Hiſtoria *Moſis* expreſſa, 340. b. Typhonis fabula ex *Moſis* Hiſtoria derivata, 341. b. Ritus *Moſaici* in Templum Gaditanum Herculis tranſlati, 342. b. *Moſaicorum* Sacrificiorum Ritus à Gentibus uſurpati, 343. b. Tabernaculi *Moſaici* & Arcæ imitatio apud Gentes, 344. a. *Moſaicæ* Legis Ceremoniæ utrum ratione ſint deſtitutæ, 401. Vid. *Ceremonia.* An Ritus *Moſaicæ* Legis pleraque à Gentibus ad Hebræos ſint derivati, 410. a Judicialia ſeu forenſia *Moſaicæ* Legis præcepta, 493. a. b. *& ſeq.* Mortuum eſſe *Moyſem* ſalvâ fide negari non poteſt, 118. a b. *Moyſes* Chriſti typus Terram promiſſam contemplatur, 297. b. *Moyſis* extrema, 298. a. Cur *Moſes* Simeonis Tribui non benedixerit, *ibid.* Mors *Moyſis*, 298 a. *Moyſis* Elogium, 298. b. Corpus *Moyſis* ubi conditum, ibid. *Moyſis* ſucceſſor, 297. b. Joſephi errores in *Moſis* Hiſtoria, 312. a. Hebræorum circa *Moſis* Hiſtoriam fabulæ, *ibid. & ſeq.* 319. a. b. De mora *Moſis* in Monte, Hebræorum fabula, 320. a. *Moſaicæ* Leges à Joſepho in multis interpolatæ, 324. b. *Moſis* Hiſtoria ab Ethnicis Scriptoribus multis figmentis infuſcatur, 334. a b. Ptolemæi Alexandrini, & Trogi Pompeii de *Moyſe* commenta, 336. a.

Mundus. Primæ *Mundi* ætatis exponitur Hiſtoria, ut Sacris Litteris traditur, 3. a b. *& ſeq.* Hujus ætatis Hiſtoria ut à Joſepho illuſtrata vel interpolata, & Arabum fabulis adulterata, 8 b. *& ſeq.* Ejuſdem ætatis Hiſtoria ut ab Ethnicis Scriptoribus confirmata vel interpolata, 11. a b. *& ſeq.* Utrum ſex dierum intervallo *Mundus* conditus ſit, 41. 42. a. b. *& ſeq.* Quâ anni tempeſtate, Autumno an Vere, 45. a. b.

Muſæus. Utrum *Muſæus* aliquis unquam extiterit, 356. a.

Muſca omnis generis, quarta Ægypti plaga, 176. b.

N

Nadab, Aaronis filius, igne cœleſti correptus perit, 294. Quare, *ibid. &* 318

Natura. Peccata contra *naturam*, Vid. *peccata.*

Nembrod filius Chus, 122. a. Excuſſo Noë Imperio in Babylone regnat, *ibid.* 138. b.

Neomenia feſtum, 416. b. Quare inſtitutum, *ibid. & ſeq.*

Nephtuim Meſraïm filius, à quo *Nephtuæorum* origo, 122. a.

Ninus ſecundus Babylonis Rex, 139. b. *Nini* obitus, *ibid.* Utrum *Ninus* Abrahamo coævus fuerit, 139. b.

Noachidæ, qui ſint, 143. a. *Noachidarum* præcepta, *ibid. & ſeq.*

Noë, vir juſtus, 4. b. Diluvium poſt annos centum & viginti futurum denuntiat, *ibid.* Arcam ædificat, 6. b. Rabbinorum quorumdam commentum Patriarchæ *Noë* injurioſum refellitur, 7. a. Arcæ *Noë* amplitudo, 106. b. 107. *& ſeq.* Omne genus hominum à filiis & nepotibus *Noë* reparatum, 117. a. b. Tempus *Noë* quo diluvium factum eſt imago adventus Chriſti, 26. a. Egreſſus *Noë* ex Arca, 129. a. *Noë* erigit altare Deo, *ibid.* De non inducendis amplius aquis diluvii ſignum *Noë* accepit, 159. a. *Noë* vino largiùs hauſto inebriatur, 129. b. Utrum ebrietas *Noë* fuerit innoxia, 146 *& ſeq.* Chami in *Noë* impietas, *ibid.* Cur *Noë* Chamo non maledixerit, ſeu Chami filio, 129. b. Fabulæ ex *Noë* & filiorum hiſtoriæ derivatæ, 332. b. *& ſeq.* *Noë* agricola, 133 a. *Noë* filii, 134. b. & *alibi paſſim*, *Noë* tres filios genuit: nullos poſt diluvium, *ibid.* An diviſio orbis à *Noë* inter filios facta ſit, 175. b. De ordine filiorum *Noë*, & quis ex illis ſit primogenitus, 141. a. b. Utrum *Noë* ex intemperantia peccaverit, 146. a. b. *Noë* primus vineam plantat & colit, *ibid.* Prophetica filiorum *Noë* benedictio, 147. b.

Nomen Domini invocandum, 6. a. *Nominis* Dei maledictio, naturæ lege prohibita 144. b. Quomodo & à quibus *nomen* Dei in vanum aſſumitur, 376. a.

Nubis columna, quæ Iſraëlitis præibat, 288. b. *Nubis* hujus motor, *ibid.* Variæ hujus *nubis* functiones & uſus, 288. b.

O

Obſtetricum Ægyptiarum pietas à Deo remunerata, non mendacium, 174. b *& ſeq.*

Occidere. Quintum Dei Præceptum, *Non occides*, 386. b. Utrum aliquando liceat occidere, *ibid.* Quâ ratione alterum pro vitæ defenſione *occidere* liceat, 386 b. Ob honoris defenſionem alterum *occidere* non licet, 385. b. Utrum furem *occidere* liceat, ad bonorum temporalium defenſionem, 387. b.

Odium inimicorum quinto Decalogi Præcepto prohibitum, 388. b.

Oeolica migratio, 360. a.

Og, Rex Baſan, ab Iſraëlitis deletus, 296. b.

Ogygii diluvium, 593. b.

Onan, Judæ filius, & ejus cum Thamare copulatio, 240. a. b. *Onanis* in Thamar peccatum, *ibid.*

Operariorum mercedis defraudatio, vel ſolutionis dilatio, 396 a.

Oraculum Jacobi, *Non auferetur Sceptrum*, &c. Utrum Meſſiæ venturi prædictionem contineat, 248. b. Vid. *Jacob.*

Orpheus. Ætas *Orphei*, 355. a. Utrum *Orpheus* Poëtarum ſit primus, *ibid. & ſeq.* Carmina *Orpheo* ſuppoſita, 355. b. *Orphei* nomen fabuloſum, ibid. *Orpheus* ad Moſis exemplar expreſſus, 355. b. *Orphei* Præceptor, 356. a. *Orphei* Diſcipuli, *ibid.*

Oſcula impudica ſexto Decalogi Præcepto prohibita, 394. a. b.

Othoniel, Judicum primus, 304. b.

Oza mors & ejus cauſa, 314. b. Utrum *Oza* Levita fuerit, *ibid.*

P

Pacifica Hoſtia, quid ſit, & quare ſic dicta, 426. a. *Pacificorum* imitatio apud Gentes, *ibid. & ſeq.* Ritus *Pacificorum*, 426. b.

Pacis conditiones æquæ hoſtibus offerendæ, 503. a.

Panis materia ſacrificiorum, 432. b. An *panis* & vini oblatio ex profanarum Gentium moribus originem duxerit, 433. b. *Panes* Propoſitionis. Vid. infrà *Propoſitio.*

Paradiſus terreſtris, quid ſit, 3. b. 4. a. De loco & ſitu *Paradiſi*, 46. a. b. *Paradiſus* corporeus quidam locus eſt oculis & ſenſibus ſubjectus, *ibid. & ſeq.* Quomodo ſpiritualiter intelligi debeat *Paradiſus*, 47. b. An in Oriente conſitus fuerit *Paradiſus*, 48. a. b Quâ in regione Orientis *Paradiſus* extiterit, incertum, 49. a b. Probabilior eorum ſententia videtur qui *Paradiſum* in Armenia vel Meſopotamia collocant, aut in Meſopotamiæ limite, 50 a. b. *& ſeq.* Utrum *Paradiſus* terreſtris etiamnum ſuperſit, 53. a. b Probabilius eſt non extare amplius, quoad cultum & amœnitatem loci, *ibid. & ſeq.* De Arboribus *Paradiſi*, 54. *& ſeq.*

Parentes diligendi, 384 a. Honori Dei ſecundus eſt honos qui *parentibus* debetur, *ibid.* Temporalis felicitas præcepto de amore *parentibus* exhibendo, annexa, 384 a. Officia filiorum in *parentes*, 384. b. Reverentiam & pietatem in *parentes* ipſa natura docet, 383. a. Pœna in hujus præcepti violatores, 384 a. b.

Paris, Priami Trojanorum Regis filius, & Helenæ ab ipſo raptus, 357. a.

Paſcha nomen, 277. Variæ ejus ſignificationes, *ibid.* Quadruplex in Sacris Litteris hujus vocis, *Paſcha*, ſignificatio, 278. a. Tempus *Paſchale*, 278. a. b. Locus ubi celebrandum erat *Paſcha*, 279. b. *Paſchalis* Sacrificii Miniſtri, 280. a. b. Agni *Paſchalis* convivæ, 281. a. b. Qui à *Paſchali* convivio excludebantur, 281. Quæ res excuſabant ab Agni *Paſchalis* manducatione, *ibid.* Convivarum numerus agno comedendo ſuppar, *ibid.* Ritus ſacrificii & convivii *Paſchalis* à Deo præſcripti, 282. a. Ritus qui victimæ, ſeu agni vel hœdi ſeparationem ſpectant, *ibid.* Tria quæ Deus in Agno *Paſchali* mactando poſtulat, 282. b. Ritus Agni *Paſchalis* mactationem ſpectantes, 283. a. Agni aſſatio, *ibid.* Agni *Paſchalis* manducatio & ritus in ea obſervandi, 281. b. 463. b. *Paſchalis* Agni myſterium & ſignificatio multiplex, 284. b. 281. 463. b. 464. a. *Paſchatis* Feſtum apud Hebræos, ejuſque inſtitutionis ratio, 457. a. b.

Patriarcha. Antediluvianorum *Patriarcharum* anni, 91. b. *& ſeq.* An Hebraico, an Græco ſeptuaginta Interpretum Codici adhærendum ſit, in numerandis *Patriarcharum* annis, 93. b. 95. b & ſeq. *Patriarcharum* longævitas, 103. a. b Utrum veterum *Patriarcharum* anni menſtrui fuerint, vel triginta dierum, 103. *& ſeq.* Utrum pares noſtris fuerint, 104. a. b.

Peccata contra naturam, 394. a. Hoſtia pro *peccato*, & varii illius ritus, 428. a. b.

Pecorum interitus, quinta Ægypti plaga, 176.

Pentecoſtes Feſtum, 457. b. Quare ſic dictum, *ibid.* Cur inſtitutum, 477 b *& ſeq.*

Peregrinationis

Peregrinationis Hebræorum anni quadringenti triginta, unde numerandi ſint. 172. a. b. & *ſeq.*
Perſeus Tros, *Perſei* in Africam expeditio, 356. a.
Perſonarum Divinarum diſtinctio, 163. b.
Piſcium productio, 5. b. Ex aquis quinta die *Piſces* prodeunt, 31. a. b.
Pharan, Iſraelitarum manſio, 197. Hujus nominis vis, *ibid.*
Pharao cum Exercitu ab aquis Rubri Maris ſepultus, 291. a.
Phetraſim, Mesraim filius, Thebæorum Ægyptiorum pater, 122. a. b.
Philacteria. Lex de *Philacteriis*, 426. b. Ratio hujus Legis multiplex, *ibid.* & *ſeq.*
Philiſtæorum agri à Samſonis vulpibus incenſi 308. b *Philiſtæi* à Samſone aſini maxilla cæſi, 309. a. *Philiſtæi* Dagonis Templi ruinis opprimuntur, 308. b. *Philiſtæorum* plagæ ad præſentiam Arcæ fœderis inflictæ, 310. a.
Phihahiroth, quarta Iſraëlitarum manſio, 191. a.
Phinees zelus, 299. b.
Phoroneus Argivorum Rex, 194. a. b.
Phut, tertius Chami filius, *Phutæorum* parens, 120. b.
Plagæ decem Ægypti, 171. b. & *ſeq.*
Plagiam quid ſit, 408. a.
Plutarchus Ægyptiacæ ſuperſtitionis vindex, refellitur, 191. a.
Polemonis teſtimonium de Iſraëlitarum exitu ex Ægypto & de Moyſe, 140. a.
Pollutiones Legales, 464. b Vid. *Immunditia*.
Polygamia. Utrum aliquando licita fuerit, 74. a. b. 75. & *ſeq.* Utrum naturæ juri repugnet, 77. b.
Poſſeſſiones. Præcepta forenſia Legis Moſaicæ circa *poſſeſſiones*, 459. a. Alienatio perpetua *poſſeſſionum* prohibita, *ibid.*
Præadamitæ. Syſtema *Præadamitarum* verbo Dei planè contrarium, 57. b. 58. 59. Repugnat Eccleſiæ definitioni, 60. a. b. *Præadamitarum* argumenta ſolvuntur, 61. a. b. & *ſeq.*
Præceptores. Reverentia erga *Præceptores*, 388. b.
Præputium, metaphoricè ſumptum, quid ſit, 487. b.
Preſter, quodnam ſerpentis genus, 298. b.
Primogeniti. Jura *primogenitura* initia mundi ætate, 168. a. *Primogenitorum* Ægypti cædes, 179. a.
Princeps. Subditorum erga *Principes* officia, 387. b. Judicialia Veteris Legis præcepta *Principes* ſpectantia, 421. b.
Principatus ſpecies præſtantiſſima, *ibid.*
Principium. Quid nomine *principii*, in quo Deum Cælum & Terram creaſſe Moſes ſcripſit, intelligendum veniat, 17. a. b. & ſeq. *Principii* nomine Filius Dei congruè intelligitur, 19. b. 20. a. b.
Promiſſa terra, 116. Vid. *Terra promiſſa*.
Propitiatorium & ejus ſtructura, 436. b.
Propoſitionis Panes, 436. a. Quare ſic dicti, *ibid.* Quare in Tabernaculo repoſiti, 436. a. Panum *Propoſitionum* eſus cui licitus, 464. a.
Proſtibulum, Cur mercedem *proſtibuli* oblati ſibi Deus vetuit, 414. a.
Proximo vis quælibet illata Lege damnatur, 390. a. b.
Pſeudo-prophetarum crimen, & eorum qui falsa doctrinâ Populum ſeducunt, 380. a.
Puerperæ immunditiæ, & ejus expiandæ ritus, 464. b.
Purificationes Veteris Legis, & earum uſus, *ibid.*
Pythones. Pœna in *Pythones* conſtituta, 372. b.

R

Raab, utrum meretrix fuerit, 308. a. *Raabe* fides, *ibid.*
Rachel, Labani filia, 162. b. *Rachelem* Jacob ſeptenni ſervitute paciſcitur uxorem, ibid. *Rachel* filium parit, 170. a. *Rachelis* mors, 171. a.
Ranarum plaga Ægypto inflicta, 176. a.
Raptus, quid ſit, 395. a. Pœna in *Raptores* lata, *ibid.* Matrimonium *Raptoris* cum muliere *rapta*, 395. a.
Rationale, quid ſit, & ejus uſus, 444. b.
Rebecca filia Batuelis, in uxorem Iſaaco datur, 166. b. *Rebecca* duos gemellos parit, Eſau & Jacob, 176. b. Quomodo *Rebecca* de luctu infantium in utero ſuo Deum conſuluerit, Hebræorum figmenta, 184. a.
Reges quomodo gerere ſe debeant erga Deum, 496. a. Erga Subditos, 496. b. Quomodo gerere ſe debeant quantum ad perſonalem & œcumenicum ſtatum, 496. a.
Repudii libellus ad duritiam cordis Judæis conceſſus, 419. a. Lex de libello *Repudii* explicatur, 505. a.
Riphat, alter Gomeri filius, à quo *Riphatai*, ſeu Paphlagones, 118. b.
Rubrum Mare. Iſraëlitarum per Mare *Rubrum* tranſitus, 291. a. 366. a. Mare *Rubrum* ſeptima Iſraëlitarum manſio, 298. b. Quomodo Iſraëlitæ poſt tranſitum Maris *Rubri*, ad Mare *Rubrum* rurſum venerint, *ibid.* Utrum Hebræi circuitum tantùm in Mari *Rubro* fecerint, aut ab uno littore ad oppoſitum littus illud tranſierint, 366. a. b. Tranſitus Hebræorum non Refluxui Maris, alterive cauſæ naturali tribuendus, 367. b. & *ſeq.*
Ruſa Vacca. Vid. *Vacca*.
Ruth Hiſtoria, 310. b. Quo tempore contigerit, *ibid.* Hiſtoria *Ruth* à Joſepho & Rabbinis interpolata, 331. b.

S

Saba filius Chus, à quo *Sabai* orti, 121. a.
Saba filius Regma, 121. b.
Sabathaca filius Chus, Sabactenorum Propagator, 121. a.
Sabbathici anni, 303. b.
Sabbatum. Utrum *Sabbati* cognitio & veneratio aliqua à Judæis ad alias Gentes derivata ſit, 381. a. Dies *Sabbati* ſolis Judæis ſacer, 381. a. *Sabbati* cultus in remedium Idololatriæ inſtitutus, 381. b *Sabbati* cultus ante Legem Moſaicam inſtitutus non erat, 383. a b Quæ opera die *Sabbati* prohibita, 384. a. *Sabbati* ſanctificatio in pietatis exercitiis poſita, 384. b. Annua *Sabbata*, 385. a. Pœna violantium *Sabbatum*, *ibid.* Quid *Sabbatum* magnum, 185. a Quid *Sabbatum* ſecundo-primum, 185. a. b. Apionis commentum de *Sabbati* Judaici inſtitutione, 318. a.
Sacerdotales veſtes, 196.
Sacerdotibus reverentia & obedientia præſtandæ, 388. a. Omnis victima à *Sacerdotibus* proprio nomine oblata, igne penitus conſumenda erat, 433. b *Sacerdotes* inſigni aliquo vitio & fœditate notali à miniſterio prohibendi 431. b. Cur à Sanctuarii aditu & miniſterio *Sacerdotes* corpore deformes arcebantur, 431. b 432. a Lex de *Sacerdotum* matrimonio lata, 432. b. *Sacerdotales* veſtes, 442. b. & *ſeq.* Myſtica veſtium *Sacerdotalium* ſignificatio, 451. a. *Sacerdotum* veteris Legis conſecratio, 462. a. b. Conſecrationis *Sacerdotum* ritus, 463. a. Applicatio *Sacerdotum* veteris Legis ad ſacri miniſterii functiones. 463. b. Quæ *Sacerdotibus* veteris Legis in uxorum delectu obſervanda, 477. a. *Sacerdotum* abſtinentia ab exequiis & luctu funerum, 477. b. Hujus obſervantiæ rationes typicæ, 478. a Rationes ſpiritales, 479. a.
Sacra. Leges ceremoniales *Sacrorum*, 431. a. b Quare latæ ſunt Leges ceremoniales *Sacrorum*, *ibid.* & *ſeq.*
Sacramenta veteris Legis, 451. a.
Sacrificia. Veteris Legis *Sacrificiorum* ratio, 418. a. *Sacrificia* Iſraelitis non ſolùm permiſit Deus, ſed præcepit, 416. a. b. *Sacrificia* non expetit, quaſi iis indigens, 417. a. Nec quaſi per ſe ei grata & jucunda ſint, 417. a b. & *ſeq.* 419. a. b. Septem cauſæ inſtitutionis *Sacrificiorum*, 421. b. *Sacrificiorum* materia, 423. a. Quæ animalia Deo in *Sacrificium* offerenda, *ibid.* & *ſeq.* Animalia ex omni parte in *Sacrificium* offerre Lex jubebat, 423. b. Quare, *ibid.* Materia inanimata *Sacrificiorum*, 424. Minchæ *Sacrificium*, 425. a. Melius uſum à Sacrificiis ſuis Deus ablegavit, 426. Quare, *ibid.* & *ſeq.* Finis *Sacrificiorum* & quotuplex, 417. a. *Sacrificiorum* variæ ſpecies, 427. a. b. 428. & *ſeq.* Ordo dignitatis inter *Sacrificia*. 430. b.
Sacrilegium quid ſit, 395. a.
Sale filius Arphaxad Suſianorum pater, 124. a.
Salomonis inauguratio, 317. a. *Salomon* ſecundò in Regem ungitur, 317. *Salomonis* regni initia, *ibid.* In Adoniam & conjurationis ejus conſcios *Salomon* animadvertit, 317. b. Sapientia divinitùs infuſa *Salomoni*, 318. a.
Samgar, filius Anath, 305. b.
Samſon, Angelo ortum ejus nuntiante naſcitur, 308. b. Philiſtæam mulierem ducit uxorem quæ eo abſente alii copulatur, *ibid.* Trecentorum Vulpium mira copulatione Philiſtæorum agros incendit, 308. b Unde tantus Vulpium numerus *Samſoni* obtigerit, 309. a. Philiſtæi à *Samſone* aſini maxilla cæſi, *ibid.* Fons ex aſini maxilla ſcaturiens, 309. a. *Samſon* à Dalila proditus, 309. b. *Samſon* & Philiſtæi Dagonis Templi ruinis oppreſſi, *ibid.* Error Joſephi in *Samſonis* hiſtoria, 331. b. Hercules ex hiſtoria *Samſonis* expreſſus, 348. *Samſonis* cæſaries fabulis de fatali Niſi & Pterelai coma occaſionem dedit, *ibid.* & *ſeq.* Mos Comam falſis Numinibus conſecrandi apud Ethnicos ex Nazaræatu *Samſonis* ortus, 549. a. *Samſonis* Vulpes quibus fabulis occaſionem dederint, 349. b.
Samuel Judicum poſtremus, 310. b. Ritus ejus & pietas, 309. b. 310. b. *Samuel* Saül ungit in Regem 311. a. b.

a b. Regni Lex à *Samuele* deſcripta, 318 a.
Sancta, prima pars interior Tabernaculi, 435 b. *Sancta Sanctorum* quid ſit, 458. b.
Sanguinis eſus Iſraëlitis prohibitus, 438 b. Lex de non comedendo cum *ſanguine* ſive ſuper *ſanguinem*, 439. a. In quo differat à Lege *ſanguinis* eſum prohibente, *ibid.*
Sanhedrim quid ſit, 306. Hujus membra & autoritas, *ibid.*
Sara Abrahami uxor. Raptus *Saræ* à Pharaone, 161. b 162. b *Saræ* & Abrahami filius dum filius eis futurus prædicitur, 163 b *Sara* ancillam ſuam Abrahamo tradit uxorem, 161. 162. b. filius Abrahamo ex *Sara* à Deo promiſſum, 163 a. *Sara* ab Abimelecho Rege ſublata, ſed intacta, 164. a. 203. b. Mors *Saræ* & ſepultura, 161. a. Utrum *Sara* abſque mendacio ſoror Abrahami vocari potuerit, 203. b.
Saraph, quodnam genus Serpentis, 238. b.
Saturnus. Lihuscorum tabula de *Saturno* & tribus filiis ejus, 110. b & ſeq.
Saul primus Iſraëlitarum Rex, 311. a. Prophetiæ donis illuminatus, ibid *Saulis* fortitudo, clementia, bellicæ expeditiones, 312. b Cauſæ reprobationis *Saulis* ibid & ſeq David inſtar *Saulis* in Regem inungitur, 302. a. Extrema *Saulis*, 312. b. Quot annis *Saul* regnaverit, 305. b. 301. a. Filii *Saulis* patri ſuperſtites, 303 b *Saulis* hiſtoria ab Hebræis interpolata vel conſirmata, 333. a. Expeditio *Saulis* contra Naas Regem Ammonitarum, *ibid.* Jejunium à *Saule* indictum, utrum laudandum vel reprehenſione dignum, 333 b. Quibus conditionibus *Saul* Michol in Davidi deſponderit, *ibid.* De morte *Saulis* Joſephi errores, 334 a. Joſephus in *Saulis* laudibus nimius, 334 b. Hebræorum & Nicolai de Lira opinio de ſalute *Saulis* reprehenſa, 335. a.
Scenopegia Feſtum quid ſit, 450.
Scientia boni & mali arbor, cujus ſpeciei fuerit, 54. a Utrum huic arbori inſita ſit vis, quæ boni & mali nomînan tribueret, 54. b. & ſeq.
Sciniphes, tertia Ægypti plaga, 376 a.
Scortatio, utrum ante Legem prohibita ſit, 247. b. *Scortatio* prima ævi conjugii fuit rationi contraria, 248. a. Naturæ & parentum officia per *ſcortatus* omnem evertuntur, *ibid.* Iſraëlitæ *ſcortationem* ſeu per ſe ſuſpexerunt ante Legem abominati ſunt, 248. b. *Scorta* talis numinibus apud Ethnicos devota, 193 b 194.
Scriptura ſacra ad Philoſophorum opiniones & varia ſyſtemata accommodanda non eſt, ſed opiniones illæ & ſyſtemata cum ſacris Literis concilianda, 34. a.
Sehon, Amorrhæorum Rex, cum toto exercitu ab Iſraëlitis deletur, 598.
Sem. Filii *Semi* & nepotes, 113 a. Quam regionem incoluere, 114. a. b. Utrum *Semus* filiorum Noe ſit primogenitus, 141 a b. & ſeq.
Semen. Hominis *Seminis* fluxum patientis immunditiæs, ejuſque purgandæ ritus, 461. a *Seminum* diverſorum commiſtio prohibita, 487. a. Quare, 487. a. b.
Semiramis Babylonis Regina, quare ſic dicta, 139. b. Babylonem auget & ornat, *ibid.* Virtutes ejus & vitia, 139 b. 140 a.
Senatorum conſilium, 306. a.
Septuaginta verſio utrum ſit Hebræo textui anteponenda, 95. b. 98 & ſeq.
Serapidis cultus apud Ægyptios, 192 a. b.
Serpens Adami ſeductor, utrum vi propria locutus fuerit, 9. b.
Serpens æneus à Moſe erectus, 510. a. 598. a. *Serpentes* ignitis, *ibid* & ſeq. Jonathanis Chaldæi Paraphraſtis nugatoria de *Serpentibus* ignitis narratio, 525 b *Serpens* æneus, non ad exemplum præſtigiarum Ægyptiacarum à Moſe conflatus & erectus, 510. a & ſeq. *Serpens* æneus ſignum à Deo inſtitutum in typum Chriſti crucifixi, 511. a.
Servorum erga Dominos officia, 387 b Judicialia Legis Moſaicæ præcepta circa *Servos*, 506. a *Servi* immodicis operibus non opprimendi, 506. a. Hebræi *Servi* anno Sabbathico & Jubilæo libertate donandi, 506. b. Lex Hebræis vetans ne *Servum* ad ſe confugientem Domino tradant, quomodo intelligenda, 507 a.
Seth. Quando procreatus, 5. a. *Sethi* poſteri filii Dei vocati, 5. b. Quare ſic dicti, 6. a.
Sethoſis Ægypti Rex, 350. b.
Sichemitæ circumciſionis ritum imitantur, 171 a. *Sichemitarum* cædes, ibid *Sichemitæ* à filiis Jacob ob Dinæ raptum inique perempti, 149. & ſeq Objectiones ſolvuntur, 240. b. & ſeq.
Sicariorum Regni exemplum, 140. a.
Simeon Jacobi Patriarchæ filius, & ejus in Sichimitas ſævitia, 239. b. 240. a. b.
Sin deſertum, 291. b.
Sin vel Sinum, 594. a. *Sina* vel *Sinai* mons, 294 b. Res ad montem *Sinai* geſtæ, 294. 171. 256.
Siſtrorum uſus apud Ægyptios, aliaſque Gentes profanas ex tintinnabulis ſummi Pontificis Hebræorum derivatus, 444. a.
Socoth, ſecunda Iſraëlitarum manſio, 590. b. *Socoth* quid ſignificet, *ibid.*
Sodomæ conflagratio, 163. b. *Sodomitarum* incendium profanorum Scriptorum teſtimoniis confirmatum, 183 a.
Sodomia, quid ſit, 396. a. *Sodomiæ* gravitas, 396. a. b. *Sodomia* peccatum contra naturam, *ibid.*
Solis creatio, 3. b. Utrum *Sol* & reliqua ſydera prima die cum primigenia luce condita ſint, 33. b. & ſeq.
Somnus immundities, & ejus eluendæ ritus, 485 a.
Spencerus de Ritualibus Hebræorum Legibus, ſententia, 409. a. & ſeq *Spenceri* momenta expenduntur & diluuntur, 409 b. & ſeq. De Sacrificiis veteris Legis *Spencerus* quid ſenſerit, 416. a. b. Circa Tabernaculi originem *Spenceri* errores & argumenta, 414. a. b. *Spenceri* de Urim opinio, 448. a 449 a.
Subditorum officia erga Principes & Magiſtratus, 387. b.
Superſtitionum omne genus Lege divina prohibitum, 177. a.
Sydera quomodo creata, 33 b. Utrum Cœli partes ſint, 34. a. b.
Syneſis Imperii fundamenta, 140. b.
Syria Deæ Sacerdotes legales Hebræorum immunditias æmulantur, 344. b *Syriæ* Reges, 381. b.
Spiritus qui ſuper aquas in mundi exordio ferebatur, utrum aer, aut ventus ſit, 23. b. An vitalis *Spiritus* quo corpora univerſa moveantur, 34. a. An *Spiritus* Sanctus, 24. a. b.
Stuprum quid ſit, 394. b. *Stuprum* ſimplici fornicatione gravius, *ibid.* *Stuprum* puellæ deſponſatæ ante nuptias illatum, 394. b.
Suilla caro Judæis prohibita, 433. b.

T

Tabernaculum. Contributio ſeu capitatio ad opus *Tabernaculi*, 596. a. Spontanea donaria ad idem opus, 596. b. *Tabernaculi* erectio, ibid *Tabernaculorum* Feſtum, 343 a. *Tabernaculorum* Feſtum quare ab Iſraëlitis celebratum, 460. a. Utrum *Tabernaculum* ex profanâ Gentium Religione originem duxerit, 412. b. An ex Dei ſapientia & voluntate, *ibid.* & ſeq. Quæ ſimilitudo & affinitas fuerit inter *Tabernaculum* Teſtimonii, & *Tabernaculum* Molochi, 433. a. Structura *Tabernaculi*, & præcipuæ illius partes, 435. b. & ſeq.
Tabularum fractio, 525 b *Tabularum* reparatio, *ibid.* & ſeq. Judæorum fabulæ circa *Tabulas* Legis, 323. a.
Tacitus (Cornelius.) Moſis & Judaicæ Gentis Hiſtoria à Cornelio *Tacito* interpolata, 338 b Putidæ *Taciti* calumniæ, 339 a.
Tactus impudici, 395 a b.
Talionis Lex quid ſit, 391. a. Quando conſtituta, 390. b Naturale jus *Talionis* non eſt, nec privatis hominibus permiſſum, *ibid.* & 391. a.
Tenebræ diuturnæ, nona Ægypti plaga, 397. a.
Tentatio Dei, *tentatio* Diaboli, in quo differant, 536. b.
Teſtimonium falſum contra proximum octavo Decalogi Præcepto prohibetur, 401. b. & ſeq. Quid *teſtimonii* falſi nomine intelligendum, *ibid.*
Theſei ætas & Geſta, 358. b.
Terra. Creatio *Terræ*, 1. b.
Terræ promiſſæ fines, 216 b Utrum totus ille *Terrarum* tractus qui ab Ægypti flumine ad Euphratem interjacet *Terræ-promiſſæ* finibus contineatur, 217. a. b Quomodo ſtat divinæ promiſſionis veritas, ſi Hebræi omnem *Terræ promiſſæ* regionem non poſſederint, 217. a. Sacrificium in ſignum *Terræ-promiſſæ* Abrahamo à Domino præſcriptum, 219. b & ſeq Sacrificium illud pactio fuit fœderis Deum inter & Abrahamum initi, 219. 220. *Terra promiſſa* cœleſtis patriæ figura, 301. b *Terræ promiſſæ* quo tempore facta diviſio, 303. b. *Terræ-promiſſæ* diviſio & diſtributio, 304. a.
Thamar, nurus Judæ, 242. a. Hiſtoria *Thamaris* & Judæ, *ibid.* & ſeq Judæ & *Thamaris* Hiſtoria quando contigerit, 343. a. Utrum *Thamaris* cum Juda concubitus excuſari quodammodo poſſit, 245. a. b & ſeq Filii ex *Thamare* orti, 243 b. 245 Vid. *Judas*.
Tharſis, alter filius Javan, Carthaginenſium parens, 119 a.
Theophraſti in Judæos calumniæ, 426. a.
Thiras, filiorum Japheti poſtremus, 118. b.
Thogorma, tertius Gomeri filius, quibus regionibus nomen dederit, 119 a.

Thola,

Thola, filius Phua, 308. a.
Thoth, ſive Mercurius, Ægypti Rex, 312. b.
Thubal, quintus Japheti filius, 118. a Quibus Populis originem dederit, *ibid.*
Thummim. Quid nomine *Thummim* intelligatur, 445. a. *Thummim* uſus, *ibid.* Vid *Urim*. *Thummim* unde originem duxerit, an ex moribus Ægyptiorum, 452. a.
Thymiamatis altare, 415. b.
Tiara, quid ſit, 423. b.
Tingitanæ columnæ, 314. a b.
Toſorthrus Rex Memphiticus, Æſculapius appellatus, 312. a.
Troja, quo tempore condita, 316. b. *Trojani* excidii Epocha, 359. a.
Tubarum Feſtum, 453. Quando & cur inſtitutum, *ibid.*
Tunica talaris linea, 442. b Utrum Ægyptiis aut aliis Gentibus profanis accepta ferri debeat, ibid. *Tunica* talaris hyacinthina cum tintinnabulis, 443. b.
Turpitudinum revelatio naturæ adverſa, 145. a.
Typhonia ſacra, quid ſint, 315. a.
Typhonis Ægyptiaci tabula, unde ſit expreſſa, 343. b.
Tyrus, quo tempore condita, 358. b.

V

Vacca Rufæ ſacrificium, & aqua luſtrationis ex illius cineribus confecta, 466. b. Cur *Vaccam* Rufam Deus immolari juſſerit, *ibid.* Joannis Marshami & Spenceri conjecturæ, 466. b. *Vacca* Rufæ ſacrificium typus Chriſti, 467. a. *Vaccæ* Rufæ Ritus explicatur, 468. b.
Vectigalia. Furti reus eſt qui *vectigalia* iniqua, vel inæqualiter diſtribuit, 397. a.
Vellus. Signum Jovis in *vellere*, 307 a *Vellus* aureum Argonautarum, 342. b. *Velleris* aurei fabula, 317. a.
Venditiones. Fraus in *venditionibus*, 395. b.
Veſtes Sacerdotales, quæ Sacerdotibus omnibus communes, quæve ſummo Sacerdoti propriæ, 442. b & ſeq *Veſtes* ex lino & lana mixta Iſraelitis prohibita, 436. a. Legis hujus ratio multiplex, *ibid.*
Veſtitus utriuſque ſexûs non confundendus, 484. b. Hujus obſervantiæ rationes, 485. a b.
Victimæ variæ, 421. a. *Victimarum* integritas in ſacrificiis offerendis, 423. b. Qui carnes *victima* tetigerat vel ejus ſanguine aſperſus fuerat ſanctificabatur, 430. b.
Victoriâ moderatè utendum, 503. a Fructuoſæ arbores in terra hoſtili à *victoribus* non ſunt cædendæ, *ibid.*
Vindictæ quævis, quinto Decalogi Præcepto prohibita, 390. b
Vini oblatio unde originem duxerit, 425. b.
Vitis arbor, quare ſic nuncupata, 15. a Utrum naturalem virtutem habuerit vita in perpetuum propagandæ, *ibid.* & ſeq. Arbor *Vitæ*, quamvis corporea, *Vitæ* æternæ Sacramentum erat, 17. a.
Vituli aurei fabricatio, 295. b. Circa *vituli* aurei adorationem Hebræorum errores, 301. b Cur Moſes *vitulum* aureum in pulverem redegerit, Hebræorum ſibi bibenda, 122. b Ad Ægyptiacæ ſuperſtitionis imitationem *vitulus* aureus ab Aarone conflatus eſt, 507. a b. Non ad ſimilitudinem Cheruborum, 508. a. *Vitulum* aureum Ægyptiaco ritu Judæi coluere, 507. b. *Vituli* aurei combuſtio, comminutio, &c. idololatriæ deſtructionem ſignificat, 509. b.
Volucrum productio, 9. b 13. a. b.
Vota quando implenda, 378. a. Infidelitas in *votis*, 380. a. *Votis* conditiones, *ibid.*
Urim, quid ſit, & ejus uſus, 445 a. Cur *Urim* & Thummim Iſraelitico Populo Deus dederit ratio multiplex, 446. a. Spenceri de *Urim* opinio ſingularis, 448. b.
Uſura ſeptimo Decalogi Præcepto prohibita, 398. b. & ſeq. 402 a Utrum *uſura* vetita ſit reſpectu divitum & pauperum, 399 a. An licita ſit *uſura* moderata, 399 b. Omnis omnino *uſura* reprobatur, 400 a. *Uſura* Legi naturæ contraria, 44 400 b.
Vulpinalia apud Romanos celebrata ex *vulpibus* Samſonis orta, 142.
Uxor proximi non concupiſcenda, 403. a b. Judicialia Moſaicæ Legis præcepta circa *uxores*, 503 b. *Uxores* quomodo tractandæ, 503 a Pœnæ in maritum latæ, qui falſum crimen impoſuerit *uxori*, *ibid.* Lex cavet ne propter *uxoris* odium filii detrimentum patiantur, *ibid.*

Z

Zambri Hiſtoria à Joſepho interpolata, 316. a.
Zelotypiæ ſacrificium, 394. b.

Explicit Index Tomi I. Veteris Teſtamenti.

A01 1469635

Digitized by Google

Digitized by Google